TARAMA DERGİSİ

TARAMA DERGİSİ

T. D. T. C.

Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları

TARAMA DERGİSİ

Cilt : 1

İSTANBUL
DEVLET MATBAASI
1934

TÜRK DİLİ TETKİK CEMİYETİ

Türk dilinin özleştirilmesi ülküsünü ortaya atan, canlandırdığı, yenileştirdiği, ileri götürdüğü milletine asrın bütün medeniyetini, kültürünü ve tekniğini anlatabilecek bir öz dil yaratmak yolunu da açan

YÜKSEK HAMİ REİSİ

Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

ne borçlu olduğu tükenmez şükranları bir daha tekrarlar, bu değersiz eseri o çok değerli Başbuğun yüce adına en derin saygılarla ithaf eder.

ÖNSÖZ

Birinci Türk Dili Kurultayı, seçtiği Umumî Merkez Heyetine geniş bir çalışma programı vermişti. Bu program, bir yandan Türk dilinin en eski Türk lehçeleriyle ve başka dil familyalarıyle mukayesesini, bir yandan da türkçenin bugünkü grameriyle tarihî ve mukayeseli gramerlerinin, lehçeler lûgatiyle esas Türk lûgatinin vücude getirilmesini göz önünde tutuyordu. Bu yüksek dileklere erebilmek için işe kökünden başlamak ihtiyacı önünde bulunan Umumî Merkez Heyeti, başarılacak şeyler içinde ilk önce yapılması gerekli olanları şöyle ayırdı:

1 — Halk dilinde ve eski kitaplarda bulunan Türk dili haznelerini toplayıp ortaya koymak;

2 — Türkçede söz yaratma yollarını belli etmek ve bunları işleterek Türk köklerinden türlü sözler çıkarmak;

3 — Türkçede, hele yazı dilinde, çok kullanılan yabancı kökten sözler yerine konabilecek öz türkçe sözleri ortaya koymak ve bunları yaymak.

Bir bilim derneğinin hergünlük işlerini ileri götürmekle beraber en çok bu üç ana dilek üzerinde çalışmalarını toplayan T. D. T. C., bugün bu yoldaki ilk büyük eserini ortaya koyabilmekle sevinmektedir.

Tarama Dergisi adını taşıyan bu kitap, bir yandan memleket içinde geniş bir seferberlik halinde yapılan *söz derlemesi* nin, bir yandan da *büyük dil anketi* nin neticesi olarak ortaya çıkıyor.

T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti, işe başladıktan sonra, ilk adım olarak bir *söz derleme seferberliği* açmıştı. En küçük köylere varıncaya kadar her yerde, başta muallimler ordusu olmak üzere, devlet memurları, ordu zabitleri, ziraat, orman, tapu, vergi gibi halk ile teması çok işlerle uğraşan memurlar ve başka meraklılar el ele vererek, bütün milletin elbirliğiyle, bu işe koyuldular. U. M. H., bu derleme işinin nasıl yapılacağını *Söz Derleme Kılavuzu* diye küçük bir kitapta gösterdi. Tarayıcılar bu yollardan giderek, halk ağzından derledikleri sözleri Cemiyetin bastırıp memleketin her yanına dağıttığı fişlere geçirdiler. Her vilâyet merkezinde valilerin reisliği altında bir derleme heyeti kuruldu. Belediye reisleri, askerî kumandanlar, maarif, sıhhat ve içtimaî muavenet, lise, muallim mektebi, ortamektep, sanat, ticaret, ziraat mektepleri müdürleri ve T. D. T. C. vilâyet merkezi azaları bu heyete girdiler. Her kaza merkezinde de kaymakamların reisliği altında birer derleme şubesi kuruldu. Bunlarda da belediye reisleri, asker kumandanları, maarif

memurları, hükûmet hekimleri, ortamektep müdürleriyle muallimlerden seçilen ikişer kişi ve T. D. T. C. şube azaları bulunuyordu. Her mektep bir derleme ocağı olmuştu. Derlenen sözler fişlere yazılıyor, kazalarda gözden geçirilerek mükerrerleri ayrılıyor, vilâyetlerde bir daha süzülerek sıraya konduktan sonra merkeze geliyordu. 1933 yılı başında girişilen bu iş, 8 ay içinde, Cemiyet merkezine, kaza ve vilâyetlerde mükerrerleri ayrılmış olarak, 125.988 derleme fişi getirmişti [*].

Derleme fişleri, Cemiyet merkezinde alfabe sırasına konduktan sonra, herbir fişteki sözün lûgat, yahut ıstılah sözü olmasına göre, sıralanarak üzerlerinde işlemeğe başlanmıştı. Bununla beraber, ilk elden bu fişler arasında dilimizde, hele yazımızda, bugün bile kullanılan yabancı dilden gelme sözlere karşılık olabilecekleri ayırmak ihtiyacı görüldü. Bunun için 1933 yazı sonlarında derleme fişleri İstanbula getirildi. Maarif Vekâletinin mezun tutmak lûtfunda bulunduğu lise ve ortamektep muallimlerinden bir heyete verildi. Bu heyette tarama, sıralama ve kontrol işlerinde çalışanların adları *Tarama Işlerinde Çalışanlar* başlıklı kısımda yazılıdır.

Çalışkan ve fedakâr muallim arkadaşlarımız kendilerine düşen bu yüksek dil işine 19 Eylûl 1933 tarihinde başladılar; 25 Birinciteşrin 1933 tarihine kadar beş hafta çalışarak bu işi başardılar ve Cemiyete derleme fişlerinden süzülerek dilimizde kullanılan yabancı sözlere karşılık olabileceği görülen öz türkçe sözleri gösterir tarama fişleri verdiler.

T. D. T. C. bir yandan söz derleme seferberliğini ileri götürmekle beraber, bir yandan da dilimizde kullanılan yabancı sözlere öz türkçe karşılıklar bulmak işini bütün okur yazarların ortaklığıyle başarmak üzere bir *büyük dil anketi* açmıştı. Bu anket kararı 7/8 Mart 1933 te Cemiyeti kuran ve koruyan *Büyük Gazi Mustafa Kemal Hazretleri*nin Yüksek Reislikleri altındaki toplanmada verilmişti. 12 Mart 1933 te başlıyarak 2 Temmuz 1933 e kadar üç buçuk ay süren bu ankette 105 listede 1382 arapça ve farsça söz ortaya konmuş, herkes bunlara öz türkçe karşılıklar bulup bildirmeğe çağrılmıştı. Anadolu Ajansının, Ankara ve İstanbul radyolarının ve bütün Türkiye gazete ve mecmualarının candan yardımlarıyle ileri götürülen bu ankete pek çok cevap geldi. Gelen cevaplar *Anket Komisyonu* halinde toplanan *Lûgat Merkezi* nde gözden geçirilerek süzüldükten ve en uygunları seçildikten sonra son kararı verilmek üzere Umumî Merkez Heyetinin ruznamesine alındı. Böylece kararlaşacak karşılıklar *Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu* olarak basılacaktı.

Ankete konulan 1382 sözün hepsine birçok karşılıklar teklif edilmişti.

[*] Bu derleme fişlerini tez elden gözden geçirerek, ham malzeme halinde bir "Derleme Dergisi„ neşri de U. M. H. nin çalışma programı içinde başlı bir maddedir. Vilâyet ve kaza merkezlerindeki derleme heyet ve şubelerinde çalışanlarla derleme seferberliğine iştirak edenlerin adları bu "Derleme Dergisi„ nde görülecektir.

Bunlardan 1100 tanesi anket komisyonundan geçmiş ve bu 1100 den 640 tanesine de Umumî Merkez Heyetince karar verilmişti [*].

Ancak bu kararlar verilirken, birtakım güçlükler de kendini gösteriyordu: Hem umumî dilde kullanılan, hem de ayrıca bir ıstılah olan birtakım sözlere karşılık koyarken, ıstılahlarla uğraşan bölüklerin de ne düşündüklerini sormak lâzım geliyordu. Halbuki ıstılah bölükleri henüz karşılığı aranacak ıstılahların listelerini hazırlamakla uğraşıyorlardı. Sistem halinde karşılık koyma işine daha başlıyamamışlardı. Anket cevapları da her söz için tam karşılık göstermeğe yetmiyordu. Bir türkçe sözün birçok arapça, farsça söze karşılık olarak ileri sürüldüğü ve bunun tersine olarak ankete konan birçok sözlere uygun karşılıklar gösterilemediği, bunun için de günlerce, haftalarca mütehassısların araştırmalarına baş vurmak lâzım geldiği görülüyor, böyle bir karşılık koyma işinde yalnız ankete gelen cevaplara bakmak kâfi olmıyacağı anlaşılıyordu. Derlenmiş sözlerden, basma veya yazma lûgatlerle eski kitaplardan da istifade ihtiyacı her gün kendini gösteriyordu.

İşte bunun üzerine bir yandan derleme fişleri taratıldığı gibi, bir yandan da yerli ve yabancı birçok lûgatlerle basma ve yazma eski kitapların, karşılık bulma bakımından, taratılmasına karar verildi. *Tarama Dergisinin kaynakları* başlıklı yazıda bu taratılan kitapların adları ile bunlar hakkında bazı malûmat yazılıdır. Kitapları tarayan zatların adları ile hangi kitapları taradıkları ve nekadar fiş çıkardıkları da *Tarama İşlerinde Çalışanlar* başlıklı kısımdaki listelerde gösterilmiştir.

Derleme fişlerinden, yerli ve yabancı lûgatlerden, yazma ve basma kitaplardan taranan karşılık fişleri (125. 420) ye varıyordu. Bunlar arasında bir seçme yaparak dilimizde kullanılan yabancı sözlere birer karşılık gösterir bir *Kılavuz* neşretmezden önce, bu karşılıkların hepsini bir *Dergi* de toplamak ve bunları herkesin gözü önüne koymak Cemiyetçe daha uygun ve yerinde göründü. Böylelikle derleme ve taramadan gelmiş, karşılık olabilecek bütün sözler herkesin kontrolundan geçebilecek, herkes için aynı intihap ve iştirak şartları yaratılacak, *Kılavuz* herkesin ortaklığı ile vücuda getirilebilecektir.

İşte bunları düşünerek *Tarama Dergisi* adını verdiğimiz ve kaynaklardan gelmiş bütün karşılıkları, içinde toplamağa çalıştığımız bu kitap tertip ve neşrolunmuştur.

Tarama Dergisinde kullanılan tarama fişleri, esasen *Karşılıklar Kılavuzu* için hazırlanmıştı. Kılavuzda ancak bugünkü yazı ve konuşma dilimizde kullanılan yabancı sözlere karşılık konacağı için bugün artık kullanılmıyan arap ve fars sözleri ile karşılığı besbelli olan sözler, araştırmanın dışında kalmıştır. Türlü taramalar arasında böyleleri de çıktığı

[*] Ankete konulan sözlere gelen karşılıklardan Anket Komisyonunca ve Umumî Merkez Heyetince seçilenler Cemiyetin bülteni olan "Türk Dili" mecmuasında basılacaktır.

zaman atılmamışsa da karşılık aramada asıl değer verilen yabancı sözler, bugün dilimize, kalemimize ilişip duran yabancı dilden gelme sözler olmuştur.

Dergide esas, dilimizde kullanılan yabancı sözlerdir. Bu sözler alfabe sırasıyle dizilmiş, her söze türlü kaynaklardan gelen karşılıklar da ayrıca alfabe sırasıyle karşısına konmuştur. Bir sözden türemiş olan sözler, başka lûgat kitaplarında da olduğu gibi, o sözün içinde gösterilmiş, bunlardan ayrıca bir söz mahiyetinde olanlar kendi alfabe sıralarında da yazılarak bunlar [Bak :] işaretiyle birbirlerine bağlanmıştır. Manaca bir veya yakın olan sözleri de gene böyle bir [Bak :] işareti bağlamaktadır.

Dilimizde kullanılıp ta eski lûgatlerde yabancı diye gösterildiği halde son tetkiklerde türkçe olduğu anlaşılan, yahut türkçe olduğu kuvvetle tahmin edilen sözlerin yanlarına birer [*] işareti konmuştur.

Ses ve yazısı bir olduğu halde birden çok manaya gelen sözler, mümkün oldukça, her manasına göre ayrı ayrı gösterilmiştir. Gerek sözler, gerek karşılıklar arasında sözün manalarına göre olan değişiklikleri göstermek üzere [man.] işareti kullanılmaktadır.

Karşılıklar arasında kökü, yahut kuruluşu, yahut sesi şüpheli veya karanlık görünen sözlerin yanına bir [?] işareti konmuştur. Bu işaret herhangi bir tereddüdü ifade eder.

Birtakım karşılıkların yanında onların nerelerden geldiğini belirtmek ve anlaşılmasını kolaylaştırmak üzere sesçe veya kuruluşça yakınlığı olan sözler işaret edilmiştir. Bunun için de [Yk :] işareti kullanılmaktadır.

Dergide kullanılan bu yoldaki işaretleri ve kısaltmaları da ayrıca bunlara ait listelerde gösteriyoruz.

Tarama Dergisi, esas itibariyle bir işlenmemiş malzeme listesi olarak hazırlanmıştı. Derlemelerden gelen 125.988 fişin doğrudan doğruya Cemiyetçe birer birer işlenerek kontrol edilmesi yıllar sürecek büyük ve geniş bir çalışma ister. Derleme fişleri böyle bir kontroldan henüz geçmediği gibi, onları tarayarak elde edilen fişler de kontrol edilmiş değildir. Öyle bir kontrol, tarama fişlerinin herbiri ile onun dayandığı derleme fişlerini birer birer elden geçirmek ve her misal üzerinde durmak gibi uzun bir çalışmaya bağlıdır.

Kitap taramalarında da iş gene böyledir. En çoğu Istanbul kütüphañelerinde bulunan ve bir büyük kısmı yazma olan kitaplar taranırken yanlışlıktan bütün bütün kurtulmak imkânı elbette olamazdı. *Tarama Dergisinin Kaynakları* başlıklı kısımda görüleceği üzere taranan kitapların sayısı (150) yi aşmıştır. Bunların içinde tek başına birkaç bin sahife tutan büyük eserler de vardır. Az bir zaman içinde on binlerce sahife gözden geçirilerek yapılan taramada, nekadar özenilirse özenilsin, yanlış ve eksik olmamak mümkün değildir. Tarama işlerini yapan ve adları *Tarama İşlerinde Çalışanlar* başlıklı kısımda yazılı olan zatlara tam bir itimadımız olmakla beraber, bu kadar sıkı, çabuk ve geniş bir işte hiç-

bir insanın eksiklikten ve yanlışlıktan kurtulamıyacağı da besbelli bir şeydir. Bu kitaplardan tarama fişleri (90.000) e vardığı için Cemiyetçe bunların birer birer kontroluna imkân ve zaman bulunamamıştır.

Bununla beraber Cemiyet merkezinde yapılan kontrolda:

1) Tarama fişlerinin verilen talimata göre yapılmış olup olmadığına bakılmış, bu bakımdan eksikleri tamamlanmış,

2) Gelen karşılıkların türkçe olup olmadığı, türkçe bir köke bağlanıp bağlanmıyacağı, tereddüt uyandıranların elde bulunan başlıca kaynaklarda mevcut olup olmadığı araştırılmış,

3) Maruf türkçe karşılıklardan taramada unutulmuş olanlar ilâve edilmiş,

Hulâsa eserin elden geldiği kadar doğru ve tamam olması için zamanın ve imkânın müsaadesi derecesinde çalışılmıştır.

Ancak bütün Derginin tam işlenmiş bir eser haline getirilmesi için lâzım olan kontrolun tamamıyle yapılmış olduğu da iddia edilemez.

Dergiyi böyle az işlenmiş bir malzeme listesi halinde ortaya koymakta bir mahzur görmedik. Çünkü Dergi bir heyetin hükmünü göstermiyor; yalnız oldukça geniş bir araştırmanın mahsulünü herkesin önüne koymak maksadıyle çıkarılıyor. Bir sözün Dergide bulunması, o sözün dilimize gireceği manasını anlatmaz. Dergideki sözler öz türkçe karşılık arıyanların seçmesine arzedilmiş ham veya az işlenmiş malzeme demektir.

Dergi bir çalışmanın sonu olarak değil, belki bütün milletçe elbirliğiyle başlanan bir çalışmanın ileri götürülmesi için bir vasıta, çalışma safhalarından birini kapayan ve ötekini açan bir durak olarak ortaya çıkıyor.

Dergiyi okuyanların hepsinden Cemiyetin ricası şudur:

Dergide görülen karşılıklar arasında, ister kitaplardan toplanmış, ister derlemeden gelmiş olsun, eksik, yanlış, ince mana farkında aldanılmış söze rasgelirlerse hemen not alarak Cemiyete bildirsinler. Hele derleme fişlerinden gelen sözlerin derlendiği yerlerde yaşıyanlar bu sözlerde herhangi bir yanlışlığa, yahut eksikliğe rasgelirler de onu bildirirlerse derlemeyi de kontrol etmek ve düzeltmek işinde bize büyük bir yardımda bulunmuş olurlar. Kitaplardan taranan sözlerde de tereddüdü veya şüpheyi mucip birşeye rasgelenler, ya gösterilen kitaplara bakarak aldıkları neticeyi, yahut, buna imkân göremezlerse, tereddüt veya şüphelerini Cemiyete bildirmekle Derginin ve Dergiye dayanacak olan Kılavuzun daha iyi olmasına, dilimiz için ileriki çalışmalarda yapılacak tetkiklerin yanlışlardan, elden geldiği kadar, kurtulmasına yardım etmiş olacaklardır.

Dergi için gelecek her mütalea, Cemiyetçe tetkik edilecek ve ileride Derginin yeni basımlarında, yahut zeylinde bunlardan istifade edildikçe kimin tarafından gönderilen mütalea üzerine bu ıslahın yapıldığı da anılacaktır.

Hulâsa, Tarama Dergisi dilimizde kullanılan yabancı sözlere öz türkçe karşılık arama yolunda yeni ve geniş bir adımdır. Bütün Türklüğün elbirliğiyle bunun daha geniş adımlarla tamamlanacağını umarız.

T. D. T. C. [*]

Reis
Maarif Vekili
Hikmet

Umumî Kâtip
Ibrahim Necmi

Muhasebeci
Besim Atalay

Lengüistik - Filoloji
kolu başı
Hâmit Zübeyr

Etimoloji
kolu başı
Hasan Âli

Gramer - Sentaks
kolu başı
Ahmet Cevat

Lûgat - Istılah
kolu başı
Celâl Sahir

Derleme
kolu başı
Naim Hâzım

Neşriyat
kolu başı
Yakup Kadri

[*] T. D. T. C. = Türk Dili Tetkik Cemiyeti; U. M. H. = Umumî Merkez Heyeti demektir.

DERGİDE KULLANILAN İŞARETLER

İşaret	Ne demeye geldiği
*	Türkçe olması muhtemel sözlerin yanına konur.
( )	Karşılığın hangi kaynaktan alındığını gösterir.
« »	Karşılık kaynaklarının lehçesini veya nev'ini gösterir. Misallerin iki yanında gene bu işaret vardır.
[ ]	Mütalea, izah veya hatıraları gösterir.
[?]	Kökü, manası veya teşekkülü karanlık olduğunu gösterir.
[mec.]	Mecazî mana olduğunu gösterir.
[Yk:]	Bir sözün başka bir sözle yaklaştırılması ve mukayese edilmesi münasip olacağını gösterir.
[man.]	Türlü manaları olan sözün manalarından hangisi kastedildiğini gösterir.

TARAMA DERGİSİNDE KAYNAKLARI GÖSTERMEK ÜZERE KULLANILAN KISALTMALAR

Kısaltmalar	Kaynakların adları	Numarası [*]
Ac.	Acayib-ül-Mahlûkat	35
Ah.	Ahterî	8
Ah.H.	Ahmet Harami Destanı	36
Ah. Pş.	Ahmet Paşa Divanı	91
Ar. L.	Arapça lûgat	9
Aş.	Aşık Paşazade Tarihi	50
Ata.	Atalar Sözü	37
Aybe.	Aybet-ül-Hakayık	64
Az.	Azerî Fişleri	2
Ba.	Babürname	65
Bab.	Babus	10
Bah.	Bahr-ül-Garaip	11
Bal.	Balkar Lehçesi	66
Bat.	Battal Gazi Hikâyesi	38
Beh.	Behçet-ül-Hakayık	91
Bian.	Biyanki Lûgati	12
Bit.	Okuma Yazma Bitiği	89
Bürh.	Burhanı Katı Tercümesi	13
B.T.L.	Büyük Türk Lûgati [**]	6
Caf.	Cami-ül-Fürs	91
Cal.	Cami-ül-Hikâyat	39
Cev.	Cevahir-ül-Esdaf	40
Ç.L.	Çağatay Lûgati	29
Ça. Ma.	Çankırı Masalları	81
Çan.	Çankırı Şairleri	82
Çul.	Çulluk Kapan Lûgati	14
Dede.	Dede Korkut Kitabı	67
Dek.	Dekayık-ül-Hakayık	91

[*] « Tarama Dergisinin Kaynakları» kısmında bu kitapların herbiri hakkındaki malûmat bu numaralar altında yazılmıştır.

[**] Büyük Türk Lûgati ve Radloff Lûgati gibi türlü Türk lehçelerini içine alan büyük lûgatlerden taranmış sözlerin lehçelerini göstermek üzere kullanılan lehçe kısaltmaları [1] numaralı cetveldedir.

Kısaltmalar	Kaynakların adları	Numarası
Der.	Derleme Fişleri [*]	1
Dert.	Dertli Divanı	83
Deş.	Deşişe Lûgati	15
D.B.	Divanı Türkîi Basit	52
D. L. T.	Divanü Lûgat-it-Türk	28
Enb.	Kısası Enbiya	44
Ev.	Evliya Çelebi Seyahatnamesi	80
Faz.	Fazaili Mekke ve Medine	91
Fbş.	Elferecü Bâd-eş-Şidde Tercümesi	91
Fel.	Feleknamei Gülşehrî	41
Fer.	Ferişteoğlu Lûgati	16
Ferh.	Ferhenknamei Sadi	53
G.D.	Gaziantep Dil Tetkikleri	3
Gev.	Gevherî Divanı	84
Hal.	Halk Edebiyatı	85
Ha.Şi.	Halk Şiirleri	4
Hul.	Hulâsa	91
Hurş.	Hurşit ve Ferahşat	42
Hut.	Houtsma Lûgati	32
İd.	Elidrak Lilisan-il-etrak	30
İd. Haş.	Elidrak Haşiyesi	31
İrş.	İrşad-ül-Mülûk Vessalâtin	91
Kab.	Kabusname Tercümesi	43
Kam.	Kamus Tercümesi	17
Kar.	Karayim Metinleri	69
Kara.	Karaca oğlan	54
K.T.	Kamusu Türkî	18
Kav.	Elkavanin-ül-Külliye	68
Kel.	Kelile ve Dimne Tercümesi	91
Kıs.	Kıstas-ül-Beyan	55
Kon.	Konya Halkıyat ve Harsiyatı	86
Kör.	Köroğlu	56
Kum.	Kumuk Lehçesi	71
Kur. A.	Kuran Tercümesi (Ankara)	45
Kur. B.	„ (Bursa)	45
Kur. İ.	„ (İstanbul)	45
Ley.	Leylâ ve Mecnun	91
L. L.	Lehçet-ül-Lûgat	91

[*] Derleme fişlerinden taranmış sözler (Der:) işaretinden sonra geldiği yerlerin adları yazılarak gösterilmiştir. (Ana Dilden Derlemeler) kitabından veya müteferrik hususî derlemelerden alınan sözlerin Anadoluda yaygın bulunduğu muhtelif mıntakaları gösterir işaretler [2] numaralı cetveldedir.

Kısaltmalar	**Kaynakların adları**	**Numarası**
L. N.	Lûgati Nimetullah	21
L. O.	Lehçei Osmanî	20
L. Ş.	Lûgati Şinasi	29
L. Ta.	Lehçei Tatarî	34
Lûg. Ar.	Kitab-ül-Lûgat-il-Arabiye-İlet-Türkiye	19
Ma.	Maniler	87
Mec.	Mecmua	91
Melh.	Melhamei Şemsiye	46
Met.	Meta İncili Tercümesi	72
Mev.	Mevlânadan Türkçe Sözler	79
Mey.	Meyadin - ül - Fürsan	91
Mif.	Miftah - ül - Lûga	22
Mir.	Mirkatı Kestelî	23
M. M.	Nogay Halk Edebiyatı	73
Muht.	Muhtelif (Kilisli Rifat Beyin fişleri)	91
Muk. Ed.	Mukaddimet - ül - Edep	61
Mu. M.	Muin - ül - Mürit	60
Mus. Es.	Musarrihat - ül - Esma	24
Müş.	Muaşşirat - üs - Sihriye -fil-Ebyat - il - Fikriye	91
Müh.	İbnü Mühenna Lûgati	33
Mün.	Müntehe-l -İrep-fi-Lûgat-it-Türki-vel-Acemi-vel-Arap	91
Müs.	Müsenna ve Müselles	91
Müt.	Müteferrik (Velet Çelebi Beyin fişleri)	90
Müz.	Müzekki - n - Nüfus	57
Neh.	Nehc - ül - Feradis	91
Oğ.	Oğuz Destanı	74
Or.	Orhon Kitabeleri	75
P. d. C.	Pavet de Courteille (Şark Türkçesi Lûgati)	29
Rab.	Kısası Rabguzî	70
Rad. I, II, III, IV	Radloff, 1,2,3,4 [*]	7
Rav.	Ravzat - ül - Cinas	91
San.	Sanihatı Seyranî	88
Sıh.	Tercümanı Sıhah	26
Si. D.	Siyeri Darir	62
Sir.	Siyreti Nebeviye	63
Süh.	Süheyl ve Nevbahar	58
Şeh.	Şehname Tercümesi	47
T. D.	Türk Dili	27
Tef.	Tefsiri Surei Mülk	48
Ter.	Tercüman - ül - Lûga	25
Tuh.	Tuhfet-üz - Zekiye	49

[*] XII inci sahifede [**] notuna bakınız.

Kısaltmalar	Kaynakların adları	Numarası
Tu. Şa.	Tuhfei Şahidî	91
Türkmen.	Türkmenceden Derlemeler	5
Tüz.	Tüzükâtı Timur	76
Uluğ.	Uluğ Bey Ziyçi	77
Uyg.	Uygur Metinleri [*]	78
Vel.	Divanı Sultan Velet	51
Y. E.	Yunus Emre Divanı	59
24.	Tefsir No. 24	91

[1]

RADLOFF VE BÜYÜK TÜRK LÛGATİ GİBİ BÜYÜK LÛGATLERDEN ALINAN SÖZLERİN KAYNAK İŞARETİ YANINDA « » İÇİNDE OLARAK GÖSTERİLEN VE SÖZÜN HANGİ TÜRK LEHÇESİNDEN OLDUĞUNU BİLDİREN LEHÇE KISALTMALARI

Kısaltmalar	Lehçeler
Abak.	Abakan Lehçesi
Ad.	Azerbaycan „
Alt.	Altay „
Bar.	Baraba „
Baş.	Başkurt „
Bel.	Beltir „
Çağ.	Çağatay „
H.	Hıyve „
Kaç.	Kaç (Kaş) „
Kar.	Kırım Karayimleri Lehçesi
Karg.	Karagas (Karagaç) „
Kar. L.	Lutsk Karayimleri „
Kar. T.	Troki Karayimleri „
Kaz.	Kazan „
K. B.	Kutadgu Bilig „
K. Kır.	Kara Kırgız „
Kır.	Kazak-Kırgız „
Kız.	Kızıl „
Koyb.	Koybal „
Kom.	Koman „
Krm.	Kırım „
Kumd.	Kumandu „

[*] Türlü Uygur metinlerinden taranan Uygurca sözlerin kaynaklarını gösteren kısaltmalar [3] numaralı cetveldedir.

Kısaltmalar	Lehçeler	
Küer.	Küerik	Lehçesi
Leb.	Lebed	»
Miş.	Mişer	»
Mog.	Mogolca	
Or.	Orhon Kitabeleri	
Osm.	Osmanlı (Garp)	Lehçesi
Sag.	Sagay	»
Sart.	Sart	»
Soy.	Soyon- Sayan	»
Şor.	Şor	»
Tar.	Tarancı	»
Tara.	Tara	»
Tel.	Teleüt	»
Tob.	Tobol	»
Tub.	Tuba	»
Tüm.	Tümen	»
Tür.	Türkmen	»
Uyg.	Uygur	»
Yak.	Yakut	»

[2]

DERLEMELERİN YAYGIN OLANLARINDA KULLANILAN İŞARETLER

A.	Bütün Anadolu
Şm. A.	Şimalî Anadolu
C. A.	Cenubî Anadolu
Ş. A.	Şarkî Anadolu
G. A.	Garbî Anadolu
O. A.	Orta Anadolu

[3]

UYGURCA METİNLERDEKİ KISALTMALAR

Kısaltmalar	Uygurca kaynaklar
H. I; H. II	Zur Heilkunde der Uiguren
İnd.	Analytischer İndex zu den Fünf ersten Stücken der T. T. T. (Bang, von Gabain)

Kısaltmalar	Uygurca kaynaklar
Man.	Türkische Manichaica. I-III. (Le Coq)
O. Q.	Die Legende von Oghuz Qaghan. (Bang, Rachmati)
P. P.	Paul Pelliot, "T'oung Pao„ 1914
Rach.	Zur Heilkunde der Uiguren (Rachmati)
Suv.	Altun Yaruk (Radloff ve Malof)
T. T.	Türkische Turfan - Texte. I-V (Bang, von Gabain)
U.	Uigurica I-IV (Müller, von Gabain)
Usp.	Uigurische Sprachdenkmäler (Radloff, Malof)
Ust.	Uigurische Studien (Bang, von Gabain)
W.	Ein uigurisches Frag. über den Manichäischen Windgott (Bang, von Gabain)
Xuas.	Chuastuanift (Le Coq)
Zw.	Zwei Pfahlinschriften aus den Turfanfunden (Müller)

TARAMA İŞLERİNDE ÇALIŞANLAR

Dergiye temel taşı olan tarama işleri, bir yandan Cemiyetin Derleme Kolu tarafından daha önceden taratılmağa başlanmış kitaplardan çıkan fişlerin Osmanlıcadan Türkçeye çevrilmesi, bir yandan da derleme fişlerinin ve yeniden seçilen birçok lûgat ve kitapların doğrudan doğruya karşılık bulma bakımından taranarak Osmanlıcadan Türkçeye fişlenmesi yollarıyle başarılmıştır.

Derleme fişleri ile bir takım kitapların taratılması işine Istanbulda başlandığı sırada bu tarama işlerinin umumî nezareti Maarif Vekâleti M. T. T. H. Reisi İhsan Bey tarafından yapılmıştır. İhsan Beyin avdetinden sonra İstanbuldaki tarama işlerinin sevk ve idaresine Maarif Vekâleti Müfettişlerinden Ali Canip Bey nezaret etmiştir. Derleme fişlerini taramak üzere toplanan muallim hanım ve beylerin nezaretini de Maarif Vekâleti Müfettişlerinden Bedri Bey ifa eylemiştir.

Gerek bu zatlara, gerek derleme işlerini ve kitapları taramak suretiyle Dergiye malzeme toplıyan aşağıki cetvellerde hüviyetleri yazılı değerli arkadaşlara T. D. T. C. içten teşekkürlerini bildirir.

ÜNİVERSİTEDE DERLEME FİŞLERİNİ TARAMA, SIRALAMA, KONTROL İŞLERİNDE ÇALIŞAN MUALLİMLER

Abdülbaki Fevzi	B.	Kabataş Lisesi Türkçe Muallimi	Evvelâ tasnifte, sonra kontrolda
Ali Ali	„	Gelenbevi Ortamektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Ali Sedat	„	Pertevniyal Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız kontrolda
Arif Fevzi	„	28 inci Ilkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Baha	„	İstanbul Kız Lisesi Muallimlerinden	Yalnız kontrolda
M. Baha	„	Robert Kollej Muallimlerinden	Yalnız kontrolda
Bedia	H.	1 inci İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Bedia Neşet	„	Nişantaşı Kız Ortamektebi Türkçe muallimi	Evvelâ taramada, sonra tasnifte
Bedri	B.	Kabataş Lisesi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda

Behice H.	İstanbul Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Besim Savacı B.	Gazi Osmanpaşa Ortamektebi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
Celâlettin „	İstanbul Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Emin „	Gelenbevi Ortamektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra tasnifte
Enver Kemal „	Kadıköy Ortamektebi Türkçe Muallimi	Yalnız tasnifte
Etem „	Davutpaşa Ortamektebi Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Fazıl Mahmut „	27 inci İlkmektep Muallimlerinden	Tarama ve kontrolda
Hadiye Tevfik H.	Kandilli Kız Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Hakkı Süha B.	İstanbul Erkek Lisesi Türkçe Muallimi	Kontrolda ve kitap taramasında
Halit Fahri „	Galatasaray Lisesi Muallimlerinden	Yalnız kontrolda
Hayrettin „	Cümhuriyet Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Hidayet H.	11 inci İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Hüseyin Kâzım B.	42 inci İlkmektep Muallimlerinden	Tarama ve kontrolda
İbrahim Niyazi „	Eyüp Ortamektebi Muallimlerinden	Tarama ve kontrolda
Ibrahim Sadi „	Kabataş Lisesi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
İhsan Mahvi „	Kadıköy Erkek Lisesi Türkçe Muallimi	Evvelâ tasnifte, sonra kontrolda
Ismail „	2 inci İlkmektep muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Kâniye Abidin H.	Cümhuriyet Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Kemal B.	42 inci İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
M. Nafiz „	59 uncu İlkmektep Muallimlerinden	Tarama ve tasnifte
Mahmut Cevdet Bey	Vefa Lisesi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda

Mehmet Ali B.	42 inci İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Melâhat Sabri H.	Çapa Kız Muallim Mektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Meliha „	Üsküdar Ortamektebi Muallimlerinden	Tarama ve kontrolda
Mesut B.	Davutpaşa Ortamektebi Türkçe Muallimi	Hem kontrolda, hem kitap taramasında
Mevhibe H.	Üsküdar Ortamektebi Muallimlerinden	Yalnız taramada
Mitat Sadullah B.	İstanbul Erkek Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız tasnifte
Mustafa Nihat „	Çapa Kız Muallim Mektebi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Muvaffak „	İstanbul Erkek Lisesi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Necip „	Kadıköy Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Nevber H.	Eyüp Ortamektepi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra tasnifte
Nurettin B.	20 inci İlkmektep Muallimlerinden	Tarama ve tasnifte
Nurettin „	Galatasaray Lisesi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
Nuri B.	14 üncü İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Nüzhet „	Vefa Lisesi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
Orhan Rıza „	Cümhuriyet Ortamektebi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
Raife H.	Kandilli Kız Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Refet B.	Çamlıca Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
Sacit Necati „	Kadıköy Lisesi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Saime H.	Gazi Osmanpaşa Ortamektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Sait B.	Eyüp Ortamektebi Türkçe Muallimi	Tarama, tasnif ve kontrolda
Sami „	Gelenbevi Ortamektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra kontrolda
Selâhattin „	Pertevniyal Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız kontrolda

Süreyya	B.	Kandilli Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız kontrolda
Şahap Nazmi	„	Üsküdar Ortamektebi Müdürü	Hem tarama, hem kotrolda
Şakir	„	Maarif Dairesinde	Tasnifte
Şefik	„	Kadıköy Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız tasnifte
Tahir	„	59 uncu İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Tahir Nejat	„	İstanbul Erkek Lisesi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
Tahsin	„	16 ıncı İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Tahsin Nejat	„	Erenköy Lisesi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Timur	„	Hakimiyeti Milliye Mektebi Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Tevfik	„	42 inci İlkmektep Muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Vehbi	„	Gazi Osmanpaşa Ortamektebi Türkçe Muallimi	Yalnız taramada
Zaime	H.	Cümhuriyet Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda
Zekâi	B.	I inci İlkmektep muallimlerinden	Yalnız tasnifte
Zeki	„	Nişantaşı Kız Ortamektebi Türkçe Muallimi	Evvelâ taramada, sonra tasnifte
Zeynettin	„	22 inci İlk Mektep Muallimlerinden	Yalnız taramada
Zıya	„	Galatasaray Lisesi Türkçe Muallimi	Tarama ve kontrolda

LÛGATLERDEN VE KİTAPLARDAN TARAMA YAPAN ZATLARLA TARADIKLARI ESERLERİ VE VERDİKLERİ FİŞLERİ GÖSTERİR LİSTE

Tarayanın ismi	İşi	Taradığı eser	Fiş sayısı	
Muallimlerden bir heyet	Üniversitede çalışmıştır	125.988 Derleme fişi	35.357	
A. Cevat B.	Çanakkale Mebusu ve T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti Azasından	Çağatay Lûgati Şinasi „ Pavet de Courteille	2.197	Çağatay lûgatini Velet Çelebi Bey de taramıştır
		Kamusu Türkî	7.432	
Ahmet Naim B.	Sabık Darülfünun Müderrislerinden	Bahr-ül-Garaip	618	
		Evliya Çelebi Seyahatnamesi (Birinci ciltten)	62	
Akdes Nimet B.	Üniversite Doçentlerinden	Radloff 3 üncü cilt	1.374	Refikası Muallim Hadiye Hanımla birlikte
Ali Ulvi B.	Edebiyat Muallimi	Kuran Tercümesi (Bursa)	2.223	
Aptullah Battal B.	Hariciye Memurlarından	Divanı Sultan Velet	20	
		Divanı Türkîi Basit	102	
		Houtsma Lûgati	106	
		Radloff (Birinci cilt)	882	Ferit Celâl ve İshak Refet Beylerle beraber
		İbnü Mühenna Lûgati	622	Velet Çelebi Bey de taramıştır.

Tarayanın ismi	**İşi**	**Taradığı eser**	**Fiş sayısı**	
Aptülkadir Süleyman B.	T. D. T. C. İhtısas Kâtibi	Nogay Halk Edebiyatı	212	Dede Korkut kitabını da taramıştır.
Besim Atalay B.	Aksaray Mebusu ve T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti Azasından	Türk Dili	4.144	
		Burhanı Katı Tercümesi	193	
Caferoğlu Ahmet B.	Üniversite Doçentlerinden	Azerî fişleri	333	
		Radloff ikinci cilt	2.160	Doçent Ali Nihat Beyle beraber
		Uygur Metinleri	2.150	
Dehri B.	T. D. T. C. Kâtiplerinden	Ferhenknamei Sadi	118	
		Okuma Yazma Bitiği	158	
		Battal Gazi	40	
Emin Türk B.	Maarif Vekâleti Memurlarından	Gazi Antep Dil Tetkikleri	158	
Fatin Efendi	Rasatane Müdürü	Uluğ Bey Ziyçi	22	Zahir Bey de taramıştır.
Ferit B.	Eski Darülfünun Müderrislerinden	Lûgati Nimet-ul-lah	951	
Hakkı Süha B.	Edebiyat Muallimi	Orhon Kitabeleri	450	V. Çelebi B. ve Profesör Ragıp Hulûsi Bey de taramışlardır.
Halil Nimetullah B.	Sabık Darülfünun Müderrislerinden	Kitab-ül-Lûgat-il-Arabiye-ilet-Türkiye	642	
		Miftah-ül-Lûga	76	
Hamdizade Aptülkadir B.	Evkaf Müzesi Müdür Muavini	Kuran Tercümesi (İstanbul)	1.558	

Tarayanın ismi	**İşi**	**Taradığı eser**	**Fiş sayısı**	
Hâmit Zübeyr B.	Müzeler Müdürü ve T.D.T.C. Umumî Merkez Heyeti Azasından	Balkar Lehçesi	179	
		Karayim Metinleri	330	
		Kumuk Lehçesi	35	
		Muin-ül-Mürit	34	
Hasan Âli B.	Orta Tedrisat Umum Müdürü ve T.D.T.C. Umumî Merkez Heyeti Azasından	Oğuz Destanı	86	
Hasan Fehmi B.	Kütüphaneler Müdürü	Aşıkpaşazade Tarihi	113	
		Kamus Tercümesi	2096	Kamus tercümesini Velet Çelebi Bey ve Ahmet Naim B., Süheyl ve Nevbaharı Velet Çelebi Bey de taramışlardır.
		Süheyl ve Nevbahar	277	
		Tefsiri Surei Mülk	99	
		Türkmenceden derlemeler	94	
Hüsamettin B.	Amasya Müverrihi	Ettuhfet-üz-Zekiye	1611	
İbrahim Necmi B.	T. D. T. C. Umumî Kâtibi	Dede Korkut kitabı	477	Aptülkadir Süleyman Beyle beraber. Velet Çelebi Bey de taramıştır.
İshak Refet B.	Kazanç Temyiz Komisyonu Azasından	Burhanı Katı Tercümesi	1678	Radlofun birinci cildini Aptullah Battal Beyle, Burhanı Katı tercümesini de Besim Atalay Beyle beraber taramıştır.
		Ferişteoğlu Lûgati	163	
		Karaca Oğlan	357	
		Kıstas-ül-Beyan	65	

Tarayanın ismi	**İşi**	**Taradığı eser**	**Fiş sayısı**	
İshak Refet B.		Lehçei Osmanî	90	
		Yunus Emre	181	
Kilisli Rifat B.	Üniversite Lektörlerinden	Muhtelif eserler [*]	15.000	
		Divanü Lûgat-it-Türk	12.498	Muallim Behçet Kıvamettin, Mesut ve Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü Zahir Beylerle beraber; Velet Çelebi Bey de ayrıca taramıştır
Muvaffak B.	Muallim	Lehçei Osmanî	906	İshak Refet B. de taramıştır.
		Büyük Türk Lûgati 2 inci Cılt	1.149	Refikası Muallim Kâtime Hanımla beraber
Ragıp Hulûsi B.	Üniversite Profesörlerinden	Orhon Kitabeleri	380	
		Radloff Cilt IV.	4012	
Remzi B.	Üsküdar Kütüphanesi Müdürü	Deşişe Lûgati	88	
		Tercümanı Sıhah	29	
		Battal Gazi Hikâyesi	39	Dehri Bey de taramıştır.
Reşit Rahmeti B.	Üniversite Profesörlerinden	Babürname	375	
		Uygur Metinleri	600	

[*] Kilisli Rifat Beyin taradığı eserlerin adları:
Ahmet Paşa Divanı, Behçet-ül-Hakayık, Cami-ül-Fürs, Dekayık-ul-Hakayık, Elferecü bâd-eş-Şidde, Fazaili Mekke ve Medine, Feleknâme, Hulâsa, Hurşit ve Ferahşat, İrşad-ül-Mülûk ves-Salâtin, Kelile ve Dimne Tercümesi, Lehçet-ül-Lûgat, Leylâ ve Mecnun, Mecmua, Meyadin-ül-Fürsan, Muaşşırat-üs-Sıhriye, Müntehe-l-İrep-fi-Lûgat-it-Türki vel-Acemi vel-Arap, Müsenna ve Müselles, Nehc-ül-Feradis, Ravzat-ül-Cinas, Tefsir № 24, Tuhfei Şahidî ve Dergide (Muht.) işaretiyle gösterilen muhtelif kaynaklar.

Tarayanın ismi	**İşi**	**Taradığı eser**	**Fiş sayısı**	
Süreyya B.	Edebiyat Muallimi	Şehname Tercümesi	119	
Şakir B.	T.D.T.C. Kâtiplerinden	Çankırı Masalları	107	
		Maniler	85	
		Çankırı Şairleri	10	
		Dertli Divanı	8	
		Gevherî „	51	
		Halk Edebiyatı	41	
		Halk Şiirleri	100	
		Konya Halkıyat ve Harsiyatı	67	
		Sanihatı Seyranî	82	
Şerefettin B.	Üniversite Ordinaryüslerinden	Acayib-ül-Mahlûkat	37	Velet Çelebi Bey de taramıştır.
		Cevahir-ül-Esdaf	255	
		Mevlânadan Türkçe Sözler	114	
		Müzekk-in-Nüfus	66	
		Tüzükâtı Timur	41	
Tahir Nejat B.	Muallim	Biyanki Lûgati	830	
		Büyük Türk Lûgati (Birinci cilt)	3477	
Talât B.	Çankırı Mebusu	Arapça Yazma Lûgat	553	
		Kuran Tercümesi (Ankara)	213	
Velet Çelebi B.	Kastamonu Mebusu	Ahmet Harami Destanı	91	İbnü Mühenna Lûgatini de taramıştır.
		Atalar Sözü	376	
		Ahterî	197	
		Aybet-ül-Hakayık	47	
		Babus	2888	
		Cami-ül-Hikâyat	74	
		Çulluk Kapan Lûgati	355	

Tarayanın ismi	İşi	Taradığı eser	Fiş sayısı
Velet Çelebi B.	Katsamonu Mebusu	Elidrak li Lisan-il - Etrak	176
		Elidrak Haşiyesi	335
		Elkavanin-ül-Külliye	37
		Hurşit ve Ferahşat	481
		Kabusname Tercümesi	68
		Kısası Enbiya	206
		Köroğlu	71
		Lehçei Tatarî	47
		Melhamei Şemsiye	74
		Meta İncili	127
		Mirkatı Kestelî	214
		Siyeri Darir	44
		Siyreti Nebeviye	45
		Tercüman-ül-Lûga	76
		Müteferrik kaynaklar	2853
Zâhir B.	Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü	Uluğ Bey Ziyçi	100
Zakir Kadiri B.	Maarif Vekâleti Memurlarından	Felekname	363
		Kısası Rabguzî	688
		Mukaddimet-ül-Edep	1407
		Musarrihat-ül-Esma	323

TARAMA DERGİSİ NASIL HAZIRLANDI?

Tarama Dergisini hazırlama işleri, önce taramaların icrası, sonra da taranan fişlerin Cemiyet merkezinde tanzimi, tasnifi ve zarflara konarak listelere geçirilmesi safhalarını arzeder.

Tarama işleri, önce derleme fişlerinin taranması ile başlamıştır. O zaman tarayıcılara ve taramaları kontrol edenlere verilen talimatnameler şunlardır:

DERLEME FİŞLERİNİN OSMANLICADAN TÜRKÇEYE ÇEVRİLMESİ İÇİN TALİMAT

Derleme fişlerini osmanlıcadan türkçeye çevirmekten maksat hazırlanmakta olan *Karşılıklar Klavuzu* için malzeme toplamaktır. Osmanlıcada arapça, farsça sözlerle veya yabancı başka bir dille anlattığımız mefhumları türkçe ifadeye yarayan her söz *Karşılıklar Klavuzu*na malzeme olabilir. Bu maksada göre derleme fişlerinden alınacak ve alınmıyacak sözlerin tayini kolaydır:

1 — Fişin başındaki türkçe sözün manası osmanlıcada arapça, farsça veya herhangi bir yabancı sözle ifade olunmakta ise o söz alınarak yeni fişe geçirilecektir.

2 — Fişe geçirilecek türkçe sözün kendisi (nümunede gösterildiği gibi) fişin sağa doğru ortasına, karşılığı olan osmanlıca ise fişin sol köşesine yazılacaktır.

Türkçe sözün, derleme fişinde anlatılan manasına göre, osmanlıcada iki veya daha çok karşılığı varsa bu karşılıkların hepsi alt alta yazılacak, yanlarına "Bak„ işareti konacaktır. O halde, "Bak„ işaretiyle işaretlenecek her karşılık için ayrı bir fiş yapılacaktır. Bu yeni fişte ikinci "Bak„ lı karşılık sol köşeye ve işaretsiz olarak kaydolunacak, öbürleri "Bak„ işaretiyle altına geçirilecektir.

Mana izahı ve misaller yalnız ilk muadilin fişine yazılır. Öbürlerinde "Bak„ işaretiyle iktifa edilir.

3 — Derleme fişlerinde ekseriya osmanlıca karşılık bulunmaz, yalnız mana anlatılır. Bu manaya göre osmanlıca karşılık tayin edilerek fişe geçirilecektir. Bu tayinde isabet olup olmadığı anlaşılmak için derleme fişinde anlatılan mana dahi yeni fişe, türkçe sözün altına yazılmalıdır.

4 — Derleme fişlerinde çok defa verilen izahtan ziyade kullanılış örneği olarak getirilen cümleden sözün manası anlaşılır ve osmanlıca karşılığına intikal edilir. Bunun için derleme fişinde verilen misaller de yeni fişe alınmalıdır.

5 — Ayni söz beş, on, otuz, hatta daha ziyade derleme fişinde tekrarlanmış olabilir. Bütün bu fişler için yalnız bir fiş yapılır. Derlendiği yerlerin isimleri izahın en altına "Der yeri„ işaretiyle yazılır. (Yer yetişmezse fişin arkasına da geçilir.)

6 — Derleme fişlerinde izah olunan bir sözün osmanlıca muadili tayin edilemiyorsa bu muadilin yeri boş bırakılarak fiş doldurulur. (Böyle bir müşkül karşısında kalacaklardan, çalışma saatleri dışında arkadaşlarına danışarak aradıkları muadili bulmağa ve yerine yazmağa himmet etmeleri rica olunur.)

FİŞLEME KONTROL HEYETİNE TALİMAT

Fişleme Kontrol Heyetinin vazifesi, derleme fişlerini osmanlıcadan türkçeye fişlere geçirmek işiyle uğraşacak muallimlere evvelce verilen altı maddeli talimat dairesinde, bu çevirme işinin icra ve ikmalini temin etmektir.

İlk günlerde doldurulan yeni fişlerin tetkikinden bazı hata ve noksanlara düşüldüğü anlaşıldığından en çok aşağıda gösterilen noktalara dikkat olunmalıdır:

1 — Derleme fişinde anlatılan mananın osmanlıcada hangi yabancı (arapça, farsça, fransızca, v. s.) sözle ifade edildiği lâyıkıyle takdir edilmiyerek takribî manalar anlatan kelimelere müracaat ediliyor; bunun neticesi olarak türkçe sözlerin birbirine nispetle olan ince ayrıntıları (*nuance*) kaybolarak müphem manalı sözler meydana çıkıyor.

Derleme fişlerini doldurmuş olanların birer lûgatçi olmadığı ve bütün hüsnüniyetlerine rağmen derledikleri sözün tam manasını ekseriya tarif ve tasvir edemedikleri akıldan çıkarılmamalıdır. Bu itibarla bir sözün manasını lâyıkıyle anlamak için memleketin muhtelif yerlerinden gelen bütün fişleri okumak, aralarındaki mana farklarını düşünüp hepsinden sözün hakikî manasına intikal etmeğe çalışmak lâzımdır.

Meselâ: "Epelemek„ mastarının üç yerden gelen fişlerinden birinde "serpmek, yaymak, ekmek„, ikincisinde "karın kesik kesik yağması„, üçüncüsünde "yağmurun devamlı olmaması„ manaları verilmiş farzedelim. Düşünülünce bu üç mananın birbirini tamamladığı ve "epelemek„ fiilinin umumî ve mutlak olarak "serpmek, yaymak„ manasına gelmediği anlaşılır; bunun İstanbulda ve umumî dilde kullanılan "sepelemek„ fiilinin fonetik ve diyalektal bir variyantı olduğu aşikârdır. Şimdi böyle bir hal karşısında, ilk fişte görülen "serpmek, yaymak, ekmek„ manalarına istinaden "epelemek„ fiiline "neşir, nüşur, nisar, neşriyat, işaa, işaat, zeriyat, tevzi, tevziat... v. s.„ manalarını vermek ve bütün bu seri için fişler doldurmak yalnız lüzumsuz değil yanlış ve zararlıdır.

2 — Görülen hatalardan biri de türkçe sözlerin karşılıkları tayin edilirken sarfî şekle ehemmiyet vermemektir. Meselâ: Mastarlara veya fiil isimlerine sıfat veya partisip şeklinde karşılıklar, adlara, sıfatlara ise

mastar ve isim şeklinde muadiller verilmektedir. (İkna yerine mukni, intiha yerine aksâ... gibi.)

3 — Bir sözün muhtelif manaları olduğu malûmdur; çok defa bu manaların hepsi ayni mahalde kullanılır; bazı ise bir söz muhtelif yerlerde ayrı ayrı manalarla kullanılır. Bu halde sözün muhtelif istimalleri için ayrı fişler tanzim etmeli ve "Bak„ işaretiyle onları birbirine bağlamalıdır.

4 — Altı maddeli talimatta sarahaten beyan olundğu üzere, bugünkü maksat: "osmanlıcada arapça, farsça sözlerle veya yabancı başka bir dille anlattığımız mefhumları ifadeye yarıyacak„ türkçe sözleri arayıp bulmaktır. Buna göre osmanlıcada bile türkçe sözlerle ifade olunan mefhumların arapça, farsça... mukabillerini aramağa lüzum yoktur. Çoktanberi edebiyat ve yazı dilinden atılmış olan köhne arapça ve farsça ıstılahları aramakla vakit geçirmek ve işleri geri bırakmak beyhudedir. (Meselâ yazı dilinde dahi çoktanberi çocuk denmekte iken şimdi bu sözün arapça ve farsçalarını: Tıfıl, Gûdek, Beçe... diye araştırıp sıralamak gibi.)

5 — Der yerlerinin hepsini işaret etmek, sözün yaygınlığını anlamak için elzemdir. Bunun ihmali asla caiz değildir.

6 — Birçok fişte sözün derlendiği yerle kullanıldığı yer ayrı ayrı gösterilmiştir. Bu gibi fişlerin der yeri değil, kullanıldığı yer alınıp der yerine yazılmalıdır.

7 — Yeni fişlere geçirilmiyecek derleme fişlerinin üst tarafına muallimler tarafından renkli kalemle bir "t„ işareti konmalıdır.

8 — Altı maddeli talimatın altıncı maddesine çok dikkat edilmelidir: Köy hayatında kullanılan birçok sözler teşmil tarikıyle şehir hayatının muamelâtını da ifadeye yarıyabilir. Bu gibi tamim ve teşmile müsait sözler (osmanlıcası hatırlanamasa bile) ihmal edilmemeli, fişe geçirilmelidir. (Koyunların mahsulü demek olan *ürün*, hayvanları ayaklarından kazığa bağlıyan *ördük* gibi.)

9 — Hergün doldurulacak fişler bütün bu bakımlardan tetkik edilerek tashih ve ikmallerine himmet etmek, bu suretle tekemmül edecek işleri peyderpey Cemiyete göndermek lûtfu kontrol heyetinden rica olunur.

KİTAP TARAMALARI İÇİN

Derleme fişlerinin taranmasına devam edilmekle beraber kitap taramaları da geniş ölçüde yapılmağa başlayınca şu izahname tanzim edilmiştir.

OSMANLICADAN TÜRKÇEYE FİŞ YAPMA YOLLARINI GÖSTERİR İZAHNAME

1 — Fişe geçirilecek türkçe kelimeler bugünkü dilimizde yabancı bir sözle ifade edilen manayı göstermeğe yarıyabilecek türkçe sözlerdir.

2 — Taranan kitapta bu yolda bulunan türkçe sözlerin bugünkü yazı dilimizde yabancı kökten olarak kullanılan bir söze az çok karşılık olabilmesi lâzımdır. Eğer böyle bir yabancı söz olacağı tahmin olunup ta o söz hatıra gelemez ise fişlerde osmanlıca söz yeri açık bırakılır.

3 — Fişlerde osmanlıca sözün yeri fişin sol köşesidir. Buraya osmanlıca söz yazıldıktan sonra karşılık olan türkçe söz de sağ tarafa yazılır. Bunun kullanılış misalleri varsa o da altına yazılır ve nereden alındığı fişin sağ alt köşesine işaret edilir.

4 — Bir türkçe sözün osmanlıca birden fazla söze karşılık olabileceği görülürse bir fişte en yakın görünen karşılık sol köşeye yazıldıktan sonra diğer karşılıklar onun altına "Bak„ işaretiyle kaydolunur. Ayrıca bu kelimelerin herbiri için de birer fiş yapılarak bunda da öteki osmanlıca karşılıklar bu defa onun altına "Bak„ işaretiyle geçirilir. Misalleri yalnız bir fişe yazmak yeter. Ancak osmanlıca karşılıklar manaca birbirinden ayrı ise ayrı mananın misali de o manaya ait fişe yazılmalıdır.

5 — Tarayıcı bir fişteki türkçe söz veya bunun karşılık olabileceği osmanlıca sözler hakkında ayrı bir mütalea söylemek isterse bunu yer varsa o fişte bir (*) işaretiyle, yer yoksa o fişe bağlı ayrı bir kâğıda yazmalıdır.

6 — Bu izahnameye bağlı örneklere bakılması rica olunur.

TARAMA FİŞLERİNİN ÇEVRİLME VE SIRALANMASI

Kitaplardan taranan fişler, Cemiyet merkezinde bir kalem heyeti tarafından gözden geçirilerek yukarki kararlara göre eksikleri varsa tamamlanmış, sonra ikinci bir kalem heyeti tarafından da bütün tarama fişleri birbirine katıştırılarak alfabe sırasına konmuş, kelime kelime zarflanmağa başlanmıştır.

Zarflama ve ondan sonraki çalışmaları da U. M. H. inin tasdik ettiği şu program gösterir:

DERGİ İŞLERİ HAKKINDA PROGRAM

1 — Zarflama İşleri

1 — Zarflamada esas, dilimizde kullanılır yabancı dilden gelmiş, yahut öyle tanınmış sözlerdir. Böyle sözlerin herbiri için bir zarf yapılır.

2 — Biri diğerinden müştak olan kelimeler, ayrı ayrı kelime olarak dilde kullanılıyorsa bunların herbiri ayrıca zarfa konur ve kendi alfabe sırasında bulundurulur. Meselâ öldürmek demek olan "*katl*„ sözü başka, öldüren ve öldürülen demek olan "*katil*„ ve "*maktul*„ sözleri başka zarflara konur. "*Kabil*„ ve "*makbul*„ de böyledir.

3 — Mürekkep şekildeki kelimeler ve terkipler birinci maddelerini teşkil eden kelime ile birlikte tasnif olunur. Meselâ "*katletmek*„ sözü "*katl*„ zarfına, "*ıstırabı derun*„ sözü de "*ıstırap*„ zarfına konur.

4 — Hangi kelimelerin ayrıca zarfa gireceğinde, hangilerinin bir zarfta birleşeceğinde tereddüt olunan ahvalde *Kamusu Türkî* kılavuz gibi kullanılabilir: Kamusu Türkîde ayrı ayrı gösterilen kelimeler ayrı ayrı zarflara konmak, orada birleştirilenler zarfta da birleştirilmek yolu tutulmalıdır.

5 — Yazıda bir, manaları başka başka olan sözlerin her ayrı manası için ayrı bir zarf yapılmalıdır. Meselâ yer demek olan "*Arz*„ , takdim manasına gelen "*Arz*„, tulün zıddı olan "*Arz*„ ayrı ayrı zarflara konur. Yaşlı demek olan "*ihtiyar*„ ile irade manasına gelen "*ihtiyar*„ da böyledir.

6 — *Bilâ, bi, lâ,...* gibi edatlarla başlıyan mürekkep sözler, baştaki edatların alfabe sırasında ve birlikte zarflanır.

2 — Tetkik İşleri

1 — Kitaplardan taranan sözlerdeki tereddütlerin hallinde liste başları ya bizzat mehazlara müracaat ederler, yahut ihtısas kâtibi vasıtasıyle müşküllerini hallederler. Liste başları ve liste kâtipleri türkçe lûgat ve kitaplara müracaatte ihtısas kâtibine muhtaç değillerdir. Radloff gibi yabancı dille yazılmış kaynaklarda veyahut icrası ihtısasa tevakkuf eden noktalarda tetkike lüzum hâsıl olursa ihtısas kâtibi hemen bu tetkikı yapar.

2 — İhtısas kâtibinin tetkikleri liste başlarına iade edilerek listeye girer.

3 — Tarama fişlerinde kaynak gösterilmemiş, yahut derlemeden geldiği halde der yeri yazılmamış veya eksik yazılmış olan fişler Derleme kolu muavinine gönderilir. Derlemeden gelen tarama fişlerinde kelime veya manası üzerindeki tereddütler de gene Derleme kolu muavini marifetiyle halledilir.

4 — Derleme kolu muavinine gönderilen fişlerde ne cihetin sorulduğu bir işaretle gösterilecek, o da ancak sorulan noktayı tetkik ile o cihete ait izahlarını fiş üzerine yazacaktır. Der yeri sorulan fişler iki günden fazla tetkikte kalamaz.

5 — Der yeri veya kaynak sorulan fişlerde tetkik yalnız bu noktaya cevap vermekle hitam bulmuş olur.

6 — Der yerleri gösterilirken esas vilâyet, yahut maruf kasaba adıdır. Fakat yalnız bir köye munhasır olan sözlerde köy ismiyle birlikte vilâyeti de yazılmalıdır.

7 — Derlenmiş kelimenin şekli veya manası hakkındaki tereddütler aslı olan derleme fişine müracaatle hallolunur.

8 — Hangi şekilde olursa olsun tetkikın sualden taşmamasına ve vakit kaybedilmemesine dikkat edilecek, eş manalı sözleri yazmakla tetkikı uzatma yoluna gidilmiyecektir. Şukadarki bir fiş tetkike gönderildiği sırada, velevki sorulmamış bir nokta üzerinde olsun, besbelli bir

yanlışlık tetkik edenin gözüne çarparsa o da liste başına bir notla bildirilecektir.

9 — Derleme kolundan çıkan tetkik fişleri başkâtipliğe tevdi olunur. Başkâtiplik imkân varsa bunları tetkike gönderen liste başlarına, listeler daktilo edilerek kontrola sevkedilecek vaziyete gelmiş olduğu halde, kontrol yapanlara verir.

3 — Listeleme İşleri

1 — Listeleme işinde başlıca üç ameliye vardır:

a) Her kelime zarfı içindeki karşılıkları alfabe sırasına koymak,

b) Bu karşılıkları gözden geçirerek ve icabında tetkikat yaparak veya yaptırarak yanlış, eksik bir şey kalmamasını temin etmek,

c) Her kelimeye uyar görünen karşılıkları alfabe sırasıyle yazarak bir liste vücude getirmek.

2 — Liste kâtipleri başkâtiplikten aldıkları zarfların üzerlerindeki kelimelere göre tam alfabe sırasında olduğunu ve fiş sayısının da zarf üzerindeki rakama uygunluğunu kontrol ederler.

3 — Liste kâtipleri, herbir zarfın içindeki fişleri şöyle sıralarlar:

a) Asıl kelimeye doğrudan doğruya karşılık olan sözleri alfabe sırasıyle dizerler,

b) Asıl kelimeden gelen ve bir zarfa konan başka kelimelere ait fişler varsa onları da asıl kelimeden sonra gene alfabe sırasına koyarak herbirinin karşılıklarını gösterir fişleri de alfabeye göre sıralarlar.

4 — Liste başları, sıralanması tamamlanmış zarfları gözden geçirirken şu noktalara dikkat ederler:

a) Zarf üzerindeki kelime Dergiye girecek midir?

I. Türkçe olduğu besbelli olan sözlere yeniden karşılık aranmıyacağından bunlar Dergiye alınmaz. Meselâ *altın, çelenk, güneş, sarı* sözlerine karşılık aramağa hacet yoktur. Böyle kelimelere taallûk eden zarflar iptal edilir.

II. Dilimizde hiç kullanılmıyan sözlere de karşılık aramağa hacet yoktur. Meselâ *Aşkar, Aşşar, Melsa, Ek'ansese, Emsi dâbir...* v.s. gibi sözler Dergiye alınmıyacaktır. Bu zarflar da iptal edilir.

III. Bu iki ucun arasındaki sözlerden hangilerinin Dergiye alınıp alınmıyacağı liste başları tarafından takdir olunur.

IV. Umumiyetle yabancı dilden sayıldığı halde türkçe olduğuna kanaat veya kuvvetli zan hâsıl olan sözlerin yanına bir (*) işareti konur. *Bağ, Baru, Ümit...* gibi.

b) Dergiye girecek kelimeye gelen karşılıklardan hangileri alınacaktır?

I. Esas itibariyle Dergi bir *İşlenmemiş malzeme listesi*dir. Binaenaleyh bir kitaptan veya derlemeden gelen her karşılık, yanlışlığı sabit olmadıkça Dergiye alınacaktır.

II. Karşılık gösterildiği kelimenin manasına tekabül etmediği

tahakkuk eden sözler, başka bir kelimeye mukabil iseler, fişleri üzerine işaretle o kelime zarfına naklettirilmek üzere başkâtipliğe verilir. Bu gibi kelimeler, başka bir kelimeye de tekabül etmiyorsa iptal ile zarfında bırakılır.

III. Bir kelimenin şeklinde, manasında, kaynağında, lehçesinde herhangi bir tereddüt vukuunda liste başları, bizzat veya liste kâtipleri vasıtasıyle, yahut — tetkik işleri kısmındaki izahat dairesinde — ihtısas kâtibi veya Derleme kolu muavini marifetiyle bu tereddüdü izaleye yarıyacak tetkikatı yaparlar. Tetkik neticesine göre kelime musahhah şekliyle gözden geçirilerek listeye alınır, yahut başka zarfa nakil veya iptal edilir.

IV. Bir kelimeye tekabülünde, yahut kuruluş şeklinde tereddüt edilen ve tetkikat neticesinde de bu tereddüdün izalesine imkân görülemiyen karşılıklar, liste başlarının takdirlerine göre ya iptal, yahut [?] işaretiyle listeye ithal olunur.

V. Yukarki noktalar tespit edildikten sonra kelimenin karşılıklar listesi fişi yazılır. Bu liste fişinin yazılmasında şu noktalara dikkat edilir:

a) Kelimeler alfabe sırasıyle birbiri ardınca dizileceği gibi, karşılıklar da alfabe sırasıyle birbiri altına dizilecek ve her karşılığı müteakıp ( ) içinde kaynağı veya kaynakları gösterilecektir. Radloff ve Büyük Türk Lûgati gibi kaynaklardan gelen sözlerin lehçeleri ve Uygur metinlerinden gelen karşılıkların hangi metinden olduğu ayrıca kitabın işareti yanına « » içinde yazılır. Kaynaklar birbirinden (;) ve lehçe veya metinler (,) ile ayrılır. Bunlar hakkındaki kısaltmalar ayrı cetvel olarak verilmiştir.

b) Bir kelimeye gelen bir karşılık birden fazla kaynaktan gelmiş ise bunların cümlesi o karşılığı müteakıp ( ) içine yazılır. Ayni kelime tekrarlanmaz.

Meselâ *Berf* kelimesine karşılık olarak müteaddit kaynaklardan *kar* geldiğini farzedelim.

Bunu şöyle gösteririz:

Kar (*K. T.; B. T. L. «Osm.»; T. D.; Rad. IV. «Osm., Çağ., Ad.»; Uyg. «U. I., İnd.»*)

c) Bir karşılık şüpheli görünürse yanına [?] konur. Karşılık olan kelime buralarca maruf olmadığı halde maruf bir başka söze sesçe ve teşekkülce yakınlığı görülürse [Yk:] işaretiyle onunla yaklaştırılması gösterilebilir.

Misal:

Beliğ, 1. Kepşil (*Rad. II. «Kır.»*) [Yk: Kep = söz, fikir (Rad. II. «Tara., Kaç., Krm., Kır., K. Kır.»)] **2.** Selçik [?] (*Der: Niğde*)

— olmak: Tılangurmak (*Uyg. «Ind.»*) [Yk: Tıl = dil, (Rad. III. «Or., Soy., Uyg.»)]

ç) Maruf olmıyan karşılıkların fişte kullanılış örneği bulunur veya kaynakta bulunması mümkün olursa bu misali de yazmak muvafıktır.

d) Kaynaklar dizilirken kitap adları önce, Muht. ve Müt. gibi karışık kaynakları gösterenler kitaplardan sonra, derlemeler (Der:) işareti ve der yerlerinin adları konmak üzere en sonra yazılır. Der yerlerinde vilâyet veya maruf kasaba adını yazmak kâfidir. Kelime bir köye muhtas olmadıkça ayrıca köy adlarını da yazmağa lüzum yoktur.

6 — Tetkike verilen fişlerin mümkün olduğu kadar liste başı tarafından tetkikten sonra da görülmesi en uygun bir şekildir. Derleme kolu muavinliğine gidip te listelerin daktilo ve kontrola sevkedilmesine kadar tetkikı bitmemiş fişler, kontrolca görülür.

7 — Müteradif veya müştak kelimeler birbrine *[Bak:]* işaretiyle bağlanır. Bu kelimelerin herbiri kendi alfabe sırasında yazıldıktan sonra, icabına göre, ya biri sadece *[Bak:]* diye diğerine irca olunur; yahut karşılıkları da yazılarak nihayetine *[Bak:]* diye alâkalı olduğu diğer kelime konulur.

Meselâ *Talep* kelimesinde *Talep edilen* karşısına sadece *[Bak: Matlup]* denilerek, karşılıkları *matlup* kelimesinde gösterilir. Buna mukabil *Hüzün, gam, keder, ıstırap* gibi kelimelerin herbirinde karşılıklar gösterilmekle beraber bunlar müteradif olduğundan herbirinin sonuna *[Bak:]* işaretiyle öteki kelimeler de ilâve olunmak muvafıktır. Kezalik *Cerh* kelimesinde karşılıklar gösterildikten sonra bununla alâkalı olan *Carih, mecruh, ceriha* sözlerinin de *[Bak:]* işaretiyle altında gösterilmesi yerinde olur.

8 — Ayni kelimenin müteaddî, mutavaat ve saire gibi şekilleri karşılıklarda da ayni kıyasî şekilde olduğu takdirde bunların tekrar tekrar yazılmasına hacet yoktur.

9 — Bir kelimenin karşılıkları arasında maruf ve yaygın şekilde müstamel öz türkçe bir karşılık eksik görülürse, liste başı bu karşılığı ya «Kamusu Türkî» gibi bir kitaptan, yahut kitaplarda bulamazsa kendi imzasıyle vereceği bir derleme fişinden alarak listeye geçirebilir.

4 — Kontrol İşleri

1 — Liste fişlerinin kontrolunda gözetilecek nokta listelerde veya tetkikte eksik kalmış bir şey varsa tamamlanmasıdır.

2 — Kontrolda şu eksikleri tamamlamağa dikkat olunacaktır:

I. Yabancı dilden kelimeler hakkında:

a) Dergiye girmiyecek iken alınmış kelime varsa çıkarmak,

b) Dergiye girmesi lâzım iken çıkarılmış kelime varsa koymak,

c) Birleşmesi lâzım iken ayrı yazılmış kelimeleri birleştirmek,

ç) Ayrılması lâzım iken birleştirilmiş kelimeleri ayırmak,

d) Alfabe sırasında bozukluk varsa düzeltmek,

e) Müteradif ve müştak kelimelerin bağlanmasında eksiklik varsa tamamlamak.

II. Karşılıklar hakkında:

a) Karşılık olarak konmuş sözlerde eksik veya yanlış bir nokta kalmış ise tamamlamak veya düzeltmek.

b) Karşılıkların alfabe sırasında bozukluk varsa düzeltmek,

c) [ ], ( ), « », ; ve , gibi işaretlerin kullanılışında yanlış varsa düzeltmek,

ç) Karşılıklar arasında maruf türkçe unutulmuş karşılık bulunursa bunları *Kamusu Türkî* gibi bir kitapta arıyarak, kitapta bulunmazsa kendi imzasıyle vereceği bir derleme fişinden alarak ilâve etmek,

d) Listeye [?] işaretiyle girmiş olan sözlerdeki tereddüdü izaleye bir kere daha çalışmak.

3 — Dergi bir seçim işi olmadığı için bir kelime, tarama ve derleme itibariyle doğru olduktan sonra ahenksiz olması yüzünden çıkarılmamalıdır. Yalnız yanlış, yahut bir yabancı sözden bozma olduğu anlaşılan sözler çıkarılır.

4 — Dergide bir kelime hakkında başka maruf bir kelime ile yakınlığı veyahut kelimenin şekli veya manası üzerinde bir tereddüt ve şüphenin mevcudiyeti gösterilebilirse de kelimenin etimolojik mahiyeti ve alâkaları... v.s. üzerinde izahlara girişilmiyecektir.

5 — Kontrolla meşgul olanlar zarflamada, tetkikte, listelemede ne noksan kalmış ise tamamlıyarak fişe son şeklini vereceklerdir.

6 — Bir listenin en az iki elden geçmesi şarttır. Bunun için hem listeleme, hem kontrolla meşgul olanlar, kendi yaptıkları listeleri gene kendileri kontrol etmiyeceklerdir.

7 — Bu programdan evvel yapılmış olan işlerde buna muhalif olarak raslanan her noksan, o iş hangi safhada ise orada ikmal olunur.

5 — Kontrol fişlerinin gözden geçirilmesi ve matbaaya sevkı

1 — Kontroldan çıkan fişler, daktilo edildikten sonra, bir daha gözden geçirilmek üzere bütün arkadaşlara verilir.

2 — Bu gözden geçirmenin hedefi ikidir:

a) Bugünkü dilde o söze karşılık olabilecek kullanılır öz türkçe bir söz varken unutulmuş olup olmadığının tayini,

b) Konmuş karşılıklar arasında yanlış olduğu muhakkak, yahut doğruluğu pek şüpheli sözler olup olmadığnın tetkikı.

3 — Gözden geçiriciler mütalealarını her fişe bağlanan kâğıtlar üzerine not şeklinde yazarlar.

4 — Kontrol fişleri, gözden geçiricilerin mütalealarıyle birlikte Umumî Kâtip tarafından görüldükten sonra eğer münakaşayı mucip bir cihet yoksa doğrudan doğruya, varsa U. M. H. ne verilerek heyetin kararına göre fişe son ve kat'î şekil verilir ve matbaaya sevkolunur.

***

İşte Tarama Dergisi bu kadar sıkı bir çalışma neticesinde ortaya konabilmiştir.

DERGİ HAZIRLIKLARINDA ÇALIŞANLAR

Derginin yukarda anlatılan türlü hazırlık işlerinde çalışanların adlarını da şurada anıyoruz:

Birinci kalem: (Fişleri osmanlıcadan türkçeye çevirmiştir):
Baş: Hasan Âli ve Naim Hâzım Beyler
Kâtipler: Şakir, Dehri, İhsan, Emin Türk Beyler

İkinci kalem: (Fişleri sıralama ve zarflama işleriyle uğraşmıştır):
Baş: Ahmet Cevat Bey
Kâtipler: Emin Raşit, Mahmut, Tevfik Beyler, Didar Hanım

Liste grupları:

A) Gramer Kolu Başı Ahmet Cevat Bey	Kâtibi: Didar Hanım (20/1/1934 te kontrola geçmiştir.)
B) Muhasebeci Besim Atalay Bey	Kâtibi: Mahmut, bilâhare Emin Türk ve Tevfik Beyler
C) Umumî Kâtip İbrahim Necmi Bey	Kâtibi: Ferit Bey (1/1/1934 te kontrola başlamıştır)
Ç) Derleme Kolu Başı Naim Hâzım Bey	Kâtibi: Şakir, bilâhare Dehri Beyler
D) Maarif Vekâleti Müfettişlerinden Ali Canip Bey	Kâtibi: Mahmut Bey (6/1/1934 te işe başlamıştır)
E) Maarif Vekâleti Müfettişlerinden Ali Rıza Bey	Kâtibi: İlk Tedrisat Müfettişlerinden Mehmet Emin Bey (10/2/1934 te işe başlamıştır)
F) Muallim Selim Nüzhet Bey	Kâtibi: İlk Tedrisat Müfettişlerinden Muvaffak Bey (10/2/1934 te işe başlamıştır.)

Tetkik Kalemi:

A) Kitaplardan tetkik:	Cemiyet İhtısas Kâtibi Abdülkadir Süleyman Bey, Hariciye Vekâleti Mütercimlerinden Aptullah Battal Bey
B) Derleme fişlerinden tetkik:	Cemiyet kâtiplerinden Şakir, Ferit, Mehmet Beylerle ilk Tedrisat Müfettişlerinden Şevket Doğan Bey

Daktilo işleri:

Cemiyet daktiloları Leman, Sıdıka, Saadet, Nezihe Hanımlar, Maarif Vekâleti Hususî kalem Daktilosu Bedia, Levazım Müdiriyeti Daktilosu Mergube Hanımlar.

Kontrol işleri :

Ahmet Cevat Bey	20/1/1934 te başlamıştır.
Besim Atalay Bey	3/3/1934 " "
İbrahim Necmi Bey	1/1/1934 te başlamış, bilâhare kontrol ve mütaleadan geçen fişlere son baskı şeklini vermiştir.
Naim Hâzım Bey	3/3/1934 te başlamıştır.
Yakup Kadri Bey	Kontroldan çıkan fişler üzerine mütalea yürütmüştür.

Zarfların liste gruplarına tevdii, daktilo ve tetkik işlerinin sevk ve idaresi, kontrol fişlerinin sıralanması işleri Cemiyet Başkâtibi Kemalettin Şükrü Bey tarafından başarılmıştır.

Zarf içindeki fişleri alfabe sırasına koymakta Gazi Terbiye Enstitüsü müdavimlerinden Fazıla, Fikriye, Meliha, Mukbile, Nerime, Neyir, Nuriye Hanımlarla Avni, Cahit, Cemal, Cevat, Cezmi, Fehmi, Fuat, Hasan, Hayri, Halil Ömer, Kadri, Kemal, Mısbah, Rahmi, Ratip, Rifat, Sabahattin Beylerin himmetleri geçmiştir.

TARAMA DERGİSİNİN KAYNAKLARI

Tarama Dergisi, derleme fişlerinden, Türk dili için elde bulunan yerli ve yabancı başlıca lûgat kitaplarından, eski dil yadigârı mahiyetinde olan basma ve yazma birçok kitaplardan taranarak yapılmıştır. Bütün bunları tararken, görülen öz türkçe sözler dilimizde kullanılmakta olan yabancı sözlere karşılık olabilmek bakımından elenmiş ve fişlere geçirilmiştir.

Dergiye kaynaklık etmiş olan bu eserler umumî bir bakımdan üç kısımda toplanır:

I. Derlemeden gelen sözlerin karşılık bakımından taranması,

II. Lûgatlerin ve kitapların taranması,

III. Müteferrik taramalar.

Bu kısımlardan herbiri hakkında aşağıda malûmat veriyoruz:

I. DERLEME TARAMALARI

Derleme taramaları iki kısma ayrılır. Bunlardan biri, asıl umumî derlemeden gelen fişlerin taranmasından alınan netice, öteki de hususî derlemelerden veya derleme mahiyetindeki eserlerden yapılan taramalardır.

1 — Derleme Fişleri

T. D. T. C. ilk teşekkülünü müteakıp, birinci iş olarak, bütün memlekete yaygın büyük bir *derleme seferberliği* açmıştı. Maarif Vekâleti tarafından hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince de tasdik edilen söz derleme talimatnamesi mucibince köylerde, nahiyelerde, kasabalarda derlenen sözler kaza ve vilâyet heyetleri tarafından birbiri ardınca elekten geçirilmiş, böylelikle merkezde toplanan fişler, 1933 Eylûlünün 13 üne kadar 125.988 e varmıştır. Kaza ve vilâyet merkezlerinde ayrılan mükerrer fişler bu hesabın dışındadır. Halkın öz ağzından derlenmiş olan bu sözler Merkezde alfabe sırasına konarak tetkik edilmek üzere muhafaza edilmiştir.

Karşılık arama işinde bu fişlerden de istifade edilmek en tabiî ve zarurî bir şeydi. İşte bunun için bu 126 bine yakın derleme fişi sandıklarla

Istanbula nakledilmiş, Üniversitede toplanan muallim hanım ve beylerden mürekkep bir heyet tarafından birer birer gözden geçirilmiştir. Bu gözden geçirmede dilimizde kullanılan yabancı sözleri karşılayabilecek gibi görünen 35.357 fiş ayrılmış, bunlardan tarama fişleri denilen ikinci fişler çıkarılmıştır. Tabiî gerek derleme fişleri, gerek bu tarama fişleri arasında birçok mükerrerler de vardır.

Ayrılan 35.357 tarama fişinden 17,957 fişte doğrudan doğruya hangi yabancı kelimeye karşılık olduğu gösterilmiştir; 16.200 fişe öz türkçe derleme sözleri yazılmış, fakat bunların hangi yabancı kelimelere karşılık olduğu belli edilmemiştir; 1.200 fiş ise dilde her zaman kullanılmıyan ıstılah sözlerine karşılık olarak ayrılmıştır. Dergiye bu üç takımdan yalnız birinci takım tarama fişleri alınmıştır.

Bundan başka, Üniversitede yapılan bu geniş taramadan daha önce, Cemiyet merkezinde Hâmit Zübeyir ve İshak Refet Beylerin neşretmiş oldukları *Ana Dilden Derlemeler* kitabındaki sözlerin ve bir kısım derleme fişlerinin taranmasıyle elde edilen tarama fişleri de Dergiye alınmıştır.

Bir de, fişler üzerinde yapılan söz derleme çalışması dışında, gazetelerde yazılmış, yahut defter halinde Cemiyete gönderilmiş derleme sözleri vardır ki bunlar da merkezde ayrıca taranarak 765 söz Dergi fişleri arasına katılmıştır.

İşte böylece söz derleme seferberliğinin verdiği derleme fişleri, Tarama Dergisine aşağı yukarı 20.000 fişle hizmet etmiş oluyor. Bunların içinde mükerrerler, karşılığı yanlış seçilmiş, yahut okunuşunda, yazılışında yanlış yapılmış sözler olabilir. Tarama fişlerinin doğruluğunu kontrol ederken en büyük güçlük te derleme fişlerinden alınan taramalarda kendini göstermiştir. Çünkü bir kitaptan taranmış bir fiş üzerinde tereddüt edilirse o kitaba kadar müracaatle işin doğrusunu bulmak mümkündür. Yalnız nüshası elde olmıyan yazma kitaplar bu bakımdan bir dereceye kadar güçlük arzedebilir. Onlar da mahduttur. Halbuki derleme fişlerinde iş böyle değildir. Tarama fişinde tereddüt uyandıran nokta, derleme fişinden tarama fişine geçerken bir yanlış yapılmışsa, aslına müracaatle halledilebilir. Fakat doğrudan doğruya derleme fişinde mevcut yanlışı düzeltici bir merci yoktur. Bundan dolayı derleme fişlerinden taranmış sözlerin kontrolu çok güç ve eksikli olmuştur.

Derleme fişlerinin taranması, kontrolu ve tasnifi işlerinde çalışan muallim hanım ve beylerin adları “tarama işlerinde çalışanlar„ kısmındaki cetvellerde yazılıdır.

2 — Azerî Fişleri

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Caferoğlu Ahmet Bey Azerî türkçesinden derlemiş olduğu sözler arasında dilimizde kullanılır yabancı sözlere karşılık olabilecekleri tarayarak T.D.T.C. ne göndermiştir. 333 fiş tutan bu sözler de hususî derleme malzemesi arasında Dergiye alınmıştır.

3 — Gaziantep Dilinin Tetkikleri

Gaziantep Halkevi dil, edebiyat, tarih şubesi neşriyatının birincisi olarak 1933 te Gaziantepte Halk Fırkası matbaasında basılmıştır. Kitabın müellifi Lise edebiyat muallimi ve Halkevi reisi Ömer Âsım Beydir. 214 sahifeden ibarettir. Gaziantep lehçesinin muhtelif sahadaki hususiyetlerini ihtiva eden bu eser "mahallî fonetik, gramer kaideleri, ekler, eklerle yapılmış kelimeler, kelimelerin kullanıştaki hususiyetleri, temsil edilmiş ecnebi kelimeler, mahallî kelimelerle darbımeseller„ den mürekkep olmak üzere tertip edilmiştir. Eserin 1.200 kadar tutan mahallî kelimelere ait kısmı üzerinde tarama yapılmıştır.

Tarayan T.D.T.C. kâtiplerinden Emin Türk Beydir. Hususî derleme mahiyetinde olarak bu eserden 158 tarama fişi çıkarılmıştır.

4 — Halk Şairleri

Saz şairleri, Bektaşi dedeleri ve başka halk şairleri tarafından yazılmış birçok şiirleri Derleme kolu muavini M. Şakir Bey muhtelif cönklerden toplamıştır. Şakir Bey bu topladığı halk şiirlerindeki sözleri taramış, hususî derleme malzemesi mahiyetinde olarak çıkardığı 100 fiş Dergiye alınmıştır.

5 — Türkmenceden Derlemeler

Türkmenistanlı bir talebe ağzından derlenmiş bazı sözlerdir. Mf. Vekâleti kütüphaneler müdürü Hasan Fehmi Bey, kendi derlediği bu sözlerden Dergiye yarıyabilecek olanlarını taramış, 94 fiş çıkarmıştır.

II. KİTAPLARDAN TARAMALAR

Tarama Dergisini hazırlarken, ilk önce düşünülen kaynaklar daha ziyade ana sayılan sözlükler ve kitaplardı. *Radloff* un birçok türk lehçelerini koynuna alan 4 ciltlik büyük lûgati, *Kâşgarlı Mahmud* un Araplara türkçe öğreten çok değerli *Divanü Lûgat-it-Türk* ü, *Ahmet Vefik Paşa* nın *Lehçei Osmani* si, *Şemsettin Sami Bey* in *Kamusu Türkî* si, *Buharalı Şeyh Süleyman Efendi* nin *Çağatay Lûgati*, *Hüseyin Kâzım Bey* in yalnız iki cildi çıkmış olan *Büyük Türk Lûgati*, *Asım Efendi* nin *Kamus* ve

Burhanı Katı tercümeleri gibi ana eserlerin taranması yeter gibi görünmüştü. Ancak tarama ilerledikçe bunlar dışındaki birçok basma ve yazma eserler de göze çarpmağa başladı. Bunun üzerine birçok mütehassıs dilcilerin de düşünceleri alınarak listeler yapıldı. Tarama faaliyeti başladı. Tarama devam ederken de görülen lüzum üzerine yeniden bazı eserlerin taranacak kitaplar sırasına ilâvesi, yahut bazılarının listeden çıkarılması gibi değişiklikler yapıldı.

Taranan eserlerin adlarıyle bunları tarayanların isimlerini ve herbirinden gelen fişlerin sayısını buna ait cetveller göstermektedir. Bu taranan eserler başlıca iki kısımdır: biri lûgatler, öteki de lûgatten başka olan kitaplardır.

A. Lûgat Kitapları

Lûgat kitapları üç sınıfa ayrılır:

I. Bütün, yahut birçok Türk lehçelerinin sözlerini toplıyan "Lehçeler lûgati„ mahiyetindeki lûgatler.

II. Türkiye lûgatleri. Bunların birtakımı türkçe lûgatler, birtakımı da arapça veya farsça sözlerin türkçesini gösteren lûgatlerdir.

III. Türkiye dışındaki Türk lehçelerine ait lûgatler.

Bu üç türlü lûgat kitaplarından Dergiye kaynaklık edenleri aşağıda yazıyoruz:

a) Türk Lehçeler Lûgatleri

6 — Büyük Türk Lûgati

Müteveffa Hüseyin Kâzım Beyin bütün Türk lehçelerini içine alan bir lûgat olmak üzere kaleme almış olduğu bu eserin ancak iki cildi çıkmıştır. Eser, eski arap harflerine göre sıraya konmuştur. Birinci cildinde "*Elif*„ ve "*Be*„ harfleri vardır; 1927 de Devlet matbaasında basılmıştır. İkinci cilt "*Pe - je*„ harflerini içine alır. Bu da 1928 de gene Devlet matbaasında basılmıştır. Birinci cildin baş tarafında 98 sahifelik bir mukaddemesi, sonunda da 77 kitap sayılan bir bibliyoğrafya listesi vardır.

Mukaddemede Türk lehçelerine ve bunlardan birtakımının gramerlerine dair malûmat verilmiştir. Fakat bu malûmattan bilhassa Türk lehçelerine ait kısmı epeyce eskimiş müsteşriklerin eserlerinden toplanan notlardan alınmıştır. Meselâ mogolca sözler için *Schmidt*in bir asır geride kalan düşüncelerini olduğu gibi almaktadır.

Lûgat kısmında da alınan kelimeler ve bunların izahları üzerinde bir tevazün gözetilmiş denemez. Bazı kelimeleri izah ederken Léon Cahun, Bedros Keresteciyan, Klaproth gibi müelliflerden ve "Journal Asiatique„ ten fransızca cümleler ve fıkralar da nakletmektedir ki emsaline lûgatlerde tesadüf edilmiş bir tutum değildir.

Ahmet Vefik Paşanın *Lehçei Osmanî* sinde ve Şemsettin Sami Beyin *Kamusu Türkî* sinde bulunan lûgatlerden birçoğuna *Büyük Türk Lûgati* nde yer verilmemiştir.

Kitaba konulan bibliyoğrafya listesindeki 77 kitabın hepsinden müellifin istifade ettiği iddia edilemez. Bunlar eserin kaynakları olmaktan ziyade bu mevzua temas eden eserlerin bir listesi gibi konulmuştur. Fakat bu bakımdan da tam liste sayılamaz. Meselâ Ustiyak ve Buriyat lehçelerine ait eserlere bu listede yer verildiği halde, *Verbitski* nin *Altay ve Aladağ Türk Lehçeleri Lûgati*, *Radloff*'un *Kutadgu-Bilig* i, *Pikarski* nin *Yakutça-Rusça Lûgati, Zalatarski* nin *Çuvaş Dili Lûgati* gibi en mühim kaynaklar bu bibliyoğrafyada zikrolunmamıştır. Müellifin şark türkçesi için başlıca kaynakları *Buharalı Şeyh Süleyman* Efendinin *Çağatay Lûgati* ile *Pavet de Courteille* in lûgatinden, *Vambery* nin *Kutadgu-Bilig* inden ve Kazanda basılan bazı şiirlerden ibarettir. Çağatay lehçesine ait kelimeleri izah ederken muhtelif Çağatay şairlerinden şahitler zikretmiş ise de, kendisinden önce yazılmış lûgat kitaplarına çağatayca kelime ilâve edememiştir.

Büyük Türk Lûgati, içine aldığı türkçe lehçelerini şöyle saymaktadır:

1 — Garp lehçesi (Osmanlı İmparatorluğuna dâhil Türkler)
2 — Azerî „
3 — Çağatay „
4 — Kazan „
5 — Uygur „
6 — Koybal „
7 — Yakut „
8 — Altay „
9 — Çuvaş „
10 — Kırgız „

Büyük Türk Lûgatinin kabında sayılan bu lehçelerden kitabın içinde en çok Garp, Azerî, Çağatay, Kazan, Uygur lehçelerinden alınmış sözler vardır. Bunlardan başka lehçelerden pek az söz alınmıştır.

Büyük Türk Lûgatinin elde bulunan iki cildini tarama işi İstanbulda muallim Tahir Nijat ve Muvaffak Beylere havale edilmişti. Tahir Nijat Bey birinci cildi taramış, 3477 fiş çıkarmıştır. Muvaffak Bey, askerlik vazifesine çağrıldığı halde refikası muallim Kâtime Hanımla birlikte ikinci cildi taramağa devam ederek 1149 fiş vermiştir. Böylece "Büyük Türk Lûgati„ nden Dergi malzemesi arasında bulunan fişler 4626 ya varmaktadır.

7 — Radloff Lûgati

Radloff un yazdığı dört cilt *Türk Lehçeler Lûgati,* Türk diline ait en kıymetli eserlerden biri, belki de birincisidir.

Radloff Lûgatinin adı *Türk Lehçeler Lûgati Tecrübesi: Versuch Eines Wörterbuches der Türk-Dialecte* dir. 1893 te basılmağa başlanmış, 1911 de bitirilmiştir.

Wilhelm Radloff, 1837 de Berlinde doğmuş, Halle, Berlin ve Yenada dil ve bilhassa Asya dilleri tahsilini yaptıktan sonra Rusya hizmetine girerek 1859 da garbî Siberyada Barnaulde muallim olmuştur. Bu fırsattan istifade ile Türk lehçelerini yerinde tetkik eden Radloff, 1870 te Petersburga dönerek Kazan müslüman mektepleri müfettişi tayin edilmiş, 1884 te Petersburg Asya müzesi müdürlüğüne tayin edilerek Rus Ulûm Akademisine aza seçilmiştir. Radloff, Türk dilleri ve Türkçülük üzerine yaptığı geniş ve değerli neşriyatıyle bütün dünyaya adını duyurmuş ve birçok Akademilerin muhabir azalığı şerefini kazanmıştı. 1919 da Petrogratta dünyaya gözünü yummuştur.

Radloffun pek yüksek değerli olan bu dört cilt lûgati birçok kaynaklardan toplanmıştır. Bu kaynaklar arasında bazıları Dergi için ayrıca taranmıştır ki bunlardan kendi sıralarında bahsolunmuştur. Bunlar, şu eserlerdir:

1 — Babürname
2 — Buharalı Şeyh Süleyman Efendinin Çağatay Lûgati
3 — Mütercim Âsım Efendinin Kamus Tercümesi
4 — Ahmet Vefik Paşanın Lehçei Osmanîsi
5 — Orhon Abideleri
6 — Rabguzînin Kısası Embiyası
7 — Sultan Veledin Rübapnamesi ve Türkçe Şiirleri
8 — Pavet de Courteillein Şark Türkçesi Lûgati
9 — Bianchi Lûgati
10 — Zemahşerînin Türkçe Kelimeleri ki Mukaddimet-ül-Edepten alınmış olsa gerektir.

Bunlardan başka Radloffun Lûgatine kaynaklık eden daha birçok eserler vardır ki onlar hakkında da aşağıda kısaca malûmat veriyoruz:

1. Şecerei Türkiye. — *Ebülgazi Bahadır* Hanın eseridir. Radloff bunun Petersburgta 1881 de yapılan basmasını esas tutmuştur. Bu eser Çağatay eserlerinden sayılmakta ise de Harezm türkçesinin halk lehçesine daha yakındır. Nevaînin ve Babürün kılâsik çağataycalarından çok farklıdır.

Bu eser, bizim Türkiye türkçesine iki defa çevrilmiştir. Biri Tanzimat devrinde *Ahmet Vefik* Paşanın, öteki de meşrutiyet zamanında *Rıza Nur* Beyin kalemleriyle olmuştur.

Ebülgazi Bahadır Han tarafından ömrünün sonlarına doğru 1663 *(hicrî: 1074)* te yazılmağa başlanmış olan bu eseri müellif bitiremiyeceğini hissedince ikmalini oğlu *Ebülmuzaffer Anuşa Mehmet Bahadıra* bırakmıştır. O da alt kısmını 1665 te *(hicrî: 1076)* ikmal etmiştir.

2. Yenisey ve Ongin Kitabeleri. — Gerek *Orhon* abidelerinden ve gerek bu kitabelerden Radloff, lûgatinin ikinci cildinde pek az, üçüncü cildinden itibaren tamamiyle istifade etmiştir. Lûgatinde bunları *Eski Türkçe: Alttürk* diye gösterir. Bu eski Türk kitabeleri eski Gök Türk devletinin merkezi olan Orhon ve Ongin ve eski Kırgız merkezi olan Yenisey havzalarında bulunmuştur. Bunların en meşhurları "Orhon Kitabeleri„ adıyle anılır ki üçtür:

1 — Kültiğin abidesi (732)

2 — Bilge Han abidesi (734)

3 — Tonyukuk abidesi: „Bayın Çoktu" denilen yerde (48° arzı şimalî, 107° tulü şarkî derecesi üzerinde) bulunmuştur. *Tonyukuk*un vefatı 720 senesinde olduğu malûm ise de abidenin aynı senede mi, yoksa biraz sonra mı rekzolunduğu belli değildir.

Orhon kitabeleri yazısıyle yazılan başka büyük bir kitabe de *Ongin Abidesi* demekle maruftur. Bu kitabe 1891 de Rus arkeologlarından *Jadrintzew* tarafından *Ongin* nehri kollarından *Taramel* çayı sahilinde (Kökçün Orhon cenubunda) bulunmuştur. Bu abidenin de Türk hakanlarından birinin namına rekzedilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kitabe Radloff tarafından okunup metni, transkripsiyonu ve almanca tercümesiyle birlikte *Die Alttürkischen İnschriften der Mongolei* başlığı altında neşredilmiştir.

Yenisey kitabeleri Avrupalılarca 18 inci asırdanberi malûmdu. Fakat okunamadığından „esrarengiz" sayılıyordu. Bu kitabelerin 1889 senesine kadar bulunanlarından 32 parçası Profesör *R. Aspelin* tarafından neşrolunmuştur. Bundan sonra da *Yenisey* havzasında birçok kitabe daha bulunmuştur. Bu kitabelerin *Orhon* kitabelerinden yüz sene kadar eski olduklarında Türkologlar şüphe etmiyor. Profesör *Malof* bunların bir kısmının Orhon kitabelerinden üç yüz sene kadar eski olduğunu iddia ediyor. Bu abidelerin eski Türk şubelerinden olan Kırgızlara ait olduğu zannolunuyor.

3. Altay Dili Grameri: [Grammatika Altayskago Yazika]. — Kazanda 1869 da rusça olarak yazılmış olan bu eser, adından da anlaşıldığı veçhile Altay türkçesi grameridir. Eserde müellifin adı yazılmamıştır. Bu eserin *Verbitski* ile *İlminski*nin müşterek çalışmaları ile vücuda getirildiği söylenmektedir. Altay lehçesine ait halk edebiyatı parçalarını ihtiva etmesi itibariyle lûgat kitapları için de zengin bir kaynak sayılabilir.

4. Altay ve Aladağ Türk Lehçeleri Lûgati. — Bütün hayatını Altay ve Aladağ Şamanî Türklerini tetkik ile geçirmiş olan misyoner *Verbitski*nin eseridir. Kazanda 1884 te basılmış olan bu eser, yalnız bir lûgat kitabı değil, ayni zamanda Şamanî Türkleri diniyatına dair pek

kıymetli malûmat veren bir kaynaktır. Maneviyatı ifade eden kelimeleri alırken bu kelimeye ilişiği olan bütün ananeleri de anlatmıştır.

Radloffun Altay türkçesini tetkikinde yalnız bu lûgat kitabından istifade ile kalmıyarak Verbitskinin bizzat yardımından da çok faydalandığı anlaşılmaktadır.

5. **Budagofun Türk-Tatar Lehçelerinin Mukayeseli Lûgati.**— Rus müsteşriklerinden Lazar Budagofun eseridir. Kelimeler arap harfleriyle yazılmış olup transkripsiyonu yoktur. Bununla beraber bazı kelimelerin içindeki "v„saitinin "o„ veyahut "u„ okunacağı işaret edilmiştir.

Budagof, o zamana kadar Avrupada ve Rusyada basılmış olan muhtelif membalardan istifade etmiştir. Bilhassa *Zenker* lûgatini tamamen almıştır. Kelimelerin birçoğunda şahitler zikrolunur. Radloff mehazlerinin en mühimlerinden sayılabilecek bir lûgat kitabıdır.

6. **Kutadgu-Bilig.**— Balasagonlu *Yusuf Has Hacip* tarafından Kâşgar şehrinde 1069 - 1070 yıllarında *(hicrî: 462)* ikmal edilerek Karahanîlerden *Kara Boğra* Hana takdim edilmiştir. Bu *Kara Boğra* Hanın hangi han olduğu Profesör *Bartolt* tarafından tayin edilmiştir. Bu Boğra Han bir isim değildir. Tafkaç Boğra Kara Han Ebuali Hasan bin Süleyman Aslan Kara Handır. Kutadgu - Bilig, Türklerin o tarihe kadar geçirdikleri kültür hayatında bir devir dönümünü gösterir. Eserin mündericatı ahlâka ve devlet idaresine ait nasihatlerden ibarettir. Aruz vezniyle manzum olarak yazılmıştır. Lisanı o devir türkçesinin en canlı şeklidir. Turfanda bulunan Uygur eserlerinin keşfine kadar yegâne Uygurca eser sayılan Kutadgu-Bilig maalesef bugüne kadar geniş bir muhitin istifade edebileceği şekilde neşredilmemiştir.

Kutadgu-Biligin uygurca yazılmış olan nüshası Viyana sabık İmparator kütüphanesindedir. Bu nüsha *Timur* un oğlu *Şahruh* zamanında Heratta 1439 da *(hicrî: 843)* yazılmıştır. İkinci nushası Mısırda Hıdiv kütüphanesindedir. Bu nüsha arap harfleriyle yazılmıştır.

Son zamanlarda gene Arap harfleriyle yazılmış üçüncü bir nüshası da Türkistanda bulunmuştur.

Kutadgu-Biligin Viyana nüshası ilk defa kısmen *Vambery* tarafından 1871 de neşredilmişti. Sonra Radloff bu nüshanın fotoğrafisini, Rus Akademisi tarafından kullanılan rusça harflerle transkripsiyonunu ve almanca tercümesini neşretti. Radloff bu neşri için Mısır nüshasından da istifade etmişti. Eldeki Radloff neşri, müellifin - sonra kendisinin de itiraf ettiği gibi- Türk dilinin bu devrine uygun olmıyan bir transkripsiyon usulü kullandığından dolayı, ancak çok dikkatli bir kontrol ile istifade edilebilecek haldedir.

7. **Toktamış ve Kutluğ Timur Yarlıkları.** — *Toktamış* Hanın iki ve *Kutluğ Timur*un bir yarlığı, yani fermanı da Radloffun mehazlerindendir.

Toktamış yarlıklarından birincisi 20 Mayıs 1393 tarihiyle Lehistan kırallarından *Yagailo*ya yazılmıştır. Bu yarlık Rusya Hariciye Nezaretinin Moskova evrak hazinesinde bulunmuştur. 1850 de Obolenski tarafından *Altın Ordu Hanı Toktamışın Lehistan Kıralı Yagaloya Yazdığı Yarlık* adıyle neşrolunmuştur. Bu eserde yarlığın faksimilesi mevcut olduğu gibi, M. Kâzım Bey tarafından yapılan rusça tercümesi de vardır. Bu yarlığı Radloff tahlil ve tercüme etmiştir.

Toktamış Hanın ikinci yarlığı *Bik Hacı* adlı bir adama imtiyazlar ihsan ettiği *Tarhanlık Yarlığı* dır ki 1391 de verilmiştir. İlk defa Odesa Tarih ve Arkeoloji Cemiyeti tarafından, sonra 1851 de Kazanda neşrolunmuştur,

Timur Kutluğ yarlığı Kırımlı Mehmet adlı birine ve oğluna 24 Nisan 1398 tarihinde yazılmıştır.

Bu yarlık 1813 te Avusturya-Macaristan Türkiye Elçiliği Tercümanı *Von Raab* tarafından İstanbulda ele geçirilip *Hammer*e verilmişti. Hammer bunu *Fundgruben des Orients* külliyatının VI ıncı cildinde (1818 senesinde) Viyanada neşretmiştir. Sonra Berezin *Tarhanlık yarlıkları* adlı eserinde bu yarlığı tercüme ve tahlil etmiştir. Vambery de bu yarlığı *Uygurische Sprachmonument* adlı eserinde neşretmiştir.

8. Codex Comanicus. — 1303 senesi Temmuz ayında *(hicrî: 702)* yazılmış, yahut istinsah edilmiş olan bu eser, Kıpçak dilinin yadigârıdır. Kitap iki bölümdür: biri komanca - farsca - lâtince bir lûgatçedir; öteki de dinî şiir ve nesirleri ihtiva etmektedir.

Bu eser lâtin harfleriyle türkçe olarak yazılmıştır. Rusya cenubunda yaşıyan Türkler arasında hıristiyanlığı yaymak maksadıyle misyonerler tarafından yazılmış olduğu tahmin edilmektedir.

Eserin aslı, Venedikte Sen Mark kilisesi kütüphanesindedir. 1880 de Kuun Geza bunu Budapeştede bastırmış, sonra Radloff kendi kullandığı harflerle transkripsiyonunu yapmış, içindeki kelimeleri alfabe sırasına koymuş ve manalarını izah etmıştir. Profesör Bang ile Rasovskinin de bu esere ait tetkikleri vardır.

9. Yusuf ve Zeliha. — Bu eser Orta Asya dil yadigârlarındandır. Ali adında biri tarafından 1233 te *(hicrî: 630)* yazılmıştır. Avrupada iki nüshası malûmdur: Biri Dresden, diğeri Berlin kütüphanelerindedir. Bu eserin bir kısmı *Houtsma* tarafından Alman Şark Cemiyeti mecmuasında (1889. cilt: 43, S. 69-98) neşredilmiştir. Kazanda da muhtelif basmaları vardır.

Bu eser Yusuf kıssası mevzuu üzerine yazılan bir romandır. Yusufun ruyası, kardeşlerinin kıskançlığı, satılması, babasının firakı, Yusufun sergüzeşti, Zeliha ile olan aşk maceraları, şairane bir surette tasvir edilmiştir.

Eserin dili eski Çağatayca ile garp Türkçesi arasındadır. Radloffun istifade ettiği nüsha 1842 de Kazanda basılan nüshadır.

10. Zenker Lûgati. — *Yulius Zenker* in *Türkçe, arapça, farsça el Lûgati* unvanlı iki ciltlik büyük lûgati Leipzigte 1862-1867 yıllarında basılmıştır. Bu eser, Orta Asya, yani Çağatay türkçesi kelimelerini de ihtiva etmektedir. Zenker, *Quatermer* in toplamış olduğu lisanî mevattan istifade ettikten başka, *Fazlullah Han* ın itimada şayan olmıyan Kalküta tab'ı ve *Hulâsai Abbaî* nin Paris Kıral kütüpanesindeki çok yanlışlı nüshası da kendisine başlıca kaynak olmuştur. *Zenker* in Kalküta tab'ı lûgati tenkitsizce kullanmasından dolayı *Pavet de Courteille* kendisini şiddetle muaheze etmiştir. *Zenker* in lûgatinde bulunan çağatayca kelimeler ancak sıkı bir tenkitten geçirilerek kabul olunabilir.

Radloff bu eserden de epeyce istifade etmiştir. Bununla beraber bazan *Zenkerden* aldığı sözler yüzünden yanlışa düştüğü de vardır.

11. Abuşka. — Kendisine bu isim verilen eserin asıl adı malûm değildir. Bu, *Nevaî* nin eserlerindeki çağatayca sözleri Türkiye türkçesiyle izah için yazılmış bir Çağatay - Osmanlı lûgatidir. İlk kelimesi *Abuşka* olduğundan kitap bu isimle şöhret almıştır. Çağatay lûgati yazan bütün Türkiyatçılar bunu esas olarak almışlardır.

Abuşka lûgatinin müellifi malûm değildir. Avrupada bulunan müteaddit nüshalarda kitabın isimleri de başka başkadır. Meselâ Viyana İmparator sarayı kütüphanesindeki nüsha "Kitab - ül - Lûgat fi-Lisani Çağatay„, Leiden kütüphanesindeki nüsha "Lûgati Mevlâna Nevaî„, Petersburg nüshası "Ellûgat-ün - Nevaiye vel'İstişhad - ül - Çağataiye„ adını taşımaktadır. Bu eser, Nevaî eserlerinin Osmanlı İmparatorluğunda şöhret almasından sonra, Türkiyede telif edilmiş olsa gerektir. Nüshaların en eskisi olan Viyana nüshası 1552 *(hicrî: 959)* tarihinde yazılmıştır.

Bu nüshalardan biri *Vambery* tarafından, kelimelerinin lâtin harfleriyle transkripsiyonu yapılarak, macarcaya tercüme ve 1862 de Budapeştede neşrolunmuştur.

Petersburg nüshasının tam metni, bir fransızca mukaddeme ile 1869 da Petersburgta Vilyaminof - Zernofun himmetiyle neşredilmiştir. *Radloff* un istifade ettiği nüsha da bu matbu nüshadır.

Turiyojef bu eserlerin *Abuşka* tesmiye edilmesi yanlış olduğunu, Abuşka tamamıyle ayrı bir Çağatay lûgati olup yegâne nüshası kendi elinde bulunduğunu iddia etmektedir.

Bundan başka 1576 da telif edilmiş *Kitab - ül- Lûgati Abuşka* vardır ki Leiden kütüphanesinde mahfuzdur. Bu eserin maruf *Abuşka* lûgatlerinden farkı olmadığı anlaşılıyor ki her halde bütün bunlar — *Turiyojef* in nüshası da dahil olduğu halde — ayni bir eserin muhtelif müstensihler tarafından az çok ilâve veyahut ihtisarla istinsah edilmiş nüshalarından başka bir şey olmasa gerektir.

12. Türk halk edebiyatı nümuneleri. (Proben der Volkslitteratur der Türkischen Stamme). — Bu unvan altında Radloff tarafından neşredilmiş külliyat 10 cilttir. Yakutlardan ve Çuvaşlardan başka bütün Türk kavimlerinin halk edebiyatına ait nümuneleri ihtiva eder. I-VIII ciltlerin almanca, IX-X ciltlerin rusça tercümeleri de ayrıca on cilttir.

I inci cilt: 1866 da basılmıştır. Altay [Özaltay, Televüt, orman tatarları (yış kişi), Şor ve Sayanlılar] lehçesinde olup 410 sahife tutmaktadır.

II inci cilt: 1866 da basılmıştır. Abakan havzası (Sağay, Koybal, Kaç, Kızıl, Çolum) Türklerinin lehçesindedir. 705 sahifedir.

III üncü cilt: 1870 te basılmıştır. Yayık (Ural) nehrinden Çin dahiline, İran hududundan İrtiş - Tobul sahillerine kadar uzanan geniş bozkırlarda oturan ve tek lehçede konuşur altı milyonluk bir Türk kütlesi teşkil eden Kazak-Kırgız halk edebiyatı nümuneleridir. 766 sahifedir.

IV üncü cilt: 1872 de basılmıştır. Sibiryada Tobul havzasında sakin Türklerin halk edebiyatı nümuneleridir.

V inci cilt: 1885 te basılmıştır. Kırgız halk edebiyatından alınmıştır. En büyük kısmını meşhur "Manas„ destanı teşkil eder. 599 sahife olup 18.198 beyittir. İçinde ancak 12 satır nesir vardır.

VI ıncı cilt: 1886 da basılmıştır. Şarkî Türkistan ve Cungarya Türklerinin halk edebiyatı nümuneleridir. 211 sahifedir.

VII inci cilt: 1896 da basılmıştır. Kırım Türklerinin halk edebiyatı nümuneleridir. Karayım lehçesindeki metinler kısmı İbranî harfleriyle yazılmıştır.

VIII inci cilt: 1899 da basılmıştır. Osmanlı Türk halk edebiyatı nümuneleridir. Köroğlu, Şah İsmail, Aşık Garip, Aşık Kerem gibi hikâyeler, maniler, masallar vardır. 588 sahifedir.

IX uncu cilt: 1907 de basılmıştır. Uranha - Tuba Türklerinin halk edebiyatı nümuneleridir. 660 sahifedir.

X uncu cilt: 1904 te basılmıştır. Besarabyadaki Gagavuzlar lehçesindedir. 343 sahifedir. Bundan başka bu cilde Radloff 120 nota ve 114 sahifelik lûgatçe ilâve etmiştir.

Lûgatine mehaz olarak gösterdiği bu *Türk halk edebiyatı nümuneleri* Radloffun Türkiyata olan büyük hizmetleri arasında en ölmezlerden biridir. Bunlardan I inci ve II inci ciltler Altay dağlarında ve Yenisey havzalarında bulunan ve Türklerin bundan binlerce yıl önce bulundukları medeniyet basamaklarında kalan Şamanî dinindeki Türklerden toplanmıştır. X uncu cilt eski zamanlarda hıristiyanlığı kabul eden Gagavuzlardan, IX uncu cilt Budizmle Şamanîliği birbirine karıştıran Uranha Türklerinden, III üncü ve V inci ciltler göçebe islâm Türk olan Kırgız - Kazaklardan, IV, VI, VII, VIII inci ciltler de daha ziyade islâm kültürü altında bulunan Türklerden toplanmıştır. *Türk halk edebiyatı nümuneleri* — IX uncu cilt müstesna olmak üzere — Radloff

lûgatinin neşrinden önce neşredilmiş ve lûgate mehaz olarak gösterilmiş ise de lûgatinde bunlardan hakkıyle istifade olunamamıştır.

Bu başlı kaynaklardan başka Radloffun istifade ettiği birtakım eserler daha vardır.

1. **Çağatay Dil tetkikleri: (Çagataische Sprachstudien).** — Meşhur Macar müsteşrikı *Vambery*nin eseridir. Bu, bir muktatafat mecmuasıdır: Orta Asyada maruf olan *Bahşi kitabı*, *Zerkum Şah*, *Tahir ve Zühre*, *Sâdı Vakkas*, *Miraçname*, *Ahmet Yusuf*, *Ferhat ve Şirin*, *Seyfülmülûk*, *Seyit Battal* ve saire gibi halk hikâyelerinden, Özbek ata sözlerinden, Hoca Ahmet Yesevî, Burk Divane, Nesimî gibi şairlerin şiirlerinden ve başka eserlerden parçalar almış ve bunlara dair malûmat vermiştir. Sonunda çağataycadan almanca ve fransızcaya bir de büyükçe lûgatçe vardır.

2. **Harom Karagöz Yatek.** — *İgnas Konuş*un eseridir. Karagöz oyununu tavsif etmiştir. Metin ve tercümelerden ibarettir. 1886 da Budapeştede basılmıştır.

3. **Çin - Uygur lûgati.** — Petersburg Asya müzesi kütüphanesinde mahfuz bir yazma eserdir. 15 inci asır mahsulüdür.

4. **Kalküta lûgati.** — Şark türkçesiyle iştigal edenler arasında bu isimle şöhret alan eser, *Risalei Fazlullah Han* dır ki 1820 de münşi Abdurrahim tarafından Kalkütada neşredilmiştir.

5. Viyanada 1883 te basılmış Türkçe - Ermenice - Fransızca bir lûgat kitabı.

6. *Barbier de Meinard*ın Pariste 1881 de neşrettiği Dictionnaire Turc-Français.

7. *İgnas Konuş*un *Osman - Török nekpöltesi Gyüjtemeny* - adıyle 1887 de Budapeştede bastırdığı kitap.

8. İngiliz müelliflerinden *Robert Barkley Shaw* tarafından Kalkütada 1880 de basılan *Şarkî Türkistanda konuşulan Türkçenin taslağı* isimli eser.

9. *Troyanski*nin Kazanda 1833 - 35 te basılan *Tatar lehçesi lûgati.*

10. Lutsk Karayımları lehçesinde yazılmış *Mezamir* tercümesi.

11. *Nalivkin*in Kazanda 1884 te basılan *Rus - Sart lûgati.*

12. *Redhouse*ın Londrada 1857 de basılmış olan İngilizce - Türkçe lûgati.

13. *Giganof*un Petersburgta 1804 te çıkan *Rus - Tatar lûgati.*

14. Viyanada 1812 de basılmış Yunanca - Türkçe bir lûgat kitabı.

Yukarda üç kısım halinde saydığımız 36 kaynaktan başka Radloff birçok şark dilleriyle meşgul zatlerden de ağızdan istifade etmiştir.

Radloff lûgati oldukça geniş ölçüde bir Türk lehçeler lûgati sayılabilir. Bu lûgatte geçen lehçelerin adları ayrıca bir cetvelde gösterilmiştir.

Radloff lûgatinin taranması cilt cilt muhtelif arkadaşlara havale edilmiştir.

Birinci cilt, önce Ferit Celâl ve Abdullah Battal Beyler tarafından taranmağa başlamıştı. Sonradan Ferit Celâl Beyin seyahati üzerine yerine İshak Refet Bey geçmiş, gene Abdullah Battal Beyle birlikte taramayı bitirmiştir. Bu ciltten 882 fiş çıkarılmıştır.

İkinci cilt, Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Caferoğlu Ahmet ve Ali Nihat Beyler tarafından taranarak 2160 fiş gönderilmiştir.

Üçüncü cilt, Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Akdes Nimet Beyle refikası muallim Hadiye Akdes Hanım taraflarından taranmış, 1374 fiş vermiştir.

Dördüncü cilt, Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden Ragıp Hulûsi Bey tarafından taranmış, 4012 fiş çıkarılmıştır.

Bütün lûgatten böylece Dergi için 8428 fiş alınmıştır.

b) Türkiye Lûgatleri

8 — Ahteri

Arapçadan türkçeye alfabe sırasıyle yazılmış lûgat kitabıdır. Karahisarlı *Mustafa bin Şemsettini Ahterî*nin eseridir. Sıhahı Cevherî, Düstur-ül-Lûga, Tekmile, Mücmel-ül-Lûga, Muğreb-ül-Lûga, Mukaddimet-ül-Edep ve sair kitaplardan kelimeler toplayıp türkçeye tercüme etmiştir. Lûgatlerin tarif ve tercümesinde *Kestelî* ile birleşir. Muasır olduklarından hangisinin hangisinden aldığı belli değildir. Eser 1545 te *(hicrî: 952)* Kütahyada yazılmıştır. Müellif bunu arapça eserleri okumak ve anlamak istiyenlere kolaylık olmak üzere yazmıştır. İlk defa 1826 da *(hicrî: 1242)* basılmış, 1894 te İstanbulda yeniden basıldığı zaman lûgat maddeleri başa getirilmek suretiyle dizilmiş, böylelikle her kelimenin lûgatte aranıp bulunması kolaylaştırılmıştır. Aslında hernekadar fasıl ve baplar ayrılarak, alfabetik sıraya konulmuşsa da maddelerin mutlaka satır başına getirilmesine lüzum görülmemiş, bu biçimde de basılmıştır. *Ahterî Mustafa* Efendinin siyere dair arapça bir eseri olduğu gibi "Cami-ül-Lisan, Cami-ül-Mesail, Hâmil-ül-Muhadarat„ adlı birtakım eserleri de vardır. Fakat bunlardan yalnız lûgati basılmıştır. Müellif 16 ıncı asır sonlarında *(hicrî: 986 yılında)* ölmüştür. Kabri Kütahyadadır.

9 — Arapça Yazma Lûgat

Çankırı Mebusu Talât Beyin hususî kütüphanesinde bulunan el yazısı Arapça bir lûgattir. Kitabın müellifi ve müstensihi belli değildir. Sonunda "Temmet bi-Avn-il-Melik-il-Vehhap, sene 1028„ sözleri ve yıl rakamının altında "Mehmet„ adı yazılıdır. Lâkin bu Mehmedin kim olduğu belli değildir.

Kitabın birkaç elden geçmiş olduğu üzerindeki yazılardan anlaşılmaktadır. Ermenilerin de bu kitapla uğraştığını gösteren bir delil vardır:

Kitabın kabında kötü bir yazı ile "Ermene bin Şemas hakîr Pukrafor Bogos patrik yanında„ diye bir söz vardır. Kitabın içinde birçok yerleri güzel bir ermenice yazı ile tahşiye edilmiştir.

Kitap 325 sahifedir. Her sahifede 8 satır, her satırda 7-8 kelime vardır. Ortalama hesapla her sahifede 60 ve bütün kitapta 19.500 kelime var demek olur.

Kitabın kabı üzerindeki yazılardan kitabın "Kalonyada Ayafo ıma köyünde„ oturan "Mehmet Aslan„ isminde bir adamın, Benivşe (yani Benefşe) kalesinde oturan "Rodos gemileri reislerinden Mehmet Ağa„ nın ellerinden geçtiği anlaşılmaktadır.

Kitabın metni çok güzel bir sülüs yazı ile yazılmıştır. Arapça sözler kalın ve türkçeleri ince sülüsle birbirinden ayırt edilmiştir.

Çankırı Mebusu Talât Bey, kendi kütüpanesindeki bu kitabı kendisi tarayarak yaptığı 553 fişi T. D. T. C. ne hediye etmiştir.

10 — Babus

16 ıncı asır Türk bilginlerinden *Merkez Efendi Zade* lâkabı ile maruf Ahmet Efendinin eseridir. Bu zatın adı *Ahmet ibni Musa ibni Mustafa ibn-el-Merkez* diye kaydedilmiştir. Müellif kitabını yazar ve sıraya koyarken meşhur *Kamus*u esas tutmuştur. Eserinin adını da ona uymak üzere *Babus* koymuştur. *Babus* arapçadan türkçeye bir lûgat kitabıdır. *Kamus* kadar büyük değildir. *Müfredat* ve *Mürekkebat* diye iki kısma ayrılmıştır. El yazısı nüshası Atıf Efendi kütüphanesinde 2692 numaradadır.

Velet Çelebi Bey, bu eseri baştan başa tarayarak 2888 fiş çıkarmış, Dergide kullanılmak üzere, diğer birçok taramaları gibi bu fişleri de T. D. T. C. ne hediye etmiştir.

11 — Bahr-ül-Garaip

Farsçadan türkçeye bir lûgat kitabıdır. Müellifi Halimî mahlâsıyle meşhur olan *Lûtfullah bin Yusuf* Efendidir. Müellif, 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asır adamlarındandır. 1481-82 den *(hicrî: 886)* sonra vefat etmiştir. Halimî lûgatinin İstanbulda nüshaları çokçadır. Bu defaki taramada Bayazıt kütüphanesinde 6920 numarada mukayyet nüsha kullanılmıştır. Bu cildin içinde *Bahr-ül-Garaip*ten başka iki eser daha vardır: Bunların biri 16 ıncı asırda Karahisarlı Hasan Çelebinin yazdığı *Şamil-ül-Lûga*, öteki de — ayrıca taratılmış olan — *Miftah-ül-Lûga*dır.

*Bahr-ül-Garaib*in taranması önce eski Darülfünun Müderrislerinden Ali Ekıem Beyden rica edilmişti. Sıhhî mazereti hasebiyle sonra gene eski Darülfünun Müderrislerinden Ahmet Naim Bey tarafından taranmış, 618 fiş çıkarılmıştır.

12 — Bianchi Lûgati

Meşhur Fransız müsteşriklerinden *Bianchi* nin, gene müsteşriklerden *Kieffer* in yardımıyle 1835 - 1837 de Pariste neşretmiş olduğu iki ciltten mürekkep Türkçe - Fransızca bir lûgat kitabıdır. Eserin asıl adı *Elsinei Türkiye ve Franseviye Lûgati* dir. Bu kitap bilhassa şarkta bulunacak diplomatların, konsolosların, tacirlerin ve diğer seyyahların işine yaramak maksadıyle kaleme alınmıştır Türkçe kelimeler arap harfleriyle yazılmakla beraber lâtin harfleriyle transkripsiyonları da tespit edilmiştir. O zamanki türkçe kelimelerden bugün unutulmuş olan birçok nümuneleri havidir.

Bu lûgati İstanbulda muallim Tahir Nijat Bey eskiden taramış, çıkardığı 830 fişi T. D. T. C. ne hediye etmiştir.

13 — Burhanı Katı Tercümesi

Burhanı Katı, *Hüseyn ibni Halfi Tebrizî* diye maruf olan bir farsça lûgat bilgininin eseridir. Aslı Kalkütada basılmıştır. Fars dilinin en tanınmış lûgatlerinden biri olan bu eseri meşhur *Asım Efendi* türkçeye çevirmiştir.

Ahmet Asım Efendi Anteplidir. Orada mahkeme başkâtibi olan *Mehmet Cenanî* Efendinin oğludur. *Cenanî* ailesi Antepte ötedenberi tanınmış bir ailedir. Âsım Efendi *Burhanı Katı* ve *Kamus* tercümelerinden dolayı *Mütercim Âsım* diye şöhret almıştır. Kendisi eserinin başında kendini *Ebülkemal Esseyyit Ahmet Âsım* diye anar.

Âsım Efendi 18 inci asır sonlarında ve 19 uncu asır ilklerinde yaşamıştır. On dokuzuncu asır ilklerinde *(hicrî: 1222)* vakanüvis tayin edilerek *Asım Tarihi* diye tanılan eserini yazmıştır. Bu bakımdan ona *Müverrih Âsım* da derler.

Burhanı Katı tercümesinin tam adı *Tibyanı Nafi der Tercümei Burhanı Katı* dır.

Âsım Efendi bu tercümeyi üçüncü Selime takdim etmiş, Devlet Matbaasında basılmasına ve basılmış kitapların mükâfaten kendisine verilmesine irade çıkmıştır. Bunun üzerine 1799 *(hicrî: 1214)* tarihinde bir cilt olarak ve iki renk üzerine ilk tab'ı yapılmıştır. Sonraki basılmaları iki cilt üzerinedir. Burhanı Katı tercümesi, farsça sözleri izah ederken birçok öz Türkçe sözleri de ortaya koymaktadır ki Dergi için işte bu sözler taranmıştır.

Burhanı Katı esasen İshak Refet Bey tarafından eskiden taranmağa başlanmış, 1000 kadar fiş Cemiyetin Derleme koluna verilmiş idi. Bunlar Cemiyetçe osmanlıcadan türkçeye 600 kadar fişe çevrilmiş, İshak Refet Bey de taramaya devam ederek daha 678 fiş teslim etmiştir. Son günlerde taramanın arkası alınabilmek üzere eserin son kısımları Besim Atalay Bey tarafından taranmış, bundan da ayrıca 93 fiş gelmiştir.

14 — Çulluk Kapan Lûgati

Konyalı *Eyüp Bin Ahmet* tarafından 16 ıncı asırda *(hicrî: 951 tarihinde)* yazılmış arapçadan türkçeye lûgat kitabıdır. Üç yüz küsur sahifeden ibaret olan bu eserin talik hattı ile yazılmış bir nüshası Ankara Maarif Kütüphanesindedir. Velet Çelebi Bey bundan taradığı sözlerden birçoğunu *Türk Dili* adlı lûgatine aldığı gibi, ayrıca taranmış sözlerden 355 fişi de T. D. T. C. ne vermiştir.

15 — Deşişe Lûgati

Amasyalı *Deşişî Mehmet Efendi* namında bir zat tarafından 16 ıncı asırda *(hicrî: 988 tarihinde)* Mısır Emirülümerası *Hasan Paşa* namına kaleme alınmış farsçadan türkçeye bir lûgat kitabıdır. Kitabın asıl ismi *Tuhfet - üs - Seniye ila Hazret - il - Haseniye*dir. Mehmet Efendi, Halimî Efendinin *Bahr - ül - Garaip*, Hatip Rüstemin *Vesilet - ül - Makasıt*, İbni Kemalin *Dekayik - ul - Hakayık* eserleriyle *lûgati Nimetullah*tan istifade ederek bu kitabı meydana getirmiştir.

Lûgati Deşişî veya Deşişenin İstanbul kütüphanelerinde muhtelif nüshaları vardır. Bu defaki taramada Bayazıt kütüphanesinde 6895 numarada mukayyet olan nüsha esas tutulmuştur.

Tarayan Üsküdar Kütüphanesi müdürü Remzi Beydir. 88 fiş çıkarmıştır.

16 — Ferişte Oğlu Lûgati

Eser Kurandaki lûgatleri göstermek için yazılmıştır. Asıl adı *Kanunu Lûgati İlâhî* dir. 28 bap üzerine müretteptir. İçinde 2300 kelime vardır. *Kanunu Lûgati İlâhî* nin biri manzum, diğeri mensur iki nüshası vardır. Bunlardan manzum olanı 1394 - 1395 senelerinde *(hicrî: 797)* Tirede vefat eden *İbni Melek Abdüllâtif* Efendinin, mensur olanı da biraderi *İbni Ferişte Abdülmecit* Efendinin eseridir. Her iki kardeş 14 üncü asır sonlarının ileri gelir bilginlerindendir.

Ferişte Oğlu Lûgati demekle meşhur olan bu Kuran lûgati Dergi için İshak Refet Bey tarafından kendi elindeki bir yazma nüshadan taranmış, 163 fiş çıkmıştır. Kilisli Rifat Beyin müteferrik taramalarında da bu lûgatin nesihle yazılmış 45 yapraklı ve her yaprağı 19 satırlı bir nüshasından istifade edilmiştir.

17 — Kamus Tercümesi

Aslı arapçadır. Adı *El - Kamus - ul - Muhit*tir. Müellifi on dördüncü asır bilginlerinden *Firuzâbâtlı Mecdettin*dir ki vefatı 1414 *(hicrî: 817)* senesine tesadüf eder. Eserin kendi el yazısıyle olan asıl nüshasının Yemende Zebit kütüphanesinde olduğu rivayet edilir.

Bu eser, evvelâ ihtisar suretiyle *Merkez Efendi zade Ahmet Efendi* tarafından *Babus* namıyle türkçeye çevrilmiştir. Fakat *Antepli Ahmet Âsım Efendi* tarafından üç cilt olarak yapılan tercüme, fevkalâde bir eserdir.

Âsım Efendi on dokuzuncu asrın ilk nısfında *(hicrî: 1235 te)* İstanbulda vefat etmiştir. Üsküdarda metfundur.

Kamus tercümesinin tam adı *Okyanus - ül - Basit fi Tercemeti Kamus - il - Muhit* tir. İlk basımı üç cilt üzerine 1814, 1815 ve 1817 *(hicrî: 1230, 1231 ve 1232)* yıllarında yazılmıştır.

Kamus tercümesinin sonradan ikinci bir basımı daha yapılmıştır ki daha küçük hacimde olarak dört cilt üzerine müretteptir. Kamus tercümesinde arapça kelimeler, asılları olan üçüzlü köklerin son ve ilk harflerine göre sıralanmıştır. Bunun için bu eserde bir arapça sözü aramak istiyen, önce o kelimenin üçüzlü aslını aramalı, sonra bu aslın son harfi bap ve ilk harfi fasıl olarak kitapta yerini bulmalıdır. Meselâ *Teessür* kelimesini aramak için önce *eser* den geldiğini düşünmek, sonra da *Bab - ür - Ra* da *Fasl - ül - Hemze* yi aramak lâzımdır.

Bu arama güçlüğü Kamus tercümesini herkesin kolay kullanabileceği bir lûgat olmaktan uzaklaştırmıştır. *Ahterî* gibi lûgatler doğrudan doğruya alfabe sırasında olduğundan daha kolay aramaya elverişlidir. Fakat Kamus tercümesinin gerek arabî lûgatler, gerek onları izah ederken ileri sürdüğü öz türkçe sözler bakımından zenginliği ve doğruluğu emsalsizdir.

Kamus tercümesinde bilhassa o zamanlar kullanılan ve sonra unutulmuş olan öz türkçe karşılıklar araştırılmıştır.

Kamus tercümesini tarama işi daha önceden Cemiyetin Derleme kolu tarafından Maarif Vekâleti Kütüphaneler müdürü Hasan Fehmi Beye havale edilmişti. Hasan Fehmi Bey bu eserden 2096 fiş çıkarmıştır.

Bundan başka Velet Çelebi Beyin gene Kamus tercümesinden taradığı fişlerden ve eski müderris Ahmet Naim Beyin notlarından da Dergi için istifade edilmiştir.

18 — Kamusu Türkî

Şemsettin Sami Beyin iki ciltlik maruf eseridir. 1899 da *(hicrî: 1317)* İstanbulda basılmıştır. 1574 sahifeden mürekkep olan bu kamusta eski arap harflerinin alfabe sırasıyle o zamanki dilde kullanılır türkçe, arapça, farsça, rumca, italyanca, fransızca... sözler dizilmiş, manaları ve türlü kullanılışları gösterilmiş, misaller konulmuştur. Şemsettin Sami Bey merhumun bu eseri, üzerinden 35 yıl geçtiği halde, hâlâ benzeri çıkarılmamış yüksek değerli bir çalışma mahsulüdür. Şemsettin Sami Bey, eserinin başlangıcında Çağatay lehçesini Şark Türkçesi, Osmanlı lehçesini de Garp Türkçesi diye anmış, eski türkçede bulunan ve o zamanlar kullanılmıyan birçok öz türkçe sözleri de *ihyası arzu olunur* gibi

kayıtlarla kamusuna almıştır. Birinci cilt "a„ diye okunan meddeli "elif„ten "şın„ harfine kadar, ikinci cilt te "sat„ harfinden "ye„ harfine kadardır.

Kamusu Türkîde bulunan öz türkçe sözler, yabancı dilden gelme sözlere karşılık olmak bakımından, Ahmet Cevat Bey tarafından taranmış, 7432 fiş çıkarılmıştır.

19 — Kitab - ül - Lûgat - il - Arabiye ilet - Türkiye

Bu eser Esat Efendi kütüphanesinde 3265 numarada mukayyettir. Kitabın dibace ve mukaddemesi olmadığı için müellifi ve telif zamanı meçhul kalmıştır. Matbu fihristte yukarki isim yazılıdır. Kitabın zahrında (Kitabı lûgati müşkülâtı farisî ve arabî) kaydı görülüyor. Eserde ekseriya arabî ve bazan farisî kelimelerin türkçeleri gösterilmiştir. 182 varaktan ibaret küçük bir kitaptır. İstinsah tarihi 1644 *(hicrî: 1054)* tür.

Bu eser, eski müderrislerden Halil Nimetullah Bey tarafından taranmış, 642 fiş çıkarılmıştır.

20 — Lehçei Osmanî

Ahmet Vefik Paşa merhumun eseridir. Tanzimat devrinin en büyük Türkçüsü olan *Ahmet Vefik Paşa*, bu eserinin 1876 da *(hicrî: 1293)* yapılan ilk basımında türkçe sözlerle dilimize girmiş yabancı sözleri karışık olarak göstermiş ise de, ikinci basımını iki kısım olarak tertip etmiştir: Birinci kısımda türkçe saydığı sözler, ikinci kısımda da türkçede kullanılır yabancı sözler vardır. Her iki kısım alfabe sırasıyledir. Ancak o zaman kullanılan arap harflerinin eksikliğini gidermek veya azaltmak için meselâ "elif„ harfinde "A, E, I, İ, O, U, Ö, Ü„ okunuşlarını ayrı ayrı fasıllarda göstermek gibi gayretler yapılmış, türkçe sözler arasına arapça ve farsçadan başka yabancı dillerden lisanımızda kullanılan kelimeler, türkçeleşmiş sayılabilecek bazı Arap ve Fars sözleri karıştırılmıştır.

Lehçei Osmanide bazı ihmal eserleri olmakla beraber kitap, umumiyet itibariyle dilimizin direklerinden biri sayılır. *Ahmet Vefik Paşa* şark türkçeleri ile meşgul olduğundan bazan lûgatine bu lehçelerden de kelimeler almıştır.

Lehçei Osmanî muallim Muvaffak Bey tarafından taranmış, 906 fiş çıkmıştır. İshak Refet Bey de gene bu eserden 90 fiş vermiştir.

21 — Lûgati Nimetullah

Farsçadan türkçeye bir lûgat kitabıdır. Müellifi Sofyalı *Nimetullah* Efendidir. Bayazıt kütüphanesinde 6887 numarada mukayyet nüsha esas tutularak taranmıştır. *Nimetullah* Efendi 1560 ta *(hicrî: 968)* vefat etmiştir.

Eski müderrislerden Ferit Bey bu eseri taramış, her türkçe sözün hem osmanlıcada uyabileceği karşılığını, hem de lûgatteki farsça mukabilini göstererek 951 fiş göndermiştir.

22 — Miftah-ül-Lûga

On beşinci asırda İkinci Bayazıt namına *Mahmut bin Ethem* adında bir zat tarafından farsçadan türkçeye olmak üzere kaleme alınmış muhtasar bir lûgat kitabıdır. Türkçe olarak bir mukaddeme ve iki babı müştemildir. Mukaddemede farisî lisanının kaidelerinden bahseder; birinci bapta farisî mastarları, ikinci bapta isimleri gösterir. *Osmanlı Müellifleri*, bu zatı Amasyalı olarak kaydediyor. Keşf-üz-Zunun, *Eşşeyh Mahmut bin Ethem* demekle iktifa ediyor. Bu eserin bazı kütüphanelerde nüshaları vardır. Bayazıt kütüphanesinde 6920 numarada *Lûgati Halimî* diye kayıtlı olan cildin içinde Halimî Çelebinin *Bahr-ül-Garaib*i ve Karahisarlı Hasan Çelebinin *Şamil-ül-Lûga*sı ile beraber *Miftah-ül-Lûga*da vardır. Lâleli kütüphanesinde 3619 numarada mukayyet nüshası eski müderrislerden Halil Nimetullah Bey tarafından taranmış, 76 fiş çıkarılmıştır.

23 — Mirkatı Kestelî

*Abdullah bin Yusuf bin Mehmet bin Bahşî*nin 14000 lûgati Sıhahı Cevheriden, 16000 lûgati Kamustan intihap ederek türkçeye tercüme ettiği lûgat kitabıdır. Kitabın sonunda görülen küçük bir kayıttan eserin hicrî 940 tarihinde telif edildiği anlaşılmaktadır ki bu tarih 1533-34 yıllarına tekabül eder. Velet Çelebi Bey kendi kütüphanesinde bulunan bu eseri taramış, çıkardığı fişlerden Dergiye yarıyabilecek olan 214 fişi T. D. T. C. ne vermiştir.

24 — Musarrihat-ül-Esma

Arapçadan farsça ve türkçeye bir lûgat kitabıdır. 15 inci asır ortalarında *(hicrî: 872)* ikinci Bayazıdın şehzadeliği esnasında onun adına yazılmıştır. Müellifi meçhuldür. Lâleli kütüphanesinde 3608 numarada mukayyet nüshası taranmıştır. Eserin sonunda tesadüf edilen mühür şeklinde *Elhaç Mehmet Kemal* ibaresinden müellifin bu isimdeki adam olacağı zannedilebilir ise de *Temmelkitap* sözünü müteakıp yazılı olan bu isim olsa olsa müstensihin adıdır.

Zakir Kadiri Bey bu eseri Cemiyetin Derleme kolu için taramış, 323 fiş çıkarmıştı. Bu fişler Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye fişlere çevrilerek Dergiye alınmıştır.

25 — Tercüman-ül-Lûgat

Mülga Maarif Nezareti memurlarından Nazım Bey namında bir zatın iki cilt olarak yazdığı lûgat kitabıdır. 1870 *(hicrî: 1287)* tarihinde İstanbulda taş basması olarak basılan bu kitap arapça, farsça, türkçe olmak üzere üç kısımdır. Her sahifede üç sütun vardır. Herbir sütunda ayni sözün

bu üç dildeki kelimeleri yazılmıştır. Eserin telifinde Ahterîden, Burhanı Katıdan, Elhuccet-ül-Lûgatten istifade edildiği anlaşılmaktadır.

Velet Çelebi Bey bu eseri taramış, Dergi için 76 fiş çıkarmıştır.

26 — Tercümanı Sıhah

Meşhur Türk bilgesi *Cevherî* nin *Sıhah* ıyle *Muhtarü Sıhah* taki mühim lûgatlerin türkçe karşılığını gösterir bir lûgattir. Müellif, mukaddemede *keminei kemter* diyerek ismini söylemiyor. *Tercümanı Sıhah,* arapçadan türkçeye bir lûgat kitabıdır. Müellifi ve telif tarihi meçhuldür. İfade ve üslûbundan on altıncı asırda kaleme alındığı tahmin ediliyor. *Sıhah* Faraplı bir Türk olan *Ebunasr İsmail bin Hamd-ül-Cevherî* nin eseridir ki Araplara (dilinizi bir ecnebiden öğreniniz) dediği meşhurdur. On birinci asır iptidalarında *(hicrî: 393)* ölmüştür.

Tercümanı Sıhah İstanbulda Üsküdar kütüphanesi müdürü Remzi Bey tarafından taranmış, 29 fiş çıkarılmıştır.

27 — Türk Dili

Velet Çelebi Beyin eseridir. Eser büyük kâğıtlar üzerine yazılmış sekiz cilttir.

Türk Dili nde Lehçei Osmanî, Kamusu Türkî, Naci Lûgati gibi kitaplarda bulunan arapça, farsça kelimeler olduğu gibi, öz türkçe pek çok sözler de vardır. Öz türkçe sözler için şu kaynaklardan istifade edilmiştir:

Ettuhfetüzzekiyye, Kabusname, Divanü Lûgat-it-Türk, Kitabı Dede Korkut, Orhon Ab'deleri, Lûgati Halimî, Aybet-ül-Hakayık, Elidrak, İbnü Mühenna, Cami-ül-Hikâyat, Mukaddimet-ül-Edep, Nimetullah Lûgati, Şecerei Türkiye, İncil Tercümesi, Burhanı Katı tercümesi, Çulluk Kapan Lûgati.

Bu kaynaklar hakkında ayrıca izahat verilmiştir. Bunlardan başka *Türk Dili* nin faydalandığı diğer kaynaklar şunlardır:

Aşık Paşa Divanı (Garipname). — *Ali bin Muhlis bin Şeyh İlyas* ın eseridir. Kitap onar destanlı, on bap üzerine yazılmış ve 1329 *(hicrî: 730)* senesinde ikmal edilmiştir. Bu eserin Lâleli kütüphanesinde 1752 ve 1752 mükerrer numaralarda iki cilt üzerine bir nüshası da vardır ki Mısırda *Emîr Devattarı Kebîr Yaşbey* için yazılmıştır. Bu divana *Garipname* ve *Maarifname* adları da verilir. Hamidiye kütüphanesinde 550 numaralı mecmuada da vardır. Kilisli Rifat Bey de hem Aşık Paşa Divanını, hem de Üsküdarda Selim Ağa kütüphanesinde 232 numarada bulunan bir nüshanın sonundaki Aşık Paşa Musammetatını taramıştır.

Camaspname. — Musa Abdi adında bir şairin eseridir. Aslı farsçadır. Türkçeye tercüme tarihi 1429 — 30 dur *(hicrî: 833)* ki İkinci Murat

zamanı demektir. Bu eser *Hakîm Camasp* adına isnat olunan hurafelerle dolu manzum bir sergüzeşt kitabıdır. Meşhur *Şahmaran* hikâyesi bu kitaptadır.

Cemşah ve Alemşah. — Halk arasında *Helvacı Güzeli* diye maruf hikâyenin manzum şeklidir. Nâzımı *Behiştî Ramazan Efendi*dir. Bu zat 1561-62 de *(hicrî: 979)* Çorluda ölmüştür.

Divanı Et'ime ve Divanı Elbise. — Isfahanlı Habip Efendi tarafından *Ebüzzıya* matbaasında 1887 *(hicrî: 1303)* tarihinde bastırılmış iki kitaptır. Bunlardan *Divanı Et'ime* Ebu İshak Hallacı Şirazînin, *Divanı Elbise* de Mevlâna Nizamettin Mahmudu Karıyezdînin eserleridir. Bu kitaplarda bulunan anlaşılması güç lûgatler *Habip Efendi* tarafından ayrı bir lûgatçede izah edilmiştir.

Dih Murgu Derviş Şemsi. — On altıncı *(hicrî: 10 uncu)* asır iptidalarında Derviş Şemsi adlı bir zat tarafından on kuşa ayrı ayrı hikmet sözleri söyleten küçük bir manzumedir. Eser, ayni zamanda Anadolunun o devirdeki konuşuş tarzlarını ve âdetlerini göstermektedir.

Divanı Kadı İmat. — Nerenin kadısı olduğu belli olmıyan *İmat* adında bir zat tarafından hece vezniyle yazılarak 1569-70 te *(hicrî: 978)* tertip edilmiş bir divandır. Bu divanda Yunus Emrenin birçok şiirleriyle nazireleri de vardır.

Divanı Kemali Ümmi. — Mutasavvif şairlerden Kemali Ümminin divanıdır. Bu şairin asıl adı *İsmail*dir. Hamidettini Erdebîlinin dervişidir. 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asırda yaşamıştır. Divanında daha ziyada tasavvufî şiirler vardır. Lisanı sadedir.

Düstur-ül-Mülk. — Tebriz Kadısı Feyzullah Efendi tarafından Kanunî Süleyman namına 1539 *(hicrî: 946)* tarihinde farsçadan tercüme olunmuş bir hikâye kitabıdır. On bap üzerine tertip edilen bu eser daha ziyade ahlâka ve memleket idaresine dairdir.

Elfiye manzumesi. — Arapçadan türkçeye manzum bir lûgat kitabıdır. Müellifin, şiirlerinde *(Sipahî)* mahlâsını kullandığı görülmektedir. Müellifin asıl adı ve nereli olduğu belli değildir. Eser, *Ahteri* den ve *Sıhahı Cevherî* den istifade edilerek yazılmış ve 1591 *(hicrî: 1000)* tarihinde ikmal edildiğinden ismi *Elfiye* konulmuştur.

Eş'arı Şuarayı Azerbaycan.— On sekizinci ve on dokuzuncu asır Azerbaycan şairlerinden dokuz zatın eserlerinden seçilmiş ve *Adolf Berje* tarafından 1868 de Leipzigte bastırılmış bir mecmuadır.

Fütuh-uş-Şam. — Erzurumlu Mustafa Darir tarafından Halep emîri *Çulpan Bey* namına arapçadan tercüme edilmiştir. Eserin aslı, Vakıdînin *Fütuh-uş-Şamı* dır. Bu kitap müslümanların Suriye fütuhatının bir tarihçesidir.

Husrev ve Şirin. — On beşinci asrın ilk yarısında yaşamış meşhur Türk şairi Kütahyalı *Şeyhî*nin manzum eseridir. Eserin aslı, Genceli bir Türk olan Şair Nizamînin fars diliyle yazdığı Hamsesindendir. Gene bu

eserin İstanbulda Esat Efendi kütüphanesinde 2571 numarada bulunan bir nüshasını da Kilisli Rifat Bey taramıştır. *Şeyhî* 1428-29 da*(hicrî; 833)* vefat etmiştir.

İskendername. — On dördüncü asrın son yarısında yaşayan meşhur Türk Şairi *Ahmedî*nin aslen Türk olan İran Şairi *Genceli Nizamî*den mevzuunu alarak yazdığı manzum bir hikâyedir. Eser Yıldırımın büyük oğlu Emîr Süleyman namınadır. 1390 da *(hicrî: 792)* yazılmıştır. Müellif 1412 de *(hicrî: 815)* Amasyada ölmüştür. *İskendername* esatirî bir şahsiyet olan İskenderin menkıbelerini anlatır. Bu kitabın Üniversite kütüphanesinde bulunan eski bir nüshasını Kilisli Rifat Bey de taramıştır.

Kamus-ül-Ervam fi Nizam-il-Kelâm. — Salih Efendi isminde bir zatın türkçe sözleri arapça izah eden bir eseridir. Bu kitabın şehit Ali Paşa kütüphanesinde 2657 numarada bulunan 1676-77 de *(hicrî: 1087)* yazılmış bir nüshasını Kilisli Rifat Bey de taramıştır.

Lâmiî Letaifi. — Bu eserin asıl adı *Mecma-ül-Letaif*tir. Tuhaf fıkra ve hikâyelerden müteşekkildir. Sahibi Bursalı *Lâmiî*dir. On beşinci asır sonlarıyle on altıncı asır başlangıcında yaşamıştır. Vefatı 1531-32 *(hicrî: 938)* dedir. Bursada metfundur.

Ledünname. — Bursalı *Muradî* tarafından fasrçadan tercüme edilmiştir. Eser, hergün yüz beyit yazılmak suretiyle dokuz bin beyit olarak üç ayda ikmal edilmiştir. Eserin bittiği tarih 1504 *(hicrî: 910)* olarak gösterilmektedir.

Müşkilâtı Ecza ve Emraz. — Karamanlı *Derviş Siyahî* namında bir zatın Mısırda ve sair memleketlerde seyahati esnasında topladığı malûmatı havi bir tıp kitabıdr. Müellif eserinde türkçe, arapça, farsça ve yunanca birçok isimleri cemetmiştir. Kitap1 625 *(hicrî: 1035)* tarihinde telif edilmiştir.

Müfid-ül-Müstefidin. — Şahidînin Tuhfesine nazire olmak üzere yazılmış arapçadan türkçeye manzum lûgat kitabıdır. Beş yüz beyitten ibaret olan bu eser 1643 *(hicrî: 1053)* senesinde telif edilmiştir. Müellif ismini tasrih etmemiştir.

Mütayebatı Türkiye. — Abdülhalim Galip Paşanın Kastamonu lehçesi üzere tanzim ve tertip ettiği mizahî divandır. Taş basması birçok basımları vardır.

Müyessiret-ül-Ulûm. — Bergamalı (Kadri) nin Damat İbrahim Paşa namına 1530 da *(hicrî: 937)* telif ettiği *Kavaidi Türkiye* risalesidir. Osmanlılar devrinde türkçe kavaide dair ilk yazılan bu eserde türkçe kendi bünyesi bakımından düşünülerek o yolda ayrıca kavait vazedilmemiş, arap kaidesi altında türkçe misaller gösterilmiştir.

Manzumei Niyazî. — Muhammedin bazı mucizelerini manzum olarak anlatır bir eserdir. Şair kitabına bir ad koymamış ve telif tarihini de zikretmemiş ise de eserin yazılış tarzından 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asır içinde telif edildiği anlaşılmaktadır.

Maden-ül-Maarif. — Türkçesi esas ittihaz edilerek her kelimenin

altında arapça ve farsça mukabilleri bulunabildiği kadar cemedilmiştir. 16 ıncı *(hicrî: 10 uncu)* asır içinde yazılan bu eserin nefîs yazma bir nüshası İstanbulda Rıza Paşa kütüphanesindedir.

Nazm-ül-Leâl. — Şeyh Ahmet namında bir zat tarafından arapçadan türkçeye tertip edilmiş manzum lûgat kitabıdır. Kitabın ismi eski yazıya ve epçet hesabına göre telif tarihi olan hicrî 1051 senesini göstermektedir ki bu da 1642 ye tekabül eder. Bu eser 1755 *(hicrî : 1168)* tarihinde Antepli Ali Efendi zade Abdurrahman Hâkî tarafından şerhedilmiştir.

Nazm-ül-Esami. — Farsçadan türkçeye manzum lûgatçedir. Nâzımın adı ve eserin telif tarihi belli değildir.

Pentnamei Güvahî. — Eski sipahilerden bir şair olan *Güvahî* nin eseridir. Kitabında yüzlerce ata sözünü nazmen toplamıştır. Zamanındaki Anadolu Türklerinin âdet ve ahlâklarını hikâye eder. Kitabın telif tarihi 1526 dır *(hicrî: 933).*

Rıhleti İbni Batuta (İbni Batuta seyahatnamesi). — Maruf seyyah *İbni Batutanın* on bir yıllık seyahatini musavvir meşhur eseridir. Kendisi 14 üncü *(hicrî: 8 inci)* asır adamlarındandır. Şerif Paşa bu eseri iki cilt olarak tercüme etmiş, 1916 *(hicrî : 1335)* tarihinde Devlet Matbaasında basılmıştır. Bir de fihristi vardır.

Risalei Suphu Mesa. — Meşhur *Kırk vezir* hikâyesidir. 15 inci asırda İkinci Murat namına farsçadan tercüme edilmiştir. Tercüme edenin adı belli değildir. Bu esere *Hikâyatı erbaîni Suphu Mesa* da derler. Kilisli Rifat Bey gene bu eserin üzerinde adı yazılı olmıyan bir tercümesini *Fereç bad-eş-Şidde* adıyle Nuruosmaniye kütüphanesinde 3735 numarada bularak taramıştır. *[Bak: Elferecu bad-eş-Şidde.]*

Salâtinname. — Kemal adında bir zat tarafından 1489 *(hicrî: 895)* tarihinde yazılmış manzum bir Osmanlı tarihidir. Eser 3600 beyitten ibarettir.

Sıhah-ül-Acem. — Cami-ül-Faristen kısaltılarak yapılmış küçük bir lûgattir. Telif tarihi belli olmıyan bu eserin müellifi *Keşf-üz-Zunun* da *Hindüşahı Nahcuvanî* olarak gösterilmiştir.

Şeyh Dede Ömer Ruşeni Divanı. — Ruşeni, 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asrın Yunus Emre tarzında yazan şairlerindendir. 1484-85 te *(hicrî: 889)* bizzat tertip ettiği divanında Mevlânadan, Hakîm Senaîden ve Şeyh Sâdiden birçok tercümeler görüldüğü gibi Mevlânanın *Çoban ve Musa* kıssasını da *Çobanname* adı altında tercüme etmiştir.

Tercüman. — Müellifi malûm olmıyan sekiz sahifelik bir risaledir. Çocukları arapçaya alıştırmak için 16 ıncı *(hicrî: 10 uncu)* asırda yazıldığı anlaşılmaktadır.

Tercümanı Farisî. — Farsçadan Türkçeye lûgat kitabıdır. Müellifi belli değildir. 1553 *(hicrî: 961)* tarihinde telif edildiği sonundaki kayıttan anlaşılmaktadır.

Tercümanı Türkî ve Arabî. — Konyalı Halil bin Mehmet bin Yusufun

Kadı Kemalettin kütüphanesi için 1245 *(hicrî: 643)* tarihinde telif ettiği arapçadan türkçeye lûgat kitabıdır. Müellif eserinde *Kıpçak* lûgatini esas ittihaz etmiş ve *türkmence*sini de ilâve eylemiştir. Ayrıca muhtasar bir de kavait kısmı vardır. *Hautsma* lûgatinin esası da budur.

Tezkeret - ül - Evliya Tercümesi. — Eserin aslı farsçadır ve müellifi şeyh *Attar*dır. 1446 *(hicrî: 850)* tarihi sıralarında türkçeye çevrilmiştir. Mütercimin adı belli değildir. Attar tezkeresinin türkçeye daha birçok tercümeleri vardır.

Tuhfei Şahidî. — Farsçadan türkçeye manzum lûgat kitabıdır. 1515 *(hicrî: 920)* tarihinde telif edilmiştir. Müellifi Muğlalı Şahidîdir. Mevlânanın mesnevisinde anlaşılması müşkül birçok kelimeler izah edilmiştir. Taş basması birçok basımları vardır. Bu eserin İstanbulda Esat Efendi kütüphanesinde bulunan bir nüshasını da Kilisli Rifat Bey taramıştır.

Türk Türesi. — Zıya Gökalp Beyin eski Türklerin din, ahlâk ve âdetlerine dair bir eseridir. Maarif Vekâleti neşriyatı sırasında 1920 de *(hicri: 1339)* Devlet Matbaasında basılmıştır.

Yusuf ve Zeliha Kıssası. — 1400 tarihlerinde yazıldığı anlaşılan bu eserin müellifi malûm değildir. Kazanda (1847) tarihinde basılmıştır.

Velet Çelebi Bey bu kaynaklardan başka daha birçok eserlerden de *Türk Dili* için faydalanmıştır.

Kitapta bulunan türkçe, arapça, farsça hemen her kelimenin yanı başında hangi kaynaktan alındığı gösterilmiştir. Bundan başka birçok türkçe kelimeler için misaller ve şahitler dahi gösterilmiştir. Bu misaller ve şahitler beyit, mısra, atalar sözü, metinler gibi ehemmiyetli şeylerdir.

c) Türkiye Dışı Lehçe Lûgatleri

28 — Divanü Lûgat - it - Türk

Türk Dili yadigârları arasında en eskisi ve en değerlisi *Divanü Lûgat - it - Türk* tür. Orhon abidelerinin keşfinden sonra türkoloji sahasında *Uygur-Turfan* eserleri kadar mühim bir hâdise de bu kitabın keşfi ve neşri olmuştur.

Divanü Lûgat-it-Türk hakkında ilk malûmat veren zat Kâtip Çelebidir. (Keşf-üz-Zunun, bulak tab'ı, cilt: 1, S:397) Kâtip Çelebiden naklen Avrupada bu eser hakkında ilk malûmat Macaristan Ulûm Akademisi tarafından neşredilen *Dil Bilgisi Mecmuası* nda (1904, cilt: 22) verilmiştir.

Divanü Lûgat-it-Türk ün nüshası Ali Emirî Efendinin hususî kütüphanesinde bulunup 1917 de *(hicrî: 1333)* Maarif Nezareti tarafından Kilisli Muallim Rifat Beyin istinsahı ve tashihilye Devlet Matbaasında basılmıştır.

Matbu nüshada bu eserin hicrî 464 tarihinde telif olunduğu kaydolunmuştur. Fakat eserin içinde müellif bu kitabı Halife Elmuktedibillaha takdim ettiğini söylüyor. Bu halifenin hilâfeti 467 - 487 yıllarındadır. İlk defa *M. Hartman* iki tarih arasındaki bu tezadı görmüş ve bunun halli için telif senesinin takdim senesinden bir yıl önce olduğunu kabul etmiştir.

Son yıllarda yapılan tetkikat neticesinde anlaşılmıştır ki bu eserin hakikî telif tarihî hicrî 470, yani milâdî 1077 yılıdır.

Divanü Lûgat - it - Türk ün müellifi Kâşgarlı Mahmut bin Hüseyin namında bir zattır. Eserini Araplara Türkçe öğretmek gayretiyle yazdığından kelimeleri arap usuliyle bünyelerine göre ayırmıştır. Bunun için bu eserde kelime bulmak güçtür. Meşhur Alman dilcilerinden *Brockelmann* buna bir *Endeks* yapmıştır. Adı *Mitteltürkischer Wortschatz* tır. 1928 de basılmıştır. T. D. T. C. divanın alfabe sırasıyle tercümesini hazırlatmıştır. Yakında basılacaktır.

Divanü Lûgat - it - Türk te aşağı yukarı 7500 - 8000 kelime vardır. Müellif bunlardan birkaç kelimenin farsçadan girdiğini kaydediyorsa da arapçadan alınmış kelimeler göstermiyor. Birkaç kelimenin Tibet, Çin ve Hint dillerinden geldiği türkiyatçılar tarafından gösteriliyorsa da müellif bu gibi kelimelerin menşeini pek nadir zikrediyor.

Üç cilt olarak arapça basılmış olan bu eserdeki sözlerin osmanlıcadan türkçeye fişlenmesi Kilisli Rifat Beye havale edilmiş, kendisi 7770 fiş vermiştir. Bu fişlerdeki eksikler muallim Behçet, Mesut, Kıvamettin ve Zâhir Beyler tarafından tamamlanarak Dergiye alınmıştır.

29 — Çağatay Lehçesi Lûgatleri

Türk lehçeleri arasında Türkiyece en önce ve en çok tanınmış olan *Çağatay Türkçesi* bilhassa *Nevaî* nin şiirleriyle tamamen edebî bir değer aldığı için bu lehçeyi anlatır lûgatler yapılmıştır. Bunların en meşhuru Buharalı *Şeyh Süleyman* Efendinin *Çağatay Lûgati*dir. *Pavet de Courteille* in *Şark Türkçesi Lûgati* ile Budapeştede bulunan *Lûgati Şinasî* de bununla mukayese edilerek üçü birden Ahmet Cevat Bey tarafından taranmış, toptan 2197 fiş çıkarılmıştır.

Çağatay Lûgati. — Bu eserin adı *Lûgati Çağatay ve Türkiî Osmanî*-dir. Buharalı Şeyh Süleyman Efendinin eseridir. 1882 de *(hicrî: 1298)* İstanbulda basılmıştır. Mükerrer kelimeleriyle beraber 7600 kadar kelimeyi ihtiva etmektedir. Müellif mehazlarını zikretmiyorsa da *Abuşka*yı esas olarak almış, *Hulâsai Abbasî* ile Vefik Paşanın *Lehçei Osmanî* sinden istifade etmiş olduğu anlaşılıyor. *Abuşka* nın, Pavet de Courteille tarafından esas ittihaz edilmiş olan nüshasından istifade etmiş olacak ki iki eser arasında pek sıkı bir benzerlik göze çarpmaktadır. Şeyh Süleyman Efendinin eserindeki hususiyet, onun Sofî Allah yar, Mahtumkulu, Meşrep, Râcî, Munis, Âgehî... gibi 18-19 uncu asır Orta Asya şairlerinin eserlerinden, halk türkülerinden ve ata sözlerinden istifade etmiş olmasındadır. Müellif bazen kendi şiirlerini de şahit olarak gösterir. Bunlar bazen şiirde mahlâs olarak kullandığı *nakşî* ismiyle, bazen de mzasızdır.

Şeyh Süleyman Lûgati basım yanlışlarına, imlâsındaki ıttıratsızlığa ve izahlarındaki vuzuhsuzluğa rağmen müsteşriklerin dikkatini celbetmiş

bir eserdir. Radloff bunu mehazları arasında sayar. *İgnas Konuş*, eseri Almancaya tercüme ederek *Macar Etnoğrafya Cemiyeti neşriyatı* serisinde 1902 de neşretmiştir.

Çagatay Lûgati, T. D. T. C. tarafından Türk harfleriyle ve yeni alfabe sırasıyle musahhah olarak yeniden bastırılmaktadır.

Şark Türkçesi Lûgati (Dictionnaire Turc - Orientale. Pavet de Courteille) .— On dokuzuncu asır Fransız müsteşriklerinden *Pavet de Courteille*in eseridir. Pariste 1871de basılmıştır. Başlıca mehazları Vambery tarafından neşrolunan *Çagataische Sprachstudien*, *Abuşka* ve *Hulâsai Abbasî*dir. Kelimelerin telâffuz şekillerini göstermemiştir. Kitabın unvanı olarak yazdığı *Ellugât - in - Nevaiye veş-Şehadat - il - Çagataiye* adının da gösterdiği gibi Pavet de Courteille *Abuşka*nın, bilhassa *Velyaminof -Zernof* tarafından neşredilen nüshasını esas tutmuştur.

Lûgati Şinasi.— Ebüzzıya Tevfik Bey, Şinasi hakkındaki yazılarında Şinasinin büyük bir *Kamusu Osmanî* hazırladığından, bunun mühim bir kısmının yazılmış olduğundan bahsetmiş, bu eserin kısmen Budapeşte Millî Kütüphanesinde bulunduğunu yazmıştı. Büyük dünya harbi sırasında eski Maarif Nezareti bu yazma eserin bir kopyesini aldırmıştır. T.D.T. Cemiyetinin kütüphanesinde bu kopye vardır. Yazık ki bu kitabın kopyesi alınırken aslından müellifin ismi, telif tarihi, telif mahalli gibi malûmat nakledilmemiştir. Aslının dört ciltten mürekkep olduğu ve birinci cildin 1337, ikinci cildin 1338, üçüncü cildin 2419, dördüncü cildin 2420 sahifesi olduğu kap kâğıdına kurşun kalemle yazılmıştır. Eldeki eser oldukça karışık bir surette üç cilt olarak ciltletilmiştir. İstinsah olunurken lâyıkıyle ihtimam edilmemiş, birçok sözler yanlış yazılmıştır. Bu sebepten istifade imkânı pek azalmıştır. Eser çağatayca kelimelerin farsça karşılıklarıyle izahından ibarettir. Bunun İbrahim Şinasinin eseri olmadığı anlaşılıyor. Ebüzzıya Tevfik Beyin tarif ettiği lûgat ile bu eser arasında hiç münasebet yoktur. İhtimal ki ayni mahlâsı taşıyan bir başka adamın yazdığı Çağatay - Fars lûgatidir.

30 — Kitab - ül - İdrak li - Lisan - il - Etrak

Endülüslü *Ebuhayyan*ın Araplara türkçe öğretmek üzere kaleme aldığı maruf bir eserdir. Keşf - üz - Zununa göre *Ebuhayyan* 1256 *(hicrî: 654)* senesinde Gırnatada doğmuş, Endülüste tahsil etmiş, 1280 *(hicrî: 679)* senesinde Afrikaya geçmiş, sonra Mısıra, Hicaza, Irak ve Şama sefer etmiştir. 1344 *(hicrî: 745)* senesinde Mısırda ölmüştür.

Kendisi Arap lisanında *Nahvî* lâkabını almış bir gramerci olmakla beraber türkçe, farsça, habeşçe ile de meşgul olmuş ve bu lisanlara dair eserler vücuda getirmiştir. İlk nazarda Arap zannolunursa da Berberî denilen ve hakikatte en son tetkiklere göre milâttan epeyce asır

önce Turanîlerin Mısıra geldikleri zamanlarda şimalî Afrikayı istilâ etmiş olan Turanîlerdendir.

Ebuhayyan türkçe ve türklük için müteaddit eser yazmıştır. *Kitab-ül-ef'al* adlı bir eseri olduğunu *Elidrak*te görüyoruz. *Şeyhim ve üstadım* dediği Divrikli Fahrettinle görüşmüş, bazı kelimeleri onun ağzından düzeltmiş olduğunu yazıyor. Bu Divrikli zatın da *Kasidetü fi Kavaidi Lisan-it-Türk* diye manzum bir eseri olduğu Keşf-üz-Zununda görülmektedir. *Kamus-ül-Alâm* da *Zahr-ül-Mülk fi Nahv-it-Türk, Nefehat-ül-Müsk fi Siyret-it-Türk* diye kitapları olduğu yazılıdır. Habeş ve Fars lisanları için de eserler yazmıştır.

Ebuhayyan, *Elidrak*i 1312 *(hicrî: 713)* yılında Kahirede yazmıştır. Kıpçak ve Türkmen lehçelerinin on dördüncü asırda konuşulan şekline göre tertip edildiği anlaşılıyor. Bu eserin şimdiye kadar malûm olan iki nüshası vardır:

1) İstanbulda Velittin Efendi kütüphanesinde 2896 numarada mukayyet eski nüsha ki asıl nüshadan 23 sene sonra 1335 *(hicrî: 735)* tarihinde meçhul bir adam tarafından istinsah edilmiştir.

2) Darülfünun kütüphanesindeki nüsha ki 1402 *(hicrî: 805)* tarihinde *Ahmet İbn-eş-Şafiî* isminde bir zat tarafından Lâzkıyede istinsah edilmiştir.

Birinci nüshanın satırları arasına sonradan başka bir eser daha yazılmıştır. Bu eser ilk defa, Osmanlı İmparatorluğunun ilk mebusan meclisinde Selânik mebusu olan ve maarif hizmetinde ve gazetecilikte bulunan Mustafa Bey adında bir zatın himmetiyle 1893 tarihinde neşredilmiştir. Ancak bu basım eksiklidir. 1931 de Üniversite Doçentlerinden Caferoğlu Ahmet Beyin himmetiyle ikinci defa olarak ve daha itinalı bir tarzda bastırılmıştır. Bu basımda iki nüsha karşılaştırılmış, mukayeseli bir lûgat endeksi ve gramer kaideleri de yazılmıştır. Bizim taramamıza bu tabı kaynak olmuştur. *Kitab-ül-İdrak* Velet Çelebi Bey tarafından taranmış, 176 fiş çıkarılmıştır.

31 — Kitab-ül-İdrak Haşiyesi

Kitab-ül-İdrakin asıl metninin kenarlarına gene o tarihlerde ilâve edildiği anlaşılan 1531 kelimelik haşiyedir. Bu kelimeler Velet Çelebi ve Kilisli Rifat Beyler tarafından ayrıca bir kitap halinde toplanmıştır. *T. D. T. C.* bu haşiyeyi yakında bastıracaktır. Buradaki türkçe sözler de Dergi için taranmıştır. *Kitab-ül-İdrak Haşiyesi* Velet Çelebi Bey tarafından taranmış, 335 fiş çıkarılmıştır. Kilisli Rifat Bey de bu haşiyeyi taramıştır.

32 — Houtsma Lûgati

Holandalı müsteşriklerden Utreht Üniversitesi şark dilleri profesörlüğünde bulunmuş olan *M. Houtsma*nın 1894 senesinde Leidende neşrettiği eserdir. Adı *Ein Türkisch-Arabisches Glassor*dur.

Houtsma bu eserin başlangıcında bir el yazması kitaptan bahseder: Bunun adı *Kitabı Mecmuu Tercemanı Türkî ve Acemî ve Mogolî ve Farisî*dir. Bu eser, türkçe bir lûgat kitabıdır. Mısırda on üçüncü asrın ilk nısfında kaleme alınmıştır. Eser başlıca iki kısım üzerine tertip edilmiştir. Birinci kısım *Türk - Arap,* ikinci kısım ise *Mogol - Farisî* lûgatidir. Houtsma bunun yalnız *Tercemanı Türkî ve Arabî* kısmını neşretmiştir. Houtsmanın bastırmadığı *Mogolca - Farsça* kısım için Rus müsteşriklerinden *N. Poppe* ayrıca mühim bir eser yazmıştır. Yazma nüsha 76 sahifeden ibarettir. Bunun 62 sahifesi *Türkçe-Arapça,* kalan 14 sahifesi *Mogolca-Farsça* dır. Eserin son sahifesindeki kayıt 28 Kânunusani 1245 (*hicrî: 27 Şaban 643*) tarihinde ikmal edildiğini göstermektedir. Ayni yerdeki *Allaka* tabirine bakılırsa bu yazmanın sair nüshalardan istinsah edilmeyip doğrudan doğruya müellifin diktesi üzerine yazıldığı anlaşılıyor. Bununla beraber türkçenin arapçaya tercümesinde bazı hatalara tesadüf edilmektedir. Her halde eser, büyük bir kıymeti haiz olup Türk Dili tetkikatına ve gramerine çok yararlıdır. Eser bilmiyenlere türkçe öğretmek maksadıyle yazılmış görünür.

Houtsma Lûgati Aptullah Battal Bey tarafından taranmış, 106 fiş çıkarılmıştır.

33 — İbnü Mühenna Lûgati

Cemalettin - İbn - el - Mühenna nın maruf lûgatidir. Bu zatın 15 inci asırda *(hicrî: 828)* vefat eden Ahmet bin Ali bin Hüseyin bin Ali bin Mühenna olduğu Kilisli Rifat Bey tarafından ileri sürülmüş ise de, Köprülüzade Fuat Bey, eserin daha ziyade 14 üncü *(hicrî: 8 inci)* asır başlarına ait olması icap edeceği fikrindedir. Eser üç kısımdan mürekkeptir. Birinci kısmı farsçadan, ikinci kısmı türkçeden, üçüncü kısmı da mogolcadan bahseder. Rus müsteşriklerinden *Meliyoranski* bu eserin bir kısmını 1899-1900 yıllarında Petersburgta bastırmıştır. İstanbul müze kütüphanesinde bulunan mükemmel bir nüshası Kilisli muallim Rifat Bey tarafından 1919 da *(hicrî: 1338)* İstanbulda bastırılmıştır. Diğerlerinin hepsinden daha mükemmel olan bu nüshanın endeksi Aptullah Battal Bey tarafından hazırlanmıştır. T. D. T. C. neşriyatı sırasında basılmaktadır.

İbnü Mühenna lûgati Aptullah Battal Bey tarafından taranarak Dergi için 622 fiş alınmıştır.

34 — Lehçei Tatarî

Abdülkayyum Abdünnâsır Oğlu nun Kazanda 1895-96 senelerinde bastırdığı iki ciltlik Kazan Türkçesi lûgatidir. *Kayyumu Nâsırî,* Tatar lehçesini, yabancı unsurlardan temizleme işine hizmet etmiş olan ilk Kazanlı müelliftir.

Lehçei Tatarî, Velet Çelebi Bey tarafından taranmış, Dergi için 47 fiş çıkarılmıştır.

B. Lûgatten başka Kitaplar

Doğrudan doğruya lûgat kitabı olarak yukarda sayılan eserlerden başka, Dergi için, birtakım kitaplar da taranmıştır. Bu kitaplar iki ana kısma ayrılabilir:

a) Türkiyede Türkiye türkçesiyle yazılmış eserler,

b) Türkiye dışında başka bir Türk lehçesiyle yazılmış eserler.

Her iki kısımda da yazma eserlerle basılmış olanları ayrı ayrı göstererek bu taranan kitaplara dair kısaca malûmat veriyoruz.

A) Türkiye eserleri

I. Yazma kitaplar

35 — Acayib-ül-Mahlûkat

Kitabın aslı Arapçadır. Tam adı *Acayib-ül-Mahlûkat ve Âsar-ül-Bilât* tır. Zekeriya bin Mehmet bin Mahmudu Kazvinî tarafından 1262 *(hicrî : 660)* tarihinde kaleme alınmış ve 15 inci asırda *(hicrî : 857)* türkçeye tercüme edilmiştir. Türkçe tercümesi İstanbulda Murat Molla kütüphanesine mülhak Saliha Hatun kitapları arasında 110 numaradadır. Mütercimi Muhammediye sahibi meşhur Yazıcızade Mehmet Efendinin küçük kardeşi ve gene meşhur Envâr-ül-Âşıkînin müellifi Ahmet Bican Efendidir. Bu eseri Ahmet Bican Efendi *Hazreti Pir*in himmetiyle arapçadan naklettiğini söylüyor ki *Pir* dediği *Hacı Bayram*dır. Bu eserin daha sonra da müteaddit tercümeleri yapılmış ise de Ahmet Bican tercümesi türkçemizin eski metinlerinden biri olmak itibariyle lisan noktasından dikkate şayan görülerek taratılmıştır.

İstanbulda mevcut ve taranmış olan yazmada eserin adı yazılı değildir; diğer Avrupa kütüphanelerindeki yazmalarda adı Acayib-ül-Mahlûkat olarak tasrih edilmiştir.

Bu eserin taranması, daha önceden Üniversite Ordinaryuslarından Şerefettin Beye *T. D. T. C.* Derleme kolu tarafından havale edilmişti. Taradığı fişler Merkezde osmanlıcadan türkçeye fiş haline konarak 37 fiş elde edilmiştir. Velet Çelebi Beyin taramaları arasında da bu eserden alınmış fişler vardır.

36 — Ahmet Harami Destanı

Bir haraminin Bağdatta ve bazı İran memleketlerinde geçen vakalarını bildirir Türk destanlarındandır. *Fâilâtün fâilâtün fâilün* vezninde, Mesnevi tarzında 808 beyitten mürekkeptir. Müellifin adı sanı belli olmadığı gibi eserin nerede yazıldığı da meçhuldür. Yalnız 14 üncü

asırda *(hicrî 8 inci asır iptidalarında)* Anadoluda yazıldığı lisanından anlaşılmaktadır. Eser, Çankırı Mebusu Talât Bey tarafından Çankırıda çıkan Duygu gazetesinin 1931 ve 1932 yıllarındaki 59 - 75 numaralı nüshalarında tefrika olarak neşredilmiş ve 1932 de Çankırı matbaasında kitap halinde de basılmıştır.

Anadolu türkçesinin bundan altı asır önceki kelimelerini koynunda saklıyan bu eser, Velet Çelebi Bey tarafından taranmış, 91 fiş vermiştir.

37 — Atalar Sözü

İstanbulda Fatih kütüphanesinin (3443) numarasında mukayyet bir *Teshil* kitabı vardır. Mevlâna Şemsettin namında bir tıp bilgininin eseridir. Bu kitabın sonunda eski sülüs yazı ve eski imlâ ile harekeli olarak yazılmış yedi yüz küsur ata sözü mevcuttur. Bunun telifi 15 inci asır sonlarına *(hicrî: 885)* düşüyor. Eserin istinsahı da tahminen gene bu tarihlerde yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu ata sözlerini toplıyan kim olduğu malûm değildir.

Bu değerli kitabın *T. D. T. C.* tarafından fotoğrafisi aldırılmıştır. Kitaptaki ata sözlerinin asıllarıyle Velet Çelebi Bey tarafından bugünkü dile çevrilmesi ve izahı *T. D. T. C.* neşriyatı sırasında bastırılacaktır.

Velet Çelebi Bey ayni zamanda bu ata sözlerini tarayarak Dergi için 376 fiş vermiştir.

38 — Battal Gazi Hikâyesi

Battal Gazi menkıbesi Emevî - Abbasî hükümdarlarıyle Bizans mücadelelerinin bir destanı gibidir. Menkıbenin Selçukî istilâsı zamanında tesbit edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Battal Gazi ismi etrafında vücude gelmiş hiçbir mukaddem arap hikâyesi mevcut olmadığına göre bu destanın islâmî zihniyetle teşekkül etmiş bir türk eseri olduğu şüphesizdir.

Mensur *Battalname* nin bizde matbaacılığın teessüsünden evvel yazma nüshaları bulunur ve rehin mukabilinde halka verilirdi.

19 uncu asır ortalarından itibaren İstanbulda birçok defa basılmıştır; bunların ne müellifi, ne de telif tarihleri belli değildir.

Bu menkıbe Darendeli Kâtipzade şair *Bakaî* tarafından da 18 inci asır sonlarında *(hicrî: 1183 senesinde)* nazmedilerek sadrazam Silihtar Mehmet Paşaya takdim edilmiştir ki dört yüz küsur sahifeden mürekkep bir destandır. Kitabın hikâye kısımları mesnevî tarzında yazılmış yalnız her faslın başına aruzun muhtelif vezinlerinde birer mukaddime ilâve olunmuştur.

Osmanlı Müellifleri nde *Bakaî* için "1200 hududunda vatanında vefat etti „ deniliyorsa da 1210 senesinde (*) vefat eden Çankırılı şair *Mahî* nin vefatına tarih yazdığına bakılırsa müellifin daha sonraları vefat etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu destanın manzumu da, mensuru da taratılmıştır.

Manzum menkıbeyi *T. D. T. C.* kâtiplerinden Dehri Bey tarayarak 40 kadar fiş çıkardığı gibi, Üsküdar kütüphanesi müdürü Remzi Bey de ayrıca 39 fiş göndermiştir.

39 — Cami - ül - Hikâyat

Bu eserin tam adı *Cevami - ül - Hikâyat ve Levami - ür - Rivayat* tır. Aslı farsça olarak yazılmıştır.

Müellifi Sedidettin Muhammet bin Ömer bin Mahmut bin Yahya bin Tahir bin Osman - il - Avfî - il - Buharî - il - Hanefî dir. Eseri Dehlide Şemsiye sülâlesi müessisi olan Sultan Şemsettin İltutmuşun veziri Nizam - ül - Mülk Kıvamettin Muhammet bin Ebisâd - il - Cüneydî için yazmıştır. Eserin yazılışı 1232 - 33 *(hicrî: 630)* tarihlerine düşer. Bunu ilk defa Türk Âllâmesi *İbni Arapşah* ikinci Muradın emriyle 15 inci asırda dilimize çevirmiştir. Ancak onun *Cami - ül - Hikâyat* tercümesi nüshası henüz elde edilememiştir. Şair Necatinin de bir tercümesi olduğu anlaşılıyorsa da bunun da nüshası mevcut değildir. İstanbul kütüphanelerinde nüshalarına çokça tesadüf edilen tercüme 16 ıncı asır âlimlerinden Celâlzade Salih Efendinin eseridir. Salih Efendi *Tabakat - ül - Memalik* müellifi Koca Nişancı Mustafa Beyin küçük kardeşidir. Bu tercümenin tarihi 1565 tir *(hicrî: 973)*. Kanunî Süleymanın oğullarından Bayazıt namına yazılmıştır. Dergi için taratılan nüsha, Velet Çelebi Beyin elinde bulunan bazı sahifeleri yırtık, mütercimi belirsiz el yazısı bir tercümedir. Ancak lisanına bakılırsa 15 inciden ziyade 16 ıncı asra uyar gibi görünür. *Cami-ül-Hikâyat* 10 kadar küçük hikâyeyi toplıyan bir eserdir. Bu hikâyeler de o zamanki şark zihniyetinin doğurduğu menkıbelerden ibarettir. Bununla beraber *Dellei Muhtale* hikâyeleri gibi oldukça realist görünen hikâyelere de rasgelinir.

Cami - ül - Hikâyat ı Velet Çelebi Bey elindeki nüshadan taramış, 74 fiş çıkarmıştır.

40 — Cevahir-ül - Esdaf

15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asrın birinci nısfında Kastamonuda yazılmıştır. Kuran tercümesidir. Müellifi ismini söylemiyor. Yalnız Candaroğulları soyundan o zamanlar oralarda hüküm süren İsfendiyar Beyin emriyle oğlu İbrahim Bey namına kaleme alındığı mukaddemede musarrahtır.

(*) Hicrî 1200 senesi 1785, 1210 senesi de 1795 tir ki on sekizinci asır sonları demektir.

İsfendiyar Bey, kötürüm Bayazıt Beyin oğludur. 1392 *(hicrî: 795)* tarihinden 1440 *(hicrî: 843)* tarihine kadar, arada kısa bir fasıla ile, oralarda beylik sürmüştür. Kitabın yazılış tarihi bu sıralara düşmek icap eder.

Eser, Kuranın kelime kelime tercümesi mahiyetindedir. Böyle eski bir eserde Kurandaki arabî sözlere karşılık gösterilen türkçe kelimeleri taramanın değerini hesaplıyan *T. D. T. C.*, daha önceden Derleme kolu çalışmaları için *Cevahir - ül - Esdaf*ın taranmasını kararlaştırmış ve taramayada başlanmıştı. Türkçe kelime esasıyle yapılan bu taramalardan Dergi için osmanlıcadan türkçeye fişler çıkarılmış ve Dergiye konmuştur.

Cevahir - ül - Esdafı Derleme kolu için Üniversite İlâhiyat Fakültesi ordinaryuslarından Şerefettin Bey taramıştı. Onun veıdiği fişler Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye fişlere çevrilmiş, elde edilen 255 fiş Dergi kaynakları arasına girmiştir.

41 — Feleknamei Gülşehri

Bu eser, meşhur *Ferid - üd - Dini Attar*ın *Mantık - ut - Tayır* namındaki kitabının tercümesidir. İstanbulda üç nüshası maruftur. İkisi Topkapı Arkeoloji müzesi kütüphanesindedir. Bunlar numarasızdır. Üçüncüsü Fatih camii yanında birinci Mahmut tarafından tesis edilen kütüphanede 2557 numara ile mukayyettir. Bu nüsha Fatih kütüphanesinin defterinde *Esrar-ül-Ârifîn* diye yazılıdır. Arkeoloji müzesi kütüphanesindeki bir nüsha biraz noksandır. Bir de Emirî kütüphanesinde Fatih kütüphanesi nüshasından, fotoğrafla alınmış bir kopye vardır. Müze ve Fatih kütüphanesi nüshalarında bazı farklar vardır. Meselâ Topkapıda mahfuz tam nüshada *g* ve *k* harfleri ekseriya *H* iledir. *Çok - Çoh* gibi. Eser 4284 beyti ihtiva etmektedir. *Gülşehri*, bu eserini 1317-18 *(hicrî: 717)* tarihlerinde vücuda getirmiştir. Gülşehrinin kendi mürşidi olan *Ahı Uran* için yazdığı türkçe bir mesnevisi de vardır. Bazı eski mecmualarda da şiirlerine tesadüf edilir. *Ahı Uran*ın 50 yıl hizmetinde bulunmuş, Kâbeye gitmiş, âlim, şair, mutasavvif bir adamdır. İsmi Ahmettir. Felekname asıl Gülşehrinin farsça yazdığı bir eserin adıdır. *Mantık-ut-Tayır* tercümesi bu isimle şöhretlendirilmiş ise de bunun farsça Feleknamaye *Harîf* olarak yazıldığı eserde gösterilmektedir:

"Çün Felekname düzettik şahvar
Farisîca tacü tahtı ruzigâr
Türkî dilce dahi hubü hem lâtif
Mantık-ut-Tayr eyledük ana harîf,,

Gülşehri bu eserine bir yerde de *Gülşenname* diyor:

"Biz bu Gülşennamede kim eyledük
Dükeli ilm ıstılahın söyledük,,

Feleknamei Gülşehri adı verilen bu Mantık-ut-Tayır tercümesi, T.D. T.C. Derleme kolu tarafından Zakir Kadiri Beye taratılmıştır. Türkçeden türkçeye olarak çıkan 363 fiş Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye çevrilerek Dergiye alınmıştır.

Kilisli Rifat Bey de bu eseri taramıştır.

42 — Hurşit ve Ferahşat

Manzum bir aşk hikâyesi olan bu eserin sahibi Germiyanlı Şeyhoğlu Mustafadır. 1340 ta *(hicrî: 741)* doğmuştur. Germiyan Beylerinden Süleyman Şahın nişancısı ve defterdarı idi. Sonradan Yıldırım Bayazıdın da hizmetinde bulunmuştur. Esere *Hurşitname*, *Hurşit ve Ferahşat*, *Cemşit ve Hurşit* gibi adlar verilir. Birinci Hamit Kütüphanesinde 550 numaradaki nüshanın başındaki tezhipte *Hurşitname* diye yazılıdır. Sonunda da:

"Bihamd-il-lâh ki bu Hurşitname
Tamam oldu elimden düştü hame„

Beyti bu adı teyit ediyor. Eser 1387 *(hicrî: 789)* tarihinde yazılmıştır.

Hurşit ve Ferahşat Velet Çelebi Bey tarafından taranarak 481 fiş çıkarılmıştır. Kilisli Rifat Bey de bu eseri taramıştır.

43 — Kabusname Tercümesi

Kitabın aslı farsçadır. Abbasîler devrinde Kûhistanda hükûmet süren beylerden Keykâvus bin İskender bin Kabus tarafından kendi oğlu Geylanşaha nasihat yollu yazılmıştır. Siyasete, ahlâka, ilme, memleket idaresine, şiire ve edebiyata dair fasılları vardır. Farsça metninin muhtelif yazmaları mevcuttur. Gerek British Museumda ve gerek Leidende bulunan nüshalarında telif tarihi 1082 *(hicrî: 475)* olarak gösterilmiştir. Rızakulu Han bu metni *Tüzükâtı Timur* ile birlikte bir cilt halinde Tahranda 1868 *(hicrî: 1285)* senesinde bastırmıştır. Fransızcaya tercümesi 1885 te *Querry* tarafından Pariste neşredilmiştir.

Kabusnamenin türkçeye tercümesi Mercimek Ahmet bin Ilyas namında bir zatın eseridir. Mercimek Ahmedin ifadesine göre kendisinden evvel de tercüme edilmiştir. Mercimek Ahmet bunu 1431 de *(hicrî: 835)* ikinci Muradın emriyle dilimize çevirmiştir. Avrupa kütüphanelerinde ve Ankara kütüphanesinde nüshaları vardır. İstanbul kütüphanelerindeki Kabusname tercümeleri 18 inci asır Türk muharrirlerinden Nazmizade Murtazanındır. Mercimek Ahmet ve Nazmizade nüshalarına istinaden yapılmış bir Almanca tercümesini 1811 de von Diez neşretmiştir. Velet Çelebi Bey tarafından Mercimek Ahmet tercümesinin kendi kütüphanesindeki bir nüshası taranarak 68 fiş çıkarılmıştır.

44 — Kısası Enbiya

Şafiî fakihlerinden Nişaburlu Ebuishak bin İbrahim-iş-Şekâkebînin *Arais-ül-Mecalis fi Kısas-il Enbiya* adlı arapça kitabından 1330 *(hicrî : 730)* tarihinde Aydınoğlu Mehmet Bey namına tercüme edilmiştir. Bir nüshası Bursada Ulu Cami kütüphanesinde 21 numaradadır. Bunun baş tarafı noksandır. Maarif Vekâletinin satın aldığı ikinci ve tam nüshası Velet Çelebi Bey tarafından taranmış, 206 fiş çıkarılmıştır.

45 — Kuran Tercümeleri

Kuranın metnini olduğu gibi yazmakla beraber kelime kelime, yahut cümle cümle türkçesini de kaydetmek suretiyle vücuda getirilmiş Kuran tercümeleri vardır. Memleketimizde aşağı yukarı yirmi kadar böyle Kuran tercümesine tesadüf edilmiştir. Tefsir adı altındaki eserlerin de bazıları, meselâ yukarda bahsi geçen *Cevahir-ül-Esdaf*, bir tefsir olmaktan ziyade bir tercüme sayılabilir.

Ankarada bulunan bir Kuran tercümesi ile Bursada bulunan iki tercüme, İstanbulda Evkaf Müzesinde bulunan bir tercüme T.D.T.C. nce ayrıca taratılmıştır.

Ankaradaki tercüme Tacettin tekkesinden müzeye nakledilmiştir. Büyük Türk Lûgatinin baş tarafında bahsedilen tercüme bu olsa gerektir. Bu eseri Çankırı Mebusu Talât Bey taramış, 213 fiş çıkarmıştır.

Bursada Ulu Cami kütüphanesinde bulunan 52 ve 53 numaralı iki tercümenin diline bakılırsa 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asır malı olduğu zannolunur. Bunların mütercimlerinin adı yazılı değildir. Lâkin bunların ayni olan Konya Müzesindeki tercümede İkinci Murat namına yazıldığı ve tercüme edenin Kemal Paşa olduğu yazılıdır. Bursadaki tercümeler Bursa Kız Muallim Mektebi edebiyat muallimi Ali Ulvi Bey tarafından taranmış, 2223 fiş gönderilmiştir.

İstanbuldaki Kuran tercümesi, Türk ve İslâm Asarı Müzesinde 4738 numarada mukayyettir. Asıl mütercimi ve tercüme tarihi malûm değildir. Bu nüshayı 14 üncü asır başlarında *(hicrî: 734)* Şirazlı Hacı Devletşah oğlu Mehmet adlı bir hattat kaleme almıştır.

Bu eserin taranması Cemiyetin Derleme kolu tarafından Türk ve İslâm Asarı Müzesi müdür muavini Hamdizade Aptülkadir Beye havale edilmişti. Çıkardığı 1558 fiş Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye fişlere çevrilerek Dergiye alınmıştır.

46 — Melhamei Şemsiye

Muhammediye sahibi Yazıcızade Mehmet ve *Envar-ül-Aşıkîn* müellifi Yazıcızade Ahmet Bican Efendilerin babaları Yazıcı Salih Efendinin eseridir. 1408-1409 *(hicrî : 811)* tarihlerinde telif edilmiştir. Velet

Çelebi Bey, bu eserin Ankara Maarif kütüphanesindeki nüshasını taramış, 74 fiş çıkarmıştır.

47 — Şehname Tercümesi

Meşhur fars şairi Tuslu *Firdevsî* nin eseri olan *Şehname*nin nazmen tercümesidir. Diyarbekirli *Şerif* namında bir zat tarafından 16 ıncı *(hicrî: 10 uncu)* asırda açık bir türkçe ile yazılmıştır. Çerkes memlûklerinden Mısırda saltanat süren meşhur *Melik Eşref Kansu* namına ithaf edilmiştir. Bu yazma eser Süleymaniye kütüphanesine mülhak Nevşehirli İbrahim Paşa kitapları arasında 989 numarada mukayyet ve mahfuzdur.

Şehnamenin bundan başka birkaç tercümesi daha vardır. Ezcümle İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinin Yıldız kısmında 7951-7953 numaralarda mukayyet üç cilt mensur bir Şehname tercümesi vardır ki mütercimi ve tercüme tarihi belli değildir. Edebiyat muallimlerinden Süreyya Bey manzum tercümeyi esas tutmakla beraber öteki üç cildi de araştırarak taramış, çıkardığı 119 fiş Dergiye alınmıştır.

48 — Tefsiri Surei Mülk

Kuran surelerinden biri olan *Surei Mülk* ün tefsiri yolunda yazılmış bir eserdir. Ankara kütüphanesinde (5/42) numarada mukayyet ve mahfuzdur. Bu tefsir Anadolu beylerinden biri olan *Hızır Göl Beyi* namına yazılmıştır. Köprülüzade Fuat Bey İslâm Ansiklopedisine yazdığı (Türk) maddesinde bu Hızır Beyin İğridir gölü mıntakasında hüküm süren Hamit Oğullarından Dündar Beyin oğlu Hızır olacağını tahmin ediyor. Birçok öz türkçe kelimeyi içine alan, açık ve güzel dille yazılmış bir tefsirdir. Kitapta yazanın adı gösterilmemiştir. 1361-62 *(hicrî: 763)* tarihinde vefat etmiş olan Denizli Beyi İnanç Oğlu Murat Aslan Bey namına yazılmış *İhlâs* ve *Fatiha* tefsirlerindeki hikâyelerin bu tefsirdekilerle hemen hemen ayni olması, hepsinin ayni müellife aidiyetleri ihtimalini de hatıra getirmektedir.

Tefsiri Surei Mülk, Maarif Vekâleti Kütüphaneler müdürü Hasan Fehmi Bey tarafından taranmış, 99 fiş çıkarılmıştır.

49 — Tuhfet - üz - Zekiye

Bayazıt Camii içinde Velittin Efendi kütüphanesinde 3092 numarada mukayyet olan bu eser, Türk lisanı itibariyle pek mühimdir. *Tuhfe* 180 sahifeden ibaret ise de topladığı lûgatler hem çok, hem mühimdir. Kitabın baş tarafından birkaç sahifesi eksik olduğundan eserin telif tarihi ve müellifi meçhuldür. Ancak son sahifesinin kenarında yazılı olan arapça ibarede *Muhammet bin Zeyn-üd-Din-il-Menufî* adı geçmektedir ki eseri tarayan Amasyalı Hüseyin Hüsamettin Bey bundan müellifin bu zat olduğunu istidlâl ediyor. Ancak bu ibare, eserin metnine dâhil

olmadığına ve eserin lisanı 15 inci asır türkçesine nispetle daha eski gibi görünmekte bulunduğuna nazaran bu ismin müellif adı mı, yoksa kitabın bir sahibinin zeyli mi olduğu kat'î olarak bilinemez. Mehmet bin Zeynüd-Din-il-Menufînin vefat tarihi 1425 tir *(hicrî: 829)*.

Tuhfet-üz-Zekiye Amasyalı Hüseyin Hüsamettin Bey tarafından taranmış, çıkarılan 1611 fiş Dergiye alınmıştır.

II. Basma kitaplar

51 — Aşık Paşazade Tarihi

Âşık Paşazade *Derviş Ahmet Aşıkî bin Yahya* nın on beşinci asır sonlarında telif ettiği *(hicrî 889 da başlayıp 908 de bitirdiği)* osmanlı tarihidir. Müellif tarihini halk dili ile yazmıştır. Tarih bakımından pek değerli olan bu eser lisan itibariyle de ehemmiyetlidir. 1914 *(1332)* tarihinde Müze kütüphanesi müdürü merhum Âli Bey tarafından tahşiye edilerek İstanbulda Devlet Matbaasında basılmıştır. Müellifin vefat tarihi ve metfeni meçhuldür.

Eser, Osmanlı Hükûmetinin kuruluşundan ikinci Bayazıt devri sonlarına kadar olan vakaları anlatır.

Bu değerli kitap, büyük dünya harbi sırasında İstanbul Üniversitesinde *Ural-Altay dilleri mukayeseli sarfı* dersini vermiş olan Alman bilginlerinden *Friedrich Guise* tarafından 1929 da Leipzigte neşredilmiştir.

Âli Beyin bu kitabın sahifeleri altına kaydederek manalarını işaret ettiği eski türkçe sözler Maarif Vekâleti Kütüphaneler müdürü Hasan Fehmi Bey tarafından taranarak 113 fiş yapılmıştır.

51 — Divanı Türkîi Sultan Velet

Divanı Türkîi Sultan Velet 1925 senesinde Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Dairesi tarafından tabedilmiştir. Sultan Veledin şiirlerini toplıyan ve haşiyelerle bazı noktalarını izah eden Velet Çelebi Beydir.

Bu eserin ihtiva ettiği metinlerden birincisi divanından istihraç edilen gazeller ve türkçe beyitlerdir. Bunlar 1312 *(hicrî: 712)* de Nur-ul-Buharî tarafından yazılan bir nüshadan alınmış ve Nizamettin Veled-ül-Mevlevînin 1294 *(hicrî: 694)*te yazdığı nüsha ile karşılaştırılmıştır.

İkinci metin (İptidaname) deki türkçe beyitlerdir. 81 beyitten ibaret olan bu kısım 1297 *(hicrî: 697)* de Mehmet bin İshak bin İbrahim-ül-Lârendî tarafından yazılan nüshadan alınmıştır.

Üçüncüsü de (Rebapname) deki 162 beyitten mürekkep türkçe kısımdır.

Bu metinlerden sonra Velet Çelebi Bey Sultan Veledin hayatı hakkında malûmat veriyor. Bu kısımda Mevlânanın türkçe şiirleri, "İptidaname„ nin farisî mukaddemesi ve tarihî, lisanî malûmat ve mütaleat

olduğu gibi Menakıb-ül-Ârifîn sahibi Eflâkî Dedenin Eyüp camii içindeki Şah Sultan kütüphanesinde bulunan eski bir Mesnevinin zahrına yazılmış üç türkçe gazeli de mevcuttur.

Sultan Veledin türkçe şiirleri Avrupada uzun zamandanberi tetkik mevzuu olmuştur. Meşhur müsteşriklerden Hammer ve diğer bazı müsteşrikler bu şiirler ile meşgul olmuşlardır.

Bunlardan Radloff «Rebapname»nin türkçe 156 beyitlik parçasını uzun ve etraflı lisanî teşrihatle (Die seldschukischen Verse in Rebab-Nameh) namı altında 1890 da neşretmiş, iki sene sonra Zalman, «Rus Ulûm Akademisi Bülteni» nde Noch einmal die Seldschukischen Verse namı altında bir makale ile «Rebapname» hakkında izahat vermiş ve «Rebapname»nin mensur mukaddemesini, bazı farisî parçalarını türkçe metnini, hatta «Rebapname»deki rumca parçaları da bir arada basmıştır.

Divanı Türkîi Sultan Velet, Aptullah Battal Bey tarafından taranmış, 20 fiş verilmiştir.

52 — Divanı Türkîi Basit

Edirneli Nazmi isminde 15 inci asır sonlarında ve 16 ıncı asır başlarında yaşamış bir Türk şairinin divanında *Türkîi Basit,* yani sade türkçe olarak kaydedilmiş parçaları toplıyan bir eserdir. Köprülüzade Fuat Bey bu şiirleri toplıyarak *Millî Edebiyat Cereyanlarının İlk Mübeşşirleri ve Divanı Türkîi Basit* adıyle bir kitap yazmıştır. Bu kitap 1928 de Devlet Matbaasında basılmıştır. *Divanı Tükîi Basit* bu kitabın son ve üçüncü kısmını teşkil eder. Edirneli Nazminin 45-50 bin beyti içine alan büyük divanının birçok yerlerine serpilmiş, ve *Türkîi Basit* (sade türkçe) ile yazılmış nazımlar bu kısımda toplanmıştır. Fuat Bey bu nazımlar için " *san'atçe kıymeti olmamakla beraber millî lisan ve edebiyat cereyanı tarihinde ayrıca bir ehemmiyeti olduğu muhakkaktır* „ diyor.

Nazminin asıl adı Mehmettir. Kendisi Edirnelidir. Kanunî devrinde yetişen şairlerden biridir. Kendisinin İran ve Mısır seferlerinde orduda bulunduğunu söylemesinden, 15 inci asır sonlarında doğmuş olduğu anlaşılmaktadır. Ölüm tarihi hakkında rivayetler muhtelifse de, divanının *Tarihler* kısmında Rüstem Paşanın ikinci sadareti son tarih olmak üzere yazıldığından, her halde kendisinin 1554 ten *(hicrî: 962)* sonra ölmüş olduğu anlaşılıyor. Bu tarihten önce gösterilen ölüm tarihleri yanlış sayılmaktadır.

Edirneli Nazmi bir şair ve sanatkâr değildir. 45-50 bin beyitlik bir Divan yazmağa ve edebî sanatlerin hepsine örnekler göstermeğe kalkıştığı için en silik mazmunları, en yaygın mefhumları ve en bayağı

öğütleri yüzlerce, binlerce defa tekrarlamağa mecbur kalmıştır. Onun koskoca Divanı, içine aldığı tarihleriyle yalnız bir *vesika* kıymetini taşımaktadır. Kendisinin şöhreti daha ziyade yazdığı nazireler mecmuası yüzünden tanılmıştır. Onun birinci özlüğü ve Türk edebiyatındaki asıl değeri terkipsiz ve sade türkçe ile bazı nazımlar yazmasındadır ve yalnız bundan dolayı o, millî edebiyat ve dil akımının ilk müjdecilerinden sayılabilir.

Divanı Türkîi Basit, Aptullah Battal Bey tarafından taranmış, 102 fiş çıkarılmıştır.

53 — Ferhenknamei Sâdi Tercümesi

Hoca Mesut bin Ahmedin, Şeyh Sâdinin *Bostan* ından intihap ederek türkçeye nazmen tercüme ettiği 1703 beyitten ibaret bir eserdir. On dördüncü asrın ilk nısfında *(hicrî: 755)* tercüme edilen bu kitabın mevzuu ahlâka ve memleket idaresine dairdir. Eser Kilisli Rifat Bey tarafından 1924 *(1340)* senesinde İstanbulda bastırılmıştır. Tab'a esas olan nüsha Velet Çelebi Bey tarafından Ahmet Mitat Efendi için yazdırılıp merhumun veresesinden Ali Emirî Efendiye intikal eden yazmadır ki bugün Millet Kütüphanesinde 300 numarada bulunmaktadır. Bu eserin diğer nüshası Copenhague kütüphanesi türkçe yazmaları arasındadır.

T.D.T.C. kâtiplerinden Dehri Bey bu eseri taramış, Dergi için 118 fiş çıkarmıştır.

54 — Karaca Oğlan

Karaca Oğlan 17 inci *(hicrî: 11 inci)* asırda yetişmiş en kuvvetli Anadolu halk şairlerinden biridir. Bu yüksek değerli halk şairi için ilk defa Sadettin Nüzhet Bey Konya vilâyet matbaasında 1927 de bir eser bastırmıştı. Son zamanlarda daha geniş ölçüde ikinci bir tetkik te neşretmiştir. Taranan eser Ankara Halkevi neşriyatındandır. İshak Refet Bey tarafından yazılmış, 1933 te Ankarada basılmıştır. 96 küçük sahifedir. Burada şiirlerinden örnek olarak alınan parçalarda rasgelinen öz türkçe sözler gene İshak Refet Beyin eliyle taranmış, 357 fiş alınmıştır.

55 — Kıstas - ül - Beyan

Tam adı *Mikyas - ül - Lisan Kıstas - ül - Beyan* dır. Türkçe sarf ve nahiv kurallarını öğretir bir kitaptır. Mektebi Harbiye hocalarından Kütahyalı Apturrahman Fevzi Efendinin eseridir. Bu kitap 1847 de *(hicrî: 1263)* kaleme alınmış ve müellif vefat ettikten sonra İstanbulda Mahmut Bey Matbaasında basılarak 1882 *(hicrî: 1300)* tarihinde neşredilmiştir. Büyük kıtada 184 sahifedir. Ayrıca kitabın başındaki dibace ve izahname kısmı da 22 sahifedir. Hoca Apturrahman Efendi 1802 *(hicrî: 1217)* senesinde Kütahyada doğmuştur. Babası ulemadan Sadık

zade Mustafa Efendidir. Yirmi yedi yaşında İstanbula gitmiş, İmamzade Esat Efendinin talebesi arasında tahsiline devam ile 1833 te *(hicrî: 1249)* icazet almıştır. Mektebi Harbiyede arapça hocalığı ederek 1863 *(hicrî: 1280)* yılında tekaüt olmuş, bir yıl sonra da vefat etmiştir. Bütün ömrünü okumağa ve okutmağa veren bu büyük hoca zeki, halûk, ince düşünceli, derin vukuflu bir zattı. Kitabını yirmi beş sene emek vererek meydana getirdiği dibacede yazılıdır. Hayatında neşretmek istediği bu kitabı Maarif Nezaretine vermiş, Nezaretteki heyeti ilmiye takdirle kabul ettiği halde basılışını görmeğe ömrü yetmemiştir.

Kıstas - ül - Beyanı İshak Refet Bey taramış, 65 fiş çıkarmıştır.

56 — Köroğlu Destanı

Pek meşhur bir halk hikâyesidir. Ağızlarda dolaşan Köroğlu destanının çok eski Türk menkıbelerinin bir hatırası olduğu tahmin edilmektedir. Taş basması birçok nüshaları vardır. Bunların türlü baskıları ve bazı el yazısı nüshaları Velet Çelebi Bey tarafından karşılaştırılarak taranmış, 71 fiş çıkarılmıştır.

57 — Müzekki - n - Nüfus

Tasavvufî meseleleri ihtiva eden bu eser, *Eşref Oğlu* namıyle meşhur olan Aptullah bin Eşrefin kaleme aldığı kıymettar bir kitaptır. On beşinci asır dilinin güzel bir yadigârıdır. Hem yüksek bir bilgin, hem de değerli bir halk şairi olan Eşref oğlu 1469 da *(hicrî: 874)* İznikte ölmüştür. Şiirleri heyecanlı ve sade bir şive ile yazılmıştır.

Müzekki-n-Nüfus Cemiyetin Derleme kolu tarafından Üniversite İlâhiyat Fakültesi Ordinaryuslarından Şerefettin Beye taratılmıştır. Verdiği 66 fiş Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye fişlere çevrilerek Dergiye alınmıştır.

58 — Süheyl ve Nevbahar

Aslı farsçadır. Mevzuu güzel bir şark hikâyesidir. Bu hikâyede *Süheyl,* Yemen hükümdarının biricik oğludur. *Nevbahar* da Çin hükümdarının kızıdır. Bir nakkaşın yaptığı resimden *Nevbahar* a âşık olan *Süheyl,* nakkaş ile birlikte Çine seyahat ederek bir çok maceradan sonra sevdiğine kavuşur.

Bu eseri türkçeye çeviren Hoca Mesut isminde bir Türk şairidir ki bu adamın diğer bir tercümesi de *Ferhenknamei Sâdi* dir. *Süheyl* ve *Nevbahar* ın bin beyit kadar kısmını Mesudun yeğeni *İzzettin Ahmet,* mütebakisini ve mukaddimesini de kendisi yazmıştır. *Süheyl* ve *Nevbahar* ın yegâne yazma nüshası Berlin kütüphanesinde bulunuyordu. 1925 senesinde Profesör *Mortman* bu eseri neşretmiştir. Bu eserin

tabından bir sene sonra Çankırıda minyatürlü bir nüsha daha bulunmuştur ki Çankırı mebusu Talât Beyin hususî kütüphanesindedir.

Süheyl ve *Nevbahar* Hasan Fehmi Bey tarafından taranmış, 277 fiş çıkarılmıştır.

59 — Yunus Emre Divanı

Yunus Emre 13 üncü asır sonlarında ve 14 üncü asır başlarında yaşamış bir Anadolu halk şairi ve dervişidir. Kuvvetli ve heyecanlı bir mutasavviftir. Derin ve özlü duygularını çok defa hece vezniyle, bazan aruz ile türkçe terennüme muvaffak olmuştur. Muhtelif tarihlerde basılan divanı içinde halk musikisi ile bestelenerek dilden dile dolaşan birçok ilâhiler de vardır. *Yunus Emre Divanı* nın yekdiğerinden az çok farklı yazma nüshalarına pek çok tesadüf olunmaktadır. 800 e yakın gazeliyatını cami mükemmel yazma bir nüshası Ankara Maarif Kütüphanesindedir

Yunus Emre divanını İshak Refet Bey taramış, 181 fiş vermiştir.

B) Türkiye dışı eserler

I. Yazma kitaplar

60 — Muin-ül-Mürit

1313 *(713)* senesinde telif edilmiştir. *Harezm* ve *Hakanî* türkçelerini bir araya getiren bir dille mevzun olarak yazılmıştır. Vezni aruz veznidir ve *Kutadgu Bilig* gibi bu da *Şehname* vezninde, yani *faulün faulün faulün faul* ölçüsündedir. Ebulgazi Hanın eseri olan *Şecerei Terakime* ye göre Şeyh Şeref adlı bir zatın eseridir. Son yıllara kadar bu kitabın telif edilmiş olduğu ancak Ebulgazinin kaydıyle biliniyordu. Nihayet bu kitabın nüshası Bursada mülga Eminiye dergâhı kütüphanesinde muhtelif risaleleri ihtiva eden bir mecmua içinde bulunmuştur. Bu mecmua Bursada Haraççıoğlu kütüphanesindedir.

Muin-ül-Mürit 51 sahifedir. Mündericatı fıkha ve tasavvufa ait meselelerdir. Eldeki *Muin-ül-Mürit* nüshasının istinsah tarihini kat'î surette gösteren bir kayıt yoktur. Bulunduğu mecmuadaki risalelerden birinin hicrî 877 senesi ramazanında, *Akaidi Nesefî* metninin hicrî 890 da Tebrizde yazıldığı mukayyettir. Bu mecmuaya sonradan ilâve edilmiş ve Anadolu türkçesiyle yazılmış satırlarda bir ailenin hususî hayatına dair kayıtlar hicrî 887-888 senelerini göstermektedir[*].

Bütün bunlara göre *Muin-ül-Mürit* nüshasının da aşağı yukarı 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asır sonlarına ait olacağı tahmin edilebilir.

[*] Bu hicrî tarihler şu senelere tekabül eder:
877=1473-74
887=1482-83
890=1485

Muin-ül-Mürit, Hâmit Zübeyr Bey tarafından kendi nezdindeki bir kopyeden taranarak Dergi için 34 fiş çıkarılmıştır.

61 — Mukaddimet-ül-Edep

Türk bilgini *Zemahşerî* nin kaleme aldığı meşhur bir lûgat kitabıdır. *Zemahşerî* bu eserini Harezmşahlardan *Atsız* için ve onun emriyle yazmıştır. Eser beş kısımdır. Her kısımda bahsedilen maddeler şunlardır:

A) İsimler,
B) Fiiller,
C) Harfler,
D) İsimlerin tasrifi,
E) Fiillerin tasrifi.

Tarama için Halis Efendi kütüphanesinde 4855 numarada mukayyet nüsha ile Sahip Molla kitapları arasında 411 numarada mukayyet nüsha tetkik edilmiş ve bunlardan daha eski olan Edebiyat Fakültesi kütüphanesinde 114 ve Bayazıt umumî kütüphanesinde 6899 numaralarda mukayyet nüshalar karşılaştırılmıştır.

Türkçe kelimeleri de ihtiva eden nüshaların, bizce malûm olan en eskisi 1324-25 *(hicrî: 715)* tarihinde Yarkentli Mesut bin Mehmet bin Musa Hâce tarafından yazılan nüshadır ki bu Üniversite Kütüphanesinde bulunmaktadır. *Zemahşer* înin vefatı 1143 olduğuna göre bu, müellifin vefatından 181 yıl sonra yazılmış oluyor. Bayazıt Kütüphanesinde 6899 numarada mukayyet olan nüshanın nihayetindeki yazıdan bu nüshanın 1353 *(hicrî: 754)* yılında satılmış olduğu anlaşılmaktadır. İstinsah tarihine dair hiçbir kayıt yoktur. Her halde bu nüshanın da Mesut bin Mehmet bin Musa Hâce nüshası derecesinde eski olduğu anlaşılıyor.

*Zemahşerî*nin tercümeihalini yazanlar *Mukaddimet-ül-Edeb* in arapça ve farsça lûgat kamusu olduğunu tasrih ettikleri halde türkçesinden bahsetmiyorlar. Buna göre kitapta görülen Tükçelerin *Zemahşerî* ye ait olmayıp sonradan eseri tetkik eden Türkler veyahut türkçe bilenler tarafından yazılmış olması muhtemeldir.

W. Barthold, 1926 da *İslâmica* mecmuasının ikinci cildinde neşrettiği bir makalede, içindeki türkçe kelimeler *Rabguzî* nin Kısası Enbiyası ile alâkalı bir eski *Mukaddimet-ül-Edep* nüshasından bahseder. Semerkantta çıkan *(Maarif ve okutkucu)* mecmuasının 1926 da 7 - 8 numaralı sayısında *Fıtret* adlı bir özbey şair ve muharriri de Mogolca tercümeyi ihtiva eden bir *Mukaddimet-ül-Edep* nüshasını tetkik etmektedir. Bunlara ve muhtelif yazmalarda muhtelif lehçelere ait türkçe sözler bulunmasına bakılırsa, türkçelerin *Zemahşerî*den sonra ilâve edildiği ihtimali kuvvet kespetmektedir.

Dil tarihi bakımından *Mukaddimet-ül-Edep* Mahmudu Kâşgarînin *Divanü Lûgat-it-Türk* ü kadar kıymetli bir eserdir. Hatta bir noktadan

onu ikmal de edebilir. Divanda *Hakaniye* türkçesine ait tafsilât ziyade olduğu halde, *Mukaddimet-ül-Edep,* daha fazla eski *Oğuz, Kanklı, Kıpçak* lehçelerine, yani garp türkçesine mensup olan *Harezm* türkçesi tafsilâtını ihtiva etmektedir. *Mukaddimet-ül-Edep,* 18 inci *(hicrî: 12 inci)* asır âlimlerinden İshak hocası Ahmet Efendi tarafından *Aks-el-İrep* namıyle tükçeye tercüme edilmiştir.

Mukaddimet-ül-Edeb in taranması Cemiyetin Derleme kolunca daha önceden Zakir Kadiri Beye havale edilmişti. Zakir Kadiri Beyin çıkardığı 1407 fiş Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye fişlere çevrilerek Dergiye alınmıştır.

62 — Siyeri Darir
ve
63 — Siyreti Nebeviye

14 üncü asırda Anadolu doğusunda yetişen muharrirlerden Erzurumlu Mustafa Darir tarafından yazılan meşhur siyer kitabıdır.

"Yürüdü ilden ile siyresini söylemeğe,
Darir adını vü gözsüzlüğü şiar etti„

demesinden de anlaşıldığı üzere *Darir,* memleket memleket dolaşarak, o zamanlar makbul bir sanat olan siyer söyleyicilikle meşgul olmuştur. 1377-78 de *(hicrî: 779)* Mısıra gitmiş, 1388 de *(hicrî: 790)* Mısır hükümdarlarından Berkuk namına *Siyeri Nebi* adlı eserini yazmıştır.

Darir bundan sonra İskenderiye yolu ile Karamana gitmiş, 1392-93 *(hicrî: 795)* senesinde Halebe gelerek Halep Emîri Melik Çulpana intisap etmiş, onun namına da meşhur Vâkıdînin *Fütuh-uş-Şam* ını tercüme etmiştir.

Bunlardan başka *Darir* in manzum *Yusuf ve Zeliha hikâyesi* ile *Yüz Hadis Tercümesi* de vardır.

Daririn *Siyeri,* Ebülhasan - ül - Bekrî ile Abdülmelik bin Hüşşamın siyeri nebiye ait eserlerinden tercüme edilmiştir.

Velet Çelebi Beyin hususî kütüphanesinde *Siyer* in baştan Peygamberin Hatice ile evlenmesine kadar olan bir cildi ile, Fatmanın Ali ile evlenmesinden Uhut muharebesi sonuna kadar olan bir başka cildi ayrı ayrı bulunduğundan bunların birincisi *Siyeri Darir* ve ikincisi *Siyreti Nebeviye* diye taranmış, birincisinden 44, ikincisinden de 45 fiş çıkarılmıştır.

II. Basma kitaplar

64 — Aybet - ül - Hakayık

Kutadgu Bilig ve *Kabusname* tarzında nasihat ve mev'iza şiiri olarak yazılmış 150 küsur beyitten ibaret küçük bir eserdir. Müellifi Yüknakli

Edip Ahmet tir. Eser *Dât Sipesalar Bey* adına yazılmıştır. *Kutadgu Bilig* şairi *Yusuf Has Hacip* gibi *Edip Ahmet* te eserini *Kâşgar* lehçesi ile yazmıştır. 12 inci *(hicrî: 6 ıncı)* asır yadigârlarındandır.

Bu kitap, Necip Asım Bey tarafından izah ve tahlil edilerek hem uygur harfleriyle olan asıl metninin fotoğrafisi, hem de beyitlerinin izahı *Hibe-tül-Hakayık* adı altında 1918 *(1334)* tarihinde Devlet Matbaasında basılmıştır. Uygur yazısının iki türlü okunuşa müsait olması yüzünden *Hakikatler Dağarcığı* demek olan *Aybet-ül-Hakayık* adı ilk defa *Hibe* şeklinde okunmuştur.

Bu değerli eski Türk eseri Velet Çelebi Beyin taradığı dil yadigârları arasındadır. Dergiye 47 fiş vermiştir.

65 — Babürname

Babürname adıyle maruf olan eser Timurun torunlarından *Zahîr-ettin Babür* ün (1483-1530) hatıralarıdır. Babür, Fergana hâkimi olan babasının vefatından sonra daha çocukken hükümdar olmuştur. Şimalî Türkistandan zuhûr eden *Özbekler* Hanı Şeybanî Mehmedin bütün Maveraünnehri zaptından sonra Babür Kâbile geçerek orada devlet kurmuş, o havalide mevkiini tahkim ettikten sonra Şimalî Hindistanı fethederek Avrupalıların *Hindistan Büyük Moğol İmparatorluğu* adını verdikleri *Hint-Türk* devletini tesis etmiştir. Hatıralarını 1526-1530 senelerinde yazmıştır. Son satırları, eğer esere sonradan ilâve edilmiş değilse, ölüm saatine kadar hatıra yazmakta devam ettiğini gösterir. *Babür Şah* eserini açık *Çağatay* türkçesiyle yazmış, bütün hayatını bu eserde anlatmıştır. Babürnamenin türkçesi tumturaklı ve yapmacıklı değildir. Hatıralarını nakilde samimî olduğu kadar ifadesinde de vuzuhludur. Düşmanlarına karşı bile fena bir lisan kullanmamış, onların kusurlarıyle beraber faziletlerini de olduğu gibi tesbit etmiştir. Müsteşrikler arasında *Babür* bu hatıralarından dolayı, *Şarkın Jül Sezarı* diye maruftur. Hakikaten *Sezar* dan sonra *Babür* e kadar hiçbir hükümdar böyle samimî ve doğru hatıra bırakmış değildir.

Babürname Avrupada ilk defa farsça tercümesiyle tanınmıştır. Eserin şimdiye kadar türkçe olarak iki nüshası ele geçmiştir: biri 1857 de *İlminski* tarafından Kazanda neşredilmiş olan *Babürname*dir ki *Radloff* a mehaz olan da bu neşirdir. *Pavet de Courteille* bu nüshayı iki cilt olarak fransızcaya tercüme etmiştir. İkincisi Haydarabatlı Salarcenk kütüphanesinde bulunan nüshadır ki *Gebb Memerial* külliyatının birinci cildi olarak *Beveridge* tarafından *Leiden*de 1905 te fotoğraf usulüyle yani *fac-similé* halinde neşredilmiş, ayrıca iki cilt olarak ve birçok haşiyelerle ingilizceye de tercüme olunmuştur.

Bu iki nüsha arasında mühim farklar yoktur. *İlminski* de bulunmıyan birkaç senenin hatıraları bu ikinci nüshada da yoktur. Bu açık kalan

senelere dair Babürün kendisi de bir şey yazmadı mı, yoksa yazdı da kayıp mı oldu, veya imha mı edildi, bu nokta hâlâ halledilememiş bir meseledir.

Babürname Radloff lûgati mehazleri içinde bulunmakla beraber eski türkçenin en değerli yadigârlarından olduğu için ayrıca da taratılmıştır. Tarayan Üniversite Profesörlerinden Reşit Rahmeti Beydir; 375 fiş vermiştir.

66 — Balkar Lehçesi

Balkarlar Kafkasyada Çerek Suyu boyunda otururlar. 1913 yazında Macar bilgini *Wilhelm Pröhle* Balkarlar arasında dil araştırmaları yapmış, topladığı malzemeyi 1914-15 senelerinde, uzun bir tetkikle birlikte *Révue Orientale* (Keleti Szemelı) mecmuasının XV inci cildinde *Balkarische Studien* adı altında neşretmiştir. Dergi için taranan işte bu malzemedir. Bunları Maarif Vekâleti Müzeler müdürü Hâmit Zübeyr Bey taramış, 179 fiş çıkarmıştır.

67 — Dede Korkut Kitabı

Üzerinde yazılı tam adı "Kitabı Dede Korkut alâ Lisanı Taifei Oğuzan" dır. İstanbulda Devlet Matbaasında 1914 *(hicrî: 1332)* tarihinde basılmıştır.

Bu eser Oğuz lehçesinde yazılmış bir hikâyeler mecmuasıdır. Bunun el yazısı ilk nüshası Dresden kütüphanesinde bulunmuştur. Berlin Kıral kütüphanesinde de bunun bir kopyası vardır. Eserin daha 14 üncü *(hicrî : 8 inci)* asırda toplu bir şekilde bulunması, eskiliğini göstermektedir. Gene bu asır adamlarından olan Mısırlı Ebubekr-üt-Devattarî, *Dede Korkut* kitabı olduğunda şüphe olmıyan bir *Oğuznüma* dan bahseder ve *Besat* ile *Tepegöz* hikâyesinden parçalar alır. Bu hikâyelerin kısmen bugün de Anadoluda yaşamakta olduğu tesbit edilmiştir.

Kitabın fotoğrafisi Ali Emirî Efendinin teklifi üzerine aldırılmış, Kilisli Rifat Beyin himmetiyle Devlet Matbaasında basılmıştır. Burada 12 destan vardır. Hepsi de *İç Oğuz* ve *Dış Oğuz* diye ikiye bölünmüş bir Türk varlığından bahseder ki bunların hükümdarı Bayındır Han ve başpehlivanı da Hanın güveysi Salur Kazandır. Trabzun Rum imparatorları, gürcü kıralları ile çarpışmalar da hikâye olunur. Bu bakımdan Anadolu doğusu, Kafkasya ve İran toprakları arasında müşterek bir Türk siyasî varlığının menkıbeleri olmak lâzım gelir. Hikâyeler hep ozan ağzından söylenir. Lisan konuşma diline yakın bir sadeliktedir.

Kitabı Dede Korkut T.D.T.C. umumî kâtibi İbrahim Necmi ve Cemiyetin ihtısas kâtibi Abdülkadir Süleyman Beyler tarafından taranmış, Dergiye 477 fiş alınmıştır.

68 — Elkavanin - ül - Külliye Lizapt-il-Lûgat - it - Türkiye

Bu eser 14 üncü *(hicrî: 8 inci)* asır sonlarında ve 15 inci asır başlarında Mısırlı bir Arap âlimi tarafından yazılmıştır. Yegâne nüshası İstanbulda Şehit Ali Paşa kütüphanesindedir. Bu nüshanın ilk varakında eserin meşhur Ebuhayyana ait olduğu yazılmış ise de Köprülüzade Fuat Bey metindeki ifadeden müellifin Timurlenk muasırlarından olduğu anlaşılmasına istinat ederek bunun Ebuhayyanın eseri olamıyacağını meydana koymuştur.

Bu eser ilk defa olarak Kilisli Rifat Beyin himmetiyle Türkiyat Enstitüsü tarafından 1928 de neşrolunmuştur.

Elkavanin - ül - Külliye, Velet Çelebi Bey tarafından taranarak 37 fiş çıkarılmıştır.

69 — Karayim Metinleri

Karayim Türklerinden bir koloni Lituvanyada, dört koloni de Lehistanda kalmıştır. *Troki* Karayimleri, bu koloniler içinde en mühimmidir ve Vilna şehrinin 20 kilometre garbı cenubîsinde bulunmaktadır. *Karayim* Türkleri Musa dinine saliktirler. Lehli Profesör *Kowalski* 1929 da Krakovide bastırdığı *Karaimische Texte im Dialekt Von Troki* adlı değerli eserinde bunların dil malzemesini toplamıştır. Dergi için taramalar bu kitaptan alınmıştır.

Karayim metinlerini Hâmit Zübeyr Bey taramış, 330 fiş vermiştir.

70 — Kısası Rabguzî

Müellifi *Rabatı Oğuz* adlı kasabanın kadısı Burhanettin Oğlu Nasrettindir. Kitap Moğol Beylerinden *Tokboğa*ya ithaf edilmiştir. Telif tarihi 1310-1311 dir *(hicrî: 710).* Bu tarih, gerek Çağatay ulusu, gerek Altın Orduda Mogol istilâsı devrinde gelen Türk ve Mogol kabileleri arasında İslâmiyetin tamamiyle yerleştiği zamana tesadüf eder. 1312 *(hicrî: 712)* de Altın Ordu Hükümdarı *Özbek* resmen islâmiyeti kabul ettiği gibi, Çağatay Hanlarından *Tarma Şirin* (1322-1330) de bu zamanlarda müslüman olmuştur. *Rabguzî* bu kitabı, asıl Moğol olduğu halde islâmiyeti yeni kabul eden bir bey için yazmış oluyor. Eser mevzuu ve yazılışı itibariyle de islâmiyeti yeni kabul etmiş zihniyetlerin ihtiyacını tatmin edecek mahiyettedir. Kuranda ve hadislerde adı geçen peygamberlerin hikâyelerinden başka birçok İsrailî efsaneler de naklediliyor. Harikulâde menkıbelere büyük bir yer veriliyor.

Dil bakımından *Kısası Rabguzî* Kutadgu Bilig ve Aybet-ül-Hakayık gibi eserlerle klâsik Çağatay edebî dili, yani *Nevaî-Babür* dili arasındadır.

Kısası Rabguzî nin şimdiye kadar malûm olan en eski nüshası British Museumdaki nüshadır. Bu eser ilk defa olarak 1859 da Kazanda iki

defa, bundan sonra 1899 senesine kadar yedi defa basılmıştır. Bu matbu nüshalar yeni lisana göre *tashih* edilerek basılmış olduklarından ilmî bakımdan kıymetsiz sayılmaktadır. Bunlardan 1859 senesi basımı türkologlar arasında *İlminski tab'ı* diye maruftur.

Eserin Taşkentte 1900 ve 1915 senelerinde iki basımı daha yapılmıştır. Petersburg ve Upsala kütüphanelerinde de bu kitabın yazma nüshaları vardır. Petersburg Umumî Kütüphanesindeki yazmada eserin telif tarihi 1406 *(hicrî: 809)* ve Petersburg Asya Müzesi Kütüphanesindekinde 1309 *(hicrî: 709)* diye gösterilmiştir.

Bu eser üzerinde Rus türkologlarından *Meliyoranski* çalışmış, British Museum nüshasından iktibasen Salih Peygamber kıssasını neşretmiştir. *Malof*, ayni yoldan giderek İsmail Peygamber kıssasını Rus Müsteşrikler Komitesi mecmuasında neşretmiştir. Son zamanlarda Lehistan Türklerinden Dr. *Yakup Şinkeviç* British Museum nüshasını tetkik ederek Rabguzî sentaksını *(Rabguzîs Syntax)* neşretmiştir. Cemiyetçe taranan *Rabguzî* 1899 da Kazanda basılmış nüshadır.

Eseri Zakir Kadirî Bey, Cemiyet Derleme kolunun havalesi üzerine taramış, çıkardığı 688 fiş Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye fişlere çevrilerek Dergiye alınmıştır.

71 — Kumuk Lehçesi

Kumuk Türkleri Kafkasyanın şimalinde, Dağıstanda ve Hazer denizinin garp sahillerinde uzanan arazide otururlar. Sayıları seksen üç bin olarak tahmin edilmektedir. *Kumuklar* Kafkas kavimleri içinde eskidenberi en medenî olarak tanınmışlardır. İki büyük Türk dil grupu arasında bulunan *Kumuk* Türklerinin dili *Kunlar*ın diline pek yakındır.

Kumuk türkçesinin şive hususiyetleri *kumuk* edebiyatı nümuneleri, *kumuk* lûgatçesi ve Kumuklara dair kitabiyat için profesör *Çobanzade*nin 1926 da Bakûda neşrettiği *Kumuk Dili ve Edebiyatı Tetkikleri* adlı eserde tafsilât vardır. Dergi için bu kitap esas tutulmuştur.

Hâmit Zübeyr Bey bu eseri taramış, çıkardığı 35 fiş Dergiye alınmıştır.

72 — Teke Türkmenleri Dilinde Meta İncili

Teke Türkmenleri dilinde yazılan bu kitap katoliklerin İncil Şirketi tarafından bastırılmıştır. İncili oralarda yaymak ve Türkmenleri hıristiyanlaştırmak gayretiyle misyonerlerin vücuda getirdikleri eserlerden biridir. İncildeki sözlerin türkçe karşılıkları bulunmak itibariyle dil bakımından değerli maddeleri ihtiva eden eserin öz türkçe sözleri taratılarak Dergiye alınmıştır.

Meta İncili Velet Çelebi Bey tarafından taranmış, 127 fiş çıkarılmıştır.

73 — Nogay Halk Edebiyatı

Eserin üzerinde adı yazılı değildir. Rus müsteşrikleri arasında *Osmanof Hıristomatyası* yani *Osmanof müntehabatı* demekle maruftur. Mehmet Osmanof Efendi 1880 senelerinde Kafkasya *Nogayları* arasında muhtelif cönklerden ve halk ağzından topladığı, en çoğu manzum ve birazı mensur, parçaları bir mecmuaya yazarak müsteşriklerden birine vermiş, bu mecmua 1883 te Petersburg Üniversitesinin Şark Fakültesi hesabına Akademi matbaasında basılmıştır. Yazısı çok fena ve tab'ı da lüzumu kadar dikkatle yapılmamış olduğundan okunması müşkül bir eserdir. Mündericatı *Altın Ordu* devrine ait destanlar ve hikâyelerle halk arasında yaşıyan türkülerden ve ata sözlerinden ibarettir.

Bu eser, *T. D. T. C.* ihtısas kâtibi Abdülkadir Süleyman Bey tarafından taranmış, 212 fiş çıkarılmıştır.

74 — Oğuz Destanı

Oğuz Destanı, Oğuz Hanın nasıl dünyaya geldiğini, nasıl han olduğunu, kimlerle muharebeler ettiğini, seferlerini, hayatını, oğullarını hikâye eder. Eldeki metin, Pariste Bibliothèque Nationaldedir *(Supp. Turc. 1001).* Uygur harfleriyle yazılıdır. Önce Radloff 1891 de, sonra Rıza Nur Bey 1928 de transkripsiyonlarını ve tercümelerini neşretmişlerdir. Paul Pelliot bunları *T'oung Pao* mecmuasında (1930-Vol. XXVII) tenkit etmiştir. Daha sonra W. Bang ve Rahmeti Bey tarafından almanca tercümesi ve transkripsiyonu 1930 da neşredilmiştir. *Pelliot*nun iddiasına göre bu metin Turhan uygurcasıyle XIII üncü asırda yazılıp XV inci asırda Kırgız memleketinde sadece imlâ itibariyle değiştirilmiştir.

Pelliot nun neşrettiği metin Hasan Âli Bey tarafından taranmış, 86 fiş verilmiştir.

Bundan başka Reşit Rahmeti Beyin taradığı uygur metinleri arasında Prof. W. Bang ile birlikte neşrettiği eserden de sözler taranmıştır.

75 — Orhon Kitabeleri

Radloff lûgatine de kaynak olarak kullanılmış alan Orhon Kitabeleri türk dilinin taş üzerine yazılmış en eski andaçlarından biridir. Orhon Kitabeleri, esas olarak üç taş üzerine kazılmıştır. Bunların ikisi *Bilge Hakan* ve *Kül Tiğin* kitabeleridir ki aşağı yukarı bir mealdedir. Üçüncü kitabe de *Tun-Yu-Kuk* kitabesidir.

Bilge Hakan ve Kül Tiğin Kitabeleri. - Avrupa âlimleri 18 inci asırdanberi *Yenisey* havzasında bulunan *Esrarengiz yazılar* ın tetkikıyle meşgul oluyorlardı. Finlandiya Fin - Uygur İlim Cemiyeti ve Rus Akademisi bu yazıları tetkik için mahsus heyetler gönderdiler. Bu esnada Rus arkeoloğu *Jadrinzew* tarafından (1889) da Orhon nehrinin eski

mecrası ve Koşu Çaydam gölü civarında, *Yenisey* Kitabelerine nazaran fevkalâde mühim kitabeler bulundu. Bu kitabeler Radloffun riyaset ettiği bir heyet tarafından tetkik edilerek atlası neşrolundu. Bu kitabelerin bir tarafında çincesi de bulunduğundan yazının okunabileceğine ümit büyümüştü. Nihayet Kopenhag Üniversitesi Profesörlerinden *Wilhelm Thomson* bu yazıları çözdü ve bütün Yenisey ve Orhon abideleri üzerindeki *esrarengizlik* örtüsünü açmış oldu. Orhon abidelerinden biri *Gök Türk* hükümdar sülâlesine mensup *Bilge Hakan* ve diğeri de kardeşi *Kül Tiğin* adına dikilmiş olduğu anlaşıldı. *Kül Tiğin* 731 de vefat eden bir prens, *Bilge Hakan* da 734 te vefat eden *Gök Türk* Hükümdarıdır. Bunların her ikisi Çin tarihlerince malûm zatlardır. Her iki kitabe de *Bilge Hakan* ağzından yazılmıştır. Mündericat itibariyle her iki kitabe birbirine benzer. Kitabelerde sülâlenin ve Türk milletinin mazisi, adına abide dikilenin tercümei hali yazılmıştır.

Bu kitabeler Thomson, Radloff ve Meliyoranski gibi âlimler tarafından okunup fransızca, almanca ve rusça tercümeleriyle neşrolunmuştur.

Tun-Yu-Kuk Kitabesi. - Thomson 1916 da *Turcica* namıyle neşrettiği risalede ilk tercümesinin tadiline ve tefsirine ait bir hayli malûmat vermiş, 1922 de de en son ve musahhah bir tercüme neşretmiştir. Bu kitabeyi muhtevi abide, iki evvelkilerin biraz şarkında *Nalayha* posta menziliyle *Tula* nehrinin yukarı mecrasının sağ sahili arasında *Bayın Çoktu* civarında bulunmuştur. Bu abidenin namına rekzolunmuş olduğu *Tun-Yu-Kuk* Şarkî Gök Türk Devletinin yeniden tesisinden sonra iki hakan zamanında iş görmüş ve *Bilge Hakanın* kayınpederi ve veziri olmuştur. Kitabenin 720 senelerine ait olması muhtemeldir. Kitabe kendi ağzından kaleme alınmıştır. Kitabede *Tun-Yu-Kuk* kendi işlerini anlatmakta ve sonunda Türklere bazı nasihatlerde bulunmaktadır.

Tun-Yu-Kuk, Çin vakanüvislerince de malûm bir Türk devlet adamıdır. *Bilge Hakan* Budist mabedi yaptırmak istediği zaman *Tun-Yu-Kuk* un buna devlet menfaati namına mâni olduğu Çin kaynaklarında yazılıdır.

Orhon Kitabeleri Üniversite Profesörlerinden Ragıp Hulûsi Bey tarafından taranarak, Dergi için 380 fiş verilmiştir. Ragıp Hulûsi Beyin daha önce hazırladığı fişler üzerinde çalışan muallim Hakkı Süha Bey de 450 fiş vermiştir.

76 — Tüzükâtı Timur

Buna *Tüzükü Timurî*, yahut *Melfuzatı Sahipkıran* adları da verilir. Bu eser, üzerinde kurulan bir menkıbeye göre, gûya meşhur Türk cihangiri *Aksak Timur* tarafından 7 yaşındanberi yazılmış hatıralardır. Fakat eserin aslı hiçbir yerde mevcut değildir. Ortada yalnız Ebutalib-ül-Huseynînin farsça tercümesi vardır. Bu kitapta hükûmet teşkilâtına,

ordu idaresine, halk tabakalarına, *Timur* un tabiiyetine girecek milletlere, kendi oğullarına, torunlarına, akrabalarına, beylerine, vezirlerine ait birçok kaide ve nizamlar yazılıdır. Eserin *Timur*a ait olmadığı, belki ona atfedildiği ağlebi ihtimaldir. *Tüzükât* ın farsçası Oksfortta, Hindistanda ve Tahranda basılmıştır. İstanbulda Rıza Paşa kütüphanesinde 223/79 numarada talik hattıyle bir yazma nüshası da vardır. Avrupada bu eser hakkında çok tetkikat yapılmıştır. Bilhassa *W. Pertsch*, Berlin Kırallık Kütüphanesi yazmalar kataloğunda pek güzel ve kâfi bibliyoğrafya malûmatı vermiştir. Eser 1776 senesinde Langlès tarafından farsçadan fransızcaya çevrilmiş ve bu da Mustafa Rahmi Bey tarafından türkçeye nakledilmiştir. Kitabın farsçasında da gene birçok türkçe tabirler vardır.

*Tüzükât*ı Ordinaryus Şerefettin Bey taramış, 41 fiş çıkarmıştır.

77 — Uluğ Bey Ziyçi

İstanbulun birçok kütüphanelerinde müteaddit nüshaları olan bu eser, Âşır Efendi kütüphanesinin Reisilküttap kısmında 571 numarada mukayyet nüshasından taranmıştır. Müellifi, Türk cihangiri meşhur *Aksak Timur* un torunu *Uluğ* Beydir. Uluğ Bey Aksak Timurun oğlu *Şahruh* un oğludur. Âlim ve fâzıl bir türk beyidir. 1449 *(hicrî: 852)* yılında ölmüştür. *Ziyçi Cedidi Sultanî* diye de anılan Uluğ Bey Ziyçinin ilk metni türkçe mi, yoksa arapça veya farsça mı olduğu ihtilâflıdır. Ancak farsça yazılmış olduğu fikri galiptir. Ziyç 1437 *(hicrî: 841)* yılında yazılmıştır. Kitap 4 makale ile müteaddit cetvellerden mürekkeptir. Müellifi, mukaddemede o devir bilginlerinden Anadolulu Kadızade Salâhattin Musa ve Gıyasettin Cemşit adlı zatların yardımlarıyle kitabını telife başladığını ve Cemşidin bidayette ve Kadızadenin telif esnasında öldüklerini, bu sebebe binaen gene Türkiyeli olan Ali Kuşçunun yardımıyle bu mühim işi başardığını yazar ve bütün kitabın gene bu zatlar tarafından yapılan rasatlarla teyit edildiğini kaydeder.

Uluğ Bey Ziyçi Avrupada ilk önce Oksfort Profesörlerinden John Greaves tarafından 1665 te tanıtılmıştır. Hyde bu Ziyc cetvellerini lâtinceye çevirmiş, Shaspe 1767 de bu tercümeyi tashih etmiştir. Nihayet Sedillot bütün eseri fransızca tercümesiyle birlikte iki cilt olarak 1853te neşretmiştir.

Knobel İngilteredeki bütün Ziyç nüshalarını karşılaştırmış, bunun yıldızlara ait kısmını 1917 de Washingtonda *Catalogue of Stars* adıyle basmıştır.

Uluğ Bey Ziyçinin taranması Rasatane müdürü Fatin Beye havale edilmişti. Kendisi Ziyçte taranacak türkçe söz olmadığı iddiasıyle başka yerlerden topladığı 22 fişi Cemiyete göndermiştir. Kütüphane müdürü Zâhir Bey Ziyçi taramış, 100 kadar fiş çıkarmıştır. Bütün bu fişlerin sırf ıstılaha ait olmıyanları Dergide kullanılmıştır.

78 — Uygur Metinleri

Uygurca üzerine son zamanlarda yapılan araştırmalar, birçok Uygur metinlerini ortaya dökmüştür. Bu Uygur metinlerinde türlü öz türkçe kelimeler vardır ki bunlar arasında bilhassa manevî duygulara, mücerret mefhumlara ve ıstılahlara karşılık olabilecek mahiyette sözlere tesadüf edilmektedir.

İşte bunun için Tarama Dergisinde Uygur metinlerinin taratılmasına ayrıca değer verilmiştir. Taratılan muhtelif uygur metinleri Dergide umumî bir işaretle gösterildikten sonra ayrıca her metin için de“ „ içinde ikinci işaretler kullanılmıştır. Taratılan başlıca uygur metinleri şunlardır:

1. *Altın Yaruk.* — Bu kitabın uygurca metni Radloff ve Malov tarafından “ Bibliotheca Budhica„ külliyatının XVII inci cildi olarak Petersburgta 1913 te neşrolunmuştur.

Bu nüsha Profesör Malov tarafından *Sarı Uygur* adını taşıyan budist Türklerin bir mabedinde bulunmuştur. *Altın Yaruk* çinceden tercüme edilmiştir. Mütercimi *Singku Seli Tudun* adında Beşbalık şehrinden bir Uygurdur. Eserin aslı ise sanskritçe olup ismi *Hasas Suvarnaprab* dır. Çinceden uygurcaya ne vakit tercüme olunduğu meçhuldür. Lisanına nazaran bu tercümenin XIII-XIV üncü asırlara ait olacağı zannediliyor. Malovun bulduğu nüsha ise bugüne kadar Şarkî Türkistanda bulunan uygurca yazıların en yenisi addolunuyor ki 1687 senesine aittir.

Altın Yarugun bazı parçaları Müller tarafından da *Uiguricanın* birinci cüzünde 1908 de Berlinde neşrolunmuştu. Gene bir parçası Profesör Bang ile Melle. Von Gabain tarafından Ungarische Jahrbucher mecmuasında (1930 senesi, Cilt: IX.) neşrolunmuştur. Bu eserden ancak neşredilen bazı parçalar taranmıştır.

Altın Yaruk Buda dininin ahlâkî ve dinî talimatından bahseder.

2. *Rüzgâr ilâhesine okunan bir Mani duası* [Ein Uigurischer Fragment über den Manichaischen Windgott]. — Profesör Bang ve Melle. Von Gabain taraflarından Ungarische Jahrbücher mecmuasında 1928 de neşredilmiştir (cilt VIII. s. 248-256).

3. *Turfanda bulunan iki kazık üzerindeki yazılar.* — Alman ilmî heyeti tarafından şarkî Türkistanda *Hoço* harabeleri hafriyatı esnasında yazılı iki kazık bulunmuştur. Bunların üzerindeki yazı Müller tarafından okunup almanca tercümesi, metni ve transkripsiyonu ile *Zwei Pfahlinschriften aus den Turfanfunden* adıyle neşrolunmuştur.

Kazıklardan biri uygurca ve diğeri de çincedir. Her iki kazık uygur hanları, yahut büyükleri namına yazılmıştır. Uygurca metin tercümesi Radloff tarafından da yapılmıştır. Müller Radloffun tercümesini aynen naklederek kendi tercümesini de ayrıca yazmıştır.

Kazıklarda eski türk takvimine göre gösterilen tarihin tayini için

elde bir ölçü bulunmadığından, kazıkların ne zaman yazıldığı belli değildir. Naşir bu metinde parlak unvanlarla *Bögü Tenriken* adının geçmesinden ve Manihaizmi kabul eden Bögünün saltanat devri de metinde gösterilen türk takvimine mutabık olmasından istidlâl ederek yazının 759-780 senelerine ait olabileceğini zan ve tahmin etmektedir.

Naşir eserin nihayetine sonradan elde edilen üçüncü bir kazıktaki yazının da transkripsiyonunu ilâve etmiştir.

4. *Chuastuanift, ein Sündenbekenntnis der manich, Auditores.* — Manî dinine ait bir metindir. Mündericatı günah itirafına, Manî dininin hükümlerine, güneş ve ay tanrılarının kâinata, insanlara, hayvanlara ve nebatlara olan tesirlerine aittir. Von Le Coqun himmetiyle Berlin Akademisi tarafından 1911 de neşredilmiştir.

5. *Uigurica* — Bu unvan altında Prusya Akademisi tarafından neşrolunan dört kitabın I, II ve III üncü cüzleri Müller tarafından, IV üncü cüzü de Melle. Von Gabain tarafından hazırlanmıştır.

I inci cüzde Buda dinine ait olan *Altın Yaruk*tan parçalar ve hıristiyanlığa ait bazı metinler vardır. 1908 de basılmıştır.

II inci cüzde Buda dinine ve büyücülüğe ait metinler vardır. 1911 de basılmıştır.

III üncü cüzde Buda azizlerinin menkıbeleri, vasiyetleri gibi mevzulara ait metinler vardır. 1922 de basılmıştır.

IV üncü cüz Budanın hayatına ait hikâyeleri ihtiva eder. 1932 de basılmıştır.

6. *Turfan Türk Metinleri.* — Turfanda bulunan uygurca eserlerin bir kısmı *Türkische Turfan-Texte* namı altında Profesör Bang ile Melle. Von Gabain tarafından beş cüz olarak neşrolunmuştur. I inci ve II inci cüzler 1929 da, III üncü ve IV üncü cüzler 1930 da ve V inci cüz 1931 de basılmıştır. Metinlerin transkripsiyonu ve almanca tercümeleri vardır. Mündericatı Manihaizme ve başka itikatlara ait dinî metinlerle falname gibi şeylerdir. Bu metinlerin aşağı yukarı 8-11 inci asırlara ait olduğu tahmin olunuyor.

7. *Beş Türk Turfan metnine tahlilî endeks.* — Naşirler, yukardaki beş kitabın ihtiva ettiği sözleri toplıyarak *Analytische Index zu den fünf Stücken der Türkischen Turfan-Texte* adıyle bir endeks yazmışlardır. 1931 de Berlinde basılmıştır.

8. *Hoçoda bulunan türkçe Manî metinleri.* — Şarkî Türkistan hafriyatı esnasında Hoçoda bulunan Manî dinine ait türkçe metinler külliyatıdır. Üç cüzden ibarettir. Birinci cüzü 1912 de, ikincisi 1919 da, üçüncüsü 1922 de Von le Coq tarafından Berlinde neşrolunmuştur. Mündericatı Manî dinince dualar, ilâhiler, efsaneler, nücuma ait parçalarla Manî kozmogonisine aittir. Bu metinlerin birçok yerleri bozulmuştur.

9. *İki kardeş hikâyesi.* — Turfanda bulunan yazılar arasında çıkan İki Kardeş Hikâyesi *La version Ouigoure de l' histoire des Princes*

Kalyanamkara et Papamkara unvanıyle T'oung Pao mecmuasında 1914 te P. Pelliot tarafından neşrolunmuştur.

10. *Uygur dili yadigârları.* -- 1903 senesinde Profesör Grünwedelin idare ettiği Turfan ilmî heyeti tarafından elde edilen Uygur hukuk vesikaları ve başka metinler, Radloff tarafından tetkik edilerek *Uygurische Sprachdenkmaler* adıyle bir eser vücuda getirilmiş, 1904 te bu eser matbaaya verilmişti. Fakat bu yıllarda Şarkî Türkistanda muhtelif memleketlerin ilmî heyetleri tarafından meydana çıkarılan Uygur eserleri okadar çoğaldı ki Radloff eserini mütemadiyen tashih etmeğe mecbur oldu. Umumî Harp senelerinde Radloff bu eser üzerinde çalıştı ve vefatına kadar kitabını neşredemedi. Vefatından sonra Profesör Malof çalışmağa girişti ve ancak 1928 de eser neşredilebildi. Bu eserde Buda dinine ait 7, hıristiyanlığa ait 1, Manî dinine ait 2 metin vardır. Bunlardan başka olan metinlerin hepsi gündelik ticarî ve iktısadî hayata ait vesikalardır. Alım, satım, vergi tediyesi senetleri, toprak satış ve icaresi, köle satışı, vesaiti nakliye, kiralama...v.s. gibi. Metinlerin almanca tercümeleri yapılmıştır. Profesör Malof bu eserin içinde geçen kelimelerin *uygurca-rusça* bir lûgatçesini de esere ilâve etmiştir.

11. *İki uygur vesikası.* — Hukuka ait iki uygur metni Profesör Malof tarafından *Tacikistan ve Komşu İranî Kavimleri Öğrenme Derneği mecmuası*nda 1927 senesinde Taşkentte neşredilmiştir.

12. *El yazısı uygur vesikaları.* — İlmî bir seyahat yapmış olan Oldenburg heyeti tarafından elde edilen eserlerden altı vesika Profesör Malof tarafından Soviyetler Akademisi nezdindeki *Şarkı Öğrenme Enstitüsü* neşriyatı arasında 1932 de neşredilmiştir. Bu vesikalar XIII üncü asra aittir, ve hepsi hukuka müteallıktir.

13. *Eski Turfan şarkıları.* — Almanların Turfan hafriyat heyeti tarafından elde edilen bir *mogolca - türkçe* el yazısı kitapta mevcut şiir parçaları, halk edebiyatına yakın bir dilde Uygur harfleriyle yazılmıştır. Zaman itibariyle diğer Uygur metinlerinden daha yeni olmakla beraber, halk edebiyatının oldukça eski bir şeklini muhafaza eden bu küçük şiirler Profesör Bang ve Doktor Reşit Rahmeti Bey tarafından *Asia Major* mecmuasının IX uncu cildinin 2 nci fasikülünde *Lieder aus Alt - Turfan* başlığıyle 1933 senesinde basılmıştır. Metin Moğolların yeni devrine aittir. Arapça ve farsça sözler de karışmıştır.

14. *Uygurların tıp bilgilerine dair* — Almanlar tarafından şarkî Türkistanda bulunmuş Uygur yazıları arasında eski Uygur devrine ait birçok tıp kitapları elde edilmiştir. Bunların en mühimlerinden altı tıp kitabına ait muhtelif parçalar Doktor Reşit Rahmeti bey tarafından *Zur Heilkunde der Uiguren* adıyle iki kitap halinde almanca tercümeleriyle birlikte neşredilmiştir. Birinci cüzü 1930 da ve ikinci cüzü 1932 de Prusya Akademisinin tasvibiyle Berlinde basılmıştır.

Bu tıp kitaplarının müellifleri ve yazıldığı tarih meçhuldür. Yazı ve imlâlarına nazaran pek eski devre ait olmadıkları anlaşılmaktadır.

Uygur metinlerini tarama işi Üniversite Doçentlerinden Caferoğlu Ahmet Beye havale edilmişti. Caferoğlu Ahmet Bey, muhtelif metinlerden taradığı 2150 fişi Cemiyete vermiştir.

Profesör Reşit Rahmeti Bey de gene Uygur metinlerinden 600 fiş çıkarmış, almanca - uygurca olarak Cemiyete vermiştir. Bu almanca sözler Dil Doktoru Şükrü Bey tarafından osmanlıcaya çevrilmiştir.

III. Müteferrik Taramalar

Umumî veya hususî derlemelerden, türlü lûgat kitaplarından ve başka yazma ve basma eserlerden taranan sözler arasında Dergiye kaynaklık eden birtakım müteferrik fişler de vardır. Bunları da şurada kısaca zikrediyoruz.

79 — Mevlânadan Türkçe Sözler

Mevlâna Celâlettini Rumî 1207 *(hicrî: 604)* tarihinde Belh şehrinde doğmuş ve babasıyle birlikte Konyaya gelmiştir. Altı ciltten ve yirmi altı bin beyitten mürekkep *Mesnevi*sini 1261 de *(hicrî: 660)* başlıyarak 11 senede — 1272 *(hicrî: 671)* tarihinde — ikmal etmiştir. Vefatı 1273 *(hicrî: 672)* tarihindedir. Mevlânanın başka şiirleri de *Divanü Şems-il-Hakayık* namı altında toplanmıştır. Selçukîler devrinde fars dili başlıca edebiyat lisanı olduğu için Mevlâna da eserlerini farsça yazmış, fakat bu arada ana dili olan türkçeyi de ihmal etmemiştir. Divanında bir mısraı farsça, bir mısraı türkçe *mülemma* tarzında şiirleri bulunduğu gibi, Mesnevisinde de birçok türkçe kelimelere tesadüf edilmektedir. Bu türkçe sözler taratılmıştır.

Mevlânadan türkçe sözler, Üniversitede İlâhiyat Fakültesi Ordinaryuslarından Şerefettin Bey tarafından taranmış, 114 fiş vermiştir.

80 — Evliya Çelebi Seyahatnamesi

Osmanlı seyyahlarının en meşhuru olan *Evliya Çelebi* 17 inci asırda yaşamıştır. Bazı vezirlerin imamlık ve müezzinlik hizmetlerinde bulunmuş, bu vesile ile Anadolu, Rumeli, Şam, Irak ve Mısır taraflarına seyahat ettikten başka memuriyeti mahsusa ile İrana da gönderilmiştir. Dördüncü Mehmet zamanında Viyanaya gönderilen heyetle birlikte gitmiş, oradan Almanya, Felemenk, Danimarka, İsveç, Lehistan ve Rusya memleketlerine giderek üç sene seyahatten sonra Kırım yolu ile İstanbula dönmüştür.

Evliya Çelebi gezdiği yerleri pek güzel ve pek doğru tarif ederse de vukuatın naklinde biraz mubalâğa karıştırmıştır. Meşhur seyahatnamesinin sekiz cildi basılmıştır.

Bu eserin bir aralık taranmasına teşebbüs edilmiş ve bu iş eski müderrislerden Ahmet Naim Beye havale olunmuştu. Uzun ve faydası mahdut olacağı görülerek bundan vazgeçilmiş, yalnız birinci cildinden taranan 62 fiş Dergiye alınmıştır.

81 — Çankırı Masalları

T. D. T. C. kâtiplerinden Çankırılı Dehri Beyin topladığı birtakım masallardır. Bunlardan *Şifaî Selvi Hanım, Yılan Bey, Hürü* adlarını taşıyan üç hikâye, daha ziyade yerli masallardır. *Asuman ile Neriman* masalı ise eski basılı bir hikâyenin noksanlarını tamamlıyan bir parçadır. Bu masallar, Çankırıda çıkmakta olan Duygu gazetesinde tefrika edilmiş sonra da Duygu neşriyatı sırasında ayrıca basılmıştır. Dehri Bey bu masalları toplarken geçen yerli sözleri ayrı ayrı haşiyelerde de göstermiş, izaha çalışmıştır. Bu haşiyeler *T. D. T. C.* kâtiplerinden Şakir Bey tarafından taranmış, çıkan 107 fiş Dergiye alınmıştır.

82 — Çankırı Şairleri

Çankırı mebusu Talât Beyin 1931 senesinde bastırdığı bu eser Çankırıda yetişmiş şairlerden tercümei halleri elde edilebilen 46 erkek ve 3 kadın şairin muhtasar tercümei halleriyle herbirinin birkaç parça şiirini havidir. Kitapta ismi geçenlerin yüzde doksanı halk arasından yetişmiş olmaları itibariyle şiirlerini ekseriyetle hece vezniyle ve sade bir lisanla yazmışlardır. Bu eser, *T. D. T. C.* kâtiplerinden Şakir Bey tarafından taranmış, çıkarılan 10 kadar fiş Dergiye alınmıştır.

83 — Dertli Divanı

On dokuzuncu asır halk şairlerinin en maruf ve mümtaz simalarından biri olan Bolulu *Aşık Dertli*nin hayat ve divanını ihtiva eden bu eser, Çankırı mebusu Talât ve Dertli gazetesi müdürü Reşat Beyler tarafından 1928 de Bolu vilâyet matbaasında bastırılmıştır.

Kitap 165 sahifeden ibaret olup baş tarafından 44 sahifesi şairin hayatına ve edebî mesleğine dair etraflıca malûmatı ve 117 sahifesi de metinleri muhtevidir. Eserin sonuna ayrıca Dertlinin çırağı ve divanının ilk basıcısı olan Geredeli *Aşık Figanî*nin de kısaca tercümeihali ilâve edilmiştir.

Bu son matbu divan hazırlanırken büyük bir dikkat ve itina gösterilm ş, Dertliye ait muhtelif senelerde neşredilmiş beş taş basması, iki el yazısı, birkaç natamam divan ile muhtelif mecmualar karşılaştırılmak suretiyle eski tabılarla kıyas edilemiyecek kadar zengin ve musahhah bir nüsha meydana konulmuştur.

T. D. T. C. kâtiplerinden Şakir Bey bu divanı taramış, 8 fiş cıkarmıstır.

84 — Gevherî Divanı

On yedinci asrın maruf saz şairlerinden *Gevherî*nin manzumelerini toplu bir halde ihtiva eden iki kitap neşredilmiştir. Bunlardan biri Sadettin Nüzhet Bey tarafından *Halk Şairleri* külliyatının üçüncüsü olarak 1928 de neşredilen 90 sahifelik *Gevherî* adlı eserdir. Bu kitapta, Gevherînin Koşma, Semai ve Divan unvanı altında 175 parça manzumesi basılmıştır. Diğeri Türkiyat Enstitüsü tarafından tesis edilen *Türk Saz Şairlerine Ait Metinler ve Tetkikler* külliyatının birincisi olarak Köprülüzade Fuat Beyin neşrettiği 99 sahifelik kitaptır. Bu son eser, bir mukaddeme ile metin kısmından mürekkeptir. Eserin 19 sahife tutan mukaddemesinde bibliyoğrafya ile şairin hayatı, şöhret ve tesiri, eserleri ve edebî şahsiyeti hakkında malûmat verilmiş ve *Gevherî*nin koşma, semai, divan ve — ilk neşriyata ilâveten — müstezatlarından ibaret olan 68 sahifelik metin kısmında ise, gerek Sadettin Nüzhet Beyin neşrettiği kitapta, gerek diğer muhtelif gazete ve mecmualarda şairin henüz neşredilmemiş olan 176 manzumesi ortaya konulmuştur.

T. D. T. C. kâtiplerinden Şakir Bey bu eserleri taramış, 51 fiş çıkarmıştır.

85 — Halk Edebiyatı

Muallim Murat Bey tarafından toplanmıştır. Halk edebiyatının muhtelif şekillerine ait örnekleri muhtevidir. 1933 te İstanbulda Sühulet Kütüphanesi tarafından neşredilmiştir. 527 sahifeden ibaret olan bu eser iki kısımdan mürekkeptir. İlk kısımda 80 den fazla halk şairinin koşma, semai, divan gibi muhtelif parçalarıyle maniler, tekerlemeler, atışmalar ve şiirlerde geçen bazı kelimeler yazılıdır. İkinci kısımda ise bilmeceler, ata sözleri, ölçülü ve kafiyeli sözler, mecaz tabirleri ve muhtelif sahalara ait derlenmiş kelimeler vardır.

T. D. T. C. kâtiplerinden Şakir Bey bu eseri taramış, 41 fiş çıkarmıştır.

86 — Konya Halkıyat ve Harsiyatı

Sabık Konya erkek muallim mektebi edebiyat muallimi Sadettin Nüzhet ve ruhiyat muallimi Mehmet Ferit Beyler tarafından 1926 da Konya vilâyet matbaasında neşredilmiştir. 347 sahifeden ibaret olan bu kitap, Konya ve muhitine ait divan ve halk şairleri, maniler, ninniler, türküler, ağıtlar, bilmeceler, ata sözleri, fıkralar, tabirler, tekerlemeler, kinayeler, dileklerle ilençleri ve ayrıca seçme Türk adlarıyle bir de lûgatçeyi havidir. Memleketimizde, folklor derleme malzemesini ilk defa toplu bir şekilde veren eserlerden biridir. Gerek halk şairlerinden bahsedilirken, gerek maniler, ninniler, türküler... v.s. gibi parçalar kaydolunurken söz başlarında halk edebiyatının nazım şekillerine dair kısa, fakat faydalı malûmat verilmek yolu da tutulmuştur.

Bu eser, *T. D. T. C.* kâtiplerinden Şakir Bey tarafından taranarak 67 fiş çıkarılmıştır.

87 — Maniler

Türkiyat Enstitüsü tarafından tesis edilen *Anadolu Türklerinin Halk Edebiyatı* unvanlı külliyatın birincisi olarak 1928 de Devlet Matbaasında neşredilmiştir. Eser, 270 sahifeden ibarettir. Kafiye sırasıyle dizilmiş 1760 maniyi ve bir de lûgatçeyi havidir. Maniler, umumiyet itibariyle, kısmen eski mecmualardan toplanmış, kısmen de bugünkü maniler derlenerek vücuda getirilmiş bir eserdir. Bu yüzden içlerinde bazı mükerrerler de göze çarpmaktadır.

T. D. T. C. kâtiplerinden Şakir Bey eseri taramış, 85 fiş çıkarmıştır.

88 — Sanihatı Seyranî

19 uncu asır halk şairlerinden meşhur Everekli *Mehmet Seyranî* nin şiir mecmuasıdır. Seyranî 1807 *(hicrî: 1222)* tarihinde doğmuş, 1866 da *(hicrî: 1282)* ölmüştür. Hemşehrisi olan Müftüzade Ahmet Hâzım Bey *Seyranî*nin şiirlerini toplamış, 1921 de *(hicrî: 1340) Sanihatı Seyranî* adıyle bastırmıştır.

Sanihat 206 sahifeden ibarettir. İlk 12 sahifesi mukaddemedir. 194 sahifesi de metinlerdir. Naşir, mukaddemede şairin tercümei halini kaydetmektedir.

Kitapta, Seyranînin gerek aruzla, gerek hece vezni ile yazdığı şiirler, naşirin mevzuuna göre ilâve ettiği başlıklar altında, iki kısımda kaydedilmiştir.

Sanihat, *Seyranî* nin bütün eserlerini toplamış değildir. Bu eser haricinde basılmış bazı şiirleri de vardır.

T. D. T. C. kâtiplerinden Şakir Bey bu eseri taramış, 82 fiş çıkarmıştır.

89 — Okuma Yazma Bitiği

Yanyalı Ali Rıza Bey isminde bir zat, 1898 *(hicrî: 1316)* senesinde Üsküp bidayet mahkemesi hukuk reisi bulunduğu sırada bu eseri hazırlamış, o zaman basılmıyarak on sene sonra istinaf ceza reisi olduğu Kastamonuda vilâyet matbaasında bastırılmıştır. Türk dilini arapçanın boyunduruğu altından kurtarmak ve Türk çocuklarına ana dillerini kolaylıkla öğretebilmek gayesiyle yazılan bu bitikte arapçaya mahsus olan yedi sekiz harf kullanılmamış, o zamanın yazı dilinden atılmasına imkân olmıyan arapça ve farsça sözler de kâmilen Türk telâffuzuna göre yazılmıştır.

Bitikte birçok türkçe kelimeler yazılı olduğu gibi, muharrir birçok fikirleri ifade için, Türk dilinin söz yaratma kuvvetine dayanarak, yapma kelimeler de ortaya atmıştır. Tarama, yalnız mevcudu topladığı

için bu yapma sözler Dergiye alınmamış, yalnız mevcut dil malzemesi taranmıştır.

Kitabı *T. D. T. C.* kâtiplerinden Dehri Bey taramış, 158 fiş çıkarmıştır.

90 — Müteferrika

Velet Çelebi Beyin türlü kaynaklardan zaman zaman taramış olduğu öz türkçe sözleri gösterir fişler Cemiyet merkezinde osmanlıcadan türkçeye fişlere çevrilmiş ve *(Müt.)* işaretiyle Dergiye alınmıştır.

Bu fişlerin kaynakları muhteliftir. Birtakımı - *Türk Dili* lûgatine de kaynak olan - Aşık Paşa Divanı Camaspname, Cemşah ve Alemşah, Dih Murg, Divanı Et'ıme, Divanı Elbise, Divanı Kadı İmat, Divanı Kemali Ümmi, Düstur-ül-Mülk, Elfiye, Eş'arı Şuarayı Azerbaycan, Futuh-uş-Şam tercümesi, Husrev ve Şirin, İskendername, Kamus-ül-Ervam, Letaifi Lâmiî, Ledünname, Manzumei Niyazi, Maden-ül-Maarif, Müfid-ül-Müstefidin, Müşkülâtı Ecza ve Emraz, Mütayebatı Türkiye, Müyessiret-ül-Ulûm, Nazm-ül-Leal, Nazm-ül-Esami, Pentnamei Güvahî, Rıhleti İbni Batuta, Risalei Suphü Mesa, Salâtinname, Sıhah-ül-Acem, Şeyh Ruşenî Divanı, Tercüman, Tercümanı Türkî ve Arabî, Tercümanı Farisî, Tezkeret-ül-Evliya, Tuhfei Şahidî, Türk Türesi, Uknum-ur-Rum ve Müsellesatı Salih, Yusuf ve Zeliha... gibi kitaplardan taranmış fişlerdir.

Birtakımı da Türkiye içinde ve dışında çıkan gazete ve mecmualardaki yazılardan alınarak yapılmıştır.

Bu taramalar arasına bir kısım eski derleme sözleri de karışmıştır. Dr. Rıza Nur Beyin Maarif Vekilliği zamanında toplattırılan türkçe sözleri, Velet Çelebi Bey bu müteferrik fişler arasına koymuştur.

Bu derlemelerin der yerleri şunlardır:

Ankara, Antalya, Ahlat, Akşehir, Antep, Arapsun, Bolu, Burdur, Çankırı, Çerkeş, Çorum, Davas, Diyarıbekir, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Fethiye, İçel, İstanbul, Isparta, Karahisar, Kars, Kastamonu, Kilis, Konya, Koçhisar, Kütahya, Malatya, Maraş, Muğla, Ordu, Samsun, Sandıklı, Sapanca, Simav, Uşak, Yozgat, Zonguldak.

Bütün bu tarama ve derleme malzemesi, *Müteferrika* adı altında toplanmıştır.

91 — Muhtelif Taramalar

Kilisli Rifat Bey, tarama işleri başlarken türlü kaynaklardan toplanmış 15000 kadar öz türkçe sözü defterlerine geçirmiş olduğunu bildirmiş, bunları hafta hafta fişliyerek Cemiyete göndermiştir. Kilisli Rifat Bey başlangıçta kaynaklarını birer birer göstermediğinden birtakım kitaplar mükerrer taranmıştır. Hele Velet Çelebi Beyin taramalarıyle Kilisli Rifat Beyin taramaları arasında bu kaynak birliğine çok raslanmaktadır. Meselâ Ahmet Paşa Divanı, Aşık Paşa Divanı (Garipname), Kitab-ül-İdrak

lilisan - il - Etrak ve haşiyesi, Felekname, Ferişte Oğlu Lûgati, Hurşit ve Ferahşat, Husrev ve Şirin, İskendername, Kamus - ül - Ervam, Kısası Rabguzî, Mukaddimet - ül - Edep, Süheyl ve Nevbahar, Tuhfei Şahidî, Tuhfet - üz - Zekiye, hem Kilisli Rifat Bey tarafından, hem de başka zatlar tarafından taranmıştır.

Bunlardan birtakımı daha yukarda ayrıca izah edilmiş, bazıları da *Türk Dili* lûgatinin kaynakları arasında anılmıştır. *[Bak: No. 16, 27, 30, 31, 41, 42, 49, 58, 61, 70, 90.]*

Burada daha önce adı geçmemiş kaynaklardan başlıcaları hakkında kısaca malûmat veriyoruz:

1. *Ahmet Paşa Divanı.* — Bursalı Ahmet Paşa, İkinci Muradın kazaskeri olan Velittin Efendinin oğludur. İkinci Mehmedin sarayında hocalık unvanını kazanmış, zamanının en bilgili şairleri arasında ad almış bir adamdır. Divan edebiyatının bellibaşlı üstatlarındandır.

İkinci Bayazıt namına tertip etmiş olduğu divanı İstanbul kütüphanesinde çoktur. Şiirlerinden bir kısmı Ata Beyin Enderun tarihinde de basılmıştır.

Ahmet Paşa 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asır şairlerindendir. Vefatı 1496 *(hicrî: 902)* tarihindedir.

Kilisli Rifat Bey, Ayasofya kütüphanesinde 3785 numarada mukayyet 183 yapraklı nüshayı taramıştır. Velet Çelebi Bey de kendi kütüphanesindeki bir nüshadan fiş çıkarmıştır.

2. *Behçet-ül-Hakayık* — Tam adı *Behçet-ül-Hakayık fi-Mev'izet-il-Halâyık* tır. Fatih kütüphanesinde İbrahim Efendi kısmında 354 numaradadır. Müellifi Nasîrettin Ahmet bin Muhammettir. Mevzun ve aylara münkasim nasihatnamedir. 1475 *(hicrî: 880)* tarihinde Ahmet bin Hüseyin bin Hacı Musa tarafından türkçeye tercüme edilmiştir.

3. *Cami-ül-Fürs.* — Farsça sözlerin türkçe manalarını gösterir eski bir lûgattir. Müellifi meşhur İbni Kemal Ahmet Şemsettin Efendidir. Lûgatler kısaca tarif edilmiş, misal ve şahit gösterilmemiştir. Kitabın telifi 16 ıncı asır başlangıçlarına düşer. Şehit Ali Paşa kütüphanesinde 2616 numarada mukayyet talik hattıyle yazılmış nüshası taranmıştır.

4. *Dekayık-ul-Hakayık* — Farsça kelimelerin türkçe izahlarını havi küçük bir lûgat kitabıdır. Müellifi meşhur Türk bilgini *İbni Kemal Ahmet Şemsettin* Efendidir. *İbni Kemal* in bu eseri kaleme almaktan maksadı müteradif ve müşabih farsça kelimelerin birbirinden manaca nasıl ayrıldıklarını göstermektir. Kitabını Sadrazam İbrahim Paşa namına yazmıştır. Vefatı 1533 tedir *(hicrî: 940)*. Nuruosmaniye kütüphanesinde 4751 numarada bulunan 122 yapraklı nüsha taranmıştır.

5. *Fazaili Mekke ve Medine ve Beyt - ül - Mukaddes.* — Milâdî on beşinci asrın ortalarında *(hicrî: 856)* Mehmet Yemenî isminde bir zat tarafından yazılmıştır. Bir adı da *Tuhfet - ül - Aşıkîn*dir. Ayasofya kütüphanesinde 3341 numaradadır. Eser, Mekke ve Medine şehirlerinin ve Kudüsün manevî değerlerinden bahseder.

6. *Fereç Bâd - eş - Şidde Tercümesi.* — Kilisli Rifat Bey Nuruosmaniye kütüphanesi fihristinin 3735 numarasında *Fereç Bâd - eş - Şidde* yazılı olmasına ve hikâyelerin sonlarında da güçlükten kolaylığa geçilmesi bu sözle ifade edilmesine bakarak kaynağını bu adla anmış, fişler ve listeler de hep bu ada göre yazılmıştır. Ancak en son tahkiklere göre eserin, Fereç Bâd-eş-Şidde Tercümesi olmaktan ziyade *Hikâyatı Erbaîni Suphü Mesa* diye maruf olan *Kırk Vezir Hikâyesi* olduğu anlaşılmaktadır *[Bak: No. 27]*.

Taranan yazma nüsha 1530 *(hicrî: 937)* tarihinde yazılmış, 354 yapraktır.

7. *Hulâsa.* — Bu isim altında Kilisli Rifat Bey, Velittin Efendi kütüphanesinin 3176 numarasında bulunan bir mecmuayı taramıştır ki bu mecmuada iki kitap vardır.

Bunlardan birincisi *Kitabün fi İlm-in-Nüşşap* adını taşır ki ok atmak ilmine dair bir risaledir. Mısır memlûklerinden Melik-üz-Zâhir Baybarsın ümerasından *Tulu Bey* adına yazılmıştır. Yazan meçhul ise de eserin 13 üncü asrın son yarısında Mısırda yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Lisanı *Kıpçak* lehçesidir.

İkinci risale *Kitab-ül-Hayl* adındadır ki bu da at kullanma ilmine dairdir. Kâğıt, yazı, hacim, lehçe bir olmasına, risalede hattat ismi olarak *Mısırda Şihu medresesinde Erzurumlu Hasan bin Ahmet* adı yazılmasına göre bu da o zamanın eserlerinden olacaktır.

8. *Kitabü İrşad-il-Mülûk Vessalâtin Tercümesi.*— On dördüncü asırda *(hicrî: 789)* İskenderiyede kıpçakça olarak yazılmış olan bu eserin kâtibi *Berke* adlı bir Türk fakıhidir. Kitabın aslı arapçadır ve müellifi meçhuldür. *Berke* arapça her satırın altına kırmızı yazı ile ve kıpçak lehçesiyle türkçesini kaydetmiştir. *Berke* fakıh, Emîr Altın Boğa Beyin maiyetinde Mısır Ehli Salip muharebelerine karışmış bir adamdır. Kitabında kendini *Elcins-ül-Kıpçakî* diye anmasından da anlaşılır ki Türktür.

9. *Kelile ve Dimne Tercümesi.* — Meşhur *Hümayunname* nin aslı olan *Kelile ve Dimne,* Hint filozofu Bidpay tarafından sanskritçe olarak yazılmış, hayvanlar arasında geçen ibret verici hikâyelerden ibarettir. On dört bap üzerinedir. Hintçeden Nuşirevan zamanında farsçaya, Abbasîlerden Ebucafer-ül-Mansur zamanında da arapçaya çevrilmiştir. Türkçeye birçok tercümeleri ve hulâsaları vardır. Süleymaniye kütüphanesine mülhak Lâleli kütüphanesinde 1897 numarada bulunan nüsha taratılmıştır. Bu nüshanın fotoğrafisi Maarif Vekâletince aldırılmıştır. Eserin mütercimi *Mesut* isminde bir zattır. *Süheyl ve Nevbahar* ve *Ferhenknamei Sâdi* mütercimi Hoca Mesut olup olmadığı münakaşalıdır.

Eserin bu taratılan nüshası Enezde 1489 *(hicrî: 895)* tarihinde istinsah edilmiştir. Eser, 1309 *(hicrî: 709)* tarihinde doğmuş, 1348 de *(hicrî: 748)* ölmüş olan Aydın beylerinden *Umur Bey* namına yazılmıştır.

10. *Lehçet-ül-Lûgat.* — 17 inci asır ortalarında Şeyhülislâmlık eden

Mehmet Esat Efendinin yazdığı türkçeden arapça ve farsçaya lûgat kitabıdır. Türkçe kelimeleri ve mastarları alfabe sırasıyle göstererek herbirinin arapça ve farsça karşılıklarını yazar. Esat Efendi böyle bir lûgat kitabı yazmağı 1725 *(hicrî: 1138)* senesinde tasavvur etmiş, önce *lûgat ilminde muteber* kitapları birer birer hazırlamış, ondan sonra işe başlamıştır. Lehçet-ül-Lûgat, *yirmi dört bap üzerine tertip ve her babı harekâtı selâse üzere üçe taksim ve ebvabı maksumeden dahi herbiri tertibi hurufu heca üzere fusule taksim* edilmiştir. Eser, 7 yıl çalışılarak, 1732 de *(hicrî: 1145)* tamamlanmış, 1801 de *(hicrî: 1216)* İstanbulda basılmıştır.

11. *Leylâ ve Mecnun.* — 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asır şairlerinden Karıştıranlı Süleyman Beyin oğlu *Behişti Ahmet Sinan Çelebi* nin, Nizamî hamsesinden tercüme ettiği manzum bir hikâyedir. Yıldız kütüphanesinde 2967/216 numarada mukayyet yazma nüsha esas tutularak tarama yapılmıştır. Bu nüsha 1506 *(hicrî: 902)* tarihinde nesih hattıyle 115 yaprak olarak yazılmıştır.

12. *Mecmua.* — Kilisli Rifat Beyin kendince bu adı vererek o yolda fişlediği bu eser, İstanbulda Âşır Efendi kütüphanesinde 424 numarada mukayyettir. Muhtelif eski lûgatlerden istifade edilmek suretiyle vücuda getirilmiş arapça bir kamustur. Kitabın adı ve müellifi meçhuldür. Eserin 18 inci *(hicrî : 12 inci)* asır başlarında tertip edilmiş olduğu tahmin edilmektedir.

13. *Meyadin - ül - Fürsan* — 17 inci *(hicrî : 11 inci)* asır ulemasından Sıvaslı Şeyhî Abdülmecit Efendinin farsça gramer kaidelerini gösterir bir eseridir. Nuruosmaniye kütüphanesinde 4886 numarada müellifin el yazısı nüshasından taranmıştır. Eserin telif tarihi 1612 dir *(hicrî : 1022)*. Şeyh Sıvasî diye maruf olan müellif Kadızadelilerle münakaşalara giren maruf tarikatçıların başı sayılır.

14. *Muaşşerat - üs - Sihriye fil Ebyat - il - Fikriye.* — Türkçe, arapça ve farsça olarak üç lisan üzerine tertip edilmiş manzum bir lûgattir. Velittin Efendi kütüphanesinde 3159 numarada mukayyettir. Nâzımı Malkaralı Baha isminde bir zattır. Yıldırım Bayazıdın oğlu *Emir Süleyman* namına 1409 *(hicrî : 812)* tarihinde yazılmıştır.

15. *Münteh - el - Erep-fi-Lûgat - it - Türki-vel-Acemi-vel-Arap.*— Bu eser, *Acaib - ül - Makdur - fi - Nevaibi Timur* unvanıyle Aksak Timurun biyoğrafisini yazan meşhur müverrih *İbni Arapşah*ındır.

Timur Şamı aldığı zaman birçok ulema arasında *İbni Arapşahı* da Semerkande sevketmiş, orada türkçe ve farsçayı hakkıyle öğrenen müellif 1411 *(hicrî : 815)* tarihinde Türkiyeye gelerek Birinci Mehmedin mütercimlik ve hususî kâtiplik hizmetlerinde bulunmuştur.

Münteh - el - Erep, iki cilt üzerine tertip edilmiştir. Birinci cilt isimleri; ikinci cilt fiiller ve mastarlarla bazı sıfatları muhtevidir. Birinci cildinin tek nüshası Pariste *Bibliothèque National*de bulunduğu söylen-

mektedir. İkinci cildi Topkapı Sarayı kütüphanesinde, Üçüncü Ahmet kitapları arasında (88/2770) numaradadır. Bu nüsha 293 yapraktan ibaret olup okunaklı bir nesih yazısıyle yazılmıştır. Sahifeler şatrançvaridir. Her satırda 6 hane vardır. Arapça lûgatler kırmızı, türkçe ve farsçaları siyah ile yazılmıştır. Her satırda iki lûgat vardır.

16. *Müsenna ve Müselles der Lûgati Farisî.* — Akhisarlı Mehmet bin Bedrettini Münşinin eseridir. 775 tane farsça kelimeyi şerh ve izah eder mühim bir lûgattir. Rıza Paşa kütüphanesinde 1858 numaradadır. Bu nüsha 1585 te *(hicrî : 994)* yazılmıştır. Müellif bu nüshayı bizzat tashih etmiştir. Taramaya bu nüsha esas tutulmuştur.

17. *Nehc - ül -Feradis.* — 14 üncü asır yazmalarından olan bu eser Harezmli Mehmet bin Mehmet bin Hüsrev tarafından 1360 *(hicrî : 761)* tarihinde yazılmıştır. Mısırda bir nüshası bulunduğu gibi 1928 de Kırımda bulunan ikinci bir nüsha hakkında da Kırımlı Yakup Kemal Bey 1930 da bir etüt neşretmiştir. Yenicami kütüphanesinde 879 numaradaki nüshası sıhhatli ve harekelidir. Tarama bu nüsha üzerinden yapılmıştır. Yalnız bazı yaprakları eksiktir.

18. *Ravzat - ül - Cinas.* — On altıncı asır ulemasından Akhisarlı Mehmet bin Bedrettini Münşinin Cinas sanatine hizmet eder ümidiyle kaleme aldığı birçok cinas örneklerini gösterir edebî bir lûgattir. Rıza Paşa kütüphanesinde 1858 numarada muharririn tashihinden geçmiş bir nüsha vardır ki bu nüsha esas tutularak tarama yapılmıştır. İstinsah tarihi 1585 *(hicrî : 994)* olarak gösterilmiştir.

19. *"24„ numaralı tefsir.* — Kuranın tefsirden ziyade, bugünkü manasına göre, kelime kelime tercümesi mahiyetindedir. Yıldız kütüphanesinde 24 numaradadır. Yazısı *Kör Hafız* diye meşhur olan Şeyh Mahmudu Rumî bin Şeyh Muradındır. Bu nüsha 1574 *(hicrî : 982)* tarihinde yazılmıştır. Tercümeyi yapanın adı belli değildir.

20. *Muhtelif kaynaklar.* — Yukarda sayılan eserlerden başka Kilisli Rifat bey, Dergide *Muht.* işaretiyle gösterilen şu kaynaklardan da fiş çıkarmıştır.

Adab - ül - Mülûk. — Âlinin eseridir. Nuruosmaniye kütüphanesinde 3678 numaradadır. Tarihi 1596 dır *(hicrî : 1005)*.

Âşık Paşa divanı. — Lâleli kütüphanesinde 1752 ve 1752 mükerrer numaralardaki iki cilt *Garipname* ile, Üsküdarda Selim Ağa kütüphanesinde Kemankeş kısmındaki 232 numaralı nüshanın sonundaki musammetler taranmıştır.

Ayas Paşazade Lûgati. — Köprülü kütüphanesi ikinci kısmında 315 numaradadır. 256 yapraktır. Sonundan biraz eksiği vardır.

Bed-üd-Dünya ve Kısas-ül - Enbiya Tercümesi. — Muhammet bin Aptullahı Kesaîden tercümedir. Mütercimin kim olduğu belli değildir. Ayasofya kütüphanesinde 3354 numaradaki 534 yapraklı nüsha 1514 *(hicrî : 920)* tarihinde yazılmıştır.

Cami-ül-Lûgat. — Enderun kütüphanesinde 2735 numaradadır. Müellifi Amasyalı Seraç bin Tayyip bin Elhâc Ahmettir. 1465 *(hicrî: 870)* tarihinde yazılmıştır.

Cevahir-ül-Maani. — Esmai hasna şerhidir. Müellifi meçhuldür. Köprülü kütüphanesinde 153 numaradaki nüsha 1451 *(hicrî: 855)* tarihlidir.

Envar-ül-Kulûp.—Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan ve Hüseyine ait menkıbeleri anlatır. Müellifi Bursalı Hacı Mustafa oğlu Yahyadır. Telif tarihi 1492 *(hicrî: 898)* dir. Selim Ağa kütüphanesinde Kemankeş kısmında 184 numaradadır.

Ferhengi Mahmudî. — Asıl adı *Tuhfet-üs-Saade* dir. Müellifi Mahmut bin Şeyh Zıyadır. Telif tarihi 1510 dur *(hicrî: 916).* Âşır Efendi kütüphanesinde Hafit Efendi kısmında 433 numaradadır.

Fetavayı Türkiye. — Kıpçak lehçesiyle türkçe fetva mecmuasıdır. Feyzullah Efendi kütüphanesinde 1046 numaradadır. Yazan ve yazıldığı tarih belli değildir. Nüsha üzerinde vakıf tarihi 1430 dur *(hicrî: 834).*

Gülşeni Raz Tercümesi. — Şirazî mahlâslı Şeyh Elvanın tercümesidir. 1425 *(hicrî: 829)* tarihinde yazılmıştır. Manzumdur. Türkiyat Enstitüsünde *Katanof* kitapları arasındadır.

Hadisi Erbain Şerhi. — Hazinî mahlâslı bir şairin manzumesidir. Telifi 1523 *(hicrî: 930)* tarihindedir. Türkiyat Enstitüsü kütüphanesindedir.

Halv-ün-Nasıhîn. — Ankaralı Mustafa bin Mehmet adında bir müellifin eseridir. Yahya Efendi dergâhında Hacı Mahmut Efendi kütüphanesinde 1929 numaradadır.

Hüsnü Dil. — 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asırda Ahînin mensur hikâyesidir. Esat Efendi kütüphanesinde 1837 numaradaki el yazısı nüsha taranmıştır. Eserin matbuu da vardır.

Kitabün fil-Fıkıh. — Ayasofya kütüphanesinde 1360 numaradadır. Arapçadır. Her satırın altına türkçesi de yazılmıştır. Müellifi, mütercimi, tarihi belli değildir. *Kıpçak* lehçesi kullanılmıştır.

Mecmuai Lûgat. — Âşır Efendi kütüphanesinde Hafit Efendi kısmında 424 numaradadır. Defterde *Babus* denmiş ise de Vankuludan sonra yazılmış başka bir *arapça - türkçe* lûgattir.

Mecmua - tün - Nazair. — Mezit Oğlu Ömer Beyin 1436 *(hicrî: 840)* tarihli nazireler mecmuasıdır. 83 şairin eseri vardır. Rifat Bey, kendi nezdindeki kopyeyi taramıştır.

Menafi - ul - Hasenat. — Hacı Mahmut Efendi kütüphanesinde 1798 numaradadır. Müellifi ve tarihi belli değildir.

Menakıbı Mevlâna. — Ayasofya kütüphanesinde 3457 numaradadır. Manzum bir eserdir. Nâzımı meçhul ise de telif tarihi 1504 *(hicrî: 910)* olduğu anlaşılıyor.

Mevlidi Nebevî. — Süleyman Çelebinin meşhur mevlûdunun, Ayasofya kütüphanesindeki eski bir yazmasından taranmıştır.

Mirat-ül- Mülûk. — Âşir Efendi kütüphanesinde ikinci kısımda 319 numaradadır. Müellifi Amasyalı Ahmet bin Hüsamettindir.

Muhammediye. — Ankaralı Yusuf adında bir zatın Üniversite kütüphanesinde 570 numarada bulunan bir eseridir. Telif tarihi 1507 *(hicrî: 913)* olarak gösteriliyor.

Mukaddime. — İznikli Kutbettin bin Muhammedin eseridir. Nuruosmaniye kütüphanesinde 1825 numaradadır. Teliftir. Nüsha 1511 *(hicrî: 916)* tarihinde yazılmıştır.

Mukaddimei Ebilleys Tercümesi. — Ayasofya kütüphanesinde 1451 numaradadır. Son Mısır hükümdaı larından Kansu kütüphanesinden çıkmadır.

Mücerrebat. — Ak Şemsettin eserlerinden bir yazmadan taranmıştır.

Müntehabı Şifa. —Ayasofya kütüphanesinde 3752 numaradadır. Yazan Hakim Yakup isminde bir zattır.

Murşid-ül-Ubbat. — Arif isminde bir zatın iki parça manzumesidir. Muhammedin doğuşundan, miracından ve ölümünden bahseder. Fatih kütüphanesinde İbrahim Efendi kısmında 355 numaradadır. Telif taıihi 1437-38 *(hicrî: 841-42)* seneleridir.

Sırr-ül-Esrar ve Matla-ul-Envar. — Enverî isminde bir zatın eseridir. Selim Ağa kütüphanesinde 208 numaradadır. İstinsah tarihi 1529 *(hicrî: 936)* dır.

Şehname Lûgati.— Aptülkadiri Bağdadînin eseridir. 1657 *(hicrî: 1068)* tarihinde yazılmıştır. Âşir Efendi kütüphanesinde birinci kısımda 1112 numaradadır.

Şeref-ül-İnsan.— Meşhur Lâmiînin eserlerindendir. Âşır Efendi kütüphanesinde ikinci kısımdadır. 1561 de *(hicrî: 969)* yazılmıştır.

Şerhi Esma-il-Hasna. —Ayasofya kütüphanesinde 1860 numaradadır. Şirvanlı Hatip oğlu Habib-ul-lah isminde birinin eseridir. Son Mısır hükümdarlarından Kansu adına 1512 *(hicrî: 918)* tarihinde yazılmıştır.

Teferrüc-ül- Ümera. — *Ravzat-ül-Ümera* tercümesidir. Nuruosmaniye kütüphanesinde 2347 numaradadır. Mütercimin adı *Muhammet bin Aksarayî*dir. İstinsah tarihi 1598 *(hicrî: 1007)* senesidir.

Tercüman-ül-Lûga. — Karamanda doğmuş, Ankarada yaşamış Yusuf oğlu Pir Mehmet isminde bir zatın üç ciltlik *arapça-türkçe* lûgatidir. Eser, Şehit Ali Paşa kütüphanesinde 2603 ve 2604 numaralardadır. Telif tarihleri cilt cilt 1549, 1551 ve 1552 *(hicrî: 956, 958 ve 959)* olarak gösterilmiştir.

Tercümei Müfredatı İbni Baytar. — Esat Efendi kütüphanesinde 2497 numaradadır. Umur Bey namına tercüme edilmiştir. Mütercimi meçhuldür. İstinsah tarihi 1487 *(hicrî: 893)* senesidir.

Teshil. — Aydınlı Hacı Paşanın eseridir. Nuruosmaniye kütüphanesindeki 3575 numaralı nüsha taranmıştır.

Uknum-ul-Acem. —Ali Emirî Efendi kütüphanesinde 1023 numaradadır. 1465 *(hicrî: 870)* tarihinde yazılmıştır. *Farsça-türkçe* küçürek bir lûgattir.

Viyse ve Ramin. — Esat Efendi kütüphanesinde 2853 numaradadır. Lâmiînin eseridir. 6047 beyittir. Hattatı Yahya bin Halittir. İstinsah tarihi 1532 dir *(hicrî: 939).*

Yüz Hadis. — Ali Emirî Efendi kütüphanesinde Müze kısmında 1154/133 numaradadır. Müellifi ve telif tarihi meçhuldür. Kâtibi Tebrizli Mehemt bin Hasan Halilîdir. İstinsah tarihi belli değildir. 15 inci *(hicrî: 9 uncu)* asır eseri olduğu tahmin ediliyor.

Kilisli Rifat Beyin fişleri arasında Kitab-ül-İdrakten, haşiyesinden Feleknameden, Hurşit ve Ferahşattan, Husrev ve Şirinden, İskendername-den, Kamus-ül-Ervamdan, Kısası Rabguzîden, Mukaddimet-ül-Edepten, Süheyl ve Nevbahardan, Şafiden, Tuhfei Şahidîden ve Tuhfet-üz-Zekiyeden taranmış olanlar da vardır [*].

[*] Tarama Dergisinin kaynakları hakkındaki bu izahat için tarayıcıların verdikleri notlardan istifade edilmiştir. Bu notları icabına göre ikmal, tevsik ve tevsi için müracaat olunan başlıca kitaplar şunlardır:

Kamus-ul-Âlâm	Şemsettin Sami Bey 6 cilt
Keşf-uz-Zunun	Kâtip Çelebi Mısır tab'ı
Osmanlı Müellifleri	Bursalı Tahir Bey
Muhit-ül-Maarif	Emrullah Efendi
Türk Edebiyatı Tarihi	Köprülüzade Fuat Bey
Türk Edebiyatı Nümuneleri	Hasan Âli, Hıfzı Tevfik ve Hamamizade İhsan Beyler
Sefinei Şuara	Süleyman Fehim Efendi

Bunlardan başka taranan eserlerin metinlerinden, Millî Tetebbular, Türkiyat, Öz Dilimize Doğru gibi mecmualardaki bazı makalelerden de istifade edilmiştir.

A

Ab, **1**. Su (*K. T.; L. O.; T. D.; Rad. IV. «Osm., Ad., Krm., Çağ., Tel., Alt., Leb., Kır., Küer., Tar.»*); **2**. Sub, Suv (*Or.*); **3**. Suğ (*Rad. IV. «Şor., Sağ., Koyb.»*); **4**. Sup (*Rad. IV. «Uyg.»*). [Bak: Ma.]

[Aşağıdaki sözlerin ilk cüzüdür:]

—dâr, **1**. Parlak (*K. T.*); **2**. Sulu (*Süh*):

«Benim düştü nakşım kamudan sulu
Beni eylediler kamudan ulu»

—dest, **1**. Arınma (*Tef.*); **2**. El suyu (*T. D.; B. T. L. «Osm.»*); **3**. Yunuğ (*Bah.*); [Bak: Gusül, İğtisal.]

—ıhayat, **1**. Bengi su (*İd.*); **2**. Bengi suyu (*T. D.*); **3**. Dirlik suyu (*L. Ta.; Hurş.*); **4**. Mengi suyu (*T. D.*).

—ıru, Yüz suyu (*Ah. H.; Hurş.; T. D.; Dede.; K. T.*).

—ızülâl, Duru su (*T. D.*).

Âbâ [- ve ecdat], **1**. Atalar (*L. O.; K. T.; Rad. I. «Osm., Ad., Çağ., Kır.»*); **2**. Eçü apa (*Or.*). [Bak: Cet, Ecdat, Eslâf.]

Âbâdan, **1**. Bayındır (*B. T. L. «Osm.»*); **2**. İşlenmiş (*K. T.*); **3**. Şen (*K. T.; B. T. L. «Osm.»; Rad. IV. «Osm.»*).

Abdal [Derviş man.], **1**. Arzı [Münzevi «ermite» man.] (*Uyg. «Suv., İnd.»*); **2**. Maymak (*Az.*); **3**. Siyez [?] (*Der: Kütahya*); **4**. Sınık [Sınmak = kırılmak; Sınık: Her vesile ile tembellik etmeğe çalışan adam, fakir (*Rad. IV. «Kaz.»*)] (*Der: Kütahya*). [Ahmak manasına olan abdal için: Bak: Aptal.]

Âbdâr, [Bak: Âb.]

Abdest, [Bak: Âb.]

Abes, **1**. Aygak, Aykak [Aymak = Söylemek] (*B. T. L. «Çağ.»; Rad. I. «Çağ., Uyg.»*); **2**. Boş, Boş iş (*K. T.*); **3**. Çürük (*T. D.*); **4**. Saçma (*K. T.*).

—le iştigal eden, Yelkovan (*Süh.; Fel.; Ferh.*).

—söylemek, Yabana söylemek (*Şeh.*). [Bak: Bihude.]

Âbide, **1**. Bağana [Sütun, direk man. (*Rad. IV. «Kır., Kaz., Kar.»*)] (*T. D.*); **2**. Bekgütaş (*Der: İzmir*); **3**. Bengü [Mengü, mengü = ebedî (*Rad. IV. «Kaz., Or.»*)] (*Or.*); **4**. Bengütaş (*Or.; Rad. IV. «Yenisey»*); **5**. Bitiğtaş [Yazılı âbide man.] (*Or.*); **6**. Bitik taşı [Yazılı âbide man.] (*Müt.*); **7**. Dikili taş (*K. T.*); **8**. Kurçak [Heykel man. (*Rad. II. «Kaz., Tob., Küer.»*)] (*Der: Akhisar*); **9**. Sıntaş [Bir sureti temsil eden taş man. (*Rad. IV. «Kır.»*)] (*Der: Kadıçifliği «Çatalca - İstanbul»*); **10**. Yüğünük [Yk: Yüğünmek, yükünmek = hürmetle tapınmak

(*Rad. III.* «*Or.*, *Çağ.*, *Uyg.*»)] (*T. D.*).

Abıhayat, [Bak: Ab.]

Abit [Abd], **1.** Karabaş (*Rad. II.* «*Çağ*»); **2.** Karavaş [Daha çok cariye man.] (*K. T.*); **3.** Karnak [Yaşlı halayık man.] (*K. T.*). **4.** Kul (*K. T.; T. D.; Rad. II.* «*Osm.*, *Tar.*, *Kır.-K. Kır.*, *Krm.*, *Alt.*, *Tel.*, *Leb.*, *Şor.*, *Koyb.*, *Küer.*, *Uyg.*, *Or.*, *Kar.*»; *D. L. T*); **5.** Köle (*K. T.; Rad. II.* «*Osm.*, *Krm.*»); **6.** Tikin [Asıl manası Prens, Han gibi bir unvandır] (*D. L. T.*).
[Bak: Bende, Cariye, Çaker.]

Âbit, **1.** Tapınan, tapan, tapıcı (*K. T.*); **2.** Tapınç (*L. Ta.*); **3.** Tapınıcı (*Rad. III.* «*Osm.*»); **4.** Tapnağlu (*Kur. İ.*); **5.** Tapsak (*T. D.*). [Bak: Zâhit.]

Abıru, [Bak: Ab.]

Abı Zülâl, [Bak: Ab.]

Abluka, Kabal (*Rad. II.* «*Çağ*»).
—etmek, Kamamak (*Mus. Es.*).
[Bak: Muhasara.]

Abonman, Bönk (*Ç. L.*). [Bak: Peşin tediye.]

Abraş, **1.** Ala (*D. L. T.; Rab.*); **2.** Alaca benekli (*K. T.*); **3.** Çapar (*Burh.*); **4.** Toğa ala (*Kur. İ.*).

Abus, **1.** Asık, yüzü asık, asık yüzlü (*K. T.*); **2.** Burtur [Yk: Buruşturma, burturma, burtarma = buruşuk olma (*Rad. IV.* «*Osm.*»)] (*Tuh.*); **3.** Butur (*T. D.*); **4.** Cıtık (*B. T. L.* «*Çağ*»); **5.** Çatık, yüzü çatık, çatık yüzlü (*K. T.*); **6.** Ekşi, yüzü ekşi, ekşi yüzlü (*K. T.*); **7.** Förtük [Burtuk?] (*Der: Eskişehir*); **8.** Gonsur [?] (*Der: Kayseri*); **9.** Hont [?] (*Der: Nevşehir, Kırşehir, Ankara, Bursa, Avanos*); **10.** Kiklik (*Rad. II.* «*Tar.*»); **11.** Somurtkan (*K. T.*); **12.** Sorutkan (*K. T.*).
—görünmek, **1.** Çatınmak (*K. T.*); **2.** Somurtmak (*K. T.*); **3.** Tomkurmak (*Der: Muğla*).

Acaba, **1.** Azu (*Or.*); **2.** Ebey (*Der: Gemlik*); **3.** Erkin (*Beh.; D. L. T.*); **4.** İkin (*L. O.; K. T.; T. D.*); **5.** İrkin (*Ç. L.; P. d. C.*). [Bak: Acep.]

Acayip [Acaip], **1.** Inaktı (*B. T. L.* «*Çağ*»); **2.** Mungadınçığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Sanbaşka (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **4.** Tan (*K. T.; Kur. İ.; Ata.; D. B.; Süh.; H. Şi.; Muht.*); **5.** Tanak (*Kam.*); **6.** Tangılançığ (*Uyg.* «*İnd.; U. I.*»); **7.** Tansı (*Kur. B.*); **8.** Tansık, Tansuk (*Deş.; Ata.; Rab.; T. D.; L. O.; Muht.*); **9.** Toşkun (*Rad. III.* «*Kumd.*»); **10.** Yavlak [Yaman, pek büyük, pek, gayet güzel man. (*Rad. III.* «*Uyg.*, *Çağ.*»)] (*Müz.; Der: İzmir*). [Bak: Acip, Alelâcayip, Garîp.]

Acele, **1.** Ağtaru (*Uyg.* «*U. II.*»); **2.** Acevit [Ecevit?] (*Der: Adana* «İşi acevit tutmalı»); **3.** Aladı (*L. O.; Der: Edirne, Denizli*); **4.** Alat (*Der: Tekirdağ, Çorlu, Muratlı, Tire, Saray, Denizli*); **5.** Aşga (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **6.** Aşgıç (*L. Ta.*); **7.** Aşuk (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **8.** Bat, Pat (*B. T. L.* «*Uyg.*, *Çağ.*»); **9.** Calt (*B. T. L.* «*Kaz.*»; *Rad. IV.* «*Kır.*»); **10.** Çabuk, Çabukluk (*K. T.*); **11.** Evdi (*T. D.; Müt.; Der: Konya, Adana, Avanos*); **12.** Eve, İve (*Aybe.*)

13. Evedi (*Bab.*; *Cal.*; *Der: Adana, Afyon, Diyarbekir, Kırşehir, Eskişehir, Sarayönü, Konya, Artvin, Giresun, Isparta, Gazi Antep*); **14**. Evet (*Y. E.*; *Der: Çankırı, Gazi Antep*); **15**. Evgi (*Der: Antalya*); **16**. Evis (*Müt.*); **17**. Evme (*Der: Avanos, Ankara, Samsun, Yozgat*); **18**. Eyrek (*T. D.*); **19**. İvcek, Evcek (*Der: Eskişehir*); **20**. İvdik (*T. D.*); **21**. İvedi (*T. D.*); **22**. İveti (*Der: Bayburt*); **23**. İvi (*B. T. L.* «*Osm.*»; *K. T.*); **24**. Kakşa (*Rad. II.* «*K. Kır.*»); **25**. Kay (*Der: Ankara*); **26**. Kıstavul (*M. M.*); **27**. Mendeş (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **28**. Övecik (*Der: Karaoba*); **29**. Şep (*D. L. T.*); **30**. Şımga (*Rad. IV.* «*Alt.*»); **31**. Şımgar (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **32**. Şındak (*Rad. IV.* «*Alt.*»); **33**. Tazar (*Der: Bergama*); **34**. Telesik (*B. T. L.* «*Ad.*»: *Der: Kars*); **35**. Terk [Yk: ter = tez] (*Bal.*; *Uyg.* «*İnd.*»); **36**. Tez, Tezlik (*K. T.*); **37**. Tizgir (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **38**. Tızık (*Der: Sivrihisar, Konya*); **39**. Yaprağın [Yaprak = sıkrık = ekseriya (*Uyg.*)] (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **40**. Yelep (*Der: Yozgat*); **41**. Yelgin (*Müt.*).

—ci, Acul, **1**. Abıdık [?] (*Der: Isparta*); **2**. Çalkavuş [?] (*Der: Balıkesir*); **3**. Çeremetçi [?] (*Der: Trabzon* «*Özbek dilinden*»); **4**. Efelekli [Yk: ef = ev] (*Der: Devrek*); **5**. Efirkli [Yk: ef = ev] (*Der: Bayındır, Beyşehir*); **6**. Efrikli [Yk: ef = ev] (*Der: Beyşehir*); **7**. Evcik (*Der: Susığırlık*); **8**. Evecek (*Bab*); **9**. Evecik (*Der: Zonguldak*); **10**. Evcen (*Der: Keskin, Sinop, Çerkeş, Kilis, Gazi Antep, Çankırı, Sıvas, İskilip*); **11**. Evecen (*Kam.*; *Der: Gazi Antep, Kırşehir, Çerkeş, Adana, Afyon, Eskişehir, Isparta, Sivrihisar, Sıvas, İskilip, Kilis, Sinop, Keskin*); **12**. Evgin (*Der: Konya, Karaman*); **13**. İvecek (*Ah.*); **14**. İvecen (*T. D.*); **15**. İvegen (*Kam.*; *K. T.*; *Caf.*; *Bian.*); **16**. İvek (*D. L. T.*); **17**. İvekli (*Kur. İ.*); **18**. İvidi (*L. O.*; *K. T.*); **19**. Kavdır (*Rad. II.* «*Kaz.*»; *L. Ta.*); **20**. Kavdurulu (*Rad. II.* «*Kar.*»); **21**. Kayan (*Rad. II.* «*Osm.*»); **22**. Tatalacı [?] (*Der: Mudurnu*); **23**. Telesik (*Az.*); **24**. Terekli, Terkli [Yk: ter = tez] (*Müh.*); **25**. Yeleğen (*Der: Kocaeli*).

—cilik, **1**. Eveklik (*D. L. T.*); **2**. İvecenlik (*Kel.*); **3**. İvgenlik (*B. T. L.* «*Osm.*»).

—etmek, **1**. Alaklamak, Alatlamak (*T. D.*; *Der: Bayramiç, İçel, Balıkesir, Manisa, Tekirdağ, Aydın, Tavşanlı, Bergama, Bolu*); **2**. Aşımak (*Der: Yalova*); **3**. Aşukmak, Aşıkmak (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *B. T. L.* «*Kaz., Çağ.*»; *Ferh.*; *Tuh.*; *Rab.*; *P. d. C.*; *Mün.*; *Muht.*); **4**. Cahlamak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5**. Çapmak (*Kur. İ.*); **6**. Çalmak [Yk: Çaladizgin koşturmak] (*Der: Urfa*) **7**. Dombulmak (*Rad. III.* «*K. Kır.*»); **8**. Eftiklemek, Eftik etmek [Yk: ef = ev] (*Der: Beyşehir, Konya, Ereğli, Seydişehir, Kayseri, Karaman*); **9**. Evişmek (*Bab*); **10**. Evmek (*D. B.*; *D. L. T.*; *Kara.*; *T. D.*; *Ata.*; *Der: O.A., C.A., Boğazköy, Sam-*

sun, Trabzon, Kars, Kırşehir, Antalya, Bolvadin, Kilis, Erzurum, Adana, Eskişehir, Isparta, Ankara, Giresun, Dörtyol, Safranbolu); **11**. İvemek (*Bian.*); **12**. İvmek (*B.T.L.* «*Osm., Çağ., Uyg.*» *K.T.; D.L.T.; Mif.; Ç.L.; P.d.C.; T.D.; Müh.; Der: Kırşehir, Kayseri, Denizli, Civanyayla, Mersin*); **13**. Imırgamak (*Der: Sinop*); **14**. Kabalanmak (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **15**. Kıbırtmak (*Der: Konya, Akşehir, Ereğli*); **16**. Seğirtmek (*K.T.; Hal.*); **17**. Şımdamak (*Rad. IV.* «*Alt.*»); **18**. Tabranmak, Tafranmak, Tavranmak, [Yk: davranmak] (*Uyg.* «*İnd.*»); **19**. Tavratmak (*D.L.T.*); **20**. Telsimek (*Az.*); **21**. Terklemek (*Müh.*); **22**. Tezikmek (*Kara.*); **23**. Urnukmak (*Ç.L.; P.d.C.*); **24**. Üğürtmek (*Muht.*); **25**. Yelmek, Yilmek (*K.T.; Ç.L; P.d.C.; Mif.*); **26**. Zombuldamak [Yk: dombulmak «*K. Kır.*»] (*Der: Sungurlu*).

—ile, âcilen, aceleten, 1. Anatlayı [Yk: alatlamak] (*Der: İhsaniye*); **2**. Bürüme (*L.O.*); **3**. Çabucak, çabuk çabuk (*K.T.*); **4**. Çalığ (*Ç.L.; P.d.C.*); **5**. Çapar (*Dede*); **6**. Çarçabuk (*K.T.*); **7**. Elden, Tez elden (*K.T.*); **8**. Evdiye (*Der: İzmir*). [Bak: Sürat, Müsaraat, İstical, Tacil, Alelâcele, Müstacelen.]

Acemi, 1. Başbilmez (*Der: Çanakkale*); **2**. Çolpa, Çolpu (*Der: Avanos, Kırşehir*); **3**. Elevey (*Der: Kırşehir*); **4**. Olçum (*Der: Kırşehir, Muğla, Ilgın, Silifke, Mersin, İçel, Niğde, Avanos*); **5**. Tor (*Kam.; T.D.; K.T.*); **6**. Torlak (*İd.; Ata.; K.T.*); **7**. Toy. (*K.T.*).

Acente, Cumuşçu [Yk: Yumuş = vazife, hizmet] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Acep, [Bak: Acaba, Acayip.]

Acîbe, 1. Tanalınku (*Kur. İ.*); **2**. Tanğsak, Tansak (*Der: Muğla, Milâs*); **3**. Yancı (*T.D.*). [Bak: Garibe, Ucube.]

Acîp, [Bak: Acayip.]

Aciz [Acz], **1**. El yetmeme (*K.T.*); **2**. Emsizlik (*Der: Kütahya, Çerkeş, Konya*).

—le istemek, Tilmürmek, Tilmirmek [Ümit ve hasretle bakmak (*Ç.L.*); şikâyet ve mèraretle ağlamak, yalvarmak (*Rad III.*) man.] (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz.*»). [Bak: Ademi iktidar.]

Âciz, 1. Alık, Alınk [Ahmak, budala man. (*Rad. I.; L. O.*) Yk: Çalık] (*Hurş.*); **2**. Alu [Ahmak, budala man. (*Rad I.*)] (*Fel.; Ferh.; Hurş.*); **3**. Apışık (*T. D.; Der: Isparta*); **4**. Aydaşık (*Der: Edirne, Trabzon*); **5**. Beceriksiz (*K. T.*); **6**. Casık (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7**. Çalapa (*Der: Kütahya*); **8**. Çolpa, Çulpa (*K. T.; Der İstanbul*); **9**. Çorlu (*Der: Konya, Kayseri, Çorum, Trabzon, Niğde, Yozgat, Zonguldak*); **10**. Çöçen [?] (*G. D.*); **11**. Çöştelek [?] (*Der: Yozgat*; **12**. Döşünüksüz (*Der Ünye*); **13**. Eksin (*Der: Aydın*). **14**. Elkit (*Der: İçel, Konya, Seyhan*); **15**. Eme yaramaz (*Der: Bolu, Kayseri*); **16**. Emsiz (*Rab.; Der: Afyon, Silifke, Ankara, Eskişehir, Muğla, Söğüt, Karaman, Bolu, Denizli, Kütahya, Konya*); **17**. Enez, Eneze (*Der: Antalya*); **18**. Engül (*K. T.*); **19**. Gevşek (*K. T.*); **20**. Güçsüz (*Müh.*); **21**. Gücü yetmez (*K. T.*); **22**. Herken (*Ç. L.; P. d. C.*); **23**. Kepe-

rim (*Der: Ankara, Çeşme, Çankırı, Ilgın*); **24**. Koptak [Kaba, terbiyesiz man.] (*Rad. II. «Uyg.»*); **25**. Mıymıntı (*K. T.*); **26**. Pısırık (*Kab.; Der: Afyon, Çanakkale, Çorum*); **27**. Savşalak (*Der: Adana*); **28**. Silviz (*D. L. T.*); **29**. Sünepe (*K. T.*); **30**. Süneşik (*Der: Afyon*); **31**. Şaşırmış (*K. T.*); **32**. Tutkun (*Kam.*); **33**. Uyuntu (*Der: Bilecik, Haymana, Sivrihisar, İzmir, Trabzon, Ordu, Kırşehir*); **34**. Yalımı alçak (*Kab.*); **35**. Yargır (*Müh.*); **36**. Yasık (*Rad. IV. «Kır.»*); **37**. Yılık (*Der: Ceyhan, Ordu, Gazi Antep*); **38**. Yılmış (*T. D.*).

— görünmek, Basınmak (*D. L. T.*).

— kalmak, - olmak, **1**. Alıkmak (*Müh*); **2**. Âpışmak (*Bab., T. D.; K. T.*); **3**. Armak (*Ma*); **4**. Calırmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Elikmek (*İd. Haş.; T. D.; Muht.*); **6**. Gevşemek (*K. T.*); **7**. Katkalmak, Ketkalmak (*Muht.*); **8**. Ocumak (*Der: Ankara, Mersin, Isparta, Konya*); **9**. Şaşalamak, Şaşırmak (*K. T.*); **10**. Üzelmek (*D. L. T.*); **11**. Yılmak (*T. D.*).

— kılmak, **1**. Apıştırmak (*T. D.; Bit.*); **2**. Gevşetmek (*K. T.*); **3**. Şaşırtmak (*K. T.*); **4**. Yıldırmak (*T. D.*).

Acuze, **1**. Cadı (*Der: İzmit*); **2**. Karıcık (*Dede.*); **3**. Koca kar. (*K. T.*); **4**. Kurutka (*T. D.; Tuh.*); **5**. Kurutkan (*Kur. İ.*); **6**. Sinnek [Yk: Sin = mezar] (*Der*: Yozgat). [Bak: Fertut.]

Adale, **1**. Bulçun (*Rad. IV. «K. Kır., Tar.»*); **2**. Bulşuk (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çiğneti [Ayakların ve omuzların kaba etleri man. Çiğin = omuz arka] (*İd. Haş*); **4**. Kaba et [But man.] (*Der: Konya*); **5**. Kon et (*D. L. T.*); **6**. Sekirden (*Der: Aydın, Bodrum*).

Adalet, **1**. Könilik, Könülük [Doğruluk «droiture» man.] (*Rad. II. «Kar., Uyg.»*)

> «Sevük savcı birle kofargıl beni
> Elik tuttacı kıl könilik künü»;

2. Orta (*Ç. L.*); **3**. Tendik, Tenlik (*Rad. III. «Kır.»*); **4**. Tüzlük (*Kur. İ.; Neh.*); **5**. Yargı, Yargu (*Ç. L.; P. d. C.; Der: İzmir*); **6**. Yulu, Yuluğ (*Kur. A.*).

— siz, Tüzsüz (*Or.*). [Bak: Adil (*adl*), Âdil.]

Âdâp, **1**. Ölçüm [Reviş, tavır man. (*K.T.*)] (*B. T. L. «Osm.»*); **2**. Tura [Yk: töre = örf, âdet, kanun (*Rad. III. «Osm.»*)] (*T D.*); **3**. Yol (*K. T.; Ata.*); **4**. Yon (*Ha. Şi.*); **5**. Yordam, Yoldam (*Der: Tavaz «Denizli», Bolu, Muğla, Mucur «Kırşehir», Afyon, Konya*).

— ve erkân, Cön cosun (*Rad. IV. «Kır»*). [Bak: Erkân, Usul, Merasim.]

Adavet, **1**. Boz (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Öceş [Yk: öç = intikam] (*Ç. L.; P. d. C.*); **3**. Üz (*Uyg. «İnd., T. T. III.»*); **4**. Yağılık (*Or.*); **5**. Yavlık (*K. T.*).

— beslemek, Öcemek [Yk: Öç.] (*Rad. I. «Sağ.»*).

— etmek, **1**. Ardıkmak [?] (*Der: Karaman*); **2**. Buşmak [Çağataycada muazzep ve rencide olmak, hali diğergûn olmak man. (*P. d. C.*)] (*Fer.*); **3**. Kıdmak [Düşmanca hareket ve muamele etmek man.] (*Rad. II. «Or.»*); **4**. Yanırmak (*T. D.*); **5**. Yatla-

mak [Çağataycada tagrip etmek man. (*Rad. III.*)] (*Uyg. «Usp»*).

—göstermek, Öçlemek (*Ç. L.; P. d. C.*). [Bak: Husumet, Düşmanlık, Adu.]

Addetmek, 1. Podomak [Bir kıymet vermek man.] (*Rad. IV. «Tel.»*); 2. Samarmak (*D. L. T.*); 3. Sangarmak (*D.L.T.*); 4. Saylamak (*T. D.*); 5. Saymak (*K. T.*); 6. Tutmak (*K. T.*).

Adem, Yokluk (*K. T.*). [Aşağıdaki terkiplerin ilk cüzüdür:]

—i hoşnudi göstermek, 1. Günremek (*Kum.*) 2. Künrenmek, Künürenmek (*Rad. II. «Kır.»*).

—i iktidar, Puluçluk (*L. N.; Kam.*). [Bak: Aciz (*acz*).]

—i inzıbat, Başsızlık (*P. d. C.; Ç. L.*).

—i nezafet, 1. Çıbıllık (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb.»*); 2. Pislik (*K. T.*); 3. Kirlilik (*K.T.*).

—i tenasüp, Oransızlık (*K. T.; Rad. I. «Osm»; Bian.*).

Adet, 1. Baş (*K. T.*) [«Beş baş koyun, iki baş soğan...» gibi.] [Bak: Reis (*Res*)]; 2. Pök, Pöğün (*Rad. IV. «Sağ., Koyb.»*); 3. Sağış (*T. D.; Bab.; Cev.; Rad. IV. «Uyg.»; L. N.; Deş.; Tef.; Der: Lapseki, Küre*); 4. San (*Or.; D.L. T.; Rad. IV. «Uyg. Çağ.»; Neh.; Uyg. «U. II.»; Ç. L.; P. d. C.; Muht.*); 5. Sayı (*K. T.*); 6. Sayın (*Kur. İ.*).

Adedi gayrimuayyen, Belürsüz sağış (*L. N.; Deş*). [Bak: Tadat, Rakam.]

Âdet, 1. Acur[?] (*Tuh.*); 2. Cola, Cula [Yk: Yol, Yolak] (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»*). 3. Cora, Coramal [Bir manası da «*mana*» dır. Yk: yormak.] (*Rad. IV. «Kır»*); 4. Çang [İman, nizam, örf man.] (*Rad. III. «Şor.»*); 5. Çığır [Yol, üslûp, tarz man. (*K.T.*)] (*Bit.*); 6. Görenek (*K.T.; Kon.*); 7. Kılık, Kilik (*Muk.Ed.; Rad. II. «Uyg., Tel., Tar., Çağ.»*); 8. Oran, Örün, Urun (*Ferh.*); 9. Öğreyük (*D. L. T.*); 10. Toğa, Toka (*Rad. III. «Uyg.»; B. T. L. «Uyg.»*); 11. Toğu, Toku (*Uyg. «U. III.»*); 12. Tör (*Rad. III. «Kır.»*); 13. Töre (*Ata.; Tuh.; Ba.; Deş.*); 14. Tuka (*Ba.*); 15. Tura (*İd. Haş.*); 16. Tutaş (*Kur. İ.*); 17. Tutum (*Der: Ankara, Bursa*); 18. Türe (*T. D.; L. O.; Ç. L.; P. d. C.; Bab.; Ata.; Der: Konya*); 19. Ülgü [Ölçü, kalıp, model ve âdet, kaide, nizam man.] (*Uyg.«Usp»*); 20. Üsün (*T. D.*); 21. Yoruk (*Rad. III. «Krm., Kum»*); 22. Yosun (*T. D.; Rad. III. «Tar., Çağ.»*); 23. Yön (*Müt.*).

—e mugayeret, Yolsuzluk (*K. T.*).

—e mugayir, Yolsuz (*K. T.*).

—etmek, - edinmek, 1. Alışmak (*K. T.*); 2. Alışık olmak (*K.T.*); 3. Kılınmak (*Aybe.*).

—in fevkinde, Ertingü (*Uyg.*). [Bak: Fevkalâde.]

Âdetullah, Oruk (*Kur.İ.*). [Bak: İtiyat, Örf, Taamül.]

Âdeta, 1. Bayağı (*K. T.; Der: Kayseri, Denizli*); 2. Bayak (*L.O.*); 3. Düzce (*K. T.*); 4. Eni konu (*K. T.*).

Âdî, 1. Alı (*B.T.L.«Uyg.»*); 2. Alığ [Redi man.] (*D. L. T.*); 3. Alu

(*Ferh.*); **4.** Anga [Kıymetsiz man.] (*D.L.T.*); **5.** Arsu [Kıymetsiz man.] (*D.L.T.*); **6.** Aşağı (*K. T.*); **7.** Aykak (*P. d. C.*); **8.** Bayağı [Alelâde man.] (*K. T.; T. D.*); **9.** Bulduk (*Rad. IV. «Osm.»*); **10.** Değersiz (*Der: İstanbul*); **11.** Deyme (*T. D.*); **12.** Engin [Yk: inmek.] (*Der: Ordu*); **13.** Inga, Ingı [Yk: inmek.] (*D.L.T.*); **14.** Pırpıı [?] (*B.T.L. «Osm.»*); **15.** Tülüngü [?] (*Kam.*); **16.** Yatlı (*Ah.*); **17.** Yoz [Cinsi bozuk, mütereddi man.] (*Der: İzmir*); **18.** Zaya (*Rad.* IV. *«Krm.»*).

—leşmek, **1.** Alıkmak (*D.L.T.*); **2.** Aşağılamak (*K.T.*); **3.** Bayağılaşmak (*K.T.*); **4.** Değersizleşmek (*Der: İstanbul*); **5.** Düşmek (*Der: İstanbul*); **6.** Yozmak (*Der: İzmir*).

—lik, **1.** Alınkılık (*Hurş.*); **2.** Aşağılık (*K.T.*); **3.** Bayağılık (*K T.*); **4.** Değersizlik (*Der: İstanbul*); **5.** Densizlik (*K.T.; Der: İzmir*); **6.** Düşkünlük (*Der: İstanbul*); **7.** Yozluk (*Der: İzmir*).

Adil (*adl*), [Bak: Adalet.]

Adîl, **1.** Beğdeş, Beydeş (*Muht.*); **2.** Denktaş (*K.T.*); **3.** Eş (*K.T.*); **4.** Inam, Inamlık [?] (*Kur. A.,B*); **5.** Yolu[?] (*Kur.B.*). [Bak: Şebîh, Nazîr, Mesîl, Emsal.]

Âdil, **1.** Düz (*Rab.; Az.*); **2.** Edgü, İdgü, Ezgü, İzgü, İzgi [Yk: eyu, eyi, iyi.] (*B. T. L. «Kaz.»*); **3.** Keni (*Rad. II. «Kar.»*); **4.** Köni (*Rad. II. «Uyg., Çağ., Or.» D. L. T.*); **5.** Könü (*Rad. II. «Kar.»*); **6.** Tüz (*Or.*).

—âne muamele etmek, Könelmek (*Rad. II. «Kom.»*). [Bak: Adalet.]

Adu, **1.** Avan [?] (*B. T. L. «Ad.»*); **2.** Cağıl [Yk: cav, yav] (*Der: İzmir*); **3.** Cav (*B. T. L. «Kaz.»; Der: Ankara, Çanakkale*); **4.** Dayın (*P. d. C.; Ç. L.*); **5.** Dargaş (*Rad. III. «Çağ.»; B. T. L. «Çağ.»*); **6.** Yağı (*D. L. T.; Rad. III. «Or., Uyg.»; Dede.; Uyg. «İnd.»; Ata.*); **7.** Yav (*K. T.; Rad. III. «Osm.»*). [Bak: Adavet, düşman.]

Af (*afiv, afv, aff*), **1.** Boşatlık (*Rad. IV. «Kar.»*); **2.** Kiçilü, Kiçirü (*Rad. II. «Kaz.»*); **3.** Ötün [Şefaat manasına da geliyor: (*Rad. I.*)] (*K. T.; L. O.; B. T. L. «Osm.»; T. D.*); **4.** Yarlıga (*Ç.L.; P.d.C.*); **5.** Yarlık (*Bian.*).

—fetmek, **1.** Bağışlamak (*K. T.; Ç. L.; Dede.; Az.*); **2.** Boşlamak (*Rad. IV. «Osm.»*); **3.** Ertürmek (*D. L. T.*); **4.** Geçirmek (*Aybe.; Hurş.; Le. Ta.; D. L. T.*); **5.** Geçmek [birinin suçundan -] (*K. T.*); **6.** Keçişmek (*Rad. II. «Çağ.»*); **7.** Kesmek, Keçmek (*Rad. II. «Çağ., Koyb.»*); **8.** Kerdirmek (*Rad. II. «Kır»*); **9.** Keşirmek, Keçirmek (*Rad. II. «Kır.»*); **10.** Ötmek (*B. T. L. «Çağ.»; Ç. L.*); **11.** Pağışlamak (*Rad. IV. «Uyg.»*); **12.** Sağışlamak (*Der: Edirne*); **13.** Yalkamak (*T. D.; Met.*); **14.** Yargılamak (*Y. E.*); **15.** Yarlıgamak (*T.D.; K. T.; Rad. III. «Kaz.»; Tef.; Muht.; Der: İstanbul, Lapseki, Kilis, Van, Burhaniye*).

—edilmek,—olunmak, **1.** Kiçilmek (*Rad. II. «Kaz.»*); **2.** Koyuverilmek (*Met.*); **3.** Yalkanmak (*Met.*); **4.** Yarlıganmak (*D. B.*).

—edici, **1.** Birgüci (*Ç. L.; P. d. C.*); **2.** Geçirgen (*D. L. T.*).

—edilen (*düşman*); İçkin (*D. L. T.*). [Bak: Gufran, mağfiret, istifayı kusur.]

Âfâk, Yer gök kıranı [Kıran = Kenar] (*Kur. A.*). [Bak: Ufuk (*Ufk*).]

Âfâkî [Söz, konuşma], **1.** Öteden beriden (*T. D.; K. T.*); **2.** Şundan bundan, şuradan buradan (*K. T.*).

Aferin!, **1.** Alkış! (*Hurş.*); **2.** Ohkay! (*B. T. L.;* «*Ad.*»); **3.** Yaşa! (*K. T.*).

Âfet, **1.** Iğım [Yk: Yıkım] (*Der: Isparta*); **2.** Kırgın (*Ç. L.; P. d. C.*); **3.** Kırlağan (*Rad. II.* «*Osm.*»; *Ç. L.; P. d. C.*); **4.** Utun [?] (*Der: Konya*); **5.** Yıkım (*Der: Muğla, Haymana*). [Bak: Kaza, belâ, musibet.]

Afif, **1.** Arığ, arık [Temiz man.] (*Or.; D. L. T.; Rad. I.* «*Uyg., Şor., Leb., Sağ., Koyb., Kaç.*»); **2.** Sili, silik (*Rad. IV.* «*Or., Uyg., Kom.*»); **3.** Yığlıncı [?] (*Çul.*). [Bak: İffet, namus.]

Afitap, **1.** Gün, Güneş (*K.T.; T. D.*); **2.** Kuyaş (*Rad. II.* «*Şor., Leb., Kom., Çağ., Kar.*»); **3.** Kün (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Şems.]

Afiyet, **1.** Ayıklık [?] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **2.** Emiklik [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3.** Esenlik, İsenlik (*L. O.; B. T. L.* «*Osm., Kaz.*»; *Ç.L.*); **4.** Sağlamlık (*K. T.*); **5.** Sağlık (*D.L.T.; K.T.*).

—bulmak: **1.** Eyileşmek, İyileşmek (*K. T.*); **2.** Onalmak, Unalmak (*Muk.Ed.*); **3.** Onulmak (*Der: Avanos,* Konya, Nevşehir, Ankara, *Söğüt, Kozlu, Kütahya, Edirne, Bolu, Diyarbekir.*).

—olsun, Aşbolsun! (*Tuh.*);

Âgâh, **1.** Akkan (*Kur.İ.*); **2.** Ayık [Aklı başında, dikkatli man. (*L. O.; Rad. I.*)] (*T.D.*); **3.** Sak [Dikkatli, müteyakkız, anlayışı tam man.] (*T.D.; Rad.IV.*«*Uyg., Tel., Alt., Şor., Sağ., Koyb., Kır., Kaz., Krm.*»; *Der: Konya*); **4.** Uyanık (*K. T.*). [Bak: Vâkıf, Haberdar, Muttali.]

Âgaz [etmek], Başlamak (*K.T.; L. O.; Uyg.*«*İnd.*»). [Bak: İptidar.]

Ağnam [vergisi], **1.** Kapçur [?] (*Der: Ankara, Çankırı*); **2.** Saya [Yk: Saymak] (*T.D.; Der: Hadımköy*); **3.** Sayım [Resmen kabul olunan.]

Ağsan, **1.** Budaklar (*K. T.*); **2.** Çelki (*Der: Söğüt*); **3.** Çotak (*Der: Afyon*); **4.** Dallar, ağaç dalları (*K. T.*); **5.** Oğulduk [?] (*İd. Haş.*).

Ağustos, Piçen [Biçen?] ayı (*Rad. IV.*«*Tel.*»).

Aguş, **1.** Bağır [Asıl karaciğer demektir. Mec.] (*D.L.T.; Rad. IV.* «*Osm., Kır., Tür.*»); **2.** Döş (*Rad. III.* «*Osm.*»); **3.** Göğüs (*K. T.*); **4.** Koyun (*K. T.*); **5.** Kucak (*K. T.*). [Bak: Sine, Sadır (*Sadr*).]

Agyar, **1.** El, İl (*K.T.; L.O.; B.T.L.* «*Osm., Ad., Çağ., Uyg., Kaz.*»; *Der: Giresun, Çorum, Osmancık, Afyon, Ankara*); **2.** Özge (*K. T.; Ç. L.*); **3.** Yabancı (*K. T.*); **4.** Yat (*K.T.; Or.*).

Ahali, **1.** Boy [Bir kavmin ikinci derecedeki bölükleri, oymakları man. (*K.T.*).] (*Hurş.*); **2.** Budun [Millet, halk man. (*Rad. IV.* «*Or.*»)] (*D.L.T.*); **3.** El, İl [Millet, halk man. (*Rad. I.* «*Osm., Bar., Tub., Kaz.*») Çok kere «gün» ile birlikte

kullanılır.] (*Mir.; Bab.*); 4. El kün (*P.d.C.; Rad. II. «Sağ., Uyg.»*); 5. Kara, Karaca [Avam man.] (*Müt.*); 6. Karabudun [Avam man.] (*Uyg. «T. T. II., İnd.»*); 7. Kölmük(*Rad.II. «Kır.»*); 8. Yıl kün, [Yk: El kün] (*Oğ.*); 9. Yilü (*Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Halk, Millet, Cemaat, Tebaa]

Âhar, 1. Agduk [Yk: Ayru, ayruk] (*Enb.*); 2. Atın [?] (*B. T. L. «Uyg.»*); 3. Ayrı, - ca (*K. T.*); 4. Ayruk (*Der: Çanakkale*); 5. Başka, - ca (*K. T.*); 6. Irık (*L. N.*); 7. Özke, Özge (*Gev.*). [Bak: Diğer.]

Ahbap, 1. Berispek (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Bildik (*K. T.*); 3. Biliş (*Rad. IV. «Uyg., Krm.»*); 4. Bilişik (*Rad. IV. «Osm.»*); 5. Biliş tanış (*L.Ta.*); 6. Çeltek[?] (*Der: Adana, Kütahya*); 7. İynem [Ayna, İyne = Sevgili] (*Der: Aydın*); 8. Konşuk (*Rad. II. «Sağ.»*); 9. Sebük, Sevük (*Rad. IV. «Çağ., Uyg.»*); 10. Sevdik (*K. T.*); 11. Tanıdık (*K. T.*); 12. Uz [?] (*B. T. L. «Uyg.»*); 13. Yandaş (*P.d.C.; Ç. L.*). [Bak: Dost, Refik, Muhip.]

Ahdar (*ahzar*), 1. Gökçe (*Dede.*); 2. Yeşil (*K. T.*). [Bak: Ahzar.]

Ahenk, 1. Arındak [?] (*B. T. L. «Çağ.»*); 2. Çalgu, çalgı [hem musiki âleti, hem de ahenk man.] (*K. T.; Rad. III. «Çağ.»*); 3. Düzen (*K. T.; T.D.*); 4. Eğlence, Eğlenti (*K. T.*); 5. Ezgi [Nağme, lâhin man.] (*Kam.*); 6. Uyarlık (*Der: İstanbul*); 7. Uygunluk (*K.T.*).

—tar olmak, 1. Uygaşmak, Uylaşmak (*Raa.I.«Çağ.»*); 2. Uygun gelmek, - olmak (*K.T.*); 3. Uymak [Birbirine -] (*K.T.*).

—siz, 1. Düzensiz (*K.T.; Bian.*); 2. Uygunsuz (*K.T.*).

—sizlik, 1. Düzensizlik (*Bian.*); 2. Uygunsuzluk (*K. T.*).

Aheste, 1. Ağır (*K.T.*); 2. Amul (*Müt.*); 3. Anıl (*Mir.; Kur. A.*); 4. Anul (*Süh.; Ferh.*); 5. Argın, Argun, Arkın, Arkun [Yorgun, bitap man.] (*T.D.; Süh.; Müh.; Muht.; Der: Sıvas, Of*); 6. Bölek (*T.D.; L.N.; Muht.*); 7. Iğıl (*Der: Gümüşane*); 8. Ilgıt (*Der: Eskişehir, Urfa, Malatya, Tokat, Gümüşane, Konya, Afyon, Ereğli, Avanos*); 9. Imıl (*Müt.*); 10. Savsa (*L.O.*); 11. Yap (*L.O.; T.D.*); 12. Yavaş (*K.T.; T.D.*).

—aheste, 1. Ağır ağır (*K.T.*); 2. Arkun arkun (*Muht.*); 3. Imıl ımıl (*Der: Avanos, Kırşehir*); 4. Inıl ınıl (*Der: Lâpseki*); 5. Yap yap (*Kur.A.*); 6. Yavaş yavaş (*K.T.*).

—olarak, 1. Anılcak (*Kel.Muht.*); 2. Arkuncak (*Muht.*); 3. Yavaşça, yavaşçacık (*K.T.*).

Ahfat, 1. Orunlu (*Ç.L.; P.d.C.*); 2. Torunlar (*K.T.*); 3. Uruğ (*Oğ.*). [Bak: Evlât.]

Âhir, 1. Bitirim (*K. T.*); 2. Son (*T. D.; K.T.; Tuh.*).

Ahîr, 1. Sonragı (*Kur. B.*); 2. Sonraki (*K. T.*); 3. Soncul (*Der: Çorum*); 4. Sonuncu (*K. T*).

Ahîren, 1. Bu uçruda (*P.d.C.*); 2. En son, en sonra (*K.T.*); [Bak: Nihayet, Münteha, İntiha.]

Ahiret, 1. Gidinki ajun [Acun, açun, ajun = Dünya, Gidilecek dünya man.] (*Kur.İ.*); 2. Ol ajun [Öbür dünya man.] (*Müh.*).

Ahiz (*Ahz*), **1**. Alış (*K.T.; T.D.*); **2**. Alma (*K.T.*).

—etmek, Almak (*K.T.*).

—i sâr, Öç alma (*K.T.; Uyg.* «*İnd.*»).

—ü ita, Alış veriş, alım satım (*K.T.*).

—ü ita etmek, Alış veriş etmek, alıp satmak (*K.T.*).

—ü girift etmek, Yakalamak (*K.T.*).

Ahlâf, 1. Arda (*Rad.I.*«*Uyg., Kır., Tel.*»); **2**. Gelecekler [... den sonra—] (*Der: İstanbul*); **3**. Gelikli (*Aybe.*);

«Kitingi, gelikli kişiler ara
Anun zikri tansuk ediz kalsu tip„;

4. Kinet (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **5**. Orçun, urçun [?] (Rad.I. de: Orcun =etraf, vilâyet «Çağ.», kudretli, azîm, çok nüfuslu «K. Kır.» man.] (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **6**. Sonrakiler (*Der: İstanbul*).

Ahlâk, 1. Buyan [?] (*Uyg.* «*T.T.I.*»); **2**. Kılık [Tıynet, huy man. Çağ: Kılığ] (*D.L.T.; Rad. II.*«*Uyg., Alt., Leb., Şor., Sağ., Küer., Kaz., Kır,. Krm.*»; *Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Kılınç (*D.L.T.; Hurş.*); **4**. Yoruk (*D.L.T.*).

—lı, 1. Onat (*Der: Biga*); **2**. Sağ gönüllü (*L.N.*).

—sız, 1. Bozuk (*K.T.*); **2**. Cılgısız (*Der: Malatya*); **3**. Inık [?] (*Der: Uluborlu*); **4**. Kötü (*K.T.*); **5**. Lepek [?] (*Rad. III.* «*Kır.*»); **6**. Meni bozuk [Yk: Minez = Karakter (*Rad. IV.* «*Kır.*»)] (*Der: Karaman*); **7**. Susruk [?] (*Der: Adana, Tekirdağ, Konya, Ayaslar, Isparta, Antalya, Nazilli*); **8**. Sürtük (*Az.*); **9**. Tülüngü (*Kam*); **10**. Türü [Karakteri fena man.] (*D.L.T.*); **11**. Yönsüz (*Mir.*).

—ı ifsat etmek, 1. Baştan çıkarmak (*K.T.*); **2**. Bozmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Huy, Tabiat, Mizaç, Haslet, Maneviyet.]

Ahmak, 1. Alan (*Rad. I.* «*Leb.*»); **2**. Alık (*K. T.*); **3**. Alu (*Y. E.*); **4**. Angut, Ankut [Kök: an. Yk: anla.] (*Der: Manisa, Sıvas, Tokat, Ereğli*); **5**. Anra [anlayışsız man.] (*L. Ta.*); **6**. Bön (*K. T.; Kara.; Bürh.; Muht.*); **7**. Cermes (*Rad. IV.* «*Kır*»,); **8**. Endik (*D. L. T.*); **9**. Epesek (*Der: Bolvadin*); **10**. Kangırı (*Rad. II.* «*Bar.*»); **11**. Keşe (*Rad. II.* «*Kır.*»); **12**. Mank [Kocaman, iri man.] (*Der: Dörtyol*); **13**. Mankafa [Koca kafalı man.] (*K. T.*); **14**. Menrevü (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **15**. Salak (*K. T.; Der: Ordu*); **16**. Samrama (*Der: Nallıhan*); **17**. Sangama (*Der: Çankırı*); **18**. Sangı (*Kara.*); **19**. Santır (*Der: Muğla, Avşar, Niğde, Isparta, Kırşehir*); **20**. Savurşuk (*Tuh.*); **21**. Seme (*Kara.*); **22**. Sibiz (*D. L. T.*); **23**. Uya (*T. D.; Muht.*); **24**. Yalgu (*D. L. T.*).

—lık, 1. Bönlük (*Kam.*); **2**. Keşelik (*Rad. II.* «*Kır.*»).

—laşmak, 1. Alıklaşmak (*K. T.*); **2**. Bönsümek (*K. T.*).

Ahmak ahmak bakmak, 1. Bön bön bakmak (*K. T.*); **2**. Sanıtmak (*Der: Niğde, Yozgat, Avanos*). [Bak: Aptal, Budala, Ebleh, Sersem, Hamakat, Belâhet.]

Ahmal (*ve eskal*), Ağırlık (*K. T.*). [Bak: Hamule, eskal.]

Ahsen, 1. Gökçek (*Kam. Kur. A.*); **2**. En güzel, pek güzel, çok güzel (*K. T.*); **3**. İzgürek (*Kur. İ.*). [Bak: Lâtif, eltaf, hasna.]

Ahşa, 1. Bağır, bağırsak (*Bian.*); 2. Böğür içi (*Muk. Ed.; Mus.Es.*); 3. Barsaklar (*K. T.*); 4. Çöz (*Der: Kilis, Samsun, Mersin, Çanakkale*); 5. İçeği (*K. T.*); 6. İçirik (*T.D.; Der: Bolu, Kayseri, Kütahya, Konya*). [Bak: Em'a.]

Ahşap, 1. Ağaç (*K. T.*); 2. Arşak [?] (*T. D.*); 3. Tahta (*K. T.*).

Aht (*ahit*) [Taahhütten], 1. Ant (*K. T.; Rad. I. «Uyg., Çağ., Kaz. Kır., K. Kır., Kar., Krm.»*); 2. Bacığ (*Kur.İ.; D. L. T.*); 3. Bıcgaz (*D. L. T.*); 4. Savrın (*Rad. IV. «Çağ.»; P. d. C.*). [Devir manasına] Gün (*K. T.*).

Ahdetmek, 1. Andiçmek(*K.T.; Dede.*); 2. Söz vermek (*K. T.*): 3. Söz berkitmek (*Ça. Ma.*).

Ahtlaşmak (*Ahitleşmek*), 1. Antlaşmak (*Bab.; Bian; T. D.*); 2. Bekleşmek (*D. L. T.*).

—şiken, 1. Antbozan(*Der:İstanbul*); 2. Kıyıcan (*Rad.II. «Alt.»*).

—şikenlik etmek, 1. Antbozanlık etmek (*Der: İstanbul*); 2. Ant bozmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Taahhüt, Yemin, Devir, Zaman, Muahede, Mukavele, Hulf.]

Ahu, 1. Arkar(*D.L.T.*); 2. Ceylan (*T.D.*); 3. Elik (*Rad.I. «Alt., Tel.,Leb.,Soy., Küer., Şor., Koyb., Kaç., Sağ., Kır., K. Kır.»; Der: Ayaş, Bartın, Tirebolu, Sinop, Bursa, İnebolu, Sıvas, Bolu*); 4. Geyik, Giyik (*K.T.*); 5. Kuralay (*M. M.*); 6. Maral (*Rad. IV. «Uyg. Çağ., Sart., Tür.»; Ma.; Der: Bayburt*). [Bak: Gazal.]

Ah [ve enin, - ve figan, - ve zâr], 1. İnleme, İnilti (*K. T.*); 2. İnü (*L.N.*);

—etmek, 1. Bozulamak (*Der: Niğde, Avanos*) 2. Buzulmak (*San.*); 3. Göğüs geçirmek (*K. T.*); 4. Göğüs ötürmek (*Muht.*); 5. İç çekmek (*K. T.*); 6. İnlemek, İnildemek (*K. T.*); 7. Kakşımak (*Rad. II. «Tel.»*). [Bak: Enin, Figan, Zâr, Feryat.]

Ahval, 1. Kur [Kuşak, kemer, mertebe, sıra, akran ve emsal, etraf, silâh, zaman... manalarında müşterek.] (*Rad. II. «Çağ, Uyg., Or., Tar.»*); 2. Sıltu (*Rad. IV. «Tel.»*). [Bak: Hâl, Zuruf.]

Ahzar, [Bak: Ahdar.]

Aile, 1. Arda [«Art» tan. Bak: Ahlâf,] (*Rad. I. «Kır., Tel., Uyg.»*); 2. Bark [Asıl yapı demektir (*Rad. IV. «Or.»*) Ev ile birlikte aile manası alır] (*T. D.*); 3. Çoluk, çocuk (*K. T.*); 4. Ev, Ev bark (*K. T.*); 5. Evdeş [Bir evde oturanlar man.] (*Der: Eğirdir*); 6. Hazan (*Ç. L.; P. d. C.*); 7. Kök [Nesil, menşe man.] (*İd.*); 8. Oba (*B. T. L. «Osm., Ad., Çağ.»*); 9. Ocak (*K. T.; Dede.; Ata.; P. d. C.; Müt.*); 10. Oğuş (*Uyg. «P. P.»*); 11. Omağ, Omak [Irk, nesil, akraba, kabile man.] (*P. d. C.*); 12. Oymak [Kabile man.] (*Der: Karahisar, Kütahya, Malatya, C. A.*); 13. Öbelik [Obalık = Oba ehli] (*Rad. I. «Şor.»*); 14. Öyür [Yk: öy = ev] (*Bal.*); 15. Pile (*Rad. IV. «Tel.»*); 16. Tos [Asıl, nesil, menşe man.] (*Rad. III. «Çağ.»*); 17. Urug, Uruk [Akraba, soysop man.] (*B. T. L. «Çağ.»*); 18. Yotaz, Yutaz (*Or.*).

—ce, Evce, Evcek (*Der: Bolu*)

—sine merbut, Evcimen (*Der: İstanbul*).

—şubesi, Tire (*P. d. C.; Ç. L.*).

—teşkil etmek, Barklanmak (*Rad. IV. « Osm. »*); [Bak: Familya].

Ait, **1**. İlişikli (*K. T.*); **2**. Sanlık (*Uyg. « Usp., İnd. »*); **3**. Teyiş, Tiyiş, Tiyis (*B, T. L. « Kaz. » Rad. III. « Kaz., Kır.»*); **4**. Yedinik (*Rad. III. « Alt. »*).

—olmak, Tiyismek (*Rad. III. « Kır. »*). [Bak: Dair, Müteallik, Mensup, Mahsus, Mütedair, Raci.]

Akabe, **1**. Aşıt (*T. D.*); **2**. Korkulu geçit (*K. T.*).

Akamet, **1**. Kısırlık (*K. T.*); **2**. Tuvluk [Yk: Tuv = doğ. Tuvduk = hemşire (*Rad. III. «Kar.»*)] (*Kar.*).

—e uğramak, **1**. Bağlanmak (*Der: İstanbul*); **2**. Kısırlaşmak (*K. T.*); **3**. Yozamak (*D. L. T.*).

Akdem, **1**. Erterek, İrterek (*B. T. L. «Çağ.»*); **2**. Önce (*K.T.*); **3**. Öndün (*Bürh.*); [Bak: Evvel, Mütekaddim.]

Akıl [Akl], **1**. An (*T. D.; B.T.L. «Osm.»*); **2**. Ang [Zekâ, anlayış man.] (*Rad. I. «Ad., Kaz., Krm.»*); **3**. Anlayış, anlama (*K. T.*); **4**. Arga [Aklı selîm, ihtiyaç, çare, yardım man. Yk: Arka] (*Rad. I. «Alt., Tel., Şor., Küer., K. Kır., Çağ.»*); **5**. Ay [Zekâ, anlayış, kaide, izah, mana, muhteva man.] (*Rad. I. «Alt.»*); **6**. Ayla (*Rad. I. «Kır.»*); **7**. Baş [mec: «Başım yerinde değil»]; (*K. T.*); **8**. Biliğ, Bilik [ilimden teşmilen] (*D.L.T.*); **9**. Bilgü (*Rad. IV. «Çağ.»*); **10**. Böğüş (*Uyg. «U. II.»*); **11**. Düşünme (*K.T.*); **12**. Es (*Or.; Uyg. «Usp.»; Rad. I. « Tel., Alt., Leb.»; M. M.*); **13**. İs (*Rad. I. «Çağ., Uyg.»; Or.; L. O.; P. d. C.; Ç. L.; B.T.L. «Uyg., Kaz., Çağ.»*); **14**. Kapar (*Rad. II. «K. Kır.»*); **15**. Kıygı (*Rad. II. «Kır»*); **16**. Ok (*Kur.İ.; B.T.L. «Uyg.»*); **17**. On, Ön (*B. T. L. «Çağ.»*); **18**. Oy (*Rad. I. «Uyg.»*); **19**. Öğ, Ök (*Rad. I. «Uyg.»; T. D.; B. T. L. «Osm., Uyg.»; Müh.; Uyg. « İnd., P. P., U. II.»; Tef.; Müt.; Muht.*); **20**. Sağ (*D. L. T.*); **21**. Sağış (*Rad. IV. «Kır., Sağ., Tel., Leb., Şor.»; B.T.L. «Uyg.»*); **22**. Sime, Süme (*Rad. IV. «Sağ., Tel., Şor.»*); **23**. Uğuk (*Rad. IV. «Uyg.»*); **24**. Us (*Tef.; Y. E.; Uyg. «O. Q.»; D. B.; Mif.; B. T. L. «Osm., Uyg.» P. d. C.; Ç. L.; L. O.; T. D.; Dede.; K. T.; Ah. H.; Müt.; Der: Çorum, Söğüt, Kars, Bolu*); **25**. Uz (*Oğ.*); **26**. Üğ (*Y. E.*); **27**. Ük (*D. L. T.*); **28**. Zerey (*Rad. IV. «Kır.»*).

—lanmak, **1**. Usaymak (*Rad. I. «Kar.»*); **2**. Uslanmak (*K. T.*); **3**. Usukmak (*Der: Niğde, Ankara, İçel, Karaman*); **4**. Üğlenmek (*D. L. T.*).

—landırmak, Uslandırmak (*K. T.*)

—lı, **1**. Anlayışlı (*K. T.*); **2**. Bökü (*D. L. T.*); **3**. Çeçen, Çiçen (*B. T. L. «Çağ.»; Müt.; Der: İzmir*); **4**. Çelen (*Der: Bolvadin, Afyon, Sivrihisar, Konya, Kırşehir, Ereğli*); **5**. Ece [Kadın için] (*Der: Diyarbekir, Bilecik, Adana Kocaeli, Antalya, Çorlu, Söğüt*); **6**. Eke (*Der: Ankara, Karahisar, Zile, Çonkırı, Adana, Darende, Gümüşane, Giresun, Erzincan*); **7** Kıyga (*Rad. II. «Şor., Sağ.»*); **8** Köğüstü (*Rad. II. « Tel., Alt.»*)

9. Onat (*Muht.*); **10**. Oskan (*Der: Balıkesir*); **11**. Öge, Öğe (*D. L. T.; Müh.*); **12**. Öklü (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **13**. Öklük (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **14**. Öktülmüş (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **15**. Sak (*T.D.*); **16**. Us ısı (*Kur. A.*); **17**. Uslu (*K. T.*); **18**. Varışlı (*K.T.*) [Bak: Âkil.]

—Sız, **1**. Anlayışsız (*K.T.*); **2**. Beyinsiz (*K. T.*); **3**. Köngülsüs [Yk: gönülsüz] (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Könülçök (*Rad. II.* «*K. Kır.*»); **5**. Öğsüz (*Uyg.* «*İnd., U. II.*»); **6**. Samarık (*Der: Kayseri*); **7**. Saran (*Rad. IV.* « *Osm., Tar.*»); **8**. Varışsız (*K. T.*).

—ı başına gelmek, **1**. Ayılmak (*T. D.*); **2**. Öğlenmek (*Uyg.* «*P. P.*»); **3**. Öğü dirilmek (*Hurş.*)

—ı kaybolmak, **1**. Ökü yayımak (*Cal.*); **2**. Ussu azmak (*Muht.*). **— ını kaybetmek,** **1**. İrilmek, Irılmak (*D.L.T.*); **2**. Kendinden geçmek (*K. T.*); **3**. Ögsiretmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Şaşalamak, Şaşırmak (*K.T.*); **5**. Tınsıramak (*Uyg.* «*İnd.*»).

[Bak: Zekâ, Feraset, Dirayet, İdrak, Muhakeme, İzan, Huş, Âkil, Zeki, Müdrik.]

Akıbet, **1**. Bitim (*Der: Denizli*); **2**. Hele [Zarf: «hele geldi»] (*K.T.*); **3**. Son (*K. T.*); **4**. Sonuç (*Ah. H.: Ferh.; Der: Afyon*):

«Veger kimseden kişi götüre güç
Anın adı gayretsiz olur sonuç»
[Ferh.]

[Bak: Nihayet, Netice.]

Akide, **1**. İnan [İtimat, kanaat, itikat man.] (*B. T. L.* « *Osm.* »; *K. T.*); **2**. Nom [Din, şeriat, millet man. « Tanrı nomu = Allahın şeriati. » D. L. T. Çinceden geldiğini yazıyor.] (*D. L. T.*) [Bak: İman, kanun, şeriat, din.]

Âkıl, **1**. Açık göz (*L. O.*); **2**. Anlayışlı (*K. T.*); **3**. Ayık [Sarhoşluk veya baygınlıktan ayılmış, kendine gelmiş (*K. T.; L. O.*) manalarına geldiği gibi, müteyakkız, mutedil (*Rad. I.*) hüşyar, açık göz, aklı başında (*L. O.*) manalarına da gelir.] (*T. D.*); **4**. Bilge (*B. T. L.* « *Uyg.* »; *Or.*; *Uyg.* «*Usp.*, *İnd.*»); **5**. Bügü (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **6**. Düşünceli (*K. T.*); **7**. Eke (*Der: Adana, Ankara*); **8**. İdgü, İzgü (*B. T. L.* « *Çağ., Kaz.*»); **9**. Ukuşlu (*Muht.*); **10**. Usluğ [uslu] (*Oğ.*); **11**. Uslurak (*Muht.*); **12**. Varışlı (*K. T.*).

—âne hareket etmek, Eplemek [Tanzim etmek (*Ç. L.*), tecrübe ve mülâhaza etmek (*L. O.*) man.] (*Rad. I.* « *Uyg.*, *Çağ.* »). [Bak: Akıllı.]

Akile [Karhai], Yenirce (*K. T.*; *B. T. L.* «*Osm.*»). [Bak: Karha.]

Akîm, **1**. Cor, Çor [Cor=şakacı, güldürücü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); Çor=Köle, aşağı (*Rad. II.* «*K. Kır.*»)man.](*Der: Ayıntap, Bayburt*); **2**. Eremik [Erem =doğurmamış (*Rad.I.* «*Tel.*») Arapça «haram» dan mı?](*Rad. I.* «*Tel.*»); **3**. Kısır (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.; Tuh.*); **4**. Tuv [Yk: Tuv = düşük, düşen yavru (*Rad. III.* «*Kaz*»), Tuvun = cinsi bozuk kısrak (*Rad. III.* « *Osm.*».] (*Kur. İ.; Tuh.*); **5**. Tugun (*Kur. İ.*); **6**. Tugur [Doğurmaktan kesilmiş man.] (*Rad. III.* «*Kır.*»); **7**. Verimsiz (*Der: İstanbul*); **8**. Yoz [Cinsi bozulmuş, müterreddi man.] (*Der: Erzurum, Konya*); **9**. Yü-

-gürtmeç (*Der: Avanos, Ankara, Haymana, Ereğli*). [Bak: Akamet.]

Akis [Aks], **1**. Çarpma (*K.T.*); **2**. Dönme, tersine dönme (*K.T.*); **3**. Vurma [«ağaçların suya vurması»] (*K. T.; T. D.*).

Ber—, [Bak: Ber.]

Bil—, [Bak: Bi.]

Aksetmek, **1**. Altüsetmek(*K.T.*); **2**. Cangırtmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çağışlamak (*Der: Denizli*); **4**. Çarpmak (*K.T.*); **5**. Dönmek, Tersine dönmek (*K.T.*); **6**. Vurmak (*K.T.*); **7**. Yankulamak [Ses hakkında] (*K.T.*); **8**. Yurtarmak (*Muk. Ed.*).

—ettiren, Yanratgaç(*Müt.*).

—ettirmek, Yanratmak (*Müt.*).

Aksi, **1**. Karadamak [Ters, anut man.](*Der: Denizli, Edremit*); **2**. Kışık (*Met.*); **3**. Nacır [?] (*Der: Burdur, Konya*); **4**. Sakar (*K.T.; Der: Kırşehir*); **5**. Ters (*K.T.; T.D.; Uyg. «İnd»; Der: Bolu*); **6**. Tetrü (*Rad. III. «Uyg.»; Uyg. «İnd.»*); **7**. Yagas (*Der: Seyhan, Bolu, Ankara, Kırşehir, Kilis*); **8**. Yanaz, Yanız (*K.T.; Der: Adana, Dörtyol, Seyhan, Kars, Niğde, Mersin, Osmaniye, Yozgat, Kırşehir, İçel, Ankara*); **9**. Öneği, Üneği [İnatçı man.] (*Der: Niğde, Konya*).

—leşmek, İgenmek (*D.L.T.*).

—lik, **1**. Üneğülük (*Kam.*); **2**. Terslik, Yanazlık (*K.T.*).

—ne, **1**. Çüyre (*Bal.*); **2**. İnçip (*Uyg. «İnd»*); **3**. Tersine (*Der: İstanbul*).

—sada, **1**. Banga (*Der: Ordu*); **2**. Cangırık (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Caran (*Rad. IV. «Çağ.»; P.d. C.; Ç.L.*); **4**. Uy (*T.D.*); **5**. Yangı, Yangu (*P. d. C.; Ç. L.; Der: Seyhan, Fethiye*); **6**. Yanılanış (*Rad. III. «Alt., Tel.»*; **7**. Yankı, Yanku (*K.T.; Kam.; Bian.; Uyg. «İnd.»; Rad. III. «Osm., Çağ.»; Kara.; Bürh.; T. D.; Rab.; Ata. Der: Bursa, Seyhan, Fethiye*); **8**. Yanu (*T.D.*).

—sada vermek, **1**. Çagışlamak (*Der: Denizli*); **2**. Tığrılmak (*Müh.*); **3**. Yangılanmak, Yangulanmak (*Der: Adana, Osmaniye, Ordu*); **4**. Yankılanmak, Yankulanmak (*Bürh.; Bian; K. T.; Der: İskenderun*).

—zıya, Küznek (*Uyg. «İnd.»*).

—hasıl olmak, Ildırmak (*Der: Konya*).

—takdirde, Yoksa [«İyi ki geldi, yoksa fena olacaktı.»] (*K. T.*) [Bak: İnikâs, Zıt, Muannit, Makûs, Makes, İnat, Taannüt, Sada, Münakis, Hilâf.]

Akit [Akd], **1**. Bağ (*K. T.*); **2**. Bağlantı (*Der: İstanbul*); **3**. Düğüm (*Der: İstanbul*).

Akdetmek, **1**. Bağlamak (*K. T.; Rad. IV. «Osm.»*); **2**. Bamak (*D. L. T.*); **3**. Bekitmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Düğmek (*L. O.; D. L. T.*); **5**. Düğülmek (*D. L. T.*); **6**. Düğümek (*İd.*); **7**. Düğümlemek (*Der: İstanbul*); **8**. Tüğmek (*Kur. İ.*).

Akort [Accord], Düzen (*Ma.; Kara.*).

—etmek, **1**. Düzenlemek (*Der; Edirne*); **2**. Düzmek (*Ma.*).

—lu, **1**. Alışkın (*Kara.; Der: Avşar*); **2**. Yatkın, Yatkun (*Rad. III. «Çağ.»*).

Akraba, **1**. Adanaş (*M. M.*); **2**. Eğe (*Der: Trabzon, Diyarbekir, Malatya*); **3**. Hısım (*K. T.; B. T. L. «Osm.»*); 4. İçer-

tiler (*Der: Ermenak*); **5**. Ilgı (*Der: Bursa*); **6**. Kab (*D. L. T.*); **7**. Kadaş (*Uyg.* «*İnd.*»); **8**. Kayaş (*T. D.; P. d. C.; Ç. L.; Rad. II.* «*Çağ.*»; *Rab.*); **9**. Kayın, Kazın (*D. L. T.*); **10**. Oğuş, Uğuş (*T. D.; Or.*); **11**. Oma, Omağ, Omak [Aile, nesil, soy man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **12**. Omrak, Omrav (*Tuh.*); **13**. Özden (*Müt.*); **14**. Sınar (*K. T.; Rad IV.* «*Osm.*»; *Der: Kozan, Adana, Çorum, Avanos, Ankara, Konya, Kastamonu, Kocaeli, Mersin, Seydişehir*); **15**. Soy, Soy sop (*K. T.*); **16**. Şaru, Şora (*Tuh.*); **17**. Toğmuş (*Uyg.* «*Usp.*»); **18**. Törögön (*Rad. III.* «*Alt., Tel.*»); **19**. Tuğan (*Rad. III.* «*Kır.*»); **20**. Tuskan (*Rad. III.* «*Kır.*»); **21**. Tuvgan (*Der: Ilgın*); **22**. Uruğ, Uruk [Nesil, Soy sop man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*» *P. d. C.; Ç. L.; Muht.*); **23**. Urukkayaş [Soy sop man.] (*Ç. L.; P. d. C.*); **24**. Yabuk, Yabguk, Yağuk, Yavuk (*Muk. Ed.; T. D.; D. L. T.; Hurş.; Muht.*).

—lık, **1**. Hısımlık (*K. T.*); **2**. Kan yakınlığı (*Der: İstanbul*); **3**. Töröl (*Rad. III.* «*Tel., Alt., Şor., Kumd.*»); **4**. Tuğum (*Rad. III.* «*Bar.*»). [Bak: Karabet, Sıhriyet, Ekarip.]

Akran, **1**. Arkadaş (*K. T.*); **2**. Başdaş (*Bab.; Kab.; T. D.*); **3**. Bektaş, Bikteş (*T. D.; Mus. Es.*); **4**. Dendeş (*Ah.*); **5**. Eş (*K. T.*); **6**. Koşdaş (*Muht.*); **7**. Kurdaş (*Bab.; Müt.*); **8**. Öğür, Övür, Öyür (*T. D.; Müt.; Der: Mersin, Konya, Manisa*); **9**. Sınar (*K.T.; Cal.; Der: Mersin, Konya, Avanos, Kırşehir*); **10**. Tay (*Muht.; Der: Gazi Antep, Maraş, Çankırı, Erzurum, Kars*); **11**. Taydaş (*Der: Ankara, Kırşehir, Balıkesir, Bayburt, Sıvas, Maraş, Mersin, Konya, Avanos*); **12**. Tintaş (*Muk. Ed.*); **13**. Yanaşık (*Der: Konya.*); **14**. Yaşdaş (*Çul.*).

—muamelesi etmek, **1**. Arkadaşça davranmak (*K. T.*); **2**. Bir tutmak (*K. T.*); **3**. Taysınmak (*Der: Avanos, Kırşehir*). [Bak: Emsal, Hemsin, Refik, Rüfeka.]

Akrep, **1**. Böyü, Büyü (*Der: Avanos, Trabzon, İzmir, Afyon*); **2**. Çayban (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **3**. Çayan (*D. L. T.; Rad. III.* «*Çağ.*»; *L. Ta.; Müh.*); **4**. Çiyan (*Tef.; Tuh.; Müh.*); **5**. Kuyruğu örü, Kuyruköru (*Çul.; Bab.; Muht.; Der: Konya, İçel, Kastamonu, Amasya*).

Aksâ, **1**. Iragrak (*Kur. B.*); **2**. Sınar [?] (*Kur. İ.*); **3**. Şır (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Ucra, Ucrak (*K. T.*).

—yı şark, Irak doğu (*Müt.*).

Akur, **1**. Esirik [Sarhoş man.] (*Der: Biga*); **2**. Kudurgun (*Cal.*); **3**. Kudurmuş, Kuduz (*K. T.*) **4**. Ur [?] (*B. T. L.* «*Çağ.*»).

Alâ, **1**. Ar (*B. T. L.* «*Yak.*»); **2**. İyi, Güzel (*K. T.*); **3**. Oflaz, Uflaz, (*T. D.; Der: Bolu, Tosya, Yozgat, Gazi Antep*); **4**. Yakşı (*Uyg.* «*O. Q.*»); **5**. Yavuz (*K. T.*); **6**. Yeğ, Yen (*Rad III.* «*Osm., Or.*»; *Der: Seyhan*); **7**. Yek (*Rad. III.* «*Uyg.*»).

Aliyyül—, **1**. Daha yüksek, en yüksek, en güzel, en iyi, çok iyi, çok güzel (*K. T.*); **2**. Ertenü (*Or.; Rad. II* «*Or.*»).

Alâ, Göre, Üzerine (*K. T.*). [Aşağıdaki tabirlerin ilk cüzüdür.]

—eyyihal, 1. Nasıl olsa (*K.T.*); Nasıl olursa olsun (*K. T.*).

—küllihal, 1. Elden geldiği kadar (*K.T.*) ; 2. Oldukça (*T.D.*).

—halihi, Olduğu gibi (*K. T.*).

—halihi terketmek, 1. Boşlamak (*L.O.*); 2. Olduğu gibi bırakmak (*K. T.*).

—meleinnas, Açıkta gözönünde (*K. T.*).

—meratibihim, Sırasıyle(*K.T.*).

Aleddevam, 1. Aartsız arasız, Geceli gündüzlü, Süreklice(*K.T.*) ; 2. Bir düzüye (*K. T.*); 3. Birteviye (*Der: İstanbul*) ; 4. Dara(*Ç. L. ; P. d. C.*) ; 5. Tutaşı(*D.L.T.*).

Alelâcayip, [Bak: Acayip.]

Alelâcele, 1. Şıpandak (*Der: Ordu*); 2. Şippadak(*Der: İstanbul*) ; 3. Terk (*D. L. T.*) ; 4. Yalapşap (*Der: İstanbul, Muğla, Bolu, Edirne, İzmir*) ; 5. Tez, Tez elden (*K.T.*); 6. Yelyepelek (*Der: İstanbul*) ; 7. Yelyeperek (*K. T.*). [Bak: Acele.]

Alelâmya, 1. Kör körüne(*K.T.*); 2. Körlemeden (*G. D.*; *Der: Gazi Antep*); 3. Kutursu (*Der: Denizli*).

Alelekser, 1. Çoğu, en çoğu (*K. T.*).[Bak: Ekseriya.]

Alelgafle, Apansız, Apansızın (*K. T.; T. D.*).

Alelhusus, 1. Ağrak (*Uyg.* «*İnd.*») 2. Ayrıca (*K. T.*); 3. Başkaca (*Müt.*) ; 4. Hepsinden üstün, hepsinden artık, hele (*K.T.*). [Bak: Bilhassa, Hassaten.]

Alelinfirat, 1. Ayrı ayrı(*K.T.*); 2. Birer birer (*K. T.*); 3. Teker teker (*K.T.*). [Bak: Münferiden.]

Alelıtlak, Bağlanmıyarak (*K.T.*).

Alelkaide,—Alelûsul, Yoluyle (*K.T.*). [Bak: Kaideten, Usulen.]

Alerresi velâyn, Baş üstüne (*K. T.*).

Alessabah, Erkenden (*K.T.*).

Alesseher, 1. Tanlacak (*Fel.*); 2. Tanlayın (*Ç. L.; P. d. C.*).

Alesseviye, 1. Birbiri üstüne(*K. T.*); 2. Düzü (*Aybe*). [Bak: Mütesaviyen, seviyen.]

Alettahkik, 1. Dosdoğrusu(*Der: İstanbul*); 2. Gerçek olarak(*K.T.*). [Bak: Muhakkakan.]

Alettahmin, 1. Aşağı yukarı (*K.T.*); 2. Oranlama, Yoranlama (*Der: Yozgat, Ankara, Mersin, Bayramiç, Muğla, Mucur*). [Bak: Tahminen.]

Alettevali, Birbiri ardınca(*K.T.*)

Alâimi sema, 1. Abrak (*Tuh.*); 2. Alkım salkım (*Der: Bolu*); 3. Alkuşak (*Der: Akhisar*) ; 4. Allı gelin (*T.D.*) ; 5. Ebe kuşağı (*Der: Urfa*) ; 6. Ebem kuşağı (*Der: Ş. A., C.A., Şm. A., O. A.*) ; 7. Geşik, Gök kuşağı (*Der: Eğin*); 8. Kazan kulpu (*Der: Ordu*); 9. Tanrı kuşağı [Tanrı = gök] (*Der: İstanbul, Bursa*); 10, Tanrı köprüsü (*Der: Bursa*); 11. Tenri kuru [Kur = kemer] (*Rad. III.* «*Leb.*»); 12. Yağmur kuşağı (*Der: Tekirdağ, Gelibolu*); 13. Yeşil kuşak (*Der: Afyon, Balıkesir, Denizli, Muğla*); 14. Yılan salıncağı (*Der: Akseki*); 15. Yaygır (*Rad. III.* «*Tob.*»); [Bak: Kavsi kuzah].

Alâka, 1. Bağ (*K. T.*); 2. İlişik (*K.T.; Der: Gümüşane*); 3. İlinti

(*Der: Mersin, Karaman, Seydişehir, Afyon*); **4**. Koşukluk (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **5**. Pakat [Pak. «Uyg.» = bağ. «Intéressant» man.] (*Rad. IV.*«*Tel.*»); **6**. Sevgi (*K.T.*); **7**. Takanak, Takışık (*Der: Eskişehir*); **8**. Tav (*Ma.*).

—bahş, **1**. Kızıklı [?] (*Müt.*); **2**. Pakatlı (*Rad. IV.*«*Tel.*»).

—dar, **1**. Eli var [Zimethal man.] (*T.D.*); **2**. Sarlak [?] (*Der: Keşan*).

—dar olmak, **1**. Kızıksınmak [?] (*Müt.*); **2**. Komumak (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **3**. Tırnak ilmek, Kanca takmak (*Hurş.*); **4**. Tırnak iliştirmek (*Kam*).

—lanmak, **1**. Gönül ilişmek (*K.T.*); **2**. Ilıkmak [Yk: ısınmak] (*Müt.*); **3**. Pakattımak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); [Bak: Rabıta, Münasebet, Taallûk].

Alâmet, **1**. Anlık, annık [Tarlalarda hudut gösteren alâmet man.] (*Der: Bilecik, Bursa, Edirne, Silivri, Kırklareli, Biga, Hereke, İzmir, Ermenak, Çal.*); **2**. Beçkem [Muharebede yiğitlerin alâmeti farika olarak yaban öküzü kuyruğundan veya onu takliden ipekten mamul olmak üzere takındıkları şey.] (*D. L. T.*); **3**. Belge (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Belgi, Belgü (*D. L. T.; Kur. İ.; Uyg.* «*İnd., H. II.*»; *Rab.; Rad. IV.* «*Kar., Çağ., Kaz.*»; *Melh*); **5**. Bellik (*Der: Konya*); **6**. Bilgü (*D. L. T.; P. d. C.*); **7**. Bilik, Bilük (*B. T. L.* «*Osm., Ad., Çağ.*»; *Rad. IV.* «*Çağ.*»); **8**. Bilgilik (*K. T.; Der: Bergama*); **9**. Buğan [Sesli alâmet «signal» man. Buğa = değirmende işaret vermek için kullanılan bir boru (*Rad. IV.* «*Osm., Çağ.*»)] (*Oğ.*); **10**. Damga (*K. T.*); **11**. Düvek [?] (*Der: Bayazıt*); **12**. Em (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **13**. En, enek (*T. D.*); **14**. Irık [Yk: Ir = iz] (*Uyg.* «*İnd.*»); **15**. Is (*Muk. Ed.; L. O.*); **16**. İm (*D. L. T.*); **17**. İz (*L. Ta.*); **18**. Körküz (*Rad. II. ve IV.* «*Çağ.*»; *Uyg.* «*İnd.*»); **19**. Mede [?] (*Rad. IV.* «*Alt., Bar.*»); **20**. Önkü [?] (*Der: Isparta*); **21**. Pelek, peleği [Yk: belgi] (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **22**. Peldek (*Rad. IV.* «*Kumd.*»); **23**. Pilgi, Pildi (*Rad. IV.* «*Kumd., Tel.*»); **24**. Salık (*Rad. IV.* «*Osm. Çağ.*»; *P. d. C.; Ç. L.; Bian.*); **25**. Sığma (*Der: Rize*); **26**. Tamga (*Uyg.* «*O. Q.*»; *Müh.; T. D.*); **27**. Tap (*Ç. L.; P. d. C.; B. T. L.* «*Uyg.*»); **28**. Temtek, Temdek (*Rad. III.* «*Tar.*»); **29**. Tevmiş (*Rad. III.* «*Bar.*»); **30**. Tutu [Delil, huccet, rehin; teminat man.] (*Müt.; Der: Antalya*); **31**. Um [Yek: em - im.] (*Dede.*). [Bak: Âraz, beyyine, işaret, marka.]

Alem, **1**. Bayrak (*K.T.*); **2**. Calay [Yk: Yalav] (*M.M.*); **3**. Sancak (*K. T.*); **4**. Tuğ (*Rad. III.* "*Çağ., Osm.*"; *D. L. T.; Uyg.* «*O.Q.*»); **5**. Urgu [?] (*Müh.*); **6**. Yalav [Yk: alev «flamme»] (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

—dar, **1**. Tuksavul (*Ba.*); **2**. Tukçı, Tuğcu (*Rad III.* «*Uyg.*»). [Bak: Liva, rayet.]

Âlem, **1**. Acun, Açun (*B. T. L.* «*Uyg., Çağ.*»); **2**. Azun (*Kur. İ.*); **3**. Elgün [Halk man.] (*Tuh.*); **4**. Orta (*Melh.*); **5**. Ortalık [Halk man. «Ortalık sevinç içinde»] (*T. D.*);

6. Yanluk (*Rad. III.* «*Uyg.*»); 7. Yirtünçü (*Uyg.* «*Ind.*»). [Bak: Cihan, Dünya, Kâinat.]

Alenen, 1. Açıktan açığa (*K.T.*); 2. Tuyana (*Rad. III.* «*Koyb.*»).

Alenî, 1. Açık (*Kar.*); 2. Göz önünde (*K. T.*).

Âlet, 1. Avadanlık (*K. T.; Der: Isparta, Silifke, Kayseri, Ankara, Aydın, Niğde, Eğirdir, Çorum, Sandıklı*); 2. Aygıt (*T. D.; Der: Çanakkale, Urfa, Elmalı, Karacabey*); 3. Cabılık [Yk: Yapılık] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Elulağı (*Der: Muğla*); 5. İtik [itmek = etmek kökünden mi?] (*Kur. İ.*); 6. Kayıt [Yk: Kayırmak = yapmak] (*Der: Ereğli,* «*Konya*»); 7. Kural, Kuran (*Rad. II.* «*Kaz., Tüm., Bar., Çağ.*»; *L. Ta.*); 8. Pusat [Silâh, kapkacak, cihaz man.] (*Rad. IV.* «*Osm.*»); 9. Savut [Takım man.] (*Kar.; Rad. IV.* «*Kar.*»); 10. Şay (*Rad. IV.* «*Bar.*»); 11. Takım(*K. T.*); 12. Tekiç [?] (*Muk. Ed.*); 13. Yepsel (*Rad. III.* «*Tel., Alt., Leb.*»).

—i harp, 1. Çeri yarağı (*Mif.*); 2. Yat yarağ (*K .T.*).

Alev*, 1. Alav (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *K. T.*); 2. Alev [Türkçe aslı olan «alav» ın galatı] (*K. T.*); 3. Calın, Çalkın [Yk: Yalkın, yalgın, yalın, yalım] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Örde (*Der: Seyhan*); 5. Ört (*Uyg.* «*İnd.*»); 6. Par (*Der: Giresun*); 7. Yalaf (*Der: Sinop*); 8. Yalaz, Yalazı (*Der: İstanbul, Edirne, Kütahya, Cebelibereket, Afyon, Bolu*); 9. Yalım (*Der: Avanos*); 10. Yalın (*Uyg.* «*İnd.*»; *Kar.; Müt.*).

—lenmek, 1. Çoğlanmak[Çoğ= kor, yanmış kömür] (*D. L. T.*); 2. Kaşkamak [Saçsız başın parlaklığı man.] (*Rad. II.* «*Çağ*»); 3. Yalınmak, yalınamak (*Uyg.* «*İnd.*»; *Fer.*).

Aleyh, Ters (*Met.*).

—te bulunmak, 1. Çakmak (*Der: Gazi Antep*); 2. Çekiştirmek, Geçmek, Kınamak (*K. T.; Kara.*); 3. Karamak (*Kara.;Der: Tekirdağı, Bursa, Çorlu, Polatlı, Kırşehir, Lâpseki*); 4. Koğalamak (*K. T.*); 5. Koğlamak (*Kara.*); 6. Kovu çekmek, Kov sokmak (*Der: Kula, Denizli, Manisa*); 7. Yeldirmek (*Der: Tekirdağ*).

—tarlık, Yağanç [Yk. yağı = düşman.] (*Müt.*).

—tarlık etmek, Yağanmak (*Müt.*). [Bak: Husumet.]

Âli, 1. Batuk [Yk: Büyük.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 2. Bedük, Pedük [Yk: büyük.] (*Rad: IV.* «*Uyg,*»); 3. Büyük (*K. T.*); 4. Ediz, İdiz (*T. D.; Müh.; Rab.; Uyg.*«*İnd.*»); 5. Eğüz (*Uyg.* «*İnd.*»); 6. Etiz (*Rad I.* «*Kom.*»); 7. İğüs, İkis, Ükis (*B. T. L.* «*Uyg*»); 8. Kopan [Yk: Kopmak =yükselmek.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *III.* «*Uyg.*»); 9. Örki (*Uyg.* «*İnd.*»); 10. Örük [Yk: Ör = yüksek mevki «*Çağ., Kır.*»; tepe «*Osm*»; Öre = yukarı «*Şor., Sağ.,Koyb., Tar., Kaç., Çağ.*» Örü = yukarı «*Osm., Çağ., Uyg.*»; (*Rad. I.*)](*B.T.L.*) «*Uyg*»); 11. Tong (*Rad.III*) «*Uyg.*»; *B. T.L.*«*Uyg.*»); 12. Tür[Tör,Tür= ihtiram mevkii (*Rad. I.* «*Uyg.*»)] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 13. Uca [Yk: yüce] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 14. Uğan(*Müh.*); 15. Ülgen[Teleütlerin en yüksek hayır ilâhı (*Rad.I.* «*Tel.*»)] (*B. T. L.* «*Çağ*»); 16. Ümük [?] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 17.

Üst (*K. T.*; *Kur İ.*); **18.** Yöney [?] (*Beh.*); **19** Yüce (*K.T.*; *Bab.*; *T.D.*; *Tef.*); **20.** Yüksek (*K.T.*).

—cenap, Gönlü yüksek, Yüksek gönüllü (*K. T.*).

—kadır,—şan, Değeri yüksek, Yüksek değerli (*K. T.*). [Bak: Bâlâ, Bülent, Celil, Ulviyet, Ulûvvü cenap.]

Alil, 1. Codar, Cudar. (*G. D.*); **2.** Çelpik [gözü çapaklı man. (*Rad. III.* «*Osm.*»)] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **3.** Çot (*Der: Avanos, Konya, Kayseri, Çankırı, Ankara, Niğde*); **4.** Çonak (*B. T. L.*«*Çağ*»); **5.** Düşkün (*K. T.*); **6.** İkçil [Hastalıklı man. (*Rad. I.*«*Uyg.*»)] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **7.** Koruk [Yk: Kur = kör (*Rad. II.* «*Kır*»)] (*Rad. II.*«*Bar.*»); **8.** Kör (*K. T.*); [Bak: Âmâ, Hasta, Malûl, Marîz.]

Alim, 1. Ata [mec.] (*T. D.*); **2.** Bahşı [Yk: Bakşı = Budist âlimi, muallim; Baksı = falcı, tabip (*Rad. IV.* «*Uyg.*, *Sart.*, *Çağ.*, *Tar*»)] (*Müh.*); **3.** Bilecen (*Der: Bergama, Giresun, Sıvas, Denizli, Malatya*); **4.** Bilge [Hakîm, âkıl «*sage*» man. (*Rad. IV.* «*Or.*»)] (*D.L.T.*; *Hurş.*; *Müh.*; *Uyg.* «*İnd.*, *Usp.*»; *Müt.*;*Der: Bayburt*); **5.** Bilgiç, Bilgiş [Bilgiç= bilgi taslıyan, âlimlik satan(*K.T.*)] (*Rad. IV.* «*Osm.*, *Kır.*»); **6.** Bilici (*Dede.*); **7.** Bilili (*Muht.*); **8.** Bilir (*K.T.*); **9.** Bilgicü, Bilikçi (*B. T. L.* «*Uyg*»); **10.** Bilikli, Biliklik (*D.L. T.*; *B. T. L.* «*Uyg.*»); **11.** Bilgili, Okumuş(*K.T.*); **12.** Biliklik,Bilimlik, (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **13.** Böğü, Bökü (*D.L.T.*; *Uyg.* «*Usp.*, *U.II.*, *Suv.*»); **14.** Büğü (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **15.** Çavlı, Şavlı (*Tuh.*); **16.** Çelebi (*P. d. C.*; *L. Ş.*); **17.** Danışman [Yk: danışmak. « Danişment» ten mi?] (*İd. Haş.*; *Y. E.*); **18.** Eke (*Der: Yozgat, Niğde, İskilip*); **19.** Erdem eyesi [Hüner ve san'at ehli man.] (*T. D.*); **20.** Kam [Şaman(*Rad.II.* «*Uyg.*, *Tel.*, *Alt.*, *Leb.*, *Şor.*, *Sağ.*, *Koyb.*, *Soy.*, *Kaç.*, *Küer.*») ve tecrübeli tabip, sihirbaz, (*P. d. C.*) man.] (*Ç. L.*); **21.** Okuklu=Okuşluk [Tahsil görmüş man.] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **22.** Öylü [Akıllı man.] (*T. D.*); **23.** Tanırgan (*T.D.*). [Bak: Allâme, Hakîm, İlim, Malûmat.]

Allah, 1. Asragucu [Yk: Esirgeyici. Hâfız man.] (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **2.** Baya, Beya [Kadîm man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **3.** Bayat [Kadîm man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*, *Uyg.*»; *Deş.*; *B. T. L.* «*Uyg.*»); **4.** Beyribar [Kadîm man.] (*P. d. C.*; *Ç. L.*); **5.** Çalap (*K. T.*; *Dede.*; *Rad. III.* «*Osm.*»; *Müt.*, *Der: Çeşme, Yozgat, Ankara, Niğde, Afyon*); **6.** Çelep (*P. d. C.*; *Ç. L.*); **7.** İdi [Sahip man.] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **8.** İke, İte [?] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **9.** İtçi [?] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **10.** İye (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **11.** İzi [Sahip man.] (*Kur. İ.*; *Ç. L.*); **12.** Kutkaruçu [Yk: Kurtarıcı. Gaffar man.] (*Rad. II.* «*Tel.*, *Tob.*»); **13.** Münkü [Baki, ezelî man.] (*P. d. C.*); **14.** Oğan, Oğun (*Rad. I.* «*Çağ.*, *Uyg.*»; *B. T. L.* «*Çağ.*, *Kaz.*»; *P. d. C.*; *Ç. L.*; *T. D.*; *Der: Malatya, Trabzon, Niğde, Kilis*); **15.** Okan, Okkan (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **16.** Tanrı (*K. T.*; *Rad. III.* «*Osm.*»); **17.** Tenri [Gök, sema man. Kazan lehçesinde «*put*» man.] (*Rad. III.* «*Or.*, *Uyg.*,

Çağ., Krm., Bar »); **18.** Ugan (*Uyg.* « *İnd.* »); **19.** Yaratkan [Hâlik man.] (*Müt.*).

—a ısmarladık, **1.** Esen kal (*Hurş.; Müt.*); **2.** Savtur [Yk: Sağ dur.] (*Der: Tokat*).

—a ısmarladık demek, Esenlemek (*Ah. H.*). [Bak: Rab, İlâh, Hudâ, Mabut, Veda.]

Allâme, **1.** Bilecen (*Der: C. A.*); **2.** Bilge [Derin bilge, yüğnük bilge] (*D. L. T.*); **3.** Bilgen, Bileğen (*B. T. L.* « *Osm.* »); **4.** Bilirrek (*Mus. Es.*); [Bak: Âlim.]

Alûde, **1.** Boyanık (*B. T. L.* «*Osm.*»); **2.** Bulaşık (*K. T.*).

Alüfte, **1.** Çiltik (*Der: Erzurum*); **2.** Hoşuk (*Der: Çankırı*); **3.** Sürtük (*Rad. IV.* « *Osm.* »). [Bak: Aşüfte, Fahişe.]

Ama, **1.** Karağu (*D. L. T.; Rad. II.* « *Uyg., Çağ*»); *Rab.; Kur. İ.*); **2.** Kör (*K. T.*); **3.** Kur (*Rad. II.* «*Kır.*»); **4.** Püles (*Rad. IV.* « *Sağ.* »); **5.** Sokur (*Rad. IV.* « *Krm* »; *Kar.; Der: Tokat*); **6.** Tüklük (*D. L. T.*). [Bak: Alil.]

Âmaç*, **1.** Emeç (*Der: Diyarbekir*); **2.** Erişek (*Der: Denizli*); **3.** Umaç (*B. T. L.* «*Osm.*»; *Kel.*). [Bak: Hedef, Nişangâh.].

Amade, **1.** Anık, Anuk (*Rad. I.* « *Uyg., Kaz., Kar.* »; *B. T. L.* «*Kaz.*»); **2.** Bayık, Bayuk (*B. T. L.* « *Kaz.* »); **3.** Elüstü (*Der: Denizli*); **4.** Yetiz (*Der: Muğla*).

—olmak,—bulunmak, **1.** Anamak (*B. T. L.* «*Osm.*»); **2.** Anunmak (*Uyg.* «*İnd.*»).

—etmek,—kılmak, **1.** Anıklamak (*B. T. L.* « *Osm.* »); **2.** Anutmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Yetizlemek (*Der: Muğla*). [Bak: Hazır, Müheyya.]

Ambalâj, **1.** Bürüm (*Rad. IV.* « *Osm.* »); **2.** Erce (*Rad. I.* « *Kaz.* »); **3.** Kelezleme (*Der: Mersin*).

Ambar, **1.** Birken [Yk: Birikme. (*Rad. IV.* « *Osm.* »); **2.** Herki. Hergil [Yk: Herek = sırık] (*Der: Erzurum, Zonguldak, Kars, Seyhan, Bolu, Devrek, Samsun, Sinop, Kastamonu, Çankırı, Çorum, Gerede, Tosya*); **3.** Maskak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **4.** Sang (*Uyg.* «*Malov.*»); **5.** Sarbun (*Ah.*); **6.** Sarpın, Sarpun (*Bab.; Rad. IV.* « *Çağ., Osm.* »; *Bürh.; K. T.; Der: Bursa, Ankara, Kütahya, Kocaeli, Afyon, Denizli, Eskişehir, Simav, Babaeski*); **7.** Serendi (*Der: Bakırköy*); **8.** Serpi, Serpin (*Caf.; Der: Beyşehir, Isparta, Konya, İstanbul, Burdur, Antalya, Seyhan*); **9.** Tarığlık (*D. L. T.*); **10.** Ura [« Silo» ya daha yakın. Hudut ambarı man.] (*Met.; T. D.*). [Bak: Depo, Silo.]

Amca*, **1.** Aba [Baba, dede ve ağabey manalarına da gelir] (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Abaga (*Rad. I.* « *Çağ.*«; *B.T.L* «*Çağ.*»); **3.** Abaka (*K.T., Rad.I.* «*Çağ.*»; *T.D.*); **4.** Abuça, Abça (*Der: Ankara, Gerede*); **5.** Aca (*T.D.*); **6.** Aça (*Rad.I.* «*Alt.*»); **7.** Ağaça (*Müh.; Rad.I.*« *Kar.*»); **8.** Aka (*Tuh.*); **9.** Ataka (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **10.** İmege [?] (*B.T. L.* «*Çağ.*»).

Amden, [Bak: Taammüt.]

Amel [İş man.], **1.** Capsak[Yk: Yapsak] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.**

İş (*T.D.; K.T.; D.L.T.*); **3.** İşlev (*B.T.L.«Kaz»*); **4.** Hılınç, Kılınç (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Kılış [Yk: Kılınç] (*P.d.C.; Ç.L.; Müt.*).

Amel [İshal man.], **1.** Sürgün (*Der: Seyhan, İçel, Devrek, Çanakkale, Edirne, Kemalpaşa, Ankara*); **2.** Yürek sürme (*K.T.*).

—olmak, **1.** Çımkırmak (*Rad. III. «Osm.»*); **2.** İçi sürmek (*K. T.*). [Bak: İshal.]

Amele, **1.** Bala (*D. L. T.*); **2.** Belci [Bağ belleme işleriyle uğraşan amele man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); **3.** Çora (*Rad. III. «Osm.»*); **4.** Emekçi (*T.D.*); **5.** Gündelikçi (*Der: Ayaş*); **6.** İşçi (*K. T.; Az.*); **7.** Irgat [Rumca «*ergatos*» tan deniyorsa da Türkçe «ırg.» kökü de hareket ve amel manasınadır. Yk: Irgalamak.] (*Der: Bayazıt, Sinop, İstanbul, Bolu*); **8.** Karakullukçu (*Der: Menteşe, İzmir, Aydın, Denizli*); **9.** Kılguçı (*Rad. II. «Çağ., Sart.»*); **10.** Terci (*Uyg. «Usp.»*); **11.** Yalçı [Ecîr man. Yal = ücret.] (*Rad. II. «Alt., Tel., Kaz., Krm., Kır.»; Bal.*). [Bak: Ücret.]

Amelmande, **1.** Balhı (*Der: Bayazıt*); **2.** İşten kalmış, iş görmez (*K. T.*); **3.** Höndül [?] (*Der: Elâziz*); **4.** Hontumuş [?] (*Der: Konya*); **5.** Kötürüm [Alîl, sakat man.] (*K. T.*).

Amîk, **1.** Derin (*L. O.; K. T.; Rad. III. «Osm.»*); **2.** Terink (*Rad. III. «Çağ.»*); **3.** Tirin, Tirink (*Beh.*); **4.** Tıreng (*B. T. L. «Çağ.»*); **5.** Türtüm (*Uyg.«İnd.»*).

Arîz ve -, [Bak: Arîz.]

Amil, İşliyen, yapan (*K. T.*); **2.** Kıldacı (*Kur. İ.*); **3.** Tıltağ [Sebep, mucip man.] (*Uyg. «İnd.»*); **4.** Tıltay (*Uyg. «H.II.»*). [Bak: Sebep, Mucip, Müsebbip.]

Amin, **1.** Andağ olsun (*Muk.Ed.*); **2.** Öyle olsun (*K.T.*).

Âmir [Emreden], **1.** Baş [Reis man.] (*Uyg. «İnd.»; K.T.*); **2.** Başlığ (*P. d. C.; Ç. L.; L.Ş.*); **3.** Bek, Bik [Yk: Bey] (*Ç. L.*); **4.** Buyruk (*Ata.; D. L. T.; Or.; Uyg. «İnd., Usp., U .II.»*); **5.** Buyurucu (*K.T.*); **6.** Daruga [İnzıbat âmiri, polis müdürü man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Uluca (*Rad. I. «Osm.»*).

—lik, **1.** Ağalık (*Kar.*); **2.** Başlık (*K. T.*); **3.** Ululuk (*K. T.*).

Amma, [Bak: Lâkin.]

Âmme, **1.** Elgün, İlgün (*T. D.*); **2.** Kamu (*Rad. II. «Osm.»*); **3.** Kamuk, Kamığ, Kamık (*Rad. II. «Uyg.»*); **4.** Karakamık (*Or.*). [Bak: Ahali, Halk.]

Amudufıkari, **1.** Beldeme (*L.Ta.*); **2.** Belkemiği (*K.T.*); **3.** Omurga kemiği (*Der: Konya*); **4.** Omurga, Onurga [daha çok kaburgalarla beraber belkemiği] (*Kara.; K.T.; Der: Balıkesir*); **5.** Onurtka (*Rab.*); **6.** Opu (*Uyg. «İnd.»*); **7.** Urutka (*Tuh.*).

Amut, [Bak: Sütun.]

Amudî, [Bak: Kaim.]

Ân, **1.** Kıpma [Lâhza man.] (*Der: Trakya*); **2.** Kolu [?] (*Uyg. «İnd.»*).

An, [Aşağıdaki tabirlerin ilk cüzüdür:]

—cehlin, **1.** Bilmiyerek (*K.T.*); **2.** Bilmezlikle, Bilmezden (*Muht.*).

—ilgıyap, **1.** Görmeksizin, kendi yokken (*K. T.*); **2.** Uzaktaı (*Muht.*).

—karip, Yakında (*K. T.*).

—kastin, 1. Bile bile (*K. T.*); 2. İstiyerek (*K. T.*).

—samimiikalp, 1. Öz yürekten (*Muht.*); 2. Yürekten, Yüreğin içinden (*K. T.*).

Anafor, 1. Çevrengeç (*Der: Dörtyol, Kayseri*); 2. Çevrinti (*K.T.; Der: Dörtyol, Kayseri*); 3. Kuyulak (*Rad. II. «Tel., Leb.»*); 4. Kuyun (*Rad. II. «Alt.»*). [Bak: Girdap.]

Anahtar, 1. Açar (*L. O.; K. T.; Rad. I. «Çağ.»; Az.*); 2. Açkı, Açku (*Müh., T. D., Kur. İ.*); 3. Açkıç (*L. Ta.; Rad. I. «Kaz., Kır.»; Tuh.; Kar.; Bal.; Oğ.*).

An'ane, 1. Görenek (*K. T.*); 2. Göresek (*Der: İçel*).

Ananet, [Bak: Aciz, Ademi iktidar.]

Anarşi, 1. Kaynış (*Rad. II. «Şor.»*); 2. Kargaşalık, Karışıklık (*K. T.*). [Bak: İğtişaş.]

Anasırı erbaa, Dört ana (*T. D.; P. d. C.; Ç. L.*). [Bak: Unsur.]

Anber, [Amber] 1. Abur (*Bab.*); 2. Samuk (*Rad. IV. «Çağ.»*); 3. Yıbar, Yiber (*T.D.*); 4. Yıpar (*Rad.III. «Uyg., Krm., Tob.»*).

Andelip, 1. Bülbül* (*K.T.*); 2. Sayraç, Sayrugaç (*L.Ta.*); 3. Sayravçı [Sayrav = kuşların güzel ötüşü] (*Rad. IV. «Kaz.»*).

Angarya, 1. Alban (*Rad.I.«Tar.»*); 2. Çoraş [Yk: Çora = amele, çor = köle (*Rad. III. «Kar., K. Kır.»*)] (*Der: Ankara, Nallıhan, Ayaş*).

Anîf, 1. Kaba (*K.T.*); 2. Keygin [?] (*Der: Malatya*); 3. Salçığ (*Rad. IV. «Sağ., Koyb.»*); 4. Sert (*K.T.*);

Ânif, Yukardaki, Yukarki (*K. T.*).

—en, 1. Az yukarda (*K. T.*); 2. Şimden ön (*Kur. İ.*).

Anjin, Boğak, Buğak (*Rad. IV. «Çağ.»*). [Bak: Hunnak.]

Anket, 1. Sorağ, Sorak (*P.d.C.; Ç.L.; Rad. IV. «Çağ., Osm.»*); 2. Soraltı (*Rad.IV. «Tel.»*).

—yapmak, Ahtarmak (*P.d.C.*). [Bak: Tahkik, Tahkikat.]

Anormal, 1. Bülez [?] (*Der: Ş. Karahisar*); 2. Cartımas (*Rad. IV.«Kır.»*); 3. Çomuk [Hayvanlarda bir uzvu gayritabiî olan] (*Der: Kütahya*); 4. Sadana [Sersem, ahmak man.] (*Der: Burdur, Niğde, Avanos*); 5. Yanıç (*Der: Dörtyol*). [Bak: Gayritabiî.]

Antipatik, 1. Donuk (*Der: Eskişehir, Bergama*); 2. Sevimsiz (*K.T.*); 3. Söykömsüz (*Rad. IV. «Kaz.»*).

Anut, 1. Çıtak [?] (*Der: Çankırı, Avanos, Konya, Yozgat, Kütahya*); 2. Hıntık [?] (*Der: Konya*); 3. Kaykı [?] (*Der: Kütahya, Sinop, İnegöl «Muhacir ağzından»*); 4. Kıntak [?] (*Der: Muğla*); 5. Öneği (*T. D.; Muht.*); 6. Önegü (*Tef.*); 7. Öngü (*Cev.; L. N.; Der: Çanakkale*); 8. Şimdençek (*Rad.IV.«Tel.»*); 9. Ünegü (*Kam.*); 10. Üngülü (*K. T.*) [Bak: İnat, Taannüt, Muannit.]

Apolet, Omuzluk (*K. T.*).

Aptal, 1. Afal (*T. D.*); 2. Anara (*Rad. I «Kaz»*); 3. Anra (*L.Ta.*); 4. Avanak [Bu sözün ermeniceden geldiğini iddia edenler varsa da avlanması veya avutulması kolay manasına yakınlığı ve "*av*" kökünden gelişi türkçe olduğunu gösterir] (*K.T.*); 5. Bön (*K.T.;*

Kel.); **6**. Çalık(*Müh.*); **7**. Dangaz [Yk: dang, tan = hayret] (*Der: Balıkesir*); **8**. Dilbe [Yk: Tilbe = deli] (*Rad.III.* «*Kaz.*»)] **9**. Epesek (*Der: Bolvadin, Afyon*); **10**. Geçe (*Rad. II.* « *Çağ.* »); **11**. Hödük (*Kara.*); **12**. Maymak (*Rad. IV.* «*Ad.*» ; *Az.*) ; **13**. Sambur (*Der: İzmir*); **14**. Sangı, Sangulla, Sanıdık, Sankabak (*Der: Muğla, Avşar, Niğde, Isparta, Kırşehir*); **15**. Seğli, Seglük [?] (*Der: Kırşehir, Rize*); **16**. Seme (*Bürh.; Der: Erzurum, Adana, Tarsus*); **17**. Sulungur [?] (*Der: Afyon*); **18**. Sümenni [?] (*Der: Salihli*); **19**. Şaşkın (*K.T.*); **20**. Tanu [Yk: Tanmak = şaşmak] (*Der: Bolu*); **21**. Tenek (*Rad. III.* «*Alt.*, *Tel.*, *Şor.*, *Tob.*»); **22**. Tintek (*Rad. III.* «*Kaz.*») ; **23**. Tonu [Yk: Tonuk, donuk] (*Der: Bolu*); **24**. Vazalak [?] (*Der: Erzurum, Çarşamba, Bâlâ, Avanos*); **25**. Yalba (*Rad.III.* «*Uyg.*») ; **26**. Zamzak [Yk: Zam, san] (*Der: Ezine*); **27**. Zanga (*Der: Kocaeli*). [Bak: Ahmak, Budala, Sersem.]

Apteshane, **1**. Aralık (*Müt.*); **2**. Ayakyolu (*K.T.; Az.*) ; **3**. Oyru (*İd. Haş.*); **4**. Su evi (*Tuh*). [Bak: Helâ.]

Ar [ve haya], **1**. Obut (*Rad. I.* «*Uyg.*») ; **2**. Sıkılma (*K.T.*); **3**. Turkuğ (*D. L. T.*) ; **4** Ut (*Melh.; Der: Mucur, Isparta, Mersin, Develi, Beyşehir, Kurugöl*) ; **5**. Utanç (*K. T.*) ; **6**. Utanma (*K. T.*); **7**. Uvut (*D.L.T.*); **8**. Uyat (*B. T. L.* «*Uyg.*» ; *Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Hayâ, Mahcubiyet, Namus.]

— etmek, **1**. Küşünlemek [?] (*Der: Gazi Antep*) ; **2**. Sıkılmak (*K.T.*); **3**. Utanmak, Utanıp sıkılmak (*K. T.*); **4**. Uyatmak (*Uyg.* «*İnd.*») ; **5**. Yiğrenmek (*Muht.*).

— landırmak, **1**. İlenmek (*D.L. T.*) ; **2**. Uvutgarmak (*D. L. T.*).

— sız, **1**. Betsiz [Yk: bet = yüz] (*Rad.IV.* «*Kır.*»), **2**. Carıs [Yaygaracı, terbiyesiz man.] (*K.T.; Der: Aydın, Kırşehir, Giresun, Balıkesir*) ; **3**. Gerçik, Kerçik [?] (*Der: Avanos*); **4**. Imırsık [?] (*Der: Giresun, Konya, Nevşehir, Antep*) ; **5**. Kal (*Rad. II.* «*Tel.*, *Şor.* »); **6**. Obutsuz (*Rad. I.* « *Uyg.*») ; **7**. Sırnaşık (*K.T.*); **8**. Sırtık (*Der: Kütahya, Diyarbekir*) ; **9**. Sümbeki (*Müt.*) ; **10**. Utanmaz (*K.T.*); **11**. Utsuz (*Müh.*) ; **12**. Yalaka [Yk: Yalakkay = mürai, mütebasbıs (*Rad.III*, «*Alt.*»)] (*Der: Zonguldak, Safranbolu, Isparta*) ; **13**. Yılçarmış (*Der: Ilgaz*); **14**. Yılışkan (*K.T.*) ; **15**. Yırtlaz (*Der: İzmir*) ; **16**. Yüzsüz (*K.T.*).

- -lık etmek, **1**. Yılışkanlık etmek (*K.T.*) ; **2**. Yüzsüzlük etmek (*K.T.*).

Bî -, [Bak: Bî.]

Aram, **1**. Dingi (*T.D.*); **2**. Dinlenme (*K.T.*) ; **3**. Dölenme (*Müs.*); **4**. Tayangu (*P. d. C.*) ; **5**. Toktaş (*P.d.C.*).

— etmek, **1**. Dinlenmek (*K.T.*); **2**. Dinmek (*Mün.*) ; **3**. Eylenmek (*Bat.*) ; **4**. Toktamak (*P.d.C.; Ç. L.*). [Bak: İstirahat, Rahat.]

Araste, [Bak: Ziynet, Tezyin, Tezyinat, Müzeyyen.]

Arâyiş, [Bak: Tezyinat, Ziyenet, Müzeyyen.]

Araz, [Bak: Alâmet.]

Arazi, **1**. Çu [Ekilen toprak] (*Uyg.* «*Usp.*») ; **2**. Sürelge [Sürülen, ekilen toprak] (*Der: Seyhan*);

3. Toprak (*K.T.; T.D.*); 4. Yer (*K.T.*); 5. Yetül [Malikâne, «*domaine*» man.] (*P.d.C.; Ç.L.*).

—i gayrımezrua, 1. Bitin, Bitinlik (*Der: Keşan, Edirne*); 2. Gelmir (*Der: Konya*); 3. Hazan [Çağataycada aile, aile ocağı man.] (*Der: İzmir köyleri, Kalecik, Çorum, Sungurlu*); 4. Keleme (*Der: Çorlu, Ilgın «Konya», Ahmetçeköyü «Çanakkale», Bakırköy «Amasya», Gölpazarı «Bilecik», Kırklareli, Gelibolu, Bayat nahiyesi «Afyon», Kavaklı kazası «Edirne», Göynek «Bolu», Keramet köyü «Bursa», Edirne*).

—i gayrımünbite, Çorak (*K.T.; Der: Kütahya*).

—i heyelâniye, Batılgan (*Der: Tokat, Ordu*).

—i kilsiye, 1. Çorak (*Der: Afyon, Ayaş, Bilecik*); 2. Kireçli toprak (*K.T.*); 3. Kurç (*Der: Amasya*).

Arbede, 1. Çığıltı [Yk: Çığlık, Cıvıltı] (*Bürh.*); 2. Döğüş (*K.T.*); 3. Gürültü, Patırdı (*K.T.*).

—cu, 1. Çırnaz [?] (*Der: Süleymanlı «Maraş», Ş. Karahisar*); 2. Çıtak [?] (*Der: Niğde, Avanos*); 3. Gürültücü, Patırdıcı (*K.T.*).

Arduvaz, 1. Kayağan (*Bian.*); 2. Kayrak (*Der: Anamur, Manisa, Isparta, Kula, Silifke, Zonguldak, Ankara, Kastamonu, Konya, Adana, Urfa, Kütahya*); 3. Kayran (*Der: Kastamonu*).

Ari, 1. Boş (*K.T.*); 2. Çıplak (*K.T.*); 3. Yalın (*D.L.T.*). [Bak: Uryan.]

Arif, 1. Bilen (*K.T.*); 2. Bilgelik (*Rab.*); 3. Sak (*Der: Konya*); 4. Tayşı [?] (*T.D.*). [Bak: Hakîm.]

Ârifane, 1. Çokum etmeği (*Der: Denizli, Boldan*). 2. İmece (*Der: Muğla*).

Ariyet, 1. Eğreti, İğreti* [«Ariyet» ten mi?] (*K.T.; Der: Kuşadası «İzmir», Seyhan*); 2. Ödünç (*K.T.*); 3. Uruncak [?] (*T.D.; Müh.*). [Bak: Emanet.]

—en, Ödünç olarak (*K.T.*).

Arîz, 1. Enli (*K.T.*); 2. Geniş (*K.T.*); 3. Gin (*Aş.*); 4. Ginlik (*Kur. İ.*); 5. Yalpı (*D.L.T.*); 6. Yassı (*D.L.T.*); 7. Yetiz (*D.L.T.*).

—ve amîk, 1. Enine boyuna (*K.T.*); 2. İvdik ivdik (*Der: Ayaş, Çankırı, Kayseri, Kırşehir*); 3. İvit ivit (*Der: Kırşehir*); 4. Uzun derin (*Der: İstanbul*); 5. Uzun uzadıya (*K.T.*).

Ârıza, 1. Bıtkıl (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Eğrek (*Der: Isparta*); 3. Engebe (*K.T.; T.D.; B.T.L. «Osm.»; Müt.; Der: Ankara, Bilecik, Tokat, Manisa, Kalecik, Sandıklı, Eğirdir*); 4. Engeme (*Der: Antalya, Afyon, Keskin, Bilecik, Eğirdir, Ordu, Tekirdağ, Biga, Trabzon*); 5. Hınçık [?] (*Der: Kırşehir, Sivrihisar*); 6. İniş yokuş (*K.T.*); 7. Yete (*Der: Bayburt*); 8. Yiğan [?] (*Muk. Ed.*).

— lı: 1. Bortağ (*Rad. IV. «Çağ.»*); 2. Buldak, Bultak (*Rad. IV. «Osm.»*); 3. Burgaç (*Rad. IV. «Osm.»*); 4. Burtak (*Rad. IV. «Çağ.»*); 5. İnişli yokuşlu (*K.T.*); 6. Kırgılı (*Der: Ankara*); 7. Sekili (*Der: Samsun*).

Arma, Ongun [Totemik alâmet ve suret man.] (*L.O.*) [Bak: Totem.]

Arsa, 1. Peg, Pek, Pey [Yk: Pak=bahçe; Pek=bağ, tahkim, etrafı çevirme «*Clôture*»] (*Der: Niksar, Bâlâ, Gümüşane, Maraş, Sıvas,*

Erzurum; Erzincan, Trabzon, Elâziz, Giresun); **2.** Toprak (*K.T.*); **3.** Yer (*K.T.*).

Arus, 1. Bigeç, Bikeç (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Rad.IV.* «*Çağ., Kır., Kaz.*„); **2.** Dize (*B.T.L.* "*Ad.*»; *P.d.C.*); **3.** Gelin (*K.T.*).

Arz [İktısadî man.], **1.** Döküm (*Der: Konya*); **2.** Satıya çıkarma, Satılığa çıkarma (*K.T.*). [Bak: Talep.]

Arz [Takdim veya izah man.], **1.** Anlatma, Anlatış (*K.T.*); **2.** Sunma (*K.T.*).

—etmek, 1. Anlatmak [Arz ve izah man.] (*K.T.*); **2.** Bolamak [Arz ve takdim man.] (*Rad. IV.* «*Çağ., Tar.*»); **3.** Önültmek (*Der: Ermenak*); **4.** Ötünmek [Büyüğe anlatmak, söylemek man.] (*Rad. I.* «*Çağ., Kır.,Krm.*»; *Müh.; Rab.; Or.*); **5.** Sunmak (*K.T.; Rad. IV.* «*Osm., Kaz.*»).

—ı hürmet etmek, 1. Çöğünmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2.** Eğilmek (*K.T.*); **3.** Saygı sunmak (*Der: Ankara*); **4.** Saymak (*K.T.*); **5.** Tapu kılmak (*Muht.*); **6.** Tapulamak (*Enb.*); **7.** Udunmak [Yk:Ötünmek] (*Uyg.* «*P.P., U.II.*»); **8.** Yükünmek [Birinin önünde hürmetle eğilmek man.] (*Rad.IV.* «*Or., Çağ.*»).

—ettirmek, 1. Saydırmak (*K.T.*); **2.** Yükündürmek (*Or.*). [Bak: Arzuhal, İzah, Takdim.]

Arz [Tul zıddı olarak], **1.** En (*K.T.;T.D*); **2.** Payrı (*Rad.IV.*«*Alt., Tel.*»); **3.** Yasılık (*Ba.*). [Bak: Tul.]

Arz [Dünya man.], **1.** Cir (*B.T.L.* «*Kaz.*»; **2.** Yer (*K. T.*). [Bak: Dünya, Cihan, Küre.]

Arzu, 1. Arman(*P.d.C.;Rad.I.*«*Kır., Çağ., K.Kır.*»; *T.D.*) **2.** Dilek (*L.N.; Bat.; K.T.*); **3.** Erem (*Met.;T.D.*); **4.** Ermeş (*Rad.I.* «*Kır.*»); **5.** İstek (*K.T.;T.D.*); **6.** Kınış (*Rad. II.* «*Şor,*»); **7.** Köjüş (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **8.** Könül (*Or.*); **9.** Kösek [Şehvet man.?] (*Kur.İ.*); **10.** Köşüş (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **11.** Kun [Ruh man. da gelir] (*Rad.II.* «*Alt., Tel.*»); **12.** Kün (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Leb.*»); **13.** Küngerü (*Rad. II.* «*Tel.*»); **14.** Mank(*Rad. IV.* «*Kır.*»); **15.** Öksüm [Öksümek = çok arzu etmek (*Rad. I.* «*Çağ.*»)] (*T.D.*); **16.** Tileği, Tileyi [Tileyisin almak = arzusunu tatmin etmek] (*Oğ.*); **17.** Tilek (*P.d.C.;Ç.L.; Der: Edirne*); **18.** Umdı, Umdu [İhtiras, iptilâ, iştiha man.](*D.L.T.;Rad.I.*"*Uyg.*„); **19.** Umu (*L.N.*); **20.** Yelen(*Der: Kayseri, Kastamonu*). [Bak:Heves, Talep, Şevk.]

—etmek, 1. Bakarmak[?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2.** Cılamak [İç çekmek, hasretle arzu etmek man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Çunmak [Yk: Künü=haset,gıpta] (*Der:Malatya*); **4.** Dilemek (*K.T.;Ata*); **5.** Eremlemek (*Met.*); **6.** Gensemek,Geğsemek [?] (*Der: Kayseri*); **7.** Gözde tutmak (*K.T.*); **8.** İç çekmek (*K.T.*); **9.** İkenmek, Eğenmek [Meyli olmak man.?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **10.** İrtemek [Yk: İstemek] (*D.L.T.*); **11.** İstek etmek (*K.T.*); **12.** İstemek (*K.T.*); **13.** Kımzınmak (*Rad.II.* «*Tel.*»); **14.** Körüksemek (*P.d.C.;Ç.L.*); **15.** Kösnümek [Şehvetle arzu etmek man.] (*K.T.*); **16.** Küngermek *Rad.II.* «*Tel.*»); **17.** Künükmek (*Rad.II.* «*Şor.*»); **18.** Küsemek (*Muht.*); **19.** Küseşmek (*D.L.T.*);

20. Küzemek(*Rad.II.«Uyg.»*); **21.** Küzenmek (*Rad.II.«Kom.»*); **22.** Öğsemek, Öksemek (*Der:Balıkesir, Urfa, Gazi Antep*); **23.** Öğsümek (*K.T.*); **24.** Öksümek [Şiddetle arzû etmek man.] (*Rad. I.« Çağ.»*); **25.** Öskemek (*Müt.*); **26.** Özenmek(*Ba.*); **27.** Özlemek (*İd.Haş*); **28.** Umunmak (*Muht.*).

Arzuhal, **1.** Dilekçe (*T.D. ; Der: Avşar, Develi, C.A.*); **2.** Diygüç (*Bab.*) ; **3.** Ötük, Ütük [Ötünmek = arzıhal etmek, arîza vermek (*D.L.T.*)] (*D.L.T. ; T.D. ; Hut.*). [Bak: Arz, İstida.]

Asâ, **1.** Cop, Çop [Yk: çöp, çıbık, çubuk, sopa. Farsça çub buradan mı ?] (*Der; Ankara, Amasya, Afyon, Tosya, Bolu, Dörtyol, Edremit, Kayseri, Çankırı, Denizli, Pazarcık, Gelibolu, İçel, Eğirdir, Çorlu, Bilecik, Samsun, Konya*) ; **2.** Dayak (*T.D.*) ; **3.** Değnek(*K.T.*); **4.** Maytı [?] (*Tuh.*); **5.** Sarana [?] (*Tuh.*); **6.** Sopa (*K.T.*).

Asabe, **1.** Baba oymağı (*Müt.*) ; **2.** Soy (*Der: Kırşehir*) ; **3.** Tire (*P.d.C. ;Ç.L.*).

Asabî, [Bak: Asap.]

Asalet [Asılzadelik], **1.** Soydanlık, Soyluluk (*Der: İstanbul*) ; **2.** Toğuşluk (*P.d.C. ; Ç.L.*) ; **3.** Törölük (*Rad.III.«Kır.»*). [Bak: Asîl.]

—[Vekâlet zıddı] Kendilik (*K.T.*).

—en, Kendisi, öz kendi (*K.T.*). [Bak: Vekâlet.]

Âsan, **1.** Genez [Yk: Gen, geniş] (*Bab.*) ; **2.** Kelişti (*Rad. II.«Tel.»*); **3.** Kenez (*L.N. ; Ferh,; Muht.*); **4.** Kolay (*K.T.; T.D.*); **5.** Onay, Unay [Onğ = sağ] (*Rad. I. «Kır, Tar., Leb., Uyg., Kaz.» ; L.Ta.*) ; **6.** Yengil (*Der: İstanbul, Edirne*).

—lık, Kolaylık (*K.T.*).

Asap, **1.** Cızık (*Rad.IV. «Osm.»*) ; **2.** Çındır [?] (*Der : Urfa*) ; **3.** Erişik (*Der: Isparta*) ; **4.** Hıkış (*Der: Bozüyük, Maraş*); **5.** Sarusiğir (*Çul.*); **6.** Sinir (*K.T. ; Fer.*) ; **7.** Zivrim [Yk: sinir = siğir = zivir.] ; (*Der : Giresun*).

Asabî, **1.** Avan [Ahlâkî man.] (*Der: Bolu*) ; **2.** Cıdırgı [?] (*Der: Haymana*) ; **3.** Çıngılı [?] (*Muht.*); **4.** Erişikli [Deli, divane man.] (*Der: Isparta*) ; **5.** Kızgın (*Rad.II. «Çağ.»*) **6.** Kızık (*Der: Edremit*) ; **7.** Silki [Hiddetinden titriyen] (*Rad. IV. «Osm.»*) ; **8.** Sinirli (*K. T.*) ; **9.** Tingaz (*Der : Konya, Ereğli, Adana*).

—leşmek, **1.** Silkilenmek (*Rad. IV «Osm.»*) ; **2.** Sinirlenmek(*K.T.*).

Âsar [Eserler man.] - [Bak: Eser]. - [Asırlar man.] - [Bak: Asır.]

Asayiş, **1.** Arıç, Arınç, Eriç, Erinç [Erinç = sükûn, huzur, memnuniyet ; Erinmek = kendini huzur içinde hissetmek, neşelenmek, sevinmek, dinlenmek (*Rad.I. «Uyg.»*)] (*B.T.L.«Uyg.»*) ; **2.** Baysal (*Rad.IV. «Kır.»*) ; **3.** Dinçlik (*Muht.*); **4.** Dirlik (*Der: Kütahya, İzmir*) ; **5.** Dışlık (*Muht.*) ; **6.** Düzenlik (*T.D.*); **7.** Emsem (*Der: Tekirdağ*) ; **8.** İl [Sulh man.] (*D. L. T. ; B. T. L. «Çağ.»*) ; **9.** İriç, İrinç, İriş (*B.T.L. «Uyg.»*).

—siz, **1.** Bozuk, Bozuk düzen (*K.T.*) ; **2.** Dedirgin, Tedirgin(*Der: İstanbul*) ; **3.** Karışık, Kargaşalı (*K.T.*).

—sizlik, **1.** Bozukluk, Bozuk düzenlik (*K.T.*) ; **2.** Dedirginlik, Tedirginlik (*Der: İstanbul*) ; **3.** Karışıklık, Kargaşalık (*K.T.*). [Bak : Emniyet, Huzur, Sükûn].

Asel, Bal (*K.T.*).

Asıl, 1. Başlıca (*K.T.*); **2.** Dip (*K. T.; Müt.; L.Ta.*); **3.** Kök (*D.L.T.; K.T.; Müh.; T.D.; Müt.*); **4.** Kütük (*K.T.*); **5.** Ök (*Or.*); **6.** Öz (*Bit.*); **7.** Özdek (*Bab.*); **8.** Öztop (*Kur. İ.*); **9.** Töz (*D.L.T.; Uyg. «İnd.»*); **10.** Tüp (*D.L.T.; T.D.; Muht.*).

—sız, 1. Dipsiz (*K.T.*); **2.** Uydurma (*K.T.*); **3.** Yıvık [?] (*Der: Ayaş*).

—ve esas, İçyüz (*K.T.*).

—zade, [Bak: Asîl.]

Bed—, [Bak: Bed.] [Bak: Esas, Hakikat, Sahih.]

Aslî, 1. Başlı (*Bian.*); **2.** En başlı (*K.T.*); **3.** Yerli [Ahali hakkında] (*K.T.*).

Asır [İkindi zamanı], **1.** Gün yılımı [Yılımak = ılınmak, ılık olmak (*Rad. III. «Alt., Leb., Küer.»*)] (*Tuh.; Der: Gediz, Kastamonu*); **2.** İkindi (*K.T.*); **3.** Yılı [Yıla = sarp kaya; Yılım = sarp arazi (*Rad. III. «Alt.»*)] (*Tuh.*).

—[Yüz yıllık zaman], **1.** Ayandalık [Ayandamak, ayanlamak = atın kuvvetli ve sert yürümesi (*Rad. I. «Kır., Krm.»*)] (*T.D.*); **2.** Çağ (*Ç.L.*); **3.** Kur (*Müt.*); **4.** Kurun [Kurdan] (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Öy [Zaman man. «*Tel.*» Yk: Öt (*Rad. I. «Uyg.»*)] (*B.T.L. «Alt.»*); **6.** Yüz yıl (*K.T.*). [Bak: Karn].

Âsi, 1. Azgın (*T.D.*); **2.** Baş kaldıran (*K.T.*); **3.** Baştak, baş baştak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4.** Bulgak (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Buynağu (*P.d.C.; Ç.L.; Rab.*); **6.** Kurunday (*Rad. II. «Alt.»*); **7.** Yazgan [Günahkâr man.] (*Muht.*).

—olmak, 1. Azmak (*T.D.*); **2.** Baş kaldırmak (*K.T.*). [Bak: Bagi, İsyan, Usat, Şaki, Eşkıya.]

Asîl, 1. Aksoy (*T.D.*); **2.** Aksöyek [Söyek = kemik] (*M.M.*); **3.** Bay [Reis, yiğit, zengin «patron» man.] (*Der: Hafik, Bursa*); **4.** Beğlik (*Or.*); **5.** Çanga [Bir asalet unvanı] (*Bal.*); **6.** Çudri (*Rad. III. «Çağ.»*); **7.** Doğuşlu (*Der: İstanbul*); **8.** Ersik, Erzik, İrsik (*B.T.L, «Uyg.»*); **9.** Köklü (*Müh.*); **10.** Ocaktan (*Der: Malkara*); **11.** Örüklü (*B.T.L. «Uyg.»*); **12.** Siğil (*Rad. IV. «Çağ.»; Ç.L.*); **13.** Tarhan [Bir unvan] (*T.D.*); **14.** Tekin [Bir unvan] (*Müh.*); **15.** Toğuşluk (*P.d.C.; Ç.L.*); **16.** Tosluk, Tusluk (*Rad. III. «Çağ.»; B. T.L. «Çağ.»*); **17.** Tosun, Tozun (*P.d.C.; Ç.L.*); **18.** Töre [Bir unvan] (*M.M.*); **19.** Törölük (*Rad. III. «Kır.»*); **20.** Törün (*Müt.*); **21.** Tüblek (*T.D.*); **22.** Tüblük eren (*D.L.T.*); **23.** Tüzün (*Uyg. «İnd., U., O.Q.»*); **24.** Uruklu (*Rad.I. «Uyg.»*); **25.** Urulu (*Rad. I. «Kaz.»*); **26.** Uyur (*Uyg. «İnd.»*); **27.** Yek, Yeğ (*Rad. III. «Uyg.»*). [Bak: Asalet.]

Asit, [Acide] **1** Acı, Açа, Açı [Ekşi man.] (*B.T.L. «Osm.»; Rad.I.* «bütün lehçeler»); **2.** Akır (*Der: Urfa, Maraş*); **3.** Ekşi (*K.T.*).

Asker, 1. Çeri (*T.D.; Dede.; P.d. C.; Tef.; Tuh.; Oğ.; K.T.*); **2.** Çeriğ (*Uyg.«T.T., İnd.»*); **3.** Çerik (*Muk. Ed.; P.d.C.;Kur. İ.*); **4.** Çerke (*Ç.L.; P.d.C.; L.Ş.*); **5.** Goşun (*Az.*); **6.** Kemeç (*Rad.II. «Kar.»*); **7.** Koşun [Askerî kıt'a «*Troupe*» man.] (*T.D.*); **8.** Sü (*Kur. A.;Or.;*

Uyg. «*İnd., U.*»; *Rad. IV.* «*Or.*»; *D.L.T.*); **9**. Seri [Yk: Çeri] (*Tuh*); **10**. Yasakı [Yk: Yasa: nizamî] (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

—sevketmek, 1. Çeri çekmek (*Oğ.*; *L. O.*); **2**. Çeriklemek (*Ç. L.*); **3**. Sülemek (*Or.*).

—î hazırlık, Anumluk [Yk: Anuk = hazır] (*Muk. Ed.*).

—î müfettiş, 1. Teveçi (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **2**. Yoklamacı (*L.O.*).

Asla, Cuda (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Katiyen.]

Aslen, 1. Kökten (*T.D.*); **2**. Kökün (*Der: O. A.*).

Asude, 1. Amal, Amul, Anul (*Uyg.*); **2**. Ardak (*Rad. I.* «*Alt.*»); **3**. Dinç [Başı -] (*K. T.*); **4**. Diniz (*Der: Niğde, Konya, Seyhan, Ceyhan*); **5**. Dinlenmiş [İstirahat etmiş man.] (*K. T.*); **6**. Tik, Tek (*B. T. L.* «*Kaz., Çağ.*»); **7**. Tinç, Tınç (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

—olmak, 1. Başı dincolmak (*K. T.*); **2**. Dincelmek (*Der: Finike, Kırşehir, Bursa, Amasya, Artvin*); **3**. Dinlenmek [İstirahat etmek man.] (*K.T.*); **4**. Tınışmak (*Tuh.*).

—yer, İlti (*Der: Yozgat*).

—lik, 1. Dinçlik [Başı-] (*K. T.*); **2** Tinçlik, Tınçlık (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **3**. Tüzüklük (*Mus. Es.*). [Bak: Rahat, Sakin, Müsterih.]

Asüman* [Asman], **1**. Gök (*K. T.*; *L. O.*; *B. T. L.* «*Osm.*»); **2**. Tengri (*Rad. III.* «*Or.*»). [Bak: Sema.]

Âşar [Eski vergi], Ondalık (*K.T.*).

—memuru, 1. Baskak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2**. Ondalıkçı (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Bian.*).

Aşık [Saz şairi], **1**. Bahşı (*Rad. IV.* «*Tür., Çağ.*»); **2**. Ozan [Uzan = muayyen vezni olmıyan bir nevi nazım (*Rad. I.* «*Uyg.*»)] (*T. D.*).

—lık, Oynaklık, Ozanlık (*T.D.*).

Âşık, 1. Algın (*T. D.*; *Der: Kayseri, Çorlu*); **2**. Emre (*T. D.*); **3**. Imrak [Imr - imr kökü daha çok yâr, sevgili man.] (*Müh.*; *T. D.*); **4**. İmre (*Aş.*); **5**. İmrağ (*P. d. C.*); **6**. İmrak (*T. D.*); **7**. Kölençik [Seven, düşkün man.] (*Rad. II.* «*Şor.*»); **8**. Oynaş [Muaşık man.] (*Müt.*; *B. T. L.* «*Ad., Kaz.*»); **9**. Severçe (*Kar.*); **10**. Söyüçen, söyücü [Seven man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **11**. Tutkun [Müptelâ man. (*K.T.*); **12**. Üyük, üyüklü [Yk: Süyük "*Kaz.*„ Sevük «*Uyg.*»] (*Müh.*); **13**. Vurgun (*T. D.*; *Ma.*); **14**. Yangın (*Der: Zonguldak*); **15**. Yanık (*K. T.*); **16**. Yavuncu [Yavunmak = kendini kaybetmek (*Rad. III.* «*Çağ*»).]

—olmak, 1. Düşkün olmak (*K.T.*); **2**. Gönül vermek (*K.T.*); **3**. Kuşmak [Sevmek ve Sevilmek man.] (*Rad. II.* «*Kır.*»); **4**. Tutulmak [Müptelâ olmak man.] (*K.T.*); **5**. Vurulmak (*K.T.*); **6**. Yakılmak (*Der: Denizli, Afyon*); **7**. Yanmak, Tutuşmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Aşk.]

Aşikâr, 1. Açık, Apaçık (*K.T.*); **2**. Aydın (*K.T.*; *T.D.*); **3**. Bayık [?] (*B.T.L* «*Osm.*»; *Cev.*); **4**. Bel [?] (*B.T.L.* «*Osm.*»); **5**. Belgülüğ [Yk: Belli] (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **6**. Belli, Besbelli (*K.T.*; *Kam.*); **7**. Bellü (*Tef.*); **8**. Göz göre (*Az.*).

—etmek, Belli etmek (*K.T.*).

—olmak, 1. Belirmek, Belli olmak (*K.T.*); **2**. Görünmek, Gözükmek (*K.T.*); **3**. Közünmek (*Uyg.* «*P.P.*»).

[Bak: Bâriz, Bedihî, Hüveyda, Zâhir.]

Aşina, 1. Bildik (*K.T.*); 2. Bilen, Bilir [Terkiplerde: « iş bilen, iş bilir» gibi] (*K.T.*); 3. Biliş (*B. T.L.* «*Çağ.*»; *Der: Denizli, İçel*); 4. Konçuk [Yk: Konşu, komşu] (*Uyg.*); 5. Öyür [Esasen ehlî, ünsî man. Öy = ev.] (*Der: Mersin, Konya, Kırşehir*); 6. Sınar [Yk: Sınamak, mücerrep man.] (*Der: Mersin, Konya, Kırşehir*); 7. Tanıdık (*T.D.*); 8. Tanış (*T.D.; B.T.L.* «*Uyg.*»; 9. Yandaş [«İntime» man.] (*P.d.C.; Ç.L.*).

—lık, 1. Bilik [Asıl ilim, irfan, hikmet man.] (*B.T.L.* «*Çağ., Osm., Ad.*»); 2. Bilişiklik (*Rad. IV.* «*Osm., Krm.*»); 3. Bilişlik (*Rad. IV.*«*Osm., Krm.*»).

—lık etmek, Esenlemek [Selâm vermek man.] (*Müh.; D. L. T.*). [Bak: Dost, Muhip.]

Aşiret, 1. Aymak (*Rad. I.* «*Alt., Tel., Leb., Kır., K.Kır., Tar., Sağ., Şor., Koyb., Küer., Bar., Çağ., Uyg.*» ; *B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Boy (*K.T.; Der: Kütahya, Bayburt*); 3. İL (*Rad. I.* «*Osm., Kaz., Tob.*»; *K. T.; L. O.*); 4. Oğuş (*D.L.T.*); 5. Oymak (*K.T.; B.T.L.* «*Ad.*»); 6. Ulus [Büyük bir kavm man.] (*K.T.; L.O.; Rad.I.* «*Osm., Tel., Alt., Kom.; Uyg., Ad.. Kar.*»); 7. Uruk, Uru (*Rad. I.* «*Tar., Krm., Çağ., Uyg.*»; *İd. Haş.*); 8. Yak, Yavuk [Kavm, hısım, akraba man.] (*Kur.İ.*).

—reisi, 1. Boy beyi (*Der: Kütahya*); 2. El beyi, İl beyi (*K. T.*); 3. İlhan (*L.O.*). [Bak: Kavm, Kabile, Aile.]

Aşiyan, 1. Demek [Dinek?] (*Der: Kars, Bayazıt*); 2. Konaç (*Der: İzmir* «*Muhacir ağzından*»); 3. Uya [Yk: Yuva] (*Rad.I.* «*Alt., Leb., Tel., Şor., Küer., Sağ., Koyb., Kır., Çağ.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); 4. Yuva (*K.T.*).

Aşk, 1. İlinti [Alâka man.] (*Der: Konya*); 2. Köleniş (*Rad. II.* «*Şor.*»); 3. Sevgi (*K.T.*); 4. Sevük, Sivük [Sevilmiş man. da gelir] (*Ç.L.; P.d.C.; L.Ş.*); 5. Sivküm (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 6. Söyü [Yk: Sevgi] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 7. Süüm [Yk: Sevim] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); 8. Taptal [?] (*B. T.L.* «*Yak.*»); 9. Üyük [Yk: Süyük - sevük] (*Müh.*); 10. Yangı (*Der: Tekirdağ, Hayrabolu*); 11. Yavunculuk (*Der: Konya*). [Bak: Âşık, Sevda, Muhabbet.]

Aşure, 1. Gölle [?] (*Der: Afyon, Antalya, Konya, İstanbul, Bergama, Beyşehir, Isparta, Salihli*); 2. Gönle [?] (*Der: Isparta*); 3. Hedik aşı (*Muht.*); 4. Tatlaş [Yk: Tatlı aş] (*Der: Burdur, Eskişehir, Aydın*).

Aşüfte, 1. Bılkımsak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Fırkıtma (*Ço. Ma.*); 3. Kaltak (*K.T.*); 4. Oynak (*K. T.*); 5. Şaltak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); 6. Şıllık (*K.T.*); 7. Şırfıntı (*K.T.*). [Bak: Alüfte, Fahişe.]

Atâ, 1. Acığ (*D.L.T.*); 2. Bağışlama (*K.T.*); 3. Birişik [Yk: vermek] (*İd.*); 4. Buşuğ (*D.L.T.*); 5. Culduk [?] (*T.D.*); 6. Döşelik [?] (*Kab.*); 7. Honça [?] (*Der: Samsun, Yozgat, Kayseri, Çankırı, Edirne*); 8. Sağat (*Ç.L.*); 9. Sığa (*Hurş.*); 10. Sunuk (*Der: Erzurum*); 11. Suyurgal (*Tüz.*); 12. Tartık [?] (*Ba*); 13. Verişik (*İd.*); 14. Vergi [İhsan, hibe man.] (*K.T.*) [Bak: Atiye, İhsan, Hibe.]

Atalet, 1. Aylaklık (*Bian.*); 2. Boş durma (*K.T.*); 3. Calkavlık [Tembellik man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Durgunluk (*K.T.*); 5. İşsizlik (*K.T.*); 6. İşlemezlik (*K.T.*); 7. Paktaşınma (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); 8. Tembellik (*K. T.*); 9. Usalık, Usallık [Yk: Usanç] (*B.T.L.* «*Uyg.*»).

—i his, 1. Duygusuzluk (*K.T.*); 2. Duymazlık (*K.T.*). [Bak: Atıl.]

Atebe, 1. Busağa (*Ç.L.*; *P.d.C.*); 2. Eşik (*T.D.*).

Ateh, 1. Alıklaşma (*T. D.*); 2. Bunaklık (*K. T.*).

—getirmek, 1. Alıklaşmak (*T. D.*); 2. Bönemek (*Rad.IV.*«*Osm.*»); 3. Bunamak (*K.T.*). [Bak: Matuh.]

Atelye, İş evi, işlik (*Der: Kayseri, C.A.*).

Atf [etmek], 1. Çevirmek (*K.T.*); 2. Eğmek (*D.L.T.*; *K.T.*); 3. Vermek (*K.T.*); 4. Yükletmek (*K.T.*).

Ati, 1. Geldeci (*Muht.*); 2. Geldeç (*Muht.*); 3. Gelecek (*K. T.*); 4. Gelesi (*Muht.*); 5. Gelgi, Gelgü (*Muht.*); 6. İleri, İlerisi (*K. T.*); 7. Ön (*K. T.*).

—de, 1. Aşağıda (*K. T.*); 2. Gelecekte (*K.T.*); 3. İleride (*K. T.*); 4. Önde (*K.T.*).

Berveçhi—, 1. Aşağıdaki gibi, ilerideki gibi (*K. T.*); 2. Ince (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Ber-, İstikbal, Müstakbel, Zir.]

Atiyye, [Bak: Atâ.]

Atıfet, 1. Kejik (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor.*»); 2. Sargut (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 3. Soyurgal [Atiye, hediye, ihsan man.] (*Rad. IV.* «*Çağ., Kom*»; *Ç.L.*; *P.d. C.*).

—göstermek, 1. Kaymak (*D.L.T.*); 2. Soyurgamak (*Rad.IV.*«*K. B.*; *Kom.*; *Osm.*; *Çağ.*»).

Atik, 1. Baya (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 2. Bayat (*B. T. L.* «*Osm.*»); 3. Erge (*Rad. I.* «*Soy., Yak.*»); 4. Ergi [Yk: eski] (*Rad.I.* «*Şor*» *Sağ., Koyb., Kaç.*»); 5. Erki, İrki (*Melh.*); 6. Eski (*B. T. L.* «*Ad.*»; *T.D.*; *Uyg.* «*İnd.*»; *K.T.*). [Bak: Kadîm.]

Atıl, 1. Aylak (*T.D.*; *Bian.*); 2. Boş duran (*K.T.*); 3. Calkav (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Catkalak [Yk: yatalak] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 5. Dingin (*Der: Aydın, Milâs, Afyon, Balıkesir, Manisa*); 6. Erincek, Eringeç [Tembel, miskin man.] (*L.O.*; *Der: Kayseri*); 7. Eringen (*Der: Kyseri, Sıvas, Antalya*); 8. Gevşek (*K.T.*); 9. İrinç (*Rad.I.* «*Uyg.*»); 10. İşlemez (*K.T.*); 11. İşsiz (*K.T.*; *T.D.*); 12. Kaskı (*Rad. II.*«*Koyb., Sağ, Bel., Kaç.*»); 13. Keprem (*Der: Denizli, Muğla*): «Kepreme iş buyur arkasından kendin koş» 14. Kılyık [uzuv için] (*Rad. II.* «*Alt.*»); 15. Kımıldamaz (*K. T.*); 16. Kızbay (*Kum.*); 17. Ölbesek (*Der: Çanakkale, Bayramiç*); 18. Ölpük (*Müt.*); 19. Sölpük [Gevşek man.] (*K.T.*; *Der: Samsun*); 20. Tıyız (*Der: Ayaş*); 21. Tolaz [?] (*Der: Diyarbekir*); 22. Usal [Yk: Usanç] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 23. Uyuşuk (*K.T.*; *Der: Sıvas, Antakya*); 24. Üşemen (*Der: Sıvas, Antakya*); 25. Yoğa [?] (*Der: İzmir, Niğde*).

—durmak, -kalmak, 1. Sileymek (*Rad.IV.*«*Kır*»); 2. Paktaşınmak (*Rad. IV.* «*K. B.*»). [Bak: Atalet.]

Atom, [Bak: Cüzü.]

Atş (ataş), **1**. Öz göynüğü (*Mir.*); **2**. Susama (*K.T.*); **3**. Susamışlık (*K.T.*); **4**. Susun [daha çok içilecek şey demektir.] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5**. Susuzluk (*K T.*); **6**. Usag (*Uyg.* «*O.Q.*»).

—an, 1. Susak (*Rad. IV*.«*Osm.*» *L.O.*; *T.D.*); **2**. Susalak (*Ata*):

«Kar susalağı kandırmaz »

3. Susamış (*K.T.*); **4**. Susuz(*K.T.*).

—an olmak, 1. Çöllemek (*P. d.C.*); **2**. Karakmak (*Der: Beyşehir, Aydın*); **3**. Susamak (*K.T.*); **4**. Şöldemek (*Rad.IV*. «*Kır.,Şor.*»); **5**. Usmak (*Uyg.* «*H.II.*»).

Attar, 1. Çerçi (*T.D.*); **2**. Otacı (*Bab.*); **3**. Tansucu [Yk: Tansuk] (*Muh.*); **4**. Tenüşçü (*T.D.*).

Avait, 1. Gelir (*K. T.*) ; **2**. Salgut (*Rad. IV.* «*Çağ.*»).

Avam, Ağdık [?] (*T. D.*) ; **2**. Baz (*Der : Maraş*) :

«Tanrının katında ağa da bir baz da bir»

[Bundan daha çok âmir ve madun manası anlaşılır ; Yk : Bas.]; **3**. Buyun [Yk : Budun] (*D. L. T.*); **4**. Karabudun (*Uyg.* «*İnd.*») ; **5**. Karakamığ, Karakamık (*Or.* ; *T. D.*).

Avangart, Karavıl, Karavul [Yk : Karakol ; karamak = bakmak.] (*Rad. II.* «*Çağ., Osm.*»).

Avans, 1. Kenek [?] (*Der : Antakya*) ; **2**. Öndün (*T. D.*).

Avare, [Bak : Atıl, Serseri.]

Avarız, [Bak : Arıza.]

Av'ave, 1. Afkurma (*Der : Trabzon*) ; **2**. Havlama (*K. T.*) ; **3**. Uluma (*K. T.*) ; **4**. Üğrüme (*Der : Sinop*) ; **5**. Ürüme (*K. T.*).

Avaz*, 1. Bağırış, Bağırma (*K.T.*); **2**. Car [Haber, ihtar, ilân man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»; *B. T. L.* «*Çağ., Kaz., Ad.*»; *T. D.*) ; **3**. Çağırış (*K. T.*) ; **4**. Çığ (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **5**. Çığlık (*K. T.*) ; **6**. Enez [?] (*T. D.*) ; **7**. Haykırma (*K. T.*); **8**. Ses (*T. D.*) ; **9**. Tavuş (*B. T. L.* «*Kaz.*»; *Bal.*) ; **10**. Ün (*B. T. L.* «*Osm.*»).

—ei harp, Uran (*Uyg.* «*O.Q.*»; *Rad. I.* «*Tel., Kır., Çağ.*»).

—etmek, 1. Bağırmak, Haykırmak (*K. T.*) ; **2**. Ünlemek (*B. T. L.* «*Osm.*»).

Avdet, 1. Dönme, Dönüş (*K.T.*); **2**. Kaydak (*Der: Kars*); **3**. Kayıtma (*Kav.;T.D.;Kur.İ.;Bal.;Kar.; Dede.;Der:İstanbul,Bayazıt, Ereğli* «*Konya*») ; **4**. Kayrılgı(*Rad.II.* «*K. Kır.*»).

—etmek, 1. Dönmek, Geri dönmek(*K.T.;Az.*); **2**. Kavulmak (*Rad.II.* «*Kır*»); **3**. Kayıtmak (*D. T.L.;Rad.II. Tel., Kır., Kaz., Bar., Tob., Tüm., Kom., Çağ., Kar.*»; *Ç. L.;P.d.C.*); **4**. Yanmak (*Uyg.*«*U. I.,II.*»;*Ba.;Rad.III.* «*Uyg.,Alt.;Tel.*»; *Or.*).

—Azimet, Gidip gelme, gidiş geliş. (*K.T.*).

Âver, 1. Sokur (*Muht.; Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Tek gözlü (*K.T.*). [Bak: Âma.]

Avize, 1. Askı (*T. D.; K.T.*); **2**. Silincek, Selbincek [Gerdanlık man.da gelir.](*Rad.IV*. «*Çağ.*»;*Ç.L.*).

Avn, Yardım (*K.T.*) [Bak: Muavenet.]

Avret, 1. Ut (*Der:Mersin, Adana*); **2**. Ut yeri (*Müt.*); **3**. Uyat yeri (*Rab*). [Bak: Ar, Hayâ.]

Avukat, 1. Koşton (*Rad.II.* «*Kaz*»); **2**. Sözçi [Yk: Sözcü] (*Rad.IV*.«*K. B.*»). [Bak: Dava vekili.]

Âya [Bak: Acaba.]

Âyan, 1. Aksakallar (*T. D.*); 2. Boyarlar (*Rad. IV.* «*Kaz., Ad., Baş.*»); 3. Billüler [Yk: Belliler] (*Mus.Es.*); 4. Cudriler (*P.d.C.; Ç. L.; B.T.L.* «*Çağ.*»); 5. İleri gelenler (*K.T.*); 6. Kocabaşılar (*Bian.*); 7. Köğyük [Köy âyanı] (*D.L.T.*); 8. Saydutlar [«Saymak» tan] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»). [Bak: Eşraf, Zadegân.]

Ayan, 1. Açık (*Kam.*); 2. Ayalanmış [?] (*Bab.*); 3. Bel [?] (*B.T.L.* «*Osm.*»); 4. Belli (*K. T.; T. D.*); 5. Besbelli (*Der: Tirebolu*); 6. Görnü (*Hurş.*); 7. Yavlak (*Der: Samsun, Afyon, Kars, Çerkeş*).

—olmak, 1. Ayalanmak [?] (*Bab.*); 2. Belürmek (*Mus. Es.*); 3. Ortaya çıkmak (*K. T.*). [Bak: Aşikâr, Zâhir, Bedihî, Hüveyda.]

Ayar, [Bak: Mıkyas.]

Ayin [Ayn. Uzuv man.], 1. Göz (*K.T.; Rad. II.* «*Osm.*»); 2. Kös (*Rad. II.* «*Tel., Alt., Şor., Sağ., Koyb., Uyg.*»); 3. Köz (*Rad. II.* «*Tar., Kır., K.Kır., Kom., Or., Çağ., Sart.*»). [Bak: Çeşm, Dide.]

Ayın [Aynı, Tıpkı man.], 1. Bayağı (*Ata.*); 2. Kendi, Kendisi (*K.T.*); 3. Öz, Özü (*K.T.*).

Aynen, 1. Çıkla, Çığla, Çıhla (*Der: Isparta, Seydişehir, Malatya, Ankara*); 2. Olduğu gibi (*K.T.*).

Ayni, 1. Cımcık, Çımşık (*Der: Balıkesir, Edirne, Bursa*); 2. Kingürü (*Uyg.* «*İnd.*»); 3. Kurdu [Yk: Kurlu; Aynı suretle man.] (*Rad II.* «*Kır.*»); 4. Olok (*Or.*); 5. Oray (*Rad. I.*, «*Kır.*»); 6. Püdüttü (*Rad. IV.* «*Tel.; Kom.*»).

Ayni miktarda, 1. Tüz ülüş (*Uyg.* «*H.I.*»).

Ayni zamanda, Koja, Koşa (*Rad. II.* «*Bar.; Şor.*»).

Ayniyet, 1. Kendilik, Kendi olma (*K.T.*); 2. Özlük (*K.T.*).

Ayniyle, Gene öyle, Kendisi gibi, Olduğu gibi (*K. T.*). [Bak: Esas, Cevher, Zat, Tıpkı.]

Ayıp, 1. Ağman [Kusur man.] (*Cal.*) 2. Eksik, Essiklik [Noksan, nakisa man.] (*K.T.*); 3. İlik (*Tuh.*); 4. Kara (*Müt.*); 5. Kınak (*Der: Ankara, Arapkir*); 6. Kıs (*Müt.*); 7. Oyat (*Ç.L.; P.d.C.*); 8. Utanacak (*K.T.*); 9. Uyat (*Uyg.* «*İnd.*»).

—lamak 1. Danlamak, Tanlamak (*Müt.; Der: Muğla*); 2. Karağımak (*Cev.*); 3. Kınamak (*Kur. İ.; Bab.; L.O.*). [Bak: Hatâ, Kusur, Tayip.]

Âyin, 1. Kilev (*Rad. II.* «*Kaz.*»); 2. Tapı, Tapu [İbadet man.] (*Müt.*); 3. Töre (*Bian.*); 4. Türe (*T.D.*).

Ayine*, 1. Ayna (*Rad. I.* «*Kır., Tar., Çağ., Ad., Osm.*»); 2. Bakanak (*Der: Niğde, Maraş, Darende, Kayseri, Ankara, Ordu*); 3. Bakıncak (*Der: Sungurlu*); 4. Düzüngü (*Der: Manisa*); 5. Görgöz (*Der: İstanbul*); 6. Görgü (*Der: Isparta, Bolu, İzmit, Kayseri, Erzincan*); 7. Gözgü (*Süh.; Tuh.; Tef.; Muht.; Az.; Der: Ankara, Bursa, Cebelibereket, Kırklareli, Konya, Kayseri, Afyon, Zile, İzmir, Tokat, Giresun, Bolu, Elâziz, Malatya, Kütahya, Kastamonu, Diyarbekir, Van, Seyhan*); 8. Gözgöz (*Der: Kayseri, Zile*); 9. Gözünge (*Der: Burdur, Uzunköprü, Bursa*); 10. Gözüngü (*Der: Van, Seyhan*); 11. Gözün-

ke, Gözgeç, Gözek (*Der: İğridere*); **12**. Karavuş [Yk: Karamak=bakmak; Karak = göz] (*Rad. II.* «*Kır.*»); **13**. Körnes (*Rad. II.* «*Sağ.*»); **14**. Körnöş (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); **15**. Köskü, Közgü (*Rad. II.* «*Tel., Uyg.*»); **16**. Küzgü (*Bal.; Rad. II.* «*Kom.*»); **17**. Yüzünge (*Der: Edirne, Bursa, Bolu*). [Bak: Mir'at.] ♔

Ayyar [Bak: Dessas, Hilekâr.]

Ayyaş, 1. İçkeci (*Rad. I.* «*Tel.*»); **2**. İçkiye düşkün (*K.T.*); **3**. Kanık (*Ç.L.; P.d.C.*); **4**. Porcu [Por = Bor = Şarap] (*Rad. IV.* «*K. B.*»).

Aza, 1. Böyü [?] (*Tuh.*); **2**. Muça [Vücut uzvu man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3**. Müşö [Müçe] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. San [Vücudun bir kısmı man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.; Kaz.; Kır.*»; *Bal.*); **5**. Üye (*Rad. I.* «*Tel.; Şor.; Leb.*»).

Azam, 1. En büyük (*K.T.*); **2**. Ulurak (*Caf.*).

—î, En çok (*K. T.*). [Bak: Azamet, Azîm.]

Azamet, 1. Batukluk [Ehemmiyet, ağırlık man. Yk: Bedük=Büyük] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Büyüklük (*K.T.*); **3**. Çalım [Gösterişten ibaret sahte azamet man.] (*T.D.; K.T.*); **4**. Kendini beğenme [Hotpesentlik man.] (*K. T.*); **5**. Kişilik [Asalet, necabet man.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **6**. Köfençlik [Yk: Güvenç] (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Kövenç [Yk: Güvenç] (*Uyg.* «*U. II.*»); **8**. Öktemlik (*Kar.*); **9**. Ululuk (*K.T.; T.D.; Kam.; Tef.*); **10**. Yandık (*Rad. III.* «*Alt.*»).

—füruş, 1. Çalımcı, Çalım satan (*K. T.; Der: İstanbul*); **2**. Hökelek [?] (*Der: Yozgat*); **3**. Kendini beğenmiş [Hotpesent man.] (*K.T.*); **4**. Kostak [?] (*Der: Niğde, Yozgat*); **5**. Kovalak [?] (*Der: Bursa, Gelibolu, Edirne, Koyulhisar*); **6**. Zartalak [?] (*Der: Çemişkezek, Konya*).

—satmak, 1. Beldenmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Böbürlenmek (*Der: İstanbul*); **3**. Büyüklenmek (*K. T.*); **4**. Çaylanmak [?] (*Der: Konya*); **5**. İkeşmek (*İd. Haş.*); **6**. Kabarmak, Koltuk kabartmak, Kol sallamak (*Der: İstanbul*); **7**. Kasalmak, Kosalmak [?] (*Der: Konya*); **8**. Kelermek (*Der: Ankara, İzmir, Keskin*); **9**. Kofalmak [?] (*Der: Avanos*); **10**. Kubarmak (*T.D.; Der: Yozgat*); **11**. Ofutmak (*İd. Haş.*); **12**. Oputmak (*İd. Haş.*); **13**. Ululanmak (*Rab.*).

—le oturmak, 1. Coşamak [?] (*Der: Konya*); **2**. Kanışmak [?] (*Der: Kastamonu*).

—li 1. Batır [Cesur, Yiğit man.] (*İd.*); **2**. Bedük [Yk: Büyük] (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Böğü (*Or.*); **4**. Çon (*Rad. III.* «*Tar., K.Kır., Çağ.*»); **5**. Ekemen (*Der: Kelkit*); **6**. Gür (*D.L.T.*); **7**. Kuduruk (*Müh.*); **8**. Kurgun (*Der: Edirne*); **9**. Öktem (*Kar.*); **10**. Uluksar (*Aybe.*). [Bak: Azam, Azîm, Gurur, Haşmet, Kibir.]

Azap, 1. Buşu (*T.D.*); **2**. Çoğu (*Rad.III.* «*Uyg.*»); **3**. Emge [Zahmet man. Yk: emgek=emek] (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **4**. Gın (*İd. Haş.*); **5**. İmkek [Zahmet ve meşakkat man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **6**. Kın, Kınlık (*Rad.II.* «*Uyg.*,

Osm.»; *Kur.İ.; Müt.; Muht.*); **7**. Kınak (*Met.*); **8**. Kınalık (*Muht.*); **9**. Kınayış (*Muht.*); **10**. Kıyın (*Ç.L.; P.d.C.; Rab.; Müt.*); **11**. Kızgut (*Kur.İ.*); **12**. Mun (*Rad.IV.* « *K.B., Alt., Tel.*»); **13**. Munak (*Rad.IV.*«*K.B.*»); **14**. Üzüntü (*K.T.*); **15**. Yazu [Yk: Yazuk, yazık] (*Rad.III.* «*Alt., Tel.*»); **16**. Yapa (*Rad. III.* «*Tar.*»).

—çekmek, 1. Dumcukmak[?] (*Der: Tarsus, Adana*); **2**. Emgenmek (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **3**. Emkeklenmek (*D.L.T.*); **4**. İmrenmek (*Uyg.* «*Usp.*»); **5**. Munalmak, Munarmak (*Rad.IV.*«*K.B.*»); **6**. Üzülmek (*K.T.*); **7**. Yazımak (*Rad.III.* «*Alt., Tel., Leb., Tub.*»).

—vermek, 1. Cazıtmak (*Rad. III.* «*Sağ.*»); **2**. Muğandırmak (*Rad.IV.* «*Tel., Sağ.*»); **3**. Üzmek (*K.T.*). [Bak: Istırap, Eziyet.]

Azâde, 1. Boş (*D.L.T.*); **2**. Boydak [Yalnız, tek başına man.] (*Der: Aksaray*); **3**. Erkli, İrkli [Hür, muhtar man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **4**. İlişiksiz (*K.T.*).

—lik, 1. Erk, İrk [İktidar, irade, hürriyet man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **2**. İlişiksizlik (*K.T.*).

—olmak, 1. Bağsız olmak, Başıboş olmak (*K.T.*); **2**. Emrülmek [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. İlişiksiz olmak (*K.T.*); **4**. Yolunmak (*D.L.T.*). [Bak: Hür, Serbest, Serazat, Hürriyet, İrade, İktidar.]

Azar, 1. Dapku, Tapku, (*B.T.L.* «*Çağ*»; *P.d.C.*); **2**. Darılma (*K.T.*); **3**. İncitme (*K.T.*); **4**. Kalış (*Ç. L.;P.d.C.*); **5**. Pay (*T.D.*) «Aldın mı payını.»

—lamak, 1. Darılmak (*K.T.*); **2**. Kakımak (*Bian.*); **3**. Kınamak (*Bian.*); **4**. Kınıraymak(*Rad. II.* «*Çağ.*»); **5**. Paylamak (*K.T.*); **6**. Paysımak (*Ça.Ma.*); **7**. Sarsıtmak, Sersitmek (*Kur.İ.; Muht.*); **8**. Seksemek (*Muht.*). [Bak: Tazir, Tekdir, Tevbih.]

Azat, 1. Boş (*T.D.*); **2**. Boşuğ [Azat etme, yol verme man.] (*Uyg.*«*İnd.*»); **3**. Kurtulmuş(*K.T.*); **4**. Salma (*T.D.*); **5**. Salman (*Sir., T.D.*); **6**. Saltık [?] (*T.D.,Der: Amasya*); **7**. Sartık[?] (*Der:İzmir*).

—etmek, 1. Ağatmak (*Rad.I.* «*Şor.*»); **2**. Bırakmak (*Müt.*); **3**. Kurtarmak (*K.T.*); **4**. Ozmak (*Uyg.*); **5**. Salıvermek (*K.T.*); **6**. Yol vermek (*Muht*).

—olmak, 1. Boşunmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Kurtulmak(*K.T.*). [Bak: Halâs, Itk.]

Azil [Azl], Açığa çıkarma, Çıkarma (*K.T.*).

Azletmek, 1. Açığa çıkarmak (*K.T.*); **2**. Ayırmak (*Fer.*); **3**. El çektirmek, işinden çıkarmak (*K.T.*); **4**. Şımıtmak (*Muk.Ed.*). [Bak: Tart, İhraç.]

Azim[Azm], 1. Oğrağ(*Kur.İ.*); **2**. Tenik (*Der: Adana*); **3**. Yaruk (*T.D.*).

—siz, Usanıcı (*Ferh.*).

Azmetmek, 1. Andurmak (*Kam.*); **2**. Bazmak (*Rad. IV.* «*Kaz.,Sart.*»); **3**. Gönül bağlamak (*Muht*); **4**. Gönüllenmek (*D.L.T.*); **5**. Yönelmek (*K.T.*).

Azmi rah etmek, Yola çıkmak (*K.T.*). [Bak: Niyet, Karar, Kast.]

Azîm, 1. Bağlan (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Bedük (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **3**. Büyük (*K.T.*); **4**. İri (*K.T.*); **5**.

Koca, Kocaman (*K.T.*); **6**. Tonka (*Ata*); **7**. Tulgar (*Bal.*); **8**. Uluğ (*Uyg.* «*O.Q.*»; *Or.*); **9**. Ulu (*K.T. Cal.*); **10**. Yavlak (*Der: Çerkeş*); **11**. Yoğun (*Ata.*).

—ülbatın, **1**. Gamalak (*Der: Ordu*); **2**. Göbekli (*Der:İstanbul*); **3**. Karnı büyük, Karınlı (*K.T.*).

—ülcüsse, **1**. Gövdesi büyük, Gövdeli (*K.T.*); **2**. Hedere [?] (*Der: Yozgat*); **3**. İri gövdeli(*K.T.*). [Bak:Azamet, Azam, Cesim, Kebir.]

Azimet, **1**. Barığ [Yk: Varma] (*Uyg.*«*P.P.*»); **2**. Gidiş, Gitme (*K.T.*); **3**. Parım [Yk: Varma] (*Rad IV.*«*Tel.*»); **4**. Uğrağ (*D.L.T.*); **5**. Varma (*Dede.*); **6**. Yürüyüş (*Tüz.*).

—etmek, **1**. Gitmek (*K.T.*); **2**. Gönmek (*D.L.T.*); **3**. Va mak (*Dede.*; *Rad.IV.*«*Osm.*»); **4**. Yola çıkmak (*K.T.*).

—avdet, **1**. Barur yanar (*Ba.*); **2**. Gidip gelme (*K.T.*). [Bak: Avdet.]

Aziz, **1**. Amrağ (*Uyg.*«*P.P*»,); **2**. Onuk (*T.D.*); **3**. Sevgili (*K.T.*); **4**. Sevig (*Uyg.*«*P.P.,U.III.*»); **5**. Sevük, Sebük (*Rad.IV.*«*Çağ.*, *Uyg.*»); **6**. Tapkaç(*B.T.L.*«*Uyg.*»). [Bak: Muhterem, Muazzez, Mukaddes.]

Azm, **1**. Kemik(*K.T.*); **2**. Sekük (*Tef.*); **3**. Söğük (*Kur.B.;Dede.*); **4**. Söngek (*Rad.IV.*«*Çağ*»); **5**. Söngük, Söğük (*Beh.;Rad.IV.* «*Or.*»); **6**. Sönkük (*Kur.İ.*); **7**. Söyek (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **8**. Sünk (*Türkmen.*); **9**. Sünük (*Uyg.*«*H.I.*»).

Azrail, **1**. Alıcı (*Der:Konya*); **2**. Can alağan (*Muk. Ed.*); **3**. Can alıcı (*Ata.*); **4**. Ölüm erkliği(*Kur. İ.*). [Bak: Melekülmevt.]

Azvetmek, **1**. Sıltamak (*Rad.IV.* "*Kaz.,Kır.*"); **2**. Üstüne atmak (*K.T.*); **3**. Yakıştırmak (*K.T.*). [Bak: İftira, İsnat.]

B

Bad, **1**. Görez (*Der: Manisa*); **2**. Dün [Dün = gece. Dün yeli yerinde olsa gerek](*Der:Isparta,Niğde*); **3**. Eser (*Der: Ankara, İzmir*); **4**. Esiş (*Der: Ordu, Trabzon, Sıvas*); **5**. Eskin, Eskün (*Der: Denizli, Sarılarköyü* «*Ankara*»); **6**. Yel (*K.T.; L. O.*).

—ı cenubî, Akyel (*Der: Ceyhan, Çarşamba, Edirne, Eceabat, Samsun*).

—ı saba, **1**. Cenderek[?] (*Der: Aziziye, Afyon,*); **2**. Huluca[Yk: Höl = nem: höllük = cocuğun rutubetini, suyunu emmek için kullanılan toprak; rutubetlice rüzgâr man.] (*Der:Burdur*); **3**. Sazagan [Bir manası da bataklık, sazlıktır] (*Der: Sungurlu, Konya*); **4**. Sazak (*Der: Sungurlu, Konya*); **5**. Tan yeli (*Der: Keşanöz, Bor*).

—ı semum, Issıyel(*Der: Antep*). [Bak: Rüzgâr]

Badıhava, [Bak: Bedava.]

Badban, **1**. İlsik (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Yelken (*K.T.*).

Badana, 1. Çarpı(*Der:C.A.; Ş.A.*); **2.** Çırpık (*Der:Erzincan*).

—lamak, 1. Borlamak [Bor bir nevi ak topraktır](*Rad.IV.«Kaz.»*); **2.** Çarpılamak (*Der: C.A.; Ş. A.*); **3.** Çırpmak (*Der: Konya*).

—yaptırmak, Cabturmak (*D. L.T.*).

Ba'de, Sonra (*K.T.*) [Aşağıdaki sözlerin ilk cüzüdür:]

—hu, 1. Andan (*Ata.*); **2.** Artça (*L.N.*); **3.** Basa(*Uyg.«Usp.»*); **4.** Sonra, daha sonra (*K.T.;Ata.*); **5.** Keyin, Kiyin (*Rad. II. «Çağ.; Uyg.;Tel.»*); **6.** Kin(*Uyg.«İnd.»*); **7.** Kisre (*Or.*).

—ma, 1. Bundan böyle (*Der:İstanbul*); **2.** Bundan sonra (*K.T.*).

—ttaam, Yemekten sonra.

—zzuhr, Öğleden sonra.

Bade, [Bak: Şarap.]

Badi, [Bak: Bais, Mucip, Sebep.]

Badiye, 1. Çöl (*K.T.*); **2.** İsik (*D.L.T.*); **3.** Karagağ (*D.L.T.*); **4.** Ova (*K. T.*); **5.** Yazı (*Çul.; Kur. B.; Kur. İ.; Der: A.*). [Bak: Sahra.]

Bagaj, 1. Ağırlık (*K.T.*); **2.** Ağruk (*B. T. L. «Kaz.»*); **3.** Yük(*K. T.*). [Bak: Hamule.]

Baget, 1. Çomak (*Der: İstanbul*); **2.** Çubuk(*K.T.*); **3.** Değnek (*K.T.*).

Bağı, 1. Azgın (*T.D.*); **2.** Baş kaldıran (*Der: İstanbul*); **3.** Erkiri [?] (*Der: Ankara*). [Bak: asi.]

Bağteten, 1. Ansımık (*Kur. A.; Ar.L.*); **2.** Ansız(*K.T.*); **3.** Ansızda (*Kur. B.*); **4.** Ansızdalık (*Lûg. Ar.*); **5.** Ansızın (*K.T.; T. D.*); **6.** Ansurdadan (*Ar.L.*); **7.** Ansuzdayken (Kur.B.); **8.** Apansız, apansızın (*K.T.*); **9.** Birden bire (*K.T.*); **10.** Tavuşsuz [Sessizce man.] (*Kur.İ.*); **11.** Tavuşsuzun (*Kur.İ.*); **12.** Tefüşsüz[Yk: Tavuşsuz] (*Kur.İ.*).

Baha[Beha], **1.** Artam [Yk: Ertem = fazilet] (*B. T. L. «Uyg.»*); **2.** Bul (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Değer(*K.T.; T.D.; Bürh.*); **4.** Ertük [Yk: Ertem = fazilet] (*T. D.*). [Bak: Fiat, Esman.]

Bahadır*, 1. Batır(*T. D.; Rad. IV.; «Kaz., Kır.»; Der: Seyhan*); **2.** Batur (*Or.; B. T. L. «Çağ». P. d. C.; Ç. L.*); **3.** Bogatur (*Muht.*); **4.** Bor, Boz[?] (*Tuh.*); **5.** Cılasın, Cılasun (*Şeh.; Dede.*); **6.** Efe [Yk: Aba, apa, epe = ağabey v.s.] (*Der: Aydın, Tire*); **7.** Eren (*Uyg.*); **8.** Eroğlu(*San.*); **9.** Kaşka (*P. d. C.; Ç. L.*); **10.** Keleş [Kel = baş](*Kam.*); **11.** Öktem [Yk: Öğülmüş] (*Ç. L.*); **12.** Tilev [?] (*P. d. C.; Ç. L.*); **13.** Türk (*Kam.*); **14.** Yiğit (*L. O.; K.T.*) [Bak: Celâdetli, Dilâver.]

Bahane, 1. Coruk [Yk: Yormak = tevil etm.] (*Der: Avanos*); **2.** Iğrıp (*Der: İçel, Isparta, Ermenâk*); **3.** Ildırgıç (*Der: Ankara*); **4.** Kaçamak (*K. T.*); **5.** Sıltav [İsnat, iftira, bahane man.] (*Bal.; Rad. IV. «Kaz. Kır.»; Der: Kars*); **6.** Sıltuv (*Rad. IV. «Tel.»*); **7.** Tıldağ [Yk: Tıldak «Tob.» = geveze: dil döken] (*D. L. T.*).

—bulmak, Köymenmek, Küymenmek (*P. d. C.; Ç. L.*). [Bak: Vesile.]

Bahar, 1. İlkyaz (*K. T.*); **2.** Yay (*Tuh.*); **3.** Yaz (*Tef.*); **4.** Yazbaşı(*Kar.*).

—gelmek, Yayıkmak, Yazıkmak (*D. L. T.*).

Baharat, 1. Avcar [?] (*Muht.*); 2. Kadık [Yk: Katık] (*Rad. II.* «*Tel.*»); 3. Oğulduk [Balık yumurtası. «*Kır.*», Yk: Oğulduruk, umumiyetle döl yatağı] (*Tuh.*); 4. Otyam (*Cal.*); 5. Otyem (*D. L. T.*).

Bahil, 1. Ağın [Yk: Agın (*Uyg.*) = cömert; Agı (*D. L. T.*) = hazine; giranbaha şeyler: mal teraküm ettiren man.] (*L. N.*); 2. Cığan [Yk: cıgay (*Çağ.*) = fakir] (*Bab.*; *Kara.*; *T. D.*); 3. Cimri [Yk: cimrik (*Kaz.*), Yirmik (*Çağ.*) = harap] (*K. T.*; *Fer.*; *Müz.*); 4. Eli sıkı, sıkı elli (*K. T.*); 5. Girgit (*Der: Bursa*); 6. Izgar (*Bab.*; *Bah.*; *T. D.*; *Der: İzmir, Bartın, Zonguldak, Bolu, Koyulhisar, Ordu, Çankırı*); 7. Karçınak (*P. d. C.*; *Ç. L.*); 8. Katı (*Müh.*); 9. Kırgıt (*Der: Kozan, Seyhan*); 10. Kırnak (*Der: Karacabey, Söğüt, Kütahya*); 11. Kırnaz (*Der: Ahlat, Urfa, Kayseri, Bitlis, Bor*); 12. Kırt (*D. L. T.*); 13. Kıskıs [Yk: kısmık] (*Der: Çankırı, Kastamonu*); 14. Kısmık [Daha çok tutumlu man.] (*Der: Avanos, Kırşehir, Kayseri, Boğazköyü, Amasya, Kemalpaşa, Samsun, Ankara, Elbistan, Adana, Niğde*); 15. Kısmır [Daha çok tutumlu man.] (*Der: Uluborlu, Burdur, Konya, Kastamonu, Eskişehir, Mersin*); 16. Kısnık (*Der: Sıvas, Kayseri*); 17. Kıtmar (*Der: B. Çekmece*); 18. Kıvırkak (*Uyg.*); 19. Kız (*D. L. T.*); 20. Pıhlız (*Der: Bursa, Eskişehir, Kızılhisar*); 21. Pıklız, (Puklız *Der: Ankara*); 22. Pinti (*K. T.*; *Der: Kırşehir, Adana, Dörtyol, Bozcaada*); 23. Sakur [Yk: Saklamak] (*P. d. C.*; *Ç. L.*); 24. Saran (*L. Ta.*; *Uyg.* «*İnd.*»); 25. Sıkmar (*Der: Ankara*); 26. Sıkra (*Der: Ankara*); 27. Sintir (*Der: Kütahya*); 28. Tısı (*Muk. Ed.*).

—lik, 1. Saranlık (*Kur. İ.*); 2. Üzütlük (*D.L.T.*). [Bak: Hasis, Hisset, Buhl.]

Bahr [Bahir], 1. Deniz (K. T.); 2. Tengis, Tengiz (*Tuh.*; *Rad. III.* «*Tel.*, *Uyg.*, *Kumd.*, *Alt.*, *Çağ*, *Kır.*»).

—ı muhit, 1. Açık deniz (*K.T.*); 2. Amanteniz (*Tuh.*); 3. Büyük deniz (*K.T.*); 4. Dış deniz (*K.T.*); 5. Taluy (*Or.*; *Uyg.* «*P.P.*»); 6. Tolbas (*Rad.III.*«*Şor.*»; *Uyg.*«*W.*»).

—ı muhiti kebir, Taluy Öğüz (*Or.*).

—iyeli, 1. Denizci (*K. T.*); 2. Gemici (*K. T.*). [Bak: Buhayre.]

Buhayre, 1. Bölet [Su birikintisi man.] (*Der: Gediz*); 2. Böyet, Böğet [Asıl manası: baraj, bent] *Der: Burdur, Isparta*); 3. Eğrek, Eğrik (*B.T.L.* «*Osm*»; *Bürh.*); 4. Göl, Gölcük (*K.T.*); 5. Göleç (*Der: Sinop, Araç, Konya, Samsun, Maraş, Ankara*); 6. Gölmeç (*Der: Erzincan, Bayazıt, Giresun*), [Bak: Derya, Yem.]

Bahs [Bahis], 1. Cap [Mephas, fasıl, bap man.] (*Uyg.* «*H. II.*»); 2. Paştam [Yk: Başlam] (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 3. Teksinç [Fasıl, bap man.] (*Uyg.* «*Usp.*»).

— [Tutuşulan], 1. Margı (*Rad. IV.* «*Sağ.*, *Koyb.*»); 2. Margıju (*Rad. IV.* «*Alt.*, *Tel.*»); 3. Merç (*Der: Cebelibereket*); 4. Merey, Möröy (*Rad. IV.* «*Alt.*, *Tel.*»); 5. Öç (*Muht.*; *Ma.*; *L.N.*); 6. Par-

gan (*Rad. IV.* «*Leb.*»); **7.** Tutu (*L.O.*).

—e girişmek, [Bahis tutuşmak] **1.** Margışmak(*Rad.IV.*«*Tel.,Şor.*»); **2.** Marışmak (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **3.** Öç tutmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); **4.** Öcüm çekişmek (*Der: Ürgüp*); **5.** Öcümleşmek (*Der: Zile*); **6.** Öcürmek (*B. T. L.* «*Osm.*»); **7.** Öcüşmek (*B. T. L.* «*Osm.*»); **8.** Öceşmek (*D.L.T.*); **9.** Öçeşmek (*T. D.; D.T.L.; Der: Malatya*); **10.** Örçeşmek (*Der: Sıvas, Çankırı, Elbistan*); **11.** Ucaşmak(*B. T.L.*) «*Çağ.*»); **12.** Ödül (*Der: Orhangazi, Muğla, Rumeli, Kocaeli, Manisa*).

—e konan, **1.** Önçül (*San.*); **2.** Öndül (*San.; Bürh.; Der: Sinop, Bursa*).

—etmek, **1.** Ayıtmak (*Rad. I.* «*Tel., Alt., Leb., Sağ., Uyg.*»); **2.** Eşenlemek (*Bah.*); **3.** Çayurmak (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **4.** Söylemek (*K. T.*); **5.** Söz açmak (*K.T.*); **6.** Uşamak (*Muk. Ed.*); **7.** Utmak [?] (*Mus. Es*).

—olunmak, Sözü açılmak, Sözü geçmek (*K.T.*). [Bak: Bap, Fasıl, Mübahase, Münazara, Münakaşa.]

Bahş [Etmek], **1.** Bağışlamak (*K. T.*); **2.** Soyurkamak (*Oğ.*); **3.** Suyurgamak (*P.d.C.*).

Bahşiş,* **1.** Acığ [Yk: Asıg = fayda] (*D.L.T.*); **2.** Bağışış [Yk: bağışlamak] (*K.T.*); **3.** Belek [Yk: Bölmek, pay] (*Bab.*); **4.** Bölek, Bülek [Pay ve hediye man.] (*Rad. IV.* «*Çağ., Kaz.*»); **5.** Dölecek [?] (*Der: Kelkit*); **6.** Düşelik [Düşen hisse man.] (*Kab.*); **7.** Geyrek [?] (*Der: Gazi Antep*); **8.** Gonça [?] (*Der: Isparta*); **9.** Honça [?] (*Der: Tokat, Samsun, Yozgat, Konya, Nevşehir, Antalya, Kırşehir*); **10.** Muştuluk [İyi bir haberi getirene verilen bahşiş man.] (*L.L.; Der: İzmir*); **11.** Savgat (*Kum.*); **12.** Sırga (*Hurş.*); **13.** Soyurgal (*T.D.*); **14.** Söyünçi [Müjde veya hizmet mukabilinde verilen hediye man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **15.** Üğdül [Yk: Öndül] (*Der: Edirne, Bolu*); **16.** Ürün [*Honoraire* man.] (*D. L. T.*); **17.** Yarı [?] (*Muk. Ed.*). [Bak: Atıyye, Hediye.]

Baht,* **1.** Evran, Evren (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2.** Irıs (*Rad.I.* «*Alt., Tel., Kır.*»); **3.** Kıv (*Uyg.* «*İnd.*»; *Der: Ankara*); **4.** Kut (*T.D.; Uyg.* «*İnd., P.P.*»; *Or.*); **5.** Kutluluk (*Bian.*); **6.** Mut (*K.T.*); **7.** Olcay, Ulcay (*Ç.L.; P.d.C.*); **8.** Pirge [Yk: Virge = mevhibe] (*Rad. IV.*«*Uyg.*»); **9.** Süğür [Yk: Uğur] (*Kara.; Der: Ankara*); **10.** Tay (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **11.** Uğur (*Dede.; P.d.C.*); **12.** Uraz (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **13.** Yadık (*T.D.*); **14.** Yol (*Uyg.*«*İnd*»).

—iyar, **1.** Kıvlığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Köşlük (*Der: İzmir, Bandırma*); **3.** Kutlu (*Hut.; Rad.II.* «*Osm.*»); **4.** Kutluğ (*Rad.II.* «*Osm., Çağ.*»); **5.** Kutluk (*Rad.II.*« *Uyg.*»); **6.** Kutmandu (*Rad.II.* «*K.Kır.*»); **7.** Mutlu (*K.T.*); **8.** Olcay (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **9.** Ongan, Ungan [Yk: Ong = Onmak; Ung = sağ] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **10.** Yolluğ (*Uyg.* «*İnd.*»).

—iyar olmak, **1.** Gönenmek (*Cal.; Kara.; Der: Niğde, Kırşehir, Eskişehir, Tarsus, Kütahya, Zonguldak, Afyon, Bolu, Adana, Çanakkale, Konya, Bandırma,*

Erdek); **2**. Kıvanmak [Daha çok memnun ve müftehir olmak man.] (*Kara.*); **3**. Kutlanmak (*K. T.*); **4**. Kutulmak (*D.L.T.*); **5**. Kuturmak (*D.L.T.*) **6**. Kututmak (*D.L. T.*); **7**. Yalçımak, Yarçımak (*Rad. III.* «*Kar. T.*»). [Bak: İkbal, Tali, Kısmet.]

Bais, [Bak: Sebep, Mucip].

Bait, 1. Alıs [Yk: Atız] (*Rad. I.* «*Yak., Kır., Sağ.*»); **2**. Atız [Yk: Ayır.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Avkan (*Der; Karaçay* «*Eskişehir*»); **4**. Avlak (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Rad.I.* «*Kır., Krm.*»; **5**. Iak (*K.T.; Uyg.* «*İnd., U. II., P. P.*»; *Bian.; Ata.; Dede.; Der: Ankara, Uluborlu, Urfa*); **6**. Kapıs (*Rad.II.* «*K. Kır.*»); **7**. Tun, Dun [?] (*Hal.; Gev.*); **8**. Uza [Yk: Ud = zaman «*Uyg.*»] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **9**. Uzak [Yk: Ud.] (*K.T.*); **10**. Yırak (*Kur. İ.; Der: Develi, Mucur, Kayseri, Boğazlıyan*).

Baka [Beka], **1**. Bayan [Yk: Bayat= kadîm](*Rad. IV.*«*Kır.*»); **2**. Ölmezlik (*K.T.*); **3**. Sürek, Sürgün (*L.L.; T.D.; Kur.A.*).

Bi—, [Bak: Bî.] [Bak: Devam, İmtidat, Kıdem.]

Bakar, 1. Sığır (*K.T.; DL.T.; Rad. IV.* «*Osm., Çağ., Kaz., Kar., Bar., Tob.*»); **2**. Kuna [Yk: Kun «*D. L. T.*» = Koyun, Kunan «*Kır.*» = tay; kunlamak = yavrulamak.] (*Tuh.*).

Bakı [Bakadan, **1**. Bengü (*Rad.IV.* «*Or.*»; *T.D.*); **2**. Mengü (*Beh,; Rad. IV.* «*Or.*»); **3**. Ölgüsüz [Yk: Ölümsüz] (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **4**. Ölmez (*K.T.*); **5**. Ölümsüz (*K.T.*). [Bak: Ebedî.]

Bakı [Bakiye], **1**. Artan (*K.T.*); **2**. Artık (*K.T.*); **3**. Ayruk [?] (*T.D.*); **4**. Bundan başka (*K.T.*); **5**. Kalan (*T.D.*); **6**. Kalık (*Muht.*).

—kalmak, 1. Artamak (*L. O.; B.T.L.* «*Osm.*»); **2**. Artmak (*K.T.*); **3**. Kalmak (*K.T.*). [Bak: Bakiye.]

Bâkir [Bâkire], **1**. Arı kız (*Muht*); **2**. Boy kız (*Kar.*); **3**. Çüken (*P.d.C.; Rad. III.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **4**. Erden (*Rad. I.Kom.*„); **5**. Ergen [Evlenmemiş genç erkek ve kadın] (*Der: Ordu, Kayseri, Kütahya, Trabzon, Bolu, Eskişehir, Dinar, Çal, Antalya, Zonguldak, Isparta, Bursa, Kars, Urfa, Gazi Antep, Samsun, Çorlu, Adana, Elâziz*); **6**. Gers [?] (*Der: Gazi Antep*); **7**. İyre [?] (*Der: Teke*); **8**. Kalmık [?] (*Der: Isparta*); **9**. Kız (*K.T.*); **10**. Kızoğlankız (*K.T.*); **11**. Övelek [?] (*Der: Ereğli* «*Karadenis*»); **12**. Silik [Yk: Sili «*Or.*»= nezih, temiz] (*Uyg.* «*İnd.*»); **13**. Yez [Yk: Yezne «*Çağ*». = enişte] (*Or.*). [Bak: Bekâret, Bikir.]

Bakıye, 1. Artan (*K.T.*); **2**. Artık (*K. T.; Ata.*); **3**. Artım (*B.T. L.* «*Ad.*»); **4**. Kalan (*K.T.; Hurş.; Cal.*); **5**. Kaldık (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Şor., Kaz. Kar.*»); **6**. Kalgır (*Rad. II.* «*Kır.*»); **7**. Kalı (*Or.*); **8**. Kalık (*Ter.*); **9**. Kalıntı (*K. T.; Rad. II.* «*Osm.*»; *Der: Tokat*); **10**. Kırtık (*Der: Gümüşane, Erzincan, Devrek*); **11**. Oğunduruk (*Der: Afyon*); **12**. Sarkıt, Sarkut [Yemek artığı] (*Rad. IV.* «*Kır., Çağ.*»); **13**. Takanak (*T.D.; Der: Tokat, Kozan*).

—kalmak, 1. Artmak (*K.T.*); **2**. Kalmak (*K.T.*).

—siz, 1. Kalınçsız (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Kalısız (*Uyg.* «*İnd.*»).

—tüssüyuf, 1. Kılıcartığı (*Der:*

Uşak); **2**. Kıranartığı (*Der: Kırşehir*). [Bak: Bakı.]

Bakkal, Tereci (*Mir.*).

Balâ, 1. Ediş, İdiş (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Örki [Yk: Ör = arazinin, ırmağın dağ tarafı; yüksek mahal, yukarı taraf (*Rad. I.* «*Çağ.*, *Kır.*»)] (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Örü (*Rad. I.* «*Osm.*, *Çağ.*, *Ad. Uyg.*»); **4**. Tör, Tür, (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **5**. Üst, Üstün (*K.T.*); **6**. Üze (*Or.*; *Rad. I.* «*Uyg.*, *Çağ.*»); **7**. öney (*Muht.*); **8**. Yukarı (*K.T.*); **9**. Yüce (*K. T.*); **10**. Yüksek (*K.T.*). [Bak: Âli.]

—pervaz, 1. Şişken (*Kam.*); **2**. Yüksekten uçan, Yüksekten atan (*K.T.*).

—pervazlık etmek, 1. Avurtsatmak (*K.T.*); **2**. Örilemek (*D. L.T.*); **3**. Yüksekten atmak, Yüksekten uçmak (*K.T.*).

Baliğ, [Bak: Büluğ.]

—olmak, 1. Ermek (*K. T.*); **2**. Erişmek (*K.T.*); **3**. İrişmek (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **4**. Sinnemek [Vâsıl olmak man.] (*Rad. IV.* «*Sağ.*»); **5**. Varmak (*K. T.*); **6**. Yetmek (*K.T.*).

«Borç bine yetti;
Ömrü doksana yetti»

[Bak: Reşit, Vâsıl.]

Balina, Deve balığı (*İd.*).

Balkon, 1. Bakacak (*Der: Edirne*); **2**. Bakınacak (*Muht.*); **3**. Çelki (*Der: Afyon*); **4**. Çıkartma (*Der: Çanakkale*); **5**. Çıkma (*Der: Bartın*); **6**. Gezenek (*Der: Urfa*); **7**. Güneşlik (*Der: Trabzon, Denizli*); **8**. İleri yüz (*Der: Kastamonu*); **9**. Kaklık (*Der: Bolu, Bursa, Ordu*); **10**. Önkaş (*Der: Kastamonu*); **11**. Önye (*Der: Çankırı*); **12**. Sayat üstü (*Der: Bolu*); **13**. Sıyat (*Der: Bolu*); **14**. Tarma (*Der: Adana*); **15**. Yazla (*Der: Gelibolu, Bandırma, Samsun, Gemlik, Tokat, Bolvadin, Havza, Antalya, Domanıç, Bursa, Geyve, Çankırı*); **16**. Yetme (*Der: Kemaliye, Ankara*). [Bak: Şehnişin.]

Balon, 1. Uçkaç (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **2**. Uçurtkaç (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **3**. Yel topu (*Bian.*).

Balya, 1. Denk (*K. T.*); **2**. Guyşurgu (*Der: Konya*); **3**. Tay (*Az.*); **4**. Yük (*Muht.*).

Balyoz, 1. Külük [Külek = Kulplu kap (*K.T.*)] (*Der: Sarayköyü*); **2**. Külünk (*K.T.*); **3**. Zomp [?] (*Der: Tarsus, Ordu, Ulubey, Mersin, Maraş, Gâvurdağı, Civanyayla, Bitlis*).

Bandıra, 1. Alav [Yk: Fr. Flamme=alav] (*L. O.*); **2**. Bayrak (*K. T.*); **3**. Galav (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Sancak (*K.T.*); **5**. Yalav (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

Banknot, Çav [Kâğıt para man.] *P.d.C.*; *Ç.L.*; *Müt.*; *Der: Afyon, Çanakkale, Antalya, Konya, Orhaneli, Sivrihisar, Tekirdağ, Çankırı, Kütahya, Eğirdir*).

Banliö, Sapa (*P. d. C.*; *Ç. L.*).

Banyo [etmek], Çimmek (*Ma. Der: Konya, Kırşehir*).

Bap, 1. Eşik, İşik [Kapı man.] (*Rad. I.* «*Tar.*, *Krm.*, *Kom.*, *Ad.*, *Çağ.*, *Kar.*, *Kaz.*, *Top.*, *Kır.*»; *B. T. L.* «*Uyg.*»); **2**. Kapu, Kapı (*T. D.*; *K. T.*).

Bap [Fasıl man.], [Bak: Bahis «mebhas man.»]

Bâr, 1. Ağırlık (*K. T.*); **2**. Cük [Yk: Yük] (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **3**. Küterem [Yk: Götür] (*Rad. II.*

«*Kaz.*»); **4**. Şelek(*San.*); **5**. Yük (*K. T.*). [Bak: Hamule.]

—keş, 1. Yüklet(*Dede.*); **2**. Yük çeken (*K. T.*); **3**. Yük kaldıran (*K.T.*); **4**. Yük taşıyan (*K. T.*).

Baraka, 1. Bark [Yapı, bina, mesken man.] (*Rad.IV.* «*Or.Krm.*, *Osm.*»); **2**. Oba (*Bian.*)[YK: Rad. I. «*Uyg.*» Göçebe yurdu, «*Çağ.*» Çadır, küçük mesken]; **3**. Salaş (*K. T.*); **4**. Sundurma (*K. T.*).

Bâran, 1. Yağış (*K.T.; Rad. III.* «*Osm.,Ad.*»); **2**. Yağın (*Ba.;Rad. III.* «*Çağ.*»); **3**. Yağmur (*K. T.; Ba.; Rad. III.* «*Osm. Krm., Çağ., Uyg.*»); **4**. Yamgır, Yangır, Cangır) *Rad. III.* «*Kır., Kaz.*»).

Bari,* Hiç olmazsa, Hiç değilse (*K.T.*).

Bâri, 1. Buldıruçı (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **2**. Yaradıcı (*K. T.*).

Barit, 1. Çen (*Der: Muğla*); **2**. Dumlu [Yk: Don] (*İd.*); **3**. Salkın (*Bal.*); **4**. Soğuk (*K. T.*). [Bak: Bürudet.]

Bariz, 1. Belirik (*Der: Denizli*); **2**. Belli, Belirli (*K.T.*). [Bak: Zâhir, Aşikâr.]

Baru,*1. Barı [Tarlaların ve bahçelerin etrafına çekilen duvar man. Yk: Barınmak] (*Der: C. A.*); **2**. Siner (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **3**. Sinir (*Rad. IV.* «*Tob.*»). [Bak: Burç.]

Bâs, 1. Diriltme (*K. T.*); **2**. Girü koparılma (*Kur.B.*); **3**. Giri kopma (*Neh.*); **4**. Gönderme (*K. T.*); **5**. İzitme (*Kur. İ.*); **6**. Kirü dirüme (*Kur.B.*); **7**. Koparma (*Kur.İ.; Ar. L.; Kur. A.*); **8**. Kopma (*Kur. B.; Rab.*); **9**. Uyandırma (*Kur. B.*); **10**. Uyarma (*Ar.L.; Kur.A.*); **11**. Yollama (*K.T.*).

—etmek, 1. Akıtmak (*D.L.T.*); **2**. Diriltmek (*K. T.*); **3**. Göndermek (*K. T.*); **4**. İymek (*D. L. T.*); **5**. Kirü dirümek (*Kur.B.*); **6**. Koparmak (*Kur.İ.;Ar.L.;Kur.A.*); **7**. Uyandırmak (*Kur. B.*); **8**. Uyarmak (*Kur. A.; Ar. L.*); **9**. Yollamak (*K.T.*).

—edilmek, 1. Girü koparılmak (*Kur. B.*); **2**. Kopmak (*Kur. B. Rab.*).

—ü badelmevt, 1. Payır (*Rad. IV.* «*Soy.*»); **2**. Tirilgennik (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **3**. Ölümden sonra dirilme (*K. T.*).

—ve irsal etmek, 1. Göndermek (*K.T.*); **2**. Veribimek (*T.D.; Cev. İd. Haş.*); **3**. Yollamak (*K.T.*) [Bak: İrsal, İhya, Haşir, Vahiy.]

Basar, 1. Görgü (*Kur. A.*); **2**. Görme (*K.T.*); **3**. Görür (*Kur.B.*); **4**. Görüş (*K.T.*); **5**. Göz (*K.T.*). [Bak: Rüyet, Nazar, Çeşm, Dide, Ayn, Müşahede.]

Basıra, 1. Çarga (*Rad.III.*«*Tel.*»); **2**. Görme (*K.T.*); **3**. Görüş (*K.T.*); **4**. Göz (*K.T.*); **5**. Körümlük (*Rad. II. Tar.*). [Bak: Basar.]

Basiret, 1. Bakınak (*Der: C. A.*); **2**. Eldek (*Der: Mardin*); **3**. Gönül gözü (*Fel.*); **4**. Kürüm (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **5**. Saklık (*Rad. IV.* «*K. B.*»).

—le hareket etmek, 1. Adımını tek almak (*K.T.*); **2**. Tetik davranmak (*K.T.*).

—li, Sak (*Rad. IV.* «*K. B.*, *Çağ.*»; *Der: Ankara, Samsun, Çanakkale, Burdur, Giresun.*)

—siz, Saksız (*Rad. III.* «*Kaz.*, *Kom.*»).

Basit, 1. Açık(*K.T.*); **2**. Çımçık (*Ar. L.; Kur. A.*); **3**. Dal (*B.T.L.*

«*Osm.*»); **4**. Düz (*K.T.*); **5**. Geniş (*K.T.*); **6**. Kolay (*Der: Ezine*); **7**. Sayaca (*İd. Haş.*); **8**. Tucu (*L. Ta.*); **9**. Yalın kat (*K. T.*); **10**. Yoz (*K.T*). [Bak: Sade.]

Bast, 1. Açma (*K.T.*); **2**. Döşenme (*Kur B.*); **3**. Döşetme (*K.T.*); **4**. Serme (*K. T.*); **5**. Yayma (*K.T.*).

—etmek, 1. Açmak (*K. T.*); **2**. Döşemek (*T.D.*); **3**. Döşetmek (*K. T.*); **4**. Sermek (*K. T.*); **5**. Yasmak (*Bian.*); **6**. Yaymak (*K. T.; Kur. İ.*).

Baston, 1. Çöğenek (*Der: Elâziz*); **2**. Çöymel (*Der: Konya*); **3**. Değnek, Sopa (*K.T.*); **4**. El ağacı (*Az.*); **5**. El değneği (*K.T.*); [Bak: Asâ.]

Bataet, 1. Ağırlık (*K.T*); **2**. Ağır davranma (*K. T.*); **3**. Yavaşlık (*K.T.*).

—göstermek, 1. Ağır davranmak (*K.T.*); **2**. Badalmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Oyalanmak (*K. T.*); **4**. Uyuntulanmak (*Der: Kırşehir*); **5**. Yavaş davranmak (*K. T.*). [Bak: Bati.]

Batıl, 1. Boş (*T.D.*); **2**. Bulmağı yok (*Kur.İ.*); **3**. Büğdül (*Müt.; Der : Çankırı*); **4**. Kırtık (*Tuh.*); **5**. Süme. (*T.D.;* **6**. Yanlış (*K.T.*); **7**. Yokun (*Kur.İ.*);

—itikat, Ura (*Der: Kırşehir*).

—a itikat etmek, Ura tutmak (*Der: Kırşehir*).

—tedbir, 1. Ugrasa (*Der: Fethiye,Mersin*); **2**. Urasa (*Der: Fethiye, Mersin*). [Bak : Butlan, Iptal.]

Batın [Vücut uzvu] - **1**. Doynuk (*Enb.*); **2**. Karın (*K. T.; Rab.*); **3**. Karındık (*Rad.II.* «*Kaz., Tob.*»); **4**. Tumbak (*Der: İstanbul,Edirne*).

Batın [Nesil], **1**. Arka (*P. d. C.; Ç.L.*); **2**. Bağrak (*Bab.*); **3**. Göbek (*K.T.*); **4**. Kuşak (*Der: A.*); **5**. Soy (*K.T.*); **6**. Töl (*Rad. III.* «*Sağ.*»); **7**. Tumuş (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **8**. Uya (*Rad. I.* «*Sağ., Koyb , Kaç., Küer.*»). [Bak : Nesil.]

Bâtın, 1. Gizli (*K.T.*); **2**. Iç (*K.T.; (T. D.)* **3**. İç yüz (*K. T.*). [Bak: Derun.]

Bati, 1. Ağır (*K.T.*); **2**. Ağırman (*P.d.C.* **3**. Ayar (*Rad. I.* «*Tel.*»); **4**. Badalgır (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5**. Dingin (*Der: Manisa, Ezine*); **6**. Geç (*K. T.*); **7**. Hılt (*Der: Muğla, Kütahya, Urfa, Sivrihisar*); **8**. Ilgıl (*Der: Urfa, Malatya, Konya, Tokat, Afyon, Eskişehir, Çorum, Şebin Karahisar*); **9**. Kabram (*Kam.*); **10**. Siğin (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **11**. Sırıçga (*D. L. T.*), **12**. Tutuk (*K.T.*); **13**. Uya (*T. D.*); **14**. Yapçan (*Der: Kastamonu*); **15**. Yavaş (*K.T.*). [Bak: Bataet.]

Bayi, 1. Satan, Satıcı (*K.T*); **2**. Satışkan (*D. L. T.*). [Bak: Beyi.]

Baytar, 1. Ahtacı (*Ç.L.*); **2**. Tavar otacısı (*Çul.*).

Bazı, 1. Amarı (*Kur.İ.*); **2**. Bir anca (*İd.*); **3**. Birkaç (*K.T*); **4**. Bir niçe (*Kur. B.*); **5**. Bir takım (*K.T.; T.D.*); **6**. Kimi (*K.T.; TD.*); **7**. Tüşüre (*P.d.C.; Ç.L.*).

Bazan, 1. Ara (*D.B.*); **2**. Arada, Arasıra (*K. T.*); **3**. Kimerde (*İd. Haş.; D. B.*); **4**. Kimken (*Der: Kozan*).

—sı, 1. Kimersi(*Kab.*); **2**. Kimi, Kimisi (*Muht.*).

Baziçe, Oyuncak (*K.T.*).
Bazu, 1. Karaca (*K.T.*; *Bürh*; *Kör.*; *Der: Çankırı, Manisa, Konya, Milâs, Çanakkale, Karahisar, Balıkesir, Kızılcahamam, İzmir, Eskişehir, Osmaneli, Bayramıç, Eğirdir*); **2.** Karıca (*Id.Haş.*); **3.** Karu (*Dede.*); **4.** Kol (*K.T.*).
— bent, Kolçak(*Der: Çanakkale*).
Bed, 1. Caman [Yk: Yaman] (*B.T. L.* «*Kır.*»); **2.** Çabal (*Rad. III.* «*Sağ.*, *Şor.*»); **3.** Çunak [Kırgızcada kulağı kesik man.] (*B.T. L.* «*Çağ.*»); **4.** Kemçik [Çirkin, biçimsiz man.] (*Der: Gazi Antep, Giresun, Seyhan*); **5.** Kös (*Der: Genek, Muğla*); **6.** Kötü [Kötü huy] (*K.T.*); **7.** Soğuk [Soğuk muamele] (*K.T.*); **8.** Yaman (*Kon.*); **9.** Yaramaz (*Ev.*).
— asıl, 1. Aşağılık (*Der: İstanbul*); **2.** Kötü soylu (*K.T.*); **3.** Satır (*D.L.T.*); **4.** Soysuz (*Der; İstnabul*).
— baht, 1. Bilnek [Belin?] (*B. T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Cığan [Yk: Cıgay = fakir] (*B. T. L.* «*Çağ*»); **3.** Çaylığ (*Rad. III.* «*Leb.*»); **4.** Çugay [fakir man.] (*Oğ.*); **5.** Çorlu (*İd.Haş.*); **6.** Emgekliğ (*Uyg.* «*P. P.*»); **7.** İrinç, İrinz (*Uyg.* «*İnd.*»); **8.** Karalı, Karalu (*Der: Keskin*); **9.** Kars (*Rad.II.* «*Tel.*, *Alt.*»); **10.** Köysöz [Yk: Kutsuz] (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **11.** Kutsuz (*Bab.*; *Uyg.* «*P. P.*»; *D. L. T.*; *Muht.*); **12.** Yatlı (*Ter.*); **13.** Yatlu (*Şeh.*; *Der: İstanbul*); **14.** Yazgısız (*Der: Adana*).
— bin, 1. Kötü gören (*K.T.*); **2.** Kötülük arıyan (*K.T.*).
— çehre, 1. Kötü yüzlü (*K.T.*); 2. Yapaz (*Der: Tokat*).
— dua, 1. Alınç [Yk: İlenç] (*B.T. L.* «*Osm*»); **2.** İlenç [Ilinmek = içi münkesir, müteessir olmak] (*Süh.*; *Bürh*; *T.D.*; *L.N.*; *B.T. L.*«*Osm.*»; *K.T.*; *Der: Denizli, Muğla, Ankara, Eskişehir, Edirne, İnegöl, İstanbul*);

«Ne alkış tevekku eder ne ilenç» «Süh.»

3. İlinç (*Deş.*); **4.** İlenme (*Der: Ankara, İstanbul*); **5.** İlenti (*Der: Karaman*); **6.** Kargan (*Rad.II.* «*Kaz.*»); **7.** Kargıma (*Der: Amasya, Çorum, Maraş, Ş.A.*); **8.** Kargış, Karış (*L.O.*; *P.d.C.*; *Ç.L.*; *Ferh.*; *Kar.*; *Dede.*; *Der: Kars, Erzurum, Giresun, İstanbul, Amasya, Susığırlık, Gümüşane, Erzincan, Ahlat, Tekirdağ, Bayburt, Denizli*).
— dua etmek, 1. İlenmek [Münkesir olmak, inkisarını göstermek man.] (*K.T.*; *T.D.*; *B .T.L.* «*Osm.*»; *Cal.*; *Der: Edirne, Denizli, Eskişehir, Fethiye, Mersin, Çanakkale, Bolu, Muğla, Çankırı, Malkara, İzmit, Adana, Uluborlu, Eğirdir, Domaniç, Trabzon. Kula, Manisa, Bursa, Beypazarı, Kırşehir, Isparta, Zonguldak, Bandırma*); **2** . Kakışlamak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **3.** Kargamak (*Rab.*; *Türkmen*; *Dede.*; *Bal.*; *Tuh.*; *Rad.II.* «*Uyg.*» *Çağ.*, *Kar.*, *Kaz.*, *Bar.*, *Tar.*»; *Der: Amasya, Çorum, Maraş, Ş.A.*); **4.** Kargışlamak (*Rad. II.* «*Çağ.*;» *Der: Amasya, Susığırlık, Erzincan, Gümüşane, Denizli, Balıkesir, Ş.A.*); **5.** Kargış vermek (*Der: İstanbul, Amasya, Susığırlık, Erzincan, Gümüşane, Denizli*); **6.** Karkışlamak (*Der: İstanbul, Amasya, Susığırlık, Erzincan, Gümüşane, Denizli*).
— endiş, 1. Kötülük düşünen (*K.T.*); **2.** Kötülük istiyen (*K.T.*).
— hah, 1. Karadamak, Kara da-

maklı (*Der: Konya*); **2**. Kötü dilekli (*Muht.*); **3**. Kötülük istiyen (*K.T.*); **4**. Yavuz sanan (*Hurş.*); **5**. Yavuz sanıcı (*L.N.*); **6**. Yavuz sanu (*Kel.*).

—hu, -huy, 1. Buynagu (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **2**. Cuturkişi (*D.L.T.*); **3**. Çamış (*Der: Balıkesir*); **4**. Çor (*Der: Eğirdir*); **5**. Dalaşman (*L.O.*); **6**. Kötü alışmış (*K.T.*); **7**. Yanaz *T.D.*; *K.T.*).

—maye, 1. Doğuşsuz (*Der: Gereze*); **2**. Kıpık (*Der: Yozgat*); **3**. Yalımı alçak (*L.O.*).

—mest, 1. Ahsum, Ahsun (*D. L. T.; P. d. C.; Ç.L.*); **2**. Esrük (*Uyg. "İnd.„*).

—nam, 1. Carıs [Yk: Çarıs = yabani, sert huylu; (*Rad. III.* «*Kaz.*»)] (*Bürh.*); **2**. Kötü adlı (*K.T.*); **3**. Kötülenmiş (*K.T.*).

—nam olmak, Adı çıkmak (*K. T.*).

[Bak: Çirkin, Fena, Fürumaye, Talisiz, Rezil, Rusvay, Lânet, Sarhoş.]

Bedahet, Bellilik (*K. T.*).

—en, 1. Ansızın (*K. T.*); **2**. Apaçık (*K. T.*); **3**. Apansız (*K. T.*); **4**. Besbelli (*K.T.*); **5**. Birden bire (*K. T.*); **6**. Düşünmeksizin (*K.T.*). [Bak: İrtical, Yakin.]

Bedava, 1. Aylak (*Rad. I.* «*Osm., Krm.*»; *Hurş.*; *Muht.*; *T.D.*; *Der: Konya, Muğla*); **2**. Buşlu (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Caba (*K.T.*; *P.d. C.*; *Ç.L.*; *Der: İstanbul*); **4**. Parasız (*K. T.*); **5**. Tigin (*Rad. III.* «*Kaz.*»; *M.M.*); **6**. Tikin (*Ç.L.*); **7**. Ucuz, Pek ucuz [mec.] (*K.T.*). [Bak: Badıhava, Meccanen.]

Bedel, 1. Karu [Yk: Karşı] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **2**. Karşılık (*K.T.*); **3**. Kayın [Yk: Kaynana, Kaynata] (*P. d. C.*; *Ç.L.*); **4**. Kötel [Yedek man.] (*Tüz.*); **5**. Öktü [?] (*Der: Eğin*); **6**. Tekşüt [Yk: değiş] (*D. L.T.*); **7**. Uğur. [İvaz man. «Atta uğur aldım.»] (*D.L.T.*); **8**. Yanut [Yk: Yanmak = dönmek, İvaz, mukabil man.] (*Uyg.* «*Usp.*»; *D. L.T.*); **9**. Yedek (*Tüz.*); **10**. Yerine (*K. T.*); **11**. Yerine geçen, Yerine verilen (*K.T.*); **12**. Yerini tutan, Yerini tutabilen (*K. T.*); **13**. Yolu (*T. D.*); **14**. Yoluğ [Fidye man.] (*Kur. İ.*). [Bak: İvaz, Mukabil, Fidye.]

Beden, 1. Çön [Yk: ten, yen] (*Der: Ankara, Cide, Daday*); **2**. Etöz, Etüz (*Uyg.* «*P. P., İnd.*»); **3**. Eyin [Sırt ve arka man. Yk: yin, yen = vücut, cisim] (*Gev.*; *San.*; *Der: Kelkit, Ordu, Çankırı, Ankara*); **4**. Gövde (*Bürh.*; (*K. T.*; *Müt.*); **5**. İrece (*Bab.*); **6**. Kendilik (*K.T.*); **7**. Kuydung (*Uyg.* «*U. II., İnd.*»); **8**. Kütük (*K.T.*); **9**. Oyru [Yk: Oylum = hacım, cisim] (*Der: Sinop*); **10**. Oyrum (*Der: Balıkesir*); **11**. Öz (*Muht.*); **12**. Özdek [Ağaç bedeni, gövdesi] (*Kam.*; *Hurş.*); **13**. Sencer [Kale bedeni man.] (*Rad., IV.* «*Osm.*»); **14**. Senna (*Ç.L.*); **15**. Ten* (*Müh.*; *T.D.*; *Ç.L.*; *Tuh.*; *Fer.*; *Der: İstanbul*); **16**. Tulga (*Rad. III.* «*Kır.*»); **17**. Turtana (*Müh.*); **18**. Yin, yen (*D.L.T.*; *İd. Haş.*; *Der: Ankara*); **19**. Yusun (*T. D.*). [Bak: Cisim, Ceset, Vücut.]

Bedestan, Tim [Üstü kapalı çarşı man.] (*T.D.*; *Rad. III.* «*Çağ.*»).

Bed [etmek], **1**. Başlamak (*K.T.*); **2**. Paysınmak (*Der: Bursa, Seyhan, Muş, Elâziz, Kocaeli, Sinop,*

Çoruh, Gazi Antep, Giresun, Ordu, Balıkesir, Çorum). [Bak: Agaz, İptida, İptidar, Mebde, Mübaşeret, Şuru.]

Bedevî, 1. Çölik [Yk: Çöllü] (*Der: Siirt*); 2. Çöllü (*Az.*); 3. Göçebe, Göçer konar (*K.T.*); 4. Kır elli (*Der: Denizli*); 5. Kırlı (*Der: Afyon, Darende*).

Bedia, 1. Bediz [Yk: Bez* ek] (*Rad. IV. «Or.»*); 2. Benzersiz (*Der: İstanbul*); 3. Dürüme [Ortada yokken vücut bulan nesne. Yk: Türü, türemek] (*Bab.*); 4. Eşsiz (*Der: İstanbul*); 5. Görülmedik, Görülmemiş (*K.T.*); 6. Pediz [Ziynet, nakış, sanatkârane eser man.] (*Rad. IV. «Uyg.»*); 7. Tansuğ [Hayret verici hadise ve eser man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 8. Yeni (*K.T.*). [Bak: İbda.]

Bedihî, 1. Bayık (*T.D.*); 2. Belgülük (*Rad.IV. «K.B.»*); 3. Belli, Besbelli (*K.T.*); 4. Göz önünde (*K.T.*). [Bak: Ayan, Aşikâr, Bedahet].

Bedir, 1. Ay tulun (*Tuh*); 2. Dolun ay (*Der: İzmir, Buca*); 3. Tolan (*T.D.*); 4. Tolu ay (*Süh.*); 5. Tulun [Ayın on dördü] (*Der: Kırkağaç*); 6. Tulun ay (*K.T.; T.D.; B.T.L. «Osm.»; L.O.; Y.E.; D.L.T.; Mün.; Kon.*).

Bedreka, 1. Bildirtkiç (*Rad. IV. «Kaz.»*); 2. Kılavuz (*K. T.*); 3. Yol gösterici (*K.T.*). [Bak: Rehber.]

Behçet, 1. Görk (*Rad.II. «Osm.»*); 2. Görklülük (*Kur. B.*); 3. Güler yüzlülük (*Der: İstanbul*); 4. Güzellik (*K.T.*); 5. Körk (*Rad. II. «Kom. Uyg., Çağ.»*). [Bak: Hüsün, Cemal.]

Behiç, 1. Gökçek (*Fer.*); 2. Görklü (*Rad. II. «Osm.»*); 3. Güler yüzlü (*Der: İstanbul*); 4. Güzel (*K.T.*); 5. Körkem (*Rad.II.«Çağ»*); 6. Körkü (*Rad.II. «Alt., Tel, Kır.»*); 7. Körklü (*Rad. II. «Kom., Kar.»*); 8. Körklük (*Rad.II. «Uyg.,Çağ.»*). [Bak: Ahsen, Cemil]

Behemehal, 1. Engücü (*Der: Denizli, İzmir, Manisa, Afyon, Isparta, Bursa, Muğla*); 2. Nasıl olsa, Nasıl olursa olsun, (*K.T.*); 3. Üsbekes, Üsbeki, Üsekes (*Der: Malatya, Ankara, Gazi Antep, Denizli, Çorum, Yozgat, Niksar, Kırşehir, Kangal, Edremit, Safranbolu, Avanos*); 4. Üzkes (*Kam.*) [Bak: Hal.]

Beher, Başına [Adam başına, ev başına] (*K.T.*).

Behime, 1. Davar [Mevaşi man.] (*K.T.*); 2. Dört ayaklı (*K.T.; Kur. B.*); 3. Tıvar, Tığar (*Tuh.*); 4. Tovar, Toğar (*Tuh.*). [Bak: Hayvan, Mevaşi.]

Behre, 1. Pay (*K. T.; T.D.*); 2. Ülüş (*K.T.; D.L.T; Rad. I. «Şor., Çağ., Uyg., Kaz.»*).

— ment, Ülüşlü (*T.D.*). [Bak: Hisse, Nasip, Kısmet.]

Beht, 1. Şaşakalma (*K.T.*) 2. Şaşma (*K.T.*) 3. Şaşkınlık (*K.T.*); 4. Tan [den] (*Id.*). [Bak: Hayret.]

— içinde kalmak, 1. Başı çizginmek [Başı dönmek man.] (*Rad.III. «Osm., Çağ.,» Lûg. Ar.*); 2. Kata kalmak (*Tuh*).); 3. Şaşakalmak, Şaşalamak, Şaşmak, Şaşıp kalmak, Şaşırmak (*K.T.*); 4. Tana Kalmak, Tan Kalmak (*B. T. L. «Kaz.»*); 5. Tandamak (*Rad.III. «Alt., Tel., Kır.»*);

6. Tanlamak, tanlanmak (*Rad.III.* «*Çağ.*»); 7. tanmak (*K.T.*).

Bekâr, 1. Boş (*Tuh.*); 2. Boştak (*T.D.*); 3. Boy (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 4. Boydak (*Rad.IV.* «*Kır.*»; *Der: Avanos, Aksaray, Gazi Antep, Kırşehir*); 5. Ergen *K.T.; T.D.; G.D.; Tuh.; Der: Avşar, G.A.; Isparta, Burdur, Adana, Samsun, Trabzon, Konya, Kayseri, Bolvadin, Urfa, Çorum, Bursa, Çal, Gazi Antep, Kars, Zonguldak, Amasya, Eskişehir, Gümüşane, Antalya, Dinar, Bolu*); 6. Evlenmemiş (*K.T.*); 7. Evsiz (*Der: Manisa*); 8. Kazak (*Hut.*); 9. Kazak başlı (*Tuh.*); 10. Paydak (*Rad. IV.* «*Kar.*»); 11. Sobay (*Rad. IV.* «*Ad., Osm.*»; *Der: Van*); 12. Suvay (*Der: Manisa*); 13. Yavlak (*Tuh.*). [Bak: bakir, bikir.]

Bekâret, 1. Erdenlik [Gerç kızlık man.] (*Rad. I.* «*Kom.*»); 2. Kabak (*D.L.T.*); 3. Kızlık (*P.d.C; Ç.L.; K.T.*). [Bak: bakir, bikir.]

—i izale etmek, 1. Bozmak, Kızlık bozmak (*K.T.*); 2. Kızlık almak (*Ah.*).

—i izale edilmiş, 1. Artık (*Muh.*) [Bak: İzale.]

Bekri, 1. Içkiye düşkün (*K.T.*). [Bak: Ayyaş.]

Belâ, 1. Ağırlık (*K.T.*); 2. Bulak (*Der: Çanakkale, Van, Giresun, Genç, Muş, Bitlis, İzmir*); 3. İğime (*Müh.*); 4. İmkek [Meşekkat, zahmet man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 5. Karayol [Cehennem, ölüm, felâket man.] (*Der: Gümüşane*); 6. Kırlağan (*Rad. II.* «*Osm.*»); 7. Kıyıllık (*Der: Yalova*); 8. Sıkıntı (*K.T.*); 9. Şay (*Rad. IV.* «*Şor.*»); 10. Şor (*Rad. IV.* «*Alt., Tel., Tar.*»); 11. Urçuk [Yk: Urmak = darbe (*Rad.I.* «*Kumd.*»); 12. Tasa (*K.T.*); 13. Tübey [Yk: Tepe, tübe; tepeden inme; Betbahtlık, felâket man.] (*Rad. III.* «*Tel., Kumd.*»); 14. Tümek (*Rad. III.* «*Tel., Şor.*»); 15. Urcuk (*Rad.I.* «*Kumd.*»); 16. Uttun (*Der:Konya*). [Bak: Afet, beliye, musibet, felâket.]

—ve mihnet çekmek, 1. Kaymalmak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 2. Sıkılmak (*K.T.*); 3. Tasalanmak (*K.T.*); 4. Üzülmek (*K.T.*).

—yı asumanî, Tepeden inme (*T.D.*).

Belâgat, 1. Dil açıklığı (*Çul.*); 2. Dillülük (*Kel.*); 3. Konuşkanlık (*Der: İstanbul*): 4. Madak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); 5. Padak (*Rad. IV.* «*Leb.*»).

—göstermek, 1. Güzel söylemek (*Müt.*); 2. Madaklamak (*Rad. IV. Alt., Tel.*»); 3. Padaklamak (*Rad. IV.* «*Leb.*»); 4. Sanlamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 5. Sanlatmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Beliğ, 1. Askar (*Rad. I.* «*Kır.*»); 2. Çeçen (*M.M.; T.D.*); 3. Çiçen (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 4. Kepşil [Yk: Kep = söz, fikir. (Rad, II. «Tara., Krm., Kır., K.Kır.] (*Rad.II.*«*Kır.*»); 5. Konuşkan (*Der: İstanbul*); 6. Selçik [?] (*Der: Niğde*); 7. Uz dilli (*Muht.*); 8. Yaraştırıcı (*Bah.*).

—olmak, Tılangurmak [Yk: Tıl = dil] (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Fasahat, talâkat.]

Belâhet, 1. Bönlük, öküzlük (*K.T.*); 2. Sığırlık (*L. O.*). [Bak: Hamakat.]

Belde, 1. Balgasun (*T.D.*); 2. Ba-

lık (*Uyg.*); **3.** İl (*Kur.B.*); **4.** Kent (*Tuh.; Kur.; İ.; Uyg.; Kav.*); **5.** Kirman (*İd.*); **6.** Toy [Yk: Toy= balçık, kil (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kır.,Kaç.»*); Kilden, balçıktan man. [Bu düşünüş arapça:

«ehli veber = çadır halkı;
ehli meder = balçık halkı»

sözünde de görülüyor.] (*Uyg.*); **7.** Turgut (*T.D.*). [Bak: Şehir.]

Beleş, 1. Caba (*K.T.; Der: İstanbul*); **2.** Karşılıksız (*K.T.*); **3.** Parasız (*K. T.*). [Bak: Bedava.]

Bel'etmek, Emmek (*K.T. «Toprak suyu emdi»*); **2.** Obmak (*B.T.L. «Kaz.»*); **3.** Sümürmek (*K.T.;Rad. «Çağ., Osm., Tar.»*); **4.** Yalmarmak (*L.O.*); **5.** Yutmak (*K.T.*). [Bak: Massetmek.]

Beliğ, [Bak: Belâgat.]

Beliye, [Bak: Belâ.]

Bel'um, [Bak: Bül'um.]

Bende, 1. Bağlı [Esir man.] (*K.T.*); **2.** Inçü (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C; Ç.L.*); **3.** Köle (*K.T.*); **4.** Kul (*K.T.*); **5.** Kullukçu (*Çul.*); **6.** Tapkul (*T.D.*); **7.** Tutsak [Esir man.] (*K.T.*); **8.** Ümek [Radloffta el, yabancı man.] (*B.T.L. «Uyg.»*). [Bak: Abit, Çaker, Esir.]

Beni Âdem, 1. Ignak (*P.d.C; Ç.L.*); **2.** İlke (*P. d. C; Ç.L.*); **3.** Kişi oğlu (*Or.*). [Bak: Nâs, insan.]

Bent [Bağ man.], **1.** Bağ (*T.D.*); **2.** Bağış [Bağlama vasıtası, diz mafsalları man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **3.** Beyg [İp ve bağ man.] (*B.T.L. «Uyg.»*); **4.** Boğmak [Mafsal rabıtası man.] (*K.T.*); **5.** Boğum (*K. T.*); **6.** Bukağu, bukağı [Atın ayağına vurulan man. Bu söz Rad. IV. te muhtelif lehçelerde

«Bugav, bugut, bukav, bukov»

şeklindedir.] (*K.T.; Uyg. «İnd.»*); **7.** Duşak[Ayak bağı man.](*Dede.*); **8.** Kişen [Ayak bağı man.] (*Tuh.*); **9.** Köstek [Zincir ve ip man.] (*Dede.*); **10.** Örük [Ayak bağı man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **11.** tuşak [Tavuğa tuşak göze yasak olmaz.] (*Rad. III. «Çağ.»; Tuh.; T.D.; Der: Çanakkale, Ezine*); **12.** Tuşar [Ayak bağı man.] (*Tuh.*); **13.** Tuşav [Ayak bağı man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*).

—etmek, 1. Bağlamak (*K.T.*); **2.** Matamak [Atın ayaklarını bağlamak, mani olmak man.] (*Rad. IV. Kaz., Kır.»*).

Bent, [Su bendi man.] **1.** Anvalı [?] (*Der: Niğde*); **2.** Arg (*Bian.*); **3.** Atkağ (*Uyg. T.T. III. «Suv.»*); **4.** Böget (*Der: Konya*); **5.** Böken (*Rad. IV. «Çağ»; Rab.*); **6.** Böket (*Rad. IV «Çağ.»*); **7.** Büge (*Der: Ordu, Bursa, Boyabat, Isparta, Denizli*); **8.** Büget (*T.D.; Der: Seyhan, Ordu, Bursa, Isparta, Boyabat, Denizli*); **9.** Büket (*P.d.C; Ç.L.; L.Ş.*); **10.** Büvet (*Der: Gerze, Edirne, İzmit, Yozgat, Niğde, Trakya, Edremit, Bilecik, Şile, Pazarcık, Mersin, Eskişehir, Ezine, Reşadiye, Çorlu, Malatya, Safranbolu*); **11.** Büyün (*Rad. IV. «Osm.»*); **12.** Cay (*Uyg. «H. II.»*); **13.** Çalak (*Der: Kastamonu, Çanakkale, Ankara, Tirebolu, Gümüşköprü*); **14.** Çalgan (*Der: Elâziz, Erzincan, Kastamonu, Tosya*); **15.** Kır (*D.L.T.*); **16.** Puk (*Rad.IV.«Tel.»*); **17.** Tuğ (*D.L.T.*).

—yapmak [Su önüne], **1.** Böğemek (*Der: Karaman*); **2.** Büğemek (*Der: Isparta*); **3.** Bügetle mek (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **4.** Bügmek, Büvemek (*Der: Seyhan*); **5.** Bükütlemek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6.** Bünemek (*Der: Cebelibereket, İnegöl, Bursa*); **7.** Büyünlemek (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **8.** Pektemek (*Rad. IV. Alt.* «*Tel.*»); **9.** Perklemek (*Rad. IV.* «*Uyg*»).

Bent [Nazımda], **1.** Bağlama [Nakarat, hatime man.] (*K.T.*); **2.** Siyim (*Çan.; Hal.*).

Ber, Üzre

[Aşağıdaki mürekkeplerin ilk cüzüdür.]

—akis, Tersine (*K.T.*).

—devam olan, Süren, Sürmekte olan (*K.T.*).

—güzar, 1. Andaç (*T.D.*); **2.** Armağan(*K.T.*); **3.** Tartuk (*Aş.*).

—hayat, 1. Sağ (*K.T.*); **2.** Yaşayan (*K.T.*).

—hayat olmak, Sağ olmak, yaşamak [Hâlâ yaşıyor, sağdır](*K.T.*).

—karar, 1. Agınçsız (*Uyg.* «*T. T., U.*»); **2.** Evrilinçsiz (*Uyg.* «*Suv., İnd.*»); **3.** Yerinde duran, yerleşmiş (*K. T.*).

—karar olmak, 1. Tohtamak (*Rad. III.* «*Çağ., Krm., Tar.*»; *B. T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Toktamak, Tuktamak [Durmak man.] (*Rad. III.* «*Çağ., Kır., Şor., Sağ., Koyb., Kaç, Kom.*»); **3.** Yerleşmek, Yerinde durmak (*K. T.*).

—murat olmak, 1. Ermek, erişmek [Dileğe-] (*K.T.*); **2.** Onmak [Felâh bulmak, iflâh olmak, yetişmek, mes'ut olmak, murada ermek man.] (*Der: Gazi Antep, Seyhan, Bursa, İçel, Sinop, Ankara, Samsun, Zonguldak, Isparta Balıkesir, Edirne, Burdur, Kütahya, Mersin, Söğüt, Haymana, İzmir, Giresun, Sıvas, İstanbul, Antalya, Çanakkale, Denizli, Trabzon, Konya*); **3.** Umduğunu bulmak (*K.T.*).

—taraf etmek, 1. Aradan coymak (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Rad.IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Aradan çıkarmak (*K.T.*); **3.** Çitlemek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

—taraf olmak, 1. Aradan çıkmak (*K.T.*).

—veçhiati, 1. Böylece (*K.T.*); **2.** İnçe (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Şöylece (*K.T.*).

Beraber, 1. Bile (*Bat.; Y. E.; K.T. Cev.; Bian.; B. T. L.* «*Çağ., Uyg. Osm., Ad.*»; *Kara.; Der: Diyarbekir*); **2.** Bilece (*K. T.; Kıs.; Bian.; Der: Uşak, Gazi Antep, Taşköprü, Ankara, C. A.*); **3.** Birge (*P. d. C.; Ç. L.; Bal.*); **4.** Birle (*Or.*); **5.** Birlik, Birlikte (*L. N.; K. T.*); **6.** Çür (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **7.** Koşa (*Der: Erzurum, Kırşehir, Ayaş*):

«Atbaşı koşa gitmek; Koşa yaşayın».

—inde, 1. Bilesince (*K. T.*):

«Bilesince gitti.»

—e kalmak, 1. Tay düşmek (*Der: Gazi Antep*).

—olmak, 1. Yanlaşmak (*Muht.*).

Berat, 1. Çek[«Diplôme» man.] (*P. d. C..; L. Ş.*); **2.** Yarlık, Yarlığ [Ferman, menşur man.] (*Tüz.*); **3.** Yerliğ (*Bian.*).

Beraet, 1. Arıklık (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** İlişiksiz çıkma, Temize çıkma (*K. T.*).

—etmek, 1. Aklanmak (*Rad. I.* «*Krm., Küer.*»); **2.** Arınmak (*Der: Boyabat, Urfa, Sıvas, Kastamonu, Foça, Afyon Karahisar, Alaşehir*), **3.** İlişiksiz çıkmak, temize çık-

mak (*K.T.*); **4**. Küyüremek (*Rad. II.* «*Tel.*»).

Berbat, 1. Çaraş [İşi dikkatsizce ve baştan savma görme man.]:

«Yedin bunca aşımı, çaraş ettin işimi»

(*Der: Konya, Bayburt, Ankara, Sıvas*); **2**. Çelpeşik [Bozuk, çamurluluk, ivicaç, çetinlik man.] (*Der: Ordu, Bayburt, Erzurum, Kars, Amasya, Harput, Adana, Ayaş*); **3**. Haşlak [Kötü, sıska, ipsiz, sıcaktan bozulan, buğday man.] (*Der: İnegöl, Susığırlık*); **4**. Kötü (*K.T.*); **5**. Pis (*K.T.*); **6**. Polun (*Rad. IV.* «*Uyg.*»).

—etmek, 1. Alkmak (*Müh.*); **2**. Çerletmek [Yk: Çer, çor = elem, hastalık] (*D.L.T.*); **3**. Çepellemek (*Der: Zonguldak*):

«Elinden gelmez, bırak çepellesin»

4. Çıtmulmak [?] (*Der: Zonguldak*); **5**. Kirletmek (*K.T.*); **6**. Pisletmek (*K.T.*).

—olmak, 1. Bozulmak (*K.T.*); **2**. Büçükmek (*İd. Haş.*); **3**. Dağılmak (*K.T.*); **4**. Kirlenmek (*K. T.*); **5**. Pislenmek (*K.T.*); **6**. Yablak bolmak (*Or.*).

Bereket, 1. Alkış [Yümn, meymenet, takdis man.] (*Uyg.* «*T.T., Usp., Xuas.*»); **2**. Artım (*B.T.L.* «*Ad.*»); **3**. Bolluk (*K.T.*); **4**. Kısnacak (*Az.*); **5**. Kut [Yümn man.] (*Müt., Tuh.*); **6**. Oguş, Okuş [Yk: Ong = çok, mebzul man.] (*Kam.*); **7**. Onuş [Yk: Ong, ongmak] (*Müt.*); **8**. Uğur (*K.T.; D.L.T.*).

—bulmak,— lenmek, 1. Mulukmak, Bulukmak [Yk: Bol-bolalmak] (*M.M.*); **2**. Onmak (*Müt.; Der: Balıkesir, Kütahya*):

«Eller ondu, ben umdum.»

3. Özremek (*D.L.T.*); **4**. Yarçımak (*Dede.*).

—li, 1. Artağan (*Der: Gazi Antep*); **2**. Bol (*K.T.*); **3**. Gür (*Kam.; Müt.*); **4**. Onatlık (*Kam.*); **5**. Onglu (*Der: Akhisar, Marmaris*); **6**. Ongun (*G. D.; Der: Ordu, C. A.*); **7**. Uğurlu (*K.T.*); **8**. Üreğen (*Der: Avşar, Maraş, Ankara, Muğla*); **9**. Üzrek (*D.L.T.*); **10**. Yeğin, Yiğin, Yiyin (*Der: Artvin, Kemah, İncesu, Kars, Çeşme, İstanbul, Bolu, Ankara, Kayseri, Maraş, Karaman, Edirne, Çanakkale, Denizli, Kocaeli, Elâziz, Kütahya, Avanos, Kırşehir*).

—siz, 1. Artımsız (*Bat.*); **2**. Uğursuz (*K.T.*).

Berf, Kar (*K.T.*).

—ve baran, Sulu sepken(*K.T.*).

Berriyye, [Bak: Badiye.]

Berk, 1. Balk, Balkı, Balkır, Balkıs, Balkız (*Der: Balıkesir, Edremit, Bursa, İstanbul, Muğla, Denizli, Niğde, Gazi Antep, Urla, Urfa, İznik, Adana, Yozgat, Kayseri, Nevşehir, Alaiye, Bayazıt, İzmir*); **2**. Çakar (*Der: İzmir*); **3**. Çakın (*Rad.III.* «*Osm, Çağ.*»); **4**. Ildırım (*Kur.B.*); **5**. Işın (*B. T.L.* «*Çağ.*»); **6**. Işkırık (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Şimşek (*K.T.; Der: Istanbul, A.*); **8**. Şinşek (*Melh.*); **9**. Tanrı çakımı (*Müh.*); **10**. Yalap(*Der:Sinop*); **11**. Yarkın(*T.D.*); **12**. Yaşın (*Muht.; Kur.İ.*); **13**. Yaşnamak, Yeşnemek (*D.L.T.*); **14**. Yeşin (*Kur.İ.*); **15**. Yalazan (*Der: Bolu*):

«Yalazan çaktı, yağmur yağacak»

16. Yıldırım (*K.T.*).

Berrak, 1. Açık [Hava hakkında] (*K.T.*); **2**. Arca (*Der: Urfa, Elâziz, Balıkesir*); **3**. Arcağ (*Der: Muş*); **4**. Arcak (*Der: Harput*); **5**. Arıca (*Der: Balıkesir, Bolu*); **6**. Aruca

(*Der: Gümüşane, Kastamonu*); **7**. Çanayaz (*Der: Malatya*):

«Hava çanayaz, ne güzel yol yürünür»

8. Duru (*T. D.; Ata.; Gev.; K. T.; Az.*); **9**. Duruk (*T. D.*); **10**. Durulmuş (*K. T.*); **11**. Malgıl [Yk: Balkı] (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **12**. Müldür [Yk: Yıldır, ıldır] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **13**. Parlak (*K. T.*); **14**. Süzük (*Uyg.* «*İnd.*»; *Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»; *Müh.*); **15**. Yıldıru [?] [Parıldar man.] (*Mif.*).

—hava, **1**. Ayaz (*Tuh.*); **2**. Zilayaz (*Der: Çorum*).

—olmak, **1**. Durulmak, Durulanmak (*K. T.*); **2**. Tınıklamak (*P. d. C.; Ç. L.*); **3**. Torulmak (*Uyg.* «*İnd.*»).

Berzah, **1**. Araya girici (*Kur. B.*); **2**. Boğaz [Dağlık yerlerdeki dar geçitler man. «Geyve boğazı»] (*K.T.*); **3**. Dil (*K.T.*); **4**. Kıstak (*Der: Anamur*).

Bes, **1**. Elverir (*K.T.*); **2**. Tap (*T. D.*); **3**. Yeter (*K. T.*). [Bak: Kâfi.]

Besalet, **1**. Batırlık(*Rad.IV.*«*Kır.*»); **2**. Yiğitlik (*K. T.*); **3**. Yılmazlık (*Müt.*). [Bak: Şecaat, Hamaset, Celâdet.]

Beste, **1**. Düzük (*T.D.*); **2**. Ezgi (*T.D.; Der: Adana, Konya, İçel, Harput, Gerede, Eskişehir, Gemlik, Havza, Boyabat, Gümüşane, Kırklareli,* (*C.A.*).

—lemek, **1**. Bağlamak (*Ba.*); **2**. Kondurmak (*Bab.*); **3**. Yakmak (*Der: Antalya, Denizli*).

Beşaret, **1**. Erim (*T.D.; B.T.L.* «*Osm.*»); **2**. İrim (*T.D.; P. d. C.; Ç.L.*); **3**. Muştu(*Müt.*); **4**. Muştuluk (*Lûg. Ar.*); **5**. Müjde* (*K.T.; Az.*); **6**. Sefünç [Yk: Sevinç] (*Kur.İ.*); **7**. Şüyün (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

—haberi vermek, Muştulamak (*Der: Konya Ereğlisi*). [Bak: Tepşir.]

Beşaşet, **1**. Güler yüzlülük (*K. T.*); **2**. Yarp [Yk: Yaruk = ışık] (*D.L.T.*).

— li, Beşuş, **1**. Çarak[Yk: Yaruk=ışık](*B.T.L.*«*Çağ.*»); **2**. Güleç (*Kara.; Kıs.; Ma.; Kon.; Süh.; Der: İçel*); **3**. Güler yüzlü (*K.T.*).

Beşer, **1**. Adam* (*K.T.*); **2**. Kişi (*Müt*), **3**. Kişi oğlu (*Or.*); **4**. Yalıncak (*T.D.*); **5**. Yalıncak oğlu (*Müt.*); **6**. Yalınguk (*Uyg. Rad. III.* «*Uyg.*»; *D.L.T.*); **7**. Yalkık, Yalkuk(*T.D.*); **8**. Yankluk(*Kur.İ.*); **9**. Yanluk [Yk: Yalınguk](*Kur.İ.*). [Bak: Beni âdem, İnsan, Nâs.]

Beşir, Muştucu (*Ar. L.*). [Bak: Beşaret.]

Bevil [Bevl], **1**. Çiş (*K. T.*); **2**. İşek (*Der:Bafra*); **3**. İşeme(*K.T.*); **4**. Sidik (*K.T.*).

Bey [Beyi], **1**. Satı, Satış, Satım [Satıya çıkarmak, satılık, satış yolu, alım satım.] (*K.T.*); **2**. Satı, Satu (*Kur. İ. Şeh.*).

—etmek, **1**. Elden çıkarmak (*K.T.*); **2**. Satmak (*K.T.; Uyg.* «*İnd.*»).

—'ü şira, **1**. Alı satı(*Bab.*); **2**. Alım satım (*K.T.*); **3**. Alış veriş (*K.T.*).

Beyaban, **1**. Bozok(*B.T.L.*«*Çağ.*»); **2**. Çöl (*K. T.*); **3**. Dala (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P. d. C.; Ç. L.*); **4**. Kin yazı [Geniş ova man.] (*Bah.*); **5**. Kıraç (*L.O.*).

Beyan, **1**. Açık söyleme (*K. T.*); **2**. Açık söz (*L. Ta.*); **3**. Anlatma (*K. T.*); **4**. Belli (*Kam.*); **5**. Eytiş, İtüş [Eyitmekten] (*B.T.L.* «*Kaz*»);

6. Danışık [Danışmak «*Az.*»=söylemek] (*Fel.*); 7. İdin [Eyitmekten] (*Çul.*); 8. Söyleme (*T. D.; K. T.*).

—etmek, 1. Açık söylemek(*K. T.*); 2. Anlatmak (*K. T.*) ; 3. Ayumak (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 4. Belkürtmek (*Kur. İ.*); 5. Bildirmek (*K. T.*); 6. Söylemek (*K.T.*); 7. Sözlenmek (*D. L. T.*).

—ı fikretmek, Çavalatmak(*B. T. L.* «*Çağ.*»).

—ı rey etmek, Öküzmek[Öğüt vermek man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*»;*P.d. C.; Ç. L.*).

—name, Car [Yk: Yarlıg,Yarlık] (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Beyaz, 1. Ak (*T. D.; K. T.*); 2. Örün, Örüng [Parlak beyaz man.] (*Or.; D. L. T.; Kur. İ.; B. T. L.* «*Uyg.*»); 3. Yörüng (*Uyg.* «*İnd.*»).

—a mail, 1. Akçıl (*K. T.*); 2. Akçıldım (*Bab.*).

—lanmak, - laşmak, 1. Ağarmak (*K. T.; T. D.; Az.*); 2. Örünermek (*D.L.T.*).

—lık, 1. Aklık (*T. D.*); 2. Örünlük (*Kur. İ.*). [Bak: Sefit.]

Beyhude, [Bak: Bihude].

Beyn, 1. Ara «Arkadaşlar arasında» (*T.D.; K.T.*); 2. Aralık (*K.T.*).

—e beyne, 1. İkisi arası (*Kam.*); 2. İkisi ortası (*K. T.*).

—ennas, İlortası (*Bab.*).

Beyt, 1. Em (*Rad. I.* «*Şor.*»); 2. Ep (*Rad. I.* «*Uyg., Küer.*»); 3. Ev (*K. T.; L. O.; T. D.*); 4. Öy, Üy (*Rad. I.* «*Çağ., Kır., Alt., Tel., Kaz.*»); 5. Üğ (*Rad. I.* «*Şor., Soy.*»).

—î, 1. Evlik [Evlik hayvan] (*K. T.*); 2. Öğür, Üğür [Ehlî, *domestique* man. (*Rad. I.* «*Alt.*»; «Üğür mal = beytî hayvanlar»: Munis, enis, eş man.] (*Der: Kastamonu, Kayseri, Antalya, Alâiye, Seyhan*). [Bak : Hane.]

Beytutet, 1. Geceleme, Geceyi geçirme (*K. T.*); 2. Oturma (*Muht.*); 3. Yatı (*T. D.*); 4. Yatıp kalkma (*Müt.*).

—etmek, 1. Dünemek [Yk: Tünemek] (*Muht.; D. L. T.*); 2. Gecelemek, Geceyi geçirmek (*K. T.*); 3. Oturmak (*Muht.*); 4. Yatıp kalkmak (*Müt.*).

Beyyine, 1. Belli (*T.D.*); 2. Bellü (*Kur. B.*). [Bak : Alâmet, Delil, Bürhan, Ispat.]

Beyza, 1. Cumurtka, Yumurtka [Yk: Yumurta] (*Rad. III.* «*Kır.*»); 2. Kükey [Yk: Kök] (*Rad. II.* «*Kaz.*»); 3. Yumurta (*K. T.; L. O.; T.D.*); 4. Yumurtga (*D.L. T.*).

Beyzî, 1. Sopak (*Rad. IV.* «*Kır.*») 2. Söbe, Söbü, Söbelek, Söplek [Yuvarlaklığı sivrice olan şey: «bu soğan söbe; şu söbe başlı adam da kim?»; uzun ve yassı yüzlü «gördüğümüz adamın yüzü söbü idi» (*K. T.; kara.; Der: Tarsus, Denizli, Osmaniye, Burdur, Polatlı, Bolu, Çanakkale, Söğüt, Balıkesir, Bilecik, Bozüyük, Bursa, Muğla, Adana, Kütahya, İstanbul, Urfa, İskilip, Kırşehir, Karahisar, Edirne, Tavas, Haymana, Yozgat, Seyhan, Develi, Cide, Manisa, Kastamonu, Nazilli, Toprakkale, Yenişehir, Çorlu, Tosya, Eskişehir, Mersin, Civanyaylâ*); 3. Yumurta gibi (*K. T.*).

Bezl [Bezil], 1. Esirgememe (*K. T.*); 2. Saçma (*K. T.*); 3. Verme (*K.T.*) [Bak: Mebzul.]

Bızır, 1. Böböcük (*Rad. IV. «K. Kır.»;*) 2. Dilağ (*Der: Denizli*); 3. Dilak (*Müt.*); 4. Dilcik (*Müt.*); 5. Piden (*Uyg.*); 6. Tılak, Tilak (*Rad. III. «Osm., Çağ., Kır.;» Bah.; Caf.*).

Bi, Ile, - le, la (*K. T.*) [Aşağıdaki mürekkeplerin ilk cüzüdür:]

—aynihi, 1. Ginem [?] (*Der: Aydın.*); 2. Olduğu gibi (*K.T.*); 3. Tıpatıp (*Der: İstanbul*). [Bak: Ayın, Tıpkı.]

—hakkın, 1. Gereği gibi (*K.T.*); 2. Kirtülikle [Kirtü = hakikat (*D.L.T.*)] (*Kur. A.*). [Bak: Hak.]

—lâkis, 1. İnçip (*Uyg. «İnd.»*). 2. Karışu (*Uyg. «Usp.»*); 3. Tersine, tersine olarak (*K. T.*) [Bak: Akis.]

—lbedahe, 1. Ansızın (*K. T.; Kam.*); 2. Düşünmeksizin (*K. T.*). [Bak; Bedahet.]

—lcümle, 1. Bütün (*K.T.*); 2. Hep (*K. T.*); 3. Kamu (*Der: Bursa, Ankara*); 4. Kamuğ, Kamuk (*Rad. II. «Uyg., Çağ., Or.»; D. L. T.*). [Bak: Cümleten.]

—lhassa, 1. Ayrata(*Rad. I. «Kaz.»*); 2. Ayrıca (*K. T.*); 3. Başkaca (*K. T.*): «Mektup gelmeyince başkaca adam gönderdim». 4. Hele (*K.T.*); 5. Hepsinden üstün (*K. T.*); 6. Oğrağu (*Uyg. «İnd.»*); 7. Yurı (*Rad. III. «Kaz.»*. [Bak: Alelhusus.]

—liltizam, 1. Bilerek (*K. T.*) 2. Çerile (*Rad. III. «Şor.»*); 3. İstiyerek (*K. T.*); 4. İş edinerek (*K. T.*) 5. Tıyana (*Rad. III. «Tel.»*) 6. Yerle (*Rad. III. «Alt.»*). [Bak: İltizamî, Ankastin.]

—lkülliye, 1. Büsbütün (*K.T.*); 2. Bütün bütüne (*K.T.*); 3. Dibelek (*T.D.*). [Bak: Külliyen.]

—lmüşahede, 1. Bakarak, Bakıp (*Der: İstanbul*); 2. Görerek (*K.T.*); 3. Karap [Karamak=müşahede etmek «*observer*»](*P.d.C.*) [Bak: Müşahedeten.]

—lmüvacehe, 1. Yüzleşerek (*K. T.*); 2. Yüzleştirerek (*K.T.*); 3. Yüzüne (*K.T.*); 4. Yüzyüze (*K.T.*). [Bak: Vicahen, Müvaceheten.]

—lvasıta, Dolayısıyle (*K.T.*).

—nnefs,-zzat, 1. Boyum (*B.T.L. «Kaz.»*); 2. Cak (*D.L.T.*); 3 Kendi, kendisi (*K.T.*); 4. Ok, Ök (*D. L.T.*); 5. Özgü (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Şahsen.]

—ttahsis, Ayrıca, Ayırarak(*K.T.*). [Bak: Tahsisen.]

—ttamam, 1. Bütün bütüne (*K.T.*); 2. Eksiksiz olarak (*Der: İstanbul*); 3. Hepsi (*Der: İstanbul*): «Hepsini verdi» [Bak: Tamamen.]

Bi, Siz [Yokluk anlatır] (*K.T.*). [Aşağıdaki mürekkeplerin ilk cüzüdür:]

—aman, 1. Pağırsız [Yk: Bağırsız: acımaz, kalpsiz man.](*Rad. IV. «K.B.»*).

—ar, 1. Çarmak (*Der: Sinop*); 2. Kaşmer (*Der: Bolvadin, Diyarbekir*); 3. Sınnap [?] (*Der: Maraş*); 4. Sıyırık (*Der: İstanbul; Diyarbekir*); 5. Utanmaz (*K. T.*); 6. Yüzsüz (*K.T.*). [Bak: Ar, Bihayâ.]

—beka, 1. Savan [Muvakkat, süreksiz man.] (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*); 2. Süreksiz (*K.T.*). [Bak: Beka, Fâni.]

—çare, 1. Acınacak (*K.T.*); 2. Basıncak (*Müh.*); 3. Emsiz [Yk:

Em=ilâç, derman, çare] (*Der: Çerkeş, Kütahya, Konya*); **4.** Gora(*Der: Gümüşane*); **5.** Kanayaklı (*Der: Samsun*); **6.** Korana [Yk: Koran=bedbahtlık (*Rad.II.«Tob. Kumd.»*)] (*Der: Trabzon*). [Bak: Çare, Bedbaht, Talihsiz.]

—derman, Eneze (*Der: Seyhan, Eğin, Antalya*). [Bak: Derman, Takat, Bitap.]

—emsal, **1.** Benzersiz, Benzeri yok (*K.T.*) ; **2.** Eşsiz (*K.T.*).

—gâne, **1.** Ayruk(*Ç.L.; P.d.C.*); **2.** El (*Der: Denizli, Ankara, Çorum, Tirebolu*); **3.** Yabancı (*T.D.*); **4.** Yat (*Fel. ; K.T. ; D.L.T.*) ; **5.** Yav (*Süh.*). [Bak : Lâkayt.]

—günah, Suçsuz (*K.T.*). [Bak : Günah, Masum.]

—haber, **1.** Boşank (*P.d.C. ; Ç.L.*); **2.** Gözü bağlı (*K.T.*) ; **3.** Sanayır [Yk: Sanağır; daha çok gabi man.] (*Der : Seyitgazi, Sivrihisar*). [Bak: Haber.].

—hat, **1.** Aynuksa (*Ç. L.*) ; **2.** Bitmez, Bitmez tükenmez (*K. T.*); **3.** Ölçüsüz (*K.T.*); **4.** Saysız (*Az.*): **5.** Sayısız, Sayıya gelmez (*K.T.*) ; **6.** Sonsuz (*Uyg. «İnd.»; K.T.*); **7.** Uçsuz bucaksız (*K.T.*); **8.** Yer götürmez (*Müt.*). [Bak : Hat, Hudut.]

—hayâ, **1.** Çıtak [?] (*Der: Isparta, Yozgat*) ; **2.** Utanmaz (*K. T.*); **3.** Yırtık (*K.T.*); **4.** Yırtlaz (*Der: Sıvas, Çankırı*). [Bak: Biar, Hayâ.]

—hesap, **1.** Burşak (*Tuh.*); **2.** Sansız (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Sayısız (*K. T.*); **4.** Tümen [Asıl manası : on bin; tümen tümen= pek çok] (*Dede.*). [Bak : Lâyuat.]

—hude, [Bak : Abes, Bihude.]

—huş, **1.** Baygın (*K.T.*); **2.** Den (*Mün.*); **3.** Düşüdürük (*Der: Maraş*); **4.** Kendinden geçmiş (*K. T.*); **5.** Öksüz, Öğsüz (*Kur. İ.*); **6.** Şaşkın (*K.T.*).

—huş olmak, **1.** Ağınmak (*Der: Çanakkale*); **2.** Bayılmak (*K.T.*); **3.** Endikmek (*Muht.*); **4.** Kendinden geçmek (*K.T.*); **5.** Ovanmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Şaşalamak, Şaşırmak, Şaşkınlaşmak (*K. T.*); **7.** Uğunmak (*Hurş.; Bürh.; Müh.*); **8.** Uvalmak (*Der: Bozüyük, Küçükkılıçlı köy*).

—huzur, **1.** Dedirgin [Kendi yerini kaybedip başka yerleri yadırgıyan] (*K. T.*); **2.** Tedirgin (*Der: Denizli, Urfa, Samsun, Ankara, Muğla, Malatya, Kayseri, İzmir, Tokat, Ordu, Keskin, Aydın, O.A.*).

—huzur etmek, **1.** Bezdirmek (*K. T.*); **2.** Bıktırmak (*K. T.*); **3.** Usandırmak (*K. T.*); **4.** Üşündürmek (*Muht*).

—huzur olmak, Emkenmek [Yk: Emek] (*Muht.*). [Bak : Huzur, Rahat, Taciz, Tasdi.]

—insaf, Pağırsız (*Rad.IV «K. B.»*). [Bak : Biaman.]

—kes, —vaye, **1.** Boştak (*Hut.*); **2.** Elkit (*Der: İçel*); **3.** Kesit (*Der: Muğla, Kaş, Rodos*); **4.** Kimsesiz (*K. T.*); **5.** Öksüz [Daha çok anasız man.] (*Müt*); **6.** Sukyalınkus (*D.L.T.*); **7.** Yersiz yurtsuz (*K.T.*).

—kıyas, Ölçüsüz (*K.T.*). [Bak: Bihat, Bihesap.]

—lüzum, **1.** Boşuna, Boş yere (*K.T.*); **2.** Çalkaraya [?](*Der:Konya*); **3.** Donsak [?](*Der: Manisa,*

Akseki, Denizli); **4.** Gerekmez, Gereksiz (*Müt.*); **5.** Matlak [?] [Malâyani man.] (*Der: Konya*); **6.** Sömü, Sömür (*P.d.C.; L.Ş.; Ç.L.*); **7.**Yersiz (*K.T.*).

—mana, 1. İpsiz sapsız (*K.T.*); **2.** Saçma, Saçmasapan (*K.T.*); **3.** Yavan (*T.D.*). [Bak: Herze, Hezeyan, Türrehat.]

—ecal, 1. Eneze (*Der: Seyhan, Eğin, Antalya, Çengelköy «İstanbul», Balıkesir, Çerkeş, Kastamonu*); **2.** Talık(*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Talkan (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Biderman.]

—muhaba, Çekinmeksizin, çekinmiyerek (*K.T.*).

—nazir, 1. Bendeşsiz (*Muht.*): **2.** Benzersiz, Benzeri yok (*K.T.*); **3.** Eşsiz (*K.T.*); **4.** Kerinçsiz (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Biemsal.]

—nihaye, - payan, 1. Aynuksa (*Ç.L.*); **2.** Bitmez, Bitmez tükenmez (*K.T.*); **3.** Buç (*Der:İzmir*); **4.**Erüş [Çok man.] (*Uyg.* «*İnd., Usp.*»); **5,** Öğüş [Çok man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*); **6.** Sansız [San = sayı] (*Uyg.* «*İnd.*»); **7.** Sonsuz (*K.T.*); **8.** Tükenmez (*K.T.*); **9.** Uçsuz (*Uyg.* «*İnd.*»); **10** Uçsuz bucaksız (*K.T.*). [Bak: Bihat, Bihesap, Bikıyas.]

—perva, 1. Çekinmez (*K.T.*); **2.** Korkusuz (*K.T.*) ; **3.** Sakınmaz (*K.T.*); **4.** Saygısız, - ca (*K. T.*); **5.** Sıkılmaz (*K.T.*); **6.** Utanmaz (*K.T.*). [Bak: Perva.]

—şuur, 1. Erişikli [Ciñ çarpmış, meczup man.] (*Der: Isparta,*); **2.** Mun, Mung [Yk: Bön, bunak] (*Tuh.*).

—tap, 1. Apışık (*Der: Bornova* «*İzmir*»); **2.** Argın (*K.T.*); **3.** Argun [Yk: Yorgun argın; armak = yorulmak] (*Ma.*); **4.** Bitelik (*Der: Bolu*); **5.** Bitik, Bitkin (*K. T.*); **6.** Buyuk (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **7.** Dingin]Yk: Dinmiş, sükûnete ermiş man.] (*Der: Manisa,Ezine*); **8.** Düşkün (*Müt.*) **9.** Irgın [Yk: Argın] (*Bab.; Der: Konya, Tarsus, Ankara, Kütahya, Boskır, Bursa, Akseki, Sarayköy*); **10.** Yetsiz [Yk: Yetmek] (*İd.*); **11.** Yorgun, Yorgun argın (*K. T.*); **12.** Yüdek (*Rad.III.* «*Leb., Küer.*»).

—tap olmak, 1. Arımak(*B.T.L.* «*Kaz.*»); **2.** Cüdemek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); **3.** Ehnesimek (*Der: Adana, Konya, İçel*); **4.** Havşolmak (*Der: Çorum, Sungurlu*); **5.** Kösülmek (*Der: Afyon, Muğla, Bolvadin Söğüt, Seyhan, Urfa. Çankırı, Urla, Tire, Ayaş, Kütahya, Balıkesir, Aydın*); **6.** Polazımak (*Der: Afyon*); **7.** Yorulmak (*K.T.*); **8.** Yuşumak (*Der: Niğde, Gazi Antep*). [Bak: Takat, Tahammül, Kudret, Kuvvet].

—teemmül, 1. Dümüksüz (*Der:* (*Kırşehir*); **2.** Düşünmez, Düşüncesiz (*K.T.*); [Bak: Teemmül, Mülâhaza.]

—vefa, 1. Dönek (*K.T.*); **2.** sözünde durmaz (*K.T.*). [Bak: Vefa.]

Biat, 1. Boyun verme (*Az.*); **2.** El verme, El tutma (*Muht.*); **3.** Tabuğ [«*Hommage*» man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Tapu (*Enb.*):

«Tapu kıldılar, ve padişahlık ona karar tuttu.»

5. Tapuk [Hizmet, tazim man.] *Rad. III.* «*Çağ.*»).

Bidar, 1. Otuk (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2.**

Uyanık (*K.T.; T.D.*); **3.** Uyav (*B. T.L.* «*Kaz*»).

— etmek, 1. Uyandırmak (*K.T.; T.D.*); **2.** Uyarmak (*Ter.*).

— olmak, 1. Uyanmak (*K.T.*).

Bid'at, 1. Türüme (*Bab.*); **2.** Yeni çıktı (*Bab.; Mir.*); **3.** Yeni çıkma (*K.T.*).

Bidayet, 1. Baş (*K.T.*):

«İşin başında sonunu düşünmeli»

2. Başlama (*K.T.*); **3.** Başlangıç (*K.T.; Rad. IV.* «*Osm.*»); **4.** İlki (*Uyg.* «*İnd.*»).

— te, 1. Aşnu [Sumerce aş = bir. Her şeyden evvel, evvelâ man.]. (*Uyg.* «*P.P., İnd.;*) **2.** Başta, Başlangıçta (*Der: İstanbul*); **3.** İlkin (*K.T.*); **4.** Önce, En önce (*Müt.*); **5.** Kabaltında [Yk: Kabak = alın, baş, ön] (*Rad. II.* «*Tel.*»). [Bak: İptida.]

Bihude, 1. Aygak [Radloffa göre «*Çağ.*» da: Boş söz, gevezelik demektir; başka lehçelerde itham edici, şahit manalarına da gelir.] (*B.T.L.* «*Çağ, Kaz.*«); **2.** Boş (*K.T.*); **3.** Boşuna (*K.T.*); **4.** Boş yere (*K.T.; Az.*); **5.** Ökte (*P. d. C.*); **6.** Saçma [Bihude söz man.] (*K.T.*); **7.** Salkara, Algara (*Der: Konya, Bolu, Polatlı*); **8.** Soma (*Rad. IV.* «*Osm.*); **9.** Sömü, Sömür (*P.d. C.; Ç.L.; L.Ş.*); **10.** Süme, Sümeye (*T.D.; Der. Konya, Bayramiç, Bodrum, Çömlekçi*); **11.** Utuksu (*Muk. Ed.*); **12.** Yavan (*T.D.*).

— söz söylemek, 1, Boşuna söylemek (*K.T.*); **2.** Kakçamak [Yk: Yanşamak] (*Rad. II.* «*Kır., Sag., Bel., Kaç.*»); **3.** Saçmalamak (*K.T.*); **4.** Sentermek (*Muht.*).

— yere, 1. Boş yere, Boşuna (*K.T.*); **2.** Salkaraya (*Der: Konya, Bolu, Polatlı*).

— yorulmak, Akıntıya kürek çekmek [Mec.] (*K.T.*). [Bak: Abes.]

Bihut, [Bak: Bihuş.]

Bikir, [Bak; Bakir, Bekâret.]

Bilâ, - Siz, - Sizin.

[Aşağıdaki mürekkeplerin ilk cüzüdür:]

— fasıla, — inkıta, 1. Arasını kesmeden (*K.T.*); **2.** Aravermeden, Aravermeksizin (*K. T.*); **3.** Arımadın (*Uyg.* «*Rach.*»); **4.** Bir düzüye (*Kam.*); **5.** Kezüksüz [Yk: Kesiksiz] (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **6.** Sırtı sıraya (*K.T.*); **7.** Ulaşa, Ulaşu (*Aybe.*); **8.** Ulaştırı (*Muk. Ed.*); **9.** Üzüğsüz (*Uyg.* «*İnd.*»); **10.** Yindek (*İd. Haş.*).

— hareket, Kımıldamaksızın (*K. T.*).

— ihtiyar, 1. İstemeksizin (*K. T.*). [Bak: Gayri iradî, Gayri ihtiyarî.]

— istisna, 1. Angsız (*Uyg.* «*İnd., Suv., W.*»).

— şek, - şüphe, 1. Bayık (*Der: Çorum, Afyon*); **2.** Taman (*T.D.*).

— tebeddül, 1. Değişmeksizin (*K.T.*) ; **2.** Titrü (*Uyg.* «*İnd., U. II.*»).

— teemmül, 1. Düşünmeksizin (*K.T.*)

— tereddüt, 1. Duraklamaksızın (*K.T.*).

— ücret, - bedel, 1. Caba (*K. T.*); **2.** Geçitimine [?] (*Der: Ordu*); **3.** Yalsız [Yal = ücret, mükâfat] (*Rad. III.* «*Alt., Kaz., Tel., Leb.*»). Bak: Meccanen.]

—vasıta: Doğrudan doğruya (*K.T.*).

—velet: 1. Çocuksuz (*Der: İstanbul*); 2. Dölsüz [Döl = nesil, zürriyet] (*K.T.*); 3. Kesik (*Müh.*). [Bak: Fasıla, Hareket, İhtiyar, İnkıta, İstisna, Şek, Şüphe, Tebeddül, Teemmül, Tereddüt, Ücret, Bedel, Vasıta, Velet, Bi, Lâ-.]

Bina, 1. Bark [Yk: Evbark] (*T.D.*; *Or.*); 2. Kurağ (*Mün.*); 3. Kurum [Yk: Kurgan = kale; Karakurum] (*T.D.*); 4. Örek (*T.D.*; *B.T.L.* «*Osm.*»); 5. Örü (*Bah. K.T.*); 6. Tura [Ev, mesken ve bina man.; «*Alt.*, *Tel.*» lehçelerinde şehir man. da gelir.] (*Rad. III.* «*Uyg.*, *Alt.*, *Tel.*, *Leb.*, *Şor.*, *Sağ.*, *Koyb.*, *Kaç.*, *Küer.*, *Bar.*, *Tob.*»); 7. Yapı (*T.D.*; *K.T.*; *B. T.L.* «*Osm.*»).

—etmek, 1. Üğ salmak [Üğ = Ev] (*P.d.C.*; *Ç.L.*); 2. Turgurmak [Yk: Durdurmak: «*élever*»] (*D.L. T.*); 3. Yapı yapmak (*Mec.*). [Bak: İnşa.]

Binaen, 1. Dayanarak (*K.T.*); 2. Dolayı (*K.T.*).

«Bundan dolayı = Buna binaen».

—aleyh, 1. Buna göre, Bunun üzerine (*K.T.*); 2. İmdi (*Müt.*); 3. Öyle ise, Öyle olunca (*K.T.*).

Birader, 1. Ağa, Ağabey [Büyük birader man.] (*K.T.*); 2. Çece (*Der: Seyhan*); 3. Eci (*Mev.*); 4. Ecin (*Der: Denizli*); 5. Ede (*T. D.*); 6. Gada (*Der: Afyon*); 7. Gıdış (*Der: Edremit*); 8. Iga (*B. T.L.* «*Kır.*»); 9. Kada (*Der: Edirne, Vize, Bergama*); 10. Kade (*Der: Bolu, Bilecik, Bartın, Bitlis, Çorlu, Söğüt, Polatlı, Safranbolu*); 11. Kardeş (*K.T.*); 12. Karındaş (*K.T.*; *P.d.C.*; *Rad. II.* «*Çağ.*»); 13. Tumga [Küçük birader man.] (*Rad. III.* «*Kumd.*»);

Bizar, 1. Bezgin (*K. T.*); 2. Bıkkın (*K. T.*).

—etmek, 1. Bezdirmek (*K.T.*); 2. Bıktırmak (*K.T.*); 3. Çerletmek (*Der: Antalya*); 4. Usandırmak (*K.T.*); 5. Yalıkıtmak (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

—olmak, 1. Bezmek (*K. T.*); 2. Bıkmak (*K. T.*); 3. Çışkımak (*Der: Osmancık*); 4. İrkmek (*B. T. L.* «*Kaz.*»); 5. Ocumak (*Der: Konya*); 6. Tarsamak (*Der: Marmaris*); 7. Usanmak (*K.T.*); 8. Yakasilkmek (*K. T.*); 9. Yalıkmak, Yalıkıtmak (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

Bostan, 1. Çitembik [Sebze bahçesi] (*Der: Ordu, Ünye*); 2. Çitlik [Sebze ekilen yer] (*Der: Sinop, Hatipköyü*); 3. Dirlik (*Az.*); 4. Kökenlik (*Der: Denizli*); 5. Kavun karpuz; Kavun karpuz tarlası (*K.T.*).

Brodöri [Broderie], 1. Çıtılgı (*Der: Bilecik, Domaniç,* «*Bursa*»); 2. Güloya, İğne oyası (*Der: Yalova*); 3. Gergef işi [Yk: Gergi ve gergiç=gergef, (*Rad.II.* «*Kaz., Kır*»)] (*K.T.*); 4. İşleme (*K.T.*); 5. Kasnak işi (*K.T.*); 6. Oya (*Müt.*).

Bronşit [Bronchite], 1. İngi, Engi (*Der: Konya, Uşak*); 2. Ingin, Engin [Nezle man.] (*Der: Isparta, Bağyaka* «*Muğla*»); 3. Tumağı (*Der: A.*); 4. Yelpik (*G.D.*).

Budala, [Bak: Ahmak, Aptal.]

Buhar, 1. Buğ (*Müt.*; *T. D.*; *Tef.*; *Der: Ankara, İçel, Gümüşane, Ermenak* «*Konya*»); 2. Buğu(*K.T.*); 3. Buhu (*Der: İstanbul*); 4. İmiz [Pus, yeri kaplayan buğu man.] (*Ç. L.*; *P. d. C.*).

Buhayre, [Bak: Bahr (*Bahir*).]

Buhran, **1**. Bunasalık [Darlık, yokluk man.] (*Der: Konya*):
«Bunasalıkta bal da katık olur.»
2. Bunluk [1) Zarurî ihtiyaçların temin olunamamasından ileri gelen darlık; 2) Havanın sıkıntılı ve boğucu hali.] (*Der: Kayseri*); **3**. Darlık (*K. T.*); **4**. Kargaşa (Anarşi man.] (*K. T.*); **5**. Karışıklık (*K. T.*).
—içinde [olan]: **1**. Bungun(*Der Denizli, Sivrihisar, Manisa*); **2**. Darda (*K. T.*).

Buhül, [Bak Bahil.].

Buket, **1**. Beylem [Yk: Bağlam] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Hügül [?] (*Der: Tekirdağı*); **3**. Kültem [Yk: Külte = ekin demeti. (*Rad. II. «Kaz.»*)] (*Der: Kütahya*).
—yapmak, Koçetmek [Yk: Koçumak = kucaklamak (*Rad. II. «Çağ.»*)] *Der: Sıvas*).

Burç [Yıldız], **1**. Gök kapısı (*Bab.*) **2**. Öcek (*T. D.; B. T. L. «Uyg.».*); **3**. Öğek (*T. D.; Rad. I. «Uyg.»*); **4**. Öğel. (*Müh.*) **5**. Ökek (*Kur. İ.*) **6**. Ükek (*D. L. T.; Müh.*).

Burç [Kale, istihkâm man.], **1**. Baru* *B. T. L. «Osm.»*); **2**. Erk (*P. d. C.*); **3**. Or (*B. T. L. «Osm.»; P. d. C.; Ç. L.*); **4**. Sanır, Senir (*İd. Haş.; Rad. IV. «Çağ.»*); **5**. Siner (*Rad. IV. «K. B.*); **6**. Sinir (*Rad. IV. «Tob.»*).

Burudet, **1**. Salkım [Yk: Salkın= 1) şiddetli rüzgâr; (*Rad. IV. «Tel., Alt., Kom.»*); 2) sıcak havada serince rüzgâr, «*Kır.*» 3) soğuk, «*Kaz*»] (*Uyg. «O. Q.»*) **2**. Soğuk *K. T.*); **3**. Soğukluk (*K. T.*) **4**. Soğurgu (*Uyg. «O. Q.»*); **5**. Soğuma (*Müh.*); **6**. Tuktuk (*D. L. T.*); **7**. Tumlığ (*Uyg. «İnd.»; D. L. T.*).

Buse, **1**. Güveş [?] (*Der: Gerede*); **2**. Müçek (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Öpücük (*K. T.; Kam.*) **4**. Öpüş (*K. T.; Kam.; G. D.; Müh.*) **5**. Öpme (*K. T.*).
—tmek, Öpmek (*K. T.*).

Buut, **1**. Alıslık (*Rad. I. «Çağ., Kır., Sağ.»*); **2**. Çekelge (*Der: Konya.*); **3**. Enböy (*Der: İstanbul*); **4**. Iraklık (*K. T.*) **5**. Urk (*Der: Polatlı*); **6**. Uzaklık (*K. T.*); **7**. Yıraklık (*Lûg. Ar.*). [Bak: Ebat.]

Buy, **1**. Is (*Rad. I. «Kır., Sağ., Koyb.»*): **2**. Iş (*Rad. I. «Yak.»*); **3**. Id, İt, İs (*Rad. I. «Uyg., Çağ.; Kaz.»*); **4**. İti (*Dede.*): «Şarabın itisi»
5. Koku (*K. T.*). [Bak: Rayiha.].

Büfe, **1**. Serek (*Der: Kastamonu, Antalya, Söğüt, Bozüyük, Bursa, Gölpazarı, Afyon, Lâpseki, Bilecik, Bolu, Eskişehir, Zonguldak, Çanakkale, Karaağaç, Bafra, Isparta, Menemen*); **2**. Sergen (*Der: Kastamonu, Antalya, Söğüt, Bozüyük, Bursa, Gölpazarı, Afyon, Lâpseki, Bilecik, Bolu, Eskişehir, Zonguldak, Çanakkale, Karaağaç, Bafra, Isparta, Menemen*).

Bühtan, **1**. Cala (*Rad. IV. «Kaz., Kır.»*); **2**. Cıltak (*Der: Konya*), **3**. Kuruğ yalan (*Kur. İ.*); **4**. Sıltav (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»*); **5**. Şıltak (*P. d. C.; Ç. L.*); **6**. Tıldağ (*D.L.T.*); **7**. Üstüne atma, Üstüne yükletme (*K. T.*); **8**. Yala (*Rad. III. «Kaz., Alt.»; Kum.*); **9**. Yongağ(*Uyg. «İnd., U., Suv.»*).[Bak: İftira, İsnat.]

Bükâ, **1**. Ağlama (*K. T.*); **2**. Ağıt (*T.D.; Der: Urfa, Avanos, Ürküp, Kayseri*); **3**. Sığıt (*Rad. IV. «Çağ., Uyg., Tel., Koyb., Kom.»; D.L.T.*); **4**. Yoğ (*Or.*).

—etmek: **1.** Ağlamak (*K. T.; T. D.*); **2.** Bozlamak, Bozulmak [İnlemek, içten ağlamak] (*Dede.; Der: Misis «Adana»*); **3.** Cılamak (*B. T. L. «Kaz.»*); **4.** İnçgirmek, İnçkirmek [Sessizce için için ağlamak; Yk. Hınçkırmak] (*B.T.L. «Çağ.»; L.O.*); **5.** Sığtamak, Sıktamak (*Or. Rad. IV. «Çağ., Uyg., Tar., Alt., Tel., Leb., Şor., Sağ., Koyb., Kaç., Kır., Küer.»; Uyg. «İnd.»*); **6.** Sinlemek [Yk: İnlemek] (*Der: Bolvadin, İshaklı*); **7.** Yığlamak (*Rad. III. «Çağ., Kom., Uyg.»; Tuh.*); **8.** Yoğlamak (*Or.*). [Bak: Ah ve zâr, Matem.]

Bülbül,* **1.** Böberdek (*Rad. II. «Osm.»*); **2.** Bübürdek (*Der: Konya*); **3.** Bülbül * [Türkçe ve Farsçada müşterek diyor] (*K.T.*); **4.** Keleçek (*Rad. II. «Şor.»*); **5.** Kujulak (*Rad. II. «Tel.»*); **6.** Ötlüğen (*Bab.*); **7.** Sandıkaç (*Rad. II. «Tel.»*); **8.** Sandugaç (*Rab.; Rad. II. «Çağ., Kaz.»*); **9.** Sandulaç (*Der: İzmir*); **10.** Sanduvaç (*D. L. T.*); **11.** Sındıraç (*T. D.*); **12.** Sunduvaç (*D.L.T.*).

Bülent, 1. İdiz (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Yüce (*K.T.*); **3.** Yüksek (*K.T.*). [Bak: Âli.]

Bülheves, Gelgeç (*K.T.; Der: C.A.*) [Bak: Sebatsız.]

Bülûğ, 1. E ginlik (*T.D.*); **2.** Erkeklik (*K.T.*); **3.** Erlik, İrlik, İrenlik, (*Ç.L.; P.d.C.*); **4.** Erme (*K.T.*).

—a ermek, 1. Erişmek (*K.T.*); **2.** İrişmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Kendini bilmek (*Ça.Ma.*); **4.** Yeksemek (*Kur. İ.*).

—a ermiş, 1. Eli başına yetmiş (*Der: Kars*); **2.** Ergin (*K.T.*); **3.** Erişik (*Ça. Ma.*): «Erişik kızlar» **4.** Errik (*Rad.I. «Ad.»*); **5.** İrgin (*T.D.*); **6.** Kanı bulanmış (*Der: Sivrihisar, Atlasköy*); **7.** Yetişmiş (*K.T.*); **8.** Yetük (*Rad. III. «Çağ.»; Der: Karahisar*). [Bak: Baliğ.)

Bül'um, 1. Gırtlak (*K.T.*); **2.** Kızıl öynük (*Der: Sıvas, Niğde*); **3.** Önük (*Der: Denizli, Muğla, Mersin, İçel*); **4.** Pakur (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **5.** Yutak (*Der: Niğde*). [Bak: Bel'um.]

Bünüvvet, Oğulluk (*K.T.; T,D.*).

Bünyan, 1. Dik, Tik (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Yapı (*K. T.*). [Bak: Bina, Esas.]

Bünyat, 1. Minaz [?] (*Der: İnebolu, Gerede, Cide, Bolu, Gereze, Sinop*); **2.** Ol, öl (*K.T.L.; «Uyg.»*). [Bak: Esas.]

Bünye, 1. Buldık [Natura, fıtret man.] (*Rad. IV. «Kaz»*); **2.** Kurum (*Der: Amasya, Malatya, Lâpseki*); **3.** Yapı (*K.T.; Bab.*); **4.** Yasan (*Müt.*).

Bürehne, 1. Açık (*K.T.*): «Bürehneser = Başı açık» **2.** Cascavlak (*K.T.*); **3.** Cavlak (*Der: Eğirdir.*); **4.** Ciscibil (*Der: Çorum*); **5.** Çıplak, Çırçıplak, Çırılçıplak (*K.T.*); **6.** Yalang (*Rad. III. «Çağ., Bar, Kom., Or., Tar.»*); **7.** Yalangaç (*Rad. III., «Kaz.»*); **8.** Yalın (*K.T.; Der: Çeşme.; Manisa, Buca, Muğla, İstanbul, Denizli, Bozüyük, Antalya*). [Bak: Uryan.]

Bürhan, 1. Belge (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Bilük (*Enb.*); **3.** Nelülük (*Kur. İ.*); **4.** Tanuk (*P. d. C.; Ç. L.*); **5.** Tutu (*Muht.*); **6.** Yorcu (*İd. Haş.*). [Bak: Delil.]

Bürkân, Yanardağ (*K. T.*). [Bak: Volkan.]

Büt, **1**. Burhan (*D.L.T.*); **2**. Burkan, Purkan (*Rad.IV.«Çağ.,Kır.»*); **3**. Burkat (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **4**. Korçak [Suret, nigâr, resim, endam, salip man. (*Ç.L.*)] (*Rad.II. «Çağ»*); **5**. Teri [Hıristiyan azizlerinin ve İsanın suretleri ki hıristiyanlar onlara taparlar] (*Rad.III. «Kaz»*); **6**. Tös (*Rad. III. «Sağ., Tel., Kumd.«*).

C

Ca [Cay], [Bak: Mahal].

—Beca, **1**. Ülüştürü (*K.T.*); **2**. Yer yer (*K.T.*).

Cadde, **1**. Ast (*D.L.T.*); **2**. Oran (*Rad. I. «Çağ.»; Der: Mardin*); **3**. Uluyol (*T.D.;Kam.;K.T.*); **4**. Uram (*Rad.I. «Kaz., Tob.»; B.T.L.«Çağ.»; Muk. Ed.*)

Cadu,* **1**. Büyücü (*K.T.*); **2**. Cadalos (*K.T.*); **3**. Cadı (Yk. Cada taşı, cede taşı = sihirbazlık âleti] (*K.T.*); **4**. Karakoncolos, Koncolos (*K.T.*); **5**. Kocakarı [mec.] (*K.T.*).

Cahil, **1**. Anlamaz (*Bit.*); **2**. Bilgisiz(*K.T.*); **3**. Bilgüsüz (*Rad.IV. «Çağ.»*); **4**. Biliksiz(*B.T.L.«Uyg.»; Rad.IV.«K.B.»*); **5**. Bilimsiz(*Rad. IV.«Kır.»*); **6**. Bilişsiz(*Uyg.«İnd.»; Or.*); **7**. Bilmez (*Kam.; L.L.; Bab.;K.T.*); **8**. Bilmiyen (*K.T.*); **9**. Karalak (*Der: Ordu, Ünye*); **10**. Okumamış (*K.T.*); **11**. Okuşsuz (*Kur. İ.*); **12**. Ör (*B.T.L. «Çağ.»*); **13**. Örse (*Ç.L.; P.d.C.*); **14**. Topas (*B.T.L.«Kaz.»*).

—lik: Bilmezlik (*K.T.*). [Bak: Cehalet.]

Caiz, **1**. Geçer (*Bab.*); **2**. Olabilen, Olabilir (*K.T.*); **3**. Uyar (*T. D.*); **4**. Yarağlığ (*D.L.T.*). [Bak: Mümkün, Cevaz.]

—olmak, **1**. Olabilmek (*K.T.*); **2**. Yaramak (*D.L.T.*).

Caize, **1**. Acığ (*D.L.T.; T.D.*); **2**. Culdu, Çuldu (*T.D.; Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Atıye, Hediye.]

Cali, **1**. Düzme(*K.T.*); **2**. Uydurma (*K.T.*) ; **3**. Yalandan (*K.T.*); **4**. Yapma (*K.T.; T.D.*) **5**. Yapmacıklı (*Der: İstanbul*) **6**. Yüzden (*Der: İstanbul*).

—davranmak, Cumalamak [Yk: Cumalak=yumak, yuvarlak, tekerlek; buradan sebatsızlık, hiyle] (*Rad.IV.«Kaz»*).

—lik, Yapınış, Yapmacık (*K.T.*).

Calip, **1**. Çeken (*K.T.*); **2**. Görkemli [Nazarı calip man.] (*Der: Adana, Kayseri, Niğde, Antep, Ankara*); **3**. Göz alıcı [Nazarı calip man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Kızık [Sıcak, kanı sıcak man.] (*Rad.II. «Kır. Kaz.»; Müt.*). [Bak: Celbetmek].

Cam*, **1**. Sırça (*T.D.; K.T.; Tuh.*); **2**. Sırıçka (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Südeyi, Süle, Süleyke [Karak sü-

deyi = gözlük] (*Rad. IV. «Kumd, Koyb, Sağ.»*).

—ekân, Kapıcalık (*Der: Antalya*).

Cami, 1. Dirici (*Kur.B.*); 2. İçine alan (*K.T.*); 3. Toplıyan (*K.T.*); 4. Yüğnek [Mesçit man. Yk. Yüğünmek «*Uyg.*», Yükünmek «*Or., Sağ.*» = Hürmetle eğilmek, secde etmek.] (*T.D.*). [Bak: Havi, Mesçit.]

Camit, 1. Donuk (*K.T.*); 2. Kuru (*Tuh.*); 3. Ölet (*Müh.; T.D.*); 4. Som (*T.D.*). [Bak: Cemat, Cumut.]

Camus, 1. Comba, Combak (*Der: Gelibolu, Bafra, İstanbul, Gerze, Ereğli, Konya*); 2. Dombay (*Der: Isparta*); 3. Manda (*K.T.*); 4. Sığır, Su sığırı (*K.T.*); 5. Toska (*Der: Yozgat, Kırşehir*).

Can*, 1. Aydık [?] (*T.D.*); 2. Can [Farsça ile müşterek türkçe söz olduğu anlaşılmaktadır.] (*Rad. IV. «Osm., Ad., Uyg., Kır., K. Kır., Krm., Çağ.»*); 3. Cırım (*Der: Teke*); 4. Cızık (*Rad. IV. «Osm.»*); 5. Çen (*Rad. III. «Küer.»*); 6. Dökün (*Der: Kırşehir*); 7. Em, Emen (*T.D.*); 8. Gönül (*K.T.*); 9. Idık (*Müt.; Der: Isparta*); 10. Illık (*Der: Urfa*); 11. Kun, Kün (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); 12. Kut (*L.Ta; T.D.*); 13. Öz (*Kam.; Gev.; Der: Konya*); 14. Özek (*T.D.*); 15. Sus, Suz (*Rad. IV. «Tel.»*); 16. Sür (*Rad. IV. «Tel.; Alt.»*); 17. Tın, Tin (*İd.; T.D.; Rad. III. «Uyg.; Alt.; Sağ.»; Muk.; Ed.; Müt.*); 18. Tız (*Der: Balıkesir*); 19. Tiriler iyası (*Muk.; Ed.*); 20. Ürek (*L.Ta.*); 21. Üzüt (*Uyg. «İnd.; T.T.I.»*); 22. Yaşayış (*K.T.*); 23. Yürek (*K.T.; L. Ta.*); 24. Zık (*B. T. L.; «Çağ». Der: Erzurum*); 25. Zırığ (*B.T.L. «Ad.»*); 26. Zıvındırık (*Burh.*); 27. Zündürek (*B.T.L. «Osm.»*). (Bak: Ruh.]

—çekişme, 1. Türgek (*Rad.III. «Tel.»*).

—landırmak, 1. Dirgürmek (*Y.E.*); 2. Diriltmek (*K.T.*); 3. Şenlendirmek (*K.T.*); 4. Tınıtmak (*Rad. III. «Tel.; Alt.»*).

—sıkmak, 1. Kalamak (*Rad.III. «Tel.»*); 2. Torsıktırmak (*Ter.*).

—vermek, Ölmek (*K.T.*).

Canip, 1. Bucak [Dört bucak = Cevanibi erbaa] (*K.T.*); 2. Eyegü (*Uyg. «H. II.»*); 3. Geçe (*Kıs.; Burh.*); 4. Kaptal (*Rad. II. «Çağ.»*); 5. Keçe (*Der: İstanbul*):

«Yolu iki keçeli asker tutmuş.»

6. Kün (*Or.*); 7. Sayu [Dört cihetten biri man.] (*Or.*); 8. Sınar, Siner (*Kur. İ.; T.D.*); 9. Tuş (*Muht.*); 10. Yan [Dört yan = Cevanibi erbaa] (*Muht.; Müh.; K.T.*); 11. Yanaç (*Der: Erzurum*); 12. Yön [Veçh, cephe, cihet, ön, istikamet, münasebet, ileri man.] (*Der: İzmir, Kütahya, Ş. Karahisar, Eskişehir, Bozüyük, Zile, Bayazıt, Nazilli, Bâlâ, Haymana, Aydın, Torul, Ankara, İçel, Konya, Harput, Manisa, Denizli, Bolu, Muğla, Dumlupınar, Bilecik, Bor, Kocaeli, İzmit, Avanos, Isparta, Samsun, Urfa, İncesu*). [Bak: Taraf, Cihet.]

Car [Kadın örtüsü man.], 1. Bürgü, Pürgü (*Der: Bergama, İzmir, Denizli, Keşan, Karacabey*); 2. Bürük (*Der: Sıvas, Seyhan, Darende*); 3. Bürüngeç (*Der: Adana*). [Bak: Çarşaf.]

Cari, 1. Ağın (*Rad.I. «Tel., Alt., Şor., K. Kır., Küer., Kaz.,*

Tob.» Kar.) ; **2.** Akan (*K.T.*) ; **3.** Akar (*K.T; T.D.*; *Der: Konya, Ereğli*) ; **4.** Ikık (*B.T.L.* «*Çağ.*») ; **5.** Yuşulgan [Kan hakkında] (*D. L.T.*).

Cariye, 1. Bulgun (*P.d.C.* , *Ç.L.* ; *B.T.L.* «*Çağ.*») ; **2.** Çuri (*B.T.L.* «*Çağ.*») **3.** Dedek (*Ç.L.;P.d.C.* ; *B.T.L.* «*Çağ.*») **4.** Guma (*P.d.C.*; *Ç.L.*) ; **5.** Gunçacı (*P.d.C.* ; *Ç.L.*); **6.** Karabaş (*Uyg.* «*Usp.*» ; *Rab.*) ; **7.** Karavaş (*Aş ; Bah ; L.N.* ; *Cev ; Tuh. ; Y.E. ; Süh. ; Tef. ; Der: Ankara*) ; **8.** Karnık (*Der: Lâpseki*) ; **9.** Kırkın (*Rad. II.* «*Çağ.*») ; **10.** Kırnağ, Kırnak (*P. d.C. ; Ç.L. ; K.T. ; Rad.II* «*Osm.*» ; *Tuh ; Muht.; Şeh. ; Kara. ; Dede ; L.N.; L.O.; Kam. ; Müh.; Mev. ; D.L.T. ; Der: Adana, Seyhan, Edirne,*) ; **11.** Koma [Anadoluda koma ve kuma ikinci zevce, ortak demektir.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **12.** Koşarta[Hayat yoldaşı., zevce, müstefreşe man.] (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **13.** Kuma (*P.d.C.; Ç.L.; Rad. II.* «*Kom, Çağ. Osm.* , *Sağ.*») ; **14.** Kung, Kunk (*Kur.İ.; Or.; Uyg.* «*İnd.* , *U.II.*»); **15.** Kün (*Rad.II.* «*Kom.; Tob. Or. ; Çağ.*» ; *D.L.T.*) ; **16.** Odalık [İstifraş edilen] (*K.T.*). [Bak: Abit (*Abd*).]

Casus, 1. Alçık (*P.d.C.*) ; **2.** Buskucu [Yk: Busku=pusu] (*B.T.L.* «*Çağ.*») ; **3.** Çaşıt, Çaşut (*L.L. ; T.D. ; K.T. ; İd. ; Der: Bolu, Bursa, İncesu, Akşehir, Niksar, Konya, İstanbul, İzmir, Trabzon*) ; **4.** Çarsut [?] (*Der: Giresun, Çankırı*); **5.** Çuğulçu (*Az.*) ; **6.** Dinici (*Hurş.; Kab.*); **7.** Gizci (*Der: Edirne*); **8.** Gözcü (*K.T.*) ; **9.** Gözdemci (*Müh.*) ; **10.** Hezleyici [Yk: Kezlemek = nişan almak.] (*Der: Kırşehir*); **11.** İlpeçin(*Rad. I.* «*Kaz.*») ; **12.** Sanadakçı (*Der: Kütahya*) ; **13.** Sınavı (*Der: İzmir*); **14.**Tebikçi(*Rad.III.*«*Çağ.*»); **15.** Til (*D.L.T.* ; *Rad. III.* «*Ad.*»); **16.** Tilci (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **17.** Tıncı (*M.M.*); **18.** Tınşı (*Rad.III.* «*Kır.*»); **19.** Yezek [?] (*T.D.*).

—luk etmek, 1. Çakmak (*B.-T.L.* «*Uyg.*») ; **2.** Çaşutlamak (*K.T.*; *Der: Bursa, Bolu*); **3.** Çuğullamak (*Az.*); **4.** Gözlemek (*K. T.*). [Bak: Tecessüs].

Cavit, [Bak: Ebedî, Baki.]

Cay, [Bak: Ca, Mahal.]

Cazibe, 1. Albeni (*L.O.*); **2.** Alım (*K.T.*); **3.** Bağı [Büyü man.] (*Rad. IV.* «*Osm.*») ; **4.** Bay [Yk: Bağı] (*B.T.L.*«*Osm.*»); **5.** Boyu (*B.T.L.* «*Tür.*»); **6.** Büyü [Füsun«charme» man.] (*Der: İstanbul*); **7.** Sevimlilik (*K.T.*); **8.** Sıcak yüz (*K.T.*).

—li, 1. Alımlı (*T.D.; K.T.*); **2.** Cana yakın [Sympathique man.] (*K.T.*); **3.** Çekici (*Der: İstanbul*); **4.** Sevimli (*K.T.*); **5.** Sıcak kanlı (*K.T.*).

Cazip, 1. Alımlı (*K.T.*); **2.** Çekici (*Der: İstanbul*); **3.** Gözeğer (*Der: Kızılhisar*); **4.** Gözen(*Der:Afyon*); **5.** Gözegü, Gözenü (*Der: Konya*); **6.** Gözalan (*K. T.*); **7.** Güzel (*K.T.*); **8.** Sargın (*Der: Kütahya*); **9.** Sevimli (*K.T.*).

Cebel, 1. Daban (*B.T.L.*) «*Çağ*»); **2.** Dağ (*K.T.*); **3.** Yış [Ormanlı dağ man.] (*Or.*).

Cebin [Cebanetten], **1.** Babak [?] (*Der: Seyhan*); **2.** Bedlek [Yk: Ödlek] (*Der: Kars*); **3.** Çörekse [Yk: Yüreksiz] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4.** Dabansız (*Burh.*); **5.** Hötlek (*Der: Niğde*); **6.** Korkak (*K.T.*); **7.** Manlay (*Rad. IV.* «*Krm., Kaz.,*

Kom., Çağ.»); **8.** Ödek (*Muht.; Der: Ordu, Fatsa, Kırşehir, Tekirdağ, Isparta, Hayrabolu, Balıkesir*); **9.** Ödlek (*K.T.; Der: Edremit, Isparta, Ankara, Giresun, Muğla, Sıvas, Dinar*); **10.** Sokur (*Tuh.*); **11.** Tabansız (*K.T.*); **12.** Usal (*M.M.*); **13.** Yablak (*Or.*); **14.** Yaplak (*Der: Seyhan*); **15.** Yüreksiz (*Müh.; Burh.; K.T.*).

—[Nasıye man.], Alın (*K.T.*). [Bak: Nasıye.]

Cebr [Cebir], **1.** Köçlük [Yk: Güçlük] (*Rad. II. «Kaz.»*); **2.** Sıkış (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Sıkıştırma [Tazyik man.] (*K.T.*); **4.** Zor (*K.T.*); **5.** Zorlama (*K.T.*); **6.** Zorlayış (*K.T.*).

—eden, Cebbar: 1. Boyun gerikli (*Kur. I.*); **2.** Boyun vermeyici (*Kur. B.*); **3.** Kısıruv (*Rad. II. «Kaz.»*); **4.** Koduman, Kuduman [Yk: Kodaman, gaddar man.] (*P.d.C., Ç.L.*).

—etmek, 1. Basırmak (*Rad. IV. «Osm., Tür.»*); **2.** Çirenmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **3.** Gücemk (*Or.; Kur.I.*); **4.** Kısmak (*Or.*; **5.** Sıkıştırmak [Tazyik man.]) (*K.T.*); **6.** Zorlamak (*K.T.*).

—en, 1. Güçün (*P.d.C.*); **2.** Zorla (*K.T.*).

Cedel, 1. Çekişin (*Muht.*); **2.** Çekişme (*K.T.*); **3.** Madaklaşma [Münazaa, çekişme man.; Yk: Madak = belâgat; (*Rad.IV. «Alt. Tel.»*)] (*Rad. IV. «Bar.»*). [Bak: Mübahase, Münakaşa.]

Cedit, 1. Acar (*Der: Kemaliye, Çorum, Silifke, Adana, Samsun, Yozgat, Ankara, Tokat, Antep, Kayseri, Kırşehir, Şarkışla, Antalya, Tekirdağ, Sıvas, Malatya, Avanos*); **2.** Acer (*Der: Aksaray, Afyon, Niğde*); **3.** Ecer (*Der: Maraş*); **4.** Kullanılmamış (*K. T.*); **5.** Yeni (*K. T.*). [Bak: Nev.]

Cefa, 1. Bosuş (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Darz [?] (*Der: Köşker, Kırşehir*); **3.** Etki (*Der: Deliorman, Gelibolu, Kemalpaşa, Ahıköy*); **4.** Ezgi (*Der: Konya, Kütahya, Bolu, İçel, Haymana, Polatlı, Eskişehir, Gerede*); **5.** Iyınç (*Uyg.*); **6.** İmkek [Yk: Emek] (*B. T. L. «Kaz.»*); **7.** Kıyın [Ceza man. da gelir: (*Rad: II. «Kaz.»*)] (*Rad: II. «Uyg.» Müt.*); **8.** Üzme (*K. T.*).

—etmek, 1. Burcınturmak (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Ezmek [İnsan hakkında] (*K. T.*); **3.** Kıynamak [Kınamak = istihzalarla kızdırmak (*Rad. II.* («*Osm.*»)] (*Rad. II. «Alt., Tel.; Leb., Şor, Kom., Kaz., Uyg., Kar. T.; Bal.*); **4.** Pazırmak (*Rad. III. «K. B.»*); **5.** Tolgatmak (*Uyg. «İnd.»*); **6.** Uzmek (*K. T.*). [Bak: Eza.]

Cehalet, 1 Bilgisizlik (*Der: İstanbul*); **2.** Biliğsizlik (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Bilmeyiş (*K. T.*); **4.** Bilmezlik (*T. D.; K. T.; Bal.; Kur. B.*); **5.** Bilsizlik [Bilisizlik olması daha muhtemeldir] (*Muht.*); **6.** Piliksizlik [Yk: Biliksizlik] (*Rad. IV. «Uyg.»*). [Bak: Cahil].

Cehennem, 1. Damu (*Bian.*); **2.** Karayol (*Der: Gümüşane*); **3.** Tamık (*Rad. III. «Kır»*); **4.** Tamu (*Deş.; T. D.; B. T. L. «Uyg»; L. Ta.; Uyg. «İnd., T. T. III, U. II.»; Tef.; Kur. B.; K. T.; Y. E.*); **5.** Tamuğ (*P. d. C.; Ç. L.; L.Ta; Mu. M.*); **6.** Tamuk (*Rad. III. «Uyg., Kom, Kaz., Kır.»*)

—lik, Tamuluğ (*Uyg. «P. P.»*).

Cehr, 1. Üngötürme (*Kur. İ.*); 2. Yüksek getürme (*Kur.B.*).

—en: 1. Açıktan (*K.T.*); 2. Açukluğ (*Kur. İ.*); 3. Yüksek sesle (*K.T.*).

Ceht, 1. Basım (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Cete [Yk: Yete] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 3. Çaba (*Der: Konya*); 4. Çabalama (*K.T.*); 5. Çalış ["Effort„ man.] (*P.d.C*); 6. Çalışma (*K.T.*); 7. Didinme (*K.T.*); 8. Emek (*K.T.; T.D.; Der: Ankara, Bayazıt, Erzurum, Antalya, Konya, Isparta*); 9. İmek, İmkek (*P. d.C.; Ç.L.*); 10. Kınık (*Rad. IV.* «*Tel., Şor.*»); 11. Kınu [«Application» man.] (*Rad. II.* «*Tel.,Bar.*»); 12. Öbke (*Tuh.*); 13. Uğraşma (*K.T.*).[Bak: İkdam, Sây, Gayret.]

—(d) etmek: 1. Büktelemek [?] (*Der: Bursa, Kırşehir*); 2. Çabalamak (*K.T.*); 3. Çalışmak (*K.T.*); 4. Çalışıp çabalamak (*K.T.*); 5. Devcinmek, devinmek (*Der: Çerkeş, Tarsus, Karaman, Ordu*); 6. Didinmek (*K.T.*); 7. Dürüşmek (*Burh.; Kam.; Fer.; Çul.; Kur. İ.*); 8. Düşemek (*Der: Niğde, İzmir*); 9. Emek vermek (*K.T.*); 10. Emenmek (*T.D.*); 11. Kadıklanmak (*Rad. II.* «*Uyg*»); 12. Katığlanmak (*Uyg.* «*İnd.*»); 13. Kınıkmak (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Leb., Sağ., Koyb.*»); 14. Kıpınmak [Hareket etmek man.] (*Der: Lâpseki*); 15. Kızımak (*Rad. II.* «*Tel.*»); 16. Küçemek [Yk: Güç. Kuvvet sarfetmek man.] (*Rad. II.* «*Küer.*»); 17. Talpınmak (*Dede*); 18. Uğraşmak (*K.T.*); 19. Yekinmek (*Der: Avanos, Kırşehir*); 20. Yopunmak (*Der: Avanos, Kırşehir*).

Celâdet, 1. Batırlık (*Rad. IV.* «*Kır., H.*»); 2. Berklik (*L.O.*); 3. Yiğitlik (*K.T.*); [Bak: Besalet.]

—göstermek: 1. Tığraklanmak, Tığramak, Tığrışmak (*D.L.T.*).

—li: 1. Batır (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır., Tür., H., Krm.*»); 2. Boz (*Tuh.*); 3. Gür (*İd. Haş.*); 4. Tığrak (*Müh.*); 5. Yiğit (*K.T.*). [Bak: Bahadır.]

Celb [etmek], 1. Baymak [Büyülemek man.] (*B. T. L.* «*Osm.*»); 2. Çekmek (*K. T.*); 3. Egelmek[Derleyici «*alıp gelmek*» ten diye izah ediyor] (*Der: Çal.*); 4. Geltirmek(*D.L.T.*); 5. Getirmek(*K.T.*); 6. Getirtmek(*K.T.*); 7. Göndertmek(*K. T.*); 8. Keliktirmek(*Rad. II.* «*Tel.*»); 9. Kendine doğru götürtmek (*K.T.*); 10. Kigürmek (*Or.*). [Bak: Calip, Cezbetmek.]

Celil, 1. Bayar [Rad.IV. te: Efendi, patron, âmir, «*Tür.*»; Derebeyi, emlâk sahibi «*Kaz, Baş.*»; Büyük memur, büyük şahsiyet, zat, «*Hokant*» man.](*T.D.*); 2. Büyük (*K.T.*) 3. Eriklik [Kadîr man.] (*B. T. L.* «*Uyg*».); 4. Etgü, Etkü [Yk: eyü, eyi] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 5. Ö:ki [Yüksek man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); 6. Ulu [Büyük, azîm, yüksek man.] (*Rad. I.* «*Tel., Alt., Şor., Leb. Kır., Krm., Kom., Osm., Ad.*»; *T.D.*); 7. Uluğ (*Rad. I.* «*Çağ., Soy., Sağ., Koyb., Kaç.*»); 8. Yüksek (*K. T.*).

Cellât, 1. Alaçı (*B. T. L.* «*Kaz.*»); 2. Boyunbüken (*Ç. L.*); 3. Çabıtkan, Çapıtkan (*B. T. L.* «*Uyg.*»; *Or.*); 4. Çantal (*Uyg.*«*İnd.*»; 5. Deriyüzücü, Deriyüzen (*Çul.*); 6. Kirişçi[Kirişle, kementle boğan man.] (*Rad. II.* «*Osm.*»).

Celse, Oturum (*B. T. L.* «*Ad.*»).

Cem [Cemi], 1. Artırma, Arttırma

(*Müt.*); **2.** Biriktirme (*K.T.*); **3.** Birleştirme, Bir araya getirme (*K.T.*); **4.** Çoğaltma, Çoklaştırma (*Muht.*); **5.** Derleme,Derme(*Müt.*); **6.** Devşirme (*K. T.*); **7.** Toplama (*K. T.*); **8.** Yığma (*K. T.*).

—etmek, 1. Bağşurmak [Derleyip bir araya toplamak, bağlamak, man.](*Dede.*); **2.** Biriktirmek [Teraküm ettirmek man.] (*K.T.; Hurş.*); **3.** Birleştirmek, Bir araya getirmek (*K.T.*); **4.** Bükmek [Bey süsin büktü = Bey askerini cemetti] (*D.L.T.*); **5.** Bürünlemek (*Der: Kütahya, Deverek*); **6.** Büvmek [Dürüp toplamak: «Çoban koyunları büvdü» (*Der: Ş. Karahisar*); **7.** Büyemek [Biriktirmek, su biriktirmek man.] (*Der: Kütahya, Çanakkale*); **8.** Cıymak (*Rad. IV. «Kaz.»; Der: Kars*); **9.** Çokarmak [Toplamak, biriktirmek, teraküm ettirmek man.] (*Der: Denizli*); **10.** Dermek, Dirmek (*K.T.; Kur. B.; San.*); **11.** Derşümek (*Hurş.*); **12.** Dernemek [Toplamak man.] (*Der: Eskişehir*); **13.** Devşirmek (*K.T.; Dede.*); **14.** Dirneştirmek (*Kur.B.; Der: Lâpseki*); **15.** Iştırmak (*Rad.I. «Kar.T.»; Kar.*); **16.** İlkmek [Biriktirmek, toplamak man.] (*Der: Konya*); **17.** İltmek (*D.L.T.*); **18.** Kurmak [Han süsin kurdı=Han askerini cemetti](*D.L. T.*); **19.** Ökmek [Teraküm ettirmek,toplamak man.](*Rad.I.«Çağ.»; B.T.L.«Çağ.»;D.L.T.*); **20.** Salıştırmak (*Rad. IV.«Alt., Tel.»*); **21.** Sıkurmak (*Uyg.«İnd.»*); **22.** Tikşemek [Bir araya toplamak man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); **23.** Tirmek [Yk: Dermek; ol tavar tirdi = o davarı topladı] (*D.L.T.*); **24.** Toplamak (*K.T.*); **25.** Üşürmek(*K.T.*): **26.** Uymek, Üyüklemek [Birbiri üstüne katmak, yığmak man.] (*B.T.L.«Kaz.»*); **27.** Yığmak(*K.T.; D.L.T.*); **28.** Yundarmak(*D.L.T.*).

—olmak, 1. Birikmek (*Bat.*); **2.** Bir yere derilmek(*Fer.*) **3.** Derilip bir yere gelmek(*L.N.*); **4.** İrkmek (*Muht*); **5.** Tirilmek (*Or.*); **6.** Toplanmak (*K.T.*); **7.** Yığınmak [Birikmek, teraküm etmek man.] (*Bian.*).[Bak: Tevhit, Tezyit, Teraküm,Iddihar, Zam, İnzımam, İlâve.]

—an, 1. Dirilü (*Kur.B.*); **2.** Dükeli (*Kur.B.*); **3.** Hep, Hepsi (*K.T.*); **4.** Küskütürü (*Ah.*); **5.** Topu, Toptan (*K.T.*); **6.** Tükeli, Tükelü (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Yumgı (*D.L.T.*).

—îan, 1. Biredi [Hepsi birden, topu man.] (*Der: Ankara, Giresun*); **2.** Biremedi (*Der:Ahlat*); **3.** Hep (*K.T.*) **4.** Toptan (*K.T.*); **5.** Tükeli, Tükelü (*P.d.C.; Ç.L.*). **6.** Salıştırganı (*Rad.IV.«Alt.; Tel.»*). [Bak: Cümleten, Bilcümle, Kâmilen, Kâffeten, Mecmuan.]

—î, 1. Barça (*Uyg.«P.P., T.T.»*); **2.** Biriki (*Or.*); **3.** Bütün, Bütünü (*K.T.*); **4.** Cum [Yk: Cumalak= toparlak, topu, hepsi man.](*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **5.** Dirnek (*Kur. B.*); **6.** Dükel (*Kur.B.*); **7.** Hep, Hepsi (*K.T.*); **8.** Kamu, Kamusu (*K.T.*); **9.** Yumuk (*Kur.İ.*); **10.** Yumki (*Kur.İ.*). [Bak: Cümlesi, Kâffesi.]

Cemaat, 1. Alay (*T.D.*); **2.** Barana [?] [Cemmi gafîr, kalabalık, kafile man.] (*Der: Niğde, Konya, Balıkesir, Söğüt, Kütahya, Tokat, Manisa, Karacahisar, Bursa, Avanos, Beyşehir, Isparta, Erzurum*); **3.** Bölek [Takım man.] (*Rad. IV. «Kar.»*); **4.** Bölük (*K.T.*); **5.** Bud [Kafile, kavim man. Yk: Budun]

(*Or.*); **6**. Bulay [Yk: Bulamak= 1) Çıkıp akmak; 2) Bolluk içinde olmak (*Rad. IV. «Krm.»*)] (*B.T.L. «Kaz.»*); **7**. Bursang [?] (*Uyg. «İnd.»*); **8**. Çaş [Bir yığın halk, izdiham man.] (*B. T. L. «Çağ.»*); **9**. Çokluk (*Der: İstanbul*); **10**. Çokum [Cemmi gafir, kalabalık man.] (*Der: Ankara, Antalya Mersin, Buldan*); **11**. Çokuntu [Taplantı man.] (*Der: Antep*); **12**. Çöm [Yk: Cum «*Çağ.*»=bütün, «*Kır.*» = ittifak; Yum, yumalak = top; birkaç kişinin bir araya gelmesi man.] (*Der: Hayrabolu*); **13**. Derim (*L.O.; T.D.*); **14**. Gürem [Cemmi gafir, topluluk man.] (*Der: Ş. Karahisar*); **15**. İmrem [Cemmi gafîr, topluluk kalabalık man.] (*Bit.; D. L. T.*); **16**. Kamığ, Kamuğ [Bütün halk man.] (*Or.*); **17**. Kuralma [Cemmi gafir, kalabalık man.] (*Rad. II. «Kır.»*); **18**. Kuvrağ [Cemmi gafir, kalabalık man.] (*Uyg. «İnd., T. T. II., U. III.»*); **19**. Kürem [Topluluk man.] (*Der: Kırşehir*); **20**. Küren [Cemmi gafir, kalabalık man.] (*Rad. II. «Çağ.»*); **21**. Öğür [Kalabalık ve sürü man.] (*Rad.I.«Uyg., Osm., Çağ.»; Muht.*); **22**. Ökür (*Muk. Ed.*); **23**. Ölüş (*B.T.L. «Uyg.»*); **24**. Sang (*Uyg. «İnd.»*); **25**. Takım (*K.T.*); **26**. Topluluk (*K.T.*); **27**. Tulp (*Sir.*); **28**. Tunluk [Yığın, sürü, takım man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **29**. Ulus [Kabile, kavim man.] (*Ç.L.*) [Bak: Ahali, Halk, Güruh.]

—ten ayrılıp yalnız kalan, Yetincek (*İd.*).

Cemal, 1. Görk (*P.d.C.; Ata.; Süh.; Dede*); **2**. Görkey (*P.d.C.*); **3**. Güzellik (*K.T.*); **4**. Körk (*Dede.*); **5**. Yüz güzelliği (*K. T.*). [Bak: Hüsün.]

Cemat, [Bak: Camit.]

Cemil, 1. Görklük (*P.d.c.; Ç.L., D.L.T.*); **2**. Güzel (*K.T.*); **3**. İyi (*K.T.*); **4**. Körklü (*D.B.*); **5**. Maytalman (*Rad. IV. «Kır.»*); **6**. Sulu (*P.d.C.; Ç.L.*).

Cemile [göstermek], Malkıldamak [Yk: Malkıl, malgıl = açık, parlak (*Rad.IV.«Tel.»*); Malkımak«*Kaz.*»= balkımak = parıldamak] (*Rad.IV. «Tel.»*).

Cemiyet, 1. Algın [Toplantı «*réunion*» man.] (*Rad.I.«Çağ.»;P.d. C.; B. T. L. «Çağ.»*); **2**. Bayka [Tesit veya eğlence merasimi«*fête*» man.] (*Rad. IV. «Çağ.»; B. T.L. «Çağ.»;P.d. C.; Ç. L.*) **3**. Bursang [?] (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Cankı [Danışık, meşveret toplantısı man.] (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. III. «Çağ.»*); **5**. Cay [Düğün, sevinç cemiyeti man.] (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sağ., Koyb., Kır., K.Kır, Tar., Kaç., Osm., Çağ., Krm.»*); **6**. Ceşen [Velime, hitan cemiyeti gibi sevinç toplantıları man.] (*P.d. C.;Ç. L.*); **7**. Ciyin [Yk: Yığın, toplantı, meclis, içtima man.] (*Rad. III.«Kaz.,Kır.»*); **8**. Ciyün[İçtima, toplantı man.] (*B.T.L. «Kaz.»*); **9**. Dengel [Toplantı «*réunion*» man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); **10**. Derim[Toplantı man.] (*T.D.; L.O.*); **11**. Dernek [Bir maksat için toplantı man.] (*İd. Haş.; T. D.; Dede; K.T.;Bab.; Der: Kayseri*); **12**. Dirnek (*Bab.; Muht.*); **13**. Düğün [Evlenme ve sünnet gibi cemiyetler man. «Sünnet düğünü=hitan cemiyeti.»] (*K.T.*); **14**. Koş [Yk: Koş «*Çağ.*» =Çift, askerî kıta «*troupe*» man. Koş koş = çift çift; Koşun = As-

kerî alay] (*Rad III.* «*Çağ.*»); **15.** Oymak [Kitapçılar oymağı = kitapçılar cemiyeti, loncası] (*Der: C.A.*); **16.** Öğrek[«*Collectivité*» man. Toplu yaşamağa alışmış hayvanlara denir] (*Der: Bolvadin, Sultaniye*); **17.** Öğür, Ökür (*B. T. L.* «*Uyg.*»;*Kur. A.*); **18.** Saltak [Topluluk man.] (*Der: Manisa*); **19.** Tolay (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **20.** Toplanma (*K. T.*); **21.** Toplantı (*Der: İstanbul*); **22.** Topluluk(*K. T.*); **23.** Toy [Düğün ve sevinç cemiyeti man.] (*T.D.*); **24.** Yığınak (*Dede*); **25.** Yığnak [Tecemmu. «meeting» man.] (*P.d.C; Ç.L.; T.D.; Muht.; Der: Ahlat, Bünyan, Antep*); **26.** Yıyın [Yk: Yığın] (*M.M.*).

—giriz, **1.** Ayrıksı (*Der:Tokat, Sıvas, C.A.*); **2.** Yetincek (*İd.*).

—i Hatır, Gönül dirliği (*Tef.*).

—mahalli **1.** Könnek[«Karınca könneği»](*Der:Avanos*); **2.** Toplanma yeri, Toplanılan yer (*K.T.*).

Cemre[Yanmış kömür parçası man.], **1.** Kor (*K.T.; Rad.II.Osm., Süh.*); **2.** Kos (*Rad. II.* «*Alt. Tel. Leb. Şor.*»); **3.** Köz [Sıcaklık ve kıvılcım manalarına da gelir.] (*Rad. II.* « *Osm.*»; *K.T.; Der: Trabzon, Nazilli, Mersin, Erzurum, Kütahya, Bayburt, Tokat, Ankara*); **4.** Koz (*Rad.II.* «*Çağ.*»).

Cenah, 1. Bıkın [Cenp, böğür man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Or.*); **2.** Büğrek [Askerlik ıstılahı] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3.** Büyüng (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **4.** Kanat (*K.T.;D.L.T.*); **5.** Kol (*K.T.*); **6.** Yelek [Kanat ve kuş kanadındaki uzun tüyler man.] (*Der: Ankara, Bolu, Samsun, Niğde, Çanakkale, Denizli*); **7.** Yelki (*Der: Bornova* «*İzmir*»).

—kıtaatı, Büğrekçi (*Rad. IV.* «*Çağ.*»).

—ı yemin [meymene], **1.** Burangar(*K.T.*); **2.** Sağ kol (*K.T.*);

—ı yesar [meysere], **1.** Cuvangar, Cuvankar (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *B.T.L.*« *Çağ.*»); **2.** Sol kol (*K.T.*).

Cenaze, 1. Ölgül (*T.D.*); **2.** Ölü (*K.T.*); **3.** Ölük (*Rad.I.* «*Tar., Uyg., Çağ., Osm.*»; *B.T.L.*«*Osm.*»); **4.** Sengü (*Der: Çorum, Kayseri*); **5.** Şarır (*Uyg.*«*İnd.*»).

—merasimi, Yuğ (*Or.T.D.; Der: Çorlu,* [«Bir Buharalıdan.»]

—merasimi yapmak, Kamdanmak (*Rad. II.* «*K.Kır.*»).

Cendere, 1. Baskı (*K.T.*); **2.** Basuruk (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3.** Demcek [Üzüm sıkma aleti man.](*Der: İzmir, Erzurum*); **4.** Oklava(*K.T.*). [Bak: Mengene.]

Cenin, 1. Döl (*K.T.*); **2.** Gonuk (*Der: Burdur*); **3.** Oğlan (*Çul.*).

—i sakıt, 1. Düşük (*Der: C. A., İstanbul*); **2.** Düşüt (*Rad. III.* «*Osm.*»); **3.** Perik (*Rad. IV.* «*Sağ., Koyb.*») [Bundan Periktemek ve periktenmek fiilleri gelir.] [Bak: Iskat.].

Cenk, 1. Çapgulaş[Mübareze«*Combat*» man.](*P.d.C.;Ç.L.*); **2.** Dokuş, Döğüş (*Burh.; Bian.*); **3.** Harhaşa [Yk: Kargaşa (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Kavga* (*K.T.; Rad. II.* « *Osm., Krm.*»); **5.** Savaş (*Burh.; T.D.*); **6.** Tutuşma(*K.T.*); **7.** Uğraş(*T.D.; Kam.*); **8.** Uruş (*P.d.C.;Ç.L.;K.T.; Dede.*); **9.** Uruş tokuş (*Oğ.*). [Bak: Cidal.];

—(g)âver, 1. Alp (*Or.*); **2.** Barlas (*L.O.*); **3.** Kavgacı (*K.T.*); **4.** Tokuşgan (*D.L.T.*);

—(g) etmek, 1. Çapgulamak (*Ç.L.; P.d.C.*); **2.** Döğüşmek

(*Bian.; K.T.*); **3**. Savaşmak (*Bian.; K.T.*); **4**. Uruşmak, Vuruşmak (*K.T.*).

Cennet, 1. Cumak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Uçmağı (*Bian.*); **3**. Uçmak (*Tef.; Bat.; K.T.; Dede.; Kur. B.; B.T.L.* «*Kaz., Uyg., Çağ., Osm.*»; *T.D.*).

Cenp, 1. Böğür (*K.T.; T.D.*); **2**. Eyegü (*Kur. B.*); **3**. Yan (*K.T.*).

Cenup, 1. Beriye [Sağ yan man.] (*Rad. IV.* «*Or.*»); **2**. Kün (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Kündünki bulun (*Oğ. Uyg.; Der: O.A.*); **4**. Kün ortusu [ortası] (*Or.*); **5**. Tislik (*Rad. III.* «*Kar.*»); **6**. Tüş (*B.T.L.*, «*Çağ, Kaz.*»; *Rad. III.* «*Uyg. Çağ. Tar., Kar.T., Alt., Tel., Şor., Tob,, Küer, Kaç.*»); **7**. Tüşlük (*Kar.*); **8**. Yırı (*Or.*)

—rüzgârı, 1. Akyel (*Der:Edirne, Eceabat*); **2**. Aşağıyel (*Der: Uluburlu, Ş. Karahisar, Antalya, Ankara, Bilecik, Bayburt, İnegöl, Afyon, Eskişehir, Mucur, Çal, Konya, Mecitözü, Tosya*); **3**. Isıyel (*Der: Söğüt*); **4**. Kabayel (*Der: Uluburlu, Ş. Karahisar, Antalya, Ankara, Bilecik, Bayburt, İnegöl, Afyon, Eskişehir, Mucur, Çal, Konya, Mecidözü, Tosya*); **5**. Yağdıran (*Der: Bolvadin, Antalya*).

Cep, 1. Kancak (*Der: Elâziz, Diyarbekir*); **2**. Koncak (*İd. Haş.; Kur. İ.*); **3**. Köncük (*Der: Elâziz*); **4**. Tıka (*Muk.Ed.*); **5**. Yancuk, Yancık (*T.D.; Ferh.*):

«Eğer incü girmez ise yancuğa,
Heves eyler oğlan uşak boncuğa» (*Ferh.*)

Cephe, 1. Al (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Alın (*K.T.; Lûg.; Ar.*); **3**. Annaç (*Kör.*); **4**. Emik [Daha çok boyun ve hançere man.] (*Der: Üsküdar, İzmir, Bartın, Denizli, Menemen*); **5**. Giniş (*İd.*); **6**. Kabak [Ön, alın man.] (*Rad. II.* «*Kumd., Şor.*»; *Der: Kars, Amasya, Kemah, Gümüşane, Konya, İzmir, Ankara, Erzurum*); **7**. Manglay [Hem alın, hem ordunun ileri giden kısmı «front» man.] (*P.d.C.; Ç.L.; Muht.*) **8**. Maykılayı (*Tuh.*); **9**. Ön (*K.T.; Der: İstanbul, A.*); **10**. Tör [Evin cephesi man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); **11**. Yönelce (*Der: Sarıyer*).

Cerahat, 1. Başbart (*Bah.*); **2**. Erin (*Rad.I.* «*Osm., Çağ.*»); **3**. İrin (*Rad.I.*«*Osm.,Çağ.*»; *K.T.; Az. Der: Van, Niğde, Trabzon, Silifke, İçel, Gümüşane, İstanbul*); **4**. Sül (*Uyg.* «*U.II.*»); **5**. Ülek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **6**. Yiring (*Uyg.* «*U.II.*»)

—bağlamak, 1. İrinlenmek (*K.T.*); **2**. İrin tutmak (*K.T.*).

Cerbeze, Becerik (*K.T.*).

—li, 1. Becerikli (*K.T.*); **2**. Dilçik (*Der: Niğde, Avanos*). [Bak: Beliğ.]

—siz, 1. Ağarman(*T.D.*); **2**. Beceriksiz (*K.T.*)

Cereyan, 1. Ağın (*Rad.I.* «*Kır.*»); **2**. Akak (*Der: Kars*); **3**. Akım (*T.D.; Der: Safranbolu*); **4**. Akıntı (*L.O.; K.T.; Ev.*); **5**. Akırgan (*Der: Ankara*); **6**. Akış (*K.T.*); **7**. Akma (*T.D.K.T.*); **8**. Geçme (*K.T.*); **9**. Ik (*B.T.L.*«*Çağ*»); **10**. Ikış [Bir nehrin akıntısı man.] (*P.d.C.*);

—etmek, 1. Akmak (*K.T.*); **2**. Geçmek (*K.T.*); **3**. Iğmak Ikmak (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **4**. Şorlamak(*Kör*); **5**. Yüğürmek (*Or.*).

Cerh [etmek], **1**. Bozmak [Fesh, iptal ve tahrip etmek man.] (*P.D. C.Ç.;L.*); **2**. Çapmak (*Az.*); **3**. Çürütmek [Davayı, iddiayı, sözü]

(*K.T.*); **4**. Tayındırmak (*Bab*); **5**. Vurmak (*K.T.*); **6**. Yaralamak (*K.T.*);
—olunmak, 1. Balıkmak (*D.L.T.*); **2**. Bozulmak (*Ç.L.;P.d.C.*); **3**. Çürütülmek (*K.T.*); **4**. Vurulmak (*K.T.*); **5**. Yaralanmak (*K.T.*).
Ceriha, 1. Baş (*Kur.İ.; Muk. Ed.; Ferh.;Y.E.;D.L.T.*); **2**. Palığ [Yk: Balıkmak = Yaralanmak (*D.L.T.*)] (*Rad.IV.«Şor., Lep., Sağ., Koyb.»*); **3**. Palu (*Rad.IV. «Alt.,Tel.»*); **4**. Üzek (*B.T.L.«Çağ»*); **5**. Vurgun [«Eğer vurgunu»](*K.T.*); **6**. Yara [«Bıcakyarası, gönül yarası»](*K.T.*).
—dar etmek, Yaralamak (*K.T.*)
Cer, 1. Çekme (*K.T.*); **2**. Sürükleme (*K.T.*)
—retmek, 1. Çekmek(*K.T.*); **2**. Sürüklemek (*K.T.*); **3**. Tartmak (*Uyg. «O.Q.»*).
Cerrah, 1. Bahşı [Yk: Bakıcı] (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Emci [İlâççı, tedavi eden man.] (*Der: Osmaniye*); **3**. Sınıkcı [Kırıkçı man.] (*Der: Kırşehir, Sıvas*); **4**. Undurucu [Tedavi eden man.] (*Der: Aydın*); **5**. Ütüci, Ültükçi [Çıkıkçı man.] (*B.T.L. «Moğ.»*).
Cesamet, 1. Büyüklük (*K.T.*); **2**. İrilik (*K. T.*); **3**. Kettelik [Ululuk man.] (*Rad. II. «Çağ.»*); **4**. Ululuk (*K.T.*).
—lenmek, 1. Bazıklanmak (*Muht.*); **2**. Büyümek (*K.T.*); **3**. İrileşmek (*K. T.*); **4**. Öklimek (*Uyg. «İnd.»*).
—li, [Bak: Cesim.]
Cesaret, 1. Alplık [Şecaat, hamaset «*bravoure, vaillance*» man.] (*Mus., Es., B.T.L. «Osm.; Uyg.»*); **2**. Arat (*B.T.L. «Uyg.»*); **3**. Batırlık (*Rad. IV. «Kır., H.»*); **4**. Kakızlık (*Uyg. «O.Q.»*); **5**. Kezik [Cüret man.] (*D.L.T.*); **6**. Kıyaklık, Kıyıklık (*Muht.*); **7**. Kıyanak (*Rad. II. «Tel.»*); **8**. Kıyulık (*Rad. II. «Kaz.»*); **9**. Koçaklık (*Rad. II. «Osm.»*); **10**. Özbeklik (*Rad. I. «Çağ.»*); **11**. Sara (*Rad. IV. «K. Kır.»*); **12**. Tidim, Tidinü (*Rad. III. «Tel.; Leb.; Kumd.»*); **13**. Yiğitlik (*K.T.*). [Bak: Cüret, Şecaat, Hamaset, Besalet, Bahadırlık.]
—li, 1. Alp (*B. T. L. «Osm., Uyg.»*); **2**. Batır (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Gözü korkmaz (*K.T.*); **4**. Koçak (*Rad. II. «Osm.»*); **5**. Yiğit (*K.T.*). [Bak: Cesur.]
—siz, 1. Boşan (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Korkak (*K. T.*); **3**. Kotan (*Rad. II. «Kır.»*). [Bak: Cebîn.]
—etmek, 1. Batmak [Yk: Batır] (*M.M.*); **2**. Bazmak (*M.M.*); **3**. Kıyışmak (*Der: Rize*); **4**. Sırtarmak (*L. O.; Rad. IV. «Osm.»*); **5**. Tığramak (*Müh.*); **6**. Tınmak (*Rad. III. «Sağ., Koyb.»*).
—lenmek, 1. Baturlanmak(*Met.*); **2**. Kıyışlanmak (*Der: Çorlu*); **3**. Kıyulanmak (*Rad. II. «Kaz.»*); **4**. Korkusu gitmek (*K.T.*); **5**. Yüreklenmek (*Bian.; Rab.; K.T.*).
—vermek, 1. Davrandırmak (*K. T.*); **2**. Kişkirmek (*Rab.*); **3**. Yüreklendirmek (*K.T.; Bian.; Rab.*). [Bak: Teşci.]
Ceset, 1. Cemdek [Nâş man.] (*Der: Kars, Bayburt, Samsun, Bayazıt*); **2**. Çeşte (*Kam.*); **3**. Gövde (*K.T., Kam.,Lûg.Ar.*); **4**. Karaltı (*Ah.*); **5**. Maslık [Nâş man.] (*Met.*); **6**. Ten* [Zin = ten, vücut (*D.L.T.*); Ruh demek olan «tin» ile mütenazır olarak bu sözün de türkçe olması kuvvetle tahmin edilebilir.] (*Rad.III. «Osm., Çağ.,*

A.,Kom., Uyg., Kar.L.Kar.T.,Tob., Tar., Kaz. Kur. B.; K. T.). [Bak: Beden.]

Cesim, 1. Balaban [Islav dillerinden geldiği zannı varit değildir.] (*K.T. Rad.IV.«Osm., Krm.»; Der: İznik, Söğüt, Marmaris, Manisa, Samsun, Kayseri, Kocaeli, Bilecik, Ankara, İnönü, Kalecik, Candarlı, Çorum, Bayramiç, Ezine, Konya, İçel, Eskişehir, Ceyhan*); **2**. Balaman (*Der: Ceyhan*); **3**. Bazık (*Muht.*); **4**. Büyük (*K.T.*); **5**. Erik [Yk: İri] (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Gövdeli (*K.T.*); **7**. İri (*K.T.*); **8**. İrken, İrkin (*B.T.L. «Kaz.»*); **9**. Kette (*Rad.II. «Çağ.»*); **10**. Kocaman (*K.T.*); **11**. Kunt (*Dede.*); **12**. Saray (*L.Ta.*); **13**. Ulu(*K.T.*); **14**. Yoğun [Kalın man.] (*D.L.T.; Cal.*); **15**. Zöngür (*Der: Isparta*). [Bak: Azîm, Kebir.]

Ceste Ceste, 1. Azar azar (*T.D.; K.T.*); **2**. Öyün öyün (*Der: Antep*). [Bak: Taksit.]

Cesur, 1. Alp [Kahraman, «*héros*» man.] (*Or; B.T.L. « Uyg., Çağ., Osm.»; Uyg. «P.P.»;D.L.T.; P.d.C.; Rad. I. «Çağ, Osm., Uyg.»*); **2**. Babayiğit (*K. T.*); **3**. Baskak (*Rad. IV. «Kaz.»*): **4**. Batır (*Rad. IV. «Kaz., Kır.» ; B.T.L. « Kaz.» Der: Trabzon, Ceyhan, Çanakkale, Ezine*); **5**. Batuk(*Tuh.*); **6**. Batur (*K.T.; Rad. IV.«Or.A.d.»T.D.;Met,; Der: İzmir, Bergama.*); **7**. Cellek (*Der: Sıvas*); **8**. Cirik (*B. T. L. « Çağ.», P.d.C., Ç.L.*); **9**. Çerik (*P.D.C.; Ç.L.*) ; **10**. Er (*K.T.*); **11**. Erez, Irız (*Oğ.*); **12**. Ersik, Erzik (*B.T.L.«Uyg.»*); **13**. Gözü korkmaz (*K.T.*); **14**. Gözü pek, Pek gözlü (*Der: İstanbul*); **15**. Gür (*Muht.*); **16**. Kingir(*Rad.II. «Çağ.» ; P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Kıyışkan(*Der:Bursa*); **18**. Koçak(*Rad. II. «Osm.,Çağ.»; Der: Urfa, Kars, Ordu,Akseki,Bursa*); **19**. Kolçak (*Hal.*); **20**. Konur (*T.D.*); **21**. Kökröklü (*Rad. II. «Bar.»*); **22**. Kulık (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **23**. Kurç (*D.L. T.; Rad.II. «Alt., Tel., Leb., Uyg., Kar.»*); **24**. Kükrekli (*Rad.II. «Kaz.»*); **25**. Nart(*M.M.*); **26**. Oflaz (*Der: Malatya, Isparta, Maraş, Çorum, Ankara, Kastamonu, Gerede, Dörtyol, Akşehir, Çankırı, Mersin, Konya, C. Bereket, Kilis, Antep, Niğde, Sandıklı, Kırşehir, Antalya, Adana,Tarsus*); **27**. Öktem (*Rad.I. «Çağ.,Kaz.»; P. d.C.*); **28**. Özbek(*Rad.I.«Çağ.»*); **29**. Sılkım [Mütecellit man.](*Rad. IV. «Kır.»*); **30**. Şakar (*Rad.IV. «Kır.»*); **31**. Şay(*Rad.IV.«Çağ.»*); **32**. Tığrak (*D. L. T.; Müh.*); **33**. Tilâv (*P.d.C.;B.T.L. «Çağ.»*); **34**. Yavuz (*Der: Taşköprü, Gölpazarı, Bozüyük, Buldan, Bursa, Balıkesir*); **35**. Yiğit (*T.D.; K. T.*); **36**. Yitken yiğit (*Ba.*); **37**. Yürekli (*Rad. III. «Osm.»; Kar.;K.T.; Bat.; D.B.; Kab.İd.*).[Bak: Bahadır, Şeci, Kahraman.]

—olmak, Kalşaymak (*Rad. II. «Kır.»*).

Cet, 1. Aba (*Ç. L.*); **2**. Acu [Yk: Aca = ağabey, amca «*Tel. Sart.*»; Babacık «*Alt.*»; Ana, kocakarı «*Sart., Çağ.*» ; Acı = küçük kardeş, yeğen,akraba, «*Tob, Alt,.*»; ağabey, büyük anne « *Çağ.*»; Eçe = zevce «*Tür.*»; abla «*Çağ.*»; hala «*Kumd.*»; Eçi = kocakarı (*D. L. T.*) v. s.] (*Der: Samsun*); **3**. Apa (*Or.*); **4**. Ata (*Rad. I. «Kır., Çağ., Osm., Ad.»; K. T.*); **5**. Budanur (*P. d. C.; Ç. L.*); **6**. Bübek (*Rad. IV.*

«*Çağ.*»); **7**. Büyük ata (*K. T.*); **8**. Büyük baba (*K. T.*); **9**. Dede (*K.T.*); **10**. Dığdık (*Der: Konya*); **11**. Ede (*Der: Maraş, Mecidiye, Çeşme, Balâ, Gazi Antep, Yozgat, Adana, Afyon, Dinar, Aydın, Manisa, Kırşehir, Ankara, Koçhisar, Cebelibereket, Tokat*); **12**. Öbge (*Kar.*); **13**. Ulu ata(*Bal.*); **14**. Uluğ aba (*Rad. I.* «*Sağ.*»); **15**. Umurhan (*Ba.*)[Bak: Âbâ, Ecdat.]

Cedde, 1. Anneanne, Babaanne (*K. T.*); **2**. Büyükanne (*K.T.*); **3**. Ebe (*Der: Adana, Isparta, Erzincan*); **4**. Ebke [Yk: ebe = küçük teyze, abla(*Rad. I.* «*Tar.*»)](*B. T. L.* «*Kaz.*»); **5**. Kadın nine (*K. T.*); **6**. Nine (*K. T.*).

Ceddanî, Ataç[Atasına benziyen man.] (*L. Ta.*).

Ceddi âlâ, Aşnugu ata (*T.D.*).

Cetvel [Su -i], **1**. Andal, Andol [?] (*Der: Aziziye, Avanos, Ordu, Amasya, Niğde, Çankırı, Çumra, Develi, Giresun, Tirebolu, Elâziz, Çorum, Samsun*); **2**. Arga, Argav (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **3**. Arığ, Arık, Aruk (*B.T.L.* «*Çağ., Uyg.*»; *P.d. C.*); **4**. Ark (*L.O.; K.T.*); **5**. Avgant (*Der: Antalya*); **6**. Avgın (*Der: Bolu, Kırşehir*); **7**. Azmak (*L.N.*); **8**. Cırlak (*İd.*); **9**. Eğrek, Iğrık(*B.T.L.*«*Osm.*»); **10**. Hark(*Der: Torul,* «*Gümüşane*»); **11**. Ilmar [Yk: Irmak] (*Der: Isparta, Eğirdir, Akviran*); **12**. Irmacık, Irmacuk (*Muk.; Ed; Muht*); **13**. Karık (*Der: Tokat, Erbaa*); **14**. Östen (*Rad. I.* «*Tar.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **15**. Saykal (*Der: Çankırı, Bolu, Boyabat, Nanllıhan*); **16**. Sıka (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **17**. Su sargı (*L.N.*); **18**. Sünüş (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **19**. Tamga [Akar su kolu man.] (*D.L. T.*); **20**. Tarnav (*Rad. III.* «*Kom.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C; Ç.L.*) [Bak: Kanal.]

—[tahtası], 1. Çizildek (*Der: İzmir*); **2**. Çizgilik (*Der: İstanbul*); **3**. Sızguç (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4**. Tüzetkiş (*Rad. III.* «*Tel.*»).

Cevahir, 1. Ağı (*Or.*); **2**. Cerav (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Erdeni, Erdini (*Rad. I.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*P.P., U., İnd.*»).

Cevap, 1. Annaç, Arnaç (*Der: Kütahya, Muğla, Denizli, Çorum, Alâiye, Sandıklı, C.A., Niğde, Ankara*); **2**. Aykut (*T.D.*); **3**. Karşılık (*K.T.; Der: İçel, İstanbul*); **4**. Karu (*M.M.; Tuh.; Rad. II.* «*Alt., Tel., Kaz.*»); **5**. Karuv (*Kar.; Rad. II.* «*Kar.*»); **6**. Keğinç, Kiğinç (*Uyg,* «*P.P., T.T., İnd.*»); **7**. Ucur (*P.d.C.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Yanık (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **9**. Yanıt, Yanut (*Rad. III.* «*Uyg.*»; *Ferh.; T.D.; D.L.T.; Tuh.; Kur. B.; Müt.; Der: Bayburt*).

—(b) en, 1. Karşı, Karşılık olarak (*K.T.*); **2**. Karuğun (*Rad. II.* «*Tel., Kumd.*»).

—vermek, 1. Endeşmek (*B.T.L.* «*Kaz.*»; **2**. Ötemek (*P.d.C.*); **3**. Ses vermek (*K.T.*); **4**. Söz döndürmek (*Muht.*).

Cevaz, 1. Olabilirlik, Olabilme (*K. T.*); **2**. Ten (*D.L.T.*) [Bak: Caiz, İmkân.]

Cevelân [etmek], **1**. Aymak(*L.O.*); **2**. Çizginmek(*L.O.; Der: Çankırı*); **3**. Degzenmek (*Tef.*); **4**. Dolaşma, Dolaşmak (*P.d.C.; Ç.L.;K.T.*); **5**. Gezinme, Gezinmek (*K.T.*); **6**. Gidip gelmek (*K.T.*).

Cevf, 1. Boşluk (*K.T.*); **2**. İç (*K. T.*); **3**. Kof (*K.T.*); **4**. Kovuk (*K. T.*); **5**. Koytak [Yer altında oyuk

man.] (*Der: Alâiye, Antalya*); **6.** Obruk (*L.O.*); **7.** Orta (*K.T.*); **8.** Oyuk (*K.T.*).

Cevher [Substance, essence man.], **1.** Evin (*Der: Denizli*); **2.** Öz (*K.T.; Ç.L.*); **3.** Özlük [Şahsiyet man.] (*Müt.*); **4.** Tın [Ruh man.] (*Rad. III. «Uyg., Alt., Tel., Leb., Şor., Sağ., Koyb., Kaç., Küer., Kır., Kom., Kaz.»; Uyg. «P.P.»*). [Bak: Ayn.]

Ceviz, 1. Goz (*Az.; Der: Milâs, Ankara*); **2.** Koz (*K.T.;T.D.; Rad. II. «Kom., Krm., Osm., Ad., Çağ.»; Der: Akseki, Eğirdir, Kastamonu*).

—kütüğü, Hur (*Der: Ceyhan, Bolu*).

Cevretmek, [Bak: Cefa.]

Cevşen, [Bak: Zırh.]

Cev, 1. Boşluk (*K.T.*); **2.** Yazı [Ova, sahra gibi genişliklere denilir] (*Tef., D.L.T.*).

—vi hava, 1. Gök boşluğu(*K.T.*); **2.** Gök kılgı (*Kur.İ.*). [Bak: Feza.]

Cevval, 1. Atik (*Der: İstanbul*); **2.** Buldıklı (*Rad.IV.«Kaz.»*); **3.** Certel (*Der: Konya*); **4.** Çalang (*K.T.*); **5.** Çalışçı (*Müh.*); **6.** Çevik (*K.T.*); **7.** Etik [Atik, çevik, çalâk man.] (*Der: Fethiye, İzmir*); **8.** Yeğin [Süratli, yaman, zorlu, çabuk, şiddetli, hızlı man.] (*Der: Seyhan, Kütahya, Malatya, Gümüşane, Artvin, Şebin Karahisar, Kayseri, Çeşme, Eskişehir, Çorum*); **9.** Yüğrük [Seri yürüyen, çevik, fazla iş yapan, çabuk, hızlı man.] (*Der: Tokat, Niksar, Cebelibereket, Gâvurdağı, Konya, Isparta, Kelkit*). [Bak: Çalâk.]

Cevza [burcu], **1.** Arkudak (*P.d. C.; B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Ekendiz, İkendiz [Yk: ikiz] (*B.T.L.«Uyg.»*); **3.** Koz (*Müh.*).

Ceyş, [Bak: Asker.]

Ceza, 1. Berge, Perge (*Rad.IV. «K.B.»*); **2.** Catpa (*Or.*); **3.** Gın, Gınlık(*İd. Haş.*); **4.** Kın, Kınlık (*Muht.*); **5.** Kıyal(*Rad.II.«Tel.»*); **6.** Kıyannık (*Rad.II.«Kaz.»*); **7.** Kıyın (*Or.*); **8.** Kızgut [? Tertibi ceza man.] (*D.L.T.*); **9.** Ödek [Tazmin man.] (*Bah.;Müh.;T.D.*); **10.** Tiyüv (*Rad.III.«Kar.»*); **11.** Yanıt, Yanut [Karşılık ve cevap man. Yanmak = geri dönmek](*T. D.; Kur.B.; Kur.İ.*); **12.** Yardı (*Ferh.*); **13.** Yasak[Yasakka yetti = cezaya uğradı»] (*Rad.III. «Çağ.»*).

—landırmak, 1. Bellemek, Beletmek (*Rad.IV.«Tar.»*); **2.** Kınamak (*Hurş. Ata.Or.*); **3.** Kıyaldamak (*Rad II.«Tel., Alt.»,*) **4.** Kıynamak (*Rad.II.«Tel., Alt., Leb., Şor, Kom., Kaz., Uyg.»*); **5.** Ötemek[Yk: Ödemek](*Or.*); **6.** Yazkırmak(*Müt.*).

—yı nakdî, 1. Sayı (*Rad.IV. «Şor.»*); **2.** Yala(*Rad.III. «Alt., Tel., Kaz., Kom.»*); **3.** Yaluğ(*Or.*).

Cezb[etmek], **1.** Çekmek(*K.T.*); **2.** İlmek (*D.L.T.*); **3.** Sırıkmak(*Tuh.*) **4.** Südretmek (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5.** Süğmek (*İd.Haş.*); **6.** Sümek (*Muht.*); **7.** Tartmak (*Bal.*). [Bak: Celbetmek.]

Cezir [Kök man.], **1.** Atanak (*Der: Konya Ereğlisi*); **2.** İldiz (*Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); **3.** Kök (*K.T.*); **4.** Tüp [Yk: dip] (*T.D.*); **5.** Ul (*Rad. IV. «Uyg.»*); **6.** Ulk (*Der: Kırşehir*); **7.** Yıltız (*Uyg. «H. I.»*).

Cezrî olarak, 1. Dibelek, Dibelik (*Der: Niğde, Antep*); **2** Kökten (*Kar.*); **3.** Kökünden (*K.T.*).

—[met mukabili], **1.** Sorgan

(*Der: Ordu*); **2.** Su çekilmesi (*K.T.*).

Meddü —, 1. Eksilme artma(*Mir*); **2.** Uzanıp çekilme (*K.T.*). [Bak: Met.]

Cezire, 1. Ada (*T.D.; K.T.*); **2.** Adak (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **3.** Atav (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **4.** Atov (*Rad I.* «*Kom.*»); **5.** Otraç (*Kar.*); **6.** Otrav (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **7.** Otruğ, Utruğ (*D.L.T.*);

Şibih—, 1. Yarımada (*K.T.*).

Cezm[etmek], **1.** Kesmek (*K.T.*); **2.** Kestirmek, Kestirip atmak (*Müt.*); **3.** Kezemek (*Rad. II.* «*Kır.*»). [Bak: Karar, Niyet, Yakîn.]

Cıva, 1. Güneysu (*L.T.*); **2.** Sindik (*Bah.; Mün.; Der: Kayseri, Giresun*).

Cıvata, 1. Eğre (*Der: Elbistan, Tokat, Sıvas*).

Cibayet, 1. Dirmek (*Kur.B.*); **2.** Toplamak (*Der: İstanbul*); [Bak: Tahsil.].

Cibillet, 1. Kılık (*İd.Haş.*); **2.** Orun(*Der: Antalya*); **3.** Turutkı(*Kur. İ.*); **4.** Yaradılış (*Bab.K.T.*).[Bak: Hilkat, Fıtrat.]

Cibillî, Yaradılıştan (*K.T.*). [Bak: Fıtrî.]

Cidal, 1. Alala (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **2.** Çuğu (*Muht*); **3.** Dağar (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Izgış (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **5.** Kakışmak (*L.N.*); **6.** Kavga* (*K.T.*); **7.** Talaş [Yk: dalaşmak] (*P.d.C.;Ç.L.*); **8.** Tartış (*Kur.B.; Muht.*); **9.** Tasırtı (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **10.** Ucaş (*Ç.L.*). [Bak: Cenk.]

—etmek, 1. Boğuşmak (*K.T.*); **2.** Döğüşmek(*K.T.*); **3.** Izgışmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **4.** Üsteleşmek (*Kur.İ.*); **5.** Yonuşmak(*Der: Samsun, Havza*). [Bak: Mücadele.]

Cidar, 1. Çeper (*Der: Kırşehir, Niğde*); **2.** Tavur (*Ç.L.;P.d.C.;L.O.*); **3.** Tom (*D.L.T.*). [Bak: Duvar.]

Ciddî, 1. Bayam [Hakikat, gerçek man.] (*Der: Afyon, Konya, Bilecik, Çorum, Kayseri, Kütahya, Bolu, Ankara*); **2.** Özekes [Kat'î mi?, «Özekes mi söylüyorsun?»] (*Der: Kırşehir*); **3.** Saldamlı [Müspet man.] (*Rad.IV.*«*Çağ.*»).

—davranmak, Mattamak (*Rad. IV.* «*Tel*»).

Cidden, 1. Bayık (*Ferh.*); **2.** Eveden(*Muht.*); **3.** Gerçekten (*K.T.; Çul.*); **4.** Kirtten [Yk: Kirtü = hakikat, (*D.L.T.*)] (*Der: Samsun*); **5.** Yavlak (*T.D.*).

Cife, 1. Küvre (*D.L.T.*); **2.** Öleş [Ölmekten] (*Kara; Der: O.A.*); **3.** Ölge (*T.D.*); **4.** Ölümşük(*Rad. I.*«*Çağ.*»; *Rab.*); **5.** Yiyik (*Müh.*). [Bak: Lâşe.]

Ciğer, 1. Bağır [Karaciğer] (*Burh; Dede; T.D.*); **2.** Öd, Öt [Safra] (*Or.*); **3.** Öpke, Öyke [Akciğer] (*Tuh.*). [Bak: Kebet, Rie.]

Cihan, [Bak: Dünya, Âlem, Arz.]

—dide, 1. Elgörmüş (*K.T.*); **2.** Eşmiş yurtmuş (*Kam.*); **3.** Gezmiş tozmuş (*Der: İstanbul*); **4.** Görgülü (*K.T.*).

Cihaz [Alet, takım man.], **1.** Şay (*Rad. IV.* «*Bar.*»); **2.** Takım(*K.T.*); **3.** Yasav [Harp teçhizatı (*Rad. III.* «*Çağ.*»): «Bay yasavından belgili»] (*M.M.*). [Bak: Alât ve edevat.]

—[Gelin çeyizi man.], **1.** Ençi (*Rad. I.* «*Tel.*»); **2.** İnçü (*Rab.*); **3.** İnzi (*Rad. I.* «*Bar.*»); **4.** Kalın [Yk: Kalıv = Muaccel mihir ki koca tarafından verilir (*Rad. II.* «*Tob. Kaz.*»)] (*T.D.; Der: Antalya*); **5.** Koşantı (*Rad. II.* «*Ad.*»); **6.** Pusat (*Der: Antalya, Izmir, Kır-*

şehir, Burdur, Aydın, Muğla, Teke); **7**. Sep (*Rad. IV. «Alt., Tel., Leb.»; D.L.T.*); **8**. Sepin (*Der: Ezine, Bayramiç, Burhaniye, Biga*); **9**. Yanıt, Yanut (*Rad. III. «Alt.»*).

— lamak [Çeyiz vermek], **1**. Encilemek (*Rad. I. «Tel., Krm.»*); **2**. İnzilemek (*Rad. I. «Bar.»*); **3**. Saptırmak [Yk: septirmek] (*D.L.T.*); **4**. Sepinmek (*Der: Biga, Burhaniye*).

Cihet, 1. Arı [Yk: Sarı «*Çağ.*»] (*Der: Alaçam «Bafra», Adana, Çorum*); **2**. Bakım (*K.T.*):

«Her cihetçe şayanı ihtiram= Her bakımdan saygıdeğer.»

3. Baş [Dört baş = cihatı erbaa] (*Bab.; T.D. K.T.*); **4**. Bulun, Bulung (*Or.; Uyg. «O.Q., P.P., Usp., T.T.I., İnd.»*); **5**. Düş [«Bir düşe gitti.»] (*İd. Haş.*); **6**. Geçe [Yan, taraf man.] (*Der: Çankırı, Konya*); **7**. Geren (*Der: Konya*); **8**. Kıran [Yk: Kırak, kırağ = kenar, hudut; (*Rad. III. «Çağ.»*)] (*Muk. Ed.*); **9**. Salan (*Der: Adana*); **10**. Sarı [Cihet, mekân zarfı: «Deşt Sarı = sahra cihetine veya cihetinde»] (*Uyg. «O.Q.»; P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Sayu (*Or.*); **12**. Tala [Cihatı erbaadan her biri: souk talası = şimal] (*Rad. III. «Tel, Alt.»*); **13**. Tay (*T.D.*); **14**. Töş, Tuş, Tüş [Ruya, gün ortası, cenup ve yan man.] (*B. T. L. «Çağ.»; Muht.; Kur. İ.; T. D.; P.d.C.*); **15**. Yak [Yan, kenar man.] (*Rad. III. «Bar; Tub; Kaç.»; T.D.*); **16**. Yaka [Yan, kenar, sahil man.] (*Cal.; Der: Muğla*); **17**. Yan (*K.T.; T.D.*); **18**. Yıngak [Cihatı erbaadan her biri] (*Uyg. «İnd., P.P.»*); **19**. Yer (*K.T.*); **20**. Yön [Veçhe, istikamet man.] (*K.T.; Çul; Kara; T.D.; Ata; Der: Konya, İstanbul, Manisa, Denizli, Muğla, Afyon, Çankırı, Mucur, Bolu, Develi, Ordu,*); **21**. Yönet (*Bab.*); **22**. Yönter [İstikamet man.] (*Der: Silifke, İzmir, Burdur, Denizli, Muğla, Kütahya, Isparta, Konya, Bolvadin*); **23**. Yüz (*Bat.*). [Bak: Taraf, Semt, Veçhe, Istikamet, Kenar, Sahil.]

— inden, 1. Bakımından (*K.T.*); **2**. Dolayısıyle (*Müt.*); **3**. Sartın [Hususunda, hakkında, değerinde man.] (*Rad. IV. «Kaz; Kar.»*).

Cilâ, 1. Açkı (*L.O.; Muht.; T.D.; Kel.; Der: Ezine, Bursa, Burdur*); **2**. Coltırav (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Parlaklık, Parlatma (*K. T.*); **4**. Sır [Çanak çömlek gibi şeylere mahsus renkli cilâ] (*K.T.*); **5**. Sırı (*Der: Antep*); **6**. Tutkaç [Derilere mahsus cilâ] (*Der: Trabzon*); **7**. Yaldız (*K.T.*); **8**. Yalıltma (*Bab.*).

— lamak, 1. Cışımak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Öndömek (*Rad. I. «Tel, Kır.»*); **3**. Parlatmak (*K. T.*); **4**. Sırmak [Sır sürmek man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); **5**. Yaldıratmak (*Der: Ordu*); **6**. Yaldızlamak (*K.T.*).

— lı, 1. Parlak, Parlatılmış (*K.T.*); **2**. Yalçın [«Yalçın kaya»] (*K.T.*); **3**. Yaldızlı (*K.T.*).

— sı bozulmak, 1. Sonmak (*K. T.*).

— sız, 1. Buzlu [«Buzlu cam»] (*K.T.*); **2**. Donuk (*K.T.*).

Cilve, 1. Erke [İşvebazlık «*Coquetterie*» man.] (*P.d.C.*); **2**. Kandış (*T.D.*); **3**. Kösemlenmek [Yk: Kösnük = şehvetli] (*Çul.*); **4**. Yanı (*İd. Haş.*).

— etmek, 1. Kırıtmak (*K.T.*); **2**. Koykulcamak (*Rad. II. «Kır.»*);

— leşmek, 1. Esişmek (*Der: Nar-*

lıdere «İzmir», Diyarbekir); **2.** Kösemlenmek (*Mir.*). (Bak: İşve, Şive, Naz.]

Cilt, 1. Baru, Paru [Bel ve kap man.] (*P.d.C.; B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Deri (*K.T.*); **3.** Gön (*D.L.T.*); **4.** Kap [Kitap cildi man.] (*K.T.*); **5.** Kaplağı [Kitap cildi man.] (*T.D.*); **6.** Meşin (*K.T.*); **7.** Ötük (*T.D.*); **8.** Yin (*Uyg. «İnd.»*).

—(d) i sani, 1. Tüdeş, Tüydeş (*D.L.T.*).

—lemek, 1. Cönklemek (*Der: Trakya*); **2.** Kap geçirmek (*K.T.*); **3.** Kaplamak (*K.T.*).

—li, 1. Kaplı (*K.T.*).

Cin, 1. Apak (*Der: Bergama*); **2.** Çor, Çur (*T.D. Hal*); **3.** Dırman, Tırman (*Der: Bursa, Ordu, Dinar*); **4.** Tın, Tin [Ruh man.] (*Rad. III. «Uyg.»*); **5.** Uçuk (*B.T.L. «Osm.»; T.D.; Burh.*); **6.** Yil, [Yk: Yel] (*D. L.T.*); **7.** Yin [Vücut, cisim, ceset man.] (*Mün.; Beh.*).

—çarpmış, 1. Çorlu (*T.D.*); **2.** Uçuklu (*Bürh. Hurş.*).

Cinas[lı], **1.** Keleci (*Bat.*); **2.** Keşli (*Ça. Ma.*).

Cinayet, 1· Ağır suç, Suç (*K.T.*); **2.** Kıyal [*«Alt. Tel. Leb. Şor. Sağ. Koyb. Kır.»* lehçelerinde ceza ve hiddet man.] (*Rad. II. «Sağ. Koyb.»*); **3.** Ütrü, Ütirü [Ültirmek = öldürmek (*Rad. I.*); ütirüçi = katil] (*B.T.L. «Kaz.»*); **4.** Yazık, Yazuk [Günah man.] (*Rad. III. «Kaz., Alt., Tel., Osm., Or., Uyg., Çağ.»; T.D.; Muk. Ed.*). [Bak: Cürüm, Katl.]

—işlemek, 1. Kıyallamak (*Rad. II. «Şağ, Koyb.»*); **2.** Öldürmek, Adam öldürmek (*K.T.*); **3.** Yazumak (*Rad. III. «Çağ.»*).

—işliyen, cani, 1. Kanlı (*K.T.; Rad. II. «Krm»*); **2.** Ölütçü (*Uyg.*); **3.** Ütirüçi (*Rad. I. «Kaz.»*). [Bak: Mücrim, Katil.]

Cinnet, 1. Çılgınlık (*K.T.; Rad. III. «Osm.»*); **2.** Delilik (*KT.; Rad. III. «Osm., Krm.»*); **3.** Kudurgak [Kuduzluk man.] (*Rad. II. «Tel., Şor., Bar.»*); **4.** Sapıklık (*Der: İstanbul*); **5.** Telbelik, Tilbelik (*Rad. II. «Çağ., Uyg.»*); **6.** Telfelik (*Kur. İ.*).

—getirmek, 1. Aldırmak (*K. T.*); **2.** Çıldırmak (*K.T.*); **3.** Delirmek (*K.T.*); **4**. Sapıtmak (*K.T.*).

Cins, 1. Babat, Babet [*«Catégorie»* *man.* Fiili: babetlemek = sınıflara ayırmak] (*Rad. IV. «Osm., Ad.»; Ma.; Bürh.; Der: Urfa, Trabzon*); **2.** Cüsün [«Yer damar damar insan cüsün cüsün.» Yk: Yosun = tarz, şekil, örf, kanun (*P.d.C.; Ç.L. Rad. III. «Uyg.»*). Cosun cosun = yer yer (*Rad. IV. «Kır.»*)] (*Der: Niğde*); **3.** Değlü (*Rad.III.«Çağ.»*); **4**. Denlü (*Bat.*); **5.** Kodu, Kot (*Rad. II. «Uyg.»*); **6.** Köğü (*Rad. II. «Tel.»*); **7.** Kök [Irk ve aile man.] (*İd.; Tuh.*); **8.** Soy (*K.T.*); **9.** Sünkek [Kemik, nesep, ırk man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **10.** Takım (*K.T.*); **11.** Tek (*Rad. III. «Uyg.»*); **12.** Tücik (*B.T.L. «Uyg.»*); **13.** Tür (*Bab.*); **14.** Türlü (*Çul.; K. T.*); **15.** Uruğ [Soy, nesil man.] (*P.d C.; Ç.L*); **16.** Yalun (*T.D.*).

—i bozuk, Yoz (*Kam; Der: Eskişehir, Şebin Karahisar, Sinop, Bayburt, Ordu, Ermenak, Balıkesir*). [Bak: Mütereddi.]

—î temayül, [Bak: Şehvet.]

Cirm, 1. Kurum (*Kam.*); **2.** Oylum(*T.D.;Ata.*); **3.** Oyrum(*Muht.*); **4.** Oyum (*Bab.*). [Bak: Hacım, Cisim.]

Cisim, **1.** Etüz (*Uyg.«İnd.»*). **2.** Gövde [Beden, cüsse man.](*Kur. B.İd. Haş. Mus.Es.*); **3.** Karaltı (*Mus. Es.*); **4.** Sölmek[?] (*T.D.*); **5.** Tan, Ten* (*Tuh; Kur.B.;K.T.*); **6.** Yapı (*Bab.*). [Bak:Cirm, Ecsam, Madde, Beden.]

Civan, **1.** Civelek (*K.T.*); **2.** Çora [?] (*Der: Erzincan, Mersin, Antalya, İçel, Tokat, Ezine, Ş. Karahisar, Konya, Yozgat, Ankara, Ayaş, Ordu*); **3.** Delikanlı(*K.T.*); **4.** Ergen(*K.T.*); **5.** Genç (*K.T.*); **6.** Körpe (*K.T.*); **7.** Şeflek [?] (*Der: İçel, Mut.*).

Civar, **1.** Aylana (*P.d.C.;Ç.L.;B. T.L.«Çağ.»*); **2.** Candak(*Rad.IV. «Kır.»*); **3.** Çevre(*Kam; Rad.III «Kır.»*); **4.** Deyre(*Bal.*); **5.** Kaş (*İd.Haş.*); **6.** Komşu, Konşu (*K. T.;Müt.*); **7.** İley(*T.D.*); **8.** Tikre, Tiğre (*Rad.III. «Çağ.,Kaz.,Kom.» T.D.; Der: Samsun*); **9.** Tögerek(*Bal.*); **10.** Yağuk(*T.D.*); **11.** Yaka (*Cal.*); **12.** Yakın (*K.T.*); **13.** Yan yöre(*Der: Yozgat, Ankara,Kırşehir, Denizli*); **14.** Yaylım «Yaylımında Oğuz ilin kondurmadı» (*Dede.*); **15.** Yöre (*Aş.; Bab.*).

Ciyadet, **1.** Eyilik (*K.T.*); **2.** Güzellik (*K.T.*); **3.** Temizlik(*K.T.*); **4.** Yenilik (*Müt.*).

Cizye, **1.** Baç (*K.T.*); **2.** Birt [Yk: virgü, vergi] (*D.L.T.*); **3.** Gezit (*Kur. İ.*); **4.** Kesik, Kisik (*Muk. Ed.*); **5.** Kınlık (*İd. Haş.*); **6.** Vergi (*K.T.*).

Cömert [Civanmert], **1.** Ahı, Ağı, Akı (*Or.; B.T.L. «Uyg.»; Rad. I. «Uyg.»*); **2.** Eli açık (*K.T.; Az.*); **3.** Esirgemez (*K.T.*); **4.** Esirgençsiz (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Kayraldığ (*Rad. II. «Soy.»*); **6.** Koçak [Yiğit man.] (*Kara.; Der: Çankırı*); **7.** Paydak (*Rad. IV. «Şor.»*); **8.** Selek (*T.D.; Der: Konya, Uluborlu, Burdur, Bursa, Denizli, Karaman, Isparta*); **9.** Şığımdı (*Rad. IV. «Kır.»*); **10.** Vergili [İhsanı, atiyesi bol man.] (*K.T.; Der:Kayseri*). [Bak: Fedakâr, Sahi.]

—lik, **1.** Ahılık (*Or.*); **2.** El açıklığı, eli açıklık (*K.T.*); **3.** Elgenliği (*L.N.*); **4.** Kişilik (*Rad. II. «Çağ.»*).

Cu, **1.** Acıkma (*K.T.*); **2.** Acıma (*Kur. B.*); **3.** Açlık (*K.T.*); **4.** Kıtnaşma [Açlığın son haddi man.] (*Der: Ahlat*).

Cuma, **1.** Ayna (*T.D.; Tuh.; Bab.*).

—lık, Aynalık (*Tuh.*).

Cuş [ve huruş], **1.** Coşma, Coşkunluk (*K.T.*); **2.** Kaynama, Kaynaşma (*K.T.*); **3.** Taşkınlık (*K.T.*).

—a gelmek, **1.** Coşmak (*K.T.*); **2.** Kaynamak, Kaynaşmak (*K.T.*); **3.** Taşkınlık göstermek (*K.T.*); **4.**Tirbenmek[YK: deprenmek] (*B. T.L.«Çağ.»*) [Bak: Huruş, Galeyan, Heyecan.]

Cüda, **1.** Ayrı (*K.T.*); **2.** Ayrı düşmüş (*K.T.*); **3.** Ayrılmış (*K.T.*).

—düşmek, **1.** Açraşmak, Eçreşmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Ayrı düşmek(*K.T.*); **3.** Ayrılmak(*K.T.*).

—kılmak, Ayırmak (*T.D.*).

Cümbüş, **1.** Bayka [Yk: Bayram; «*fête*, festin» man.] (*Rad.IV. «Çağ.»*); **2.** Düğün, düğün dermek (*K.T.*); **3.** Eğlence (*K.T.*); **4.** Gülüp oynama (*K.T.*).

Cümhur, **1.** İrik, İrk [Yk: İrkmek= Toplanmak, birikmek] (*İd. Haş.*); **2.** Kamuk [Umum man.] (*T.D.*); **3.** Tünlük [Cemaat, kalabalık man.] (*P.d.C.; Ç.L.*).

— iyet, 1. Onovluk [Yk: Onov = meclis, şûra] (*Bal.*).

Cümle, 1. Barça (*Cal,; P.d.C.;Ç. L.; B.T.L.«Uyg.»;T.D.; Kav.*); **2.** Barı (*P.d.C.;Ç.L.*); **3.** Birikmiş (*K.T.*); **4.** Bölücek (*Bab.*); **5.** Bütün (*K.T.*); **6.** Hep (*K.T.;Ba.*); **7.** Kamuğ (*Rad II.«Uyg.,Çağ.»*); **8.** Kamık, Kamuk (*P.d.C.;Ç.L.; Rad.II.«Uyg.»*); **9.** Kamu (*Rab.; P.d.C.; Ç.L.; Rad.II.«Osm.»; Der: Ürgüp, Bursa, Ankara, İzmit, Tokat, Çorum, Denizli*); **10.** Top (*K.T.*); **11.** Tügel(*Rad.III.«Uyg.; Çağ., Kır, Kom.»*); **12.** Tükel, Dükel (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Cemî, Kâffe.]

—si, 1. Barça (*Uyg.«P.P.;T.T.»*); **2.** Bütünü (*K.T.*); **3.** Dükeli, Tükeli (*P.d.C.; Ç.L.; L.N.*); **4.** Hepsi (*K.T,*); **5.** Kamuğun (*Uyg.«İnd.»*); **6.** Topu (*K.T.*).

—ten, 1. Birden (*K.T.*); **2.** Bir uğurdan (*Cev.*); **3.** Hep birden (*K.T.*); **4.** Koduru [Yk: Götürü] (*Uyg.*). [Bak: Cemian.]

Bil—, [Bak: Bi]

Cümut, 1. Don (*K.T.; Çul.*); **2.** Ton (*Çul.*). [Bak: Camit.]

Cümudiye, 1. Mustak (*Rad. IV. «K.; Kır.»*) **2.** Tonşak (*T.D.*).

Cünt, [Bak: Asker.]

Cür'a, 1. Öbüm (*D.L.T.*); **2.** Sorkut (*Rad. IV. «Çağ.»; Müh.*) **3.** Yudum (*T.D.*).

Cür'et, 1. Ataklık (*K.T.*); **2.** Atılganlık (*K.T.*) ; **3.** İleri atılma (*K.T.*); **4.** Kezik (*D. L. T.*); **5.** Korkmazlık (*K. T.*); **6.** Şet (*D. L. T.*); **7.** Yiğitlik (*K. T.*); **8.** Yılmazlık (*K.T.*); [Bak: Cesaret.]

—kâr, Ceri, 1. Atak (*L.O;K.T.*); **2.** Atılgan (*K. T.*); **3.** Baskak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4.** Ekren (*Rad. I. «Kır.»*); **5.** Gözü korkmaz (*K. T.*); **6.** Gözü pek, pek gözlü (*Der: İstanbul*); **7.** Korkmaz, Korkusuz (*Müt.*); **8.** Öktem (*Tuh.*); **9.** Yavuz (*Müt.*); **10.** Yiğit (*K.T.*). [Bak: cesur]

Cürüm, 1. Eksiklik [Kusur man.] (*Hurş.*); **2.** Kilinçek (*Rad. II. ve IV. «Alt. Tel.»*); **3.** Kılmıs (*Rad. II. «Kır.»*) **4.** Suç (*Dede, K. T.*); **5.** Sunduk (*Rad. IV. «Kır.»*). [Bak: Cinayet.]

Cüsse, 1. Büksem (*L. Ta.*) [Yk: Bükse = gövdenin belden aşağısı (*Rad. IV. «Çağ.»; P. d. C.*)]; **2.** Çeşte (*Kam.*); **3.** Gövde (*K. T.*); **4** Kesim (*G. D.*). **5.** Kurum (*Kam.*) **6.** Ten* (*Müh.*); **7.** Yağrın (*Muht.*); **8.** Yen, yin (*D. L.T.*) [Bak: Ceset, Cisim, Cirm.]

—li, 1. Bağlan (*Rad IV. «Kır.»*); **2.** Balaban (*Rad. IV. «Osm., Krm.»*); **3.** Gerimli (*Der: Safranbolu*); **4.** Gövdeli (*K.T.*); **5.** Iri, Iri gövdeli, İri yarı (*K.T.*); **6.** Yeke (*Rad. III. «Osm.» T. D.*).

Cüstücu[etmek], **1.** Aramak(*K.T.*); **2.** Araştırmak (*K.T.*); **3.** Gereklemek(*D.L.T.*); **4.** Irdemek, İrdelemek(*Der: Giresun, Alurca, Ordu*); **5.** Sormak (*K. T.*); **6.** Soruşturmak (*K.T.*).

Cüz [Cüzü], **1.** Bölük (*K. T.*); **2.** Börtük [Parça, kesir man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Çitim, Çitmi, Çitmik (*Der: Muğla, Adana*) [(*K.T.*) de: çitmik = üzüm salkımının her küçük cüzü]; **4.** Diki (*Tuh.*); **5.** Kesek (*Kur.B.*); **6.** Kısım [Kısmaktan, elin alacağı kadar man.] (*Der: Edirne, Kırklareli, Trakya*); **7.** Taram(*B.T.L. «Kaç»; P.d.C.; Ç.L.*); **8.** Tarmak (*B.T.L. «Kaz.»*); **9.** Tikke, Tike(*P. d.C.;K.T.*); **10.** Ülüş [Hisse, pay man.] (*Tuh.; T.D.*). [Bak: Atom.]

—î, —îce, 1. Az, Pek az (*K.T.*); 2. Azank, Azamk (*Aş.; Der: Amasya*); 3. Azav, Azavlak (*B.T. L.«Çağ.»*); 4. Azıcık(*Der:İstanbul*); 5. Biraz (*K.T.*); 6. Bir tiğim[Yk: bir değim] *Der: Yozgat, Maraş*); 7. Cirtik (*Der: Konya*); 8. Davlu, dalum [?] (*Der: Kırşehir,Avanos,Isparta, Kütahya, Ayaş, Balıkesir,Çerkeş, Bilecik, Zile, Bolayır, Tekirdağ, Edirne, Gelibolu*); 9. Kiçiğ [Yk: Küçük] (*Or.*); 10. Kırtık (*Der: Urfa, Diyarbekir,Erzincan, Gümüşane, Divrek*); 11. Meştek (*Rad.IV.«Tob.»*); 12. Sin (*Rad.IV.«Sağ.»*); 13. Şağın(*Rad. IV.«Kır.»*).

—ü lâyetecezza, Bölünmez (*L. O.;K.T.*).

—[Fasikül man.], Cay [Cilt, fasıl, bap man.] (*Uyg. «H.II.»*).

Cüzam, 1. Ala (*Rad.I«Ad.»*); 2. Dönük (*Der; Bayazıt, Fethiye*); 3. Dönük yiyilme (*Der: Erzurum*); 4. Enümi (*D.L.T.*); 5. Kara uyuz. (*Der: Manisa*); 6. Kulan (*Muk. Ed.*); 7. Yaman iğ (*D.L.T.*); 8. Yenirce (*Der: Amasya*).

Cüzdan, 1. Gurdan[?] [Para kesesi man.] (*Der:Orhaneli*); 2. Kaputs[?] [Para çantası man.] (*Rad. III. «Kom»*); 3. Yancık [Cep, kese man.] (*Ata.*).

Ç

Çah, 1. Düvet (*Der: Safranbolu*); 2. Kuyu (*K.T.*); 3. Öşük (*Der: Kütahya, İzmir*) [Bak: Çeh.]

Çak, 1. Çatlak (*K.T.*); 2. Yarık, Yırtık (*K.T.*); 3. Yırtmaç (*Der: İstanbul*).

—etmek, 1. Çatlatmak (*K.T.*); 2. İtirmek [Yırtmak, parçalamak, man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); 3. Yırtmak (*K.T.*).

Çalâk, 1. Carı [?] (*Der: Ankara, Sıvas, Kayseri, Kırşehir, Kastamonu, Konya, Sinop, Avanos*); 2. Celpiş (*B.T.L, «Çağ.»*); 3. Cetiz, Citiz(*Rad.IV.«Kır.»; B.T.L.«Kaz.»*); 4. Cılasın (*T.D.*); 5 Cıldam(*B.T.L. «Kaz.»*); 6. Cirik (*B.T.L.«Çağ.»*); 7. Çalan (*K.T.*); [Ş. Sami, Farisî «çalâk» bundan mehuz olsa gerek, diyor.] 8. Çalt, Çelt(*B.T.L.«Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); 9. Çevik, Çivik (*K.T.*); 10. Çirik (*P.d.C.; Ç.L.*); 11. Divrengi, Divrenki, Divringi [Çevik, atik, canlı man.: Divrengi çocuk] (*Der: Kütahya, Muğla, Kayseri, Konya*); 12. Evik, Evlik (*B.T.L «Uyg.»*); 13. Ildam (*B.T.L. «Çağ.»*); 14. İvek (*B.T.L.«Uyğ.»*); 15. Kevel [At hakkında cins at man.] (*D.L.T.*); 16. Kırnak (*Der: Bursa, Bilecik, Kütahya*); 17. Saybır [Yürük at man.] (*Rad. IV. «Tel, Şor.»*); 18. Sığanak [Çevik man:«Bu pehlivan çok sığanak güleşiyor.»] (*Der: Kırkağaç*); 19. Şeran, Şeren(*P.d.C.;Ç.L.:Rad.IV.«Çağ.»*); 20. Tetik(*L.O.;K.T.*); 21. Tigrek (*İd. Haş.*); 22. Tüzgen (*B.T.L. «Çağ.»*); 23. Yeğin, Yiğin, Yiyin (*Der: Artvin, Kemah, İncesu, Kars,*

İstanbul, Ankara, Kayseri, Maraş, Karaman, Edirne, Denizli, Kocaeli, Elâziz, Kütahya, Çanakkale); **24**. Yengil (*Der: Şebin Karahisar, Kırklareli, Bartın*); **25**. Yilenk (*P.d.C.; Ç.L.*); **26**. Yitiz (*Bab.*); **27**. Yüğrük, Yüvrük (*Der: Dörtyol, Konya, Tavşanlı, Davas, Kütahya, Bor*); **28**. Yüngül (*Der: Malatya*); **29**. Zıngıl (*Ç.L.*) [Bak: Sürat, Seri, Cevval.]

Çaker, [Bak: Abit (abd.), Bende.]

Çamaşır, 1. Cankel(*Der: Giresun*); **2**. Delgeçir [Pamuklu iç çamaşırı] (*Der: Balıkesir*); **3**. Geysi [«Geysi yıkamak»] (*Der: Konya, Diyarbekir, Divrik, Niğde, İçel, Isparta*); **4**. Giyesi (*Der: Erzurum, Denizli, Trabzon, Akseki, Divrik, Gümüşane, Isparta, Urfa, Erzincan, İzmir*); **5**. Keysi (*Der: Zonguldak, Bursa, Manisa, Balıkesir, Çorum, İzmir, Konya*); **6**. Pısat [İç elbisesi: «Kadınlar pısat yıkadılar»] (*Der: Aydın, Muğla, İzmir, Gördes*); **7**. Posat (*Der: İzmir*); **8**. Pusat [Silâh, Zırh(*K.T.*). «Cuma günü pusat yıkanmaz.»] (*Der: Muğla*).

—cı, Yunakçı (*Der: Manisa, Silifke*).

—hane, 1. Doncak, Donluk [Çamaşır yıkanan yer.] (*Der: Çarşamba, Geyve*); **2**. Geysilik (*Der: Malatya, Kastamonu, Konya*); **3**. Sıvatlık (*Der: Bolu, Sinop, Samsun, Gerede*); **4**. Yunak [Çamaşırhane ve hamam man.] (*Der: Seyhan, Ankara, Avanos, Sinop, Amasya, Afyon, Bolu, Balıkesir, Konya, Mersin, Kütahya, Çorum, Bursa, Samsun, Antalya, Tokat, Kocaeli, Eskişehir, Niğde, Sıvas, İzmir*); **5**. Yunaklık (*Der: İzmir, Yozgat, Silifke, Aydın, Çorum, Ankara*) [Ankarada hamam manasına da kullanılır]; **6**. Yünceklik [Umumî çamaşırhane man.] (*Der: Bayındır*); **7**. Yünek (*Der: Milâs*). [Bak: Libas, Elbise, Esvap.]

Çardak, 1. Balağ (*B.T.L.* «*Kır.*»); **2**. Hu, Huv, Huy [?] (*Der: Trabzon, Isparta, Ereğli «Konya», Cebelibereket, Çemişgezek*); **3**. Huymalık [?] (*Der: Ankara*); **4**. Talvar [?] (*Der: İstanbul*).

Çare, 1. Boyra (*Der: Gazi Antep, C.A.*); **2**. Cün (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Em (*B.T.L.* «*Osm., Çağ.*»; *Der: İstanbul, Ankara, Samsun, Bolu, Şebin Karahisar, Bilecik, Afyon, Malatya, Niğde, Kayseri, C.A.*); **4**. İm (*T.D.*); **5**. Ime (*P.d.C.;Ç.L.*); **6**. Meke (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); **7**. Süme (*Rad. IV.* «*Tel., Sağ., Şor.*»); **8**. Yol, Yol yordam (*K.T.; Süh.*).

—saz olmak, 1. Eme yaramak (*Der: Avanos, Kırşehir*); **2**. İmanmak (*K.T.*); **3**. Otamak (*Der: Maraş, Bayburt, C.A.*); **4**. Tövlemek (*Rad. III.* «*Ad.*»).

—siz, 1. Emsiz (*D.B.; Der: Kütahya, Konya*); **2**. Genli gensiz (*Müt.*); **3**. İster istemez (*K.T.*); **4**. Kalaş (*Rad. II.* «*Çağ.*»). [Bak: İlâç, Tarik, Vasıta, Biçare.]

Çark, 1. Dönerge (*T.D.; Der: Akşehir, Konya, Sıvas*); **2**. Tilgen (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Çerh.]

Çarmih, Gergi (*Bürh.;L.N.*)

Çarpa, 1. Dörtayak (*Müh*); **2**. Dörtayaklı (*Bab.;K.T.*); **3**. Eslem [?] (*P.d.C.*).

Çarşu [Çarşı], **1**. Satak (*Der: İzmir, Sıvas, Erzurum, Malatya, Bartın, Niğde*); **2**. Satıca (*T.D.*); **3**. Tim, Tüm [Kapalı çarşı] (*T.D.*); **4**. Tün (*Az.*).

Çarşaf, **1.** Börköncik [Yk: Bürünecek] (*Rad.IV «Kaz.»*); **2.** Bürgü, Bürkü (*Der: Aydın, Edirne, Isparta, Bolu, Zonguldak, Ankara, Konya, Denizli, Kastamonu, Haymana, Burdur, Bursa,Muğla*); **3.** Bürme (*Der: Çankırı, İstanbul*); **4.** Bürnük (*Der: Bandırma, Samsun*); **5.** Bürü (*Der: İnebolu, İstanbul*); **6.** Bürüde (*Der: Afyon*); **7.** Bürük (*Der: Amasya, Kütahya, Trabzon, Kars, Karahisar, Ankara, Şebin Karahisar, Yozgat, Konya, Samsun, Tokat, Gümüşane, Sıvas, Giresun, Manisa, İzmir, Artvin, Mersin*); **8.** Bürüme (*Der: Konya, Çankırı*); **9.** Delgüç (*Der: Bolu, Safranbolu*); **10** Örtü(*K.T.*); **11.** Terincek (*İd.Haş.*).

Çeh, [Bak: Çah.]

Çehre, **1.** Beniz (*K.T.*); **2.** Bet (*Or.; Ç.L.; Kum.; Rad. IV. «Osm., Krm.»; L.Ta.*); **3.** Binkiz (*Ç.L.*); **4.** Bit (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5.** Çaray (*T.D.*); **6.** Çıray (*B.T.L. «Uyg.»; Uyg. «O.Q.»; Tuh.; Oğ.; P.d.C.; L.Ş.; Ç.L.; Rad. III. «Tel., Alt.; Leb.; Kaz.; Kar.»*); **7.** En (*T.D.; B.T.L. «Osm.»*); **8.** Körüğ (*Rad. II. «Şor.»*); **9.** Körkü (*Rad. II. «Tel.»*); **10.** Men (*Rad. IV. «K.B.»*); **11.** Minkiz (*P.d.C.; Ç. L.*); **12.** Önlük (*Uyg. «O.Q.»; Oğ.*); **13.** Örek (*Der: Manisa*); **14.** Sınç (*Müt.*); **15.** Sinçe (*Der: Kırşehir*); **16.** Sıray (*Rad. IV. «Sağ., Koyb.*); **17.** Şıray (*Tuh.*); **18.** Türsün (*Rad. III. «Tel., Alt., Kar.»*); **19.** Yön (*P.d.C.; Ç.L.*); **20.** Yüz (*K.T.*). [Bak: Vecih, sûret.]

Bet—[Bak: Bed]

Çember, **1.** Kasnak (*Der: Isparta, İnebolu, Zonguldak*); **2.** Ketez, Ketrez (*Der: Konya, Isparta, Tire, Seyhan*); **3.** Kıpçıma (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Kursav (*M.M.*).

Çemen * [Çimen], **1.** Çayır (*K.T.*); **2.** Çemgen (*Rab.*); **3.** Çimlik (*K. T.*); **4.** Çömen (*İd.*); **5.** Koyak (*San.*):

«Nazar eyle otlu, sulu koyağa,
Çiçekler boyanmış elvan boyağa.»

6. Ölen (*B.T.L. «Kaz.»; Ba.*); **7.** Peçen [Yaş ve yeşil çayır otu man.] (*B.T.L. «Kaz.»*).

—zar, **1.** Biçenlik (*Kar.*); **2.** Çimenlik (*K.T.*); **3.** Ölenlik (*Uyg. «İnd.»; B.T.L. «Kaz.»*); **4.** Yeşillik (*K.T.*).

Çerçeve, **1.** Bölmü(*Rad.IV.«Kaz.»*); **2.** Çevre [Muhit man.] (*K.T.*); **3.** Söve (*K.T.*); **4.** Söye (*Rad. IV. «Osm., Çağ.»*); **5.** Tekre (*D.L.T.*).

Çerh, [Bak: Çark.]

Çeşim [Çeşm], **1.** Bakanak (*Der: Tokat*); **2.** Göz(*K. T.; L. O.; T.D.*); **3.** Karak (*Hurş.*). [Bak: Ayın, Basar.]

—hane, Göz çukuru, Göz evi, Göz oyuğu (*K.T.*).

Çeşme, **1.** Akar (*Der: Düzce, Balıkesir, Gazi Antep*); **2.** Akarca (*Der: İstanbul*); **3.** Bulak (*B.T.L. «Ad.»; M.M.; Der: Tokat, Konya, Harput, Amasya, Çanakkale, Giresun, Genç, Muş, Bitlis, Diyarbekir*); **4.** Erin, Erna(*B.T.L.«Çağ.»*); **5.** Eşme (*K.T.*); **6.** Kısıklı (*Rad. IV. «Osm.»*); **7.** Kuduğ (*Uyg. «İnd.»*) **8.** Pınar (*Der: O.A.*); **9.** Pörek (*Der: Eskişehir, O.A.*); **10.** Pura (*Der: Ankara, Kırşehir, Çerkeş, Bitlis, Çorum*); **11.** Sıvat (*Der: Bilecik, Bursa, Kars, Nazilli, Edirne, Konya, Sinop, Eskişehir*); **12.** Su yurdu (*Der: Sıvas*).

Çeyrek, 1. Dörtte bir (*K. T.*); 2. Manas [?] (*T.D.*). [Bak: Rubu.]
—saat, Geh (*Uluğ.*).

Çınar*, 1. Çaynuğ, Çaynığ (*Der: Tekirdağ, Ankara*); 2. Gavlağan (*Der: Ordu*); 3. Kavlağan (*T.D.; Der: Samsun, Ayvacık*); 4. Örs (*T.D.*).

Çift, 1. Cip [?] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 2. Cüp (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Eş, İkiz (*K.T.*); 4. Koş (*T.D.;İd. Haş.; P.d.C.; Ç.L.*); 5. Koşa (*P.d.C.Ç.L.; İd. Haş.; T.D.; Dede*); 6. Koşu (*T.D.*); 7. Sidir (*Rad.IV.* «*Uyg.*»); 8. Sınarlı [Çiftin iki tekinden her biri] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 9. Tün (*Rad.III.*«*Tel.*»); 10. Tüney(*Rad. III.* «*Bar.*»); 11. Yüp (*Rad. III.* «*Tob.*»).

Çirk, 1. Bılçırak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 2. Kir (*K.T.*); 3. Pislik (*K.T.*).
—âp [-ef], 1. Bulaşık suyu (*K. T.*); 2. Çıtırık (*Der: Maraş, Çorum, Konya, İçel, Sıvas, Gazi Antep, Erzurum*); 3. Pis su (*K. T.*); 4. Yuntu (*D.L.T.*); 5. Yuvuntu, Yuğuntu (*Dede*); 6. Yüntü (*Der: Kartal*).

Çirkin, 1. Abağı (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 2. Biçimsiz (*K. T.*); 3. İyemsiz (*Rad. I.* «*Kaz.*»); 4. Kötü (*K.T.*); 5. Set (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 6. Sınsız (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 7. Yakışıksız (*K.T.*); 8. Yımızık (*Der: Kula, Manisa*). [Bak: Bed]

Çuvaldız, 1. Bigiz (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 2. Bineci (*Rad. IV.* «*Osm.*»); 3. Kuyuk, Kıyık (*Müh.*); 4. Soyav (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 5. Teben (*Rad. III.* «*Kır.*»); 6. Temen (*D.L.T.*); 7. Timen (*P.d.C.*); 8. Tivne (*T.D.*).

D

Dâ, [Bak: Hastalık, Maraz.] Aşağıdaki mürekkep sözlerin ilk cüzüdür.]
—ülcümuda uğramak, Uğunmak [Hastanın kalbi durup ölü gibi kaskatı olmak man.] (*Hurş.*).
—ülkelep, Kuduzluk (*K.T.; Rad.* «*Osm.*»).
—ülkelbe uğramış, Kuduz (*K. T.; Rad. II.* «*Osm.*»).
—ülmerak, Gözenti (*Der: Vize*).
—üssılıaya uğramak, Cersinbemek [Yk: cer=yer] (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Dabbe, 1. Binit [Binek hayvanı man.] (*Dede.*); 2. Debrenik [Zatülhareke man.] (*T.D.*); 3. Tebrenikli [Zatülhareke man.] (*Kur. İ.*); 4. Yüklet [Yük hayvanı man.] (*Dede.*); 5. Yürür canavar (*Kur.B.*). [Bak: Hayvan, Çarpa.]

Dâd, 1. Verenek [Dâdı hak=Tanrı vereneği] (*Der: Uşak*); 2. Vergi [Dâdı hak=Tanrı vergisi] (*K.T.*); 3. Veriş [Dâdü sited=alış veriş] (*K.T.*). [Bak: Mevhibe, İhsan, Atâ; Dâdın başka manaları için bak: Adalet, İştikâ, Tazallüm, Feryat.]

Dağdağa, 1. Başağrısı (*K.T.*); 2. Gürültü patırdı (*K.T.*).

Dâhi, 1. Eke [Gazi Antepte olgun, gürbüz manasında; Balıkesirde yetişkin manasında kullanılır] (*Kam.*); 2. Öge (*D.L.T.*); 3. Ökü zeyrek

[?] (*Ar. L.*); **4**. Zeyrek [?] [pek zeki manasında] (*Der: Kırşehir, Bayburt, Burdur*). [Bak: Âkıl, Zeki, Fatin, Deha.]

Dahil, 1. Giren, Girmiş (*K.T.*); **2**. İç [«Evin içi»] (*K.T.*); **3**. İçeri [«Bu evin içerisi dışarısından güzeldir»] (*K.T.*); **4**. İçkeri (*Ba.*).

—olmak, Girmek (*K.T.*).

—etmek, 1. Girdirmek (*K.T.*); **2**. Koymak, İçeri koymak (*K.T.*); **3**. Sokmak (*K.T.*).

—en, 1. İçten [Dâhilen ve haricen = içten dıştan] (*K.T.*); **2**. İçeriden (*K.T.*).

—î, 1. İç [«İç kabuk, iç kapı»] (*K.T.*); **2**. İçerki, İçkil, İçkin, İçlik (*K.T.*); **3**. İçreki (*Or.*). [Bak: Dühul, İthal.]

Dahiye, [Bak: Afet.]

Dahl, 1. El «Bu işte onun da eli vardır» (*K.T.*); **2**. Karışma (*K.T.*); **3**. Kınama [Zem ve takbih man.] (*K.T.*); **4**. Yerme [Aleyhinde bulunma man.] (*K.T.*). [Bak: Müdahale, Nüfuz, Tesir, Hiciv, Takbih, Tariz, Tenkit, Zem.]

Daim, 1. Ardı arası kesilmez(*K.T.*); **2**. Bitmez, Bitmez tükenmez(*K.T.*); **3**. Eksiksiz, Eksilmez (*K.T.*); **4**. Sonsuz (*K.T.*); **5**. Sürekli (*K.T.*).

—a, 1. Artsız arasız(*K.T.*); **2**. Birdik (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Bir düzüye (*K.T.*); **4**. Birteviye (*Der: İstanbul*); **5**. Calan (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **6**. Dara (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Durmaksızın (*K.T.*); **8**. Gilen (*M.M.*); **9**. Hep [Hep öyle yapar] (*K.T.*); **10**. Kımna (*Der: Yozgat*); **11**. Ödün (*Rad. I.* «*Uyg*»); **12**. Parın (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **13**. Tı (*Uyg.* «*İnd.*»); **14**. Tutaşı [Sık sık man.] (*T.D.; D.L.T.*); **15**. Tutçı (*Uyg.* «*İnd.*»); **16**. Ulam (*Uyg.* «*Usp.*»); **17**. Ulaşı (*T.D.*); **18**. Yanda (*Rad. III.* «*Tel.*»); **19**. Yantayın (*Rad. III.* «*Tel.*»); **20**. Yendek (*D.B.; Ferh.*); **21**. Yindek (*Süh.; Kel.; Muht.; T.D.; Hurş.; İd. Haş.*).

—î, 1. Kaşangı (*Rad. II.* «*Kır.*»); **2**. Münkü (*P.D.C.*); 3. Seziksiz [lâyenkati man.] (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **4**. Sürekli (*K.T.*); **5**. Tutuş (*Mu. M.*); **6**. Tügel, Tükel (*Beh*); **7**. Ürük (*Uyg.* «*İnd., U. II.*»). [Bak: Devam, İstimrar, Bilâinkıta, Aleddevam.]

Dair [...e], **1**. [...den] dolayı [bu işe dair bir mükâleme = bu işten dolayı bir konuşma] (*K.T.*); **2**. İçin(*K.T.; Der: İstanbul*); **3**. [...den] Ötkeri (*Ç.L.*); **4**. [...den] Ötürü (*K.T.*); **5**. Üzerine(*Der: İstanbul*). [Bak: Ait, Müteallik.]

Daire, 1. Çevre (*L.N.*); **2**. Devrik, devrim (*Müt.*); **3**. Dolamaç (*P. d.C.; Ç.L.*); **4**. Ebre (*Rad. I.* «*Tel, Şor., Uyg.*»); **5**.Evir (*Uyg.* «*Usp.*»); **6**. Teğre (*Uyg.* «*P.P., İnd.*»); **7**. Teğrek (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **8**. Terkeç [Tekreç?] (*Kur. İ.*); **9**. Tezkinikli (*Kur. İ.*); **10**. Tiğre (*B.T. L.* «*Kaz.*»); **11**. Tiğrek (*Tuh.*); **12**. Tikre, Tekre (*P.d.C.: Ç.L.*); **13**. Tivrek(*Tuh.*); **14**. Topan(*Der: Manisa*); **15**. Tökerek (*Müt.*); **16**. Tüğerek (*Tuh.; Rad. III.* «*Tob., Kaz.*»; *M.M.; B.T.L.* «*Kaz.*»); **17**. Yöre, Yüre [etraf, cephe, yan, semt, kenar man.] (*Der: Seyhan, Bayburt, Söğüt, Antep, Tokat, Yenişehir, Konya, Ordu, Yozgat, Çankırı, Niğde, Bâlâ, Giresun, Kütahya, Kars, Dörtyol, Kırşehir, Malatya, Sıvas*); **18**. Yörü (*Der: Isparta*); **19**. Yörenici (*Muht.*); **20**. Yürenci (*T.D.*).

—vî, 1. Değirmi(*K.T.*); 2. Kuşarlayışı (*Bab.*); 3. Yuvarlak (*K.T.*).
—enmadar, 1.Çepeçevre (*K.T.*); 2. Çevre yöresi (*Tef.*); 3. Çevrem (*Der: Gazi Antep, Niğde*); 4. Fırdolayı (*K.T.; G.D,; Der: Gazi Antep, İzmir, C.A.*); 5.Teğre(*Or.*).
Dakika, 1. Fenk(*Uluğ.*); 2. Kıyga [Acaba «dakika» dan bozma mı? [«Kızdan ayrılalı daha bir kaç kıygalık vakit olduğu halde»] (*Ça.Ma.*).
Dakk [etmek], 1. Çalmak [Kapıyı çalmak man.] (*K.T.*); 2. Vurmak [Kapıyı vurmak man.] (*K.T.*).
Dalâlet, 1. Azaşma (*Kar.*); 2. Azgı (*L.Ta.*); 3. Azgınlık, Azgunluk (*T.D.; Mus. Es.; Kur. B.; M.M.*); 4. Azı, Azu (*L.Ta.*); 5. Azma (*K.T.; T.D.*); 6. Sapma [doğru yoldan] (*T.D.; K.T.*); 7. Sapıtma (*K.T.*); 8. Yoldan çıkma (*K.T.*).
—e düşmek, 1. Adaşmak [Yoldan çıkmak, sapmak, yolunu şaşırmak man.] (*B.T.L.* «*Kaz., Çağ.*»; *M.M.*); 2. Ağışmak [Yoldan çıkmak, azmak man.] (*B.T.L.*«*Çağ.*»); 3. Ayarmak [Sapıklık man.] (*Rad. I.* «*Osm.*»); 4. Azaşmak (*Bal*); 5. Azgaşmak (*P.d.C.*); 6. Azılmak (*D.L.T.*); 7. Azmak (*Tef.; San.; D.L.T.; Bab.; Ma.; K.T.; T.D.*); 8. Sapmak [Doğru yoldan-] (*K.T.*); 9. Sapıtmak (*K.T.*); 10. Tezmek [«Şu adam galiba tezmiş.»] (*Der: Kütahya, Kırşehir*); 11. Yolazımak, Yolazmak(*Bab.;Kam.*); 12. Yoldan çıkmak (*K.T.*).
—e düşürmek, 1. Ayartmak (*Müt.*); 2. Azdırmak (*Ma.*); 3. Doğru yoldan ırmak (*K. T.*); 4. Yoldan çıkarmak (*K.T.*).
—e düşmüş, 1. Azgın (*K.T.*); 2. Azık (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 3. Azmık (*Kur. B.*); 4. Azmış (*K.T.*); 5. Sapık (*K.T.*); 6. Sapkın (*L.O.*); 7. Yoldan çıkmış (*K.T.*).
Dâm, 1. Ağ (*K.T.*); 2. Mundu (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 3. Petik (*Müt*); 4. Tuzak (*K.T.*).
Damat, 1. Enişte [güveyi man.] (*Der: Erzurum*); 2. Givi (*Der: Konya*); 3. Gürgân, Gürgen (*L. O.;K.T.*); 4. Güveği (*Ba.*); 5. Güveyi, Güvey (*K.T.*); 6. Köreke (*Der: Seyhan, Ulukışla*); 7. Körken (*Der: Seyhan, Ulukışla, Niğde, Ankara, Diyarbekir, Trabzon*); 8. Küreken (*Az.*); 9. Özne (*Der: Seyhan*); 10. Yavukluk (*Kur.İ.*); 11. Yezen, Yezne [Uygurcada ablanın kocasına,derler.] (*Der: Gence, Sarıkamış, Bayazıt*); 12. Yiz (*T.D.*).
Damen, 1. Etek (*T.D.;K.T.;Ba.*); 2. Kaplamış (*Rad. II.* «*Kaz*»); 3. İtek (*Ba.*); 4. Siğil [?] (*Der: Antalya*); 5. Siy, Siyi [?] (*Der: Afyon, Köşker*).
—bus, 1. Etekliyen (*Müt.*); 2. Etek öpen (*K.T.*).
—busi, 1. Etekleme (*Müt.*); 2. Etek öpme (*K.T.*).
—dermiyan, 1. Eteği belde, Etek belde (*K.T.*); 2. Kalkışan (*K.T.*).
—keş, El etek çekmiş (*K.T.*).
Dane [tane], 1. Benek (*D.L.T.*); 2. Börtük (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Bürtek (*Der: Gazi Antep*); 4. Bürtük (*Kar.*); 5. Diki (*Der: Isparta*); 6. Evin (*T.D.; Çul.; D.L.T.; Müt.; Der: Denizli, Mersin, Konya, Gazi Antep*); 7. Evir (*Uyg.*«*Z.W.*»); 8. Pürdik (*Rad. IV.* «*K.B.*»); 9. Tuyak (*Der: İstanbul* «*Koban ve Kırgız Türkleri arasında*»); 10. Urluk [Tohum man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 11. Uruğ (*Mu.M.; D.L.T.*).

Dans, 1. Bilem (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Biyişi (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 3. Biyü (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 4. Büdik (*D. L. T.*); 5. Oyun, Ayak oyunu (*K.T.*); 6. Sekirme (*Rad. IV.* «*Tel.*»).

—etmek, 1. Bilemek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Biymek, Biyimek, Biyümek [Oynamak, Hora tepmek man.] (*Rad. IV.* «*Kom., Kaz.*»; (*B. T. L.* «*Kaz.*»); 3. Oynamak (*K.T.*); 4. Piyelemek (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); 5. Sekirkelemek (*Rad.IV.*«*Kır.*»); 6. Sekirmek [Yk: sekrimek = sıçramak] (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 7. Siğenmek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»).

—ör, 1. Bicil, Bişil (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Biyici, Biyücü (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 3. Oyuncu (*K.T.*).

Dantele, Oya [Bir nevi dantele] (*T.D.; K.T.*).

Daraban, 1. Çarpıntı [Helecan man.] (*K.T.*); 2. Çarpma [Yürek çarpması] (*K.T.*); 3. Oynama[Yürek oynması] (*K. T.*); 4. Vurma [Damar vurması] (*K.T.*).

—etmek, 1. Bıngıldamak (*P.d. C.;Ç.L.*); 2. Bülkildemek, Büküldemek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); *P.d.C.; Ç. L.*); 3. Çarpmak (*K. T.*); 4. Dalazımak[Yürek dalazımak] (*Der: Fethiye*); 5. Dövüldemek [Yürek dövüldemek] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 6. Oynamak [Yürek oynamak](*K.T.*); 7. Vurmak[Damar vurmak](*K.T.*).

Darbe, 1. Berilgenlik [Yk: berilmek=vurulmak] (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); 2. Çarpış, Çarpma (*K.T.*); 3. Vurma, Vuruş (*K.T.*).

—lemek, 1.Bergelemek (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 2. Çarpmak (*K.T.*); 3. Vurmak (*K.T.*).

—leri teksif etmek, Döğnemek [«Topçu düşman siperlerini yarım saat döğnedi.»] (*Der: Avanos, Kırşehir*).

Darbımesel, 1. Arcağ [«El atına binen tez iner: Arcağdır.»] (*Der: Muş*); 2. Atalar sözü (*K.T.*); 3. Çörçek (*Rad. III.* «*Kar.T.*»); 4. Oranlama Atalar sözü ve tekerleme man.] (*T. D. Der: Ordu, Ankara, Bâlâ, Civanyayla* «*Mersin*» *Yozgat*); 5. Sınaka [Sınanmış söz] (*Der: Urfa, Izmir*); 6. Tangat (*T. D.*); 7. Vurungu (*Der: İzmir*).

Darp, 1. Damgalama [Para hakkında: sikke darbı] (*K.T.*); 2. Döğme, Dövme (*K.T.*); 3. Döğüş [Mudarebe man.: «harbü darp»] (*K.T.*); 4. Kesme [Para hakkında] (*K.T.*); 5. Tapkırlan [Hesapta] (*Rad. III.* «*Kaz.*»); 6. Tokuma (*Kur. İ.*); 7. Uruş (*L. O.*); 8. Vurma, Vuruş (*K.T.*).

—(b) etmek, 1. Bermek [Yk: vurmak] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 2. Damgalamak [Para hakkında] (*K.T.*); 3. Döğmek, Dövmek (*K.T.*); 4. Kesmek [Para hakkında] (*M.M.; K.T.*); 5. Sokmak (*Hurş.; Rad. IV.* «*Alt., Tel., K. Kır.*»); 6. Tapkırlamak [Hesapta] (*Rad. III.* «*Kaz.*»); 7. Vurmak (*K.T.*).

—hane, 1. Kesimevi (*Mir.*); 2. Yarmak tokığu sarayı (*Müht.*); 3. Yarmakkıldusaray (*Muk. Ed.*).

Dasıtan [Destan], 1. Çav (*Vel.; T. D.*); 2. Deyiş (*Der: Kastamonu*); 3. Ertegi, Ertek, Erteki [Hikâye, eski söz man.] (*Rad. I.* «*Çağ., Kur.*»; *T.D.*); 4. Koşak [Tarihe ait manzume man.] (*Rad. II.* «*Tar.*»); 5. Sürçek (*Muk. Ed.; Rab.*); 6. Ozan, uzan [Destanlarda kullanılan mani tarzında, bir nazım man.] (*Ç. L.*).

Dava, 1. Çam, çarım (*Uyg.* «*Usp.*»);

2. Sav (*İd.; Der: Urfa, Bolu, Kızılcahamam*); 3. Sorav (*Rad. IV. «Kaz.»*); 4. Tarık (*Der: Söğüt, Çatalca*); 5. Töre (*Rad. III. «Kar. T.»*) [Öbür lehçelerde: kaide, kanun, âdet, örf, mahkeme ve hâkim man.]; 6. Yargu (*P.d. C.; Ç.L.; T.D.*) [Burada itham man. asıl manası: hüküm, fasl, adalet.]; 7. Yarguç [Mahkeme ve zindan manalarına da gelir] (*Rad. III. «Çağ.»*); 8. Yarışık (*Der: Konya*).

—cı, Takıtsı (*Rad. IV. «Kom.»*).

—etmek, 1. Çakmak[Anadoluda isnat ve iftira etmek man.] (*Rad. IV. «Kom.»*); 2. Çamlamak (*Uyg. «Usp.»*); 3. İstemek [Hakkını istemek] (*Müt.*); 4. Taslamak [Haksız iddia man. «Kabadayılık taslamak»] (*K.T.*).

—laşmak, Töreleşmek (*Kar.*).

—lı, Çekneşikli (*Der: Köşker, Kırşehir*).

—vekili, Koştan (*Rad.II.«Kaz.»*). [Bak: Avukat, İddia.]

Davet, 1. Çağırma (*Rad.III. «Osm.»; K.T.; Lûg. Ar.*); 2. Çav (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); 3. Kığırduk [Yk: Çağırdık] (*Kur. B*); 4. Kığırma [Yk: Çağırma] (*Kur. A.*); 5. Konuluk (*Müh.*); 6. Oku (*Der: Burdur, Niğde, Ceyhan, Adana, Konya, Bâlâ, Afşar.*) [« Okuya geldiler. »]; 7. Okunak (*Kur.B.*); 8. Okuk (*Cev.*) [«Eğer bu Muhammet okuğu haksa..»]; 9.Okuş (*B.T.L. «Çağ.»*); 10. Savun [Bir meclise, cemiyete davet, «invitation, convocation» man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 11. Şakru [Yk: Çağırır.] (*Rad. IV. «Kır.»*); 12. Tartığ [Hükümdarın daveti, tebliği man.] (*D. L. T.*); 13. Ündev (*B. T. L. «Kaz.»*).

—çi, 1. Hindirgen[?] (*Der: Erzincan, Afyon.*); 2. Kelikçi (*Der: Aksaray.*); 3. Okucu (*Kur.B.*; *Der: Isparta, Denizli, Burdur, Niğde, Ceyhan, Adana, Konya, Bâlâ, Afşar.*); 4. Okuyucu (*K. T.; Der: Aksaray, Burdur, Niğde, Ceyhan, Adana, Konya, Bâlâ, İstanbul, Samsun, Ankara, Sıvas, Çanakkale, Kayseri.*); 5. Şakrucu (*Rad. IV. «Kır.»*); 6. Tartığcı (*D.L.T.*) [Hükümdar tarafından gönderilen davetçi.]; 7. Ündevci (*B.T.L. «Kaz.»*).

—etmek, 1. Çağırmak, Çığırmak (*K.T.; Süh.; Lûg. Ar.; Ma.*); 2. Çarlamak (*Ba.; Uyg. «O.Q.»; Oğ.*); 3. Çıllanmak (*Rad. III. «Tar.»*); 4. İndemek, İndürmek (*P.d.C.; Ç.L.*); 5. Inlamak (*B.T.L. «Uyg.»*); 6. İstemek [«Mahkemeye istediler.»] (*K. T.*); 7. Kığırmak [Yk: Çağırmak.] (*Lûğ. Ar.; Kam.; 24.*); 8. Kıygırmak [Yk: Çağırmak.] (*Rad. II. «Tel., Şor., Leb., Kır., Bar.»*); 9. Okumak (*Kur. İ.; Lûğ. Ar.; Kur.B.; Dede; K.T.; Aş.; Y.E.; Cev.; Rad. I. «Kır., K.Kır., Krm., Osm., Kom.»; Fel.; Der: Samsun, Çorum, Avanos, Sinop, Kırşehir.*); 10. Ündemek [Yk: Ünlemek=Seslenmek](*Süh.; Tuh., Muk. Ed.; B. T. L. «Kaz., Çağ., Bab.»; Rad.I. «Kaz., Kom., Uyg., Çağ.,Kar.» Kur. İ.; D.L.T.; Müh.; T. D.*); 11. Ünemek (*B. T. L. «Kaz.»*).

—iye, 1. Cığırtı (*Der: Amasya, Erzurum*); 2. Oku (*T.D.; Der: Seyitgazi, Kütahya, Çal, Isparta, Denizli, Burdur, Kırklareli, Maraş*); 3. Okuntu (*Müt.; T.D.;*

Der: Burdur, Niğde, Ceyhan, Konya, Adana, İzmir, Gazi Antep, Içel, Balıkesir. Sıvas, Yozgat, Milâs, Manisa, Avanos, Antalya).

Daye, Dadı (*K.T.*).

Dayin, 1. Alacaklı (*T.D.; K.T.*); 2. Alımcı (*D.L.T.*); 3. Alımlı (*Muht.*); 4. Alımlığ (*D.L.T.*); 5. Berimçi, Birimçi (*Uyg.* «*Usp., İnd.*»); 6. Borç veren (*K.T.*) [Bak: Deyn.]

Debagat, Sepi (*K.T.;T.D.;Rad.IV.* «*Osm.*»;*Bürh.*).

—etmek, 1. Acıklamak[Yk:Açı, Acı = ekşi, hamız] (*Der: Civanyayla* «*Mersin*»); 2. Erüklemek (*D.L.T.*); 3. Eylemek, iylemek (*Rad.I.*«*Kaz.;Çağ.,Kır.: Bar., Tel*»; *Tuh.;Mün.;B.T.L* «*Ad.*»; *Der: Ankar,Mersin*); 4. Sepilemek [Yk: sep = cilâ; sepi, sepin = cilâ suyu, cilâ macunu] (*T.D.;K.T.;Rad. IV.*«*Osm.*»; *Bürh.; Muht.; Der:Çanakkale*); 5. Seplemek (*Bian.*); 6. Sipilemek (*L.O.*); 7. Talkımak (*Rad.III.*«*Kır.,Kaz.*»).

—eden, Debbağ, 1. İylekçi (*Müh.*); 2. Sepici (*K.T.;T.D,*).

Debdebe, 1. Alaz (*Der:Gümüşane*) 2. Dübültü[?](*Bab,*); 3. Olam, ulam (*B.T.L.*«*Uyg.*»)[Rad.I.de: ulam = selâm, hamd, salevat; meyil, istidat «*Uyg.*»; sık sık «Bar.»; vasıtasıyle «Krm.»; Çok, daha çok «Koyb., Sag.»]; 4. Patırdı kütürdü(*K.T.*); 5. Sontur (*K.T.;Muht.; Der: Haymana, Gazi Antep.*); 6. Süygün[?] (*Der: Serik, Boyabat*); 7. Yordam (*K.T.*); 8. Yartalak, Zartalak (*Der: Maraş, Konya, Amasya, Niğde, Kırşehir, Cebelibereket*); [Bak: Alâyiş.]

—li, 1. Hökelek [?] (*Der: Afyon, Merzifon, İçel, Çorum, Tokat,Isparta, Nevşehir, Yozgat, Bolu,Konya,Ankara*); 2. Kuvançlı(*Rad.II.* «*Kaz.*»).

Defa, 1. Ağız [İlk ağız = Birinci defa] (*Der:Adana*); 2. Boğ (*Der: Avanos*«*Kırşehir*»); 3. Boğur(*Enb.*); 4. Çala (*Der: Afyon, Çankırı, Kütahya,Uşak*); 5. Dönüm (*Der: Bayazıt*); 6. Dürkün (*Rad.III.* «*Kır.*»); 7. Gedük(*Der:Ordu*); 8. Gerez (*Der: Samsun*): 9. Gez (*Hurş.; D.B.; Y.E ; Ç.L.;K.T.;Gev.; Tuh.; San.; Der: Çanakkale,C.A.*); 10. Kat (*Dede.; Met.*); 11. Kata (*Uyg.*«*H.I.,İnd.*»); 12. Katla(*Ba.; P.d.C.;Ç.L.*); 13. Kelez(*Der:C.A.*); 14. Ketim (*Rad.II.* «*Tar.*») 15. Kez (*Der: Bergama, C.A.*); 16. Korla (*Rad. II.*«*Çağ.*»); 17. Kurla (*Rad.II.*«*Kar.*»); 18. Öğün, övün (*K.T.; Der:Denizli,Sıvas*); [Yemek gibi mevkut işler hakkında]; 19. Ötük(*Der:Ordu*); 20. Sundu(*Rad. IV.*«*Tüm.*»); 21. Tapkır, Tapkur (*Rad. III.* «*Kaz.*»; *B.T.L.*«*Kaz.*»); 22. Tav (*L.Ta.*); 23. Yol(*Rad. III.*«*Or,*»*Kur. İ.;Az.; Der:Gelibolu, İzmir,Denizli;*) [Bak: kerre.]

—ten, 1. Birden (*K.T.*); 2. Birgurdan [Bir uğurdan] (*Bab.*); 3. Bir uğurdan (*Der: İstanbul*); 4. Bitekiz (G.D.); 5. Kırt (*Rad.II.* «*Kaz.*»); 6. Ogurtan (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»).

Bu— 1. Boyez [Bugez](*Der: Bâlâ*); 2. Böz (*Der: Ankara, Bozüyük*); 3. Bu yol (*Der: Maraş*).

Def [Defi], 1. Atma (*Müt.*); 2. İtme, Öteye itme (*K.T.*); 3. Kakma (*K.T.*); 4. Koğma, Kovma (*K.T.*); 5. Ortadan kaldırma (*K.T.*); 6. Savma (*K.T.*); 7. Savuşturma (*K.T.*).

— etmek, 1. Atmak (*K.T.*); 2. Geçiştirmek (*K.T.*); 3. Güdelemek, kütelemek [?] (*Der: Bolu, Seyhan*); 4. İtmek (*D.L.T.; K.T.*); 5. Iratmak (*Rad.I.* «*Tel.*»); 6. Irıt etmek (*Der: C.A.*); 7. Irmak (*K. T.; Ah.H.*); 8. Kataklamak [?] (*Der: Sinop, Kastamonu*); 9. Kavlamak (*Rad.II.*«*Çağ.*»); 10. Kaytarmak (*Muk.Ed.*); 11. Kedermek, Ketermek [Yk: gidermek] (*Rad. II.* «*Uyg.; Çağ.*»); 12. Koğmak, Kovmak (*K. T.*); 13. Ortadan kaldırmak (*K. T.*); 14. Savmak (*Bat.; Hurş.; K.T.*); 15. Savuşturmak (*K. T.*); 16. Sekitmek (*Fer.; T. D.; Muht.*); 17. Sıbıtmak, Sıpıtmak (*Der: Nallıhan, Bilecik, Yalova, Erzurum*); 18. Südremek [İtmek, kakmak man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 19. Tirgemek (*Rad.III.* «*Çağ.*»); 20. Yığmak (*Kur.İ.*); 21. Yol vermek (*K.T.*).

— edilmiş, 1. İtincü (*D.L. T.*); 2. Kovulmuş (*K.T.*).

— i hacet etmek, 1. Ayakyoluna gitmek (*K.T.*); 2. Dışarı çıkmak (*Der: İstanbul*); 3. Su dökmek (*Der: Istanbul*); 4. Yazılamak (*Rab.*).

— ol!, 1. İtlin! (*D.L.T.*); 2. Yıkıl! (*K.T.*).

— olmak, 1. İtilmek (*D. L. T.; Az.*); 2. Iramak (*Rad. I.* «*Tel.*»); 3. Irılmak (*Der: Malatya, Niğde, Giresun, Burdur, Antep, Konya*); 4. Yıkılmak (*K.T.*).

Define, 1. Gizlenci (*D.L.T.; Kel.*); 2. Gömme (*Der: Antep.*); 3. Gömü, kömü (*Der: Sıvas, İçel, Tarsus, Edremit, Adana, İzmir, Tire, Giresun, Kırşehir*); 4. Kömüç, kömcü (*D.L.T.*).

Defn [Defin], 1. Astrav [?] (*Kar.*); 2. Gömme (*K.T.*); 3. Toprağa koyma (*K.T.*).

— etmek, 1. Basırmak (*Az.*); 2. Gömmek (*K.T.*); 3. Komdonmak [Merasimle defnetmek man.]; 4. Kuyulamak (*Der: Urfa*); 5. Külimek (*D. L. T.*); 6. Sindirmek [Sin= mezar] (*Der: Çanakkale*).

Defter, 1. Betlek (*Der: Ankara*); 2. Biti (*Cev.; Tef.; Der: Afyon*); [Biti=yazı (*Rad.IV.*«*Çağ.*»)].

Deha, 1. Ekelik (*Kam.*); 2. Ögelik (*D. L T.*); 3. Zeyreklik [?] (*Kam.*). [Bak: Dâhi).

Dehalet [etmek], 1. İçikmek [?] (*Or.*); 2. Kılıcına düşmek(*Hurş.*); 3. Pusumak [P.d.C. de=«Kendini sipere almak»; Rad. III. te=«Bir şeyin arkasına saklanmak, sığınak aramak»man.] (*Der: Kütahya, Malatya*); 4. Sığınmak (*K. T.*) 5. Tasalamak (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 6. Yakarmak (*Muht.*).

Dehan, Ağız, Ağz (*K. T.; T. D.; Rad. I.* «*Osm., Ad. Kom., Uyg., Çağ., Krm., Sağ., Şor., Tob., K. Kır., Bar.*»; *Tuh.*).

Dehliz, 1. Aktan (*Rad. I.* «*Kaz.*»; *L.Ta.*); 2. Aralık (*K. T.*); 3. Dalan [Içkapı, Antichambre man.] (*Rad.III.* «*Çağ.*»; *B. T. L.* «*Ad.*»); 4. Gezenek (*Der: Urfa*); 5. Kat (*Der: İçel, Kırşehir*); 6. Sarak [Rad. IV. te: ceza olarak mücrimlerin teşhirine mahsus direk «Pilori» man.] (*Muk. Ed.*); 7. Sazak (*T.D.*).

Dehr[Dehir], 1.Öt[Rad.I. de:Öt=zaman; mevsim; Dört öt = mevasimi erbaa, Uruşlar ödünde = harp zamanında «Uyg., Sağ., Tar.»] (*T.D.*); 2. Yıl [?] (*Tuh.*).

Dehşet, 1. Algasavlık [Algasamak = tedehhüş etmek (Rad. I.

«Kar.»)] (*Kar.*); **2.** Belin (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **3.** Çoçım [Çoçımak= tedehhüş etmek (Rad. III. «Tel.»)] **4.** Kaltravuk (*Rad.II.* «*Kar.*»); **5.** Korku (*K.T.*); **6.** Süre (*Rad. IV.* «*Sağ.*»); **7.** Süren (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **8.** Süretti (*Rad. IV.* «*Tel.*) ; **9.** Şaşıp kalma (*K.T.*); **10.** Talhak (*P. d. C.; Ç.L.; L.Ş.*); **11.** Talkasa (*P. d.C.; Ç. L.; L.Ş.*); **12.** Talvasa (*P. d. C.; Ç.L.; L.Ş.*); **13.** Tangış (*Uyg.* «*İnd.*»); **14.** Ürk (*Hurş.*); **15.** Ürkme (*K. T.*); **16.** Ürkünç (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*).

—li, **1.** Eğe(*Müt.*); **2.** Korkunç (*K.T.*); **3.** Ürkütücü (*K.T.*); **4.** Yayın (*Der: Ankara*) **5.** Yeyen [?] (*Der: Antep*).

—içinde kalmak [tedehhüş etmek], **1.** Algasamak (*Rad. I.* «*Kar.*»); **2.** Belinglemek, Belinlemek (*Rad.IV.*«*Osm.*»; *Uyg.*«*İnd.*»; *Ah. H.*); **3.** Çoçımak (*Rad. III.* «*Tel.*»); **4.** Gezelemek (*Der:Avanos*); **5.** Kalakalmak (*Müt.*); **6.** Korkmak (*K.T.*); **7.** Şaşakalmak (*K. T.*); **8.** Ürkmek (*K. T.*); **9.** Yılmak (*K.T.*).

—vermek, **1.** Eğelenmek (*Müt.*); **2.** Korkutmak (*K. T.*); **3.** Titretmek(*K.T.*); **4.** Ürkütkmek(*K.T.*); **5.** Yıldırmak (*K.T.*).

Dejenere [olmak], **1.** Yoymak (*Müt.*); **2.** Yozmak (*Müt.*).

Delâlet, **1.** Belli etme (*Müt*); **2.** Gömek [Kömek = Yardım (*Rad. II.* «*Osm., Çağ., Ad.*») (*Müt.*)]; **3.** Gösterme (*K.T.*); **4.** Kılavuzluk (*K.T.; Muht.*) ; **5.** Salık (*Muht.*); **6.** Yol gösterme (*K.T.*).

—etmek, **1.** Kulağuzlamak(*Kur. B.; Cev.*); **2.** Kurumsamak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **3.** Yol göstermek (*K.T.*).

Delil, **1.** Annık [Alâmet man.] (*Der: Bilecik*); **2.** Başçı [Rehber, Reis man.] (*P.d C.;Ç.L.*); **3.** Belet (*Der: Erzurum, Van, Sıvas, Ahlat*); **4.** Belge [Alâmet, İspat man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5.** Belgi, Belgü (*Rad. IV.* «*Kar, Çağ.*„; *Rab.*); **6.** Bendaşı [?] (*Enb.*); **7.** Bilük (*Enb.*); **8.** İlgen. [Yk: İlk, İlki; Ilgamak = ileri gitmek (*T. D.*); **9.** İltir [?] (*Hurş.*); **10.** İpucu (*K.T.*); **11.** Kılağuz, kulağuz (*K.T.; Ata.*); **12.** Kıvcı, Gıvcı (*Der: Cebelibereket*); **13.** Ökçe [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **14.** Öngüç (*Der: Çorum*); **15.** Pelek (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **16.** Sıltav (*T.D.*); **17.** Tanık, Tanuk [Şahit man.] (*K. T.;P.d.C.;Ç.L.*); **18.** Tutamak [Bahane, Isnat man.] (*Der: Kayseri, C. A.*); **19.** Ucar (*Der: Bünyan, Niğde*); **20.** Yol gösterici (*K.T.*); **21.** Yorcu (*İd. Haş., Muht.*); [Bak: Beyyine, Bürhan].

Delk [etmek], **1.** Avkalamak (*Der: İzmir, Karaman, Balıkesir, Ermenak*); **2.** İşkımak, İşkumak [İşkı = Büyük rende, «Kaz.»] (*B.T. L.* «*Kaz.*»); **3.** Oğmak, Oğuşturmak (*K.T.*); **4.** Siftilemek (*Der: Gazi Antep.*); **5.** Sürtmek (*Uyg.*, «*H.I.*»); **6.** Sürüştürmek (*K.T.*).

—ü temas, **1.** Sürtüştürme (*Uyg.*«*H.I.*» **2.** Sürüştürme (*K.T.*).

Dellâk, **1.** Oğaç (*T.D.*); **2.** Oğuç (*L, Ta.*); **3.** Yunucu (*Der: Diyarbekir, İstanbul*); [Kadın dellâk için kullanılır.]

Dellâl, **1.** Carcı (*T.D.*); **2.** Çavçı (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **3.** Kığırıkçı [Yk; Çağırıcı]; (*Müh.*); **4.** Koştan [Koştan, Koşton = Dava veki-

li (*Rad. II. «Kaz.»*)] (*L. Ta.*); **5.** Ündücü [Yk: Ün = ses] (*P.d.C.; Ç.L.*).

Dem, [Kan man.], Kan (*K.T.*)

—[Nefes man], **1.** Soluk (*K. T.*); **2.** Tın [Ruh, hayat man.] (*Rad. III. «Uyg., Alt., Tel., Leb., Şor., Sağ., Koyb., Kaç., Küer., Kır., Kom., Kaz.»*); **3.** Tin (*Rad. III. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*).

—[Zaman man.], [Bak: An, Zaman.]

Demet, 1. Bağ [Birlikte bağlanmış çiçek v.s. man.] (*D. L. T.; K. T.*); **2.** Beylem [Yk: bağlam] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Buta (*Az.*); **4.** Elçin (*Müt.*); **5.** Fiğen [Ekin demeti] (*Der: Kızılcahamam, İstanbul*); **6.** Kayırgaş [Paket, Ekin demeti man.] (*Rad. II. «Tel.»*); **7.** Kobu *Rad. II. «Şor.»*); **8.** Külte (*Kar. Bab.*); **9.** Pulaş [Paket, Ekin demeti man.] (*Rad. IV. «Tel.»*); **10.** Tutam (*Der: İstanbul*).

Denaet, 1. Alçaklık (*K. T.*); **2.** Aşağılık (*K.T.*).

—kârane, 1. Alçakça (*K.T.*); **2.** Alçaklıkla (*K.T.*). [Bak: Deni.]

Dendan, 1. Diş (*K.T.*); **2.** Kırtış (*Der: Trabzon*); **3.** Tişi (*Uyg. «İnd.»*).

Denî, 1. Alçak (*K.T.*); **2.** Aşağı (*T. D.*); **3.** Cabak (*D. L. T.*); **4.** Emgin (*Der: Bilecik, Denizli*); **5.** İksik (*Mus. Es.*); **6.** Pazun (*Rad. IV. «Uyg.»*); **7.** Yablak (*Or.*). [Bak: Denaet.]

De'p, [Bak: Âdet.]

Depo, [Bak: Ambar.]

Depozito, 1. Bünek (*B.T.L.«Çağ.»*); **2.** Orunçak (*D.L.T.*). [Bak: Emanet, Vedia.]

Deraguş [etmek], **1.** Bağıra basmak (*K.T.*); **2.** Koçınak, Kuçmak (*Mif.; Gev.; Dede.; Bat.; L.O.; Kom.; Bian.; Ferh. Der: Diyarbekir, Urfa*):

«Cefasın çekeydin eğer kocasın,
Eğer tanlacak kavrayın koçasın.» (*Ferh.*);

3. Koygamak (*Rad. II. «Şor.»*); **4.** Kucaklamak (*K.T.; Bat.*); **5.** Sarmak, Sarılmak (*K.T.*).

Derakap, 1. Ardınca, Ardı sıra (*K.T.*); **2.** Ardından, Arkasından (*K.T.*); **3.** Arkası sıra (*K.T.*); **4.** İzince (*Müt.*); **5.** İzini gözeterek, İzine basarak (*Cal.*); **6.** İzi üzerine, İz üstüne (*Ça.Ma.*); **7.** Şıpşak (*Der: Antalya, Bolu*); **8.** Şolk (*Enb.*); **9.** Timin (*Uyg. «İnd»*); **10.** Una (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Derhal.]

Derbar, 1. Kapı, Kapu (*K.T.*); **2.** Törlük (*P.d.C.; Ç.L.*).

Derbeder, 1. Alamak (*P.d.C.*); **2.** Bardabaş [?] (*Der: Giresun, Gümüşane, Trabzon, Samsun*); **3.** Boşgezen (*K.T.*); **4.** Dağınık (*Der: İstanbul*); **5.** Hayta [?] (*Der: Edirne, Gelibolu, Çorlu*); **6.** İşsiz (*K.T.*); **7.** İrinç, İrinz (*Uyg.*) [Yk: İrinçek = tembel (*Rad. I. «Kaz.»*)] **8.** Ilgız (*Der: İzmir*); **9.** Kapı kapı gezen (*K.T.*); **10.** Kaskı (*Rad. II. «Koyb.; Sağ.; Kaç., Bel.»*); **11.** Kazak (*P.d.C.; Ç.L.*); **12.** Salpak (*Der: Konya, Ilgın*); **13.** Sölpük [Gevşek man.] (*Der: Çorum, Bursa, Osmancık, Söğüt*); **14.** Sürtük (*Muht.*); **15.** Şapşal *K.T.*). [Bak:Avare, Atıl.]

Derbent, 1. Argıt (*B.T.L. «Osm.»*); **2.** Boğaz (*K.T.*); **3.** Dar geçit (*K.T.*); **4.** Geçik (*D.L.T.*).

Derc [etmek], **1.** Araya sıkıştırmak (*K.T.*); **2.** Colgamak (*Muht.*); **3.** Devşirmek (*Dede.*); **4.** Kaş-

lamak (*Bian.*); **5**. Koymak (*K.T.*); **6**. Sokmak (*K.T., Bian.*).

Derdest, 1. Elde, Elde etme(*K.T.*); **2**. Tutma (*K.T.*); **3**. Üzere [Derdesti tahrir = Yazılmak üzere.] (*K.T.*).

—etmek, 1. Elde etmek (*K.T.*); **2**. Ele geçirmek (*K.T.*); **3**. Eliktirmek (*Süh.; Cal.*); **4**. İlkermek (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Karvamak (*Dede.*); **6**. Kavramak (*Der: İstanbul*); **7**. Kavzamak (*Hurş,*); **8**. Tutmak (*K.T.*); **9**. Yakalamak (*K.T.*).

Derece, 1. Basamak(*K.T.*); **2**. Çap (*Der: Niğde, Yozgat*); **3**. Çerge, Çerke [Sıra, çizgi man.] (*Rad. III. «Çağ., Uyg.»; P.d.C.; Ç.L.*); **4**. İrgek [Mertebe, rütbe, mansıp man.] (*Rad.I. «Çağ»*); **5**. Kat (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Kerte (*T.D.; Kam.; K.T.*); **7**. Kor (*Der: Antep*); **8**. Kur (*Rad. II. «Uyg., Or.;» T.D.; Kur.İ.*); **9**. Oran (*Ata.; Muht.*); **10**. Perese (*K.T.; Der: Bayburt*); **11**. Tartı (*Kör.*); **12**. Üstayak (*T.D.*); **13**. Yalım (*T.D.*); **14**. Yukaru ayak (*Kur.B.*).

Dereke, 1. Alt basamak (*K.T.*); **2**. Astayak (*T.D.*).

Dergâh, 1. Bakıcı yer (*Mus. Es.*); **2**. Bosağ [Bosağa = eşik, asitan «Çağ.»] (*Rad.IV. «Kır., Krm.»*); **3**. Kapı, Kapu (*K.T.*); **4**. Muyannık (*Rad. IV «K.B.»*).

Derhal, 1. Andak(*Rad.I«Tar.,Osm., Çağ.»;Muht.*); **2**. Bat [Tez,çabuk] (*Uyg. «H.I.»*); **3**. Çam (*Rad. III. «Leb.»*); **4**. Çabucak (*K.T.*); **5**. Çarçabuk(*K.T.*); **6**. Çüçele(*Rad. III. «Şor.»*); **7**. Derev (*Rad. III. «Kır.»*); **8**. Kakşa (*Rad. II. «K. Kır.»*); **9**. Kenete(*Rad.II.«Kom.»*); **10**. Keneteleği (*Rad. II. «Kar.»*); **11**. Osung (*B.T.L. «Uyg.»*); **12**. Şıppadak(*K.T.*); **13**. Sıpşak(*Der: Antep, Bolu*); **14**. Şoluk (*T.D.; Cev.*); **15**. Terk [Yk: Tez] (*D.L.T.*); **16**. Tezcek (*Tef.*); **17**. Timin (*Uyg.«İnd.»*); **18**. Tip (*Rad. III. «Sağ,»*); **19**. Turuk (*Rad.III. «Kaz.»*); **20**. Uk (*Rad.I. «Kaz.»; B.T.L. «Uyg.,Çağ.»*). [Bak: Derakap, Hemen, Alelâcele.]

Derk, Anlama (*K.T.*).

—etmek, 1. Andamak (*Rad.I. «Kır»;B T.L.«Çağ.»*); **2**. Anlamak (*Rad.I.«Çağ.,Osm, Kar,»;K.T.*); **3**. Engitmek (*B.T.L.«Çağ.»*). [Bak: Derrak, İdrak.]

Derman, 1. Em (*Rad.I.«Alt.,Leb., Şor.,Soy., Küer., Kom.,Uyg.,Çağ., Osm.,Sağ.,Koyb.,Kaç.,Kır.,K.Kır.»; B.T.L.«Osm.,Çağ»;Kur.İ.; Der:Malatya, Maraş, Niğde,Havza,Bolu, Şebin Karahisar, Bilecik, Kayseri, Karaağaç, C.A.*); **2**. İme (*B.T.L.«Çağ.»;P.d C.;Ç.L.*); **3**. Ot(*Rad. I.«Osm. Uyg. Çağ.»; P.d.C.*). [Bak: Kuvvet, Takat.]

—de, 1. Durmuş (*Müt.*) **2**. Düşkün (*Der: İstanbul*); **3**. Kalmış (*Müt.*). [Bak: Bitap, Zayıf.]

—sız, 1. Argın [Yorgun, bitap man.] (*K.T.;Der: Konya,Trabzon*); **2**. Bitelik (*Der: Bolu,Gerede*); **3**. Bitkin (*K.T.*); **4**. Deng (*B.T.L. «Ad.»*); **5**. Durgun(*Bab.*); **6**. Irgın (*Bab.*). [Bak: Biderman.]

—sız bırakmak, 1. Örselemek (*K.T.*); **2**. Sızgırmak(*D.L.T.*); **3**. Yormak(*K.T.*).

—sızlık, 1. Argınlık (*K.T. Der: Konya,Trabzon*); **2**. Kurukluk(*D.L.T.*).

Dermiyan [etmek], Araya sürmek, İleri sürmek, Ortaya sürmek (*K.T.*).

Dern, **1.** Barjık (*Rad.IV.«Kır.»*); **2.** Kabarcık (*K.T.*); **3.** Şiş (*K.T.*); **4.** Ur (*K.T.*).

Derpiş [etmek], Göz önünde tutmak (*K.T.*). [Bak: Niyet etmek, Tasavvur etmek.]

Derrak, **1.** Anlayışlı (*K. T.*); **2.** Bilge (*Müt.*); **3.** Varışlı (*Der: İstanbul*). [Bak: Derk, idrak, feraset.]

Ders, **1.** Boşkut [Talim, tedris man.] (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Öğrence (*T.D.*); **3.** Öğretme (*K. T.*); **4.** Uspayı [Us=akıl] (*Der: Çorlu*). [Bak: Talim, tedris.]

—vermek, **1.** Nomlamak [Vaaz etmek «dinî ıstılah»] (*Uyg.«İnd.»*); **2.** Okutmak (*K.T.*); **3.** Öğretmek [Tedris, talim etmek man.] (*K.T.*). [Bak: Talim, tedris.]

Dert, **1.** Acı (*K.T.*); **2.** Çir [Hastalık, namizaçlık man.] (*Rad. I. «Kaz.»; B. T. L. «Kaz.»*); **3.** Çor (*Kon.; Der: Aksaray, Afyon, Konya, Kayseri, Kırşehir, Develi, İncesu, Diyarbekir, İçel, Çanakkale*); **4.** Daylı (*Der: Mersin*); **5.** Göynük (*Müt.; Der: Eğirdir «Isparta» da acıklı, elemli man., Ayaş «Ankara» da vücutta hasıl olan morluk man.*); **6.** Güyen (*D.B.*); **7.** İğ, İk, Yiğ [Hastalık man.] (*Müh.; Rad. I. «Uyg., Çağ.»*); **8.** İkirlik (*P. d. C.; Ç. L.*); **9.** Iğım (*Der: Isparta, Konya*); **10.** Kaygu (*K.T.; Bian.*); **11.** Maçça [?] (*Der: Kızılhisar, Ankara, Bozüyük, Kırşehir, Tavşanlı, Beyşehir, Islâhiye, Konya, Kütahya, Samsun, Köşker*); **12.** Mun (*Rad. IV. «Şor., Sağ., Koyb.»*); **13.** Obuçin (*Ç. L.; B. T. L. «Çağ.»*); **14.** Sağış (*Rad. IV. K.B.*); **15.** Sakınç (*Rad. IV. «Uyg.»*); **16.** Sıkıntı, İç sıkıntısı (*K.T.*); **17.** Tasa (*K. T.; Bian*).

—li, **1.** Algın (*Der: Sıvas, Eskişehir, İçel*); **2.** Bunlu (*B. T. L. «Osm.»*); **3.** Büklü (*L. N.*); **4.** Çorlu (*D.B.*); **5.** İçi yanık (*Der: İstanbul*); **6.** İğil (*Der: Antalya*); **7.** Iğımlı (*Der: Isparta, Konya*); **8.** Kaygulu (*D. T.*); **9.** Tasalı, tasası çok (*Der: İstanbul*); **10.** Yangaz [?] (*Der: Fethiye, İzmir*).

Deruhte [etmek], **1.** Boynuna almak (*K. T.*); **2.** Üstüne almak (*K.T.; Bab.*); **3.** Yüklenmek(*Bab.*).

Derun, **1.** İç (*K. T.*); **2.** Yürek (*K.T.*).

—î, **1.** İçin (*Hurş.; K. T.*) [İçin için ağlamak]; **2.** İçten (*Der: Konya, Uşak, Çankırı*). [Bak: Bâtın.]

Derviş, **1.** Arzı [Münzevi, zahit man.] (*Uyg. «Suv., T.T.»*); **2.** Ayrıksı, Ayrıksa, Ayruk, Ayruksu [Münzevi, kimseye benzemiyen, uymıyan; yabani görünen, tuhaf gibi muhtelif manalarla kullanılıyor.] (*Der: Kırşehir, Konya, Kayseri, Şebin Karahisar, Adana, Mersin, Sıvas, Kastamonu, Antalya, Ankara, Urfa, Bolu*); **3.** Kuduş (*Rad.II., «Çağ.»*); **4.** Sınık (*Der: Konya*). [Bak: Abdal, zahit].

Derya*, **1.** Çay (*K.T.*); **2.** Dalay [Büyük göl man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Deniz (*K.T.*); **4.** Dere [Küçük nehir man. Bu söz farsçada derya şeklini almış görünür.] (*K.T.*); **5.** Irmak (*K.T.*); **6.** Öküs (*B.T.L. «Uyg.»*); **7.** Öl, Ül [Rutubetli, büyük su, deniz man.] (*P.d.C.; B.T.L. «Çağ.»*); **8.** Talay (*Oğ.*). [Bak: Bahr.]

—dil, 1. Deniz gönüllü (*Hurş.*); 2. Özön (*Rad. I. «Bar.»*).

Derz*, 1. Biyik (*Müh.*); 2. Çat (*İd.*); 3. Ders [Taşlar arasına sürülen harç man.] (*K.T.*); 4. Dikiş yivi (*Der: İstanbul*); 5. Yiv (*D.L.T.; Kam.*).

Desise, 1. Al (*Rad. I. «Uyg., Çağ., Kom., Osm.»; Der: Malatya, Yozgat, Dinar*); 2. Aldangıç (*K.T.*); 3. Cepsek (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Çap (*Der: Bitlis, Erzurum, Haymana, Diyarbekir, Çorlu, Çanakkale, Ankara, Amasya, Kastamonu, Tokat, Ordu*); 5. Dek (*B.T.L. «Osm.»*); 6. Düzen (*Der: Silifke, Kırşehir, Bolu, Edirne*); 7. Gizli oyun, oyun (*K.T.*); 8. Kayış (*Rad. II. «Krm.»*); 9. Kelek (*Der: Erzincan, İzmit, İçel, Giresun*); 10 Kurak (*Der: Cebelibereket*); 11. Süme (*Rad. IV. «Sağ., Tel., Şor.»*). [Bak: Hile, mekr]

—kârane, 1. Allığ (*Uyg. «T.T.»*); 2. Aldatarak (*K.T.*); 3. Çevişlig (*Uyg. «İnd.»*); 4. Tevliğ (*Uyg. «İnd.»*).

Dessas, 1. Aldatıcı (*K.T.*); 2. Düzenci (*Der: İstanbul*); 3. Kırbas (*Rad. II. «Leb.»*); 4. Kurnaz (*T.D.*); 5. Tevlük (*D.L.T.*); 6. Tölek (*Kara.; Der: Adana*); 7. Uz [Usta man.] (*Kon.*). [Bak: Ayyar, hilekâr, mekkâr]

Dest, 1. El (*K.T.*); 2. Elik, İlik (*Rad. I. «Uyg., Çağ.»; B T.L. «Çağ., Uyg.»*); 3. İliğ (*Uyg. «H. II.»*); 4. Karu, Karı (*Rad. II. «Bar., Tel., Alt., Leb., Kom., Uyg., Çağ.»*). [Bak: Yet]

—gâh, 1. Çulhalık (*Der: Balıkesir*); 2. İş evi (*Der: Kayseri, C.A.*); 3. İşlik (*Der: Kayseri, C.A.*); 4. Tenike (*Ç.L.*);

—gir, 1. El tutan (*Hurş.*); 2. Yardımcı (*K.T.*).

—res olmak, 1. Bulmak (*K.T.*); 2. El yetişmek, eli yetişmek (*K.T.*).

Deste, 1. Bağ (*K.T.*); 2. Bağlam (*Der: Ankara, Konya*); 3. Calgav (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Cancal [?] (*Der: Sarıkamış*); 5. Çama [Uzunluk mikyası («*Rad. III. Kaz.*»)] (*Der: Sıvas, Darende*); 6. Çom (*Der: Karacabey, Niğde, Tosya*); 7. Dülge, Dürge [Yk: Dürmek, dermek] (*Der: Antalya, Tekirdağ*); 8. Dürüm (*T.D.*); 9. El (*K.T.*); 10. Elçi (*Müt.; Der: Gazi Antep*); 11. Elçim (*Der: Afyon, Konya, Sıvas, Kars, Çorum, Gazi Antep*); 12. Elpeze (*Der: Gölpazarı*); 13. Gümül (*Der: İzmir, Burdur, Muğla, Aydın, Konya, Denizli, Isparta*); 14. Kayırgaş [Paket, ekin demeti man.] (*Rad. II. «Tel.»*); 15. Kucam [Yk: Kucak] (*D.L.T.*); 16. Küle, Külte (*Bab.; Der: Van, Konya, Osmancık*); 17. Kültem (*Der: Kütahya*); 18. Özbe (*Der: Antalya*); 19. Tura (*Der: Edirne, Ankara, İstanbul*); 20. Tutam (*K. T.*). [Bak: Buket, demet]

Destek, 1. Bağam (*P.d.C.; B.T.L. «Çağ.»*); 2. Bağana [Direk man.] (*Rad. IV. «Kır., Kaz., Kar.»*); 3. Dayak, dayanak, dayangaç (*K.T.*); 4. Direngeç (*Der: Tosya*); 5. Söyke (*Der: Beypazarı, Adapazarı, Manisa*); 6. Tahan (*Bal.*); 7. Tayak (*Dede.*); 8. Üçek (*P.d.C.; B.T.L. «Çağ.»*); 9. Yamaç (*Ata.*). [Bak: İstinatgâh, mesnet)

Destere, Bıçkı (*K.T.; Lûg. Ar.*).

Deşt, 1. Çöl (*Rad. III. «Or., Tel., Alt., Leb., Çağ., Osm., Krm.»*); 2. Çorak (*K.T.*); 3. Dala (*B. T. L.*

«*Kaz., Çağ.*»; *P. d. C.; Ç. L.*); **4.** Kır (*K.T.*); **5.** Kıraç (*K.T.*); **6.** Konıray (*Rad. II.* «*Tel.*»); **7.** Ova (*Bürh.; K.T.*); **8.** Yazı (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Küer., Kom., Or., Uyg.*»; *Çul.*). [Bak: Sahra]

Deva, 1. Em, İm (*Rad. I.* «*Alt., Leb., Şor., Soy., Küer., Kom., Uyg., Çağ., Osm.*»; *K. T.; T.D.; B.T.L.* «*Osm.; Çağ.; Kaz.*»; *Ç.L.; Der: Samsun*); **2.** Emsem (*D.L.T.*); **3.** İme (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Ot (*K. T.; B.T.L.* «*Uyg.*»; *Tuh.*).

—saz olmak, Eme yaramak (*Der: Avanos*).

Devam, 1. Sürek (*L.O.; K.T.; T.D.; Kur.A.*); **2.** Sürme (*K.T.*); **3.** Tayanık (*T.D.*).

—etmek, 1. Dölenmek (*Muht.*); **2.** Dürüşmek (*Bian.*); **3.** Pıratmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **4.** Serinmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **5.** Sermek [Yk: sürmek] (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **6.** Sürmek (*K.T.*); **7.** Sürüp gitmek (*Dede.*); **8.** Toktamak (*T.D.*); **9.** Turuşmak (*Hurş.*); **10.** Uylamak (*Der: Konya, Çorum, Sıvas, Kırşehir, Samsun, Kastamonu*); **11.** Uzamak (*K.T.*). [Bak: Daim, istimrar]

—ı müddetince, Vardığınca (*Bat.*).

—lı, 1. Bugur [?] (*Der: Bursa*); **2.** Dayanıklı (*K.T.*); **3.** Sürekli (*K.T.*); **4.** Sürer (*K.T.*); **5.** Sürüklü (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **6.** Tutaşı (*Muht.*); **7.** Ulaştırı (*Ah.*).

—sız, 1. Çok sürmiyen (*K.T.*); **2.** Savan (*T.D.*); **3.** Süreksiz (*K. T.*); **4.** Sürmez (*K.T.*).

Aled—, [Bak: Aleddevam]

Ber—, [Bak: Berdevam]

Deveran, 1. Ağızdan ağıza gezmek (*K.T.*); **2.** Çevrünme (*Muht.*); **3.** Çizginme [Bir çizgi üzerinde dönmek man.] (*Rad. III.* «*Osm., Çağ.*»; *Muht.*); **4.** Dolaşma (*K. T.*); **5.** Dönme, Dönüp dolaşma (*K.T.*); **6.** Evrümek [Yk: Evirmek] (*B.T.L.*«*Uyg.*»). [Bak: Devr]

Devlet, 1. Beylik (*K.T.*) «Karadağ beyliği»; **2.** El, İl (*Uyg.* «*Usp.*»; *Or., D.L.T.; L.O.; Rad. I.* «*Osm.*»); **3.** İlgün [Başka kaynaklarda: halk, ehali man.] (*İd.; T. D.*); **4.** Kaganluk (*Uyg.* «*O.Q.*»); **5.** Kanlık [Hanlık] (*Rad. II.* «*Kaz., Kom.*»); **6.** Kıv [İkbal, saadet man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); **7.** Kurultak [?] (*Der: Mardin*); **8.** Kutluluk [Saadet, ikbal man.] (*Bian.*); **9.** Oğur, uğur [Tali, ikbal, saadet, man.] (*Bian.; D.L.T.*); **10.** Ülke [Memleket man.] (*K. T.*); **11.** Uluş [Memleket, hükümdarlık man.] (*Uyg.* «*İnd.*»).

—adamı, İlçi, bilge (*Uyg.* «*U. II.*»).

Devr [Devir, zaman man.], **1.** Çağ (*T.D.*); **2.** Dürk (*İd. Haş.*); **3.** Kurun (*P. d. C.; Ç. L.*); **4.** Uçur [époque man.] (*P. d. C.; Rad. I.* «*Çağ.*»). [Bak: Aht]

—[Nakl man.], **1.** Aktarma [Gemiden gemiye, trenden trene nakletme man.] (*K.T.; Der: Niğde*); **2.** Çizginme [Bir çizgi üzerinde dönme] (*L. O.; Rad. III.* «*Osm. Çağ.*»); **3.** Dekzünme (*Kur. B.*); **4.** Dönüm (*K.T.*); **5.** Denzinme, denziniş [Birbirine devretme man.] (*İd. Haş.; Rad. III.* «*Osm.*»; *Caf.*); **6.** Teker (*Bab.*); **7.** Yürenme (*Kur. B.*).

—etmek, 1. Aktarmak (*K.T.*); **2.** Avnamak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3.** Aylanmak [Bir şeyin etrafında dönmek, dolaşmak man.] (*B.T.L.*

«*Çağ., Osm., Uyg., Ad., Kaz.*»; *T. D.; Bal. Rad. I.* «*Tel., Alt., Leb., Şor., Koyb., Sağ., Kır., Kaç., Küer., K., Kır., Tob., Osm., Krm.*»); **4**. Çeğzinmek, çekzinmek, çezginmek, çezkinmek (*Muht.; Mir.*); **5**. Denzimek [Birbirine vermek, müdavele man.] (*Rad. III.* «*Osm.*»; *Muht.*); **6**. Dolanmak (*K.T.*); **7**. Dolaşmak (*K. T.*); **8**. Dönmek (*K. T.*); **9**. Evrülmek (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **10**. İğermek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **11**. Eylenmek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **12**. Öğürmek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **13**. Tezginmek (*D.L.T.*); **14**. Tizmek (*Gev.*); **15**. Ulanmak (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **16**. Yörenmek (*Melh.; Kel.*).

—iye, 1. Gezge (*Der: Mardin*); **2**. Karavul (*Ba.*); **3**. Salma (*Rad. IV.* «*Osm.*»).

—î, 1. Dolambaç [Döne döne karışmış man.] (*K. T.*); **2**. Tolamaç (*Muht.*).

Deyn [Deyin], **1**. Alım (*D. L. T.; Uyg.* «*T. T., Usp.*»); **2**. Berejek [verecek] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Berimsek (*Rad.IV.*«*Kır*»); **4**. Beriş (*Rad. IV.* «*Tar.*»); **5**. Bermek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6**. Biresi [Veresi] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **7**. Birgü (*D.L.T.*); **8**. Birim (*Uyg.* «*Ind.*»; *Kur. İ.; D.L.T.*); **9**. Borç (*K.T.; T.D.; Der: Kayseri*); **10**. Dakanak, takanak [Alâka man.] (*Der: İçel, Denizli*); **11**. Kadağ (*Uyg.* «*İnd.*»); **12**. Ödünç (*K. T.*); **13**. Öntüç [Yk: Ödünç] (*P. d. C.; Ç. L.*); **14**. Ödek (*Çal.*); **15**. Ödüş (*T. D.*); **16**. Ötek (*Uyg.* «*İnd.*»); **17**. Pergeçe (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **18**. Puru (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»). [Bak: Dayin, medyun]

Deyyus, 1. Dümlük [?] (*Der: Seyhan*); **2**. Geygel [?] (*Der: Konya*); **3**. Gidi (*Rad.II.* «*Osm.*»; *Bab.; L.N.; Bian.; Der: Konya, Isparta, Çandarlı, Zonguldak, İzmir*); **4**. Kaltaban (*Bian.; P.d. C.; Ç. L.*); **5**. Kodoş (*Şeh.*); **6**. Kurumsak (*Bürh.*); **7**. Tabıç, tabuç [?] (*Der: Konya*).

Diba, 1. Barçın (*Müh.*); **2**. Çıtarı (*Der: Çorum*); **3**. Sırlan (*Der: Ezine*).

Didar, [Bak: Çehre]

Dide, [Bak: Ayın, basar]

Difteri, 1. Boğak(*B.T.L.*);«*Osm.*»); **2**. Horosçuk (*Der: Çınarlı*); **3**. Karabakma (*Der: Erzincan*); **4**. Kuşpalazı (*K.T.*).

Diğer, 1. Adın, azın (*Rad.I.* «*Uyg.*»:

«Yaramaz senden adınga bu at»

2. Atın (*B.T.L.* «*Uyg.*»; **3**. Ayrık (*Ata.*); **4**. Ayruk (*T.D.; Bat.; D. L.T.*); **5**. Basa (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **6**. Başka (*Ata.; K.T.; Der: Çanakkale, Manisa*); **7**. Bölek (*B. T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Büten, böten [Yabancı man.] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); **9**. Ezin (*D.L.T.*); **10**. Gine, Yine (*İd.Haş.*); **11**. Kalma (*Met.*); **12**. Öbür (*K.T.*); **13**. Öğün (*Muht.; B.T.L.* «*Uyg., Çağ.*»); **14**. Öteki (*K.T.*); **15**. Özge, özke (*Ata.; Gev.; K.T.; Rad.I.* «*Kom., Osm., Çağ., Ad.*»; *Der: Çanakkale, Manisa*).

—kâm, Selek (*Der: O.A.; G.A.*). [Bak: Âhar]

Dikkat, 1.Abay (*Rad. I.* «*Kır.*»); **2**. Den (*Bit.*); **3**. İnceden inceye düşünme (*K.T.*); **4**. Otsup (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **5**. Özen (*T.D.;KT.; Der: Yalvaç*); **6**. Saklık (*T.D.; Müz.; Der: Avanos* «*Kırşehir*»); **7**. Sine [?] (*Der: Mersin*); **8**. Sinç [?] (*Der: Mersin, İçel*).

—etmek, 1. Abaylamak (*Rad.I.* «*kır.*»); 2. Bahraymak (*Rad. IV.* «*Sart.*»); 3. Dehdüşmek [?] (*G.D.; Müt.*); 4. Denlemek(*T.D.; Der: İzmir*); 5. Eslemek[ehemmiyet vermek, dinlemek màn.](*Rad.I.*«*Osm., Çağ*», *Bal.*); 6. Özenmek (*T.D.; Müt.*); 7. Sagaymak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 8. Sağlanmak (*Uyg.* «*P. P.*»); 9. Tanlamak (*Enb.*); 10. Tekdüşmek, tektüşmek (*Der: Maraş, Mudanya, Eskişehir*).

—le, 1. Düşünerek (*K.T.*); 2. Özenerek, özene bezene (*K.T.*); 3. Onat (*Cev.*).

—le bakmak, 1. Çikreymek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 2. İrmek (*Mus. Es.*); 3. Titrü bakmak (*D.L.T.*).

—le dinlemek, 1. Kulak vermek (*K.T.*); 2. Tınnamak (*Rad. III.* «*Leb., Şor., Sağ., Koyb., Kaz.*»).

—le yapmak, 1. Devşinmek, divşinmek (*İd. Haş.*).

—li, 1. Abaylı (*Rad. I.* «*Kır.*»); 2. Deneri (*Ata.*); 3. Denlü (*T.D.*); 4. Ditürü (*Hurş*); 5. Kıy (*Muht*); 6. Koyı (*Rab.*); 7. Özenen (*K.T.*); 8. Pıjı (*Rad. IV.* «*Şor.*»); 9. Sak (*Rad. IV.* «*Uyg., Çağ.*»; *M.M.; Süh.; Dede.; Ata.; Der: Manisa, İçel, Haymana, Konya, Kütahya, Sivrihisar, Denizli, Burdur, Avanus, Seyhan, Ankara, İzmit, Eskişehir*).

—siz, 1. Abaysız (*Rad.I.* «*Kır.*»); 2. Çolapa, Çolpa (*Der: Tokat, Giresun*); 3. Çopar (*Der: Balıkesir, Çanakkale*); 4. Densiz (*Bit.*); 5. Osan (*İd. Haş.*).

Dil, 1. Can evi [Hislerin merkezi man.] (*K.T.; Der: Seyhan, Konya, Bursa, İstanbul, A.*); 2. Gönül (*K.T.*); 3. Köngül (*Rad. II.* «*Tor., Kır., Kom., Uyg., Çağ., Or.*»); 4. Yürek (*K.T.*). [Bak: Kalp, ruh].

—âver, 1. Batır (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır.*»); 2. Koçak (*Tuh.*); 3. Yiğit (*K.T.*); 4. Yürekli (*K.T.*). [Bak: Bahadır]

—baz, 1. Sölömpaz (*Rad. IV.* «*K.Kır.*»); 2. Şeçen (*Rad. IV.* «*Şor.*»). [Bak: Beliğ, natuk]

—ber, 1. Gerez (*Der: Ceyhan*); 2. Gökçek (*Der: Adana, Konya, Kars, Ceyhan, Bayburt*); 3. Gökçen (*Der: İzmir*); 4. Matur (*Rad. IV.* «*Kaz.*»). [Bak: Cemil, lâtif.]

—dade, 1. Gönül vermiş (*K.T.*); 2. Tutkun (*L.N.*).

—firip, Gönül aldatan (*K.T.*).

—gir, Gücenmiş, İncinmiş (*K.T.*).

—gir etmek, Gücendirmek, İncitmek (*K.T.*).

—hiraş, 1. Yüreği tırmalar (*K.T.*); 2. Yürek yırtan (*K. T.*).

—hun, 1. Yüreğî kanlı (*K. T.*); 2. Yüreği kan ağlar (*K.T.*).

—küşa, Gönül açar (*K.T.*).

—nüvaz, 1. Gönül okşar (*K.T.*); 2. Sarlak (*Der: Malkara*).

—pesent, Beğenilir (*K.T.*).

—rüba, Gönül kapan (*K.T.*).

—saz, Gönül yapar (*K.T.*).

—suhte, Yanık yü ekli, yüreğî yanık (*K.T.*).

—şat, 1. Gönlü sevinçli (*K.T.*); 2. Sevinmiş (*K.T.*).

—şikâf, Yürek deler (*K.T.*).

—şikâr, Gönül avlar (*K.T.*).

—şikeste, Kırgın, yüreği kırgın (*K.T.*).

Dilir, 1. Batır (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır.*»); 2. Batur (*B.T.L.* «*Osm., Moğ., Çağ., Uyg.*»); 3. Ökte (*Rad. I.*«*Çağ.*»); 4. Öktem (*Rad.I.*«*Uyg., Çağ.,Kar.*»;*M.M.*); 5. Yiğit (*K.T.*).

[Bak: Bahadır, cesur, kahraman]
—âne, Yiğitçe (*K.T.*).
Dimağ, 1. Beyin (*Hurş.; K.T.*); 2. Bıngıldak [K. T. de: yeni doğan çocuğun tepesindeki yumuşak yer] (*Der: Köşker «Kırşehir»*); 3. Emik, imik (*Der: İzmir, Bartın, Denizli, Menemen, Isparta, Bayramiç, Edremit, Akhisar, Afyon*); 4. Meni (*Rad. IV. «K.B.»*); 5. Miye (*Rad. IV. «Çağ.»*); 6. Pinç[?] (*Der: Maraş*).
Din, 1. Din [Yk: den (Soğdca) «*Usp., İnd.*»] (*Uyg. «İnd.»*); 2. Kirtgünç [İman man.] (*Uyg.«T.T. III., İnd.»*); 3. Nom (*D. L. T.*); 4. Tura, türe (*İd. Haş.; Muht.*); 5. Yan [Can,ruhî halet, karakter, fikir, âdet, ahlâk, iman, din man.] (*Rad. III. «Alt.»*); 6. Yanut (*Kur. B.*) «*Yevmuddin = Yanut günü, Cevap, isticvap günü.*» [Bak: Akide.]
—reisi, 1. Tayın, Tayun (*T.D.*); 2. Tuyun (*D.L.T.*).
Diploma, Çıkışlığ (*Muk. Ed.*).
Dirahşan, 1. Gılavlı (*Der: Erzurum*); 2. Parlak (*K.T.*); 3. Yalabuk (*Dede.*); 4. Yıldırak, yıltırak (*Rad. III., «Osm., Bar.» L.O.*).
—olmak, 1. Parıldamak, Parlamak(*K.T.*); 2. Yıldırmak, yıltırmak, (*Rad. III. «Krm., Alt., Tel., Leb., Osm., Bar., Kom.»*); 3. Ürümek [?] (*B.T.L. «Kır.»*).
Dirayet, 1. Becerik, beceriklilik (*K.T.*); 2. Bilik (*P.d.C.; Ç. L., B. T.L., «Çağ., Osm.,Ad.»*); 3. Bilgü (*Rad.IV.«Çağ.»*); 4. Duyu (*T.D.*); 5. İs (*Or.*). [Bak: Akıl, feraset, zekâ]
—li, 1. Becerikli(*K.T.*); 2. Bilge (*Or.*); 3. Kıyga (*Rad. II. «Şor., Sağ.»*).
—siz, 1. Beceriksiz (*K. T.*); 2. Biligsiz (*Or.*).
Direktif, 1. Öğüt, öğük, ökük (*K.T.; Rad. I. «Uyg., Osm., Çağ., Kır.»*); 2. Yöntem [Usul, kaide, iş, vaziyet, münasebet, uygun, muvafık, yakın, bir işin kolay tarafı, yolunda yapılması ve buna benzer muhtelif manaları vardır] (*Der: Denizli, Burdur, Konya, Afyon, Karacasu, Isparta, Antalya, Kütahya, Muğla, Bolvadin, Manisa, Çanakkale*).
Dirhem [Tartı man.], 1. Avrı (*Tuh.*); 2. Müğü [?] (*Der: Kayseri*); 3. Ongay [P.d.C. de: okka man.] (*B.T.L. «Çağ.»*).
—[Para man.], 1. Akça (*K.T.*); 2. Yarmak, yarımak (*Tuh.; D. L.T.; Kur.İ.*); 3. Yormak [Manaları: bir nevi bakır sikke; Çin parası; umumiyetle para] (*Rad. III. «Uyg., Çağ. Tor.»*).
Diriğ [etmek], 1. Abamak (*B. T.L. «Osm.»; L.O.*); 2. Ayamak (*B.T.L. «Kaz.,Uyg.;Ç.L.*); 3. Azırganmak (*B. T. L. «Osm., Çağ.»*); 4. Dartınmak (*Hurş*); 5. Esirgemek (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.*); 6. Kıyamamak (*K.T.*); 7. Tartınmak [Yk: Tartmak = çekmek] (*Cal., Muht.*); 8. Yığmak [?] (*Hurş.*).
—! [Nida], 1. Vah, Vah vah! (*K.T.*); 2. Yazık! (*K.T.*).
Div [Dev], Öcü, Öcüböcü, Umacı (*Der: Konya, Edirne, Ordu, Biga, Kütahya, Afyon, İstanbul*).
—cüsse, 1. İriyarı (*K.T.*); 2. Koca, koskoca, kocaman, koskocaman (*K.T.*); 3. Zebellayi [?] (*Rad.IV. «Osm.»*); 4. Zeper (*Rad. IV. «Osm.»*); 5. Zıblayı (*Rad.IV. «Osm.»*); 6. Zıpır (*Der: Konya*).
Divane, 1. Alık (*K.T.*); 2. Çılgın

(*K.T.*); 3. Deli (*K.T.*); 4. Kal (*Uyg.* «*İnd.*»); 5. Kalyu (*Rad.II.* «*Tel.*»); 6. Kuduman (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 7. Kutur (*Uyg.* «*H.II.*»); 8. Munduz (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); 9. Salak (*Der:İstanbul*); 10. Telbe, Tilbe (*Rad. IV.* «*Uyg.*»; *P.d.C.*, *Ç.L.*).

—lik, 1. Alıklık (*K.T.*); 2. Çılgınlık (*K.T.*); 3. Delilik (*K.T.*); 4. Kalyuru [Tehevvür, cinnet man.](*Rad.II.*«*Tel.*»); 5. Kudurğak [Tehevvür, cinnet man.] (*Rad.II.* «*Tel.*, *Şor.*, *Bar.*»).

Divar [Duvar], 1. Çavut (*T.D.*); 2. Çeper (*Kara.*); 3. Kama (*Rad. II.* «*Tub.*»); 4. Kili (*Der: Kayseri*); 5. Söyük [Odanın söyüğü yıkıldı.] (*Der: Ankara, Gazi Antep*); 6. Tağam, tam [Yk: dam] (*Oğ.*; *D. L.T.*). [Bak: Cidar]

—temeli, Ul (*D.L.T.*).

Diyar, 1. El (*B.T.L.* «*Ad.*, *Çağ.*, *Kaz.*, *Uyg.* »; *K.T. Rad.I.* «*Osm.*, *Çağ.*»; *Der: Denizli, Ankara, Çorum, Üsküdar, Tirebolu, Bayazıt.*); 2. İl (*Kur. B.*; *T.D.*; *Melh.*); 3. Ölke (*K.T.*); 4. Öyl, Öyil (*P. a.C.*, *Ç.L.*); 5. Ülke (*P.d.C.*; *Ç. L.*; *T.D.*); 6. Yurt (*Ata.*).

—diyar, İllik illik (*Kör.*).

Diyet, 1. Buldurma (*P.d.C.*; *Ç.L.*; *L.Ş.*); 2. Buldurun (*Ç. L.*); 3 Kan akçası (*Müt.*)

Dizanteri, 1. Burgu (*Der: Diyarbekir*); 2. Burgun (*Der: Finike*); 3. Buru (*Der: Karaman, Silifke, Bor*); 4. Buruntu (*K.T.*); 5. İğinik [Yk: İğik = hastalık, veca] (*Der: İçel, Çukurbağ « Konya », Gazi Antep*); 6. İğnik, İyinik (*T.D. G.D.*); 7. Kuruburu (*Der: Kırşehir*); 8. Sürgün (*K.T.*).

Dılı, 1. Eye [kemiği] (*K.T.*); 2. Eyeğü [Kaburga kemikleri] (*B.T.L.* «*Çağ.*; *Bian.*»); 3. İyeği, İyeğü (*B.T.L.* «*Osm.*»;*K.T.*); 4. Kaburga [kemiği] (*K.T.*); 5. Öyeğü (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 6. Sala [Köşenin iki yanı man.] (*Rad.IV.*«*Alt.*, *Tel.*»); 7. Süngür (*Muk. Ed.*); 8. Yan [Bir şeklin yanları] (*K.T.*).

Dılı kâzip, 1. Sime (*Rad. IV.* «*Tüm.*»); 2. Sübe (*Rad.IV.*«*Tel.*»).

Dılı mücessem, 1. Buluk (*Rad. IV.*«*Kır.*»); 2. Polşak (*Rad. IV.* «*Şor.*»).

Dıyk [Zıyk], 1. Darlık, 2. Sıkıntı;

—ı nefes,-ı sadır, 1. Göğüs darlığı (*K.T.*); 2. Yelpik (*K.T.*;*Der: Mersin, Civanyayla, Çal, Kırşehir. Polatlı, İçel, Ayaş, Gazi Antep, Adana*).

—ı nefese uğramak, Duncukmak (*Lûg.Ar.*). [Bak: Zıyk.]

Dolap, 1. Çıkırık [Su dolabı man.] (*K. T.*); 2. Çıkrık (*Müh.*); 3. Tahça [oyulmuş duvar içindeki kap yerleri: « Şişeleri tahçaya koyun, kırılmasın. »] (*Der: Bayazıt, İğdir*); 4. Taka (*T.D.*; *Der: İzmit, Tarsus, Edirne, Çanakkale, Niğde, İsparta, Yozgat, Ordu, Adana, Ereğli, Çankırı, Merzifon, Urfa, Elâziz, Denizli, Cide, Kırşehir, Konya, Ankara, Malatya, Geyve, Kayseri, Sinop, Nevşehir, Kütahya, Trabzon.*)

Dost, 1. Arkadaş (*K.T.*); 2. Bildik (*K.T.*); 3. Biliş (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 4. Cing (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 5. Cura (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 6. Çeltek (*Der: Adana*); 7. Emre (*T.D.*); 8. Eşlik (*Der: Kayseri*); 9. İmrak (*Müh.*); 10. İllik (*Müt.*):

«Ere arvat geh illik geh yağıdır.»

11. İpteş (*Rad. II.* «*Kaz.*, *Tob.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); 12. Naycı (*Rad.*

III. «*Leb.*»); **13**. Nayır (*Rad. III.* «*Tel.*»); **14**. Oynaş (*Kur.İ.; Der: Ahlat.*) [Muaşık man. kadının sevgilisi.]; **15**. Öğür (*Der: Mersin, Kırşehir, Konya*); **16**. Sağdıç (*D. L. T.*); **17**. Sebcü (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **18**. Seber (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **19**. Sevdik «Sevdiklerimiz sağ olsun.» (*Der: İstanbul*); **20**. Severge (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **21**. Sevgili «Sevgilisinden ayrılmamak için.» (*Der: İstanbul*); **22**. Sevik (*Der: Adana*); **23**. Sevilen (*K.T.*); **24**. Sınar (*Der: Mersin, Kırşehir, Konya*); **25**. Söyerke (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **26**. Tanıdık (*T.D.*); **27**. Tuş (*Uyg.* «*İnd.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»); **28**. Uykız (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **29**. Yaraş (*T.D.*). [Bak: Ahbap, âşık, aşina]

—olmak, 1. Bildik olmak (*K.T.*); **2**. Bilişmek (*K.T.*); **3**. Körüşteşmek (*Rad. II.* «*Leb.*»); **4**. Öğürleşmek (*Der: Niğde*); **5**. Yarsınmak (*Der: Rize*).

—luk, 1. Arkadaşlık (*K.T.*); **2**. Bilişli (*Hurş., Y.E.*); **3**. Nanyılık (*Rad. III.* «*Koyb.*»); **4**. Sevişme (*K.T.*); **5**. Tanışıklık (*K.T.*).

Dua, 1. Algış [Yk: Alkış, takdis, (*Kab.*), Sena, menakıp zikri (*D. L.T.*)] (*Rad. I.* «*Şor., Leb., Küer., Bar., Krm., Kom., Kar., Uyg.*); **2**. Alkaş (*Rad. I.* «*Çağ.*», (*B.T. L.* «*Çağ.*»); **3**. Alkış (*Rad. I.* «*Tel., Alt., Osm., Çağ.*»; *D.B.; Uyg.* «*Usp.*»; *T.T. III.; Xuas.; Tuh.; Dede.; D.L.T.; Ah.H.*); **4**. Dilek (*Dede.; Rad. III.* «*Çağ.*»); **5**. Esenlik [Huzuruna girilen zate edilen dua] (*Mir.*); **6**. Kilev (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **7**. Kuptan [Gece namazı man.] (*Rad. II.* «*Kır.*»); **8**. Kutan (*Rad. II.* «*K. Kır.*»); **9**. Surav (*L. Ta.*); **10**. Ütük [?] (*T.D.*); **11**. Yakarış (*Der: Balıkesir*); **12**. Yalvarmak (*K.T.*); **13**. Yoluğ [*Sacrifice* man.] (*Uyg.* «*P.P.*»); **14**. Yüğünç [Salât, namaz man.] (*D. L.T.*).

—cı, Algışçı (*D.B.*).

—etmek, 1. Algamak (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **2**. Alkamak [Takdis etmek, hayır dua etmek man. P.d. C.] (*Rad. I.* «*Tel., Alt., Çağ.*»; *T.D.*); **3**. Alkınmak [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **4**. Alkışlamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Ündemek [Davet etmek, çağırmak man.] (*Kur. İ.; T. D.*); **6**. Yakarmak (*K.T.*); **7**. Yalvarmak, yalvarıp yakarmak (*K. T.*).

Bed—, [Bak: Beddua]

Duçar, 1. Çatmış (*K. T.*); **2**. Düşkün, düşmüş (*K.T.*); **3**. Tutulmuş (*K.T.*); **4**. Uğramış (*K.T.*); **5**. Yakalanmış (*K.T.*).

—etmek, 1. Salmak(*Kom.*); **2**. Uğratmak (*K.T.*).

—olmak, 1. Başa gelmek(*K.T.*); **2**. Çatmak (*K. T.*); **3**. Darımak, Tarımak (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **4**. Düşmek (*K.T.*); **5**. Düş olmak(*K.T.*); **6**. İlinmek (*Rab.*); **7**. Tuş olmak (*Bürh.*); **8**. Tutulmak (*K.T.*); **9**. Uçramak (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **10**. Uğramak (*K. T.*); **11**. Yakalanmak (*K.T.*).

Dud, 1. Buğu, buhu (*K.T.*); **2**. Duman (*K.T.*); **3**. Iğ (*Der: Seyhan*); **4**. Imız (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. İs (*K.T.*); **6**. Sis (*K.T.*); **7**. Tütün (*Der: Konya, Çankırı*).

Duhter, 1. İğeç [Yk: İğe,eke, eye] (*Der: Tokat*); **2**. Kız (*K.T.*); **3**. Tutaş [Matmazel man.] (*Der: Bayburt*).

Duhul, 1. Giriş (*K.T.*); 2. Girme (*K.T.*); 3. Kiriş (*Rad. II. «Kaz.»*).
—etmek, 1. Girmek (*K.T.*); 2. İçeri girmek (*K.T.*).
—iye, 1. Ayakbastılık(*Der:İstanbul*); 2. Girme akçası (*Müt.*); 3. Girmelik (*Müt.*). [Bak: Dahil]

Dun, 1. Alçak (*K.T.*); 2. Alt (*K.T.*); 3. Alu (*Fel.; Süh.*); 4. Astin [Yk: Astar] (*Rad. I. «Çağ.»*); 5. Aşağı (*K.T.*); 6. Kemirek (*Kur. B.*).

Dûr, 1. Avlak (*B. T. L. «Çağ.»*); 2. Gen (*Der: Kars*); 3. Irağ, Irak (*K. T.; Rad. I. «Tel.»*); 4. Taş (*B.T.L.; «Tür.»*); 5. Uzak (*K.T.; (Rad. I. «Osm., Krm., Çağ.»*).
—u diraz, 1. Çuzuk (*Rad. III. «Çağ.»*); 2. Enikonu (*Der: Çeşme*); 3. Uzunuzadıya (*K.T.*).

Durbin [Dürbün], 1. Görgüç (*Der: Isparta*); 2. Gözek (*Der:Mudanya, Avanos*); 3. Gözeri (*Hurş.*); 4. Önden anlıyan (*K.T.*); 5. Uzaktan gören (*K. T.*).

Dûş, 1. Ciyin, ciyim (*Der: Yalvaç, Kars*); 2. Çığın, Çığnı (*Der: Mersin, Adana, Antalya, Osmaniye, Balıkesir, Erzurum, Sinop*); 3. Çın (*Der: Balıkesir, Demirci*); 4. Dombul (*Der: Kayseri*); 5. Omuz (*K.T.*).

Dükkân, 1. Çomlak (*Rad. IV. «Kom.»*); 2. Kebit(*Rad.II.«Kom., Uyg., Kar.»*; (*Rad. IV. «K. B.; D. L.T.»*); 3. Kibit (*Rad.II. «Tob.»*); 4. Seki(*Ah.Çul.*); 5. Sökü(*T.D.*).

Dülger, 1. Doğramacı (*K. T.*); 2. Yoncu (*Müh.*); 3. Yongaç(*K.T.*).

Dümdar, 1. Art kol (*L.O.*); 2. Bökevül (*Rad.IV.«Çağ.»*); 3. Cıyavol (*Der: Çanakkale*); 4. Çağdavul (*P. d. C.; Rad. III. «Çağ.»*); 5. Çındavul (*T. D.*); 6. Kuyruk (*Müt.*); 7. Sürgevul (*T.D.*).

Dünya, 1. Acun, ajun, açun, açın (*Rad. I. «Uyg., Çağ.,»; Rab. B.T.L. «Çağ., Uyg.»; T.D.; P.d.C.; Mu.M.*); 2. Carık(*Rad.IV.«Kır.»*); 3.Cir[Yk: Yir] (*B.T.L.«Kaz.»*); 4. Çun (*Der: Seydişehir*); 5. Elgün [Yk:«Çağ.» ilgün—elgün=halk, adamlar; âlem man.] (*Dede.*); 6. Orta (*Melh.*); 7. Tanırgan [?] (*T.D.*); 8. Ucun, Uçun (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); 9. Yeryüzü (*K. T.*); 10. Yirtinçü (*Uyg. «İnd., P.P.»*). [Bak: Âlem, arz, cihan]

Düruğ, 1. Çap [?] (*B. T. L. «Çağ.»*); 2. Çoyan [?] (*B. T. L. «Kaç»*); 3. İkit (*D. L. T.*); 4. Yalan (*K. T.*). [Bak: Kizp.]

Dürüst, 1. Doğru (*K.T.*); 2. Dölek [Düz, müstevi man.] (*Der: Çorum, Yozgat, Kütahya, Ankara, Kırşehir, Ereğli, Kayseri*); 3. Düzgün (*K.T.*); 4. Koçak [Mert, yiğit man.] (*Der: Adana, Avanos, Antep.*); 5. Mağat (*Rad. IV. «Uyg., Sağ., Şor.»*); 6. Mat (*Rad. IV. «Tel.»*); 7. Sağ (*K.T.*); 8. Sağlam (*K.T.*); 9. Püdüm (*Rad. IV. «Tel.»*); 10. Toğru (*P. d. C.; Ç.L.*); 11. Tüz (*Rad.I. «Or.»*) [Bak: Müstakim].

Dürüşt, 1. Buynagu (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Çetin (*K.T.*); 3. Çıtak (*Der: Tekirdağ, Bursa*); 4. Dokunaklı (*K.T.*); 5. Erik (*B.T.L. «Çağ.»*); 6. Geren (*Der: Edirne*); 7. İrik, İrdik (*D.L.T.*); 8. Kaba (*K.T.*); 9. Katı (*K.T.*); 10. Katığ (*P. d. C.; Ç.L.*); 11. Sarp (*Uyg. «İnd.»*); 12. Sert (*K.T.*); 13. Ters (*K.T.*); 14. Yavlak (*D.L.T.*); 15. Yınangan (*Muk. Ed.*). [Bak: Haşin, şedit, bedhu, serkeş]

Düstur, 1. Başyasa (*Bab.*); 2.

Tutum (*Ç.L.*); **3**. Ülgü (*B.T.L.* « *Kaz.* »).

Düşman,* **1**. Avan[?] (*B.T.L.«Ad.»; Az.*); **2**. Cat [Yk: yat.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Cav, Çav (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *P.d.C,; Der: Üsküdar, Çanakkale, Ankara.*); **4**. Dargaş (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **5**. Dayın (*Rad. III.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Dergaş (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Irlı (*Rad. I.* «*Sag.*»); **8**. Öcuk [Yk: Öç=intikam, müntakim, zuintikam man.] (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **9**. Tabız, Tavız (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **10**. Tebiz (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **11**. Turı (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **12**. Tutsuk, Tütsük (*D. L.T.*); **13**. Yağı (*T.D.; Rad. III.* «*Çağ., Or.*»; *Tüz.; D.L.T.; İd.; Or.; Uyg.* «*İnd.*»; *Ata.; Süh.; K. T.; Dede.; Melh.; Der: Bolu. Davas, Ankara, İstanbul, Konya, Bursa, Edirne, Erzurum, Kırşehir, Mucur.*); **14**. Yağın (*Der: Adana*); **15**. Yatlı (*Hurş.; K.T.; L.O.*); **16**. Yav, Yavı (*Rad. III.* «*Bar., Tob., Kaç*»; *Ç.L.; P.d.C.; Enb.; K.T.; Kum.; Bal.*); **17**. Yavuz sanıcı (*L.N.*). [Bak: Adu, hasım.]

—lık, 1. Yağılık (*K.T.*) **2**. Yekrencilik (*Kur. İ.*). [Bak: Adavet, husumet]

—lık etmek, 1. Kektemek, kekteşmek (*Rad. II.* «*Kır.*»; *D. L. T.*); **2**. Kıdmak (*Rad. II.* «*Or.*»); **3**. Öcükmek (*Rad. I.* «*Çağ.*») [Yk: öç]; **4**. Yağılamak (*Müh.*); **5**. Yayılık kılmak (*Rab.*); **6**. Yavunmak (*Der: Denizli*).

—lık uyandırmak, Öcetmek (*Rad. I.* «*Sag.*»).

Düşnam, 1. Karama (*Fbş.*); **2**. Söğme, Sövme (*K.T.*); **3**. Söğünç (*T.D.*). [Bak: Sep, şetm.]

Düşvar, 1. Güç (*K. T.*); **2**. Kiyin (*Rad.II.«Çağ.»*); **3**. Paçarız (*Ter.*); **4**. Ters(*D.L.T.*); **5**. Yaman (*Kon.*); **6**. Zor (*K. T.*). [Bak: Müşkül, Sâp]

Düzd, 1. Hırsız* (*K. T.*); **2**. Ogrı, Ogru (*Rad. I.* «*Uyg., Çağ., Osm.*»); **3**. Uğrı, Uğru (*Rad. I.* «*Osm.*»; *B.T.L.* «*Osm., Çağ., Ad., Kaz.*»); **4**. Urı (*Rad. I.* «*Kar.*»); **5**. Uru (*Rad.I.* «*Kır., Kaz.*»). [Bak: Sarık]

E

Eazım, 1. Büyükler (*K.T.*); **2**. Erenler yeğleri(*Hurş.*); **3**.Kocalar(*Hal.*); **4**. İleri gelenler (*Müt.*).[Bak:Ekâbir]

Eb, [Bak: Ep.]

Ebabil, 1. Dağ kırlangıcı (*K.T.; T.D.*); **2**. Keçisağan (*K.T.*).

Eb'at, 1. Enboy (*K.T.*); **2**. Iraklık, yıraklık (*Müt.*); **3**. Katlak [?] (*Der: seyhan*); **4**. Sıran, Sırang [Yk: Sıra; mesafe man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5**. Uzaklık (*K.T.*). [Bak: Buut, mesafe]

Ebatıl, 1. Boş (*K.T.*); **2**. Saçma (*K.T.*); **3**. Sanaka, Sanıka (*Der: Aydın, İçel*); **4**. Urasa [Hurafe bozuntusu mu?] (*Der: C.A.*). [Bak: Efsane, hurafe, itikadatı batıla]

Ebedî, 1. Bengi, bengü (*T.D.;Or.;*

Rad. IV. «Or.»; Müt.); **2.** Benice (*İd.Haş.*); **3.** Cibelik (*Der: Dörtyol*); **4.** Dibelek (*Hurş.*); **5.** Dibelik (*Kel.; Muht.*); **6.** Mengi, mengü (*İd. Haş.; Rab.; D.L.T.; Rad.IV. «Kaz.»*); **7.** Menkükalığlı (*Kur.İ.*); **8.** Menkü (*Rad.IV.«Or.»*); **9.** Möngü (*Rad.I.«Çağ.»*); **10.** Ölmez (*K.T.*); **11.** Ölüğsüz (*Uyg. «İnd.»*); **12.** Sonsuz (*K.T.*); **13.** Tükenmez (*K.T.*); **14.** Ulam (*Müt.*). [Bak: Baki, cavit]

—yet, **1.** Mengülük, menilik (*Rad.IV. «K.B.»*); **2.** Menkülük (*T.D.*); **3.** Sonsuzluk (*K.T.*).

Ebher [Şiryanı—], Özek (*D.L.T.*).

Ebleh, **1.** Aku (*Der: Çankırı*); **2.** Alık (*K.T.*); **3.** Bön (*Muht.*); **4.** Güler (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5.** Çöyter (*Der: Zonguldak*); **6.** Dambal (*Der: Isparta*); **7.** Dangaz (*Der: Balıkesir*); **8.** Dangabaş (*Der: İstanbul*); **9.** Dehmen [?] (*Der: Kırşehir*); **10.** Endik (*D. L.T.*); **11.** Enit (*Der: Denizli*); **12.** Epesek (*Der: Balvadin «Afyon», Kasımpaşa «İstanbul»*); **13.** Hömsül [?] (*Der: Adana*); **14.** Kücül [?] (*Der: Kızılhisar nahiyesi*); **15.** Palatır [?] (*Der: Emet «Kütahya», Manisa, Antalya*); **16.** Sadana [?] (*Der: İstanbul, Burdur*); **17.** Salak (*Müt.*); **18.** Sanak (*Der: Avanos*); **19.** Savrak, Savruk (*Der: Balıkesir, Ankara, Eğin, Çorum, Isparta, Bolu*); **20.** Savsal (*Der: Balıkesir, Ankara, Eğin, Çorum, Isparta, Bolu*); **21.** Seme (*Der: Bilecik, Bozüyük, Bafra, Sıvas, Yozgat, Sivrihisar, Adana, İnönü, Niğde, Develi, İçel, Konya, Ayaş, İnebolu, Kütahya, Nevşehir «Niğde»*); **22.** Tintek [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **23.** Uyakimse (*Caf.*); **24.** Yalba (*Rad. III. «Uyg.»*). [Bak: Ahmak, aptal, budala]

Ebrar, Gerçek erenler (*Çul.*).

Ecdat, **1.** Atalar (*T.D.; K.T.*); **2.** Dedeler (*K.T.; Der: Uşak, Çankırı, Konya, İstanbul*). [Bak: Âbâ, cet]

Ecel, **1.** Ölüm günü (*K.T.*); **2.** Songu (*Kur.B.*).

—i müsemma, Atalmış öz, atalmış özlek [Yk: üzü = muvakkat «*Uyg.*»] (*Kur.İ.*).

Echel [Eçhel], **1.** Bilmezrek (*Mus. Es.*); **2.** Cipbilgisiz (*Der: Uşak*). [Bak: Cahil]

Ecîr, **1.** Aylıkçı (*Der: Kırşehir*); **2.** Calçı (*Rad.IV. «Kır.»*); **3.** Cüvelek (*G.D.*); **4.** Emekçi (*Der: Ankara, Bayazıt, Erzurum, Antalya, Konya, Isparta*); **5.** Gündelikçi (*T.D.*); **6.** Karakullukçu (*Der: Muğla*); **7.** Terci (*D.L.T.; Müh.*); **8.** Ter eri (*Muk.Ed.*); **9.** Tutma (*Der: Konya*); **10.** Yalcı (*İrş.; Muk.Ed.*); **11.** Yalçı (*Rad. III. «Alt., Tel., Kaz., Kom., Bar., Küer.»; Bal.; M.M.*). [Bak: Amele, ecr, ücret, icar]

Eclâf, Baldırı çıplaklar (*K.T.*).

Ecnebî, **1.** Ayrıksı (*Ata.*); **2.** Ayruk (*T.D.; B.T.L. «Çağ.»*); **3.** Batık [?] (*B. T. L. «Uyg.»*); **4.** Baz (*D.L.T.*); **5.** El, İl (*K.T., Der: İstanbul, Kırşehir*); **6.** Elenci (*Müt.*); **7.** Eloğlu (*Der: Kilis, İstanbul*); **8.** Hozay (*Der: Uşak*); **9.** Ömek (*Rad.I.«Uyg.»*); **10.** Tat (*Id.Haş.*); **11.** Tat eri (*Dede.*); **12.** Yaban (*Der: O.A.*); **13.** Yabancı (*T.D.; K.T.*); **14.** Yadırgı, Yadırgu (*Der: Haymana, Polatlı, Kayseri, Ereğli «Konya», Kırşehir, Kelkit, Bafra «Samsun»*); **15.** Yağa (*Der: Is-*

parta); **16**. Yana (*T.D.*); **17**. Yat, yat er (*Rad. III. «Alt., Tel., Kaz., Uyg., Çağ., Kar. L., Kar. T.»; Dede.; Çul. Gev. Tuh.; Muk. Ed.; Hut.; Ac.; M.M.; Rab.*); **18**. Yatbaz (*D.L.T.*); **19**. Yatlı (*D.B.*); **20**. Yatlu (*Hurş.*); **21**. Yav [Yk: Yağı = düşman] (*Süh.*).

—leşmek, Yatıkmak (*D.L.T.*).

Ecr [ecir], **1**. Beyeşin (*Kur.İ.*); **2**. Buşgut, Puşgut (*İd. Haş.*); **3**. Karşılık (*Kam.*); **4**. Muyan (*D.L.T.; Kur.İ.*); **5**. Ter (*Kur.İ.*); **6**. Yal (*Kur.İ.*); **7**. Yanut (*Kur. A.; Kur. İ.*); **8**. Yanut muyan (*Kur.İ.*).

—i misil, Benzerin değeri (*K.T.*);

Ecvef, 1. Boş, İçi boş (*K. T.*); **2**. Kavak (*Muk.Ed.*); **3**. Kof (*K. T.*); **4**. Kovuk (*D.L.T.*); **5**. Kuğuş, Kuuş (*Rad.II. «Tob.»*).

Ecza [İlâç man.], **1**. Düğü (*Der: Konya, Bayazıt, İzmit, Ankara*); **2**. Em (*Rad. I. «Osm. Çağ., Uyg., Kom., Küer., Soy., Şor., Leb., Alt.»; Ata.*). [Bak: İlâç]

—cı, 1. Emci (*M.M.; Der: Bursa, İstanbul, Adana, Antep, Edirne*); **2**. Kökçü [Daha çok attar man.] (*Mut.; Der: İstanbul*); **3**. Ot yam satgucu (*Muk. Ed.*).

—hane, Ot yam evi (*Ah.*).

—[Cüz'ün cem'i], **1**. Katıngı[İlâve, halita man.] (*Kam.*); **2**. Kesekler (*D.L.T.*). [Bak: Cüz]

Eda, [Tediye ve ifa man.], **1**. Birgin [Edayı deyin man.] (*Uyg. «Usp., T.T., İnd.»*); **2**. Kılma (*K.T.*); **3**. Ödeme (*T.D.*); **4**. Öteme (*Kur. İ.*); **5**. Tölek (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. III. «Çağ.»*); **6**. Verme (*K.T.*); **7**. Yapma (*K.T.*).

—etmek, 1. Kılmak (*K.T.*); **2**. Ödemek (*T.D.; K.T.*); **3**. Tölemek (*Rad. III. «Şor., Sag., Koyb., Çağ., Kom.»*); **4**. Vermek (*K.T.*); **5**. Yapmak (*K.T.*). [Bak: İfa, tediye, icra]

—[Şive ve tarz man.], **1**. Ağız (*L.O.*); **2**. Boy (*B.T.L. «Çağ».*); **3**. Ölçüm (*B.T.L. «Osm.»; T.D.*); **4**. Yordam (*T.D.*). [Bak: Şive, lâhin, tarz, tavr]

—etmek [İfade man.], **1**. Sözlemek (*D.L.T.*); **2**. Söylemek (*K.T.*). [Bak: İfade]

—[Naz man.] **1**. Avağ [?] (*Muk. Ed.*); **2**. Boyu [?] (*B.T.L. «Tür.»*); **3**. Cay [?] (*Der: Konya, İstanbul, Tokat*); **4**. Çalım (*Ma.*); **5**. Erke (*B.T.L.«Çağ.» Rad.I.«Çağ.»*); **6**. Kurum(*K.T.*). [Bak: Naz. cilve.]

—lı, 1. Erkovun (*B.T.L. «Ad.»*); **2**. Yosma (*T.D.*).

Edep, 1. Ertem (*D.L.T.*); **2**. Us (*K.T.*); **3**. Ut [Hayâ, hicap man.] (*D.L.T.*); **4**. Uvut (*Uyg. «İnd.»; D.L.T.*); **5**. Yüz suyu [Irz, namus man.] (*Çul.*). [Bak: Hayâ, hicap, ırz, namus, fazilet]

—harici, 1. Basıklı (*Rad. IV. «Osm.»*).

—li, 1. Denli (*Der: Kocaeli*); **2**. Oranlı (*Aş.*); **3**. Utangaç (*K.T.*).

—siz, 1. Aşkar (*Muk. Ed.*); **2**. Caris [?] (*K.T.*); **3**. Utanmaz (*K.T.*); **4**. Uvutsuz (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Yırtlaz (*L.O.; Der: Sıvas*); **6**. Yüzsüz (*K.T.*). [Bak: Biedep.]

—sizlik, 1. Ekeklik (*D.L.T.*); **2**. Utanmazlık (*K.T.*); **3**. Yüzsüzlük (*K.T.*).

—yeri, 1. Ut yeri (*Der: Mucur, Isparta, Mersin, Develi, Beyşehir*).

Edevat, 1. Avadanlık (*K.T.*); **2**. Engiz (*T.D.*); **3**. Savut (*Rad.IV. «Kar.»*). [Bak : Alet]

Edna, 1. Alçak, En alçak (*K.T.*); **2**. Aşağı, en aşağı (*K.T.*); **3**.

Bayağı, en bayağı (*K.T.*); **4.** Elgin (*Hurş.*); **5.** En az (*K.T.*). [Bak: Dun]

Efdal, **1.** Artıklı, Artıkrak [Daha çok, fazla, daha fazla man.] (*T.D.*); **2.** Üst gelen, üstün gelen (*Müt*); **3.** Üstün [Rüçhan sahibi man.] (*K.T.*); **4.** Yahşırak (*İrş.*); **5.** Yeğ, yey (*D.L.T.*; *T.D.*; *Ata.*; *Der: Maraş, Kayseri, Istanbul, Kütahya, Malatya*); **6.** Yeğrek, yekrek (*Tef.*; *Aş.*; *Süh.*; *Der: İzmir*); **7.** Yiğ (*D.L.T.*); **8.** Yiğin (*İd. Haş.*); **9.** Yin (*Fel.*). [Bak: Müreccah, faik]

—olmak, Yeğmek (*Der: Mersin*).

Efendi, **1.** Ağa (*T.D.*); **2.** Bey (*Müt.*); **3.** Çelebi [?] (*K.T.*; *Rad. III.* «*Osm.*»); **4.** İke, İye (*B.T.L.* «*Çağ.*; *Kaz.*»).

—lik, **1.** Çelebilik [?] (*K.T.*); **2.** İtilik [Yk: İdi, izi] (*B.T.L.* «*Uyg.*»).

Efgan, **1.** İnilti (*K.T.*); **2.** İnleme (*K.T.*); **3.** İnü (*L.N.*). [Bak: Ah, enin, figan]

Ef'i, **1.** Engerek, Engerek yılanı (*K.T.*); **2.** Emicen (*Der: Yalova*); **3.** Sokak (*Der: Ordu*); **4.** Yılan (*K.T.*). [Bak: Hayye, mar]

Eflâk, **1.** Gök, Gökler (*K.T.*); **2.** Gövene [Yk: gök] (*Der: Akseki*); **3.** Tengri [Yk: Tanrı] (*Or.*). [Bak: Felek, sema, asüman]

Efsane, **1.** Arbağ (*P.d.C.*, *B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Çürçek (*P.d.C.*, *L.Ş.*); **3.** Horanlama (*Der: Ezine*); **4.** İrtek (*Der: Trabzon*); **5.** İrteki *B.T.L.* «*Kır.*»; *T.D.*; *P.d.C.*; *Ç.L.*); **6.** Oranlama (*Der: Mersin*); **7.** Serçek, Sürçek (*P.d.C. Ç.L.*; *L.Ş.*; *Rad. IV.* «*Çağ.*»; *T.D.*); **8.** Uzannama (*Der: Kastamonu*); **9.** Yom [?] (*Der: Çanakkale*); **10.** Yomak (*Kar.*).

—söylemek, Arbamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: ebatıl, hikâye, mesel, nakl, tarih]

Efser, Cıga (*Ç.L.*; *M.M.*). [Bak: İklil, taç.]

Efsun, **1.** Arbag, arpağ (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»; *L.O.*; *K.T.*); **2.** Bağı (*K.T.*); **3.** Büğü, büyü (*K.T.*); **4.** Edi (*Der: Tire* «*İzmir*»); **5.** Gözbağcılık (*Müt.*); **6.** Irım [Kehanet, keşif, önceden ihbar, batıl itikat man. (*Rad.I.* «*Alt.*, *Tel.*, *Bar.*, *Kaz.*»)] (*Müt.*); **7.** Üfürük (*K.T.*); **8.** Yalgı [?] (*Der: Antalya*).

—cu, **1.** Arbagçı, Arpağcı (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*», *K.T.*); **2.** Büyücü (*K.T.*); **3.** Emtümcü [?] (*Müt.*); **4.** Gözbağcı (*Müt.*); **5.** Üfürükçü (*K.T.*).

—lamak, **1.** Arbamak, Arvamak (*Rad. I.* «*Tel.*, *Leb.*, *Şor.*, *Kır.*, *K. Kır.*, *Tar.*, *Sağ.*, *Koyb.*, *Kaç.*, *Bar.*, *Tob.*, *Çağ.*» ; *D.L.T.*); **2.** Büyülemek, büyü yapmak (*K.T.*); **3.** Irıklamak [?] (*Der: Muğla, Niğde*); **4.** Okumak, okuyup üflemek (*K.T.*); **5.** Parpılamak [?] (*Ata.*); **6.** Sufşamak, suvşamak (*D.L.T.*); **7.** Üvürmek [Yk: Üfürmek] (*Ah.H.*). [Bak: Sihir, rukye]

Efsus!, **1.** Ele [?] (*Der: Isparta*); **2.** İsiz (*T.D.*); **3.** Vah! (*K.T.*); **4.** Vay! (*K.T.*); **5.** Yazık! (*K.T.*). [Bak: Diriğ, hayfa]

Efsürde, **1.** Donmuş (*K.T.*); **2.** Solgun (*Der: Istanbul*); **3.** Sölpük (*P.d.C.*; *Ç.L.*; *L.Ş.*); **4.** Yıpranmış (*Müt.*).

—olmak, **1.** Calbaymak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Donmak, donuk-

laşmak (*K.T.*); **3**. Kösmek (*Der: Kütahya*); **4**. Solmak (*Der: İstanbul*); **5**. Sörpmek, Sölpmek, Sölpümek (*K.T.*); **6**. Yıpranmak (*K.T.*).

Efza, [Kelimelerin sonuna gelerek şu manaları verir:]; **1**. Çoğaltan [sürurefza = sevinç çoğaltan] (*K. T.*); **2**. Artıran, artırır [elemefza = üzüntü artıanr; zevkefza = tat artırır] (*K. T.*); **3**. Katan [ruhefza = cana can katan] (*Der: İstanbul*).

Efzun, 1. Artık (*T.D.*); **2**. Bol (*K.T.*); **3**. Çok (*K.T.*). [Bak: Fazla, ziyade]

—luk, 1. Artıklık (*T.D.*); **2**. Bolluk (*K.T.*); **3**. Çokluk (*K.T.*).

—olmak, 1. Artmak (*K.T.; T. D.*); **2**. Bollanmak (*Der: İstanbul*); **3**. Çoğalmak (*K.T.*). [Bak: Tezayüt, tekessür]

Eğer [şart edatı], **1**. Abam (*Uyg. «T.T.»; D.L.T.*); **2**. Aban (*Uyg. «T.T.»; Rad.I. «Uyg.»*); **3**. Apam (*Uyg. «T.T.»*); **4**. İrse (*B.T.L. «Uyg.»*); **5**. İse, - se [Türkçenin bu eki «eğer» sözünü lüzumsuz bırakmaktadır: «geldi ise, gelecekse.] (*K. T.; Der: İstanbul*); **6**. İster [gerek man.] (*K.T.*); **7**. Kaçan [zaman man.] (*D. L. T.*). [Bak: Şayet]

Egzama, Gidegen (*Der: Çerkeş*).

Ehali [ahali], **1**. Elkün (*Rad.II. «Uyg., Sag.»*); **2**. İlgün (*Ah.H.*); **3**. Türü (*T.D.*); **4**. Yilü (*P.d.C.; Ç. L.*); **5**. Yon (*Rad.III. «Alt., Küer.»*). [Bak: Ahali]

Ehemmiyet, 1. Ağırlık [sıklet, vahamet man.] (*K.T.*); **2**. Büyüklük [azamet, cesamet man.] (*Müt.*); **3**. Değer, değerlilik [kıymet man.] (*K.T.*); **4**. Gereklik, gereklilik [lüzum man.] (*Kab.*).

—vermek, 1. Aldırmak (*K.T.*); **2**. Bayık bolmak (*Rad.IV. «Kır.»*); **3**. Çoksamak (*Rad.III. «Osm.»*); **4**. Dımmak [?] (*Der: Zile*); **5**. Esermek (*Müt.*); **6**. Eskermek (*Rad. I. «Çağ.»*); **7**. Eslemek (*Kam.; Cev.; Der: Sıvas, Bayburt, Bolu, Düzce, C.A.*); **8**. Eymenmek (*Bah.*); **9**. Ezgermek (*D.L.T.*); **10**. Gillenmek [?] (*Der: Manisa*); **11**. İlmek (*P.d.C.*); **12**. İskermek (*P.d.C.; Ç.L.*); **13**. Indumak [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **14**. Kazgulanmak [Yk: Kaygu] (*D. L.T.*); **15**. Kulak asmak (*K.T.; Der: İstanbul, Edirne, A.*); **16**. Önemek (*T.D.*); **17**. Sayımsamak (*Der: Gelibolu*); **18**. Saylamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **19**. Tınsımak (*Der: C.A.*); **20**. Tomak (*Rad. III. «Tel., Leb., Sag., Koyb., Şor.»*); **21**. Undamak [?] (*B.T.L. «Çağ.»*).

—vermemek, 1. Aldırış etmemek (*Der: Ulubey «Ordu»*); **2**. Aldırmamak (*Der: Adana*); **3**. Ezgermemek (*D.L.T.*); **4**. Keştemek (*Rad.II. «K.Kır.»*); **5**. Kulak asmamak (*K.T.*); **6**. Taysınmamak (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **7**. Yeyinlemek (*Kab.*).

—ini kaybetmek, Tavsamak (*Kar.; K.T.*).

—li, 1. Başlı (*T.D.; K.T.*); **2**. Başlıca (*K.T.*); **3**. Bedük (*Or.*); **4**. Buldu (*Rad.IV. «Kır.»*); **5**. Büyük (*Müt.*); **6**. Değerli (*K.T.*).

—siz, 1. Alı, alu (*T.D.*); **2**. Çağlık (*Rad.III. «Tar.»*); **3**. Değersiz (*K.T.*); **4**. Küçük (*K.T.*); **5**. Savan (*Rad.IV. «Osm.»*); **6**. Sin (*Rad. IV. «Sag., Bar.»*); **7**. Sudan (*K.T.*); **8**. Usan (*Müt.*).

—siz olmak, 1. Basınmak (*L. Ta.*); 2. Sinmek (*Rad. IV. «Sag.; Bar.»*). [Bak: Mühim, itina, takayyüt, kıymet, lâkaydî]

Ehl [Ehil], 1. Becerikli (*K.T.*); 2. Bulgan (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Citişli (*Rad.IV. «Kaz.»*); 4. Elinden gelir (*Der: İstanbul*); 5. Genez (*Ata.*); 6. İye [Sahip, malik man.] (*İrş.*); 7. Tuttuğunu koparır (*Der: İstanbul*); 8. Uz (*Der: Antep, Maraş, Silifke, Kayseri*); 9. Yarar (*T.D.*); 10. Yararlı (*K.T.*); 11. Yatman (*Dede*).

—görmek, Er görmek (*Der: Niğde*).

—kılmak, 1. Tığratmak (*D.L. T.*); 2. Yetiştirmek (*Müt.*).

—iyet, 1. Becerik, beceriklilik [Maharet man.] (*K.T.*); 2. Elinden iş gelirlik (*K.T.*); 3. Erdik (*T.D.*); 4. Ertem (*T.D.*); 5. Uzluk (*Müt.*); 6. Söl (*Rad.IV. «Kaz.»*); 7. Yararlık, yararlılık (*K.T.*).

—i beyt, 1. Çoluk çocuk (*K.T.*); 2. Ev, Ev bark (*K.T.*); 3. Ocak (*Ata.*).

—i hibre, —i vukuf, 1. Bilgüçi (*Rad. IV. «Çağ»*); 2. Bilirler, iş bilirler (*K.T.*); 3. Piliğ kişi [Yk: Bilikli kişi] (*Rad. IV.«Şor., Sag.»*); 4. İşten anlıyanlar (*K.T.*). [Bak: Erbap, muktedir, kabiliyet, liyakat, maharet, iktidar, aile]

Ehlî, 1. Alaşa [Eğere, semere alıştırılan hayvan] (*L.O.*); 2. Alışık (*K.T.*); 3. Bayırgı (*Rad. IV. «Kır»*); 4. Elcik (*Der: Burdur, Afyon, Bursa, Isparta, Ezine, Kütahya, Çanakkale, Erzurum, Tire*); 5. Elcil (*Der: Sandıklı*); 6. Eldem (*Der: Muğla*); 7. Evcil (*Müt.*); 8. İğdi (*Kam.*); 9. Öğür (*Rad. I. «Osm.»; B.T.L. «Osm.»*).

—hayvanat, Ilkı [Sürü man.] (*Kam.*).

—olmıyan, Boz (*Kam.*).

—leşmek, 1. Elcimek (*Der: Burdur, Afyon, Bursa, Isparta, Ezine, Kütahya, Çanakkale, Erzurum, Tire*); 2. İleşmek (*Rad. I. «Kaz.»*).

—leştirilebilen, Öğreğe (*Der: Seyhan*). [Bak: Munis.]

Ehven, 1. Ankıtrak (*T.D.; Met.*); 2. Az, en az [Ehveni şerreyn = İki kötünün en azı] (*Muht.*); 3. Cün (*Rad. IV. «Kaz.»*); 4. Gegizerek (*Kur. B.*); 5. Genez (*Lûg. Ar.*); 6. Kolay, daha kolay, en kolay (*K.T.*); 7. Pelen (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); 8. Ucuz, daha ucuz, en ucuz (*K.T.*); 9. Yeyni [Hafif man.] (*Müt.*).

Ejder, Ejderha, 1. Evren (*T.D.; Ata.; Bat.; Y.E.; Kel. D.L.T.; Der: Denizli, Ulukışla, Konya, İncesu*); 2. Ker (*Rad. II. «Alt.; Tel.; Leb.»*); 3. Lû [Yıl adında kullanılır] (*Uyg. «P.P.»*); 4. Lü, Lüy [Yalnız yıl adı olarak kullanılır] (*Or.*); 5. Nak yılan (*D.L.T.*); 6. Sazağan (*T.D.*); 7. Yılan (*K. T.*).

Ekâbir, 1. Büyükler (*K.T.*); 2. Erenler yeğleri (*Hurş.*); 3. Kocalar (*Hal.*); 4. İleri gelenler (*Müt.*); 5. Sayılır kişiler (*Muht.*); 6. Ulular (*Dede.; Der: Uşak*) [Bak: Eazım.]

Ekal, 1. Azrak (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Daha az, pek az (*K.T.*); 3. En az (*K.T.; Der: İstanbul, Konya, Uşak, Çankırı, İzmir*).

—li, 1. En aşağı (*K.T.*); 2. En azı (*K.T.*).

—li kalil, 1. Azdan az (*K.T.*);

2. Çitmik [Üzüm salkımının küçük parçaları man.] (*Der: İnebolu*); 3. Dumduk [?] (*Der: Susığırlık, Ayaş*).

Lâ—, [Bak: Lâekal]

Ekârip, [Bak: Akraba, aile, ehli beyt]

Ekber, 1. Büyükrek (*Kur.B.*); **2.** Büyük (*K.T.*); **3.** Daha büyük (*K.T.*); **4.** En büyük (*K.T.*); **5.** Pek büyük (*K. T.*); **6.** Ulurak (*Muht.*).

Ekl, Yig (*Kur.B.*).

—etmek, 1. İbimek [?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Yemek (*K.T.*); **3.** Yimek (*Kur.B.*); **4.** Yutmak [Eklü bel' man.] (*Muht.*).

—e salih, 1. Yenir, yenebilir (*K.T.*); **2.** Yiygülük (*Müt.*).

Ekser, 1. Çoğrak (*Çul.*); **2.** Çoğurak (*Kur. A.; Ar.L.*); **3.** Çok (*Kur. B.*); **4.** En çok(*K.T.*); **5.** Eyregirek, eyrekrek(*Kur. A.;Kur. B.*) **6.** Eyrek,eyreik(*Kur.B.,T.D.*); **7.** Küprek (*Muht.*); **8.** Öğüş,Üküş (*Ferh.*); **9.** Öküşrek (*Kur.İ.*); **10.** Üküşrek (*İrş*).

—iya, 1. Çoğu (*K.T.*); **2.** Çoğunca (*T.D.; Der: Nallıhan,İçel.*); **3.** Çokçaca, Çokçala(*Der: Nallıhan, İçel.*); **4.** Eyreği (*Kur.A.;T. D.*); **5.** Köpiçi(*P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: Alelekser]

—iyet, 1. Basım(*Rad.IV.*«*Kır.*»); **2.** Çokluk (*K.T.*).

Eksibe, 1. Kumul(*Der: GaziAntep*); **2.** Yelkum (*Der: Adana, Seyhan*);

Eksper, 1. Bilem, bilir (*K.T.*); **2.** İş bilir, işten anlar(*K.T.*); **3.** Piliğkişi (*Rad.IV.* «*Şor.Sağ.*»). [Bak: Ehli hibre]

Ekûl, 1. Abut[?] (*Der: Bolu.*); **2.** Acıman (*Met.;T.D.*); **3.** Apsa(*Rad. I.*«*Tob.*»); **4.**Aşamsak(*T.D.;L.Ta.*); **5.** Bogaççı[Yk: boğazçı](*Der:Bozkır, Karaviran, Konya*); **6.** Boğazına düşkün (*Der: İstanbul*); **7.** Calmavuz, Calmıt(*Rad.IV.*«*Kır.*»); **8.** Cutkuç [Yk: yutucu] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **9.** Çok yiyen (*K.T.*); **10.** Eynehan [?] (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Der: Seyhan,Burdur, Gümüşane,Kütahya, Isparta, Konya*); **11.** Gınık [?] (*Der: Ordu*); **12.** Harın [?] (*Der: Giresun, Muğla, Manisa,Isparta,Çal.*); **13.** Harkut[?] (*Der: Çorum, Sungurlu*); **14.** Hıra[Çocuk için.?] (*Der: Akseki,Gelibolu, Isparta*); **15.** Honluk, honnuluk [?] (*Der:Ilgın, Niğde*); **16.** Obur (*K.T.*); **17.** Pisboğaz(*K.T.*); **18.** Sümdük (*Der: Söğüt, Isparta,Manisa, Yalvaç*); **19.** Tamaksav (*Tuh.*); **20.** Yeyeğen(*Kam.;L.N.*); **21.** Yiyici (*Der: İstanbul*).

El'an, 1. Daha (*K. T.*); **2.** Kalı (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **3.** Şimdi, şimdiye değin (*K.T.; Kur. B.*); **4.** Uş (*D.L.T.*).

Elâstikî, 1. Esnek (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.; Der: Bursa*); **2.** Esner (*K.T.*); **3.** Pişi (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **4.** Sündürük (*Der: İçel, Silifke*); **5.** Süneç (*Der: Manisa, Kula, Çorlu*); **6.** Tepkir (*Rad. III.* «*Tel.*»); **7.** Toplanıp çekilir (*K.T.*).

—yet göstermek, 1. Esnemek (*Der: Uşak*); **2.** Sünmek (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *Der: Burdur, Kızılcahan* «*Kilis*», *Denizli, Kastamonu, Manisa, Gerede, Çarşamba, Kayseri, Konya, Fethiye, Zonguldak, İçel*).

Elbet, elbette, 1. En gücü (*Der: Muğla*); **2.** Eninde sonunda (*Müt.*); **3.** Ne olursa olsun! (*Der: İstanbul*); **4.** Ösünde (*Der: Yazıca* «*Bolu*»); **5.** Üzkes [Kat'î man.]

(*Kam.*). [Bak: Mutlaka, muhakkak, kat'iyen, herçibâdâbat, zarurî.]

Elbise, 1. Alık (*Der: Niğde, Isparta, Develi, İncesu, Mersin*); 2. Boybaş (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Cöbrek (*T.D.*); 4. Don (*Bat.; Ata.; Dede.*); 5. Eğindonu [Eğin = omuz, sırt] (*Fer.*); 6. Eğnim (*Der: Kastamonu, Gereze, İzmit*); 7. Enil (*Rad.I. «Tar.»*); 8. Estek [Yk: Üstlük, üste giyecek şey] (*Der: Urfa*); 9. Eyinbaş [Eğin = omuz,sırt. Eğinbaş «üst baş» gibi] (*Der: Zonguldak*); 10. Gerdirek [Gelinlik elbise man. «Gerdek» ten mı?] (*Der: İzmir*); 11. Geygi, geygü (*D.L.T.; Kur. İ.*); 12. Geyit (*D.L.T.*); 13. Geysi (*Kab.*); 14. Giğin (*Der: Havza*); 15. Giyecek (*Ata.; K.T.*); 16. Giyek (*Der: Antalya*); 17. Giyesi (*Ata.; Bah.*); 18. Giyim (*Bat; Türkmen.; Der: Çanakkale, İstanbul*); 19. Kedim (*Uyg. «İnd.»*); 20. Keyim (*Rad. II. «Çağ.»*); 21. Kinç (*Der: Erzurum*); 22. Kiysi (*P.d.C.; Ç.L.*); 23. Kuşam (*Müt.; Der: İstanbul*); 24. Kuşantı(*Rad.II. «Osm.»*); 25. Pusat (*Der: Denizli, Burdur*); 26. Soyka (*Muht.*); 27. Ton (*Uyg. «İnd., P,P.,U.,T.T.»; Der: Yalova*); 28. Uhrağ (*B.T.L. «Çağ.»*); 29. Yazal [Güzel elbise man.] (*Rad. III. «Alt., Leb.»*). [Bak: Çamaşır, libas, esvap, melbusat]

—i resmiye, 1. Gişilik (*Der: Kayseri,Konya*); 2. Kişilik giyesi (*Muk. Ed.*).

Elektrik, Yaldırayık(*Der:Bozüyük*).

Elem, 1. Acı (*K.T.*); 2. Acık (*B.T.L.«Osm.»*); 3. Ağrı (*Kam.T.D.; K.T.*); 4. Ağriken (*P.d.C.*); 5. Bosuş (*Uyg.«İnd.,U.»*); 6. Boşar (*B.T.L.«Çağ.»*); 7. Bım (*Dede.*); 8. Çor (*Der: Havza «Samsun», Kars, Urfa*); 9. Kaygu (*Bian.; Dede.*); 10. Osunluk(*Bian.*); 11. Sağış(*Rad.IV.«K.B.»*); 12. Sakınç (*Rad.IV.«K.B.»*); 13. Sancı (*K.T.*); 14. Sızı (*K.T.*); 15. Sizik (*Rad. IV.;«K.B.»*); 16. Tarluğ (*B.T.L. «Kaz.»*); 17. Tasa (*Bian. B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Keder, ıstırap, hüzün, veca]

—vermek, 1. Acımak,Acıtmak (*K.T.*); 2. Ağrıtmak (*T.D.*); 3. Borçumak(*B.T.L.«Kaz.»*); 4. Boşmak (*B.T.L.«Çağ.»*); 5. İncitmek (*K.T.*); 6. Sızlatmak (*K.T.*).

—verici, Elîm, 1. Acı (*K.T.*); 2. Acıklı(*K.T.*); 3. Ağrıtan(*K.T.*); 4. Koyak [Müessir man.] (*Der: Bursa*); 5. Yürek sızlatan, Yürek yakan (*Müt.*).

—li, 1. Göynük (*Der: Boyabat, Karaman, Isparta, Zonguldak, Kastamonu, İçel, Geyve, Ankara, Ayaş*); 2. Kunuk(*Rad.II.«Çağ.»*).

—zede, Acı görmüş (*K.T.*).

Elhaletü hazihi, 1. Bugün(*K.T.*); 2. Bugünkü günde (*K.T.*); 3. Şimdi (*K.T.*). [Bak: Elyevm]

Elhasıl, 1. Söz öğüş (*Ah.H.*); «Söz öğüş akıbet şehre varırlar.» 2. Sözün gödeği (*Az.*); 3. Sözün kısası (*K.T.*). [Bak: Hulâsa, hasılı kelâm, Velhasıl.]

Elhazer, 1. İken, İkende [?] (*B.T.L. «Osm.»*); 2. Sakın! (*K.T.*).

Eltaf, 1. Çok güzel, pek güzel, en güzel(*K.T.*); 2. Çok sevimli, pek sevimli, en sevimli (*K.T.*). [Bak: Ahsen, hasna, lâtif]

Eltâf, [Bak: Lûtf.]

Elyak, 1. Çok uygun, pek uygun, en uygun (*K.T.*); 2. Çok yerinde, pek yerinde, en yerinde

(*Kam.*). [Bak: lâyık, münasip, ensep]

Elyevm, 1. Bugün (*K.T.*); 2. Bugünkü gün, bugünkü günde (*K.T.*); 3. Şimdi (*K.T.*). [Bak: Elhaletü hâzihi]

Elzem, 1. Becit [?] (*Der: Balıkesir, Ordu, Eskişehir, İstanbul*); 2. Gerek (*K.T.*; *Bab.*); 3. Gerekli (*K.T.*; *Kab.*). [Bak: Lâzım]

Em'a, 1. Bağarsuk (*Kur. B.*); 2. Bağırsak (*K.T.*; *T.D.*); 3. İçeği (*T.D.*). [Bak: Ahşa]

—i galiza, Kalın bağırsaklar (*K.T.*).

—i rakika, İnce bağırsaklar (*K.T.*).

Eman, Uça [Himaye man. «Ol uçamdadır.»] (*Ç.L.*; *P.d.C.*).

—dilemek, 1. Ayağına düşmek (*Muht.*); 2. Bayım vermek (*Müt.*); 3. El bağlamak (*Muht.*); 4. Suç dilemek (*Müt.*); 5. Yalvarmak (*Muht.*).

—vermek, 1. Korkusunu gidermek (*Müt.*); 2. Suçundan geçmek (*Muht.*). [Bak: Himaye, izin, müsaade, niyaz, rica, istiman, itaat, inkıyat, istifayı kusur, temin]

Emanet, 1. Oruncak (*D.L.T.*); 2. Urunca, Uruncak (*Kur.İ.*; *Müh.*; *T.D.*; *D.L.T.*; *Der: İçel, Sıvas*); 3. Vesek (*Der: Zile, Seydişehir, Urfa, Keskin, Afyon, Emirdağı, Sarıkışla, Kırşehir, Çerkeş*). [Bak: Ariyet, depozito, vedia.]

—etmek, 1. İslermek (*Ç.L.*; *P. d.C.*); 2. Ismarlamak [Tevdi man. Allaha emanet olun = Tanrıya ısmarladık.] (*K.T.*); 3. Oruncaklamak (*Müh.*); 4. Tapşırmak (*Ç. L.*); 5. Tutuzmak (*Uyg. «P.P., İnd.»*).

Emare 1. Beldek (*Rad. IV. «Tel., Kom.»*); 2. Belge, belgi (*Rad.IV. «Kır., Ka.»*); 3. Belgü (*D.L.T.*); 4. Bilgilik (*Der: Bergama «İzmir»*); 5. Bilgürme (*P.d.C.*; *Ç. L.*); 6. Düvek (*Der: Bayazıt*); 7. Engez (*T.D.*); 8. İm (*D.L.T.*; *Der: Seyhan*); 9. İp ucu (*K.T.*); 10. İz (*K.T.*); 11. Peldek [Karine, alâmeti farika man.] (*Rad.IV. «Kumd.»*); 12. Pelek (*Rad.IV. «Tob.»*); 13. Pelgi (*Rad.IV.«Tel.»*); 14. Pelgü (*Rad. IV. «K. B.»*); 15. Tutamak (*Der: Kayseri, C. A.*); 16. Ucar (*Der: Bünyan, Niğde*). [Bak: Alâmet, işaret, karine.]

Emaret, Beylik (*K.T.*). [Bak: Emîr]

Emel, 1. Dilek [Arzu, temenni man.] (*K.T.*); 2. Güder (*Müt.*); 3. Güt (*Der: Adana*); 4. İstek [Arzu man.] (*K.T.*); 5. Kınış (*Rad. II. «Şor.»*); 6. Sagınç (*T.D.*; *Kur. B.*; *İd. Haş.*); 7. Umaç (*Süh.*); 8. Umma (*K.T.*); 9. Umu (*T.D.*; *B.T.L.*; *«Osm.» Aş.*; *K.T.*; *Der: Lâpseki*); 10. Umunç (*B. T. L. «Uyg.»*); 11. Umut (*D.B.*); 12. Ülgü, Ulkü (*Der: Antep, Adana, Kırşehir*); 13. Yaştak (*Der: Edirne*); 14. Yetek (*Der: İzmir*). [Bak: Arzu, heves, gaye, rica, temenni]

Emin, 1. Arkayın (*B.T.L. «Ad.»*); 2. Baz (*Kar.*); 3. Cin, Çin (*D.L. T.*); 4. Dinç [?] (*Süh.*); 5. Enç, inç (*Or.*; *T.D.*); 6. Güni (*Rab.*); 7. Güvenilir [Kendisine—] (*K.T.*); 8. İnal [Mutemet man.] (*L. O.*; *Müh.*); 9. İnam [Emniyetli man.] (*Kur. B.*; *24.*; *Kel.*; *İd.*; *Müt.*); 10. İnanmalu (*Ter.*); 11. İnanç (*K.T.*; *Müh.*; *B.T.L. «Osm.»*); 12.

İşançlı (*Der: Trabzon*); **13**. Korkusuz (*K.T.*); **14**. Seziksiz, siziksiz (*Uyg. «İnd.»*); **15**. Sınağlık (*P.d.C.; Ç.L.*); **16**. Tarı (*B.T.L. «Uyg.»*).

—lik, Sağlamlık (*K.T.*).

—olmak, **1**. Arkayı olmak [Az. şivesi] (*Der: Kars*); **2**. Dölenmek (*Ah.*); **3**. Güvenmek (*K.T.*); **4**. İnanmak (*K.T.*); **5**. Işanmak (*B. T.L. «Çağ.»; Rad.I. «Çağ.»*). [Bak: Emanet, emniyet]

Emîr, **1**. Ata (*T.D.*); **2**. Bey [Âmir, kumandan man.] (*K.T.; Rad. IV. «Or., Çağ., Tar., Krm., Kom.»*); **3**. Han (*K.T.*); **4**. Kağan (*Or.*); **5**. Kayamlık (*Rad. II. «Kar.»*); **6**. Tarhan (*D.L.T.*). [Bak: Emaret]

—î, Beğlik (*İd. Haş.*). [Bak: Mirî]

Emlâk, **1**. Yetül [Malikâne, *domaine* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Yurtluk (*K.T.*). [Bak: Arazi, malikâne]

—ini kaybetmek, Kırkılmak (*Rad. II. «Kaz.»*).

Emniyet, **1**. Amır (*Rad. I. «Tel., Alt., Sağ., Koyb., Küer.»*); **2**. Baysal (*Rad IV. «Kır.»*); **3**. Düzenlik (*Tuh.; T.D.*); **4**. Güvenme (*K.T.*); **5**. Inam (*M.M.; Müt.*); **6**. İnan (*T.D.; B.T.L. «Osm.»; K.T.*); **7**. İnanç (*Rad. I. «Uyg.»*); **8**. Korkusuzluk (*K.T.*); **9**. Tebiş (*D.L.T.*). [Bak: Asayiş, huzur, sükûn, itimat]

—etmek, **1**. Ayınmak [?] (*T.D.*); **2**. Bel bağlamak (*K.T.; Der: İstanbul, Çankırı*); **3**. Güvenmek (*K.T.*); **4**. İnanmak (*Müt.*); **5**. Tutuzmak (*Uyg. «İnd.»*).

—altına almak, **1**. Barımak (*Rad.IV. «Osm.»; B.T.L. «Osm.»; Der: Bergama*); **2**. Barındırmak (*K.T.*).

—bahş, Kirtgünçlüğ(*Uyg.«İnd.»*).

—gelmek, Kanıkmak (*Kam.*).

—i kâmile, İnağ, İnak (*Uyg. «Usp.»*).

Emr [Emir] [Buyruk man.], **1**. Buyruğ, Buyruk (*P.d.C.; Ç.L.; D.B.; Bian.; K.T.; B.T.L. «Çağ., Ad., Kaz., Osm.»; İd.; L.O.; Tef.; Süh.; Az.; Dede.*); **2**. Buyurası (*Hurş*); **3**. Buyrultu [Emirname man.] (*T.D.*); **4**. Buyurma (*T.D.; K.T.*); **5**. Çarlığ [Yk: Yarlığ] (*Oğ.*); **6**. Kutkaru (*Rad. II. «Tel.»*); **7**. Sap (*Or.*); **8**. Saruv (*Rad. IV. «Kar.»*); **9**. Söz (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Teydik [?] (*T.D.*); **11**. Yakkaru (*Rad. III. «Tel.»*); **12**. Yar (*Rad. III. «Tel.»*); **13**. Yarlığ, yarlık (*Uyg. «İnd., P.P., O.Q.»; D.L.T.; Rad. III. «Alt., Leb., Tel., Kumd., Uyg.»*); **14**. Yumuş [Emrolunan iş, vazife man.] (*Der: Kırşehir, Haymana «Ankara», Sinop, Kaya köyü «Afyon», Nevşehir, Seyhan, Maraş, Sungurlu «Çorum», Uçem köyü «Bâlâ», Nizip «Antep», Tarsus, Pozantı «Adana», Akşahap köyü «Antalya»*). [Bak: Ferman, irade, kumanda.]

—etmek, **1**. Buyurmak (*Süh.; D.L.T.;L.O.;Ba.;Az.*); **2**. Karçunlamak [?] (*Der: Ordu*); **3**. Kesetmek (*Rad. II. «Tob.»*); **4**. Kisetmek (*Rad. II. «Kaz.»*); **5**. Koşmak (*Rad. II. «Çağ., Tar.»*); **6**. Paşkarmak [Yk: baş; baş olarak emir vermek.] (*Rad. IV. «Alt., Tel»*); **7**. Puyurmak [Yk: Buyurmak] (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **8**. Yakkarmak (*Rad. III. «Tel.»*); **9**. Yarlıkamak (*Uyg.*).

—e itaat etmek, Buyruk tutmak (*K.T.*).

—i kat'î, 1. Kadağan (*Rad. II.* «*Osm.*»); 2. Katkan (*T.D.*).

—name, 1. Bildirgülük (*Oğ.*); 2. Buyrultu (*K.T.*); 3. Salım (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); 4. Yarlığ (*K.T.; T.D.; P.d.C.; Ç.L.*).

—ber, 1. Ilgarcı (*Rad. I.* «*Osm.*»); 2. Tıl (*Or.*).

—[İş man.], 1. İş, işler (*D.L.T.; K.T.*); 2. Yumuş (*Der: Malatya, Konya, Antep, Kayseri, Kırşehir*). [Bak: Umur]

Emraz, [Bak: Maraz]

Emsal, 1. Başdaş (*Bab.; Kab.*); 2. Bektaş (*Kam.; L.N.*); 3: Beydeş (*Ter; Kur.A.*); 4. Bikdeş(*Mus.Es.*); 5. Dendeş(Ah.); 6. Benzer(*K.T.*); 7. Eş (*K.T.*); 8. Hendeş, henteş (*Der:Araplar* «*Konya*»); 9. Kokdaş (*Kel.*); 10. Kurdaş (*Müt.*); 11. Öğür, övür [Ehlî, munis, ahbap man.] (*T.D.;Der: Konya,Manisa.*); 12. Sanar (*Rad.IV.* «*Alt.; Tel.*»); 13. Sınar(*Cal.; Der: Yozgat,*); 14. Tay(*T.D.; Muht.; Der: Antep, Maraş, Çankırı, Erzurum, Kars, Keskin, Sıvas, Bayburt, Kayseri, Niksar, Tokat, Diyarbekir, Develi*); 15. Taydaş (*Der: Maraş, Mersin, Konya*). [Bak: Akran, adîl, nazir, şebih, manent]

—saymak, Taysınmak (*Der: Dörtyol, Sarıyer*).

—siz, 1. Benzersiz, benzeri yok (*K.T.*); 2. Eşsiz, eşi yok (*K.T.*); 3. Görülmedik (*K.T.*); 4. Kıs (*Rad.II.* «*Uyg.*»); 5. Oğşaysız [?] (*Mün.*); 6. Olmadık (*K.T.*).

Emtia, 1. Kalın [Geline verilen meblâğ ve eşya man.(*Rad.II.*«*Tob., Kaz.*»)] (*Fel.*); 2. Tavar [Davar demektir. Eski bir medeniyet merhalesinde mal davardan ibaret sayılırdı.] (*Uyg.* «*İnd.*»; *Ç.L.*); 3. Tever[Tavarın başka şekli.](*Ç.L.*). [Bak: Mal, meta]

Emval, [Bak: Mal]

—i menkule, Götürdü (*Bab.*).

Enam, [Bak: Ahali, âmme. avam, halk, nâs.]

Enamil, 1. Ernek (*T.D.; Rad. I.* «*Çağ.*»); 2. Parmak ucu (*K.T.*).

Enaniyet, 1. Benlik (*K.T.; Dede.*); 2. Benven (*T.D.*); 3. Ekelenme [Sahiplik gururu gösterme man.] (*Der:Develi* «*Konya*»); 4. Menmenlik (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 5. Özlük (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*).

Encam, 1. Son (*K.T.; T.D.*); 2. Son uç (*Der:O.A.*); 3. Tikis (*B.T. L.*«*Kır.*»; *Rad.III.*«*Çağ.*»); 4. Varvara (*Der: Uşak, Konya*).

Encümen, 1. Cankı [?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Danışık (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); 3. Dengel (*P.d. C.; Ç.L.*); 4. Öbek (*K.T.*).

Endaht, 1. Atım, atış (*D.L. T.; K.T.*); 2. Atma (*K.T.*).

—etmek, Atmak (*K.T.*).

—müsabakası, Atışma (*D.L. T.; Rad.I.* «*Osm.*»).

Endam, 1. Biçim (*K.T.*); 2. Bitiş (*Tuh.*); 3. Bosum, boy bosum (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Boy (*T.D.; K.T.*); 5. Boy bos (*K.T.*); 6. Çalım (*Der: Kasaba köyü* «*Seyhan*»); 7. Çelim (*K.T.*); 8. Kesim (*Der: Antep*); 9. Körüğ, Körkü (*Rad. II.* «*Şor. Tel.*»); 10. Sın (*Rad. IV.*«*Alt., Tel.*»); 11. Ten* (*K.T.*).

—lı, 1. Biçimli (*K.T.*); 2. Boylu, boylu boslu (*K.T.*); 3. Çelimli (*K.T.*); 4. Gösterişli (*Der: Ankara*); 5. Kortak (*Der: Ergine köyü* «*Ankara*»).

—ı mevzun, Boyu bosu yerinde (*K.T.*).

—sız, 1. Biçimsiz (*K. T.*); 2. Boysuz, boysuz bossuz (*K.T.*); 3. Çelimsiz (*K.T.*); 4. Eciş bücüş (*Der: Istanbul*); 5. Gösterişsiz (*Der: Ankara*).

—sızlık, 1. Biçimsizlik (*K T.*); 2. Çelimsizlik (*K.T.*); 3. Gösterişsizlik (*Der: Ankara*); 4. Oransızlık [Oran = Tenasüp] (*Bian.*); 5. Uygunsuzluk (*Bian.*).

Endaze, 1. Karı [Yk: Karış. karı, karu = kol, bazu.] (*Uyg. «Usp.; D.L.T.; Rad.II. «Kom.»*); 2. Kem, kemyü (*Rad. II. «Alt.; Tel.; Leb.; Tar.»*).

—siz, 1. Oransız [Gayrimütenasip man.] (*Bian.*); 2. Ölçüsüz (*T.D.*); 3. Uygunsuz (*Bian.*).

Ender, 1. Azrak (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Kızrak (*Aybe.*); 3. Seyrek (*K.T.*); 4. Tansuk [Şaşılacak şey man.] (*Muk. Ed.*). [Bak: Nadir]

Endişe, 1. Azbuy (*B.T.L. «Çağ.»; Rad.I. «Çağ.»*); 2. Domuk (*B.T.L. «Ad.»*); 3. Düşünce (*T.D.*); 4. Gicimik [?] (*Der: Konya*); 5. İlinti (*Der: Isparta*); 6. Kayı(*Aş.; Ata.*); 7. Kayu, Kaygu (*Rad. II. «Kır., Kaz., Kom., Osm., Ad., Uyg., Çağ.»*); 8. Kaygı (*T.D.; Ata.; Der: Bâlâ, Adana*); 9. Kurgu *Rad.II. «Osm.»*); 10. Küşüm (*Der: Mersin, Çorum Adana, Kilis, Sıvas, Yozgat, Ankara, Tokat, Kırşehir, Konya*); 11. Sağınç (*Kel.; T.D.*); 12. Sakınc (*D.L.T.*); 13. Sanı (*Burh.*); 14. Saygın, saygu, saygun (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 15. Sezik (*Rad.IV. «Kır., Bar.»*); 16. Sıkınma (*Burh.*); 17. Tangış (*Uyg. «İnd.»*); 18. Üzüntü (*K.T.*). [Bak: Gussa, tereddüt.]

—etmek, 1. Aymanmak (*B.T. L. «Osm.»*); 2. Boşukmak, buşukmak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; B.T. L. «Çağ.»*); 3. İmermek (*Uyg. «Usp.»*); 4. Kayıkmak (*Hurş.*); 5. Kazgalmak (*Rad.II. «Çağ.»*); 6. Kayırmak (*Dede*); 7. Ökünmek (*Or.*); 8. Tuncukmak (*D. L.T.*); 9. Ukmak (*Der: Konya*); 10. Yaçanmak (*Cal.*).

—nâk, 1. Düşünceli (*K.T.*); 2. Kaygulu (*K.T.*); 3. Tasalı (*K.T.*).

Enerji, 1. Basım (*Rad.IV.«Kaz.»*); 2. Tav(*Rad.III.«Kır.»*). [Bak:Azim, irade.]

—k, 1. Cılı kanlı (*Rad. IV. «Kır.»*): 2. Güreli (*Der: Avanos*).

—siz, Salpı (*Rad.IV.«Kaz.»*).

Enfes, 1. Körkle, Körklü (*Uyg.*); 2. Maytalman (*Rad.IV.«Kır.»*); 3. Oflaz, Uflaz (*Der: Tosya, Bolu, Yozgat, Antep*); 4. Yeğrek[Evlâ, müreccah man.] (*Uyg.*). [Bak: Nefîs]

Enfiye, 1. Burun otu (*K.T.;Kam.; T.D.; Der: Malatya*); 2. Burnot (*Kam.; Der: Gemlik*).

Enflüanza, Dumu [Soğuk algınlığı, nezle man.] (*Der: Samsun*). [Bak: Grip, nezle]

Enin, 1. Bozulama (*San.*); 2. İnilti (*K.T.*); 3. İnleme (*K.T.*); 4. İnü (*L.N.*). [Bak: Ah, efgan, figan, feryat.]

—etmek, 1. Anraşmak (*B.T.L. «Kaz.»*); 2. Bozlamak (*B. T. L. «Çağ.»*); 3. Böğürmek (*Dede.*); 4. Hıcıldamak [?] (*Der: Tosya*); 5. İnlemek (*L.N.; K.T.*); 6. Inramak (*Muk.Ed.*).

Enis, 1. Arkadaş (*K.T.*); 2. Avıncalığ (*Muk. Ed.*); 3. Avunç (*T.D.*); 4. Aygen (*Müt.*); 5. Öğür, Öyür (*Bah.; Caf.; Mün.; Der: Mersin,*

Konya). [Bak: Aşina, dost, ahbap, hemdem.]

Enkaz, 1. Bozuntu (*K.T.*); 2. Çöküntü (*Der: Mıhalıççık*); 3. Sınık, sıyuk (*Uyg. «P.P.»*); 4. Yıkıntı (*T.D.; K.T.*).

Enmuzeç, 1. Cacına (*Muk. Ed.*); 2. Örnek (*K.T.*); 3. Ülgü (*T.D.*); 4. Ürgüt (*Der: Sinop, İnebolu*). [Bak: Nümune]

Ensal, 1. Döl (*Müt.*); 2. Kuşak (*Der: Istanbul*); 3. Oğulduk (*İd. Haş.*); 4. Soy (*K.T.*). [Bak: Batın, nesep, nesil.]

Ensep, 1. En elverişli (*Der: Istanbul*); 2. Onaylırak (*Müt.*); 3. Pek yerinde (*Kam.*); 4. Uygun (*K.T.*); 5. Yakışır (*K.T.*); 6. Yaraşıklı (*K.T.*). [Bak: Münasip, muvafık.]

Enteresan, 1. Kızık, Kızıklı (*Müt.*); 2. Pakattu (*Rad. IV. «Tel.»*).

—bulmak, Pakattımak (*Rad.IV. «Tel.»*). [Bak: Alâkabahş]

Ep [eb], 1. Ata (*K.T.*); 2. Baba (*K.T.*); 3. Çece, çeçe (*Der: Giresun, Şebin Karahisar, Bergama, Trabzon, Kayseri, Suşehri, Ordu, İnebulu, Davas «Kale»*). [Bak: Âbä, ecdat, cet, peder, valit.]

Ebaancet, 1.[Eben'anceddin] Babadan babaya (*K.T.*); 2. Babadan oğula (*K.T.*). [Bak: Neslen bade neslin]

Ebeveyn, 1. Ana baba (*K.T.*); 2. Törevçiler(*Kar.*).[Bak:Valideyn]

Epkem, 1. Ağın (*Kur.İ.*); 2. Bilen, bileng (*Rad. IV. «Çağ.» B.T. L. «Çağ.»*); 3. Calay [?] (*Der: Kastamonu, Sinop, İstanbul*); 4. Dillemez (*Der: Devrek, Adatepe, Zonguldak*); 5. Dilsiz (*K.T.;T.D.*); 6. Epsem (*T.D.;K.T.*); 7. Sakağu (*Rad. IV. «Çağ., Kır., Kaz.»*); 8. Sessiz (*K.T.*); 9. Tat (*Der: Mucur «Kırşehir», Kızılmiran «İncesu», Gördes «Manisa», Konya, Antalya, Muğla, Mecidiye, Gökçepınar*); 10. Tazgel (*B.T.L. «Çağ.»*); 11. Tutuk(*Müt.*).

—olmak, 1. Dili tutulmak(*K.T.*); 2. Dilsiz olmak (*K.T.*); 3. Sesi kesilmek (*K. T.*); 4. Sumsaymak (*Rad. IV. «K.Kır.»*); 5. Susmak (*K.T.*).

Epter, 1. Bot[?] (*Der: Ahlat*); 2. Eksik (*Kur.İ.*); 3. Güdük (*K.T.*); 4. Kısır [Zürriyetsiz man.] (*K.T.*); 5. Kuyruğu kesik(*K.T.*); 6. Kuyruksuz (*K.T.*).

Eramil, 1. Beyke (*Der:Bolu*); 2. Dul kadınlar (*K.T.*); 3. Dullar (*D.L.T.*); 4. Ersiz(*K.T.*); 5. Tuğsak (*D.L.T.*).

Erbap, 1. Elinden iş gelir (*K.T.*); 2. İş bilir (*K.T.*); 3. Sabaz[?] (*Rad.IV. «Kır.»*); 4. Uz(*Der:Antep,Maraş,Silifke,Kayseri,Konya*).

—ı vukuf, Bilge (*Hurş.*). [Bak: Ehl, muktedir]

Erguvanî [renk], 1. İpkin (*Kar.*); 2. Kızıl [Güzel ve parlak kızıl renk] (*K.T.*).

Erkân, 1. Anıl [?] (*Der:Tokat*); 2. Yol (*Ata.;K.T.*); 3. Yol yordam (*K.T.*). [Bak: Âdâp, âdet, rükün, usul.]

Erzak, 1. Azık, azuk (*İd.; K.T.; Or.;P.d.C.; Der: Muş, Avanos*); 2. Ceray [?] (*Muk. Ed.*); 3. Kayıt [Levazım, malzeme man.] (*Der: Nevşehir, Ilgın*); 4. Tülük (*P.d. C.;Ç.L.*); 5. Yeygi, Yiygi (*Der: Kayseri, Balıkesir, Bursa,Trabzon, Sıvas, İnebolu, Çanakkale, Giresun, İstanbul, Afyon, Aydın,Sinop*); 6. Yiyecek, Yiyecek içecek (*K.T.;T.D.;Az.*); 7. Yiyinti (*Ça. Ma.; K.T. Der: Çankırı, Tokat*). [Bak: Rızk, mekûlât, zahire.]

Erzel, 1. Alçak, en alçak (*K.T.*); 2. Aşağı, aşağılık, aşağının aşağısı (*K.T.*); 3. Sültük (*M.M.*). [Bak: Rezil, sefil]

Esabi, 1. Ernekler [Parmak uçları man.] (*Kur.İ.*); 2. Parmaklar (*K.T.*). [Bak: Enamil.]

Esam [Asam], 1. İşitmez (*K.T.*); 2. Sağır (*K.T.*); 3. Sangragu (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); 4. Sanrav(*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 5. Tınlamaz (*Müt.*); 6. Tunku(*D.L.T.*); 7. Donuk ses veren (*K.T.*).

Esaret, 1. Kölelik (*K.T.*); 2. Kulluk (*Ba.*); 3. Perevlik (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *B.T.L.*«*Çağ.*»); 4. Tefisa [?] (*Rad.III.* «*Kar.L.*»); 5. Totkonnuk (*Rad. III.* «*Kaz.*»); 6. Tutsaklık (*Rad.III.* «*Osm.*»; *K.T.*; *Bian.*).

Esâs [Ev eşyası man.], 1. Ağrık (*Der: Mersin, İçel, Eğirdir*); 2. Barık, baruk [mal, mülk man. (*Rad. IV.*«*Çağ.*»)] (*B.T.L.*«*Çağ.*»); 3. Döşeme (*K.T.*); 4. Irıhtı[?] (*Der: Yalvaç*); 5. Pırtı (*Der: Kırşehir, Giresun, Adana, Bursa,Çal.*).

Esas, 1. Ana [Ana defterler = defatiri esasiye] (*K. T.*); 2. Bitim (*Rad. IV.* «*Kır., Osm.*»); 3. Damarlık (*P.d.C.*; *Ç.L.*); 4. Dırık (*Ça.Ma.*); 5. Dip (*L.Ta.*); 6. Kök (*T.D.*; *Müt.*; *Dede*); 7. Kürçe (*Rad.II.*«*Dağıstan*»); 8. Oğur [?] (*Uyg.* «*İnd.*»); 9. Ozıl (*B.T. L.*«*Ad.*»); 10. Öl (*Muk.Ed.*; *B. T.L.* «*Uyg.*»; *Müh.*»); 11. Öz (*Müt*); 12. Taban (*Der: Bilecik*); 13. Temel [?] (*K.T.*); 14. Tın (*Uyg.*«*P.P.*»); 15. Tüp (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 16. Ul (*Müh.*; *D.L.T*). [Bak: Asıl, bünyan, bünyat]

—defteri, Kütük (*K.T.*).

—ından, 1. Kökünden (*K.T.*); 2. Ösünde [Yk: özünde] (*Der: Kastamonu, Sinop*); 3. Temelinden [?] (*K.T.*).

—î, 1. Ana (*K.T.*); 2. Bastı [Yk: başlı] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 3. Başlı, en başlı (*K.T.*); 4. Başlıca (*K.T.*).

—en, 1. Dibelek, Dibelik (*Der: Antep,Niğde*); 2. Dipley (*L.Ta.*).

—landırmak, 1. Kökleştirmek (*K. T.*); 2. Sağlamlamak (*K. T.*); 3. Sağlamlaştırmak (*K. T.*); 4. Sağlatmak (*K.T.*).

—lı, 1. Başlı, başlıca(*K.T.*;*T.D.*); 2. Dayanıklı (*K. T.*); 3. Doğru (*K.T.*); 4. Kökten (*Müt.*); 5. Sağlam (*K.T.*).

—sız, 1. Çürük(*K.T.*); 2. Evinsiz [Evin = dane, habbenin içindeki öz] (*Der:G.Antep*); 3. Töpsüz(*Rad.III.*«*Kaz.*»); 4. Yalandan (*K.T.*).

—lanmak, 1. Kökleşmek(*K.T.*); 2. Sağlamlaşmak (*K.T.*); 3. Temelleşmek [?] (*K.T.*).

Esatir, 1. Sürcek, sürçek (*Kur.İ.*; *T.D.*); 2. Tangat (*T.D.*); 3. Uka (*Rad.I.*«*Tel.*»). [Bak: Hurafe]

—nakletmek, Ukalamak(*Rad.I.* «*Tel.*»).

Esbap, [Bak: Sebep].

—(b)ını istikmal etmek, Başarmak, başkarmak (*Rad.IV.*«*Osm.*, *Çağ.*, *Tür.*, *Kaz.*»).

Esef, 1. Acık, acıma (*K.T.*); 2. Arman (*P. d. C.*); 3. Isiz (*T.D.*); 4. İster (*Müh.*); 5. Kaygurma (*Kur.B.*); 6. Kırtağ(*Rad.II.*«*Şor.*»); 7. Üzüntü, üzülme (*K.T.*).

—etmek, 1. Acımak(*K.T.*), 2. Kırtamak (*Rad. II.* «*Şor.*»); 3. Ökünmek (*D.L.T.*); 4. Üzülmek (*K.T.*); 5. Yanmak (*K.T.*). [Bak: Teessüf, keder, hüzn]

Eser [Nişane man.], **1**. Belgi (*İd. Haş.*); **2**. Cim (*Rad. IV*. «*Kır*.»); **3**. Dini (*T.D.*); **4**. İm (*Rad. IV*. «*Kır*.»); **5**. İz (*L. Ta.; T. D.*); **6**. Tap (*Ç. L.; P.d.C.; B. T. L.* «*Çağ., Kaz.*»); **7**. Yer (*K.T.*); **8**. Yim (*Rad.IV.*«*Kır*.»). [Bak: Alâmet, İşaret, nişane, intıba.]

—bırakmak, 1. İz bırakmak (*K.T.*); **2**. Yer etmek (*K.T.*).

—i darp, Cil, Çil (*D.L.T.*).

—i maraz, Samarık [«Geziyorum ama daha hastalığın samarığı gitmedi.»] (*G.D.*).

—[Mahsul man.], **1**. İş [«Bu güzel cilt hangi mücellidin işi».] (*K.T.*); **2**. Ürgüt (*Der: Bodrum, İnebolu*); **3**. Yapma [«Su bentleri mimar Sinan yapmasıdır.»] (*K.T.*).

Esfel, 1. En alçak (*K.T.*); **2**. En aşağı (*K. T.*); **3**. Kuyi, kuzi (*D.L. T.*). [Bak : Erzel, safil, sefil, madun]

Esgar [Asgar], **1**. Endirce (*Der: Davas*); **2**. En küçük (*K.T.*); **3**. En ufak (*K.T.*); **4**. Güçümencik (*Der: Ankara*); **5**. Küçük (*K.T.*); **6**. Küçümen, küçümencik (*Der: İstanbul, Trakya*); **7**. Mindik (*Der: Kemaliye*); **8**. Minimini, minicik (*Der: İstanbul*); **9**. Ufak, ufacık, Ufacıcık (*K.T.*).

Eshel, 1. En kolay, daha kolay, pek kolay (*K.T.*); **2**. Genez, kenez (*Lûg. Ar.*).

Esir, 1. Bulgun (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz.*», *P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Bulun (*T.D.; Rad. IV.* «*Çağ.*» *D.L.T.; Muk. Ed.; Rab.*); **3**. Düşkün [Mec.] (*K.T.*); **4**. Guma [Odalık, istifraş edilen cariye, ikinci karı man.] (*Ba.*); **5**. İtüz (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **6**. Karavaş (*Şeh.*); **7**. Kırnak [Cariye , kadın esir man.] (*Dede.*); **8**. Köle (*K.T.*); **9**. Kön, könğ [Kadın esir man.] (*Or.*); **10**. Kul (*K. T.*); **11**. Odalık [İstişraf edilen kadın esir man.] (*K.T.*); **12**. Olca, olce (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **13**. Polun (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **14**. Talak [Yk: talan = yağma.] (*K.T.*); **15**. Tutkun (*Kur.B.; Kur. A.; Kar.; Rad.III.* «*Osm., Çağ., Kom., Uyg., Kaz.*»; *Süh.; Ba.; D.L.T.*); **16**. Tutsak (*İd.; Ah.H.; T.D.; Kıs.; Sıh.; Bian.; Dede.; Aş.; B.T.L.; Bürh.; L.N.; K.T.; Ç.L.; Rad. III.* «*Osm., Ad.*»; *Hut.; Y.E.; Muht.; Der: Mersin, Bolu, Trabzon, Geyve, Kırşehir, Germencik* «*Aydın*», *Sıvas, Gerede, Sandanllarköyü* «*Devrek*», *Kilis, Mersin, Amasya, Kars, İnebolu, Çeşme, Avanos, Yozgat, Ankara, Malatya, Eskişehir, C.A.*); **17**. Yakalanmış (*K.T.*). [Bak: Bende, cariye, müstefreşe, esaret.]

—almak,—etmek, 1. Bulnamak (*D.L.T.*); **2**. Bulun kılmak (*Kur. İ.*); **3**. Ölcelemek (*Mün.*); **4**. Tutsukmak (*D.L.T.*).

—ettirmek, Bulnatmak (*D.L.T.*).

—olmak, 1. Ekitlenmek (*Met.*); **2**. Kön bolmak (*Or.*); **3**. Tutulmak (*D.L.T.*); **4**. Tutsukmak (*D. L.T.*).

—i firaş, 1. Sergin (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Yataktan kalkmaz (*K.T.*); **3**. Yatak tutsağı (*K.T.*); **4**. Yatalak (*K.T.*).

—i firaş olmak, 1. Sergin vermek (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Yatağa düşmek (*Der: İstanbul*).

—i harp, Dil [Muharebede düşmanın halinden haber almak üzere söyletmek maksadıyle tutulan esir man.] (*Der: Karacabey* «*Bursa*»).

Eskal, [Bak: Ahmal]

Eslâf, 1. Eskiler (*K.T.*); **2**. Geç-

mişler (*K.T.*); **3**. Gidikler (*Abey.*); **4**. Öncekiler (*K.T.*). [Bak: Âbâ, ecdat, selef.]

Esmer, 1. Baran (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Buğday benizli (*K.T.*); **3**. Buğday enli (*Kam.*); **4**. Karamak (*Der: Ordu*); **5**. Karaşın (*Der: Manisa*); **6**. Karayağız (*T.D.; Kam.*); **7**. Konur (*K.T.*); **8**. Paran (*Rad. IV.* «*Alt.*»).

Esna, 1. Ara (*Bab.; K.T.*); **2**. Aralık (*Ah.; K.T.*); **3**. Salıda [?] (*Der: Konya*); **4**. Sıra, sırada (*K.T.*); **5**. Uçur (*Bab.*).

O—da, 1. O aralık (*K.T.*); **2**. O sırada (*K.T.*).

Esnaf, Kılcı (*Rad. II.* «*Kır.*»).

Esrar, 1. Çeşirik (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Giz (*Tuh.*); **3**. Gizli işler, gizli sözler (*K.T.*); **4**. Yaşlak (*Met.*). [Bak: Serair, sır.]

—ı derun, Irk (*İd. Haş.*).

Esvap, 1. Geysi, kiysi (*L.L.; P.d. C.; Ç.L.*); **2**. Giyecek (*K.T.*); **3**. Ohrağ, okrağ (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Elbise, çamaşır.]

Eş'arı Mâssa [Nebatın emici kılları], **1**. Emici kıllar (*K.T.*); **2**. Kaşak [?] (*Der: Tarsus*); **3**. Saçak (*Der: Antalya*).

Eşas [échasse], **1**. Ayakçak (*Der: Kayseri*); **2**. Ayağlığ (*P.d.C.*); **3**. Ayaklık (*K.T.*).

Eşedd, 1. Katığrak (*Kur.İ.*); **2**. Katırak (*Kur.B.*); **3**. Pek ağır, en ağır (*K.T.*); **4**. Pek güç, en güç (*K.T.*); **5**. Pek sert, en sert (*K.T.*). [Bak: Şiddet, şedit.]

Eşkıya, 1. Ayakçı (*Der: Aydın*); **2**. Basımçı [Yol kesen, katii tarik, çapulcu man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Çokay (*Der: Bolu*); **4**. Çokucu (*Kel.*); **5**. Haydut [?] (*K.T.*); **6**. Haylaz (*K.T.*); **7**. Hırsız [?] (*K.T.*); **8**. Gezekçi (*Der: Aydın*); **9**. Karağ, karak (*Rad. II.* «*Or., Kaz.; Uyg., Çağ.*»); **10**. Kaypakçı (*Rad.II.* «*Osm.*»); **11**. Koldur (*Rad.II.* «*Ad.*»); **12**. Oğru (*Uyg.*); **13**. Serker [?] (*D.L.T.*); **14**. Tonavşu (*Rad.III.* «*Kır.*»); **15**. Türedi (*Rad.III.* «*Osm.*»); **16**. Uygunsuz (*Müt.*); **17**. Yol basar (*Der: İzmir, Erzincan*); **18**. Yol kesen, Yol kesici (*K.T.*). [Bak: Âsi, şaki, kuttaı tarik, sarik.]

—lık etmek, 1. Alakmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Karaklamak (*D.L.T.*); **3**. Yol kesmek (*K.T.*); **4**. Yol vurmak (*K.T.*).

Eşraf, 1. Belli başlılar (*Müt.*); **2**. Billüler (*Mus. Es.*); **3**. Boy beyleri (*Der: Antep*); **4**. Cudri (*P.d.C.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Dipli (*Der: Marmaris*); **6**. İleri gelenler (*K.T.*); **7**. İl erinleri (*Müt.*); **8**. Oturaklı (*Müt.*); **9**. Sayduklar (*Rad.IV.* «*Alt.; Tel.*»). [Bak: Âyan, eazım, ekâbir, şerif]

Eşya, 1. Ağrık (*Der: Kırşehir*); **2**. Ağırlık [Yolcu eşyası man.] (*Kam.*); **3**. Ağruk [Yk: Ağırlık] (*Caf*); **4**. Ayrık [Yk: Ağırlık] (*Bab.*); **5**. Et (*Uyg.* «*T.T.*»); **6**. Göçkün [Eşyayı menkule man.] (*Aş.*); **7**. İtik (*Kur.İ.*); **8**. İyiş [Ev eşyası man.] (*Müh.*); **9**. Karaltı (*Kara.; G.D.; Der: Erbaa*); **10**. Kara tı, karartu (*Kara.; Der: Amasya*); **11**. Oh:ag (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Pılıpırtı [Ev eşyası man.] (*Der: Silifke, Bursa, Çal*); **13**. Pırtı [Manifatura ve ev eşyası man. «Pırtıları hayvana sar da artık gidelim »] (*T.D.; Müt; Der: Bursa, Çal*); **14**. Pusat (*Müt.*); **15**. Uhrağ [Elbise man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»);

16. Üydüre [Ev eşyası man.] (*Rad. I.* «*Şor.*»); **17**. Taşüt [Eve lâzım olan şeyler man.] (*Der: Ayaş*); **18**. Yük (*K.T.*); **19**. Yük yap (*Bah.; Müt.*). [Bak: Ahmal, eskal, esâs, emval, şey, malzeme]

Etraf, 1. Aylana, Eylene (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Bucaklar (*Kur.İ.*); **3**. Çevre, çöyre (*Kam.;K.T.; D.B.; Az.;Dede.*); **4**. Çevre yanı (*D.B.*); **5**. Dekre (*Met.; Kel.*); **6**. Dolay (*Bian.; Der:Biga, Edirne, Tekirdağ, İstanbul, Silivri, Bursa*); **7**. Dolayı (*Ter.; Der:Araç, Yerhisar*); **8**. Ebre(*Rad. I.* «*Tel., Şor., Uyg.*»); **9**. İley(*Fel.;T.D.*); **10**. San (*Rad.IV.* «*Çağ., Kaz., Kır.*»); **11**. Şen(*Rad. IV.*«*Kır.*»); **12**. Teğ e, Tekre(*Ba.; Or.;B.T.L.* «*Uyg.*»; *Der: Samsun*); **13**. Tikre) *B.T.L.*«*Uyg.*»; *P.d.C.;Ç.L.;T.D.; Der: Samsun*); **14**. Tire (*B.T.L.*«*Kaz.;Rad. III.Kaz.*»); **15**. Tolı (*Uyg.*«*P.P.*»); **16**. Tüğerek (*M.M.*); **17**. Yağru, Yakru [Yk: Yöre, yüre] (*D.L T.*); **18**. Yan (*K.T.*); **19**. Yan yö e (*Der: Yozgat, Ankara, Kırşehir, Denizli, Eskişehir*); **20**. Yer (*K.T.*); **21**. Yöre, yüre (*Aş.; Tef.; Müz.; Bit.; Süh.; Muht.; Der: Söğüt, Konya, Beyşehir, Kırşehir, Dörtyol, Bâlâ, Giresun*). [Bak: Taraf, cihet, canip, int, nezt].

—ında [dolaşmak], **1**. Çizginmek(*Sir.;Rad.III.*«*Osm., Çağ.*»); **2**. Dolanmak (*Müt.*); **3**. Yörenmek [Bir şeyin kenarında dolaşmak man.] (*Hurş.; Süh.*).

Evail, 1. Birinci günler (*K.T.*); **2**. İlk günler (*K.T.*); **3**. Önceler (*K.T.*); **4**. Öndün (*Ter.*); **5**. Önler (*K.T.*).

Evani, 1. Çanak çömlek (*Der: İstanbul*); **2**. Eğdiş(*Uyg.*«*Usp.*»); **3**. İdiş (*Ç.L;P.d.C.*); **4**. Kap kacak (*Der: İstanbul*); **5**. Kaplar (*K.T.*); **6**. Tabaklar (*Der: Uşak, Konya, Çankırı*); **7**. Takımlar (*K.T.*).

Evlâ, 1. Anaz (*Tuh.*); **2**. Artık (*Ba.*); **3**. Daha iyi (*K.T.*); **4**. İleri (*K.T.*); **5**. Üst, üstün (*Der: İstanbul*); **6**. yavukrak (*Kur.İ.*); **7**. Yeğ, Yeğrek [«Yat elde beylık sürmeden yurtta züğürt gezmek yeğdir; onu oğlumdan yeğrek tutardım»] (*Dede.; Der: Maraş, Kayseri, İstanbul, Kütahya*); **8**. Yekrek, yikrek (*Kur.A.*); **9**. Yiğin (*Id. Haş.*).

Evlât, 1. Bala (*Rad. IV.* «*Kır., K. Kır., Kaz., Krm.*»); **2**. Cur (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Çaka (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **4**. Çocuk (*K.T.*); **5**. Çoluk çocuk (*K.T.*); **6**. Döl [«Erken kalkan yol alır, er evlenen döl alır»] (*Der: C.A.*); **7**. Kız [Kız evlât man.] (*K.T.*); **8**. Oğlan (*Or.*); **9**. Oğul [Erkek evlât man.] (*K.T.*); **10**. Oğuş (*Rab.*); **11**. Öğük (*Uyg.* «*P.P.*»); **12**. Tok [Yk: Toğ, Doğ] (*B.T.L.* «*Uyg.*»). [Bak: Aile, ahfat, velet]

—lık, 1. Oğulluk (*K.T.; T.D.*); **2**. Tutuncu (*D.L.T.*); **3**. Yavga (*D.L.T.*).

—lığa almak, Oğul edinmek (*K.T.*).

—(d)ü ahfat, 1. Döl döş (*K.T.*); **2**. Soy sop (*K.T.*); **3**. Töl (*Uyg.* «*İnd.*»).

Evliya, 1. Erenler (*T.D.*); **2**. Yatır (*Der: İstanbul, Kandıra, Muğla, Buca, Aydın*). [Bak: Veli]

Evrak, 1. Bitikler (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2**. Yapraklar (*K.T.*); **3**. Yazılar (*K.T.*). [Bak: Varak, varaka.]

Evvel, 1. Ald (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **2**. Aşnı, aşnu (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *D.L.*

T. Rad. I. «Uyg.»; T.D.; Beh.; Müh.); **3.** Baş (*Uyg. «İnd.»; Rad. IV. «Kaz., Çağ., Osm.»*); **4.** Başlangıç (*K.T.*); **5.** Bayah (*B.T.L. «Ad.»*); **6.** Beri (*İd. Haş.*); **7.** Birinci (*K.T.*); **8.** Burna (*B.T.L. «Çağ.»*); **9.** Burun (*Ba.; Hut.; D. L.T.; Tuh.*); **10.** Daha ileri (*K.T.*); **11.** El (*B.T.L. «Kaz.»*); **12.** Erterek (*B.T.L. «Çağ.»*); **13.** Eski, Daha eski (*K.T.*); **14.** Geçmiş (*K. T.*); **15.** İlgeri (*Kar.*); **16.** İlk (*K. T.; Çul.; Der: Seyhan*); **17.** İlki (*Or.*); **18.** İlkin (*K.T.*); **19.** İlk önce (*Müt.*); **20.** İrterek (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.* [Namaz şimdin irterek — Akşam namazından evvel.]); **21.** Neginçe [Başkasından daha evvel man.] (*Rad. III. «Kar. T.»*); **22.** Öğdüm (*Der: İstanbul*); **23.** Ögüç, önüç, (*Der: Seyhan*); **24.** Ön (*K.T.*); **25.** Öndin (*Süh.; Ah. H.; Muht.*); **26.** Öndün (*Kam.; Bürh.*); **27.** Önürdü (*Ley.; K.T.*). [Daha evvel man.]: «Ahımdan önürdü yetişir kapuna eşkim.» **28.** Önüt (*Der: Eskişehir*); **29.** Özel, üzel (*T.D.; Met.*); **30.** Uza (*Beh.*).

—â, **1.** Anilki (*Uyg. «H. I.»*); **2.** Aşnı (*B.T.L. «Uyg.»*); **3.** Burna (*P.d.C.; Ç.L.: L.Ş.*); **4.** Enilik (*Or.*); **5.** En ön (*Der: Saraylıköy*); **6.** İrte (*P.d.C.*); **7.** Öncül (*G.D.*); **8.** Öndin (*Der: Sıvas*); **9.** Önürdü (*Ah.H.*). [Bak: İptida.]

—ce, **1.** Baya (*Uyg. «İnd.»; Dede.*); **2.** İlkin (*D.B.*); **3.** Oza (*Rad. I. «Tar., Uyg.»*); **4.** Önce (*K.T.*); **5.** Öndün (*Y.E.*); **6.** Önez (*Der: Malatya*); **7.** Önürdü (*Cev.*).

—ki, **1.** Allın (*Bal.*); **2.** Asragı (*Caf.; Mif.*); **3.** Aşnuğu, Aşnukı [Evvelki, iptidaki, mukaddemki man.] (*B.T.L. «Uyg.»; Müh.; Kel.*); **4.** Burungu, burunkı (*Kar.; B.T.L. «Kaz.; Çağ.»; Beh.; Ç.L.; L.Ş.*); **5.** İleriki (*Muht.*); **6.** İlkingi, ilkinki (*Kur. B.; Muht.*); **7.** Önceki (*K.T.*); **8.** Önkü (*Der: Bursa*); **9.** Ötük, ötken (*B.T.L. «Çağ.»*); **10.** Söki (*Uyg. «İnd.»*); **11.** Tüneği [Yk: Dünkü] (*Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Akdemki]

—ki gün, **1.** Düne gün (*Ter.*); **2.** Endi, endi gün (*Der: Bolu, Zonguldak, Safranbolu, Ereğli*).

—ki sene, İlişil «İlişil gurbete gitmiş» (*Der: Diyarbekir*).

—siz, İlksiz (*Uyg. «İnd.»*).

—ü âhir, Ergeç, irgeç (*T. D.; K.T.*).

Eyalet, **1.** İl (*Müt.*); **2.** Ölke, Ülke (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Yurtluk (*Muht.*). [Bak: Vilâyet]

—kumandanı, **1.** Şat (*Or.*); **2.** Yabgu (*Or.*). [Bak: Vali]

Eylûl, **1.** Böğrün [?] (*Der: Ş. A.*); **2.** İlk güz, ilk güz ayı (*Melh.; Der: Kütuhya, İstanbul, Merzifon, Samsun, Trabzon, Seyhan*); **3.** Sagır, sagır ay [Yel esmediğinden] (*Der: Isparta*).

Eyvan, **1.** Köşk (*K.T.*); **2.** Yacın [?] (*Müh.; T.D.*).

Eyyamı bahur, **1.** Çürüden [18 Temmuzdan 24 Temmuza kadar olan altı günün ismi] (*Der: Çorum*); **2.** Kızıl issi [Temmuz ayının en sıcak günleri] (*Der: Denizli, Akseki*).

Eyzan, **1.** Andağuk (*İrş.*); **2.** Bu da, bu dahi (*T.D.*); **3.** Ancılayın, Ançalağın (*Mus.Es.*).

Eza, **1.** Bun (*Or.*); **2.** Ezgi (*Der: Kütahya*); **3.** İncinme, İncitme (*K.T.*); **4.** Kıyın (*Müt.*); **5** Üzüntü (*Der: Afyon*). [Bak: Cefa, eziyet, ikap.]

—etmek, **1**. İncitmek (*K.T.*); **2**. Kıynamak (*Kar.; Bal.*); **3**. Pazıtmak (*Rad. IV. «K.B.»*).

—ya uğramak, İncinmek (*Kur. B.*).

Ezan, Ban [?] (*Ma.*) [Yk: Manramak (*Rad. II.*)].

—okumak, **1**. Banlamak (*Y.E.; B.T.L. «Ad.»*); **2**. Kığırmak (*Kur. B.*).

Ezber, **1**. Bakmadan (*Müt.*); **2**. Göğüsten (*Muht.*), **3**. Kapalı (*Rad. II. «Osm.»*).

—okumak, **1**. Otkamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Ötkermek (*Ç.L.*).

—lemek, Yumşatmak (*D.L.T.*).

Ezel, Özel (*Met.; T.D.*) [Yk: Uza ve uzdu.]

—î, **1**. İlkince (*Der: Ermenak*): **2**. İlkisiz (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Uzdu (*Beh.*).

—den, **1**. Eskiden [«Ta eskiden böyle ola gelmiş»] (*K.T.*); **2**. Oldum olası (*Müt.*); **3**. Ötedenberi (*Müt.*).

Eziyet, **1**. Boalgun, bonalgun (*Der: Ordu*); **2**. Emek (*Kur. İ.*); **3**. Ezgi (*Der: Bolu, Kütahya, Polatlı, İçel, Haymana, Gerede, Eskişehir*); **4**. Gın, Gınlık (*İd.Haş.*); **5**. Iyınç (*Uyg. «T.T., Man., İnd.»*); **6**. Kın (*Rad. III. «Tar., Çağ.»*); **7**. Kınak (*Met.*); **8**. Kıyın, Kıynav (*Rad. II. «Kaz., Uyg., Kar., Kom.»*); **9**. Sıkış (*İd. Haş.*); **10**. Üzgü (*Der: C.A.*):

«Bilirim bir üzgü bin avaz yapar»

[Bak: Azap, işkence, eza, cefa.]

—çekmek, **1**. Güç götürmek (*Kap.*); **2**. Kıynalmak (*Rad. II. «Tel., Alt., Leb., Şor., Kır, Küer.; Kom.»*); **3**. Ötelmek (*D.L.T.*).

—etmek, **1**. Can acıtmak, can yakmak (*Der: İstanbul*); **2**. Emketmek (*Kur. İ.*); **3**. Sınarlamak (*Ferh.*); **4**. Soğmak (*Der: Avanos*); **5**. Yürek soğmak (*Der: Avanos, «Kırşehir»*).

—verici, **1**. Kıynalçık (*Rad. II. «Şor.»*); **2**. Kıyınçı (*Rad. II. «Tel., Kumd.»*).

—vermek, **1**. Burçunturmak (*Uyg. «İnd.»*); **2**. İncitmek (*Az.; K.T.*); **3**. Kınamak (*Rad. II. «Tar., Çağ.»*); **4**. Kıynamak (*Rad. II. «Tel., Alt., Leb., Şor., Uyg., Kar., Kom., Kaz.»*); **5**. Toğlatmak (*Uyg. «İnd.»*).

F

Faal, **1**. Çaçur [?] (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. Çaktu (*Rad. III. «Alt.»*); **3**. Çalışır, çok çalışır (*K.T.*); **4**. Çalışkan, pek çalışkan (*K.T.*); **5**. Çemrek (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **6**. Çer (*Rad. III. «Çağ.»*); **7**. Çımrın (*Rad. III. «Osm.»*); **8**. Çok işler, çok iş gören, çok işliyen (*K.T.*); **9**. Du[r]maz, dinlenmez (*Der: İstanbul*); **10**. Ecevit [?] (*Der: Ankara, Msrsin, Yozgat*); **11**. Eslek [Rad. I. de: eslemek = dikkat etmek, ehemmiyet vermek, dinlemek «Osm., Çağ.»] (*Der: Bayburt, Ordu, Ulubey, Şıhlar*); **12**. Girgiç (*Der:*

Konya); **13**. Hamarat [?] (*K.T.*); **14**. Işçan, işçen (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **15**. Kaçıra [?] (*Der: Samsun*); **16**. Kın, kınay (*Rad.II.* «*Sag.*»); **17**. Türünğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **18**. Yeğin, yiğin, yiyin (*Der: Artvin, Kemah, İncesu, Kars, Çeşme, İstanbul, Ankara, Kayseri, Maraş, Karaman, Edirne, Çanakkale, Denizli, Kocaeli, Elâziz, Kütahya*); **19**. Yep em (*Der: Denizli*); **20**. Yüğrük (*Der: Dörtyol, Konya, Tavşanlı, Davas, Kütahya*); **21**. Yürük, yüvnük (*Der: Dörtyol, Konya, Tavşanlı, Davas, Kütahya*).

—iyet, 1. Çalışmak (*K.T.*); **2**. Edik (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **3**. İş görücülük (*K.T.*); **4**. Kılık (*Rad.II.* «*Kır., Tel.*»); **5**. Kılınç (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **6**. Kılınu (*Rad.II.*«*Tel.*»).

—iyete geçmek, 1. Çemrenmek (*Kam.*); **2**. Davranmak, işe davranmak (*K.T.*); **3**. Girişmek, işe girişmek (*K.T.*); **4**. Kalkışmak, yapmağa kalkışmak (*K.T.*); **5**. Paçaları sıvamak (*K.T.*) [Mec.].

—iyet göstermek, 1. Çalışmak (*K.T.*); **2**. İş görmek, işlemek (*K.T.*); **3**. Kendini göstermek (*K.T.*); **4**. Tavsınmak (*D.L.T.*); **5**. Yopunmak [Yopun, arkadaş, yopun, bizi evde bekliyen var.] (*Der: Afyon, Avanos*).

—iyeti tenakus etmek, Körselenmek (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»).

—iyetten mahrum, Uyuntu (*Der: Malatya, Ankara*).

Fabrika, 1. Değirgeç [? Yk: Değirmen] (*Der: Konya*); **2**. İş evi, işlik (*Der: Kayseri, C.A.*); **3**. Tenike [Müteaddit çark ve edevat ile el fabrikası] (*Ç.L.*). [Bak: İmalâthane, atelye, destgâh]

Facia, 1. Acık, acıklı, acınacak, acıyacak (*K.T.*); **2**. Yürekler acısı (*K.T.*).

Fâdıl [Fâzıl], Bilge, pılge (*Rad.IV.* «*Or.; Uyg.*»). [Bak: Âlim, edip, fazilet, hakim]

Fahamet, 1. Beğlik (*Or.*); **2**. Büyüklük (*K.T.*); **3**. Kut (*Or.*); **4**. Ululuk (*K.T.*). [Bak: Haşmet]

Fahiş, 1. Çirkin (*K.T.*); **2**. Ölçüsüz, ölçüden dışarı (*Müt.*); **3**. Yenmez yutulmaz (*Der:İstanbul*); **4**. Yolsuz (*K.T.*).

Fahişe, 1. Alaşa (*Der: Kadı çiftliği* «*Çatalca*», *Ordu, Ünye, Avanos*); **2**. Cöy (*Rad. III.* «*Tar.*»); **3**. Çiltik (*Der: Bayburt, Ankara*); **4**. Dıbsırı [?] (*Der: Kırşehir*); **5**. Ergi (*Der: Ankara*); **6**. Ersek, ersik [Asıl manası: erkek isteyen] (*D.L.T; T.D.; Müh.*); **7**. Güvende [?] (*Der: Vize, Malkara*); **8**. Hork [?] (*Der: Devrek*); **9**. Kişkilli [?] (*Der: Konya*); **10**. Kösnük, köstük [Fuhşa mail man.] (*Der: Malatya*); **11**. Kurtuğ (*Rad. II.* «*Sag., Koyb.*»); **12**. Mantuçi (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **13**. Oynaş [Dost, gayri meşru sevgili man.] (*Der: Hafik, Gölpazar, Sıvas, Kerkük, Kilis, Arapgir, Lâpseki, Bolu, Çamlıca, Ahlat, Ordu, Ulubey, Çorum, Sungurlu, Gümüşane, Yenişehir, söğüt, Kütahya, Kızılcahamam*); **14**. Oynatma (*Der: Çanakale, Biga*); **15**. Özki (*Der: Tokat civarı*); **16**. Sırban (*Rad. IV.* «*Sag.*»); **17**. Sürtük [Serseri ve namussuz kadın man. (*K.T.*)] (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **18**. Sürtüşücü (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **19**. Taz (*B.T.L.* «*Çağ*»); **20**.Yalık [?] (*Der:İncesu, Ulubor u, Dört-*

yol, Çorum, Sungurlu); **21**. Yolsuz (*Der: Denizli*). [Bak:Aşüfte, alüfte).

Fahr, **1**. Kıvanç (*Bab.*); **2**. Kurulma (*K.T.*); **3**. Kurum (*K.T.*); **4**. Öğünme (*T.D.; K.T.*).

—edici, **1**. Güvenikli (*Kur.İ.*); **2**. Kurumcu, kurumlu, kurum satan (*K.T.*); **3**. Öğüngen, övüngen (*Müt.*).

—etmek, **1**. Kol sallamak (*Der: İstanbul*); **2**. Kotalmak (*Rad.II. «Çağ.»*); **3**. Kurulmak (*K.T.*); **4**. Kurum satmak (*K.T.*); **5**. Öğünmek (*K.T.*).

—ül mülk, İl ögesi, il ügesi (*Uyg. «U.II.»*).

Fahz, **1**. Bacak (*K.T.*); **2**. But (*T.D.*); **3**. Çonu (*Der: Ankara, Beypazarı*); **4**. Sekirden (*Der: Karaisalı*); **5**. Uyluk (*K.T.*).

Faide, **1**. As (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. Ası (*L.O.; K.T.*); **3**. Asığ (*P.d.C; D.L.T.; Uyg. «T.T.I.» Rad. I. «Çağ.»; Mu. M.; B.T.L. «Çağ.»; Muht.; Der: Harput*); **4**. Asığlık (*Kur. İ.*); **5**. Asık (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Aslam [Kazanç, kâr, menfaat, temettü, faiz man.] (*Rad. I. «Kaz., Tar., Bar., Kar., Krm.»*); **7**. Aslım (*T.D.*); **8**. Assı, ıssı (*B.T.L. «Osm.»; Süh.; Tef.; Bian.; D.B.; K.T; Ata.; T.D.*); **9**. Astam [Menfaat, kâr, temettü man.] (*Rad.I.«Alt., Tel., Leb.»*); **10**. Asu (*Tuh.*); **11**. Boluş (*D.L.T.*); **12**. Değme (*Rad. III. «Çağ.»*); **13**. Es (*Der: Uluborlu*); **14**. İlidi (*Der: Eğirdir*); **15**. İşe yarama (*K.T.*); **16**. Kazanç (*K.T.*); **17**. Tabış (*Rad. III. «Kaz.,Tob.»*); **18**. Tapış (*L.Ta.; Der: Tekirdağ.*); **19**. Tuza (*Rad.III. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Küer.»*); **20**. Tusu (*D.L.T.*) [«Ol ot menge tusu kıldı»]; **21**. Yararlık (*K.T.*). [Bak: Kâr, menfaat, nefi, istifade].

—lenmek, **1**. Asılanmak,asığlanmak (*Rad. I. «Çağ.»;B.T.L.«Çağ.»*); **2**. Gönenmek (*Sıh.*); **3**. İncirmek (*Kur. İ.*); **4**. Kazanmak (*K. T.*). [Bak: İntifa]

—li, **1**. Asığlı (*Rad.I. «Çağ.»*); **2**. Asılı (*D.L.T.*); **3**. Assılı (*Müh.*); **4**. Assılu (*Kel.*); **5**. Elverişli (*K.T.*); **6**. Kazançlı (*K. T.*); **7**. Tuzalu (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); **8**. Umulu (*Bab.*); **9**. Yarar, işe yarar (*K.T.*). [Bak: Müfit, nafi]

—li olmak, **1**. Elvermek(*K.T.*); **2**. Tusukmak (*D.L.T.*); **3**, Tuzulmak (*Rad. III. «Uyg.»*); **4**. Yaramak (*K.T.*).

—siz, **1**. Asığsız (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Assız(*T.D.*); **3**. Aygak(*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Boş(*K.T.*); **5**. Elverişsiz, elvermez (*K. T.*); **6**. Kazançsız (*K. T.*); **7**. Kuru (*Ata.*); **8**. Puç (*Rad. IV. «Osm.»; B.T.L. Çağ.»*); **9**. Yaba(*Rad.III.«Uyg.»*); **10**. Yaramaz, işe yaramaz (*K.T.*). [Bak: Bihude]

Faik, **1**. Aşkın (*T.D.*); **2**. Aydaş (*Rad.I. «Tel., Şor., Koyb., Kaç., Kız., Küer., Karg.»*); **3**. Baskın (*K.T.; Rad.IV. «Osm., Krm.»; Der: Avşar*); **4**. Bekrek (*Uyg. «P.P.»*); **5**. Daha ileri, daha iyi, daha üstün(*K.T.*); **6**. [...den] İleri(*K.T.*) [Emsaline faik = benzerlerinden ileri]; **7**. İrziklik[?](*B.T.L.«Uyg.»*); **8**. Ökte[Galip Man.](*Rad.I.«Çağ.»*): [«Köreşten ökte çıkkan»]; **9**. Ö.ü (*B.T.L.«Uyg.»; Rad.I. «Uyg.»*); **10**. Üste (*T.D.*); **11**. Üstek (*Rad.I. «Uyg.»*); **12**. Üstün (*Bab.; L.O.; K.T.; Der: Çankırı, Bolu*); **13**. Yeğ(*L.O.;K.T.*); **14**. Yeğül(*L.O.*); **15**. Yiğ(*Or.*); **16**. Yik(*Tef.*); **17**.

Yüngül (*L.O.*). [Bak: Efdal, müreccah]

—ıyet, **1**. Basım(*Rad.IV.«Kır.»*); **2**. Üstelik (*Kam.*); **3**. Üstünlük (*K.T.*). [Bak: Ruçhan]

Fail, **1**. Ediçi, etiçi (*B.T.L.«Kaz.»*); **2**. Etüvçi(*Kar.*); **3**. İşliyen(*K.T.*); **4**. Kılgulı(*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Kılıcı (*Der: İstanbul*); **6**. Kılıvçu(*Kar.*); **7**. Yapan (*K.T.*). [Bak: Fiil, meful]

Faiz, **1**. Artuğa(*Mir.*); **2**. Artukluk (*Kur.İ.*); **3**. Asığ (*Uyg. «Suv., Usp.»*); **4**. Aslam (*Rad.I. «Kaz., Top., Bar.»*); **5**. Kabala (*Rab.*); **6**. Kolağı (*Rad.II. «Şor.»*); **7**. Kojık (*Rad.II.«Tel.»*); **8**. Kolbu (*Rad. II.«Tel.»*); **9**. Ösüm (*Rad.I.«Kır.»*); **10**. Tus (*Uyg.«Usp.»*); **11**. Uzala (*Aybe.*); **12**. Ürem(*Der:Ankara*); **13**. Üsüm (*Müt.*); **14**. Üzer (*Der: Kastamonu*).

—le işletmek, Assılamak(*Bab.*).

Fak, **1**. Kapan (*Der: Kemalpaşa, Kars, A.*); **2**. Tuzak (*K.T.*).

Fakat, **1**. Ancak (*K.T.;T.D.*); **2**. Birök(*Uyg.«İnd.»*); **3**.Evet(*Ah.H.*); **4**. Inçip(*Uyg.«İnd.»*); **5**. Şu var ki (*K.T.*); **6**. Yalnız(*K.T.;T.D.*); **7**. Yalguz (*Uyg.«O.Q.»*).

Fakih, **1**. Bilirik (*Mus. Es.*); **2**. Danışman, tanışman (*İd. Haş.; Tuh.*).

Fakir, **1**. Acaruk (*Der: Ordu, Ulubey*); **2**. Akçasız (*Müt.*); **3**. Alkın (*B.T.L. «Osm.»*); **4**. Arığ (*P.d.C.*); **5**. Bölök (*Rad.IV.«Kaz.»*); **6**. Carlı (*Rad.IV. «Kır.» Der: Tokat, Kadıçiftliği «Çatalca» [Kırım ve Kıpçak Türkleri]*); **7**. Cıbar, cıbara [?] (*Der: Gördes, Isparta*); **8**. Cıbıl [?] (*Der: Sıvas, Bayazıt, Kütahya, Konya, Antalya, Alucra, Afyon, Erzurum, Çal, Bursa*); **9**. Cıbır [?] (*Der: Köşker «Kırşehir», Zile, Tokat, Samsun, Bursa, Balıkesir, Avanos, Çankırı, Edirne, Çorum, Çanakkale, Bafra, Develi, Ilgın, Konya, Ankara, Kastamonu*); **10**. Cığan [?] (*Müh.*) *B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.; D.L.T.*); **11**. Cığay (*T.D.; Kur.İ.; Mu.M.; D.L.T.*); **12**. Culaz (*Der: Antep*); **13**. Çığay (*Uyg.«Ind.»; Or.; Rab.; Rad. III. «Uyg.; Çağ.»; Hut.; Der: Denizli*); **14**. Çıkay (*B.T.L.«Uyg.»; Muht.*); **15**. Çoktığ (*Rad.III. «Şor., Sag.»*); **16**. Çömür (*Der: Isparta*); **17**. Edliğsiz (*Uyg., «İnd.»*); **18**. Ehti [Yk: Ekti] (*Der: Zonguldak, İstanbul*); **19**. Hırzan [Mülkü yok man.] (*Der: Van, Ahlat, Malatya, Kayseri*); **20**. Kurup(*Rad.II.«Osm.»*); **21**. Pulsuz (*Az.*); **22**. Tırıl [Parası yok, züğürt man.] (*Rad.III. «Osm.»*); **23**. Uruncu (*P.d.C.; Ç.L.*); **24**. Yalıncak [Çıplak man.] (*Der: Ordu, Ünye, Eskişehir, Keskin*); **25**. Yarlı (*Kar.; Kum.; Rad.III. «Kom., Kaz., Krm.»; Bal.; L.Ta.*); **26**. Yoğlu (*Hut.*); **27**. Yohsul (*P.d.C.; Ç.L.; Tef.*); **28**. Yoklu (*Müt.*); **29**. Yoksul (*Ata.; T.D.; K.T.*); **30**. Yoktu (*Rad.III. «Alt., Tel.»*); **31**. Zavallı (*K.T.*); **32**. Zübürlü (*Rad IV. «Krm.»*); **33**. Züğürt [Parası yok man.] (*K.T.*). [Bak: Fıkara]

—leşmek, **1**. Düşmek [Yoksulluğa, akçasızlığa, pulsuzluğa -] (*K.T.*); **2**. Kırılmak (*D.L.T.*); **3**. Kırkılmak (*Rad.II. «Kaz.»*); **4**. Yuncımak (*D.L.T.*).

—lik, **1**. Carlılık(*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Çığaylık (*Rad. III. «Uyg.»*); **3**. Eksiklik (*Ata.*); **4**. Munluğ (*Kur.İ.*); **5**. Yarılıg (*Rad. III.*

«Leb.»); **6.** Yokluk (*Rad.IV. «Osm.»; K.T.*); **7.** Yoksulluk (*T.D.; K.T.; Kur. B.*).

Fakrüddem, 1. Kanazlık (*Der: Urfa*); **2.** Kansızlık (*K.T.; Der: Urfa*); **3.** Tıskalık [Yk: Tıska = Sıska] (*Der: Kırşehir*).

Fal, 1. Bakım (*Der: Tosya*); **2.** Irık (*Der: Isparta*); **3.** Irım (*Rad.I. «Alt., Tel., Bar., Kaz.»*); **4.** Irk (*Bab.; İd. Haş.; T.D.; D.L.T.*); **5.** Oğur (*Bian.; K.T.*); **6.** Yora (*İd.*); **7.** Yöm, yüm (*Mün.; Bab.; İd.; Dede.*).

—a bakmak, 1. Balaşmak (*Rad.VI. «Kır.»*); **2.** Çabıştamak (*Rad.III.«Alt., Tel.»*); **3.** Irımlamak (*Rad.I. «Bar., Kaz.»*); **4.** Tölgelemek (*Rad.III. «Soy., Sag., Koyb.»*).

—cı, 1. Bağuçi (*Rad.IV. «Kaz.»; L.Ta.*); **2.** Bakıcı (*L.Ta.;K.T.*); **3.** Balgır (*Rad.IV. «Kır.»*); 4. Balıç (*Rad. IV. «K.Kır.»*); **5.** Cıdayar (*Rad. IV. «Kır.»*); **6.** Cavruncu (*P.d.C.;Ç.L.*); **7.** Çabışçı(*Rad.III. «Alt., Tel.»*); **8.** Görümcü (*Rab.*); **9.** Kam (*Müh.*); **10.** Kebzeci (*P.d.C.; Ç.L.*); **11.** Koşanaç(*Rad. II.«Çağ.»; P.d. C.; Ç.L.*); **12.** Körümçü (*Uyg.«Usp.»*); **13.** Kuşnaç (*Rad.II. «Çağ., Şor., Tür.»*); **14.** Tölgeci (*Rad. III.«Koyb.»*).

—cılık, Bakıcılık (*T.D.*).

—i hayr, 1. Ad, az (*D.L.T.*); **2.** Erim, irim (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); **3.** Sûr [Uğur] (*Der: Konya*); **4.** Şükün (*P.d.C.; Ç.L. Tüz.*); **5.** Ucur, uçur (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Çağ».*); **6.** Uğur (*Tüz*); **7.** Uras, uraz (*Rad.I. «Küer.; Çağ.; Kaz.»*); **8.** Yöm, yüm (*K.T.;Dede.; Hurş. Bab.*).

—ı hayr saymak, 1. Surtutmak (*Der: Eskişehir*); **2.** Yümtutmak (*Si.D.*).

Familya, [Bak: Aile]

Fâni, 1. Bayık [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **2.** Ertimliğ (*Uyg. «T.T. III.»*); **3.** Gelip geçici (*Der: İstanbul*); **4.** Iğnek [Yk: iğ, ik=maraz] (*P. d.C.;Ç.L.*); **5.** Ölez (*Der:Gülnar*); **6.** Ölüğlü (*Or.*); **7.** Ölümlü (*D.B.; Der: İstanbul*); **8.** Ölümlük (*Rad. I. «Çağ, Tar.»*); **9.** Öter (*B.T.L. «Çağ.»*); **10.** Ötlek (*T.D.*); **11.** Seziklik (*Rad.IV. «Uyg.»*); **12.** Tükenik (*T.D.; Müh.*); **13.** Ürlüksüz (*Uyg. «T.T.III., İnd.»*). Bak: Bibeka]

Fantazi, 1. Gösteriş (*K.T.*); **2.** Kurgu (*Rad.II. «Osm.»*).

Faraş, Kösküre (*Der: Ankara, Kayseri*).

Faraza, 1. Söz gelimi (*Der: Çorum, Sungurlu*); **2.** Tutalım ki (*K.T.*); [Bak: Farz, meselâ]

Fare, 1. Carbık (*Der: Hekimhanı*); **2.** Cardın (*Der: Kilis, Maraş, Göksun*); **3.** Çımçıt (*Rad. III. «Leb.»*); **4.** Geme [Büyük cinsi] (*Der: İzmir, Zonguldak, Samsun, Balıkesir, Ankara, Kütahya, Kastamonu, Biga, Cide, Bâlâ, Manisa, Sinop, Ezine*); **5.** Keleni (*Der: Yozgat*); **6.** Keme (*Der: İzmir, Nazilli, Sultanhisar, Alucra, Ordu, Havaz «Denizli», Aydın, Konya, Karaman, Muğla, Adapazarı*); **7.** Kuluvaz (*Der: Kavak*); **8.** Sıçan (*K.T.; Rad. IV. «Osm., Ad.»; Der: Kavak*); **9.** Sıçkan (*Rad. IV. «Kaz., Uyg.»*).

Farfara, 1. Boşboğaz (*K.T.*); **2.** Dili durmaz (*Der: İstanbul*); **3.** Geveze, giveze (*K.T.*); **4.** Oynak (*K.T.*); **5.** Yanşak (*L.O.*); **6.** Zevzek (*K.T.*).

Fariğ, 1. Boş (*D.L.T.; K.T.*); 2. El çekmiş, elini çekmiş (*K.T.*); 3. İşi kalmamış (*K.T.*); 4. İşten kurtulmuş (*K.T.*); 5. Vazgeçmiş (*K.T.*).

—olmak, 1. Boşanmak (*Hurş.*); 2. Boşlamak (*T.D.*); 3. El çekmek (*K.T.*); 4. Vazgeçmek (*K. T.*).

Farika, 1. Ayıran (*K.T.*); 2. Ayırtı (*Der: Karataş*); 3. Belge (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Belgi (*Rad. IV. «Kar.»; Melh.*); 5. Belgü (*Rad. IV. «Çağ.»*); 6. Ira [Karakter man.] (*Rad. I. «Tel.»*).

Fark, 1. Adırt (*Uyg. «T.T.I.»*); 2. Ayırma (*L.Ta.; T.D.; K.T.*); 3. Ayrılık (*K.T.*); 4. Ayrılma (*T.D.*); 5. Ayrı seçi (*K.T.*); 6. Başkalık (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*); 7. Sapar (*Der: Tavşancıl*); 8. Seçme (*K.T.*); 9. Tanıma (*K.T.*).

—etmek, 1. Ayırmak (*K.T.*); 2. Ayırt etmek [Tefrik man.] (*K.T.*); 3. Baykamak (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Boljamak (*Rad. IV. «Kır.»*); 5. Seçmek (*K.T.*); 6. Sezmek (*Rad. IV. «Osm., Çağ.»; K.T.*); 7. Tanımak [Tefrik ve temyiz man.] (*K.T.*).

—ına varmak, 1. Anlamak(*K.T.*); 2. Anlıyabilmek(*K.T.*); 3. Çakmak (*Der:İstanbul, Trakya,A.*); 4. Kavsaklamak (*Der: Manisa*); 5. Sezmek(*K. T.*); 6. Yetiğine varmak (*Der: Pasinler, Hasankale, Erzurum*).

—lı, 1. Adırtlıg(*Uyg.«Usp.»*); 2. Ayrı (*K.T.*); 3. Ayrıksı (*Hurş.*); 4. Ayrılır (*K.T.*); 5. Benzemez (*K.T.*); 6. Daha iyi (*K.T.*); 7. Değişmiş, değişik(*K.T.*); 8. İyiliğe yüz tutmuş(*K.T.*); 9. Seçilir (*K.T.*).

—olunmaz, 1. Ayrılmaz (*K.T.*); 2. Benzer, çok benzer (*K.T.*); 3. Eş (*K.T.*); 4. Karan(*Rad.II.«Tel., Şor.»*); 5. Seçilmez (*K.T.*).

Fart, Aşırı [Fartı sürur = Aşırı sevinç] (*K.T.*).

Farz, 1. Sanı (*T.D.*); 2. Sayma (*K. T.*); 3. Tutma (*T.D.; K.T.*).

—edelim ki, 1. Keyse ki (*Der: C.A.*); 2. Tutalımki (*K.T.*).

—etmek, 1. Çağlamak(*P. d. C.*); 2. Çinemek(*P.d.C.;Ç.L.*); 3. Saymak(*K.T.*); 4. Tutmak(*K.T;T.D.*).

— [Dinî ıstılah] Tanrı buyuruğu (*Deş*).

Fass, 1. İç [Meyva hakkında] (*K.T.*); 2. Kapçık(*K.T.*); 3. Oynak yeri [Kemikte] (*K.T.*); 4. Öz (*K.T.*); 5. Yüzük kaşı (*K.T.*).

Fasahat, 1. Açıklık(*Bab.*); 2. Çeçenlik (*Rad. III. «Çağ,, Alt.,,Tel., Krm.»*); 3. Dil açıklığı (*Çul.*); 4. Dillülük (*Kel.*). [Bak: Belâgat]

—li, Fasih, 1. Açık dilli(*Ah.*); 2. Açık sözlü (*Bab.*); 3. Çeçen, çiçen (*Rad. III. « Çağ. Alt., Tel. Krm.»; M.M.; Tuh.; T.D.; B.T.L. Kaz., «Çağ.»*); 4. Dili açık (*Çul.*); 5. Dili yükrük(*L.N.*); 6. Dilli (*Mir.; Müh.*); 7. Kepşil [Kep = söz] (*Rad. II. «Kır.»*); 8. Oğlu [?] (*Müh.*); 9. Selçik (*Der:Niğde*); 10. Şeşen [Yk: Çeçen] (*Tuh.*); 11. Uz(*Ç.L.*); 12. Uz dilli (*Kel.*); 13. Yürük, yüğrük (*D.L.T.; T.D.; Id. Haş.*): *«Yürük dil»*.

—li olmak, Tılangurmak [Til = Dil] (*Uyg.«İnd.»*).

Fasile, 1. Takım (*K.T.*); 2. Taylak [Aile, familya, man.] (*T.D.*). [Bak: Zümre, cîns, nevi]

Fasit, 1. Artak (*Aybe.; Muk. Ed.; (D.L.T.*); 2. Bozan, bozar (*Müt.*); 3. Bozuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); 4. Bo-

zuk (*K.T.*); **5**. Bozulmuş (*K.T.*); **6**. Bulanık (*Müt.*); **7**. Çalkanmış (*L.O.*); **8**. Çürük (*Bab.; Kab.*); **9**. Hınaza [?] (*Der: Burdur «Niğde», Nevşehir «Niğde», Kayseri*); **10**. İşbozan (*K.T.*); **11**. Osuk [Osulmak = kabuğu dökülmek (*Rad.I.* «*Çağ.*»)] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **12**. Uluk (*Rad.I.* «*Kır., Tel.*»; *Der: Söğüt, Mersin, Develi, İçel, Kayseri, Dörtyol, İncesu, Ş. Karhisar, Tarsus, İstanbul, İzmir, Kütahya, Karaman, Afyon, Bozüyük*). [Bak: Fena, müfsit]

— olmak, 1. Artamak (*Aybe.; D. L.T.*); **2**. Azmak (*Tuh.*); **3**. Bozulmak (*K.T.*); **4**. Osulmak [Kabukları dökülmek, soyulmak man.] (*Rad.I.;* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»); **5**. Sızlamak [?] (*Tuh.*).

Fâsıl, 1. Ayrığlı, seçikli (*Kur.İ.*); **2**. Ayıran (*K.T.*); **3**. Bölen (*K.T.*); **4**. Kesen (*K.T.*).

Fasıla, 1. Ayıran (*K.T.*); **2**. Ara (*Or.; K. T.*); **3**. Aralık (*K.T.*); **4**. Aram (*Müt.*); **5**. Ayırdım (*Kara.*); **6**. Ayrım (*Kara*); **7**. Bölme (*K.T.*); **8**. Kedme (*Der: Niğde*); **9**. Keneş [?] (*Der: Burdur*); **10**. Kesen, arasını kesen (*K.T.*); **11**. Kesim (*Müt.*); **12**. Kığışık [?] (*Der: Orhangazi*); **13**. Kıvık (*Der: Bursa*); **14**. Kıyık [Kapı aralığı man.] (*Der: Çorum*); **15**. Kıynık (*Der: Söke, Beyşehir*); **16**. Sezik [İnkıta man.] (*Rad.IV.* «*K.B.*»); **17**. Üzük (*Rad.I.* «*Tel.*»; *T.D.*).

— lı, 1. Aralaş (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **2**. Aralı (*Der: İçel*); **3**. Aralıklı (*K.T.*); **4**. Arası kesilen (*K.T.*); **5**. Kese kese (*Bab.*).

— sız, 1. Aralıksız (*K.T.*); **2**. Aralık vermeksizin (*K.T.*); **3**. arası kesilmiyen (*K.T.*); **4**. Artsız arasız, Ardı arası kesilmiyen (*K.T.*); **5**. Bir düzüye (*K.T.*); **6**. Düzara (*Der: Gelibolu*); **7**. Ulaştırı (*Ah.*); **8**. Yüze (*Rad.III.* «*Tel.*»). [Bak: Bilâfasıla]

— vermek, 1. Ara bırakmak, Ara vermek (*K.T.*); **2**. Aralık vermek (*K.T.*); **3**. Denizirmek [?] (*Der: Söğüt, Bilecik*); **4**. Kesmek (*K.T.*). [Bak: Katetmek, inkıtaa uğratmak]

Fasl [Fasıl], **1**. Ayırma (*K.T.*); **2**. Ayırt (*T.D.*); **3**. Ayrılık (*K.T.*); **4**. Ayrılma (*K.T.*); **5**. Ayrım (*T.D.*); **6**. Bitim (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **7**. Bölme (*K.T.*); **8**. Bölnek (*L. Ta.*); **9**. Bölük (*K.T.; L.Ta.*); **10**. Bölüm (*K.T.; L.Ta,*); **11**. Çekiştirme [Zem man.] (*K.T.*); **12**. Kesme [Hal ve hasim man.] (*K. T.*); **13**. Paştam [Kitap faslı man.] (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **14**. Teksinç [Kitap faslı man.] (*Uyg.* «*Usp.*»); **15**. Yargıl [Hal ve hasim man.] (*T.D.*); **16**. Yargu [Hal ve hasim man.] (*L.O.*). [Bak: Tefrik, temyiz, hal, hasim, zem, kadh, bap, cüzü, mebhas, karar, hükm]

— eden, Yargucu (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Fassal]

— etmek, 1. Çekiştirmek [Zem man.] (*K.T.*); **2**. Kesmek, kesip atmak [Halletmek man.] (*K.T.*); **3**. Üzmek [?] (*Muht.*); **4**. Yargılamak [Dava hakkında] (*K.T.; Der: Izmir*); **5**. Yorgulamak [Dava hakkında] (*P.d.C.; Ç.L.*).

— ı müşterek, Sünek, sömek: «Künklerin sünekleri = iç içe giren kenarları» (*Der: Polatlı*).

Fassal, 1. Çekiştirici (*K.T.*); **2**. Dedikoducu (*Der: Istanbul*); **3**. Kovocu (*Dede.*). [Bak: Zemmam, fasl]

Fasulya, 1. Borsu (*Uyg.* «*Usp.*»); 2. Sıyırma (*Der: Simav, Isparta, Kütahya, Söğüt, Kartal, Denizli, Ankara, İzmir, Manisa*).

Faş [etmek], 1. Açığa vurmak (*Der: İstanbul*); 2. Açmak (*K.T.*); 3. Duyurmak (*Der: İstanbul*); 4. Ortaya atmak, ortaya çıkarmak 5. Ortaya dökmek (*Der: İstanbul*); 6. Söylemek (*K.T.*); 7. Yaymak (*Der: İstanbul*). [Bak: İfşa]

Fatanet, 1. Anlayış (*K.T.; L.O.*); 2. Eyrek (*Enb.*); 3. Gönül (*D.L.T.*); 4. Okuş (*D.L.T.*); 5. Sağ (*D.L.T.*); 6. Us (*K.T.*); 7. Uyanıklık (*K.T.*); 8. Zeyreklik [Sağrak = en uyanık?] (*T.D.; K.T.*). [Bak: Zekâ, feraset]

— göstermek, Uslamak (*D.L.T.*). [Bak: İdrâk etmek]

— li, [Bak:Fatin]

Fatih, 1, Açıcı (*Lûg. Ar.*); 2. Algan (*Der: Saray*).

Fatin, 1. Anlağan (*B.T.L.*«*Çağ.*»); 2. Anlak (*B.T.L.*«*Çağ.*»); 3. Anlayışlı (*L.O.*); 4. Eke [Açık göz, zeki, kurnaz, usta, mahir, çok bilmiş man.] (*Der: Kemaliye, Ayaş, Avanos, Erzurum, Van, Niğde, Elâziz, İçel, Edirne, Ordu, Kayseri, Seyhan, kızılcahamam, Zile, Ankara, Çankırı, Sinop, Antalya, Kastamonu, Sıvas, Konya, Kocaeli, İskilip, Incesu, İzmir, Kırşehir, Amasya, Kars, Erzincan, Bayazıt, Malatya, Gümüşane, Alucra, Giresun, Elâziz Gazi Antep, Balıkesir, Yozgat, Adana, Kartal*); 5. Gönüllük (*D. L.T.*); 6. Okuşluğ (*D.L.T.*); 7. Usluğ (*Muk. Ed.*); 8. Uyanık (*K.T.*); 9. Yelme bilik (*Mus. Es.*); 10. Zeyrek[?](*T.D.;K.T.*); Zirek[?] (*Der: Köşker, Bayburt, Burdur*). [Bak: Zeki, âkıl, dâhi]

— olmak, Teyitilmek (*D.L.T.*).

Fatır, 1. Tan türütüklü [Yk:türut-türet] (*Kur. İ.*); 2. Yaratıcı (*K. T.*); 3. Yaratkan (*Rad.III.* «*K. B.*»). [Bak: Halik]

Fazahat, 1. Alçaklık (*Müt*); 2. Aşağılık (*Muht.*); 3. Utanacak, utanılacak (*K.T.*); 4. Uyatlık (*Tuh.*). [Bak: Rezalet, rusvaylık]

Faziha, 1. Alçakça davranış (*Müt*); 2. Aşağı iş (*Muht.*); 3. Kötü iş (*Muht.*); 4. Utanacak iş, utanılacak iş (*K.T.*); 5. Uyatlık (*T.D.*).

Fazilet, 1. Artıklık (*Bab.; T.D.*); 2. Artukluk (*Muk.Ed.;Kur.İ.*); 3. Artuksuluk (*İrş.*); 4. Değer (*K. T.*); 5. Ebiri (*Rad. I.* «*Uyg.*»); 6. Erdem (*D.L.T. Dede.; Rad.I.* «*Uyg.*»; *İd.; Der: Adana, Kozan, Kangal* «*Sıvas*», *İstanbul, Lülebuigaz, Susığırlık*); 7. Ertem (*T. D.; Der: Kangal, Susığırlık*); 8. Üstlük, üstünlük (*K.T.*); 9. Yanrak (*Mus. Es*). [Bak: Edep, rüçhan]

— li, 1. Artıklı (*T.D.*); 2. Değerli (*K.T.*); 3. Erdemliğ (*Uyg.* «*T.T.I.*»); 4. Erdemli (*Hut.;T.D.*); 5. Erden (*Der: Ankara*); 6. Erzik (*T.D.*); 7. Ezgü (*Der: Merzifon, Diphacıköyü*); 8. Üst, üstün (*K.T.*). [Bak: Fâdıl]

Fazla, 1. Artan (*K.T.*); 2. Ağdık [Ağdıracak, bir yana eğdirecek derecede fazla, ağır man. «Bu yük ağdık; yani öbürü lie denk değil»](*Der: Tekirdağ, İçel, Mut*); 3. Artık, artuk (*Ata.; Uyg.* «*O.Q.*»; *Dede., Bab.;T.D.;Ba.;K.T.*); 4. Artıklağı (*G. D.; Der: Develi, Kırşehir*); 5. Artlı (*Der: İçel,Mut*), 6. Artukrak [Daha çok man.] (*Uyg.*); 7.

Artuksı [*Excédent* man.] (*P.d.C.*); **8**. Cilkes [?] (*Der: İçel*); **9**. Çok (*K. T.*); **10**. Esrü [Çok, kâmilen man.] (*Rab.; P.d.C.*); **11**. Kalan (*K.T.*); **12**. Köprek(*P.d.C.;Ç.L.*); **13**. Öğür (*Der: Hisar*); **14**. Öğüş, üğüş [Çok, pek çok, bihat man. (*Rad.I.«Çağ.,Uyg.»*)] (*B.T.L.* «*Osm.Uyg.*»); **15**. Ükil[Çok man. Yk: Üküş, üğüş] (*D. L. T.*); **16**. Yavlak [Gayet, pek man. zarf] (*Rab.; Ferh.; Der: Eğirdir*):

«Ne hoş geldi bir söz iki kişiden
Ki yavlak beğendi anı işiden.» (*Ferh.*)

[Bak: Efzun]

—ca, 1. Artıcak (*T. D.*); **2**. Çokça (*K.T.*).

—laşan, 1. Artağan [Pirinç, bulgur hakkında] (*Der: Gazi Antep*); **2**. Artan(*K.T.*); **3**. Çoğalan(*K.T.*).

—lık, 1. Artım (*Müt.*); **2**. Artukluk(*Kam.*); **3**. Artuksuluk (*P. d.C.*); **4**. Çokluk(*K.T.*); **5**. Toru (*Rad.III.«K.Kır.»*).

—olarak, 1. Ayrıca (*K.T.*); **2**. Başkaca, bundan başka (*K.T.*); **3**. Yana (*Uyg.«İnd.,U.I.,P.P.»*).

—şeyler, Artık purtuk(*L.Ta.*).

Fecr [Fecir], **1**. Ağarma(*L.O.; Der: Çorum*); **2**. Dan (*Bian.; Der:Mecitözü, Ankara, İncesu,Niğde*); **3**. Güner (*Der: Erzincan*); **4**. Gün ağarması (*K.T.*); **5**. İrte (*Kur.B.; Caf.*); **6**. Irteyeri aklığı (*L.N.*); **7**. Ifıcık[?] (*Der:Ankara*); **8**. Igırcık (*Der: Gazi Antep*); **9**. Şaçkan (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **10**. Tan (*T.D.; Der:Mecitözü,Ankara,Niğde*); **11**. Tan ağarması (*K.T.*); **12**. Tan irtecak (*Uyg.* «*O.Q.*»); **13**. Tanla (*Muht.*); **14**. Tanlası (*Ba.*). [Bak : Şafak]

—tulu etmek, 1. Tan ağarmak (*K.T.*); **2**. Tan atmak «Tan attı, gün doğdu» (*Dede.*).

—i kâzip, 1. Tan karanlığı(*Der: Haymana*); **2**. Tanlacak (*Bab.*).

Feda, 1. Yolu (*Kur.A.;T.D.*); **2**. Yoluğ [Kurban, *Sacrifice* man.] (*D.L. T.; Rad.III.*«*Uyg.*»*Kur.A.*).

—etmek, Geçmek [«Candan geçmek»] (*K.T.*); **2**. Kıymak (*Dede.*); **3**. Vermek [«Canını vermek»] (*K.T.*).

—kâr, Perinçek[Yk:Verinmek= kendini vermek man.] (*Rad. IV.* «*Uyg.*»). [Bak:Cömert]

-olmak, Kurumsağmak (*Rad. II.*«*Çağ.*»).

Fehva, 1. Söz gelişi (*Kam.*); **2**. Söz yatımı (*Muht.*); **3**. Yatım (*T. D.*); **4**. Yön [Rad.III. de: Yan, taraf; münasebet man. «Ne yönden = ne cihetten, ne münasebetle»] (*Kam.*).

Fehîm, 1. Anlayışlı (*K.T.*); **2**. Anlı (*Tuh.*); **3**. Okan, okkan (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **4**. Varışlı (*L.O.*); **5**. Zeyrek [?] (*K.T.*). [Bak: Zeki, âkıl, müdrik]

Fehm [Fehim], **1**. An (*Rad. I.* «*Kaz., Ad., Krm., Sart.*»; *T. D.; L.O.; Met.; L.Ta.; Müt.*); **2**. Anlamak (*K.T.*); **3**. Anlayış (*K.T.*); **4**. Körüm (*Uyg.*); **5**. Öğ (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Müh.*); **6**. Ök [Akıl, gönül, fikir man.] (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **7**. Varış (*L.O.*).

—etmek, 1. Anlamak (*K.T.; T. D.*); **2**. Kanımak (*Rad. II.* «*Ad.*»); **3**. Tanlamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **4**. Ukmak (*Uyg.* «*İnd., P.P., U.II., U. III.*»; *Rad. I.* «*K. Kır., Uyg.*»); **5**. Ukıtmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **6**. Varmak (*L.O.*). [Bak: İdrak, izan, teyakkun]

Fek, 1. Çene [Fekki âlâ = üst

çene; Fekki esfel = alt çene] (*K.T.*); **2**. Ene (*Rad. I. «Osm.»*); **3**. Enek [Yaşlı adamların çeneleri altında teşekkül eden kat kat et män.] (*Rad. I. «Osm.»*); **4**. Engek (*Rad. I. «Çağ.»*); **5**. İngek (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. İyek (*Rad. I. «Kaz.»*); **7**. Sangot, songıt (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*). [Bak: Hanek, zakan, zenah, zenahdan]

—(k) etmek, 1. Açmak (*K.T.*); **2**. Ayırmak (*K.T.*); **3**. Cazgırmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Cazmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Çözmek (*K.T.*); **6**. Kırmak (*K.T.*); **7**. Koparmak (*K.T.*); **8**. Kurtarmak (*K. T.*).

Felâh, 1. Esenlik (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. Kurtuluş (*K.T.*); **3**. Onma [Felâh ve salâh bulma man.] (*Rad. I. «Osm.»*); **4**. Onu [«*Onmak*» tan] (*T.D.*).

—bulmak, 1. Kurtulmak (*T.D.*); **2**. Onmak, unmak (*Rad. I. «Osm.»; K.T., Der: Edirne, Burdur, Kütahya, Mersin, Söğüt, Gerede, Maraş, Gazi Antep*); **3**. Önükmek [Onukmak ?] (*Tuh.*); **4**. Yalşımak [?] (*Tuh.*).

—bulmaz, 1. Onmadık (*K.T.*); **2**. Onmaz (*K.T.*).

Felâhat, 1. Çiftçilik [?] (*K.T.*); **2**. Ekincilik (*K.T.*).

Felâket, 1. Boran [Mec. Asıl yağmurlu, karlı kasırga man.] (*Kara.*); **2**. Bulak (*Der: İzmir*); **3**. Bun [Darlık, sıkıntı man.] (*Rad. IV. «Or., Çağ.»; Süh.; Or.; Ferh.; Dede.; Muht.*); **4**. Çay [Betbahtlık, *malheur* man.] (*Rad. III. «Leb.»*); **5**. Emkek [Yk: emek] (*İrş.*); **6**. Iğım, ığın [? Yk: yıkım] (*Der: Isparta*); **7**. Kadğu [Yk: Kaygu] (*Uyg. «Usp.»*); **8**. Karsamba [?] (*T.D.*); **9**. Keser [Betbahtlık man.] (*Rad. II. «Kır.»*); **10**. Kıran (*K. T.; Rad. II. «Çağ.»*); **11**. Kırgın (*Dede.*); **12**. Kırlağan (*Rad. II. «Osm.»*) [*Kır* la başlıyan son üç isim salgın ve öldürücü hastalık ve kavgada büyük bozgunluk hakkında kullanılır]; **13**. Koran [Zehir, zıkkım, elem, keder man.] (*Rad. II. «Tub., Kumd.»*); **14**. Mun [Istırap, muzayaka man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **15**. Sarsıntı (*K.T.*); **16**. Savga, savgı (*Der: Eekişehir, Milâs, Bursa*); **17**. Şay (*Rad. IV. «Şor.»*); **18**. Yıkım (*Der: Kayseri*); **19**. Yuduk [Yk: Yut] (*Rad. III. «Uyg.»*); **20**. Yüdövlük [Betbahtlık man.] (*Rad. III. «Bar.»*); **21**. Yut [Öbür manaları: Güzün derin kar veya don ki bu sebeple davar kırılır «*Or.*»; bereketsiz sene «*Tar.*»; fena hava; murdarlık «*Alt.*» (*Rad. III.*)] (*Rad. III. «Uyg.»; T.D.*). [Bak: Belâ, afet]

—i mucip olmak, İrintürmek (*Uyg. «İnd.»*).

—zede, 1. Bağrı yanık (*Hurş.*); **2**. Göynüklü (*Hurş.*).

Felç, 1. Bükmece [Belden aşağı olan felç] (*Der: Ceyhan*); **2**. Çont [?] (*Der: Adana*); **3**. Damla (*Rad. III. «Osm.»; K.T.; Der: Antalya*); **4**. Enne, inme (*K.T.; Der: Vize, C.A.*); **5**. İngi (*Der: Vize*); **6**. İnme (*K. T.*); **7**. Sekeme (*L.O.*); **8**. Tutukluk (*Rad. III.. «Osm.»*); **9**. Yarımca [Yarı vücudun felce uğraması man.] (*K.T.*); **10**. Yelgufa [Sığır hakkında kullanılır] (*Der: Bahçeköy*).

—(c)e uğramak, 1. İnmek [İnme-, bir yerine -] (*K.T.*); **2**. Küt kireç olmak (*Der: Urfa, Balıkesir*);

3. Küt olmak (*Der: Urfa, Balıkesir*); 4. Tutulmak (*K.T.*).

Felek, 1. Çığrı [Tekerlek man. «Gök çığrısı, gök tekerleği = feleküssema»] (*D.L.T.*); 2. Ebren [Yk: Ebir-, evir-] (*Rad.I.* «*Uyg.*») [Mukadderat, keder man. da gelir.]; 3. Evren (*Müh.; T.D.; B.T.L.* «*Uyg.*»); 4. Gök (*K.T.*); 5. Kır, kırı [Yk: Kıray = Kenar] (*Tuh.*); 6. Özlek [?] (*Der: Tokat, Manisa, Kayseri*). [Bak: Eflâk].

Fellâh, 1. Çiftçi [?] (*K.T.*); 2. Ekinci (*K.T.*); 3. Kıraçı (*Rad.II.* «*Tel.*»); 4. Tat (*Tuh.*).

Felsefe, 1. Bilgelik [Bilge = hakîm, «*Weise, sage*»] (*Rad. IV.* «*Or., K. B.*»); 2. Biliğ, bilik [İlim, hikmet man.] (*Rad.IV.* «*Or., K.B., Çağ., Kır., Kom.*»); 3. Bilimdik [Hikmet «*Weisheit, sagesse*» man.] (*Rad. IV.* «*Kır., Krm.*»); 4. Bilimnik [Hikmet, ilme müstenit hakimlik man.] (*Rad IV.* «*Kaz.*»); 5. Bilülik [Hikmet man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Fen, 1. Biliğ, bilik [İlim, hikmet man.] (*Rad.IV.* «*Çağ., Kır., Kom., Or., Uyg.*»; *B.T.L.* «*Çağ., Osm., Ad.*»); 2. Tür [Nevi man.] (*T.D.*).

Fena [Kötü man.], 1. Aşağı, aşağılık (*K.T.*); 2. Alağaz, alağız, alağuz [Müfsit, müzevvir man.] (*Der: Avanos, Antalya, Kastamonu, Manisa*); 3. Alığ [Her şeyin redii man.] (*D.L.T.*); 4. Arkuk [?] Yaman, gaddar, hain, hilekâr man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 5. Asız, asısız [Faydasız man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *T.D.*); 6. Ayığ (*Uyg.* «*P.P.; U.I. T.T.II, III.*»); 7. Aysız (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 8. Bozuk (*Müt.*); 9. Caman [Yk: Yaman] (*B.T.L.* «*Kır.*»); 10. Çak (*Rad.III.* «*Kaz.*»); 11. Çepel çepel [Mağşuş, karışık man.] (*Der: Çubuk*); 12. Eşeki [Yk: Aşağı] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 13. Gubat [Kaba man.] (*Der: Ödemiş, Çorum, Bolu, Isparta, Alaşehir, Yozgat, Konya, Ankara, Trabzon*); 14. Kamaşık [Kamaşmak = Kuvvetsiz, zayıf düşmek: «Türk budun adak kamaştı = Türk milletinin ayağı kuvvetsiz düştü, yoruldu.» (*Or., K.Kır.*)]. (*Met.*); 15. Kars [Çabuk kırılır, menfur, betbaht man.] (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); 16. Kavşar [Fena, lezzetsiz, yaramaz man.] (*Rad.II.* «*kar.*»); 17. Kötü (*K.T.*); 18. Öndür (*B.T.L.* «*Baş.*»); 19. Sası [Koku için] (*İd.Rad.IV.* «*Osm.*»); 20. Tus (*Rad. III. K.* «*Kır.*»), 21. Osal, usal (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Mu.M.*); 22. Pis (*K.T.*) 23. Yabı [Zaiflamış, kötülemiş, harîs, yaramaz, ahlâkı fasit man.] (*Rad. III.* «*Alt. Tel.*»); 24. Yabız (*Rad.III.* «*Or.*»); 25. Yabus (*Rad. III* «*Uyg.*»); 26. Yablak, yaplak (*Rad. III.* «*Çağ., Uyg.*»; *Or.*); 27. Yaman (*Dede; D.L.T.; Uyg.* «*O.Q.*»; *K.T.; M.M.*); 28. Yatlı (*Müz.;Sıh.*); 29. Yatlu (*Ferh.; Y.E.*); 30. Yavaz (*Y.E; Fer.*); 31. Yavlak (*D.L.T..: Uyg.* «*İnd., P.P., U.II.*»); 32. Yavu (*Rad. III.* «*Uyg.*»); 33. Yavun (*Rad. III.* «*Bar.*»); 34. Yavuz [Yavuz sanu = suiniyet (*L.N.*); Yavuz kılık = fena alılâk (*Kel.*)] (*Rad.III.*«*Çağ.*»); 35. Yik (*Rad.III.* «*Çağ., Bar.*»). [Bak: Zayif, bitap, natüvan, şerir, habis, fasit, mefsedetkâr, ahlâksız, muhteris, haris, bed]

—hava, Tavul (*Rad.III.*«*Kom.*»).

—kokmak, 1. İymek (*Kar.*); 2. Pis pis kokmak (*K.T.*); 3. Sası sası kokmak (*Der: İstanbul*); 4. Yiymek (*Kar.*).

—lık, 1. Bayılma [«Üstüne bir fena lık geldi.» *K. T.*); **2.** Bosuş (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Bozukluk (*Müt.*); **4.** İk[Maraz man.](*B.T.L.*«*Uyg.*»;*Rad. I.*«*Uyg.,Çağ.*»); **5.** Kötülük (*K.T.*); **6.** Usak (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **7.** Yamanlık (*K.T.; Dede.*); **8.** Yeklik (*Rad.III.* «*Uyg.*»); **9.** Yik [Maraz man.](*B.T.L.*«*Uyg.*»;*Rad.I* «*Uyg.*»; *Der: Adana,Develi*).

—olmak, Artamak (*Kur.İ.;B.T.L.* «*Uyg.*»); **2.** Osulmak [Derisi soyulmak, buruşmak man.] (*Rad. I.* «*Çağ.*»;*B.T.L.*«*Uyg.*»); **3.** Yamanlaşmak (*K.T.*).

İş—ya varmak, 1. Yöncırmak (*D.L.T.*).

—[Fanilik man.], 1. Yok olma (*K. T.;Kur.B.*). [Bak: Adem, bibaka,zeval]

—bulmak, 1. Bitmek (*Fer.*); **2.** Kalmamak (*Fer.*); **3.** Mızgımak (*Rad.IV.*«*Kır.*»); **4.** Ölmek(*K.T.*); **5.** Sualmak (*Rad.IV.*«*Kaz.,Kır.*»); **6.** Tükenmek (*Müh.,Fer.;T.D.*); **7.** Yok olmak (*K.T.*). [Bak: Mahvolmak]

Fener, 1. Dün ışığı (*Der:İstanbul*); **2.** Körlük(*Der : Konya,*); **3.** Sırgan (*P. d.C.;Ç.L.*).

Fer, 1. Aydınlık (*K.T.*); **2.** Parlaklık (*K.T.*).

—ini kaybetmek, 1. Donuklaşmak (*K.T.*); **2.** Tontamak (*Or.*).

—siz, 1. Donuk (*K.T.*); **2.** Ölnezik (*Der: İncesu, Kırşehir*); **3.** Üzüt (*Der: Afyon*).

Ferağ, Ferağat, 1. Bırakma, çekilip bırakma (*K.T.*); **2.** Boşlama (*Bian.; L.O.*); **3.** Çekilme (*K.T.*); **4.** Dönükme (*Kur. B.*); **5.** El çekme (*K.T.*); **6.** Kıçınlama (*Kam.*); **7.** Savgun (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **8.** Vazgeçme (*K.T.; T.D.*); **9.** Yüz çevirme (*K.T.*).

—etmek, 1. Bırakmak (*K.T.*); **2.** Boşamak (*L. Ta.*); **3.** Boşlamak (*Bürh.; Kam., K.T.*); **4.** Çekilmek *K.T.*); **5.** El çekmek (*K.T.*); **6.** Katrunmak [«Ol menge yarmak birür erken katrundu = obana para vermekte iken vazgeçti.»] (*D.L.T.*); **7.** Kodunmak (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **8.** Savmak [Satıp savmak] (*Müt.*); **9.** Sıltamak [«Ol minge akçasın sıltadı»] (*İd. Haş.*); **10.** Tanmak (*Met.*); **11.** Vazgeçmek (*K.T.*); **12.** Yığılınmak[?] (*Kel.; Mey.*); **13.** Yüz çevirmek (*K.T.*).

—ettirmek, 1. Bıraktırmak (*K. T.*); **2.** El çektirmek (*K.T.*); **3.** Ötkermek (*P.d.C.*); **4.** Ötkürmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5.** Vazgeçirmek (*K.T.*); **6.** Yorgurmak [Yormak, bıktırmak man.] (*Mey.*); **7.** Yormak (*Bah.*).

Ferah, 1. Açıklık, gönül açıklığı (*K.T.*); **2.** Sevinç (*T.D.*); **3.** Sevinti (*İd.*).

—lanmak, 1. Açılmak (*K.T.; D. L.T.*); **2.** Gönül açılmak, iç açılmak (*K.T.*); **3.** Öğdükmek (*Rad. I.* «*Küer.*»).

—laşmak, 1. Kınışmak [«Yiğitler ışka kınıştı»] (*D.L.T.*).

—lık, 1. Açıklık (*K.T.*); **2.** Sevinç (*K.T.*); **3.** Todanlık [?] (*Der: (Sinop*).

Ferah, 1. Bol [«Bol bol = ferah ferah»] (*K.T.; L.N.; T.D.*); **2.** Çaz (*Rad. III.* «*Krm.*»); **3.** Çok (*K.T.*); **4.** Gen (*Hurş.; L.N. Der: Trabzon*); **5.** Geniş (*K.T.; T.D.; Hurş.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **6.** Geyin (*Hurş.*); **7.** Gin (*D.L.T.*); **8.** Şen* (*K.T.*).

Feraset, 1. Anlama (*T.D.; K.T.*)

2 Anlayış(*K.T.*); **3**. Böğüş(*Uyg.*; «*U.II.*»); **4**. Bulgu, buluş (*Rad. IV.*«*Osm.*»); **5**. Çak [Yk: Çakmak = bir şeyi çabucak anlamak; Çağataycada çağ=yanan kömür burada hararetli, ateşli, kuvvetli zekâ man] (*Rad.III. Uyg., Tel., K. Kır.*»); **6**. İnçkelik (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Meke [Hile, tedbir man.] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **8**. Usuk (*T.D.*); **9**. Uyanıklık (*K.T.*); **10**. Varış *Der: İstanbul.*) [Bak: Akıl, dirayet, idrak, fatanet, zeyreklik]

—li, 1. Anlayışlı (*K.T.*); **2**. Bilgiçli (*Rad. IV.*«*Osm.*»); **3**. Edkü, idkü (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **4**. Kulduklı (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **5**. Sak (*Rad. IV.*«*Uyg., Çağ.*»); **6**. Sezek (*Der: Bafra*); **7**. Sezgek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **8**. Uyanık (*K.T.*); **9**. Varışlı (*Der: İstanbul*); **10**. Zeyrek[?] (*T.D.*).

Ferç, 1. Am, amcık (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Betek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Bıtık (*Der: Eğin, Isparta*); **4**. Börek (*Der: Bursa, Orhaneli, Tirebolu, Afyon*); **5**. Daz (*Der: Kırşehir*); **6**. Fink (*Der: Beypazarı*); **7**. Geyin (*Der: Çankırı*); **8**. Keyin (*İd. Haş.*); **9**. Kipiş (*Der: Çorum*); **10**. Polak (*Rad. IV.* «*Şor., Koyb.*»); **11**. Polok (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»).

Ferda, 1. Devrisi gün (*Der:Konya*); **2**. Erte, irte, ertesi gün, irtesi gün (*K.T.*; *Der: Avşar, Karaağaç*); **3**.Tanla (*P.d.C.*; *Ç.L*; *Rab.*); **4**. Tenk (*Kur. İ.*); **5**. Yarın, yarınki gün (*K.T.*); **6**. Yarındası [Ferdası gün man.] (*Ac.*).

Feri, 1. Budak (*Bab.*; *K. T.*); **2**. Dal (*K.T.*); **3**. Kırıntı (*Der: İstanbul*); **4**. Kol (*K.T.*).

Ferman, 1. Buyurası (*Hurş.*); **2**. Buyruk, buyuruk (*K. T.*; *Bian.*; *Çul.*; *L.O.*; *B.T.L.* «*Osm., Çağ., Ad., Kaz.*»; *Der: İstanbul, Ankara, Sarayköy*); **3**. Buyurultu, buyrultu (*K.T.*; *T.D.*; *P.d.C.*; *Ç.L.*); **4**. Carlık (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5**. Çarlığ (*Oğ.*); **6**. Tarku [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **7**. Teydik [?] (*T.D.*); **8**. Tutu (*Der: C.A.*; *Avşar, Maraş*); **9**. Yarlığ (*P.d.C.*; *Ç.L.*; *Uyg.*; *T.D.*; *D.L.T.*; *Fel.*;*Y.E.*; *Rab.*; *K.T.*; *Tüz.*); **10**. Yarlık (*Tüz.*; *Müh.*; *Rad. III.* «*Alt.*; *Lep.*; *Tel.*; *Kumd.*; *Uyg.*»; *Der: Gümüşane, Bayburt, Çanakkale*). [Bak: İrade]

—etmek, 1. Buyurmak (*L.O.*),

—ferma, 1. Buyruk buyurucu (*Mif.*); **2**. Erkli [Kudret sahibi man.] (*Müh.*).

—ferma olmak, 1. Olarmak (*Or.*).

Fermejüp, 1. Çıtçıt (*Der: Samsun, Antep, İstanbul*); **2**. Çitilik (*Der: Kartal, Pendik* «*İstanbul*», *Zıvarık nahiyesi* «*Konya*»); **3**. Çitlek (*Der: Sabanözü* «*Ankara*»).

Fersah, 1. Igaç (*Der: Sıvas, İzmir köyleri, Erzincan*); **2**. Kıyğırajım («*Rad. II. Tel.*»); **3**. Yağaç (*Ba.*); **4**. Yığaç [Altı ses erimi mesafeye derler ki bir fersenk veya mil de itibar olunur] (*Ba.*; *D. L. T.*; *P.d.C.*).

—fersah, 1. Bol bol (*K.T.*); **2**. Çok, pek çok (*K.T.*).

Fersude, 1. Berü [?] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **2**. Bozulmuş (*K.T.*); **3**. Buruşmuş (*K.T.*); **4**. Doşan (*Der: Seyhan, Konya, Karaman*); **5**. Ebrimiş (*Bürh.*); **6**. Eprimiş (*T.D.*); **7**. Ernik (*Der: Burdur, Maydos*); **8**. Eski (*Der: Burdur, Kayseri, İzmir, Konya, Isparta*); **9**. Eskimiş (*K.T.*); **10**. Eski püskü (*K.T.*);

11. Oprak (*Mün.*); **12.** Partal [Eski eşya] (*K.T.*); **13.** Porsumuş (*K.T.*); **14.** Yalama (*Der: Polatlı, Kütahya, Arapkir*); **15.** Yelbirdek [Elbise için] (*Der: Balıkesir*); **16.** Yıpranmış (*K.T.; Der: Manisa, Karamürsel*); **17.** Yırtık pırtık (*K.T.*); **18.** Yoşuk (*Der: Burdur, Kayseri, İzmir, Konya, Isparta*). [Bak: Pejmürde]

—leşmek, 1. Buruş katış olmak (*Der: İstanbul*); **2.** Doşanlamak (*Der: Karaman*); **3.** Eskimek (*K.T.*); **4.** Eğnimek, enimek (*Der: Denizli*); **5.** Eprimek, eprümek (*Der: Urfa, Bayburt, Gümüşane*); **6.** Henezimek (*Der: Ilgın*); **7.** Kağşamak (*Rad. II. «Osm.»*); **8.** Palazımak (*İd. Haş.*); **9.** Porsumak (*K.T.*); **10.** Telermek [?] (*Der: Antalya*); **11.** Tenezimek (*Der: Ilgın*); **12.** Terelemek (*Der: Cide, Isparta*); **13.** Yıpranmak (*K.T.*); **14.** Yoşunmak (*Der: Niğde, Gazi Antep, Avanos, Antalya*).

—leştirmek, 1. Eskitmek; **2.** Örselemek (*K.T. Bürh.*); **3.** Yafıtmak (*D.L.T.*); **4.** Yıpratmak (*K.T.*).

Ferş, 1. Döşeme(*K.T.*); **2.** Serme (*K.T.*); **3.** Yaygı(*K.T.*); **4.** Yayma (*K.T.*); **5.** Yeryüzü (*K.T.*) [« Arşü ferş = gök ve yer»]

— etmek, 1. Döşemek, döşetmek (*K.T.*); **2.** Sermek (*K.T.*); **3.** Yaymak (*K.T.*). [Bak: Tefriş, mefruşat]

Fert, 1. Bir (*Müh.*); **2.** Bireği, biregü (*Rad.IV.«Çağ».»;Tef.Y.E.*); Birev (*P.d.C.*); **4.** Bir tek(*K.T.*); **5.** Dal [çift olan şeylerin herbir teki : « çift, öküzün bir dalı öldü » (*Der: Devrek, Kızılcahan*); **6.** Eşi yok, eşsiz (*K.T.*); **7.** Kimerse (*P.d.C.;Ç.L.*); **8.** Kişi (*Müt.*); **9.** Pireğü (*Rad.IV.«Uyg.»*); **10.** Tek (*Bab.; K.T.; Der: İstanbul, Trakya,A.*); **11** Yalkı (*Der:Kayseri, Kütahya, Seyitgazi, Ilgın, Konya, Maraş, Sarayköy, Zile, Tokat*); **12.** Yalnız (*Kur.İ.*). [Bak: Efrat, müfret, şahs]

Fertut, 1. Bunak (*K.T.*); **2.** Keyveni [?] (*Der: Üsküdar, Yozgat, Alucra*); **3.** Sölpük (*P.d.C.;Ç.L.; L. Ş.*). [Bak: Acuze]

Feryat, 1. Ağıt (*T.D.*); **2.** Bağırma, bağırıp çağırma (*K.T.*); **3.** Bozulama [Pek derinden gelen feryat] (*Der: Köşker «Kırşehir»*); **4.** Cığmık (*B.T.L. «Çağ.,Ad.»*); **5.** Çavkırma(*Der: Simav,Bursa,Vize*); **6.** Çiğ, çığ (*Rad. III.«Çağ.»;(B.T.L. «Çağ.,Ad.»*); **7.** Çığlık (*K.T.*); **8.** Çığmık (*B.T.L.«Ad.»*); **9.** Çılgıt (*Der: Urfa*); **10.** Haybat [?] (*Der: Bursa, Konya,Kayseri,Izmir, Karaman*); **11.** Haykırış, haykırma (*K.T.*); **12.** Hayla (*Der: Kocaeli, İncesu, Konya Sıvas, Silifke, Karahisar, Beyşehir, Malatya*); **13.** İnleme(*T.D.; K.T*); **14.** Kıçkırın (*Rad. II. «Çağ.»*); **15.** Sağın, sağu [Ölülerin faziletlerini anıp sayarak ağlama man.](*P.d.C.;Ç.L.*); **16.** Sığıt (*Uyg.«İnd.»; Rad. IV. «Uyg., Tel., Or.»*); **17.** Sızlanma (*K.T.*). [Bak: Nevha, nale, figan, ah, dâd, enin]

—etmek, 1. Bağırmak, bağırıp çağırmak (*K.T.*); **2.** Bahsamak [Hınçkırıklarla boğulmak; sevgili için ağlamak man.] (*P.d.C.*); **3.** Bohsamak, bohtamak (*Rad.IV. «Çağ.»*); **4.** Bozlamak, boznamak (*Rad.IV. «Çağ.»; Dede.*); **5.** Coğılamak (*D.L.T.*); **6.** Çığırmak (*Caf.*); **7.** Haykırmak (*K.T.*); **8.** İyrenmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **9.**

Kuyusmak [Teessürle ağlamak man.] (*Der: Ordu*); **10**. Maklamak (*Rad.IV*. «*Sag.*»); **11**. Mungramak, mungurgamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Postomak (*Rad.IV*. «*Tel.*»); **13**. Sezikmek (*Rad.IV*. «*Or.*»); **14**. Sıktamak (*Rad.IV*. «*Or., K.B., Alt.*»); **15**. Sızlanmak (*K.T.*). [Bak: Figan etmek, enin etmek, ah ve enin etmek]

Ferzent, 1. Çocuk [Erkek evlât man.] (*K.T.*); **2**. Enik [Başka kaynaklarda: Köpek ve vahşi hayvan yavrusu; asıl manası yavru, mevlut olmak lâzımgelir] (*Der: Bolu, Mudurnu, Bozüyük*); **3**. Oğul (*K.T.; Or.*); **4**. Öğük (*Uyg. A.*); **5**. Urı (*Or.*); **6**. Yavru [Erkek evlât man.] (*K.T.*).

Fesat, 1. Altut (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Ayığ (*Or.*); **3**. Azamak (*Kur. B.*); **4** Bozgav (*Rad.II*. «*Kır.*»); **5**. Bozukluk (*K.T.*); **6**. Bulgağ (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **7**. Bulgançlık (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Bullak (*T.D.*); **9**. Çürüklük (*K.T.*); **10**. İş bozanlık, iş bozma (*K.T.*); **11**. Karışıklık (*K.T.*); **12**. Tiltağ (*Kur.İ.*); **13**. Torgalan [?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **14**. Usluk (*Ç.L.*); **15**. Yablak (*Rad.III*.«*Or.*»); **16**. Yolsuzluk (*K.T.*). [Bak: Şuriş, fitne, ihtilâl, iğtişaş]

—çı, 1. Alağız (*Der: Konya*); **2**. Azdırıcı (*Müt.*); **3**. Bozguncu (*Der: İstanbul*); **4**. İş bozan (*K. T.*); **5**. Kayışçı [Hilekâr, *intrigant* man.] (*Rad II*. «*Osm.*»); **6**. Karıştırıcı (*K.T.*). [Bak: Müfsit, müzevvir, münafık]

—a uğramak, 1. Alıkmak (*D. L. T.*); **2**. Bozulmak (*K.T.*); **3**. Çürümek (*K.T.*); **4**. Karışmak, karmakarışık olmak (*Der: İstanbul*); **5**. Şanjıkmak (*Rad.IV*. «*Şor.*»); **6**. Ulmak [Tefessüh etmek man.] (*Der: Mersin, İçel, Söğüt, Develi, Kayseri, Dörtyol, İncesu, Kütahya, Karaman, Bozüyük, Afyon*). [Bak: Tefessüh]

—ilka etmek, 1. Bozmak, iş bozmak (*K.T.*); **2**. Bulgandırmak [Yk: Bulandırmak] (*Rad. IV*. «*Kaz.*»); **3**. Karıştırmak (*K.T.*); **4**. Yoldan çıkarmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İfsat]

—da uğramış, 1. Bozuk (*K.T.*); **2**. Bozulmuş (*K.T.*). [Bak: Fâsit]

Fesh [Fesih], Bozma (*T.D.; Lûğ. Ar.*).

—etmek, Bozmak (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.; Fer.; Lûğ. Ar.*); **2**. Kaldırmak (*K.T.*). [Bak: Lâğvetmek, ilga, iptal.]

Fesîh, 1. Açık (*K.T.*); **2**. Engin (*Der: İstanbul*); **3**. Gen (*Fer.*); **4**. Geniş (*K.T.*). [Bak: Vasi, vesi]

Feth [Fetih], **1**. Açma (*T. D.; Lûğ. Ar.*); **2**. Alma (*Der: İstanbul*); **3**. Başlama [Fethi kelâm=söze başlama] (*K.T.*).

—etmek, 1. Açmak (*Rab.;D.L.T.; Lûğ. Ar.; T.D.*); **2**. Almak, il almal (*Der: İstanbul*); **3**. İl açmak [Fethi memalik man.] (*Kur.İ.;T.D.*); **4**. Kayıştırmak [?] (*Der: Afyon*).

Fettan, 1. Baylan [Şımarık man.] (*Der: Muğla, Teke*); **2**. Büyüliyen [Sehhar man.] (*K. T.*); **3**. Dingil, dingil pöçük [?] (*Der: İstanbul, Ordu, Konya, Edirne, Isparta, Tokat, Antep, Maraş, Kilis, Seyhan, Amasya, Mecitözü, Alaşehir, Diyarbekir, Bursa*); **4**. Gönül alan (*K.T.*); **5**. Karıştırıcı [Fitnekâr man.] (*K.T.*); **6**. Kurnaz (*K.T.; Der: Kayseri*).

Fetva, Yartı (*T.D.*).

Fevç, 1. Akın (*K.T.*); [«Akın akın= fevç fevç»)]; 2. Alay (*K.T.*); [«Alay alay = fevç fevç»]; 3. Bölge (*T.D.*); 4. Bölük (*Fer.*); 5. Koşum, koşun (*T.D.*); 6. Takım (*K.T.*).

Feveran, Çavkırdı (*Der: Edremit*); 2. Fışkırma (*K.T.*); 3. Katuluk (*P.d.C.; Ç.L.*). [*Effervescence* man.]; 4. Kaynama, kaynayıp fışkırma (*K.T.*); 5. Taşkınlık, taşma (*Müt.*); 6. Uçkun [*Eruption* man.] (*P.d.C.*). [Bak: İndifa]

—etmek, 1. Büğlemek [?] (*Der: Ceyhan, Aşağıkadım*); 2. Büngümek [?] (*Der: Konya*); 3. Çövmek, çüvmek (*Der: Balıkesir*); 4. Fışkırmak (*K.T.*); 5. Kaynayıp fışkırmak (*K.T.*); 6. Kaynayugelmek (*Kur. B.*); 7. Köpmek (*Tuh.*); 8. Orgamak (*L.Ta.*); 9. Şımmak, şımızmak [Feveran halinde olmak man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 10. Taşmak (*Müt.*).

Fevk, 1. Üst (*K. T.*); 2. Üstün (*D.L.T.*); 3. Yukarı (*K.T.*).

—alâde, 1. Artıksı (*Rad. I.* «*Kar.*»); 2. Ayrıca(*K.T.*); 3. Bambaşka (*Der: İstanbul*); 4. Çok başka (*Der: İstanbul*); 5. Ertenü (*Or.*); 6. Ertingü (*Uyg.* «*P.P., T. T., U. I. II. III.*»); 7. Oransız (*Hurş.*); 8. Solımnığ [Acayıp, meraklı man.] (*Rad. IV.* «*Şor.*»); 9. Tansuk (*Süh.; Şeh.*); 10. Tın [Çok, pek, gayet man.] (*Rad.III.* «*Alt.*»); 11. Yavlak [Yaman man.] (*T.D.*). [Bak: Âdetin fevkinde]

Fevr, Birden bire (*K.T.*).

—en, 1 Ansızın, apansız (*K.T.*); 2 Birden, birden bire(*K.T.*); Çarçabuk (*Der: İstanbul*).

—en hareket etmek, Urnukmak (*Ç.L.*).

Fevt [etmek], 1. Elden çıkarmak (*K.T.*); 2. Kaçırmak [bir fırsatı] (*K. T.*); 3. Yitirmek, yitürmek (*Rad. III.* «*Çağ., Or.; K.T.*). [Bak: İzaa]

—olmak, 1. Elden çıkmak (*K. T.*); 2. Elden gitmek (*K.T.*); 3. Ölmek (*K.T.*); 4. Yitmek (*K.T.*); 5. Yok olmak (*Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Zayi]

Fevvare, 1. Cirtlik [?] (*Der: Erzincan*); 2. Çımkınık[?](*Der: Vize*); 3. Didirme [?] (*Der: Köşker, Kırşehir*); 4. Fışkırdak (*Der: Konya,*); 5. Fışkırık (*K.T.*). [Bak: Fıskıye]

Fevz, 1. Kurtuluş (*K.T.*); 2. Onu (*T.D.*). [Bak: Nusret]

Fevza [Anarşi], 1. Kargaşa(*L. N.*); 2.Kargaşalık (*K.T.*); 3. Karışıklık, Karmakarışıklık (*K.T.*).

Feyezan, 1. Basıldıru (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Basu(*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Baylama (*Der: Söğüt*); 4. Çapkur (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 5. Çok gelme (*K.T.*); 6. Kaynama (*Kur.I.*); 7. Şayık (*Rad.IV.* «*Şor.*»); 8. Örkün (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 9. Taşkun (*Dede.*)[«Kanlı suyum taşkunu oğul»]; 10. Taşma (*K.T.*); 11. Yaygın, yaykın (*Rad. III* «*Bar.*»).

—etmek, 1. Coşmak (*K.T.*); 2. Çok gelmek; 3. Irgumak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 4. Karmak (*D.L.T.*); 5. Kopalmak [Kop=çok] (*Muk.Ed.*); 6. Taşmak (*K.T.*).

—halinde, Ürgün(*Der:Denizli*): [«Su ürgün, nerde ise taşacak.»]

Feylesof [Filosof], Bilge [Hakim, allâme *sage* man.] (*Rad. IV.* «*Or., Uyg.Kom.*»).

Feyz, 1. Bolluk (*K.T.*); 2. Çokluk (*Kur.B.*); 3. Düşek (*Der: Sıvas*); 4. Gönen (*Kur.A*); 5.

Gürlük (*Bab.*); **6**. İlerleme(*K.T.*); **7**. Oğuş, okuş (*Kam.*); **8**. Ona [*Onmak* tan] (*Aybe.*); **9**. Onu [*Onmak* tan] (*T.D.*). [Bak: Mebzuliyet,meymenet]

—bulmak, —lenmek, 1. Dölenmek (*Müt.*); **2**. Gönenlenmek (*Der: Eskişehir*); **3**. Gürelmek (*Müt.*); **4**. Onmak (*Rad.IV.«Kır., Osm.»; Dede.; Kara.*); **5**. Onulmak (*Kam.*); **6**. Uğurmak (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Muvaffak olmak]

—li, 1. Bol(*K.T.*); **2**. Çok(*K.T.*); **3**. Gür (*Bab.; Müt.*); **4**. Onat (*Kam.*); **5**. Ongun (*G.D.; Der: C. A., Gazi Antep, Ş. Karahisar, Denizli*); **6**. Yeğin,yiğin (*Der: Artvin, Kemah, İncesu, Kars, Çeşme İstanbul, Bâlâ, Ankara, Kayseri, Maraş, Karaman, Edirne, Çanakkale, Denizli, Kocaeli, Eláz z, Kütahya, Avanos*). [Bak: Mahsuldar]

—siz, 1. Çorak [Toprak için] (*K.T.*); **2**. Keprem (*Der: Denizli, Muğla*); **3**. Kısır (*Der: İstanbul*). [Bak: Akim]

—ü bereket, 1. Alada (*Der: Isparta*); **2**. Artım (*T.D.*); **3**. Verim (*Der: C.A.*). [Bak: Bereket]

Feza, 1. Boşluk (*K.T.*); **2**. Macıt [Gökte boş yer man.] (*Rad. IV. «Uyg.»*); **3**. Oğan [Eski Türklerde en büyük mabut olup feza ve kâinattan kinaye idi. (*Ş.Sami*)](*K.T.*); **4**. Uza (*Der: Akhisar*); **5**. Yazı [Ova man.] (*Tef.: D.L.T.*). [Bak: Cev]

Fıkara [Fukara], **1**. Hızan (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **2**. Karacı (*D.L.T.*); **3**. Yoksul (*K.T.*); **4**. Zavallı (*K.T.*); **5**. Züğürt(*K.T.*). [Bak: Fakir]

Fıkdan, 1. Bulunmama, olmama (*K.T.*); **2**. Eksiklik (*K.T.*); **3**. Yitme [Fevt man.] (*Fer.*); **4**. Yokluk (*K.T.*). [Bak: Mefkut]

Fıkra, 1. Boğmak (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*); **2**. Boğum (*K.T.*); **3**. Onurga kemiği [her parçası] (*Lûg.; Ar.; K.T.*); **4**. Söz, söy (*K.T.; Dede.*).

Fırka, 1. Bölek (*İrş.*); **2**. Bölük (*İrş.; T.D.; K.T.*); **3**. Öğür [Sürü, fevç, güruh man.] (*Kur. İ.*); **4**. Tümen [On bin kişilik askerî teşkilât] (*L.O.; Or.*); **5**. Yartım [Kısım, bölük man.] (*Uyg.*). [Bak: Zümre]

Fırsat, 1. Adağa [?] (*T.D.*); **2**. Aralık [«Aralık bulamadığım için mektubu yazamadım»] (*K.T.*); **3**. Buluntu [Kelepir man.] «Bu at yüz liraya bulunutu gibidir» (*Der: C.A.*); **4**. Çalım [«Söz arasında bir çalımını düşürüp...»] (*Ça. Ma.*); **5**. Çola (*Kum.*); **6**. Kabu (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Kesman «Emin pehlivan kesmanına getirerek kurtdereliyi kavakladı» (*Der: Vize, Edirne, Manisa*); **8**. Sıltav [Bahane man.] (*Rad.IV.«Kır., Kaz.,»; Kar.*); **9**. Sıltu, şıltu (*Rad. IV. «Tel.»*); **10**. Sıra [«Sırasını düşürmek»] (*K.T.*); **11**. Şıltağ, şıltak (*Rad.IV. «Şor., Alt., Tel.»*); **12**. Tav(*P.d.C.; Ç.L.*); **13**. Ten, tenğ (*D.L.T.*); **14**. Uğur, oğur [Imkân man.] (*D.L.T.*); **15**. Yarağ (*D.L.T.*). [Bak: İmkân, vesile]

—bulmak, 1. Çalımına getirmek (*Der: İstanbul*); **2**. El değmek [«O işi yapmağa elim değmedi.»] (*K.T.*); **3**. Sırasını düşürmek (*Der: İstanbul*).

—cu olmak, 1. Önemek [Fırsat gözlemek man.] (*Der: Akşehir*); **2**. Sıra gözlemek (*Der: İstanbul*); **3**. Uğurlamak (*D.L.T.*); **4**. Yağın-

mak «Ayağımızı kaydırmağa çoktan beri yağınıyordu. - Ötede düşman öç almak için yağınıp duruyor.» (*Der: Muğla*).

—fevt olmak, 1. İş işten geçmek (*K.T.*); **2.** Tavı kaçmak (*Der: İstanbul*).

—tan istifade etmek, 1. Sıltanmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **2.** Sıltaklanmak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **3.** Tavında döğmek [Demiri —] (*K.T.*).

Fırtına, 1. Bora [Karlı, yağmurlu rüzgâr man.] (*K.T.*); **2.** Boran [Şiddetli karlı, yağmurlu rüzgâr man.] (*Der: Trabzon, Keskin, Bayazıt, Diyarbekir, Niğde, Konya, Avşar, C.A.*); **3.** Dağal (*Der:Bor, Isparta, Konya*); **4.** Davul (*Rad. III.* «*Kır., Kaz.*»); **5.** Esürgün [Kasırga man.] (*Der: İstanbul, Şebin; Karahisar*) **6.** Kasırga (*K.T.*); **7.** Kay, kayı (*Süh.*); **8.** Külek (*P.d.C.; Ç.L.*); **9.** Tavul (*Kar.; Rad.IV.* «*Kar.*») **10.** Tüylek, tülek (*Rad. III.* «*Şor.*») **11.** Yelen [Kasırga man.] (*Der: Cebel*) [Bak: Sarsar]

Fıskıye*, 1. Bürke [Yk: Bürkmek = fışkırmak (*Rad. IV.* «*Kar.*»); bürkürmek = fışkırtmak «*Çağ.*»] (*Der: Antep*); **2.** Fışkırdak (*Der: Konya*); **3.** Fışkırık (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.*) [Bak: Fevvare]

Fıtık, 1. Büser (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2.** Curgut [Erkek çocuklarda sık sık görülen fıtık] (*Der: Ankara*); **3.** Debe, tebe (*Lûğ. Ar.; (Der: Bursa, Devrek*); **4.** Düşüklük[«Bağırsak düşüklüğü»](*Der: İstanbul*); **5.** Kasık yarığı (*K.T.*); **6.** Kavluç (*Lûğ. Ar.;Caf.*); **7.** Pörtön(*Rad. IV.*«*Tel.*»); **8.** Takır, takur (*Der: Gazi Antep, Elâziz*).

—lı, 1, Kasığı yarık (*K.T.*); **2.** Kavuç [?] (*Der: Kastamonu,Devrek, Sinop, Zonguldak, Ankara*); **3.** Kucur [?] (*Der: Isparta*); **4.** Kuldur (*Der: Ankara, Afyon*).

Fıtrat, 1. Kılığ(*Rad.II.*«*Çağ.*»); **2.** Oluş (*Müt.*); **3.** Yaradılış (*Bab.; K.T.*); **4.** Yaradış (*T.D.;Kur,B.;K.T.*); **5.** Yosun [İnşa, yapı man.] (*Rad.III.*«*Çağ.*»; *Ata.*) [Öbür manaları: Kaide, usul, nizam, üslûp (*Rad.III.*) [Bak: Hilkat, haslet, cibillet]

Fıtrî, 1. Boz [İşlenmemiş, terbiye tahsil görmemiş, nasıl yaradılmış ise öyle kalmış man.] (*Ata.*); **2.** Caralganduk (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Çın [Bozulmamış, hakikî man.] (*Uyg.*); **4.** Doğuştan (*Der: İstanbul*); **5.** Yaradılışta olan, Yaradılıştan (*K.T.*). [Bak: İrsî, hılkî, cibillî]

Fidan*, 1. Boruşa [Üzüm kütüklerinden dikilmek üzere kesilen çubuk] (*Der: Kayseri*); **2.** Büte (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3.** Çimlik [Körpe dal] (*Der: Seyhan* «Yeşilhüyük aşiret lisanından»); **4.** Dikme (*Der: Kastamonu, Ankara*) ; **5.** Fide [Yastıkta yetiştirilen sebze fidanı man.] (*K.T.*); **6.** Ilişe (*Der: İçel, Anamur*); **7.** Ince dal (*K.T.*); **8.** Mol [Bir senelik ağaç] (*Der: Erzincan, Samsun, Malatya, Çarşamba*); **9.** Sürgün (*K.T.*); **10.** Şitil (*G.D.*). [Bak: Filiz]

Fidye, 1. İnamlık (*Kur. A.*); **2.** Yolluğ (*Beh.*) **3.** Yolu (*Müh.; T.D.; Kur. B.; Müt.*); **4.** Yoluğ, yoluk [Kurban man. (*Rad. III.* «*Çağ., Uyg.*»; *D.L.T.*)] (*D.L.T.; Müh; Müt.; Kur. İ.*); **5.** Yulug (*D.L.T.*); **6.** Yuluş (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **7.** Yuluv [Yk: Yuluvçu = kurtarıcı

(*Rad. III.* «*Kar*».)] (*Kar.*). [Bak: Bedel]

—ile kurtarmak, Yolmak, yulmak (*Müh.; D.L.T.; Muk. Ed.*)

Figan, [Bak: Ah, efgan, enin, feryat]

—etmek, [Bak: Feryat etmek]

Fiil, 1. Capsak [Yk: yapsak] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Edik (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **3.** Etgü, itgü (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **4.** Etik, itik (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **5.** Etinki, itinki [?] (*B.T. L.* «*Uyg.*»); **6.** İş (*K.T.*); **7.** İşlev (*B. T.L.* «*Kaz.*»); **8.** Kılı (*Hurş.*); **9.** Kılış, kılınç (*Uyg.* «*İnd. P.P.*»; *P. d. C.; Ç. L.; Rad. II.* «*Uyg.*» *Müt.*); **10.** Kılınu (*Rad. II.* «*Tel.*»); **11.** Kılmak (*Müh.; Hurş.*); **12.** Yumuş [Vazife, buyurulan, tevdi olunan hizmet man.] (*Der: Muğla, Niğde, Adana, Kırşehir, Tokat, Kastamonu, Sıvas, Giresun, Ankara, Kocaeli, Burdur, Malatya, Afyon, Nevşehir, Isparta, Mersin, Aksaray, Kayseri. Bolu, Ceyhan, Dörtyol, Antalya, Ordu, Karaağaç, Bâlâ, Antep, Tarsus, Haymana*). [Bak: Fail, meful]

Fikr [Fikir], **1.** An (*Müt.*); **2.** Domuk [? - Fikir, tefekkür, endişe, mülâhaza man.] (*B.T.L.* «*Ad.*»); **3.** Doruk [«Doruğu kıt = akılsız»] (*Der: Afyon*); **4.** Düşünce (*Müt.*); **5.** Düşünme (*K.T.*); **6.** Ep, eyp (*K.T.; B.T.L.*); **7.** Es, us (*Or.*); **8.** Kep (*Rad. II.* «*Kır.*»); **9.** Kölün (*Rad. II.* «Kar.»); **10.** Oy (*Rad. I.* «*Tel., Şor., Leb., Kır., K. Kır., Küer., Çağ., Uyg.*»); **11.** Ök (*Rad. I.* «*Uyg.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»; *Hurş.; Cal.; Tef.; Ah.H.*); **12.** Sagınç, sakınç [Tasavvur man.] (*Rad. I.* «*Çağ.*»)] (*P.d.C.; Ç.L.*); **13.** Sağış, sakış (*Rad. IV.* «*Kar., Sağ., Koyb.*»); **14.** Sakınçı (*Uyg.* «*P.P., T.T.*»); **15.** Sanı [«Sanısı kursağında kalsın»: bir bedduadır; tasavvur, zihnî suret, hayal man.] (*Bürh.; T.D.; Der: Çankırı, Çerkeş, Ankara, Polatlı, Konya*); **16.** Saygın, saygun (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **17.** Ugun (*Hurş.*); **18.** Uk [Anlayış ve mana man.] (*Rad. I.* «*Uyg*».); **19.** Uğuk [Anlayış, akıl man.] (*Rad.I.*«*Uyg.*»); **20.** Ut, utu (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **21.** Uy [Muhakeme man.] (*T.D.; L.Ta.; B.T.L.* «*Osm., Kaz., Çağ.*»; *Rad. I.* «*Kaz.*»); **22.** Ulgü, ülkü (*Der: Gazi Antep, Seyhan.*)

—i musip, 1. Doğru düşünme (*K.T.*); **2.** Uruş (*Tuh.*); **3.** Varış (*K.T.*)

—i sabit sahibi olmak, 1. İleslenmek (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **2.** Saplanmak, saplanıp kalmak (*Der: İstanbul.*)

Fil, 1. Yağan (*T.D.; Rad. III.* «*Çağ.*»; *Müh.*); **2.** Yanga (*Uyg.* «*İnd., U. II.*»); **3.** Yengen (*T.D.; Kur.İ.*)

Filân, 1. Şöyle böyle (*K.T.*); **2.** Şu bu (*K.T.*); **3.** Tevek [?] (*T.D.; Müh.*) **4.** Öteki beriki (*Der: İstanbul.*)

Filhakika, Filvaki, 1. Çınok (*Mu.M.*); **2.** Doğrusu, doğrucası (*K.T.*); **3.** Gerçek, gerçekten (*K.T.*); **4.** Kertiden (*Kar.*). [Bak: Hakikaten, vakıa].

Filhal, 1. Amti, imdi (*Uyg.* «*O.Q.*»); **2.** Anuk (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3.** Çarçabuk (*K.T.*); **4.** Timin (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Uk (*B.T.L.* «*Uyg., Çağ.*»). [Bak: Derhal, heman]

Filiz*, **1.** Filiz [Ağaç ve çiçek fidanı, taze sürgünü] (*K.T.*); **2.** Fışkın (*K.T.*); **3.** Korbo (*Rad.II.* «*Tel.*»); **4.** Köçet (*Rad.II.* «*Tar.*»); **5.** Kulga (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Leb.,*

Şor., Sag., Koyb., Kaç., Küer., Tob.); 6. Paçal [?] (*Der: Ayancık*); 7. Sivrik [Yerden nebatın ilk görünen ucu man.] (*Der: Manisa*); 8. Sürgün (*K.T.*); 9. Turşak (*İd. Haş.*). [Bak: Fidan].

Filka [Hububatta ve bazı kuru meyvelerde], 1. Atınak [«Cevizin içi dör atınaktır»] (*Der: Muğla*); 2. Çenek (*T.D.*); 3. Kenet (*Der: Uşak*).

Filtre, 1. Çulpu [İnce dallardan yapılır bir nevi süzgü] (*P.d C.; L.Ş.*); 2. Süzek [«*Süt süzeği*»] (*Der: Pazar Nahiyesi*); 3. Süzgeç [Süzmeğe mahsus bir mutfak aleti] (*K.T.*); 4. Süzgü (*K.T.*).

Firak, 1. Ayrı düşme (*K.T.*); 2. Ayrılık (*Rad. I. «Osm., Krm., Kar.»; K.T.; T.D.; Dede.*); 3. Ayrılma (*K.T.; Rad. I. «Alt., Tel., Leb., Kır., K. Kır., Küer., Kaz., Krm., Kar., Çağ., Osm., Ad.»*); 4. Ayruk (*Fel.*). [Bak: Firkat]

Firar, 1. Kaçış (*K.T.*); 2. Kaçma (*K.T.; T.D.*); 3. Kaçaşlığ (*Rad. II. «Çağ.»*); 4. Kaçu (*Rad. II. «Tel., Kaz.»*); 5. Kaşu (*Rad. II. «Kır.»*); 6. Savuşma (*K.T.*).

— etmek, 1. Aşunmak [Kaçmak, etmek,savuşmak, kaçıp kurtulmak man.](*B.T.L.«Uyg.»*); 2.Çımdamak (*Rad. IV. «Kır.»*); 3. Çızıkmak [Koşmak, kaçmak man.: «Hasanı görünce Ali çızıktı»] (*Der: Ankara, Isparta*); 4. İpitmek (*Müt.*); 5. Kaçmak (*K.T.*); 6. Kırığlamak (*Rad. II. «Çağ.»*); 7. Keşmek (*Rad. IV. «K. Kır.»*); 8. Paymak [Atlıyarak kaçmak, ürküp kaçmak, korkup yolu değiştirmek man.] (*Der: Samsun Çarşamba*); 9. Savuşmak (*K.T.*); 10. Sivişmek (*K. T.*); 11 Sivtemek [Kaçamak etmek, savuşmak man.] (*Der: Geyve*); 12. Tezmek (*D.L.T.; Uyg. «P.P., T.T., Ind.»; Or.*); 13. Tüymek (*Der: İstanbul*).

— eder görünmek, Tezinmek (*D.L.T.*).

— î, 1. Kaçak (*T.D.; K.T.; Az.*); 2. Kaçkın (*K.T.*); 3. Kaçkıncı (*Rab.; Rad. II. «Kar.»*); 4. Sıyrıncak [Ele avuca sığmaz man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); 5. Tezgin (*Der: Burdur*); 6. Tezik (*D.L.T.*).

— î muakkibi, Süzevül (*Rad. IV. «Çağ.»*).

— î yaşamak, Bosmak (*Rad. IV. «Kır.»*).

Firaş, 1. Döşek (*K.T.*); 2. Yatak (*K.T.; Der: Afyon, Tarsus*); 3. Yaygı (*K.T.*)

Esiri —, 1. Yatak tutsağı (*K.T.*); 2. Yatalak (*K.T.*)

Firavan, 1. Aşırı (*K. T.*). 2. Bol (*K. T.*); 3. Çok (*K. T.*)

Firaz, 1. Çıkış [Yokuş ve yükseliş man.] (*K.T.*) 2. Gaban [?— Yokuş man. «Gabanın başına vardım.»] (*Der: Kemah*); 3. Tepe (*Müt.*); 4. Yokuş (*K.T.*) 5. Yukarı tutan (*K.T.*); 6. Yükselten (*K.T.*).

Firdevs, Uçmak (*K. T.*). [Bak: Cennet]

Firip [Terkiplerde], 1. Aldangıç (*T.D.*); 2. Aldatan [Dilfirip=Gönül aldatan] (*K.T.*).

Firkat, [Bak: Firak]

Firuze, 1. But (*D.L.T.*); 2. Çaş[?] (*T.D.*); 3. Gök taşı (*Çul.*); 4. Kaş [Yüzüğe takılan her türlü ağır değerli taş man.] (*T.D.*).

Fistan, 1. Değre [?] (*Der: Diyadin, Afyon*); 2. Eteklik (*K.T.; T. D.*); 3. Tuman (*Az.*).

Fitil, 1. Büstük (*D.L.T.*) 2. Ip

etmek, [Mum fitili] (*K.T.*); **3.** Kağ (*Rad. II.* « *Soy, Çağ.*»); **4.** Pilik (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **5.** Pilte (*Rad. IV.* « *Kaz., Çağ.*») ; **6.** Tiftik [Yaraya konan fitil] (*K.T.*).

Fitne, 1. Ara bozma (*K.T.*); **2.** Azdırma (*K.T.; T.D.*); **3.** Baştan çıkarma (*K.T.*); **4.** Bulgağ, bulgak [Şûriş, fesat man.] (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; Tuh.; Kur.İ.*); **5.** Bulgaş (*D.L.T.*); **6.** Karışıklık (*K.T.*); **7.** Karıştırıcılık (*K.T.*); **8.** Karkaşa (*L.N.; Bürh.*); **9.** Kazgav (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **10.** Kov [Söz getirip götürme, dedikodu man.] (*Der: Fethiye, Muğla*); **11.** Talkaz, talkazlık [İğtişaş, fesat man.] (*İd. Haş.*); **12.** Usluk (*Ç.L.*); **13.** Ürkü [«Panique»] man. «Ürkü ki yağı sebebinden el biri birine karışır»] (*Bah.; T.D.; Bürh.; Müt.*). [Bak: Fesat, iğtişaş, şûriş, ihtilâl]

—ci, 1. Ara bozan (*K.T.*) **2.** Aykavçan (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **3.** Azdıran, azdırıcı (*Müt.*); **4.** Baltay (*Tuh.*) ; **5.** Çoğul [?] (*T.D.*); **6.** Karıştırıcı (*K.T.*); **7.** Kayışçı [Hileci man.] (*Rad. II.* «*Osm.*»); **8.** Koğu [Yk: Kov] (*Tuh.*); **9.** Kotur (*Tuh.*) **10.** Kovucu [Dedi koducu man.](*Der: Ordu*): **11.** Tatavlu(*Rad. III.* «*Kır.*»); **12.** Yağur (*Muk. Ed.*);[Bak: Fesatçı, müfsit, müzevir]

—sokmak, 1. Ara bozmak (*K.T.*); **2.** Azdırmak (*K.T.;T.D.*); **3.** Baştan çıkarmak (*K.T.*); **4.** Bulgandırmak [Yk: Bulandırmak] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5.** Karıştırmak (*K.T.*).

Fitret, 1. Aralık (*Der:İstanbul*); **2.** Kargaşa, kargaşalık (*Müt.*) ; **3.** Kesüklük [Peygamberlerin, yahut bir hanedanın arası kesilme, inkıta man.] (*Kur.İ.*).

Fiyat [fiat], **1.** Bul (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Tan (*Rad.III.* «*Alt.*»). [Bak: Baha]

Fiyevr, 1. Ateş* (*Der:İstanbul*); **2.** Ilga (*Der: Çerkeş*); **3.** Kızdırma (*G.D.*); **4.** Sıtma(*K.T.*); **5.** Yangı (*Der: Çankırı*); **6.** Yangınatmak [«Yangınatmak gelmek=sıtma fievrisine tutulmak»] (*Der: Adana*). [Bak: Humma]

Fiziyonomi, 1. Körkü (*Rad. II.* «*Tel.*»); **2.** Körüğ (*Rad.II.*«*Şor.*»); **3.** Yüz (*K.T.*).

Flâma [Küçük bayrak man.], **1.** Alav (*K.T.*); **2.** Bayrak (*K.T.*); **3.** Calav (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4.** Yalav (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

Font, 1. Dökme, [Dökme demir] (*K.T.*); **2.** Şoyun (*Tuh.*).

Fotoğraf [Resim man], Kılık (*Der: Kayseri, Tekirdağ, Manisa*).

—çı, Kılıkçı (*Der: Kaş«Antalya»*).

Fren, 1. Dizgin [Hayvanın ağzına geçirilen geme bağlı kayış ki onunla hayvan idare olunur. Tevsian hareketi idare: dizginini tutmak = harekâtını idare etmek] (*K.T.*); **2.** Tutkuş (*Müt.*) ; **3.** Uyan, uyar [Dizgin man.] (*Der: Ankara, Konya, Dörtyol*); **4.** Yöbü [«Araba yokuş aşağı inerken kullanılır bir nevi ağaç»] (*Der: Taşköprü*).

Frengi, 1. Çabal palığ (*Rad.IV.* «*Şor., Leb.*»); **2.** Karbuncuk (*Rad. II.* «*Tel.*»); **3.** Oymaca(*Müt.*); **4.** Sök palığ (*Rad.IV.* «*Şor., Leb.*»); **5.** Yemece (*Der: Izmir*) [Edirnede kanser man.]; **6.** Yenirce, yenirci (*Der: Çorum, Ezine, Isparta*) [İstanbulda cüzzam, Samsunda şirpençe man.]; **7.** Yenür (*Der:*

Kartal); **8**. Yiyici (*Der: Develi*); **9**. Yiyik (*Der: Adana*). [Bak: Karha]

Fuat, [Bak: Kalb]

Fuzulî, **1**. Kanbaz (*Tuh.*); **2**. Yersiz (*Müt.*).

—iddia etmek, Taslamak [«Kibarlık taslamak»] (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.*).

Füc'eten, **1**. Ansınuk (*Kam.*); **2**. Ansızca (*Bab.*); **3**. Ansızdalık (*Ah.*); **4**. Ansızdan (*Lûg. Ar.; Sıh.*); **5**. Ansızın (*T.D.; Müt.; K.T.*); **6**. Ansurdadan (Kam.); **7**. Apansız, apansızın (*K.T.*); **8**. Birdenbire (*K. T.*); **9**. Kenete (*Tuh.*); **10**. Sangölümü [Ânî ölüm: « Allah sangölümü vermesin. » (*Der: Kula*). [Bak: Nagehanî]

Fülûs, **1**. Akça (*K.T.*); **2**. Pul (*Ç. L.*); **3**. Yarmak (*Rad.III.* «*Çağ., Uyg., Tar.*»).

Fürce, **1**. Açıklık (*K.T.*); **2**. Delik, deşik (*K.T.*); **3**. Girecek yer (*K. T.*); **4**. İrmav, irnav [?] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **5**. Kıynaç [Kapı aralığı] (*Der: Nallıhan, Kayaş*); **6**. Yarık (*K.T.; Ah.*)

—yap olmak, **1**. Girecek yer bulmak (*K.T.*); **2**. Ozmak (*Or.*).

Füruht, **1**. Satım (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.*); Satış) *Rad. IV.* « *Osm.*»; *K.T.*); **3**. Satu «Anda satu pazar yok»] (*Cev.*).

—etmek, Satmak (*K.T.; Uyg.* « *İnd.* »; *Rad. IV.* « *Uyg., Osm., Krm., Çağ., Tar., Kom., Alt., Tel., Leb,, Şor., Soy., Koyb., Kaç., Kır., K. Kır., Kaz., Kar.*»).

Fürumaye, **1**. Alı [?] (*B. T. L.;* «*Uyg.*»); **2**. Damarsız (*Der: Antalya*); **3**. Soysuz (*T.D.; K.T.; Der: Antalya*). [Bak: Bedasıl]

Füruş [Terkiplerde], **1**. Satan [«Meyfüruş = içki satan»] (*K.T.*); **2**. Taslıyan [«Malûmatfüruş = bilgiçlik taslıyan»] (*K.T.*).

Füshat, **1**. Açıklık (*K.T.*); **2**. Baytak (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); **3**. Genişlik (*K.T.*). [Bak: Vüsat]

Füsun, **1**. Arpağ (*K.T.; Ç.L.; Rad. I.* «*Çağ.*»); **2**. Bağı (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **3**. Büğü, büyü (*K.T.*). [Bak: Efsun, sihr]

Fütur, **1**. Apışıklık, apışma (*Bian.*); **2**. Bıkma, bıkıntı (*K.T.*); **3**. Böyöğü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4**. Duncukma [?] (*Der: Tarsus*); **5**. Gevşeklik (*T.D.; K.T.*); **6**. Usanç [«Bana bu işten usanç geldi.»] (*K.T.; T. D.*); **7**. Usanma (*K.T.*). [Bak: Yeis, rehavet]

—getirmek, **1**. Apışmak (*Bian.*); **2**. Bezmek (*K.T.*); **3**. Bıkmak (*K. T.*); **4**. Buşgunmak (*D.L.T.*); **5**. Gevşemek (*D.L.T.*); **6**. Gücenmek (*D.L.T.*); **7**. Pazıkmak (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **8**. Usanmak (*K.T.*).

—getirmiş, **1**. Bezgin (*K.T.*); **2**. Bıkmış (*K.T.*); **3**. Usanmış (*K.T.*).

—veren, Usandırıcı [«Bu usandırıcı bir iştir.»] (*K.T.*).

Fütüvvet, **1**. El açıklığı, eli açıklık (*K.T.*); **2**. Yiğitlik (*K.T.*). [Bak: Seha, kerem, mürüvvet]

G

Gabavet, 1. Anlayışsızlık (*K.T.*); **2**. Anralık (*Rad.I.«Kaz.»*); **3**. Kalın kafalılık (*K.T.*); **4**. Makavlık (*Rad. IV. «Kır.»*). [Bak: Gabi, hamakat]

Gabgap, 1. Buğak(*M.M.*); **2**. Çene altı(*K.T.*); **3**. Ekek (*L.N.*); **4**. Sakak(*L.N.;Lûg. Ar.; İd.Haş.;Ah.; Kam. K.T.; Bab.; T.D.*); **5**. Şelem (*Bah.*).

Gabi, 1. Anlayışsız, söz anlamaz (*K.T.*); **2**. Anra (*Rad.I. «Kaz.»*); **3**. Ansız(*Rad.I.«Kaz.»*); **4**. Banaz (*Der: Burdur*); **5**. Bön (*Fel.*); **6**. Dangalak(*Der:İstanbul*); **7**. Kafası kalın, kalın kafalı (*Der: İstanbul*); **8**. Kafasız(*Der:İstanbul*); **9**. Makav(*Rad.IV. «Kır.»*); **10**. Mankafa (*Rad.IV.«Osm.»*); **11**. Mılkav(*Rad. IV.«Kır.»*); **12**. Mınrav (*Rad.IV. «Kır.»*); **13**. Puç (*P.d.C.; (Rad.IV. «Çağ.»*); **14**. Samağır(*Der: Avanos «Kırşehir»*); **15**. Sanangır (*Der: Avanos «Kırşehir»*). [Bak: Ahmak, aptal, budala, gabavet]

Gabn, 1. Aldanış(*K.T.*); **2**. Aldanma(*K.T.*); **3**. Aldatış (*K.T.*); **4**. Aldatma(*K.T.*). [Bak: Mağbun]

Gaddar, 1. Acımaz(*K.T.*); **2**. İncitici(*K.T.*); **3**. İssiz(*D.L.T.*); **4**. Katı yürekli(*Der:İstanbul*); **5**. Kıyak (*Müt.*); **6**. Koduman (*P.d.C. Ç.L.*); **7**. Öngü[Asıl muannit,müziç man.](*B.T.L.«Çağ»;P.d.C.;Ç.L.*); **8**. Soyucu [Ticarette] (*K.T.*); **9**. Taş yürekli (*Der: İstanbul*); **10**. Yağıtgan (*D.L.T.*). [Bak: Zalim, merhametsiz]

—lık, 1. Katı yüreklilik(*Der:İstanbul*); **2**. Kıyaklık(*Müt.*); **3**. Taşyüreklilik (*Der:İstanbul*); **4**. Uşlum (*Rad.I «Çağ.»*). [Bak: Gadr, zulm, merhametsizlik]

Gadr [Gadir], **1**. Güçhasınç (*Süh.*); **2**. Sıkış (*Uyg. «Ind.»*). [Bak: Cevr, cefa, zulm]

—etmek, 1. Gücemek (*D.L.T.*); **2**. Kıymak (*Müt.*).

—edici, Azgan (*Kur.İ.*). [Bak: Gaddar]

—edilmek, Yazık olmak (*K.T.*).

—edilmiş, [Bak: Mağdur]

Gafil, 1. Alık (*Müt.*); **2**. Ankı (*İd. Haş.*); **3**. Aymaz (*Der: Musal köyü*); **4**. Boş [«Boş bulundum, ağzımdan kaçırdım.»] (*K.T.*); **5**. Boşank (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Bön (*Muht.; Fel.; Ah.*); **7**. Çalık (*Müh.; T.D.; Kam.*); **8**. Dalgın (*K.T.*); **9**. Kendini bilmez (*K.T.*); **10**. Sibiz (*D.L.T.*); **11**. Süvün (*L.N.*); **12**. Usal (*Süh.; D.L.T.*); **13**. Usan (*Deş.; T.D.*); **14**. Usanuk (*Kur.İ.*); **15**. Usayuk (*D.L.T.*); **16**. Usnayukluk (*Kur. İ.*); **17**. Uyanmaz (*Der: Musal köyü*); **18**. Uykuda [Mec.] (*Der: İstanbul*).

—avlama, 1. Baskın (*L. O.*); **2**. Uykuda bastırmak (*Müt.*).

—bulunmak, 1. Boş bulunmak (*K.T.*); **2**. Dalmak (*K.T.*); **3**. Dalga geçmek (*Der: İstanbul*); **4**. Süyüklemek (*Der: Zonguldak*); **5**. Usan bulmak (*Tuh.*).

Gaflet, 1. Dalgı (*Der: Gerede*); **2**.

Dalgınlık [«Dalgınlığa getirmek»] (*K.T.*); **3**. Kenete [?] (*Tuh.*); **4**. Öykü (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Usal (*Kur. A.*); **6**. Usallık (*Kur.İ.; Kur. A.*); **7**. Usan (*Ferh.*); **8**. Usanlık (*Kur.B.; Muht.*); **9**. Uyku [Mec.] (*K.T.*).

—en, 1. Ansızın, apansızın (*K.T.*); **2**. Bilmeksizin (*K.T.*); **3**. Kendini bilmiyerek (*K.T.*); **4**. Kenetele [?] (*Tuh.*).

—etmek, 1. Boş bulunmak (*K.T.*); **2**. Dalmak (*K.T.*); **3**. Kendinden geçmek (*Der: İstanbul*); **4**. Şaşkınlığına gelmek (*Der: İstanbul*); **5**. Usanmak (*Müh.*).

—le, 1. Ansız (*İd.*); **2**. Sümeye (*Muht*).

Gafur, 1. Bakhil (*Rad IV. «Kaz.»*); **2**. Bakhillençi (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Birgüci (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Suç bağışlıyan (*Müt.*); **5**. Yarlıgayıcı (*Kur. B.*). [Bak: Af, gufran, merhamet, rahm, rahîm]

Gâh, Geh, Gâhi, Gehi, Kimi [Zaman hakkında: «Kimi gün gelir, kimi gün gelmez»] (*K.T.*).

—gâh, 1. Arasıra (*K.T.*); **2**. Tüşüre tüşüre (*P.d.C.; Ç.L.*).

Na—, 1. Ansızın (*K.T.*); **2**. Apansız (*Der: İstanbul*); **3**. Birdenbire (*K.T.*).

Gaile, 1. Baş ağrısı [Mec. «Azıcık aşım, ağrısız başım»] (*K. T.*); **2**. Göynük [Yk: Köymek = Yanmak] (*Müt.*); **3**. Kadağa (*Rad. II.«Tel.»*); **4**. Kaygı, kaygu (*Müt.*); **5**. Sıkıntı (*K.T.*); **6**. Sıkıntılı iş (*K.T.*); **7**. Tasa (*K.T.*); **8**. Uğraş [Harp man.] (*K.T.*); **9**. Üzüntü (*K.T.*).

—çekmek, 1. Sıkılmak, sıkıntı çekmek (*K.T.*); **2**. Tasalanmak (*K.T.*); **3**. Üzülmek (*K.T.*); **4**. Yürek tüketmek (*K.T.*).

—li, 1. Kaygılı, kaygulu (*Müt.*); **2**. Sakınçlığ [Sakınç = düşünce, endişe] (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Sıkıntıda, sıkıntılı (*K.T.*); **4**. Tasalı (*K. T.*); **5**. Üzgün (*K.T.*).

—siz, 1. Kaygısız, kaygusuz (*Müt.*); **2**. Sıkıntısız (*K.T.*); **3**. Tasasız (*K.T.*); **4**. Tümke [Düşüncesiz, saf, ahmak man.] (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Üzüntüsüz (*K.T.*).

Gaip, 1. Bulunamıyan (*K.T.*); **2**. Gözden ırak, gözden uzak (*Der: İstanbul, A.*); **3**. İtik (*B.T.L. «Çağ., Osm., Ad.»; P.d.C.; Ç.L.; Der: Konya, Rize, Urfa*); **4**. İtkin (*B. T.L. «Çağ., Osm., Ad.»*); **5**. Ölgen (*Müh.*); **6**. Yava (*Ata.*); **7**. Yavı (*T.D.; Bab.; Ata.; L.N.*); **8**. Yeri bellisiz (*Müt.*); **9**. Yitelik (*Bab.*); **10**. Yitik (*Rad. III. «Osm., Çağ.»; L.N.; Kara.; Der: Konya, Denizli, Sıvacık, Bornova, İstanbul, Kütahya, İncesu, Bolu, Kırşehir, Söğüt, Çorum, Korkuteli, Afyon, Antalya, Ordu, Fethiye, Dinar, Yozgat, Avanos, Aydın, Zile, Seyitgazi, Trabzon, İzmit*); **11**. Yok (*Müt.*). [Bak: Gayp, gaybubet, zayi, mefkut, nihan]

—etmek, 1. Azgaşmak (*P.d.C.*); **2**. Azıkmak (*P.d.C.*); **3**. Azıtmak (*Ac.; P.d.C.*); **4**. Bulamamak (*K. T.*); **5**. Coymak (*D.B.*); **6**. Çıdırmak (*Rad. III. «Sag., Şor.»*); **7**. Elden çıkarmak, elden kaçırmak (*Der: İstanbul*); **8**. Içgınmak (*Or.*); **9**. İçkit etmek (*Der: Kars*); **10**. İtgürmek (*Der: Urfa, Rize, Harput*); **11**. İtirmek (*B.T.L. «Çağ., Ad., Osm.»; Az.; Der: Rize, Konya, Urfa*); **12**. İtürmek (*Ç.L.*); **13**. Komıdamak (*Rad. II. «Tel., Alt.»*); **14**. Sığirmek (*Der: Eğirdir*); **15**. Utkuzmak [Oyunda zi-

yan etmek man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **16.** Utsukmak [Oyunda ziyan etmek man.] (*Uyg.* «*U.*»); **17.** Utulmak [Oyunda ziyan etmek man. «*Yutulmak*» bundan bozma] (*Rad. I.* «*Osm.*»); **18.** Utuzmak, uduzmak [Oyunda ziyan etmek man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Uyg.*; «*İnd.*» *Der: Erzincan, Nevşehir, Urfa, Konya, Sıvas*); **19.** Yavı kılmak (*Bat.; Cev.; L.N.; Y.E.; Bab.*); **20.** Yidürmek (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **21.** Yitirmek (*Bab.; Cev.; B.T.L.* «*Çağ., Ad., Osm.*»; *D.B.; Kara.; Bab.; Der: Konya, Denizli, Sıvacık, İstanbul, Bornova, Kütahya, İncesu, Bolu, Kırşehir, Söğüt, Çorum, Korkuteli, Afyon, Antalya, Ordu, Fethiye, Dinar*); **22.** Yok etmek (*Müt.*). [Bak: Kaybetmek, zayi etmek, izaa, ziyan]

Kendini—etmek, 1. Kendinden geçmek (*K.T.*); **2.** Usu gitmek (*Müt.*). [Bak: Bihuş]

—olmak, 1. Alkınmak (*Uyg.* «*T.T.*»); **2.** Batıkmak (*Müh.*); **3.** Batmak (*D.L.T.*); **4.** Bulunmamak, bulunamamak (*K.T.*); **5.** Cuğalmak, cuyalmak [Yk: cuğ = yok; coğul = değil] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **6.** Elden çıkmak, elden kaçmak (*Der: İstanbul*); **7.** Görünmemek (*Der: İstanbul*); **8.** Içgınmak (*Uyg.* «*İnd. U.*»); **9.** İtmek (*Ç.L.; Rad. I.* «*Osm., Çağ., Uyg., Tar.*»); **10.** Kudumak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **11.** Ortada olmamak (*Der: İstanbul*); **12.** Soğulmak (*Kur. A.*); **13.** Tas bolmak (*Kum.*); **14.** Yavı kılınmak (*L.N.*); **15.** Yitmek (*Rad. III.* «*Osm., Çağ., Uyg., Or., Kom.*»); **16.** Yok olmak (*Der: İstanbul*); **17.** Yovunmak (*Hurş.*); **18.** Yuvunmak (*Hurş.; İnd. Haş.*). [Bak: Kaybolmak, gaybubet, zayi olmak]

Galâ [yı es'ar], **1.** Dığrama [?] (*Der: Eskişehir*); **2.** Yükseklik [Fiat hakkında] (*K.T.*). [Bak: Tezayüdü fiat, hayat pahalılığı, gali]

Galat, 1. Kadık [En çok sert, katı man.] (*Rad. II.* «*K. Kır.*»); **2.** Kenem (*Rad. II.* «*Şor.*»); **3.** Ulta (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **4.** Yanılma (*K.T.*); **5.** Yanlış (*K.T. Bab.*).

Galebe, 1. Baskan [Kâbus (*Rad. IV.* «*Osm.*»), demirci çekici «*Çağ.*»] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Cinü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** İng (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **4.** Mör, möröy [Üstünlük man.] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **5.** Öngi [Hep, hepsi, kesret man. (*Rad. IV.* «*Uyg.*»)] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **6.** Utku (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **7.** Üstünlük (*L.O.; K.T.*); **8.** Yeğnilik (*L.O.*); **9.** Yenme (*Kur. B.; K.T.*); **10.** Ying (*B.T.L.* «*Uyg.*»). [Bak: Zafer]

—çalmak, 1. Araktırmak (*Bah.*); **2.** Basırmak (*Rad. IV.* «*Osm., Tür.*»); **3.** Baslamak (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **4.** Basmak (*Az.; Rad. IV.* «*Or.*»; *Dede.*); **5.** Basturmak (*Rad. IV.* «*Çağ., Tar.*»); **6.** Kol burmak, kol bükmek (*K.T.*); **7.** Utmak (*T.D.; Uyg.;* «*İnd.; U.*»; *Der: İstanbul, Çankırı, Urfa, C.A.*); **8.** Üstelemek (*Rad. I.* «*Osm.*»); **9.** Üstün gelmek (*L.O.; K.T.*); **10.** Yenmek (*D.L.T.; K.T.; Az.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **11.** Yensimek (*Der: Vize, İslimiye, Silistre*). [Bak: Galip gelmek, muzaffer olmak, mağlûp etmek]

—lik, 1. Çokluk (*K.T.*); **2.** Tünlük (*Az.*). [Bak: Kalabalık]

Galeyan, 1. Aşlama [Yk: Haşlama] (*Der:Silifke, Ahlat*); **2.** Bökeleme [?] (*Der: Giresun*); **3.**

Bülküme [?-Pekmez, bal, pelte gibi mayilerin kaynaması] (*Der:Muğla*); **4**. Büngüldeme (*Der:Karaveliler köyü«Antalya»*); **5**. Coşma(*K.T.*); **6**. Gönül güyeniği (*Kur.A.;Ar.L.*); **7**. Katuluk(*P.d.C.;Ç.L.*); **8**. Kaynama (*T.D.;K.T.*); **9**. Köpürme (*Der:İstanbul*). [Bak: Cuş,huruş]

—etmek, 1. Cokramak (*Uyg.«H.I.»;D.L.T.*); **2**. Cokraşmak(*D.L.T.*); **3**. Coşmak(*K.T.*); **4**. Eşmek (*D. L. T.*); **5**. Katnamak (*Rad. II. «Uyg.»*); **6**. Kayınmak (*D.L.T.*); **7**. Kaynamak (*K.T.*); **8**. Pafkırdamak (*Der: Kütahya*); **9**. Şımmak, şımızmak(*P.d.C.;Ç.L.*).

—ettirmek, 1. Cıvşatmak(*D.L.T.*); **2**. Coşturmak (*K.T.*); **3**. Kaynatmak (*K.T.*).

Gali, 1. Kız (*D.L.T.*); **2**. Kızgın (*Bab.*); **3**. Yüksek [Teşmil ile: «Bu yıl buğday geçen yıldan daha yüksek.»] (*K.T.*); [Bak: Galâ]

Galiba, 1. Bir yalım [?] (*Der: Balıkesir*); **2**. Deyesen (*Az.*); **3**. Görünüşe göre,göründüğüne göre (*Der:İstanbul*); **4**. Öysen [«*O ise*» den bozma mı?] (*Der: Dudurga*); **5**. Yalım [?] (*Der: G.A.*); **6**. Yalıma [?] (*Der: Antalya*). [Bak: İhtimal, memul]

Galip, 1. Arkan[?] (*Der: Köşker*); **2**. Baskın (*K.T.;L.O.*); **3**. Bozan (*Der:Cenup Türkmenleri*); **4**. Cinuçen, çinuçi (*Rad.IV.«Kaz.»*); **5**. Güçlü (*Ata.*); **6**. Gür (*Ferh.*); **7**. Utkuçu(*Rad.I.«Uyg.»*); **8**. Utuğlu (*Kur.İ.*); **9**. Üste (*T.D.*); **10**. Üstün (*L.O.;K.T.*); **11**. Üstün gelen (*K.T.*); **12**. Ütteci (*Kur.İ.*); **13**. Yeğe (*T.D.*); **14**. Yeğin(*T.D.; (Der: Eğirdir*); **15**. Yenen (*K.T.*); **16**. Yenin (*Lûğ. Ar.*); **17**. Yeyin (*T.D.*); **18**. Yiğin (*Ata.;Muht.Der: İzmir,Bursa,Bolu,Boyabat,Konya*); **19**. Yiğni (*Der: İzmir,Bursa,Bolu, Boyabat, Konya*); **20**. Yini (*Der: İzmir, Bursa,Bolu,Boyabat,Konya*). [Bak: Faik, muzaffer, müreccah]

—gelmek, 1. Basırmak (*Rad. IV. «Tür., Osm.»*); **2**. Baslamak (*Rad.IV.«Kar.»*); **3**. Basmak(*İd.*); **4**. Başamak (*Oğ.*); **5**. Kazanmak (*K. T.*); **6**. Utmak (*Uyg.; Ç.L.; Hurş.;Der: Balıkesir*); **7**. Yannamak(*Rad.III.«Koyb.»*); **8**. Yenmek (*K.T.; T.D.; Der:İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Galebe çalmak]

Galiz, 1. Arın [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **2**. Geren [Kaba adam man.] (*Der: İpsala*); **3**. İrin [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **4**. Kaba (*K.T.; T.D.*); **5**. Kayuğ (*D.L.T.*); **6**. Kobat (*Der: Bolu, Cide, Kastamonu, Tosya, Gümüşane*); **7**. Kubat (*Der: Konya, Çankırı*); **8**. Kürtül (*Muht.*); **9**. Sarp [En çok «güç», mec. dikenli iş man.] (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Yoğun (*T.D.; L.N.; Bürh.; San.*); **11**. Yuvun (*Der: Gazi Antep*); **12**. Zirik [Sık sık olan şey ve dikenli iş man.] (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Gılzat]

Galle, 1. Gelir [Gallei vakıf = Vakfın geliri] (*K.T.*); **2**. Tülük (*T.D.*).

Galsame, 1. Gelbezek [?] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Öğük [?] (*B.T.L. «Osm».*).

Gam, 1. Bun (*T.D.; Ferh.*); **2**. Kadağa (*Rad.II.«Tel.»*); **3**. Kadğu (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Kaygu (*Bian.; K.T.*); **5**. Mun (*Rad IV. «K.B., Alt., Tel.»*); **6**. Munduk (*Rad.IV. «Kır.»*); **7**. Tasa (*T.D.; K.T.; Bian.*). [Bak: Istırap, keder, hüzn, melâl, gussa, dert, elem]

—lı, 1. Girengir (*Der: İçel*); **2**.

Hilt (*Der: Kütahya*); **3**. İklik [İk = maraz, elem man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Kadğuluğ (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Kaygılı (*K.T.*); **6**. Tasalı (*K.T.*).

—sız, 1. Inak [?] (*L. N.*); **2**. Kaygusuz (*K.T.*); **3**. Tasasız (*K.T.*); **4**. Tümke (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Usal (*Uyg. «Usp.»*).

—çekmek, - yemek, 1. Duncukmak (*Der: Tarsus*); **2**. Gerinmek (*Der: İçel*); **3**. Kaygırmak (*Tuh*); **4**. Kaygulanmak (*Müt.*); **5**. Kayırmak (*Dede.; Y.E.*); **6**. Kayurmak (*Mün.*); **7**. Kunanmak (*Rad.II. «Tel.»*); **8**. Munatmak (*Rad. IV.«K.B.»*); **9**. Munglaymak (*P.d.C.*); **10**. Munkaymak (*Ç.L.*); **11**. Tasalanmak (*Bian.*).

Gammaz, 1. Aygat (*T.D.*); **2**. Çağul [?] (*T.D.*); **3**. Fitleyici, fit verici (*K.T.*); **4**. Kavgunçu (*Rad. II.«Çağ.»*); **5**. Koğucu (*Ah., Bian., Der: Urla, Sıvas, Tire, Ürgüp*); **6**. Koğulayıcı, kovulayıcı (*K. T.*); **7**. Komsı (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Kovcu, kovucu (*T.D.; Bian.*); **9**. Kovlayıcı (*Bian.*). [Bak: Nemmam, munafık].

—lık etmek, 1. Çakmak (*Hurş.*); Ele vermek (*K.T.*); **3**. Koğlamak, koğulamak (*Bian.; K.T.*); **4**. Kovlamak (*Bian.*); **5**. Lakırdı yetiştirmek (*K.T.*); **6**. Yonamak, yunamak (*D.L.T.*).

Gamz, 1. Fitleme, fit verme (*K.T.*); **2**. Koğuculuk (*Ah.*); **3**. Koğulama (*K.T.*); **4**. Kovculuk (*Bian.*). [Bak: Siayet]

—etmek, [Bak: Gammazlık etmek]

Gamze, 1. Gıyın [?] (*İd. Haş.*); **2**. Göz kıpma (*K. T.*); **3**. Göz süzme (*K. T.*); **4**. Kıymaç [?] (*İd. Haş.*); **5**. Yan bakış (*Der: İstanbul*).

Ganem, 1. Davar (*K.T.*); **2**. Koyun (*T.D.; K.T.*).

Gangren, 1. Çürümüş (*K.T.*); **2**. Kezek (*P.d.C.; Ç.L.*).

Gani, 1. Azuklu (*L.O.*); **2**. Bay* (*Fer.; Kur.B., Uyg.«İnd.»; Rad.IV. «Osm., Ad. Kır., K. Kır.»; D.B.; Vel.; Or.*); **3**. Bayan (*Müh.*); **4**. Bol [Eşya hakkında, mec.](*K.T.*); **5**. Bunsuz, munsuz [Gamsız, kedersiz man.] (*Kur.I.*); **6**. Doymuş (*K.T.*); **7**. Doyuk (*Mus.Es.*); **8**. Kazanmış (*Ev.*); **9**. Varlı (*Ata.; Az.*); **10**. Varlıklı (*K.T.*); **11**. Tok (*K.T.*); **12**. Zengin (*K.T.; Ev.; Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Müstağni, maldar]

—kılmak, Bayıtmak (*D. L. T.; Mün.*)

—lik, 1. Baylık (*K.T.*); **2**. Bolluk (*K.T.*); **3**. Doyukluk (*Mus. Es.*); **4**. Tokluk (*K.T.*); **5**. Zenginlik (*K.T.*). [Bak: Gına]

Ganimet, 1. Alanç (*Rad.I.«Çağ.»*); **2**. Albaga (*Rad.I.«Tel., Şor., Koyb., Leb »*); **3**. Algın (*Der: Erzincan*); **4**. Bargu (*Oğ.; Uyg.«O.Q.»*); **5**. Bozukmuş [?] (*Müh.*); **6**. Bulun (*Neh.; Melh.; İd.*); **7**. Çaldu (*L. O.*); **8**. Çapul [Daha çok «yağma, garet» man.] (*Rad.III.«Osm.»*); **9**. Çuldu (*Rad. III. «Osm. Çağ.»*); **10**. Doyum (*Bian.; Dede.; Muht.*); **11**. Doyumluk (*Bian.; Aş.; Kam.; Muht.; Der: Lâpseki, Izmir*); **12** Kanoğ (*Rad. II. «K. Kır.»*); **13**. Kaypak (*Rad. II. «Osm.»*): **14**. Kazu (*Rad.II. «Çağ.»*); **15**. Olca, olça (*Mün.; Kar.; Tuh.; Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; Ba.; T. D.; Muk. Ed.; Türkmen.*); **16**. Şıralga (*Rad.IV. «Çağ.»*); **17**. Tavaş (*Rad.III.«Çağ.»*); **18**. Tayun (*Der: Kırşehir*); **19**. Telim (*Rad. III.*

«*Kır.*»); **20**. Toyumca (*Bab.*); **21**. Toyumluk (*Mec.;Bab.*); **22**. Urgun (*Çul.; T.D.*); **23**. Urundu (*Çul*); **24**.Vurgun (*K.T.*).

—almak, Bulunlamak (*İd.*).[Bak: İğtinam]

Gar [Mağara], **1**. İn (*Kur.B.; K.T.*); **2**. Kaba [?] (*Der: Finike*); **3**. Obruk [Oyuk yer man.] (*K.T.; Rad.I. Osm.*»); **4**. Oyuk (*K.T.*).

Garaj, 1. Arabalık [Teşmil ile] (*Der:İstanbul*); **2**. Kaylık [?] (*Der: Ordu*).

Garanti, [Bak: Teminat]

Garaz [Kin man.], **1**. Boz (*Uyg.* «*İnd., T.T.;Man.*»); **2**. Cek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Dolgunluk (*K.T.*); **4**. İçgil [?] (*B.T.L.* «*Osm.*».; *Der: Edirne, Kayseri*); **5**. Kek (*D.L.T.*); **6**. Sıltav [İftira, bahane man.] (*Rad. IV.* «*Kar.*»).[Bak: Kin, husumet, nefsaniyet, suiniyet]

—kâr, [Bak: Bedhah]

—kârlık etmek, 1. Kekteşmek (*D.L.T.*); **2**. Yağanmak, yığanmak [Yk: Yağı = düşman] (*Müt.; Der: Uşak*).

—sız, Uvurluk (*Tuh.*).

—[Hedef man.], Buta (*T.D.*).[Bak: Hedef, maksat, gaye].

Gardiyan, 1. Bekçi (*K.T.*); **2**. Bekleyici (*L.O.*); **3**. Gözcü (*Der: İstanbul*); **4**. Kadaçı (*Rad.II.* «*Tel., Sag.*»); **5**. Kadarçı (*Rad.II.*«*Sag.*»); **6**. Kadaryı (*Rad.II.*«*Koyb.,Kaç.*»); **7**. Kolcu (*K.T.*); **8**. Korucu, koruyucu (*K.T.*); **9**. Tomrukçu (*Der: Eğirdir, Boyabat*).

Garet, 1. Akın [Yağma için yapılan hücum man.] (*T.D.;K.T.*); **2**. Baranta (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Bulan (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **4**. Bulduratma (*Cal.*); **5**. Çap(*B.T.L.*«*Çağ.*»); **6**. Çapavul(*Ba.*); **7**. Çapul(*K.T.*); **8**. Çete[Bizde başıbozuk kıt'ası veya eşkıya takımı man.] (*P.d.C.*); **9**. Ilgar[Yağma için şitap man.](*K.T.*); **10**. Kanoğ(*Rad.II.*«*K.Kır.*»); **11**. Karağ, karak (*Or.*); **12**. Karma (*D.L.T.*); **13**. Karmalama(*D.L.T.*); **14**. Konuş(*Tuh.*); **15**. Talan (*K.T.;P.d.C.; Ç.L.,Ma.*); **16**. Talama (*Der:Bursa*); **17**. Tuduğ(*Rad.III.* «*Şor.*»). [Bak: Yağma]

—ger, 1. Akıncı(*K.T.*); **2**. Bulançı(*Rad. IV.* «*Tar.*»); **3**. Çapulcu (*K.T.*); **4**. Talancı(*K.T.*).

—etmek, 1. Akmak (*Müh.*); **2**. Bulamak (*Rad. IV.* «*Tar.*»); **3**. Çapmak (*Bürh.;Dede.;Muht.*); **4**. Kadrandamak (*Rad.II.*«*Alt.,Tel.*»); **5**. Karakmak (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **6**. Karmalamak(*İd.Haş.;D.L.T.*); **7**. Kunmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **8**. Talamak (*Tuh.; Rad.III.* «*Şor.*»;*D.B.*); **9** Talav (*Tuh.*); **10**. Üblemek (*D.L.T.*); **11**. Yolmak, yulmak (*Or.*).

Gargara etmek, Boğaz çalkamak (*K.T.*).

Garibe, 1. Duyulmadık (*K.T.*); **2**. Görülmedik(*K.T.*); **3**. İşidilmedik (*K.T.*); **4**. Şaşılacak (*K.T.*); **5**. Tanğlançığ (*Uyg.* «*İnd. U.*»). [Bak: Acibe]

Garim, 1. Alacaklı (*K.T.*); **2**. Kiriş(*İd.*).

Garip, [Acip man.], **1**. Aymıktı (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Bambaşka (*K.T.*); **3**. Duyulmadık (*K.T.*); **4**. Görülmedik, görülmemiş (*K. T.*); **5**. Inanılmaz (*K. T.*); **6**. İşidilmedik (*K.T.*); **7**. Kızık [Hoşa giden, cazip, «intéressant» man.] (*Rad. II.* «*Alt., Kır., Kaz.*»; *Müt.*); **8**. Özge (*Bian., Rad. I.* «*Osm.*»); **9**. Sanpaşka (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **10**. Solum, solun (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **11**.

Şaşılacak (*Der: İstanbul*); **12**. Şaşırtıcı (*Der : İstanbul*); **13**. Tan (*Bab.; Müt.*); **14**. Tanak (*Kam.*); **15**. Tansık (*Tuh.; Bab.*); **16**. Tansuk (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **17**. Yanı [Yanı iş = garip hadise] (*Muk. Ed.*); **18**. Yavlak (*Müz.; Der: İzmir*). [Bak: Acayip, Acip]

—görmek, 1. Paşkalamak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **2**. Paşkalanmak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **3**. Paşkazınmak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **4**. Şaşalamak (*K.T.*); **5**. Şaşırmak (*K.T.*); **6**. Şaşmak (*K.T.*); **7**. Yadırgamak (*K. T.*). [Bak: İstiğrap, hayret, taaccüp]

—[Gurbetzede man.], **1**. Başağ [Yabancı ve ayrı man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2**. Baz [Yabancı man.] (*D.L.T.*); **3**. Çuçun (*İd. Haş.; Muht.*); **4**. Elayrısı [Başka devlet tebaası man.] (*Az.*); **5**. Elgin (*İd. Haş.*); **6**. Elgit, elkit (*Kara.; Der: Silifke, Teke, C.A.*); **7**. Elsiz [Tabiiyetten mahrum, *Heimatlos* man.] (*Der: Samsun*); **8**. Kimsesiz (*K.T.*); **9**. Ötek [Geçici yolcu man. Zıddı «konak»: «Ötek mü, konak mu?»] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **10**. Tülüngü [Fakir, dilenci man. (*Rad. III.*)] (*İd. Haş.; Muht.*); **11**. Yabancı (*K.T.*); **12**. Yalnız, yapayalnız (*Der: İstanbul*); **13**. Yat (*Tuh.; Hut.*); **14**. Yatbaz (*D.L.T.*). [Bak: Gurbetzede, ecnebi, bikes].

—semek, Kangırmak (*Rad. II.* «*Kır.*»).

Garize, 1. Kılık [(*Rad. II.*) de bu sözün manaları: Amel, fiil, faaliyet «*Alt., Kır, Tel.*»; hulk, itiyat, reftar, cibillet, fıtret «*Uyg.*»; Sabır, tahammül, nezaket, terbiyelilik «*Kır.*»; görünüş, kıyafet «*Osm.*»] (*İd. Haş.*); **2**. Yaratığ (*Muk. Ed.*).

Gark, 1. Batma (*K.T.; Der: A.*); **2**. Boğulma (*K.T.*); **3**. Dumma (*Der: Erzurum «Muhacir ağzından»*); **4**. Dumulma (*Der: Ankara*).

—etmek, 1. Batırmak (*K.T.*); **2**. Begevretmek «*Bir şeye*» (*Rad.IV.* «*Kar.*»); **3**. Boğmak (*K.T.*); **4**. Çok vermek (*K.T.*); **5**. Kahramak (*Der: Trabzon, Edremit*); **6**. Takımak (*D.L.T.*).

—olmak, 1. Batmak (*K.T.;T.D.*); **2**. Boğulmak (*K.T.*); **3**. Çok olmak (*K.T.*); **4**. Çökmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Dulunmak (*Der: Isparta, Safranbolu, Samsun, Sinop, Kayseri*); **6**. Dummak (*Der: İstanbul, Erzurum*); **7**. Dunulmak (*Der: Haymana*); **8**. Karmak (*Der: Konya*); **9**. Maltımak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **10**. Tummak (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

Garp, 1. Batı (*K.T.; T.D.; Der: Uluborlu, Çorum, Bayazıt, İstanbul*); **2**. Bayu (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3** Günbatar (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Gün batısı, kün batısı (*D.B.; K.T.; Or.; Oğ.; Uyg.* «*O.Q.*»); **5**. Gün endi (*Der: Denizli, Silvan, Isparta, Gönen*); **6**. Gün ini (*Der: Konya, Ankara, Karacabey*); **7**. Kidin [Arkada, garp cihetinde man.] (*Uyg.* «*İnd,, U., T.T.*»); **8**. Korı, kurı (*Or.*).

—rüzgârı, 1. Ak yel (*Der: Menteşe*); **2**. Batı yeli (*Der: İstanbul*); **3**. Dağ yeli (*Der: Kars*).

Gars [etmek], **1**. Dikmek [Ağaç] (*K.T.*); **2** Gölemek [?] (*Der: Afyon*).

Garson, 1. Ayakçı (*Der: Antalya*); **2**. Şireci [Saki man.] (*Rad.IV.* «*Krm.*»).

Gaseyan, 1. Bulantı (*K.T.*); **2**.

Gönül bulanmak (*Der: İstanbul*); 3. Gönül dönmek (*Lûg. Ar.*); 4. Kusgu (*İd.*); 5. Kusma (*T.D.*; *K.T.*); 6. Kusu(*İd.*); 7. Okşu(*B.T. L.* «*Kaz.*»); 8. Öğürme (*K.T.*); 9. Öğzüme (*Der: Ankara*).

Gasıp [Gaspeden], 1. Çekip alan (*Müt.*); 2. El uzatan (*K.T.*); 3. Güciyle alan (*Kur.B.*); 4. Kapan, kapıp kaçan, kapkaç (*Müt.*); 5. Şıltakçı (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 6. Üstüne oturan (*K.T.*); 7. Yutucu (*K.T.*); 8. Zorla alan (*K.T.*); 9. Zorla kapan (*K.T.*); 10. Zorba (*K.T.*). [Bak: Gasp]

Gasl [Gasil], 1. Yıkama (*K.T.*); 2. Yuğma, yunma, yuvma (*Fer.*).

—etmek, 1. Yıkamak (*K.T.*); 2. Yuğmak, yunmak, yuvmak (*K.T.; Der: A.*). [Bak: Gassal]

Gasp, 1. Elinden alma (*Der: Istanbul*); 2. Güciyle alma«*Kur.B.*»); 3. Kapma (*T.D.*); 4. Kıcırım [?] (*Der: Zonguldak, Tosya*); 5. Küçem (*Muk. Ed.*); 6. Üstüne oturma (*K.T.*); 7. Yutma (*K.T.*); 8. Zorla alma (*K.T.*).

—eden, [Bak: Gasıp].

—edilmek, Gücelmek (*D.L.T.*).

—edilmiş, Alsıkmış (*Müh.*).

—etmek, 1. Bulukmak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Carmasmak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 3. Colkmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Elinden almak (*Der: Istanbul*); 5. El uzatmak (*K.T.*); 6. Güciyle almak (*Kur.B.*); 7. Kapmak (*D.L.T.; K.T.; T.D.*); 8. Kücenmek (*D.L.T.*); 9. Pılamak (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); 10. Sirmemek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 11. Sıbıtmak [?] (*Der: Nallıhan, Bilecik, Yalova*); 12. Talamak (*Kar.*); 13. Üstüne oturmak, üstüne yatmak (*K.T.*); 14. Yutmak (*K.T.*); 15. Zorla almak (*K.T.*). [Bak: Zaptetmek].

Gassal, 1. Ölü yıkayıcı (*K.T.*); 2. Yuvusga (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Yuyucu (*San.*) [Bak: Gasl].

Gaşiye [Haşa], 1. Arzuk [?] (*B. T.L.* «*Çağ.*»); 2. Eğer örtüsü (*K. T.*); 3. Erindük [?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 4. Örtü (*K.T.*).

Gaşy, 1. Bağınlama (*L. O.*); 2. Baygınlık (*K.T.*); 3. Bayılma (*K. T.*); 4. Kendinden geçme (*K.T.*); 5. Kıyınma (*L. O.*); 6. Oğunma, uğunma (*Kam.*); 7. Usu gitme (*Kur. B.; Ar. L.; Kur. A.*).

—olmak, 1. Bayılmak, bayılıp gitmek (*K.T.*); 2. Bükelmek (*P.d. C.; Ç.L.; Rad. IV.* «*Çağ.*»); 3. Kendinden geçmek (*K.T.*); 4. Pelesimek (*Ça. Ma.*); 5. Uğunmak (*Mün.*); 6. Usu gitmek (*Kur. A.; Kur. B.; Ar. L.*).

Gats [etmek], 1. Batırmak (*K.T.*); 2. Daldırmak (*K.T.*); 3. Dummak (*Der: Erzurum* «*Muhacir ağzından*»); 4. Mançımak (*Kar.; Rad. IV.* «*Kaz., Kar.*»).

Gava, 1. Azgunluk (*Kur. B.*); 2. Sapıklık (*K.T.*); 3. Yolunu şaşırma (*K.T.*).

Gavga*, 1. Cingar[?] (*Der: Erzincan*); 2. Çekiş, *Dil kavgası* (*T.D.*); 3. Çekişme (*K.T.*); 4. Dalaş (*T. D.*); 5. Dargınlık (*K.T.*); 6. Döğüş, dövüş (*K.T.*); 7. Dulum (*P. d. C.; Ç. L.*); 8. Gürültü (*K. T.*); 9. Kavga [Aslı türkçe olup farisiye lisanımızdan geçmiş olduğu maznundur. (*Ş. Sami*)] (*K. T.*); 10. Patırdı (*K. T.*); 11. Savaş (*K.T.*); 12. Tutuşma (*K.T.*); 13. Tülüm (*P.d.C.; Ç.L.*); 14. Yonuşma [?] (*Der: Havza*). [Bak: Cenk,

cidal, harp, niza, muharebe, mudarebe, münazaa, mücadele]

—cı, 1. Camgamacı [?] (*Der:Mersin*); **2**. Çatak (*Der: Ereğli*); **3**. Çekişken (*K.T.*); **4**. Çıtak [?] (*Der: Urla*); **5**. Döğüşken (*K.T.*); **6**. Geçimsiz (*K.T.*); **7**. Gürültücü (*K.T.*); **8**. Kavgacı (*K.T.*).

—lı, 1. Arası bozuk (*Der: İstanbul*); **2**. Çekneşikli (*Der: Köşker «Kırşehir»*); **3**. Dargın (*K.T.*); **4**. Kavgalı (*K.T.*); **5**. Küsülü, küsüşmüş (*Müt.*).

Gavr, 1. Düden [Tavuk kafesi (*Rad. III. «Çağ.»*)] (*T.D.*); **2**. Dip (*İd. Haş.; K.T.*); **3**. En derin yer (*K.T.*); **4**. İn [?] (*İd. Haş.*); **5**. İnkebe [Engebe = yer yüzündeki arızalar] (*İd. Haş.*).

Gavvas, 1. Çumgan (*Muk. Ed.*); **2**. Dalgıç (*K.T.*).

Gaybet [Gaybubet man.], [Bak: Gaybubet].

—[Zem ve fasl man.], [Bak: Gıybet].

Gaybubet, 1. Alkınma (*Uyg. «H. II.»*); **2**. Yokluk (*Der: İstanbul*) [«Sen, onun yokluğundan istifade ederek bu işi yaptın.»] [Bak: Gaip, gaybet]

—etmek, 1. Bulunmamak (*K.T.*); **2**.Gitmek (*Müt.*); **3**. Kudumak (*Rad. II. «Tel.»*); **4**. Iraklaşmak (*Müt.*); **5**. Uzaklaşmak (*K.T.*).

—ettirmek, 1. Alkınturmak (*Uyg. «U., Ust.»*); **2**. Göndermek (*K.T.*); **3**. Uzaklaştırmak (*K.T.*).

Gaye, 1. Amaç [Hedef, nişangâh man.] (*Müt.*); **2**. Acur [?] (*Tuh.*); **3**. Bitim [Hatime, netice man.] (*K.T.*); **4**. Çaptuk (*.P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Erek (*Der: Elâziz*); **6**. Erişek (*Der: Tekirdağ, İstanbul*); **7**. Güt [Yk: Gütmek = bir maksat takip etmek] (*Der: Adana*); **8**. İş sonu [Akıbet, hatime, netice man.](*Muk. Ed.*); **9**. Son [Netice, hatime man.] (*Müt.*); **10**. Tekiş (*D.L.T.*); **11**. Umaç (*Süh.*); **12**. Urk (*Muk.Ed.*); **13**. Uruk (*T.D.; Kur. İ.*); **14**. Varılacak (*K.T.*); **15**. Yetek (*Der: İzmir, A.*). [Bak: İs'ihdaf, hedef, rica, maksat, garaz].

Bi—, 1. Pek çok (*K.T.*); **2**. Sonsuz (*K.T.*). [Bak: Binihaye]

—si meşkûk olan, 1. Mırşık[?] (*Der: Söğüt, Gürmeli*); **2**. Sonu belirsiz (*Der: Konya, Uşak*).

Gayet, 1. Bitim (*K.T.*); **2**. Cilkes [?] (*Der:Konya*); **3**. Cin (*D.L.T.*); **4**. Çok, pek çok (*K.T.*); **5**. Pek (*K.T.*); **6**. Son(*K.T.*); **7**. Yavlak (*T.D.*). [Bak: Nihayet]

Gayp, [Âlemi gayp gibi kullanılan ve *gaip-kayp* sözünden ayrı olduğu halde osmanlıcada çok defa karıştırılan sözdür.] **1**. Bellisiz,bellisizlik(*K.T.*); **2**. Bilinmez, bilinmezlik (*K.T.*); **3**. Gizli, gizlilik (*K.T.*); **4**. Gizlü, gizlülük (*Kur.B.*); **5**. Görünmez, görünmezlik (*K.T.; Kur.B.*); **6**. Örtüklük [Yk: Örtülü,örtülülük] (*Kur.İ.*). [Bak: Gaip]

Gayr, - Siz, değil, olmıyan (*K.T.*); [Bu söz dilimizde isim ve sıfat olarak ancak aşağıdaki *Gayrı* şeklinde kullanılır; örnek olarak aşağıdaki gibi birçok arapça sıfatların başına gelir ve bu sıfatları vasıflarından sıyrılmış olarak gösterir.]

—ı, 1. Artık [Başka, fazla, bundan sonra man.](*K.T.;Fel.;Tef.*); **2**. Ayrı [«Ayrı gayrı»] (*T.D.;D.L.T.*); **3**. Ayrık, ayruk (*B.T.L.«Osm.»;D.L.T.;Kur.B.*); **4**. Başka(*K.T.;Ata.*); **5**. Boğur (*Enb.*); **6**. Bölek(*Rad. IV. «Çağ.»,B.T.L.«Çağ.»*); **7**. Bü-

ten (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **8.** El, il [Yabancı man.](*K.T.;Bian.*); **9.** Ezin (*D.L.T.*); **10.** İğin (*B.T.L.* «*Uyg.,Çağ.*»); **11.** Öğün (*B.T.L.* «*Uyg., Çağ.*»); **12.** Ökün (*P.d.C.; Ç:L.*); **13.** Öngün (*Mu.M.*); **14.** Öni (*D.L.T.*); **15.** önin (*Beh.; D.L.T.*); **16.** Özge, Özke (*Bal.; Ata.; Kar.; İrş.; Gev.; Der: Mucur, Kastamonu, Çorum, Kars, Şebin-Karahisar, Manisa, Çanakkale*); **17.** Yat (*Gev.*). [Bak: Ağyar, ecnebi, sair, diğer, zait, ziyade, maada, âhar]

—i âdil, Tüzsüz (*Or.*). [Bak: Zalim]

—i ahlâkî, 1. Uçkur üstü[Edebe mugayir man. «uçkur üstü sözlerden hiç hoşlanmam»] (*Der: Ezine*); **2.** Uygunsuz (*K.T.*); **3.** Yakışmaz (*K.T.*). [Bak: Mugayiri ahlâk]

—i caiz, 1. Olmaz, olmıyacak (*K.T.*); **2.** Yapılamaz (*K.T.*)[Bak: Memnu, haram]

—i elâstikî, 1. Buşan (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **2.** Eğilip bükülmez(*K.T.*); **3.** Esnemez (*Der: İstanbul*); **4.** Katı (*Müt.*); **5.** Sert (*K.T.*).

—i fâni, 1. Bozulusuz (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **2.** Ölmez, ölümsüz (*Der: Istanbul*). [Bak: Baki, ebedi, lâyezal]

—i ihtiyarî, —i iradî, [Bak: Bilâihtiyar]

—i kabil, —i mümkin, 1. Kılmaslık (*Rad.II.*«*Kaz.*»); **2.** Yapılamaz (*Der: İstanbul*); **3.** Yolu yok (*Der: İstanbul*). [Bak: Muhal]

—i kabili infilâk, Patlamaz (*Der: İstanbul*).

—i kabili infilâk olmak, Cukmak (*Rad.IV.*«*Kaz.*»)

—i kabili kıyas, 1. Bambaşka (*Der: İstanbul*); **2.** Eşsiz (*Der: İstanbul*); **3.** Karşılaşmaz (*Der: İstanbul*); **4.** Keringsiz (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Oranlanmaz (*Müt.*); **6.** Ölçülez, ömlçüşmez (*Der: İstanbul*).

—i kabili şifa, —i kabili tedavi, 1. Geçmez (*Der: İstanbul*); **2.** İyileşmez, iyi olmaz (*Der: İstanbul*); **3.** Onulmaz (*K.T.; Rad. I.* «*Osm.*»; *Kara.*); **4.** Savuşmaz (*K.T.*).

—i kâfi, 1. Az (*K.T.*); **2.** Eksik (*K.T.*); **3.** Elvermez (*Der: İstanbul*); **4.** Taskır (*Rad. III.* «*Tel., Kumd.*»); **5.** Tudak (*Rad. III.* «*Tel.*»); **6.** Yetişmez (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, Konya*); **7.** Yetmez (*Der: İstanbul*).

—i kat'î, 1. Baylavsuz(*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Kestirilemez (*Der: İstanbul*); **3.** Şöyle böyle (*Der: İstanbul*). [Bak: Meşkûk, şüpheli]

—i kesif, 1. İnce (*K.T.*); **2.** Samtar (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **3.** Seyrek (*K.T.*); **4.** Sulu [Mayiat hakkında] (*K.T.*).

—i lâyık, 1. Gerekmez (*Müt.*); **2.** Gereksiz (*K.T.*); **3.** Polumsuz (*Rad.IV.* «*K.B.*»); **4.** Uygunsuz, uymaz (*K.T.*); **5.** Yakışmaz (*K.T.*); **6.** Yaraşıksız (*Der:İstanbul*); **7.** Yaraşmaz (*Der:İstanbul*). [Bak: Nabeca, nareva]

—i mahdut, 1. Çevrilmemiş (*Müt.*); **2.** Sınırsız, sınırı belirsiz (*Muht.*); **3.** Sonsuz (*K.T.*). [Bak: Namütenahi]

—i mahlût, 1. Calan (*Rad. IV.* «*Kır*»); **2.** Karışıksız (*Der: A.*); **3.** Katkısız (*Der: A.*); **4.** Yalın (*Müt.*). [Bak: Halis, sâf]

—i mahsûs, 1. Anlaşılır anlaşılmaz (*Der: İstanbul*); **2.** Belirsiz (*K.T.*); **3.** Belli belirsiz (*Der: İstan-

bul); **4**. Duyulmaz (*K.T.; Der: Konya, İstanbul*); **5**. Görülmez (*Der: Konya*): **6**. Pelgüsüz (*Rad. IV.«K.B.»*); **7**. Sezilmez (*K.T.; Der: Konya, İstanbul*). [Bak: Müphem]

—i makul, 1. Karcaşık [«Ezas= Karcaşık düş ki tevili veya tabiri kabil olmıya.»] (*Ah.*); **2**. Karışık, karmakarışık (*Müt.*); **3**. İnanılmaz, inanılmıyacak (*Muht.*); **4**. Monkul (*Ugg.«İnd., T.T., Suv.»*).

—i malûm, 1.Belirsiz (*Der:Çankırı,Çerkeş*); **2**. Bilinmez, bilinmiyen (*Der: Çankırı, Çerkeş*); **3**. Biluvsuz (*Kar.*). [Bak: Meçhul]

—i mamur, 1. Bakımsız (*Der: İstanbul*); **2**. Bozuk düzen (*Müt.*); **3**. Kelembe, keleme [Sürülmemiş tarla man.] (*Der: Bolu, Marmaris, Bilecik*); **4**. Şenliksiz (*K.T.*); **5**. Yüz üstü bırakılmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Ha ap, metruk]

—i mecruh, 1. Bütev (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Sağlam (*K.T.*); **3**. Yaralanmamış (*K.T.*); **4**. Yarasız (*K.T.*). [Bak: Salim]

—i memnun, .1 Azımsar, azımsak (*Müt.*); **2**. Beğenmemiş (*Der: İstanbul*); **3**. Sevinmemiş (*Der: İstanbul*).

—i memnun olmak, 1. Azımsamak [Az görmek man.] (*Müt.*); **2**. Komıdamak (*Rad. II. «Tel., Alt.»*); **3**. Sevinmemek (*Der: İstanbul*). [Bak: Nahoşnut]

—i meskûn, 1. Boş, bomboş (*K.T.*); **2**. Elsiz, ilsiz (*Rad. I. «Çağ.»*); **3**. Issız (*Bab.*); **4**. Kimsesiz (*K.T.*); **5**. Kişisiz (*Müt.*). [Bak: Hâli]

—i mesul, 1. Baylavsız (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Eli yok [Zimethal olmıyan man.] (*Müt.*); **3**. Sorgusuz, sorusuz (*Muht.*); **4**. Söz götürmez (*Müt.*); **5**. Suçsuz [Masum, bicürüm man.] (*K.T.*). [Bak: Masum, lâyüs'el]

—i meş'ur, 1. Belirsiz (*K. T.*); **2**. Bilinmedik,bilinmeksizin (*Müt.*); **3**. Düşünülmedik,düşünülmeksizin (*Müt.*); **4**. Pelgüsüz (*Rad. IV. «K.B.»*); **5**. Tasarlamadan(*Muht.*); **6**. Tasımsız(*Müt.*).[Bak:Bilâihtiyar]

—i mezru, 1. Ang (*Der:Yabanabat*); **2**. Bor (*Rad.IV.«Osm.»; Der: Adana*); **3**. Boz (*Der:Bozüyük*); **4**. Ekimsiz (*Müt.*); **5**. Gen (*Der: Denizli, Konya, Muğla, Eskişehir*); **6**. İşlenmemiş (*K.T.*); **7**. Koyak (*Der: Malatya*); **8**. Poşlak (*Rad.IV. «K.B.»*); **9**. Sürülmemiş (*K.T.*).

—i muayyen, 1. Belirsiz, bellisiz (*K.T.*); **2**. Belünsüz (*L.N.;Deş.*); **3**. Doluk [?] (*Der: Bolu*); **4**. Mışırgı, mışırık [?] (*Der: İsparta, Niğde, Kayseri, Söğüt, Haymana*); **5**. Pelgüsüz (*Rad. IV. «K.B.»*). [Bak: Müphem]

—i muktedir, 1.Bulmağan (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Cünsüz (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3**. Elinden gelmez (*K.T.*); **4**. Eli ermez,eli yetmez (*Der: İstanbul*); **5**. Erksiz [Erk=kudret,iktidar man.] (*Rad.I.«Uyg.»*); **6**. Gücü yetmez (*Der: İstanbul*); **7**. Kısır [Mahsul vermek kudretinden mahrum man.] (*Der:Manisa*); **8**. Yetsiz (*İd.*). [Bak: İktidarsız]

—i muntazam, 1. Alaman [?] (*T.D.*); **2**. Başı bozuk [Bilhassa askerlikte kullanılır] (*K.T.*); **3**. Bozuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Bozuk (*K.T.*); **5**. Dağınık, darmadağın (*K.T.*); **6**. Düzeni bozuk, düzensiz (*Der: İstanbul*); **7**. Eğri büğrü (*K.T.*); **8**. Karışık, karmakarışık

(*K.T.*); **9**. Kavaltak (*Der: Gazi Antep, Sıvas*) **10**. Setük (*Der: Dömeli «Çankırı»*); **11**. Sırasız (*K.T.*); **12**. Söbü, södür (*Der: Avanos*). [Bak: İntizamsız, nizamsız, perişan]

—i musip, 1. Ökte (*P.d.C.*); **2**. Tüzsüz (*Or.*); **3**. Uygunsuz (*K. T.*); **4**. Uymaz (*K.T.*); **5**. Varışsız (*K.T.*); **6**. Yalan yanlış (*K.T.*). [Bak: Hatâ, sehv.]

—i mutabık, 1. Teltik (*Der: C. A.*); **2**. Uymaz (*K.T.*); **3**. Uyuşmaz (*Der: İstanbul*); **4**. Yalamak, yalamık (*Der: Kütahya, Niğde*). [Bak: Muhalif, mütehalif]

—i muti, 1. Canus (*Der: Konya*); **2**. Dik başlı (*K.T.*); **3**. Dik kafalı (*K.T.*); **4**. İplemez, (*Der: İstanbul*) **5**. Kulak asmaz, kulak vermez (*Der: İstanbul*); (*K.T.*); **6**. Söz dinlemez (*K.T.*); **7**. Yaramaz (*K.T.*). [Bak: İnatçı, itaatsiz]

—i muvaffak, 1. Başa çıkaramıyan (*Der: İstanbul*); **2**. Başaramamış (*K.T.*); **3**. Beceremiyen (*K.T.*); **4**. Bulmağan (*Rad.IV. «Kaz.»*); **5**. Onmadık (*D.B.*); **6**. Üstesinden gelemiyen (*Der: İstanbul*); **7**. Yapamıyan (*K.T.*).

—i muvafık, - i münasip, 1. Ayıg (*Uyg. «İnd., Usp., Suv.»*); **2**. Cönsüz (*Rad.IV. «Kır.»*); **3**. Uygunsuz (*K.T.*); **4**. Uymaz (*K.T.*); **5**. Yakışıksız (*Der: İstanbul*); **6**. Yakışmaz, yakışık almaz (*K.T.*); **7**. Yaramaçı (*Or.*); **8**. Yaraşıksız (*Der: İstanbul*); **9**. Yaraşmaz (*K.T.*); **10**. Yersiz (*Müt.*); **11**. Yöndemsiz, yöntemsiz (*Der: Silifke, Ereğli, Kütahya, Samsun, Çorum, Tarsus, İznik, Antalya, İncesu, Pazarcık*). [Bak: Nabeca, nareva]

—i mümasil, 1. Bambaşka (*K. T.*); **2**. Başka türlü (*K.T.*); **3**. Benzemez (*K.T.*).

—i münbit, 1. Bara, bağra (*Der: Akseki*); **2**. Bazlak (*Der: Zonguldak*); **3**. Cızlak, cızzak (*Der: Kırklareli, Tosya, Merzifon, Konya, Kelkit, İstanbul, Ankara, Edirne, Tekirdağ, Teke*); **4**. Çaral (*Der: Bursa, Orhaneli, Ankara, Beypazarı, Fethiye*); **5**. Çorak (*K. T.*); **6**. Dolam[?] (*Der: Tekirdağ*); **7**. Düdenlik [?] (*Der: Kütahya, Ankara*); **8**. Gayrak [?] (*Der: Samsun, «Muhacir ağzından»*); **9**. Geren (*Der: Konya, Manisa, Tire, İstanbul, Isparta, Sarayköy*); **10**. Hozan [?] (*Der: A.*); **11**. Kepir (*Der: Adana, İzmir, Amasya, Gazi Antep*); **12**. Kıraç (*K.T.; Der: O. A., Ş. A.*); **13**. Kıravga (*Der: Konya, Çanakkale, Kayseri, Adana, Devrek, Niğde, Tarsus*); **14**. Kırtak (*Der: Devrek*); **15**. Kırtan (*Der: Konya*); **16**. Kırtıl (*Der: Ankara, Nallıhan, Kastamonu, Cide, Karahisar, Ilgaz, Develi, Kayseri*); **17**. Melenk [?] (*Der: Bedre köyü «İnegöl»*); **18**. Sangama [?] (*Der: Çanakkale*); **19**. Tayla [?] (*Der: Gölpazarı «Bilecik»*); **20**. Verimsiz (*Der: İstanbul*).

—i mürettep, 1. Bortağ (*P.d. C.; Ç. L.*); **2**. Dizilmemiş (*Der: İstanbul*); **3**. Karışık, karmakarışık (*K. T.*); **4**. Sıralanmamış (*Der: İstanbul*). [Bak: Nizamsız, tertipsiz]

—i müsmir, 1. Kuru (*Der: İstanbul*); **2**. Tal ağaç (*Tuh.*); **3**. Ve-

rimsiz [mahsulsüz man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Yemişsiz (*K. T.*);

—i müstakir, 1. Duraksız (*Müt.*); **2**. Durmaz dinlenmez (*Der: İstanbul*); **3**. Durumsuz (*Muht.*); **4**. Sıysıncak (*Rad. IV. «Osm.»*); **5**. Yürüğen (*Müt.*).

—i müstevi, 1. Engebe (*K.T.*); **2**. Enişli yokuşlu (*K.T.*); **3**. Por, port (*Der: Konya, Eğirdir*); **4**. Pürtük (*K.T.*). [Bak: Ârızalı].

—i müteehhil, 1. Bike [Evlenmemiş kız *Mademoiselle* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Boydak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Delikanlı (*K.T.*); **4**. Ergen (*K.T.*); **5**. Eevlenmemiş (*K. T.*); **6**. Poydak (*Rad.IV. «Bar.»*).

—i mütenasip, 1. Biçimsiz (*K. T.*); **2**. Çaynak (*Der:Amasya*); **3**. opsa (*Der: İsparta*); **4**. O.ansız (*Rad.I. «Osm.»*); **5**. Uygunsuz (*K.T.*); **6**. Uyuşmaz (*K.T.*). [Bak: Mütebayin, mütegayyir]

—i mütevazin, 1. Ağman (*Der: Avanos*); **2**. Bir gelmez (*Der: İstanbul*); **3**. Çakşaşık [?] (*Der: Urfa*); **4**. Çekileri başka (*Der: İstanbul*); **5**. Tartıları başka (*Der: İstanbul*); **6**. Tartışmaz (*Müt.*).

—i müvazi, 1. Kakkın [?] (*Der: Denizli*); **2**. Kıntaş [?] (*Der: Burdur, Kütahya, Konya*); **3**. Ters pers (*Der: İstanbul*).

—i sabit, 1. Caybak (*Der: İçel*); **2**. Değişir (*K.T.*); **3**. Duraksız (*Müt.*); **4**. Durmaz dinlenmez (*K. T.*); **5**. Durumsuz (*Müt.*); **6**. Oynak (*K.T.*); **7**. Oynar (*K.T.*); **8**. Sıysıncak (*Rad.IV. «Osm.»*). [Bak: Seyyar, müteharrik]

—i sâf, —sâfi, 1. Arıksız (*Uyg. «H. II.»*); **2**. Çepel (*Der: Biga*); **3**. Çepelli (*Der: Avanos*); **4**. Karışık (*K.T.*); **5**. Katkılı (*Der: A.*); **6**. Kozaktığ (*Rad. II. «Sag., Koyb.»*). [Bak: Mahlût, mağşuş].

—i sahih, 1. Bozuk (*Der: İstanbul*); **2**. Eğme, eğmel (*Der: Mersin*); **3**. Yalan (*K.T.*); **4**. Yanlış (*K.T.*). [Bak: Kâzip]

—i salim, 1. Çürük (*K.T.*); **2**. Karışık (*K.T.*); **3**. Kurtulamamış [Hatadan gayri salim = yanlıştan ku tulamamış] (*Der: İstanbul*).

—i tabiî, 1. Bülez [?] (*Der: Ş. Karahisar*); **2**. Çomuk [?] (*Der: Kütahya*). [Bak: Anormal]

—i tahir, 1. Kirli (*K.T.*); **2**. Pırtak (*Rad. IV. «Sag.»*); **3**. Pis (*K. T.*); **4**. Pıyar (*Rad. IV. «Alt.»*). [Bak: Mülevves]

—i tannan, 1. Boğuk (*K.T.*); **2**. Boğunak (*Rad: IV. «Osm.»*); **3**. Boğunuk (*K.T.*); **4**. Çınlamaz (*K. T.*); **5**. Ötmez (*Der: İstanbul*); **6**. Sağır (*Der: İstanbul*); **7**. Ses vermez (*Der: İstanbul*); **8**. Tınlamaz (*Der: İstanbul*).

—i vaki, 1. Olmadık (*K.T.*); **2**. Olmamış (*K.T.*).

—i vazih, 1. Belirsiz, belürsüz (*K.T.; Kel.*); **2**. Çospar (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Dunuk (*Kab.*); **4**. Kapalı (*Der: İstanbul*); **5**. Kapanık (*Der: İstanbul*); **6**. Karanlık (*K. T.*); **7**. Örtülü, üstü örtülü (*K.T.*). [Bak: Müphem, muakkat]

Gayret, 1. Astırılık (*Kar.*); **2**. Cabadak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çaba (*Der: Konya*); **4**. Çalışma, çalışıp, çabalama (*K.T.*); **5**. Duruşma, dürüşme (*Hut.; L.O.; B.T.L. «Ad.»*); **6**. Emek (*Der: Ankara, Bayazıt, Erzurum, Antalya, Konya, Isparta*); **7**. İmek, imkek (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Kiçemel (*Rad. II. «Tel.»*); **9**. Kınık (*Rad. II. «Şor., Tel.»*); **10**.

Kıskanma [Eski mana: *gayreti akran*] (*K.T.*); **11**. Küç (*Or.*); **12**. Sırışlık (*Rad. IV. «Kaz.»*); **13**. Yeğinlik (*Der: Niğde*); **14**. Yekinme (*Der: Ankara, Malatya, Kütahya, Zile, Antalya, Sıvas, Eskişehir, Kayseri, Kırşehir, Denizli, Seydişehir*). [Bak: Ceht]

—etmek, 1. Cavramak (*Der: Alucra*); **2**. Çabalamak (*K.T.*); **3**. Çalışmak, çalışıp çabalamak (*K.T.*); **4**. Çamlanmak (*M. M.*); **5**. Çekçilemek (*Rad. III. «Tel.»*); **6**. Çerenmek, çirenmek (*Rad. III. «Çağ., K. Kır.»*); **7**. Dayanmak [Tahammül, mukavemet man.] (*K.T.*); **8**. Didinmek [Pek çok çalışmak man.] (*K.T.*); **9**. Dişini sıkmak [Mukavemet man.] (*K.T.*); **10**. Emek vermek (*Der: Istanbul*); **11**. İmkenmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Katığlanmak (*D.L.T. Uyg., «İnd.»*); **13**. Kınıkmak (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Sag., Koyb.»*); **14**. Uğraşmak (*K.T.*).

—e gelmek, 1. Davranmak (*K.T.*); **2**. Dört elle sarılmak (*Der: İstanbul*); **3**. Kalkınmak, kalkışmak (*K.T.*); **4**. Tızranmak (*T.D.*); **5**. Yüreklenmek (*Bian.*).

—e getirmek, 1. Canlandırmak (*K.T.*); **2**. Davrandırmak (*K.T.*); **3**. Kaldırmak, ayağa kaldırmak (*K.T.*); **4**. Komutmak (*İd. Haş.*); **5**. Yüreklendirmek (*Bian.*);

—keş, 1. Yalpak (*Der: Ankara, Bursa*); **2**. Yaltakçı (*Der: Ankara, Bursa*); **3**. Yardakçı (*Der: Ankara, Bursa*).

—li, 1. Acar, acer (*Der: O.A., G.A., Ş.A.*); **2**. Bıkmaz (*K.T.*); **3**. Calp [?] (*Der: Eskişehir*); **4**. Car [?] (*Der: Konya*); **5**. Carı [?] (*Der: Keskin, Konya, Kırşehir, Kastamonu, Sinop, Sıvas*); **6**. Çalışkan, çok çalışkan (*K.T.*). **7**. Eslek (*Der: Bayburt, Ordu, Ulubey, Şıklar*); **8**. İşcen, işçen (*L. Ta.; B.T.L. «Kaz.»*); **9**. Gacemer, kacemer (*Der: Amasya, Samsun, Havza*); **10**. Kıskanç (*K.T.*); **11**. Kızık (*Rad. II. «Alt, Tel.»*); **12**. Pıjı (*Rad. IV. «Şor.»*); **13**. Sırış (*Rad. IV. «Kaz.»*); **14**. Tığrak (*İd.; T.D.*); **15**. Usanmaz (*K.T.*); **16**. Yeğin (*Der: Niğde*); **17**. Yorulmaz (*K.T.*). [Bak: Gayur]

—siz, 1. Emsiz (*Müt.*); **2**. Gevşek (*K.T.*); **3**. Sıırcga [Asıl man. Çekirge, mec. gevşek, sebatsız adam man.] (*D.L.T.*).

—siz olmak, 1. Erinmek (*Uyg. «T.T.»; Der: Konya*); **2**. Gevşemek (*K.T.*).

Gayur, [Bak: Gayretli]

Gayz, 1. Buşma (*T.D.*); **2**. Buşuğ (*Kur. İ.*); **3**. Dargınlık (*K.T.*); **4**. Güceniklik (*Der: İstanbul*); **5**. Güçkünlük (*Der: İstanbul*); **6**. Günü [Haset man.] (*Cev.*); **7**. Kakıma (*Kur. İ.; Fer.; Kur. B.*); **8**. Kızgınlık (*K.T.*); **9**. Öbke (*D.L.T.*); **10**. Öfke (*K.T.*); **11**. Yanırma (*Tuh.*). [Bak: Adavet, kin, hiddet, infial]

—beslemek, 1. Buşmak (*Bah.*); **2**. Darlıganmak (*Cev.*); **3**. Kakımak (*Kur. İ.; Fer.; Kur. B.*); **4**. Kızmak (*K.T.*); **5**. Öfkelenmek (*K.T.*); **6**. Puşmak (*Bah.*).

Gazal, 1. Ceylan (*K.T.*); **2**. Elik (*Der: İstanbul, Bartın, Tirebolu, Ayaş, Sinop, Bursa, Ordu, İnebolu, Sıvas*); **3**. Geyik buzağısı (*Fer.*); **4**. Geyik yavrusu (*K.T.*); **5**. Meral (*K.T.*); **6**. Yağmurca (*Der: Bursa*). [Bak: Ahu].

Gazanfer, Aslan (*T.D.; K.T.*).

Gazap, 1. Acığ (*P.d.C.*); **2**. Acıh

(*B.T.L.* «*Ad*»); **3.** Acık (*T.D.; Rab.*); **4.** Boşu (*Muht.*); **5.** Çamlanma (*M.M.*); **6.** İtilik (*Çul.*); **7.** Kak (*San.*); **8.** Kakığ (*D.L.T.*); **9.** Kakım (*Rad.II.*«*Osm.*»); **10.** Kakıma (*Kur.B.;T.D.;Y.E.;L.N.; San.*); **11.** Kakınç (*Dede.; Hurş.; T.D.; Bab.; Muht.*); **12.** Kayıkma (*Der: Ordu*); **13.** Kıcık (*Der: Seyhan*); **14.** Kıyal (*Rad. II.* «*Tel.*»); **15.** Kıyın (*Rad.II.* «*Uyg., Kaz., Kar.*»); **16** Kızgınlık (*K.T.*); **17.** Kızma (*K.T.*); **18.** Kocunma (*Der: İstanbul*); **19.** Kuruş (*Rad. II.* «*Kır.*»); **20.** Öfke (*K.T.; Muk. Ed.*); **21.** Öğü (*B.T.L.* «*Osm.*»); **22.** Öngü (*B.T.L.* «*Osm.*»); **23.** Öyke (*Bian.*); **24.** Pujılık (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **25.** Puşma (*Rad. IV.* «*K.B.*»). [Bak: Hiddet, tehevvür, infial]

—etmek, 1. Alevlenmek (*K.T.*); **2.** Buşmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Caf.*); **3.** Buşurganmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4.** Büşmek (*Ferh.*); **5.** Çelermek (*Der: Çanakkale, Muğla, Uluborlu*); **6.** Incıkmak (*Der: Tosya*); **7.** Kakımak (*Tuh.; Bah.; Tef.; Bab.; Y.E.; Dede.; Muht.*); **8.** Kakıtmak (*Cev.*); **9.** Kakşırmak (*Kur. A.*); **10.** Kızmak (*K.T.*); **11.** Öfkelenmek (*K.T.*); **12.** Puşmak (*Rad. IV.* «*K.B.*».) **13.** Sarılmak (*D.L.T.*); **14.** Yakırmak (*Tuh.*); **15.** Yiğirmek (*Mün.*); **16.** Yikirmek (*Kav.*).

—(b) a uğramış, Öfkenmiş (*Kur. İ.*).

—lı, [Bak: Gazup]

Gazel, 1. Güzelleme [?] (*Müt.*); **2.** Türkü (*Bab.*); **3.** Yakmak [Asıl nazmetmek man. Bundan «yakım» manzume olabilir.] (*Bab.*); **4.** Yır [Taganni edilen her şey man.] (*D.L.T.*).

Gazup, 1. Buşut (*T.D.*); **2.** Esirik (*Der: Edirne*); **3.** Kaan, kağan (*Tef.*); **4.** Kadır (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Kahıgan (*Caf.*); **6.** Kancan (*Rad. II.* «*Soy.*»); **7.** Keygin (*Der: Malatya*); **8.** Kızgın (*K.T.*); **9.** Öfkeli (*K.T.*). [Bak: Gazaplı]

Geda, 1. Cıgay, cıkay (*Mün.*); **2.** Dilenci (*K.T.*); **3.** Yoksul (*K.T.*). [Bak: Fakir, sail].

Gehvare, Beşik (*T.D.; K.T.*).

Genç, gencine, Ağılık (*Uyg.*). [Bak: Define, hazine].

Ger, 1. İrse (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2.** İse (*K.T.*); **3.** - se (*K.T.*). [Bak: Eğer, şayet].

—çi, 1. İse de (*K.T.*); **2.** -se de (*K.T.*). [Bak: Eğerçi, vakıa]

Gerdan, 1. Abu (*Der: Ordu*); **2.** Bohah [Yk: Boğaz] (*Der: Erzurum, Erzincan*); **3.** Boyun (*K.T.*); **4.** Buğak (*M.M.*); **5.** Çanlağa [?] (*Der: Sungurlu*); **6.** Enek (*Adana*); **7.** Gidik [?] (*Der: Marmaris, Çorum, Kars, Ankara, Trabzon*); **8.** Kıdık (*Der: Adana, Çerkeş*); **9.** Sakak [Çene altı, gapgap man.] (*Der: Söğüt, Kütahya, Ankara, Isparta*); **10.** Sarkak (*L.N.*).

—lık, 1, Boğmak, boğmuk (*T. D.;Müh.; Bürh,; Bab.; Mir.*); **2,** Buyunçak (*Muk. Ed.*); **3.** Boyun kıstı (*Der: Adana*); **4.** Cebek (*Ç.L.*); **5.** Dizi (*K.T.*); **6.** Katar (*Der: Alucra.*).

Gerdune, Araba (*K.T.*).

Germ, 1. Issı, Issıcak (*Bian*); **2.** Sıcak (*K.T.*)

—î, 1. Issıcaklık (*Bian*); **2.** Hız (*Der: İstanbul*) [«Kemali germî ile çalışmak = olanca hızla çalışmak]; **3.** Kızgınlık (*Der: İstan-*

bul); **4**. Sıcaklık (*K.T.*). [Bak: Hararet]

— ü sert, 1. Issı soğuk (*Müt*); **2**. Sıcak soğuk (*Der: Konya, Uşak.*)

Germabe, 1. Gaşgaz[?](*Der: Kastamonu*); **2**. Girme (*Der: Muğla*); **3**. Sıcak [«Sıcağa gittim = hamama gittim»] (*K.T.*) [Bak: Hamam]

Geştü güzar, 1. Dolaşma (*K.T.*); **2**. Gezme (*K.T.*).

Geysu, 1. Kuyruk [Yıldız hakkında: «Necmi geysudar = kuyruklu yıldız»](*K.T.*); **2**. Pelik (*Der: Bursa, Samsun, Aydın, Edirne, Biga, Saray, Bergama, Çorlu, Konya*); **3**. Saç örgüsü (*K.T.*); **4**. Uzun saç (*K.T.*).

Gıda, 1. Aş (*Uyg.«P.P.,T.T.Rach.»; Bal.;T.D; Kar.*); **2**. Aşar (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Azık, azuk (*B.T.L.* «*Çağ.,Kaz.*»; *Muk.Ed.; Der: Avanos* «*Kırşehir*»); **4**. Besliyecek (*K.T.*); **5**. Katık (*Der: Denizli*); **6**. Men [Kuşlar için] (*Rad.IV.«K.B.»*); **7**. Yem (*K.T.*); **8**. Yiyecek (*K.T.*); **9**. Yiyinti (*Der: Çanakkale, Afyon-Karahisar, Burhaniye, Giresun, Sıvas, Burdur, İçel, Konya, Edirne*); **10**. Yiygi (*Der: Çanakkale, Afyon, Burhaniye, Giresun, Sıvas, Burdur, İçel, Konya, Edirne, Aydın*) [Bak: Mekûlat, tagaddi]

Gılâf, 1. Caral[?] (*Der: Kabaağaç köyü «Muğla»*); **2**. Ceft [?](*Der: Ceyhan*); **3**. Kap (*Kur.B.*); **4**. Kapçık (*Bürh.; Der: Rize, Manisa, Konya, Eskişehir, Çanakkale, Antalya, Isparta, Kazan, Aydın*); **5**. Kın (*K.T.; D.L.T.*); **6**. Tağuz (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Tahtuk (*P.d.C.; Ç.L.*).

Gıllü gış, 1. Alakara [?] (*Der: Antep*); **2**. Katıngı (*Bürh.*); **3**. Yalan dolan (*Der: İstanbul*). [Bak: Hile]

Gılzat, 1. İriklik (*Kur.İ.*); **2**. Kabalık (*K.T.*); **3**. Kalınlık (*Müt.*); **4**. Kığlık (*D.L.T.*); **5**. Sıklık (*K.T.*); **6**. Yoğunluk (*Lûg.Ar.*). [Bak: Galiz]

— peyda etmek, 1. Konramak (*D.L.T.*); **2**. Yoğunlanmak (*Kam.*).

Gına, 1. Bayıma (*Kur.B.*); **2**. Baylık (*Çul.; Mec.*); **3**. Bıkma (*K.T.*); **4**. Doyma (*K.T.*); **5**. Kanma (*K.T.*); **6**. Usanç (*K.T.*); **7**. Tokluk (*K.T.*); **8**. Zenginlik (*K.T.*). [Bak: Ganilik, istiğna, servet, sâman]

— gelmek, 1. Kajımak (*Rad. II.* «*Kır.*»); **2**. Kanmak (*Der: Tekirdağ, Bursa, Kavaklı, Kangal, Çorlu, Polatlı, Kırşehir, Lâpseki*).

— getirmek, 1. Bıkmak (*K.T.*); **2**. Doymak (*K.T.*); **3**. Kanıkmak (*Der: Kütahya, Sivrihisar, Söğüt, Dinar*); **4**. Kanıksamak (*Kam.*); **5**. Usanmak (*K.T.*).

— [Taganni man.], **1**. Cır, cıru (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); **2**. Ezgi [Nağme, lâhn man.] (*Bian.*); **3**. Güğ (*D.L.T.*); **4**. Ir (*Rad.I.«Çağ»; Bian.*); **5**. Irlama (*K.T.*); **6**. Irlayış (*Bian.*); **7**. Sarın (*Rad. IV.* «*Şor., Leb., Tel.*»); **8**. Soğum (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **9**. Yır (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *D.L.T.; Der: Diyarbekir, Havza, Ahlat, Gazi Antep*) [Bak: Nağme, lâhn, taganni, terennüm]

Gıpta, 1. Çunma (*Der: Malatya*); **2**. Duncuklama [?] (*Der: Zafranbolu*); **3**. İmrenme (*T.D.; K.T.*); **4**. Kıskançlık, kıskanma (*L.O.*); **5**. Köseme (*İd.*); **6**. Özenç, özenme (*Der: Kütahya*). [Bak: Haset, arzu]

— etmek, 1. Çunmak (*Der: Sıvas, Eskişehir*); **2**. Duncuklamak [?] (*Der: Safranbolu «Zon-*

guldak»); **3**. Eymemek (*Der: Muğla*); **4**. Ibranmak (*Tuh*); **5**. İmrenmek (*Bit.; T.D.; K.T.*); **6**. Kayganmak (*Rad.II. «Bar.»*); **7**. Kıskanmak (*L.O.*); **8**. Kösemek (*Muk. Ed.; İd.*); **9**. Öğsemek (*İd.Haş.*); **10**. Özenmek (*Müt.*); **11**. Yarsamak, yarsımak (*Der: Çankırı, Ankara, Haymana, Kızılcahamam, Çorum, Kütahya, Vize*).

Gıriv, 1. Bağrıltı, bağırma (*K.T.*); **2**. Çığıltı, çığlık (*K.T.*); **3**. Süren (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Avaz, feryat]

—e başlamak, 1. Bağırmak (*K.T.*); **2**. Çığlık koparmak (*Der: İstanbul*); **3**. Gürlenmek (*D.L.T.*); **4**. Haykırmak (*K.T.*).

Gışa, 1.Caral [?] (*Der: Karaağaç köyü «Muğla»*); **2**. Fuskul [?] (*Der: Samsun*); **3**. Gömlek (*K. T.*); **4**. Örtü (*K.T.*); **5**. Yarı (*Rad.III. «Kaz.»*); **6**. Zar (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Gıybet, 1. Çoğıl [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Davşutu [?] (*Der: Aydın*); **3**. Emsen [?] (*Der: Tosya, Ankara*); **4**. Hoşuntu [?] *Der: Kayseri, Çankırı*); **5**. Karamat [?] (*Der: Antep, Zile, Mucur, Yozgat, Konya, Çanakkale Kırşehir*); **6**. Kınayış (*Bian.*); **7**. Koğ (*Kara.; Der: Eğirdir*); **8**. Koğu (*Der: Afyon, Çankırı, Konya, Suşehri*); **9**. Kov (*T.D.; Kel.; Dede.; Der: Gazi Antep, İzmir, Adana, Manisa, Edirne, İnönü*); **10**. Ösek (*Müt.*); **11**. Sek (*Rad. IV. «Kır.»*); **12**. Şor (*Der: Adana, Diyarbekir, Elâziz, Tokat, Niğde*); **13**. Üşek (*Ça. Ma.*).

—çi, 1. Çekiştiren, çekiştirici (*K.T.*); **2**. Koğcu, koğucu, kovcu (*Kara.; T.D.; Kel.; Dede.*); **3**. Kolçir (*Rad.II.«Çağ.»*). [Bak: Fassal, gammaz, nemmam]

—etmek, 1. Arkadan söylemek (*Der: İstanbul*); **2**. Çekiştirmek (*K.T.*); **3**. Kınamak (*Bian.*); **4**. Koğlamak, koğulamak, kovlamak, koğu söylemek (*K.T.; T.D.; Dede.; Kel.; Kara.*); **5**. Koptamak (*Rad.II. «Çağ.»*); **6**. Kovu çekmek (*Der: Kula, Manisa, Denizli*); **7**. Yermek (*Der: Denizli, Kütahya*).

Giran, Ağır (*K.T.; T.D.*). [Bak: Sakil]

—baha, 1. Değerli, değeri yüksek (*Müt.*); **2**. Erdeniliğ (*Uyg. «P.P.»*); **3**. Erdiniliğ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Baha, kıymet]

—gelmek, Ağırsınmak (*Müt.*).

Girdap, 1. Aklağı[?] (*Der: İncesu*); **2**. Aylanma (*Rad I. «Osm.»;K.T.*); **3**. Bağraç [?] (*Der: Seyhan*); **4**. Bukulaç (*Der: Keskin*); **5**. Bulağan (*Der: Erzincan*); **6**. Burgaç (*Müt.; Der: Urla, C.A., Diyarbekir, Mersin, Bolvadin, Mesudiye, Ordu, Silifke, Konya, Seyhan*); **7**. Burlağan (*T.D.; Der:Bayazıt, Tuzluca*); **8**. Burlığan (*Muht.*); **9**. Burulgan (*Der: Söğüt, Şebin Karahisar, Balıkesir, Ordu, Giresun*); **10**. Çevlek (*T.D.; Deş.; Der: Denizli*); **11**.Çevlik, çevlük (*L.N.; Bab.; Muht.*); **12**. Çevrengeç (*Der: Dörtyol, Kayseri*); **13**. Çevrik (*T.D.; Der: Tokat, Isparta, Sandıklı*); **14**. Çevrilti (*Müt.*); **15**. Çevrim (*Der: Karadeniz kıyıları*); **16**. Çevrinti (*Bab.; Bürh.; K.T.; Der: Dörtyol; Kayseri*); **17**. Çoplan [?] (*Der: Maraş*); **18**. Çölek (*L.O.; Der: Bergama*); **19**. Dölembeç (*Der: Kütahya*); **20**. Dölenk (*Der:Biga*); **21**. Döneğen, döneyen (*Der:Bolu,*

Mersin); **22**. Dönek (*Der: Bursa, Bilecik, Söğüt, İstanbul, Gümüşane*); **23**.Dönekle (*Der:Nallıhan*); **24**. Dönerge (*Der: Çorum*); **25**. Düden (*Kel.; Der: Yalvaç,Denizli, İçel*); **26**. Eğrek (*Muk. Ed.*); **27**. Eğren (*Muk.Ed.*) **28**. Eğrik (*Uyg. «T.T.».; L.N.; Rad. I. «Çağ.»*); **29**. Eğrim (*Rad. I. «Çağ»; B.T.L. «Osm.»; T.D.; Der: İstanbul, Silifke*); **30**. Eyrim, eyrum (*B.T.L. «Çağ.»*); **31**. Hömbeç [?] (*Der: Simav*); **32**. İğrim (*B.T.L «Osm.»; P.d.C.; Ç.L.*); **33**. İkrik (*P.d.C.; Ç.L.*); **34**. İkrim (*P.d.C.; Ç.L.*); **35**. İyrik (*B.T.L. «Çağ.»*); **36**. Opkun (*B.T.L. «Kaz.»; Rad. I. «Tel.»*); **37**. Oprap (*Der: Eskişehir*); **38**. Oyram, öyrem (*Rad. I. «Çağ.»*); **39**. Öyürme [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **40**. Surak [?] (*Der: Ermenak*); **41**. Yutkım [?] (*T.D.*). [Bak: Anafor]

Girdibat, 1. Buruk (*Der: Avanos, İnegöl, Malkara, Tekirdağ, Polatlı «Ankara», Konya, Gümüşane, Eskişehir, Niğde*); **2**. Çaykun (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. Dalaz (*Der: Eğirdir*); **4**. Dolamaç (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Dönelge (*Der: İçel, Çankırı*); **6**. Esürgün (*Der: Şebin Karahisar*); **7**. Hamaz [?] (*Der: Zonguldak, Burdur, Muğla, Vize, Denizli, Balıkesir, Eskişeğir, Kalecik*); **8**. Kasırga (*Bürh.; K.T.*); **9**. Koyan (*P.d.C.; Ç.L.; Rad. II. «Osm.»*); **10**. Pütürük (*Der: Kayseri*); **11**. Talaz (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Tolkun [Dalga man.] (*B.T.L. «Kaz.»*); **13**. Yel çevrintisi (*K.T.*). [Bak: Sarsar]

Girift [İç içe girmiş man.], **1**. Birbirine geçmiş (*K.T.*); **2**. Büngeşme [?] (*Der: Dodurga, Alayunt*); **3**. Çitilli [?] (*Der: Çorum*); **4**. Çıtır [?] (*Der: Ödemiş, Bursa, Tire, Ordu, Alucra, Erzurum*); **5**. Çıtırık [?] (*Der; Maraş, Çorum, Konya, Antep, İçel, Sıvas, Bozca, Gebze, Kayaş, Erzurum, Hortu, «Konya ve İçel»*); **6**. İç içe (*K.T.*); **7**. Karışık (*K.T.*); **8**. Kirinç (*Der: Samsun*).

—olmak, 1. Çitinmek(*Kara.*); **2**. Çıtırlaşmak (*Der: Ordu*); **3**. Geçmek [Birbirine —, iç içe —](*K.T.*); **4**. İlteşmek (*Tuh.*); **5**. Karışmak, karmakarış olmak (*K.T.; Müt.*); **6**. Örçeşmek (*Der: Mersin*).

Ahzü— [Derdest man.], Tutma (*K.T.*); **2**. Yakalama (*K.T.*). [Bak: Ahz]

Giriftar, 1. Düşkün [Mec. «*Derde giriftar*»] (*K.T.*); **2**. Karımış [?] (*Der: İnegöl*); **3**. Sanışma [?] (*Der: Polatlı,Ankara*); **4**. Tutkun(*K.T.*); **5**. Tutsak (*K.T.*); **6**. Tutulmuş(*K.T.*); **7**. Yakalanmış (*K.T.*). [Bak: Müptelâ]

—etmek, 1. Darımak (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L.«Çağ.»*); **2**. Düşürmek (*K.T.*); **3**. Salmak(*Kon.*); **4**. Tarımak (*B.T.L. «Kaz.»*); **5**. Uğratmak(*K.T.*); **6**. Yakalatmak(*K.T.*).

—olmak, 1. Düşmek (*K.T.*); **2**. Suklanmak(*Kar.*); **3**. Tutulmak (*K.T.*); **4**. Uğramak (*K.T.*); **5**. Yakalanmak (*K.T.*).

Girive, 1. Aşıt (*T.D.*); **2**. Belen (*T.D.*); **3**. Caplum[?] (*Der:Bolu*); **4**. Caı[?](*Der: GaziAntep,Konya*); **5**. Cağı, çağı (*D.L.T.*); **6**. Çıkmaz (*K.T.*); **7**. Çılgıt [?] (*Der: Urfa*); **8**. Dolambaç (*Müt.*); **9**. Dolaşık yol (*K.T.*); **10**. Güçlük (*K.T.*).

Girye, 1. Ağıt (*T.D.; Der: Cebelibereket, Ankara, Kayseri, Erzincan, Sivrihisar, Kırşehir, Isparta*);

2. Ağlama, ağlayış (*K.T.*); 3. Çığırmaı (*Der: Sinop, Samsun*); 4. İnleme, inilti (*K.T.*); 5. Yoğ [Matem man.] (*Or.*). [Bak:Ahü zar, bükâ, enin, nale]

—etmek, 1. Ağlamak (*K. T.; Rad.I. «Osm. Ad.Uyg., Krm.»*); 2. Cırlamak (*D.L.T.*); 3. İnlemek (*K.T.*); 4. Sığtamak (*D.L.T.*); 5. Uyvanmak (*Der:Alayunt «Kütahya» Bartın «Zonguldak»*); 6. Yığlamak (*Rad. III. «Uyg., Kom.»*); 7. Yoğlamak (*Or.*).

Gonce, 1. Bıbılık, bilbilik (*Der: Çemişgezek, Kuruçay, Arapkir*); 2. Bilbik (*G.D.; Der: Kilis, Malatya*); 3. Bobilik (*Der: Ankara*); 4. Bubik (*Der: Elâziz, Konya*); 5. Büblük (*Bah.; Muht.*); 6. Bübülük (*Der: Kemaliye, İstanbul, Divrik*); 7. Bür (*Uyg. «İnd.»; Der: Ilgın*); 8. Cümbüt (*Der: Gerkük*); 9. Düğme (*Müt.; L.N.; T.D.; Der: Zonguldak*); 10. Kokum (*Der:Eleşkirt«Bayazıt»*); 11. Kukuş (*Der: Gümüşane*); 12. Mayuk (*T.D.; Rad. IV. «Osm., Çağ.»*); 13. Pündük (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Çağ.»*); 14. Tokuk (*Der: Bursa*); 15. Tomşak (*Der: Bursa*); 16. Tomurcuk, domurcuk (*K.T.; Der: İstanbul, Çankırı*); 17. Yumuk (*Der: Dörtyol, Isparta*); 18. Zombak (*Der: Ankara*).

Grev yapmak, İş taşlamak [Taşlamak=bırakmak] (*B.T.L.«Kaz.»*).

Grip, 1. Çor [Umumiyetle kastalık man.] (*Der: Urfa, Kars, Havza «Samsun»*); 2. Dumağı [Nezle, soğuk algınlığı man.] (*Der: Bereketli*); 3. Soğuk algınlığı, soğuk alma, soğuklama (*Der: İstanbul*); 4. Sökel (*Der: Akyar «Cebelibereket»*). [Bak: Enflüenza]

Grup, 1. Bölek (*Rad. IV. «Kar.»*); 2. Bölük (*K.T.*); 3. Küme (*K.T.*); 4. Öbek (*K.T.*); 5. Takım (*K.T.*); 6. Yığın (*K.T.*). [Bak: Kafile, zümre]

—grup, 1. Bölük bölük (*Der: Ilgın*); 2. Küme küme (*K.T.*); 3. Oymak oymak (*Kör.*); 4. Öbek öbek (*K.T.*); 5. Takım takım (*K. T.*); 6. Ulam ulam (*K.T.; Rad. I. «Osm.»; Muht.*); 7. Yığın yığın (*K.T.*).

Gubar, 1. Bor (*Der: Adana, Sadıklı, Keskin, Konya, Polatlı*); 2. Çang (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. II. «Çağ., Tar., K.Kır.»*); 3. Doğal [?] (*Der: Konya*); 4. San [Yk: Çang] (*Der:Sıvas, Ereğli «Karadeniz.»*); 5. Toz (*K.T.; T.D.*).

Gudde, 1. Bez (*T.D.; K.T.*); 2. Bezceğiz (*Lûg. Ar.*); 3. Beze (*Der: Trakya*); 4. Çöz (*Der: Kilis, Burdur*); 5. Pers (*Rad. IV. «Tel.»*); 6. Yumruca (*Lûg.Ar.*).

Gudruf, 1. Gemçik (*Müh.*); 2. Gümürtlek (*Der: Mersin, Civanyayla, Kırşehir*); 3. Geyrek (*L. N.; Bürh.; Der: Konya*); 4. İğe [Yk: Eğe, eye kemiği] (*Dede.*); 5. Kemirtlek (*Bürh.*); 6. Kıkırdak (*K.T.*); 7. Kıtırdak (*Bürh.*).

—î, 1. Gemertleklü (*Bian*); 2. Geyreklü (*Bian*); 3. Kıkırdağımsı (*K. T.*).

Gufran, 1.Bakhillik(*Rad.IV.«Kaz.»*); 2. Suç bağışlama (*Müt.*); 3. Yarlıgama (*Kur.B.*). [Bak: Af, merhamet, rahm, şefaat, şefkat, gafur, mağfiret]

Gul, 1. Abak (*Der: Giresun*) 2. Tüngür [Hayalet, tayf, peri man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Ubur (*Tuh*); 4. Ukav (*Mus. Es.*).

—yabani, Öcü (*Der: İzmir,*

Antalya, Kütahya, Biga, Bolvadin, Ordu, Edirne, Konya,Adana); 2. Ummacı (*Der: İstanbul*).

Gulâm, 1. Bulgun (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Erkek çocuk (*K.T.*); 3. Köle (*K.T.*); 4. Oğlan (*K.T.*).

Gulgule, 1. Çavlanma (*Deş.*); 2. Çığıltı (*K.T.*); 3. Gürültü (*K.T.*); 4. Ünhengeme [?] (*Der: Bolu «Berkköyü»*).

Gulüv, 1. Ayaklanma (*K.T.*); 2. Uşuntu, üşüntü (*T.D.*). [Bak: Tuğyan]

—etmek, 1. Ayaklanmak (*K.T.*); 2. Koyuluşmak [?] (*Ça. Ma.*); 3. Üşüşmek (*K.T.*).

Gunneli söylemek, 1. Burundan söylemek (*K.T.*); 2. Eprimek (*T.D.*); 3. Homurdanmak (*Müt.*).

Gurap, 1. Bidercik [?] (*Der: Boğazlıyan*); 2. Gavram [?] (*Der: Gelibolu*); 3. Karga (*K.T.; İd. Der: Uşak, Konya*); 4. Kuzgun (*K.T.*).

Gurbet, 1. Yabancılık (*K.T.*); 2. Yabancı yer (*K.T.*); 3. Yat el (*T.D.; Bab.*). [Bak: İğtirap, tağrip]

Gurre, 1. Aydın (*Kur. B.*); 2. Kaşka (*İd.*); 3. Parıltı, parlama, parlaklık (*K.T.*).

—[ay için], Aybaşı (*L.O.*); 2. İlk ay, yeni ay (*Der: İstanbul*).

Gurup, 1. Batma (*K.T.*); 2. Bayı (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Çavma [?] (*Enb.*); 4. Dolunma, tolunma (*Muht.; Der: İzmir*); 5. Dunulma (*Der: Ankara*); 6. İnirlik (*Bal.*); 7. Öş [?] (*Der: Tarsus*); 8. Uyakma (*Rad. IV. «Uyg., Çağ.»; Kur. B.*)

—etmek, 1. Ayakmak (*Ç.L.*); 2. Batmak (*K.T.*); 3. Bayımak, bayumak (*Rad. IV. «Kaz.», B.T.L. «Kaz.»*); 4. Dolunmak, tolunmak (*Cev.; Süh.; Gev.; Muht.; Der: Avanos, Bartın, İzmir, Ordu, Ünye, Ankara, Akseki; O.A., Şm. A.*); 5. Görünmez olmak (*K. T.*); 6. Görünmezleşmek (*Der: İstanbul*); 7. Gözden uzaklaşmak *Der: İstanbul*); 8. Kirmek (*Uyg. «İnd.»*); 9. Oyagmak, oyakmak (*Tef.*); 10. Patkalamak (*Rad. IV. «K. B.»*); 11. Urnamak (*D. L. T.*); 12. Uyakmak (*T. D.; Rad. IV. «Uyg., Çağ.»; Kur. B.*).

—zamanı, 1. Günendi (*Der: Silvan*).

Gurur, 1. Arguç (*Kur. İ.*); 2. Benlik [Nahvet man.] (*K. T.*); 3. Cay [?] (*Der: Konya*); 4. Çalım (*Ça. Ma.; T. D.*); 5. Çöğelme [?] (*Der: Sıvas*); 6. Kabarma (*T.D.*); 7. Kayar (*Der: Niğde, Ankara, Gelibolu, Samsun, Denizli, Mucur, Isparta, Kayseri, İçel*); 8. Korlonu (*Rad. II. «Tel.»*); 9. Kottaşlama [?] (*Der: Bursa*); 10. Kövenç [Yk: güvenç, kendine güvenme] (*Uyg. «U.»*); 11. Kurum (*K. T.*); 12. Kükrek (*Rad. II. «Kaz.»*); 13. Süme [?] (*T.D.*); 14. Taçgın, taçkın (*P. d. C.; Ç. L.; B. T. L. «Çağ.»*); 15. Tepten (*Rad.III.«Şor.»*); 16. Yalım (*Der: Antalya, Kırşehir*); 17. Yanağu (*Muk., Ed.*). [Bak: Azamet, kibir, nahvet]

—lu, 1. Çalımlı, çalım satan (*T. D.;Ça. Ma.; Müt.*); 2. Koska [?] (*Der: Aydın*); 3. Köfençliğ [Yk: güvençli, kendine güvenen](*Uyg. «Ind.»*); 4. Kurumcu, kurumlu, kurum satan (*K.T.; Der: İstanbul*); 5. Uluksar (*Aybe.*). [Bak: Mağrur, mütekebbir, müteazzım].

—lanmak, 1. Böbürlenmek(*Der: İstanbul*); 2. Çalım satmak(*T.D.*); 3. Kabarmak, koltukları kabar-

mak, koltuk kabartmak (*T.D.; Müt.*); **4.** Kanırkamak (*Rad. II. «Tel.»*); **5.** Kasalmak, kasarlamak (*Der: Mersin, Beyşehir, Artvin, Konya, Çanakkle*); **6.** Kasılmak (*Der:Mersin, Beyşehir, Artvin, Konya, Çanakkale, Antalya, Finike*); **7.** Kayarlanmak (*Der:Niğde, Ankara, Gelibolu, Samsun, Denizli, Isparta, Kayseri, İçel*); **8.** Kazalmak (*Der: Çorum*); **9.** Kerezlenmek (*Der: Konya*); **10.** Kodallanmak (*Der: Ordu, Bayazıt*); **11.** Kol sallamak (*Der: İstanbul*); **12.** Kunurmak (*Rad. II.«Şor.»*); **13.** Kurulmak (*K.T.*); **14.** Kurum satmak (*Der: İstanbul*); **15.** Şeşelmek (*Der: İncesu, Kangal*); **16.** Şibermek (*Der: Niksar,*); **17.** Şişinmek (*Müt.; Muht.*); **18.** Tarbaymak (*Rad.III.«Kaz.»*); **19.** Uluksunmak (*Aybe.*). [Bak: Taazzum, tekebbür]

—u kırılmak, 1. Burnu kırılmak (*Der: İstanbul*); **2.** Kösmek (*Der: Antalya*).

Gusl [Gusül], Yü (*T.D.*). [Bak: Abdest]

—etmek, 1. Arınmak (*D.L.T.*); **2.** Çimmek [Suya girip yıkanmak man.] (*Beh.*); **3.** Çümmek (*Muht.*); **4.** Suvunmak (*D.L.T.*).

—hane, 1. Almazlık [?] (*Der: Çardak, Ankara*); **2.** Cimecik (*Der: İçel*); **3.** Cümülgü (*Kur. İ.*); **4.** Çağ [Delikli taştan akan su man.] (*Der: Tokat, Çorum, Yozgat, Ankara*); **5.** Çağ evi (*Der: Niğde*); **6.** Çağlık (*Der: Ilgaz, Ankara, Amasya, Ezine, Samsun*); **7.** Çağlık bucağı (*Der: Ilgaz, Ankara*); **8.** Seneklik (*Der: Konya*); **9.** Suluk, sulukluk (*Der: İçel, Gölcük, Çukurbağ, Keskin, Muratlar köyü «Edirne»*); **10.** Tanalık [?] (*Der: Niğde*); **11.** Yunak (*T.D.*).

Gusn, 1. Budak (*K.T.*); **2.** Dal (*K.T.*); **3.** Ganırtmaç (*Der: Milâs*). [Bak: Ağsan]

Gussa, 1. Azbuy (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Bosuş (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Kadağa (*Rad. II. «Tel.»*); **4.** Kara düşünce (*Der: Haymana*); **5.** Kaygu (*K.T.*); **6.** Tasa (*K.T.; T.D.; Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Gam, keder, endişe, ıstırap]

Gûya, 1. Diyelim, diyelim ki (*Der: İstanbul*); **2.** Garsan [?] (*Der: Alayunt*); **3.** İmiş gibi, — miş gibi [«Gûya âlim = bilginmiş gibi»] (*K.T.; Der: İstanbul*); **4.** Sanasın (*24.*); **5.** Sanki (*K.T.*); **6.** Sözde (*K.T.*); **7.** Tutalım, tutalım ki (*Der: İstanbul*); **8.** Yalım (*Der: Denizli, Vize, Manisa, Bursa, Edremit, Aydın, Muğla, Kütahya, Çatalca, Antalya, Çanakkale, Eskişehir, Burdur, İzmir*).

Güfte, 1. Deyiş (*Der: İzmir, Aydın, Kemaliye, Polatlı, İçel*); **2.** Koşuk (*K.T.*); **3.** Sözler [«Şu operanın nağmeleri filânın, sözleri falanın eseridir.»] (*K.T.*); **4.** Yakılma [Nazım ve nazmedilme man.] (*Der: Denizli, Afyon*).

Güftü gû, 1. Dedıkodu (*K.T.*); **2.** Dulçuk [?] (*Der: Balıkesir*); **3.** Geleci, keleci [Lakırdı man.] (*Der: Kastamonu*); **4.** Kov (*Der: Bolu, Kars, Erzincan, Pınarbaşı, Malatya, Giresun, Erzurum, Kütahya*):

«Gelinin evi ezme,
Evden eve gezme;
Kırdan kov getirip
Evin dirliğini bozma »

5. Sav (*Der: Seyhan*); **6.** Söz sav (*T.D.; Bah.; Kam.*).

Güman, 1. İçgil, işkil (*T.D.*); **2.** Sanı (*Müt.*). [Bak: Zan, şüphe].

Günah, 1. Arsar (*Rad. I. «K.Kır.»*); **2.** Azuk (*B.T.L. «Kaz»; Rad.I. «Uyg.»*); **3.** İrincu, irinen (*D.L.T., Kur.İ.*); **4.** Kilinçek (*Rad.II. «Alt., Tel.»*); **5.** Kıyal (*Rad. II. «Sag., Koyb.»*); **6.** Mun, mın [?] (*Der: İzmir*); **7.** Ötün [Ötmek = Tecavüz etmek] (*T.D.; B.T.L. «Uyg., Çağ.»*); **8.** Suç (*Dede.*); **9.** Sumduk (*Rad.IV. «Kır.»*); **10.** Tarlık (*Kur.İ.*); **11.** Yazık, yazuk (*Rab., T.D., Cev., Tuh., Bah., Kon., , Muk., Ed., Fer., P.d.C. Ç.L., Y.N., Kur.A., Fel., Tef., Rad., «İnd.»; Muht , Dede., Aş. Der: Buca, Afyon*). [Bak: Cürm, masiyet].

—kâr, 1. Eksikli (*Der: Tarsus, İçel, Uluborlu «Isparta»*); **2.** Kılmıstı (*Rad.II. «Kır.»*); **3.** Suçlu, suç işliyen (*Dede.; Müt.*); **4.** Utun (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Yanılaçı (*Rad. III. «Tel.»*); **6.** Yazgan (*Rab.; Muk. Ed.*); **7.** Yazıklı (*Muht.; Bah. Süh.*); **8.** Yazukçı (*Muht.*); **9.** Yazuklu, yazukluğ (*Caf., Mus. Es., Süh., D.L.T.; Uyg. «İnd.»*). [Bak: Mücrim, masiyetkâr]

—sız, 1. Özü ağ (*Az.*); **2.** Suçsuz (*Dede.*); **3.** Yazuksuz (*Uyg. «İnd.»*); **4.** Yüzü ak (*Der: İstanbul*). [Bak: Bigünah, masum]

—a sokmak, 1. Buyruk sıtmak [Emre muhalefete sevketmek man.] (*Çul.*); **2.** Suçutmak (*Süh.*).

—işlemek, 1. Buyruk sımak [Emre muhalefet man.] (*Mir.*); **2.** Kilinçektemek (*Rad.II. «Alt. Tel.»*); **3.** Utunmak (*T.D.*); **4.** Yançmak (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Yazmak (*Mün.; Muk. Ed.*).

—ını affetmek, 1. Boşumak (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Af, gufran, mağfiret]

Güruh, 1. Alay (*T.D.*); **2.** Bölge (*T.D.*); **3.** Bölük (*K.T.*); **4.** Bursang (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Cerge (*B.T.L «Çağ., Ad.»*); **6.** Eğrin [?] (*T.D.*); **7.** Kalınçu (*Uyg. «Usp.»*); **8.** Kuygaşka (*Rad.II. «K.Kır.»*); **9.** Kuralma (*Rad.II. «Kır.»*); **10.** Öğür, ökür [Sürü man.] (*B.T.L. «Çağ., Uyg.»; Rad.I. «Uyg., Osm., Çağ.»*); **11.** San[?] (*T.D.*); **12.** Sürek, sürü (*Müt.*); **13.** Tabın [Sürü man.] (*Bal.*); **14.** Takım (*K.T.*); **15.** Tulp (*Sir., İd. Haş.*); **16.** Yatım (*D.L.T.*). [Bak: Kafile, cemaat, grup]

—güruh, 1. Akın akın (*K.T.*); **2.** Alay alay (*K.T.*); **3.** Bölük bölük (*K.T.*); **4.** Sürü sürü (*Müt.*); **5.** Takım takım (*K.T.*); **6.** Ulam ulam (*K.T.; Rad. I. «Osm.»; Muht.*).

Gürz, 1. Baldak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2.** Balga, balka (*B.T.L.«Çağ.»*); **3.** Çomak (*D.L.T.; Dede.*); **4.** Salak (*L.O.*); **5.** Topuz, ağır topuz (*K.T.*).

Güzaf, 1. Boş söz (*K.T.*); **2.** Küttüre [?] (*Der: Ankara*).

Lafü—, 1. Atıp tutma (*Der: İstanbul*); **2.** Saçma sapan (*Der: İstanbul*). [Bak: Lâf, herze, hezeyan].

Güzergâh, 1. Çiğnek (*Der: İçel*); **2.** Geçit, geçit yeri (*Müt.*); **3.** Ötlevik (*L.Ta.*); **4.** Taptak (*B.T.L. «Ad.»*); **5.** Yol (*K.T.*); **6.** Yol uğrağı (*K. T.; Mif.*); **7.** Yol üstü (*Der: İçel*). [Bak: Memer]

Güzide, 1. Artukmaç [Kıymettar, giranbaha man.] (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. I. «Çağ.»*); **2.** Omay (*Tuh.*); **3.** Öründü (*Muk. Ed.; Deş.; Kel.; Hurş.; Mif; Bah.*); **4.** Sayın (*T.D.*;

Rad.I. «*Osm.*»); **5**. Saylam (*T.D.*); **6**. Seçilmiş (*K.T.*); **7**. Seçkin (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *Der: Tokat*); **8**. Seçme (*Bit.; Az.*); **9**. Talı, tolu (*T.D.*); **10**. Üğürtlenmiş (*Lûg. Ar.*); **11**. Üründü (*Muk. Ed.; Deş.; Kel.; Hurş.; Mif.; Bah.*); **12**. Üründül (*Mif.*); **13**. Üründülenmiş (*Muht.*).

H

Habaset, 1. Alçaklık (*K.T.*); **2**. Artama (*Kur. İ.*) **3**. Kötülük (*K. T.*); **4**. Yamanlık (*K.T.*); **5**. Yaramazlık (*K.T.*). [Bak: Redaet]

—li, [Bak: Habis]

Habbe, 1. Benek (*B.T.L.*); **2**. Börtük (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Bürtük (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *T.D.*); **4**. Dıgıl (*Der: Tokat, Erbaa*); **5**. Diki (*Der: Samsun*); **6**. Evin (*T.D.; Kur. İ. Çul.; D.L.T.; Der: Denizli, Mersin, İstanbul, Ezine, Konya, Ankara, Adana*); **7**. Evün (*Kur.İ.*); **8**. Kabarcık [Su kabarcığı] (*Der: İstanbul*); **9**. Urluk [Tohum, tohumluk man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»).

—habbe, Domur domur (*Der: Sıvas*).

Haber, 1. Bilgi (*K.T.*); **2**. Car (*G.D.; Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Çav (*Vel.*); **4**. Çavır (*Der: Adana*); **5**. Dini [?] (*T.D.*); **6**. Duyum (*Rad. III.* «*Osm.*»); **7**. Olcar, olçar, ulcar (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Ötük (*D.L.T.*); **9**. Salık (*Met.; Kam.; P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Bab.; T.D.; Kara.; Rad. IV.* «*Osm.*»; *Der: Eğirdir, Karaisalı, Adana, Isparta, Bolu, Söğüt, Samsun, Maraş*); **10**. Salkı (*Met.*); **11**. Sav (*Kur. İ.; Uyg.* «*İnd.*»; *İd.; D.L.T.; Der: Ankara*); **12**. Sava (*K.T.; L.O.; T.D.*) **13**. Selen [Ses man.] (*Der: Alâiye, Eğirdir*); **14**. Sorağ (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **15**. Sorak [Sorulup öğrenilen şey, mesele man.] (*P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Der: Kars*); **16**. Surı (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **17**. Şavur (*Der: Kozan*); **18**. Şor (*Der: Kırşehir, Kayseri, Kayışlı* «*Seyhan*»); **19**. Tiles (*Rad. III.* «*Kumd.*»); **20**. Ucar (*Kara.; T.D.; Der: Giresun, Bünyan, Niğde, Konya, Çankırı*); **21**. Uy [?] (*Ter.*); **22**. Yar (*Rad. III.* «*Alt.*»). [Bak: Havadis, istihbarat, şayiat]

—i beşaret, [Bak: Beşaret]

Bi—, [Bak: Bihaber]

—almak, 1. Öğrenmek (*K.T.*); **2**. Ses almak (*Mün*); **3**. Soylamak (*Müt.*).

—siz, 1. Oğrun (*Der: Maraş, Beşiri* «*Siirt*», *Yozgat, Lice* «*Diyarbekir*», *Samsun*); **2**. Uğrun (*Der: Dörtyol, Konya.*)

—sizce, 1. Ansızca (*Bab.*); **2**. Uğrulayın (*Ça.Ma.*)

—vermek, 1. Ayıtmak (*Or.*); **2**. Aylatmak (*Rad. I.* «*Alt.*»); **3**. Bildirmek (*K.T.*); **4**. Salık vermek (*Kara.; Der: Muğla*); **5**. Uyvermek (*Ter.*)

—ci, 1. Arkış (*D.L.T.*); **2**. Öndüç (*L.O.*); **3**. Til (*Or.*); **4**. Tilci [Askerlikte düşmandan haber almak için tutulan adam man.] (*P.d.*

C.; Ç.L.); **5.** Ulak (*Kara.*); **6.** Yalavaç [Resul man.] (*K.T.*). [Bak: Casus, muhbir, mürsel]

—sormak, Şavırlanmak (*G.D.*).

Habis, 1. Alçak (*K.T.*); **2.** Arığsız, arısız (*T.D.; Kur. B.; 24.; Kur. A.; Rad. I. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Kötü (*K.T.*); **4.** Sası [Küf ve çürük kokan (*K.T.*); mec.] (*Dede.*); **5.** Tımarsık [Tımar=bakım, hastaya hizmet, terbiye (*K.T.*)] (*Tuh.*); **6.** Yaman (*K.T.*); **7.** Yaramaz (*K.T.*); **8.** Yavır [?](*Uyg. «H. I.»*). [Bak: Fena, redi, habasetli]

—ruh, Pırtak (*Rad. IV. «Tel.»*).

Habl, 1. Argamçı (*Ba.*); **2.** Beyg (*B. T. L. «Uyg.»*); **3.** Bundur [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **4.** Halat (*K.T.*); **5.** Hör [?] (*Der: Maraş*); **6.** İp (*Der: İstanbul, A.*); **7.** Organ (*B. T.L. «Çağ.»*); **8.** Urgan (*Der: İstanbul, A.*).

—ülverit, 1. Emken tamur (*Kur. İ.*); **2.** Ense siniri (*K.T.*).

Hacalet, 1. Ir, ir (*D.L.T.*); **2.** Kurlık (*Rad. II. «Kaz.»*); **3.** Utanıklık (*Bian.*); **4.** Utanma (*T.D; K.T.*); **5.** Uyalma (*T.D.*); **6.** Uyat (*Uyg. «İnd.»*).

—e uğramak, 1. Elikmek (*İd. Haş.*); **2.** Isırganmak (*P. d. C.; Ç.L.*); **3.** Utanmak (*K.T.*); **4.** Utlanmak (*Der: Isparta, Ankara*).

Hacamat, 1. Kan alma (*K.T.*); **2.** Karıktı (*Rad.II.«Kır.»*).

—etmek, 1. Boynuz çekmek (*K. T.*); **2.** Kan almak (*K.T.*).

—çı, 1. Açgucu (*Müh.*); **2.** Açıcı, açıkcı (*Müh.*); **3.** Kancı (*Müh.*); **4.** Kan alan (*K.T.*); **5.** Kartuk (*P.d. C.;Ç.L.*).

Hacer, 1. Kaya (*K.T.*); **2.** Taş (*K.T.*).

—i semavî, 1. Gök taşı (*Müt.*); **2.** Yıldırım taşı (*Bian.*); **3.** Yıldız taşı (*Bian.*).

Hacet, 1. Aygıt [Havayiç man.] (*T.D.*); **2.** Biterge[Maslahat man.] (*Der: C.A.*); **3.** Dilek (*Mus. Es.; Bab.*); **4.** Eksik (*Ata.*); **5.** Gerek (*Tuh.*); **6.** İş (*Der:İstanbul*). [Bak: İktıza, zaruret]

Hacip, 1. Odacı (*Müt.*); **2.** Kapıcı (*K.T.*).

Hacle, 1. Ak otav(*Der:Kırgızistan*); **2.** Gelin odası (*K.T.*); **3.** Gerdek (*K.T.; Bab.; Çul.*); **4.** Gerdeklik [?] (*Mir.;L.N.*).

Hacm[hacim], **1.** Büyüklük (*K. T.*); **2.** Çelim[Cüsse man.] (*Kam.*); **3.** Irılık(*Müt.*); **4.** Oylum (*Der:* C.A.): «Ateş olsa oylumunca yer yakar.» **5.** Yumru[?] (*Dede.*). [Bak: Cirm, cesamet, cüsse]

— i istiabî, Sığdırım (*Rad.IV. «Osm.»*).

Haç, 1. Celebek (*Muk.Ed.*); **2.** İbek (*Müt.*).

Hadaset, 1. Gençlik (*K.T.*); **2.** Küçüklük [Yaş küçüklüğü](*K.T.*); **3.** Yenilik (*K.T.*); **4.** Körpelik (*K.T.*).

Hadeka, 1. Bebenek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2.** Böpeçin (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3.** Bübecik(*B.T.L.«Çağ.»*); **4.** Göz bebeği (*K.T.*); **5.** Göz karası (*K.T.*); **6.** Karağ (*T.D.;P. d.C.; Uyg.. «İnd.»*); **7.** Yanarca (*Der: Ayvacık, Sazlıköy*). [Bak: Merdümek]

Hademe, 1. Ayakçı (*Der: Tire*); **2.** Bala bakra [Hadem ve haşem, bir konağın uşakları, uşak kısmı man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Beslek [Bilhassa kadın] (*Der: Kastamonu, Osmancık, Konya, Bandırma*); **4.** Besleme [Evlâtlık gibi boğazı tokluğuna hizmet eden kız

man.] (*K.T.*); **5.** Çeltek [Yardımcı man.] (*Der: Antalya, Niğde, Kayseri, Yozgat*); **6.** El ulağı [Küçük hizmetleri gören küçük çocuk man.] (*Der: İstanbul*); **7.** Kapı ulağı (*Der: Ordu, Çandır*); **8.** Karavaş [Cariye man.] (*Bürh., Rad. II.* «*Kar., Kom.*»); **9.** Kırnak [Yaşlı cariye man.] *Rad.II.*«*Osm.*»); **10.** Kul [Bende, köle man.] (*Bürh.*); **11.** Kullukçu [Hizmetçi, bir hizmete memur man.] (*Çul.*); **12.** Künçük (*Rad. II.* «*Bar.*»); **13.** Odacı (*K.T.*); **14.** Süder (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **15.** Tapığcı [Memur, müstahdem *fonctionnaire* man.] (*Uyg.* «*İnd., U.*»); **16.** Tapukçı (*Rab., L.L.*); **17.** Ter oğlanı [Emekçi, işçi, amele man.] (*Der: Bursa*); **18.** Tutma (*Der: Konya*); **19.** Tutuk [Ücretle tutulmuş man.] (*D.L.T.*); **20.** Uşak [Anadolunun birçok yerinde küçük çocuk, evlât man.] (*K.T.; Der: İstanbul*); **21.** Yalçı [Ecîr man.] (*M.M.*); **22.** Yumuşçu [Kendisine bir iş havale olunan man.] (*Kar.; İd. Haş.*). [Bak: Bende, cariye, amele, ecîr, müstahdem]

Hadim [Hizmetkâr man.], [Bak: Hademe]

Hadım [Tenasül kabiliyeti nezedilmiş insan man.], **1.** Çimengen (*Rad. III.* «*Tub.*»); **2.** Holuç [?] (*Der: Muğla*); **3.** Iblık (*Der: Bandırma, Harput*); **4.** Kesik (*İd.*); **5.** Taşaksız (*Çul.*).

—[Kısır edilmiş hayvan man.], **1.** Burma (*Der: Evreşe*); **2.** Enenmiş (*Bürh.*); **3.** Eniklenmiş (*Bian.*); **4.** Holuç [?] (*Der: Muğla*); **5.** İğdiç (*Bürh.*); **6.** İğdiş (*K.T.; Der: İstanbul*); **7.** İnenmiş (*Bian*); **8.** Kesik (*İd.*); **9.** Taşaksız (*Çul.*).

—etmek, 1. Burmak (*Der: İçel, Ankara, Gümüşane*); **2.** Enemek (*K.T.; Der: A.*).

Hâdi, 1. Bosutçu [?] (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **2.** Doğru yolu gösterici (*K.T.*); **3.** Kılağuz, Kılavuz (*K.T.*); **4.** Kurtarıcı (*K.T.*).

Hadika, [Bak: Ravza]

Hadis [Söz man.], **1.** Keleci (*Cev.*); **2.** Söy (*Dede.*); **3.** Söz (*Muk. Ed.*).

—[Genç man.], **1.** Genç (*K.T.*); **2.** Görgüsüz (*Der: İstanbul*); **3.** Görmemiş, görmemiş geçirmemiş (*Der: İstanbul*); **4.** Küçük (*K.T.*); **5.** Toy (*L.Ş.*); **6.** Yeni (*K.T.*). [Bak: Hadaset, tecrübesiz].

Hâdis, 1. Gelgülük (*Kur. İ.*); **2.** Olan (*Der: İstanbul*); **3.** Ortaya çıkan (*Müt.*); **4.** Yeni çıkan (*K.T.*).

—olmak, 1. Çıkagelmek, çıkmak (*Müt.*); **2.** Darımak [Cinlere uğramak, ansızın birine rasgelmek, hedefe isabet ettirmek man. (*Rad. III.* «*Krm.*»)] (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **3.** Olmak (*K.T.*); **4.** Ornamak (*Neh.*); **5.** Yana bulmak (*Muk.Ed.*); **6.** Yolakmak (*Muht.*) [Bak: Hudus, vuku, zuhûr]

—e, 1. Olan, olan biten (*Der: İstanbul*); **2.** Uçma [?] *B. T. L.* «*Hokant.*»); **3.** Yana iş (*Muk.Ed.*). [Bak: Havadis, vak'a, macera]

Hadit, Demir, timur (*K.T.*).

Hadît, 1. Alavcan [?] (*Müt.*) **2.** Gürliğen (*Bah.*); **3.** Kaygan(*Bah.*); **4.** Keskin (*K. T.*); **5.** Keygin (*Der: Malatya*); **6.** Kızgın, kızmış (*Müt.*); **7.** Kızık (*Der: Edremit*); **8.** Öktem [Yiğit, kavi, mağrur, mütekebbir man. (*Rad. I.* «*Uyg., Çağ., Kom.*»)] (*P. d. C.*); **9.** Öktür (*Ç. L.*); **10.** Ökkeli, öfkeli (*K. T.*); **11.** Titiz (*K.T.*). [Bak: Gazup, hiddetli]

Hads, 1. Çakmak (*T. D.*); 2. Sezgi (*Der: İstanbul*); 3. Sezik (*Rad. IV. «Çağ., Tel.»*); 4. Seziş (*Der: Istanbul*); 5. Sezme (*T.D.; Muk. Ed.*).

Hafakan, 1. Boğak (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Çarpıntı (*K.T.*); 3. Dökük (*P.d.C.; Ç.L.*); 4. Tıkanma (*Der: Istanbul*); 5. Yürek çarpıntısı (*K.T.*); 6. Yürek deprenmesi (*Ar.L.*); 7. Yürek kakması (*Der: Konya, Çankırı, İzmir*); 8.Yürek oynaması (*K.T., Lûg.Ar.*).

Haffaf [Kavaf], 1. Ayakkabıcı *Der: İstanbul*); 2. Başmakçı (*K.T.; T.D.*); 3. Çedikçi (*K.T.*); 4. Edikçi (*T.D.*); 5. Terlikçi (*Der: İstanbul*).

Hafız, 1. Asragucu (*B.T.L.«Çağ.»*); 2. Bakan, bakıcı (*Müt.*); 3. Bakını (*B. T. L. «Uyg.»*); 4. Bekleviç (*L. Ta.*); 5. Esirgiyen, esirgeyici (*Müt.*); 6. Gözeyikli (*Kur. İ.*); 7. Koruyan, koruyucu (*K.T.*); 8. Saklıyan, saklayıcı (*K.T.*); [Bak: Nigehban, haris, muhafız]

Hafıza, 1. An (*B. T. L.«Ad.»*); 2. Anak (*Der: Balıkesir*); 3. Bellek (*T.D., Müt.; Der: Kayseri, Amasya*); 4. Belleme (*Müt.*); 5. Es (*Uyg. «Usp.»; Dede.*).[Bak: Hatıra, tahattur]

—lı, Oygur (*Rad.I.«Tel.»*).

Hafi, 1. Gizli (*K. T.*); 2. Oğrun (*Cev.; T.D.; Ma.; San.; Der: A.*); 3. Örtülü (*K.T.*); 4. Saklı (*K.T.*); 5. Urgun [Yk: Uğrun] (*Der: Seyhan*); 6. Uzluk [?] (*Der: O.A.*); 7. Yaşırtu [Yaş kökünde örtü manası: «Yaşmak»] (*Bal.*); 8. Yaşıru, yaşrı (*T.D.; Muht.*). [Bak: Mahfi, nihan]

—söz, Dın (*Dede.*).

—yyen, 1. Astırtım [?] (*M.M.*); 2. El altından (*K.T.*); 3. Oğrulayın, uğrulayın (*Bian.; Süh.; B. T. L. «Osm., Çağ.»*); 4. Uğrun (*B.T.L. «Osm. Çağ.»; Bian.*); 5. Uğrun uğrun (*Der: Isparta, Menemen, Afyon, Beyşehir, Avanos*); 6. Uruntun (*Rad. I. «Kaz.»*); 7. Yaşın yaşın (*D.B.*).

—ye, 1. Çavşutçu (*Der: Ordu*); 2. Çuğul (*Der: Kars*); 3. Dinici (*Hurş.*); 4. Gözcü (*Der: Ordu*); 5. Karakulak (*Der: Kütahya*); 6. Koduk (*Der: Konya, Eğirdir*); 7. Koğcu (*Der: Nuhköyü «Afyon»*); 8. Sezekçi (*Der: Kütahya*); 9. Sinci (*Rad.IV.«Tar.»*); 10. Şemçi (*Rad. IV.«Tob.»*).

Hafif, 1. Anıl, anul (*Ferh.*); 2. Arkın (*Ata.*); 3. Cengil (*Rad.IV. «Kır.»*); 4. Ciğil (*B.T.L. «Kaz.»*); 5. Evsen (*Der: Muğla*); 6. Kevek (*Der: Kayseri*); 7. Koflan (*Der: Muğla, İçel*); 8. Onay (*Uyg.«H.I.»*); 9. Öngi (*B.T.L.«Tür.»*); 10. Selki, silki (*Der: Bergama*); 11. Yavaş (*K.T.*); 12. Yaynı (*Rad.III. «Çağ.»; P.d. C.; Ç.L.*); 13. Yeftin (*Der: Orhangazi, Bursa, Zonguldak, Gerze, Şile, İzmit, Kandra*); 14. Yegil (*Der: Zonguldak, Divrik*); 15. Yeğinik (*Der: Buca, Samsun*); 16. Yeğni (*Der: Seyhan, İzmir, Manisa, Sinop, Gölpazarı, Isparta, Bergama, Kemah, İncesu, Kars, Çeşme, Maraş, İstanblu, Ankara, Bâlâ, Karaman, Kütahya, Çanakkale*); 17. Yeğnicek (*Der: Afyon, Eskişehir*); 18. Yeğnik (*Der: Gelibolu*); 19. Yegül (*L.O.*); 20. Yelfe (*Der: İncesu, Haymana, Ereğli«Konya»*); 21. Yelincek (*Der: Elâziz, Harput*); 22. Yeltin (*Der: Zonguldak*); 23. Yence (*Der: Gerede, Safranbolu*); 24. Yencilek (*Der; Kars, Artvin*); 25. Yenecek (*Der; Bolu*); 26. Yengil (*Der: Orhaneli*); 27. Yenik

(*D.L.T.; Der: İzmir*) ; **28**. Yenil (*Rad. III. «Alt., Çağ.»; Bal.; (Der: Istanbul, Sinop, Erzin)*; **29**. Yenilcecin (*Der:Balıkesir*); **30**. Yenilcek (*Der:Ayaş, Afyon, Eskişehir*); **31**. Yenlen (*Der: Adana,Burdur, Mersin*); **32**. Yenli (*Kom.; Der: Konya, Manisa, Sinop,Gölpazarı, Isparta, Bergama, Kemah, İncesu, Kars,Çeşme,Maraş,Istanbul,Ankara,Bâlâ,Karaman,Kütahya,Çanakkale*); **33**. Yenşek(*Der: Taşköprü, Geyve,Bolu,Ayvalık*); **34**. Yeylik (*Der: Erzincan*); **35**. Yeyni(*Bürh.; K.T.;Cev.; Hut.; Der: Artvin, Kemah.İncesu.Kars,Istanbul,Ankara, Bâlâ, Kayseri, Maraş, Karaman, Edirne, Çanakkale, Denizli, Kocaeli, Elâziz, Kütahya, Kırşehir*); **36**. Yığınık (*Der: Samsun*); **37**. Yığtı (*Der: Kızılcahamam*); **38**. Yığnı(*Der: Avanos, Yozgat,Sinop, Tekirdağ, Kayseri, Konya*); **39**. Yilenk (*P.d.C.; Ç.L*); **40**. Yin (*Der: Ankara, Biga*); **41**. Yinçek (*Or.*); **42**. Yingil (*P.d.C.; Ç.L; (Der: Samsun*); **43**. Yinik (*Uyg. «İnd.,U.»*); **44**. Yinil (*Der:Balıkesir*); **45**. Yivtin (*Der:Şile*); **46**. Yiyni (*Kel.*); **47**. Yiynicek (*Bab., L.N.;Mir.;Bah.*);**48**. Yönkül(*Tuh.*); **49**. Yüngül (*Az.;Der:Kars,Amasya, Malatya,Istanbul,Sıvas,Artvin, Ahlat, Trabzon, Bitlis, Bayazıt*); **50**. Yünük(*Der:Ahlat*) **51**. Yünkül (*Kur. İ.*); **52**. Yünül (*Kur. İ.*); **53**. Yufka [«Yufka yürekli; yemeğin arkası yufka»] (*Der: İstanbul*); **54**. Yuka (*Tuh.*); **55**. Yuyka (*Or.*).

—çe, 1. Anılca (*Ferh.*); **2**. Yavaşça (*K.T.*); **3**. Yencecük (*Der: Bolu, Gerede*).

—hafif, 1. Anul anul (*Kel.;Kur. A.*); **2**. Arkun arkun (*Dede.*); **3**. Yavaş yavaş (*K.T.*).

—lemek, Yeğnelmek, yeğnilmek, yeynimek (*Kur. A.; Der: Denizli, Kayseri, Kırşehir*).

—letmek, Yeynitmek (*Kur. A.*).

—lik, 1. Yeğnilik (*L.O.*); **2**. Yeliklik (*Der: Kocaeli*); **3**. Yenşeklik (*Der: Tosya*); **4**. Yeynilik (*Lûg.Ar.*).

—meşrep, 1. Ayanı [?] (*İd.*); **2**. Bürge [Asıl man: pire; mec.] (*D.L.T.*); **3**. Cazgıt (*Der:Merzifon*); **4**. Cencik (*Der:Ereğli*); **1**. Cılgısız (*Der: Niğde, Içel, Mut, Adana, Isparta, Kocaeli, Gerede, Malatya, Kayseri, Kırşehir, Karahisar, Konya*); **6**. Çapçuk (*Ça. Ma.*); **7**. Dingil [?] (*Der: Konya*); **8**. Dulbak[?] (*Der: G. Antep*); **9**. Fındıkçı (*Der: Istanbul*); **10**. Kırıtkan (*Der: Istanbul*); **11**. Kovalak (*Rad. II. «Osm.»*); **12**. Kurgu (*D.L.T.*); **13**. Oynak (*Der: Istanbul*); **14**. Selçik (*Der: Konya, Gelibolu, Karacaviran köyü, Ermenak*); **15**. Süıtük (*Der: Istanbul*); **16**. Şelefe (*Bah.*); **17**. Şipir [Kız hakkında] (*Der: Beyşehir*); **18**. Şırfıntı (*Der: Istanbul*); **19**. Uçarı (*Der: Istanbul*); **20**. Yeleyen (*Der: Göynük*); **21**. Yeleme (*Der: Çal, Uşak*); **22**. Yelfirik (*Der: Erzincan*); **23**. Yellüz (*K.T.; Der: Kastamonu*); **24**. Yelmeşik (*Ça. Ma.*); **25**. Zaybak [?] (*Der: Yozgat*) [Bak: Alüfte, aşüfte, fahişe]

—meşreplik, Kurguluk (*D.L.T.*).

—meşreplik etmek, Kurgulanmak (*D.L.T.*).

—meşrep olmak, Kurgurmak (*D.L.T.*).

Hafit, 1. Ahtik (*B.T.L. «Çağ.», P.d.C.*); **2**. Çavluk (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **3**. Oğulduruk (*Bab.*);

4. Oğul oğlanı (*Kur.B.*); 5. Oğuş, öğüş (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 6. Puynı (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); 7. Torun (*T.D.; K.T*); 8. Yekencük (*Kur. İ.*). [Bak: Ahfat]

Hafr [etmek], 1. Balağmak, balgamak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 2. Cırmak (*Rad. IV.* «*Kaz.; Kır.*»); 3. Eşmek, Eşemek, eşelemek (*K.T.; Der: Uşak, Avanos*); 4. Kazmak (*K.T.; D.L.T.*); 5. Oymak (*K.T.*).
—iyat, kazı (*Müt*).

Hafta, 1. Adna [?] (*T.D.; L. Ta.*); 2. Atna (*Rad.I.* «*Kaz.*»); 3. Iyık (*Bal.*); 4. Sağış (*Dede.*); 5. Yeti, yedi (*M.M.*); 6. Yidgün (*Bab.*); 7. Yik (*Der: Kadıçiftliği* «*Çatalca*»).

Hah, [Aşağıdaki terkiplerde arzu manası verir:]
Bed—, Kötülük istiyen (*K.T.*).
Dil—, Gönül isteği (*K.T.*).
Hayır—, İyilik istiyen (*K.T.*).
—nahah, 1. Erkli, erksiz (*L.Ta.*); 2. İster istemez (*K.T.*).

Hahiş, 1. Dileme (*T.D.*); 2. İstek, isteyiş (*K.T.*); 3. Kımınma [?] (*Der: Giresun*).
—ger, 1. Istekli (*K.T.*); 2. Kösençiğ (*Uyg.* «*İnd.*»); 3. Kösüşlüğ (*Uyg.* «*İnd.*»).
—siz, 1. Erincek (*Der: Avanos*); 2. Isteksiz (*K.T.*).

Haif, 1. Bedlek (*Der: Kars*); 2. Dürek (*Der: Amasya*); 3. Korkak (*K.T.*); 4. Ödlek (*K.T.*); 5. Ürkek (*K.T.*); 6. Yüreksiz (*Bürh.*). [Bak: Havf]

Hail, 1. Böğet (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Der: Ahlat*); 2. Büt (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 3. Çatma (*Der: Gümüşane, Eğirdir*); 4. Çeper (*Der: Niğde, Kayseri, Harput, Elâziz, Diyarbekir, Keskin, Artvin, Bolu*):
«Önüme çeper çekme; hayvan çeperden içeri girdi» 5. Engel (*K. T.; Der: Tirebolu, Kırşehir, Ankara, Bergama, İstanbul, Trakya*); 6. Gerelti (*Der: Tire, Denizli*); 7. Pölümüş (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 8. Tilitağ [?] (*Kur. İ.*). [Bak: Set, mania]

Hâil, Korkunç (*K.T.*). [Bak: Mahuf]

Hain, 1. Alçak (*K.T.*); 2. Alçı (*M.M.*); 3. Arkuk (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 4. Asız, aysız (*B. T. L.* «*Uyg.*»). [Bak: Hıyanet]

Hait, 1. Bölme (*K.T.*); 2. Kıyı [?] (*Der: Boğazlıyan* «*Yozgat*»); 3. Tom (*Rad. III.* «*Or., Kır., Uyg.*»). [Bak: Divar]

Haiz, 1. Bileli (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 2. Taşıyan (*K.T.*).
—olmak, 1. Taşımak (*K.T.*); 2. Tutagelmek (*Kab.*):
«Çocuk Ademden vücude gelicek hulkun ve huyun bile tutagelir»

Hak, 1. Bayık (*B.T.L.* «*Osm.*»); 2. Çın, çin (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Rad.III.* «*Osm., Uyg., Alt., Tel., Leb., Kaz., Çağ.*»); 3. Doğru, doğruluk (*K.T.*); 4. Düz, düzce (*Met.*); 5. Gerçek (*K.T.: Tef.; Az.;Müt.*); 6. Girti, girtü (*Kur.B.*); 7. Kerti (*Rad. II.* «*Kam., Kar.*»;); 8. Kirtü (*Kur.İ.*); 9. Könü (*Müh.; Rad.II.* «*Or., Uyg., Çağ.*»); 10. Pay [istihkak hissesi man.] (*K. T.*); 11. Sın (*Rad. IV.*«*Çağ., Koyb.*»); 12. Türe (*P d.C;Ç.L.*); 13. Toğruluk (*Kur.B.*); 14. Önen (*Rad.I.*«*Çağ.*») 15. Unan, ong (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 16. Yargılık (*Kur.İ.*); 17. Yön [?] (*İd.*). [Bak: İstihkak, muhik, adl]
—gû, 1. Döğru söyliyen (*K.T.*); 2 Özüt (*Rad. I.*«*Kır.*»)
—(k)ıyle 1. Doğruca, dosdoğru (*Müt.*); 2. Gerçekten, gerçek

olarak (*Der: İstanbul*); **3**. Key [?] (*Kel*); **4**. Onat (*Cev.*); **5**. Yerinde, yerinde olarak (*Der: İstanbul*).

—lı, **1**. Doğru (*K.T.*); **2**. Düz (*Az.*); **3**. Gerçek (*K.T.*); **4**. Kolu (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **1**. Köni (*Müh.*).

—sız, **1**. Çürük (*K.T.*); **2**. Düşük (*Müt.*); **3**. Eğri, iğri (*K.T.*)

—sız çıkarmak, **1**. Çürütmek (*K.T.*); **2**. Tayındırmak(*Bab.*); **3**. Oçbe[?] (*Der: Tokat.*)

—sız şüphe, Calağ (*Rad.IV.* «*Kaz., Kır.*»).

—yolu, Ak yol (*L.Ta.*).

Bi—kin, [Bak: Bihakkin]

Hâk, **1**. Toprak (*K.T.*); **2**. Toz (*K.T.*)

—î renk, Boz (*K.T.*). [Bak: Türap]

Hakaret, **1**. Capa (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Mun (*Rad.IV.* «*Uyg.*»); **3**. Pazınç, pazıncak (*Rad.IV.* «*Uyg., K.B.*»); **4**. Pazınığ (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **5**. Yağsinmek [Yk: Yağı = düşman] (*Der: Alayunt, Kütahya, Uşak*); **6**. Zebir(*Rad.IV.* «*Kır.*»).

—etmek, **1**. Alçaklamak (*K.T.*); **2**. Aşağılamak (*Müt.*); **3**. Onuruna dokunmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Tahkir, tezlil, terzil, hakir]

Hakem, **1**. Ara bulan (*Der: Antalya*); **2**. Aracı (*Der: G.A.*); **3**. Araycı (*Der: Konya*); **4**. Cazkır [?] (*Der: Bornuva, Edremit*); **5**. Orta eri (*Bab.*); **6**. Seçkücü (*Kur.İ.*); **7**. Yargıcı [Hüküm veren man.] (*L.O.*).

Hakeza, **1**. Böyle, böylece, bunun gibi (*K.T.*); **2**. Bunculayın (*Der: İçel*); **3**. Gene öyle (*K.T.*). [Bak: Keza, kezalik]

Hakikat, **1**. Ak [Beyaz man. Bu renk doğrunun, iyinin, güzelin rengi sayılır: «Yüzü ak çıkmak.»] (Hurş.): «Acep mi ger karadan aka varsa» **2**. Bayam [?] (*Der: Bolu*); **3**. Cüyrük (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Çin, Çın (*P.d.C.*; *Ç.L.*; *Rad. IV.* «*Tel., Uyg.*»; *D.L.T.*; *Süh.*; *Rab.*; *M.M.*); **5**. Gerçek, gerçeklik (*Rad.* «*Osm.*»; *K.T.*; *Tef.*; *Az.*); **6**. Içın (*M.M.*); **7**. Kertilik (*Rad.II.* «*Kom., Kar.*»); **8**. Kirti (*Müt.*); **9**. Olmuş (*Bab.*) **10**. Ös [?] (*Hurş*); **11**. Sağlamlık (*K.T.*); **12**. Sın (*Rad. IV.* «*Sag., Koyb.*»); **13**. Uşun (*M.M.*). [Bak: Asıl, künh, mahiyet]

—en, **1**. Bayık (*Ferh*); **2**. Doğrusu, doğrucası (*Der: İstanbul*); **3**. Düzcesi (*Met.*); **4**. Düzü (*Met.*; *T.D.*); **5**. Gerçekten (*T.D.*; *K.T.*; *Az.*); **6**. Kirtten (*Der: Samsun*); [Bak: Filhakika, filvaki, sahihan].

Hakikî, **1**. Cön [?] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Çın (*Rad. III.* «*Uyg.,Osm., Alt., Tel., Kaz., Uyg.*»); **3**. Doğru (*K.T.*); **4**. Gerçek (*Rad.II.* «*Osm.*», *Tob.*; *Bian.*; *K.T.*); **5**. Gerçekçi [Sahte olmıyan man.] (*K.T.*); **6**. Kerti (*Rad. II.* «*Kom., Kar.*»); **7**. Kertis (*Rad. II.* «*Koyb., Sag.*»); **8**. Kirti (*İd.*); **9**. Kirtü(*Uyg*); **10**. Mağat (*Rad. IV.* «*Uyg., Sag., Şor.*»); **11**. Öz (*K.T.*); **12**. Sağ (*Bab.*; *Ça. Ma.*); **13**. Sınnığ (*Rad. IV.* «*Sag.*»).

Hakîm, **1**. Ayık (*T.D*); **2**. Bilçi (*Rad.IV.* «*Krm.*»); **3**. Bilen (*K.T.*); **4**. Bilge (*D.L.T.*; *Or.*; *Rad. IV.* «*Or., Kom.*»; *Uyg.* «*İnd., Usp.*»; *Muht.*); **5**. Bilgelik (*Rab.*); **6**. Bilgiş (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7**. Biliklik (*D.L.T.*); **8**. Bilimli (*Rad. IV.* «*Krm.*»); **9**. Böğü, bökü (*Uyg.* «*Suv., U., Usp.*»; *D.L.T.*); **10**. Bütünişlik [?] (*Kur. İ.*); **11**. Çeçen, çiçen[Fasih, beliğ,

natuk (*Rad. III. «Çağ., Alt.»*)] (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); **12.** Öğlü [Yk: Ök, öy = akıl, fikir] (*T.D.*); **13.** Öktülmüş (*B.T.L. «Uyg.»*); **14.** Pilge (*Rad. IV. «Uyg.»*); **15.** Tayşı [Muharrir, müellif (*Rad. III. «Çağ., Tar.»*)](*T.D.*); **16.** Tedü [?] (*Rad. III. «Tel.»*). [Bak: Fâdıl, âlim, ârif, feylesof]

Hâkim, 1. Ata (*T.D.*); **2.** Baş [Reis man.] (*Ata.*); **3.** Beğ [Yk: Bey] (*Or.*); **4.** Bi [Yk: Bey] (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Buyurucu (*Çul.*); **6.** Buyruk (*Ata.*); **7.** Daruga [Belediye reisi, nahiye müdürü, polis şefi, çarşı emini man. (*Rad. III. «Osm., Çağ.»*)] (*Tüz.*); **8.** Savcı, savcu (*İd.; Der: Urfa, Ordu, Bolu*); **9.** Şidüci (*Rad. IV. «Tel.»*); **10.** Şin [Moğollarda davaları görenlere verilen unvan] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **11.** Töreçi (*Kar.; Rad. III. «Kar.T.»*); **12.** Yargıcı, yargıçı (*K.T.; Rad. III. «Osm., Tel.»; Bian.; Der: İzmir*); **13.** Yargucu (*L.N.; Rab.; T.D.*); **14.** Yarıcı (*Ata.*).

—iyet, 1. Başlık (*Rad. IV. «Osm., Krm., Ad.»*); **2.** El, il [Mülk ve saltanat man.] (*D.L.T.*); **3.** Enigü (*Rad. I. «Tel.»*); **4.** Erk [Kudret man.] (*Kar.; D.L.T.; Rad. I. «Uyg.»*); **5.** Kut [?] (*Müt.*); **6.** Tap (*Rad. III. «Alt., Tel.»*).

—olmak, 1. Başa geçmek (*Der: İstanbul*); **2.** Dilek sürmek (*Kur. İ.*); **3.** Elbilemek, ilbilemek (*M.M.*); **4.** Ele almak (*Der: İstanbul*); **5.** Erksinmek (*Rad. I. «Kom.»*); **6.** Kasamak (*Rad. II. «K.Kır.»*); **7.** Üste çıkmak (*Der: İstanbul*); **8.** Üstte bulunmak (*K. T.*); **9.** Yarguci olmka (*Bian.*).

Hakir, 1. Alık, alınk (*Hurş.*); **2.** Aşağı (*K.T.*); **3.** Aşak (*T.D.*); **4.** Basık (*Rad.IV.«Çağ.»*); **5.** Basıbcak (*D.L.T.*); **6.** Değersiz (*K.T.*); **7.** Düşkün (*K.T.*); **8.** Horsak [?] (*Mus.Es.*); **9.** İngir (*Cal.*); **10.** İni (*Cal.*); **11,** İril [?] (*Bit.*); **12.** Onurdan düşmüş (*Der: İstanbul*); **13.** Onuru kırılmış (*Der:İstanbul*); **14.** Tolaz [?] (*T.D.*); **15.** Yalımı alçak (*Ata.*); **16.** Soysuz (*Ata.*); **17.** Yirdik (*Ata.*); **18.** Yirilmiş (*Ata.*); **19.** Yumşak [Mütevazı man.] (*Kur. İ.*). [Bak: Naçiz, muhakkar, vazi, hakaret]

—görmek, 1. Aşağılamak, aşağı tutmak (*K. T.*); **5.** Azırgamak, azışmak (*T.D.*); **3.** Küçüklemek, küçük görmek (*K.T.*) **4.** Küçüksemek (*Rad.II.«Osm.»*); **5.** Paysınmak (*Ça.Ma.*); **6.** Pazıncıktamak (*Rad. IV. «Tel.»*); **7.** Pazınmak (*Rad. IV. «Alt., Tel, Çağ.»*); **8.** Sınarlamak (*D.L.T.*); **9.** Yeynilemek (*Kab.*); **10.** Yeysindirmek (*T. D.; Der: Uşak, Kütahya*). [Bak: İstihkar, istihfaf, istisgar]

—olmak, 1. Aşağılaşmak (*K.T.*); **2.** Değersizleşmek (*K.T.*); **3.** Düşmek (*K.T.*); **4.** Elikmek (*T.D.*); **5.** Küçülmek (*K.T.*); **6.** Onuru kırılmak (*Der: İstanbul*); **7.** Sayılmamak (*K.T.*); **8.** Yalımı alçalmak (*Der: İstanbul*).

Hakk [etmek], **1.** Kazımak (*T.D.; K.T.*); **2.** Oymak (*T.D.; K.T.*); **3.** Taş tokımak [Taş üzerine hak man.] (*Or.*); **4.** Taş urmak [Taş üzerine hak man.] (*Or.*); **5.** Yontmak (*Bab.*).

—âk, Yoncu, yonucu (*Bab.*).

Hal, 1. Alus (*P.d.C.*); **2.** Bar (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Boluş (*Bal.*); **4.** Buldık (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5.** Bulunuş (*K.T.*); **6.** Güy [?] (*Müt.*)

7. İrselik (*B.T.L.; «Uyg.»*); **8.** İş (*Muk. Ed.*); **9.** Kerte [Derece man.: « İş bu hale geldikten sonra... »] (*K.T.*); **10.** Kılış, kılınç (*P. d. C.; Ç.L.*); **11.** Neçük (*Uyg. «O. Q.»*); **12.** Nicelik (*Müt.*); **13.** Nitelik (*Müt.*); **14.** Oluş (*K.T.*); **15.** Turak (*Ç.L.*); **16.** Turuş (*T.D.*); **17.** Uğum (*Hurş.*); **18.** Yalım (*Der: Afyon*); **19.** Yoruk (*T.D.*). [Bak: Ahval, suret, keyfiyet, vaziyet]

—ve hareket, 1. Gidiş (*K.T.*); **2.** Tutum (*Der: Ankara, Avanos, Kırşehir, Bursa*); **3.** Yürürkü (*Der: Ankara*).

—i hazır, 1. Amtı [Yk: İmdi] (*Uyg. «P.P., Suv., T.T.»*); **2.** Öd [Zaman man.] (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Şimdi [Yk: Uş imdi] (*K.T.*); **4.** Şimdiki (*K.T.*); **5.** Kalı [?] (*Rad. II. «Uyg.»*); **6.** Şimdilik (*K.T.*).

—en, 1. Amtı (*Or.*); **2.** Bugün (*K.T.*); **3.** Şimdi (*K.T.*).

—nekahette bulunmak, Küstemek (*D. L. T.*) [Bak. Nekahet]

—i ihtizar, 1. Ölümsek (*Der: Avanos, Kırşehir*); **2.** Ölümcül (*Kıs.; Der: C. A.*).

—i ihtizarda, [Bak: İhtizar]

—i nez'a gelmek, 1. Can çekişmek (*K. T.*); **2.** Ücükmek (*D. L. T.*). [Bak: Nez']

—siz, Çelimsiz, Çilimsiz (*Der: Ankara, Avşar, Safranbolu*).

—i tabiî, 1. Bayağı (*Sir.*); **2.** Kek (*Bab.*); **3.** Kendülük (*Müt.*).

—i tabiîye avdet, Usukma (*Der: Razgrat « Bulgaristan »*) [Bak: Tabiî]

Alâeyyi—, [Bak: Alâeyyihal]

Alâkülli—, [Bak: Alâküllihal]

Beheme—, [Bak: Behemehal]

Der—, [Bak: Derhal]

Fil—, [Bak: Filhal].

Hâl, 1. Ben (*K. T.*); **2.** İsik (*B. T. L. «Çağ.»*).

Hala, 1. Atage (*Muk. Ed.*); **2.** Aya (*Rad. I. «Çağ.»*); **3.** Bibe (*Der: Erzincan*); **4.** Bibi (*Rad. IV. «Ad.»; B. T. L. «Çağ.»; Der: A.*); **5.** Bübü (*Söğüt*); **6.** Cice (*T. D.*); **7.** Cici (*Der: Adana*); **8.** Çice, çiçe (*K. T.*); **9.** İbi (*Der: Erzurum*); **10.** Pike (*Rad. IV. «Bar.»*).

—çocuğu, 1. Bele, böle (*Der: Cihanbeyli, Konya, Kütahya*); **2.** Pöle (*Rad. IV. «Şor.»*); **3.** Yeğen [Asıl kardeş çocuğu man.] (*Der: İstanbul*).

Hâlâ, 1. Buğün bile, Bugün dahi (*Der: İstanbul*); **2.** Daha (*K. T.*); **3.** Şimdi (*K. T.*). [Bak: El'an, elhaletü hazihi]

Halâ [Helâ], **1.** Ayak yolu (*K.T.*); **2.** Bilü (*Der: Ankara*); **3.** Çarak (*Der: Cide, Bolvadin, Antalya*); **4.** Kolluk (*Der: Samsun*); **5.** Öyrü (*İd, Haş.*); **6.** Pöşmük (*Der: Afyan*). [Bak: Aptesane]

Halâs, 1. Boşuğ (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Keciş (*Rad. II. «Uyg.»*); **3.** Kurtarış, kurtuluş (*T.D.; K.T.*); **4.** Kutkaru (*Rad. II. «Tob., Kır.»*). **5.** [Bak: Azat, reha, necat]

—etmek, 1. Culmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2.** Kurtarmak (*K.T.*); **3.** Kutkarmak (*Rad. II., «Kom.,Tel., Kır.; Tob.; Uyg.; Çağ.»*); **4.** Ozmak (*Uyg. «İnd., P.P.»*). [Bak: Tahlis]

—olmak, 1. Boşunmak (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Kurtulmak (*K.T.*); **3.** Kutrulmak (*Uyg. «İnd.» T.T.*); **4.** Kutulmak (*Ba., Tuh.*); **5.** Ozgurmak (*Uyg. «P.P., T.T., İnd.»*); **6.** Yarımak (*Dede.*); **7.** Yolunmak

[Yk: Yoluk = fidyei necat] (*Rad. IV.* «*K.B.*»).

—kâr, 1. Culunucu (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Kurtarıcı (*Der:İstanbul, Trakya, A.*); **3** Oskurdacı (*Uyg.*, «*U.*»); **4**. Pojodoçı (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **5**. Utsukarcı (*Der: Erzurum*).

Halâvet, 1. Tat (*K.T.*); **2**. Tatlılık (*K.T.; T.D.*).

—li, 1. Tatlı (*K.T.*); **2**. Tatlurak (*Mus. Es.*).

—peyda etmek, 1. Sücümek (*Rab.; Muht.*); **2**. Tatlılanmak, Tatlılaşmak (*K.T.*).

Halayık, 1. Guna, gunçacı (*P.D. C.; Ç.L.*); **2**. Karavaş (*K.T.*); **3**. Kırnak (*Bah.; Kam.*); **4**. Küng (*Or.*); **5**. Yundaz (*Or.*).

Halbuki, 1. Ancak (*Der: İstanbul*); **2**. İse (*K.T.*); **3**. Oysam [« O ise» den bozma] (*Der: Kütahya, Mersin*); **4**. Oyu (*Der: Kütahya, Msrsin*); **5**. Öyle iken (*K.T.*); **6**. Şu var ki, şurası var ki (*K.T.*).

Hâle, 1. Ağıl (*Caf.; P.d.C.; Der: Isparta, Keskin, Kilis, Kastamonu, Finike, Bozüyük*); **2**. Avla (*Der: Afyon*); **3**. Ay ağılı (*Mus. Es.; Bürh.; Kam.; T.D.; B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*); **4**. Geren [?] (*Der: Kocaeli*); **5**. Kotan (*P.d.C.; Ç.L.*).

—i şems, Gün ağılı (*Uluğ.*).

Halecan, 1. Alkasan (*T.D.*); **2**. Azbuy (*P.d.C.*); **3**. Çarpıntı (*K.T.*); **4**. Evsime [İstical man.] (*Der: Afyon*); **5**. Gıdılama (*Kam*). **6**. Telerme (*Der: Diyarbekir*).

lanmak, 1. Alkasamak (*M.M.*); **2**. Efilemek (*Der: Kayseri*); **3**. Talabımak (*Bah.*); **4**. Titremek (*K.T.*); **5**. Yürek çarpmak (*K.T.*); **6**. Yürek oynamak (*K.T.*).

—la uyanmak, Sirkinmek, siskinmek (*K.T.*).

Halef, 1. Gelen, sonradan gelen (*K.T.*); **2** Gelikli (*Aybe.*); **3**. Giri kalmış (*Mus. Es.*); **4**. Yerine geçen (*K.T.*). [Bak: Ahlâf]

Halel, 1. Açıklık (*K.T.*); **2**. Boşluk (*K.T.*); **3**. Bozukluk (*T.D.; K.T.*); **4**. Eksiklik (*K.T.*).

—vermek, Bozmak (*K.T.*). [Bak: İhlâl]

Hal'etmek, 1. Sayurgamak(*Tuh.*); **2**. Soymak (*Müt.*); **3**. Sustmak (*Rad.IV.*«*Sag., Koyb.*»); **4**. Yerinden indirmek [Asıl arapçasının lûgat manası soymak, çıplak bırakmaktır. Bu manadan teşmil yolu ile hükümdarı tahttan indirme manasına kullanılmıştır] (*Der: Istanbul*).

Hâli, 1. Ağlak (*Rab.; Der: Antalya*); **2**. Avlak (*Rad.I.*,«*Kır., Bar., Tüm., Kaz.*»); **3**. Aylak (*B.T.L.* «*Tür*»); **4**. Boş (*Tuh.; K.T.*); **5**. Dekin (*Muht*); **6**. Eriğ (*Or.*); **7**. Huzay [?] (*Der: Adana*); **8**. Issız (*K.T. Ata.*); 9. Kimsesiz (*K.T.*); **10**. Kobı (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **11**. Koğus (*Rad. II.*«*Bar.,Uyg.*»); **12**. Kofuz (*Kel.*); **13**. Oğ (*Der: Ordu, Giresun*); **14**. Tekin (*Muht.*); **15**. Tınlığsız (*Uyg.*«*İnd.*»). [Bak: Gayri meskûn]

—arazi, 1.Bor [İşlenmemiş, gayri münbit man.] (*Der: Kırşehir, Hekimhan, Gazi Antep*); **2**. İşlenmedik, işlenmemiş (*K.T.*); **3**. Posalı (*Der: Manisa*); **4**. Yarda (*Der: Mucur.*)

Haliç, 1. Boğaz (*K.T.*); **2**. Budak (*İd.Haş.*); **3**. Deniz kulağı (*Deş.*); **4**. Dere boydağı (*Muk. Ed*); **5**. Derim (*Muk. Ed.*); **6**. Koy(*K.T.*); **7**. Ürücük [?] (*B.T.L.*«*Çağ.*»).

Halik, 1.Buldurucu (*Rad.IV.«Kaz.»*); 2. Çayan, çayaçı (*Rad.III. «Şor., Sag.)»*; 3. Epikli (*B.T.L. «Uyg.»*); 4. İzi [Yk: İdi, isi, sahip, malik, Mevlâ man.] (*Ç. L.; Mu. M.*); 5. Türütgen (*Kur.İ.*); 6. Yaratıcı, yaratan, yaratkan (*K.T.;Tuh.;Dede.; D.L.T.; Kar.*); 7. Yasağan (*M.M.*); 8. Yayan, yaygan, yayuçı (*Rad. IV. «Koyb., Kaç., Alt., Leb.»*).

Halim, 1. Amıl, amal, amul (*T.D.*); 2. Arkun (*Dede.*); 3. Asrak (*B. T. L. «Uyg.»*); 4. Aşak gönüllü (*Kur. B.*); 5. Aşaklık eyleyici (*Kur. B.*); 6. Basık (*Rad. IV. «Çağ.»*); 7. Basınçak (*Rad. IV. «Kaz.»*); 8. Basınkı (*Rad.IV.«Kır.»*); 9. Bayav (*Rad. IV. «Kır.»*); 10. Catık (*Rad. IV. «Kır.»*); 11. Cıvaş (*Rad. IV. «Kaz.»*); 12. Çabas (*Rad. III. «Sag.»*); 13. Diniz (*Der: Niğde*); 14. Dölek (*İd. Haş.; Muht.*); 15. Ergun (*T.D.*); 16. Güç götüren, güç götürücü (*Çul.*); 17. Könülşök (*Rad.II.«Kır.»*); 18. Tüzün (*T.D.; Rab.; D.L.T.; Müh.*); 19. Üzü yumşak [Yk: Üz = yüz] (*Az.*); 20. Yavaş (*Rab.; D.L.T.; Çul.; Ata.; K.T.; Kıs.; Muht.*); 21. Yıvrık [?] (*Der: Çorum*); 22. Yoboş, yobaş (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); 23. Yumuşak (*K.T.*); 24. Yüngeviş (*Der: Kırşehir*).

—leşmek, 1. Yavaşımak (*Müh.*); 2. Yavaşlaşmak, yavaşlanmak (*K. T.*); 3. Yumuşamak (*K.T.*).

Halis, 1. Anarat (*Der: Sıvas, Kırşehir, Niğde*); 2. Arı (*Çul.; Der: Kütahya, Eğirdir, Bolu, Sinop, Konya, Urfa, Antep, Diyarbekir*); 3. Arı duru (*Müt.*); 4. Arı sili (*Müt.*); 5. Aru (*B.T.L. «Osm.»*); 6. Cik (*Müt.*); 7. Çamçık, çımçık (*Kur. A.; Muht.*); 8. Çık (*Kel.*); 9. Çıkla (*Der: Seyhan, İçel, Çankırı, Konya, Develi, Beyşehir, Manisa, Kayseri, Antalya, Isparta, Aydın, Ankara, Adana, Bolu, Burdur, Niğde*); 10. Çılk (*Der: Edirne*); 11. Çın (*Rad. IV. «Uyg., Osm., Alt.»*); 12. Çin (*B. T. L. «Çağ.»; L. Ta.*); 13. Çün (*B. T. L. «Uyg.»*); 14. Der (*Rad. III. «Kır.»*); 15. Doğru (*K.T.*); 16. Esen [?] (*T. D.*); 17. Kadıksıs (*Rad.II.«Uyg.»*); 18. Kapşıgay (*Rad. II. «Uyg.»*); 19. Katığsız (*Kur. İ.*); 20. Nak (*Rad. III. «Kır.»*); 21. Öğüz (*B.T. L. «Osm.»*); 22. Öz (*K.T.*); 23. Sağ (*Rab.; T.D.; Müh.*); 24. Som (*D.B.*); 25. Sum (*D.L.T.*); 26. Süzük (*Müh.; T.D.*). [Bak: Gayrimahlût]

—ane, 1. Doğruca (*K. T.*); 2. Doğrulukla (*K.T.*).

—dost, İnak (*Muht.*).

Halit, Menkü kalığlı (*Kur.İ.*). [Bak: Baki, ebedî]

Halita, 1. Karışık (*K.T.*); 2. Katıngı (*Rad. II. «Osm.»*).

Halk [Ahali man.], 1. Aymak (*Ba.; Rad. I. «Alt.; Tel.; Leb.; Kır., K. Kır., Tar., Sag., Şor., Koyb., Küer., Bar., Çağ.»*); 2. Budun, but, pudun (*B.T.L. «Uyg.»; Kur. İ.; T.D.; Or.; Rad. IV. «Or., K. B.»; Der: Samur «Mardin», Foça «İzmir»*); 3. Çıma (*Rad. III. «Tel.»*); 4. Çon (*Rad. III. «Şor.; Sag.»*); 5. Dürük [Mahlûk man.] (*Tuh.*); 6. El ulus (*Tuh.*); 7. El, il (*Aş.; Ba.; Melh.; Mir.; Ata.; Uyg. «Usp.»; K.T.; Bab.; Kar.; D.L.T.; L.O.; B.T.L.; «Osm., Ad., Çağ., Kaz., Uyg.»; Muht.; Müt.*); 8. Ellik, illik (*Der: Kütahya, Sandıklı*); 9. İl-kün, elgün, ilgün (*Uyg.*

«O.Q.»; *Ah. H.; T.D.; P.d.C.; Ç. L.; Oğ.; Der: Eskişehir, Çorum, Kütahya*); **10**. Karabudun (*Uyg. «İnd.»*); **11**. Kara (*Müt.*); **12**. Karakanuğ (*Or.*); **13**. Karal, kıral (*Bal.*); **14**. Kamuğ, kamu, kamuk, kamığ, kamıh [Âmme, umum man.] (*Or.; Rad. II. «Çağ.; Uyg.; Or.»*); **15**. Kişi oğlu [Benibeşer man.] (*Or.*); **16**. Koduru (*Uyg.*); **17**. Koşun [Askerî kıta man.] (*Tüz.*); **18**. Kölmök (*Rad. II. «Ad.»*); **19**. Kün (*Rad. II. «Sag.; Uyg.»*); **20**. Orta [Yk: Ordu, tabur, kıta man.] (*Melh.*); **21**. Töpö (*Rad. II. «Alt.»*); **22**. Turmuş (*Müt.*); **23**. Türü [Mahlûk man.] (*T.D.; Müt.*); **24**. Ulus [Kavm, kabile man.] (*Rad. I. «Kar., Uyg.»; B.T.L.; «Kaz.»; Kar.; L.O.*); **25**. Ümek (*B.T.L. «Uyg.»*); **26**. Yaratılmış (*Müt.*): «Yaratılmış cümle oldu şadıman.» [Mevlit]; **27**. Yığın (*T.D.*); **28**. Yilü (*P.d. C.; Ç.L.*); **29**. Yon (*Rad. III. «Alt.; Küer.»*). [Bak: Âmme, ahali, cemaat, kavm, kabile, ibât, insan, nâs, millet]

—içtimaı, 1. Çeliğ (*Rad. III. «Şor.»*); **2**. Çığılığ (*Rad. III. «Şor.»*); **3**. Kurultay (*Uyg. «O.Q.»*); **4**. İl topluğu (*Müt.*); **5**. İmrem (*D.L.T.*); **6**. Topluluk (*Der: İstanbul*).

Halk [Yaratma man.], **1**. Buldıru (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Kurma (*K.T.*); **3**. Var etme (*Der: İstanbul*); **4**. Yaratış (*K.T.*); **5**. Yaratma (*K.T.*). [Bak: İcat, ibda, ihtira, hâlik, mahlûk]

—etmek, 1. Bartinmek (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Canlandırmak, can vermek (*Müt.*): «Ey kurumuş sarı ota can verici yaradan»; **3**. Düretmek (*Muht.*); **4**. Kılmak (*Or.*); **5**. Oldurmak (*Müt.*); **6**. Törümek (*Or.*); **7**. Törüzmek (*Met.*); **8**. Türütmek (*Kur. İ.*); **9**. Var etmek (*Der: İstanbul*); **10**. Yaratmak (*K.T.; Fer.*).

—olunmak, 1. Kılınmak (*Or.*); **2**. Kurulmak (*Müt.*); **3**. Pütmek (*Rad. «K.B.; Tel.»*); **4**. Var edilmek, var olmak (*Müt.; Der: İstanbul*); **5**. Yaratılmak (*K.T.*).

Halka, 1. Bakan [Gerdanlık man.] (*D.L.T.*); **2**. Bakla (*Ça. Ma.*); **3**. Baldak [Kılıçta kemerin geçtiği halka man.] (*B.T.L. «Çağ., Kaz., Osm.»; P.d.C.*); **4**. Bucura (*Rad. IV. «Kaz.»; B.T.L. «Kaz.»*); **5**. Isırga, sırga [Küpe ve yüzük halkası man.] (*Tuh.*); **6**. Kangal (*T.D.*); **7**. Kasnak (*Der: Isparta, Devrek, İnebolu, Giresun, Zonguldak*); **8**. Kıpçıma (*P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Toka (*Tuh.*); **10**. Tiğrek, töğrek (*Tuh.*); **11**. Yüzük (*Der: İstanbul*).

Hall, 1. Açma (*K.T.*); **2**. Çözme, çözüş (*T.D.; K.T.*); **3**. Eritme (*K.T.*); **4**. Kutkaru [Davayı hall man.] (*Rad. II. «Tel.»*).

—etmek, 1. Açmak [Düğümü—] (*K.T.*); **2**. Çözmek (*K.T.*); **3**. Desmek, desistirmek (*Müt.*); **4**. Düzeltmek (*Der: İstanbul*); **5**. Emiştirmek (*Der: Denizli*); **6**. Eritmek (*K.T.*); **7**. Kutkarmak (*Rad. II. «Tel.»*); **8**. Onarmak (*Der: İstanbul*); **9**. Özelemek (*Der: Samsun*); **10**. Seşmek, şeşmek, şeşivirmek (*D.L.T.; Cal.; Bat.; Tuh.; Muht.; Fer.; Kur. B.*); **11**. Şüretmek) *Rad. IV. «Şor»*); **12**. Tabalatmak (*Kar.*); **13**. Tepsetmek (*Çal.; Der: Sinop*); **14**. Tişmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **15**. Yargılamak (*L.O.*); **16**. Yarmak (*D.L.T.*); **17**. Yasmak (*D.L.T.*); **18**. Yazmak (*D.L.T.*); **19**. Yoluna

koymak (*Der: İstanbul*); **20**. Yörmek (*D.L.T.*).

— olunmak, 1. Açılmak (*K.T.*); **2**. Çözülmek (*K.T.*); **3**. Deşilmek (*Müt.*); **4**. Emişmek (*Der: Alaşehir*); **5**. Eritilmek (*K.T.*); **6**. Kotarılmak (*K.T.*); **7**. Şeşilmek(*D.L.T.*); **8**. Uymaşmak (*Der: Beyşehir*); **9**. Yazılmak (*D.L.T.*); **10**. Yörülmek (*D.L.T.*). [Bak: Tahlil, tahallül, inhilâl, izabe, fasl, hükm]

— li müşkül iş, 1. Çetrefil (*Der: İstanbul*); **2**. Çapraşık (*K.T.*); **3**. Çepreşik (*Rab.*); **4**. Karışık.

— li müşkül olmak, Çepreşmek (*Bab.*); **2**. Çitilenmek, çitirlenmek (*İd. Haş.*); **3**. Karmaşmak (*Müt.*).

Hallaç, 1. Atıcı [Pamuk v. s.] (*K.T.*); **2**. Atımcı (*Der: Uşak*); **3**. Ceyöçü (*Muk. Ed.*); **4**. Çapçı, çapgan (*T.D.*); **5**. Tırancı [?] (*Der: Ankara*); **6**. Titüçi (*Rad. III. «Kaz.»*).

— tokmağı, 1. Ataca (*T.D.*); **2**. Tokmak (*K.T.*).

Hallâk, 1. Yaratan, yaratıcı (*K.T.*); **2**. Yaratgan (*Aybe.*); **3**. Yavlak Yaradıcı (*Kur.B.*). [Bak: Halik, halk]

— ı maani, 1. Söz yaraştırıcı (*Caf.*); **2**. Söz yaratıcı (*K.T.*).

Halt [etmek], **1**. Karıştırmak (*K.T.*); **2**. Karmak (*Müt.*); **3**. Katmak (*Uyg. «H.I.»*); **4**. Saçmalamak [mec.] (*K.T.*).

Halûk, 1. Cağımmı, cağımdı (*Rad.IV. «Kaz., Kır.»*); **2**. Catık (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Geçimli (*Der: Istanbul*); **4**. İyi tutumlu (*Müt.*); **5**. Sevimli (*K.T.*).

Halvet, 1. Oğ [?] (*Tuh.*); **2**. Yalnızlık, yalnız kalma (*K.T.*); **3**. Yavlak (*T.D.*).

— gâh, Avlak (*B.T.L. «Kaz.»; M.M.*).

Ham*, 1. Acık [Yk: Aci. Ham meyva man.] (*T.D.*); **2**. Açılmamış [Acemi, tecrübesiz man.] (*K.T.*); **3**. Ambak [ham ceviz man.] (*Der: Konya*); **4**. Boş [Bihude man. «Ham hayal, ham tamah»] (*K.T.*); **5**. Çala, çağla [Ham meyva man.] (*K.T.; T.D.; Der: Kayseri, Bursa, Artvin, Söğüt, Diyarbekir, Edirne, Trabzon, Kırşehir, Isparta*); **6**. Çakıl, çakıldak (*Der: Ordu, Söğüt*); **7**. Çamış [?] (*Bab.*); **8**. Çetel [?] (*Der: Denizli*); **9**. Çiğ (*K.T.*); **10**. Dalık [ham kavun man.] (*Der: Erzincan*); **11**. Donbul [ham meyva man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **12**. Ermemiş [henüz olmamış man.] (*Müt.*); **13**. Gart [? - ham tarla man.] (*Der: Erzincan*); **14**. Gen [ham toprak man.] (*Der: Sinop, Çerkeş, Kalecik, Ezine, Ankara, İzmir, Konya*); **15**. İşlenmemiş (*K.T.*); **16**. Ham* [Birçok lûgatler farsça gösteriyorsa da Rad. Türkçe gösteriyor.] (*Rad. II. «Osm.»*); **17**. Hazık [?] (*Der: Karahisar*); **18**. Koruk [ham üzüm] (*Tuh.*); **19**. Mavra [?] «Meyva» (*Der: Isparta, Uluborlu kazası*); **20**. Mazak [?] (*Der: Kayseri, Tarsus*); **21**. Olmamış (*K.T.*); **22**. Pişmemiş (*K.T.*); **23**. Taslama [?] (*T.D.*); **24**. Yeşil [ham meyva man.] (*K.T.*); **25**. Yiğ [Yk: Çiğ] (*Uyg. «İnd.», D.L.T.*).

Hamail, 1. Bötöy, bütöy (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Ciril (*Der: Uluborlu*); **3**. Komar (*T.D.*); **4**. Silkincik, silkençik (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; Rad. IV.«Çağ.»*).

Hamakat, 1. Alıklık (*K. T.*); **2**. Bönlük (*K. T.*); **3**. Kulava (*Rad.*

II. «*Kır.*»); **4**. Şaşkınlık (*K. T.*). [Bak: Belâhet, gabavet, ahmak, aptal, budala, sersem, ebleh, gabi].

Hamam, **1**. Cimecik (*Der: İçel*); **2**. Çimek (*Der: Aydın, Konya, Beyşehir*); **3**. Çimecek (*Der: Urfa*); **4**. Gaşgaz [?] (*Der: Kastamonu*); **5**. Ilı su, yılı su (*Kel.; Hurş.; T. D; Tuh.*); **6**. Issı dam (*B. T.L.; «Osm.»; Der: İzmir, Edirne*); **7**. İç pınar (*Der: Çorum*); **8**. İssi (*Der: Erzurum*); **9**. Kızgın dam (*Der: Seyhan*); **10**. Monça, munça, munçak (*Rad. IV. «Kaz.»; Der: Urfa, Dörtyol*); **11**. Saluk[?] (*Der: Tekirdağ*); **12**. Serep (*Rad. IV. « Tar.»*); **13**. Sıcak (*K. T.; Der: Yozgat, Korkuteli, İstanbul*); **14**. Şıpıldak (*Der: Bursa*); **15**. Yıkak (*Der: Manisa*); **16**. Yıkanacak, Yıkanacak yer (*K.T.*); **17**. Yunak, yunaklık, yunluk, yunat (*T.D.; Der: Sıvas, Mersin, İstanbul, Ereğli «Konya», Susığırlık, Bolu, Afyon, Amasya, Tokat, Polatlı, Çorum, Bursa, Samsun, Niğde, Alâiye, Karahisar, Edremit, Burhaniye, Eskişehir, Yozgat*). [Bak: Germabe]

—kesesi, Sürgüç (*T. D.*).

kudret—ı, **1**. Ilıca (*K. T.*); **2**. Kaplıca (*K.T.*).

Hamaset, **1**, Batırlık (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Yiğitlik (*K.T.*); **3**. Yılmazlık(*Der:İstanbul*).[Bak: Şecaat, besalet, cesaret, kahramanlık]

Hamd [etmek], **1**. Maktamak (*Tuh.*); **2**. Öğmek (*Çul.; Kur.*) **3**. Ökmek (*Rad.I.* «*Uyg.,Çağ.*»).

Hamız, **1**. Acı, acığ (*Tuh.; Muk. Ed.*); **2**. Ası (*B.T.L.«Yak.»*); **3**. Buruk (*Der: İnegöl*); **4**. Buruşku (*Rad. IV. «Osm.»*); **5**. Ekşi, ekşimtirek, ekşirek(*K.T.;Tuh.;Bian.*); **6**. Ekti, eyti (*Rad. I. «Osm.»*); *B. T.L. «Osm.»*); **7**. Kekre, kekremsi (*K.T.*); **8**. Kıç kıltım(*Rad. II.«Tel.»*); **9**. Kucur (*Kar.*).

Hami, **1**. Arka (*Ata.; D.L.T.;K.T. (Der: İstanbul, Ankara, Trakya, Kayseri, Ilgın*): [«Bu çocuğun arkası olsa okur adam olurdu»]; **2**. Baskı (*Ata.;T.D.*); **3**.Basutçı(*Uyg.«İnd.»*); **4**. Dayanacak (*Der:İstanbul*); **5**. Eğe [Sahip man.«Sahip çıkmak»] (*Der: Sıvas*: «Eğesiz çocuk», *Diyarbekir, Malatya, Cihanbeyli*); **6**. Kayırcı, kayırıcı (*Rad.II.«Osm.»*); **7**. Koldaguç(*P.d.C.;Ç. L.*); **8**. Koruğcı(*D.L.T.*); **9**. Koruyan, koruyucu(*K.T.*); **10**. Sallağan (*İrş.*); **11**. Tayanç (*T.D.*). [Bak: Zahir, himaye]

Hâmil, **1**. Birüçi (*Rad.IV.«Kaz.»*); **2**. Gebe(*K.T.*); **3**. Götüren(*K.T.*); **4**.Taşıyan (*K.T.*); **5**. Yük götürücü (*Bah.*); **6**. Yüklü (*K.T.*).

Hamile, **1**. Aylı (*Der: Bergama*); **2**. Ağırlığ (*Uyg.*); **3**. Botlayıcı [Hayvan hakkında. Yk: Bota= deve yavrusu] (*Der: Konya*); **4**. Boyaz, boğuz, buvaz, buaz (*Uyg.; B.T.L. «Hokant»; Bal.; Met.; Der: Takat*); **5**. Boygat (*Rad.IV.«Tar.»*); **6**. Evinliğ (*Uyg.«İnd.»*); **7**. Gargın (*Der: Seyhan*); **8**. Gebe (*K.T.;İd.*); **9**. İki canlı [mec.] (*Der: İstanbul*); **10**. İnçliğ (*Uyg.«Usp.»*); **11**. Karınnığ (*Rad. II. «Leb., Şor., Sag., Koyb.»*); **12**. Karındu (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **13**. Kayğın [Deve için] (*Der: Ezine, Isparta*); **14**. Kunnayıcı [Hayvan için] (*Der: Sinop, Kastamonu, Samsun, Çorum*); **15**. Talgak [Aş yerme zamanındaki gebe man.] (*Rad.III.«Kır.»*);

16. Üzerli (*Der: İçel, Mut.*); **17.** Yüklü (*Der: İçel, Mut., Erzincan*).

—olmak, 1. Avunmak[Hayvan için] (*Der: Adana, Muğla, Kayseri, Isparta, Sıvas, Balçıkhisar, Aydın, Yalvaç, Konya, Antalya, Sinop, Avanos, Mersin, Erzincan*); **2.** Çeldemek (*Rad.III.* «*Sag.*»); **3.** Gebelenmek, gebe kalmak (*K.T.*); **4.** İkenmek [Kısrak için] (*D.L.T.*); **5.** Korsaklanmak (*Rad.II.*«*Kaz.*»).

Hamiyet, Yeğinlik (*Der: Ahlat*): [«Ali dayının yeğinliğini herkes bilir»].

—li, 1. Yeğin (*Der: Ahlat*): [«Ahmet yeğindir: malını, canını esirgemez.»]; **2.** Yiğit (*T.D.*).

Haml, 1. Ağırlık (*K.T.*); **2.** Cük (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3.** Gebelik (*K.T.*); **4.** Götürme (*Kur. B.*); **5.** Kondurma (*K.T.*); **6.** Yorma [«Hayre yormak»] (*Der: İstanbul*); **7.** Yüklü olma (*Kur. B.*); **8.** Yük (*K.T.*). [Bak:Hâmil, hamile, hammal, ahmal]

—etmek, 1. Ardımak (*Bab.*); **2.** Kondurmak (*K.T.*); **3.** Yormak (*Der: İstanbul*); **4.** Yükletmek (*K.T.*). [Bak: Atf, tahmil, tevcih, tefsir]

Hamle, 1. Arbılma [?] (*Der: Isparta*); **2.** Atılma, atılış (*T.D.*); **3.** Atım (*Der: Ankara*):

« Boğar belki savaşı
Ateşinden bu atım.»

4. Bezenğ [«Bezenğ bezenğ etti= Sıçraya sıçraya kaçtı.»] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5.** Çıkıluş (*Tüz.*); **6.** Çıpkağı (*Der: Silifke, İçel*); **7.** Çüvme, çüğme (*Der: Bafra*); **8.** Kapurtu(*Der: Edirne*) [«Bir kapurtuda al gel. »]; **9.** Kıv (*Der: Göksun*); **10.** Saldırış (*K.T.*); **11.** Sıçrayış (*K.T.*); **12.** Yumulma (*Kam.*).

—ci, 1. Atılgan (*K.T.*); **2.** Kürekçi, kürek çeken [hamlacı man.] (*K.T.*); **3.** Monguş (*Rad. I.V.* «*Alt., Tel., Sag., Koyb.*»).

—etmek, 1. Atılmak (*K.T.*); **2.** Çumburmak (*Uyg.* «*P.P.*»); **3.** Oplamak (*Or.; Dede.*); **4.** Saldırmak (*K.T.*); **5.** Sıçramak (*K.T.*); **6.** Sürsalmak (*Kam.*); **7.** Tebretmek (*D.L.T.*); **8.** Teğmek (*Dede.*); **9.** Yekinmek (*Der: Avanos, Alayunt, Mersin, Pazarcık, Zile, Ankara, Bolu, Trabzon, Bursa, Sıvas, Nizip, Maraş, Eskişehir, İzmir, Adana, Kemalpaşa, Alucra, Denizli, Konya, Seydişehir*); **10.** Yopunmak (*Der: Avanos*).

Hammal, 1. Araca (*Der: Kemaliye, Rize*); **2.** Arkacı (*Der maliye, Rize*); **3.** Götürgen (*D.L.T.*); **4.** Şele, şelekçi, şeleci (*Der: Kars, Ahlat*); **5.** Yamaçı (*L.Ta.*); **6.**Yükçü (*Rad.IV.* «*Kaz.*»; *Der: Uşak*); **7.** Yük çekici (*Mif.*).

—semeri, 1. Arkalıç (*L.O.; T.D.*); **2.** Arkalık (*Der: İstanbul*).

Hamr, 1. Çakır (*K.T.; Der: Konya*); **2.** İçki (*K.T.*); **3.** Kur (*Müh.*); **4.** Sücü, süci (*Kur.B.;K.T.*); **5.** Şagır (*Tuh.*); **6.** Yılağı (*Der: Eğirdir*). [Bak: Şarap]

Hamûle, 1. Ağruk (*B.T.L.*«*Kaz., Osm.*»; *Rad. I.* «*Çağ.*»); **2.** Dirmeç [?] (*Der: Tokat*); **3.** Götürge (*Der: Antep*); **4.**Köterim (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **5.** Sığıç (*Der: Tokat, Haymana, Amasya*); **6.** Şelek (*Der: Erzurum, Giresun, Kırşehir, Maraş, Diyarbekir, Gümüşane, Erzincan*); **7.** Yığın [?] (*Der: Bursa, Izmir, Bolu, Boyabat, Konya*); **8.** Yük (*Uyg.* «*İnd.*»; *K.T.; T.D.; Der: A.*). [Bak: Bar, bagaj, ahmal]

Hâmuş, 1. Epsem (*Ata.*); **2.** Sessiz,

sesi çıkmaz (*K.T.*); **3**. Susan, susmuş (*Ata.; K.T.*).

Han, 1. Kom[Küçük, adî otel man.] (*Rad. II.* «*Osm.*»); **2**. Konak [Menzil, yol üstünde durup konacak yer man.] (*Müt.*); **3**. Tim, tüm (*T.D.*).

Hancer, 1. Bıçak (*K.T.*); **2**. Böğde (*Uyg.*); **3**. Cekeüs (*Rad.IV.*«*Kır*»); **4**. Kama (*K.T.*); **5**. Tinte (*Rad. III.* «*K. Kır.*»); **6**. Yökös (*Rad. III.* «*K. Kır.*»).

Hançere, 1. Bağurdak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Der: Çifteler, Ilıcaköy* «*Afyon*», *Karaçay köyü* «*Tokat*», *Ilgın, Konya*); **2**. Boğaz (*K.T.*); **3**. Bağazlağı, boğazlağu (*L.N.; Kur. B.; Kur. A.*); **4**. Boğurtlak (*T. D.; Rad. IV.* «*Osm.*»); **5**. Düdük (*Mir.; Der: Bursa, Konya, Denizli*); **6**. Emik (*Der: Üsküdar, İzmir, Bartın, Denizli, Menemen*); **7**. Gagan (*Der: Silivri*); **8**. Gırtlak (*K.T.*); **9**. Hirtlek (*Der: Bayazıt*); **10**. Hörlük (*Der: Silifke*); **11**. Hurtul (*Der: Bayburt*); **12**. İmik (*Der: Amasya, Ankara, Beypazarı, Bolu, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Bartın, Devrek, Ordu, Zonguldak*); **13**. Kemirtlek (*Der: Elbistan, Kayseri*); **14**. Kızıl öğürtlek (*Der: Kırşehir*); **15**. Kömürtlek (*Der: Kırşehir*); **16**. Mümük [Yk: ümük, ünük] (*Der: Manisa*); **17**. Nünük [Yk: ünük, ümük] (*Der: Seyhan*); **18**. Özek (*Der: Çukurhisar, Bolvadin, Konya, Çanakkale*); **19**. Somak [Koçan man.] (*Der: İzmir, Bayındır*); **20**. Tamgak (*Uyg.* «*İnd.*»; *D. L.T.*); **21**. Ümmik (*Der: Şile*); **22**. Ümük (*Muht.*); **23**. Ünük (*K. T.; Der: İzmir, Lâpseki, Edremit, İstanbul, Karamürsel, Antalya, Bolu, Çorum, Devrek, Beyşehir, Kastamonu, Kalecik, Niğde, Safranbolu, Bilecik, Söğüt, Kocaeli, Muratlı, Çardak, Bursa, Tekirdağ, İzmit*).

Handan, 1. Gülek (*Der: Ankara*); **2**. Gülen, güler (*K.T.*); **3**. Şen* (*K.T.*).

Hande, 1. Eğlenme (*K.T.*); **2**. Gülme (*K.T.*). [Bak: Tebessüm, zevk, neşat, sürur]

—nak, 1. Güleğeç, güleğen (*P.d. C.; Ç.L.*); **2**. Gülen, güler (*K. T.*). [Bak: Handan]

Hane, 1. Dam [Asıl yapının üstü man. Anadoluda birçok yerde ev manasına kullanılır. Bazı yerlerde hapishaneye de denir.] (*Der: Ankara, Bayramiç, Bilecik, Denizli, Finike, Giresun, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Milâs, Safranbolu, Söğüt, Siverek, Taşköprü*); **2**. Ef, em, ep (*Rad.I.* «*Sag., Koyb., Şor., Küer., Uyg.*»); **3**. Ev (*K. T.; T. D.; Uyg.* «*P.P.*»; *Rad.I.*«*Osm., Çağ.*»); **4**. İv (*Rad.I. Çağ.*»); **5**. Üy (*B.T.L.*«*Çağ.,Kaz.*»; *Der: Maraçayır* «*Tokat*»). [Bak: Beyt, mesken].

—berduş, 1. Çölle [?] (*Der: Diyarbekir*); **2**. Evi omzunda (*K. T.*); **3**. İnde konak (*Mus.Es.*); **4**. Yersiz yurtsuz(*K.T.*). [Bak:Serseri]

—halkı, 1. Çoluk çocuk (*K.T.*); **2**. Hazan (*Ç.L.;P.d.C.*); **3**. Kazan (*Der: Kırgızistan*). [Bak: Aile, familya]

—ittihaz etmek, Evsinmek [İkametgâh edinmek man.] (*Der: C.A.*).

Hanedan, 1. Belevi [?] (*Der: Konya*); **2**. Ocağ (*Ç. L.*); **3**. Ocak (*K. T.*); **4**. Soy (*K.T.*); **5**.

Soydan (*Der: İstanbul*); **6**. Tös [Aile man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); **7**. Uruk [Nesil, soy man.] (*Muht.*).

Hanek, **1**. Ağız tavanı (*K.T.*); **2**. Damak (*K.T.*); **3**. En (*Der: İçel, Çal, Çorum, Kayseri, Ermenak, İstanbul, Polatlı, Tavşanlı*); **4**. Ek, ekek, engek, enek (*Rad.I.«Alt.,Tel., Şor., Leb., Sag., Koyb., Kaç., «Osm. Çağ.»*); **5**. İği, iyek (*Rad.I.«Şor. Tob., Kır.»*); **6**. Tamağ, tamak (*Müt.*). [Bak: Fek]

Hanende, **1**. Aydımcı (*B. T. L. «Çağ.»; Rad.I. «Tür.»*); **2**. Bahşı [Seyyar hanende man.] (*B. T. L. «Çağ.»; Rad.IV.«Çağ.»*); **3**. Cırav (*Rad.IV.«Kır.,Krm.»*); **4**. Çağırıcı (*Der:İstanbul*); **5**. Irılçı (*P. d. C.*); **6**. Irlangıç(*B.T.L.«Osm.».*); **7**. Irlayıcı (*B. T. L. «Osm.»*); **8**. Irlaycı (*Bian.*); **9**. Okuyan (*Der:İstanbul*); **10**. Yırağu (*D. L. T.*); **11**. Yırav (*P.d.C.; Ç.L*); **12**. Yırlacı (*Müh.*). [Bak: Terennüm, taganni]

Hangar, Aran (*P.d.C.*).

Hânis olmak, Andsımak (*T.D.; Muht.*).

Hanüman, **1**. Bark (*T.D.*); **2**. Ev bark (*K.T.; Caf.*); **3**. Ocak (*Ata.; Ç.L.*); **4**. Soy sop (*Müt.*); **5**. Var yok [«Varım yoğum = hanımanım»] (*K.T.*).

Hâp, **1**. Uyhu (*Rad. I. «Ad.»*); **2**. Uyku (*K.T.; Rad. I «Osm., Tel., Alt., Kır., K. Kır., Sart.»*). [Bak: Nevm]

—(b) gâh, **1**. Yatacak (*Tuh.*); **2**. Yatak (*K.T.*); **3**. Dünek, tünek (*Muht.*).

—(b) ide, **1**. Usrık (*D.L.T.*); **2**. Uykuda (*K.T.*); **3**. Uyumuş (*K.T.*); Uzuğlu (*Kur. İ.*).

Haps [Hapis], **1**. Kısıg (*D. L. T.*); **2**. Tutsaklık [Esaret man.] (*Bian.*).

—etmek, **1**. Alıkomak (*K. T.*); **2**. Beketmek (*Der: Haymana*); **3**. Bekletmek (*K. T.*); **4**. Kapamak, kapatmak (*K. T.*); **5**. Kısmak (*Hurş.*); **6**. Koyvermemek (*K. T.*); **7**. Peğümek (*Rad. IV. «K. B.»*); **8**. Pekitmek (*Rad. IV. «Krm., Osm.»*); **9**. Tutmak (*K.T.*); **10**. Tutkunlamak (*Rad. III. «Kar. L.»*); **11**. Yığmak [?] (*Kur. B.*).

—hane, **1**. Dam (*K. T.; Der: Ankara, O. A.*); **2**. Kamak (*Der: Gerede, Taşkent*); **3**. Pekteğ (*Rad. IV. «Kız»*); **4**. Tereze (*Rad. III. «Tel.»*); **5**. Tünek (*D. L. T.; T. D.; Müh.*); **6**. Yarguç (*Rad. III. «Çağ.»*).

Har [Sıcak man.], **1**. Isçak (*Rad. I. «Krm.»*); **2**. Isı (*Rad. I. «Osm.»; K. T.*); **3**. Isız (*Uyg. «O. Q.»*); **4**. Issı (*Bian.; Bal.; Tef.; K. T.*); **5**. Issıcak (*Bian.*); **6**. Istık (*Rad. I. «Kır.»*); **7**. İssi (*Rad. I. «Osm., Ad., Tob., Krm.»*); **8**. İti (*Der: Bafra*); **9**. İzik (*Rad. I. «Uyg.»*); **10**. Kızgın (*K. T.*); **11**. Kızu (*Bal.*); **12**. Sıcak (*K. T.*); **13**. Üzük (*Rad. I. «Tel., Alt.»*); **14**. Yakıcı (*K. T.*); **15**. Yangal (*Der: Konya*). [Bak: Hararetli]

Hâr, **1**. Azgan [?] (*Der: Alâiye*); **2**. Batan, batkan (*Müt.*); **3**. Cöğür [?] (*Der: Çanakkale*); **4**. Çakana [?] (*Der: Bayazıt*); **5**. Çöğür, çöğül [?] (*Der: Elâziz, Nevşehir, Konya*); **6**. Diken (*K.T.*); **7**. Kinkav [?] (*Der: Ödemiş*); **8**. Tiken (*K.T.*).

—istan, **1**. Çetrez [?] (*Der:İçel*); **2**. Çort [?] (*Der: Ordu, Giresun*); **3**. Dikenlik. **4**. Gerdengiç [?] (*Der: Tekirdağ*).

—ü has, 1. Çalı çırpı (*K.T.*); **2**. Çör çöp (*Der: Uşak, İstanbul, Trakya, Ankara*); **3**. Dalmık (*Der: Söğüt*). [Bak: Has, haşâk]

Harabe, 1. Balat (*Rad. IV. «Osm.»*); **2**. Bozuntu (*K.T.*); **3**. Bulbat (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **4**. Kavsak (*Der: Söğüt*); **5**. Ören [Asıl hisar man. Hisar harabesi: Kiçi ören=Küçük hisar] (*L.O.; Rad. I. «Osm.»; B.T.L. «Osm.»; Y.E.; Kara; Der: Çorum, Seyhan, Isparta, Tokat, Bayburt, Kırşehir, Osmaniye*); **6**. Örencek (*B.T.L. «Osm.»*); **7**. Örene (*Der: Konya*); **8**. Örenlik (*Der: Ankara*); **9**. Sınık (*Y.E.*); **10**. Tan (*D.L.T.*); **11**. Yıkık (*K.T.*); **12**. Yıkıntı (*K.T.*) [Bak: Virane]

Haraç, 1. Birgü [Yk: Vergi (*Oğ.*); **2**. Birt (*D.L.T.*); **3**. Dirik [Kaydı hayat şartıyle alınan vergi man.] (*Müh.*); **4**. Kesim [Maktu vergi, mukataa man.] (*Dede.*); **5**. Kisik (*Muk. Ed.*); **6**. Vergi (*K.T.*); **7**. Virgü (*Müt.*); **8**. Yasak (*Uyg. «Usp.»*); **9**. Yavlaktar (*Kur.B.*); **10**. Yetül (*Tüz.*). [Bak: Tekâlif, rüsum]

Haram, 1. Ağırlığ (*Kur.İ*); **2**. Arısız (*T.D.*); **3**. Dokunulmaz (*Der: İstanbul*); **4**. El sürülmez (*Der: İstanbul*); **5**. Katgan (*Kam.*); **6**. Tıyığlığ (*D.L.T.*); **7**. Yasak (*Müt.*); **8**. Yığuk (*T.D.*); **9**. Yığlık (*Bab.*). [Bak: Gayricaiz, memnu]

—î, 1. Almancı (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Ayakçı (*Der: Niğde*); **3**. Basımçı (*B.T.L. «Uyg.»*); **4**. Kazakçı (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Uğru (*K.T.*); **6**. Yol kesen, yol kesici (*Der: İstanbul*). [Bak: Hırsız, kuttaı tarik, sarik]

Harap, 1. Bitkin, bitmiş (*K.T.*); **2**. Bozuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Bozuk (*K.T.*); **4**. Bulgağ (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Cimrik [Yk: Yemirmek=tahrip etmet «*Alt.*»] (*Rad. IV. «Kaz.»; B.T.L. «Kaz.»*); **6**. Çahşak (*Der: Malatya*); **7**. Çarkıt (*Der: Mersin, Sungurlu*); **8**. Doğşan [?] (*Der: Kozan, Karahisar*); **9**. Eski (*K.T.*); **10**. Harkıt (*Der: Yozgat*); **11**. Höstürük (*Der: Samsun*); **12**. Kepinti [?] (*Der: Seyhan*); **13**. Koromel (*Rad. II. «Tel.»*); **14**. Ören [Hisar, hisar harabesi man. Bak: Harabe] (*Süh.*); **15**. Yatur [?] (*Der: Ankara*); **16**. Yıkık (*K.T.*); **17**. Yıkkın (*K.T.*); **18**. Yıprık (*T.D.*); **19**. Yıpranmış (*K.T.*); **20**. Yümrülgü [Yk: Cimirik «*Kaz.*», yemirmek «*Alt.*», yümürmek «*Az.*»] (*P.d.C.; Ç.L.*); **21**. Yoz (*Hal.*). [Bak: Gayrimamur, viran, perişan]

—etmek, 1. Artatmak (*Uyg. «P.P., Usp.»*); **2**. Bozmak (*K.T.*); **3**. Buldıratmak (*Müt.*); **4**. Eskitmek (*K.T.*); **5**. Tokucun etmek (*Der: Bodrum*); **6**. Yaypatmak (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); **7**. Yıkmak (*K.T.*); **8**. Yıkıp bozmak (*K.T.*); **9**. Yıpratmak (*K.T.*). [Bak: Tahrip]

—olmak, 1. Artamak (*Uyg. «P.P., Suv., T.T.»*); **2**. Bozulmak (*K.T.*); **3**. Bönmek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **4**. Çağşamak, çakşamak (*G.A.; C.A.*); **5**. Doşonlamak (*Der: Karaman*); **6**. Esgirmek (*T.D.*); **7**. Eskimek (*K.T.*); **8**. Kağşamak, kavşamak (*K.T.*); **9**. Kül olmak (*K.T.*); **10**. Puzulmak (*Rad. IV. «K.B.»*); **11**. Tozulmak (*Tuh.*); **12**. Yablak bolmak (*Or.*); **13**. Yıkılmak (*K.T.*); **14**. Yıpramak (*K.T.*). [Bak: İnkıraz, inhidam, perişanî, zeval]

Hararet, 1. Ateş* (*K.T.*); **2**. Cağı (*Kur.İ.*); **3**. Çoğaş [Güneşin harareti man.] (*Rad. III. «Osm.,*

Çağ.»); **4**. Çoveç [Güneşin harareti man.] (*Der: Muğla*); **5**. Issı (*B.T.L. «Osm.»*); **6**. Issılık, ıssıcaklık, issilik (*Bian.; Bab.; Tuh.*); **7**. Kızgı (*Der: Haymana*); **8**. Kızgınlık (*K.T.*); **9**. Sıcak, sıcaklık (*K.T.*); **10**. Susuzluk (*K.T.*); **11**. Yangı (*Der: Avşar, Gazi Antep, Kayseri*); **12**. Yanma (*K.T.*). [Bak: Germi, atş]

—li, 1. Ateşli (*K.T.*); **2**. Göreli (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **3**. Kaynar (*Der: Aydın*); **4**. Kızgın (*Bab.*); **5**. Kızık (*P.d.C.; Ç.L.; Müt.*); **6**. Sıcak (*K.T.*); **7**. Susuz (*K.T.*); **8**. Uçkun [?] (*Der: Adana*); **9**. Yanan, yanar (*K.T.*). [Bak: Har]

—lenmek, 1. Ateşlenmek (*K. T.*); **2**. Göyünmek [Yk: Köymek = yakmak] (*Mir.*); **3**. Isınmak (*Tuh.*); **4**. Kızmak (*K.T.*); **5**. Otlanmak (*D.L.T.*); **6**. Yanmak (*K.T.*).

—vermek, 1. Ateşlemek (*K.T.*); **2**. Çogalmak (*Muht.*); **3**. Isımak (*Tuh.*).

—ini kaybetmek, Soğumak (*K.T.*).

Haraset, 1. Ekincilik (*K.T.*); **2**. Göbet (*Der: Bolu*); **3**. Tarançılık (*Rad.III. «Çağ.»*). [Bak: Ziraat]

—etmek, 1. Ekmek, ekip biçmek (*K.T.*); **2**. Pusalamak (*Der: Ordu.*); **3**. Sabanmak (*Tuh.*); **4**. Tarımak (*D.L.T.; Rad.III. «Uyg., Alt., Tel.»*).

—görmemiş [arazi], Bor (*Der: Maraş, Karahisar*). [Bak: Gayrikabili ziraat, arazii gayrimezrua]

Harbe, 1. Artuç [Ardıç ağacı man.?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Bükte (*Muht.*); **3**. Sapkun [Yk: Zıpkın.?] (*T.D.*); **4**. Sümbe (*Rad. IV. «Ad.»*); **5**. Süme, sümö (*Rad. IV. «Bar.»*); **6**. Süngü (*K.T.; Çul.*).

Harç*, 1. Babet [?] (*Kel.*); **2**. Birim [Yk: verim, verme] (*Kur.B.*); **3**. Gez [?] (*Der: Niğde, Adana, Sıvas*); **4**. Harç [Sarf manasında «harcamak» fiilinin mevcudiyeti, yapı malzemesi manasında «kireç» kelimesine müşabeheti bu sözün aslında türkçe olduğu kanaatini veriyor.] (*K.T.*); **5**. Şillez [Yapı harcı man.] (*Der: Niğde*); **6**. Taşut (*Der: Ayaş — Karaşor nahiyesi, Sofular «Çerkeş»*).

—(c) etmek, 1. Bozmak (*K.T.*); **2**. Dökmek [Para harcetmek = akça dökmek] (*Müt.*); **3**. Elden çıkarmak (*Der: İstanbul*); **4**. Harcamak* (*K.T.*); **5**. Saygamak (*P.d.C.; Rad. IV. «Çağ.»*); **6**. Vermek (*Müt.*). [Bak: Sarfetmek]

—(c) ırah, Yol akçası (*K.T.*).

Hare, 1. Çizgi (*K.T.*); **2**. Dalga (*K.T.*); **3**. Dalgır[?] (*Der: Zile*); **4**. Kıvrım (*Der: İstanbul*).

—lenmek, 1. Dalgalanmak (*K. T.*); **2**. Kıvır kıvır kıvrılmak (*Der: İstanbul*); **3**. Yalpurdamak (*Der: Balıkesir, Eskişehir, Keskin, İçel, Ereğli «Konya»*).

—li, 1. Dalgalı (*K.T.*); **2**. Menevişli (*K.T.*).

Hareket, 1. Aylaş [Fırdolayı dolaşmak, çepeçevre dolanmak man. (*Rad.I.«Uyg.»*)] (*T.D.*); **2**. Çırpınış, çırpınma [Telâş ve sürat ile hareket man.] (*K. T.*); **3**. Davranma, davranış(*K.T.*); **4**. Deprenme (*T. D.; K.T.*); **5**. Devinme (*Bab.;Der: Konya, Çankırı*); **6**. Gidiş, gitme (*K.T.*); **7**. İş, işleme (*K.T.*); **8**. Kalkma, kalkınma (*K.T.*); **9**. Kımıldanma, kımıltı (*K.T.; T.D.; Bab.*);

10. Kımırtı, kıpırtı (*T. D.; K. T.; Bab;Müt.*); **11.** Kıybık, kıymık [Kıymık = Küçük yonga parçaları (*K.T.*)](*Rad.II.«Leb.,Tel.,Alt.,Sag., Küer.,Kır.»*); **12.** Koskəlı, kozgalan, kozgalgı (*Rad. II. «Bar., Çağ., Kır.»*); **13.** Köç [Yk: Göç, hicret, bir yerden başka yere gidiş man.] (*Ba.*); **14.** Oynama,oynayış(*K.T.*); **15.** Mang(*Uyg.«U.»*); **16.** Talkasə, talvasa[Şuraya buraya kımıldanış man.] (*P.d.C.; Ç.L.;L.Ş.*); **17.** Talhak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **18.** Tavuş, tavış(*D.L.T.*); **19.** Tekreş (*Huts.*); **20.** Terpeniş (*Az;K.T.*); **21.** Yelim [Süratli hareket man.] (*K.T.*); **22.** Yola çıkma (*K. T.*); **23.** Yörüyüş, yürüyüş (*Bab.;K.T.*). [Bak: Cereyan, devr, suut, sukut, tarz, tavr, azimet]

—etmek, 1. Bıcıramak (*Der:Elâziz*); **2.** Bıngıldamak (*Der: Kızılcahamam,Ordu*); **3.** Cılımak(*Rad, IV. «Kır.»*); **4.** Çaymak, çaylamak (*Hurş.*):

«Kamu yerli yerinden çaylasunlar;
Şara gelmeklüğe göç eylesünler»

5. Çemremek (*Mec.*); **6.** Çirenmek (*Rad.III.«K.Kır.»*); **7.** Çırpınmak (*K.T.*); **8.** Davranmak(*K.T.*); **9.** Deprenmek,teprenmek(*K.T.;D.L.T.; Hurş.;Kur.İ.;Ba.; Uyg.«İnd.»*); **10.** Depreşmek(*D.L.T.*); **11.** Gitmek (*K.T.*); **12.** Irgalanmak(*K.T.*); **13.** Irganmak, ığranmak (*Mün.;P.d.C., Ç.L.;D.L.T.;Muht.;Der:KonyaEreğlisi*); **14.** İpinmek(*B.T.L.«Çag.»*); **15.** İşlemek(*K.T.*); **16.** Kalkmak, kalkınmak, kalkışmak (*K.T.*); **17.** Kımıldamak, kımıldanmak (*K.T.;T. D.*); **18.** Kıpırdamak, kıpırdanmak (*Der:İstanbul*); **19.** Kırmaşmak (*Der:Bakırköy*); **20.** Kıybıktamak,kıybıktanmak,kıybıydamak, kıybıramak, kıybıranmak, kıybırdamak, kıymındamək, kımıktamak, kıymıramak(*Rad.II.«Leb.,Şor.,Sag., Tub.; Abak., Küer., Kar., Kır., Kaz., Alt., Tel., Koyb.»*); **21.** Kozgalamak (*Kar.*); **22.** Mıdramak, midremek (*Rad. IV. «Tar.»*); **23.** Oynamak (*K.T.*); **24.** Sökünmek (*Muht.*); **25.** Şiremek (*Rad. IV.«Kır.»*); **26.** Talbınmak (*Hurş.*):

« Depindi gönlü ve talbındı canı »

27. Tavranmak(*Hurş.*)**28.** Tebremek, tibremek (*D.L.T.; Ba.*); **29.** Tebrenmek (*Uyg. «İnd., P. P.»*); **30.** Terpenmek (*Az.*); **31.** Yekinmek (*K. Oğlan; Der: Avşar, Kütahya, Safranbolu, Adana, Antep*); **32.** Yeltemek (*Bit.*); **33.** Yollanmak, yola çıkmak (*K.T.*); **34.** Yorımak (*Or.*); **35.** Yürümek (*K.T.*). [Bak: Taharrük, teşebbüs, kıyam, azimet, icra, meşy]

—ettirmek, 1. Ağıtmak (*Or.*); **2.** Akıtmak [Mayiat hakkında] (*K.T.*); **3.** Depretmek, tepretmek (*K.T.*); **4.** Göndermek (*K.T.*); **5.** Irgamak (*Rad. I. «Kır.»*); **6.** İşletmek (*K.T.*); **7.** Kaldırmak, kalkıştırmak (*K.T.*); **8.** Kampıratmak (*Rad. II. «Sag.»*); **9.** Kımıldatmak (*K.T. ; Hurş.*); **10.** Kımratmak (*Hurş.*); **11.** Kıpırdatmak (*Der: İstanbul*); **12.** Oynatmak (*K.T.*); **13.** Talgatmak (*Rad. III. «Çağ.»*); **14.** Yelbirtmek (*Muht.*); **15.** Yürütmek (*K.T.*). [Bak: Tahrik, isat, isale, izam, irsal]

—i mezbuhane, 1. Çırpınmak (*K.T.*); **2.** Devşinmek (*Der: Antep*):

«Boğazlanan koyun devşinir»

3. Teprenmek, tepreşmek (*Der: İstanbul*).

—siz, [Bak: Bilâhareket]

—ten kalmak, 1. Duralamak, duraklamak, durakalmak (*K.T.*); 2. Göymşümek (*Sir.*). [Bak: Tevakkuf]

—i arz, 1. Irlantı (*Der: Denizli, Milâs*); 2. Tepreme (*Ah.*); 3. Titreme (*Ah.*); 4. Toprak titremesi (*K.T.*); 5. Yer deprenmesi (*Der: İstanbul*); 6. Yer ırgalanması, yer sarsıntısı, yer oynaması, yer ırgantısı (*Der: Yalvaç, İstanbul, Kuruçay, Elâziz*). [Bak: Zelzele]

Harf, 1. Ujak, uzak, usık, ujık [Harf ve hece man.] (*Uyg. «İnd.»*); 2. Ücük (*T.D.*).

—endazlık, Söz atma (*K.T.*).

Harhara, 1. Cemberek [?] (*Der: Adana*); 2. Hırıltı (*K.T.*); 3. Hörüme (*Der: Ordu*).

Hariç, 1. Bölek [Ayrı, müstesna man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); 2. Dış, dışarı (*K.T.*); 3. Eşik [Kapı dışı] (*Az.*); 4. Tas (*Rad. III. «Sag.»*); 5. Taş, taşra (*D.B.; Y.E.; T.D.; Vel.; Or.*); 6. Taşgarun (*Uyg. «O. Q.»*); 7. Taşkı, taşkarı (*Türkmen*); 8. Teş, dışar, dışrağı (*Fel.; Rad. III. «Tel., Alt., Kom.»; Or.*); 9. Yabancı [Ecnebî man.] (*K.T.*).

—(c) î suret, 1. Görünüş (*K.T.*); 2. Menzek [Yk: Beniz, benzemek] (*Rad. IV. «Uyg.»*); 3. Sın (*Rad. IV. «Kaz., Kır., Alt.»*); 4. Sıyak (*Rad. IV. «Kır., K. Kır.»*).

—(c) en, 1. Bölök [Yabancı man.] (*Rad. IV. «Kır., K. Kır.»*); 2. Böten, büten [Yabancı man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); 3. Dıştan, dışarıdan (*K.T.*): 4. Taştın (*Uyg. «İnd.»*); 5. Taştırtı (*Uyg. «İnd.»*).

Harif, 1. Güz(*K.T.*); 2. Küs(*Rad. II.«Tel., Alt., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Küer., Uyg.»*); 3. Küz (*Rad. II. «Bar., Kır., K.Kır., Kom., Or., Çağ., Kar.»*).

Harifane, 1. Barkana (*Der: Bâlâ, Emirlerköyü*); 2. Yığınak (*Der: Ahlat*). [Bak: Arifane]

Harik, 1. Ört (*Or.*); 2. Yalınlu (*Kur.B.*); 3. Yangın (*K.T.*).

—zede, 1. Yangına uğramış, yangın vermiş (*K.T.*).

Harika, 1. Böğülüğ (*Uyg. «İnd.»*); 2. Dansuk, dansık (*Dede.*); 3. Kayıkkol (*Rad. II. «Alt., Tel., Sag., Koyb.»*); 4. Kaykkı(*Rad.II.«Alt.»*); 5, Mungadınçığ (*Uyg. «İnd.»*); 6. Şaşak (*Der:Saray*); 7. Şaşılacak, şaşırtıcı (*Der:İstanbul*); 8. Tanglançığ (*Uyg. «İnd.»*); 9. Tansuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); 10. Tahsuk (*Der: Çanakkale, Lâpseki*). [Bak:Mucize, muhayyir]

Harikulâde, 1. Etingü (*Uyg. «P.P.»*); 2. İnalmaz, inanılmıyacak (*Der: İstanbul*); 3. Şaşılacak, şaşırtıcı (*Der: İstanbul*); 4. Tanğ (*Uyg.«P.P.»*); 5. Tansuk (*Süh.*); 6. Yavlak (*P. d. C.; Ç. L.*). [Bak: Fevkalâde]

Harîm, 1. Çevre [Muhit, etraf man.] (*Kur.A.*); 2. Girilmez (*Der: İstanbul*); 3. Gizli yer (*Der: İstanbul*); 4. İçeri (*Der: İstanbul*); 5. Tokunulmaz (*Kam.*).

Harir, 1. Barcın [?] (*Kur.A.; Kur.B.*); 2. Cibek (*Rad. IV. «Kır.»*); 3.Huz [?] (*Aybe.*); 4. İpek (*K.T.*); 5. Kutay [Türklerin VIII inci asırda Çinden aldıkları bir meta, belki ipek[?] (*Rad.*)] (*Or.*); 6. Turku [?] (*Kur.İ.*); 7. Yipek (*Rad. III. «Tar., Krm., Çağ.»*).

Hâris, 1. Bekleyici (*L.O.*); 2. Esirgiyen, esirgeyici (*Müt.*); 3. Koruyan, koruyucu (*K.T.*); 4. Osrağucu

[*B.T.L.*«*Kaz.*»); **5**. Saklıyan (*K.T.*). [Bak: Hafız, nigehban]

Haris, 1. Aç gözlü (*K.T.*); **2**. Cimiz (*Der: Seyhan «Göçebeler ağzından», Aydın*); **3**. Doymaz, gözü doymaz (*Der:İstanbul*); **4**. Dümük (*Hurş.; Muht.; Der: Antep*); **5**. İstekli, çok istekli (*Müt.*); **6**. Kıçalu (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **7**. Kıskıs (*Der: Zonguldak*); **8**. Kıvırkak (*Uyg.*); **9**. Soğumsuz (*L.O.; K.T.*); **10**. Sok (*Muk.; Ed.; İd.; Haş.; Rad.; IV. «Uyg.»; T.D.; Hurş.; D.L.T.*); **11**. Sokur (*Rad. IV. «Çağ.»*); **12**. Sok göz (*Id. Haş.*). **13**. Umducu (*Rad. IV. «Uyg.»*); **14**. Usuk (*T.D.*); *Müh.*); **15**. Yabılığ (*Rad. III. «Alt., Tel., Koyb., Kaç.*); **16**. Yilbilü (*Rad. III. «Tel.»*). [Bak: Bahil, muhteris, tamakâr, ihtirasl ı]

—lik, 1. Çabı, yabı (*Rad. III. «Alt., Tel., Koyb., Kaç.»*); **2**. Doymazlık (*Der: İstanbul*); **3**. Kıça (*Rad.II. «Alt., Tel.»*).

—olmak, 1. Bandıkmak (*Muht.*); **2**. Erikmek (*Der: Ordu, Giresun*); **3**. Kısırganmak (*K.T.*); **4**. Kısırkanmak (*D.L.T.*); **5**. Östikmek (*D.L.T.*); **6**. Soklanmak, suklamak (*Kur.I.; Müh.*). [Bak: Hırs, ihtiras]

Hark*, **1**. Ark, arık (*T.D.*); **2**. Arna, erne (*P.d.C.*); **3**. Cargam [Sel yarıntısı man.] (*Der: Konya*); **4**. Çırmak [Yk: Irmak] (*Der: Urfa*); **5**. İğrin (*L.O.*); **6**. Hark* [arapçada noktasız ha ile yakmak, noktalı hı ile yırtmak demektir; su akıtmak üzre açılan yolun adı olarak kelime türkçe olmak lâzım gelir: «Ark» şekli de bunu gösterir] (*Der: Ankara, O.A.*); **7**. Kavar (*Der: Tercan*); **8**. Öğünt (*Der: Antalya*). [Bak: Cetvel, kanal]

Harkafa, 1. Bezdüm (*Rad. IV. «Osm.»*); **2**. Canbas (*Rad.IV. «Kır.»*); **3**. Kalça kemiği (*K.T.*); **4**. Mıkın (*Rad.IV. «Kır., K.Kır.»*); **5**. Ona kemiği (*Der: Kilis*); **6**. San, sanak (*Rad.IV. «Çağ., Kaz.,Kır.»*).

Harman*, **1**. Boğul [?] (*B. T. L. «Kaz.»*); **2**. Harman* [Farsça «harmen» den geldiği zannolunuyorsa da, «man» eki, «değirmen» gibi, yer manası da verdiğini, «har» kökü de «Kar» kökünün benzeri olmasına bakılırsa sözün aslı türkçe olduğu anlaşılır.] (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **3**. Indır (*Rad. IV. «Krm.»*); **4**. İyertin [?] (*T.D.*); **5**. Öğmen [?] (*B.T.L.; «Çağ.»*); **6**. Yürtgün [?] (*Muk. Ed.*).

Harp [Muharebe man.], **1**. Boşo, boşı (*B.T.L.«Uyg.»*); **2**. Bozuk (*D.L.T.*); **3**. Cav [Yk: Yav, yağı= düşman] (*Der: Üsküdar, Çanakkale*); **4**. Çabavvul [Taarruz man.(*Rad. III. «Çağ.»*)] (*M.M.*); **5**. Çalış (*Hut.; Ferh.; Muht.; Kur.B.; Ata.*); **6**. Dagar (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Döğüş, dövüş (*K.T.*); **8**. Kavga* [Yk: Kav, cav, sav-savaş, yav-yağı] (*K.T.*); **9**. Savaş (*Ata.;T.D.;L.N.; Rad.IV. «Kom.»; K.T.; Muht.*); **10**. Soğış (*Rad.IV. «Kaz.»*); **11**. Söngüş(*Or.*); **12**. Tokuş, tukuş (*Müh.; D.L.T.; Muk.Ed.;Uyg.;«O.Q.»*); **13**. Tutuğ (*Rad. III. «Or.»*; **14**. Ugraş (*Kam.; Muht.;K.T.; Mec.;Muht.*); **15**. Uruş (*Rab.;Dede.;D.L.T.; Or.;Kar.;L.O.; M.M.; Uyg.;«O.Q.»*); **16**. Uruşgu (*Uyg.«O.Q.»*); **17**. Uruşunç (*Uyg. «O.Q.»*);**18**. Yav (*Rad.III. «Tob., Kaz.»*); **19**. Yov (*Rad. III. «K. Kır.»*). [Bak: Gavga, cidal, cenk, muharebe]

—(b) etmek, 1. Boğazlaşmak (*Müt.*); 2. Boğuşmak (*Der: İstanbul*); 3. Çağılamak (*Rad.III.* «*Şor.*»); 4. Çarpışmak (*K.T.*); 5. Çertemek (*Rad.III.* «*Tel.*»); 6. Döğüşmek, dövüşmek (*K.T.*); 7. Savaşmak (*K.T.*); 8. Söngüdmek (*Rad.IV.* «*K.B.*»); 9. Süngüşmek (*Or.*); 10. Sülemek [Asker sevketmek man. (*Or.*)] (*Uyg.* «*İnd., U.*»); 11. Tokuşmak (*D.L.T.*); 12. Tudusmak (*Rad.III.* «*Sag., Koyb.*»); 13. Tutuşmak (*Muht.*); 14. Yağlamak (*Rad.III.* «*Küer., Kumd.*»); 15. Yulamak, yavlamak (*Rad.III.* «*Alt., Tel., Bar., Tob.*»).

—(b)e teşvik etmek, Yiltemek (*Tuh.*).

—şiddetlenmek, Tutukmak (*Tuh.*).

—ten fariğ olmak, Odalanmak (*Hurş.*).

—elbisesi, Çukal (*Deş.*).

—malzemesi, Carasun (*Hurş.*).

—meydanı, 1. Tokuşlağ, tokuşlak (*Müh.*); 2. Uruş yeri (*Si. d.*).

—safı, Yasal (*Rad.III.* «*Çağ.*»).

—sanatı, Urun.

—safını yaran, Sökmen (*D.L.T.*). [Bak: Safder, safşiken]

—narası, Uran (*Ba.*).

—silâhı, Yat yarağ (*Rad.III.* «*Osm.*»).

—emri, Ölcer, olcar (*Rad.I.* «*Çağ.*»).

—atı, Aşkar (*Rad.I.* «*Çağ.*»).

—[Musiki âleti man.], Kalun(*Rad. II.*«*Tar.*»).

Hars, 1. Biliğ[Bilgi man.](*Or.*); 2. Ekim[haraset man.] (*T.D., Kur.B.*) 3. Ekin [Haraset man.] (*Kur. B.*); 4. Tarıma [Yk: tarla. Zeri man.] (*D.L.T.*); 5. Tarla işleme (*K.T.*). [Bak: Kültür]

Has, 1. Bolgı, polgı [Mutat man.] (*Rad. IV*«*.Uyg.*»); 2. İnak[Inak= nefîs, güzel «*K.kır.*»; dost, dostluk«*Alt.,Sag.,Kayb.*»; sadık«*Kom.*»; İnak = dost, arkadaş, mutemet, yakın, hizmetçi (*Bendei has*), nazır, müsteşar «*Çağ.*»; İnağ = vilâyetlerde en büyük memur (*Vali*) «*Çağ.*»; muhtar «Özbey kabilelerinde», askerî kumandan «Buharada»](*Muht.,Tuh.,T.D.*); 3. Vergili [Verilmiş man.: « Bu bağ ona vergili değildi. »] (*Der: Bağviran*); 4. Verilmiş (*Müt.*). [Bak: Mahsus, muhassas]

Hasar, 1. Artak [Artamak= bozulmak, mahvolmak «*Tel.*»; kifayet etmek, arda kalmak, evlât ve ayalini kaybederek yaşamak *survivre* man. «*Çağ.*» (*Rad.I.*)] (*B. T.L.* «*Uyg.*»); 2. Ekseme (*Kur.B.*); 3. Eksüklik (*Kur.B.*); 4. Puşman [Zayiata uğramak man.] (*Rad.IV.* «*Tar.*»); 5. Yazık (*Bian.*). [Bak: Zarar, ziyan, zayiat]

—a uğramak, Utuzmak [Yenilmek, mağlûp olmak man.] (*Tuh.*).

—dide, Artak (*Uyg.* «*Ust., İnd.*»).

Hasat, 1. Algı (*Der: Afyon*); 2. Anız (*Bab.*); 3. Biçeri gün (*Kur. İ.*); 4. Biçim (*Muht.; Der: C. A.*); 5. Biçme, ekin biçme (*K.T.*); 6. Erileme (*Der: İstanbul*); 7. Oruş [Yk: Orak, ormak, oramak] (*Kar.*); 8. Ökmen (*Rad. I.* «*Çağ.*»); 9. Yolma (*G.D.*).

—etmek, 1. Biçmek (*K. T.*); 2. Oraklamak (*Müt.*); 3. Oramak (*K.T.; Rad. I.* «*Osm., Çağ.*»); 4. Ormak (*Tuh.; D. L. T.; B. T. L.* «*Çağ.*»).

—mevsimi, 1. Biçim (*Der: C.A.*);

2. Dergi, derme, deyirgi, deyirme (*Der: Adana, Erzurum, Kayseri, Malatya*); **3**. Orak [«oraktan sonra düğünleri olacak.»] (*K.T.*).

Hasbıhal, 1. Danışma (*K.T.*); **2**. Konuşma (*K.T.*); **3**. Söyleşü (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Tokuldaşma (*Der: İzmir*). [Bak: Musahabe, muhavere, mükâleme, taatii efkâr]

— etmek, 1. Açılmak [birine—] (*K.T.*); **2**. Danışmak (*K.T.*); **3**. Dilleşmek (*Der: Ahlat*); **4**. Konuşmak (*K.T.*); **5**. Söyleşmek (*Rad. IV. «Kaz.»*).

Hasen, 1. Etkü [Edgü, etgü, ezgü, eygü, eydi şekilleri vardır] (*Rad. I. «Uyg».*); **2**. Eyi [Eyu, eyü, ey, iy, iyi şekilleri vardır] (*K.T.*); **3**. Ezgü (*D.L.T.*); **4**. Geleç (*Der:Bolu*); **5**. Gökçek (*Lûg. Ar.*); **6**. Görklü (*Kur. B.; Dede.*); **7**. Görüklü (*Kur. İ.*); **8**. Güzel (*K.T.*); **9**. İyi (*Der: İstanbul*); **10**. Yahşı (*Kur.İ.*); **11**. Yakşı (*Rad. III. «Alt., Tel., Tob., Leb., Kaz., Kom., Uyg., Kar.»*). [Bak: Hup, cemil, lâtif]

— at, Eyilikler (*K.T.*).

Hasep, 1. Değer [Zatî kıymet man.] (*K.T.*); **2**. Dolayı [«bihasebillüzum = gerekliğinden dolayı»] (*K.T.*); **3**. Ötürü [«Bihasebilkarabe = hısımlıktan ötürü. (*K.T.*).

— (b) iyle, 1. Dolayı (*K.T.*); **2**. Öçürlü (*Der: Malatya*); **3**. Ötürü (*Dede.*).

Bi— (b) il-, [Bu şekilde yapılan mürekkep sözlerde hep sebep ve cihet manası bulunur.] [Bak: Hasbel—]

Haset, 1. Çabı [Hırs, tama man.] (*Rad. III. «Tel., Alt.»*); **2**. Çekememezlik, çekemezlik (*K.T.*); **3**. Ducuklama [?] (*Der: Safranbolu*); **4**. Eğeşme (*Der: İçel*); **5**. Günü (*K.T., Kur., İ.; Kıs.; Ferh.; Çul.; Bab.; Bürh.; T.D.; Or.; Muht.; Der: Avanos, Ankara, Bayramiç, Bergama, Bursa, Erzurum, Isparta, Kayseri, Kırşehir, Zile*); **6**. Günüleme (*M. M.; Mif.; Ar.L.; Der: Eğirdir, Kırşehir, Kocaeli, Tekirdağ, Avanos, Edirne*); **7**. İbileme[?] (*Der: Ermenak «Konya»*); **8**. İrdeme[?] (*Der: Erzurum*); **9**. Kıskançlık (*K.T.*); **10**. Kızırganma (*Der: Sinop*); **11**. Köni, küni (*Or.; Uyg. «İnd., U.»; P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Külün (*Rad. II. «Şor.»*); **13**. Kün (*Rad. II. «Alt. Tel.»*); **14**. Küne (*Rad. II. «Tar., Sag,, Koyb.»*); **15**. Künü (*Rad. II. «Tel.»*); **16**. Sok [Hırs, tamah man. (*Rad. IV. «Uyg. Çağ.»*)] (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Tebizlik (*D.L.T.*); **18**. Yavuz dileme (*Kur.B.*). [Bak: Gıpta, kin, istirkap, ihtiras, tama]

— çi, [Bak: Hasut]

— etmek, 1 Azlanmak (*Uyg. «İnd.Ust.»*); **2**. Çekememek(*K.T.*); **3**. Gunçınmak (*Der: Sıvas*); **4**. Günnemek (*Der: İzmir*); **5**. Günülemek (*K.T.; Kar. Uyg. «İnd.»; Kam., T.D; Hurş.; Muht.;Der: Avanos, Bursa, Kırşehir, Menemen, Gazi Antep, Erciş, Niğde*); **6**. Kayganmak(*Rad.II.«Bar.»*); **7**. Karıncımak (*Der:Konya*); **8**. Karınkalmak (*Der: Avanos*); **9**. Kıskanmak (*K.T.*); **10**. Könçölemek, Könnömek (*Rad.II. «Kaz.»*); **11**. Künnemk (*Der: Zonguldak*); **12**. Küyünmek (*Rad. II.«Leb»; T.D.«*); **13**. Künergemek (*Rad. «Tel., Tüm.»*); **14**. Tebsemek (*D.L.T.*); **15**. Tebzeşmek(*D.L.T.*); **16**. Yerinmek (*Der: Bolu, Gerede, Bornova, Çeşme.*)

—ettirmek, Tebsetmek, tebzetmek (*D.L.T.*)

Hasıl [olmak] **1.** Bitmek [Neşvü nema man.] (*K.T.*); **2.** Çıkmak [«Yerden çıkmak» mahsul ve netice man.] (*K.T*); **3.** Ele alınmak (*K.T.*); **4.** Gelmek (*K. T.*); **5.** Kopmak (*Muht.*); **6.** Olmak(*K.T.*); **7.** Yetişmek (*K.T.*). [Bak: Tahassül, istintaç, vuku bulmak]

—ı kelâm, 1. Söz öğüş (*Ah. H.*); **2.** Sözün kısası (*Müt.*).[Bak: Velhasıl, hulâsa]

Hasılat, 1. Bitki (*Der: Bayburt*); **2.** Çıkar (*Müt.*); **3.** Önüm (*Türkmen.*); **4.** Surgal (*T.D.*); **5.** Tavşut (*Der: Ünye, Ordu*); **6.** Örün, ürün [Asıl ak renk man. Süt, ayran, yoğurt gibi *ağartı* denen ak renkli mahsulâttan teşmilen.] (*Der: Ankara, Antalya, Aydın, Ağrıdağı, Beypazarı, Bolu, Gerede, Ilgın, Ilgaz, İçel, İzmir, Köçeli köyü «Kızılcahamam», Kastamonu, Konya, Manisa, Mersin, Nevşehir, Yenice, Tosya, Denizli, Afyon, Malatya, Sandıklı, Antep, Araç «Çankırı», Niğde, Çubuk, İstanbul, Çiftlik köyü «Eskişehir»*).

—almak, Önmek (*Türkmen.*).

Hasır [Yere serilen], **1.** Bayra (*Der: Maraş*); **2.** Cara (*Tuh.*); **3.** Çıpta (*Rad. III. «Kaz.»*); **4.** Geri (*Der: Kütahya, Afyon*); **5.** Süme (*Rad. IV. «Krm.»*); **6.** Yanak (*Tuh.*); **7.** Yeken, yigen (*Tuh.*); **8.** Yüğen (*T.D.*).

Hasıyet, [Bak: Hassa]

Hasis, 1. Azgar (*T.D.*); **2.** Azımsar [her şeyi az görür man.] (*Der: İstanbul*); **3.** Baltay (*Tuh.*); **4.** Cıgan [Asıl fakir man. Yk: Çıgan, çıgay (*Rad. III. «Or., Uyg.»*)] (*T.D.; Bab.; Deş.*); **5.** Cındı [?] (*Der: Bursa*); **6.** Cimri [Yk: Cimirik= harap, mahvolmuş «*Kaz.*»; yemirmek = harap olmak] (*Müz.; K.T.*); **7.** Çağmar (*Rad. III. «Çağ.»*); **8.** Çağmır (*B.T.L. «Kaz.»*); **9.** Çukmar (*Hut.*); **10.** Ehti, ehdi [Zavallı, malûl man.] (*Der: Kütahya, Alayunt, Devrek, Zonguldak, Bolu, Düzce, Bartın, Konya*); **11.** Ekti (*Der: Edirne*); **12.** Elgin [Garip, bikes man.] (*Der: Bozkır «Konya»*); **13.** Eli dar(*K.T.*); **14.** Eli pek, eli sıkı(*K.T.*); **15** Gınık(*Der: Ünye*); **16.** Girgit (*Der: Bursa, Erzurum*); **17.** Gümüş göz (*Der: Köşker «Kırşehir»*); **18.** Hımız [?] (*Der: İzmir*); **19.** Hınaza(*Der: Seyhan*); **20.** Hızan [Fakir man. (*Avanos*)] (*Der: Bartın*); **21.** Izgar (*Ar.L.; İd. Haş., Çul.; Bab.; Kur. B.; Der: İzmir, Muğla*); **22.** İmiz[?] (*Der: Boldan «Denizli»*); **23.** İskipçi [?] (*Der: Balıkesir «Muhacir»*); **24.** Kadıyak (*Rad. II. «Kum.»*); **25.** Kalız (*Der: Afyon*); **26.** Karan (*Rad. II. «Şor.»*); **27.** Karçanak, karçınak (*Rad. II. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **28.** Karık, kerik (*Rad. II. «Tob., Tel.»*); **29.** Katı (*Müh.*); **30.** Kayak (*Rad. II. «Kum.»*); **31.** Kepici [?] (*Der: Afyon, Amasya*); **32.** Keser (*Rad. II. «Osm.»*); **33.** Kıçkaç (*Rad. II. «Tob.»*); **34.** Kıyga, kıygas (*Rad. II. «Tel., Leb.»*); **35.** Kısmır (*Der: Afyon, Denizli, Sandıklı*); **36.** Kıntık (*Der: Samsun, Edirne*); **37.** Kıntıma (*Der: Avanos*); **38.** Kıntır (*Der: Bolu*); **39.** Kırnaz (*Der: Ahlat* **40.** Kıskaç, kıskançık (*Rad. II. «Leb., Tel., Küer.»*). **41.** Kıskıs (*Der: Tokat, Kayseri*); **42.** Kısmık (*Müt.; L. N.; Der: Ordu, Sıvas, Avanos*

«*Kırşehir*»); **43**. Kısmuk (*Der: Tokat, Isparta, Antalya, Kocaeli, Samsun*); **44**. Kısırgan (*Der: Çanakkale*); **45**. Kıvırkak (*Uyg.* «*Ind.*»); **46**. Kızan (*Der: Çankırı*); **47**. Kinetir (*Der: Bolu*); **48**. Kirpinik (*Der: Kayseri*); **49**. Kurkut (*Der: Erzincan*); **50**. Mıkıs [?] (*Der: Dörtyol*); **51**. Mıkrıs (*Der: Gazi Antep*); **52**. Oğumsuz (*Bab.*); **53**. Pıklız [?] (*Der: Ankara*); **54**. Pıtırım [?] (*Der: Bolu*); **55**. Pinti (*K. T.; Der: Adana, Bozcaada, Dörtyol, Kırşehir*); **56**. Puhluz [?] (*Der: Antalya*); **57**. Sakur (*P. d. C.; Ç. L.; Rad. IV.* «*Çağ.*»); **58**. Saran (*Rad. IV.* «*Uyg., Kır., Tob., Tar., Çağ., Alt., Tel., Leb.*»; *Uyg.* «*İnd.*»); **59**. Sıkçıl (*Der: Aydın*); **60**. Sıkmar (*Der: Ankara*); **61**. Sıkra (*Der: Ankara, Bağviran, Ayaş, Nallıhan, Polatane, Polatlı*); **62**. Sıkrağ, sıkrağı, sıkravu (*Müt., Der: Ayaş, Bolu*); **63**. Sımsır (*Der: Denizli*); **64**. Soğumsuz (*Bab.*); **65**. Tengir (*Der: Niğde*); **66**. Zıkra (*Der: Akşehir, Bursa, Ş. Karaağaç*). [Bak: Bahl, nakes]

—lik, **1**. Cimrilik (*K. T.*); **2**. Dar ellilik (*Der: İstanbul*); **3**. Eli darlık (*K. T.*); **4**. Kıygalanu (*Rad. II.* «*Tel.*»); **5**. Pintilik (*K. T.*); **6**. Saranlık (*D. L. T.*); **7**. Sıkılık, eli sıkılık (*K. T.*); **8**. Üzütlük (*D. L. T.*);. [Bak: Hisset]

—lik etmek, **1**. Azlanmak (*Uyg.* «*Ust.*»); **2**. Karamdamak (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); **3**. Karçanmak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **4**. Kırsanmak (*Rad. II.* «*Şor.*»); **5**. Kısınmak (*D. L. T.*); **6**. Kısırganmak. **7**. Kıvırkaklanmak (*Uyg.* «*İnd.*»).

Haslet, **1**. Kılık [Fiil, meşguliyet, memuriyet, vazife, hulk, tarzı tefekkür, itiyat, seciye, cibillet, tabiat, sabrü tahammül, terbiye, nezaket, kıyafet man. (*Rad. II.* «*Kır., Alt., Tel., Uyg., Kaz., Osm.*»)] (*Rad. II.* «*Uyg., Tel.; Uyg. İnd.*»); **2**. Tus, tüs (*P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: Fıtrat, huy, ahlâk, cibillet, seciye, tabiat]

—sahibi, Tusluk (*P.d.C.; Ç.L.*).

Hasm [Hasım], **1**. Cat [Yk: Yat= yabancı] (*Der: Sulutaş köyü*); **2**. Dayın (*P. d. C.; Ç. L.*); **3**. Dergaş (*P.d.C.;Ç.L.*); **4**. Düşman* (*K.T.*); **5**. Yağı (*Ba.; Uyg., K.T.*); **6**. Yağın (*Der: Adana*); **7**. Yav, yavı (*K.T.*). [Bak: Düşman, adu]

—ane hareket, **1**. Çavlama (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Yağıkma (*Ba.*). [Bak: Adavet, düşmanlık, husumet, muhalefet]

Hasna, **1**. Ece [Muhterem kadın man.] (*Der: Sıvas*); **2**. Gökçek (*Der: Adana, Maraş, Gümüşane, Ordu, Tokat, Bayazıt, Çorum, Sıvas*); **3**. Güzel [Kadın hakkında] (*K.T.*). [Bak: Ahsen, hasen]

Hasp, **1**. Dolayı (*K.T.*); **2**. Göre (*K.T.*); **3**. Ötürü (*K.T.*); **4**. Tap (*Kur. İ.*).

—(b) el, [Bu şekilde aşağıki sözlerin ilk cüzüdür:]

—(b) elicap, **—(b) eliktiza,** **—(b) ellüzum,** **1**. (*—den*) Dolayı; **2**. Gerekliğine göre, gerekliğinden dolayı (*K.T.*); **3**. (*—den*) Ötürü [Bak: İcap, iktıza, lüzum]

—(b) elkarabe, **1**. Hısımlık yüzünden; **2**. Yakınlıktan [Bak: Karabet]

—(b) elmeslek, [Bak: Meslek]

—(b) elmevsim, [Bak: Mevsim]

—(b) ezzarure, [Bak: Zaruret]

—(b) etenlillâh, **1**. Tanrı için

(*Müt.*); **2.** Yalsız [Ücretsiz man.] (*Muht.*). [Bak: Rizaenlillâh]

—(b) î, 1. Gönülden, gönüllüce (*K.T.*); **2.** Karşılıksız (*K.T.*). [Bak: Bilâbedel]

—(b)ünallah, Taptanrı (*T. D.*).

Hasr [etmek], **1.** Bağlamak (*Der: İstanbul*) [«Ümidini bu işe bağlamıştır.»] **2.** Vermek (*Der: İstanbul*) [«Vaktini bu işe verdi.»] [Bak: Tahsis]

—ı nefsetmek, 1. Bağlanmak (*Der: İstanbul*); **2.** Kendini vermek (*Der: İstanbul*).

Hasret, 1. Arman (*T.D.*); **2.** Göyünç [Yk: Köy, göy = yanmak] (*L.Ta.*); **3.** İç acısı (*Bab.*); **4.** Mavuk (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Nızkanı (*Uyg.*); **6.** Sağınç [Endişe, düşünce, kaygı man.] (*Rab.; Rad. IV. «Uyg.»*); **7.** Sağış (*Fel.*); **8.** Sağu [Ölünün meziyetlerini sayıp ağlamak man.] (*Mus. Es.*); **9.** Ökünç, ükünç [Nedamet, tövbe, sefalet, zaruret man.] (*Kur. İ.; D.L.T.*). [Bak: Firak, firkat, iştiyak].

—çekmek, 1. Alagazamak (*Rad. I. «Tüm.»*); **2.** Göreceği gelmek (*K.T.*); **3.** Göresi gelmek (*Der: İstanbul*); **4.** Göresimek (*Der: Çankırı*); **5.** Öğlemek (*Der: Uşak*); **6.** Öksemek (*Der: Diyarıbekir, Ereğli «Konya»*); **7.** Özlemek (*K.T.*); **8.** Timirmek (*Rad. III. «Tob.»*); **9.** Yaynamak (*Rad. III. «Alt.; Leb. Tel.»*). [Bak: Tahassür]

Hassa, 1. Ayırt [Farika man.] (*Der: İstanbul*); **2.** Başkalık (*Rad. IV. «Osm.»*); **3.** Ira (*Rad. I. «Tel.»*); **4.** Nedeklik (*Rad. III. «Uyg.»*); **5.** Neğük (*Rad. III. «Uyg.»*); **6.** Öz, özlük (*Der: İstanbul*); **7.** Özgelik (*Müt.*). [Bak: Hasiyet, keyfiyet]

—ten, 1. Ayrıca (*K.T.*); **2.** Başkaca (*K.T.*); **3.** Oğrağu (*Uyg. «İnd.»*); **4.** Onaca (*M.M.*); **5.** Özene bezene, özenerek (*Der: İstanbul*); **6.** Salt (*Der: Ilgın, Konya*); **7.** Toladı (*Bah.*). [Bak: Alelhusus, bilhassa].

Hassâs, 1. Culum[?] (*Der: Muğla*); **2.** Çok duyan (*K.T.*); **3.** Duygulu (*K.T.*); **4.** Duysak (*T.D.*); **5.** Eslek (*T.D.*); **6.** İçli (*K.T.; Der: Seyhan, İstanbul, Ankara*); **7.** İçingir (*Der: Kütahya*); **8.** İnce (*K.T.*); **9.** Kapkın (*Der: Avşar*); **10.** Künilli (*Rad. II. «Kaz.»*); **11.** Sak (*Y.E.; Ata.; Der: Kütahya, Ayaş, Örenköy «Çerkeş», Eğirdir*); **12.** Seskir (*Rad. IV. «Şor., Tel.»*); **13.** Sezek (*Müt.; Der: Bafra*); **14.** Sizüçen (*Rad. IV. «Kaz.»*); **15.** Sezigen (*Der: Tokat*). [Bak: Hisli]

Hasta, 1. Ağrık [Yk: Ağrı] (*Rab.; T.D.*); **2.** Ağruk (*Uyg. «P.P.»*); **3.** Avruk (*Der: Konya, Tokat*); **4.** Avrulu (*Rad. I. «Kır.»*); **5.** Avruv (*Der: Konya, Tokat*); **6.** Çirli (*Rad. III. «Kaz.»*); **7.** Çorlu (*D.B.; Ev.; Der: İncesu, Ayaş*); **8.** Çökel (*Der: Ankara, Çeşme*); **9.** Çörü (*Der: İskilip*); **10.** Enez, eneze [Sakat, malûl man.] (*Der: Bayramiç, Denizli, İzmir, Konya*); **11.** Erçel (*Der: Harput*); **12.** Işok (*Der: Kırkağaç*); **13.** İğcil, ikcil, iycil (*D.L.T.; Rad. I. «Uyg.»; Müt.*) **14.** İğdir, İydir (*Kara., Der: Çukurova*); **15.** İğli, ikli (*Rad. I. «Uyg.»*); **16.** İğliğ, iklik (*Kur. İ.; Uyg. «İnd.»*); **17.** İhlez (*Der: Ordu, Ulubey*); **18.** İnğlu (*Tuh.*); **19.** İnize (*Der: Denizli*); **20.** Kesel [Yk: keser = felâket «*Kir*»] (*Rad. II. «Çağ., Tar.»*); **21.** Kesikli (*Met.*); **22.** Naçak [?] (*Der: Kocaborgaz köyü*

«Erdek», Amasya); **23**. Nangır [?] (*Der: Şumnu «Bulgaristan»*); **24**. Sağlıksız (*Deş.*); **25**. Sağsız (*G.D. Der: Urfa,Gazi Antep*); **26**. Sayrı (*Kara.; T.D.; Vel.; K.T.; Der: Avanos«Kırşehir», Bursa, Isparta, Saimbeyli, Sıvas, Gördes, Adana, Eskişehir, Beyşehir, Söğüt, Karaağaç, Konya, Seyhan*); **27**. Sayru (*Ma.; T.D.; Ata.; L.O.; Müz.; L.N.; K.T.; Bah.; Kab.; Deş.;P.d.C.;Ç.L.; Rad. IV. «Osm.» Az; Der: Ankara, Bursa, Sıvas, Urfa, Ordu, İstanbul, İzmir, Adana, Isparta, Samsun, Antalya, Konya, Ereğli, Eskişehir*); **28**. Sergin (*L. O.*). **29**. Sırkav (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); **30**. Sırgın(*Der:Simav*); **31**. Sökel (*Hut.; Kur.İ.; T.D.; D.L.T.; Müh.; D.B.; L.L.; Ferh.; P.d.C.; Ç.L., L. Ş.; Rad.IV. «Çağ.»; Der: Orhaneli, Merzifon, Alayunt, Amasya, Kastamonu*); **32**. Sökelcil (*Muk. Ed.*); **33**. Sökelli (*Müh.*); **34**. Tıvga (*Der: Nevşehir «Niğde»*); **35**. Toğa (*Uyg. «İnd., P.P., U.»*); **36**. Urkay (*Rad.I. «Tel.»*). [Bak: Alil, mariz, malûl]

—lanmak. 1. Ağrımak (*Rab.*); **2**. Avurmak (*Rad. I. «Kaz.»*); **3**. Çirlemek (*Rad. III. «Kaz.»*); **4**. Çirlenmek (*D.L.T.; Der: Trabzon*); **5**. İğlemek (*Uyg. «İnd.»*); **6**. İğlenmek, iklenmek (*D.L.T.; Rad.I. «Uyg., Çağ.»*); **7**. İğleşmek (*D.L.T.*); **8**. İklemek (*D.L.T.*); **9**. Kemlemek, kemlenmek (*D. L.T.*); **10**. Kesellenmek (*Rad. II. «Çağ.»*); **11**. Sökelmek (*Beh.*); **12**. Talıkmak (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **13**. Talmak (*Ç.L.; P.d.C.*).

—lık, 1. Ağrığ (*Uyg. «T.T.»*); **2**. Çir (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Çor (*Der: Adıyaman, Urfa, Avşar «Sıvas», Kırşehir, Konya, Kadıköy*); **4**. İğ, ik (*Rad.I. «Çağ., Uyg.»; D.L.T.; Uyg. «İnd.»*); **5**. İnğ (*Tuh.*); **6**. İy (*Kara.*); **7**. Kem (*D.L.T.*); **8**. Kesellik (*Rad. II. «Çağ.»*); **9**. Ölet [*Epidémie* man.] (*Kıs; Dede.*); **10**. Salım (*Hurş.*); **11**. Sayrılık (*Vel.*); **12**. Sökellik (*Melh.; Kur. İ. Der: İnegöl*); **13**. Şor (*Der: Konya*); **14**. Yik (*Hut.; Rad. III. «Uyg.»*); **15**. Yiklik (*Kur. İ.*); **16**. Yiyik, yiyici (*Der: Adana, Develi*). [Bak: Dâ, illet, maraz]

—lığı nükseden, Üznük (*Deş*). [Bak: Nüks]

—nevbeti, Tinek (*Rad. III. «Tob.»*). [Bak: Nevbet]

—lıktan kurtulmak, 1. Eyi olmak, eyileşmek (*K.T.*); **2**. Onulmak (*K.T.; Rad. I. «Osm.»*). [Bak: Şifa, reha]

—hane, 1. Sayru yeri (*Muk.Ed.*); **2**. Sökü (*Der: İnebolu*).

—yı yoklamak, Sora varmak (*Müz.*). [Bak: İyadet]

Hasut, 1. Adarkak (*Rad. I. «Tel.»*); **2**. Güncü (*Der: Gazi Antep, Karaman, Sıvas, Söğüt, Kayseri*); **3**. Hınaza [?] (*Der: Aksaray, Avanos, Develi, Kayseri, Kırşehir*); **4**. Hunamaz [?] (*Der: Kayseri*); **5**. Kıskanç (*K.T.*); **6**. Kirtüç [Fena huylu man.] (*D.L.T.*); **7**. Komsoz (*Rad. II. «Kaz.»*); **8**. Könçö (*Rad. II. «Kaz.»*); **9**. Künürkek, künüçi (*Rad. II. «Tel.»*); **10**. Künşil (*Rad. II. «Kaz., Kır.»*); **11**. Öcgel (*T. D.*); **12**. Tebiz (*D.L.T.*). [Bak: Haset]

Hâşâ, 1. Bizden uzak (*K.T.*); **2**. Irak (*Çul.*); **3**. Olmaya (*K.T.*).

Haşâk [Hassü-], **1**. Çılbız [?] (*Der:*

Akyar köyü«Osmaniye.»); **2**. Çöp (*K.T.*); **3**. Cöpeze (*Der: Konya*); **4**. Çörçöp (*K.T.*); **5**. Çövür [?] (*Der: Malatya*); **6**. Kuruğ (*Kur. İ.*); **7**. Künge (*Der: Devrek, Bursa, Kastamonu, Geyve, Kütahya, Ereğli «Konya», Edremit, Erzurum, Ankara, Ezine, Eskişehir, Bâlâ*); **8**. Kug (*D.L.T.*); **9**. Süprüntü (*K.T.*).

Haşefe, 1. Cumalak (*Rad. IV.«Kır.» Çul.*); **2**. Kalak [Asıl kaşık man.] (*Der: Eşme*).

Haşere[Haşerat], **1**. Böcek (*K.T.*); **2**. Böcü (*Der: Afyon, Karaağaç, Niğde*); **3**. Böcü börtü (*Der: Konya, İçel, Bolu, Ankara, Devrek*); **4**. Cücüler (*Müt.*); **5**. Deprenci (*Çul.*); **6**. Yer kurdu (*Müh.*).

Haşin, 1. Berk (*Der: Bergama, «İzmir»*); **2**. Çop [?] (*Der: Bafra «Samsun»*); **3**. Çort [Rusçada şeytan man.-?] (*Der:Kemaliye*); **4**. Hodman [?] (*Der: Pazar, Ankara*); **5**. İri [Kaba man.] (*Bab.*); **6**. İrik [Sert man.] (*D. L. T.*); **7**. Kaba (*Der: İstanbul*); **8**. Kakı [Eşya hakkında] (*L.O.*); **9**. Katı (*K.T.*); **10**. Katkı [Adam için] (*D. L. T.*); **11**. Sarp [Ağır, güç man.] (*Uyg. «İnd.»*); **12**. Sert (*K. T.*); **13**. Ters (*Der: İstanbul*); **14**. Yiti (*Der: Malatya, Osmancık, Giresun, Alucra, Samsun, Ordu, Sıvas*). [Bak: Dürüşt]

—görünmek, Kazırlanmak (*D. L.T.*).

Haşiye, 1. Attırma [?] (*Der: Muğla*); **2**. Karayini, kıranı [?] (*Muk. Ed.*).

Haşmet, 1. Kavut [*Majesté* man.] (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Kut (*Or.*); **3**. Sontur (*K.T.*); **4**. Suntur (*Der: Burdur*) [«Sunturlu = haşmetli»]; **5**. Zontur (*Der:Seyhan*). [Bak: Azamet, fahamet, debdebe, heybet]

Haşr [etmek], **1**. Biriktirmek, bir yere getirmek (*K.T.*); **2**. Dirşirmek (Çul.); **3**. Koparmak, (*Çul.; Kur. B.; Kur. A.; Lûg. Ar.*); **4**. Toplamak (*K.T.*). [Bak: Bâs, kıyamet, mahşer]

Haşyet, 1. Belin (*Rad.IV.«Osm.»*); **2**. Korku (*K.T.*); **3**. Süre (*Rad. IV. «Sag.»*); **4**. Ürküntü (*L. O.; K.T.; T.D.*); **5**. Ürsüme (*Der: Çorum, «Türkmen Zeyveli aşireti köylerinden bir kısmı»*).

—duymak, 1. Eslemek (*Muht.*); **2**. Korkmak (*K.T.*); **3**. Ürkmek (*K.T.*).

Hat [Çizgi man.], **1**. Borazna (*B.T.L. «Kaz.»*); **2**. Çırpı [İple çekilen çizgi, hattı müstakim, sıra man.] (*Der: Ankara, İçel*); **3**. Çizgi (*T. D.; K. T.*); **4**. Çizi (*T. D.; Muht.; Müt.; Der: İçel, Karamürsel, Kocaeli*); **5**. Çizik (*P.d.C.; Ç.L.; Der: Ankara*); **6**. Onğdu [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **7**. Şiyin (*Rad.IV. «Şor.»*).

—tı bâlâ, 1. Bel [«Dağ beli»] (*Der: Ankara*); **2**. Geriş (*Der: Ankara, Devrek*); **3**. Yeleç (*Der: Kırşehir, Bilecik, Avanos «Kırşehir»*); **4**. Yeli (*Der: Tire*).

—tı fâsıl, 1. Damak (*Der: Eskişehir, Çanakkale, Kayseri, Niğde*); **2**. Küper [?] (*Der: Sinop*); **3**. Ur (*L.O.*); **4**. Seğir [Yk: Sinir, sınır] (*Der: Kırşehir*). [Bak: Hudut]

—tı hareket, 1. Gidiş (*K.T.*); **2**. Tutum (*Rad. III. «Osm.»*).

—tı münhani, Gege (*Der: Ankara*).

—tı içtima, —tı taksimi miyah, 1. Baduç (*Der: Karaman*); **2**. Bıçık (*Der: Karaman*); **3**. Çatak (*Der: Avanos «Kırşehir»,*

Bayburt «Gümüşane», Ödemiş, İzmir); **4**. Kılçık (*Der: Polatlı*); **5**. Koyak (*Der: Avanos «Kırşehir, Gazi Antep*); **6**. Salan (*Kara.; Der: Ankara, Gazi Antep C.A.*); **7**. Sanır (*Der: Kırşehir*); **8**. Savak (*Der: Muğla*); **9**. Yiven, yivlim (*Der: Avanos*).

Hat,[Yazı man .], **1**. Beçek, biçek, biçik, bitik (*B.T.L.«Uyg.»*); **2**. Biti, bitiğ, bitit (*Rad. IV.«Çağ. Or.»,Or.; B.T.L. «Çag.»*); **3**. Piçik (*Rad. IV. «Alt., Tel., Sag.»*); **4**. Pitek (*B.T. L. «Çag.»*); **5**. Yazı (*K.T.*).

—tat, 1. Bitikçi, bitküci (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Güzel yazıcı (*K.T.*).

—tı dest, Elyazısı (*K.T.*).

Hat [hadd, derece man.], **1**. Değer (*K.T.*); **2**. Kerte (*Kam.*); **3**. Kıdığ (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Kur [Sıra, dizi man.] (*Rad.II. «Uyg., Tar.»*); **5**. Oran (*Muht.; Ata.*). [Bak: Derece, mertebe, paye, hudut]

—(d)dini aşmak, — (d)di tecavüz etmek, 1. Artıklamak (*D.L.T.*); **2**. Aşmak (*K.T.*); **3**. Azıtmak (*T.D.*); **4**. Azmak (*Hurş.*); **5**. Çırpıdan çıkmak (*K.T.*); **6**. Oruktın geçürmek (*Kur. İ.*); **7**. Öte geçmek (*Rab.*); **8**. Yılıştırmak(Cev.)[Bak: Tecavüz]

—(d) dini bildirmek, Aşaklatmak (*D.L.T.*). [Bak: Tedip]

—ten efzun, — (d) dinden fazla, 1. Artıksı (*Rab.*); **2**. Aşırı (*K.T.*); **3**. Çok (*K.T.*); **4**. Kerinçsiz (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Oransız (*Bian.*); **6**. Taşkın (*K. T.*). [Bak: Efzun, fazla, ziyade]

—(d)di lâyıkında, Denginde (*Der: Denizli*). [Bak: Lâyık]

—(d)di kifayet, Yeterge (*Der: Antep*). [Bak: Kâfi]

—(d)di vasat, 1. Orta çağlığ (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Ortalama (*K. T.*). [Bak: Vasatî]

—naşinas, 1. Cuvallağı (*B.T.L. «Ad.»*); **2**. Cepçek (*Der: Konya*); **3**. Şımarık (*K.T.*); **4**. Utun (*D. L.T.*).

—siz, 1. Bitmez tükenmez (*K. T.*); **2**. Derinsiz [Çok man.] (*Ah. H.*); **3**. Kalın (*Uyg. «Ind.»*); **4**. Kalınğ (*Rad.II. «Alt.»*); **5**. Köp (*Rad.II. «Uyg., Çağ., Şor., Tel., Leb., Tub., Kar., Krm., Tür., Kom., Komd.»*); **6**. Ölçüsüz (*K.T.*); **7**. Ülgüsüz (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Bihat]

Hât, 1. İti, itik (*B.T.L. «Osm., Ad. Uyg.»*); **2**. Keskin (*K.T.*); **3**. Sert (*K.T.*); **4**· Sivri (*K.T.*); **5**, Yangılı [Hastalık hakkında] (*Müt.*); **6**. Yiti (*Tuh.*).

—haline gelmek, 1. Sivirmek, sivrilmek (*K.T.*); **2**. Sivrimek (*Rad.IV.«Osm.»*).

Hata, 1. Ağman[Kusur man.](*Kara.; Kıs.; Cal.; Der: Niğde*); **2**. Çarkıt [?] (*Der: Kaynaklı köyü«Niğde» Kozan «Seyhan»*); **3**. Çüzür [Kusur man.] (*Rad.III.«Şor.»*); **4**. Devre[?] (*T.D.;(Der: Seyhan, Osmaniye*); **5**. Kamaşuk [?] (*Der: Zile*); **6**. Min [Kusur man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **7**. Sırıncak (*L.O.; Müt.*); **8**. Suç [Cürm, günah, kabahat man.] (*K.T.*); **9**. Teltik, teltük [eksik, noksan man.] (*K. T.;Der: Bergama «İzmir», İznik«Bursa»*); **10**. Tırtık (*Rad.III. «Tel.»*); **11**. Yanılçımdu (*Rad.III. «Tel.»*); **12**. Yanır [Ayıp., kusur man.] (*Der:İstanbul,Denizli, Bilecik, Ankara, Antalya, Afyon,Bolvadin*); **13**. Yankuluk (*Kur.İ.*); **14**. Yanlık (*D. L. T.*); **15**. Yanlış (*T. D.; K. T.*); **16**. Yanlışlık (*K.*

T.); **17**. Yanılma (*K. T.*); **18**. Yazık (*Müh.*); **19**. Yazuk (*Kur. B.*; *Or.; P.d.C.; Ç. L.*); **20**. Yığlık (*Müh.*); **21**. Yidemik (*Rad. III.* «*Kumd.*»). [Bak: Ayıp, noksan, sehv, kusur, günah, gayrimusip, mezemmet, zemime]

—alût, 1. Azık (*B. T. L.* «*Çağ.*»): **2**. Azgun (*Müt.*); **3**. Ynlışlı, yanlış dolu (*K. T.*). [Bak: Pürhatâ]

—etmek, 1. Aldanmak (*K. T.*); **2**. Atlamak (*Tuh.*); **3**. Ilakmak (*M. M.*); **4**. Kaypmak (*T. D.*); **5**. Sürçmek (*Müz.; K. T.*); **6**. Tayınmak (*Çul.*); **7**. Yangılmak (*Ar. L.*); **8**. Yanılmak, yanlış yapmak (*K .T.; Beh.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **9**. Yazmak (*Dede.; Aybe.; Müh.; Kav.*).

—ya düşürmek, Yastırmak (*D. L. T.*).

—eden, 1. Yanılan (*K. T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Yanlığlı (*Kur. İ.*). [Bak: Muhti]

—sız, 1. Bayakır (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Çek (*Rad. III.* «*Tel.*»). [Bak: Lâyuhti, Masum]

Hatap, 1. Odun (*K. T.*); **2**. Tamduk [Cehennemlik man. Yk: Tamu: Cehennem] (*Kur. B.*).

Hatar, Torluğ, torluk [?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»;*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Tehlüke, muhatara]

—nak, Korkulu (*K.T.*).

—sız, Esenli [?] (*Bit*). [Bak: Salim]

Hatem, 1. Tamga (*Kur.İ.*); **2**. Tüzgü (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Mühr]

Hatır [Zihnî kuvvet man.], **1**. Erk (*T.D.; Der: Bayazıt, Diyarbekir, Konya, Urfa*); **2**. Es (*Dede*); **3**. Ep (*K.T.;L.O.*); **4**. İp, ipi (*B.T.L.* «*Osm.,Çağ.*»); **5**. Is (*L.Ta.*); **6**. Öğ (*T.D.; Müh.;Hurş*). [Bak: Kuvvei hafıza]

—lamak, 1. Anmak (*K.T.*); **2**. Anramak [?] (*Müh*); **3**. Ansıtmak [?] (*Der: İçel, A.*); **4**. İskermek (*Ç.L.; P.d.C.*); **5**. İsletmek [?] (*Der: Trabzon*); **6**. Kolumak (*Uyg.*,«*İnd.*»); **7**. Könğlemek (*Uyg.* «*İnd.*»); **8**. Oylamak (*Türkmen*); **9**. Sağınmak (*Ç.L.; P.d.C.*); **10**. Üşkürmek (*D.L.T.*). [Bak: Tahattur etmek, yadetmek]

—latmak, 1. Andırmak (*K.T.; Dede; Tef.*); **2**. Bışkarmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Tüşürmek (*Rad. III.* «*Kom., Tob., Çağ.*»); **4**. Üşkürtmek (*D.L.T.*). [Bak: İhtar etmek]

—a gelmek, 1. Dammak (*G. D.; Der: Konya*); **2**. Dolanmak (*Muht.*); **3**. İçe doğmak (*K.T.*); **4**. Öğe düşmek (*Hurş.*); **5**. Yörenmek (*Bal.; İd. Haş.*).

—a getiren, 1. Basutçı (*Uyg.* «*U.*»); **2**. Yörenci (*Bab.*).

—da tutmak, Bellemek (*K.T.*).

—dan çıkarmak, Unutmak (*K. T.*). [Bak: Nisyan]

—[Gönül man.], **1**. Gönül (*K.T.*); **2**. Kasal, kasar, kaser [?] (*Der: Afyon, Eskişehir, Sivrihisar*); **3**. Saygı (*K.T.*).

—ı kalmak, Gücenmek (*K.T.*). [Bak: İnfial, inkisar]

—kırmak, 1. İncitmek (*K.T.*); **2**. Gönül kırmak (*K.T.*); **3**. Gücendirmek (*K.T.*).

—ı sayılır, Sözü geçer (*K.T.*). [Bak: Muhterem, muteber]

—sormak, Yoklamak (*K.T.*). [Bak: İyadet, istifsarı hatır]

—şinas, 1. Gönül kırmaz (*K.T.*); **2**. Onatça [?] (*Der: Ankara, De-*

reşeyh, Polatlı, Şabanözü, Sivrihisar); **3**. Saygılı (*K.T.*).

Hatıra [Zihnî kuvvet man.], **1**. Angı (*Oğ.*); **2**. Anı (*T.D.*); **3**. Ep, ip (*B.T.L.* «*Osm.*»); **4**. Toğaş, tuaç [?] (*T.D.*); **5**. Üğ [?] (*Fel.*); **6**. Yörence [?] (*Bab.*). [Bak: Kuvvei hafıza]

—[Yadigâr man.], **1**. Anacak(*Der: Artvin*); **2**. Andaç (*T.D.*; *Müt.*; *Der: Adana, İçel, Kırşehir, Avşar, Niğde, Kayseri, C.A.*); **3**. Annak (*Der: Erzurum, Kayseri, Malatya, Sıvas*); **4**. Humaru (*D. L. T.*); **5**. Kumaru, kumarkı, kumartku [?] (*Rad. II.* «*Uyg.*, *Şor.*»); **6**. Sağınmalık (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Hatif, Yankluk, yanluk [Yk: Yanku=aksi sada] (*Kur. İ.*).

Hatime, 1. Bitim (*Bian.*); **2**. Bitirim (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **3**. Ket, kit (*Uyg.*); **4**. Son (*K.T.*). [Bak: Encam, nihayet, payan, intiha]

—çekmek, 1. Beklemek (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Bitirmek (*K.T.*); **3**. Sona erdirmek (*K.T.*).

Hatip, 1. Aykaç (*T.D.*); **2**. Aykucu (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Çeçen [Natuk man.] (*M.M.*; *Rad. III.* «*Alt.*, *Tel.*. *Krm.*, *Çağ.*»); **4**. Sözcü (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **5**. Sözen [C. H. F. nın suali üzerine U. M. H. nde Ruşen Eşref Beyin teklifile halk hatibi yerine kabul edilmiştir.]; **6**. Sözlevçi (*Kar.*); **7**. Sülönkü (*Rad.IV.* «*Kır.*»). [Bak: Natuk]

Hatm [Hatim], **1**. Bağlayış (*Bian.*); **2**. Bitim, bitirim (*Bian.*); **3**. Bitir (*L.Ta.*). [Bak: İkmal]

—etmek, 1. Bitirmek (*K.T.*); **2**. Sona erdirmek (*K.T.*); **3**. Tüketmek (*K.T.*).

Hatta, Bile (*K.T.*; *T.D.*).

Hatve, 1. Adım [Yk: Ayak, azak, adak, admak = yürümek] (*T. D.*; *K.T.*;*Kur.B.*); **2**. Atlam (*İrş.*;*Tuh*; *L.Ta.*;*Kar.*); **3**. Basuk (*Rad.IV.* «*Sart.*»); **4**. Oda (*Rad.I.*«*Çuvaş*»); **5**. Pıtır [?] (*Der:Narlıdere*«*İzmir*»); **6**. Savsa [?] (*Der:Seyitgazi*«*Eskişehir*»).

Hava, 1. İş, eyş, eyiş [Musiki havası man.] (*Ç. L.*; *P. d. C*; *Rad. I.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Kalık (*Aybe.*; *D.L.T.*; (*Rad. II.* «*Uyg.*»): [«Kalıkta ucutlı karakuş yuri. = havada karakuş uçuyor.] (*Aybe*) **3**. Kalmık (*T.D.*); **4**. Koşuk [Asıl «mürekkep» man. Şiirde bir nevi nazım, musikide beste] (*Rad.II.* «*Çağ.*»; *Der: Mudurnu*); **5**. Yel [Rüzgâr man.] (*Tuh.*). [Bak: Cev, nesim, rüzgâr, makam]

—lanmak, 1. Ağmak (*Kara.*) **2**. İrtmek (*Or.*); **3**. Uçmak(*K.T.*); **4**. Yükselmek (*K.T.*;*L.O.*; *Kara.*); **5**. Yilimek(*Hurş.*). [Bak: Tayeran]

—alma, İlinçü(*Uyg.*«*P.P.*»). [Bak: Teneffüs]

—açılmak, 1. Ayazmak (*L.Ta.*); **2**. Açmak, açılmak (*K.T.*).

—cereyanı, Ekpin (*Rad.I.*«*Kır.*, Tel.»). [Bak: Cereyan]

—dar, 1. Tübcil (*D.L.T.*); **2**. Yeleç (*Der: Ankara, Antep*); **3**. Yeleken (*Kara.*); **4**. Yelek sırtı (*Der:Isparta*); **5**. Yelkim yer(*Kur. A.*); **6**. Yeles, yiles (*Müt.*). [Bak: Rüzgârlı]

—î, 1. Başangı (*Der: Nevşehir*); **2**. Cilbezek (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **3**. Dulbak (*Der: Antep*); **4**. Hoppa (*K.T.*); **5**. Yeleme(*Müt.*;*Der:Uşak*); **6**. Yelmeşik (*Der: Çankırı*); **7**. Yengil (*Der: Daday*); **8**. Yil kovan (*Hurş.*;*Ah.H.*).

—î meşguliyet, Eftik, eftileme (*Der: Ereğli* «*Konya*», *Seydişehir*,

Beyşehir, Kayseri, Karaman).
—kesesi, Şüşük [Balıklarda] (*Der: Erzincan*).
Berrak—, [Bak: Berrak]

Havadis, 1. Bilget (*P.d.C; Ç.L.*); **2.** Çav (*P.d.C.*); **3.** Çavır (*Der: Adana*); **4.** Dini [?] (*T.D.*); **5.** Olan biten, olanlar bitenler (*Der: Istanbul*); **6.** Sava (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **7.** Selen [«Ne ses var ne selâm.»] (*Der: Mersin, İçel, Manavgat* «*Antalya*»); **8.** Şor [?] (*Der: Kırşehir*); **9.** Tabış [Yk: Tavış = ses, fena havadis, şayia man.] (*Rad. III.* «*Alt., Tel.; Şor., Küer.*»); **10.** Ucar (*Der: Çankırı, Konya, C.A.*); **11.** Uçma (*P.d.C.*); **12.** Ulcar, olcar (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Haber, rivayet, şayia]

Havale, 1. Belen [Havale denilen bir nevi sar'a hastalığı: «Çocuklar belen oldular.»] (*Der:İzmir, Denizli*); **2.** Bırakma, üstüne bırakma (*K.T.*): [«Bu işi size bıraktılar. Vazifeyi başkasının üstüne bırakmamalı.»] (*K. T.*); **3.** Bölme [Tahta perde man.] (*K.T.*); **4.** Çevirme [Tahvil man.] (*K.T.*); **5.** Kaldırma [Silâh darbesi havale man.] (*K.T.*); **6.** Pölünüş, pölgüm [Yk: Bölme, iki bina arasındaki perde man.] (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **7.** Sunma [Takdim man.] (*K.T.*); **8.** Tabış [Asıl kâr, kazanç man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **9.** Teskerme (*Der: Konya, Ordu*). [Bak: Sar'a, tefrik, ihale, tahvil, tebdil]
—etmek, 1. Bırakmak, üstüne bırakmak (*K.T.*); **2.** Buyurmak [Emrü havale man.] (*K. T.*); **3.** Çevirmek (*K.T.*); **4.** Çoralamak [?] (*Der: Afyon*); **5.** Eyeşmek (*Der: Eğirdir, Antalya*); **6.** Puyurmak [Yk: Buyurmak, emrü havale man.] (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.,K.B.*»); **7.** Ölçermek (*T.D.*); **8.** Salmak (*Hurş.*); **9.** Tapsırmak, tapşırmak (*Rad. III.* «*Kır., Kaz., Ad.*»); **10.** Tapşurmak (*T.D.; Deş.; Az.*) **11.** Yüzetmek (*Der: Erzurum, Antep*): [«Alcğını size yüzetti.»]

Havali, 1. Çevre [Muhit man.] (*K.T.*); **2.** Kuşak (*Der: Elâziz*); **3.** Tikre, tekre [Daire man.] (*Der: Samsun*); **4.** Yağru, yakru (*D.L.T.*); **5.** Yan yöre (*Der: Eskişehir*); **6.** Yöre (*Muht.; T.D.*); **7.** Yürendürü (*Kur.B.*); **8.** Yüre (*Kur. B.*). [Bak: Civar, etraf]

Havan, 1. Devlip (*Der: Kilis*); **2.** Dibek (*K.T.*); **3.** Döğüç, döveç (*T.D., Türkmen*); **4.** İlgi (*T.D.*); **5.** Keli, kili (*Bal.; Tuh.*); **6.** Seten (*Der: Çorum*); **7.** Sohu, soku (*Der: Pozantı, Karaisalı, Niğde, Bor, Çorum*); **8.** Ukak (*Müh.*).

Havari, Yardımcılar (*Fer.*).
—yun, Arığ tonlular [Temiz elbiseliler man. mec.] (*Kur.İ.*).

Havayiç, 1. Aygıt (*Der: İzmit, Muğla*); **2.** Buyum (*Rad. IV.* «*Sart.*»). [Bak: Hacet, levazım, malzeme, ihtiyacat]

Haver, Doğu (*K.T.*). [Bak: Şark, maşrık]

Havf, 1. Kaltrauk [Raşe, titreme man.] (*Rad. II.* «*Kar.*»); **2.** Korku (*K.T.*); **3.** Tangış (*Uyg.*«*İnd.*»); **4.** Titreme, titreyiş [Raşe man.] (*K.T.*); **5.** Ürküntü [Ânî korku man.](*K.T.*). [Bak: Haşyet, dehşet, raşe, telâş]
—etmek, 1 Aymanmak [Korkup sıkılmak, utanmak, çekinmek man.] (*B.T.L.* «*Osm.*»); **2.** Belinlemek, belinğlemek [Korkup telâş ve heyecana düşmek man.](*Uyg.;*«*İnd.*»; *Der: Lâpseki Malatya*); **3.** Ey-

menmek [Korkup çekinmek man.] (*Kel.; Mün.;Der: Ankara,Burdur, Marmaris*); **4**. Irgilmek (*Der:Aydın*); **5**. Korkmak (*Ah.H.; K.T; L.O. Der:İstanbul, Trakya,A.*); **6**. Ocukmak (*Der: Burdur, A.* «şu belde hırsızdan ocuğuyorum»); **7**. Ödü kopmak (*K.T.*); **8**. Ödü sıtmak (*Hurş.*); **9**. Uçunmak (*Der: içel*); **10**, Ütüklenmek (*Der: Antalya, Fethiye*). [Bak: İhtiraz, içtinap, tereddüt, tehaşi, tedehhüş, irtiaş, telâş, teheyyüç]

Havi, 1. İçine alan (*K.T.*); **2** Kaplıyan (*K.T.*). [Bak: Cami, muhtevi]

Havsala, 1. Bukak (*D.L.T.*); **2**. Dencik [?] (*Der: Tutak*); **3**. İç [mec. «içime sığmıyor»] (*Der: İstanbul*); **4**. Kuruğsak (*D.L.T.*); **5**. Kursak (*Bab. ;Deş.;Lûg. Ar.;K.T.*); **6**. Sağrı (*K.T.*).

Havz [Havuz], **1**. Avlak (*Tuh.*); **2**. Böket, büget [Baraj man.] (*İd. Haş.*); **3**. Bönet, bünet [Baraj man.] (*Der: Bolu,Ilgın,Çanakkale*); **4**. Büyet [Baraj man.] (*Müt.*); **5**. Curun (*G.D.*); **6**. Çala (*Müt.*); **7**. Çevlek (*Mir.*); **8**. Gölet (*Der; Kütahya,Isparta,Çanakkale,Manisa,Afyon,Ankara,Bilecik,Burdur*); **9**. Hundu [?] (*Der: Ezine*); **10**. Kağ [Yk: Kaynak] (*Rad.II.«Çağ.»*); **11**. Kayınçık [Yk: Kaynak] (*Rad. II.«Alt.»*); **12**. Su çukuru (*K.T.*); **13**. Suvat (*Bian.*); **14**. Ulak (*T.D.*).

Hayâ, 1. Turkuğ (*D.L.T.*); **2**. Ubut (*Or.; B. T. L. «Uyg.»*); **3**. Ut (*D.L.T.; Dede.; Hurş.; Bab. Kara.; T.D.;Melh.; Ferh.; Muht.; Der: Mucur, Isparta, Mersin, Develi, Beyşehir, Kurugöl*); **4**. Utanç, utanma (*K.T.*); **5**. Utlanma (*Dede.; Der: Urfa*); **6**. Uvut (*D.L.T.; Hut.;Uyg. «İnd.»;B.T.L.«Uyg.»*); **7**. Uyat (*B.T.L.«Çağ.,Kaz.»Rab.;Uyg. «İnd.»; Ç.L.; P.d.C.Beh.*); **8**. Yüz suyu (*Çul*). [Bak: Âr, ırz, hacalet, mahcubiyet, şerm, şeref, namus, abıru]

—etmek, 1. Aymanmak, eyenmek (*P.d.C.;Ç.L.*); **2**.Çekinmek (*Der: İstanbul*); **3**. Eymenmek (*D.L.T.*); **4**. Kızarmak [Yüz —, yüzü —] (*Der: İstanbul*); **5**. Küşünlemek[?] (*Der:Antep*); **6**. Sıkılmak (*K.T.*); **7**. Turkınmak (*D.L. T.*); **8**. Utanmak (*K.T.*); **9**. Utlanmak (*Kara.*); **10**. Uvutlanmak (*D. L.T.*); **11**. Uyalmak (*Tuh.*); **12**. Uyatmak (*Uyg. «İnd.»*); **13**. Yiğrenmek (*Muht.*); **14**. Yüzü kızarmak (*K.T.*). [Bak: İstihya, teeddüp, hicap]

—sız, 1. Aymaz (*Der: Kütahya*); **2**. Kurumsak [Rezil, deyyus man.] (*Der: Lâpseki*); **3**. Sayanı[?] (*Der: (Mersin*); **4**. Sırtık [?] (*Der: Kütahya*); **5**. Sıyrık (*Bürh.; Der: Balıkesir, Konya, Denizli*); **6**. Sıyrık yüzlü (*Kam.*); **7**. Utsuz (*Ter.; Müh.*); **8**. Utun (*D.L.T.*); **9**. Utanmaz (*K.T.*); **10**. Uvutsuz (*Uyg. «İnd.»*); **11**. Yüzsüz (*Der: İstanbul*) [Bak: Bihayâ]

Hayal [Zihnî suret man.], **1**. Angu, anı, anu [Resim, suret, hâtıra man.] (*Oğ.*); **2**. Çirkme [Yk: Çir— çiz] (*Rad. III. «Osm.»*); **3**. Düşlük [Yk: Düş, tüş = ruya; düşünmek= tefekkür] (*Der: Cebelibereket*); **4**. Gölge (*K.T.*); **5**. İrim (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Kurgu (*Rad. «Osm.»*); **7**. Sanı [Tasavvur, tahayyül man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); **8**. Sanu (*T.D.; Bürh.; Aş.*); **9**. Kuruntu (*K.T.*); **10**. Uy [Fikir man.] (*B.T.L.«Çağ.»*); **11**. Yörence, yörenme, yörenti [Yk: Yormak =tefsir, tevil, tabir

etmek] (*Bab.*). [Bak: Resim, şekil, suret, zıl, tahayyül]

—,hayalet [Tayf man.], **1**. Alas bulas (*Tuh.*); **2**. Cemen (*Met.*); **3**. Görüpsü (*Müt*); **4**. İles miles (*Türkmen.*); **5**. Ilgar [?] (*Müt*); **6**. Karaltı (*Kam.;Ah.; Der:Denizli, Kastamonu, Bolu, Antep, Cebelibereket, Silifke, Çankırı*); **7**. Kelezti (*Der; Polatlı*); **8**. Közüğü (*Rad.II.* «*Tel.*»); **9**. Sür (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **10**. Şavkın (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **11**. Tungur (*B.T.L.*«*Tür.*»); **12**. Uyuk (*Ah.;D.L.T.*); **13**. Yöşerti (*Der:İçel*). [Bak: Tayf, senbut]

—e kapılmak, Umsunmak (*Der: Niğde, Kırşehir*).

—görmek, Tüzgünmek (*Muk. Ed.*).

—e dalmak, Çaylamak (*P.d.C.*).

Hayat, 1. Amın (*Rad.I.*«*Kır.*»); **2**. Bayan (*Rad. IV.*«*Kır.*»); **3**. Canlılık [Kuvvet ve faaliyetle hayat man.] (*K.T.*); **4**. Dirik (*Müh.*); **5**. Dirilce (*T.D.*); **6**. Dirilik (*Kur.A.;K.T.*); **7**. Dirlik [Huzur, sükûn ve hüsnü amizişle hayat man.] (*Bab.; Mev.; Bürh.;Süh.; D.B.; Tef.*); **8**. Dirim (*Rad.III.*«*Osm.*»; *T.D.; Der: Bürhaniye*); **9**. Dirimlik (*Der: Antalya, Kütahya*); **10**. Em, emen (*T.D.*); **11**. Konık [Yk: Konmak = yaşamak (*Rad.II.*«*Or., Sag.,Kom., Alt., Koyb.*»)] (*Rad. II.* «*Sag., Koyb.*»); **12**. Sağlık [Sıhhat ve afiyetle hayat man.] (*K.T.*); **13**. Salun [?] (*Der: Gölpazarı, Tuyaklı köyü*); **14**. Tın [Ruh ve nefes man.] (*Rad.III.*«*Uyg., Alt., Tel.,Leb.,Şor., Sag., Koyb., Kır.,Kar., Kom.*»); **15**. Tin [Nefes man. (*Rad.III.* «*Çağ.*»)] (*T.D.*); **16**. Tiriglik (*Uyg.* «*İnd.*»); **17**. Tirikçilik (*Rad. III.* «*Tar.*»); **18**. Tiriklik (*Rad. III.* «*Uyg., Çağ., Kar.T., Tub.*» *Muk. Ed.*); **19**. Tiril (*P.d.C.; Ç.L.*); **20**. Tirişlik (*Rad. III.* «*Kır.*»); **21**. Tormış (*Rad. III.* «*Kar.*»); **22**. Yas, yaş (*Uyg.* «*İnd. U.*»); **23**. Yaşayış (*K.T.*); **24**. Yürik (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **25**. Yürüm (*Rad. III.* «*Tel.*»); **26**. Zık (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Ömr, zindegi]

—pahalılığı, [Bak: Galâ (yı es'ar)]

Ber—, [Bak: Berhayat]

Zi—, [Bak: Zihayat]

Haydut*, 1. Alamancı (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **2**. Ayakçı (*Der: Adana*); **3**. Basıcı (*T.D.*); **4**. Haydut* [Macarca « Hayduk » tan dilimize geçtiği zannedilmişse de türkçe «Haydamak» ve «haylamak» fiillerinin mevcudiyetine nazaran türkçeden macarcaya geçmiş olsa gerektir.] (*K.T.*); **5**. Kadran (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb.*»); **6**. Karak (*Rad. II.* «*Çağ., Kaz., Uyg.*»); **7**. Karacı (*Der: İzmir*); **8**. Karakçı (*Kar.*); **9**. Koldur (*Rad. II.* «*Ad.*»); **10**. Kazakçı (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **11**. Koypakçı (*Rad. II.* «*Osm.*»); **12**. Makkaçı (*Rad. IV.* «*Tel., Sag.*»); **13**. Ogrı (*Uyg.*); **14**. Pasımçı, öletci (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **15**. Serker (*D.L.T.*); **16**. Yol basar (*Der: İzmir*); **17**. Yol kesen (*K.T.*). [Bak: Şaki, kuttaı tarik]

—luk, 1. Koldurluh (*Rad. II.* «*Ad.*»); **2**. Yol kesme (*Dede.*). [Bak: Şakavet]

—luk etmek, 1. Dağa çıkmak [mec.] (*Der: İzmir*); **2**. Koldurmak (*Rad. II.* «*Ad.*»).

Hayf, Hayfa, 1. Ele! [nida] (*Der: Isparta*); **2**. Isız[?](*T.D.*); **3**. Vah! Vah vah! (*K.T.*); **4**. Yazık (*T.D.*). [Bak: Efsus, Diriğ]

Haylı, 1. Beri anarı [Öte beri man. «Onarı beri» şekli de var] (*Der: Muğla*); 2. Birçok (*K.T.*); 3. Buta [Çok ve uzun zaman man.] (*D.L.T.*); 4. Epeyi, epi (*K.T.*); 5. Oldukça (*K.T.*); 6. Öğüş, üğüş [Çok man.] (*Rad.I.* «*Uyg.*, *Çağ.*»; *Der: Harput*); 7. Püde (*Rad. IV.* «*Uyg.*»).

—ca, 1. Çokça (*K.T.*); 2. Epiyce (*K.T.*).

—zamandan, Çoktan (*K.T.*).

Haylûlet, 1. Araya girme (*K.T.*); 2. Yol kapama (*Müt.*).

—etmek, 1. Arkurmak (*Tef.*); 2. Araya girmek (*K.T.*); 3. Yol kapamak (*Müt.*).

Hayme, 1. Alaçık, alaçuk [Tatar çadırı man.] (*Tüz.*; *B.T.L.*; «*Ad.*, *Çağ.*»; *Der: Osmaniye*); 2. Avul (*B.T.L.* «*Ad.*,*Kır.*»); 3. Çadır*, çatır [Hemen bütün Türk lehçelerinde kullanılan ve «çatmak, çatı» sözleriyle bir kökten gelen bu söz farsça değildir.] (*Rad.III.* «*Osm.*, *Ad.*, *Uyg.*, *Tel.*, *Alt.*, *Leb.*, *Kaz.*, *Kar.*, *Tob.*, *Kır.*»; *K.T.*); 4. Çenketir [?] (*Der: Seyhan*); 5. Çerge [Çadırın en küçük türlüsü man.] (*K.T.*); 6. Çödürük [?] (*Der: Tarsus*); 7. Derin, dirin [Türkmen çadırı man.] (*K. T.*); 8. Karaev (*Der: Seyhan*); 9. Könük (*Der: Ezine, Kırkağaç, Belenköy, Bilecik*); 10. Oba [Halı ve kilimden yapılan çadır man.] (*Der: Kütahya, Haymana, Tokat, Samsun, Ordu, Urfa*); 11. Sitit [?] (*Der: Bayındır*); 12. Otağ, otak [Çadırların en büyük cinsi man.] (*K.T.*).

Hayr [Hayır], 1. Caksı [mastarı = Caksılamak] (*Rad.IV.*«*Kır.*»); 2. Edgü [Yk: Eyi, iyi] (*Or.*); 3. Etkülük (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 4. Eyilik, iyilik (*K.T.*); 5. İği (*Tuh.*); 6. İzgülük (*Kur.İ.*) 7. Muyan, puyan [Sevap, hayrat, hasenat man.] (*Rad.IV.* «*Uyg.*»); 8. Uğur (*D.L.T.*; *K.T.*); 9. Yahşı (*Kur.I.*); 10. Yeklik, yeğlik, yeylik [Ruçhan man.] (*T.D.*) [Bak: Sevap, faide, menfaat, ruçhan]

—istemek, 1. Ayamak [Korumak, sıyanet etmek, esirgemek man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Eyi sanmak (*Muht.*).

—lı, 1. Eyi, iyi (*K.T.*); 2. İdgü, itkü (*B.T.L.*«*Kaz.*, *Uyg.*»); 3. İzgi, izgü (*B.T.L.* «*Kaz.*»,); 4. Uğurlu (*K.T.*); 5. Umulu [?] (*Bab.*); 6. Urundu (*Kel.*); 7. Yahşı, yakşı (*Müt.*); 8. Yeğrek (*Mif.*); 9. Yekrek (*Cev; T.D.*); 10. Yey (*Der: Afyon, Bandırma, Çankırı*); 11. Yiğ (*D.L.T. Kur.B.*); 12. Yiğrek (*Kur.B.*); 13. Yikrek(*Fel.*). [Bak: Evlâ, müreccah, müfit, nafi, mesut mübarek]

—sız, 1. Andır [?] (*Der: Suşehri*); 2. Eyiliği dokunmaz (*K.T.*); 3. Kötü (*K.T.*); 4. Uğursuz (*K.T.*); 5. Yaramaz(*K.T.*).

—endiş, 1. Eyilik düşünen (*K.T.*); 2. Eyilik sanıcı (*Muht.*).

—hâh, 1. Ak sanağalu (*Rad.IV.* «*Tel.*»); 2. Eyilik ister (*K.T.*)

—kâr, İyilikçi (*Der: Edirne.*)

—ü şer, 1. Eyilik kötülük (*K. T.*); 2. Eyi kötü (*K.T.*) [Bak: Şer]

— Dua, 1. Alkış (*Rad. I.*«*Uyg.*»; *Tuh.*;*Dede.*;*Uyg.*«*T.T.*; *Usp.*, *Xuas.*»; *T.D.*); 2. Alkama (*Rad. I.* «*Çağ.*»)

—a yormak, Uğurlamak (*Şeh*).

—Tanrısı, Ülgen [Teleutların

en büyük hayır mabudu «Erlik» bunun ikincisidir.] (*Rad.I.* «*Tel.*»).

Hayran, 1. Kat [Yalnız «Katkalmak» mürekkep fiilinde] (*Rad. II.* «*Osm.*»); 2. Sanık(*Der:Gümüşane*); 3. Şaşakalmış (*K. T.*); 4. Şaşalamış (*K.T.*); 5. Şaşkın (*K.T.*); 6. Şaşırmış (*K.T.*). [Bak: Mütehayyir, hayretzede]

—kalmak, —olmak, 1. Çiğremek (*Rad.III.* «*Çağ.*»); 2. Donakalmak(*K.T.*); 3. Esi entmek (*İd. Haş.*) 4. Katkalmak (*Rad. II.* «*Osm.*»); 5. Kerkemek [Vecde gelmek, gaşyolmak man.] (*Rad. II.* «*Sag.*»); 6. Kersemek [Vecde gelmek, gaşyolmak man.] (*Rad. II.* «*Abak.*»); 7. Sanıtmak (*Der:Iskilip-Çorum*); 8. Şaşakalmak(*K.T.*); 9. Şaşalamak (*K.T.*); 10. Şaşırmak (*K.T.*); 11. Şaşmak (*K.T.*); 12. Tansuklamak[Beğenerek hayran olmak man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); 13. Tanızgamak [Beğenerek hayran olmak man.] (*P. d. C.; Ç. L.*); 14. Tonuklanmak [Yk: Donakalmak] (*Kam.*). [Bak: Tahayyür,vect,gaşy, hayret,taaccüp]

Hayret, 1. Çeçeleme (*Der: Samsun*); 2. Dan, tan (*Kara.; T. D.; İd.; Id. Haş.; Rad. III. Uyg.* «*Tar. Kır.*»; *Der: Yozgat, Eğirdir, Ezine*); 3. Danlama (*Der: Amasya, Erzurum*); 4. Dannama (*Der: Çanakkale*); 5. Kayıkku(*Rad.II.*«*Tel.*»); 6. Sankur (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 7. Süre (*Rad.IV.*«*Ad.*»); 8. Şaşakalma (*K. T.*); 9. Şaşalama(*K.T.*); 10. Şaşıp kalma (*K.T.*); 11. Şaşırma (*K.T.*); 12. Şaşkınlık (*K.T.*). 13. Şaşma(*K.T.*). [Bak: Beht, taaccüp]

—bahş,—engiz, 1. Şaşırtan, şaşırtıcı (*K.T.*); 2. Şaşkınlık artırıcı; (*K.T.*); 3. Tanırkalu (*Rad.IV.*«*Tel., Alt.*»). [Bak: Muhayyir]

—etmek,—te kalmak, 1. Aldıramak (*Rad.I.*«*Tar.*»); 2.Angalmak (*Türkmen*); 3. Anıtmak (*Der: Çorum, İçel, Afyon, Antalya, Çanakkale*); 4. Aptırmak (*Rad.I.* «*Kır., Kaz.*»); 5. Çapsamak (*Rad. III.*«*Sag.*»); 6. Donakalmak, Tonakalmak (*Müt.*); 7. Dańğlamak, tańğlamak (*Rad.IV.* «*Çağ., Osm., Krm.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»; *İd. Haş.; Süh.; Kara.; Der: Ürgüp, Burgaz*); 8. Dansamak (*Der: C.A.*); 9. Donakalmak (*K.T.*); 10. Elikmek [?] (*Muht.*); 11. Haymak (*Der:Çemişkezek*); 12. Haysınmak (*Der: Göney nah.*); 13. Içkınmak [Methuş olmak man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 14. Kakkımak (*Rad. II.* «*Şor.*»); 15. Kaykamak [Kayıkkamak]Kaykalmak (*Rad.II.* «*Kır., Kom., Tel., Alt., Sag., Koyb., Kaç.*»); 16. Nańğnamak (*Rad. III.* «*Şor.*»); 17. Sangırtmak (*Der: Söğüt*); 18. Şaşakalmak, şaşıp kalmak (*K.T.*); 19. Şaşalamak, şaşırmak (*K.T.*); 20. Şaşmak (*K.T.; Uyg.* «*O.Q.*»; *Der: Istanbul, Trakya, A.*) 21. Tanırkamak (*Rad. III.* «*Tel., Alt., Kır., Uyg,*»); 22. Tankalmak (*Rad. III.* «*Uyg.*»; *P.d.C. Ç.L.*); 23. Tanıklamak, tanlamak (*Ç.L.; P.d.C.*); 24. Tanmak (*B.T.L.* «*Uyg.; İd. Haş.*»); 25. Taşalmak (*L.L.*); [Bak: Tahayyür, taaccüp]

—te bırakmak, 1. Enktürmek (*D.L.T.*); 2. Şaşırtmak (*K.T.*).

—le temaşa etmek, 1. Tanızgamak (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Tanğlamak (*Uyg.*«*İnd.*»).

—zede, Epesek (*Der: Bolvadin* «*Afyon*»). [Bak: Hayran]

—! [Nida], **1.** A! (*Der: İstanbul*); **2.** Aha! (*Der: Trakya*); **3.** Aparı!, abarı! (*Der: Küçük Yozgat, Ankara, Ürgüp, Niğde*); **4.** Beh! (*Der: Üçkuyu*); **5.** Ene! eni! (*Der: Kırşehir, Köşker Antalya*); **6.** Ha!, hı! (*Der: İstanbul*); **7.** Obi! (*Der: Gediz, Sandıklı, Ankara, Kastamonu*); **8.** Şaş! (*T.D.*); **9.** Tıs! (*Rad. III.* «*Osm.*»).

Haysiyet, 1. Bakım [Noktai nazar man. «Arzı ecramı semaviyeden biri olmak hayksiyetiyle mütalea edelim = Yer yuvarlağını gök takmanlarından biri olmak bakımından düşünelim.» (*Der: İstanbul*); **2.** Değer [İtibar, kadr man.] (*K.T.*); **3.** Ep [Saygı, itibar, mülâhaza man.] (*K.T.; B. T. L.* «*Kaz.*»); **4.** Onur [Şeref, itibar man.] (*K.T.*); **5.** Ubut [Ar, hayâ, hicap man.] (*Or.*); **6.** Ut [Ar, hayâ, hicap man.] (*T.D.*); **7.** Yasıt [?] (*Ata.*); **8.** Yüz suyu (*Muk. Ed.; Der: Çankırı*). [Bak: Kadr, itibar, şeref, namus, ar, hayâ, hicap abıru]

—siz, 1. Değersiz (*K.T.*); **2.** Kişiliksiz (*Kab.*); **3.** Onursuz (*K.T.*); **4.** Şakalak, şaklak (*İd.*).

—şikenlik etmek, Satkamak [hakaret, tahkir man.] (*Rad. IV.* «*Uyg.*») [Bak: Tahkir, hakaret, tecavüz]

Hayşum, 1. Geniz (*K.T.*); **2.** Kanrık (*T.D.*).

Hayt, 1. Eriş (*Der: Karahisar, İncesu, Uşak*); **2.** İplik (*K.T.*); **3.** Tire (*K.T.*); **4.** Uşluk (*Der: Bâlâ, Polatlı*).

Hayvan, 1. Canlı (*K.T.*); **2.** Canlık, candık, cenlik [Canlı man.] (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır.*»); **3.** Davar [Süt verir ehlî hayvan man.] (*Rad. III.* «*Osm., Çağ.*»); **4.** Diri [Zihayat man.] (*Müh.*); **5.** Gölük (*Kel*); **6.** Ilkı [Hayvan sürüsü man.] (*Kel*); **7.** Tavar [Davar gibi] (*Rad. III.* «*Osm., Çağ.*»); **8.** Tebrenikli (*Kur. İ.*); **9.** Tiriklik (*Kur. İ.*); **10.** Tınarlık (*Rad. III.* «*Tel.*»); **11.** Tinli, tınlı [Ziruh, zihayat man.] (*T.D.; Müh.*). [Bak: Zihayat, Behime, dabbe, mevaşi].

—atı bakariye, 1. Almaşık (*Müt.*): [«Daha onun tarlasına benim bir almaşığım bile girmedi.»]; **2.** Sığır (*K.T.*); **3.** Uy (*Rad. I.* «*Alt., Tub., Tar., Çağ.*»).

—atı ehliye, [Bak: Ehlî]

—gübresi, 1. Fışkı (*Der: Trakya*); **2.** Saçkı (*Der: Tokat, Yozgat*).

—sürüsü, Yılkı (*Uyg.* «*İnd., P.P., U.*»).

—yarası, Yağır (*Der: Giresun, Köşker, Kırşehir*).

Hayye, 1. Emicen (*Der: Yalova, Çuku köyü*). **2.** Yılan (*K.T.*). [Bak: Ef'i]

Hayyen, 1. Canlı olarak (*K.T.*); **2.** Diri olarak (*K.T.*); **3.** Öldürmeksizin (*K.T.*); **4.** Tiriley (*Rad. III.* «*Kar.*»).

— ve meyyiten, 1. Ölü diri (*Der: İstanbul*); **2.** Ölüsü dirisi (*Der: İstanbul*).

Hayz [Hayız], **1.** Aybaşı (*K.T.*); **2.** Boygir (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Görüm (*L. Ta.*).

—bezi, Kersif (*Der: Konya*).

—görmek, Yanşımak (*Tuh.*).

—kanı, Çara (*Der: Konya*).

Haz, 1. Gürelik [?] (*Der: Çanakkale*); **2.** Kındurma [?] (*Kur. B.*); **3.** Kıvanç (*Rad. II.* «*Osm.*»; *Dede.*); **4.** Sevinç (*K.T.*); **5.** Sevinti (*İd.*); **6.** Sot (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»). [Bak: Zevk, neşe, sürur, şadi, memnuniyet, meserret, lezzet]

—aver, 1. Sevinç verici, sevindirici (*K.T.*); **2**. Sücik, sücük (*Rad. IV. «Uyg., Çağ.»*).

—etmek, 1. İçine ılıştırmak [?] (*Der: Edirne*); **2**. Sevinmek (*K.T.*).

Hazakat, 1. Ustalık* (*Der: İstanbul*) [Usta, zannedildiği gibi, «*üstad-üstaz*» bozması değil, türkçe «*Us-uz*» üremelerindendir]; **2**. Uzluk (*Kam.*). [Bak: Maharet, meleke]

Hazan, 1. Dökülgen (*L.N.*); **2**. Güz (*K.T.; Ba.; Dede.*); **3**. Küz (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Harif]

Hazar, Barış (*B.T.L.* «*Osm.*»). [Bak: Sulh]

Hazaret, 1. Göverti (*Der: Ödemiş, Bodrum*); **2**. Yeşerti (*Der: Ödemiş, Bodrum*); **3**. Yeşillik (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Hazer, 1. Çekingenlik, Çekinme (*Der: İstanbul*); **2**. Kuşku, kuşgu [Teyakkuz ve şüphe man.] (*Bit.*); **3**. Sakınma (*K.T.*); **4**. Saklanu (*Kur. İ.*).

—etmek, 1. Çekinmek (*Der: Istanbul*); **2**. El yunmak (*Müt.*); **3**. Geri durmak (*Der: Istanbul*); **4**. Kıplınmak (*Bab.*); **5**. Kıypınmak (*Bab.*); **6**. Sakınmak (*K.T.*); **7**. Yacanmak [Yk: Yaşınmak, yoşunmak = saklanmak; yaşmak = yüzü saklıyan örtü]. (*Bab.;Der:Tavşanlı*); **8**. Yocunmak (*Der:Kütahya, Çankırı, Uşak*) [Bak: İhtiraz, içtinap, teharıüz].

Hazf[etmek], **1**. Aradan kaldırmak (*K.T.*); **2**. Atmak (*Bab.*); **3**. Düşürmek (*Bab.; Mir.*); **4**. Gidermek (*K.T.*); **5**. Kemişmek (*Müh.*); **6**. Silmek (*K.T.*); **7**. Üpremek(*B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Yok etmek (*K.T.*). [Bak: Tay, izale]

Hazık, 1. Çalak (*Muk.Ed.*); **2**. Usta* (*Der: Istanbul*); **3**. Uz (*Kam.; Uyg.*); **4**. Uz kişi (*D.L.T.*). [Bak: Hazakat]

Hâzım, 1. Eriten, eritici (*K.T.*); **2**. İksidici (*Mus. Es.*); **3**. Sindiren, sindirici [«Midesi her yediğini sindirir.»] (*K.T.; Lûğ. Ar.; Bian.*); **4**. Sinirci (*L.N.*); **5**. Yotan, yotucu [Mec. «bu sözü yotana aşkolsun!»] (*Der: Istanbul*) [Bak: Hazm]

Hazır, 1. Anık, anuk (*Rab.; Müh.; Tuh.; Id.; D.L.T.; B.T.L.;* «*Kaz.*»; *T.D.; Kur. İ.; Hul.*); **2**. Anutgan, anutkan [Hazırlanan şey man.] (*D.L.T.*); **3**. Bulunan [« Bu söz olurken o da bolunyordu»] (*K.T.*); **4**. Çemrek (*Der: Çorum, Içel, Muğla*); **5**. Dayar (*Rad.III.* «*Kır.*»); **6**. Durulan (*Met.*); **7**. Pelen [Moğolcadan] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **8**. Say (*Rad. IV.* «*Kır.*»; *Dede.*); **9**. Saylı (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **10**. Tayar (*T.D.*); **11**. Tayın (*Met.; Rad. III.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Yetiz [Hazırlanmış man.] (*Der: Muğla*). [Bak: Amade, müheyya, mevcut, müstahzar]

—lamak, 1. Anıklamak, anuklamak (*B.T.L.;*«*Osm.*»*;D.L.T.;Muht.*); **2**. Anıtmak, anutmak (*D.L.T.; Id. Haş.; Kur. İ.;* «*Uyg. T.T.*»); **3**. Anramak [?] (*Met.*); **4**. Bulundurmak (*K.T.*); **5**. Kurmak (*Rad.II.*«*Osm.*»); **6**. Ölçümlemek [Mesaha, mukayese, takdiri kıymet, etrafiyle hesap suretleriyle hazırlamak man.] (*G.D.*); **7**. Sepmek (*Uyg.* «*P.P.*»); **8**. Tayarlamak, tayınlamak (*Met.*). [Bak: İhzar, istihzar, tehyie]

—lanmak, 1. Anuklanmak(*K.T.*); **2**. Anunmak (*Uyg.,* «*T.T.*»*;D.L.T.*); **3**. Bacanmak [İdman yapmak man.] (*Der: Muğla*); **4**. Çemrenmek (*K.T.; Der: Antalya, Akşehir, Konya, Ceyhan, Kelkit, Bolu,*

Tokat, Sıvas, Develi, Amasya, Afyon, Kırşehir, Denizli, Ankara); **5**. Çımrınmak (*Rad. III. «Osm.»*); **6**. Sığanmak, sıvanmak (*K.T.*); **7**. Sırlanmak (*D.L.T.*); **8**. Tıktanmak (*Rad.III. «Sag., Koyb., Kaç., Şor.»*); **9**. Yeykinmek (*Der: Göynük*).

—lık, 1. Anukluk (*D.L.T.*); **2**. Kaylık (*Der: Boğazlıyan*); **3**. Kurlu (*Rad. II. «Kır.»*); **4**. Yakak[?] (*Der: Trabzon*); **5**. Yarak(*Tef.;D.B.;Y.E.*); **6**. Yat, yat yarak (*Ferh.*); **7**. Yazam (*Rad. III. «Tel.»*). [Bak: Levazım, mühimmat, teçhizat, tedarikât]

—ol!, Anık dur! (*İd.*).

—olmak, 1. Anamak (*B.T.L.; «Osm.»*); **2**. Anımak (*Uyg. «Usp.»; D.L.T.*); **3**. Hanıkmak (*Der:Mersin*); **4**. Ölgürmek [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **5**. Tekinmek (*D.L.T.*); **6**. Turmak, durmak (*Met.*).

—cevap, 1. Ağzı uğurlu (*Hurş.*); **2**. Ağzı yüğümlü (*Der: Çankırı, C.A.*); **3**. Ağzı yumlu, ağzı yümlü (*Hurş.; Müt.*); **4**. Dil ebesi (*Der: C.A.*); **5**. Dili çelikli (*Müt.*); **6**. Dizlek [?] (*Der: Içel*); **7**. Söz ebesi (*Der: Istanbul*); **8**. Tevge [?] (*Der: Amasya*).

Hazin, 1. Beyret (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Cabı, cabık (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Cana işliyen, işleyici (*Der: Istanbul, Trakya*); **4**. Kaygılı (*Fer.*); **5**. Koyuk, koyak [Müessir man.] (*Der: Kayseri*); **6**. Koygun (*Der: Antalya, Muğla, Isparta, Atabey*); **7**. Somsur (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8**. Süren (*Rad.IV. «Kaz.»*); **9**. Yanık (*Der: İstanbul*). [Bak: Hüznaver, müessir]

—hazin, 1. İçli içli (*Der: İstanbul*); **2**. Püsen püsen (*Der: Burdur*); **3**. Yanık yanık (*Der: İstanbul*).

—söz, Yangır (*Der: İzmir*).

Hazine, 1. Ağı (*D.L.T; Or.*); **2**. Gizlenci (*Kur.İ.*); **3**. Gömü (*Müt.; Muht.*); **4**. Gömüç (*D.L.T.*); **5**. İrkin (*Der: Söğüt*); **6**. Kömçü (*D.L.T.*); **7**. Suvat [Su hazinesi man.] (*Der: Eşme, Bozkır, Seyhan*). [Bak: Define, gencine, genç, kenz].

—dar, 1. Ağıcı (*Uyg. «Suv., P.P., Usp.»; D.L.T.*); **2**. Imga (*D.L.T.*); **3**.Tutkavul [Muhasebeci, defterdar, veznedar gibi bir makam sahibi man.] (*B.T.L. «Çağ.»*).

—yeri, Ağılık (*D.L.T.; Uyg. «U., T.T., Suv., Usp.»*).

Hazm [Hazım], **1**. Ekseme (*Kur. B.*); **2**. Eritme (*Der: Kayseri*); **3**. İksime (*Mus. Es.*); **4**. İlime (*Der: Konya*); **5**. Sınırma (*Der: Taşbaşı «Bozkır»*); **6**. Siğirme (*Der: Ordu, Gâvurdağı «Maraş»*); **7**. Siğiştirme (*Der: Akseki*); **8**. Sindirme (*K.T.*); **9**. Siniklik (*Kur.İ.*); **10**. Sinkiklik (*Kur.İ.*); **11**. Sinirmeklik (*Bian.*); **12**. Sinme (*Kam.; Lûg. Ar.*); **13**. Sinürme (*Kur.B.*); **14**. Yotma (*K.T.*).

—etmek, 1. Eksemek, iksimek (*Kur. B.; Mus. Es.*); **2**. Eritmek (*K.T.*); **3**. Öğütmek (*K.T.*); **4**. Sindirmek (*K.T.; T.D.*); **5**. Sinirmek (*L.N.; Bian.; Bah.; Hurş.; Ah.; Der: Bilan «Seyhan», Köşker, Avşar, Teke, Antep*); **6**. Sünürmek (*Muk. Ed.*); **7**. Yotmak (*K.T.*).

—edilmek, 1. Sinmek, sinirmek (*T.D.; Süh.; K.T.; Bian.; Ferh.; Ç.L.; P.d.C.; Muht.*); **2**. Sinişmek (*Rad. IV. «Çağ.»; Kur. A.; Der: Avanos*).

—edici, [Bak: Hâzım]

—ı kolay, 1. Singi (*D.L.T.*); **2**. Singin (*K.T.*)

—sızlık, Kargınlık (*Der: Seydişehir*).

Hazm [Hazim], **1**. Saygı (*T.D.*); **2**. Tetiklik (*Der: İstanbul*); **3**. Uran (*B.T.L. «Osm.»*); **4**. Uyanıklık (*Der: İstanbul*). [Bak: Basiret, ihtiyat, itina]

Heba, Boş, boşuna[Arapçada heba «Toz» demektir. (*T.D.; Kur.İ.*) bu manayı vermişlerse de bizdeki kullanışta bu mana yoktur.](*K.T.*).

—olmak, Boşa gitmek (*K. T.*)

—etmek, Boşuna kullanmak (*K. T.*) [Bak: Bihude, nafile]

Heca [Hece], **1**. Ujak, ujik, usik (*Uyg.«İnd.»*); **2**. Ücük, üjük (*D. L.T.; T.D.*). [Bak: Harf]

—lamak [hecelemek], örenlemek (*İd.Haş.*).

Hedef, 1. Amaç* [Bu söz farsça zannolunursa da, «emeç», «umaç» ve «omaç» gibi benzerleri de gösteriyor ki türkçedir] (*T.D.; Vel.; K. T.; D.L.T.*); **2**. Belgi (*Kum.; Der: Çatalca*); **3**. Buta (*Mün.; T.D.; Tuh.; Rad. IV. «Ad., K. Kır.»*); **4**. Çaptuk (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Emeç (*K.T.; Der; Diyarbekir, Balıkesir, Sıvas, Giresun*); **6**. Erek (*Der: Elâziz*); **7**. Erişek (*Der: Tekirdağ*): **8**. Güt (*Der: Adana*); **9**. May (*Der: Çorum*); **10**. Omaç (*Sir.; Tuh.; Hurş.*); **11**. Öndül (*Der: Polatlı*); **12**. Puta (*Caf.; Deş.; Bah.; Dede.; Bürh.; Der: Mersin, Tarsus*); **13**. Tekiş (*D.L. T.*); **14**.Uğrak (*D.L.T.; Ata.*); **15**. Umaç(*Ley.; İd.; Kel.; T.D.; Si.D.; Süh.; B.T.L. «Osm.»; Enb.*); **16**. Ülkü (*Muk. Ed.; İd.*).; **17**. Varak (*Der: Antep*); **18**. Yönter (*Der: İzmir*).[Bak: Gaye, garaz, maksat, nişangâh]

— ittihaz etmek, Emeçlemek (*D.L.T.*) [Bak: İstihdaf]

—inden şaşmak, 1. Kelemek (*Der: Beyşehir*); **2**. Şaşmak (*K.T.*); **3**. Yayınmak (*Hurş.*).

Heder, Savsı (*Der: Ilgın*).

—etmek, Yoymak (*Der: Içel, Mersin, Tarsus, Konya, Isparta*).

—olmak, 1. Araya gitmek (*L.O.; G. D.; Der: C.A.*); **2**. Elden gitmek (*T.D.*); **3**. Elden varmak (*Müt.*); **4**. Kıcımak (*Der: Antep*); **5**. Yazık olmak (*K.T.*); **6**. Yoyulmak (*Der: Ereğli «Konya», Karaman, Mersin, Isparta*).

Hediye, 1. Açı (*D.L.T.*); **2**. Andaç, andıç [Yadigâr, hatıra man.] (*Der: Kula,Samsun, İçel,Denizli, Ordu*); **3**. Andaş [Yadigâr man.] (*Der: Seyitgazi*); **4**. Angı [Yadigâr man.] (*Der: Manisa*); **5**. Aratma (*Der: Antalya*); **6**. Arça [Geline verilen hediye man.](*Rad.I.«Sag.»*); **7**. Armağan (*K.T.; T.D.; Kara.; D.B.; Dede.; L.O.; Tüz.; Der: Adana*); **8**. Artut (*D. L. T.*); **9**. Başlık [Geline verilen hediye man.] (*Der: Adana*); **10**. Belek (*Kur.İ.; T.D.; Kara.; Hurş.; D.L.T.; Ah. H.; Der: Isparta*); **11**. Belen [Geline verilen hediye man.] (*Bab.*); **12**. Beleyik [Geline verilen hediye man.] (*Der: Sivrihisar*); **13**. Benek (*Der: Niğde, Kayseri, Ankara*); **14**. Berme [Yk: Verme] (*Kar.; Der: Kadıçiftliği «Çatalca»*); **15**. Bırakıntı [Geline] (*Der: Kilis, Konya*); **16**. Biğü (*Uyg., O. Q.*); **17**. Bilek (*Muh.; Müt., D.L.T.*); **18**. Boğ [?] (*Der: Konya*); **19**. Bölek, bülek (*L. Ta.; Rad. IV. «Çağ.», Rab.; Müh.; Der: Ankara, Osmaniye, Trabzon*); **20**. Buşuğ [Bir elçinin huzura kabulünde verilen hediye

ve caize man.] (*D.L.T.*); **21**. Caba (*P.d.C.; Ç.L.*); **22**. Cabba (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **23**. Çaba (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **24**. Çeki, çekki [Düğün hediyesi man.] (*Der: Akhisar, Kocaeli*); **25**. Çekim (*T. D.; Met.*); **26**. Çölük (*Der: Ankara, Boyabat*); **27**. Dakı, takı [Geline verilen hediye man.] (*Der: İstanbul, Gelibolu, Isparta, Eğirdir*); **28**. Dürü [Geline verilen hediye man.] (*Kar.; Der: Balıkesir, Samsun, Çorum, Burdur, Edremit, İçel, Ankara, Isparta, Edirne, Gelibolu, Niğde, Kocaeli, Gördes, Boyabat, Muğla, Çorlu, Afyon, Kütahya, Adana, Eskişehir, Çankırı, Beyşehir, Merzifon, Bolu, Çanakkle, Manisa, Bursa, Söğüt, Ayaş, Tire, Maraş*); **29**. Emence [?] (*Der: Malkara*); **30**. Ertit, ertüt (*T.D.; Aybe.*); **31**. Galın, kalın [Geline verilen mihri muaccel man.] (*Der: Adana*); **32**. Gonce, konca [?] (*Der: Isparta, Arapgir*); **33**. Görüşük [Düğün hediyesi man.] (*Der: Kastamonu, Taşköprü*);**34**.Halta(*B.T.L.*«*Çağ.*»); **35**. Holat (*Der: İzmir*); **36**. İye [?] (*Muht.*); **37**.Kadak(*Rad.II.*«*Say.*»); **38**. Karın (*Rad.II.* «*Alt.*»); **39**. Kılıvan (*Der: Kabak*); **40**. Kırkın [Geline verilen hediye man.] (*Der: Seyhan*); **41**. Kişilik (*Bah.Ah.*); **42**. Kolançı (*Rad.II.*«*Alt.*»); **43**. Kümet (*Der: Maraş*); **44**. Küybet (*Muk. Ed.*); **45**. Muştuluk [İyi bir haber getirene verilen hediye man.] (*Der: İzmir*); **46**. Ökelge, ükelge (*Ç.L.; P.d.C. B.T. L.*«*Çağ*»); **47**. Ötüğ (*Or.*); **48**. Özdel, özden (*Bal.*); **49**. Perü [Yk: veri] (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); **50**. Saçı[Geline verilen hediye ve düğünde koltuk merasimini müteakıp dağıtılan hediyeler man.] (*L.O.; Aş.; Der: Ayaş, Çeşme, Karahisar, Konya, Çorum, Bursa, Amasya, Eskişehir, Alucra, Bayburt, Ordu, Ankara, Kayseri, Yozgat, Sivrihisar*); **51**. Saçık, Saçılık (*Der: Muğla, Gelibolu*); **52**. Sağırdak [Düğünde verilen hediye man.] (*Der: İnebolu*); **53**. Savarı (*T.D.*); **54**. Savgat (*Ç.L.; P.d.C ; Kum.; Dede.; Ter.*); **55**. Savrın (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **56**. Seviş [Düğünde verilen hediye man.] (*Der: Balıkesir*) ; **57**. Sıy (*Der: Şarkî karaağaç*); **58**. Soğat, sokat (*Az.*); **59**. Soyurgal, sıyurgal (*Rad. IV.* «*Çağ.*»;*Der: İzmir*); **60**. Söğüş (*Der: Balıkesir, Orhangazi*); **61**. Söyünçi (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **62**. Sunma (*Kara.*); **63**. Sunu (*Der: Eskişehir*); **64**. Sunuk (*Der: İstanbul*); **65**. Süyüzgal (*T.D.*) ; **66**. Tanşu, tanşuğ (*Der: Kastamonu, İstanbul*); **67**. Tartığ, tartık (*Tuh.; Aş.;* «*Uyg.O. Q.*»; *P.d.C. Ç.L.;B.T.L.*«*Çağ.*»;*Rad. III.* «*Çağ.*», *Sir.; Si.D.*); **68**. Telek (*Der: Elâziz*); **69**. Teperik (*Der: Kayseri*); **70**. Tirki (*Rad. III.* «*Kar.L.*»); **71**. Tuta (*Dede*); **72**. Tuzgu (*D.L.T.*); **73**. Üdül (*Der: İstanbul, Isparta, Kütahya, İpsala*); **74**. Ülü [Geline verilen hediye man.] (*Der: Mersin,Gerede Konya, Bozkır, Nevşehir*); **75**. Yanut [Mükâfat, ücret, ıvaz man.] (*Kara*); **76**. Yarlığaş(*P.d.Ç.,Ç.L.; Rad.III.*«*Çağ.*»); **77**. Zını (*Der: Ayaş*). [Bak: Bahşiş, atıye, caize, ihsan, pişkeş, yadigâr]

—etmek, 1. Bağışlamak (*Az.*); **2**. Çekmek[«Pişkeş[peşkeş]çekmek»] (*Müt.*); **3**. Karınnamak, karındamak (*Rad.*«*Alt. Bar.*»); **4**. Ko-

lonçılamak (*Rad.II.* «*Alt.*»); **5.** Saçu saçmak (*Müt.*); **6.** Tartmak [Başka Türk lehçlerinde umumî manası «çekmek» tir; yardımcı fiil olarak herhangi bir isimle tasrif olunur.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7.** Tuzgulanmak [Misafire bir hediye vermek man.] (*D.L.T.*). [Bak: İhda, hibe, ikram]

Hedm [etmek], **1.** Bertmek, birtmek (*Uyg.* «*İnd.*, *T.T.*»); **2.** Yıkmak (*Der: A.*). [Bak: Tahrip, inhidam]

Hekim, 1. Atasağun (*D.L.T.*); **2.** Bahşı [Sihirbazlık, üfürükçülük, kökçülük ve tabipliği nefsinde cemeden man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*»; (*Rad. IV.* «*Çağ.*, *Tar.*»); **3.** Kam [Şamanî ruhanî reisler ki hem din ulusu, hem filosof, hem de tabip sayılırlardı.] (*T.D.; P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Kan ayıran [?] (*Der: Kayseri, Sıvas*); **5.** Otacı (*D.L.T.*); **6.** Otaçı (*Uyg.*«*Usp.*»); **7.** Otçu (*B. T.L.* «*Uyg.*»); **8.** Sağbilge (*Bab.*). [Bak: Tabip]

Helâk, 1. Bitme (*Der: İstanbul*); **2.** Düşme (*K.T.*); **3.** Geberme (*K.T.*); **4.** Ölme (*T.D.*); **5.** Ölüm (*K.T.*).

—etmek, 1. Yokatmak(*Kur.İ.*); **2.** Yoketmek (*K.T.*).

—olmak, 1. Çatılmak (*L.O.*); **2.** Duncukmak(*D.B.*); **3.** Gebermek(*K.T.*); **4.** Kakşalmak (*Rad.II.* «*Kır.*»); **5.** Kırılmak (*İd.*); **6.** Öçülmek (*Uyg.* «İnd.»); **7.** Ölmek (*K.T.*; *T.D.*); **8.** Ükmek (*Rad.I.* «*Koyb.*»). [Bak: Fevtolmak, mahvolmak]

Helâl, 1. Açukluğ (*Kur. İ.*); **2.** Arı (*T.D.*). [Bak: Caiz, mubah, mücaz]

—laşmak, Esenleşmek (*Der: Ankara*). [Bak: İstihlâl]

Helezonî, 1. Burma (*K. T.; Der: Mersin*); **2.** Çevgen (*Der: Bolu, Söğüt*); **3.** Dolambaç (*Der: İstanbul*); **4.** Ulunç [Dolambaçlı yol ve her eğri büğrü şey man.] (*D. L. T.*); **5.** Yılankavi [Yabancı dildenmiş gibi yılankavî diye uzun okumağa sebep yoktur] (*K. T.*).

Heman[Hemen], **1.** Andak (*Muht.*); **2.** Arasız [Bilâinkıta, Bilâfasıla, Gayrikabili tefrik man.] (*K. T.*); **3.** Bayağı (*Der: İstanbul*); **4.** Bayah [Yk: Baya, bayağı, bayakı, bayak, bayat = asıl, kadim, eski man.] (*Süh.*); **5.** Bir düzüye (*K. T.*); **6.** Birteviye (*Der: İstanbul*); **7.** Çabucak (*K. T.*); **8.** Çabucacık (*K. T.*); **9.** Çarçabuk (*K. T.*); **10.** Gibi (*K. T.*); **11.** Hinci [Yk: imdi, şimdi] (*Der: Bolu, Niğde, Bursa, Ankara, Malatya, Ezine, Silifke, Kütahya, İzmir*); **12.** Osunğ (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **13.** Sanki, sankim (*K. T.; Müt.*); **14.** Şimdi, şindi (*Der: İstanbul, Bolu, Niğde, Bursa, Ankara, Malatya, Ezine, Silifke, Kütahya, İzmir*); **15.** Şoluk, şuluk (*Enb.; T. D.; Muht.*); **16.** Terk [Yk: Tez.] (*Rad. III.* «*Uyg.*, *Tar.*»; *Müt.*); **17.** Tergin, terkin (*Rad. III.* «*Uyg.*»; *Aybe.*); **18.** Timin (*Uyg.* «*İnd.*»); **19.** Uk (*B. T. L.* «*Uyg.*, *Çağ.*»). [Bak. Derhal, derakap, filhal, acele]

—heman, 1. Aşağı yukarı (*Der: İstanbul*); **2.** Dermen (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **3.** Gibi, gibice (*K. T.; Müt.*); **4.** Sanki, san kim (*K. T.; Müt.*). [Bak: Takriben, tahminen]

Hem, — daş, — deş (*K. T.*); [Aşağıdaki sözlerin başına gelerek beraberlik anlatır:] [Bak Yek.]

—ayar, Denk (*Der: Kütahya, Burdur, Malatya*).
—ayar olmak, —mertebe olmak, —paye olmak, Kurdaşmak (*D.L.T.*).
—cins, 1. Kökdeş (*Tuh.*); **2.** Sınar [Bir kabileden olanlar man. (*Rad. IV. «Osm.»*)] (*K.T.; T.D.*).
—civar, —hudut, —saye, Komşu (*K.T.*).
—dem, 1. Arkadaş (*K.T.*); **2.** Edeş (*D.L.T.*); **3.** Enük (*Der: Kastamonu*). [Bak: Enis, nedim, refik]
—efkâr, —fikir, —rey, 1. Gönüldeş (*D.L.T.*); **2.** Temeş (*Rad. III. «Tel., Kum., Alt.»*). [Bak: Müttefik]
—hiza, Koşa [Müvazi man.] (*Der: Erzurum, Ayaş, Kırşehir*). [Bak: Müvazi, mütevazi]
—meslek, Yoldaş (*K.T.*). [Bak: Meslektaş]
—nam, 1. Adaş (*Uyg. «Xuas.»; T.D.; D.L.T.*); **2.** Adaşık (*Kur.İ.*). [Bak: Namdaş]
—pa, 1. Ayakdaş (*Rad.I. «Osm., Ad., Kır.»; B.T.L. «Kar.»; K.T.; (Der: Elmalı*); **2.** Denkteş (*T.D.*); **3.** Sıvar (*Der: Konya*). [Bak: Refik]
—rah, 1. Eş (*T.D.*); **2.** Koldaş (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Yoldaş (*Hurş.*). [Bak: Refik]
—ser, 1. Arkadaş (*K.T.*); **2.** Karı koca (*K.T.*). [Bak: Zevç, zevce]
—sin, 1. Barartı (*Der: Erzincan*); **2.** Çağdaş (*Der: Osmaniye*); **3.** Taydaş (*Der: İçel, Mersin, Bayburt, Konya, Kuşadası, Adana*); **4.** Yaşdaş (*Çul.; K.T.*); **5.** Yaşıt (*K.T.; T.D.*). [Bak: Akran, emsal]
—şehri, 1. Bir ellik (*Muk. Ed.*); **2.** İldeş (*T.D. Hurş.*); **3.** Şardaş (*Der: Pendik*); **4.** Uz (*B T.L. «Uyg.»*); **5.** Yerdeş (*T.D.; D.L.T.; Tuh.; D B.; İd.; Der: Reşadiye*).
—şire 1. Aba, abla [Büyük hemşire man.] (*T.D.; K.T.*); **2.** Bacı (*Az.; K.T.; T.D. Der: İzmir*); **3.** Cice (*Der: Ilgaz, Zonguldak, Konya, Çanakkale, Bozüyük, Mersin*); **4.** Ciye (*Der: Zonguldak, İnebulu*); **5.** Eci, eçi (*Der: Alaçam, Fatsa, İskilip, Keskin, Behisni, Denizli, Afyon, Antakya, Kırşehir, Tosya, Zile, Ezine, Amasya, Ordu, Ünye, Ankara, Giresun, Ahlat*); **6.** Eğeç (*Bal.*); **7.** Eğeçi (*Der: İstanbul*); **8.** Ekece, ekeci (*B.T.L. «Çağ.»*); **9.** İçe (*B.T.L. «Çağ.»*); **10.** İci (*B.T.L. «Uyg.»; Der: Samsun, Bafra, Gümüşane*); **11.** İğeç, iğeci (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»*); **12.** Kele (*Der: Adana*); **13.** Kız kardeş (*K.T.*); **14.** Meğeçi (*Rad.IV. «Uyg.»*); **15.** Öke (*Der: Afyon*); **16.** Sini (*Der: İstanbul, Trabzon*); **17.** Sinil [Büyük hemşire man.] (*Ba.; Rad. IV. «Uyg., Çağ.»; Uyg. «U.»; B.T.L. «Çağ.»*); **18.** Sinli (*Or.; Kar.*); **19.** Tir (*Ç.L.*); **20.** Tumga (*Rad. III. «Kumd.»*); **21.** Tuvduk (*Kar.; Rad. III. «Kar., L.T.»*); **22.** Üke (*B.T.L. «Çağ.»*); **23.** Üye (*B.T.L. «Çağ.»*); **24.** Yece (*Rad. III. «Kır.»*).
—şire zade, Yeğen [Umumiyetle kardeş çocuğu man.] (*K.T.*).
—ta, 1. Denk (*K.T.*); **2.** Benzer (*K.T.*). [Bak: Nazîr, şebih, muadil]
—zeban, 1. Ağzı bir (*K.T.*); **2.** Dildeş (*K.T.*).

Hendek, Arık [(*Rad.I.*) de bu söze 1) zaif «*Alt., Tobl., Leb., Kır;, Sag., Kaç., Soy., Küer., Tob., Kaz., Osm., Krm., Kar., Kom.*»; 2) Temiz «*Uyg.*»; 3) su cetveli «*Kır., K.Kır., Kaz., Uyg., Krm.*» manaları veril-

mektedir.] (*D.L.T.*); **2**. Ark, erk [İstihkâm man.] (*Rad. I. «Çağ.»*); **3**. Baz (*Rad.IV.«Kar.»*); **4**. Cip[Siper man.] (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Cubul (*Der: İzmit*); **6**. Essik (*Der:Avanos*); **7**. Gömülgeç (*Der: Egret, Kutahya*); **8**. Hark (*Der: Giresun*); **9**. İnavlı [Hayvanları düşürmek üzere kazılan hendek man.](*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **10**. İrim (*B.T.L. «Osm.»*); **11**. Karım (*Müt.*); **12**. Kazamak (*Der: Bergama*); **13**. Kesik (*Der: Gümüşane, Antalya*); **14**. Kırım (*T.D.; Rab.; Muk. Ed.*); **15**. Koçu [?] (*Der: Antep*); **16**. Oğluk (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. I. «Çağ.»*); **17**. Or, ör [Kale dıvarları önünde istihkâmı takviyeye yarıyan hendek man.] (*L.O.; K.T.; Rad. I. «Çağ., Osm., Kır., Krm.»; Ç.L.; P.d.C.; T.D.; B.T.L. «Osm., Çağ.»*); **18**. Ordu [Eski tabir] (*L.O.*); **19**. Orkerim (*B.T.L. «Çağ.»*); **20**. Ür (*Der: Afyon*).

—kazmak, Kırlamak (*D.L.T.*).

Hengâm, 1. Adak (*T.D.; B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Çağ (*ÇL.; Uyg. «Usp.»*); **3**. Oğur (*Uyg.«İnd.»*); **4**. Sıra (*K.T.*); **5**. Ucur (*P.d.C.*); **6**. Uçur (*Rab.*); **7**. Uğur (*D.L.T.*). [Bak: Zaman, vakt, esna]

Henüz, 1. Ancak [«Ancak uyanmıştım ki çağırdılar.»] (*K. T.*); **2**. Daha [«Daha gelmemiş.»] (*K.T.*); **3**. Şimdi (*Çul.*); **4**. Uş (*D.L.T.*); **5**. yeni [«Yeni gelmiştim.»] (*K.T.*); **6**. Yenile, yenileyi (*Cal.*).

Her, 1. Bütün [Kendinden sonraki ismi cemilenir: «bütün evler = her ev»] (*K.T.*); **2**. Değme (*T.D. Muh.; K.T.*); **3**. Düğeli [Kendinden sonraki isim cemilenir.] (*Der: Lâpseki*); **4**. Hep [Kendinden sonraki isim cemilenir: «Hep çalışanlar = her çalışan»] (*K.T.*); **5**. Kamuğ (*D.L.T.*); **6**. Olur olmaz (*K.T.*); **7**. Say, sayın [İsimden sonra gelir: «Kişi sayın = herkes»] (*Bal.; Rad. IV. «Şor., Alt.»; Uyg. «P.P., U.»*); **8**. Sayır [İsimden sonra gelir: «Tün sayır = her gece»] (*Uyg. «İnd.»*); **9**. Tü [Tü türlüğ = her nevi] (*Uyg. «İnd.»*).

—çibadabat, 1. Kaç nen erser (*Or.*); **2**. Ne olursa olsun (*K. T.*). [Bak: Katiyen]

—dem, 1. Ulaşı (*T.D.*); **2**. Yeni [?] (*Der: Kayseri*).

—halde, 1. Basa (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Engücü, üngücü (*Der: Denizli, Konya*); **3**. Gaz [?] (*Der: Kayseri*); **4**. Genez [?] (*Der: (Kayseri*); **5**. Kaysı [?] (*Der: Trabzon, Eskişehir*); **6**. Ne de olsa (*Der: İstanbul*). [Bak: Alâeyyihal]

—kes, 1. Algu (*Uyg. «P.P., Usp.»*); **2**. Değme (*D.L.T.*); **3**. Kırk kıran [?] (*Der: Bartın*); **4**. Öteki beriki (*K.T.*); **5**. Yeten (*Der: Ordu*).

—nevi, 1. Adruk adruk (*Uyg. «P.P.»*); **2**. Öngi öngi(*Uyg. «P.P., T.T.»*); **3**. Türlü türlü (*K.T.*).

—vakıt, -zaman, Torı (*Rad.III. «Koyb., Soy.»*). [Bak: Daima]

Hercai, 1. Şuşan (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Yanar döner (*Der: Trakya*); **3**. Yanaz [*Capricieux* man.] (*Bian.*). [Bak: Hafifmeşrep, havaî]

—lik göstermek, Beldenmek (*Rad.IV. «Kır.»*).

Hercü merç, 1. Allak bullak (*Der: Kütahya*); **2**. Alt üst (*B.T.L.*); **3**. Alan taran (*Der: İstanbul*); **4**. Arak tarak (*Der: Bursa*); **5**. Baş

ayak (*B.T.L.«Ad.»*); **6**. Buruş katış (*Der: İstanbul*); **7**. Çalka (*Der: Urfa*); **8**. Darmadağın (*K.T.*); **9**. Kargaşa, kargaşalık(*Müt.*); **10**. Karışıklık (*K.T.*); **11**. Karışmuruş (*Bian.*); **12**. Karmakarışık (*K.T.; Der:Urfa,Bursa,Gümüşane*); **13**. Karmakudal (*Der:Gümüşane*); **14**. Karsambalık (*Der: Çerkeş, Niğde*); **15**. Targalav (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Tarımar]

—olmak, 1. Dağılmak (*K.T.*); **2**. Karçışmak(*T.D.*); **3**. Kargaşmak (*Müt.*); **4**. Karışmak (*K.T.*); **5**. Karmaşmak (*L.O.*); **6**. Yimirmek[Yk: Yemirmek=tahrip etmek (*Rad.III.«Alt.»*)] (*Der: Mersin*).

Herem, 1. Çöküş (*K.T.*); **2**. Kağşama, kavşama (*K. T.; Rad. II. «Osm.»*); **3**. Kocalık, kocamışlık (*K.T.*). [Bak: İhtiyarlık]

Hergele, 1. Cılkı (*B.T.L.«Kaz.»*); **2**. Paytal [?](*Der: Sazlıköy «Kars», Basmı «Çatalca»*); **3**. Öğrek (*Der: Mersin,Eskişehir*); **4**. Sürü, at sürüsü, sürü atı [Bineğe gelmez hayvan man.] (*K. T.*); **5**. Sürük (*Rad.IV.«Alt., Kır., K.Kır.»*); **6**. Yılgı,yılkı, (*Der:Bayburt,Kırşehir*).

Herze, 1. Alakırı (*Dede.*); **2**. Boş lâkırdı, boş söz(*K.T.*); **3**. Saçma, saçmasapan (*K. T.*); **4**. Sayağ (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **5**. Sümülgün (*İd.*). [Bak: Abes,bîmâna,lâfügüzaf, hezeyan]

—gû, 1. Aygak [Abes ve abesiyatla meşgul man.] (*Ç.L.*); **2**. Boşboğaz [Asıl pürgû man.] (*Der: İstanbul*); **3**. Çalçene (*Der: İstanbul*); **4**. Dansak (*Der: Manisa, Akseki, İstanbul, Denizli*); **5**. Gen [Harasetten mahrum *Inculte* man; *Der : Konya*] **6**. Haldır dak [?] (*Der: Bursa*); **7**. Kolmaş (*Rad. II. «Çağ.»; Ç.L,; P.d.C.*); **8**. Kuluduk (*Der: Mserin*); **9**. Saçmacı(*K.T.*); **10**. Şipilik [?] (*Der:Sıvas*). [Bak: Yavegû,lâfzen]

—gûluk etmek, 1. Atmak, atıp tutmak(*K.T.*); **2**. Bıljıldamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Böltremek (*Rad.IV.«Tob.»*); **4**. Kıtılmak (*P.d.C.;Ç.L.*); **5**. Saçmalamak (*K.T.*); **6**. Sanrımak, sandrımak [Hezeyan man.] (*D. L. T.*); **7**. Satulamak [Çok gevezelik etmek man.] (*D. L.T.*); **8**. Sentermek (*Muht.*); **9**. Urılamak [Tafrafuruşluk etmek, caka satmak man.] (*D.L.T.*).

Hesap, 1. Alacak verecek (*K.T.*); **2**. Kesmen (*Müt.*); **3**. Ölçüm [Bir şeyin her cihetini düşünme man.] (*B.T.L. «Osm.»*); **4**. Pöğün (*Rad. IV. «Koyb., Sag.»*); **5**. Podolgon (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **6**. Sağış (*Şeh.; Bian.; Hurş.; P.d.C.; Ç.L.; Hut.; Rad. IV. «Osm., Uyg.»*); **7**. Sakış (*Beh.; Kur. İ.; Rab.*); **8**. San (*Aybe.; Uyg. «İnd.»; K. T.; P.d.C.; Ç.L.; Rab.; Or.; Rad. IV. «Osm., Çağ., Uyg., Or., Tar., Kır., Kaz., Kom., Sag., Koyb., Kaç »*); **9**. Sanağ (*P.d.C.; Ç.L.*) **10**. Say (*Rad. IV. «Çağ.»*); **11**. Sayı (*T.D.; K. T.*); **12**. Sayma (*K.T.*); **13**. Tolom (*Rad. III. «Tel.»*); **14**. Yitit (*T.D.*). [Bak: Tadat, muhasebe, mülâhaza]

—a çekmek, 1. Sorgulamak (*Müt.*); **2**. Sorgu altına almak (*Der: İstanbul*); **3**. Sormak(*K.T.*). [Bak: Mesuliyet]

—a katmak, Sağışlamak (*Rad. IV.«Kar.»; Süh.*).

—etmek, 1. Çağlamak (*P.d.C.*); **2**. İskermek (*P. d. C.; Ç. L.*); **3**. Ölçümlemek [Mülâhaza man.]

(*B.T.L.* «*Osm.*»); **4**. Oranlamak [Tahmin man.] (*Süh*); **5**. Sağanmak (*Tuh.*); **6**. Sağışlamak (*Müh.; T.D.*); **7**. Sanmak (*Rab.*); **8**. Saylamak (*Rad. IV*. «*Çağ.*»); **9**. Saymak (*K.T.*); **10**. Ütemek, ütnemek (*B.T.L.* «*Uyg.*») [Bak: Teemmül, tetkik, tadat]

—(b) ına gelmek, 1. Elvermek (*K.T.*); **2**. Uymak (*Ev.*).

—çı, Sağışçı (*T.D.*).

—defteri, Kundak (*Bab.*).

—laşmak, 1. Satkaşmak (*D.L.T.*); **2**. Sayışmak (*Der: İçel, Çorlu*). [Bak: Kat'ı hesap]

—lı, 1. Düşünceli (*K.T.*); **2**. Sakışlığ (*Kur. İ.*); **3**. Sanağlığ (*Rad. IV*. «*Çağ.*»); **4**. Sayılı (*K.T.*); **5**. Tutumlu (*K.T.*).

—sız, 1. Çok, pek çok (*K.T.*); **2**. Düşüncesiz (*K.T.*); **3**. Kergeksiz (*Or.*); **4**. Ölçüsüz (*K.T.*); **5**. Sansız (*Ata.*); **6**. Sayılmaz, sayıya gelmez (*K.T.*); **7**. Sümiye (*G.D.*). [Bak: Bihesap]

Hesti, 1. Bulgu (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Varlık (*A.*). [Bak: Vücut, mevcudiyet]

Hetk [i ırz], **1**. Bozmak (*Der: Istanbul*); **2**. Yarmak (*K.T.*); **3**. Yırtmak (*Bab.*).

Hevam, 1. Böcekler (*K.T.*); **2**. Böcü (*Der: Niğde, Afyon, Karaağaç, Konya*); **3**. Börtü (*Der: Konya*). [Bak: Haşerat]

Hevenk [Avenk], **1**. Askı (*K.T.*); **2**. Çom (*Der: Bursa, Afyon, Şumnu «Bulgaristan»*); **3**. Salkım (*K.T.*).

Heves, 1. Bağ, bak [Rabıta man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Beğ [Rabıta man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Gıcır [?] (*Der: Avanos, İsmir, Bor*); **4**. İstek [Arzu man.] (*T.D.; K.T.*); **5**. İyik [Temayül man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **6**. Kınış (*Rad. II.* «*Şor.*»); **7**. Kışmat (*Der: Zile*); **8**. Kızık [İhtiras man.] (*Der: Erzincan*); **9**. Kolgak (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **10**. Kösüş [Şehvanî hırs man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); **11**. Özen [İtina man.] (*Bit.*); **12**. Suk (*Uyg.* «*İnd.*»); **13**. Şergi [?] (*Der: İznik*). [Bak: Arzu, emel, gaye, maksat, meyl]

—e düşmek, —etmek, —lenmek, 1. Amrukmak (*Der: Safranbolu*); **2**. Çunmak (*Der: Sıvas*); **3**. Göpçümek (*Der: Niğde*); **4**. Ilıkmak (*Der: Adapazarı*); **5**. İkenmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **6**. İstemek, istek etmek, isteği olmak (*K.T.*); **7**. Kımınmak (*Der: Giresun*); **8**. Kıvanmak (*Ferh.*); **9**. Özenmek (*Bit*); **10**. Sipsimek (*Der: Balıkesir*); **11**. Taslamak (*Der: Niğde*); **12**. Yarsımak (*T.D.; Der: Simav*); **13**. Yeltenmek (*Bit.; Çul*).

—lendirmek, Yilemek, yiltemek (*Çul.*).

—ini tatmin etmek, Tileyisin almak (*Oğ.*).

—i soğumak, Yoşumak (*Der: Kırşehir, Muğla, Kayseri*).

—kâr, 1. Gıcılı [?] (*Der: Tekirdağ*); **2**. Kıbıcı (*Rad. II.* «*Şor.*»); **3**. Tığrak (*İd. Haş.*).

Hevl, 1. Korku (*K.T.*); **2**. Korkma (*K.T.*); **3**. Ürk, ürkülük (*Bian.; Rad. I.* «*Uyg.*»); **4**. Ürkme (*K.T.*); **5**. Ürkü (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **6**. Ürküntü (*K.T.; Rad. I.* «*Osm.*»).

Heybet, 1. Aybar (*M.M.*); **2**. Boy bos (*Der: İstanbul*); **3**. Hökelek, hökenek [?] (*Der: Yozgat, Dinar, Ankara*); **4**. Hökerek (*T.D.*); **5**. Korkunçluk, korkuturluk (*K.T.*). [Bak: Mehabet]

—li, 1. Boylu boslu (*Der: İstanbul*); **2**. Kayır [?] (*Der: Yalova*);

3. Sunturlu (*Der: Burdur*). [Bak: Mehip]

Heyecan, 1. Azbuy (*B.T.L.;«Çağ.»; P.d.C.*); **2**. Carsu(*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Coşkunluk, coşma (*K.T.*); **4**. Çarpıntı (*Der: İstanbul*); **5**. Esrime (*Lûg. Ar.*); **6**. Kumuma (*D.L. T.*); **7**. Naza (*Rad. III. «K. Kır.»*); **8**. Ömüt (*Rad. I. «Tel.»*); **9**. Sadrama [?] (*Der: İzmir*); **10**. Torluğ (*B.T.L. «Çağ.»*); **11**. Urunç (*B.T.L. «Uyg.»*); **12**. Yürek oynaması, yürek oynama (*Der: İstanbul*). [Bak: Cuş, huruş, halecan, teheyyüç]

—a düşmek, —a gelmek, —lanmak, 1. Aldaramak (*P.d.C.*); **2**. Belinglemek (*Uyg. «İnd.«*); **3**. Carsımak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Coşmak (*K.T.*); **5**. Esirmek, esrimek [Sarhoş olmak man.] (*Müt.*); **6**. Kızışmak (*Tuh.; Bab.*); **7**. Talpınmak (*B.T.L. «Kaz.»*); **8**. Tirbenmek (*B.T.L. «Kaz.»*); **9**. Yüreği oynamak (*Der: İstanbul*); **10**. Yütkünmek (*Rad. II. «K. Kır., Tar.»*). [Bak: Teheyyüç]

—a getirmek, —landırmak, 1. Carsıtmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Tilikmek (*Rad. III. «Tel.»*). [Bak: Tehyiç]

—kapılmak, İkelmek (*Der: Polatlı*).

—lı, 1. Coşkun (*T.D.*); **2**. Çaykamdu (*Rad. III. «Tel.»*); **3**. Kızık (*Müt.*). [Bak: Müteheyyiç]

Heyelân, 1. Dağ göçümü (*Der: Isparta, Elâziz*); **2**. Eşilme (*D.L. T.*); **3**. Kayşak (*Der: Polatlı, Bursa*); **4**. Kopuş (*Der: İnegöl*); **5**. Lığlama [?] (*Der: Sıvas, Ordu, Malatya*); **6**. Obrulama (*Dede.*); **7**. Sürçme; (*Der: Ankara, Ayaş, Balıkesir*); **8**. Uçma (*Der: Viranşehir, Afyon, Kızılcahamam*); **9**. Umrama (*M.M.*); **10**. Yer göçmesi (*Der: Edirne*); **11**. Yer kayması, yer sürçmesi, yer ürkmesi (*Der: Kandıra*); **12**. Yıkılgan (*Der: Refahiye, Erzincan, Giresun*).

—a uğramış, 1. Çöçük (*Der: Mersin*); **2**. Kayransı (*Der: Sinop*); **3**. Oynak (*Der: Kuruçay, Denizli, Ermenak, Balıkesir, Arapkir, İstanbul, Kemalpaşa, Gerede, Nallıhan, Lâpseki*).

—etmek, 1. Göçmek (*Müt.*); **2**. Kaymak (*Müt.*); **3**. Sürçmek (*Der: Ayaş*); **4**. Upmak (*Der: Karaisalı*).

—mahalli, Çökelge (*Der: Konya*).

Heyet [Şekil man.], **1**. Biçim (*K.T.*); **2**. Duruş (*K.T.*); **3**. Görünüş (*K. T.*); **4**. İtik [?] (*Kur.İ.*); **5**. Kesim (*Kam.*); **6**. Kılık (*Kam.*); **7**. Körg, körk, görk [Görünüş ve gözle görülen güzellik man.] (*Uyg. «İnd. U.»*); **8**. Kuruluş (*K.T.*); **9**. Kurum (*T.D.*); **10**. Menzek (*Rad. IV. «K. B.*); **11**. Püdüş (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **12**. Sinçi (*Der: Malatya*); **13**. Tırığ (*Or.*); **14**. Turak (*Ç.L.*); **15**. Turuş (*T.D.*); **16**. Yaraşı *Uyg.*). [Bak: Şekil, suret, vaziyet, kıyafet, hal, keyfiyet]

—i mücesseme, Bunuğ, bunuk (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*).

—[Cemaat man.], **1**. Ökür «*öğür*» (*Muk. Ed.*); **2**. Takım (*K.T.*). [Bak: Cemiyet, cemaat, meclis, encümen, içtima]

—i mecmuası, 1. Dükelicükleri (*24*); **2**. Hepsi (*K.T.*); **3**. Takımı (*K.T.*); **4**. Topu (*K.T.*). [Bak: Mecmu]

—i ihtiyariye, Ulu uslu (*Der: Devrek*).

—i murahhasa, 1. Döğünşü [?]

(*Der: Cide*); **2**. Salgun (*Rad. IV*. «*Çağ*.»); **3**. Salgut (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Murahhas]

—i ruhaniye, Bursang (*Uyg*. «*U*.»). [Bak: Reisi ruhanî]

—i umumiye, Tüm (*Der: Kırşehir*).

—iyle, **1**. Hep birden (*K.T.*); **2**. Olduğu gibi (*K.T.*); **3**. Takımıyle (*K.T.*); **4**. Tümden (*Der: Küçük Yozgat*). [Bak: Cem'an, mecmuan]

Heyhat!, **1**. Ah! (*Der: İstanbul*); **2**. Haniya? (*K.T.*); **3**. Irak, yırak (*Kur.İ.*); **4**. Kani, kaniya (*Müt.*); **5**. Nerede?, nerde? (*K. T.*); **6**. Vah!, vah vah! (*K.T.*); **7**. Yazık (*K.T.*). [Bak: Diriğ!, hayfa!, vaesefâ!]

Heykel, **1**. Abak [Sanem man.] (*T.D.;Tuh.;Müt.*); **2**. Annak [Hâtıra, yadigâr man.] (*Der: Sıvas*); **3**. Balbal (*Or.*); **4**. Barkıt [Yk: Burkat] (*T.D.*); **5**. Burçak(*Müt.*); **6**. Burkat [Sanem man.] (*L.O.; K.T.; T.D,*); **7**. Hoyuk [?] (*Der: Çorum*); **8**. Kılık [?] (*Der: Ankara, Sıvas, Aydın, Bolvadin, İzmit, Kayseri, Bozüyük, Develi, Giresun, Kütahya, Konya, Gümüşane, Karahisar*); **9**. Korçak (*Rad.II*. «*Çağ*.»; *Der: Gümüşane, Bayburt*); **10**. Kurçak (*P. d. C.; Ç. L.; Rad.II*. «*Kaz*.».; *Müt.; Der: Akhisar*); **11**. Oyuk, uyuk (*Mir.; Kam,; T.D.; İd.; L.N.; Müt.*); **12**. Önge [?] (*Der: Denizli*); **13**. Sın, sin (*T.D.; Tüh.; Rad.IV*. «*Kaz*.»). [Bak: Abide, put, sanem]

Hezarfen, **1**. Becerikli (*Der: İstanbul*); **2**. Bilgiç (*Der: İstanbul*); **3**. Her telden çalar (*K.T.*).

Hezeyan, **1**. Abuk sabuk (*K.T.; T.D.*); **2**. Alakırı (*Dede*); **3**. Berinleme [?] (*Der: Ordu*); **4**. Bultak (*Rad.IV*. «*Osm*.»); **5**. Kakparma [Humma hezeyanı man.] (*Rad.II*. «*Şor*.»); **6**. Saçma (*K.T.*); **7**. Samarma, samırdama, samırdanma, samırma, sammrama, samurtlama (*Bab.; Der: İçel, Taşköprü, Kula, Çorum, Çal, Amasya, Tosya, Samsun, Sinop, Ordu*); **8**. Sandırak (*M.M.; P. d.C.*); **9**. Sandırama (*Der: Kütahya, Bozüyük, Gediz*); **10**. Sanıranma (*Der: Kırşehir*); **11**. Santetme [?] (*Bal.*); **12**. Sataşu (*Rad.IV*. «*Kaz*.»); **13**. Sayağ, sayığ (*Rad.IV*. «*Çağ*.»; *P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **14**. Sayıklama (*K.T.*); **15**. Sümülgen (*İd.*); **16**. Tıyik (*B.T.L*. «*Çağ*.»); **17**. Yamrama *İd., Haş*); **18**. Yeldirgeme (*Der: Isparta*); **19**. Yönsüz söz (*Deş.*).[Bak: Abes, bimana, herze, lâfü güzaf]

—etmek, **1**. Çaylamak (*B.T.L*. «*Çağ*.»); **2**. Munmak (*D.L.T.*); **3**. Saçmalamak (*K.T.*); **4** Samarmak, samramak (*İd. Haş.; Bab.*); **5**. Sandıraklamak (*P.d.C.*); **6**. Sanrımak (*D.L.T.*); **7**. Sanrışmak (*D.L.T.*); **8**. Sayıklamak (*K.T.*); **9**. Sayramak (*D.L.T.*); **10**. Sayraşmak (*D.L.T.*); **11**. Sentermek (*Mün.*); **12**. Yamramak (*İd. Haş.*).

Hezimet, **1**. Basgu (*Rad. IV*. «*Çağ*.»); **2**. Basılma (*Müt.*); **3**. Busunma (*Muk. Ed.*); **4**. Bozgun (*K.T.*); **5**. Bozgunluk (*K.T.; T.D.*); **6**. Kaçkı (*T.D.*); **7**. Kıran (*Rad. II*. «*Çağ*.»); **8**. Sındık (*Rad. IV*. «*Osm*.»; *K.T.*); **9**. Sındırgı (*Rad. IV*. «*Osm*.»; *K.T.*); **10**. Sınma (*Kam., Kur. B.*); **11**. Tezgi (*D. L.T.*). [Bak: Firar, mağlûbiyet, ricat, perişanî]

—e uğramak, **1.** Basılmak (*Müt.*); **2.** Basırganmak (*Rad.IV. Osm.*»); **3.** Bozguna uğramak (*K.T.*); **4.** Bozgun vermek (*Der: İstanbul*); **5.** Bozulmak (*K.T.*). [Bak: İnhizam].

—e uğratmak, **1.** Basırmak, baslamak (*Rad.IV.* «*Türk., Osm.*»); **2.** Basmak (*Müt.*); **3.** Bozmak, buzmak (*Or.*).

Hezl [Hezil], **1.** Şaka (*T.D.*); **2.** Yansu (*Deş.*). [Bak: Lâtife, mizah].

—gû, **1.** Köngeç (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Şakacı (*K.T.*).

Hıfz [etmek], **1.** Asramak (*İd.*); **2.** Ayamak [Sıyanet etmek man.] (*Rad. I.* «*Çağ., Tar., Kom., Kar.*»); **3.** Barumak [Yk: Barındırmak] (*B.T.L.* «*Osm.*»); **4.** Beklemek (*D.L.T.*); **5.** Çaşırmak [?] (*Der: İstanbul*); **6.** Esirgemek (*T.D.*); **7.** Güdezmek (*Aybe.*); **8.** Korumak (*K.T.*); **9.** Kurgamak (*L.O.*); **10.** Kümek [Yk: Kömek «*Az.*» = yardim] (*Uyg.* «*İnd.*»); **11.**Kütmek (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Kom., Krm., Kır, Bar., Kar., Çağ.*»); **12.** Sakınmak (*K.T.*); **13.** Saklamak (*K.T.; Az.*); **14.** Yumşatmak [Ezberlemek man.] (*D.L.T.*). [Bak: Muhafaza, himaye, Sıyanet, vikaye, ezber]

Hınzır, **1.** Çalak [?] (*Der: Kastamonu, Çanakkale*); **2.** Domuz (*K.T.*); **3.** Tonguz (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** Yiye [?] (*Der: Kars, Ordu, Manisa, Çanakkale*).

Hırka, **1.** Arkalık (*T.D.*); **2.** Beşmet (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3.** Böz (*Tuh.*); **4.** Deldek (*Der: Yenişehir, Çaltı, Söğüt, Bilecik, İstanbul, Akçaşehir köyü* «*Karaman*», *Altıntaş* «*Kütahya*», *Bursa*); **5.** Hapak (*Der: Boyabat*); **6.** Kabama (*Der: Ayaş, Çağa köyü* «*Çerkeş*»); **7.** Kapama (*Rad.II.*«*Osm.*»); **8.** Kürde kürdek, kürdük (*Der: Çankırı, Samsun, Giresun, Bilecik, Isparta, Yalvaç, Gediz, Söğüt, Burdur, Amasya, Vezirköprü* «*Gölpazarı*»); **9.** Küstü (*Der: Kayseri*); **10.** Uturak (*Muk. Ed.*).

Hırs, **1.** Açap (*Rad. I.* «*Tel.*»); **2.** Aç gözlülük (*K.T.*); **3.** Dümük [?] (*Der: Antep*); **4.** İstek (*K.T.*); **5.** Hov [?] (*Der: Trabzon, Eğin, Bozburun* «*Muğla*»); **6.** Kıça, kıçanan (*Rad.II.* «*Alt., Tel.*»); **7.** Kılcanak (*Rad.II.*«*Leb.*»); **8.** Kıyanak (*Rad. II.*«*Tel.*»); **9.** Kızgınlık (*K.T.*); **10.** Soğunsuzluk (*L.L.*); **11.** Suk, sukluk (*İd. Haş.; Uyg.; Muk. Ed.*); **12.** Süğüm (*İd. Haş.*). [Bak: Arzu, ihtıras, hiddet, gazap]

—landırmak, Cilkitmek (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır.,*»).

—lanmak, **1.** Cilkinmek (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır.*»); **2.** Hoyurlanmak [?] (*Der: Mersin*); **3.** Kızmak (*K.T.*); **4.** Suklanmak (*Kur. İ.*).

—layemek, **1.**Sümürmek (*Bian.*); **2.** Oratmak [mec.] (*Bian.*).

Hırsız*, **1.** Arçığan (*L. Ta.*); **2.** Çakacı (*Der: Isparta*); **3.** Çakucı (*Kel.*); **4.** Çalan, çalıcı (*Der: İstanbul*); **5.** Çulgus (*Rad. III.* «*Sag.*»); **6.** Eli uzun [mec.] (*Der: İstanbul*); **7.** Hırsız* [Her söze bir yabancı kılığı vermek istiyenler bunu «hayırsız» dan bozma gibi göstermişlerse de bir münasebet görülemiyor «Hır» ses taklidi olduğuna göre sessizce ev soyana sessiz yerine türkçe hırsız denmiş olacaktır.] (*K. T.*); **8.** Kadran, kadrançı, kapkış, kapkışçı (*Rad. II.* «*Alt., Tel.,*

Leb., Sag.».); **9**. Karak (*Rad. II. «Çağ., Kaz., Uyg.»*); **10**. Karakçı, karakşı (*Rad. II. «Kaz., Tel., Kır.*); **11**. Karmakçı (*Rad. II. «Tel.»*); **12**. Kögön (*Rad. II. «Kır.»*); **13**. Oğrı, oğru (*Tüz.; Uyg. «İnd., P. P.; T. T.»; Rad. I. «Şor., Uyg.»; Rab.; K. T.; Az.*); **14**. Uğru (*Tuh.; D. L. T.; Deş.; Y. E.*); **15**. Yulgas [Yk: Yolkesen] (*Rad. III. «Koyb.»*) [Bak: Haydut, şaki, sarik]

—ca,—casına, **1**. Oğrulayın (*K. T.*); **2**. Oğrun (*K. T.; Ma.*); **3**. Oğrun oğrun (*K. T.*); **4**. Uğrulayın (*Süh.*).

—lık, **1**. Çakucılık (*Kel.*); **2**. Karaklık (*Rad. II. «Kaz.»*); **3**. Oğruluk (*K. T.*); **4**. Uğruluk (*San.*).

—lık etmek, **1**. Çalmak (*K.T.*); **2**. Kadrandamak (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **3**. Oğurlamak (*Uyg. «İnd. U.»; K. T.; Az.*); **4**. Uğrulamak (*D. L. T.; Mif.*). [Bak: Sirkat etmek].

Hısım*, **1**. Dünür[Bir karı kocanın babaları arasındaki karabet man. Kadınlarda «dönüşü» sözü de Rumelide vardır. Güveyiye babalık edene de denir. Sıhrî hısımlık man.] (*K.T.; Sir.*); **2**. Dünürüş (*Sir.*); **3**. Hısım* [K.T. «aslı anlaşılamadı» diyor. Arapça «Hasm» ile bir alâkası yok. Türkçe olsa gerek] (*K. T.*); **4**. Kadaş (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Kayaş (*P. d. C.; Ç. L.*); **6**. Kuda (*Türkmen*); **7**. Sınar (*Der: Çorum, Kırşehir, Ankara, Konya, Kocaeli, Kastamonu, Mersin, Zile, Seydişehir, Koçhisar, Adana, Kozan*); **8**. Uruğ turuğ (*D. L. T.*); **9**. Uruk derik (*Der: Uşak*); **10**. Yan yavuk (*Muk. Ed.*) [Bak: Akraba, müteallikat, taallükat]

Hışm [Hışım], **1**. Kakınç (*Hurş.*); **2**. Kakıma (*Hurş.; L.N.*); **3**. Kızgınlık (*K.T.*); **4**. Öfke (*K.T.*); **5**. Öke, öyke (*Bian.*); **6**. Ökke (*L. O.*). [Bak: Gazap, hiddet]

—lanmak, **1**. Kakımak (*Hurş.*); **2**. Kızmak (*K.T.*); **3**. Öfkelenmek (*K.T.*); **4**. Salçımak (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*).

Hıtta, **1**. Avıl (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Ercin (*B.T.L. «Çağ.»*) ; **3**. Ölke (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Ülke (*T.D.; P. d.C.; Ç.L.*); **5**. Yer (*K.T.*). [Bak: Diyar, memleket, kıt'a]

Hıyaban, Beki (*Der: Muğla*).

Hıyanet, **1**. Eğrilik (*T.D.*); **2**. Keleçe (*Rad. II. «Kır.»*); **3**. Sözünde durmamak (*K.T.*) ; **4**. Taybalu (*Rad. III. «Tub.»*). [Bak: İhanet, hainlik, hilekârlık]

Hızp, **1**. Barana (*Der: Konya*); **2**. Bölük (*Kur. B.; K.T.*); **3**. Takım (*K.T.*). [Bak : Kısm, fırka, zümre]

Hibe, **1**. Bağışlık (*Der: İstanbul, Trakya*) [«Bunu sana bağışlık verdim»]; **2**. Bağışış (*K.T.*); **3**. Emence [?] (*Der: Malkara.*). [Bak: Atâ, atiye, ihsan, bahşiş, hediye]

—etmek, **1**. Bağışlamak (*K.T.*); **2**. Pağışlamak (*Rad. IV.«K.B.»*); **3**. Vermek (*K.T.*). [Bak: İhda, bahş]

Hicap, **1**. Buyuk (*Muk.Ed.*); **2**. Çekinme (*K.T.*); **3**. Gerim (*D.L. T.*); **4**. İmanç (*Kar.*); **5**. Küşüm (*G.D. Der: Lohan köyü «Antep», Doğanbeyli köyü«Saimbeyli»*); **6**. Püsükleme [?] (*Der: Avanos*); **7**. Ubut (*Or;B.T.L. «Uyg.»*); **8**. Ud, ut (*Ferh.; D.L.T.; Süh.; Hurş.; Si. D.; Der: Antep, Mucur, Isparta, Mersin, Develi, Beyşehir, Kurugöl, Niğde, Ankara, Den izli,Erzincan*);

9. Utan (*B.T.L. «Osm.»*); **10.** Utangaçlık (*Der: İstanbul*); **11.** Utanma (*K.T.*); **12.** Uvut (*D.L.T.; B.T.L. «Uyg.»*); **13.** Uyat (*T.D.; B.T.L. «Çağ., Kaz.»; Ç.L.;P.d.C.; Muht.; Der: Seyhan, Sarayköy*). **14.** Yat (*Rad. III.» Çağ.»*). [Bak: Edep, hayâ, âr, mahcubiyet]

—duymak, —etmek, 1. Çekinmek (*K.T.*); **2.** Çeklemek (*Der: Ordu*); **3.** Elekimek (*Der: Dinar*); **4.** Elikmek (*Der: Adana, Ankara, Mersin, Tarsus, Kastamonu*); **5.** Eymenmek (*D.L.T.*); **6.** İğmenmek (*Der: Bursa*); **7.** İmenmek (*Ç.L.;P.d.C.*); **8.** Isırganmak(*Ç.L. P.d.C.*); **9.** Körlenmek (*Der: Seyhan*); **10.** Utanmak (*K.T.*); **11.** Utlanmak (*Der: Maraş, Antep, Urfa, Ankara*); **12.** Yacanmak (*Der: Bandırma, Kırklareli, Çanakkale, Antalya*); **13.** Yacınmak (*İd. Haş.*). [Bak: İçtinap, istihya, teeddüp]

—ı hâciz, 1. Çöz (*Kam.*); **2.** Gergin [?] (*Der: Kemalpaşa*) **3.** Karın zarı (*K.T.*); **4.** Uykuluk (*Der: Ankara.*).

—sız, 1. Kınaşık (*Az.*); **2.** Utanmaz (*K.T.*); **3.** Yırtlaz (*Der:İzmir*). [Bak: Bihayâ]

Hicran, 1. Acı (*K.T.*); **2.** Ayrılık (*K.T.*); **3.** Ayruk (*Fel.*); **4.** Dokunak (*K.T.*); **5.** Yanıklık (*K.T.*). [Bak: Firak, firkat, hasret, iştiyak]

—çekmek, Yanmak (*K.T.*).

Hicret, 1. Göç (*Ç.L.; K.T.; Der: Afyon*); **2.** Göçrüm [Ürküntü ile hicret man.] (*D.L.T.*); **3.** Göçüm (*K.T.*); **4.**Köçrüm (*Rad.II.«Çağ.»*); **5.** Ürkülük [Hezimetle hicret man.] (*Melh.; T.D.*).

—etmek, 1. Ağılmak, akılmak (*Müt.*); **2.** Bosmak (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. IV. «Kır.»*; **3.** Göçmek, göç etmek (*K.T.*); **4.** Kangımak (*Rad. II. «Kır.»*). [Bak: Muhaceret, muhacir]

Hicv [Hiciv], **6.** Taşlama (*Müt.*); **2.** Yirme (*T.D.*). [Bak: Zem, tenkit, Muahaze]

—etmek, 1. Kargamak(*T.D.*); **2.** Kınamak(*L.O.*).[Bak: Dahletmek]

—iyeci, heccav, 1. Köngeç (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Kınamsık (*L.O.*).

Hidayet, 1. Bosut (*B.T.L.«Uyg.»*); **2.** Doğruyu arama, doğruyu bulma (*K.T.*); **3.** Salık (*Der: Isparta, Seyhan, Karaisalı*); **4.** Yol göstermek (*Kur.B.*); **5.** Yüreğe doğma (*Der: İstanbul*).

—e ermek, 1. Ermek (*Der: İstanbul*); **2.** Gönmek (*Rab.*); **3.** Onlanmak (*Rad. I. «Tar., Çağ.»*). [Bak: İhtida, vusul]

—etmek, 1. Bosutmak (*B.T.L. «Uyg.»*); **2.** Buldamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **3.** Düzermek (*T.D.*); **4.** Kündgürmek (*D.L.T.*); **5.** Onlamak (*Rad.I. «Tar., Çağ.»*).

Hiddet, 1. Acığ (*P.d.C.;Az.*); **2.** Acıh (*B.T.L. «Ad.»*); **3.** Acık (*T.D.;Rad. I. «Uyg.»*); **4.** Aç (*Bal.*); **5.** Açığ (*Dede.; Uyg. «T.T.U.»; Rab.*); **6** Açu (*Rad.I.«Kaz.,Krm.»*); **7.** Açuv (*Kum.; Kar.; Der: Ilgın «Konya»*); **8.** Azı (*Der: Trabzon*); **9.** Bavur (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»*); **10.** Buşı, buşu (*B.T.L. «Uyg.»*); **11** Çızkırma (*Der: Orhaniye*); **12.** Çukul (*Rad. III. «Tel., Leb.»*); **13.** Derk (*Bal.*); **14.** Dutlak (*Der: Safranbolu*); **15.** Guda (*Der: Antalya*); **16.** Hart [?] (*Der: Eskişehir*); **17.** Höndür[?](*Der: Antep*); **18.** Horsa [?] (*Der: Konya, Ankara, Içel, Fethiye, Antalya, Bursa*); **19.** Horasa[?](*Der:Isparta*);

20. Ilgar [?] (*Der: Kütahya*); **21**. Kakım (*Rad.II. «Osm.»*); **22**. Kakıma (*Hurş.*); **23**. Kakınç (*Enb.; Hurş.; T.D.; Dede.; Müt.*); **24**. Kesinlik (*T.D.*); **25**. Kızaklık (*Der: Kastamonu*); **26**. Kızgınlık (*K.T.*); **27**. Kiç (*Der: Konya*); **28**. Kirkit (*Der: Kayseri*); **29**. Naza (*Rad. III. «K. Kır.»*); **30**. Öfke (*K.T.*); **31**. Öpke (*B.T.L. «Çağ»*); **32**. Öyke (*Hurş.; B.T.L. «Çağ»*); **33**. Sertlik. [Bak: Gayz, gazap, tehevvür, şiddet]

—etmek, —lenmek, 1. Acığı tutmak(*Az.*); **2**. Açıvlanmak (*Der: Ilgın*); **3**. Açulanmak (*Bal.; Rad.I. «Kaz., Krm.»*); **4**. A·ılmak(*D.L.T.*); **5**. Buşlağlanmak (*D.L.T.*); **6**. Buşmak, buşurganmak(*Rad.IV.«Çağ.»; B.T.L. «Uyg., Çağ.»*); **7**. Büşmek (*Ferh.*); **8**. Çamlanmak (*M.M.*); **9**. Çelermek(*Der: Çanakkale, Muğla, Uluborlu*); **10**, Çukuldamak (*Rad.III.«Tel.»*); **11**. Darılmak(*K. T.*); **12**. Kakımak *Dede.; Bat.; P. d.C.; Ç.L.; T.D.; Rad. II. «Osm.»; Der: Lâpseki, Antalya, Çemişkezek, Elâziz*); **13**. Kakınmak (*Rad. II. «Osm.»*); **14**. Kanıkmak (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor. Küer.»*); **15**. Kanıksamak (*Rad.II.«Osm.»*); **16**. Kannanmak (*Rad.II. «Bar.»*); **17**. Kayıkmak (*Der: Ünye*); **18**. Kırçurmak (*Rad.II.«Tel.»*); **19**. Kızmak(*K.T.*); **20**. Köpürmek(*K.T.*); **21**. Öcükmek (*L.Ta.*); **22**. Ökünmek(*Or.*); **23**. Öfkelenmek(*K.T.*); **24**. Örlemek (*Uyg.«İnd.»*); **25**. Öykelenmek (*Der: Lâpseki*); **26**. Puşmak (*Rad.IV.«K.B.Çağ.»*); **27**. Sarılmak (*D.L.T.*); **28**. Serilmek (*Rad.IV. «K.B.»*); **29**. Sıdalamak [?] (*Der*: Kayseri); **30**. Talpınmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **31**. Tarınmak (*Uyg. «İnd.»*); **32**. Tersinmek (*D.L.T.*); **33**. Tomuruktanmak(*Rad. III. «Kır.»*); **34**. Tozalamak (*Rad.III.«Çağ»*); **35**. Yarsımak (*Rad.III.«Kaz.»*).

—li, 1. Çarga (*Rad.III. «Tel.»*); **2**. Çıngılı(*Der: Kilis*); **3**. Dargın (*K.T.*); **4**. Esirik (*Der: Edirne*); **5**. Höndürlü [?] (*Der: G.Anetep*); **6**. Kadır (*Uyg.«İnd.»*); **7**. Kağan (*Bat.*); **8**. Kakığan (*Ferh.*); **9**. Keskin er (*Bab.*); **10**. Kızgın (*K. T.*); **11** Öfkeli (*T.D.; K.T.*); **12**. Sert (*K.T.*).

—i zail olmak, Yumuşamak (*K.T.*). [Bak: Sükûn]

—lendirmek 1. Kakıtmak (*D. L.T.; Rad II. «Osm.»*); **2**. Kazırlandırmak (*Rad.I. «Tel.»*), **3**. Kızdırmak (*K.T.*); **4**. Öfkelendirmek (*K.T.*); **5**. Örletmek (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Iğzap]

Hiffet, 1. Açıklık, açık saçıklık [Hiffeti meşrep, iffetsizlik man.] (*K.T.*); **2**. Hoppalık [Hiffeti mizaç, temkinsizlik man.] (*K.T.*); **3**. Yeğnilik (*L.O.; Lûg. Ar.*); **4**. Yeliklik (*Der: Kalecik*); **5**. Yiynilik (*K.T.*).

—göstermek, Sayramak (*Tuh.*).

—getirmek [aklına—], **1**. Çıldırmak (*K.T.*); **2**. Delirmek (*Der: Istanbul*). [Bak: Tecennün]

Hikâye, 1. Boy (*Dede.*) [« Soy soyladı, boy boyladı. »]; **2**. Çürçek (*P.d.C.; L.Ş.*); **3**. Dinlemece (*Der: Sırapınar*); **4**. Erteği [Eski, kadim, kadimî söz, efsane, destan, tarihî menkabe man.] (*Rad.I. «Çağ.»*); **5**. Höçek [Kıssa, mesel man.] (*P.d.C.; Ç.L.»*); **6**. İrteki (*B.T.L. «Kır.»*); **7**. Kuçın [Esatir *mythe, légende* man.] (*Rad.II. «Alt. Tel.»*); **8**. Öküncük [?]

(*Der: Kütahya*); **9**. Öşük (*Müt.*); **10**. Ötkünç (*T.D.; İd.Haş.; D. L.T.; Der: Seyhan, Balıkesir, İzmir*); **11**. Ötük (*Ç.L.*); **12**. Nartpak [Kahramanlık masalı man.] (*Rad.III.* «*Sag.*»); **13**. Sanaka [Hurafe man.] (*Der: Adana*); **14**. Sav [Söz, ata sözü, tarih ve tarihî hikâye man.]; (*Kur. İ.; D.L.T.*); **15**. Serçek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **16**. Sürçek (*Muk. Ed.; Müh.*); **17**. Teydik (*T.D.*); **18**. Oranlama, ozanlama [Nazmen hikâye söylemek man.] (*Der: Tokat, Çankırı*); **19**. Soy [?] (*Dede.*); **20**. Uzaklama, uzunlama (*Der: Tokat, Çankırı, Zonguldak*); **21**. Yomak (*Tuh.*); **22**. Öykme, öykünme (*Der: Denizli*). [Bak: Efsane, menkabe, kıssa, mesel, destan]

—ci, 1. Kaycı, kayçı (*Rad. II.* «*Tel., Alt., Şor., Sag.*»); **2**. Kuçınçı (*Rad. II.* «*Alt., Leb.*»); **3**. Ozan, uzan [Şiir ve musiki ile menkabe irat eden man.] (*Dede*). [Bak: Nâkil, muharrir]

—etmek, 1. Anlatmak (*Der: İstanbul*); **2**. Kotarmak (*Rad. II.* «*Kar.*»); **3**. Kuçındamak (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*») **4**. Ötkünmek (*İd. Haş.*); **5**. Söylemek (*K.T.*); **6**. Yomaklamak (*Kar.*). [Bak: Nakletmek, tahkiye, rivayet]

Hikmet, 1. Bilik (*D.L.T.; Kur. İ.; Rad. IV.* «*Çağ., Kır., Kom.*»; *Rab.*); **2**. Bilim, bilimlik, bilülük (*Rad. IV.* «*Or., Kır., Kam., Kaz.*»); **3**. Böğüş (*Uyg.* «*U.*»); **4**. Sağbili (*Bab.*). [Bak: Hakîm, feylesof, irfan]

Hilâf, 1. İkit [Hakikate muhalif man.] (*D.L.T.*); **2**. Karşı (*K.T.*); **3**. Savşurma, şaşru, şaşuru (*Kur. İ.; Kur.B.*) [Canilerin el ve ayakları kesilirken cezanın yalnız sağ ve sola tatbik edilmiyerek şaşırtma yapılması. Bu mana ile «*hilâf*» Kuran ıstılahıdır.]; **4**. Ters [Zıt man.] (*K.T.*); **5**. Yalan [«Hilâf olmasın!»] (*K.T.*). [Bak: Aksi]

—gir, Yat [Asıl yabancı man.] (*K.T.*). [Bak: Muhalif]

—ına, 1. Çüyre (*Bal.*); **2**. Tersine (*K.T.*).

Hilâl, 1. Aydoğdu (*K.T.; L.O.: P.d.C.*); **2**. Genç ay (*Cev.; Süh.*); **3**. İlk ay (*Der: İstanbul*); **4**. Yalaz (*Der: İzmir*); **5**. Yanç (*Muk. Ed.*), **6**. Yay (*T.D.*); **7**. Yeni ay (*T.D.; Kur.; Bian.; Tüh.; Der: Çankırı*).

Hil'at, 1. Kaftan* [Haftan bozması zannedilmişse de «*Kaf - Kap*» kökü Türkçeden başka dile geçtiğini gösterir] (*K.T.*); **2**. Sarpay (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Soyurgal [Asıl her türlü hediye ve ihsan man.] (*T.D.*); **4**. Toğa (*Tüh.*).

—geydirmek, Soyurgamak [İhsan etmek man.] (*Tüh.*). [Bak: Taltif, ihda, ihsan, ikram, ilbas]

Hilkat, 1. Caratu (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Kılığ (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **3**. Kurum (*T.D.*); **4**. Oluş (*Der: Konya*); **5**. Töretme, törütme (*Rad. III.* «*Uyg., Çağ.*»); **6**. Turutkı (*Kur İ.*); **7**. Yaratma, yaradış (*K.T.*); **8**. Yaradılış (*T.D.; Az.*); **9**. Yayan (*Rad. III.* «*Alt.*»). [Bak: Cibillet, fıtrat]

—ten, Hilkî, 1. Caralganduk (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Yaradılışta, yaradılıştan (*K.T.*). [Bak: Cibillî, fıtrî]

Hilm, 1. Usluluk (*K.T.*); **2**. Yavaşlık (*Çul.; K.T.*); **3**. Yumuşaklık (*K.T.*).

Himaye, **1**. Apulama [?] (*T.D.*); **2**. Arka (*T.D.*); **3**. Asrağu, asrav, asravu [Bakıp büyütme, terbiye etme man.] (*Rad. I.* «*Çağ., Kır., Kaz., Kom.*»); **4**. Bakım (*Hurş.*); **5**. Börkev, bürkev (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **6**. Dalda (*Kara.; Der: Antep, Van, Erzurum*); **7**. Dulda (*T.D.; Der: Konya, Ayaş, Ankara, Sandıklı, Kırşehir, Niğde, Yozgat, Van, Erzurum*); **8**. Dulga (*Der: Konya*); **9**. Erik, erk [Hakimiyet, iktidar man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **10**. Esirgeme (*K.T.*); **11**. Esirgenlik, esirgeçlik (*Kur. B.*); **12**. Gölge (*Bab.; K.T.*); **13**. Itilik [Yk: İdi, izi. Sahiplik man.] (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **14**. Kayırma (*K.T.*); **15**. Koruma (*T.D.*); **16**. Koltuk (*Bab.*); **17**. Uça (*Ç.L;P.d.C.*); **18** Yölek (*T.D.*).

—etmek, **1**. Arkalamak (*D.L.T.; Rad. I.* «*K. Kır., Çağ*»); **2**. Asramak [Terbiye etmek man.] (*Rad. I.* «*Çağ., Kır., Kaz., Kom.*»; *P.d.C.*); **3**. Ayamak (*Der: Mersin*); **4**. Barımak, barmak, barumak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **5**. Barındırmak (*K. T.*); **6**. Cebemek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7**. Çoklamak (*Muk. Ed*) **8**. Esirgemek (*Kab.; K.T.*); **9**. Eyemek (*İd. Haş.*); **10**. Isramak [Doğrusu «Asramak»] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **11**. Kaştarmak [?] (*Der: Mersin, Sinop, Muğla, Bafra, Merzifon, Çankırı*); **12**. Kavanlamak (*Der: Kütahya, Pazarcık, Mıhalıççık*); **13**. Kavzamak (*Der: İzmir, Kula, Samsun, Muğla*); **14**. Kayırmak (*Rad. II.* «*Osm.*»; *K.T.*); **15**. Koldamak (*P. d. C.; Ç.L.*); **16**. Korumak (*K.T.; D.L.T.*); **17**. Kümek (*Uyg.* «*İnd.*»); **18**. Önlemek (*Der: Kırşehir*); **19**. Yambasmak (*Tuh.*) **20**. Yarılgamak (*Der: Balıkesir*). [Bak: Eman, sıyanet, sahabet].

Himmet, **1**. Basım (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **2**. Cete (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Çalışma (*K.T.*). [Bak: Gayret, inayet, lûtf, sây]

—etmek, **1**. Çalışmak (*K.T.* **2**. Kayırmak (*Bab.*); **3**. Uğraşmak; (*K.T.*).

—siz, **1**. Catkalak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Gevşek (*K. T.*); **3**. Mılkıldak (*Rad. IV.* «*Tel.*»).

Hindi, **1**. Bordağan (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Culuk(*Der: Kırşehir*); **3**. Gülü(*Der: Tokat, Ankara*); **4**. Gülük (*Der: Kırşehir, Ankara, Çerkeş, Kayseri*); **5**. İbi (*Der: Çorum*); **6**. Mısır, mısırga [?] (*Der: Bolayır, Keşan, Karacebey, Pazarcık, Eğirdir, Davas, İzmir, Beyşehir, Kocaeli, Afyon, Bozüyük*).

Hinterlant **1**. Çevre [Etraf, muhit man. «İzmir, çevresindeki yerlerin alım satımından kazanır.» (*K. T.*); **2**. Everek, iverek, öyrek (*Der: Kütahya*).

Hiram, **1**. Iğranma [Yk: ırganma, ırgalanma] (*Der: Konya, Polatlı, Kırşehir*); **2**. Manış(*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **3**. Salınış (*T.D.*); **4**. Sallanma(*K.T.*); **5**. Serkek (*D.L.T.*); **6**. Sınpas [?] (*Der: Ishaklı*); **7**. Yürüyüş(*K.T.*).

—an, **1**. Balpan (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Manaz (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Salına salına yürüyen (*K.T.*); **4**. Salınan (*Gev.; Kon.*); **5**. Salınıcı (*Mif.*).

—an olmak, **1**. Salına salına yürümek (*K.T.*); **2**. Salınmak (*Der: O.A., İstanbul*); **3**. Üğrünmek (*Der: Avanos, Konya, Merzifon, Seyitgazi*); **4**. Ürünmek (*Der: Eskişehir*).

His, **1**. Anlayış [İdrak, intikal man. «Bugün geleceğinizi siz söylemeden anlamıştım.»] (*K.T.*); **2**. Annak (*Der: Bayazıt*); **3**. Duygu (*T.D.; K. T.*); **4**. Duysu (*T.D.*); **5**. Es, İs [Zihn, hâtıra man.] (*T.D.; Id.Haş.;* (*B.T.L. «Osm.»; Der: Adana*); **6**. Sezek (*Tuh.*). **7**. Sezi, sezik(*Bab.; Hurş.*); **8**. Seziş, sezme (*K.T.*); **9**. Sizü(*Rad.IV.«Kaz.»*); **10**. Süm [Sevgi man. (*Rad.IV. «Tel.,Alt.»*)] (*Müt.*); **11**. Tavış (*D.L.T.*). [Bak: İdrak, tehassüs, ihtisas]

—setmek, **1**. Anlamak (*K.T.*); **2**. Bürtmek (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Duymak (*K.T.*); **4**. Eslemek (*T. D.*); **5**. İskermek (*Rad. I.«Kaz.»; B. T. L. «Kaz.»*); **6**. İslenmek (*Süh.*); **7**. Ognanmak (*Rad. I. «Sag.»*); **8**. Sezinmek, sezinlemek (*K. T.*); **9**. Sezmek (*K.T.*); **10**. Sizinmek (*Rad. IV. «Kaz., Sag., Koyb.»; K. T.*); **11**. Şoşkumak (*Rad. IV. «Şor.»*); **12**. Toymak, tuymak (*D. L. T.; Ba.; Rad. III. «Kaz.»*).

—sikablelvuku,1.Aylanma(*Rad. I. «Alt.»*); **2**. İçe damma (*Der: Konya, İstanbul, Bayburt, Eskişehir*); **3**. İlgeyme (*Rad. I. «Tar., Tüm»*); **4**. Kürim (*Rad. II. «Kır., Kaz.»*); **5**. Sezik (*Rad. IV. «Çağ., Tel., K. B.»*); **6**. Sezinme, sezinleme (*K .T.*); **7**. Sezülik (*Rad. IV. «Kaz.»*); **8**. Tuygayma (*Rad. III. «Tüm.»*); **9**. Yüreğine doğma (*Der: İstanbul*).

—li, **1**. Duygulu (*K. T.*); **2**. Sezik (*Çul,*). [Bak: Hassas]

—si iptal etmek, **1**. Uyuşturmak (*K. T.*); **2**. Uyutmak (*K. T.*). [Bak: İptal]

—siz, **1**. Badak [?] (*Der: Seyhan, Isparta*); **2**. Duygusuz *K.T.*; (*Der: Söğüt*); **3**. Samrama[?] (*Der: Söğüt*); **4**. Yiğe [?] (*Der: İstanbul, Niğde, Konya*). [Bak: Bihis]

—siz kalmak, Suğrumak (*Id.*).

Hisar, **1**. Ark [İstihkâm ve hendek man.] (*B. T. L. «Çağ.» ; Rad. I. «Çağ.»*); **2**. Baru* (*B.T.L.«Osm.»; Muk. Ed.*); **3**. Biçin (*P.d.C.;Ç.L; B.T.L. «Çağ»*); **4**. Eğrek (*Bab.*); **5**. Erk [Yk: Ark] (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **6**. Kermen (*Aş.*); **7**. Kurgan [Eski mezar bakayası «tumulus» man.] (*P.d.C.; Ç.L.; L. O.; T.D.*); **8**. Ören [Hisar harabesi man.] (*L.O.; K.T. Der: Mersin, Sıvas, Konya, Afyon,Avanos*); **9**. Sepil (*Rad.IV. «Tar.»*). [Bak: Baru, kale, istihkâm]

Hisse, **1**. Alu (*Mus.Es.*); **2**. Carına (*Rad.IV.«Kır.»*) ; **3**. Colduk (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Çuv (*Uyg. «Usp.»*); **5**. Diki (*Tuh.*); **6**. Düşelge (*Der: Seyhan, Antep*); **7**. Düşelik (*T.D.; Aş.*); **8**. Düşerge (*G.D.; Der: C.A.*) ; **9**. Düşerlik (*Der: Silvan, Finike*); **10**. Enek [?] (*Der: Kırşehir, Yozgat*); **11**. Henek[?] (*Der: Dörtyol*); **12**. Ok (*D.L.T.; Der: C.A.*); **13**. Öğün, övün [Yemek hakkında] (*Rad. I. «Çağ.»; P.d.C.*); **14**. Paç (*Der: Dinar, Elâziz*); **15**. Pay (*Dede.; T.D.;K.T.*); **16**. Sıbağa (*Rad.IV. «Kır.»*); **17**. Tiğin [?] (*Kar.*) ; **18**. Tutarga [?] (*Der: Samsun*); **19**. Urdum [?] (*Der: Eskişehir, Kütahya*); **20**. Üleş (*B.T.L.«Osm, Çağ.»; Rad.I.«Tel.,Küer., Leb. Şor Çağ.», Cev.*) ; **21**. Ülü (*T.D.; Ah. H.; Deş.; Çul; Kur. A.*); **22**. Ülük (*D.L.T.; B.T. L. « Uyg.»*); **23**. Ülüş (*B. T. L. «Uyg., Çağ., Kaz.»; Müh.; T.D.; Rab.; Rad. I. «Kaz.»; K.T.; Ç.L.; Muk. Ed.; D.*

L.T.; Kar.); **24**. Yargan [?] (*Der: Adana*). [Bak: Behre, nasip]

—dar, 1. Ortak (*K.T.*); **2**. Paydaş (*K.T.*); **3**. Ülüşçü (*K.T.*); **4**. Yarşı (*D.L.T.*).

—dar etmek, Diğritmek [?] (*Der: Ankara, Polatlı*).

Hisset, 1. Eksüme (*Kur. B.*); **2**. Yüksünme (*K.T.*). [Bak: Bahillik, buhl, hasislik]

Hitam, 1. Bitme, bitim, bitiş (*K.T.*); **2**. Bitü (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Bitüt (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Ket, kit (*Uyg.*); **5**.Son (*K. T.*); **6**. Tayar, tayaz (*T. D.*); **7**. Tükenme, tükeniş (*K.T.*). [Bak: Nihayet, hatime]

—a erdirmek, 1. Alıkmak (*Uyg. «U., T.T.»*); **2**. Bitirmek (*K.T.*); **3**. Sonunu getirmek (*Der: İstanbul*); **4**. Tozmak (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Tüketmek (*K.T.*).

—bulmak, 1. Alkınmak (*D.L. T.*); **2**. Bitmek (*K.T.*); **3**. Geçmek (*K.T.*); **4**. Saframak (*D.L.T.*); **5**. Sonuna varmak (*K.T.*); **6**. Tavusmak (*Mün.*); **7**. Tıdılmak (*Uyg. «H.I.»*); **8**. Tükemek (*D.L.T.*); **9**. Tükenmek (*Ba.*); **10**. Ucukmak (*D.L.T.*). [Bak: İntiha, ihtitam]

Hitap, 1. Kele (*Kur. A.*); **2**. Söz söyleme [Birine—] (*K.T.*); **3**. Söyleme [Birine—, «Bana söylerken dönüp size söyledi.» (*K.T.*).

—etmek, 1. Ayıtmak [Söylemek, tebliğ etmek, bahsetmek, konuşmak man.] (*B.T.L.«Ad.,Çağ.»; Rad. I.«Tel.,Alt., Leb., Şor., Koyb., Sag., Küer., Kır., K.Kır., Osm., Çağ.»*); **2**. Aymak (*Or.*); **3**. Eyitmek (*B. T.L. «Kaz.»*); **4**. Söylemek (*K.T.*). [Bak: Tevcihi kelâm etmek]

—(b)e, Sab[Yk: Sav=söz] (*Or.*).

Hile, 1. Al (*Rad. I. «Çağ., Uyg.»; Ça.Ma.; Bian.; Ma.; G.D.; D.B.; D. L.T.; Uyg. «İnd., U.»; B.T.L. «Uyg.» Dede.; Kara.; Y.E.; Rab.; T.D.; Kur.İ.; Der: Malatya, Dinar, Yozgat*); **2**. Aldama (*Bab.*); **3**. Aldangıç (*K.T.; T.D.; B.T.L.«Osm.»*); **4**. Aldatmaca (*B.T.L.«Osm.»*); **5**. Aldav (*L.Ta.*); **6**. Aldayış (*B.T.L. «Osm.»*); **7**. Altağ (*Uyg. «T. T., U., Suv.»*); **8**. Aygut (*Muht.*); **9**. Ayın[Ayın oyun] (*B.T.L.; «Osm»; Der: Uşak*); **10**. Ayla [?] (*Rad.I.«Kır.»*); **11**. Bezen (*Rad.IV. «Osm.»*); **12**. Çap (*B.T.L. «Tür.»*); **13**. Çığız [?] (*Der: Sıvas, Divrik*); **14**. Çüme (*Rad. IV.«Tel., Sag.,Şor.»*); **15**.Dek(*B.T.L.«Osm.»; Kör.; G.D.; Müt.*); **16**. Dimlik (*Mus. Es.*]; **17**. Dolan [Yk: Dolandırmak. «Yalan dolan»] (*K.T.*); **18**. Dolanuk (*L.O.*); **19**. Düzen (*Rad. III. «Osm.»; T.D.; Der: Çanakkale, Kızılcahamam, Malkara*); **20**. Evsin (*Der: Çorum, Adana, Kozan*); **21**. Fit (*K.T.; Der: Kayseri*); **22**. Gacar[?] (*Der: Karaman*); **23**. Hözün [?] (*Der: Bozüyük*); **24**. İnçkelik [Yk: İncelik] (*P.d.C.; Ç.L.*); **25**. Kalt (*Rad. II. «Kır.»*); **26**. Kayış (*Rad.II. «Krm.»*); **27**. Kelek(*Az.*); **28**. Kotak (*Rad. II. «Çağ.»*); **29**. Kurak (*Der: Cebelibereket*); **30**. Meke (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*) **31**. Oyun (*K.T.*); **32**. Özün (*Der: Manisa, Dodurga, Burdur, Çanakkale*); **33**. Sapalıç (*Bah.*); **34**. Savuz (*Kur.A.*); **35**. Şaluk, şoluk (*Der: Kars*); **36**. Tef, tep, tev (*D.L.T.; Or.; Uyg.; «U.»*); **37**. Tesil (*Rad. III. «Kır.»*); **38**. Üngülük (*Ç.L.; P.d.C.*); **39**. Yaltav (*L.Ta.*); **40**. Yap, yup (*D.L.T.*); **41**. Yülmö (*Rad.II. «Bar.»*). [Bak: Desise, hud'a, mekr]

—etmek, 1. Aldamak (*Tuh.*);

2. Aldatmak (*T.D.*); 3. Armak (*Uyg.* «*T.T.*»); 4. Dek etmek (*B.T.L.* «*Osm.*»); 5. Düzen kurmak (*K.T.*); 6. Fit vermek, fitlemek (*K.T.*); 7, Kelek gelmek (*Az.*); 8. Koranmak (*Rad.II.* «*Çağ.*»); 9. Oyun etmek (*K.T.*); 10. Yuplamak, yubulamak (*D.L.T.*). [Bak: İğfal, ihtiyal]

—kâr, 1. Aksım (*T.D.*); 2. Alcı (*Müh.*); 3. Aldağuç (*Ferh.*); 4. Aldak (*T.D.*); 5. Aldatıcı (*K.T.*); 6. Allak (*Rad.I.* «*Osm.*»; *L.O.*; *K.T.*; *B.T.L.* «*Osm.*»); 7. Arkuk (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 8. Bızıkçı, mızıkçı Oyunda hile yapan man.] (*K.T.*); 9. Çultur (*Rad.III.* «*Sag.*; *Şor.*»); 10. Dağıl (*P.d.C.*; *Ç.L.*); 11. Hınaza [?] (*Der: Ereğli, Konya*); 12. Honaz [?] (*Der : Çorum, Samsun*); 13. Kaçar [?] (*Der: Konya*); 14. Kayışçı (*Rad.II.* «*Kar.*»); 15. Kıllıkçı [?] (*Der: Sıvas*); 16. Kırbas (*Rad. II.* «*Leb.*»); 17. Kurakçı (*Der: Dörtyol*); 18. Kurnaz (*T.D.*); 19. Özöncü (*Der: Bozüyük, Burdur*); 20. Saymantı (*Der: Samsun*); 21. Sıltak, şıltak [İftira, bahane man.] (*Tuh.*); 22. Sınap [?] (*Der: Teke*); 23. Siğecen, singil [?] (*Der: Seyhan*); 24. Sum (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 25. Süzengen [?] (*Der: Konya*); 26. Tardan (*Rad. III.* «*Tar.*»); 27. Tevük (*D.L.T.*); 28. Tilki [Mec.] (*K.T.*); 29. Tülek (*Der: Kırşehir, Beyşehir, Muğla, Antalya, Ankara, Urfa, Bayazıt, Bursa, Isparta, Çorum, Bayramiç, Turhal, Malkara, Burdur, Silvan, Kütahya, Elbistan, Konya, Kayseri*); 30. Üngü (*Ç.L.*; *P.d.C.*; *B.T.L.* «*Çağ.*»); 31. Ütrük (*D.L.T.*); 32. Yanduz (*Der: Beykoz*); 33. Yaşırtın (*L. Ta.*); 34. Yoy (*Rad. III.* «*Alt.*»). [Bak: Ayyar, dessas, mekkâr]

—li, 1. Karışık [Mağşuş man.] (*K.T.*); 2. Katınka, katkılı [Mağşuş man.] (*Der: Antalya, Antep*). [Bak: Mağşuş, mahlût]

—yi anlamak, Tuysukmak (*D.L.T.*).

Hiza, 1. Çırpı [«Bir çırpıda»] (*K.T.*); 2. Düzlük (*K.T.*: *İd. Haş.*; *Muht.*); 3. Karşılık (*K.T.*); 4. Karşı karşıya olma (*K.T.*) 5. Kesmen [?] (*Der: Uzunköprü*); 6. Perese [?] (*B.T.L.* «*Osm.*»; *L.O.*; *Der: Bayburt*); 7. Sıra (*K.T.*); 8. Şeş [?] (*Der: Antalya*); 9. Uğur (*Der: Kütahya, Bolu, Bilecik*).

—sına getirmek, 1. Düzletmek (*K.T.*); 2. Sıralamak (*K.T.*); 3. Şeşlemek [?] (*Der: Antalya*); 4. Tuşlatmak [Yk: Tüşletmek = düzeltmek] (*D.L.T.*).

Hizmet, 1. Buyan [Hayrat ve hasenata hizmet man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); 2. Cumuş [Yk: Yumuş vazife man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. İş (*K.T.*); 4. Kulluk [Bendelik man.] (*Ah. H.*; *D.B.*; *Bab.*; *Rad. II.* «*Kom.*, *Krm.*, *Uyg.*, *Osm.*, *Kar*,, *Çağ.*»; *Ç.L.*; *P.d.C.*); 5. Künlev [Bendelik man.] (*Rad.II.* «*Uyg.*»); 6. Soygunluk (*L.O.*); 7. Tabuk (*Rad.III.* «*Uyg.*»); 8. Tapağ, tapığ (*Cal.*; *T.*;*D.*; *D.L.T.*; *Tuh.*; *Uyg.*)) 9. Tapık (*Rad .III.* «*Alt.*»); 10. Tapu (*Tuh*); 11. Tapuğ (*D.L.T.*; *Uyg.*); 12. Yumuş [Yazife man.] (*Y.E.*; *Hurş.*; *Dede.*; *Ata.*; *D.B.*; *Kara.*; *D.L.T.*; *T.D.*; *Der: Malatya, Konya; Antep, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Maraş, Songurlu, Bozanti, Karaağaç, Ordu, Seydişehir, Ankara, Dörtyol, Cey-*

han, Bolu, Develi, İncesu, Mersin); **13**. Yürgü (*Rad. II. «Tel.»*). [Bak: Vazife, memuriyet]

—çi, —kâr, 1. Ayakçı (*Der: Antalya*); **2**. Beslek (*Der: Kastamonu, Ilgaz, Konya, Kelkit, Suşehri, Çorum, Bursa, Tirebolu, Denizli*); **3**. Besleme [Bilhassa küçükten alınmış hizmetçi kız man.] (*K.T.*); **4**. Cumuşcu (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Çeltek (*Der: Antalya, Yozgat, Niğde, Kayseri, Fethiye, İçel, Konya, Kırşehir*); **6**. Çoramık (*Der: Balıkesir*); **7**. Çöne (*Der: Haymana, Ankara, İçel, Trabzon, Samsun*); **8**. Dutma (*Der: Konya, Seyhan*); **9**. El ulağı (*Der: Muğla*); **10**. Gabış (*Der: Antalya*); **11**. Galak, galuş[?]*Der:*(*Çanakkale*); **12**. Gezir [?] (*Der: Kocaeli*); **13**. Hodak, hudak[?] (*Der: Samsun, Erzurum, Trabzon, Bozüyük*); **14**. İnçü (*B. T.L. «Çağ.»*); **15**. Işçi (*K.T.*); **16**. Kabış [?] (*Der: Konya, Maraş, Isparta*); **17**. Kapı kızı (*Der: Safranbolu*); **18**. Karavaş [Cariye man.] (*K.T. Şeh.; Der: Çanakkale*); **19**. Kazanat (*Rad. II. «K. Kır.»*); **20**. Kulgur (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **21**. Kullukçu (*Kel.; Der: Bursa, Manisa, Çorum, Bayazıt, Ordu, Konya*); **22**. Kuluk (*Rad. IV. «K.B.»*); **23**. Kulukçu *Rad. II. «Kar.»; Hurş.; Cal.; Çul.; Muht.; Der: Kastamonu*); **24**. Kunukçu (*Der: İzmit, Kastamonu*); **25**. Mulak[?] (*Der:Ordu, Çandır*); **26**. Odak [?] (*Der: Ankara*); **27**. Odalık [Bilhassa istifraş için alınan cariye man.] (*K.T.*); **28**. Sibekçi (*Rad. IV.«Çağ.»*); **29**. Tapaç (*Der: Çeşme*); **30**. Tapıcı (*D.L.T.*); **31**. Tapığçı(*Uyg.«İnd., U.»*); **32**. Tapılı (*D.L.T.*); **33**. Tapucı(*Ter.*); **34**. Tapuğsak(*Rab.*); **35**. Tapukçu (*T.D.*); **36**. Tutma (*Der: Konya, Nevşehir, İçel, Alâiye, Adana*); **37**. Ulak (*Der: Urla*); **38**. Uşak (*T.D.*): **39**. Yalcı [Yal =ücret] (*L.Ta.*); **40**. Yamantı [Yk: yamak] (*Der: Tekirdağ*); **41**. Yanaşık (*Der: Niğde, Konya, Tekirdağ, Hayrabolu*); **42**. Yanaşma(*Der: Bursa, İnegöl, Gölpazarı, Ordu, Gelibolu*); **43**. Yumuşçu (*D.L.T.: İd. Haş.*); **44**. Yülük (*Rad.III. «Uyg., Tel.»*). [Bak: Hademe, memur, müstahdem, ecîr, bende]

—etmek, 1. İş görmek (*K.T.*); **2**. Kulluk etmek (*Az.*); **3**. Kullukmak (*Rad.II. «Çağ.»*); **4**. Tabınmak(*D.L.T.*); **5**. Tapı kılmak (*Müz.*); **6**. Tapmak (*D.L.T.*); **7**. Tapulamak (*Kav.*).

—ten affetmek, Yasmak(*D.L. T.*).

Hoca*, 1. Bahşı,baksı,pahşı [Yk: Bakıcı](*Rad.IV.«Uyg.»*); **2**. Hoca* [Türkçe ihtiyar, bilgili demek olan «Koca» dan farslaşmış olsa gerektir.] (*Der: İstanbul, A.*); **3**. Ike, iye (*B.T.L,«Çağ.,Kaz.»*); **4**. Kam [Şamanî din ulusu man.] (*İd.Haş.*); **5**. Yanrağı [?] (*Der: İzmir*). [Bak: Muallim, müderris, üstat]

Hokka, 1. Kaburcak [Küçük kap man. Rad.II.de balık pulları«*Çağ.*»] (*Muk.Ed.*); **2**. Kap [Içine bir şey konacak nesne man.] (*K.T.*); **3**. Kapırcık [Yk: Kabırcık=kabuk](*Rad. II. «Tel.» Caf.*); **4**. Kutu (*K.T.*).

—baz, 1. Arvışçı (*Uyg. «T.T.»*); **2**. Göz bağcı (*Der: Konya, Çankırı*); **3**. Kumakçı (*P.d.C.; Ç.L.*).

—bazlık, 1. El çabukluğu(*K.T.*); **2**. Göz bağcılık (*K.T.*).

Hor * [görmek], **1**. Aşağılamak

(*Müt.*); 2. Gözetmemek (*K.T.*); 3. Kınamak (*Muht.*); 4. Saymamak(*Der: İstanbul*); 5. Yensemek (*Der: Eskişehir*). [Bak: Tezlil, tahkir, istihkar, istihfaf, istisgar]

Horoz*, 1. Abalak (*T.D.*); 2. Eteç (*L.Ta.*); 3. Eteş (*B.T.L.«Kaz.»*).

Hoş, 1. Etgü, etkü, itkü (*B.T.L. «Çağ., Uyg.»*); 2. Gökçek (*Ac.*); 3. Güzel (*K.T.*); 4. İmsik [?] (*Der: Seyhan*); 5. İyi (*K.T.*); 6. Kızık (*Rad.II. «Kır., Kaz.»*); 7. Koyuk (*Der: Boyabat, Isparta*); 8. Köreğen (*Der: İzmir*); 9. Kösüş [?] (*Rab.*); 10. Oğlağu (*Uyg.*); 11. Seviğlig (*Uyg.«İnd.»*); 12. Sevimli (*K.T.*); 13. Süçük (*P.d.C.; Ç.L.*); 14. Süykümlü (*Rad. IV. «Kır.»*); 15. Tan, tansık [Nefîs, nefîse, bedia man.] (*Ata.*); 16. Yahşı (*Dede.*); 17. Yaramıktu (*Rad.III. «Tel.»*). [Bak: Lâtif, nefîs, bedia, nefîse]

—a gitmek, 1. Beğenmek (*K.T.*); 2. Okramak [?] (*Der: İçel*); 3. Yakmak (*Uyg. «İnd.»; Rad. III. «Uyg., Çağ., Tar., Alt., Leb., Kom., Bar., Kaz.»*); 4. Yapsımak (*Rad. III. «Alt, Tel., Leb.»*); 5. Yelime gitmek (*Der: Eskişehir*).

—görmek, İrinmek [?] (*B.T.L. «Uyg.»*).

—baht, 1. Kıvlığ (*Uyg.*); 2. Kutlu (*Rad. II. «Osm., Krm., Kom.»*); 3. Kutluğ, kutluk (*Rad.II. «Uyg., Or., Çağ.»*); 4. Mutlu (*K.T.*). [Bak: Talili, mesut]

—bû, 1. Güzel kokulu (*K.T.*); 2. İyi kokan (*K.T.*); 3. Şıpar (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Rayihadar]

—meşrep, 1. Gidişi iyi (*Müt.*); 2. Saykı (*Rad.IV. «Kır.»*); 3. Tatlı dilli (*Müt.*).

—sohbet, 1. Eke (*Der: Konya*); 2. Konuşkan (*Der: Istanbul*); 3. Konuşması tatlı (*Der: İstanbul*); 4. Şengil [?] (*Der: Lâpseki*); 5. Yavrak [?] (*Der: Kırşehir*).

Hoşnut, 1. Beğenme (*K.T.*); 2. Öğrünç (*Uyg.«İnd.»*). [Bak: Memnun, razı]

—(d)î, 1. Kebenç (*Rad. II. «Uyg.»*); 2. Öğrünçlüğ(*Uyg.«İnd.»*).

—etmek, Tablatmak (*D.L.T.*).

—olmak, 1. Ayamak (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Bayarlamak (*Müh.*); 3. Gönenmek (*Der: Muğla*); 4. Kanmak (*Uyg.«İnd.»*); 5. Onmak, unmak (*Mün.*); 6. Silemek(*Rad. IV.«Çağ.»*). 7. Şirbimek (*G.D.*).

—suzluk göstermek, 1. Bışırganmak, pışırganmak (*Kum.*); 2. Mırıldanmak (*K.T.*); 3. Yüzü asmak (*K.T.*).

Hot, Kendi (*K.T.*) [Aşağıki mürekkeplerin ilk cüzüdür:]

—behot, Kendi başına, kendi kendine (*K.T.*).

—bin,—pesent, 1. Bennek(*Der: Kurt köyü«Kastamonu»*); 2. Kendini beğenmiş (*K.T.*); 3. Keser (*Rad.II.«Osm.»*); 4. Koğur (*Der: Havza, Polatlı*); 5. Konur (*Der: İstanbul, Dörtyol*); 6. Kosalak (*Der: Aydın, Çanakkale, Kırşehir, Niğde, Bilecik*); 7. Özün gören (*Bab.*); 8. Özünü beğenen (*Az.*); 9. Töngemen[?](*Der: Bolu, Konya, Ordu*); 10. Yaltay (*Tuh.*); 11. Yıvrık [?] (*Der: Denizli,Nallıhn*).

—binlik,—pesentlik, 1. Benlik (*K.T.; Dede.; Der: Denizli*); 2. Doncukma (*Der: Alayunt*). 3. Kofalma (*Der: Ankara,Ayaş,Kayseri*).

—endiş, Kendini düşünen(*K.T.*).

—kâm, Konur (*Der: Antep*).

—perest, 1. Kendini beğenmiş

(*K.T.*); **2.** Öğüncek (*Der:Kırşehir*).

—rey, Bildiğine giden (*K.T.*).

Hububat, 1. Aşlığ (*P.d.C.*); **2.** Düven (*Der:Pazarcık, Muğla, Denizli, Bayramiç, Adana, Marmaris, Mesudiye*); **3.** Tahal[?] (*Der: Kastamonu, Isparta, Geçiborlu, Muğla, Ilgaz, Denizli, Ankara, Kars, Seydişehir, Devrek, Ş. Karaağç, İzmir,Bolu, Amasya, Beyşehir, Bursa*); **4.** Tahıl[?](*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Ad., Çağ.»; Der: Antep, Kastamonu, Isparta, Geçiborlu, Muğla, Ilgaz, Denizli, Ankara, Kars, Seydişehir, Devrek, Ş. Karaağç, İzmir, Bolu, Amasya, Beyşehir, Bursa*).

Huccet, 1. Belge [Alâmet, işaret man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Çek (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; L.Ş.*); **3.** Dayık [?] (*Der: Konya*); **4.** Dildağ, dildak [Yk: Tıldak=natuk] (*T.D.; İd.*); **5.** Müçelge (*P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Tapu [Mülk hucceti man.] (*Ç.L.*); **7.** Tutanak (*Der: Kırşehir*); **8.** Tutu [Rehin man.] (*Rad. III. «Osm.»; Der: Maraş, Avşar, C. A.*). [Bak: Delil, bürhan, vesika, senet, ispat, ihticaç]

—getirmek [mütekabilen], Bütrüşmek (*D.L.T.*).

Hucre, 1. Göz [«Bir göz ev»] (*Der: Trakya*); **2.** Gözgere [?] (*Der: Trabzon*); **3.** Kurman (*Muht.*); **4.** Odacık (*K.T.*); **5.** Sayat [?] (*Der: Zonguldak*).

Hud'a, 1. Al (*D.L.T.; B.T.L. «Uyg., Osm., Kaz., Ad.. Çağ.»; Ma.; Gev.*); **2.** Aldatma (*K. T.*); **3.** Altağ (*Uyg.*); **4.** Çap (*B. T. L. «Çağ.»; Der: İpsala «Edirne»*); **5.** Dek (*B.T.L. «Osm.»*); **6.** Düzen (*Der: Silifke, Bolu, Kırşehir, Edirne*); **7.** Evsin (*Der: Çorum, Kozan, Adana*); **8.** Hözün[?] (*Der: Bozöyük «Muğla»*); **9.** Kalt (*Rad. II. «Kır.»*) **10.** Kayış (*Rad.II. «Kar.»*); **11.** Oyun (*K.T.*); **12.** Öngülük (*B.T.L. «Çağ.»*); **13.** Savuz (*Kur. A.*); **14.** Süme (*Rad. IV. «Tel., Sag., Şor.»*); **15.** Yap yup (*D.L. T.*). [Bak: Hile]

—etmek, 1. Pusmak [Harpte] (*L. O.*); **2.** Üzünmek [?] (*Der: Tekirdağ*); **3.** Yublamak, yubılamak (*D.L.T.*).

Huda, 1. Aya [Sahip man.] (*T.D.*); **2.** Çalap [? (*K.T.*); **3.** İdi (*Rad. I. «Uyg.»*); **4.** Izi [Sahip man.] (*Ç.L.*); **5.** Kuday [Yk: Kut=yümn, saadet Kuda=dost, refik.] (*Rad. II.«Alt., Tel.,Şor., Leb.,Sag.,Koyb., Küer., Kır., K. Kır.»*); **6.** Tanrı (*K.T.*). [Bak: Allah]

—yinabit, 1. Erekme (*Der: Çeşme*); **2.** Halaza [?] (*Der: Kütahya, Manisa, Bodrum, İçel, Edirne, Silifke, Biga, Gediz, Aydın, Nevşehir, Kırşehir*); **3.** Kedene [?] (*Der: Antep*); **4.** Kendinden biten, kendinden yetişen (*K. T.*); **5.** Toğa (*Der: İpsala«Edirne»*); **6.** Yoz (*Der: Manisa*).

Hudus [etmek], **1.** Baş göstermek (*Der: İstanbul*); **2.** Çıkmak [«Bir hadise çıktı.»] (*K.T.*); **3.** Geçmek [«Oradan mühim bir şey geçiyor.» Cereyan man.] (*Müt.*); **4.** Kılınmak [Teşekkül man.] (*Rad. II. «Or.»*); **5.** Kopmak (*Ata.*); **6.** Olmak, oluvermek (*K.T.*). [Bak: Zuhur, vuku, tahaddüs]

Hudut, 1. An [İki tarla arasına konan hudut işareti man.] (*İd.; T.D.; Der: Ulukışla, Söğüt, Kırşehir, Kayseri, Antalya, Yabanabat, Karaman, Samsun, İçel.*); **2.** Anlık,

annık [Hudut işareti man.] (*Der: Niğde, Polatlı, İzmir, Kırklareli, Pazarcık, Edirne, Tekirdağ, Silivri, İstanbul*); **3**. Ayırnak, eyirnek [Tefrik işareti man.](*B.T.L.*«*Çağ.*»); **4**. Ayrıçlık [Tefrik işareti man.] (*Kar.*); **5**. Beket (*Der:Edirne*); **6**. Benge [Yk: bengi, bengitaş] (*Der: Van*); **7**.Cığ [Yk:Çığır] (*Der: İstanbul*); **8**. Çek, çik (*Kar.; Rad. III.* «*Kaz.*»); **9**. Çet (*Rad.III.*«*Çağ.,Tar., Krm.*»); **10**. Çevre [Etraf man.] (*Der: Manisa*); **11**. Çit [Tarlanın etrafını çeviren şey man.] (*K.T.; Rad. III.* «*Çağ.*»); **12**. Davaç [?] (*Der: İçel*); **13**. Dilken [?] (*Der: Niğde*); **14**. Dolay (*Der: Edirne*); **15**. Hant [?] (*Der: Erzincan, Gülnar*); **16**. Hınt [?] (*Der: Antep*); **17**. Keli [?] (*Der: Mucur, Kayseri, Bünyan, Yozgat, Niğde, Kırşehir, Ankara, Seydiköy, Adana, Bozantı, Karaisalı*); **18**. Kıdığ [Yk: Kıyı] (*Uyg.* «*İnd.*»); **19**. Kıdık [Yk: Kıyı] (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **20**. Kıyırak (*Rad. II.* «*Osm.*»); **21**. Kili [?] (*Der: İncesu*); **22**. Meğe [?] (*Der: Malkara* «*Tekirdağ*»); **23**. Öre [Yk: Yöre. Hudut işareti man.] (*L.O.*); **24**. Seğir (*Der: Adana*); **25**. Sengir (*Rad. IV.* «*Krm.*»); **26**. Sınır (*Rad. IV.* «*Krm.*»; *Mev.*); **27**. Son (*T. D.*); **28**. Tanç [?] (*Der: Avşar, Ankara*); **29**. Tarınç [?] (*Der: Ayancık*); **30**. Tırman [?] (*Der: Kırşehir*); **31**. Tıtığ (*Uyg.* «*Usp.*»); **32**. Tol [?] (*Der: Niğde*); **33**. Tonç [?] (*Der: Beypazarı, Ankara, Nallıhan, Polatlı, Ayaş, Beyşehir, Çankırı, Yalvaç*); **34**. Torç [?] (*Der: Ayancık*); **35**. Ucil [Uç = kenar, il, el = ülke] (*D.L.T.*); **36**. Uç (*Aş.: Muht.; T.D.; İd. Haş.*); **37**. Yakka (*Rad. III.* «*Alt.*»); **38**. Yığığ [?] (*Kur. İ.*). [Bak: Hat (*hadd*), farika, alâmet]

— muhafızı, Karavul, korol [Yk: Karakol] (*Rad. II.* «*Tar.*»).

— suz, [Bak: Bihat]

— u tecavüz etmek, 1. Aşmak (*K.T.*); **2**. Geçmek (*K.T.*).

Hufre, 1. Büktür (*D.L.T.*); **2**. Car (*B.T.L.* «*Çağ., Osm.*»); **3**. Cubul (*Der: İzmit*); **4**. Çarsak (*Der: Ankara*); **5**. Çevrik (*Der: Denizli*); **6**. Çopul (*Der: Şile, Kartal, Konya, Aksaray*); **7**. Çukur (*K.T.*); **8**. Dayaz [?] (*Der: Erzurum*); **9**. Emen [?] (*Der: Eğirdir, Kütahya, Denizli, Isparta, Antalya, Yozgat, Afyon, Bafra, Sandıklı, Büyükafşar*); **10**. Engeme [Yk: engebe = inişli yokuşlu yer] (*Der: Çivril, İzmir, Trabzon, Biga, Antalya, Afyon, Ordu*); **11**. Engiz (*Der: Avanos, Sinop*); **12**. Esik, esük [Yk: eşilmiş] (*Der: Yozgat, Niğde, Avşar, Turhal*); **13**. Eslen (*Der: Seyhan*); **14**. Gülük (*Der: Niğde*); **15**. Irmav, ırnav (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **16**. Kobul [?] (*Der: Ordu*); **17**. Koçu [?] (*Der: Varna, Antep*); **18**. Kokurdan [?] (*Der: Erzurum, Safranbolu, Zonguldak*); **19**. Obrı, obru (*D.L.T.*); **20**. Obruk (*B.T.L.* «*Osm.*»); **21**. Oyum (*Der: Silifke, Kayseri, Maraş*); **22**. Önbek (*Der: Ankara, Beypazarı*); **23**. Öşük (*Der: Çemişkezek, Kütahya*); **24**. Sin (*L.O.*); **25**. Yirim (*Der: Urla, Ezine, Balıkesir, Tekirdağ, Bayramiç, Kavaklı*); **26**. Yivek (*Der: Merzifon, Ereğli, Haymana, Kırşehir*).

— yapmak, Hafretmek, 1. Balağmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»);

2. Eşemek, eşelemek (*K.T.*); 3. Kazmak (*K.T.*); 4. Oymak (*K.T.*).

Hulâsa, 1. Duru [Durulmuş, musaffa man.] (*Kam.*); 2. Omay [?] (*Tuh.*); 3. Öründü, üründü [Müntehap, seçilmiş, seçme man.] (*Muk. Ed.*); 4. Öz [Zübde man.] (*Der: İstanbul*); 5. Söz öğüş [Çok söz man. Hikâyede Kıssa diraz olmasın yerinde.] (*Ah. H.*). [Bak: Elhasıl, velhasıl, hâsılı, zübde, netice]

—etmek, 1. Derleyip toplamak [Sözü, işi] (*K.T.*); 2. Kısaltmak (*K.T.*); 3. Özünü almak (*Der: İstanbul*); 4. Üyürtlemek [Yk: Ayırtlamak = tefrik, tasfiye man.] (*Muht.*). [Bak: Telhis]

—i kelâm, 1. Sözün kısası (*Bit.*); 2. Üsbekes (*G.D.*). [Bak: Hâsılı kelâm]

—ten, 1. Az sözle (*K. T.*); 2. Dertop (*Müt.*); 3. Kısaca (*K.T.*). [Bak: Telhisen]

Hulf, 1. Kıyık [Nakzıaht, sözünden dönme man.] (*D.L.T.*); 2. Sözünde durmama, sözünden dönme (*K.T.*).

—eden, 1. Dönek, döneğen (*Der: Bursa, Söğüt, Bilecik, Kütahya, Bolu, Konya, Mersin*); 2. Fırtık [?] (*Der: Kayseri, Konya, Kars, Tokat*); 3. Güvenilmez (*Der: Trakya*); 4. Sözünü tutmaz (*Der: İstanbul*).

—etmek, 1. Calkımak [?] (*Der: Çankırı*); 2. Cayraklamak [?] (*Der: Kula «Ordu»*); 3. Dönmek [Sözünden -] (*K.T.*); 4. Sımak [Kırmak man. «Ahdını sıdı»] (*Müt.*). [Bak: Nakzı aht]

Huliyat, 1. Alınlık [Alna takılan bir ziynet. Gerdanlık, bilezik, küpe.. v. s. gibi bütün benzerlerinden biri.] (*T.D.*); 2. Bezek (*Fer.*); 3. Eşe [?] (*Der: Beyşehir*); 4. Heşe [?] (*Der: Beyşehir*); 5. Hişil [?] (*P.d.C.*; *Ç.L.*); 6. Süs (*K.T.*). [Bak: Ziynet eşyası, mücevherat]

Hulk, 1. Kılgı (*Tuh.*); 2. Kılık [Hem kıyafet, hem de ahlâk ve âdat man.] (*Muk. Ed.; Rad.II. «Uyg. Tel.»*); 3. Kılınç (*Caf.; Fer.; D.L.T.*). [Bak: Ahlâk, huy, mizaç, meşrep, tabiat]

Hulkum, 1. Boğaz (*K.T.*); 2. Gırtlak [Asıl «hulkum» ağızdan mideye, «gırtlak» ta göğüse giden yollar isede «gırtlağına düşkün» gibi sözlerde «gırtlak» hulkum yerinde kullanılıyor.] (*Der: İstanbul*); 3. İmik, ümük, ummük (*Der: İstanbul*) *Şm.A.*, *O.A.*); 4. Kertlepik (*Bah.*); 5. Ümkü (*B. T.L. «Çağ.»*); 6. Yalka (*Tuh.*).

Hulûl, 1. Gelme, gelip çatma (*K. T.*); 2. İçine girme (*K.T.*); 3. Konma (*K.T.*); 4. Sinim (*Rad. IV. «K.B.»*).

—etmek, 1. Gelip çatmak (*K. T.*); 2. Girmek (*K.T.*); 3. İçeri oynamak [?] (*Bab.*); 4. Sinmek [«Yemek mideme sinmedi»] (*Der: İstanbul*); 5. Sokulmak (*K.T.*); 6. Uğurlanmak (*D.L.T.*); 7. Yolukmak (*Melh.*); 8. Yürünmek (*Kab.*); [Bak: Nüfuz, vusul]

Hulûs, 1. Arılık (*Ar.L.*); 2. Doğruluk (*K.T.*); 3. Gerçeklik (*K.T.*); 4. Özlük (*Müt.*); 5. Yığışma [?] (*Kur.A.*). [Bak: Safvet, samimiyet]

—çakmak, 1. Çatmak (*K.T.*); 2. Sokulmak (*K.T.*); 3. Yaltaklanmak (*Der: İstanbul*); 4. Yaranmak (*K.T.*). [Bak: Müdahene]

Hulya, 1. Kuruntu (*K.T.*); 2. Sağınç (*Hurş.*). [Bak: Hayal, tahayyül, malihulya]

Humma, 1. Ateş* (*Der: İstanbul, Ankara, İzmir, Trakya*); **2**. Bezgek (*Bal.; Rad.IV. «Çağ.,kır»; P.d. C.;Ç.L.*); **3**. Bizgek (*B.T.L.«Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.;Muk. Ed.*); **4**. Göynük [Yk: Köymek=yanmak] (*Der: Balıkesir*); **5**. Isıtma (*Muht.; T.D.*); **6**. Kezik (*Uyg. «İnd.»*); **7**. Kızdırma (*İd. Haş.*); **8**. Sırın (*Rad. IV. «Sag.»*); **9**. Sıtma (*T.D.; K.T.*). [Bak: Fiyevr]

—ya tutulmak, Yılıtmak(*D.L.T.*).

—yı muhrika, Yorgaca (*T.D.*).

—yı mutbika, Ulaştırı sıtma (*T.D.*).

—yı nifasî, Yatalık (*Der: Kars*).

Hun, Kan (*K.T.*) [Aşağıki terkiplerin ilk cüzüdür:]

—alût, Kanlı, kana bulanmış, kan bulaşmış (*K.T.*).

—ap, -abe, 1. Göz yaşı (*K.T.*); **2**. Kanlı su (*K.T.*).

—aşam, -hâr, 1. Kan içici, kan dökücü (*K.T.*); **2**. Kanlı [Bu sözün iki manası var: 1) Kana buaşmış, 2) Kan döken: «Kanlı herif, katil herif!»] (*K.T.*).

—efşan,-bar, Kan saçan, kan yağdıran (*K.T.*).

—in, Kanlı, kanlanmış (*K.T.*).

—riz, Kan dökücü, kan döken (*K.T.*). [Bak- Zalim, gaddar, seffak]

Hunnak, 1. Boğak (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Toncukma (*Lûg. Ar.; L.N.*). [Bak: Anjin]

—ı kelbî, Basık (*T.D.*).

Hünsa, 1. Aslık, asnık [Uzvî bir noksan yüzünden zevciyet hayatına kabiliyetsiz kadın man. (*K.T.; Rad. I.«Osm.»*)] (*Der: Kadirli*); **2**. Emerük [?] (*Der: Gümüşane*); **3**. Ersalık (*D.L.T.*); **4**. Kızdeke (*Rad. III.«Kır»*).

Hup, 1. Gıyak [Yk: Kıyak] *Der: Geyve*); **2**. Gökçek (*Müt.*); **3**. Görklü (*Şeh.*); **4**. Güzel (*K.T.*); **5**. Öget (*L.O.*). [Bak: Cemil, hasen, lâtif]

Hurafe, 1. Irım, irim [Fal man.] (*B.T.L.«Çağ.»; Müt.*); **2**. Sanaka (*Der: Aydın*); **3**. Sanıka (*Der: İçel. Mut, Meydan*); **4**. Orasa, uğrasa, urasa (*Kara.; Der: Menteşe, C.A.*); **5**. Yanı iş [?] (*Muk. Ed.*). [Bak: Esatir]

Hurde, 1. Kırıntı (*K.T.*); **2**. Küçük, küçürek (*K.T.*); **3**. Ufak, ufacık (*K.T.*); **4**. Ufarak, uparak (*B.T.L. «Çağ., Uyg.»*); **5**. Uyak (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Rîze]

—haş etmek, 1. Aran taran etmek (*T.D.*); **2**. Kırıp dökmek (*K.T.*); **3**. Ufalamak (*K.T.*); **4**. Ufatmak (*Der: Bursa*). [Bak: Hercü merç, tarımar]

—haş olmak, 1. Darmadağın olmak (*Der: İstanbul*); **2**. Ebrimek, eprimek (*Der: Tarsus, Mersin*); **3**. Hölsümek [?] (*Der: Ordu*). [Bak: Perişan]

—vat, 1. Kırık dökük (*K.T.*); **2**. Öte beri (*K.T.*); **3**. Ufak tefek (*Muht.*). [Bak: Teferruat]

Hurşit, 1. Çavaş (*Der: Bolu, Bursa, Aydın*); **2**. Çoğaç (*Der: Konya*); **3**. Çöveç (*Der: Muğla*); **4**. Çuvaç (*Der: Elâziz*); **5**. Gün (*K. T.*); «Gün doğdu, şahı âlem uyanmaz mı haptan?» **6**. Güneş (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **7**. Kayaş (*Rad.II. «Şor., Leb., Kom., Çağ., Kar.»*); **8**. Kün (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Afitap, şems]

Huruç, 1. Çıkma (*K.T.*); **2**. Çıkış (*K.T.*); **3**. Fırlayış (*Der: Manisa*).

—etmek, 1. Çıkmak (*K.T.*); **2**.

Taşıkmak [Dağa çıkmak, isyan çıkarmak man.] (*Or.; D.L.T.*).

Huruş, 1. Bağırma, bağırıp çağırma (*K.T.*); **2.** Gürültü, gürültü patırdı (*K.T.*); **3.** Kaynayış, kaynama [Galeyan man.] (*Müt.*); **4.** Taşkınlık, taşma [Cuş man.] (*Müt.*) [Bak: Cuş, galeyan]

—an, 1. Kaynaşan, Kaynaşık (*Müt.*); **2.** Taşkın (*Müt.*).

Husran, 1. Kor (*D.L.T.; T.D.*); **2.** Utuzma [Kaybetmek, ziyan etmek man.] (*Tuh.; T.D.*); **3.** Yas (*D.L.T.*); **4.** Yassı kılma (*Kur.İ.*). [Bak: Mahrumiyet, isyan, hasar].

—da kalmak, 1. Eli boş kalmak (*Der: İstanbul*); **2.** Kor kılmak (*D.L.T.*); **3.** Korlanmak (*D.L.T.*).

Husuf, 1. Ay tutulma (*K.T.*); **2.** Ay tutulu (*Rad. III. «Tob.»*) **3.** Dunma [Yk: Donuk, dunuk, tunuk] (*Der: Kırşehir*); **4.** Tutulma (*Tuh.*).

Husul, 1. Bulgu (*B.T.L.«Çağ.»*); **2.** Oluş, olma (*K.T.*); **3.** Türeme (*T.D.*) [Bak: Vücut, zuhur].

—e gelmek, 1. Olmak (*K.T.*); **2.** Töremek, [Doğmak, meydana gelmek man.] (*Rad. III. «Osm., Uyg., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Krm.»*); **3.** Türemek (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Yetişmek (*K.T.*) [Bak: Hasıl olmak]

—e getirmek, 1. Kaştarmak [?] (*Der: Taşköprü*); **2.** Oldurmak (*K.T.*); **3.** Öntürmek (*Or.*); **4.** Törüzmek (*Met.*) [Bak: Peyda etmek.]

Husumet, 1. Çekişme (*Fer.*); **2.** Dargınlık (*K.T.*); **3.** Döğüş, dövüş (*Müt.*); **4.** Düşmanlık* (*K.T.*); **5.** Kavga* (*K.T.*); **6.** Kekteşme (*D. L.T.*); **7.** Tebislik (*Rad. III.«Uyg.»*); **8.** Uğraş (*Müt.*); **9.** Yağanç (*Der: Uşak*); **10.** Yağılık (*K.T.;Rad.III. «Uyg.»*); **11.** Yavçılık (*Rad. III. «Çağ.»*); **12.** Yavlık (*K.T.*); **13.** Yavuç (*Rad. III. «Tür., Çağ.»*) [Bak: Adavet, aleyhtarlık, düşmanlık, garaz, muhalefet, muhasama.]

—etmek, 1. Darılmak (*K.T.*); **2.** Döğüşmek, dövüşmek (*K.T.*); **3.** Kıdmak [Yk: Kıymak] (*Rad. II. «Or.»*); **4.** Öceşmek (*Rad.I.«Uyg.»*). **5.** Yaganmak (*Der: Uşak*); **6.** Yağıkmak (*Ba.*); **7.** Yağılamak (*D. L.T.*); **8.** Yatlamak (*Uyg. «Usp.»*).

—göstermek, Yan bakmak [mec.] (*K.T.*).

Husus, 1. İş (*K.T.*); **2.** Tuladı [?] (*Ar.L.; Kur..A.; Bah.*); **3.** Unayuk, üneyük [Tahassus man.] (*D.L.T.*). [Bak: Madde, keyfiyet, mesele, muamele].

—a, 1. Ayrıksı (*Vel.; D.B.*); **2.** Hele (*T.D.*). [Bak: Bahusus, bilhassa].

—î, 1. Kendine göre (*Der: İstanbul*); **2.** Narın (*P.d.C.*); **3.** Özgü (*Ç.L.*); **4.** Özlem (*Rad.I. «Uyg.»*). [Bak: Zatî, mahrem, şahsî].

—iyle, 1. Ayrıca (*K.T.*); **2.** Hele (*K.T.*); **3.** Oğrağu (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Bahusus, bilhassa].

—iyet, 1. Ayrılık [«Onun başkalarından ayrılığı var.»] (*K.T.*); **2.** Bağlılık [«Aralarında sıkı bağlılık var.»] (*K.T.*; **3.** Başkalık [«Bu işin başkalığı var.»] (*K.T.*); **4.** Gizlilik [«Bunun gizliliğini ihtara hacet yok.»] (*K.T.*); **5.** Özlük (*Rad.I. «Uyg.»*); **6.** Tem (*Rad. III. «Alt., Tel.»*). [Bak: Mahremiyet, mümtaziyet, mensubiyet, intisap, ihtısas].

—unda, 1. İçin (*K.T.*); **2.** Sartın (*Rad.IV. «Kaz., Kar.»*).

Husye, 1. Badak (*Çul*); **2.** Hos-

lak [?] (*Der: Samsun*); **3.** Kada [?] (*Der: Isparta»*); **4.** Kısak (*Rad. II. «Çağ.»*); **5.** Taşak (*Çul.*); **6.** Tavlunç [?] (*Der: Fethiye*); **7.** Yumurta (*Der: G.A.*).

Huş, 1. Oy, uy (*Rad.I. «Tel., Şor., Leb., Kır., K. Kır., Küer., Çağ., Kaz.»*); **2.** Ot (*Rad.I. «Uyg.»*); **3.** Öğ, ök (*Uyg. «U.»*); **4.** Uk, Uğuk (*Rad. I. «Uyg.»*); **5.** Us [«Huş» bunun farslaşmışına benzer.] (*K.T.*). [Bak: Akl, zekâ].

—yar, Sak (*T.D.*). [Bak: Âkil,zeki].

Huşu, 1. Aşaklık [Tevazu man.] (*T.D.; Kur.B.*); **2.** Birenişme (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Eğilme (*Bab.*); **4.** Gönül alçaklığı (*K.T.*); **5.** Önün gözetme (*Çul.*). [Bak: Huzu, tevazu].

—etmek, 1. Aşaklanmak (*T.D.*); **2.** Aşaklık eylemek (*Kur. B.*); **3.** Eğilmek (*Bab.*).

Huşunet, 1. Carvallama (*Der: Burdur*); **2.** Diklik(*Der: İstanbul*); **3.** İrilik(*Lûg.Ar.*); **4.** İtilik(*L.O.*); **5.** Kadık(*Rad. II.«Uyg.»*); **6.** Katılık (*K.T.*); **7.** Sertlik (*K.T.*).

—göstermek, Kadranmak (*D. L.T.*).

—ini izale etmek, Yumuşatmak (*K.T.*).

Huy, 1. Alışma (*K.T.*); **2.** Kılığ, kılık(*Rad. II. «Çağ.»; Uyg. «İnd.»*); **3.** Kılınç(*T.D.; Hurş.; Caf.;Muht.*); **4.** Minez [Seciye man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Ök [?] (*T.D.*). [Bak: Ahlâk, haslet, hulk, mizaç, tabiat, seciye, Âdet, itiyat, meşrep].

—suz, 1. Emeze[?](*Der: Eskişehir*); **2.** Havsak [?] (*Der: Zonguldak*); **3.** Hırçın (*K.T.*); **4.** İğise (*Der: Denizli, Çivril, Söğüt*); **5.** Mızgı [?] (*Der: Erzurum*). [Bak: Bedhu]

—suzluk etmek, İğenmek [At hakkında] (*D.L.T.*).

Huzu, 1. Aşaklık (*T.D.*); **2.** Eğilme (*Bab.*); **3.** Gönül alçaklığı (*K.T.*); **4.** Sinme (*Muht.*); **5.** Udunma (*Müt.*); **6.** Yumuşaklık eyleme (*Kur.B.*); **7.** Yükünme (*Müt.*). [Bak: Huşu, tevazu, ihtiram]

Huzur [Yan man.], **1.** İley (*B.T. L.«Çağ.»*); **2.** Kaş (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Kat (*Enb.; Bit.; Der: Konya, Söğüt*); **4.** Kıt(*Ça. Ma.*); **5.** Ön (*K.T.; T.D.*); **6.** Tapu (*D.B.;Ley. T.D; Y.E.*). [Bak:Pişgâh,muvacehe]

—unda, 1. Barıda (*Ç.L.; P.d.C.*); **2.** İleyinde (*Süh.;Y.E.*); **3.** Katında (*Y.E.; Çul.*); **4.** Önünde(*K.T.*). [Bak: İndinde,nezdinde]

—a çıkmak, 1. Katına varmak (*K.T.*); **2.** Önüne çıkmak (*K.T.*). [Bak: Müsul]

—[Rahat man.], **1.** Abır (*Rad. I. «Şor., Leb , Kır.»*); **2.** Amır (*B.T.L. «Uyg.»; Rad. I. «Alt., Tel., Sag., Koyb., Küer.»*); **3.** Baysal (*Rad. IV. «Kır.»*); **4.** Cayşılık (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Dışlık, tışlık (*Der: Tokat, Malatya, Keskin, Urfa, Adana, Avşar, Antep, Yozgat, Niğde, Konya*); **6.** Dinçlik [«Başım dinç olsun»] (*Der : İstanbul*); **7.** Diniz (*Der: Mersin*); **8.** Dirlik (*Gev.*); **9.** Enç, ençlik (*B.T.L. «Uyg.»; Rad. I. «Uyg.»*); **10.** Erinç [Erinmek = kendini müsterih hissetmek] (*Rad. I. «Uyg.»*); **11.** İnç, inçkü (*Uyg. «İnd.»; B.T.L. «Uyg.»*); **12.** İnçlik (*Rab.*); **13.** İrinç (*B.T. L. «Uyg.»*); **14.** Tinçlik, tınçlık (*Kara.*). [Bak: Asayiş, sükûn, itminan, rahat, âram, asudelik]

—bulmak, **1**. Dölenmek (*Hurş.*); **2**. Tınçlamak (*Kar.*).

—u kalp, Tun [«Könül tu boldu»] (*D.L.T.*).

Bi—, [Bak: Bihuzur]

Hübup, Esin, esinti (*Der: İstanbul*).

—etmek, **1**. Esmek (*Der: A.*); **2**. Kopmak (*D.L.T.*). [Bak: Vezan olmak]

Hücum, **1**. Akın (*İd.*); **2**. Atılış (*Az.*); **3**. Basım (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *Rad.IV.*«*Tob.*»); **4**. Baskın(*K.T.*); **5**. Çabavul (*M.M.*); **6**. Çapartı (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **7**. Çapım (*Der: Mardin*); **8**. Çunğ(*Rad.III.* «*Tel.*»); **9**. Ilgama(*Der: Kırşehir*); **10**. Ilgar (*Der: Urla*); **11**. Kaçut [Takip man.] (*D.L.T.*); **12**. Kavgun [Takip man.] (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **13**. Saldırış (*K.T.; T.D.*); **14**. Seğirdim (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **15**. Surgal (*T.D.*); **16**. Sürme, sürüverme (*Der: Isparta, Eğirdir*); **17**. Tabaru(*Rad.III.* «*Tel.*»); **18**. Teğiş(*Rad. III.* «*Çağ.*»); **19**. Tutkak (*Rad. III.* «*Uyg., Çağ.*»); **20**. Üşüntü (*Kam.;Ç.L.*) [Bak: Savlet, taarruz, tecavüz, muhaceme, takip]

—bölüğü, **1**. Akıncı kolu (*Müt.*); **2**. Seğirdimci (*Hurş.*).

—etmek, **1**. Akın etmek (*K.T.*); **2**. Akmak (*Si.D.*); **3**. Atılmak (*Az*); **4**. Basımlamak (*Rad. IV.* «*Tob*»); **5**. Baskın etmek (*K.T.*); **6**. Basmak (*K.T.*); **7**. Bökelemek [?] (*Der: Görele*); **8**. Çapmak (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Ba.*); **9**. Çokmak (*Si.D.*); **10**. Çumburmak (*Uyg.* «*P.P.*»); **11**. Gıcılamak (*G.D.*); **12**. Güce görmek (*Der: Adana, Avanos, Ereğli, Bolvadin*); **13**. Gücceklemek, gücek olmak (*Der: Avanos, Bolvadin, Ereğli*); **14**. Güce vermek (*Der: Avanos, Bolvadin, Ereğli*); **15**. Gücürmek (*Der: Kırşehir*); **16**. Gücü görmek (*Der: Niğde*); **17**. Güvlemek [?] (*Mün.*); **18**. Hökçümek [?] (*Der: Kırşehir*); **19**. Humsalmak [?] (*Der: Konya*); **20**. Hümermek [?] (*Der: Konya*); **21**. Hümürmek [?] (*Der: Ordu*); **22**. Ilgamak (*Rad. I.* «*Osm.*»); **23**. Ilgar etmek (*K.T.*); **24**. Ilgarlamak (*K.T.*); **25**. Kadılmak (*Rad. II.* «*Çağ.; Şor.*»); **26**. Kavçımak [Hiddetle kavramak man.] (*D.L.T.*); **27**. Kıcılamak (*Der: Kırşehir*); **28**. Kımak (*Rad. II.* «*Ter., Çağ.*»); **29**. Koyulmak (*Dede.*); **30**. Kovlamak (*K.T.*); **31**. Saldırmak (*K.T.*); **32**. Salmak (*Dede.*); **33**. Seksenmek [?] (*Der: Alucra* «*Şebinkarahisar*»); **34**. Sıbırmak [Tart ve defi man.] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel., Leb., Şor.. Küer., Sag., Koyb., Kaç.*»; *Der: Artvin*); **35**. Sürcalamak [?] (*Der: Aziziye*); **36**. Sürsalmak (*Der: İshaklı, Afyon*); **37**. Tobuldamak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **38**. Üstüne yürümek (*K.T.*); **39**. Üşmek (*Ata.*); **40**. Üşüşmek (*K.T.*); **41**. Yöğürmek (*Enb.*).

Hükm [Hüküm], **1**. Buyruğ, buyruk [Emretmek man.] (*D.B.; P. d.C.; Ç.L.; L.O.; Bian.; Çul.; B.T.L.* «*Osm.*».); **2**. Bükü [?] (*Der: İstanbul, Çorlu*); **3**. Sanı [Farz ve tahmin man.] (*Ata.*); **4**. Sav [Nüfuz ve tesir man.] (*Bit.*); **5**. Söz [Nüfuz ve tesir man. «Sözü geçmek»] (*K.T.*); **6**. Turgul (*T.D.*); **7**. Yargı, yargu (*Rab.; Süh.; Uyg.* «*Usp.*»; *T.D.; Y.E.; Der: İzmir*); **8**. Yarlığ [Emirname, ferman man.] (*T.D.*);

9 Yartı [Adlî hüküm man]. [Bak: Emr, karar, nufuz, tesir, tahmin]

—etmek, 1. Belletmek (*Rad.IV.* «*Tar.*»); 2. Bilemek [Hüküm ve tasarrufu altında bulundurmak, idare etmek man.] (*Rad.IV.* «*Kır.*, *Kaz.*»); 3. Buyurmak (*L.O.*); 4. Çağlamak (*P.d.C.*); 5. Şitmek (*Rad.IV.* «*Alt.*, *Tel.*»); 6. Tutuvlamak (*Kar.*); 7. Yargılamak, yargulamak (*K.T.; Muht.; Der: İzmir*); 8. Yarmak (*Rab.; Rad. III.* «*Uyg.*»); 9. Yargu, yarmak (*Rab.*). [Bak: Halletmek, fasletmek, karar vermek]

—sürmek, 1. Ayalamak (*T.D.*); 2. Başarmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 3. Dilek sürmek(*Kur.İ.*); 4. Olarmak (*Or.*); 5. Paşkarmak (*Rad. IV.* «*Alt.*, *Tel.*»); 6. Salmak (*Rad.IV.* «*Sag.*»); 7. Sürmek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 8. Yorumak (*Or.*). [Bak: Hükümdarlık etmek, hükûmet]

Hükümdar, 1. Başkaruçı, paşkaruçı [Daha ziyade tanrıya verilen elkaptan. «*Mevlâ-Seigneur*» man.] (*Rad. IV.* «*Kaz, Alt.*»); 2. Bilevci (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Buyruk (*Ata.*); 4. Erkliğ [Ziiktidar man.] (*Uyg.* «*T. T.*»); 5. İdi [Sahip, mevlâ man.] (*Or.*); 6. İl ekesi (*T.D.*); 7. İliğ (*Uyg.* «*İnd.*»); 8. İnal [Asıl mutemet, vezir, müşir man.] (*Ç.L.; P.d. C.*); 9. Kağan [Han man.] (*Or.*).

—lık etmek, 1. İlenmek (*Uyg.* «*İnd.*»); 2. Olarmak (*Or.*).

Hükûmet, 1. Beylik (*Rad. IV.* «*Kar.*»); 2. El, il (*Or.*); 3. Eteğelik (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 4. İllik (*Kur. İ.*); 5. Kanlık [Hanlık man.] (*Rad. II.* «*Kaz.*, *Kam.*»); 6. Törü (*Rad. III.* «*Or.*, *Uyg.*»).

—etmek, [Bak: Hükmetmek, hüküm sürmek]

Hüma [Kuş], 1. Buğdanık, buğdayık (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 2. Umay [Çocukları sıyanet eden melek, öleceklerin canını alan melek (*Azrail*) man. (*Rad. I.* «*Şor.*»)] (*T.D.*).

Hüner, 1. Becerik (*Der: İstanbul*); 2. Bilgi, biliş (*K.T.*); 3. Epik (*T. D.; Der: Edirne*); 4. Erdem, ertem, irtem [Hirfet, sanat, maharet, ehliyet, kabiliyet, fazilet man.] (*Rad.I.* «*Uyg. Kom.*»; *Si. D.; T.D.; Mün.*); 5. Söl (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 6. Udum (*Der: Bilecik, Balıkesir, Antep, Maraş*); 7. Ustalık (*K.T.*); 8. Yaraşık [«İşe çok yaraşığı var»] *Der: İstanbul*); 9. Yat (*T.D.*); 10. Yoldam (*T.D.*). [Bak: İstidat, kabiliyet, marifet, ehliyet]

—ment,-li, 1. Becerikli (*Der: İstanbul*); 2. Biliklik, bilimlik (*P.d. C.; Ç. L.*); 3. Celen (*Der: Bolu, Ankara*); 4. Eli eğimli (*Der: Kayseri*); 5. Eli uz (*Der: Konya, Kütahya, Sıvas*); 6. Eli yatkın (*Der: Istanbul*); 7. Erdemli, erdemlik (*Rad.I.* «*Uyg.*»); 8. Uz (*Der: Tokat*).

Hür, 1. Başına buyruk (*Der: İstanbul*); 2. Başlı başına (*Müt.*); 3. Boş (*Uyg.*«*İnd; H.I.*»; *D.L.T.*); 4. Çezik [?] (*Der: Konya*); 5. Eren, iren (*P.d.C.; Ç.L.*); 6. İrikli, irkli (*B.T.L.*«*Kaz.*»); 7. Özden (*Bal*); 8. Salman, saltık (*T.D.*); 9. Sartık (*Der: Kırkağaç.*). [Bak: Azade, serbest]

Hürmet, 1. Koyturka, koyurka [Misafirperverlik man.] (*Ç.L.: P. d.C.*); 2. Kulduk (*Rad. II.* «*Tel.*, *Kır.*»); 3. Kulluk [Hizmet, ubudiyet, arzı şükran man.] (*Cal*); 4.

Kuttuk (*Rad.II.«Kır.»*); **5**. Kündü (*Rad.II.Alt., Leb., Küer.»*); **6**. San (*Rab.,Az.*); **7**. Sangı (*Kum*); **8**. Sanlav (*Rad. IV. «Kaz.»*); **9**. Say (*Az.*); **10**. Saygı (*K.T. T.D. Der: Konya*); **11**. Tapşın (*Der: Edirne.*); **12**. Tapu, tapuk (*Rad. IV. «Osm., Çağ.»*); **13**. Tömönşülük (*Rad. III. «Kır.»*); **14**. Yüvünce (*T.D.*). [Bak: İkram, izaz, ihtiram, tazim]

— etmek, 1. Ağırlamak [Misafire hürmet man.] (*Uyg. «Usp., T.T.»; Kur. İ.*); **2**. Ançulamak (*Uyg.*); **3**. Asartmak [İn'am ve it'am man.] (*Der: Elbistan*); **4**. Ayamak [?] (*Uyg. «T.T., U.»; Der: Kırşehir*); **5**. Bayarlamak [?] (*Der: Konya*); **6**. Çiltemek (*Uyg.«İnd.»*); **7**. Kamdanmak (*Rad. II. «K. Kır.»*); **8**. Kişilemek (*Hurş.*); **9**. Sanamak (*K.T.; Der: İzmir, Bergama*); **10**. Sanmak (*Der: Sıvas*); **11**. Saylamak (*Müt.*); **12**. Saymak (*San.; Der: Trabzon*); **13**. Saysınmak (*Der: Simav*); **14**. Sıylamak [Misafire ikram man.] (*Rad. IV.«Kaz.»; M.M.*); **15**. Silemek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **16**. Tapınmak (*Uyg. «İnd. U.,P.P.»*); **17**. Taplamak (*Rad.III. «Uyg.»*); **18**. Tapmak (*Rad. IV. «Or., Uyg., Osm.» ; Uyg. «İnd., U., P.P.»*; **19**. Toğmak (*Rad.III.«Tel., Leb.,Koyb., Şor., Sag.»*); **20**. Ugulcamak (*Ç.L.;P.d.C.*); **21**, Yükünmek[Hürmetle eğilmek man.](*Süh.*).

— kâr, 1. Saygılı (*K.T.*); **2**. Tapuksak (*Rad. III. «Çağ.»*).

— li, 1. Büyük [Tezyif makamında] (*K.T.*); **2**. Okkalı [Tezyif makamında] (*K.T.*).

— e layık, Sayın (*L.O.*).

— siz, Ayağsız (*Uyg. «U.»*).

Hürriyet, 1. Başına buyrukluk (*Der: İstanbul*); **2**. Başlı başınalık (*Müt.*); **3**. Bostanşılık (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Erkinlik (*Bal.*); **5**. Erik, irik (*Rad. I. «Kaz., Tar.»; B.T.L. «Kaz.»; Müt.*) ; **6**. Koyurtgan [?] (*Der: Antalya*); **7**. Poşluk [Yk: boş] (*Rad. IV.«K.B.»*); **8**. Salgara [?] (*Der: İzmir*) [Bak: Azadelik, irade, ihtiyar, iktidar, muhtariyet]

— i tahdit etme, Örklemek(*Der: Kayseri*).

— kespetmek, Pojonmak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*).

— vermek, Pojotmak (*Rad. IV. «K. B.»*).

Hüsn [Hüsün], **1**. Böyü (*B.T.L. «Tür.»*); **2**. Eyilik(*K.T.*); **3**. Görk (*Süh.; D.L.T.; Hurş.; Kur.B.; Ata.*); **4**. Görkey (*P.d.C.*); **5**. Güzellik (*K.T.*); **6**. İyem, ilem (*Rad.I. «Kaz.»; B.T.L. «Kaz.»*) ; **7**. Körk (*P.d.C.; Kar.*); **8**. Közkük (*Mus. Es.*); **9**. Sür, sürün (*Rad.IV.«Alt., Tel.,Tar.,Çağ.,Şor.»*). [Bak: Behçet, cemal, letafet, melâhat]

— ü hal, Temen [Selâmet, emniyet, asayiş man.] (*Rad.III.«Ad.»*). [Bak: Refah,selâmet]

— ü idare, 1. İğitme (*Or.*); **2**. İyi kullanma (*K.T.*); **3**. Teceme (*Der: Kırşehir*). [Bak: İdare]

— ü ifa etmek, 1. İyi yapmak (*K.T.*); **2**. Matlamak, mattamak (*Rad.IV.«Tel.»*). [Bak: İfa]

— ü imtizaç, 1. Arı dirlik(*T.D.*); **2**. Caksılasma (*Rad.IV.«Kır»*); **3**. İyi geçinme (*K.T.*); **4**. Uzlaşma (*K.T.*). [Bak: İmtizaç]

— ü kabul etmek, 1. İyi karşılamak(*K.T.*); **2**. Taplamak (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Kabul]

—ü muamele etmek, **1**. Barımlamak (*Der: Balıkesir, Burhaniye*); **2**. İyi davranmak (*K.T.*); **3**. İrgelemek (*L. Ta.*); **4**. Uçkalamak [Dostça muamele man.] (*Rad.I.«Çağ.»; B.T.L.«Çağ.».*).[Bak: Muamele]

—ü muaşeret, **1**. Dışlık (*Der: Antep, Avanos, Elâziz, Adana, Maraş*); **2**. Dirlik, dirlik düzenlik (*Der: Maraş, Avşar*); **3**. İyi geçinme (*K. T.*); **4**. Kirtidirlik, uygun dirlik (*Kam.*). [Bak: Muaşeret]

—ü nazar sahibi, Arı bakışlı (*Hurş.*).

—ü tabiat, Teper [?] (*Der: Erzurum*).

—vermek, Güzelleştirmek (*K.T.*).

Hüveyda, [Bak: Aşikâr, ayan]

Hüzal, **1**. Alkınma (*Or.*); **2**. Arıklık (*Kam.; Lûg. Ar.; K.T.*); **3**. Bitkinlik (*K.T.*); **4**. Sızlanu (*Rad. IV. «Kaz.»*).

—e uğramak, **1**. Henezimek, tenezimek (*Der: Ilgın*); **2**. Kağşamak, kavşamak (*K.T.*); **3**. Turunmak (*D.L.T.*).

Hüzn [Hüzün], **1**. Beyret (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Bosuş (*Uyg. «Ind.»*); **3**. Bun, mun (*Rad.IV. «K.B., Alt., Tel.»; Dede.; Der: Samsun*); **4**. Bunuz (*Der: Malatya*); **5**. Gönül darlığı (*K.T.*); **6**. İç üzüntüsü (*K.T.*); **7**. Karanğlığ (*Rad.II. «Kır.»*); **8**. Kaygı, kaygu (*Kur. B.; Tuh.*); **9**. Kunuğuş (*Rad.II. «Şor.»*). [Bak: Esef, gam, keder, elem, ıstırap]

—iras etmek, Yalkulamak (*Müt.*).

—lenmek, Sürilmek (*Rad.IV. «Kaz.»*).

I

Ihlil, **1**. Üdük (*Id.Haş.*); **2**. Sidik yolu (*K.T.*).

Iktıfa [etmek], **1**. Ardına düşmek (*K.T.*); **2**. Ardınca varmak (*Muk. Ed.*); **3**. Arkasından gitmek (*K.T.*); **4**. İyermk (*B.T.L.«Uyg.»*); **5**. İzine uymak (*Muk.Ed.*); **6**. Utmak (*B. T.L. «Uyg.»*). **7**. Uymak [Bak: İktida]

Irgat*, **1**. Emekçi (*Müt.*); **2**. Irgat* [Rumcadan olduğu farzedilmişse de türkçede «ırgalamak» fiilinin ve «yadırgamak» gibi sözlerde «ırga» ekinin varlığına bakılırsa türkçedir.] (*K.T.*); **3**. İşçi (*K.T.*); **4**. Yalçı [Ecir man. yal = ücret] (*Rad.III. «Alt., Tel., Kaz.»*). [Bak: Amele, rencber, ecîr]

Irk [damar man.], **1**. Damar (*K.T.; Lûg.Ar.*); **2**. Tamur (*D.L.T.*).

—[«Race» man.], **1**. Kök [Asıl, menşe man.] (*İd.*); **2**. Oma, omak, omağ [Kabile, kavim, aile man.] (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **3**. Oymak [Kabile man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Soy (*T.D.; K.T.*); **5**. Sünkek [Kemik man.; mec.] (*P.d.C.: Ç. L.; L.Ş.*); **6**. Tüz (*Uyg. «P.P.»*); **7**.

Uruk (*T.D.; Rad. I.* «*Uyg.*»; *Müt.; Der: Kırşehir*) [Uygurcada kabile, kavim manalarına geldiği gibi, buğday tohumu ve cinsi manalarına da gelir] [Bak: Nesil, nesep, sülâle, cins, taallûkat]

Irz, [Bak: Namus, haysiyet, hayâ, şeref]

Is'at [etmek], **1**. Ağdırmak (*Süh.; L.O.*):

«Elin aldı ağdırdı taht üstüne»

2. Ağıtmak (*D.L.T.*); **3**. Üstürmek (*T.D.*); **4**. Yokaltmak (*D.L.T.*); **5**. Yukarı çıkarmak (*K.T.*); **6**. Yüceltmek (*Müt.*); **7**. Yükseltmek (*K.T.*). [Bak: İlâ]

Isfırar, 1. Sararma (*K.T.*); **2**. Tevüç [? - Herhangi bir hadiseden insanın rengi atması man.] (*Der: Adana*).

Isga [etmek], **1**. Almak (*Or.*); **2**. Dinlemek (*K.T.*); **3**. Eslemek [Dikkat etmek, hatıra getirmek, başkasının fikirlerini kabul etmek man.] (*Aş.; Rad. I.* «*Osm.*»; *Muht.*); **4**. İsilemek, iselemek (*B.T.L.* «*Osm.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **5**. İskermek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **6**. Kulak asmak, kulak vermek (*K.T.*). [Bak: İs'af]

Iskat, 1. Aşağı atma (*K.T.*); **2**. Düşürme (*K.T.*); **3**. Kaypıtma (*Der: Ş. Karahisar*); **4**. Ortadan kaldırma (*K.T.*); **5**. Tokalama [Cenazede fukaraya verilen sadaka man.] (*Der: Kılıçlıköy*«*İstanbul-Beykoz*»).

—etmek, 1. Aktarmak (*D.L.T.*); **2**. Aşağı almak, aşağı atmak (*K.T.*); **3**. Düşürmek (*K.T.*); **4**. Kopsamak [Bir kimseyi mevkiinden, yerinden çıkarmak man.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **5**. Ortadan kaldırmak (*K.T.*); **6**. Sırtından atmak (*Der: İstanbul*); **7**. Uçurmak (*D.L.T.*); **8**. Üzerinden atmak (*Der: İstanbul*).

—ı cenin 1. Çocuk düşürmek (*K.T.*); **2**. Kulun atmak [Yalnız atlarda kullanılırmış] (*Der: Ahlat, Harput, Malatya, Eğin, Behisni, Adıyaman*); **3**. Periktemek (*Rad. IV.* «*Sag., Koyb.*»); **4**. pertenmek (*Rad. IV.* «*Alt., Tel*»); **5**. Pertenu (*Rad. IV.*«*Alt., Tel*») [Bak: Cenin].

Islah, 1. Alıştırma (*T.D.*); **2**. Çekim [Y.k: Çekme. «Çeki düzen».] (*T.D.*); **3**. Düzeltme (*K.T.*); **4**. Düzgün eyleme (*Kur.B.*); **5**. Düzme (*Kur.B.*); **6**. Eyü eyleme (*Kur.B.*); **7**. İyileştirme (*K.T.*); **8**. Onarma (*Kur. İ.,Bab.;T.D.; Ar. L.*); **9**. Tüzetme (*Tuh.*); **10**. Yarar eyleme (*Kur.B.*); **11**. Yeğlemeklik (*Bian.*).

—etmek, 1. Cöndömek(*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Dölendirmek [? «Hesabı dölendirdik»], döleştirmek (*Der: Niğde*); **3**. Döletmek, töletmek (*Muht. Ed.*); **4**. Düzeltmek (*K.T.*); **5**. Edlelmek [Yk: edgü = iyi] (*D.L.T.*); **6**. Eyiletmek (*T.D.*); **7**. Eytmek (*D.L.T.*); **8**. İyileştirmek (*K.T.*); **9**. Oğarmak, onarmak (*Kur. A; Ma.; Fel.; Kam.; Bian.; K.T; P.d.C.; Ç.L.; Muk. Ed.*); **10** Onatmak (*Aş.*); **11**. Ondurmak (*Bian.; K.T.*); **12**. Pütündömek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **13**. Sağlamak [işi -] (*T.D.*); **14**. Selimek (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **15**. Tüzetmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **16**. Yakşırmak (*T.D.*); **17**. Yeğlemek, yeylemek (*Bian*); **18**. Yiğ etmek (*Or.*); **19**. Yoluna getirmek (*K.T.*).

—olmak, **1**. Düzelmek, eyileşmek (*K.T.*); **2**. Onmak (*Bian.*); **3**. Onulmak (*Bian.; P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Yoluna girmek (*K.T.*).

—ı beyn, **1**. Anlaştırma (*K.T.*); **2**. Ara bulma (*K.T.*); **3**. Barıştırma (*K.T.*); **4**. Uzlaştırma (*K.T.*); **5**. Yaraştık (*Rad. III. «Tel.»*).

—ı hal etmek, **1**. Arınmak (*T. D.; K.T.*); **2**. Düzelmek (*Der: İstanbul*); **3**. Şırlanmak (*Tuh.*); **4**. Yola gelmek (*K.T.*).

Israr, **1**. Ayak basma (*K.T.*); **2**. Ayak direme (*Der: İstanbul*); **3**. Direnme (*Der: Burdur, Bursa*); **4**. Durma (*Kur. B.*); **5**. Dümetme [Üstüne düşme man.] (*Der: Akdoğanköyü «Kızılcahamam»*); **6**. Eyenme [«Beyhude eyenme»] (*Der: Artvin*); **7**. Öcbeleşme (*Der: Trabzon*); **8**. Öngülük (İnat, inatçılık man.] (*B.T.L. «Çağ.»; Kam.; P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Samas [?] (*İd.*); **10**. Uylama [Devam man.] (*Der: Trabzon, Konya, Çorum, Samsun, Sıvas, Amasya*) [Bak: İnat].

—etmek, **1**. Ayakdiremek(*K.T.*); **2**. Badalmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Bekinmek(*Der: Trabzon*); **4**. Cattanmak (*Rad.IV. «Kır.»*); **5**. Dabırmak (*Der: Kırkağaç*):

«Hüseyin her sözünde böyle dabırır.»

6. Direklenmek (*Der: Ezine*); **7**. Diremek, direşmek (*Der: Çal «Denizli», Balıkesir, Van, Erzincan, Erzurum, G.A.;Kars,Konya,Silivri «İstanbul», Sinop, Gelibolu, Etimesut«Ankara», Samsun, Akseki «Antalya», Haymana, Süleymaniye, Eskişehir, Tokat, Denizli*); **8**. Direnmek (*Ma.Az.; Der: Gümüşane, Çal, Burhaniye, Van, Erzincan, Erzurum, Maçka, Kars, Ilgın, Sinop, Gelibolu, Etimesut, Ulukışla, Samsun*); **9**. Dızbarlamak [?] (*Der: Denizli*); **10**. Döğnemek (*Der: Kırşehir*); **11**. Ekleşmek (*Der: Kırşehir*); **12**, Gıcılamak [Zorlamak man.] (*Der: Bolu, Bor, Niğde, Çankırı*); **13**. Hillikleşmek [?] (*Der: Kırşehir*); **14**. İnelmek [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **15**. İrdelemek (*Der: Giresun, Trabzon*); **16**. Kayışlanmak (*Rad.II.«Kaz.»*); **17**. Kıstamak (*Mu.M.*); **18**. Kışarmak (*Rad.II.«Tob».*); **19**. Küçtemek (*Rad.II.«Tel.»*); **20**. Örceleşmek [?] (*Der: Çorum, Çankırı, Söğüt*); **21**. Serilmek (*Rad. IV. «Uyg.»*); **22**. Serinmek (*Rad.IV. «Uyg.»*); **23**. Sermek (*Rad. IV. «Uyg.»*); **24**. Sıkarlamak (*Müt.*); **25**. Sırsılmak (*Der: Avanos*); **26**. Turutmak (*İd.Haş.*); **27**. Üstelemek (*Der: Denizli, Kütahya, G.Antep, Bartın, C. A.? Avanos «Kırşehir»*); **28**. Üstüne sürmek (*Ça. Ma.*); **29**. Üstüne varmak (*Der: İstanbul*); **30**. Zınarmak (*Der: Eskişehir*). [Bak: İbram etmek, inat etmek]

Istıfa [ettirmek], **1**. Orundulamak (*Ç.L.; Cev.*); **2**. Öründülemek, üründülemek (*Kur. B.; Cev.*); **3**. Öyürmek (*Kur.B.; D.L.T.; Kur.A.; Kur. İ.*); **4**. Öyürtlemek (*B.T.L. «Çağ.»; Ah.*); **5**. Özürmek (*Kur.İ.*). [Bak: İntihap, tasfiye]

Istırap, **1**. Acı [Elem man.] (*K.T.*); **2**. Acık *B.T.L.«Osm.»*); **3**. Acışma (*Kam.*); **4**. Ağrı [Veca man,] (*Kam.*); **5**. Ağrığ (*Uyg. «H. I.»*); **6**. Ağrıma (*Der: Antep*); **7**. Ağruş (*Uyg. «U. III., Man., T. T. II.»*); **8**. Azbuy (*B.T.L. «Çağ.»*); **9**. Bun (*Ça. Ma.*); **10**. Buşar [Darlık,

muzayeka man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*»; *P. d. C.*; *Ç. L.*; *L. Ş.*); **11**. Çabalama (*Mün.*); **12**. Çabalanma (*Bab.*); **13**. Çiğerme (*Der: Sıvas*); **14**. Dargılanma (*Lûg. Ar.*); **15**. Darlık (*Müt.*); **16**. Ditre (*Bab.*); **17**. Emgek [Yk: emek] (*Uyg.* «*P. P. II., U. II., T. II.*»); **18**. Engek (*Uyg.* «*O. Q.*»); **19**. Engi (*Der: Erzincan, Konya*); **20**. Göyneme (*Der: Bursa, Alucra, Bayazıt*); **21**. İk, yik [Elem, maraz man.] (*Rad. I.* «*Uyg., Çağ.*») **22**, Kısı, kısu [«Yaradan kısıda olanlara yardım eder»] (*Müt.*; *Der: Kütahya*); **23**. Mun (*Rad. IV.*«*Uyg., Alt., Tel.*»); **24**. Sıkılcım (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **25**. Sıkıntı (*K.T.*); **26**. Tak, dak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **27**. Talhak, talkasa, talvasa (*P. d.C.*; *Ç.L.*; *L.Ş.*); **28**. Tolgak (*Uyg.* «*Usp.*»); **29**. Tulgağ (*D.L. T.*); **30**. Üzüntü (*K.T.*); **31**. Yabal (*Rad. III.* «*Tar.*») **32**. Yaynı (*Rad. III.* «*Alt., Kumd., Tel.*»). [Bak: Elem, veca, maraz, muzayeka, gam, hüzn, keder, gussa]

— duymak, - çekmek, 1. Boğunmak (*K.T.*); **2**. Bunalmak (*K. T.*); **3**. Emgenmek (*Uyg.*«*P.P.II.*»); **4**. Sesinmek(*D.L.T.*); **5**. Sıkılmak (*K.T.*); **6**. Sücimek (*Muht.*) **7**. Talpımak (*İd. Haş.*; *L.N.*); **8**. Tarlığanmak (*Caf.*); **9**. Üzülmek (*K.T.*); **10**. Yaynamak (*Rad. III.* «*Alt., Leb., Tel.*).

— vermek, 1. Acımak, ağrımak (*K.T.*); **2**. Buşmak (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **3**. Buşurgatmak (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **4**. Cansıkmak (*K.T.*); **5**. Emgetmek (*Uyg.* «*T.T.I.*»; *Or.*); **6**. Sıkarlamak (*Ferh.*); **7**. Sıkmak (*K.T.*); **8**. Sınarlamak (*Ferh.*); **9**. Sızgırmak (*Uyg.* «*H.I.*»); **10**. Tulgatmak (*Or.*); **11**; Uşmak (*B.T. L. Çağ.*»); **12**. Üzmek (*K.T.*).

Istırar, 1. Alıkma (*Müh.*); **2**. Gönensiz olma (*Kam.*); **3**. Kısıklık (*Rad.II.* «*Kar.*»); **4**. Koparganma (*Kur.İ.*); **5**. Sıkılcım (*Kur.İ.*; *T. D.*); **6**. Sıkışma (*K.T.*); **7**. Zorluk, zora gelme *Müt.*). [Bak: Zaruret]

Istıtla, 1. Araştırma (*K.T.*); **2**. Salık alma (*Der: Kırşehir*); **3**. Soruşturma. [Bak: İstihbar]

Itk [Itık], [Bak: Azat]

Itma, Umsundurma (*Mün.*).

Itnap, 1. Bıktırma (*Müt.*); **2**. Çekme, çekip uzatma (*K.T.*); **3**. Dirgime (*Bab.*); **4**. Dırdır (*Der: Tekirdağ*); **5**. Gevezelik (*Müt.*); **6**. Sözü uzatma (*K.T.*); **7**. Şivşitme (*Der: Denizli*); **8**. Usandırma (*Müt.*); **9**. Uzatma (*K.T.*); **10**. Yanşaklık (*Müt.*) [Bak: Tatvil, iksar]

Itr[Itır], **1**. Gül damlası [? - Çiçek adı] (*Der: Seyhan, Adana*); **2**. Güzel koku (*K.T.*); **3**. Koku (*K.T.*); **4**. Kokusu güzel; **5**. Küji [Çiçek adı] (*Rad.II.*«*Uyg.*») [Bak: Rayiha]

— iyat, 1. İpar [Amber, misk ve rayıha man.] (*B.T.L.*«*Çağ.*»;*P.d.C.*; *Ç.L.*); **2**. İybar [Güzel ve iyi kokan şeyler man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Kokular (*K.T.*); **4**. Kokluk [Itriyata müteallik şey] (*Or.*).

İ

İade, 1. Geri çevirme, geri döndürme (*K.T.*); **2**. Geri verme (*Der: Samsun*); **3**. Karşılık yapma (*K.T.*); **4**. Kaytarma (*Kar.*); **5**. Yanut (*Müt.*).

—etmek, 1. Atarmak [Geri döndürmek, geri çevirmek man.] (*B. T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Geri döndürmek, geri çevirmek, geri göndermek (*K.T.*); **3**. Geri iletmek (*Kur. B.*); **4**. Geri vermek (*K.T.*); **5**. Karşılık yapmak (*K.T.*); **6**. Katarmak (*D.L.T.*); **7**. Kayırmak (*D.L.T.*); **8**. Kaytarmak (*Rad. II.* «*Kır., Kaz., Krm., Çağ., Ad., Kom., Kar.*»; *Bal.*; *İrş.*; *Der: Maraş*); **9**. Tapşurmak (*T.D.*); **10**. Ütemek, ütenemek (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **11**. Viribimek[?] (*Cev.*); **12**. Yumdarmak (*D.L.T.*); **13**. Yandurmak (*Rab.*); **14**. Yandura bermek(*Uyg.* «*İnd.*», *Ba.*).

—i afiyet, 1. Onalma (*K.T*); **2**. Ünelme (*Der: Koyulhisar* «*Ş.Karahisar*») [Bak: İltiyam, şifa]

—i afiyet etmek, 1. Dincelmek (*Der: Finike, Kırşehir, Bursa, Amasya, Artvin*); **2**. İyileşmek [«Hasta eyileşti»] (*K.T.*); **3**. Onulmak [«Yara onuldu»] (*K.T.*); **4**. Savramak (*D L.T.*).

İane, 1. Basut (*Uyg.* «*Usp.*»; *D.L.T.*); **2**. Cılu (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Yardım [Yardım defteri = iane defteri] (*K.T.*; *T.D.*); **4**. Yavıt (*T.D.*) [Bak: Muavenet]

—etmek, 1. Selbitemek(*Rad.IV. Alt. Tel.*); **2**. Yardım etmek(*K.T.*).

İare, 1. Eğreti verme (*K.T.*); **2**. Oruncuklama(*Müh.*); **3**. Ödünç verme (*K.T.*) [Bak: Emanet, vedia, ariyet]

—etmek, 1 Eğreti vermek (*K.T.*); **2**. Oruncuklamak (*Müh.*); **3**. Ödünç vermek (*K.T.*).

İaşe, 1. Bakım, bakma (*K.T.*); **2**. Besleme (*K.T.*); **3**. Geçindirme (*K.T.*); **4**. Yaşatma (*K.T.*); **5**. Yedirip içirme (*Der: Istanbul*).

—etmek, 1. Asramak (*L. O.*); **2**. Aşatmak (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz.*»); **3**. Bakmak (*K.T.*); **4**. Beslemek (*K.T.*); **5**. Geçindirmek (*K. T.*); **6**. Yaşatmak (*K. T.*); **7**. Yedirip içirmek (*Der: Istanbul*) [Bak: İnfak etmek]

—memuru, 1. Aşlıkçı (*Ba.*); **2**. Kütevül (*Rad. II.* «*Çağ.*»)

İbâ [etmek], **1**. Geri durmak (*Der: İstanbul*); **2**. Onamamak (*Kur. B.*) [«Pes secde kıldılar; illâ iblis onamadı.»]; **3**. Yığlınma (*Kur. B.*) [Bak: İçtinap, imtina].

İbadet, 1. Kulluk (*K.T.*); **2**. Tabug (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **3**. Tapı (*T.D.*; (*Der: İstanbul, Eskişehir*); **4**. Tapınma (*K.T.*); **5**. Tapma (*K.T.*); **6**. Tapu (*T.D.*; *Muht.*); **7**. Tapuğ (*Müt*); **8**. Tapuk (*Rab.*); **9**. Tilek, tilev (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **10**. Yüvünce [Yk: Yükünmek = Tazim ile eğilmek, rükûa varmak (*Rad. III.* «*Or.*,

Çağ.»)] (*T.D.*); **11**. Yüz sürme (*Müt.*) [Bak: Tazim, tekrim, taabbüt, perestiş].

—etmek, 1. Bağınmak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Çoğınmak (*Rad. III. Şor., Soy.»*); **3**. Tapınmak (*K.T.*); **4**. Tapmak (*T.D.; D.L.T.; Tef.; Muht.*); **5**. Tapu kılmak (*Muht.*).

—hane, 1. Burkat, burkatlık [Putlara tapınanların ibadethanesi] (*Rad. IV. «Çağ., Osm.»; K.T.*); **2**. Tabungu yeri (*Kur. İ.*) [Bak: Puthane, mabet].

İb'as [etmek], **1**. Göndermek, göndertmek(*K.T.*); **2**. Salgamak (*P.d. C.; Ç.L.*); **3**. Yollamak (*K. T.*). [Bak: Bâs, mebus]

İb'at [etmek], **1**. Iraklaştırmak (*Müt.*); **2**. Ötkermek (*P.d.C.*); **3**. Uzaklaştırmak (*K.T.*). [Bak: Teb'it]

İbate, 1. Kondurma (*Dede.*); **2**. Yerleştirme (*K.T.*).

—etmek, 1. Çolgamak (*B.T.L. «Çağ;AD.»*); **2**. Kondurmak (*Dede.; Müt.*); **3**. Tünetmek (*D.L.T.*); **4**. Yerleştirmek (*K.T.*).

İbda, 1. Belürtme (*Kur.B.*); **2**. Buldıru (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Dürütme, türütme (*Çul.*); **4**. Göründürme (*Kur.B.*); **5**. Törüzme (*Met.*); **6**. Yoktan var etme (*K.T.*). [Bak: İcat, ihtira, halk]

—etmek, 1. Belürtmek (*Kur.B.*); **2**. Çıkarmak [«Bunu da nerden çıkardın?»] (*Der: İstanbul*); **3**. Dürütmek, türütmek (*Çul.*); **4**. Epitmek [«Epitli bayatım = Ey mübdi ve kadîm Allahım»] (*B.T.L. «Uyg.»*); **5**. İlk baslamak (*Kur.B.*); **6**. İlki türütmek (*Kur.İ.*); **7**. Törüzmek (*Met.*); **8**. Yaratmak (*K.T.*); **9**. Yoktan var etmek (*K.T.*).

İblâğ, 1. Çıkarma (*K.T.*); **2**. Değirme (*Der: Afyon, Ankara*); **3**. Değürme (*Kur. B.*); **4**. Doldurma (*K.T.*); **5**. Duyusma (*Der: Afyon, Ankara*); **6**. Tiğürme *Kur.İ.*); **7**. Ulama (*T.D.*); **8**. Yetirme (*Ata.*). [Bak: Tebliğ, İsal].

—etmek, 1. Bildirmek [Şu emri hemen alay kumadanına iblâğ etmeli=bildirmeli.] (*Der: İstanbul*); **2**. Çıkarmak [«Maaşını şu kadara çıkardılar.»] (*K.T.*); **3**. Değirmek (*Der: Afyon, Ankara*); **4**. Değürmek (*Kur.B.*); **5**. Doldurmak [Bir sayıyı daha büyük bir sayıya çıkarmak man.] (*K.T.*); **6**. Erdirmek (*K.T.*); **7**. Erištirmek (*Rad. I. «Çağ.»*); **8**. Göndermek (*Der: İstanbul*); **9**. Tigürmek (*Kur. İ.*); **10**. Vardırmak (*K.T.*); **11**. Yetirmek (*San. Der: Zonguldak*); **12**. Yetiştirmek (*K.T.; Lûg.Ar.*).

İblis, 1. Cör (*Der: Sarıkamış*); **2**. İçkek (*Uyg. A.*); **3**. Şamnu (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Yan (*İd. Haş.*). [Bak: Şeytan].

İbra, 1. Borçtan kurtarma (*K.T.*); **2**. İlişiği kesme (*K.T.*).

—etmek, 1. Borçtan kurtarmak (*K.T.*); **2**. İlişiği kesmek (*K.T.*).

İbram [etmek], **1**. Ayak diremek (*K.T.*); **2**. Basırmak (*Rad. IV. «Osm., Tür.»*); **3**. Bekinmek (*Der: Trabzon*); **4**. Sıkıştırmak (*K.T.*); **5**. Üstüne varmak, (*K.T.*); **6**. Üstüne düşmek, üzerine düşmek (*K.T.*); **7**. Zorlamak (*K.T.*). [Bak: Israr etmek].

İbret, 1. Çimeke [?] (*Der: Gerede*); **2**. Heder [?] (*Der: Beyşehir*); **3**. Hezer [?] (*Der: Bozüyük*); **4**. Kızgut (*Kur.İ.*).

İbrik, 1. Çömçü (*Der: Şıhlar*); **2**. Dökücü (*Der: Adana*); **3**. Gündük (*Müh.*); **4**. Güzeç (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Halastar [«Südü halasta-

ra koy»] (*Der: Rize, Amasya, Bahçe köyü «Samsun», Sinop, Gümüşane*); **6**. Koman, kuman (*Der: Ilgın, Bursa, Bolu, Alâiye, Yeşilköy, Çamlıca*); **7**. Kumgan (*Tuh.; Der: Haymana*); **8**. Kumgası (*T.D.*); **9**. Kumgulu (*Der: Haymana*); **10**. Mete (*Der: Bolvadin*); **11**. Sağrak (*T.D.*); **12**. Sepkiç (*Rad.IV. «Çağ.»*); **13**. Söbük (*Der: Gâvurdağ*).

İcabet, 1. Biyerleme (*Kur.B.*); **2**. Gelme [Davete icabet = Çağrılışa gelme.] (*Der: İstanbul*); **3**. Uyma [Kabul ve is'af man.] (*Der: Manisa*); **4**. Uyuverme (*Kur.B.*); **5**. Yanut birme (*Kur.İ.*). [Bak: Kabul, is'af]

—etmek, 1. Biyerlemek (*Kur. B.*); **2**. Gelmek (*Der: İstanbul*); **3**. Omamak (*T.D.*); **4**. Uymak (*Der: Manisa G.A.*); **5**. Uy vermek (*Muht.*); **6**. Yanut birmek (*Kur.İ.*).

İcap [Lüzum man.], **1**. Çıkar (*Hurş.*); **2**. Çıkar yol (*Müt.*); **3**. Gereklik (*K.T.; Rad.II. «Osm.»*); **4**. Yatım (*T.D.*); **5**. Yararlık (*K.T.*); **6**. Yönyül (*Bab.*). [Bak: Lüzum, iktiza, vücup, zaruret]

—etmek, 1. Çıkmak (*Hurş.*); **2**. Gerekmek (*K.T. Rad. II. «Osm.»*); **3**. Yaramak (*K.T.; Der: İstanbul*).

—(b) ınca, 1. Gereğince (*K.T.*); **2**. Uyarına (*Müt.*).

Hasbel—, [Bak: Hasbelicap, hasbellüzum]

—[Teklif man.] **1**. Dileme (*Müt.*); **2**. İleri sürme (*K.T.*); **3**. Verme (*Müt.*) [Bak: Teklif, arz]

—ve kabul, 1. Alma verme (*Müt.*); **2**. Kanışma [Uzlaşma man.] (*Der: Tekirdağ*); **3**. Uyuşma (*Der: İstanbul*); **4**. Uzlaşma (*Der: İstanbul*) [Bak: İtilaf]

—[Hayret verme man.] **1**. Şaşalatma. **2**. Şaşırtma. **3**. Tanlatma, tanlattırma (*Kur. B.*) [Bak: Hayret, taaccüp]

İcar, 1. Aylık, yıllık [Bedeliicar, ücreti hizmet, maaş, muhassasat man.] (*K.T.*); **2**. Aylıkla vermek, yıllıkla vermek [Kiraya vermek man. (*K. T.*); **3**. Bolu [Yazlık icar man.] «Bağı Boluya verdim»] (*T.D.; Der: Konya*); **4**. Kabal, kabala [Mukataa, götürü pazarlık man.] (*Der: Şebin Karahisar, Elâziz, Kilis, Amasya, Malatya; Silifke, Bayburt, Aras, Erzincan*) [Bak: Kira, isticar, mucir, müstecir, ecir, ücret]

İcat, 1. Bulgu (*T.D.; B.T.L. «Osm.»; Rad. IV. «Osm.», Der: Tekirdağ, İzmir*); **2**. Buluş (*Rad. IV. «Osm.»*) **3**. Düzme [Yalan uydurma man.«Bu haber onun kendi düzmesi»] (*K.T.*); **4**. Düzüp koşma (*K.T.*); **5**. Kılma (*Kam.*); **6**. Kurma (*K.T.*); **7**. Süme [Hile, çare, hud'a man.] (*Rad.IV.«Tel., Sag., Şor.»*); **8**. Törüzme (*Met.*); **9**. Türütme (*Müh.*); **10**. Uydurma (*K.T.*); **11**. Yakıştırma, yapıp yakıştırma (*K.T.*); **12**. Yeni çıkma, yeni çıkarma (*K.T.*). [Bak: İhtira, ibda, halk, keşf]

—etmek, 1. Abarmak (*Tuh.*); **2**. Bulduzmak (*D.L.T.*); **3**. Bulmak (*K.T.*); **4**. Bulup çıkarmak (*K.T.*); **5**. Çıkarmak (*K.T.*); **6**. Dürütmek (*Kam., Bab.*); **7**. Düzmek, düzüp koşmak (*K.T.*); **8**. Kıbılamak (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb.»*); **9**. Kılmak (*Kam.*); **10**. Koparmak (*Ata.*); **11**. Kuraltmak (*Rad. II.«Ad.»*); **12**. Kurmak (*K.T.*); **13**. Türetmek (*T.D.*); **14**. Uydurmak (*K.T*); **15**. Yaratmak

(*K.T.*); **16**. Yoktan var etmek (*K.T.*).

Fikri—, Tapkırlık (*Rad. III.* «*Kaz.*»).

Fikri— sahibi, Tapkır(*Rad. III.* «*Kaz.*»; *B.T.L.* «*Alt.*»); [Bak: Mucit, muhteri, mübdi]

İcbar, **1**. Aybu [Emir, kumanda, imdat, yardım manalarına da gelir; Aybı şekli: istirham, rica, imdat nidası man.] (*Rad.I.* «*Tel.*»); **2**. Güç (*Muht.*);

«Güç görse bir kişi deri sultana azmeder,
Şimdi Ataiye göçü sultan eder diriğ.»

3. Keğsiletme (*Kur.A.*); **4**. Kısma (*Or.*); **5**. Kıstak (*Rad.II.*«*Osm.*»); **6**. Zor (*K.T.*). [Bak: Tazyık, cebr, mecburiyet]

—etmek, **1**. Basırmak (*Rad.IV.* «*Tür.,Osm.*»); **2**. Gücemek (*Muk. Ed.*); **3**. Gücemlemek(*Muht.;Muk. Ed.; İd.Haş.;Kel.*); **4**. Güç etmek (*Muh.*); **5**. Güçlemek (*Met.,Muk. Ed.*); **6**. Kapçamak(*Rad.II.*«*Tel.*»); **7**. Kavırmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **8**. Kısarlamak (*Muht.*); **9**. Kıstamak (*Rad.II.*«*Kaz., Tar.*»); **10**. Köçlümek (*Rad.II.* «*Kaz.*»); **11**. Küçlemek (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **12**. Sıkılamak (*Bit.*); **13**. Sıkıştırmak(*K. T.*); **14**. Zorlamak (*K.T.*). [Bak: İlca, ilhah, ibram]

İcmal, Kısak (*Der: Ermenak*). [Bak: Hulâsa]

—len, Kısaca (*Der: İstanbul*). [Bak: Hulâsaten, telhisen]

İcra, **1**. Akıtma [Su hakkında. Bu mana şimdilerde metruktür](*K.T.*); **2**. Kemişme (*Hurş*); **3**. Kılınç (*Rad.II.* «*Uyg.*»;*Uyg.* «*İnd., H.II.*»); **4**. Kılınu (*Rad.II.*«*Tel.*»); **5**. Yapma (*K.T.*). [Bak: İfa, ikmal, eda, hareket]

—etmek, **1**. Başarmak [Muvafakıyetle icra man.] (*K.T.*); **2**. Becermek (*K.T.*); **3**. Kaştarmak [İkmal etmek man. «İnsan her başladığı işi kaştarmalıdır»] (*Der: Taşköprü*); **4**. Kılmak (*D.L.T.*); **5**. Onarmak [İkmal etmek man.] (*Der: Ankara*) **6**. Ötkermek (*Ç.L.*); **7**, Toşmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **8**. Ucarmak [Başa çıkarmak, sonuna erdirmek man.] (*Der: Kırşehir*); **9**. Yapmak (*K. T.*); **10**. Yerine getirmek [«Buyruğunuzu yerine getirmek borcumuzdur.»] (*K. T.*) **11**. Yeritmek, yitkezmek, yitkürmek [«Hükmünü yerit = yürüt», «Tanrının buyruğunu yitkezmek= yerine getirmek»] (*P. d.C.; Ç.L.*); **12**. Yüşmek [Oluktan, borudan akıtmak man.] (*D. L.T.*)

—ettirmek, **1**. Ertürmek (*Or.*); **2**. Kılturmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Sözünü geçirmek (*K.T.*).

—olunmak, **1**. Yerine gelmek (*K.T.*); **2**. Yerini bulmak (*K.T.*);

—yı adalet, Tüzüklük kılmak (*Muk.Ed.*). [Bak: Adalet]

—yı hükûmet etmek, **1**. İlenmek (*Uyg.*«*İnd.*»); **2**. Kannamak (*Rad. II.* «*Koyb.*»); **3**. Olarmak (*Or.*). [Bak: Hükûmet]

İçtihat, **1**. Aymak [Kavl man.] (*Muk.Ed.*); **2**. Cilgir (*B.T.L.*«*Kaz.*») **3**. Çabalama [Ceht, gayret man.] (*K.T.*); **4**. Çalışma [Ceht, gayret man.] (*K.T.*); **5**. Çalışıp çabalama [Ceht, gayret man.] (*K.T.*); **6**. Diyip [Kavl man. Yk: Dedik. «Şakirtlerinin diyiplerinden.»] (*Met.*); **7**. Duruşma [Ceht, gayret man.] (*Hut.*); **8**. Düzüşme (*Ter.; Ah.*); **9**. Emenme [Ceht, gayret göstermek man.] (*T.D.*); **10**. Katıklanma [Ceht, gayret göstermek man.] (*D.L.T.; Müh.*); **11**.Katlan-

ma (*T.D.; Müh.*); **12**. Turuşma (*L.Ta.*). [Bak: Ceht, gayret, sây, rey, fikir, mütalea]

İçtima, 1. Algın (*P.d.C.*); **2**. Benekşeme [Toplanmak, yığın olmak man.] (*Der: Çanakkale*); **3**. Birikilme (*Aybe.*); **4**. Birikme, birleşme (*K.T.*); **5**. Bürkme [Kadınların eğlenmek üzere toplanmaları man.] (*Der: Gölpazarı*); **6**. Cıyın (*B.T.L. «Kaz.»*); **7**. Çokuntu (*Der: Manisa, Demirci*); **8**. Çokurdum (*Der: Kırşehir*); **9**. Çokuşma (*Der: Kırşehir, Denizli, Seyhan*); **10**. Çokuştu (*Der: Seyhan*); **11**. Çökeşme (*Der: Denizli*); **12**. Çungurlaşma (*Der: Bayındır*); **13**. Çur (*B.T.L. «Çağ.»*); **14**. Deri (*Der: Avanos*) [«Düğünsüz derisiz evlendik.»] **15**. Derilme (*Cev.; Bah.*); **16**. Dernek [«Düğün dernek»; «Karga derneği»]; **17**. Dirgenme (*Ter.*); **18**. Dirilik (*Der: Muğla, İncesu*); **19**. Dirilme (*Kur. B.*); **20**. Dirneşme (*Süh.*); **21**. Hömbeşik [Hususî toplantı man.] (*Der: Develi «Kayseri»*); **22**. Katışak (*Der: Isparta*); **23**. Pürnek (*Der: Polatlı*); **24**. Serde (*Rad.IV. «Çağ.»*); **25**. Şor (*Der: Kayseri, İncesu, Kızılviran, Bâlâ*); **26**. Toloy (*B.T.L. «Çağ.»*); **27**. Toplanma, toplantı (*K.T.*); **28**. Tulayı (*Rad. III. «Küer.»*); **29**. Yığı (*Rad. III. «Çağ.»*); **30**. Yığım (*Rad. III. «Tar.»*); **31**. Yığın (*Der: Bünyan*); **32**. Yığınak, yığnak (*Rar.III.«Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.; Der: Tokat, Urfa, Erzurum, Niksar, Bitlis, Antep, Çanakkale*); **33**. Yığıncak (*Az.*); **34**. Yumuşma; (*Der:, Burdur, Kemalpaşa «Bursa», Bilecik, Ankara, İstanbul, Kütahya, Kırşehir*). [Bak: İnikat, celse, müzakere, meclis, heyet]

—etmek, 1. Birikmek (*Bat.; K.T.*); **2**. Birleşmek (*K.T.*); **3**. Bir araya gelmek (*K.T.*); **4**. Büklünmek (*D.L.T.*); **5**. Cıynalmak, cıyınmak, cıyılışmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **6**. Derneşmek (*Muht.*); **7**. Dirgenmek (*Kel.*); **8**. Dirilmek (*Tef.*); **9**. İrkilmek (*D.L.T.*); **10**. Pirikmek (*Rad. IV. «Şor.»*); **11**. Terilmek (*Uyg. «İnd.»*); **12**. Toplanmak (*K.T.*); **13**. Ukuşmak (*Neh.*); **14**. Üşmek (*Ter.*); **15**. Yığılmak (*D.L.T.*); **16**. Yumurlanmak (*D.L.T.*); **17**. Yumutmak (*D.L.T.*).

—mahalli, mecma, 1. Bulcar, mulcar (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Cuğaşlık [Gölgelik, dıvar veya ağaç dibi gibi toplantı yeri] (*Müt.; Der: Burdur, Antalya*); **3**. Dernek (*Bab.*); **4**. Eğlek, eğrek (*Der: Afyon, Ş. Karaağaç, Söğüt, Gelibolu, Kelkit, Tire, İçel, Aydın, Bafra, Kütahya, Amasya, Mersin, Sandıklı, Seydişehir, Ankara*); **5**. Körnek (*Der: Köşker «Kırşehir»*); **6**. Toplak (*Der: Devrek*) [Bak: Mahfil, mecma]

—î, Iğur [Iğmak = yığmak. P.d.C. *S'agglomérant* manasını veriyor. Yk: Uygur] (*P.d.C.; Ç.L.*).

İçtinap [etmek], **1**. Ayamak [Rad. IV. te: Acıma «*Alt., Şor.*»; Koruma «*Çağ., Tar., Kom., Kar.*»; Reddetme, esirgeme «*Kar., Kaz.*» man.] (*Der: Konya, İçel*); **2**. Azırganmak (*Der: Ordu*); **3**. Caskanmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Çekinmek (*K.T.;T.D.*); **5**. El çekmek (*K.T.*); **6**. Elikmek (*Der: Adana, Ankara, Mersin, Tarsus, Kastamonu*); **7**. Eymenmek (*Der: Beyobası «Ankara», Denizli, Konya, İzmir*); **8**. Geri durmak (*K.T.*);

9. Gocunmak (*Der: Kütahya, Bolu, Alayunt, Havza, Eskişehir, Kastamonu*); **10.** Horavlamak (*Der: Nevşehir*); **11.** Içanmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **12.** Irak olmak (*Lûg. Ar.*); **13.** Irılmak (*Müt.*); **14.** İmanmak, imenmek (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **15.** İrkilmek [Tevahhuşle durmak man.] (*K.T.*); **16.** Kaçınmak (*K.T.; Mec.*); **17.** Kıçınlamak (*Bab.*); **18.** Kırgışmak (*D.L.T.*); **19.** Kocunmak (*Ata.*); **20.** Ocunmak (*Der: Mersin, Isparta*); **21.** Önemek (*İd. Haş.*); **22.** Sakınmak (*T.D.;K.T.*); **23.** Tartınmak (*Hurş.*); **24.** Terkemek (*P.d.C.; Ç.L.*); **25.** Timenmek (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **26.** Ucunmak *T.D.*); **27.** Uçkunmak (*Hurş.*); **28.** Yacınmak, yacunmak (*T.D.*); **29.** Yanlamak (*Kam.*); **30.** Yığılanmak, yığlanmak, yığlınmak (*Kam ; Irş.; Ah.; Ar.L.; Cev.; Bab.*); **31.** Yığınmak (*Aybe.*); **32.** Yirismek (*D.L.T.*); **33.** Yocunmak (*Der: Nazilli, Bürhaniye*) [Bak: Tevakki, hazer, ihtiraz, havf, hicap, tehaşi, iba].

İçtisar [etmek], **1.** Atılmak [Korkmadan atılma man.] (*K.T.*); **2.** Batırlanmak [Kahramanlık göstermek man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Gözüne almak, gözüne aldırmak (*K.T.*); **4.** Kıyulanmak (*Rad. II.* «*Kaz.*») [Bak: Cesaret, cüret].

İdam, 1. Asma, asılma [«Filân asılmağa mahkûm oldu.»] (*K.T.*); **2.** Kırık [Başka manaları: Kırk «*Bar., Tel., Şor., Sag., Koyb., Kaz.*»; Parçalanmış, çatlamış «*Osm.*»; Kırılıp ayrılmış parça «*Osm.*»] (*Rad. II.* «*K. Kır.*»); **3.** Ortadan kaldırma (*K.T.*); **4.** Öldürme (*K.T.*); **5.** Yok etme (*K.T.; T.D.*).

—etmek, 1. Asmak (*K.T.; Az.*); **2.** Boynunu vurmak (*K.T.*); **3.** Ortadan kaldırmak (*K.T.*); **4.** Öldürmek (*K.T.*); **5.** Yok etmek (*K.T.; T.D.*).

İdare, 1. Asramış [*Administration* man.] (*P.d.C.*); **2.** Çevirme (*T.D.*); **3.** Dolaştırma (*K.T.*); **4.** Döndürme (*K.T.*); **5.** Degindürme (*Kur. B.*); **6.** Dirlik [Maişet man.] (*Der: Sarıkamış*) «Kışlık dirliğin var mı?»; **7.** Geçinme (*K.T.*); **8.** Kullanma (*K.T.*); **9.** Pözüt [İşleri idare man.]. (*Rad.IV.*«*Uyg.*»); **10.** Tutum (*K.T.; Der: Gümüşane, Kangal, Avanos* «*Kırşehir*», *Ankara*); **11.** Türe (*Ma.*); **12.** Yetme [Kifayet man. «Bu para idare etmez.»] (*K.T.*) [Bak: Devr, tedvir, sevk, tanzim, taayyüş, maişet, istimal].

—ci, 1. Baş [Şef, reis man.](*K.T.*); **2.** Başçı (*Der: C.A.*) «Bin aşçı olacağına bir başçı olsun» **3.** Pözütcü(*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **4.** Tüzukçü (*Müt.*).

—etmek, 1. Bacarmak (*Rad.IV.* «*Ad.*»); **2.** Baskarmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Başa çıkarmak (*K.T.*); **4.** Başkarmak [*Gouverner* man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Becermek (*K.T.*); **6.** Bilemek (*Rad. IV.* «*Kar., Kır.*»; *Bab.*); **7.** Buyurmak.(*L.O.*); **8.** Bütmek (*D.L.T.*); **9.** Çevirmek (*K.T.*); **10.** Döndürmek (*K.T.*); **11.** Evirmek (*Müt.*); **12.** Evirip çevirmek (*Der: Konya*); **13.** Geçindirmek (*K.T.*); **14.** İğitmek (*Or.*); **15.** Kasamak (*Rad. II.* «*K. Kır.*»); **16.** Kullanmak (*K.T.*); **17.** Mengermek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **18.** Paşkarmak (*Rad. IV.*, «*Ad., Tel.*»); **19.** Tecemek, tecimek (*Der: Ankara, Kırşehir, Çankırı*); **20.** Tezgindirmek (*Muk. Ed.; Kur. İ.*); **21.** Tutmak [«İl

tutmak = memleket idare etmek»] (*Or.; Ter.; Fel.*); **22**. Yetmek, yetişmek [Kifayet man.] (*K.T.*); **23**. Yönetmek, yünetmek (*Der: Muğla, İzmir*).

—i aktah etmek, Tavusmak [Birinin şerefine şarap içmek man.] (*T.D; Ç.L.*).

—i mülkiye, Todurgu, tuturgu (*T.D.; L. L.*).

—li, 1. Becerikli (*Muht.*); **2**. Cıynaktı (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çevrimli (*Der: Sıvas*); **4**. Elverişli (*K.T.*) **5**. Evcimen (*K. T.*); **6**. Kasterli (*Rad. II. «Kaz.»*); **7**. Kip (*Der: Konya, Sıvas, Kayseri, Malatya, Trabzon, Yozgat, Kütahya*); **8**. Tecekli (*Der: Ankara, Kırşehir, Çankırı*); **9**. Tecimen (*Der: Ankara, Beypazar*); **10**. Tutumlu (*K.T.*); [Bak: Müdir, müdebbir].

Gemi —si, Abramak (*T.D.*)

Hüsnü —, [Bak: Hüsnü idare].

İddia, 1. Deyiş [Falanın iddiasına göre = deyişine göre] (*Der: İstanbul*); **2**. Savlak (*Tuh.*); **3**. Sibe [?] (*Der: Şebin Karahisar*); **4**. Söz (*K.T.*) [Bak: Dava].

—etmek, 1. Atmak (*Bab.*); **2**. Çamlamak (*Uyg. «Usp.»*); **3**. Demek [«Bu böyledir diyorum ve ispata da hazırım.»] (*Der: İstanbul*); **4** Diremek, direnmek, direşmek (*Der: Çal, Van, Burhaniye, Balıkesir, Bursa, Orhaneli, Eskişehir, Denizli, Tekirdağı, Antalya, Gölpazarı «Bilecik», Çerkeşköyü, «Tekirdağ»*); **5**. Egişmek (*Der: Dörtyol*); **6**. İğeşmek, iyeşmek (*Der: Köşker «Kırşehir», Saimbeyli «Seyhan»*); **7**. İleri sürmek (*Der: İstanbul*); **8**. Itişmek (*Müt.*); **9**. Kakışmak (*Der: İzmir*); **10**. Kalkışmak (*K.T.*); **11**. Kırkışmak (*Der: Edirne*); **12**. Kimişmek (*Der: Samsun*); **13**. Savlamak (*Tuh.*); **14**. Ürbermek (*Der: Sıvas, Yıldızeli, Arslandoymuş*).

İddihar, [Bak: Cem].

—etmek, 1. Anıklamak [Hazırlık ve tedarikte bulunmak man.] (*Cal.*); **2**. Biriktirmek (*K.T.*); **3**. İlkitmek [«Altınları ilkitip ne yapacaksın?» Bilhassa para için.] (*Der: Denizli*); **4**. İlkmek, irikmek, irkmek [Biriktirmek ve toplamak man.] (*Müz.; Der: Yozgat, Samsun, Konya, Denizli, Bursa, Ankara, Bolvadin, İstanbul*); **5**. Irkinmek (*D.L.T.*); **6**. Kümşemek (*Müh.*); **7**. Kürüşlemek [?] (*Der: Pazar «Ankara»*); **8**. Puklunmak (*Rad. IV. «Uyg.»*); **9**. Saklamak (*K.T.*); **10**. Toplamak (*K.T.*); **11**. Yığmak (*K.T.*).

İdeal, 1. Güt [Gaye, hedef man. Yk: gütmek] (*Der: Adana*); **2**. Ülkü [Uzak gaye man.] (*İd.; Der: Elâziz*). [Bak: Mefkûre]

İdhal [Etmek], **1**. Getirmek (*K.T.*); **2**. Girdirmek (*K.T.*); **3**. Givirmek (*Bab.; Kur.B.*); **4**. İçeri Koymak, içeri sokmak (*K.T.*); **5**. İçkirmek (*D.L.T.*); **6**. Karmak [Bir şeyi bir şeye katmak, mezcetmek man. Yk: karıştırmak] (*L.O.*); **7**. Kıyırmak (*Kar.*); **8**. Sapmak (*D.L.T.*); **9**. Saymak [Hesaba ithal man.] (*K.T.*); **10**. Sıgırmak (*D.L.T.*); **11**. Sindirmek (*D.L.T.*); **12**. Sokmak (*Bal.; K.T.*); **13**. Tıkmak (*Bab.*); **14**. Urmak (*Uyg. «H.I.»*).

—olunmak, Kikrülmek (*D.L.T.*).

İdlâl [İzlâl], **1**. Azdırma (*K.T.*); **2**. Bozma (*K.T.*); **3**. Çürütme [Yüreğini] (*Müt.*); **4**. Şaşırtma (*K.T.*); **5**. Yoldan çıkarma (*K.T.*). [Bak: İgva]

—etmek, 1. Adaştırmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 2. Aynatmak (*B.T.L.* «*Öz.*»); 3. Azdırmak (*K.T.*); 4. Azdurmak (*Kur.B.*); 5. Azgırtmak (*Kar.*); 6. Azgurtmak (*P.d.C.*); 7. Azışmak (*Met.*); 8. Azıtmak (*D.L.T.*); 9. Bozmak (*K.T.*); 10. Çürütmek [Yüreğini] (*Müt.*); 11. Esrimek (*Lûg. Ar.*); 12. Kazlanmak [?] (*Der: G. Antep*); 13. Möldrötmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 14. Pulgaklamak, pulgaktamak [fikrini çelmek man.] (*Rad. IV.* «*Bar., Alt., Tel.*»); 15. Soklandırmak, soklandurmak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 16. Şaşırtmak (*K.T.*); 17. Tayındırmak (*T.D.; Kur. B.*); 18. Yoldan çıkarmak (*K.T.*).

—eden, Azıtgan (*D.L.T.*). [Bak: Muğfil]

İdman, 1. Alıştırma (*Kam.*); 2. Baş öğretme (*Kam.*); 3. Dürüştü (*Kam.*) [Bak: Cündilik, jimnastik.]

—yapmak, 1. Bacanmak (*Der: Muğla*); 2. Bavlımak [Hayvan için] (*Der: C.A.*); 3. Dürüşmek (*Bürh.*); 4. İşilmek (*D.L.T.*); 5. Yaranmak [Müsabaka için] (*D.L.T.*); 6. Yıranmak [«Yıranmış hayvan»] (*Der: (C.A.)*.

—lı, 1. Alışkın (*K.T.*); 2. Bavlı (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 3. İşlek [«İşlek el»] (*K.T.*).

İdrak, 1. An (*Rad. I.* «*Krm., Kaz., Ad., Çağ.*»; *Tuh.; L. Ta.; T.D.; Met.*); 2. Anlak, annak (*B.T.L.* «*Ad.*»); 3. Anlama (*K.T.*); 4. Anlayış (*K.T.; B.T.L.* «*Ad.*»); 5. Bilgü (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 6. *Bilik* (*B.T.L.* «*Çağ., Osm., Ad.*»); 7. Biliş (*Fel.*); 8. Bulu (*T.D.; L.O.; B.T.L.* «*Osm.*»); 9. Bulum (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Ç.L.*); 10. Çağını bulma (*K.T.*); 11. Duygu (*T.D.*); 12. Eriş, erişiş (*Müt.*); 13. Erişme, irişme (*K.T.*); 14. Erme (*K.T.*); 15. Es (*Bal.*); 16. İrgi, irim (*Bab.*); 17. Kavuşma (*K.T.*); 18. Okuk (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 19. Öğ (*Uyg.* «*İnd.*»; *P.P, U. II.*»); 20. Ök (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 21. Sezek (*Tuh.*); 22. Sezgi, sezme, seziş (*K.T.*); 23. Sime (*Rad. IV.* «*Abak.*»); 24. Us [Akıl man.] (*K.T.; T.D.*); 25. Varış (*K.T.*); 26 Yetişme (*K.T.*) [Bak: Akıl, fehm, iz'an, zekâ, feraset, derk, derrak, istidrak, his, taakkul, fatanet].

—etmek, 1. Anlamak (*K.T.; T.D.*); 2. Bulmak (*T.D.*); 3. Duymak [His man.] (*T.D.*); 4. Ermek, irmek, irişmek (*K.T.*); 5. Ikmak (*Fel.*); 6. İskermek [Anlamak, hissetmek, duymak man.] (*B.T.L.* «*Ad.*»); 7. Kanımak (*Rad.II.* «*Ad.*»); 8. Kavramak (*K.T.*); 9. Kavsaklamak (*Der: Manisa*); 10. Kavuşmak (*K.T.*); 11. Okmak (*Fel.*); 12. Oygurmak (*Rad.I.* «*Tel.*»); 13. Sezmek (*K.T.*); 14. Sincilmek [Meyvayı, mahsulü devşirmek man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 15. Ukmak (*Müh.; Rab*); 16. Uslamak (*D.L.T.*); 17. Üğlenmek (*D.L.T.*); 18. Yasanlamak (*Der: İzmir, Edirne*); 19. Yetişmek (*K.T.*).

—li, 1. Anlayışlı (*K.T.*); 2. Kavrayışlı (*K.T.*); 3. Sezişli (*K.T.*); 4. Ukuşlu (*Müh.*); 5. Üğlü (*Kab.*). [Bak: Âkıl, müdrik, zeki].

İdrar, 1. Bizik, bızık (*Der: Edirne, Arapkir*); 2. Çiş (*K.T.; Der: Harput*); 3. İşek (*Der: Harput;*) 4. Sidik (*K.T.*).

—etmek, 1. Çillemek (*Der: Marder köyü* «*Samsun*»); 2. Çöğdürmek, çövdürmek (*Der:*

Kayseri, Kütahya, Çanakkale), Mersin); **3**. İşemek (*K.T.*); **4**. Siğmek, siymek [Hayvan için.] (*K.T.*); **5**. Su dökmek (*K.T.*).

İfa, 1. Bitirme (*Müt.*); **2**. Etme (*K.T.*); **3**. İd (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Kılma (*K.T.*); **5**. Ödeme [Tediye man.] (*K.T.*); **6**. Tükeniş [*Accomplissement* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Yapma (*K.T.*); **8**. Yerine getirme (*Der: İstanbul*). [Bak: İcra, eda, ikmal, tediye]

—etmek, 1. Bitirmek [İşi, vazifeyi] (*K.T.*); **2**. Bütkermek (*Rad.IV. «Çağ.» Rab.*); **3**. Değirmek (*Kur.B.*); **4**. Etmek (*K. T.*); **5**. Görmek [İşi, vazifeyi -] (*K.T.*); **6**. Kemişmek (*Hurş.*); **7**. Kılımak (*Rad.II. «Alt., Tel., Şor., Kaz , Leb., Sag., Koyb., Kır., K.Kır., Kom., Krm., Uyg.»; D.L. T.*); **8**. Kılmak (*K.T.*); **9**. Onarmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Ödemek (*Rad.I. «Osm., Uyg.»*); **11**. Sözünde durmak (*Der: İstanbul*) **12**. Sözünü tutmak (*Der: İstanbul*); **13**. Toşmak (*Uyg. «İnd.»*); **14**. Yapmak (*K.T.*); **15**. Yerine getirmek (*Kur.B.*).

Hüsnü—, [Bak: Hüsnüifa]

İfade, 1. Anladış, anlatış (*Bit.; L.O.; K.T.*); **2**. Aydış (*Rad. I. «Tel., Alt.»*); **3**. Danışık (*Fel.*); **4**. Eytiş (*B.T.L. «Kaz.»*); **5**. Keleci (*Müt., Muht.*); **6**. Keleçü [Kelâm, söz man.] (*D.L.T.*); **7**. Söz (*K.T.*); **8**. Söyleyiş (*K.T.*) [Bak: Eda]

—etmek, 1. Anlatmak (*K.T.*); **2**. Aymak [Söylemek man.] (*Uyg. «H.I.»*); **3**. Ayıtmak (*Uyg. «O.Q.»*); **4**. Ayumak (*B.T.L. «Uyg.»*); **5**. Bildirmek (*K.T.*); **6**. Bilgirtmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **7**. Danışmak (*Az.*); **8**. Eyitmek (*B.T.L. «Kaz.»*); **9**. Söylemek (*K.T.*); **10**. Sözlenmek (*D.L.T.*); **11**. Ükemek [?] (*B.T.L. «Uyg.»*).

İfakat, 1. Aygınlık (*Müt.*); **2**. İyileşme (*K.T.*); **3**. Onulma (*K.T.*); **4**. Savıgu (*Rad. IV. «Kaz.»*).

—bulmak, 1. Aıılmak, arımak (*T.D.; B.T.L. «Uyg.»*); **2**. Ayılmak, azılmak [Şimdi yalnız baygınlıktan, sarhoşluktan, hayret ve şaşkınlıktan açılmak man.] (*T.D.; D.L.T.*); **3**. Irılmak (*Bab.*); **4**. İyileşmek (*T.D.; K.T*); **5**. İyi olmak (*K.T.*); **6**. Kalkmak, ayağa kalkmak (*K.T.*); **7**. Kurtulmak (*T.D.*); **8**. Onalmak, unalmak (*Ç.L.*); **9**. Onmak (*Dede.*); **10**. Onulmak (*K.T.*); **11**. Sağalmak (*Kam.; Ata.*); **12**. Savmak (*K.T.*); **13**. Savuşturmak (*K.T.*); **14**. Ussu dirilmek [Ayılmak man.] (*Kur.B.*).

İffet, 1. Arıklık (*Rad. II. «Uyg.»*); **2**. Arılık (*Müt.*); **3**. Nas (*Rad.III. «K. Kır.»*); **4**. Sakınma (*Lûg.Ar.*); **5**. Yığılınma (*Çul.*) [Bak: Irz, ismet, namus, şeref].

—li, 1. Arı, arığ, arık (*Müt.; Muht.*); **2**. Sakırak (*T.D.*); **3**. Silik (*Rad. IV. «Uyg.»*); **4**.Yığlanıcı (*Kam.*) [Bak: Afif]

—siz, 1. Sorsat [?] (*Der: Develi «Kayseri»*); **2**. Yırtlaz (*Der: Sıvas*) [Bak: Biar, bihayâ]

İflâh [olmak], **1**. Kurtulmak (*Der: İstanbul*); **2**. Onmak (*Tuh.; K.T.; Der: Edirne, Burdur, Kütahya, Mersin, Söğüt, Gerede, Maraş, Gazi Antep*).

İflâs [etmek], **1**. Batmak [mec.] (*T.D.; K.T.*); **2**. Bölmek, bülmek [Zarara uğrayıp fakir düşmek man.] (*Rad.IV. «Kaz.»; Müt.*); **3**. Cığay olmak [Cığay = fakir]

(*Muht.*); **4**. Sınmak[Kırılmak man. mec.] (*Az.*); **5**. Tülemek [İtibardan düşmek man.] (*Müt.*). [Bak: Müflis].

İfna, Bozu,buzu (*Rad.IV.«Kom.»*). [Bak: İmha,itlâf]

—etmek, 1. Alkmak[Zayıflatmak, sarsmak man.] (*Rad.I. «Uyg.»; D. L.T.*); **2**. Tüketmek (*K.T.*); **3**. Yok etmek (*K.T.*): **4**. Yupmak (*Muk. Ed.*).

İfrat [a varmak], **1**. Aştuklanmak (*D.L.T.*); **2**. Cilbelmek (*G.D.*); **3**. İleri gitmek, ileri varmak(*K.T.*); **4**. Kınıkmak[?](*Der: Ereğli*).

İfraz, 1. Ayırma(*K.T.*); **2**. Bölme (*K.T.*); **3**. Çıkarma (*K.T.*); **4**. Pay verme(*Der: İstabul*); **5**. Pölgü [Yk: Bölmek] (*Rad. IV. «Kaç.»*).

—etmek, 1. Ayırmak (*K. T.; Lûg.Ar.*); **2**. Bölmek (*K. T.*); **3**. Çıkarmak [«Şu paranın yarısını çıkaralım.»] (*K. T.*); **4**. İrtürmek(*Or.*); **5**. Pay ayırmak, pay vermek(*Der: İstanbul*). [Bak: Tefrik, taksim, tarh]

İfrit, 1. Ker (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb.»*); **2**. Yan (*İd.Haş.*). [Bak: Cin, ejder, iblis, şeytan, zebani].

İfsat[etmek], **1**. Artaklık kılmak (*Kur. İ.*); **2**. Artatmak(*D.L.T.;Or.*); **3**. Bozmak (*K.T.*); **4**. Bulgandırmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5**. Bulandırmak (*K.T.*); **6**. Casıtmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **7**. Cerletmek (*D.L.T.*); **8**. İrbemek (*D.L.T.*); **9**. Kargaşalık vermek, karışıklık çıkarmak, karıştırmak (*K.T.*); **10**. Tırmamak, tırnamak (*Tuh.*) [Bak: Fesat ilka etmek].

İfşa[etmek], **1**. Başkalarına açmak, başkalarına söylemek (*K.T.*); **2**. Çamşıtmak [?] (*Der: Polatlı, Kangal, Konya, Eskişehir*); **3**. Kilekmek [Sırrını açmak man. Yk: Kileç, kileçü=söz, kelâm(*D.L.T.*)]; (*Der: Develi«Kayseri»*); **4**. Ortaya atmak, ortaya çıkarmak (*K.T.*); **5**. Yaymak (*K.T.*) [Bak: Faşetmek].

İftar[etmek], **1**. Ağız açmak [?] (*Rab.*); **2**. Oruç açmak, oruç bozmak (*K.T.*); **3**. Sırmak (*Enb.*); **4**. Sıymak, sımak [«Oruç» ile beraber kullanılır; sımak = kırmak, bozmak] (*T.D.; Der: Fethiye, Kırkağaç, Eğirdir, Beyşehir*); **5**. Yemek (*K.T.*),

İftihar, 1. Amatı (*Or.*); **2**. Kurum (*Der: İstanbul*); **3**. Kuvanç (*Dede.*); **4**. Öğünc (*D.L.T.*) [Bak: Fahr, gurur].

—etmek, 1. Böbürlenmek (*Der: İstanbul*); **2**. Göceklenmek, güceklenmek (*Kel.*); **3**. Kabarmak, koltuk kabartmak (*K.T.*); **4**. Kıvanmak, kuvanmak [Tefahur etmek man.] (*K.T.; Rad. II. «Osm.,Kaz.»; Rab.; Hurş.*); **5**. Kurulmak (*K.T.*); **6**. Kurum satmak (*Der: İstanbul*); **7**. Maktanmak (*Mün.; Muht.*); **8**. Öğünmek (*D.L.T; K.T.*); **9**. Pürlenmek (*Der: Çorum*). [Bak: Mağrur olmak, tefahur etmek]

İftira, 1. Cala(*Rad.IV. «Kaz.,Kır.»; Der: Seyitgazi*); **2**. Çasut [Bizim lehçede casus man.] (*Uyg. «İnd.»), T.T., I., U.I.»*); **3**. Çağul (*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Çaypan (*Kar.*); **5**. Çıltak (*Der: Konya Ereglisi, Kızılcahamam, Ayaş, Atlıhisar «Afyon», Kütahya*); **6**. Dürütme (*Bab.*); **7**, Kov [Birinden öbürüne götürülen, ifşa edilen söz man.] (*Dede.*) **8**. Sayak (*Rad. IV. «Tel., Kom.»*); **9**. Saygat (*Rad. IV. «Tel.»*); **10**. Sıltav (*Rad. IV. «Kır.»*); **11**. Şağım (*Rad. IV. «Kır.»*); **12**. Şebel [?] (*Ça.Ma.*); **13**. Şıltak (*P.d.C.;*

Ç.L.; Der: Çorum, Sıvas); **14**. Yala (*Rad. III. «Kaz»)*; **15**. Yalgan (*Muk. Ed.*); **16**. Yarku (*Rad. III. «Çağ.»)*; **17**. Yongağ (*Uyg. «İnd.»)*; **18**. Yonak (*Rad. III. «Uyg.»*) [Bak: Itham, isnat, bühtan, ifk].

—etmek, 1. Bılgamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Caypamak (*Kar.*); **3**. Çağurmak, çasurmak(*Uyg.«İnd.»*); **4**. Çakmak (*Kur. İ.*); **5**. Çıltaklamak (*Der: (Konya Ereğlisi*); **6**. Çoktamak *Rad. III. «Leb.»*); **7**. Dillemek, dile düşürmek (*Der: Ankara, Bolu*); **8**. Eleklemek (*Rad. I. «Kaz.»*); **9**. Kara bulaştırmak (*K.T.*); **10**. Karalamak (*Rad.II. «Alt.»*); **11**. Karamak (*Der: İçel*); **12**. Koptamak (*Rad. II. «Sag.»*); **13**. Lekelemek[?](*Der: İstanbul*); **14**. Sıltamak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **15**. Sirkeremek(*Rad.IV. «Bar.»*); **16**. Şağıcmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Şebelemek [?] (*Der: Kırşehir, Kızılcahamam*); **18**. Şıltak takmak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **19**. Tiljiktanmak (*Rad. III. «Kaç., Koyb.»*); **20**. Üstüne atmak, üstüne yükletmek (*K.T.*); **21**. Yonamak (*Rad. III. «Uyğ.»*); **22**. Yongamak (*Uyg. «İnd.»*).

İftirak, 1. Ayrılık, ayrılış (*K.T.*); **2**. Üzlük (*B.T.L. «Çağ.»*) [Bak: Firak, firkat].

—etmek, 1. Ayrı düşmek (*K.T.*); **2**. Ayrılmak (*K.T.*); **3**. Dağılmak (*K.T.*); **4**. Irak kalmak (*Müt.*); **5**. Irılmak (*Muht.*); **6**. Köymek [Asıl yanmak man. mec.] (*Dede.*); **7**. Uzak düşmek (*K.T.*).

İğbirar, 1. Bozuşma (*Der: İstanbul, Manisa*); **2**. Burutma (*Der: Konya, Çankırı*); **3**. Dalğaşma (*Der: Develiviran köyü «Bo'u»*); **4**. Dargınlık (*K.T.*); **5**. Domuşma [Küsme, somurtma man.] (*Der: Niğde, Çal, Isparta, Ilgın, Konya, Mersin, İçel, Ankara, Avanos, Kayseri, Zile, Uluburlu, Afyon, Burdur*); **6**. Donuk, tonuk (*Müt.*)

«Konuk gelse gider yüzden tonuğu,
Kabul eyle konuk tanrı konuğu»;

7. Güceniklik, gücenme (*K.T.*); **8**. Gücürgenme (*Der: Ortabereket «Manisa»*); **9**. Kakıma (*Der: Balıkesir*); **10**. Küsme (*K.T.*); **11**. Küsü (*K.T.; Müt.; Cal.; Hurş.*); **12**. Öveleme (*Der: Çankırı*); **13**. Tarık (*B.T.L. «Uyg.»*).

İğfal, 1. Al.(*B.T.L.,«Ad.»*); **2**. Aldangıç (*T.D., B.T.L. «Osm.»*); **3**. Aldayış (*B.T.L. «Osm».*); **4**. Argantık(*Kur. İ.*); **5**. Ayartma *Der: Söğüt*); **6**. Ayıklama (*Der: Söğüt*); **7**. Kandırma (*K.T.*); **8**. Kömen (*Uyg. «U. II.»*); **9**. Oyun (*K.T.*); **10**. Tolama (*B.T.L. «Ad., Çag.»*) [Bak: İğva, hile, tağlit].

—etmek, 1. Aldamak (*B.T.L. «Osm.»; D.L.T.; Der: Trabzon*); **2**. Aldatmak (*KT.; T.D.; B.T.L. «Ad.»; Der: İstanbul*); **3**. Altamak (*Uyg. «T.T.I.»*); **4**. Argadamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Armak(*D.L.T.*); **6**. Artamak (*Rad. I. «Çağ.»*); **7**. Avutmak (*K.T.*); **8**. Avukturmak (*Der: Konya*); **9**. Ayartmak (*Der: Söğüt*); **10**. Aydırmak (*Cev.*); **11**. Aynatmak (*B.T.L. «Özbekçe»*); **12**. Bağmak (*B.T.L. «Osm.»*); **13**. Baştan çıkarmak (*K.T.*); **14**. Baymak (*Der: Söğüt*); **15**. Bezlemek (*Rad. IV «Tar.»*); **16**. Bönnemek (*Der: Elbistan, Çal*); **17**. Boybamak (*D.L.T.*); **18**. Göz boyamak (*K.T.*); **19**. Irışmak (*D. L.T.*); **20**. Kandırmak (*Der: İstanbul, Kayseri*); **21**. Oyun etmek,

oynatmak (*K.T.*; (*Der: İstanbul*); **22**. Öğürtmek (*Der: Tarsus, Lâpseki, Çanakkale*); **23**. Soklondurmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **24**. Toylamak (*Der: Samsun*); **25**. Yaldamak (*Der: Malatya*); **26**. Yanıltmak (*Der: İstanbul*); **27**. Yoşutmak (*Der: Muğla, Kırşehir, Kayseri*); **28**. Yubamak (*D.L.T.*); **29**. Yubatmak (*D.L.T.*); **30**. Yubılmak (*D.L.T.*); **31**. Yutturmak (*K.T.*).

—edilmek, 1. Aldatılmak (*Der: Kayseri*); **2**. Avlanmak (*T.D.*); **3**. Avunmak (*K.T.*) ; **4**. Kanmak (*Der: Kayseri*); **5**. Ulanmak (*L.O.*); **6**. Yabulmak (*D.L.T.*); **7**. Yubanmak (*D.L.T.*).

—vasıtası, 1. Aldaguç (*Y.E.*); **2**. Gevik, gevük (*Der: Konya*); **3**. Tuzak (*Der: İstanbul*).

—eden, 1. Aldatıcı (*K.T.*); **2**. Eldirekçi (*Der: Kütahya*); **3**. Yanlıtmaç (*Rad. III. «Çağ.»*) [Bak: Muğfil].

—edilen, 1. Aldanan (*K.T.*); **2**. Kanık (*Der: Edirne, Amasya*); **3**. Kapılan, kapılmış (*Der: İstanbul*) [Bak: Muğfel].

İğmaz, 1. Genezlik (*Kam.*); **2**. Göz yumma, göz kapama (*K.T.*).

—etmek, 1. Aldırış etmemek (*K.T.*; *Der: İstanbul*); **2**. Aynartmak (*Der: İçel*); **3**. Görmezliğe gelmek (*K.T.*); **4**. Göz yummak, göz kapamak (*K.T.*); **5**. Körlüğe vurmak (*Der: İstanbul*).

İğna[etmek], **1**. Ası değürmek, asıeylemek (*Kur.B.*); **2**. Bay eylemek, bayıtmak (*Kur.B.*); **3**. Munsuz kılmak (*Kur. İ.*); **4**. Zengin etmek (*K.T.*) [Bak: Gani, müstağni].

İğra[etmek], **1**. Azdırmak (*K.T.*); **2**. Birbirine düşürmek (*K.T.*); **3**. Buşkurmak (*Or.*); **4**. Çaktırmak (*D.L.T.*); **5**. Kamartmak [Biri kavga ederken diğeri ötekini teşvik etmek] (*Der: Hayrabolu*); **6**. Kındırmak (*Lûg. Ar.; Kur. B.*); **7**. Kışkırtmak (*Kıs.; K.T.*); **8**. Kızdırmak (*K.T.*); **9**. Kızıştırmak (*K.T.*); **10**. Ölçermek (*T.D.*); **11**. Sürketmek (*Rad. IV. «Krm.»*); **12**. Şivşermek (*Der: Kemalpaşa, Ordu*); **13**. Yeltemek (*T.D.*) [Bak: Tahrik].

İğtinam, 1. Algı (*Der: Develi «Kayseri»*); **2**. Çapul (*K.T.*); **3**. Vurgun (*K.T.*) [Bak: Ganimet].

—etmek, 1. Apartmak (*Der: Söğüt*); **2**. Bulnamak, bulunlamak (*İd.*); **3**. Çapul etmek (*K.T.*); **4**. Talan etmek (*K.T.*); **5**. Vurmak (*K.T.*).

—ı fırsat etmek, 1. Kaçırmamak (*K. T.*); **2**. Sıltanmak (*Rad. IV. «Tel.»*); **3**. Şıltaklanmak, şıltaktanmak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»* [Bak: Fırsat].

İğtisal[etmek], **1**. Çimmek [Derede yıkanmak man.] (*Der: Çorum, Sarıkamış, Amasya, Kırşehir*); **2**. Çömmek (*Kur. B.*); **3**. Koyımmak (*D.L.T.*); **4**. Yıkanmak (*K.T.; Lûg. Ar.*); **5**. Yunmak (*K.T.; Lûg. Ar.*) [Bak: Abdest].

İğtişaş, 1. Alatma (*Rad. I. «Çağ.»*); **2**. Bulgağ, bulgak (*Müh.; Rad. IV. «Çağ., Kır.»; Or.*); **3**. Bulgancuğluk, bulganukluk (*Rad. IV. «Çağ.»*); **4**. Buymaşma (*D.L.T.*); **5**. Çapkırt (*Rad. III. «Kumd.»*); **6**. Çaykam (*Rad. III. «Tel.»*); **7**. Karcaş (*Der: Erzurum, İçel, Ordu, Trabzon;*) **8**. Karcışma (*Melh.; T.D.*); **9**. Kargaşalık, karışıklık (*K.T.*); **10**. Kaynış (*Rad. II. «Şor.»*); **11**. Pılgak (*Rad. IV. «Sag.»*); **12**. Polun (*Rad. IV. «Uyg.»*); **13**. Şoran

(*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **14**. Talgalık (*Melh.*); **15**. Talkaz (*İd. Haş.*); **16**. Tüymen (*Rad.III.* «*Tel.*»); **17**. Ürkü (*Bah.*). [Bak: İhtilâl, fesat, fitne, teşevvüş, anarşi, şuriş].

— vukua gelmek, 1. Bulgaşmak (*Rab.*); **2**. Karışmak, karışıklık olmak (*K.T.*).

— çı, Bulgatkıç (*Rad.IV.* «*Kaz.*»).

İğva [etmek], **1**. Ayartmak (*K.T.*); **2**. Azdırmak (*K.T.; T.D.*); **3**. Baştan çıkarmak (*K.T.*); **4**. Bulgandırmak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **5**. Şaşırtmak (*K.T.*); **6**. Yeltemek (*T.D.*); **7**. Yoldan çıkarmak (*K.T.*). [Bak: İğfal, izlâl].

— olunmak, 1. Baştan çıkarmak (*K.T.*); **2**. Şaşırmak (*K.T.*); **3**. Tetrülmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Yoldan çıkmak (*K.T.*).

İğzap [etmek], **1**. Bulgamak (*D.L.T.*); **2**. Depindirmek (L.O.); **3**. Kındırmak (Bürh.); **4**. Kızdırmak (*K.T.; Der: Seyhan*); **5**. Körüktürmek (*Der: G.Antep*); **6**. Öfkelendirmek (*K.T.*); **7**. Şivşirmek [?] (*Der: Orhaneli* «*Bursa*»); **8**. Üçüklemek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **9**. Ürtmek (*B.T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: Hiddetlendirmek, gazaba getirmek].

İhafe, 1. Canav (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **2**. Korkutuş, korku veriş (*K.T.*); **3**. Sıkırcım (*Der: Gazi Antep*); **4**. Ürkütüş (*K.T.*); **5**. Yanığ (*D. L.T.*).

— etmek, 1. Gözünü korkutmak (*K.T.*); **2**. Hünmek (*Der: Kastamonu*); **3**. Korkutmak (*K.T.*); **4**. Korku vermek (*K.T.*); **5**. Ocutmak (*Der: Isparta, Konya*), *Ankara*); **6**. Öcütmek (*Der: Burdur*); **7**. Periktirmek (*Der: Erzurum, Gümüşane*); **8**. Ürkütmek (*K.T.*); **9**. Üstüne yürümek (*K.T.*); **10**. Yıldırınak, gözünü yıldırmak (*K.T.*). [Bak: Tahvif, tehdit].

İhale [etmek], **1**. Tapşırmak (*Rad. III* «*Kaz.*»); **2**. Üstünde bırakmak, üstüne bırakmak (*Der: Istanbul, Trakya, G.A.;O.A*) [Bak: Havale].

— i nazar etmek, 1. Bakmak (*K.T.*); **2**. Gözünü çevirmek (*K.T.*); **3**. Karmılmak (*Dede.*) [Bak: Atfı nazar, nazar].

İhata, 1. Bürüme (*Çul.*). **2**. Çevirme (*K.T.*); **3**. Çorgama (*Kar.*); **4**. Dolanma (*Der: Manisa*); **5**. Kaylayış, kaplama (*K.T.*); **6**. Kaplayu irme (*Kur.B.*):

«Belki yalan duttular anı kim kaplayu irmediler bilmeğine.»

7. Kırşan (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **8**. Koruğ (*Rad II.* «*Çağ*».); **9**. Kumarga (*P d.C.; Ç.L.*); **10**. Kuşatma (*K.T.*); **11**. Sarma (*K.T.*); **12**. Sığgu, sıkku (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **13**. Yanını alma (*Müt.*):

«Bimarım, ey ecel bu gece bekle, yanım al.»

— etmek, [Etrafını sarmak man.], **1**. Angızmak (*B.T.L.* »*Çağ.*»); **2**. Avalamak (*D.L.T.*); **3**. Aylanmak (*Ç. L.*); **4**. Bürümek (*K.T.*); **5**. Çevirmek (*K.T.*); **6**. Çevre almak (*Mün.*); **7**. Dolanmak (*Der: Manisa*); **8**. Engirmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **9**. Eşümek (*D.L.T.*); **10**. Kabsamak (*D.L.T.*); **11**. Kalamak Kamak (*D.L.T.*); **12**. Kamalmak (*P.d.C.; L.Ş.; Rad.II.* «*Osm.*»); **13**. Kaplamak (*Kam.*); **14**. Kapsamak (*Id. Haş.;Bab.*); **15**. Kavsaklamak (*Der:Manisa*); **16**. Kavşırmak (*Der: İçel*); **17**. Kavzamak (*Mün.; Muht.*); **18**. Kayamak (*Rad. II.* «*Tar.*»);

19. Kırşamak (*Rad. II. «Kaz.»*); **20**. Komamak (*Mus. Es.*); **21**. Korşamak (*M.M.*); **22**. Kumarmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **23**. Kursamak (*Rad. II. «Kır.»*); **24**. Kuşatmak (*K.T.*); **25**. Sarmak (*K.T.*); **26**. Uramak (*M.M.*); **27**. Yumakamak (*Der: Seyitgazi «Eskişehir»*) [Bak: Abluka, muhasara].

— etmek [Akla sığdırmak man.], **1**. Ermek [«Bu işe aklım ermedi.»] (*K.T.*); **2**. Kavramak [«Sözünüzün manasını kavrıyamadım.»] (*K.T.*); **3**. Sarmak [«Bu işi aklım sarmadı.»] (*K.T.*); **4**. Sığdırmak [«Bunu kafama bir türlü sığdıramıyorum.»] (*Rad. IV. «Osm.»*); **5**. Tutmak [«Bu işi aklım tutmadı.»] (*Der: İstanbul*); **6**. Yasanlamak (*Der: Edirne*); **7**. Yatmak [«Buna aklım yatmıyor »] (*Der: İstanbul*).

— edilmek, 1. Çevrilmek (*K.T.*); **2**. Kabsanmak (*İrş.*); **3**. Kaplanmak (*K.T.*); **4**. Kuşatılmak (*K.T.*); **5**. Sarılmak (*K.T.*) [Bak: Muhit, muhat].

— Duvarı, Çavurma, çavut (*P.d. C.*).

İhbar, 1. Bildiriş, bildirme (*K.T.*); **2**. Çaşutlama [Casusluk etme man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. Ele verme (*K.T.*); **4**. Kolanığlık (*Rad. II. «Çağ.»*); **5**. Kovculuk [Gizli şeyleri ihbar ve ifşa, nemmamlık man.] (*K.T.; Der: Gerede*); **6**. Kuculuk [Yk: Koğ, kovculuk] (*Rad. II. «Osm.»*); **7**. Olcar, olçar (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Yetiştirme (*K.T.*).

— etmek, 1. Anlatmak (*K.T.*); **2**. Bildirmek (*K.T.*); **3**. Bolamak (*Rad. IV. «Çağ., Tar.»*); **4**. Çakmak [İftira etmek man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Çavalatmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Ele vermek (*K.T.*); **7**. Eriştirmek (*K.T.*); **8**. Kov götürmek (*Der: Gerede*); **9**. Kulamak (*Der: Kemalpaşa, Sinop*); **10**. Okturmak (*Kur. İ.*); **11**. Salıklamak [Salık = Haber] (*Der: Sıvas*); **12**. Söylemek (*Der: İstanbul*); **13**. Ütmek (*Tuh.*); **14**. Yetiştirmek (*K.T.*) [Bak: Haber vermek, muhbirlik etmek].

İhda [etmek], **1**. Bağışlamak (*Rad. IV. «Uyg.»; K.T.*); **2**. Belgelemek (*D.L.T.*); **3**. Ölemek (*B.T.L. «Uyg.»*); **4**. Sıylamak [Misafir ağırlamak man.] (*Rad. IV. «Tür., Kaz.»*); **5**. Tüzkermek (*D.L.T.*); **6**. Vermek (*K.T.*) [Bak: Hibe, ihsan, hediye].

İhdas [etmek], **1**. Çıkarmak, ortaya çıkarmak [«Bu adeti ne zaman çıkardınız?» (*K.T.*); **2**. Epitmek [Çocuk dilinde «yedirmek, beslemek man.» (*Rad. I. «Kaz.»*) (*B.T.L. (Uyg.»*); **3**. Koparmak [«Mal fitnedir, kande ise fitne koparır.»] (*Ata*) **4**. Oldurmak (*Kam.*); **5**. Ortaya koymak (*K.T.*); **6**. Yenilemek (*Kur. B.*) [Bak: İcat, ihtira].

İhfa [etmek], **1**. Astramak (*Kar.*); **2**. Cımkırmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Gizlemek (*K.T.*); **4**. Oğrunmak (*Der: Samsun*); **5**. Örtbas etmek (*K.T.*); **6**. Sahlamak (*Ç.L.*); **7**. Saklamak (*K.T.*); **8**. Yaburmak, Yaburtmak (*D.L.T.*); **9**. Yaşırmak (*Tuh.*); **10**. Yaşmak [*Hurş*]; **11**. yeşürmek (*Kur. İ.*) [Bak: Ketmetmek].

İhkak [ı hak etmek], **1**. Alısmak [Alacağını zorla almak man.] (*Der: Polatlı, «Ankara»*); **2**. Doğruyu ortaya çıkarmak (*K.T.*); **3**. Ötemek [Yk: Ödemek] (*Or.*); **4**. Tınışmak (*Tuh*); **5**. Yerine getirmek (*K.T.*). [Bak: Adalet, tevzii adalet].

İhlâk [etmek], **1**. Kaldırmak [«Allah vücudunu kaldırsın!»] (*K.T.*); **2**. Ortadan kaldırmak (*K.T.*); **3**. Öldürmek (*K.T.*); **4**. Tepelemek (*K.T.*); **5**. Yitürmek [Kaybetmek man.] (*Kur.B.*); **6**. Yok etmek (*Kur.İ.*); **7**. Yuz etmek (*D.L.T.*). [Bak: İstihlâk etmek, helâk etmek, mahvetmek].

İhlâl [etmek], **1**. Artamak, artatmak (*Or.*); **2**. Bozmak (*K.T.*); **3**. İrbemek (*D.L.T.*); «Ol işiğ irbe di=işi düzelteyim derken bozdu.» [Bak: Halel vermek].

İhlâs, 1. Açık yüreklilik (*Der: İstanbul*); **2**. Doğruluk (*K.T.*); **3**. Onğ (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **4**. Unan (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Yürekten geliş (*Der: İstanbul*). [Bak: Hulûs, samimiyet].

İhmal, 1. Öykü (*Ç.L.; P.d.C.*); **2**. Usal (*Ç.L.; P.d.C.*); **3**. Usanlık (*Kel.*); **4**. Yiberme (*Tuh.*). [Bak: Tekâsül, terahi, müsamaha].

—etmek, 1. Atmak, baştan atmak (*Der: İstanbul*); **2**. Bakmamak (*K.T.*); **3**. Baştan savmak (*Der: Istanbul*); **4**. Bekletmek (*Der: İshaklı, Bolvadin «Afyon»*); **5**. Bırakmak (*K.T.*); **6**. Boşlağ koymak (*Muk. Ed.*); **7**. Boşlamak (*K.T.*); **8**. Elkit etmek (*Der: İshaklı, Bolvadin «Afyon»*); **9**. Endelemek (*Der: Bolu*); **10**. Erinmek [Tembellik etmek man.] (*Rad.I.«K.Kır.; Kır., Sag., Koyb., Kaç.»; Der: Antep, Kırşehir, Malkara, Karaman, Konya*).

11. Gücürgenmek (*Der: Isparta, Çankırı*); **12**. Savsaklamak, savsatlamak (*Der; İstanbul, İshaklı, Bolvadin «Afyon»*); **13**. Yeretmek (*D. L. T.*).

—cı, 1. Cubaltı(*Rad. IV.«Kaz.»*); **2**. Erincek, erinçek(*Rad.I.«Çağ.»; Ç.L.;Der: Zuvarik«Konya»Avanos «Kırşehir»*); **3**. Erinjek (*Rad.I. «Sag., Koyb.»*); **4**. Kaylankaç (*Der: Bolu*); **5**. Osal(*Rad.I.«Krm., Osm.»*); **6**. Savsacı (*Rad. IV. «Osm.»*); **7**. Usal (*Rad. I.«Krm., Osm.»;Ba.*); **8**. Üşenç, üşenen, üşengeç (*K. T.*) [Bak: Mühmil].

İhmirar, 1. Kızartı (*K.T.*); **2**. Kızıllık (*K.T.*).

—peyda etmek, 1. Kızarmak (*K.T.*); **2**. Tutukmak (*Tuh.*).

İhnak [etmek], **1**. Boğazlamak (*K.T.*); **2**. Boğmak (*K.T.*); **3**. Ünüklemek [Yk: Ümük, imik = Boğaz] (*Der: Kemalpaşa, Sinop, Edirne, Lüleburgaz*).

İhraç, 1. Atma, dışarı atma [Tart man.] (*K.T.*); **2**. Boşuğ (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Çıkarma (*K. T.*); **4**. Gönderme [Sevk man.] (*K.T.*); [Bak: Azl, tart, def, sevk].

—etmek, 1. Çıkarmak (*K.T.*); **2**. Dışarı atmak, dışarı çıkarmak (*K.T.*); **3**. Göndermek (*K.T.*); **4**. İşten el çektirmek (*K.T.*); **5**. Kapı dışarı etmek (*K.T.*); **6**. Koğmak, kovmak (*K.T.*); **7**. Köterlemek (*Der: Elâziz*); **8**. Salmak [Göndermek man.] (*D.L.T.*); **9**. Taşıkmak (*Or.*).

—ettirmek, 1. Çıkartmak(*K.T.*); **2**. Göndertmek (*K.T.*); **3**. Sermetmek [Bir mayiden taktir ve tasfiye suretiyle istihraç man.] (*D. L. T.*).

İhrak [etmek], **1**. Ateşlemek, ateşe atmak (*K.T.*); **2**. Ateş vermek (*K.T.*); **3**. Köymek (*Tuh.*); **4**. Köytürmek (*D.L.T.*); **5**. Köyündürmek (*Fel.; Kam.; Kur.B.;Bian*); **6**. Otlamak (*K.T.*); **7**. Örtemek (*D.L.T.; Kar; B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**.

Tutuşturmak (*K.T.*); **9**. Yakmak (*K.T.*); **10**. Yandırmak (*Bian*) [Bak: Harik, ikaı harik, ikat].

İhraz [etmek], **1**. Almak (*K.T.*); **2**. Ele geçirmek (*K.T.*); **3**. Ermek (*K.T.*); **4**. Kazanmak(*K.T.*); **5**. Varmak (*K.T.*).

İhsa [tadat man.], Sağış (*Müş.*). [Bak: Tadat].

—etmek, Saymak (*K.T.*).

—[hadım etmek man.], **1**. Eneme (*Bian.;L.O.*); **2**. İkdiçleme(*Bian.*).

—etmek, **1**. Burmak (*K.T.*); **2**. Enemek(*K.T.;B.T.L.«Osm., Çağ.»; Der: Kütahya*); **3**. Enetmek(*L.O.; Bian.*); **4**. İğdiş etmek (*K.T.*).

İhsan, **1**. Birişik (*İd.*); **2**. Culdu (*T.D.*); **3**. Etkülük(*B.T.L.«Uyg.»*); **4**. Gereklik (*Kur.İ.*); **5**. İdgülük (*Muk.Ed.*); **6**. İygülük (*Rab.*); **7**. Iyilik (*K.T.*); **8**. Karın (*Rad.II. «Alt.»*); **9**. Kayra (*Rad.II. «Şor., Soy.»*); **10**. Kayrım (*Rad. II. «Kır.»*); **11**. Kejik,kecik (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb., Şor.»*); **12**. Saçu [Halk üzerine saçılan para ve kıymetli şey] (*Süh.*); «Çok altun inci saçu saçtı.» **13**. Sargut (*Rad. IV. «Çağ.»*); **14**. Savgat(*P.d.C.;Ç.L.*); **15**. Savrı (*Tüz.*); **16**. Soyurgal (*P.d.C.;Ç. L.;L.Ş.;Rad.IV.«Kom.»*); **17**.Sungu [Mevhibe man. «Tanrı sungusu»] (*Der: İçel, Bayındır, Çukurhisar «Bilecik», Eskişehir*); **18**. Süyüzgal (*T. D.*); **19**. Vergi [«Vergili, vergisi bol»], (*K.T.*); **20**. Verişik (*İd.*); **21**. Yarlığaş (*P.d. C.;Ç.L.*); **22**. Yarı (*Muk.Ed.*). [Bak: Atıfet, mevhibe, hediye, in'am, dat, hibe].

—etmek, **1**. Acınmak (*D.L.T.*); **2**. Bağışlamak (*K.T.*); **3**. Buyurmak (*Süh.*); **4**. Erlü olmak (*Kur. B.*); **5**. Savurgamak, suyurgamak (*P.d. C.; ÇL.; Mün.; Bab.; Muht.*); **6**. Vermek (*K.T.*).

İhsas [etmek], **1**. Ansıtmak (*Der: Kırklareli*); **2**. Anşırmak (*Der: Konya*); **3**. Camsıtmak (*Der: Konya*); **4**. Çamşıtmak(*Der: Polatlı, Karasu «Sinop», Kangal «Sıvas», Konya, Eskişehir*); **5**. Duyurmak (*K.T.*); **6**. Hereltmek [?] (*Der: Afyon*); **7**. Kımçıtmak (*Der: Niğde*). [Bak: Hissettirmek, ima etmek].

İhtar[etmek], **1**. Andırmak (*Bab.*); **2**. Basutmak (*Uyg. U.II.*); **3**. Bişkarmak (*B. T. L. «Çağ.»,*) **4**. İzetmek (*Rad. I. «Bar.»*); **5**. Kulak burmak [Tekdir man.] (*K.T.*). [Bak: Tenbih, tevbih, tekdir, tezkâr, hatırlatmak].

İhticaç, **1**. Dildama (*İd.*); **2**. Pekitme, perkitme [Takviye ve teyit man.] (*Müt.; Muht.*); **3**. Yarçulaşma (*T.D.*) [Bak: Hüccet, delil, ispat].

İhtida [etmek], **1**. Doğrulmak(*Bab.*); **2**. Doğru yola girmek (*K.T.*); **3**. Toğru yol tutmak (*Kur.B.*) [Bak: Hidayete ermek].

İhtifa [etmek], **1**. Abıtmak(*D.L.T.*); **2**. Çaşırmak (*Der: Kadıçiftliği «Çatalca»*); **3**. Gizlenmek (*K.T.; Az.*); **4**. İlimek (*Der: Isparta,*); **5**. Küşünmek (*D.L.T.*); **6**. Mökmek (*Rad. IV.«Tar.»*); **7**. Obanmak (*D.L.T.*); **8**. Pusmak (*Ata.; Müh.; Kel.; Muht.; Der: Adana, Dörtyol, Osmaniye, Kütahya, Sarayköy, Bursa, Havza, Isparta, Kayseri, Sinop, Yozgat, Çorum, Antep, Mersin*); **9**. Saklanmak (*K. T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **10**. Siğnemek (*Der: Trabzon*); **11**. Sinlemek (*Der: Burdur, Konya, Kütahya, Isparta, Antalya, Tarsus,*

Niğde, Muğla, Zonguldak, Bafra, Çubuk «Ankara», Ş. Karahisar, İzmir, Mucur, Kurugöl, İçel, Develi, Çorum, Sinop, Trabzon); **12**. Sinmek (*D.L.T.; Kom.*); **13**. Sinnemek (*Rad. I. V. «Osm.»*); **14**. Siylemek (*Der: Samsun*); **15**. Suğmak (*Der: Kırşehir, Avanos*); **16**. Toldolanmak (*L. O.*); **17**. Uşmaklamak (*B.T.L. «Ad.»*); **18**. Yasurunmak (*Rab.*); **19**. Yaşımak (*Uyg.«Usp.»; Muk.Ed.*) ; **20**. Yaşınmak (*Kar.,Muht*); **21**. Yaşmak (*D.L.T.*); **22**. Yuvutmak (*İd.Haş.*). [Bak: Hafi, ihfa, mahfi, muhtefi].

İhtifal, 1. Alay (*K.T.*); **2**. Ebret [Ölüler için yapılan ihtifal man.] (*Rad.I. «Şor.»*); **3**. Kurgu,kurgun (*Der: Şabanözü, Ankara, Polatlı*).

İhtikâr [etmek], **1**. Ağışmak [Fiatı birine karşı fahiş surette yükseltmek man.] (*D.L.T.*):

«Ol menin birle bir altunda ağıştı = Benden fiattan bir altun fazla aldı »

2. Buldamak [Bahalı satmak man.] (*Rad. IV. «Kır.»*).

İhtilâç, 1. Çarpıntı (*K.T.*); **2**. Erişik [Asabî ihtilâç man.] (*Der: Kızılhisar*); **3**. Poğırılma (*Rad. IV. «Tel.»*) ; **4**. Seğirme (*K.T.*) ; **5**. Tapşıngı [?] (*Der: Kastamonu*). [Bak: Halecan]

—etmek, 1. Çarpınmak (*K.T.*); **2**. İpinmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. Kıvranmak (*Der: İstanbul, Manisa*); **4**. Poğırlamak (*Rad. IV. «Tel.»*); **5**. Sadranmak [Sayıklama esnasında irtiaş etmek man.] (*Der: Muğla*); **6**. Seğirmek [Bilhassa göz için] (*K.T.*); **7**. Seskinmek (*Rad. IV. «Osm.»*); **8**. Semelcimek [Müteheyyiç olmak, ağrıdan kıvranmak man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); **9**. Şuşamak (*Rad. IV. «Krm.»*) ; **10**. Yemkirmek (*Der: İzmir*).

İhtilâf, 1. Alak (*T.D.; Der: C.A.*); **2**. Anlaşmamazlık (*K.T.*); **3**. Ayrılık (*K.T.*); **4**. Başkalık (*K.T.*); **5**. Bozuşuk (*L.O.*); **6**. Bozuşukluk (*Bian.*) ; **7**. Çam, çarım (*Uyg. «Usp.»*); **8**. Dartışık, tartışık (*Kur. B.; Kel.*); **9**. Uymazlık (*K.T.*); **10**. Üleşik (*Or.*). [Bak: Muhalefet, münaferet, mübayenet]

—etmek, 1. Alakmak (*İd.; Der: C.A.*); **2**. Alakışmak, alakşatmak (*T.D.; Der: C.A.*); **3**. Anlaşamamak (*K.T.*); **4**. Ayrılmak (*K.T.*); **5**. Başkarışmak (*Rad. IV. «Kom.»*); **6**. Bozuşmak (*K.T.*); **7**. Çatallaşmak (*Bab.*); **8**. Dürlülenmek, türlülenmek (*Kur. B.; Muht.*); **9**. Öneşmek (*Bab.*). **10**. Savaşmak (*Kur.B.*); **11**. Tartışmak [Çekişmek man.] (*T.D.; Kur.B.*); **12**. Tezişmek (*D.L.T.*); **13**. Ulakmak (*Tuh.*); **14**. Uyuşamamak (*K.T.*); **15**. Uzlaşamamak (*K.T.*).

İhtilâl, 1. Altut (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Azıştırma (*T.D.*); **3**. Bolgağ (*Rad. IV. «Çağ.»; P.d.C., Ç.L., L.Ş.; B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Bolun (*B.T.L. «Uyg.»*); **5**. Bolkak (*B.T.L. «Uyg.»*); **6**. Bulgak, bulkak (*Rad. IV. «Or., Kır.»; Tuh.; Or.; B.T.L. «Çağ.»*); **7**. Bulgançlık (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Kamaşık(*Or.*); **9**. Kargaşa, kargaşalık (*K.T.*); **10**. Karışıklık (*T.D.*); **11**. Karkanç (*Or.*); **12**. Koskolon (*Rad.II. «Tel., Alt.»*); **13**. Kozgalan (*Rad. II. «Çağ.»*); **14**. Pılgak (*Rad. IV. «Sag.»*); **15**. Polun, pulgak (*Rad. IV. «Uyg.»*); **16**. Sapırılış (*Rad. IV. «Kır.»*); **17**. Sürüş (*Rad. IV. «Tob.»*); **18**. Torgalan (*B.T.L. «Çağ.»*); **19**. Usluk (*Ç.L.*); **20**. Ürkü [Daha

çok *panik* ve *terreur* man.] (*Muht.*) [Bak: Fesat, fitne, iğtişaş, şuriş]

—ci, 1. Bulgatkıç, bulgotkıç (*Rad. IV. «Kaz.»*) **2.** Karıştırıcı (*K.T.*).

İhtilâm [olmak], Düş azmak (*K.T.; T.D., B.T.L. «Osm.»; Kom.; Lûg.; Ar.; Der: Kırşehir*).

İhtilâs [etmek], **1.** Aşırmak (*K.T.*); **2.** Çalmak (*K.T.; T.D.*); **3.** Çaıpmak, çırpmak (*K.T.*); **4.** Kapıp soymak (*Çul.*); **5.** Kapışmak (*D. L. T.*); **6.** Kapmak (*D. L. T., Bab.*); **7.** Karmalamak (*Tuh.*); **8.** Oğrulamak, uğrulamak (*K.T.*); **9.** Sızdırmak [mec.] (*K.T.*).

—ı vakt, Ara bulma, aralık bulma (*K.T.*).

İhtilât [etmek], **1.** Buluşup görüşmek (*Der: İstanbul*); **2.** Görüşüp konuşmak (*Der: İstanbul*); **3.** Karılmak (*Hurş.;Tuh,;D.L.T.;Kur.İ.*); **4.** Karışmak (*Lûg., Ar.; Muht.*); **5.** Karışıp görüşmek (*K.T.*); **6.** Karmaşmak (*D.L.T.*); **7.** Katılmak (*L. O.; Muht.*); **8.** Sarmaşmak (*D.L.T.*); **9.** Uyurtulmak (*Der: Lüleburgaz «Kırklareli»*); **10.** Üykünmek (*Der: Burdur*); **11.** Yumruşmak (*D.L.T.*).

—ettirmek, Kardırmak [Hastalığın ihtilâtı man. «Sivilceyi kardırdılar çıbana.»] (*San.*).

İhtimal [İmkân man.], **1.** Olabilir, olabilme (*K.T.*); **2.** Olur (*K.T.*) [Bak: İmkân]

—,—ki,—dir ki [Belki man.], **1.** Belki* [Bu sözün ilk cüzü lûgatlerde farsça diye gösterilmişse de «belleme» nin kökü olan «bel» den gelmesi ihtimali çoktur. İkinci cüzü olan «ki» ise türkçe «kim» in kısalmışıdır.] (*K.T.*); **2.** Boloy ki, bulay ki, bula ki (*B.T.L. «Osm.»*); **3.** Buğay [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **4.** Erine, erne (*D.L.T.*); **5.** Genez (*Der: Konya*); **6.** Ola ki, olabilir ki (*Müt.*); **7.** Önsen [«O ise» den] (*Müt.*); **8.** Ösen, Öysen [«O ise» den] (*Der: Alayunt, «Kütahya», Manisa*); **9.** Yalım (*Der: Denizli, Vize, Manisa, Bursa, Edremit, Aydın, Muğla, Kütahya, Çatalca, Antalya, Çanakkale, Eskişehir, Burdur, İzmir, Karacasu, Eğe, Aydın*). [Bak: Galiba]

İhtimam, Özen, üzen (*T.D.; K.T.; Der: İzmir*). [Bak: Dikkat, itina]

—etmek, 1. Asarmak (*Der: Malatya*); **2.** Çok çalışmak (*K.T.*); **3.** Değer vermek (*Der: İstanbul*); **4.** Devşinmek, divşinmek (*İd. Haş.*); **5.** Ebelemek (*Der: Konya, Isparta*); «Çocuğu ne kadar ebelersen o kader iyi olur.» **6.** Ebertlemek (*Der: Nazilli*) «Hasta iyi ebertlenmediği için öldü.» **7.** Emenmek (*Der: Seyhan, Maraş*); **8.** İğitmek (*Uyg. «P.P., U.II., İnd.»*); **9.** Kavanlamak (*Der: Gedis «Kütahya»*); **10.** Kaygulanmak, kaykurmak, kazgurmak (*D.L.T.*); **11.** Kayırmak (*Bab.*); **12.** Özenmek (*D.B.; Tu. Şa.; T.D.; K.T.*); **13.** Paramak (*Rad.IV. «Tel.»*); **14.** Sakınmak (*Uyg. «İnd.»*); **15.** Titizlik göstermek (*Der: İstanbul*); **16.** Üstüne düşmek (*K.T.*).

—edilmek, İğdilenmek (*Uyg. «U.II.»*).

—kâr, 1. Bayık (*Rad.IV. «Kır.»*); **2.** Titiz (*Der: İstanbul*).

—la, 1. Kavanla (*Der: Gediz «Kütahya», Dodurga, Pazarcık «Bilecik», Mihalıççık «Bursa»*); **2.** Özene bezene (*Der: İstanbul*).

—sızca, 1. Üstünkörü (*K.T.; Der:*

İstanbul); **2**. Yalapşap (*Der: Muğla*).

İhtinak, 1. Boğma (*Uyg.* «*H.I.*»); **2**. Boğulma (*K.T.*); **3**. Buğak, boğak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4**. Duncukma [Havasızlıktan bunalmak man.] (*Der: Çerkeş, Bayındırköyü* «*Çankırı*»); **5**. Tıkanma (*K.T.*). [Bak: İhnak]

İhtira, 1. Bulgu (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Der: İzmir*); **2**. Buluş (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *K.T.*); **3**. Tapır, tapkır (*B.T.L.*«*Kaz.*») [Bak: İbda, icat, halk, İhdas, keşf]

—etmek, 1. Bulmak (*K.T.*); **2**. Dürütmek [Yk: türetme] (*Kam.; Çul.; Ar.L.; Y.E.*) «Yumurtadan kuş dürüden» **3**. Kıbılamak (*Rad.II. Alt.,Tel.Leb.*»); **4**. Tapmak[Bulmak man.] (*Ç.L.*); **5**. Yapmak (*K.T.*).

İhtirak [etmek], **1**. Ateş* almak (*K.T.*); **2**. Göyünmek, köyünmek (*Lûg.Ar.; L.O.; Hurş.*); **3**. Köğünmek (*San.*); **4**. Köynemek (*Tef.*); **5**. Köyürmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **6**. Otalmak (*K.T.*); **7**. Otanmak (*Kur. İ.*); **8**. Örtelmek(*D.L.T.*); **9**. Örtenmek (*Rab.*) **10**. Tutuşmak (*K.T.*); **11**. Yanmak (*K.T.; Lûg. Ar.*) [Bak: İhrak, harik]

İhtiram, 1. Saygı (*K.T.*); **2**. Tapuk (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **3**. Uduğ (*Uyg.*«*P.P.*») [Bak: Hürmet, huzu, huşu]

—etmek, 1. Ançulamak (*Uyg.* «*T.T.V.; U.I.*»); **2**. Çiltemek (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Saymak (*K.T.*); **4**. Tapınmak, tapmak (*Uyg. P.P.,U. II., İnd.*); **5**. Udunmak (*Uyg. P. P., U.II.*»).

İhtiras, 1. Carsu [Yk: Yarsı = arzu]] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Kılcanak (*Rad. II.* «*Leb.*»); **3**. Kızgınlık (*K.T.*); **4**. Kızıklık(*Müt.*); **5**. Sümürcenme (*Der: Akçakentköyü* «*Gazi Antep*»); **6**. Yelen (*Hal.; Der: A.*); [Bak: İştiyak, iptilâ, his, hırs, haset, haris, muhteris]

—duymak, 1. Carsımak [Yk: Yarsımak] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Kızışmak (*Müt*).

İhtiraz, 1. Çekingenlik, çekinme (*K.T.*); **2**. Korku (*K,T.*); **3**. Sakınganlık, sakınma(*K.T.*); **4**. Sakınık (*Kur. İ.*); **5**. Utangaçlık, utanganlık (*K.T.*); **6**. Utanma, utanç (*K.T.*); **7**. Yacan (*T.D.*); **8**. Yılıntı(*Der:Haymana*«*Ankara*») [Bak: İçtinap, tevakki, hicap, tahaffuz, havf, hazer]

—etmek, 1. Ayanmak (*T.D.*); **2**. Ayınmak (*B. T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Aymanmak (*B.T.L.* «*Osm.;Uyg.*»); **4**. Caskanmak (*Rad. IV.* «*Kır.*») **5**. Çekinmek (*K.T.; T.D.; Der: Ilgaz*) **6**. Elikmek(*Der: Adana, Ankara, Mersin, Tarsus, Kastamonu, Ordu*) **7**. Erginmek (*Der: Ilgaz*) **8**. Eymenmek (*P.d.C.;Ç.L.; Müt.;Der: Ankara,Denizli,Konya, Manisa*) **9**. Ingıldamak(*Der:Bolu*) **10**. Kıçınlamak (*Der: Çanakkale*); **11**. Kıypınmak (*Bab.*); **12**. Kocunmak, kucunmak (*Id. Haş.; Der: Sarayköy* «*Mersin*»); **13**. Korkmak (*K.T.*); **14**. Küsümlenmek (*Der: Gazi Antep*); **15**. Önemek (*İd. Haş.*); **16**. Sakınmak (*K.T.; T.D.; Lûg.Ar.*); **17**. Saklanmak (*D.L.T.*); **18**. Singinmek (*Der: Antalya*); **19**. Timenmek (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **20**. Tizginmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **21**. Utanmak (*K.T.*); **22**. Üşelenmek (*Muht.*); **23**. Yacanmak (*Bab.; Der: Biga, Hayrabolu, Muğla, Dinar, Ayancık, Bursa, Balıkesir*); **24**. Yaçanmak (*Cal.*):

25. Yanıkmak (*Der: Ezine, Afyon, Mersin, Sivrihisar*); **26**. Yanlamak (*Kam.*); **27**. Yaşıkmak (*Kur. İ.*); **28**. Yavıncamak (*Der: Tirebolu «Giresun»*); **29**. Yecenmek (*L.L.*); **30**. Yekinmek (*Der: Seydiköyü «Ödemiş»*); **31**. Yığınmak (*Aybe.*).

İhtisar [etmek], **1**. Kısa kesmek [Söz hakkında] (*K. T.*); **2**. Kısaltmak (*K.T.*); **3**. Kızırmak (*Rad.II. «Sag., Koyb., Kaç.»*); **4**. Kızurmak (*Rad. II. «Uyg.»*) [Bak: Hulâsa, icaz, icmal, tenkih, telhis]

İhtisas [«Histen»], **1**. Duygu (*K.T.*); **2**. Duyma, duyuş (*K.T.*); **3**. Tuyultu (*T.D.*) [Bak: His, tahassus]

—[«Husus» tan], **1**. İçlilik, içli dışlılık(*K.T.*); **2**. Sıkılık, sıkıfıkılık (*K.T.*); **3**. Ustalık* (*K.T.*); **4**. Uzluk (*K.T.*) [Bak: Hususiyet, intisap]

İhtişam, **1**. Çalım (*Der: Trakya*); **2**. Görkem (*Der: Erzurum, Maraş, Gazi Antep, Kırşehir*); **3**. Göz kamaştırıcılık, göz kamaştırma (*Der: İstanbul*); **4**. Kavut (*Uyg.*); **5**. Parlaklık (*K.T.*). [Bak: Azamet, debdebe, darat, haşmet, tantana]

—lı, **1**. Çalımlı (*Der: Trakya*); **2**. Görkemli, görükemli (*Der: Erzurum, Maraş, Gazi Antep, Kırşehir*); **3**. Göz kamaştırıcı (*Der: İstanbul*); **4**. Parlak (*K.T.*); **5**. Tuna, tunga (*Müh.*). [Bak: Muhteşem]

İhtiva, **1**. İçine alma (*K.T.*); **2**. Kaplama (*K.T.*); **3**. Sığgu, sıkku (*Rad. IV. «Çağ.»*); **4**. Sığma (*K. T.*). [Bak: Havi, muhtevi, muhteva]

—etmek, **1**. İçine almak (*K.T.*); **2**. Kaplamak (*K.T.*); **3**. Sığmak (*K.T.*); **4**. Sığdırmak (*Rad. IV. «Osm.»*). [Bak: İhata, şümul].

İhtiyaç, **1**. Bun (*Dede.; Ar.L.*): «Bunlu yerde kodum geldim, otuz dokuz yoldaşım, iki argışım.» **2**. Dilek [Talep, matlup man.] (*Mus. Es.; T.D.*); **3**. Eksiklik (*Ata.*); **4**. Keten (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Kıstalan (*Der: İzmir*); **6**. Küğ (*Uyg. «İnd.»*); **7**. Mızırık (*Der: İskilip*); **8**. Tak (*Uyg. «P.P.»*); **9**. Tilek (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Yokluk, yoksulluk (*K.T.*) [Bak: Mahrumiyet, havayiç]

—duymak, —(c)ı olmak, **1**. İntikmek (*Rad. I. «Kaz.»*); **2**. Kereklemek (*Rad. II. «Uyg.»*); **3**. Kereksinmek (*Rad. II., Tel., Tüm.*); **4**. Kerektemek (*Rad. II. «Alt., Leb., Tel., Şor., Küer.»*).

—lı, Ütüklü (*D.L.T.*) [Bak: Muhtaç]

İhtiyar[İrade man.], **1**. Dilek(*Muht.*); **2**. El [mec. İktidar man.] «O iş benim elimdedir.» (*K.T.*); **3**. Erim (*Met.*); **4**. Erk [İktidar man.] (*Rad.I. «Krm., Uyg., Çağ., Kar.»; L.Ta.; Tuh.*); **5**. Gen [?] (*Fer.; Ter.*); **6**. İrk (*L.Ta.* (*B.T.L. «Kaz., Çağ.»; Müt.*); **7**. İstek (*K.T.*); **8**. Kek (*Kab.; Y.E.; Ter.; Hurş.; Muht.*). [Bak: İrade, hürriyet, muhtariyet]

Bilâ—, [Bak: Bilâihtiyar]

—etmek, **1**. Beğenmek [«Beğen, beğen, beğendiğini al.»] (*K.T.*); **2**. Katlanmak (*K.T.*); **3**. Onamak, unamak [Tercih ve tasvip man.] (*B.T.L. «Osm., Çağ.»*); **4**. Öğürtlemek [Seçmek man.] (*Cev.; Kam.*); **5**. Öründülemek [Seçmek man.] (*Bian.*); **6**. Öyürmek (*Müt.*); **7**. Öyürtlemek (*Bian.*); **8**. Özdürmek (*Rab.*); **9**. Seçmek (*Bian.; T.D.*); **10**. Tablamak [Kabul etmek man.] (*D.L.T.*); **11**. Urun-

dulamak [Seçmek man.] (*Kam.*); **12.** Uzdurmak (*Kur.İ.*); **13.** Üründülemek (*Ar.L.*); **14.** Üyürmek [Seçmek man.] (*D.L.T.; Kur.İ.*). [Bak: Tercih, intihap, tasvip, rıza, tahammül, kabul]

—ı zahmet etmek, Emenmek [Yk: Emek] (*Der: Burdur, Niğde, Avşar, Karaağaç, Ankara, Afyon, Kütahya, Çankırı*).

—[Müsin man.] **1.** Abışka (*Tuh.*); **2.** Abuçka (*Uyg.* «*Usp.*»; (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *Muk.Ed.*); **3.** Akman (*Der: Karahisar*); **4.** Ak sakal (*K.T.*); **5.** Avcık (*Kur.İ.*); **6.** Avıçka, avınçga (*Uyg.* «*P.P.*»); **7.** Ece (*B,T.L.* «*Çağ.*»; *L.O.*); **8.** Ehdi, ehti (*Der: Amasra, Bartın, Zonguldak, Bolu*), *Alay,* «*Niğde*»); **9.** Ehe (*Der: Afyon, Keskin*); **10.** Eksin (*Der: Narlıdere,* «*İzmir*», *Aydın*); **11.** Eprik (*P.d.C.*); **12.** Honaz (*Der: Ankara, Yozgat*); **13.** Hontumuş [?] (*Der: Polatlı, Konya, Afyon, Eskişehir*); **14,** Karan [Yk: Kart, karımak] (*Rad. II.* «*Alt., Tel.Kom.*»); **15.** Karı [esasen umumiyetle ihtiyar demekse de daha ziyade yaşlı kadın yerinde kullanılır.] (*Tuh.; Rad.II.* «*Tel., Şor., Leb., Sag., Koyb., K. Kır., Uyg., Çağ., Osm., Kır.*» *Y.E., Bah.; Or.; Az.; Dede.; Kara.; Der: Gazi Antep*); **16.** Karık (*Rad. II.* «*Çağ.*»;*Ç.L.*); **17.** Kart (*Oğ.;Tuh. Der: Balıkesir, İzmir*); **18.** Kartay (*Tuh.*);**1 9.** Koca [Bu da aslında ihtiyar demekse de erkek hakkında kullanmak ve yaşlı kadını «kârı, karıcık», yahut «koca karı»diye anmak âdet olmuştur.] (*Ah. H., Kara., Az., Dede*); **20.** Kökşün (*P.d.C.; Ç.L*); **21.** Küküm (*Der:Bayazıt,Avanos,Çanakkale, Sıvas, Trabzon, Beypazarı* «*Ankara*»); **22.** Yaşlı (*K.T.*). [Bak Müsin, pir]

—lamak, 1. Çarlamak (*Muht.*); **2.** Çökelmek, çöngellemek (*Der: Muğla*); **3.** Çökmek (*K.T.*); **4.** Ehnezimek (*Der: Konya*); **5.** Gocalmak (*Az.*) **6.** Harımak (*Uyg.*«*U.*»); **7.** Hongumak (*Der: Avanos*); **8.** Kargalmak (*Rad.II.* «*K.Kır.*»; **9.** Karımak (*Rad.II.* «*Tel., Alt., Leb.,*ʼ *Şor., Sag. Kır., K.Kır., Uyg.*»; *Uyg.* «*İnd., U.II., Usp.*»; *Tuh.; Ça. Ma; Rab.; Y.E.; Der:Lâpseki*); **10.**Kartalmak(*Müt.*); **11.** Kartaymak (*Rad. II.* «*Kaz., Kır.,Kar.*», *Tuh.*); **12.** Kocalmak, kocamak (*K. T.*); **13.** Kocamak (*K.T.*); **14.** Kövelmek (*Enb.*); **15.** Olgamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»);**16.** Ölkezimek (*Der: Kütahya.*); **17.** Yaşlanmak (*K.T.*) [Bak: Herem, pirî, şeyp, şeyhuhat]

—lamış, 1. Çökmüş (*K.T.*); **2.** Kanrık, kanruk (*Der: Taşköprü, Kastamonu*); **3.** Kocalmış, kocamış (*K.T.*). **4.** Tohtamış (*L.N.*)

İhtiyat, 1. Deyişik [Yedek, değiştirmeye yarar man.] (*Der:Malatya, Edirne*); **2.** Dölek [Teenni man.] (*Der : Cebelibereket*); **3.** Eldek [Teenni man.] (*Der: Mardin*); **4.** Kıdın [Teenni man.] (*Der: Şebin-Karahisar*) ; **5.** Kırdar [?] (*Der: Ahlat*); **6.** Nelik, netelik (*Der: İzmir*); **7.** Polga, polgom, polgonu [Yedek man.] (*Rad.IV.*«*Şor.,Tel.*»); **8.** Saklık [Teenni man.] (*Rad. IV.* «*Uyg.*») **9.** Uyanıklık [Teyakkuz man.] (*Der: İstanbul*) [Bak: Hazim, tedbir, basiret].

—[Yedek] **bulundurmak,** Koşlanmak (*D.L.T.*).

—erzak, Tülük (*Rad.III.*«*Sag.*»).

—kâr, 1. Keyiktiğ (*Rad.III.«Leb., Şor.,»*); **2**. Kırdarlı (*Der: Ahlat*); **3**. Ölçülü (*K.T.*); **4**. Polgomcı (*Rad.IV.«Tel.»*); **5**. Sahlaştı (*Az.*); **6**. Sak (*T.D.;D.B.;*(*Rad.IV.«Uyg., Çağ.»*); **7**. Saknuk (*Kel.*); **8**. Sanağlığ [?] (*P.d.C.*); **9**. Sezikli (*Rad. IV. «Krm.»*); **10**. Şeber (*Rad. IV. «Şor.»*; **11**. Uyanık (*Der: İstanbul*); **12**. Uz [Asıl manası: Maharetli] (*Der: Gazi Antep, Maraş, Silifke, İçel, Kayseri, Keskin «Ankara», Isparta, Yazıcaseyhan köyü«Yozgat»*); **13**. Yavşan(*Tuh.*); **14**. Yeksek (*Rad. III. «Uyg.»*) [Bak: Müdebbir, mütebassır).

—lı davranmak, 1 Gözünü açmak (*K.T.*); **2**, Kulağı kirişte olmak (*Der : İstanbul*); **3**. Polgomak [İhtiyat etmek man.] (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **4**. Sakınmak (*K.T.*); **5**. Serilmek, serinmek (*Rad. IV. «Uyg.»*); **6**. Tetik davranmak (*K.T.*).

—sız, 1. Apalak (*Der: Bahçe, Kastamonu, Kırşehir*); **2**. Saksız (*Rad. IV. «Kaz., Kam.»*) [Bak : Gafil]

—ta bırakmak, Salıklanmak, salıktanmak [Askerlikte] (*Rad. IV. «Kır.»*).

İhtizar, 1. Ağıl eyleme [?] (*Kur.B.*); **2**. Can çekişme (*K.T.*).

—halinde, 1. Öflezik, ölkezik [Ölmeğe yüz tutmuş, sönmek üzere, az ışık veren man.] (*Der: Kırşehir, Kayseri*); **2**. Ölüm döşeğinde (*K.T.*). [Bak: Hali ihtizar]

—halinde bulunmak, 1. Can çekişmek (*K.T.*); **2**. Geçirinmek [Son nefesini vermek man.] (*Der: Antalya*); **3**. Görelmek (*Müt.*); **4**. Ücükmek (*D.L.T.*); **5**. Ölkezimek (*Der: Kütahya*); **6**. Ölüm döşeğine düşmek (*Der: Istanbul*).

İhtizaz, 1. Irlant (*Müt.*); **2**. Titreme, titreyiş (*K.T.*). [Bak: Lerze, raşe]

—etmek, 1. Bıldamak (*Rad. IV. «K.Kır.»*); **2**. Büdremek (*Der: Sıvas*); **3**. Dalabımak (*Der: Gediz «Kütahya»*); **4**. Deprenmek (*Mus. Es.; Lûg. Ar.*); **5**. Dingildemek (*Der: Aydın, Çorum*); **6**. Iranmak (*Kara.*); **7**. Irganmak (*Kara.; Mün.; Tuh.; D.L.T.*); **8**. Irlanmak (*Müt.*); **9**. Kayıkmak (*Dede.*); **10**. Künrenmek (*M.M.*); **11**. Pulanlamak (*Rad. IV. «Tar.»*); **12**. Sinilemek (*Çul.*); **13**. Talabımak (*Bab.*); **14**. Tepsirmek (*Dede.*); **15**. Titremek (*K.T.*); **16**. Yayılmak (*D.L.T.*).

İhya[etmek], **1**. Canlandırmak (*K. T.*); **2**. Can vermek[Bir şeye-] (*K. T.*); **3**. Dirgürmek(*Kur.İ.*); **4**. Diri eylemek (*Kur.B.*); **5**. Diriltmek (*K.T.; T.D.; Kur.B.*); **6**. Dirümek, dirürmek (*Kur.B.*); **7**. Sevindirmek [Mec.; «Kulunuzu ihya ettiniz = Beni iyiliğinizle sevindirdiniz.»] (*K.T.*); **8**. Tirgirmek (*D.L.T.*); **9**. Tirgürmek (*Uyg. «İnd.»; Kur.İ.*).

İhzar [etmek], **1**. Anıklamak (*Tuh.*); **2**. Anuk kılmak (*Hul.*); **3**. Anuklamak(*Muht.*); **4**. Anutmak (*Kur.İ.*); **5**. Düzüp koşmak (*Kam.*); **6**. Epitmek [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **7**. Ergürmek (*Der: Ankara*); **8**. Erişmek (*Der: Denizli*); **9**. Gayırmak (*Der: Kastamonu*); **10**. Getirtmek [Celp man.] (*K.T.*); **11**. Harmanlamak (*L.O.*); **12**. İplemek [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **13**. Kalamak [Ocak ve ateş hakkında] (*Der: Ayaş*); **14**. Kamdamak (*Rad.II. «K. Kır.»*); **15**. Kayırmak [Yemek hakkında] (*Der: Manisa*); **16**. Kuramak (*Bal.*); **17**. Kutarmak [Yemek hakkında]

(*Der: İstanbul, Manisa*); **18**. Şıydımak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **19**. Tarazlamak [Toprak hakkında] (*Der: Karamürsel*); **20**. Tayarlamak, tayımlamak (*Met.*); **21**. Yasanlamak (*T.D.*). [Bak: hazırlamak, celbetmek]

İkame [etmek], **1**. Dikmek (*D.L.T.*); **2**. Dineltmek [Ayakta durdurmak man.] (*Der: Sivrihisar Yalova, Avanos*); **3**. Dingelmek [Ayakta durmak man.] (*Der: Sivrihisar, Yalova, Avanos*); **4**. Durdurmak, ayakta tutmak (*K. T.*); **5**. Kaldırmak, ayağa kaldırmak (*K. T.*); **6**. Ornatmak (*Kara.; B. T. L. «Uyg.»*); **7**. Ortaya koymak [«İkamei delâil»] (*K. T.*); **8**. Oturtmak (*K. T.*); **9**. Örnetmek [Yk: Orun=Yer (*Rad. I. «Krm., Kom., Kır., Soy., Uyg., Kar.»*); Bir şeyin yerine başkasını komak man.] (*Hurş.*); «Kişi örnede mi lâlin bakıra» **10**. Salmak (*Hurş.*); **11**. Tikmek (*Uyg. «O. Q.»*); **12**. Turgarmak (*Şeh.*); **13**. Turgurmak (*Aş., L.O.*); **14**. Turutmak (*Mec.*); **15**. Yerine geçirmek, yerine getirmek, yerine koymak [«İdhalât eşyası yerine yerlı malını geçirme» (*Der: İstanbul*) [Bak: İstibdal]

İkamet, **1**. Bolus, Boluş (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Dınkı, dinki [Yk: dinlenmek] (*Ç.L.;P.d.C.*); **3**. Kon (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Konu (*Fel.*); **5**. Oturuş, oturma (*K.T.*); **6**. Örük [Tevakkuf ve teehhür man.] «Sü on kün örük boldu= Asker on gün ikamet etti.» (*D.L.T.*) [Bak: Meks, aram, tevakkuf, iskân]

—etmek, **1**. Bültermek (*Rad. I.V. «Çağ.»*); **2**. Durmak (*Kur.B.*); **3**. Eğlenmek (*Kel.; Müt.*); **4**. Eğleşmek (*Der: Konya*); **5**. Otraklamak (*B.T.L. «Kaz.»*); **6**. Oturmak (*K.T.*); **7**. Toktamak (*Kar.*); **8**. Tulanmak (*Muk. Ed.*).

—gâh, **1**. Dam (*Der: Ankara*); **2**. Durak (*T. D.; Müh.*); **3**. Ev (*K. T.*); **4**. Kon (*P. d. C.; Ç. L.*); **5**. Konak (*Der: Elbistan*); **6**. Konaklık (*Rad. II. «Çağ.»*); **7**. Konut (*Rad. II. «Uyg.»*); **8**. Konuş (*Rad. II. Bar., «Çağ.»*); **9**. Koşun, kuşun (*Rad. II. «Osm.»*; **10**. Kuytul (*T. D.*); **11**. Ozut (*Rad. I. «Çağ.»*); **12**. Sile (*P. d. C.; Ç.L.*); **13**. Turlak (*Rad. III. «Baş.»*); **14**. Turuk (*Rad. III. «Uyg.»*); **15**. Turuğlağ (*D.L.T.*); **16**. Urun (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»; Müh.*) [Bak: Mahalli ikamet, mesken]

İkaz [etmek], **1**. Tolkamak (*B.T.L. «Uyg.»*); **2**. Uyandırmak (*K. T.: T.D.*); **3**. Uyarmak (*B.T.L.«Osm.»; Ter.; T. D.; (Der: Bursa, Tire, Harput*); **4**. Uyatmak (*B.T.L.«Ad.» Tuh.; Der: Kayseri*); **5**. Uygurmak (*D.L.T.*); **6**. Uzgurmak (*D. L.T.*).

İkat [etmek], **1**. Alıştırmak [Yakmak man.] (*Der: Gümüşane, Yusufeli «Erzurum»*); **2**. Öcermek [Körükleyip tutuşturmak man.] (*Der: Manisa*); **3**. Ölcermek (*Der: Dörtyol «Adana»*); **4**. Tutuşturmak (*K.T.*); **5**. Uyandırmak [«Şu ışığı uyandır, bakalım evlât.»] (*K.T.*); **6**. Uyarmak [«Ateşi uyar.»] (*Der: Behisni «Malatya», Adıyaman «Malatya», Harput, Konya, Eskişehir*); **7**. Yakmak (*K.T.*). [Bak: İş'al]

İkan, **1**. Kirtü bilme [Kirtü = hakikat ve yemin «*D.L.T.*» — Yk: Kerçek, gerçek] (*Kur.B.*); **2**. Kirtü inanma (*Kur.B.*); **3**. Sağ-

lam biliş (*K.T.*); **4**. Sizleksiz [?] olma (*Deş.*). [Bak: Teyakkun, yakin]

İkbal, 1. Kut (*Or.; P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Olcay, ulcay (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Sur (*Der: Keskin «Ankara», Kütahya, Afyon, Konya*); **4**. Sür (*Rad.IV. «Alt., Tel., Tar., Çağ.»*); **5**. Tay [?] (*B.T.L. «Çağ.»*; **6**. Uraz (*B.T.L.«Çağ.»; Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Saadet]

—zamanı, Gün [«Gün görme»] (*K.T.*).

İkdam, 1. Basım (*Rad.IV.«Kaz.»*); **2**. Cete (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çaba, çabalama (*K.T.*); **4**. Çalışma (*K.T.*); **5**. Didinme (*Der: İstanbul*); **6**. Emek (*Der: Ankara, Bayazıt, Erzurum, Antalya, Konya, Isparta*); **7**. İmek, imkek (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Uğraşma (*K.T.*) [Bak: Ceht, gayret, sây, sebat]

—etmek, 1. Ayak basmak (*Lûg. Ar.*); **2**. Çabalamak (*K.T.*); **3**. Çalışmak (*K.T.*); **4**. Didinmek (*Der: İstanbul*); **5**. Dürüşmek (*Kam.*); **6**. Katığlanmak (*D.L.T.*); **7**. Uğraşmak (*K.T.*); **8**. Termek (*B.T.L.«Uyg.»*).

İklil, 1. Cığa [Kızların, gelinlerin başına takılan tüy, ziynet man.] (*Rad. IV. «Osm., Kır.»; Ç.L.*); **2**. Didim [Gelinin giydiği taç man.] (*D.L.T.*); **3**. Otağa [Taç ve muharebe esnasında başa takılan tüy man.] (*Rad.I.«Çağ.»; B.T.L.«Çağ.»*) [Bak: Efser, taç]

İkmal, 1. Bitirme (*K.T.*); **2**. Doldurma (*K.T.*); **3**. Sona erdirme (*K.T.*) [Bak: İcra, istikmal, itmam]

—etmek, 1. Alıkmak (*Uyg.«T.T. V. U.III.»*); **2**. Ardını almak, arkasını almak (*K.T.*); **3**. Başarmak (*T.D.*); **4**. Bitirmek (*K.T.;Ah.*); **5**. Bütkermek (*B.T.L., «Çağ.»*); **6**. Bütünlemek (*K.T.;Rad.IV.«Osm.»*); **7**. Doldurmak [«Bu yıl 18 yaşını doldurdu.»](*K.T.*); **8**. Eksiğini doldurmak (*K.T.*); **9**. İkitmek (*B.T.L. «Uyg.»*); **10**. Kaştarmak (*Der: Taşköprü*); **11**. Kelmek (*Or.*); **12**. Körsülmek (*Der: Muğla*); **13**. Pekiştirmek [Tamir, takviye man.] (*Der: Mudanya «Bursa»*); **14**. Pündömek (*Rad. IV. «Kır.»*); **15**. Tavusmak (*Bal.*); **16**. Tavuşmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Tükel kılmak (*Kur. İ.*); **18**. Tükellemek (*Muht.*); **19**. Tüketmek (*D.L.T.;Tuh.*); **20**. Yetirlemek (*Der: Bolu, Fethiye, Antalya*); **21**. Yetirmek (*San., Der: Fethiye, Bolu, Antalya*)

«Kulun her hacetin tanrı bitirir,
Noksanını koymaz, hepsin yetirir»

22. Yetizlemek (*Der: Fenike, «Antalya», Muğla, Alâiye*) [Bak: Hatmetmek]

—olunmak, 1. Bitmek (*K.T.*); **2**. Dolmak (*K.T.*); **3**. Sona varmak (*K.T.*).

İkna [etmek], **1**. Eğmek [İrza etmek, meylettirmek man. «Kendisini eğmeğe muvaffak oldular.»] (*K.T.*); **2**. Kafaya sokmak [«Bunu kafasına sokuncıya kadar akla karayı seçtim.»] (*Der: İstanbul*); **3**. Kandırmak (*T.D.; K.T.; Der: Karaduruk*); **4**. Kuymurtmak (*Rad. II. «Bar.»*); **5**. Kunnaktatmak (*Rad. II. «Leb., Kum.»*) [Bak: İrza, imale, kanaat]

İkrah [etmek], **1**. Basırganmak [İcbar man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); **2**. Basırmak [İcbar man.] (*Rad. IV. «Osm., Tür.»*); **3**. Çoğürmek [Korkutup istediğini yaptırmak man.] (*Der: Elâziz*); **4**. Geksiletmek [İcbar man.] (*Kur.B.*); **5**. Güç ile tutmak [İcbar man.] (*Kur.B.*); **6**.

Gücemlemek [İcbar man.] (*İd. Haş.*); **7**. Güçlemek [İcbar man.] (*Muk. Ed.*); **8**. İğrenmek [İstikrah man.] (*K.T.; T.D.*); **9**. Kanıksamak [İstikrah man.] (*Der: İzmir*); **10**. Tiksinmek [İstikrah man.] (*K. T.*); **11**. Yaynıkmak [İstikrah man.] (*Der: Ereğli «Konya», Çorlu*); **12**. Yirkinmek [İstikrah man.] (*Der: İstanbul*) [Bak: İcbar, tazyık, ilca, istikrah, nefret]

İkram, 1. Ağırlama (*K.T.*); **2**. Cayıt (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Saygı (*K.T.*); **4**. Sıy (*Rad. IV. «Kar.»*); **5**. Sınma (*Müt.*) [Bak: Hediye, hürmet]

—etmek, 1. Acınmak [«Beg erin acındı; er atın acındı»] (*D.L.T.*); **2**. Ağırlamak (*D.L.T.; Ata.; Kur.B.; P.d.C.; K.T.; T.D.*); **3**. Konuklamak [Misafire ikram man.] (*Dede*); **4**. Kondulamak (*Rad. II. «Tel., Küer.»*); **5**. Oğulçamak [Tazim ve tekrim etmek man.] (*Rad. I. «Çağ.», B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Saylamak (*Der: Gazi Antep*); **7**. Saymak (*K.T.*); **8**. Sılamak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **9**. Sıylamak (*Tuh.; Rad. IV. «Kaz., Kar.»; M.M.; Kar.*); **10**. Sunmak [Hürmetle takdim man.] (*K.T.*); **11**. Toylamak [Ziyafetle ikram man.] (*Tel.*); **12**. Ulalmak [Tazim etmek man.] (*K.T.*); **13**. Ululamak (*K.T.; Bab.*); **14**. Yağısmak [Yemek hakkında] (*Rad. III. «K.Kır.»*) [Bak: İzaz, tazim, takdim, ihtiram, tekrim, ziyafet]

—iye, 1. Caldu (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Çuldu (*P.d.C.; L.Ş.*); **3**. Ödül, öğdül [Yarışlarda] (*Der: Bursa, Muğla, Bozüyük, Antalya, Zonguldak, Edirne*).

İkrar [etmek], **1**. Açıkça söylemek (*K.T.*); **2**. Diliyle söylemek (*K.T.*); **3**. Kirtkünmek (*D.L.T.*); **4**. Sadılamak (*Süh.*); **5**. Söylemek [Suçunu diliyle söylemek] (*K.T.; T. D.*).

—ettirmek, Künkermek(*D.L.T.*).

İktida [etmek], **1**. Baş bağlamak (*Müt.*); **2**. Ökünmek [Rad.I. = Nadim olmak «Çağ., Uyg.»] (*B. T.L. «Osm.»*); **3**. Önünmek (*K. T.*); **4**. Uymak (*K.T.; T.D.*). [Bak: İktifa]

İktidar, 1. Barım [Varabilmek, eli yetmek man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Batukluk [Büyüklük, kudret man.] (*B.T.L. «Uyg.»*); **3**. Bolum (*Rad.IV. «Kır»*); **4**. Bük (*B.T.L. «Uyg.»*); **5**. El [« O iş benim elimdedir.» mec.] (*K.T.*); **6**. Elinden gelme, eli yetme (*K.T.*); **7**. Erk, erik (*Rad.I. «Uyg., Tar., Alt., Şor., Kom., Çağ.,Kar.»; B.T.L. «Uyg.»; Kar.*); **8**. Erklik (*T.D.*); **9**. Güç, güç yetme, gücü yetme (*K.T.*); **10**. Karu (*Rad.II. «Tel.; Alt.»; Bal.*); **11**. Kargı (*Rad.II. «Şor.»*); **12**. Küç (*Or.*); **13**. Selet (*Rad. IV. «Kaz.»*); **14**. Sıdal (*Rad.IV. «Sag., Koyb.»*); **15**. Söl [Ustalık, maharet man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*; **16**. Töl [Yk: Söl] (*Der: Urfa, Antep, Maraş*); **17**. Yapabilmek (*K.T.*); **18**. Yararlık (*K.T.*); **19**. Yetkilik (*Kar.*). [Bak: Hürriyet, liyakat, irade, maharet, kudret, takat, kabiliyet]

—kespetmek, Beldenmek (*Rad. IV. «Kır.»*).

—lı, 1. Cıtışlı (*Rad.IV. «Kaz.»;*) **2**. Güçlü, gücü yeter (*K.T.*); **3**. Kalıptı [Zinüfuz man.] (*Rad. II. «Kır.»*); **4**. Kolu uzun [Mec.] (*Der: İstanbul*); **5**. Ökte (*Rad.I. «Çağ.»*); **6**. Usta* (*K.T.*). [Bak: Muktedir]

— sız, 1. Abaysız (*Der: Erzurum*); 2. Beceriksiz (*Der: İstanbul*); 3. Çalana (*Der: Kütahya*); 4. Döşürüksüz (*Der: Ordu, Ünye*); 5. Elinden iş gelmez (*K.T.*); 6. Eli yetmez (*Der: İstanbul*); 7. Emsiz, emsüz (*Der: Afyon, Silifke, Ankara, Eskişehir, Muğla, Söğüt, Bolu, Denizli, Kütahya, Konya, A.*); 8. Eme yaramaz (*Der: Bolu, Kayseri*); 9. Emezek (*Der: Mengeser köyü «Bayazıt»*); 10. Karudak (*Rad.II. «Kum.»*); 11. Mafrak [?] (*Der: Kars*); 12. Tıtı [?] (*Der: Sarıkonak köyü «Eskişehir»*). [Bak: Gayrimuktedir]

İktifa [etmek], 1. Carımak (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Kanmak (*K.T.*); 3. Kıstarmak (*Irş.*); 4. Tapanmak (*Bab.*); 5. Tapkılmak (*Muk. Ed.*); 6. Yeter saymak, yeter tutmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Kâfi, kifayet, kanaat]

İktiham [etmek], 1. Aşmak [«Bütün mevanii iktiham ile = aşarak»] (*Der: İstanbul*); 2. Dayanmak (*Müt.*); 3. Ermek (*Der: Isparta*); 4. Göğüs germek (*K.T.*); 5. Saldırmak (*K.T.*); 6. Yenmek [Güçlükleri] (*K.T.*); 7. Turgurmak (*Der: Şabanözü köyü«Ankara— Polatlı.»*)

— edilemez, 1. Aşılmaz (*Der: İstanbul*); 2. Katlanılmaz (*Der: İstanbul*); 3. Katrak (*Müt.*) 4. Önüne durulmaz, önüne geçilmez (*Der: Istanbul*).

İktiran [etmek], Yaklaşmak (*K.T.*).

İktisap etmek, 1. Edinmek (*K.T.*); 2. Elde etmek, ele geçirmek (*K.T.*); 3. Kazanmak (*K.T.*).[Bak: Kespetmek]

İktısat, 1. Biriktirme [Tasarruf, iddihar man.] (*K.T.*); 2. Esirgeme [Tasarruf, israftan içtinap man.] (*K.T.*): 3. Ilkme [Teraküm ettirme, iddihar etme man.] (*Der: Gazi Antep*); 4. Kırs [Tutum man.] (*Der: Saiteli«Konya»*); 5, Ortarma (*Müt.;T.D.*); 6. Tecik (*Der: Ankara, Çankırı*); 7. Tutum [Tasarruf, para ve mal biriktirme man.] (*Der: Kayseri, İstanbul*); 8. Übiylik (*Kar.*)

— etmek, 1. Ayamak [Esirgemek man.] (*Kar.*); 2. Biriktirmek (*K.T.*); 3. Esirgemek (*K.T.*); 4. Kısaltmak [Mec] (*Çul*); 5. Korumak (*K.T.*); 6. Tecimek (*Der: Ankara, Çankırı*). [Bak: Tasarruf, teraküm, iddihar]

İktıtaf etmek, 1. Aparmak [Asıl götürmek man.] (*Der: Kars, Gazi Antep, Ardahan, Bornova «İzmir», Van*); 2. Dermek,dirmek (*K.T.*); 3. Devşimek (*K.T.*); 4. Devşürmek (*Der: Tirebolu, Alucra*); 5. Evdinmek (*D.L.T.*); 6. Toplamak (*K.T.*)

İktıza, 1. Böl (*Der: Polatlı «Ankara»*); 2. Gereklik (*K.T.*). [Bak: İcap, ihtiyaç]

— etmek, Gerekli olmak, gerekmek (*K.T.*). [Bak: Lüzum, zaruret, hacet]

Hasbel-, [Bak: Hasbeliktıza, hasbellüzum]

İlâ [etmek], 1. Ağıtmak (*D.L.T.*); 2. Çıkarmak, yukarı çıkarmak (*K.T.*); 3. Götermek (*Dede.*); 4. Götürmek (*Aybe.*) 5. İkitmek [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); 6. Pedütmek [Yk: büyütmek, büyültmek] (*Rad. IV. «Uyg.»*); 7. Üstürmek (*T.D.*); 8. Yüceltmek (*K.T.*); 9. Yükseltmek (*K.T.*). [Bak: Is'at, terfi]

İlâç, 1. Daru* [Birçok lûgatler

farsça diye gösteriyorsa da türkçe «darı» dan farslaştırıldğı anlaşılıyor] (*Rad.III. «Kaz.»; Muk.Ed.; Mus. Es.*); **2**. Deri (*Rad. III. «Kır.»*); **3**. Em (*Uyg. «H.I.»; D.L.T.; T.D.; Ata.; D.B.; Uyg. «T.T.I., İnd.»; B.T.L. «Osm., Çağ.»; K.T.; Gev.; Der: Kars, Elbistan, Havza, Bolu, Şebin Karahisar, Urfa, Bilecik, Bahçe «Seyhan», Ankara, Develi, Zile, Kayseri, Afyon, Ulukışla, Kemaliye «Malatya», Ordu, Ünye, Merzifon, Gümüşane, Gâvurdağı, Talas«Kayseri», Gazi Antep, İncesu, Adana*); **4**. Emsem (*D.L.T.*); **5**. İm (*B.T.L. «Kaz., Uyg.»; K.T.; T.D.*); **6**. İme (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Ot (*B.T.L. «Uyg.»; Tuh.; L.N.; Bab.; Uyg. «İnd.»; K.T.*); **8**. Otyam [?] (*Cal.*); **9**. Terü (*Rad. III. «Bar.»*); **10**. Yüründeğ (*Uyg. «Usp.»*); **11**. Zep [?] (*Der: Simav «Kütahya», Maymul «Kütahya», Gömele «Söğüt», Tavşanlı, Suragaç köyü «Kütahya»*). [Bak: Çare, derman, deva, ecza]

—vermek, Emlemek (*B.T.L. «Çağ.»; D.L.T.*).

—için kullanılan nebatlar, Taluk (*Rad.III. «Uyg.»*).

İlâh, 1. Bayat [Kadîm man.] (*Rad. IV. «K. B.»*); **2**. Çalap, çelep [«Yoktur tapacak, Çalaptır ancak = Lâilâhe illâllah»] (*K.T.*); **3**. Oğan (*Mu. M.; Rad. I. «K.B.»*); **4**. Tapıngu [Mabut man.] (*Kur. İ.*); **5**. Tanrı (*K.T.; L.O.; L.L.; Kam.; Bürh. B. T.L. «Osm., Çağ., Uyg.»; Rad. III. «Osm., Çağ., Uyg., Leb., Şor., Sag., Koyb.»*); **6**. Tenri, tenğri (*Or.; Rad. III. «Çağ., Bar., Tar., Kar., Kom.»*). [Bak: Allah, huda, mabut]

İlâm, 1. Bilik (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Cek, çek (*Muk. Ed.; T.D.*); **3**. Göründürme (*Kur. B.*); **4**. Mücilge (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5**. Tutku [Hüccet, temessük, senet man.] (*Der: Dipiköy «Akşehir»*). [Bak: Senet, hüccet, temessük, vesika, hükm]

—etmek, 1. Anlatmak (*K.T.*); **2**. Bildirmek (*K.T.; T.D.*); **3**. Bilgürmek (*Uyg. «Usp.»*). [Bak: İblâğ, ifham, tebliğ, tefhim, haber vermek, malûmat vermek, ihbar]

İlân, 1. Aydılgı [Daha çok «beyan, tebliğ» man.] (*Rad. I. «Tel.»*); **2**. Aydım [Daha çok «söz, söylenecek şey» man.] (*Rad.I. «Alt.,Tel., Leb.»*); **3**. Bildürgülük [Tebliğ olunacak şey man.] (*Rad.IV.«Kaz.»*); **4**. Bildirme (*K.T.*); **5**. Cağ [Hükûmet tarafından papılan resmî tebliğ ve ilân man.] (*Rad. III. «Tar.»*); **6**. Car [Dellal bağırtma man.] (*Rad. IV. «Kır.»; K.T.; (Der: Antep*); **7**. Cevke (*Rad.IV.«Kır.»*); **8**. Çav (*B.T.L.«Çağ., Uyg.,Osm.»; T.D.; Müt.*); **9**. Olcar, olçar [«Askerî tebligat ve evamir man. (*Rad. I. «Çağ.»*)] (*B.T.L. «Çağ.»*); **10**. Ortaya çıkarma, ortaya koyma (*K.T.*); **11**. Şavur [?] (*Der: Kayseri, Pazarcık, Afyon, Tarsus*); **12**. Yar (*K.T.*); **13**. Yarlık [Daha çok ferman, emirname man.] (*Rad. III. «Alt., Leb., Tel., Kumd.,Uyg.»*); **14**. Yayma (*T.D.*).

—etmek, 1. Belirtmek, belürtmek (*Fer.*); **2**. Belürtmek (*Mus. Es.*); **3**. Bildirmek (*K.T.*); **4**. Carlamak (*Rad. III. «Kır.,Osm.»*); **5**. Duyurmak (*K.T.*); **6**. Manlamak (*Tuh.*); **7**. Ortaya çıkarmak, ortaya koymak (*K.T.*); **8**. Pilgürmek, pilgürtmek (*Rad.IV.«Uyg.»*);

9. Yarlamak (*Rad.III.«Alt.,Tel.»*); 10. Yaymak [Neşr man.] (*K.T.*).

İlâve, 1. Ala (*Uyg. «H. I.»*); 2. Derek (*Rad. III. «Kır.»*); 3. Ek, ekleme (*K.T.*); 4. Erdele (*Rad. I. «Osm.»*); 5. Katıngı (*Kam.*); 6. Katma (*K.T.*); 7. Kozak (*Rad.II. «Sag., Koyb., Kaç.»*; 8. Sığza [Esvabın bazı yerlerini genişletmek için ilâve olunan parça man.] (*K. T.*); 9. Takma (*T.D.*); 10. Ulama *B.T.L. «Osm., Çağ.»*); 11. Üstev (*Rad. I.«Kaz.»*); 12. Yama (*K.T.*). [Bak: Cem, ilhak, zam, tezyil, zeyl, haşiye]

—etmek, 1. Arttırmak (*K. T.*); 2. Bingiştirmek (*İd. Haş.*); 3. Çitimek (*Der: Adana*); 4. Eklemek (*K. T.*); 5. Karmak (*Vel.; D. B.*); 6. Katmak (*Bab.; T.D; K.T.; Or.*); 7. Kıstırmak (*Bab.*); 8. Kostırmak (*Rad.II. «Sag., Koyb.»* 9. Koşmak (*T. D.; L. Ta.*); 10. Selbiştirmek (*Rad.IV. «Tel.»*); 11. Takmak (*T. D.; Bab.*) 12. Tatlamak (*B.T.L. «Çağ.»*); 13. Telmek (*D. L. T.*); 14. Ulamak (*B.T.L. «Osm., Çağ.»; (Der: Tarsus, Adana, Dörtyol, Söğüt, Afyon, Mecitözü, Çorum*); 15. Üste koymak (*Az.*); 16. Üstemek (*Rad. I. «Kaz.»; Kar.*); 17. Yamamak (*Bab.*); 18. Yamalamak (*K.T.*).

—ten, 1. Artıklağı (*Der: Gazi Antep*); 2. Ayrıca (*Der: İstanbul*); 3. Başkaca (*Der: İstanbul*); 4. Bir de (*Der: İstanbul*); 5. Bundan başka (*Der: İstanbul*); 6. Üstüne (*Der: Istanbul*). [Bak: Zamimeten]

İlbas [etmek], 1. Bütkermek [?] (*B. T. L. «Çağ.»*); 2. Donatmak [«Yalıncak görsem donattım»] (*Dede*); 3. Giydirmek (*K. T.*); 4. Tonatmak (*Fer.*); 5. Urmak (*Mir.;Hurş.*) [Bak: Esvap, libas, hil'at]

İlca [etmek], 1 Basırmak [İcbar, ikrah etmek man.] (*Rad.IV. «Osm., Tür.»*); 2. Kısarlamak [Mecbur etmek man.] (*Muk. Ed.; İd. Haş.*). [Bak: İcbar, ikrah]

İlga [etmek], 1. Bozmak (*K.T.*); 2. Kaldırmak (*K.T.*); 3. Ortadan kaldırmak (*K.T.*). [Bak: Feshetmek, lâğvetmek]

İlhah [etmek], 1. Ayak diremek (*Der: İstanbul*); 2. Sıkıştırmak (*Der: İstanbul*); 3. Zorlamak (*K. T.*) [Bak: İbram, ısrar, icbar]

İlhak [etmek], 1. Bitiştirmek [Rabıt man.] (*K.T.*); 2. Eklemek (*K.T*); 3. İliştirmek (*K.T.*); 4. Katmak (*K.T.; Or.; Lûg. Ar.*); 5. Kavuşturmak (*Kur. B.*); 6. Koşmak (*Bab.; P.d.C.; Ç.L.*); 7. Koyulmak (*Bab.*); 8. Sonradan katmak (*Lûg. Ar.*); 9. Tabcurmak (*D.L.T.*); 10. Ulaştırmak (*Kel.*); 11. Yanaştırmak (*Bab.*); 12. Yitmek (*D.L.T.*) [Bak: Zam, ilâve, tezyil, rapt, ilsak]

—edilmek, 1. Çalınmak [«Ürgüp kazası Kayseriye çalınacak»] (*Der: Develi*); 2. Katılmak (*L. T.; Bab.*); 3. Yetrülmek (*D.L.T.*).

İlham, 1. Bulgu (*Der: Tekirdağ*); 2. Duygu (*K. T.*); 3. Düşek [?] (*Der: Sıvas*); 4. Gönüle doğma (*T.D.*); 5. Gönüle tamma (*T.D.*); 6. Sezgi (*Der: İstanbul*).

—etmek, 1. Dammak (*Der; Gazi Antep, İçel*); 2. Ebeltmek (*Rad. I. «Tel.»*); 3. Gönüle bırakmak (*Muht.*). [Bak: Sünuh, tecelli, saniha]

İlka [etmek], 1. Atmak (*K.T.*); 2. Bırakmak (*K.T.*); 3. Kemişmek

(*Ter.; Müh.; D.L.T.*); **4.** Koymak. (*K.T.*)

—at, Koğu, kovu [Nemmamlık, gammazlık man.] (*L.L.; Müt.; Muht.*).

İlkah [etmek], **1.** Döl aldırmak(*K. T.*); **2.** Gebe bırakmak (*K.T.*); **3.** Karmak (*Der: Simav «Kütahya»*); **4.** Yüğürmek(*Der: Isparta, Silifke, Mersin, Dörtyol, Avanos, İzmir, Çerkeş, Kütahya, Kula, Edirne, Gelembe «Manisa» Muğla, Denizli, Gölpazarı*).

İllet [maraz man.], **1.** Çor (*T.D.; (Der: Samsun, Hvza, Sıvas, Kırşehir, Bolu, Konya, Kayseri, Bayazıt, Isparta, Antalya, Ankara, İçel, Eskişehir, Erzincan*); **2.** Iğım (*Der: Isparta,Çankırı,Konya*); **3.** İğ (*Müh.; D.L.T.*); **4.** İk, yik (*B.T L.«Uyg.»*); **5.** Obuçin(*B.T.L. «Moğ.»*); **6.** Sayrılık, sayruluk (*K. T.*); **7.** Sirku (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8.** Yiğ (*T.D.; Müh.*). [Bak: Maraz, hastalık, malûliyet]

—i sariye, 1. Bulaşık(*Der: İstanbul*); **2.** Kigen, kiken (*Rad. II. «Uyg.»*). [Bak: Sari]

— [sebep man.], **1.** Ötkeri, ötkerü (*Ç.L.*); **2.** Ötürü(*K.T.*); **3.** Törelik(*Ç.L.; P.d.C.*); **4.** Uç (*Müt.*); **5.** Yüz (*Müt.*). [Bak: Bais, mucip, sebep]

İlm [ilim], **1.** Bilgi [Bilinen şey man.] (*K.T.*); **2.** Bili (*B.T.L. «Osm.»; Ferh.; Bab.; Müt.*); **3.** Biliğ (*Uyg. «İnd.»; Or.; Rad. IV. «Or., Uyg.»*); **4.** Bilik (*Rad.IV. «Çağ., Kır.,Kom.»;B.T.L.«Çağ.,Osm.,Ad., Uyg.»; P. d. C.; Ç. L.; K. T. Der: Edirne*); **5.** Bilim (*K.T.; Y.E.; B. T.L. «Kaz.»; Rad. IV. «Kır., Krm.»; (Der:Çankırı*); **6.** Biliş(*K.T.;T.D.*); **7.** Bilme (*K.T.; Ah.; T.D.*); **8.** Bilü (*B.T.L. «Osm.»*); **9.** Bulgu (*B.T.L. «Osm.»; L.O.*); **10.** Okuk (*B.T.L. «Uyg.»*); **11.** Okuş (*B.T.L. «Uyg.»*); **12.** Piliğ (*Rad.IV.«Şor.»*); **13.** Pilik (*Rad.IV. «Uyg.»*). [Bak: Âlim, irfan, fen, malûmat]

—i bâtın [ilmünnefs], Gönül bilüsü (*Hurş.*).

—ü haber, 1. Dilkulak (*Der: Dursunbey «Balıkesir»*); **2.** Kopça (*Der: Keskin «Ankara»*); **3.** Kulak (*Der: Devşeyh köyü «Ezine», Kütahya*) [Bak: Makbuz].

İlsak[etmek], **1.** Bitiştirmek (*K.T.*); **2.** Calgastırmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Çitimek (*Der: Adana*); **4.** Emiştirmek (*Der: Seyhan*); **5.** Kavuşturmak (*K.T.*); **6.** Tabcurmak (*D.L.T.*); **7.** Ulamak (*T.D.; B.T.L. «Çağ., Osm.»; Der: Dörtyol, Söğüt, Afyon, Mecitözü, Çorum*); **8.** Ulaştırmak (*Lûg. Ar.*); **9.** Yapıştırmak (*K.T.; Lûg.Ar.; Hurş.*); **10.** Yavşurmk (*Hurş.*); **11.** Yilimlemek (*Bab.*) [Bak: Raptetmek, iltisak ettirmek]

İltibas, 1. Benzeşme (*K.T.*); **2.** Karcaşma (*İd. Haş.*); **3.** Karışma (*Kur. B.*); **4,** Karuşuk olma (*Lûg. Ar.*) [Bak: Takit, müphemiyet].

—lı, 1. Belürsüz (*Müt.*); **2.** Benzeşik (*K.T.*); **3.** Burgaç (*Rad.IV. «Osm.»*); **4.** İkicikli (*Der: Niğde, G. Antep*); **5.** Karışık (*K.T.;L.O.; Lûg.Ar.;Kur.B.*); **6.** Örtülü (*Çul.*); **7.** Ürütülü (*Mus. Es.*).

İltica[etmek], **1.** Barınmak (*L. O.*); **2.** Barumak (*Rad.IV. «Osm.»; Der: Konya*); **3.** Busunmak (*Der: Sıvas, Çemişgezek «Elâziz»*); **4.** Daldalamak (*Der: Ahlat*); **5.** Duldalanmak (*Der: Kayseri, Ahlat, Avanos, Elâziz, Manisa*); **6.** Kırığlamak (*Rad. II. «Çağ.»*); **7.** Ocağa

düşmek [«Ocağınıza düştüm»] (*K.T.*); **8.** Pusumak, pusunmak (*Der: Kütahya, Malatya*); **9.** Sığınmak, (*Az,; K.T.; T.D.; Muk, Ed.; Kam.; Rab.*); **10.** Sınarlamak (*Der:Konya*); **11.** Tasalamak (*B.T.L.«Çağ.»*); **12.** Toldalanmak (*Der: Lâpseki*).

—gâh, 1. Barlak (*Rad.IV.«Çag.»*); **2.** Ocak [Asıl «foyer» man.] (*K.T.*); **3.** Pusunç (*Der: Eskişehir, Malatya*); **4.** Sığıncak (*Müt.*); **5.** Sığınç (*Rad. IV.«Kar.»*; **6.** Sığnak [Sığınacak yer] (*K.T.*)] **7.** Sıyınç (*Rad. IV. «Kar.»*) [Bak : Melce, meva]

İltiaft [etmek], **1.** Çevre bakmak (*Ah.*); **2.** Dönüp bakmak (*K.T.*); **3.** Güler yüz gösteımek (*Der: İstanbul*); **4.** İlmak[Takdir man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **5.** Kayıkmak [Başı çevirip bakmak man.] (*Tuh.; İd. Haş.*); **6.** Kayırlamak (*Tuh.*); **7.** Kaymak (*D.L.T.*); **8.** Kirü bakmak (*Müs. Es.*); **9.** Sıyurgatmak (*Der: İzmir*); **10.** Suyurgamak[İhsan ve atiye vermek man.] (*Der: Kırkağaç*); **11.** Tatlı bulunmak, tatlı davranmak(*Der: İstanbul*); **12.** Yanarmak [Başı yana çevirmek man.] (*İd. Haş.*); **13.** Yankurmak (*D.L.T.*); **14.** Yönelmek [Teveccüh etemek, bir yana dönmek man.] (*Bürh.*); **15.** Yüze bakmak [Menfide kullanılır: «Kimse yüzüne bakmadı.»] (*K.T.*); **16.** Yüzüne gülmek [«Sen biraz onun yüzüne gül. »] (*Der: İstanbul*); **17.** Yepelemek(*Der: Kars, Menemen*).

İltihak [etmek], **1.** Araya karışmak (*Der: İstanbul*); **2.** Birleşmek, birleşivermek(*Der: İstanbul*); **3.** Eklenmek (*K.T.*); **4.** Ilınmak (*B.T.L. «Uyg.»*); **5.** Karılmak (*Ba.; Vel.; Muht.*); **6.** Katılmak (*Ba.;K.T.*); **7.** Pütmek (*Rad. IV. «Uyg.»*); **8.** Sabılmak (*D.L.T.*); **9.** Ulaşmak (*D. L. T.; Lûg. Ar.*); **10.** Yetişmek (*K.T.*). [Bak: İştirak, inzımam]

—eden, Adguk, ağduk (*D. L. T.*) [Bak: Mülhak]

İltihap, 1. Alevlenme(*K.T.; T.D.*); **2.** Kanlanma (*K.T.*); **3.** Kızarma [Hastalıkta] (*K.T.*); **4.** Parlama (*K.T.*); **5.** Şiş, şişme (*K.T.*); **6.** Tutuşma (*K.T.*); **7.** Yanma (*K.T.*).

İltikat [etmek], **1.** Dermek, dirmek (*K.T. Müt.*); **2.** Devşirmek(*K.T.*); **3.** Evdimek (*D. L. T.*); **4.** Toplamak (*K.T.*) [Bak: İktitaf]

İltima [etmek], **1.** Balkımak (*T.D.; Kar.; Der: Gazi Antep*); **2.** Calkımak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3.** Ceşnemek (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4.** Ildırmak (*Mir.*); **5.** Ilgımak (*Müt.*); **6.** Parıldamak (*K.T.*); **7.** Parlamak (*K.T.*); **8.** Surlamak (*Rad.IV. «Tel.»*); **9.** Şakımak (*Hurş.*) «Kakımaktan iki gözü şakıdı» **10.** Yalabımak (*Bab.*); **11.** Yalpıldamak, yalpımak (*Met.*); **12.** Yaltırmak, yıltırmak (*Bal.*). [Bak: İnşia, lemean]

İltimas, 1. Arka [Hami, muzahir man.] (*T.D.*); **2.** El gölgesi (*Der: Mersin, Niğde, Avşar*); **3.** Ötünü, ötünç [Rica, istirham man.] (*B.T.L. «Uyg.»*).

—etmek, 1. Arkalamak (*Der: Vize, Ankara*); **2.** Arka çıkmak, arka olmak (*K.T.*); **3.** İnelmek (*B.T.L. «Kaz.»*); **4.** Ötünmek (*Uyg.A.;Ç.L.*); **5.** Sorunmak [Rica etmek man.] (*Rad.IV. «Kar.»*); **6.** Yaskılamak [?] (*Der: Boldan «Denizli», Karacasu «Aydın»*). [Bak: Himaye, sahabet, muzaheret]

İltisak [etmek], **1.** Birleşmek (*K.T.*); **2.** Bitişmek (*K.T.*); **3.** Enişmek (*Der: Antalya*); **4.** Kaynaşmak (*Müt.*); **5.** Kavuşmak (*K.T.*); **6.** Ulaşmak (*Bian.*); **7.** Yabanmak (*T.D.*); **8.** Yapışmak (*K.T.; D.L.T.*); **9.** Yapşunmak (*Beh.*).

—noktası, 1. Çat (*Der: C.A.*); **2.** Kavşak, kavuşak (*K.T.; Der: Edirne, Mersin, Çankırı, Sinop, Gazi Antep, Adana, Çorum, Kırşehir, Sıvas, İncesu*); **3.** Kavşıt, kavşut (*Dede,; Der: Adana, Mersin, GaziAntep, Kırşehir, Çankırı, Çorum, Sıvas, Sinop, İncesu*); **4.** Korgal [İki ucun çatıştığı yer] (*Rad.II.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Kurgal (*Rad.II.* «*Osm.*»).

İltiva, 1. Burgaç (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **2.** Burguç (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **3.** Burulma (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4.** Bükülme, bükülüş (*K.T.*); **5.** Kıvrım, kıvrılma (*Der: İstanbul*); **6.** Sarılma, sarılış (*K.T.*).

—etmek, 1. Burgaçlanmak (*L.O.*); **2.** Burulmak (*K.T.; Rad. IV.* «*Kom., Kır., Osm.*»); **3.** Bükülmek (*K.T.*); **4.** Kat kat olmak (*Der: İstanbul*); **5.** Kazrılmak (*D.L.T.*); **6.** Kıvrılmak (*Der: İsatnbul*); **7.** Sarılmak (*K.T.*).

İltiyam [bulmak], **1.** Bitmek (*Der: Konya*); **2.** Bütkermek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Bütmek (*D.L.T.*); **4.** İyileşmek (*Der: İstanbul*); **5.** Kapanmak [Yara için] (*K.T.*); **6.** Onalmak (*K.T.; Lûg. Ar.*); **7.** Onmak (*San.*); **8.** Onulmak (*K. T.; Kam.; Lûg. Ar.; Der: Maraş*); **9.** Sağalmak (*Kam.; T.D.; Der: Gümüşane, Çoruh, Giresun, Bayburt*); **10.** Yinetmek (*D.L.T.*) [Bak: İadei afiyet etmek]

İltizam, 1. Kesene [Mukataa man.] (*Der: Zonguldak*); **2.** Tutma [«Onu tutan var.»] (*Der: İstanbul*); **3.** Üstüne alma [Deruhte etmek man.] (*K.T.*); **4.** Yan çıkma, yana çıkma [«Ondan yan çıkmayınız; birinden yana çıkmak için onun haklı olduğuna güvenebilmeli.»] (*K.T.; Der: İstanbul*).

—etmek, 1. Boynalmak [Tekeffül, kefalet, teahhüt etmek man.] (*Bab.*); **2.** Caktamak [Taraftarlık, sahabet etmek man] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Tutmak (*Der: İstanbul*); **4.** Üstüne almak (*K.T.*); **5.** Yan çıkmak, yana çıkmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **6.** Yan tutmak (*Müt.*); **7.** Yolunu tutmak [«İltizamı sükût = susma yolunu tutmak.»] (*Der: İstanbul*).

İlzam [etmek], **1.** Alt etmek (*K.T.*); **2.** Baylamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Bütürmek (*D.L.T.*); **4.** Kısmak (*Or.*); **5.** Susturmak (*K.T.*); **6.** Yenmek (*Bat.*) [Bak: İskât etmek]

İma [etmek], **1.** Göz kakmak [Göz işaretiyle ima man.] (*Dede*):

«Göz kakuben gönül alan.»

2. İmlemek (*Kur. İ.*); **3.** Salmak (*D.L.T.*); **4.** Sezdirmek (*K.T.; Rad. IV.* «*Osm.*»); **5.** Şipetmek (*Der: Mengeser* «*Bayazıt*»).

İmal [etmek], **1.** Caratmak [Yk: Yaratmak] (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); **2.** Casamak [Yk: Yasamak] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Çapmak (*Uyg.,* «*O. Q.*»); **4.** İşlemek (*K. T.; Bab.*); **5.** Kullanmak [«İmali efkâr»] (*K.T.*); **6.** Sokmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **7.** Unmak (*Kur. A.*); **8.** Uvarmak (*Der: Kağızman* «*Kars*»); **9.** Uvatlamak [Tamir, tesviye man.] (*Der: Ordu*); **10.** Yapmak [İnşa, tamir, tesis man.] (*K.T.*); **11.** Yasamak (*Rab.*) [Bak: İnşa, tamir, tesviye].

İmalathane, 1. İş evi (*Der: Konya. C. A.*); 2. İşlek (*Der: Bartın*); 3. İşlik (*Der: Yozgat, Kütahya, İsmetpaşa köyü «Eskişehir», Taşköprü, Şumnu «Bulgaristan»*) [Bak: Fabrika, atelye]

İmale [etmek], 1. Eğmek (*Ah. H.; D.L.T.; K.T.*); 2. Kışkırmak [Şikârı tuzağa doğru sürmek man.] (*Tuh.*); 3. Kışturmak (*Kur. İ.*); 4. Uzatmak [Nazımda] (*K.T.*); 5. Yatırmak (*K. T.*); 6. Yaymak [Meylettirmek man.] [*D.L.T.*); 7. Yeltemek (*T.D., Müt.*) [Bak: Meylettirmek]

İmam, 1 Başçı (*Kur. İ.*); 2. Öndin başlağlı (*Kur. İ.*); 3. Uylası (*T. D.; Kur. B.*); 4. Uyulan (*Fer.*); 5. Uyulur (*Kur. B.*); 6. Tayın, tuyun [İslâmdan önce dinî reis man.] (*T.D.*).

İman, 1. Çozak, yozok (*Rad. III. «Şor.»*); 2. Girtine (*Enb.*); 3. inam (*B.T.L. «Ad.»; Rad. I. «Çağ.»*); 4. İnan (*K. T.; B. T. L. «Ad., Osm., Çağ.; Uyg.»*); 5. İnanç (*B. T. L. «Çağ.; Uyg.»; Der: Tekirdağ*); 6. İnanma (*K.T.*); 7. Kirtgünç (*Uyg. «İnd., T.T. III.»*) [Bak: Akide, İtimat].

—etmek, 1. Betmek (*B. T. L. «Kaz.»*); 2. Butmak (*Beh.; Kur. İ.*); 3. Bütmek (*B. T. L. «Uyg.»*); 4. İnanmak (*K.T.; Der: Sinop, İstanbul*); 5. Işanmak (*B.T.L. «Çağ.»*); 6. İyünmek (*B. T. L. «Uyg.»*); 7. Kanıkmak (*Der: Sinop*); 8. Kanmak (*K. T.; Kam.*); 9. Kirtgünmek, kirtkünmek (*Kur. İ.*); 10. Kirtinmek (*Ter.; D. L. T.*); 11. Pütmek (*Rad. IV. «Uyg.»*).

—lı, 1. İnanan, inanır (*K.T.*); 2. İnanlı (*Der: İstanbul*); 3. Yandu (*Rad. III. «Tel.»*).

—sız, 1. İnanmaz (*K.T.*); 2. İnansız (*K.T.*)

İmar [etmek], 1. Baymak (*Müt.*); 2. Diriltmek (*T.D.*); 3. Oğarmak, onarmak (*Kam.; Kar.; Der: Sıvas, Adana*); 4., Ondurmak (*Der: Yalıçiftliği «Bursa»*); 5. Şenlendirmek (*K.T.*); 6. Şenletmek (*T.D.*); 7. Yaratmak (*Uyg. A.*). [Bak: Âbadan, mamur, umran]

—olunmamış, Kıraç (*D. B.*).

İmdat, 1. Aybı (*Rad. I. «Tel., Soy., Alt.»*; 2. Basut (*D.L.T.*); 3. Buluş (*D.L.T.*); 4. Hov (*Müt.*); 5. Kömek (*Rab.; L.O.; Der: Bayazıt*); 6. Mece, meci [Yk: İmece=köylünün, mahallelinin birbirine elbirliğiyle yardımı] (*Der: Bursa, Gümüşane, Bolu, Bilecik, İstanbul*); 7. Utaş (*Der: Ankara*); 8. Yardım (*K.T.; T.D.*); 9. Yetiş (*Der: Ankara*); 10. Yetüt (*D.L.T.*); 11. Yıgış, yıkış [Askere gelen imdat man.] (*Müh.*). [Bak: Muavenet]

—etmek, 1. Buluşlamak (*Tuh.*); 2. Erişmek (*K.T.*); 3. Koldamak (*T.D.; Met.*); 4. Tengeşmek (*B. T.L. «Uyg.»*); 5. Yardım etmek (*K.T.*); 6. Yetişmek (*K.T.*).

—istemek, Cırlaşmak (*Kur. İ.*). [Bak: İstimdat]

İmha, 1. Basımçık (*Rad. IV. «Kar.»*); 2. Bitirme (*K.T.*); 3. Buzu (*Rad. IV. «Kom.»*); 4. Buzuğluk (*Rad. IV. «Çağ.»*); 5. Ezme (*Der: İstanbul*). 6. Kırık (*Rad. II. «K. Kır.»*); 7. Kırgın, kırgun (*Rad. II. «Kır., Çağ.»*); 8. Ortadan kaldırma (*K.T.*); 9. Yok etme (*K.T.*). [Bak: İfna, tedmir, tahrip, mahv]

—etmek, 1. Alkmak «Ol tavarın alktı = o malını ifna etti.» (*D.L.T.*); 2. Batırmak (*K.T.*); 3. Bitirmek (*K. T.*); 4. Çaypamak (*Kar.*); 5.

Çoymak, çuymak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **6**. Ezmek (*Der: İstanbul*); **7**. Kalatmak (*Rad. II. «Tel., Alt., Leb.»*); **8**. Kamturmak [İmha edeyazmak man.] (*D.L.T.*); **9**. Karaktamak (*Rad.II. «Tel.»*); **10**. Kaymak (*Rad.II. «Krm.»*); **11**. Kıyratmak (*Rad. II. «Kır., Bar.»*); **12**. Ortadan kaldırmak (*K. T.*); **13**. Tasetmek (*Kar.*); **14**. Tavusmak (*Kar.*); **15**. Tepelemek (*K.T.*); **16**. Yok etmek (*K.T.*); **17**. Yokkışmak (*Or.*); **18**. Yoyaldurmak (*Rad.III.«Çağ.»*); **19**. Yoymak (*L.L.; Muk.Ed.; D.L.T.*).

—edici, Kezimci (*Rad.II.«Uyg.»*).

—edilmiş, Hariş, harş (*P.d.C.; Ç.L.*) [Bak: Nabut, zayi]

İmhal [etmek], **1**. Atlatmak, atmak (*K.T.*); **2**. Cubavratmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Geciktirmek (*K.T.*); **4**. Geriye bırakmak (*Der: İstanbul*); **5**, İğdülemek (*Uyg.*); **6**. Kiciksinmek[Yk: Geciktirmek] (*Kam.*); **7**. Salmak (*K.T.*); **8**. Savsaklamak (*Der: İstanbul*) [Bak: Tehir, tavik, tecil, talik]

İmkân, 1. Cün (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. El erme (*Kur. B.*); **3**. Kep (*Rad. II.«Koyb., Sag.»*); **4**. Oğur (*D.L.T.*); **5**. Olabilir (*K.T.*); **6**. Olağanlık (*K. T.*); **7**. Olur [« İşi oluruna bağlamak.»] (*Der: İstanbul*); **8**. Olmalık (*Mus. Es.*); **9**. Oruk (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Tenk [Yk: Denk = uygunluk (*D.L.T.*); **11**. Uğur (*D.L.T.*); **12**, Yarağ (*D.L. T.*) [Bak: Cevaz, çare, fırsat, vesile]

—ını bulmak, 1. Bolaylamak (*Rad. IV. «Kar.»*); **2**. Kolayını bulmak, yolunu bulmak (*K.T.*).

—sız, 1. Olamaz (*K.T.*); **2**. Olmaz [«Olmaz işlerle uğraşmak abestir»] (*K.T.*); **3**. Olmıyacak (*K.T.*).

İmlâ [etmek. Doldurmak man.], **1**. Ağratmak (*Tuh.*); **2**. Ciklemek (*Rad. IV. «Tar.»*); **3**. Doldurmak (*K.T.*); **4**. Kumullamak(*Der: Gümüşane*).

—etmek [Yazdırmak man.], **1**. Söyleyip yazdırmak (*K.T.*); **2**. yazdırmak (*K.T.*).

İmparator, 1. Kağan (*Or.*); **2**. Tenrigen [İlâhî *divine* man.] (*Or.*) [Bak: Hükümdar]

—içe, 1. Biçe [Prenses man.] (*Rad. IV. «Kar.»*); **2**. Katun (*Or.*).

—luk, Kağanlığ (*Oğ.*) [Bak: Saltanat]

İmrar [etmek], **1**. Cırgamak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Geçirmek (*K.T.*); **3**. Ötkermek (*Ç.L.*); **4**. Sürmek (*K.T.*).

İmsak [etmek], **1**. Çekinmek(*K.T.*); **2**. El çekmek(*K.T.*); **3**. El yumak, el yunmak (*L.O.; Müt.*); **4**, Geri durmak (*Der: İstanbul*); **5**. Kendini tutmak (*Der: İstanbul*); **6**. Kısınmak (*D.L.T.*); **7**. Kısırganmak(*Der: Gazi Antep*); **8**. Kızganmak, kızgınmak (*Tuh.*); **9**. Yığmak (*Kur.B.*) [Bak: İçtinap, ihtiraz, perhiz]

İmtidat [etmek], **1**. Asılmak (*D.L. T.*); **2**. Eşilmek (*D.L.T.*); **3**. Gerilmek [Çekilip uzun olmak man.] (*D.L.T.*); **4**. Sosmak, sozmak (*Rad. IV. «Bar.»*); **5**. Suksalmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **6**. Sunganmak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **7**. Sunmak [«Pes serhenk anı bildi kim sunup.»] (*Enb.*); **8**. Sünmek (*Ter.*); **9**. Tartılmak [Çekilip uzun olmak man.] (*Muk. Ed.*); **10**. Uzamak, uzayıp gitmek (*K.T.; Lûg. Ar.*); **11**. Uzun

sürmek (*D.L.T.; K.T.*) [Bak: Baka, devam]

İmtihan, 1. Arman (*T.D.*); **2**. Deneme [Tecrübe man.] (*K.T.*); **3**. Kimap [İptilâ man.] (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **4**. Kujılağu (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **5**. Sınağ (*Kur.İ.*); **6**. Sınak, sınankı (*T.D.*); **7**. Sınama [Tecrübe man.] (*K.T.*); **8**. Soraltı, suraltı (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **9**. Tüğel (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **10**. Yoklama (*K.T.*) [Bak: Tecrübe, istiknah]

—etmek, 1. Çımgımak (*Rad. IV.* «*Kom.*»); **2**. Denemek (*K.T.*); **3**. Deşemek (*Az.*); **4**. Sınamak (*K. T.; Kur. B.; Fer.; Bab.; Muk. Ed.; D.L.T.; Ata.*); **5**. Suraltılamak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **6**. Yoklamak (*K.T.*).

—a tabi kılmak, Tügellemek (*Rad. III.* «*Çağ.*»).

İmtina [etmek], **1**. Abamak [Reddetmek man. (*K.T.*) : [«İstenilen şeyi abadı»] (*K.T.; Rad.I.* «*Osm., Çag.*»); **2**. Baş çekmek (*Fel.*); **3**. Çekinmek (*K.T.*); **4**. Dartınmak (*İd. Haş.*); **5**. Diretmek (*Der: Barla* «*Eğridir*»); **6**. İstememek (*K.T.*); **7**. Katrunmak (*D.L.T.*); **8**. Kızgutlanmak (*D.L.T.*); **9**. Onamamak (*İd. Haş.; Muk.Ed.*); **10**. Tartınmak (*T.D.*); **11**. Tıyılmak (*D.L.T.;Bal.*); **12**. Tıylanmak, tıyınmak (*D.L.T.*); **13**. Tiyilmek (*İrş.*); **14**. Yapmamak (*K.T.*); **15**. Yatsımak, yarsımak(*Müh.*); **16**. Yığılmak (*D.L.T.*); **17**. Yığlınmak (*Fbş., Mey.; Muht.*); **18**. Yüzün dönmek (*Mus. Es.*); **19**. Zınarmak (*Der: Çorum, Dörtyol, Söğüt, Eskişehir*) (Bak: İnat, mümanaat, ret]

İmtisal [etmek], **1**. Bağunmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **2**. Boyun sunmak (*İrş.*); **3**. Eslemek (*T.D.*); **4**. İyermek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **5**. Öygenmek, öygünmek (*B.T.L.* «*Osm., Ad., Çag.*»); **6**. Utmak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **7**. Uymak (*K.T.*); **8**. Ütgenmek, ütgünmek (*B.T.L*«*Çağ.*»); **9**. Yapışınmak (*Muk. Ed.*) [Bak: İtaat, inkıyat]

—en, 1. Göre (*K.T.*); **2**. Uyarak (*K.T.*); **3**. Üzerine[Aldiğımız emir üzerine hareket ettik] (*K.T.*) [Bak: Tevfikan]

İmtisas, 1. Emerek çekme (*K.T.*); **2**. Emme (*K.T.*).

—etmek, 1. Sinmek (*Rad. IV.* «*Uyg.,Çağ.*»; **2**. Sormak (*Rad.IV.* «*Çağ., Osm., Alt.*»).

—ettirmek, 1. Sindirmek (*Rad. IV.* «*Krm., Osm.*»); **2**. Sinürmek (*Rad.IV.*«*Krm., Osm.*»).

İmtiyaz, 1. Ayrılık (*K.T.*); **2**. Ayrıcalık (*Müt.*); **3**. Ayrılış [Başkalarından—] (*K.T.*); **4**. Ayrı tutuluş (*K.T.*); **5**. Başkalık (*Der: İstanbul*); **6**. Benzemezlik [Başkalarına—] (*Der: İstanbul*); **7**. Üst oluş (*K.T.;*) **8**. Üstünlük (*K.T.*). [Bak: Fark, tefrik, tefevvuk, mümtaziyet, hususiyet, inhisar, muhtariyet, istisna, muafiyet]

—lanmak, 1. Ayrılmak (*Kur.B.; Lûg. Ar.*); **2**. Urunmak (*Kam.*); **3**. Üyrülmek (*D.L.T.*).

İmtizaç [etmek], **1**. Alışmak [«Buranın havasıyle imtizaç edemedim = buranın havasına alışamadım.»] (*K.T.; T.D.*); **2**. Birbirini tutmak [Renkler v. s. hakkında.] (*K.T.*); **3**. Çulanmak (*Der: Kars*); **4**. Çöneşmek (*Der: Sıvas*); **5**. Dirilmek [?] (*Ter.*); **6**. Geçinmek (*K.T.*); **7**. Ilışmak (*Der: Mersin*); **8**. Isınmak (*Der: İstanbul*); **9**. Karılmak (*Muk.Ed.*); **10**. Karışabilmek(*K.T.*); **11**. Uy-

gun gelmek (*K.T.*); **12**. Uyuşmak (*K.T.*). [Bak: İtilâf, tevafuk, muvafakat, muaşeret, müvaneset]

—lı, 1. Kapkın (*Der: Avşar*); **2**. Kip (*P.d.C.; Ç.L.*); (*Der: Konya, Sıvas, Kayseri, Malatya, Trabzon, Yozgat, Kütahya*); **3**. Sıkı, sıkısıkıya [«Kapak sıkıdır; sıkı sıkıya giriyor.»] (*K.T.*); **4**. Taplı (*Der: Dörtyol*); **5**. Uygun (*K.T.*).

—sız, 1. Candır (*Der: Konya*); **2**. Emeze (*Der: Eskişehir*); **3**. Geçimsiz (*K.T.*); **4**. Uyuşmaz (*K.T.*).

İmza, 1. Çek (*P.d.C.*); **2**. Kol [Sah keşide etmek man.] (*Der: İzmir*); **3**. Tura* [Eskiden «Tuğra» diye yabancılaştırmağa çalışılan kelimenin asıl türkçe olduğu ispat edilmiştir. Hükümdar imzasına tahsis edilmiş ise de teşmil edilebilir.] (*K.T.*)

—etmek, 1. Adını yazmak (*K. T.*); **2**. Kol çekmek (*Az.; Der: Çanakkale, Ezine, İzmir*). [Bak: Vaz'ı imza]

İn'am, 1. Bol ellilik (*Der: İstanbul*); **2**. Çildü, çuldu (*Rad. III. «Çağ.»*); **3**. İdgülük (*Muk. Ed.*); **4**. İyilik (*K.T.*); **5**. Sargut (*Rad. IV. «Çağ.»*); **6**. Savrı (*Tüz.*); **7**. Yalırgav (*Rad. III. «Bar.»*). [Bak: İhsan, taltif, ikram]

—etmek, 1. Bol bol vermek (*Der: İstanbul*); **2**. İyilik etmek (*K.T.*); **3**. Soyurgamak (*Tuh.; Muht.; Mün.*); **4**. Toyurgamak (*Tuh.*).

İnan, 1. Cılav [«Atın cılavsını döndürdü»] (*Dede*); **2**. Cılbır (*Der: Ankara, Isparta, Ayaş, Ilgaz, Kemalpaşa «İzmir»*); **3**. Dizgin (*K.T.*); **4**. Oyan, öyen, uyan [«Kara eşek başına oyan ursan katır olmaz»] (*Dede.; B.T.L.; «Çağ.»*); **5**. Tin (*D.L.T.*); **6**. Yular (*Der: İstanbul*). [Bak: Licam, zimam]

İnat, 1. Acık [Hiddet, infial man. «Bunları onların acığına söyledim»] (*Der: Ahlat*); **2**. Cıdır[?] (*Der: Seyhan*); **3**. Direniş, direnme (*K.T.*); **4**. Eygül (*Der: İzmir*); **5**. Kerç [?] (*Der: Kırşehir, Avanos, Ankara, Kayseri, Denizli, Kastamonu, Urfa, Şarkışla, Adana, Sıvas, Zile, Çankırı, Bâlâ, Çorum, Ayaş, Kızılcahamam*); **6**. Kırılık (*Rad. II. «Kaz.»*); **7**. Öğü (*B.T.L. «Osm.»; T.D.; L.O.*); **8**. Öneği (*T.D.; Deş.; Der: Çorum, Konya, Niğde*); **9**. Önegülük (*Süh.*); **10**. Öngü (*B.T.L. «Osm.»; L.N.; L.O.; K.T.*); **11**. Öngül (*K.T.; Der: Sıvas*); **12**. Öngülük (*B.T.L. «Osm., Çağ.»; L.N.; Kam.; Kur.B.*); **13**. Samas [?] (*İd*); **14**. Terslik (*Der: İstanbul*); **15**. Tosulluk (*Rad. III. «Tar.»*); **16**. Üngülük (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Ünkü (*Der: İzmir, Ahmetli, Salihli yürükleri «Manisa», Adana*). [Bak: Israr, serkeşlik]

—etmek, 1. Acıklandırmak [Kızdırmak man.] (*Der: Ahlat*); **2**. Ayak diremek (*Der: İstanbul*); **3**. Basınmak (*Rad. IV. «Osm.»*); **4**. Bekinmek (*Der: Trabzon*); **5**. Cayılmak (*Rad. III. «Tar.»*); **6**. Cığınlamak (*Rad. III. «Kaz.»*); **7**. Diremek, direşmek [«Keçi gibi direşiyor.»] (*Der: Denizli, Malkara, Antalya, Gölpazarı, Kızılköy «Balıkesir», Ordu, Bandırma, Manyas, Akpınar, «Eskişehir»*); **8**. Direnmek (*K.T.; Ma.; Az.; Der: Zonguldak, Niğde*); **9**. Eğişmek (*Der: Yapıntıköyü «İçel»*); **10**.

Eğleşmek (*Der: Kırşehir*); **11**. Kaçamak, kaçaşmak *Rad. II.* «*Tel.*»); **12**. Kafa tutmak (*Der: İstanbul*); **13**. Karşımak (*Rad. II.* «*Tob.*»); **14**. Katındımak [Serkeşlik etmek man.] (*Kur.B.*); **15**. Kecelenmek (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **16**. Kejirdenmek (*Rad.II.* «*Kır.*»); **17**. Kışarmak (*Rad.II.* «*Tob.*»); **18**. Kirinmek, gerinmek (*Der: Kastamonu, Amasya, Kalecik, Çankırı*); **19**. Öcükmek (*L. Ta.*); **20**. Önemek (*Bab.*); **21**. Öngülenmek (*İd.*); **22**. Öngüllenmek (*Der: Düzce* «*Bolu*»); **23**. Öngülük etmek(*Ah.*); **24**. Örcelemek, örselemek (*İd. Haş.*); **25**. Sırıncımak, sırınsımak [İnatlaşmak man.] (*Der: Çankırı*); **26**. Tersleşmek, terslik etmek (*Der: İstanbul*); **27**. Ühegülenmek (*Muht.*); **28**. Ünkülenmek, ünkülük etmek (*Der: İzmir*); **29**. Yayılmak (*Rad. III.* «*Tar.*»); **30**. Yınlaşmak (*Der: Develi* «*Kayseri*»); **31**. Yitinmek (*Der: Şarkî Karahisar*); **32**. Zınarmak [?](*Der: Eskişehir*) [Bak: Taannüt]

—çı, 1. Boynağu(*Rab.;Muk.Ed.*); **2**. Caya(*Rad. IV.* «*Tob.*»); **3**. Cidevü (*Der: Zonguldak*); **4**. Çajargan (*Rad, III.* «*Şor.*»); **5**. Dikbaşlı, dikkafalı (*Der: İstanbul*); **6**. Dinek, dinelek (*Der: Daday* «*Kastamonu*», *Bergama*); **7**. Erkuk (*D.L.T.*); **8**. Kıngır (*Rad.II.* «*Osm.*»); **9**. Kıntak (*Der:Muğla*); **10**. Kırnav (*Der: Muğla*); **11**. Kıygas(*Rad. II.*«*Tel.*»); **12**. Konur (*T.D.; Der: Dörtyol*«*Seyhan*»); **13**. Öcükçen (*L.Ta.*); **14**. Tartınçak(*Rad. III.* «*Tel.*»); **15**. Taş kafalı [mec.] *Der: İstanbul*); **16**. Ters (*K.T.*). **17**. Tiskeri (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **18**. Ton (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **19**. Üneği (*Muht.; Der: Niğde*); **20**. Üneğü (*Muk. Ed., Deş.*); **21**. Üngü (*Deş.*); **22**. Ünen (*Rad. I.* «*Bar.*»); **23**. Yanaz, yanız (*K.T.; Der: Polatlı, İncesu, Kırşehir, İçel, Ankara*); **24**. Yedimlik (*Rad. III.* «*Uyg.*») [Bak: Muannit, anut, serkeş, musır, gayrimuti].

—(d)ına, 1. Acığına (*Der: Ahlat*); **2**. Kakığ (*D.L.T.*); **3**. Karşı (*Der: İstanbul*); **4**. Kerçine (*Der: Ankara, Avanos, Kayseri, Kastamonu, Sıvas, Çankırı, Çorum, Urfa, Denizli, Adana*); **5**. Tapana (*İd. Haş.*); **6**. Tersine (*K.T.*); **7**. Zoruna (*K.T.*) [Bak: Rağmen]

İnayet, 1. İyilik (*K.T.*); **2**. Kayırış (*K. T.*); **3**. Kayra (*Rad. II.* «*Soy., Şor.*»); **4**. Kayral (*Rad. II.* «*Tel., Sag., Soy., Kaç.*»); **5**. Kecik (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Top., Şor.*»); **6**. Yarlıgaç (*Kar.*) [Bak: Himmet, lûtf, kerem, ihsan]

—etmek, 1. Barımak, barumak [Yk: Barındırmak, himaye man.] (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. İyilik etmek (*K.T.*); **3**. Kayırmak (*Bab.*); **4**. Onarmak (*Cal.*)

İnbat, 1. Bitirme, bitürme [«Su baturmaz, bitirür kendi mürebbalarını» (*K. T.; Ah. Pş.*); **2**. Göven [?] (*Der: Sıvas*); **3**. Yetiştirme (*K.T.*); [Bak: Kuvvei inbatiye]

—etmek, 1. Bitirmek (*K.T.; Kur. B.; Lûg. Ar.*); **2**. Bütkermek, [İkmal, itmam man.] (*B. T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Ondurmak (*Kur. I.*); **4**. Öndürmek (*Rab.*); **5**. Yeşertmek (*K.T.*); **6**. Yetiştirmek (*K. T.*),

İnbisat, 1. Açılma (*K.T.; Bab.*); **2**. İç açılma [Ferahlanma man.]

(*K.T.*); **3**. Kulgu (*Rad. II.* «*Şor.*»); **4**. Yayılma (*K.T.*) [Bak: İnşirah] **—etmek, 1**. Açılmak (*K. T.; Bab.*); **2**. Bürtmek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **3**. Döşenmek (*Lûg.Ar.*); **4**. Genişlemek (*Der: İstanbul*); **5**. İç açılmak (*K.T.*); **6**. Sevinmek (*K.T.*); **7**. Sölünmek (*Rad. IV.* «*Sag.*»); **8**. Suksalmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **9**. Sunganmak (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **10**. Yayılmak (*K.T.; D. L.T.*); **11**. Yürek açılmak (*Der: İstanbul*); **12**. Yürek genişlemek (*Der: İstanbul*).

İncilâ, 1. Parlamak (*K.T.*); **2**. Salımak (*Rad.IV.* «*Sag.*»).

İncimat, 1. Buyu (*Der: Konya, Kastamonu*); **2**. Don (*K.T.*); **3**. Donat (*Der: Finike* «*Antalya*».) **—etmek, 1**. Buymak (*San.;Kara.; İd.Haş.; Müh.; Muht.;* (*Der: Bolu, Isparta, Seyhan, Mersin, Ankara, Aydın, Kars, Çanakkale, Trabzon, Manisa, Polatlı, Adana*):

«Alt üst olmuş, diye gezdim o şehri,
«Ne kimse üşümüş, ne de buyan var.»

2. Buyumak[Yk: Buz] (*Der: Muğla, Ankara*); **3**. Buzlamak (*İrş.*); **4**. Buz tutmak (*K.T.*); **5**. Donalmak (*Der: Mut* «*İçel*»; **6**. Donmak (*K. T.*); **7**. Gerezlenmek [?] (*Der: Gölpazarı* «*Bielecik*»); **8**. Küşikmek(*Rad.II.*«*Kaz.*»); **9**. Puyukmak (*Rad. IV.* «*Bar.*» **10**. Sertleşmek [Tasallüp man.] (*K. T.*).

İncizap, 1. Çekilme (*K.T.*); **2**. Kapılma (*Der: İstanbul*); **3**. Tutulma (*Der: İstanbul*); **4**. Yakalanma (*Der: İstanbul*); **5**. Yalta, yelte (*Müt.*) [Bak: Meyl, temayül]

İnd, 1. Göre (*K.T.*); **2**. Kat, kıt (*K.T.; Muht.*); **3**. Yan (*K.T.*) [Bu söz, tek başına kullanılmaz; ancak bir şahıs ekiyle «*de*» olarak, yahut aşağıdaki gibi mürekkeplerde kullanılır:] **—inde, 1**. Gıyında, kıyında (*Hurş.; Muht.*); **2**. Katında (*Muht.*); **3**. Kıtında (*K.T.*); **4**. Yanında (*K. T.; Hurş.*). [Bak: Nezt, etraf, nazar, huzur] **—allah, 1**. Tanrı katında, tanrı kıtında (*Müt.*); **2**. Tanrı yanında (*K.T.*). **—elbâz, 1**. Kimine göre, kimisine göre (*K.T.*); **2**. Kimi katında, kimi kıtında (*Müt.*). **—elhace, —eliktıza, —ellüzum,** Gerekliğinde, gerekli olursa (*Müt.*). [Bak: Hacet, iktıza, lüzum] **—ennas, 1**. Budun güzünde (*Muht.*); **2**. Kişi görümünce (*Müt.*). [Bak: Nas] **—elvusul,** Gelince, geldiğinde (*K.T.*). [Bak: Vusul] **—ettahkik, 1**. Araştırınca (*K. T.*); **2**. Soruşturunca (*K.T.*). [Bak: Tahkik]

İndifa, Uçkun [Volkan hakkında] (*P.d.C.*). [Bak: Feveran] **—etmek, 1**. Bösmek, bösülmek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2**. Büynümek [Alevin bir mahalden fışkırması man.] (*Der: Sandıklı*); **3**. Fışkırmak (*Der: İstanbul*); **4**. Püskürmek (*Der: İstanbul*); **5**. Taşmak (*Der: İstanbul*).

İndiras, 1. Batmak (*Uyg.*); **2**. Bitmek (*Der: İstanbul*); **3**. Çökmek (*Der: İstanbul*); **4**. Ortadan kalkmak (*K.T.*); **5**. Tabanaklanmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **6**. Tigelemek (*Bal.*); **7**. Yıkılmak (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **8**. Yok olmak (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

İnfak [etmek], **1**. Aşatmak (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz.*»); **2**. Beslemek (*K.T.*); **3**. Doyurmak (*Der: İstanbul*); **4**.

Geçindirmek (*K.T.*); **5**. Yaşatmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İaşe]

İnfaz [etmek], **1**. Dinletmek (*K.T.*); **2**. Geçirmek [Sözünü, buyruğunu] (*K.T.;Bal.; Der: İstanbul*); **3**. Kılturmak (*Uyg. A.*); **4**. Ötkürmek (*D.L.T.; Muk. Ed.*); **5**. Yerine getirmek (*K.T.*); **6**. Yürütmek [Sözünü—] (*K.T.*). [Bak: İcra, ifa]

İnfial, 1. Dargınlık (*Der: İstanbul*); **2**. Gücenme (*T.D.;K.T.*); **3**. Küsü (*K.T.; Müt.*); **4**. Mıdık [?] (*Der: Seyhan, Kozan*); **5**. Tarık (*B.T.L. «Uyg.»*). [Bak: Gayz, hiddet, teessür]

—etmek, 1. Botarmak [«Kardeşim bana botardı»] (*Der: Samsun*); **2**. Dalgaşmak (*Der: Bolu*); **3**. Darılmak (*K.T.; Der: İstanbul, Samsun*); **4**. Domuşmak (*Der: Burdur*); **5**. Gönülemek (*K.T.; Der: İstanbul, Edirne, Avanos*); **6**. Gücenmek (*K.T.; T.D.*); **7**. Gücürgenmek (*Der: Tokat, Eğirdir, Manisa, Isparta*); **8**. Haydamak, haylamak (*Der: Kastamonu, Cide*); **9**. Horutmak (*Der: Keçiborlu, Aydoğmuş köy «Isparta»*); **10**. Küsmek (*K.T.*); **11**. Sıkılmak (*Der: Istanbul*); **12**. Tellenmek (*Der: Muğla, Denizli, Çalköy, Kütahya*). [Bak: Hatırı kalmak, münfail olmak, iğbirar]

İnficar, 1. Açılma [Çiçek ve sabah hakkında] (*K.T.*); **2**. Tan atma [Sabah hakkında] (*K.T.*). [Bak: Fecr, şafak]

—etmek, 1. Açılmak [Sabah ve çiçek hakkında] (*K.T.*); **2**. Atma [Sabah hakkında. Tan—] (*K.T.*); **3**. Carmak [Zıya ve tomurcuk hakkında] (*Rad.IV.«Kır.»*); **4**. Çıtlamak [Çiçek ve tomurcuk hakkında] (*Der: Trabzon*); **5**. Murtlamak [Çiçek ve tomurcuk hakkında] (*Der: Gelibolu*); **6**. Sökmek [Zıya ve şafak hakkında] (*K.T.*); **7**. Tan yeri ağarmak [Zıya hakkında] (*K.T.*).

İnfikâk [etmek], **1**. Ayrılmak(*K. T.*); **2**. Ayrı düşmek (*K. T.*); **3**. Koparılmak (*K.T.*); **4**. Pargılamak (*Rad.IV.«Tel.»*); **5**. Yerinden ayrılmak(*K.T.*). [Bak: Iftirak]

İnfilâk [etmek], **1**. Bösmek, bösülmek (*Rad.IV.«Çağ.»*); **2**. Patlamak (*Der: İstanbul*); **3**. Yarılmak (*K.T.*).

İnfirat, 1. Ayrıksılık (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **2**. Ayrılma (*K.T.*); **3**. Ayrılıp tek kalma (*K.T.*); **4**. Kendi başına kalma (*K. T.*); **5**. Sergilme (*Rad.IV. «K.Kır.»*); **6**. Teklik, tek kalma(*K.T.*); **7**. Yalnızlık, yalnız kalma (*K. T.*); **8**. Yarsıkma (*D.L.T.*).

Alel—, 1. Ayrıca,ayrı olarak (*K. T.*); **2**. Kendi başına (*K.T.*); **3**. Tek tek (*K.T.*). [Bak: Münferiden]

İnfisah, 1. Bozu, buzu (*Rad.IV. «Kom.Kaz.»*); **2**. Bozulma (*K.T.*). [Bak: Fesh, mefsuh, münfesih]

—etmek, 1. Bozulmak (*K.T.*); **2**. Duncukmak (*Der: Kastamonu*); **3**. Mayılmak (*D.L.T.*).

İnfisal[etmek], **1**. Ayrılmak(*K. T.*); **2**. Bırakıp gitmek (*K. T.*); **3**. Çıkarılmak [İşten-] (*K.T.*); **4**. El çektirilmek [İşten-] (*K.T.*); **5**. Kaldırılmak [Yerinden-] (*K.T.*); **6**. Uğrulmak (*D.L.T.*); **7**. Uzılmak(*Beh.*); **8**. Üzülmek (*Beh.,Fer.*).

İnha [etmek], **1**. Yazmak (*K.T.*); **2**. Yetiştirmek (*K.T.*).

İnhidam, 1. Çayramak (*Rad.IV. «Bar.»*); **2**. Çökmek (*K.T.; L.O.; Der: İstanbul*); **3**. Devrilmek (*K.T.; Der: Daday*); **4**. Hapmak

[Bir anda düşmek man. «Gök başıma haptı sandım»] (*Kör.*); **5.** Kepmek (*Der: Gazi Antep, Seyhan, Ceyhan*); **6.** Kösmek (*Der: Manisa, Kengerköyü «Kula», Narlıdere «Boldan», Mersin, Antalya, İçel, Mut, Karaman, Afyon, Kütahya, Aydın, Eskişehir*); **7.** Yıkılmak (*K.T.; L.O.*). [Bak: Münhedim olmak, harap olmak, hedmedilmek]

—a mail, 1. Eğilmiş, iğilmiş (*Der: İstanbul*); **2.** Kağşak (*Der: Adana*); **3.** Kavsak, kavşak (*Der: Denizli, İçel, Ankara*). [Bak: Müşrifi harap]

—a mail olmak, 1. Kağşamak, kavşamak, kovşamak (*L.O. Der: Sıvas, İzmir, Vize*); **2.** Körsümek [«Raşidin evi iyice körsümüştü, dün yıkıldı.»] (*Der: Manisa, Akhisar*).

İnhilâl [etmek], **1.** Açılmak (*K.T.*); **2.** Alakımak (*Rad.I. «Tob.»*); **3.** Bozulmak (*K.T.*); **4.** Çözülmek (*K.T.*); **5.** Dağılmak (*K.T.; Der: Tokat*); **6.** Parçalanmak (*Der: Tokat*); **7.** Seşilmek [«Tüğün seşildi.»] (*D.L.T.*).

İnhimak, Düşkünlük (*K.T.*). [Bak: İptilâ, temayül]

—etmek, 1. Düşmek, üstüne düşmek (*K.T.; T.D.*); **2.** Kınıkmak [Haris ve düşkün olmak man.] (*Der: Ezine «Amasya»*); **3.** Korlaşmak (*Der: Kızılhisar*).

İnhina, 1. Büklüm (*K.T.*); **2.** Büküntü (*K.T.*); **3.** İğrilik (*K.T.*); [Bak: Münhani, mukavves]

—etmek, 1. Avrılmak (*K.T.; B.T.L. «Osm.»*); **2.** Avrımak (*K.T.; B.T.L. «Osm.»*); **3.** Bel bükülmek (*Lûg.Ar.*); **4.** Bükülmek (*K.T.*); **5.** Eğilmek (*D.L.T.*); **6.** Iğilmek (*K.T.*); **7.** İğrilmek (*K.T.*); **8.** Kavrılmak (*Der: Ankara ve mülhakatı*); **9.** Mayışmak (*Rad. IV. «Krm.»*).

İnhiraf, 1. Bozuluş, bozulma(*K.T.*); **2.** Çarpıklık, çarpılma (*K.T.*); **3.** Eğiliş, eğilme (*K.T.*); **4.** Engim (*Uyg. «Usp.»*); **5.** Kaçıklık(*Kam.*); **6.** Kırıklık(*K.T.*); **7.** Sapalık(*T.D.*).

—etmek, 1. Azmak (*Şeh.*); **2.** Bozulmak (*K.T.*); **3.** Bultarmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4.** Büksülmek (*İd. Haş.*); **5.** Çarpılmak (*K.T.*); **6.** Çavmak (*Kam.; Der: Develi, Gelibolu, Bursa, Konya, Ankara, Niğde, Çanakkale*); **7.** Çığmak (*Der: Bartın*); **8.** çığırdan çıkmak, Çığırından çıkmak (*K.T.*); **9.** Çırpıdan çıkmak (*K.T.*); **10.** Çıvmak (*Der: Zonguldak, Balıkesir*); **11.** Çivmek (*K.T.*); **12.** Değişmek (*K.T.*); **13.** Doğru yoldan çıkmak (*K.T.*); **14.** Dönmek(*K.T.*); **15.** Eğilmek, iğilmek (*K.T.*); **16.** Karılmak (*Tuh.*); **17.** Kayıkmak (*Y.E.*); **18.** Puşmak (*Mir.*); **19.** Sapıtmak (*K.T.*); **20.** Sapmak (*K.T.*); **21.** Şaşmak (*K.T.; Kör.*); **22.** Yanıçmak (*Der: C.A.*); **23.** Yanılmak (*Hurş.*)

—eden, etmiş, 1. Çarpık(*K.T.*); **2.** Dönük (*K.T.*); **3.** Eğik, eğilmiş (*K.T.*); **4.** Kaçık (*K.T.;Kam.*); **5.** Kaymış (*K.T.*); **6.** Sapa [Doğru yol üzerinde olmıyan man.] (*K.T.;T.D.*); **7.** Sapak (*Der: Balıkesir*); **8.** Sapık (*K.T.*). [Bak: Münharif].

İnhisaf, İnkisaf, 1. Obrulma (*İd. Haş.*); **2.** Sönme, söner gibi olma (*K.T*); **3.** Tutulma [Ay, güneş] (*K.T.*). [Bak: Husuf, küsuf]

İnhitat, 1. Alçalış (*K.T.*); **2.** Düşkünlük, düşüş (*K.T.*); **3.** İniş, inme (*K.T.*); **4.** Koromol (*Rad.II.*

«*Tel.*»); **5**. Puskalan (*Rad. IV.* «*Alt.,Tel.*»); **6**. Tübenlev (*B.T.L.* «*Uyg.*»). [Bak: Tedenni]

— etmek, 1. Alçalmak (*K.T.*); **2**. Alkınmak(*Or.*); **3**. Aşağılamak (*K.T.*); **4**. Batmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Düşmek (*K.T.*); **6**. Enezimek (*T.D.*); **7**. Henezimek(*Der: Ilgın* «*Konya*»); **8**. Köresimek, körezimek (*Der: Denizli, Sungurlu* «*Çorum*»); **9**. Kösmek (*Der: Kütahya, Kula, Boldan, Mersin*); **10**. Söźöklenmek (*Rad.IV.*«*Kaz.*»).

İnhizam, 1. Basga(*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **2**. Bozgun(*K.T.*); **3**. Bozgunluk(*K. T.*); **4**. Bozuğluğ (*P.d.C.*); **5**. Buzu (*Rad.IV.* «*Kom.*»); **6**. Buzuğluk (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **7**. Dağılış, darmadağın olma (*K.T.*); **8**. Kacu (*Rad.II.* «*Tel.,Kaz.*»; *P.d.C.; Ç.L.;L.Ş.*); **9**. Kaçağ (*Müh.*); **10**. Kaçaşlığ (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **11**. Kırgın (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Kırgınlık (*Rad.II.* «*Osm.*»); **13**. Ütünlük (*B. T.L.*«*Uyg.*»); **14**. Yenilme (*K.T.*); **15**. Yılgınlık, yılma (*Müt.*). [Bak: Hezimet, mağlûbiyet]

— a uğramak, 1. Basılmak (*Müt.*); **2**. Bozulmak, bozgun vermek, bozguna uğramak (*K.T.*); **3**. Dağılmak, darmadağın olmak (*K.T.*); **4**. Kaçmak, kaçışmak (*Müt.*); **5**. Kırılmak (*Müt.*); **6**. Sınmak (*D.L.T.; K.T.*); **7**. Yenilmek (*K.T.*). [Bak: Münhezim olmak, perişan olmak]

— a uğratmak, 1. Basmak [«Sen kâfiri basarsın karnın acıkır.»] (*Dede*); **2**. Bozmak (*K.T.*); **3**. Dağıtmak (*K.T.*); **4**. Kırmak(*Müt.*); **5**. Sındırmak (*K.T.*); **6**. Yenmek (*K.T.*). [Bak: Galebe çalmak, mahvetmek]

In'ikâs, 1. Çarpma (*K. T.*); **2**. Dönme (*K.T.*); **3**. Geri dönme (*K.T.*); **4**. Urma,vurma (*Müt.*); **5**. Yalbırtı [Parıltı,aydınlık hakkında] (*Der: Kaş*); **6**. Yankulanma [Asıl sada hakkında] (*K.T.*). [Bak: Aks]

— etmek, 1. Çarpmak [«Güneşin ışıkları yüzüme çarptıkça...»] (*K.T.*); **2**. Çarpıp geri dönmek (*K.T.*); **3**. Vurmak [«Ay ışığı suya vurmuş»] (*K.T.*); **4**. Yankulanmak [Bilhassa sada hakkında] «Yankulanırdı dağu dervaze» (*K.T.; Bat.; D.L.T.*); **5**. Yanmak [Geri dönmek man.] (*Rad.III.* «*Uyg., Alt.*»).

İn'ikat, 1. Kuruluş (*K.T.*); **2**. Toplanış (*K.T.*). [Bak: İçtima, tecemmu]

— etmek, 1. Cikilmek [Yk: Yığılmak] (*D.L.T.*); **2**. Düğlenmek (*D.L.T.*); **3**. Kurulmak (*K.T.*); **4**. Tirilmek [Yk: Derilmek] (*Uyg. A.*); **5**. Toplanmak (*K.T.*); **6**. Tüklüşmek (*D.L.T.*).

İnkâr, 1. Danı (*L. Ta.*); **2**. Tan (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Ret, imtina]

— etmek, Büktelemek [?] (*Der: Ermenak*); **2**. Danmak (*B.T.L.* «*Ad.; Osm.*» *T.D.; Met.; Az.; Der: Kars, Bayazıt*); **3**. Danlamak (*Der: Üç kuyu köyü* «*Denizli*»); **4**. Sahlamak (*Ç.L.*); **5**. Saklamak (*Der: İstanbul*); **6**. Tanımamak (*K.T.*); **7**. Tanmak (*Met.; Muk. Ed.; Kar.;B.T.L.* «*Kaz.*»*;Bab.; Tuh.;Beh.; Irş.; Mün.; P. d.C.; Ç. L. D. L. T.*); **8**. Üstermek (*D.L.T.*); **9**. Yatsımak (*Müh.*).

İnkıbaz, 1. Büzme[Asıl kabız man.] (*Bab.*). **2**. Büzülme (*K.T; T.D.*); **3**. Çekilip toplanma (*K.T.*); **4**. Daralma(*Der: İstanbul*); **5**. Peklik (*K.T.;T.D.*); **6**. Sıkıntı (*K.T.*); **7**. Tutukluk (*K.T.; T.D.*).

İnkılâp, 1. Aktarı [?] (*T.D.*); **2**. Değişiklik (*K.T.*); **3**. Devrim [?]

(*Bab.*); **4.** Dönenme (*Kur. B.*); **5.** Dönüm [«Yaz dönümü, güz dönümü »] (*K.T.; Der: İstanbul*); **6.** Dönen (*Kam.*). [Bak: Tahavvül, takallüp]

—etmek, 1. Aylanmak (*B.T.L.* «*Uyg., Ad., Kaz.*»); **2.** Başkarlanmak, başkarmak [Münkalip olmak man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Değişmek (*K.T.*); **4.** Dönmek (*K.T.; Kur.B.; Çul.; Kam.*); **5.** Evrülmek (*Kur.İ.*); **6.** Karmak (*Kara.*); **7.** Tetrülmek [Değişmek, dönmek man.] (*D.L.T.*).

İnkıraz, 1. Batış (*K.T.*); **2.** Bitü (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3.** Ortadan kalkış (*K.T.*); **4.** Puskakan (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **5.** Yok oluş (*K.T.*).

—bulmak, 1. Alkınmak (*Or.*); **2.** Batmak (*K.T.; Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Bitmek (*K.T.*); **4.** Bülünmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5.** Çayramak (*Rad.IV.* «*Bar.*»); **6.** Henezimek (*Der: Ilgın, Konya*); **7.** Kesilmek (*Bab.*); **8.** Kesilip tükenmek (*T. D.*); **9.** Ortadan kalkmak (*K.T.*); **10.** Tükenmek (*K.T.*); **11.** Yok olmak (*K.T.*). [Bak: Harap olmak, münkariz olmak]

İnkısam, Bölünüş (*K.T.*). [Bak: Tecezzi]

—etmek, 1. Ayrılmak (*K.T.*); **2.** Azrılmak (*D.L.T.*); **3.** Bölünmek (*K.T.*). [Bak: Taksim edilmek, münkasim olmak]

İnkıta, 1. Arası kesilme (*K.T.*); **2.** Bitme (*K.T.*); **3.** Kesilme (*K. T.*); **4.** Sezik (*Rad.IV.* «*Uyg.*»); **5.** Sona erme, sonu gelme (*K. T.*); **6.** Tükenme (*K.T.*); **7.** Üzüklük (*D.L.T.*).

—a uğramak, 1. Arası kesilmek (*K.T.*); **2.** Bitmek (*K.T.*); **3.** Kesilmek (*K.T.*); **4.** Sona ermek (*K.T.*); **5.** Sonu gelmek (*K.T.*); **6.** Tükenmek (*K.T.*); **7.** Üzülmek (*Uyg.*«*P.P., U.II.*»). [Bak: Fasıla vermek]

—ı teneffüs, Oğunma (*Der: Urfa, Uşak, Kütahya*).

Bilâ—, [Bak: Bilâinkıta]

İnkıyat, 1. Tap (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2.** Tapık (*L.Ta.*); **3.** Tapu (*Aş.*); **4.** Turtut [?] (*T.D.*). [Bak: İtaat, tebaiyet]

—etmek, 1. Bağınmak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2.** Bağır basmak(*Dede.*); **3.** Baş eğmek (*K.T.*); **4.** Baş vermek (*Muht.*); **5.** Boyun bükmek, boynunu bükmek (*Der: İstanbul*); **6.** Boyun eğmek (*Der: İstanbul*); **7.** Boyun komak (*Çul.*); **8.** Boyun sumak (*Muk. Ed.*); **9.** Boyun sunmak (*Cev.; Rab.*); **10.** Boyun tutmak (*Çul.*); **11.** Boyun uzatmak (*K.T.*); **12.** Boyun vermek (*Çul.*); **13.** Butmak (*Rab.*); **14.** Buyruk tutmak (*Çul.*); **15.** Dinlemek (*K. T.*) **16.** Eslemek (*Tel.*); **17.** İslemek, isilemek (*B.T.L.*«*Osm.*»; **18.** İşenmek (*D.L.T.*); **19.** Kulak tutmak (*K.T.*); **20.** Söz tutmak (*K.T.*); **21.** Tapı kılmak, tapu kılmak (*Müt.*); **22.** Uşlamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **23.** Utmak (*Or.*); **24.** Uymak [Buyruğa -] (*Müt.*); **25.** Yapmak [Denileni-] (*K.T.*); **26.** Yassılmak (*Der: İzmir*); **27.** Yazınmk (*Tuh.*); **28.** Yükünmek (*T.D.*).

—ettirmek, 1. Bakturmak (*Ba.*); **2.** Dediğini yaptırmak (*Der: İstanbul*); **3.** Dinletmek (*K.T.*); **4.** Söz geçirmek (*Der: İstaubul*); **5.** Uduzmak (*Or.*); **6.** Yükündürmek (*Or.*).

İnkıza, 1. Bitme (*K.T.*); **2.** Günü bitme (*Müt.*); **3.** Günü gelme(*Müt.*);

4. Sonu gelme (*K.T.*); 5. Sonuna erme (*K.T.*); 6. Sonuna erişme (*K.T.*) 7. Tükenme (*K.T.*).

İnkisar[Kırılmak man.], 1. Kırılma (*K.T.*); 2. Sınma (*Ah.;D.L.T.;Lûg. Ar.;Tuh.*); 3. Tünülme (*Rab.*).

—ı hayale uğramak, Umsunmak (*Rad. I.«Çağ.»*).

—ı hayale uğratmak, Yerindirmek (*Dede.*).

—ı hatır, —ı kalp, 1. Darılma (*K.T.*); 2. Gücenme (*K.T.*). [Bak: Hatırı kalmak, infial, iğbirar]

—[Beddua man.], 1. Bakanak (*Der: Seyhan*); 2. İlenç (*K. T.; L.O.; T.D.; B.T.L. «Osm.»;Der: Reşidiye «Bergama», Ankara*); 3. Kargış (*Rad. II. «Tel., Alt., Kır., Leb., Kaç., Kom., Krm., Kaz.,Uyg., Osm.»; Der: Erzurum, Seyhan, Kars*); 4. Karış (*Der: Çanakkale, Trabzon, Arapkir, Develi, Kırşehir, Malatya*).

—etmek, 1. İlenmek (*T.D.; K. T.; Der: Isparta, Seyhan, Kocaeli Afyon, Polatlı «Ankara», Karacasu, Ordu, Ayaş, Edirne, Konya, Seydigazi, Balıkesir, Gölpazarı, Antalya, Ulukışla, Vize, Araç, Mersin, Denizli, Divrek, Fethiye, Çankırı*); 2. Kargımak (*K.T.*); 3. Kargışlamak (*Rad. II. «Çağ.»*).

İnkişâf [etmek], 1. Açılmak(*K.T.*); 2. Aynımak, aynıtmak [?](*Der: Ankara*); 3. Belli olmak (*K.T.*); 4. Gelişmek [Daha çok vücut ve bünye hakkında «İki sene içinde bir gelişti ki»] (*Der: C.A İstanbul*); 5. Gevermek (*Der: Ankara*); 6. Görünmek (*K.T.*); 7. Kıvanmak (*Süh.*):«Büyüdü, kıvandı ve boy attı ol.»; 8. Ortaya çıkmak (*K. T.*); 9. Seselmek (*Ah.*); 10. Ünelmek (*Der: Isparta*); 11. Yadılmak [Yk: Yazılmak] (*Uyg. «İnd., P.P.»*).

İnnin, 1. Bağlı [Muamelei zevciyeye gayrimuktedir erkek man.] (*Der: İstanbul*); 2. Buluç (*T.D.*); 3. Bülüç(*Der: A.*); 4. Erliksiz (*T.D.*); 5. Kısır [Asıl akîm man.] (*K.T.*); 6. Pulaç (*T.D.*); 7. Puluç (*L.N.*).

İnsaf, 1. Oran [Ölçü ve nisbet man.] (*Fer.*); 2. Ören [?] (*Fer.*); 3. Uran (*Kam.;Ar.L.*); 4. Urun[?] (*Fer.*). [Bak: Merhamet, itidal, munsiflik]

—etmek, 1. Acımak (*K.T.*); 2. Acırganmak (*L.O.*); 3. Oran etmek (*Çul.*); 4. Uran eylemek (*Kam.; Ar.L.*).

—sız, 1. Acımaz (*Der: Istanbul*); 2. Katı yürekli (*K.T.*). [Bak: Biinsaf]

İnsan, 1. Adam* [Bu kelimenin arapça veya ibranîceden geldiği zannı artık değerini kaybetmiştir] (*K.T.*); 2. Ellik (*Der: Kütahya, Sandıklı*); 3. İlke [Nas, halk man.] (*P. d. C.; Ç. L.*); 4. Iğnak, iğnek (*P.d.C.; Ç.L. Müt.*); 5. İn (*T.D.*); 6. Kişi (*Or.; Tuh.; Müh.*); 7. Tınlığ [Canlı mahlûk man.] (*Uyg. «İnd., P.P., T.T., III.»*); 8. Yalıncak (*T.D.*); 9. Yalınguk (*Rad. III. «Uyg.»; Uyg. «İnd., U.II., T.T. III.»*); 10. Yalkık, yalkuk (*T.D.*); 11. Yalnuk (*Rad. III. «Uyg.»*); 12. Yankluk, yanluk (*Kur. İ.*). [Bak: Beşer, beni adem, nas, halk]

—sarrafı, Surkultay (*Rad. IV. «Kır.»*).

—ül'ayn, 1. Bübecik (*B. T. L. «Çağ.»*); 2. Göz bebeği (*K.T.*). [Bak: Hadeka, merdümek]

—iyet, 1. Adamlık (*K.T.*); 2. İyilik (*K.T.*); 3. Kijilik (*Rad. II.*

«*Uyg.*»); **4**. Kişilik (*Rad.II.«Kaz.»; Rab.; Müt*).

—iyetsiz, 1. Adamlıktan uzak, kişilikten uzak (*Der: İstanbul*); **2**. İyilik yapmaz, iyiliği dokunmaz (*K.T.*); **3**. Kaba, kabasaba (*K.T.*); **4**. Tot [?] (*Der: Kütahya, Dinar, Manisa, Denizli, Isparta, Uluborlu, Muğla, Tavşanlı «Kütahya», Çankırı*).

İnsıbap, 1. Dökülme [Nehrin denize dökülmesi] (*K.T.*); **2**. Toplama [Tıpta ahlatın vücudun bir yerine dokülerek toplanması: «İrin toplıyor.»] (*K.T.*).

—etmek, 1. Akmak [« Kızılırmak Karadenize akar.»] (*Der: İstanbul*); **2**. Calamak, calanmak (*Der: Sarıkamış, Çıldır, Kars*); **3**. Dökülmek (*K.T.*); **4**. Toplamak, toplanmak [Tıp tabiri] (*K.T.*). [Bak: Munsap olmak]

İnsıraf [etmek], **1**. Çekilip gitmek (*K.T.*); **2**. Çekilmek (*K.T.*). [Bak: Sarfı nazar edilmek]

İnsicam, Düzgünlük (*K.T.*). [Bak: İntizam]

—lı, 1. Düzgün (*K.T.*); **2**. Tölep [?] (*Der: Antep*). [Bak: Muntazam]

İnsidat, 1. Kapanma (*K.T.*); **2**. Tıkanma (*K.T.*).

—etmek, 1. Kapanmak (*K.T.*); **2**. Tıkanmak (*K.T.*); **3**. Tummak (*Or.*); **4**. Yapınmak (*Çul.*). [Bak: Seddetmek, münset olmak]

İnsilâh [etmek], **1**. Sıyrılıp çıkmak (*Der: İstanbul*); **2**. Soyunmak (*Der: İstanbul*); **3**. Yalkınmak (*D.L.T.*).

İnşa [etmek], **1**. Apmak [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **2**. Caratmak [Yk: yaratmak] (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); **3**. Kondarmak (*Rad.II. «Kar.»*); **4**. Kurmak (*K.T.*); **5**. Öndün yapmak (*Çul.*); **6**. Tikmek (*B.T.L. «Ad.»*); **7**. Yapmak (*K.T.; D.L.T.*); **8**. Yaratmak (*Uyg. «P.P.»*); **9**. Yasamak (*P.d.C.; Ç.L.; Kar.*).

—at, 1. Yapı (*K.T.*); **2**. Yapı işleri (*Der: İstanbul*).

—atçı, Kondaruvçu [Mimar, kalfa man.] (*Rad.II. «Kar.»*). [Bak: Mimar, kalfa]

İnşaallah, 1. Bola ki (*Der: Rize, Hemşin «Çoruh», Balıkesir, Kütahya*); **2**. Bolay ki, bula ki, bulay ki (*B.T.L. «Osm.»; Der: Balıkesir, Kütahya*); **3**. Tanrı isterse (*K.T.*); **4**. Tanrı tilese (*İrş.*).

İnşat [etmek], **1**. Atkamak (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **2**. Ayıtmak (*B.T.L. «Ad., Çağ.»; Der: Özbek köyü «Çanakkale»*); **3**. Eyitmek (*Dede.; Der: Özbek köyü «Çanakkale»*); **4**. Okumak (*K.T.*); **5**. Ötkermek, ötkürmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Tikermek [?] (*L.N.*).

İnşia, 1. Balkuv (*Rad.IV. «Kar.»*); **2**. Işık (*K.T.*); **3**. Parıltı (*K.T.*). [Bak: İltima, lemean, şua]

—etmek, 1. Balkımak (*Rad.IV. «Kar., Osm., Kaz.»; Kar.*); **2**. Calkıldamak, calkıramak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3**. Cıltıramak (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); **4**. Ildırmak, yıldırmak (*Müt.*); **5**. Işık saçmak (*Der: İstanbul*); **6**. Işılamak, ışıldamak (*K.T.; Müt.*); **7**. Parlamak, parıldamak (*K.T.*); **8**. Sustamak, sustalmak (*Rad.IV. «Şor., Sag., Koyb.»*).

İnşiap, 1. Ayrılma (*K.T.*); **2**. Budaklanma (*Lûg. Ar.*); **3**. Dal budak salma (*K.T.*); **4**. Dallanma (*K.T.*). [Bak: Şube]

—etmek, 1. Ayrılmak (*K.T.*); 2. Budaklanmak (*Mün.*); 3. Dal budak salmak (*K.T.*); 4. Dallanmak (*K.T.*); 5. Pudamak (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); 6. Saçalanmak (*Bab.*).

İnşikak [etmek], 1. Büksülmek (*D.L.T.*); 2. Çatlamak (*K.T.*); 3. İkiye ayrılmak (*K.T.*); 4. İkiye bölünmek (*K.T.*); 5. Yarılmak (*Lûg. Ar.*); 6. Yimrilmek (*K.T.; İd. Haş.*).

İnşirah, 1. Açıklık, gönül açıklığı, iç açıklığı, içi açılma (*K.T.*); 2. Yaynık [?] (*Der: Denizli*). [Bak: İnbisat, memnuniyet]

—bulmak, —duymak, 1. Açılmak (*K.T.; D.L.T.*); 2. Ayşamak (*Der: Niğde*); 3. Eselmek (*Der: Kütahya, Muğla*); 4. Kınışmak (*D.L.T.*); 5. Yaynıkmak (*Der: Satılmışköyü «Eskişehir», Isparta*).

İnşirak, 1. Çakmak [Şimşek hakkında] (*K.T.*); 2. Parlamak (*K.T.*); 3. Yıldırım çakmak (*Ah.*); 4. Yıldıramak (*Ah.; Ar.L.; Kam.*).

İntaç [etmek], 1. Başarmak (*P.d.C., Ç.L.; K.T.; Der: İstanbul*); 2. Kesmek (*Ter.*); 3. Sonuna erdirmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Netice]

İntak 1. Ayıtma (*Or.*); 2. Dile getirme (*Müt.; Der: İstanbul*): «Söylet, dile getir gene çengü rebabımı.»; 3. Söyletme (*K.T.*).

İntaş, 1. Çimlenme (*K.T.; (Der: İstanbul*); 2. Ilmık [?] (*Der: Adana, Kula, Mersin*); 3. Sivrik [?] (*Der: Amasya, Çankırı, Boğazköy, Ayaş, Gerze, Siverek*).

—etmek, 1. Burnamak (*L. Ta.*); 2. Cillenmek (*Der: Ahlat*); 3. Çilermek (*Der: Kırşehir, Avanos*); 4. Çimlenmek (*K.T.; Der: İstanbul*); 5. Göğermek (*Der: Ankara, Ahlat, Karaman*); 6. Çöpürlenmek (*Der: Kızılcahamam «Ankara»*); 7. Gözermek(*Der: Elâziz*); 8. Murtlamak (*Der: Gelibolu*); 9. Oyumlamak (*Der: Fethiye, Köyceğiz*); 10. Sivrişmek [Yk: Sivrilmek] (*Der: Burdur, Kütahya, Ayaş, İçel*); 11. Uç vermek (*Kam.*); 12. Ürmek(*B.T.L.«Kaz.»*); 13. Üsmek (*L. Ta.*); 14. Zillenmek [Yk: Cillenmek] (*Der: Gümüşane*).

İntıba, 1. Basılma (*K.T.*); 2. Basınma (*Müt.*); 3. Düvek [?] (*Der: Bayazıt*); 4. Duygu (*Der: İstanbul*); 5. İz (*Der: İstanbul*); 6. Sansak[?] (*Der: Ceyhan*); 7. Sezgi (*Rad. IV.«Osm.»*); 8. Sezik (*Rad. IV. «Uyg.»*); 9. Sezinti (*Rad. IV. «Osm.»*); 10. Seziş (*Rad. IV. «Osm.»*); 11. Tap (*B.T.L. «Kaz., Uyg.»*). [Bak: Eser, tesir, nufuz]

—bırakmak, 1. İz bırakmak (*Der: İstanbul*); 2. Ötkermek (*P.d.C.*).

İntıbak, 1. Uygunluk (*K.T.*); 2. Uyma (*K.T.*). [Bak: Tetabuk, tevafuk]

—etmek, 1. Evişmek (*Der: Serik «Antalya»*); 2. Sekildenmek (*Rad. IV. «Kır.»*); 3. Sınaşmak(*Der: Bilecik, Erzincan, Beykoz, İstanbul, Gölpazarı, İzmit, Kütahya, Eskişehir, Tekirdağ*); 4. Sinmek (*Rad. IV.«Uyg.»*); 5. Toklanmak (*Cev.*); 6. Unumak (*Rad. I. «Uyg.»*); 7. Uuygun gelmek (*K.T.*); 8. Uymak (*K.T.*); 9. Yapışmak (*Müt.*).

—ettirmek, 1. Barlamak (*Rad. IV. «Çağ.»*); 2. Kapazlamak (*Der: Ahlat*); 3. Uydurmak (*K.T.*).

İntiaz [etmek], 1. Dikilmek (*Der:*

İstanbul); **2**. Dikleşmek (*Der: İstanbul*); **3**. Kalkmak (*Der: İstanbul*); **4**. Katmak (*İd. Haş.*); **5**. Uyanmak (*Müt.*).

İntibah, **1**. Göz açıklığı (*K. T.*); **2**. Saklık (*Der: Beypazarı «Ankara», Ürgüp «Niğde», Manisa*); **3**. Saykılık (*Bian.*); **4**. Uyanıklık (*K.T.*); **5**. Uyuğluk (*D.L.T.*).

—bulmak, —hasıl etmek, 1. Ayıkmak (*T.D.; Der: Ulubey«Ordu»*); **2**. Ayılmak (*K.T.*); **3**. Aymak (*Der: Ankara*); **4**. Gözü açılmak (*K.T.*); **5**. Uyanmak (*K. T.*). [Bak: Teyakkuz]

İntifa, **1**. Aslam (*Rad.I. «Kaz., Kar., Krm.»*); **2**. Kazanç (*K.T.*); **3**. Kazanma (*Ah.*). [Bak: Faide, istifade, kâr, menfaat, temettü]

—olunacak şey, 1. asığlığ(*Rad. I. «Çağ.»*); **2**. Ezlik (*D.L.T.*); **3**. Kazançlı (*K.T.*). [Bak: Müfit]

—etmek, 1. Asığlanmak (*Rad.I. «Çağ.»*); **2**. Asılanmak (*L.O.*); **3**. Aslamnamak (*Rad.I. «Bar.»*); **4**. Gönenmek (*Lûg. Ar.*); **5**. Kazanmak (*K.T.*); **6**. Öcürmek (*Der: Konya*); **7**. Ütmek (*T.D.*).

İntifah, **1**. Kabarma (*K.T.*); **2**. Şişkinlik (*K.T.*); **3**. Şişme (*Ah.; K.T.*); **4**. Tümme (*Kam.*); **5**. Üfrülme(*Müt.*); **6**. Üfüsme[?](*Ah.*).

—ı batn, **1**. Cöde (*Der: Antalya*); **2**. Karın şişmesi (*K.T.*).

—ı batna uğramak, Köpmek (*Der: Gazi Antep*).

İntiha, **1**. Bitirim (*Rad.IV. «Osm.»*); **2**. Bitme (*K.T.*); **3**. Kıkırt (*Der: Gümüşane*); **4**. Kit, ket (*Uyg.,* «*A.*»); **5**. Uç (*Der: İstanbul*); **6**. Son (*K.T.*); **7**. Sona varma, sona erme (*K.T.*); **8**. Tun, tunğ (*B. T.L. «Çağ.»*); **9**. Tükenme (*K.T.*); **10**. Yığılınma (*Kur.B.*). [Bak: Âhır, nihayet, hatime, hitam]

İntihap, **1**. Ayırt [Tefrik man.] (*T.D.*); **2**. Beğeniş (*K.T.*); **3**. Eynel [Daha çok müntahap man.] (*Der: Isparta*); **4**. İrk [«İrk edindi = seçti.»] (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Öründü [Yk: Örün = yer, mevki, mansıp man.](*K.T.*); **6**. Saylav (*T.D.;Der: Konya*); **7**. Seçi (*Der: Trabzon*); **8**. Seçiliş (*Bian.*); **9**. Seçim (*Rad. IV. «Osm.»; T.D.; K.T.*); **10**. Seçiş (*K.T.*); **11**. Seçki (*Az.*); **12**. Urundu (*B.T.L. «Çağ.»*); **13**. Üründü (*Müt.*); **14**. Üyrüş (*D. L.T.*). [Bak: Istıfa]

—etmek, 1. Adırmak (*Rad. I. «Uyg.»*); **2**. Almak [ayırıp—, seçip—] (*K.T.*); **3**. Arıklamak, arığlamak (*D.L.T.*); **4**. Ayırmak [Tefrik man.] (*D.L.T.*); **5**. Ayırtlamak [İyilerini ayırmak man.] (*T. D*); **6**. Beğenmek (*K.T.*); **7**. Çindermek (*Der: Ankara*); **8**. Dallamak (*Der: Tokat, Çöplüköyü «Denizli»*); **9**. Eyertmek (*Mir.*); **10**. İrdelemek (*Der: Giresun, Gümüşane*); **11**. Kalamak [Ocağı hazırlamak man.] (*Rad. II. «Kır., K.Kır., Çağ.»*); **12**. Öğürtlemek (*K.T.; B.T.L. «Osm.»; Cev.*); **13**. Örülemek (*L.O.*); **14**. Öründelemek (*B.T.L. «Osm.»; Mif.; K.T.*); **15**. Öründilemek(*Bian.*); **16**. Öründülemek (*L.N.; T.D.; Bah.; Lûg. Ar. Der:Kızılcahamam «Ankara»*); **17**. Öyürmek (*Kam.*); **18**. Öyürtlemek (*P.d.C.; Kam.; Bian.; B.T. L. «Çağ.»*); **19**. Özdürmek (*Rab.*); **20**. Saylamak (*T.D.; P.d.C.; Ç.L.; Kar.; Rad. IV. «Çağ.»; Bab.; Der: Konya, İzmir*); **21**. Seçmek (*K. T.; T.D.; Dede.; Az.*); **22**. Tanlamak(*P.d.C.; Ç.L.; Rad. III. «Çağ.»;*

B. T. L. «Çağ.»); **23**. Tolulamak (*Kur.İ.*); **24**. Urundulamak (*Ç.L.; B.T.L. «Çağ.»; Cev.*); **25**. Üdürmek (*Muht.*); **26**. Üğürmek (*D. L.T.*); **27**. Üğürtlemek(*Fer.;Muht.*); **28**. Üğütlemek, ütlemek (*Müt.; Muht.; Der: Çubuk, Mersin, Eskişehir, Seydişehir, Konya*); **29**. Üründelemek (*L. O.*); **30**. Üründilemek (*Mün.*); **31**. Üründülemek (*Mün.; Ter.*); **32**. Ürütülmek (*Mus.Es.*); **33**. Üvütlemek (*Muht.; Der: Ankara*); **34**. Üyürmek(*T.D.*); **35**. Üyürtlemek (*Mir.; L.O.; Bab. Ah.*).

İntihar [etmek], **1**. Berinmek (*B.T. L. «Kaz.»*); **2**. Boğunmak (*Şeh.*); **3**. Kendini öldürmek (*K.T.*); **4**. Ölünmek (*Bab.*).

İntikal [etmek], **1**. Anlamak[«Sürati intikal = Çabuk anlayış»] (*K. T.*); **2**. Avuşmak [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Bulaşmak [Sirayet man.] (*K. T.; Der: İstanbul*); **4**. Geçmek [Veraseten intikal, sirayet, nakl man.] (*K.T.; Der: İstanbul*); **5**. Göçmek [İrtihal man.] (*K.T.*); **6**. Kalmak (*K. T.*); **7**. Sezmek [Tefehhüm man] (*Der: İstanbul*); **8**. Varmak [Tefehhüm man. «Varışlı adam = Seriülintikal»] (*K.T.*).

İntikam, **1**. Car [?] (*Der: Kilis*); **2**. Harsa [?](*Der: Antalya, Bursa, Muğla, İçel*); **3**. Hınç (*Der: İstanbul*); **4**. Kan alma (*Dede.*); **5**. Kanlık (*Rad. II. «Çağ.»*); **6**. Karık (*Rad.II. «Sag.»*); **7**. Kek (*Rad. II. «Kır.»*); **8**. Kıcır [?] (*Der: Çankırı*); **9**. Makka (*Rad. IV. «Tel., Sag.»*); **10**. Öcüt (*D.L.T.*); **11**. Öç (*Ma.; D.L.T.; T.D.; Uyg. «İnd.»; Ata.; Mün.; Rad. I. «Osm.»; K.T.; Ev.; Bab.*); **12**. Sıngı (*Der: Kozan*); **13**. Tekik [?] (*Der: Kemalpaşa*); **14**. Tıkık [?] (*Der: Karaağaç köyü «Balıkesir»*). [Bak: Sar]

— almak, 1. Acı çıkarmak (*K.T.*); **2**. Hınç almak, hıncını almak (*Der: İstanbul*); **3**. Öcemek (*Rad. I.«Sag.,Çağ.»*); **4**. Öcülemek (*Rad. I.«Tel.»*); **5**. Öç almak (*K.T.; Muht.; (Der: Kozan*).

İntikat [etmek], **1**. Kınamsımak [Müstehziyane intikat man.] (*Rad. II. «Osm.»*); **2**. Öğürlemek (*Kam.*); **3**. Öyürtlemek(*Ah.*). [Bak: Tenkit, muaheze]

İntisap [etmek], **1**. Abanmak [Birine-] (*Müt.*); **2**. Aynaşmak (*Der: Korkuteli «Antalya», Konya, İçel, Silifke*); **3**. Bağlanmak (*Müt.*); **4**. Baş bağlamk (*K.T.; Müt.*); **5**. Çatmak (*Der: Malatya*); **6**. El tutmak (*T.D.*); **7**. Kapılanmak (*Der: İstanbul*); **8**. Pütmek [Bir fikre -, bir mesleğe-] (*Rad.IV.«Uyg.»*); **9**. Sokulmak (*Der: İstanbul*); **10**. Tutmak [Bir iş-] (*K.T.*); **11**. Yamanmak (*K.T.*). [Bak: Hususiyet, mensubiyet, irtibat, alâka]

İntişar, **1**. Dağılış (*K.T.*); **2**. Kaplayış (*K.T.*); **3**. Saçılış (*K.T.*); **4**. Sipki (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5**. Yadık (*Rad.III.«Uyg.»*); **6**. Yayılış (*K.T.*). [Bak: Nüşur, şuyû]

— etmek, 1. Ağıza düşmek (*K.T.*); **2**. Botraşmak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Burmak [Koku-] (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Bürümek [İstilâ man.] (*Der: İstanbul*); **5**. Çavmak (*Der: Konya; Yozgat, Civanyayla «Mersin», Adana, Konya, Kayseri*); **6**. Dağılmak (*Lûg. Ar.; K.T.*); **7**. Dolaşmak (*K.T.*); **8**. Kaplamak (*K.T.*); **9**. Kineymek (*Rad.II.«Kaz.»*); **10**. Öymek, üymek (*Or.*); **11**. Saçılmak (*Lûg.Ar.*); **12**. Tozmak (*Tuh.*); **13**. Türemek (*T.D.*); **14**. Üremek

(*K.T.; Muht.*); **15**. Yaygın olmak (*K.T.*); **16**. Yayılmak (*Kur. İ.; D.L.T.; Muk. Ed.; K.T.;Dede.*); **17**. Yayvanlamak (*Rad. III.* «*Osm.*»); **18**. Yazlınmak (*Kur. İ.*); **19**. Zillenmek (*Der: Eğin, Keskin, Malatya, Maraş*). [Bak: Taammüm, istilâ, neşredilmek, şayi olmak]

İntizam, **1**. Çeki düzen (*Der: İstanbul*); **2**. Çekim (*T.D.*); **3**. Dizi (*Der: İstanbul*); **4**. Düzen (*Der: İstanbul*); **5**. Düzenlik (*Rad. III.* «*Osm.*»; *P.d.C.*); **6**. Düzgünlük (*T. D.; K.T.*); **7**. Örek (*T.D.*); **8**. Sıra (*K.T.*); **9**. Tayın, teyin (*Rad. III.* «*Tar.*»); **10**. Tözüklük (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **11**. Tüzük (*Rad.III.*«*Uyg., Çağ., Tar.*»); **12**. Yay (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **13**. Yosun(*Rad.III.*«*Tar., Çağ.*»). [Bak: Nizam, tertip, usul]

—a girmek, **1**. Döleşmek (*Der: Isparta, Seyhan*); **2**. Düzelmek (*K.T.*); **3**. Onulmak (*D.L.T.*); **4**. Sırasına girmek (*K.T.*); **5**. Yoluna girmek (*K.T.*).

—a koymak, **1**. Çeki düzen vermek (*Der: İstanbul*); **2**. Çekip çevirmek (*Der: İstanbul*); **3**. Çözeklemek [?] (*Der:Konya, Kayseri*); **4**. Dizmek, dizilmek, diziye koymak (*Der: İstanbul*); **5**. Dölendirmek (*Der: Niğde*); **6**. Düzeltmek (*Der: İstanbul*); **7**. Düzetmek (*Der: Maraş, Bursa*); **8**. Düzlemek(*Az.*); **9**. Düzmek(*Ata.*); **10**. Onarmak, unarmak, undurmak (*Der: Afyon Karahisar, Amasya, Burdur, Kütahya, Bilecik, Bahçe, Çorum, Mersin, Lâpseki, Bolu, Söğüt, Kemalpaşa, Safranbolu, İstanbul*); **11**. Sıralamak, sırasına koymak (*K. T.*); **12**. Tüzetmek(*Tuh.*); **13**. Yoluna koymak (*K.T.*). [Bak: Tanzim]

—ını bozmak, Sobırmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»). [Bak: İhlâl]

—lı, **1**. Çemrek (*Der: Çorum, İçel, Muğla, Manisa, Çanakkale, Kırşehir*); **2**. Düzenlik (*Der: İstanbul*); **3**. Düzgen (*Der: Konya*); **4**. Düzgün (*K.T.; Der: İstanbul*); **5**. Sepli (*Der: Kayseri*); **6**. Sırasında (*K.T.*); **7**. Yolunda (*K.T.*). [Bak: Muntazam]

—sız, **1**. Bırık (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Bozuk (*K.T.*); **3**. Çolpaz (*Der: Yalvaç*); **4**. Dağınık (*K.T.*); **5**. Düzensiz (*Müt.*); **6**. Göde, gödek, gödelek [?] (*Der: Konya, Adana, Ayaş, Antalya, Amasya, Maraş*); **7**. Havasa [?] (*Der: Bodrum*); **8**. Kalbır (*Rad.II.*«*Şor.*»); **9**. Karışık, karmakarışık(*K. T.*); **10**. Paçur[?] (*Der: Tosya*); **11**. Salapır[?] (*Der: Uluborlu*); **12**. Sepsiz(*Der: Kayseri*); **13**. Sölpeşik (*Der: Kırşehir*); **14**. Şapşal (*Der: Giresun, Sıvas*); **15**. Ülgüsüz [Muvazenesiz man.] (*Der: Inebolu, Muğla, Bahçe*); **16**. Yoşak (*Müh.*). [Bak: Gayrimuntazam, perişan, tertipsiz]

—sız olmak, **1**. Çamsıtmak (*G. D.*); **2**. Eniremek (*Rad. I.* «*Şor.*»).

—la, —üzere, Onart, onat (*Der: Afyon, Amasya, Burdur, Kütahya, Bilecik, Bahçe, Çorum, Mersin, Lâpseki, Bolu, Söğüt, Kemalpaşa, Safranbolu, Ereğli*«*Konya*»). [Bak: Muntazaman]

İntizar, **1**. Bekleme (*K. T.*); **2**. İrim (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Umanç (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Umu (*B. T. L.* «*Osm.*»). [Bak: Terakkup]

—etmek, **1**. Bakınmak (*D.L.T.*); **2**. Bakmak (*Dede*); **3**. Beklemek(*K. T.*); **4**. Denemek (*Kara.*); **5**. Esine durmak [Bir az beklemek man.]

(*Der:Bolu*); **6**. Gövmek, göymek, güvmek, güymek, köymek, küyemek [İntizar ateşiyle yanmak man.] (*Ata.; Bab.; Kur. B.; Kam.; 24.; L. N.; Ter.; Fer.; D.L.T.; İd. Haş.; Cev.; Muht.; Der: Erzurum, Erzincan, Gümüşane, Seyhan, Ankara, Konya, İnebolu, Antalya*); **7**. Gözetmek (*D.L.T. Lûg. Ar.*); **8**. Gözlemek (*K.T.; T. D.*); **9**. Güdüşmek (*D.L.T.*); **10**. Isramak (*Müh.*); **11**. Kadarmak (*Rad.II.«Şor., Leb., Soy., Sag., Koyb., Kaç., Küer.»*); **12**. Kavanlamak (*Der: Kütahya, Pazarcık, Dodurga, Mihalıççık köyü*); **13**. Karamak (*Rad. II. «Leb.»*); **14**. Kötmek (*Rad. II. «Kaz.»*); **15**. Önmek (*Hurş.; Der: Seyhan, Kars, Konya, Bolu, İzmir, Edirne, Çal, Mucur, Fethiye, Balıkesir, Mersin, Dörtyol, Afyon, Yanpar köyü «İçel»*); **16**. Sakımak (*Rad. IV. «Alt., Tel., Sag.»*); **17**. Sakmak (*Rad. IV. «Uyg.»*); **18**. Ummak (*K.T.*).

—mahalli, **1**. Beklenti (*Müt.*); **2**. Bek yeri [Avcıların bekledikleri yer] (*Der: Sinop*); **3**. Gözleği (*Der: Tarsus, Kastamonu*).

İntuition, [Entüisyon], Sezek, sezgi (*Kıs.*).

İnzıbat, Baskı (*Rad.IV. «Osm.»; Der: Adıyaman «Malatya»*). [Bak: Zaptü rapt, nizam ve intizam]

—ı temin, Bazkılma (*Der: Saray «Tekirdağ»*).

—lı, Baskılı (*Rad. IV. «Osm.»*).

—sız, Baskısız (*Rad.IV. «Osm.»*).

—sızlık, Başsızlık (*P.d.C.; Ç.L.*).

İnzımam, **1**. Katılma (*K.T.*); **2**. Üste gelmek, üste koymak (*Der: İstanbul*).

—etmek, **1**. Katılmak (*K.T.*); **2**. Koşulmak (*Kam.*); **3**. Yılınmak (*Tuh.*).

İnziva, **1**. Avlaklanmak (*Rad. I. «Krm.»*); **2**. Ayrıksı yaşamak [Ayrıksı=münzevi] (*Rad.I.«Kar.»*); **3**. Bucakta oturmak (*Çul.*); **4**. Çekilmek (*K.T.*); **5**. El çekmek, el etek çekmek (*Der: İstanbul*); **6**. Kapanmak (*Der: İstanbul*); **7**. Karışmamak (*K.T.*); **8**. Köşeye çekilmek (*K.T.*); **9**. Sokaymak (*Rad.IV. «Kır.»*); **10**. Suğmak (*Der: Çorum*); **11**. Tüzlünmek (*D.L.T.*). [Bak: İtikâf]

İpka, **1**. Arturma (*Dede.*); **2**. Bırakma (*K.T.*); **3**. Dokunmama (*K.T.*); **4**. Yerinde bırakma (*K.T.*).

İpotek, **1**. Dutu (*Mus. Es.; Der: İçel, Civan Yayla «Mersin», Maraş, Finike «Antalya», Akseki «Antalya», Ereğli*); **2**. Öndül (*K.T.*); **3**. Tutu (*K.T.*); **4**. Tutuğ (*D.L.T.*). [Bak: Rehn]

İptal [etmek], **1**. Bozmak (*P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Çizmek (*Der: İstanbul*); **3**. Çürütmek (*K.T.*); **4**. Kaldırmak (*K.T.*); **5**. Silmek (*Der: İstanbul*); **6**. Tayındırmak (*Bab.*); **7**. Üpremek (*B.T.L. «Çğ.»*). [Bak: Feshetmek, nakzetmek]

İptida, **1**. Aşnu (*Rad. I. «Uyg.»; Uyg.«İnd.»*); **2**. Baş (*Uyg. «İnd.»; K.T.*); **3**. Başlama (*K.T.*); **4**. Başlangıç (*K.T.*); **5**. Başta (*K.T.*); **6**. Bayak (*B.T.L. «Ad.»*); **7**. Burna (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **8**. İlk (*Çul.*); **9**. İlkin (*K.T.; T.D.; Muht.*); **10**. Ön (*Der: Afyon Karahisar*); **11**. Önce (*K.T.*); **12**. Öncül (*G.D.*); **13**. Önürdü (*Ah. H.*). [Bak: Evvel, evvelâ]

—ki, **1**. Aşınkı (*B.T.L. «Uyg.»*); **2**. Aşnukı, aşnuğı (*Rad.I. «Uyg.»*);

3. Baştaki, önceki (*K.T.; Der: İstanbul*); 4. İlk (*K.T.*). [Bak: Mukaddem]

—sız, İlkisiz (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Ezelî, lâyezal]

—î, 1. İlk (*K.T.*); **2.** İrteki [Kadîm, eski man.] (*P.d.C.*).

İptidar [etmek], **1.** Başlamak (*K.T.; Uyg. «İnd., Usp.»*); **2.** Kıpınmak [Hareket man.] (*Der: Biga*): **3.** Paştanmak (*Rad.IV. «Tel.»*); **4.** Sıvanmak (*Der: Tekirdağ, Malkara*). [Bak: Teşebbüs, kıyam, mübaderet, mübaşeret]

İptihaç, 1. Kıvanma (*Der: Ceyhan, Ankara, Yabanabat, Kütahya, Düzce, Çorum, Polatlı, Kalecik, Demirci, Ayaş, Konya, Nallıhan, Eskişehir*); **2.** Sevinç (*K.T.*); **3.** Sevinme (*K.T.*); **4.** Yüzü gülme (*Der: İstanbul*). [Bak: Behçet, sürur, ferah]

İptilâ, 1. Bandıkma (*İd. Haş.*); **2.** Düşkünlük (*K.T.*); **3.** Gınıkma, kınıkma (*Der: Seyhan, Çorum*); **4.** İndeleme (*İd. Haş.*); **5.** Kanıkma [İtiyat man.] (*Der: Elâziz, Mersin*); **6.** Kıça (*Rad.II. «Alt., Tel.»*); **7.** Kıçanan (*Rad.II. «Alt.»*); **8.** Tilbi (*Rad.III. «Tel.»*); **9.** Tutkunluk (*Der: İstanbul*); **10.** Tutulma (*Der: İstanbul*); **11.** Uçkunluk [?] (*Der: Avşar, Edirne, Mecitözü*); **12.** Yakalanma (*Der: İstanbul*). [Bak: İhtiras, itiyat]

—göstermek, 1. Dadanmak (*K.T.*); **2.** Düşmek, üstüne düşmek (*K.T.*); **3.** İrdelemek (*Der: Erzurum, Sinop, Trabzon*); **4.** Kınıkmak [Bir şeye çok alışmak, düşkün olmak man.] (*Der: Yozgat*); **5.** Tutulmak (*Der: İstanbul*); **6.** Yakalanmak (*Der: İstanbul*); **7.** Yelikmek [Bir şeyin üstüne düşmek man.] (*Der: Ayaş, Polatlı «Ankara»*).

İptina [etmek], Dayanmak (*K.T.*). [Bak: İstinat]

İrade, 1. Baluk [?— Ferman, emir man.] (*Der: Çemişkezek «Elâziz»*); **2.** Boşuğ [Ferman man.] (*D.L.T.*); **3.** Buyruğ, buyruk [Ferman, emir man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Buyrultu [Ferman, emirname man.] (*K.T.*); **5.** Dilek [Arzu, ihtiyar man.] (*Hurş.*); **6.** Dileme (*Mus.; Es.; Bürh.; T.D.*); **7.** Erem (*T.D.*); **8.** Erim (*Met.*); **9.** Erk, irk [İktidar, kudret man.] (*Tuh.; L.Ta.; P.d.C.; Ç.L.; T.D.; B.T.L. «Kaz., Çağ.»*); **10.** Gen (*Fer.*); **11.** İstek [Arzu, ihtiyar man.] (*K. T.*); **12.** Kek (*Y.E.; Enb ;Ter.; Muht.*); **13.** Neng [?] (*Hurş.*); **14.** Tap (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); **15.** Tilek (*Rad.III. «Çağ.»*); **16.** Turgul (*T.D.*); **17.** Uğrağ (*Kur.İ.*); **18.** Yarluğ [Ferman, emir man.] (*D. L. T.*); **19.** Yerliğ [Ferman, emir man.] (*Der: Kastamonu*). [Bak: Azadelik, ihtiyar, hürriyet, iktidar, enerji, kumanda, emr, ferman]

—etmek, 1. Buyurmak [Ferman etmek, emretmek man.] (*Ç.L.; P. d.C.; B. T. L. «Osm.; Çağ.; Ad.»*); **2.** Dilemek [Arzu etmek man.] (*K.T.*); **3.** İrkinmek (*B.T.L.«Çağ.»*); **4.** İstemek [Talep ve temenni etmek man.] (*K.T.*); **5.** Tilemek (*B. T. L. «Çağ.»*); **6.** Tilpinmek (*B.T.L. «Kaz.»*).

—kuvveti, Köterimlik (*Rad. II. «Çağ.»*).

—si zaif, Uyuntu (*Sir.*).

İrae [etmek], **1.** Aylamak (*Der: Adana*); **2.** Bildirmek (*K.T.*); **3.** Görgezmek (*Tuh.*); **4.** Görkütmek (*D.L.T.*); **5.** Görküzmek (*Tuh.*);

6. Görsetmek (*Tuh.*); 7. Göstermek (*K.T.*); 8. Öğretmek (*K.T.*). [Bak: Delâlet, ibraz]

İraha, 1. Dinlendirme (*Der: İstanbul*); 2. Umtuma (*B.T.L. «Uyg.»*); 3. Yorgunluk aldırma (*K.T.*). [Bak: Rahat]

İraka, 1. Ağızdırma (*Kar.*); 2. Akıtma (*K.T.*); 3. Dökme (*K.T.*). [Bak: İsale]

—i dem, 1. Kan akıtma (*K.T.*); 2. Kan alma (*K.T.*); 3. Kan dökme (*K.T.*). [Bak: Hacamat, katl]

İrat [Varidat man.], 1. Gelir (*K.T.; Müt.*); 2. Giriş (*D.L.T.*); 3. Givürme [?] (*Kur. B.*); 4. Kazanç (*K.T.*); 5. Tur (*Der: Karaca nahiyesi*) [Bak: Varidat, mahsul, temettü]

—[İfade man.], 1. Ayıtma, eyitme (*Müt.*); 2. Boylama, boy boylama (*Dede.*); 3. Getirme [«Delil getirmek, misal getirmek...»] (*K.T.*); 4. Soylama, soy soylama (*Dede.*); 5. Söyleyiş, söyleme (*K.T.*). [Bak: Beyan, ifade, sert]

—etmek, 1. Atkamak (*B. T. L. «Çağ.»*); 2. Eklemek [Beyan etmek man.] (*Met.*); 3. Getirmek (*K. T.*); 4. İleri sürmek (*K.T.*); 5. Söylemek (*K.T.*); 6. Urmak (*Aybe.*): [«Bu bir söz uzağı urulmuş mesel»]

—ı nutketmek, Sözlemek (*Rad. IV. «Çağ.»*).

—ı mesel etmek, Savlamak, savlaşmak (*D.L.T.*).

İraz [etmek], 1. Çekilmek (*Der: İstanbul*); 2. Çekinmek (*K.T.*); 3. Çekişmek (*Fer.*); 4. Geri durmak (*K.T.*); 5. Kaçınmak (*K.T.*); 6. Kırgışmak (*D.L.T.*); 7. Küsmek (*D.L.T.*); 8. Öğünmek (*B. T.L. «Çağ.»*); 9. Uşramak (*Tuh.*); 10. Yan vermek (*Muht.*); 11. Yığmak (*Kur.İ.*); 12. Yüz çevirmek (*Fer.; K.T.*); 13. Yüz döndürmek (*Mec.; Lûg.; Ar.*); 14. Yüz evürmek (*Kur.İ.*). [Bak: İmtina, muhalefet, içtinap]

İrca [etmek], 1. Çevirmek, geri çevirmek (*K.T.*); 2. Döndürmek, geri döndürmek (*K.T.*); 3. Eski yerine getirmek (*K.T.*); 4. Geriye almak (*K.T.*); 5. Kaytarmak (*T.D.*); 6. Yan durmak (*Muk. Ed.*); 7. Yendürmek (*Kur.İ.*). [Bak: Rucu, ricat, iade]

İrfan, 1. Anlayış (*K.T.*); 2. Biliğ (*Or.; Rad.IV. «Or., Uyg.»*); 3. Bilik (*Rad.IV. «Çağ., Kır., Kom.»; B.T.L. «Çağ., Ad., Osm.»*); 4. Bilim (*Rad.IV. «Kır., Krm.»*); 5. Biliş (*K.T.; D.L.T.*); 6. Bilme (*K.T.*); 7. Bulum (*B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.*); 8. Erme (*Müt.*); 9. Tanıma (*Müt.*). [Bak: Hikmet, iz'an, ilim]

—sahibi, 1. Anlayışlı (*K.T.*); 2. Bilge (*Rad.IV. «Uyg.»; B.T.L. «Uyg.»*); 3. Bilgin (*P.d.C.*); 4. Ergin (*Müt.*). [Bak: Âlim, arif, hakîm, vâkıf, vâsıl]

İrs, 1. Babadan kalma, anadan babadan kalma [Mevrus, aile yadigârı man.] (*Der: İstanbul*); 2. Babadan kalmak [Veraseten intikal man.] (*Der: İstanbul*); 3. Değme [Veraseten intikal man.] (*Rab.*); 4. Geçme [Veraseten intikal man.] (*K.T.*); 5. Kalma [Mevrus man.] (*K.T.*); 6. Kalmak [Veraseten intikal man.] (*K.T.*); 7. Konma [Tevarüs man.] (*K.T.*); 8. Yeme [Tevarüs man.] (*K. T*). [Bak: Miras, tevarüs, intikal]

—î, Caralganduk [Yk: Yaradılıştan.] (*Rad.IV. «Kaz.»*). [Bak: Fıtrî, cibillî, hılkî]

İrsal [etmek], **1**. Akıtmak [«Akın akıttı.»] (*D.L.T.*); **2**. Cörtmek (*Rad.IV*. «*Kaz.*»); **3**. Göndermek (*K.T.*); **4**. Idmak (*Or.*); **5**. Iymak (*D.L.T.*); **6**. İbermek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. İletmek (*Der: Samsun*); **8**. İrümek (*Bab.*); **9**. İydimek (*Tuh.*); **10**. İzmek (*Beh.; Kur.İ.*); **11**. Ötkürmek (*D.L.T.*); **12**. Salgamak (*P.d.C.: Ç.L.*); **13**. Salmak (*D.L.T.; Müt.*); **14**. Sumak (*D.L.T.*); **15**. Şilemek (*Rad.IV*. «*Çağ.*»); **16**. Veribimek (*T.D.; Cev.*); **17**. Veripmek, viripmek (*Kur.B.*); **18**. Viribimek (*Ah.H., Tef.; Rad.IV*. «*Osm.*»; *Süh.; Kur. B., Mir.; Kel., Cev.; Muht.*); **19**. Yıbarmak (*Rab.*); **20**. Yibermek (*Bal.*); **21**. Yola çıkarmak (*Der: İstanbul*); **22**. Yollamak (*K.T.*); **23**. Yumşamak (*Uyg.* «*O.Q.*»; *Oğ.*). [Bak: Bâs, isbal, isal, izam, sevk, tahrik]

İrşat [etmek], **1**. Bosutmak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Buldamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Doğruya götürmek (*Müt.*); **4**. Edirmek (*Or.*); **5**. Göndürmek (*Rab.*); **6**. Gözünü açmak (*Der: İstanbul*); **7**. İrtürmek (*Or.*); **8**. Kenkermek (*D.L.T.*); **9**. Kılağuzlamak, kılağuzluk etmek (*Müt.*); **10**. Kiğürmek (*Muht.*); **11**. Uyandırmak (*K.T.*); **12**. Uyarmak (*Kel.*); **13**. Üydemek (*Rad.I.*«*Tel.*»); **14**. Yedemek (*Der: Isparta*); **15**. Yol göstermek (*K.T.*). [Bak: İkaz, tenvir, rehberlik etmek]

İrtiaş, **1**. Elenti (*Der: Kayseri*); **2**. Sarsıntı (*K.T.*); **3**. Titreme (*K. T.*); **4**. Ürperti (*K.T.*). [Bak: Havf, raşe]

—etmek, **1**. Büdremek (*Der: Kangal* «*Sıvas*»); **2**. Bülküldemek (*Rad.IV*. «*Kır., K. Kır.*»); **3**. Çimrenmek (*Der: Eğin*); **4**. Dingildemek (*Der: Aydın*); **5**. Kaldıramak (*Tuh.*); **6**. Sakırmak (*Der: Karadeniz Ereğlisi*); **7**. Sakramak (*Der: Davas, Milâs, Kastamonu*); **8**. Sarsılmak (*K.T.*); **9**. Siftinmek (*Der: Antalya*); **10**. Titremek (*K.T.*); **11**. Ucunmak (*Hurş.*); **12**. Ürpermek (*Hurş.: K.T.*); **13**. Ütüklenmek (*Der: Konya, Edirne, Antep, Fethiye*).

İrtibat, **1**. Bağlantı (*K. T.*); **2**. Bağlılık (*K.T.*); **3**. Birbirini tutma [«Bu iki cümle arasında irtibat yok.»] (*K.T.*); **4**. İlişik (*K.T.*); **5**. Ulaşıklık (*Bian.*). [Bak: Alâka,rabıta]

—tesis etmek, **1**. Ara bağmak (*Or.*); **2**. Bağlamak (*K.T.*); **3**. Ilışmak, ilişmek (*D.L.T.*); **4**. Ulaşmak (*Rad.I*. «*Uyg., Çağ.*»); **5**. Yapışmak (*D.L.T.*). [Bak: Raptetmek, raptedilmek]

İrticalen, **1**. Ağızdan (*Az.*); **2**. Birdenbire (*K.T.*); **3**. Düşünmeksizin (*K.T.*); **4**. Tuyumuna (*Der: Yerköy* «*Kızılcahamam*», *Çankırı*). [Bak: Bilbedahe]

—şiir söylemk, Tolgamak (*M. M.*).

İrticaç, Çaybanma [İhtizaz recfelenme man.] (*Rad.IV.*«*Bar.*»). [Bak: İhtizaz, irtiaş, recfe]

İrtifa, **1**. Batıslık, batızlık (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Büt (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **3**. Edizlik (*D. L. T.*); **4**. Örüki «*Uyg.*»«*İnd.*»); **5**. Soksok (*Rad.IV*. «*Alt., Tel.*»); **6**. Yücelik (*K. T.*); **7**. Yükseklik (*K.T.*).

—peyda etmek, **1**. Köterilmek (*İrş.*); **2**. Örlenmek (*D.L.T.*); **3**. Yukarı kalkmak (*K. T.*); **4**. Yücelmek (*Müt.*); **5**. Yükselmek (*K.T.*).

—en, Yükseklikçe (*K.T.*).

İrtihal, 1. Göç (*D.L.T.*); **2**. Göçme (*T.D.*); **3**. Ölüm (*K.T.*). [Bak: Rıhlet, vefat]

—etmek, 1. Dulunmak (*Muht.*); **2**. Geçinmek [Ölmek man.] (*Der: Ahlat, Antep, Adana, Finike, Bayburt, Çanakkle, Konya, Seyhan, Bursa, Antalya, Burdur, Eskişehir*); **3**. Göçmek (*D. L. T.; K.T.*); **4**. Kaykılmak (*Der: Edremit, İzmir, Tekirdağ, Bafra*); **5**. Keçinmek (*Der: Malatya, Dinar*); **6**. Köçmek (*D. B.*); **7**. Ölmek (*K.T.*); **8**. Uçabarmak (*Or.*).

İrtika, 1. Ağım, ağış (*Müt.*); **2**. Büyüme (*K. T.*); **3**. İleri gitme (*K.T.*); **4**. İrişme (*Ah.*); **5**. Yukarı çıkma (*Ah.; K.T.*); **6**. Yüceliş, yücelme (*K.T.*); **7**. Yükseliş (*K. T.*). [Bak: İtilâ, irtifa, terakki, taali]

—etmek, 1. Ağmak (*Fer.;Müt.*); **2**. Batumak (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **3**. İlerilemek, ileri gitmek (*K. T.*); **4**. Ucalmak, ucolmak (*L.O.; B.T. L.* «*Ad.*»); **5**. Üsmek (*Kav.*); **6**. Yukarı çıkmak (*K. T.*); **7**. Yücelmek (*K. T.*); **8**. Yükselmek (*K.T.*).

İrtikâp [etmek], **1**. Suç işlemek (*K. T.*); **2**. Yazık kılmak (*Muk. Ed.*); **3**. Yemek [Akça—] (*K.T.*). [Bak: Rişvet]

İrva, 1. Doyurma, suya doyurma (*K.T.*); **2**. Kandırma, suya kandırma (*K.T.*); **3**. Sıvarma (*K.T.*); **4**. Sulama (*K.T.*). [Bak: Iska]

İrza [etmek], **1**. Eğmek [Temayül ettirmek man.] (*K.T.*); **2**. Gönlünü etmek (*K.T.*); **3**. Kandırmak (*K.T.*); **4**. Kunnaktamak (*Rad. II.* «*Leb., Kumd.*»); **5**. Yatıştırmak (*K.T.*). [Bak: Razı, rıza]

İsabet, 1. Değiş, değdiriş (*K. T.*); **2**. Dokunuş, dokunma (*K.T.*); **3**. Düşme, payına düşme (*K.T.*); **4**. İdi (*Der: Isparta, Kadıköy, Giresun, Bulancak* «*Aydın*»); **5**, Tiş [Yk: Timek = değmek] (*Rad. III.* «*Tel.,Kaz.,Çağ.*»); **6**. Varış (*K.T.*); **7**. Yerine varma, yerini bulma (*K.T.*).

—etmek, 1. Darımak (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Değmek [«göz değmek»] (*K.T.; Aybe.; T.D.; Az.; Bab.*); **3**. Doğru söylemek (*K.T.*); **4**. Doğru varmak (*K.T.*); **5**. Dokunmak (*K.T.*); **6**.Düşmek [«Payınıza bu düştü»] (*K T.*); **7**. İlmek (*Der: Denizli, Gümüşane, Kastamonu, Fethiye, Bolu, Sinop, Aydın, Zonguldak, İzmir*); **8**. İrmek, irürmek [«Göz irmek»] (*Kur.B.,Bab.*); **9**. Kabmak (*D.L.T.*); **10**. Oklamak (*Cev.*); **11**. Sataşmak (*İd. Haş.*); **12**. Şişikmek (*İd. Haş.*); **13**. Tikmek (*Kur. İ.*); **14**. Timek (*Rad.III.*«*Alt.,Tel.*»); **15**. Doğruluğ erkirmek (*Mus.Es.*); **16**. Tuşmak (*İd. Haş.*); **17**. Tuşuşmak (*Uyg.* «*A.*»); **18**. Tutmak (*K.T.*); **19**. Varmak (*K.T.*); **20**. Yerini bulmak (*K.T.*).

—ettirmek, 1. Değdirmek (*K. T.*); **2**. Dokundurmak (*K.T.*); **3**. Dük vurmak (*Der: C.A.*); **4**. Tutturmak (*K.T.*); **5**. Üstüne vurmak (*K.T.*).

—etmemek, 1. Cavmak [İnhiraf man.] (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Çivmek [İnhiraf man,] (*K.T.*). [Bak: İnhiraf]

—li, 1. Çın, çin (*Rad.IV.*«*K.B.*»); **2**. Doğru (*K.T.*); **3**. Key (*Kel.*); **4**. Könü (*Müh.*); **5**. Yerinde (*K. T.*); **6**. Yerlü yerince (*Lûg. Ar.*). [Bak: Musip, muhik]

—ti ayn, 1. Dil bunu (*Der: An-*

kara); **2.** Göz değme (*K.T.*); **3.** Gözlük [?] (*Der: Sıvas, Samsun*); **4.** Yenir baş (*Çul.*). [Bak: Nazar]

İs'af [etmek], **1.** Dileğini yapmak (*Müt.*); **2.** Dinlemek (*Der: İstanbul*); **3.** İşini yapmak (*Der: Trakya*); **4.** Kınmak [Razı olmak man.] (*Rad.II.* «*Bar.*, *Tel.*, *Şor.*»); **5.** Taplamak (*Uyg.* «*İnd.*»); **6.** Yerine getirmek (*Der: Istanbul*). [Bak: Isga]

İsal [etmek], **1.** Calgastırmak(*Rad. IV.*«*Kır.*»); **2.** Cayurmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Değirmek (*Ah.H.*; *D. L.T.*; *Der: Ankara, Afyon, Lâpseki* «*Çanakkale*»); **4.** Ekitmek (*B. T.L.* «*Tür.*»); **5.** Erdirmek (*Or.*; *K.T.*); **6.** Ergürmek (*Der: A.*); **7.** Eriştirmek (*K.T.*); **8.** İletmek (*K.T.*; *Ah.H.*; *Ac.*; *Uyg.* «*İnd.*»); **9.** İrgürmek (*Bab.*; *Cev.*; *Ça. Ma.*; *Bab.*); **10.** İriştirmek (*K.T.*); **11.** İrkürmek (*Cev.*); **12.** İrürmek(*Kel.*; *Ça. Ma.*; *Bab.*); **13.** Tapşırmak (*L.O.*); **14.** Ulamak (*Bab.*, *Or.*; *B. T.L.* «*Çağ.*, *Osm.*»; *T.D.*; *Kur.İ.*); **15.** Ulaştırmak(*Lûg.Ar.*;*K.T.*); **16.** Vardırmak (*K.T.*); **17.** Yetirmek (*San.*; *Ata.*); **18.** Yetiştirmek (*K. T.*). [Bak: İblâğ]

—olunmak, Teğinmek (*Uyg.* «*P.P.*»).

—ve takdim etmek, Daritmek (*Rad.III.* «*Çağ.*»).

İsale [etmek], **1.** Akıtmak (*K.T.*); **2.** Şorlatmak (*Dede.*).

—edilmek, Koğuşlanmak (*D. L.T.*).

İsar [etmek], **1.** Bol bol vermek (*K.T.*); **2.** Dağıtmak (*K.T.*); **3.** Esirgemeden vermek (*K.T.*); **4.** Öyürmek (*Kur.B.*); **5.** Saçmak [«Avuç dolusu akça saçıyor.»] (*K.T.*); **6.** Üyürmek (*T.D.*). [Bak: Bezletmek]

İsbal [etmek], [Bak: İzam etmek]

İshal, **1.** Iğınık (*Der: İstanbul, Ereğli* «*Konya*», *Menemen*); **2.** Ötrek, ötrük, ötürük, ötürek (*Der: Çerkeş, Niğde, Çankırı, Havza, Develi, Gediz, Sinop, Urfa, Dodurga, Edirne, Civan yayla, Tavşanlı, Kula, İzmit, Denizli, Ankara, Erzincan, Seyhan, Aydın, Adana, Amasya, Gâvurdağ, Bağyaka, İçel, Trabzon, Kula, Muğla, Malatya, Sinop, Kayseri, Sıvas*); **3.** Söggünlük (*Der: Avanos*); **4.** Sürgün (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *Der: Seyhan, Gâvurdağ, İçel, Çanakkale, Devrek, Karahoca, Kemalpaşa* «*Edirne*», *Söğüt, Haymana*); **5.** Şışkak (*Rad.IV.* «*Şor.*»). [Bak: Amel]

—olmak, **1.** Cöprelemek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **2.** Çınkırmak (*Der: Aslıhan tepeciği köyü* «*Edirne - Uzunköprü*», *Lâpseki* «*Çanakkale*», *Balıkesir*); **3.** İçi geçmek (*Ah.*); **4.** İçi gitmek (*K.T.*); **5.** İçi sürmek (*K.T.*); **6.** Ötkürmek (*D.L. T.*); **7.** Ötürmek (*Mir.*; *T.D.*; *Bab.*; *Der: Ankara, Balıkesir, Ordu, Aydın, Adana, Seyhan, Amasya, Çerkeş, Niğde, Çankırı, Havza, Develi, Gedik, Sinop, Urfa, Dodurga, Edirne, Tavşanlı, Kula, İzmit, Denizli, Erzincan*); **8.** Sökmek (*Der: İstanbul, Trakya, O.A.*; *G.A.*); **9.** Sürmek (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **10.** Yüreği sürmek (*K.T.*).

İska, **1.** Sıvarma (*K.T.*; *Der: Gördes, Kula, Bursa, Kastamonu*); **2.** Sulama (*K.T.*); **3.** Suvarım (*Rad.IV.* «*Osm.*»). [Bak: İrva]

—etmek: **1.** Gölenlemek (*Der: Afyon*); **2.** Perelemek (*Der:*

Kabagöz köyü «Fethiye»); **3.** Sulamak (*K.T.; Az.*); **4.** Suvamak (*Uyg. «P.P.»*); **5.** Suvarmak (*K.T.; Bian.; Kıs.; Kur.B.; Der: Gördes, Kula, Bursa, Kastamonu*); **6.** Suvatmak (*Uyg. «U.I.»*); **7.** Su vermek (*K.T.*); **8.** Uskarmak (*Bal.*).

—yeri, 1. Suğat (*Rad.IV. «Kır.»*); **2.** Suğalgı (*Rad.IV. «Şor.»*). **3.** Sulak (*Rad.IV. «Çağ.»*); **4.** Sulav (*Rad.IV. «Tüm.»*).

İskân, 1. Kondurma (*Or.; Kam.*); **2.** Oturtma (*K.T.*); **3.** Turalık (*Rad. III. «Çağ.»*); **4.** Yerleştirme (*K.T.*). [Bak: Sükna, sâkin, mesken]

—etmek, 1. Cerlemek [Yk: Yer] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Duraklandırmak (*Kur. B.*); **3.** Konatmak (*D.L.T.*); **4.** Kondurmak (*Or.; Kam.*); **5.** Olurmak (*Or.*); **6.** Ornaştırmak [Orun = yer, mahal] (*Rad. I. «Çağ.»*); **7.** Ornatmak (*Rab.*); **8.** Otraklandırmak (*B.T.L. «Kaz.»*); **9.** Oturtmak(*K.T.*); **10.** Örnetmek (*T.D.; B.T.L. «Uyg.»*); **11.** Turaklandırmak (*Kur. B.*); **12.** Yerlendirmek (*Kur.A.*); **13.** Yerleştirmek (*K.T.*); **14.** Yurtlandırmak (*K.T.*).

—edilmek, 1. Cerlenmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Konmak (*Or.*); **3.** Otraklanmak (*B.T.L. «Kaz.»*); **4.** Yerleşmek, yerleştirilmek (*K.T.*); **5.** Yersinmek (*Bal.*).

İskât [etmek], **1.** Ağız açtırmamak (*K.T.*); **2.** Ağzını kapatmak (*K.T.*); **3.** Dil bağlamak [Mec.] (*K.T.*); **4.** Kandırmak (*K.T.*); **5.** Ses çıkartmamak (*Der: İstanbul*); **6.** Sözünü ağzına tıkmak (*Der: İstanbul*); **7.** Susturmak (*K.T.*). [Bak: İlzam].

İskele, 1. Beklenti (*Müt.*) **2.** Karaçav [Binalara kurulan iskele man.] (*Bian.; Bab.; T.D.*) **3.** Sal (*K.T.*).

İskemle, 1 Oturgaç (*B. T. L. «Kaz.»*); **2.** Seke, seki (*Der: Çanakkle, Bursa, Söğüt, Uluborlu*); **3.** Sekitmen [Arkalıksız iskemle man.] (*Der: Samsun, Uluborlu*); **4.** Sekmen [Arkalıksız iskemle man.] (*Der: Samsun, Söğüt, Çiçek dağı köyü «Kırşehir», Bulancak «Giresun», Karaman, Ordu, Çarşamba, Sıvas*). [Bak: Sandaliye]

İskonto, 1. Baş [Akçe hakkında. «Lirayı bozdurmak için on para baş verdi.»] (*K.T.*); **2.** Kırdırma payı (*K.T.*); **3.** Kırım (*Müt.*).

—ettirmek, Kırdırmak (*K.T.*).

İsm [İsim], At [«Esp» manasına olan «at» tan ayırmak için «d» ile yazılıyorsa da «atmak» fiilinin emri olan «at» ile «esp» demek olan «at» imlâda ayırt edilmedikten sonra buna da hacet yoktur.] (*K.T. T.D.; L.O.; L.L.; Rad. I. «Osm.», Ad., Çağ.,Uyg.,Şor., Leb., Alt., Tür., Tob., Yak., Kır.,K.Kır., Kom., Krm., Bar., Baş., Bel., Kaç., Kar., Kaz., Koyb., Kumd., Küer., Sag., Sart., Soy., Tar.*). [Bak: Nam]

—vermek, 1. At koymak(*K.T.*); **2.** At takmak (*K.T.*); **3.** At vermek (*K.T.*). [Bak: Tesmiye]

İsma [etmek], **1.** Dinletmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **2.** Duyurmak (*Der: İstanbul*); **3.** İşittirmek (*K.T.*); **4.** Söz geçirmek,sözünü gegeçirmek (*K.T.*).

İsmet, 1. Arıklık (*Rad.I. «Uyg.»*); **2.** Sililik (*Rad.IV. «Or.Uyg.»*); **3.** Yığlınma (*Çul.*).

—li, 1. Arı, arık (*Rad.I. «Or. Uyg.»*); **2.** Sili (*Rad.IV. «K.B.»*,

Or.). [Bak: Ar, hayâ, hicap, iffet, namus, ırz]

İsnat, 1. Çiltak (*Der:Konya Ereğlisi,Kızılcahamam «Ankara»,Ayaş «Ankara», Kütahya, Atlıhisar, Afyon*); **2.**Çogul,cogul(*B.T.L.«Kaz.»*); **3.** Salışma [Karşılıklı birbirine atfı cürüm man.] (*Cev.*); **4.** Sıltu [Haksız yere itham man.](*Rad.IV. «Tel.»*); **5.** Tıldağ, dildak(*D.L.T.*).

—etmek, 1. Atmak [Birinin üstüne-] (*K.T.*); **2.** Dörtmek[?](*Der: Ayaslar köyü «Konya»*); **3.** Kara çalmak, karalamak (*Der: İçel*); **4.** Kürümek (*Der: Antep*); **5.** Sıltamak (*Rad. IV. «Kaz.»; T.D.*); **6.** Üstüne atmak, üzerine atmak (*K. T.*); **7.** Yaşırmak(*Der: Bağlı köyü «Bursa», Bayındır «İzmir»*); **8.** Yükletmek (*K.T.*). [Bak: Azvetmek, bühtan etmek, iftira etmek]

İspat, 1. Belge (*Rad.IV. «Kır.»*); **2.** Danık (*Der: Eğirdir, Kemah, Ordu*); **3.** Tanuk [Şahit man.] (*P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: Beyyine, delil, hüccet, senet, ihticaç]

—etmek, 1. Aydına çıkarmak (*K.T.*); **2.** Baylamak [Şartlaşmak, mukavele etmek man.] (*Rad.IV. «Kır.»*); **3.** Berkitmek [Teyit etmek man.] (*Ter.*); **4.** Bilgirtmek (*Rad.IV. «Kaz.»*); **5.** Bütürmek [İspat için ibraz etmek, senet ibraz ederek ispat etmek man.](*D.L.T.*); **6.** Göstermek (*K.T.*); **7.** İnandırmak (*Der: İstanbul*); **8.** Ortaya çıkarmak (*K.T.*); **9.** Sağlamlaştırmak (*K. T.*); **10.** Tulandurmak (*Muk.Ed.*).

—edilmek, 1. Aydına çıkmak (*K.T.*); **2.** Çınıkmak (*Uyg.«İnd.»*); **3.** Ortaya çıkmak (*K. T.*).

İspasmoz, 1. Gerginlik, sinir gerginliği (*K.T.*); **2.** Titreyiş, titreklik (*K.T.*); **3.** Tudannığ (*Rad. III. «Şor.»*).

—a tutulmak, Bonçuklamak[«Çocuk bonçukladı.»] (*Der: Gemlik*).

İsr, 1. Bilgürme (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Cım (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Çığır (*Der: Çanakkale*); **4.** Gidiş (*K.T.*); **5.** İz (*K. T.*); **6.** Sansak (*Der: Ceyhan*); **7.** Sübük (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8.** Sürek (*G.D.*); **9.** Tas (*Der: Niğde*).

—ine iktifa etmek, 1. Gidişine uymak (*K. T.*); **2.** İzinden gelmek (*Met.*); **3.** İzine gitmek (*K. T.*); **4.** Yolundan yürümek (*K.T.*).

İsraf, 1. Artu (*Kur. İ.*); **2.** Burtak (*Rad. IV. «Tob.»*); **3.** Dağıklık (*Bian.*); **4.** Oransızlık [Nispetsizlik man.] (*24; Kur. B.*); **5.** Savrukluk (*Der: İstanbul*); **6.** Seleklik [Cömertlik man.] (*Der: Bursa*); **7.** Serpme (*T. D.*); **8.** Yabalık (*Rad. III. «Uyg.»*).

—etmek, 1. Altından girip üstünden çıkmak (*K.T.*); **2.** Boşuna vermek, boş yere vermek (*K.T.*); **3.** Har vurmak (*Der: Tire «İzmir», İstanbul*); **4.** Orukdin geçürmek (*Kur. İ.*); **5.** Savurmak (*K. T.*); **6.** Saybamak (*D.L.T.; T.D.*); **7.** Saypamak (*P.d.C.; Ç.L.; Rad.IV. «Çağ.»*); **8.** Yitirmek (*Tuh.*); **9.** Yoymak [Mahvetmek man.] (*Der: Tarsus, Seyhan*); **10.** Yazık etmek [«Kumaşa yazık ettiniz.»] (*K.T.*).

İstabl, 1. Ağıl (*K. T.*); **2.** Ahır* [Asıl türkçe olup farsçaya da geçmiştir (*Ş. Sami*)] (*Rad. I. «Osm.»; K.T.*); **3.** Sayo (*Der: Kemalpaşa*).

—memuru, Ilkıcı [Ilkı = sürü] (*Dede.*).

İstalâktit, 1. Köfürge (*Der: Litros*

köyü «Eyup»); **2**. Salkım taşı (*Der: Malkara ve cıvarı*).

İstasyon, 1. Beklenti (*Müt.*); **2**. Durak (*Der: İstanbul, Trakya,A.*); **3**. Durluk (*Der: Tire «İzmir.»*); **4**. Eğlek (*Der: Ankara*); **5**. Uğrak (*Bürh.; Der: İstanbul*); **6**. Ürteng (*B.T.L. «Kâşgar»*). [Bak: Mevkıf]

İstatistik, Sayalgı (*Der: İzmir*).

İstiane [etmek], **1**. Arka istemek (*Kur.B.*); **2**. Yardım aramak, yardım dilemek, yardım istemek, (*K.T.; Kur.B.*); **3**. Yarı dilemek (*Kur.İ.*); **4**. Yarı Tilemek (*İrş.*). [Bak: İstimdat]

İstiap, 1. Geyinlik (*Bian.*); **2**. İçine sığma (*K.T.*); **3**. Sığa (*Ter.*); **4**. Sıggu, sıkku (*Rad.IV.«Çağ.»*); **5**. Sığış (*Bian.*).

—etmek, 1. İçine almak (*K.T.*); **2**. İçine sığmak (*K.T.*); **3**. Kacalamak (*D.L.T.*); **4**. Kaplamak (*K.T.*); **5**. Kapsamak (*İrş.*); **6**. Sığdırmak (*Rad.IV. «Osm.»; K.T.*); **7**. Sığırmak (*Hurş.*); **8**. Sığışmak (*K.T.*); **9**. Sığıştırmak (*K.T.*); **10**. Sığmak (*K.T.; D.L.T.*); **11**. Şibirmek (*Rad.IV. «Tob.»*); **12**. Tutmak (*K.T.*).

İstib'at [etmek], **1**. Iraksamak (*Der: Lâpseki*); **2**. Iraksınmak (*Kam.*); **3**. Ummamak (*Der: İstanbul*); **4**. Uzak saymak, uzak tutmak (*Der: İstanbul*); **5**. Uzaksımak (*Müt.*); **6**. Yakıştırmamak (*K.T.*).

İstibdal, 1. Değiş [Mübadele man.] (*Bian.*); **2**. Değiştirme (*K.T.; T.D.*); **3**. Değşürme *«İstemek»* (*Kur.B.*); **4**. Tekşürme (*Kur.İ.*). [Bak: Taviz, Tebdil, ikame]

İstical, 1. Aşga (*B.T.L.«Kaz.»*); **2**. İvgenlik (*B.T.L.«Osm.»*); **3**. Kadga (*P.d.C.*); **4**. Paçım (*Rad.IV.«Tel.»*). [Bak: Acele]

—etmek, 1. Alatlamak (*Der: Konya, Edirne, Kütahya, Kemalpaşa*); **2**. Aşıkmak (*Tuh.;Kar.;Bal.*); **3**. Aşukmak (*P.d.C.*); **4**. Cıldamdanmak, cıldanlamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Çapmak (*Der: Manisa, Trabzon, Sıvas, Ahlat, Divrik, Samsun, Zile, Sinop, Kastamonu, Bayazıt, Kayseri, Diyarbekir, Elâziz, Erzincan, Bolu, Van*); **6**. Eveklemek (*Der: Nazilli, Tavas*); **7**. Evişmek (*Der: Muğla, Davas*); **8**. Evmek (*Ah.*); **9**. Evtiklemek (*Der: Kütahya*); **10**. Ilıkmak (*Der: Suşehri*); **11**. İvdirmek (*Kur. A.*); **12**. İveklemek (*Der: Konya, Seyhan, Aksaray, Isparta, Haymana, Malatya, İncesu «Kayseri»*); **13**. İvetlemek (*Der: Uşak*); **14**. İvmek (*San.*); **15**. Kabalanmak (*Rad. II. «Kaz.»*); **16**. Kıvrıktırmak (*Der: Kayseri*); **17**. Manlanmak, mannanmak (*Rad. IV. «Sag., Bar.»*); **18**. Manzırmak (*Rad. IV., «Koyb., Şor.»*); **19**. Mendemek (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **20**. Ödermek (*Der: Orta Anadolu*); **21**. Öleşmek (*Der: Muğla*); **22**. Övetlemek (*Der: Çal*); **23**. Telezimek (*Az.*); **24**. Tezlemek (*Tuh.*); **25**. Uşukmak (*Ç.L.*); **26**. Yeğlemek (*Der: Uşak*); **27**. Yelimek (*Der: Hacıtoğrul «Ankara»*); **28**. Yelmek (*P.d.C.; Ç.L.; Hal.*). [Bak: Tacil]

İsticvap, 1. Sorağ (*Rad.IV.«Çağ.»*); **2**. Sorağı (*Rad. IV. «Tel.»*); **3**. Sorak (*Rad.IV.«Osm.»*); **4**. Sorgu (*Bit.; Az.*); **5**. Sorulgu (*Mu.M.*); **6**. Suraltı (*Rad.IV.«Tel.»*); **7**. Surav (*Rad.IV.«Kır.»*); **8**. Şılaltı (*Rad.IV. «Tel.»*); **9**. Tirkek (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İstintak, istiş'ar]

—etmek, **1**. Sorguya çekmek (*K.T.*); **2**. Söyletmek (*K.T.*); **3**. Suravmak (*Rad. IV*. «*Kar*.»); **4**. Surağlamak (*Rad. IV*. «*Şor*.»); **5**. Tirkemek (*P.d.C.; Ç.L.*).

İstida, 1. Aybı (*Rad.I*. «*Tel., Alt., Soy*.»); **2**. Dilekçe [İstidaname man.] (*T.D.; Der: A.*); **3**. Kolamağlığ (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Ötül (*Rad.I*. «*Uyg., Çağ*.»); **5**. Sorak [Matlap man.] (*Rad.IV*. «*Çağ., Koyb*.»); **6**. Soraltı, suraltı (*Rad. IV*. «*Tel*.»); **7**. Surak (*Rad.IV*. «*Çağ., Koyb*.»). [Bak: Arzuhal, rica, istirham, talep, temenni, niyaz]

—etmek, 1. Dilemek (*K.T.*); **2**. İstemek (*K.T.*); **3**. Kolamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Ötülmek (*Rad.I*. «*Çağ*.»); **5**. Yalvarmak (*K.T.*); **6**. Yalvarıp yakarmak (*K.T.*).

İstidat, 1. Anukluk (*D.L.T.*); **2**. Bulırlık (*Rad. IV*. «*Kaz*.»); **3**. Cipteşlik (*Rad.IV*. «*Kaz*.»); **4**. Çirik (*Rad.III*. «*Çağ*.»); **5**. Ertem [Hüner, hırfet man.] (*T.D.*); **6**. Öğrek (*Der: Teke, Isparta, Avşar, Kütahya*); **7**. Songun (*Der: Bolu*); **8**. Sungu [Mevhibe man.] (*Der: Eskişehir, Söğüt, Beyşehir, İçel*); **9**. Sungun (*T.D.*); **10**. Udun (*T.D.*); **11**. Uzluk [«Eli uz.»] (*K.T.*); **12**. Uzlanma (*Der: Kırşehir*); **13**. Yatkınlık (*K.T.*); **14**. Yatır (*Rad. III*. «*Krm*.»); **15**. Yayvu [Fıtrî kabiliyet man.] (*Rad. III*. «*Tel*.»); **16**. Yordam [Meharet man.] (*T. D.*). [Bak: Kabiliyet, hüner, mevhibe]

—sız, 1. Bolumsuz (*Der: Kızılköy* «*Bandırma*»); **2**. Çalapa (*Der: Kütahya*); **3**. Çolpa (*K.T.*); **4**. Çiriksiz (*Rad.III*. «*Çağ*.»); **5**. Eme yaramaz (*Der: Bolu, Kayseri*); **6**. Sungusuz (*Der: Ankara*); **7**. Yoruksuz (*Rad.III*. «*Çağ*.»).

İstidlâl, 1. Anlayış, anlama (*K.T.*); **2**. Bulma, bulup çıkarma (*K.T.*); **3**. Çıkarış, çıkarma (*K.T.*); **4**. Seziş, sezme (*K T.*); **5**. Sizik [Hissi kablelvuku man.] *Rad.IV*. «*Kaz*.»). [Bak: İstintaç, netice, delil, istihraç]

İstif, 1. Dizi (*K.T*); **2**. Sıra (*K T.*).

—etmek, 1. Coğlamak (*D.L.T.*); **2**. Dizmek (*K T.*); **3**. Iştırmak (*Rad.I*. «*Kar*.»); **4**. Kalamak [Ocağa odunu istif etmek man.] (*P.d.C. Ç.L.*); **5**. Sıralamak (*K. T.*); **6**. Üst üste koymak (*Der: İstanbul*); **7**. Yığmak (*Müt.*).

İstifa [etmek], **1**. Bertilmek, bertinmek (*Bian.*); **2**. Çekilmek (*Der: İstanbul*); **3**. El çekmek (*Der: İstanbul*); **4**. Pırlanmak (*Der:* Uluborlu «*Isparta*»).

—yı kusur, Suç dilemek(*Muht.*). [Bak: Eman]

İstifade, 1. Asıg, asık (*Rad. I*. «*Çağ*.»); **2**. Aslam (*Rad. I*. «*Kaz., Tob., Bar., Kar., Krm*.»); **3**. Kazanç (*K.T.*). [Bak: Menfaat, faide, kâr, temettü]

—etmek, 1. Asılanmak (*Kel.*); **2**. Aslamnamak (*Rad. I*. «*Bar*.»); **3**. Busunmak [?] (*Der: Reşadiye, Gökköy* «*Tokat*»); **4**. Eminmek [?] (*Der: Bayındır*); **5**. Gönenmek (*Kur. A.*); **6**. Kazanmak (*K.T.*); **7**. Onulmak (*Kam.*); **8**. Öğrenmek (*K.T.*); **9**. Tusulmak (*Uyg*. «*İnd*.»); **10**. Yunglamak (*Uyg.*).

—edilebilir, Eme yarar (*Hurş.*). [«Katından bir eme yarar kişi al.»].

—li, 1. Asığlığ (*Uyg*. «*İnd*.»); **2**.

Kazançlı (*K.T.*); **3**. Kolaylı (*Rad. II.* «*Kar.*»).

—siz, 1. Asığsız (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Kazançsız (*K.T.*).

İstifham, 1. Sorav (*Müt.*); **2**. Sorma (*K.T.*); **3**. Soru (*Müt.*); **4**. Soruğ (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **5**. Soruk (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **6**. Sorup anlama (*K.T.*); **7**. Tirkek (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İstizah, sual]

İstifrağ [etmek], **1**. Bulanmak, iç bulanmak, bulantıya uğramak (*K.T.*); **2**. Kaytarmak [Geri vermek, geri çıkarmak man.] (*Der: Denizli, İzmit, Muğla, Ordu, Tekirdağ*); **3**. Kusmak (*K.T.*); **4**. Okalamak [İç bulanmak man. (*Rad. I.* «*Çağ.*»)] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Okımak (*D.L.T.*); **6**. Öğürmek (*K.T.*); **7**. Öğzünmek [?] (*Der: Ankara*); **8**. Yanmak (*D. L. T.*). [Bak: Kay, gaseyan]

İstifsar, 1. Bellemeç (*Der: Urfa, Gazi Antep*); **2**. Sorağ (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3**. Sorak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **4**. Sorma (*K.T.*); **5**. Soruş (*K.T.*). [Bak: İstizah]

—etmek, 1. Ayıtmak (*D.L.T.*); **2**. Kolunmak (*D.L.T.*); **3**. Sormak (*K.T.*); **4**. Sorup anlamak (*K.T.*); **5**. Soruşturmak (*Der: İstanbul*); **6**. Soylamak (*Müt.*): [«Iraktan gözlediler, soyladılar.»]; **7**. Talıkmak (*D.L.T.*); **8**. Tirkemek (*P.d.C.; Ç.L.*).

—ı hatır, 1. Erk sorma (*Der: Ankara*); **2**. Esenleşme (*B.T.L.* «*Uyg., Kaz.*»); **3**. Eyteş (*Der: Ankara*); **4**. Eytiğ (*D.L.T.*); **5**. Eytiş (*D.L.T.*). [Bak: Hatır sormak]

İstiğfar [etmek], **1**. Suç dilemek (*Cev.*); **2**. Tanrıdan bağışlık dilemek (*Müt.*). [Bak: Gufran, mağfiret, tevbe, istifayı kusur]

İstiğna [etmek], **1**. Aldırmamak, aldırış etmemek (*K.T.*); **2**. Bakmamak (*K. T.*); **3**. Çekinmek (*K. T.*); **4**. Gıcırganmak (*Der: Ordu*); **5**. Kulak asmamak (*K. T.*); **6**. Yanılanmak (*İd. Haş.*); **7**. Yüz çevirmemek (*K.T.*). [Bak: İşve, naz]

İstiğrak, 1. Cuğutma [?] (*Der: Eskişehir*); **2**. Dalgınlık (*K. T.*); **3**. Dalma (*K. T.*); **4**. Gömülme [İçine —] (*K. T.*); **5**. Kaplanma [—le] (*K.T.*); **6**. Kendinden geçme (*K. T.*); **7**. Koyulma (*Bab.*); **8**. Mızgınma [?] (*Der: Cebelibereket, Erzurum, Sinop, Sıvas, Dörtyol, Denizli, Ezine*).

İstiğrap [etmek], **1**. Azuklamak (*D. L. T.*); **2**. Danlamak (*Der: Çal* «*Denizli*», *Afyon, Kavak* «*Samsun*» *Boldan, Marmaris, Balıkesir, Tosya*); **3**. Danmak (*K. T.*); **4**. Dansamak (*G. D.*); **5**. Paşkalamak, paşkalanmak, paşkazınmak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **6**. Salınzımak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **7**. Şaşakalmak (*K.T.*); **8**. Şaşırmak (*K.T.*); **9**. Şaşmak, şaşıp kalmak (*K. T.*); **10**. Tanlamak (*K. T.; Tuh.*); **11**. Tanırmak (*L.O.*); **12**. Tanmak (*K. T.*). [Bak: Taaccüp, tahayyür, hayret]

İstihale [Tahavvül man.], **1**. Başkalaşma (*K.T.*); **2**. Değişme (*K. T.*); **3**. Dönüm (*Kam*). [Bak: Tahavvül, inkılâp, takallüp]

—etmek, 1. Aylanmak, aymak, aynamak (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **2**. Başkalaşmak (*K. T.*); **3**. Başkarlanmak, başkarmak (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **4**. Biçimi değişmek (*K. T.*); **5**. Çevrilmek (*K. T.*); **6**. Değişmek (*K. T.*); **7**. Dönmek (*Kam.*); **8**. Paşkarmak (*Rad. IV.* «*Bar.*»).

—[Ademi imkân man.], Olamazlık, olamamazlık (*Der: İstanbul*).

İstihare, 1. Erim (*B.T.L.* «*Osm.*»; *T.D.*); 2. İrim (*T.D.*).

İstihbar, 1. Çavur (*Der: Osmaniye* «*Seyhan*»); 2. Duyma (*K.T.*); 3. İşitme (*K.T.*); 4. Öğrenme (*K.T.*); 5. Salığ, salık (*Rad.IV.* «*Çağ., Osm.*»); 6. Sorağ, Sorak [İstintak, sual man.] (*Rad. IV.* «*Çağ., Osm.*»); 7. Sorma (*K.T.*); 8. Soruşturma (*K.T.*); 9. Surak (*Rad.IV.* «*Çağ., Koyb.*»); 10. Suraltı (*Rad. IV.* «*Tel.*»). [Bak: Istıtla, haber, tahkik, istintak, sual, isticvap, istifsar]

—etmek, 1. Duymak (*K.T.*); 2. İlpelemek (*Rad.I.* «*Kaz.*»); 3. İşitmek (*K.T.*); 4. Öğrenmek (*K.T.*); 5. Salık almak (*Der: Kırşehir*); 6. Salıklanmak (*Der: Maraş, Zile, Ankara, Antep*); 7. Salıklaşmak (*Der: Ayaş, Nallıhan*); 8. Sormak (*K.T.*); 9. Soruşturmak (*K.T.*).

—at memuru, İlpeşin (*Rad.I.* «*Kaz.*»).

İstihdaf [etmek], 1. Amaçlamak (*Müt.*); 2. Emeçlemek (*D.L.T.*); 3. Gözünü dikmek (*Der: İstanbul*); 4. Sigelemek (*Rad.IV.* «*Kır.*»). [Bak: Hedef, gaye, maksat]

İstihdam [etmek], 1. İşletmek (*D.L.T.*); 2. Kargıtmak (*Rad.II.* «*Tüm.*»); 3. Kullanmak (*K.T.*); 4. Yallamak [Yk: Yal = ücret: ücretle tutmak] (*L.Ta.*); 5. Yumsumak (*Fel.*).

İstihfaf, 1. Aldırmazlık, aldırmamazlık (*K.T.*); 2. Azımsayış, az görüş (*K. T.*); 3. Beğenmezlik, beğenmemezlik (*K.T.*); 4. Çarsınış (*Rad.III.* «*Sag.*»); 5. Kulak asmama, kulak vermeme (*K.T.*).

—etmek, 1. Adam yerine koymamak (*Der: İstanbul*); 2. Alağsatmak (*Kab.*); 3. Aldırmamak (*K.T.*); 4. Asganculamak (*Uyg.* «*H.II.*»); 5. Az görmek (*K.T.*); 6. Azımsamak (*K.T.*); 7. Beğenmemek (*K.T.*); 8. Dansamak (*Der: Bursa, Seyitgazi, Eskişehir, Kayseri*); 9. Densemek (*Der: Söğüt*); 10. Dumsaymak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 11. Mensinmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 12. Pazınçıktamak (*Rad.IV.* «*Tel.*»); 13. Pazınmak (*Rad.IV.* «*Alt., Tel., K.B.*»); 14. Saymamak (*K.T.*); 15. Yensemek (*Der: İznik, Karacaviran*); 16. Yeynilemek (*Kab.; Kur. A.; Ar.; L.*); 17. Yeyni tutmak (*Kur.A.; Ar.L.*); 18. Yiyni tutmak (*Mus.Es.; Kel.*). [Bak: İstisgar etmek, hor görmek].

İstihkak, 1. Alacak (*Der: İstanbul*); 2. Artam, ırdam, ıtam [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 3. Emek [Mec.] (*K.T.*); 4. Yararlık [?] (*Ter.*). [Bak: Hak, ücret, ecr, mükâfat]

İstihkâm, 1. Baru* [Yk: Barınak, barınmak] (*L.O.*); 2. Beklik [Müstahkem, muhkem olma] (*Rad. IV.* «*Kar.*»); 3. Berklik (*L. O.*); 4. Biklik (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 5. Cip (*P. d. C.; Ç.L.*); 6. Çinğ (*B.T.L.* «*Tür.*»); 7. Kamal [Yk: Kamamak, kapamak] (*Rad.II.* «*Kır.*»); 8. Katağ (*Rad.II.* «*Çağ.*»); 9. Kiplik (*Rad.II.* «*Kar.*»); 10. Korgan (*Rad.II.* «*Kır., Tar., Çağ.*»); 11. Koruğ (*Rad.II.* «*Çağ.*»); 12. Kurgan (*Ba.; Rad.II.* «*Tar., Osm., Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; Or.*); 13. Or (*Rad.I.* «*Kır., Krm., Çağ., Kom., Osm.*»; *B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.; L.O.*); 14. Orgarun (*Rad.I.* «*Çağ.*»); 15. Örgerim (*Rad.I.* «*Çağ.*»); 16. Örkerim (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 17. Sapıl

(*Rad.IV.«Çağ.»*); **18**. Sencer(*Rad. IV.«Osm.»;P.d.C.; Ç.L.; L O.*); **19**. Senger (*P.d.C.; Ç.L*); **20**. Senir (*Rad. IV. «Çağ., Or., Kom., Alt.»*); **21** Sincer(*T.D.*); **22**. Şibe (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **23**. Tapkur [Yk: Tabur] (*L.O.*); **24**. Turkarka (*P. d.C.; Ç.L*). [Bak: Tahkim, tarsin, kale, hisar].

—nöbetçisi, 1. Bekçi (*K.T.*); **2**. Karakol (*K.T.*); **3**. Ketevül (*Ba.*).

İstihkar [etmek], **1**. Aşağılamak, aşağı tutmak (*K.T.*); **2**. Azırgamak, azışmak (*T.D.*); **3**. Basınmak (*Rad.IV. «Kır.»*); **4**. Horlamak[?] (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Horsanmak[?] (*Bian.*); **6**. Horsunmak [?] (*Bab.; Der: Ankara, Malatya, Isparta, C.A.*); **7**. Küçüksemek (*Rad.II. «Osm.»*); **8**. Pazıncıktamak (*Rad.IV. «Tel.»*); **9**. Pazınmak (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **10**. Yersemek (*Der: Çanakkale, Gerede, Beypazarı*). [Bak: İstisgar istihfaf, tahkir, hor görmek]

İstihlâk [etmek], **1**. Bitirmek (*K.T.*); **2**. Örtemek(*Kar.*); **3**. Tüketmek (*K.T.*). [Bak: Ihlâk, itlâf]

İstihmam [etmek], **1**. Çimmek [Irmağa, göle girip yıkanmak man.] (*Der: Bayburt, Ankara, Konya*); **2**. Ereyenmek (*Az.; Der: Ordu, Kırşehir, Elbistan*); **3**. Yıkanmak (*K.T.*); **4**. Yunmak (*Lûg.Ar.*). [Bak: Hamam]

İstihraç [etmek], **1**. Çıkarmak (*K.T.*); **2**. Enlemek (*Der: Afyon, Beyşehir, Ankara*); **3**. Keyinmek (*Tuh.*); **4**. Sökmek (*Bit.*); **5**. Suzmak (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*).

İstihsal [etmek], **1**. Elde etmek (*K.T.*); **2**. Ele geçirmek (*K.T.*); **3**. Kaskanmak, kazganmak [Yk: Kazanmak] (*Rad.II. «Uyg.»*); **4**. Kazanmak (*K.T.*).

İstihsan [etmek], **1**. Beğenmek (*K.T.; T.D.*); **2**. Caksılmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Gökçek görmek (*Lûg. Ar.*); **4**. Güzel bulmak (*K.T.*); **5**. Taplamak (*Hurş.*). [Bak: Tahsin, takdir]

İstihya [etmek], **1**. Utanmak (*K.T.*); **2**. Uvutgarmak (*D.L.T.*); **3**. Yacanmak (*D.L.T.*); **4**. Yacınmak, yecinmek (*İd.Haş.*). [Bak: Hayâ, hicap]

İstihza, 1. Alay (*Der: İstanbul*); **2**. Askay (*Rad. I. «Şor.»*); **3**. Dutunma [?] (*Der: Konya*); **4**. Elik (*Kar.*); **5**. Gülüncük (*Bab.*); **6**. Harsunmuş (*Der: Isparta*); **7**. Henek (*Der: Alurca, Çankırı, Erzurum, Erzincan, Artvin, Kelkit, Sinop, Bolvadin, Bandırma, Eğin*); **8**. İlük (*Kur.İ.*); **9**. Kajan (*Rad.II. «Şor.»*); **10**. Keleke (*Rad.II.«Kır.»*); **11**. Kesinti (*Bian.*); **12**. Kıcık (*Muht.*); **13**. Saraka (*L.O.; Rad. IV. «Osm.»; K.T.; Der: Niğde*); **14**. Sıkak (*Rad.IV.«Kır.»*); **15**. Tamşı (*Der: Aydın*); **16**. Taşkala (*Der: Mersin, Adana, Maraş*); **17**. Telkek (*Rad. III. «Kır.»*); **18**. Yaltga (*D.L.T.*); **19**. Yansı (*Bab.; Kur.A.; T.D.*); **20**. Yansu (*Kur.B.*); **21**. Yarışık (*Der: Konya*); **22**. Yobu (*Tür.*); **23**. Zannar (*Rad.IV. Tar.*). [Bak: İstihfaf]

—etmek, 1. Alay etmek (*Der: İstanbul*); **2**. Asgançulamak (*Uyg. «T.T., U. II.»*); **3**. Askaylamak (*Rad. I. «Şor.»*); **4**. Çırcaymak (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Dakdatmak [?] (*Muht.*); **6**. Dansamak (*Der: Amasya*); **7**. Dumsaymak (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Eğlenmek, eğlenceye almak (*K.T.*); **9**. Elesalmak (*Az.*);

10. Elikmek (*D.L.T.*); **11.** Eriklemek (*B.T.L.«Çağ.»*); **12.** Geyinmek (*Der: Ankara, Bolu, Konya*); **13.** Gıllanmak (*Der: Denizli*); **14.** Gismek (*Der: Konya*); **15.** Gülmek (*K.T.*); **16.** İliklemek (*Kur.İ.*); **17.** İriklemek (*B.T.L.«Çağ.»*); **18.** Kajannamak (*Rad.II.«Şor.»*); **19.** Kesintiye almak (*Bian.*); **20.** Kımjındamak (*Rad.II.«Kır.»*); **21.** Kınamak (*L.O.*); **22.** Kındırmak (*P.d.C.;Ç.L.*); **23.** Kıtıralmak (*Der: Kütahya*); **24.** Obuklamak (*B.T.L.«Uyg.»*); **25.** Oşkanculamak (*Uyg.«Usp.»*); **26.** Ökünmek (*Der: Malatya, Urfa, Develi, Kayseri, İncesu «Kayseri»*); **27.** Örkünmek (*Der: Ordu*); **28.** Öykmek (*Der: Kayseri, Isparta*); **29.** Sabahtamak (*Rad. IV. «Leb.»*); **30.** Sanamak (*L.O.*); **31.** Sarakaya almak (*K.T.*); **32.** Yaltga kılmak (*D.L.T.*); **33.** Yanıslamak (*Der: Kars*); **34.** Yanışlamak, yanışaklamak (*Der: Eğirdir, Yılanlı, Bolu, Gerede, Karadere, Erzurum, Adana*); **35.** Yansılamak [İstihza ile taklit etmek man.] (*Sıh.; Kur. A.; Der: İzmir, Balıkesir, Artuvin, Şavşat, Bursa, Kırşehir, Avanos, Sıvas*); **36.** Yansımak (*Kur. A.*); **37.** Yansıya almak (*Kur. B.*); **38.** Yansulamak (*Kur. B.; T.D.*); **39.** Yansumak (*Kur.B.*); **40.** Yansuya tutmak (*Kur.B.*); **41.** Yedilmek (*Der: Nallıhan*); **42.** Yobulamak (*İd. Haş.; Tür.; Muk. Ed.*); **43.** Yobumak (*İd. Haş.*); **44.** Yubılamak (*Muk. Ed.*); **45.** Yubulamak (*T.D.*). [Bak: Tezyif, temeshur]

İstihzar, **1.** Anıklanma (*K.T.*); **2.** Anukluk (*D.L.T.*); **3.** Anınma (*D.L.T.*); **4.** Davrantı (*Der: İçel*).[Bak: Hazırlık]

—atta bulunmak, **1.** Anıklanmak (*K.T.*); **2.** Anunmak (*D.L.T.*); **3.** Çukçusmak, çukçuşmak (*Rad. IV. «Kar.»*); **4.** Davranmak (*Der: İçel*); **5.** Kurmak (*Rad.II.«Osm.»*); **6.** Sığanmak, sıvanmak (*K.T.*); **7.** Sıydınmak (*Rad. IV. «Tel.»*); **8.** Yetiştirmek (*K. T.*). [Bak: Hazırlamak, hazırlanmak]

İstikamet [Sadakat man.], **1.** Doğruluk (*K.T.*); **2.** Onan, unan (*P.d.C ;Ç.L.*); **3.** Tüzük (*Ba.*).

—[Cihet man.], **1.** Almaç [?] (*Der: Demirci «Manisa»*); **2.** Annaç [Karşı, ön taraf man.] (*Der: Ankara, Isparta*); **3.** Cön (*Rad.IV. «Kır.»*); **4.** Çığır [Umumî olarak yol man.] (*Der: Konya Ereğlisi, Kırşehir, Karaağaç*); **5.** Düş [«Bir düşe gitti»] (*İd.Haş.*); **6.** Görü [?] (*Der: Samsun, Nallıhan*); **7.** Ingay (*Rad. I. «Kır.»*); **8.** Koylu [?] (*Der: Avanos*); **9.** Sarı (*P.d.C.; Ç.L.*); **10.** Tay (*P.d.C.*); **11.** Yön (*Der: Konya, İstanbul, Manisa, Denizli, Muğla, Afyon, Çankırı, Mucur, Bolu, Develi, Ordu*); **12.** Yönter (*Der: Milâs, Muğla, Silifke, İzmir, Burdur, Denizli, Kütahya, Isparta, Konya, Bolvadin*). [Bak: Cihet, taraf, veçhe]

—almak, **1.** Düşlenmek (*İd.Haş.*) **2.** Könmek (*D.L.T.*); **3.** Onkulmak (*D.L.T.*); **4.** Tüzlünmek (*D.L.T.*); **5.** Yönelmek (*Der: Konya, Manisa, Denizli, Muğla, Afyon, Çankırı, Bolu, Ordu*); **6.** Yöntermek (*Der: Susurluk, Bolu*).

—siz, **1.** Eğri (*K.T.*); **2.** Tüzsüz (*Or.*); **3.** Yönsüz (*Mir.*).

İstikbal [Ati man.], **1.** Gelecek (*K.T.*); **2.** Gelesi (*Ter.; Rad. II. «Osm.»*); **3.** İleri (*K.T.*); **4.** Ön (*K.T.*). [Bak: Ati, müstakbel]

—en, 1. İleride (*K.T.*); **2.** Yarın (*Der: İstanbul*).

—[etmek. Karşılama man.], **1.** Gabaklamak, gabağına getmek [Gabak, kabak = ön, alın] (*Az.*); **2.** Karşılamak (*K. T.*); **3.** Karşımak (*D. L. T.*); **4.** Karşulamak (*Dede.*) **5.** Otrunmak (*D. L. T.*); **6.** Soylamak [?] (*Der: Marmaris*); **7.** Tuslamak [?] (*Der: Çıldır, Gazi Antep*); **8.** Utkarmak (*Rad. I* «*Tel.*»).

—ci, 1. Karşıcı (*G.D.*); **2.** Karşılayıcı (*Der: İstanbul*).

İstiklâl, 1. Başına buyrukluk (*Müt.*); **2.** Başlıcalık (*Bab.*); **3.** Baştaklık (*Rad. IV.*«*Kaz.*»); **4.** Buyurganlık [Amirlik man.] (*Muht.*); **5.** Kendi başına olma (*K.T.*). [Bak: Hürriyet, irade, muhtariyet, hakimiyet]

—sahibi, 1. Başına buyruk (*Müt.*); **2.** Başlı başına (*Müt.*); **3.** Ermiş barmış (*Or.*); **4.** Kendi başına (*K.T.*). [Bak: Müstakil]

İstikmal [etmek], **1.** Bitirmek (*K. T.*); **2.** Bütkermek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3.** Bütünlemek (*Rad.IV.* «*Osm.*»). [Bak: İkmal, itmam, tekmil]

İstiknah [etmek], **1.** Araştırmak, içini aramak (*K. T.*); **2.** Derinleştirmek, derinine girmek (*K.T.*); **3.** Erdelemek (*Der: Amasya*); **4.** İldelemek (*Der: Amasya*); **5.** İrişmek [?] (*Mus. Es.*). [Bak: İstıksa, tefahhus, tetebbü]

İstikrah, 1. Ciğirme (*Ata.*); **2.** Ceksürüm (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Cireniç (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4.** İğrenme (*K.T.*); **5.** Tiksinme (*K.T.*); **6.** Usalık, usallık [Yk: Usanç] (*B. T. L.* «*Uyg.*»). [Bak: Nefret, ikrah]

—etmek, 1. Çiğirmek (*Müt.*); **2.** Gizdirmek (*Der: Isparta*); **3.** İğrenmek (*K.T.*); **4.** İrikmek (*P. d.C.; Ç.L.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **5.** Ocumak [?] (*Der: Köşker* «*Kırşehir*»); **6.** Perikmek [?] (*Der: Urfa, Erzincan, Mut* «*İçel*»); **7.** Tiksinmek (*K.T.*); **8.** Titsinmek (*Bian.*); **9.** Yarsımak (*D.L.T.*); **10.** Yarsıtmak (*D. L. T.*); **11.** Yelenmek (*Der: Bandırma*); **12.** Yerinmek (*Müt.*); **13.** Yiğrenmek (*D.L.T.*); **14.** Yirmek (*D.L.T.*).

İstikrar [etmek], **1.** Beğlenmek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2.** Diplenmek (*D.L.T.*); **3.** Durmak (*K.T.*); **4.** Dölenmek (*Kur.B.; 24.*); **5.** Tolanmak (*Kur.İ.*); **6.** Tölenmek (*İrş.*); **7.** Tulanmak (*Muk. Ed.*); **8.** Urnamak (*D.L.T.*); **9.** Yerleşmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **10.** Yersimek (*D.L.T.*).

—sız, 1. Duraksız (*Der: İstanbul*); **2.** Durmaz dinlenmez (*Der: İstanbul*); **3.** Oynak (*Kam.*). [Bak: Kararsız]

İstikraz, 1. Alım (*Ata.*); **2.** Birim (*D.L.T.*); **3.** Ödünç (*K.T.*); **4.** Öngüç (*Bal.*); **5.** Ontuç, untuç (*P.d. C.; Ç.L.*); **6.** Verme (*Bal.*).

—etmek, 1. Borç almak, borçlanmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **2.** Ödünç almak (*K.T.*).

İstiksa [etmek], **1.** Araştırmak (*K.T.*); **2.** Derinleştirmek (*Der: İstanbul*); **3.** Eyertmek (*Ah.*); **4.** İnceden inceye aramak (*K.T.*); **5.** Soruşturmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İstiknah]

İstiksar, Tulaklık (*Muk.Ed.*).

—etmek, 1. Çoğumamak (*Der: Tokat.*); **2.** Çoğumsamak (*K.T.; L.O.*); **3.** Çok görmek (*K.T.*); **4.** Çoksunmak (*Der: C.A.*).

İstikşaf [etmek], **1.** Ahtarmak (*P.d.C.*); **2.** Andamak (*T.D.*);

3. Anlamağa çalışmak (*K.T.*); 4. Gözetlemek (*K.T.*); 5. İzlemek (*Der: Beyşehir, İçel*); 6. Yelinlemek (*D.L.T.*); 7. Yoklamak (*K.T.*).

—kıtası, Aravul (*P.d.C.*).

—köpeği, Sansun [?] (*Der: Korucu «Balıkesir»*).

İstilâ, 1. Basıldıru (*Rad.IV. «Kaz.»*); 2. Basu (*Rad.IV. «Kaz.»*).

—etmek, 1. Alazlamak [Yaranın vücude yaylıması.] (*Der: Trabzon*); 2. Ele geçirmek (*K.T.*); 3. Eliktirmek (*Hurş.*); 4. Kabanlamak (*T.D.*); 5. Kaplamak (*K.T.*); 6. Karmak [«Bütün yüzünü gözünü çıban karmış.»] (*Der: Konya*); 7. Öğmek, övmek (*Der: Kütahya, Isparta*); 8. Tezginmek (*Tuh.*); 9. Tormak (*Dede.*); 10. Tutmak (*T.D.*); 11. Ulamak [?] (*Şeh.*); 12. Yayılmak (*K.T.*); 13. Yumakamak [?] (*Der: Eskişehir*).

—î, Salgın [Hastalık hakkında.] (*K.T.*).

İstilâm, [Bak: İstizah]

İstima [etmek], **1.** Aslamak (*Fel.*); 2. Dinlemek (*K.T.; Der: İstanbul*); 3. Duymak (*K.T.*); 4. Eslemek (*Muht.*); 5. İselemek (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); 6. İşitmek (*K.T.*); 7. Kulak asmak (*Az.; K.T.; Der: İstanbul*); 8. Kulak salmak (*Ba.*); 9. Kulak tutmak (*Kur.B.*); 10. Kulak vermek (*K.T.*).

İstimal, Kullanış (*K.T.*).

—etmek, 1. İşletmek (*D.L.T.*); 2. Kullanmak (*K.T.*); 3. Tutunmak [Vücude tatbik olunan şeyler hakkında.] (*L.O.; K.T.; Der: İstanbul*).

—edilen, Keçkü (*Rad.II. «Uyg.»*);

—den sakıt, Çarkıt [?] (*Der: Mersin, Sungurlu*).

İstiman [etmek], İçikmek (*Or.*). [Bak: Dehalet etmek, eman dilemek]

—a mecbur etmek, İçkirmek (*Or.*).

—eden, İçkin (*D.L.T.*).

İstimdat [etmek], **1.** Aybılamak (*Rad.IV.«Alt.»*); 2. Kömek istemek (*Az.*); 3. Sığınmak [İltica man.] (*K.T.*); 4. Yardım istemek (*K.T.*). [Bak: İstiane, imdat istemek]

İstimlâk [etmek], **1.** Alıvermek, alıvirmek (*Müt.*); 2. Benimsemek (*L.O.*); 3. Eğelenmek [Sahip çıkmak man.] (*Müt.*); 4. İğelemek (*L.O.; K.T.*). [Bak: Malik olmak, temellük etmek, tesahup etmek]

İstimrar, 1. Bir düzüye gitme (*K.T.*); 2. Durmama (*K.T.*); 3. Kesilmeme (*K.T.*); 4. Sürme (*K.T.*); 5. Sürüp gitme (*K.T.*). [Bak: Daim, devam]

—etmek, 1. Sürmek (*K.T.*); 2. Sürüp gitmek (*K.T.*).

İstinaf [etmek], **1.** Baştan başlamak (*K.T.*); 2. Bozdurmak istemek (*Der: İstanbul*); 3. Cangırıktırmak (*Rad.IV.«Kır.»*); 4. Yeniden başlamak (*K.T.*).

İstinas, 1. Alışkanlık, alışma (*K.T.*); 2. Evsinme [Ehlîleşme man.] (*Der: Afyon, Sıvas*); 3. İğdilik (*Kam.*); 4. Öğürlük, övürlük (*Kara.*); 5. Tüçilik (*B.T.L. «Uyg.»*). [Bak: Ünsiyet, müvaneset]

—etmek, 1. Alışmak (*K.T.*); 2. Avınmak (*D.L.T.*); 3. Bavlımak (*B.T.L. «Osm.»*); 4. Bavnumak (*Der: Alucra «Giresun»*); 5. Çınıkmak (*B.T.L. «Kaz.»*); 6. Danamak (*Kur. B.*); 7. Denemek (*Kur. B.*); 8. Dölenmek (*Der: Karaisalı*

«Seyhan»); **9**. Eşirgenmek (*Çul.; T.D.; Bab.*); **10**. Evsinmek (*Der: Afyon, Sıvas*); **11**. İnikmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **12**. İşirgenmek (*Muht.*); **13**. Hollanmak (*Der: Ezine*); **14**. Öğür olmak (*Kara.; Der: İstanbul*); **15**. Öğürsemek (*Bab.*); **16**. Sınaşmak (*Der: Bilecik, Erzincan, Beykoz, Gölpazarı, İzmit, Kütahya, Tekirdağ, Eskişehir*); **17**. Tüçimek (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **18**. Yakılmak (*Müt.*). [Bak: Ehlîleşmek]

—etmiş, **1**. Alışkan, alışkın (*K.T.*); **2**. İğdi (*Kam.*); **3**. Öğür (*Kara.*). [Bak: Munis, ehlî]

İstinat, **1**, Ardılma (*Der: Izmir*); **2**. Arka bulma (*Der: İstanbul*); **3**. Dayanma (*K.T.*); **4**. Erat (*Or.*); **5**. Güven (*Müt.*); **6**. Küsek [?] (*Der: Aydın, Yozgat*). [Bak: İtimat]

—etmek, **1**. Arkalanmak (*Der: Antep*); **2**. Arka vermek (*K.T.*); **3**. Bel bağlamak (*Der: Niğde*); **4**. Çerênmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Dayanmak (*K.T.; Muht.; Der: Niğde*); **6**. Eminmek (*Enb.*); **7**. Güğenmek, güvenmek (*K.T.; Der: Niğde*); **8**. İğeşmek, ikeşmek (*D.L.T.; İd.Haş.*); **9**. Kebinmek (*Rad.II.*«*Uyg.*»); **10**. Koşmak (*T.D.*); **11**. Sevkenmek (*Der: Alacahan* «*Sıvas*»); **12**. Söygünmek (*Mus. Es.*); **13**. Söykelenmek (*Der: Manisa, Beypazarı, Adapazarı*); **14**. Söykenmek (*Tuh.; Ter.; Rad.IV.*«*Osm.*»; *Muht.*); **15**. Söykünmek (*Kam.*); **16**. Söyütmek (*Der: Gazi Antep*); **17**. Suyanmak (*Tuh.*); **18**. Süyenmek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **19**. Tayanmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **20**. Yasdanmak, yaslanmak (*Muht.*). [Bak: İptina, ittikâ, itimat, temessük]

—ettirmek, Başamak (*D.L.T.*).

—gâh, **1**. Arka (*Dede.*); **2**. Basruğ (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **3**. Dayanç (*Rab.*); **4**. Dengel [?] (*Der: Isparta*); **5**. Dimev (*M.M.*); **6**. Direcen (*Der: Bursa, Gölpazarı, Ayaş, Bolu, Çankırı, İnebolu, Safranbolu, Sinop, Faraşlı köyü* «*Kalecik*», *Beypazarı*); **7**. Diremeç (*Der: Devrek* «*Zonguldak*»); **8**. Erat (*Or.*); **9**. Güvenç (*Der: Sarıyer* «*İstanbul*», *Akseki, İzmir*); **10**. Pek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **11**. Perk (*Rad.IV.*«*K.B.*»); **12**. Selbik (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); **13**. Söyke (*Kam.; Der: Manisa, Beypazarı, Adapazarı*); **14**. Söykeme (*Der: Manisa, Beypazarı, Adapazarı*); **15**. Süyev (*M.M.*); **16**. Tayak (*Dede.*); **17**. Tayan (*Rad. III.* «*Tür.*»); **18**. Tayanç (*L.Ta.*); **19**. Tayanıç (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **20**. Taygak (*Tuh.*); **21**. Tireğü (*D.L.T.*); **22**. Tirek (*Rad.III.*«*Kaz.*»); **23**. Tireüç (*Rad.III.*«*Kaz.*»); **24**. Tutamak (*Der: Ulubey* «*Ordu*», *C.A., Kayseri*); **25**. Üçek (*P.d.C.*); **26**. Yölek (*Rad.III.*«*Uyg.*»). [Bak: Destek, mesnet]

İstinbat [etmek], **1**. Anlaşılmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Çıkarmak (*K.T.*); **3**. Sezmek (*K.T.*); **4**. Suzmak (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»).

İstinkâf [etmek], **1**. Baş çevirmek (*K.T.*); **2**. Büzdeklemek [?] (*Der: Karaisalı* «*Seyhan*»); **3**. Çekilmek (*Der: İstanbul*); **4**. Dartımak (*İd.Haş.*); **5**. El çekmek (*Der: İstanbul*); **6**. Garlanmak (*Kur.B.*); **7**. Geri dönmek (*Der: İstanbul*); **8**. İstememek (*Der: İstanbul*); **9**. Yüzün dönmek (*Mus.Es.*). [Bak: İmtina, îraz, ret]

İstinsah [etmek], **1**. Almak [«Yazıyı başka bir kâğıda almalı.»] (*Der: İstanbul*); **2**. Benzerini çıkarmak (*Der:*

İstanbul); **3.** Bitimek(*Uyg.«İnd.»*); **4.** Geçirmek [«Hocanın yazısını kendi defterine geçirdi.»] (*Der: İstanbul*); **5.** Göçürmek (*D.L.T.*); **6.** Yazınmak (*Der: C.A.; Kam.*); **7.** Yazmak (*K.T.*).

İstintaç, Sizik [Yk: Sezmek] (*Rad. IV. «Kaz.»*). [Bak: İstidlâl]

—etmek, Çıkarmak (*K.T.*). [Bak: Netice]

İstintak, 1. Kıyın [İşkenceli istintak] (*P.d C.; Ç.L.*); **2.** Sorağ *Rad.IV. «Çağ.»*); **3.** Sorak (*Rad. IV. «Osm.»*); **4.** Soruğ, soruk (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Suraltı (*Rad.IV. «Tel.»*); **6.** Surav (*Rad.IV. «Kır.»*); **7.** Şılaltı (*Rad.IV. «Tel.»*); **8.** Tepteş (*Rad.III. «Kır.»*); **9.** Yargıl [?](*T.D.*). [Bak: İsticvap]

—etmek, 1. İvdiklemek (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **2.** Sorguya çekmek (*Der: İstanbul*); **3.** Söyletmek (*K.T.; Ah.*).

İstirahat, 1. Amır (*Rad. I. «Alt., Tel., Sag., Koyb., Küer.»; B.T.L. «Uyg.»*); **2.** Cal (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3.** Dinki (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Dinleniş (*K.T.*); **5.** Dölendi (*Kel.*); **6.** Durdurak [?] (*Der: Tire*); **7.** Erinç [Sükûn, huzur, memnuniyet man.] (*Rad.I. «Uyg.»*); **8.** İnç (*B.T.L. «Uyg.»; Uyg. «İnd.»*); **9.** İnçku (*Uyg. «İnd.»*); **10.** Tınanu (*Rad.III. «Tel.»*); **11.** Tınım (*Rad.III. «Kır.»*); **12.** Tiniş (*Rad.III. «Çağ.»*); **13.** Toktaş (*P.d.C; Ç.L.*); **14.** Yal (*Rad. III. «Kaz.»; M.M.; Kur.B.*); **15.** Yatı (*Kur.B.*); **16.** Yornuk [?] (*Der: Karaisalı «Seyhan»*). [Bak: Aram, meks, asayiş, sükûn, huzur.]

—etmek, 1. Amırlanmak (*Rad.I. «Tel., Sag., Koyb., Küer.»*); **2.** Dincelmek (*Az.*); **3.** Dinlenmek (*Lûg Ar.; K.T.; Müh.*); **4.** Dinmek (*Mün.*); **5.** Dulunmak (*Der: Seyhan, İzmir*); **6.** Eğlenmek (*Bat.*); **7.** Emrülmek (*B.T.L. «Uyg.»*); **8.** Erinmek [Müsterih, memnun olmak, kendini müsterih duymak ve istirahat etmek man.] (*Rad.I. «Şor., Uyg., Çağ., Osm.»*); **9.** İnçmek (*Müh.*); **10.** İreklemek (*Der: Hereke, Malkara*); **11.** Kunanmak (*Rad.II. «Bar.»*); **12.** Sabuklanmak [?] (*Der: Ordu*); **13.** Sekilemek (*Der: Konya, Karaman, Amasya, Bakırdağı «Kayseri, Erzurum*); **14.** Sekilenmek [Seki = oturacak yer] (*Der: Adana, Konya, Karaman, Amasya, Bakırdağı «Kayseri», Erzurum*); **15.** Sekülenmek (*Der: Niksar «Tokat»*); **16.** Tınalmak (*Rad. III. «Kır.»*); **17.** Tınanmak (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç.»*); **18.** Tınmak (*Uyg. «İnd., P.P.»; D.L.T.*); **19.** Tiniş bulmak (*Tuh.*); **20.** Tolanmak (*P. d. C.; Ç.L.*); **21.** Uruklamak (*D. L. T.*); **22.** Urutmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **23.** Yorgunluk almak (*K.T.*).

—mahalli, 1. Dinlek [İstirahat yeri ve zamanı man.] (*Der: Eskişehir*); **2.** Eğlek, eğrek, eğrik [Meks, tevakkuf yeri man.] (*Der: Afyon, Söğüt, Gelibolu, Tire, İçel, Aydın, Bafra, Kütahya, Amasya, Mersin, Seydişehir, Kelkit, Şebin Karahisar*); **3.** Eylek (*Der: Araç, Kastamonu, Ankara, Isparta*); **4.** Tınangış (*Rad. III. «Tel.»*).

İstirca [etmek], **1.** Umsunmak (*Tuh.*); **2.** Yakarmak (*K.T.*); **3.** Yalvarmak (*K.T.*). [Bak: İstirham, rica]

İstirdat [etmek], **1.** Geri almak (*K.T.*); **2.** Geri istemek (*K.T.*).

İstirha, 1. Gevşeklik, gevşeme (*K. T.*); 2. Sölpüklük, sölpüme (*K.T.*).

İstirham, 1. Kolka (*Rad.II.«Kar.»*); 2. Ötük (*Uyg. «İnd.»; B.T.L. «Uyg.»*); 3. Tapla (*Rad. III. «Kar.T.»*); 4. Umuç (*D.L.T.*); 5. Umunç (*D.L.T.*); 6. Ütün (*B.T.L. «Çağ.»*); 7. Yakarış (*K.T.*); 8. Yalvarış (*K.T.*). [Bak: Istida, rica, niyaz]

—etmek, 1. Ayağına düşmek (*Dede.*); 2. Emiremek (*Rad.IV. «Tel.»*); 3. Ötünmek (*Ç.L.; T.D.*); 4. Pazırmak (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); 5. Sünzülmek (*Rad.IV. «Sag., Koyb.»*); 6. Talabımak (*Cal.*); 7. Yakarmak (*K.T.*); 8. Yalvararak dilemek (*K.T.*); 9. Yalvarıp yakarmak (*K.T.*); 10. Yalvarmak (*K.T.; Dede*); 11. Yavıncımak [?] (*Der: Malatya, Köşker «Kırşehir»*).

İstirkap, 1. Besene [?] (*Rad.IV. «Kır.»*); 2. Çekememe (*K.T.*); 3. Günü (*K.T.; Rad.I. «Osm.; Ad.»; Der: Kırşehir, Konya, Bursa, Adana*). [Bak: Haset, rakabet, rakip sayma]

—etmek, 1. Çekememek (*K.T.*); 2. Ekeşmek [?] (*Der: Rumkuş köyü «Seyhan»*); 3. Günülemek (*K.T.; Rad.I. «Osm.»; Der: Kırşehir, Avanos, Konya, Bursa, Adana*).

İstisal [etmek], 1. Böksürmek (*Rad.IV. «Kır.»*); 2. Konurmak (*Muk.Ed.*); 3. Koparmak (*K.T.*); 4. Kökünden koparıp çıkarmak (*K.T.*); 5. Kökünü kazımak (*K.T.*); 6. Sökmek (*K.T.*); 7. Tepelemek (*Der: İstanbul*); 8. Yok etmek (*K.T.*).

İstisgar [etmek], 1. Az bulmak (*Der: İstanbul*); 2. Azımsamak (*K.T.*); 3. Azırganmak (*Der: Alaşehir*); 4. Gücürgenmek (*Der: Isparta, Çankırı, Eğirdir «Isparta», Manisa*); 5. Horsunmak [?] (*Der: Gazi Antep, Karacasu, Kula, Yalvaç*); 6. Küçük görmek (*K.T.; Der: İstanbul*); 7. Küçüklemek (*K.T.*); 8. Yensemek, yensimek [Yeğni=hafif] (*Der: Vize, Cankırı*). [Bak: İstihkar, istihfaf, hor görmek]

İstiskal, 1. Sıkız [? - Dudak ve çehrenin hareketiyle istihfaf etme man.] (*Der: Diyarbekir*); 2. Tokur [?] (*Der: Isparta*).

—etmek, 1. Ağırlanmak [Bir şeyi fazla pahalı veya ağır saymak man.] (*D.L.T.*); 2. Ağruklanmak (*D.L.T.*); 3. Yüksünmek [Ağır yük saymak man.] (*K. T.; T.D.; Der: Bergama*); 4. Yükümsemek (*Der: İzmir*).

İstiş'ar, [Bak: İstizah, isticvap].

İstişare, 1. Cangı, cankı (*Bürh.; P.d.C.;Ç.L.;B.T.L.«Çağ.»*); 2. Danışık (*K.T.; Der: Edirne*); 3. Gengeç, gengeş (*İd.*); 4. Kenes (*Rad. II. «Kır.»*); 5. Keneş, kengeş (*Rad.II. «Tar., Kom., Bar., Uyg., Çağ.»*); 6. Kineş (*Ba.*); 7. Tanışık (*Bürh.*). [Bak: Meşveret, müşavere]

—etmek, 1. Danışık etmek(*Bian*) 2. Danışmak (*Lûg. Ar.; Bian.; K.T.; P.d.C.; Ç.L.*); 3. Geneşmek (*İd. Haş.; Der: Bayazıt*); 4. Gengeşmek (*Der: Kars*); 5. Kenesmek (*Rad. II. «Uyg.»*); 6. Keneşmek (*Rad. II. «Kom., Uyg., Çağ.»*); 7. Kenejemek (*Rad. II. «Bar.»*); 8. Kengeşmek (*Rad. II.«Kom., Uyg., Çağ.»*); 9. Keyneşmek (*D.L.T.*); 10. Kinaşmak (*Uyg. «O.Q.»*); 11. Tanışık (*Caf.; Ah.*); 12. Tinkeş-

mek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **13**. Tirkemek (*P. d. C.; Ç. L.*); **14**. Uylamak, uylanmak (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **15**. Uylaşmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

İstişhat [etmek], **1**. Tanık tutmak (*Ter.*); **2**. Tanuk tutmak (*Kur.B.*). [Bak: İşhat, şahadet, şahit]

İstişmam [etmek], **1**. İlemek (*Az.*); **2**. Koklamak (*K. T.*); **3**. Koku almak (*K. T.*); **4**. Koku duymak (*K. T.*); **5**. Sezinlemek (*Der: İstanbul*); **6**. Sezmek(*Der: İstanbul*).

İstitaat, 1. Bük (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **2**. El, elden gelme, eli yetme (*K. T.*); **3**. Gücü yetme (*K.T.; Kur. B.*); **4**. Yeterlik, yetim (*Müt.*). [Bak: Kudret, kuvvet, kifayet]

İstitale, 1. Uzadı [«Bunun bir uzadısı var»] (*Der: C.A.*); **2**. Uzama (*K. T.*); **3**. Uzantı (*Müt.*).

İstitrat, 1. Keremelik [?] (*Kur.A.; Ar.L.*); **2**. Söz arası (*Der: İstanbul*).

—(d) en, 1. Aralıkta (*Der: İstanbul*); **2**. Sırası gelmişken (*Der: İstanbul*).

İstizah [etmek], **1**. Ayıtmak(*Or.*); **2**. İstemek [Aydınlatılmasını —, anlatılmasını —, açık söylenmesini—] (*Der: İstanbul*); **3**. Kolunmak (*D. L. T.*); **4**. Sorgulamak (*Müt*); **5**. Sorguya çekmek (*K.T.*); **6**. Sormak (*K.T.*). [Bak: İstifsar, istilâm, istifham, istiş'ar, sual]

İstizan [etmek], **1**. Danışmak (*K. T.*); **2**. İstemek [Bırakılmasını—] (*K. T.*); **3**. Sormak (*K. T.*); **4**. Tanışık etme [İstişare man.] (*Enb.*). [Bak: İzn, müsaade, ruhsat]

İsyan, 1. Azgınlık (*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Bulgak [Karışıklık man.] (*Rad. IV.* «*Kır.; Or.*»); **3**. Bulganukluk (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4**. Gelve (*Rad. II.* «*Tar.*»); **5**. Kaburdı (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **6**. Kalkış (*Rad. II.* «*Osm.*»); **7**. Koskolan (*Rad. II.* «*Tel.*»); **8**. Kozkalan (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **9**. Pılgak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **10**. Sürüş (*Rad. IV.* «*Tob.*»); **11**. Taraturluk (*Rad. III.* «*Kar. L.*»); **12**. Tüymen, tümen (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **13**. Yazık [Günah, masiyet man.] (*Fer.*).

—etmek, 1. Acırgınmak [Tazyika karşı isyan man.] (*P. d. C.*);

«Ol den acırgındı bir ehli kabul»

2. Azmak (*Melh.; Kur.B.*); **3**. Baş kaldırmak (*Der: İstanbul*); **4**. Betermek (*Der: Gazi Antep*); **5**. Boyun germek (*Kur.İ.*); **6**. Dalarmak (*Der: Muğla*); **7**. Dirkilmek (*Der: Biga*«*Çanakkale*»); **8**. Duncukmak (*Der: Afyon*); **9**. İkemek (*D.L.T.*); **10**. Kalanmak (*Rad.II.* «*Şor., Sag.*»); **11**. Kaynamak (*D. L.T.*); **12**. Üznemek (*D.L.T.*); **13**. Yazmak (*Kur.İ.; Muk.Ed.*); **14**. Yazuk eylemek (*Kur.B.*); **15**. Zınarmak (*Der: Çorum, Dörtyol, Söğüt, Eskişehir*).

—ettirmek, Buynatmak (*D.L.T.*).

İşaa, 1. Çav (*Bian.*); **2**. Yayma (*K.T.*). [Bak: Şayia, şuyu]

—etmek, 1. Cankaştırmak (*Der: Malatya*); **2**. Ceriye kılmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Epelemek (*Der. Şarkî Karaağaç* «*Isparta*»); **4**. Suldatmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5**. Yaymak (*K.T.*).

İş'al [etmek], **1**. Parlatmak (*K.T.*); **2**. Tutuşturmak (*K.T.*); **3**. Yakmak(*K.T.*); **4**. Yulbutmak(*D.L.T.*).

İşaret, 1. An(*T.D.*); **2**. Bel [«Bel komak.»] (*Der: Avanos, Kırşehir*); **3**. Belgi (*Kar.; Rad.IV.* «*Osm., Kaz.*»); **4**. Belgü [İşareti mahsusa man.] (*Uyg.* «*İnd.*»; *D.L.T.*); **5**. Belik (*Der: Tekirdağ*); **6**. Bellik

(*Der: Konya, Seydişehir*); **7.** Ben daş, Ben daşı [İşaret vazifesi gören taş man.] (*Enb.*); **8.** Bilik (*B.T.L. «Çağ., Osm, Ad.»*); **9.** Buğan (*Oğ.*); **10.** Çötele (*Der: Mersin*); **11.** Em (*B.T.L. «Kaz.»*); **12.** Eni [Davar kulaklarına konulan işaret man.] (*Der: Avşar*); **13.** Irım [?] (*Der: Zonguldak*); **14.** Irk (*Uyg. «İnd.»*); **15.** İm [Parula ve haber man.] (*İd. Haş.; Hurş.; Ata.; Rad.I. «Alt., Tel.»; T.D.; Süh.; Der: Merzifon, Adana*), **16.** İrü (*Uyg. «İnd.»*); **17** İyim (*B.T.L. «Çağ.»*); **18.** Kemçi (*Der: Akşehir, Konya, Ereğli, Aziziye, Silifke, Sabahköyü «Konya», Karamn*); **19.** Kemki (*Der: Antalya*); **20.** Kertik (*D.L.T.; K.T; Der: Sıvas, Çankırı, Kırşehir*); **21.** Ketme (*Der: Seyhan*); **22.** Peldek (*Rad. IV. «Kumd.»*); **23.** Pelgi (*Rad. IV. «Tel.»*); **24.** Sava (*T.D.*); **25.** Sim (*Der: Adana*); **26.** Tamga (*Or.*); **27.** Um (*Dede.*). [Bak: Alâmet, emare]

—etmek, —koymak, 1. Bilgilemek (*Rad.IV. «Kaz., Osm.»*); **2.** Çentmek (*Der: Urfa, Konya*); **3.** Enmek [Nişan koymak man.] (*Der: Eğin*); **4.** En vurmak (*Der: Kargı «Kastamonu»*); **5.** Enimek, ennemek (*Der: Avanos, Avşar*); **6.** Göstermek [El ile, göz ile, kaş ile birine veya bir şeyi işaret etmek man.] (*K.T.*); **7.** İmlemek (*D.L.T.; Met.; Der: Mersin, Konya*); **8.** İnetmek (*D.L.T.*); **9.** Kemkilemek (*Der: Kayseri, İncesu*); **10.** Kertmek (*Der: Erzurum, İzmir*); **11.** Pelgilemek (*Rad.IV. «Tel.»*); **12.** Salmak [Uzaktan elle işaret etmek man.] (*D.L.T.*); **13.** Siltemek (*Rad.IV. «Çağ.»*) **14.** Tamgalamak, damgalamak (*Müt.*).

—leşmek, 1. İmleşmek (*D.L.T.; Muk. Ed.*); **2.** Salışmak (*D.L.T.*).

—kulesi, Kargu (*D.L.T.*).

İşba, 1. Bükütme (*D.L.T.*); **2.** Dallama [?] (*Der: Yozgat*); **3.** Doyurma (*K.T.*); **4.** Göpme [?] [İşba halinde olma] (*Der: Niğde*).

İşgal [etmek], **1.** Alıkoymak [İşten-] (*K.T.*); **2.** Capırmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Çalıştırmak (*K.T.*); **4.** Dalçındırmak (*Der: Kırşehir*); **5.** Dutuz etmek (*Der: Karaman*); **6.** Dümüktürmek (*Muht.*); **7.** Işte bulundurmak (*K.T.*); **8.** İş vermek (*K.T.*); **9.** Oyalamak (*Der: İstanbul*); **10.** Tutmak (*K.T.*); **11.** Tuturuz etmek (*Der: Kastamonu*); **12.** Uğraştırmak (*Muht.*).

İşgüzar, [*] **1.** Becerikli (*K. T.; Der: Gerze, Ankara*); **2.** Carı (*Der: Konya, Kırşehir, Kastamonu, Tosya, Kayseri*); **3.** Çemrek (*Kam.; Der: İzmir*); **4.** Ebcim, evcim (*Der: Denizli, Kırşehir*); **5.** Evcimen (*Der: Konya*); **6.** Hamarat (*K.T.*); **7.** İşçimen (*Der: Kürkçüler köyü «Seyhan»*); **8.** Şermet (*Der: Emirdağı «Afyon»*); **9.** Türüng (*Uyg. «İnd.»*); **10.** Yordamlı (*Der: Konya*).

İşhat [etmek], **1.** Baylamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Tanık göstermek (*Der: İstanbul*); **3.** Tanık tutmak (*Fer.*); **4.** Tanuk tutmak (*Mün.*). [Bak: Şahadet, şahit, istişhat]

İşkâl [etmek], **1.** Güçleştirmek (*K. T.*); **2.** Zora sokmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Müşkül, müşkülât]

[*] Bu söz osmanlıcanın uydurmasıdır. Türkçe "iş" sözüne farsça "güzar" eklemesiyle yapılmıştır.

İşkence, 1. Etki (*Der: Mustafa Kemalpaşa «Bursa», Gelibolu*); 2. Kın (*Rad.IV.«Osm.,Uyg.»*); 3. Kınav (*Der: Trabzon*); 4. Kıyın (*Rab.; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Cefa, eziyet]

—etmek, 1. Burçaldırmak (*Rad. IV.«Kaz.»*); 2. Burçumak (*Rad.IV. «Kaz.»*); 3. Duncukmak [?] (*Der: Adana*); 4. Kıynamak (*Tuh.; Der: İstanbul«Şimal Türkleri»*); 5. Mungarmak (*Rad.IV. «K.B.»*); 6. Sınıktırmak (*Rad.IV. «Kar.»*).

—çekmek, Sınıkmak (*Rad. IV. «Kar.»*).

İşmizaz, 1. Cingildemek (*Rad.IV. «Kaz.»*); 2. Sürenlemek, süröndömek (*Rad.IV. «Kır.»*); 3. Yindirgemek, yindirkemek (*İd.Haş.*); 4. Yüz buruşturmak (*K.T.*).

İşrap [etmek], 1. Dokundurmak (*Der: İstanbul*); 2. Kapalıca anlatmak (*K.T.*); 3. Kımçıtmak(*Der: Niğde*). [Bak: İma]

İşret, İçki (*K.T.*).

—e müptelâ, İçkici (*Deş.*).

İştial [etmek], 1. Alevlenmek* (*K. T.*); 2. Alışmak (*Der: Şebin Karahisar*); 3. Büynümek (*Der: Afyon*); 4. Cuğlanmak (*D.L.T.*); 5. Parlamak (*K.T.; Der: İçel*); 6. Tamtulmak (*Uyg.«İnd.»*); 7. Tutunmak (*D.L.T.*); 8. Tutuşmak (*K.T.; Der: İstanbul*); 9. Yalınlanmak (*Kam.; Fer.; K.T.*); 10. Yeldirmek (*Der: Lâpseki*).

İştibah, 1. Çatallık (*L.O.*); 2. İşkil (*Der: İstanbul*); 3. Siziğ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Şüphe]

—etmek, 1. Bedrilmek, bedrinmek (*Met.*); 2. İşkillenmek (*Der: İstanbul*); 3. İmenmek (*B.T.L. «Kaz.»*).

İştidat[etmek], 1. Ağırlaşmak[Hastalık hakkında](*K.T.*); 2. Artmak (*K.T.*); 3. Barkmak(*Tuh.*); 4. Bekelmek[Hastalık hakkında. Yk: Bekilmek=muhkemleşmek, kapanmak.] (*Der: Ankara*); 5. Büyümek (*K.T.*); 6. Sertleşmek (*K.T.*); 7. Yeğinmek (*Der: Birecik*). [Bak: Şiddet]

İştigal [etmek], 1. Çalışmak (*Der: İstanbul*); 2. Dülcünmek (*İd.Haş.*); 3. Dümükmek [?](*Ter.; Der: Konya*); 4. İş edinmek (*Der: Istanbul*); 5. İş işlemek (*K.T.*); 6. İşlemek(*K.T.*); 7. Mengermek (*Rad. IV. «Kır.»*); 8. Uğraşmak (*K.T.*). [Bak: Meşgale, meşguliyet]

İştiha, 1. Censik, cerik (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. İstek (*K.T.; T.D.; Der: İstanbul, Balıkesir*); 3. Karnı acıkma (*Der: İstanbul*); 4. Özenç (*Der: Balıkesir*); 5. Umsu (*T.D.*); 6. Yiyesi (*Der: Konya, Milâs, C.A.*).

—açmak, 1. Acıktırmak (*K.T.*); 2. İsteklendirmek (*K.T.*); 3. Yiyesini getirmek (*Müt.*).

—lanmak, 1. Ağzı sulanmak (*Der: İstanbul*); 2. Geğsemek, gensemek [?] (*Der: Kayseri*); 3. Genelemek(*Der: Maraş*); 4. İmrenmek [Bir şeye arzu duymak man.] (*K.T.; Muht.*); 5. İsteklenmek, istek duymak (*K.T.*); 6. İzdemek(*Müh.*); 7. Kınıkmak, kurukmak [?] (*Der: Kangal*); 8. Umsunmak [Arzu duyarak umut beslemek man.] (*İd. Haş.*); 9. Soklanmak (*T.D.; Tuh.*).

—dan kesilmek, Çirgimek(*Der: Eskişehir*).

—aver, 1. Açar (*L.O.; Rad. I. «Çağ.»*); 2. İstek veren (*K.T.*); 3. Umsuluk (*İd.*); 4. Yenek (*Der: İçel*); 5. Yeygel (*Der: Kangal*).

—lı, İstekli (*K.T.*).

—sız, 1. Bıkkın (*Der: Kütahya*); 2. İsteksiz (*K. T.*); 3. Kınamsık (*Der: Balıkesir*).

İştihar, 1. At [İsim man.] (*K.T.*); 2. At san [«Adı sanı var = meşhur»] (*K.T.*); 3. Davun (*Muk. Ed.*); 4. Ün (*K. T.*). [Bak: Şöhret, sıyt, meşhur]

—etmek, 1. Adıkmak (*Der: Konya, Yıldızeli «Sıvas»*); 2. Atıkmak (*B. T. L. «Çağ.»; P.d.C.*); 3. At kazanmak (*K. T.*); 4. At vermek (*K.T.*); 5. Çavıkmak (*D. L. T.*); 6. Çavlanmak [« Yiğitliğim Ruma, Şama gide, çavlana»] (*Dede.; Süh.*); 7. Sabıkmak (*Rad. IV. «Koyb.»*); 8. Ün almak (*L. L.*); 9. Ünemek, ünlenmek (*Der: Giresun*).

İştikâ, 1. Sızıltı (*T.D.; K.T.*); 2. Yanıp yakılma (*K.T.*). [Bak: Tezallüm, şikâyet]

—etmek, 1. Maklamak (*Rad.IV. «Sag.»*); 2. Sızlanmak (*K.T.; Der: İstanbul*); 3. Sokranmak (*Rad. IV. «Çağ., Osm.»*); 4. Yanıkmak (*Müt.*); 5. Yanıp yakılmak(*K.T.*).

İştira, 1. Alım (*T. D.*); 2. Alma (*K. T.*); 3. Satın alma (*K. T.*). [Bak: Mübayaa]

İştirak, 1. Birlik [«Aralarında düşünüş birliği yoktur.»] (*K.T.*); 2. Kiriş (*Rad.II.«Kaz.»*); 3. Ortaklık(*K.T.*). [Bak: İttihat, şirket, teşarük]

—etmek, 1. Birleşmek (*K.T.*); 2. Birlik kurmak [Tesisi iştirak man.] (*Der: İstanbul*); 3. Birlikte bulunmak (*K.T.*); 4. Kadılmak (*Rad.II. «Uyg.»*); 5. Karışmak (*K.T.*); 6. Kaşmak [Daha çok teşrik etmek man.] (*Kur.İ.*); 7. Katılmak (*Der: İstanbul*); 8. Kubaşmak (*Der: Ayaş, Keskin, yozgat, Küçükyozgat, Ordu, İskilip, Çorum, Avanos, Çubuk, Kırşehir, Konya, Ankara, Kayseri, Hacıköy, Sıvas, Malkara*); 9. Ortak olmak (*K.T.*); 10. Ortaklık etmek (*K.T.*); 11. Ortaşmak (*Rad.I. «Tob.»*); 12. Pütmek (*Rad.IV. «Uyg.»*).

—ettirmek, 1. Birleştirmek, bir araya getirmek (*K.T.*); 2. Birliğe getürmek (*Müt.*); 3. Diğirtmek (*Der: Polatlı «Ankara»*); 4. Ortak etmek (*K.T.*); 5. Yalçıtmak (*Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Teşrik]

—hissesi, 1. Katıh [Yk: Katık. Düğün masrafına iştirak için verilen hisse veya hediye man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Pay (*K.T.*).

İştiyak, 1.Beğ [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Göresi (*Müt.*); 3. Kusanç (*Kar.*); 4. Özleme (*K.T.*); 5. Ükünç [Hasret man.] (*D.L.T.*). [Bak: Hasret, arzu]

—duymak, 1.Aşukmak (*D.L.T.*); 2. Dalabımak (*Der: Niğde*); 3. Eymenmek (*Kıs.*); 4. Göreceği gelmek (*K.T.*); 5. Göresimek (*Tuh.*); 6. Gönlü çekmek (*Kam.*); 7. İçi çekmek (*Bab.*); 8. İstemek (*K.T.*); 9. Kındurmak (*Uyg. «İnd.»*); 10. Kumımak (*D.L.T.*); 11. Öğlemek (*Der: Uşak*); 12. Öğremek [Göreceği gelmek man.] (*Der: Eğirdir*); 13. Öğsemek (*Müt.; Der: Saiteli*); 14. Östikmek (*D.L.T.*); 15. Özlemek (*K.T.*); 16. Özülemek (*Ter.*); 17. Tapşanmak, tapşınmak (*Tuh.*).

—göstermek, Kıbılanmak (*Rad. II. «Şor.»*).

İşve, 1 Kılınç (*D.L.T.*); 2. Kırıtış (*Der: İstanbul*); 3. Oynaklık (*K.T.*); 4. Yanı (*İd.Haş.*); 5. Yosmalık (*K.T.*). [Bak: İstiğna, cilve]

—lenmek, 1. Daylaşmak (*Der:*

Muğla); **2**. Doncukmak [?] (*Der: Acıpayam «Denizli»*); **3**. Süzünmek (*Der: Yozgat*).

—baz, 1. Aldam (*T.D.*); **2**. Baylan (*Der: Muğla, Teke*); **3**. Dingil (*Der: Konya, Ordu*); **4**. Fingirdek (*Der: Gelibolu, Kayseri, Bursa, Trabzon, Eğirdir*); **5**. İnçi (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Kantık (*Der: Samsun, Kavala*); **7**. Kırıtkan (*Der: İstanbul*); **8**. Oynak (*K.T.*); **9**. Yosma (*K.T.; T.D.*).

—bazlık etmek, 1. Finkürmek (*Ma.*); **2**. Kılımsımak (*Rad. II. «Kır.»*); **3**. Kılınçlanmak (*D.L T.*); **4**. Kırılıp dökülmek (*Der: İstanbul*); **5**. Kırıtmak (*Der: İstanbul*); **6**. Koykulcamak (*Rad.II. «Kır.»*); **7**. Kösemlenmek, köşemlenmek (*Çul.*).

İta, 1. Veriş (*K.T.;T.D.*); **2**. Yaluğ (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Etirellivermek [Elindekini vermek man.; «Çanağı etirelliver.»] (*Der: Kütahya*); **2**. Şıydımak, şıtmak (*Rad.IV. «Alt.,Tel.»*); **3**. Vermek (*K.T.*).

Ahzü—, 1. Alım satım (*K.T.*); **2**. Alış veriş (*K.T.*). [Bak: Ahz]

İtaat, 1. Başçalunguluk (*Oğ.;Uyg. «O.Q.»*); **2**. Tapık (*L.Ta.*); **3**. Tapuğ (*Der: Maydos «Çanakkale», Lâpseki, Çardak*); **4**. Tönüşüklük (*Rad.III. «Kır.»*). [Bak: Eman, iktifa, inkıyat]

—etmek, 1. Ağzına bakmak (*Oğ.*); **2**. Bağınmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Bakmak (*L.Ta.*); **4**. Baş eğmek (*T.D.*); **5**. Baş indirmek (*Dede*); **6**. Boysunmak (*Müt.*); **7**. Boyun eğmek (*K.T.*); **8**. Boyun sunmak (*Cev.;L. Ta.; Muk.Ed.; Kam.; Muht.*); **9**. Boyunsümek (*Muk.Ed.; Kur.İ.*); **10**. Boyun sürmek (*Kur.İ.*); **11**. Boyun tutmak (*Lûg.Ar.; Çul.; Kam.*); **12**. Boyun vermek (*Kur.B.; Bab.; Deş.; Kam.; Kur.A.; Kel.*); **13**. Buyruk tinmek (*Kur.B.*); **14**. Buyruk tutmak (*Çul.*); **15**. Dinlemek (*K.T.*); **16**. Esilemek (*Rad.I. «Osm.»*); **17**. Eslemek (*Fel.; T.D.*); **18**. Inıkmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **19**. İrişmek (*P. d.C.; Ç.L.*); **20**. İsilemek, islemek (*B.T.L. «Osm.»*); **21**. Körmek (*Or.*); **22**. Kulak asmak (*Met.*); **23**. Kulak tutmak, kulak vermek (*K.T.*); **24**. Onamak (*T.D.*); **25**. Söz dinlemek (*K.T.*); **26**. Tabınmak (*D.L.T.*); **27**. Tapu kılmak (*D.B.*); **28**. Uymak (*Müt.*); **29**. Uyurmak (*Kur.A.*); **30**. Yükünmek [Hürmetle eğilmek man.] (*Or.*). [Bak: İttiba, inkıyat, tebaiyet]

—ettirmek, 1. Bakındırmak (*Oğ.*); **2**. Bakındurmak (*Rad.IV. «Çağ.»*); **3**. Boyun eğdirmek (*Der: İstanbul*); **4**. İyermek (*Müt.*); **5**. Udızmak [Mağlûp etmek man.] (*Or.*); **6**. Yükündürmek (*Or.*).

—siz, 1. Bardahaş [?] (*Der: Samsun, Giresun, Trabzon, Gümüşane, Ordu*); **2**. Dike (*Der: Kütahya*); **3**. Haylamaz (*Der: Kırşehir, Kuruçay «Erzincan»*); **4**. Sınap [?] (*Der: Kuzgun köyü «Seyhan»*); **5**. Tınaksız (*Rad.III. «Tob.»*). Bak: Gayrimuti]

—sizlik, 1. Balcıma (*Müt.*); **2**. Dirkilme (*Der: Biga*); **3**. Verildeme [?] (*Der:Alucra*).

—sizlik etmek, 1. Balcımak (*Der: İçel*); **2**. Dile gelmek (*Müt.*); **3**. Dirkilmek (*Der: Biga*); **4**. Üznemek (*D.L.T.; Uyg. «İnd.»*); **5**. Verildemek (*Der: Alucra*).

İt'am [etmek], **1**. Asramak (*M.M.*); **2**. Aşlamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**.

Yedirmek (*K.T.*); **4**. Yemeklemek (*L.O.: Der: Kuşadası*); **5**. Yiyesi virmek (*Kur.B.*).

İt'ap [etmek], **1**. Artmak (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **2**. Baymak(*B.T.L.*«*Osm.*»); **3**. Dindirmek [Hayvanı fazla yormak man.] (*Der: Manisa*); **4**. Emendürmek (*Muht.*); **5**. Köngremek (*P.d.C.*;*Ç.L.*); **6**. Yıldırmak (*Der: Misis*); **7**. Yorgunluk vermek (*K.T.*); **8**. Yormak (*K. T.*). [Bak: Taap]

İtap, 1. Dokunç, tokunç (*Dede.*); **2**. Kakınç (*Dede.*); **3**. Kalış (*P.d. C.; Ç.L.*).

—etmek, 1. Darılmak (*K.T.*); **2**. Kakımak (*K.T.;P.d.C.; Ç.L.;L. O.*); **3**. Paylamak (*K.T.*); **4**. Tabalamak (*B. T. L.* «*Kaz.*»: *Müh.*); **5**. Terslemek (*K.T.*) [Bak: Tazir, tekdir, tevbih, azar]

İtfa [etmek], **1**. Bastırmak (*K.T.: T.D.*); **2**. Öcürmek (*Der: Konya*); **3**. Öçmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Söğündürmek (*L.O.*); **5**. Söndürmek (*K.T.*); **6**. Söyündürmek (*Ar.L.*); **7**. Ucurmak (*D.L.T.*); **8**. Uçurmak (*Kur.İ.*); **9**. Uyutmak (*D.L.T.*).

İthaf [etmek], **1**. Armağan vermek, armağan sunmak (*Müt.*); **2**. Sıylamak [Misafiri ağırlamak, hediye, armağan vermek man.] (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **3**. Sunmak [Umumî olarak takdim man.] (*K.T.*); **4**. Tansuk sunmak [Nadir bir şeyi hediye etmek man.] (*K.T.*). [Bak: Tuhfe, ihda]

İtham, 1. Çon (*Rad.III.* «*Sag.*»); **2**. Kovculuk (*Bian.*); **3**. Kovlayış (*Bian.*); **4**. Kuculuk, kovculuk [Söz alıp götürmek, münafıklık etmek man.] (*Rad.II.* «*Osm.*»); **5**. Sıltav [İftira, bahane man.] (*Rad.IV.* «*Kar.*»); **6**. Tat [?] (*Rad.III.* «*Bar.*»); **7**. Yala (*T.D.*); **8**. Yonak (*Rad. III.* «*Uyg.*»). [Bak: İftira, bahane, töhmet]

—etmek, 1. Aşlağmak (*Rad.I.* «*Çağ.*»); **2**. Bılgamak (*Rad.İ.* «*Kır.*»); **3**. Kovalamak (*Bian.*); **4**. Suç atmak (*K.T.*); **5**. Suçlamak (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **6**. Yalamak (*D.L.T.*); **7**. Yazgurmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Yonamak (*Rad. III.* «*Uyg.*»).

—eden, 1. Kucu,kovcu (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **2**. Yalacı (*D.L.T.*).

İtibar, 1. Bosun [?] (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **2**. Değer, değer verme (*K.T.*); **3**. Erdik [?] (*T.D.*); **4**. Ertengi [Sabahki, yarınki man. (*Rad.I.*«*Kır.*»)] (*T.D.*); **5**. Güven, güvenç (*Der: İstanbul*); **6**. İnan, inanç (*Müt.*); **7**. İp [Yk: Eyp] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **8**. Kekselik (*Rad.II.* «*K.Kır.*»); **9**. Onur (*K.T.*); **10**. Ölçü [Tahmin man.] (*T.D.*); **11**. San [Riayet man.] (*Rad.IV.*«*Çağ.,Osm.*»;*Rab.*); **12**. Sanama (*L.O.*); **13**. Saygı (*Der: Konya*); **14**. Sayındı, sayıntı (*Rad. IV.*«*Osm.*»); **15**. Sıy [İkram man.] (*Rad. IV.*«*Kar.*»); **16**. Sür (*Rad. IV.* «*Tar., Alt., Tel., Çağ.*»); **17**. Sürüm (*Der: Çankırı*); **18**. Yalım [?-Kredi man.] (*Der:Edirne*); **19**. Yamı [Derece, mevki man.] (*Rad. III.* «*Alt. Tel.*»). [Bak: Ehemmiyet, hürmet, riayet, şeref, haysiyet, emniyet, itimat, kıymet, farz, tahmin, takdir]

—etmek, 1. Çiltemek (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Değer vermek (*K.T.*); **3**. Güvenmek (*Der: İstanbul*); **4**. İnanmak (*Müt.*); **5**. İplemek (*K.T.; B.T.L.*«*Osm.*»); **6**. Sanamak (*L.O.; Der: İzmir, Bergama, Tokat*); **7**.

Sangarmak (*D.L.T.*); **8**. Sayınmak (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **9**. Saymak (*K. T.*); **10**. Taysınmak [Akran (*Tay*) saymak] (*Der: Dörtyol «Seyhan», Sarıyer «İstanbul»*); **11**. Tutmak (*K.T.*); **12**. Yencilmek [?] (*Der: Afyon*).

—dan düşmek, 1. Atılmak (*K. T.*); **2**. Düşmek (*K.T.*); **3**. Tülemek (*Müt.*).

—sahibi, 1. İnamlı [Emniyet kazanmış man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Söz eri (*Müt.*); **3**. Sözü geçer (*Der: İstanbul*).

—sız, 1. Basıncak (*D.L.T.*); **2**. Çabıldak (*Der: Ordu, Söğüt*); **3**. Geçmez, sözü geçmez (*Der: İstanbul*).

—sız olmak, Basınmak (*L.Ta.*).

—en, 1. Başlıyarak (*K.T.*); **2**. Bele [«Bugünden bele = bu günden itibaren»] (*Az.*); **3**. Beri (*K.T.*).

İtidal, 1. Oran (*Rad.I.*«*Osm.*»); **2**. Ölçü (*K.T.*); **3**. Yavaşlık (*K.T.*); **4**. Yön (*Hurş.*).

—sahibi, 1. Mocan [?] (*Der: Bolvadin*); **2**. Oranlı (*Rad. I.* «*Osm.*»); **3**. Soğuk kanlı [Asıl sevimsiz man. *Sang froid* tercümesi olarak yazı diline zorla bu kılıkta sokulmuş bulunuyor] (*K.T.*); **4**. Yavaş (*K.T.*).

—siz, 1. Esrik, esrük (*Der: Devrek*); **2**. Kudukçu (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **3**. Ölçüsüz (*K.T.*).

—siz olmak, Kudukmak (*Rad.II.* «*Çağ.*»).

İtikâf, 1. Çekilip karışmama (*K. T.*); **2**. El çekme, el etek çekme (*K.T.*); **3**. Kapanma, kapanıp kalma (*K.T.*); **4**. Suğma [Darılarak itikâf] (*Der: Çorum*). [Bak: İnziva]

İtikâl, 1. Aşınma (*K.T.*); **2**. Oyulma (*K.T.*); **3**. Yenme (*K.T.*); **4**. Yirim (*Der: Urfa, Balıkesir, Tekirdağ, Bayramiç, Ezine, Kavaklı*).

İtikat, 1. Bağlanma (*Bab.*); **2**. Çan (*Rad. III.* «*Şor.*»); **3**. İnan (*B. T. L.* «*Osm., Uyg.*»; *K. T.*); **4**. İnanç (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *Ç.L.; P.d.C.; L. Ta.*); **5**. İnanma (*K.T.; T.D.*); **6**. İşanç (*B. T. L.* «*Kaz.*»; *Ç.L.; P. d.C.*); **7**. İşenç (*Ç.L.; P.d.C.*); **8**. İnağ, inak (*Uyg. Usp.*); **9**. İrvasa [Yk: Urasa. Batıl itikat, buna dayanan tedbir man] (*Der: Isparta*); **10**. Kirtgünç (*Uyg.* «*İnd., T.T.*»). [Bak: İtimat, akide, iman]

—etmek, 1. Bağlanmak (*Bab.*); **2**. Betmek [?] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Bütmek (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **4**. İnanmak (*K. T.*); **5**. İşanmak (*Kar.*); **6**. İşenmek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **7**. Keptemek (*Rad. II.* «*Sag.*»); **8**. Püdünmek (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **9**. Pütmek (*Rad. IV.* «*Uyg.*»).

—ile mana vermek, Yormak (*Der: Manisa, Konya, İstanbul*). [Bak: Tevil, tefsir, tabir]

—(d) atı batıla, Çürük sanılar [«Sofi çürük sanılardan ümidini kese.»] (*Bab.*). [Bak: Zehabı batıl, batıl, ebatil]

İtilâ, 1. Ağma (*L.L.*):

«Necatinin dirisinden ölüsü Ahmedin yeydir.
«Ki İsa göklere ağsa gene dem urur Ahmetten.»

2. Erme (*Müt.*); **3**. Erişme, irişme (*Der: İstanbul*); **4**. Ösme(*Der: Çatalca, Boğazköy*); **5**. Yetişme (*K.T.*); **6**. Yukarı çıkma (*K.T.*); **7**. Yücelenme, yücelme (*K.T.*); **8**. Yüğlenme (*Der: Gediz*); **9**. Yükselme (*K.T.*):

«Yüksel ki yerin bu yer değildir.»

[Bak: Suut, irtika, taali]

İtilâf, 1. Barış (*Fel.*); **2**. Birlik (*K.T.*); **3**. Söz birliği (*K.T.*); **4**.

Yaraş, yaraşık (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İttifak, ittihat, icap ve kabul, musalâha]

—etmek, 1. Anlaşmak (*K.T.*); 2. Bağdaşmak (*K.T.*); 3. Bağınmak (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*; *Ç.L.*); 4. Birleşmek (*K.T.*); 5. Bolaşmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 6. Genizmek (*Met.*); 7. Görüşme, görüşüp konuşma (*K.T.*); 8. Kisişmek (*P. d.C; Ç.L.*); 9. Sözleşmek (*K.T.*); 10. Undurmak (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 11. Uylaşmak (*Der: Alâiye, Elâziz,Avanos*); 12. Uyuşmak (*K.T.*); 13. Uzlaşmak (*K.T.*).

—ve müsalemet halinde bulunmak, Caksılasmak (*Rad.IV.* («*Kır.*»).

İtimat, 1. Güven (*K.T.;Müt.*); 2. İnağ, inak (*Uyg. Usp.*); 3. İnam (*Süh.; B.T.L.* «*Çağ.*»); 4. İnamlık (*Kel.*); 5. İnan (*K.T.; T.D.; B.T. L.* «*Osm.*»); 6. İnanç (*Rad.I.*«*Uyg. Osm.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); 7. İşanç (*Kar.; Rad.I.*«*Kaz.*»; *Ç.L.; P.d.C.*); 8. İşanma (*Der: Kırım*); 9. İşenç (*Ç.L.; P.d.C.*); 10. İşenme (*Tuh.*); 11. Kebenç, kebinç (*Rad. II.* «*Uyg.*»); 12. Küdör (*Rad. II.* «*Kır.*»); 13. Nanım [«İnanım»dan bozma] (*Rad.III.*«*Kır.*»); 14. Tabıs, tepiş (*D.L.T.*); 15. Talşık (*Rad.III.* «*Kır.*»); 16. Umunç (*B. T.L.*«*Uyg.*»). [Bak: İtikat, iman, istinat emniyet, sükûn]

—etmek, 1. Arkalamak (*Der: Gazi Antep*); 2. Bel bağlamak (*Az.; Der: Çankırı*); 3. Dayanmak (*T.D.*); 4. Güvenmek (*K. T.; Fer.*); 5. İnanmak (*K.T.; Uyg.* «*İnd.*»; *D.L.T.*); 6. Işanmak (*B.T. L.*«*Uyg.,Çağ.*»; *D.L.T.;P.d.C.;Ç.L.; (Rad.I.* «*Kaz., Kom.*»; *Tuh.; Kar.*); 7. İşenmek (*P.d.C.; Ç.L.; Tuh.; D.L.T.; B.T.L.* «*Çağ.*»); 8. Kebinmek (*Rad.II.* «*Uyg.*»); 9. Kirtlemek (*Rad.III.* «*Krm.*»); 10. Kirtgünmek (*Uyg.*«*İnd.*»); 11. Könemek (*Rad.II.*«*Uyg.*»); 12. Püdünmek (*Rad.IV.*«*Alt.,Tel.*»); 13. Pütmek (*Rad.IV.* «*Uyg.*»); 14. Sançmak (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); 15. Senmek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 16. Söykenmek (*Muht.; Der: Konya, Samsun, Kula* «*İzmir*», *Tavşanlı* «*Kütahya*»); 17. Söykinmak (*Ter.*); 18. Tayanmak (*Çul.*); 19. Yandamak (*Rad.III.* «*Alt., Tel.*»).

—a şayan, 1. İnanç (*D.L.T.*); 2. İnançlık (*Rad.I.* «*Uyg.*»).

İtina, 1. Den (*K.T.; B.T.L.*«*Osm.*»); 2. Özen, özenme (*T.D.; K.T.*). [Bak: Ehemmiyet, hazm, basiret]

—etmek, 1. Bayık bolmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Çalışmak (*K.T.*); 3. Çirtenmek [?] (*Der: Mecitözü*); 4. Değer vermek (*K.T.*); 5. Denlemek (*T.D.; K.T.; Der: İzmir*); 6. Emenmek [Yk: Emek] (*Der: Seyhan, Saimbeyli, Maraş*); 7. Kavanlamak (*Der: Kütahya, Pazarcık, Dodurga, Mihalıççık köyü*); 8. Kesterlemek (*Rad.II.* «*Kaz.*»); 9. Kılınmak [?] (*Der: Artvin*); 10. Kıvanlamak (*Der: Çankırı*); 11. Özenmek, özenip bezenmek (*K.T.*); 12. Sakımak (*Uyg.* «*İnd.*»); 13. Üstüne düşmek (*Der: İstanbul*).

—edilmek, İğdilenmek (*Uyg.* «*U.II.*»).

— ile, 1. Özenerek (*K.T.*); 2. Özenle (*K.T.*); 3. Yavaşçacık (*K.T.*).

—lı, 1. Denli, denlü (*T.D.*); 2. Hırlı (*Bab.*) 3. Onat (*Cev.*); 4. Uz [Meharetli man.] (*Der: Ereğli* «*Konya*», *Kayseri, Bolu, Çankırı,*

Avanos, Anamur, Urfa, Bandırma, Isparta, Tekirdağ, Yozgat, Niğde, Uluborlu, Keskin, Zonguldak, Çorum, Bilecik).

—sız, 1. Körs (*L.O.*); **2**. Teteme [?] (*Der: Samsun*).

—sızca, 1. İreti [?] (*Der: İncesu*); **2**. Yalapşap (*Der: Muğla, İstanbul*).

İtiraf [etmek], **1**. Ağzıyle söylemek (*Der: İstanbul*); **2**. Bilinmek [Kendine bir suçu tanımak, bir suçtan müteessir olmak man.] (*Uyg. «İnd., Usp.»*) **3**. Boşunmak (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Dışarı vurmak (*Der: Manisa*); **5**. Diliyle söylemek (*Der: İstanbul*); **6**. Kirtünmek (*D.L.T.*); **7**. Suçunu söylemek (*Der: İstanbul*); **8**. Üstüne almak (*K.T.*). [Bak: İkrar]

— ettirmek, 1. Künkermek (*D.L.T.*); **2**. Söyletmek (*K.T.*).

İtiraz [etmek], **1**. Bangıldamak (*Der: Maraş*); **2**. Bozdurmak istemek (*Der: İstanbul*); **3**. Bozmağa kalkışmak (*Der: İstanbul*); **4**. Çemkürmek (*Der: Zile, Konya*); **5**. Çürütmeğe kalkışmak (*K.T.*); **6**. Engel çıkarmak (*K.T.*); **7**. Gınarmak (*Der: Kolukısa köyü «Konya»*); **8**. Kağalamak (*Der: İçel*); **9**. Karanlamak (*Rad.II. «Tel.»*); **10**. Karçıkmak (*Rad.II. «Şor.»*); **11**. Karşı gelmek (*K.T.*); **12**. Karşıkmak (*Rad.II. «Tel.»*); **13**. Karşılamak (*Rad.II. «Osm., Kır.»*); **14**. Karşılık vermek (*T.D.*); **15**. Takışmak (*Rad.III. «Tel.»*); **16**. Tolaşmak (*Bab.*); **17**. Tüvşürmek (*Rad.III. «Kar.T.»*). [Bak: Tariz, muhalefet]

İtisaf, 1. Pazınak (*Rad.IV. «Uyg.»*); **2**. Pazınç (*Rad.IV. «Uyg.»*); **3**. Yolsuzluk (*K.T.*). [Bak: Zulm, haddi tecavüz, gadr]

İtiyat, 1. Alışkanlık (*K.T.*); **2**. Alışkınlık (*K.T.*); **3**. Alışma (*K.T.*); **4**. Görenek (*Rad.II. «Osm.»*); **5**. Kılık (*Rad.II. «Uyg.; Tel.»*); **6**. Toka [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **7**. Toçılık [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Türe (*Müt.*); **9**. Tüşünü (*Rad. III. «Tob.»*); **10**. Üyenek [?] (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: Âdet, iptilâ, örf, anane, teamül]

—etmek, 1. Alışmak (*K.T.*); **2**. Eştenmek (*Rad.I. «Şor.»*); **3**. Inıkmak (*Der: Konya*); **4**. Kanıkmak (*K.T.; Der: Bolu, İçel, Çal, Aydın, Söğüt*); **5**. Kanıksamak (*K.T.; Der: Kütahya, Bursa*); **6**. Kınıkmak (*Der: Çorum*); **7**. Kulanmak (*Kel.; Der: Ezine*); **8**. Korlaşmak (*Der: Kızılhisar «Erzincan»*); **9**. Künikmek (*Rad.II. «Kaz.»*); **10**. Örgeşmek (*Rad.I. «Çağ.»*); **11**. Sınaşmak (*Der: Bilecik, Erzincan, Gölpazarı, İzmit, Kütahya, Tekirdağ, Eskişehir, Bandırma, Edirne, Balıkesir*); **12**. Toçımak (*B.T.L. «Uyg.»*); **13**. Yişilmek (*D.L.T*).

İtizal [etmek], **1**. Bir yana ayrılmak (*Kur.B.*); **2**. Çekilmek (*K.T.*); **3**. El çekmek (*K.T.*); **4**. El tartmak (*T.D.; Kur.B.*); **5**. El yunmak (*L.O.*).

İtizar [etmek], **1**. Bağışlık dilemek (*Müt.*); **2**. Coruk koşmak [Manasız bahaneler bulmak man. «Bu işe coruk koşup durma»] (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **3**. Eksiklik dilemek (*L. N.*); **4**. Ortanmak [?] (*B.T.L.«Çağ.»*); **5**. Sıltamak (*Tuh.*); **6**. Suç dilemek (*Müt.*). [Bak: Mazeret]

İtlâf [etmek], **1**. Bitirmek (*K.T.*); **2**. Bozmak (*K.T.*); **3**. Öldürmek (*K.T.*); **4**. Ölürmek (*Or.*); **5**. Yoğaltmak (*Bab.*); **6**. Yok etmek (*K.T.*). [Bak: İstihlâk, telef, helâk, mahv, izaa]

İtmam, 1. Bağlayış (*Bian*); **2**. Bitim (*Bian*); **3**. Bitirim (*Bian.; K.T.*); **4**. Tükeniş (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İstikmal]

—etmek, 1. Başarmak (*T.D.*); **2**. Başkarmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Bitirmek (*K. T.*); **4**. Bütkermek (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Bütün etmek (*Fer.*); **6**. Bütünlemek (*Rad. IV. «Osm.»*); **7**. İkitmek [?] (*B. T. L. «Uyg.»*); **8**. İtilmek (*Uyg. «İnd., T.T. I.»*); **9**. Savmak (*Bat.*); **10**. Tavuşmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Tükel kılmak (*Kur. İ.*); **12**. Tükellemek (*Muht.*); **13**. Tüketmek (*K.T.*); **14**. Ulamak (*Der: Sıvas, Ayancık «Sinop», Havza, Ankara, Dörtyol «Adana», Söğüt, Çorum, Afyon, Kilis*); **15**. Yetirmek (*Der: Teke*). [Bak: Tamamlamak, ikmal etmek, nihayete erdirmek, payana erdirmek]

İtminan, 1. İnan, inanç (*Müt.*); **2**. Kanıkma (*Kam.*); **3**. Öğüşlük [?] (*Der: Uşak*); **4**. Sağlamlık (*K.T.*); **5**. Tun balma (*D.L.T.*). [Bak: Sükûn, huzur, kanaat, vüsuk, itimat, emniyet, yakîn]

—hasıl etmek, 1. Dölenmek (*T.D.; İd.Haş.; Kam.; Kur.A.; Kur. B.; Müs; Lûg.Ar.*); **2**. Gönül dölenmek (*Kur.B.*); **3**. İnanmak (*K. T.*); **4**. Kanmak (*K.T.*); **5**. Tülenmek (*Kur. İ.*).

İttiba [etmek], **1**. İzine uymak (*Muk.Ed.*); **2**. İyermek [Takip etmek, taklit etmek man.] (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Uymak (*K.T.*); **4**. Uyubirmek [Yk: Uyuvermek] (*Kur. İ.*) [Bak: İtaat, tebaiyet, iktida, iktifa]

İttifak, 1. Anlaşma (*K.T.*); **2**. Antlaşma (*K.T.*); **3**. Baylav (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Birlik (*K.T.*); **5**. Düzenlik [?] (*Bah.*); **6**. El bir (*B.T. L.«Ad.»*); **7**. El birliği (*K.T.*); **8**. Söz birliği (*K.T.*); **9**. Terkim [?] (*T.D.*); **10**. Totışlık (*Rad. III. «Kaz.»*). [Bak: İtilâf, ittihat, vifak]

—etmek, 1. Anlaşmak (*K.T.*); **2**. Antlaşmak (*K.T.*); **3**. Birleşmek (*K.T.*); **4**. El bir etmek (*Az.*); **5**. Kavışmak (*Uyg.«İnd.»*); **6**. Pirgişmek (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **7**. Söz bir etmek (*K.T.*); **8**. Sözleşmek (*K.T.; Bit.*); **9**. Uylaşmak (*Bab.*); **10**. Uyuşmak (*K.T.*); **11**. Uzlaşmak (*Bab.;K.T.*).

—sızlık, Bozuşukluk (*Bian.*).

İttihat, 1. Birkit (*Bab.*); **2**. Birikme (*Tuh.; Hurş.*); **3**. Birleşme (*K.T.*); **4**. Birlik (*K.T.*); **5**. El bir (*B.T.L. «Ad.»*); **6**. Kuşu [Yk: Koşu, koşum] (*Rad.II. «Kaz.»*). [Bak: İttifak, iştirak, itilâf, vahdet]

—etmek, 1. Birikmek (*Rad. IV. «Osm.»; Tuh.; Hurş.*); **2**. Birleşmek (*K.T.*); **3**. Bir olmak (*K.T.*); **4**. Ekleşmek (*D.L.T.*); **5**. Kadaklamak (*Rad.II. «Uyg.»*); **6**. Karınlamak (*Rad.II. «Osm.»*); **7**. Kavışmak (*Uyg. «İnd.»*); **8**. Kuşılışmak (*Rad.II. «Kaz.»*); **9**. Pirgişmek (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **10**. Pirigişmek (*Rad.IV. «Şor.»*); **11**. Pirikmek (*Rad. IV. «Uyg.»*); **12**. Pirişmek (*Rad.IV. «Uyg.»*).

—temin etmek, Kabışmak(*Or.*).

—sızlık, 1. Anlaşamamazlık (*Der: İstanbul*); **2**. Ayrılık (*K.T.*); **3**. Birleşmezlik (*K.T.*); **4**. Dağınıklık (*K.T.*).

İttihaz [etmek], **1**. Almak [Tedbir, ölçü—] (*K.T.*): **2**. Bakmak [... gözü ile —] (*K.T.*); **3**. Dutınmak (*Kur. B.*); **4**. Düşünmek [Yol —] (*K.T.*); **5**. Edinmek (*K.T.; Der: Çanakkale*); **6**. Kullanmak [Gibi—] (*K.T.*); **7**. Kurmak (*K.T.*); **8**. Tutunmak (*T.D.; D.L.T.; Cev.*).

İttikâ[etmek], **1**. Dayanmak (*K.T.; Muht.*); **2**. Dengildemek (*Der: Antalya*); **3**. İkeşmek (*İd. Haş.*); **4**. Sökenmek (*Der: Alucra*); **5**. Söpkenmek (*L.O.*); **6**. Söyenmek (*Rad. IV. «Çağ.»*); **7**. Söygünmek (*Kur.B.; Mus. Es.*); **8**. Söykenmek (*Kur. B.; Tuh.; K.T.; Muht.; Der : Alucra*); **9**. Süyenmek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **10**. Tayanmak (*Uyg. «İnd.»*); **11**. Yasdanmak (*L.O.*); **12**. Yaslanmak (*K.T.*); **13**. Yastanmak (*Bian.*); **14**. Yığlınmak (*Caf.*). [Bak: İstinat, itimat]

İttıla(veya *ıttıla*), **1**. Bilik [?] (*B.T.L. «Çağ., Osm., Ad.»*); **2**. Bilim [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Biliş (*Fel.*).

—hasıl etmek, 1. Baykamak (*Rad.IV. «Kır.»*; **2**. Görümlük bulmak (*Muk. Ed.*); **3**. İrgirmek, irgörmek (*Lûg. Ar.*); **4**. Öğrenmek (*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: Muttali olmak]

İttırat, 1. Bir düzüye olma (*K.T.*); **2**. Bir teviye olma (*Der: İstanbul*); **3**. Değişmeme (*K. T.*); **4**. Hep bir olma (*Der: İstanbul*); **5**. Uygunluk (*Çul.*). [Bak: Muttarit]

—sız, 1. Değişik (*K.T.*); **2**. Hep değişen (*K.T.*); **3**. Karmakarışık (*K.T.*); **4**. Şalkavış (*Der: Burdur*). [Bak: Gayrimuttarit]

İttisa [etmek], **1**. Bolalmak(*Kam.*); **2**. Bollanmak (*K. T.*); **3**. Bollaşmak (*K. T.*); **4**. Genişlemek, genişlenmek (*K.T.*); **5**. Keniklemek (*Tuh.*); **6**. Sozmak (*Rad.IV.«Kır., Kom.»*); **7**. Yayılmak (*K.T.*); **8**. Yayınmak (*Tuh.*). [Bak: Vüsat]

İttisal, 1. Bitişiklik (*K.T.*); **2**. Ulaş (*K.T.*); **3**. Yakınlık (*K.T.*). [Bak: Mucaveret]

—etmek, 1. Birbirine dokunmak (*K.T.*); **2**. Bitişmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **3**. Calgasmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Dokuşmak, tokuşmak [Temas man.] (*Müt., Muht.*); **5**. Kabışmak (*Or.*); **6**. Kavuşmak (*K.T.; D.L.T.*); **7**. Ulanmak (*D.L.T.; L.O.*); **8**. Ulaşmak (*K. T.; T.D.; Mus. Es.; Dede*).

—inde, 1. Bitişiğinde (*K.T.*); **2**. Enki [?] (*Der: Bozüyük*); **3**. Yanı başında (*K. T.*). [Bak: Muttasıl, mücavir]

—mahalli,— noktası, 1. Çatırık (*Der: Çorum, Edirne*); **2**. Kavsık (*Der: Kırşehir*); **3**. Kavşıt, kavşut, kavuşak (*Der: Mersin, Çankırı, Sinop, Gazi Antep, Adana, Çorum, Kırşehir, Sıvas, Edirne, İncesu*).

İtyan [etmek], **1**. Getirmek (*K.T.*); **2**. Ortaya koymak (*K.T.*).

İvaz, 1. Değşüt (*D.L.T.*); **2**. Kargu (*Muk. Ed.*); **3**. Karşılık (*K. T.*); **4**. Öç (*Tuh.*); **5**. Ödek (*Bah.*); **6**. Ötki (*D.L.T.*); **7**. Uğur (*D.L. T.*); **8**. Yanut (*Kur. B.; D.L.T.; Fer.; Uyg. «Usp.»; Kel.*); **9**. Yoluğ, yoluk [Fıdye man.] (*Müh.; T.D.*). [Bak: Bedel]

—vermek, Yüvütgellemek(*Mün.*). [Bak: Taviz]

İvicaç, 1. Avkuru [?] (*Der: Sinop, Adana, Tokat*); **2**. Buruluş (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Büğül (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Cılma(*Rad.IV.«Kaz.»*); **5**. Devirmeç (*Der: Avanos*); **6**. Dolambaçlık (*K.T.*); **7**. Dolaşıklık

(*K.T.*); **8**. Eğrilik, eğrilme (*K.T.*); **9**. İğrilik, iğrilme (*K.T.*); **10**. Kıvrım (*Der: İstanbul*); **11**. Tezkinç (*D.L.T.*); **12**. Yurkenç (*D.L.T.*).

— hasıl etmek, 1. Bükülmek (*K.T.*); **2**. Iğrilmek (*K.T.*); **3**. Kamgırmak (*D.L.T.*); **4**. Kıvrılmak (*Der: İstanbul*); **5**. Yazınmak (*Tuh.*).

— lı, 1. Dolambaç, dolambaçlı (*K.T.*); **2**. Eciş bücüş (*Der: İstanbul*); **3**. Eğmeç (*Der: Ayancık, Darende*); **4**. Eğri büğrü (*K.T.*); **5**. Ekişküş (*Der: Dörtyol «Seyhan»*); **6**. Gepküp (*Der: Konya*); **7**. Girintili çıkıntılı (*Der: İstanbul*); **8**. Yılankavı (*K.T.*). [Bak: Muveç, muavveç]

İyadet, 1. Göre varma (*Bab.*); **2**. Sayrı sorma (*Çul; Muht.*). [Bak: Hatır sorma, hastayı yoklama]

İzaa [etmek], **1**. Coymak, coytmak (*Der: Gemlik «Bursa»*); **2**. Elden çıkarmak (*K.T.*); **3**. İtirmek, yitirmek (*B.T.L. «Çağ., Osm., Ad.»*); **4**. Kaçırmak, elden kaçırmak (*K.T.*); **5**. Utulmak [Oyunda kaybetmek man. Halk dilinde «yutulmak» olmuştur.] (*Müt.*); **6**. Yitürmek (*Kur. B.*); **7**. Yuymak (*Kur. B.*); **8**. Yok etmek (*K.T.*); **9**. Yoksuz kılmak (*Kur. İ.*). [Bak: Fevtetmek, gaip etmek, zayi etmek]

İzabe [etmek], **1**. Eritmek (*K.T.; T.D.; Der: Kayseri*); **2**. Kaynatmak (*Müt.*); **3**. Koymak (*T.D.*); **4**. Sıvıtmak (*Der: Kozan* «Rumeli muhaciri ağzından»); **5**. Sızdırmak (*D.L.T.*). [Bak: Halletmek]

İz'aç [etmek], **1**. Baş ağrıtmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Can* sıkmak (*K.T.*); **3**. İrkeşmek (*Der: Kastamonu*); **4**. İncitmek (*Az.*); **5**. İnçsir etmek (*Uyg. «İnd.»*); **6**. Irgamak [«Yakın oldu ki mekke ehli mekkeden seni ırgayalar»] (*Cev.*) **7**. Konurmak (*Muk. Ed.*); **8**. Oyrıtmak (*T.D.*); **9**. Sırnaşmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **10**. Şirnemek (*Der: Burdur*); **11**. Üşündürmek (*Ter.*).

— eden, 1. Sarılgan (*Bab.*); **2**. Sırnaşık (*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: Müziç, muacciz]

İzah, 1. Açık anlatma (*K.T.*); **2**. Aydınlık (*K.T.*); **3**. Belirtme (*Deş.*); **4**. Cora (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Yorum [«Yahşi söze yorum yok»] (*Ata.*). [Bak: Arz, tavzih, tenvir]

— etmek, 1. Açmak [«Bize meselenin bütün güçlüklerini açtınız.»] (*K.T.; Muht.*); **2**. Anlatmak (*K.T.*); **3**. Aydın etmek (*K.T.*); **4**. Aydınlatmak (*K.T.*); **5**. Aytıvermek (*Der: Edirne*); **6**. Belirtmek (*Deş.*); **7**. Coralmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **8**. Çeçmek (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); **9**. Döşenmek (*Kam.*); **10**. Kanıtmak (*Rad. II. «Ad.»*); **11**. Melimlemek (*Rad. IV. «Kır.»*); **12**. Yorolomak (*Rad. III. «Tel.»*); **13**. Yörmek (*Uyg. «İnd.»*).

İzale [etmek], **1**. Arındırmak [Temizlemek man. mec.] (*Der: Ordu*); **2**. Gidermek (*D. L. T.; Lûg. Ar.; K.T.*); **3**. Kaldırmak (*Der: A.*); **4**. Kıtarmak (*Uyg. «H. I.»*); **5**. Konurmak (*Muk. Ed.*); **6**. Ortadan kaldırmak (*Der: İstanbul*); **7**. Savuşturmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **8**. Yogaltmak [«Kusurlarımızı yogaltmağa çalışmalıyız.»] (*Der: Konya*); **9**. Yok etmek (*K.T.*); **10**. Yoymak (*Muk. Ed.*); **11**. Yupmak[?] (*Muk. Ed.*). [Bak: Zeval, izaa, hazfetmek, mahvetmek]

— edilmek, Yoyılmak [Yok'tan] (*D.L.T.*).

—edilebilmek, Savrıkmak (*Hurş.*):

«Nüzul etti belâyi nagehani,
«Ne denlü savrıgursa savun anı.»

—edici, Irıcı [Yk: Irak] (*Muht.*).

—i bikr etmek, **1**. Bozmak (*K.T.*); **2**. Kızamak (*D.L.T.*); **3**. Kızlık almak (*Lûg.Ar.*). [Bak: Bekâret, bikr]

İzam [etmek. Büyütmek man.], **1**. Abartmak (*Der: Sandıklı, Ürgüp, Gazi Antep, Maraş, Niğde*); **2**. Büyütmek [«İşi büyüttüler.»] (*K.T.*); **3**. Ezgermek (*D.L.T.*); **4**. İbertmek (*Der: Kütahya, Malatya*); **5**. Ofartmak(*Der: Isparta*); **6**. Ofurtmak (*Der: Sandıklı, Ürgüp, Gazi Antep, Maraş, Niğde*); **7**. Öbertmek (*Der: Denizli, Ankara*); **8**. Öklimek (*Uyg.*); **9**. Öşertmek (*Der: Çankırı*); **10**. Şoşartmak (*Der: Gümüş hacıköyü «Erzurum-Yusuflu»*); **11**. Ündürmek(*D.L.T.*).

—[etmek. Göndermek man.], **1**. Ayarmak (*Tuh.*); **2**. Cörtmek (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3**. Göndermek (*K.T.; Der: İstanbul*); **4**. Ilgar etmek, ılgar ettirmek (*Müt.*); **5**. İbermek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **6**. Iletmek [?] (*Der: Sıvas*); **7**. İzmek (*D.L.T.*); **8**. Salmak (*Der: A.*); **9**. Yollamak (*K.T.; Der:İstanbul*). [Bak: İrsal, isbal, tahrik, hareket ettirmek]

İz'an, **1**. Anlak (*B.T.L.* «*Ad.*».); **2**. Anlayış (*B.T.L.* «*Ad.*»; *K.T.*); **3**. Annak (*B.T.L.* «*Ad.*»); **4**. Bilik (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **5**. Bulgu (*B.T.L.* «*Osm.*»); **6**. Çılgı [?] (*Der: Bayburt*); **7**. Kavrayış (*K.T.*); **8**. Öğ (*Uyg.* «*İnd., P.P., U.II.*»). [Bak: Akıl, irfan, idrâk, zekâ, fehm]

İzar, **1**. İnğ (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Yanak (*K.T.*). [Bak: Ruh, ruhsar]

İzaz [etmek], **1**. Ağırlamak (*K.T.; L.O.; Ç.L.; P.d.C.*); **2**. Konuklamak (*Dede.*); **3**. Kündülemek (*Rad.II.* «*Tel., Küer.*»); **4**. Oğulçamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Rad.I.* «*Çağ.*»); **5**. Sıylamak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»; *Bab.; Kar.*); **6**. Toylamak (*Fel.*); **7**. Ululamak (*K.T.*). [Bak: Hürmet, ikram, tazim, ihtiram]

İzdiham, **1**. Capur(*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Çakıtlık (*Muht.*); **3**. Çarşak (*Der: Şabanözü «Ankara-Polatlı», Sivrihisar, Afyon*); **4**. Çığıl (*Der: Gümüşane*); **5**. Çokluk (*K.T.*); **6**. Çoku (*İd.Haş.*); **7**. Karsambalık (*İd. Haş.*); **8**. Kıştalan (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Tob.*»); **9**. Ögüş (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **10**. Saltak (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Sansı (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **12**. Sıkış (*D.L.T.; İd. Haş.*); **13**. Tıkınç (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **14**. Tıkılış (*P.d.C. Ç.L.*); **15**. Tumluk (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **16**. Tümlük (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Ürü (*Müh.*); **18**. Yığınak (*Rad.III.* «*Osm.*»); **19**. Yığıntı (*K.T.*); **20**. Yumgı (*D.L.T.*); **21**. Yuş, yiş (*D.L.T.*).

—husule getirmek, **1**. Avmak (*D.L.T.*); **2**. Birikmek (*K.T.*); **3**. Çoknaşmak (*İd. Haş.; Muht.*); **4**. Sansımak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5**. Sıkışmak (*K.T.*); **6**. Sıklışmak (*D.L.T.*); **7**. Tıkılmak (*D.L.T.*); **8**. Tıkışmak (*D.L.T.*); **9**. Toplanmak, toplaşmak (*K.T.*); **10**. Usmek (*D.L.T.*); **11**. Üşündürmek (*Aş.*).

—gâh, **1**. Corum, çorum (*K.T.; L.O.*); **2**. Çokurdum (*Der: Seyhan*).

İzdivaç, Evlenme (*K.T.*).

— etmek, 1. Baş kaşmak(*Muht.*); **2.** Baş göz olmak (*Der: İstanbul*); **3.** Erlenmek (*D.L.T.*); **4.** Evlenmek (*K.T.*); **5.** Kelinnemek (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **6.** Koçmak [Kucaklamak man.] (*Der: Abbaslı köyü «Bilecik»*).

— a talip olmak, 1. Kalınlık kılmak [Kalın = mihir, mihrimuaccel] (*Ba.*); **2.** Kız istemek (*Der: İstanbul*); **3.** Kolmak [Talep ve rica etmek (*Rad. II.* «*Kom., Uyg., Kar.*»)] (*Uyg.* «*P.P.*»).

İzdiyat, Artukluk (*Kam.; Ar. L.*).

— etmek, 1. Artmak (*K.T.*); **2.** Çoğalmak (*K. T.*); **3.** Koşulmak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **4.** Köböytmek (*Rad. II.* «*Kır.*»); **5.** Köptömek (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Şor.*»). [Bak: Tezayüt, tekessür, tevafür]

İzhar [etmek], **1.** Açığa vurmak (*K.T.*); **2.** Aylamak (*Der: Adana*); **3.** Belgirtmek (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **4.** Belgürtmek (*Kur.İ.*); **5.** Belirtmek (*Kel.; Deş.; T.D.; Hurş.*):

«Ulular hacca gittigün belirtti»

6. Belli etmek (*K.T.*); **7.** Betitmek (*Muht.*); **8.** Bilgirtmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **9.** Göründürmek (*Fer.*); **10.** Göstermek (*K. T.*); **11.** Ortaya çıkarmak, ortaya koymak (*K.T.*).

— ı aczetmek, Calırmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Acz]

— ı teessür etmek, Uvunmak (*G.D.; Der: İstanbul*). [Bak: Teessür]

İzmihlâl, 1. Coydurma (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2.** Coyma [Mahvolmak, harap olmak man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3.** Ezilme (*K.T.*); **4.** Henezime, tenezime [Zafiyete uğramak man.] (*Der: Ilgın*). [Bak: Muzmahil]

İzn [izin], **1.** Bar (*Muht.*); **2.** Boşuğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Eren (*T. D.*); **4.** Ginlik (*Çul.*); **5.** Yazlığ (*Kur. İ.*); **6.** Yol açma [Müsaade man.] (*Der: İstanbul*); **7.** Yol verme [Azl man.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Eman, müsaade, ruhsat, azl, tart, ihraç]

— siz, Sokru (*D.L.T.*).

İzrar[etmek], **1.** Talkamak (*D.L.T.*); **2.** Tanamak (*Der: Yakaköyü«Eskişehir»*); **3.** Yakmak [Çok zarar vermek, harap etmek, mahvetmek man.] (*K.T.*). [Bak: Zarara uğratmak, mütezarrır etmek]

İzzet, 1. Değer, değer verme(*K.T.*); **2.** Erk, irk [Kuvvet, kudret man.] (*Müt.*); **3.** Yücelik, yüceltme (*Muht.*); **4.** Yükseklik, yükseltme (*K.T.*). [Bak: Vakar, haysiyet, izaz, ikram, itibar, şeref, kadr, kıymet]

— li, Bacnı (*Müt.*).

— i nefs, 1. Gaser, kaser [?] (*Der: Sivrihisar, Afyon, Eskişehir*); **2.** Kasal (*Der: Sarıkavak köyü «Eskişehir», Ayvalık köyü «Sivrihisar», Maraş*); **3.** Kasar[?] (*Der: Sivrihisar, Afyon, Eskişehir, Maraş*); **4.** Onur (*K.T.*); **5.** Menmenlik [Enaniyet man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Yalım (*Der: Antalya, Kırşehir, Çanakkale*).

— i nefse dokunmak, 1. Kana dokunmak (*Der: İçel*); **2.** Kana gitmek (*Der: İçel, Silifke*).

J

Jale, 1. Çalın (*Rad. III. «Tel., Kumd.»*); 2. Çiğ (*K.T.*); 3. Çilenti (*Der: Kayseri*); 4. Iba [?] (*Der: Ordu, Ankara*); 5. Pesen [?] (*Der: Afyon, Kütahya*). [Bak: Şebnem]

Jandarma, [*] 1. Baslak (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Kır ağası (*Der: Edirne, İpsala*). [Bak: Zaptiye]

Jenk, 1. Kir (*K.T.*); 2. Pas (*K.T.*); 3. Pilis (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. IV. «Çağ.»*).

—(g)âr, Göz taşı (*K.T.*).

Jurnal [etmek], Yonamak (*D.L.T.*).

—cı, 1. Aygak [Muhbir man.] (*Rad. I. «Kır.; Uyg.»*); 2. Ayıtkucı [*Rapporteur* man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); 3. Kavguncı (*Rad. II. «Çağ.»*); 4. Komsı [*Denonciateur* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 5. Kovcu [Nemmam, gammaz, müfsit man.] (*Müt.; Der: A.*). [Bak: Hafiye, muhbir]

—[Yevmiye defteri man.], 1. Bitik (*Muht.*); 2. Günlük bitik, gündelik bitik (*Müt.*). [Bak: Defter]

[*] Jandarma sözü Tanzimattan sonra yeni inzıbat teşkilâtının getirdiği bir sözdür. Yukarıki karşılıklar başka türlü teşkilâtın doğurduğu sözlerdir.

K

Kabahat, 1. Ağman (*T.D.*); 2. Kamaşuk (*Der: Zile*); 3. Kenem (*Rad.II. «Şor.»*); 4. Kılmıs (*Rad. II. «Kır.»*); 5. Kötü iş (*Müt.*); 6. Oyat [Ayp, kusur man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 7. Suç (*Tef.; Dede.*); 8. Tülön (*Rad.III. «Kır.»*); 9. Yağır, yanır (*Der: İstanbul, Denizli, Bilecik, Antalya, Afyon, Ankara, Bolvadin*); 10. Yala (*Rad.III. «Tel.»*); 11. Yakışıksız iş (*K.T.*); 12. Yakışmaz iş (*K.T.*); 13. Yaşız [?] (*T.D.*); 14. Yazuk [Günah man.] (*P.d.C.; Ç.L.; Der: Büyükçekmece*). [Bak: Kusur, cürm, cünha, günah]

—işlemek, 1. Kıyallanmak (*Rad. II. «Şor.»*); 2. Sürçmek (*Lûg.Ar.*); 3. Yanılmak (*K.T.*).

—lı, 1. Kılmıstı (*Rad.II. «Kır.»*); 2. Kıslı (*Der: Antep*); 3. Kötü (*K.T.*); 4. Odun [Günahkâr man.] (*Rad.I. «Uyg.»; Uyg. «İnd.»*); 5. Suçlu (*K.T.*); 6. Suyluğ (*Uyg. «P.P.»*); 7. Utlu (*Der: Mucur, Isparta, Mersin, Develi, Beyşehir, Kurugöl*); 8. Yağırlı (*Der: Çanakkale*). [Bak: Mücrim, muhti]

—lı olmak, Kılmıstanmak (*Rad. II. «Kır.»*).

Kabih, 1. Çirkin [?] (*K.T.*); 2.

Erşi (*Bal.; Der: Kars*); **3**. Görksüz, körksüz (*Muk. Ed.*); **4**. Kobat (*K.T., Der: Manisa*); **5**. Kötü (*K.T.*); **6**. yakışıksız (*K.T.*); **7**. Yaraşıksız (*K.T.*). [Bak: Mezmum, mayup, naseza]

Kabil, 1. Kılarlık (*Rad.II. «Kaz.»*); **2**. Olabilir (*K.T.*).

[Aşağıdaki mürekkep sözlerin ilk cüzüdür:]

—i ekl, Yenir (*K.T.*). [Bak: Mekûl]

—i hazm, Singin (*Rad. IV. «Osm.»*). [Bak: Sehlülhazm]

—i icra, Yapılabilir (*K.T.*). [Bak: İcra]

—i inhina, 1. Büklevcen (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Eğilip bükülür (*K.T.*); **3**. Enilcek (*Rad.I. «Tel.»*); **4**. Mayıskak (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»*). [Bak: İnhina]

—i istifa, —tahsil, Alınabilir (*K.T.*). [Bak: İstifa, tahsil]

—i izale, Ortadan kaldırılabilir (*K.T.*). [Bak: İzale]

—i itiraz, Söz götürür (*K.T.*). [Bak: İtiraz]

—i sükna, Oturulabilir (*K.T.*). [Bak: Sükna]

—i tahammül, Çekilir (*K.T.*). [Bak. Tahammül]

—i takallûs, Yumulgan (*Der: Lice*). [Bak: Takallûs]

—i tamir, —tashih, Düzeltilebilir (*K.T.*). [Bak: Tamir, tashih]

Kabîl, 1. Soy (*K.T.*); **2**. Türlü (*K.T.*). [Bak: Cins, nevi, makule]

—inden, 1. Benzer [«Bu ve buna benzer (bu kabîlden) işler»] (*K.T.*); **2**. Gibi [«Bu gibi (bu kabîlden) adamlar»] (*K.T.*); **3**. Kılıklı[«İtiraz kılıklı(kabîlinden) olarak»] (*Müt.*); **4**. Soyundan (*K.T.*).

Kabîle, 1. Aymak (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Boy (*Bian.;Caf.; Melh.; D.L.T.; Dede.; Der: Kütahya*); **3**. Dek (*Rad.III.«Çağ.»*); **4**. El, il (*K.T.; L.O.*); **5**. Irık (*K.T.*); **6**. Küren (*Rad.II. «Çağ.»*); **7**. Oba (*Ah.; D.L.T,*); **8**. Oğuş (*Uyg. «P.P., T.T. ,İnd., U.»*); **9**. Omağ, omak(*B.T.L.«Çağ.»; Rad.I. «Çağ., Uyg.»*); **10**. Oymak (*P.d. C.; Ç.L.; B.T.L. «Osm., Ad., Çağ.»; Bian.; K.T.; Muht.; Der: Karahisar, Kütahya, Malatya, C.A.*); **11**. Sürek, sürük (*Cal*); **12**. Töröl (*Rad.III. «Tel., Kumd., Alt., Şor., Sag.»*; **13**. Uğuş,uluş (*Or.*); **14**. Ulus(*Ç.L.; Der: Maraş*); **15**. Uruğ, uruk (*K.T.; Oğ.; Rad.I. «Tar., Kumd., Çağ.,Uyg.»; İd.Haş.; Der: Bayburt*); **16**. Yak yavuk (*Kur.I.*). [Bak: Aşiret, kavm, millet, halk, aile]

—halkı, Ocağ (*Ç L.*).

—teşkilâtı, Ok (*Or.*).

Kabile, 1. Anacı karı (*Der: Tokat*); **2**. Anaçı (*M.M.*); **3**. Çay ana (*Der: İstanbul*); **4**. Ebe (*K. T.; T.D.*); **5**. İkilikçi (*Der: Adana*).

Kabiliyet, 1. Cipteşlik (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Songun (*Der: Bolu*); **3**. Söl [Hüner, marifet man.] (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4**. Sungun (*Der: İzmir*); **5**. Yöntem (*Der: Narlıdere «İzmir», Balıkesir, Muğla, Gördes, Urla*). [Bak: Liyakat, istidat, iktidar, hüner, marifet]

—li, 1. Erdemli [Hünerli, sanatkâr man.] (*Müh.*); **2**. Eli uz (*Der: Konya, Kütahya, Sıvas*); **3**. İş eri (*Kam.*); **4**. Ket (*Rad.II. «Uyg.»*); **5**. Kuluk (*Rad.II. «Şor.»*); **6**. Ulam (*B.T.L. «Uyg.»*); **7**. Uz (*Der: Avanos «Kırşehir»*). [Bak: Müstait, muktedir]

—siz, 1. Çalapa (*Der: Kütahya*); 2. Çönge [?] (*Der: Akseki*); 3. Eme yaramaz (*Der: Kayseri*).

Kabine [Heyeti Vekile], Sürün [Saray erkânı, Devlet şûrası man.]. (*Rad. IV.* «*Çağ.*»).

Kabl, 1. Ön, önce (*K.T.*); 2. Öndün (*Kam.*)

[Aşağıdaki gibi bazı mürekkepleri teşkile yarar:]

—elvuku hissetmek, 1. Danmak (*Der: Eskişehir*); 2. Sezmek (*Der: İstanbul*). [Bak: His]

—ettaam, 1. Yemekten önce (*K.T.*); 2. Yemezden öndün (*Kam.*).

—ezzuhr, 1. Öğleden önce (*K. T.*); 2. Öğleden öndün (*Kam.*). [Bak: Zuhr]

Ma—, 1. Geçen, geçmiş (*K.T.*); 2. Önceki (*K.T.*).

Kabr, 1. Basağa (*P.d.C.; Ç.L.; B. T.L.* «*Çağ.*»); 2. Gömgen (*Der: Maraş*); 3. Kara yer (*Der: Kilis, Antalya*); 4. Komda (*Rad. II.* «*Leb., Koyb.*»); 5. Kurgan (*T.D.*); 6. Sin (*Hut.; Rad. IV.* «*Osm., Çağ.*»; *Deş.; Fer.; Gev.; Cev.; Muk. Ed.; Hurş.; P.d.C.; Ç.L.; K.T.; T. D.; Kur.B.; Rab.; Der: Antalya, Denizli, Ankara, İzmir, Meydan*); 7. Tuplu (*D.L.T.*); 8. Tüke, tüge (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L.* «*Kaz., Çağ.*»); 9. Tünerik (*D.L.T.*); 10. Yayan (*Rad. III.* «*Tel.*»); 11. Yirçü (*D. L.T.*). [Bak: Mezar, makber, metfen]

—e koymak, 1. Gömmek (*K. T.*); 2. Sinlemek (*Der: Ordu*); 3. Toprağa koymak (*K.T.*). [Bak: Defn, tetfin]

—istan, 1. Ölütlük (*Uyg.*«*İnd.*»); 2. Ölülük (*Der: Silvan*); 3. Sınla (*Fer.*); 4. Sinle (*Fel.*); 5. Sinlik (*Muk. Ed.*). [Bak: Makbere, mezaristan]

Kabul, 1. Alıp kullanma (*K. T.*); 2. Alma (*K.T.*); 3. Baylav (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Seçme (*T. D.*). [Bak: İcabet, ihtiyar, tercih, hüsnükabul]

—etmek, 1. Almak, alıp kullanmak (*K.T.*); 2. Eslemek [Ehemmiyet vermek man.] (*Bürh.; Der: Sıvas, C.A.*); 3. İskermek (*B.T. L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); 4. Karşılamak [Misafiri kabul man. «Kapıdan karşıladı.»] (*Der: İstanbul*); 5. Kendine yedirmek (*K. T.*); 6. Onamak, unamak (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *Beh.; P d.C.; Ç.L.*); 7. Pütmek [Bir fikri kabul man.] (*Rad. IV.* «*K.B.*»); 8. Tablamak (*D.L.T.*); 9. Taplamak (*T.D.; Uyg.* «*İnd., P.P., U.*»). [Bak: Isga etmek, itibar göstermek, ehemmiyet vermek]

—etmemek, 1. Sekitmek (*Enb.*); 2. Sohranmak [?] (*Der: Gürün* «*Sıvas*»). [Bak: Reddetmek]

—olunmak, Ağmak [Dua kabul olunmak man.] (*Ata.*)

Kâbus, 1. Abacı (*D.L.T.*); 2. Ağır bastı (*Lûg.Ar.*); 3. Ağır basma (*Kam.*); 4. Ağırlık (*K.T.; Caf.*); 5. Ağırlık basma (*K.T.; L.N.*); 6. Basan (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *B.T.L.* «*Osm.*»); 7. Basırganca (*T.D.*); 8. Basırganma (*L.O.*); 9. Baskan (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); 10. Basrık (*T. D.*); 11. Bürt (*D.L.T.*); 12. Hibilik [?] (*Der: O.A.*); 13. Kara (*Der: Kemah*); 14. Kara basalak (*Der: Türkmen*); 15. Kara basan (*B.T.L.* «*Osm.*»; *T.D.; Der: İstanbul*); 16. Kara baskan (*K. T.*); 17. Kara kara (*Mus.Es.*); 18. Kara kora, kara kura (*Mus.Es.; Muht.; Der: Kemah, Erzurum,*

Kar, Eláziz, O.A., C.A.); **19**. Kara oğru (*Der: Kemah, Erzurum, O. A.*); **20**. Öbür (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **21**. Sepsi (*L.N.*).

—a tutulmak, 1. Ağırlık basmak(*K.T.*); **2**. Basırgınmak(*K.T.*).

Kabz [Alma man.], **1**. Alış(*T.D.*); **2**. Alma(*K.T.*); **3**. Ele alma(*K.T.*); **4**. Kavrama, kavrayış(*K.T.*). [Bak: Ahz, teselllüm]

—etmek, 1. Almak (*K.T.*); **2**. Aparmak (*Der: İstanbul*); **3**. Avuçlamak(*Der: Antalya, Ankara, Samsun*); **4**. Ele almak, ele geçirmek (*K.T.*); **5**. Hapazlamak (*Der: Antalya, Ankara, Samsun*); **6**. Kavramak (*K.T.*); **7**. Kavzamak (*Süh.*); **8**. Yakalamak(*K.T.*). [Bak: Derdest etmek, tahsil etmek, istifa etmek]

—ı ervah, Can alma (*K.T.*).

—[İnkıbaz man.], **1**. Peklik (*K.T.*); **2**. Tutkunluk (*K.T.*).

—a uğramak, Peklik çekmek (*K.T.*). [Bak: Inkıbaz]

Kabza, 1. Avuç (*T.D.*); **2**. Balçak (*Dede.; Rad.IV.* «*Osm.*»); **3**. Baldak (*Rad.IV.* «*Çağ., Kaz., Krm.*»); **4**. Çoturgay (*B.T.L.* «*Çağ.*», *Rad.III.* «*Çağ.*»); **5**. Karağı, kavrağı (*Der: Osmaniye, Antakya, Cebelibereket*); **6**. Kulp (*K.T.*); **7**. Sal [Ok kabzası man.] (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **8**. Sap (*K.T.*); **9**. Tutak (*Der: Gazi Antep*); **10**. Tutam (*T.D.*); **11**. Tutka (*İd.*); **12**. Tutuncak (*Der: Keskin, Hisarlıyaka köyü* «*Polatlı*»).

Kadar, [Mıkdar, tahmin ve intiha anlatmak üzre bir ek gibi kullanılır:] **1**. -dek, değin [«Sonunadek, bitesiyedeğin.»] (*K.T.*); **2**. -denli, denlü [«O denlü çokluk askere karşı.»] (*K.T.*); **3**. -deyir (*Bal.*); **4**. Deyri (*Bal.*); **5**. -tikli (*Rad.III.* «*Kaz.*»); **6**. -yetre (*Rad. III.* «*Alt.*»).

Bu—, 1. Bu denli, bu denlü (*K. T.; Der: Ordu*); **2**. Bunca (*K.T.; Bian.*); **3**. Bunça (*Or.*); **4**. Dadunklu, dadunlu [Bu türlü, bu nevi man.] (*P.d.C.; Ç.L.*).

Ne—, 1. Ne denlü (*Müt.*):

«Ne denlü cehdedersen bir murada
Nasip olmaz mukadderden ziyade»

2. Kaç (*K.T.*).

Kadavra, Ölümse (*Rad.I.* «*Çağ.*»).

Kaddü kamet, 1. Boy (*K.T.*); **2**. Boybos (*K.T.*); **3**. Sın (*Rad.IV.* «*Alt.; Tel.*»).

Ka'de, Oturuş (*Mu.M.*).

Kadeh, 1. Ayağ* [Farsça «eyağ» bu türkçe sözün farslaştırılmışıdır.] (*Y.E.; Ç.L.; Kum.; B.T.L.* «*Çağ., Ad., Uyg.*»); **2**. Ayak (*Tuh.; T. D.; M.M.; Dede.; Bal.*); **3**. Bert (*D.L.T.*); **4**. Bostağan (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Çamçak, çömçek, çömçü [İçine mayiat konan kâse gibi kap man.] (*Der: Trakya, Bolu*); **6**. Dolu [Dolu kadehten kısaltılmış mec.] (*T.D.*); **7**. Güldür [?] (*Der: Karacabey* «*Bursa*»); **8**. İdiş, itiş [Bardak, kavanoz ve emsali her türlü kap man.] (*B.T. L.* «*Uyg.*»; *D.L.T.*); **9**. Okra, urka (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Sağır [Farsça «sağar» ın türkçe aslı.] (*D.L.T.*); **11**. Sağrağ (*D.B.*); **12**. Sağrak (*Dede.; Enb.; D.L.T.; Cev.; T.D.; Pad. IV.* «*Çağ., Osm.*»; *L.N.*); **13**. Sığıak (*P.d.C.; Ç.L.; L.N.*); **14**. Senek (*Der: Kozan, Antalya, Çandarlı, Isparta, Uluborlu*); **15**. Suğrak (*Der: A.*); **16**. Tostakan (*M.M.*); **17**. Yurutluğ [?] (*Muk. Ed.*). [Bak: Câm, piyale, peymane]

Kadem, 1. Adım (*K.T.*); 2. Ayak (*K.T.; T.D.*); 3. Uğur [mec.] (*K.T.*); 4. Yom (*Dede.*). [Bak: Hatve, pây, yümn]

—li, 1. Uğurlu (*K.T.*); 2. Yomlu (*K.T.*). [Bak: Meymenetlı]

—siz, Uğursuz (*K. T.*). [Bak: Meşum]

Kademe, 1 Bakana (*B.T.L.«Uyg.»*); 2. Basamak (*K.T.; T.D.*); 3. Sekmeç (*Der: Şebin Karahisar*); 4. Yerge (*Kar.*).

Kader, 1. Alın yazısı (*T.D.;K.T.*); 2. Bitik, bitime (*Ata.*); 3. Erdik (*T.D.*); 4. Erze (*Rad. I. «Tel.»*); 5. Idık [Mesut ve mubarek, hüsnütali man.] (*Rad.I.«Uyg.»*); 6. Suğur [Yk: Uğur, tali man.] (*Der: Söğüt, Ankara*); 7. Sur (*Der: Dinar, Ermenak, Keskin*); 8. Uliğ (*Or.*); 9. Yazgı, yazgu (*Der: Kastamonu, Niğde, Adana*); 10. Yazı, yazılan (*Der: İstanbul*); 11. Yazma (*Ata.*). [Bak: Baht, tali, nasip, kısmet, mukadder]

Kadh [Kadih], 1. Kaliş (*Rad. II. «Çağ.»*); 2. Karama (*Der: Köşker «Kırşehir»*); 3. Kötüleme (*Der: İzmir, Bergama*).

—etmek, 1. Camandamak (*Rad. IV.«Kır.»*); 2. Çakmak (*Tuh.*); 3. Karamak (*Der: Kırşehir*); 4. Kötülemek (*Der: İzmir, Bergama*); 5. Sağıçımak (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Zem, tân, iftira, siayet, fasl]

Kadı, 1. Yargıçı (*Rad. III. «Tel.»*); 2. Yarıcı (*Ata.*). [Bak: Hâkim]

Kadife, 1. Bahmal (*B.T.L. «Çağ.»; Rad.IV. «Çağ.»*); 2. Kidkü, kilim (*Muk. Ed.*).

Kadîm, 1. Aşnuğı [İlk, evelki man.] *Süh.; T.D.* (*Rad.I. «Uyg.»*); [«Seni men oğudum en aşmağı kün »] 2. Baya (*B.T.L. «Çağ.»*); 3. Bayağı (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); 4. Bayakı (*Rad.IV. «H.»*); 5. Bayat (*B.T.L. «Uyg.»; D.L.T.; T.D.*); 6. Bayrı [Kıdemli, hizmeti mesbuk, *doyen* man.] «bu dergâhın bayrısı»] (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; B.T.L. «Çağ.»*); 7. Beyru [Eski *ancien* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 8. Burnaka (*Rab.*); 9. Burun [Evvel man.] (*Hut.*); 10. Burundağı (*Kar.*); 11. Burunğı (*Rad.IV. «Kaz.»*); 12. Burungu (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»*); 13. Çoktan, çoktanki (*Bürh.; Kam.; Çul.; Der: Yozgat, C.A.*); 14. Erki, irki [Yk: eski] (*Muk. Ed.*); 15. Erteği (*Rad.I. «Tel.»*); 16. Eski (*Uyg. «İnd., T.T.»; Bit.; K.T.; T.D.*); 17. İlkin [*Primitif* man.] (*Der: İstanbul*); 18. İleruki (*Kur. B.*); 19. İrteki (*P.d.C.*); 20. Karı [İhtiyar man.] (*Dede.; Rad.II. «Çağ.»*); 21. Keri (*Rad.II. «Tar., Çağ.»*); 22. Kiçki (*Kur.İ.*); 23. Ozağı [Eski, evvelki man.] (*Rad.I. «Uyg.»*); 24. Özel (*Met.*); 25. Payat (*Rad.IV. «K.B.»*); 26. Purun (*Rad. IV. «K.B., Tel., Leb.»*); 27. Uzağı (*Aybe.; Muht.*). [Bak: Atîk, evvel, iptidaî, köhne]

Kadip, 1. Çav (*Rad.II. «Osm.» Der: Çankırı*); 2. Kamış (*Der: İstanbul*); 3. Kertik (*Der: Kozan, «Seyhan»*); 4. Kotak (*Rad.II. «Çağ., Şor., Sag., Koyb.»*); 5. Sik (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); 6. Yarak (*Der: İstanbul*). [Bak: Zeker]

Kadir [Muktedir man.], 1. Erik, erikli (*D.L.T.;B.T.L.«Uyg.»; Rad.I. «Kom.»*); 2. Eriklik (*B.T.L.«Uyg.» Rad.I. «Çağ.»*); 3. Erklik (*B.T.L. «Uyg.»; Rad.I. «Uyg., Çağ.»*); 4. Keren (*Rad.II. «K.Kır.»*); 5. Oğan (*Kur.İ.; İd.Haş.,Müh.*); 6. Sıdallığ (*Rad.IV. «Sag., Koyb.»*); 7. Yetkin

(*Der: İzmir*); **8**. Yeydem[?] (*Der: Boldan*). [Bak: Muktedir, zikudret]
—olmak, 1. Bolaylamak (*Rad. IV. «Kar.»*); **2**. Doymak [?] (*İd. Haş.*); **3**. Eli ermek, elinden gelmek (*Der: İstanbul*); **4**. Omak [Yk: Oğmak, oğan] (*Müh.*); **5**. Onamak [Yk: Oğnamak] (*Müh.*); **6**. Sıdaşmak (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **7**. Umak [Yk: Oğmak, oğan] (*Or.*).

Kadit, 1. Elengi [?] (*B.T.L.«Ad.»*); **2**. Kak [Yemişlerin ve başka şeylerin kurusu, kurutulmuşu. Etin kurusuna da «kak et» deniyor (*D.L.T.*)] (*T.D.; Tuh.*); **3**. Kakaç (*İd. Haş.*); **4**. Kakit [«Kak et» ten, yahut «kadit»ten bozma?] (*Der: Trakya*); **5**. Kangıt (*Der: Antalya*); **6**. Kankıldak (*Der: Adana*); **7**. Kuru [İnsan kurusu=iskelet] (*K.T.; Rad.II.«Osm.»*); **8**. Kurumuş (*Lûg.Ar.*); **9**. Örüt [Çok zaif man.] (*Der: Antep*).
—haline gelmek, 1. Gezrilmek (*D.L.T.*); **2**. Kakırdamak (*Der: A.*); **3**. Kaklanmak (*D.L.T.*); **4**. Kaksımak (*D.L.T.*).

Kadr, Değer (*K.T.*). [Bak: Haysiyet, itibar, rütbe, paye, miktar]
—naşinas, 1. Değer bilmez (*Der: İstanbul*); **2**. Değsiz (*Der: Kayseri*).

Kafes, 1. Çıtma [Pencere kafesi] (*Der: Nazilli*); **2**. Çiti(*Der: Ankara, Haymana*); **3**. Çitlik (*Rad. III. «Kaz.»*); **4**. Tünglük (*Tuh.*); **5**. Yetme (*Rad.III. «Kaz.»*).

Kâffe, 1. Bar (*B.T.L. «Kaz.; Çağ.»*); **2**. Barça (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Uyg.»; Uyg. «P.P., T.T.»*); **3**. Barı (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Bütün(*K.T.; T.D.*); **5**. Dükeli (*Tef., Fel.*); **6**. Götürü (*Kam.*); **7**. Hep (*K.T.*); **8**. İme (*Rad.I. «Uyg.»*); **9**. Kamığ, kamık (*Rad. II. «Uyg.»*); **10**. Kamu (*Rad. II. «Osm.»; P.d.C.; Ç.L.; Bat.*); **11**. Kamuk (*Rad. II. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Kamur (*Rad. II. «Çağ.»*); **13**. Kop (*Or.*); **14**. Kötri (*D.B.*); **15**. Tot (*Uyg. «U. II.»*); **16**. Tulay (*Rad. III. «Kır.»*); **17**. Tükeli, tükelü (*P.d.C.; Ç.L.*); **18**. Türgeze (*Rad. III. «Tel.»*); **19**. Utgurak (*Uyg. «İnd., U. II.»*); **20**. Yime (*Rad. III. «Çağ., Uyg.»*); **21**. Yögödö (*Rad. III. «Tel.»*); **22**. Yumgı (*Rad. III. «Uyg.»*). [Bak: Cemii, cümle, tekmil, mecmu]
—ten, 1. Alku (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Bir uğurdan (*Fer.; Kur.B.; Cev.*); **3**. Bütün (*K.T.*); **4**. Hep, hepsi(*K.T.*). [Bak: Cemian, kâmilen, cümleten]

Kâfi, 1. Citer [Yk: Yeter] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Citişli [Yk: Yetişli] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Çuşluk (*Rad. III. «Tar.»*); **4**. Elverir, elveren (*K.T.*); **5**. Parlu (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **6**. Polgadık (*Rad.IV.«Şor.»*); **7**. Pütkül (*Rad. IV. «Şor.»*); **8**. Tap (*T. D.; Ata.; 24.; Muht.; Der: Çerkeş*); **9**. Tep (*D.L.T.; Muht.*); **10**. Toktık (*Rad. III. «Tel.»*); **11**. Yatman (*Dede.*); **12**. Yeter, yeten (*K.T.*); **13**. Yeterge (*Der: Gazi Antep*); **14**. Yetişir, yetişen (*K.T.*); **15**. Yetkil (*Rad. III. «Alt., Tel.*); **16**. Yetüri (*Kel.; Muht.*); **17**. Yiter (*Bab.*); **18**. Yiterü (*Uyg. «İnd.»*); **19**. Yitesi (*Kel.*). [Bak: Bes, vafi, haddi kifayet, iktifa].
—gelmek, 1. Çıkışmak (*K.T.*); **2**. Elvermek (*K.T.*); **3**. Tükemek (*Uyg. «İnd., P.P.»*); **4**. Yetişmek (*K.T.*); **5**. Yetmek (*K.T.*). [Bak: Kifayet etmek]
—gelmemek, Könikmek (*Rad. II. «Uyg.»*).

Kafile, 1. Argış, arkış [Kervan man.] (*B.T.L. «Uyg.»; Rab.;Rad.I. «Çağ.»; Dede.; İd. Haş.; D.L.T.*); **2**. Barana (*Der: Söğüt, Konya, Balıkesir, Kayseri*); **3**. Barhana [?] (*Der: Isparta, Niğde, Denizli, Tokat, Manisa, Karacahisar, Bursa, Avanos, Beyşehir, Erzurum*); **4**. Katar* [Arapça deniyorsa da Türkçe «katmak» tan gelişi bellidir] (*K.T.*); **5**. Takım (*K.T.*); **6**. Tirkiş [Yk: Ti geşmek = Katar katar birbiri arkasından gitmek (*Rad. III. «Çağ.»*)] (*Or.*). [Bak: Grup, gürûh]

Kâfir, 1. İnanmayan, inanmaz (*K.T.*); **2**. İyilik bilmez, iyilik unutur (*K.T.*); **3**. Tangan [Yk: Danmak=inkâr etmek] (*T.D.*); **4**. Tanığlı (*Kur.İ.*); **5**. Tanımıyan, tanımaz (*K.T.*). [Bak: Münkir]

Kafiye, 1. Ayak (*T.D.*); **2**. Kalıp sözlüğü [?] (*Muk. Ed.*).

Kâğıt, 1. Çazın (*Rad.III. «Alt.»*); **2**. Kağat, kağıt, Kakıt (*T.D.*); **3**. Keğde (*Uyg. «U., H.I.»*); **4**. Sazın (*Rad.IV. «Sag., Koyb.»*).

—a cilâ vermek, Aharlamak [Yk: Ak, ağatmak] (*T.D.*).

—para, Çav [Çavmak= salmak, neşretmek: ışık salmak, ses salmak, nam salmak, şöhret salmak. Çav, para hakkında *emission* man.] (*P.d.C.*).

Kâhil, 1. Citken, citü, citüli [Yk: Yetken, yitü, yitülü] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Dölek (*Der: Ankara, Bâlâ, Kayseri, İzmit, Konya, Niğde, Adana, Mersin, Kalecik «Çankırı», Keskin, Haymana, Kelkit, İçel, Kocaeli, Zozgat, Sıvas, Malatya, Avanos, Aydın, Eskişehir, Mecitözü «Çorum», Isparta, Mucur «Kırşehir», Erzurum*); **3**. Kırgıl [Yk: Kırçıl] (*Tef.; Kur.B.;Cev.*); **4**. Kırgıl irgen (*Kur. İ.*); **5**. Üşengen [Tembel man.] (*Kam.*); **6**. Uya (*T.D.*); **7**. Yetkin, yetik (*Der: İstanbul, Gümüşane*); **8**. Yiğit (*Ah. H.*).

Kâhin, 1. Arbakçı, arpakçı [İhtiyar man.] (*Rad.I.«Çağ.»*); **2**. Ayladım, ayladucı (*Rad.I. «Tel.»*); **3**. Baguçı (*Rad. IV. «Sart.»*; **4**. Bakıcı (*Mus. Es.;L.Ta.*); **5**. Baknı (*B.T.L.«Uyg.»*); **6**. Bilici (*Rad. IV. «Krm.»*); **7**. Cadıyar [?] (*Rad. IV. «Kır.»*); **8**. Görümcü (*Rab.*); **9**. Kam [Şaman dini kâhini man.] (*Müh. İd.Haş.; T.D.; D.L.T.; Uyg. «Usp.»; Kur. İ. Rad.II. «Tel., Alt., Leb., Şor., Sag., Koyb,, Kaç., Küer., Uyg., Kumd.»*); **10**. Koşanaç, koşnaç (*P.d.C.;Ç.L.; Rad. II. «Çağ.»*); **11**. Sınakçı (*Rad. IV. «Uyg.»*).

Kahkaha, 1. Çok gülme (*K.T.*); **2**. Hızlı gülme (*Der: İstanbul*); **3**. Sesle gülme (*K.T.*).

—ile gülmek, 1. Çakırmak (*Der: Muğla*); **2**. Çok gülmek, sesle gülmek (*K.T.*); **3**. Hızlı gülmek (*Der: İstanbul*); **4**. Kikremek (*Der: Kırşehir*).

Kahkarî, Kıçın kıçın (*Çul.*).

—hezimet, 1. Basımçık (*Rad.IV. «Kar.»*); **2**. Bozgun (*Der: İstanbul*); **3**. Darmadağın olma (*Der: İstanbul*).

Kahpe, 1. Ercil (*T.D.*); **2**. Ersek (*D.L.T.; T.D.*); **3**. Güvende (*Der: Vize, Malkara*); **4**. Kancık [mec.] (*Der: İstanbul*); **5**. Kazgın (*Der: Nallıhan*); **6**. Kırtuğ (*Rad. II. «Sag.,Koyb.»*); **7**. Şıllık (*K.T.*); **8**. Şırfıntı (*K.T.*). [Bak: Alüfte, aşüfte, fahişe]

Kahr [etmek], **1**. Basmak (*D.L.T.*); **2**. Batırmak (*K.T.*); **3**. Bitirmek

(*K.T.*); **4**. Çiğnemek (*K.T.*); **5**. Ezmek; (*K.T.*;) **6**. Kerçetmek (*Der: Tosya, Kalecik, Dörtyol, Çorum, Çankırı,Nizip,Urfa*).[Bak: Mahvetmek, tedmir, tenkil, helâk etmek]

Kahraman, 1. Alp (*B.T.L.«Uyg., Çağ.»; İd.; T.D.; M.M.; K.T.; P. d.C.; Müh.; L. O.; Or.*); **2**. Bağatur, bağatır (*Rad.IV.«Kar.,Kom.» Kar.*); **3**. Batır, batur (*K.T.; B. T.L. «Osm., Çağ, Kaz., Uyg.» ; Rad.IV. «Kaz,, Kır.»; Der: Bergama «İzmir»*); **4**. Barlas (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5**. Böke(*Der:A.*); **6**. Cirik [Çevik, çalâk man.] (*B.T.L.«Çağ.»*); **7**. Daldal (*Rad. III. «K. Kır.»*); **8**. Er (*Der: Seyhan*); **9**. Eren (*Uyg.«İnd., P.P.»*); **10**. Kakız [?] (*Oğ.*); **11**. Karan [Kuvvetli, yiğit man.] (*Rad.II. «K. Kır.»*); **12**. Kezer [Batır man.] (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb.»*); **13**. Koç [Cesur, şeci man.] (*Rad. II. «Krm., Çağ., Osm.»*); **14**. Koçak [Cesur, şeci man.] (*Rad. II. «Osm., Çağ.»*); **15**. Koç yiğit (*Dede*); **16**. Mergavul [Cesur, şeci man,] (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Monus [Cesur, şeci, cengâver man.] (*Rad. IV., «Alt., Tel., Sag, Koyb.»*); **18**. Nart [?] (*M. M.*); **19**. Öktem [Kuvvetli, şeci, mağrur man.] (*M.M.*); **20**. Padır (*Rad. IV. «Bar.»*); **21**. Patır (*Rad. IV. «Tel.»*); **22**. Poğda (*Rad. IV. «Koyb., Sag.»*); **23**. Şipal [Esatirî bir kahramanın adıdır. Kahramanlığa alem olmuş.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **24**. Tığrak (*D.L.T.*); **25**. Tonga [Pehlivan man.] (*Uyg. «U.»*); **26**. Yiğit (*L. O.; K.T.*); **27**. Yoro (*Rad. III. «K. Kır.»*); **28**. Yürekli (*D.L.T.*). [Bak: Cesur, şeci, dilir, kavi, cengâver, pehlivan, bahadır]

—ane, Kaska (*Rad. II. «Kır.»*).

—lık, Alplık (*B. T. L. « Uyg., Osm.»*). [Bak: Hamaset]

—unvanı, Sökmen (*D.L.T.*).

Kaht, 1. Açlık (*K.T.*); **2**. Azlık (*K.T.*); **3**. Bunasalık, burnasalık (*Der: Konya*); **4**. Kısırlık (*Rad.II. «Osm.»*); **5**. Kıtlık [?] (*Ata*); **6**. Kızlık (*Cev., Ferh., Şeh.*); **7**. Kuraklık (*K.T.*); **8**. Seyreklik (*K.T.*); **9**. Yokluk (*K.T.*); **10**. Yut, yutluk (*İd.*). [Bak: Galâ]

Kaide [Temel man.], **1**. Ayaklık (*K.T., Rad.I. «Osm.»*); **2**. Daban taşı (*Der: A.*); **3**. Oturak (*K.T.*); **4**. Oturgaç (*Der: Bursa*); **5**. Oturtma (*Der; İzmir*); **6**. Oturum (*Der: Avanos «Kırşehir», Kastamonu*). [Bak: Esas, mesnet, temel]

—[Usul man.], **1**. Cola [Âdet man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Cun (*B. T. L.«Kaz.»*); **3**. Düzen (*T.D.*); **4**. Kural (*Der: Eğin, Gümüşane*); **5**. Oran (*Ata.*); **6**. Osuğ (*Uyg.A.*); **7**. Öndü (*Rad. I. «Uyg.»; B. T. L. «Uyg.»*); **8**. San (*İd. Haş.*); **9**. Sayak [?] (*T.D.*); **10**. Tağa, Taka, taku (*Rad.III. «Uyg., Çağ»; B.T. L.«Uyg.»*); **11**. Töre, törü [Kanun, hükmü kanun man. «etkü törü= iyi kanunlar; törü urmış = kanun vazetmiş»] (*D.B.; Rad.III. «Osm.; Çağ.,Uyg.»*); **12**. Tutum (*Ç. L.*); **13**. Tüzük [Nizam man. «Törü tüzük=kavanin ve nizamat»] (*Tüz. Rad. III. «Uyg., Çağ., Tar.»*); **14**. Yasa (*T.D.*); **15**. Yol (*K.T.*); **16**. Yorak [Yk: Yolak] (*Müt.*); **17**. Yordam [Yk: Yoldam] (*Der: Antep, Kilis, Dinar, Ankara, Afyon Davas, Bolu, Muğla, Mucur, Konya*); **18**. Yosun (*Uyg. «Usp.»; Rad. III. «Tar., Çağ»; P.d.C.;Ç.L.*); **19**. Yön (*Müt.*); **20**. Yöndem,

yöntem (*Der: Burdur. Karacasu, Söğüt, Silifke, Izmir*). [Bak: Kanun, nizam, usul, düstur, âdet, örf, taamül, itiyat]

—ye muhalif, 1. Yanıç (*Der: Dörtyol*); 2. Yolsuz (*K.T.*).

Kail [Razı man.], Onar (*B. T. L.* «*Uyg.*»). [Bak: Razı]

—olmak, 1. Onamak [Tercih, ihtiyar man.] (*B.T.L.* «*Osm.,Çağ.*»; *K.T.; Rad.I.* «*Osm.*»); 2. Pütmek [Kabul, intisap, iştirak man.] (*Rad. IV.*«*K.B.*»). [Bak: Rıza, muvafakat, kabul]

—[Mütekellim man.], 1. Anlatan, anlatıcı (*Müt.*); 2. Diyen (*K.T.*); 3. Söyliyen, söyleyici (*K.T.*). [Bak: Nâkil, ravi, mütekellim]

Kaim, 1. Ayakta, ayakta duran (*K.T.*); 2. Dik (*K.T.*); 3. Duran (*K.T.*); 4. Kaluğlu (*Kur. İ.*); 5. Künü (*Muht.*); 6. Öri, örü (*K.T.; Süh.; Bal.; B.T.L.* «*Çağ.,Osm.*»; *Rad.I.* «*Sag., Osm., Ad., Uyg.*»); 7. Tik (*K.T.; Tuh.*); 8. Turan (*T.D.*); 9. Yerine geçen, yerini tutan (*K.T.*). [Bak: Kıyam, bakı, mevcut, amut, şakul, istihlâf]

—en, 1. Ayakta (*K.T.*); 2. Dikine, diklemesine (*Der : İstanbul*); 3. Durduğu gibi (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Dikilmek (*K.T.*); 2. Örü durmak (*Cev.;B.T.L.*«*Osm.*»); 3. Yerine geçmek (*K.T.*).

—makam, 1. Boluk, poluk (*Uyg.*«*Usp.*»); 2. İnal [Bak: mutemet] (*T.D.*); 3. Kalgay [Eski Kırım Hanlığında Hanın veliahdi ve veziri olan prense verilen ünvan] (*T.D.*); 4. Yütkel (*Muht.*). [Bak: Vekil]

Kâin, 1. Bulunan (*K.T.*); 2. Var olan (*K.T.*).

Kâinat, 1. Acun (*Rad. I.* «*Uyg.*»); 2. Yaradılmış (*Müt.*); 3. Yer gök (*Müt.*); 4. Yirtünçü (*Uyg.* «*U.*»). [Bak: Âlem, cihan, dünya, ekvan, mevcudat, mahlûkat]

Kâkül, 1. Börçek (*P.d.C.; Ç.L.; Dede; Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Börçök (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Gelek (*Der: C.A.* «*Aşiret ağzı*»); 4. Kalyak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 5. Kesme (*D.L.T.*); 6. Kırkma (*Der: Trakya, Manisa*); 7. Kotur [?] (*T.D.*); 8. Pirçek (*Der: Cebelibereket*); 9. Pürçük (*L.O.*); 10. Saç (*K.T.*).

Kale, 1. Biçin (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); 2. Burgaz (*Aş.*); 3. Çarbak (*Rad. III.* «*K.Kır.*»); 4. Erk [İç kale man.] (*P.d.C.; Ba.; K.T.*); 5. Kamal (*Rad. II.* «*Kır.*»); 6. Kerman [Şato man.] (*Kar.*); 7. Kermen (*Rad. II.* «*Çağ.; Kom.*»); 8. Kiplik (*Rad. II.* «*Kar.*»); 9. Korgan, kurgan (*Or.; Ba.; T.D.; P.d.C.; Ç.L.; Rad. II.* «*Kır., Tar., Osm., Çağ.*»); 10. Or [Önü hendekli tabya ve istihkâm man.] (*K.T.*); 11. Sencer (*P.d.C.; Ç.L.; Rad. IV.* «*Osm.*»); 12. Senger (*P.d.C.; Ç.L.*); 13. Sengir (*İd.; Rad. IV.*«*Çağ., Alt., Kom., Osm.*»); 14. Tura [Ev, bina, mesken man. (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Küer., Bar., Tob.*»)] (*T.D.*). [Bak: İstihkâm, hisar, mevkii müstahkem]

—burcu, Kurt (*Müh.*). [Bak: Burç]

—duvarı, Turgurga (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Divar]

—hendeği, 1. Or (*K.T.*); 2. Orgarım (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); 3. Örkerim (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Hendek]

—viranesi, 1. Ör (*P.d.C.;Ç.L.*); 2. Ören (*K.T.*). [Bak: Harabe, virane]

Kalabalık, 1. Alay (*T.D.*); **2**. Baytak (*M.M.*); **3**. Çokluk (*K.T.*); **4**. Dirnek (*Süh.*); **5**. Karsambalık (*İd. Haş.*); **6**. Öğüş (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Saltak (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Sürü (*K.T.*); **9**. Tıkılış (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Tikiliş (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **11**. Tünlük (*P.d.C.;Ç.L.*); **12**. Üşüntü (*K.T.*). [Bak: Galebelik, izdiham]

—etmek, 1. Çokmak (*Muht.*); **2**. Sıkışmak (*K.T.*); **3**. Sıskısmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **4**. Sızlıklamak (*Rad. IV.* «*Kaz., Tob.*»).

Kalem, 1. Cizgiç (*Kar.*); **2**. Kamış (*K.T.*); **3**. Kavrı [?] (*L.Ta.*); **4**. Sızgıç (*Kar.*); **5**. Yağuş (*Der: Bandırma*); **6**. Yazgaç (*Der: İzmir*); **7**. Yuvuş [Yazmağa yarar kamış man.] (*P.d.C.; Ç.L*).

—sahibi, 1. Bitikçi (*P.d.C.;K.T.*); **2**. Bitküci (*P.d.C,; K.T.*). [Bak: Kâtip, muharrir]

—traş, 1, Düzgeç (*Der: Aydın*); **2**. Gezlik (*D.L.T.*); **3**, Yivlecek (*Der: Giresun*).

Kalender, 1. Aldırmaz, aldırış etmez (*Der: İstanbul*); **2**. Halavu't (*Der: Çerkeş*); **3**. Poçuklu (*Der: İzmit*); **4**. Yentür (*Der: Ordu, Bolman*); **5**. Yüreği geniş (*Der: İstanbul*). [Bak: Abdal, derviş]

Kal'etmek, 1. Çekip çıkarmak (*K.T.*); **2**. Devirmek (*Der: İstanbul*); **3**. Kanırmak (*Der: Kastamonu, Ankara, Sivrihisar, Denizli, Sıvas, Afyon, Amasya, Konya, Ereğli, Ordu, İçel, Mut, Kemalpaşa, Pazarcık, Tosya, Konya, Antalya, Bursa*); **4**. Kodarmak (*Rad.II.* «*Bar., Sag.*»); **5**. Kodormak (*Rad.II.* «*Tel., Alt., Tub.*»); **6**. Koparmak (*İd.*); **7**. Oynatmak, yerinden oynatmak (*K.T.*); **8**. Sökmek (*K.T.; Uyg.* «*İnd.*»); **9**. Uvatmak (*Dede.*); **10**. Yıkmak, yıkıp atmak (*K.T.*).

Kalıp, 1. Geb (*İd.*); **2**. İrece (*Bab.*); **3**. Kep (*Rad.II.* «*Tel., Alt., Leb., Şor.*»; *Tuh.*); **4**. Kip (*İd.; D.L.T.*); **5**. Kuyguş (*Rad. II.* «*Tel.*»); **6**. Künt (*Müh.*).

Kalil, 1. As (*Rad.I.* «*Alt., Tel., Şor., Leb., Sag.,Koyb., Kaç., Kız., Küer., K.Kır., Tob.; Uyg.*»); **2**. Az (*T.D.; K.T.; Rad.I.* «*Kır., Tar., Çağ., Ad., Krm., Osm., Kar., Kom.*»); **3**. Sık (*D.L.T.*).

Kalp [Sahte man.], **1**. Kaltağağ (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **2**. Kık (*Rad.II.* «*Çağ., Osm.*»); **3**. Kiyik (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **4**. Kötü [Para hakkında] (*Der: Manisa*); **5**. Uydurma (*Der: İstanbul*); **6**. Yapma (*K.T.*); **7**. Yalancı (*K.T.*). [Bak: Sahte, taklit]

—[Kalb, yürek man.], **1**. Can* evi (*Der: Malatya, Karaağaç, Afyon, Gazi Antep, Gemlik, Konya, Kayseri, Tavşanlı, Gölpazarı, Bursa, Kastamonu, Uluborlu, Ereğli, Isparta, İstanbul, Edirne*); **2**. Gönül (*Dede.; D.L.T.; K.T.; Tef.*); **3**. İç (*K.T.*); **4**. Kursak [Asıl mide demekse de Anadolunun birçok yerinde yürek yerine kullanılır.] (*Der: G.A., O.A.*); **5**. Orta [Askerî ıstılah] (*K.T.*); **6**. Öz (*K.T.; Ç.L.; D.L.T.*); **7**. Özek, üzek (*L.Ta.; B.T.L.* «*Kaz., Ad., Çağ., Osm.*»); **8**. Tin [Ruh man.] (*Tuh.*); **9**. Ürek (*L Ta.*); **10**. Yürek (*T.D.; Dede.*). [Bak: Fuat, dil]

—ağrısı, Geğrek (*Y.E.*).

—durma, Uğunma (*Bab.*). [Bak: Sekteikalp]

—(b)en 1. Gönülden, candan gönülden (*K.T.*); 2. İçten (*K.T.*); 3. Yürekten (*K.T.*).

—rikkati, Emirek (*Rad.I.«Tel.»*). [Bak: Rikkat, şefkat]

—sükûnet bulmak, Yüreği oturmak (*Ça. Ma.*).

—(b)î temayül, Eğinme (*Müt.*). [Bak: Meyl, temayül]

Kal (b) [etmek. Tahvil man.], 1. Aktarmak (*D.L.T.*); 2. Başkalamak, başkarlmak (*Rad.IV.«Kaz.»*); 3. Başkalaştırmak (*K.T.*); 4. Çevirmek (*K. T.*); 5. Değiştirmek (*K.T.*); 6. Döndürmek (*Çul.*); 7. Evürmek (*D.L.T.*); 8. Yurtarmak (*Muk. Ed.*). [Bak: Tebdil, tahvil, tağyir, taklip]

Kamer, Ay (*T.D.; K.T.*). [Bak: Mah]

Kamet, 1. Boy, bos, boybos (*K.T.*); 2. Sın (*T.D.; D.L.T.*). [Bak: Kaddükamet]

—i mevzun sahibi, Taylan (*T.D.*).

Kâmil, 1. Bulgan (*Rad.IV.«Kaz.»*); 2. Bötön (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Bötünü (*Rad. IV. «Kaz.»*) 4. Bütün, pütün (*Rad. IV. «Kaz.» İd.; K.T.*); 5. Dölek (*Müh.; Der: Kazan «Seyhan», Avanos «Kırşehir»*); 6. Eke (*Der: Konya, Adana*); 7. Eksiksiz (*K.T.*); 8. Ergin (*Kara.; Der: Çorum*); 9. Erişkin (*Rad. IV. «Kır.»*); 10. İğüs, ikis, ükis (*B.T.L. «Uyg.»*); 11. Olgaç (*T.D.; Müt.*); 12. Olgun (*Der: İstanbul*); 13. Pişkin (*Der: İstanbul*); 14. Pütkül (*Rad. IV. «Şor.»*); 15. Som (*T.D.*); 16. Tayşı (*T.D.*); 17. Tükel (*T.D.*); 18. Yetik, cetik (*Rad. IV. «Kır.»; İd.; Der: Eskişehir*); 19. Yaşlı, yaşını almış, yaşını başını almış (*Der: İstanbul*); 20. Yetişkin (*Der: İstanbul*); 21. Yetkin (*Rad. IV. «Kır.»*); 22. Yitmen (*Dede.*). [Bak: Tam, mükemmel]

—en, 1. Alkuğun (*Uyg. «Ust.»*); 2. Barça [Olanca man. Yk: var] (*Rad. IV. «Kaz., Çağ.»*); 3. Birdem, birtem (*Uyg. «İnd.»*); 4. Bitevi (*Bab.; Der: Kütahya*); 5. Büsbütün, bütün bütün (*K.T.*); 6. Bütünley (*Müt.*); 7. Bütünleyin (*L. Ta.*); 8. Cum (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 9. Dibelek (*Hurş.*); 10. Duturu (*Hurş.*); 11. Düzü (*Aybe.*); 12. Eksiksizce (*K.T.*); 13. Götürü (*Hurş.*); 14. Hep (*Bab.*); 15. Idı. (*Uyg. «İnd.»*); 16. Kamuğın (*Uyg. «İnd.»*); 17. Kaplayı (*Kam.*); 18. Koduru(*Uyg. İnd.»*); 19. Korı (*Rad. II. «Sag.»*); 20. Küskütürü (*Ah.*); 21. Olanca (*K.T.*); 22. Tap (*T.D.*); 23. Tükel (*Kur. İ.*). [Bak: Cemian, cümleten, kâffeten, tamamen]

Kamîs, 1. Comca, cumca (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Çenti (*Der: Samsun*); 3. Gömlek (*K.T.*); 4. Gönlek (*Kur. B.; Kur. İ.*); 5. Gücük (*Der: Mersin*); 6. Zar (*K.T.*).

Kân, 1. Ergene [*P.d.C.* de bu söz dağın bir kolu diye tarif edilmektedir. «Ergenening manası tağnın kemeri timek bolur.». Madene dağ manasıyle at vermek rusçada da vardır. Yk: Erganı] (*Der: Bolu*); 2. Kaynak (*Der: İstanbul*); 3. Küre* [Maden ocağı man. Yk: Köymek, küymek = yakmak] (*K.T.*); 4. Ocak (*K.T.*).

Kanaat, 1. Doyum (*T.D.*); 2. Göz tokluğu [Azla iktifa man.] (*K.T.*); 3. İnam, inanç [İtminan man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); 4. İnan, inanma [İtminan man.] (*K.T.; B.T.L.*

«*Osm.*«); **5**. Kanış, kanma [İtminan ve azla iktifa man.] (*K.T.*); **6**. Soğum [Azla iktifa man.] (*Rad IV. «Osm.»; L.O.; T.D.; K.T.*); **7**. Süyüm [Azla iktifa man.] (*T.D.*); **8**. Tok gözlülük (*K.T.*); **9**. Uğum [Azla iktifa man.] (*Müt.*) [Bak: Emniyet, itminan, iktifa]

—etmek, 1. Avınmak (*Bab.*); **2**. Avunmak (*K.T.*); **3**. Carımak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Doymak, gözü doymak (*K.T.*); **5**. Kanmak (*K.T.*). [Bak: İktifa etmek]

—getirmek, 1. Barlamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Baymak (*Der: İzmir, Sinop*); **3**. İnanmak(*K.T.*); **4**. İrdemek (*Pad. I. «Osm.»*); 5. Kanmak (*K.T.*). [Bak: Kani olmak]

—hasıl olmak, İnan gelmek (*K.T.*).

—kâr, 1. Gözü tok (*K.T.*); **2**. Kanık (*Der: Kangal, Gönen, Konya, Edirne, Amasya*); **3**. Soğumlu (*Rad.IV. «Osm.»*); **4**. Tok gözlü (*K.T.*); **5**. Uğumlu (*Müt.; Der: Uşak, Kütahya, Burhaniye Nazilli*).

—siz, 1. Aç gözlü (*K.T.*); **2**. Amarsız (*Der: Manisa*); **3**. Gözü doymaz (*K.T.*); **4**. Soğumsuz (*Der: Yozgat*); **5**. Söğümsüz (*Der: Isparta*); **6**. Uğumsuz (*Der: Uluborlu*).

Kanal, 1. Algın (*Der: Sıvas, Ankara*); **2**. Arığ (*B.T.L. «Çağ., Uyg.»*); **3**. Arık (*Rab.; P.d.C.; D.L.T.*); **4**. Ark (*Der: Tavşanlı, Adapazarı*); **5**. Arna (*P.d.C.*); **6**. Aruk (*B.T.L. «Çağ., Uyg.»*); **7**. Avgun [?] (*Bah.*); **8**. Eğrek, eğrik (*B.T.L. «Osm.»*); **9**. Erne (*P.d.C.*); **10**.Hark* (*Der: Ankara, O.A.*); **11**. Irmacık (*Muk. Ed.*); **12**. İğrik (*B.T.L. «Osm.»; Rad.I. «Osm.»*); **13**. Oğun [?] (*Rad.I. «Çağ.»*); **14**. Östen (*Rad.I. «Tar.»*); **15**. Suvak (*Rad.IV. «Tel.»*); **16**. Su yolu (*K.T.*); **17**. Şıbak (*Rad. IV. «Kır.»*); **18**. Tarnav (*B.T.L. «Çağ»; P.d.C. Ç.L.*). [Bak: Cetvel, hark]

Kani [olmak], **1**. Barlamak [Bir fikre kanaat getirmek man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. İnan gelmek, inanmak (*K.T.*); **3**. Kanmak (*K.T.*); **4**. Kınmak [?] (*Der: Köşker*). [Bak: Kanaat getirmek]

Kanun, 1. Cosun, cosuk (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Çozak (*Rad.III. «Şor.»*); **3**. Nom [Dinî kanun, şeriat man.] (*D.L.T.;Rad.III.«Tel.»*); **4**. Öngdü, öngdi [Kaide man.] (*Rad.I.«Uyg.»; B.T.L. «Uyg.»*); **5**. Salım [Daha çok emirname *décret* man.] (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **6**. Tere [Yk: töre] (*Rad. III. «Kar.L.»*); **7**. Tozak, tuzak [Yk: Çozak, tüzük] (*Der: Yozgat*); **8**. Töre (*Uyg. «İnd.»; Rad. III. «Uyg., Çağ., Osm.»; P.d.C.; Ç.L.; Ata.; D. B.; L.O ; İd.Haş.*); **9**. Törü (*Uyg. «P.P.», Or.; Rad. III. «Uyg.»*); **10**. Tutum [Âdet, itiyat man.](*Ç. L.*); **11**. Türük (*T.D.*); **12**. Tüzük (*Tüz.*); **13**. Ülgü[Örf, âdet, kaide, kanun, iman, model man.] (*Rad. I. «Alt., Tel.»; B.T.L. «Kaz.»*); **14**. Yakkan (*Rad. III. «Tel.»*); **15**. Yarğu (*P.d.C.; Ç.L.*); **16**. Yasa (*K.T.; T.D.; Rad. III. «Çağ.»*); **17**. Yasak (*Rad. III. «Çağ.»*); **18**. Yosun (*T.D.; Uyg. «Usp.»*), [Bak: Akîde, kaide, nizam, örf, âdet, usul]

—î, Törülüg (*Uyg. «İnd.»*).

—suz, Törüsüz (*Uyg. «İnd.»*).

—u esasî, Başyasa (*Bab.*).

—vazıı, Törüçi (*Uyg.; «U.II.»*).

Kânun, 1. Karakış [İki kânun ayı en soğuk mevsimlere düştüğünden bu atla anılır] (*Der: İstanbul, Manisa G. A.*); **2**. Ocak [Yakma yeri man.] (*K.T.; T.D.*); **3**. Soba [Yakma yeri man.] (*K.T.*).

—uevvel, 1. İlk kış ayı (*Ah.*); **2**. Tügönök (*Rad.III.* «*Tub.,Leb.*»).

—usani, 1. Büyük ay (*Der: İstanbul* «*Kurna köyü*»); **2**. Orta kış ayı (*Ah.*).

Kao [Chaos], Altut (*P.d.C.*).

Kâp, 1. Aşık (*D.L.T.; T.D.; K.T.*); **2**. Topuk, topuk kemiği (*K.T.*); **3**. Uştuk (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

Kaparo, 1. Pey, pey akçası (*K.T.*); **2**. Öncelik (*Der: C. A.*).

Kaır, 1. Bükrü (*Kur. A.; Ar., L.*); **2**. Dip (*K.T.*).

Kâr, 1. Artam [Daha çok faiz man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Ası [Menfaat man.] (*L.O.; D.L.T.*); **3**. Asığ, asık [Menfaat man.] (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *Hut.; B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d. C.; Uyg.*«*Suv., Usp.*»; *D.L.T.*); **4**. Aslam [Temettü, intifa, menfaat, faiz man.] (*Rad.I.* «*Kaz., Tob., Bar., Kar., Krm*»); **5**. Assı (*T. D.; B.T.L.*«*Osm.*»; *Bah.;Aş.; Cev. Bab.*); **6**. Ayan (*Rad. I. Tar.*»); **7**. Çıkar [Menfaat man.] (*Müt.*); **8**. İş [Amel man.](*K.T.*); **9**. Kastak (*Rad.II.*«*Şor.*»); **10**. Kazanç(*K.T.*); **11**. On, ongu (*Der: Niğde*); **12**. Tuza (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Leb., Şor., Sag, Koyb., Kaç., Küer.*»); **13**. Tüşüş (*Rad.III.* «*Tob.*»); **14**. Özlük (*Der: Bursa*). [Bak: İntifa, faide, menfaat, temettü, faiz, istifade, ticaret, ribh, amel, fiil, meşgale, tesir]

—etmek, 1. Asığlanmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Asıkmak (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **3**. İşlemek [Tesir man. «nasihat kâr etmedi.»] (*K.T.*); **4**. Kazanmak (*K.T.*); **5**. Sığmak (*D.L. T.*); **6** Utmak(*Der: Urfa, Konya, Erzincan, Malatya, Maraş*).

—gâh, 1. İş evi (*Müt*); **2**. İş yeri (*K.T.*); **3**. Ürün evi (*Der: Eskişehir*). [Bak: Atelye, destgâh, fabrıka, ticaretgâh]

—lı, Kazançlı (*K.T.*).

—sız, 1. Assız (*T.D.*); **2**. Karalı (*Der: Kütahya*); **3**. Kazançsız (*K.T.*).

—azma, —azmude, —aşina, —agâh, —dan, — dide, —güzar, —şinas, 1. Becerikli (*K.T.*); **2**. Carı (*Der: Adana, Kırşehir, Aksaray, Alucra*); **3**. Eke (*Der: Ankara, Ordu, Çankırı, Kayseri, Kırşehir, Eğin, Niğde, Yozgat*); **4**. Görgülü [Umurdide, tecrübeli man.] (*K.T.*); **5**. İş beceren(*K.T.*); **6**. İş bilir (*K.T.*); **7**. İşten anlar (*K. T.*); **8**. Tutamaklı (*Der: Isparta*); **9**. Tölek (*Muht.*).

Karabet, 1. Hısımlık (*K. T.*); **2**. Kan yakınlığı (*Der: İstanbul*); **3**. Karındaşlık (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **4**. Sınarlık [Daha çok yurttaşlık man.] (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **5**. Soy birliği, soy yakınlığı (*K.T.*); **6**. Soydaşlık (*Müt.*); **7**. Yagukluk (*Muk.Ed.*); **8**. Yakınlık (*K.T.*); **9**. Yavukluk(*T.D.*). [Bak: Akrabalik]

Karakter, 1. Ira [Yk: Ayır. Ayıran şey, farika man. Bazen baştaki «*ı*» düşerek yalnız «*ra*» da derler.] (*Rad. I., III.* «*Tel.*»); **2**. Kılık (*Rad. II.* «*Tar., Kar.*»; *Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Köterimlik [Kuvvetli seciye, irade kuvveti, metanet man. «Uluklar köterimlik kirek = büyükler kavi seciyeli olmak gerek.»] (*Rad. II.* «*Çağ.*»). [Bak: Seciye]

Karar, 1. Çıdam [Sükûn ve âram

man.] (*K.T.*); **2**. Durma [Sükûn ve rahat man.] (*K.T.*); **3**. Gerim [Hal ve derece man.] (*Der: Antalya*); **4**. Kutkaru [Hüküm man.] (*Rad. II. «Tel.»*); **5**. Kuyılu [Mahkeme kararı man.] (*Rad. II. «Kaz.»*); **6**. Ölçüm [Derece man.] (*Kam.*); **7**. Paşkaru [Hüküm man.] (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **8**. Savı (*Bit.*); **9**. Sürek, süreklilik [Devam ve sebat man.] (*K.T.*); **10**. Taplağ [Azm man.] (*Uyg. «İnd.»*); **11**. Tulaklık [Aram ve sükûn man.] (*Muk. Ed.*); **12**. Turak (*Muht.*); **13**. Turuş (*Ç.L; P.d.C.*); **14**. Tüleklik (*Muk. Ed.*); **15**. Uğum [Hükm man.] (*Hurş.*); **16**. Yargu [Adilâne hükm man.] (*P. d.C.; Ç.L.; Uyg. «Usp.»*); **17**. Yasan [Yasamak = tanzim etmek] (*Der: Kütahya*); **18**. Yatma [Sükûn ve istirahat man.] (*Or.*); **19**. Yordam, el yordamı [Tahmin man.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Hükm, fasl, hall, hasm, netice, derece, vaziyet, âram, sükûn, huzur, rahat, istirahat, asayiş, sebat, devam, istikrar, istimrar, sabr, azm]

—ınca, Oranca (*Müt.*).

—larında, Sularında (*K.T.*).

—lama, —lamadan, 1. El tüylemesi (*Der: Safranbolu*); **2**. El yordamıyle (*Der: İstanbul*); **3**. Kararlama*, kararlamadan* [*Karamak* mastarından gelen türkçe *karar* sözünün arapça *karar* ile benzerliğini Radloff kaydediyor] (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

— laştırmak, — vermek, 1. Bazmak [Kendince bir işe teşebbüse cüretle karar vermek man.] (*Rad. IV. «Kaz., Sart.»*); **2**. Kestirmek (*K.T.*); **3**. Koyuşmak [Birlikte konuşup anlaşarak karar vermek man.] (*Rad. II. «Çağ.»*); **4**. Paşkarmak [Hükm sürmek, emir ısdar etmek man.] (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **5**. Sonuna erdirmek, son sözü söylemek (*Der: İstanbul*); **6**. Sözleşmek (*K.T.*); **7**. Yasanlamak (*Der: Kütahya*); **8**. Yasannamak (*Der: İçel, Mersin, Afyon, Kırşehir*). [Bak: Hükmetmek, fasletmek, halletmek]

—laştırılmak, Kuyılmak (*Rad. II. «Kaz.»*).

—sızlık, —verememezlik, İkircinlik (*Der: Edirne, Bolu, Çorum, Sungurlu*). [Bak: Tereddüt]

—veren, Yargucı (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Fasleden, hâkim, kadı]

—sız, 1. Belirsiz, bellisiz (*K.T.*); **2**. Boşan (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Bozan (*Rad. III. «Kır.»*); **4**. Değişik, değişen (*K.T.*); **5**. Dönek (*K.T.*); **6**. Duraksız (*K.T.*); **7**. Durmaz dinlenmez (*Der: İstanbul*); **8**. İyerçin (*B.T.L. «Osm.»*); **9**. Oynak (*K.T.*); **10**. Ölçüsüz (*K.T.*); **11**. Sanağ (*Rad. IV. «Çağ.»*); **12**. Süreksiz (*K.T.*); **13**. Ucayık (*Rad. I. «Uyg.»*); **14**. Yayığ (*D.L.T.*); **15**. Yapacağını bilmez (*Der: İstanbul*); **16**. Yelkovan (*Der: Lâpseki «Çanakkale»*). [Bak: Bikarar, mütereddit, istikrarsız, sebatsız]

—kılmak, 1. Amrulmak(*Kur.İ.*); **2**. Dinmek (*Kam.*); **3**. Dölenmek (*Bah.; Caf.; T.D.*); **4**. Durmak (*K.T.*); **5**. Durup dinlenmek (*Der: İstanbul*); **6**. Kalmak (*K.T.; Kam.*); **7**. Konaklamak (*K.T.*); **8**. Tolanmak, tulanmak (*Kur.İ.; Muk. Ed.*); **9**. Orutmak (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Tevakkuf etmek, sükûn bulmak, âram etmek]

—gâh, 1. Arsun (*Rad.IV. «Çağ.»*); **2**. Bulcar (*Rad.IV. «Çağ.»*); **3**.

Durak [Mevkif man.] (*K.T.*); **4.** Konak [Menzil man.] (*K.T.*); Konum (*D.L.T.*); **6.** Koş (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **7.** Küren (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **8.** Orda, orta [Mesken, ikametgâh, askerî grup man. Yeniçeri teşkilâtında esas taksimata «orta» denirdi.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **9.** Ordu [Asıl ordugâh man.](*D.L.T.;Or.*); **10.**Örük(*Rad.I.* «*Çağ.*»); **11.** Orun (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **12.** Orut (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

—gâh maiyeti, Çandavul (*Ba.*).

Kârgir, 1. Kalav [?] (*Der: Bursa*); **2.** Kirpe [Yk: Kerpiç] (*Der: Denizli ve köyleri*); **3.** Taşgır (*Der: Cide*); **4.** Taştan (*K.T.*); **5.** Tol [?] (*Der: Ermenak*); **6.** Tondurma (*Müt.*).

Karha, 1. Baş [Yaranın üstü, kabuğu man. (*Brockelmann*) Yk: Çiban başı] (*D.L.T.*); **2.** Baş bart (*Bah.*); **3.** Çıban (*K.T.; Rad.IV.* «*Osm., Kar.*»); **4.** Sazan [?] (*Der: Kayseri*); **5.** Sızlavuk (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **6.** Yara (*K.T.*). [Bak: Âkile, frengi, ceriha]

—i âkile, 1. Yemece (*Der: A.*); **2.** Yenirce (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*); **3.** Yenür yarası (*Der: Kemaliye* «*Kıbrıs*»).

Karîn, 1. -daş [Bir ismin sonuna gelerek ortaklık ve yakınlık anlatan bir ektir. Karındaş, yoldaş, koldaş, yurttaş... gibi] (*Tuh.*); **2.** Eş (*T.D.; Kur. B.*); **3.** Hısım [Akraba man.] (*K. T.*); **4.** Koldaş (*D.L.T.; Kur. İ.*); **5.** Komşu (*K.T.*); **6.** Öğur, öyür (*Bal.*); **7.** Sınar (*K.T.*); **8.** Yakın (*K.T.*). [Bak: Aile, akraba, ahbap, hemcivar]

—olmak, 1. Yağılmak (*Or.*); **2.** Yakınlaşmak (*K.T.*).

Karine, 1. Belge (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Belgi (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **3.** İp ucu (*K.T.*). (Bak: Alâmet, delil, emare, işaret]

Karip, 1. Yağuk (*Uyg.* «*İnd.*»; *T.D.*); **2.** Yak, yakın (*L.O.; K.T.; Tuh.*); **3.** Yavuk (*L.O.; Hurş.; Kur. İ.; Tuh.*); **4.** Yovuk (*Tuh.*).

—(b) en, An—, Yakında (*K.T.*).

Karn[Asır man.], **1.** Çağ (*Ç.L.*); **2.** Kurun [Vakt, zaman man. «Keç kurun == Geç vakit»] (*Ç.L.;P.d.C.; Rad. II.* «*Çağ., Kır.*»); **3.** Yüz yıl (*K.T.*). [Bak: Asr, devr, zaman, vakt]

—[Boynuz man.], **1.** Boynuz (*K.T.*); **2.** Çıtak (*Der: Çorum*); **3.** Dinek (*İd. Haş.*); **4.** Galak [?] (*Der: Denizli, Manisa*); **5.** Muğüz, münğur (*Rad. IV.* «*Çağ., Tar.*»); **6.** Müs, püs [Her ikisi «-ü uzun» şeklinde geçiyor.] (*Rad. IV.*«*Alt., Tel., Leb., Şor., Sag. Koyb. Kaç.*»).

Kârvan [Kervan], **1.** Argış, arkış (*P.d.C.;B.T.L.* «*Uyg.; D.L.T.;Kur. I.; Or.;İd. Haş. Dede.; Uyg.;* «*U. II.*»); **2.** Barhana, barana [?] (*Der: Tokat,Manisa,Karacahisar,Bursa, Avanos, Beyşehir, Isparta, Erzurum, Söğüt, Konya, Balıkesir, Niğde*); **3.** Dirke (*Der: Elmalı* «*Antalya*»); **4.** Erkış (*Der: Ordu, Ankara, Kızılcahamam*); **5.** Kire (*Rad. II.* «*Kır.*»); **6.** Tirkiş (*Or.*).

—saray, 1. Eğlek (*Der: Ankara*); **2.** Konak [Menzil man.] (*K.T.*); **3.** Tim, tüm (*T.D.*).

Karye, 1. Avul (*L.Ta.; B.T.L.* «*Kır., Ad., Kaz. Çağ.*»); **2.** Dizi (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Kent (*P. d.C.; Ç.L.*); **4.** Konum (*T.D.;Muk. Ed.*); **5.** Köy (*K.T.*); **6.** Salak (*Kur.İ.*); **7.** Sele (*Kur.İ.*); **8.** Sozak (*Uyg.* «*U.IV., Suv.*»); **9.** Şil-

teğen (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **10.** Uluş (*Kur. İ.*).

Karyola, 1. Kaysel [?] (*Der: Mardin*); **2.** Yataklık (*K.T.*).

Karz, 1. Borç (*Bab.;K.T.*); **2.** Ecim [?] (*Der: Kayseri*); **3.** Höbel [?] (*Der: Çankırı, Sandıklı, Kırşehir, Yahşihan, Yozgat*); **4.** Ödünç (*Bab.; K.T.; D.L.T.*); **5.** Ötnü (*D. L.T.*); **6.** Ütünç (*D.L.T.*). [Bak: Deyn, ikraz, istikraz]

Kasaba [Küçük şehir man], **1.** Balığ, balık (*B.T.L.* «*Moğ.*»; *Rad. I.* «*Or.*, *Çağ.*»); **2.** Dizi (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** İl ortası [Hükûmet merkezi mi?] (*Muk. Ed.*); **4.** Kent (*Uyg.* «*İnd. U. III.*»; *P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Şehr, medine]

—[Teşrih ıstılahı], **1.** Akciğer borusu (*K.T.*); **2.** Öygen kamışı (*Lûg. Ar.*).

İltihabı—, [Bak: Bronşit]

Kasap, 1. Çekelez (*Der: Beypazarı*); **2.** Etçı (*Müh.*); **3.** Tuji (*Uyg.* «*İnd.*»).

Kasavet, 1. Kadağan (*Rad. II.* «*Tel.*»); **2.** Kadgu (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Kaygu (*Uyg.* «*O.Q.*»; *Bian.*); **4.** Mun (*Rard. IV.* «*K.B.*, *Alt.*, *Tel.*»); **5.** Tasa (*Bian*). [Bak: Gaile, gam, gussa, keder, elem, ıstırap]

—çekmek, 1. Kabıkmak (*Rad. II.* «*Şor.*»); **2.** Kaygulanmak (*Bian.*); **3.** Tasalanmak (*Bian.*)

Kâse, 1. Çanak (*K.T.*); **2.** İdiş [Bardak ve her türlü kap man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *D.L.T.*); **3.** İziş (*T. D.*); **4.** Kopur (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **5.** Sağu [Tahta kap ve hububat kilesi man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6.** Savut [Hokka man.] (*Kar.*; *Rad. IV.* «*Kaz.*, *Tob.*, *Çağ.*»); **7.** Sovdan (*Der: Çanakkale*); **8.** Tustuğan, dustuğan [Tuz kâsesi mi?] (*Rad. III.* «*Çağ.*»). [Bak: Tas, kadeh]

—lis, 1. Beylemçi (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **2.** Çanak yalayıcı (*K.T.*); **3.** Dalkavuk (*K.T.*); **4.** Ekdi (*B.T. L.* «*Osm.*»; *T.D.*); **5.** Ekti, ikti (*T. D.;K.T.; Caf.; L.N.*); **6.** Sündük (*Der: Beyşehir*); **7.** Tenten [?] (*Der: Polatlı* «*Ankara*»); **8.** Yalama (*Der: İzmir*); **9.** Yelmeşik (*Der: Avanos, Çanakkale*). [Bak: Tufeylî, müdahin]

Kasem, 1. Ant (*Fer.; T.D.; K.T.*, *Rad.I.* «*Osm.*, *Çağ.*, *Kır.*. *K.Kır.*, *Kaz.*, *Krm.*, *Kom.*»); **2.** Karganış (*Rad. II.* «*Tel.*»); **3.** Karganu (*Rad.II.* «*Tel.*, *Kaz.*»). [Bak: Aht, peyman, yemin]

—etmek, 1. Ant içmek (*K.T.*); **2.** Karganmak (*Rad.II.* «*Tel.*, *Tür.*, *Tob.*, *Kaz.*»).

Kaside, Sarnav (*Rad.IV.*«*Kar.*»). [Bak: Methiye]

Kasîr, 1. Badak (*Der: Seyhan*); **2.** Bidik (*Der: Dinar, Manisa*); **3.** Bodur (*K.T.*); **4.** Boysuz (*K.T.*); **5.** Boyu kısa (*K.T*); **6.** Böcen (*Der: Uluborlu*); **7.** Bücür (*Der: Konya, Ordu, Çanakkale, Haymana*); **8.** Codur (*Der: Kütahya*); **9.** Cubut (*Der: Araç*); **10.** Cüce (*K.T.*); **11.** Çomar (*Der: Kırşehir*); **12.** Çoruz (*Der: Kütahya*); **13.** Çöçün (*Der: Zonguldak*); **14.** Çört (*Der: Çorum*); **15.** Çöş (*Der: Bolu, Urfa*); **16.** Debiz, dibiz (*Der: Ilgaz*); **17.** Gobuk (*Der: Adana*); **18.** Godal (*Der: Ahlat*); **19.** Güdük (*Der: Bafra, Ermenak, Söğüt, Konya, Simav, Sivrihisar, İstanbul, Çeşme, Samsun, Ordu, Ankara, Denizli, Giresun, Gölpazarı, Bolu, Sinop,*

Alâiye, Afyon, Trabzon, İzmir, Kayseri, Kırşehir); **20**. Kestek (*Der: Kırşehir, Mersin*); **21**. Kıdalak (*Der: Adana*); **22**. Kındı (*Der: Haymana*); **23**. Kısa (*K.T.; Rad.II.«Osm.»*); **24**. Kıska (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Kuç., Tob., Kaz., Kır., K. Kır., Kom., Uyg.»*); **25**. Kötemen (*Der: Bolu*); **26**. Kuruk (*Tuh.*); **27**. Mazık (*Der: Denizli*); **28**. Mecek (*Der: Ürgüp*); **29**. Pestek (*B.T.L.«Çağ.»*); **30**. Potuk (*Der: Çankırı*); **31**. Tabanak (*B.T.L.«Kaz.»*); **32**. Yığman (*Der: Yıldızeli «Sıvas»*).

Kasr [*Kasır*, köşk man.], **1**. Karşı [Saray man. «Altın karşı»] (*Muk. Ed.; Kur. İ.; Rad. II.«Uyg., Çağ.»*); **2**. Köşk(*K. T.*); **3**. Yacın (*T.D.*). [Bak : Kâşane, saray]

—[Tahdit man.], **1**. Azaltma (*Der: İstanbul*); **2**. Eksiklik (*K. T.*); **3**. Eksiltme (*Müt.*); **4**. Kesme, kısa kesme (*K.T.*); **5**. Kısma (*K. T.*); **6**. Kısaltma (*K.T.*). [Bak: İhtisar, tahdit, taklil, hasr, noksan]

—ı basar, Uzaktan görememek (*K.T.*).

—ı yet, 1. Boşlama (*Bian*); **2**. El çekme (*K.T.*).

Kassam, Bölücü (*Rad.IV.«Osm.»*).

Kast, 1. Bığ [Niyet, tasavvur *projet* man.] (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **2**. İsteme, istek etme (*K.T.*); **3**. İstiyerek yapma (*K.T.*); **4**. Kalkışma (*K. T.*); **5**. Kurma (*T.D,; K.T.*); **6**. Kösülme (*Kur. A.; Ar. L.*); **7**. Oğrağ, uğrağ [Hedef, maksat man.] (*Kur. İ.; D. L. T.*); **8**. Ölçerme (*T.D.*); **9**. Uy [Umumî olarak fikir man.] (*Met.*). [Bak: Azm, niyet, tertip, tasavvur, teşebbüs, tasmim]

—en, 1. Atay (*Rad. I. «Tob.»*); **2**. Bile bile, bilerek (*K. T.*); **3**. Corta (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Coruy (*Rad. IV. «Kır.»; M. M.*); **5**. Curamal (*Rad. IV. «Kaz.»*); **6**. İstiyerek (*K. T.*); **7**. Ökçeğelik (*Bal.*); **8**. Yoruy (*M. M.*). [Bak: Amden, bilihtiyar]

—etmek, 1. Bilerek yapmak (*Der: İstanbul*); **2**. Çekmek (*D. L.T.*); **3**. Davranmak (*Der: İstanbul*); **4**. İrkinmek [Temayül man. (*P.d.C.*)] (*B. T. L. «Çağ.»*); **5**. İstemek, istiyerek yapmak (*K. T.*); **6**. Kalkışmak (*K.T.*); **7**. Kurmak (*K.T.; T.D.*); **8**. Kösülmek (*Kur. A.; Ar. L.*); **9**. Ölçermek (*T.D.*); **10**. Tasarlamak (*K.T.*); **11**. Tasımlamak (*B. T. L. «Osm.»*); **12**. Tilpinmek (*B. T. L. «Kaz.»*); **13**. Uğramak (*Muk. Ed.; Kur.İ.*); **14**. Usmak (*Müh.*); **15**. Yönelmek (*K.T.*).

Kâşane, 1. Karşı [Saray man.] *Kur.İ.; Muk. Ed.; Rad. II. «Uyg., Çağ.»*); **2**. Konak (*K.T.*); **3**. Köşk (*K. T.*); **4**. Yuva (*K. T.*). [Bak: Saray, kasr]

Kâşif, 1. Açığlı (*Kur.İ.*); **2**. Bulan, bulup çıkaran (*Der: A.*); **3**. Bulucu (*Rad. IV.«Osm.»*); **4**. Kıbıcı (*Rad.II.«Şor., Tel.»*); **5**. Ortaya çıkaran, ortaya koyan (*K.T.*). [Bak: Keşfetmek]

Kâşki [Keşke], **1**. Balay (*Der:Bolu, Bursa, Büyük doğancı*); **2**. Bolay ki (*Kıs.*); **3**. Ne olurdu (*K. T.*); **4**. Nolaydı (*Müt.*):

«Nolaydı görmiye idi bu macerayı gözüm»

5. Teki (*Az.*).

Kat [etmek], **1**. Biçmek (*B. T. L. «Uyg., Çağ.»; K. T.*); **2**. Bıçmak (*B.T.L.«Uyg., Çağ.»*); **3**. Geçmek (*K.T.*); **4**. Kesmek (*K.T.*); **5**. Şeşmek [Çözmek, çözüp çıkar-

mak man.] (*L. O.*); **6.** Üzmek (*Bat.; D.L.T.; Muht.*); **7.** Yamrumak (*D.L.T.*).

—ı uzvetmek, Minemek (*Rad. IV. «Kır.»*).

—ı alâka etmek, 1. El çekmek (*K.T.*); **2.** El yumak (*K.T.; Der: Edremit*); **3.** İlişiği kesmek (*Der: İstanbul*); **4.** Taşlaşmak (*B.T.L. «Kaz.»*).

—ı ümit etmek, 1. El üzmek[?] (*B.T.L. «Ad.»*); **2.** Tüngülmek (*P. d.C.;Ç.L.*); **3.** Umut kesmek(*K.T.*).

—ı tarik, Yol kesmek [Yol kesenler=kuttaı tarik] (*K.T.*).

—ı nazar, 1. Göz yumma(*Müt.*); **2.** Şöyle dursun [Fasihi «kat'an nazar» olan söz osmanlıcada bu manaya geliyor: «Küllü aybından kat'ı nazar, bir de tezyife kalkıştı = Bütün suçları şöyle dursun, bir de alaya kalkıştı.»] (*K.T.*).

—ı mesafe, 1. Dürme, türme (*Muk. Ed.*); **2.** İlerileme, ilerleme (*K.T.*); **3.** Yol alma (*Dede.*); **4.** Yol dürme (*Bab.*).

Katar*, 1. Bahrana [?] (*Der: Muğla, Yozgat*); **2.** Dizi (*K.T.*); **3.** Dirke (*Der: Elmalı, Ilgın*); **4.** Dirkeme (*Der: Elmalı, Ilgın*); **5.** Katar* [Arapça «kıtar» dan geldiği lûgatlere yazılmış ise de, türkçe «katmak» aslından birbiri ardına katılma halini ifade eden bu söz tamamıyle türkçe gö ünür] (*K. T.*); **6.** Sıra (*K.T.*); **7.** Sürü [Hayvan hakkında] (*K.T.*); **8.** Takım (*K.T.*). [Bak: Kafile, kârvan]

Katı [Kesici man.], **1.** Kesen, kesici (*K.T.*); **2.** Keskin (*K.T.*); **3.** Yütü (*Bal.*).

Kat'î, 1. Bayık [Muhakkak, aşikâr man.] (*Muht.*); **2.** Baylavlı (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Kesenkes (*Der: Alayunt, Yarhisar, Burdur, Nallıhan, İstanbul, Kütahya, Muğla*); **4.** Kestimkes (*Der: Muğla, Kütahya*); **5.** Kestirme (*K.T.*); **6.** Ösbekes (*Müt.*); **7.** Üsbekes (*Der: Avanos, Kırşehir, Sinop*). [Bak: Mutlak, muhakkak, maktu, aşikâr, zâhir]

—emir, Katgan (*T.D.*).

—leşmek, Bütmek [Tahakkuk etmek, sabit olmak man.] (*D.L. T.*). [Bak: Sübut, tahakkuk]

—leştirmek, Sıraylamak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*).

—yen, 1. Ayba [? — Asla man.] (*Der: Sığıköyü*); **2.** Başala [Muhakkak man.] (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3.** Cilkes (*Der: Nevşehir, Kurugöl, Burhan «Konya»*); **4.** Cuda (*Rad.IV. «Kır.»*); **5.** Idı [Mutlaka, muhakkak, tamamen, kâmilen man.] (*Uyg.«İnd.»*); **6.** Özkes, üzkes (*Müt.*); **7.** Sıray (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **8.** Üslenkes (*Der: Denizli*). [Bak: Asla, zarurî, herçibadabat, mutlaka]

—yen halletmak, Kesip atmak (*K.T.*).

Katil [Öldüren man.], **1.** Boğağulukçı (*Uyg. «Usp., Suv.»*); **2.** Bokağuçı (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Depeleğen (*Bab.*); **4.** Kandar (*Met.*); **5.** Kanlı (*Rad.II. «Krm.»; Kara.; M.M.; Az.; Der: Isparta*); **6.** Kıycı (*Rad.II. «Osm.»*); **7.** Öldüren (*K.T.*); **8.** Öldürücü (*K. T.*); **9.** Öletçi, ölütçü (*D.L.T.*); **10.** Öltürgen (*B.T.L. «Çağ.»*); **11.** Ölütçi (*Uyg. «U.I.»*); **12.** Ütrücü (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: Cinayet, katl, cani]

Kâtip, 1. Bahşı, bakşı (*P.d.C.; Ç.L.: L.Ş.; T.D.; Rad.IV. «Kom.»*);

Bitgen, bitigen (*Kur.İ.*); **3**. Bitici (*Der: Sultaniye «Konya»*); **4**. Bitigüci, bitküci (*Rad.IV. «Çağ.»; P.d.C.: Ç.L.*); **5**. Bitikçi (*Rad.IV. «Çağ.»; K.T.; P.d.C.: Ç.L.; B.T.L. «Uyg.»; Müh.; Hut.*) **6**. Çiyüci (*Rad.III. «Tel.»*); **7**. Kaçı (*Rad.II. «Sag.»*); **8**. Piçikçi (*Rad.IV. «Alt., Tel., Sag.»*); **9**. Pidikçi (*Rad.IV. «K.B.»*); **10**. Pitküçi (*Rad.IV. «Çağ.»*); **11**. Tayşı (*B.T.L. «Çağ.»*); **12**. Yazıcı (*T.D.; K.T.*).

Katl [etmek], **1**. Depelemek (*Kur. B.; Bab.; Muht.*); **2**. Dımıtmak (*Der: Niğde*); **3**. Karaktamak (*Rad.II. «Tel.»*); **4**. Kırmak (*Hurş.; Rad. II. «K. Kır,»*); **5**. Ödürmek (*Rad. I. «Şor., Sag., Koyb., Kar.»*); **6**. Öldürmek (*K.T.; Rad.I. «Osm., Ad., Kom.»; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **7**. Öltürmek (*Rad.I. «Alt., Tel., Leb., Kır., K.Kır.; Tar, Krm., Kom., Çağ.»*); **8**. Ölürmek(*Uyg. «İnd.»; Rad.I. «Sag., Koyb.»*); **9**. Öttürmek (*Rad.I. «Alt., Şor.»*); **10**. Ötrümek, ütrümek (*B.T.L. «Kaz.»*); **11**. Ütürmek (*B.T.L. «Kaz.*). [Bak: İrakai dem, itlâf, cinayet]

—eden, [Bak: Katil]

—iam, **1**. Kılıçtan geçirme (*K.T.*); **2**. Kıran (*Bab.*).

—i nefs, [Bak: İntihar]

Katra, **1**. Damla (*Ata.; T.D.; K.T.*); **2**. Ilgıt [?] (*Der: Konya, Tercan, Kırşehir*); **3**. Tamla (*Rad. III. «Çağ.»*); **4**. Tamzım (*T.D.*); **5**. Tamzum (*Muk. Ed.*); **6**. Tim (*B.T.L. «Çağ.»*).

—katra, **1**. Buldur buldur (*Dede.*); **2**. Damla damla (*K.T.*); **3**. Domur domur (*Der: Isparta*); **4**. Tim tim (*P.d.C.*).

—katra akıtmak, Tamzırmak (*Ac.; Der: A.*).

Katran, **1**. Diyit yağı (*Muk. Ed.*); **2**. Karağay (*Rad.II. «Tel.»*); **3**. Kara sakız (*T.D.*); **4**. Kır [Damlara sürülen katranlı harç man.] (*Rad.II. «Osm.»*); **5**. Öldürük [?] (*İd. Haş.; T.D.*); **6**. Püse [?] (*Der: Adana*).

Kavas, **1**. Yargan (*Uyg. «U.I.»*); **2**. Yasakçı (*Tüz.; K.T.*); **3**. Yasavul (*Tüz.*).

Kavi, **1**. Acar, acer [Yeni, kuvvetli, yaman man.] (*Der: Silifke, Adana, Balıkesir, Kayseri, Bursa, Ereğli «Zonguldak», Van, Erzurum, Antalya, Antep, Niğde, Konya, Sinop, Kastamonu, Çorum, Yozgat, Sıvas*). **2**. Batu (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Batuk (*B.T.L. «Uyg.»*); **4**. Baydar (*Der: Tekirdağ*); **5**. Bek [Yk: Pek. Muhkem, metîn man.] (*B.T.L. «Osm.»; Rad. III. «Çağ.»*); **6**. Beken (*Rad. IV. «Kır.»*); **7**. Berik (*Rad. IV. «Kır.»*); **8**. Berk (*T.D.; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; Ata.; Kara.; Muht.*); **9**. Böke [Zorlu pehlivan man.] (*Rad. IV. «Özbek.»; B.T.L. «Çağ.»*); **10**. Cengiz (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Çağ, çak (*B.T.L. «Osm., Ad.»*); **12**. Çelem (*Der: Antep, Bursa, Sıvas, Malatya*); **13**. Dipçin (*Der: Cumaköyü «Bayburt»*); **14**. Dayanıklı (*Der: İstanbul*); **15**. Erk, erklik (*B.T.L. «Uyg.»*); **16**. Güçlü (*D.L.T.; K.T.*); **17**. Güdürü [?] (*Der: Çorum*); **18**. Gür (*İd.Haş.*); **19**. Gürevin (*Der: Konya*); **20**. İrelik (*P.d.C.; Ç.L.*); **21**. Katığ (*Rad. II. «Çağ.»*); **22**. Katı (*Ata.*); **23**. Katkak (*Rad. II. «Çağ.»*); **24**. Kirt (*Der: Keskin «Ankara», Soku «Bolu», Nallıhan «Ankara»*); **25**.

Kıvrak (*Der: Erzurum*); **26**. Kopkı (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **27**. Kunt (*Dede.*); **28**. Kürtül (*İd.*); **29**. Oğan (*T.D.*); **30**. Öktelik (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **31**. Öktem (*Ç. L.*); **32**. Pek (*K. T.*); **33**. Pöge, pögü, pöke (*Rad. IV.* «*K. B.*»); **34**. Pökön (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **35**. Sağ (*L.O.*); **36**. Sağlam (*K.T.*); **37**. Sırımsı [Yk: Sırım gibi] (*Der: Keskin, Ceritkale*); **38**. Tulpar (*Bal.*); 39. Türk (*Uyg.* «*İnd.*»); **40**. Türlük (*Uyg.* «*İnd.*»); **41**. Uprak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **42**. Ülgen (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **43**. Yeyin (*T.D.*); **44**. Yige (*Müh.*); **45**. Yigin (*Muht.*); **46**. Zorlu (*K.T.*). [Bak: Kuvvet]

—leşmek, 1. Pekişmek (*D.L.T.*); **2**. Peklenmek (*D.L.T.*).

—leştirmek, 1. Berkitmek (*Bian.*); **2**. Pekitmek (*K.T.*). [Bak: Takviye]

—yyülbünye, 1. Bazık (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **2**. Sağlam yapılı (*K.T.*).

Kavl [kavil], **1**. Aymak (*Muk. Ed.*); **2**. Diyip (*Met.*); **3**. Eygay (*Kur.İ.*); **4**. Eyitme (*Kur. B.*); **5**. Keleci (*Cev.*); **6**. Lakırdı (*K.T.*); **7**. Söz (*K.T.*).

—i beliğ, Yaturu söz (*Muht.*).

—en, Sözle, söz olarak (*K.T.*).

—en ve fiilen, Sözle de, işle de (*Der: İstanbul*).

Kavm, 1. Aran (*Rad.I.* «*K. Kır.*»); **2**. Boy (*K.T.; Der: Kütahya*); **3**. Budun (*T.D.; Rad. IV.* «*Or.*»; *Kur.İ.; D.L.T.; Uyg.* «*P.P., İnd., T.T.*»); **4**. El, il (*K.T.; Melh.; T. D.; Der: Diyarbekir*); **5**. Oymak (*P.d.C.; Der: Karahisar, Kütahya, Malatya, C.A.*); **6**. Sang (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Sürek, sürük (*Cal.*); **8**. Tulp [?] (*Sir.*); **9**. Uğış (*Or.*); **10**. Ulıs, ulus (*Rad. I.* «*Uyg., Osm., Ad., Kar.*»; *K.T. Or.; B.T.L.* «*Osm., Ad., Çağ., Uyg.*»; *T.D.; Der: Diyarbekir*); **11**, Uruk (*Met.*). [Bak: Aşiret, kabîle, halk, ahali, millet]

Kavs [kavis], **1**. Aylanç (*Der: Tokat*); **2**. Bük (*Der: Edirne, Çarşamba* «*Samsun*», *Niğde, Kütahya, Nallıhan, Isparta, Bolu, Afyon, Balıkesir, Söğüt, Çorum, Bozkır, Eskişehir, Ereğli* «*Konya*»); **3**. Bükmeç (*Der: Seyhan, Kütahya*); **4**. Çeğmel (*Der: İçel*); **5**. Eğme (*D.L.T.*); **6**. Kucak [?] (*Mus. Es.*); **7**. Sulur [Yay man.] (*Rad. IV.* «*Ad.*); **8**. Ya (*Kur.B.; Uvg.* «*O.Q.*»); **9**. Yay (*Muk. Ed.; Müh.*).

—lenmek, Avılmak, avrılmak (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*).

—i kuzah, 1. Al yeşil kuşak (*Der: Tavas*); **2**. Dede kuşağı (*Der: Çanakkale, Samsun*); **3**. Ebe kuşağı (*Der: Edirne, Bayazıt*); **4**. Ebe kuşağı (*Der: İstanbul*); **5**. Ebem kuşağı (*Der: A.*); **6**. Gelin kuşağı (*Der: Uluborlu, Kızılkaya*); **7**. Geşik [?] (*Der: Eğin*); **8**. Gök kuşağı (*Der: Karamürsel*); **9**. Gök yayı (*Müh.*); **10**. İpek kuşağı (*Der: İzmit* «*Kocaeli*»); **11**. Solangır (*Rad.IV.* «*Bar.*»); **12**. Süleni (*Rad.IV.* «*Şor.*»); **13**. Yağmur kuşağı (*Der: Tekirdağ, Gelibolu, Sandıklı, Balıkesir, Denizli, Muğla*); **14**. Yel göğen (*D.L.T.*); **15**. Yeşil benim (*Der: Sandıklı, Balıkesir, Denizli, Muğla*); **16**. Yeşil kuşak (*Der: Sandıklı, Balıkesir, Denizli, Muğla*). [Bak: Alâimi sema]

Kavsara, 1. Kaburga (*K.T.*); **2**. Sepetlik (*Rad.IV.* «*Osm.*»).

Kavval, 1. Aykak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Cırlak (*Der: Ahmedikli* «*Te-

kirdağ»); **3**. Çal çene (*K.T.*); **4**. Çangaza (*Der: Giresun,Kırşehir*); **5**. Geveze (*K.T.*); **6**. Yanşak (*K. T.; L.O.; Müz.*).

Kayp [Kayıp], **1**. Elden çıkmış, elden kaçmış(*Der: İstanbul*); **2**. İtik, itkin (*B.T.L.* «*Çağ., Osm., Ad.*»); **3**. Ölgen (*Müh.*); **4**. Yağı(*Y.E.*); **5**. Yava (*Y.E.; Ata.*); **6**. Yavı (*Y. E.; Ata.; L.N.; T.D.*); **7**. Yitik (*L.N.; Kara.; Rad.III.*«*Osm.,Çağ.*»; *Der: Malatya, Manisa, Tokat, İncesu, Eğirdir, Çanakkale, Kütahya*). [Bak: Gaip]

—(b) etmek, 1. Azgaşmak (*P. d.C.*); **2**. Azıkmak (*P.d.Ç.*); **3**. Azıtmak (*Şeh.; P.d.C.*); **4**. Coymak (*D.B.*); **5**. Çıdırmak (*Rad. III.* «*Sag., Şor.*»); **6**. Elden çıkarmak, elden kaçırmak (*Der: İstanbul*); **7**. İçgınmak (*Or.*); **8**. İçkit etmek (*Der: Kars*); **9**. İtirmek (*B.T.L.* «*Osm., Ad., Çağ.*»; *Der: Urfa, Rize, Harput, Konya*); **10**. İtürmek (*Ç.L.*); **11**. Komıdamak (*Rad.II.* «*Tel., Alt.*»); **12**. Siğirmek (*Der: Eğirdir*); **13**. Utkuzmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **14**. Utsukmak (*Uyg.*«*U.II.*»); **15**. Utulmak [Ağızlarda yutulmak] (*Rad. I.* «*Osm.*»); **16**. Utuzmak, uduzmak (*B. T. L.* «*Çağ.*», *Uyg.* «*İnd.*»; *Az.; Der: Erzincan, Nevşehir, Urfa, Konya, Sıvas*); **17**. Yavı kılmak (*Bat.; Cev.; L.N.; Y.E.; Bab.*); **18**. Yidürmek (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **19**. Yitirmek (*Bab.; Cev.; B.T.L.* «*Çağ., Ad., Osm.*»; *D.B.; Kara.; Rab.; Der: Konya, Denizli, Sıvacık, İstanbul, Bornova, Kütahya, İncesu Bolu, Kırşehir, Söğüt, Çorum, Korkudeli, Afyon, Antalya, Ordu, Fethiye, Dinar*). [Bak: Gaip etmek]

—(b) ettirmek, 1. Alkınturmak (*Uyg.* «*Ust.*»); **2**. Yititmek (*D.B.*).

—(b) olmak, 1. Adaşmak (*P.d. C.*); **2**. Alkınmak (*Uyg.* «*T.T.*»); **3**. Batıkmak (*Müh.*); **4**. Batmak (*D.L.T.*); **5**. Cuğalmak, cuyalmak (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **6**. Dunulmak (*Der: Çeşme* «*İzmir*», *Polatlı, Haymana* «*Ankara*»); **7**. Elden çıkmak, elden kaçmak(*Der: İstanbul*); **8**. Içgınmak (*Uyg.* «*İnd., U. II.*»); **9**. İtmek (*Ç.L.; B.T.L.* «*Çağ., Ad., Osm.*»); **10**. Kudumak (*Rad. II.*«*Tel.*»); **11**. Soğulmak (*Kur.A.*); **12**. Tas bolmak (*Kum.*); **13**. Tezmek (*Der: Kütahya*); **14**. Yavı kılınmak (*L.N.*); **15**. Yitmek (*Fer.; Kara.; Dede.; Der: A.*); **16**. Yoğalmak (*D.B.*); **17**. Yovunmak (*Hurş.*); **18**. Yuvunmak (*Hurş.; İd. Haş.*). [Bak: Gaip olmak]

Kayt, 1. Bağ (*Bab.; K.T.*); **2**. Bağlama (*K.T.*); **3**. Duşak (*Fer.*); **4**. Pudak [Kaydü şart man.] (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **5**. Örük, örk (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Şeder (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7**. Tuşak (*T.D.*). [Bak: Rabıta, alâka, şart, işaret]

—sız, 1. Baştan savan, baştan savıcı (*Der: İstanbul*); **2**. İgsen (*Der: Niğde, Nevşehir*); **3**. İlişıksiz (*K. T.*); **4**. Salma (*Kam.*); **5**. Tırık (*Der: Safranbolu, Cebeli bereket, Konya, Develi, Maraş, Ceyhan, Tokat, Afyon, Sinop*).

—sızlık, Usallık (*Kur.İ.*). [Bak: Gaflet, ihmal, müsamaha]

—(d)etmek, 1. Bağlamak(*K.T.*); Belgilemek [Not etmek man.] (*Rad. IV.*«*Kaz.*»); **3**. İskermek (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **4**. Kişemek (*D.L.T.*); **5**. Pelgilemek [Tesbit etmek man.] (*Rad. IV.*«*Tel.*»); **6**. Sadalamak [Bendetmek mani olmak man.]

(*Fel.*); **7**. Tirgemek (*Rad. III.* «*Baş.*»); **8**. Yazmak (*K.T.*).

Kayy, 1. Kusku, kusu (*İd.*); **2**. Okşu (*B.T.L.* «*Kaz.*»).

—etmek, 1. Kusmak (*K.T.*); **2**. Okımak (*D.L.T.*); **3**. Öğürmek [Kayedecek gibi olmak man.] (*K.T.*); **4**. Öğzümek (*Der: Ankara.*) [Bak: Gaseyan, istifrağ]

Kaza, 1. Cört, çörtlük [« şu tüfeği bırak, çörtlük çıkar»] (*Der: Mersin, İçel*); **2**. Şay, şayık (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **3**. Uğrak [«Zavallı taze bir uğrağa uğramış»] (*Ça. Ma.*). [Bak: Afet, belâ, felâket, musibet, hata, kader, tali, mukadderat]

—en, 1. Ansız, ansızın (*K.T.*); **2**. İstemiyerek (*K.T.*); **3**. Yanlışlıkla (*K.T.*).

— [Kaymakamlık dairesi man.], Arçın, orçun, urçin (*P.d.C.;Ç.L.*).

Kâzip, 1. Eğme, eğmel (*Der: Mersin*); **2**. Ezüğ, ezük (*Uyg.* «*U.II.*»); **3**. Kopçı (*Rad.II.* «*Tel., Alt., Leb., Sag., Tub.*»); **4**. Yalan [«Haberi kâzip = yalan haber»] (*K.T.*); **5**. Yalancı (*K.T.*); **6**. Yalan söyliyen (*K.T.*). [Bak: Gayrisahih]

Kaziye, 1. İş [Mesel, meşgul olunan madde man. «Kaziye öyle değil = iş öyle değil.»] (*K.T.*); **2**. Kur [Daire, derece, kemer, hat, rütbe, mevki man.] (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **3**. Yargu [Hükm man.] (*T.D.*).

Kebap, 1. Çaman (*Der: Maraş*); **2**. Çevirme, kavurma, kızartma [Kebabın türlü nevilerine verilen isimler] (*Der: İstanbul*); **3**. Sığtıt [Kavurma kebap man.] (*Der: Antep*); **4**. Söğülme (*T.D.; L.N.; Muht.*); **5**. Söğürme (*Kara.*); **6**. Söklünçü (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Süğlüncü [Şiş kebabı man.] (*İd.*); **8**. Süğüş, süküş (*D.L.T.*); **9**. Süklenci (*Hut.*).

—etmek, 1. Alazlamak (*K.T.*); **2**. Kavurmak (*K.T.*); **3**. Kızartmak (*K.T.*); **4**. Pişirmek (*K.T.*); **5**. Söğürmek (*Kara.*); **6**. Süğlemek (*Lûg.Ar.*); **7**. Yakmak [mec.] (*K.T.*).

—edilmek, 1. Süğülmek (*D.L.T.*).

Kebet, 1. Bağır, pağır (*D. L. T.; Rad.IV.* «*K.B.*»; *Fer.; Der: Muğla*); **2**. Bavur (*Der: Tokat, Reşadiye, Afyon, Ilgın*); **3**. Karabağır (*Mir.*). [Bak: Ciğer]

Kebir, 1. Büyük (*K.T.*); **2**. Eke (*Der: Kars, Bayazıt, Sıvas, Malatya, Kırşehir, Erzurum, Gümüşane*); **3**. Kelen* [Bu sözü Radloff *tacikçeden* diye işaret ediyorsa da, türkçe *baş* demek olan *kelle* ile ilişiği meydanda olmasına ve *keren* şeklide bulunmasına göre türkçedir.] (*Rad. II.* «*Sart.*»); **4**. Keren (*Rad.II.* «*K. Kır.*»); **5**. Kete, kette (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **6**. Koca, kocaman (*K.T.*); **7**. Kopan (*Rad. II* «*Çağ.*»); **8**. Ulu, uluğ (*D.L.T.; Uyg.* «*İnd.*» ; *K.T.*). [Bak: Azîm, cesim]

Keder, 1. Acık (*B. T. L.* «*Osm.*»; *L.O.*); **2**. Antar (*Rad. I.* «*K.Kır.*»); **3**. Bosuş (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Bumuz (*Der: Malatya*); **5**. Darık (*Der: Manisa*); **6**. Güni (*Bah.*); **7**. Igım (*Der: Eğirdir* «*Isparta*»); **8**. İkirlik (*Ç.L.; P.d.C.*); **9**. Kadğu, katku (*Uyg.* «*İnd.*»; *Rad. II.* «*Uyg.*»); **10**. Kaygı, kaygu (*K.T.; Dede.; Oğ.; Rad. II.* «*Tar., Bar., Uyg., Çağ., Ad.,Kom.*»; *Der: Bâlâ, Adana, Bolvadin*); **11**. Kaygıru (*Rad.II.* «*Kaz.*»); **12**. Kayu (*Rad. II.* «*Osm.*»; *Bah.*); **13**. Koygu (*Der: Ankara*); **14**. Koyuntu (*Der: Antakya*); **15**. Köyük (*P. d. C.*); **16**. Mun, munğ (*Rad. IV.* «*Uyg. Alt. Tel.*».; *Uyg.* «*İnd.*»); **17**. Munğdak (*Rad. IV.*

«*Kır.*»); **18**. Sağış [Endişe *souci* man.] (*Fel.: Rad. IV.* «*K.B.*»); **19**. Sağınç, sakınç (*Rad. IV.* «*K.B.*»; *D.L.T.*); **20**. Sıkınç (*Muht.*); **21**. Sıkıntı (*Der: İstanbul*); **22**. Sızı (*Der: İstanbul*); **23**. Sızık (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **24**. Taravlık (*P.d.C.; Ç.L.*); **25**. Tasa (*K.T.; T.D.; Muht.*); **26**. Torluğ (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **27**. Turluk (*Rad. III.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **28**. Üzüntü (*K.T.*). [Bak: Esef, ıstırap, elem, gam, gussa, hüzn, dert]

—lenmek, 1. Duncukmak (*Der: Tarsus*); **2**. Gücemek (*Der: Samsun*); **3**. Kapçıkmak [Gücenmek, kızmak man.] (*Rad. II.* «*Tel.*»); **4**. Katkurmak (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **5**. Kaygırmak (*Rad. II.* «*Kır., Kaz., Kum., Kar.*»); **6**. Kaygulanmak (*Rad. II.* «*Bar.*»); **7**. Kayıkmak (*Hurş.*); **8**. Kayurmak (*Dede.; Rad. II.* «*Osm.*»; *Caf.; Bah.*); **9**. Küremek [Mağmum olmak man.] (*Rad. II.* «*Tel.*»); **10**. Öksimek [Kendini öksüz gibi bularak garipsemek man.] (*K.T.*); **11**. Poşmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); **12**. Sıkılmak (*K.T.*); **13**. Tasalanmak [?] (*K.T.*); **14**. Tirikmek (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **15**. Üzülmek (*K.T.*); **16**. Yirinmek (*Der: Kızılcahamam, Eskişehir*).

—lendirmek, 1. Gücendirmek (*Der: Şm. A.*); **2**. Kaygılandırmak (*Rad. II.* «*Kaz. Kır.*»); **3**. Kaygırtmak (*Rad. II.*«*Kaz. Kır.*»); **4**. Tasalandırmak (*Bian.*); **5**. Üzmek *Der: İstanbul*); **6**. Yalkulamak (*Müt.*); **7**. Yerindirmek (*Müt.*).

—li, 1. Acıklı (*K.T.*); **2**. Güyenli (*D.B.*); **3**. İnlü (*Caf.*); **4**. Kadğuluğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Karang (*Rad. II.* «*Sag., Kır.*»); **6**. Kaygılı (*Rad. II.* «*Kır., Kaz., Osm.*»); **7**. Kaygışıl (*Rad. II.* «*Kır.*»); **8**. Sıkıntılı (*Der: İstanbul*); **9**. Sınık (*Der:Sıvas*); **10**. Tasalı (*K.T.*); **11**. Üzgün (*Der: İstanbul*); **12**. Yerincekli (*Der: Tekirdağ*).

—dide, Bağrı yanık (*K.T.*).

Keenne, 1. Öğümce (*Muht.*); **2**. Sanasın (*24.*); **3**. Sanki, sankim (*K.T.; Müt.*); **4**. Sözde (*K.T.*); [Bak: Gûya]

Kefalet, 1. Cök, cökçülük [Yk: Yük] *Rad. IV.* «*Kaz.*); **2**. El tutma (*Der:Merzifon* «*Amasya*»); **3**. Kertis (*Rad. II.* «*Sag., Koyb.*»); **4**. Oğ, ok (*Muk. Ed.*); **5**. Oka (*D.L.T.*); **6**. Tudaklık [Yk: Tudamak = zaruret ve ihtiyaç içinde kalmak] (*Rad. III.* «*Bar.*»); **7**. Yik [Yk: Yük] (*Rad.III.* «*Kar. L.*»). [Bak: Kefil, teminat]

—etmek, 1. Boynalmak (*Bab.*); **2**. Boyun dutmak (*Kur. B.*); **3**. Boyun olmak (*Muht.; Der: Diyarıbekir*); **4**. Elik tutmak [Elik= el] (*D.L.T.*); **5**. Kendözine almak [Kendözi = kendisi = kendi özü] (*Kur. B.*); **6**. Kertinmek [İnanmak, itimat man.] (*Rad. II.* «*Sag., Kaç., Koyb.*»); **7**. Oğalanmak (*Muht.*); **8**. Oka almak (*D.L.T.*); **9**. Üstüne almak (*Der: İstanbul*).

Kefaret, 1. Arınma (*K.T.*); **2**. Kaynalma (*P.d.C.*); **3**. Yazık siliş (*24.*); **4**. Yazuğun giderici (*Kur. B.*); **5**. Yazuk yünkülmek (*Kur.İ.*).

Keff [i yet etmek], **1**. El çekmek (*K.T.*); **2**. Kıygutlanmak (*D.L.T.*); **3**. Tıyılmak, tıyınmak (*D.L.T.*).

Kefgir (*kevgir*), **1**. Aş süzgeci (*Der: Kars, Sıvas*); **2**. Delikli (*Der: Balıkesir, Yozgat, Bursa*); **3**. Süzgeç (*K.T.;Der:Balıkesir,Yozgat,Bursa*).

Kefil, 1. Boynalan (*Bab.*); 2. Boyun (*Cev.*); 3. Cükcü, çükçi, yükçü (*Rad. IV. «Kaz.»; Rad. III. «Tel., Alt., Leb., Şor., Sag.»*); 4. Irga (*Müh.*); 5. Kertinyik, kertişçi (*Rad. II. «Şor., Koyb.»*); 6. Oğa (*Müh.*); 7. Oğcu (*Muht.*); 8. Oğa eri (*Muk. Ed.*); 9. Oğka, oka (*Kur. İ.*); 10. Söyke [İstinatgâh man.] (*Der: Manisa, Beypazarı, Adapazarı*); 11. Üstüne alan (*K. T.*). [Bak: Zamin]

— olmak, 1. Boyun olmak (*Mün.; Muht.; Der: Antep, Erzurum*); 2. El tutmak (*Der: Merzifon*); 3. Oğ bolmak (*Muht.*); 4. Oka almak (*D.L.T.*); 5. Turuşmak (*Rad. III. «Tel., Şor., Leb.»*); 6. Üstüne almak (*K.T.*). [Bak: Kefalet, zaman, tekeffül]

Kehanet, 1. Arbağ, arpağ (*Rad. I. «Çağ.»*); 2. Ayladu (*Rad. I. «Tel.»*); 3. Buğrul (*D.L.T.*); 4. Irk (*D.L. T.*); 5. Kamlık (*Muk. Ed.*). [Bak: Kâhin]

— göstermek, 1. Geleceği bilmek, olacağı bilmek (*Der: İstanbul*); 2. Irklamak (*D.L.T.; İd. Haş.; T.D.*); 3. Kamaymak (*Rad. II. «Bar.»*); 4. Mırçımak (*Rad. IV. «Tel.»*); 5. Sınçılamak (*Kar.*); 6. Sudurlamak (*Rad. IV. «Tel.»*); 7. Yatlamak [Cıda taşı ile yağmur hakkında kehanet göstermek man.] (*D.L.T.*).

Kehf, 1. İn (*T.D.; Kur. B.*); 2. Oyuk (*K.T.*). [Bak: Gar, mağara]

Kehkeşan, 1. Gök dere (*Der: Torul kazası*); 2. Gök yaruğu(*Bab.*); 3. Gök yolu (*Müh.;İd. Der: Bayazıt*); 4. Saman döken (*Der: Elâziz, Bartın, Ankara, Bayazıt*); 5. Saman uğrusu [Uğru=yol,çizgi (*Rad. I. «Osm.»*)] (*Kam.; K.T.; Der: İstanbul, Çorum, Zonguldak, Elâziz, Çivril*); 6. Saman yolu (*Der: İstanbul, Çorum, Zonguldak, Elâziz, Çivril*); 7. Yolak (*Rad. III. «Uyg.,Çağ».*). [Bak: Mecerre]

Kehruba [kehlibar], 1. Çöp kapan (*T.D.*); 2. Kıl kapan (*K.T.*); 3. Kobık, kubık (*Rad.II. «Uyg.»*); 4. Saman kapan (*K.T.*); 5. Saman kapıcı (*L.N.*).

Kelâl, 1. Bıkıntı, bıkkınlık (*K.T.*); 2. Bezginlik (*Der: İstanbul*); 3. Usanç (*K T.*); 4. Yorgunluk (*K.T.*).

— duymak, 1. Bezmek (*Der: İstanbul*); 2. Bızıkmak (*Rad. IV. «Osm.»*); 3. Calıkmak (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Dımcukmak (*Der: Tarsus*); 5. Usanç duymak (*K. T.*); 6. Usanmak (*K.T.*).

— vermek, 1. Bezdirmek (*Der: İstanbul*); 2. Busandırmk (*Rad.IV. «Kaz.»*); 3. Calıktırmak (*Rad.IV «Kır.»*); 4. Usandırmak (*K.T.*).

Kelâm, 1. Aydış, aytış, aydu (*Rad. I.«K.Kır.,Alt.»*); 2. Deyiş (*Muht.*); 3. Keb, kef, kep (*P. d. C.; Ç. L.*); 4. Keleci, geleci (*Kur. B.; Y. E.; Enb.; Ac.; D.L.T.; Cev.; Kel.; Az.; Muht.*); 5. Lakırdı (*K.T.*); 6. Sab, sav (*Rad. IV. «Or., K.B.»; D.L.T.; Uyg. «İnd.»; İd.; Der: Seyhan*); 7. Söylev *Rad. IV. «Kaz.»*); 8. Söyleyiş (*K.T.*); 9. Söz (*K.T.*); 10. Şör (*San.*):

«Gönül dosta hiç küser mi yaramazın şörüyle?»

Kelevvel, Eskisi gibi (*K.T.*).

Kelime, 1. Deyim (*Der: İzmir*); 2. Keleci (*Cev.*); 3. Lakırdı (*K. T.*); 4. Söz (*K. T.*); 5. Tiğeş (*Rad. III. «Tar.»*). [Bak: Lâfz, kelâm]

Kelp, 1. It (*K. T.*); 2. Kancık

[Dişi köpek man.] (*K.T.*); 3. Köpek (*K. T.*); **4**. Parağ [Bir cins köpek] (*B. T. L.* «*Ad.*»); **5**. Taygan (*L.O.*); **6**. Zağar [Av köpeği man.] (*K.T.*).

—(b) i akur, **1**. Kalıt (*Uyg.* «*H. I.*»); **2**. Kuduz (*Der: A.*); **3**. Salar köpek (*K.T.*).

Kem, **1**. Az (*T.D.; K.T.*); **2**. Eksik (*K. T.*); **3**. Koğur [Cüz'î, ehemmiyetsiz miktarda man.] (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **4**. Kötü (*K.T.*). [Bak: Nakıs, noksan, redi]

—maye, Cabak (*D.L.T.*).

—ter, Sokur [Cüz'î ve ehemmiyetsiz man.] (*Tuh.*).

—ine, **1**. Değersiz, değeri az (*Der: İstanbul*); **2**. Eksikli (*Bürh.*); **3**. Eli ermez (*Der: İstanbul*).

Kemakân, **1**. Eskisi gibi (*K.T.*); **2**. Olduğu gibi (*K. T.*). [Bak: Kelevvel]

Kemal, **1**. Alada [?] (*Der: Isparta*); **2**. Batukluk [Büyüklük man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Erdem, ertem (*Der: Kangal, Göksun, Susığırlık*); **4**. Erginlik (*K.T.*); **5**. Olgunluk (*T.D.; K.T.*); **6**. Pişkinlik (*K.T.*); **7**. Pütünlük [Bütünlük, tamamî man.] (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **8**. Turam [?] (*T.D.*); **9**. Yetişkenlik, yetişkinlik (*K.T.*). [Bak: Mükemmeliyet, tamamiyet]

—bulmak, **1**. Ekeleşmek (*Der: Adana*); **2**. Ermek, erişmek (*K.T.*); **3**. Göğünmek (*Der: Konya*); **4**. Güynümek (*Der: İzmir, Lâpseki*); **5**. Köynümek (*Der: Karahisar*); **6**. Olgunlaşmak, olmak (*K.T.*); **7**. Ölgürmek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **8**. Pişmek, bişmek (*Rad. IV.* «*Uyg., Bar., Çağ., Sart., Osm.*»); **9**. Ülgürmek (*Rad.I.* «*Kır., Tar., Kaz.*»); **10**. Yetişmek (*K.T.*); **11**. Yetmek (*Der: Kırşehir*).

—e ermiş, **1**. Ergin (*K.T.; Der: Isparta, Ankara, İçel*); **2**. Göynü (*Der: Çanakkale, Manisa*); **3**. Kip (*Der: Bolvadin*); **4**. Olgun, oluk, olmuş (*K.T.; Der: Bolvadin, Mersin, Erzurum*); **5**. Pişken, pişkin (*Rad.IV.* «*Çağ., Osm.*»); **6**. Yetik, yetkin (*Der: Kırşehir, Erzurum, Gümüşane, Sandıklı, İstanbul*); **7**. Yetişmiş (*K.T.*).

Keman, **1**. Çöğür [Saz şairlerinin kullandığı bir çalgı] (*K.T.*); **2**. Gecek (*Rad.II.* «*Tar.*»); **3**. Kılkobuz (*Der: Karaçay*).

—çe, Iklık (*Deş.; Bah.; Der: Kayseri*).

—cı, Gecekçi (*Rad.II.* «*Tar.*»);

Kement, **1**. Arkan (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz., Uyg.*»; *Rad.I.* «*Çağ.*»); **2**. Boğalık (*Tuh.*); **3**. Okruk, ukruk (*Id.Haş.; T.D.*).

Kemer, **1**. Bağ (*Ba.*); **2**. Belbağ, belbev, beldik (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3**. Bil bağı (*Oğ.*); **4**. Eğme [Bina kemeri man.] (*D.L.T.*); **5**. Kavuş [Bel kemeri man.](*Rad. II.*«*Osm.*»); **6**. Keş [Bel kemeri man.] (*Rad.II.* «*K. Kır.*»); **7**. Kur (*Rad. II.* «*Tar., Alt., Tel., Leb., Şor., Kır., Uyg., Osm., Koyb., Sag., Kumd., Or., Çağ.*»); **8**. Kuşak (*K.T.*); **9**. Seretlik (*Der: Samsun*); **10**. Tim (*Rad. III.*«*Çağ.*»); **11**. Up (*B.T.L.* «*Tür.*»).

Kemîn, **1**. Argadal (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Argıdal (*T.D.*); **3**. Aruğdal (*B.T.L.*«*Çağ.*»; *Rad. I.* «*Çağ.*»); **4**. Bek [Avda bekleme yeri man.] (*Der: Tire*); **5**. Buktu (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6**. Evsik (*Der: Bursa*); **7**. Evsin (*Der: Antep, Adana, Yozgat, Isparta, Kütahya, Malat-*

ya, Çorum); **8**. Marık [?] (*Der: Seyhan*); **9**. Öneze, önezi, önize (*Der: Burdur, Manisa, Gördes, Isparta, Bursa, Uşak, Konya, Ilgın, Kütahya, Denizli, Bolu, Kula, Sinop*); **10**. Pusu (*K.T.; Bürh.*); **11**. Saktam (*Rad.IV. «Alt.,Tel.»*); **12**. Sarılgan (*Rad. IV. «Tel.»*).

Kemiyet, 1. Kaçlık (*Ka.*); **2**. Necelik (*Tuh.*); **3**. Nicelik (*Tuh.; Kam.; Muht.*); **4**. Niçelik (*Muht.*) **—itibariyle,** Sanınca (*Uyg. «U. II.»*).

Kenar, 1. Bidik [Köşe man.] (*Der: Erzincan, Erzurum*); **2**. Bucak (*K.T.; Kur.İ.*); **3**. Büvek [Köşe, iç köşe man.] (*Der: Samsun*); **4**. Cek, ciyek (*Rad.IV. «Kır.»*); **5**. Çet, çit (*L.Ş.;M.M.*); **6**. Çevre [Etraf man.] (*K. T.*); **7**. Dolay (*Bian.*); **8**. Ernek [Parmak ucu man. da gelir ki «kenar» ın mec. manasına da uyar: «Busu kenar = ernek öpme»] (*Rad. I. «Çağ.»*); **9**. İrnek (*B.T.L. «Çağ., Kaz.; P.d.C.*); **10**. Kas (*İd. Haş.; D.L.T.*); **11**. Kını (*Rad. II. «Çağ.»*; **12**. Kır (*Rad. II. «Tar., Çağ., Sart.»*); **13**. Kırağ, kırak (*Rad.II.«Osm.,Çağ.»; P.d.C.;Ç.L.; Ferh.; Der: Kars, Kastamonu, Kayseri, Sıvas, Erzurum, Afyon, Bayazıt, Amasya, Diyarbekir, Ahlat, Hopa*); **14**. Kıran, gıran (*Ferh.; Melh.; Cev.; Bab.; L.N.; Süh.; Deş.; Kur. A.; Tef.; Der: Antalya, Kırşehir, Maraş, Manisa, Konya, Çatalca, Pütürke, Eğirdir, Aydın, Karaman*); **15**. Kırıy (*M.M.: Rad. II. «Kaz., Kom., Kar.»*); **16**. Kıy (*Der: Kozan*); **17**. Kıya (*Tuh.*); **18**. Kıyı (*K.T.*); **19**. Kıyığ, Kıyık (*Rad.II. «Koyb., Sag.»; Ata.*); **20**. Kıyır (*Bal.*); **21**. Köbö, köböğö (*Rad. II. «Tel., Kır., Alt., Tub.»*); **22**. Ucra [Hucra diye yabancılaştırılmak istenmiş türkçe sözdür.] (*K.T.*); **23**. Uç (*K.T.*); **24**. Yaga (*Kum.*); **25**. Yaka (*K.T.; Tuh.*); **26**. Yöre (*Der: Sıvas, Ankara, Bozüyük, Bayburt, Kastamonu, Kırşehir, Söğüt, Malatya, Avanos, Kütahya, Konya, Beyşehir, Mersin, Çankırı, Dörtyol, Dumanıç, Erzincan, Giresun, Denizli, Antep*). [Bak: Cihet, taraf, sahil, köşe]

Kepaze, 1. Aşağı, aşağılık (*K.T.*); **2**. Değersiz (*K.T.*); **3**. Düşkün (*K.T.*). [Bak: Rezil, rüsvay]

Kepçe [Kefçe], **1**. Batkan (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Bulgavuç (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Çavlı (*T.D.*); **4**. Çemçe, çömçe (*Der: Kırşehir, Çorum, Malatya, Manisa, Ereğli, Ermenak, Bitlis, Çanakkale, Tokat, Kemaliye*); **5**. Daldır (*Der: Amasya*); **6**. Kamıç (*D. L. T.; Müh.*); **7**. Sapılak, saplıyak (*Rad. IV. «Kaz.»; Der: Girsun, Ordu*); **8**. Saplık (*Rad.IV. «Tar.»*).

Keramet, 1. Bügülüg (*Uyg.«İnd.»*); **2**. Tanklançığ (*Uyg. A.*). [Bak: Kehanet, mucize, harikulâde]

Kerem, 1. El açıklığı, eli açıklık (*K.T.*); **2**. Kayra (*Rad. II. «Şor., Soy.»*); **3**. Kejik (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor.»*). [Bak: Fütüvvet, ihsan, lûtf, seha]

—göstermek, Munmak (*Muk. Ed.*).

—kâr, 1. Eli açık (*K. T.*); **2**. Mungan (*Muk. Ed.*); **3**. Selek (*T.D.*).

Kerhane, 1. Andız [?] (*Der: Uşak, Kütahya, Kula*); **2**. Babulluk (*T,*

D.; (Rad. IV. «Ad.» Kam.). [Bak: Umumhana]

—ci, Mantucı (*Rad. IV. «Çağ.»*).

Kerhen, 1. Çekinerek (*Kam.*); **2.** Gensiz (*Kur. A.; 24.*); **3.** Gönülsüz (*K.T.; Der: A.*); **4.** İğrenerek (*K. T.*); **5.** İstemiyerek (*Kam.; K.T.*); **6.** Kıyın sayın [?] (*Der: Çankırı*); **7.** Sevmiyerek (*Kam.*); **8.** Tiksinerek (*K.T.*). [Bak: Istırar]

Tav'an ve—, İster istemez(*K.T.*).

—yaptırmak, Basırmak (*Rad. IV. «Osm., Tür.»*).

— yapmak, Boyun sümek (*Kur. İ.*);

Kerih, 1. Ağır (*K.T.*); **2.** İğrenç (*K.T.*); **3.** Pis (*K.T.*); **4.** Sası (*K.T.; Dede.*); **5.** Tiksindirici (*Bian.*).

Kerim, 1. Akı (*T.D.; D.L.T.*); **2.** Eli açık (*Bürh.*); **3.** Esirkençsiz (*Uyg. «İnd., U.III., Suv.»*); **4.** Erzik (*T.D.*); **5.** Keleş [Şeci, cesur, güzel ve kerim man.] (*Kam.*); **6.** Mungan (*Muk. Ed.*); **7.** Selek (*Der: Çanakkale, Eğirdir, Isparta*); **8.** Toguşlu, toguşlık [Fıtrî asaletle mümtaz man.] (*P. d.C.; Ç.L.*). [Bak: Alicenap, civanmert, keremkâr, sahi]

Kerime, Kız (*K.T.*).

Kerpeten, 1. Alguncuk (*P.d.C.*); **2.** Kısaç (*Müt.*); **3.** Kıskaç (*Uyg. «İnd.»*).

Kerre, 1. Boğ (*Der: Kırşehir, Dörtyol, Yozgat*); **2.** Çala (*Der: Uşak, Afyon*); **3.** Dönüm (*Der: Bayazıt*); **4.** Ez [Yk: Gez, kez.] (*Der: Tosya*); **5.** Gez (*Ata.; Der: Elmalı «Antalya», Çardak*); **6.** Kat (*Dede.*); **7.** Kez (*Bat.*); **8.** Öğün, övün (*Der: Denizli*); **9.** Sundu (*Rad.IV. «Tüm.»*); **10.** Tapkur [Zarpta kullanılan kerre man. «5 tapkur 5 = 5 × 5»] **11.** Tırnak [Parantez man.] (*Der: İstanbul*); **12.** Yol (*Kur.İ.; Ma.; Der: İzmir, Denizli, Gelibolu*). [Bak: Def'a]

Kesafet, 1. Kalınlık (*K.T.; Rab.*); **2.** Kavrutluk [?] (*Muk.Ed.*); **3.** Koyuluk (*K.T.*); **4.** Sıklık (*K.T.*); **5.** Tokluk (*K.T.*); **6.** Yığnak [?] (*Bab.*) **7.** Yoğunluk (*K.T.*). [Bak: Kesif]

Kesat, 1, Bunluk (*Der: A.*); **2.** Durgunluk (*Der: İstanbul*); **3.** Geçmezlik (*Lûg Ar.*); **4.** Sürümsüzlük (*K.T.*); **5.** Yokluk (*K.T.*). [Bak: Buhran, kaht, revaçsızlık]

Kese [kise], **1.** Artınak (*Bal.*); **2.** Çörezen (*Der: İzmir*); **3.** Kalta (*Rad.II. «Alt, Tel., Kır., Kaz.»*); **4.** Kap (*K.T.*); **5.** Kapçuk (*Rad. II. «Çağ., Uyg.»*); **6.** Tokurcak (*Met.*); **7.** Torba (*K.T.*); **8.** Yan (*Ferh.*); **9.** Yancık (*D.B.; İd.; D. L.T.*); **10.** Yanluk (*Muk. Ed.*). [Bak: Cep, cüzdan]

Kesel, 1. Bezginlik(*K.T.*); **2.** Duncukma (*Der: Tarsus*); **3.** Erinme (*Bal.*); **4.** Gevşeklik (*K. T.*); **5.** Kesiklik, kesilme (*K.T.*); **6.** Tembellik* [Bu sözü «Ten»i farsça sayanlar, şüpheli tutarlar. K.T., türkçe, göstermiş ve «farsçada da müstameldir.» kaydını koymuştur. «Ten» türkçe olunca bunun türkçeliğinde hiç şüphe kalmaz.] (*K. T.*); **7.** Ucukma (*Der: Finike, Antalya*); **8.** Usanç (*K.T.*); **9.** Usanlık(*D.B.*); **10.** Üşengenlik, üşenme (*K.T.*). [Bak: Kelâl, atalet, ihmal, bitabî]

Kesif, 1. Cabılınkı [Sık biten ot man.] (*Rad.IV. «Kır.»*); **2.** Ciye [Kumaş ve orman için] (*Rad.IV. «Kır.»*); **3.** Çoğay(*Or.*) **4.** Çok,

çokluk (*K. T.*); **5**. Gür (*Ah. H.*); **6**. Kalın (*Dede.; K.T.*); **7**. Kakılı [?] (*Der: Ankara, Burdur, Edirne, Antalya, Konya*); **8**. Koyu [Boya, mayiat ve benzerleri için] (*K.T.*); **9** Paylan [Bol,mebzul man.] (*Rad. IV. «Tel., Küer.»*); **10**. Sık (*K.T.; Rad.IV. «Kır.»*); **11**. Sinsek [?] (*Der: Polatlı*); **12**. Tıkız (*Der: Bolu, Bandırma, Erdek*); **13**. Tok (*K.T.*); **14**. Yoğ (*T.D.*); **15**. Yoğun (*K.T.*). [Bak: Kesafet, gılzet, galiz]

—duman, **1**. Buğdak, boğdak (*Rad. IV. «Kır., K.Kır.»*); **2**. Munar (*Rad. IV. «Kır.»*).

—sis, Kör duman (*Der: Tire, İzmir, Seyhan, Kırşehir, Edirne*).

Kesîr, **1**. Bardam [Külliyetli man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Baytak (*Rad. IV. « Kaz., Kır.»*); **3**. Bol (*K.T.*); **4**. Buta [Daha uzun zaman man. da] (*D. L. T.*); **5**. Ciş [Sık sık olan man.] (*Rad. IV. «Kaz.»; B. T.L. «Kaz.»*); **6**. Çok (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **7**. Delim (*Ter.; D. L. T.; Muht.*); **8**. Erüş (*Uyg. «Ind., Usp., T. T. II. U. II., Man.I.»*); **9**. Ken (*Rad. II. «Tür., Küer., Tüm., Çağ.»*); **10**. Köp (*Uyg. «İnd., O. Q.»*); **11**. Küp (*Kur.İ.*); **12**. Okuş, öğüş (*Muht.*); **13**. Öküş (*Uyg. «İnd.»*); **14**. Sık, sık sık (*K.T.; B.T.L. «Kaz.»*); **15**. Telim (*D.L.T.; Uyg. «İnd., O.Q.»*); **16**. Üğüş (*D.L.T.*); **17**. Ükil (*D. L.T.*); **18**. Üküş (*D.L.T.; Kur.İ.*); **19**. Tuman [On bin man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **20**. Tümen [Tümen tümen bizde de kullanılır] (*D.L.T.*).

Kesp [etmek], **1**. Edinmek (*K.T.*); **2**. Kazanmak(*K.T.*). [Bak: İktisap]

—ettirmek, Kazandırmak(*K.T.*).

—i afiyet etmek, **1**. Eyileşmek, iyileşmek (*K. T.*); **2**. Öngedmek (*Uyg.*); **3**. Sağalmak (*Der: Gâvurdağı*); **4**. Sağlanmak (*Fel.*); **5**. Yerine gelmek (*K. T.*). [Bak: Afiyet]

—i nezaket etmek, Sızalmak (*Tuh.*). [Bak: Nezaket]

—i sükûnet etmek, **1**. Amıtgurmak (*Uyg.*); **2**. Seknimek, seynimek (*Der: Konya, Çankırı*); **3**. Tüygünmek (*Rad. III. «Leb.»*). [Bak: Sükûnet]

—i suûbet etmek, Güçlenmek, güçleşmek (*K.T.*). [Bak: Suubet]

—(b) ü kâr, [Bu manada *«kisp»* telâffuzu daha şayidir] **1**. İş (*K. T.*); **2**. İş güç (*Der: İstanbul*); **3**. Kazanç (*K.T.*).

—(b) î [kisbî], **1**. Kazanılır(*K.T.*); **2**. Kazanılmış (*K.T.*); **3**. Sonradan olma (*Der: İstanbul*).

Kesr [Kesir], **1**. Börtük (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Kaldık (*L.Ta.*); **3**. Kalın (*Uyg. «Usp.»*); **4**. Sındık [Kırık man.] (*Rad.IV.«Kaz.»*); **5**. Sınık [Kırık man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); **6**. Teltük [Yk: Teltik= eksik, noksan (*K.T.*)] (*Der: Çankırı*); **7**. Urdum (*Müt.; Der: Kütahya*); **8**. Ürdüm [Kesri adî man. « Üçte bir ürdümdür»] (*Der: Karaağaç, Kütahya.*).

—etmek, **1**. Bozmak (*K. T.*); **2**. Kırmak (*K.T.;Bian.*); **3**. Sımak (*Bian.;D.L.T.;Rad.IV.«Or.,Osm.»; L.O.; Tef.; Şeh.*); **4**. Sındırmak (*Dede.; Der: Afyon, Sivrihisar*); **5**. Sıymak (*Der: Afyon,Denizli,Muğla, Isparta, Kırşehir*); **6**. Ufatmak (*K. T.*); **7**. Uşatmak [Parçalamak ufatmak, man.] (*Fel.*); **8**. Uvatmak [Ufatmak man.] (*Dede.*).

Kesret, **1**. Artıklık (*Müt.*); **2**. Bolluk (*K.T.*); **3**. Çeç [Asıl ekin

yığını man.] (*Hurş.*); **4**. Çokluk (*K.T.; Hurş.*); **5**. Çok olmak (*Kur.B.*); **6**. Köplük (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **7**. Köptük (*Rad. II.* «*Kır.*»); **8**. Öğürlük (*Der: Antep*); **9**. Ögüşlük, öküşlük (*Mu. M. Neh.*). [Bak: Vefret, ziyadelik, fazlalık]

—le hasıl olmak, 1. Çoğalmak (*K.T.*); **2**. Üremek (*K.T.*).

—li, [Bak: Kesîr]

Keşakeş, 1. Çekişme (*K.T.*); **2**. Kargaşa, kargaşalık (*Müt.*); **3**. Karsambalık (*Der: Manisa*); **4**. Kığaş (*Rad. II.* «*Çağ.*»). [Bak: Keşmekeş, niza, münazaa]

Keşf [Keşif], **1**. Açım, açış, açma (*K.T*); **2**. Biliş (*K.T.*); **3**. Bulgu, buluş, pulgu (*T.D.; B.T.L.* «*Osm.*»; *Rad. IV.* «*Osm., Uyg.*»; *Der: Konya, İzmir*); **4**. İlk tasarlayış (*K.T.*); **5**. Sezgi (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **6**. Sezik (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **7**. Sezinti (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **8**. Seziş (*Rad. IV.* «*Osm.*») [Bak: İcat, ihtira, taharri, tetkik]

—etmek, 1. Açmak (*K.T.*); **2**. Anlamak (*K.T.*); **3**. Baykamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Bilmek (*K.T.*); **5**. Bolcamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **6**. Bulduzmak (*D.L.T.*); **7**. Bulmak (*K.T.*); **8**. Bulup çıkarmak (*K.T.*); **9**. Çıkarmak, ortaya çıkarmak, ortaya koymak (*K.T.*); **10**. Kıbılamak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel., Leb.*»); **11**. Tabalatmak (*Kar.*); **12**. Taplamak (*Der: Adana*); **13**. Tapmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **14**. Tuzdurmak (*Tuh.*); **15**. Uranlamak [Tahmin, nispete vurup takdir man.] (*B.T.L.* «*Osm.*»); **16**. Yivlemek (*Der: Seyhan*).

—iyat, Buluşlar (*K.T.*).

—kolu, 1. Çeri kılavuzu (*L.N.*); **2**. Gözcü (*Müt.*); **3**. Körük (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **4**. Közetçi (*Tuh.*); **5**. Öndüç (*L.O.*); **6**. Yizek (*D.L.T.*).

Keşide [etmek], Çekmek (*K.T.*).

Keşmekeş, 1. Atışma (*K.T.*); **2**. Çekişme (*K.T.*); **3**. Kargaşa, kargaşalık (*Müt.*); **4**. Karsambalık (*Der: Manisa*); **5**. Kığaş (*Rad. II.* «*Çağ.*»). [Bak: Keşakeş, niza, münazaa]

Keşt [Geştügüzar etmek], **1**. Çeğzinmek (*Si.D.*); **2**. Dolaşmak (*K.T.*); **3**. Gezip dolaşmak (*K.T.*); **4**. Gezinmek(*K.T.*); **5**. Gezmek(*K.T.*).

Ketif [Kitf, Ketf], **1**. Dal [?] (*Der: Ankara, Konya, Erzurum, Denizli, Samsun, Kayseri*); **2**. Kürek kemiği (*K.T.*); **3**. Omuz (*K.T.*); **4**. Yağrın (*Süh.*).

Ketm [etmek], **1**. Abıtmak (*D.L.T.*); **2**. Gizlemek (*K.T.*); **3**. Oğrunmak [Yk: Oğru = hırsız] (*Der: Kavak* «*Samsun*»); **4**. Ört bas etmek (*Der: İstanbul*); **5**. Örütmek [Yk: Örtmek] (*Muk. Ed.*); **6**. Saklamak (*K.T.*); **7**. Yaşırmak [Yk: Yaşmak = yüz örtüsü] (*Müt.*); **8**. Yaşurmak (*D.L.T.*). [Bak: İhfa]

Ketum, 1. Ağzına pek (*Der: Konya*); **2**. Ağzı sıkı (*K. T.*); **3**. Imsık (*Der: Sinop, Ödemiş*); **4**. Yaburgan (*D.L.T.*); **5**. Yaşurgan (*D.L.T.*).

—iyet, 1. Açmazlık (*L.O.*); **2**. Gizlerlik (*Der: A.*).

Kevgir, [Bak: Kefgir]

Kevkep, 1. Ildız (*Kur. B.*); **2**. Yıldız (*K.T.*); **3**. Yulduz (*Beh.*). [Bak: Necm, sitare]

Keyetmek, 1. Alazlamak (*T.D.*); **2**. Dağlamak (*Müt.*); **3**. Envurmak (*Der: Tosya, Kayseri*); **4**. Göyündürmek (*Kur.B.*); **5**. Yakmak (*Müt.*).

Keyfiyet, 1. Bar buldık [Varlık, mevcudiyet man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. İş [Mesele, husus, madde man.] (*K.T.*); **3**. Neçiklik (*Tuh.*); **4**. Neçük (*Ba.*); **5**. Neğü (*Uyg. «O.Q.»*); **6**. Nicelik (*Muht.*); **7**. Nitelik (*T.D.; Süh.; Kam.; Tef.*); **8**. Yaraşı (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Hal, mahiyet, tabiat, hassa, husus]

Hal ve—, 1. Nelüklük (*Kur.İ.*); **2**. Niteklik (*Kur. İ.*).

Keyf, 1. Mez [?] (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Mığrık [?] (*Der: Çal*). [Bak: Neşe, safa, zevk]

—lenmek, Cırgalmak (*Rad.IV. «Kır.»*).

—li, 1. Öğrünçlüğ (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Selici (*Ter.*); **3**. Zağlı (*Der: Bayramiç*). [Bak: Münşerih, munbasit, neşeli]

—e mettefak, 1. Değme, değmede (*Der: Malatya, Antep*); **2**. Gelişi güzel (*Müt.*).

Keyvan, Okay [Zuhal yıldızı man.] (*T.D.*).

Keza, 1. Ap. (*Uyg. «Usp.; U.II.»*); **2**. Böyle, böylece, bunun gibi (*K.T.*); **3**. Da, dahi (*K.T.*); **4**. Gene (*K.T.*); **5**. Met (*D.L.T.*); **6**. Ök (*Uyg. «U.II.»*); **7**. Öyle, öylece (*K.T.*); **8**. Şöyle, şöylece, şunun gibi (*K.T.*); **9**. Takı [«Dahi» nin eski şekli] (*D.L.T.*); **10**. Yime [«Gene» nin eski şekli»] (*Or.*). [Bak: Hakeza]

—lik, 1. Andağ (*D.L.T.*); **2**. Andaguk (*Kur.İ.*); **3**. Andavuk (*T.D.*); **4**. Andayuk (*24*); **5**. Böylece (*K.T.*); **6**. Bunun gibi (*K.T.*); **7**. Gene, gine (*Muht.*); **8**. Öylece (*K.T.*); **9**. Şöylece (*K.T.*); **10**. Şundayık (*24*); **11**. Ulayu (*Or.*); **12**. Yine (*K.T.*). [Bak: Hakeza]

Kezzap, 1. Aldakçı (*T.D.*); **2**. Yalancı (*K.T.*). [Bak: Kizp]

Kıdem, 1. Bayatlık [Ezeliyet, kadimlik] (*Rad. IV. «K.B.»*):

«Ogan bir bayat ka anar yok pena» (K.B.)

2. Çoktanlık (*Çul.*); **3**. Eskilik (*K.T.*). [Bak: Baka]

—kazanmak, Eskimek (*K.T.*).

—li, 1. Bayrı (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Baş eski (*K.T.*); **3**. Emektar [Osmanlıca uydurmalarından olan bu terkip, «işgüzar» gibi, türkçe bir söze farsça bir ek katarak yapılmıştır.] (*K.T.*); **4**. En eski (*K.T.*); **5**. Eski (*K.T.*).

Kıdve, 1. Baş(*Müt.*); **2**. Başçı(*Rab.*); **3**. İleri gelir (*Müt.*); **4**. Önde, en önde (*K.T.*); **5**. Uyulacak (*K.T.*).

Kıhf, 1. Baş çanağı (*L.N.*); **2**. Baş kemiği (*K.T.*); **3**. Baş sağrağı (*T. D.*); **4**. Kafa tası [?] (*K.T.; L.N.*); **5**. Kağ(*Rad.II.«Soy.»*); **6**. Kakpak (*Rad. II. «Sag.»*); **7**. Sağrak [Kâse, tas man.] (*Müh.*); **8**. Savrak (*Rad. IV. «Kom.»*); **9**. Tabak (*T.D.*).

Kılâde, 1. Asınku (*Kur. İ.*); **2**. Boğmak (*Bab.*); **3**. Boyunluk (*K.T.*).

Kıllet, Azlık (*K.T.*). [Bak: Kalil]

Kılükal, 1. Dedi kodu (*K.T.*); **2**. Söz (*K.T.*); **3**. Söz sav (*Kam.; T.D.; Der: Malatya, Kütahya, C.A.*). [Bak: Güftügû]

Kınnap, 1. Boğçu (*Rad.IV.«Osm.»*); **2**. İp (*K.T.*); **3**. Sicim (*K.T.*).

Kıpti, 1. Çingene [Asıl«Kıpt»kavmı eski Mısır kabilelerindense de kıpti sözü umumiyetle bu manada kullanılmaktadır.] (*K.T.*); **2**. Karaçı (*Der: Diyarbekir, Amasya, Urfa*).

Kıraat, 1. Okuma(*K.T.*); **2**. Okuv (*Rad.I. «Kır.»*); **3**. Okuyuş (*K.T.*).

—etmek, Okumak (*K.T.*).

Kıran, **1**. Koş [Eski nücumda iki yıldızın bir burçta buluşmaları: «Kıranı sadeyn, kıranı nahseyn= uğur koşu, uğursuz koşu»] (*T.D.*); **2**. Yakınlık (*K.T.*). [Bak: İktiran, mukarenet]

Kısas, **1**. Bendeş eyleme, beydeş eyleme (*Kur.B.; Kur.A.*); **2**. Buldurma(*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **3**. Dişe diş göze göz [Kısasın bizce hem tarifi, hem karşılığı olarak kullanılır] (*Der: İstanbul*); **4**. Kana kan (*Der: İstanbul*); **5**. Kan alma, kanını alma (*Dede.*); **6**. Öç [İntikam man.] (*Müh. T.D.*); **7**. Tenkeşme [Tevazün man.] (*Kur.İ.*).

Kısm [Kısım],* **1**. Bölek (*Rad. IV. «Çağ., Tür.»*); **2**. Bölev (*Rad.IV. «Kom.»*); **3**. Bölge, bölke (*Der: Ankara, Haymana, İçel, Kayseri, Everek, Silifke, Maraş*); **4**. Bölücek (*Der: Çanakkale, Manisa*); **5**. Bölük (*K.T.; Bab.; Der: Çankırı, Ankara*); **6**. Bölüncek (*L. Ta.*); **7**. Bölüntü (*B. T. L. «Osm.»*); **8**. Cur [Nevi, cins man.] (*Muht.*); **9**. Kesek [Kıt'a, kesilip ayrılan parça man.] (*Müt.*); **10**. Kesim (*L.Ta.*). **11**. Kısım [«*Kısmak*»tan, kısılmış bir elin, yani bir avucun alabileceği kadar, bir avuçluk parça man.] (*K. T.*); **12**. Saba (*Rad. IV. «Krm.; Alt., Tel.»*); **13**. Tiğim, tiyiş (*Kar.*); **14**. Tikke (*P.d.C.; Ç.L.*); **15**. Urdum, ürdüm (*Der: Kütahya, Eskişehir, Samsun, Yozgat*); **16**. Ülü (*Hurş.; Ah. H.; Kur.A.*); **17**. Ülüğ (*Or.*); **18**. Ülüş (*Uyg. «H.I.«; T.D.; B.T. L. «Çağ.»*); **19**. Yarga (*Der: Adana, Karaisalı*); **20**. Yartım (*Uyg. «İnd., U.II.»*). [Bak: Makule, kabîl, nevi, cins, aksam]

—kısım, **1**. Bölük bölük (*K.T.*); **2**. Oyum oyum (*Kab*); **3**. Ötleş ötleş (*Ç.L.*).

—ı dahilî, İçger, içker (*Rad. I. «Tel., Tar.»*).

Kısmet [Taksim man.], **1**. Bölüşük [Taksimde düşen pay man.] (*Der: Malatya*); **2**. Goral (*Rad. II. «Kar.»*); **3**. Pay (*T.D.*); **4**. Üleş (*Kur. İ.; Ç.L.; Rad. I. «Tel., Leb., Küer., Şor., Çağ.»*); **5**. Üleşme (*Kur. B.*); **6**. Üliğ (*Or.*); **7**. Ülü (*Ata.; Kur. A.*) **8**. Ülüş (*Muk. Ed.; Kur. İ.; Rad. I. «Şor., Uyg., Çağ., «Osm.»*). [Bak: Taksim]

—[kader man.], **1**. Alın yazısı (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Bök [?] (*Sir.*); **3**. Sügür (*Der: Ankara*); **4**. Tayaz [?] (*T. D.*); **5**. Yazı (*Ata.*). [Bak: Baht, behre, kader, tali, kaza, mukadderat]

Kıssa, **1**. Gödek (*Az.*); **2**. Hocek (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. İrteki (*Ç.L.; P. d.C.; T.D.*); **4**. Ötük (*T.D.*); **5**. Sav (*D.L.T.*); **6**. Sürçek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; Muk. Ed.*). [Bak: Hikâye, menkıbe, rivayet, mesel]

Kıstas, Ölgü [Yk: ölçü] (*L.O.*).

—i müstakım, Küni kebben [Küni=âdil; kebben=büyük terazi, kantar ki türkçeye kapan diye geçmiştir: «Unkapanı».]

Kışr [Kışır], **1**. Deri (*K.T.*); **2**. Kabuk (*K.T.*); **3**. Kapçık (*Der: Adana*); **4**. Kastırık (*Rad. II. «Kaç., Sag., Bel.»*); **5**. Kav [Ağaç kabuğu man.] (*Çul.*); **6**. Kaz (*D.L.T.*); **7**. Kazırık (*Rad. II. «Alt.»*); **8**. Puçak (*B.T.L. «Çağ.»*).

—ı dahilî, Akılgan (*T.D.*).

—ı ebyaz, Şanda (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*).

Kıta, Bölge (*Der: İçel*); **2**. Bölük (*K.T.*); **3**. Bulunğ (*Oğ.*); **4**. Dilim

(*K.T.*); **5**. Kes(*D.L.T.*); **6**. Kesek (*Kur.İ.; Kur.B.; D.L.T.; Mec*); **7**. Kombul [Askerî kıta man.] (*Ç.L.; P.d.C.*); **8**. Koşun, kuşun [Askerî kıta man.] (*Ç.L.; P.d.C.; Sir.; Dede*); **9**. Ölke, ülke (*K.T.*); **10**. Saltak [Askerî kıta man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **11**. San (*Mün.*); **12**. Sımın (*Rad.IV. «Tel.»*); **13**. Tabalga [Dört mısralık manzume man.] (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **14**. Taram (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Kâşgar»*); **15**. Tılge (*D.L.T.*); **16**. Tirim (*B.T.L.«Çağ.»*); **17**. Toğram [Kısım man.] (*Bab.*); **18**. Yer (*Uyg. «İnd., P.P.»*).

Kıtal, 1. Kavga* (*K.T.*); **2**. Kıran (*Müt.*); **3**. Kırgın (*Hurş.*); **4**. Vuruşma (*K.T.*). [Bak: Katl, katil, mukatele, muharebe, harp, cenk]

Kıvam, 1. Çağ (*K.T.*); **2**. Duram (*Der: Konya*); **3**. Tav [?] (*K.T.; (Der: Ankara, Kemah)*.

—a getirmek, 1. Durultmak (*Müt.*); **2**. Emiştirmek (*Der: Muğla, Mersin, Ankara*); **3**. Tavlamak [?] (*K.T.*)

Kıyafet, 1. Biçim (*Bab.*); **2**. Bizek (*Muk. Ed.*) **3**. Enil (*Der: Tokat*); **4**. Gılık [Yk: Kılık] (*Az.*); **5**. Kesim (*Der: Malatya, Afyon, Avşar*); **6**. Kılık (*K.T.; (Rad.II. «Osm.»; Bab.; Der: Mersin, Sıvas, Erzincan, Silifke, Tokat, Antalya, Ordu, Sinop, Isparta, Bozkır, İstanbul*); **7**. Körğ, körk (*Uyg. «İnd., U.II.»*); **8**. Körüğ (*Rad.II. «Şor.»*); **9**. Sinçi [Yk: sin = mücessem suret] (*Der: Antep, Çorum, Kayseri, Çanakkale, Malatya*); **10**. Üst baş (*K.T.; Az.*).

Kıyam [Kalkma man.], **1**. Ayağa kalkma, ayakta durma (*K.T.*); **2**. Ayak üstü, ayak üzeri (*K.T.*); **3**. Çöğelme (*Der: Karaman, Mersin, Ürgüp*): **4**. Digelti (*Der: Kayseri*); **5**. Durum (*Aş.*).

—etmek, 1. Ayağa kalkmak (*K.T.*); **2**. Ayakta durmak (*K.T.*); **3** Çoğelmek (*Der: Karaman, Mersin, Ürgüp*); **4**. Diğelmek, dikelmek (*Der: Kayseri*); **5**. Kalkınmak (*Müt.*); **6**. Kalkışmak (*K.T.*); **7**. Kalkmak (*K.T.*); **8**. Kopmak(*D.L.T.*); **9**. Örü durmak, örü turmak (*Kam.; Cev.; Melh.; Kur. B.; Ar.L.; Enb.; Kur. A.; Bah.; Rad.I. «Osm.»*); **10**.Turmak, durmak (*Kur. B.; Ata.; Kav.; D.L.T.*) [Bak: Teşebbüs, mübaderet, iptidar]

—[İsyan man.], 1. Bulgak (*Uyg. «İnd.»; Rad.II. «Or., Kır.»*); **2**. Kozgalan, kozgalış (*Rad. II. «Çağ.»*); **3**. Kozgav (*Rad. II. «Kır.»*); **4**. Pılgak (*Rad.IV. «Sag.»*). [Bak: Hareket, şuriş, isyan]

—etmek, 1. Alakışmak, alakmak (*P.d.C.*); **2**. Ayaklanmak (*K.T.*); **3**. Kakımak (*Enb.*); **4**. Karşı durmak (*K.T.*); **5**. Kozgalışmak (*Rad.II. «Com.»; Ç.L.*); **6**. Kozgalmak (*Kar.*).

Kıyamet günü, 1. Kalgançı çağ (*Rad.II. «Tel.», Alt.»*); **2**. Kopmak günü (*Kur.İ.*); **3**. Turacak günü (*Muk.Ed.*); **4**. Ulu gün (*Müh.*). [Bak: Ruzu mahşer, yevmi kıyamet, haşr]

Kıyas, 1. Benzetme (*K.T.*); **2**. Çama (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Karşılaştırma (*K.T.*); **4**. Oran (*T.D.*); **5**. Ölçüm (*Kam.*); **6**. Sayın (*L.Ş.*); **7**. Tasım (*Bab.; Deş.*); **8**. Yaraş (*T.D.*). [Bak: Tatbik, mukayese, temsil, teşpih, nispet]

—etmek, 1. Benzetmek (*K.T.*); **2**. Bir tutmak (*K. T.*); **3**. Karşı-

laştırmak (*K.T.*); **4.** Oranlamak (*Bab.; Lûg. Ar.; Der: Bergama*); **5.** Osmak (*Der: Ankara,Nallıhan*); **6.** Ölçmek (*K.T.*); **7.** Ölçümek (*Tuh.*); **8.** Örnek tutmak (*K.T.*); **9.** Sanışmak (*Hurş.*); **10.** Tasımlamak (*Bab.*); **11.** Usmak (*İd. Haş.*); **12.** Ülgülemek (*Muk.Ed.*):

«Ülgüledi nerseni nerse üze»

13. Yosmak (*T.D.; Der: Isparta, Söğüt, Yarhisar, Çankırı*).

—sız, 1. Oransız (*Hurş.*); **2.** Pek çok (*K.T.*). [Bak: Bikıyas]

Kıh [Kayh], **1.** İrin (*K.T.*); **2.** Sül (*Rad. IV. «Kaz.»*).

Kıymet, 1. Bul [Yk: pul=para] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Değer (*K.T.; T.D.; Bürh.*); **3.** Erdik, ertük (*T. D.*); **4.** Erdini [Baha, bahalılık man.] (*Uyg.«İnd.»;Oğ.*); **5.** İrtük (*B.T.L.;«Uyg.»*); **6.** Kınoğ [İkramiye, mükâfat, bedel man.] (*Rad. II. «Kar., Kır.»*); **7.** Yanut [Bedel, semen man.] (*D. L. T.*). [Bak: Baha, bedel, fiat, itibar, itina]

—li, 1. Abaylı (*Kar.*); **2.** Ağır [Giranbaha man.] (*Or.; D. L. T.*); **3.** Ağırlığ (*Uyg.«P.P.»*); **4.** Çus [Giranbaha man.] (*Rad.III.«Uyg.»*); **5.** Değerli (*K. T.*); **6.** Düzün (*Aybe.*); **7.** Erdiniliğ (*Uyg. «İnd., P.P.»*); **8.** Erzik (*T. D.*); **9.** Kiz (*Rad. II. «Çağ.»*); **10.** Köküz(*P.d. C.;Ç.L.;*); **11.** Tilav (*B.T.L.«Çağ.»*) [Bak: Giranbaha, zikıymet]

—takdiri, Kesim (*Rad. II.«Kır.»*).

—siz, 1. Alu (*Muht.*); **2.** Değersiz (*K.T.*); **3.** Teptek (*Rad.III. «Tob.»*); **4.** Tolaz (*T.D.*); **5.** Ucuz (*K.T.*); **6.** Uçuz (*Uyg.«İnd.»*); **7.** Yinik(*Uyg.«UII.»*).[Bak: Bikıymet]

Kıyye, Burcan (*Tuh.*).

Kibar, 1. Büyük (*K.T.*); **2.** Çudrı [Eşraf,âyan man.](*Rad.III.«Çağ.»*); **3.** Kip [Zarif giyinmiş man.] (*Der: Avanos*); **4.** Selik [Şık man.] (*İd.*); **5.** Tayuk [Zarif genç man.] (*D. L.T.*); **6.** Tüzün (*Uyg. «İnd., U. III.»*); **7.** Ulu (*K.T.*); **8.** Yek, yeğ [Asîl man.] (*Rad.III. «Uyg.»*); **9.** Yüksek (*K.T.*). [Bak: Asîl, necip, zarif]

Kibr [kibir], **1.** Çalım (*K.T.*); **2.** Kırış (*Der: Konya, Uluborlu*); **3.** Korlonu (*Rad.II. «Tel.»*); **4.** Kövenç (*Uyg. «U.II.»*); **5.** Kurum (*Rad. II. «Osm.»; K.T.*); **6.** Sangrav (*Rad.IV.«Çağ.»*); **7.** Yanağu (*Muk. Ed.*). [Bak: Azamet, gurur]

—lenmek, 1. Algarmak (*Tuh.*); **2.** Böbürlenmek (*Der: İstanbul*); **3.** Büyüklenmek (*Ah.; K.T.*); **4.** Çalımlanmak, çalım satmak(*Müt.*); **5.** Kanırkamak (*Rad.II.«Tel.»*); **6.** Kasalamak, kasarlamak, kasılmak (*Der: Mersin,Beyşehir,Konya, Artvin, Çanakkale*); **7.** Kofalmak (*Der: Avanos*); **8.** Kosalmak (*Der: Trabzon*); **9.** Kubarmak (*T. D.*); **10.** Kurulmak, kurum satmak (*K.T.*); **11.** Ulalmak (*Kur.B.; Cev.; Mus. Es.*); **12.** Ululanmak (*Müt.*):

«Ey hâce fena ehline zinhar ululanma»

13. Ulurkanmak (*Rad. I. «Tel.»*). [Bak: Tekebbür, taazzum,tefahur]

—li, 1. Anja (*Rad.I. «Leb.»*); **2.** Çalımlı (*K.T.*); **3.** Dinbaç, dinbaş (*Der: Konya, Ilgın*); **4.** Ekemen (*Der: İçel, Tosya*); **5.** Konur (*G. D.; Der: Dörtyol, Develi, Konya, Burdur,Aydın,Merzifon«Amasya», Maraş, İçel, Soma «İzmir»*); **6.** Koska (*G.D.*); **7.** Kozur (*Der: Bolu*); **8.** Köfençliğ (*Uyg.«İnd.»*); **9.** Kubarık (*Der: Isparta*); **10.** Kurgaf (*Der: Edirne*); **11.** Kuruk

(*Der: İnegöl*); **12.** Kurumcu, kurumlu (*Der: İstanbul*); **13.** Uluksar (*Aybe.*).

Kibrit, 1. Çalacak (*Der: Konya, Niğde, Seydişehir*); **2.** Çalma (*Der: Darende, Çorum, Beypazarı, Kırşehir, Adana, Giresun, Sıvas*); **3.** Çıtır (*Der: Ödemiş, Bursa, Akşehir, Konya*); **4.** Sürtme (*Der: Bayramiç*); **5.** Yanar (*Der: Aydın*); **6.** Yanarca (*Der: Konya, Çal.*).

Kifaf, Yeterce, yeterge (*T.D.*).

Kifayet, 1. Citerlik (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2.** Dap olma, tap olma «*Kur. B.*»); **3.** Yeterlik (*Bab.*); **4.** Yitut (*Kur. B.*). [Bak: İstitaat, iktifa, kâfi]

—etmek, 1. Çıkışmak (*K.T.*); **2.** Elvermek (*K.T.*); **3.** Tap gelmek, tep gelmek (*Muk. Ed.; Muht.*); **4.** Yetişmek (*K.T.*); **5.** Yetmek (*K.T.; Ata.*).

—ettirmek, Yetletmek (*D.L.T.*).

—li, 1. Cetişli [Yk: Yetişli (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2.** Elverişli (*K.T.*); **3.** Yeter, yetişir (*K.T.*).

Kile, 1. Ölçek (*T.D.; K.T.*); **2.** Ölçev (*L.Ta.*); **3.** Sağu [Buğday kilesi man.] (*T.D.; Rad.IV.*«*Çağ.*»).

Kilim*, 1. Çöplü (*Der: Kırklareli*); **2.** Dum [?] (*Der: Denizli, Adana, Keçiborlu*); **3.** Keçe (*K.T.*); **4.** Yanbul (*Der: Muğla*).

Kilit*, 1. Beklevüç (*Kar.*); **2.** Bik (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3.** Cuzak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4.** Çeki, çekki (*Der: Kadıçiftliği* «*Çatalca*»); **5.** Kapı küpesi (*Der: Adana*); **6.** Kiritlik (*D.L.T.*); **7.** Kulpu [Asma kilit man.] (*Rad.II.* «*Kır.*»); **8.** Kümre (*Muk. Ed.*); **9.** Süser (*Der: Giresun*); **10.** Tutamak (*Der: Taşköprü*); **11.** Yozak (*İd.; İrş.; Muk. Ed.*).

—lemek, Biklemek (*B. T. L.* «*Kaz.*»).

—li, 1. Kiritlik (*D.L.T.*); **2.** Yozaklı (*İrş.*).

Kils, 1. Alın taşı (*Der: Ankara*); **2.** Çal toprak (*Der: Balıkesir*); **3.** Kireç, kireç taşı (*K.T.; Ah.*); **4.** Saruç (*Muk. Ed.*); **5.** Tilki toprağı (*Der: Tokat*).

Kilye, 1. Böbrek (*K.T.*); **2.** Bödelek (*Der: Haymana, Ankara, Eskişehir, İskilip, Ayaş, Çankırı, Konya*); **3.** Böğrek (*K.T.*); **4.** Böteke (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Kin, 1. Boz (*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Bizü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Hınç (*Der: İstanbul*); **4.** Hoşuntu (*Der: Karaağaç*); **5.** Içgil (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Der: Edirne, Kayseri*); **6.** Kek (*M.M.; D.L.T.; Rad. II.* «*Uyg., Kar., Kom.*»); **7.** Köy (*Tuh.*); **8.** Kuyruk acısı (*K.T.*); **9.** Pujuş, püşüş (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **10.** Yavuz sakınç (*Kur.İ.*). [Bak: Garaz, gayz, buğz, adavet, haset, intikam, sar, husumet]

—dar, 1. Hınçlı (*Der: İstanbul*); **2.** İçli (*K.T.*); **3.** Öcükcen (*L.Ta.*); **4.** Öçgel, öçkel (*Mün.; Müh.; T. D.; Müt.*); **5.** Öngü (*Der: Lâpseki*); **6.** Sum (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7.** Yağıtgan (*D.L.T.*).

—bağlamak, 1. Hınç beslemek (*Der: İstanbul*); **2.** İçerlemek (*Der: İstanbul*); **3.** Kekteşmek (*D.L.T.*); **4.** Kizmek (*Der: Niğde*); **5.** Öcelmek (*Müh.*); **6.** Tarılganmak (*Bah.*); **7.** Yeskinmek (*Rad. III.* «*Alt., Tel.*»); **8.** Yığanmak (*Müt.*); **9.** Yınranmak (*Muk. Ed.*).

Kinaye, 1. Çakıştırma (*Der: Konya*); **2.** Dokunaklı söz (*K.T.*); **3.** Dolama söz (*Muht.*); **4.** Kerç [?] (*Der: Çankırı*); **5.** Kerçeme

[?] (*Der: Ankara, Kayseri*); **6**. Örtülü (*Mir.*); **7**. Üstü kapalı, üstü örtülü (*Der: İstanbul*). [Bak: Mecaz, telmih, tevriye, iham, cinas]

—söylemek, 1. Cal vurmak (*Der: Çerkeş*); **2**. Dav çarpmak (*Der: Bilecik*); **3**. Dokundurmak (*Der: İstanbul*); **4**. Kırçalatmak[?] (*Der: Aydın*); **5**. Oksundurmak (*Der: Çankırı*); **6**. Örtülü söylemek (*Lûg.Ar.*).

Kira, 1. Bolu [Yaz mevsimine mahsus kira man.] (*Der: Konya*); **2**. Bulun (*T.D.*); **3**. Töleç (*Uyg.* «*Usp.*»); **4**. Yallık (*Rad. III.* «*Çağ.*»). [Bak: İcar, icare, ücret]

—lamak, 1. Caldamak [Yk: Yal] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Terge birmek, terge vermek (*Muk.Ed.*).

Kisve, 1. Geygi (*Kur.İ.*); **2**. Kidgü (*Muk.Ed.*), **3**. Sinci [Kıyafet man.] (*Der: Malatya*). [Bak: Kıyafet, elbise, esvap]

Kişver, 1. İl (*K.T.*); **2**. Ölke, ülke (*K.T.*).

Kitabe, 1. Balbal (*Or.*); **2**. Bitiğ (*Rad.IV.* «*Or.*»); **3**. Biçik (*Tü.; Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); **4**. Samıra (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **5**. Yazdıç (*Der: Varto*).

Kitabet, 1. Bitik (*D.L.T.*); **2**. Yazı (*K.T.*); **3**. Yazıcılık (*K.T.*); **4**. Yazma (*K.T.*); **5**. Yazı yazma (*K.T.*).

Kitap, 1. Biçik (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Biti (*D.L.T.; Kur.B.; Cev*); **3**. Bitiğ (*Rad. IV.*«*Tel.*» *Uyg.* «*H.II., İnd.*»); **4**. Bitik [Yazı ve yazılı mektup ve kitap man.] (*Kur. İ.; Tuh.; D.L.T.; Süh.; Rad.IV.*«*Kar.*»; *Der: Çankırı, Bolu, Kastamonu, Sıvas, Konya, Çanakkle, Elâziz*); **5**. Çiyim [Yazı ve yazılı mektup ve kitap man.] (*Rad. III.* «*Tel.*»); **6**. Nom [Bu söz D.L.T. de *El-milletü veşşeria* diye izah ediliyor ki kanun ve din demek olur. Turfan yazılarında yazı, kitap, mektup man. da kullanılmıştır.] (*Rad.III.* «*Uyg., Tel.*»); **7**. Okuş [?] (*T.D.*); **8**, Piçik (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **9**. Piçim (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **10**. Pidik «*Rad.IV.*«*K.B.*»).

Kiyaset, 1. Us (*L.O.*); **2**. Uyanıklık (*K.T.*); **3**. Zeyreklik (*K.T.*). [Bak: Akl, tedbir, dirayet, fatanet, zekâ]

—li, 1. Anlayışlı (*Der: İstanbul*); **2**. Bilge (*Or.*); **3**. Varışlı (*Der: İstanbul*); **4**. Uyanık (*K.T.*); **5**. Zeyrek (*K.T.*).

Kizp[Kizip], **1**. Kıpır (*Rad. II.* «*Kır.*»); **2**. Ötrük (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz.*»); **3**. Uydurma (*Der: İstanbul*); **4**. Yalan (*K.T.*); **5**. Yekli (*Der: Çorum*). [Bak: Duruğ, hilâf]

Kola, 1. Haşıl [?] (*P.d.C.; Ç.L.; Der: Konya*); **2**. Katırma (*Rad. II.* «*Kır.*»); **3**. Ket (*Rad. II.* «*Osm.*»); **4**. Tutkal (*K.T.*).

Kolera, 1. Kara sarılık (*Bian.*); **2**. Ölet [Umumî olarak *épidemie* man.] (*Muk. Ed.*); **3**. Uvma, uymaç (*B.T.L.* «*Ad.*»); **4**. Vırık [?] (*G.D.*).

Kollektif, Kubaşık [Ortak, şerik man.] (*Der: Avanos*).

—çalışma, 1. El birliği (*Der: İstanbul*); **2**. İmece, imeci, meci (*Der: Bolu, Kırşehir*).

—leştirmek, Gömekleştirmek [Gömek = yardım] (*Müt.*).

—şirket yapmak, Kubaşmak (*Der: Avanos*).

Kolleksiyon, Cıynak (*Rad.IV.* «*Kır.*»).

Koloni, Arsun [Bir memlekette toplu bir halde yaşıyan başka memlekete mensup adamların mecmuu man.] (*Rad.I.* «*Çağ.*»).

Komedi, Gülecen, güleç [?] (*Tuh.*). [Bak: Mudhike]

Komik, Gülünç (*Der*: *İstanbul*). [Bak: Maskara, mudhik]

Komiser, **1.** Daruga [Zabıta şefi man.] (*P.d.C.*; *Ç L.*); **2.** Kurbaşı [Polis mevkıi şefi man.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **3.** Tevaçi [Moğol devletinde asker toplamağa ve askeri teftişe memur kimseler man.] (*P. d.C.; Ç.L.*).

Kompartiman, **1.** Bölüntü [Ayrılmış kısım man.] (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **2.** Pölgün, pölünüş [Ayrılmış kısım man.] (*Rad.IV.* «*Tel.*»).

Kondüktör, Çitekçi [Yk: Yedekçi] (*Rad.IV.* «*Kır.*»).

Konfor, Küy (*Rad.II.* «*Kır.*»).

Konsültasyon, Danışık, danışıklık (*Bian.*) [Bak: Meşveret, istişare]

Kopya, **1.** Benzer (*Der*: *İstanbul*); **2.** Göçergi (*Müt.*); **3.** Küçirgiç (*Rad.II.* «*Kaz.*»).

—ettirmek, **1.** Benzerini aldırmak (*Der*: *İstanbul*); **2.** Bititmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Çekmek (*Der: İstanbul*); **4.** Geçirmek (*Der: Manisa*); **5.** Yazdırmak (*K.T.*).

Kordela, **1.** Calav (*Rad.IV.*«*Kır.*»); **2.** Gaytan (*K.T.*); **3.** Şerit [?] (*K.T.*).

Koridor, **1.** Aralık (*Der: İstanbul*); **2.** Gezenek (*Der: Malatya*); **3.** Girinti (*K.T.*); **4.** Yalık, yazlak (*Der: Balalıkesir, Çanakkale, Göynük* «*Bolu*»).

Korse, **1.** Sıkma [?] (*Der: Çorum*); **2.** Sıkman [?] (*Der; Çankırı*).

Kosmetik, Puduk [Umumî olarak boya man.] (*Rad.IV.* «*Alt.*»).

Kostüm, Kuşantı [Bilhassa kadın kostümü man.] (*Rad.II.* «*Osm.*»). [Bak: Elbise, esvap, melbusat, ziynet, tuvalet]

Köhne, **1.** Berü [Bayrı, beyrü?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Bül [Bozuk, sakar, netameli, çürük, eski, fersude man.] (*D.L.T.*); **3.** Cepen (*Beh.*); **4.** Çağşak (*Der: Antalya*); **5.** Çapan (*Rab.*); **6.** Çarkıt (*Der: Avanos, Antep, Niğde, Seyhan*); **7.** Çürük (*K.T.*); **8.** Eski (*K.T.; Uyg.A.*); **9.** Eskimiş (*K.T.*); **10.** Kullanılmış (*K.T.*); **11.** Pişek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **12.** Püskü (*Der: A.*). [Bak: Fersude, pejmürde]

—leşmek, **1.** Bönmek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2.** Çakşamak (*Der: Zara*); **3.** Çürümek (*K. T.*); **4.** Eskimek (*K. T.*); **5.** Göynülmek (*Si. D.*); **6.** Kağşamak (*Rad. II.* «*Osm.*»); **7.** Öbülmek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **8.** Yıpranmak (*K.T.*).

Körfez, **1.** Ağlak, aylak (*P.d.C.; Rad. I.* «*Tür.*»); **2.** Cırmak [Yk: Irmak] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Çağanak (*P. d. C.*); **4.** Koy (*K.T.*); **5.** Koygun (*P.d.C.; Ç.L. Rad. II.* «*Tob., Çağ.*»); **6.** Yağış (*Rad. III.* «*Çağ.*»). [Bak: Haliç, liman]

Köşe* **[Kûşe],** **1.** Becek (*Der: Afyon*); **2.** Bıcırık (*Der: Erzincan, Bursa, Ankara, Erzurum, Gümüşane, Bayburt, Yozgat*); **3.** Bicik (*Der: Çorum*); **4.** Bucak (*Bab.; Bit.; Ac.; Tef.; Bian.; P. d. Ç.; Ç. L.; K.T.; Rad. I.* «*Osm., Krm.*»); **5.** Bucmak, puçmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **6.** Buçkak (*Kum.*); **7.** Büceş (*Der: Bolvadin*); **8.** Bük (*Der: Tire, Eskişehir, Konya, To-*

kat, Bozkır, Kastamonu, Çorum, Bilecik, Afyon, Niğde, Kütahya, Bolu, Isparta, Ankara, Samsun, Edirne); **9**. Bükeç (*Der: Eskişehir*); **10**. Büküş (*Bal.; Der: Sıvas, Çanakkale, Avanos, Silifke, Kayseri*); **11**. Bülünk (*D.L.T.*); **12**. Büngül (*Der: Konya*); **13**. Büvek (*Der: Bursa, Tekirdağ*); **14**. Cibik (*Der: Denizli*); **15**. Cöbel (*Der: Bahçe*); **16**. Çap (*Der: Denizli*); **17**. Çeğe, çene (*Der: Adana, Ermenak*); **18**. Dönemeç (*Der: Ürgüp*); **19**. Düllük (*Der: Burdur*); **20**. Ezi (*Der: Manisa, Eskişehir*); **21**. Göpçük (*Der: Karahisar*); **22**. Obruk (*Der: Denizli*); **23**. Öpçük (*Der: Isparta, Burdur*); **24**. Örküm (*Der: Ürgüp*); **25**. Pulun (*Rad. IV. «Or., Uyg., Sag., Tel.»*); **26**. Saklantı [Melce, mefer man.] (*L.O.*); **27**. Sövke (*Der: Edremit*); **28**. Şibik (*Der: Kırşehir*); **29**. Uç, ucra (*K.T.*). [Bak: Zaviye]

Kral*, **1**. İlig [Hükümdar man.] (*Uyg. «P.P., U.II.»*); **2**. İnal [Mutemet man.] (*Ç.L.; P.d.C.*); **3**. Han, kan (*Uyg. «İnd.»*).

—lık, Uluş (*Uyg. «P.P.»*).

—içe, 1. Ağaçe (*T.D.*); **2**. Biçe (*Rad.IV.«Kar.»*); **3**. Katun (*Uyg. «İnd.»; Or.*). [Bak: Hükümdar, padişah, imparator, imparatoriçe, şah]

Kubbe, 1. Köprüge (*Or.*); **2**. Kurgan (*Tuh.*); **3**. Küşene (*Tuh.*).

—li, 1. Tum (*K.T.;Der:Erzurum*); **2**. Tüm [Yk: Tümsek] (*K.T.*); **3**. Yumru (*K.T.*).

Kuddamî, Öndün (*Uyg.«H.I.»*).

Kudema, 1. Eskiler (*K.T.*); **2**. Uzakılar (*Muht.*).

Kudret, 1. Baran (*Rad.IV.«K.Kır.»*); **2**. Barda (*Rad. IV.«Kır.»*); **3**. Bolum (*Rad.IV.«Kır.»*); **4**. Bök [Yk: böke = bahadır] (*B.T.L. «Uyg.»*); **5**. Cün (*Rad.IV.«Kaz.»*); **6**. Erk (*Uyg. «P.P., T.T., U.»D.L.T.; T.D.; Rad. I. «Kom., Çağ., Uyg., Krm., Kar.»;P.d.C.;Ç.L.*); **7**. Güç (*K.T.*); **8**. İrk (*P.d.C.;Ç.L.;B.T.L.«Çağ.»*); **9**. Kargı (*Rad.II.«Şor.»*); **10**. Küç (*Uyg. «İnd.»*); **11**. Küçlüklük(*Rad. II. «Çağ.»*); **12**. Küsim (*Uyg. «İnd.»*); **13**. Sıdal (*Rad.IV. «Sag., Koyb.»*); **14**. Yet (*İd.*). [Bak: İktidar, kuvvet, kifayet, takat, istitaat, tüvan]

—lenmek, Erklenmek (*Uyg. «İnd.»*).

—li, 1. Böğü, bökli (*Or.*); **2**. Çelimli (*Der: Bolu*); **3**. Düm (*Rad.III. «Kır.»*); **4**. Erkli (*T.D.; Rad. I. «Kom.»*): **5**. Erkliğ (*Uyg. «U.»*); **6**. Güçlü (*K.T.*); **7**. Oğan (*Kur.İ.*); **8**. Pöğe, pöğü (*Rad. IV. «K.B.»*).

—siz, 1. Erksiz (*Uyg.«P.P.»*); **2**. Ilcır (*Rad. I.«Sor., Sag., Kumd.»*); **3**. Yabız (*Or.*); **4**. Yetsiz (*İd.*). [Bak: Bitap]

—siz düşmek, 1. Ilcıramak(*Rad. I. «Şor., Sag.»*); **2**. Çökelmek, çöngellemek (*Der: Muğla*).

—hamamı, 1. Ilıca (*K.T.*); **2**. Kaplıca (*K.T.*); **3**. Kaynarca (*K.T.*).

Kudsî, 1. Ağduk (*D.L.T.*); **2**. Iduğ, Iduk (*Uyg.«İnd.»*); **3**. Kutlu (*T.D.*). [Bak: Mukaddes, aziz]

—yet, 1. Kut (*Müt.*); **2**. Kutluluk (*D.B.*).

Kukla, 1. Bebek (*K.T.*); **2**. Kavurçak (*T.D.; Tuh.; P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Kuğurcak (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Kurçak (*Rad.II.«Kaz..Tob.,Küer.»*)

Kule, 1. Dinek (*Met.;Müt.*); **2**. Sırgan (*Rad. IV. «Çağ.»*).

—i cibal, Dağ argacı (*T.D.*).

Kulübe [Külbe], **1**. Barınak [Melce, meva man.] (*Müt.*); **2**. Cergi (*Der: Sivrihisar, Elâziz*); **3**. Cerge (*Der: Alucra, Ezine, Trabzon*); **4**. Cöğmen (*Der: Aydın, Acıbadem*); **5**. Çivlik (*Der: Anamur*); **6**. Çömek (*Der: Fethiye, Muğla*); **7**. Dalvar (*Der: Edirne*); **8**. Erge (*Der: Kütahya, Konya, İçel, Karaağaç*); **9**. Kelif (*Der: Gümüşane, Malatya, Konya, Antalya, Isparta, Iğdır, Alucra, Ordu*); **10**. Kepe (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Koruntuluk (*Der: Tekirdağ*); **12**. Talpar, talvar (*Der: İçel, Niğde, Denizli, Antalya, Isparta, Kütahya*); **13**. Turluk (*Der: Yenipazar*).

Kumanda [etmek], **1**. Bastamak (*Rad IV. «Kır.»*); **2**. Başlamak, paşlamak, paştamak (*D.L.T.; Rad. IV. «Alt., Tel., Tar., Or., Uyg.»; Or.*); **3**. Başlıkluk etmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Buyurmak [Ferman etmek, emretmek man.] (*K. T.; L.O.; Müt.*). [Bak: Emretmek, idare etmek, ferman etmek, kumandan olmak]

Kumandan, 1. Bastık, basçı (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Baş (*K.T.*); **3**. Başbuğ (*T.D.; Rad.IV. «Osm.»*); **4**. Başlançı (*Rad.IV. «Kaz.»*); **5**. Başlığ (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Bay [Yk: Bey] (*Rad.IV. «Kır.»*); **7**. Beğ, bey (*Or.*); **8**. Buyruk (*D. L.T.; Or.*); **9**. Elteber (*Or.*); **10**. Paş, paşçı, paşlağucu (*Rad.IV. «Uyg.»*); **11**. Sü başı (*Rad.IV. «Osm.»; Or.; Uyg.; U.II.*); **12**. Tarhan (*D.L.T.*); **13**. Yoruç (*Der: Bayburt*); **14**. Yoruçı (*Or.*).

—lık, Başlık (*Rad.IV. «Osm., Ad., Krm.»*).

—olmak, 1. Başatmak (*Or.*); **2**. Başa geçmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Kumanda etmek]

Kumar, 1. Atku oyun (*Kur.İ.*); **2**. Oyun (*K.T.*); **3**. Öceş (*T.D.*); **4**. Utuş (*Rad.I.«Kaz.»*).

—cı, 1. Oyuncu (*K.T.*); **2**. Ütüşçü (*L.Ta.*).

—da kazanmak, 1. Utmak (*Müh.*); **2**. Ütmek (*Der: Uşak, Afyon, Konya, Çankırı*).

—da yenilmek 1. Utulmak, yutulmak(*Der: İstanbul*); **2**. Utuzmak (*Kara.*); **3**. Ütüzmek (*Der: Konya*); **4**. Ütülmek (*Der: Afyon, Uşak, Çankırı*).

—oynamak, Utuşmak (*D.L.T.*).

Kumaş, 1. Abrak (*T.D.*); **2**. Gorum (*Der: Erzurum*); **3**. Postav (*B.T.L. «Kaz.»*); **4**. Turga (*T.D.*).

—yüzü, 1. Abra (*T.D.*); **2**. Yüz (*K.T.*).

Kumusyonculuk, Kötörmö (*Rad. II. «Kır.; Kar.»*).

Kur'a, 1. Bice (*Met.*); **2**. Bicik, bicek (*Der: Yozgat, Gazi Antep*); **3**. Çek (*B.T.L. «Çağ.»; T.D.*); **4**. Goral (*Rad.II. «Kar.»*); **5**. İbicek (*G.D.; Der: Kangal, Deliktaş, Malatya, Urfa, C.A. Türkmenleri*); **6**. İllik (*Der: Tire*); **7**. Ok [Vaktiyle okla kur'a atıldığı için] (*D. L.T.; Muht.*); **8**. Şobağa (*Rad.IV. «Kaz.»*).

Kurban, 1. Boğazlağu (*Kur.İ.*); **2**. Ködürgü (*Rad. II. «Tel.»*); **3**. Kurumsağ (*Rad.II.«Çağ.»*); **4**. Örüğü (*Rad.I. «Kumd.»*); **5**. Perü [Yk: Ber, ver. Takdime man.] (*Rad.IV. «Tel., Alt.»*); **6**. Sokum [Mezbahaya tahsis edilen hayvan, kesim davarı man.] (*T.D.*); **7**. Takılga, tayılga (*Rad. III. «Tel., Alt.»*); **8**. Tirki (*Rad.III. «Kar.»*); **9**. Yaluk

(*Or.*); **10**. Yaradu(*Rad.III.«Alt.»*); **11**. Yolu (*T.D.*); **12**. Yoluk(*Rad. III.«Uyg.»*).

—bayramı, Ulu bayram(*Melh.*).

—kesmek, Taymak (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç.»*).

—lık, **1**. Pura (*Rad.IV. «Tel.»*); **2**. Yağışlığ (*Uyg. «İnd.»*).

—olmak, Kurumsağmak (*Rad. II.«Çağ.»*).

Kurna, **1**. Çunur (*Der: Maraş*); **2**. Soku (*T.D.*).

Kurp, **1**. Man (*M.M.*); **2**. Yakın (*K.T.*); **3**. Yan (*K.T.*).

—(b)iyet, **1**. Kınaş (*Rad.II. «Tel.»*); **2**. Yakınlık (*K.T.*). [Bak: Civar, hemcivar]

Kurretülayn, **1**. Göz aydınlığı (*K.T.*); **2**. Göz bebeği (*K.T.*); **3**. Karağ, karak (*Tuh.; Süh.*). [Bak: Merdümek, hadeka]

Kurs, **1**. Buta (*T.D.*); **2**. Çörek (*Mir.; Lûg. Ar.*); **3**. Teker (*K.T.*); **4**. Tekre (*Müt.*); **5**. Yuvarlak (*K.T.*).

Kuriye, **1**. Ilgarcı [Atlı postacı man.] (*Rad.I.*); **2**. Tatar [Eskiden mektup götürüp getirme işi tatar atlılarına verildiğinden atlı kuriye memurlarına bu söz alem olmuştur] (*K.T.*); **3**. Ulak (*Rad. I. «Osm.»*).

Kusur, **1**. Ağdık (*Der: Konya*); **2**. Ağdırı (*Müt.*); **3**. Ağman (*T.D.; Cal; Müt.; Der: Niğde*); **4**. Alık (*Hurş.*); **5**. Çüzür (*Rad. III. «Şor.»*); **6**. Eksik (*K.T.; Hurş.*); **7**. Eksiklik (*T.D.; Dede.; K.T.*); **8**. İrinçü(*Uyg.«İnd.»*); **9**. Kamaşuk (*Der: Zile*); **10**. Kara (*Müt.*); **11**. Min (*Rad. IV. «Kır.»*); **12**. Salkı (*Der: Balıkesir*); **13**. Suç (*K.T.*); **14**. Tüzür (*Rad. III. «Şor.»*); **15**. Usal (*Ç.L; P. d. C.*); **16**. Yağır, yanır (*Der: Denizli, Bilecik, Antalya, Afyon, Ankara, Bolvadin*); **17**. Yaşız (*T. D.*); **18**. Yazık (*Müh.*). [Bak: Ayıp, hatâ, noksan, nakisa]

—a bakmamak, **1**. Görmemezlikten gelmek (*K. T.*); **2**. Göz yummak (*K.T.*).

—etmek, **1**. Eksiklik kılmak (*Fel.*); **2**. Sürçmek [Mec.] (*D.L.T.*); **3**. Yazmak (*Bab.*).

—lu, **1**. Çarlu (*Muht.*); **2**. Düşük (*K. T.*); **3**. Kırıs (*Rad. II. «Tel.»*); **4**. Yazukluğ (*Uyg. «U.»*).

—suz, **1**. Düzun (*Aybe.*); **2**. Eğniksiz (*Der: Denizli*); **3**. Eğsüksüz (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Eksiksiz (*K.T.*); **5**. Sağ (*Cev.*); **6**. Saydam (*T.D.*); **7**. Siliğ, silkü (*P.d. C.; Ç.L.; L.Ş.*); **8**. Teltiksiz (*K. T.*). [Bak: Bikusur]

Kutnî, Kemek [Pamuklu bez man.] (*D.L.T.*).

Kutp [Kutup], **1**. İğ [Mihver man.] (*T.D.*); **2**. Sibek (*Tuh.*); **3**. Tuç (*Bab.*).

—yıldızı, **1**. Boz boğa (*Ç. L.*); **2**. Culduz (*Rad. IV. «Kır.» Müh.; Tuh.; P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Çolpan (*T.D.*); **4**. Demir kazık (*K.T.*).

Kutr [Kutur], **1**. Arklı [Yk: Arkılmak = *traverser*] (*Rad. I. «Kaz.»*); **2**. Çap [?] (*K.T.*).

Kuttai tarik, **1**. Karakçı, kazakçı (*P.d.C.: Ç.L.*); **2**. Yol basar (*Der: İzmir, Erzincan*); **3**. Yol kesen, yol kesici (*K.T.*). [Bak: Eşkıya, haydut, harami]

—olmak, **1**. Yol kesmek (*K.T.*); **2**. Yol vurmak (*K.T.*).

Kuvve, **1**. Düşünce [Fiil zıddı. «Kuvveden fiile çıkarmak = düşündüğünü yapmak»] (*K.T.*); **2**. -bilirlik [Aşa-

ğıdaki gibi bir takım sözlerin başına *kuvvei* şeklinde gelerek onların icrasına iktidar man. verir. Bu bakımdan *kuvvet* le birdir]:

—i basıra, Görme, görürlük, görebilirlik (*K.T.*). [Bak: Basıra]

—i samia, **1**. Duyma, duyarlık, duyabilirlik [Hassasiyet man. da gelir] (*K.T.*); **2**. İşitme; işitebilme (*K.T.*). [Bak: Samia]

—i şamme, Koklama, koku duyma (*K.T.*). [Bak: Şamme]

—i lâmise, **1**. Dokunma, dokunarak duyma (*K. T.*); **2**. Tutma, tutarak duyma (*K. T.*). [Bak: Lâmise]

—i zaika, Tatma, tat duyma (*K. T.*). [Bak: Zaika]

—i faale, İşlev gücü (*B. T. L.* «*Kaz.*»). [Bak: Faaliyet]

—inbatiye, Bitelge (*Der: Adana, Seyhan*). [Bak: İnbat, münbit, gayrimünbit]

—maneviye, **1**. Kasar, kasal (*Der: Seyhan*); **2**. Üre (*Ata.*).

—i maneviyesi kırılmak, Basınmak (*Rad. II.* «*Tar.*»).

—i şifaiye, Edrem(*Uyg.*«*H.II.*»). [Bak: Şifa, teşfiye]

—i hafıza, [Bak: Hatır, hatıra].

—i müdrike, Anlama, anlayış (*K.T.*). [Bak: İdrak, müdrike]

Kuvvet, **1**. Baran (*Rad. IV.* «*K. Kır.*»); **2**. Barım (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Batukluk [Yk: Büyüklük, ehemmiyet, azamet man.] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **4**. Bök (*B T.L.* «*Uyg.*»); **5**. Çak (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *Rad. IV.* «*Bar.*»); **6**. Çıdal [Tahammül kuvveti, takat man.] (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Leb.*»); **7**. Çıdık [Sabır ve tahammül kuvveti man.] (*Rad.III.* «*Tel.*»); **8**. Erk, erik (*Rad.I.*«*Uyg.*»; *Or.*; *T.D.*; *B.T.L.* «*Uyg.*»); **9**. Güç (*K.T.*; *Rab.*;*Or.*); **10**. Güre (*Der: Tekirdağ*); **11**. Hor (*Bal.*); **12**. İde [Sondaki «e» uzun okunarak] (*Rad. I.* «*Küer.*»); **13**. İlik [Yk: irik, irk] (*Der: Konya*); **14**. İrk (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **15**. Karaklık (*Rad.II.* «*Kar.*»); **16**. Karu [Asıl el, bazu man.] (*Rad.II.*«*Alt.Tel.*»); **17**. karuk (*Rad. II.* «*Şor., Uyg.*»); **18**. Kayamlık (*Rad. II.* «*Kar.*»); **19**. Köç (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **20**. Küç, Küsin (*Uyg.* «*İnd.*»;*Or.*); **21**. Sağlamlık (*K.T.*); **22**. Sara [Cesaret man. da] (*Rad. IV.* «*K. Kır.*»); **23**. Sıdal [Tahammül kuvveti man.] (*Rad. IV.* «*Sag., Koyb.*»); **24**. Yalım (*Der: Çorum*); **25**. Yet [Kifayet man.] (*İd.*); **26**. Yömü (*Rad. III.* «*Tel.*»); **27**. Zor* (*K.T.*). [Bak: Kudret, istitaat, takat, sıhhat, nüfuz, tesir, kabiliyet, istidat]

—le, **1**. Berk (*Ev.*); **2**. Sağlamca (*K.T.*); **3**. Sımsıkı (*Ev.*).

—lenmek, **1**. Güceymek (*Müt.*); **2**. Köçöymek (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **3**. Küçeymek (*Rad. II.* «*Kar.*, *Çağ.*»); **4**. Sağlamlaşmak (*K.T.*); **5**. Seselenmek (*Bab.*); **6**. Sesinmek (*Bab.*); **7**. Tınımak (*Rad.III.* «*Tel.*»). [Bak: İktisabı kuvvet etmek]

—li, **1**. Acar (*T.D.*; *Der: Çankırı, Ereğli «Konya», Bursa, Van, Antalya, Aksaray, Afyon, Sıvas, Kayseri, Malatya*); **2**. Akı (*T.D.*); **3**. Böke (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **4**. Böklü (*Or.*); **5**. Çağlı (*Rad.III.* «*Osm.*»); **6**. Çaktu (*Rad. III.* «*Alt.*»); **7**. Erkli (*T.D.*; *Muht.*); **8**. Erkliğ (*Or.*); **9**. Güceyü (*Kur.İ.*); **10**. Güçlü (*D.B.*; *Ata.*; *K.T.*); **11**. Güçüm (*P.d.C.*); **12**. Gürbüz

(*Bat.*); **13**. Gürevin (*Der: Konya*); **14**. İrkli, irklik (*Müh.*); **15**. Karağlığ (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **16**. Karan (*Rad. II.* «*K.Kır.*»); **17**. Kip (*Müt.*); **18**. Kurç (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Leb., Uyg., Kar.*»); **19**. Öktem (*Rad.I.* «*Çağ.*»); **20**. Sağlam (*K.T.*); **21**. Tınğ (*Rad.III.* «*Tel., Alt.,Leb., Şor., Koyb., Bar., Kır.*»); **22**. Tunğ (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **23**. Tunga (*Müh.*); **24**. Türk, Türük (*Uyg.* «*İnd.*»); **25**. Uğan (*Müh.*); **26**. Zorlu (*K.T.*). [Bak: Kavi, zikudret]

—siz, 1. Arık (*Müt*); **2**. Ehlez, ihlez(*Der:Ordu*); **3**. Gevşek(*K.T.*); **4**. Gücü yetmez (*K.T.*); **5**. Karudak (*Rad.II.* «*Kumd.*»); **6**. Öflez (*Der: Sıvas, Denizli*); **7**. Öhnezik (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»). [Bak: Bitap, zaif]

—sizlik, 1. Arıklık (*B.T.L.*«*Osm., Ad., Çağ.*»); **2**. Gevşeklik (*K.T.*).

—ten düşmek, 1. Ehnezimek, öhnezimek (*Der: Avanos*); **2**. Körsemek (*Der: Silifke*); **3**. Kösnemek (*Der: Isparta*); **4**. Köşmek (*Der: Aydın, Eskişehir*); **5**. Talmak (*Rad. III.* «*Tel., Alt., Şor Sag., Koyb.,Kır.,Kom.,Krm., Kaz., K. Kır.*»); **6**. Üvenmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Yabrımak (*Or.*); **8**. Yıpranmak (*Der: A.*).

—üzzahr, 1. Arka (*Der: İstanbul*); **2**. Perk (*Rad. IV.* «*Uyg.*»). [Bak: İmdat, ihtiyat]

Küfr [Küfür. İnkâr man.] **1**. İnanmama (*Kur. B.; K.T.*) **2**. İnanmazlık (*K.T.*); **3**. Kirtkünmeme *Kur.İ.*). [Bak: Dinsizlik, ilhat, şirk, putperestî]

—[Küfür Söğme man.], **1**. Kargav [Lânet, beddua man.] (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **2**. Kargıs, kargış[Lânet, beddua man.] (*Rad.II.* «*Kır.,Sag., Koyb., Osm., Uyg., Tel., Leb., Kaç., Alt., Kom.*»); **3**. Kulgur, kuluğur (*Rad. II.* «*Alt.*»); **4**. Söğünç, sökünç (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **5**. Söğme (*K.T.*); **6**. Sögüş (*Az.*); **7**. Süğü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»). [Bak; Sebb, şetm, kadh]

—baz, 1. Ağzı bozuk (*K.T.*); **2**. Söğecen (*Der: Antakya.*); **3**. Şiltemir (*Rad.IV.* «*Tel.*»).

—etmek, 1. İlenmek [İnkisar, beddua man.] (*L.N.*); **2**. Kakınçlamak (*Met.*); **3**. Kargamak (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor., Kaç., Küer., Sag., Soy., Çağ.,Uyg.,Kom., Krm., Koyb.*»); **4**. Köksemek, köksömek (*Rad.II.* «*Sag., Koyb., Kaç., Kır., Şor., Kıs.*»); **5**. Kırskılamak(*Rad.II.*«*Sag.,Koyb.,Kaç*»); **6**. Söğmek (*L.N.*); **7**. Şiltemek (*Rad. IV.* «*Tel.,Şor.*»).

Küfran, 1. Eyilik bilmezlik (*K.T.*); **2**. Eyilik tanımazlık(*K.T.*); **3**. Eyiliği unutma (*K.T.*).

Küfv [Küfüv], **1**. Arkadaş (*K.T.*); **2**. Bekdeş, bekteş (*Kam.; L.O.; Kur.A.; D.B.; Mir.; Der: Çanakkale*); **3**. Bendeş (*Kur.B.*); **4**. Benzer (*Der: İstanbul*); **5**. Beydeş (*Kam.; Ar.L.*); **6**. Değdeş, dekteş (*Bab.; Lûg.Ar.; Ar.L.*); **7**. Dendeş (*Ah.*); **8**. Denğ, denk (*Müt.*); **9**. Denkdeş, denkteş(*Fer.; T.D.; Kur. İ.; Der: Aydın*); **10**. Henteş (*Der: Konya*); **11**. Sınar (*İd.Haş.;Mir.*); **12**. Tentes(*Der: Ordu.*); **13**. Tintüş (*Muk.Ed.*); **14**. Uyar (*Der: İstanbul*); **15**. Yaraşık [«Onlar tam birbirinin yaraşığı»] (*Der: İstanbul*).

Küheylan, 1. Bidav (*B.T.L.*«*Çağ.*»; *P.d.C.*); **2**. Eneş (*Der: Ankara*); **3**. Sargıl (*Rad.IV.*«*K.Kır.*»).

Külâh, 1. Börk (*B.T.L.*«*Ad.Osm.*»;

Dede.; Muht.; Der: İstanbul, Kayseri); 2. Ügü [Gecelik takkesi man.] (*B.T.L.«Çağ.,»*).

Külfet, 1. Ağırlık (*K.T.*); 2. Yorgunluk (*K.T.*); 3. Zorakilik (*K.T.*). [Bak: Zahmet, meşakkat, tasannu]

—siz, Kolay (*K.T.*).

—sizce, 1. Gelişi güzel (*K.T.*); 2. Kolayca, kolaycacık (*K.T.*); 3. Kolayına (*Kam.*).

Külhan, 1. Ocak [Hamam ocağı] (*K.T.*); 2. Otkun (*T.D.*); 3. Tüçken (*B.T.L. «Çağ.»*).

Küll, 1. Barça (*Kav.*); 2. Berşe (*Kav.*); 3. Bütün (*K.T.*); 4. Dükel, dükeli dükelicük (*Kur.B.;Fer.*); 5. Hep (*K.T.*); 6. Kalınçu (*Uyg. «Usp.»*); 7. Kamuğ (*D.L.T.*). [Bak: Cümle, cemi, umum]

—î, 1. Bitevi ((*Rad.IV. «Osm.»*); 2. Büsbütün (*Der: İstanbul*); 3. Çok (*K.T.*); 4. Düğeli (*Kur. A.; Ar.:L.; Kam.*); 5. Eksiksiz (*K.T.*); 6. Götürü (*Bab.*); 7. Hepsi (*K.T.*). [Bak: Tam, kâmil, umumî]

—iyen, 1. Büsbütün (*K.T.*); 2. Bütün bütüne (*K.T.*); 3. Toptan (*Der: İstanbul*). [Bak: Bilkülliye]

—iyet, Bütünlük (*K.T.*).

—yetli, 1. Artlı (*Müt.*); 2. Bardam (*Rad.IV.«Kır.»*); 3. Baytak (*Rad.IV. «Kaz., Kır.»*); 4. Bol (*K.T.*); 5. Çok (*K.T.*); 6. Mıngır (*Rad.IV. «Kır.»*).

Kültür*, Kültür* [Keltirmek mastarının kökünden kurulmuş olduğundan ana kaynağı türkçe görünür] (*Der: İstanbul*). [Bak: Hars]

Küme*, 1. Birikinti(*K.T.*); 2. Üküm [Kümenin türkçe olduğunu bu söz ispat eder. Kümeden «tekvim» diye arapça mastar çıkaranlar Türk gencine gûya asalet vermek için seyyitlik isnadına kalkışanlar gibidir] (*D.L.T.*); 3. Yığıntı (*K.T.*).

Künh, 1. Dip (*Der: İstanbul*); 2. Kök (*Der: İstanbul*); 3. Öz [İşin lübbü man.](*K.T.*); 4. Tös [Esas, meselenin esası man.] (*Rad. III. «Alt., Tel., Şor., Leb., Sag., Koyb., Kaç., Uyg.»*); 5. Töz (*Uyg.«U.»*). [Bak: Hakikat, mahiyet, hüviyet, gayet]

Künt*, 1. Biçimsiz (*K.T.*); 2. Bodur [Kısa ve biçimsiz man.] (*K.T.*); 3. Cüce [Kısa ve biçimsiz man.] (*K.T.*); 4. Kesmez [Ucu kalınlaşarak kesmezleşmiş çakı gibi] (*K.T.*); 5. Kısa (*K.T.*); 6. Kör [Bıçak ve çakı hakkında] (*K.T.*); 7. Kunt [Kelimenin türkçe aslı işte budur] (*K.T.*); 8. Küt (*Der: Seyhan*); 9. Mokur (*Rad.IV. «Tel.»*).

—leşmek, 1. Coymak (*Rad.IV. «Kır.»*); 2. Mokamak (*Rad .IV. «Kır., Tar., Şor.»*).

Kürdan, 1. Diş karıştıracağı (*Der: İstanbul*); 2. Hılızlık [?— bir türlü ot ki hilâl yerini tutarmış] (*Der: Denizli*); 3. Kılır otu [Hılızın başka söylenişi mi?] (*Der: Çanakkale*).

Küre, 1. Polçok (*Rad.IV. «Alt., Tel»*); 2. Tobık [Yk: Top] (*D.L.T.*); 3. Top (*D.L.T.; Tuh.; K.T.*); 4. Yuvarlak (*K.T.*). [Bak: Müdevver]

—i arz, 1. Yer, yer yüzü, yer yuvarlağı (*K. T.; Der: Istanbul*); 2. Yer topanı (*Müt.*). [Bak: Arz]

—vî, 1. Cumur [Yk: Yumur] (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Tomburlak, tombak (*Der: Sivrihisar, Avanos, Tekirdağ, Çal, Uluborlu, Haymana, Ayaş, Eskişehir*); 3. Topa, topan (*Der: İstanbul, Alaşehir, Afyon, Mersin, Elâziz, Niğde,*

Kayseri, Konya, Alâiye, Uşak); **4.** Toparlak (*K.T.*); **5.** Yuvarlak (*K.T.*).

Küreyve, 1. Topçuk (*K. T.*); **2.** Toparlacık (*K.T.*); **3.** Yumru (*K. T.*); **4.** Yuvarlacık (*K.T.*).

Kürsi, 1. Olturgaç [Umumî olarak oturacak yer man.](*T.D.; Tuh.*); **2.** Seki (*Müt.;Der: A.*); **3.** Sekke [?] (*Der: Kırşehir*); **4.** Sekmen [?] (*Der: Yozgat*); **5.** Tapçak (*T.D.*); **6.** Tümse (*D.L.T.*).

Küspe*, 1. Köftün (*K.T.*); **2.** Posa (*K.T.*); **3.** Tortu (*L.N.*).

Küsuf, 1. Gün tutkunu (*K.T.*); **2.** Gün tutulması (*K.T.*); **3.** Güneş tutulması (*K.T.*); **4.** Tutkun (*Ç.L.*). [Bak: Inkisaf, inhisaf, husuf]

Küsur, —at, 1. Kaldık (*Rad. II. «Kaz., Leb., Kar.»*); **2.** Sındık (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Teltik (*K.T.*).

Küstah, 1. Alınlı (*K.T.*); **2.** Börtkün [?] (*Der: Kozan, Seyhan*); **3.** Butur [?] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **4.** Çekinmez (*Der: İstanbul*); **5.** Kal (*Rad. II. «Tel., Şor.»*); **6.** Kendini bilmez (*Der: İstanbul*); **7.** Sıkılmaz (*K. T.*); **8.** Şavlum (*Rad. IV. «Çağ.»*); **9.** Şımarık (*K.T.*); **10.** Şildir (*Rad IV. «Sar.»*); **11.** Utanmaz (*K.T.*); **12.** Utun (*D.L.T.*). [Bak: Arsız, edepsiz, hayâsız, biâr, biedep, bihayâ, cüretkâr]

—lık etmek, 1. Çelermek (*Der: Çanakkale, Muğla, Uluborlu*); **2.** Çelertmek (*Der: Kastamonu*); **3.** Sılandanmak (*Rad.IV. «Kır.»*); **4.** Sılkındamak (*Rad.IV. «Kır.»*); **5.** Yuvgalanmak (*D.L.T.*).

Küşa, Açan (*K.T.*). [Aşağıki gibi mürekkeplerin sonuna gelir:]

Dil—, Gönül açan(*K.T.*). [Bak: Müferrih]

Dehen—, Ağız açan (*K.T.*).

Kişver—, Ölke açan (*K. T.*). [Bak: Cihangir]

Küşat, Açma (*K.T.*).

—resmi, Açım (*K.T.*).

—etmek, 1. Açmak (*K.T.*); **2.** Alkamak (*Or.*).

—(de), Açık (*K.T.; T.D.*).

Küşayiş, Açıklık (*K.T.*).

—i hatır, İç açıklığı (*K.T.*).

Kûtah, 1. Bidik (*Der: Erzincan*); **2.** Kısa (*Der: Erzurum*).

Kütle, 1. Alaman [Halk yığını,gayrimuntazam asker man.] (*Rad.I. «Kır., Ad.»*); **2.** Cıgın [Yk: Yığın] (*Rad.IV. «Kaz., Kır.»*); **3.** Höbek [Yk: Öbek] (*Der: Dörtyol*); **4.** İrk [Yk: birikme.Halk yığını man.] (*İd. Haş.*); **5.** Kamuğ (*Or.*); **6.** Namırtı [Halk yığını, cemaat, kalabalık man.] (*Rad.III.«Koyb.»*); **7.** Tiri (*Uyg.«U.»*); **8.** Topur [Halk yığını man.] (*Rad.III. «Kır.»*); **9.** Yıganak (*Dede.*); **10.** Yığın(*K.T.*); **11.** Yığıntı (*K.T.*); **12.** Yığma (*Der: Sinop, Kastamonu*); **13.** Yoğanak (*Ça.Ma.*).

—kütle, 1. Kıla kıla [?] (*Rad. II. «Çağ.»*); **2.** Öbek öbek (*K.T.*); **3.** Takım takım (*K.T.*); **4.** Yığın yığın (*K.T.*).

Küvet, 1. El tası (*K.T.*); **2.** Silepçe (*Der: Malatya, Urfa*).

L

Lâ, [Yokluk anlatır arapça bir önektir. Aşağıdaki mürekkeplerin başına gelir ve « — siz », « — sizin» ekleri gibi söylenen şeyin yokluğunu gösterir:]

— alettayin, 1. Gelişi güzel(*Der: İstanbul*); **2**. Kim olursa, kim olursa olsun (*K.T.*); **3**. Ne olursa, ne olursa olsun (*K.T.*). [Bak: Gayrimuayyen]

— beis, Buşmaz (*T.D.*). [Bak: Zarar yok]

— cerem, 1. Bayık (*Der: Antalya, Bursa*); **2**. Besbelli (*Der: İstanbul*); **3**. İster istemez (*K.T.*). [Bak: Çaresiz, elbette]

— edri, 1. Bellisiz (*Der: İstanbul*); **2**. Bilinmez (*Der: İstanbul*). [Bak: Meçhul]

— ekal, 1. En az, en azdan (*K.T.*); **2**. Hiç olmazsa (*K.T.*). [Bak: Ekalli]

— mekân, Yeri yok (*K.T.*).

— yefna, 1. Bitmez, tükenmez (*K.T.*); **2**. Soğulmaz (*Rad.IV. «Kaz., Kır.»*); **3**. Yok olmaz (müt.) [Bak: Baki, ebedî]

— yemut, 1. Ölgüsuz (*Rad.I. «Uyg.»*); **2**. Ölmez (*K.T.*); **3**. Ölüksüz (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Ölümsüz (*K.T.*). [Bak: Ezelî, ebedî, sermedî]

— yenkati, 1. Ara vermeksizin (*Der: İstanbul*); **2**. Aralıksız (*Der: İstanbul*); **3**. Ardı arası kesilmeden (*K.T.*); **4**. Düz ara (*Der: Gelibolu*); **5**. Seziksiz [Yk: Kesiksiz] (*Rad.IV. «Uyg.»*); **6**. Ulaşa, ulaşu (*Aybe.; Bab.*). [Bak: Bilâinkıta]

— yetecezza, Bölünmez, parçalanmaz (*K.T.*). [Bak: Tecezzi]

— yezal, Yok bolmaz, yok olmaz (*Müt.*). [Bak: Gayrifani]

— yuat, 1. Sayılmaz (*K.T.*); **2**. Sayısız (*K.T.*); **3**. Tümen [On bin man.] (*Dede*). [Bak: Bihesap]

— yuhsa, Sayılmaz, sayıya gelmez (*K.T.*). [Bak: Gayrikabili tadat]

— yuhti, Yanılmaz (*K.T.*).

— yutak, 1. Çekilmez(*K.T.*); **2**. Dayanılmaz (*K.T.*); **3**. Yüklenilmez (*K.T.*).

— yüsel, Sorgusuz, sorulmaz (*K.T.*). [Bak: Gayrimesul]

Lâbis, 1. Giyen (*K.T.*); **2**. Giyimli (*Der: İstanbul*) **3**. Giyinmiş (*Der: İstanbul*); **4**. Giymiş (*K.T.*); **5**. Giynik, giyinik (*Der: İstanbul, G.A.*). [Bak: Elbise, telebbüs]

Lâcivert, 1. Gök baraz (*Tuh.*); Koyu mavi (*K.T.*); **3**. Şamşa (*Rad.IV.«Uyg.»*); **4**. Zenger (*Rad. IV. «Kaz.»*).

Lâdes, 1. Cedeş [?] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Haydura (*Der: İskilip, Çorum*); **3**. Öç (*Kam.*); **4**. Yedeç [?] (*T.D.*).

— kemiği, 1. Öçeş kemiği (*Der: Trabzon*); **2**. Uçurcak kemiği (*K.T.*)

Lâf, 1. Atıp tutma (*K.T.*); **2**. Boş söz, saçma (*K.T.*); **3**. Ko-

nuşma (*K.T.*); **4**. Lakırdı (*K.T.*); **5**. Sav (*Der: Ahlat*); **6**. Söz (*K.T.*). [Bak: Güzaf]

—ü güzaf, 1. Öşek (*Der: Ankara, Ordu*); **2**. Saçma sapan (*K.T.*).

—zen [lâfazan], **1**. Ağzı kalabalık (*Der: İstanbul*); **2**. Atak (*T.D.*); **3**. Calgazan (*Der: Balıkesir*); **4**. Cangaza (*Der: Edirne, Sinop, Çorlu*); **5**. Cebecek (*Der: Konya*); **6**. Cırlak (*Der: Tekirdağ*); **7**. Çalçene (*Der: İstanbul*); **8**. Dırdalaş (*Der: Çanakkale, Malkara*); **9**. Dilcen (*Der: Kırşehir, Afyon, Lâpseki*); **10**. Delemenli (*Der: Lâpseki*); **11**. Geveze (*K.T.*); **12**. Miljin, miljigin (*Rad. IV. «Kır.»*); **13**. Mungan (*D.L.T.*); **14**. Oza (*L.O.*); **15**. Savruk (*T.D.*); **16**. Söyleğen (*L.N.; Der: Urfa*); **17**. Sözçen (*Rad. IV. «Kaz., Kır.»*); **18**. Şıban (*Rad. IV. «Tob.»*); **19**. Tuyuman(*Der: Ankara*); **20**. Yanşak (*Kam.; Deş.; Bian.*). [Bak: Herzegû]

—zenlik etmek, 1. Bılçıldamak (*Rad. II. «Kır.»*); **2**. Böltremek (*Rad. IV. «Tob.»*).

Lâfz [Lâfız], Söz (*K.T.*). [Bak: Kelime, kelâm]

—en, Sözce, sözde (*K.T.*).

—belâfız, Sözü, sözüne (*K. T.*).

—ı murat, Söz olsun diye (*Der: İstanbul*).

Lâgar, 1. Alız (*Der: Adana, Uluborlu, Toprakkale*); **2**. Arık (*B. T.L. «Uyg., Çağ.»; T. D.; K. T.; Rad.I. «Alt., Tel.,Leb., Kır., Sag., Kaç., Soy., Küer., Tob., Kaz., Osm., Krm., Kar., Kız.»*); **3**. Cabık (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Caynaz, caynuz (*Der: Konya, Kayseri, Bolu*); **5**. Cayvaz (*Der: Kırşehir*); **6**. Dingin (*Der: Manisa*); **7**. Ehnez (*Der: Seyhan, Konya*); **8**. Enize (*Der: Burdur, Keşan*); **9**. Etsiz (*K.T.*); **10**. Galtak (*Der: Ankara*); **11**. Gamıt (*Der: Manisa*); **12**. Gicik (*Der: Terme «Samsun»*); **13**. Givgiç (*L. O.*); **14**. Kankırdak (*Der: Ceyhan*); **15**. Üllüz (*Der: Çakallı «Seyhan», Çorum*); **16**. Ülüngür (*Der: Tokat*); **17**. Yabı (*Der: Gümüşane, Bayazıt, Kars*). [Bak: Zaif]

Lâğv, 1. Atlama (*K. T.*); **2**. Boş söz (*K.T.*); **3**. Çürük (*T.D.*); **4**. Saçma (*Der: İstanbul*); **5**. Yanılma (*K.T.*). [Bak: Abes, bihude, hata, sehv]

—etmek, 1. Bozmak (*P. d. C.; Ç.L.*); **2**. Çıkarmak (*K. T.*); **3**. Kaldırmak (*K. T.*). [Bak: Fesh, ilga, iptal]

Lağzide, 1. Kaymış (*K.T.*); **2**. Sürçmüş (*K.T.*).

—pa, Ayağı sürçmüş (*K.T.*).

—olmak, 1. Büdürmek [«Çaparken Oğ baz atın büdürmesi»] (*Dede.*); **2**. Kaymak (*K.T.*); **3**. Sürçmek (*K.T.*).

Lağziş, 1. Kayma (*K.T.*); **2**. Kıypmak (*Der: Balıkesir*); **3**. Sürçme (*K.T.*).

Lâhik, 1. Birleşen (*K.T.*); **2**. Katılan (*K.T.*); **3**. Şimdiki [Sabık zıddı] (*K.T.*); **4**. Ulaşan (*K.T.*); **5**. Ulaşık (*Der: İzmir*); **6**. Yeni [Sabık zıddı] (*Der: İstanbul*). [Bak: İlâve, mülhak, munzam]

—olmak, 1. Ulaşmak (*Bah.*); **2**. Yitmek [Daha çok ilhak etmek man.] (*D.L.T.*). [Bak: İlhak]

—a, 1. Ek [Gramer ıstılahı olarak T.D.T.C.U.M.H. tarafından kabul edilmiştir: *suffixe* = sonek *préfixe* = önek] (*K.T.*); **2**. Ekle-

me (*K.T.*); **3**. Katkı (*Müt.*); **4**. Takı (*Müt.*).

Lâhime, 1. Etçil, etsek (*Rad.I.* «*Kır., Tel., Alt., Leb.*»); **2**. Et yiyen (*K.T.*).

Lâhm [Lâhim], Et (*K.T.; T.D.; Kur.İ.; Der: İstanbul, Trakya,A.*).

Lâhn [Lâhin], **1**. Ağız (*T.D.*); **2**. Arandak, arındak (*P.d.C.; B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Ayalgu (*Ç.L.; P.d.C.*); **4**. Cır [Yk: Ir, yır] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **5**. En [Yk: Ün] (*Rad.I.* «*Kır.*»); Ezgi (*Bian.; B.T.L.* «*Osm.*»; *Kam.; K.T.; Der: C.A.*); **7**. Güğ [Yk: Küğ, kü = ses, sıyt] (*D.L.T.*); **8**. Ir (*T.D.; B.T.L.* «*Osm.*»); **9**. Irlama (*K.T.*); **10**. Irlayış (*Bian.*); **11**. İrgek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **12**. Ötüş (*K.T.*); **13**. Ün (*K.T.*); **14**. Yır, yırlama [Yk: Ir] (*Der: Edirne, Kırklareli*). [Bak: Eda, gına]

Lâht [Lâhit], **1**. Kuytak (*T.D.*); **2**. Mejik (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **3**. Sapma (*Ter.*); **4**. Sin (*K.T.*); **5**. Sin sapması (*Muk. Ed.*). [Bak: Makber, mezar, kabr, türbe]

Lâhut, Bavagir [Lâhutî mevcudat man. Sanskritçesi: «Bavagıra»] (*Uyg.* «*İnd.*»).

Lâhza, 1. Göz açıp kapayınca (*Der: İstanbul, İzmir, G.A.*); **2**. Kıpma (*K.T.; Der: Trakya*); **3**. Kolu (*Uyg.*«*İnd.*»); **4**. Küç [«Bir küç küdgil = bir lâhza bekle.»] (*D.L.T.*). [Bak: An]

Lâin, 1. Kargışlık (*Müt.*); **2**. Koğulmuş (*Muht.*); **3**. Pırtak [Şeytan man.] (*Rad.IV.*«*Tel.*»). [Bak: Melûn]

Lâkap, 1. Angı (*Der: Muğla*); **2**. Ayağ (*D.L.T.*); **3**. Ayama (*Der: Giresun*); **4**. Koşum (*L.Ta.*); **5**. Koşum at (*T.D.; L.Ta.*); **6**. Kuşam at (*Rad.II.*«*Kaz.*»); **7**. San (*Bat.*); **8**. Sola (*Rad.IV.* «*Sag., Koyb.*»). [Bak: Elkap, sıfat]

—koymak, 1. Ayamak, eyemek (*İd.Haş.*); **2**. Koşmak [Ad-] (*L. Ta.*). [Bak: Telkip]

Lâkayt, 1. Bakmaz (*K.T.*); **2**. Garangaş[?] (*Der: Kastamonu,Araç*); **3**. İlişiksiz (*K.T.*); **4**. İrincek (*Ç. L.*); **5**. Pındık [?] (*Der: İçel*); **6**. Savak (*Der: Antalya,Giresun, Balıkesir*). [Bak: Bigâne, kaytsız]

—(d)î, Üykü (*Rad.I.*«*Çağ.*»;*Ç.L.*).

—(d)î göstermek, 1. Baştan atmak, baştan savmak(*Der: İstanbul*); **2**. Savsaklamak (*Der: İstanbul*); **3**. Uyguşmak(*Rad.I.*«*Çağ.*»); **4**. Yan çalmak, yan çizmek (*Ev.*). [Bak: İhmal, terahi]

Lâkin, 1. Ancak (*K.T.*); **2**. Birök (*Uyg.*«*İnd.*»); **3**. Şu var ki (*Der: İstanbul*); **4**. Yalnız (*K.T.*); **5**. Yene (*Kur.İ.*). [Bak: Amma,fakat]

Lâklâkıyat, 1. Boş lâkırdılar(*K. T.*); **2**. Saçma sapan sözler(*K.T.*); **3**. Sangavuk (*Der: Aşağı ılıca*). [Bak: Herze, hezeyan]

Lâl [Epkem man.], **1**. Bileñ (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Dilsiz (*K.T.*); **3**. Epsem (*Rad.I.* «*Osm.*»); **4**. Tat (*Der: Manisa, Gördes, Konya, Antalya, Kırşehir, Samsun, Kayseri*). [Bak: Valih, hayran]

—olmak, 1. Dili tutulmak (*K.T.*); **2**. Epsem kalmak (*Rad.I.* «*Osm.*»); **3**. Sumsaymak (*Rad.IV.* «*K.Kır.*»); **4**. Şaşa kalmak (*K.T.*).

Lâl [Renk man.], Al (*T.D.*).

Lâla, Atage (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

Lâle [Zencir man.], **1**. Buka, bukağı (*Der: Ankara, Antalya, Afyon, Malatya, Trabzon*); **2**. Sıkık (*Der: Kilis*).

Lâmba, 1. Çıralık (*Der: İçel*); **2**. Işılgı (*Der: Antalya*); **3**. Iştın (*D.L.T.*); **4**. İrikmen (*Der: Balıkesir*); **5**. Şümür (*Rad.IV. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Yağdaş (*Der: Antalya, Manavgat*); **7**. Yaktu (*Der: Keskin*). [Bak: Kandil]

Lâmise, 1. Değme (*Der: İstanbul*); **2**. Dokunma (*K.T.*); **3**. Duynak (*Müt.*); **4**. Elleme, elle tutma (*K.T.*); **5**. Tuyınak (*T.D.*). [Bak: Lems, kuvvei lâmise]

Lâne, 1. Demek [?] (*Der: Kars*); **2**. Kürnek [?] (*Der: Antalya*); **3**. Yuva (*K.T.*). [Bak: Aşiyan]

Lânet, 1. İle (*Rad.IV.«Kır.»*); **2**. İlenç (*B.T.L. «Osm.»; K.T.*); **3**. Kargak (*D.L.T.*); **4**. Kargıma (*K.T.*); **5**. Kargış, gargış (*K.T.; Tuh.; D.L.T.; Süh.; Ç.L.; P.d.C.; Ferh.; Az.; Der: İstanbul, Amasya, Susığırlık, Erzincan, Gümüşane, Alucra, Denizli*); **6**. Karguş (*Kur. İ.*); **7**. Karış (*Ferh.; Ata.; Bah.; Süh.*); **8**. Yanı (*Rad.III. «Osm.»*); **9**. Yanu (*Aş.; Der: İzmir*); **10**. Yenü (*Rad.III.«Osm.»*); **11**. Zangar (*Rad.IV.«Kır.»*). [Bak: Beddua]

—almak, Kargalmak (*Rad. II. «Kar.»*).

—etmek, 1. Alkamak, arkamak (*D.L.T.*); **2**. Birgümek (*Der: Polatlı*); **3**. İlenmek (*Rad. I. «Osm.»; L.O.; K.T.; B.T.L.«Osm.»*); **4**. Kakışlamak (*Rad. II. «Çağ.»*); **5**. Karamak (*Ata.*); **6**. Kargamak (*T.D.; P.d.C.; L.Ş.; D. L. T.; Tuh.; İ.d.; Ç.L.; İd. Haş.; Kur.İ*); **7**. Kargımak (*K.T.*); **8**. Kargışlamak (*Der: İstanbul, Amasya.*); **9**. Karış vermek (*Ata.*); **10**. Söğmek, sövmek (*K.T.*).

Lâsık, 1. Yapışan (*K.T.*); **2**. Yapışık (*K. T.*); **3**. Yapışkan(*K.T.*).

Lâşe, 1. Cendek (*Der: Kars, Bayburt, Çorum, Samsun, Bayazıt*); **2**. Ölük (*B.T.L.«Ad.»*); **3**. Ölümdük (*Muht.*); **4**. Sek (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*). [Bak: Cife]

Lâtif, 1. Anıl, anul [Mutedil, mülâyim, halim man.] (*T.D.; Ferh.*); **2**. Binzet (*Rad. IV. «Tob.»*); **3**. Burcu [Koku hakkında. Çift kullanılır] (*Ma.*):

«Burcu burcu kokan dağlar»

4. Çebar, çiber [Koku hakkında] (*B.T.L. «Kaz.»; Kar.*); **5**. Çuvaç [Hava hakkında. Yk: Çuyaş, kuyaş, güneş] (*Der: Balıkesir*); **6**. Gökçe (*Dede.*); **7**. Gökçek (*Fel.; Mif.; Der: Havza, Ünye, Bâlâ, Tokat, Iğdır «Bayazıt», Alaca «Çorum», Malatya, İstanbul, Zonguldak, Dörtyol, Sıvas, Manisa*); **8**. Güzel (*K.T.*); **9**. Kısku (*Rad.II. «Çağ.»*); **10**. Körkem (*Rad. II. «Çağ.»*); **11**. Körkle, körklü (*Uyg. «İnd., P.P., U. II.»*); **12**. Körkü (*Rad. II. «Alt. Tel., K. Kır.»*); **13**. Seviğliğ (*Uyg. «İnd.»*); **14**. Silik (*D.L.T.*); **15**. Suklancı (*Kum.*); **16**. Sulu (*Rad. IV. «Kır., Tob.»*); **17**. Süçük [Lezzet hakkında] (*P. d.C.; Ç.L.*); **18**. Yahşı (*Dede.*); **19**. Yalabuk (*Der: Manisa*); **20**. Yumşak (*K.T.*). [Bak: Hasna, ahsen, cemil, melih, mülâyim, nazik, şirin, makbul]

Lâtife, 1. Alay (*Der: İstanbul*); **2**. Bazna (*Rad.IV. «Kır.»*); **3**. Cur (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4**. Çeke (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Elik, elek [?] (*Kar.*); **6**. Horata [?] (*Bian.; Bab; L.N.; Muht.; Der: Isparta, Harput, Yozgat, Kütahya, Alâiye, Ankara, Konya, Sıvas, Gerede, İskilip, Burdur, Diyarbekir, Kırşehir, Denizli, Ceyhan, Erzurum, Elâziz, Gümü-*

şane, Kemah, Manisa, Vize, Söğüt); **7**. Kartpak (*Rad.II. «Şor.»*); **8**. Kengel (*Sir.; Bab.; Ter.; Hurş.; L.N.*); **9**. Kokur (*Rad.II.«Tel.Alt.»*) **10**. Kukus (*Rad. II. «Kar , Kır.»*); **11**. Kuluk (*Rad. II. «Kır.»*); **12**. Şaka (*T.D.: K.T.*); **13**. Şavlum (*Rad. IV. «Çağ.»*); **14**. Şılgım (*Rad. IV. «Tob.»*); **15**. Takpak (*Rad. III. «Koyb., Kaş. Alt., Leb., Kır.»*). [Bak: Hezl, mizah]

—ci, lâtifegû, 1. Alaycı (*Der: İstanbul*); **2**. Horatacı (*Bian.*); **3**. Kakurlu (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **4**. Kaljın (*Rad. II. «Şor.»*); **5**. Kartpakçı (*Rad. II. «Şor.»*); **6**. Kıljiy (*Rad. II. «Kır.»*); **7**. Kokurçı (*Rad. II. «Tel.»*); **8**. Şakacı (*K.T.*).

—etmek, 1. Alay etmek (*Der: İstanbul*); **2**. Bobsalamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Erişmek, irişmek (*Kam., Der: Amasya, Diyarbekir, Gazi Antep, Bayburt, Konya, İstanbul, Çanakkale*); **4**. Erkeşmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Kalcındamak (*Rad. II. «Kır.»*); **6**. Kakurlamak (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **7**. Karbaktanmak (*Rad. II. «Şor.»*); **8**. Sataşmak (*Az.*); **9**. Şakalaşmak (*K.T.*).

Lâtme, 1. Dipçik (*Der: İstanbul A.*); **2**. Tekme (*Der: İtanbul, Trakya, A.*); **3**. Tepme (*Ah.; Der: A.*).

Lâübali, 1. Aldırışsız (*Der: İstanbul*); **2**. Aldırmaz (*K.T.*); **3**. Çekinmez(*K.T.*); **4**. Emgeksiz (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Kayırmaz [?](*Mir.*); **6**. Saygısız (*Der: İstanbul*); **7**. Sırnaşık (*Der: İstanbul*). [Bak: Lâkayt, teklifsiz]

—olmak, 1. Kajaymak (*Rad. II. «Şor.»*); **2**. Sırnaşmak (*Der: İstanbul*); **3**. Yüz göz olmak (*K.T.*).

—yane, Senli benli [Konuşma hakkında] (*K.T.*).

Lâvabo, Yunak (*Müh.*).

Lâyık, 1. Değer [Sıfat olarak: «İltifatınıza lâyık bir genç = iltifatınıza değer bir genç.»] (*Der: İstnabul*); **2**. Değerli [Kıymetli man.] (*K.T.*); **3**. Düşer (*Bab.*); **4**. Genez (*Dede.*); **5**. Gerek (*Cal.; Bit.*); **6**. Kulja (*Rad.II.«Kır.»*); **7**. Teğimliğ (*Uyg. «İnd.»*); **8**. Tık(*Rad.III.«Tel.»*); **9**. Tiyisti (*Rad.III. «Kır.»*); **10**. Uygun (*Der: İstanbul*); **11**. Yakışan (*K.T.*); **12**. Yakışık(*Muht.; K.T.*); **13**. Yaraşlı (*Kar.*); **14**. Yaraşır (*K.T.*); **15**. Yerinde (*Der: İstanbul*). [Bak: Elyak, ensep, münasip, muvafık, şayan, şayeste]

—görmek, 1. Değer vermek (*Der: İstanbul*); **2**. Yakıştırmak (*Der: İstanbul,A.*); **3**. Yaraştırmak (*Der: A.*); **4**. Yon görmek (*Der: Ahlat*); **5**. Yosmak (*Der: Çankırı*). [Bak: Tensip etmek]

—(ğ)ını vermek, Ötemek (*Or.*).

—ıyle, 1. Enikonu (*K.T.*); **2**. Key (*Kel.*); **3**. Yonatça (*Der: Denizli*).

—olmak, 1. Değmek (*K.T.*); **2**. Gerek olmak (*Mif.*); **3**. Uymak (*K.T.*); **4**. Yakmak (*Muk.Ed.*); **5**. Yakışık almak (*K.T.*); **6**. Yakışmak (*K.T.*); **7**. Yaraşmak (*Muht.*).

Lâzım, 1. Gerek (*K.T.; Der: Avşar, C.A.*); **2**. Gerekli, kerekli (*Müz.; Süh.; Rad.II. «Çağ.»*); **3**. Gereklü (*Aş.*); **4**. Gereklik, kereklik (*D.L.T.; Rad.II. «Uyg., Çağ., Şor.»*); **5**. Kerektü (*Rad.II. «Alt., Tel.»*); **6**. Kergek (*Or.*); **7**. Kılarlık (*Rad.II. «Kaz.»*); **8**. Tiyişli (*Rad. III. «Kaz., Kom.»*;

Tuh.); **9**. Tiyüş (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **10**. Yendek, yindek (*Ferh.*). [Bak: Elzem, zarurî, muktazi, lüzûm, levazım]

—olmak, 1. Gerekmek (*Tef.*): «Hiç gerekmez mi sana bir sevap?» **2**. Gerek olmak (*L.N.*).[Bak: İcap, iktıza]

—lık, 1. Oturak (*K.T.*); **2**. Silniç (*Der: Bursa*).

Lebalep, 1. Ağız ağıza (*K.T.*); **2**. Ağzınadek, ağzınadeğin (*Müt.*); **3**. Dolu, dopdolu (*K.T.*); **4**. Silme (*T.D.; Deş.*).

Lef [fedilmek], Sarılmak, sarmalmak (*D.L.T.*).

—fetmek, 1. Bağlamak [Asıl rapt ve bendetmek man.] (*Der: Ankara*); **2**. Çulgamak, şulgamak (*Muk. Ed.; Tuh.; Muht*); **3**. Devşirmek, devşirip toplamak (*K.T.*); **4**. Dürmek (*K.T.; Mus. Es.; Fer.*); **5**. İliştirmek [Daha çok raptetmek man.] (*Der: Bursa*); **6**. İçine sokmak (*K.T.*); **7**. Sarmak (*K.T.*); **8**. Sarlamak, sarumak (*D.L.T.*); **9**. Talgamak (*D.L.T.*).

—fettirmek, Sarlatmak, sarmatmak, sarıtmak (*D.L.T.*).

Leh 1. İçin [Filânın lehinde= filân için] (*Der: İstanbul*); **2**. Yan (*Müt, Muht.*).

—inde bulunmak,—tarlık etmek, 1. Arkalamak, arka olmak (*Der: Manisa*); **2**. Caktamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Yana olmak [... dan] (*Der: İstanbul*); **4**. Yan çıkmak (*Der: İstanbul*). [Bak: taraf tutmak, taraftarlık etmek]

Lehçe, 1. Ağız [«Urfa ağzı= Urfa lehçesi, Urfa şivesi] (*Der: Istanbul*); **2**. Söyleyiş (*Müt.*); **3**. Yordam (*T.D.*). [Bak: Şive]

Lehip, 1. Alev* (*K.T.*); **2**. Alaz (*T.D.*); **3**. Ateş* (*K.T.*); **4**. Issı (*Müt.*); **5**. Ot yalını (*Lûğ. Ar.*); **6**. Sıcaklık (*K.T.*); **7**. Yalankı (*Der: Gediz, Uşak*); **8**. Yalım (*Der :Edirne, Kırklareli*); **9**. Yalın (*Fer.*).

Lehv, 1. Boş iş (*K.T.*); **2**. Eğlence (*K.T.*); **3**. Oyun (*Kur. B.*).

Leim, 1. Alçak (*K.T.*); **2**. Aşağı (*K.T.*); **3**. Izkar, ızgar (*Caf.; İd. Haş.; Muht.*); **4**. İlkişi (*D.L.T.*); **5**. Kargışlık (*Müt.*); **6**. Kötü (*K.T.*); **7**. Yatlu kişi (*Fer.*).

—olmak, Alıkmak (*D.L.T.*).

Lejant, Kuçın (*Rad.II.* «*Alt.,Tel.*»). [Bak: Efsane, hurafe, esatir, hikâye, rivayet, menkıbe]

Leke*, 1. Benek (*K.T.*); **2**. Börçök [Benek man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Çil [Yüzdeki leke] (*Der: İstanbul*); **4**. Damla izi, iz (*K.T.*); **5**. Kikir (*Uyg.* «*U.II.*»); **6**. Leke* [Ş. Sami Bey bu sözü türkçe gösteriyor. Hattâ «lekedar» sözüne «Farisîye takliden teşkil olunmuş galat tabir» diyor.] (*K. T.*); **7**. Sak [Meneviş, kusur, ayp man.] (*Rad. IV.*«*Uyg.*»); **8**. Yağır, yağnır [Kusur, ayp man.] (*Der: Antep, Malatya, Kayseri, Denizli, İstanbul, Bilecik, Afyon, Antalya, Ankara, Bolvadin*). [Bak: Şaibe, nakisa, ayp, kusur]

—lemek, 1. Beneklemek (*K.T.*); **2**. Çağurmak, çasurmak [İftira etmek man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Çamur sıvamak (*K.T.*); **4**. Koptamak [İftira etmek man.] (*Rad. II.*«*Sag.*»); **5**. Lekelemek* (*K.T.*). [Bak: İftira, isnat, tayip]

—li, 1. Benekli (*T.K.*); **2**. Çepel (*Kab.*); **3**. Çilli (*K.T.*); **4**. Kirli (*K.T.*); **5**. Lekeli* (*K.T.*); **6**. Pis (*K.T.*); **7**. Yağırlı (*Der: Çanakkale*).

—siz, 1. Arığ (*Or.*); 2. Arı duru (*Müt.*); 3. Kirsiz (*Uyg.* «*U. II.*»); 4. Lekesiz* (*K.T.*).

—li humma, Sökel [?] (*Der: Mecitözü*).

Lem'a, 1. Balk, balkı, balkır, balkıs, balkız(*Rad.IV.*«*Kar., Kır., K.Kır., Kaz.*»); 2. Biğiz (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 3. Ildır, ıldırı (*Der: Isparta, Ankara, Denizli*); 4. Parıltı (*K.T.*); 5. Parlama, parıldama (*K.T.*) 6. Yıldırama (*K.T.*).

—dar, 1. Calt [Yk: Calt=yalt=yaldıramak] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Parlak (*K.T.*); 3. Yalabuk (*Bab.*).

—paş olmak, 1. Balkımak (*Kel.*); 2. Işık saçmak (*K.T.*); 3. Parlamak (*K.T.*); 4. Sağılmak (*Rad.IV.* «*Sag.*»). [Bak: Lemean etmek]

Lemean [etmek], 1. Balkımak (*Kel.; Ferh.*); 2. Çakmak (*K.T.*); 3. Çavmak (*Der: Niğde*); 4. Ilgımak (*Enb.*); 5. Işılamak, ışlamak (*Caf.; Bürh.*); 6. Işıldamak, ışık vermek (*K.T.*); 7. Işnamak (*Rad.I.*«*Çağ.*»); 8. Kummak (*Neh.*); 9. Parıldamak, parlamak (*K.T.; L.O.; Bürh ; Der: Ankara*); 10. Paykırmak (*Der: Ankara*); 11. Yalabımak (*Bürh.; Der: Muğla, Bayramiç*); 12. Yalnamak (*D. L.T.*); 13. Yapsamak (*Tuh.*); 14. Yaşnamak (*D.L.T.*); 15. Yıldıramak, ıldıramak (*Rab.; Kel.; Kar.; Mün.; Tuh.; Kam.; Rad.I.* «*Çağ.*»*; Mir.; Bürh.; Muht.; Der: Çanakkale, Konya*). [Bak: İltima, inşia]

—ettirmek, Yaşnatmak (*D.L.T.*).

Lemha, 1. Bakış [bir —] (*K.T.*); 2. Çalkap (*Der: Maraş*); 3. Göz atımı [bir—] (*K.T.*); 4. Göz atış [bir—] (*K.T.*); 5. Göz yumçuğu (*Kar.*); 6. Göz yumup açınca (*Müt.*).

«Kim göz yumup açınca zamanı güzer eyler.»

[Bak: Lâhza]

Lems [etmek], 1. Dokunmak (*K. T.*); 2. Ellemek (*K.T.*); 3. İlmek, ilişmek (*K.T.*); 4. Şuşkumak (*Rad.IV.* «*Şor.*»); 5. Tutmak (*K. T.*); 6. Unukmak (*Müh.*); 7. Yokanmak (*Kur. B.*); 8. Yoklamak (*K.T.*). [Bak: Lâmise]

Lenger*, 1. Çöksü [Gemi lengeri man.] (*Muk. Ed.*); 2. Çıpa [Gemi lengeri man.] (*K.T.*); 3. Demir [Gemi lengeri man.] (*K.T.*); 4. Gemi demiri (*K.T.*); 5. Lenger* [Gemi demiri manasına farsça, tepsi manasına türkçe gösterilmesine göre iki dilde ortak gibi görünüyor] (*K.T.*); 6. Sini [Büyük tepsi man.] (*K.T.*); 7. Tepsi (*K.T.*).

Lenk, 1. Aksak, ağsak (*T.D.; Kıs.; K.T.*); 2. Topal (*K.T.*).

Lep, 1. Dudak (*K.T.*); 2. Eren (*Der: İstanbul, Afyon*); 3. İren (*L. O.*); 4. İrin (*Uyg.* «*U.*»*; B.T.L.* «*Çağ., Kaz., Uyg.*»).

Lerze, lerziş, 1. Bezik (*D.L.T.*); 2. Bezgek, bizgek (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Tır (*Rad.III.* «*Alt., Tel., Leb.*»); 4. Titreyiş, titreme (*K.T.*). [Bak: Raşe, ihtizaz, irtiaş]

—nâk, lerzan, 1. Bülküldök (*Rad.IV.*«*K.Kır.*»); 2. Titrek, titriyen (*K.T.*). [Bak: Raşan, mühtez, mürtaiş, muhteliç]

—nâk olmak, 1. Dirildemek (*B.T.L.*«*Kaz.*»); 2. Pelezimek(*Der: Emet, Gediz, Uşak, Simav*); 3. Titremek (*B.T.L.*«*Çağ.*»).

Leşker, 1. Çeriğ, çeri (*Uyg.*«*İnd.*»*; K.T.*); 2. Kamal (*Rad.II.*«*Kır.*»); 3. Koşun (*Rad.II.* «*Osm., Çağ.*»

Az.; *T,D.*); **4**. Ordu(*K.T.*); **5**. Sü (*Or.*). [Bak: Asker]

Letafet, 1. Güzellik (*K.T.*); **2**. Körk (*P.d.C.*); **3**. Kürik (*Rad.II.* «*Tob.*»); **4**. Kürkemlik (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **5**. Suktanış (*Rad. IV.* «*Koyb.*»); **6**. Yakışık, yakışıklık (*K.T.*); **7**. Yumşaklık (*K.T.*). [Bak:Hüsn, cemal, taravet, melâhat, mülâyemet]

Levazım, 1. Alaçuk [Bilhassa çadır gibi iskân levazımı man.] (*Mev.*); **2**. Aygıt [Umumî olarak alât ve edevat man.] (*Der: İzmit, Muğla, Hayrabolu*); **3**. Uyukluk (*Muk.Ed.*); **4**. Yarar [«Her biri yarar tedariki ile»] (*Ev.*); **5**. Yarağ(*Tef.*); **6**. Yat (*T.D.*); **7**. Yivek, yivik (*Uyg.*«*İnd.*»). [Bak: Havayiç, hazırlık, malzeme]

—ı seferiye, 1. Ağrık (*Hurş.*); **2**. Ağırlık (*Hurş.*); **3**. Yol yarağı (*Dede.; L.N.*).

—müdürü, 1. Kalga (*Rad. II.* «*Osm.*»); **2**. Otarçı [Orduda lelazım reisi man.] (*Ç.L.*).

Levent, 1. Baylan (*Der: Manisa*); **2**. Boylu boslu (*K.T.*); **3**. Boysan (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **4**. Calasın, celasun (*Dede.*); **5**. Çevik (*K.T.*); **6**. Genç irisi (*Müt.*); **7**. İri yarı (*K.T.*); **8**. Kabadayı (*Der: İstanbul*); **9**. Oflaz (*Der: Çorum, Burdur*); **10** Sığlam (*Der: Bartın*); **11**. Sılan (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **12**. Şığva (*Der: Erzurum*); **13**. Yakışıklı (*K.T.*).

Levha, 1. Anu, angu [Resim, resim levhası man.] (*Rad.I.*«*Uyg.*»); **2**. Yartu [Kitabe man.] (*D.L.T.*).

Ser—, Başlık (*Der: İstanbul, Ankara, İzmir*).

Levm, 1. Darılma (*K.T.*); **2**. İlenç (*D.L.T.*); **3**. Kındır (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **4**. Pay, paylama (*K.T.*). [Bak: İtap, tekdir, tazir, sitem, lânet, beddua, inkisar]

—etmek, 1. Darılmak (*K.T.*); **2**. İlenmek (*İd. Haş.*); **3**. Kağımak (*Rad. II.* «*Kır.*»); **4**. Karalamak (*Rad. II.* «*Alt.*»); **5**. Kınamak (*Mec.; Bian. L.O.*); **6**. Paylamak (*K.T.*); **7**. Utatmak (*Müh.*;) **8**. Yermek, yirmek (*Muht.*).

Levn, 1. Başgu (*Or.*); **2**. Beniz (*K.T.*); **3**. Boy, boyak (*Ç.L.;P.d.C.*) **4**. Boya (*K.T.*); **5**. Tür [Türlünün kökü mü?] (*Bürh.*).

Levs, 1. Bılçırak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Calpak (*D.L.T.*); **3**. Çepel (*Bab.*); **4**. Kir (*K.T.*); **5**. Pislik (*K.T.*); **6**. Şakşılık(*Rad. IV.*«*Kaz.*»).

Levze, 1. Bademcik (*K.T.*); **2**. Sangarak (*Rad.IV.*«*Çağ.*»).

Leyl, 1. Dün, tün (*Dede.*; *B.T.L.* «*Osm.*»;*Uyg.*«*İnd.*»;*Rad.III.*«*Osm.*, *Kam.*, *Or.*,*Uyg.*, *Çağ.*,*Tar.*, *Kır.*,*K. Kır.*, *Alt.*, *Tel.*, *Leb.*, *Kar.*, *Küer.*, *Sag.*, *Koyb.*, *Kom.*»); **2**. Gece, gice (*K.T.*; *Rad. II.* «*Osm.*, *Ad.*, *Krm.*»); **3**. Tumluk (*B.T.L.*«*Uyg.*»). [Bak: Şep]

—en, 1. Dündülpi (*Hurş*); **2**. Geceleyin (*K.T.*); **3**. Tünle (*D. L.T.*).

—ü nehar, Gece gündüz (*Der:İstanbul,Trakya, A.*).

Leyyin, 1. Yumşak (*K.T.*). [Bak: Nerm, nazik, mülâyim]

—ülcanip, 1. Görüşülmesi kolay (*K.T.*); **2**. Kanı sıcak (*K. T.*); **3**. Sıcak kanlı (*K.T.*).

Leziz, 1. Çüçük (*B. T. L.* «*Çağ.*»; *Rad. III.* «*Çağ.*»); **2**. Demdi, temli (*Rad.III.*«*Kır.Kaz.*»); **3**. Kızıklı (*Rad.II.*«*Kaz.*»); **4**. Seviğliğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Sücik, sücük süçük (*Kur.İ.*; *Rad.IV.*«*Uyg.*,*Çağ.*»; *P.d.C.*

Ç.L.;L.O.); **6**. Tadığlığ (*D.L.T.*); **7**. Tadı iyi, tadı güzel (*K.T.*); **8**. Tatık (*B.T.L. «Uyg.»*); **9**. Tatlı (*K.T.*); **10**. Tüşü (*Rad.III. «Kır.»*); **11**. Yeygel (*Der: Kangal*); **12**. Yimsel (*Der: Bozüyük, Göynük*). [Bak: Lezzet]

Lezzet, 1. Ağız tadı (*T.D.*); **2**. Kot (*Rad.II.«Tel.»*); **3**. Tat, tatlılık (*K.T.*); **4**. Tatık (*B.T.L.«Uyg.»*). [Bak: Zevk, taım, haz]

—duymak, 1. Cücümek (*L.O.*); **2**. Sücinmek (*Rad.IV. «Uyg.»*); **3**. Tadını almak (*K.T.*); **4**. Tat almak (*Müt.*); **5**. Tatganmak (*D.L.T.*). [Bak: Telezzüz]

—li, [Bak: Leziz]

—siz, 1. Kavşar (*Rad.II.«Kar.»*); **2**. Samarıklı (*Der: Çorum*); **3**. Sası (*İd.*); **4**. Tatsız (*K.T.*); **5**. Yiti (*Der: Malatya.*).

—vermek, 1. Çüçütmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Tadıtmak(*K.T.;Kara.*). [Bak: Telziz]

Li, 1. Dolayı [...den] (*K.T.*); **2**. İçin (*K.T.*). [Aşağıdaki sözlerin ilk cüzüdür:]

—ebeveyn, Ana baba bir (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

—ebin, —ep, 1. Baba bir (*K.T.*); **2**. Babadan (*K.T.*).

—ecl, İçin [Bu da ayrıca mürekkepler doğurur: [« Lieclilmuhakeme=muhakeme için; lieclisseyaha = gezmek için...» gibi.] (*K.T.*)

—haza, Bunun için (*K.T.*).

—üm, —ümmin, 1. Ana bir (*K.T.*). **2**. Anadan kardeş (*K.T.*).

Libas, 1. Bezek[Ziynetli libasman.] (*Çul.*); **2**. Çapan [Yamalı hırka man. (*Rad.*)] (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. Eğinbaş (*Ar.L.; Der: Zognuldak*); **4**. Geyisi, geysi, giysi, kiyesi (*Ar.L.; Kam.; Cev.; Ata.; Fel.; L.N.;K.T.*); **5**. Giyecek(*K.T.; Ata.*); **6**. Giyim, gizim(*Kur.İ.*); **7**. Kedim, ketkü (*Rad.II.«Uyg.»*); **8**. Kidgü (*Muk.Ed.*); **9**. Ohrağ (*Ç.L.; P.d.C.*); **10**. Paltar (*Rad.IV. «Ad.»; B.T.L.;«Ad.»;Der: Amasya, Azerbaycan, Bayazıt, Kars.*); **11**. Ton, don (*Tuh.; Rad.III. «Uyg., Çağ., Alt., Tel., Or.»; Ata ; Kur.B.; Or.; Muk.Ed.; Hal.*); **12**. Üst (*Der: Divrik*); **13**. Üst baş (*Der: İstanbul*). [Bak: Çamaşır, esvap, elbise, kıyafet]

—i fahir, 1. Ağır ton (*L.N.*); **2**. Körüklü (*Muk.Ed.*).

—giydirmek, [Bak: İlbas etmek]

Licam, 1. Cılav (*Dede.*); **2**. Dizgin (*K.T.; Bian*); **3**. Oyan [Atın başına takılan süslü püsküller man.] (*K.T.; Bian.; Dede.; Fer.; Muk. Ed,;Tuh.;Der:Polatlı, Lâpseki*); **4**. Öğen (*Muk.Ed.*); **5**. Öyen(*Tuh.*); **6**. Yular (*K.T.*); **7**. Yüğen (*Tuh.*). [Bak: İnan]

Lider, 1. Başçı (*Rad.IV. «Kaz., Çağ.»*); **2**. Citekçi [Yk: Yedekçi, yeden] (*Rad.IV.«Kır.»*); **3**. Önder (*Der: Polatlı*); **4**. Pözütçi(*Rad.IV. «Uyg.»*); **5**. Sözci, sözcü [Hatip man.] (*Rad.IV.«Uyg.»*). [Bak: İdareci, reis, şef]

Lifafe, Sargı (*K.T.*).

Lihye, Sakal (*K.T.*).

Liman, 1. Çağanak (*P.d.C.*); **2**. Çekmece [Küçük liman man.] (*Müt.*); **3**. Koy (*K.T.*); **4**. Kuygun (*Rad.II. «Tob., Çağ.»*); **5**. Tamga [Koy man.] (*D.L.T.*).

Lime lime, 1. Dilim dilim (*K.T.*); **2**. Paramparça (*Der: İstanbul*); **3**. Pırtıl pırtıl (*Der:Manisa*); **4**. Pinçik pinçik (*Der: Denizli, Avanos, Muğla, Elbistan*); **5**. Tike tike (*L.O.*); **6**. Yırım yırım (*Der:*

Edirne); **7**. Yırtık pırtık (*Der: İstanbul*).

— — olmak, 1. Bücükmek (*İd. Haş.*); **2**. Dilinmek (*Müt.*); **3**. Palazımak (*İd.Haş.*); **4**. Yırtılmak (*K.T.*).

Linet, Yumşaklık (*K.T.*).

—vermek, Yurutmak (*D.L.T.*).

Lisan, 1. Dil (*K.T.; Rad. III. «Osm., Krm., Ad.»*); **2**. Tıl (*Rad. III. «Or., Uyg., Soy.»*); **3**. Til (*Rad.III. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kar., Küer., Kır., K.Kır., Tar., Tob., Bar., Uyg., Çağ., Kaz., Kom.»*). [Bak: Zeban, lehçe, lûgat]

—aşına, 1. Dil bilir (*K.T.*); **2**. Dilmaç [Mütercim man.] (*K.T.; L.O.; Der: Erzurum, İzmir*); **3**. Tilmaç (*P.d.C.; Ç.L.*).

—en, 1. Ağızdan (*K.T.*); **2**. Dil ile, dille (*K.T.*); **3**. Söyliyerek (*K.T.*).

—ı maderzat, 1. Ana dili (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Törömöl til (*Rad.III. «Tel.»*).

Liste, Sayalgı (*Der: İzmir*).

Litografya, Taş basması (*K.T.*).

Liva, 1. Arçın, ercin (*P.d.C.*); **2**. Bayrak (*K.T.*); **3**. Sancak (*L.O.; K.T.; T.D.*); **4**. Tuğ (*Dede*). [Bak: Alem, rayet]

Liyakat, 1. Değer, değerlilik (*Der: İstanbul*); **2**. Erdem, ertem (*Rad. I. «Uyg.»; Der: Kangal, Göksu, Susığırlık*); **3**. İrgek (*Rad. I. «Çağ.»*); **4**. Kekselik (*Rad. II. «K.Kır.»*); **5**. Yararlık (*K.T.*); **6**. Yaraşık (*Hurş.*). [Bak: Ehliyet, kabiliyet, istihkak, lâyık, şayan, şayeste, sezavar, iktidar, reviyet]

—sız, 1. Elkit (*Der: İçel, Konya*); **2**. Polumsuz (*Rad. IV. «Uyg.»*). [Bak: Âciz, naehl]

Lodos, 1. Ak yel (*T.D.; Der: Edirne, Gelibolu, Denizli, İnegöl, Samsun, Tosya, Ayaş*); **2**. Aşağı yel (*Der: Niğde, Kırşehir, Ayaş Gümüşane, Zonguldak, Antalya*); **3**. Batı [Cenubu garbîden esen rüzgâr man.] (*K.T.*); **4**. Boz yel (*Der: İzmir, Kemalpaşa, Hadım «Konya»*); **5**. Kaba yel (*Der: Uluborlu, Karaağaç, Antalya, Ankara, Bilecik, Bayburt, İnegöl, Afyon, Eskişehir, Mucur, Çal, Konya, Tosya, Niğde, Malatya, Kayseri, Mecitözü, Avanos, Adana*); **6**. Kızıl yel (*Der: Samsun*); **7**. Öğle yeli (*Der: Konya*).

Lokma, 1. Aşam (*Rad. I. «Çağ.»*); **2**. Çığıtma [Lokma tatlısı man.] (*Der: Kayseri*); **3**. Çiynem (*T.D.; Der: Bursa*); **4**. Dıkım, tıkım (*Tuh.; Der: Burdur, İzmir, Ereğli «Konya»*); **5**. Diki, tiki, tıkı, tike, tikü (*Az.; Tuh.; Kam.; T.D.; D. L.T.; Muht.; Der: Niğde, Nevşehir*); **6**. Kalbuz (*D L.T.*); **7**. Kuyum (*Der: Aydın, Muğla*); **8**. Peyiş [Tatlı man.] (*Der: Samsun*); **9**. Pişi [Tatlı man.] (*Der: Antalya, Burdur, İzmir, Menemen, Samsun, İstanbul, Kütahya, Bergama, Afyon*); **10**. Sokum (*T.D.; Kam.; Tuh.; Kıs.; Der: İzmir, Ereğli «Konya», Kemalpaşa, Eğirdir*); **11**. Sunak, sunam (*Der: Çankırı, Denizli, Çal*); **12**. Tuncu (*D.L.T.*).

Lûgat, 1. Dil (*K.T.*); **2**. Söz (*K. T.*); **3**. Sözlük [Lûgat kitabı manasına U. M. H.inde lûgat - ıstılah kolu çalışma programının müzakeresinde Celâl Sahir Beyin teklifile kabul edilmiştir]

Lûgaz, 1. Bilmece (*K.T.*); **2**. Cumbak (*B. T. L. «Kır.»*); **3**. Sürçek (*Muk. Ed.*); **4**. Yanıltmaç (*Bab.; Bürh.; L.N.*). [Bak: Muamma]

—söylemek, Tabuzmak(*D.L.T.*).
Lûp [Lûup], **1**. Aldak (*T.D.*); **2**. Eğlence (*K.T.*); **3**. Oyun (*K.T.*); **4**. Sanu (*Kur. İ.*).
—(b)iyat, 1. Eğlence, eğlenti (*K.T.*); **2**. Oyun, oyuncak (*K.T.*).
Lûtf [lûtuf], **1**. Eyilik, iyilik (*K.T.*); **2**. Kayra (*Rad. II.* «*Şor., Sag.*»); **3**. Koyurka, kuyturka [Atıfet man.] (*Ç.L.;P.d.C.*); **4**. Tatlılık (*K.T.*); **5**. Yarlıgaş (*Kar.*); **6**. Yumşaklık (*K.T.*). [Bak: Himmet inayet, atıfet, kerem, mürüvvet]
—etmek, 1. Kayırmak, kayranlamak (*P.d.C.*); **2**. Malkıdamak (*Rad. IV.*«*Tel.*»); **3**. Silemek (*P. d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **4**. Soyurgamak (*Rad. IV.* «*K.B., Osm.,Çağ.Kom.*»); **5**. Yarlıkamak (*Or.*).
—kâr, İyilikçi (*Der: Edirne*).
Lüap, 1. Buğur (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Salvar (*Der: Yalvaç*); **3**. Salya (*K.T.*); **4**. Salyar (*Lûg. Ar.; Fer.*); **5**. Süleğey (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6**. Tükürük, tükrük (*K.T.*); **7**. Yar (*D.L. T.*); **8**. Yaras (*L.O.*).
Lücce, Engin deniz (*K.T.*).
Lüknet, 1. Basıklık (*L.O.*); **2**. Eziklik (*Der: Manisa*); **3**. Kekemelik (*K.T.*); **4**. Pelteklik (*K.T.*); **5**. Pepeğilik (*Bürh.*).
Lülü, 1. Boncuk (*K.T.*); **2**. İnci (*K.T.*); **3**. Monçuk (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Yençü (*Rad. III.* «*Or.*»).
Lüp [Lübb], **1**. Çiye (*Der: Konya, Antalya, Burdur, Isparta, Eğirdir, C.A.*); **2**. Evin (*Der: Denizli, Mersin, Kartal, Ankara, Ezine, Konya, Adana*); **3**. İç (*K.T.*); **4**. Kıynak (*Der: Çankırı, Polatlı, Konya, Harput, Simav, Denizli, Sivrihisar*); **5**. Öz, özek (*B.T.L.* «*Osm., Ad., Çag., Kaz.*»; *Kur. B.; K.T.; T.D.*); **6**. Özen, özük (*Rad.I.* «*Şor.,Sag.,Alt.,K.Kır.,Tel., Kır.*»).
Lüzucet, 1. Cülbüş (*D.L.T.*); **2**. Yapışkanlık (*T. D.; K. T.*); **3**. Yelimşiklik(*Bab.*); **4**. Yilim (*L. O.*).
—li, 1. Özlü [Hamur, macun gibi şeyler hakkında] (*K.T.*); **2**. Sıvan (*Der: Kastamonu, Gelibolu, Anafarta*); **3**. Sıvışık (*K.T.*); **4**. Yapışıp uzayan (*K.T.*); **5**. Yapışkan(*K.T.*); **6**. Yelmeşik, yilmeşük, yilimşik (*Bab.; Kam.; Caf.; Der; Çanakkale, Ünye* «*Ordu*», *Söğüt*«*Bilecik*»,*Kocaeli, Kırşehir*).
Lüzum, 1. Gerek (*L.N.*); **2**. Gereklik (*K.T.*); **3**. İşe yarama (*K. T.*); **4**. Keten (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: İcap, iktiza]
—lu, 1. Gerekli (*Bab.*); **2**. Oranlı (*Kab.*). [Bak: Lâzım]
—suz, 1. Gerekmez (*Der: A.*); **2**. Kerekmes, kereksiz (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **3**. Süme (*T.D.*). [Bak: Bilüzum]
—u olmak, Gerekmek (*K.T.*).
—u veçhile, 1. Gereği gibi (*K. T.*); **2**. Gereğince (*L.N.*).
—u hasebiyle, [Bak: Hasbellüzum]
—u halinde, [Bak: İndellüzum, indelhace, indeliktiza]

M

Ma, Su (*K.T.; Der: İstanbul,Trakya, A.*). [Bak: Ab]
—ı cari, Akar su (*K.T.; Der: Konya, Ereğli, C.A., İstanbul*); [Bak: Cari]
—ı rakit, 1. Çorpak su (*Der:*

Muğla); **2**. Durgun su (*K.T.; Der: İstanbul*); **3**. Duruk (*Der: Konya*). [Bak: Rakit]

Maa, **1**. Bile (*Kur.B.*); **2**. Birle (*Or.*); **3**. Birgaru (*Uyg.«H.I.»*); **4**. İle (*K.T.*).

—n, **1**. Bile (*Sir., Bian.*); **2**. Bilece (*Bian.*); **3**. Bilesince (*L.N.*); **4**. Birlik, birlikte (*K.T.*).

—mafih, —haza, —zalik, **1**. Böyle ise de, böyle iken (*K.T.*); **2**. Galan (*Müt.*); **3**. Şu da var ki (*Der: İstanbul*).

—lkeraha, İstemiyerek (*K.T.*).

—lmemnuniye, **1**. Seve seve, seve istiye (*Der: İstanbul*); **2**. Sevine sevine (*Der: İstanbul*); **3**. Sevinerek (*Der: İstanbul*). [Bak: Memnuniyet]

—liftihar, Kurula kurula, kurularak (*Der: İstanbul*). [Bak: İftihar]

—etteessüf, **1**. İstemiye istemiye (*Der: İstanbul*); **2**. Üzülerek (*Der: İstanbul*). [Bak: Teessüf]

—ziyadetin, **1**. Çok çok (*Der: İstanbul*); **2**. İstediğinden artık (*Müt.*). [Bak: Ziyadesiyle]

Mâada, **1**. Ayrı (*Müt.*); **2**. Ayrık, ayruk (*B.T.L.«Osm.»*); **3**. Başka, -den başka (*T.D.;K.T.*); **4**. Bölek (*Rad.IV.«Çağ., H., Tür., Kar.»; B. T.L.«Çağ.»*); **5**. Özge, -den özge (*Bab.; Rad.I. «Kom., Çağ., Osm., Ad.»*); **6**. Sortun (*Rad.IV.«Kar.»*). [Bak: Gayri]

Maali, **1**. Büyüklükler (*K.T.*); **2**. Yücelikler (*Müt.*); **3**. Yükseklikler (*Der: İstanbul*).

Maaş, **1**. Aluğ (*Rad. I. «Çağ.»*); **2**. Aylık (*K. T.*); **3**. Dirlik (*T. D.; Bab.; K.T.*); **4**. Donluk (*Der: Elâziz, Kars*); **5**. Doyumluk (*Muht.*); **6**. Düşelik (*Der: Eskişehir*); **7**. Geçim [Daha çok maişet man.] (*Bab.*); **8**. Geçinecek (*K.T.*); **9**. Soyurgal [Rad. IV. te: İhsan, atiye, eltaf, en'am man. «*Kom., Çağ.*»] (*Tüz.*); **10**. Toğar (*T. D.*); **11**. Tüş [Mükâfat, ücret man.] (*Uyg. «İnd.»*); **12**. Yaşayış [Maişet man. «Maaş» ın bu manası şimdilerde kullanılmıyor.](*K.T.*). [Bak: Maişet, taayyüş, ihsan, ücret, mükâfat]

Maazallah, **1**. Tanrı esirgiye, tanrı esirgesin (*Müt.*); **2**. Tanrı koruya, tanrı korusun (*Müt.*); **3**. Tanrı saklıya, tanrı saklasın (*K.T.*); **4**. Tanrıya sığındık (*K.T.*).

Mâbat, **1**. Alt, alttaki (*K.T.*); **2**. Arka, arkadaki (*Der: İstanbul*); **3**. Art, arttaki (*Der: İstanbul*); **4**. Artık (*Ata.*); **5**. İleri, ilerideki (*Müt.*).

—(d) ı, **1**. Altı (*K.T.*); **2**. Ardı, arkası (*Der: İstanbul*); **3**. Gerisi (*Der: İstanbul*); **4**. İlerisi (*Der: İstanbul*); **5**. Sonrası (*K.T.*).

Maber, **1**. Geçit (*K.T.*); **2**. Köprü (*K.T.*); **3**. Otrar, ötrer (*L.O.*).

Mabet, **1**. Bark (*Or.*); **2**. Burkat [Put ve puthane man.] (*K.T.*); **3**. Burkatlık [Puthane man.] (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **4**. Puğar [Medrese man. da] (*Rad. IV. «Uyg.»*); **5**. Tapıncak (*Der: Isparta*); **6**. Tapuncak (*T.D.*); **7**. Tenğrilik (*Uyg. «İnd.»*); **8**. Yüğnek [Yk: Yükünmek=rukûa varıp tazim etmek] (*T.D.*). [Bak: Büthane, cami, kilise, ibadetgâh, ibadethane]

Mabeyn, **1**. Ara (*K.T.*); **2**. Aralık (*K.T.*); **3**. Sürün [Divanı hükümdarî man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **4**. Şulan [Divan man.] (*Rad. IV. «Şor.»*).

Mabut, **1**. Burhan (*D.L.T.*); **2**. Burkan [Yk: Burkat = Sanem,

Puthane] (*Rad.IV.* «*Kır., Çağ*»); **3**. Çalap (*K.T.*); **4**. Oğan (*B.T. L.* «*Uyg.*»); **5**. Ongun (*Der: Akseki, Urfa, Ordu, Adana*); **6**. Sın [Sanem man.] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»; *L.Ta.*); **7**. Tanrı (*K.T.*); **8**. Tapı (*Kara.*).

« Karaca oğlan der ki taptığım tapı,
Yıkılmaz tanrının yaptığı yapı »

9. Tenğri, tenri (*Rad. III.* «*Kaz., Kar.*»). [Bak: Allah, ilâh]

Macera, 1. Baştan geçen (*Der: İstanbul*); **2**. Geçen, geçmiş (*T.D.*); **3**. Olan, olan biten(*Der: İstanbul*); **4**. Serüven (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Sergüzeşt, hadise]

Madalya, 1. Baysa (*M.M.*); **2**. Payza (*Rad.IV.* «*Çağ.*»).

Mâdam, —e,—ki,—eki, 1. Çünkü (*K.T.*); **2**. Değil mi ki (*Der: İstanbul*); **3**. Oldukça [Mürekkeplerde: mâdamelhayat = sağ oldukça; mâdameddevran = acun durdukça... gibi] (*K.T.*).

Madde, 1. Erdini [Yk: Erdeni =kıymetli taç, cevher; erdine= erdem] (*Rad.I.* «*Uyg.*»)] (*Uyg.* «*U.*»); **2**. Eten [Bir nevi pamuklu kumaş man.] (*Rad.I.*«*Tob.*»; (*Bab.*); **3**. İş [Husus, keyfiyet man.] (*K.T.*); **4**. Öz [Lüp man.] (*Muht.*); **5**. Özdek [Ağaç sâkı, mısır ve başka nebat sâkı, çekirdek man. (*Rad.I.*)] (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Der: Konya*). [Bak: Cevher, cism, husus, keyfiyet, maye]

Madelet, Yartı[Hüküm, adlî hüküm man.] (*T.D.*). [Bak: Adalet, adl, hükm]

Maden, 1. Ergene [Erkene=dağ yamacı (*P.d.C.*)] (*Der: Bolu*); **2**. Külçe [Yekpare dökülmüş maden; daha tasfiye edilmemiş maden man.] (*K.T.*); **3**. Narşap «Métal» man.] (*Bal.*). [Bak: Kân, define, hazine]

—ocağı, 1. Keyde (*D.L.T.*); **2**. Küre [Maden eritmeğe mahsus mahal, kalhane man. Yk: Küymek = yanmak] (*Büh., Müt.*); **3**. Ocak (*K.T.*).

—suyu, 1. Ekşim (*Der: Vezirköprü*); **2**. Siyli (*Der: Çanakkale, Bayramiç, Gölcük, Kumarlar*).

Mader, 1. Ana (*T.D.*); **2**. Anne (*K.T. Der: İstanbul*); **3**. Cice (*B. T.L.* «*Kır.*»); **4**. Ög (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Valide]

Madrup, 1. Basılı, basılmış (*K.T.*); **2**. Damgalanmış, damga vurulmuş (*K.T.*); **3**. Döğülen, döğülmüş (*K.T.*); **4**. Vurulan, vurulmuş (*K.T.*).

Madum, 1. Kalmamış (*K.T.*); **2**. Yok (*K.T.*); **3**. Yok olan, yok olmuş (*K.T.*).

Madun, 1. Alt (*K.T.*); **2**. Astın (*P.d.C.*); **3**. Aşağı (*K.T.*). [Bak: Dun]

Madut, 1. Sağılmış (*T.D.*); **2**. Sağışlanmış (*Kur. A.; Kur.B.*); **3**. Sağışlı (*Muht.*); **4**. Sanlığ (*Kur.İ.*); **5**. Sayılı (*K.T.*); **6**. Sayılmış (*K.T.*).

Mafevk 1. İleri, ileride (*K.T.*); **2**. Önde (*K.T.*); **3**. Uluca (*Rad. I.* «*Osm.*»); **4**. Üst (*K.T.*); **5**. Üstün (*K.T.;T.D.*); **6**. Yukarı(*K.T.*).

Mafsal, 1. An, en [Yk: Ek] (*P.d. C.; Der: İçel, Bursa, Mersin, Ordu*); **2**. Angaz, angı (*Der: Bayramiç, Lâdik*); **3**. Bağış (*D.L.T.*); **4**. Boğ (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Boğmak, boğmuk (*T.D.; K.T.; Der: Niğde*); **6**. Boğum (*K.T.; T.D.*); **7**. Boğun (*D.L.T.; İrş.;L.N.*); **8**. Buvun (*Rad. IV.* «*Kar.*»; *Tuh.*); **9**. Eğmeç (*Der: Sıvas*); **10**. Ek(*Bürh.;Bah.;.K.T.;*

Der: Denizli, Kayseri); **11.** Ek yeri (*K.T.; Kam.; Lûg. Ar.; Der: Denizli, Kayseri, Köşker «Kırşehir»*); **12.** En (*Caf.; Der: Çorum, Kilis, Gazi Antep, Malatya*); **13.** Kınak (*L.O.; Rad.II. «Osm.»; Der: Bergama «İzmir»*); **14.** Kobok [El mafsalı man.] (*Rad. II. «Leb., Tub.»*); **15.** Oynak (*K. T.; T. D.*); **16.** Oynak yeri (*K. T.; Kam.*); **17.** Setik (*Der: Çanakkale, Ezine, Manisa, Kula, Zonguldak, Gediz, Kümbet «Seyitgazi», Çorum, İskilip*); **18.** Uğruğ, uvruğ (*D.L.T.*); **19.** Yül (*Rad. III. «Kaç.»*); **20.** Yüs (*Rad. III. «Soy.»*).

Mafüv, **1.** Bağışlanmış (*K.T.*); **2.** Suçundan geçilmiş (*K.T.*).

Mağara, **1.** Anak (*Kum.*); **2.** Biz (*B.T.L. «Çağ.»*); **3.** Dağ kovuğu (*Der: Derbentköyü «Buldan»*); **4.** Dorbun (*Bal.*); **5.** Dökük (*Der: Konya, Karaman*); **6.** İn (*T.D.; K. T.*); **7.** Kesmelik (*Rad. II. «Osm.»*); **8.** Kovuk (*T.D.*); **9.** Kuy (*Rad. II. «Tel. Alt., Leb., Sag., Koyb., Kaç.»; Tuh.*); **10.** Kuruk (*Rad.II. «Leb.»*); **11.** Obruk, orluk (*Der: Kütahya, Karaman, Muğla, Mersin, Hadımköyü, Çumra «Konya», Antalya*); **12.** Opan (*Der: Konya*); **13.** Oyuk (*K. T.*); **14.** Unkur (*Uyg. «T.T. III.»; Kur. İ.*); **15.** Uya (*Rad. I. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kız., Kır., Çağ.; B.T.L. «Kaz.»*); **16.** Üğür (*İd. Haş.*); **17.** Ünür (*D.L.T.; İd. Haş.; Rad. I. «Kır., K. Kır.»*). [Bak: Gar, kehf]

Mağaza, **1.** Çomlak (*Rad.IV. «Kom.»*); **2.** Kebit (*D.L.T.; Kar.*). [Bak: Dükkân]

Mağbun, Aldanmış, aldatılmış (*K.T.*). [Bak: Gabn]

Mağbut, **1.** İmrence (*T.D.*); **2.** İmrenilen (*K.T.*); **3.** Kıskanılmış (*K.T.*). [Bak: Mahsut]

Mağdup [Mağzup], Kakınılmış (*Kur.B.*).

Mağdur, Yanık, yanmış (*K.T.*). [Bak: Zulüm görmüş, itisafa uğramış, gadredilmiş]

—olmak, **1.** Arsıkmak (*Müh.*); **2.** Yanmak (*K.T.*):

«Eyvah, bu baziçede bizler gene yandık»

Mağfiret, **1.** Bahillik, bakıllık (*Rad. IV. «Kaz., Kır.»*); **2.** Ötün (*K. T.; T.D.; B.T.L. «Osm.»; L.O.*); **3.** Suç bağışlama (*Müt.*); **4.** Yarlığ (*Bian.*); **5.** Yarlığama (*K. T.*); **6.** Yarlıkama (*İrş.*). [Bak: Af, gufran, istiğfar, günah]

—etmek, **1.** Ötmek (*Rad.I. «Tar., Çağ.»; B.T.L. «Osm.»*); **2.** Suç bağışlamak (*Müt.*); **3.** Suçtan geçmek (*K.T.*); **4.** Yarlıgamak (*K.T.; Y.E.*); **5.** Yarlıkamak (*Rab.*).

—edici, Suç örten (*Çul.*).

Mağlûp, **1.** Basınç, basılmış (*T.D.*); **2.** Ezilmiş (*K.T.; Der: İstanbul*); **3.** Ezülmüş (*Kur.İ.*); **4.** Köredeğen (*Rad.II. «Çağ.»*); **5.** Tüşkün (*Rad.III. «Çağ.»*); **6.** Utulmuş (*Der: A.*); **7.** Yenliç (*T.D.*); **8.** Yenilen, yenilmiş (*T.D.; K.T.*). [Bak: Münhezim, perişan]

—etmek, **1.** Altalamak (*T.D.; G.D.; Der: C.A.*); **2.** Altetmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **3.** Basırmak (*Rad.IV. «Tür., Osm.»*); **4.** Basmak (*Uyg.; O.Q.; Ça. Ma.; Bat.*); **5.** Durbatmak [Münhezim etmek man.] (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.*); **6.** Güçmek [?] (*Muht.*); **7.** Karsamak (*L.O.*); **8.** Sımak, sıymak (*D.L.T.; Tef., Süh.; Aş.*); **9.** Sındırmak (*K.T.; T.D.*);

10. Tepelemek (*K.T.; Bat.*); **11**. Utmak[Galip gelmek, muzaffer olmak man.](*Rad.I.«Uyg.,Krm.,Tar., Kır., Tel., Alt., Küer., Kaç., Sag., Koyb., Şor., Leb.»*); **12**. Yenmek (*K.T..; D.L.T.*); **13**. Yiğedmek (*Uyg.«İnd.*); **14**. Yomutmak (*Der: Ordu*). [Bak: Galebe çalmak, galip gelmek]

—olmak, 1. Basılmak (*Ata.*); **2**. Basınmak (*Or.*); **3**. Basırganmak (*Rad.IV.«Osm.»*); **4**. Bozgun vermek (*K.T.*); **5**. Bozulmak (*Cal.; (K.T.; Der: İstanbul*); **6**. Ezilmek *K.T.; Der: İstanbul*); **7**. Kazıtmak (*Rad.II. «Uyg.»*); **8**. Pazıkmak (*Rad.IV. «K.B.»*); **9**. Sınmak (*K. T.; Süh.; Kur.A.; Der: Kırşehir*); **10**. Ursukmak (*D.L.T.*); **11**. Utkuzmak (*B.T.L.«Çağ.»*); **12**. Utulmak (*Rad.I. «Osm.»*); **13**. Utunmak (*B.T.L.«Çağ.»*); **14**. Utsukmak, utzukmak(*Uyg.«U.II.»*); **15**. Utuzmak (*Uyg. «İnd.»*).

—(b)iyet, 1. Basğu (*Rad.IV. «Çağ.»*); **2**. Bozgun, bozgunluk (*K.T.*); **3**. Bozukluk(*Ba.*); **4**. Düşkünlük (*Müt.*); **5**. Kıran (*Rad.II. «Çağ.»*); **6**. Kırgın, kırgınlık (*Rad. II.«Osm., Çağ.»*); **7**. Kırış (*Rad.II. «Osm.»*); **8**. Serginlik (*Der: Eskişehir*); **9**. Yenginlik, yeniklik (*Muht.*); **10**. Yenilış,yenilme(*K.T.*). [Bak: İnhizam, hezimet, perişanlık]

Mağmum, 1. Bosuşluğ (*Uyg. «İnd., P.P., U.II.»*); **2**. Bungun (*Der: Manisa*); **3**. Kadguluk (*Uyg. «U.»*); **4**. Karang (*Rad. II. «Soy., Kır.»*); **5**. Kaygulu (*K.T.; T.D.*); **6**. Sıkılmış [İçi-] (*K.T.*); **7**. Sınıksı (*Der: Ankara, Sandıklı*); **8**. Sorutkan (*L.O.*); **9**. Tasalı, tasalanmış (*K.T.*); **10**. Üzgün, üzülmüş (*K.T.*). [Bak: Hazin, mahzun, hüznengiz, meyus, mükedder, müteellim]

—olmak, 1. Buşukmak, boşukmak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Kaygılanmak, kaygulanmak (*Müt.*); **3**. Sıkılmak (*K. T.*); **4**. Sınıkmak (*Der: Ankara, Sandıklı*); **5**. Somurtmak (*L.O.*); **6**. Tasalanmak (*K. T.*); **7**. Tuncukmak (*D. L. T.*); **8**. Üzülmek (*K.T.*).

—hava, 1. Boğanak (*L.O.*); **2**. Bulkuluk (*Der: Kütahya*); **3**. Bulutlu (*K. T.*); **4**. Bursalık (*Der: Ahlat*); **5**. Çımık (*Der: Antalya, Balıkesir*); **6**. Kapanık (*K.T.*); **7**. Pusarık (*Der: Burdur*); **8**. Püngülük (*Der: Zile*).

Mağrip, 1. Batı (*Rad. IV. «Osm.», T.D.; K.T.*); **2**. Batışığ (*Kur. İ.*); **3**. Bayu (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Geçtan [Mukabili: Ertan: «Geçtan kızarıyor»] (*Der: Ilgın*); **5**. Gün batan (*Der: Iğdır*); **6**. Gün batar (*Rab.; P.d.C.; Ç.L. B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Gurup, garp]

Mağruk, 1. Batmış (*K.T.*); **2**. Boğulmuş (*K.T.*); **3**. Karmış (*Der: Konya*).

Mağrur, 1. Aldanmış [Bu manada şimdi kullanılmıyor] (*K. T.*); **2**. Azgın, azgun (*Müt.*); **3**. Azmış (*T. D.*); **4**. Başı yukarda [mec.] (*K. T.*); **5**. Çalımlı (*K. T.*); **6**. Dikbaç, dikbaş (*Der: Konya, Ilgın*); **7**. Dikköz (*Der: Malatya, Kozan*); **8**. Gövez (*D.L.T.*); **9**. Kasalak (*Der: Konya, Sıvas, C. A.*); **10**. Kaşkaldaş (*Tuh.*); **11**. Kebes (*Rad.II.«Uyg.»*); **12**. Kendini beğenmiş (*K.T.*); **13**. Kevek (*P.d.C.; Ç.L.*); **14**. Kıcurgan (*D. L.T.*); **15**. Kodaş, kodaz (*Der: Adana, Gazi Antep, Pazarcık, Ilgın*); **16**. Kofalak (*Der: Muğla,*

Sivrihisar, Polatlı «Ankara», Mut «İçel»); **17.** Koftar (*Der: Bozkır*); **18.** Koramaz (*Der: Oymaklı «Adana»*); **19.** Korlonçı (*Rad. II. «Tel.»*); **20.** Kosalak (*Der: Antalya, Karaman, İzmit, İçel, Urfa, Muğla, Develi, Beyşehir, Kula, Artvin, Boldan*); **21.** Koska (*Der: Akçadağ «Malatya»*); **22.** Kostak (*Der: Yozgat, Niğde, Kastamonu*); **23.** Kubarık (*Der: Isparta*); **24.** Kükrekli (*Rad. II. «Kaz.»*); **25.** Kündürkeneçi (*Rad. II. «Tel.»*); **26.** Kuduruk(*Müh.*); **27.** Kurumlu (*T.D.; K.T.*); **28.** Öktemli (*Kar.*); **29.** Şişik (*Der: Gemlik, İstanbul*); **30.** Şişkin (*Der: Seyhan, Konya, Isparta*); **31.** Tomıkkay (*Rad. III. «Tel., Şor.»*). [Bak: Müftehir, mütekebbir, mütefahir, gururlu]

—olmak, 1. Arsıkmak (*D.L.T.*); **2.** Azmak(*T.D.*); **3.** Böbürlenmek (*Der: Aydın, Keçiborlu, Söğüt, Çanakkale, Cebel nahiyesi «Isparta», Menemen, İstanbul*); **4.** Çalım satmak (*Der: İstanbul*); **5.** Çoksunmak (*Rad. III. «Osm.»*); **6.** Kabarmak (*Der: İstanbul*); **7.** Kanırkamak (*Rad. II. «Tel.»*); **8.** Kasalmak (*Der: Konya, Sıvas, C.A.*); **9.** Kofalmak, kosalmak (*Der: Nevşehir, Avanos, Kırşehir, Köşker, Adana, Seyhan*); **10.** Kubarmak (*Der: Yozgat*); **11.** Kudanmak (*Rab.*); **12.** Kurulmak, kurum satmak (*K.T.*); **13.** Şeşelmek (*Der: Kangal «Sıvas»*); **14.** Tecenmek (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İftihar, tekebbür, taazzüm, Gurur kibr]

Mağrus, Dikili, dikilmiş (*K.T.*).

Mağşuş, 1. Arısız [Temiz olmıyan man.] (*Fer.*); **2.** Çepel (*Der: Keşan «Edirne», Kayaş «Ankara», Avanos «Kırşehir», Emet «Kütahya», Bolu, Daday, Niğde, Zonguldak, Polatlı, Çeşme, Ordu, Denizli*); **3.** Kaltagay (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Karışık (*K.T.*); **5.** Katıklı (*Der: Konya Ereğlisi*); **6.** Katıngılı (*Kara.*); **7.** Tıncık (*Der: Malatya*). [Bak: Hileli, gayrisâf, gayrisâfi, mahlût]

Mağz, 1. Beyin (*K.T.*); **2.** İç (*K.T.*) **3.** İlik (*K.T.*); **4.** Meyin (*Rad.IV. «Çağ.»*); **5.** Mıy (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); **6.** Minge (*Rad.IV. «Çağ.»*); **7.** Miye (*Rad. IV. «Çağ.»; Der: Kadıçiftliği «Çatalca»*); **8.** Öz [Lüp, cevher, iç man,] (*T.D.; K.T.; Ç.L.*). [Bak: Dimağ, muh, lüp, akl]

Mah, Ay (*K.T.;T.D.*). [Bak: Kamer, şehr]

—ru, Ay yüzlü (*K.T.*).

—be—, Aydan aya (*K.T.*).

—iye, Aylık (*K.T.*).

Mahabet, 1. Aybar(*Rad.I. «Kır.»; M.M.*); **2.** Gösteriş (*Der: İstanbul*); **3.** Korkunçluk(*Der: İstanbul*); **4.** Parlak görünüş (*Der: İstanbul*).

Mahal, 1. Budal (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Kent [Kasaba, şehir man.] (*Rad.II. «Az.»*); **3.** Orun (*P.d.C.; Ç.L.; Kar.; İd.Haş.*); **4.** Tok (*Rad.IV. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); **5.** Yer (*K.T.*); **6.** Yöre (*Kara*). [Bak: Cay, mekân, makam]

—i ikamet, 1. Ev (*K.T.*); **2.** Eylek (*Ça.Ma.*). [Bak: İkametgâh, mesken, sükna]

—lî, Yerli (*K.T.*).

Mahalle, 1. Tarmak [?] (*T.D.*); **2.** Turak (*Müt.*); **3.** Uram (*Rad. I. «Kır., Çağ., Kar.»; P.d. C.; Ç.L.; L.Ta.; Muk.Ed.T.D.;B.T.L. «Çağ.»; Aybe.; Muht*); **4.** Yöre (*T.D.*).

—li, Kondaş (*Müh.*).

Maharet, 1. Atiklik (*Rad .I.* «*Osm.*»); 2. Beceriklilik (*K.T.*); 3. Düleklik (*Bian*); 4. İrvem (*P.d.C.*; *Ç.L.*); 5. İtiklik [Çabukluk, tezlik man.] (*Rad.I.*«*Çağ.Ad.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»); 6. Selet (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 7. Udum [Hüner man.] (*Kara.*; *G.D. Der: Antep, Maraş*); 8. Urum (*P.d.C.*;*Ç.L.*); 9. Ustalık (*K.T.*); 10. Uzluk (*Süh.*; *Kam.*); 11. Yordam (*Der: Bolu, Muğla, Afyon, Konya, Davas, Mucur* «*Kırşehir*»). [Bak: İktidar, hazakat, hüner, marifet, meleke]

—li, 1. Atik (*Rad.I.*«*Osm.*»); 2. Becerikli (*K.T.*); 3. Dülek (*Bian.*); 4. Eli uz (*Der: Konya, Kütahya, Sıvas*); 5. Epli (*Rad.I.* «*Çağ.*»); 6. Usta (*K.T.*); 7. Yeprem (*Der: Sarayköy* «*Samsun*»),

—siz, 1. Beceriksiz (*K.T.*); 2. Eleva, elevay [?] (*Der: Sarayköy* «*Samsun*», *Kırşehir, Keskin, Nevşehir, Çorum, Konya, Zile*); 3. Sömelek, sömeldek (*Der: Sinop, Ordu,*).

—kazanmak, 1. Ustarmak (*Rad. I.* «*Kaz.*»); 2. Ustalaşmak (*K.T.*); 3. Uzlanmak (*D.L.T.*; *Der: Kemalpaşa, Uluborlu, İçel, Mut, Meydan, Keskin, Kırşehir*).

—le idare etmek, Ökütmak (*Tuh.*).

—li rehber, Yurcı (*D.L.T.*).

Mahasin, 1. Görklükler (*Muk.Ed.*); 2. Güzellikler (*K.T.*); 3. İyilikler (*Der: İstanbul*).

Mahbup,—(b)e, 1. Çıkan (*Rad. III.* «*Çağ.*»); 2. Keleş (*Rad. II.* «*Tob.,Tüm.,Bar.*»); 3. Oynaş (*Der: Sıvas, Amasya, Adana*); 4. Severçe (*Kar.*); 5. Sevgili (*K.T.*; *T.D.*); 6. Sevilen (*K.T.*; *T.D.*); 7. Sevük (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *D.L.T.*); 8. Söyerke (*Rad. IV.* «*Kaz.*»). [Bak: Maşuk, maşuka, muhip]

Mahcup, 1. Erincik (*K.T.*; *Der: A.*); 2. Ismık (*Der: Edirne, Aydın, Muğla, Bergama, Kocaeli, Isparta, Eskişehir, Tire, Denizli, Susığırlık*); 3. Kısrık (*L.O.*); 4. Oyatlığ (*Ç.L.*); 5. Sıkılgan (*K.T.*); 6. Singin (*Der: Giresun*); 7. Tıkansak (*Der: Bayramiç*); 8. Tımsık (*Der: Çanakkale, Bolu*); 9. Tutuk (*Der: Ordu*); 10. Utanan (*K.T.*); 11. Utangaç (*K.T.*; *T.D.*); 12. Utangan (*K.T.*); 13. Utanmış (*K.T.*); 14. Utlu (*Cal.*; *Der: Mucur, Isparta, Mersin, Develi, Beyşehir, Konya, Kurugöl, Malatya, Antep, Kırşehir, Niğde, Yozgat, Sıvas, Kastamonu, Bolu*); 15. Uvutluk (*D.L.T.*); 16. Uyalçak (*Tuh.*); 17. Uyatlık (*Bah.*); 18. Yığrık, yırık, yıvrık (*Der: Isparta, Denizli, Muğla, Kaş, İznik, Çivril*). [Bak: Hacil, şermende, muhteriz]

—etmek, 1. Bozmak (*K.T.*); 2. Tuyuktandırmak (*Rad. III.* «*Tel.*»); 3. Utandırmak (*K.T.*; *L.O.*; *L.L.*); 4. Yüzün düşürmek (*Ça. Ma.*). [Bak: Tahcil etmek]

—olmak, 1. Aymanmak (*Rad.I.* «*Uyg.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Bozulmak (*K.T.*); 3. Çoğutmak (*Der: Konya*); 4. Elikmek (*İd. Haş.*; *Der: Seyhan, Adana, Ankara, Mersin, Tarsus, Kastamonu*); 5. Eymenmek (*Der: Ankara, Denizli, Konya, manisa, İzmir, Kırşehir*); 6. İmenmek (*Rad.I.* «*Bar., Çağ., Kar.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»; *Kar.*); 7. Kulturamak (*Rad. II.* «*Tel.*»); 8. Kurlanmak (*Rad. II.* «*Kaz.*»); 9. Küçük düşmek (*K.T.*); 10. O-

yalmak (*D.L.T.*); **11**. Sıkılmak (*K.T.*); **12**. Suçukmak (*Der: Antep*); **13**. Turkınmak (*D.L.T.*); **14**. Utanmak (*D. L. T.;K.T.*); **15**. Uvtanmak (*Kur.A.*); **16**. Uvutlanmak (*D. L. T.*); **17**. Uyatmak (*Uyg. «İnd.»; B.T.L. «Çağ.»*); **18**. Yüzükmek (*Der: Bor «Niğde»*).

—(b)iyet, **1**. Ir, İr (*D.L.T.*); **2**. Utanç (*T.D.*); **3**. Utangaçlık (*K. T.*); **4**. Utanıklık (*T.D.*); **5**. Uvut (*Uyg. «İnd.»; D.L.T.*). [Bak: Ar, hayâ, hicap, hacalet]

—(b) iyete uğramak, Uda bunalmak (*Der: Malatya,Antep, Kırşehir, Niğde, Yozgat*).

—(b) iyeti mucip, Utanacak (*K.T.*).

Mahcuz, **1**. Sığılmış [?] (*Kur.İ.*); **2**. Tutuk, tutulmuş (*Müt.*).

Mahdut, **1**. Az (*Der: İstanbul*); **2**. Çevrilmiş (*K.T.*); **3**. Eksik (*Der: İstanbul*); **4**. Gödük (*Der: Manisa*); **5**. Kısa (*Der: İstanbul*); **6**. Sınırlanmış (*K.T.*).

Mahfaza, **1**. Belik [Ok mahfazası man.] (*Mir.*); **2**. Bittirik [Harp edevatı mahfazası man.] (*İd.*); **3**. Giz (*D.L.T.*); **4**. Gönkek (*D.L.T.*); **5**. Kap (*K.T.*); **6**. Kutu(*K.T.*); **7**. Saklak [Bir şeyin saklandığı yer] (*Der: Kars*); **8**. Ürütük [Örtük ?] (*Muk. Ed.*); **9**. Yabuk, yabuv [Yk: Yapmak = örtmek] (*Kar.*).

Mahfi, **1**. Gizli (*K.T.*); **2**. Saklı (*K.T.; Der: İstanbul, C.A.*); **3**. Yaşık [Yk: Yaşmak = yüzü gizliyen, örten şey] (*Met.*). [Bak: Nihan, hafi]

—yen, **1**. El altından (*Bürh.; K.T.*); **2**. Gizlice (*K.T.*); **3**. Oğrulayen (*Bian.*); **4**. Uğrun (*Der: Kırşehir, Avanos, Gazi Antep*).

Mahfil, **1**. Cerge (*Rad.IV.«Çağ.»*); **2**. Dernek, tirnek (*D.L.T.; Muk. Ed.*); **3**. Toplantı yeri(*K.T.*). [Bak: Meclis, mecma, içtima mahalli]

Mahfuz, **1**. Barık [Mahfuz yer man, Yk: Barınmak] (*Der: Bektaş köyü «Sıvas - Zara»*); **2**. Bekik (*Rad.IV. «Çağ.»*); **3**. Bekte(*T.D.*); **4**. Bellenmiş [Zihinde mahfuz, ezberlenmiş man.] (*K.T.*); **5**. Dulda [Mahfuz yer man.] (*Der: Kırşehir, Avanos*); **6**. Gözetlik (*D. L. T.*); **7**. Gözetilen (*K. T.*); **8**. Kuytak [Kuytu yer man.] (*Der: Göksun, Avanos*); **9**. Kuytu [Mahfuz yer man.](*T.D.*); **10**. Öğrenilmiş [Zihinde mahfuz, ezberlenmiş man.] (*K. T.*); **11**. Saklı (*Der: İstanbul, C.A.*); **12**. Saklanmış, saklanılmış (*K. T.*). [Bak: Mazbut, muhafazalı]

Mahir, **1**. Atik (*Rad. I. «Osm.»*); **2**. Becerikli (*K. T.*); **3**. Celpiş, çelbiş (*Rad. III. «Çağ.»; B. T. L. «Çağ.»*); **4**. Cetiz (*Rad.IV.«Kır.»*); **5**. Cirik, çirik, çerik (*B. T. L. «Çağ.»*); **6**. Çeber (*Kum.; Oğ.; B.T.L. «Çağ.»; Uyg. «O.Q.»*); **7**. Eli eğimli (*Der: Kayseri*); **8**. Eli uz (*Bürh.; Der: Kütahya, Sıvas*); **9**. Epikli (*B. T. L. «Uyg.»*); **10**. Epli (*Rad.I.«Çağ.»*); **11**. Kaykaç (*Rad. I. «K. Kır.»*); **12**. Mergen (*Türkmen.*); **13**. Minisker (*Rad. IV. «Kır.»*); **14**. Ökte (*Türkmen.*); **15**. Sınavu (*Der: Yabanova*); **16**. Tetik (*Neh.*); **17**. Usta (*K. T.*); **18**. Uz (*Kara.; Kam.; Ç.L.; Uyg., «İnd., P.P., U. II.»; T.D.; D.L.T.*). [Bak: Maharetli]

Mahiyet, **1**. İç yüz (*K.T.*); **2**. Kendülük [Yek: Kendi] (*Müt.*); **3**. Kensilik [Ayniyet man.] (*Kar.*); **4**. Nelik (*İd. Haş.*); **5**. Nitelik [Keyfiyet man.] (*T.D.*); **6**. Özlük, kendüzlük (*Müt.*); **7**. Tın [Ruh

man.] (*Uyg.* «*P. P.*»); **8**. Tınlığ (*Uyg.* «*O.Q.*»); **9**. Nidügi (*Tef.*). [Bak: Keyfiyet, ayniyet, tabiat, hakikat, künh]

Mahkeme, 1. Savilik [Yk: Savlık] (*Bit.*); **2**. Sorav [Şikâyet, dava man. da] (*Rad. IV.* «*K. B., Kaz., Ad.*»); **3**. Yarguç (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *T.D.*); **4**. Yargu yeri (*L.N.*).

—kararı, 1. Törö (*Rad. III.* «*Kır.*»); **2**. Yargu (*Rad. III.* «*Bar., Kom., Çağ., Kar.*»). [Bak: Hükm, karar, ilâm]

Mahkûk, 1. Kazılmış (*K.T.*); **2**. Kazınmış [Yazıldıktan sonra çakı ile hakkedilmiş man.] (*K.T.*); **3**. Kaznaklık (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Oyulmuş (*K.T.*). [Bak: Hakketmek]

Mahkûm, 1. Polun (*Rad. IV.* «*K.B.*»).

—etmek, 1. Bellemek, belletmek [Tecziye etmek man.] (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **2**. Yargurmak (*T.D.*).

—iyet, Cıglış (*Rad.IV.* «*Kır.*»).

Mahlûk, 1. Çayan (*Rad.III.* «*Şor.; Sag.*»); **2**. Debrenik [Müteharrik man.] (*T.D.*); **3**. Tınlığ [Canlı man.] (*Uyg.*«*İnd., P.P., T.T.*»); **4**. Türük (*T.D.*); **5**. Yaradılmış, yaratılmış (*K.T.; Muk.Ed.*); **6**. Yayan (*Rad. III.* «*Tel., Koyb., Kaç.*»). [Bak: Halâyık, halk, kâinat]

Mahlûl, 1. Andır [Sahipsiz kalan mülk man.] (*Der: Ahlat*); **2**. Boş [Sahipsiz man.] (*Der: Manisa*); **3**. Çözülmüş [Halledilmiş man.] (*K.T.*); **4**. Dağılmış [Halledilmiş man.] (*K.T.*); **5**. Erimiş [Halledilmiş man.] (*K.T.*).

Mahlût, 1. Alaşman [?] (*Der: Ordu*); **2**. Arısız [Gayrisafi man.] (*Der: Gazi Antep*); **3**. Çandır [Buğdayın arpa ve çavdar ile karışığı, melez man.] (*Der: Isparta, Fethiye*); **4**. Çaynaşık (*Der: Denizli*); **5**. Çepelli [Arpanın, buğdayın taş toprakla karışmışı man.] (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); **6**. Çıtrık [Seçilmiy ecek derecede karışık yazı v. s. man.] (*Der: Köşker* «*Kırşehir*»); **7**. Karcaşuk (*Ter.*); **8**. Karıklı [Buğday ile arpanın karışmışı man.] (*Der: Ankara, Tosya, Kızılcahamam, Çankırı, Boyabat, Zonguldak, Ordu, Devrek, Çorum*); **9**. Karışık, karışmış, karıştırılmış (*K.T.; Bian.*); **10**. Karmakur (*Der: Gazi Antep*); **11**. Katığ, karık (*Kur.İ.*); **12**. Katığlı (*Rab.; Muk. Ed.*); **13**. Katıklı (*Fel; Der: Ceyhan, Giresun, Seyhan, Erzurum, Antalya*); **14**. Katkılı (*Fel., Der: Antakya, Gazi Antep*); **15**. Kozaktığ (*Rad. II.* «*Sag., Koyb.*»); **16**. Kuşuk [Koşuk ?] (*Rad.II.* «*Zenker.*»). [Bak: Hileli, gayrisaf, gayrisafi, mağşuş]

Mahmi, 1. Asartma, azartma (*Der: İçilli köyü* «*Giresun*»); **2**. Korunmuş (*Der İstanbul*).

Mahmul, 1. Yüklenmiş, yükletilen (*K.T.*); **2**. Yüklü (*Der: İstanbul*). [Bak: Haml, tahmil]

Mahmum, Sıtmalı, sıtmalanmış (*K.T.*).

Mahmur, 1. Sargın (*Der: Bursa*); **2**. Süci urmuş [Süci = içki, şarap (*Rad.III.* «*Osm.*»)] (*Caf.*); **3**. Süzgün, süzük[Bakış hakkında] (*K.T.*); **4**. Uyku şaşkını (*Der: Manisa*).

Mahmuz, 1. Depki, tepki (*Der: Ankara*); **2**. Depkiç, tepgiç (*İd.; T.D.; Tuh.*); **3**. Tepkeç, tepgeç (*Tuh.; T.D.*).

Mahpes, 1. Dam (*K.T.; Der: Yozgat, Malatya, Konya, Tavşanlı, Bafra, Eskişehir, Gemlik, Ankara, Mersin, Kütahya, Çanak-*

kale, Bursa, Denizli, Söğüt «Bilecik»); **2**. Payjın (*Rad.IV.«Tel.»*); **3**. Zından* (*Tuh.; K.T.*). [Bak: Hapishane]

Mahpus, 1. Bulgun [Tutsak man.] (*P.d.C.*); **2**. Bulun [Tutsak man.] (*Rad.IV. «Çağ.»; Uyg. «İnd.»*); **3**. Kılmıstı [Mücrim, cürm işlemiş, bir şey yapmış man.] (*Rad. II. «Kır.»*); **4**. Peklik [Bağlı, kapalı man.] (*Rad.IV. «K.B.»*); **5**. Tutkun (*D.L.T.*); **6**. Tutsak (*Ç.L; Aş.; Çul.; Az.; Der: Mersin, Bolu*).

Mahreç, 1. Çıkacak [—kapı, —delik] (*K.T.*); **2**. Çıkak (*Müt.*); **3**. Çıkılacak yer (*K.T.*); **4**. Şığıt [Yk: Çıkıt] (*Rad.IV. «Kır.»*).

Mahrek, 1. Döngül, düngül (*Müt.; Muht.*); **2**. Yürence (*T.D.*). [Bak: Medar]

Mahrem, 1. Batıt [Haber hakkında] (*Müh.*); **2**. Elbiri [?] (*Der: Çorum*); **3**. Gizli (*K.T.*); **4**. İçli dışlı (*K.T.*); **5**. İçre (*Or.*); **6**. Söylenmez [Söz hakkında] (*K.T.*). [Bak: Hususî, esrar, sır]

—i has, İnal [Yk: İnanmak; mutemet emniyet ve itimat kazanmış man.] (*Rad. I. «Çağ.»; B. T. L. «Osm.»*).

—ane, 1. Gizlice, gizlicecik (*Der: İstanbul*); **2**. Saklıca, saklı olarak (*Der: İstanbul*).

Mahruk, 1. Köyik, köyük (*Tuh.*); **2**. Kül olmuş (*K.T.*); **3**. Tutuşmuş(*K.T.*); **4**. Yanmış,yanık, yangın (*K.T.*).

—at, 1. Yakacak (*Der: Ahlat, İstanbul*); **2**. Yangı (*Der: Şıhlar nahiyesi «Ankara», Avşar, Gazi Antep, Kayseri*).

Mahrum, 1. Cıbıl [Hiçbir malı mülkü kalmamış man.] (*Der: Eláziz, Uşak*); **2**. Cıgan (*P.d.C.*); **3**. Çıgay [Maldan mülkten mahrum man.] (*Rad.III.«Uyg.»*); **4**. Eli boş [Kalmış] (*K.T.*); **5**. Pay almamış (*K.T.*); **6**. Ülüşsüz [Binasip, hissesiz man.] (*Kur.B.*); **7**. Yernik [Hasret ve haset içinde kalmış man.] (*Der: Korkudeli, Bolu, Çeşme, Bornova, Gerede*); **8**. Yohsul, yoksul (*Müt.*). [Bak: Nasipsiz]

—edilmek, 1. Kuru kalmak (*Rab*); **2**. Yığlandırılmak (*Ter.*).

—etmek, 1. Boş bırakmak (*Der: İstanbul*); **2**. Sınıtmak (*Muk.Ed.*); **3**. Vermemek (*Der: İstanbul*).

—iyet, Bun (*Or.*). [Bak: Muzayeka, zaruret, ihtiyaç, husran]

—iyet duymak, Yerinmek(*Der: Avanos «Kırşehir»*).

—iyetten müteessir, Yerincek (*Der: Avanos «Kırşehir»*).

Mahrut, —î, 1. Kamalaklı (*Kara.*); **2**. Kayagor (*Rad. II. «Tel.»*); **3**. Söbelek [Şekerci külâhı biçiminde man.] (*Der: Çorum, Osmancık*); **4**. Söbü (*Çul.; Kam.; Ar. L.; Fer.; Der: Sivrihisar*).

Mahsul, 1. Bar (*Ma.*); **2**. Bitiş [Nebatî, ziraî mahsul man.] (*Rad. IV. «Kar.»*); **3**. Bitki [Ekin, ziraî mahsul man.] (*Der: Bünyan, Bayburt*); **4**. Elde edilen (*Der: İstanbul*); **5**. Türük[Yk: Türemek] (*T. D.*); **6**. Ürgüt [Sınaî mamulât man.] (*Der: Bodrum, İnebolu*); **7**. Ürün [Koyunun, ineğin sütü ve sütten çıkan şeyler man.] (*Der: Bolu*); **8**. Verim (*K.T.; T.D.*); **9**. Yetişen, yetiştirilen (*K. T.*). [Bak: Irat, semere, istihsal]

—dar, 1. Bitek (*Der: Bilecik, Bolu, Seydişehir, Kırşehir, Manisa, Afyon, Denizli, Konya, Uşak, Kütahya*); **2**. Bitelge (*Der:*

Develi); **3**. Bitgel (*Der: Niğde*); **4**. Bitirgen (*Der: Niğde, Ço·um*); **5**. Dölek [?] (*Der: Tokat, Ankara, Antalya, Afyon, Ordu, Sıvas, Aksaray, Kocaeli, Trabzon, Bolu, Eğirdir, Seyhan, Malatya, İstanbul, Kayseri, Develi, Koçhisar, Yozgat, İzmir, Bursa, İzmit, Konya, Manisa, Adana, Mersin, Kelkit, İçel, Niğde, Bünyan, Malatya, Avanos, Aydın, Eskişehir, Isparta*); **6**. Geleğen(*Der: Edirne, Dörtyol «Seyhan»*); **7**. İçyer (*Der: Akşehir «Konya»*); **8**. Verimli (*K.T.; T.D.; Der: Seyitgazi «Eskişehir»*). [Bak: Feyzli, bereketli]

—süz, 1. Ağlak(*D.L.T.*); **2**. Çorak (*K.T.*); **3**. Por (*Der: Konya, Niğde*); **4**. Verimsiz (*T.D.*). [Bak: Gayrimünbit, gayrimüsmir]

Mahsup, 1. Geçirilmiş [Hesaba—] (*K.T.*); **2**. Sayılmış (*K.T.*). [Bak: Alelhesap, takas]

—etmek, 1. Geçirmek[Hesaba—] (*K.T.*); **2**. Saymak [«Şu parayı alacağınıza sayınız.»] (*Der: İstanbul*); **3**. Yürütmek [Hesapta—] (*K.T.*).

—laşmak, Sayışmak (*Der: İçel*).

—edilmek, Satgalmak (*D.L.T.*).

—(b)en, 1. Geçirilerek [Hesaba—] (*K.T.*); **2**. Sayarak (*K.T.*); **3**. Tuta (*T.D.; Der: A.*).

—ettirmek, Şestürmek (*D.L.T.*).

Mahsur, 1. Kapanmış (*Müt.*); **2**. Kuşatılmış (*K. T.*); **3**. Sarılmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Abluka, ihata, muhasara]

Mahsus [Husustan], **1**. Ayrı [«Dairei mahsusa = ayrı oda»] (*K.T.*); **2**. Ayrıca [«Kendisini ayrıca gidip gördüm.»] (*K.T.*); **3**. Ayrılmış [«Bu yerler talebelere ayrılmıştır.»] (*K. T.*); **4**. Başkaca (*K.T.*); **5**. Göre [«İhtiyarlara göre elbise yok.»] (*K.T.*); **6**. İstiyerek [Kasten, bililtizam man.] (*K.T.*); **7**. Keyin (*Der: Fethiye, Menteşe*); **8**. Özgü [Kendine has man. «Tanglas il kilmiş özgü haliga = ertesi gün halk kendine mahsus hale gelmiş.»] (*Ç.L.*); **9**. Tuyana [Kasten man.] (*Rad. III. «Tel.»*); **10**. Tüyene [Kasten man.] (*Rad.III. «Küer.»*); **11**. Vergi [«Ona vergi.»] (*K.T.*); **12**. Unayuk, üneyük (*D.L.T.*); **13**. Yalandan [Lâtife olarak, an kastin man.] (*K.T.*); **14**. Yurul [Kasten man.] (*Rad.III. «Tob., Baş.»*). [Bak: Ait, tahsis, has, münhasır]

— [Histen], **1**. Duyulan (*K.T.*); **2**. Kavranılan [Duygulardan biriyle] (*K.T.*); **3**. Sezilen, sezilmiş (*Der: İstanbul*).

Mahsut, 1. Çekilmiyen, çekilemiyen (*Der: İstanbul*); **2**. Göze batan (*K.T.*); **3**. Kıskanılan (*K. T.*). [Bak: Hased edilen]

Mahşer, 1. Döynek [Hareketin kaynaştığı yer man.] (*Der: Bor, Niğde*) **2**. Kargaşalık (*Der: İstanbul*). [Bak: Haşr]

Mahuf, Korkunç, korkulu, korkulur, korkulacak (*K.T.*). [Bak: Mühlik, müthiş, tehlikeli, hâil, dehşetengiz]

Mahv [Mahiv], **1**. Batma (*K.T.*); **2**. Batırma (*K.T.*); **3**. Buzu (*Rad. IV. «Kom.»*); **4**. Buzuğluk (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5**. Dağılış, darmadağınlık [Mahvü perişan, münhezim man.] (*Müt.*); **6**. Kıran (*Rad.II. «Çağ.»*); **7**. Kırgağ (*Rad.II. «Şor.»*); **8**. Ortadan kaldırma (*K.T.*); **9**. Ölüm (*Der: İstanbul*); **10**. Yok etme (*K.T.*); **11**. Yoyma (*Ar.L.*); **12**. Yuma (*Kur. B.*); **13**. Yumma (*Der: Konya, Kayseri, Çanakkale*).

—etmek, 1. Alkmak (*Müh.*); 2. Basmak [Yenmek, mağlûp etmek man.] (*D.L.T.; K.T.*); 3. Batırmak (*K.T.*); 4. Bozmak [Mağlûp ve perişan etmek man.] (*K.T.*); 5. Böksörmek (*Rad. IV. «Kır.»*); 6. Butramak [Dağıtmak, perişan etmek man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); 7. Coymak (*Rad.IV. «Kır., Çağ.»*); 8. Dağıtmak [Mağlûp ve münhezim etmek man.] (*Müt.*); 9. Ezmek [Mağlûp etmek man.] (*Müt.*); 10. Gidermek [İzale etmek man.] (*Bab.*); 11. Kırmak [Mağlûp etmek man.] (*Dede.*); 12. Konurmak [?] (*Muk. Ed.*); 13. Opramak (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ., Uyg.»*); 14. Ortadan kaldırmak (*K.T.*); 15. Öçürmek [Asıl söndürmek man.] (*Rad.I. «Tel.,Alt.,Leb.,Tar.,Çağ.»*); 16. Öldürmek (*Der: Istanbul*); 17. Üzmek (*Uyg.«İnd.»*); 18. Yakkışmak (*Or.*); 19. Yavırtmak [? - Yk: Yav, yagı] (*T.D.*); 20. Yitlintürmek (*Uyg. «İnd.»*); 21. Yok etmek (*K.T.*); 22. Yoymak (*Ter.; Kur.A.; T.D.; Ah.; Der: Tarsus, Seyhan*); 23. Yozutmak (*D.L.T.*); 24. Yülümek (*Kur.A.*). [Bak: İmha, itlâf, ihlâk, izale, kahr]

—olmak, 1. Alıkmak (*D.L.T.*); 2. Alkınmak (*Müh.*); 3. Artaşmak (*D.L.T.*); 4. Basılmak (*Müt.*); 5. Basırganmak (*Rad. IV. «Osm.»*); 6. Batmak (*K.T.*); 7. Coğalmak [Yk: Cok, yok] (*Rad.IV. «Kır.»*); 8. Coyulmak (*Rad. IV. «Krm.»*); 9. Kırılmak (*İd.*); 10. Ortadan kalkmak, ortadan kaldırılmak (*K.T.*); 11. Öçmek [Asıl sönme man.] (*Rad.I. «Alt.; Tar.; Uyg., Çağ.»; B.T.L. «Kaz.»*); 12. Öçülmek (*Uyg. «İnd.»*); 13. Puç olmak (*Az.*); 14. Pülmek (*Rad. IV. «Bar.»*); 15. Tas bolmak (*Kar.*); 16. Tünülmek (*Rad. III. «Kır.»*); 17. Uçukmak (*B.T.L. «Uyg.»*); 18. Uypalmak (*Rad.I. «K. Kır.»*); 19. Üçmek (*B.T.L. «Kaz.»*); 20. Yitmek (*Or.*); 21. Yokatmak (*Uyg. «İnd., U.II., P.P.»; Or.*); 22. Yok olmak (*Oğ.; K.T.*); 23. Yoyulmak (*M.M.*). [Bak: Helâk olmak, fena bulmak]

Mahviyet, Alçak gönüllülük (*K. T.*). [Bak: Tevazu]

—kâr, 1. Basık (*Rad.IV.«Çağ.»*); 2. Basınçak (*Rad.IV. «Kaz.»*); 3. Basınkı (*Rad.IV.«Kır.»*); 4. Kutkı, kutgı (*D.L.T.*). [Bak: Mütevazı]

—göstermek, Turtığlanmak (*D. L.T.*).

Mahz, 1. Cip [«Cip divane»] (*Der: Konya, Afyon, Kütahya, Uuşak*); 2. Çık [çık şefkat] (*Kel.*); 3. Çımçık, cımcık (*İd. Haş.; Kam.*); 4. Salt [Yalnız, ancak man.] (*K. T.; P. d. C.;Ç. L.*). [Bak: Sırf, sade]

—a, 1. Ancak (*K.T.*); 2. Tek (*K.T.*); 3. Yalnız (*K.T.*). [Bak: Munhasıran]

Mahzen, 1. Ambar* (*K.T.*); 2. Ev altı (*Der: Konya*); 3. Girellik, girenlik (*Der: Çorum*); 4. Kertek (*Tuh.*); 5. Kurlak (*Der: Konya*); 6. Yer altı (*K.T.*).

Mahzuf, 1. Silinmiş (*K. T.*); 2. Yerinden kaldırılmış (*K. T.*).

Mahzun, 1. Beyret (*Rad. IV.«Kır.»*); 2. Bezmen (*Beh.*); 3. Bosuşluğ (*Uyg. «İnd.»*); 4. Cabık (*Rad. IV. «Kır.»*); 5. Durgun (*K.T.*); 6. İnlü (*Caf.*); 7. Karalu (*Dede.*); 8. Kaygulu (*K. T.*); 9. Kayşak (*Der: Bursa, Polatlı «Ankara»*); 10. Munlık (*Rad. IV. «K.B.»*); 11. Sağun (*Rad. IV. «Çağ.»*); 12. Sıkılmış (*K.T.*); 13. Sınıksı (*Der: An-*

kara, Sandıklı); **14**. Sinik (*Der: Sıvas*); **15**. Süren (*Rad.IV.«Kaz.»*); **16**. Tasalı (*T.D.; K.T.*); **17**. Üzgün (*Der: İstanbul*); **18**. Yerkin [«Yerkin gönlümü eğliyen»] (*Der: Avşar*). [Bak: Mağmum, hazin, münfail, müteessir, nevmit, meyus]

—etmek, 1. Dağlamak (*Der: Büyük köy «Kastamonu»*); **2**. Göy sündürmek (*Ça. Ma.*); **3**. Kayurtmak (*Cev.*).

—olmak, 1. Burlukmak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Darlığanmak (*Cev.*); **3**. Kakşamak (*Uyg.«U.»*); **4**. Kaygarmak, kaygırmak (*Tuh.*); **5**. Kayguzmak (*İrş.*); **6**. Puzukmak (*Rad. IV. «Sag.»*); **7**. Sınıkmak (*Der: Ankara, Sandıklı*); **8**. Sunukmak (*Rad.IV.«Tar.»*); **9**. Üşenmek (*Ferh.*):

«Üşenme seni aşk eder ise hâk
Ki baki olasın idicik helâk»

10. Yerenmek, yerinmek (*Muht.; Ter.; T. D.*); **11**. Yermurmak (*Hurş.*); **12**. Yirinmek (*Muht.*).

Mahzur, 1. Engel (*Der: A.*); **2**. Güçlük (*Der: A.*); **3**. Korkacak (*K.T.*); **4**. Sakınacak (*K.T.*); **5**. Salkı (*Der: Lâpseki «Çanakkale»*); **6**. Yığak (*Kur.B.*). [Bak: Mani]

Mahzuz [olmak], **1**. Kıvanmak, kuvanmak (*Kar.*); **2**. Öğirmek (*Uyg.«İnd.»*); **3**. Sevinmek (*Der: İstanbul*); **4**. Sucınmak (*Rad. IV. «K.B.»*). [Bak: Memnun, mesrur, hoşnut, mütelezziz]

—iyet, Mengi (*Uyg.«İnd.»*). [Bak: Meserret, telezzüz]

Maide, [Bak: Sofra]

Mail, 1. Aklam [?] (*Der: Edirne*); **2**. Ala[Şebih, yakın man. «Alakır= Kır rengine çeken»] (*T.D.*); **3**. Andırır [Şebih, yakın man.] (*K.T.*); **4**. Benzer [Şebih, yakın man.](*K.T.*); **5**. Catık [Yk: Yatık] (*Rad. IV. «Kır.»*); **6**. Çalar [Şebih, yakın man. «Yeşile çalar»] (*K.T.*); **7**. Çalış (*B.T.L.«Kaz.»*); **8**. Düşkün [Müptelâ man. «Ailesine düşkün»] (*K.T.*); **9**. Eğilmiş (*K.T.*); **10**. Eğirti (*L.N.*); **11**. Eğri, eğrilmiş (*K.T.*); **12**. Eyber (*Kara.*); **13**. İstekli [Heveskâr man.] (*Der: İstanbul*); **14**. Kağşak [İnhidama mail man.] (*L.N.; Der: Seyhan, Niğde, Çorum, Kütahya, Ordu, İzmir*); **15**. Kıyık (*Uyg. «H.I.»; Hul.*); **16**. Mayrık (*Rad.IV.«Kır., Tel.»*); **17**. Sedegey [?] (*Bal.*); **18**. Soya (*Der: Adana, Seyhan, Kütahya, Uşak, Devrek, Ankara, İncesu, Yozgat, Maraş, Bâlâ*); **19**. Soypudu[?] «Bu kurşun onu öldürürdü ama soypudu gitmiş.»] (*G.D.*); **20**. Sökez (*Der: Karaman «Konya»*); **21**. Söykeme [?] (*Der: Kayseri*); **22**. Şevşeri (*Der: Uşak*); **23**. Şevşiri (*Der: Karsavuranköy «Seyhan»*); **24**. Verep (*Der: Pasinler «Erzurum»*); **25**. Verev [Çapraz man.] (*Der: Rize, Afyon, Çanakkale, Mucur, Bursa, Erzurum, Köşker «Kırşehir»*); **26**. Yabır [?] (*Der: Kadırhan «Muş»*); **27**. Yalpı (*Der: Ezine, Eskişehir*); **28**. Yasmık (*Der: Afyon, Teke*); **29**. Yatık (*Der: İstanbul*); **30**. Yatkın (*K. T.*); **31**. Yılık (*Der: Bursa, Sinop, Bolu, Maraş, Denizli, Balıkesir, Kırşehir, Bilecik, Afyon, İzmir, Kastamonu, Kütahya, Ankara, Aydın, Edremit.*). [Bak: Meyyal, mütemayil, heveskâr, talip, münhani, münharif, şebih]

—olmak, Eğilmek (*K.T.*).

—satıh, 1. Argaç (*Der: Nallıhan «Ankara»*); **2**. Engeme [Arızalı

man.] (*Der: Antalya, Afyon, Eğirdir, Ordu*); **3**. Yamak [?] (*Der: Ezine, Gülpınar, Malkara*); **4**. Yalman (*Der: Ceyhan, Adana, Haymana*); **5**. Yaltı (*Der: Gülpınar«Ezine», Malkara*). [Bak:Sath]

Maişet, 1. Azıklanma, azuklanma [Yemek, erzak tedarik etmek man] (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. Dirlik (*Lûg.Ar.;K.T.; T.D.*); **3**. Doyumluk (*Aş.*); **4**. Geçim (*Der: İstanbul*); **5**. Geçinme (*Lûg.Ar.*); **6** Tiriklik (*Muk. Ed.*); **7**. Turuş (*L.Ta.*); **8**. Yaşayış, yaşama (*K.T.*).

—medarı, Geçinecek(*K.T.*).[Bak: Taayyüş, maaş, idare]

Maiyet, 1. Bile [Yalnız «ile,beraber» man.](*Bab.*); **2**. Bilelik (*Bab.; Sir.*); **3**. Boy[-un? «Kırk yiğidin boyuna alıp Bayındır Hanın sohbetine gelirdi.»] (*Dede.*); **4**. Girinti (*Bab.*); **5**. Elgün, ilkün [Maiyet halkı man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); **6**. Karaşşın(*Rad.II.* «*Kır.*»); **7**. Süder [«Hazır nöker ve süder bile»] (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Tabanlık [Tebaa, raiyet man.] (*B.T.L.«Çağ.»*); **9**. Udu(*Uyg.«T.T.II.»*); **10**. Yan[«Yanına mütehassıslar alarak»] (*T.D.; K.T.*).

—e girmek, Yağılmak (*Or.*).

—inde, 1. Bilesince (*Si.D;Sir.*); **2**. Yanında (*T.D.; K.T.*).

—memuru, Beydeş (*Kab.*).

—te götürmek, Kojanışmak (*Rad.II.«Şor.»*).

Makal, [Söz, söyleyiş (*K.T.*). [Bak: Kelâm]

—e, **1**.[Bitü (*B. T. L.«Kaz.»*); **2**. Yazı (*Der: İstanbul*).

Makam [Yer man.], **1**. Bölük [Daire man.](*Mus.Es*); **2**. Durak[Mekân, mevki man.] (*K.T.; T.D.*); **3**. Erdik [Derece,içtimaî mevki man.] (*T.D.*); **4**. Oruk (*T.D.*); **5**. Orun, örün (*Rad.I.«Çağ.»; B.T.L. «Çağ., Kaz.»; D. L.T.; T.D.; M.M.; Müh., Neh.; Muk. Ed.; L.O.; Hurş.; İd. Haş.; Türkmen.; Muht.*); **6**. Tapu [Hizmet *fonction* man.] (*Şeh.*); **7**. Turacak [Mekân, mevki, mevkif man.] (*Tuh.*); **8**. Turağ (*Der: Lâpseki*); **9**. Turak(*Kab.; T.D.; Kur.B.; Muht.*); **10**. Yer (*K.T.*). [Bak: mevki, mansıp,mekân, mevkıf, memuriyet, daire, derece, mertebe, vazife]

—ına kaim olmak, Yerini tutmak (*K.T.*).

—ı âli, 1. Tapçan (*İd.Haş.*); **2**. Tör (*M.M.*).

—[Musiki ıstılahı], 1. Ezgi (*T.D.; Bab.; Der: Gemlik, Havza, Çeşme, Boyabat, Gümüşane, Kırklareli, İçel*); **2**. Ezgü (*Der: Samsun*); **3**. Köğ,küğ(*D.L.T.*); **4**. Köy,kü(*Rad. II.«Kaz.»*); **5**. Tıng [«Ton» man.] (*Uyg.«İnd.»*); **6**. Urguştek (*P.d. C.; Ç.L.*). [Bak: Ahenk, ton]

Makar, 1. Durak (*T.D.*); **2**. Durulan yer (*K.T.*); **3**. Eğrek (*Der: Uşak*); **4**. Oturulan yer (*K. T.*); **5**. Orun [Mevki, makam man.] (*Uyg.«U.»*); **6**. Toktaz (*T.D.*).

—rı kükûmet, 1. İltutsık yir, il tutsuk yir (*Or.*); **2**. Ordu (*Müh.*).

Makara, 1. Ağşak (*Der: Giresun*); **2**. Dolak (*Der: Muğla*); **3**. Sarmağa (*Rad.IV. «Osm.»*); **4**. Sazkap (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Tağalak (*Az.*).

Makas, 1. Gaçı, gayçı (*Az.*); **2**. Kaçı, kayçı (*Rad. II. «Alt., Tel., Kaz., Tar.»; Muht.; Der: Çerkeş, Gazi Antep, Bayazıt, Kars*); **3**. Kaptır (*Der: Seyitgazi «Eskişehir»*); **4**. Karcı (*Tuh.*); **5**. Kayası (*Der: (Kadıçiftliği «Çatalca»*); **6**. Kıcı

(*Rad.II.«Çağ.»*); **7.** Kıftı(*Müh.*); **8.** Kıptı (*Rad.II. «Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kom., Küer.»; Tuh.*); **9.** Kırgı, kırkı (*Rad.II. «Osm.»*); **10.** Kırklık (*Rad.II. «Osm.»*); **11.** Kıyın (*Rad.II. «Osm.»*); **12.** Sıdıt (*Muk. Ed.*); **13.** Sındı (*Rad. IV. «Osm., Kaç.»; K.T.; T.D.; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; L.N.; Kam.; Kara.; Muht.; Der: Muğla, Bilecik, Söğüt, Bursa, Gölpazarı, Amasya, Antalya, Afyon, Bolu, Devrek, Mersin, Adana, Kırşehir, Avanos, Çorum, Manisa, Malatya, Boyabat, Sinop, Soma, Kayseri, Denizli, Dörtyol, Seyhan, Uluborlu, Urfa, Polatlı, Şabanözü*); **14.** Sındu (*Bian.; Beh.; Müz.; Muht.; Der: Kastamonu*); **15.** Sındır (*Der: Edirne*).

—tar, Biçkici (*K.T.*).

—la kesmek, Kusaçlamak (*Bian.*).

Makat, 1. Büzük (*Bian.*); **2.** Dızzık (*Der: Ayaş «Ankara»*); **3.** Geri (*K.T.*); **4.** Göt (*Der: A.*); **5.** Kıç (*K.T.*); **6.** Köpçük [Minder man.] (*Der: Samsun*); **7.** Oturamak (*Der: Kütahya*); **8.** Oturak yeri (*K.T.*); **9.** Puç (*L.O.*).

Makber, —e, 1. Ölütlük (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Sinleyik (*Muk.Ed.*); **3.** Sinlik (*Der: Gâvurdağı «Cebelibereket»*). [Bak: Kabristan, mezarlık, kabr, lâht, metfen]

Makbul, 1. Alınan (*K.T.*); **2.** Beğenilen, beğenilir (*K.T.*); **3.** Çavlım (*L.N.*); **4.** Geçek (*Der: Kırşehir, Avanos*); **5.** Geçer (*K.T.*); **6.** Geçgil (*Der: Konya*); **7.** İmrağ, imrak (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **8.** Kızıklı (*Rad.II. «Kaz.»*); **9.** Köküz [Kıymettar man.] (*P. d.C.; Ç.L.*); **10.** Onatça (*Der: Afyon, Ankara, Sivrihisar*); **11.** Öründelenmiş, öründü [Müntehap, güzide man.] (*L.N.; T.D.*); **12.** Öz (*Hurş.*); **13.** Özden (*Muht.*); **14.** Seviğliğ (*Uyg. «İnd.»*); **15.** Yeğrek, yekrek, yeyrek (*Fer.*). [Bak: Memduh, pesendide, güzide, lâtif]

—e geçmek, 1. Emelenmek (*Rad. I. «Tel., Şor.»*); **2.** Geçmek [«Türk tütünleri bütün dünyada geçer»] (*K.T.*); **3.** Hora geçmek [?] (*Der: Ankara, Karacasu, Isparta, İzmir, Denizli, Domaniç, Burdur, Zonguldak, Sivrihisar, Safranbolu, İnegöl «Bursa»*).

—olmıyan, Beğensiz (*Hurş.*).

Makbuz, 1. Alınan, alınmış [Kabzedilmiş akça veya mal man.] (*K. T.*); **2.** Bargak [Vergi ödeyenin eline verilen kâğıt] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3.** Buçunğ (*Uyg.«Usp.»*); **4.** Fitik [Yk: Bitik] (*Der: Kırşehir, Niğde, Kelkit, Amasya, Ankara C. A.*); **5.** Firtik (*Der: Çorum, İncesu, Boğazlıyan, Mecitözü, Ezine «Amasya», Akdağ*); **6.** Koçan (*K.T.; Der: Eğirdir, Isparta, İstanbul*); **7.** Kopça [«Yol vergisini vermiştim, şimdi kopçasını bulamıyorum»] (*Der: Ankara, Keskin, Bağviran*); **8.** Kulak (*Der: Osmancık, Çanakkale, Kütahya*); **9.** Yılpır [?] [Kaybolunmuş vesika mukabilinde verilen] (*Müt.*); **10.** Yıpır (*Der: Ankara*). [Bak: İlmühaber]

Makis, 1. Benzer (*Der: İstanbul*); **2.** Benzetilen, benzetilebilir (*K.T.*); **3.** Eş (*Der: İstanbul*); **4.** Uyar (*Der: İstanbul*).

Maklûp, 1. Çevrilmiş, ters çevrilmiş (*K.T.*); **2.** Değiştirilmiş (*K. T.*). [Bak: Makûs]

Makrun, 1. Bitişik, bitişmiş (*K.T.*); 2. İlişmiş (*Bian.*); 3. Kavşı (*D.L. T.*); 4. Kavuşmuş (*K.T.*); 5. Ulaşmış (*K.T.*); 6. Yakın (*K.T.*).

Maksat, 1. Dilek (*Der: İstanbul*); 2. İlgi, ilgü (*İd.*); 3. Kabu (*P.d. C.; Ç.L.*); 4. Mut [?] (*Müt.*); 5. Oruz, uruz (*Kon.*); 6. Sana (*Rad. IV.* «*Alt., Leb., Şor.*»). [Bak: Niyet, gaye, hedef, garaz, heves, matlap]

—(d) ıyle, İçin, üzere (*K.T.*).

—sız, 1. Albastak (*Rad.I.*«*Tob.*»); 2. Teğin (*Rad. III.* «*Alt., Tel.*»).

Maksim, 1. Kever, gever [Su hakkında] (*Der: Ankara*); 2. Kövtere [?] (*Der: Boyabat*); 3. Maslak [Su hakkında (*K.T.*); 4. Savak [Su hakkında] (*K.T.*).

Maksum, 1. Ayrılmış (*K.T.*); 2. Bölünmüş (*K.T.*); 3. Üleştürülmüş (*Kur.İ.*).

Makta, 1. Baştak [Kesilen bir ağacın bundan hasıl olan yüzü] (*Der: Kadamut köyü* «*Samsun*»); 2. Çökür [« Ağacın çökürü »] (*Der: Gerze* «*Sinop*»); 3. Oylum [Hacım, cisim man. da] (*Der: C.A.*); 4. Yanbeği, yanbeki [Ufkî makta istikametinde man.] (*Der: Gümüşane, Artvin*).

Maktu, 1. Götürü (*K.T.*); 2. Kesik (*K.T.*); 3. Kesilmiş(*K.T.*); 4. Kesim [Mukataa man.] (*Müt.*); 5. Kesimli (*Muht.*); 6. Kesme pazarlık (*K.T.*); 7. Kıyunat (*L.Ta.*); 8. Pazarlıksız (*K.T.*). [Bak: Kat'î, mukataa]

—an, 1. Götürü (*K.T.*); 2. Toptan (*K.T.*).

Maktul, 1. Depelenen (*Bab.*); 2. Öldürülen, öldürülmüş (*K.T.*); 3. Vurulmuş (*K.T.*).

Makul, 1. Ağayu (*Uyg.* «*U.II.*»); 2. Cünlü [Yk: Yönlü] (*Rad. IV.;* «*Kaz.*»); 3. İbli (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 4. Onay (*L. Ta.*); 5. Uğukluğ [Uguk = akıl (*Rad.I.* «*Uyg.*»)] (*Uyg. O.Q.*). [Bak: Münasip, münasebetli]

Gayrı—, Cünsüz (*Rad.IV.*«*Kaz.*»). [Bak: Gayri makul]

Makule, 1. Cusun [Yk: yosun=üslûp, kaide, kanun, usul (*Rad. III.* «*Çağ.*»)] (*Der: Kayseri*); 2. Çeşit (*K.T.*); 3. Türlü (*K.T.*). [Bak: Nevi, kısm, cins, kabîl]

Makûs, 1. Arkılı [Argı=öbür yanda bulunan (*Rad. I.* «*Bar., Tob., Alt., Kır., Kaz., Krm.*»)] (*B. T. L.* «*Kaz.*»); 2. Arkırı, arkuru [Yandan çapraz man.] (*Rad.I.* «*Osm.; Krm.*»; *Kam.*); 3. Baş aşağı (*K.T.*); 4. Çavşırı [?] (*Der: Mersin*); 5. Devre, diğre (*T.D.; Kara.; Kom.; Der: Sille* «*Konya*»); 6. Kışık [Mütenakız man.] (*Met.*); 7. Ters (*Tuh.; K.T.*); 8. Tersine dönmüş (*K.T.*); 9. Tersenbe (*L.O.*); 10. Teskeri (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 11. Tetrü [Aksi, ters, tersine man.] (*D. L.T.;B.T.L.*«*Uyg.*»;*Rad.III.*«*Uyg.*»); 12. Tök (*Der: Gazi Antep*). [Bak: Aks, aksi, maklûp]

Mal, 1. Akça [Nükut man.] (*K.T.*); 2. Barım (*Or.*); 3. Bul (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Buyum, büyüm [Eşya ve emtia man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 5. Ed (*Uyg. İnd.*); 6. Neng (*D.L. T.; Or.*); 7. Para [Nükut man.] (*K.T.*); 8. Pul (*Rad.IV.*«*Tel.,Tar.*»); 9. Tavar [Asıl koyun, sığır gibi hayvanlar man.] (*Uyg.* «*U.II.,T.T. I., İnd.*»; *Vel.; Kur.B.; İd. Haş.; Aybe.; Müh.*); 10. Var [«Varını vermek»] (*K.T.*); 11. Varlık (*K.T.; Rad.IV.* «*Osm.*»); 12. Yöş [Menkul mal man.] (*Rad. III.* «*Alt.*»). [Bak: Mülk, servet, meta]

—dar, 1. Varlıklı (*K.T.*); 2. Zengin (*K.T.*). [Bak: Gani]

—darlık, Zenginlik (*K.T.*).

—olmak, Çıkmak [«Bu ev kaça çıktı?»] (*K.T.*); 2. Etmek [«Bu ev kaç para eder?»] (*Der: İstanbul*); 3. Kesmek [«Bu elbise kırk lira kesti»] (*K.T.*).

—i ganimet, Doyumluk, toyumluk (*Kam.*).

—ü menal, Var yok [«Varını yoğunu bu uğurda verdi»] (*K.T.*).

Mala, 1. Sınagaç (*T.D.*); 2. Suvagıç (*Müh.*); 3. Sürgü (*K.T.*); 4. Usku (*T.D.*).

Malâmal, 1. Dıkız, tıkız [Yk: Tıkabasa] (*Der: Küçük Yozgat «Ankara», Yozgat, Denizli*); 2. Dolu, dopdolu (*K. T.*); 3. Tıka basa (*K.T.*); 4. Toruklu (*L. O.*). [Bak: Lebalep, memlû]

Malarya, 1. Isıtma (*Müt.*); 2. Kezik (*Uyg. «İnd.»*); 3. Sıtma (*K.T.*). [Bak: Humma]

Malâyanî, 1. Boş (*K.T.*); 2. Matlak (*Der: Konya*); 3. Sandırak (*M.M.*); 4. Saçma, saçma sapan (*K.T.*). [Bak: Abes, bihude]

Malik, 1. Erkli [Zikudret man.] (*Kur.İ.*); 2. İdi [Sahip man.] (*Rad. I. «Uyg., Çağ.»; B.T.L. «Uyg.»; P. d.C.; T.D.; Müh.; Kur. A.*); 3. İğe (*P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Dede.*); 4. İke (*B.T.L. «Çağ., Kaz., Osm., Uyg.»; P.d.C.; Ç.L.*); 5. İye (*B.T.L. «Çağ., Kaz., Osm., Ad.»; P. d. C.; Ç.L.; Tuh.; Dede.*); 6. Is, ıss (*B.T.L. «Osm.»; L.O.; Dede.; Kur.A.; Kur. B.*); 7. Isı (*K.T.*). [Bak: Sahip, mücehhez, haiz, mevlâ, huda, Allah]

—olmak, 1. Edinmek (*Der: Kütahya*); 2. Elde etmek, ele geçirmek (*K.T.*); 3. Eliktirmek (*Fer.*):

«Kişi deste bağlar olur yoncadan,
Eliktirmese güldenü goncadan»

4. İyelemek (*P.d.C.; Ç.L.; K.T.*); 5. Kasanmak [Yk: Kazanmak] (*Rad. II. «K. Kır.»*). [Bak: Temellük, istimlâk]

—iyet, 1. El [«Mal bugün kimin elindedir»] (*K.T.*); 2. Erk [İktidar, hakimiyet, man. (*Rad.I.*)] (*Muht.*).

Malikâne, 1. Yetül [*Domaine* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Yurtluk (*K.T.*). [Bak: Arazi]

Maliye memuru, Ağıcı [Agı = Hazine] (*D.L.T.*).

Malûl, 1. Becel, beçel (*Der: İnebolu*); 2. Codar, cudar (*Der: Gazi Antep, Maraş*); 3. Çırlı (*Der: Trabzon*); 4. Iğınık (*Der: Ereğli, Isparta*); 5. İğdir (*Müt.*); 6. Kenegen (*Rad. II. «Şor.»*); 7. Kötrüm (*K.T.*); 8. Küküm (*Der: Gazi Antep*); 9. Mışık (*Rad. IV. «Kır.»*); 10. Peçel (*Der: Alayunt «Kütahya», Burdur*); 11. Sökel (*Der: Çerkeş «Çankırı», Orhaneli «Bursa», Merzifon «Amasya», Afyon, Kütahya, Eskişehir, Kastamonu, İzmir, Saçı karalı aşireti, Osmaniye «Seyhan», Antalya, Bozkır «Konya», Manavgat «Antalya», Çorum, Sinop, Ordu*). [Bak: Alil, hasta, mariz, meflûç]

—olmak, 1. Cırlanmak (*D.L.T.*); 2. Mışraymak (*Rad.IV. «Kır.»*).

Malûm, 1. Belgülük (*Kur.İ.*); 2. Belli (*T.D.; K.T.*); 3. Bilinen, bilinmiş (*K.T.*); 4. Bilüvlü (*Kar.*); 5. Bellüğ (*Uyg. «O.Q.»*); 6. Dabıldı, dabıstı [Dabıl=davıl; dabıs =ses] (*Rad.III. «Kır.»*); 7. Öğrenilmiş (*K.T.*); 8. Öyle! [Nida gibi kullanılan «malûm!» karşılığı] (*K.T.*); 9. Şagrıy, şagrıylı (*Bal.*).

—olmak, 1. Anlaşılmak (*K. T.*);

2. Bilinmek (*K.T.*); 3. Bilsikmek (*D.L.T.*); 4. Öğrenilmek (*K.T.*); 5. Tanılmak, tanınmak (*Müt.*).

Malûmat, 1. Bellenti (*Der: Konya, Isparta*); 2. Bilget (*Rad. IV. «Çağ.»*); 3. Bilgi (*Melh.; K.T.*); 4. Bili (*Si. D.; Müt.; Muht.*); 5. Biliş (*K.T.*); 6. Bilüv (*Kar.*); 7. Pilik (*Rad. IV. «K.B.»*); 8. Salık [Haber man.] (*Rad. IV. « Osm. Çağ.»; Der: Eyüp «İstanbul»*); 9. Sorağ, sorak [Mesele man.] (*P.d. C.; Ç.L.*); 10. Ucar [Haber man.] (*T.D.*). [Bak: Haber, ilm]

—lı, 1. Bilge (*Müt.*); 2. Bilgili (*K.T.; Der: İstanbul*); 3. Bilili (*Muht.*); 4. Biliğliğ (*Uyg.«İnd.»*); 5. Bilimli (*Rad. IV. «Krm.»*); 6. Genbilli [Gen=geniş] (*Aybe*); 7. Görgülü [Tecrübesi çok man.] (*Bat.*); 8. Kanık (*Rad. II. «Kır.»*). [Bak: Âlim]

—furuş, Bilgiç (*Rad. IV. «Osm.»*); 2. Eke (*Der: Konya Ereğlisi, Kocaeli*); 3. Höke (*Der: Ortavirankö-yü «Konya - Ereğli»*); 4. Kovalak (*Der: Kemalpaşa, Büyükaltınağaç-köyü «Kavaklı», Gelibolu, Kocaeli, Geyve*).

—vermek, 1. Bildirmek (*K.T.*); 2. Bilgürmek (*Uyg.«Usp.»*). [Bak: İlâm etmek]

Malzeme, 1. Aygıt (*Der: Kavaklı*); 2. Kayıt (*Der: Isparta*); 3. Kereç (*P.d.C.*); 4. Negerek (*Der: İzmir, Aydın, Nazilli, Denizli*); 5. Nitik (*D.L.T.*). [Bak: Mühimmat, levazım, havayiç, teçhizat, eşya]

Mamelek, 1. Nesi varsa (*K.T.*); 2. Var yok [«Varını yoğunu sarfetti»] (*K.T.*).

Mamul, 1. İşlenmiş (*K.T.*); 2. Örgüt (*Müt.*); 3. Sokum (*Rad. IV. «Çağ».*); 4. Yapılmış (*K.T.*). [Bak: İmal, istihsal]

—ünbih, Bulduk [Kolay bulunan, bayağı, mutat, *ordinaire, usuel*, hazır, mevcut, kullanılan man.] (*Rad. IV. «Osm.»; B.T.L.; «Osm.»*).

Mamur, 1. Angın, angun (*Der: Manisa, Gördes, Muğla*); 2. Bayındır (*Rad. IV. «Osm.»; B.T.L. «Osm.»*); 3. Düzgün (*L.Ta.*); 4. Islı (*K.T.*); 5. İşlenmiş (*K.T.*); 6. Ongun [Feyzli, feyzlenmiş *prospère, florissant* man.] (*Der: Denizli*); 7. Şen* (*K.T.; T.D.*). [Bak: Feyzli, müterakki, âbâdan]

—e, 1. Ellik (*T.D.*); 2. Şenlik (*Bah.*).

—iyet, Is (*B.T.L. «Osm.»*).

Mana, 1. Anlam (*Der: Konya*); 2. Cora [Yk: Yormk=tefsir ve tevil etmek] (*Rad. IV. «Kır.»*); 3. Cüyrük, cürük (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Çem (*Der: Urfa*); 5. Dat, det [? - Denmek istenilen şey] (*Rad. III. «Kır.»*); 6. İç [Batın, lüp, mağz man.] (*K.T.*); 7. Kep [?] (*Rad. II. «Kır. Sag., Koyb.»*); 8. Ok (*B.T.L. «Uyg.»*); 9. Tilek [Yk: dilek] (*Muk. Ed.*); 10. Türelik, törelik (*P.d.C.; Ç.L.*); 11. Uk (*Rad. I. «Uyg.»*); 12. Yoram (*Müt.*); 13. Yoru (*T.D.*); 14. Yoro (*Rad. III. «Tel.»*). [Bak: Ruh, ehemmiyet, sebep, hikmet, mantuk, medlûl, mazmun, meal, mefhum]

—sız, 1. Boş (*K.T.*); 2. Kof [İçi boş man.] (*K.T.*); 3. Saçma, saçma sapan (*K.T.*); 4. Temey (*Rad. III. «Tel., Bar.»*). [Bak: Bimana]

—vermek, Yormak (*Rad. III. «Uyg., Osm., Çağ., Ad.»; Ça.Ma.*). [Bak: Tefsir, tabir, tevil, izah, tefeül]

Mancınık*, 1. Basana (*Der: Saf-*

ranbolu); **2**. Burma (*Tuh.*); **3**. Çıkrık (*K.T.*).

Mandal*, **1**. Pırlangıç (*Der: Giresun, Ordu*); **2**. Şıkkak (*Der: Marmaris*).

Mandıra, 1. Ağıl (*K.T.*); **2**. Arhaç (*B.T.L.* «*Ad.*»); **3**. Arkaç (*Der: Konya, İçel*); **4**. Öyeç (*B.T.L.* «*Ad.*»).

Manent, 1. Beğdeş, bekteş (*Kam.; T.D.*); **2**. Bendeş (*Der: Afyon*); **3**. Benzer (*K.T.*); **4**. Davrı (*Der: Kırkağaç* «*Manisa*», *Balıkesir, Eskişehir, Ezine*); **5**. Eş (*K.T.; Der: İstanbul*); **6**. Menzes (*Rad.I.* «*Kır.*»); **7**. Ohşaş, okşaş (*B.T.L.* «*Çağ., Osm., Kaz.*»; *L.O.*); **8**. Uyar (*K.T.; T.D.*). [Bak: Mesîl, emsal, şebih, nazir, misl]

—(d) i yok, 1. Benzersiz, benzeri yok (*Müt.*); **2**. Eşsiz, eşi yok (*Muht.*); **3**. Kerinçsiz (*Uyg.* «*İnd.*»).

Manevî, 1. İçlek (*Müt.*); **2**. Tinlik (*Muht.*). [Bak: Ruhî, derunî]

—yat, [Bak: Ahlâk, hulk, itikat, iman]

—kuvvet, Örük, ürük (*Rad.I.* «*Kaz.*»).

—halet, Yalım (*Der: Afyon*).

—yatı bozulmak, Adak kamaşmak [Adak = ayak; kamaşmak = zâfa düşmek] (*Or.*).

Mangal*, **1**. Dağar (*T.D.*); **2**. Korluk (*Der: Bozüyük, Bilecik, Pazarcık*); **3**. Otla, otlağ (*T.D.*).

Mâni, 1. Ayrım (*Mir.*); **2**. Bozlak [Dikenden çit man.] (*Der: Ankara, Isparta*); **3**. Engel (*K T.; T.D.; Gev.; Ha.Şi.; Kon.; Der: Tirebolu, Kırşehir, Ankara, Bergama, Niğde*); **4**. Erer (*Der: Burdur*); **5**. Öcük (*Der: Urfa*); **6**. Tıdığlığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Tıtıklı (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Yığan (*Bab.*); **9**. Yığıcı (*Kel.*).

—olmak, 1. Abamak (*B. T. L.* «*Çağ., Osm.*»; *P.d.C.*); **2**. Engel olmak (*K.T.*); **3**. Ket çalmak, ket vurmak (*Der: Edirne, Kütahya*); **4**. Ket vermek (*Der: Balıkesir*); **5**. Önünü kesmek (*K.T.*); **6**. Terkilmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Tıdmak (*Uyg.* «*P.P., İnd.*»); **8**. Tıtmak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **9**. Tızışmak (*D.L.T.*); **10**. Tirgemek (*Rad.III.* «*Çağ.*»); **11**. Yığmak (*Muk. Ed.*); **12**. Yoğurmak (*Uyg.* «*U.*»).

—a, 1. An (*İd.*); **2**. [Argadal [Yola mâni olan şeyler] (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **3**. Avlağı (*Der: İskilip Kuzulukköyü* «*Çorum*», *Manisa*); **4**. Baçarız (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **5**. Böğöt [Baraj man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **6**. Büğet (*Der: Çankırı, Kütahya, Gediz*); **7**. Dolaz (*L.L.*) **8**. Gerelti (*Der: Urla,* «*İzmir*»); **9**. Iyık, ızuk (*D.L.T.*); **10**. Kımaçav, komaçav (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **11**. Kidirek (*Rad. II.* «*Kır.*»); **12**. Matavuk (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **13**. Pudak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **14**. Pudalgak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **15**. Sürünçek (*Kar.*); **16**. Tağu (*Rad. III.* «*Tub.*»); **17**. Tıdığ (*Uyg.* «*P.P., U.II., İnd.*»); **18**. Tirek (*Ç.L.; P.d.C.*); **19**. Tiyit (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **20**. Tutuk (*Bian.*); **21**. Tünek (*Müt.*); **22**. Yavşık (*Der: Gelibolu*); **23**.Yığan (*Muk.Ed.*); **24**. Yığın(*Süh.*). [Bak: Mahzur, hail]

—a saymak, Edizlenmek (*D. L.T.*).

—aya çarpmak, Tökesmek, tökezmek (*Der: Zonguldak, Kütahya, Konya*).

Manivelâ, 1. Basana (*Der: Saf-*

ranbolu); **2**. Basarma (*Der: İzmit, Derince, Kocaeli*); **3** Eleğet, eleket (*Der: Ermenak «Konya», Ilgın*); **4**. Götürge, kötürge (*Der: Elâziz, Tosya, Antalya, Elmalı, Ankara, Biga, Karacahisar, Denizli, Ayaş, Kırşehir, Taşköprü*); **5**. Kanırtmaç (*Der: Suşehri*); **6**. Köskü, küskü (*Der: İzmir, Mersin, Ankara, Safranbolu, Gazi Antep*); **7**. Küsük (*Der: Bozkır, Denizli, Çivril, Emircik, Bayramiç, Gölcük, Kocaeli, Kumarlar, Kayseri*); **8**. Pelek (*Der: Bolu, Gerede, Mersin*); **9**. Sıydam (*Rad. IV. «Alt., Tel., Leb.»*).

Mansıp [Makam man.], **1**. Bağa [Bir rütbe ve mansıp adı] (*Rad. IV. «Or.»*); **2**. Müçe (*P.d.C.;Ç.L.*); **3**. Orun, örün (*Rad.I.«Krm.,Kom., Kır., Soy.,Uyg., Kar.»; K.T.; L.O.*); **4**. Urun, ürün (*B. T. L. «Uyg., Osm.»; L.O.;T.D.*); **5**. Yalam, yalım(*İd.; T.D.*). [Bak: Makam, rütbe, mesnet, memuriyet]

—[Nehrin insıbap yeri man.], **1**. Ağız (*K.T.*); **2**. Çağlan (*Der: Konya*); **3**. Çatan(*Der: Bolvadin*); **4**. Kavşak (*K.T.; Der: Bergama, İzmir, Afyon Karahisar, Mersin, Çankırı, Sinop, Gazi Antep, Adana, Çorum, Kırşehir, Edirne, Sıvas, İncesu*); **5**. Kavşıt, kavşut(*Der:Mersin, Çankırı,Sinop, Antep, Adana, Çorum, Edirne, Sıvas, İncesu*).

Mantar, 1. Bükü [Tıkaç man.] (*L. T.a.*); **2**. Gübelek [Yerde biten mantar man.] (*Der: Şarkışla«Samsun»*); **3**. Yeryeren [Yerde biten mantar man.] (*Der: Şarkışla «Samsun»*).

Manto, Üslük [*Pardessus* man.] (*Der: Söğüt, Anamur, Bolu, Denizli, Bozcaada, Kırşehir*).

Mantuk, 1. Cüyrük (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Denilmiş (*K.T.*); **3**. Söylenmiş (*K.T.*); **4**. Söz (*K.T.*). [Bak: Mana, müfat, meal]

Manyatizma [etmek], Baymak [*Rad.IV.* te bağmak = 1) bağlamak «*Çağ.*»; 2) izlâl etmek, büyü yapmak «*Osm.*»](*Der: İzmir, Beypazarı, Çorum, Konya, Sinop, Bilecik*). [Bak: Sihr, iğfal, izlâl]

Manzar, —a 1. Bakacak (*Müt.*); **2**. Bakım(*Bab.*); **3**. Bakınak(*Müt.*); **4**. Değet, denet [?] (*Der: Gerede*); **5**. Görek (*K.T.*); **6**. Görken, görüken (*Der: Adana, Kayseri, Niğde, Gazi Antep, Ankara,C.A.*); **7**. Görünüş (*K.T.*); **8**. Keber [Kep = model, nümune«*Alt., Tel., Leb.,Şor.*»] (*Rad.II.«Şor.»*); **9**. Meniz[Yk:Beniz] (*Uyg. «H.II.»*); **10**. Şık (*Rad.IV.«Kaz.»*). [Bak: Suret, zavahir]

—lı, Görekli (*K.T.*).

Manzur, Bakılan, görülen (*K.T.*).

Manzum, Tizik [Yk: dizi (k) = dizilmiş] (*Tuh.*).

—e, Koşuk [1) Bir nevi nazm vezni, bahrı; 2) Halk türküsü] (*Rad.II.«Çağ.»*).

—muamma, Comak [?] (*B.T.L. «Kır.»*).

Mar, 1. Emicen [Bir nevi yılan adı] (*Der: Yalova, Kütahya*); **2**. Ilan (*Rad.I. «Tor., Çağ.»*); **3**. Yılan (*Rad. III. «Krm., Kom., Alt., Tel., Leb., Küer., K. Kır., Or.,Uyg., Çağ.» (K.T.)*. [Bak: Ef'i]

Maraz, 1. Ağrığ (*Uyg «U.»*); **2**. Çar (*Der: Gerede «Bolu», Gümüşane, Konya*); **3**. Çir (*B.T.L. «Kaz.»*); **4**. Çor (*T.D.; San.; Kon.; Der: Isparta, Antep, Eğirdir, Amasya, İncesu «Konya», Bolu, Kırşehir, Kütahya, Trabzon, Sinop*); **5**. Çör

(*Der: Söğüt, Kastamonu*); **6**. Iğım (*Der: Isparta*); **7**. Iğır (*P.d.C.;Ç.L.*); **8**. İğ (*Uyg.«H. I.»; Kur. İ.*); **9**. İk [Vahim hastalık man.] (*B.T.L. «Uyg.»; P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Kiğen (*Uyg «İnd.»*); **11**. Kiken (*Uyg.«U. II.»*); **12**. Mun (*Rad. IV. «Şor., Sag.»*); **13**. Sayrılık (*Rad. IV. «Osm.»; Tuh.; Der: Isparta, Seyhan, Saimbeyli*); **14**. Sayruluk (*Rad. IV. «Çağ.»; L.O.; K.T.; Kur.B.*); **15**. Sızlav (*Rad.IV. «Kar.»*); **16**. Söklülük (*Kur.İ.*); **17**. Yik [Yk: İk] (*B.T.L. «Uyg.»*); **18**. Yiyik (*Der: Adana, Develi*). [Bak: Dâ, ıstırap, illet, hastalık]

—a duçar olmak, Ağrımak (*K. T.; Or.*).

—ı müzmin, İtili (*Rad.I. «Çağ.»*).

—ı mühlik, Ölet (*Der: Eskişehir*).

—ı müstevli, Yut [Hayvan epidemisi man.] (*Rad. II. «Or.»*).

—ı efrencî, Ateşek [?] (*Rad. I. «Ad.»; Az.*).

—ı sari, 1. Ölet (*B.T.L.;«Osm.»; Der: Eğirdir, Tosya, Fenike, Kayseri, Niğde, Denizli, Urfa, Ankara, Mersin, Kemaliye, Adıyaman, Behisni, Manisa, Çorum, Bolvadin, Tekirdağ, İskilip, Çınarlı*); **2**. Ület (*B.T.L.«Kaz., Çağ.»*); **3**. Ülez (*B.T.L. «Ad.»*); **4**. Yanı kara (*Der: Eskişehir*).

Mareke, 1. Savaş yeri (*Mif.*); **2**. Sındırgı (*T.D.; K.T.*); **3**. Tokuş (*D.L.T.*); **4**. Tokuş yeri (*Muk. Ed.*).

Marifet, 1. Anlayış [Bak: İrfan] (*Bab.*); **2**. Biliğ (*Uyg. İnd.*); **3**. Bilik(*B.T.L.«Çağ., Osm., Ad., Uyg.»*); **4**. Bilim (*B.T.L.«Kaz.»*); **5**. Biliş (*K. T.*); **6**. Bilme (*K. T.*); **7**. Bilü (*B.T.L.«Osm.»*); **8**. Erdem [Hüner ve sanat man.] (*Rad.I.«Uyg.»; Der: Adana, Konya*); **9**. Okuş (*B.T.L. «Uyg.»*); **10**. Ustalık (*K. T.*); **11**. Söl (*Rad. IV. «Kaz.»*). [Bak: Hüner, kabiliyet, maharet, sanat, ilm]

—li, 1. Eli eğimli (*Der: Kayseri*); **2**. Eliuz (*Müt.*); **3**. Olçum (*Der: Muğla, Manisa, Konya, Balıkesir*); **4**. Ökte (*Türkmen.*); **5**. Usta (*K.T.*).

Mariz, 1. Aydaş [Hastalıklı büyüyen man.] (*Der: Samsun, Sinop, Niğde, Isparta.*); **2**. Cımara (*Der: Boyabat*); **3**. Çorlu (*Der: Ankara, İncesu, Ayaş, Çanakkle, İçel, Develi, Kırşehir, Konya, Zonguldak, Kayseri, Çorum, Trabzon, Niğde, Yozgat*); **4**. Çökel (*Der: Ankara, İzmir*); **5**. Hıra [Daha çok sıska man.] (*Der: İçel, Maraş, Manisa, Trabzon, İzmir, Urfa, Antalya, Isparta, Uluborlu*); **6**. İğdir, İydir (*Müt. Der: İçel, C.A.*); **7**. İğez [Bitkin, kağşamış man.] (*Der: Kayseri, Sıvas, Çanakkale, Denizli, Koyulhisar*); **8**. İğeze (*Der: Çanakkale, Denizli, Koyulhisar*); **9**. İğli (*Der: Balıkesir*); **10**. İkçil (*B. T. L. «Uyg.»*); **11**. İleze(*Der: Kastamonu, Bolu*); **12**. İlze (*L.O.*); **13**. İnlik, iklik (*Kur.İ.*); **14**. Munnuğ (*Rad.IV. «Şor., Sag.Koyb.»*); **15**. Sayrı (*K.T.; T.D.; Ma.; Bürh.; Der: Urfa, Malatya, Bayburt, Kırşehir, Avanos, Çorum, Adana, Söğüt, Eskişehir, Beyşehir, Malatya, Saimbeyli«Seyhan», Isparta, Bursa*); **16**. Sayru (*K.T.; P.d.C.; Ata.; Kur. B.; Der: Adana, Söğüt, Eskişehir, Beyşehir, Antalya, Saimbeyli «Seyhan», Isparta, Bursa*); **17**. Sızlıklı (*Rad. IV. «Kaz.»*); **18**. Sökel (*Rad.IV. «Çağ.»; D.L.T.; Kur.İ Ça.*

Ma.; L.O.; Der: Çerkeş, Çorum, Çankırı, İçel). [Bak: Alil, hasta, malûl]

Marka, 1. Belge (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Belgi (*Rad.IV. «Kar.»*); **3**. Belgü (*Rad.IV.« Çağ.»*); **4**. Şıjbay (*Rad.IV. «Kır.»*). [Bak: Alâmet, nişan, delil]

Mart, Döl ayı (*Der: Sıvas,Divrik*).

Maruf, 1. Adı belli (*Bat.*); **2**. Adlım (*Der: Yıldızeli «Sıvas», Ahlat*); **3**. Ataklı (*Rad.I. «Tob.»*); **4**. Belli (*Kur.İ.*); **5**. Belli başlı (*K.T.*); **6**. Bilinen (*K.T.*); **7**. Kınak (*Rad. II. «Çağ.»*); **8**. Öktem (*Ç.L.*); **9**. Sanlığ (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Sayılı (*K.T.*); **11**. Tanınmış (*K.T.*). [Bak: Meşhur, namdar]

—iyet, 1. At, at san (*Der: İstanbul*); **2**. Atak (*Rad.I. «Tar., Kır., Tob., Osm.»*); **3**. Atay (*Rad.I. «Kaz.»*). [Bak: Şöhret, sıyt, namdarlık]

—olmak, 1. Adı duyulmak(*Der: İstanbul*); **2**. At, san kazanmak (*Der: İstanbul*); **3**. Bilinmek (*K. T.*); **4**. Bilişlenmek (*Rad.IV. «Kaz.»*); **5**. Tanınmak (*K.T.*).

Maruz, 1. Karşı [« Bu ev güneşe karşıdır. »] (*K.T.*); **2**. Serilmiş [«Önünüze serilmiş şeyler. »] (*K.T.*); **3**. Uğrama [Maruz kalmak = uğramak] (*Der: İstanbul*).

—at, Ötünç (*Or.*).

—atta bulunmak, 1. Bötünmek (*Or.*); **2**. Ötünmek, ütünmek (*Müt.*). [Bak: Arzetmek]

Masa, 1. Sayan [Sofra man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Şire (*Rad.IV. «Çağ., Krm.»*); **3**. Tergi (*T.D.*); **4**. Terki (*Rad.IV. «Krm.»*).

Masaj [yapmak], **1**. Avkalmak (*Der: Aydın*); **2**. Oğmak, oğuşturmak (*K.T.*); **3**. Sığamak [«Arkasını sığadı»] (*K.T.*); **4**. Sıgarlamak (*Der: Bitlis*); **5**. Sığazlamak, sıvazlamak (*Der: İstanbul*); **6**. Sılamak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **7**. Sıypamak (*Rad. IV. «Kaz.»*).

Masal, 1. Çorçok (*Rad.III. «Tel.»*); **2**. Düzme (*Bian.*); **3**. Erteği (*Rad.I. «Çağ.»*); **4**. Ertek (*Rad. I.«Kır.»*); **5**. Imak (*Rad.I. «Sag»*); **6** Nıbak (*Rad.III. «Şor.»*); **7**. Oranlama, ozanlama (*Der: Tokat, Çankırı, Mersin*); **8**. Serçek (*Rad.IV. «Çağ.»*); **9**. Sörçek (*Rad.IV. «Şor.»; T.D.*); **10**. Tumtak (*Rad.III. «Çağ.»*). [Bak: Hikâye, tarih, efsane, menkıbe]

—cı, 1. Ertekçi (*Rad.I. «Kır.»*); **2**. Imakçı (*Rad.I. «Sag.»*).

—seven, Ertekçil (*Rad.I. «Kır.»*).

Masebak, 1. Geçen,geçmiş (*K.T.*); **2**. Olan biten(*K.T.; Der:İstanbul*).

Masiyet, Buyruk sımak [Emre muhalefet man.] (*Mir.Çul.*). [Bak: Günah]

Maskara, 1. Dalkavuk (*K.T.*); **2**. Dingeç (*Der: Sıvas, Bozan*); **3**. Elük (*D.L.T.*); **4**. Gülük (*Müh.*); **5**. Gülünç (*K.T.*); **6**. Kaşmer [?] (*Ma.; Der: Erzurum, Balıkesir, Giresun, Diyarbekir, Bursa, Ankara, Urfa, Lâpseki, Tokat, Samsun, Kilis, Sinop, Adana*):

«Ay ışıktır varamam,
Halka kaşmer olamam»

7. Katkıncı (*Rad.II. «Tel.»*); **8**. Kölköçö (*Rad.II.«Kaz.»*); **9**. Soytarı (*K.T.*); **10**. Talmav (*Tuh.*); **11**. Tapa (*T.D.; Kab.*); **12**. Yalta (*T.D.*); **13**. Yansu [Birini taklit ile maskaralık eden man.] (*Kur. A.; Fer.*). [Bak: Komik, mukallit]

—ya almak, 1. Alay etmek [İstihza man.] (*Der: İstanbul*); **2**.

Eğlenmek, eğlenceye almak (*Der: İstanbul*); **3**. Guşamak (*Az.*); **4**. Gülmek (*K.T.*); **5**. Kaşmer etmek[?] (*Der: Diyarbekir, Bursa, Ankara, Urfa*); **6**. Sıkaklamak (*Rad.IV.«Kır.»*).

Maskat, 1. Doğulan yer, doğduğu yer (*K.T.*); **2**. Tökmiş el (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Tuğgan yer (*Muk.Ed.*).

Maslahat, 1. Biterge [Bitergesi olanlar=ashabı mesalih] (*Der: C. A., Gazi Antep*); **2**. Buyum (*Rad. IV.«Sart.»*); **3**. Cankı (*P.d.C.; Ç. L.*); **4**. İş (*K.T.*); **5**. İş güç (*Der: İstanbul*). [Bak: Keyfiyet, mesalih]

—güzar, 1. İşbilir (*K.T.*); **2**. Küçük elçi (*K.T.*); **3**. Keçindirivci (*Rad.II.Kar.*).

Masnu, 1. Düzme (*K.T.*); **2**. Düzmece (*Kam.*); **3**. Uydurma (*Der: İstanbul*); **4**. Yapılmış, yapma (*K.T.; T.D.*).

—at, Bediz [Nakş man.] (*T.D.*).

Masraf, 1. Bıkarnat, bıkırnat (*Rad. IV. «Çağ.»; B.T.L.; «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Çıkan akça (*K.T.*); **3**. Gider (*T.D.; Der: Balıkesir*); **4**. Şığın (*Rad.IV. «Kır.»*); **5**. Verilen akça (*K.T.*); **6**. Yıkım (*K.T.*). [Bak: Sarfiyat, masarif]

Masru, 1. Tutanaklı (*Müt.*); **2**. Tutaraklı (*K.T.*); **3**. Tutarlı (*K.T.*); **4**. Uçuk tutmuş (*Lûğ. Ar.*). [Bak: Sar'a]

Mass [etmek], **1**. Emmek, emerek çekmek (*K.T.; T.D.*); **2**. Obatmak, opmak (*Kar.*); **3**. Sormak (*Rad. IV. «Çağ., Osm., Alt.»; K.T.; Bürh.; Fer.; Hurş.; Kam.; Der: Sıvas*); **4**. Sümürmek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*). [Bak: Bel'etmek]

—edilmiş, Sorulmuş (*Fer.*).

Masum, 1. Aktı [Rad.I. de: hakkı ve hakkaniyeti seven man. «*Kır.*»] (*Kam.*); **2**. Alnı açık, alnı ak (*K.T.*); **3**. Çaşka (*Der: Ulukışla, Niğde*); **4**. Suçsuz (*K.T.; T.D.*); **5**. Yazuksuz (*Uyg. A.*). [Bak: Bigünah, gayrimesul, hatasız]

Masun, 1. Bekik (*Rad.IV .«Çağ.»*); **2**. Korunmuş (*K.T.*); **3**. Sağlam (*K.T.*). [Bak: Emin, mazbut, mahfuz]

—mahal, 1. Duldalık (*Der: Trabzon*); **2**. Korunuk (*Der: Mahmut Şevketpaşa köyü «Beykoz - İstanbul. Drama muhacirleri ağzından»*); **3**. Kuytu (*K.T.*); **4**. Kuytak (*Der: Zonguldak*).

Mâşer, 1. Eğlek, eğlik (*Der: Ankara, Karağaç, Kastamonu, Afyon*); **2**. Öğrek, öyrek (*Der: Konya Ereğlisi, Bolvadin, Eskişehir, Sultaniye*); **3**. Tirnek (*Kur. A.*). [Bak: Mecma]

—î, Öğreklik (*Der: Bolvadin, Eskişehir, Sultaniye*).

Maşıta, 1. Bezekçı (*Rad.IV. «Osm., Ad.»*); **2**. Tarakçı (*L.N.*); **3**. Yüz yazıcı (*Müt.; Muht.; Der: İstanbul, Trakya*). [Bak: Meşşata]

Maşiyen, 1. Yaya, yayan (*K.T.*); **2**. Yürüyerek (*K.T.*).

Maşrapa, 1. Bardak (*K. T.*); **2**. Bartak (*Der: Bozkır«Konya», Antalya, Bursa*); **3**. Çamçak (*K.T.*); **4**. Çangır, çanka, canga (*Der: Kırklareli, Balabanköyü «Malatya», Kemalpaşa, Bohçaarmutköyü «Edirne»*); **5**. Çapşak (*Der: Cide, Şile*); **6**. Çömcek, çömcü (*Der: Bolu, Karamusa, Devrek, Ankara, Bursa, Muğla, Daday, Denizli*); **7**. Çumbul (*Der: Edirne*); **8**. Dolça (*Der: Bursa*); **9**. Döl (*Der: Yalvaç «Isparta», Samsun, Yozgat, Sinop, Develi, Alucra «Giresun», Sıvas, Suşehri «Sıvas», Trab-*

zon, Kırşehir, Ankara, Adana İçel, Zonguldak, İzmir); **10**. Elcek (*Der: Üstükran «Muş»*); **11**. Güldür (*Der: Karacabey*); **12**. Kübüç, küpüç (*Der: Antalya, Alâiye*); **13**. Parç (*Az.*); **14**. Safa (*Der: Isparta, Bozüyük, Gölpazarı, Ermenak, Ilgın, Akhisar, Kocaeli, Bursa*); **15**. Sağu (*Rad. IV. «Çağ.»*); **16**. Susağ (*Hurş.*); **17**. Susak (*Der: Hayrabolu, Niğde, Safranbolu, Samsun, Küçükyozgat, Silifke, Kastamonu, Malatya, Beypazarı«Ankara», Konya, Bursa, Gâvurdağı, Develi, Taşköprü*); **18**. Susgak (*D.L.T.*); **19**. Şapa (*Der: Balıkesir*); **20**. Şapşak (*Der: Giresun, Alışar, Zonguldak, Adana, Isparta, Bozkır, Ankara, Kütahya, Uşak*); **21**. Şınga (*Der: Bilecik*).

Maşrık, 1. Doğu (*T.D.; K.T.*); **2**. Gün çıkan (*Der: Bayazıt*); **3**. Gün doğusu (*K.T.*); **4**. Güntoğar (*P.d.C.; Ç.L.; Rab.*); **5**. Gün toğuşuğ (*Kur.İ.*); **6**. Günü (*Rad.III. «Osm.»*); **7**. Küney [Güneş gören yer man.] (*Ç.L.*); **8**. Öng (*Uyg. «U»*). [Bak: Şark, haver, matla]

Maşuk,—a, 1. Omrak (*Uyg. «T.T., Suv., P.P.»*); **2**. Oynaş (*T.D.; İd.; Der: Sinop, Çankırı, Ahlat«Van»*); **3**. Sebük (*Rad. IV. «Uyg.»*); **4** Sevgili (*K.T.*); **5**. Sevik (*T.D*); **6**. Sevilen (*K.T.*); **7**. Sevük (*Rad. IV. «Çağ., Uyg.»*); **8**. Söyerke (*Rad. IV. «Kaz.»*); **9**. Süverçe (*Rad. IV. «Kar.»*). [Bak: Muhip, dost, yâr, mahbup]

Mat [Renk], **1**. Donuk (*Der: İstanbul*); **2**. Konur [Rad. II. de koyu sarı, koyu renkli, karakır man. «*Kır., Çağ.*» K.T., «boz renk, toprak rengi» diye izah ettikten sonra «kumral» ın da «konur al=boz ile al arası» sözünden doğduğunu yazıyor] (*Dede.*).

—etmek, Yenmek (*K.T.; Bat.*).

Matara, 1. Çotara, çotura (*Der: Zonguldak, Bolu*); **2**. Kalaz (*Der: Urfa, Gazi Antep, Elbistan, Gâvurdağı, Kilis, Lâpseki*); **3**. Su kabı (*K.T.*).

Matbaa, 1. Basak (*Der: Tosya*); **2**. Baskı evi, basma evi (*Der: İstanbul, Ankara*).

Matbah, 1. Aş damı, aş tamı (*Der: Konya, Denizli, Aydın, Erzincan, Antalya, İzmir, Isparta, Uşak, Teke*); **2**. Aş evi (*K.T.*); **3**. Aşkama (*Der: Erzincan*); **4**. Ocaklık (*Der: Ankara, Divrik, Gazi Antep, Suşehri «Sıvas», Bahçecik «Kocaeli»*); **5**. Örtme (*Der: Konya, Erzurum, Kırşehir, Karaman*).

—eşyası, 1. Kapkaçak (*Der: İstanbul*); **2**. Kaşayak (*Rad. II. «Kaz.»*).

Matbu, 1. Basılı, basılmış (*K.T.*); **2**. Basma [«Basma kitap»] (*K.T.*); **3**. Uygun [Tab'a muvafık man.] (*Der: İstanbul*).

—at, Basın (*Ç.L.*).

Matem, 1. Ağıt (*Der: Denizli*); **2**. Köyök (*Rad. II. «Kaz.»*); **3**. Köyönöç (*Rad.II. «Kaz.»*); **4**. Mun (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **5**. Pujuş (*Rad.IV.«Uyg.»*); **6**. Sağı (*Bab.; T.D.*); **7**. Sağu (*Rad.IV. «Osm.»; T.D.*); **8**. Yas (*K. T.; Der: Niğde Çankırı*); **9**. Yuğ (*Rad.III.«Or.»; Uyg., «İnd.»; Or.; Der: İstanbul, Tokat, Çorlu*). [Bak: Bükâ]

—li, Yaslı (*T.D.; K. T.*).

—merasimi yapmak, Sıgıtşılamak (*M.M.*).

Matla, 1. Doğu (*K. T.*); **2**. Toğu (*Kur. B.*). [Bak: Maşrık, şark]

Matlap, 1. Dilek (*K. T.*); 2. İstek (*K.T.*); 3. Sorun [Mesele man.] (*P.d.C.*). [Bak: Maksat, hedef, mutalebe]

Matlup, 1. Alacak (*K.T.*); 2. Aranılan (*K.T.*); 3. Dilek (*Bab.;Ata.*); 4. İstenilen (*K.T.*); 5. Tamazlığ (*Muk. Ed.*); 6. Umulcama (*Der: İçel, Niğde, Kırşehir*). [Bak: Maksat, maksut, hedef, gaye]

—(b)a muvafık, 1. Dilekçe (*Hurş.*); 2. İçesine (*Der: Kırşehir*); 3. İmrek (*T.D.*); 4. İstenildiği gibi (*K.T.*); 5. Uz (*Der: Kemalpaşa «Bursa»*).

Matmah[ı nazar olmak], 1 Badraymak (*Rad.IV. «Kır.»*); 2. Göz dikmek, göz dikilmek(*K.T.*); 3. Gözü üstünde olmak (*Der: İstanbul*).

Matruh, 1. Atılmış (*K.T.*); 2. Çıkarılmış (*K.T.*); 3. Kesilmiş (*K. T.*); 4. Konulmuş [Vergi hakkında: «İrat üzerine matruh=Kazanç üzerine konulmuş»] (*Der: İstanbul*). [Bak: Tarh]

Matruş, Yülük [Yk: Yoluk. Tüyleri yolunmuş man. Genişletilerek «yülünmek» tıraş olmak yerine alınmaktadır] (*T.D.*). [Bak: Tıraş]

Matrut, 1. İtincü (*D.L.T.*); 2. Koğulmuş, kovulmuş (*K.T.*); 3. Surukmuş (*Enb.*); 4. Sürçek (*Rad.IV. «Çağ.»*); 5. Sürsükmüş (*Kur.İ.*); 6. Sürülgen (*D.L.T.*); 7. Sürülmüş (*K.T.*); 8. Süründü (*D.L.T.*). [Bak: Tart]

Matuf, 1. Dönmüş [«Nazarı şarka matuf = gözü doğuya dönmüş.»] (*K.T.*); 2. İlişmiş (*Bian.*); 3. Verilmiş [« Bu söz onun lâkaytlığına matuf olmak lâzım gelir = Bu söz onun uysallığına verilmek gerektir.»] (*K.T.*).

Matuh, 1. Bunak (*T.D.; K.T.*); 2. Bunamış (*K.T.*); 3. Eksin (*Der: Aydın, Narlıdere*). [Bak: Ateh]

Matvi, 1. Bükülmüş, bükülü (*K.T.*); 2. Devşirilmiş (*K.T.*); 3. Dürülmüş (*Der: A.*); 4. Kıvrılmış (*K. T.*); 5. Sarılmış (*K.T.*).

Mavera, 1. Ar (*Fel.*); 2. Arka, arkası (*Der: İstanbul*); 3. Art, ardı (*Der: İstanbul*); 4. Aşırı [«Deniz aşırı.»] (*K.T.*); 5. Öte, ötesi (*K.T.*).

Mavi, 1. Göğen (*Der: Çerkeş*); 2. Gök (*K.T.; Or.*); 3. Gökçe (*Der: Kemalpaşa «Burs »*); 4. Gökşin (*D.L.T.*); 5. Göv (*Der: Şebin Karahisar, Devrek, Samsun, Cebelibereket*); 6. Kök (*Or.*); 7. Şiğer [Göz için] (*Rad.IV. «Kır.»*).

Maya [Maye], 1. Ardavan [Ayran mayası man.] (*Bal.*); 2. Çar [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); 3. Çopra (*T.D.*); 4. Damızlık (*Der: Avanos «Kırşehir», Trabzon, Yozgat, İçel*); 5. İritge (*Rad.I. «Kır., Sag.»*); 6. Kor (*Müh.*); 7. Tamızlık (*Müt.*); 8. Uyunku (*L.Ta.*); 9. Urbağ (*P.d.C.*); 10. Uyutgu, uyutku (*Rad.I. «Kaz.»*); 11. Üretme (*Der: Konya*); 12. Yalım [«Yalımı alçak = fürumaye.»] (*T.D.; K.T.*); 13. Yomut (*Tuh.*). [Bak: Madde]

Mayhoş, 1. Buruk (*Der: İstanbul*); 2. Eğir (*Müh.*); 3. Ekşimsi (*K. T.*); 4. Kekre, kekresi, kekremsi (*K.T.*); 5. Tatlı ekşi (*Der: İstanbul*).

Mayıs, 1. Payız [?] (*Bat.*); 2. Saban ayı (*Rad.IV. «Kaz.»*).

Mayi, 1. Akar (*Der: A.*); 2. Cıvık (*K.T.; Der: Taşköprü, Tosya, Kütahya, Gazi Antep*); 3. Curu [«Ekmek yedim kuruca, çorba içtim curuca, niyet ettim oruca»] (*Der: Kütahya, Pazarcık, Konya*); 4. Eringin

(*Der: Aydın*); **5**. Sıvık (*Bürh.; Ah.; K.T.*); **6**. Sıyık (*Rad.IV.* «*Uyg., Kaz.*»); **7**. Su, su gibi (*K.T.*); **8**. Sulu (*Der: İstanbul*); **9**. Suygaş (*Rad.IV.* «*Abak.*»); **10**. Suyugaş (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **11**. Suyuk (*Rad. IV.* «*Çağ., Tar., Kır., Alt.*»); **12**. Süyük (*Rad.IV.* «*Kır., Çağ.*»); **13**. Şingen (*Rad. IV.* «*Çağ.*»).

Maymun*, **1**. Bicin (*D.L.T.*); **2**. Biçin (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Ad., Kaz., Moğ.*»; *Kur.İ.*); **3**. Maymun* [K.T, bu kelimeyi türkçe olarak gösterip uğurlu man. olan « meymun » dan ayırt ediyor.] (*K.T.*); **4**. Peçin (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **5**. Piçin (*Rad.IV.* «*K.B., Osm.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»).

Mayup, 1. Emlikli (*Tuh.*); **2** Utanacak (*K.T.*). [Bak: Ayp, kusur, kabih]

Mazbut, 1. Bekik (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2**. Berilgen (*D.L.T.*); **3**. Derli toplu (*Der: İstanbul*); **4**. Ele geçirilmiş [Zaptedilmiş man.] (*K.T.*); **5**. Sağlam (*K.T.*); **6**. Toplu (*K.T.*); **7**. Yazılı [Mukayyet man.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Mahfuz, masun]

Mazhar [olmak], **1**. Erişmek, ermek (*Der:İstanbul*); **2**. İrişmek, irmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Kaskanmak (*Rad.II.* «*Uyg.*»). [Bak: Nail, müşerref, mübahi]

—kılmak, 1. Erdirmek (*Der: İstanbul*); **2**. İrgürmek (*Aş.*); **3**. Vardırmak (*Müt.*).

Mazi, 1. Bıldır [Bir sene evvel man.] (*Tuh.*); **2**. Burungı (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3**. Eski [Atik man.] (*Müt.*); **4**. Geçen, geçmiş, geçmiş gün (*K.T.*); **5**. Ilşın (*T.D.*); **6**. İlki (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Ötgen, ötken (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Der: Çoruh, Samsun, Sarayköy*); **8**. Ötkün (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **9**. Ötük (*P.d.C.; B.T.L.* «*Çağ.*»).

Mazlum, 1. Basık (*Rad.IV.* «*Osm., Çağ.*»); **2**. Basıncak (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **3**. Basınkı(*Rad.IV.*«*Kır.*»); **4**. Boynu bükük [mec.] (*Az.*); **5**. Sessiz, ses çıkarmaz [Sakin, halim man.] (*K.T.*); **6**. Uslu [Yaramaz zıddı man.] (*Der: İstanbul*); **7**. Uysal [Sakin, halim man.](*Der: İstanbul*); **8**. Yumşak [Sakin, halim man.] (*K.T.*); **9**. Tevge [?] (*Der: Kuruçay, Karaman*).

Mazmun, 1. Cüyrük (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. İnce söz (*K.T.*); **3**. Yön (*Kam.*). [Bak: Mana, meal, mefhum]

Maznun, 1. Günsüz [Hüküm giymemiş, ceza müddeti tayin olunmamış mevkuf man.] (*Der: Çankırı*); **2**. Surun [İstintaka tâbi mes'ul man. Yk: Sormak] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»). [Bak: Mesul, müttehim, mevkuf]

Mazruf, Kaplı, kap içine konmuş (*K.T.*).

—en, Kap içinde (*K.T.*).

Mazrup [Madrup], **1**. Basılmış, kesilmiş [Para, sikke man.] (*K.T.*); **2**. Dövülen, dövülmüş (*K T.*); **3**. Vurulan (*K.T.*).

Mazul, 1. Açıkta (*K.T.*); **2**. Atılmış (*T.D.*); **3**. Boşta (*K.T.*); **4**. Çıkarılmış (*Der: İstanbul, Uşak, Ankara, Çankırı*); **5**. İşten el çektirilmiş (*Müt.*); **6**. Koğulmuş, kovulmuş [Matrut man.] (*Der: İstanbul*); **7**. Yersiz (*K.T.*).

Mazur, Dırgıl [?] (*Der: Samsun*).

—tutmak, Bağışlamak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*).

Meal, 1. Cüyrük, cürük (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Yora[Tevil, tabir man.]

(*Rad.III.* «*Kar.*»); **3**. Yörük (*D. L.T.*). [Bak: Mana, müfat, mantuk, mefhum, medlûl]

Mebâda, 1. Olmaya ki (*K.T.*); **2**. Sakın (*K.T.*). [Bak: Zinhar]

Mebde, 1. Ağızlık (*Ley.*); **2**. Baş [«Yıl başı, yazının başı»] (*K. T.*); **3**. Başlama (*K.T.*); **4**. Başlangıç (*T. D.; K. T.*); **5**. Burun (*Tuh.*); **6**. İlk (*Der: İstanbul*); **7**. İlk ağız (*Der: Istanbul*). [Bak: Bedetmek, iptida, mubaşeret]

Mebhas [Mephas], Deşenki [«*Deşmek*» ten; tetkik mevzuu man.] (*T.D.*).

Mebhut [Mephut], **1**. Apışık (*T.D.*); **2**. Kes (*K.T.*); **3**. Şaşkın, şaşırmış (*K.T.*). [Bak: Mütehayyir, hayran, methuş]

—olmak, 1. Apışmak (*T.D.*); **2**. Belinlemek (*Der: Konya, Bor, Niğde*); **3**. Başı çiğzinmek (*Kur. A.*); **4**. Şakkatmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5**. Şaşakalmak (*Der: İstanbul*); **6**. Şaşalamak (*Der: İstanbul*); **7**. Şaşırmak (*K.T.*); **8**. Tanlamak (*İd.*); **9**. Turukmak (*Müt.*); **10**. Yılmak (*T.D.*).

Mebiz, 1. Oğulduruk (*K. T.*); **2**. Yumurtalık (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Meblâğ, 1. Akça (*K.T.*); **2**. Çuv (*Uyg.* «*Usp.*»); **3**. Yarmak (*D.L.T.; Rad.III.* «*Uyg., Çağ.*»; *Ba*).

Mebni, 1. ..den [«Çalıştığına mebni=Çalıştığından»] (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. ..den dolayı (*K.T.*); **3**. ..den ötürü (*Der: A.*); **4**. Kurulmuş [«Hesap, sayılar üzerine kurulmuştur.»] (*K.T.*); **5**. Yapılmış (*K.T.*). [Bak: Binaen]

Mebsut [Mepsut], **1**. Açık, açılmış (*K.T.*); **2**. Döşenmiş (*K.T.*); **3**. Serili, serilmiş (*K.T.*); **4**. Yaygın, yayılmış (*K.T.*).

Mebus, 1. Geneşçi [Geneş, gengeş = müşavere man.] (*Met.*); **2**. Gönderilmiş, gönderilen (*K.T.*); **3**. Oruntak (*Der: Antep, Antalya*); **4**. Salgut (*Der: Manisa*); **5**. Sarbat (*Ç.L.*); **6**. Savçı [Söz hakkı kendisine verilen man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **7**. Saylav [Kırımda mebuslara verilen at] (*Müt*). [Bak: Vekil, murahhas]

Mebzul, 1. Bol (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.;T.D.*); **2**. Bolamdı [Doğrusu bolamadı] (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **3**. Bolamat [«Bol bolamat»] (*Der: Isparta, Çankırı*); **4**. Çok, pek çok (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **5**. Ergin (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **6**. Erüş *Uyg.*«*İnd., Usp., U. II., Man.*»); **7**. Gür [«Gür su, gür saç»] (*K.T.Müt.; Der: İzmir*); **8**. Kalın (*Rad. II.* «*Uyg.*»;*Ba.*); **9**. Paydak (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **10**. Paylan (*Rad. IV.* «*Küer; Tel.*»); **11**. Payzın (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **12**. Telim (*Uyg.* «*İnd.*»); **13**. Tüyümdü (*Rad. III. Tel., Alt.*»); **14**. Yeğin, yiğin (*Der: Ezine, Amasya, Köşker, Avanos*). [Bak: Bezl, ibzal, vafir, kesîr]

—iyet, 1. Bolluk (*K.T.*); **2**. Çokluk (*K.T.*); **3**. Gürlük (*K.T.*); **4**. Kinşilik [Yk: Genişlik (*Rad.II.* «*Kaz.*»). [Bak: Feyz, bereket, kesret, vefret]

—olmak, 1. Bılkımak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Bolarmak (*B. T. L.* «*Osm.*»); **3**. Bollanmak, bollaşmak (*K.T.*); **4**. Çoğalmak (*K.T.*); **5**. Esirgenmemek (*K.T.*); **6**. Torlamak [?] (*Tuh.*).

Mecal, [Bak: Takat]

—siz, 1. Eğez, eğeze (*Der: Çoruh*);

2. İnez, ineze (*Der: Isparta, Merzifon, Antep, Kayaş «Ankara», Kastamonu*). [Bak: Bimecal]

—siz kalmak, 1. Eknezimek [Açlıktan bitap düşmek man.] (*Der: Kırşehir, Mersin, Seyhan, Kemalpaşa «Konya»*); 2. Gevşemek (*K.T.*); 3. Göyünmek(*Cev.*); 4. Kağşamak, kavşamak (*K.T.*; *Der: Isparta, Bergama «İzmir»*).

Mecbur, 1. Borçlu [Mec. «Bu işi görmeğe borçluyuz» (*K.T.*); 2. Dıkız (*Hurş.*); 3. Kıstak (*Rad. II.«Çağ.»*); 4. Zor görmüş, zorlanmış (*K.T.*). [Bak: Muztar]

—olmak, 1. Basırganmak (*Rad. IV. «Osm.»*); 2. Darakmak, darda kalmak (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); 3. Kıstalmak (*Rad.II. «Kaz., Kır.»*); 4. Tilgirmek (*Rad. III. «Kır.»*).

—en, —î, 1. Güçle (*Ata.*); 2. İster istemez (*K.T.*); 3. Zorla, zor altında (*Ata.;K.T.*).

—etmek, 1. Basırmak (*Rad. IV. «Osm.»*); 2. Dara getirmek (*K.T.*); 3. Kısarlamak (*Muk.Ed.*); 4. Köçlömek (*Rad. II. «Kaz.»*). [Bak: İcbar]

—iyet, 1. Baskı (*T.D.*); 2. Dıkızlık (*Hurş.*); 3. Ezim (*Der: Avşar*); 4. Sıkı [«Sıkı altında büyümüş»] (*Der: İstanbul*); 5. Zor (*K.T.*).

Meccanen, 1. Akçasız (*Der: A.*); 2. Aylak[«Aylak sirke baldan tatlıdır.»] (*Rad.I. «Osm.»; Caf.; Sıh.; İd.; Muht.; Der: Konya*); 3. Buşlığ (*Rad.I / «Kaz.»*); 4. Caba (*K.T.; T.D.*); 5. Tiğin, tikin, tikün, tekin (*Ç.L.; M.M.; L.Ta.*); 6. Yavan (*Met.*). [Bak: Bilâücret, bedava]

Meclis, 1. Cankı [İstişare ve meclis man.] (*Rad.IV.«Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); 2. Cıyın, cın [Yk: Yığın] (*Rad.IV. «Kaz., Kır.»; Kum.*); 3. Danışık (*Der: Avanos «Kırşehir»*); 4. Dengel, denel(*Rad. III.«Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); 5. Dernek, tirnek (*Müt.*); 6. Kingeş (*Ç.L.; P.d.C.*); 7. Kurultay (*T.D.; Ç.L.; P.d.C.; Oğ.*); 8. Tanışık evi (*Hurş.*); 9. Toplantı (*Der: İstanbul*); 10. Uçar (*Kum.*); 11. Uylama (*Ç.L.; P.d.C.*); 12. Yavrak (*Der: Kırşehir*); 13. Yığın(*M.M.*); 14. Yığınak (*Kum.; Der: Tokat*). [Bak: Şûra, mahfil, heyet, içtima]

Meclûp, 1. Tutkun (*Der: C.A.*); 2. Vurgun (*Der: C.A.*).

—olmak, 1. Alınmak (*Müt.*): «Alındı gönül bir sanemi mahlikaya»
2. İmrenmek (*Der: A.*); 3. Kapılmak (*K.T.*); 4. Tutulmak (*Der: C.A.*); 5. Vurulmak (*Der:C.A.*).

Mecma, 1. Cıynak(*Rad.IV.«Kır.»*); 2. Derim evi(*Der: Birecik«Urfa»*); 3. Dernek, dirnek (*Çul.; Müh.*); 4. Eylek (*Der: Araç«Kastmonu»*); 5. Eyren (*Der: Eğirdir «Isparta»*); 6. Kavşak [İki nehrin birleşme noktası man.] (*Müt.*); 7. Tirnek (*Kur.İ.*); 8. Toplanacak yer (*Der: Samsun*); 9. Toplanılan yer (*K.T.*). [Bak: İçtima mahalli, maşer, mahfil, meclis]

Mecmu, 1. Birikmiş (*K.T.*); 2. Bulan (*Tuh.*); 3. Bütün (*K.T.*); 4. Cum [Reyce müttefik man. da.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); 5. Olanca [«Olancası = mecmuu»] (*Der: Avşar*); 6. Öğül, ökül (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); 7. Hep, hepsi (*K.T.*); 8. Tiriğ (*Or.*); 9. Top (*K.T.; Der: Bolu*); 10. Toplanmış (*K.T.*); 11. Tökel, dökel (*D.L.T.; Ç.L.; Tef.*); 12. Var [«Var kuvvetimizle»] (*K. T.: Der: İstanbul*);

13. Yığılmış (*K.T.*); 14. Yığın (*K.T.*). [Bak: Cümle, kâffe, heyeti mecmua, tekmil]

—a, 1. Cıymak [Koleksiyon man.] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Conk (*Der: Çorum, Zara«Sıvas», Maraş, Ezine, Kütahya, Bilecik, Kastamonu, İzmir, İçel, Seyitgazi, Sivrihisar, Edirne*); 3. Cönk (*T.D. Ç.L.; L.Ş.; Der: İçel, Seyitgazi, Sivrihisar, Zara «Sı as» Ezine, Kütahya; Maraş, Aksaray, Edirne, İzmir*); 4. Dergi [Bu kitabın adı olarak T.D.T.C.U.M.H. nce kabul edilmiştir.] 5. Dirinti (*Bian.*).

—an, 1. Birden (*K.T.*); 2. Bütün (*K.T.*); 3. Hep (*K.T.*); 4. Toptan (*K.T.*); 5. Tükel (*T.D.*). [Bak: Cem'an, kâmilen, heyetiyle]

Mecnun, 1. Cüler [Ahmak man.], (*Rad.IV.* «*Kaz.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); 2. Çalık (*Kam.*); 3. Çılgın (*K. T.*); 4. Deli (*K.T.*); 5. Dev vuran (*Met.*); 6. Erişikli [Cinnet derecesinde asabî man.] (*Der: Isparta*); 7. Esirik (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); 8. Esrek, esrik, esrük (*Der: Polatlı, Çorum, Zonguldak, Devrek*); 9. Esürük (*Ça.Ma.*); 10. Kal (*Uyg.*«*İnd.*»); 11. Kaldırbaktığ, kaldırtpaktığ (*Rad.II.* «*Leb., Sag.*»); 12. Kuduman [Kudurmuş man.] (*Rad.II.* «*Çağ.*»); 13. Maymak (*Rad.IV.* «*Ad.*»); 14. Munduz (*Rad.IV.* «*K.B.*»); 15. Telbe (*Rad.IV.* «*K.B.*»); 16. Telfe (*D.L.T.*); 17. Tilbe (*B.T. L.* «*Uyg., Çağ.*»; *Ç.L.; P.d.C.*); 18. Tilfe (*Uyg.*«*İnd.*»). [Bak: Meczup, divane]

—ane, 1. Çılgınca (*K.T.*); 2. Delice (*K.T.*).

Mecra, 1. Akak (*Der: Edirne, Gelibolu, Malkara*); 2. Andal [Bahçe, su yolu man.] (*Der: Avanos,* «*Kırşehir*»); 3. Arna (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L.* «*Çağ.*»); 4. Avgant, avgaz (*Der: Konya*); 5. Avgın (*Der: Avanos, Bolu, Kırşehir, Muş, Niğde, Gümüşane*); 6. Avgun (*L.N.*); 7. Azmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); 8. Çağ (*L.O.*); 9. Çağşak (*Der: Antalya, Tarsus, Isparta*); 10. Çögürte (*Der: Bartın, İnebolu*); 11. Döşek (*Der: Sıvas, Adana, Çorum*); 12. Kokoz [?] (*Tuh.*); 13. Köğtere [?] (*Der: Çankırı*); 14. Oluk (*Müt.*); 15. Oluz (*Der:* Torul «Gümüşane»); 16. Örden (*Der: Sivrihisar*); 17. Savak(*Der: Denizli, Ürgüp, Menteşe, Eskişehir*); 18. Sığra (*D.L.T.*); 19. Su yolu (*K.T.*); 20. Yatak (*K.T.*); 21. Yırmak (*Tuh.*); 22. Yol [«İşin mecrayı tabiîsi = kendi yolu»] (*K.T.*).

—ağzı, 1. Gever (*Der: Birecik* «*Urfa*», *Elbistan, Ankara*); 2. Savacak (*Der: Niğde, C.A.*).

—ı tabiî, Göntem (*Kara.*).

Mecruh, 1. Balığ (*Rad.IV.* «*K.B.*»; *D.L.T.*); 2. Başlı (*Ah.Pş.*); 3. Başlu (*Kel.*); 4. Çelgin [Vurulmuş fakat ölmemiş av man.] (*Der: Çanakkale, Manisa, Konya*); 5. Sökel (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 6. Yaralı (*K.T.*).

—olmak, 1. Balıkmak (*Rad.IV.* «*K.B.*»; *D.L.T.*); 2. Taşıkmak (*Rad.III.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); 3. Vurulmak (*K.T.*); 4. Yaralanmak (*K.T.*). [Bak: Cerh]

Meczup, 1. Alık (*K.T.*); 2. Çalık (*Der: Çanakkale*); 3. Delimsirik (*Der: Gazi Antep*); 4. Delişmen (*K.T.*); 5. Esrikli (*T.D.*); 6. Esrük (*Ça.Ma.*); 7. Mayruk (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 8. Sapık (*Der: Sinop*); 9. Telfe (*D.L.T.*); 10.

Tilbe (*Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Mecnun, divane]

Meçhul, **1**. Adı belirsiz (*K.T.*); **2**. Aduk, azuk (*D.L.T.*); **3**. Ağdık, ağduk (*D.L.T.*); **4**. Belilsiz (*K.T.*); **5**. Bilinmeyen, bilinmez (*K.T.*); **6**. Bilinmedik (*Der: İstanbul*); **7**. Yatlı (*L.O.; K.T.; Kum.*). [Bak: Gayri malûm, lâedri]

Medar, [Bak: Sadet, mevzu, mahrek]

—ı iştigal, **1**. Dümşük, dümşüt [?] (*Der: Isparta*); **2**. Geleci, keleci [Medarı kelâm man.] (*Bat.*); **3**. İş güç (*Ç.L.; P.d C.; Der: İstanbul*); **4**. Söyke [«Söz söykesi=medarı kelâm»] (*Bürh.*).

—maişet, [Bak: Maaş, maişet, taayyüş].

—olmak, Kabasmak [Yardımı dokunmak man.] (*Rad.II.* «*Sag.*»).

Meddah, **1**. Dalkavuk (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Kolmaş (*Sir.*); **3**. Maktavcı (*Rad.IV.* «*Kır.*»; *Tuh.*); **4**. Savak [Müdahin man.] (*Tuh.*); **5**. Ütükçü [Masal, hikâye anlatan kimse] (*Müh.*). [Bak: Mukallit, müdahin]

Medenî, **1**. Soysal (*Der: İzmir*); **2**. Uygur [Birinin ardından giden, muti, tâbi müttefik man.] (*Rad.I.* «*Çağ.*») [Yk: uymak] (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Temeddün]

Medet, **1**. Kömek (*Az.*); **2**. Yardım (*K.T; T.D.*). [Bak: Muavenet, iane]

—kâr, Yardımcı (*K.T.*).

—kâr olmak, Koldamak [Yk: Kollamak] (*P.d.C.; Ç.L.*).

Medh [Medih, meth], **1**. Alkış [Methü sena man.] (*Y.E.; D.L.T.*); **2**. İyilik söyleme, iyiliğini söyleme (*K.T.*); **3**. Mağu [Yk: mak] (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **4**. Mak (*Rad.IV.* «*Çağ., Kom., Alt., Tel., Leb., Sag., Koyb., Kaç., Küer.*»); **5**. Maktav (*Rad.IV.* «*Kaz., Kır.*»); **6**. Maktuğ (*Rad.IV.* «*Alt.; Tel.*»); **7**. Öğdü [Hamdü sena man.] *Aybe.; T.D.; Müh.*):

«Anın öğdüsiyle tatır bu dilim»

8. Öğme (*K.T.; Bian.*); **9**. Öğüş (*B.T.L.* «*Osm*»; *L.N.: Bürh.; T.D.; Bian.; K.T.*); **10**. Ökti (*Rad.I.* «*Uyg., Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **11**. Öktü (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **12**. Süpet [?] (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **13**. Terip (*Rad.III.* «*Tel.*»). [Bak: Sitayiş, hamt, sena]

—e lâyık, Öğüşlü(*Rad.I.*«*Çağ.*»).

—etmek, **1**. Alkamak [Hayırdua, tahsin, sipas, sena etme man.] (*K.T.; D.L.T.; Uyg. T.T. I.,V.*); **2**. Çaksılamak (*Rad. IV.*; «*Kır.*»); **3**. İyilik söylemek, iyiliğini söylemek (*K.T.*); **4**. Kesmek, kezmek (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **5**. Kofaltmak (*Der: Kayseri, Ankara*); **6**. Kökettürmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Maktamak (*Rad. IV.* «*Çağ., Kaz., Alt., Tel., Müh., Tuh.*»); **8**. Öğermek (*Der: A.*); **9**. Öğmek (*Uyg.* «*U. II., İnd.*»; *K.T.; Dede.; D.L.T.*); **10**. Ökmek (*Uyg.*«*U.II.*»); **11**. Yıvmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **12**. Yükseltmek (*K.T.*).

—iye, Tolgay [Manzum methiye, kaside man.] (*Rad. III.* «*Kır.*»). [Bak: Kaside]

Medhar [Methar], Yığanak (*Der: Kırşehir*).

Medine, **1**. Balığ, balık [Şehir man. «Hanbalık, Bişbalık...»] (*Rad. IV.* «*Or.*»); **2**. Büyükşar [?] (*Fer.*); **3**. Kent [Şehir man] (*Rad. II.* «*Ad., Kom., Uyg., Çağ., Sart.*»); **4**. Kirman (*İd.*); **5**. Palık [Şehir man.] (*Rad.IV.*«*Uyg.*»); **6**. Şar[?]

(*Kur. B.*). [Bak: Şehr, kasaba, belde]

Medit, 1. Çok süren (*K.T.*); 2. Sürekli (*Der: İstanbul*); 3. Uzun (*K.T.*). [Bak: Memdut]

Medlûl, 1. Anlaşılan, anlatılan (*K.T.*); 2. Çem (*Der: Urfa*); 3. Çıkan, çıkarılan [«Bu sözden çıkan; dediğinizden çıkarabildiğim»] (*Müt.*); 4. Deme [«Bu sözün ne demeye gelidiği»] (*Muht.*); 5. Gösterilen (*K. T.*). [Bak: Mana, meal, müfat]

Medrese, Okulağ [«Oku» köküne «lağ, lak» yer eki getirilerek yapılmış. «Yayla» ve «kışla» da olduğu gibi son sessiz düşerek «okula» şekli de vardır.] (*Der: Urfa*).

Meduv, 1. Çağırılmış, çığrılmış (*K.T.*); 2. Okunmuş (*Müt.*); 3. Okuntu (*Der: Balâ, Avşarköyü*); 4. Okuylu (*Der: Ankara*); 5. Seymen (*Der: Adana*). [Bak: Davet]

Medyun, 1. Berimçi, birimci (*Uyg. «İnd.»; D.L.T.*); 2. Borçlu (*K.T.*); 3. Borçlanmış (*K.T.*); 4. Ötekçi (*Uyg. İnd.»*); 5. Verecekli (*K.T.*); 6. Vergili (*Met.*). [Bak: Deyn]

— olmak, 1. Borca girmek (*K.T.*); 2. Borçlanmak, borçlu olmak (*K. T.*); 3. Tiyismek [Ait olm. man. da] (*Rad. III. «Kır.»*).

Mefer, 1. Kaçacak yer (*K.T.*); 2. Kaçamak (*K.T.*). [Bak: Firar]

Mefharet, Öğünme, övünme (*K.T.*). [Bak: Fahr, iftihar]

Mefhum, 1. Anlaşılan (*K.T.*); 2. Anlaşılmış (*K.T.*); 3. Anlı [?] (*T. D.*); 4. Cora [Yk: Yora] (*Rad.IV. «Kır.»*); 5. Cürük, cüyrük (*Rad. IV. «Kır.»*). [Bak: Mana, meal, müfat, medlûl]

Mefkûre, Ülkü [En uzak maksat man.] (*Müh.*). [Bak: İdeal]

Mefkut, 1. Yavu kılınmış (*Muht.*); 2. Yok (*K.T.; Der: İstanbul*).

Meflûç, 1. Cönetir (*Der: İçel*); 2. Cöt (*Der: Seyhan*); 3. Çalgın (*G. D.; Der: Malatya, Kayseri, Kırşehir*); 4. Çalık (*Rab.; Der: Ordu, Malatya, Kayseri, Kırşehir, Eskişehir*); 5. Çalkın (*Der: Adıyaman «Malatya»*); 6. Engili [Engi = nüzül] (*Der: Konya*); 7. İnmeli (*Der: İstanbul, C.A.*); 8. Şal (*Rab.*); 9. Şaynak (*Der: Isparta, Konya*); 10. Şil (*Der: Ahlat*); 11. Tutak (*B. T. L. «Çağ.»*); 12. Tutuk (*Müt.*). [Bak: Alil, malûl, nüzül, menzul]

Mefsedet, 1. Azdırma (*K.T.*); 2. Ayığ (*Or.*); 3. Bozukluk (*K.T.*); 4. Karıştırma (*K. T.*); 5. Koğu (*Der: Eğirdir*). [Bak: Fesat]

— e düçar olmak, Şanjıkmak (*Rad. IV. «Şor.»*).

Meftuh, 1. Açık, açılmış (*K.T.*); 2. Elde edilmiş, ele geçirilmiş (*Der: İstanbul*). [Bak: Feth]

Meftun, 1. Büyülenmiş (*K.T.*); 2. Şaşakalmış (*K. T.*); 3. Tutkun (*T. D.*); 4. Tutulmuş (*Müt.*); 5. Vurgun (*T.D.*); 6. Vurulmuş (*T. D.*). [Bak: Meshur, müncezip, hayran]

— iyet, 1. Beğenme, beğeniş (*K.T.*); 2. Tutkunluk (*T.D.*); 3. Vurgunluk (*T. D.*); 4. Yapsık (*Rad. III. «Alt.»*). [Bak: Meshuriyet, vect, incizap]

— olmak, 1. Algaşmak [Tutulmak, müncezip olmak man.] (*Rad. I. «Kaz.»*); 2. Beğenmek, çok beğenmek (*K.T.*); 3. Kerkemek kersemek (*Rad. II. «Sag.»*); 4. Soklonmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); 5. Şaşakalmak (*K.T.*); 6. Tutulmak (*T.D.*); 7.

Vurulmak (*T.D.*); **8.** Yapsımak (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb.»*).

Meftur [«Fıtrat» tan], Yaratılmış (*K.T.*).

—[«Fütur» dan], **1.** Bıkmış (*K.T.*); **2.** Gevşemiş (*K.T.*); **3.** Usanmış (*K.T.*).

Meful, 1. Eylenmiş (*Kur.B.*); **2.** İşlenmiş (*K.T.*); **3.** Kınguluk(*Kur. İ.*); **4.** Kılınmış (*K.T.*); **5.** Yapılmış (*K.T.*). [Bak: Fiil, fail]

Meğer, Ancak (*K.T.*).

Mehaz, 1. Bulağ (*Rad.IV.«Çağ.»*); **2.** Bulak (*Rad.IV.«Osm., Kom., Kar., Kaz.»*); **3.** Kaynak (*Müt.*). [Bak: Memba]

Mehcur, 1. Atılmış (*T.D.*); **2.** Ayrı, ayrı düşmüş (*K.T.*); **3.** Bırakılmış (*K.T.*); **4.** Unutulmuş (*K. T.*); **5.** Uzaklaşmış (*K.T.*); **6.** Uzakta kalmış (*K.T.*). [Bak: Metruk, firkatzede, mütehassir]

Mehip, 1. Kavurt [Kaba, kocaman man.] (*Neh.*); **2.** Korkulu, korkunç [Malıuf man.] (*K.T.*); **3.** Ürkülük [Mahuf man.] (*Kab.*). [Bak: Heybetli, mahabetli, tehlükeli, muhataralı, mahuf]

Meh, Ay (*K.T.*). [Bak: Mah]

—lika, Ay yüzlü (*K.T.*).

—pare, Ay parçası (*K.T.*).

Mehmaemken, 1. Beranarı [Anarıberi'nin, şöyle böyle maklûbu] (*Der: Kırşehir, Denizli, Ankara, Konya, Izmir, Uşak*); **2.** Olabildiğince (*Der: Gerede*); **3.** Olurunca (*Der: Çankırı*).

Meht, 1. Beşik (*K.T.*); **2.** Coca [?] (*Der: Diyarbekır*); **3.** Mejik [Yk: Beşik] (*Rad.IV. «Tel.»*).

Mehtap, 1. Ay aydını (*D.B.*); **2.** Ay aydınlığı (*K.T.*); **3.** Ayaz, ayas (*T.D.*); **4.** Ay ayazı (*Der: Gelibolu, Kavaklı, Bolu*); **5.** Aydın (*Ç.L.*; *K.T.*); **6.** Ay ışığı (*Der: Gelibolu, Kavaklı, Bolu*); **7.** Tolun ay [Bedr, bedri tam man.] (*D.L.T.*).

Mekân, 1. Durak (*T.D.; Gev.*); **2.** İnik [Menzil, inilen yer man.] (*Tuh.*); **3.** Orun, örün (*Ç.L ; P.d.C.; İd. Haş.; Kur.İ.*); **4.** Oturak, oturgak (*Muht.*); **5.** Oturulan yer (*K.T.*); **6.** Tirilmiş [Mesken, ikametgâh man.] (*Rad.III. «Kar.T.»*); **7.** Toktaz [?] (*T.D.*); **8.** Turağ (*D.B.*); **9.** Turak (*Bab.*); **10.** Uruk (*T.D.*); **11.** Urun (*B.T.L. «Osm., Uyg., Kaz.»; Mün.; Muht.*); **12.** Yer (*K.T.*); **13.** Yir (*Kur. B.*); **14.** Yurt (*Ata.; Melh.*). [Bak: Mevki, mahal]

—tutmak, 1. Oturmak (*K.T.*); **2.** Örünlenmek (*İd. Haş.*); **3.** Yerleşmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **4.** Yerlülenmek (*Kur.B.*). [Bak: Temekkün]

Mekkâr, 1. Alcı (*T.D.*); **2.** Aldaç (*T.D.*); **3.** Aldatıcı (*K.T.*). [Bak: Dessas, hilebaz, hilekâr, mekr]

Mekkâre, 1. Gölük (*Der: Elbistan*); **2.** Kölük [Yük hayvanı man.] (*D.L.T.*); **3.** Ulaçlı [Kira hayvanı man.] (*Der: Bahçe «Seyhan»*); **4.** Yüklet (*Dede.*).

—ci, 1. Gölükçü (*Der: Elbistan*); **2.** Katırcı (*K.T.*).

Mekmen, 1. Evsim [Avcı pususu man.] (*Der: Birecik, Elbistan*); **2.** Güme, gümele (*Der: Çankırı, G.A.*); **3.** Öğez (*Der: Antalya*); **4.** Pusu (*Der: Istanbul*).

Meknuz, 1. Gizli (*Der: İstanbul*); **2.** Gömülü (*K.T.; Der: İstanbul*); **3.** Peklik (*Rad. IV. «K.B.»*); **4.** Saklı (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Mekr, 1. Al (*T.D.; B.T.L. «Uyg., Kaz., Çağ., Ad., Osm.»*); **2.** Al-

dama (*Bab.*); **3**. Aldanguç (*T.D.*); **4**. Aldatma (*K. T.*); **5**. Çap [?] (*Der: İpsala «Edirne», Bitlis, Erzurum, Haymana, Diyarbekir, Çorlu, Kalecik «Ankara», Kastamonu, Amasya, Tokat, Ordu*); **6**. Savuz (*Ar.L.*); **7**. Tiltağ (*Kur. İ.*). [Bak: Desise, hud'a hile, mekkâr]

—etmek, 1. Aldamak (*Tuh.*); **2**. Aldatmak (*K.T.*); **3**. Al etmek (*Der: Birecik «Urfa»*); **4**. Yublamak (*D.L.T.*).

Mekruh, 1. İğrenç (*K.T.; T.D.*); **2**. Sası (*Dede.; Der: İstanbul, Bursa*); **3**. Tiksindirici, tiksinilen (*Der: İstanbul*); **4**. Titsindirici, titsinilen (*Bian.*); **5**. Topa (*Der: Yozgat*); **6**. Yiniz (*T.D.*). [Bak: Kerih, menfur]

Meks, 1. Dingi (*T.D.*.); **2**. Dölekli̇k (*Kur. B.*); **3**. Durma (*K.T.*); **4**. Eğlenme (*K.T.; Kur. B.*); **5**. Tayangu (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İkamet, aram, karar, istirahat, tevakkuf]

Meksup, Kazanılmış (*K.T.*). [Bak: Müktesep]

Meksur, 1. Bozuk [Yıkık man.] (*D.L.T.*) **2**. Kırık (*K.T.*); **3**. Sınık (*D.L.T.; Der: Antep, Elbistan*). [Bak: Münkesir]

Mekşuf, 1. Açık (*K.T.*); **2**. Açılmış (*K.T.*); **3**. Bulunmuş (*K.T.*). [Bak: Münkeşif]

Mektep, 1. Okulağ (*Der: Urfa*); **2**. Okunak (*Der: Denizli*). [Bak: Medrese]

Mektum, 1. Bulanğ (*Tuh.*); **2**. Gizlenen, gizlenmiş (*T.D.*); **3**. Gizli (*Der: İstanbul*); **4**. Kaçırılan (*K.T.*); **5**. Orgun[Yk: Oğrun, uğrun =hafi, hafiyen] (*Der: Elâziz, Bilecik*); **6**. Saklanan (*K.T.*); **7**. Saklı (*Der: İstanbul*). [Bak: Hafi, esrar, sır]

Mektup, 1. Beti (*Der: Köşker, «Kırşehir»*); **2**. Biçik (*B.T.L.«Uyg.»*); **3**. Bitgi (*Der: Çorum, Aydın, Ankara*); **4**. Biti (*B. T. L. «Kaz.»; Y.E.; Bab.; Deş.; D.B.; Der: Zonguldak, Çorum, Aydın, Ankara*); **5**. Bitiğ (*Uyg., «Usp.»*); **6**. Bitik (*K. T.; (Rad. IV. «Çağ.»; B.T.L. «Uyg., Osm., Çağ, Kaz.»; P.d.C.; Ç.L.; Y.E.; Kab.; Süh.: Der: Konya*); **7**. Bitilgen(*D.L.T.*); **8**. Bitü(*B.T.L. «Kaz.»*); **9**. Okuntu [Davet tezkeresi man.] (*Der: Bursa*) **10**. Piçik (*Rad.IV. «Alt., Tel., Sag.»*); **11**. Pidik (*Rad. IV. «K.B.»*); **12**. Yazı (*Der: İstanbul*); **13**. Yazılı (*K.T.*); **14**. Yazılmış (*K.T.*); **15**. Yazış (*Kar.*). [Bak: Tezkere, tahrirat, name, nemika, ariza, varaka]

—çu, 1. Bitici (*Der: Sultaniye, «Konya»*); **2**. Bitikçi (*Der: Lâpseki*).

—laşmak, 1. Bitişmek(*Muk.Ed.*); **2**. Cızlaşmak (*T.D.*); **3**. Yazışmak (*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: Mükâtebe, muhabere]

Mekûl, —ât, 1. Aşav, aşmalık (*B. T.L. «Kaz.»*); **2**. Aşlığ [Erzak, zahayir man.] (*P.d.C.*); **3**. Aşlık [Hububat, arpa, buğday man. (*Rad. I. «Uyg., Tob., Kaz., Kom.»*)] (*B.T.L.«Çağ.»; K.T.; T.D.*); **4**. Azık (*Bian.; Der: C.A.*); **5**. İğtü, iktü (*Kur.A.*); **6**. Tatığ (*Uyg. «U.»*); **7**. Tiriklük (*Rad. III. «Çağ.»*); **8**. Tölük [Maişet, taayyüş vasıtaları, atyemi, tediye man.] (*Rad. III. «Çağ»*); **9**. Yenecek, yinecek (*K.T.*); **10**. Yeyi (*T.D.*); **11**. Yeyinti, yiyinti (*K.T.; Ça. Ma.; Kıs.; Bürh.; Der: Çanakkale, Afyon,*

Burhaniye, Giresun, Sıvas, Burdur, İçel, Ereğli «Konya», Edirne, Bursa); **12**. Yeysi (*Lûg., Ar.*); **13**. Yigi (*Müh.; Der: Bursa, Trabzon*); **14**. Yiğsi, yiyesi (*D. B.; Süh.; Bürh.: Der: Edirne*); **15**. Yiyçin (*T.D.*); **16**. Yiyecek (*K.T.: Der: Kayseri, Balıkesir, Bursa*); **17**. Yiygi (*Der: Kars, Kayseri, Balıkesir, Bursa*). [Bak: Erzak, mevaddı gıdaiye]

Mel'abe, Oyun, oyuncak (*K.T.*).

Melâhat, 1. Görk (*D.L.T.*); **2**. Güzellik (*K.T.*); **3**. Sıluğluk (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Siliğlik (*Rad. IV. «Abak.»*); **5**. Yaraşık (*Bab.*). [Bak: Letafet, halâvet, hüsn, cemal]

Melâl, 1. Bezginlik (*Der: İstanbul*); **2**. Bıkıntı, bıkkınlık (*K.T.*); **3**. Osunluğ, usunluğ (*Bian.*); **4**. Osanç (*Der: A.*); **5**. Sıkıntı (*K. T.*); **6**. Usanç (*K.T.*); **7**. Usun (*Bian.*). [Bak: Gam, keder, gussa, hüzn, kelâl]

—getirmek, 1. Bezmek (*K.T.*); **2**. Bıkmak (*K.T.*); **3**. Buşukmak (*P.d.C.; Ç.L; L.Ş.*); **4**. Darlığanmak (*Gev.*); **5**. Doncukmak (*Der: Tarsus*); **6**. Erinmek (*Bab.*); **7**. Osanmak (*Der: A.*); **8**. Pusmak (*Rad.IV. «Tar.»*); **9**. Sıkılmak (*K.T.*); **10**. Toygurmak (*D.L.T.*); **11**. Usanmak (*K.T.*).

—getirmiş, 1. Bezmiş (*K.T.*); **2**. Bıkmış (*K.T.*); **3**. Mutun (*İd. Haş.*); **4**. Osanç getirmiş, osanık, osanmış (*Der: A.*); **5**. Sıngın (*Der: Haymana*); **6**. Usanç getirmiş (*K.T.*); **7**. Usanık (*Kam.*); **8**. Usanmış (*K.T.*).

Melâmet, 1. Çıkışma (*K.T.*); **2**. Dabku (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. İlenç (*D.L.T.*); **4**. Kınayış (*Bian.*); **5**. Kindir (*Rad. II. «Çağ.»*). [Bak: Tazir, tenkit, serzeniş, takbih, muahaze]

—etmek, 1. Çıkışmak (*K.T.*); **2**. Darılmak (*Der: İstanbul*); **3**. İlenmek (*B.T.L.; «Osm.»*); **4**. Kakımak (*Bian.*); **5**. Kınamak (*Bian.*); **6**. Paylamak (*Der: İstanbul*).

Mel'anet, 1. Alçaklık (*Der: İstanbul*); **2**. Aşağılık (*Der: İstanbul*); **3**. İyütlük (*İd. Haş.*); **4**. Kalt, kult (*Rad. II. «Kır.»*); **5**. Kötülük (*Müt.*). [Bak: Mel'un]

Melâz, 1. Barı [Yk: Barınmak.] (*L. O.*); **2**. Saklantı (*Rad. IV. «Osm.»*); **3**. Sığınca, sığıncak (*Bab.; T.D.*); **4**. Sığıntı [İstanbulda mülteci man.] (*Bab.*). [Bak: Melce, iltica, memen, penah]

Melbusat, 1. Geygi (*Der: Ankara, Burdur*); **2**. Giyecek (*K. T.*); **3**. Giyesi (*Süh.; Muht.*); **4**. Giyinti (*K.T.*); **5**. Giyit (*Dede.*); **6**. Kiyit (*Dede.; Kar.*); **7**. Kiysi (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Esvap, elbise]

Melce, 1. Barı (*T.D.; L.O.*); **2**. Barlak (*Rad.IV. «Çağ.»*); **3**. Barnak (*Der: Erzurum*); **4**. Baru (*B. T. L. «Osm.»; L.O.*); **5**. Bel altı (*Der: Antep*); **6**. Dalda, daldalık (*Der: Mersin, Diyarbekir, Malatya, Trabzon, Urfa, Ahlat, Van*); **7**. Dilçe (*Rad.III. «Çağ.»*); **8**. Dulda [Saye, himaye man.](*Der: Afyon, Samsun, Çorum, Zile, Çankırı, Sungurlu, Yozgat, Akçakışla, Uluborlu, Karapınar köyü «Diyarbekir», Tokat, Kırşehir, Erzincan, Kalecik. Kilis, Mersin, Manisa, Niğde, Sinop, Konya, Antep, Maraş, Beypazarı «Ankara», Haymana, İzmir, Ayaş, İzmit, Amasya, Develi, Kasta-*

monu, Adana, Kayseri, Kırşehir): **9**. Durak (*T.D.*); **10**. Kurtulgu (*Kur.A.*); **11**. Örüm (*Der: Boğazköy «Çorum»*); **12**. Saklantı (*L.O.*); **13**. Sapamak (*Rad. IV. «Osm.»*); **14**. Sığınacak yer (*Fer.*); **15**. Sığınak (*K.T.; Der: Bursa, Edirne*); **16**. Sığınca(*L.N.; Bab.; Cev.*); **17**. Sığıncak (*T.D.*); **18**. Sığınç (*Rad.IV.«Kar.»*); **19**. Söyke [İstinatgâh man.] (*Kam.; Der: Konya*); **20**. Turğ (*D.L.T.*); **21**. Tülek (*Rad.III.«Osm.»*); **22**. Uça (*P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: Melâz, penah, meva, memen, ilticagâh]

—aramak, Kırığlamak (*Rad.II. «Çağ.»*). [Bak: İltica]

Meleke, **1**. Alışkanlık (*Der: İstanbul*); **2**. Becerik (*Der: İstanbul*); **3**. El uzluğu (*Müt.*); **4**. İrvem (*Ç.L.; P.d.C.*); **5**. Tüyleme [?] (*Der: İstanbul*); **6**. Yoldam (*T.D.; Der: Bolu, Davas, Muğla, Mucur, Afyon, Konya*); **7**. Yordam (*K.T.; Der: Bolu, Davas, Muğla, Mucur, Afyon, Konya*); **8**. Urum [?] (*Ç.L.; P.d.C.*); **9**. Uzluk (*K.T.*). [Bak: Maharet, rüsuh, tecrübe, hazakat]

—li, **1**. Alışık, alışkan, alışkın (*Der: İstanbul*); **2**. Bavuk, bavrumuş (*Der: Kilis, Gazi Antep*); **3**. Becerikli (*Der: İstanbul*); **4**. Eli uz (*Müt.*); **5**. Tölengen (*Kur. A.*); **6**. Uz (*Der: Kütahya, Çankırı, Bilecik, Kayseri, Mersin, Konya Ereğlisi*).

—siz, Çolpa, çolpu (*Der: Avanos «Kırşehir»*).

Melfuf, **1**. Devşirilmiş (*K.T.*); **2**. Dürük, dürülü (*T.D.*); **3**. Dürülmüş (*Mus.Es.*); **4**. İçindeki, içine konulmuş (*Der: Istanbul*); **5**. Sarılmış (*K.T.*). [Bak: Lef]

Melfuz, **1**. Okunan, okunur (*K.T.*); **2**. Söz(*K.T.*); **3**. Söylenmiş, söylenilen(*K.T.*). [Bak: Lâfz, telâffuz]

Melhame, **1**. Savaş (*Müt.*); **2**. Sındırğı (*T.D.*). [Bak: Harp, muharebe]

Melih, **1**. Binzet (*Rad. IV. «Tob.»*); **2**. Gökçek, kökçek [?] (*Tuh.;Der: Çanakkale, Adana, Konya, Sille, Kars, Ceyhan, Yeniköy, Bayburt*); **3**. Güzel (*K.T.*); **4**. Keleş (*Kon*); **5**. Özden (*Tuh.*); **6**. Sılığ (*Rad. IV.«Şor., Sag.»*); **7**. Sılu (*Rad. IV. «Kaz., Alt, Tel.»*); **8**. Siliğ (*Rad.IV. «Abak., Çağ., Sag.»*); **9**. Suayı (*Rad. IV.«Tür.»*); **10**. Yakışıklı (*K.T.; Der: İstanbul*); **11**. Yakşı (*Tuh.*); **12**. Yaraşıklı (*Bab.*). [Bak: Lâtif]

Melik, **1**. İlik (*Kur.A.*); **2**. Hakan*, han* [Asıl türkçe olan bu sözler sonradan yabancılaştırılmak istenmiştir] (*K.T.*); **3**. Kaan (*Rad. II.«Çağ., Alt, Leb., Tel.»;Tuh.*); **4**. Kağan (*Rad.II. «Uyg.»*); **5**. Kan (*Rad. II. «Tar., Osm., Çağ.»*); **6**. Tayaksı (*Rad. III. Kar. L.»*). [Bak: Hükümdar, padişah]

—e, **1**. Ağaçe (*T.D.*); **2**. Biçe (*Rad. IV. «Kar.»;Kar.*); **3**. Katun (*Rad. II. « Or.»*). [Bak: Kraliçe, imparatoriçe]

Mellâh, **1**. Denizci (*Der: İstanbul*); **2**. Gemici (*K.T.*)

Melodi, **1**, Aşula (*Rad.I. «Çağ.»*); **2**. Kü (*Rad.II.«Bar.,Kır.,Ad.»*); **3**, Küleğeç (*Rad. II. «Bar.»*); **4**. Küy (*Rad. II. «Kaz., Bar., Kır., Ad.»*). [Bak: Lâhn]

Melûf, **1**. Alışık, alışmış (*K.T.*); **2**. Alışkan, alışkın (*Der: İstanbul*); **3**. Düşkün [Müptelâ man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Öğür [Ehlî man.] (*L. O.; Ter.; Der: Antalya, İzmir,*

Isparta,Kastamonu, Denizli, Seyhan, Eskişehir). [Bak: Ehlî, ünsî, menus]

Melûl, [Bak: Melâl getirmiş]

Mel'un, 1. Alçak (*Der: İstanbul*); **2**. Aşağı, aşağılık (*Der: İstanbul*); **3**. Kargışlı (*Rad. II. «Kom.»*); **4**. Şöğüşlüğ, söküşlük (*Rad. IV. «K.B.»*); **5**. Sürsükmüş (*Kur.A.*); **6**. Sürülmüş (*Muk. Ed.*); **7**. Şilemir (*Rad.IV.«Tel.»*); **8**. Tamga[?] (*Rad. III. «Tel.»*).

—olmak, Kargalmak (*Rad. II. «Kar.»*).

Memalik, [Bak: Memleket]

Memat, 1. İtim (*Az.*); **2**. Ölüm (*K.T.*). [Bak: Vefat, helâk]

Memba, 1. Akar pınar (*Kur. A.*); **2**. Akar yol (*Kur. A.*); **3**. Baş [«Su başı, işin başı»] (*K.T.; Or.*); **4**. Başat (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Bulak (*Rad.IV. «Osm., Kır., Kom.,Çağ.»; B.T.L. «Uyg., Osm., Ad.»; Rab.; Kur. A.; Ba.; Mün.; Der: Çanakkale, İzmir, Van, Giresun, Muş, Genç, Bitlis*); **6**. Büğleyen (*Der: Develi*); **7**. Büğülü (*Der: Karaman*); **8**. Büngüldek (*Der: Finike, İzmir, Isparta, Polatl., İstanbul, Yenişehir, Sıvas, Dodurga, İçel, Kırşehir, Kütahya, Çankırı, Konya*); **9**. Çaygara (*Der: Izmir, Seyhan, İstanbul*); **10**. Çayrak (*Der: Denizli*); **11**. Çerme (*Der: Elâziz, Kuruçay «Ankara»*); **12**. Çıkak (*Der: Aydın*); **13**. Çokrak (*Rad.III.«Krm.»;Kar.;Der: Konya, Simav, Maraş*); **14**. Çörtle (*Der: Erzurum, Bartın*); **15**. Eşme (*K. T.; Der: Yozgat, Amasya, Kırşehir, Malatya, Sıvas, Ankara, Ordu, Tekirdağ, Aydın, Balıkesir, Sinop, Ezine, Seyitgazi, Eskişehir, Kalecik, Konya, Kilis, Çorum, Zile, Bursa, Kütahya, Çarşamba «Samsun», Eşme*); **16**. Geze (*Der: Ş.A.*); **17**. Göz (*K.T.; Der: Maraş, Isparta, İçel, Bolu, Birecik, Kayseri Rize, Kocaeli*); **18**. Göze (*Der: Giresun, Kars, İzmir, Erzincan, Konya, Ankara, Samsun, Elâziz, Kayseri, Geyve, Sivrihisar, Malatya, Balıkesir, Haymana, Çorum, Erzurum, Niğde, Çankırı, Sıvas, Trabzon, Kırşehir, Tokat*); **19**. Gözek (*Der: Avanos, Mudanya*); **20**. Hotulcuk[?] (*Der: Yayla «Kırklareli»*); **21**. İsti [Sıcak memba man.] (*Der: Trabzon*); **22**. İşme (*Der: Yozgat, Amasya, Kırşehir, Malatya, Sıvas, Ankara*); **23**. Kaspal [?] (*Der: Diyarbekir*); **24**. Kaynaca (*Der: Denizli*); **25**. Kaynak (*K. T.*); **26**. Kaynarca [Sıcak memba man.] (*K.T.*); **27**. Kezbev (*Der: Kadıçiftliği«İstanbul»*); **28**. Kezleü (*Bal.*); **29**. Obuz (*Der: Ordu*); **30**. Öşme (*Der: Pazarcık «Bilecik»*); **31**. Öyekçin (*Rad.I.«Uyg.»*); **32**. Patlak (*Der: Balıkesir*); **33**. Pınar (*K.T.*); **34**. Pıyar (*Der: Malatya*); **35**. Pulak (*Rad.IV. «K.B.»*); **36**. Sağrak (*Rad.IV. «Çağ.»*); **37**. Sızak [Su sızan yer man.] (*Der: Mersin, İçel, Polatlı, Balâ, Isparta*); **38**. Siri (*Rad.IV. «Çağ.»; Ç.L.*); **39**. Tüp (*B.T.L. «Kaz.»*); **40**. Yol (*D.L.T.*); **41**. Yolak (*D.L.T.; Müt.*). [Bak: Menşe, mehaz]

—kurumak, Soğulmak (*Der: Isparta, Erzurum*).

Memduh, 1. Öğet (*K.T.*); **2**. Öğülmüş, övülmüş (*K.T.*); **3**. Öğüz (*B.T.L. «Osm.»*). [Bak: Makbul, mergup]

Memdut, 1. Uzatılan, uzatılmış

(*K.T.*); **2**. Sürekli (*Der: İstanbul*). [Bak: Medit]

Memen, 1. Dalda (*Der: Mersin, Kiğı «Erzincan», Diyarbekir, Bolu, Urfa, Malatya, Trabzon, Ahlat «Van», Tekirdağ*); **2**. Sığınak (*T.D.; Müt.*). [Bak: Melce, melâz]

Memer, 1. Argadal [Dağ beli geçidi man.] (*Ç.L.; P.d.C.; Der: Urla*); **2**. Aşıt (*Der: Erzurum, Artvin*); **3**. Aşut (*Dede.; Der: Erzurum, Artvin*); **4**. Çat (*Der: Bayramiç, Seyhan, Kelkit, Samsun, Ayancık, Antep, Isparta, Kayseri, Afyon, Silifke, Fethiye, Ankara, Eskişehir, Konya, Kütahya, Sıvas, Niğde, Giresun*); **5**. Geçek (*Dede.; Der: Ordu, Mudanya, Giresun*); **6**. Geçit (*K.T.*); **7**. Ötlevik [Herkesin gelip geçtiği yol, memerri nâs man.] (*L.Ta.*).

Memleha, Tuzla (*K.T.*).

Memleket, 1. Avıl (*Ç.L.; P.d.C*); **2**. Bulgasun (*T.D.*); **3**. Cerşil (*Rad.IV.«Kır.»*); **4**. El, il(*Or.;Der: A.*); **5**. Ölke, ülke (*T.D.; K.T.; Ç.L.; P.d.C.*); **6**. Yer (*K.T.*); **7**. Yir (*Uyg.«O. Q.»*); **8**. Yurt (*K.T.*). [Bak: Diyar, hıtta, memalik]

Memlû, 1. Dolu, dolmuş (*K.T.*); **2**. Örüklü [?] (*Der: Kocaeli*). [Bak: Meşhun]

Memlûk, 1. İncü (*P.d.C.; Ç.L.*) **2**. Karabaş (*D.L.T.*); **3**. Köle (*K.T.*); **4**. Kul (*K.T.;T.D.*). [Bak: Abd, bende, esir]

Memnu, 1. Gadağan (*Az.*); **2**. Kadağan (*Rad.II.«Osm.»*); **3**. Yasak (*K.T.;T.D.*); **4**. Yığak (*Enb.*); **5**. Yığuk (*T.D.*). [Bak: Menhi, gayricaiz, haram]

—iyet, 1. Tıyığluğ (*D.L.T.*); **2**. Tıyındı (*D.L.T.*); **3**. Yığlık (*Bab.*).

Memnun, 1. Çarak (*B.T.L.«Çağ.»*); **2**. Güvenç (*Der: Sivrihisarköyü «Samsun»*); **3**. Kebencü (*Rad.II. «Uyg.»*); **4**. Matpan (*Rad. IV. «Abak.»*); **5**. Öğrünç (*Uyg.«İnd.»*): **6**. Sevinçli, sevinmiş (*K.T.*); **7**. Tışık (*Rad. III. «Abak.»*). [Bak: Münşerih, müsterih, mesut, mesrur, hoşnut, mahzuz, razı, şadan]

—etmek, 1. Dendetmek (*Rad. III. «Kır.»*); **2**. Kanturmak (*Uyg. «Usp.»*); **3**. Kıvandırmak (*L. N.; Der: Bursa*); **4**. Sevindirmek (*K.T.*).

—olmak, 1. Amrınmak (*Rad.I. «Çağ.»*); **2**. Çarkulamak (*B.T.L. «Uyg.»*); **3**. Gönenmek (*Der: Ankara, Manisa*); **4**. Güvenmek (*Fer.*); **5**. Kebenmek (*Rad.II. «Uyg.»*); **6**. Könünmek (*Rad.II. «Kar.»*); **7**. Kuvanmak (*Dede.*); **8**. Onamak (*B.T.L. «Uyg.»*); **9**. Öğirmek, ögrünçülenmek (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Sevinmek (*K.T.*); **11**. Şirbimek (*G.D.*); **12**. Tilbilenmek [Pek çok sevinmek man.] (*Rad.III. «Tel.»*); **13**. Üğürmek(*Uyg.«P.P»*).

—iyet, 1. Kebenç,kebinç (*Rad. II.«Uyg.»*); **2**. Kezetkü (*Rad.II. «Uyg.»*); **3**. Mengi (*Uyg.«İnd.»*); **4**. Sevinç (*K.T.; İd.*); **5**. Sevinti (*İd.*); **6**. Yapsık (*Rad.III.«Alt.»*). [Bak: Neşe, inşirah, haz, sürur]

—iyetle, [Bak: Maalmemnuniye]

Memul, 1. Beklenen [Muntazar man.] (*Muht.*); **2**. Dilenç, dilek [Arzu ve temenni edilen man.] (*Müt.*); **3**. İstenen [Talep ve arzu edilen man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Umulmuş, umulan (*Müh.; K.T.*); **5**. Umunca (*Der: Avanos «Kırşehir»*). [Bak: Arzu, talep, temenni, intizar, ihtimal]

—edilmiyen, 1. Beklenmedik

(*Der: İstanbul*); **2**. Ummadık (*Der: İstanbul*); **3**. Umulmadık (*Der: İstanbul*).

—edilmezken, Umazçadan (*Der: İçel., Mut*).

—etmek, **1**. Beklemek (*K.T.*); **2**. Ummak (*K.T.; Dede.*).

Memur, **1**. Aylıkçı (*Az.*); **2**. Buyrak (*Der: Manisa*); **3**. Buyruk (*Or.*); **4**. Cumusçu [Yk: Yumuş= emir ve havale edilen iş, vazife] (*Rad.IV.«Kır.»*); **5**. Eliğçi (*Uyg. «P.P.»*); **6**. Kullukçu, gullukçu (*Az.; Der: Ünye «Ordu», Bayazıt, Tokat, Manisa, Bursa*); **7**. Kütüval [İdare memuru man.] (*Uyg. «M.»; Tüz.*); **8**. Tapkın (*Der: Samsun*); **9**. Tapukçı (*Rad.III. «Çağ.»*); **10**. Törö (*Rad. III. «Tel.»*); **11**. Türe(*Rad.III.«Kaz.»*).

—olmıyan, Teğin [Hükûmete mensup olmıyan herkes man.] (*Rad.III.; «Alt., Tel.»*).

—iyet, **1**. İş (*K.T.*); **2**. Kulluk, gulluk (*Az.; Der: Artvin*); **3**. Müçe (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Yer [Memuriyet makamı man.] (*K.T.*); **5**. Yumuş [Vazifei memuriyet man.] (*Ata.*). [Bak: Hizmet, vazife, mevki, makam]

Men, **1**. Kadağan (*Rad.II. «Osm.»*); **2**. Katğan (*Rad.II. «Çağ.»*); **3**. Tıyığ (*D.L.T.*); **4**. Tiyit (*Rad.III. «Çağ.»*); **5**. Yasak (*K.T.; Kur.B.*). [Bak: Mümanaat, nehi, tahzir, tahrim]

—eden, Yığku (*Kur.İ.*). [Bak: mâni]

—etmek, **1**. Abamak (*B.T.L. «Çağ»; L.O.*); **2**. Ayamak (*B.T.L. «Çağ.»; T.D.; Ç.L.*); **3**. Bırakmamak (*K.T.*); **4**. Caydırmak (*K.T.*); **5**. Çekmek [«Şu adamı kumardan, işretten çekmeli»] (*K.T.*); **6**. Durdurmak (*K.T.*); **7**. İndelemek (*İd. Haş.*); **8**. Kısmak (*D.L.T.*); **9**. Matamak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **10**. Mokarmak (*Rad.IV. «Tel.»*); **11**. Savmak (*Kam.; K.T.*); **12**. Tayımak, taymak (*Müh.; T.D.*); **13**. Terkilmek (*P.d.C.: Ç.L.*); **14**. Tıtmak (*Uyg. «P.P. İnd.»*); **15**. Tıymak (*B.T.L. «Çağ.»; D.L.T.; Bal.; Müh.*); **16**. Tızmak (*D.L.T.*); **17**. Titmak (*D.L.T.*); **18**. Tirgemek (*Rad. III. «Çağ.»*); **19**. Tiymek (*İrş.; Muht.*); **20**. Tolamak (*«Fel.»*); **21**. Turdurmak (*Müt.*); **22**. Yasak etmek (*Dede.; K.T.*); **23**. Yığamak (*Kur. İ.*); **24**. Yığımak (*Muk. Ed.*); **25**. Yığmak (*Rad.III. «Çağ.»; Muk.Ed.; Kur.İ.; D.L.T.; Süh ; Bab.; Ter.; Muht.*).

—olunmak, **1**. Tıdınmak, tıtılmak (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Yığlandırılmak *«Ter.»*).

—olunmuş, **1**. Sığılmış (*Kur.İ.*); **2**. Tutkun (*Bian.*).

Menaat, **1**. Çetinlik (*K.T.*); **2**. Sarplık (*K.T.*).

Menam, **1**. Düş [Ruya man.] (*K.T.*); **2**. Uyku (*K.T.*). [Bak: Hâp, ruya]

Mendil, **1**. Çevre (*Rad.III. «Osm., Çağ.»; K.T.*); **2**. El bezi (*Der: İstanbul*); **3**. El çiti (*Der: Malatya*); **4**. Esilgi (*Der: Ankara, Nallıhan, Ayaş*); **5**. Kol cavlığı (*Der: Tokat*); **6**. Suluk (*D.L.T.*); **7**. Yağlığ (*Hut.;Der: G.A.*); **8**. Yağlık, yaylık (*K.T,; Az.; T.D.; Hurş.; Kara.; Der: Isparta, Kırşehir, Antep, Kızılcahamam, Gelibolu, Tavşanlı, Kayseri, Ezine, İncesu, Uluborlu, Afyon, Denizli, Bolu, Bayramiç, Bahçe, Bursa, Söğüt, Bayazıt, Batum, Giresun*). **9**. Yüzlük (*Tuh.*).

Menfa, Sürgün, sürgün yeri (*K.T.*).

Menfaat, 1. As (*B.T.L.* «*Osm.*»); 2. Ası (*K.T.*; *Der: Bursa*); 3. Asığ, asık (*B. T. L.* «*Çağ.*»; *K.T.*); 4. Assı (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Bürh.*; *Süh.*; *Kur.A.*; *Bab.*; *Bian.*); 5. Boluş (*D.L T.*); 6. Çıkar (*Der: İstanbul*); 7. Çıkış (*D.L.T.*); 8. Es (*Der: Uluborlu*); 9. Kastak (*Rad. II.* «*Şor.*»); 10. Kojık (*Rad.II.* «*Tel.*»); 11. Savrı (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 12. Tusu (*D.L.T.*; *Uyg.* «*İnd.*»; *T.D.*; *Muk. Ed.*; *Müh.*); 13. Umu (*Der: Lâpseki*); 14. Uzlık (*Enb.*). [Bak: Faide, hayır, kâr, istifade]

—lanmak, Yulkmak (*D. L. T.*). [Bak: İntifa]

—li olmak, Tusulmak (*Müh.*). [Bak: Müfit olmak]

—vermek, Asıkmak (*T.D.*).

Menfez, 1. Ağız (*K.T.*); 2. Delik (*K. T.*; *Der: A.*); 3. Düden [1) Suların yer altı mecrasının baş ucu; 2) Kar altında yatan tavşanların nefesinden açılan delik man.] (*Der: Dinar, Kütahya, Menteşe*); 4. Gülve, külve, külbe [Tandırın duman ve kül menfezi man.] (*Der: Erzincan, Ahlat*); 5. Kövtere [Arktan su almak için açılan delik man] (*Der: Çankırı*); 6. Malgaz [Baca deliği man.] (*Der: Sivrihisar*); 7. Mörcö (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 8. Savacak (*Der: Niğde*; *C. A.*); 9. Sunuk [Su geçmek için duvar dibinde açılan delik man.] (*Der: Mecitözü*); 10. Sürtek [Su geçmek için açılan delik man.] (*Der: İstanbul*); 11. Temek (*Der: Bolu, Amasya, Boyabat, Yozgat, Zonguldak, Ankara, Samsun, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir*); 12. Yelimlik [Hava deliği man.] (*Der: Koçhisar*).

Menfi, 1. Sürgün (*K.T.*; *Rad. IV.* «*Osm.*, *Çağ.*, *Krm.*»; *Ç. L.*; *Der: İstanbnl, Seyhan, İçel, Çanakkale, Devrek, Edirne, Söğüt, Haymana*); 2. Sürülgen (*D.L.T.*); 3. Sürülmüş (*K.T.*).

Menfur, 1. Ceksüründü (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. İğrenç (*T.D.*; *K.T.*); 3. İğrinçik (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 4. Kürimsiz [Çırkin man.] (*Rad. II.* «*Kaz.*»); 5. Sevilmez, sevimsiz (*K.T.*); 6. Tapa (*Kab.*); 7. Yek (*Rad. III.* «*Tel.*, *Alt.*, *Çağ.*, *Kom.*»). [Bak: Mekruh]

—olmak, Sünemek (*Müh.*).

Mengene, 1. Baskı (*K.T.*); 2. Basuruk (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 3. Buru (*Der: Kızıllar* «*Karaman*»). [Bak: Cendere]

Menhi, 1. Tıyığlığ (*D.L.T.*); 2. Yasak, yasak edilmiş (*K.T.*).[Bak: Memnu]

Menhup, 1. Çapul edilmiş (*K.T.*); 2. Talanmış (*Müt.*); 3. Yağmalanmış (*K.T.*). [Bak: Garet, nehp]

Menhus, 1. Uğursuz (*Der: İstanbul*); 2. Yatlu (*Cev.*); 3. Yumsuz (*K.T.*). [Bak: Meşum]

Meni [nutfe man.], 1. Arka suyu (*Muk. Ed.*); 2. Atmık (*T.D.*); 3. Bel suyu (*Kur. A.*); 4. Erlik (*T.D.*); 5. Erlik suyu (*T.D*; *Çul.*); 6. Ezmi (*T.D.*; *Müh.*); 7. Oca su (*Kur.İ.*); 8. Tamızdım (*T.D.*); 9. Tamzık su (*Muk. Ed.*); 10. Unurga suyu (*Kur.İ.*); 11. Yazlığ su, yaylığ su (*Kur İ.*); 12. Yumurdum (*Muk. Ed.*). [Bak: Nutfe]

— [Müstahkem man.] 1. Berk (*B. T.L.* «*Çağ.*»); 2. Çetin (*K.T.*); 3. Dayanıklı (*K.T.*); 4. Sarp (*K.T.*). [Bak: Sâp, metîn]

Menkabe, 1. Erdim (*Muk. Ed.*);

2. Ertem (*T.D.*); **3**. Ötkünç (*Der: Ordu*); **4**. Sürçek (*Muk.Ed.*).[Bak Hikâye, efsane, masal, mesel, kıssa, lejant]

Menku, 1. Haşlama (*Der:İstanbul*); **2**. Haşlanmış (*K.T.*).

Menkul, 1. Ağızda dolaşan [Rivayet, şayia man.] (*Der: İstanbul*); **2**. Duyulan (*Der: İstanbul*); **3**. Gelmiş [«Haberde gelmiştir ki»] (*Müt.*); **4**. Getirilen [Bir yerden-] (*K.T.*); **5**. Götürülen [Bir yere-] (*Müt.*); **6**. İşitilen (*K.T.*); **7**. Söylenen (*Der: İstanbul*); **8**. Taşınan (*K.T.*). [Bak: Nakl]

—lât, Götürdü (*Bab.*).

Menkûp, 1. Düşkün (*K.T.*); **2**. Düşmüş (*K.T.*).

Menkuş, 1. Boyanmış (*K.T.*); **2**. Kaznaklık (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Nakş]

Mensi, 1. Atılmış (*T.D.*); **2**. Silinmiş (*Der: İstanbul*); **3**. Unutulmuş (*K.T.*); **4**. Yatuk (*D.L.T.*). [Bak: Nisyan]

Mensuç, —(c)at, 1. Dokunmuş (*K.T.*); **2**. Dokuma (*K.T.*); **3**. Turga (*T.D.*). [Bak: Nesç]

Mensup, 1. Çatkın (*Der: Adıyaman «Malatya»*); **2**. Girgin (*K.T.*); **3**. Sağdıçlığ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: İntisap, hususiyet]

—olmak, Yivmek (*İd.Haş.*).

Mensur, 1. Dağılmış (*K.T.*); **2**. Düz söz, düz yazı [Nazm zıddı man.] (*Der: İstanbul*); **3**. Saçık (*D.L.T.*); **4**. Saçılmış (*K.T.*); **5**. Saçıntı (*D.L.T.*); **6**. Serpilmiş (*K.T.*). [Bak: Nesr, nisar]

Menşe, 1. Başat (*Rad.IV.«K.Kır.»*); **2**. Bitim (*Rad.IV. «Krm., «Osm.»*); **3**. Damarluk (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Kök (*Dede.*); **5**. Köken (*Der: Tokat*); **6**. Kökenğ (*Ç.L.*); **7**. Kökün (*K.T.*); **8**. Orpak (*Rad.I. «Kır.»*); **9**. Teğ (*Rad.III. «Alt., Or.»*); **10**. Tek (*Rad.III.«Uyg.»*); **11**. Tös (*B.T.L. «Çağ.»*); **12**. Töz (*Uyg. «İnd.»*); **13**. Yetişek (*Müt.*). [Bak: Memba, asl, neşet]

—ce, Törömöl (*Rad.III. «Tel.»*).

Menşur, 1. Buyruk (*B.T.L. «Osm.»; L.O.*) **2**. Buyrultu (*K.T.*); **3**. Yarlığ, yarlık (*K.T.; Tüz.; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Berat, ferman]

Menus, 1. Alışık, alışmış (*K.T.*); **2**. Alışkın (*K.T.*); **3**. Eşirgenli (*Bab.*); **4**. Öğür (*B.T.L. «Osm.»*). [Bak: Melûf, ehlî, ünsî]

Menut, 1. Asılı (*Bab.*); **2**. Bağlı (*K.T.*); **3**. Tiyiş (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: Mütevekkıf]

Menzil, 1. Atım [Askerlik ıstılahı: «Top menzili = Top atımı.»] (*K.T.*); **2**. Damıl (*Rad.III. «Kır.»*); **3**. Dinek, dinenmeç (*Der: Ordu, Niğde, Tokat, Kırşehir, Karaman*); **4**. Ev [Bu manada şimdilerde pek kullnılmıyor.] (*K.T.*); **5**. İnek (*Muht.; Tuh.*); **6**. Konak [«Ayın konakları = Menzili kamer.»] (*K.T.; T.D.*); **7**. Konalga (*T.D.*); **8**. Konuk (*L.N.*); **9**. Konuş (*Rad.II. «Kom.»*); **10**. Orut (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.*); **11**. Toktaş (*P.d.C; Ç.L.*); **12**. Turağu (*T.D.*); **13**. Turgu (*Muk. Ed.*); **14**. Turuk (*Or.*); **15**. Tuş (*D.L.T.*); **16**. Tuşnak (*Kur.İ.*); **17**. Uğrak (*T.D.*); **18**. Ürtenğ (*B.T.L. «Kaz.»*); **19**. Varak (*Der: Ordu, Antep*); **20**. Yetek [Menzili maksut man.] (*Der: Gemerek*); **21**. Yüğrüm (*D.L.T.*). [Bak: Merhale]

Menzilet, Yalım (*T.D.*). [Bak: Derece, mertebe, paye, kadr]

Menzul, 1. Çalgın (*Der: Çorum*);

2. Damla inmiş (*K.T.*); 3. İnmeli (*Der: İstanbul*); 4. Küküm (*Der: Antep*); 5. Küt (*Der: Bolu, Kırşehir*); 6. Kötürüm (*K.T.; Der: Antep*); 7. Şil [?] (*Der: Ahlat*). [Bak: Meflûç]

Mephas, 1. Paştam [Kitap başlığı, fasıl başı man.] (*Rad. IV. «Tel.»*); 2. Söz başı (*Müt.*). [Bak: Mebhas, bahs, fasl]

Mephut, 1. Alıklaşmış (*Der: İstanbul*); 2. Apışık, apışmış (*Der: İstanbul*); 3. Şaşakalmış, şaşalamış (*Der: İstanbul*); 4. Şaşkın, şaşırmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Mebhut, methuş, hayran, sersem, mütehayyir]

—olmak, 1. Alıklaşmak (*Der: İstanbul*); 2. Apışmak, apışakalmak (*Der: İstanbul*); 3. Dabrımak (*Tuh.*); 4. Donakalmak (*Der: İstanbul*); 5. Içkınmak (*P. d. C.; Ç.L.*); 6. Şaşakalmak (*Der: İstanbul*); 7. Şaşalamak (*Der: İstanbul*); 8. Şaşırmak (*K.T.*); 9. Şaşmak (*K.T.*).

Mer'a, 1. Andal (*Der: Samsun, Amasya, Çorum*); 2. Bicellik [Çayır man.] (*Bal.*); 3. Biçenek [Çayır man.] (*Der: Bayazıt*); 4. Bolon (*Rad. IV. «Kaz.»*); 5. Bozantı (*Der: Konya, İçel*); 6. Buzağılık (*Der: Edirne, Kayseri*); 7. Otlak (*K.T.; T.D.; Der: Ünye, Kütahya*); 8. Ölenğ, ölenlik [Ölenğ=Ot, nebat] (*B.T.L.«Kaz.»*); 9. Örü (*Melh.; Bal.; Bab., Der: Kandıra, Kayseri, Bursa, Osmaneli, Konya, Bolu, Seyhan, Bartın, Zonguldak, Sinop, Tarsus, Kocaeli, Devrek, Manisa, Saiteli*); 10. Özü (*Der: Bursa*); 11. Salmalık (*Der: Sinop, Gerze*); 12. Tulu (*Rad. III. «Tel., Alt.»*); 13. Turla (*Rad. III. «Sag.»*); 14. Turuğ (*Rad. III. «Tel.»*); 15. Uru (*B.T. L. «Çağ.»*); 16. Üre (*Der: Ereğli «Zonguldak», Saiteli*); 17. Ürü (*Ter.; Müt.*); 18. Yayak (*D.L.T.*); 19. Yaygan (*Der: Kütahya*); 20. Yayla, yaylak (*K.T.*); 21. Yaylım (*Bürh.; Bit.; Dede.; Der: Kütahya, Saiteli, Rize, Seyitgazi «Eskişehir», Erzurum, Polatlı, Trabzon, Vaşkit köyü «Of», Isparta, Denizli*); 22. Yaylım yeri (*Der: Osmaniye, Seyhan*); 23. Yazak (*D.L.T.*).

Merak, 1. Düşkünlük [Bir şeyin üzerine düşmek man. «Musikiye çok düşkündür»] (*Der: İstanbul*); 2. Igım (*Der: Ereğli «Konya», Çankırı, Isparta*); 3. İlinti (*Der: Isparta*); 4. İşkil [Şüphe, vesvese man.] (*K.T.*); 5. Kaygı, kayı (*Ata.*); 6. Kuruntu [Endişe, tevehhüm man.] (*Der: İstanbul*); 7. Pakat (*Rad. IV. «Tel.»*); 8. Şergi [?] (*Der: İznik*). [Bak: Alâka, vesvese, telâş, endişe, heves, iptilâ, tecessüs, hüzn, elem, şüphe]

—etmek, 1. İşkillenmek [Şüpheye düşmek man.] (*K.T.*); 2. Kaygılanmak (*Der: İstanbul*); 3. Kayırmak [Kaygılanmak man.] (*Der: Bursa, Kütahya, Bolu, İnönü, Söğüt, Simav, Balıkesir*); 4. Komumak [Alâkadar olmak man.] (*Rad. II. «Uyg.»*); 5. Kurmak [Tevehhüm ve tahayyül man.] (*Der: İstanbul*); 6. Sarmak, sardırmak (*Der: İstanbul*); 7. Üstüne düşmek (*Der: İstanbul*).

—lı, 1. Düşkün, üstüne düşmüş (*Der: İstanbul*); 2. Incık [Titiz man.] (*Der: Konya*); 3. İşkilli (*K.T.*); 4. Kaygılı, kaygulu (*Ata.*) 5. Kızık (*Rad.III. «Kır., Kaz.»;*

Müt.); **6.** Kuruntucu, kuruntulu (*Der: İstanbul*); **7.** Sarmış, sardırmış (*Der: İstanbul*); **8.** Sargın (*Muht.*); **9.** Sınakşıl [Mütecessis man.] (*Rad.IV.* «*Şor.*»); **10.** Sınçıl ;(*Rad. IV.* «*Tob.*»); **11.** Solın, solır (Acayip] (*Rad.IV.* «*Tel.*»);

Meram, 1. İstek (*T.D.; K.T.*); **2.** Sağış [Tasavvur, niyet man.] (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); **3.** Sana [Tasavvur, niyet man.] (*Rad. IV.* «*Alt., Leb.; Şor.*»); **4.** Uy [Fikir man.] (*Meta.*). [Bak: Maksat, niyet, tasavvur, murat]

Meraret, Acılık (*T.D.; K.T.*).

Merasim, 1. Bezek (*Der: Yalvaç,* «*Isparta*», *Kastamonu, Tekirdağ Finike* «*Antalya*», *Bolu, Sıvas, Erzurum, Maraş, Urfa*); **2.** Donak (*Der: Denizli*); **3.** Ertüt [?] (*T.D.*); **4.** Tabuğ, tapuk (*Bürh.*); **5.** Tapu (*Müt. Der: Antalya*); **6.** Törü (*Or.*). [Bak: Âdap, erkân, âdet]

Merbut, 1. Bağlanmış, bağlı (*K.T.*); **2.** Birleştirilmiş, bir araya konulmuş (*Müt.*); **3.** Bitişik, bitiştirilmiş (*K.T.*); **4.** Çatılı (*Hurş.*); **5.** İlişik, iliştirilmiş (*K.T.*); **6.** Pajık, paşık (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **7.** Ulama (*B.T.L.* «*Osm.*»); **8.** Ulanmış, ulaşmış (*K.T.*); **9.** Tuduk (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **10.** Yapışık, yapıştırılmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Melfuf, tâbi, mensup, mütevekkif, menut, vabeste]

—olmak, 1. Bağlanmak (*K.T.*); **2.** İliştirilmek (*K.T.*); **3.** Pağılmak (*Rad. IV.* «*Tel.*».); **4.** Takılmak (*K.T.*). [Bak: Raptetmek, raptedilmek]

—iyet, 1. Bağlağu, bağlağuluk (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2.** Bağlılık (*Der: İstanbul*); **3.** Biringenlik (*Rad.II.* «*Kaz.*»); **4.** İlişik, ilişiklilik (*K.T.*); **5.** Kayışma [Mütekabil merbutiyet man.] (*D.L.T.*).

—iyet göstermek, 1. Perinmek [Yk: Verinmek, kendini vermek] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **2.** Sümzerlenmek (*Rad.IV.* «*Tel.*»).

Merci, 1. Baş vuracak yer (*K.T.*); **2.** Dönek [Dönülecek yer man.] (*Müh.*); **3.** Kayıtgu yer (*Kur.A.*).

Mercu, 1. Istenilen (*K.T.*); **2.** Umulan (*K.T.*); **3.** Umunçluğ (*Kur.A.*); **4.** Yalvarılan (*K.T.*). [Bak: Memul]

Merdane, 1. Oklağı, oklava [Yufka açmada kullanılan kısa ve kalın merdane man.] (*K.T.*); **2.** Siglek (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **3.** Tapan [Üstüvane man.] (*Der: Kırşehir, Çıldır, Ankara, Ş. Karahisar, Alaşehir, Afyon, Mersin, Elâziz, Niğde, Kayseri, Konya, Gümüşane, O.A.*); **4.** Yıvgı, yıvı taşı (*Der: Şile, Gelibolu*); **5.** Yurga (*Der: Uşak*); **6.** Yuvak (*Der: Niğde, Afyon, Köprülü, Konya Ereğlisi, İçel, Mut, İstanbul, İzmit, Denizli, Hendek*); **7.** Yuvarlak (*Der: İstanbul*); **8.** Yuvgu, yuvu (*Der: Niğde, Afyon, Köprülü, Konya Ereğlisi, İçel, Mut, İstanbul, İzmit, Denizli, Hendek*); **9.** Yüvü taşı (*Der: Bolu*).

Merdiven [Nerdüban], **1.** Ağıncak (*T.D.*); **2.** Ağıngaç (*Hut.*); **3.** Ancık (*Tuh.*); **4.** Angıç (*Tuh.*); **5.** Ayacak (*Der: Sıvas*); **6.** Ayak (*T.D.*); **7.** Ayakçağ, ayakçak (*Der: Elâziz, Kayseri, Kemah, Çankırı, Malatya, Ankara, Tokat, Ardahan, Konya, Harput, Adana*); **8.** Badak (*Der: Sıvas, Erzurum*); **9.** Badal [?] (*Der: Konya, Çorum, Ş. Karahisar, Samsun, Isparta, O.A.*); **10.** Basak (*Der: Çankırı, Karacaviran, Zonguldak*); **11.**

Basçık, bastak (*Der: Çankırı, Karacaviran, Zonguldak*); **12**. Baskıç (*Rad. IV.«Kaz.»; K.T.; T.D.; L.Ta.; L.O.*); **13**. Bedel [?] (*Müt.; Der: Samsun*); **14**. Dağanak, dağancık (*Der: Bozkır, Konya*); **15**. Dayaklık (*Der: Konya*); **16**. Enecek, inecek (*T.D.; Der: Konya*). **17**. Kıskaç [Açılıp kapanır eğreti merdiven man.] (*K.T.*); **18**. Örcün, örçün [İp merdiven man.] (*K.T.*); **19**. Pakış (*Rad. IV. «Abak.»*); **20**. Paskarak (*Rad. IV. «Bar.»*); **21**. Paskıç (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **22**. Paskış (*Rad. IV. «Şor., Kumd.»*); **23**. Satı (*Rad.IV.«Kır.»*); **24**. Sekemdirek (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **25**. Sekemek, sekemeç (*Der: Çorum, Niğde, Denizli, Toros, Tarsus*); **26**. Sekmen (*Der: İzmir, Adana, Karaisalı*); **27**. Seksek (*Der: Çorum, Niğde, Denizli, Toros, Tarsus, Konya, Bor, Aziziye*); **28**. Setiş (*Rad.IV. «Tar.»*); **29**. Şatı (*Rad.IV.«Osm.»; P.d.C.;Ç.L.*); **30**. Şatu (*Rad.IV. «Çağ.»; P.d. C.; Ç.L.*); **31**. Şutur (*Kur. A.*); **32**. Taptı (*Rad.III. «Şor., Tel.»*); **33**. Üzgeç [Çekilip alınır ip merdiven man.] (*K.T.*); **34**. Üzgi (*B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.; P.d.C.*).

— başı, Yaldıran (*Der: Giresun*);

Merdut, 1. Çürük, çürütülmüş (*K.T.*); **2**. Koğulmuş (*K.T.*); **3**. Yaramaz (*Muk.Ed.*); **4**. Yerilen (*Der: Köşker «Urfa»*).

Merdüm, 1. Adam* (*K.T.*); **2**. Kişi, kişi oğlu (*K.T.; Or.*). [Bak: İnsan, beşer]

— giriz, 1. Adamcıl [İnsan yiyen, insana salan hayvan, insandan ürken gayriehlî hayvan, ifratı ünsiyetten insanın üzerine gelen hayvan man. (*K.T.*)] (*Der: İstanbul*); **2**. Ayrıksı (*Der: Tokat, Sıvas, C.A.*); **3**. Beki (*Der: Maraş*); **4**. Erincik (*Der: A., İstanbl*); **5**. Goduk (*Der: Isparta*); **6**. Horhuç [?] (*Der: Sıvas, Konya*); **7**. Pısak [Yk: Pısırık] (*Der: Ankara*); **8**. Similik [?] (*Der: Yozgat*); **9**. Tısnık [?] (*Der: Kütahya, Simav*); **10**. Ürkürük (*Der: Gerede*); **11**. Yetincek (*İd.*); **12**. Yığrık (*Der: Muğla, Isparta, Denizli, Çivril*); **13**. Yırık (*Der: Isparta, Denizli, Çivril*); **14**. Yıvrık (*Der: Nallıhan «Ankara»*); **15**. Yuğluk (*Der: Konya*).

Merdümek, 1. Balak (*T.D.*); **2**. Bebek (*K.T.*); **3**. Bübecik (*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Göz bebeği (*K.T.*); **5**. Karak [Göz ve bakış man. da gelir.] (*Rad.II. «Çağ.»; D.L.T.*). [Bak: Hadeka, kurretülayn]

Mer'e, 1. Avrat, arvat (*Tuh.; Der: O.A., C.A.*); **2**. Evlük (*Kur.İ.*); **3**. Kadın (*Der: İstanbul*); **4**. Karı [Eski şivelerde yaşlı demekse de şimdilerde kadın ve zevce man.] (*Der: İstanbul*); **5**. Urağut(*Rad I. «Uyg.»; Kur.İ.; D.L.T.*); **6**. Uravut (*Rad.I.«Çağ.»*).

Meremmet [etmek], **1**. Onğarmak, onarmak (*Der: O.A.; C.A.*); **2**. Siplemek(*Rad.IV.«Kaz.»*) [Bak: Tamir]

Merfu, 1. Kaldırılmış (*K.T.*); **2**. Yükseltilmiş (*K.T.*). [Bak: Mefsuh, mülga, mürtefi]

Mergup, 1. Beğenilen (*K.T.*); **2**. Geçek (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **3**. Geçkil (*Der: Konya*); **4**. İmrağ (*Ç.L.; P.d.C.*); **5**. İmrek (*T.D.*); **6**. İstenilen (*K.T.*); **7**. Sevilen (*K.*

T.); **8**. Yiğin (*P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: Makbul, memduh]

Merhale, 1. Konak (*K. T.*); **2**. Koncak (*Der: Sandıklı*); **3**. Şiğüzün (*Rad.IV. «Uyg.»*); **4**. Tüş (*D. L.T.*); **5**. Urut (*Ç.L.*); **6**. Yol uğrağı (*Der: İstanbul*); **7**. Yüğrüm (*D.L.T.*). [Bak: Menzil]

Merhamet, 1. Acıma, acırganma (*K.T.*); **2**. Ayav (*Rad.I.«Kaz.»*); **3**. Esirgeyiş (*K.T.*); **4**. Esirkiş (*P. d.C.*); **5**. Kayıt (*T.D.*); **6**. Koyurga (*Rad. II.«Çağ.»*); **7**. Yarlığa (*Rad.III.«Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Yarlığaş (*Rad.III.«Kaz., Kar.»*); **9**. Yanımık (*Der: İzmir*); **10**. Yürek [Mec.] (*K.T.*). [Bak: Gufran, insaf, mürüvvet, şefkat, rahm]

—etmek, 1. Acımak(*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Acırgamak,acırganmak (*K.T.; T.D.*); **3**. Ayamak (*Rad.I. «Kaz., Krm., Leb.»; B.T.L. «Çağ.» Uyg.«İnd.»*); **4**. Baymak (*Der: İncesu «Kayseri», Sinop, Söğüt*); **5**. Çiğermek (*Der: Avanos «Kırşehir», Sıvas*); **6**. Çuyurkamak (*Uyg. «İnd.»*); **7**. Esermek (*Kel.*); **8**. Esirgemek (*Kam.;Kab.*); **9**. İrinçgemek, irinçkemek (*Ç.L.; P.d.C.; Uyg.«İnd.»*); **10**. İsirgemek (*Uyg.«P.P.»*); **11**. Kaygurmak, kayırmak (*Rad.II. «Osm.»*); **12**. Kıyılmak (*Der: Bursa*); **13**. Tartınmak (*D.L. T.*); **14**. Uçkalamak [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **15**. Yarlığamak (*K.T.*); **16**. Yalıkamak (*Rad.III.«Or.»*); **17**. Yazığı gelmek (*Az.*).

—li, 1. Acırganan (*K.T.*); **2**. Acıyan (*K.T.*); **3**. Bağırsak(*Rad. IV. «K.B.»; D.L.T.*); **4**. Bağrı yuka [Yk: Yuka, yufka] (*Sir.*); **5**. Bavursak (*Rad.IV.«Kom.»*); **6**. Emlek (*Rad.I.«Kumd.»*); **7**. Kayırşı (*Rad.II. «Kır.»*); **8**. Koldağuç [Allah hakkında gafur ve rahîm man.] .(*Rad.II. «Çağ.»*); **9**. Parsak (*Rad. IV. «Sag.»*); **10**. Tımağur (*P.d.C.*), **11**. Yarlıgayıcı (*K.T.*); **12**. Yufka yürekli (*K.T.*). [Bak: Gafur, rahîm, şefik]

—siz, 1, Acımaz (*K.T.*); **2**. Izgan (*İd.Haş.*); **3**. Kansız(*Der: Yozgat, Kayseri*); **4**. Katı (*Müh.*); **5**. Katı yürekli, yüreği katı (*K.T.*); **6**. Yavuz (*Bian.*). [Bak: Gaddar, zalim]

Merhem, 1. Em (*Kam.;Kara.;Der: Gazi Antep, Birecik, Elbistan*): **2**. Sürtküş, sürtküç (*Rad.IV.«Alt., Tel.,Şor.»*); **3**. Yağ (*Der: İstanbul*); **4**. Yakığ (*Muk.Ed.*).

—lemek, Emlemek (*D.L.T; Der: C.A.Kemah, Cebelıbereket.*).

Merhum, Yarlığ (*D.L.T.*). [Bak: Rahmetli]

Merhun, 1. Bağlı [Merbut, menut man.] (*K.T.*); **2**. Tutsak [Rehne konan şey man.] (*Der: Konya*). [Bak: Rehn]

Meri, 1. Cutkuluk (*Rad.IV.«Kaz.»*); **2**. Kızıl önük (*Der: Samsun, İçel, Denizli, Suşehri*); **3**. Kızıl ören (*Der: Kemah*); **4**. Kızıl örtlek (*Der: Elbistan*); **5**. Kızıl özden (*Der: Erzincan*); **6**. Kızıl özen (*Der: Bayazıt*); **7**. Ünlük (*Der:* Simav).

Mer'i [Ruyet edilen man.], **1**. Görülebilir, görünür (*Der: İstanbul*); **2**. Görülen, görünen (*K.T.*); **3**. Göze görünür, gözle görülür (*K.T.*).

—olmak, 1. Görülmek, görünmek (*K.T.*); **2**. Gözükmek (*K.T.*).

Ufku—, Göz ilimi, göz irimi (*Der: Avanos, «Kırşehir*). [Bak: Ufk]

— [Riayet edilen man.], **1**. Gözetilen (*K.T.*); **2**. Sayılan (*K.T.*); **3**. Sayılır (*K. T.*); **4**. Tutulan [«Hangi kanun bugün tutulmaktadır?»] (*Der: İstanbul*).

Merkat, 1. Basağa [Mezar man.] (*Ç.L.; P.d.C.*); **2**. Sin (*Rad. IV. «Çağ.»; K.T.*); **3**. Tuplu (*D.L.T.*); **4**. Uyuku yeri (*Kur.B.*); **5**. Uzuyku yer (*Kur.İ.*); **6**. Yatak, yatacak yer (*K.T.*).

Merkep, 1. Binek [Umumî man. «Merkebi bahrî = deniz bineği»] (*K.T.*); **2**. Binit (*Dede*); **3**. Eşek (*K.T.*); **4**. Gölük (*Der: Erzurum, Niğde*); **5**. Gülük (*Der: Kayseri, Ankara*).

—yavrusu, 1. Hotuk (*Der: Samsun*); **2**. Sıpa (*Der: İstanbul, A.*).

Merkez, 1. Dip, düp [Muharebe cephesinde orta kısım] (*Dede.*); **2**. Ep [Yk: ev; ikametgâh man.] (*Or.*); **3**. Göbek [«Şehrin göbeğinde»] (*K.T.*); **4**. Kindik, kindük (*Rad.II. «Kaz.»;Dede*); **5**. Orta [« Tekerleğin ortası »] (*K.T.*); **6**. Orun [Mevki, makam man.] (*Uyg. A.*); **7**. Örün (*Müh.*); **8**. Özek (*B. T. L. «Çağ., Osm., Kaz., Az.»: Ç.L.; K.T.; Der: Diyarbekir*).

—kumandanı, Toksavul, toktavul (*Ç.L.; P.d.C.*).

—i hükûmet, İltutsakyir (*Or.*).

—i kalp, Akuşak (*P. d. C.*).

Merkum, 1. Adı anılmış, adı geçmiş (*K.T.*); **2**. Bayakı (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. O (*Der: İstanbul*). [Bak: Mersum, mumaileyh]

Merkûz, 1. Dikilmiş (*K.T.*); **2**. Kakılmış (*Der: İstanbul*); **3**. Saplanmış (*K.T.*). [Bak: Rekz]

Mermi, 1. Atılan (*K.T.*); **2**. Kurşun [Tüfekle atılan dane man.] (*K.T.*); **3**. Ok (*Rad.I. «Tel.. Alt., Kır.,K.Kır.,Sag., Koyb., Kaç.»*); **4**. Sıkı [Kuru sıkı = kurşunsuz mermi] (*Der: Denizli*).

Merre, [Bak: Kerre, defa].

Mersa, 1. Koy (*K.T.*); **2**. Kuygun [Yk: Koy] (*Rad. II. «Tob., Çağ.»*). [Bak: Liman]

Mersiye, 1. Ağı (*B. T. L. «Ad.»; Az.*); **2**. Ağıncı türkü (*Bian.*); **3**. Ağıt (*Kam.; Der: Çanakkale, G. A.*); **4**. Coktav [Yk: Yuğ] (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Deyşet (*Der: Yozgat, Elbistan*); **6**. Sağu (*K.T.; T. D.; Deş.; L.O.*); **7**. Yakı (*Der: İzmir*); **8**. Yakım (*Der: Tire, Malatya, İçel, Isparta, Denizli*); **9**. Yuğ (*Der: Tokat*).

—hân, 1. Sağucu (*K.T.; Ter.*); **2**. Sığıtçı (*Or.*); **3**. Yuğçı (*Or.*).

—okumak,—söylemek, 1.Sağu sağmak (*Süh.*); **2**. Sağu sakmak, sağmak (*Müz.; Mif.; Kam.;Muht.*).

Mersum, 1. Adı geçen (*K.T.*); **2**. Anılmış (*K.T.*); **3**. Çizilmiş (*K.T.*); **4**. O (*Der: İstanbul*); **5**. Yazılmış (*K.T.*). [Bak: Merkum]

Mersus, 1. Berk (*Müt.*); **2**. Berkimiş (*Fer.*); **3**. Berkitilmiş (*K.T.*); **4**. Dayanıklı (*Der: İstanbul*); **5**. Pek [Kavi, muhkem man.] (*K.T.*); **6**. Sarsılmaz (*Der: İstanbul*). [Bak: Muhkem]

Mert, 1. Er (*K.T.; Der: Aydın, Dumlupınar, Bursa, İçel, Ankara, Konya, Beyşehir*); **2**. Erkek (*K.T.*); **3**. Koçak (*Der: Araplar köyü «Adana», Avanos «Kırşehir», Antep, Nevşehir, Artvin*); **4**. Sokman [?] (*Der: Uca «Muğla»*); **5**. Yavuz (*Der: Ankara, Bolvadin, Trabzon, Samsun, Pazarcık, Kütahya, İzmir, Derbent, Trilye*); **6**. Yiğin (*Der: Bitlis*); **7**. Yiğit (*T.D.;K.T.*).

—(d)ane, 1. Erce, ercesine (*K.*

T.); **2**. Erkekçe, erkekçesine (*K. T.*); **3**. Yiğitçe, yiğitçesine (*K.T.*).

Na—, 1. Alçak (*K.T.*); **2**. Korkak (*K.T.*).

Mertebe, 1. Aşam, aşama (*P.d.C.*); **2**. Basamak(*K.T.*); **3**. Baskıç(*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Birteş (*Muk. Ed.*); **5**. Çap [?] (*Der: Niğde, Yozgat*); **6**. Çerke (*P.d.C. Ç.L.*); **7**. İrkek (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Kat (*P.d.Ç. Ç.L.*); **9**. Kerte (*T.D.; K.T.*); **10**. Kur (*Rad.II. «Tar., Alt., Tel., Leb. Şor., K. Kır., Sag., Koyb., Kom., Uyg., Or., Osm., Çağ.»; Kur. İ.; D.L.T.; Der: Antep*); **11**. Örüç [Mevki man.] (*İd.Haş.*); **12**. Ötleş (*Ç.L.*); **13**. Pakna (*Rad.IV. «K.B., Çağ.»*); **14**. Satıç (*Rad. IV. «Çağ.»*); **15**. Tos [?] (*Met.*); **16**. Yalam, yalım (*T.D.;İd.*); **17**. Yerge (*Kar.*). [Bak: Menzilet, hadd, derece, rütbe, paye]

Mesadet, Kutluluk (*K. T.*). [Bak: Saadet]

Mesafe, 1. Ara (*K.T; Der: İçel*); **2**. Aralık (*K. T.*); **3**. Cer [Yk Yer] (*Rad.IV. «Kır.»*); **4**. Çağrım, çakrım[?] (*T.D.*); **5**. Çekelge (*Der: Konya*); **6**. Iraklık (*K. T.*); **7**. Sırav (*Rad. IV. «Kır.»*); **8**. Uzaklık (*K.T.*). [Bak: Eb'at, buut]

—ölçüsü, Turşe (*B.T.L.; «Çağ.»; P.d.C.*).

—li, Aralı (*Rad. I. «Osm.»*).

Mesaha, 1. Orama (*L.O.*); **2**. Ölçme, ölçülme (*K. T.*); **3**. Ölçü (*T.D.; K.T.*); **4**. Ölçüm (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; T.D.*).

—etmek, 1. Ayanlamak [Ayakla ölçmek man.] (*L.O.*); **2**. Cığlamak (*D. L. T.*); **3**. Gezlemek [Arazi hakkında] (*K.T.*); **4**. Oranlamak (*B.T.L. «Osm.»; Ah.*); **5**. Ölçmek, ölçülmek (*T.D.; K.T.*); **6**. Tasımlamak (*Der: Edirne*); **7**. Turuklamak [Arazi hakkında] (*D.L.T.*).

—i sathiye, Alan (*Der: Söğüt, Sinop, Samsun, Bolu, Adana, Kastamonu, Giresun, Sıvas*).

—zinciri, Gez (*K.T.*).

Mesai, 1. Çabalama, çalışma (*K. T.*); **2**. Dümüşük (*Der: Isparta*); **3**. Emek (*Der: Konya, Isparta, İçel, İçerenköyü «İstanbul», Ankara*); **4**. İş, iş güç (*K.T.*). [Bak: Sây]

—arkadaşı, Emektaş (*Rad. I. «Osm.»;Der: Elbistan*). [Bak:Refik]

Mesaip, [Bak: Musibet]

Mesalih, 1. İş güç (*Der: İstanbul*); **2**. İşler (*K.T.*); **3**. Sorun (*P.d.C.*). [Bak: Maslahat]

Mesamat, 1. Delikler, delicikler (*Der: İstanbul*); **2**. Gözenekler (*Der: Konya*).

Mesane, 1. Kavuk (*Kam.; D.L.T.; (Bah.; Lûg. Ar.; L.N.; T.D.; Der: Ankara, Maraş, Çorum, Isparta, Mucur, Sandıklı, Ahlat*); **2**. Kayuk (*Uyg. «H.I.»*); **3**. Sidik kavuğu (*K.T.*).

—hastalığı, Çebel (*Bürh.*).

Mesavi, Kötülükler (*K. T.*). [Bak: Seyyiat]

Mesbuk, 1. Arkada kalmış (*K.T.*); **2**. Geçmiş [Mesbukulemsal = benzerleri geçmiş] (*K.T.*); **3**. Geçilmiş [Bu mana eskidir.] (*K. T.*); **4**. Geride kalmış (*K.T.*); **5**. Önürdülmüş (*Çul.; Kur.A.; Ar.L.*).

—ulhizme, 1. Bayru, bayrı (*B. T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **2**. Emeği geçmiş, emek vermiş (*K.T.*); **3**. Tabuğluk (*D.L.T.*).

Mesçit, Yüğnek (*T.D.*). [Bak: cami]

Mesdut, 1. Kamanmış (*Der: Manisa*); **2**. Kapalı, kapanmış, ka-

patılmış (*K.T.*); **3**. Kapuluk (*Uyg.* «*O.Q.*»); **4**. Tıkalı, tıkanmış (*K. T.*); **5**. Tuyuk (*D.L.T.*). [Bak: Set]

Mesel, 1. Sanaka (*Der: Silifke, İçel, Aydın*); **2**. Sav (*D.L.T.*). [Bak: Efsane, hikâye, menkabe, kıssa]

Darbı— Atalar sözü (*K.T.*).

Meselâ, 1. Diyelim, diyelim ki (*Der: İstanbul*); **2**. San, sanki, san kim, sanasın kim (*Müt.*); **3**. Söz gelimi (*Der: Eşme, Sungurlu*); **4**. Söz gelişi (*K.T.*); **5**. Tutalım, tutalım ki (*Der: İstanbul*); **6**. Yalım (*Der: Denizli, Vize, Manisa, Bursa, Edremit, Aydın, Muğla, Kütahya, Çatalca, Antalya, Çanakkale, Eskişehir, Burdur, İzmir*). [Bak: Faraza, bilfarz, misal olarak]

Mes'ele, 1. Büyüm [Maslahat, keyfiyet man.] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. İş (*Der: İstanbul*); **3**. Sorak (*T. D.*); **4**. Sormalık (*Der: İzmir*); **5**. Soru, sorgu (*L.O.*); **6**. Soruk (*L.O.*); **7**. Suru (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **8**. Suruk *Rad.IV.* «*Çağ.*»). [Bak: Husus, maslahat, keyfiyet, madde]

—ihdas etmek, 1. İş açmak (*Der: İstanbul*); **2**. İş çıkarmak (*K.T.*).

Meserret, 1. Biyenç [Yk: Beğenme] (*Rad.IV.* «*Kar.*»); **2**. Kıvanç (*Der: C.A.*); **3**. Kubanç (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **4**. Kuvanç (*Rad.II.* «*Kaz., Kom.*»); **5**. Kuybu (*Rad. II.* «*Uyg., Bar.*»); **6**. Kuymu (*Rad.II.* «*Bar.*»); **7**. Sevinç (*K. T.*); **8**. Şenlik* (*K.T.*). [Bak: Haz, sürur, memnuniyet, şadi]

—bahş, 1. Sevinçli (*Der: İstanbul*); **2**. Sevindiren (*K.T.*).

—izhar etmek, Tundışmak (*Tuh.*).

Meshetmek, 1. El sürmek (*K.T.*); **2**. Sığamak (*Bab.; T.D.; K.T.; Ata.*); **3**. Sığazlamak (*Bab.*); **4**. Sıypamak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **5**. Sürmek (*K.T.*).

Meshur, 1. Balgalmış (*Kur.İ.*); **2**. Büğülenmiş, büyülenmiş (*Kur. İ. T.D.*); **3**. Tutulmuş (*Der: İstanbul*). [Bak: Meftun, müsahhar]

—olmak, 1. Büğülenmek, büyülenmek (*Der: İstanbul*); **2**. Soklanmak [Meftun olmak, aldanmak man.] (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **3**. Tutulmak (*Der: İstanbul*).

Mesil, 1. Beğdeş (*Tef.*); **2**. Bekdeş (*Çul.*); **3**. Bendeş (*Kur.B.*); **4**. Benzek (*Müh.*); **5**. Benzer (*T.D.;Kur.B.;K.T.*); **6**. Bigi [Gibinin eski şekli] (*Muht.*); **7**. Eş (*Bit.;K.T.*); **8**. Gibi (*K.T.*); **9**. Kip (*D. L. T.*); **10**. Menzeş [Yk: Benzeş] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **11**. Ohşaş (*B.T.L.* «*Çağ.Kaz., Osm.*»); **12**. Okşaş (*T.D.*); **13**. Sanar (*Rad. IV.* «*Alt.,Tel.*»); **14**. Sınar (*Or.*); **15**. Toy (*T.D.*); **16**. Teğ (*Uyg.* «*İnd.,P.P.*»); **17**. Tek [Gibi man.] (*Müt.*); **18**. Tenk (*Tuh.*); **19**. Uyar (*T.D.;K.T.; Der: Avşar*); **20**. Yaraşı [?] (*T.D.*); **21**. Yımak (*Muk.Ed.*). [Bak: Adîl. manent, şebih, nazîr]

Mesire, 1. Gezek (*Der: Konya, İzmit*); **2**. Gezelge (*Der: Adana*); **3**. Gezilecek yer (*K.T.*); **4**. Gezme yeri (*K.T.*); **5**. Gözlek (*Der: Alâiye* «*Antalya*», *Sandıklı* «*Afyon*»); **6**. Sığıt (*Or.*).

Mesken, 1. Bark (*Rad.IV.*«*Osm.*»); **2**. Dam (*Der: Ankara, Kırşehir, Tekirdağ*); **3**. Durak (*T.D.*); **4**. Durgut, turgut (*T.D.*); **5**. Ev (*K.T.*

Der: İstanbul); **6**. Huğ, huğu(*Kara; Der: Adana, Erzincan, Konya, Niğde, Mersin*); **7**. Hukul [?] (*Der: Erzincan*); Kon (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Oram (*L.Ta.*); **10**. Orun (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz.*»); **11**. Oturulan yer (*K.T.*); **12**. Öy (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **13**. Park (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **14**. Sığıncı yer (*Muk. Ed.*); **15**. Toktaz (*T.D.*); **16**. Tura (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Leb. Şor., Sag., Koyb., Küer., Bar., Tob., Uyg.*»); **17**. Turuğlağ (*D.L.T.*); **18**. Yurt (*Or.; P.d.C.;Ç.L.;K.T.*); **19**. Yuva (*K.T.*). [Bak: Hane, ikametgâh, mahalli ikamet, sükna]

—vermek, Yurtlandırmak(*K.T.*). [Bak: İskân]

Meskenet, 1. Beceriksizlik (*K.T.*); **2**. Büzdeleme (*Der: Bolu, Amasya, Bozüyük, İçel, Vize, Eskişehir, Edirne*); **3**. Düşkünlük (*Der. İstanbul*); **4**. Kücet [Tevekkül ve kanaat] (*Tuh.*); **5**. Mızmızlık (*Der: İstanbul*); **6**. Tembellik (*Der: İstanbul*); **7**. Uyuşukluk (*Der: İstanbul*). [Bak: Acz, rahavet, bataet, atalet]

Meskûk, Damgalanmış, damgası vurulmuş [Para haline konmuş man.] (*K.T.*). [Bak: Sikke]

Meskûn, 1. Dölek (*Kur. B.*); **2**. Islı, ıssılı [Sahibi olan man.] (*Müt.*); **3**. Oturulan (*K.T.*); **4**. Şen* (*T.D.*).

—olmak, Örnemek (*T.D.*).

Meslek, 1. Gidiş (*K.T.*); **2**. Ertik (*D.L.T.*); **3**. İş [Sanat, vazife, medarı iştigal man.] (*K.T.*); **4**. Tuş (*Aş.*); **5**. Uyak [Şiar man.] (*Müt.*); **6**. Yol (*K.T.*); **7**. Yolak (*T.D.*); **8**. Yoruk (*T.D.; Müh.*).

—siz, 1. Gidişi belirsiz (*Der: İstanbul*); **2**. Tutamaksız (*K.T.*); **3**. Yelkovan (*Müt.*).

—taş, 1. Arkadaş (*K.T.*); **2**. İksimük (*Muk. Ed.*); **3**. Koldaş (*D.L.T.*); **4**. Orundaş, urundaş (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **5**. Yoldaş (*K.T.*). [Bak: Hemmeslek]

Mesiûl, 1. Çekilmiş (*K.T.*); **2**. Kınından çıkarılmış (*K.T.*); **3**. Sıyrılmış (*K.T.*).

Meslûp, 1. Alınmış (*K.T.*); **2**. Kalkmış [«Rahatim kalktı»] (*Der: İstanbul*); **3**. Soyulmuş (*K.T.*).

Mesmu, 1. Dinlenilen, dinlenilir (*K.T.*); **2**. Duyulmuş (*K.T.*); **3**. İşitilmiş (*K.T.*).

Mesmum, 1. Ağulu (*K.T.*); **2**. Ağulanmış(*K.T.*). [Bak: Zehr, sem]

Mesnet [İstinatgâh man.], **1**. Bastırık (*Der: Kırşehir*); **2**. Bilek (*Der: Safranbolu*); **3**. Dayak (*Der: Samsun, Konya Develi, İçel, Mut, Kocaeli, Karamürsel, Kayseri, Ankara, Kızılcahamam, İzmir, Tokat, Erbaa, Elbistan*); **4**. Demren [Yk: temren=ok ve mızrak ucu; çatının ana direği] (*Der: Tokat*); **5**. Diremeç (*Der: Ordu, Ulubey, Trabzon, İçel, Mut.*); **6**. Elik (*Der: Polatlı, Şabanözü«Ankara»*); **7**. Götürüngü(*Der: C.A.*); **8**. Serpene (*Der: C.A.*); **9**. Söyke (*Der: Beypazarı«Ankara», Kayseri*); **10**. Söykencek (*T.D.*); **11**. Söykenme (*Der: Beypazarı «Ankara»*); **12**. Sürgü (*Der: Şabanözü«Ankara», Gâvurdağı, Seyhan*); **13**. Tayak (*Uyg.* «*İnd.*»; *Dede.*); **14**. Tayanak (*Çul.*); **15**. Üçek (*P.d.C.*). [Bak: Destek, kaide, istinatgâh]

—[Makam man.], [Bak: Mansıp, makam, mevki]

Mesruk, 1. Aşırılmış (*K.T.*); **2**.

Çalınmış (*K.T.; Bian.*); **3**. Oğrulanmış (*Bian. Der: C.A.*). [Bak: Sirkat]

—mal, 1. Bilincek (*D.L.T.*); **2**. İtkü [Zayi ve ziyan man. da] (*Ç. L.; P.d.C.*).

Mesrur, 1. Çarak (*P.d.C.;Ç.L.*); **2**. Gönç (*Der: Teke, Maraş*); **3**. Kebençü (*Rad. II. «Uyg.»*); **4**. Kıvanmış (*Der: Bozöyük*); **5**. Mengiliğ (*Uyg. «P.P., T.T., III., U. II.»*); **6**. Sevinçli (*K.T.*); **7**. Sevinmiş (*T.D.; K.T.*); **8**. Şen* (*K.T.*). [Bak: Memnun, neşeli, pürneşe, müreffeh, mesut, şat, şadman]

—olmak, Aldaramak [Sevinçten müteheyyiç olmak man.] (*B T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **2**. Irışmak [Erişmek, irişmek?] (*Der: Ahlat*); **3**. Kebenmek (*Rad. II. «Uyg.»*); **4**. Kıvanmak (*Mün.; Muht.; Der: Avanos «Kırşehir», Bursa*); **5**. Kuvanmak (*Kar.; Dede.*); **6**. Sevinmek (*K.T.*); **7**. Öğrünçülenmek (*Uyg. «İnd.»*); **8**. Ögürmek, ögirmek (*Uyg. «İnd., P.P.»*).

—iyet, 1. Kıvanç, kuvanç (*Müt.*); **2**. Mengi (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Sevinç (*K.T.*); **4**. Seviniş (*K.T.*); **5**. Sevinme (*K.T.*); **6**. Şenlik (*K.T.*); **7**. Yaynık [?] (*Der: Denizli*).

Mest, 1. Ahsum, aksum (*Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ., Uyg.»; P. d.C.*); **2**. Esirik (*B.T.L. «Osm.»; Der: Sıvas, Ankara, Kilis, C.A.*); **3**. Esrek (*B.T.L. «Ad.»*); **4**. Esrik (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; T.D; Der: Sıvas, Ankara, Kilis, C.A.*); **5**. Esrük (*B.T.L. «Çağ.»; K.T.*); **6**. Esürük (*Der: Sıvas, Ankara, Kilis, C.A.*); **7**. Ösrük (*B.T.L.«Çağ.»; Der: Üsküdar «İstanbul», Çanakkale*); **8**. Sapuk (*Der: Samsun*).

—olmak, 1. Esirmek (*Der: Sıvas, Ankara, Kilis, C.A.*); **2**. Esrimek (*Müh.*); **3**. Südremek (*Rad. IV. «Osm.»*).

Mestur [Setredilmiş man.], **1**. Gizli (*K.T.*); **2**. Kapalı (*K.T.*); **3**. Örtülü (*K.T.*); **4**. Saklı (*K.T.*); [Bak: Hafi, mahfi, setredilmiş, müstetir]

—[Tastir edilmiş man.], **1**. Çizilmiş (*K.T.*); **2**. Yazılı, yazılmış (*K.T.*).

Mes'ul, 1. Soruklu (*Der: Bozkır*); **2**. Sorulacak, sorulur [«Bu işin gidişi kendisinden sorulacak adam kimdir? Bu iş kimden sorulur?»] (*Der: İstanbul*); **3**. Yüklenmiş (*Der: İstanbul*). [Bak: Maznun, müttehem]

—etmek, 1. Sorguya çekmek, sormak (*Müt.*); **2**. Tirkemek (*P. d.C.; Ç.L.*). [Bak: Hesaba çekmek, hesap sormak]

—iyet, 1. Baylav (*Rad.IV.«Kır.»*); **2**. Yük (*K.T.*).

Mesut, 1. Ağ alınlu (*Dede.*); **2**. Bay (*Tuh.*); **3**. Coldu [Yk: Col, yol: [«İşi yolunda»] (*Rad.IV.«Kır.»*); **4**. Kıvlığ (*Uyg.«İnd.»*); **5**. Kutlu (*Rab.; T.D.; Bürh.; K.T.; Bab.*); **6**. Kutluğ (*Uyg.; «İnd.»; P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Kutun(*T.D.*); **8**. Mengiliğ (*Uyg. P.P., İnd., T.T. III., U.II.*); **9**. Mutlu (*Rad.IV.«Osm.»*); **10**. Olcay (*B.T.L. «Çağ.»*); **11**. Ongan (*B. T. L. «Çağ.»*); **12**. Ongun (*Der: Elbistan*); **13**. Tışlık [Yk: Tınş, tınç, dinç] (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **14**. Uğurlu (*Rad. IV. «Osm.»*); **15**. Yolluğ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Hayırlı, hoşbaht, hoşnut, memnun, mesrur, mukbil, bahtiyar, saadetli, şadman]

—etmek, 1. Kıvandırmak(*Müt.*); **2**. Sevindirmek (*K.T.*); **3**. Yarıbırmak (*Muk.Ed.*).

—olmak, 1. Gönenmek (*Ata.; Cal.;P.d.C.; Der: Ankara, Manisa, Konya, Muğla, Maraş, Sandıklı, Niğde, Alaşehir, Beyşehir, Kırşehir, Finike, İzmir; Tire, Adana, Dörtyol, Çankırı*); 2. Könenmek (*Der: Maraş, Sandıklı, Niğde*); 3. Kutanmak (*Rad.II.«Çağ.»*); 4. Kututmak(*D.L.T.*); 5. Kuvanmak (*Rad.II. «Kır., Kaz.»*); 6. Onmak (*Der: Yozgat, Elbistan*); 7. Sevinmek (*K.T.*).

Meş'ale, 1. Çekli [?] (*Der: Veliköyü «Çoruh»*); 2. Çırakma(*Der: Lâpseki, Ilgın, Manisa, Ödemiş, Bayındır*); 3. Çırakman (*Der: Bilecik, Bursa, Çanakkale, Nevşehir, Niğde, Fethiye*); 4. Kusuv [?] (*Kar.*); 5. Yula (*D.L.T.;Uyg. «İnd., O.Q.»*).

Meşakkat, 1. Ar [Armak = yorulmak, gevşemek (*Rad.I.«Uyg.»*)] (*B.T.L.« Uyg.»*); 2. Bun (*T.D.;Ça. Ma.*); 3. Emek (*Rad.I. «Osm.»; K.T.*); 4. Emgek (*Rad.I.«Uyg.»*); 5. Ermeç (*Rad.I. «Küer., Tar.»*); 6. Güçlük (*K.T.*); 7. İmek,imkek (*Ç.L.; P.d.C.*); 8. Kıyın (*Rad.II. «Kaz., Uyg.»; P.d.C.; Ç.L.*); 9. Kıyınlık(*M.M.,Müt.*); 10. Kıynav (*Rad.II. «Kom.»*); 11. Sıkılcım (*Rad.IV.«Çağ.»*); 12. Sıkıntı(*K.T.*); 13. Sıntıra(*Der: Burdur*); 14. Sintime (*Der: Konya*); 15. Tulgağ(*D. L.T.*). [Bak: Mihnet, zahmet, eziyet, külfet, ıstırap, metaip, mezahim]

—çekmek, 1. Alpırkanmak (*Uyg.«O.Q.»*); 2. Armak (*Kur.B.*); 3. Emeklenmek (*Kur.B.*); 4. İmgeklemek (*Muk.Ed.*) 5. İmkenmek (*P.d.C.;Ç.L.*); 6. Munalmak [Yk: Bunalmak] (*Rad.IV. «Çağ., K.B.»*); 7. Sargırmak (*Rad. IV. «Kır.»*); 8. Sıkılmak (*K.T.*).

—lı, 1. Ağdık (*B.T.L. «Osm.»*); 2. Ağır (*K.T.*); 3. Güç (*K.T.*); 4. Sıkıntılı (*K.T.*).

Meşbu, 1. Dolu, dolmuş (*Der: İstanbul*); 2. Doymuş (*K.T.*); 3. Kargın [Dolgun man.] (*Der: İstanbul, Balıkesir, Gazi Antep, Bilecik, Gelibolu, Serik*); 4. Tok (*K.T.*).

—olmak, 1. Dolmak (*Der: İstanbul*); 2. Doymak (*Der: İstanbul*); 3. Kanıksamak (*Der: İstanbul, Söğüt, Kavaklı*).

Meşcer,—e, 1. Ağaçlık (*K.T.*); 2. Bük (*Rad.IV. «Çağ., Osm.»; Der: Çorum*);3. Koru (*K. T.*); 4. Orman (*K.T.; Tuh.*); 5. Pelesenti [?](*Der: İnegöl,Karacakaya köyü*); 6. Simek (*Uyg. «İnd.»*).

Meşgale, 1. Dümük [Endişe man. da] (*L.L.*); 2. Dümüşük (*Der: Isparta*); 3. Iş (*T.D.*); 4. İş guç (*T.D.*); 5. İş küç (*Ba.*). [Bak: Kâr, meşguliyet, iştigal]

Meşgul, 1. Işle uğraşan, işte bulunan (*K.T.*); 2. İş görmekte olan, işi olan (*K.T.*); 3. Uğraşan (*K.T*).

—etmek, 1. Dümüktürmek (*Fer.*); 2. Oyalamak (*T.D.;K.T.*); 3. Savsalatmak (*Der: İstanbul, Bursa*); 4. Uğraştırmak (*K.T.*). [Bak: İşgal etmek]

—olmak, 1. Aynaşmak (*Der: Konya*); 2. Dümükmek (*İd.,Haş.; Müh.; Fer.*); 3. Kınıkmak [Girişmek, teşebbüs etmek man.] (*Sir.*); 4. Koyulmak (*Kam.; Der: Konya*); 5. Kurcanmak, kurcunmak [?] (*Der: Kadıköy «Denizli»*); 6. Mengermek (*Rad. IV. «Kır.»*); 7. Uğraşmak (*K.T.*). [Bak: İştigal etmek]

—iyet, 1. Dümük (*Müh.; Der: Birecik*); 2. İş (*K.T.*); 3. Iş güç (*K.T.; Ç.L.; P.d.C.*); 4. Kılık (*Rad.*

II. «Kır., Alt., Tel.»); **5**. Uğraş (*Kam.*). [Bak: Meşgale]

—iyetsiz, 1. Aylak (*Der: Konya*); **2**. Boş (*K.T.*); **3**. Eli boş (*K.T.*); **4**. İşsiz (*K.T.*).

Meşher, Sergi (*T.D.*).

Meşhun, 1. Dolu (*K.T.*); **2**. Tumluk (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. Yüklü (*K.T.*). [Bak: Memlû]

Meşhur, 1. Adanır (*Hurş.*); **2**. Adı duyulmuş, adı yayılmış (*K.T.*); **3**. Adlı (*Ata.; Bian.; Az.*); **4**. Adlığ (*Bian.; Uyg. «U.II.»*); **5**. Adlı sanlı (*Bian.; K.T.*); **6**. Adlım (*Der: Ahlat*); **7**. Angılı (*Der: Gördes, Salurköy «Muğla»*); **8**. Angun (*Der: Ordu*); **9**. Anılır (*Bab.*); **10**. Ataklı (*Rad.I. «Tob.»; Müt.; L. Tu.*); **11**. Atlığ, atlık (*B.T.L. «Çağ.»; Uyg. «İnd.»; P.d.C.*); **12**. Atuk (*B.T.L. «Çağ.»*); **13**. Cavlım (*Bab.*); **14**. Çağlın (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.*); **15**. Çaptuğ (*Rad. III. «Tel.»*); **16**. Çavdur (*B.T.L. «Çağ.»*); **17**. Çavlı (*Bab.; Muht.*); **18**. Etüklü (*P.d.C.*); **19**. Kıynak (*Rad. II. «Çağ.»*); **20**. Külüğ (*Rad.II. «Or.»*); **21**. Öğtülük (*B.T.L. «Çağ.»*); **22**. Öktem (*Ç.L.*); **23**. Sanlı (*Rad.IV. «Osm.»; T.D.*); **24**. Sanlığ (*Uyg. «İnd.»*); **25**. Say (*Müt.*); **26**. Ünlü (*B.T.L.«Osm.»; T.D.; K.T.*). [Bak: Maruf, namdar, müştehir]

—olmak, 1. Adı anılmak (*K.T.*); **2**. Adıkmak (*Der: Yıldızeli, Viranşehir, Konya*); **3**. Çavlanmak (*Bab.*); **4**. Çavumak, çavmak (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.*); **5**. Duyulmak (*Der: İstanbul*); **6**. İşitilmek (*Der: İstanbul*); **7**. Sanlanmak (*Müt.*); **8**. Ün almak (*Muht.*). [Bak: İştihar]

Meşhut, Görülen, görülmüş (*K.T.; Der: İstanbul, A.*).

Meşime, 1. Atan (*T.D.*); **2**. Atana (*Tuh.*); **3**. Catın (*Rad.IV. «Kır.»*); **4**. Döl yatağı (*Kam.; T.D.; K.T.*); **5**. Eş, döl eşi [Doğan çocuktan sonra düşen et parçası man.] (*Kam.; T.D.; K.T.*); **6**. Eten (*Kur. A.; Lûg. Ar.; İd.Haş.; Der: Çankırı, Manisa, Gediz, Bolu, Kemalpaşa, Biga, Muğla, Sandıklı, Mersin, Yıldızeli, Eskişehir*); **7**. Etene, etenet (*Der: Manisa, Gediz, Bolu, Kemalpaşa, Biga, Muğla, Sandıklı, Mersin, Eskişehir, Yıldızeli*); **8**. Kulunluk [Hayvandaki meşime man.] (*Der: Konya*); **9**. Oğlan yatağı (*Bab.*); **10**. Oğulcan (*İd.Haş.*); **11**. Oğulduruk (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; T.D.*); **12**. Orana (*Tuh.; T.D.*); **13**. Son [Çocuktan sonra düşen et parçası man.] (*K.T.; Der: İstanbul*); **14**. Umay [Çocuktan sonra düşen et parçası man.] (*D.L.T. Tuh.*).

Meşk, 1. Örnek (*K. T.*); **2**. Karalama (*Bab.; K.T.*).

—etmek, 1. Dürüşmek (*Bürh.*); **2**. El alıştırmak (*Der: İstanbul*); **3**. Karalamak (*Bab.*).

Meşkûk, 1. Belirsiz (*Der: İstanbul*); **2**. Belli değil (*Der: İstanbul*); **3**. Bellisiz (*Der: İstanbul*); **4**. Küşümlü (*Der: Konya, Niğde*). [Bak: Gayrikat'î]

—iyet, 1. Belirsizlik, Bellisizlik (*Der: İstanbul*); **2**. İkincirik (*Der: Edirne, Yıldızeli*). [Bak: Şüphe, tereddüt]

Meşrep, 1. Gidiş (*K.T.; T.D.*); **2**. Minez (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Tadu (*D.L.T.*); **4**. Yenk [?] (*T.D.*); **5**. Yosun, yusun (*T. D.*). [Bak: Haslet, tabiat, mizaç, hulk]

—(b)ince, Suyunca (*Hurş.*).

Meşru, Yusunluğ [Usule, nizama, kaideye uygun man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); [Bak: Caiz, muhik, kanunî]

Meşrubat, 1. Cutku (*Rad. IV. «Kır.»*): **2.** İçecek, içilecek (*K.T.; Bian.*); **3.** İçiğlik (*Uyg. «İnd.»*); **4.** İçit (*Dede.*); **5.** İçki (*K.T.; T.D.; Rad.I. «Osm., Krm., Kar.»*); **6.** İçkü (*Rad.I. «Çağ.»*); **7.** İçkülük (*Ba.*); **8.** Susun (*Rad. IV. «Kır.»; M.M.*).

Meşruh, 1. Açılmış (*K.T.*); **2.** Anlatılmış (*K.T.*); **3.** Aydınlatılmış (*K.T.*). [Bak: Şerh]

—at, 1. Çıkıntı (*Der: İstanbul*); **2.** Çıkma (*Der: İstanbul*).

Meşrup, [Bak: Meşrubat]

Meşşata, 1. Bezekçi (*Rad.IV.«Osm., Ad.»*); **2.** Telci (*Der: Edirne*); **3.** Yüz yazıcı (*Der: İstanbul,Bursa*). [Bak: Maşıta]

Meş'um, 1. Düzdaban, düztaban [Uğursuz sayılan insan hakkında] (*Der: Karahisar, Tire*); **2.** Erçel [Ard ayakları ak olan at man. ki meş'um sayılırmış] (*Kab.*); **3.** Ertük (*Der: Giresun*); **4.** Etemeli (*Der:* (*Kuzgunköy «Seyhan.»*); **5.** Kutsuz (*Tuh.; Ata.; Hut.; Kur.İ.*); **6.** Sakar (*K.T.*); **7.** Sakur (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8.** Uğursuz (*K.T.*); **9.** Yatlı (*Bab.;K.T.*); **10.** Yatlu (*Bab., Muht., Cev.*). [Bak: Kademsiz. şeametli, nuhusetli, menhus]

Meşveret, 1. Cankı, çankı (*Rad. IV. «Çağ.»; Ç.L., Bürh.*); **2.** Danışık (*T.D.; Ar.L.; Lûg. Ar. Fer.; L.N.; Der: Avanos, Haymana. Köşker, Bozkır, Çanakkale*); **3.** Danışma (*K.T.; Fer.; Ar. L.;Dede.*); **4.** Geneşke (*İd.*); **5.** Geneşme (*Türkmen.;Dede.*); **6.** Keneş(*Rad. II.«Tar.,Kom.,Uyg.,Çağ..Bar.,Kaz., Kır.»*); **7.** Kengeş (*Tüz.; D.L.T.*); **8.** Kineş (*Rad. II. «Kaz.»; Muk. Ed.*); **9.** Oylama (*P.d.C.; Ç.L.*); **10.** Öğleşme (*Or.*); **11.** Öğüt (*Oğ.*); **12.** Söyleşme(*K.T.*); **13.** Tanış (*Ata.*); **14.** Tanışık (*Ata.; Ah.H.;Bah.;Bab.; L.N.*); **15.** Tanışma(*Dede*). [Bak: Konsültasyon, istişare, müşavere]

—etmek, 1. Danışmak(*T.D.;L.N.; Lûg.Ar.; Ar. L.; Fer.*); **2.** Kengeşmek (*D.L.T.*); **3.** Kineşmek, kineşleşmek (*Rad. II. «Kaz.»*); **4.** Söyleşmek (*K.T.*).

—yeri, Tanışık evi (*Hurş.*).

Meşy, Yürüme,yürüyüş(*K.T.*). [Bak: Hareket]

Met [Medd], **1.** Çekme [Sadalı harfi uzatma man.] (*K. T.*); **2.** Kabarma [Suların met hali man.] (*K.T.*); **3.** Kargın [Sular hakkında] (*Der: Edremit*); **4.** Karma [Denizin meddi, kabarık olması man.] (*Der: Muğla*); **5.** Kelkin, gelgin [Suların meddi man.] (*D. L.T.*); **6.** Sorgan [Met ve cezir hadisesi man.] (*Der: Ordu*); **7.** Uzanma, uzatma (*K. T.*). [Bak: Cezr]

—(d)di basar, Uzaktan görme [*Presbytie* man.] (*K.T.*).

—(d)di nazar, 1. Göz alımı [Ufku mer'i man.] (*L.O.; K.T.*); **2.** Göz erimi (*K.T.; Der: C. A.*); **3.** Göz irimi (*Faz.*).

Metâ [Matah], **1.** Bul (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Buyum (*Rad.IV.«Kır.»*); **3.** Gönensi nesne (*Kur. A.*); **4.** İrinç (*Kur. İ.*); **5.** Tavar, davar (*İd. Haş.*). [Bak: Mal, emval, emtia]

Metaip, Yorgunluklar (*K.T.*). [Bak: Meşakkat, taap, zahmet, mezahim]

Metanet, 1. Berklik (*Lûg. Ar.; L.*

O.; Der: Kilis); **2**. Bolum (*Rad. IV. «Kır.»; B.T.L., «Çğ.»; P.d.C.*); **3**. Çıdam (*Rad. III. «Tel., Alt., Osm.»*); **4**. Dayanık, dayanıklılık (*K.T.*); **5**. Dayanma (*K.T.*); **6**. Döğüm (*Der: Köşker «Kırşehir»*); **7**. Döğümlük, düğümlük (*Der: Ayaş, Konya, Samsun, Eskişehir*); **8**. Erk (*T.D.*); **9**. Sağlamlık (*K. T.*); **10**. Sıdal (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **11**. Tayanık, tayanıklılık, tayanma (*T.D.*); **12**. Tüzim (*Rad. III. «Kaz.»*).

—göstermek, **1**. Dayanmak (*K. T.*); **2**. Direnmek (*Müt.*); **3**. Direşmek (*Der: Polatlı, Denizli, Eskişehir, Tokat, Antalya, Gölpazarı «Bilecik», Tekirdağ, Maraş, Vize «Edirne», Lâpseki «Çanakkale», Çatalca*).

—kespetmek, Sağlamlaşmak (*K.T.*).

Metbu, Tapgaç (*T.D.*).

Meteris, **1**. Murçal (*Rad.IV.«Çağ.»*); **2**. Sencer (*L.O.; T.D.*).

Metfen, **1**. Meçin (*Rad. IV. «K. Kır.»*); **2**. Sin (*D.L.T.; Rad. IV. «Çağ.»; Ç.L.*); **3**. Teşik (*Der: Söğüt «Bilecik»*); **4**. Tüğe (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. III. «Çağ.»*); **5**. Tüke (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: Mezar, makber, türbe, kabr]

Metfun, **1**. Gömülmüş, gömülü (*K. T.*); **2**. Gömüntü (*D.L.T.*).

Methal, **1**. Ağız (*Bab.; K.T.*); **2**. Başlangıç [Kitap methali man.] (*K.T.*); **3**. Girecek yer (*K.T.*); **4**. Girek (*Müt.; Der: Erzurum, Malatya, Sıvas, Çanakkale, İstanbul, Küre, Ankara*); **5**. Girgü yer (*Muk. Ed.*); **6**. Girilecek (*K.T.*); **7**. Girmeç (*Der: Leblebici «Ankara»*); **8**. Kapı, kapu (*K.T.*); **9**. Karışma [Müdahale man.] (*K.T.*); **10**. Kirgiş (*Rad. II. «Şor.»*); **11**. Kiris (*Rad. II. «Kır.»*); **12**. Kiriş (*Rad. II. «Uyg., Çağ.»*); **13**. Kirit (*Rad. II. «Sag., Alt., Tel., Koyb., Leb.»*); **14**. Kirü (*Rad. II. «Tel.»*); **15**. Köyçü (*Der: Bolu*).

—dâr, **1**. Ayaktaş (*Rad. I. «Osm., Krm., Ad.»*); **2**. Karışmış (*K.T.*); **3**. Ortak (*Der: İstanbul*); **4**. Parmağı olan [mec.] (*K.T.*).

Methuş, **1**. Belinlemiş (*L.O.*); **2**. Çeğzenmiş, çevzenmiş (*Bah.*); **3**. Kendinden geçmiş (*Der: İstanbul*); **4**. Korkmuş (*K.T.*); **5**. Köngüs (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Sankı, sanku (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Savsım (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **8**. Şaşkın (*K.T.*); **9**. Ürkmüş (*K.T.*); **10**. Üsrük (*Ç.L.*). [Bak: Mebhut]

—olmak, **1**. Belinlemek (*L.O.*); **2**. Bunalmak (*Dede*); **3**. Kendinden geçmek (*Der: İstanbul*); **4**. Korkmak (*K.T.*); **5**. Sankılanmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Seme olmak (*Kam.*); **7**. Şaşalamak, şaşırmak (*K.T.*); **8**. Ürkmek (*K.T.*).

Metîn, **1**. Bazık (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Bekem (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Berik (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Berk (*Ç.L.; L.Ş.; P.d.C.; D.L.T.; K.T.; Az.*); **5**. Celet, çelet (*Der: Adana*); **6**. Çıdamal, çıdamdu (*Rad. III. «Tel.»*); **7**. Dayangan (*Der: Çanakkale, Lâpseki, Trabzon*); **8**. Dayanıklı (*K.T.*); **9**. Divreki (*Der: Denizli*); **10**. Doğru [Fikir hakkında: «Reyi metîn = doğru düşünce] (*K.T.*); **11**. Ornağlığ (*Uyg. «U.»*); **12**. Perk (*Rad. IV. «K.B.»*); **13**. Pıjı (*Rad. IV. «Şor.»*); **14**. Pısık (*Rad IV. «Kır.»*); **15**. Sağlam (*K.T.; T.D.*); **16**. Sarsılmaz (*Der: İstanbul*); **17**. Sıdallığ (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **18**. Sıdar (*Rad.IV.*

«*Şor.*»); **19**. Sözünden dönmez [mec.] (*K.T.*); **20**. Şirip (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **21**. Türk, türük (*Uyg.* «*U.*»); **22**. Ülgen (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **23**. Yerinden oynamaz (*Der: İstnbul*). [Bak: Metanetli, mukavemetli, mukavim, şedit]

—olmak, Beklenmek, peklenmek (*D.L.T.*).

Metot, 1. Al (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Oran (*Rad.I.* «*Osm.*»); **3**. Tevlim (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); **4**. Yanğ (*Uyg.* «*U.II., İnd.*»); **5**. Yol (*K.T.*); **6**. Yoldam, yordam (*Der: Tavaz* «*Denizli*», *Bolu, Muğla, Mucur* «*Kırşehir*», *Afyon, Konya*).

Metres, 1. Kapatma (*Der: İstanbul*); **2**. Koşarta (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **3**. Odalık [Eski zamanlarda para ile satın alınmış cariyelerden sahibinin istifraş ettiklerine verilen isimdir. Nikâhsız olduğundan bir nevi metres hükmündedir] (*K.T.*); **4**. Oynaş [Umumî olarak sevişilen demektir. Metrese tahsisi maruf değildir] (*Ç.L.;P.d.C.;Az.; M. M.; Der: Balıkesir, Çorum, Maraş, Gazi Antep, Kastamonu*).

Metruk, 1. Atılmış (*T.D.; K.T.*); **2**. Bırakılmış (*K.T.*); **3**. Bırakıntı (*K.T.; Der: Konya, İstanbul*); **4**. Bor [Toprak hakkında] (*Der: Elbistan, Birecik*); **5**. Kalan, kalmış (*K.T.*); **6**. Kullanılmaz (*K.T.*); **7**. Salma [Hayvan hakkında] (*Kam.*); **8**. Yüz üstü (*Der: İstanbul*). [Bak: Terkedilmiş, mehcur, gayrimamur, gayrimüstamel]

—ât, 1. Kalan, kalmış (*K.T.*); **2**. Soyha, soyka [Ölünün üstünden alınan elbise ve eşya man.] (*Der: Adana, Diyarbekir*). [Bak: Miras, muhallefat]

Meva, 1. Dönecek yer (*Kur.B.*); **2**. Durak (*T.D.*); **3**. Kayıtgu yeri (*Kur.İ*); **4**. Sığıncak (*Ah.*); **5**. Sığınçu yer (*Muk. Ed.*); **6**. Sığıngu yer (*Kur.İ.*); **7**. Turak (*Kur. B.*); **8**. Yurt (*K.T.*). [Bak: Melce, iltica-gâh]

Mevani, 1. Argadal, argadallar (*P.d.C.*); **2**. Çeknedir [«Şu işte bir çeknedir var ki bir türlü halledilemiyor.»] (*Der: Ankara*); **3**. Engebe [Avarız man.] (*Müt.*); **4**. Engeller (*K.T.*); **5**. Kişen (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Ucar (*P.d.C*). [Bak: Mâni, mania]

Mevaşi, Davar, tevar (*İd. Haş.*). [Bak: Behime, hayvan]

Mevat, [Bak: Madde]

—(d) ı ecnebiye, Katıngı (*G.D.*).

—(d) ı gıdaiye, Yeyinti (*Der: Malatya*). [Bak: Mekûlât]

—(d) ı lebeniye, 1. Ağartı (*Kara.; Der: Çorum*); **2**. Aran (*Kara.*); **3**. Ürün (*Kara.; Der: A.*).

Mevcut, 1. Anık, anuk [Hazır man.] (*Kur. İ.*); **2**. Bar (*B.T.L.* «*Kaz., Çağ.*»; *Or.*); **3**. Bulunan (*K.T.*); **4**. Elde olan, elde bulunan (*Der: İstanbul*); **5**. Par (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **6**. Turan [Yk: Duran] (*T.D.*); **7**. Var (*Fel.; K.T.*). [Bak: Hazır, kaim, kâin]

—olmak, 1. Bulunmak (*K.T.*); **2**. Durmak, turmak (*Met.*); **3**. Ermek [İrmek] (*Or.*); **4**. Var olmak (*K.T*).

—(d) at, 1. Tınlığ [Canlı mevcudat, zevilervah man.] (*Uyg,* «*İnd., P.P., T.T. III.*»); **2**. Varlıklar (*K.T.*); **3**. Yaratılmış [Mahlûkat man.] (*Müt.*):

«Yaratılmış cümle oldu şadman.»

[Bak: Kâinat, mahlûkat, mükevvenat]

—diyet, 1. Barlın (*Rad. IV.* «*Çağ., Kaz.*»); **2**. Bayan (*Rad.IV.*

«Kır.»); 3. Bolğu (*Rd. IV. «Çağ»*); 4. Bulnuş (*Rad.IV. «Kaz.»*); 5. Kensilik (*Rad. II. «Kar.»; Kar.*); 6. Öziş (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); 7. Özlük (*P.d.C.; Ç.L.*); 8. Selen (*Der: Hayrabolu, Denizli, Tekirdağ, Mersin, İzmir*); 9. Varlık (*K.T.; Fel.*). [Bak: Hesti, vücut]

Mevç, —(c)e, 1. Akız (*Tuh.*); 2. Dalga (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); 3. Irgaş (*B.T.L. «Çağ.»*); 4. Kum (*D.L.T.*); 5. Su kumu (*Kur.İ.*); 6. Talaz (*Tuh.;Ah.; Muht.; K.T.*); 7. Talkum (*B.T.L. «Çağ.»*); 8. Teğzinç (*Uyg. «Ind., P.P.»*); 9. Tolkın (*Bal.*); 10. Tolkun (*Tuh.*); 11. Ürküç (*D.L.T.*).

—(c)elenmek, 1. Dalgalanmak (*K.T.*); 2. Ürküçlenmek (*D.L.T.*).

Meveddet, Sevgi, sevme (*K.T.*). [Bak: Vedat]

Mevhibe, 1. Sungu (*Der: Safranbolu, Bolu, Eskişehir, Söğüt, Beyşehir, Içel, C. A.*); 2. Sungun (*T.D.; Der: Içel, Bolu*); 3. Vergi, Tanrı vergisi [Mevhibei ilâhiye, mevahibi tabiiye man.] (*K.T.*). [Bak: İhsan, istidat, kabiliyet].

Mevhum, 1. Kurgu (*Müt.*); 2. Kuruntu (*K.T.*); 3. Sanılsa (*Der: İzmir*). [Bak: Vehm, hayal]

Mevhup, 1. Bağışlanmış (*K.T.*); 2. Verilmiş (*K.T.*). [Bak: Hibe]

Mev'it, —(d)i mülâkat, 1. Bolcaş, bulcaş (*B.T.L.«Çağ.»;P.d.C.;Ç.L.*); 2. Bulcar (*Rab.*); 3. Buluşma yeri (*Müt.*). [Bak: Randevu]

Mev'iza, Öğüt (*K.T.*).

Mevki, 1. Budal (*Rad.IV. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); 2. Kongu yer (*Muk.Ed.*); 3. Orun (*Rad.I. «Uyg., Çağ., Kom., Krm., Soy.»; Müh.; Rab.; B.T.L.; «Osm., Uyg., Çağ., Kaz.»; M.M.; Kar.; Der: Trabzon*); 4. Örün (*K.T. T.D.; L.O.*); 5. Yer (*K.T.*). [Bak: Cay, makam, mekân, memuriyet, mansıp, mevzi]

—i müstahkem, 1. Berk yer (*D. L.T.*); 2. Korgan, kurgan (*Rad.II. «Or.; Kır., Tar., Çağ.»*); 3. Kutval (*Ba.*). [Bak: Kale, istihkâm]

—sahibi, 1. Orunlu (*Rad. I. «Tel., Çağ.»*); 2. Yüzlük (*Uyg.«P. P., U.II.»*).

—sahibi olmak, 1. Orunmak (*Rad.I. «Koyb., Sag.»*); 2. Yamırkamak (*Rad. III.«Alt, Tel.»*).

Mevkıf, 1. Duracak yer (*K. T.*); 2. Durak (*K. T.*); 3. Durak yir (*Kur.B.*); 4. Durluk (*Der: İzmir*); 5. Eğlek (*Der: Çankırı*); 6. Konak (*Der: Çanakkale, Çorum*); 7. Uğrak (*Der: Adana*); 8. Ürteng (*B.T.L. «Kâşgar»*). [Bak: İstasyon, menzil, merhale]

Mevkuf, 1. Alıkonmuş (*K.T.*); 2. Bağlanmış [Menut man.] (*K.T.*); 3. Durdurulmuş (*K.T.*); 4. Günsüz[Mahpus man.] (*Der: Çankırı*); 5. Tutulmuş [Derdest edilmiş man.] (*K.T.*). [Bak: Maznun, mahpus, menut, merbut, muallâk]

Mevkut, Çağlığ (*Ba.*).

Mevlâ, 1. İdi (*Rab.; Ç.L.; Rad.I. «Uyg., Çağ.»*); 2. İğe, ike (*Ç.L.; P.d.C.*); 3. İye (*B.T.L. «Çağ.»; (Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Allah, sahip, malik]

Mevlit, 1. Doğma, doğum (*K.T.*); 2. Doğulan yer (*K.T.*); 3. Doğum günü (*K.T.*).

Mevlût, 1. Çocuk (*K.T.*); 2. Doğan (*K.T.*); 3. Doğmuş (*K.T.*).

Mevrut, Gelmiş (*K.T.*). [Bak: Varit]

Mevsim, 1. Adak [Muayyen zaman man.] (*B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.; P. d. C.*); 2. Adar (*Der: Tokat*);

3. Cay (*B.T.L. «Kaz.»*); 4. Çağ (*Kara.*); 5. Yöyen [?] (*Der: Ankara*)

—siz, [Bak: Nabemevsim]

Hasbel—, [Bak: Hasbelmevsim]

Mevsuk, 1. Bayık(*T.D.*); 2. Doğru (*K.T.*); 3. Güvenilir (*K. T.*); 4. İnanç [Çağataycada itimat man.] (*B.T.L. «Osm.»; K.T.*); 5. İnançlığ (*Rad. I. «Çağ.»*), 6. İnanılır (*K.T.*); 7. İsen [Yk: Esen] (*Ç.L.; P.d.C.*); 8. İşançlı (*B.T.L.«Kaz.»*); 9. Kirtgünçlüğ (*Uyg. «U.»*); 10. Sağ (*L.O.*); 11. Sağlam (*K. T.*). [Bak: Vüsuk, emin, mutemet]

Mevsul, 1. Birleşmiş (*K. T.*); 2. Erişmiş, irişmis (*Müt.*); 3. Kavuşmuş (*K.T.*); 4. Ulaşmış(*Muht.*); 5. Varmış (*Der: Istanbul*). [Bak: Vusul, vâsıl]

Mevsum, 1. Ad alan, adlı, ad verilmiş (*Müt.*); 2. Adını almış, adını takınmış (*Müt.*); 3. Atlık (*Ba.*).

Mevt, Ölüm (*K. T.*). [Bak: Fevt, vefat]

Mevta, 1. Ölü, ölmüş (*K.T.; Der: Çorum, Kayseri, İstanbul*); 2. Söngü [Nâş, cenaze man.] (*Der: Çorum, Kayseri*); 3. Üzüt [?— Ölülerin ölümden sonra akrabasını ziyaret için tekrar dünyaya döndüğü farzedilen ruhu man. (*Rad. I. «Alt., Tel., Sag,, Koyb., Soy.,»*); Şerir ruh, ervahı habise (*Rad. I. «Çağ.»*); Ruh, can (*Uyg. «İnd.»*)] (*T.D.*). [Bak: Müteveffa, cenaze, meyyit]

Mev'ut, 1. Adanmış (*K.T.*); 2. Söz verilmiş (*K.T.*). [Bak: Vait]

Mevzi, 1. Budal (*Rad .IV. «Çağ.»*); 2. Yer (*K.T.*). [Bak: Mevki]

—i mahfuz, 1. Berk yer [Mevkii müstahkem man.] (*D. L. T.*); 2. Kuytu yer (*Der: İstanbul*). [Bak: Müstahkem, kale]

Mevzu, 1. Düzme [Sahih olmıyan man.] (*K.T.*); 2. Konulmuş (*Ar.L.; K.T.; Der: İstanbul*); 3. Kongu [*Sujet, objet* man.] «Bu konguya aklım ermedi.» (*Der: Niğde*); 4. Tuç (*Bab.*); 5. Uydurma [Sahih olmıyan man.] (*K.T.*).

—u bahs, Konuşulan, görüşülen (*Der: İstanbul*). [Bak: Mebhas, medarı kelâm]

Mevzun, 1. Dalan [Mütenasip, zarif man.] (*Der: G. Antep, Elbistan, İçel*); 2. Düzgün (*K.T.*); 3. Ölçülü, ölçülmüş (*K.T.*); 4. Ölkülük (*B.T.L. «Uyg.»*); 5. Tartılı, tartılmış (*K.T.; T.D.*); 6. Usul [?— «Usul boyu, ince beli»] (*Müt.*); 7. Yakışıklı (*K.T.*). [Bak: Vezn, tenasüp, mütenasip]

Mey, 1. Bor (*Rad. IV. «Kom.»; Uyg. «Usp.»; Hut.; Aybe.*); 2. Çakır (*Rad.III. «Osm.»; Müh.*); 3. İçki (*Melh.*); 4. Por (*Rad.IV. «Uyg.»*); 5. Tim [Asıl şarap tulumu man.] (*D.L.T.; T.D.*). [Bak: Şarap]

Meydan, 1. Açıklık, açık yer (*K. T.*); 2. Alan [Her türlü açıklık ve boş arsa; hususiyle orman içindeki açıklık man.] (*Bit.; D.B.; Der: Bursa, Aydın, Edirne, Trabzon, Akşehir, Söğüt, Isparta, Afyon, Adana, Çanakkale, İzmir, Denizli, İçel, Mut, Mesudiye, A.*); 3. Ara, aralık (*K.T.*); 4. Beltir [Dörtyol ağzı man.] (*Uyg. «P.P.»*); 5. Düzlük, düz yer (*K.T.*); 6. Kır (*K.T.*); 7. Ortalık (*K.T.*); 8. Serek (*Der: Malatya*); 9. Yer [Açık ve düz yer man.] (*K.T.*). [Bak: Saha, mahal, mevki, fırsat]

—a gelmek, Töremek, tü·emek (*P.d.C.;Ç.L*).

—a getirmek, 1. Töretmek (*Rad.III.* «*Uyg.; Şor.; Sag.*»); 2. Yaratmak (*Or.*).

—ı harp, İşkur (*P.d.C.; Ç.L.*).

—okumak, Gozurdanmak (*Der: Bolu*)

Meyelân, 1. Eğilme, eyilme (*K.T.*); 2. Ilıkma [Gönül temayülü man.] (*Kon.*); 3. İğilme, İyilme (*K.T.*); 4. Kayma (*Der: İstanbul, Manisa*). [Bak: Meyl, temayül]

Meyl [Meyil], **1.** Akantı (*Der: Sinop*); 2. Akım (*Der: Mersin*); 3. Akış, akma (*Der: İstanbul*); 4. Amcak (*Uyg.* «*U.*»); 5. Amrak (*Tuh.*); 6. Çalıklık (*D.B.*); 7. Eğilme, iğilme (*K.T.*); 8. Eneç, [iniş man.] (*Der: Balıkesir, Kemalpaşa «Bursa», Kavaklı, Tekirdağ, Çanakkale, Lâpseki, Manisa*); 9. Engebe, engeme [Arıza, iniş man.] (*Kam.; Der: Eskişehir, Sandıklı, Kalecik, Çalıklı «Manisa», Tokat, Söğüt, Keskin*); 10. Eniş (*Bal.*); 11. Ilıkma [Gönül meyli man.] (*Kon.*); 12. İstek (*T.D.*); 13. Kınıkma (*Si.D.*); 14. Önleme (*Hurş.*); 15. Seğirdim [«Seğirdimli yer»] (*Der: Bolu, Akşehir, Kütahya, Alucra, Kırşehir*); 16. Sek [?] (*Id.Haş.*); 17. Suklama (*Müh.*); 18. Sungun [İstidat man.] (*T.D.*); 19. Yalpı, yolpı (*Der: Ezine, İstanbul, Eskişehir*); 20. Yasan (*Ça.Ma.*); 21. Yelte (*Müt.; T.D.*). [Bak: Heves, incizap, temayül, kalbî temayül, arzu, meyelân]

—li, 1. Akıntılı, akışlı (*Der: İstanbul*); 2. Aklam (*Der: Konya, Eceabat*); 3. Avnak (*Rad.I.«Kır.»*); 4. Eğilmiş, iğilmiş (*K.T.*); 5. İnişli (*Der: Istanbul*); 6. İstekli (*T.D.*); 7. Kaykımsı (*Der: Vezirköprü*); 8. Söykez (*Der: Karaman «Konya»*); 9. Töngü (*Der: Gölpazarı, Bilecik*); 10. Yalman (*Der: Köşker «Kırşehir»*); 11. Yaslam (*Der: Kanaz, Bursa*). [Bak: Mütemayil]

—etmek, 1. Abrılmak (*Der: Bozöyük, Vize*); 2. Ağdamak (*Müh.; T.D.*); 3. Ağdırmak [«Yük bir yana ağdırdı»] (*Der: Bolu, Bursa, Inegöl, Mut, Kilis, Simav, Kastamonu*); 4. Ağmak (*B.T.L.* «*Çağ., Osm.*»; *Kam.; Der: Kırşehir, Muş, Avanos*); 5. Akınmak (*Der: İçel, Adana, C.A.*); 6. Akmak (*Der: C. A.*); 7. Arbalanmak (*Der: Bozöyük, Vize*); 8. Avmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 9. Avrılmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); 10. Cabılmak (*Rad. IV.* «*Tel., Kır.*»); 11. Cöğlenmek, çöğmek (*Der: Ankara, Develi, Çerkeş, Kayseri*); 12. Çokamak (*Fel.*); 13. Eğilmek (*K.T.; D.L.T.; T.D.; Kam ; Kur.B.; Bab.*); 14. Eğsinmek (*Kel.;Muht.*); 15. Emitmek (*Kur. İ.; T.D.; Id. Haş.; Kur.A.; D.L.T.*); 16. Evrilmek (*Kam.*); 17. Gönül akmak [mec.] (*Sir.; D.L.T.*); 18. Heydirmek (*Der: Ilgaz*); 19. İkenmek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 20. Kanamak [Meyli, istidadı olmak man.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 21. Kayışmak (*Muk. Ed.*); 22. Kaykılmak (*Der: Aydın «Muhacir ağzı» Edirne, Ayaş, Bursa*); 23. Kışmak (*D.L. T.*); 24. Savulmak (*D.L.T.*); 25. Soklanmak (*Tuh.*); 26. Yanulmak (*Der: Konya, Çankırı*); 27. Yarukmak (*Bab.*); 28. Yarsımak [Arzu, gıpta etmek man.] (*T.D.; Der: O.A.*); 29. Yeltenmek [Arzu, gıpta etmek man.] (*Müt.*).

—ettirmek, 1. Ağdırmak (*K.T.*);

2. Eğmek (*K.T.; Ah.H.*); **3.** Kayıştırmak (*Muk. Ed.*); **4.** Yarsıtmak (*Der: Ankara, Çankırı*). [Bak: İmale]

Meymene, **1.** Behravun (*B. T. L. «Çağ.»; P.d.C.*); **2.** Bırangar (*B.T. L. «Çağ.»; Tüz.;T.D.*); **3.** Burangar (*Rad.IV.«Çağ.»; Ç.L.*); **4.** Sağ kol (*Tüz.; K.T.*).

Meymenet, 1. Kut, kutluluk (*K.T.*); **2.** Mut, mutluluk (*K.T.*); **3** Olcay (*P.d.C.;Ç.L.*); **4.** Sur [Oyunda uğur, şans man.] (*Der: Konya, Elbistan*); **5.** Şükün (*Tüz.*); **6.** Uğur (*Ç.L.; T.D.; Tüz.*); **7.** Yum (*K.T.; Dede*). [Bak: Saadet, ikbal, feyz, yümn]

Meysere, **1.** Cırangar (*Tüz.*); **2.** Cuvangar (*Rad. II. «Çağ.»; T.D.*); **3.** Sol kol (*K.T.*).

Meyus, **1.** Bezgin (*Der: İstanbul*); **2.** Bıkkın (*Der: İstanbul*); **3.** Bosuşluğ (*Uyg. «İnd., U.II., P.P.»*); **4.** Karang [?] (*Rad. II. «Çağ., Kır.»*); **5.** Köyöklö (*Rad. II. «Kaz.»*); **6.** Osan [?] (*T.D.*); **7.** Sağım (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8.** Umsuk (*B.T.L. «Ad.»*); **9.** Umudunu kesmiş, umudu kesilmiş (*K.T.*); **10.** Umutsuz (*K.T.*). [Bak: Mükedder, mağmum, mahzun]

—olmak, **1.** Bezmek (*Der: İstanbul*); **2.** Bıkmak, bıkmak usanmak, bıkkınlık getirmek (*Der: İstanbul*); **3.** Boğsukmak (*Der: Çankırı*); **4.** Böyükmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5.** Göğsünmek (*Ça.Ma.*); **6.** Kakşamak (*Rad. II. «Uyg.»*); **7.** Komdanmak, komıdanmak (*Rad. II. «Sag.»*); **8.** Kunukmak (*Rad. II. «Sag., Tel., Çağ.»*); **9.** Munukmak (*Rad. IV. «Uyg.»*); **10.** Tanulmak (*D.L.T.*); **11.** Töngülmek, tüngülmek (*P.d.C.; Ç.L.; Tuh.*); **12.** Umusanmak (*B.T.L. «Ad.»*); **13.** Umudunu kesmek, Umutsuzluğa düşmek (*K.T.*); **14.** Usanmak, usanç getirmek (*Der: İstanbul*); **15.** Yerinmek (*Der: İstanbul, İçel*).

—iyet, **1.** Bezginlik (*Der: İstanbul*); **2.** Bıkkınlık (*Der: Istanbul*); **3.** Çökö (*Rad. III. «Tel.»*); **4.** Tülü (*Rad. III. «Tel.»*); **5.** Usanç (*Der: İstanbul*); **6.** Umutsuzluk (*K.T.*).

—etmek, **1.** Bezdirmek (*Der: İstanbul*); **2.** Bıktırmak (*Der: İstanbul*); **3.** Bosanturmak (*Uyg. «İnd.»*); **4.** Usandırmak (*Der: İstanbul*); **5.** Yerirdirmek (*Dede.*).

Meyva, **1.** Eşelek (*Der: Seyhan*); **2.** Tusu [Menfaat, semere man.] (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Tüş [Mükâfat, semere, menfaat man.] (*Uyg.«İnd., U. II.»*); **4.** Yemiş (*Uyg. «İnd. P. P.»;T.D.;K.T.*). [Bak: Semere]

—bahçesi, **1.** Astarma (*Der: Samsun*); **2.** Bağ*(*Der: İstanbul*); **3.** Borluk [Üzüm bağı man.] (*Uyg. «U.II.»*); **4.** Yemişlik (*K.T.*).

—fidanı, **1.** Aşlak [Aşı yapılmış fidan man.] (*Der: Çorum*); **2.** Çitil, şitil (*Der: Konya, Ankara, Çankırı, Uşak.*).

—dar, **1.** Tüşlük (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Yemişli (*K.T.*).

—sız, **1.** Kiyenki (*Rad.II.«Kaz.»*); **2.** Yemişsiz (*K.T.*).

—yetişip olmak Yemiş köyünmek, yemiş göyünmek [Pişmek man.] (*Fer.*).

Meyyit, **1.** Ölü, ölmüş (*B.T.L. «Osm.»; K.T.*); **2.** Ölük (*B.T.L. «Az.»;P.d.C.*). [Bak: Mevta]

Mezahim, [Bak: Meşakkat, zahmet]

Mezak, 1. Damak (*K.T.*); **2.** Ge-

niz (*K.T.*); **3.** Tatma, tat alma (*K. T.*).

Mezar, 1. Kara orun, kara örün (*D.L.T.*); **2.** Kom, komda (*Rad. II.«Koyb.»*); **3.** Sin(*Rad.IV.«Çağ.» P.d.C.; Ç.L.; Kara.; Süh.; K.T.; D.L.T.; Y.E.;Cev.; Tef.; T.D.; Fer.; Müh.; Der: Malatya, Muğla, Çorum, Avanos «Kırşehir», Adana, Gâvurdağı, Konya, Kastamonu, Ankara, İzmir, Gazi Antep, Kilis, Urfa, Amasya, Boyabat, Sinop, Kangal, Aydın, İçel,Alâiye,Bursa, Samsun, Niğde*); **4.** Sinle (*Cev.; L.N.*); **5.** Süki (*Rad.IV. «Tob.»*); **6.** Tüke (*B.T.L. «Çağ.»,; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Kabr, makber, lâht, metfen, merkat, türbe]

—taşı, 1. Balbal (*Or.*); **2.** Baş daşı (*Az.*); **3,** Kalavus [Mezar taşlarının kavuğu gibi] (*Rad.II. «Osm.»*); **4.** Köze (*Rad.II. «Sag., Koyb.»*); **5.** Sıntaş (*Rad.IV.«Kır., Uyg.»*).

—istan, 1. Ölülük (*Der: Silvan*); **2.** Ölütlük (*Uyg. «Ind.»*); **3.** Sınlağ (*Müh.*); **4.** Sinle (*Y.E.*); **5.** Sinlik(*Y.E.*); **6.** Yurtga (*Rad.III. «Çağ.»; P. d. C.;Ç.L.*). [Bak: Kabristan, makbere]

Mezbaha, 1. Kanara (*Rad.II. «Osm.»; Dede.; Ma.; K.T.; Bürh.; Kam.; Der: Bafra, Çanakkale, Bursa, Burdur, Manisa, Kütahya, Denizli, Tarsus, Kastamonu, Adana, Bilecik*); **2.** Kanarı (*Der: Karadeniz Ereğlisi*); **3.** Soğım [Zebhetme man. da.] (*Rad.IV. «Tel.»*).

Mezbele, 1. Çöplük (*Der: İstanbul*); **2.** Piyin, piyinlik (*B.T.L. «Ad.»*); **3.** Süprüntülük (*K.T.*); **4.** Tayıncak yer (*Ar.L.*); **5.** Terslik (*Muk. Ed.*).

Mezbuh, 1. Boğazlanmış (*K.T.*); **2.** Kesilmiş (*K.T.*).

—ane hareket, Devşinme (*Der: C.A.*).

Mezbur, 1. Adı anılmış, adı geçen, adı geçmiş(*K.T.*) **2.** Bayahki(*Der: Birecik*); **3.** Bayakı (*Rad. IV. «Çağ.»; Der: Elbistan*); **4.** Yukarda yazılmış (*K.T.*). [Bak: Merkum, mersum, mumaileyh, mezkûr]

Mezc [etmek], **1.** Karmak (*Rad.II. «Çağ., Osm.»; Der: Adana*); **2.** Karıştırmak (*K.T.*); **3.** Katmak (*K.T.*). [Bak: Tahlit]

Mezellet, 1. Alçalma (*K.T.*); **2.** Alçaklık (*K.T.*); **3.** Alçalış (*K.T.*); **4.** Aşağılık (*Der: İstanbul*). [Bak: Zillet]

Mezemmet, 1. Kınama (*K.T.*); **2.** Yerme (*K.T.*). [Bak: Zem]

Mezhep, 1. Çığır (*Müt.*); **2.** Gidiş (*Bab.*); **3.** Kirtgünç (*Uyg.A.*); **4.** Sazın (*Uyg. «U. II.»*); **5.** Sürek (*Der: Gazi Antep, Malatya, Akçadağ*); **6.** Yol (*K.T.*); **7.** Yolak [Usul, itiyat, *dogme* man. da] (*T.D.; Der: Kırşehir, Malatya, Ahlat*).

Meziyet, 1. Artuklık, artukluk (*Muk. Ed.; Çul.*); **2.** Artam (*Çul.*); **3.**Erdem (*Çul.*); **4.** Üstünlük (*K. T.*); **5.** Yitüt (*Müh.*).

Mezkûr, 1. Adı anılan (*K.T.*); **2.** Adı geçen (*K.T.*); **3.** Adı geçmiş (*K.T.*); **4.** Anılan (*Bab.; K.T.*); **5.** Bayakı (*Rad. IV.«Çağ.»*); **6.**Payağı (*Rad.IV. «Tel.»*); **7.** Yukarda geçen (*Der: İstanbul*). [Bak: Merkum, mersum, mezbur, mumaileyh, salifüzzikr]

Mezleka, 1. Ayak kayacak yer (*K.T.*); **2.** Bataklık (*Der: Uruş köyü «Ayaş»*); **3.** Kaygan (*Müt.*); **4.** Kaypak (*Muht.*); **5.** Kaypancak

yer (*Fer.*); **6**. Sıpancak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **7**. Sıypancak, sıypıncak (*Fer.; Der: Malatya, Akçadağ*); **8**. Sürçek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **9**. Tayığ (*D.L.T.*).

Mezmum, 1. Ceksüründü (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Kötü (*Der: İstanbul*); **3**. Yirdik (*Ata.*). [Bak: Kabih]

Mezraa, 1. Basav, basu (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Ekelge (*Der: Konya, İzmit, Civanyayla, İçel, Avanos*); **3**. Ekemek (*Der: Giresun, Erzurum, Gümüşane, Rize*); **4**. Ekerge (*Der: Mers n, Niğde*); **5**. Ekinlege (*Der: Çankırı*); **6**. Ekinlik (*Der: İstanbul*); **7**. Salım (*Der: Burdur*); **8**. Tarıklık (*Aybe.*); **9**. Tarla (*K. T.*); **10**. Tarlayu (*Uyg.* «*O.Q.*»). [Bak: Arazi]

Mezru,—at, 1. Ekerle (*Müt.*); **2**. Ekilmiş (*K.T.*); **3**. Ekin(*T.D.;K.T.*); **4**. Ekinti (*Der: Lâpseki*); **5**. Tarığ, tarığlığ (*Uyg. A.; D.L.T.*). [Bak: Zeriyat]

Mezun, Çıkışlığ [Şahadetnamesini almış *diplomé* man.] (*Muk.Ed.*).

Mıh, 1. Cibey (*Rad. IV.*«*Çağ.*»); **2**. Çivi (*K.T.; Der: İstanbul, Antalya, Ankara, Çankırı, Sinop, Diyarbekir*); **3**. Eğser, eğseri (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Bian.; K.T.; Der: Seyhan, Antalya, Ankara, Çankırı, Sinop, Diyarbekir*); **4**. Enser, enseri (*Der: Trabzon, Bolu, Ankara, Edirne, Malatya, Denizli, Bayramiç, Malkara, Suşehri, Ordu, Samsun, Sinop, Kütahya, Eskişehir, Zafranbolu, Afyon, İzmir, Balıkesir, Aksaray, İstanbul*); **5**. Gadak (*Der: Ankara, Tekirdağ, Avanos, Kastamonu, Marmaris, Ş.A.*); **6**. Kadak (*Rad. II.* «*Kaz., Kom., Soy., Tob., Çağ.*»; *Der: Sıvas, Kırşehir, Edirne*); **7**. Pozığ (*Rad. IV.*«*Şor.*»); **8**. Şeğe (*Rad.IV.* «*Kır.*»).

Mıntaka, 1. Bölge (*Der: İçel*); **2**. Bölük (*Ba.*); **3**. Bölüm [Kısım, daire man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4**. Çevrek (*Der: İzmir*); **5**. Kur [Kuşak, mertebe, kemer man.] (*D.L.T. Rab.; Müh.; Hut.*); **6**. Kurşak (*P.d.C.*); **7**. Kuşak (*P.d.C.; K.T.; Der: Elâziz*); **8**. Manay (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **9**. Tekre (*Der: Samsun*); **10**. Yaka (*Der: Polatlı, Mersin, Kastamonu*).

—tülbüruç, 1. Müçel [Yk: Müçe «*Çağ.*» = sıra, mansıp.] (*Rad. IV.* «*K. Kır., Uyg.*»); **2**. Müşöl, müçöl (*Rad.IV.* «*Kır.*»).

Mısır, 1. Cügeri (*Ç.L.;Rad.I.*«*Baş.*»); **2**. Darı (*Der: G. A.*); **3**. Kargı dalı, gardı dalı (*Az.*).

Mızrak, 1. Artuç (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Cıda (*Rad IV.*«*Osm., Çağ., Ad.*»); **3**. Gönder (*K.T.*); **4**. Göndür (*Dede.*); **5**. Kargı (*K.T.*).

—ucu, 1. Demren, temren (*Rad. III.* «*Osm.*»; *P.d.C.*); **2**. Örpek (*İd.*).

Mızrap, Çalgıç, çalguç (*T.D.; Muk. Ed.*).

Miat [Yüzler man.], Yüzler (*K.T.*).

—[Vade man.], **1**. Boljal (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Gün (*K.T.*). [Bak: Vade, mühlet]

—(d) ında yetişmek, 1. Gününde gelmek, gününde yetişmek (*Der: İstanbul*); **2**. Ülgürmek (*Rad. I.* «*Kır., Tar.*»).

—tayin etmek, 1. Bolcamak, boljamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Gün koymak (*Der: İstanbul*).

Mide, 1. Böteke [Kuş hakkında] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2**. Cumur [Geviş getirenlerin ikinci midesi man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Dolak

(*Der: Manisa*); **4**. Döşüm (*Der: Konya*); **5**. Kosak (*Rad. II.«Tar.»*); **6**. Kursak (*D.L.T.;T.D.;Tuh.;Ata.; Müt.: Bab.; Der: Ayaş, İzmir, Beyşehir, Kepenköyü «Sivrihisar», Kırşehir,*); **7**. Kuruğsak (*D.L.T.*); **8**. Pötöke (*Rad. IV. «Çağ.»*); **9**. Yıdar (*Der: Elâziz*).

—fesadı, 1. Kargınlık (*Der: Seydişehir*); **2**. Tatarca (*Der: Uluborlu «Isparta», Gındül «Ayaş», Mut, İçel, Bozkır*); **3**. Um (*D.L.T.*).

Midye, Kazganak (*Der: Umurca*).

Miftah, 1. Açar (*K.T.*); **2**. Açkıç (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Bekki (*Der: İstanbul*); **4**. Çıt [?] (*Der: Ankara, Sıvas, Malatya, Tokat*); **5**. Dil (*Ah. Pş.*); **6**. Kirit (*D.L.T.*); **7**. Kora (*Der: Amasya, Bozdoğan «Aydın»*); **8**. Mara (*Der: Mersin*); Süser [?] (*Der: Rize, Erzurum*). [Bak: [Anahtar]

Miğfer, 1. Aşık (*Kam.*); **2**. Aşuğ (*Hut.*); **3**. Aşuk (*Süh.*); **4**. Başlık (*Bian.*); **5**. Dalga (*Rad. III. «Çağ.»*); **6**. Davulga (*Rad. III. «Çağ.»*); **7**. Dobulga (*Rad. III. «Çağ.»*); **8**. Doluğa (*Rab.; Dede*); **9**. Dulga (*Rad. III. «Kır.»; T. D.*); **10**. Duluğa (*Dede.*); **11**. Duvulga (*Dede.*); **12**. Işıh (*Tef.; Bab.; Muht.*); **13**. Olpak (*Rad. I. «Tar.»*); **14**. Tobulga (*Rad. III. «Çağ.»*); **15**. Toğulga(*Bürh.; Şeh.*); **16**. Tuğulga (*Dede.; Kam.*); **17**. Tulga (*Rad. III. «Osm.»; T.D.; Bian.*); **18**. Tuvulga (*Rad. III. «Osm.»*); **19**. Yalma (*Or.*); **20**. Yaşık (*D.L.T.; Tuh.; Müh.; Muk. Ed.*); **21**. Yaşuk (*D.L.T.*).

Mihman, 1. Konağ(*Rad.II.«Çağ.»*); **2**. Konak (*Rad. II. «Bar., Kır., Şor., Çağ»*); **3**. Konat (*Rad. II. «Kar.»*); **4**. Konuk (*Rad.II.«Osm., Çağ.»; K.T.; T.D.; Tef.*); **5**. Kunak (*Rad. II. «Kaz.»*); **6**. Şıgavul [*Hôte* man.] (*Ç. L.*). [Bak: Misafir]

—nüvazlık, Koyturka, koyurka (*Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Mihribanlık]

Mihnet, 1. Bun (*Or.*); **2**. Çaynağ (*Rad. III. «Şor.»*); **3**. Emek (*Or.*); **4**. Emkek (*Kur. İ.; D.L.T.*); **5**. Mun [Yk: Bun] (*D.L.T.*); **6**. Kıynav (*Rad. II. «Kom.»*); **7**. Sıkılcım (*Rad.IV. «Çağ.»; Ç.L.*); **8**. Sıkıntı (*K. T.*); **9**. Sınıkma (*Rad. IV. «Kar.»*); **10**. Tolgağ (*D.L.T.*); **11**. Üzüntü (*Der: İstanbul*). [Bak: Meşakkat, azap, cefa, eziyet, zahmet, ıstırap, mezahim, renç, elem, keder, gam]

—çekmek, 1. Emkemek (*D.L. T.*); **2**. Kaynalmak (*Rad. II.«Kaz., Kır., Çağ.»*); **3**. Kıynalmak (*Rad. II.«Alt.,Tel., Leb.,Şor., Kır.,Küer., Kom.»*); **4**. Munamak [Yk: Bunalmak] (*Rad. IV. «Uyg.»*); **5**. Sıkılmak (*K.T.*); **6**. Üzülmek (*Der: İstanbul*).

—vermek, 1. Burçınturmak(*Uyg. «İnd.»*); **2**. Ebetmek (*D.L.T.*); **3**. Sıkmak (*K. T.*); **4**. Tolgatmak (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Üzmek (*Der: İstanbul*).

—zede, Munluğ (*D.L.T.*).

Mihr [Mihir. Güneş man.], [Bak: Şems, afitap, hurşit]

—[Sevgi man.], [Bak: Muhabbet]

—[Nikâh bedeli man.], **1**. Ağırlık (*K.T.; Bab.*); **2**. Başlık (*Der: Çorum, Bursa, Samsun, Afyon, Ahlat, Ş.Karahisar, Kayseri, Kocaeli, Kars, Ankara, Ayaş, Kırşehir*); **3**. Çavaş (*Der: Denizli*); **4**. Çıkıtlık (*Der: Şarkışla*); **5**. Çovaç (*Der: Kütahya, Kavaklı «Edirne»*); **6**. Kalım (*Rad.II.«Sag.,*

Koyb., Kaç.»; Fer.; Kara.); **7.** Kalın (*Rad.II. «Tob., Kaz.»; Kara.; Rab.; T.D.; K.T.; Fel.; Tuh.; Muht.; Der: Konya, Ankara, İzmit, Kilis, Kayseri, Mecidiye «Edirne», Kırşehir, Cebelibereket, Nizip «Gazi Antep», Urfa, Erzurum, Sıvas*); **8.** Kalınlık (*Dede.*); **9.** Tamga (*Müh.*); **10.** Yanırt (*Rad. III. «Alt.»*).

Mihrap, 1. Şire (*Rad.IV. «Tel.»*); **2.** Tabungu yer (*Kur.İ.*); **3.** Tokışku yer (*Kur.İ.*); **4.** Yirün, yiğreği (*Kur.B.*).

Mihribanlık, 1. Koyurka(*Rad.II. «Çağ.»*); **2.** Sevgi (*Müt.*). [Bak: Mihmannüvazlık, şefkat, muhabbet]

Mihver, 1. Dingil (*Der: Isparta, Ordu, Konya, Tokat, Malatya, Bursa*); **2.** Eksen [Kağnıların tekerleğiyle beraber dönen dingil man.] (*Der: Seyitgazi, Çal, Eğirdir, Kütahya*); **3.** Germicek [Değirmen taşını çeviren mihver man.] (*Der: Artvin, Giresun*); **4.** Göçer (*L.Ta.*); **5.** İğ [«Değirmen iği, çıkrık iği»] (*Der. Mersin, Isparta, Cıvanyayla, Ordu, Ünye*); **6.** Köçer (*Bal.*); **7.** Ok (*K.T.*); **8.** Sepek (*Rad.IV. «Osm.»*); **9.** Sibek [El değirmeninde alt taşın ortasındaki kazık ki üst taş onun etrafında döner] (*D.L.T.; Der: Ahlat*); **10.** Tuç (*Bab.*).

Mika, Evren pulu (*T.D.*).

Mıknatis, 1. Demir kapan (*Kam.; T.D.; Lûg.Ar.*); **2.** Demir çeken (*L.N.*); **3.** İnetaş (*L.Ta.*).

Mikron, Fenik, finik [Bir gün müddetinin on binde biri] (*Uluğ.*).

Miktar, 1. Bölük [«Elindekinin bir bölüğü bu işe yeter»] (*K. T.*); **2.** Dadunklu [Bu miktar, bu derece man.] (*P. d. C.; Ç. L.*); **3.** Den (*B.T.L. «Osm.»; Aybe.; T. D.*); **4.** Denli, denlü (*P. d. C.; T. D.*); **5.** Oran (*Fer.; Ata.; Enb.; Hurş.; Muht.*); **6.** Ölçü (*Mec.*); **7.** Ölçüm (*Kam.*); **8.** Süyün [?] (*Der: Ordu*); **9.** Teyin (*Rad. III. «Tar.»*). [Bak: Kadr, kemiyet, cüzü, kısım, kıt'a, nispet]

—ı kâfi, Yeterge (*G. D.*). [Bak: Kâfi].

Bir —, 1. Biraz (*K. T.*); **2.** Bir bölük (*Müt.*); **3.** Bir parça (*K.T.*).

Mikyal, 1. Kevci [On batman alır bir Uygur ölçeği] (*D. L. T.*); **2.** Küpecük (*L.N.*); **3.** Oran (*D.B.*); **4.** Ölçek (*K.T.; T.D.; Kam.; Kur.B.; Ar. L.*); **5.** Ölkülegü (*Kur. İ.*); **6.** Sağu (*D. L. T.*). [Bak: Mikyas]

Mikyas, 1. Arış (*Der: Kütahya, Balıkesir*); **2.** Bilinç (*Bürh.; Müt.*); **3.** Ebey (*Rad. I. «Tel.»*); **4.** Oran [Nispet man.] (*B. T. L. «Osm.»; P. d. C.; Ç.L.; L.O; T.D.; K.T.; Der: İzmir, Edirne*); **5.** Ölçek (*K.T.*); **6.** Ölçev (*Der: Trabzon*); **7.** Ölçü (*K.T.*); **8.** Sen (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **9.** Sennem (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **10.** Yan (*Uyg.«U.»*). [Bak: Ayar, derece, mikyal, nispet]

Mil, 1. Göz irimi [Ufuk, ufka kadar olan mesafe man.] (*Bab.; Bürh.*); **2.** İğne [İnce, uzun âlet man.] (*K.T.*); **3.** Şiş [İnce, uzun âlet ve mihver man.] (*K.T.*); **4.** Yağaç, yığaç [Farsça fersenk muadili; sesiriminin altı katı uzunluğunda mesafe ölçüsü man.] (*P.d.C.; Der: Lâpseki*).

Milât, Doğum, doğum günü (*K.T.*).

Milh, 1. Çor [«Yemeğin çoru az konmuş»; tuzlu man. da gelir: «Yemek çor olmuş»] (*Der: Giresun, Haymana, İncesu, Ordu, Polatlı, Samsun*). **2.** Çora (*Der: Kayseri*); **3.** Tuz

(*K.T.; Der: İstanbul, Kayseri, Samsun, Haymana, Ordu, İncesu, Giresun, Polatlı Antalya, Beyşehir*).

Millet, 1. Budun (*Rad. IV. «Uyg., Or.»; Uyg. «P.P., T.T., İnd.»; D. L.T.; Kur. İ.; Or.*); 2. Çon (*Müt.*); 3. İl (*Ata.*); 4. İlgün [Ahali, halk man.] (*Ah. H.*); 5. Pudun (*Rad. IV. «K.B.»; Or.*); 6. Türük (*Müt.*); 7. Ulus (*Rad. I. «Tel., Alt., Kom., Uyg., Osm., Ad., Kar.»; B.T.L. «Çağ.»; L.O.*); 8. Uluş (*Rad. I. «Uyg., Kar.»; Uyg. «P.P.»*). [Bak: Ahali, halk, kavm, kabîle, aşiret]

—şûrası, Kurultay (*Oğ.; Rad. II. «Osm., Çağ., Kom.»*).

Millî, Ellik (*Der: Artvin, Kars*).

Mimar, 1. Kondarucu [Kondurmak = İnşa etmek] (*Rad. II. «Kar.»*); 2. Tamcı (*T.D.*); 3. Yapıcı (*Hut.*). [Bak: İnşaatçı, mühendis]

Mina, Sırça (*K.T.*).

Minber [Mimber], Tumsa, tümse (*D.L.T.*). [Bak: Kürsi]

Minkar, 1. Cokma (*Der: Çekmece*); 2. Didek (*Der: Eğirdir*); 3. Dikti, diktek (*Der: Ayvalık, Isparta*); 4. Dimdik (*Der: Ankara, Çermik, Uşak*); 5. Gaga (*K.T.; Der: İstanbul*); 6. Gagart (*Der: Erzincan, Kelkit*); 7. Gakma (*Der: Bursa*); 8. Kakart (*Der: Kilis, Erzurum*); 9. Tumsuk (*Rad. III. «Kır.»*); 10. Tumşuk (*Rad. III. «Uyg., Çağ., Tar.»; D.L.T.*).

—î burunlu, 1. Burnaz (*L.O.; K.T.*); 2. Gagaburun (*Der: İstanbul*).

Minnet, 1. Başa kakma (*K.T.*); 2. Kulduk [Şükran ve teşekkür man. Yk: kulluk] (*Rad. II. «Tel., Kır.»*).

—tar, 1. Borçlu (*K.T.*); 2. İyilik bilir, iyilik tanır (*K.T.; Der: İstanbul*).

—tarlık, 1. İyilik bilirlik, iylik tanırlık (*K.T.; Der: İstanbul*); 2. Ut (*Hurş.*).

Minval, 1. Gidiş (*Der: Istanbul*); 2. Yol (*K.T.*).

Bu—üzere, 1. Böylece, böylelikle (*Der: İstnabul*); 2. Bu gidişle (*Der: İstanbul*); 3. Bu yolda (*K. T.*).

Miraç, 1. Ağası yir (*Kur.B.*); 2. Çıkılacak yer, yükselecek yer (*K.T.*); 3. Göğe çıkma (*K.T.*). [Bak: Uruç]

Miras, 1. Andır (*Der: Artmak köyü «Kayseri», Rize, Tirebolu, Bayazıt*); 2. Bırağu (*Bab.*); 3. Değme (*Bab.*); 4. Humaru (*D.L.T.*); 5. İnçü (*Uyg. «Usp.»*); 6. Kalan, kalma [«Babamdan kalanla geçinyorum; bu saat babadan kalmadır»] (*Der: İstanbul*); 7. Körök (*Rad.II. «Kır.»*); 8. Kumar (*İd. Haş.*); 9. Kumarkı (*Rad.II. «Şor.»*); 10. Soyha, soyka [Ölünün maktulün üstünden alınan giyesi ve eşya man.] (*Der: Ankara, İçel, Eskişehir, Yozgat, Kilis, Adana, Develi, Gâvurdağı, Urfa, Çanakkale, Avanos, Ordu, Diyarbekir*); 11. Tiyiş (*Rad. III. «Kar.»*). [Bak: İrs, veraset]

—hissesi, 1. Düşelek (*Der: A.*); 2. Düşelge (*Der: Kayseri*); 3. Pay (*K.T.*).

Mir'at, 1. Ayna* (*Rad.I. «Kır., Tar., Çağ., Ad., Osm.»; Der: Bursa, İstanbul, Malatya, Aydın, Ankara, Niksar*); 2. Gözek (*Der: Eğirdir «Isparta»*); 3. Gözgeç (*Der: Eğirdir «Isparta»*); 4. Gözgü, közgü (*Or.; Der: Bolu, Konya, Elâziz Malatya, Kütahya, Kastamonu, Diyarbekir*); 5. Gözlü (*T.D.*);

6. Güzenge, gözünge (*Der: Burdur, Edirne*); **7.** Güzüngü (*Der: Arapkir*); **8.** Güzünke (*Der: Eğirdir «Isparta»*); **9.** Karavuş (*Rad.II. «Kır.»*); **10.** Kaypıncak (*Der: Karacaviran «Kayseri»*); **11.** Kılıklık (*Der: Aydın*); **12.** Senbene (*Der: Yörükler «Malatya»*); **13.** Tulu (*P.d.C.; Ç.L.*); **14.** Yüzgörgü (*Der: Bursa*); **15.** Yüzlek (*Der: İstanbul*). [Bak: Ayine]

Mirfak, **1.** Çıkanank (*Kav.*); **2.** Çınaçık (*Der: Tokat*); **3.** Dirsek (*Kav.; Der: Tokat*).

Mirî, Beğlik, beylik (*K.T.; Ah.*).

Mirrih, [*Mars* denen seyyarenin adıdır. Merih ve merrih şekillerinde okunması fasih değildir.] **1.** Kürüt (*Rad. II. «Uyg.»*); **2.** Sakıt (*Rad. IV. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **3.** Yaldırık (*Der: Bolu*); **4.** Yuvut (*T.D.*).

Mirsat, Bakıt (*Der: Unullu köyü «Antalya»*).

Misafir, **1.** Kavçın, kavçun [Yemeğe çağrılan, yatıya alıkonulan misafir man.] (*Rad. II. «Osm.»; P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Konağ (*Rad.II. «Çağ.»*); **3.** Konak (*Rad.II. «Bar., Kır., Şor., Çağ.»; Kar.; Bal.; Der: Bulanık «Muş», Kars, Van*); **4.** Konan (*Der: Adana*); **5.** Konat (*Rad.II. «Kar.»*); **6.** Koncuk(*Sir.*); **7.** Konucuk (*Sir. D.*); **8.** Konuk (*Sir; Kara; Fer; Y.E.; Tef; K.T.; T.D.; Dede.; Der: Kızılcahamam «Ankara», Mengen, Gerede «Bolu», Develi, Çankırı, Trabzon, Kırşehir, Erzurum, İncesu «Kayseri», Sinop, Deliviran köyü «Çubuk», Kastamonu, Isparta, Silifke, Çandır «Ordu», Ayaş, Haymana*); **9.** Kunak (*Rad. II. «Kaz.»*); **10.** Kunuk (*Der: Ankara*); **11.** Küden (*Rad. II. «Uyg.»; Uyg. «P.P.»*); **12.** Uma (*D.L.T.*); **13.** Yavçın (*P.d.C.; Ç.L.*); **14.** Yolcu [Bir yerde muvakkaten oturan adam man.] (*K.T.*). [Bak: Mihman]

—etmek, **1.** Konuklamak (*Rab.; Müh.; Dede.*); **2.** Toylamak(*Fel.*).

—hane, Konukluk (*D.L.T.*).

—olmak, **1.** İnmek (*Bab.*); **2.** Konaklamak (*Rad. II. «Kom.»*); **3.** Konmak (*Bab.*).

—perver, Konukçu (*Rad. II. «Osm.»*). [Bak: Mihmannüvaz]

—perverlik, **1.** Konaklık (*Rad. II. «Osm, Kam.»*); **2.** Koyurka (*P.d.C.; Ç.L*).

Misak, **1.** Antlaşma (*K.T.*); **2.** Bacığ (*D.L.T.*); **3.** Bıcgas (*D.L.T.*); **4.** Bütün bacığ (*Kur. İ.*); **5.** Bütüşlük (*Kur. İ.*); **6.** Savurın (*P.d. C.*); **7.** Sözleşme (*K. T.*). [Bak: Aht, muahede, taahhüt]

—aktetmek, **1.** Antlaşmak (*K. T.*); **2.** Kökleşmek (*D.L.T.*); **3.** Sözleşmek (*K.T.*).

Misal, **1.** Benzer (*K. T.*); **2.** Görünk (*P. d. C.; Ç.L.*); **3.** Örnek (*B.T.L. «Osm.»; Kam.; K.T.; T.D.; Ç.L.*); **4.** Tergev (*Kum.*). [Bak: Nümune]

Misk, **1.** Cıpar (*Rad.IV. «Kır.»*); **2.** Ipar, İpar (*Tuh.*); **3.** İt [Güzel koku man.] (*Rad.I. «Çağ., Uyg., Osm.»*); **4.** Kin (*İd.*); **5.** Kokılığ (*Rad.II. «Or.»*); **6.** Yabar (*Kur.İ.*); **7.** Yapar (*Mir.*); **8.** Yıbar (*Beh.*); **9.** Yıpar (*Uyg. «İnd.»; Beh.; Or.; Hut.; Muk. Ed.; D.L.T.; Müh.; Bab.; Der: Denizli, İçel*); **10.** Yıt (*Uyg. «İnd.,U.I.»*); **11.** Yıy (*T.D.*).

Miskap, **1.** Burgu (*T.D.*); **2.** Delgüç (*Der: Ulasköy «Sıvas»*); **3.** İr (*D.L.T.*); **4.** Ödürgü (*Der:*

Şarkışla); **5**. Üdürgü (*Der: Diyarbekir*); **6**. Üskü (*T.D.*); **7**. Ütürgü (*Müh., Tuh.*).

Miskin, **1**. Basıncak (*Müh.*); **2**. Beceriksiz (*K.T.*); **3**. Cığan [Fakir man.] (*B.T.L.«Çağ.»*); **4**. Cığay [Fakir man.] (*Kur.İ.*); **5**. Çölpe (*Der: Samsun*); **6**. Ehti (*Der: Devrek*); **7**. Emrehel (*Der: Avanos*); **8**. Engül (*K.T.*); **9**. Eriğen(*Der: Sıvas, Antalya*); **10**. Erincek [Gevşek, tembel man.] (*Der: Sarılarköyü «Avanos», Kırşehir, Kayseri, Ankara*); **11**. Imırsık (*G.D.*); **12**. Imzık (*Der: Akseki «Antalya»*); **13**. Inursık (*Der: Antep, Giresun, Nevşehir*); **14**. İnez (*Der: Isparta*); **15**. İrinç, irinz (*Uyg. «İnd.»*); **16**. Kalaş (*Rad.II. «Çağ.»; Bab.*); **17**. Keperim (*Der: Çankırı*); **18**. Keprem (*Der: Denizli, Muğla*); **19**. Körlek (*Der: Kangal*); **20**. Mıymıntı (*K.T.*); **21**. Mızgır (*Der: Bursa, İnegöl, İzmir*); **22**. Pısırık, pısrık (*K.T.; Der: Çorum, Afyon, Çanakkale*); **23**. Selçik (*Der: Balıkesir*); **24**. Silim (*Der: Çorum*); **25**. Simil (*Der: Tokat*); **26**. Sivsik (*Der: Üsküdar «İstanbul»*); **27**. Siyez (*Der: Kütahya, Bozcaaliköyü «Tokat»*); **28**. Sölpök, sölpük (*Der: Manisa, Yozgat*); **29**. Sümsük (*K.T.*); **30**. Sünepe(*K.T.*); **31**. Tutuk (*K.T.*); **32**. Uyuşuk (*Der: İzmir, Bursa, İnegöl*); **33**. Ütük (*Rad.I. «Kaz.»*); **34**. Yarlı (*İd.*); **35**. Yenliç (*T.D.*). [Bak: Âciz, atıl, biçare, fakir]

—[Cüzamlı man.], Alaş (*T.D.*). [Bak: Cüzam]

Misl [Misil], **1**. Benzer [Şebih ve nazir man.] (*K.T.*); **2**. Eş [Mümasil man.]; **3**. Kat [Zıf man. [«İki kat = İki misil»] (*K.T.*). [Bak: Şebih, nazir, manent, mümasil]

—li,lü, **1**. Benzer (*K.T.*); **2**. Biğin [Gibi man.] (*B.T.L. «Uyg., Çağ.»*); **3**. Cüre (*Rad. IV.«Ad.»*); **4**. Davrı(*Der: Kırkağaç «Manisa», Balıkesir, Eskişehir, Narlı, Bergama, Ezine*); **5**. Gibi (*K.T.*); **6**. Sındı (*Rad.IV. «Kır.»*); **7**. Yalı(*Met.*); **8**. Yollu[«Babam yollu»] (*Der: O.A.*).

—siz, **1**. Denksiz (*Müt.*); **2**. Eşsiz(*Der: İstanbul*). [Bak: Bimisl, biemsal]

Misma, Duynak (*L.O.*).

Mismar, **1** Çivi (*K.T.;Der: İncesu, Bolvadin, Trabzon*); **2**. Ekser (*B.T.L. «Osm.»*); **3**. Enser (*Der: İstanbul, Edirne*); **4**. Kadak (*Der: Ankara, Kayseri Avanos, Ayaş, Çankırı, Bolu, Mucur, Bâlâ, Niğde, Keskin*). [Bak: Mıh]

Mişvar, **1**. Gidiş (*K.T.*); **2**. Toş, tuş (*Ah.Pş.*). [Bak: Reviş, tarz, tavr]

Miting, Yığınak, yığnak (*Der: Gazi Antep, Urfa, Ezine, Çanakkale, Van, Bitlis, Erzurum.*).

Miyan, **1**. Ara(*T.D.*); **2**. Aralık (*K.T.*); **3**. Bel (*K.T.*); **4**. Orta (*K.T.*).

—cı [Meyancı], **1**. Ara bulan (*K.T.*); **2**. Aracı (*Der: Kastamonu, Finike*); **3**. Araya giren (*K.T.*); **4**. Düvürcü [Yk: Dünür=evlenme işlerinde tevassut eden] (*Der: Kemaliye*); **5**. Ortancı (*Ç.L.;P.d.C.*); **6**. Savçı [Sav=söz] (*P.d.C.;Ç.L.*);

Miyar, **1**. Çekim (*Bab.*); **2**. Ölçü (*Der: İstanbul*). [Bak: Ayar, mikyas]

Mizaç, **1**. Minez (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Toğa, tuğa [?] (*T.D.*). [Bak:

Huy, tabiat, mişvar, reviş, hulk, meşrep]
—gir, 1. Aldanç (*L.O.*); **2.** Allak, ellek (*Der: Zile*); **3.** Yellekçi (*Der: Urfa*). [Bak: Müdahin, mütebasbıs]
—(c)ı bozmak, İklenmek [Hastalanmak man.] (*D.L.T.*).

Mizah, 1. Alay (*Der: İstanbul*); **2.** Bezeleme [?] (*Der: Bolu*); **3.** Eğlence (*K. T.*); **4.** Güldürme, güldürüş (*Der: İstanbul*); **5.** Kengel (*L.N.; Ter.; Muht.*); **6.** Künkül (*Mus. Es.*); **7.** Şaka (*T.D.; K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: Lâtife, hezl]
—çı, 1. Alaycı (*Der: İstanbul*); **2.** Eğlendirici (*Der: İstanbul*); **3.** Güldürücü (*Der: İstanbul*); **4.** Kengelci (*Kel.*); **5.** Şakacı (*K.T.; Der: İstanbul, Kırşehir*).

Mizan, 1. Kem (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Tar., Kar.»*); **2.** Kemyu (*Rad. II. «Tel.»*); **3.** Ölgü (*L.O.*); **4.** Ölkü (*Mu. M.*); **5.** Tartağaç (*Id. Haş.*); **6.** Tartı (*T.D.*).
—burcu, 1. Başölkü (*Ç.L.; P.d.C.*); **2.** Ölgü (*B.T.L.«Çağ.», T.D.; Rad.I. «Alt., Tel.»; P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Ölki (*B.T.L. «Uyg.»*); **4.** Ölkü (*P.d.C.; Ç.L.*).

Mizap, 1. Çölen (*Der: Muğla*); **2.** Çoratan (*Der: Balıkesir*); **3.** Çortan (*Rad. III. «Osm.»; Der: Ankara, Bursa, Kangal, Samsun*); **4.** Çortuk (*Der: Elâziz*); **5.** Çortun (*Rad. III. «Osm.»; Der: Harput, Elâziz, Siverek, Diyarbekir, Malatya*); **6.** Çöğerten, çöğreten (*Der: Bursa*); **7.** Çöğürtlen (*Der: İçel*); **8.** Çörken (*Der: Kilis*); **9.** Çörlen (*Der: Çanakkale, Gerze*); **10.** Çörte (*Der: Ankara, Devrek, Safranbolu*); **11.** Çörteğen (*Der: Bolu, Sandıklı, Kırşehir*); **12.** Çörten (*Der: Seyhan, Haymana, Sungurlu, Niğde, Yozgat, Çubuk, Aziziye, Kayseri, Polatlı, Ayaş, Ereğli, Ankara, Aydın, Bolu, Çorlu, Kırşehir, İzmir, Manisa, Afyon, Urfa, Gazi Antep, Adana, Kilis*); **13.** Çörtlük (*Der: Ankara, Yozgat, Kayseri, Ordu. Konya, Tokat*); **14.** Geçirim (*Der: Kars*); **15.** Oluk (*K.T.; Der: İstanbul, Elâziz, Harput, Siverek, Diyarbekir, Malatya, Bursa, Kırşehir, Balıkesir, Muğla, Seyhan, Kars, Giresun, Daday, Ünye, Gerze «Sinop», Konya*); **16.** Tarnav (*B.T.L. «Kaz.»*).

Mizmar, 1. Boğurtlak ağzı (*Rad. IV.«Osm.»*); **2.** Düdük (*K.T.*); **3.** Gırtlak (*K.T.*); **4.** Kaval (*K.T.*).

Mobilye, Sayman (*Rad.IV.«Kır.»*).

Model, 1. Kep [Nümune, kalıp, şema, mana, imkân man. da] (*Rad. II.«Tel., Alt, Leb., Şor.»*); **2.** Kip [Yk: Kibi, gibi] (*D.L.T.*); **3.** Örnek (*K.T.; Der: İstanbul*); **4.** Ülge (*Rad.I.«Şor., Sag.»*); **5.** Ülgü (*Rad.I. «Kaz.»; T.D.*); **6.** Taslak [Plan, kalıp, şema, kroki man. (*K.T.*)] (*Der: Bolu*). [Bak: Nümune, kalıp, timsal]
—e göre biçmek, Ülgülemek (*Rad.I.«Tob.»*).

Mola, 1. Duraklama, duralama (*Der: İstanbul*); **2.** Tüşlük ödi [Dinlenme zamanı man.] (*D.L.T.*).

Muabbir, 1. Cavruncu (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Görümçü (*Rab.*); **3.** Yoğrınçı (*Rad.III. «Çağ.»*); **4.** Yorınçı (*Rad.III. «Tel.»*); **5.** Yoran [Düş yormak = ruya tabir etmek] (*Der: İstanbul*); **6.** Yorucu (*Der: Ankara, Malatya*); **7.** Yoruğlu (*Kur.İ.*).

Muacciz, 1. Basımcak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2.** Bıktırıcı (*K.T.*); **3.**

Mungul (*Der: Bursa, Tavşanlı*); 4. Sıkıcı (*K.T.*); 5. Sırnaşık (*K. T.*); 6. Sıvışık (*K. T.*); 7. Şılkın (*Ç.L.*); 8. Şilkin (*Rad.IV.«Sart.»*); 9. Usandırıcı (*K.T.*); 10. Üznekçil (*Bab.*); 11. Yapışkan (*K.T.*). [Bak: Müz'iç, iz'aç, taciz]

Muadat, 1. Azgaşma (*T.D.;L.O.*); 2. Bozuşma (*Der: İstanbul*). [Bak: Muhasama, adavet, husumet]

Muadelet, 1. Değdeşme, dendeşme [Yk: Denk] (*Bab.*); 2. Dendeşlik (*Bab.*).

Muadil, 1. Bekteş (*T.D.;L.O.*); 2. Denk (*Der: İstanbul*); 3. Oksak, okşak [Müşabih man., okşıyan = benziyen] (*B.T.L.«Uyg.»*); 4. Tay (*B.T.L.«Ad.»; Muht.; Der: Kars, Keskin, Hafik, Bayburt, Kayseri, Çankırı, Develi, Diyarbekir, Tokat, Bergama, Adıyaman, Artvin, Antep, Maraş, Erzurum*); 5. Teñ (*Rad.III.«Uyg., Çağ., Tar., Alt., Tel., Leb., Şor., Küer.»*); 6. Tuş (*Aybe.*). [Bak: Müsavi,küfv,hemta, mütesavi]

—kılmak, 1. Denk getirmek (*Der: İstanbul*); 2. Tenermek(*D. L.T.*).

—olmak, 1. Denk gelmek (*Der: İstanbul*); 2. Taybulmak (*Tuh.*).

Muaf, 1. Bağışlanmış (*Der: İstanbul*); 2. Koybırıklı (*Met.*); 3. Suçundan geçilmiş (*K.T.*). [Bak: Af, mafüv]

Muahaze, 1. Çam (*Rad.III.«Tub., Leb.»*); 2. Çañ (*Rad.III.«Sag.»*); 3. Kıcu (*Rad. II.«Kaz.»*); 4. Neme (*Rad.III.«Tub.»*); 5. Terkek (*Rad. III. «Çağ.»*); 6. Yargıl (*T.D.*); 7. Yeme (*Rad. III. «Tel.»*). [Bak: Melâmet, intikat, tenkit, hicv]

—etmek, 1. Cemirmek (*Rad.IV. «Kır.»*); 2. Çekiştirmek (*K.T.*); 3. Çıkışmak (*K.T.*); 4. Darılmak (*Der: İstanbul*); 5. Kadağalamak (*Rad. II.«Tel.»*); 6. Kınamak (*Cev.*); 7. Köngremek [Kendi kendisini muahaze man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 8. Suçlamak (*Müt.*); 9. Şiltelemek (*Rad. IV. «Kır.»*); 10. Yargurmak (*Rad. III «Çağ.»*); 11. Yermek, yirmek (*Hurş.*).

Muahede, 1. Ant, antlaşma (*K.T.*); 2. Baylav [Yk: Bağlağı] (*Rad.IV. «Kır.»*); 3. Sözleşme (*K.T.*). [Bak: Misak, aht, mukavele, ittifak]

—aktetmek, 1. Antlaşmak (*Rad. I. «Osm.»; Bab.; Bian.; K.T.*); 2. Bekleşmek [Berkleşmek] (*D.L.T.*); 3. Koyuşmak (*Rad.II.«Çağ.»*); 4. Kökleşmek (*D.L.T.*); 5. Sözleşmek (*K.T.*).

Muahhar, 1. Ardıl [Tehir ve tecil edilen man.] (*T.D.*); 2. Geride bulunan (*K.T.*); 3. Koramgı (*Rad. II.«Sag., Koyb., Kaç.»*); 4. Sonraki, sonra olan, sonradan olan, sonradan gelen, sonraya kalan, sona kalan (*K.T.*).

—en, Koram (*Rad.II.«Bar.,Koyb., Kaç.»*); 2. Korom (*Rad. II. «Tel., Alt.»*); 3. Sonra, sonradan (*K.T.*).

Muakkip, 1. Ardına düşen, arkasına düşen (*K.T.*); 2. Artçı (*Müt.*); 3. Çığvıdaş (*Az.*); 4. Kodak (*Der: O.A., Aydın*); 5. Kovalayan, kovalayıcı (*K.T.*); 6. Kovucu (*Muht.*); 7. Kündeş (*Rad.II.«Çağ.»*); 8. Soyak (*Der: Seyitgazi, Deverek, Ankara, Bolvadin, Burdur, Ayaş, Kütahya*). [Bak: Takip]

Mualece, Em (*Der: Samsun*).

—etmek, 1. Emlemek (*Der: Bursa, İstanbul, Gazi Antep*); 2. Emlemek semlemek [İkisi bir arada ol anı emledi semledi] (*D.L.T.*); 3. Kartanmak (*D.L.T.*); 4. Otamak

(*D.L.T.*). [Bak: Ilâç, tedavi, müdavat]

Muallâk, 1. Asılı, asılmış (*K.T.*); 2. Asman, asmanlı [«Asmanlı gökte kara bulut..»] (*Dede.*); 3. Bağlı [«İşin bitmesi onun gelmesine bağlıdır.»] (*K.T.*). [Bak: Mevkuf]

Muallim, 1. Açarı (*Uyg.* «*Suv., Usp.*»); 2. Bahşı (*Müh.*); 3. Bakşı (*Rad. IV.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*T.T. III., İnd.*»); 4. Boşgutçı [Boşgut=Tahsil] (*Uyg.* «*İnd.*»); 5. Eteke, etike (*P.d.C.*); 6. Kuşnancı (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 7. Okutan (*K.T.*); 8. Öğreten (*T.D.*); 9. Öğretici (*K.T.*); 10. Pakşı (*Rad.IV.* «*Uyg.*»); 11. Tayşı (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); 12. Üvretücü (*Kar.*); 13. Yanrağı [?] (*Der: İzmir, Adana. Aşiret halkı*). [Bak: Hoca, müderris, mürebbi]

Muamele, 1. Alış veriş [Ticarette] (*K.T.*); 2. Baruk [servet, mal; meşguliyet, iş man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 3. İş (*T.D.; K.T.*); 4. Kediş (*Rad.II.* «*Çağ.*»); 5. Kılınç [Amel, icra man.] (*Rad.I.* «*Uyg.*»); 6. Kılınu [Amel, icra man.] (*Rad. II.* «*Tel.*»); 7. Kullanış, kullanma [«Maiyetini çok iyi kullanır.»] (*K.T.*); 8. Tutum [Muamele tarzı man.] (*Ç.L.*); 9. Tutuş, tutma (*K.T.*).

Muamma, 1. Anlaşılmaz (*K.T.*); 2. Bilmece (*K.T.*); 3. Bulmaca (*Der: Ankara*); 4. Cumak (*M.M.*); 5. Cumbak (*Rad.IV.*«*Kır.*»;*B.T.L.* «*Çağ.*» *P.d. C.; Ç.L.*); 6. Elber (*Bal.*); 7. Tapmaca (*Der: Sarıkamış, Ahırlıköyü* «*Ankara*»); 8. Yanıltmaç (*L.N.; Ter.; Kıs.; K.T.; T.D.*); 9. Yumak [Yk: Cumak, cumbak] (*L. Ta.*). [Bak: Lûgaz]

Muammer [olmak], Yaşamak (*K.T.*).

Muaneka, 1. Boynuna sarılma (*K.T.*); 2. Koçuş, koçuşma (*Bian.*); 3. Kucaklaşma (*K.T.*); 4. Sarışma, sarmaşma (*K.T.*).

—etmek, 1. Koçuşmak (*L.O.; Bian.; Der: Çorum, Lâpseki*); 2. Kucaklaşmak (*K.T.; Der: İstanbul*); 3. Sarılmak, boynuna sarılmak (*K.T.*); 4. Sarmaşmak, sarışmak (*K.T.*); 5. Yileşmek (*Dede.*).

Muannit, 1. Arkuk (*D.L.T.*); 2. Boyanğu [Serkeş, âsi man. da] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); 3. Dik başlı (*K.T.*); 4. Dike (*Der: Kütahya*); 5. Isanmağur (*Ç.L.*); 6. Kanur (*Der: Dörtyol* «*Seyhan*»); 7. Karıskak (*Rad. II* «*Sag., Koyb., Kaç.*»); 8. Karşı (*Rad.II.* «*Kaz.*»); 9. Kıngır (*P.d.C.; Ç.L.*); 10. Kışan (*Rad. II.* «*Tob.*»); 11. Kıygas (*Rad.II.* «*Tel.*»); 12. Öneği (*Der: Çapar*); 13. Öngü (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *K.T.; P.d.C.; Ç.L.; Bürh.; Kam.*); 14. Öngül (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*); 15. Pergiş (*Rad.IV.* «*Tel.*»); 16. Uymaz, uyuşmaz (*K.T.*); 17. Yanaz (*Der: Kars, Kadirli* «*Seyhan*», *Niğde*). [Bak: Aksi, anut, inatçı]

—lik etmek, 1. Boşunmak (*T.D.*); 2. Öngüşınek (*K.T.*); 3. Örcünlenmek (*Der: Giresun*).

—olmak, 1. Arkuklanmak (*D.L.T.*); 2. Kalşaymak (*Rad. II.* «*Kır.*»); 3. öğkünmek (*Der: Seyhan*); 4. Üznemek (*Uyg.* «*U.*»).

Muaraza, 1. Alak (*T.D.*); 2. Alkardı (*Tuh.*); 3. Çam, çarım (*Uyg.* «*Usp.*»); 4. Çekiş (*Bian.*); 5. Toruş (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Muhalefet, niza]

—etmek, 1. Alkarmak (*Tuh.*); 2. Atışmak (*K.T.*); 3. Çekişmek (*K.T.; Bian.*); 4. Karşı gelmek

[Birbirine—] (*Uyg, «İnd.»; K.T.*). [Bak: Muarız kalmak]

Muarefe, 1. Bildiklik (*K.T.*); 2. Bilik (*B.T.L. «Çağ., Osm., Ad.»*); 3. Bilişme (*K.T.*); 4. Tanışma (*K.T.*); 5. Tanış olma (*Az.*). [Bak: Ülfet]

Muareke, 1. Depeleşme [Yk: tepeleşme] (*Ar. L.*); 2. Düğüş, düğüşme (*Müt.*); 3. Savaş [Muharebe man.] (*Muht.*); 4. Vuruşma (*K.T.*). [Bak: Cenk, harp, muharebe]

Muarız, 1. Karşı gelen, karşı koyan (*K.T.*); 2. Yat [Yabancı man.] (*K.T.*). [Bak: Muhalif, muaraza]

—kalmak, Ötgimek (*Met.*).

Muarra, 1. Boş (*K.T.*); 2. Çıplak (*K.T.*); 3. Soyulmuş (*K.T.*); 4. Süzülmüş (*Rad. IV. «Uyg.»*); 5. Yalın (*Müt.*). [Bak: Âri, mahrum]

Muasır, 1. Çağdaş (*Der: İzmir*); 2. Kurdaş (*Müt.*); 3. Munağı (*Rad. IV. «K. B.»*).

Muaşeret, 1. Ayraşma [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Burık (*D.L.T.*); 3. Bulunuş (*Rad. IV. «Osm.»*); 4. Dirlik (*Kur. B.; L.Ta.; Ter.*); 5. Ellik (*Der: Uşak*); 6. Geçiniş, geçinme (*K.T.*); 7. Kılık, kılk (*D. L.T.*); 8. Turmuş, turuş (*L.Ta.*). [Bak: İmtizaç, müvaneset]

—etmek, 1. Birgeleşmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); 2. Birlikte yaşamak (*K. T.*); 3. Eyleşmek (*Rad. I. «Osm.»*); 4. Geçinmek (*K.T.*); 5. Üykünmek [?] (*Der: Burdur*).

—siz, Geçimsiz (*K.T.; Der: İstanbul*).

Muattal, 1. Bırakılmış (*T.D.; K. T.*); 2. Boş (*K.T.*); 3. İşlemez, işsiz (*K.T.*); 4. Kullanılmaz (*K.T.*); 5. Savuk (*Der: Ordu*); 6. Tuturuz (*T.D.; Der: Kastamonu*). [Bak: Atalet]

—hale gelmek, Çoynamak, çöğnemek (*Der: Niğde*).

Muattar, 1. Burcu burcu (*Kara.; Der: Çorum, Kırşehir, Seyhan*); 2. Güzel kokulu (*K.T.*). [Bak: Itr]

Muavaza, 1. Degiş (*Bian.*); 2. Değiş dokuş (*K.T.*); 3. Değişme, değiştirme (*Der: İstanbul*). [Bak: Mübadele]

Muavenet, 1. Arka (*Uyg. «T.T., Suv»*); 2. Basut (*Uyg. «İnd.»; D. L.T.*); 3. Boluşluk (*Bal.*); 4. Bulunuş (*Rad. IV. «Osm.»*); 5. Kavanla (*Der: Kütahya, Pazarcık, Dodurga «Bozüyük», Mihalıççık, Eskişehir*); 6. Kömek (*Rad. II., «Çağ., Osm.»*); 7. Turus (*Rad. III. «Kaç»*); 8. Yardım (*Uyg. «T.T., Suv.»; K.T.*); 9. Yardımcılık (*K.T.*); 10. Yarı (*Rad. III. «Kom, Uyg., Krm.»; Muk. Ed.*); 11. Yüründeğ (*Uyg. «Usp.»*). [Bak: İmdat, iane, avn, medet, muzaheret]

—etmek, 1. Arka berkitmek, arka çıkmak [mec.] (*Ah.*); 2. Arkmak (*Der: Bolu, Tosya*); 3. Boluşmak *Rad. IV. «Kar.»; Kar.*); 4. Bulunmak [«Darlığımızda bize bulundu»] (*Der: İstanbul*); 5. Kabasmak, kapsasmak (*Rad. II.«Sag., Koyb.»*); 6. Koldamak, koldomak [Yk: Kollamak] (*Rad. II. «Kar.; Kır.»; (P.d.C.; Ç.L.*); 7. Kovanlamak (*Der: Kütahya, Pazarcık, Bozöyük, Dodurga, Mihalıççık*); 8. Kömek (*Uyg. «İnd.»; Der: Gümüşane*); 9. Polısmak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); 10. Yardım etmek (*K.T.*); 11. Yuvmak (*D.L.T.*).

—i mütekabile, 1. İmece, mece, meci [*Coopération* man.] (*Der: Kemalpaşa, Domaniç, Bursa, İne-*

bolu, Bolu, Gümüşane); **2.** Kubaşık [Teşarük, tesanüt man.] (*Der: Ankara, Sıvas, Ordu, Kayseri, İskilip, Konya, Kırşehir, Çorum, Yozgat*). [Bak: Teavün, teşarük, tesanüt]

Muavin, 1. Basalak (*Muht.*); **2.** Basutçı (*Uyg. «Ind.»*); **3.** Boluk, poluk (*Uyg. «Usp.»*); **4.** Boluşuvcı (*Kar*); **5.** Çeltek (*Der: Avanos «Kırşehir», Oymaklı köyü «Adana», Kütahya*); **6.** El ulağı (*K.T.; Der: Denizli, Trabzon, Antalya*); **7.** Koldağuç [Yardım eden Allah, nasîr, umum man.] (*Rad. II. «Çağ.»*); **8.** Koldaş (*Rad. II. «Uyg., Osm., Çağ.»; Bah.*); **9.** Koşlavçı (*Rad.II.«Kaz.»*); **10.** Kömekçi (*Az.*); **11.** Söykeği(*Bab.*); **12.** Şağa(*Rad. IV. «Tar.»*); **13.** Yamağ (*Rad. III. «Çağ,»*); **14.** Yamak[Küçük ve aşağı işlerde kullanılan muavin man.] (*K.T.; T.D.; Der: Topaç«Yozgat»*). **15.** Yanaşık [Çırak gibi yardım için kullanılan muavin man.] (*Der: Ereğli, Konya*); **16.** Yanaşma (Gündelikle tutulan yardımcı man.] (*Der: İstanbul*); **17.** Yardak, yardakçı (*K.T.*); **18.** Yardımcı (*K.T.; T.D.*); **19.** Yarıcı (*Kur. İ.; Ata.; Muht.*). [Bak: Muavenet]

—asker, 1. Yertüm (*D.L.T.*); **2.** Yetüt (*D.L.T.*).

Muavveç, 1. Bükülü, bükülmüş (*K.T.*); **2.** Dolambaç, dolambaçlı (*Der: İstanbul*); **3.** Eciş bücüş (*Der: İstanbul*); **4.** Eğri, iğri (*K.T.; D.L.T.; Der: İstanbul*); **5.** Eğri büğrü, iğri büğrü (*Der: İstanbul*); **6.** Eğrilmiş (*K.T.*); **7.** Ekiş üküş (*Der: Erzincan*); **8.** Engebeli [Sathı muavveç=Engebeli yüz] (*K.T.*); **9.** Yamıç (*Der: Foça*). [Bak: Muveç, ivicaçlı]

Muayene, 1. Bagu [Yk: Bakı] (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2.** Baku (*Kab.*); **3.** Sın (*Rad. IV. «Kır., Uyg.»*); **4.** Tükel (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Ucuğ (*Ç.L.*); **6.** Yoklama (*K.T.*). [Bak: Teftiş, imtihan, tecrübe]

—etmek, 1. Aramak [«Yolcunun eşyasını aradılar»] (*K.T.*); **2.** Bakmak (*Der: İstanbut*); **3.** Barlamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4.** Çıngarmak (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Gözden geçirmek (*K.T.; T.D.*); **6.** Papkalamak (*Rad. IV. «Tel.»*); **7.** Suramak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8.** Yoklamak (*K.T.*). [Bak: Tahkik, istintak, mütalea]

—memuru, 1. Sıncı (*Rad. IV. «Çağ., Tar.»*); **2.** Yoklamacı (*L.O.*).

Muayyen, 1. Belgilengen (*Kar.*); **2.** Belgili (*Kar.*); **3.** Belirli (*Der: (İstanbul*); **4.** Belli (*K.T.; Der: Denizli, İstanbul*); **5.** Çağlın (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.*); **6.** Mırzamlı [Zaman ve yer hakkında] (*Rad. IV. «Kır.»*); **7.** Pelgülük (*Rad. IV. «Uyg.»*); **8.** Sınlık [Müşahhas man. da](*P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: Müşahhas]

Muazzam, 1. Ağır [Ehemmiyetli, vahim man.] (*K. T.*); **2.** Batuk (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3.** Büyük (*K. T.*); **4.** İri (*K.T.*); **5.** Koca, kocaman, koskoca (*Der: Istanbul*); **6.** Tunga [Muhteşem man.](*Aybe.*); **7.** Ülgen (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Mühim, muhteşem]

Muazzep, Üzgün, üzülmüş (*K.T.*). [Bak: Mustarip]

—etmek, Üzmek (*K.T.*).

—olmak, 1. Bunalmak (*Rad. I. «Kır.»*); **2.** Casımak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Entikmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **4.** Kınanmak (*Tuh.*); **5.** Muğandırmak (*Rad. IV. «Tel., Sag.»*); **6.** Munalmak [Yk: Bunal-

mak] (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **7.** Üzülmek (*K.T.*).

Muazzez, **1.** Arığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Idduk, ıduk (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Sevgili(*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: Mukaddes, aziz, muhterem]

Mubahase, **1.** Çarpışma [Sözle, yahut yazı ile düşüncelerin çarpışması man.] (*Der: İstanbul*); **2.** Keriş (*Uyg.* «*İnd., U.II. T.T.*»); **3.** Konuşma [Musahabe man.] (*Der: İstanbul*); **4.** Söz, sözleşme, söz etme (*K.T.; Der: İstanbul*); **5.** Ucaş (*Ç.L.*). [Bak: Bahs, cedel]

—etmek, **1.** Aydışmak (*Der: Ezine*); **2.** Çakışmak (*G.D.*); **3.** Çarpışmak (*Der: İstanbul*); **4.** Eğeşmek (*Müt.*); **5.** Eytişmek (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **6.** Kırlışmak (*Rad. II.* «*Kom.*»); **7.** Konuşmak (*Der: İstanbul*); **8.** Söz etmek (*Der: İstanbul*); **9.** Ucaşmak (*Ç. L.*); **10.** Ucuşmuk (*L.N.*). [Bak: Münakaşa, munazara]

Mubalâğa, **1.** Abartma (*Der: Konya*); **2.** Aşırı (*Der: Uşak*); **3.** Aşırıp taşırma (*Der: İstanbul*); **4.** Büyültme, büyük gösterme(*K.T.*); **5.** Eşire (*Der: Güney* «*Manisa*»); **6.** İleri varma (*K.T.*); **7.** Katıklama (*Der: Sıvas*); **8.** Öşek (*Der: Konya, Ankara*). [Bak: İzam,ifrat]

—cı, **1.** Aşırgan (*Müt.*); **2.** Aşırıp taşıran (*Der: İstanbul*); **3.** Büyültücü, büyük gösterici (*K.T.*); **4.** Haybatçı (*Der: Bursa, Konya, Kayseri, İzmir, Karaman*); **5.** İbertici (*Der: Kütahya, Malatya*); **6.** İleri varan (*K.T.*); **7.** Kofalak (*Der: Ordu, Ünye, Kütahya*); **8.** Palavuz (*Der: Uşak*); **9.** Şallavcı (*Der: Kırşehir*); **10.** Yaygaz(*Der: İzmir*).

—etmek, **1.** Abartmak (*Müt.; Der: Konya, Çorum, Kütahya, Muğla, Bolvadin*); **2.** Aşırmak, aşırıp taşırmak (*Der: İstanbul*); **3.** Büyültmek, büyük göstermek (*K. T.*); **4.** Coşarmak (*Der: Giresun, Mesudiye*); **5.** İbertmek (*Der: Kütahya,Malatya, Eskişehir*); **6.** İleri varmak (*K.T.*); **7.** Katıklamak (*Der: Sıvas*); **8.** Kudurmak (*D. L.T.*); **9.** Obartmak (*Der: Sandıklı, Afyon, Kütahya, Ürgüp, Gazi Antep, Maraş, Niğde*); **10.** Ofartmak (*Der: Isparta, Silifke, Kütahya*); **11.** Ofurtmak (*T.D.; G.D.; Kara.; Der: Sandıklı, Ürgüp, Gazi Antep, Avanos, Maraş, Niğde*); **12.** Oşartmak, oşurtmak (*Der: Elbistan, Ankara, Ayaş,Bursa*); **13.** Öbertmek(*Der: Adana*); **14.** Öşetmek (*Der: Çankırı*); **15.** Uçurmak (*Bürh.*); **16.** Uşkartmak, uçkartmak (*Der: Anamur, Antalya*).

Mubarek, **1.** Arığ (*Uyg.*«*İnd.*»); **2.** Görklü (*Y.E.; Kur.B.; Dede.*); **3.** Idduk, ıduk (*Uyg.*«*İnd.*»; *Or.*); **4.** Izuk (*D.L.T.*); **5.** Kutlu (*T. D.; Dede.; Müh.; Hut.; Ah.H.; Bürh.; Ata.; Der: C.A.*); **6.** Kutluğ (*Uyg.İnd., P.P.; P.d.C.;Ç.L.*); **7.** Kutun(*T.D.*); **8.** Ongun (*Müt.; Der:Ordu*); **9.** Oytun,uytun (*Der: Eskişehir, Trabzon*); **10.** Sağun, sayın (*Müt.*); **11.** Uğurlu (*K.T.*); **12.** Uğuz (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **13.** Yumlu,yümlü (*Der: Çankırı*). [Bak: Muazzez, mukaddes, yümünlü, bereketli]

Mubassır, **1.** Arayıcı (*K.T.*); **2.** Bakıcı(*K.T.*); **3.** Bekleyici (*K.T.*); **4.** Gözetici (*K.T.*).

Mubayaa, **1.** Alım, alım satım, alış veriş (*K.T.*); **2.** Satı (*L.O.*);

3. Satın alma (*K. T.*). [Bak: İştira]

—etmek, 1. Satığlamak, satığlaşmak (*D.L.T.*); **2**. Satın almak (*K.T.*).

Mucip, [Bak: Âmil, badi, bais, illet, mukteza]

—(b)ince, 1. Gereğince (*K.T.*); **2**. Oranca (*Müt.*).

Mucit, 1. Bulan (*Der: İstanbul*); **2**. Bulucu(*Rad.IV.«Osm.»*); **3**.Çıkaran [«Bu makineyi çıkaran, bu âdeti çıkaran»] (*Der: İstanbul*); **4**. Tabuvcu (*Kar.*); **5**. Tolonçok (*Rad.III. «Tel.»*); **6**. Türetken (*T.D.*).[Bak: İcat, ihtira, muhteri, mübdi, fikri icat sahibi]

Mucize 1. Büğülüğ (*Uyg.«İnd.»*); **2**. Genğsi (*Met.*); **3**. Kayganzı (*Rad. II. «Bar.»*); **4**. Kaygas (*Rad. II. «Şor.»*); **5**. Kayıkkal (*Rad. II. «Alt., Tel., Sag., Koyb., Kaç.»*); **6**. Kayıkkı(*Rad.II,«Alt.»*); **7**. Tanğ, tanğış (*Rad.III. «Kom.»*); **8**. Tansuk (*Rad. III. «Çağ.»B.T.L. «Kaz.»*); **9**. Tanzuk (*Rad. III. «Uyg.»*). [Bak: Harika, fevkattabia, keramet]

—nevinden, 1. Mungadıçığ (*Uyg.«İnd.»*); **2**. Tanğlançığ(*Uyg. «ind.U.»*).

Mudarebe, 1. Dokuş, tokuş (*Bian.*); **2**. Döğüs, dövüş (*K.T.*); **3**. Döğüşme, dövüşme (*K.T.*); **4**. Vuruşma (*K.T.*). [Bak: Gavga, mücadele, münazaa, mukatele]

—etmek, 1. Azgaşmak (*L.O.*); **2**. Direşmek (*Der: Polatlı,Denizli, Eskişehir, Tokat, Antalya, Gölpazarı «Bilecik», Tekirdağ, Maraş, Vize «Edirne», Lâpseki «Çanakkale», Çatalca*); **3**. Döğüşmek, dövüşmek (*Bian.;K.T.Der: İstanbul,A.*); **4**. Kakışmsk (*D.L.T.*); **5**. Uruşmak (*D.L.T.*); **6**. Vuruşmak (*K.T.*).

Mudhik [Muthik], **1**. Çülüt (*D.L. T.*); **2**. Güldüren, güldürücü (*K.T.*). [Bak: Komik]

—e, [Bak: Komedi]

Mudil, 1. Ağır iş (*K.T.*); **2**. Büyük iş (*K.T.*); **3**. Cabalak (*İd. Haş.*); **4**. Calbak, çalpak (*D.L. T.*); **5**. Çıtrık (*Der: Maraş, Çorum, Konya, Gazi Antep, Sıvas, İncesu*); **6**. Çepreşik (*Bab.*); **7**. Karışık (*Der: İstanbul*); **8**. Samurtuğ [Ne netice alacağı belirsiz man.] (*D.L.T.*). [Bak: Girift, mürekkep, müşevveş]

Mufarekat 1. Ayrılık, ayrılma (*K. T.*); **2**. Ayruksıma (*Enb.*); **3**. Gitme, bırakıp gitme (*K.T.*); **4**. Irılma (*Ça.Ma.*); **5**. Uzaklaşma (*K.T.*).

Mufassal, 1. Uzadu (*Muht.*); **2**. Uzun (*K.T.*). [Bak: Tafsilâtlı]

—an, Uzun uzadıya, uzun uzun (*K.T.*).

Mugaddi, 1. Besleyici (*T.D.; K. T.*); **2**. Esirtken (*Der: Ordu*). [Bak: Gıda]

Muğalâta, 1. Ağız [mec: «Ağız yapmak»] (*Der: İstanbul*); **2**. Çamsırtma (*Der: Kütahya*); **3**. Söz karıştırma (*Der: İstanbul*).

Muganni, 1. Aydımcı (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Cıravcı (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3**. Cırcı (*Rad.IV. «Kır.»*); **4**. Çağırıcı [«Türkü çağırıcı»] (*Der: İstanbul*); **5**. Ircı (*Rad.I. «Sag.»*); **6**. Irlayıcı (*B.T.L. «Osm.»; Mif.*); **7**. Koşıcı [Nâzım man.] (*Rad.II. «Kom.»*); **8**. Koyonçı, koşoncı (*Rad.II. «Alt.»*); **9**. Kulanşı (*Rad. II. «Kır.»*); **10**. Yırağu (*D.L.T.*); **11**. Yırlacı (*Müh.*); **12**. Yırlayıcı (*Müh.;Bian.*). [Bak: Hanende]

Mugayeret, 1. Ayrılık (*K.T.*); 2. Başkalık (*K.T.*); 3. Özgelik (*B.T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: Fark, ihtilâf]

Mugayir, 1. Ayrı (*K.T.*); 2. Başka türlü (*K.T.*); 3. Uymaz (*K.T.*).

—i ahlâk, [Bak: Gayriahlâkî]

Muğber, 1. Ağrıngın (*Der: Niğde*); 2. Dargın (*Der: Kütahya, Domaniç, İstanbul, Ankara*); 3. Gönlü kalmış (*K.T.*); 4. Gücenik (*K.T.*); 5. Gücenmiş (*K.T.*); 6. Kırgın (*Müt.*); 7. Kırılmış[Gönlü—] (*K.T.*); 8. Küskün (*K.T.*). [Bak: Münfail, münkesir]

—olmak, 1. Burlukmak(*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 2. Burutmak (*Der: Kanya*); 3. Darılmak (*K.T.*); 4. Gönüllenmek (*Der: Kırşehir*); 5. Gönlü kalmak, gönlü kırılmak (*Der: İstanbul*); 6. Gücenmek (*K.T.; Der: İstanbul*); 7. Küsmek (*K.T.; D.L.T.*).

Muğfel, 1. Aldanmış, aldatılmış (*K.T.*); 2. Ayartılmış (*Der: İstanbul*); 3. Baştan çıkarılmış (*Der: İstanbul*); 4. Kandırılmış (*Der: İstanbul*). [Bak: İğfal edilen]

Muğfil, 1. Aldatıcı (*K.T.*); 2. Ayartan, ayartıcı (*Der: İstanbul*); 3. Baştan çıkaran (*Der: İstanbul*); 4. Kandırıcı (*Der: İstanbul*). [Bak: İğfal eden, izlâl eden]

Muğlâk, 1. Anlaşılmaz (*K.T.*); 2. Cabalak (*İd. Haş.*); 3. Çapraşık, çepreşik (*Der: İstanbul*); 4. Çetin [Güç anlaşılır man.] (*Ata.*); 5. Çepürdük (*Fel.*); 6. Çırmaş [?] (*T.D.*); 7. Çitik (*L.O.*); 8. Kapalı (*T.D.; K.T.*); 9. Karışık (*Der: İstanbul*); 10. Örtülü (*K.T.*); 11. Tuyuk [Kapalı man.] (*D.L.T.*); 12. Yapuğluğ [Kapalı man.] (*D.L.T.*). [Bak: Müşevveş, müphem]

Muh, 1. İlik (*K.T.*); 2. Özek [Ağacın, nebatın, çekirdeğin, her şeyin içi man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 3. Özlenk (*Der: Kırşehir*); 4. Sıpırdak (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Mağz]

Muhabbet, 1. İsiklik [Yk: Isınma] (*D.L.T.*); 2. Sevgi (*K.T.; Hurş.; Der: İstanbul,A.*); 3. Sevi (*Hurş.; T.D.*); 4. Seviş, sevme, sevişme (*K.T.*); 5. Sevüklük (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 6. Sivküm (*P.d.C.;Ç.L.; L.Ş.*); 7. Sivük (*P.d.C.; Ç.L.;L.Ş.*). [Bak: Aşk, alâka, mihr, hulûs]

—bağlamak, 1.Amranmak(*Uyg.* «*T.T.I.*»); 2. Ilıkmak (*Der: Gülnar*); 3. Isınmak (*D.L.T.*); 4. Sevmek (*K.T.*); 5. Sevişmek[Karşılıklı birbirini sevmek man.] (*K.T.*); 6. Yarsamak, yarsımak [İmrenmek ve gıpta etmek man.] (*Der: Çankırı, Ankara, Haymana, Vize, Kızılcahamam, Çorum, Kütahya*).

—göstermek, 1.Kayırmak, kayranlamak [*Témoigner de l'amitié* man.] (*P.d.C.*); 2. Marsamak [*Avoir de la compassion* man.] (*Rad. IV.* «*Şor., Sag.*»); 3. Silemek [*Témoigner de l'affection* man.] (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*).

Muhaceme, 1. Çapışma [Atlı olarak edilen hücum ve takip man.] (*Rad. III.* «*Osm., Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Saldırma [Savlet man.] (*Der: İstanbul*); 3. Üşenti, üşüntü (*L.O.*); 4. Üşüşme (*K.T.*). [Bak: Hücum, savlet, hamle]

Muhaceret, 1. Göç (*K.T.; Rad. II.* «*Osm., Krm.*»); 2. Köç (*Rad. II.* «*Uyg., Çağ.*»); 3. Köçrüm (*D.L.T.*). [Bak: Hicret, terki diyar]

—etmek, 1. Bosmak [Düşman karşısında bozulup yerinden, yurdundan kaçmak man.] (*B.T.L.*

«*Çağ.*»); **2**. Göçmek, göç etmek (*Müt.*).

— edilen yer, Alkantı (*Rad. I.* «*Çağ.*»).

Muhacim, 1. Capkıncı (*Bab.*); **2**. Çapavul (*L.O.*); **3**. Çapıcı (*L.O.*); **4**. Kumadıcı, kumarıcı [Askerlikteki ıstılah man.] (*Şeh.*); **5**. Saldıran (*K.T.*). [Bak: Muhaceme]

Muhacir, 1. Çandır (*Der: Fethiye*); **2**. Gelek (*Der: Manisa*); **3**. Göçen, göçmüş (*Der: İstanbul*); **4**. Göçkün (*Der: Çivril*); **5**. Göçmen (*Der : Beyçayırı, Sungurlu*); **6**. Keslu (*Kur.İ.*); **7**. Targacı [Muhacir kafilesi man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*).

Muhaddep, 1. Bükür (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Kambur (*K.T.*); **3**. Tök (*Der: Niğde, Sıvas, Havza, Kırşehir, Erzurum, Ereğli, Konya, C.A.*); **4**. Tömsü (*Der: Kayseri*); **5**. Tümsekli (*K.T.*).

—leşmek, 1. Kamılmak (*Aybe*); **2**. Kamburlaşmak (*K.T.*).

Muhadenet, 1. Barışıklık, barışma (*Der: İstanbul*); **2**. Uyuşma (*Der: İstanbul*); **3**. Uzlaşma (*Der: İstanbul*).

Muhafaza, 1. Barındırma (*K.T.*); **2**. Esirgeme (*Der : İstanbul*); **3**. Gözleme, göz altında tutma (*Der: İstanbul*); **4**. Kayırma (*K.T.*); **5**. Koruma (*K.T.*); **6**. Kiz (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Kütevü(*Rad.II.*«*Kom.*»); **8**. Saklama (*K.T.*).

— etmek, 1. Abramak (*Rad.I.* «*Kom.*»; *Kar.*); **2**. Asramak [İnfak ve it'am etmek man. (*Rad.I.*«*Kır., Kaz., Kom., Çağ., Krm.*»)] (*Rab.*); **3**. Ayamak [Rahm ve şafkat göstermek man. (*Rad.I.* «*Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kıs., Çağ., Kom., Osm., Uyg.*»)] (*D.L.T.; Kar.; Ç.L.; Der: Tirebolu, Konya*); **4**. Barımak (*K.T.; Der: Vize, Isparta İzmir, Bergama*); **5**. Barındırmak (*K.T.*); **6**. Beklemek (*D.L.T.*); **7**. Bığlamak (*Der: Polatlı*); **8**. Bozmamak [«Usulü muhafaza»] (*Der: İstanbul*); **9**. Esirgemek (*Der: İstanbul*); **10**. Gözlemek (*Az.*); **11**. Kadaklamak (*Oğ*); **12**. Kalkanlamak (*Kar.*); **13**. Karaltılamak (*Der: Eskişehir*); **14**. Karavullamak (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **15**. Kavzamak (*Der: İzmir, Kula, Samsun, Muğla, Manisa*); **16**. Kayırmak (*K.T.*); **17**. Kayraldamak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **18**. Keşik çekmek (*Az.*); **19**. Korumak (*K. T.; Bit.*); **20**. Köz etmek (*Uyg.* «*P.P.*»); **21**. Küdesmek (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **22**. Küzetmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **23**. Sakımak (*Rd.IV.*«*Alt., Tel., Soy.*»; *Uyg.* «*O. Q.*»); **24**. Saklamak (*Uyg.* «*O.Q.*»: *Bab.; K. T.*); **25**. Sakmak(*Rad.IV.*; «*Çağ.*»); **26**. Sürdürmek [Meriyeti muhafaza ve idame man.] (*Der: İstanbul*); **27**. Yarılgamak (*Der: Balıkesir, Beyşehir*). [Bak: Sıyanet, tarassut, himaye, müzaheret, hıfz, vikaye]

—lı yer, Sığanak (*Der: Kırşehir*). [Bak: Mahfuz]

Muhafız, 1. Abravcı (*Kar.*); **2**. Ağıcı (*D.L.T.*); **3**. Bekçi (*T.D.; K.T.*); **4**. Çıkuncu[Askerlik ıstılahı] (*Tüz.*); **5**. Idacı (*Ç.L.*); **6**. Imga [Hazine muhafızı *trésorier* man] (*D.L.T.*); **7**. Kağba (*Rad.II.*«*Sag., Kaç.*»); **8**. Karağol, karakol (*K. T.*); **9**. Karavul [Askerlik ıstılahı] (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *Tuh.*); **10**. Keşikçi (*Az.*); **11**. Kolcu (*K.T.*); **12**. Korucu (*Rad. II.; K.T.*); **13**. Koruğcı (*D. L. T.*); **14**. Korukçu

(*Mev.*); **15**. Koruyucu (*Der: İstanbul*); **16**. Közetçi (*Uyg. «P. P. İnd.»*); **17**. Murçak [Askerlik ıstılahı] (*Rad. IV. «Çağ»*); **18**. Or beyi [Mevki kumandanı man.] (*L.O.; K.T.*); **19**. Sakçı (*Rad.IV. «K.B., Kaz., Alt., Tel.;» Türkmen.; Rab.; Müt.*); **20**. Saklavçı (*Rad. IV. «Kar.»*); **21**. Şalış [?] (*Tuh.*); **22**. Turkan (*T.D.*); **23**. Yasakçı (*Tüz.*); **24**. Yatgak (*D.L.T.*); **25**. Yasavul (*Tüz.; Rab.*). [Bak: Hafız]

Muhakeme, 1. Duruşma [Mürafaa man. Yeni kanunlarda resmen kabul edilmiştir.] (*K.T.*); **2**. Düşünüp taşınma [Zihnen muhakeme man.] (*K.T.*); **3**. Ölçme, ölçüp biçme [Mukayese man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Soruşma [Mürafaa man.] (*Der: Amasya*); **5**. Tartma [Zihnen muvazene man.] (*Der: İstanbul*); **6**. Yargılama, yargulama [Hüküm verme man.] (*Müt.*); **7**. Yargılaşma [Mürafaa man.] (*Bab.*); **8**. Yasalaşma [Mürafaa man.] (*Bab.*); **9**. Yasanlama [Bilmülâhaza hüküm man.] (*Der: İzmir*). [Bak: Akl, hükm, tetkik, istintak, isticvap, mürafaa]

—etmek, 1. Cüplemek [Bir şeyi düşünüp üzerinde hüküm vermek man.] (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Düşünmek, düşünüp taşınmak (*K.T.*); **3**. Ölçmek, ölçümlemek, ölçüp biçmek (*K.T.; Müt.; Der: İstanbul*); **4**. Şılamak [İstintak ve isticvap etmek, biri hakkında veya aleyhinde adlî hüküm vermek man.] (*Rad.IV. «Alt.,Tel.»*); **5**. Yasanlamk [Tefekkürle hüküm vermek man.] (*Der: İzmir*).

—istemek, Buyruksamak (*Fer.*).

—olmak, 1. Duruşmak (*K.T.*); **2**. Tartışmak [Biriyle mürafaa olmak] (*L.Ta.*); **3**. Yargulaşmak (*Muht.*). [Bak: Mürafaa]

—yürütmek, Tikşirmek, tekşirmek [Tetkik ve tenkit etmek man.] (*Rad.III. «Kaz.»*).

Muhakkak, 1. Anık [Hazır man.] (*Bab.*); **2**. Basa [Mutlaka man.] (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3**. Bayık (*B. T.L. «Osm.»; Çul.; Süh.; T.D.; Tef.; İd.Haş.; Muht.*); **4**. Doğru (*K.T.*); **5**. En gücü [Elbette man.] (*Der: Isparta, Denizli, Afyon, Hadım «Konya», Muğla, Bursa, Bergama «İzmir»*); **6**. Gerçek (*Bit.; K.T.*); **7**. Kesenkes [Kat'î olarak man.] (*Der: Nallıhan «Ankara», Anayurt «Kütahya»*); **8**. Ök [Ellbette man.] (*Or.*); **9**. Terk [Mutlaka man.] (*Rad.III. «Uyg.; Kom.»*); **10**. Toğru (*P. d.C.; Ç.L.*); **11**. Üsbekes, üskes, üsfekes [Kat'î alarak, behemehal man.] (*Der: Kangal, Deliktaş, Yozgat, Edremit, Avanos, Safranbolu*); **12**. Üstbekes (*Der: Çorum*). [Bak: Mutlak, kat'î, mutlaka, elbette]

Muhakkar, 1. Alçalmış (*K.T.*); **2**. Alçaltılmış (*K.T.*); **3**. Aşağı, aşağı tutulmuş (*Der: İstanbul*); **4**. Satkak [Zelil man.] (*Rad.IV. «K. B.»*); **5**. Tapa [Zelil, menfur man.] (*Kab.*). [Bak: Hakaret, zelil, menfur]

Muhakkik, 1. Araştıran [Bir şeyin künhünü, esasını-] (*K.T.*); **2**. Arayan, doğrusunu arayan (*K.T.*); **3**. İyi bilen, sağlam bilen (*K.T.*); **4**. Ortaya çıkaran, ortaya koyan (*Der: İstanbul*).

Muhal, 1. Kılmaslık (*Rad. II. «Kaz.»*); **2**. Olamaz, olmaz (*K.T.; T.D.*). [Bak: Gayri kabil, gayri mümkün]

Muhalefet, 1. Ayrılık, ayrıksılık (*Muht.*); 2. Başkalık, başka türlülük (*Müt.*); 3. Çam (*Uyg.«Usp.»; Kar.*); 4. Çarım (*Uyg. «Usp.»*); 5. Erip [Sözle muhalefet man.] (*Rad. I. «Kaz.»*); 6. Karşılık, karşıtlık (*Müt.*); 7. Özgelik [Ayrı ve benzemez olmaklık man.] (*B.T.L. «Kaz.»*); 8. Tirek (*P. d. Ç.; Ç.L.*); 9. Uymazlık, uymamazlık (*Der: İstanbul*). [Bak: Husumet, hasmane hareket, îraz, ihtilâf, itiraz, mukavemet, zıddiyet, mugayeret, mümanaat, mübayenet]

—etmek, 1. Abamak [Ret ve imtina man.] (*B.T.L.«Osm.; K.T.*); 2. Ardıkmak (*Der: Balıkesir*); 3. Ayruksı olmak (*Kur.B.*); 4. Başka türlü olmak (*K. T.*); 5. Boyun tutmak (*Hurş.*); 6. Dayatmak (*K. T.*); 7. Direşmek (*Der: Polatlı, Denizli, Eskişehir, Tokat, Antalya, Gölpazarı «Bilecik», Tekirdağ, Maraş, Vize, Edirne, Lâpseki «Çanakkale», Çatalca*); 8. Eripleşmek (*Rad. I. «Kaz.»*); 9. İğeşmek (*D. L. T.*); 10. Karcıkmak (*Rad. II. «Şor.»*); 11. Karşı gelmek (*K. T.*); 12. Karşıkmak (*Rad. II. «Tel.»*); 13. Karşı koymak, karşı durmak (*K.T.*); 14. Karşılamak (*Rad. II. «Osm.»*); 15. Kilmek (*Der: Biga, Çanakkale*); 16. Ötgimek, ötgişmek [Ayrılıp muhalif hareket etm.] (*Met.*); 17. Sürkelinmek (*Rad. IV. «Kar.; Krm.»*); 18. Utrunmak (*Uyg. «İnd.»*); 19. Uturulamak (*Rad. I. «Kar.»*); 20. Üsnemek (*Rad. I. «Uyg.»*).

Muhalesat, Unan (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*). [Bak: Hulûs]

Muhalif, 1. Ağduk (*Hurş., Muht.*); 2. Arkuru (*Kam.*); 3. Aykırı (*Bab.*); 4. Aykırıkçı (*Der: Sıvas*); 5. Ayruksı (*T. D.*); 6. Başka (*Müt.*); 7. Benzemez (*K.T.*); 8. Eğeş (*Rad.I. «Kır.»*); 9. Kaçalan (*Rad. II. «Tel.»*); 10. Karşı (*K.T.; D.L.T.*); 11. Karşı çıkan (*K.T.*); 12. Utkarı (*Rad. I. «Tel.»*); 13. Uymaz (*K.T.*); 14. Yanaz (*Der: Kars, Kadırlı «Seyhan», Niğde*); 15. Yat (*L.O.*); 16. Yatlı (*K.T.*). [Bak: Hilâfgir, gayrimutabık, muhasım, zıt]

Muhallet, 1. Benice (*İd.Haş.*); 2. Durucu, Durukluk (*Muht.*); 3. Mengi (*T.D.*); 4. Mengü, mingü (*İd. Haş.*); 5. Ölmez (*Der: İstanbul*); 6. Yok bolmaz, yok olmaz (*Müt.*). [Bak: Ebedî, müebbet, baki, daim, lâyezal]

Muhammes, 1. Beş büküşlük (*Muk.Ed.*); 2. Beşizli (*Der: Istanbul*); 3. Beş katlı (*K.T.*); 4. Beşli (*K.T.*).

Muhammin, Orancı (*T.D.*). [Bak: Tahmin]

Muhannes, 1. Alçak (*K.T.*); 2. Erci, ercil (*T.D.; İd.*); 3. Ersek (*T.D.*); 4. Erşi (*İd.*); 5. Kancık (*Der: İstanbul*); 6. Kekez (*Ter.; Kam.*); 7. Korkak (*K.T.*); 8. Tök (*Muk. Ed.*). [Bak: Namert]

Muharebe, 1. Atkulaş (*P.d.C.*); 2. Cav (*Der: Çanakkale*); 3. Çapgulaş (*P.d.C.;Ç.L.*); 4. Döğüş (*L. O.*); 5. Gelve [Münazaa, kavga man.] (*Rad. II. «Kar.»*); 6. İş [*Guerre, Combat* man.] (*P. d. C.; Ç. L.*):

«İş güni bu rahş üze cevlan urup,
Yüz kümen âdâ çiriğin sındırup»

7. Kırkaşa [Münazaa man.] (*Rad. II. «Tob.»*); 8. Ölüt [Mukatele man.] (*D.L.T.*); 9. Sancış (*Muht.*); 10. Savaş (*Ata.; Muht.; Der: Avşar*); 11. Süneşme, süngüşme

(*Or.*); **12.** Süngü (*Or.;Muk.Ed.;Der: İzmir*); **13.** Tokuş (*D.L.T.; Rab.;* (*Muht.*); **14.** Tütüş (*Uyg.* «*İnd.*»); **15.** Urş (*Or.; L.O.; P.d.C.; Ç.L.; Muk. Ed.*); **16.** Uruşgu (*Oğ.*); **17.** Vuruş (*Der: İstanbul*); **18.** Vuruşku (*Müt.; Der: Kocaeli, Eskişehir*). [Bak: Muhasama, mukatele, mareke, mücadele, münazaa, cenk, gavga, harp, kıtal, cidal, melhame]

—etmek, 1. Boğuşmak (*Der: İstanbul*); **2.** Çarpışmak (*Der: İstanbul*); **3.** Depeleşmek, tepeleşmek (*Kam.*); **4.** Döğüşmek (*L.O.*); **5.** Kabışmak [Yk: Kapışmak] (*Rad.II.* «*Sag., Koyb.*»); **6.** Karalışmak (*Rad.II.* «*Kar., Kır.*»); **7.** Kaştaşmak (*Rad.II.* «*Kar., Kır.*»); **8.** Kavgalaşmak, kavga* etmek (*K.T.*); **9.** Küreşmek [Yk: güreşmek] (*Rad.II.* «*Tel., Leb., Şor., Küer., Kaç.*»); **10.** Sancışmak (*D.L.T.; Mün.*); **11.** Savaşmak (*Ata.*); **12.** Sülemek [Asker sevketmek man. da] (*D.L.T.; Or.*); **13.** Süngüşmek (*Or.*); **14.** Talaşmak [Yk: dalaşmak] (*Uyg.* «*T.T., İnd.*»); **15.** Tokuşmak [Yk: dokuşmak] (*Melh.; D.L.T.; Muht.*); **16.** Uruşmak (*D.L.T.*); **17.** Vuruşmak (*K.T.*); **18.** Yağılamak (*D.L.T.*).

Muharip, 1. Alp [Bahadır man.] (*T.D.*); **2.** Döğüşken (*Müt.*); **3.** Kaban (*Rad.II.* «*Kır., Kom., Kaz., Çağ., Ad.*»); **4.** Kavgacı* (*K.T.*); **5.** Moğus (*Rad.IV.* «*Sag., Kaç., Koyb.*»); **6.** Savaşçı (*Müt.*); **7.** Tokuşgan (*D.L.T.*); **8.** Uruşçu (*Kar.*); **9.** Yağıcı (*Rad.III.* «*Uyg.*»; *Müh.*). [Bak: Cengâver]

Muharref, 1. Bozuk, bozulmuş (*Müt.*); **2.** Buşkaklı (*Tuh.*); **3.** Değiştirilmiş (*K.T.*); **4.** Düzme (*K.T.*); **5.** Kayçak (*Bürh.*); **6.** Uydurma (*K.T.*); **7.** Yapma (*K.T.*). [Bak: Sahte, tahrif edilmiş]

Muharrer, 1. Bitilgen (*D.L.T.*); **2.** Yazılı (*K.T.*); **3.** Yazılmış (*K.T.*). [Bak: Mektup, mestur]

—at, 1. Bitikler (*L.O.*); **2.** Yazılar (*K.T.*). [Bak: Evrak, tahrirat]

Muharrik, 1. Ayaklandıran [«Halkı ayaklandıran»] (*K.T.*); **2.** Çeviren [«Makineyi çeviren»] (*K.T.*); **3.** Çığırtkan (*Der: İstanbul*); **4.** Ele başı [Fesat öncüsü man.] (*Der: İstanbul*); **5.** Gıvcı, kıvcı (*Der: Tuzla nahiyesi* «*Adana*»); **6.** Kışkırtan (*K.T.*); **7.** Oynatan (*K.T.*). [Bak: Tahrik, tahrikât]

Muharrir, 1. Bitikçi (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Ç.L.; P.d.C.*); **2.** Bitkeçi (*Uyg.* «*Usp.*»); **3.** Bitküci (*Ç.L.;P.d.C.*); **4.** Tayşı (*P.d.C.;Ç.L.*); **5.** Yazan (*K.T.*); **6.** Yazıcı (*Uyg.* «*Usp.*»; *K.T.*). [Bak: Kâtip, münşi, kalem sahibi, hikâyeci, müellif]

Muharriş, Azdıran (*K.T.*). [Bak: Tahriş]

Muhasama [etmek], **1.** Aznaşmak (*Der: Kayseri*); **2.** Cavlamak [Yk: Yağılamak] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3.** Dartışmak (*Kur.B.*); **4.** Düşmanlık etmek (*K. T.*); **5.** Kircikmek (*Der: Kayseri*); **6.** Kukmak (*L.O.*); **7.** Öğeşmek (*Der: Kars*); **8.** Savaşmak (*Tuh.*); **9.** Uğraşmak (*K.T.*); **10.** Yatlamak (*Uyg.*). [Bak: Muharebe, münazaa, muhalefet]

Muhasara, 1. Cerge (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2.** Kabal (*Rad.II.* «*Çağ.*»; *T.D.*); **3.** Kabaldarlık (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **4.** Kapal (*Der: İzmir*); **5.** Kumarga, kumargal (*P.d.C.*).

—etmek, 1. Çere yatmak

(*Enb.*); **2**. Çevirmek (*Der: İstanbul*); **3**.Eğirmek (*Uyg.* «*İnd., T.T.*»; *Or.; D.L.T.*); **4**. Eğitmek (*Süh ; Hurş.*); **5**. Ekirmek (*D.L.T.*); **6**. Engirmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Enirtmek (*Mün.*); **8**. Eyirtmek (*T. D.*); **9**. Kabamak (*T.D.*); **10**. Kabaltartmak(*Ba.*); **11**. Kalamak (*D.L.T.*); **12**. Kamalamak *Ç.L.; P.d.C.*); **13**. Kamamak (*M.M.*); **14**. Kapatmak(*K.T.*); **15**. Kapsamak (*L.Ta.*); **16**. Kavşırmak (*Der: İçel*); **17**. Kayamak(*Rad.II.*«*Tar.*»); **18**. Kırşamak (*Rad. II.*«*Kaz.*»); **19**. Kumarmak [Etrafını çevirmek man.](*P.d.C.;Ç.L.*); **20**. Kurşamak (*Rad. II.* «*Çağ., Sart.*»); **21**. Kuşatmak (*K.T.*); **22**. Ortaya almak (*L.O.*); **23**. Sarmak (*Der: İstanbul*); **24**. Tormak, torumak (*Dede.*). [Bak: İhata, abluka]

—etmek istemek, Eğirsemek (*D.L.T.*).

Muhasebe, Sayışma (*K.T.*). [Bak: Hesap, muhasip]

Muhasede, 1. Günüleşme (*Der: Gazi Antep*); **2**. Günüşük (*Kıs.; Der: C.A.*); **3**. Kıskançlık, kıskanma(*K.T.*). [Bak: Haset]

Muhasım, 1. Düşman* (*K.T.*); **2**. Turacı (*Rad.III.*«*Tel.*»); **3**. Ünegü [Anut, muannit man.] (*Kam.*). [Bak : Adu, muhalif, hasm, husumet, muhasama]

Muhasır, 1. Eğirtici (*Kel.*); **2**. Kuşatan (*K.T.*); **3**. Saran (*Der: İstanbul*). [Bak: Muhasara, abluka]

Muhasip, 1. Sağışçı (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **2**. Sakıcı (*T.D.*); **3**. Sakışçı (*Müh.*); **4**. Sanağçı (*Rad.I.V* «*Osm.*»); **5**. Sayıcı (*Müt.*). [Bak: Hesap, muahsebe]

Muhat, 1. Çevrilmiş (*K.T.*); **2**. Kuşatılmış (*K.T.*); **3**. Sarılı, sarlımış (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Çevrilmek(*K.T.*); **2**. Kaplanmak (*Der: A.*); **3**. Kapsalmak (*Rad. II.* «*Tar.*»); **4**. Kuşatılmak (*K.T.*); **5**. Sarılmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İhata]

Muhataba, 1. Konuşma (*K.T.*); **2**. Söyleşme (*Kur. B.*). [Bak: Hitap, mükâleme]

Muhatara, 1. Bıçgış (*Müh.*); **2**. Korku (*K.T.*). [Bak: Tehlike, hatar]

—lı, 1. Korkulacak (*Der: İstanbul*); Korkulu (*K.T.*). [Bak: Mehip, mühlik]

Muhavere, 1. Konuşma (*K. T.*); **2**. Söz (*K.T.*); **5**. Sözleşü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»). [Bak: Hasbihal, müşafehe, mükâleme, musahabe]

—etmek, 1. Cöretmek (*Der: Kozan, Şarkî Karaağaç,Misis*); **2**. Keleci etmek (*Kur. İ.*); **3**. Konuşmak (*K.T.*).

Muhavvel, 1. Ismarlanmış (*K.T.*): **2**. Yükletilmiş (*K.T.*). [Bak: Havale]

Muhayyer, Dilekli (*Muht.*). [Bak: Hiyar]

Muhayyile, 1. Kurgu (*Müt.*); **2**. Sanrı (*Der: Beyşehir*). [Bak: Hayal, tahayyül]

Muhayyir, 1. Aynuktu (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **2**. Şaşırtan (*K.T.*); **3**. Şaşırtıcı (*K.T.*); **4**. Tansuğ, tansuk (*Rad. III.* «*Çağ.*»). [Bak: Hayretbahş, harika]

Muhbir, 1. Ayıtkucı (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Aytar (*Der: Çerkeş*); **3**. Çaşara (*Der: Bolvadin* «*Afyon*»); **4**. Çoşut [Yk: Çaşıt, çaşut = casus] (*Der: Gerede*); **5**. Komsı (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Körük (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **7**. Savacı [Haber veren man.]

(*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*); **8.** Savcı (*Der: Bolu, Ordu*); **9.** Yalavaç [Haber vermek için yollanan adam man.] (*Uyg.*). [Bak: Casus, münafık, haber, müjde, jurnalcı, ihbar]

Muhik, 1. Çın (*Rad. III. «Uyg., Osm., Alt., Leb., Kaz.»*); **2.** Doğru (*K.T.;L.O.;T.D.;L.L.*); **3.** Düz, tüz (*Az.; Or.*). [Bak: Âdil, muhlis, hak, halis, musip, isabetli, meşru]

Muhil, 1. Bozan (*K.T.*); **2.** Dokunan (*K.T.*). [Bak: İhlâl eden, halel veren]

Muhip, 1. Kadam (*Der: Edirne, Karacabey, Çandarlı, Niğde, Vize*); **2.** Kadaş (*Rad. II. «Uyg.»*); **3.** Seven (*K.T.*); **4.** Sevgili (*Der: İstanbul*); **5.** Sevilen, sevdik (*Der: İstanbul*); **6.** Sevişen (*K.T.*); **7.** Tanıdık (*T.D.; Der: İstanbul*); **8.** Tuş (*Uyg.*). [Bak: Aşina, ahbap, dost, mahbup, yâr, maşuk]

Muhit, 1. Avlağ, avlağı, avlak (*Der: Konya, Mersin, Polatlı*); **2.** Aylana (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Çerke (*Ba.*); **4.** Çeven (*Der: Bursa*); **5.** Çeviren (*K.T.*); **6.** Çevre (*Dede.; Ma.; Bian.*); **7.** Çevrik (*Der: İzmir*); **8.** Çevrim (*Bab.; Muht.*); **9.** Dekre (*Kel.; Met.*); **10.** Deyre [«daire» den bozma değil; Yk: Değmek=dokunmak, tekre=muhit] (*Bal.*); **11.** Dolay (*Bian.; Der: Edirne, Silivri, Biga, Ceyhan, Tekirdağ, Bilecik*); **12.** Ebre [?] (*Rad.I. «Tel., Şor»*); **13.** İçine alan,içinde bulunduran (*K.T.*); **14.** Kaplayı (*Kam.*); **15.** Kapsağan, kapsayu (*Kur.İ.*); **16.** Karaltı (*Bab.*); **17.** Kuşarı (*Bab.*); **18.** Kuşarlama [Çep çevre man.] (*Bab.*); **19.** Kuşatan (*T.T.*); **20.** Ortalık (*Der: Muğla*); **21.** Saran (*K.T.*); **22.** Tavur [Bir kabın etrafı man.] (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **23.** Tikre (*B.T.L. «Çağ.»*); **24.** Tire (*B.T.L. «Kaz.»*); **25.** Yöre [Etraf man.] (*D.L.T.; Fel.; Ma.; Der: Söğüt, Konya, Beyşehir, Kırşehir, Bâlâ, Dörtyol, Giresun*); **26.** Yörü [Tekerlek çevresi man.] (*Der: Isparta*). [Bak: İhata]

Muhkem, 1. Bek, pek (*D.L.T.*); **2.** Bekem (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Benk (*Rad IV.«Krm.»*); **4.** Berik (*Rad.IV. «Kır.»; Oğ.; Mus.Es.*); **5.** Berk (*Rad.IV. «Osm., Çağ.»; B.T.L.«Çağ.»; Aş.; Dede.; Ac.; Kur.A.; Ter.; M.M.; P.d.C.;Ç.L.; D.L.T.; Kur.B.; Muht.*); **6.** Bürük (*Fel.*); **7.** Dayangan (*Der: Trabzon*); **8.** Dayanıklı (*Der: İstanbul*); **9.** Divreki(*Der: Denizli*); **10.** Kadır (*Kara.*); **11.** Katığ(*Rad.II.«Or.»*); **12.** Kip (*Der: Tokat, Sıvas, Kayseri, malatya, Trabzon, Yozgat, Kütahya, Eskişehir*); **13.** Kunt [?] (*Ter.; Dede.; T.D.; Bürh.*); **14.** Ornağlığ(*Uyg.*); **15.** Pekrü (*Rad. IV.«Uyg.»*); **16.** Perk (*Rad. IV. «Uyg.»*); **17.** Sağlam (*K.T.*); **18.** Sıkı, sıkı sıkı (*K.T.*); **19.** Şeyli (*Rad.IV. «Kaz.»*). [Bak: Metîn, mersus, kavi]

—bağlamak, —kılmak, Berkitmek, berkiştirmek, perkitmek (*Bian.; L.O.; Der: Ankara, Niğde, Sivrihisar, C.A.*). [Bak: Tahkim]

—leşmek, 1. Erksinmek (*Uyg. «Usp.»*); **2.** Kadıklanmak(*Rad. II. «Uyg.»*); **3.** Sağlamlaşmak(*K.T.*).

—lik, 1. Berklik(*Rad.IV.«Osm.»*); **2.** Dayanıklılık (*Der: İstanbul*); **3.** Peklik, perklik (*Müt.*); **4.** Sağlamlık (*K.T.*). [Bak: Metanet, mukavemet]

—olmak, 1. Beklenmek(*D.L.T.*);

2. Berkimek (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Berkişmek (*Hurş.; P. d. C.; Ç. L*); 4. İreklemek (*Der: Kemerburgaz*).

Muhlis, 1. Çın [Halis, muhlis, sadık man.] (*Rad.III.«Uyg.,Osm., Alt.,Leb.,Kaz.»*); 2. Köni (*Rad.II. «Uyg.»; Muht.*); 3. Yürekten(*Der: İstanbul*). [Bak: Halis, sadık, muhik]

Muhrik, 1. Acıklı (*Der: İstanbul*); 2. Acındıran (*K. T.*); 3. Göğündüren, göyündüren (*Fer.*); 4. Göynüklü (*Şeh.*); 5. Koygun [Müessir man.] (*Der: Uşak*); 6. Yakan, yakıcı (*K.T.*); 7. Yanık [«Ne yanık sesi var»] (*Der: İstanbul*). [Bak: Müessir, suzan, suzişli, hazin]

Muhsin, 1 Azuklu (*L.O.*); 2. Eyü işlü (*Kur.B.*); 3. İyilik eden (*K. T.*). [Bak: Lûtufkâr]

Muhtaç, 1. Edliğsiz (*Uyg.«İnd.»*); 2. Eksikli, eksüklü (*Ata.; Müh.*); 3. Görümlü (*Enb.; Bab.*); 4. Gürmeli (*Kab.*); 5. Muğur (*Der: Cumaköyü «Boyabat»*); 6. Munlu (*Rab.*); 7. Munğluğ (*Neh.*); 8. Yavunç (*Der: Erzurum*); 9. Yohsul (*P. d. C.; Ç. L.*); 10. Yoksul (*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: İhtiyaç, hacet, müftekir]

—olmak, 1. Ele bakmak (*K.T.*); 2. Kızılmak [Yk: Kısılmak] (*Rad. II. «Şor., Tel., Alt.»*).

Muhtar, 1. Aksakal [Eşraf, âyan, köy muhtarı man.] (*T.D.*); 2. Erkli [İktidar sahibi, iradesine malik, hür man.] (*Rad.I. «Uyg.»; B.T.L. «Kaz.»*); 3. Sayın [Muhterem man.] (*T. D.*); 4. Seçilmiş [Müntehap man.] (*K.T.; T.D.*); 5. Seçkin [Müntahap man.] (*K.T.*); 6. Talı (*T.D.*); 7. Üründü, üyründü [Müntahap man.] (*D.L.T.; T.D.*). [Bak: İrade, ihtiyar, hürriyet, iktidar, intihap]

—iyet, 1. Başına buyurluk(*Müt.*); 2. Erk [İktidar man.] (*Rad. I. «Uyg.»*). [Bak: İstiklâl, imtiyaz]

Muhtasar, 1. Kısa (*K.T.*); 2. Kısalmış, kısa kesilmiş (*K.T.*); 3. Kıskarak (*İrş.*). [Bak: İhtisar]

—an, Kısaca (*K.T.*)

Muhtazır, 1. Can* çekişen (*K.T.; Der: İstanbul*); 2. Ölümcül [«Ölümcül hasta»] (*Rad. I. «Osm.»; Der: Niğde, Kastamonu, Trabzon, Lâpseki, Ş.A.*); 3. Ölüm döşeğinde (*Der: İstanbul*); 4. Ölümse (*Rad. I. «Çağ.»*). [Bak: İhtizar, nezi]

Muhtefi, 1. Gizlenen, gizlenmiş (*K.T.*); 2. Gizli (*Der: İstanbul*); 3. Saklanmış (*K. T.*); 4. Saklı (*K. T.*); 5. Yaşru [Yk: Yaşmak (*D.L.T.*). [Bak: İhtifa]

Muhtekir, 1. Kazgın (*Der: Nallıhan «Ankara»*); 2. Soyguncu [mec.] (*Der: İstanbul*). [Bak: İhtikâr]

Muhtel, 1. Bozuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Bozuk (*K. T.*); 3. Bozulmuş (*K.T.*); 4. Karçaşık, karcaşmış (*Müt.*); 5. Karışmış (*K. T.*); 6. Polun (*Rad. IV. «Uyg.»*). [Bak: Halel]

Muhtelif, 1. Ayrı ayrı (*Der: İstanbul*); 2. Adruk [Ayrı man.] (*Uyg. «T.T., P.P.»*); 3. Başka başka (*Der: İstanbul*); 4. Çeşit çeşit, çeşitli (*K.T.*); 5. Dürlü dürlü (*K. T.*); 6. Karçaşuk (*Ter.*); 7. Karışık (*Der: İstanbul*); 8. Öngi (*Uyg. «İnd.»*); 9. Törlü (*Rad.III. «Kaz.»*); 10. Türlü, türlü türlü (*Rad. III. «Kom., Kır.»; Der: İstanbul*); 11, Türlüğ, türlük (*Rad. III. «Uyg., Çağ.»*). [Bak: Müte-

nevvi, mütehalif, mütegayyir, mütebayin]

—cesamette, Boy boy (*K.T.*).

—renkte, Alaca bulaca, alacalı bulacalı (*Der: İstanbul*);

—şekilde, Kulan bulan (*Rad.II.* «*Kam.*»).

—yerlerde, 1. Ötede beride (*K.T.*); **2.** Şurada burada (*K.T.*).

Muhtelis, 1. Çalıp çarpan, çalıp çırpan (*K.T.*); **2.** Eli uzun (*Der: İstanbul*); **3.** İç eden (*Der: İstanbul, A.*); **4.** Üstüne geçiren (*Der: İstanbul, A.*). [Bak: İhtilâs, irtikâp, sirkat]

Muhtelit, 1. Calbak (*D.L.T.*); **2.** Karışık (*K.T.*). [Bak: İhtilât]

Muhtemel, 1. Beklenir (*Der: İstanbul*); **2.** Olabilir (*K.T.*); **3.** Umulur (*K.T.*).[Bak: Memul, mümkün, kabil, maznun]

Muhterem, 1. Ağırlığ (*Uyg.* «*P.P.*»); **2.** Arığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Cukaz [?] (*Fel.*); **4.** Eye (*Der: Ankara, Sıvas, Malatya, Ahlat*); **5.** Sağun (*Müt.*); **6.** Sannarlık, sanlarlık (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **7.** Saygıdeğer [Yeni yayılmağa başlıyan mürekkep sözlerden] (*Der: İstanbul, Ankara*); **8.** Sayılgan (*Der: Trabzon*); **9.** Sayın (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; Müt.*); **10.** Sıyılı (*Rad. IV.* «*Kar.*»; *Der: Tokat*). [Bak: Aziz, muazzez, hatırı sayılır]

Muhteri, 1. Bulan (*K.T.*); **2.** Bulucu (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **3.** Çıkaran (*Der: İstanbul*); **4.** İlk bulan, ilk yapan (*Der: İstanbul*); **5.** Kıbıçı (*Rad.II.* «*Tel.*»); **6.** Ortaya koyan (*K.T.*); **7.** Uyduran (*Müt.*). [Bak: İhtira, mucit, kâşif, fikri icat sahibi]

Muhterik, 1. Köyük (*D.L.T.*); **2.** Yanmış (*K.T.*).

—olmak, 1. Göymek (*Der: Konya*); **2.** Köymek (*D.L.T.; Rad.II.* «*Sag., Koyb., Kaç., Tar., Uyg., Çağ.*»; *Ç.L.*); **3.** Köyünmek (*Bian.*); **4.** Küymek (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Kır., K.Kır.*»); **5.** Tutuşmak (*K.T.*); **6.** Yanmak, yakılmak (*K.T.*)· [Bak: İhtirak, harik]

Muhteris, 1. Aç gözlü (*K.T.*); **2.** Düşkün (*K.T.*); **3.** Gözü kızmış, gözü kızgın (*Der: Manisa*); **4.** İstekli, çok istekli (*Der: İstanbul*); **5.** Kıçalu [Kıça = ihtiras, tama] (*Rad.II.* «*Alt. Tel.*»); **6.** Kılcanaktığ (*Rad. II.* «*Leb.*»); **7.** Kıyanaktu (*Rad. II.* «*Tel.*»); **8.** Kızışmış (*Müt.*); **9.** Soğumsuz (*Der; Lâpseki*); **10.** Umducu (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **11.** Üstüne düşen, üstüne düşmüş (*Der: İstanbul*). [Bak: Hırs, ihtiras, iptilâ, haris, müptelâ]

Muhteriz, 1. Çekinen (*K.T.*); **2.** Çekingen (*K.T.; Der: İstanbul*); **3.** Erıncik (*Der: A.*); **4.** Ismık (*Der: Muğla*); **5.** Kocungan, ocungan (*Müt.*); **6.** Sakınan (*K.T.*); **7.** Sakıngan (*K.T.; Der: A.*); **8.** Sıngın (*Der: Pınarbaşı* «*Bayramiç*»); **9.** Yeğre (*Der: Çankırı*); **10.** Yığık, yığıklı (*Aybe.*); **11.** Yığrık, yırık, yıvrık, yıyrık (*Der: Isparta, Denizli, Muğla, Nallıhan, Atabey* «*Isparta*»). [Bak: Mahcup, müçtenip]

—ane, 1. Çekine çekine, çekinerek (*K.T.*); **2.** Kuşku ile (*Ter.*); **3.** Sakına sakına, sakınarak (*K.T.*).

Muhteşem, 1. Bacanlı (*Tuh.*); **2.** Gösterişli (*Der: İstanbul*); **3.** Kos [Gösterişli, güzel ve zarif giyinir man.] (*Rad. II.* «*Tel.Leb., Sag., Koyb.*»); **4.** Körklü (*D.B.*); **5.** May-

talman (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **6**. Parlak, parıltılı (*Der: İstanbul*). [Bak: Muazzam, enfes, nefis, ihtişamlı]

Muhteva, 1. Cüyrük, cürük (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. İçindeki [Muhteviyat = içindekiler] (*Der: İstanbul*); **3**. İçirik (*Der: Ankara, Kütahya, Avşar, Kayseri*). Bak: İhtiva]

Muhtevi, 1. İçine alan, içine almış (*Der: İstanbul*); **2**. Sığğu, sıkku (*Rad. IV,* «*Çağ.*»); **3**. Toplıyan (*K.T.*). [Bak: Havi, ihtiva]

Muhti, 1. Canılşak [Yk: Yanılgan] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Yanılan (*K.T.*); **3**. Yanılmış (*K. T.*). [Bak: Kabahatli, hata eden, sehveden]

Muhzir, Yargan (*Uyg.* «*U.*»). [Bak: Mübaşir]

Muin, 1. Arkadaş (*T.D.*); **2**. Basut (*D.L.T.*); **3**. Yamak (*K.T.*); **4**. Yardımcı (*K.T.; T.D.*); **5**. Yarıcı (*Süh.; Hurş.; Muht.*). [Bak: Muavin, refik]

Mukaar, 1. Çılk (*Der: Uşak*); **2**. Çik [Aşık oyununda kemiğin çukur tarafı] (*Der: C.A.*); **3**. Çukur (*K. T.*); **4**. Obruk (*B.T.L.* «*Osm.*»; *T.D.; K.T.; Der: Muğla, Konya, Karaman, Mersin, Isparta, Adana, Sıvas, Kütahya, Aynacık* «*Sinop*», *Tekirdağ*); **5**. Oyuk (*K.T.*); **6**. Opruk (*K.T.*).

Mukabele, 1. Dokuşma [Karşılaşma man.] (*Bian.*); **2**. Geçelik [Karşılık; mektuba veya hediyeye karşı gönderilen] (*Der: Isparta*); **3**. Karşılık (*K.T.; Der: İçel*); **4**. Yanıt (*Müt.*); **5**. Yanut (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Karşı durmak (*K. T.*); **2**. Karşı gelmek (*K.T.*); **3**. Karşı koymak (*Der: İstanbul*); **4**. Karşılamak (*K.T.*); **5**. Karşılaştırmak (*K.T.*); **6**. Karşılığını yapmak (*Der: İstanbul*); **7**. Karşılık vermek (*K.T.*); **8**. Karşılık yetiştirmek (*K.T.*); **9**. Ötkermek (*Ç.L.*); **10** Yüvüt gellemek [Bedel, ivaz, mükâfat vermek man.] (*Mün.*).

Mukabil, 1. Alnaç, annaç, annıç, arnaç [Karşı cihet man.] (*Kara.*; *Der: Eğirdir, Şebin Karahisar, Çorum, Antalya, Afyon, Ankara, Kastamonu, Aksaray, Tekirdağ, Isparta, C.A.*); **2**. Alt [Karşı cihet man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Karşı (*K.T.*); **4**. Karşılık (*K.T.; Der: Tokat*); **5**. Karşu (*Uyg.* «*O. Q.*»); **6**. Otru (*D.L.T.*); **7**. Taba, tapa (*Or.*); **8**. Tura (*Bal.*); **9**. Tuş [Karşı cihet man.] (*Rad. III.* «*Uyg., Çağ., Tel., Leb., Alt., Şor., Küer., Kaç., K.Kır., Kom.*»; *D.L.T.*); **10**. Yanut (*Uyg.* «*Usp.*»). [Bak: Bedel, ivaz]

Mukaddem, 1. Aşnugı (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **2**. Başkı (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); **3**. Başta, başta bulunan, başta giden, başta sayılan (*Müt.*); **4**. Bayağı (*Rad.IV.* «*Kır., Kaz.*»); **5**. Bayakı (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **6**. Bayat (*Der:* (*Tokat*); **7**. Bayırgı(*Rad. IV.*«*K.Kır.*»); **8**. Burungı, burungu (*Rad.IV.* «*Kom., Kar., Kır.*»; *M. M.*); **9**. Eski (*K.T.*); **10**. İleride, ileride olan (*K.T.*); **11**. İlk, ilkin (*Müt.*); **12**. İrterek, erterek (*P. d.C.*); **13**. Ozgan (*Müh.*); **14**. Önce (*K.T.; Kur.A; Enb.*); **15**. Önde, önde bulunan, önden giden (*K.T.*); **16**. Öndeki (*K.T.*); **17**. Öndin (*Aş.*); **18**. Öndün (*Rad. I.* «*Uyg.,Çağ.*»); **19**. Önür(*Kara.; Der: Tokat*); **20**. Önürdü (*Bab.; Kur.A.*); **21**. Önürt (*Der: Muğla*); **22**. Özel (*Enb.*); **23**. Payağı (*Rad.IV.*«*Tel.*»); **24**. Üstün (*Der: İstanbul*); **25**. Yeğ (*Müt.*). [Bak:

Evvel, evvelâ, sabık, kadîm, iptidaki, mütekaddim]

—(a), 1. Aşnu[«Tanğ atmazdın aşnu»] (*Rad.I. «Uyg.»; Mu.M.*) 2. Baya (*Dede*); 3. Bayak (*Dede.; Tuh.*); 4. Burun (*Rad. IV. «Kom., Kır., Sart., Kar.»; Türkmen.*); 5. Eskiden (*K.T.*); 6. İlkin, ilkönce(*Der: İstanbul*); 7. İrte çağda (*P.d.C.*); 8. Önez (*Der: Malatya*); 9. Önürdü (*Ah. H.*).

Mukaddeme, 1. Başlangıç (*K.T.; T.D.*); 2. Başsöz (*Der: İstanbul*); 3. Ilksöz (*Der: İstanbul*); 4. Önsöz [Yeni yayılmağa başlıyan sözlerden] (*Der: İstanbul*); 5. Önür (*Kara.*); 6. Söz başı (*Rad. IV. «Kır.»*).

—tülceyş, 1. İleri [Askerlik ıstılahı] (*K. T.*); 2. Öndüç (*L.O.*).

Mukadder, 1. Alın yazısı (*Der: İstanbul*); 2. Idıklık (*Rad. I. «Uyg.»*); 3. Ölçülü, ölçülmüş [Tayin ve takdir edilmiş man.] (*Der: İstanbul*); 4. Yazılı (*K.T.*). [Bak: Kader, kısmet, kaza]

—at, 1. Yazgı (*T.D.*); 2. Yazı (*K.T.*); 3. Yazım (*P.d.C.; Ç.L.*).

Mukaddes, 1. Arı (*Tef.*); 2. Arığ (*Uyg.; «Usp.»*); 3. Carık [Yk: yaruğ=nuranî] (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Iduk (*Rad. IV. «Or.»; Uyg. «İnd.»; Or.*); 5. Idduk (*Uyg.; «İnd.»*); 6. Kutlu (*Ah. H.*); 7. Kutun (*T.D.*); 8. Tabu (*Der: Adana*). [Bak: Aziz, münezzeh, kudsî, muazzez]

—gün, Ağır gün [«Kâfirlerin ağır günleri idi»] (*Dede.*).

Mukallit, 1. Ansalayan (*K.T.*); 2. Calkazan (*Der: Balıkeir, Niğde, Kayseri, Gerede, Edirne, Seyitgazi «Eskişehir»*); 3. Çalıngan (*Der: İzmir*); 4. Gaşmer [?] (*L. O.*); 5. Kaşmer [?] (*Ma.*); 6. Öykünç (*T.D.*); 7. Ökünük (*Der: Kütahya, Malatya, C.A.*); 8. Şaklaban (*K.T.*); 9. Yanşak (*T.D.*). [Bak: Maskara]

—lik etmek, 1. Ansılamak (*K. T.; L.O.*); 2. Yansılamak (*L.O.*); 3. Yansımak (*L.O.*); 4. Yanşalamak (*Der: Uşak*). [Bak: Taklit, temeshur]

Mukannen, 1. Kesimli (*K.T.*); 2. Şaşmaz (*K.T.; Der: İstanbul*).

Mukarenet, 1. Bitişiklik (*K.T.*); 2. Ulaşma (*K.T.*); 3. Yağıma (*Or.*); 4. Yakınlık (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

—hasıl etmek, 1. Yağutmak (*Or.*); 2. Yakınlaşmak (*K.T.*); 3. Yaklaşmak (*Müt.*).

—müddeti, Konaş, konaşık [Heyet ıstılahı; kıran: *Durée de conjonction* (*P.d.C.; Ç.L.*).

Mükarin, 1. Bitişik (*K.T.*); 2. Koşılgan (*D. L. T.*); 3. Tutcı, tutşı, tutaşı (*D.L T.*); 4. Ulaşık (*K.T.*); 5. Yakın (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Mukarrep, 1. İnak [Emniyet kazanmış man.] (*Müh.*); 2. Yakın (*K.T.*); 3. Yaklaşmış (*K.T.*); 4. Yoğutmuş (*Kur. İ.*). [Bak: Karîn, kurena]

Mukaseme [etmek], 1. Bölüşmek (*Rad. IV. «Osm., Çağ., Tar.»; K. T.; T.D.; Der: C.A.*); 2. Paylaşmak (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*); 3. Üleşmek (*Rad.I. «Tel., Şor., Küer., Tar., Kom., Uyg., Çağ., Kar.»; T. D.; Der: Bolu, Ayaş, Konya, Söğüt, Gölpazarı, Afyon, Silifke, Denizli*). [Bak: Taksim]

Mukassem, 1. Ayrılmış (*K.T.*); 2. Bölünmüş (*K.T.*). [Bak: Maksum, taksim]

Mukassi, 1. İç sıkıcı (*K. T.*); 2.

Sıkıntılı (*K.T.; Der: Bor «Niğde»*). [Bak: Kasvet verici]

Mukassim, 1. Ayıran (*K.T.*); 2. Bölen (*K.T.*); 3. Pay edici(*Bian.*); 4. Paylaştıran (*K. T.*); 5. Üleştirici (*Bian.*). [Bak: Taksim]

Mukataa, 1. Kabal, kabalay (*Der: Şebin Karahisar, Elâziz, Kilis, Amasya, Malatya, Silifke, Bayburt, Araç, Erzincan*); 2. Kesim (*K.T.*); 3. Kesime verme (*K.T.*). [Bak: Maktu]

Mukatele, 1. Kavga* (*K.T.*); 2. Kırgın (*Bian.; Cev.*); 3. Kırım (*Rad.II. «Osm.»*); 4. Öldürüşme (*Müt.*); 5. Ölüt (*D.L.T.*); 6. Savaş (*Kam.; Ar.L.*); 7. Uruş (*D. L.T.*); 8. Uruşma, vuruşma (*K. T.*). [Bak: Muha·ebe, münazaa, mudarebe, kıtal]

—etmek, 1. Birbirini öldürmek (*K.T.*); 2. Boğuşmak (*K.T.*); 3. Çalış eylemek (*Kur.B.*); 4. Depeleşmek (*Bab.; Kel.; Cev.; Muht.*); 5. Öldürüşmek (*Müt.*); 6. Tokuşmak (*Kur.İ.*); 7. Vuruşmak (*K.T.*).

Mukatta, 1. Ayrı [«Hurufu mukattaa = Ayrı harfler»] (*K.T.*); 2. Kesik (*K. T.*); 3. Kesilmiş (*K. T.*); 4. Kesimli (*Der: İstanbul*).

Mukavele, 1. Baylav (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Eydiş (*L. Ta.; T.D.*); 3. Kesim(*G.D.*); 4. Konuşuk(*Der: Erzincan, Bolu, Silivri*); 5. Mağat (*Rad. IV. «Şor.»*); 6. Pudak (*Rad. IV. «Tel.»*); 7. Söz, şöyleşme (*K.T.*). [Bak: Muahede]

—aktetmek, 1. Bağlanmak (*Der: İstanbul*); 2. Boynalmak (*Met.*); 3. Kisişmek (*P. d. C.; Ç.L.*); 4. Möljemek (*Rad. IV. «Şor.»*); 5. Söz edişmek (*K.T.*); 6. Sözleşmek (*K.T.; T.D.*).

Mukavemet, 1. Bolun (*Rad. IV. «Kır., Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); 2. Dayanç (*B.T.L. «Çağ.»*); 3. Karşılanu (*Rad. II.«Tel.»*); 4. Keriş (*D.L.T.; Rad.II.«Uyg.»*); 5. Sıdal (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); 6. Sırpaşma (*Der: Içel*); 7. Tirek (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Takat, muhalefet, tahammül, kuvvet, kudret, sebat, istikrar, mücadele, sabr]

—etmek, 1. Başınmak (*Rad.IV. «Osm.»*); 2. Dayanmak (*K. T.*); 3. Direnmek (*Der: Bursa*); 4. Direşmek (*Der: Eskişehir, Tokat, Gölpazarı, Çaldenizler «Denizli», Malkara*); 5. Göğüs vermek (*K.T.*); 6. Karısmak(*Rad.II. «Kır., Sag., Koyb.»*); 7. Karışmak (*Rad.II. «Kom.,Kaz.»*); 8. Karşı durmak (*K. T.*); 9. Otrumak (*D. L.T.*); 10. Serilmek, serinmek (*Rad. IV. «K.B.»*); 11. Tiremek (*P.d.C.; Ç.L.*); 12. Tirenmek(*Rad. III.«Uyg.»*); 13. Titmek(*D.L.T.*); 14. Turunmak (*D.L.T.*); 15. Utruşmak (*D.L.T.*).

—e hazırlanmak, Bekinmek (*Rad. IV.«Kır.»*).

—eden, Kingir (*Rad.II.«Çağ.»*). [Bak: Mukavim]

—li, 1. Dayanıklı (*K.T. Der: Bor, İstanbul*); 2. Direnekli (*Kam.*); 3. Kip [Muvafık, uygun, tam, kuvvetli, muktedir gibi mefhumlarda müşterek olarak kullanılan, bir sözdür.] (*Der: Çanakkale, Sıvas*). [Bak: Metîn, mukavim]

—siz, 1. Dayanıksız (*K.T.*); 2. Müyrük (*Rad.IV. «Şor.»*). [Bak: Âciz, bitap, zaif]

Mukavim, 1. Bazık [Metîn, bünyece kavi man.] (*Rad.IV.«Kaz.»*); 2. Çelem (*Der: Gazi Antep,Bursa, Siverek, Malatya*); 3. Dayanan(*K. T.*); 4. Dayanıklı (*Der: İstanbul*);

5. Karşı duran (*K.T.*); 6. Kunt [?](*Bürh.*); 7. Ona (*Uyg.«O.Q.»*); 8. Sıdallığ [Mütehammil, sabırlı man.] (*Rad.IV.«Sag., Koyb.»*); 9. Turuşgan (*D.L.T.*). [Bak: Kavi, metîn, mukavemetli]

—olmak, Sıdamak, sıdaşmak (*Rad.IV.«Sag., Koyb.»*). [Bak: Mukavemet]

Mukavves, 1. Avrık (*T.D.; B.T.L.* «*Osm.*»); 2. Bükülmüş (*K.T.*); 3. Çeğmel (*Der: İçel*); 4. Eğme (*Der: Mersin, O.A.*); 5. Eğmel (*Der:Mersin, O.A.*); 6. Eğri, iğri (*K. T.*); 7. Eymel (*Kara.*); 8. Meyrik (*Rad. IV.* «*Tel., Alt.*»); 9. Yay gibi (*K.T.*). [Bak: Münhani, kavisli, inhina]

Mukavvi, 1. Esirtgen (*Der: Ordu*); 2. Güç veren (*Müt.*); 3. Sağlamlaştıran (*K.T.*).

Mukayese, 1. Çağıştırma (*Müt.*); 2. Karşılaştırma (*Der: İstanbul*); 3. Oran, oranlama (*B.T.L.«Osm.»*); 4. Ölçü (*K.T.*); 5. Ölçüm (*B.T.L.* «*Osm., Ad.*»; *T.D.*).

—etmek, 1. Betteştirmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Deneştirmek (*Türkmen*); 3. Karşılaştırmak (*Der: İstanbul*); 4. Oranlamak (*Fer.; B.T. L.;* «*Osm.*»); 5. Osmak (*Süh.*); 6. Ölçümlemek (*B.T.L.«Osm.»;L.O.*); 7. Ölçmek (*T.D.*); 8. Teneştirmek (*Kar.*); 9. Tinneştirmek (*Rad. III.* «*Kaz.*»); 10. Tüğellemek (*Rad. III.* «*Çağ.*»); 11. Ulkışatmak (*Kar.*); 12. Yasmak (*Der: Uşak, Çankırı*). [Bak: Kıyas, tatbik, nispet]

Mukayyet, 1. Bağlanmış, bağlı (*K. T.*); 2. Bayık [Bayık bolmak = mukayyet olmak, ehemmiyetle bakmak] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 3. Geçirilmiş [Deftere kaydedilmiş man.] (*K. T.*); 4. Yazılı [Kaydedilmiş man.] (*K.T.*).

Mukbil, 1. Kutlu (*K.T.*); 2. Kutluğ (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Mesut, bahtiyar]

Mukdim, 1. Çalışkan (*K.T.*); 2. Dürüşçü (*Bürh.*); 3. Pıjı (*Rad. IV.* «*Şor.*»). [Bak: İkdam]

Mukim, 1. Oturan (*K.T.*); 2. Yerli (*Müt.*). [Bak: İkamet]

Mukni, 1. İnandırıcı (*Der: İstanbul*): 2. İnan verici (*K.T.*); 3. İşanduruçı [İşandurmak = inandırmak, inan vermek] (*Rad.I.«Çağ.»*); 4. Kandırıcı (*K.T.*).

Muktataf, 1. Derinti (*Der: Çanakkale, Kayseri, Amasya, Ş.A.*); 2. Toplanmış (*K.T.*).

Muktaza, 1. Gereklik (*Rad. II.* «*Osm.*»); 2. Nolası [Mucep man.] (*Hurş.*); 3. Yatım (*T.D.*). [Bak: Mucip]

Muktazi, 1. Gerekli (*Rad. II.* «*Osm.*»); 2. Gereklik (*D.L.T.*); 3. Gereklü (*Or.*); 4. Kılarlık (*Rad.IV.«Kaz.»*. [Bak: Lâzım]

Muktedir, 1. Becerebilen, becerebilir (*K.T.*); 2. Becerikli (*K.T.; Der: İstanbul*); 3. Beşirik [Başarıcı man.] (*Der: Kayseri, Adana*); 4. Bulgan [Tekemmül etmiş man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 5. Citişli [Kifayeti olan man.] (*Rad. IV.«Kaz.»*); 6. Erkli (*Rad. I.* «*Uyg.*»; *T.D.*); 7. Gücü yeten, gücü yeter (*Der: İstanbul*); 8. Güçlü (*K.T.*); 9. Kınak [İktidarı müsellem man.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 10. Pısık [Pişkin, metîn man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 11. Oğan (*D L.T.*); 12. Ökte (*Rad.I.* «*Çağ.*»); 13. Sıdallığ [Metanet, tahammül sahibi man.] (*Rad.IV.«Sag.,Koyb.»*); 14. Uz elli [Meharet sahibi man.] (*L.N.*); 15. Yapabilen, yapabilir

(*K.T.*); **16**. Yaraklık (*Rad. III.* «*Uyg.*»). [Bak: Ehl, ehliyetli, erbap, iktidarlı, kadir, kuvvetli, kifayetli, metîn, mahir, zikudret]

—olmak, 1. Becerebilmek, becermek (*K.T.*); **2**. Bolaylamak (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **3**. Gücü yetmek (*K.T.*); **4**. İriklik bulmak (*Muk. Ed.*); **5**. Umak (*Rad. IV.* «*Or.*»; *Uyg.*«*O.Q.*»); **6**. Yapabilmek (*K.T.*).

Muktefi, 1. Ardı sıra giden (*K.T.*); **2**. Uyan (*K.T.*). [Bak: Iktıfa]

Muktesit, 1. Cıynaktı [Yk: Cıynak, yığnak] (*Rad. IV.*«*Kır.*»); **2**. Evcimik (*Der: Çankırı, Bolu*); **3**. Evcümük, evcimen, evcümen (*Der: Tokat, Trabzon, İncesu, Kızılcahamam*); **4**. Kastarlı (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **5**. Orta tutucu (*Kur. A.; Kur. B.*); **6**. Orta turuğlu (*Kur. İ*); **7**. Siber [İdareli, ihtiyatlı man.] (*Rad. IV.* «*Sag.*»); **8**. Şeber (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **9**. Tecekli [İdareli man.] (*Der: Ankara, Kırşehir, Çankırı*); **10**. Tecemüklü (*Der: Çankırı*); **11**. Tecimen (*Der: Ankara*); **12**. Tutak (*T.D.; Der: Balıkesir, Kütahya*); **13**. Tutucu (*Der: Konya*); **14**. Tutumlu (*K.T.; Der: İstanbul, Konya, Çorum, Sungurlu, Bağyaka, Finike*).

—ane hareket etmek, Ortarmak (*Müt.*).

Mumaileyh, 1. Adı geçen (*Der: İstanbul*); **2**. İlgi(*İd.;T.D.*); **3**. İlgü (*İd.*); **4**. Kendi, kendisi (*Der: İstanbul*); **5**. O (*Der: İstanbul*).[Bak: Merkum, mezkûr, mersum, mezbur]

Munis, 1. Alışık (*K.T.*); **2**. Avınca, avuncan [Girgin, konuşkan man.] (*Müh.*); **3**. Cetekşil (*Rad.IV.*«*Kır.*»); **4**. Ekdi (Sokulgan kuzu, oğlak man.] (*Kam.; Der: Muğla, Maraş*); **5**. Elcik (*Der: Burdur*); **6**. Eldem (*Der: Muğla*); **7**. Kaçmaz [İnsandan—] (*K.T.*); **8**. Öğrük (*Lûg.Ar.*); **9**. Ögür [Ehlî man.] (*Kıs.; Ma.; Ter,; K.T.; Müh.; Der: Seyhan*); **10**. Sarlak (*Der: Yaylagöne* «*Malkara*»); **11**. Sokulgan (*K.T.*); **12**. Uysal (*Der: Denizli*). [Bak: Ehlî, istinas etmiş]

Munkabız, 1. Büzülmüş [Cisimler hakkında] (*K.T.*); **2**. Çekilmiş [Eşya hakkında] (*K.T.*); **3**. Pekliği olan [İnkıbaza tutulmuş man.] (*K.T.*); **4**. Sıkılmış (*K.T.*); **5**. Sıkıntılı (*K.T.*); **6**. Tıkanık (*Der: İstanbul*); **7**. Toplanmış [Cisimler hakkında] (*K.T.*).

—olmak, Yindirkemek [Cisimler hakkında; teşennüç, işmizaz man.da] (*İd. Haş.*).

Munkarız, 1. Arkası kesilmiş (*K.T.*); **2**. Bitmiş, bitip tükenmiş (*K.T.*); **3**. Sona ermiş, sonu gelmiş (*Der: İstanbul*); **4**. Söğünmüş, sönmüş (*K.T.*); **5**. Tükenmiş(*K.T.*). [Bak: Muntafi, munkati]

—olmak, 1. Bitmek, bitip tükenmek (*K.T.*); **2**. Sonu gelmek (*Der: İstanbul*); **3**. Sönmek, sönüp gitmek (*K.T.*); **4**. Tükenmek, Tükenip bitmek (*K.T.*); **5**. Uçukmak(*B.T.L.* «*Uyg.*»); **6**. Üçmek (*B. T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: İnkıraz]

Munkat, 1. Dölek (*L.N.*); **2**. Könük (*Muk. Ed.*); **3**. Yedilir (*Müt.*). [Bak: Muti, ram, tâbi]

—olmak, 1. Bağcınmak (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır., Kar.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); **2**. Yedilmek(*Müt.*). [Bak: İnkıyat]

Munkati, 1. Aralıklı, aralık veren (*K.T.*); **2**. Arası kesilen, arkası gelmiyen (*K.T.*); **3**. Ayrılmış (*K.T.*); **4**. Kesik, kesilmiş (*K.T.; Der: İstanbul*); **5**. Kopu (*Rad.II.*

«*Çağ*»); **6**. Süreksiz (*K.T.*); **7**. Uzak (*Rab.*). [Bak: Fasılalı, mütekatti, hitama ermiş]

—olmak, 1. Kesilmek (*K.T.; Ah.H.*); **2**. Söğünmek (*L.O.*). [Bak: İnkıta]

Munkazi, 1. Ardı kesilmiş (*K.T.*); **2**. Biten, bitmiş (*K.T.*); **3**. Günü gelmiş, günü geçmiş(*Der:İstanbul*); **4**. Tükenmiş (*K.T.*). [Bak: İnkıza]

Munsap, 1. Dökülen (*K.T.*); **2**. Kavuşan (*K.T.*).

—olmak, 1. Dökülmek (*K.T.*); **2**. Katılmak (*Ba.*); **3**. Kavuşmak (*K.T.*); **4**. Koyuluşmak (*D.L.T.*); **5**. Varmak (*Müt.*). [Bak: İnsıbap]

Munsif, Pağırsak [Yk: Pağır, bağır: bağırlı] (*Rad. IV.* «*K.B.*»). [Bak: İnsaf]

Muntabı, 1. Basılmış (*K. T.*); **2**. Damgalanmış (*K. T.*); **3**. Güzel [Tab'a mülâyim man.] (*K.T.*); **4**. İzi kalmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Tabı, intıba]

Muntabık, Uyan, uygun, uymuş (*K.T.*). [Bak: İntıbak]

Muntafi, 1. Bastırılmış (*K.T.*); **2**. Söğünmüş (*K. T.*); **3**. Söndürülmüş (*Müt.*); **4**. Sönmüş, sönük (*K.T.*).

—olmak, 1. Basılmak, bastırılmak (*Müt.*); **2**. Sönmek, söndürülmek (*K.T.*); **3**. Üçmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

Muntazam, 1. Bir düzüye (*K.T.*); **2**. Bitimlik (*P.d.C.;Ç.L.*); **3**. Cöndü (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Derilgen (*D.L.T.*); **5**. Derli toplu (*K. T.*); **6**. Devşinmiş (*İd. Haş.*); **7**. Düzenli (*K. T.*); **8**. Düzgün (*Aybe; Der: Balıkesir*); **9**. Düzün(*Aybe.*); **10**. Koldamca (*Der: Lâpseki, Çanakkale, Edirne*); **11**. Onat, onart (*Der: Gümele* «*Söğüt*», *Afyon Karahisar, Amasya, Burdur, Kütahya, Bilecik, Bahçe, Çorum, Ereğli* «*Konya*», *Mersin, Lâpseki, Bolu, Safranbolu, Kemalpaşa*); **12**. Ovat (*Der: Konya*); **13**. Sanağlık (*P.d.C.*); **14**. Sıralanmış (*K. T.*); **15**. Sıraya konmuş (*K. T.*); **16**. Sıvanak (*Der: Balıkesir*); **17**. Terilgen (*D. L. T.*); **18**. Toplu (*K.T.*); **19**. Tusun (*Aybe.*); **20**. Türeli (*Tuh.*); **21**. Tüz (*Fel.*); **22**. Tüzük (*P. d. C.; Ç. L.*); **23**. Yönnü (*Der: Adana*). [Bak: İnsicamlı, intizamlı, mürettep]

Muntazar, 1. Beklenilen (*K.T.*); **2**. Gözetilen (*K.T.*); **3**. Umulan (*Müt.*). [Bak: Memul, muhtemel]

Muntazır, 1. Bekliyen (*K.T.*); **2**. Gözeten (*K.T.*); **3**. Sak [Müteyakkız man.] (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **4**. Önücü (*Hurş.*); **5**. Uman (*Müt.*).

—olmak, 1. Beklemek (*K.T.*); **2**. Gözetmek (*K.T.*); **3**. Küymek [İntizar ateşi içinde olmak man.] (*Muht.*); **4**. Söymek (*Bah.*). [Bak: İntizar, terakkup]

Munzam, 1. Ek, eklenen, eklenmiş (*Der: İstanbul.*); **2**. Katılan, katılmış (*K.T.*); **3**. Üste gelen (*K.T.*); **4**. Üste konan (*K.T.*). [Bak: Lâhik, iltihak eden, inzımam eden]

Murabba, 1. Dördük (*Tuh.*); **2**. Dördül (*Çul.; Der: Bozantı, Adana*); **3**. Dördüzlü (*Der: Ş.A.*); **4**. Dört bucak (*Çul.*); **5**. Dörtkül (*Tuh.*); **6**. Dörtlü (*K.T.*); **7**. Tüğerek (*B.T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: Terbi]

Murafaa, 1. Duruşma [Yeni muhakeme usulleri kanunlarında resmen kabul edilmiş adlî ıstılah] (*Der: İstanbnl, Trakya, A.*); **2**.

Karşılaşma (*Der: İstanbul*); **3.** Yarçulaşma (*T.D.*); **4.** Yüzleşme (*K.T.*). [Bak: Muhasama, muhakeme]

Murahhas, 1. Elçi (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2.** Görmüş (*Müt.*); **3.** Ismarlama (*P.d.C.*); **4.** Körüğ (*Or.*); **5.** Oruntak [Vekil, mümessil man.] (*Der: Antalya*); **6.** Savçı [Haber getirici man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **7.** Yalabaç (*Or.*); **8.** Yalavaç (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Vekil, kaimmakam, meb'us, heyeti murahhasa]

— olarak göndermek, Salgamak (*P.d.C.; Ç.L.*).

Murakaba, 1. Bakı, bakma (*Müt.*); **2.** Beklenti (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **3.** Denzinme [Tefekkür ve mülâhazaya dalma man.] (*Enb.*); **4.** Gözetme (*K.T.*). [Bak: Teftiş, nazaret]

— etmek, 1. Bakmak (*Müt.*); **2.** Göz altında tutmak (*Der: İstanbul*); **3.** Gözetmek (*K.T.*); **4.** Paklamak [Yk: Pak, bak] (*Rad. IV.* «*Sag.*»); **5.** Paktılamak (*Rad. IV.* «*Koyb.*»).

Murakıp, 1. Bakı [Eskiden «bakı kulu» ve «başbakı kulu» memuriyetleri vardı] (*Müt.*); **2.** Baktaşı (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Bolarguçı (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4.** Gözeten, gözetici (*K.T.*). [Bak: Müfettiş]

Murassa, 1. Çitişik (*Bab.*); **2.** Donanmış (*Der: İstanbul*). [Bak:Tarsi]

Murat, 1. Dilek (*Der: İstanbul*); **2.** İstek (*K.T.*); **3.** Küvün (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Leb.*»); **4.** Umu (*Müt.*). [Bak: Arzu, meram, maksat, matlap, emel]

Murdar, 1. Arığsız(*Uyg.*«*U.;Rach.*»); **2.** Arıksız (*T.D.*); **3.** Arısız(*Ferh.*); **4.** Çebel, çepel (*Mün.*); **5.** Kirli (*K.T.*); **6.** Kirliğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **7.** Koma (*Rad. II.* «*Sag., Koyb., Kaç.*»); **8.** Komoy (*Rad.II.*«*Tel.*»); **9.** Pis (*K.T.*); **10.** Sası (*İd.*); **11.** Taygan (*Rad. III.* «*Osm.*»); **12.** Yarsıncığ (*D. L. T.*); **13.** Yiyik (*Müh.*). [Bak: Mülevves, necs]

— olmak, 1. Kirikmek (*D.L.T.*); **2.** Kirlenmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **3.** Pislenmek, pisleşmek (*K.T.*).

— ilik, 1. Kokar ilik (*Der: Honaz* «*Denizli*»); **2.** Onurga iliği (*L.N.*). [Bak: Nuhaı şevki]

Murdıa, 1. Emcek (*Der: Tokat*); **2.** Emzikçi (*T.D.*); **3.** Emzikli (*K.T.*); **4.** Emziren (*K. T.*); **5.** Süt ana (*K.T.*); **6.** Süt nine (*K. T.; Der: İstanbul, Tokat*); **7.** Süt veren(*K.T.*).

Musaddak, Gerçeklendirilmiş (*K. T.*). [Bak: Tasdik, kabul, tasvip]

Musafaha, 1. El sıkma, elini sıkma (*Der: İstanbul*); **2.** El uzatma, el verme (*Der: İstanbul*); **3.** Esenleşme (*Müt.*):

> «Esenleşip dil ile güftügûya başladılar,
> Kulak verince işittim k' eder fakiri sual»
> — Nedim —

4. Kavşut (*D.L.T.*); **5.** Kocuş (*Rad. II.* «*Osm.*»); **6.** Kucaklaşma (*Der: İstanbul*); **7.** Sarılma, sarışma, sarılışma, sarmaşma (*Der: İstanbul*). [Bak: Muanaka, selâmlaşma]

— etmek, 1. Elleşmek (*G.D.; Der: Gazi Antep*); **2.** El tutuşmak, el ele tutuşmak (*K.T.*); **3.** El uzatmak (*K.T.*); **4.** El verişmek (*Hurş.*); **5.** Esenleşmek, esenneşmek (*Der: Söğüt, Eskişehir*); **6.** Kocuşmak (*Rad. II.* «*Osm.; Redhouse*»); **7.** Koldoşmak (*Rad. II.* «*Kır.*»); **8.** Kucaklaşmak (*K.T.; Der: İstanbul, A.*); **9.** Sarmaşmak (*Der: İstanbul*); **10.** Sunuşmak (*Bab.*).

Musaffa, 1. Durulan, durulmuş (*K.T.*); **2**. Süzük (*Rad. IV. «Osm., Çağ., Alt., Tel.»*); **3**. Süzülmüş (*Der: İstanbul*); **4**. Süzüntü (*D.L.T.*); **5**. Turuk (*Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Tasfiye edilmiş]

Musahabe, 1. Corlaşma (*G.D.; Der: Gazi Antep*); **2**. Engime (*Rad. I. «Kır.»*); **3**. Konuşuk (*Der: Trabzon*); **4**. Konuşma (*K.T.*); **5**. Lakırdı (*K.T.*); **6**. Söleşü (*Rad. IV. «Kaz.»*); **7**. Söyleşme (*Der: İstanbul*); **8**. Söz (*Der: İstanbul*); **9**. Şor (*Der: Topaç, «Yozgat», Kızılkoca «Yozgat», Adana, Kırşehir, Kızılviran «İncesu», Develi, Erkitel «Kayseri», Boğazlıyan «Yozgat», Kozan «Adana», Erdelköyü «Osmaniye»*). [Bak: Hasbihal, sohbet]

—etmek, 1. Çoktaşmak (*Rad. III. «Şor.»*); **2**. Konuşmak (*K.T.; (Der: İstanbul)*.

Musahhah, 1. Düzeltilmiş (*K.T.*); **2**. Onartılmış (*Müt.*); **3**. Yanlışsız (*K.T.*). Bak: Tashih edilmiş]

Musahhih, 1. Düzelten, düzeltici (*K.T.*); **2**. Onarıcı, onartıcı (*Müt.*). [Bak: Tashih eden]

Musahip, 1. Arkadaş (*K.T.*); **2**. İnaç, inağ, inak [Mutemet, karîn man.](*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. İnanç [Mutemet, karîn man.] (*T.D.*); **4**. Konuşan, konuşulan (*K.T.*). [Bak: Karîn, mutemet, refik]

Musallat, 1. Sardakıl (*Ça.Ma.*); **2**. Sırnaşık (*Der: İstanbul, Konya, Sinop, Çanakkale, Kastamonu*); **3**. Tebelleş [?] (*Der: Isparta, Bursa, Samsun, Ankara, Aydın, İzmir, Sultaniye, Şebin Karahisar, Amasya, Bilecik, Kırşehir, Bolu, Söğüt, Kayseri, Zonguldak, Trabzon, Keçiborlu, Nallıhan, Sivrihisar*); **4**. Yapışkan (*Der: İstanbul, Konya, Sinop, Çanakkale, Kastamonu*).

—etmek, 1. Başına dolamak, başına sarmak (*K.T.*); **2**. Örneştirmek (*Der: Finike*). [Bak: Taslit etmek]

—olmak, 1. Çullanmak (*K.T.*); **2**. Dadanmak (*Der: Elâziz, İçel, Kütahya, Ayaş, Gümüşane, Kırşehir*); **3**. Darımak (*Dede.*); **4**. Ekleşmek (*Der: Samsun, Avanos «Kırşehir»*); **5**. İnçsiretmek (*Uyg. «İnd.»*); **6**. Pintişmek (*Der: Maraş, Dörtyol, Osmaniye*); **7**. Sataşmak (*K.T.*); **8**. Sırnaşmak (*Der: İstanbul, İzmir, Konya, Sinop, Kastamonu, Çanakkale*); **9**. Şirnemek, şirnimek (*Der: Mut, İçel, Burdur, Mersin, Afyon*); **10**. Talanmak (*T.D.*); **11**. Uylamak, uyunmak (*Der: Samsun, Sıvas, Maraş*). [Bak: İz'aç etmek, taciz etmek]

Musap, 1. Düşkün (*K.T.*); **2**. Düşmüş, üzerine düşmüş (*K.T.*); **3**. Tutulmuş(*K.T.*); **4**. Uğrak, uğramış (*K.T.*). [Bak: Düçar, giriftar]

—olmak, 1. Düşmek (*K.T.*); **2**. Karmak (*Der: Bursa, Tekirdağ, Kavaklı, Kangal, Çorlu, Polatlı, Kırşehir, Lâpseki*); **3**. Takımak (*D.L.T.*); **4**. Tutulmak (*K.T.*); **5**. Uğramak (*K.T.*); **6**. Yakalanmak (*Der: İstanbul*).

Musarea, 1. Boğuşma (*Der: İstanbul*); **2**. Güreş (*K.T.; Der: Antalya, İstanbul*); **3**. Kürtmük(*Der: Isparta*); **4**. Yıkışma (*Der: Antalya, İstanbul*).

—etmek, 1. Beldeşmek(*Rad.V. «Kır.»*); **2**. Boğuşmak (*Der: İstanbul*); **3**. Cingişmek [Yk: Yenişmek] (*Rad.IV. «Kır.»*); **4**. Elleş-

mek (*Şeh.*); **5**. Güreşmek (*K.T.*; *Der: A.*); **6**. Tartışmak (*T.D.*).

Musavvir, Bezeğen (*Kur.İ.*). [Bak: Tasvir, tersim, tezyin]

Musibet, 1. Bun (*Süh.*; *Muht.*); **2**. Çor [Hastalık,illet man.] (*Der: Develi, İncesu, Afyon Karahisar, Diyarbekir, Kanya, Kırşehir, Kayseri*); **3**. Değen, değgen (*Kur.İ.*); **4**. Kırlağan (*Rad.II.* «*Osm.*»); **5**. Kıyıllık (*Der: Yalova*); **6**. Teğikli, teğinikli, tekikli (*Kur.İ.*). [Bak: Afet, belâ, kaza]

Musiki, Ir [Terennüm ve taganni man.] (*K.T.*).

—âleti, 1. Çalgı (*K.T.*); **2**. Kobus [Bir türlü musiki âleti ki bilhassa eski ozanlar kullanırdı] (*Rad.II.*«*Uyg.*»); **3**. Kobuz (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **4**. Komıs (*Rad.II.* «*Küer., Tel., Şor., Sag., Koyb., Kaç.*»); **5**. Kubuz (*Der: Uşak, Denizli*); **6**. Öttürgeç (*Der: Denizli*).

—makamı, Köğ(*Rad.II.*«*Koyb.*»).

—şinas, 1. Komığçı (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); **2**. Kulanşı (*Rad.II.* «*Kır.*»).

Musip, 1. Doğru (*Der: İstanbul*); **2**. Ilgın (*Müt.*); **3**. Oranlı (*Der: Söğüt*); 4. Varan, varışlı (*K. T.*); **5**. Yanılmaz, yanılmıyan (*K.T.*); **6**. Yöntem (*Der: Denizli*). [Bak: İsabetli]

Musir, 1. Ayak direyen (*K.T.*); **2**. Kerçik (*Der: Avanos*); **3**. Kıngır (*Rad. II.* «*Osm.*»); **4**. Öğü (*Rad.I.*«*Osm.*»); **5**. Öneğü (*Kam.*); **6**. Öngü (*Rad.I.* «*Çağ.*»); **7**. Üzmekçil (*Bab.*). [Bak: İnatçı]

—olmak, 1. Ayak diremek (*K. T.*); **2**. Aynaşmak (*T. D.*); **3**. Döğneşmek (*Müt.; Der: Kırşehir*).

Muska [Nüsha], **1**. Bötöy, bütöy (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Uğrasa, urasa (*Der: Fethiye, Mersin*). [Bak: Nüsha]

Muslih, 1. Ara bulan, araya giren (*Der: İstanbul*); **2**. Barıştıran (*K. T.*); **3**. İyileştiren (*K. T.*); **4**. Yarguci [Hakem *arbitre* man.] (*Bian.*). [Bak: Mütevassıt, hakem]

Mustatil, 1. Emlek [Yk: Ablak] (*Der: İzmir*); **2**. Kapıl [?] (*Der: Şabanözü* «*Polatlı*»); **3**. Söbü [Asıl beyzî man.] (*L.O.*); **4**. Uzağı (*Bab.*); **5**. Uzunca (*K.T.*).

Muşamba [Muşamma], **1**. Su geçmez (*K.T.*); **2**. Yağmurluk (*Rad. II.* «*Osm.*»); **3**. Yakı [Yaraya konan muşamba] (*K.T.*).

Mûşikâf, 1. Kılı kırk yarar (*K.T.*); **2**. Titiz (*K.T.*). [Bak: Müdekkik]

—olmak, Kındışlamak (*Der: Sinop*).

Muşt, 1. Avuç (*K.T.*); **2**. Aya [«Muştülyet=el ayası»] (*Müt.*); **3**. Yumruk (*K.T.; Der: İstanbul,A.*); **4**. Zumzuk, sumsuk (*Der: Aygır köyü* «*Diyarbekir*», *Akçadağ* «*Malatya*», *Adana, Kastamonu*).

Mutâ, 1. Baş eğilen (*Der: İstanbul*); **2**. Sözü geçer, sözü tutulur (*Müt*); **3**. Tapgaç [Rad. III.te:= geveze] (*T.D.*); **4**. Tutunulmuş (*Kur.A.*).

Mutabakat, 1. Caram [Yk: Caramak, yaramak] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Düzenlik (*P.d.C.*); **3**. Uyarlık (*K.T.*); **4**. Uygunluk (*K.T.*). [Bak: Muvafakat, tetabuk]

Mutabık, 1. Çımçık (*Der: Edirne, Balıkesir*); **2**. Dölek (*Der: Niğde Konya, Çorum*); **3**. İrülüğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Kip (*Müt.; Der: İçel*); **5**. Maç (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **6**. Taman (*Fel.*); **7**. Tuş [Muvafık, refik, arkadaş man.] (*Rad. III.*

«Uyg., Çağ., Tel., Leb. Alt., Şor. Küer.; Kaç., K. Kır., Kom.»; Fer.); **8**. Uyar (*K.T.; Bian*); **9**. Uygun (*Bian.; Kam.; T.D.; K. T.*). [Bak: Muvafık, muntabık]

—gelmek, 1. Bağdaşmak(*K.T.*); **2**. Sinmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **3**. Uymak(*K.T.*); **4**. Uyuşmak(*K.T.*). [Bak: Tetabuk, tevafuk]

—kalmak, 1. Sanlaşmak(*Müh.*); **2**. Tüzelmek (*Rad.III.«Çağ.»*); **3**. Uylaşmak, uzlaşmak (*Bab.*). [Bak: İtilâf]

Mutaf [Muytap], **1**. Iskar (*Der: Tire, İzmir»*); **2**. Örücü (*Dede.*).

Mutahhar, 1. Arınmış (*Kur. B.*); **2**. Sili (*Rad.IV. «Kom.»*); **3**. Siliğ (*Rad. IV. «Çağ.»*); **4**. Silik (*Rad. IV.«Or.; K.B.»*). [Bak: Pak, tahir]

Mutalea [Mütalea], **1**. Bağu [Yk: Bağ, bak] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Bakım [Nazar, noktai nazar man.] (*K. T.*); **3**. Düşünce (*Der: İstanbul*); **4**. Düşünüş (*Der: İstanbul*); **5**. Görüş (*Der: İstanbul*); **6**. Okuyuş (*K.T.*); **7**. Sakınç [Fikir ve mülâhaza man.] (*Uyg. «İnd.»*); **8**. Saygın (*Rad. IV. «Çağ.»*). [Bak: Mülâhaza, rey, nazar, noktai nazar]

—etmek, 1. Barlamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Çirkmek (*Rad. III. «Osm.»*); **3**. Düşünmek (*K. T.*); **4**. Gözden geçirmek (*Der: İstanbul*); **5**. Köngül kermek (*Uyg. «İnd.»*); **6**. Okumak (*K.T.*). [Bak: Tetkik, muayene]

—da bulunmak, 1. Sakınmak (*Or.*); **2**. Sanıkmak (*Rad. IV. «Osm.»*).

Mutalebe, 1. Arama (*Der: İstanbul*); **2**. Dileme (*Müt.*); **3**. İsteme (*K.T.*); **4**. Sorun (*P.d.C.*). [Bak: Matlap, matalip, maslahat, mesalih]

Mutasallif, 1. Atan, atıcı (*Der: İstanbul*); **2**. Gercik [?] (*Der: Gazi Antep*); **3**. İremsi [Mağrur, müteazzim man.] (*Rad. I. «Tob.»*); **4**. Öğünen, öğünücü (*L.O.*); **5**. Öğüngeç, öğüngen (*Müt.*). [Bak: tesallüf]

Mutasarrıf, 1. Is [Sahip, malik man.] (*L.O.*); **2**. Paşkaruçı [Muktesit, idareli man.] (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*). [Bak: Sahip, malik, tasarrufkâr]

Mutasavver, 1. Düşünülen (*Der: İstanbul*); **2**. Tasarlanan, tasarlanmış (*K.T.*); **3**. Umulan (*K.T.*). [Bak: Memul, melhuz, muhtemel]

Mutat, 1. Alışılan, alışılmış (*K.T.*); **2**. Polğı (*Rad.IV. «K.B.»*); **3**. Tokulığ (*Uyg. «Usp.»*). [Bak: Âdet, itiyat]

Mutavaat, 1. Baş eğme (*K.T.*); **2**. Boyun bükme (*Der: İstanbul*); **3**. Tapuk (*Der: Bergama*).

—etmek, 1. Bağınmak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Baş eğmek (*K.T.*); **3**. Eslemek (*Kam.*); **4**. Yola gelmek (*T.D.*). [Bak: İtaat, inkıyat]

—kâr, 1. Basınçak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Basınkı (*Rad.IV. «Kır.»*); **3**. Başı yerde (*Der: İstanbul*); **4**. Boyun veren (*Az.*); **5**. Yumuşak (*Der: İstanbul*). [Bak: Muti, münkat]

Muteber, 1. Cukaz (*Fel.*); **2**. Güvenilen, güvenilir (*K.T.*); **3**. İleri gelen, ileri gelir (*K.T.*); **4**. İnamlı (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. İnanılan, inanılır (*K.T.*); **6**. Saydut (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **7**. Sayılan, sayılır (*K.T.*); **8**. Sıylı (*Rad.IV. «Kar.»*); **9**. Sözü geçer (*K.T.*); **10**. Töre (*Rad.III. «Krm.»*). [Bak: Hatırı sayılır]

—makam, Başbucak [İhtiram

mevkii, en muteber köşe *place d'honneur* man.] (*Der: C.A.*).

Mutedil, 1. Amıl, amul (*Müh.*); **2**. Aran [İklim, hava hakkında] (*Rad. I.* «*Çağ. Ad.*»; *Der: Kars*); **3**. Ilık [Havada ve suda hararetin mutedilliği man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Ilıman, ılman [Hava hakkında] (*Der: Kütahya, Sıvas, Ankara, Dörtyol, Kayseri, Ordu*); **5**. Konaktığ [Temkinli, müfrit olmımıyan man.] (*Rad.II.* «*Şor.*»); **6**. Oranlı (*Rad.I.* «*Osm.*»); **7**. Orta (*K.T.*); **8**. Siber (*Rad.IV.* «*Sag.*»); **9**. Sinemce (*Rad.IV.* «*Sag.*»); **10**. Şenniğ (*Rad.IV.* «*Şor.*»); **11**. Tempig (*Rad. III.* «*Şor.*»); **12**. Yavaş (*K.T.*); **13**. Yumuşak [Hava hakkında](*Der: İstanbul*). [Bak: İtidal]

Mutekif, 1. Çekilmiş (*Der: İstanbul*); **2**. El çekmiş, elini eteğini çekmiş (*Der: İstanbul*); **3**. Oturak [Mütekait, amelmande man.] (*Müt.*); **4**. Oturcu (*T.D.*). [Bak: Münzevi, mutezil]

Mutekit, 1. Bütçü (*Rad.IV.*«*Uyg.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. İnanan (*K.T.*); **3**. İnanışlı (*Der: Bartın*). [Bak: İtikat]

Mutemet, 1. Dayanılan, dayanılır (*K.T.*); **2**. Güvenilen, güvenilir, güvenilebilir (*K.T.*); **3**. İnak (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *Dede.*; *Hurş.*; (*K.T.*); **4**. İnam (*Hurş.*; *Kel.*); **5**. İnamlı (*P.d.C.*; *Ç.L.*; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **6**. İnanacak (*Der: Lâpseki*); **7**. İnanç (*D.L.T.*; *T.D.*, *B.T.L.*, «*Osm.*»; *Der: Konya*); **8**. İnangu (*B.T.L.* «*Uyg.*, *Çağ.*»); **9**. İnanılır (*K.T.*); **10**. İşançlı (*Der: Trabzon*); **11**. Püdülmüs (*Rad. IV.*; *K.B.*); **12**. Sağlam (*K.T.*); **13**. Senimli (*Rad.IV.* «*Kır.*»). [Bak: Mevsuk, muteber, itimada şayan]

Muteriz, 1. Karşı gelen (*K.T.*); **2**. Karşı koyan(*Müt.*); **3**. Sınamsık (*Rad.IV.*«*Osm.*»); **4**. Yat [Muhalif, muhasım man.] (*L.O.*). [Bak: İtiraz eden, muhalif, muhasım]

Muti, 1. Baş eğen, baş eğmiş (*K. T.*); **2**. Cetekşil [Yk: Cetek, yedek] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Dinlecen (*L.Ta.*); **4**. Dinler, dinliyen (*K.T.*); **5**. Dölek (*T.D.*; *L.N.*; *Caf.*; *Muht.*); **6**. Eslek (*Der: Bayburt, Ordu, Ulubey*); **7**. Etgü, etkü (*B. T. L.* «*Çağ.*, *Uyg.*»); **8**. Göndem (*L.Ta.*); **9**. Kotgı (*Rad.II.*«*Uyg.*»); **10**. Könük (*Muk. Ed.*); **11**. Kündem, küni, künüçen (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **12**. Uyan (*Fer.*); **13**. Üzü yola (*Az.*); **14**. Yatman (*Dede*). [Bak: Münkat, mutavaatkâr]

—olmak, 1. Bağunmak (*L.Ta.*; *B. T. L.* «*Kaz.*»); **2**. Baş eğmek (*K.T.*); **3**. Boyun vermek (*Az.*); **4**. Uyurmak (*Kur.A.*); **5**. Yavşımak (*Mün.*).

Mutlak, 1. Bağsız (*K.T.*); **2**. Başala (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **3**. Başı boş (*K.T.*); **4**. Başına buyruk (*Der: İstanbul*); **5**. Bildiği gibi, istediği gibi (*Der: İstanbul*); **6**. Koyverilmiş (*K.T.*).

—a, 1. En gücü (*Der: İzmir, Aydın, Balıkesir, Karaağaç, Isparta, Denizli, Afyon, Hadım* «*Konya*» *Muğla, Amasya, Bursa, Bergama*); **2**. Idı (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Kesenkes, kestimkes (*Der: Kütahya, Muğla*); **4**. Ne olursa olsun (*Der: İstanbul*); **5**. Taman (*T.D.*); **6**. Üsbekes, üsbeki, üskes (*Kam.*; *Der: Malatya, Ankara Gazi Antep, Denizli, Çorum, Yozgat, Konya, Kırşehir, Eskişehir, Trabzon, Isparta*). [Bak: Elbet, muhakkak, kat'î, kat'iyen]

Mutmain, **1.** Arhayın, arkayın [Temin edilmiş, emin man.] (*Rad. I.* «*Çağ., Ad.*»; *B.T.L.*«*Çağ., Ad.*»); **2.** Dinç [Dinlenmiş, rahat man.] (*Süh.* (*Der: İstanbul*); **3.** İnanmış (*Der: İstanbul*); **4.** İnç [Yk: dinç «Köngül inç mü?»] (*T.D.; D.L.T.*); **5.** Kanmış (*K.T.*); **6.** Tülek [«Aç ivek, tok tülek»; sakin, *satisfait* man.] (*D.L.T.;Kur.İ*).

—olmak, 1 Dölenmek (*Muht.*); **2.** Kanmak (*K.T.*); **3.** Tunbulmak (*D.L.T.*).

Mutrip, **1.** Çalgıcı, çalıcı (*K.T.; T.D.*); **2.** Irlangıç(*B.T.L.*«*Osm.*»); **3.** Ozan (*T.D.*); **4.** Yırağu (*D. L.T.*). [Bak: Sazende]

Muttali, **1.** Anlıyan (*K. T.*); **2.** Öğrenen (*K.T.*). [Bak: Agâh]

—kılmak, 1. Bakıtmak(*D.L.T.*); **2.** Ikmak, okmak (*Fel.*); **3.** İrgirmek, irgürmek (*Kam.*); **4.** Seslemek (*Mün.*); **5.** Yeteğine varmak [?] (*Der: Pasinler, Hasankale* «*Erzurum*»).

Muttarit, **1.** Bir düzüye olan (*K. T.*); **2.** Bir giden (*Der: İstanbul*); **3.** Sıralı, sıra üzre (*K.T.*). [Bak: İttırat]

Muttasıl [Mücavir man. sıfat], **1.** Bitişik (*K.T.*); **2.** Calgas (*Rad. IV.*«*Kır.*»); **3.** Çıtık (*Der: Isparta*); **4.** Çitinük (*Der: Erbaa*); **5.** Kavşı (*D.L.T.*); **6.** Komşu, konşu (*K. T.; L.O.*); **7.** Tutaş (*Rab.; L.O.; (P.d.C.; Ç.L.; T.D.; K.T.*); **8.** Tutuş (*İrş.; Muht.*); **9.** Uç uca (*K. T.*); **10.** Ulama (*B. T. L.* «*Osm.*»); **11.** Ulaşık (*T.D.; K.T.; Bian.; Ter.*); **12.** Yanaşık (*Ter.*); **13.** Yan yana (*K.T.*). [Bak: Mücavir, mülâsık, mütelâsık, ittisalinde]

—olmak, 1. Bitişmek (*K. T.*); **2.** Ulaşmak(*K.T.*); **3.** Yanaşmak [«Vapur rıhtıma yanaştı.»] (*K.T.*).

— [Devam man. zarf.], **1.** Aralıksız (*K.T.*); **2.** Aralık vermeden (*K.T.*); **3.** Ardı arası kesilmeden (*Der: İstanbul*); **4.** Durmadan (*K.T.*); **5.** Durmaksızın, durup dinlenmeden (*Der: İstanbul*); **6.** Kesilmeden (*K.T.*); **7.** Seziksiz (*Rad.IV.* «*K. B.*»); **8.** Sırtı sıraya (*Der: İstanbul*); **9.** Ulaşa, ulaşı, ulaşu (*Bab.; Aybe.; Mir.*); **10.** Ulaştırı, ulaşturu (*Ah.; Mir.; K.T.; T.D.*); **11.** Ulayı (*Bab.; Müt.*); **12.** Yindek (*Hurş.; Süh.*). [Bak: Aleddevam, bilâinkıta, lâyenkati, mütemadiyen]

Muvacehe,1. Bettestirme[Bet=yüz] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2.** Karşı karşıya geliş, karşılaşma, karşılaştırma (*Der: İstanbul*); **3.** Otruşma (*D.L.T.*); **4.** Yüzleşme, yüzleştirme (*K.T.; Bürh.*); **5.** Yüz yüze gelme, yüz yüze getirme (*K. T.*).

—sinde, 1. Karşısında (*K.T.*); **2.** Önünde (*Der: İstanbul*); **3.** Üskinte (*Uyg.* «*İnd., U.II.*»); **4.** Yüzüne karşı (*Der: İstanbul*); **5.** Yüz yüze (*Der: İstanbul*).

—sinde bulunmak, 1. Karşısına çıkmak (*Der: İstanbul*); **2.** Önünde bulunmak (*Der: İstanbul*); **3.** Pajarmak (*Rad. IV.* «*Tel.*») **4.** Yüz yüze durmak (*Der: İstanbul*).

Muvafakat, **1.** Caram (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2.** İrim (*Met.*); **3.** Taplağ (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** Tem [Müttehit man. «tem sanalı = reyi, fikri müttehit»] (*Rad.III.* «*Alt., Tel.*»); **5.** Uygunluk (*K.T.*). [Bak: Kabul, tasvip]

—etmek, 1. Könüşmek (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **2.** Künmek (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **3.** Onamak, unamak (*P.d.C.; Ç.L.; Or.*); **4.** Tablaşmak

(*D.L.T.*); **5**. Tav olmak (*Ça. Ma.*); **6**. Unaşmak (*D.L.T.*); **7**. Uygun gelmek (*K.T.*): **8**. Uymak (*K.T.; Tuh.; Bab.; Müt.*); **9**. Uzlaşmak (*K.T.; Bit.*). [Bak: Kail olmak, rıza göstermek]

Muvaffak, 1. Başaran, başarmış (*K.T.*); **2**. Becerebilen, beceren (*K.T.*); **3**. Bulabilen, bulan (*K.T.*); **4**. Kazanan (*Müt.*); **5**. Yapabilen (*K.T.*).

—etmek, Onarmak (*D.B.*).

—olmak, 1. Baçarmak (*Az.*); **2**. Başa çıkmak (*K.T.*); **3**. Başarmak (*Rad.IV. «Osm., Tür., Çağ»*); **4**. Başkarmak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **5**. Becermek (*K.T.*); **6**. Edikmek (*Uyg. «İnd.»*); **7**. Kaskanmak (*Rad.II. «Uyg.»*); **8**. Kazganmak (*Or.*); **9**. Onmak (*D.B.; Der: Bursa, İçel, Sinop, Samsun, Zonguldak, Isparta, Edirne, Burdur, Kütahya*); **10**. Ucarmak (*Der: Kırşehir*); **11**. Uğurmak (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Feyz bulmak]

Muvaffakıyet, 1. Başarma, başa çıkarma (*K.T.*); **2**. Becerik, becerme (*K.T.*); **3**. Citişlik (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4**. Öktü (*Rad.I. «Tel.»*).

—le yapılmak, Ondaymak(*Rad. I. «Çağ.»*).

—siz, 1. Bulmağan (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Çaknak (*Rad. IV. «Bar.»*).

—sizlik, İrzir (*P.d.C.; Ç.L.*).

Muvafık, 1. Barışık [Muhasım değil man.] (*K.T.*); **2**. Cünli [Münasip man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Çup (*P. d. C.*); **4**. Dölek (*Der: Keskin, Ankara, Ereğli «Konya», Adana, Civanyayla «Mersin», Çorum, Kayseri, Bâlâ «Ankara», Sıvas, Kırşehir, Antalya, Seyhan, Çivril, Denizli, Kelkit «Gümüşane», İçel, Kocaeli, İncesu «Kayseri», Yozgat, Niğde, Malatya, Polatlı, Aydın, Eskişehir, Isparta, O.A.*); **5**. Düşer (*Bab.*); **6**. Edgülüğ (*Uyg. «İnd., T.T.»*); **7**. Elverişli (*K.T.; Der: İstanbul*); **8**. Kenez (*Ter.*); **9**. Kip (*Der: Konya, Sıvas, Kayseri, Malatya, Trabzon, Yozgat, Kütahya, Çanakkale*); **10**. Kolay (*Hurş.*); **11**. Kolaylı (*Rad.II.«Kar.»*); **12**. Onat (*Süh.; Ter.; Der:Mutnavdal «İçel»*); **13**. Onay (*L.Ta.*); **14**. Onğ (*B. T.L. «Uyg.»*); **15**. Taplı (*Kur.A.; Kara.*); **16**. Tuş (*Fer.*); **17**. Uyar (*Bian.; K.T.*); **18**. Uygun (*K.T.; Kam.; T.D.*); **19**. Uz (*K.T.; Der: Çankırı, Bilecik, Kayseri, Ereğli «Konya», Mersin, Avanos «Kırşehir»*); **20**. Yakışık (*Muht.*); **21**. Yaraşık (*Mif.*); **22**. Yaraşlı(*Kar.*); **23**. Yönet (*Der: Emet «Kütahya», Tefenni «Burdur», Isparta, Muğla, Antalya, İçel, Konya*); **24**. Yönlü (*Der: İzmir, Konya, Niğde, Isparta, Kütahya, Ankara, İçel, Muğla*); **25**. Yöntemli (*Der: Pazarcık «Ankara»*); **26**. Yusunluğ [Kaideye, usule mutabık man.] (*P. d. C.; Ç.L.*). [Bak: Münasip, ensep, lâyık]

—bulmak, Taplamak (*Uyg.«İnd., U , P.P.»*).

—gelmek, Uymak (*K.T.*).

—görmek, Unamak (*Rab.*). [Bak: Kabul, tasvip]

—kalmak, Sanlaşmak (*Müh.*). [Bak: Muvafakat]

—olmak, 1. Elvermek (*K. T.*); **2**. Uymak (*K.T.*); **3**. Yakışmak (*K.T.*); **4**. Yaramak (*D.L.T.*); **5**. Yaraşmak (*K.T.*).

—fiyatlı, Töllü (*G.D.*).

Muvahhit, Birleyici (*Rab.*). [Bak: Tevhit]

Muvakkar, 1. Ağırlanmış (*K. T.*); **2.** Ululanmış (*K.T.*). [Bak: Tevkir]

Muvakkat, 1. Alaşık (*Der: Ahlat*); **2.** Eğreti, eyreti (*K.T.; Der: Ankara, Isparta, Denizli, Kütahya*); **3.** Geçici, gelip geçici (*Der: İstanbul*); **4.** Iyatlı (*Der: Isparta*); **5.** İğret, iğreti (*Der: Denizli, Emircik «Çivril», Bağviran «Kızılcahamam»*); **6.** Savan (*Rad. IV. «Osm.»; T.D.*); **7.** Sezikliğ, seziklik (*Rad. IV. «K.B.»*); **8.** Süreksiz (*K.T.*).

—ten, Şimdilik (*K.T.*).

Muvaneset, 1. Alışkanlık, alışıklık (*Der: İstanbul*); **2.** Alışma, alışıp birlikte yaşama (*K.T.*); **3.** Avınç (*D.L.T.*); **4.** Görüşüp konuşma (*Der: İstanbul*); **5.** Öğürlük(*Muht.*). [Bak: Muaşeret]

—etmek, 1. Alışmak (*K.T.*); **2.** Birlikte yaşamak (*K.T.*); **3.** Derilmek (*Müt.*); **4.** Eşirgenmek, işirgenmek (*Kel.; Çul.*); **5.** Öğür olmak (*Ar. L.; Kam.*); **6.** Öğürleşmek (*Muht.*).

Muvasalat, 1. Geliş (*K.T.; Der: İstanbul, A.*); **2.** Kavuşma (*K.T.*); **3.** Keliş (*Rad. II. «Tel., Uyg.»*); **4.** Kilü (*Rad. II. «Kaz.»*); **5.** Ulaşma (*K.T.*); **6.** Varış (*Der: İstanbul,A.*); **7.** Yetişme (*K.T.*). [Bak: Vusul, visal]

Muvazabet, 1. Ardını kesmeden çalışma (*K.T.*); **2.** Bir düzüye çalışma (*K.T.*); **3.** Uğraşma (*K.T.*); **4.** Ulaşu kılma (*T.D.*). [Bak: Müdavemet]

Muvazene, 1. Dartma (*Enb.*); **2.** Denk gelme, denk olma (*K.T.*); **3.** Denklik (*K.T.*); **4.** Döleştirme (*Der: Mersin*); **5.** Ölçümleme (*B.T.L.«Osm.»; L.O.*); **6.** Tay (*P.d.C.*); **7.** Tayma (*Ç.L.*); **8.** Uygunluk (*K.T.*).

—li, 1. Ölçülü (*Der: İstanbul*); **2.** Tartılı (*K.T.; T.D.*); **3.** Tink [Yk: Denk (*P.d.C. Ç.L.*).

—li olmak, Taylanmak (*Der: Vize*).

—payı, Abra [Terazi kefelerinin muvazenesini bulmak için konulan ağırlık] (*T.D.*).

—siz, Tartısız (*K.T.*).

—siz vaziyet, Eselek (*Der: Rize*).

Muvazi, 1. Arasıl (*Der: Polatlı*); **2.** Karşılıklı (*K.T.*); **3.** Koşa (*Kara.; Der: Yozgat, Ankara, Gazi Antep*); **4.** Yönlü (*Der: Konya, Niğde*). [Bak: Mütevazi]

—yürümek, Iyılmak (*Der: Konya Ereğlisi*).

Muvazzaf, Yumuşlu (*Rad. III. «Kaz.»*). [Bak: Vazife]

Muveç, 1. Borgaç, burgaç (*L.O.*); **2.** Bükülmüş (*K.T.*); **3.** Bükri (*Rad.II. «Çağ.»*); **4.** Bükür (*Rad. II. «Çağ.;Kır.»*); **5.** Çelpeşik (*Der: Harput*); **6.** Dolambaç, dolambaçlı (*Der: İstanbul*); **7.** Dolaşık (*Der: İstanbul*); **8.** Dönemeçli[Yol] (*Der: Gümüşane*); **9.** Eğri, eğrilmiş (*K.T.*); **10.** Engebeli (*K. T.*); **11.** İğri, iğrilmiş (*K.T.*); **12.** İğri büğrü (*L.O.*); **13.** Kekri (*Rad.II. «Kaz.»*); **14.** Kekrü (*Rad.II. «Uyg.»*). [Bak: Muavveç, ivicaçlı]

Muzaaf, 1. İki kat (*K.T.*); **2.** Kat kat (*K.T.; Muk. Ed.*); **3.** Kos (*Rad.II. «Kır.»*); **4.** Koş, koşa [Çift man.] (*İd.Haş.; T.D.; Rad. II. «Çağ., Tel., Şor.»*). [Bak: Çift, terbi, taz'if]

Muzaf, 1. Bağlı, bağlanmış (*Müt.*);

2. Katılmış (*K.T.*); 3. Takılmış (*K.T.*); 4. Ulak (*Müt.*); 5. Ulanmış (*K.T.*). [Bak: İzafe, izafet]

Muzaffer, 1. Cinüçen, cinüçi (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 2. Kazanan, kazanmış (*Der: İstanbul*); 3. Kopan (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 4. Kulan [Meramına nail olan man.] (*Tuh.*); 5. Mayruk (*Tuh.*); 6. Molo (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 7. Utkucı [«Utmak» tan: «Kılıç paltu pirle yağın Utkucı = Kılıçla, balta ile düşmana karşı muzaffer olan.»] (*Rad.I.* «*Uyg.*»); 8. Üst gelen, üstün gelen (*Müt.*); 9. Yağıbasan (*Dede.*); 10. Yeğül (*L.O.*); 11. Yeğin (*T.D.*); 12. Yenen (*K. T.*). [Bak: Galip]

—olmak, 1. Basmak «Bastık gene kâfirleri avnetti Hudamız»] (*Müt.*); 2. Kazanmak (*Der: İstanbul*); 3. Öktelemek (*Rad.I.*«*Çağ.*»); 4. Sındırmak[Kırmak demek ise de harpte düşmana muzaffer olmak yerinde de kullanılır] (*Muht.*); 5. Utmak (*Rad.I.* «*Uyg., Krm., Tar., Kır., K. Kır., Alt., Tel., Şor., Leb.,Sag., Koyb.,Kar.,Küer., Osm.,Ad., Çağ.*»; *Ç.L.; Der: Birecik* «*Balıkesir*»); 6. Üst gelmek, üstün gelmek (*Müt.*); 7. Yenmek (*K.T.*). [Bak: Galebe çalmak]

—iyet, 1. Kazanç (*Der:İstanbul*); 2. Utku (*Rad.I.* «*Uyg.*»); 3. Üstünlük (*Müt.*); 4. Yengi (*Der: İstanbul*). [Bak: Zafer, galebe]

Muzahame [etmek], 1. Ağışmak (*D.L.T.*); 2. İtişmek (*K. T.*); 3. Kakışmak (*K. T.*); 4. Sıkıştırmak (*K.T.*).

Muzaheret, 1. Kömet (*Az.; L.O.*); 2. Yardım (*K.T.*); 3. Yölek (*T. D.*). [Bak: İltimas, iltizam]

—etmek, 1. Arkalamak (*Bab.*); 2. Arka olmak, arka vermek (*K.T.*); 3. Barumak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); 4. İğeşmek, ikeşmek (*D.L.T.*); 5. Kol olmak, kollamak (*Kam.*); 6. Tirkemek (*P.d.C.;Ç.L.*); 7. Yalkamak (*P. d. C.; Ç.L.*); 8. Yardım etmek (*K.T.*); 9. Yarı birmek (*Muk. Ed.*). [Bak: Himaye, muavenet]

Muzahir, 1. Arka (*Der: İstanbul*); 2. Arka çıkan (*Der: İstanbul*); 3. Arka veren (*K.T.*); 4. Arka verici (*T.D.*); 5. Koldaş (*Hurş.*); 6. Yardımcı (*K.T.*). [Bak: Zahir, muin]

Muzahrafat, 1. Çepel (*Der:İzmir*); 2. Çörçöp (*Der: İstanbul*); 3. Kükür (*Der: Biga, Bursa*); 4. Pislik (*K.T.*); 5. Süprüntü (*K.T.*).

Muzayeka, 1. Akçasızlık (*K.T.*); 2. Bunalgun (*Der: Arap köyü* «*Ordu*»); 3. Bunasalık (*Der: Konya*); 4. Bunğ (*Der: Sıvas*); 5. Bungu(*Hurş.*); 6. Bunluk (*Der: Kayseri*); 7. Buşar (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 8. Darışlık (*B.T.L.*«*Ad.*»); 9. Darlık (*K.T.*); 10. Darşıkma (*Der: Mut* «*İçel.*»); 11. Dıkız [Mecburiyet man.] (*Hurş*):

«Sana vermekte hiç yoktur dıkızı,
Siyavuşun eğer var ise kızı»

12. Güçlük(*K.T.*); 13. Kısı (*Der: Kütahya*); 14. Kısılma (*Hurş.*); 15. Kıstalan (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Leb.*»); 16. Sıkı (*K.T.*); 17. Sıkılcım (*Rad.IV.*«*Çağ.*»; *Bab.; L.N.; T.D.*); 18. Sıkıntı (*K. T.*); 19. Yokluk (*K.T.*); 20. Züğürtlük (*K.T.*). [Bak: Istırap, mahrumiyet, müşkilât]

—da bulunmak, 1. Bızıkmak (*K.T.*); 2. Bunalmak (*Muht.*); 3. Darda kalmak (*Der: İstanbul*); 4. Darıkmak (*Der: C.A.*); 5. Sıkıl-

mak (*K.T.*); **6.** Sıkıntı çekmek (*Der: İstanbul*).

—da olan, Sıkkın (*Der: Yabanova*).

—lı, Bungun (*Der: Tire*).

—sız, Tarsız (*Fel.*).

—ya düşmek, Bungunlamak (*Der: Tire*).

Muzi [«Zıya»dan], **1.** Carık [Yk: Yaruk = zıya] (*Rad IV. «Kır.»*); **2.** Işık veren(*K.T.*); **3.** Parlak (*K.T.*); **4.** Parlıyan (*K. T.*); **5.** Yaldırıcı (*Mus.Es.*); **6.** Yalduracı (*Mus.Es.*). [Bak: Lâmi, lemean, şaşaa, müşaşa, münir, zıyadar, şuledar]

—[Eza eden man.], **1.** İnciten (*K.T.*); **2.** Sıkan, sıkıcı (*K.T.*).

—yat, Sinekler (*Der: Ankara*).

Muzip, 1. İlişen (*K.T.*); **2.** Takılan(*K. T.*); **3.** Yangaz(*Der: Rize, Muğla*).

—lik etmek, Takılmak (*K.T.*).

Muzir, 1. Ayığ (*Or.*); **2.** Dokunan (*K.T.*); **3.** Onaysız (*Müt.*); **4.** Yaramaz (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Dokunmak (*K.T.*); **2.** Kesirmek (*Rad. II. «Kır.»*). [Bak: Zarar, izrar]

Muzlim, 1. Imığ (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Kara (*K. T.*); **3.** Karangı (*Bal.; Rad. II. «Kaz., Kır.»*); **4.** Karangılı (*Rad. II. «Kır.»*); **5.** Karangu (*Rad. II. «Çağ., Uyg.»*); **6.** Karanlık (*K.T.*); **7.** Kaşank (*P.d.C.;Ç.L.*); **8.** Körsen (*Der:Avanos«Kırşehir»*); **9.** Loş [Yarı muzlim man.] (*K.T.*); **10.** Pinnik (*Der: Polatlı*); **11.** Tünerik [Yk: Tün, dün = gece] (*D.L.T.*). [Bak: Zulmet]

—olmak, 1. Kararmak (*K.T.*); **2.** Tünermek (*D.L.T.*).

Muzmahil, Yok olmuş (*K. T.*). [Bak: İzmihlâl]

—olmak, Yok bolmak(*Kur.İ.;Or.*).

Muzmer, 1. Gizli (*K.T.*); **2.** Kapalı (*Der: İstanbul*); **3.** Örtülü (*K.T.*); **4.** Saklı (*K.T.*).

Muztar, 1. Bunalmış (*T. D.*); **2.** Gensiz (*Fer.*); **3.** Sıkışık (*Muht.*). [Bak: Istırar, mecbur]

—bırakmak, 1. Basırmak (*Rad. IV. «Osm. Tür.»*); **2.** Bunkarmak (*D.L.T.*); **3.** Kısarlamak (*İd.Haş.*); **4.** Sıkıştırmak (*Muht.*).

—kalmak, 1. Bunalmak (*T.D; Muht.*); **2.** Dara gelmek (*K.T.*); **3.** Katkalmak (*T.D.*); **4.** Kıstalmak (*Rad. II. «Kaz., Kır.»*); **5.** Munukmak [Yk: Mun — bun] (*D. L. T.*); **6.** Sıkışmak (*K. T.*); **7.** Utulmal (*Melh.*).

—olarak, 1. İster istemez (*Der: İstanbul*); **2.** Katkala (*Müt.*).

Muztarip, 1. Acışan (*Der: Gazi Antep*); **2.** Bilenk [Bedbaht man.] (*P.d.C.; Ç.L*); **3.** Boşak (*D.L.T.*); **4.** Bönlü [?] (*B.T.L. «Osm.»*); **5.** Emgekliğ (*Uyg. «P.P.»*); **6.** Imızga (*Rab.*); **7.** Kadguluğ (*Uyg. «U.»*); **8.** Kaygılı (*Der: İstanbul*); **9.** Munluk (*Rad. IV. «Çağ., Tar.»*); **10.** Sıkıntı içinde bulunan, sıkıntı içinde çırpınan, sıkıntı çeken (*K.T.*); **11.** Yayığ (*D.L.T.*); **12.** Yüreği teprenmiş (*Bian.*). [Bak: Muazzep, bedbaht, Istırap]

—kılmak, İnçsiretmek (*Uyg. «İnd.»*).

—olmak, 1. Acışmak (*Der: Gazi Antep*); **2.** Boğunmak (*L. O.*); **3.** Borçumak (*B.T.L. «Kaz.»*); **4.** Boşmak, buşmak (*B. T. L. «Uyg.»; P. d. C.; Ç.L.; L. Ş.*); **5.** Boşukmak (*B. T. L. «Çağ.»*); **6.** Bunalmak (*L. O.; K.T.*); **7.** Dalbınmak (*T. D.*); **8.** Darılganmak (*Kel.*); **9.** Darlağanmak (*Lûg. Ar.*); **10.** Kaygılanmak (*Der: İstanbul*);

11. Kaykalanmak (*Tuh.*); **12**. Kıstanmak [Müteessir olmak man.] (*Met.*); **13**. Muğandırmak (*Rad.IV. «Tel., Sag.»*); **14**. Talpınmak (*B.T. L. «Çağ.»*); **15**. Tarılganmak (*Melh.*); **16**. Tarılkanmak (*Aybe.*); **17**. Tarlığanmak (*Ah.; Müh.; T.D.*); **18**. Tulkamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **19**. Yadamak (*T.D.*).

Mübadele, 1. Algu birgü (*P.D.C.*); **2**. Almaş (*Rad. I. «Kaç.»; B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Ayırbas (*Rad.I. «Kır.»*); **4**. Değiş, deyiş (*Kam.; Bian.*); **5**. Değişik (*Kam.; Der: Malatya, Edirne*); **6**. Değiş tokuş (*K. T.*); **7**. Denzendirme (*Cev.*); **8**. Dönelik (*Der: Ordu*); **9**. Seliştirü (*Rad. IV. «Tel.»*); **10**. Tölek, tülek [Tazmin, taviz man.] (*Rad. III.«Osm.»; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Muavaza]

—olunmak, 1. Değişilmek, değiştirilmek (*K.T.*); **2**. Teğşilmek (*Uyg. «İnd.»*).

—etmek, Değişmek (*Der: A.*).

Mübaderet [etmek], **1**. Başlamak (*K.T.*); **2**. Davranmak (*Müt.*); **3**. Koyulmak (*Muht.*); **4**. Öğürtmek (*Ar. L.; Kam.; 24*); **5**. Öndüplemek (*Müh.*). [Bak: İptidar]

Mübahat [etmek], **1**. Göncekleninmek, güceklenmek (*Kel.*); **2**. Kıvanışmak (*Muht.*); **3**. Kotalmak (*Rad.III. «Çağ.»*); **4**. Küçeklenmek (*Kel.*); **5**. Öğünmek, övünmek (*K.T.*). [Bak: İftihar, tefahür]

Mübahi, Öğünen, övünen (*K.T.*). [Bak: Müftehir]

Mübalât [etmek], **1**. Eslemek (*Kam.; Mün.*); **2**. Eymenmek (*Mey.; Bah.; Caf.*); **3**. İminmek (*Deş.*); **4**. Kayırmak (*Bab., Kam.*); **5**. Kazırmak (*T.D.*). [Bak: Takayyüt, itina]

—sızlık [etmek], Ezgerinmek (*D.L.T.*).

Mübareze [etmek], **1**. Çekişmek (*Dede.*); **2**. Davetmek (*Kum.*); **3**. Döğüşmek (*Der: İstanbul*); **4**. Sancışmak (*D.L.T.*); **5**. Turuşmak (*Ferh.*).

Mübariz, 1. Kaban (*Rad.II. «Kır., Kom., Kaz., Çağ., Ad.»*); **2**. Döğüşen [Sadece mübareze eden man.] (*Der: İstanbul*); **3**. Döğüşken [Mübarezeyi âdet edinmiş man.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Mübareze]

Mübaşeret [etmek], **1**. Başlamak (*Uyg. «İnd.»; D.L.T.; K.T.*); **2**. Bulaşmak (*Ça. Ma.*); **3**. Eliktimek (*Kur.İ.*); **4**. Girişmek (*K.T.*); **5**. İtenmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Kıpınmak (*Der: Biga*); **7**. Paysınmak (*Der: Edirne, Eskişehir*); **8**. Turuşmak (*Aş.*); **9**. Tutuşmak (*K.T.*); **10**. Türcimek (*D.L.T.*); **11**. Yapışmak [Bir işe yapışmak man.] (*K.T.*). [Bak: Bed'etmek, iptidar etmek]

Mübaşir, 1. Şadı (*L.O.*); **2**. Yargan (*Uyg. «U.»*); **3**. Yasavul [Muhzir man.] (*P.d.C.; Der: Çanakkale, Sıvas, Trabzon*). [Bak: Muhzir]

Mübayenet, 1. Ayrılık (*K.T.*); **2**. Bozuşukluk (*Bian.*); **3**. Uymazlık (*K.T.*). [Bak: İhtilâf]

Mübayin, 1. Ayrı (*K.T.*); **2**. Başka, başka türlü (*K.T.*); **3**. Taban tabana (*K.T.*); **4**. Uymıyan, uymaz (*K.T.*).

—olmak, Ayırtlaşmak (*Mün.*). [Bak: Mübayenet]

Mübdi, 1. Buldıruçı (*Rad.IV.«Kaz.»*); **2**. Yaratan, yaratıcı (*K.T.*). [Bak: Halik, mucit, muhteri, fikri icat sahibi]

Mübeccel, 1. Sayılgan (*Müt.*); 2. Ululanmış (*K.T.*). [Bak: Muhterem]

Mübeşşer, 1. Muştulanmış (*Rad. IV. «Ad.»*); 2. Sevindirilmiş [Bir müjde ile—](*K.T.*). [Bak: Tepşir]

Mübeşşir, 1. Buştu birici (*Kur.İ.*); 2. Muştucu (*Kur. A.; Süh.*); 3. Savcı (*Der: Ordu*); 4. Tılkat (*Rad. III. «Kır.»*). [Bak: Tepşir]

Mücadele, 1. Andış [Münazaa, ihtilâf man.] (*Rad. I. «Tel.»*); 2. Cinişme (*Rad.IV.«Kaz.»*); 3. Çekiş (*Bian.*); 4. Dağar (*Rad. III. «Çağ.»*); 5. Dokuş (*Rad. III. «Osm.»*); 6. Geriş (*D.L.T.*); 7. Kargaş (*Rad.II.«Çağ.»*); 8. Kargaşa (*Rad.II.«Osm.»*); 9. Kavga* (*K.T.*); 10. Keriş (*Uyg.«U.»*); 11. Kırıs (*Rad.II. «Sag.»*); 12. Kırış (*Rad. II. «Alt., Tel., Şor., Leb., Küer.»*); 13. Köröş (*Rad.II. «Kaz.»*); 14. Küreş (*Rad.II. «Tel., Çağ.»*); 15. Meljü (*Rad.IV.«Tel.»*); 16. Oğraş (*Aş.*); 17. Savaş (*K.T.; Bit.*); 18. Tuduş (*Rad.III.«Uyg.»*); 19. Tulum, tülüm (*P.d.C.; Ç.L.*); 20. Uğraş (*Aş.*); 21. Uruş (*D.L.T.*); 22. Uruşma (*D.L.T.*); 23. Ustarışma (*Kur. İ.*); 24. Yarıçlaşma (*Deş.*); 25. Yonuşma (*Der: Havza «Samsun»*).

— etmek, 1. Atışmak [Ağız kavgası etmek man.] (*T.D.; K.T.; Der: İstanbul*); 2. Azgaşmak (*L. O.*); 3. Calbaşmak (*D.L.T.*); 4. Cinişmek [Yk: Cin-yen: yenişmek = birbirini yenmeğe çalışmak] (*Rad.IV.«Kaz.»*); 5. Çekişmek (*Bian.; Dede.; K.T.; Melh.; Der: İstanbul*); 6. Direşmek (*D. L.T.*); 7. Kırışmak (*Rad.II.«Alt., Tel., Leb., Şor., Küer.»*); 8. Kırkışmak (*Der: Edirne*); 9. Kırlışmak (*Rad.II. «Kom.»*); 10. Meljeşmek, melyeşmek(*Rad.IV.«Tel.»*); 11. Ölütlemek (*D.L.T.*); 12. Öngülenmek (*Bah.*); 13. Ötleşmek (*D.L.T.*); 14. Savaşmak(*Ata.; K. T.*); 15. Sülemek(*D.L.T.*); 16. Tartışmak (*Rad.III.«Tel., Alt., Tob., Kaz.»; Fer.; Müt.*); 17. Tırısmak (*Rad. II. «Sag.»*); 18. Tutuşmak (*K.T.*); 19. Ucaşmak (*B. T. L. «Çağ.»*); 20. Uçaşmak (*B.T.L. «Uyg.»*); 21. Uğraşmak (*Aş.*); 22. Uruşmak, vuruşmak (*Müt.*). [Bak: Cidal, niza, muharebe, münazaa, harp]

Mücahede [etmek], 1. Çalışmak (*K.T.*); 2. Duruşmak (*Müt.*); 3. Dürişmek (*Kur.B.*); 4. Uğraşmak (*Der: İstanbul*); 5. Yağılamak (*D.L T.*). [Bak: Ceht, cihat]

Mücahit, 1. Çalışkan (*K.T.*); 2. Döğüşken (*Müt.*); 3. Dürüşçü [Müçtehit man. da] (*Bab.*); 4. Katığlanıklı (*Kur.İ.*); 5. Uğraşan, uğraşıcı (*Der: İstanbul*).

Mücamaa [etmek], 1. Beldeşmek (*Rad.IV.«Kır.»*); 2. Çiftleşmek [?] (*K.T.*); 3. Eşleşmek (*K. T.*); 4. Yatmak (*Der: İstanbul*).

Mücamele, 1. Carban [Nevaziş, okşayış man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Gönül alma, gönül etme (*Der: İstanbul*); 3. Okşama, okşayış (*Der: İstanbul*). [Bak: Cemile, nevaziş, hüsnümuamele]

— etmek, 1. Carbandamak(*Rad. IV.«Kır.»*); 2. Cerkelenmek (*Rad. IV. «Kır.»*); 3. Gönül almak, gönül etmek, gönül yapmak (*Der: İstanbul*); 4. Okşamak (*Der: İstanbul*).

Mücavir, 1. Komşu (*K. T.*); 2. Koşlasığlı [Birbirine—] (*Kur. İ.*); 3. Öteleş [Birbirine geçen odalar hakkında] (*İd. Haş.*); 4. Suvay-

das (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Tutçu, tutşı, tukaşı (*D. L. T.*); **6.** Ulaş (*B. T.L. «Uyg.»*). [Bak: Müttasıl, mukarin, ittisalinde, hemcivar]

Mücaz, 1. Çıkışlığ [Bir mektepten mezun, tahsilini bitirip çıkmış man.] (*Muk. Ed.*); **2.** Çıkmış [Mezun man.] (*K.T.*); **3.** Yapılabilir [Caiz, mubah man.] (*K.T.*). [Bak: Mezun, caiz]

Mücazat, 1. Kın (*Rab.*); **2.** Kıyın (*Or.*); **3.** Kızgut (*D.L.T.*); **4.** Suçlama (*Rab.*); **5.** Tuş (*Uyg. «U.»*). [Bak: Ceza]

Müceddet, 1. Acar (*Der: Sivas, Seyhan, Kırşehir, Gazi Antep, Tokat, Ankara, Bursa, Samsun, Balıkesir, Silifke, Konya, Afyon, Erzincan, Çukurova, Ş. Karahisar*); **2.** Ecer (*Der: Maraş*); **3.** Kayta (*Rad. II. «Çağ.»*); **4.** Kullanılmamış (*K. T.*); **5.** Yeni (*K.T.; Der: İstanbul, A.*). [Bak: Cedit]

—en, 1. Yeni baştan, yeniden (*K.T.*); **2.** Yenile (*T.D.*).

Müceddit, Yenileştiren, yenileten (*K.T.*). [Bak: Tecdit]

Mücef, [Arapçada doğrusu «mücevvef» tir. Bu şekil Osmanlıca uydurmasıdır.] [Bak: Mücevvef]

Mücehhez, 1. Bileli (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2.** Donanmış (*K.T.*); **3.** Şaylı (*Rad.IV. «Bar.»*). [Bak: Teçhiz edilmiş]

—olmak, 1. Anunmak (*D.L.T.*); **2.** Donanmak, donatılmak (*K.T.*); **3.** Şaylanmak (*Rad. IV. «Bar.»*).

Mücellâ, 1. Caypak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Düz (*Der: İstanbul*); **3.** Işılak (*Der: Konya*); **4.** İlnem (*Der: Bitlis*); **5.** Kaygaldurak (*P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Kaygan (*Der: İstanbul*); **7.** Kaypak (*K.T.; Der: İstanbul, Bursa, Cebelibereket, İçel*); **8.** Parlak (*K.T.; T.D.*); **9.** Parlatılmış (*K.T.*); **10.** Say (*T.D.*); **11.** Saylak (*Müt.*); **12.** Sıba (*T.D.*); **13.** Sırlak (*Der: Antalya*); **14.** Sıypak, zıypak (*Der: Adana, Çivril, Alâiye, Boldan, Niğde*); **15.** Sıyrıncak (*Der: Urfa*); **16.** Siliğ (*Rad.IV. «Çağ.»*); **17.** Yal (*L.O.*); **18.** Yalbır (*Der: Taşucu «İçel»*); **19.** Yaldırak (*Der: Kastamonu, Ordu*); **20.** Yalduruk (*D.L.T*); **21.** Zıyanak (*Der: Çivril, Alâiye, Boldan, Niğde*); **22.** Zıylan (*Der: Amasya, İçel, Mersin, Konya*). [Bak: Cilâlı]

Mücellet, 1. Kap geçirilmiş (*K.T.*); **2.** Kaplanmış (*Müt.*); **3.** Kaplı (*K.T.*) [Bak: Ciltli]

Mücellit, 1. Kap geçiren (*K.T.*); **2.** Kaplayıcı, kaplayan [Kitaba kap geçiren man.] (*Müt.*); **3.** Kaplavuç (*T.D.*). [Bak: Cilt, teclit]

Mücerrep, 1. Denenmiş (*K.T.*); **2.** Minisker (*Rad. IV. «Kır.»*) ; **3.** Sanak (*Der: Sarıkamış*); **4.** Sınağlık (*P.d.C.; Ç.L.; Bab.*); **5.** Sınangılı (*Der: Konya, Boyabat, İzmir, Keskin, Kırşehir, Gümüşane, Adana, O.A.*); **6.** Sınangın (*Der: A.*); **7.** Sınanık (*Der: Konya, Boyabat*); **8.** Sınanmış (*K.T.; T.D.*); **9.** Sınav (*Der: Yabanova*). [Bak: Tecribe]

Mücerret, 1. Ancak [Zarf. «Bunu ancak sizin için yaptım.»] (*K.T.*); **2.** Ayrık [Münferit man.] (*T.D.*); **3.** Baştak [Evlenmemiş man.] (*T.D.*); **4.** Boy [Münferit, bekâr man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5.** Boydağ, boydak [Bekâr man.] (*Rad. IV. «Çağ., Kır.»; Der: Aksaray, Avşar, Karaağaç, Mecitözü*); **6.** Boyluk

[Bekâr man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **7.** Çalbak, çıblak [Yalın, kılıfsız man.] (*Bab.*); **8.** Çıplak (*K.T.*); **9.** Ergen (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **10.** Evlenmemiş (*K.T.*); **11.** Kavzak (*Hut.*); **12.** Poydak [Bekâr man.] (*Rad. IV.* «*Bar.*»); **13.** Salt (*Rad. IV.* «*Çağ, Kır., Osm.*»; *T.D.; Müh.; Der: Bergama, Sıvas*); **14.** Tek [Zarf. «Tek dediğiniz yerine gelsin diye bu işi yaptım»] (*K. T.*); **15.** Yalın [Basit, gayrimürekkep man.] (*D.L.T.; K.T.; Müt.; Der: Çeşme, Manisa, Buca, Muğla, Denizli, Bozöyük, Antalya*); **16.** Yalkı (*Der: Gazi Antep*); **17.** Yalnız (*Bab.; K.T.*). [Bak: Münferit, sâf, halis, manevî, bekâr, gayrimahlût, basit, gayrimürekkep]

Mücerrip, 1. Sınacı (*Müh.*); **2.** Sınavçı (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Sınayıcı (*Müt.*); **4.** Sınçı (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Tecribe]

Mücessem, 1. Abak [Suret, sanem man.] (*T.D.*); **2.** Basguk (*Uyg.* «*U. IV.*»); **3.** Bunuğ, bunuk (*P. d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **4.** Gövdeli (*K.T.*); **5.** Kaburcak [Suret man.] (*Müt.*); **6.** Kurçak [Sanem, suret man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Oyuk (*Der: Konya*); **8.** Sın [Mücessem suret, heykel, put man.] (*Rad. IV.* «*Uyg., Kaz., Kır., Krm., Alt., Tel., Leb., Şor., Sag.*»). [Bak: Müşahhas]

Mücevher,- at, 1. Erdeni [Zikıymet taş man.] (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **2.** Erdine (*Rad. I.* «*Tel.*»); **3.** Erdini (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** İrteni (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **5.** Munçuğ [Yk: Boncuk] (*Uyg.* «*P.P.*»); **6.** Titink [Zikıymet taş (*Rad. III.*) te «yakut» man.] (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Huliyat]

Mücevvef, 1. Gavsak, govsak (*Der: Sinop*); **2.** İçi boş (*K.T.*); **3.** İsik (*K.T.*); **4.** Kavuk (*Mün.*); **5.** Kof (*K.T.*); **6.** Koflan (*Der: Köşker* «*Kırşehir*»); **7.** Koğuk, kovuk (*Bab.; K.T.*); **8.** Koğuş (*Rad. II.* «*Bar., Uyg.*»); **9.** Obruk (*K.T.*); **10.** Oyuk (*K.T.*); **11.** Sağlak (*Der: Beypazarı* «*Ankara*»); **12.** Senek (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Mücef, mukaar]

Mücrim, 1. Kılmıstı (*Rad.II.* «*Kır.*»); **2.** Suçlu (*K.T.*); **3.** Yazukçı (*Müh.*); **4.** Yazuklu (*Süh.*). [Bak: Cürm, cinayet, günah, müttehem, kabahatli]

Müçtehit, 1. Dürüşcü [Dürüşmek = ceht ve gayretle çalışmak; dürüş = içtihat, ceht ve gayretle faaliyet (*Rad.III.* «*Osm.*»)] (*Bab.*); **2.** Emengen (*T.D.*); **3.** Katlanç (*T.D.*). [Bak: Içtihat]

Müçtemi, 1. Bir araya gelmiş (*K.T.*); **2.** Birleşmiş (*K.T.*); **3.** Çokum (*Muht.*); **4.** Derilgen (*D.L.T.*); **5.** Terkin (*D.L.T.*); **6.** Toplanmış, toplanan (*K.T.; Müt.*); **7.** Toplu (*K.T.; Der: Erzurum*); **8.** Yumgı (*Muht.*); **9.** Yumutkan (*T.D.; D.L.T.*). [Bak: İçtima]

— an, 1. Bir arada (*Müt.*); **2.** Birlikte (*Der: İstanbul*); **3.** Hep birden (*K.T.*); **4.** Toptan (*K.T.*).

Müçtenip, 1. Çekinen, çekingen (*K.T.*); **2.** El çekmiş, el yummuş (*Muht.*); **3.** Kaçınan (*Müt.*); **4.** Sakınan, sakıngan (*Der : İstanbul, A.*); **5.** Tezik, tezkek (*D.L.T.*); **6.** Uzaklaşan (*K.T.*); **7.** Yığıklı[?] (*Aybe.*). [Bak: Muhteriz]

Müdafaa, 1. Dayanma (*K.T.*); **2.** Kalka (*Rad. II.* «*Kır., Kaç.*»); **3.** Karşı durma (*K.T.*); **4.** Karşılama, karşı koyma (*Müt.*); **5.** Koru [Muhafaza man.] (*Rad. II.* «*Tel.*»); **6.** Koruğ [Muhafaza man.] (*Rad. II.*

«*Çağ.*»); **7**. Yaklav (*Rad. III.* «*Kaz.*»). [Bak: Muhafaza, mümanaat, himaye, vikaye, sıyanet]

—etmek, 1. Abramak (*Rad. I.* «*Kom.*»); **2**. Dayanmak (*K.T.*); **3**. Kalkalamak (*Rad. II.* «*Kır.*»); **4**. Kalkanlamak (*Rad. II.* «*Kar.*»); **5**. Karşı durmak (*K.T.*); **6**. Karşı koymak (*Der: Kocaeli*); **7**. Karşılık vermek, karşılığını vermek (*Der: İstanbul*); **8**. Kaygurmak [Himaye ve sıyanet man.] (*Rad. II.* «*Osm.*»); **9**. Kayırmak [Himaye, sıyanet, tesahüp man.] (*Rad. II.* «*Osm.*»); **10**. Koralamak (*Rad. II.* «*Kar.*»).

—edilmek, Korganmak (*Rad. II.* «*Çağ.*»).

Müdafi, 1. Dayanan (*K.T.*); **2**. Karşı duran (*K.T.*); **3**. Kayırıcı (*Rad. II.* «*Osm.*»); **4**. Korgavşu (*Rad. II.* «*Kır.*»); **5**. Koruyan (*Müt.*); **6**. Tıtıklı (*B.T.L.* «*Uyg.*»).

Müdahale, 1. Ara bulma, araya girme (*Der: İstanbul*); **2**. El atma (*T.D.*); **3**. Karışma, karışmaca(*K.T.; Müt.*); **4**. Kojanşı (*Rad. II.* «*Şor.*»); **5**. Sokulma (*K.T.*). [Bak: Dahl, methal, tavassut, alâka]

—etmek, 1. Araya girmek (*K.T.*); **2**. Ekleşmek (*Der: Bolu, Kastamonu, Zonguldak*); **3**. El atmak (*K.T.*); **4**. El sokmak (*K.T.*); **5**. Girişmek (*K.T.; Çul.*); **6**. Karılmak (*Hurş.*); **7**. Karışmak (*K.T.; T.D.*); **8**. Karmak (*Rad. II.* «*Osm., Çağ.*»); **9**. Sokulmak (*K.T.*); **10**. Sübelemek (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Müdara, 1. Apulama, (*Der: Kilis*); **2**. Dalkavukluk (*Der: İstanbul*); **3**. Etek öpme (*Der: İstanbul*); **4**. Öterme (*T.D.*); **5**. Uzluk (*Kel.*); **6**. Yumuşaklık (*Lûg.Ar.*); **7**. Yüze gülme (*K.T.*).

Müdavele, 1. Alıp verme (*K.T.*); **2**. Çevirme (*K.T.*); **3**. Değiştirme (*K.T.*).

—etmek, 1. Dolaşmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Tizgindirmek (*Muk.Ed.*). [Bak: Tedavül]

Müdebdep, 1. Gösterişli (*Der: İstanbul*); **2**. Gürültülü patırdılı (*Müt.*). [Bak: Mutantan, muhteşem, debdebeli]

—merasim, Alay (*K.T.*).

Müdevven, 1. Derilmiş, derlenmiş, derlenip toplamış (*Der: İstanbul*); **2**. Sıralanmış (*Müt.*); **3**. Sıraya konmuş (*K.T.*); **4**. Toplanmış (*Müt*). [Bak: Tedvin]

Müdevver, 1. Cumur (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Çevrim (*Muht.*); **3**. Çıyırçak (*Rad. IV.* «*Tel., Kumd.*»); **4**. Değirme (*D.L.T.*); **5**. Değirmi (*K.T.; T.D.; Bab.; San.; Der: Kayseri*):

> «Baygın baka kara gözü,
> Değirmice ola yüzü»

6. Değri (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **7**. Doğalak (*Rad. III.* «*Kır.*»); **8**. Düğelek (*Rad. III.* «*Tar.*»); **9**. Kıldırık (*Der: Giresun, İçel, Sıvas, Erzincan, Trabzon, Arapkir, Suşehri, Kemaliye, Gümüşane*); **10**. Om, oma (*L.O.*); **11**. Takala (*Der: Diyarbekir*); **12**. Teğirmi (*Uyg.* «*İnd., T.T.*»); **13**. Teğ ük (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **14**. Tekerlek (*K.T.*); **15**. Tekirmi (*İrş.*); **16**. Tekrük (*P.d.C.;Ç.L.*); **17**. Tekürme (*P. d. C.; Ç.L.*); **18**. Tokalak (*Der: Zonguldak*); **19**. Tombak (*Der: Avanos, Haymana, Ayaş, Eskişehir, Bilecik*); **20**. Tomburlak (*Der: Avanos, Haymana, Ayaş, Eskişehir, Bilecik*); **21**. Topak (*Müh.*); **22**. Tögerek (*Tuh.*); **23**. Tulku (*Rad. III.* «*Alt., Tel., K.*

Kır.»); **24**. Tulkuçak (*Rad. III.* «*Tel.*»); **25**. Tungur (*Der: Sivrihisar*); **26**. Yap (*D.L.T.*); **27**. Yumgak (*D.L.T.*); **28**. Yuvarlak (*K.T.*). [Bak: Küre, kürevî, daire, dairevî]

—hareket, Teskinç (*Rad. III.* «*Uyg.*»).

Müdrik, 1. Anlayan, anlayışlı (*K.T.*; *Der: Denizli*); **2**. Bilgili (*Enb.*); **3**. Eren, ermiş (*K.T.*); **4**. İrinesi (*Kur.B.*); **5**. Kavrayan, kavrayışlı (*Der: İstanbul*); **6**. Sezek (*Der: Amasya, Bafra*); **7**. Uğuşluk (*Rad.I* «*Uyg.*»); **8**. Yetişen, yetişmiş (*K.T.*). [Bak: Akl, fehm, idrak]

Müdrike, 1. An (*L.O.*); **2**. Anlayış (*Der: İstanbul*); **3**. Uguş, uğuk (*Rad.I.* «*Uyg.*»). [Bak: Akl, muhakeme, kuvvei müdrike]

Müdür [Müdir], **1**. Bakan (*K.T.*); **2**. Çeviren (*K.T.*); **3**. Çevirgen (*Der: Urfa*); **4**. Laba, lebe [?] (*Ç.L.*; *P.d.C.*); **5**. Paşkarucı (*Rad. IV.* «*Alt.*, *Tel.*»). [Bak: İdare, tedvir]

Müebbet, 1. Bitimsiz (*Der: A.*); **2**. Mengülüğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Ölüğsüz (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Sonsuz (*K.T.*); **5**. Tohtamış (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **6**. Toktaş (*T.D.*). [Bak: Ebedî, muhallet]

Müeccel, 1. Ardıl (*T.D.*); **2**. Sonralık (*Müt.*). [Bak: Tecil]

Müedda, 1. Cüyrük [Mana, muhteva man.] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Uy [Fikir, rey, maksat, hüküm man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Mana, meal, mefhum]

Müeddep, 1. Kılıktı (*Rad. II.* «*Kır.*»); **2**. Oranlı (*B.T.L.* «*Osm.*»; (*Der: Kızılcahamam* «*Ankara*»); **3**. Uslu (*Muht.*; *Der: İstanbul*); **4**. Yüzü yerde (*Der: İstanbul*). [Bak: Edep, terbiye]

Müellif, 1. Diren, dirici [Dirmek = dermek = toplamak. Toplayıp bir araya getiren man.] (*Bab.*); **2**. Düzen, düzgen [Bir kitap telif eden man. «Bu kitabı düzdüm = telif ettim»](*Müt.*); **3**. Koşıcı[Koşmak = terfik, birleştirmek: «Kitap düzüp koşmak»] (*Rad.II.* «*Kom.*»); **4**. Tüzüvçü (*Kar.*); **5**. Yazan (*Der: İstanbul*). [Bak: Telif, ibda]

Müennes, 1. Dişi (*K.T.*); **2**. Tişi (*Uyg.* «*İnd.*, *Uyğ.*, *U. II.*»). [Bak: Tenis]

Müesses, 1. Kurulmuş (*K.T.*); **2**. Temeli atılmış (*K.T.*). [Bak: Tesis]

Müessese, 1. Bark (*Or.*); **2**. Kurağ (*Mu. M.*).

Müessif, 1. Acınacak, acıklı (*Der: İstanbul*); **2**. Isık (*Rad. I.* «*Kır.*»); **3**. Yazık (*Müt.*). [Bak: Esef, teessüf]

Müessir, 1. Değenek [Tesirli man.] (*Ah.*); **2**. Dokanaklı, tokanaklı [Tesirli man.] (*Der: C.A.*); **3**. Dokunaklı [Tesirli man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Dokunan [Tesirli man.] (*K.T.*); **5**. Duyulan, çok duyulan (*K.T.*); **6**. İçe işliyen (*K.T.*); **7**. İşliyen (*K.T.*); **8**. İti [Sahip man.] (*T.D.*); **9**. Koyak [Tesirli man.] (*Ata.*; *Cal.*; *Kara.*; *Der: İzmir, Konya, Anamur* «*İçel*», *Biga, Kütahya, Bursa*); **10**. Koygun (*Ata.*; *Der: İzmir, Mersin, Kozan, Konya, Bursa* «*Yürükdili*»); **11**. Koyuk (*Der: Biga, Anamur,* «*İçel*», *Kütahya, Konya*); **12**. Ötkün (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Ç.L.*); **13**. Ütkün (*B.T.L.* «*Kaz.*, *Ad.*»). [Bak: Hazin, muhrık, tesirli]

—kuvvet, Elbi (*Rad. I.* «*Tel.*»).

Müessis, 1. Kuran (*K.T.*); **2**. Yapan (*K.T.*). [Bak: Tesis]

Müeyyet, 1. Berkitilmiş [Berkitmek = Teyit, takviye] (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **2**. Güçlendirilmiş(*Muht.*); **3**. Sağlamlaştırılmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Teyit]

Müeyyide, Baskı (*Rad.IV.*«*Osm.*»).

Müezzin, 1. Bakılaban [?] (*Der: Sulutas köyü* «*Konya*»); **2**. Bancı (*24.; Der: Zonguldak*); **3**. Kıgrığlı (*Kur. İ.*); **4**. Urlağucu (*Kur. İ.*); **5**. Ündeyici (*Kur İ.*). [Bak: Ezan]

Müfat, [Bak: Mana, meal, mantuk, medlûl, mefhum]

Müfekkir, 1. Düşünen, düşünür (*K.T.*); **2**. Düşündüren, düşündürür (*Der: İstanbul*). [Bak: Fikir, tefekkür]

—e, 1. Düşünme (*K.T.*); **2**. Uylağı (*T.D.*). [Bak: Kuvvei müfekkire]

Müfessir, 1. Açığa çıkaran (*K.T.*); **2**. Anlatan (*Der: İstanbul*); **3**. Yoran [Ruya tabir eden man.] (*Müt.*). [Bak: Tefsir]

Müfettiş, 1. Araştırıcı (*Der: Adana*); **2**. Bakı (*Der: Samsun*); **3**. Dirgenci, tirgenci (*Der: Adana* «*Türkistanlılar ağzından*»); **4**. Kolcu [Kollamak = gizliden gizliye teftiş ve tefahhus etmek] (*Müt.*); **5**. Kulçu (*Rad. II.* «*Osm.*»). [Bak: Teftiş]

Müflis, 1. Batkın (*K.T.; T.D.*); **2**. Cula, culaz (*Der: Gazi Antep, Teke, Ankara, Konya*); **3**. Kumuz (*Der: Konya*); **4**. Tırıl (*K.T.*); **5**. Yallaz (*Der: Bayburt*); **6**. Züğürt (*K.T.; T.D.*).

—olmak, 1. Batmak (*K.T.*); **2**. Top atmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İflâs]

Müfret, 1. Biren (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Birik (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3**. Tek (*K.T.;Bab.; Müt.*); **4**. Yalnız(*K.T.*). [Bak: Fert]

—(d) atiyle, Bir bir, birer birer (*K.T.*).

Müfrez, 1. Ayrılmış [Bir bütünden müfrez man.] (*K.T.*); **2**. Bölünmüş (*K.T.*); **3**. Çıkarılmış (*Müt.*); **4**. Savu[Fekkedilmiş man. da] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **5**. Uruk (*L.O.*). [Bak: İfraz]

Müfreze, 1. Bağ [Fırka,şube man. da: «Altı bağ budunda beğ erdim = altı şubeye ayrılan bir milletin beyi idim.»] (*Rad.IV.*«*Or.*»); **2**. Bölük (*Müt.*); **3**. Cerge [Askerî kıt'a man.] (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **4**. Kol (*K.T.*); **5**. Kombul, konbul [Askerî kıt'a man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Koşun (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Sımın [Askerî müfreze man.] (*Rad.IV.*«*Tel.*»); **8**. Tabın [50 kişilik kıt'a, hassa bölüğü] (*B. T. L.* «*Çağ.*»;*P.d.C.*); **9**. Takım (*Müt.*); **10**. Yerek [Piştar, süvari müfrezesi man.] (*Muk.Ed.*); **11**. Yezek [Yerek ile bir manada] (*D.L.T.*).

Müfriğ, 1. Çıkaran (*Der: İstanbul*); **2**. Döken (*K.T.*). [Bak: İfrağ eden]

Müfrit, 1. Batır (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **2**. İvinmiş (*Kam.; Ar.L.*).

—olmak, Kudukmak (*Rad. II.* «*Çağ.*»). [Bak: İfrat]

Müfsit, 1. Alağaz, alağız, alağuz, (*Der: İçel, Giresun, Konya, Sıvas*); **2**. Arabozan, bozan (*K.T.; Der: Samsun*); **3**. Azgun işlü(*Kur.B.*); **4**. Bulaycıl (*Müt.*); **5**. Bulgatkıc, bolgotkıç [İğtişaşçı, fitne, fesat karıştırıcı man.] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **6**. Burguç (*T.D.*); **7**. Camguk (*D.L.T.*); **8**. Cazgıt (*Der: Merzifon*«*Amasya*»); **9**. Cılgazan(*Der:*

Samsun); **10**. Karıştıran, karıştırıcı (*K.T.*); **11**. Kovucu [Nemmam man.] (*Müt.*); **12**. Kürliğ (*Or.*); **13**. Yağur (*Muk. Ed.*). [Bak: Fesatçı, fitneci, fasit, münafık, müfteri]

Müftehir, 1. Kıvançlı [Kıvanç= iftihar, iptihaç (*Rad.II. «Osm.»*); **2**. Kobı (*Rad.II. «Uyg.»*); **3**. Öğünen (*K.T.*); **4**. Öğünücü (*D.L.T.*). [Bak: Mağrur]

—etmek, Yüz ağartmak (*K.T.*).

—olmak, 1. Kıvanmak (*Rad.II. «Osm.»; Der: Ankara*); **2**. Kuvanmak (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İftihar]

Müfteri, 1. Beylençek [Münafık, müzevvir man. da] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Çamguk, camgı (*D.L.T.*); **3**. Çeypavcı (*Kar.*); **4**. Çumrı (*Rad.III. «Çağ.»; P.d.C.*); **5**. Karacı (*Der: İzmir*); **6**. Kolçır (*Rad.II. «Çağ.»*); **7**. Kopçı (*Rad.II. «Tel., Alt., Leb., Sag., Tub.»*); **8**. Kovucu [Anadoluda «kovcu» şeklinde] (*Dede.*); **9**. Sayağ (*Rad.IV. «Çağ.»*); **10**. Sözevül (*Ba.*); **11**. Tilyik (*Rad. III. «Koyb., Kaç.»*). [Bak: Nemmam, gammaz, müfsit, münafık]

Müfteris, 1. Butarlavuçı (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Yırtıcı (*K.T.*). [Bak: Vahşi]

Mühendis, 1. İnce ören [?] (*Der: Ankara*); **2**. Or, ör (*İd.*); **3**. Ölçer (*Bab*). [Bak: Mimar]

Müheykel, 1. Balaban (*Rad. IV. «Osm., Krm.»*); **2**. Cotalı (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Dizman (*Der: Ahlat, Bursa, Bayazıt, Sıvas, Merzifon, Tekirdağ, Kars*); **4**. İri yarı (*Der: İstanbul*). [Bak: Müşekkel, cüsseli]

Müheyya, 1. Anık (*Rad. I. «Kaz. Kar.»; B. T. L. «Kaz.»*); **2**. Anuk (*Rad.I. «Uyg.»*); **3**. Yiğ [*Disposé, préparé* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); [Bak: Amade, hazır].

—etmek, 1. Anıklamak (*Rad. I. «Kaz.,Krm.,Kom.»; B.T.L. «Osm.»*); **2**. Yetiştirmek (*K.T.*).

—olmak, 1. Anunmak, anınmak (*Rad. I. «Uyg.»*); **2**. Çemrenmek (*Der: A.*); **3**. Dirneşmek (*Der: Kütahya*); **4**. Sırlanmak (*D.L.T.*).

Mühim, 1. Ağır [Vahîm, ciddî man.] (*K.T.*); **2**. Düşündüren, düşündürücü, düşündürür [Muhtacı teemmül man.] (*K.T.*); **3**. En başlı (*K.T.*); **4**. Gerekli (*İrş.*); **5**. Kaşlık (*Rad. II. «Uyg.»*). [Bak: Ehemmiyetli, muazzam]

—semek, 1. Bayık bolmak [Ehemmiyet vermek man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Dakmak [Ehemmiyet vermek man.] (*Der: Cebelibereket, O.A.*); **3**. Gillenmek (*Der: Manisa*); **4**. Taysınmak (*Der: Avanos «Kırşehir», Kuşadası, Kayseri, Sarıyer, Dörtyol*).

—mat, 1. Kuruğ (*Rad. II.«Çağ.»*); **2**. Pusat (*K.T.*); **3**. Sorsat [Bir kalenin, mevkiin, veya ordunun mühimmatı] (*Bian.*); **4**. Uyukluk (*Muk. Ed.*); **5**. Yat yarağ (*K.T.*); **6**. Yivek, yivik(*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Levazım, hazırlık]

Mühin, 1. Alçak (*K.T.*); **2**. Horlağlı [?] (*Kur.İ.*).

Mühip [Mehip]**,** Korkulur, korkunç, korku verir (*K.T.*). [Bak: Heybet, mahabet]

Mühlet, 1. Bolcal, bolcar, bolcaş, bolcav [P.d.C. de: Bolcar, molcar = tehaşşüt mahalli, siper, askerî mevki; bolcaş = *rendez-vous*, mülâkat yeri, vade, terhis. [«On beş günlük bolcar birildi.»] (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Kenk (*P.d.C.*); **3**. Mezgil (*Rad.IV. «Kır.»*); **4**. Mü-

çel (*Rad.IV. «K.Kır.»*); **5.** Önel (*Der: İzmir*); **6.** Özük (*Der: Balıkesir*); **7.** Ucar (*Ç.L.*).
— vermek, İğdülmek (*Uyg. «İnd.»*).

Mühlik, 1. Öldürücü, öldürür (*K.T.*); **2.** Ölümcül (*Rad.I. «Osm.», T.D.; K.T.; Der: C.A.*).
— ceriha, Hanç (*Rad.II. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*).

Mühmel, 1. Bırağılmış (*K.T.*); **2.** Buralgu (*Mün.*); **3.** Salma [Metruk man.] (*Kam.*); **4.** Uçuz (*Uyg. «P.P.U.»*); **5.** Usan (*Mün.*); **6.** Yatuk (*D.L.T.*). [Bak: İhmal]

Mühtedî, 1. Çandır (*Der: Mersin*); **2.** Dönme (*K.T.*); **3.** Kertiğe [Yk: Kerti = mümin, sadık, muhlis. Kertinmek = iman etmek, inanmak (*Rad.II. «Kom., Kår., Sag., Koyb., Kar.»*)] (*Der: Gümüşane*)

Mühtez, 1. Bülküldek, bülküldök (*Rad. IV. «K. Kır.»*); **2.** Kay [Ses hakkında] (*Rad. II. «Alt., Şor., Sag.»*); **3.** Titrek (*K.T.*); **4.** Titriyen (*K.T.*). [Bak: Lerzenak, lerzedar, lerzişnak]

Mühür [Mühr], **1.** Basat (*Der: Bolu «Bir kitaptan alınma»*) **2.** Damga (*K.T.; Az.*); **3.** Damka (*Muht.*); **4.** Tamga (*K.T.; «Uyg.» T.L., İnd.; İd. Haş.; D.L.T.; Tuh.; Rad. III. «Uyg.»*); **5.** Tuğrağ (*D.L.T.*); **6.** Tüzgü (*P.d.C.; Ç.L.; Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Hâtem]
— dar, Tamgaçı (*Rad. III. «Or., Uyg.»; Or.*).
— lemek, 1. Damgalamak, damga vurmak (*K.T.*); **2.** Tamgalamak (*Uyg. «İnd.»; Az.*); **3.** Tamga basmak (*Az.*); **4.** Tamga urmak (*Kur. İ.*).

Müjde, 1. Muştu (*Kur., A. Der: Samsun, Kütahya, Sivrihisar, Denizli, İçel, Kozan, Seyhan, Bayburt*); **2.** Muştuluk (*Mif.;Bürh.; Kur. A.; Az.; İd.; Der: Amasya, Kırşehir, Bayburt*); **3.** Sava (*K.T.; T.D.*); **4.** Sevinci (*Rad. IV. «Osm.»*); **5.** Süpçin (*P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Süyüncü (*Bab.*); **7.** Şüyün (*Rad.IV. «Kır.»*). [Bak: beşaret]
— ci, 1. Buştu birici (*Kur. İ.*); **2.** Muştucu (*Süh.*); **3.** Öndüç (*L.O.; K.T.; B.T.L. «Osm.»*); **4.** Savacı (*K.T.; Müt.; Der: Kuru Oba köyü «Çanakkale»*). [Bak: Muhbir, mübeşşir]
— lemek, 1. Buştumak (*Kur.İ.*); **2.** Muştulamak (*Y. E.; Az.; Der: Konya Ereğlisi, Yozgat, Haydarbeyliköyü «Van», Tire, İzmir*). [Bak: Tepşir]
— lik, 1. Muştuluk (*K.T.*); **2.** Sivünci (*P.d.C.*).

Mükâfat, 1. Aykut (*T.D.*); **2.** Bölek (*Der: Osmaniye «Konya»*); **3.** Culdu, çuldu (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; L.Ş.; Tüz.*); **4.** İyilik, iyiliği iyilik (*Müt.*); **5.** Karav (*Rad. II. «Kom.»*); **6.** Karşılık, karşuluk (*K.T.; Müt.*); **7.** Karu(*Rad.II.«Çağ.»*); **8.** Kayra (*Rad.II. «Şor., Soy.»*); **9.** Kayral (*Rad.II. «Tel., Soy., Sag., Kaç.»*); **10.** Kıno (*Rad.II. «K. Kır.»*); **11.** Künlevü (*Rad.II. «Uyg.»*); **12.** Muyan (*Müh.*); **13.** Öden (*Bah.*); **14.** Ödül (*Der: Elâziz, Çankırı, Kaş, Gebze, Pazarcık, Kocaeli, Orhangazi, Muğla, Kırkağaç, Manisa, Bursa, Bozüyük, Edirne, Antalya, Zonguldak*); **15.** Öğdül(*Der: Bursa, Edirne, Antalya, Muğla, Zonguldak, Bozüyük*); **16.** Önçül (*San.*); **17.** Öndül (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; Kam.*); **18.** Sargut (*Rad. IV. «Çağ.»*); **19.** Savga

(*Bal.*); **20**. Tüş (*Uyg.«İnd.»*); **21**. Verim (*T.D.*); **22**. Veske [?] (*Der: Zile, Seydişehir, Urfa, Keskin, Afyon, Emirdağı, Sarıkışla, Mecitözü, Çerkeş, Kırşehir*); **23**. Yal [Ücret man.] (*Der: Kozan, Konya, Gazi Antep, Malatya*); **24**. Yanıt (*T.D.*); **25**. Yanut (*Fer.; (Rad.III.«Uyg»; Kel.*); **26**. Yarı (*Muk. Ed.*). [Bak: Ecr, istihkak, ücret, maaş, ikramiye]

Mükâleme, 1. Aydış,eydiş (*Müt.*); **2**. Ayıtkı (*Rad.I.«Tel.»*); **3**. Dilleşme (*Kur.A.*); **4**. Konuşma (*K. T.*); **5**. Söyleşme (*K.T.*); **6**. Söyleşu (*Rad.IV.«Kaz.»*). [Bak: Müşafehe, muhavere, hasbihal]

—etmek, 1. Ayıtmak (*D.L.T.*); **2**. Eydişmek (*Mün.*); **3**. Eytişmek (*B.T.L. «Kaz.»*); **4**. Konuşmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **5**. Söyleşmek(*Ah.; K.T.*).

Mülâhham, 1. Börtmüş (*Der: Adana*); **2**. Bunğ(*D.L.T.*); **3**. Etleç (*L.Ta.*); **4**. İtleç (*Rad.I. «Kaz.»*); **5**. Köşmen (*Der: Ayaş, Nallıhan*); **6**. Man (*Der: Edirne, İçel, Kocaeli*); **7**. Semirgin (*Rad.IV.«Osm.»*); **8**. Semiz (*D.L.T.; Dede.; K.T.*); **9**. Şişman (*K.T.*); **10**. Tombul (*Der: İstanbul*).

—ca, Etine dolgun (*K.T.; Der: İstanbul*).

Mülâkat [etmek], **1**. Birleşmek (*K.T.*); **2**. Buluşmak (*K.T.; D.L.T.; T.D.; Kam.; Dede.*); **3**. Görüşmek (*K.T.*); **4**. Kabuşmak (*Kur.İ.*); **5**. Karılmak (*Tuh.*); **6**. Kavuşmak (*K.T.; Kur.İ.*); **7**. Tuşgurmak, tuşurmak (*D.L.T.*); **8**. Uçraşmak (*Ç.L.*); **9**. Ulaşmak (*Ça. Ma.; K.T.*); **10**. Yolguşmak (*Kar.*); **11**. Yolukmak (*Rab.; İrş.; M.M.; Kar.; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Telâki]

Mülâki, 1. Buluşan (*K.T.*); **2**. Görüşen (*K.T.*); **3**. Kavuşan (*K.T.*); **4**. Kavuşdacı (*Kur.İ.*); **5**. Koşdacı (*Kur.İ.*).

—olmak, [Bak: Mülâkat etmek]

Mülâsık, 1. Bitişik (*K.T.*); **2**. Calgas (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çot (*Der: Niğde, Konya, İçel*); **4**. Çotak (*Der: Kırşehir*); **5**. Öteleş (*İd. Haş.*); **6**. Ulaşık (*T.D.; K.T.*); **7**. Yan yana (*K. T.*); **8**. Yapışık (*Bit.; K.T.*); **9**.Yigi, yi [Dalları sık ağaç, sık dişler v. s. hakkında] (*D.L.T.*). [Bak: Muttasıl]

Mülâtafa, 1. Kengel (*Muht.*); **2**. Süyeme (*Tuh.*); **3**. Şakalaşma (*K.T.*).[Bak: Lâtife]

Mülâyemet, 1. Sıpav (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Uygunluk [Tevafuk man.] (*K.T.*); **3**. Üşen (*L.Ta.*); **4**. Yavaşlık (*Çul.; K.T.*); **5**. Yumuşaklık (*K.T.*).

—kespetmek, 1. Yavaşımak (*Müt.*); **2**. Yumuşamak (*K.T.*).

—le muamele etmek, 1. Sıpavlamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Tatlı kullanmak, tatlılıkla kullanmak (*Der: İstanbul*).

Mülâyim, 1. Amul (*Rad.I.«Uyg.»*); **2**. Anıl (*T.D.*); **3**. Diniz (*Der: Niğde*); **4**. Dölek (*T.D.; L.N.*); **5**. Gevşek [Yumuşak man.] (*D.L.T.*); **6**. Gündem(*Der: Çankırı, Ankara*); **7**. Iğıl ığıl (*Der: Ankara, Kütahya, Sinop, Nallıhan*); **8**. Imak (*Rad.I. «Tob.»*); **9**. Imıklık (*G.D.*); **10**. Imışık (*Der: Adana, Ceyhan*); **11**. Könülşök (*Rad. II. «Kır.»*); **12**. Uyar (*K.T.*); **13**. Uygun (*K.T.; T.D.*); **14**. Yavaş (*K.T.; Çul.; D.L.T.*); **15**. Yumuşak (*K.T.*).

—ane muamele etmek, Uçuklatmak (*P.d.C.; Ç.L.*).

—olmak, Imıklanmak (*Rad. I.* «*Tob.*»).

Mülâzemet[eden], 1. Kötel (*Tüz.*); 2. Yedek (*Tüz.*).

Mülemma, 1. Alaca (*K.T.*); 2. Beleme (*Der: Bozüyük*); 3. Bulaşmış (*K.T.*); 4, Sıvama (*K.T.*); 5. Sıvanmış (*K.T.*); 6. Sıvaşmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Rengârenk, alûde, mülevves]

Mülevven, 1. Boyalı (*K.T.*); 2. Boyanık (*B.T.L.* «*Osm.*»); 3. Boyanmış (*K.T.*). [Bak: Rengârenk]

Mülevves, 1. Arıksız (*Rad. I.* «*Uyg., Kom.*»); 2. Balacora (*Der: Kayseri*); 3. Bıçırak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Bulaşık (*K.T.*); 5. Çepel (*Kab.; Der: Seyhan, Konya*); 6. Çöpürdük (*Der: Ayaş*); 7. Kirçikli (*Der: Denizli*); 8. Kirli (*K.T.*); 9. Kirliğ (*Uyg.*«*İnd.*»); 10. Kokak (*Der: Bursa, Kocaeli*); 11. Pağay (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); 12. Pis (*K.T.; T.D.*); 13. Piyar (*Rad. IV.* «*Alt.*»); 14. Püsürlü (*Der: Mesudiye* «*Ordu*», *Kırşehir*); 15. Şakşı (*Rad.IV.*«*Kaz.*»; *Uyg.*«*H.I.*»). [Bak: Murdar, necs, gayritahir]

—olmak, 1. Bulaşmak (*K.T.*); 2. Kirikmak (*D.L.T.*); 3. Kirlenmek (*Der: İstanbul*).

Müleyyin, 1. Yumuşatıcı (*K.T.*); 2. Yumuşaklık verici (*Der: İstanbul*).

Mülhak, 1. Bağlı [«İzmir vilâyetine bağlı kazalar»] (*Der: İstanbul*); 2. Girinti (*Bab.*); 3. Katılmış(*K.T.*); 4. Koşuntu (*T.D.*); 5. Takılmış (*K.T.*); 6. Takma (*T.D.*). [Bak: Lâhik, ilhak, iltihak]

—at, Salamak [?] (*Der: Kerimler köyü* «*Bolvadin*», *Denizli*).

Mülhem [olmak], Ebelmek(*Rad.I.* «*Tel.*»).

Mülhit, 1. İnanmaz (*K. T.*); 2. Sapık (*Der: Haymana*).

Mülk, 1. Barım (*Rad.IV.*«*Or.*»;*Uyg.* «*P.P., U.*»; *Or.*); 2. Bark (*Uyg.* «*İnd.*»); 3. Baruk (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 4. Bul (*Rad.IV.*«*Kır.*»); 5. Ed (*Uyg.* «*İnd.*»); 6. Erklik [İktidar man.] (*Kur.İ.*); 7. İncu (*P.d.C.; Ç.L.*); 8. Özlüğ Şahsî mülk man.] (*D.L.T.*); 9. Tabar (*Rad. III.* «*Uyg., Alt., Tel., Leb., Tar.*»); 10. Tavar(*D.L.T.; Rad.III.* «*Uyg.,Çağ.*»;*Uyg.A.*); 11. Tutuvluk [Hususî mülk man.] (*Rad.III.*«*Kar. L.*»); 12. Var, varlık [«Bütün varını bu uğurda verdi. Varlıklı adamdır.»] (*Der: İstanbul*). [Bak: Mal, emlâk, temellük, tasarruf]

—süz, 1. Hırzan (*Der: Van, Ahlat, Malatya, Kayseri*); 2. Hızan (*Der: Avanos, Kırşehir*).

Mülteci, 1. Pusunç (*Der: Kütahya, Malatya*); 2. Sığınç (*Der: Avşar, Kırşehir*); 3. Sığınmış (*Der: İstanbul*); 4. Sığıntı (*Der: Vize*). [Bak: İltica]

Mültefit, 1. Bakan (*K.T.*); 2. Cağımdı, cağımnı (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır.*»); 3. Güler yüzlü (*Der: İstanbul*); 4. Yavrak (*Der: Köşker* «*Kırşehir*»). [Bak: İltifat]

—ane, Gulece, gülerce [mütebessim yüzle man.] (*Bab*).

Mültehip, 1. Alevlenmiş (*K.T.*); 2. Şişip kızarmış(*K.T.*); 3. Tutuşmuş (*K.T.*); 4. Yalınlanmış (*Bian.*); 5. Yangılanmış (*Müt.*). [Bak: İltihap]

Mülteka, 1. Çat,çatak(*Der:Kırşehir, Balıkesir, Sıvas, Kayseri, Malatya, Erzurum, Giresun, Seyhan, Konya*); 2. Çetel [Irmak çatalı man.] (*Ç.L.*); 3. Karıştıran (*L.O.*); 4. Kavşak, kavşıt, kavşut (*K.T.;*

T.D.; Der: Mersin, Çankırı, Sinop, Gazi Antep, Adana, Çorum, Kırşehir, Sıvas); **5**. Kavuşak (*Der: Mersin, Gazi Antep, Adana, Sıvas, Kırşehir*); **6**. Koyar (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **7**. Kuyar (*L.O.*); **8**. Peltir (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **9**. Su çatı (*Der: Sıvas, Cumayanı köyü* «*Zonguldak*»); **10**. Su kayar(*Rad. IV.*«*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*).

Mültemis, Arka (*D.L.T.*). [Bak: Müzaheret, müzahir]

Mültevi, **1**. Burgaç (*Kam.*); **2**. Bükülmüş (*K.T.*); **3**. Eğilmiş (*K.T.*); **4**. Sarılmış (*K.T.*).

Mültezim, **1**. Baskak [Tahsildar man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2**. Boynalan [Müteahhit man.] (*Bab.*); **3**. Keseneci (*Der: Zonguldak*); **4**. Kesimci (*Der: Gazi Antep*). [Bak: İltizam]

Mümanaat, **1**. Karşı durma (*K.T.*); **2**. Önüne geçme (*Der: İstanbul*); **3**. Önünü alma (*Müt.*); **4**. Tidiş (*D.L.T.*). [Bak: Muhalefet, müdafaa, men, imtina]

Mümarese, **1**. Alışıklık (*K.T.*); **2**. El alışıklığı (*K.T.*); **3**. Sınaşma (*Der: Bilecik, Erzincan, Beykoz* «*İstanbul*», *Gölpazarı, İzmit, Kütahya, Tekirdağ, Eskişehir*); **4**. Yordam (*K.T.*).

—etmek, **1**. Ekzemek [«Öğrendiğin hüneri ekzeyesin, yani gece gündüz demiyesin, duruşasın»] (*Kab.*); **2**. Evrişmek (*D.L.T.*).

—kespetmek, Yişilmek(*D.L.T.*).

Mümasil, **1**. Ancılayın (*Bürh.*); **2**.Bekdeş (*Lûg.Ar.*); **3**. Benzer (*Hurş.*); **4**. Benziyen (*K.T.*); **5**. Gibi (*K.T.*); **6**. Ohşaş (*B.T.L.* «*Çağ., Osm., Kaz.*»); **7**. Okşaş (*Rad.I.* «*Leb., Tar., Kaç., Bar., Kom.*»); **8**. Sınar (*Bürh.; Der: Burdur*); **9**. Teğ (*D.L.T.*); **10**. Tüdes (*D.L.T.*); **11**. Tüydeş (*D.L.T.*); **12**. Uhşaş (*Muk.Ed.*); **13**. Yalı (*Met.*); **14**. Yaraşı (*T.D.*). [Bak: Misl, şebih, nazir]

Mümessil, **1**. Benzeten (*K.T.*); **2**. Cumuşçı (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Görnüş (*Müt.*); **4**. Körüğ, körük (*Or.*); **5**. Yalabaç (*Or.*).

Mümeyyiz, **1**. Ayıran, ayırıcı [İyiyi kötüden ayıran man.] (*K.T.*); **2**. Ayırt eden (*K.T.*); **3**. Suraçı (*Rad. IV.* «*Alt.*»). [Bak: Muhakkık]

Mümin, **1**. Bütçü (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Bütgin (*Rab.*); **3**. İnanan (*K.T.*); **4**. Kirtgünç[Yk: Kertinmek= İnanmak, iman etmek (*Rad. I.* «*Sag.,Koyb.,Kaç.*»)] (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Pütçi (*Rad. IV.* «*K.B.*»). [Bak: İman]

Mümkün, **1**. Eelden gelen (*K.T.*); **2**. Geğez (*Der: Konya, Çanakkale*); **3**. Kılarlık (*Rad.III.*«*Kaz.*»); **4**. Olabilir (*K.T.*); **5**. Olaeak (*K.T.*); **6**. Olağan (*K.T.; T.D.*); **7**. Olur (*K.T.*); **8**. Unç (*Or.*); **9**. Yarağlığ (*D.L.T.*). [Bak: Caiz, muhtemel, kabil, imkân]

—olduğu kadar, **1**. Gücü yettiğince (*Müt.*); **2**. Küci tengi (*D.L.T.*); **3**. Olabildiğince (*Muht.*).

Mümsik, **1**. Eli sıkı (*K.T.*); **2**. Kımsır (*Der: Afyon, Sandıklı, Çal, Denizli*); **3**. Kısmır [Hasis man.] (*Der: Malatya, Tokat, Kastamonu, Konya, Burdur, Uluburlu*); **4**. Tutucu (*Aş.; Lûg. Ar.*); **5**. Tutumlu (*Der: Manisa*); **6**. Yığınığlı (*Kur. İ.*).

Mümtaz, **1**. Sayın (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Talı, talu (*T.D.; Müh.*); **3**. Urundu, üründü (*Kel.; Der: Çankırı*); **4**. Üstün (*K.T.*); **5**. Yiğ [Yk: Yeğ, yek] (*Or.*). [Bak:

Müntehap, güzide, muhterem, imtiyazlı]

—olmak, Seçilmek (*Uyg.«İnd.»*).

Mümteni, Olamaz, olmaz (*K.T.; T.D.; Der: İstanbul*). [Bak: Gayrikabil, muhal]

Mümteziç, 1. Bağdaşır (*T.D.*); 2. Karışmış (*K.T.*); 3. Kaynaşık (*Müt.*); 4. Kaynaşmış (*Der: İstanbul*); 5. Uygun, uygun düşmüş (*K.T.*). [Bak: İmtizaç]

Münacat, 1. Yakarış (*Müt.*); 2. Yalvarış, yalvarma (*Müt.*).

—etmek, 1. Pazırmak (*Rad.IV. «Sag., Koyb.»*); 2. Şüttümek (*Rad.IV. «Tel.»*); 3. Yakarmak (*K.T.*); 4. Yalvarmak (*Müt.*). [Bak: Niyaz, tazarru, dua]

Münadi, 1. Carcı(*Rad.IV.«Osm.»; L.O.*); 2. Carçı (*Met.*); 3. Çağı ı (*Ar L.; Kam.*); 4. Çavçı (*P.d.C.*); 5. Kığrıkçı (*Müh.*); 6. Tevaçı (*P.d.C.; Ç.L.*); 7. Tülmeçi (*P.d.C.; Ç.L.*); 8. Ündevci (*B.T.L. «Kaz.»*); 9. Ündüçi (*B.T.L.«Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Dellâl]

Münaferet, 1. Ara açıklığı(*K.T.*); 2. Bozuşukluk (*K.T.*); 3. Soğukluk (*K.T.*); 4. Sevişmemezlik. sevişmeme (*K.T.*). [Bak: İhtilâf]

Münafık, 1. Alağız (*T.D.; Der: Tekirdağı, Balıkesir, Kastamonu*); 2. Alaşa (*Der: Ordu, Avanos*), 3. Camguk (*D.L.T*); 4. Çakmakçı (*Der: Konya*); 5. Çaşara (*Der: Afyon*); 6. Çaşıt (*Der: Konya, İstanbul, İzmir, İncesu «Kayseri»*); 7. Çoğul (*T.D.*); 8. Elberek (*Der: Söğüt*); 9. Fitçi, fitleyici (*Müt.*); 10. İki yüzlü (*L.N.; K.T.*); 11. İki yüzlük (*D.L.T*); 12. Kılbız (*Der: Kırşehir, Avanos*); 13. Kovcu, kovucu (*T.D.; Der: Kilis*); 14. Yüzelek (*Aybe.*). [Bak: Fesatçı, müfsit, muhbir, jurnalcı, müfteri, mürai]

—lık, 1. İki yüzlülük (*K.T.*); 2. Kovuculuk, koğculuk (*Der: Kilis, İzmir, Bolu, Gerede*).

—lık etmek, 1. Kov getirmek (*Der: Bursa, Bolu*); 2. Kovlamak (*Der: Bursa, Bolu*); 3. Kulamak (*Der: Bursa, Bolu*).

Münakaşa, 1. Atışma (*K.T.*); 2. Aydışma, aytışma (*Rad.I. «Tel., Alt., Leb , Kır., Çağ.»*); 3. Aygaşma (*Rad.I. «Osm.»*); 4. Çekişme (*K.T.*); 5. Kırıs (*Rad. II. «Sag.»*); 6. Kı ış (*Rad.II. «Alt., Tel., Şor., Leb.»*); 7. Söyleşme (*Der: İstanbul*); 8. Talas (*Rad. III. «Kır., Sag.»*); 9. Tartış (*Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Bahs, cedel, mubahase, münazaa, münazara, mücadele]

—etmek, 1 Aydışmak (*Rad.I. «Tel., Alt., Leb., Kır.»; Der: Ezine*); 2. Aygaşmak (*Rad I. «Osm.»*); 3. Aytışmak (*Rad.I. «Çağ.»*); 4. Çakışmak (*G.D.; Der: Maraş, Gazi Antep*); 5. Çarpışmak [Fikir çarpışması man.] (*Müt.*); 6. Çekişmek (*K.T.*); 7. Deyişmek (*Der: Kars*); 8. Dilleşmek (*Der: İçel, Ahlat*); 9. Eyeşmek (*Der: Sıvas*); 10. Kavraşmak (*Der: Afyon*); 11. Kırısmak (*Rad.II. «Sag.»*); 12. Kırışmak (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb., Şor., Küer.»*); 13. Kırlışmak (*Rad.II. «Çağ., Kom.»*); 14. Kineşmek, kingeşürmek (*Or.*); 15. Madaklaşmak (*Rad.IV. «Bar.»*); 16. Negişmek (*Rad. III. «Şor.»*); 17. Terleşmek (*Rad.III. «Kar. L.»*); 18. Tılangurmak (*Uyg. «Usp.»*).

—cı, Çik (*Rad.III. «Şor.»*).

Münakis, **1**. Çarpan, çarpıp dönen (*K.T.*); **2**. Geri dönen (*K.T.*); **3**. Tersine çevrilmiş (*K. T.*); **4**. Tersine dönmüş (*K.T.*); **5**. Yankulanmış [Daha çok ses hakkında] (*Müt.*). [Bak: Aks, inikâs]

Münakit, **1**. Bağlanmış (*K.T.*); **2**. Bağlı (*K.T.*); **3**. Bekik (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4**. Düğümlenmiş (*K.T.*); **5**. Düğülgen (*D.L.T.*); **6**. Kurulmuş [«Mecl.s münakit oldu = kuruldu»] (*K.T.*); **7**. Toplanmış (*Der: İstanbul*). [Bak: İnikat]

Münakkah, **1**. Ayıklanmış (*K.T.*); **2**. Kısaltılmış (*Müt.*); **3**. Seçilmiş (*K.T.*); **4**. Selçik (*Der: Niğde*); **5**. Soyulmuş (*K.T.*). [Bak: Tenkih]

Münasafe, **1**. Paylaşma (*K. T.*); **2**. Uvatma (*Der: Polatlı*); **3**. Yarı yarıya bölme (*K.T.*). [Bak: Nısf]

—ten, **1**. Ortala (*Rad. I.* «*Bar., Osm.*»); **2**. Ortaş (*Rad.I.*«*Kaz.*»); **3**. Yarı yarıya (*K.T.*).

Münasebet, **1**. Bağ (*K. T.*); **2**. Cüyö (*Rad. IV.*«*Kır.*»); **3**. Çalım (*Der: Kırşehir*); **4**. Geçim, geçinme (*K.T.*); **5**. İlişik (*K.T.; Der: Gümüşane*); **6**. Koşukluk [İttihat man.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **7**. Sıra (*Der: İstanbul*); **8**. Takanak (*Der: Çankırı*); **9**. Teyiş (*Der: Bursa*); **10**. Uygunluk (*K.T.*); **11**. Ves, vet [? «Bu iş vets z düştü»] (*Der: Osmancık, Çorum, Elbistan, Ankara, Tokat, Sıvas, Gazi Antep*); **12**. Yakışık, yaraşık (*K.T.*); **13**. Yöndem, yöntem (*Bab.; T.D.; Der: İzmir, Kütahya, Alayunt, Uluborlu, Eğirdir, Karacasu, İshaklı, Konya, Serik, Muğla, Manisa, Burdur, Söğüt, Silifke, Dinar, Afyon*). [Bak: Alâka, nispet, muvafakat, liyakat, karabet, irtibat, rabıta, intisap, mensubiyet, vesile]

—almak, **1**. Sırası gelmek (*Der: İstanbul*); **2**. Yol düşmek (*K.T.*).

—getirmek, **1**. Çalımına getirmek (*Der: İstanbul*); **2**. Sırasını düşürmek (*K.T.*); **3**. Yol bulmak, yolunu bulmak (*Der: İstanbul*).

—iyle, **1**. Öçürü (*Der: Gözene,* «*Malatya*»); **2**. Ötürü (*Der: İstanbul, Manisa*).

—i kesmek, **1**. Biçişmek (*D.L.T.*); **2** Bozuşmak (*K.T.*); **3**. Darılışmak (*Müt.*); **4**. Gücenmek (*K.T.*); **5**. İlişiği kesmek (*K.T.*). [Bak: Kat'ı münasebet]

—li, **1**. Or nlı (*Aş.*); **2**. Uygun (*K.T.*); **3**. Yakışır, yaraşır (*K.T.*); **4** Yöntemli (*Der: Atabey* «*Isparta*», *Tarsus, Pazarcık* «*Bilecik*»). [Bak: Makul, münasip]

—siz, **1**. Arkurı (*B.T.L.* «*Osm.*»); **2**. Aykırı (*Müt.*); **3**. Cönsüz (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Cuvallağı (*B.T.L.* «*Az.*»); **5**. Çılgısız (*Der: Ankara, Bayburt*); **6**. Densiz (*Der: Konya*); **7**. Münevsiz [?] (*Der: İçel, Çukurasma* «*Gülnar*», *Karaman, Isparta*); **8**. Övünsüz (*Der: Isparta*); **9**. Patavatsız (*Der: İstanbul*); **10**. Uygunsuz (*K.T.*); **11**. Yakışıksız (*K. T.*); **12**. Yakışmaz (*K. T.*); **13**. Yaraşmaz (*K.T.*); **14**. Yolsuz (*K.T.*); **15**. Yöntemsiz (*Der: Tarsus, Pazarcık*). [Bak: Gayrimünasip]

—sizlik, **1**. Biçimsizlik (*Der: İstanbul*); **2**. Tatsızlık (*K T.*); **3**. Yakışıksızlık (*K.T.*); **4**. Yolsuzluk (*K.T.*).

—sizlik etmek, **1**. Densizlenmek (*K. T.*); **2**. Tatsızlanmak (*K.T.*).

—siz söz, **1**. Ebelek (*Rad. I.* «*Kır.*»); **2**. Saçma, saçma sapan (*Der: İstanbul*).

—te olmak, Kadılmak (*Rad. II.* «*Şor., Alt., Koyb., Sag., Uyg.*»).

Hüsnü—, 1. İyi geçinme (*K.T.*); **2.** Konuşul (*Rad. II.* «*Osm.*»).

Münasip, 1. Cöndü (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Cup, çup (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **3.** Çüre (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **4.** Dölek (*Der: Hatip Nahiyesi «Konya», Kayseri, Ankara, Çorum, Adana*); **5.** Düşer (*Bab.*); **6.** Elverişli (*K.T.*); **7.** Genez (*Ata.*); **8.** İbli (*B.T.L.* «*Kaz.*»; **9.** İrülüğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **10.** Kolay (*Hurş.*); **11.** Kolaylı (*Rad. II.* «*Kır., Kar.*»); **12.** Koldanca (*Der: İnegöl «Bursa»*); **13.** Onat (*T.D.*); **14.** Onay (*L. Ta.*); **15.** Onaylı (*Müt.*); **16.** Oran (*Kab.*); **17.** Öğet (*L.O.; K.T.; B.T.L.* «*Osm.*»); **18.** Taplı (*Der: Gazi Antep*); **19.** Tişli, tiyişli (*Rad. III.* «*Kaz., Kom.*»); **20.** Töptük (*Rad. III.* «*Tel.*»); **21.** Uygun (*K.T.*); **22.** Yakışır (*K.T.*); **23.** Yarağlığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **24.** Yaravlı (*Rad. III.* «*Kom., Kaz.*»); **25.** Yaraşık (*Rad. III.* «*Osm.*»; *Müh.; K.T.*); **26.** Yerince (*Muht.*); **27** Yerinde (*K.T.*); **28.** Yaraşa (*P.d.C.; Ç.L.*); **29.** Yönet (*Der: İzmir, Emet «Kütahya», Tefenni «Burdur», Isparta, Alayunt, Mersin, Afşar, Muğla, Antalya, Kaş, Kütahya, Konya*); **30.** Yöntemli (*Der: İçel, Isparta, Tarsus*). [Bak: Ensep, muvafık, ehl, lâyık, makul]

—bulmak, 1. Öymek (*Müt. Der: Gazi Antep*); **2.** Yakıştırmak (*K.T.*); **3.** Yosmak (*Der: Çankırı*). [Bak: Tensip]

—olmak, 1. Elvermek [Kifayet man.da] (*K.T.*); **2.** Kelismek (*Rad. II.* «*Kır., Sag., Koyb.*»); **3.** Keliş-mek (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor., Küer., Tar., Uyg., Çağ.*»); **4.** Uymak (*K.T.*); **5.** Yakışmak (*K.T.*); **6.** Yaramak (*Uyg.* «*İnd.*»); **7.** Yaraşmak (*K.T.; Muht.*).

—surette, Yoluyle (*K.T.*).

Gayri—, Yakışmaz (*K.T.*).

Münavebe, 1. Almaş [Mübadele, taviz, nöbet değiştirmeğe çıkan müfreze man. (*Rad. I.* «*Kaz.*»)] (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *L. Ta.*); **2.** Keşik [Nöbet man.] (*Der: Civanyayla «Mersin», Ereğli «Konya», Aziziye, Sıvas, Parakköyü «Alucra», Amasya, Ulubey «Ordu», Zile, Tosya, Giresun, Sivrihisar, Niğde, Akşehir, Yalvaç, Isparta, Karaağaç, Trabzon, Kırşehir, Aydın, Kayaş «Ankara», Mersin, İçel, Mut, Küçük Yozgat*); **3.** Sıra [Bu sözün rumcadan geldiğini iddia edenler vardır. Ş. Sami Bey şöyle diyor: «Bu lûgat çağataycada dahi müstamel olduğundan, bizce rumcadan mehuz olmadığı gibi, eski lisanı yunanîde de mevcut bulunmak hasebiyle, rumcaya dahi türkçeden geçmiş olması melhuz olmadığı halde, biri elsinei turaniyeden ve diğeri zümrei ariyaniyeden olan bu iki lisanda aynen tesadüfü garaiptendir. Bu iki lisanda bu kabîlden tesadüfler çok olup bu hal lisaniyunun nazarı dikkatini celbetmeğe şayandır (*K.T.*)] (*Müt.; Der: İstanbul, A.*).

—ten, 1. Almaşıklı (*G.D.*); **2.** Sıra ile (*K.T.*).

Münazaa, 1. Atışma (*K.T.*); **2.** Çekiş (*San.; Ça. Ma.*); **3.** Gere (*Der: İçel*); **4.** Harhaşa (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Kargaş (*P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Kavga* (*K.T.*); **7.** Keris (*Rad. II.* «*Krm.*»); **8.** Keriş (*Rad. II.* «*Tel., Kom., Uyg.*»); **9.** Kıçkırış

(*Rad.II.* «*Kaz.*»); **10**. Kırıs (*Rad. II.* «*Sag.*»); **11**. Kırış (*Rad.II.* «*Alt.,Tel., Leb., Şor.*»); **12**. Kırkaşa (*Rad.II.* «*Tob.*»); **13**. Talaş (*K.T.*); **14**. Toruş (*Uyg.* «*İnd.*»); **15**. Uruş (*D.L.T.*). [Bak: Mücadele, gavga, münakaşa, keşakeş, keşmekeş, mudarebe, muharebe, muhasama, mukatele, mübahase, niza]

—etmek, 1. Atışmak (*K.T.*); **2**. Azgaşmak (*Ter.*); **3**. Başkarışmak (*Rad.IV.* «*Kom.*»); **4**. Boğuşmak (*Der: Bozüyük, Bilecik, Harput*); **5**. Çekişmek (*Lûg. Ar. Az.*); **6**. Çenteleşmek (*G.D.*); **7**. Dartısık eylemek (*Kur.B.*); **8**. Dartışmak (*Kur. B.; T.D.*); **9**. Döğneşmek (*Der: Kırşehir*); **10**. Döğüşmek (*Der: İstanbul*); **11**. Girişmek (*D.L.T.*); **12**. İtişmek (*Der:Çorum, Niğde*); **13**. Kakışmak (*L.N.*); **14**. Kırısmak (*Rad.II.* «*Sag.*»); **15**. Kırışmak (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor., Küer.*»); **16**. Kingeşürmek (*Or.*); **17**. Meljeşmek (*Rad.IV.* «*Tel* »); **18**. Söz güçleştirmek (*Az.*); **19**. Tutuşmak (*D.L.T.; K.T.*); **20**. Uruşmak (*D.L.T.*); **21**. Yongışurmak (*Or.*); **22**. Yomuşmak (*Der: Havza* «*Samsun*»); **23**. Yünüşmek (*Der: Ulukışla*).

Münazara, 1. Görüş (*D.L.T.*); **2**. Keriş (*Uyg.* «*U.*»). [Bak: Bahs, mübahase, münakaşa, münazaa]

Münazi, Yanaz (*T.D.*). [Bak: Münazaa]

Münbit [Mümbit], **1**. Bitek (*Bab.; Kara.; Kam.; Der: Seydişehir, Bilecik, Bolu, Çorum, Konya, Kırşehir, İçel, Manisa, Afyon, Denizli, Fethiye, Niğde, C.A.*); **2**. Bitgel (*Der: Tokat, Niğde, Kemah, Ordu, Samsun, Menteşe, Kayseri, Şarkışla*); **3**. Bitirgen (*Der: Çorum*); **4**. Bitnel (*Der: Menteşe, Kayseri, Şarkışla, Nallıhan*); **5**. Külen (*Der: Akşehir, Ilgın*); **6**. Özlek (*Der: Kayseri*); **7**. Verimli (*Der: İstanbul*).

Müncer [olmak], Varmak (*K.T.*).

Mündefi, 1. Geçmiş (*K.T.*); **2**. Savulmuş (*K.T.*).

—olmak, 1. Geçmek (*K.T.*); **2**. Savulmak (*Muht.*); **3**. Savuşmak (*K.T.*); **4**. Yatışmak (*K.T.*).

Mündemiç, 1. Sarılmış (*K.T.*); **2**. Sokulmuş (*K.T.*).

Münderiç, 1. İçinde bulunan (*K.T.*); **2**. Sıkıştırılmış (*K.T.*).

—(c)at, İçindekiler (*Der: İstanbul*)

Münderis, 1. Bozulmuş (*Ah.*); **2**. Eprik, yiprik (*T.D.*); **3**. İzi kalmamış (*K.T*); **4**. Yıkık, yıkılmış (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Bozulmak (*Ah.*); **2**. Bọnmek (*P.d.C.; Ç.L ; L.Ş*); **3**. Yanşırmak (*Tuh.*); **4**. Yıkılmak (*Der: İstanbul*); **5**. Yıpranmak (*Müt.*).

Münebbih, 1. Ayağan [Münebbih ilâç man.] (*L.Ta.*); **2**. Uyandıran (*K.T.*).

Müneccim, 1. Belger (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Kam [Şaman (*Rad. II.* «*Tel., Alt., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç.,Küer.,Kom.,Uyg.*»)] (*İd.Haş.*); **3**. Kükler (*Rad. II.* «*Kar.*»); **4**. Yıldız bilir (*Mir.*); **5**. Yıldız göyer (*Bab.*); **6**. Yıldız güden (*Bab.*); **7**. Yondazçu (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **8**. Yumcu, yomcu (*L.N.; T.D.*).

Münevver, 1. Kuluk (*Rad. II.* «*Şor.*»); **2**. Parlak (*K.T.*); **3**. Silkü (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *L.Ş.*); **4**. Şataflı [?] (*Hal.*):

«Evimin önü kunduz,
Gökte şataflı yıldız»

5. Yahtu (*Muht.*); 6. Yaktı (*Rad.III.«Kaz.»*); 7. Yaktu, yağtu [Hem ziya, hem ziyadar man.] (*Rad.III. «Çağ.»*). [Bak: Dırahşan, ruşen, şaşaa, ziya, ziyadar]

Münezzeh, 1. Arı (*Rad.I.«Kom., Kumd., Osm.»; Tef.*); 2. Arığ (*İrş.*); 3. Arık [Temiz, fâzıl man.] (*Rad.I. «Uyg.»; K.T.*); 4. Süzülmüş (*Rad.IV.«K.B.»*). [Bak: Mukaddes, muarra, müberra, musaffa]

Münfail, 1. Alınmış (*K.T.*); 2. Bingin [?] (*Der: Kütahya*); 3. Darılgan [?] (*T.D.*); 4. Gücenik, gücenmiş (*K. T.*); 5. Kırılmış (*Müt.*); 6. Somurtmuş (*L.O.*). [Bak: Mahzun, mağmum, münkesir, muğber]

—durmak, Somurtmak, somutmak, sorutmak (*L.O.*).

—olmak, 1. Alınmak (*K.T.*); 2. Burlukmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Burtulmak (*Kam.*); 4. Buıutmak (*Der: Konya*); 5. Daranmak (*D.L.T.*); 6. Darılmak (*Der: İstanbul*); 7. Güce gitmek (*K.T.*); 8. Gücenmek (*K.T.*); 9. Gönüllenmek (*Der: Avanos «Kırşehir»*); 10. İçginmek, içinmek (*Müt.*); 11. Kırılmak (*Der: İstanbul*); 12. Üşenmek [?] (*Ter.*). [Bak: İnfial]

Münfasıl(munfasıl)**,** 1. Ayrı, ayrılmış (*K.T.*); 2.Çıkarılmış, çıkmış (*Müt.*); 3. İşinden çıkarılmış (*Der:İstanbul*); 4. Savu [*Disjoint* man.] (*P.d.C.*); 5. Üzük [Koparılmış parça ve aralık man. (*Rad.I. «Tel., Kır.»*)] (*B.T.L.«Kaz.»*); 6. Yerinden ayrılmış, yerinden çıkımış (*K.T.*). [Bak: İnfisal)

Münfehim, Anlaşılan (*K.T.*).

—olmak, 1. Anlaşılmak (*K.T.*); 2. Okulmak (*D.L T.*).

Münfek, 1. Ayrılmış (*K.T.*); 2. Çıkmış (*K.T.*); 3. Kopmuş (*K.T.*); 4. Sökülmüş (*K.T.*); 5. Üzük (*Rad. I. «Tel., Kır.»; B. T. L. «Uyg.»*). [Bak: Munfasıl]

Gayri—, 1. Ayrılmaz(*K.T.*); 2. Bitişik (*K.T.*).

Münferiç, 1. Açık, açılmış (*K.T.*); 2. Apışak, abışak [Ayaklar hakkında] (*Rad.I. «Osm.»; K.T.*); 3. Geniş (*K.T.*); 4. Maymak [Ayak hakkında] (*Rad.IV. «Tar., Kır., Sag.»*); 5. Şarbak (*Rad.IV. «Tel.»*).

Münferit, 1. Ayrı (*K.T.; T.D.*); 2. Ayrıksı (*Der: Avanos «Kırşehir»*); 3. Ayruk (*B.T.L. «Çağ.»*); 4. Başağ (*Rad.IV. «Çağ.»*); 5. Bircik [Yegâne man.] (*Çul.*); 6. Biren (*Rad.IV. «Kaz.»*); 7. Boy (*Rad.IV. «Çağ.»*); 8. Boydak (*Der: Aksaray, Köşker*); 9. Boyluğ, boyluk (*Rad. IV. «Çağ.»*); 10. Onı, öni (*Uyg. «H.II.»*); 11. Savu (*Rad.IV. «Çağ.»*); 12. Sobay [?] (*Der: Van*); 13. Subay [?] (*Der: Kırşehir, Köşker*); 14. Tek (*K. T.*); 15. Yalın kat (*P.d.C.; Ç.L.*); 16. Yalkı (*Der: Gazi Antep*); 17. Yalnız (*K.T.*); 18. Yalnuz yalnuz (*Uyg. «H.II.»*). [Bak: Mücerret]

—(d)en, 1. Ayrı ayrı [Fert fert, birer birer man.] (*K.T.*); 2. Başka başka (*K.T.*); 3 Birer birer (*Der: İstanbul*); 4. Birin birin (*Rad.IV. «Çağ.»*); 5. Kendi başına (*K.T.*); 6. Kendi kendine (*K.T.*); 7. Tek başına (*Der: İstanbul*); 8. Yalnızca (*K.T.*). [Bak: Alelinfirat]

—(d) en kalmak, 1. Sergil-

mek (*Rad.IV.* «*K.Kır.*»); **2.** Tırbıldamak (*Tuh.*).

Münhal, 1. Açık [Yer, iş, memuriyet hakkında] (*K.T.*); **2.** Açılmış (*Der: İstanbul*); **3.** Boş, boşalmış (*Der: İstanbul*); **4.** Çözülmüş (*K.T.*); **5.** Seşilgen (*D.L.T.*). [Bak: Halledilmiş, mahlûl, inhilâl]

Münhani, 1. Avrık [Bükük, bükülmüş, eğrilmiş man] (*Rad.I.*«*Osm.*»; *B.T.L.*«*Osm* »); **2.** Burgaç (*Kam.*); **3.** Bükük, bükülmüş (*Der: İstanbul*); **4.** Eğef (*Der: Konya, Sultaniye, Muğla, Saiteli*); **5.** Eğri, iğri (*K.T.*); **6.** Eğrilmiş, iğrilmiş (*Der: İstanbul*); **7.** İline (*D.L.T.*); **8.** İğrik (*Der: Çal.*); **9.** İnkişmiş (*P. d. C.; Ç. L.*); **10.** Kamburlu (*K.T.*); **11.** Kıngır (*Kar.*); **12.** Kıvrık, kıvrılmış (*Der: İstanbul*); **13.** Pükre (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **14.** Yamık, yamuk (*Der: Bilecik, Konya, Kütahya, Antalya, Davas, Bolu, Ereğli «Konya»*); **15.** Yılık (*Der: Çerkeş*); **16.** Yilme (*L.O.*). [Bak: İnhina, mukavves]

Münharif, 1 Arkurı (*B.T L.*«*Osm.*»; *Dede.*); **2.** Çarpık (*K.T.*); **3.** Değişmiş (*K.T.*); **4.** Eğri (*Lûg. Ar.*); **5.** Kıyık (*D.L.T.*); **6.** Sapa, sapan [Doğru istikametten inhiraf etmiş] (*K.T.*); **7.** Sapmış (*Der: Eğrigöz*); **8.** Verev [?] (*Lûg.Ar.; K.T.; L.O.; Der: İstanbul*); **9.** Yılık (*Der: Çerkeş*). [Bak: İnhiraf]

Münhasır, [Bak: Mahsus, inhisar]

—an, [Bak: Mahza]

Münhasif, 1. Sönük [«Yüzünün yanında ay sönük kalır»] (*K.T.*); **2.** Tutkun [Av için] (*Ç.L.*); **3.** Tutulmuş [Ay için (*K.T.*). [Bak: Husuf, inhisaf]

Münhat, 1. Alçak [Arazi hakkında] (*K.T.*); **2.** Aşağı, aşağıda (*K.T.*); **3.** Basık [«Basık yer»] (*Der: İstanbul*); **4.** Catık [Yk: yatık] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5.** Çökek (*Der: Çanakkale, Çorum, Balıkesir*); **6.** Çöksek (*Der: Gazi Antep, Malatya*); **7.** Eng z (*Der: Avanos, Sinop*); **8.** Eniş (*Kar.*); **9.** Esik (*Der: Yozgat, Malatya, Adana, Boyabat, Ankara, Kayseri, Tosya, Niğde, Avşar, C.A.*); **10.** Koy (*L.O.*); **11.** Oyman (*Rad.I.* «*Tar.*»); **12.** Oypan (*Rad.I.* «*Kır.*»); **13.** Yasul (*D.L.T.*).

Münhedim, 1. Bozuk (*D.L.T*); **2.** Çökük (*Der: İstanbul*); **3.** Obruk (*Hurş.*); **4.** Yıkık, yıkılmış (*K.T.*). [Bak: İnhidam]

—olmak, 1. Çökmek (*Der: İstanbul*); **2.** Kepmek (*Der: Dinar, Bahçe, Kırşehir*); **3.** Yıkılmak (*K.T.*).

Münhemik, 1 Dümük (*Hurş.*); **2.** Düşkün (*K.T.*); **3.** İstekli (*Der: İstanbul*); **4.** Üstüne düşen, üstüne çok düşen (*K.T.*). [Bak: İnhimak]

Münhezim, 1. Bozgun (*T.D.; K.T.*); **2.** Bozgun vermiş (*Der: İstanbul*); **3.** Bozguna uğramış, bozgunluk vermiş (*K.T.*); **4.** Bozuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Bozulmuş (*K.T.*); **6.** Sıngın(*Rad.IV.*«*Osm.*»). [Bak: Mağlûp, perişan]

—etmek, 1. Basırmak (*Rad.IV.* «*Tür , Osm.*»); **2.** Baslamak (*Rad.IV.* «*Kar.*»); **3.** Bozmak (*K.T.*); **4.** Sancmak (*D L.T.*); **5.** Sımak (*Aş.*); **6.** Sındırmak (*Bürh.*).

—olmak, 1. Basırganmak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2.** Bozulmak (*K.T.*); **3.** Kırılmak (*K.T.*); **4.** Sancıkmak (*D.L.T.*); **5.** Sınmak(*Mif.*). [Bak: Inhizam]

—en, 1. Bozgun vererek (*K.T.*); 2. Bozularak (*K.T.*).

Münir, 1. Aydınlatan (*K.T.*); 2. Işık veren (*K.T.*); 3. Parlak (*K.T.*); 4. Yaruk (*Kur.İ.*). [Bak: Zıyapaş, muzi]

Münkalip, 1. Değişmiş (*K.T.*); 2. Öğrülmüş (*T.D.*).

—olmak, 1. Değişmek (*K.T.*); 2. Dönmek (*K.T.*). [Bak: İnkılâp]

Münkat, 1. Baş eğen (*Müt.*); 2. Boyun veren (*Az.*); 3. Kotkı (*Rad. II.* «*Uyg.*»); 4. Ötkür [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»). [Bak: Muti, tâbi, mutavaatkâr]

—olmak, Baş eğmek (*Müt.*): «Baş eğdi âbı tiğine küffarı Engürus»
[Bak: İnkıyat, itaat]

Münkatı (munkatı), 1. Aralıklı, aralık veren, arası kesilen [Fasılalı man.] (*K.T.*); 2. Arkası gelmiyen (*K.T.*); 3. Kesik (*K.T.*); 4. Kesilgen (*D.L.T.*); 5. Kesilmiş (*K.T.*).

—olmak, 1. Kesilmek (*K. T.*); 2. Üzülmek (*Fer.*). [Bak: İnkıta]

Bilâ—, Kesilmeksizin (*Der: İstanbul*). [Bak: Bilâinkıta]

Gayri—, 1. Aralıksız (*K.T.*); 2. Sürekli (*K.T.*).

Münkesif, 1. Örtülmüş (*Der: İstanbul, Trakya*); 2. Tutkun (*Ç.L.*); 3. Tutulmuş [Güneş hakkında] (*K.T.*). [Bak: Küsuf]

Münkesir, 1. Gücenmiş [mec. dargın man.] (*K.T.*); 2. Kırgın [mec. dargın man.] (*K. T.*); 3. Kırık, kırılmış (*K.T.; Der: İstanbul, A.*); 4. Sınık (*Fer.; Fel.; Der: Antalya*) [Bak: Muğber]

—olmak, 1. Gönül kalmak, gönül kırılmak (*K.T.*); 2. Gücenmek (*K. T.*); 3. Kırılmak (*K. T.*); 4. Sınmak (*Fer.; Fel.; Der: Antalya*). [Bak: İnkisar]

Münkeşif, 1. Açık, açılmış (*K.T.; Der: İstanbul, A.*); 2. Görünen (*K.T.*); 3. Ortaya çıkan (*K.T.*).

—olmak, 1. Açılmak (*K.T.*); 2. Görünmek (*K.T.*); 3. Ortaya çıkmak (*K.T.*). [Bak: İnkişaf]

Münkir, 1. İnanmıyan (*K.T.*); 2. İşanmağur (*Ç.L.*); 3. Tangu (*P. d.C.; Ç.L.*); 4. Tanuvçu (*Kar.*). [Bak: Kâfir, inkâr eden]

Münşerih, 1. Açık (*K. T.*); 2. Eğlenen (*K.T.*); 3. Sıkılmıyan (*K.T.*). [Bak: Keyfli, memnun, ferahlı]

—olmak, Gönlü açılmak (*K.T.*). [Bak: İnşirah]

Müntakil, 1. Geçen [Birinden birine-] (*K.T.*); 2. Kalan [Birinden birine-] (*K.T.*). [Bak: İntikal]

Müntakim, 1. Kakığanlığ (*P.d.C.: Ç.L.*); 2. Öç alan (*K.T.*). [Bak: İntıkam]

Müntefih, 1. Şişkin (*K.T.*); 2. Şişmiş (*K.T.*); 3. Üfürülmüş (*K.T.*).

—olmak, 1. Şişmek (*K.T.*); 2. Tümmek (*Kam.*); 3. Üfürülmek (*K.T.*). [Bak: İntifah]

Münteha, 1. Bitim (*Rad.IV.Krm.,* «*Osm.*»; *K.T.*); 2. Buç (*Der: İzmir, Anamur* «*İçel*», *Antalya*); 3. Erım (*Kam.; Çul.*); 4. Ket, kit (*Uyg.* «*İnd.*»); 5. Kırağ, kırak [Hudut manasına da gelebilir.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 6. Kırang (*Rad.II.* «*Osm.*»); 7. Kink (*Der: Konya*); 8. Son (*K.T.*); 9. Son değecek yer (*Kur.B.*); 10. Uç (*Uyg.*«*İnd.*»; *K.T.*). [Bak: Âhir, nihayet]

Müntehap, 1. Ayrılmış [Benzerleri içinde en iyisi olmak üzere ayrılmış man.] (*K.T.*); 2. Elleme [eşya hakkında] (*K.T.*); 3. Öğürtlenmiş (*Lûğ. Ar.*); 4. Öründülenmiş (*Der: Eğirdir*); 5. Öründü (*Bah.; Süh.;*

L.N.); **6**. Sayın [İnsan hakkında] (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; T.D.*); **7**. Saylam (*T.D.*); **8**. Seçilmiş (*Uyg. «İnd.»; Az.; T.D. K.T.*); **9**. Seçkin (*Rad.IV. «Osm.»; K.T.*); **10**. Seçme (*K.T.*); **11**. Talı (*Müh.; T.D.*); **12**. Üründü (*Kel.; T.D.; Hurş.*); **13**. Üründülenmiş (*Müş.; K.T.*); **14**. Üyrüm, üyründü (*D.L. T.*); **15**. Üyütlenmiş(*Der:A.*).[Bak: Mümtaz, müstesna]

— olmak, **1**. Saylanmak (*Bal.*); **2**. Seçilmek (*K.T.*). [Bak: İntihap edilmek]

Müntehi, **1**. Biten, bitmiş (*K.T.*); **2**. Bitiren, bitirmiş [«Tahsilini bitiren»] (*Der: İstanbul*); **3**. Dipçil (*Der: Sıvas*); **4**. Son (*K.T.*); **5**. Sona varan, sona varmış (*K.T.*); **6**. Sona yetişen (*K.T.*).

— olmak, **1**. Bitmek, bitirmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Çıkmak [«Bu yol nereye çıkar?»] (*K. T.*); **3**. Varmak (*K.T.*).

Müntehip, **1**. Seçen (*K.T.; Az.*); **2**. Seçici (*Rad. IV. «Osm.»*). [Bak: İntihap]

Müntehir, Kendini öldüren (*K.T.*). [Bak: İntihar]

Müntesip, **1**. Çatkın (*Der: Malatya*); **2**. Kapılanmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Mensup, intisap]

Münteşir, **1**. Basılmış [Eser ve kitap hakkında] (*Der: İstanbul*); **2**. Çıkmış, çıkarılmış [Eser ve kitap hakkında] (*Der: İstanbul*); **3**. Dağılmış [Haber, eser, v. s. hakkında] (*Müt.*); **4**. Dağınık (*K.T.*); **5**. Duyulmuş [Haber hakkında](*K.T.*); **6**. Yaygın, yayılmış (*K.T.*).

— olmak, Yaygın olmak, yayılmak (*K.T.*).

Müntin, **1**. Bozuk (*K.T.*); **2**. Bulaşık [Hastalık hakkında] (*K.T.*); **3**. Çirkin kokan (*Lûg. Ar.*); **4**. Kokmuş (*K.T.*); **5**. Kokuşmuş (*Der: İstanbul*); **6**. Pis kokan (*K.T.*).

Münzel, **1**. İndirilmiş (*K.T.*); **2**. Gökten inmiş (*K.T.*).

Münzevi, **1**. Ağlakçı (*Ba.*); **2**. Arzı (*Uyg. «T.T., Suv.»*); **3**. Ayrıksı (*Der: Gölve köyü «Sıvas»*); **4**. Çekilmiş (*Müt.*); **5**. El cekmiş (*Müt.*); **6**. Sinecen (*Bab.*); **7**. Yalnız (*Muht.*); **8**. Yetincek (*İd.*). [Bak: Mutekif]

— olmak, Busmak (*Tuh.*). [Bak: İnziva]

Müphem, **1**. Anlaşılmaz (*Der: İstanbul*); **2**. Belirsiz (*Müt.*); **3**. Cospar (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. İkicikli, ikincilikli (*Der: Gazi Antep*); **5**. İkincirikli, ikircinli (*Der: Edirne, Yıldızeli*); **6**. Ildal [?] (*Der: Mersin*); **7**. Ilgat [?] (*Der: Manisa*); **8**. Islı [?] (*Der: Konya*); **9**. Kapalı (*Der: İstanbul*); **10**. Örtük (*T.D.*); **11**. Pelgüsüz (*Rad. IV. «K. B.»*); **12**. Som (*Bab.*); **13**. Üstü örtülü (*Der: İstanbul*). [Bak: Muğlâk, muakkat, gayrimahsus, gayrimuayyen, gayrivazıh]

— söylemek, **1**. Gevelemek [Ağzında sözü tereddütle evirip çevirmek man.] (*Müt.*); **2**. Gümermek (*Sıh.*).

Müptedi, **1**. Taysak (*Der: Balıkesir*); **2**. Tor (*Kam.*); **3**. Toy (*Der: A.*); **4**. Yeni başlıyan (*K.T.*). [Bak: Acemi]

Müptelâ, **1**. Düşkün (*K. T.*); **2**. Marsak (*Rad.IV.«Şor.»*); **3**. Munluğ (*D. L. T.*); **4**. Tutkun (*K.T.*); **5**. Tutsak [Giriftar man.] (*T.D.*); **6**. Tutulmuş (*Der: İstanbul*); **7**. Vurgun (*K.T.; Ma.*); **8**. Yaka-

lanmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Giriftar, düçar, üftade, âşık]

—olmak, 1. Dadanmak (*Az.*); 2. Düşmek (*K.T.*); 3. Tutulmak (*Der: İstanbul*); 4. Vurulmak (*K. T.; Ma.*); 5. Yakalanmak (*Der: İstanbul*).

Müpteni, Kurulmuş (*K. T.*). [Bak: Iptina]

Müptezel, 1. Aşağılık (*Der: İstanbul*); 2. Bol (*K.T.*); 3. Değersiz (*Der: İstanbul*); 4. Dümnük [?] (*Der: Niğde*); 5. Ucuz (*K.T.*).

Müraat, 1. Bakma (*K.T.*); 2. Gözetme (*K. T.*); 3. Saygı, sayma (*K.T.*). [Bak: Riayet]

—etmek, 1. Apulamak (*Fer.*); 2. Bakmak (*K.T.*); 3. Gözetmek (*K.T.*); 4. Saymak (*K.T.*).

Müracaat [etmek], 1. Baş vurmak (*K.T.*); 2. Döğnemek (*Der: İçel, Ereğli*); 3. Uğramak (*D. L. T.*); 4. Yanmak (*Muk. Ed.*).

Mürafakat, 1. Arkadaşlık (*K.T.*); 2. Birgeleşme (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Birlikte bulunma (*K. T.*); 4. Yoldaşlık (*K.T.*).

Mürahik, 1. Cetkinşek [Yk: Yetişken] (*Rad.IV. «Kır.»*); 2. Dorlak [Yk: Torlak] (*Der: Seyhan*); 3. Oğlan (*Ah.H.*).

Mürai, 1. Apçı (*Rad.I. «Alt.»*); 2. Çuzur (*Rad III. «Şor.»*); 3. Gösterişçi (*Müt.*); 4. İki yüzlü (*L.N.; K.T.*); 5. Kudus (*Rad.II. «Tel.»*); 6. Kuştan (*Rad.II. «Kaz.»*); 7. Mekeleçi, mekelneçi (*Rad. IV. «Tel.»*); 8. Montanı (*Rad. IV. «Kır.»*); 9. Sinsi (*K.T.*); 10. Yalak, yalakkay (*Rad. III. «Alt.»; Der: Konya*). [Bak: Riyakâr]

—lik, 1. Gösteriş (*K.T.*); 2. İki yüzlülük (*K.T.*); 3. Kuştanlık (*K.T.*); 4. Sinsilik (*K.T.*). [Bak: Riya]

—lik etmek, Cumalamak (*Rad. IV. «Kaz.»*).

Mürakkam, 1. Yazılı (*K.T.*); 2. Yazılmış (*K.T.*).

Mürde, 1. Ölü (*Rad.I. «Krm., Osm., Ad., Bel., Kır., Kom., Kar. T.T.»;K.T.*); 2. Ölük (*Rad.I. «Tar., Uyg., Çağ., Osm.»; B.T.L. «Osm.»*); 3. Ölmüş (*K.T.*). [Bak: Meyyit, müteveffa]

Mürebbi, 1. Atabek, atabik (*P.d.C.*); 2. Atalık (*M.M.*); 3. Eteke, etike (*P.d.C.*); 4. İkseleyen (*Muk.Ed.*); 5. Okutan (*Der: İstanbul*); 6. Yetiştiren (*Der: İstanbul*). [Bak: Muallim]

Müreccah, 1. Bekrek (*Uyg.«P P.»*); 2. Daha iyi, ...den iyi (*K.T.; Der: İstanbul*); 3.. Ötkün (*Az.*); 4. Üstün (*Az.; Der: Çankırı, Bolu*); 5. Üyründü (*D.L.T.*); 6. Yeğ (*Ata.; Dede.; K.T.; Der: Maraş, Kayseri, İstanbul, Kütahya*); 7. Yeğrek (*K. T.; Der: Maraş, Kayseri, Malatya, İstanbul, Kütahya*); 8. Yekek (*Der: Şabanözü «Polatlı»*); 9. Yekrek (*Der: İzmir, Malatya*); 10. Yey (*K.T.;Or.; Der: Bandırma, Çankırı*); 11. Yeyrek (*Y.E.*); 12. Yiğ (*Or.*); 13. Yiğin (*İd. Haş.*); 14. Yık (*Tef.*); 15. Yin (*Fel.*). [Bak: Efdal, faik, galip, hayırlı, ruçhanlı]

Müreffeh, 1. Bayender, bayındır (*Rad. IV. «Osm.»; Ç.L.*); 2. Bollukla yaşıyan (*Der: İstanbul*); 3. Erinç [Erinmek = kendini mesut hissetmek, mesrur olmak; müsterih olmak (*Rad.I.«Uyg.»*)] (*D.L.T.*); 4. Gönç (*Der: Maraş, Teke, Söğüt*); 5. Kintiriklik (*Muk. Ed.*); 6. Kolaylığa ermiş (*Müt.*); 7. Tışlık

(*Der: Kırşehir*). [Bak: Mamur, rahat, müsterih]

—en, Gendirlik (*Çul.*).

—olmak, Gönenmek, könenmek (*Der: Maraş, Sandıklı, Niğde*). [Bak: Refah].

Mürekkep [Yazı mürekkebi man.], **1**. Kara (*L.Ta.; Kur.İ.*); **2**. Karalkış (*Rad. II. «Tel.»*); **3**. Karatkış (*Rad. II. «Şor.»*); **4**. Yazı boyası (*Müt.*).

—[Terkipten], **1**. Karışık (*Bian.*); **2**. Katınkı (*Kam.*); **3**. Üsme [Ayrı ayrı parçalardan mürekkep man. Yk: Ösmek, üsmek = büyümek, inkişaf etmek, gelişmek, tenebbüt etmek, çoğalmak (*Rad.I. «Alt., Leb., Şor., Tel., Küer., Kır., K. Kır., Tar., Çağ., Sart.»*)] (*Rad. I. «Küer., Tar.»*). [Bak: Mudil]

Müressem, 1 Çizilmiş (*K.T.*); **2**. Yazılmış (*K.T.*).

Mürettep, 1. Danışıklı (*Der: Tosya*); **2**. Düzenli (*Der: İstanbul*); **3**. Düzme (*K.T.*); **4**. Kurulmuş (*K. T.*); **5**. Sıralanmış [Sıra sözü rumcada da varsa da türkçeye rumcadan geçmiş değildir] (*K.T.*); **6**. Sıraya konmuş (*K.T.*); **7**. Türeli (*Tuh.*). [Bak: Sahte, cali, muntazam].

Mürettip, 1. Dizen, dizici [Matbaa mürettibi man.] (*K.T.*); **2**. Kuran (*K.T.*); **3**. Sıraya koyan (*K.T.*).

Mürevviç, 1. Geçiren [Revaç kazandıran man.] (*K.T.*); **2**. Güden [«Ben de bu fikri güdenlerdenim»] (*K.T.*); **3**. İleri götüren (*Der: İstanbul*); **4**. Tutan (*Müt.*); **5**. Yürüten (*K.T.*). [Bak: Revaç, terviç]

Mürsel, 1. Elçi [Gönderilmiş man.] (*Müt.*); **2**. Gönderilen, gönderilmiş (*K.T.*); **3**. Yalavaç [Resul manasına] (*B.T.L.«Osm.»*); **4**. Yollanmış (*K.T.*). [Bak: Haberci, resul, peygamber]

—ünileyh, 1. Adına gönderilen (*K.T.*); **2**. Kendisine gönderilen (*K.T.*).

Mürsil, 1. Gönderen (*K.T.*); **2**. Viribici (*Kur.B.*); **3** Yollayan(*K.T.*).

Mürşit, 1. Bosutçu (*B.T.L.«Uyg.»*); **2**. Doğru yol gösteren (*K.T.*); **3**. Gerçek er (*T.D.*); **4**. Kılavuz (*K.T.*); **5**. Taysı (*T.D.*); **6**. Uyandıran (*K.T.*); **7**. Uydacı (*T.D.*). [Bak: Reşat, irşat]

Mürt, 1. Cerlemiş, çerlemiş (*Der: Sıvas, İçel, Ordu, Nevşehir, Çanakkale*); **2**. Geberik (*Der: Niğde*); **3**. Gebermiş (*K.T.*); **4**. Kadakmış (*Der: İçel*); **5**. Keşermiş (*Der: Seyhan*); **6**. Ölmüş (*K.T.*).

Mürtaiş, 1. Bülküldek (*Rad. IV. «K.Kır.»*); **2**. Çağşak, çahşak, çakşak [İnsan ve hayvan hakkında] (*Der: Malatya*); **3**. Silki (*K. T.*); **4**. Titrek, titriyen (*K.T.*); **5**. Ütük [Soğuktan titriyen man.] (*Der: Konya, Edirne, Fethiye, Gazi Antep, Burdur*). [Bak: Lerzedar, lerzişnak, raşenak]

Mürtefi, 1. Aşık, aşkın (*Müh.*); **2**. Ayız (*D.L.T.*); **3**. Biyik [Yk: büyük] (*Kar.*); **4**. Edis (*Rad.I. «Uyg.»*); **5**. Ediz, idiz (*Rad.I. «Çağ.»; Uyg. «İnd.»*); **6**. Kaba (*D. L.T.*); **7**. Öngdür [Yk: öngdürmek=yükseltmek (*Rad.I. «Uyg.»*)] (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Uca (*B.T.L. «Osm., Ad., Çağ.»*); **9**. Üksek (*B. T.L. «Uyg.»*); **10**. Yüce (*K.T.; T.D.*); **11**. Yüksek (*K.T.*); **12**. Yükselmiş (*K.T.*). [Bak: İrtifa, tereffu]

—olmak, 1. Toğmak [Toz yukarı kalkmak, güneş, yıldız yük-

selmek man.] (*D.L.T.*); 2. Yücelmek (*Müt.*; *Muht.*):

«Yüceldikçe yüceldi yüce dağlar»

3. Yükselmek (*K.T.*; *L.O.*).

—yer, 1. Hündür[Yk: Öngdür] (*Der: Bayazıt*); 2. Ör (*P.d.C.*; *Ç.L.*); 3. Tamak [Yk: Tağmak] (*Tuh.*); 4. Tayız (*D.L.T.*).

Mürteşi, 1. Alımsak (*T.D.*;*L.Ta.*); 2. Alumsak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 3. Cebir (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 4. Yiyen, yiyici (*Der: Tekirdağ, Kırklareli*). [Bak: Rüşvet, raşi, irtişa]

Mürtet, 1. Dönme (*Bian.*); 2. Dönük (*Der: Bayburt*). [Bak: İrtidat]

Mürur, 1. Geçiş, geçme (*K.T.*); 2. Gelip gitme,gidip gelme(*Müt.*). [Bak: Ubur]

—eden, 1. Ertimliğ (*Uyg.*«*Ü.*»); 2. Geçen (*K.T.*).

—etmek, 1. Çezginmek, çizginmek (*Muht.*); 2. Ertmek (*D.L.T.*; *Uyg.* «*P.P.*, *Ü.*, *İnd.*»); 3. Geçmek(*K.T.*); 4. Gelip gitmek, gidip gelmek (*Müt.*); 5. Katnamak (*Rad.II.* «*Uyg.*, *Çağ.*»); 6. Ötmek (*Rad.I.* «*Tar.*, *Sart.*, *Kır.*, *K.Kır.*, *Alt.*, *Leb.*, *Tel.*, *Şor.*, *Küer.*, *Krm.*, *Kom.*, *Uyg.*, *Çağ.*, *Kar.T.*, *Kar.L.*»; *B.T.L.* «*Osm.*»); 7. Uzmak [Yanından geçmek, zaman geçmek man.] (*Rad.I.*«*Kaz.*»;*B.T.L.* «*Kaz.*»); 8. Ütmek (*B.T.L.* «*Kaz.*, *Ad.*»; *Dede.*).

—riye, —[resmi] Geçitlik (*Aş.*).

—mahalli, 1. Geçecek (*Dede.*); 2. Geçit (*K.T.*).

Mürüvvet, 1 Adamlık* (*K.T.*); 2. Görk(*Der: Bayburt*); 3. Kişilik (*K.T.*; *Deş.*); 4. Sevinç [«Evlâdının mürüvvetini görmek»] (*K. T.*); 5. Yiğitlik (*K.T.*). [Bak: Fütüvvet, lûtf, merhamet]

—siz, Kişiliksiz (*Deş.*).

Müsaade, 1. Boşuğ (*Uyg.*«*İnd.*»); 2. Ginlik (*Çul.*); 3. Örük [Mühlet temdidi man.] (*Der: Karacasu*); 4. Özük [Mühlet man.] (*Der: Balıkesir*); 5. Savak(*Der: Çorum, Kırşehir, Seyhan*); 6. Yardım [«Taliin yardımı»] (*K.T.*). [Bak: İzn]

—etmek, 1. Bırakmak (*K.T.*); 2. Boşumak (*D.L.T.*); 3. Elvermek (*Cev.*); 4. Ön vermek(*Sir.*); 5. Uygun gelmek (*K.T.*); 6. Yol vermek (*K.T.*).

—kârlık, Genezlik (*Kam.*).

—istemek, [Bak: İstizan]

Müsabaka, 1. Öğdür (*Der: Afyon*); 2. Ötüş (*Az.*); 3. Yarış (*K.T.*; *D.L.T.*; *T.D.*; *Der: Kütahya, İstanbul*); 4. Yürük (*Der: Samsun, Ankara, Bozüyük,Tokat, Suşehri*).

—etmek, 1. Burnaşmak (*P.d.C.*; *Ç.L.*); 2. Çakışmak (*Der: Kozan, Mantaşköyü* «*İçel*», *Maraş, Gazi Antep*); 3. Ertişmek (*D.L.T.*); 4. Evişmek (*T.D.*; *Cev.*); 5. Geçmeğe çalışmak (*K.T.*); 6. Kıpışmak (*Der: Susığırlık*); 7. Ökünmek (*Der: Konya*); 8. Ölçüşmek (*T. D.*); 9. Öncelemek [«Sakim bir surette teşekkül etmiş bir lûgati müvellededir.» (*Ş. Sami*)] (*K.T.*) 10. Öndül komak [Bahis tutuşmak man.] (*Rad.II.* «*Osm.*»); 11. Önürdüşmek (*Kur. A.*;*Ar.L.*;*T.D.*;*Müt.*); 12. Önürtmek (*Ah.*); 13. Ötkünmek (*D.L.T.*); 14. Sürüşmek (*Der: İçel, Sandıklı, Kastamonu*); 15. Uzuşmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Mün.*; *D. L. T.*; *Muht.*); 16. Üçeşmek (*D.L.T.*); 17. Üğürmek (*Kel.*; *Der: Tarsus*); 18. Yaraşmak (*D.L.T.*); 19. Yarışmak (*İrş.*; *K.T.*; *Der: İstanbul*); 20. Yeniş-

mek (*Der: Gazi Antep, Konya, Çumra*).

—mükâfatı, Öndül, öğdül (*Rad. II.* «*Osm.*»; *Der: İzmir, Bursa, Sinop*).

Müsademe, 1. Çarpışma (*K.T.*); **2.** Çatışma, çatma (*K.T.*); **3.** Dağar [Harp, cidal man.] (*Rad. III.* «*Çağ.*»; *B. T. L.* «*Çağ.*»); **4.** Dokuş, tokuşma (*Rad.III.* «*Osm.*»; *Bian.*); **5.** Sançış (*Hut.*).

—etmek, 1. Berişmek [Yk: Verişmek] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **2.** Çarpışmak (*K.T.*); **3.** Çatışmak (*K.T.*); **4.** Çatmak (*K.T.*); **5.** Dokuşmak (*Lûg.Ar.; Bian*); **6.** İkeşmek (*D.L.T.*); **7.** İrteşmek (*D.L.T.*); **8.** Tokuşmak (*K.T.; Bab.; Ar.L.; D.L.T.*); **9.** Vuruşmak (*K.T.*).

Müsadere [etmek], **1.** Kıstamak (*İrş.*); **2.** Yazgurmak (*Muk.Ed.*).

Müsadif, Tüş (*Hurş.*).

—olmak, 1. Düş gelmek, düş olmak (*K.T.*); **2.** Karşılaşmak (*Der: İstanbul*); **3.** Tüş olmak (*T.D.*); **4.** Uçramak (*Kar.*). [Bak: Tesadüf]

Müsahhar, 1. Boyun verici (*Kur. B.*); **2.** Ele geçmiş, ele geçirilmiş (*K.T.*); **3.** Tutulmuş (*Der: İstanbul*); **4.** Yakalanmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Meshur]

—etmek, 1. Basırmak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2.** Ele geçirmek (*K.T.*); **3.** Soklandırmak (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **4.** Tutulmak (*Der: İstanbul*); **5.** Yakalanmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Teshir]

Müsahhir, 1. Büyülü [mec.] (*Der: İstanbul*); **2.** Çeken, çekici [Sehhar, cazip man.] (*Der: İstanbul*); **3.** Gönül alıcı [Dilfirip man.] (*Der: İstanbul*); **4.** Soklangıç, soklongıç (*Rad.IV.* «*Kaz.*»).

Müsait, 1. Edgülüğ [Yk: edgu, eyi] (*Uyg.* «*T.T., İnd., Suv.*»); **2.** Elverişli (*Der: İstanbul*); **3.** İrülüğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** Kolay (*Müt.; Kam.*); **5.** Uygun, uygun gelen (*K.T.*); **6.** Yardım, eden (*K.T.*); **7.** Yerik (*Der: Artvin*). [Bak: Müsaade, ruhsat, fırsat]

—zamanda yapmak, Uğrulamak (*D.L.T.*).

Müsaleha(musalâha), **1.** Barış (*B.T. L.* «*Osm.*»; *Muk. Ed.; K.T ; Ç.L.; P.d.C.*); **2.** Barışık (*K.T.*); **3.** Kavşut (*D L.T.*). [Bak: Sulh]

—etmek, 1. Bağınmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Barışmak (*T.D.; K.T.; L. Ta.*); **3.** Barlaşmak (*Müh. L. Ta.*); **4.** İlleşmek (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *Kur.İ.*); **5.** Sanlaşmak (*Müh.*); **6.** Uzlaşmak (*K.T.; Bit.*).

—etmiş, Barışık, barışmış (*K.T.*).

Müsalemet, 1. Barışıklık (*K.T.*); **2.** Baysal (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** İlleşme (*Kur.İ.*); **4.** İyi geçinme (*Der: İstanbul*); **5.** Yaraşma (*Muk. Ed.*).

—tesis etmek, Tüzeltmek (*Or.*).

—te yaşamak, Suklamak (*Rad. IV.* «*K.B.*»).

—cû, Baz (*Or.*).

Müsamaha, 1. Aldırmamazlık[Kaideten aldırmazlık demek icap ederse de halkın kullanışı böyledir.] (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2.** Boşlama (*L.O.*); **3.** Genezlik (*Kur. A.; Ar. L.*); **4.** Gevşek tutma (*Der: İstanbul*); **5.** Görmemezlik [Aldırmamazlık gibi] (*Der: İstanbul*); **6.** Göz yumma (*K.T.*). [Bak: İhmal, kaytsızlık]

—cı, 1. Aldırmıyan (*K. T.*); **2.** Gevşek (*K. T.*); **3.** Göz yuman (*K.T.*).

—etmek, 1. Aldırmamak (*K.T.*);

2. Boşlamak (*L.O.*); 3. Geçivermek (*K.T.*); 4. Gevşek davranmak (*K. T.*); 5. Görmemezliğe gelmek (*K.T.*); 6. Göz yummak (*K.T.; T.D.*); 7. Ötkermek (*Rab.*); 8. Yummak (*D.L.T.*).

Müsamere, 1. Gece toplantısı (*Müt.*); 2. Konuşma, konuşup görüşme [Geceleri olan] (*K. T.*); 3. Suğdıç (*D.L T.*); 4. Sürcük (*D.L.T.*); 5. Sürçek [Gece sohbeti, sohbet âlemi man.] (*D.L.T.; (İd. Muk. Ed*).

Müsaraat [etmek], 1. Evişmek (*Cev*); 2. Evmek (*Kur.İ.; K.T.*); 3. İvşimek (*Ter.; Fer.*); 4. Seğirtmek (*K.T.; Hal.*). [Bak: Acele, tacil, isticał]

Müsattah, 1. Aya (*Ç.L.*); 2. Calpak [Yk:Yalpak] (*Rad. IV «Kır.»*); 3. Caypak (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Dölek (*San.*); 5. Düz (*Der: İstanbul*); 6. Sıdam (*Rad. IV. «Uyg.»*); 7. Şıma (*Rad. IV. «Kaz.»*); 8. Tekis (*Rad. III. «Çağ.»*); 9. Tekiz (*Ç.L.*); 10. Yassı (*M. M.*). [Bak: Müstevi, mücellâ, sath]

Müsavat, 1. Beğdeşlik (*Kam.*); 2. Bektaşlık (*L.O.*); 3. Denklik (*M. M.*); 4. Düzlük (*Beh.*); 5. Katarlık (*Rad. II. «Tar.»*); 6. Teğiz (*Rad. III. «Kır.»*); 7. Teñğdik (*Rad.III. «Kır, K.Kır.»*); 8. Teñğlik (*Rad. III. «Uyg.»; M. M.*); 9. Tiğizlik (*Rad. III. «Kaz»*); 10. Tikizlik (*T. D.*); 11. Tindeşlik (*Rad. III. «Kaz.»*); 12. Tinlik (*Rad. III. «Kaz.»*); 13. Tüzünlük (*Rad. III. «Uyg.»*). [Bak: Tesavi, müsavi]

Müsavi, 1. Beğdeş (*Kam.*); 2. Bir [«Hep bir, ik si bir»] (*K.T.*); 3. Dekdeş (*Hurş*); 4. Denk (*T.D.; Der: Kütahya, Burdur, Malatya*); 5. Denkdeş (*Bab.*); 6. Endes (*Der: Malkara, Tekirdağ, Kırklareli, Sinop*); 7. Eş (*K.T.*); 8. Eşingen (*Der: Ezine«Çananakkale», Bahçeli*); 9. Eşit (*Der: İstanbul*); 10. Katarlık (*Rad.II. «Tar»*); 11. Keptiğ (*Rad.II.«Şor.»*); 12. Koşa [Daha çok müvazi man.] (*Der: Erzurum, Kırşehir, Ayaş«Ankara»*); 13. Tap (*T.D.*); 14. Tay (*B.T.L. «Ad.»; Der: İçel, Diyarbekir, Malatya, Artvin, Kars, Kayseri, Keskin, Bayburt, Çankırı*); 15. Teñğ (*B.T.L. «Ad.»; Kum.*); 16. Teñşi (*Kar.*): 17. Tıkız (*T.D.*); 18. Tünk (*P.d C.; Ç.L.*). [Bak: Mütesavi, muadil, müsavat, tesavi]

—kılmak, Denkleştirmek (*Der: C A.*).

—olmak, 1. Düz gelmek (*Muht*); 2. Könülmek (*Rad II.«Uyg.,Çağ.»*).

Müseddes, Altılı, altılık (*K.T.*).

Müsekkin, 1 Uyuştu ucu (*K.T.*); 2. Yatıştırıcı (*K.T.*). [Bak: Teskin]

Müsellâh, 1. Sarığ (*Muk.Ed.*); 2. Tolumlı (*D.L.T.*); 3. Tolumluğ (*D.L.T.*); 4. Yarağlı (*Müt.*); 5. Yaraklığ (*Rad.III.«Or.»*); 6. Yaraklık (*Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Silâh, teslih]

Müselles, 1. Kıkaç, kıykaç [Üç köşeli baş örtüsü man.] (*Der: Kozan, Seyhan*); 2. Sundak [Verev man.] (*Der: Ankara*); 3. Üç bucak (*Der: Bayazıt*); 4. Üç bucaklı (*Sıh.*); 5. Üçkül (*D.L.T.; T.D.; Der: Konya*); 6. Üçlü (*K.T*); 7. Üçüz, üçüzlü (*Der: İstanbul*).

Müselsel, 1. Art a da, ardı ardına (*Der: İstanbul*); 2. Birbirine bağlı (*K.T.*); 3 Sırava dı (*Der: İstanbul*); 4. Sırtı sırtına (*Der: İstanbul*); 5. Ulama (*B T.L. «Osm»; L O.*); 6. Ulam ulam (*Der: Kırşehir, İçel,*

Bolu, İstanbul, Edirne); **7**. Ulaşı (*T.D.*). [Bak: Silsile, teselsül]

Müshil, Sürgü (*G.D.*). [Bak: İshal]

Müskir, 1. İçki (*Der: İstanbul*); **2**. Tutağan süci (*Ar. L.*).

—at, İçkiler (*Der: İstanbul*).

Müstağni, 1. Dileksiz (*Müt.*); **2**. Tok gözlü (*K.T.*). [Bak: Gani]

—etmek, Bayıtmak (*Mün*). [Bak: İğna, istiğna]

Müstakbel, [Bak: Ati, istikbal].

Müstakim, Cön (*Rad. IV. «Kır.»*). [Bak: Düzüst]

Müstakraz, 1. Borç alınan, borç alınmış (*K.T.*); **2**. Borç verilen, borç verilmiş (*Müt.*); **3** Ödünç alınan, ödünç alınmış (*Der: İstanbul*); **4**. Ödünç verilen, ödünç verilmiş (*Der: İstanbul*). [Bak: Karz, istikraz]

Müstakriz, 1. Borç alan (*K.T.*); **2**. Ödünç alan (*Der: İstanbul*). [Bak: Karz, istikraz]

Müstantık, 1. Sorgucu (*Rad. IV. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Surakçı (*Rad. IV. «Tar.»*).

Müsterih, [Bak: Asude, memnun, rahat]

—olmak, Arkayın olmak (*Az.*).

Müstevi, 1. Akkın (*Der: İçel*); **2**. Akkun (*Der: Silifke*); **3**. Dölek (*T.D.; Der: Kırşehir, seyhan*); **4**. Düz (*K.T.*); **5**. Toptak (*Der: Erzurum*); **6**. Tüz (*Az; Der: A.*). [Bak: Müsattah]

Müstevli, Salgın (*K.T.; Der: Bolvadin*).

Müşabehet, 1. Benzeme (*K.T.*); **2**. Benzerlik (*Der: İstanbul*); **3**. Benzeyiş (*K.T.*); **4**. Okşayış (*Az.*).

Müşabih, 1. Bekteş (*Mey.*); **2**. Benzer (*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: Şebih, adîl, nazîr]

—olmak, 1. Benzemek (*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Okşamak (*Az.*). [Bak: Müşabehet]

Müşafehe, 1. Ağız ağıza söyleşme (*K.T.*); **2**. Ağızdan konuşma (*K.T.*). [Bak: Muhavere, mükâleme]

Müşahede, 1 Bakı (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Görüm (*K.T.*); **3**. Gözle görme (*K.T.*); **4**. Tallama (*Der: Mersin*). [Bak: Nazar, tarassut, ruyet]

—etmek, 1. Asramak [*Observer* man.] (*P.d.C.*); **2**. Görmek, gözle görmek (*K.T.; L.O.; L.L.*); **3**. Tanımak (*Der: Tarsus, Denizli, Mersin*).

—olunabilen, Belgülüğ (*Uyg. «İnd.»*).

Müşahhas, 1. Buluğ, bulduğ (*L.Ş.*); **2**. Bunug, bunuk [Bir şeyin müşahhası, mücessemi; *personnification* man.] (*P.d.C; Ç.L.*); **3**. Sinlik [Sin = mücessem suret] (*P.d.C.; L.Ş.*). [Bak: Muayyen, mücessem]

Müşahit, 1. Bakışgan (*D.L.T.*); **2**. Gören, gözle gören (*K.T.*). [Bak: Müşahede]

Müşareket, 1. Birlik, birliktelik (*Müt.*); **2**. El birliği (*K.T.*); **3**. Gubaşık (*Der: Ankara, Ordu, Gazi Antep*); **4**. Kubaşma (*Der: Tekirdağ*); **5**. Ortaklık (*K.T.*). [Bak: Şirket, iştirak]

—en, 1. Birlikte (*K.T.*); **2**. Ortaklaşa (*K.T.*). [Bak: Bilmüşareke, biliştirak]

Müşaşa, 1. Parıldıyan, parıldar (*K.T.*); **2**. Parıltılı, pırıltılı (*Der: İstanbul*); **3**. Parlıyan, parlak (*K.T.*); **4**. Yaşnağlı (*Kur.İ.*). [Bak: Şaşaa]

Müşateme, 1. Atışma (*T.D.*); **2**. Söğüşme (*K.T.*). [Bak: Şetm]

Müşavere, 1. Cangı (*K.T.; L.O.*);

2. Çatkı (*T.D.*); 3. Danışık (*Bian.*); 4. Geneş (*Müt.*); 5. Gengeç, gengeş (*İd.*); 6. Kenes (*Rad. II. «Kır.»*); 7. Keneş (*Rad. II. «Tar., Kom., Bar., Çağ., Uyg.»; Bal.*); 8. Kengeç (*Hurş.*); 9. Kinaş, kineş (*Muk.Ed.*); 10. Tanış, tanışık (*Ata.; Ah.; H.*).

—etmek, 1. Başbaşa vermek (*K. T.*); 2. Çöpteşmek (*Rad.III.«Şor.»*); 3. Danışmak (*K.T.;Bat.*); 4. Genceşmek (*Müt.; Ata.; İd.*); 5. Kenejemek (*Rad. II. «Bar.»*); 6. Keneşmek (*Rad. II. «Uyg., Çağ., Kom.»;Bab.*); 7. Kengeşmek (*Tuh.*); 8. Kenişmek (*Tuh.*); 9. Könülösmek (*Rad. II. «Kır.»*); 10 Öğleşmek (*Or.*); 11. Tanışık etmek (*Bab.; Aş.*). [Bak: İstişare, meşveret, konsültasyon]

Müşavir, 1. Ayguçı (*Or.*); 2. Danışılan (*K.T.*); 3. Danışman (*Müt.*); 4. İnaç (*P.d.C.; Ç.L.*); 5. İnağ (*P.d.C.; Ç.L.*); 6. İnak (*P. d. C.; Ç.L.; L. O.; Der: Balıkesir*); 7. Keneşçi (*Rad. II. «Kar.»*); 8. Kineşçi (*Rad. II. «Kaz.»*); 9. Tanışıkçı (*Ata.*). [Bak: Müşavere]

Müşekkel, 1. Cotalı (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Dızman (*Der: Bursa, Bayazıt, Kars, İstanbul*); 3. Görgem (*Der: Develi*); 4. Gösterişli (*Der: İstanbul*); 5. İri yarı (*Der: İstanbul*); 6. Ötelekçi [?] (*Der: Kızılcahamam «Ankara»*); 7. Şatafatlı [?] (*Der: İstanbul*). [Bak: Müheykel]

Müşemmes [Arapça doğrusu «müşmis» tir. Osmanlıcanın, arapça uydurmalarındandır], 1. Çoğaç [Yk: Çoğaş = Güneş sıcaklığı (*Rad.III. «Çağ.»*)] (*Rad.III.«Osm.»; B.T.L. «Osm.»*); 2. Güneş görmüş, güneşe gösterilmiş (*K. T.*); 3. Güneşli, günlük güneşlik (*Der: İstanbul*).

Müşevveş, 1. Anlaşılmaz (*K.T.*); 2. Belirsiz (*Müt.*); 3. Calbak, çalpak (*D.L.T.*); 4. Çapraşık (*Der: İstanbul*); 5. Çepreşik (*Der: İstanbul*); 6. Cetrefil (*Der: İstanbul*); 7. Dolaşık (*K T.*); 8. Kargaşa (*Hurş.*); 9. Karışık (*K.T.*); 10. Karma karış, karma karışık (*K.T.*); 11. Samurtuğ [Ne netice alacağı bellisiz man.] (*D.L.T.*). [Bak: Mudil, muğlâk müzebzep, meşkûk]

Müşevvik, 1. Çeneçi [İğva ve iğfal edici man.] (*Rad.III. «Tel.»*); 2. Gıvcı, kıvcı (*Der: Adana*); 3. Komıtgan [Daima tahrik eden man.] (*D.L.T.*); 4. Ön ayak (*K.T.*); 5. Tanratguçı (*Uyg. «T.T.II.»*). [Bak: Muharrik, teşvik, tahrik, iğva, iğfal, ifsat]

Müşfik, 1. Acıyan (*K.T.*); 2. Bağırsak (*Kur.İ.*); 3. Bakırsak (*Rad.IV.«K.B.»*); 4. Seven (*K.T.*); 5. Tımağur [*Compatissant* man.] (*Rad.III. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); 6. Yavaş (*Uyg.*). [Bak: Rahîm, halim, şefik]

—ane, 1. Acıyarak (*K.T.*); 2. Seve seve (*Der: İstanbul*); 3. Sevgi ile (*K.T.*).

Müşkil [Müşkül], 1. Ağdık (*B. T.L. «Osm.»*); 2. Ağır (*Uyg. «Usp.»*); 3. Avgaş (*Bab.*); 4. Çetin (*Ata.; K.T.; T.D.; L.O.*); 5. Engel [Mania man.] (*K.T.*); 6. Güç (*T.D.; Bürh.; K.T.*); 7. Kadır (*D.L.T.*); 8. Katrak (*Müt.*); 9. Kıyın (*Rad.II. «Kır., Sart.»; Müt.*); 10. Sarp (*K.T.; Hurş.*); 11. Ters (*D.L.T.*); 12. Zor [?] (*K.T.*). [Bak: Düşvar, müteassir]

—ât, 1. Baçarız [Boşar «Çağ.» şekli delâletiyle türkçe olduğu

anlaşılıyor] (*Rad.IV. «Osm.»*); **2.** Boşar(*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **3.** Çaparızlık (*Rad.IV. «Osm.»; B.T.L. «Çağ.»*); **4.** Engel (*K.T.*); **5.** Güçlükler (*K.T.*); **6.** Tıdığlığ (*Uyg.«İnd.»*); **7.** Zorluk [?] (*K.T.*).

—âtla, **1.** Gücün (*Der: Konya, Bor, İncesu, İçel*); **2.** Güçlükle (*Der: İstanbul*); **3.** Zorlukla, zoruna, zor zoruna (*Der: İstanbul*).

—âtsız, **1.** Bunsuz (*Or.*); **2.** Kolay (*K.T.*).

—görmek, Zorsunmak, zorunsumak [?] (*Der: Çorum, Afyon*). [Bak: Muzayaka]

—leşmek, **1.** Ağırlaşmak [Vahamet kespetmek man.] (*Der: İstanbul*); **2.** Çatallaşmak (*K.T.*); **3.** Çetinleşmek (*K.T.*); **4.** Güçleşmek (*K.T.*); **5.** Pürüzlenmek (*K.T.*); **6.** Sarpa sarmak (*Der: İstanbul*); **7.** Zorlaşmak [?] (*Der: İstanbul*).

—leştirmek, **1.** Güçleştirmek (*K.T.*); **2.** Kınaldurmak (*Rad. II. «Çağ.»*). [Bak: İşkâl]

—mevkide kalmak, **1.** Bükelemek (*Der: Edirne*); **2.** Salpramak (*Rad. IV. «Kar.»*).

—mevkie koymak, Kısarlamak (*İd. Haş.*).

—pesent, **1.** Beğenmez (*K.T.*); **2.** Çertevül(*Der:Tosya*); **3.**Güç beğenir(*K.T ;Der: İstanbul*); **4.** Sınamsık (*Rad.IV.«Osm.»*); **5.** Sivlim, siylim (*Der: Denizli, Çivril, Çal*); **6.** Yerçil (*Der: Denizli, Bâlâ*).

—pesentlik etmek, **1.** Beğenmemek, güç beğenmek (*Der: İstanbul*); **2.** Dalbazlamak, dalbızlamak (*Der: Sinop, İstanbul, «Muhacir ağzından»*); **3.** İrdelemek (*Der: Erzurum*); **4.** Kıdalamak (*Der: Bursa*); **5.** Sınamsamak (*L.O.*); **6.** Sınamsımak (*Rad. IV.«Osm.»*).

Müşmeiz, **1.** Asık (*Der: İstanbul*); **2.** Çatık (*Der: İstanbul*); **3.** Dürük [«Dürük yüz», «yüzünün dürüğünden usandım»] (*Der: İzmir, Afyon, Tokat*); **4.** Yüz buruşturan (*Der: İstanbul*). [Bak: İşmizaz]

Müşrif, **1.** Yaklaşmış (*K.T.*); **2.** Yuz tutmuş (*K.T.*).

—i harap, **1.** Cağşak (*Der: İncesu, Kayseri, Kırşehir*); **2.** Kağşak, kavşak (*Der: A.*); **3.** Sözök (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4.** Yıkılmağa yüz tutmuş (*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: İnhidama mail]

—i harap olmak, **1.**Çağşamak (*Der: İncesu*); **2.** Kağşamak, kavşamak(*Der: A.*); **3.** Yıkılayazmak (*Müt.*).

Müştak, **1.** Çıkmış (*K.T.*); **2.** Türemiş [Türemek = öteden beriden toplanıp vücuda gelmek, derme çatma suretiyle teşekkül ve zuhur etmek (*K.T.*)] (*Der: İstanbul*); **3.** Üreme, üremiş[Üremek = çabuk yetişip yayılmak, kesretle hasıl ve münteşir olmak (*K.T.*)] (*Der: İstanbul*). [Bak:İştikak]

Müştâk, **1.** Can* atan (*K.T.*); **2.** Göreceği gelen (*K.T.*); **3.** Kıçalu (*Rad.II. «Alt., Tel.,»*); **4.** Özliyen, özlemiş (*K.T.*). [Bak: İştiyak]

—olmak, **1.** Göreceği gelmek (*K.T.*); **2.** Işkınmak (*Tuh.*); **3.** Kösemek (*Rab.*); **4.** Öksemek (*Der: Urfa, Balıkesir, Diyarbekir, Malkara, Sıvas Kangal*); **5.** Öylemek (*Der: Uşak*); **6.** Özlemek (*İd. Haş.; K.T*); **7.** Özülemek (*İd. Haş.*); **8.** Tapşanmak, tapnaşmak [?] (*Tuh.*).

Müştagil, Uğraşan (*K.T.*). [Bak: Meşgul]

Müştehi, 1. Ağız sulandıran [mec.] (*Der: İstanbul*); 2. Cimiz [?] (*Der: Maraş*); 3. İstek veren, istek uyandıran (*Der: İstanbul*). [Bak: İştiha]

Müştehir, 1. Adlı sanlı (*K.T.*); 2. Ad san almış (*Der: İstanbul*); 3. Ünlü (*Müt.*). [Bak: Meşhur, maruf, namdar]

Müşteil, 1. Alevlenmiş (*K.T.*); 2. Ateş almış (*K.T.*); 3. Tutuşmuş (*K.T.*); 4. Yanmış (*K.T.*).

—olmak, Yalınlanmak (*Bian.*).

Müşteki, Yanaz (*K.T.*).

Müştemil, 1. İçine alan (*Der: İstanbul*); 2. Kavrayan (*K.T.*); 3. Saran (*K.T.*).

—ât, İçindekiler (*Der: İstanbul*).

Müşterek, 1. Cum [Umumî, umum beyninde müşterek man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Dönüşük [Nöbetle kullanılan müşterek mal man. «Dönüşük tarla»] (*Der: Çankırı*); 3. Ortak, ortaklık «Ortaklık tarla, at, v.s.»] (*Der: Antep*); 4. Ortaklaşa kullanılan (*K.T.*) [Bak: Şirket, iştirak]

—en, 1. Kapçıra (*Rad.II.*«*Soy.*»); 2. Ortaklaşa (*K.T.*).

Müteassir, 1. Çetin (*K.T.*); 2. Güç (*K.T.*); 3. Zor [?] (*K.T.*). [Bak: Müşkil]

Mütecanis, 1. Çulum (*Rad. III.* «*Tel.*»); 2. Hep bir türlü (*Der: İstanbul*); 3. Uygun (*Der: İstanbul*); 4. Yaraşıklı, yaraşmış (*Der: İstanbul*) [Bak: Tecanüs]

Mütecaviz, 1. Artık [Fazla, ziyade man. «Yüzbinden artık asker»] (*Müt.*); 2. Aşan (*T.D.; K.T.*); 3. Aşarı [Pek çok man.] (*Rad. I.* «*Çağ.*»); 4. Aşırı (*T.D.*); 5. Aşkak [Her şeyden fazla man.] (*Rad. I.* «*Uyg.*»; (*B.T.L.*; «*Uyg.*»); 6. Aşkın (*Rad.I.* «*Osm.*»; *K.T.*); 7. Aşkın taşkın (*K.T.*); 8. Atak [Her zaman tecavüze amade, tecavüzü âdet edinmiş man.] (*Der:İstanbul*); 9. Bögtkün (*Der:Kozan,Seyhan*); 10. Çikgur (*Rad III.*«*Çağ.*»;*Ç.L.*); 11. Çoğı (*Rad. III.* «*Uyg.*»); 12. Geçen [Aşan ve artık man.] (*K.T.*); 13. Nobran, nopran [Kaba saba, mütecaviz, hatırşiken adam man.] (*K.T.*); 14. Saldıran, saldırıcı (*Der: İstanbul*); 15. Salgın (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.*); 16. Sarkıntılık eden (*K.T.*); 17. Taşkın (*Kam.*) [Bak: Tecavüz]

Mütecelli, 1. Beliren, belüren (*Müt.*); 2. Görünen, görünmüş (*K.T.*); 3. Ortaya çıkan (*K.T.*); 4. Parlak (*K.T.*). [Bak: Tecelli]

Mütecessis, 1. Araştıran, araştırıcı (*K.T.*); 2. Çaşıt, çaşut [casus man.] (*Müt.*); 3. Gizliyi arayan (*Muht.*); 4. Kulağı delik, kulağı kirişte (*Der: İstanbul*); 5. Sınakşıl (*Rad. IV.* «*Şor.*»); 6. Sınçıl (*Rad. IV.* «*Tub.*».); 7. Yoklıyan, yoklayıcı (*K.T.*). [Bak: Meraklı]

Mütecezzi, 1. Ayrılan, ayrılabilir [Kabili tecezzi, kabili inkısam man.] (*Der: İstanbul*); 2. Bölünebilir, bölünür (*Müt.*); 3. Didiklenmiş, didik didik edilmiş (*Der: İstanbul*); 4. Doğranır (*Müt.*); 5. Ufalır (*Muht.*). [Bak: Cüzü, tecezzi]

Mütedahil, 1. Birbirine geçmiş, birbirine girmiş (*K.T.*); 2. Geçme (*K.T.*); 3. Girişik, girişmiş [Girift man.] (*Der: A.*); 4. İç içe geçmiş (*Der: İstanbul*); 5. Kalmış [Tedahülde kalmış maaş v. s. hakkında] (*Der: A.*); 6. Ödenmemiş [Tedahülde kalmış man.] (*K.T.*). [Bak: Tedahül]

Mütedavil, 1. Alınıp verilen (*K.T.*); 2. Dolaşan [Haber ve şayıa hakkında] (*Der: İstanbul*); 3. Dönerge (*Der: İzmir*); 4. Elde dönen (*T.D.*); 5. Geçen, geçer [Akçe hakkında] (*K.T.*); 6. Kullanılan (*K.T.*]. [Bak: Tedavül]

Mütedehhiş, Ürkmüş (*K.T.*).

—olmak, 1. Olguşanmak (*Kar.*); 2. Ürkmek (*K.T.*). [Bak: Tedehhüş]

Mütedenni, 1. Aşağılamış (*K.T.*); 2. Aşağılayan (*K.T.*); 3. Düşen, düşkünleşen (*Der: İstanbul*); 4. Geri giden (*K.T.*); 5. Gerilemiş (*K.T.*); 6. Gerileyen (*K.T.*). [Bak: Tedenni]

Müteellim, 1. Acı çekmiş (*K.T.*); 2. Acıklı [İnsanı tavsifte: «Acıklı bir anne»] (*Der: İstanbul*); 3. Acıyan (*K.T.*); 4. Mundu (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 5. Tasalı (*Der: İstanbul*); 6. Üzülmüş (*K.T.*). [Bak: Elemli, mağmum]

—olmak, 1. Açırganmak (*Kar.*); 2. Boşukmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 3. Darlanmak (*Der: Rize*); 4. Kaygılanmak (*Müt.*); 5. Sakınmak (*Or.*); 6. Tarılganmak (*Tu.Şa.*); 7. Tasalanmak (*Der: İstanbul*).

Müteemmil, 1. Dalgın (*K.T.*); 2. Düşünceli (*Der: İstanbul*); 3. Düşünen (*K. T.*). [Bak: Teemmül]

Müteenni, 1. Ağır başlı (*Der: İstanbul*); 2. Ağır davranan, ağır davranır (*K.T.*); 3. Anıl (*Muht.*); 4. Dölek (*Tu.Şa.*); 5. Tutumlu (*Der: İstanbul*). [Bak: Teenni]

—yane, 1. Ağır ağır, ağırca (*K.T.*); 2. Anıl anıl (*Muht.*); 3. Düşünerek (*K.T.*).

Müteessir, 1. Dokunmuş, dokunulmuş (*K.T.*); 2. İçine işlemiş (*K. T.*); 3. Kaygılanmış (*Der: İstanbul*); 4. Kaygun (*Der: Akdağı madeni* «*Yozgat*»); 5. Üzülmüş (*K.T.*). [Bak: Mahzun]

—olmak, 1. Acıksınmak (*Der: Tokat*); 2. Bosanmak (*Uyg.* «*P. P.*»); 3. Burlukmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Darlanmak (*Der: Rize*); 5. Dokunmak (*K.T.*); 6. Dolukmak (*Der: Avşar*); 7. Göynükmek (*Der: Konya, Balıkesir, Uşak*); 8. Gücüzmek (*Der: Kastamonu*); 9 İçine işlemek (*K.T.*); 10. Içinlemek [Teessürünü belli etmemek man.] (*Der: Sıvas*); 11. İrginmek (*Der: Trabzon*); 12. Kıstanmak (*Met.*); 13. Öygünmek (*K.T.; L.O.; Der: Bergama*); 14. Sakınmak (*Or.*); 15. Sıdalanmak (*Der: Nevşehir*); 16. Tarıkmak (*Muht.*); 17. Tolukmak (*Der: Avşar*); 18. Üzülmek (*Hurş.Ata.*); 19. Yerinmek (*T.D., Der: Bolu, Çeşme, Devrek, Bornuva*); 20. Yüreğine dokunmak, yüreğine işlemek (*Der: İstanbul*).

Müteezzi, 1. İncinen, incinmiş (*K.T.*); 2. Sıkılan, sıkılmış (*K.T.*); 3. Üzülen, üzülmüş (*K.T.*).

Mütefahhıs, 1. Araştıran (*K.T.*); 2. Soruşturan (*K.T.*); 3. Yoklayan (*K.T.*). [Bak: Tefahhus]

Mütefekkir, 1. Düşünceli (*K.T.*); 2. Düşüncesi olan (*K.T.*); 3. Düşünen (*K.T.; L,O.; L.L.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); 4. Düşüngen (*Müt.*); 5. Köngüllük (*Uyg.* «*İnd.*»); 6. Öylü (*T.D.*); 7. Uylu (*B.T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: Tefekkür]

Mütefennin, 1. Bilgiç (*Müt.*); 2. Bilgili (*Der: İstanbul*); 3. Bilgin (*P.d.C.*); 4. Bilir (*Der: İstanbul*); 5. Okumuş (*K.T.*); 6. Öğrenmiş (*K.T.*); 7. Tığrak (*T.D.*). [Bak: Âlim]

Müteferri, 1. Dallanan (*K.T.*); 2. Kollara ayrılmış (*K.T.*).

Müteferrik, 1. Aralaş (*Rad.I.* «*Kaz.*»); 2. Ayrılmış, dağınık (*K. T.*); 3. Dağılmış (*K.T.*); 4. Tarkalmış (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 5. Tarkan, tarkanç (*Or.*).

Mütefessih, 1. Artak (*Aybe.*); 2. Çürümüş (*K.T.*); 3. Erpimiş (*Der: Bursa*); 4. Gömük (*Der: Konya, Kütahya, Ermenak*); 5. İmzık (*Der: Muğla, Refahiye «Erzincan», Ankara*); 6. Kokmuş, kokuşmuş (*K.T.*); 7. Sası, sasık(*Rad.IV.* «*Osm.,Kaz., Kır.*»); 8. Uluk (*Der: Söğüt, Mersin, Develi, Mut «İçel», Kayseri, Dörtyol, İncesu, Ş. Karaağaç, Tarsus, İstanbul, İzmir, Kütahya, Karaman, Bozöyük, Afyon*). [Bak: Tefessuh]

Mütefevvik, 1. Geçen [«Yarışta herkesi geçen.»] (*K.T.*); 2. Üst gelen (*K.T.*); 3. Üstün (*K.T.; Der: Gelibolu, İzmir, Denizli*); 4. Yegül, yüngül [Hafif olduğundan üste çıkan?] (*L.O.*). [Bak: Faik, tefevvuk]

Mütegallip, 1. Basak (*Müt.*); 2. Baskak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 3. Zorba [?] (*K.T.*). [Bak: Mütehakkim]

—(b)e, 1. Derebeyleri (*K.T.*); 2. Zorba takımı [?] (*K.T.*).

—(b)ane, 1. Zorla [?] (*K.T.*); 2. Zorbalıkla [?] (*K.T.*).

Mütegayyir, 1. Başkalaşmış (*K. T.*); 2. Bozuk, bozulmuş (*K.T.*); 3. Çarkıt (*Der: Gazi Antep, Avanos «Kırşehir»*); 4. Değişmiş (*K. T.*); 5. Onmuş (*Tuh.*). [Bak: Tegayyür]

Mütehaccir, 1. Taş kesilmiş (*K. T.*); 2. Taşlaşmış (*Müt.*); 3. Taş olmuş (*K.T.*). [Bak: Tehaccür]

Mütehakkık, 1. Doğruluğu anlaşılmış (*K.T.*); 2. Gerçeklenmiş (*K.T.*); 3. Gerçekliği anlaşılan (*K.T.*). [Bak: Tahakkuk]

Mütehakkim, [Bak: Mütegallip]

Mütehalif, 1. Ayrıksı, ayruksu (*B. T.L.* «*Osm.*»); 2. Başka başka (*Der: İstanbul*); 3. Birbirine uymaz,birbirine uymıyan (*K.T.*); 4. Uymaz, uyuşmaz (*Der: İstanbul*). [Bak: Gayrimutabık, muhtelif]

Mütehalli, 1. Bezenmiş (*K.T.*); 2. Donanmış (*K.T.*); 3. Süslenmiş (*K.T.*).

Mütehammil, 1. Çekebilen, çeken (*K.T.*); 2. Çıdağıdı (*Rad.III.* «*Tel.*»); 3. Çıdamal (*Rad.III.* «*Tel.*»); 4. Çıdamlı (*K. T.*); 5. Dayanabilen (*K.T.*); 6. Dayangaç (*L.L.*); 7. Dayangan (*K.T.*); 8. Dayangılı (*Der: Avanos «Kırşehir»*); 9. Dayanıklı (*K.T.*); 10. Sıdallığ [Dayanıklı, sebatlı man.] (*Rad.IV.* «*Sag., Koyb.*»); 11. Tosak (*Or.*); 12. Tözüm [Tahammül man. da] (*Rad.III.* «*Tel.*»); 13. Yüklenebilen (*K.T.*). [Bak: Tahammül]

Müteharrik, 1. Capçık (*Der: Çorum*); 2. Durmaz, durmıyan (*Der: İstanbul*); 3. Kımıldanır, kımıldar (*Der: İstanbul*); 4. Kımıldanan, kımıldıyan (*K.T.*); 5. Oynak (*T.D.; K.T.*); 6. Oynar (*K.T.*); 7. Oynıyan (*K.T.*); 8. Teskinç [Teskinmek = çabuk dönmek, değişmek (*Rad.III.* «*Uyg., Alt., Tel.*»; tezgenmek «*Kom.*», tezginmek «*Or.*» dolaşmak, şuraya buraya gitmek; tezgünmek «*Çağ.*» dönüp dolaşmak] (*B.T.L.* «*Uyg.*»). [Bak: Hareket, gayrisabit]

Mütehassıs, 1. Bilgüçi (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 2. Bilirrek (*Mus. Es*); 3. İşin eri [«Bu işin eri filandır.»] (*Der:*

İstanbul, A.); **4.** Piliğ kişi (*Rad. IV. «Şor., Sag.»*).

Mütehassis, Duygulu (*K.T.*).

—olmak, Sevinç duymak, sevinmek (*Müt.*).

Mütehaşi, 1. Çekinen (*K.T.*); **2.** Kaçınan (*Der: A.*); **3.** Sakınan (*K.T.*); **4.** Ürken (*Müt.*).

—olmak, 1. Korkup çekinmek (*K.T.*); **2.** Kaçınmak (*Der: A.*); **3.** Sakınmak (*K.T.*); **4.** Ürkmek (*Müt.*). [Bak: Tehaşi]

Mütehavvil, 1. Adruk (*Uyg.«P.P., T.T. II., U.I.»*); **2.** Değişen, çabuk değişen (*K.T.*); **3.** Değişik (*Der: İstanbul*); **4.** Değişmiş (*K.T.*); **5.** Dönek [Kararında sebatı olmıyan man.] (*Der: İstanbul*); **6.** Keziklik (*Rad. IV. «Uyg.»*); **7.** Ornağsız (*Uyg. «U.»*); **8.** Özgelek (*Rad. I. «Çağ.»*).

—olmak, Türlenmek (*Rad. III. «Çağ.,Kom.,Tel.»*). [Bak: Tahavvül]

Mütehayyir, 1. Abdırağan [Abdıramak, telâş ve halecana düşmek (*Rad. I. «Çağ.»; Ç.L.*); Aptıramak=ne yapacağını bilmemek, şaşırmak *«Kaz.»*] (*B.T.L.«Kaz.»*); **2.** Aptıraş (*Rad. I. «Kaz.»*); **3.** Başı çevzenmiş, başı çekzenmiş (*Bah.*); **4.** Caya (*Kur.İ.*); **5.** Küngüs (*P.d.C.;Ç.L.*); **6.** Süsim (*P.d. C.; Ç. L.; L.Ş.*); **7.** Şaşa kalmış (*K.T.*); **8.** Şaşalamış (*Der: İstanbul*); **9.** Şaşkın (*K.T.*); **10.** Şaşırmış (*K.T.*); **11.** Şaşmış (*K.T.*) [Bak: Hayran, hayretzede, mephut]

—olmak, 1. Abdıramak [Telâş ve halecana düşmek man.] (*Rad.I. «Çağ.»; Ç.L.*); **2.** Afallamak, afallaşmak (*Der: İstanbul*); **3.** Aldarmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **4.** Aptıramak [Ne yapcağını bilmemek, şaşırmak man.] (*Rad.I. «Kaz.»*); **5.** Cödemek (*Rad.IV. «Kaz.»*); **6.** Içkınmak (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **7.** İçginmek (*Müt.*); **8.** Şaşakalmak, şaşalamak (*Der: İstanbul*); **9.** Şaşırmak, şaşmak (*K. T.*); **10.** Tanmak (*Şeh.*); **11.** Tanakalmak (*Süh.*); **12.** Turukmak (*Hurş.*). [Bak: Tahayyür]

Mütehayyiz, 1. Başa, beşe [Reis man. Yk: Başa, paşa] (*K.T.;T.D.*); **2.** İleri gelen (*K.T.*).

Mütehevvir, 1. Alcağan (*Kar.*); **2.** Azgın (*K.T.; T.D.*); **3.** Coşkun (*K.T.*); **4.** Kakığanlığ, kakığanlık (*Rad.II. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Kızgın (*Der: İstanbul*); **6.** Ödkem (*B.T. L. «Çağ.»*); **7.** Öfkeli, öfkeci (*Der: İstanbul*); **8.** Öpkelik (*Rad.I. «Uyg., Çağ.»*); **9.** Salçığ (*Rad.IV. «Koyb. Sag.»*); **10.** Saldıran (*K.T.*).

—olmak, 1. Kalyakmak (*Rad.II. «Şor.»*); **2.** Kanıkmak (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb., Şor., Küer»*); **3.** Kızmak (*Der: İstanbul*); **4.** Öfkelenmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Tehevvür, hiddet]

Müteheyyiç, 1. Bulganuk [Daha çok, kederden, üzüntüden müteheyyiç man.] (*Rad.IV.«Çağ.»*); **2.** Coşkun (*K.T.*); **3.** Silki (*Rad.IV. «Osm.»*); **4.** Savruk (*K.T.*); **5.** Taşkın (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Abdarmak, aptarmak [Halecana düşmek man.] (*Rad. I.«Çağ.; Kaz.»;B. T. L.«Kaz.»; P.d.C.*); **2.** Aldarmak (*P.d.C.*); **3.** Bulganmak (*Uyg. «H.II.»*); **4.** Kavşatılmak (*Uyg. «Usp.»*); **5.** Kursağı kalkmak (*Der: Manisa*); **6.** Şilkilenmek (*Rad. IV. «Osm.»*); **7.** Talbınmak (*Hurş.*); **8.** Tapırcımak [*P.d.C.* de: Tapımak, tapır-

cımak, tapırcılamak şekillerinde; yerinde duramamak, kıpırdamak, halecan göstermek man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **9**. Yüreği oynamak(*Der: İstanbul*).

Mütekabil, 1. Karşılıklı (*K.T.*); **2**. Yüz yüze koyuğlu (*Kur.İ.*).

Mütekaddim, 1. Aşnuğı (*Kel.*); **2**. Baştaki (*K.T.*); **3**. Burungı (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **4**. Eski, eskimiş (*K.T.*); **5**. Geçmiş (*K.T.*); **6**. İleri geçen (*K.T.*); **7**. Önde bulunan (*K.T.*); **8**. Önürdücü (*Mir.*). [Bak: Mukaddem, kadîm, evvel, akdem]

Mütekait, 1. Çekilmiş, işten çekilmiş (*Der: Manisa*); **2**. Otrak, oturak (*B.T.L.*«*Osm.*»; *K.T.*; *Bian. Der: Kırşehir*). [Bak: Tekaüt]

Mütekallis, 1. Büzülmüş (*K.T.*); **2**. Çekilip toplanmış (*K.T.*); **3**. Kısıklanmış (*Bian.*). [Bak: Tekallüs]

Mütekâmil, 1. Cetik [Yk: yetik] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Ergen [Başka yerlerde henüz evlenmemiş, bekâr man.] (*Der: Çorum*); **3**. Ergin (*Der:İstanbul*); **4**. Gelişken (*Der: C.A.*); **5**. Gelişmiş (*Der: İstanbul*); **6**. İlerilemiş (*Der: İstanbul*). **7**. Olgaç (*Müt.*); **8**. Olgun, olgunlaşmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Tekâmül]

Mütekâsif, 1. Koyulaşmış (*K.T.*); **2**. Sıklaşmış (*K.T.*). [Bak:Tekâsüf]

Mütekâsil, 1. Çırt (*Der: İçel*); **2**. Gevşek (*K.T.*); **3**. Hönük (*Der: Ordu*); **4**. İrincek (*Ç.L.*); **5**. Tembel* [«Tenbel» farscada da varsa da dilimize oradan geçmiş değildir] (*K.T.*); **6**. Usan (*Rad.I.*«*Çağ.*»); **7**. Üşenen (*K.T.*); **8**. Üşengeç (*K.T.*). [Bak: Tekâsül]

Mütekatı, Birbirini kesen, kesişen (*K.T.; Der: İstanbul*). [Bak: Tekatu]

Mütekayyih, İrinli (*K.T.*). [Bak: Tekayyüh]

Mütekebbir, 1. Bencik [Hotbin man.] (*Der: Kütahya*); **2**. Boylan (*Der: Isparta*); **3**. Boyun gerikli (*Kur.İ.*); **4**. Caylı (*Der: Konya*); **5**. Diğrek (*Der: Öteyüzköyü* «*Zonguldak*»); **6**. Güvez (*D L.T.*); **7**. Kalaklı (*Der: Ankara, Safranbolu*); **8**. Kasalak (*Kon.*); **9**. Kasıntılı (*Der: Kütahya, Domaniç*); **10**. Koğur, konur (*T.D.; Der: Gazi Antep, Ilgın, Keskin, Dörtyol*); **11**. Konuş (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **12**. Koramaz (*Der: Oymaklı* «*Seyhan*»); **13**. Korlonçı (*Rad.II.* «*Tel.*»); **14**. Kosalak (*Der: Köşker* «*Kırşehir*», *Niğde*); **15**. Kozur (*Der: Bolu, Mudurnu*); **16**. Köfençlik [Yk: güvenme] (*Uyg.* «*İnd.*»); **17**. Kunguş (*L.O.*); **18**. Kurgun (*Der: Edirne*); **19**. Kurumcu, kurumlu, kurum satan (*Der: İstanbul*); **20**. Kübeslik, küveslik (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **21**. Ökten (*Kar.*); **22**. Tayga (*Der: Sandıklı* «*Afyon*»). [Bak: Gururlu, mağrur]

—olmak, 1. Böbürlenmek (*Der: İstanbul*); **2**. Çalım satmak (*Der: İstanbul*); **3**. Kabarmak (*Der: İstanbul*); **4**. Kanırkamak (*Rad.II.* «*Tel.*»); **5**. Kekeymek (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **6**. Kurumlanmak, kurum satmak (*Der: İstanbul*); **7**. Selmek (*Der: Sivrihisar*); **8**. Ululanmak (*Müt.*):

«Ey hâcı, fena ehline zinhar ululanma»

Mütekeffil [**olmak**], El tutmak (*Der: Merzifon* «*Amasya*»). [Bak: Kefil, kefalet, tekeffül]

Mütekellim, 1. Ayukçu (*T.D.*);

2. Lakırdı eden (*K.T.*); 3. söyliyen (*K.T.*). [Bak: Kail, tekellüm]

Mütekessir, 1. Coğalan, çoğalmış (*K.T.*); 2. Ürekli (*Der: İçel, Mut*). [Bak: Kesret, tekessür]

Mütekevvin, Olmuş (*Der: İstanbul*). [Bak: Tekevvün, tehaddüs, hudus]

Mütelâki, 1. Kavuşmuş (*K.T.*); 2. Ulaşmış (*K.T.*). [Bak: Telâki, Mülâkat]

Mütelâsık, 1. Calgas (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Oıtancı [*Mitoyen*, iki şeye yapışık olup aralarında kalan man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Ulaşmış (*K.T.*); 4. Yapışık (*K.T.*). [Bak: Muttasıl, telâsuk, iltisak]

Mütelevvin, 1. Alaca (*K.T.*); 2. Boyalı, boyanmış (*K.T.*); 3. Çokuv (*Uyg.* «*O.Q.*»); 4. Duraksız [Bir karar üzerine durmıyan] (*Der: Köşker* «*Kırşehir*»); 5. Dönek (*K.T.*); 6. Esringü (*Uyg.* «*U.IV.*»); 7. Kabar (*Rad. II.* «*Ad.*»); 8. Kubulma, kuburma (*M.M.*); 9. Oynak (*T.D.; Kam.; Der: Kadıköy* «*Denizli*», *Konya, Balıkesir, Malatya, Giresun*); 10. Öngüğ [Mülevven man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); 11. Özgelek [Hep değişip başkalaşan man.] (*Rad.I.* «*Çağ.*»); 12. Yayığ (*D.L.T.*); 13. Yayılgan (*D.L.T.*). [Bak: Televvün]

Mütemadi, 1. Arasız, aralıksız (*K.T.*); 2. Ardlı (*Müt.*); 3. Sürekli (*K.T.*); 4. Süren, sürüp giden (*K.T.*); 5. Süygün (*Der: Serik, Boyabat*); 6. Uzanan (*K.T.*). [Bak: Temadi]

—dolaşmak, Yilmek (*San.*)

—iyen, 1. Arasız olarak (*K.T.*); 2. Aralıksız (*Der: İstanbul*); 3. Birdek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 4. Birdik (*P.d.C.; Ç.L.*); 5. Bir düzüye (*Kam.*); 6. Dara (*P.d.C.; Ç.L.*); 7. Durmaksızın (*Der: İstanbul*); 8. Kesmeksizin (*Der: İstanbul*); 9. Sürekli olarak (*K.T.*) 10. Turkaru (*Uyg.* «*İnd.; T.T.III.; P.P.*); 11. Ulaş (*Rab.*); 12. Ulaşa (*Aybe.*); 13. Ulaşu (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *Aybe.*) 14. Uzatı (*Uyg.* «*U.II.*»); 15. Vire (*Der: Ankara, Dinar*); 16. Yindek (*İd.Haş.*). [Bak: Mütevaliyen, muttasıl]

Mütemayil, Eğilmiş, bir yana eğilmiş (*K.T.*) [Bak: Meyl, meyelan, temayül, mail]

—olmak, Konamak (*Rad. II.* «*Tel.*»).

Mütemayiz, 1. Ayrılan (*Der: İstanbul*); 2. Seçilen (*Der: İstanbul*); 3. Sivrilen (*Der: İstanbul*) [Bak: Temayüz, temeyyüz, mütemeyyiz]

Mütemeddih, 1. Maktançak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Maktançık (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); 3. Öğünen (*K.T.*). [Bak: Temeddüh]

Mütemeddin, Uygur [Muti, cemilekâr, taraftar, müttefik (*Rad. I.* «*Çağ.*»); *Qui s'attache à quelqu'un* (*P. d. C.*)] (*B.T.L.* «*Çağ.*») [Bak: Temeddün]

Mütemekkin, 1. Oturan (*Der:A.*); 2. Yerleşmiş (*Müt.*) [Bak: Mütevattın, mukim, sakin]

—olmak, 1. Alkonmak (*Rad. I.* «*Çağ.*»); 2. Ornaşmak (*Rad. I.* «*Şor., Leb., Kaç., Küer., Çağ.*»); 3. Oturmak (*Der: A.*); 4. Yerleşmek (*Müt.*).

Mütemellık, 1. Bevüdküdey (*Rad. IV.* «*Tob.*»); 2. Sürüncü (*Rad.IV.* «*Osm.*»); 3. Yalpak (*Der: Ankara, Bursa*); 4. Yaltak (*K.T.*);

5. Yaltakçı (*Der: Ankara,Bursa*); 6. Yaltaklanan (*K.T.*); 7. Yüze gülen (*Der: İstanbul*). [Bak: Temellûk, mütebasbıs, müdahin]

Mütemen, 1. Bayık(*Müh.*); 2. Güvenilen, kendisine güvenilen (*Der: İstanbul*); 3. İnak (*T.D.*); 4. İnanç (*Rab.*); 5. İnanılır (*Der: İstanbul*). [Bak: Emin]

Mütemessik, 1. Dayanan (*Müt.*); 2. Sıkı sıkı tutan, sıkı sıkı yapışan (*K.T.*); 3. Tutan (*K.T.*); 4. Yapışan (*K.T.*). [Bak: Müstenit]

Mütemevviç, 1. Dalgalanan (*K. T.*); 2. Dalgalı (*K.T.*); 3. MeneVişli [?- Renk, kumaş hakkında] (*K.T.*).

Mütemevvil, 1. Barlı .(*Rad. IV.* «*Kom.*»; 2. Bay (*Uyg.* «*İnd.*»); 3. Çokay (*Der: Bursa*); 4. Davarlığ (*D.L.T.*); 5. Varlıklı (*Der: İstanbul*); 6. Zengin (*K.T.*).

Mütemmim, 1. Bitiren(*K.T.*); 2. Bütünliyen (*Der: İstanbul*); 3. Eksiğini gideren (*Müt.*). [Bak: İtmam]

Mütenahi, 1. Biten, biter (*K.T.*); 2. Sona eren (*K.T.*); 3. Sonu olan (*Müt.*); 4. Tükenen, tükenir (*Der: İstanbul*); 5. Ucu bucağı var (*Der: İstanbul*).

Mütenakız, 1. Birbirine uymaz (*Der: İstanbul*); 2. Birbirini çürüten (*K.T.*); 3. Birbirini tutmayan (*Der: İstanbul*); 4. Kışık (*Met.*); 5. Ters (*Müt.*); 6. Uygunsuz (*Muht.*); 7. Uyuşmaz (*Müt.*). [Bak: Tenakuz]

Mütenasip, 1. Birbirine uyar, birbirini tutar (*Der: İstanbul*); 2. Çeber, şeber [Endam ve azası mütenasip man.] (*Tuh.*); 3. Dökkel, dökmen (*Der: Avanos* «*Kırşehir*», *Bayramiç*); 4. Ko [Güzel, ahenktar man.] (*Rad. II.* «*Tel.*»); 5. Mölşör (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 6. Oflaz (*Der: Isparta*); 7. Oranlı (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Der: Edirne, Gazi Antep*); 8. Taplı (*Der: Dörtyol*); 9. Tutan, tutar (*Der: İstanbul*); 10. Uyar (*Der: İstanbul*); 11. Uygun (*K.T.*); 12. Uylaşır (*Bab.*); 13. Ülgülü [Boyu bosu tam ideal modele uyan man.] (*Der: Köşker* «*Kırşehir*»,). [Bak: Mevzun]

Mütenazır, 1. Karşılıklı (*Der: İstanbul*); 2. Mölşör [Tenazur ve tenasüp sahibi man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Tenazur]

Mütenebbih, 1. Sak (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); 2. Uyanık (*K.T.*). [Bak: Müteyakkız]

—kılmak, Tuydurmak [Yk: Duyurmak=duygu vermek] (*Çul.*).

—olmak, 1. Eslemek, islemek(*B. T.L.* «*Osm.*»); 2. Onmak (*Bian.*); 3. Onulmak (*Bian.*); 4. Uyanmak (*K.T.*).

Müteneffir, 1. Çekinen (*K.T.*); 2.İğrenen (*K.T.*); 3. Kaçınan [Beğenmiyen man.] (*K.T.*); 4. Tiksinen (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Bıkmak (*K.T.*); 2. İğrenmek (*K.T.*); 3. İrikmek (*P. d.C.; Ç.L.*); 4. Soğumak (*Der: İstanbul*); 5. Tiksinmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Nefret, teneffür]

Müteneffiz, Sözü geçer (*K.T.*). [Bak: Nüfuz]

Mütenekkir, Belirsiz (*T.D.*).

—en, 1. Adını belli etmeden (*Der: İstanbul*); 2. Gizlice (*Der: İstanbul*); 3. Kendini bildirmeksizin (*Der: İstanbul*).

Mütenevvi, 1. Adruk adruk (Yk: Ayrı ayrı (*Uyg.*«*U.*»); 2. Çeşit çeşit (*K.T.*); 3. Öngi öngi (*Uyg.* «*U.*»); 4. Türlü türlü (*K.T.*). [Bak: Muhtelif]

Müteradif, 1. Adalış [Manaları bir söz man.] (*Rad.I.* «*Şor*»); 2. Ardalış,ardılış(*Der: Uşak,Çankırı*).

Müterakim, 1. Birikmiş (*K.T.*); 2. İrkilen (*Müt.*); 3. Toplanmış (*K.T.*); 4. Yığılı (*K. T.*); 5. Yığılmış (*K.T.*).

—servet, Dömek (*Der:Kütahya*).

Müterakki, 1. İleri, ilerlemiş(*K.T.*); 2. Önüç (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K. T.; T.D.*); 3. Önür (*B.T.L.* «*Osm.*»); 4. Yukarı, yukarı çıkmış (*K.T.*); 5. Yükselmiş(*K.T.*). [Bak: Mamur]

Müterakkıp, 1. Bekleyen (*K.T.*); 2. Gözeten (*K.T.*); 3. Kollayan (*K.T.*).

—olmak, 1. Bakınmak (*D.L.T.*); 2. Beklemek (*K.T.*); 3. Gözetmek (*K.T.*); 4. Kollamak (*K.T.*). [Bak: Terakkup]

Müterassit, 1. Gözeten (*K.T.*); 2. Gözliyen(*K.T.*). [Bak: Tarassut]

Mütercim, 1. Çeviren [dilden dile] (*K.T.*); 2. dilben (*Bat.*); 3. Dilcimen (*Der: Ankara*); 4. Dilmaç (*K.T.*); 5. Dilmeç (*L.Ta.*); 6. Tilbeç (*Rad. III.* «*Leb.*»); 7. Tılmaç (*Rad. III.* «*Tüm., Kom.*»). [Bak: Tercüme]

Mütereddi, 1. Azmatak (*Rad.I.* «*Baş.*»); 2. Bozuk (*Müt.*); 3. Düşkün, düşük (*Bab.*); 4. Yoz (*Kara.; Der: Çorum, Çal, Antalya, Giresun, Bursa, Söğüt, Çanakkale, Adana, İzmir.*); 5. Yozut (*Müt.*). [Bak: Tereddi]

Mütereddit, 1. Akıdık (*Der: Isparta*); 2. Alankasar (*Rad.I.* «*Kır.*»); 3. Alankı (*Rad.I.* «*Leb., Kaz.*»); 4. Bosan (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 5. Boşan (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 6. Duraklıyan, duraklar (*K.T.*); 7. İğercin (*Lûg. Ar. K.T.*); 8. İkerçin (*B.T.L.* «*Osm.*»; *L.O.*); 9. İkircim (*T.D.; Müt.*); 10. İkircin (*T.D.*); 11. Kobalcı (*Rad.II.* «*Kır.*»); 12. Mılgıldak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 13. Mızmız (*K.T.*); 14. Sanağ (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 15. Sezikli (*Rad.IV.* «*Krm.*»); 16. Yayığ, yayık (*D.L.T.*); 17. Yayılgan (*D.L.T.*); 18. Yığrık (*İd.*); 19. Yuşak (*Müh.*). [Bak: Kararsız]

Müterennim, Irlayan [Yavaşça-] (*K.T.*). [Bak: Muganni]

Müteressip, 1. Dibe çöken (*K.T.*); 2. Durulan (*K.T.*). [Bak: Teressüp]

Mütereşşih, 1. Sızan (*K.T.*); 2. Terliyen (*K.T.*). [Bak: Tereşşüh]

Müterettip, Düşen [Terettüp eden vazife v.s man.] (*K.T.*).

Mütesadim, 1. Çarpışan (*K.T.*); 2. Dokuşan, tokuşan (*K.T.*); 3. Vuruşan (*K.T.*) [Bak Tesadüm]

Mütesallip, 1. Katılaşan, katılaşmış (*K.T.*); 2. Sertleşen, sertleşmiş (*K.T.*) [Bak: Tasallüp]

Mütesavi, 1. Denk (*K.T.*); 2. Eş (*K.T.*) [Bak: Müsavi, muadil]

—Yen, Düzü (*Aybe.*) [Bak: Alesseviye]

Müteselli, Avunan, avunmuş (*Der: İstanbul*)

—olmak, 1. Avınmak (*Hurş.; Cal.; Rab.*); 2. Avunmak (*T.D.; Der: İstanbul*); 3. Aybınmak (*Rad. I.* «*Şor.*»); 4. Yıbanmak (*Kum.*); 5. Yuvanmak (*Kum.; Kar.*) [Bak, Teselli, tesliyet]

Müteselsil, 1. Sıra [«Sıra dağlar = Cibali müteselsile»] (*Der: İstanbul*); 2. Sıralanmış (*Der: İstanbul*); 3. Sıravardı (*Der: Istanbul*); 4. Oyulganmış (*Der: Avanos, Kırşehir*); 5. Ulama (*K.T.*).

—en, Art arda (*Der: İstanbul*); 2. Sıra ile, sıravardı (*Der: İstan-*

bul); **3**. Ulam ulam (*Der: Mersin, Mut «İçel», Konya, Edirne*).

—en kefalet, Söykelenme (*Der: Adapazarı, Beypazarı, Manisa*).

Muteşaip, 1. Dallanmış (*K.T.*); **2**. Dallı budaklı (*K.T.*); **3**. Kollara ayrılmış (*K.T.*); **4**. Parbak (*Rad. IV. «Kız.»*).

Müteşebbis, 1. Girente (*Der: Ordu*); **2**. Girişen, girişken (*K.T.*); **3**. İş eri (*Kam.*); **4**. Yapışan (*K.T.*); **5**. Yapışkan (*D.L.T.*); **6**. Yeprem (*Der: Kadıköy, «Denizli»*) [Bak: Teşebbüs]

Müteşekki, 1. Ağlaşan (*K.T.*); **2**. Ağlayık (*K.T.*); **3**. Sızlanan (*Der: İstanbul*); **4**. Yanıkan (*Der: Uşak*). [Bak: İştikâ, şikâyet]

Müteşekkir, Utlılığ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Teşekkür]

Müteşettit, 1. Dağınık (*K.T.*); **2**. Tarkanç (*Or.*). [Bak: Teşettüt]

Mütetabık, 1. Tıpatıp, tıpatıp gelen (*K.T.*); **2**. Uyan (*K.T.*); **3**. Uygun (*K.T.*). [Bak: Mutabık]

Mütetabi, 1. Arka arkaya gelen (*K.T.*); **2**. Art arda (*Der: İstanbul*); **3**. Birbiri ardınca gelen (*K.T.*); **4**. Tutaşı (*Kur.İ.*).

Mütetebbi, 1. Araştıran, araştırıcı (*K.T.*); **2**. Arkasına düşen (*K.T.*); **3**. Derinleştiren (*Müt.*); **4**. Kovalıyan (*Müt.*). [Bak: Tetebbu]

Mütevafık, Birbirine uygun (*K.T.*). [Bak: Tevafuk]

Mütevahhiş, 1. Belinğci (*D.L.T.*); **2**. Bezmen (*Muk. Ed.*); **3**. Güre (*Der: Burdur, Dinar, C.A.*); **4**. Korkmuş (*K.T.*); **5**. Siğençek (*Rad.IV.«Kaz.»*); **6**. Ürkek (*K.T.*); **7**. Ürkmüş (*K.T.*).

Mütevakkıf, 1. Bağlı (*K.T.*); **2**. Duran, durmuş (*K. T.*). [Bak: Menut]

—olmak, Bakmak [«Bu iş paraya bakar»] (*K.T.*). [Bak: Tevakkuf]

Mütevali, 1. Arasız, aralıksız (*K. T.*); **2**. Bir düzüye (*K.T.*); **3**. Iya (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Tutuş (*İrş.*); **5**. Ulana giden (*Müt.*); **6**. Ulaşı (*Muht.*); **7**. Ulayı, ulayu (*Müt*).

—yen, 1. Aralık vermeksizin (*K.T.*); **2**. Arasız (*K.T.*); **3**. Artsız arasız (*K. T.*); **4**. Birdik (*P. d C.; Ç.L.*); **5**. Bir düziye (*K.T.*); **6**. Sırtı sıraya (*Der: İstanbul*); **7**. Soyalaşı (*İd. Haş.*). [Bak: Mütemadiyen]

—gelmek, Soyalaşmak (*İd.Haş.*). [Bak: Tevali]

Mütevassıt, 1. Aracı (*Der: A.*); **2**. Araya giren (*K.T.*); **3**. Araycı, aralayıcı (*Der: Konya*); **4**. Arkıcı, arkucı (*D.L.T.*); **5**. Elberek (*Der: Söğüt*); **6**. İkisi ortası [Mutedil man.] (*K.T.*); **7**. Konaktığ (*Rad. II. «Şor.»*); **8**. Orta [Vasatî man.] (*K.T.*); **9**. Ortacaklı (*İrş.*). **10**. Ortancı (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Savçı [Kendisiyle haber gönderilen man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Şağın (*Rad. IV. «Kır.»*); **13**. Yargucı [Hakem man.] (*Bian.*). [Bak: Muslih, hakem]

Mütevattın, Yerleşen, yerleşmiş (*K.T.*). [Bak: Mütemekkin]

Mütevazı, 1. Alçak gönüllü (*K.T.*); **2**. Alı (*T.D.*); **3**. Alu (*T.D.; Fel.*); **4**. Alşak (*Tuh.*); **5**. Aşak (*T.D.*); **6**. Basık (*Rad. IV. «Uyg.»*); **7**. Basınçak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **8**. Basınkı (*Rad. IV. «Kır.»*); **9**. Bayav (*Rad. IV. «Kır.»*); **10**. Besen (*Rad.IV.«Kır.»*); **11**. İngin (*Müt.*); **12**. Kendini aşağı tutan (*K. T.*); **13**. Kozkı (*Uyg. «İnd.»*); **14**. Kurumsuz (*Der: Trakya*); **15**. Kuskı (*Rad. II. «Uyg.»*); **16**. Kutgı,

kutkı (*D.L.T.*); **17**. Mansız (*Uyg. «İnd.»*); **18**. Yakı, yukı (*D.L.T.*); **19**. Yerimcek, yerimcekli (*Der: Avanos «Kırşehir»*). [Bak: Tevazu, mahviyet]

Mütevazi, 1. Koşa [Çift olarak man.] (*Rad.II. «Çağ.»*); **2**. Tözüm (*Rad.III. «Tel.»*); **3**. Yan yana (*Müt.*). [Bak: Hemhiza, müvazi]

Mütevazin, 1. Denk (*Der: İstanbul,Trakya,A.*); **2**. Elbeli (*Der: (C. A.*); **3**. Oranlı (*Rad.I. «Osm.»*); **4**. Ölçülü (*Müt.*); . **5**. Ölkülük [Yk: Ölçülü] (*B.T.L. «Uyg.»*); **6**. Tartılmış, tartılı, tartıda bir (*Müt.; Muht.*); **7**. Tay (*B.T.L. «Ad.»; (Der: Diyarbekir, Bergama, Malatya, Niksar «Tokat», Artvin, Kars, Develi, Keskin, Bayburt, Çankırı, Bafra*). [Bak: Tevazün]

Müteveccih, 1. Yönelmiş (*K.T.*); **2**. Yönlü (*Hurş.*); **3**. Yüz tutmuş (*K.T.*).

—en, 1. Angaru (*Cal.*); **2**. Baka (*Ba.*); **3**. Sarı [Tarafına, cihetine man.] (*Rad.IV. «Uyg., Koyb., Kar., Kar.L.; Kar.T.»*); **4**. Tapa (*Uyg. «İnd., P.P., U.»*); **5**. Tutarak (*Hurş.*); **6**. Tuturu (*Hurş.*); **7**. Yönelerek (*K.T.*); **8**. Yüz tutarak (*K.T.*).

—olmak, 1. Düşelenmek (*İd. Haş.*); **2**. *Gönülmek* (*Ah. H.*); **3**. Künillemek (*Rad.II. «Kaz.»*); **4**. Komurkmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Yönelmek (*T.D.;Dede.*); **6**. Yönenmek (*Kel.*); **7**. Yüz tutmak (*K.T.*).

Müteveffa, 1. Ölen (*K.T.*); **2**. Ölü (*K.T.*); **3**. Ölük (*Der: Diligemen köyü «Isparta»*. [Bak: Mevta, meyyit]

Mütevehhim, 1. Kuruntulu (*K.T.*); **2**. Yığrık (*İd.*).

Mütevekkil [olmak], **1**. Dayanmak [Sabır ve tahammül man.] (*Der: Uşak*); **2**. İşanmak [İnanmak, itikatla bağlı olmak man.] (*Tuh.*); **3**. Kösülmek [?] (*Der: Balıkesir*); **4**. Tanrıya sığınmak (*Müt.*); **5**. Yaradana sığınmak (*Muht.*). [Bak: Tevekkül]

Müteyakkız, 1. Açık göz, gözü açık (*K.T.*); **2**. Atik (*Müt.*); **3**. Ayığ, ayık (*T.D.*); **4**. Kulağı kirişte (*K.T.*); **5**. Oygak (*Rad.I. «Çağ.»*); **6**. Oyanık (*Az.*); **7**. Sah (*Der: Kırşehir, Cebelibereket*); **8**. Sak(*Rad.IV.«K B.,Alt.,Tel.»;Kara.; M.M.; Muht.; Der: Manisa, İçel, Haymana, Denizli, Burdur, Ayaş, Sivrihisar, Konya, Kütahya, Çerkeş, Avanos«Kırşehir», Of, Muğla, Ankara, Samsun, Ezine, Giresun, Niğde, Alayunt, Geyve*); **9**. Seden (*Rad.IV.«Tel.»*); **10**. Tetik (*Der: İstanbul*); **11**. Tığrığ(*Hut.*); **12**. Uyanık (*K.T.*); **13**. Uyanmış (*K. T.*); **14**. Uyav (*B.T.L.«Kaz.»*); **15**. Uyuğ, uzug (*D.L.T.*); **16**. Uzağ (*Kur.İ*). [Bak: Mütenebbih]

Müteyemmin, 1. Kutlu (*K.T.*); **2**. Uğurlu (*Der: İstanbul*); **3**. Yomlu (*Melh.*). [Bak: Teyemmün, teberrük, meymenet]

—addetmek, Uğur saymak (*K.T.*).

—olmak, Kutunmak (*D.L.T.*).

Mütezaif, 1. İki kat (*K.T.*); **2**. Kat kat(*K.T.*). [Bak:Muzaaf, tezauf]

Mütezat, 1. Adruk [Yk: Ayrı] (*Uyg.«A.»*); **2**. Ters(*K.T.*). [Bak: Zıt, tezat]

Mütezayit, 1. Artağan (*Der: Gazi Antep*); **2**. Artagelen (*K.T.*); **3**. Artan (*K. T.*); **4**. Çoğalagelen (*K.T.*); **5**. Çoğalan (*K.T.*). [Bak: Tezayüt]

Mütezellil, 1. Alçaklanan (*K.T.*); 2. Yüz suyu döken(*Der: İstanbul*). [Bak: Tezellül]

—ane, 1. Alçakçasına (*K. T.*); 2. Yüz suyu dökerek (*Der: İstanbul*). [Bak: Zelilâne]

Mütezelzil, 1. Oynayan, oynamış (*K. T.*); 2. Sallanan, sallanmış (*K. T.*); 3. Sarsak (*Bürh.*); 4. Sarsılan, sarsılmış (*K.T.*); 5. Sıltık (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 6. Zıngıldayan (*K. T.*). [Bak: Zelzele, tezelzül]

Müthiş, 1. Çoçıstığ (*Rad. III.* «*Sag.*»); 2. Kaska (*Rad.II.*«*Kır.*»); 3. Korkunç (*K.T.*); 4. Korkutan (*K.T.*); 5. Ürküten (*K.T.*); 6. Yaman (*Der: İstanbul*); 7. Yavuz (*Der: Taşköprü, Gölpazarı, Bözöyük, Buldan, Bursa, Balıkesir*). [Bak: Mahuf, dehşetaver]

Müttaki, 1. Arı dirlikli (*Kab.*); 2. Arzık, irzik (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 3. İdgü, izgü, izgi (*B. T. L.* «*Kaz.*»); 4. Kirtgünçlüğ (*Uyg.* «*U.*»); 5. Sakınan, suçtan kaçınan (*K. T.*); 6. Sakınıcı (*Kur. B.*); 7. Saknuk (*Kur. İ.*); 8. Yineke (*D. L. T.*). [Bak: Zahit]

Müttefik, 1. Birleşmiş (*K.T.*); 2. Birliğe girmiş (*K. T.*); 3. Birlik (*K.T.*); 4. Uyuşmuş (*K.T.*). [Bak: Hemefkâr, hemfikir]

—an, 1. Bir ağızdan (*K.T.*); 2. Bir gerü, bir kerü (*Uyg.* «*T.T., Suv., İnd.*»); 3. Birgit (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 4. Birlikte (*Der: İstanbul*); 5. Bir uğurdan (*Müt.*); 6. Hep birden (*Der: Uşak*).

Müttehem, 1. Kataç (*Tuh.*); 2. Kovlanmış (*Bian.*); 3. Lekelenmiş*, lekeli* (*K.T.*); 4. Suçlu (*Müt.*). [Bak: Maznun, mücrim, mes'ul]

Müttehit, 1. Biriki (*Or.*); 2. Birleşik (*K.T.*); 3. Birleşmiş (*K.T.*); 4. Birlik olmuş (*K.T.*); 5. Yumıtgan (*D.L.T.*). [Bak: İttihat]

—(d)en, 1. Bir gerü, bir kerü (*Uyg.* «*T.T., İnd., Suv.*»); 2. Birgit (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); 3. Birlikte (*K.T.*); 4. Hep birden (*K.T.*).

Müttekâ, 1. Dayangaç (*K.T.*); 2. Koltuk (*T.D.*); 3. Koltuk değneği (*K.T.*); 4. Serpene (*Der: Diyarbekir, Kırşehir*); 5. Tayancak (*Ç.L.*); 6. Tayangıç, tayanıç (*Rad.III.* «*Kaz.*»); 7. Tayanış (*Rad. III.* «*Kır.*»); 8. Yastangaç (*L.O.*).

Müttesi, 1. Bollaşmış (*K.T.*); 2. Genişleşmiş (*K.T.*); 3. Hıltak [?] (*Der: Şarkışla, Alucra, Sinop, Trabzon*).

Müvellet, 1. Doğma, doğmuş, doğrulmuş (*K.T.*); 2. Uydurulmuş [«Lûgatı müvellede»] (*K.T.*).

Müvellit, Doğuran, doğurtan (*K.T.*).

Tabibi—, Ebe (*Der: İstanbul*).

Müvesvis, 1. Alıngan (*K.T.; T.D.*); 2. Çakarı (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 3. İğerçin (*L.O.*); 4. İkircim (*T.D.*); 5. Ikircin (*K.T.*); 6. İnerçin (*L. O.*); 7. İşkilli (*K.T.*); 8. İyerçin (*B.T.L.* «*Osm.*»); 9. Kuruntulu (*K.T.*); 10. Seskek (*Rad.IV.* «*Şor.*»); 11. Seziktü [Yk: Seziklü] (*Rad.IV.* «*Tel.*»). [Bak: Vesvese]

Müvezzi, 1. Dağıtan (*K.T.*); 2. Yamcı [Postacı man. Yk: Yam= posta (*Rad.III.* «*Uyg., Osm., Çağ.*»)] (*Rad.III.* «*Osm.*»; *Der: Muğla*). [Bak: Posta]

Müyesser, 1. Kolay (*T.D.*); 2. Kolayı bulunan (*K.T.*).

—olmak, 1. Başa çıkmak(*K.T.*);

2. Ele geçmek (*K.T.*); 3. Kolayı bulunmak (*K.T.*).

Müzakere, 1. Cankı (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 2. Düşünüp taşınma (*Der: İstanbul*); 3. Kenkeş (*Der: Bayburt*); 4. Konuşma (*Der: İstanbul*); 5. Söyleşme (*K.T.*); 6. Uymalık (*Der: Lâpseki*). [Bak: İçtima]

—etmek, 1. Danışmak (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Düşünmek, düşünüp taşınmak (*Der: İstanbul*); 3. İrteşmek (*D.L.T.*); 4. Keneşmek (*Dede.*); 5. Keyneşmek (*D.L.T.*); 6. Konuşmak (*Der: İstanbul*); 7. Möljemek (*Rad.IV.* «*Şor*».); 8. Söyleşmek (*K.T.*); 9. Tinkeşmek [Tartmak, teraziye komak man. (*P.d.C.*)] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 10. Uylamak, uvlanmak uylaşmak(*B.T. L.* «*Çağ.*»; *T.D.*).

—olunmak, Aydılmak (*Rad.I.* «*Alt.*, *Tel.*, *Leb.*»).

Müzehhep, 1. Altınla bezenmiş (*K.T.*); 2. Yaldızlanmış (*K.T.*).

Müzekker, 1. Er (*Or.*); 2. Erkek (*K.T.*); 3. Urı (*Uyg.* «*İnd.,U.*»).

Müzepzep, 1. Başı tutuk (*Kur.İ.*); 2. İkircin (*Lûg.Ar.*); 3. Karışık, karmakarışık (*Müt.*); 4. Mızmız (*K.T.*); 5. Yoş (*T.D.*); 6. Yoşak (*Müh.*).

Müzevvir, 1. Alağız, alağu (*Der: Konya, Simav* «*Kütahya*»); 2. Alaşa (*Der: Kösektaş* «*Kırşehir*», *Nevşehir, Aksaray, Konya*); 3. Aygak (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *T.D.*); 4. Çaşıt (*Der: Bursa, Bolu, Akşehir, Konya*); 5. Dolancı (*Müt.*); 6. Dolandırıcı (*K.T.*); 7. Elberek (*Der: Söğüt*); 8. Fitçi (*Der: Sıvas*); 9. Kav (*Der: Kars, Erzincan, Malatya, Giresun, Erzurum, Kütahya*); 10. Kelcik (*Der: Burdur*); 11. Kovcu, kovucu (*Dede.*; *Der: Amasya, Kütahya*); 12. Sipçik (*Der: Denizli*); 13. Sipek (*Der: Ordu, Ankara*); 14. Uyduran, uydurucu (*K.T.*); 15. Yalancı (*K.T.*); 16. Yalkaç (*Der: Boyabat*); 17. Yonak (*T.D.*). [Bak: Fesatçı, fitneci]

—lemek, Kovlamak, kovulamak (*Der: Samsun, Bolu, İnebolu*).

—lik, 1. Koğuculuk(*Der:Lâpseki*); 2. Kovlama (*Bab.*); 3. Kumsılama (*Der: Rize*).

—lik etmek, 1. Çaşıtlamak (*Der: Bursa, Bolu*); 2. Içkermek (*D.L.T.*); 3. Şıpdamak (*Der: Bolvadin*). [Bak: Tezvir]

Müzeyyen, 1. Bezekli (*Kam.*; *Ar.L.*); 2. Bezenmiş (*K.T.*; *Kam.*; *Ar.L.*; *T.D.*); 3. Bezizlik, bedizlik (*D.L.T.*); 4. Donangıl (*Der: Kırşehir*); 5. Donanmış (*K.T.*); 6. Gaspak (*Der: Geyve* «*Kocaeli*»); 7. Gercik (*Der: Malkara* «*Tekirdağ*»); 8. Kaspannığ (*Rad. II.* «*Kaç.*»); 9. Süslenmiş (*K.T.*); 10. Süslü (*K.T.*).

—at, 1. Bezek (*Müt.*); 2. İdiğ (*Uyg.* «*U.*»); 3. Süs (*K.T.*); 4. Takıncak (*Der: Ankara*). [Bak: Tezeyyün, tezyin, tezyinat]

Müz'iç, 1. Bıktırıcı (*K.T.*); 2. İğize [Huysuz man.] (*Der: Denizli, Çivril, Söğüt*); 3. İlişken (*Kam.*); 4. Usandıran (*K.T.*); 5. Yapışak (*Bab.*); 6. Yapışkan (*Der: İstanbul*). [Bak: İz'aç eden, muacciz]

Müzmin, 1. Çarkıt (*Der: Gazi Antep, Avanos* «*Kırşehir*»); 2. Eski, eskimiş (*K.T.*); 3. İtiki [Müzmin hastalık man.] (*P.d.C.*); 4. Kotur [Müzmin yara man.] (*Ata.*) 5. Şer [Müzmin hastalık man.] (*Rad. IV.*

«*Kır.*»); **6**. Yer etmiş (*Der: İstanbul*); **7**. Yerleşmiş (*K.T.*); **8**. Yılanmış (*Der: İstanbul*).

—cilt hastalığı, Temregü [Yk: Temriye = Ekzema] (*Uyg.*«*H.I.*»).

—leşmek, 1. Azmak [Yara hakkında] (*Bab.*); **2**. Cokmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Eskimek (*Der: İstanbul*); **4**. Garmak [Yk: Karımak] (*Der: Antalya*); **5**. Yer etmek, yerleşmek (*K.T.*); **6**. Yıllanmak (*Der: İstanbul*).

—sıtma, Bezgek (*Der: Ilgın* «*Manisa*», *Karaçay* «*Tokat*»).

N

Na, 1. ... me, ... medik, ... memiş (*K.T.*); **2**. ... sız, ... sızın (*K.T.*). [Yokluk anlatan farsça bir önektir ki aşağıdaki sözlerin ilk cüzüdür:]

—be..., [«Na» ile «be» öneklerinin birleşmesiyle aşağıdaki sözlerin başına gelir:]

—beca, 1. Orunsuz, urunsuz (*L. Ta.*); **2**. Uygunsuz (*Der: İstanbul*); **3**. Yerinde olmıyan (*K.T.*); **4**. Yersiz (*K. T.*); **5**. Yolsuz (*K. T.*). [Bak: Gayrilâyık, gayrimuvafık]

—bedit, 1. Görünmez (*Der: İstanbul*); **2**. Gözükmez (*K.T.*); **3**. Yumkut [?] (*Der: Isparta*).

—bedit olmak, Dunulmak (*Der: Ankara*); **2**. İçikmek (*Hurş.*); **3**. Örelemek (*Der: Niğde*); **4**. Sıvışmak (*K.T.*); **5**. Umukmak (*D.L.T.*); **6**. Yokamak (*Rad.III.* «*Osm., Çağ*»).

—behengâm, 1. Önağı [?] (*Der: Cebelibereket*); **2**. Sırasız (*K.T.*).

—bekâr, 1. Boş (*K.T.*); **2**. Çölle [?] (*Der: Konya*); **3**. Haylaz (*K.T.*); **4**. Maymak [?] (*Der: Ankara, Kilis*); **5**. Yaramaz (*K. T.*); **6**. Zömbek [?] (*Der: Sarayköy*).

—bemahal, 1. Oktas (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Urunsuz (*L.Ta.*); **3**. Yerinde olmıyan (*K.T.*); **4**. Yersiz (*K.T.*); **5**. Yolsuz (*K.T.*). [Bak: Nabeca]

—bemevsim, 1. Önağı (*Der: Cebelibereket*); **2**. Sırasız (*K.T.*). [Bak: Nabehengâm]

—but, 1. Bulunmaz (*K.T.*); **2**. Harış, Harş (*P. d. C.*); **3**. İzi belirsiz [Mec.] (*K.T.*); **4**. Yok (*K.T.*). [Bak: İmha edilmiş]

—çar, 1. Eli böğründe [mec.] (*Der: İstanbul*); **2**. Gensiz (*Müt.*); **3**. Kalmış (*Hurş.*); **4**. Katkala (*Müt.*); **5**. Keksiz (*Kab.*).

Çar—çar, İster istemez (*K.T.*).

—dan, 1. Ağdık, ağduk (*T.D.*); **2**. Bilgüsiz (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **3**. Bilmez (*Kam.; K.T.*); **4**. Kaba (*K.T.*); **5**. Katı sözlü, katı yüzlü (*Der: İstanbul*); **6**. Naşal [?] (*Der: Sandıklı, Akseki, Sivrihisar, Nallıhan*); **7**. Naşşal [?] (*Der: Isparta*); **8**. Nobran (*K.T.*); **9**. Orsa (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Piliksiz (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **11**. Saygısız (*K.T.*).

—dide, 1. Görülmedik (*K.T.*);

2. Görülmemiş (*K.T.*); 3. Seyrek (*K.T.*); 4. Tansık (*Tuh.*); 5. Tansuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); 6. Tansuk (*Müh.; D.L.T.*).

—ehl [—naehil], 1. Banaz (*Der: Burdur, Denizli*); 2. Bulmağan (*Rad.IV.«Kaz.»*); 3. Münevsiz [?] (*Der: Karaman*); 4. Olçun (*Der: Adana, Kırşehir*); 5. Yuğlu [?] (*Der: Mut «İçel»*).

—hemvar, 1. Bortağ (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Sivşit [?] (*Der: Eskişehir, Yozgat, Burdur, Konya, Afyon*); 3. Uygunsuz (*K.T.*); 4. Uymıyan (*K.T.*); 5. Yoldan çıkmış (*Der: İstanbul*); 6. Yolsuz (*K.T.*).

—hoş, 1. Ayığ [Hasta fena man.] (*Uyg. «İnd., Usp., Suv.»*); 2. Eyi olmıyan(*K.T.*); 3. Kızıksız (*Rad.II. «Kaz.»*).

—kabil, Olamaz, olmaz (*K.T.*).

—kes, 1. Alçak (*K.T.*); 2. Azgar (*T.D.*); 3. Cimri (*K.T.*); 4. Gınık (*Der: Ünye*); 5. Girgit (*Der:Bursa*); 6. Izgar,ızkar(*Muht.*); 7. Kınkıt (*Der: Edirne*); 8. Kırgıt (*Kozan «Seyhan»*); 9. Kırnas (*Der: Urfa, Kırşehir*); 10. Kırpınık (*Der: Erkilet «Kayseri»*); 11. Kıskıs (*Der: Tokat, Kemaliye «Eğin»*); 12. Kısmuk (*Der: Samsun, Sıvas, Osmaniye, Tuzla*); 13. Kişiliksiz (*Bab.*); 14. Pinti (*Der: İstanbul*); 15. Sıkı, eli sıkı (*Müt.*); 16. Tısı (*Muk. Ed.*). [Bak: Hasis]

—lâyık, Yakışmaz, yakışık almaz (*K.T.*).

—madut, 1. Sayılmaz (*K.T.*); 2. Sayısız (*K.T.*).

—mağlûp, 1. Cinüsiz, cingisiz (*Rad.IV. «Kaz.»*); 2. Yenilmez, yenilmiyen (*K.T.*).

—mahdut, 1. Çamasız (*Rad.III. «Kaz.»*); 2. Ölçüsüz (*Müt.*); 3. Sonsuz (*K.T.*).

—mahremlik, Kaçgöç (*K.T.*).

—malûm, Bilinmeyen, bilinmez (*K.T.*).

—mer'i, 1. Görünmeyen, görünmez (*K.T.*); 2. Gözükmeyen, gözükmez (*K.T.*).

—mer'i olmak, 1. Dunulmak (*Der: Ankara*); 2. Görünmemek (*K.T.*); 3. Gözükmemek (*K.T.*).

—mert, 1. Alçak (*K.T.*); 2. Erçel (*T.D.*); 3. Erliksiz (*Bah.*); 4. Kancık (*Müt.*); 5. Kişiliksiz (*Bab.; Kab.*); 6. Tısı (*Muk.Ed.*). [Bak: Muhannes]

—merdane, 1. Alçakça (*K.T.*); 2. Kancıkça (*Müt.*).

—mizaç, 1. İğez, iğize (*Der: Çanakkale, Denizli, Koyunluhisar*); 2. İnez (*Der: Merzifon, Karaman*); 3. Sağlıksız (*Der: Kilis*); 4. Sağsız (*Der: Antep*); 5. Sayrı (*Der: Çorum, İstanbul, Avanos «Kırşehir», Boyabat «Sinop», Urfa, Malatya*) [Bak: Hasta]

—mubarek, 1. Kutsuz (*D.B.; Hut.*); 2. Uğursuz (*K.T.*); 3. Yomsuz (*Müt.*); 4. Yövümsüz (*Der: Antep*); 5. Yümsüz (*Müt.*).

—muvafık, 1. Uygunsuz (*K.T.*); 2. Yakışmaz (*K.T.*); 3. Yaraşmaz (*K.T.*).

—mülâyim, 1. Çetin (*K.T.*); 2. Sert (*K.T.*); 3. Uygunsuz (*K.T.*); 4. Uymaz (*K.T.*).

—münasip, 1. Uygunsuz (*K.T.*); 2. Yakışmaz (*K.T.*); 3. Yaraşmaz (*K.T.*).

—müsait, 1. Oktas (*B.T.L. «Uyg.»*); 2. Uymaz (*Der:İstanbul*).

—mütenahi, 1. Bitmez, bitmez tükenmez (*Der: İstanbul*); 2. Çik-

siz (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **3.** Sonsuz (*K.T.*); **4.** Sonu gelmez (*K.T.*); **5.** Ucu gelmez (*K.T.*); **6.** Uçsuz (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Gayrimahdut]

—pak, 1. Arığsız (*P.d.C.*); **2.** Arıksız (*T.D.*); **3.** Arısız (*Rab.; Kel.; Ah.; Der: Gazi Antep*); **4.** Kirli (*K.T.*); **5.** Pis (*K.T.*). [Bak: Necs, murdar]

—puhte, 1. Çiğ (*K.T.*); **2.** Pişmemiş (*K.T.*); **3.** Koruk [Olmamış üzüm man.] (*Tuh.*); **4.** Olmamış (*K.T.*).

—reva, 1. Yakışık almaz (*K.T.*); **2.** Yakışmaz (*K.T.*). [Bak: Gayri lâyık, gayrimuvafık]

—savap, Yanlış (*K.T.*).

—saz, Uygunsuz (*K.T.*).

—seza, 1. Yakışmaz (*K.T.*); **2.** Yaraşmaz (*K.T.*). [Bak: Kabih]

—şekip, 1 Çıdamsız (*K.T.*); **2.** Evgin [Âcil man.] (*Der: Keskin* «*Ankara*», *Karaman* «*Konya*» *Osmaniye* «*Seyhan*»). [Bak: Acul, sabırsız]

—şinas, 1. Bilmez (*K.T.*); **2.** Tanımaz (*K.T.*) [«Naşinas» sözü yalnız kullanılmaz. Başka bir isimle birleşerek aşağıdakiler gibi mürekkep sıfatlar yapılmasına yarar:]

Kadir—şinas, Değer bilmez (*Der: İstanbul*).

Nimet—şinas, İyilik bilmez (*Der: İstanbul*).

—şinide, 1. Duyulmamış (*K.T.*); **2.** İşidilmemiş (*K.T.*).

—tamam, 1. Bitmemiş (*K.T.*); **2.** Eksik (*K.T.*); **3.** Kınçır (*Rad. II.* «*Osm.*»); **4.** Yarı buçuk (*K.T.*); **5.** Yarım yamalak (*K.T.*); **6.** Yüz üstü kalmış (*K.T.*).

—tüvan, 1. Argın (*Müt.*); **2.** Çılgıdır (*Der: Muğla*); **3.** Dingin (*Der: Ezine* «*Çanakkale*», *Manisa*); **4.** Gangıldayık (*Der: Kastamonu*); **5.** Irgın (*Der: Buluklu*); **6.** İğez, İğize (*Der: Çanakkale, Denizli, Koyunlıhisar*); **7.** Örüt (*Der: Gazi Antep*); **8.** Saramuk (*Der: Ordu*); **9.** Sökül, sökel (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **10.** Yorgun, yorgun argın (*Der: İstanbul*).

—yap, 1. Bulunmaz (*K.T.*); **2.** Yumkut [?] (*Der: Uluborlu* «*Isparta*»).

Nabit, 1. Biten (*K.T.*); **2.** Çıkan (*K.T.*). [Bak: Münbit]

—olmak, 1. Bitmek (*K.T.*); **2.** Çıkmak [«Ekinler yeni çıkmağa başladı»] (*K.T.*); **3.** Filizlenmek (*Der: İstanbul*); **4.** Sürmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Neşvünema, tenebbüt]

Nabz [Nabız], **1.** Atan damar (*K.T.*); **2.** Bilek damarı (*K.T.*); **3.** Tamır (*Uyg.* «*U. III.*»).

Naci, Kurtulan, kurtulmuş olan (*K.T.*).

Nadas*, Helk, herk, hirk (*Der: Bursa, Edirne, Yozgat, Kayseri, Kalecik, Kayaş* «*Ankara*», *Bünyan, Erzurum, Trabzon, Söğüt, Adana, Merzifon, Niğde, Kastamonu, Karaman, Erzincan, Nallıhan, Gümüşane, Amasya, Artvin, Safranbolu, Deverek, Eleşkirt, Samsun, Bolu, Sinop, Tokat, İskilip, Bayramiç, Hekimhan, Çankırı*).

—etmek, Herketmek (*Der: Trabzon, Bursa, Yozgat*).

Nadi, 1. Bağıran [Nida eden man.] (*K.T.*); **2.** Çağıran [Nida eden man.] (*K.T.*); **3.** Dirnek [Meclis man.] (*Kur. B.*).

Nadim, 1. Ahsum, aksum (*P.d.C.*); **2.** İldem (*B.T.L.* «*Osm.*»); **3.** Ilden (*L.O.*); **4.** Ildim (*T.D.; K.T.*). [Bak: Peşiman]

—olmak, 1. Cayraklamak (*Der: Kale «Ordu»*); 2. Danmak (*Met.*); 3. Gaygunmak (*Der: Çivril «Denizli»*); 4. Küngürlemek (*Der: Bolu*); 5. Ökünmek (*D. L. T.; Rad. I. «Çağ.»*); 6. Tuhsunmak, uhsunmak (*Der: C.A.*).

Nadir, 1. Alağaş (*Rad. I. «Karg.»*); 2. Az, az bulunur (*K.T.*); 3. Azrak (*Bab.*); 4. Bulunmaz (*K. T.*); 5. Kıs (*Rad. II.«Uyg.,Çağ.»; Süh.; Aybe.; Müt.*); 6. Seyrek (*K. T.*); 7. Tek tük (*K.T.*).

—en, 1. Arasıra (*Der: İstanbul*); 2. Pek az (*Der: İstanbul*); 3. Tek tük (*K.T.*).

Nafaka, 1. Acak [?] (*Der: Sıvas*); 2. Azık (*Bab.*); 3. Cere (*Der: Bolu, Çanakkale, Muğla, Balıkesir, Tire*); 4. Cire (*Der: Elâziz*); 5. Doygu (*Der: Malatya*); 6. Doyumluk (*Müt.*); 7. Ekmek [«Ekmeğini çıkarmak»] (*Der: İstanbul*); 8. Geçim akçası (*Muht.*).

—vermek, Beslemek (*K.T.*).

Nafi, 1. Asığlığ (*Rad. I. «Çağ.»; P.d.C.*); 2. Asılı (*L.O.*); 3. Aslamnu[Yk: Aslamlı] (*Rad.I.«Bar.»*); 4. Asu (*Tuh.*); 5. Elverişli (*K.T.*); 6. Onat (*Fer.*); 7. Öktelik (*B.T.L. «Çağ.»*); 8. Umulu (*Bab.*); 9. Yarar, yarayan (*K.T.*). [Bak: Faideli, hayırlı, müfit]

—olmak, 1. Elvermek (*K. T.*); 2. Eyi gelmek (*K.T.*); 3. Singmek (*D.L.T.*); 4. Tusukmak (*D.L.T.*); 5. Yaramak (*K.T.; Tuh.*).

Nafile, 1. Boş (*K.T.*); 2. Boşuna (*K. T.*); 3. Boş yere (*K. T.*); 4. Soma, suma (*K.T.;Rad.IV.«Krm.»*); 5. Süme, sümeyi (*Der: Konya, Balıkesir*); 6. Timer (*Rad. III. «Sag.»*); 7. Utuksu (*Muk. Ed.*); 8. Yıtta (*Uyg. «P.P.»*); 9. Yok yere (*K. T.*). [Bak: Bihude, vâhi, heba]

—ibadet, Artıksı (*T.D.*).

—vakit geçirmek, Evildenmek (*Der: Konya, Ereğli*).

Nafiz, 1. Delen, delici (*K.T.*); 2. Dinlenilen [Nafizülkelim = sözü dinlenilen] (*K.T.*); 3. Geçen [«Delip geçen, sözü geçen»] (*K.T.*); 4. Geçer (*K.T.; Muht.*); 5. Geçgel (*Der: Gazi Antep*); 6. Geçgil, geçgül (*Der: Çankırı*); 7. İşliyen (*K.T.*):

«İçime işledi gitti bu tarapnak hava»

8. Küce (*Tuh.*); 9. Öteğen (*Muht.*); 10. Ötkün (*Ç.L.*); 11. Ütkün (*B. T. L. «Ad.»*). [Bak: Nüfuzlu, tesirli]

—nazarlı, 1. Derin bakışlı (*Der: İstanbul*); 2. Ulaba (*Rad.I.«Tel.»*).

—olmak, 1. Erikmek, eriklemek (*B.T.L.«Uyg.»*); 2. Geçmek, sözü geçmek (*K.T.*).

Nafure, 1. Fışkırdak (*Der: Tire «İzmir», Konya*); 2. Fışkırık (*K. T.Rad.IV.«Osm.»*). [Bak: Fevvare, fıskıye]

Nagâh, nageh, nagehan, nagehanî, 1. Ansız (*K.T.; T.D.*); 2. Ansızın (*K.T.; T.D.*); 3. Apansız (*K.T.*); 4. Birden (*K.T.*); 5. Birdenbire (*K.T.*).

Nağme, 1. Arandak (*P.d.C.*); 2. Ayalgu (*P.d.C.;Ç.L.;B.T.L.«Çağ.»*); 3. Ezgi (*Kam.; Hurş.; Bian.; K.T.; Muht.; Der: A.*); 4. Ir, ırlayış (*B. T.L. «Osm.»; T.D.; Deş.; Bian*); 5. Tavış, tavuş (*Rad.III. «Kaz.»; B.T.L. «Kaz.»*); 6. Tınğ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Gına, lâhn]

Ara—si, Kesim (*Ça. Ma.*).

Nahafet, 1. Arıklık (*B.T.L.«Osm.»; K.T.*); 2. Cılızlık (*Der: İstanbul*); 3. Çelimsizlik (*Der: İstanbul*).

Nahif, 1. Arbaz (*Der: Saimbeyli «Seyhan»*); **2**. Arığ (*P.d.C.*); **3**. Arık (*Lûg. Ar., K.T.; Dede.; Bian.*); **4**. Arıkaz (*Muht.*); **5**. Cabık (*Rad.IV. «Kır.»*); **6**. Cevre (*Rad.IV. «Osm.»*); **7**. Cılız (*Der: İstanbul*); **8**. Çelimsiz (*Der: İstanbul*); **9**. Ehnez (*Der: İçel, Bayburt*); **10**. Enize (*Der: Burdur*); **11**. İnez (*Der: Isparta*); **12**. İneze (*Bah.*); **13**. İrik (*Der: Ilgın «Konya», Çal «Denizli»*); **14**. Kadıksıs (*Rad. II. «Uyg.»*); **15**. Keperme (*Der: İzmir, Isparta*); **16**. Öhlez (*Der: Sıvas*); **17**. Ölgez (*Der: Seyhan*); **18**. Toruk (*Uyg. «İnd., U. III.»*); **19**. Turuk (*Or.*); **20**. Yaşık (*Rad.III. «Çağ.»*). [Bak: Zaif]

Nahit, 1. Çolbon, çolmon [Zühre yıldızı] (*Rad.III.«Tel.»*); **2**. Çolpan (*Rad.III. «Osm.»*); **3**. Çulpan (*Der: Tekirdağ, Çorlu*). [Bak: Zühre]

Nahiye, 1. Badgızı, baygızı (*B. T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); **2**. Ercin (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. İlev (*Rad.I. «Baş.»*); **4**. Tire (*B.T.L. «Kaz.»*).

Naht, 1. Oyma (*K.T.; P.d.C.*); **2**. Yonma (*Kur. B.*); **3**. Yontma (*Der:A.*).

—etmek, 1. Oymak (*K.T.; Fer.*); **2**. Yontmak (*Der: A.*).

Nahv [nahiv], **1**. Söz buruğu (*Muk. Ed.*) **2**. Söz düzükü, söz tüzüğü (*Muk.Ed.*); **3**. Söz yoruku (*T.D.*).

Nahvet, 1. Benlik, benlikçilik (*Der: İstanbul*); **2**. Kendini beğenmişlik (*Der: İstanbul*); **3**. Kurum, kurumculuk (*Der: İstanbul*); **4**. Menmenlik (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Gurur]

—göstermek, 1. Beldenmek (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Kendini beğenmek (*Der: İstanbul*); **3**. Kurum satmak (*Der: İstanbul*).

—li, 1. Diğrek (*Der: Öteyüz köyü «Zonguldak»*); **2**. Uluksar (*Aybe.*). [Bak: Hodbin, mağrur, mütaazzım]

Nail, 1. Eren, erişen, erişmiş (*K. T.*); **2**. İrkören, irkörücü (*Der: Amasya*). [Bak: Mazhar]

—etmek, 1. Erdirmek (*K.T.*); **2**. İrgürmek (*Aş.; Gev.; Cev.*).

—iyet, 1. Erme, erişme, irme, irişme (*K.T.; Ç.L.; P.d.C.*); **2**. Teğiş (*Rad.III. «Çağ.»*); **3**. Yedim (*Rad.III. «Uyg.»*).

—olmak, 1. Erişmek, irişmek (*K.T.; Ç.L.; P.d.C.*); **2**. Ermek, irmek (*K.T.; Ç.L.; P.d.C.*); **3**. Görmek (*K.T.*); **4**. Yitmek (*Uyg. «İnd.»*).

Nâim, 1. Uyur (*T.D.*); **2**. Uyuyan (*K.T.*); **3**. Uykuda olan (*K. T.*).

Naip, 1. Atabey [Eski tavaifi mülûk devrinde küçük yaştaki hükümdara vesayet eden vezir, naibüssaltana man.] (*K.T.*); **2**. Kötel [Veliaht ve mülâzemet eden man.] (*Tüz.*); **3**. Nakçı [Kadıların vekili ve nedim man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); **4**. Yedek [?] (*Tüz.*).

Nâka, 1. Arvana (*K.T.*); **2**. Arvana deve (*Kur.B.; T.D.*); **3**. Dişi deve (*K.T.*); **4**. Gayalak (*Der: Muğla*); **5**. Gayla (*Der: C.A.*); **6**. İnen, ingen (*B.T.L. «Çağ.»; D.L.T.; Rad.I. «Çağ., Kır., Uyg.»*).

Nakarat, Kovuştak (*Der: Çapar «İçel»*).

Nâkıs, 1. Cartımaş [Hilkatinde bir noksanlık olan, nâkısülhilka man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Eksik (*K.T.*); **3**. Eksüklük (*Kur. İ.*); **4**. Kalık

(*Rad. II.* «*Osm.*»; *Der: Bergama, İzmir*); **5**. Teltikli (*K.T.*); **6**. Teltük (*Der: Tirebolu* «*Giresun*»); **7**. Usal (*Müt.*); **8**. Yarımtı (*Müt.; Der: Gazi Antep*); **9**. Yetimsiz (*Muht.*) [Bak: Kem]

—kalmak, Aksamak (*K.T.*).

Nakîsa, **1**. Eksiklik (*K.T.; Dede.*); **2**. Epsik (*P.d.C.*); **3**. Usal (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Kusur, leke]

Nâkil, **1**. Anlatan [Bir şey hikâye eden man.] (*K.T.*); **2**. Geçiren [Elektrik, hararet gibi kuvvetlerin geçmesine müsait man.] (*K.T.*); **3**. Götüren [Bir şeyi bir yerden başka yere nakleden man.] (*K.T.*); **4**. Kuçınçı [Hikâye eden man.] (*Rad. II.* «*Alt., Leb.*»); **5**. Taşıyan [Eşya götüren man.] (*K.T.*); **6**. Yetiştiren [Haber nakleden man.] (*K.T.*). [Bak: Hammal, hikâyeci, kail]

Nakkare, **1**. Davul (*K.T.*); **2**. Dümbelek (*K.T.*).

Nakkaş, **1**. Bedizci (*Or.*); **2**. Bezekçi (*T.D.; Müh.*); **3**. Pedizci (*Rad. IV.* «*K.B.*»). [Bak: Nakş]

Nakkat, Seçken (*T.D.*).

Nakl, **1**. Aktarma [Bir kaptan başka kaba nakl man.] (*T.D.*); **2**. Anlatma [Hikâye nakli man.] (*K.T.*); **3**. Ayıtma [Söz nakli man.] (*Der: Muğla, Anafartaköyü* «*Malkara*»); **4**. Çevirme [Tercüme, bir dilden başka dile, sözü bir bahisten başka bahse nakl man.] (*K.T.*); **5**. Geçirme [Bir yerden başka yere nakl man.] (*K.T.*); **6**. Göç [Nakli mekân, nakli hane man.] (*K.T.; Ç.L.*); **7**. Göçürme (*K.T.*); **8**. Götürme [Bir yerden bir yere nakl man.] (*K.T.*); **9**. Irgırma [Yerinden kaldırma, kımıldatma man.] (*Kam.*); **10**. Kaldırma [Bir yerden başka yere nakl man.] (*K.T.*); **11**. Taşıma [Bir şeyi alıp başka yere götürme man.] (*K.T.*); **12**. Taşınma [Ev ve eşya nakli man.] (*K.T.*). [Bak: Nâkil, menkul]

—vasıtası, Binit [Merakip için] (*K.T.*).

—iye, **1**. Taşıma işi (*K.T.*); **2**. Taşıma akçası (*Müt.*).

—iyeci, **1**. Cökçü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Salıcı (*Der: Samsun*).

—iyat, **1**. Göç işleri, göçürme işleri (*K.T.*); **2**. Salık (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

—etmek, **1**. Aktarmak (*T.D.*); **2**. Anlatmak (*K.T.*); **3**. Avuşturmak (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **4**. Cörtmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5**. Çevirmek (*K.T.*); **6**. Getirmek (*K.T.*); **7**. Göçürmek (*K.T.; Bat.; D.L.T.; Muk.Ed.*); **8**. Götürmek (*K.T.*); **9**. Irgırmak (*Kam.*); **10**. İletmek (*K.T.*); **11**. Kotarmak (*Rad. II.* «*Kar.*»); **12**. Kuçındamak [Masal nakletmek man.] (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); **13**. Sağlamak [?] (*Rad. IV.* «*Krm.*»); **14**. Sirmek [Tahrik etmek man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **15**. Taşımak (*K.T.*).

Nakr, Oyma (*K.T.*).

Nakş, **1**. Beçek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2**. Beder (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Bediz (*Müh.; Or.; Muht.; Der: Edirne*); **4**. Bezek (*D.L.T.; Bab.*); **5**. Bizü (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **6**. İşleme [«İşlemeli çevre = nakışlı mendil»] (*K.T.*); **7**. Pediz (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **8**. Sığıt [Dikiş man.] (*Der: Niğde*); **9**. Sukma (*Rad. IV.* «*Tob.*»). [Bak: Nakkaş, menkuş]

—etmek, **1**. Bedizmek (*T.D.*); **2**. Bezemek [Süslemek, nakış işlemek man.] (*D.L.T.*); **3**. Esrilemek (*D.L.T.*); **4**. İşlemek (*K.T.*); **5**. Oyamak (*T.D.*; **6**. Sırlamak

(*D.L.T.*); **7**. Sırmak (*P.d.C.;Ç.L.; L.Ş.*).

Nakt, 1. Akça (*Dede; K.T.*); **2**. Pul (*Tuh.*); **3**. Yarmağ, yarmak (*P.d.C.; Ç.L.*).

—en, Akça ile, akça olarak(*K.T.*).

—î ceza, 1. Çayı(*Rad.III.«Tel.»*); **2**. Kıyım (*Müt.*); **3**. Kıyın [Ceza, azap man.] (*Müt.*).

Nakus, 1. Cetirgi (*Tuh.*); **2**. Çan (*K.T.*).

Nakz, 1. Bozma (*K.T.*); **2**. Kırma (*K.T.*); **3**. Sıma (*Kur. İ.; Kur.B.*).

—etmek, 1. Bozmak (*K.T.*); **2**. Kırmak (*K.T.*); **3**. Sımak (*Muht.; Aş.*); **4**. Sıymak (*Süh.*) **5**. Sökmek (*D.L.T.*); **6**. Üznemek (*Uyg. «U.II.»*). [Bak: İptal etmek]

—ı aht, Sımızdı (*K.T.*).

—ı ahdetmek, 1. Sımızmak (*K. T.*); **2**. Tanmak (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: Hulfetmek]

Nal, 1. Taga, daga (*Tuh.*); **2**. Taka (*T.D.; Rad. III. «Çağ., Tel.»*); **3**. Takav (*K.T.; Rad. III. «Çağ.»; Der: İstanbul*); **4**. Toga (*M.M.*).

—lamak, 1. Kayarlamak (*Der: Niğde, Ankara, Gelibolu, Samsun, Denizli, Mucur, Isparta, Kayseri, İçel*); **2**. Tagalamak (*Tuh.*).

—bant, Takavcı (*T.D.*).

Nalân, İnliyen, inildeyen (*K.T.*).

—olmak, 1. İnlemek, inildemek (*K. T.*); **2**. Kakşımak (*Rad. II. «Tel.»*).

Nale, 1. Ağıt [Mersiye man. da] (*T.D.*); **2**. Bögürme (*Dede.*); **3**. Cığ, Cığvığ (*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Inçkırma (*L.O.*); **5**. İni (*Hurş.*); **6**. İnil (*Müt.*); **7**. İnilti (*K.T.; T.D.; Lûg. Ar.*); **8**. İnleme, inleyiş (*K.T.*); **9**. Kıçgırın (*Rad. II. «Çağ.»*); **10**. Koğuş (*Rad. II. «Çağ.»*); **11**. Sağın, sağu (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Sığıt (*Uyg. «İnd.»*); **13**. Sığtama (*Or.*); **14**. Sıklama (*Dede.*); **15**. Yoğlama (*Or.*). [Bak: Feryat, enin, efgan]

Nalın, 1. Ayakman (*Müt.; Der: Manisa, Marmaris, Çanakkale, Çırpalarköyü «Bayramiç», Bigadiç, Bürhaniye, Nazilli, Topraktepe köyü «Seyhan»*); **2**. Tabandırak (*Der: Bursa*); **3**. Takırak [?] (*Der: Çarşamba «Samsun»*).

Nam [İsim man.], At (*Or.; K.T.; L.O.; Rad. I. «bütün lehçeler»; L. L.; Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Ism]

Bed—, [Bak: Bednam]

—[Şöhret man.], **1**. Atağ, atak (*Rad. I. «Çağ., Tar., Kır., Tob., Osm.»*); **2**. Atav, atavu (*Rad.I. «Kaz.»*); **3**. At san (*Deş.*); **4**. Dan (*B.T.L. «Kaz.»*); **5**. Kü [«Atı küsü yok bolmazun tiyin = Nam ve şöhreti mahvolmasın diye»] (*Or.*); **6**. San (*K. T.*); **7**. Ün (*B.T.L. «Osm., Ad., Çağ.»; Der: Çanakkale, Ankara, Kayseri, Manisa, İçel, Kilis, Muğla, Giresun, Adana, Afyon*); **8**. Ün sün (*Der: Beyoba «Keskin»*). [Bak: Sıyt, şöhret, şan]

—lı, 1. Angun (*Der: Ordu*); **2**. Ataklı (*Rad.I. «Tob.»*); **3**. Ataktı (*Rad.I.«Kır.»*); **4**. Atlı sanlı (*Müt.*); **5**. Kaldı (*Rad. II. «K. Kır.»*); **6**. Kette [Nüfuz sahibi man.] (*Rad. II. «Uyg.»*); **7**. Küliğ (*Or.*). [Bak: Namdar]

—ü nişanı kalmamak, Adı batmak, yeri batmak (*Der: A.*).

Namaz, Yükünç [Rükûa ve secdeye varır gibi eğilmek man.] (*D.L.T.; İd. Haş.; T.D.*).

—kılan, Yükünici (*Hüt.*).

—kılmak, Yükünmek (*İd. Haş.*). [Bak: İbadet, dua, niyaz]

Namdar, 1. Adanır (*T.D.; Hurş.; Melh.*); 2. Atlı (*Ata.*); 3. Atlığ, atlık (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); 4. Çavdur (*B.T.L. «Çağ.»*); 5. Çavlı (*Rab. Müh.*); 6. Çavlım (*Bab.*); 7. Külüg (*Rad.II. «Or.»*); 8. Öktem (*Ç.L.*); 9. Öktülük (*B.T.L. «Uyg.»*); 10. Şavluğ (*Muk. Ed.*); 11. Tapkaç (*B.T.L. «Uyg.»*); 12. Ünek (*Der: Bayındır, İzmir*); 13. Ünlü (*B.T.L. «Osm.»*). [Bak: Namlı, maruf, meşhur, müştehir]

—lık, 1. Çavmak (*B.T.L.«Çağ.»*); 2. Kettelik (*Rad.II. «Çağ.»*). [Bak: Nam, şöhret, sıyt, marufiyet]

—olmak, Ün salmak(*Der: İzmir*).

Name, Bitiğ, bitik (*Rad.IV. «Çağ., Osm., Krm., Kar., Or.»; P.d.C. Ç.L.; K.T.*). [Bak: Mektup]

Namlu, Yalman [«Kılıç yalmanı»] (*Süh.*).

Namus, 1. Ayağ (*Uyg. «İnd.»*); 2. Onur (*Müt.*); 3. Ut (*Der: Antep*); 4. Yüz akı (*K.T.*); 5. Yüz aklığı (*T.D.*); 6. Yüz suyu (*Muk. Ed.*). [Bak: Edep, ırz, hayâ, haysiyet, ismet, şeref, iffet]

—lu, 1. Arığ [Temiz, pak, afif man.] (*Or.*); 2. Arık [Temiz, pak, afif man.] (*Rad.I. «Uyg.»*); 3. Cağlı, çağlı, çavlı [Meşhur, namlı man.] (*Der: İzmir*); 4. Çek (*Rad. III. «Tel.»*); 5. Onat (*Der: Mersin, Biga, Şabanözü «Polatlı»*); 6. Öktem (*M.M.*); 7. Utlu (*Der: Beyşehir, Bayındır, Sıvas, Kastamonu, Düzce, İncesu*). [Bak: Afif]

—luluk, 1. Püdüm (*Rad. IV. «Tel.»*); 2. Tizlik [Yk: tüzlük] (*Rad.III. «Kar. L.»*).

—suz, 1. Alaşa (*Der: Kırşehir, Aksaray*); 2. Anksız (*Rad.I. «Uyg.»*); 3. Kaltaban (*D.B.*); 4. Oynak [Namusu şüpheli man.] (*K.T.*); 5. Sürtük [Bilhassa kadın hakkında] (*K.T.*); 6. Yapsar (*Rad. III.«Alt.»*); 7. Yırtlaz (*Der: Sıvas*); 8. Yönsüz (*Müt.*).

—suzluk, 1. Çaba (*Rad. III. «Tel.»*); 2. Kaltağlık (*Rad. II. «Çağ.»*); 3. Yabıdal (*Rad. III. «Tel.»*); 4. Yapsur (*Rad.III.«Alt.»*); 5. Yüz karası (*K.T.*).

Namzet, 1. Adaklı (*Dede.; Türkmen.; Der: Bayazıt, Bolu*); 2. Aday (*Der: Konya*); 3. Atağ (*Rad. I. «Çağ.»*); 4. Oruntak [Yerine geçecek man.] (*Der: Antalya*); 5. Terküllü (*Der: Çankırı, Havza, Dereköyü «Kırklareli»*); 6. Tevkül, tevkür [?] (*Der: Gelibolu «Çanakkale», Vezirköyü «Samsun»*); 7. Yavuklu (*K.T.; Mif.*). [Bak: Nişan, nişanlı].

Nan, Ekmek (*K.T.*).

—kör, Eyilik bilmez (*K.T.*).

Nâr, 1. Ateş* [«Ot» ile «Aş — eş» ekinden yapılmış türkçedir] (*K.T.*); 2. Kor [Yanmış, kızıl hale gelmiş kömür veya odun parçası man.] (*K.T.*); 3. Ot (*K.T.; Rad. I. «bütün lehçeler»*); 4. Ört (*Uyg. «İnd.»*); 5. Saçu [Eski hikmeti tabiiyede anasırı erbaadan sayılan ateş man. «Saçu, yel, üğü, kok= Ateş, hava, su, toprak] (*Rad. IV. «K.B.»*).

—î, 1. Ateşli (*K.T.*); 2. Patlar (*K. T.*); 3. Tutuşur (*K. T.*); 4. Yanar, yanıcı (*K.T.*).

—ı beyza, Ak kor (*Der: Safranbolu*).

Nara, 1. Bağırış (*K.T.*); 2. Bağırma, bağırıp çağırma (*K. T.*); 3. Carlama (*D.L.T.*); 4. Haykırış (*T.D.*); 5. Haykırma (*K.T.*); 6.

Kıygu (*Dede.*); **7.** Süren [Harp narası man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8.** Ünleme (*K.T.*).

Narin, 1. Civlez (*Der: Daday*); **2.** Çipli (*Der: Kırşehir, Avanos*) **3.** Çöpten (*Der: Kırşehir*); **4.** Dalağan (*G.D.*); **5.** İbili (*Der: Seyhan*); **6.** İnce (*K.T.; Ata.*); **7.** İnçke (*P.d.C.; Ç.L.*); **8.** Kıncal (*Der: Gazi Antep*); **9.** Mayda [?] (*Rad.IV. «Çağ.»*); **10.** Oğlağu (*Uyg. «U.»*); **11.** Şolcun (*Rad. IV. «Kır.»*); **12.** Terece (*Muht.*); **13.** Yepelek (*Der:Tokat*):

« Koyuna taktım kelek,
Boynuzları yepelek »

14. Yinçek (*Or.*).

Narkotik, 1. Uyuşturucu (*K.T.*); **2.** Uyutucu (*K.T.*).

Nas, 1. Cerge [Askerî kıta, asker man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** El (*B.T.L. «Osm., Ad., Çağ., Kaz., Uyg.»; K.T.; Der: Denizli, Ankara, Çorum, İstanbul, Tirebolu, Bayazıt*); **3.** İl (*L.O.*); **4.** İlke (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** İrk (*İd.Haş.*). [Bak: Beniadem, beşer, halk, insan]

Nasıh, 1. Öğütçen (*B.T.L. «Kaz.»*); **2.** Öğütçü (*K.T.*); **3.** Öğüt veren (*K.T.*). [Bak: Nasihat]

Nasıl* 1. Hancarı (*Az.*); **2** Kalay (*Rad.II. «Şor.»*); **3.** Kanayda (*Rad.II. «Tel.»*); **4.** Kanayp (*Rad.II. «Alt.»*); **5.** Kanaysa (*Rad.II. «Alt.»*; **6.** Kancaru (*Müt.*); **7.** Kanıttın (*Rad. II. «Şor.»*); **8.** Kaydağ (*Rad. II. «Çağ., Soy.»*); **9.** Kaydak (*Rad.II. «Tar., Kaç., Sag., Koyb.»*); **10.** Kaydarkı (*Rad.II. «Sag., Koyb., Kaç., Bel.»*); **11.** Kaydı (*Rad.II. «Sag., Şor.»*); **12.** Neçük (*Uyg. «İnd.»*); **13.** Neğülüğ (*Uyg. «P.P.»*); **14.** Netek (*D.L.T.; Muht.*); **15.** Ne yolda (*K.T.*); **16.** Nice (*K.T.*); **17.** Nişe (*Muht.*); **18.** Nite (*Y.E.*).

Nasır, 1. Kaparçuk (*Rad. II. «Çağ.»*); **2.** Katılan (*Bah.*).

Nâsır, Yardımcı, yardım eden (*K.T.*). [Bak: Nusret]

Nasihat, 1. Dim (*Rad.III. «Kaz.»*); **2.** Eriğ (*Uyg.«Ust.»*); **3.** Öğüt (*Uyg. «O.Q.»; T.D.; Ata.; Oğ.; (K.T.; Dede.; Az.*); **4.** Öğütleme (*Kur.B.*); **5.** Örnüklük (*Muk.Ed.*); **6.** Ötleme (*Or.*). [Bak: Meviza, nush, pent]

—çı, [Bak: Nasıh]

—etmek,— vermek, 1. Çöptemek (*Rad.III. «Sag., Şor.»*); **2.** Eriğlemek (*Uyg.«İnd.»*); **3.** Otlamak (*Uyg.«İnd.»*); **4.** Öğütlemek (*K.T.; Tuh.; Bat.; Bian.*); **5.** Öküzmek (*P.d.C.; Ç.L.; B.T.L. «Çağ.»*); **6.** Ötlemek (*Uyg.«İnd.»*).

Nasip, 1. Alın yazısı [Talih,kader man.] (*Der: İstanbul*); **2.** Bitik, bitme [Kader, mukadderat man.] (*Ata.*); **3.** Diki (*Tuh.*); **4.** Düşeğe [Hisse man.] (*Der:C.A.*); **5.** Düşelik [Hisse man.] (*T.D.*); **6.** Pay [Hisse man.](*T.D.*); **7.** Üleş [Hisse man.] (*Rad. I. «Tel., Küer., Şor., Çağ.»; Cev.*); **8.** Üliğ, ülüğ [Hisse man.] (*Or.*); **9.** Ülü [Hisse man.] (*Ar. L.; T.D.; Kur.B.; Kur.A.; Muht.*); **10.** Ülük [Hisse man.] (*D. L. T.; Rad. I. «Uyg.»*); **11.** Ülüş [Hisse man.] (*Tuh.; Kur.A.; Kur.İ.; D. L.T.; B.T.L. «Kaz.»*); **12.** Yazı [Kader, kısmet man.] (*Ata.*); **13.** Yazılan [Kader, kısmet man.] (*Ata.*); **14.** Yeterge [Kısmet man.] (*Der: Gazi Antep*). [Bak: Behre, hisse, kader, kısmet, mukadderat, talih]

—olmak, 1. Arkurmak (*Muht.*); 2. Ele geçmek (*Der: İstanbul*).
—siz, Cığan (*B. T. L. «Çağ.»*). [Bak: Mahrum]

Nasîr, 1. Elden tutan (*T.D.*); 2. Yardımcı (*T.D.;K.T.*). [Bak: Nâsır, nusret]

Nasiye, 1. Alın (*K.T.*); 2. Kabak (*Rad.II. «Kumd, Şor.»*); 3. Menek (*Der: Seyhan*). [Bak: Cebin, cephe]

Nasp, 1. Dikme (*K.T.*); 2. Geçirme (*Der: İstanbul*); 3. Kayırma (*K.T.*); 4. Koyma (*K.T.*); 5. Oturtma (*Der: İstanbul*); 6. Örüleme (*L.O.*); 7. Saplama (*K.T.*).
—etmek, 1. Atağlamak, atamak [Tayin man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Bititmek [Tayin man.] (*Hurş.*); 3. Dikmek [Rekz man.] (*K.T.; Bat.; İd.*); 4. Geçirmek [«Onu şu hizmete geçirdiler»] (*Der: İstanbul*); 5. Kayırmak [Himaye ve tayin man.] (*K.T.*); 6. Koymak (*K.T.*); 7. Oturtmak (*Der: İstanbul*); 8. Örülemek [Rekz ve îlâ man.] (*L.O.*); 9. Saplamak [Rekz man.] (*K.T.*); 10. Tikmek (*Or.*); 11. Turgurmak (*D.L.T.*); 12. Turutmak (*Muht.*). [Bak: Tayin, rekz, vazı]
—ı nazar etmek, 1. Badraymak (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Gözünü dikmek (*Müt.*); 3. Tilmürmek (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»*).

Naş [naış], 1. Cemdek [?] (*Der: Bayburt, Kars, Çorum, Samsun, Bayazıt*); 2. Çendek [?] (*Der: Amasya*); 3. Kank [?] (*Der: Konya, Muğla, Şerefler köyü «Haymana»*); 4. Maslık [?] (*Met.*); 5. Ölü (*K.T.*); 6. Ölük (*B.T.L. «Osm.»*).

Naşi, 1. Dolayı (*K. T.*); 2. İleri gelen (*K.T.*); 3. Ötürü (*K.T.*).

Naşir, 1. Basan [Kitap ve gazete tabi ve naşiri man.] (*K.T.*); 2. Çıkaran (*K.T.*); 3. Dağıtan (*K.T.*); 4. Saçan (*K.T.*); 5. Serpen (*K.T.*); 6. Yayan (*Der: Çankırı*). [Bak: Neşr]

Natık, 1. Aykucu (*B.T.L. «Uyg.»*); 2. Söyleyen (*K.T.*). [Bak: Nutk]

Natuk, 1. Çeçen (*Rad. III. «Çağ., Alt., Tel., Kom.»*); 2. Eyü dilli (*Fel.*); 3. Sölömpaz [?] (*Rad.IV. «Kır.»*); 4. Sözci (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); 5. Şeşen (*Rad.IV. «Kır.»*). [Bak: Hatip]
—olmak, Tılangurmak (*Uyg. «İnd.»*).

Natura, 1. Barbuldık (*Rad. IV. «Kaz.»*); 2. Yaradılış (*K.T.*). [Bak: Tabiat, cibillet, fıtrat, hilkat]

Naz, 1. Avağ (*Muk. Ed.*); 2. Baybanlık (*Der: Narlıdere*); 3. Bayınlık (*Der: Trakya*); 4. Bicelme (*Der: İncesu*); 5. Cay (*Der: Konya*); 6. Erk (*Der: Urfa Diyarbekir, Bayazıt, Konya*); 7. Erke (*P.d.C.; B.T.L. «Çağ.»*); 8. Kandış (*T.D.*); 9. Kannış (*Bah.*); 10. Kılın (*Der: Kütahya*); 11. Kılınç (*D.L.T.*); 12. Kınış (*Deş.*); 13. Şımarıklık (*K.T.*); 14. Yanı (*İd. Haş.*). [Bak: Cilve, eda, istiğna, işve, şive]
—etmek, —lanmak, 1. Allanmak (*B.T.L. «Kaz.»*); 2. Bayınlanmak (*Der: Kırklareli, Trakya*); 3. Baylanmak (*Der: Uşak*); 4. Baylaşmak (*Der: Muğla*); 5. Erinmek (*Der: Ilgaz*); 6. Ivırmak (*Der: Trakya*); 7. Kılımsımak (*Rad. II. «Kır.»*); 8. Şımarmak, şımarıklık etmek (*K.T.*); 9. Tılanmak (*Tuh.*); 10. Yanılanmak (*İd. Haş.*).
—lı, 1. Bayın (*Der: Trakya*); 2. Baylan (*T.D.; Der: Menteşe, Teke,*

Manisa, Tire «İzmir», Antalya, Konya, Karacasu «Aydın», Uşak, Kütahya); **3**. Erke (*B.T.L.«Çağ., Kaz.»; M.M.*); **4**. Erkövün (*B.T. L. «Ad.»*); **5**. İlgüy (*Rad.I.«Çağ.»*); **6**. İrge (*L. Ta.*); **7**. Şımarık (*K. T.*); **8**. Yanaz (*K.T.*).

Nazar, 1. Bakım (*K.T.;Hurş.;T.D.; Bab.*); **2**. Bakış (*K.T.*); **3**. Bakma (*K.T.*); **4**. Düşünme (*K.T.*); **5**. Görüş (*Der: İstanbul*); **6**. Göz atma (*K.T.*); **7**. Karağ (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **8**. Karak (*Rad.II.«Şor., Sag., Koyb. Kaç., Soy., Kır., Uyg., Çağ.»; Hurş.*); **9**. Karaksınma (*Rad.II.«Sag.»*); **10**. Karama (*Rad.II. «Sag., Tel., Leb., Kaç., Koyb., Şor., Kır., K.Kır., Kaz., Kom., Çağ., Tar.»*); **11**. Karav (*Rad.II.«Kaz.»*); **12**. Keber (*Rad. II. «Şor.»*); **13**. Körüm (*Uyg.«U.II. İnd.»*); **14**. Körüş (*Rad.II. «Tel., Leb., Alt.»*); **15**. Sayış, sayma (*K.T.*); **16**. Süzme (*K.T.*); **17**. Ukunma (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Basar, int, mütalea, dikkat]

—rüba, 1. Göz alıcı (*Der: İstanbul*); **2**. Gözeni (*Der: Uşak*); **3**. Körklü (*Rab.*).

—rüba olmak, 1. Görkeymek (*Rab.*); **2**. Gözenileşmek (*Der. Uşak*).

—iyle bakmak, 1. Saymak (*K.T.*); **2**. Tutmak (*K.T.*).

—isabet etmek, 1. Göz değmek (*K.T.*); **2**. Göz dokunmak (*Müt.*). [Bak: İsabeti ayn]

—a almak, 1. Düşünmek(*K.T.*); **2**. Eslemek (*Der: Bayburt, Bolu*); **3**. Sağışlamak (*Rad.IV. «Kar.»*); **4**. Sakınmak (*Or.*); **5**. Saysımak (*Der: Şm.A.*). [Bak: İhalei nazar etmek]

—ı dikkatı calip, Gözeğir (*Der: Kızılhisar*).

—an, 1. Bakılırsa (*K.T.*); **2**. ... ce (*K.T.*); **3**. Göre (*K.T.*); **4**. Karay (*Rad.II.«Kır.»*).

Nazenin, 1. Baylan (*Müt.; Der: Uşak*); **2**. Esirgence (*T.D.*); **3**. İnce (*Ata.*); **4**. Okşanca (*T.D.*); **5**. Sevgili(*K.T.*); **6**. Şaylan (*Der: Uşak*); **7**. Şımarık (*K.T.*).

Nâzım, 1. Diziliyen, diziye koyan (*Der: İstanbul*); **2**. Düzelten (*Müt.*); **3** Gözlekçi[?] (*Der:Ordu, Ünye*); **4**. Kuran, kurucu (*Der: İstanbul*); **5**. Sıralıyan, sıraya koyan (*Der: İstanbul*); **6**. Yapan (*Der: İstanbul*); **7**. Yasavul (*Ba.*). [Bak: Nazm, tanzim]

Nazır, 1. Bakan, bakar (*K.T.*); **2**. Baktaşı (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Bolargucı (*Rad.IV. «Çağ.»*); **4**. Dönmüş, dönük [«Bahçeye nazır=dönük»] (*K.T.*); **5**. Gözlekçi (*Der: Ordu, Ünye*); **6**. Inanç [Mutemet, *ministre* man.] (*Uyg. «İnd.»*); **7**. Karacu (*Rad.II. «Uyg.»*); **8**. Körünç (*D.L.T.*); **9**. Otacı [*Surintendant* man.] (*P.d.C.*); **10**. Öğe [Çok akıllı man.] (*Uyg. «Usp.»;*) **11**. Tarkan [Vezir man.] (*Uyg.«İnd.»*); **12**. Tüşümel (*Rad. III.«Uyg.»*). [Bak: Vekil, mutemet, müteveccih]

Nazif, 1. Arca, arcağ, arcak, arıca (*Der: Malatya, Diyarbekir, Gazi Antep, Elâziz, Adana, Harput, Devrek, Kastamonu, Keskin, Bolu, Kilis, Sıvas*); **2**. Arı (*T.D.; Fer.;B.T.L.«Ad.»;P.d.C.*); **3**. Arığ, arık (*D.L.T.; P.d.C.; B.T.L. «Ad.»*); **4**. Aru (*B.T.L. «Kaz.»*); **5**. Arun (*P.d.C.*); **6**. Kirsiz (*Uyg. «U.»*); **7**. Sili (*Rad. IV. «Kom.»*); **8**. Silig (*Rad. IV. «Çağ.»*); **9**. Silik (*Rad. IV. «Or., K.B.»*).

Nazik, 1. Çıtırkı (*Der: Avanos*); **2.** Çıtkırıldım [Fazla nazik man. tezyif makamında] (*Der: İstanbul*); **3.** Çıvga [?] (*Der: Edirne*); **4.** Çiçin [?] (*Der: Çemişgezek «Elâziz»*); **5.** Gönül alıcı (*Der: İstanbul*); **6.** İçge, içke, inçke (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** İnce (*K.T.*); **8.** Kılıktı (*Rad.II. «Kır.»*); **9.** Oğlağu (*Uyg. «İnd., U.II., III.»*); **10.** Şınık (*Rad. IV. «Kır.»*); **11.** Uprak (*B.T.L. «Uyg.»*); **12.** Yağımlı (*Rad. III. «Kaz.»*); **13.** Yanaşçak (*Rad.III. «Kumd.»*); **14.** Yepelek [?] (*Der: Tokat*). [Bak: Nezaket]

Nazil, İnen, inme (*K.T.*).

—olmak, 1. İnmek (*K.T.; Ata.*); **2.** Konmak (*Ata.*).

Nazir, 1. Beğdeş (*Bah.*); **2.** Bekteş (*Deş.*); **3.** Bendeş (*Enb.; Kur. B.; Muht.*); **4.** Benze (*T.D.*); **5.** Benzer (*K.T.*); **6.** Benzeş (*Muht.*); **7.** Denk (*Der: İstanbul*); **8.** Eş (*Der: İstanbul*); **9.** Kay (*Müt.*); **10.** Menzes (*Rad. IV. «Kar.»*); **11.** Ohşak (*Muht.*); **12.** Oksak, okşak (*B.T.L. «Uyg»*); **13.** Okşaş (*B.T.L. «Çağ., Osm., Kaz.»; Müt.*); **14.** Öğrü (*Der: Antalya, Kastamonu, Elâziz, Sinop, Bayburt, O.A.*); **15.** Sanar (*Rad.IV. «Tel., Alt.»*); **16.** Tay (*T.D.; Der: Gazi Antep, Çankırı, Maraş, Erzurum, Diyarbekir*); **17.** Tüydeş (*D.L.T.*); **18.** Uyar (*T.D.; Der: Avşar*); **19.** Yal [?] (*Met.*); **20.** Yaraşı *T.D.*); **21.** Yekdeş (*Lûg. Ar.*). [Bak: Adîl, emsal, hemta, mesil, manent, misl, müşabih, şebih]

—siz, 1. Benzeri yok, benzersiz (*K.T.*); **2.** Beydeşsiz (*Kur. A.*); **3.** Denksiz (*Müt.*); **4.** Eşsiz (*K.T.*); **5.** Tinsiz (*Müt.*).

—i olmak, Dengeşmek (*İd.Haş.*).

Bi—, [Bak: Binazir]

Nazire, 1. Aykut (*T.D.*); **2.** Karşılık (*K.T.; Bab.*); **3.** Örnek (*K.T.*).

Nazm [Nazım], **1.** Dizik (*D.L.T.*); **2.** Dizim (*D.L.T.*); **3.** Düzgü (*T.D.*); **4.** Koşuğ (*D.L.T.*); **5.** Madak [?] (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **6.** Ölçüm [Vezin man.] (*T.D.*); **7.** Tuyuk [Bir nevi nazım man.] (*T.D.*); **8.** Yakım (*T.D.; Der: Denizli, İçel, Karaman*).

—etmek, 1. Ayıtmak (*B.T.L. «Ad., Çağ.»*); **2.** Koşmak (*P.d.C.; Ç.L.; D.L.T.*); **3.** Tevmek (*D.L.T.*); **4.** Ülkerlemek (*T.D.*); **5.** Yakım yakmak (*Der: Denizli, İçel, Karaman*).

—olunmak, 1. Düzülmek (*D. L.T.*); **2.** Koşulmak (*D.L.T.*); **3.** Tizlinmek (*D.L.T.*).

Neam, 1. Emet (*D.L.T.*); **2.** Evet (*T.D.*); **3.** He (*Kur.İ.*); **4.** Yamu (*D.L.T.*); **5.** Yemet (*D.L.T.*).

Nebat, 1. Ajda [?] (*Or.*); **2.** Bitelge (*Der: Adana, Seyhan*); **3.** Bitgel (*Müt.*); **4.** Bitiş (*Rad.IV. «Kar.»*); **5.** Bitken (*Rab.*); **6.** Bitki (*Der: A.*); **7.** Bitmiş (*Hurş.*); **8.** Osumluk, osunluk [Yk: Usun=su (*Rad. I. «Çağ.»*)] (*Kum.*); **9.** Ot (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **10.** Ölenğ [Yk: Öl=rutubet, nem (*Rad.I. «Çağ., Osm.»*)] (*B.T.L. «Kaz.»; L.Ta.*); **11.** Ölönğ (*Rad.I. «Alt.,Tel.; Leb.»*); **12.** Ülen(*Rad.I. «Kaz.»*) **13.** Üsme [Yk: Üsmek= nebat neşvünema bulmak] (*L.Ta.*).

—sakı, 1. Teyek (*Der: Konya, Çankırı*); **2.** Tiyek (*Der: Uşak, Kütahya*).

Nebazan, 1. Damar atması (*K.T.*); **2.** Damar vurması (*K.T.*).

Nebean, 1. Böngüme (*Der: Acı-*

payan «Denizli», Mersin, Burdur); **2.** Büngüldeme (*Der: Çankırı, Adana, Edirne, Uşak, Osmaniye «Seyhan», Antalya, Kütahya, Ordu, Yozgat, Şibin Karahisar, Konya, Ankara, Avanos, Kırşehir, Önsen «Maraş»*); **3.** Büngüleme (*Der: Osmaniye «Seyhan»*); **4.** Çavkırdı (*Der: Edremit*); **5.** Çıkış, çıkma [Su hakkında] (*Der: İstanbul*); **6.** Domurma (*Der: İzmir*); **7.** Fışkırma [Su hakkında] (*K.T.*); **8.** Kaynama [Su hakkında] (*K.T.*).

—etmek, 1. Böngümek (*Der: Mersin, Burdur, Acıpayam «Denizli»*); **2.** Bulgurmak [?] (*Tuh.*); **3.** Büngüldemek (*Der: Çankırı*); **4.** Büngürdemek (*Der: Isparta*); **5.** Büngürmek (*Der: Isparta*); **6.** Bünkmek (*Der: Afyon*); **7.** Çıkmak (*Müt.*); **8.** Kaynamak(*K.T.*); **9.** Sıtındımak (*Tuh.*).

Nebi, 1. Savçı (*Rad. IV. «K.B.»; D.L.T.*); **2.** Yalabaç [Resul, murahhas man.] (*Rad. III. «Uyg.»*); **3.** Yalavaç (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; Rad. III. «K. B.»*); **4.** Yalavuç (*Rad. III. «Çağ.»*); **5.** Yalvaç (*Der: Kula, Konya*). [Bak: Peygamber, resul]

Nebir, Torun (*K.T.*). [Bak: Hafit]

Nebze, 1. Az, azıcık (*Müt.*); **2.** Biraz (*K.T.*); **3.** Buvak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4.** Pek az (*K.T.*).

Necabet, 1. Soyluluk (*K. T.*); **2.** Toğluşluk, toğuşluk (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Asalet, asılzadelik]

—li, [Bak: Necip]

Necaset, 1. Bok (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2.** Pislik (*K. T.*); **3.** Taygav (*Rad.III.«Osm.»*). [Bak: Murdarlık, mülevveslik]

Necat, 1. Kejik [Rahmet, kerem, bereket, saadet man.] (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor.»*); **2.** Kurtulma, kurtuluş (*K.T.; Tuh.*).

Necip, 1. Arı (*Kara*); **2.** Doğuşlu (*Der: Samsun*); **3.** Ersik, erzik (*B.T.L. «Uyg.»; Rad.I. «Uyg.»*); **4.** Kökten (*Or.*); **5.** Öğürtlenmiş (*Lûg. Ar.*); **6.** Örüklü (*B.T.L. «Uyg.»*); **7.** Sinkil (*T.D.*); **8.** Soyak (*Der: Avşar*); **9.** Soylu (*K.T.*); **10.** Toğuşlı, toğuşlık (*P.d. C.; Ç.L.*); **11.** Tosluk [Yk: Doğuşluk] (*P.d.C.; Ç.L.*); **12.** Tosun, tozun (*P.d.C.; Ç.L.*); **13.** Tusluk (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **14.** Tüzün (*Uyg.«İnd., U. III.»*). [Bak: Kibar, asil]

—olmıyan, Soysuz (*K.T.*).

Necl, 1. Oğul (*K.T.*); **2.** Soy (*Müt.*).

Necm, 1. Ildız (*Der: Konya, Kütahya, Afyon, Uşak*); **2.** Yıldız (*K.T.; Rad. III. «Osm., Alt., Tel., Bar., Küer.»*); **3.** Yulduz (*Rad.III. «Uyg., Çağ., Kar., L., Kar., T.»*). [Bak: Ahter, kevkep]

—i seher, 1. Çoban yıldızı (*K. T.*); **2.** Çolpan, çulpan (*Der: Bursa, Edirne, Saiteli*). [Bak: Zühre]

Nedamet, 1. Arman (*Rab.; P.d.C.*); **2.** Ildım(*K. T.*); **3.** İldemlik(*B.T.L. «Osm.»*); **4.** Ökünç (*Rad.I. «Çağ.»; T.D.; Ç.L.; Mu. M.; D.L.T.;B.T.L. «Uyg.»; Kur.İ.*); **5.** Ökünme (*Or.*); **6.** Vurunma (*K.T.*); **7.** Yanma (*Kur.İ.*). [Bak: Peşimanlık]

—etmek, 1. Bilinmek [İtiraf etmek man. da] (*Uyg. «T.T., İnd.»*); **2.** Buşmak (*Müt.; P. d. C.*); **3.** Buşukmak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **4.** Kakınmak (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Kızkalmak (*Rad. II. «Çağ.»*); **6.** Öksümek (*D.L.T.*); **7.** Ökünmek (*Rad. I. «Çağ., Kır.»; Or.; Uyg.*

«İnd., U.I.»; D.L.T.; T.D.; B.T.L. «Uyg., Çağ., Kaz.»); **8.** Vurunmak (*K.T.*); **9.** Yanmak (*Kur.İ*).

Nedbe, 1. Bere (*K.T.; Der: İçel*); **2.** Tap (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Yamık [?] (*Der: Gazi Antep*); **4.** Yara yeri (*K.T.; Kam.*).

Nedim, 1. Arkadaş (*Der: İstanbul*); **2.** Eğlendirici (*Der: İstanbul*); **3.** İnaç (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); **4.** İnağ, inak (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Nakçı (*P.d C.; Ç.L.; Rad.I. «Çağ.»*). [Bak: Hemdem]

Nedret, 1. Azlık (*K.T.*); **2.** Kısrak (*Rad. II. «Uyg.»*); **3.** Seyreklik (*K.T.*).

—kespetmek, 1. Azalmak (*K. T.*); **2.** Seyrekleşmek (*Der: A.*); **3.** Seyrelmek (*Der: İstanbul*); **4.** Sireksimek (*Rad.IV. «Krm.»*).

Nefer, 1. Bir, bir tek [Fert man.] **2.** Birev [Fert man.] (*P.d.C.*); **3.** Erat [Asker neferi man.] (*Rad.IV. «K.B.»*); **4.** Kişi (*Or.*); **5.** Tek (*K.T.*).

Nefes, 1. Efir (*Der: Aydın, Karacasu «Bolu»*); **2.** Pıs [Hafif nefes man.] (*Rad.IV. «Kır.»*); **3.** Soluk (*K.T.; T.D.; Der: Giresun*); **4.** Tın (*Rad.III. «Uyg.; Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Küer., Kaç., Kır., Kom., Kaz.»; Uyg. «İnd.»; Tuh.*); **5.** Tin (*Rad.III. «Çağ.»; B.T.L.«Uyg., Çağ.»; T.D.; D.L.T.; Müt.*).

—almak, 1. Aykılmak (*Rad.I. «Osm.»*); **2.** Dinlenmek (*K.T.*); **3.** Kustunmak (*Rad. II. «Kom.»*); **4.** Muşulamak [Süratle nefes almak man.] (*Hal.*); **5.** Tınmak (*Rad.III. «Uyg., Alt., Tel., Şor., Sag.,Koyb., Kaç., Kaz., Kır., Tob., Kom.»*).

—borusu, 1. Boğurdak (*Der: Ilgın, Tokat, Afyon, Eskişehir*); **2.** Kızıl öngeç (*Rad.I.«Tar.»*).

—li çalgı, 1. Pırgı (*Rad. IV. Şor., Sag., Koyb.»*); **2.** Sıbızgı (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Sızgırım (*Rad.IV. «Kaz.»*).

Nefh [etmek], **1.** Bülemek (*Rad.IV. «Çağ.»*); **2.** Çalmak [Çalgı veya boruyu üfliyerek çalmak man.] (*K.T.*); **3.** Esmek (*K.T.*); **4.** Şişirmek (*K.T.*); **5.** Üflemek (*K.T.*); **6.** Üfürmek (*K.T., T.D.*); **7.** Ürmek (*Kur.B.; Kur.İ.; İd.*); **8.** Ürürmek (*Enb.*); **9.** Üskürmek (*B.T.L. «Kaz.»*); **10.** Üşkürmek (*D.L.T.*).

—a, 1. Esim (*Müt.*); **2.** Esme (*K.T.*); **3.** Tin (*B.T.L.«Çağ.»*); **4.** Üfürük (*Der: İstanbul*); **5.** Ürme (*Kur.İ.*).

Nefi [Menfaat man.], **1.** Ası (*K.T.*); **2.** Assı (*T.D.; Kur.B.*); **3.** Es (*Der: Uluborlu*); **4.** Tusu (*T.D.*); **5.** Yarama (*Tuh.*). [Bak: Faide, kâr, menfaat, temettu]

Nefir, 1. Borga (*Tuh.*); **2.** Borgu, boru (*Tüz.*).

—i âm, 1. Tokuca (*T.D.;L.O.*); **2.** Ürkü (*Bab.*).

Nefîs, 1. Burca burca, burcak burcak, burcu burcu [Koku hakkında] (*Der: Milas, Bolu, Burdur, Balya, Bolvadin, Gazi Antep, İçel, Fethiye, Ankara, Taşköprü, Niğde*):

> «Yarin yatağına uğramış gibi
> Burcu burcu kokar seher yelleri»

2. Bürcü [Koku hakkında] (*Der: İçel*); **3.** Güzel (*K.T.*); **4.** Körkle, körklü (*Uyg. «İnd., P.P., U.II.»*); **5.** Oflaz (*Der: Dörtyol, Mersin, Gerede, Konya, Kırşehir, Tarsus, Adana, Maraş, Niğde, Karaağaç*); **6.** Tanğ, tanğsuk (*Uyg. «İnd.»*); **7.** Tansık, tansuk (*Bürh.*); **8.**

Üründü (*Muht.*). [Bak: Enfes, hoş, muhteşem, lâtif]

—taam, Yengel (*Der: Kayseri, Gazi Antep*).

Nefret, 1. Bezme (*K.T.*); **2.** Bıkıntı (*K. T.*); **3.** Bıkma (*K. T.*); **4.** Bizü (*Rad.IV.«Kaz.»*); **5.** Boz (*Uyg. «İnd., T.T. III., Man.»*); **6.** Cek, yek (*Rad. IV. «Kır.»*); **7.** Ceksürün (*Rad. IV. «Kır.»*); **8.** Çayıllık (*Rad.III.«Kır.»*); **9.** Çirken (*Der: Adıyaman «Malatya»*); **10.** Çiyirtme (*Der: Erzurum*); **11.** Erksizin (*Uyg. «U.IV.»*); **12.** Kek (*Rad. II. «Uyg., Kar., Kom.»; Uyg. «U.II.»; M.M.*); **13.** Soğuma (*Der: İstanbul*); **14.** Tiksinme (*T.D.*); **15.** Titsinme (*Rad. III. «Osm.»*); **16.** Usalık, usallık (*B. T.L. «Uyg.»*); **17.** Usanç (*K. T.*); **18.** Ürkme, ürküp kaçma (*Bab.; Muk. Ed.; K.T.*); **19.** Yaynıkma (*Der: Ayaş «Ankara»*); **20.** Yeksinü (*Rad. III. «Tel.»*).

—eden, Tezkek (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Aklamak (*Uyg. «P. P.»*); **2.** Bezmek (*K.T.*); **3.** Bıkmak (*K.T.*); **4.** Çeskinmek (*Rad. III.«Şor.»*); **5.** Çiğirmek (*Müt.*); **6.** Çiğrimek, çiğrinmek (*Ata.; Müt.; Der: Niğde, Adana, C.A.*); **7.** Çirgimek, çirginmek (*Der: Eskişehir, Kütahya, C.A.*); **8.** Çirkemek (*Der: Malatya*); **9.** İğrenmek (*Der: İstanbul*); **10.** İlenmek [Lânet ve tel'in man.] (*Mif.*); **11.** Karakmak (*Der: C.A.*); **12.** Kıyıktamak (*Rad. II. «K. Kır., Tel., Leb., Alt.»*); **13.** Kürelemek (*Rad. II. «Kaz.»*); **14.** Soğumak (*Der: İstanbul*); **15.** Tiksinmek (*T.D.*); **16.** Titsinmek (*Bian.; Rad. III. «Osm.»*); **17.** Tüsünmek (*Rad.III. «Kır.»*); **18.** Usanmak, usanç getirmek (*K. T.*); **19.** Yacanmak (*Der: Kırklareli, Tavşanlı*); **20.** Yakurmak (*Tuh.*); **21.** Yanırmak (*T.D.*); **22.** Yeklemek (*Rad. III. «Tar.»*); **23.** Yekremek (*Rad.III. «Çağ.»*); **24.** Yığrıklamak [Nefretle tavahhuş man.] (*Bab.*); **25.** Yınranmak (*Fel.*); **26.** Yikremek (*Muk. Ed.*); **27.** Yirmek, yermek (*L.O.*). [Bak: İkrah, istikrah, teneffür]

—ettirmek, 1. Ürkütmek (*Muk. Ed.*); **2.** Yarsımak, yarsıtmak (*D.L.T.*).

—le söylemek, Camlanmak (*B. T.L. «Çağ.»*).

—veren, Çayıl (*Rad.III. «Kır.»*).

Nefrin, 1. Alınç (*B.T.L. «Osm.»*); **2.** İlenç (*B.T.L. «Osm.»; L.O.; Bürh.*); **3.** Kargış (*Süh.*). [Bak: Beddua, lânet, tel'in]

Nefs, 1. Beninğ (*Muht.*); **2.** Can* (*K.T.*); **3.** Kendi (*K.T.*); **4.** Kendöz (*Kur. B.*); **5.** Kendüz (*Caf.*); **6.** Kent (*Tuh.*); **7.** Odu (*Hut.*); **8.** Öpöz (*Kur. İ.*); **9.** Öz (*D.L.T.; Kur.İ.; Tuh.; K.T.*); **10.** Sağançığ (*Uyg. «İnd.»*); **11.** Tun (*Tuh.*).

—elemr, İş özü (*Kam.*).

—i emmare, 1. Arşa (*Rad. I. «Tel.»*); **2.** Boydak (*Müt.*).

—ine hâkim olmak, 1. Kendini almak, kendini tutmak (*Der: İstanbul*); **2.** Tıyınmak (*Rad. III. «Tel.»*).

—ini muhafaza etmek, Gerinmek (*Kara.*).

Bin—, [Bak: Binnefis]

Nefsaniyet, [Bak: Garaz]

Neft, 1. Kara yağ (*T.D.*); **2.** Taş yağı (*Der: Kütahya, Uşak*); **3.** Yir yağı (*Müh.*). [Bak: Petrol]

Nefy [Nefiy], **1.** Kuğun (*Rad. II. «Krm.»*); **2.** Sürgün (*K.T.*).

—edilmek, **1**. Sürülmek (*Az.*); **2**. Tarıkmak (*Uyg.* «*A.*»).

—etmek, Sürmek (*Bab.; K.T.; Az.*).

Nehar, Gündüz (*K.T.*).

—en, Gündüzün (*K.T.*).

Nehb [etmek], **1**. Çapmak (*Müt.*); **2**. Kunmak (*D.L.T.*); **3**. Üblemek (*D.L.T.*); **4**. Yağmalamak* (*Müt.*).

—ü garet, **1**. Çapanak (*L.O.*); **2**. Çapul (*K.T.*); **3**. Kamçaklama (*Der: Ezine*); **4**. Karağ (*Or.*); **5**. Talama (*Hurş.*); **6**. Talan* (*K.T.*); **7**. Tartala (*Der: Gümüşane, Zonguldak, Milâs, Ermenak*); **8**. Yağma* (*Müt.*).

Nehr [Nehir], **1**. Akar su (*K.T.*); **2**. Arh (*Az.*); **3**. Ark (*Tuh.; Kur.İ*); **4**. Arna (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Covun (*T.D.*); **6**. Çavun (*Rad.III.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **7**. Çay (*Az.; K.T.*); **8**. Çul (*Rad. III.* «*Sag.*»); **9**. Erin (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **10**. Irga, ırgav (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **11**. Irmak (*K.T.*); **12**. Müren (*Oğ.*); **13**. Özen (*Kar.*); **14**. Sa (*Rad.I.* «*Şor.*»); **15**. Tumak (*Rad.III.* «*Çağ.*»); **16**. Üğüz (*Uyg.* «*İnd., P.P., T.T.III., U.II.*»; *Or.; Mu.M.*); **17**. Üküz (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **18**. Üzen (*Tuh.; M.M.*).

—den ayrılan kol, Argı (*Rad.I.* «*Şor.*»).

—kenarı, **1**. Öküz kıranı (*Muk. Ed.*); **2**. Silindi (*Mir.*).

—yatağı, Yulat (*Uyg.* «*İnd.*»).

Nehy, **1**. Kadağan (*Rad.II.* «*Osm.*»); **2**. Katağan (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **3**. Yasak (*K.T.*); **4**. Yığak (*Kel.; Muht.*); **5**. Yığma (*Kur.İ.*).

—etmek, **1**. Sekitmek(*T.D.*); **2**. Tızmak (*D.L.T.*); **3**. Yığamak (*Kur.İ.*); **4**. Yığmak (*Muht.*). [Bak: Men'etmek]

Nekahet, **1**. Arıma (*L.O.*); **2**. İnez (*Der: Konya, Yozgat*); **3**. Keysime (*İd. Haş.; Muht.*); **4**. Söğdemiş (*Rad.IV.* «*Çağ.*»).

Nekre, **1**. Güldürücü (*K.T.*); **2**. Yangaza (*Der: Ordu*).

Nem, **1**. Çiğ [Şebnem, jale man.] (*K.T.*); **2**. Höl (*Muht.*); **3**. Islak, ıslaklık (*K.T.*); **4**. Öl (*T.D.; Der: Niğde, C.A.*); **5**. Yaşlık (*K.T.*). [Bak: Rutubet, ratıp]

—lenmek, **1**. Çığarmak (*Der: Kırşehir*); **2**. Çulgılanmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Kaymak [?] (*Der: Konya, Ankara, Malatya, Sıvas, Alucra, Afyon, Emirdağı, Ordu, Bolu, Çanakkale*); **4**. Ölişmek (*D.L.T.*); **5**. Ülümek (*Muk. Ed.*).

—li, **1**. Islak (*K.T.; Muht.*); **2**. Kobak (*Rad. II.* «*Tob.*»); **3**. Kuralak (*Rad.II.* «*Koyb.*»); **4**. Öl (*Uyg.* «*P.P.*»; *Rad.I.* «*Uyg., Osm., Çağ., Şor., Soy., Sag., Koyb., Kaç.*»); **5**. Öllü (*T.D.; Der: Avanos, Kırşehir, Nevşehir*); **6**. Yaş (*Tuh.; K.T.*).

Nema, **1**. Artma, artım (*K.T.; Kam.*); **2**. Büyüme (*K.T.*); **3**. Çoğalma (*K.T.*); **4**. Onma (*Bab.*); **5**. Ösün [Yk: ösmek = neşvü nema bulmak] (*Rad.I.* «*Kır.*»); **6**. Ulalma (*Bab.*); **7**. Uzala (*Aybe.*); **8**. Uzanma (*K.T.*).

—bulmak, **1**. Artmak (*K.T.; Kam.*); **2**. Büyümek (*K.T.*); **3**. Çoğalmak (*K.T.*); **4**. Onmak (*Bal.*); **5**. Ösmek (*Rad.I.* «*Alt., Tel., Leb., Şor., Küer., Kır., K. Kır., Tar., Çağ., Sart.*»); **6**. Ulalmak (*Bab.*); **7** Uzalmak (*Müt.*); **8**. Uzanmak (*K.T.*); **9**. Üklimek (*D.L.T.*).

—landırmak, 1. Bitikmek (*Hurş.*); 2. İşletmek (*Der: İstanbul*); 3. Öklütmek (*D.L.T.*); 4. Üretmek (*Der: İstanbul*).

—lanmış, Ozman (*Der: Keçiborlu «Isparta»*).

Nemime, 1. Koğculuk (*Kam.*); 2. Koğuculuk (*K.T.*); 3. Kov (*Dede.; Fer.; T.D.*); 4. Kovu (*Dede.*); 5. Uşak [Kadh man.] (*D.L.T.*). [Bak: Nemmam]

Nemmam, 1. Alağız (*Der: Uşak, Çankırı, Denizli*); 2. Aygak (*Ç. L.*); 3. Çakkıcı (*Müh.*); 4. Koğcu (*Der: Trabzon, Kayseri, Beypazarı, Burdur, Sıvas*); 5. Koğucu (*K.T.; Kam.; Bian.*); 6. Kolçar (*P.d.C.; Ç.L.*); 7. Kovcu (*T.D.; Bian.*); 8. Kovucu (*Der: İzmir*); 9. Marsama (*Bürh.*); 10. Yarbuz (*Tuh.*). [Bak: Gammaz, müfteri]

—lık etmek, 1. Koğulamak (*Der: Sıvas, Adana*); 2. Köymükleşmek (*M.M.*). [Bak: Gıybet, nemime]

Nerdiban [Merdiven], 1. Basamaklı yol (*K.T.*); 2. Baskıç (*K.T.*); 3. Bedel (*Der: Amasya, Samsun*); 4. Kıskaç [Asma merdiven man.] (*K.T.*); 5. Örçün [İp merdiven man.] (*K.T.*); 6. Üzgeç [İp merdiven man.] (*K.T.*).

Nerm, 1. Uşen (*L.Ta.*); 2. Yumuşak (*K.T.*).

Nesak, Düze, düzü (*Muht.*).

Nesç, 1. Dokuma (*K.T.*); 2. Dokuntu (*Der: A.*); 3. Dokuyuş, dokunuş (*K.T.*); 4. Suğu (*Rad.IV. «Kaz.»*); 5. Suksur (*Rad. IV. «K. Kır.»*). [Bak: Mensucat]

—(c)etmek, Dokumak (*K.T.*).

Nesep, 1. Arka (*T.D.; Met.*); 2. Kök (*Müh.; Müt.*); 3. Omağ (*P. d.C.*); 4. Orpak (*Rad. I. «Kır.»*); 5. Sop, soy sop (*Müt.*); 6. Soy (*K.T.;T.D.;P.d.Ç.;Ç.L.;L.Ş.;Bian.*); 7. Soy kökü (*Bian.*); 8. Ulaşuk (*Bah.*); 9. Uruk (*B.T.L. «Uyg.»; Rad. I. «Tar., Kom., Çağ., Uyg.»*).

—(b)en, 1. Sopça (*Müt.*); 2. Soyca (*K.T.*). [Bak: Irk, ensal, asl, menşe]

Nesh [etmek], 1. Çıkarmak [Kopyesini almak, istinsah ve aradan çıkarmak man.] (*K.T.*); 2. Değiştirmek [Tebdil ve tağyir man.] (*K.T.*); 3. Gidermek (*Kur. B.*); 4. Kaldırmak (*K.T.*); 5. Tekişmek (*Kur. İ.*); 6. Yoymak (*Muk. Ed.*).

Nesim, 1. Efilti, efirti (*Der: Niğde, Taşucu «İçel», Bor*); 2. Esin (*Kur. İ.; D. L. T.; Der: İstanbul «Kafkaslı ağzından»*); 3. Esirti (*Der: İstanbul «Kafkaslı ağzından»*); 4. Yel (*Müt.*).

—i seher, Tan yeli (*Dede.; Der: C.A.*).

Nesl [Nesil], 1. Arka (*P.d.C.;Ç.L.*); 2. Bağacak (*Der: Kozan*); 3. Bağrak (*Bab.*); 4. Buvın (*Rad.IV. «Kaz.»*); 5. Bünün [?] (*Der: Trabzon*); 6. Cöre (*Der: Balıkesir, Bandırma*); 7. Dor (*Rad. III «Kar.»*); 8. Döl (*Rab.; D.B.; Kur. B.; Muht.; Der: A.*); 9. Döl döş (*Kam.; Bürh.; Ar.L ; Kur.A.; Lûg. Ar.*); 10. Dörelen (*Met.*); 11. Göbek [«Yedi göbeğe değin soyum belli = ailem yedi nesle kadar malûm.»] (*Der: İstanbul*); 12. Irk* (*B.T.L. «Osm.»;K.T.*); 13. Kaldık (*Rad.II. «Alt., Tel.»*); 14. Kuşak [«Üçüncü kuşakta kardeş çocukları»] (*Der: İstanbul*); 15. Oğul (*Or.*); 16. Oğul kız (*Lûg.Ar.*); 17. Oma, omağ, omak (*B.T.L «Çağ.»*); 18. Orunlu (*P.d.C.; Ç.L.*); 19. Soy (*K.T.; T.D.; Bian.*); 20. Soy

kökü(*Bian.*); **21**. Süyük (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **22**. Tire (*B.T.L.* «*Kaz.*, *Çağ.*»); **23**. Tos [Asl, menşe man.] (*Rad.III.*«*Çağ.*»); **24**. Töl(*Rad.III.* «*Sag.*»; *Uyg.* «*İnd.*»); **25**. Tuğum (*Rad. II.* «*Bar.*»); **26**. Tuma (*Rad.III.*«*Kaz.*»); **27**. Tüz (*Uyg.* «*A.*»); **28**. Uruğ, uruk (*Rad.I.* «*Tar.*, *Kom.*, *Çağ.*, *Uyg.*» *B.T.L.* «*Çağ.*» *Rab.*; *Uyg.*«*O.Q.*»; *Kur.İ.*); **29**. Üren (*Rad.I.* «*Tel.*, *Şor.*, *Sag.*, *Koyb.*, *Kaç.*, *Küer*,»); **30**. Üye (*Rad.I.* «*Tel.*, *Şor.*, *Leb.*»). [Bak: Ensal, ırk, batn]

—bozulmak, Yozmak (*Der: Muğla, Denizli, Kütahya, Tarsus, Çorum, Amasya, İstanbul, Konya*);

—ü nesep, Uruk kayaş [Akraba ve taallûkat man.] (*Bab.*).

Nesnas, 1. Beçin (*Rad.IV.* «*Yenisey*»); **2**. Biçin (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **3**. Maymun (*K.T.*); **4**. Moymul (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **5**. Piçin [«Piçin yılı»] (*K.T.*; *Rad.IV.* «*Osm.*»); **6**. Şadı (*T.D.*); **7**. Şebek (*K.T.*).

Nesr [Nesir], **1**. Akbaba [Malûm yırtıcı kuş man.] (*K.T.*); **2**. Düz söz, düz yazı [Mensur söz ve yazı man.] (*Müt.*); **3**. Saçma, serpme [Dağıtma, nisar etme man.] (*K.T.*). [Bak: Nisar, mensur]

Neşat, 1. Kanığ (*D.L.T.*); **2**. Sevinç (*K.T.*); **3**. Sevinti (*İd.*). [Bak: Sürur, meserret, iptihaç, neşe]

—lı, Selici (*Muht.*).

—engiz, Kanıtgan (*D.L.T.*).

—mend olmak, 1. Ötkürmek (*Tuh.*); **2**. Seblünmek (*Rad.IV.* «*K.B.*»); **3**. Sevinmek (*Müt.*); **4**. Şen* olmak (*K.T.*).

Neşe [Neşve], **1**. Çırgalan (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **2**. Mez (*Rad.IV.* «*Kır.*»). **3**. Sevinç (*K.T.*; *T.D.*); **4**. Şaylık (*Y.E.*); **5**. Yapsık (*Rad. III.* «*Alt.*»). [Bak: Haz, keyf, memnuniyet, neşat, sürur, zevk]

—lenmek, 1. Açılmak (*K.T.*); **2**. Bılpımak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Cırgalmak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **4**. Saltımak (*Der: Bolu, Düzce*); **5**. Sevinmek (*K.T.*); **6**. Şaylanmak (*Der: Uşak*); **7**. Yapsımak (*Rad. III.* «*Alt.*»); **8**. Yaşumak (*D.L.T.*).

—li, 1. Cavıldak (*Der: Konya*); **2**. Çarak (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **3**. Katkıçı (*Rad.II.* «*Tel.*, *Sag.*»); **4**. Kebencü (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **5**. Kınran (*Tuh.*); **6**. Kuybulu (*Rad. II.* «*Alt.*, *Tel.*»); **7**. Kuymulu (*Rad. II.* «*Bar.*»); **8**. Sevinçli (*K.T.*); **9**. Şaylan (*Der: Uşak*); **10**. Şen* (*K.T.*); **11**. Tığrak (*İd.*); **12**. Tüjümet (*Rad.III.* «*Tel.*»); **13**. Yapsıklı (*Rad.III.* «*Alt.*»). [Bak: Mesrur, keyfli, şadan]

Neş'et [etmek], **1**. Dürümek (*Bab.*); **2**. İleri gelmek (*K. T.*); **3**. Kopmak (*Tef.*; *Bat.*; *Süh.*); **4**. Pütmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **5**. Törçimek (*Uyg.* «*U.II.*»); **6**. Yetişmek(*K.T.*). [Bak: Husul, inbias, tahaddüs]

Neşide, 1. Cır, ciru (*Rad.IV.*«*Kır.*, *Kaz.*»); **2**. Deyiş (*Der: Bursa*); **3**. Kojon (*Rad. II.* «*Alt.*»); **4**. Kojuk (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **5**. Koşak (*Rad. II.* «*Tar.*, *Kom.*»); **6**. Koşuğ, koşuk (*Rad. II.* «*Çağ.*»). [Bak: Şiir, nazm, manzume]

Neşr [Neşir], **1**. Açma (*Lûg. Ar.*); **2**. Çıkarma [Gazete ve kitap hakkında] (*K. T.*); **3**. Dağıtma (*K. T.*); **4**. Duyurma (*K. T.*); **5**. Saçış, saçma (*Der: İstanbul*); **6**. Sipki (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **7**. Yayma (*M.M.*; *K.T.*).

—etmek, 1. Botratmak (*Rad. IV. «Çağ.»*); 2. Çıkarmak (*K.T.*); 3. Dağıtmak (*K. T.*); 4. Duyurmak (*K.T.*); 5. Gelgitmek (*Cev.*); 6. Kurmak (*D.L.T.*); 7. Öymek (*Or.*); 8. Saçmak (*Der: İstanbul*); 9. Sermek (*Tuh.*); 10. Tarkamak (*B. T. L. «Kaz.»*); 11. Tarmak (*Kur. İ.*); 12. Vermek [Koku hakkında] (*K. T.*); 13. Yaltırmak [Ziya hakkında] (*Uyg. «İnd.»*); 14. Yaymak (*Tuh.; K. T.; Kur. İ.*). [Bak: İntişar, nâşir]

Neşter [Niştér], 1. Kanağı (*Müh.; D.L.T.; T.D.*); 2. Kanuş (*Rad.II. «Tel., Leb.»*).

—vurmak, Çertmek (*Muht.*).

Neşvünema, 1. Balarma (*Der: Alaşehir, Konya*); 2. Barıma (*Der: Edirne*); 3. Bayınma (*Der: Ankara*); 4. Bayma (*Der: Alaşehir*); 5. Baynıma (*Der: Nallıhan*); 6. Boy atma (*K.T.*); 7. Büyüme (*K. T.*); 8. Enelme, eselme (*Der: Adana, Bozdoğan, Bodrum, Antalya*); 9. Gelişme (*Der: İstanbul*); 10. Isıkma (*L.O.*); 11. İrelme (*Der: Seyhan Misis nahiyesi*); 12. Ösün (*Rad. I. «Alt.»*); 13. Semirme (*Der: Tokat*); 14. Serilip serpilme (*Der: İstanbul*); 15. Seselme (*Der: Afyon, Uluborlu, Nallıhan, Beypazarı, Kızılhisar, Sala «Burdur», Konya*); 16. Ürüt (*Müt.*); 17. Yetme (*Ev.*); 18. Yetişme (*Ev.; K.T.*). [Bak: Nema]

—bulmak, 1. Anıkmak (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); 2. Batumak (*B. T.L. «Uyg.»*); 3. Büyümek (*K.T.*); 4. Eselmek (*Der: Muğla, Bozdoğan, Adana*); 5. Gelişmek (*Der: İstanbul*); 6. İtilmek (*D.L.T.*); 7. Olgamak (*B.T.L; «Çağ.»*); 8. Ösmek (*Kar.; Rad.I. «Alt.»*); 9. Semirmek, semizlemek (*Der: İstanbul*); 10. Serilip serpilmek (*Der: İstanbul*); 11. Seselmek (*Der: Uluborlu, Afyon, Bolu, Ankara, Burdur, Konya*); 12. Tikremek, tikreşmek (*D.L.T.*); 13. Ünelmek (*Der: Isparta, Koyulhisar*); 14. Ünmek (*Ç. L.*); 15. Yetişmek (*K.T.*).

Netice, 1. Bitim (*Rad. IV. «Kır.»; Der: Denizli*); 2. Çaptuk (*Ç.L.*); 3. Dan (*Der: Yozgat, Eğirdir, İncesu, Nallıhan «Ankara»*); 4. Öte (*Kara.*); 5. Son (*K.T.*); 6. Sonduk (*Rad.IV. «Kır.»*); 7. Şın (*Rad. IV. «Çağ.»*); 8. Tusu (*Uyg. «U.»*); 9. Uç (*Der: A.*); 10. Vara vara (*Der: Antalya*). [Bak: Akibet, karar, hulâsa, zübde, semere, hâsıl, nihayet, intaç istintaç]

—lendirmek, 1. Başarmak (*Rad. IV. «Osm., Çağ.»*); 2. Başkarmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Bitirmek (*Der: İstanbul*); 4. Sona erdirmek (*K.T.*).

—lenmek, 1. Arkası alınmak (*K.T.*); 2. Bitmek (*Der: İstanbul*); 3. Sona varmak, sonu gelmek (*K.T.*).

—siz, Sonu gelmiyen (*K.T.*).

—vermemek, Boşa çıkmak (*K.T.*).

Nev, Yeni (*K.T.*). [Bak: Cedit]

—arus, 1. Beğeç (*L. Ta.*); 2. Yeni gelin (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

—icat, —zuhur, Yeni çıkma (*K.T.*).

Nevakıs, [Bak: Noksan, nakisa, nâkıs]

Nevale, 1. Aykıt (*Der: Muş*); 2. Azık (*Rad. I. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kır., K.Kır., Bar., Tob., Kaz., Kom., Osm., Krm.»;*

B.T.L. «*Kaz.*»; *Der: Kırşehir, Avanos*); **3**. Azuk (*B.T.L.* «*Kaz.*»; (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **4**. Azuka (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **5**. Çora [?] (*Der: Antalya, Silivri, Manisa, Alaşehir*); **6**. Men (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **7**. Yiyecek (*K.T.*); **8**. Yolluk (*Der: Buca*).

Nevazil, [Bak: Nezle]

Nevaziş, 1. Okşama, okşayış (*K.T.*); **2**. Tapıklama (*Der: Çorum, Kangal, Mersin*); **3**. Tapıslama (*Der: Tekirdağ, Edirne, Kayseri, Cebelibereket, Bursa*); **4**. Tapışlama (*Der: Konya*); **5**. Yepeleme (*Der: Eskişehir, Denizli, Kabağlu köyü* «*Zonguldak*», *Şabanözü köyü* «*Çankırı*», *Çanakkale, Nallıhan*). [Bak: Taltif, tatyip]

—kâr, Okşayıcı, okşıyan (*K.T.*).

Nevcivan, 1. Cılasın (*T.D.*); **2**. Delikanlı (*K.T.*); **3**. Genç (*D.L.T.; Der: A.*) [Bak: Civan]

Nevha, 1. Ağıt (*T.D.*); **2**. Ağlayış, ağlama (*K. T.*); **3**. Coktav (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Haykırma, haykırarak ağlama (*Der: İstanbul*); **5**. Hıçkırma, hıçkırarak ağlama (*Der: İstanbul*); **6**. Sağı (*Bab.*); **7**. Sağın (*P.d.C.; Ç.L*); **8**. Sağu (*K.T.; Fer.; P.d.C.; Ç.L.; Muht.; Der: Konya*); **9**. Sağu sağma (*Kur. A.; Muht.*); **10**. Sığıt (*Rad. IV.Or.,K.B.; Muht.*). [Bak: Feryat]

—ger, 1. Ağıtçı (*T.D.; Bürh.*); **2**. Ağlıyan (*K. T.*); **3**. Hıçkıran (*Der: İstanbul*); **4**. İnliyen (*Der: İstanbul*); **5**. Sağucu (*K.T.*); **6**. Sağu sağıcı (*Müt.*); **7**. Sığıtçı (*Or.*); **8**. Yuğçı (*Or.*).

—etmek, 1. Ağlamak (*Müt.*); **2**. Hıçkırmak (*Der: İstanbul*); **3**. İnkişmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. İnkiremek (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. İnlemek (*Der: İstanbul*); **6**. İnremek (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Künremek(*M.M.*); **8**. Sağıtmak (*Or.*); **9**. Sığtamak, sıktamak (*Müh.*); **10**. Yuğlamak (*Or.*).

Nevheves, 1. Bürge (*D.L.T.*); **2**. Kurgu (*D.L.T.*).

Nevi, 1. Babat (*Der: Trabzon*); **2**. Babet (*Rad.IV.* «*Ad.*»; *Kam.;Ma.*); **3**. Bölük (*Der: İstanbul*); **4**. Cur (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Az.; Der: Uşak*); **5**. Cusun (*Der: Kayseri*); **6**. Çeşit (*K.T.*); **7**. Dadunklu, dadunlu [Bu nevi, bu türlü man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Den (*K.T.*); **9**. Denli, denlü (*K.T.; P.d.C.*); **10**. Kodu, kot (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **11**. Kol (*Der: İstanbul*); **12**. Köğü (*Rad. II.* «*Tel.*»); **13**. Kök (*Or.*); **14**. Öğrü, öğür (*Der: Konya*); **15**. Sür (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **16**. Tece (*Der: Adana*); **17**. Tücik (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **18**. Tür (*Tuh.; T.D.; Kam.; Bab.*); **19**. Türlü (*K.T.; Muht.; Müt.*); **20**. Türlük (*P.d.C.; Ç.L; D.L.T.*); **21**. Yusun (*Rad. IV.* «*Çağ.*»). [Bak: Kısım, kabîl, fasile, cins, makule, sınıf]

Nevin, 1. Ecer (*Der: Maraş*); **2**. Yeni (*Der: A.*). [Bak: Nev]

Nevm, 1. Cukı (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **2**. Uyku (*Uyg.* «*O.Q.*» *K.T.*); **3**. Uzıma (*Muht.*); **4**. Üzüme (*Kur. İ.*»); **5**. Yuku [Uykunun kısalmışı] (*Müt.*):

«Eğer olsaydı yuku didei giryanımıza»

[Bak: Hâp]

Nevmit, 1. Ummıyan (*K.T.*); **2**. Umsuk (*B.T.L.* «*Ad.*»); **3**. Umutsuz (*K.T.*). [Bak: Mahzun, meyus]

—olmak, 1. Böyökmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Kunukmak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **3**. Ökünmek (*Or.*); **4**. Tuncukmak (*D.L T.*); **5**. Um-

sunmak (*B.T.L.* «*Ad.*»); **6.** Umudunu kesmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Yese düşmek]

Nevzat, 1. Bağana [Kuzu hakkında] (*P.d.C.*); **2.** Bala (*Az.*); **3.** Bebe (*Der: Ankara*); **4.** Cibar (*Der: Milâs, Gediz*); **5.** Çağa, çoğa (*Rad. III.* «*Osm.*»; *Az.; Der: Malatya,Ankara, Elâziz*); **6.** Doğdaş (*Der: Eğirdir,Maraş,Antalya, Dörtyol*); **7.** Emerce [Şîrhâr man.] (*Ah.*); **8.** Emlik (*Kör.*); **9.** Enik [Hayvanlar hakkında] (*Der: Bolu, Mudurnu, Bozöyük*); **10.** Yeni doğmuş (*K.T.*).

Nez [etmek], **1.** Almak (*Kur.B.*); **2.** Çekip koparmak (*K.T.*); **3.** Çıkarmak (*Muk.Ed.*); **4.** Kaldırmak (*K.T.*); **5.** Sıldımak (*Rad.IV.* «*Sag.*»); **6.** Suculmak (*D.L.T.; Muk.Ed.*).

Nezafet, 1. Arığlık (*D. L. T.*); **2.** Arıklık (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Arıma (*D. L. T.*).

—siz, 1. Pasaklı (*Der: Konya*); **2.** Pis (*K.T.*); **3.** Yalpak (*Rad. III.* «*Osm.*»).

—sizlik, 1. Çüdek (*Rad. III.* «*Şor.*»); **2.** Pasaklılık (*Der:Konya*); **3.** Pislik (*Müt.*).

Nezahet, 1. Arığlık, arıma [İç temizliği hakkında] (*D.L.T.*); **2.** Arıklık [İç temizliği hakkında] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3.** Örüklük (*Der: Kütahya*); **4.** Sililik (*Or.*).

Nezaket, 1. İba (*Rad.I.* «*Kır.*»); **2.** İncelik (*Der: İstanbul*); **3.** Kılık [?] (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **4.** Kündü (*Rad.II.* «*Alt., Leb., Küer.*»); **5.** Yönü [Terbiyelilik man.] (*Der: Niğde*).

—göstermek, Malkımak (*Rad. IV.* «*Tel.*»).

—siz, 1. Kaba, kaba saba (*K.T.*); **2.** Sarsığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **3.** Tat (*Der: Altıntaş* «*Kütahya*», *Yapraklı nahiyesi* «*Çankırı*»); **4.** Yobaz [?] (*Der:Karaman*).

—sizleşmek, Yozmak (*Der:Burdur, Isparta*).

Nezaret, 1. Asrama [Himaye man.] (*P.d.C.*); **2.** Bağım (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Bağıs (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **4.** Bakım (*T.D.*); **5.** Bakış, bakma (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *K.T.*); **6.** Görme (*K.T.*); **7.** Gözetme [Himaye ve intizar man.] (*K.T.*); **8.** Yoklama [Teftiş ve muayene man.] (*K.T.*). [Bak: Nazır, manzara, muayene, teftiş, himaye, idare]

—etmek, 1. Asramak (*P.d.C.*); **2.** Bakmak (*K.T.*); **3.** Görmek (*K. T.*); **4.** Gözetmek [Himaye man.] (*K.T.*); **5.** Isramak [Himaye man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **6.** Kadarmak [Himaye man.] (*Rad.II.*«*Şor., Leb., Küer., Soy., Sag., Koyb., Kaç.*»); **7.** Karamak (*Bal.; Kar.*); **8.** Kayguldamak [Himaye man.] (*Rad.II.* «*Tel.*»); **9.** Kötmek, kütmek [Himaye man.] (*Rad.II.* «*Kaz.*»); **10.** Közetmek (*Or.*); **11.** Yoklamak (*K.T.*).

—çi, 1. Bekçi (*Müt.*); **2.** Gözcü (*Müt.*); **3.** Körümdük (*Rad.II.* «*Tar.*»).

Nezf, Kanama, kan gitme (*K.T.*).

Nezih, 1. Arı (*L.O.; T.D.*); **2.** Sili (*Müt.*); **3.** Silik (*Rad. IV.* «*K.B.; Or.*»); **4.** Süzük (*Rad. IV.* «*K. B.*»). [Bak: Nezahet]

Nezle, 1. Burun akması (*Der: Manisa*); **2.** Duma (*Der: Bozcaada, Burdur, Antalya, Aydın, Bolu, Kütahya, Eskişehir, Bilecik, Ankara, Keşan, Çatalca, Samsun, Çanakkale, Bozöyük*); **3.** Dumağ

(*Der: Sinop, Bursa, Afyon, Edirne, Ayaş, Gölpazarı «Bilecik», Samsun, Antalya*); **4**. Dumağa (*Der: Samsun*); **5**. Dumağı (*Müh.; T.D.; Der: Denizli, Edremit, Amasya, Seyhan, Manisa, İçel, Aksaray, Aydın, Edirne, Kırklareli, Konya, Kütahya, Seydişehir*); **6**. Dumağu (*Muht.*); **7**. Dumay (*Der: Kocaeli*); **8**. Engi (*T.D.; Der: Silifke, Konya, Karaman, Burdur, Çeşme «İzmir», Sandıklı, Kırşehir, Bâlâ, Aydın*); **9**. Engin (*Der: Isparta, Sandıklı, Denizli*); **10**. İngi (*Müh.; Müt.; Der: Konya, Kırşehir*); **11**. İngin (*Der: Aydın*); **12**. İnme (*K.T.*); **13**. Keskek (*Rad. II. «Sag., Koyb.»*); **14**. Sanğrağı (*Bab.; Der: Adana*); **15**. Satak (*Der: Sıvas, Erzurum, Malatya*); **16**. Tamağ (*Tuh.*); **17**. Tımav (*Rad. III. «Kaz., Çağ.»; Der: Konya «Kırım Türkleri»*); **18**. Tomağı (*Lûg.Ar.; Bah.*); **19**. Tumağı (*Ah.*); **20**. Tumoy (*Az.*); **21**. Turavrama (*Rad. III. «Tob.»*); **22**. Uçguk (*D.L.T.*). [Bak: Zükâm, enflüanza, nevazil]

—i sadriye, **1**. Göğüs inmesi (*Der: İstanbul*); **2**. Palgam (*Rad. IV. «K.B.»*); **3**. Yelpik (*Der: Samsun, Sinop*). [Bak: Zıykı sadr]

Nezr [Nezir], **1**. Adak (*K.T.; Bab.; T.D.; Süh.; Rad. I. «Osm., Çağ.»; Der: A.*); **2**. Adanmış (*K.T.*); **3**. Kurtumcalık (*Der: Gazi Antep*).

—etmek, Adamak (*K.T.*).

Nezt, **1**. Al (*B.T.L.«Çağ.»; Rad.I. «Çağ.»; Ç.L.*); **2**. Alt (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Bile (*Şeh.*); **4**. Birge (*Rad.IV.«Kar.»*); **5**. Can [Yk:Yan] (*B.T.L. «Kaz.»*); **6**. İley (*B.T.L. «Çağ.»*); **7**. Kaş (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Kat (*Tef.Bal.*); **9**. Kıt (*Ça. Ma.; Muht.*); **10**. Sınar (*D.L.T.*); **11**. Tapu (*Ma.*); **12**. Yan (*K.T.*).

—(d)inde, **1**. Barıda (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Katında (*Çul.*); **3**. Kıtında (*Bab.; Muht.*); **4**. Kıyında (*Hurş., Muht.*); **5**. Yanında(*K.T.*). [Bak: Huzurunda, indinde]

Nısf [Nısıf], **1**. Beldem, böldem (*Der: Konya*); **2**. Buçuk (*Tuh.; Ah.; D.L.T.; K.T.*); **3**. Keltey [Bir çiftin teki man. da] (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb.»*); **4**. Kızımtal (*Rad.I.«K.Kır.»*); **5**. Orta [«Kışın ortasını bulduk»] (*K.T.*); **6**. Sanar [Bir çiftin teki man. da] (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **7**. Sınar (*Rad. IV. «Kaz.»;Or.*); **8**. Utura(*Uyg.«H.I.»*); **9**. Yarı (*K.T.*); **10**. Yarım (*K.T.*). [Bak: Nim]

—ülleyl, **1**. Dün buçuğu (*Hurş.; Süh.; Bat.*); **2**. Dün yarısı (*Caf.*); **3**. Gece yarısı (*K.T.*).

—ünnehar, Gün ortası, gündüz ortası (*K.T.*).

—yevmiye, **1**. Tüşçilik (*Ba.*); **2**. Yarım gündelik (*K.T.*).

—iyet üzre, Yarı yarıya(*K.T.*).

Nida, **1**. Car (*B.T.L.«Çağ.»;T.D.*); **2**. Çav (*B.T.L. «Çağ.», Osm.»*); **3**. Haykırma (*K.T.*); **4**. Selen (*Müt.; Der: İzmir, İçel*); **5**. Ses (*T.D.; K.T.; Rad.IV. «Osm., Krm., Ad.»*); **6**. Süren [Harp nidası man.] (*Rad. IV. «Çağ.»; P.d.C.*); **7**. Ün (*Rad.I. «Kır., K.Kır., Tar., Alt., Tel., Şor., Leb., Sag., Koyb., Kaç., Küer., Kom., Uyg., Çağ., Osm., Kar.»; Tef.; Der: A.*).

—etmek, **1**. Bağırmak (*K.T.*); **2**. Banlamak (*B.T.L. «Ad.»*); **3**. Çağırmak (*K.T.*); **4**. Haykırmak (*K.T.*); **5**. Inlamak, ındamak (*B.T.L. «Uyg.»*); **6**. Kıçkumak, kışkumak (*Tuh.*); **7**. Seslenmek

(*K.T.*); **8**. Ses vermek (*K.T.*); **9**. Undamak (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **10**. Ündemek, ün etmek (*24.*); **11**. Ünlemek (*K.T.; Rad.I.Osm.*).

Nifak, 1. Bozuşukluk (*K.T.*); **2**. Bülük (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3**. Dedikodu, dedikoduculuk (*Der: İstanbul*); **4**. Geçimsizlik (*Der: İstanbul*); **5**. İkeğü (*Or.*); **6**. İkiyüzlülük (*Der: İstanbul*); **7**. Otsup, otsuk (*Or.*); **8**. Übeşik (*Or.*).

—sokmak, 1. Ara bozmak (*Der: İstanbul*); **2**. Keflemek (*Der: Diverek*); **3**. Komsılamak (*Der: Rize*).

Nigâh, nigeh, Bakış, bakma (*K.T.*).

—ban, 1. Asragucu (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Bakan (*K.T.*); **3**. Baknı (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **4**. Bekçi (*K.T.*); **5**. Esirgeyici (*Müt.*); **6**. Gözcü (*K.T.; L.N.; Mif.*); **7**. Gözetici (*Der: A.*); **8**. Korucu, koruyucu (*Der: İstanbul*); **9**. Küdesçi (*Rad. II.* «*Uyg.*»). [Bak: Hafız, haris]

Nihal, 1. Cıvgın (*Der: Uşak, Kütahya*); **2**. Çıtanak (*Der: Ordu*); **3**. Çitil (*Der: Malatya*); **4**. Dal (*Müt.*); **5**. Fidan (*K.T.*); **6**. Sürgün (*Der: Konya*); **7**. Şıvga (*Kara.*); **8**. Şıvgın (*Der: Konya*); **9**. Şıvka (*Der: Kayseri*); **10**. Tal (*Rad.III.* «*Çağ., Tar.*»).

Nihali, 1. Altlık (*Der: İstanbul*); **2**. Gönce (*Der: Sinop*); **3**. Tabak altı (*Der: İstanbul*).

Nihan, 1. Gizli (*K.T.*); **2**. Saklı (*K.T.*). [Bak: Mahfi, hafi, gaip, mestur]

—î, 1. Gizlice (*K.T.*); **2**. Örtün (*L.Ta.*); **3**. Saklıca (*K.T.*).

—olmak, 1. Dunulmak (*Der: Ankara*); **2**. Tulunmak (*Muht.*); **3**. Yokalmak (*Uyg.* «*U.*»); **4**. Yokamak (*Rad.III.* «*Osm.; Çağ.*»).

Nihayet, 1. Aktık (*Rad.I.* «*Kaz., Krm., Kar.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); **2**. Bidik (*Der: Erzincan*); **3**. Bitim (*K.T.*); **4**. Kıyr (*Rad. II.* «*Kır., Kar.*»); **5**. Son (*T.D.; K.T.*); **6**. Son uç [Netice man.] (*Ferh.; Ah. H.*); **7**. Sonunda (*K. T.*); **8**. Tekiş (*D.L.T.*); **9**. Tikis (*B.T.L.* «*Kır.*»); **10**. Tikiş (*Rad.I.*«*Çağ.*»); **11**. Töketi (*Rad. III.* «*Or.*»); **12**. Töpe (*Der: Adana*); **13**. Tügezim [Nihayeti olan şeye de bu lehçede « tügezindi » derler] (*Rad. III.* «*Tel.*»); **14**. Uç (*K.T.; Hurş.*); **15**. Urk (*Muk.Ed.*); **16**. Uruk (*Kur.İ.*) [Bak: Âhır, akibet, intiha, hatime, hitam, münteha, payan]

—bulmak, 1. Bitmek (*K.T.*); **2**. Sona ermek, sona varmak (*Der: İstanbul*); **3**. Tükenmek (*K.T.*); **4**. Ucukmak (*D.L.T.*),

—e erdirmek, 1. Bitirmek (*K.T.*); **2**. İtilmek (*Uyg.* «*T.T.I., İnd.*»); **3**. Sona erdirmek (*Der: İstanbul*); **4**. Tüketmek (*K.T.*); **5**. Yogosmak (*Rad.III.*«*Tel.*») [Bak: İtmam, ikmal]

—e kadar, Tüketi (*Or.*). [Bak: İlânihaye]

—siz, 1. Ayok (*Rad. I.* «*Alt.*»); **2**. Bitmez, bitmez tükenmez (*K.T.*); **3**. Sonsuz (*K.T.*); **4**. Ucu bucağı yok, uçsuz bucaksız (*Der: İstanbul*); **5**. Uçsuz (*Rad. I.* «*Kaz.*»). [Bak: Binihaye, bigaye, bipayan, namütenahi]

—te, Çüptiğ (*Rad. III.* «*Uyg.*»).

—tünnihaye, 1. Çok çok (*K.T.*); **2**. En son (*Müt.*); **3**. Olsa olsa (*K.T.*); **4**. Pek pek (*K.T.*).

Nikâh, 1. Evlenme (*K.T.*); **2**. Ge-

reksilik (*Kur. İ.*); **3.** Kişilik alma (*Kur.İ.*); **4.** Tişlenme (*Kur.İ.*).

Nikap, 1. Bürgü (*Der: Uşak, Kütahya*); **2.** Bürkönşük (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Duvak [Gelin yüzüne örtülen nikap man.] (*K.T.; Süh.; Der: Silifke, İçel*); **4.** Gözündürük (*İd.*); **5.** Közenek (*Tuh.*); **6.** Örtü (*Müt.*); **7.** Peçe (*K.T.*); **8.** Pürgü (*Der: Trakya*); **9.** Sırtmak, sıtguç (*Muk. Ed.*); **10.** Yaşguç (*Muk. Ed.*); **11.** Yaşkıç (*T.D.*); **12.** Yaşmak (*Tuh.; T.D.; K.T.*); **13.** Yüzlük (*Bab.*); **14.** Yüz örtüsü (*K.T.*).

Nikbet [Nekbet], **1.** Düşkünlük (*K.T.*); **2.** Kutsuzluk (*Müt.*); **3.** Onmadıklık, Unmadıklık (*L.O.; Muht.*).

Nikris, 1. Damla (*Müt.*); **2.** El şişmesi, ayak şişmesi (*K.T.*); **3.** Kamçağı (*T.D.*); **4.** Kamçığu (*Müh.*); **5.** Şiş, şişkinlik, şişme (*K.T.; Müt.; Muht.*).

—lenmek, Sepmek (*Rad. IV. «Tel.»*).

Nikü bet, İyi kötü (*K.T.*).

Nilgûn, Gökçül (*Ter.*).

Nilûfer, Tamguyun (*Müh.*).

Nim, 1. Bellem, böllem [Yk: Belmek, bölmek] (*Der: Ereğli «Konya»*); **2.** Buçuk (*K.T.*); **3.** Yarı (*K.T.*); **4.** Yarım (*K.T.*). [Bak: Nısf]

—berrak, 1. Donuk, dunuk (*Müt.*); **2.** Körsen, körsenk [Gayrişeffaf man.] (*Der: Kırşehir*).

—küşade, Yarı açık (*K.T.*).

—mürde, 1. Ölüstük (*B.T.L. «Çağ.»; T.D.*); **2.** Yarı ölü (*K.T.*).

—muzlim, Alaca karanlık (*K.T.*).

Nimet, 1. Etkülük (*B.T.L. «Uyg.»*); **2.** Eyilik, iyilik (*K.T.*); **3.** Günüç (*İd.*); **4.** İrinç, erinç (*Kur. İ.*); **5.** Kınnık (*Der: Sıvas*); **6.** Kirti dirlik (*İd.*); **7.** Sargut (*Rad. IV. «Çağ.»*).

Nisa [müfret manasıyle], **1.** Başa (*Der: Kastamonu*); **2.** Bike, biyke [Hanım man.] (*Rad. IV. «Kaz., Kır., Çağ.»; Der: Seyhan, Eskişehir*); **3.** İşler, işiler (*D.L.T.*); **4.** Kadın (*K.T.*); **5.** Kancık [Dişi man.] (*Der: Kastamonu*); **6.** Karı (*K.T.*); **7.** Uragut, uravut [Arapçadan geçmiş bilinen «avret» ve ermenice *mademoiselle* demek olan «Oriyort» sözleriyle yakınlığı göze çarpıyor.] (*D.L.T.; Rad.I. «Uyg.»*).

Nisan, 1. Kırşan (*Der: Seymen köyü «Kemalpaşa»*); **2.** Sayan (*Az.*).

Nisar, 1. Dağıtma (*K.T.*); **2.** Saçı (*Bürh.*); **3.** Saçma (*Bürh.*); **4.** Serpme (*K.T.*).

—etmek, 1. Dağıtmak (*K.T.*); **2.** Epelemek (*Der: Şarkîkaraağaç «Isparta»*); **3.** İnğmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **4.** Saçmak (*Uyg. «İnd.»; K.T.; Bürh.*); **5.** Serpmek (*K.T.*).

Nisbet, 1. Acık [Rağmen man.] (*Der: Diyarbekir*); **2.** Kerç [Rağmen man.] (*Der: Çankırı*); **3.** Oran [*Proportion* man.] (*Rad.I. «Osm.»; Kam.*); **4.** Tamanlık [Tenasüp man.] (*Rad.III. «Kaz.»*). [Bak: Kıyas, mukayese, mıkyas, miktar, rağm, tenasüp]

—etmek, 1. Oranlamak (*Kam.*); **2.** Ölçenmek (*T.D.*).

—li, 1. Oranlı (*K.T.*); **2.** Taman [Mütenasip man.] (*Rad.III.«Kaz.»*).

—vermek, 1. Iyaşmak (*Der: Seyhan*); **2.** Kerçetmek (*Der: Osmancık «Çorum», Çankırı*).

—en, 1. Baka (*Ba.*); **2.** Göre (*K.T.*).

Nisvan, Kadınlar (*K.T.*). [Bak: Nisa]

Nisyan, **1**. Unutma (*K.T.; Lûg. Ar.*); **2**. Unutuş (*K.T.*); **3**. Unutsalık (*Bab.; Lûg. Ar.*). [Bak: Hatırdan çıkarmak, mensi]

Nişan [Evlenme vadi man.], **1**. Dakı (*Der: Isparta, Eğirdir, Gelibolu*); **2**. Dakını (*Der: Konya*); **3**. Dutu (*Der: Niğde, Akseki, Çanakkale*); **4**. İnandık (*Der: Karaman «Konya»*); **5**. Kalınlık (*Rad.II. «Krm., Kaz.,Kar., Osm.»*); **6**. Takı (*Der: Safranbolu*); **7**. Tutu (*Der: A.*); **8**. Yavuk (*T.D.; K.T.*). [Bak: Namzetlik]

—lanmak, **1**. Benlenmek (*Bit.*); **2**. Cereşmek (*Rad. IV. «Kaz.»*).

—lı, **1**. Sözlü (*Der: İstanbul*); **2**. Teküllü (*Der: Giresun, Karatekin «Çanakkale», Ordu, Kavak «Samsun»*); **3**. Tevkül (*Der: Vezirköprü «Samsun»*); **4**. Tevkür (*Der: Gelibolu*); **5**. Tevkürlü (*Der: Mecitözü «Çorum»*); **6**. Yavuklu (*K. T.*). [Bak: Namzet]

—merasimi, Görüs (*Der: Samsun, Nallıhan*).

—[Alâmet, işaret man.], **1**. An [Tarlalar arasına konan işaretler man.] (*T. D.*); **2**. Annık (*Der: Bilecik*); **3**. Baysa [Madalya man.] (*M.M.*); **4**. Bel (*Der: Avanos*); **5**. Belge (*Rad. IV. «Kır.»*); **6**. Belgi (*Rad. IV. «Kar.»; Melh.; T.D.*); **7**. Belgü (*Rad.IV. «Çağ.»; Kur. İ.*); **8**. Bellük (*Der: Isparta, Sıvas, İzmir, Silifke, Konya, Seydişehir*); **9**. Bilgilik (*Der: Bergama «İzmir»*); **10**. Bilgü (*P.d.C.;Ç.L.*); **11**. Bilgürme (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Damga[Marka, alâmeti farika man.] (*İd.K.T.*); **13**. Em (*B.T.L.«Kaz.»*); **14**. En (*Der: Kırşehir, Avanos, Hafik, Kemaliye, İçel*); **15**. Engez (*T.D.*); **16**. Eni (*Der: Avşar*) **17**. İm [Mülkiyet alâmeti ve el işareti man.] (*Rad.I. «Tel., Alt.»; Der: G.A., O.A.*); **18**. İrk (*Uyg. «U.»*); **19**. İni (*D.L.T.; Der: Mersin, Konya, Merzifon, Adana*); **20**. Kertik (*D.L.T.*); **21**. Körküz (*Rad.II. «Osm.»*); **22**. Peledek (*Rad.IV. «Kumd.»*); **23**. Pelek (*Rad. IV. «Tel.»*); **24**. Pelgi (*Rad.IV. «Tel.»*); **25**. Salık (*P.d.C.; Ç.L.; Bian.*); **26**. Sayan (*Az.*); **27**. Sorağ, sorak (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); **28**. Tamga (*T.D.*); **29**. Ula (*D.L.T.*); **30**. Usma (*Muk.Ed.*). [Bak: Alâmet, işaret, marka, farika]

—koymak, **1**. Enemek (*Der: Çorum, Afyon*); **2**. Enimek (*Der: (Avşar*); **3**. Enmek (*Der: Hafik*); **4**. Ennemek (*Der: Avşar*), **5**. En vurmak (*Der: Tosya, Kargı*); **6**. İnemek (*D.L.T.*); **7**. İnlemek (*Der: Mersin, Konya*); **8**. Kertmek (*D.L.T.*); **9**. San etmek (*Muht.*).

—cı, Damgacı, tamgacı (*K.T.; Or.*).

—e, **1**. Babak (*Der: O.A.*); **2**. Belgi (*Rab.*); **3**. Bellik (*Rab.*); **4**. İn (*D.L.T.*); **5**. Kılın (*Hurş.*).

—ei muhabbet, Söyünçi (*Rad. IV. «Çağ.»*).

— [Hedef man.] **1**. Amaç (*Vel.; Der: Karadeniz*); **2**. Belgi (*Der: Kadıçiftliği «Çatalca», Kavaklı*); **3**. Buta (*Muht.*); **4**. Mede (*Rad. IV. «Alt., Bar.»*); **5**. Tuş (*B.T.L. «Ad.»*); **6**. Tuşgul (*Az.*). [Bak: Hedef]

—almak, **1**. Gözlemek (*Muht.*); **2**. Kezlemek (*Der: Tire, Vize, Tekirdağ, Çorlu, Kırcaali*); **3**.

Köslötmek (*Rad. II.* «*Bar.*»); **4.** Mezgilenmek (*Rad. IV.* «*Krm.*»); **5.** Siğelemek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **6.** Taplamak (*Der: Mersin, Pınarbaşı*); **7.** Temnemek (*Rad. III.* «*Sag.*»); **8.** Tuşgullamak (*Az.*).

—atmak, Tanmatmak (*Rad.III.* «*Alt.*»).

—yeri, 1. Amaçlık (*D.L.T.*); **2.** Gez (*Ferh.*); **3.** Kabak (*Rad. II.* «*Çağ.*»).

—cı, 1. Atıcı (*T.D.; Az.*); **2.** Mergemci, mergen (*Rad.IV.* «*Kır., Sag.*»).

—gâh, 1. Amaç (*D.L.T.; Ç.L.*); **2.** Arda (*Der: Bergama* «*İzmir*»); **3.** Bakıncak (*Der: Bozüyük, Keskin, Çorum, Polatlı*); **4.** İlgü (*İd.*); **5.** Meder (*Rad. IV.* «*K.Kır.*»); **6.** Puta (*Dede.*).

Nişasta, 1. Ket (*L.O.; K.T.*); **2.** Un özü (*Bab.*).

Niyaz, 1. Calınç (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2.** Dilek (*Dede.*); **3.** Kutan [Yk: Kut] (*Rad. II.* «*Kır.*»); **4.** Ötük (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Ütün, ütnü, ütüne (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz.*»); **6.** Yakarma, yakarış (*K.T.; Der: Ankara, Balıkesir*); **7.** Yalvarma, yalvarış (*K.T.; T.D.; Dede.*); **8.** Yoluğ [Kurban man. da (*Rad. I.* «*Çağ., Uyg.*»)] (*Uyg.* «*P.P.*»). [Bak: İstirham, emel, rica, temenni, tazarru, istida, münacat]

—etmek, 1. Bülremek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2.** Dilemek (*Dede.*); **3.** Kolamak (*Rad.II.*«*Çağ.*»); **4.** Kolmak (*Uyg.* «*İnd.*»; *Rad. II.* «*Kom., Uyg.,Kar.;Çağ.*»); **5.** Ökünmek (*Ç. L.;Uyg.* «*U.*»); **6.** Ötünmek (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Rad.I.* «*Kır., Kom., Çağ.*»); **7.** Pazırmak (*Rad. IV.* «*Sag., Koyb.*»); **8.** Sünzülmek (*Rad.IV.* «*Sag., Koyb.*»); **9.** Yakarmak (*K.T.; Der: Ankara, Balıkesir, İstanbul*); **10.** Yalmanmak (*Müt.*); **11.** Yalvarmak (*K.T.; T.D.; L.O.; Dede.*).

—kâr, —ment, 1. Ötüküçi(*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Yalvaran (*K.T.*); **3.** Yalvarıcı (*K.T.*).

—kârane, Yalvararak (*K.T.*).

Niyet, 1. Çola [Arzu man.] (*Rad. III.* «*Tar.*»); **2.** Irk [Fal man.] (*İd. Haş.*); **3.** Kurma (*K.T.*); **4.** Oğrağ (*Kur. İ.*); **5.** Sağış (*Rad. IV.* «*Tel., Alt.*»); **6.** Sana (*Rad.IV.* «*Alt., Leb., Şor., Sag.*»); **7.** Sanaga (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **8.** Suyun (*T.D.*); **9.** Uğur (*P.d.C.*); **10.** Uy (*T.D.; Met.*). [Bak: Azim, kast, maksat, meram]

—etmek, 1. Anıtmak (*İd.Haş.*); **2.** Kezemek (*Rad. II.* «*Kır.*»); **3.** Kurmak (*K. T.*); **4.** Oğramak (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Ölçümlenmek (*Der: C. A.*); **6.** Yasanlamak (*G. D.*); **7.** Yönelmek (*K.T.*). [Bak: Derpiş etmek, cezmetmek]

Niyze, 1. Cıda (*Dede.*); **2.** Kargı (*K.T.*); **3.** Sapkun (*T.D.*); **4.** Süngü (*K.T.*); **5.** Sünü (*D.L.T.*).

Niza, 1. Beyren (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Çam, çarım (*Uyg.* «*Usp.*»); **3.** Çekiş (*Bian.*); **4.** Çekişme (*K.T.*); **5.** Çitil (*Der: Merzifon, Tokat, Trabzon*); **6.** Dürüşme (*Ar. L.; Kur. A.*); **7.** Kargaş (*P.d C.; Ç.L.; (Rad. II.* «*Çağ.*»); **8.** Kargaşa (*Rad. II.* «*Osm.*»); **9.** Kavga* (*K. T.*); **10.** Kıya (*Tuh.*); **11.** Keriş (*Uyg.* «*İnd., U. II., T.T. I.*»); **12.** Talam (*Rad. III.* «*K. Kır.*»); **13.** Talaş (*Rad.III.*«*Kır.,Sag.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **14.** Tartış (*Rad.III.*«*Çağ.*»); **15.** Tav (*Rad. III.* «*Bar.*»); **16.** Tıldış (*Rad. III.* «*Tel.*»); **17.** Toruş (*Uyg.* «*İnd.*»); **18.** Tutuşma

(*K.T.*); **19**. Tümek (*Rad. III.«Tel., Şor.»*); **20**. Ucaş (*Ç.L.*); **21**. Yomuşma (*Der: Davas «Muğla»*). [Bak: Gavga, cidal, münazaa, keşakeş, keşmekeş, muaraza, mücadele]

—cı, 1. Dövüşçü, döğüşçü (*K.T.*); **2**. Kavgacı (*K.T.*); **3**. Kırışbu (*Rad.II.«Bar.»*); **4**. Kırışçak (*Rad. II. «Leb., Şor.»*); **5**. Yanaz (*Rad. III. «Osm.»; Bian.*).

Nizam, 1. Cosuk [Kaide, âdet man.] (*Rad.IV.«Kır.»*); **2**. Çekim (*T.D.*); **3**. Dizeme (*Der: Kastamonu*); **4**. Dizgi (*Bab.*); **5**. Dizi (*K.T.*); **6**. Düzen (*K.T.*); **7**. Düzgün (*Hurş.*); **8**. Düzük (*Ata.*); **9**. Örek, ürek (*T.D.*); **10**. Sıra* (*K. T.*); **11**. Töre (*D. B.*); **12**. Törü [Kanun man.] (*Or.*); **13**. Türe (*P. d. C.; Ç.L.; L.O.; T.D.; Ata*); **14**. Türük (*T. D.*); **15**. Tüzük (*Tüz.; Rab.*); **16**. Yasa (*Mev.; P.d.C.; Ç.L.; K.T.*); **17**. Yasak (*P.d.C.; Ç.L.; K.T.; T.D.*); **18**. Yol [«İşleri yoluna koymak»] (*K.T.*); **19**. Yosun, yusun (*Rad.III. «Tar., Çağ.»*); **20**. Yön (*Hurş.; T.D.*). [Bak: İntizam, inzıbat, tertip, usul, kanun, kaide]

—a koymak, Tutuzmak(*D.L.T.*).

—a tatbik etmek, Türelemek (*L.O.*).

—ı harp, Yasal, yasav (*Ba.*).

—name, 1. Salım (*Rad. IV.«Alt., Tel.»*); **2**. Tüzüklük (*Müt.*).

—sız, [Bak: Gayri mürettep, gayri muntazam]

—sızlık, 1. Başsızlık (*P. d. C.; Ç.L.*); **2**. Düzensizlik (*Der: A.*).

—vermek, 1. Usmak (*L.O.*); **2**. Yasamak (*Süh.*); **3**. Yöntemlemek (*Der: Kütahya*); **4**. Yusmak (*L.O.*).

—üzere, Onat (*Der: Afyon Karahisar, Amasya, Burdur, Kütahya, Bilecik, Bahçe, Çorum, Mersin, Konya, Lâpseki, Bolu, Söğüt, Safranbolu, Kemalpaşa*).

Noksan, 1. Ağman (*Der: Niğde*); **2**. Alık (*Hurş.*); **3**. Azalma (*K.T.*); **4**. Azlık (*K.T.*); **5**. Çarkıt (*Der: Ankara, Kırşehir, Mersin*); **6**. Çem (*Rad.III. «Tel.»*); **7**. Eksik (*K.T.*); **8**. Eksiklik (*K.T.; Ata.*); **9**. Eksime (*Kur.B.*); **10**. Eksilme (*K.T.*); **11**. Eksük (*Uyg. «Usp.»*); **12**. Gedik, eksik gedik (*K.T.*); **13**. Kadık (*Rad.II. «K. Kır.»*); **14**. Kalık (*Rad. II. «Osm.»; L.O.*); **15**. Koğuz (*Der: Ankara, Samsun, Giresun, Ordu*); **16**. Küdük (*Der: Niğde*); **17**. Salkı (*L.O.*); **18**. Seklem (*Der: Tokat, İzmir, Gazi Antep*); **19**. Teltik (*B.T.L. «Osm.»; K.T.*); **20**. Teltük (*Der: Çankırı*); **21**. Yalu (*Rad.III.«Çağ.»*); **22**. Yelü (*P.d.C.*); **23**. Yokluk (*K.T.*). [Bak: Hata, kusur, nâkıs, nakisa, nevakıs]

—lı, 1. Eksikli (*K.T.*); **2**. Kınçır (*Rad.II. «Osm.»*); **3**. Kırıs (*Rad.II. «Tel.»*); **4**. Teltikli (*K.T.*). [Bak: Kem]

—olmak,—gelmek, 1. Eksimek (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. Eksilmek (*K.T.*).

—sız, 1. Bütün (*İd.*); **2**. Eyniksiz (*Der: Denizli*); **3**. Eksiksiz (*K.T.*); **4**. Eksüksüz (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Teltiksiz (*K.T.*).

Nokta, 1. Ben, benek [Leke, nişan, alâmet man.] (*T.D.; İd.; Kam.; K.T.*); **2**. Bitirgiç [Cümle sonundaki nokta işaretleri man.] (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3**. Çekik [Tenkit, nokta işaretleri man.] (*D.L.T.; Der: A.*); **4**. Çekim (*Muk. Ed.*);

5. Dıka [Ufak leke man.] (*Der: Urfa*); **6**. Durak [Mekân, mevki, man.] (*K.T.*); **7**. Tam (*Tuh.*); **8**. Türtük (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **9**. Yer [Mahal, mevki man.] (*Müt.*).

—lamak, Çekmek (*D.L.T.*).

—i nazar, Bakım (*Müt.; Der: Ankara, Konya, İstanbul*). [Bak: Mütalea]

—i telâki, Çat (*Der: Gazi Antep*).

Not [etmek], Bilgilemek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Nota [Musikide], Ayalgu (*P.d.C.; Ç.L.*).

Nöbet, 1. Beklenti [Nöbet beklenen yer man.] (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Gez, giz [Defa man.] (*Müt.*); **3**. Gezek (*Bit.; İd. Haş.; Rab.; Kıs.; Y.E.; Der: Uşak*); **4**. Gezik (*D.L.T.*); **5**. Gizik (*İd. Haş.; Rab.*); **6** Kata (*Uyg.* «*Usp.*»); **7**. Keşik (*T.D.; Hurş.; D.L.T.; Der: Niğde, Sıvas, Seyhan, Çankırı, Kırşehir, Nevşehir, Tokat, Avanos, Seyhan, Adana, Konya, Mersin, Amasya*); **8**. Kez, kiz (*Müt.*); **9**. Kezek (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **10**. Kezik (*Rad. II.* «*Uyg.*»; *Rab.; Uyg.* «*İnd., U. II., III.*»); **11**. Kezü (*Rad. II.* «*Kır., K.Kır.*»); **12**. Kizek (*P.d.C.; Ç.L.*); **13**. Kizü (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **14**. Kur (*Hurş.; Uyg.* «*İnd.*»); **15**. Sakım (*Rad. IV.* «*Leb.*»); **16**. Sap (*D.L.T.*); **17**. Sav (*İd. Haş.*); **18**. Sıra (*K.T.*); **19**. Sıtma [Sıtma nöbeti man.] (*K.T.*); **20**. Tav (*L. Ta.*); **21**. Tutarga (*Der: Gazi Antep, Bursa*); **22**. Yangı (*Der: Avşar, Gazi Antep, Kayseri*); **23**. Yol (*Müt.*).

—beklemek, Kadarmak (*Rad. II.* «*Şor., Leb., Soy., Sag., Koyb., Kaç., Küer.*»).

—çi, 1. Bek, bekçi (*Der: İzmir*); **2**. Gözcü (*K.T.*); **3**. Keşik (*Fbş.*); **4**. Keşikçe (*Rad. II.* «*Çağ., Ad.*»); **5**. Tünnek [Gece nöbetçisi man.] (*Müh.*).

—le, Sıra ile (*K.T.*).

—e binmek, Bingeşmek (*Der: C.A.*).

—nöbet, Kişik kişik (*Süh.*).

Nörastenik [Nevrastenik], **1**. Esirikli (*Der: Kırşehir, Uşak*); **2**. Eskirikli (*Der: Kırşehir, Kelekçi, Avanos*); **3**. Sinirli (*Der: İstanbul*). [Bak: Asabî]

Nuha [Nüha], **1**. Ak ilik (*Lûg. Ar.*); **2**. Çınbır (*Rad. IV.* «*Küer.*»); **3**. İlik (*Müt.*); **4**. Özek (*Tuh.*).

Nuhas, 1. Bakır (*K.T.*); **2**. Mıs (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

—î renk, Sır (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»).

Nuhuset, 1. Kutsuzluk (*Kam.*); **2**. Uğursuzluk (*K.T.*).

—li, 1. Kutsuz (*Kam.*); **2**. Uğursuz (*K.T.*); **3**. Yaramaz (*Lûg. Ar.*). [Bak: Meşum, menhus]

Nur, 1. Aydın (*Ata.; Ç.L.; Süh.; Dede.; İd.; T.D.*); **2**. Aydınlık (*K.T.; Kur.B.*); **3**. Işık (*K.T.; Tuh.*); **4**. Parıltı, parlaklık (*K.T.*); **5**. Yahtu (*Kel.; Beh.; Muht.*); **6**. Yakıt (*T.D.*); **7**. Yaltırık (*Uyg.* «*U.*»); **8**. Yarıklık (*D.L.T.*); **9**. Yaruk (*Uyg.* «*U.*»; *Kur.İ.*); **10**. Yarukluk (*Kur.İ.*). [Bak: Ziya, şule, şaşaa]

—anî, 1. Aydın (*Ata.*); **2**. Carık (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Parlak (*K.T.*); **4**. Yarkın (*Tuh.*).

—landıran, 1. Aydınlatan (*Müt.*); **2**. Parlatan (*K.T.*); **3**. Yarutgan (*D.L.T.*).

Nusret, Yardım (*K.T.*). [Bak: Fevz]

—etmek, 1. Arka kılmak (*Kur. B.*); **2**. Arka vermek (*T.D.*); **3**. Barumak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **4**.

Yardım etmek (*K.T.*); **5**. Yardım vermek (*Kur.B.*).

Nutfe, 1. Bel suyu (*K.T.*); **2**. Bil suyu (*Kur.B.*); **3**. Oca su (*Kur.İ.*); **4**. Tamızdım [?] (*T.D.*); **5**. Yumurdum (*Muk.Ed.*). [Bak: Meni]

Nutk [Nutuk], **1**. Aydış (*Rad. I.* «*Çağ., Koyb.*»). **2**. Aytış (*Rad. I.* «*Tob.*»). **3**. Bülte (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Eytiş (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Rad. I.* «*Kaz.*»); **5**. Kep (*Rad. II.* «*Tar.*»); **6**. Lakırdı (*K. T.*); **7**. Sap (*Rad. IV.* «*Or.*»; *Or.*); **8**. Sav (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **9**. Söylev (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **10**. Söyleyiş (*K.T.*); **11**. Söz (*K.T.*); **12**. Şor (*San.*); **13**. Til (*Uyg.* «*P.P.*»). [Bak: Kelâm, hutbe]

—irat etmek, 1. Ayıtmak (*Ç.L.; Rad. I.* «*Tel., Alt., Leb., Şor., Koyb., Sag., Kaç., Küer., Kır., K. Kır., Osm, Çağ., Krm., Tar., Kom.*»); **2** Çoktamak (*Rad. III.* «*Şor., Sag.*»); **3**. Söylemek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *K. T.*); **4**. Tınmak (*Tuh.*).

Nübüvvet, 1. Savcılık (*Kur. İ.*); **2**. Yalavaçlık (*K.T.*). [Bak: Peygamberlik, risalet, nebi]

Nüfuz, 1. Ergi [İktidar man.] (*Rad. I.* «*K.Kır.*»); **2**. Erk [İktidar man.] (*D.L.T.; T.D.; Der: Diyarbekir, Urfa, Bayazıt, Konya, Ankara*); **3**. İçe geçme [Hulûl man.] (*K.T.*); **4**. İşleme [Hulûl, tesir man.] (*K.T.*); **5**. Kalıp [Iktidar man.] (*Rad. II.* «*Kır.*»); **6**. Sinim [Hulûl man.] (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **7**. Sözü dinlenme, sözü geçme [Tesir man.] (*K.T.*); **8**. Sür [Kudret, haysiyet, itibar man.] (*Rad. IV.* «*Çağ., Alt., Tel., Tar.*»); **9**. Yamı [Ehemmiyet, yüksek makam man.] (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»). [Bak: Dahl, tesir, kudret, iktidar, hulûl]

—etmek, 1. Geçmek, içe geçmek, sözü geçmek (*K. T.*); **2**. İşlemek (*K.T.*); **3**. Ötkermek (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P. d. C.*); **4**. Ötkürmek (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **5**. Ötmek (*D.L.T.*); **6**. Sinmek (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.*).

—lu, 1. Erkli (*T. D.; Rab.*); **2**. İleri gelen, ileri gelir (*K. T.*); **3**. Kaldı (*Rad. II.* «*K.Kır.*»); **4**. Kalıptı (*Rad. II.* «*Kır.*»); **5**. Kette (*Rad. II.* «*Çağ., Baş., H.*»).

Nüks, 1. Calkan (*D.L.T.*); **2**. Debreşme (*Der: Kemalpaşa*); **3**. Geri dönme [Hastalık hakkında] (*K.T.*); **4**. Tepme (*K. T.*); **5**. Üsteleme (*K.T.*); **6**. Üzmük (*Rad. I.* «*Osm.*»; *Caf.*).

—etmek, 1. Depreşmek (*D.L.T.*); **2**. Geri dönmek (*K.T.*); **3**. Tepmek (*K.T.*); **4**. Tepreşmek (*Müt.*); **5**. Tersinmek (*D.L.T.; Müt.*); **6**. Üstelemek (*K. T.*); **7**. Üzülmek (*Lûg. Ar.; T. D.*); **8**. Üzlükmek (*B.T.L.* «*Kaz.*»).

Nükte, 1. İnce söz (*Der: İstanbul*); **2**. Kokur (*Rad.II.* «*Alt., Tel.*»); **3**. Kokus (*Rad.II.* «*K.Kır.*»).

—dan, 1. İnce sözlü (*Der: İstanbul*); **2**. Kepti (*Rad.II.* «*Kır.*»); **3**. Keret (*Rad.II.* «*K. Kır.*»); **4**. Kurç (*Rad.II.* «*Alt.,Tel.,Uyg., Leb., Kar.*»).

—danlık, An (*Rad.I.* «*Kaz., Krm*».).

—söylemek, 1. İndelemek (*Der: Erzurum*); **2**. Kokurlamak (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); **3**. Ulartmak (*Rad. I.* «*Tel.*»).

Nükûl, 1. Cayma (*K.T.*); **2**. Çızak, çızgı (*Der: Ordu*); **3**. Dönme, dönüş (*K.T.*); **4**. Kayıtma (*Kar.*); **5**. Kıçınlama (*Bab.*); **6**. Pulganu (*Rad.IV.*«*Tel.*»); **7**. Vazgeçme [?] (*K.T.*).

—etmek, 1. Bultarmak (*Rad.IV. «Kır.»*); 2. Calkımak (*Der: Çankırı*); 3. Caymak (*K.T.*); 4. Dönmek (*K.T.*); 5. Kayıtmak (*Dede.*); 6. Vazgeçmek [?] (*K.T.*). [Bak: Sarfı nazar]

Nümayan, Görünen, görünür (*K.T.*). [Bak: Ayan, zâhir, aşikâr]

—olmak, 1. Belgürmek (*Uyg. «İnd.»*); 2. Belirmek (*Der: A.*); 3. Görünmek (*K.T.*).

Nümayiş, 1. Çıkım (*K. T.*); 2. Görünüş (*K. T.*); 3. Gösteriş (*K.T.*); 4. Göz boyama (*K.T.*).

Nümune, 1. Cacına (*Muk.Ed.*); 2. Göresek (*Der: Mersin, Zonguldak*); 3. Görünük (*P.d.C.; Ç.L.*); 4. Kep (*Rad. II. «Tel., Alt, Şor., Leb.»*); 5. Kepke (*Rad.II.«Şor.»*); 6. Kip (*D. L. T.*); 7. Körküz (*Rad.II.«Osm.»*); 8. Örnek (*Rad.I. «Osm., Kır.»; K.T.; Ç.L.*); 9. Ülgüdür (*Der: İnebolu, Muğla, Bahçe*); 10. Ülgüt (*Der: İnebolu, Muğla, Bahçe, Fethiye, Milâs, Menteşe, Denizli*); 11. Yozok (*Rad.III. «Tel.»*). [Bak: Enmuzeç, misal, model]

—lik, Örneklik (*K.T.*).

—i imtisal, Uyası (*T.D.*).

Nüsğ, 1. Etişte (*Der: Muğla*); 2. Ilıç (*Der: Ordu, Ünye*); 3. Özsu [Eski Dil heyeti nebatat ıstılahları arasında kabul edilmiştir] 4. Püs (*Bürh.*); 5. Soymuk (*Der: Bolu*); 6. Süçük (*Rad. IV. «Tob.»*); 7. Yalamuk (*Der: Bâlâ, Mersin, Afyon, Kırşehir, Kastamonu, Ankara*).

—lü, Balgın (*Rad. IV. «Kır.»*).

Nüşur, [Bak: İntişar]

Nüve, 1. Çekirdek (*K.T.*); 2. Çiğit, çiyit (*Der: Safranbolu, Bursa, Elâziz*); 3. Ebin (*Rad. I. «Tel.»*); 4. Evin (*Der: A.*); 5. Emil (*Rad.I. «Tel.»*); 6. Ezre (*Rad. I. «Şor., Tel.»*); 7. İzre (*Rad. I. «Sag.»*); 8. Mücene (*Rad. IV. «Çağ.»*); 9. Özek (*Müt.*).

Nüzul, 1. Aşağıya inme (*K T.*); 2. Damla [Hastalık man.] (*K.T.*); 3. Enme (*Der: Denizli, İzmir, C.A.*); 4. İnme [Hastalık man.] (*Der: İstanbul, Niğde, Ereğli, C.A.*); 5. Konma (*K.T.*).

—etmek, 1. Emkenmek (*D.L.T.*); 2. İlmek (*D.L.T.*); 3. İnmek (*K.T.; D.L.T.; Ata.*); 4. Konmak (*K.T.; Ata.*); 5. Yerilmek (*Der: Polatlı*).

—isabet etmek, İnme inmek (*K.T.*).

—lü, İnmeli (*Müt.*). [Bak: Meflûç, menzul]

O

Omlet, 1. Kaygana (*K.T.*); 2. Kaymak (*Rad. II. «Kaz.»*); 3. Kuyma, kuymak (*Der: Elâziz, Bursa, Konya, Niğde, Erzincan, Ankara, Avanos, Erzurum*).

Ondülâsiyon [yapmak], 1. Bütürmek (*B.T.L.«Kaz.»*); 2. Kıvırmak, saç kıvırmak (*Der: İstanbul*).

Ordugâh, 1. Bolcar (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Gören (*P.d.C.*); 3. Ordu [Kelime türkçedir. Buna farsça «gâh» eki getirilmesi osmanlıcanın uy-

durmalarındandır.](*K.T.*); **4**. Örük [Ordu karargâhı man.] (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **5**. Toy (*D.L.T.*); **6**. Tut (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

Orospu, [Bak: Fahişe, alüfte, aşüfte]

Ö

Ömr [Ömür], **1**. Tiriklik [Yk: Dirilik (*Kur. İ.*); **2**. Yaşama (*T.D.; K.T.*); **3**. Yaşayış (*K. T.*). [Bak: Hayat]

Örf, 1. Görenek (*K.T.; Rad. II.* «*Osm.*»); **2**. Göresek (*Der: İçel*); **3**. Kılık (*Muk. Ed.*); **4**. Toğa (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **5**. Töre (*Rad. III.* «*Osm.*»; *Der: Ankara, Erzurum, İçel*); **6**. Törü (*Rad. III.* «*Alt., Tel.*»); **7**. Türe (*T.D.*); **8**. Türü (*D.L.T.*); **9**. Yanğ (*Rad.III.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*Usp.*»); **10**. Yola (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **11**. Yorat (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **12**. Zan [Yk: Yan] (*Rad.IV.*«*Kır.*»). [Bak: Âdet, itiyat, kaide, kanun]

Öşr [Öşür], **1**. Onda bir (*K. T.*); **2**. Ondalık (*K.T.; Bian.; T.D.*). [Bak: Âşar, aşerat]

Özr [Özür], **1**. Engel [Mania man.] (*K.T.*); **2**. Salkı (*L.O.*). [Bak: Kusur, ayp, noksan, nakisa, mazeret]

—dilemek, 1. Ortanmak(*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Suç dilemek (*Lûg. Ar.*); **3**. Yavıncımak (*Der: Adana*).

P

Pabuç [Papuş], **1**. Ayak kabı (*K. T.*); **2**. Başmak, paşmak (*T.D.; K.T.; Rad. IV.* «*Osm.*»); **3**. Çedik (*Müt.*); **4**. Çekme [Çizme man.] (*Az.*); **5**. Çizme [Konçlu bir nevi ayak kabı] (*K.T.*); **6**. Edik (*Rad. I.* «*Sag.*»); **7**. Etik (*Rad. I.* «*Kom., Bar., Kır., K. Kır.*»); **8**. Etük (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **9**. İtik (*Rad. I.*«*Kaz.*»); **10**. Ödük (*Rad. I.* «*Tel., Alt., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kar., Küer., Uyg.*»); **11**. Ötük (*Rad. I.* «*Tar., K.Kır., Çağ., Sart.*»).

Padişah, 1. Altan [Çinde hüküm süren Mançu hükümdarlarına verilen unvan] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **2**. Hakan (*Ç.L.*); **3**. İliğ, ilik [Uygur ve Karahanîlerin hükümdarlarına verilen unvan.] (*Uyg.*«*İnd.*»; *Kur.İ.*); **4**. Kağan (*Or.*). [Bak: Melik, hükümdar, imparator, imparatoriçe, kral, kraliçe, şah, şehinşah]

—oğlu, Töre (*Tüz.*). [Bak: Prens, şehzade]

Pak, 1. Akman (*T.D.*); **2**. Amrak (*D.L.T.*); **3**. Arca, arıca, aruca

(*Der: Urfa, Antep, Aydın, Diyarbekir, Antalya, Isparta, Keskin, Bolu, Kilis*); **4**. Arcak (*Der: Elâziz, Adana, Harput, Sıvas*); **5**. Arı, aru (*Rad.I. «Kom., Kumd., Osm.»; T.D.; Ev.; B.T.L. «Kaz.»; Hut.; P.d.C.; Der: Urfa, Manisa, Maraş, Kocaeli, Çorum*); **6**. Arığ, arık (*Rad.I. «Uyg. Şor., Leb., Koyb., Kaç., Kız.»; B.T.L. «Ad., Osm., Çağ., Uyg.»; D.L.T.; P.d.C.*); **7**. Arı sili (*Der: Manisa, Kocaeli, Çorum, Urfa*); **8**. Arun (*P.d.C.*); **9**. Kirsiz (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Sili, siliğ, silik (*Rad. IV. «Kom., Çağ.»; Or.; Aybe.; T.D.; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; Müt.*); **11**. Silkü (*P. d. C.; Ç. L.; L.Ş.*); **12**. Süzük (*T.D.*); **13**. Yıkanmış (*Ev.*). [Bak: Mutahhar, tahir, temiz]

—damen, 1. Arı etekli (*Caf.*); **2**. Siliğ, silik (*Or.*).

—dil, Arı gönüllü (*T.D.*).

—etmek, 1. Arılmak (*Tuh.*); **2**. Arımak (*B. T. L. «Osm.»*); **3**. Arınmak (*Rad.I. «Kaz., Krm., Kır., Kom., Osm., Ad.»; T.D., Ferh.; Muht.; Der: Çankırı*).

—tıynet, Öğüz, uğuz (*B.T.L. «Çağ.»*).

Paket, 1. Bağ [«Bir bağ eşya geldi»] (*Der: İstanbul*); **2**. Boğ (*Der: Uşak, Gediz*); **3**. Boğça, bohça (*K.T.*); **4**. Bürüm (*Rad. IV. «Osm.»*); **5**. Çığı (*Der: Kayseri*); **6**. Çıkın (*K.T.*); **7**. Kayırgaş (*Rad.II. «Tel.»*); **8**. Özbe (*Der: Antalya*).

Pakize, 1. Arın, arun (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Suluv, sılıv (*M.M.*); **3**. Silik (*Rad. IV. «K.B.»; T.D.; Or.*). [Bak: Pak, bakir)

Palan, 1. Bağırcak (*D.L.T.*); **2**. Semer (*K.T.*).

Panik, 1. Bozgun (*Müt.; Muht.*); **2**. Tezgi(*D.L.T.*); **3**. Ürkü(*Rad.I. «Çağ.»; Bah.; Beh.*); **4**. Ürkün (*Muht.*); **5**. Yılgın (*Müt.*). [Bak: Hezimet, inhizam, firar, perişanlık]

Para, 1. Akça, akçe (*K.T.; L.O.; Rad. I. «Osm.»*); **2**. Oğ, ok (*B. T.L. «Çağ.»*); **3**. Pul (*Ç.L.*); **4**. Yarmağ (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Yarmak (*Rad. III. «Uyg., Tar., Çağ.»; Uyg. «Usp.»; D.L.T.; T.D.*). [Bak: Meskûkât, Sikke, nakt]

—sız, Züğürt (*K.T.*).

Parazit, 1. Asalak (*Müt.*); **2**. Ekti (*Der: İstanbul*). [Bak: Tufeyli]

Parça, 1. Azıcık (*K.T.*); **2**. Biraz (*K.T.*); **3**. Bölük (*K.T.*); **4**. Çinke, çiğe [Parmak uçlarıyle tutulabilen mıktar man.] (*Der: Teke, Niğde*); **5**. Kesek (*Kar.*); **6**. Kesik (*Kur.İ.*); **7**. Kıynık (*Der: Kastamonu*); **8**. Pulçok (*Rad. IV. «Tel., Alt.»*); **9**. Pörtül (*Der: Kandıra «Kocaeli»*); **10**. Samsı (*Der: Biga*); **11**. San (*P. d. C.; Ç. L.*); **12**. Sunum (*Der: Akhisar, Çal, Konya, İnegöl «Bursa»*); **13**. Süyün (*Der: Ordu*); **14**. Taram (*P. d. C.; Ç. L.*); **15**. Tike, tikke (*K.T.; T.D.; P.d.C.; Ç.L.*); **16**. Toğram (*Bab.*); **17**. Yartma (*Der: Antalya*). [Bak: Cüzü, kıt'a, kısım]

—parça, 1. Elçim elçim (*Kör.*); **2**. Kesik kesik (*Kur.İ.*); **3**. Kıyım kıyım (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Tike tike (*K.T.*).

Pardesü, 1. Üslük, üstlük (*T.D.; Der: Yanpar köyü «Söğüt», İstanbul, Bolu, Denizli, Anamur, Bozçaada, Kırşehir*); **2**. Üstecelik (*G.D.*).

Parola, 1. İm (*T.D.; İd. Haş.; Şeh.; D.L.T.; Der: Adana, Merzifon*); 2. Uran (*Rad. I. «Tel., Çağ., Bar., Kır.»; B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.; P.d.C.; Oğ.*).

Pasban, 1. Bekçi (*Der: İstanbul, Kayseri, Yozgat, Çiçekdağı*); 2. Gece bekçisi (*K.T.*); 3. Kagba (*Rad.II. «Sag., Kaç.»*).

Pasta, 1. Kete [Pirinç unundan bir nevi pasta man.] (*Rad. II. «Osm.»*); 2. Kurabiye [?] (*K.T.*).

Patika, 1. Cılga, cılka (*Der: A.*); 2. Çığır (*Der: Elifoğlu köyü «Gazi Antep», Ceyhan*); 3. Çılga (*Der: Ş. A., Kayseri, Ankara, Sultaniye «Konya», Tekirdağ*); 4. Çoban yolu (*Der: İstanbul*); 5. Keçiyolu (*Der: İstanbul*); 6. Taban yolu (*Der: Bozkır*); 7. Tılga (*Der: Ankara*); 8. Ürüş (*Kar.*); 9. Yolak (*Der: Sıvas, Bolu, Bursa*); 10. Yolamak (*Der: Aydın, Manisa, Bursa, Mahmudiye, Balıkesir*); 11. Yürep (*Der: Adana,Maraş*).

Patron, İşledici (*Müt.*).

Pây, 1. Adak (*Or.; Rad.I. «Soy.»*); 2. Ayak (*T.D.; Or.; K.T.; Rad.I. «Tel., Alt.; Kır., Tar., Küer., Tob., Bar., Ad., Osm.,Krm.»*); 3. Azak (*B.T.L. «Koyb.»; Rad.I. «Şor.»*); 4. Kıç (*Az.; Der: Bursa, Afyon, Isparta, Kırşehir, Develi, Antalya, Mut, Ankara, Konya, Sivrihisar, Cebelibereket, Kastamonu, Bolu*). [Bak: Kadem.]

—bent, 1. Atkağ (*Uyg. «U.»*); 2. Bugav (*Kar.*); 3. Bukağı (*K.T.*); 4. Kadana (*Rad.II.«Çağ.» P.d.C.; Ç.L.*); 5. Köstek (*K.T.*); 6. Ayak bağı (*K.T.*).

Payan, 1. Son (*K.T.*); 2. Tiğis (*B.T.L.« Kır.»*); 3. Uç (*K.T.*). [Bak: Hatime, âhır, nihayet, encam, gaye]

—sız, 1. Sonsuz (*K.T.*); 2. Tükenmez (*K.T.*); 3. Ucu bucağı yok (*Der: İstanbul*); 4. Uçsuz, ucu yok (*Çul.*). [Bak: Bipayan]

Payanda [Payende], 1. Bağam [Duvara mahsus ağaç destek man.] (*Rad.IV. «Çağ.»; B.T.L.; «Çağ.»*); 2. Bağana (*T.D.; Rad.IV. «Kır., Kaz., Kar.L., Kar.T., Yak.»*); 3. Dayak (*K.T.*); 4. Üğengi (*Bah.*). [Bak. Sütun, destek]

Paye, [Bak: Derece, mertebe, mansıp, rütbe]

Payidar, 1. Dikilmiş [Kök tutmuş man.] (*Mus. Es.*); 2. Sürekli (*K. T.*); 3. Sürgit (*Der: İstanbul*); 4. Tak [?] (*Tuh.*); 5. Tohtamış (*Ç.L.; P.d.C.*); 6. Toktamış (*T.D.*); 7. Yerleşmiş (*K.T.*).

—olmak, 1. Köklenmek (*K.T.*); 2. Toktamak (*Tuh.*); 3. Tözmek (*Tuh.*); 4. Urnamak (*D.L.T.*); 5. Yerleşmek (*K.T.*).

Payimal, 1. Basıngaç (*Müt.; Der: C.A.*); 2. Çiğnenmiş (*K.T.*); 3. Ezilmiş (*Der: İstanbul*); 4. Karacav (*L.N.*).

—etmek, 1. Ayak altına almak (*K.T.*); 2. Çiğnemek (*K.T.*); 3. Ezmek (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Calbaymak [Yerde, yer altında yatmak man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Yerde kalmak (*Ata.*).

Payitaht, 1. Ordu (*Or.; D.L.T.; Müh.; Rad. I. «Uyg.»*); 2. Terge (*Rad. III. «Tel.»*).

Pazar [Bazar], 1. Alış veriş, alış veriş yeri (*K.T.*); 2. Avdan [Rad. I. de mıntaka man.] (*Müt.; Der: Simav, Kütahya*); 3. Çekişme [Pazarlık etme man.] (*K.T.*); 4.

Köçen (*Der: Çerkeş*); **5**. Tim [Kapalı çarşı man.] (*T.D.; Rad. I. «Çağ.»; P.d.C.*); **6**. Uçar (*Ç.L.; T.D.; Rad. I. «Çağ.»*).

—günü, 1. Aras (*Der: Isparta*); **2**. Avdan (*T.D.*).

—tesi, 1. Ağras (*Der: Isparta*); **2**. Avdan ertesi (*Der: Simav*).

—lık, 1. Çekişme (*K.T.*); **2**. Kesişme (*Der: İstanbul*).

—lık etmek, 1. Çekişmek (*K.T.*); **2**. Kesişmek (*Der: İstanbul*).

Peçe*, **1**. Bürgü, pürgü (*Müt.*); **2**. Bürke, bürküt (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Gözündürük (*İd.*); **4**. Örtü, yüz örtüsü (*K.T.*); **5**. Terincek (*İd. Haş.*); **6** Tur örnükü (*Muk. Ed.*); **7**. Yaşmak (*K.T.*); **8**. Yüzlük (*Hurş.; Caf.*).

Peçete, 1. Bar [?] (*Y.E.*); **2**. El bezi (*K.T.*); **3**. Kırım [?] (*Der: İzmir, Aydın, Tekirdağ*).

Peder, 1. Aba (*Rad.I. «Şor., Tel., Sag.»; Ç.L.; D.L.T.*); **2**. Ada (*Rad. I. «Tel., Alt., Leb., Sag., Koyb., Uyg.»*); **3**. Akanğ (*Or.*); **4**. Ata (*Rad. I. «Tar., Tob., Bar., Kaz., Kır., Osm., Çağ., Kar., Baş., H.»; K.T.*); **5**. Baba (*K.T.*); **6**. Çeçe (*Der: Kayseri, Suşehri, Ordu*); **7**. Ece (*Müh.*); **8**. Edi (*Der: Bursa*); **9**. Eti (*B.T.L. «Kaz.»; Der: Tekirdağ, Trabzon*); **10**. Etke (*B.T.L. «Kaz.»*); **11**. Kanğ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Ep]

—ane, 1. Babacasına (*K.T.*); **2**. Baba gibi (*K.T.*); **3**. Babaya yakışır (*K.T.*).

Pehlivan, 1. Böke, bökö (*Rad.IV. «Çağ., K.Kır.»; P.d.C.; Ç.L.; Der: Antakya, Avşar, C.A.*); **2**. Büke (*L.O.; Der: Maraş, Gâvurdağı*); **3**. Güreşçi (*D.B.; K.T.; Bian.*); **4**. Karan (*Rad. II. «K. Kır.»*); **5**. Savaşçı (*Bian.*); **6**. Tonga (*Uyg. «U.»*). [Bak: Kahraman]

Pejmürde, 1. Algın (*Der: Tekirdağ*); **2**. Alkın (*Der: Konya*); **3**. Buruşmuş, buruşuk (*K.T.*); **4**. Dardağan (*D.B.*); **5**. Eski, eskimiş (*Der: Seyhan*); **6**. Eski püskü (*K.T.*); **7**. Kağşak (*K.T.*); **8**. Ölgüş (*T.D.*); **9**. Salpa (*Rad. IV. «Osm.»*); **10**. Solcuk (*Rad. IV. «Çağ.»*); **11**. Solgun, solmuş, soluk (*K.T.*); **12**. Sölpük (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **13**. Yırtık, yırtık pırtık (*Müt.*). [Bak: Fersude, köhne]

—etmek, 1. Eskitmek (*K.T.*); **2**. Örselemek (*K.T.*).

—kıyafet, 1. Kataç (*Tuh.*); **2**. Samsak (*Kon.*).

—olmak, 1. Çülükmek (*D.L.T.*); **2**. Eprimek, eprümek (*Der: Urfa, Bayburt, Gümüşane, Trabzon*); **3**. Örselenmek (*Kara.*).

Pelâspare, 1. Çapıt, çaput (*Der: Manisa, O.A.*); **2**. Kıncıl [?] (*Der: Erzincan, Gümüşane*); **3**. Paçavra (*K.T.*).

Pelenk, 1. Kaplan (*Rad. II. «Kaz., Top., Osm., Ad.»; K.T.; Der: A.*); **2**. Kıstırak (*Rad. II. «Kom.»*).

Pembe, Açık al (*K.T.*).

Penah, 1. Arka (*Ata.*); **2**. Baru (*B.T.L. «Osm.»*); **3**. Baskı (*Ata.*); **4**. Dalda, dulda (*Der: Mersin, Diyarbekir, Malatya, Trabzon, Ahlat, Urfa*); **5**. Sığınca, sığıncak (*Rad. IV. «Çağ.»; L.N.; T.D.*); **6**. Sığınak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **7**. Sıgıngı (*Müş.*); **8**. Tayanç (*T.D.; L.Ta.*); **9**. Uça (*Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Melce, melâz]

Pencere*, **1**. Baca (*T.D.; Müş.*); **2**. Delik (*Müt.*); **3**. Görgüç (*Der: Kürkçüler köyü «Seyhan»*); **4**.

Güngöre (*Enb.*); **5**. Paca (*Der: Van.*); **6**. Toplu (*Der: Büyük Afşar köyü «Ankara», Yerköy «Yozgat», İzmit, Ankara, Çorum, Sungurlu, Sinop, Kayseri, Kızılcahamam, Amasya, Ereğli, Devrek*); **7**. Tünlük, dünlük (*Oğ.; Müh.; T.D.; Tuh.*); **8**. Yantı, yantu (*İd; Haş.*). [Bak: Revzen]

Pençe, 1. Caynak (*Der: Aynacık «Sinop», Nevşehir «Niğde», Çiçekdağı «Kırşehir»*); **2**. Cınak (*B.T. L.«Ad.»; L.O.; Der: Şm.* A.); **3**. Çanka (*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Çenge (*Der: Ahlat, Van*); **5**. Çırmık (*Der: Yozgat*); **6**. Karsak (*Rad.II. «Sag., Koyb., Kaç.»*); **7**. Kınak (*L.O.; Mif.; Der: Bergama«Izmir», Ankara, Arapkir«Malatya», Tokat, Çankırı*); **8**. Kıncak (*Der: Yalova*); **9**. Tıynak (*Der: Mersin*).

Pens, 1. Elbeşik (*Der: Amasya*); **2**. Maşa (*K.T.*).

Pent, 1. Eriğ (*Uyg.«Ust.»*); **2**. Ot (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Öğüt (*K.T.; Ata.; Az.; Der: A.*). [Bak: Nasihat]

Per, 1. Kanat (*K.T.*); **2**. Yelek (*Der: Ankara*); **3**. Yelki (*Der: İzmir*).

Perakende, 1. Dağınık (*K.T.*); **2**. Darmadağın (*K.T.*); **3**. Kesek [Parça, kıt'a man.] (*Müt.*).

—olmak, 1. Dağılmak (*K.T.*); **2**. Karcaşmak (*Mün.*); **3**. Sapraşmak (*İd.*); **4**. Yasılmak (*D. L.T.*).

Perçem*, 1. Aydar (*Rad.I.«Kır.»*); **2**. Birçek (*B.T.L. «Ad.»*); **3**. Pürçek (*T. D.; Dede*); **4**. Pürçük (*L.O.*); **5**. Gelep(*L.O.*); **6**. Kırkma (*Der: Manisa*); **7**. Saçak (*Caf.*); **8**. Yele (*K.T.*).

Perçin*, 1. Bergütme (*Der: Bursa*); **2**. Berkitme (*Der: Seyhan, Tarsus*).

—etmek, 1. Kadamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Sağlamlaştırmak (*K.T.*).

Perdaht, 1. Açkı [Cilâ man.] (*T. D.; Der: Ezine, « Çanakkale », Bursa*); **2**. Parlaklık (*K.T.*).

—lamak, 1. Cışımak [Yk: Işımak] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Maltıratmak (*Rad. IV. «Tel.»*); **3**. Parlatmak (*K.T.*).

Perde, 1. Ara zarı (*K.T.*); **2**. Ayıran (*Müt.*); **3**. Barva [Hail, mania, man. «Uçmak ehliyle tamu ehli arasında bir barva vardır »] (*Cev.*); **4**. Bölme (*K.T.*); **5**. En [Kapı perdesi man.] (*Kar*); **6**. Enüc [Göze inen perde man.] (*D.L.T.*); **7**. Gerelti (*Der: Urla «İzmir»*); **8**. Gergi (*Der: Sarayköy «Samsun»*); **9**. Gerim (*D.L.T.*); **10**. Günlük [Seraperde man.] (*Çul.*); **11**. Kaplav (*Kar.*); **12**. Köjeğe (*Rad. II. «Şor.»*); **13**. Köjiğe (*Rad. II. «Uyg.»*); **14**. Köjögö (*Rad. II. «Tel.»*); **15**. Körge (*P. d. C.*); **16**. Köşeğe (*Rad. II. «Tar.»*); **17**. Közeğe (*Rad. II. «Sag., Koyb.»*); **18**. Örtü (*K.T.*); **19**. Şımıldık (*Rad. IV. «Kır.»*); **20**. Tutuğ, tutuk [Duvak demek olan «tütük» buradan gelse gerektir] (*Muk. Ed.; T.D.*); **21**. Yabuğ (*İrş.*); **22**. Yapku (*Rad.III. «Çağ.»*).

—lenmek, Göz tunmak (*Kar.*).

—birunane, 1. Açık saçık (*K. T.*); **2**. Yırtlazca (*Der: Çankırı*).

Perende, Takla (*K.T.*).

—atmak, 1. Bödürmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Takla atmak (*K.T.*).

Perestiş, 1. Bağınu (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Düşkünlük [«O kıza pek düşkünlüğü var.»] (*K.T.*); **3**. Tabuğ (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Tapağ (*Uyg.«P.P., U. II., T. T. I.»*); **5**. Tapığ, tapuğ (*Uyg. «İnd.»*); **6**. Tapınma (*K.T.*);

7. Tapma (*K.T.*) [Bak: İbadet, aşk, meftuniyet, garam]
—etmek, 1. Tapınmak (*K.T.*); 2. Tapmak (*K.T.*).
—kâr, 1. Tapan (*K.T.*); 2. Tapınan (*K.T.*).

Perhiz, 1. Baçağ (*Uyg. «H.»*); 2. Çekinme (*Der: İstanbul*); 3. El yunma (*Der: İstanbul*); 4. Yığlınma (*Müs.*). [Bak: İmsak]
—etmek, 1. Tıyınmak (*Rad.II. «Tel.»*); 2. Yığılmak (*T.D.*); 3. Yığlınmak (*Mec.; Caf.*).
—kâr, Yığlık (*T.D.*).

Peri, 1. İrşi (*Uyg. «P.P.»*); 2. Tüngür (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Uçuk (*T.D.*).

Perişan, 1. Alan talan (*Der: Niğde*); 2. Aynaşık (*Der: Bursa*); 3. Bırık (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Bozgun, bozuk (*K.T.*); 5. Bulgağ (*B.T.L. «Çağ.»*); 6. Burtağ, burtak (*B.T.L. «Çağ.»*); 7. Caylankı, cayılınkı [Saç hakkında] (*Rad.IV. «Kır.»*); 8. Dağılmış (*K.T.*); 9. Dağınık (*K.T.; Der: Ordu, Bursa*); 10. Dardağan (*Der: Yozgat, Çorum*); 11. Karışık (*K.T.*); 12. Karmakarış (*K.T.*); 13. Olun [Saç hakkında] (*M.M.*); 14. Pıtra (*Rad.IV. «Kır.»*); 15. Polun [Yk: Bolun] (*Rad.IV. «Kır.»*); 16. Serik (*Rad.IV. «Kır.»*); 17. Sıngın (*K.T.; T.D.*); 18. Şaş (*Hurş.*); 19. Tarkanç (*Or.*); 20. Tarkav (*B.T.L. «Kaz.»*); 21. Tarlık (*Kur.İ.*); 22. Tedirgin (*Der: Kütahya*); 23. Ütü, ütük (*B.T.L. «Çağ.»*); 24. Üzülmüş (*Der: İçel*); 25. Yalpak (*Bürh.*); 26. Yaman (*K.T.*). [Bak: Gayri muntazam, harap, mağlûp, intizamsız, perakende, mağmun, mükedder, münhezim]
—etmek, 1. Baslamak (*Rad.IV. «Kaz.»*); 2. Bozmak (*Der: Balıkesir*); 3. Butramak (*B.T.L. «Çağ.»*); 4. Dağıtmak (*K.T.*); 5. Karmak (*Ma.*); 6. Pıtratmak (*Rad.IV. «Kır.»*); 7. Sındırmak (*Müt.*); 8. Tağlamak (*Fel.*); 9. Yaymak (*Or.*).
—hal, Çolpaz (*Der: Yalvaç*).
—lık, 1. Bozgunluk (*K.T.*); 2. Sapraşma (*İd.*). [Bak: Mağlûbiyet]
—olmak, 1. Bozgun vermek (*K.T.*); 2. Bozulmak (*Cal.*); 3. Dağılmak (*K.T.*); 4. Ezilmek (*K. T.*); 5. Karcaşmak (*Mün.*); 6. Sınmak (*K.T.*); 7. Tarkalmak, tarkaşmak (*P.d.C.; Ç.L.*); 8. Toldurmak (*D.L.T.*); 9. Yavrımak (*D.L.T.*); 10. Yayınmak (*Fbş.*) [Bak: İnhizama uğramak]

Perran, 1. Uçan (*Der: A.*); 2. Uçkun (*L.O.*); 3. Uçucu (*K.T.*). [Bak: Tair]

Pertav [Pertap], 1. Atılış (*T.D.*); 2. Atlama (*Der: Denizli*); 3. Çıvma (*Der: Denizli*); 4. Kalkıyış (*Bian.*); 5. Sıçrama (*K.T.*).
—etmek, 1. Atılmak (*K. T.*); 2. Kalgımak (*Bian.*); 3. Sıçramak (*K.T.*).

Pertev, 1. Işık (*K.T.*); 2. Parıltı, parlaklık (*K.T.*). [Bak: Nur, şule, ziya]
—endaz olmak, 1. Balkımak (*Dede.*); 2. Işıldamak, ışık saçmak (*Müt.*); 3. Parıldamak (*K.T.*); 4. Parlamak (*K.T.*).

Peruka, Eğreti saç, takma saç (*K.T.*).

Perukâr, 1. Berber* (*K.T.*); 2. Saççı (*Müt.*).

Perva, 1. Çekinme (*K.T.*); 2. Korku (*K.T.*); 3. Tan (*Hurş.; Si. D.; Sir.*)
—sız, [Bak: Biperva]

Pervane, 1. Copalak [?] (*Der: İstanbul*); 2. Evelek, övelek (*B. T.L.«Osm.»*); 3. Kelebek, gece kelebeği (*K. T.*); 4. Yilelek (*Der: Kutlu köyü «Ankara»*).

Pervaz [Uçma man.], Uçma, uçüş (*K.T.*).

—etmek, 1. Ağmak (*B.T.L. «Çağ.,Osm.»*); 2. Uçmak (*K.T.*); 3. Yelmek (*Der: Kızılcahamam «Ankara»*). [Bak: Tayaran]

Balâ—, 1. Atıp tutan (*K. T.*); 2. Yüksekten uçan [Mec.] (*K.T.*). [Bak: Balâpervaz]

—* [Çerçeve man.], Tekre (*D. L.T.*).

Perver, 1. Besleyici, besliyen (*K.T.*); 2. Yetiştiren (*K.T.*). [Bu söz hem sonek olarak «bendeperver=adam yetiştiren», «şikemperver=karnına düşkün», «fukaraperver=yoksul besliyen gibi mürekkep sıfatlar yapar, hem de önek gibi şu kelimelerin başına gelir:]

—de, 1. Besleme (*Der: İstanbul*); 2. Beslenmiş (*K.T.*); 3. Yetişmiş (*K.T.*); 4. Yetiştirme (*Der: İstanbul*).

—digâr, 1. Besliyen (*Der: Uşak, Gediz, Kütahya*); 2. İğtileyen (*Muk.Ed.*); 3. Tanrı (*K.T.*); 4. Yetiştiren (*Der: İstanbul*).

—iş, 1. Besleniş (*K.T.*); 2. Yetişme (*K.T.*).

—işyap olmak, 1. Beslenmek (*Müt.*); 2. Ösmek (*Rad.I. «Alt., Leb., Şor., Tel., Küer., Kır., K. Kır., Tar., Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); 3. Üsmek (*Rad.I. «Kaz., Tob., Bar.»*)

Pesendide, 1. Beğenilmiş (*L. N.; K.T.*); 2. Çavlum (*L.N.*); 3. Üründülenmiş (*L.N.*). [Bak:Makbul]

Pesent [etmek], 1. Beğenmek (*Kam.*); 2. Caksılamak [Yk: Yakşılamak] (*Rad.IV. «Kır.»*). [Bak: Meth, sena]

Pest, 1. Alçak (*T. D.*); 2. Aşağı (*K.T.*); 3. Yavaş [Ses hakkında] (*K.T.*),

Peşiman* [Pişman], 1. İldem (*B. T.L. «Osm.»; L.O.*); 2. İldim (*K. T.; T.D.*); 3. Ökünüçen (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: Nadim]

—lık, 1. Caygınlık (*Der: A.*); 2. İldemlik (*B.T.L. «Osm.»*); 3. İllemlik (*Der: Sinop*); 4. Öküngç (*B. T.L. «Uyg., Kaz., Çağ.»; Ç.L.; Kur. İ.*); 5. Ökünüç (*Rad.I.«Çağ.»*). [Bak: Nedamet]

—olmak, 1. Dörünmek (*Der: Alibeyli köyü «Çarşamba»*); 2. Kakınmak (*Uyg. «İnd.»*); 3. Kızkalmak (*Rad. II. «Çağ.»*); 4. Oksunmak, oksınmak (*D.L.T.*); 5. Ökünmek (*B.T.L. «Uyg., Kaz.»; Uyg. «İnd.»; Or.; D.L.T.*); 6. Öykünmek (*Türkmen*); 7. Tohsunmak (*G.D.*); 8. Yerinmek (*K.T.*).

Peşin, 1. İşlemeden, işlemezden [«Evin aylığını işlemeden veriyorum»] (*K. T.*); 2. Önden, önceden (*K.T.*); 3. Öndün (*Bürh.; Kara.; Der: Konya*); 4. Önürdü (*Caf.; Ter.*); 5. Yendek (*Enb.*).

—tediye, Bönk (*Ç.L.*). [Bak: Abonman]

Peşkeş, 1. Armağan (*K.T.*); 2. Öğelge [Yk: Öğe = Hürmet (*Rad. I. «Uyg.»*)] (*Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.*); 3. Tartığ (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Atiye, hediye, hibe, ihsan]

Peşkir, 1 El bezi (*Der: Denizli, Amasya, Konya*); 2. Havlu (*K. T.*); 3. Kırım [?] (*Der: Alucra «Giresun», Bursa, Gelibolu, Te-*

kirdağ); **4**. Saçuğ (*Rad. IV.«Çağ.»*); **5**. Yüz bezi (*Der: İzmir*). [Bak: Peçete]

Peşrev, Açım (*Müt.; Der: A.*).

Peştamal, 1. Alcapkuç (*Rad. I. «Kaz.»*); **2**. Büyük havlu (*K.T.*); **3**. Dolama [?] (*Der: Ünye «Ordu»*); **4**. Havlu (*K.T.*); **5**. Öncek (*Der: Antalya, Isparta, Kütahya*); **6**. Övcül (*Der: Erzincan*); **7**. Silecek (*K.T.*).

Petrol, 1. Taş yağı (*Der: A.*); **2**. Yer yağı (*Der: Trabzon*). [Bak: Neft]

Pey [Art man.], **1**. Arka (*Der: A.*); **2**. Art (*K.T.*); **3**. İz (*K. T.*); **4**. Tas (*Der: Adana*).

—a pey, —derpey, 1. Ardı ardına, art arda (*Der: A.*); **2**. Arka arkaya (*Der: İstanbul*); **3**. Birbiri ardınca (*Der: İstanbul*); **4**. Biri biri arkasından (*Der: İstanbul*); **5**. Övün övün (*G.D.*); **6**. Ulaşu (*Caf.*).

—*[Pey akçası man.], **1**. Bönk (*Ç.L.*); **2**. Düğ [?] (*Der: Ayaş «Ankara»*); **3**. Öncelik (*Der: (C.A.)*.

Peyam [Peygam], **1**. Salık (*T.D.; Kam.*); **2**. Sav (*İd.*). [Bak: Haber, müjde, peygamber]

Peyda [Etmek], **1**. Çıkarmak, ortaya çıkarmak (*K. T.*); **2**. Öntürmek (*Or.*); **3**. Ündürmek, öndürmek (*Rad.I. «Soy.»*). [Bak: Husule getirmek]

—olmak, 1. Belirmek (*Der: İstanbul*); **2**. Kopmak (*Bat.*); **3**. Ornamak (*Neh.*); **4**. Önmek (*Rad.I. «Kır., Uyg., Çağ.»*).

Peygamber, 1. Savcı, savçı (*Rad. IV. «Uyg.»; D.L.T.; T.D.; İd.*); **2**. Yalavaç, yalvaç (*Rad.III. «Uyg.»; B.T.L. «Uyg.»; K.T.; Hut.; Der: Tosya, Kastamonu, Beyşehir «Konya»*); **3**. Yalavuç (*Rad. III. «Çağ.»*); **4**. Yaluvaç (*Der: Urfa, Çavdarlı, Kilis, Ankara*). [Bak: Nebi, resul, peyam]

—lik taslıyan, Kolçır (*Rad. IV. «Çağ.»*)

Peygân, 1. Basak (*T.D.*); **2**. Demir, ok demiri (*K.T.*); **3**. Temren, temiren (*Rad.III. «Osm.»; T.D.*).

Peygule, 1. Bucak (*K.T.*); **2**. Oda (*Der: İstanbul*); **3**. Sünüş (*T.D.*). [Bak: Köşe, zaviye]

Peyk, 1. İletgücü [Yk: İletici] (*T. D.*); **2**. Yalvaçı (*Uyg. «İnd., U.II.»*); **3**. Yüğürgen (*D.L.T.*). [Bak: Sâi]

Peyman, Ant (*T.D.*) [Bak: Kasem, aht, taahhüt, yemin]

Peymane, 1. Bardak (*K.T.*); **2**. Bart (*D.L.T.*); **3**. Ölçek (*Müt.*). [Bak: Kadeh]

Pezevenk, 1. Ağraç (*Az.*); **2**. Kurumsak (*Müt.*). [Bak: Deyyus]

Peyveste, 1. Bitişmiş (*Der: İstanbul*); **2**. Erişmiş (*K.T.*); **3**. Ulaş (*T.D.*); **4**. Ulaşmış (*K.T.*); **5**. Varmış (*Der: İstanbul*).

Pıhtı, 1. Donmuş kan (*Der: İstanbul*); **2**. Koyulanmış kan (*Müt.*); **3**. Uyuşmuş kan [?] (*Fer.*).

—laşmak, 1. Donmak (*K.T.*); **2**. Koyulaşmak (*K.T.*); **3**. Yuğurlanmak [?] (*Bian.*).

Pîç, 1. Büklümlü (*K.T.*); **2**. Dolaşık (*K.T.*); **3**. Kıvrımlı (*K.T.*).

—apîç, 1. Büklüm büklüm (*K.T.*); **2**. Karmakarışık (*K.T.*); **3**. Kıvrım kıvrım (*K.T.*); **4**. Pek dolaşık (*K.T.*).

—ide, 1. Bükülmüş (*K.T.*); **2**. Dolaşmış (*K.T.*); **3**. Karışmış (*K.T.*); **4**. Kıvrılmış (*K.T.*).

— ü tap, 1. Üzüntü (*K.T.*); **2**. Yelme (*Ça. Ma.*).

Pinhan, 1. Gizli (*K.T.*); 2. Saklı (*K.T.*). [Bak: Hafi, mahfi, mestur, sır]

Pipo, 1. Çubuk (*Der: Ankara*); 2. Kanza [?] (*Rad. II. «Alt., Tel., Tar., Sag., Koyb., Kaç., Soy., Bar.»*).

Pir, 1. Abuşka (*Muk. Ed.; Rad. I. «Çağ.»*); 2. Avıçka (*Uyg. «P.P.»*); 3. Aydıncı (*Der: Konya*); 4. Ece (*Der: Konya*); 5. Eksin (*Der: Narlıdere «Aydın»*); 6. Karıh (*Rad.II. «Çağ.»*); 7. Kart (*Müt.*); 8. Kartay (*Tuh.*); 9. Karthuna (*Rad. II. «Kar.»*); 10. Koca (*K.T.*); 11. Tayşı [Üstat man.] (*T.D.*); 12. Yaşlı (*K.T.*). [Bak: İhtiyar]

—i fani, 1. Abuçka, abuşka (*Rad. I. «Çağ.»*); 2. Munugan (*P. d.C.; Ç.L.*); 3. Uluğ (*Or.*).

—olmak, 1. Karılmak (*Tuh.*); 2. Karımak (*D.L.T.*); 3. Kartamak (*Tuh.*); 4. Kartalmak (*Muht.*); 5. Kartlaşmak (*Müt.*); 6. Kocalmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İhtiyar olmak]

Piraye, 1. Bezek (*Kel.*); 2. Donatma (*K.T.*); 3. Süs (*Der: A.*). [Bak: Ziynet]

Pirinç* [Hububattan], 1. Çeltik [Kabuklu pirinç man.] (*K.T.*); 2. Düğü (*K.T.; M.M.*); 3. Düyü (*Az.*); 4. Kürüş (*Rad. II. «Kır., Tob.»*); 5. Pirinç* [Farsça ile imlâsı müşterek ise de farsçada «*p*» ve «*r*» üstün okunur (*Ş. Sami*)] (*K.T.*); 6. Tuturgan (*Rad. III. «Kom.»; Tuh.*) ; 7. Tuturgu (*Rad. III. «Çağ.»*).

—[Bronze], 1. Cas, caş (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Pirinç* (*K.T.*); 3. Tuç, tunç (*K.T.;Rad.III. «Osm.,Krm.»*); 4.Yez (*Or.*).

Pirzola, 1. Külbastı (*T. D.*); 2. Siyer (*Der: Ankara*); 3. Söğülme, söğürme (*Mir.; Der; Konya, Bor «Niğde»*).

Pistan, 1. Cicik (*Der: Amasya, Antalya, Korkuteli «Antalya», Ordu, Taşköprü «Kastamonu», Develi «Kayseri», Osmancık «Çorum», Fethiye «Muğla»*); 2. Emük (*Neh.*); 3. İmcek (*B.T.L. «Çağ., Uyg., Kaz.»*); 4. Meme (*K.T.; Der: A.*).

Piş, 1. İleri (*K. T.*); 2. İley (*24.; Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); 3. Kabağ (*Der: Kars*); 4. Ön (*K. T.*); 5. Öndün (*D.L.T.*); 6. Önez (*Der: Edirne*).

[Aşağıdaki kelimelerde bir önek gibi kullanılır:]

—gâh, [Bak: Huzur]

—keş, [Bak: Hediye, peşkeş]

—tar, 1. Aravul[?](*B.T.L.«Çağ.»*); 2. Boyracı, boyrakçı, boyrancı (*B.T.L. «Çağ.»*); 3. Iravul (*Ba.*); 4. İleri kolu (*Müt.*); 5. İrevül (*Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; P. d.C.; Ç.L.*); 6. Karavul (*Rad. II. «Çağ.»; Der: Afyon*); 7. Öndüç (*Der: Lâpseki «Çanakkale», Bursa*); 8. Ön kol (*L.O.*); 9. Tutgak (*D.L.T.*); 10. Yezek (*D.L.T.*).

—va, 1. Baş, başa geçen, başta giden (*Der: İstanbul*); 2. Kılağuz, kılavuz [Rehber man.] (*Der: İstanbul*); 3. Koçaş [At sürücü, yol gösterici, kılavuz man.] (*Rad. II. «Osm.»*); 4. Öncel, öncül (*Der: Niğde, Avşar*); 5. Tayın, tuyun [?] (*T.D.*); 6. Uyulan, uyulgan (*Müt.*); 7. Yol gösterici (*Der: İstanbul*).

—valık, Öngüllük (*Bürh.*). [Bak: Rehber, hâdi, reis, mukteda]

—valık etmek, Başlamak (*D. L. T.*).

Piyade, 1. Boydak [Mücerret, be-

kâr man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*») (*Der: Altıntaş* «*Kütahya*», *Karaisalı* «*Adana*», *Mersin*); 2. Yadağ (*Or.*); 3. Yaya (*K.T.*); 4. Yayak (*Dede.; Ba.; Şeh.*); 5. Yayan (*K.T.*).

Piyale, 1. Ayağ, ayak [Yakutçada «*Ayah*»] (*Rad.I.* «Bütün lehçeler»; *Ç.L.*); 2. Bardak (*K.T.; Rad. IV.* «*Osm., Krm., Kom.*»); 3. Bart (*D. L.T.*); 4. Çoçok (*Rad.III.* «*Alt.*»); 5. Sağrak (*T.D.*); 6. Sığrak (*P.d. C.; Ç.L.; L.Ş.*). [Bak: Kadeh, sağar]

Plâj, 1. Kumla (*Müt.*); 2. Kumsal (*Der: İstanbul*).

Plân, 1. Düzenek (*Der: Isparta*); 2. Kurampa (*Der: İçel*); 3. Sağış (*Kar.*).

—kurmak, yapmak, Taslamak, tasarlamak (*T.D.; Der: Mersin, Niğde, İçel*).

Polis, [Bugünün polisi yeni cemiyet şartlarının doğurduğu bir teşkilât olduğundan onun karşılığı başka şartlar altında yaşayan cemiyetlerdeki kelimeler içinde tam yer bulamaz. İnzıbatı muhafaza için kullanılır eski teşkilâtın aldıkları isimler şunlardır:] 1. Baskak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Daruga (*Rad.III.* «*Osm., Çağ.*»; *Tüz.*); 3. Korucu (*Rad. II.* «*Osm.*»); 4. Toktavul (*Rad. III.* «*Çağ.*»); 5. Yasavul (*T.D.*).

Porsiyon, 1. Bölek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 2. Öğün, övün [Bir defalık yemek man.] (*K.T.*).

Posta, 1. Beklenci [Askerî müfreze man.] (*Rad.IV.* «*Osm.*»); 2. Örteng [Posta mevkifi man.] (*Rad.I.* «*Çağ.*»); 3. Tıl [?] (*Or.*); 4. Ulağ (*Tüz.*); 5. Ulak (*Mec.; K.T.*); 6. Yam (*Ba.; Rad. III.* «*Uyg., Osm., Çağ.*»).

—cı, 1. Çapar ulak (*L.N.*); 2. Çakuncu (*Tüz.*); 3. Ulakçı (*Bah.*); 4. Yamçı (*Rad.III.* «*Osm., Çağ.*»). [Bak: Müvezzi]

—haberi, Bursak [Posta tatarının getirdiği tebliğ man.] (*Tuh.*).

Pota, Köyde, Küyde (*D.L.T.*).

Potrel, Hezen [?] (*Der: Adana*).

Pranga, 1. Bukağı (*K. T.*); 2. Tomruk (*K.T.*).

Prens, 1. Bey (*K.T.*); 2. İnal (*B. T.L.* «*Kır.*»; *D. L. T.; T. D.*); 3. Oğlan (*Or.*); 4. Tarhan (*D.L.T.*); 5. Taysı, tayşı (*Uyg.* «*İnd.,T.T. II.*»); 6. Teğin (*Rad. III.* «*Or., Çağ.*»); 7. Tiğin (*Uyg.* «*İnd.*»;*Or.; D.L.T.*); 8. Töre, türe (*P.d.C.*).

—es, 1. Beğeç, biğe (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Bikim, bim (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); 3. İşi (*Uyg.* «*İnd.*»); 4. Kanış (*Rad.II.* «*Bar.*»); 5. Kunçuy (*Rad. II.* «*Or.*»; *Or.*).

Profil, Yandan (*K.T.*).

Prova, 1 Deneme (*K. T.*); 2. Sınav (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

—etmek, 1. Anarmak (*Rad. I.* «*Tel., Krm., Uyg.*»); 2. Denemek (*K.T.*); 3. Sınamak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Profesör, 1. Eprik (*P.d.C.*); 2. Tayşı (*P.d.C.*).

Puhte, 1. Ergin (*Der: İstanbul*); 2. Görmüş geçirmiş (*Der: İstanbul*); 3. Olgun (*Der: İstanbul*); 4. Pişkin (*K.T.*); 5. Pişmiş (*K.T.*).

Pulat, 1. Çelik (*K.T.*); 2. Kapka (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 3. Koroç (*Rad. II.* «*Kaz.*»); 4. Kurç (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Sart., Kar.*»).

Pusula, 1. Biti [Mektup man.] (*Bab.*); 2. Bitik [Mektup man.] (*Kam.*); 3. Dilken [Tezkere man.]

(*Bab.*); **4.** Fitik [Yk: Bitik] (*Der: Kırşehir, Niğde, C.A.*).

Puşide, 1. Börköviç, bürköviç (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2.** Bürgü, pürgü (*Müt.*); **3.** Örtü (*K.T.; Der: Uşak*).

Put, 1. Abak (*Rad. I. «Krm.»*); **2.** Burkan (*D.L.T.*); **3.** Körmüjek [Tahtadan mamul put man.] (*Rad. II. «Tel., Kumd»*); **4.** Tabungu (*Kur. İ.*). [Bak: Büt, sanem]

—hane, 1. Burkat (*L.O.; Ç.L.*); **2.** Tengrilik (*Uyg. «İnd.»*).

Puyan, 1. Çabuk giden, çabuk yürüyen (*K.T.*); **2.** Dalmış (*K.T.*); **3.** Koşan (*K.T.*).

Pür, Dolu (*K.T.; Uyg. «H.I.»*). [Önek gibi başa gelerek bolluk ve varlık anlatır; aşağıki sözlerde olduğu gibi:]

—gû, 1. Geveze (*K.T.*); **2.** Yanşak (*Muht.*); **3.** Zevzek (*K.T.*).

—hareket, 1. Civelek (*Der: Yozgat*); **2.** Kıpırdak (*Der: İstanbul*).

—hatâ, [Bak: Hataalût]

—hiddet, Öfkeli, ökkeli (*K.T.*).

—silâh, Tolumluğ (*D.L.T.*).

—temkin, Tohtak, toktak (*Az.*)

—neşe, 1. Gülen eğlenen (*Der: İstanbul*); **2.** Sevinen, sevinçle dolu (*Der: İstanbul*). [Bak: Mesrur]

Püser, 1. Çaşka (*Der: Ulukışla, «Niğde»*); **2.** Çağa [Çocuk, yavru man. (*Rad. III. «Osm.»*)] (*Der: Adana*); **3.** Oğlan (*K.T.*); **4.** Oğul (*K.T.*).

Püşte, 1. Bayır (*Der: İstanbul*); **2.** Tepe (*K.T.*); **3.** Uyk (*Bian.*).

R

Rabıta, 1. Ayıl [?] (*Tuh.*); **2.** Bağ (*K.T.; Uyg. «İnd.»*); **3.** Bağlantı (*Der: Kayseri, Erzurum*); **4.** Bağuç (*Rad.IV. «Sart.»*); **5.** Baylam, baylav (*Rad.IV. «Kır.»*); **6.** Beğit (*Hurş.*); **7.** Beylevüç (*Rad.IV. «Kaz.»*); **8.** Çatkı (*Der: Konya*); **9.** İlişik (*K.T.*); **10.** Koşukluk (*Rad. II. «Çağ.»*); **11.** Sığzığ (*D.L.T.*); **12.** Şaplama [İki parçayı rapta yarıyan parça man.] (*Der: Bursa, İstanbul*). [Bak: Alâka, münasebet, nizam, intizam, irtibat, kayt]

—lı, 1. Düzgün (*Der: İstanbul*); **2.** Kip (*Der: Eskişehir*); **3.** Yolunda (*K.T.*). [Bak: Muntazam, tertipli]

—sı kesilmek, Üzlünmek (*D. L.T.*).

—sız, 1. Aştak (*Rad.I. «Küer.»*); **2.** İpsiz sapsız (*Der: İstanbul*).

Rabi, Dördüncü (*K.T.*).

—an, Dördüncü olarak, dördüncüsü (*K. T.*).

Raci, 1. Dokunan, dokunur (*K.T.*); **2.** Dönen, geri dönen (*K.T.*); **3.** Ötkeri (*Ç.L.*); **4.** Yanığlı (*Kur.İ.*). [Bak: Ait, müteallik]

Racih, 1. Daha iyi (*Der: İstanbul*); **2.** Üstün (*Der: İstanbul*); **3.** Yeğ, yey (*T.D.*); **4.** Yiğin (*İd. Haş.*). [Bak: Evlâ, efdal, hayırlı, müreccah]

Racil, Yaya (*K.T.*).

—en, 1. Baydak (*Der: Aydın*);

2. Yaya olarak (*K.T.*); **3**. Yürüyerek (*K.T.*).

Radde, 1. Çama (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **2**. Kerte (*K.T.; T.D.*); **3**. Tas (*Met.*). [Bak: Derece, mertebe]

—sinde, —lerinde, Sularında (*K.T.*).

Raf, 1. Almalık (*T.D.*); **2**. Kişte (*Rad.II.* «*Tüm., Kaz.*»); **3**. Körünçlük (*Uyg.* «*İnd., U.II.*»); **4**. Paran (*Rad.IV.* «*Sag., Koyb.*»); **5**. Serek (*Der: Edirne, Adana, Geyve, Zeytinli, Kastamonu, Antalya, Söğüt, Bozöyük, Bursa, Gölpazarı, Afyon, Bilecik, Isparta, Bolu, Saiteli, Eskişehir, Zonguldak, Menemen, Çanakkale, Karaağaç, Bafra*); **6**. Sergen (*T.D.; Der: Edirne, Adana, Geyve, Zeytinli, Kastamonu, Antalya, Söğüt, Bozöyük, Bursa, Gölpazarı, Afyon, Bilecik, Isparta, Bolu, Saiteli, Eskişehir, Zonguldak, Menemen, Karaağaç, Çanakkale, Bafra, Ankara*); **7**. Serü [Brockelman «Saru» yazmıştır.] (*D.L.T.*); **8**. Sıra (*K.T.*); **9**. Terek (*T.D.; Der: Ahlat, Bayburt, Vezirköprü, Rize, Bor, Sıvas, Erzurum, Haymana, Bolçova, Kastamonu, Bursa, Tirebolu, Kırşehir, Kemah, Bünyan, Kayseri, Ş. Krrahisar, Malatya, Erzincan, Aydın, Çorum, Trabzon Adana, İçel*).

Rağbet, 1. Ilıkma (*Ter.*); **2**. İstek (*T.D.; K.T.*); **3**. Özenme (*Bab.*); **4**. Sür (*Rad.IV.*«*Alt., Tel., Tar., Çağ.*»). [Bak: Meyl, hahiş, itibar]

—etmek, 1. Emitmek(*İd.Haş.*); **2**. Özenmek [Kendinde olmıyan bir şeyi var göstermek istemek man.: «Muharrirliğe özeniyor.»] (*Bab.*); **3**. Öykenmek (*D. B.*); **4**. Sokalmak (*Tuh.*).

Rağıp, 1. Ilıkçı (*Ter.*); **2**. İstekli (*K.T.*); **3**. Oğrağlı (*Kur.İ.*). [Bak: Talip, heveskâr]

Rağm, 1. Kıçık [Nispet man. Kıçık vermek = nispet vermek, rağmına hareket etmek] (*Der: Antep*); **2**. Tapa (*İd.Haş*). [Bak: Nispet vermek]

—en, 1. Bireği [?- «Benim tenbihime bireği sen aksini yapmışsın»] (*Der: Antalya*); **2**. İncip (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Kakığ (*D. L. T.*); **4**. Karşı (*Der: Uşak, Kütahya, Gediz*); **5**. Kerçine [Zıddına, inadına man.] (*Der: Kayseri, Avanos* «*Kırşehir*», *Çiçekdağı*); **6**. Körlüğüne (*Bab.*); **7**. Tapana (*İd.Haş.*); **8**. Utru[«Sana utru yaptı.»] (*Rad.I.* «*Kaz.*»). [Bak: İnadına, zıddına]

Rahat, 1. Amal, amıl, amul (*Uyg.* «*U.*»); **2**. Baysal (*Rad. IV.*«*Kır.*»); **3**. Dinçlik (*Bah.*); **4**. Diniz (*Der: Manisa, Soma, Niğde, Isparta, Mersin*); **5**. Dinlenç (*Der: Karacasu,*); **6**. Dinlenme (*K.T.*); **7**. Dışlık (*G. D.; Der: Tokat, Malatya, Urfa, Keskin, Avşar, Yozgat, C.A.*); **8**. Dölek (*Y.E.*); **9**. Döleş (*Der: Bakırköy*); **10**. Enç (*Rad.I.*«*Uyg.*»); **11**. İnç (*B. T. L.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*İnd.*»; *Müh.*); **12**. İnçkü (*Uyg.*«*İnd.*»); **13**. İnçlik (*Kur.İ.*); **14**. İşsizlik (*K.T.*); **15**. Kullanışlı (*K.T.*); **16**. Ovüşlük (*G.D.*); **17**. Sılan(*Rad.IV.*«*Krm.*»); **18**. Tınç (*M.M.*); **19**. Uygun (*K. T.*). [Bak: Asude, âram, huzur, sükûn karar,, asayiş, istirahat, refah]

—bırakmak, Tindürmek (*Rad. III.*«*Çağ., Tar.*»).

—durmak, 1. Tek durmak(*Der:*

İstanbul, O.A.); **2.** Uslu durmak (*K.T.*).

—etmek, 1. Dinlenmek (*K.T.*); **2.** Dölenmek (*Y.E.*); **3.** Emilmek (*İd.Haş.*); **4.** İnçmek (*Müh.*).

—lık, Ençlik (*Rad. I. «Uyg.»*).

—sız, 1. Heğel[?] (*Der: Elbistan, «Maraş»*); **2.** İnez [?] (*Der: Merzifon*); **3.** Imızga (*Rab.*); **4.** Kımacav (*Rad. II. «Kaz.»*); **5.** Tedirgin (*Der: Kütahya*); **6.** Tehingin (*Der: Sinop*). [Bak: Bihuzur]

—sız etmek, 1. Adarmak(*Rad.I. «Uyg.»*); **2.** Baş ağrıtmak (*K.T.*); **3.** Buşurgatmak (*P.d.C.; Ç L.*); **4.** İnçsiretmek (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Üşündürmek (*Mün.*).

—sız olmak, 1. Emkenmek (*Neh.*); **2.** İncinmek (*Az.*); **3.** İnçsiz bolmak (*Uyg. «H.I.»*).

Rahibe, Sımnanç, şımnanç (*Uyg. «U. II. İnd.»*).

Rahîm, 1. Acıyan (*K.T.*); **2.** Esirgiyen (*K.T.; Fer.*); **3.** Esirgeyici (*Kur. B.*); **4.** Kejiktiğ (*Rad. II. «Leb., Şor.»*); **5.** Koldağuç (*Rad.II. «Çağ.»*); **6.** Pağırsak (*Rad. IV. «K.B.*); **7.** Tımağur (*P.d.C.; Ç.L.*); **8.** Yarlığan (*Hut.*); **9.** Yavaş (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Gafur, şefik, merhametli, müşfik, rahm, rahman]

Rahip, 1. Karabaş (*Rad.II.«Krm.»*); **2.** Toyın, toyun (*Uyg. «İnd., U. II.»*); **3.** Tuyun (*Müt.*).

Rahle, 1. Pandın (*Rad.IV. «Uyg.»*); **2.** Seke, seki (*Der: Çanakkale, Bursa, Söğüt, Uluborlu*).

Rahm [Meşime man.], **1.** Analık (*L.Ta.*); **2.** Ana oğul canı (*Kur. İ.*); **3.** Atan (*T. D.*); **4.** Baylık (*Rad. IV. «Çağ.»; K.T.; B. T. L. «Çağ.»*); **5.** Büken (*T. D.*); **6.** Catın (*Rad. IV. «Kır.»*); **7.** Döl yatağı (*K.T.; Der: Isparta, Erzincan*); **8.** Döl yeri (*Der: Isparta, Erzincan*); **9.** Keyin (*İd. Haş.*); **10.** Kulunluk [Hayvanlar için] (*Der: Gazi Antep*); **11.** Kuzuluk (*Der: Ezine, Antep*); **12.** Oğlan yatağı (*Mif.; L.N.*); **13.** Oğulcan (*T.D.; Kur. B.*); **14.** Oğulcuk (*Kur. İ.*); **15.** Oğulduruk (*T.D.; K.T.; Der: A.*). [Bak: Meşime]

—[Merhamet man.]**, 1.** Acıma (*K. T.*); **2.** Esirgeme (*K.T.*); **3.** Yarlığama (*K.T.*). [Bak: Merhamet, şefkat, gufran]

Rahman, 1. Acıyan (*Müt.*); **2.** Bağırsak (*Kur. İ.*); **3.** Esirgiyen (*Müt.*); **4.** Koldağuç (*Rad. II. «Çağ.»*); **5.** Suyurkağan (*Kur.İ.*). [Bak: Rahîm]

Rahmet, 1. Acıma (*K.T.*); **2.** Esirgeme (*K.T.; Kur. B.*); **3.** Kecik (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor.»*); **4.** Muyan (*Rad. IV. «K.B.»*); **5.** Yarlığa, yarlığama (*K.T.; Müt.*). [Bak: Rahm]

—etmek, 1. Acımak (*K.T.*); **2.** Esirgemek (*K.T.*); **3.** Yarlığamak (*K.T.*).

—li, [Bak: Merhum]

Rahne, 1. Beçel (*Der: Simav*); **2.** Bozukluk (*K.T.*); **3.** Çentik (*K. T.*); **4.** Delik, deşik (*K. T.*); **5.** Gedik (*K. T.*); **6.** Yarık (*K. T.*); **7.** Yıkık (*K.T.*).

—dar, 1. Bozulmuş, bozuk (*K. T.*); Çağşak (*Der: Konya*); **3.** Delik deşik (*K.T.*).

Rahşan, 1. Parlak (*K. T.*); **2.** Yaləbuk (*Dede.*); **3.** Yaldırgan (*Bah.*). [Bak: Dirahşan, tâban]

Rahvan, 1. Kara eşkin [Adi yürüyüşle tırıs gitme arasında bir yürüyüş man.] (*Der: Adana, Cide, Edirne, Artvin, Apturrahmanlar*); **2.** Kaydalama[Rahvan yürüme ve

yürüyüş man.] (*Der: Kırşehir*); **3**. Yorga (*Kıs.*).

—gitmek, Yorgalamak (*Mün.*).

Râi, 1. Badaçı[?] (*Rad.IV*. «*Kır.*»); **2**. Güdücü (*Tuh.*); **3**. Kaymancı (*Müh.*); **4**. Koymat (*Muk. Ed.*); **5**. Kütücü (*Tuh.*); **6**. Sığırtmaç [Sığır çobanı man.] (*K.T.*).

Rây [etmek], **1**. Gütmek (*K.T.; Fer.*); **2**. Güzmek (*D.L.T.*); **3**. Otarmak (*K.T.; L.O.; T.D.; Kur. B.*); **4**. Otlatmak (*K.T.; T.D.*); **5**. Yaymak [Yk: Yaylaya götürmek] (*Müt.*).

Rakabe, Boyun (*K.T.*).

Rakam, [Bak: Adet]

Râki [Rukû eden man.], **1**. Eğilici (*Çul.*); **2**. Udunucu (*Muht.*); **3**. Yükünucu (*Müt.*).

Rakik, 1. İnce (*K.T.*); **2**. Şolcun (*Rad.IV*. «*Kır.*»); **3**. Yuka (*Tuh.; Bal.*); **4**. Yufka (*K.T.*); **5**. Yuvka (*Tuh.; D.L.T.*). [Bak: Rikkat]

Rakîp, 1. Eges (*Rad.I*. «*Kır.*»); **2**. Engel (*Rad.I*. «*Krm.*»; *Kara.; Kon.; Gev.; Kam.; Bür.*); **3**. Genim (*Der: Trabzon*); **4**. Günücü (*Der: Sıvas, Söğüt, Gazi Antep, Karaman*); **5**. Köndöş (*Rad.II*. «*Kır.*»). [Bak: Rekabet, istirkap]

—(b) e, Kuma [Ortak kdın, bir kocanın müteaddit karılarından her biri man.] (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Râkip, 1. Binen, binmiş (*K.T.*); **2**. Müngen (*Muk. Ed.*). [Bak: Süvari]

—olmak, Binmek (*K.T.*).

Râkit, 1. Dingin (*Der: Milâs*); **2**. Durgun (*K.T.*); **3**. Duruk (*Der : Bergama* «*İzmir*»); **4**. Eğren (*Der: Kırkağaç*); **5**. Imık [Hava hakkında] (*Der: Isparta*); **6**. İrkin (*Der: Eskişehir*); **7**. Uyuk (*Der: Beşiktaş* «*İstanbul*»).

—olmak, Uyuğmak (*Müt.*).

Rakkas, 1. Biyici, biyücü (*Rad. IV*. «*Kaz.*»; *B.T.L.*«*Kaz.*«); **2**. Boynacı (*Müh.*); **3**. Köçek [(*Rad. II*. de hem *danseur*, hem de yavru, deve yavrusu, çırak manalarına geldiği gösteriliyor] (*K.T.*); **4**. Oynayan (*K.T.*); **5**. Oyuncu (*Der: İstanbul*).

—e, 1. Çengi* (*K.T.*); **2**. Oyuncu kız (*Der: İstanbul*).

Raks, 1. Biyü (*Rad.III.*«*Kaz.*»; *B. T.L.* «*Kaz.*»); **2**. Büdik (*D.L.T.*); **3**. Çüvme (*Der: Edirne*); **4**. Oyun, ayak oyunu (*K.T.*); **5**. Seğirme (*Tuh.*). [Bak: Dans]

—etmek, 1. Biyimek (*Müh.*); **2**. Biymek (*Rad. IV*. «*Kom.*»); **3**. Biyümek (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **4**. Büğmek (*İd.*); **5**. Büğülmek (*Çul.*); **6**. Büklümek (*Bab.*); **7**. Oynamak (*K.T.*); **8**. Piyelemek (*Rad.IV*. «*Alt.,Bab.*»); **9**. Seğirmek (*Tuh.*); **10**. Sekirkelemek (*Rad. IV*. «*Kar.*»); **11**. Sekirmek (*Rad.IV*.«*Tel.*»; *Kar.*); **12**. Sıçramak (*K.T.*); **13**. Siğenmek (*Rad. IV*. «*Çağ.*»); **14**. Tepsemek (*Bal.*).

Râm [etmek], **1**. Admak (*Or.*); **2**. Baş eğdirmek (*Müt.*); **3**. Boyun eğdirmek (*Der: İstanbul*); **4**. Yükündürmek (*Or.*).

—olmak, 1. Baş eğmek (*Müt.*); **2**. Boyun vermek (*Az.*); **3**. Yavaşımak (*Mün.*); **4**. Yumşanmak (*Kel.*).

Rampa, 1. Tokuşma, dokuşma (*Müt.*); **2**. Yanaşma (*K.T.*); **3**. Yöreme (*Der : Maraş, Kayseri, Malatya, Kırşehir, Ceyhan, Kelkit, Giresun, Ordu*).

Rana, 1. Güzel (*K.T.*); **2**. Parlak (*K.T.*); **3**. Pek iyi [«Rana malûmunuzdur=pek iyi bilirsiniz»] (*K.T.*).

Randevu, 1. Bolcal, bulcal (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Bolcaş (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Boljal (*Rad.IV.*«*Kır.*»); **4**. Buluşağ (*Müt.*; *Der: Saray* «*Tekirdağ*»); **5**. Kavşut [Asıl iki yolun, iki suyun birleştikleri yer man.] (*Ça. Ma.*); **6**. Terkim [Sözleşme man.] (*Der: Fethiye, Sinop, Amasya, T.D.*). [Bak: Mev'it, mev'idi mülâkat]

—vermek, Bolcamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Randman [*Rendement*], **1**. Tuhur (*Der: Balıkesir*); **2**. Tukur (*Müt.*); **3**. Verim (*Der: İstanbul*).

Rap, 1. İdi, izi [Sahip, malik, Allah man.] (*Müt.*); **2**. İğtileyen (*Muk. Ed.*); **3**. Tanrı (*K.T.; T.D.; L.O.*). [Bak: Allah]

—(b)bünnas, Yalnıklar izisi [Yalnık=yalınguk=yalıncak=ebnayı beşer, insan; İzi=idi=mevlâ, sahip man.] (*Kur.İ*).

Rapt [etmek], **1**. Bağlamak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *K.T.*); **2**. Bağmak (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Osm.*»); **3**. Bamak (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*Usp.*»; *D.L.T.; Or.*); **4**. Baylamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5**. Bekemek, beketmek (*Der: Eskişehir*); **6** Bergilemek (*Der: Adana*); **7**. Berkitmek (*Der: Seyhan*); **8**. Calamak (*Az.*); **9**. Calgamak (*Rad.IV.* «*Kır. Kaz.*»); **10**. Çatmak (*Hurş.*); **11**. Çitimek (*Der: Adana*); **12**. İliştirmek (*K.T.*); **13**. İsmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **14**. Kaşuldurmak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **15**. Kavşurmak (*Uyg.* «*Usp.*»); **16**. Köklemek (*D.L.T.*); **17**. Ulamak (*B.T.L.* «*Çağ., Osm.*»; *D.L.T.*); **18**. Urmak (*Hurş.*). [Bak: İlhak, ilsak, vasl, tevsik, irtibat, merbut, rabıta]

—iye, 1. İlgeç (*Der: Nallıhan, Sarayköy* «*Ankara*»); **2**. İlgi (*Der: Malkara, İstanbul, Çanakkale*).

Rasat, 1. Bekleme (*K.T.*); **2**. Göyme (*Bab.*); **3**. Göyüm (*Fer.*); **4**. Gözetleme (*Der: İstanbul*); **5**. Gözetme (*K.T.*); **6**. Köyme (*Fer.*); **7**. Maralama (*Rad. IV.* «*Sart.*»); **8**. Marama (*Rad. IV.* «*Çağ., Tar., Bar.*»); **9**. Maranlama (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **10**. Pusu tutma (*K.T.*); **11**. Yol bekleme (*Kur. B.*). [Bak: Tarassut]

—aleti, Gözlengeç (*Der: Muğla*).

—hane, 1. Göyüm evi (*Fer.*); **2**. Gözek (*L.O.*); **3**. Marak (*Rad.IV.* «*Sart.*»).

—noktası,—yeri, 1. Gözlek (*Der: Konya, Urfa*); **2**. Yünürlen (*Muk. Ed.*).

Rasıt, 1. Bakıp bekliyen (*K.T.*); **2**. Göymen (*Bab.*); **3**. Gözeten (*K.T.*); **4**. Marakçı (*Rad. IV.* «*Çağ., Tar.*»). [Bak: Rasat]

Rasih, 1. Sağlam (*K.T.*); **2**. Tilenmiş (*Kur.İ.*); **3**. Tölengen [Melekeli man.] (*Kur.İ.*); **4**. Yordamlı (*K.T.*). [Bak: Rüsuh, meleke]

Rasin, 1. Bekem (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Berik (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Berk (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L; L.Ş*); **4**. Birik (*Mus.Es.*); **5**. Dayangan (*Der: Trabzon, Çanakkale*); **6**. Dayanıklı (*Der: İstanbul*); **7**. Pöke [Yk: böke=kuvvetli, pehlivan] (*Rad.IV.* «*K.B.*»); **8**. Pökön (*Rad. IV.*«*Tel.*»); **9**. Sağlam (*K.T.*). [Bak: Metîn, muhkem, kavi]

Rast [Doğru man.], **1**. Doğru (*K.T.*); **2**. Düz (*Az.*); **3**. Onan (*T.D.*); **4**.

Sağ (*K.T.*). [Bak: Sahih, muhik, müstakim]
— [Tesadüf man.], **1**. Tutaş (*Süh.*); **2**. Tüş (*Rad. III. «Uyg., Çağ., Tel., Leb., Şor., Küer., Kaç., Kır., K.Kır., Kom.»; B.T.L. «Çağ., Kaz.»*). [Bak: Tesadüf]
—gele, 1. Gelişi güzel (*Der: İstanbul*); **2**. Olur olmaz (*Der:A.*); **3**. Utumuna [?] (*Der: Muğla*).
—gelmek, 1. Çıkmak (*K.T.*); **2**. Dek gelmek (*Der: Sivrihisar*); **3**. Düş olmak (*Müz.; Dede.*); **4**. İlekmek (*Müt.*); **5**. Öne gelmek (*K.T.*); **6**. Sataşı gelmek (*Süh.*); **7**. Sataşmak (*K.T.*); **8**. Tuşlanmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Tuşmak (*D.L.T.; Uyg. «P.P.»*); **10**. Tuş olmak (*Rad.III. «Çağ.»; Süh.; Y.E.; D.B.*); **11**. Tuşuşmak (*Uyg. «İnd.»*); **12**. Uçramak (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ., Kaz.»; Ç.L.*); **13**. Uçuramak, uçuraşmak (*Rad.I. «Tel., Tar., K. Kır., Krm.»*); **14**. Yamaçlamak (*Der: Ankara, Keskin, Sıvas*); **15**. Yulagurmak (*Muht.*); **16**. Yolukmak (*Rad. III. «Krm., Kom., Tob., Tar., Çağ.»; Fbş.*).
—getirmek, 1. Uçuratmak (*Rad.I. Tel., Tar., K.Kır.»*); **2**. Uğratmak (*D.L.T.*); **3**. Uğuratmak (*Rad.I. «Tel., Tar., K. Kır.»*).
Raşan, 1. Ditreyik (*Çul.; Mir.*); **2**. Titrek (*K.T.*); **3**. Titreyik (*Çul.; Mir.*); **4**. Ürkek, ürken (*K.T.*). [Bak: Lerzan, lerzişnak]
Raşe, 1. Bezik, bezkek (*D.L.T.*); **2**. Titreme, titreyiş (*K.T.*); **3**. Ürküntü, ürkme (*K.T.*); **4**. Ürperme (*Der: İstanbul*); **5**. Yabakulak [Sıtma titremesi] (*D.L.T*). [Bak: Lerze, havf, ihtizaz, irtiaş]
—ile uyanma, Silki, sirki (*K.T.*).
—dar, 1. Sarsak (*K.T.*); **2**. Titreyen, titrek (*K.T.*); **3**. Ürken, ürkek (*K.T.*).
—dar etmek, Bezitmek(*D.L.T.*).
—dar olmak, 1. Kaltıramak (*Kar.*); **2**. Titremek (*K.T.*); **3**. Ürpermek (*Der: İstanbul*).
Rat [Raıt], **1**. Gök gürlemesi (*K.T.*) **2**. Gökkür (*Kur. İ.*); **3**. Kükrek (*Tuh.*); **4**. Ötkün (*Muk. Ed.*).
Ratbü yabis, 1. Kurak yaşak (*Muht.*); **2**. Yaş kuru (*K.T.*).
Râtıp, 1. Cibü (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Cipişik (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Civiş (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Cuş, cuvuş (*B.T.L. «Kaz.»*); **5**. Çık (*Rad. III. «Tel.»*); **6**. Çibik (*Rad. III. «Şor.»*); **7**. Islak (*K.T.*). **8**. Kara sulak, kara suluk (*Der: Antalya, Finike, Malkara, Muğla*); **9**. Öllü (*Bab.*); **10**. Sık (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **11**. Yaba (*D.L.T.*); **12**. Yaş (*T.D.; K.T.*); **13**. Yeşil (*K.T.*); **14**. Yuvuş (*Kar.*). [Bak: Rutubet]
—kılmak, 1. Cıkturmak (*D.L. T.*); **2**. Islatmak (*K.T.*); **3**. Yaşartmak (*Der: A.*). [Bak: Tartip]
—olmak, Çilemek (*Der: Ankara, Yozgat, Zonguldak*).
—tarla, Darbız (*L.O.*).
Rauf, 1. Acıyan (*K.T.*); **2**. Bağırsak (*Kur.İ*); **3**. Esirgeyici (*K. T.*). [Bak: Refet, rahîm, şefik]
Rayet, 1. Baydak (*B.T.L. «Ad.»*); **2**. Bayrak (*K.T.*); **3**. Sancak (*K. T.;L.O.*); **4**. Tuğ (*Dede.*). [Bak: Alem, liva]
Rayiç, 1. Geçen (*K.T.*); **2**. Geçer akça (*Bab.*); **3**. Sürümlü (*K.T.*).
—olmak, Geçmek (*K.T.*).
Rayiha, 1. Bur [Iyi koku man.] (*T.D.; Müt.*); **2**. İğ (*K. T.*); **3**. İt [İyi koku man.] (*B.T.L. «Uyg.,*

Çağ., Osm.»; Der: Ş.A., C.A.»); **4**. İy (*B.T.L.«Osm., Çağ., Ad.»; K.T., Az.*); **5**. Koku (*K.T.*); **6**. Kolansa [Kerih rayiha man.] (*Rad.II. «Çağ.»; Tuh.*); **7**. Yıs (*Rad.III.Koyb.»*); **8**. Yızığ (*Neh.*); **9**. Yi (*Tuh.*); **10**. Yit (*B.T.L. «Uyg.»*); **11**. Yiy (*Enb.*); **12**. Yiyi (*Kel.; Tef.; Müt.*). [Bak: Itr, hoşbu]

—neşretmek, 1. Kokmak (*Der: İstanbul, A.*); **2**. Puramak (*Rad. IV. Tar.*).

Raz, 1. Gizli (*K.T.*); **2**. Hen (*Der: Şabanözü «Polatlı»*); **3**. Saklı (*Der: İstanbul*). [Bak: Sır, esrar]

Razı, 1. Ongan [Memnun, mesut man.] (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. I. «Çağ.»*); **2**. Tatı (*L. Ta.*). [Bak: Hoşnut, kail, memnun]

—olmak, 1. Bayarlamak (*Müh.*); **2**. Bayıvermek (*Der: Konya*); **3**. Baymak (*Der: Adıyaman «Malatya»*); **4**. Kanmak (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Kınmak (*Rad. II. «Bar., Tel., Şor.»*); **6**. Könmek (*Rad.II. «Kır., K.Kır., Uyg., Çağ.»*); **7**. Könüllemek (*D.L.T.*); **8**. Kösülmek (*Müt.*); **9**. Namak (*Rad.III.«Şor.»*); **10**. Onamak [Kabul, tasvip man.] (*D.L.T.; T.D.; B.T.L. «Uyg.»; Mün.*); **11**. Tablamak (*D.L.T.*); **12**. Taplamak (*Uyg. «İnd.»*); **13**. Tatılanmak (*B.T.L. «Osm., Çağ.»; Uyg. «P.P.; Or.; P.d.C.;Ç.L.*); **14**. Ündemek, ünemek(*B.T.L.«Kaz.»*).

Rebap, 1. Ik (*Rad.I. «Koyb.»*); **2**. Iklığ (*Rad.I. «Çağ.»; Tuh.*); **3**. Iklık (*L.N.; Caf.; Bürh.; Tuh.*); **4**. Kobuz (*Rad. II. «Kır., K. Kır., Kar.L., Kar.T., Tar.»*); **5**. Kopuz (*L.N.; Rad.II. «Osm.»*); **6**. Oğluk (*Tuh.*). [Bak: Saz, şeştar]

Rebi, 1. İlkyaz (*K.T.*); **2**. Yay [Orhon abidelerinde yay = yaz, yaz = ilkbahar man.] (*Uyg.«İnd.»*); **3**. Yaz ağzı (*Der: Emet «Kütahya», Ankara*); **4**. Yaz başı (*Der: Ordu*).

—yeli, Öndün yeli (*Rad.I.«Uyg., Çağ.»*).

Recfe, 1. Çabalıç (*Rad.III. «Tel.»*); **2**. Sarsılma (*K.T.*); **3**. Yer deprenmesi (*Kur. A.; Ar. L.*). [Bak: Zelzele, irticaç]

—lenmek, 1. Caybanmak (*Rad. IV. «Bar.»*); **2**. Çaybanmak (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); **3**. Sarsılmak (*K.T.*); **4**. Teprenmek (*Ar.L.*).

Recm, 1. Sanğma (*Kur. B.*); **2**. Sürükme (*Kur. B.*); **3**. Taşlama (*K.T.*).

—etmek, 1. Taşa tutmak (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Taşlamak (*K.T.*).

Recül, 1. Er (*Rad. I. «Tel., Alt., Şor., Leb., Kumd., Tar., Tob., Küer., Krm., Çağ., Kom., Osm., Uyg.»; T.D.; K.T.*); **2**. Eren (*P.d. C.; Ç.L.*); **3**. Erkek (*Müt.*). [Bak: Ehl, erbap, mert]

—iyet,' 1. Erenlik (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Erkeklik (*Müt.*); **3**. Erlik (*Uyg. «H.I.»; D.L.T.; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Zükûret, kabiliyet, ehliyet]

Reçine, 1. Akındırık (*Der: Giresun, Alucra*); **2**. Kasmuk, kasmul (*Der: Hafik, Tirebolu*); **3**. Sakız, ağaç sakızı (*K.T.*).

Redaet, 1. Alçaklık (*K.T.*); **2**. Azgınlık (*K.T.*); **3**. Kötülük (*K.T.*). [Bak: Denaet, habaset]

—li [Redi], **1**. Alçak (*Müt.*); **2**. Bayağı (*K.T.*); **3**. Kötü (*K.T.*); **4**. Yatlı (*Fer.*); **5**. Yoz (*Der: G.A.*). [Bak: Kem, deni, habis]

Redif, 1. Ardıl [Arttan gelen man.] (*Bab.; T.D.*); **2**. Arkadan gelen

(*K.T.*); **3**. Bingeşi (*Çul.*); **4**. Sonradan gelen (*K.T.*).

Ref [etmek], **1**. Irmak [Defetmek man.] (*Kel.*); **2**. İkitmek (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Kaldırmak (*K.T.*); **4**. Körtürmek (*Der: Kadıçiftliği* «*Çatalca*»); **5**. Yukarı çıkarmak (*K.T.*); **6**. Yukarı götürmek (*Kur. B.*); **7**. Yüceltmek (*Kur. B.*); **8**. Yükseltmek (*K.T.*). [Bak: İlâ, ilga, lâğv, fesh, def]

—i sada, Urılma (*D.L.T.*).

Refah, 1. Açığ (*D.L.T.*); **2**. Bolluk (*K.T.*); **3**. Dirlik (*Kam.*); **4**. Dirlik genliği (*24.*); **5**. Ebinç (*B. T.L.*«*Uyg.*»); **6**. Erinç (*T.D.; D. L.T.*); **7**. Evinç (*T.D.; B.T.L.* «*Uyg.*»); **8**. Eyinç (*T.D.*); **9**. Genlik, genişlik(*Müt.*); **10**. Gönçlük (*Der: Gerdan köyü* «*Adana*», *Sıvas*); **11**. Göneçlik (*Müt.*); **12**. Gönenme (*Müt.*); **13**. İrinç (*D.L.T.*); **14**. Kinlik (*Muk.Ed.*); **15**. Kinrünme (*D.L.T.*); **16**. Kıv (*Uyg.*«*İnd.*»); **17**. Kolaylık, yaşayış kolaylığı (*K.T.*); **18**. Onma (*Dede.;Bab.*); **19**. Şavluk(*Rad.IV.* «*Kar.*»); **20**. Yay (*Rad.III.*«*Bar.*»). [Bak: Hüsnü hal, vüsat, rahat]

—bulmak, 1. Bayımak [Yk: Bay = zengin] (*Dede.*); **2**. Gönenmek (*Der: Uşak*); **3**. Kinrünmek (*D. L. T.*); **4**. Yarçımak (*Dede.*).

Refakat, 1. Arkadaşlık (*K.T.*); **2**. Yoldaşlık (*K.T.*).

—etmek, 1. İyermek (*Rad.I.* «*Tob., Kaz.*»); **2**. Kanattaşmak *Rad.II*,«*Al.*»). [Bak: Refik]

Refet, 1. Acıma (*K.T.*); **2**. Esirgeme (*K.T.*). [Bak: Şefkat, merhamet]

Refik, 1. Arkadaş (*Rad.I.* «*Osm., Krm*»; *T.D.; Ev.; K.T.*); **2**. Ayakdaş (*Rad.I.*«*Osm.*»; *B.T.L.*«*Osm.*»; *Bian.; Ev.*); **3**. Dadaş (*Der: Erzincan, Kırkağaç, Erdek, Gümüşane, Erzurum, Tekirdağ*); **4**. Edeş (*D.L.T.*); **5**. Eş (*Rad.I.* «*Tel., Kumd., Şor., Kom., Osm., Çağ., Uyg.*»; *Or.; Ah.H.; K.T.; D.L.T.*); **6**. Kadaş (*Rad.II.* «*Uyg.*»); **7**. Kaşdaş (*Kel.*); **8**. Koca [Karının hayat arkadaşı, zevç man.] (*K.T.*); **9**. Köldaş (*Rad.II.* «*Uyg., Osm., Çağ.*»; *P.d.C.; Muk.Ed.; Bab.*); **10**. Koşdaş (*Cev.; Kel.*); **11**. Koştı (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **12**. Ortak [Şerik man.] (*K.T.*); **13**. Öğrü (*Der: Osmaneli* «*Bilecik*»); **14**. Öğür (*Der: Eskişehir, İncesu*«*Kayseri*», *Konya*); **15**. Say (*Der: Ezine, Sinop, Maraş, Adana, Muğla, Mersin, Sıvas, Bozkır, Isparta, Alucra, Amasya, Kayseri, Yozgat, Konya*); **16**. Taydaş (*Der: Ankara, Seyhan, Avanos, Konya, Bayburt, Mersin, içel, Maraş*); **17**. Tuş (*Uyg.* «*İnd., P.P.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»); **18**. Yamak [Muin man.] (*K.T.*); **19**. Yardak [Muin man.] (*K.T.*); **20**. Yoldaş (*Rad. III.* «*Bar., Osm., Kar.*»; *Kur.B.*; (*K.T.*). [Bak: Akran, ahbap, hemdem, hemrah, hempa, muin, musahip, karîn]

—a, 1. Karı [Kocanın hayat arkadaşı, zevce man.] (*K.T.*); **2**. Kolko (*Rad.II.*«*Tel.*»); **3**. Katun [Yk: Hatun] (*Uyg.*«*U.*»). [Bak: Hemser]

Reftar, 1. Gidiş (*K.T.*); **2**. Salınış (*T.D.*); **3**. Yürüyüş (*K.T.*). [Bak: Hıram]

Refte refte, 1. Adım adım (*Der: İstanbul*); **2**. Gide gide (*K.T.*); **3**. Giderek (*K.T.*); **4**. Git gide (*K. T.*); **5**. Yavaş yavaş(*Der:İstanbul*).

Reha, Kurtulma, kurtuluş (*K.T.; T.*

D.). [Bak: Halâs, necat, iadei afiyet]

— bulmak, Kurtulmak (*K.T.*).

— yap, Kurtulan, kurtulmuş (*K.T.*).

Rehavet, 1 Çaynağ (*Rad. III.* «*Şor.*»); 2. Gevşeklik (*K.T.*); 3. Sölpüklük (*K.T.*); 4. Tembellik* [«Tembel» sözü farsçada da kullanılırsa da türkçedir] (*K.T.*); 5. Uyuşukluk (*Der: İstanbul*); 6. Üşengenlik (*Der: İstanbul*); 7. Yoğum [?] (*T.D.*). [Bak: Meskenet, Fütur, tekâsül, bitabî]

— e uğramak, 1. Evsemek(*Müt.*); 2. Geğşeklemek (*Mün.*); 3. Gevşemek (*D.L.T.*); 4. Uyuşmak(*K.T.*).

— kâr, 1. Salpı (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 2. Sölpük (*Rad.IV.* «*Osm.*»); 3. Sülkü *Rad. IV.*«*Osm.*»); 4. Sünepe (*Müt.*).

Rehber, 1. Başçı[Reis man.](*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Belet [Reis, «şef» man.] (*Rad. IV.* «*Tür.*»; *Der: Erzurum, Ahlat, Van, Sinop*); 3. Bildirtkiç (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Citekçi (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 5. Kılavuz, kulağuz (*Ata.; L.N.*); 6. Koçaş (*Rad. II.* «*Osm.*»); 7. Köcütçi (*Rad. II.* «*Uyg.*»); 8. Kösem (*Bürh.; Müt.*); 9. Öncel, öncül (*Der: Avşar, Niğde*); 10. Öndeş, öneş (*Der: Gerede* «*Bolu*»); 11. Pözütçi (*Rad. IV.* «*K.B.*»); 12. Sağdıç (*Ah. H.*); 13. Suvçı (*Uyg.* «*P.P.*»); 14. Şatu (*Uyg.* «*İnd.*»); 15. Yedekçi (*Müt.*); 16. Yerçi (*Or.*); 17. Yirçi (*Uyg.* «*İnd., P.P., U. II.*»); 18. Yol eri (*Kur. A.*); 19. Yol gösteren, yol gösterici (*K.T.*). [Bak: Bedreka, idareci]

— lik, 1. Kılavuzluk (*Rad. II.* «*Çağ.*»); 2. Öngülük (*Bürh.*).

— lik etmek, 1. Başkarmak (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Kılavuzlamak (*İd.; Cev.*); 3. Öne düşmek(*K.T.*); 4. Önürtmek (*Kur.A.*); 5. Yerçilemek (*Uyg.* «*P.P.*»); 6. Yol göstermek (*K.T.*); 7. Yöntermek (*Der: Bolu, Susığırlık*). [Bak: İrşat, iraei tarik]

Rehgüzar, 1. Ayak altı (*K.T.*); 2. Geçit (*K.T. L.N.*); 3. Yol uğrağı (*L.N.*). [Bak: Güzergâh]

Rehine, 1. Dutu (*Kur. B.*); 2. Öndül (*B.T.L.* «*Osm.*»); 3. Tutu (*K.T.*). [Bak: Rehn, merhun]

Rehn [Rehin], 1. Barımta (*Rad.IV.* «*Sart.*»); 2. Calunca (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Çatba(*D.L.T.*); 4. Duta (*Cal*); 5. Dutu (*Rad. III.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»; *L.N.; Mus. Es.; Cal.; Kur. B.; Enb.; P.d.C.; Ç.L.; Kur.A.; Der: Efte* «*Amasya*», *Sıvas, Konya, Seyhan*); 6. Öndül (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*); 7. Saklav (*P.d.C.: Ç.L.*); 8. Tutak (*Rad.III.* «*Osm., Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; Der: Ereğli,*«*Konya*»); 9. Tutkuğ (*Uyg.* «*Usp.*»); 10. Tutu (*Tuh.; Kam.; Bah.; Ter.; Or.; T.D.; Kur. A.; Der: Adana, Konya, Avşar, Maraş, Malkara, Geyve* «*Kocaeli*», *Isparta, Acıpayam* «*Denizli*», *Kütahya, Birecik, Urfa, Bursa, Niksar* «*Tokat*», *Seferihisar* «*İzmir*», *C.A.*); 11. Tutuğ (*Uyg.* «*Usp.*»; *D.L.T.; Kur. İ.*); 12. Tutuşak (*Rad.III.* «*Kom.*»). [Bak: İpotek, rehine, merhun]

Rehnüma, [Bak: Rehber]

Rehzen, Yol kesen (*K.T.*). [Bak: Kuttai tarik]

— lik etmek, 1. Yol kesmek (*Müt.*); 2. Yol vurmak (*K.T.*).

Reis, 1. Baş (*K.T.*); 2. Başbuğ (*Bab.*); 3. Başçı (*Rad. IV.* «*K.B.*»; *Bab.; Muk.Ed.; L.Ta.; Müh.; Met.*); 4. Başgan (*D.L.T.*); 5. Başlığ

(*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **6**. Çavga [?] (*Müh.*); **7**. Ece (*Y. E.*); **8**. Eğe, eye (*Bab.*); **9**. Öğe [«Tiğin» den sonraki derecede bulunan reis man.] (*D.L.T.*); **10**. Uluğ [Büyük man.] (*Or.*). [Bak: Âmir, kumandan, şef]

—intihap etmek, Paşırgatmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»).

—lik taslamak, Paşırgamak (*Rad. IV.* «*Tel.*»).

Rekabet, 1. Eşirgenme (*Der: Isparta, Denizli*); **2**. Kandöşlik (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **3**. Kıskançlık [Haset ve gıpta man. da] (*K.T.*); **4**. Önegülük (*Bian.*).

—etmek, 1. Ağışmak (*D.L.T.*); **2**. Igaşmak (*Der: Cevizli, Saimbeyli* «*Artvin*»); **3**. İgeçmek (*Der: Elbistan*); **4**. Kıskanmak (*K.T.*); **5**. Önürdeşmek (*Der: İzmir*); **6**. Ötkenmek (*Ç.L.*).

Rekâket, 1. Kekeçlik (*Tef.*); **2**. Kekemelik (*K.T.*); **3**. Pepelik, pepemelik (*K.T.*); **4**. Tutukluk (*K.T.*). [Bak: Lüknet]

—li [Rekik], **1**. Ağın (*Muk. Ed.*); **2**. Bıdık (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Birtek (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **4**. Kekeç (*Der: Seyhan, Antep*); **5**. Kekeme (*K.T.*); **6**. Kekevi (*Der: Çoruh*); **7**. Pepe, pepeme (*K.T.*); **8**. Sakav (*Rad. IV.* «*Çağ.; Kaz., Kır.*»); **9**. Tutuk (*K.T.*).

Rekz [etmek], **1**. Dikmek (*D.L.T.; K.T.*); **2**. Kakmak (*Der: Manisa*); **3**. Kurmak (*K.T.*); **4**. Sançmak (*Or.; L.O.; Bian.; Der: Ahlat*); **5**. Saplamak (*K.T.*); **6**. Tıvramak (*B.T.L.*«*Çağ.*»).[Bak:Nasp,merkûz]

Remak, 1. Az (*Der: İstanbul*); **2**. Kiciğ (*Or.*).

—kalmak, 1. Az kalmak [«Az kaldı, şaşıracaktım»] (*Der: İstanbul*); **2**. Cazdamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Yazmak [«Düşeyazmak»] (*D.L.T.*).

Remat, Kül (*K.T.*).

Remmal, 1. Bakıcı (*L.Ta.*) **2**. Baknı (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Kumcu (*T.D.*).

Remy [etmek], Atmak (*K.T.; T.D.*).

Remz, 1. İm, Im (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *D.L.T.*); **2**. İrü (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Tapkır (*Rad.III.* «*Tel.*»); **4**. Um (*Dede.*). [Bak: Alâmet, işaret]

Rencide, 1. Gücenik [Rencide hatır man.] (*Der: İstanbul*); **2**. İncinmiş (*K.T.*); **3**. Kırılmış [«Rencidedil = gönlü kırılmış»] (*Der: İstanbul*).

—etmek, 1. Gücendirmek (*K. T.*); **2**. İncitmek (*K.T.*); **3**. Kırmak (*Der: İstanbul*); **4**. Kocundurmak (*Der: İstanbul*); **5**. Samsıtmak (*D.L.T.*); **6**. Tomsartmak (*Rad.III.* «*Kır.*»).

Rençper, 1. Belci [Bel, çapa işlerinde çalışan man.] (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **2**. Çömrü (*Der: Üsküdar* «*İstanbul*»); **3**. Gündelikçi (*K.T.*); **4**. Ekinci [Çiftçi man.] (*Bit.*); **5**. Irgat* (*K.T.*); **6**. Kirici [?] (*Caf.*); **7**. Tarığcı [Ziraatte çalışan rençper man.] (*Kur.İ.*); **8**. Tarıkçı [Ziraatte çalışan rençper man.] (*Müh.*). [Bak: Irgat, amele]

Rende, 1. Aykırı [Mutbak rendesi man.] (*Der: Bursa*); **2**. Işkı (*B. T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Üşki (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **4**. Yongaç (*T.D.; Müh.*).

—lemek, Işkılamak (*B. T. L.* «*Kaz.*»).

Renk, 1. Başgu (*Or.*); **2**. Beniz [Yüzün rengi man.] (*K.T.*); **3**. Bet [Daha çok «yüz» man. «Ak bet = masum, kara bet = mücrim»

(*Rad.*)] (*Ç.L.*); **4.** Boya (*Der: İstanbul*); **5.** Çevük (*P.d.C.*); **6.** Çıray [Yüzün rengi man.] (*Uyg.* «*O.Q.*»); **7.** Çivir (*Der: Bolu*); **8.** En [«Buğdan enli»] (*Kur.A.*); **9.** Kırtış (*D.L.T.*); **10.** Ön (*D.L.T.; Uyg.* «*O.Q.*»); **11.** Öng (*B.T.L.* «*Uyg., Çağ.*»; *Uyg.* «*İnd.*»); **12.** Tevir (*Bürh.; T.D.; Der: Adana, Ilgın, Samsun, Keskin, Kalecik, Aziziye, Cebelibereket, İçel, Konya, Amasya, Kırşehir, Avanos, Isparta*); **13.** Ton [Asıl elbise man. Atların rengine de derler.] (*T.D.*); **14.** Tüs (*L.Ta.; M.M.; Kum.; Cev.*); **15.** Yenk (*T.D.*). [Bak: Levn]

—(g) ârenk, 1. Alaca, alaca bulaca (*K.T.*); **2.** Alacalı, alacalı bulacalı (*Der: İstanbul*); **3.** Çilçapar (*Der: İçel*); **4.** Esringü (*Uyg.* «*U.IV.*»); **5.** Yanar döner (*Der: İstanbul*). [Bak: Mülevven, mülemma]

—atmak, 1. Bezikmek (*Der: Kütahya, Gediz, Çankırı*); **2.** Solmak (*K.T.*); **3.** Unmak, unukmak (*D.L.T.*).

Res, 1. Baş (*Uyg.* «*İnd.*»; *D.L.T.; T.D.; Ata.; K.T.*); **2.** Tepe (*K.T.*); **3.** Uç (*K.T.*). [Bak: Adet, ser]

—ülmal, 1. Ana [«Faizini veriyorum amma anasını ödeyemiyeceğim»] (*Der: İstanbul*); **2.** Ana borç (*Der: Malatya*). [Bak: Sermaye]

Resanet, 1. Berklik (*L.O.; Ba.*); **2.** Dayanık (*Müt.*); **3.** Dayanıklılık (*K.T.*); **4.** Sağlamlık (*K.T.*). [Bak: Metanet, muhkemlik]

Resas, 1. Kalay (*K.T.*); **2.** Kurşun (*K.T.*).

Resm [Resim, tasvir man.], **1.** Anağu [Hatırlatmaya yaraması bakımından resim man.] (*Uyg.* «*O.Q.*»); **2.** Angı (*Oğ.*); **3.** Angu (*Rad.I.* «*Uyg.*»); **4.** Benzer [Şebih man. «gördüğünün benzerini yapıyor»] (*Müt.*); **5.** Okşaş, ohşaş [Bir şeyin benzeri man.] (*T.D.; Kar.*); **6.** Perni (*Rad. IV.* «*Tar.*»); **7.** Sın [Mücessem suret man.] (*Rad. IV.* «*Uyg., Kaz., Kır., Alt.*»); **8.** Sizik (*Rad. IV.* «*Çağ., Tar.*»); **9.** Som (*Rad. IV.* «*Alt., Tel., Sag.*»); **10.** Somı (*Rad.IV.* «*Koyb.*»); **11.** Şıjbay (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **12.** Yanzak (*Rad. III.* «*Uyg.*»). [Bak: Hayal, tasvir, timsal]

—etmek, 1. Bediz etmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Çizmek (*K.T.*); **3.** Sızmak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **4.** Simek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»). [Bak: Tersim]

—[Merasim man], **1.** Alay*(*K.T.*); **2.** Ayın* (*T.D.*); **3.** Çeri [Başka lûgatlerde asker man.] (*L.N.*); **4.** Ertüt [?] (*T.D.*); **5.** Tasım [Başka lûgatlerde tahmin, tasavvur man.] (*L.N.*); **6.** Türe (*T.D.*). [Bak: Adap, merasim, usul]

—i geçit, 1. Geçit (*Der: İstanbul*); **2.** San görme [Sayısını görüp yoklama man.] (*Rad.IV.* «*Çağ., Osm.*»).

—i kabul, Küdün(*Rad.II.*«*Uyg.*»).

—i küşat, 1. Açma (*Der: Ankara*); **2.** Alkama (*Or.*).

—i tazim, 1. Olcaş (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Olçaşma (*T.D.*); **3.** Üykünme [Yk: Yükünmek = rükûa varırcasına eğilmek] (*T.D.*).

—[Vergi man.], **1.** Alım (*Bal.*); **2.** Alış (*Uyg.* «*Usp.*»); **3.** Baç (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *T.D.; K.T.*); **4.** Basık (*Uyg.*«*Usp.*»); **5.** Bergü (*D.L.T.*); **6.** Birt (*D.L.T.*); **7.** Paç (*Der: Kayseri, Avşar, Maraş*); **8.**

Salgın (*Der: Konya, Zeytinli«Seyhan»*); **9**. Salığ (*Muk. Ed.*); **10**. Salkun (*Der: Çorum*); **11**. Vergi (*K.T.*); **12**. Virgü (*L.L.*).

—î, **1**. Beğlik (*Ah.*); **2**. Türelik (*Müt.*).

—î emirname, **1**. Buyurtu (*L. O.*); **2**. Buyrultu (*K.T.*); **3**. Yarlık (*Rad.III. «Alt., Tel., Leb., Kumd., Uyg.»*). [Bak: Ferman]

—î tebliğ, Car (*Rad.IV.«Kır.»*).

—î makam, Ellik, illik (*Der: Kütahya, Sandıklı, İstanbul*).

—î makbuz, Etiş bitiğ (*Uyg. «Usp.»*).

Ressam, **1**. Bedizçi (*Uyg.«İnd.»*); **2**. Sizikçi (*Rad.IV. «Tar.»*).

Resul, **1**. Arkış [*Messager* man.] (*D.L.T.*); **2**. Elçi [Sefir man.] (*K. T.; Tuh.*); **3**. Savcı, savçı (*Rad. IV.«K.B.»*); **4**. Yalavaç (*Müt.*). [Bak: Nebi]

Reşaşe, **1**. Çilenti (*Der: Söğüt, Kayseri*); **2**. Çisenti (*Der: İstanbul*); **3**. Serpinti (*K.T.*).

—lendirmek, Börökmek, bürükmek (*Rad.IV. «Ad.»*).

Reşat, **1**. Doğruluk (*K.T.*); **2**. Erginlik (*Müt.*). [Bak: Rüşt, reşit]

Reşha, **1**. Çözlen (*Der: Mecitözü*); **2**. Sızıntı(*K.T.*); **3**. Terleme(*K. T.*); **4**. Yaşlık (*Müt.*). [Bak: Tereşşuh]

Reşit, **1**. Er, eren (*Or.*); **2**. Ergin (*Or.; T.D.*); **3**. Unat (*Fbş.; İd. Haş.; T.D,; Tuh.*). [Bak: Baliğ, bülûğ, rüşt]

Reşk, **1**. İrdeme [?] (*Der: Kars, Sıvas, Suşehri*); Günü(*Bab.; Müş.; Rad. II. «Osm.»*); **3**. Kıskanma (*K.T.*). [Bak: Haset, gıpta]

Ret, **1**. Abama (*Der: Kasaba*); **2**. Almayış, almama (*Der: İstanbul*); **3**. Beğenmeyiş, beğenmemezlik (*Müt.*); **4**. Geri çevirme, geri verme (*K.T.*); **5**. İrzir (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. İtip öteye atma (*K. T.*); **7**. Kıyaldık (*Rad. II. «Kır.»*); **8**. Tanımama(*K.T.*). [Bak: İnkâr, ademikabul, imtina, istinkâf, defi, cerh]

—(d)detmek, **1**. Abamak (*Rad. I. «Osm., Çağ.»; P.d.C.*); **2**. Atmak [Geri çevirmek, almamak, itip öteye atmak man.] (*Müt.*); **3**. Çevirmek [Geri çevirmek, yüz çevirmek man.] (*K.T.*); **4**. Çürütmek [Cerh, iptal man.] (*K.T.*); **5**. Katarmak (*D.L.T.*); **6**. Kayırmak (*D.L.T.*); **7**. Kaytarmak (*Rad. II. «Kır., Kaz., Krm., Kom., Çağ., Kar.»*); **8**. Kısırganmak (*Rad. II. «Osm.»*); **9**. Küyüremek (*Rad.II. «Tel.»*); **10**. Sekitmek (*T.D.; Enb.*); **11**. Sersinmek (*Kur. İ.*); **12**. Tanmak (*P.d.C,; Ç.L.*); **13**. Tanımamak (*K.T.*); **14**. Tünülemek (*Rad.III. «Kır.»*). [Bak: Kabul etmemek]

Retka [Tenasül aleti noksan kadın man.], **1**. Aslık (*Rad. I. «Osm.»;L.O.;K.T.*); **2**. Erslik(*T.D.*).

Revaç, **1**. Geçerlik (*Ar.L.; Kur.A.*); **2**. Ötüm (*Rad. I. «Tar.»*); **3**. Sürüm (*Bit.; K.T.; Müt.*).

—bulmak, **1**. Aranmak (*K.T.*); **2**. Sürülmek (*K.T.*); **3**. Ütmek (*B.T.L. «Kaz.»; Muk. Ed.*).

—lı, **1**. Geçer (*K.T.*); **2** Ötümlü (*Rad.I. «Tar.»*); **3**. Sürümlü (*K.T.*). [Bak: Rayiç]

—ı ihlâl etmek, Körletmek (*K.T.*).

—ı olmak, Satılmak (*K.T.*).

—sız, **1**. Geçmez (*K.T.*); **2**. Sürümsüz (*K.T.*). [Bak: Kesat]

Reva, [Bak: Caiz, lâyık, münasip, seza, şayan, şayeste]

—görmek, Yosmak (*Müt.*).

Revan, **1**. Akan (*K.T.*); **2**. Akar

(*T.D.*); **3**. Giden (*K.T.*); **4**. Yola yönelmiş (*L. N.*); **5**. Yürüyen, yürüyüp giden (*K.T.*).

— olmak, 1. Akmak (*K.T.*); **2**. Gitmek (*K.T.*); **3**. Yürümek (*K.T.*).

Reviş, 1. Gidiş (*K.T.*); **2**. Manğ (*Uyg.* «*U.II.*»); **3**. Toka, toku (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **4**. Yürüyüş (*K.T.*). [Bak: Mizaç, mişvar, tavr, tarz]

Revnak, 1. Biğiz [Fransızca *éclat, splendeur* man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Güzellik (*K.T.*); **3**. Parlaklık (*K. T.*); **4**. Yarka (*Rad. III.* «*K. Kır.*»); **5**. Yarkın (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Kumd., Bar., Kom.*»).

Revzen, 1. Baca (*Hal.*); **2**. Delik (*Der: İzmir, Ankara, Haymana, Bakırdağı* «*Develi*», *Samsun*); **3**. Gözenek (*Der: Yozgat, Ankara, Tokat, Elbistan, Bursa, Eskişehir*); **4**. Serpenek (*Der: Niğde*); **5**. Ürünğ [?] (*B.T.L.* «*Kır.*»); **6**. Yantünlük (*İrş.*). [Bak: Pencere]

Rey, 1. Çav (*D.L.T.*); **2**. Düşünce (*Der: İstanbul*); **3**. Öğüt, övüt, öyüt (*Rad. I.* «*Uyg., Osm., Çağ., Ad.*»; *Tuh.*); **4**. Saygın, saygun (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **5**. Ses (*Az.; Der: Gölpazarı*). [Bak: İçtihat, mütalea]

— beyan etmek, 1. Cavalatmak (*P.d.C.;Ç.L.*); **2**. Ses vermek (*Az.*). [Bak: Beyan]

— el'ayn, 1. Göz göre, göz göre göre (*Der: İstanbul*); **2**. Gözü ile (*K.T.*).

Rezalet, 1. Alçaklık (*K.T.; Bab.; Çul.*); **2**. Aşağılık (*K.T.*); **3**. Bayağılık (*K.T.*); **4**. Kurlık (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **5**. Utanacak (*K.T.*); **6**. Üktüm [Zemime, rezilet man.] (*Rad. I.* «*Uyg.*»). [Bak: Denaet, fazahat, redaet, şeyn]

Rezil, 1. Alçak (*Çul.;K.T.;Mus.Es.*); **2**. Aşağı, aşağılık (*K.T.*); **3**. Bayağı (*K.T.*); **4**. Inga, inge (*D.L.T.*); **5**. Kündi (*D.L.T.*); **6**. Manlayı kara (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **7**. Yatlı (*Bab.*). [Bak: Bednam, erzel, kepaze, maskara]

— olmak, 1. Adıkmak (*Der: Konya*); **2**. Kurlanmak (*Rad.II.*«*Kaz.*»).

Rıfk, 1. Tatlılık (*K.T.*); **2**. Uzluk (*Kel.*); **3**. Yavaşlık (*K.T.*); **4**. Yumuşaklık (*Der: İstanbul*). [Bak: Hilm, mülâyemet]

Rıhlet [Rihlet], **1**. Göç (*K.T.*); **2**. Ölüm (*Müt.*).

— etmek, 1. Alkınmak (*D.L.T.*); **2**. Göçmek (*Müt.*); **3**. Ölmek (*K.T.*). [Bak: İrtihal]

Rıza, 1. Erem (*T. D.; Met.*); **2**. İstek (*K.T.*); **3**. Küngennik (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **4**. Taplağ, taplak (*D.L.T.; T.D.*); **5**. Tatılık (*L.Ta.*). [Bak: Muvafakat, irade, tavı]

— göstermek, 1. Eslemek (*Bürh.*); **2**. Gönlü olmak (*K.T.*); **3** Tablaşmak (*D.L.T.*); **4**. Onamak (*Rad.I.* «*Osm.*»); **5**. Unamak (*Or.*). [Bak: Kabul, tasvip, tensip, terviç, ihtiyar]

— enlillâh, [Bak: Hasbetenlillâh]

Rızk, 1. Azık (*Rad.I.* «*Alt, Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kır., K. Kır., Bar., Tob., Kaz., Kom., Osm., Krm., Tar.*»; *T.D.; Süh.; K.T.; Bab.; Der: A.*); **2**. Doygu (*Der: Malatya*); **3**. Günüç (*İd.*); **4**. Ülüş [Hisse, pay, kısmet man.] (*Kam.; T.D.*); **5**. Yemlük (*Kur.İ.*); **6**. Yeyim (*T.D.*); **7**. Yiyinti (*Bürh.*). [Bak: Erzak]

Riayet, 1. Ağırlama (*K.T.*); **2**. Gözetme (*Müt.*); **3**. Gözezme (*Kur.*

İ.); **4**. Gözleme (*Bab.*); **5**. Gütme (*Bab.*); **6**. Saygı (*K.T.; P.d.C*); **7**. Saygın, saygun (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **8**. Sayma (*K.T.*). [Bak: Hıfz, itibar, hürmet, ikram, tazim]

—etmek, 1. Ağırlamak (*K.T.*); **2**. Asramak (*Rab.*); **3**. Gözetmek (*K.T.*); **4**. Gütmek (*Hurş.*); **5**. Oğulçamak (*Rad.I. «Çağ.»; Ç.L.*); **6**. Saklamak (*Muk. Ed.*); **7**. Saygı göstermek (*K.T.*); **8**. Saymak (*K.T.*).

Ribâ, 1. Artuklık (*Kur. B.*); **2**. Aslam (*Rad. I. «Kaz., Tob., Bar., Kar., Krm.»*); **3**. Ösüm (*Rad. I. «Kır.»; Müt.*); **4**. Yaramaz artuk, yaramaz artukluk (*Kur. İ.*). [Bak: Ribh, faiz, nema]

Ribh [Ribih], **1**. Ası, assı [Yk: Asığ «*Çağ.*» = temettü] (*Fer.; Kur.B.; L.O.; T.D.*); **2**. Aslamlama (*Tuh.*); **3**. Ütme (*T.D.*). [Bak: Kâr, temettü, faiz]

Rica [Reca], **1**. Calınç (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2**. Dileklik (*Rad. III. «Osm.»*); **3**. Koltka [Yk: Kolmak = rica etmek] (*Rad. II. «Kar.»*); **4**. Ödük (*Rad.I. « Uyg.»*); **5**. Ötnü (*B.T.L. «Kaz.»; Müt.*); **6**. Ötük (*B.T.L. «Uyg.»; Uyg. «İnd.»; T.D.*); **7**. Sorak (*Rad.IV. «Çağ., Koyb.»*); **8**. Soraltı (*Rad. IV. «Tel.»*); **9**. Tileme (*Bal.*); **10**. Tilev (*Rad.III. «Kır.»*); **11**. Tülö (*Rad.III. «K.Kır.»*); **12**. Umduma (*Müh.*); **13**. Ummâ (*K.T.*); **14**. Umu (*Lûg.Ar.; Hurş.; Dek.; T.D.; B.T.L. «Osm.»; Der: Lâpseki «Çanakkale»*); **15**. Umunc (*Kur.İ.; D.L.T.*); **16**. Yalınıç (*Rad.III. «Kaz.»*); **17**. Yalvarma (*K.T.; Dede.; Der: A.*). [Bak: Temenni, istirham, istida, istirca, niyaz, gaye, emel, ümit, talep]

—cı, 1. Calınşı (*Rad.IV. «Kır.»*); **2**. Umducu (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Dilemek, tilemek (*Müt.*); **2**. İnelmek [Israrla rica man.] (*Rad. I. «Kaz.»; B.T.L. «Kaz.»*); **3**. İstemek (*Müt.*); **4**. Kolamak (*Rad. II. «Çağ.»*); **5**. Kolmak (*Rad. II. «Kom., Çağ., Uyg., Kar.»; Uyg.; «İnd.»*); **6**. Kolumak (*Aybe.*) **7**. Kösemek (*D.L.T.*); **8**. Nekemek (*Rad.III. «Bar.»*); **9**. Ödüksemek (*Rad.I. «Uyg.»*); **10**. Ödünmek (*Rad.I. «Uyg.»*); **11**. Ötünmek (*Uyg. «İnd.»; Ç.L.; Müt.*); **12**. Soramak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **13**. Sorunmak (*Rad.IV. «Kar.»*); **14**. Suramak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **15**. Umanmak (*Rab.*); **16**. Umdumak (*Müh.*); **17**. Ummak (*K.T.*); **18**. Umsunmak (*İrş.*); **19**. Yalvarmak (*K.T.; Az.*).

Rical, 1. Ağa, ağalar (*Müh.*); **2**. Başlığ (*Or.*); **3**. Eren (*D.L.T.*); **4**. İlçi bilgeler (*Uyg. «U.II.»*); **5**. İleri gelenler (*K.T.*).

Ricat, 1. Ardın ardın gitme (*Kam.*); **2**. Aylaş (*T. D.*); **3**. Çekilim (*Rad. III. «Osm.»*); **4**. Geri dönme, geri dönüş (*K. T.*); **5**. Kayıtma (*Kur. İ.; Kav.*); **6**. Kıçınlama (*Bab.*); **7**. Kırılış [Askerin geri dönmesi man.] (*Rad. II. «Osm.»*); **8**. Tüskeri [Kahkarî ricat man.] (*L. O.*); **9**. Yanma (*Or.*).

—etmek, 1. Çekilmek (*K. T.*); **2**. Dönmek (*Müh.*); **3**. Geri basmak, geri dönmek (*K.T.*); **4**. Kayıtmak (*D. L. T.*); **5**. Kıçınlamak (*Rad. II. «Osm.»*); **6**. Yanmak (*Or.*); **7**. Yüz geri etmek (*Der: İstanbul*).

—ettirmek, Kaytarmak (*D.L.T.*).

Ricl, Ayak (*T.D.; K.T.*). [Bak: Kadem, pây]

Rida, 1. Börkü (*Der: Samsun*); **2.** Bürgü, pürgü (*Müt.*); **3.** Erpi (*Der: Ordu*); **4.** Örtü (*L.O.;L.L.; K.T.*).

Rie, 1. Ak ciğer (*K.T.; T.D.*); **2.** Altlık (*Rad. I. «Çağ.»; P. d. C.*); **3.** Öbke, öpke (*D.L.T.; B.T.L. «Çağ., Kaz.»; P.d.C.*); **4.** Öğgen, öygen (*B.T.L. «Osm.»*); **5.** Öyken (*Kur. A.; Ac.; T.D.; Ar. L.; Bürh.; Caf.; Tu. Şa.*). [Bak: Ciğer]

Rifat, 1. Yücelik (*Çul.*); **2.** Yükseklik (*K.T.*).

Rih, 1. Dökken [Meltem, yaz geceleri esen bir nevi rügâr man.] (*Der: Fethiye, Muğla*); **2.** Esen (*Der: Peçenek köyü «Ankara»*); **3.** Esin [Tan yeli man.] (*Kur. İ.*); **4.** Yel (*K. T.*); **5.** Yil (*Kur. B.*). [Bak: Bat, rüzgâr]

Rikâp, Üzengi (*K.T.; L.O.*).

Rikkat, 1. Acıma (*K.T.*); **2.** Çiğerme (*Der: Sıvas, Kayseri*); **3.** İçlilik (*Der: İstanbul*); **4.** İncelik (*K.T.*); **5.** Yufkalık, yufka yüreklilik (*K.T.*).

—e getirmek, 1. Acındırmak (*Müt.*); **2.** Yumuşatmak (*K.T.*).

—i kalp, Yürek yufkalığı [Bak: Kalp rikkati]

Rint, 1. Babacan (*Der: Manisa*); **2.** Dolbak [Asıl başı açık man.] (*Der: Antep*); **3.** Sıltu (*Rad. IV. «Kumd.»*).

Ripka, 1. Boyunsa (*Rad.IV.«Kar.»*); **2.** İlmik (*K.T.*).

Risale, Cönk [Halk şairlerine mahsus şiir mecmuası man.] (*Der: İskilip «Çorum», İçel, Konya, Maraş*).

Risalet, 1. Elçilik (*K.T.*); **2.** Sav (*D.L.T.*); **3.** Yalavaçlık (*Kur. B.*); **4.** Yumuşlama (*Kur. İ.*). [Bak: Nübüvvet, peygamberlik)

Rişte, 1. Bağ (*Müt.*); **2.** İplik (*K. T.*); **3.** Tel (*Der: A.*).

Ser—, İp ucu (*K.T.*). [Bak: Serrişte]

Rivayet, 1. Anlatış (*Der: İstanbul*); **2.** Carı [Şayia man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Deyiş (*Der: Bursa, Mersin, Samsun*); **4.** Kuçın (*Rad. II. «Alt., Tel.»*). [Bak: Havadis, hikâye, kıssa, şayia, lejant]

—etmek, Carılamak (*Rad. IV. «Kır.»*).

Riya, 1. Aldaguçluk (*Bah.*); **2.** Ap (*Rad. I. «Alt., Şor., Leb., Koyb.»*); **3.** Aşgançu [Tabasbus, temellûk man.] (*Uyg. «U.»*); **4.** Cumalav (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5.** Çeklek [Tabasbus man.] (*L.N.*); **6.** İki yüzlülük (*K.T.*); **7.** Kıllanlama, kıllınlama (*Der: Civanyayla «Mersin», Osmaniye «Seyhan»*); **8.** Yalandan gösteriş (*K.T.*).

—kâr, 1. Alavuz (*Der: Sıvas*); **2.** İki yüzlü (*K.T.*); **3.** Mekelençi (*Rad.IV. «Tel.»*); **4.** Sinsi (*K.T.*). [Bak: Mürai]

—kârlık etmek, 1. Kıllınlamak (*Der: Civanyayla «Mersin»*); **2.** Mekelenmek (*Rad. IV. «Tel.»*); **3.** Silinmek (*Müt.*); **4.** Yüze gülmek (*Der: İstanbul*).

Riyaset, 1. Atağalık (*B.T.L.«Çağ.»*); **2.** Başlık (*Rad.IV. «Osm., Krm., Ad.»; K.T.*); **3.** Başlıklık (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4.** Baş olma (*K.T.*); **5.** Paşlık (*Rad. IV. «K. B.»*).

—etmek, 1. Başlamak (*Or.*); **2.** Baş olmak (*K.T.*); **3.** Paşkarmak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **4.** Paşlamak (*Rad. IV. «K. B.»*); **5.** Paştamak (*Rad.IV. «Alt, Tel.»*); **6.** Yasak sürmek (*Mün.*).

—e intibap etmek, Paşırkatmak (*Rad. IV. «Tel.»*).

Riyazet [etmek], Katığlanmak (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Perhiz]

Rize, 1. Kırıntı (*K.T.*); **2.** Öygen (*Mif.; Lûg. Ar.*); **3.** Saçıntı (*K.T.*); **4.** Uvuş (*D.L.T.*). [Bak: Hurde, zerre]

Romatizma, 1. Kengi (*Müt.; Der: Konya, İçel, Hadım*); **2.** Kevgi (*Der: Konya, Bozkır*); **3.** Kuyan (*Rad. II. «Tar., Çağ.»*); **4.** Yel (*K.T.*).

Rospu, Ersek (*Rad. I. «Kom.»; D.L.T.; T.D.*). [Bak: Orospu, fahişe, alüfte, aşüfte]

Rovelver, 1. Altatar [Altı atar] (*B. T. L. «Kaz.»*); **2.** Altı patlar (*B. T. L. «Osm.»*); **3.** Döner (*Der: Vezirköprü «Samsun», Efte «Amasya»*).

Ruam [Hayvan hastalığı], **1.** Donucu (*Der: Kayseri, Nevşehir*); **2.** Kara tahın (*Der: Kırşehir*); **3.** Sakağ, sakağı, sakağu (*L.O.; Der: Eskişehir, Mersin, Ankara, Kilis, Isparta, Konya, Zonguldak, Samsun*); **4.** Sakavı, sâkavu (*Der: Sıvas, Bayazıt, Adana*).

Ruberu, 1. Çınkaru (*Uyg. «U. II.»*); **2.** Duturu (*Hurş.; Der: A.*); **3.** Yüz yüze (*K. T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Rubu, 1. Dörtte bir (*K. T.*); **2.** Yosal (*T. D.*).

Ruh, 1. Can* (*K.T.; Rad. IV. «Uyg., Çağ., Osm., Ad., Krm., Kaz., Kom., K. Kır.»; Tuh.*); **2.** Diril (*Der: Üsküdar, Trabzon, Çanakkale, Sıvas*); **3.** Kapar (*Rad. II. «K.Kır.»*); **4.** Kun, kün (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **5.** Kut (*Uyg. «İnd.»; L.Ta.*); **6.** Odu (*Hut.*); **7.** Öz konuğu (*D.L.T.*); **8.** Süne (*Rad. IV. «Tel., Kumd.»*); **9.** Sür (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **10.** Tın (*Rad. III. «Uyg., Alt., Tel., Kaz.»; Müh.*); **11.** Tin (*B. T. L. «Çağ.»; Müh.; Muk. Ed.; T. D.; Der: Ankara*); **12.** Üzüt (*Rad. I. «Tel., Alt,, Sag., Koyb., Soy.»; Uyg. «U.»*); **13.** Zık (*B.T.L. «Çağ.»;P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); **14.** Zırığ (*B.T.L. «Ad.»*). [Bak: Can, mana, maneviyat]

—anî reis, 1. Tudum (*Or.*); **2.** Tuyun (*D.L.T.*). [Bak: Reis]

Ruhsar, 1. Duluk (*Der: Muhat köyü«Tarsus», Cebelibereket, Atabey «Isparta», Ankara*); **2.** Tanğlay (*Tuh.*); **3.** Tulun (*Tuh.*); **4.** Yanak (*T.D.; K.T.*). [Bak: İzar]

Ruhsat, 1. Bar (*Fbş.*); **2.** İrk [Kudret, hürriyet man.] (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: İzn, müsaade]

Rukye, [Bak: Efsun]

Ruşen, 1. Aydın, aydınlık (*K. T.; Ç.L.*); **2.** İbin, ipin (*B.T.L.«Çağ.»; Rad.I. «Çağ.»*); **3.** Parlak (*Der: İstanbul*); **4.** Sılku (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5.** Yaktu (*T.D.*). [Bak: Münevver]

—olmak, Balkımak (*B. T. L. «Kaz.»*).

Rutubet, 1. Çisen (*Mir.*); **2.** Dım (*Rad. III. «Kır., Kaz.»*); **3.** Döl (*Der: Amasya, Muğla, Osmaniye «Seyhan»*); **4.** Gönen (*Müt.*); **5.** Höl (*Fel.*); **6.** Islaklık (*K.T.*); **7.** Kurlak (*Müt.*); **8.** Oş (*Kur. İ.*); **9.** Öl (*K.T.; T.D.; Rad. I. «Uyg., Çağ , Osm.»; B.T.L. «Çağ.»; Bab.; Müh.; Der: Niğde, Söğüt, Bolvadin, Bor, Konya, Burdur, Çivril «Denizli», Avanos «Kırşehir», Isparta, Uluborlu, Antalya, İzmir, Eskişehir, C.A.*); **10.** Ölkük (*B.T. L. «Çağ.»*); **11.** Sul (*D.L.T.*); **12.** Sunak (*Bab.*); **13.** Ten [?] (*Der:*

Trabzon, Erzurum, Kars, Hopa, Bulanık); **14**. Yaşarak (*Der: Bolu*); **15**. Yaşlık (*K.T.*); **16**. Yılparık (*Der: Söğüt, Seyitgazi*).

—lendirmek, 1. Islatmak (*K.T.*); **2**. Ülütmek (*Muk. Ed.*).

—lenmek, 1. Çığsınmak, çiğsimek (*Müt.*); **2**. Çıkmak (*D.L.T.*); **3**. Islanmak (*K.T.*); **4**. Kaymak [?] (*Der: Konya, Ankara, Malatya, Sıvas, Alucra, Afyon, Emirdağ, Ordu, Bolu, Çanakkale*); **5**. Ölimek (*Muk. Ed.*); **6**. Öllenmek (*Bab.*); **7**. Ölümek (*Tuh.; Ah.*); **8**. Senmek (*Der: Çankırı*); **9**. Sukmak (*Rad. IV. «Bar.»*); **10**. Tımıkmak (*Rad. III. «Tob.»*); **11**. Uyuş bulmak (*Tuh.*); **12**. Yaşlanmak, yaşlaşmak (*Der: İstanbul*); **13**. Yibimek (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb.»*); **14**. Yibitmek (*Tuh.; Rad. III. «Alt., Tel., Kumd.»*).

—li, 1. Çili gün (*Mir.*); **2**. Islak (*K.T.*); **3**. Kobak (*Rad. II. «Tob.»*); **4**. Kuralak (*Rad. II. «Koyb.»*); **5**. Öllü (*Der: Avanos «Kırşehir», Nevşehir*); **6**. Yaş (*T.D.; K.T.*); **7**. Yılparık (*Der: Söğüt*).

Ruya, 1. Düş (*K.T.; Süh.; Rad. III. «Krm.»; Kara.; Dede.; Fer.; T.D.; D.B.; Kur. İ.; Y.E.; Müt.; Der: A.*); **2**. İsiz (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Tiş (*Rad. III. «Kar., L.»*); **4**. Tül (*Uyg. «U.I., II.»*); **5**. Tüş (*Rad. III. «Uyg., Sag., Tar., Alt., Tel., Şor., Kaç., Küer., Kar. T., Kaz.»; B.T.L. «Uyg., Kaz., Çağ.»; Tuh.; Oğ.; P.d.C.; Ç.L.*).

—görmek, 1. Çaylamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Düş görmek (*K.T., Der: A.*); **3**. Düşlemek (*Kara.*); **4**. Tüşemek (*Uyg. «İnd.»*).

Ruy, Yüz (*K.T.*).

—u zemin, Yer yüzü (*K.T.*).

Ruz, Gün (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Yevm]

—u hızır, 1. Eğirce (*Der: İstanbul*); **2**. Eğrilce (*Der: Sıvas*).

—u kasım, Katım günü (*Müt.*).

—u mahşer, [Bak: Kıyamet günü]

Rububiyet, Tanrılık (*K.T.*). [Bak: Rap, allah, ülûhiyet]

Rücu, 1. Cayış, cayma (*K.T.*); **2**. Dönüş, dönme, sözünden dönme (*K.T.*); **3**. Geri dönme (*K.T.*); **4**. Kayrılgı (*Rad. II. «K. Kır.»*); **5**. Kayıtma (*Kav.; T.D.; Tuh.*); **6**. Kıçınlama (*Kam.*); **7**. Sözünü geri alma (*K.T.*); **8**. Yanma (*Rab.*). [Bak: Nükûl, hulf]

—etmek, 1. Caymak (*Der: İstanbul, Ankara, Çivril «Denizli», Uşak, Kütahya, Konya*); **2**. Evrülmek (*D.L.T.*); **3**. Geri değmek (*Dede.*); **4**. Geri dönmek, geriye dönmek (*K.T.*); **5**. İzine dönmek (*K.T.*); **6**. Kayıtmak (*Mün.; D.L.T.; Muk. Ed.*); **7**. Kıçınlamak (*Rad. II. «Osm.»*); **8**. Sözünden dönmek (*K.T.*); **9**. Sözünü geri almak (*K.T.*); **10**. Yanmak (*D.L.T.; Neh.*).

Rüçhan, 1. Üstünlük, üstün olmak (*K.T.*); **2**. Yeğlik (*Enb.*). [Bak: Hayr, fazilet, tekaddüm, mürecthe cahlık]

Rüfeka, [Bak: Akran, emsal, refik]

Rükû, 1. Başırma (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Bükülme (*Der: İstanbul*); **3**. Eğilme, iyilme (*K.T.*); **4**. Mükturma [Yk: mük = bük] (*D.L.T.*); **5**. Poğılma [Yk: Bükülmek] (*Rad. IV. «Tel., Sag., Koyb.»*); **6**. Poğınma (*Rad. IV. «Tel.»*); **7**. Pök çöyme (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **8**. Yüknük (*Kur. İ.*); **9**. Yükün (*Or.*);

10. Yükünç (*İd. Haş.*); **11**. Yükünme (*Dert.; Tuh.; Süh.*).

Rükûp, Binme (*K.T.; Kur. B.*).

—etmek, Binmek (*K.T.*).

—a mahsus, Binek (*K.T.*).

—vasıtası, Binit (*Der: Çorum*).

Rükût, —(d)et, 1. Dundu [Havanın sıcaktan dumanlı bir durgunluk hasıl etmesi] (*Der: Çükriye aşiret köyü «Ceyhan»*); **2**. Durgunluk, durulma (*K.T.*). [Bak: Rakit]

Rüsuh, 1. Alışkanlık (*Der: İstanbul*); **2**. Becerik (*Müt.*); **3**. El uzluğu (*Muht.*). [Bak: Meleke]

—lu, Bavrık, Bavrumuş (*Der: Kilis*). [Bak: Rasih]

Rüsum, 1. Alban (*Rad. I. «Çağ.»*); **2**. Bigü, Birgü (*Uyg. «O.Q.»*); **3**. Kalan (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor., Ad.»*); **4**. Salgın, salgun (*Der: İzmir, Tokat*). [Bak: Resm, haraç]

—at, Baç (*Rad. IV. «Osm.»*).

—at memuru, 1. Kalançı (*Rad. II. «Tel.»*); **2**. Saya (*L. O.*). [Bak: Tahsildar]

Rüsup, 1. Çorku (*Der: Ödemiş, İzmir*); **2**. Çökek (*L. N.; Der: Çarşamba, Amasya, Çivril, Konya Ereğlisi, Devrek, Yozgat, Ş. Karaağaç, Bozkır, Dörtyol, Çanakkale, Mersin, Bolu, Balıkesir, Gebze, Karamürsel, Muğla*): **3**. Çökel (*L.O.; Der: İzmir*); **4**. Çökelek [Peynir için] (*Ah.; Çul.*); **5**. Çökül (*Der: Çarşamba, Amasya, Çivril, Konya, Ereğli, Devrek, Yozgat, Ş. Karaağaç, Bozkır, Dörtyol, Çanakkale, Mersin, Bolu, Balıkesir, Gebze, Karamürsel, Muğla*); **6**. Çöküntü (*K.T.*); **7**. Kayır [Nehirlerin getirdiği rüsup man.] (*Der: Bergama*); **8**. Sırkıntı (*Der: İçel, Konya, Ermenak*); **9**. Telve [Kahve fıncanının dibine teressüp eden man.] (*K.T.*); **10**. Tinik (*Rad.III.«Çağ.»*); **11**. Tortu (*Rad. III. «Osm., Şor., Alt., Tel., Leb.,»;K.T.; Kam.*).

Rüsvay [olmak], **1**. Dile düşmek (*Der: Edirne*); **2**. Dillenmek (*Der: Edirne*); **3**. Kurlanmak (*Rad. II. «Kaz.»*) [Bak: Bednam, erzel, kepaze, maskara, rezil]

Rüşeym, Çüçük [Çağatay lehçesinde «cücük, çüçük, sücük, şekillerile «tatlı» man.] (*Der: Simav, Burdur*)

Rüşt, 1. Doğru düşünme, doğru yolda gitme, doğru yolu bulma (*K.T.*); **2**. Erişme (*Müt.*); **3**. Könü (*Muk. Ed.*); **4**. Us (*Der: Kozan, «Seyhan», Akseki «Antalya», Ankara, Kilis, Bayındır «İzmir», Bursa, Manisa, Çorum, Söğüt, Kars*) [Bak: Reşat, reşit]

Rüşvet, 1. Alça (*Rad. I. «Şor.»*); **2**. Berim (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çaldırgat (*Rad. III. «Şor.»*); **4**. Gevik (*Çul; Der: Kocaeli,Konya*); **5**. Karın [?] (*Tuh.*); **6**. Orunç (*D. L.T.; Muk.Ed.; Müh.; T.D.*) [Bak: İrtikâp, irtişa, ihtilâs]

—alan memur, Alımsak (*Rad.I. «Kaz., Kır.»*)

—vermek, 1. Orunçlamak(*Müh.*); **2**. Tikülemek (*D.L.T.*).

Rütbe, 1. Aşam, aşama [sınıf, mertebe man. da] (*P.d.C.*); **2**. Bambara (*Rad. IV. «Osm.»*); **3**. Basamak (*Çul.*); **4**. Birteş (*Muk. Ed.*); **5**. Cerge, çerke (*Rad.IV. «Çağ.»*); **6**. İrgek (*Rad. I. «Çağ.»*); **7**. Kur [Derece, mertebe, sıra man.] (*T.D.; D.L.T.*); **8**. Satıç (*Rad. IV. «Çağ.»*); **9**. Sıra (*K.T.*). [Bak: Kadr, mansıp, mertebe, paye, derece]

Rüyet, 1. Bakma [«Davası rüyet edi-

liyor = işine bakılıyor»] (*K.T.*); **2**. Çevirme [İdare man.] (*Müt.*); **3**. Görme, görüş (*K.T.*). [Bak: Basar]
—etmek, 1. Bakmak (*K.T.*); **2**. Görmek (*K.T.*).

Rüzgâr, 1. Cil (*B. T. L.* «*Kaz.*»); **2**. Esen (*Der: İzmir, Bursa, Ankara, Antalya*); **3**. Eser (*Der: İzmir, Ankara*); **4**. Esgin, esgün (*Der: Samsun, Ankara, Denizli, Bagyayla* «*Antalya*»); **5**. Esinti (*Der: Isparta*); **6**. Esiş (*Der: Ordu, Trabzon, Sıvas*); **7**. Eskin (*Der: Balâ, Muğla, Bagyayla* «*Antalya*»); **8**. Savurkaç (*Der: Bolu*); **9**. Yel (*Az.; Uyg.* «*P.P., İnd.*»; *K.T.*); **10**. Yil (*Uyg.*«*P.P., İnd.*»; *Der: Konya*).
—lı, 1. Yel alan (*K.T.*); **2**. Yelekin (*Der: Edirne*). [Bak: Havadar]
—lı tipi, Boran [Yağmurlu veya karlı rüzgâr man.] (*Der: Avşar, Niğde, C.A.*).
—uğrağı, Yelin (*D.L.T.*).

S

Saadet, 1. Araz [«Size araz dilerim»] (*Der: Bursa*); **2**. Buyan (*Uyg.* «*O.Q.*»); **3**. Dirlik, dirlik genliği (*24.; Der: İncesu, Söğüt, Konya, Kırşehir*); **4**. Gönenç (*Ata.*); **5**. Gün [«Gün görmüş adam.»] (*Müh.*); **6**. Irıs (*Rad. I.* «*Kır., Kom., Alt., Tel., Şor., Kumd., Bar.*»); **7**. Kecik, keyik (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor.*»); **8**. Kıv (*Uyg.*«*İnd.*»); **9**. Kuançı (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **10**. Kut (*Rad. II.* «*Tel., Kar., Kır., Uyg., Çağ., Osm.*»; *Uyg.* «*O.Q., P.P., İnd.*»; *Oğ.; P.d.C.; Ç.L.; T.D.;Der:C.A.*); **11**. Kutluluk (*Bian.*); **12**. Mut (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **13**. Mutluluk (*K.T.*); **14**. Olcay (*Ç.L.; P.d.C.*); **15**. Ongunluk (*Der: ElBistan, Konya*); **16**. Uğur (*K.T.; T.D.; P.d.C.*); **17**. Ulcay (*Ç.L.; P.d.C.*); **18**. Uras (*Rad.I.*«*Küer.*»); **19**. Uraz (*Rad.I.* «*Çağ., Kaz.*»; *Ç L.; P.d.C.*); **20**. Ülüğ (*Uyg.* «*İnd., P.P., U.II.*»); **21**. Yol (*Uyg.* «*İnd., T.T.*»); **22**. Yum (*Dede.*). [Bak: Refah, ikbal, mesadet, meymenet]
—e nail olmak, Gönenmek (*Der: Konya, Eskişehir, Ankara*).
—i ebediye, Tutaş irinç (*Kur. A.*).
—li, 1. Keciktiğ (*Rad.II.* «*Leb., Şor.*»); **2**. Kıvlığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Kutlu, kutluğ (*K.T.; Müt.*); **4**. Mutlu (*K.T.*); **5**. Ongun (*Der: Konya, Elbistan*); **6**. Taparlı (*Müt.*); **7**. Uğurlu (*K.T.*); **8**. Uraslu(*Rad. I.*«*Küer.*»); **9**. Yumlu (*Der: Konya, C.A.*). [Bak: Mesut, müreffeh]
—vermek, Yarıbırmak (*Muk. Ed.*).

Saat, 1. Çağ [Zaman, devre man.] (*Uluğ.*); **2**. Güngen (*Der: Muğla*); **3**. Öy [Zaman man.] (*Kur.A.*); **4**. Ucur, uçur (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

Saba, 1. Cenderek (*Der: Bayat* «*Aziziye*»); **2**. Esin (*Müt.*); **3**. Kürdek (*Der: Antalya*). [Bak: Badısaba, rüzgâr]

Sabah, 1. Er (*Der: Denizli, Bozkır*); 2. Erte (*Fer.; Ah.; Oğ.*); 3. İrtanki (*Muk. Ed.*); 4. İrte (*Rad.I.* (*Kaz., Tob., Bar.»; T.D.; Bat.; Süh.*); 5. İrte gün, irte kün (*Uyg. «İnd.»*); 6. Tan (*Muk.Ed.; P.d.C.; Ç.L.; Tu.Şa; Bab.*); 7. Tanla (*T.D.*); 8. Tan üstü (*Der: Kars*): 9. Yarın (*Uyg. «İnd.»*).

—a kadar, Erteye değin (*Bat.*).

—lamak, 1. Ertelemek *Kur.A.*); 2. İrtelemek (*Mün.; Muk.Ed.*); 3. Tanlamak (*Tuh.*).

—leyin, 1. İrte (*Uyg. «Usp.»*); 2. İrteleyin (*Muht.*); 3. Tanla (*Süh.*).

—taamı, Söğdenis (*Rad. IV. «Çağ.»; Ç.L.; P.d.C.*).

Sabahat, Güzellik (*K.T.*). [Bak: Cemal, hüsn, letafet]

Sabavet, 1. Bağanalık [Bağana= Kuzu, kuzu derisi (*Rad. IV.*)] (*Bian.*); 2. Çocukluk (*K. T.*); 3. Çocukluk çağı (*K.T.*); 4. Küçüklük (*K.T.*); 5. Küçük yaş (*K.T.*). [Bak: Sabi, tufuliyet]

Sabık, 1. Aşnuğlu (*Kur.A.*); 2. Baldırkı (*Rad.IV.«Tar.»*); 3. Başkı (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); 4. Bayakı (*Rad.IV.«H.»*); 5. Bayırgı (*Rad. IV. «K.Kır.»*); 6. Burun (*Rad.IV. «Kaz.»*); 7. Burunğı (*Ç L.; L.Ş.*); 8. Eski (*Der: İstanbul*); 9. Geçen, geçenki (*K.T.*); 10. Geçmiş (*K.T.*); 11. İlki (*Uyg. «İnd.»*); 12. Ozuk (*Rad.I. «Bar.»; D.L.T.*); 13. Önceki (*Der: İstanbul*); 14. Önür (*B. T. L. «Osm.»; Müt.; Der: Niksar*); 15. Önürdü (*Der:İzmir*); 16. Purun (*Rad. IV. «K.B., Tel., Bar.»*). [Bak: Evvel, kadim, mazi, mukaddem, salif]

—alı, 1. Geçmişi olan (*Müt.*); 2. Şümederli (*Der: Ulukışla*); 3. Şünedürlü (*Der: Çankırı*).

Sabi, 1. Çağa (*Rad.III. «Osm.»; B.T.L. «Ad.»; Met.; Der: Halfeti, Divrik*); 2. Çaşka (*Der: Seyhan*); 3. Çaya (*Der: Adana*); 4. Çocuk (*K.T.*); 5. Çova (*Der: Bursa*); 6. Küçük (*K. T.*). 7. Oğlan [Erkek sabi man.] (*Melh.*); 8. Yirdik (*Ata.*). [Bak: Sabavet]

Sabîh, 1. Gökçek (*Fer.*); 2. Güzel (*K.T.*). [Bak: Sabahat]

Sabih, Yüzen, yüzer, yüzücü (*K.T.*).

Sabit, 1. Ağınçsız, akınçsız (*Uyg. «T.T. III., U., Usp., Suv.»*); 2. Amru (*Uyg. «Suv., Usp.»*); 3. Ayrılmaz, ayrılmıyan (*K.T.*); 4. Bir yerde duran (*K.T.*); 5. Dikilmiş (*Mus. Es.*); 6. Döşekli (*K.T.*); 7. Duran (*K.T.*); 8. Evrilinçsiz (*Uyg. «Suv., İnd.»*); 9. Evrük (*Muht.*); 10. Katığ (*Rad. II. «Osm.»*); 11. Ornağlığ (*Uyg. «İnd., Suv., T.T. I.»*); 12. Oturaklı (*K.T.*); 13. Titrü [Değişmez man.] (*Uyg. «İnd. U., II.»*); 14. Yer değiştirmez (*K.T.*); 15. Yerinde duran (*K.T.*).

—durmak, Tohtamak (*Ç.L.; P.d.C.*).

—kılmak, 1. Bekütmek(*Kur.A.*); 2. Berkitmek (*Rad. IV. «Çağ., Osm., Kom.»*); 3. Durdurmak, durdurtmak (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Bütmek (*D.L.T.*); 2 Ornamak (*D.L.T.*).

Sabr [Sabır], 1. Acıya dayanma [Tahammül man.] (*K.T.*); 2. Bayma (*Der: Söğüt, Sinop*); 3. Bekleme, bekleyiş (*K.T.*); 4. Beklim (*Der: Artvin*); 5. Çıdal (*Rad. III. «Alt., Tel., Leb.»*); 6 Çıdam (*Rad. IV. «Bar.»; B.T.L. «Kaz.»; T.D.;*

K.T.); **7**. Çıdama (*M.M.; Der: Konya, Sultaniye*); **8**. Çıdık (*Rad. III.* «*Tel.*»); **9**. Dayanık (*Müt.*); **10**. Döğümlük (*Der: Çal, Karacasu, Muğla, Ayaş, Konya, Samsun, Eskişehir*); **11**. Döğüm (*Der: Samsun*); **12**. Dövüm (*Der: Elmalı*); **13**. Düğümlük (*Der: Ankara, Kütahya, Konya, Samsun, Eskişehir*); **14**. Katlanma (*Dede.; Kur.B.*); **15**. Katlanış (*K.T.*); **16**. Kücet (*Tuh.*); **17**. Tızınış (*Rad. III.* «*Sag., Koyb.*»); **18**. Tözüm (*Rad. III.* «*Tel., Kom.*»); **19**. Tüzim (*Rad. III.* «*Kaz.*»). [Bak: Tahammül, intizar, karar, mukavemet, şekip]

—lı [Sabur], **1**. Çıdaçı (*Rad. III.* «*Tel.*»); **2**. Çıdamlı (*K.T.*); **3**. Küterimli (*Ç.L.; P.d.C.*); **4**. Serim (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **5**. Serinken (*Kur.A.*); **6**. Sernikli (*Kur. A.*); **7**. Şıdamlığ (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **8**. Şıdım (*Rad. IV.* «*Sag., Koyb.*»); **9**. Tavan (*Rad. III.* «*Kır.*»).

—sız, 1. Çıdamsız (*K.T.*); **2**. Evgin, ivgin (*Der: Osmaniye*); **3**. İçiğen (*Der: Sıvas*); **4**. Kıpçalu (*Rad. II.* «*Tel.*»); **5**. Sok (*Kur.A.*). [Bak: Acul, telâşlı]

—sızlanmak, 1. Incıkmak (*Der: Çankırı*); **2**. Kıpçalışmak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **3**. Özelenmek (*Der: Bayazıt*); **4**. Sıncıkmak (*Der: Malatya, Kangal, Sıvas*). [Bak: Acele, telâş]

—sızlık, 1. Çıdamsızlık (*K.T.*); **2**. Gicimik (*Der: Konya, Karaağaç*); **3**. Kıpçazın (*Rad. II.* «*Tel.*»).

—etmek, 1. Beklemek (*K.T.*); **2**. Çıdamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *K.T.; P.d.C.; Ç.L.; Kar.; Kum.*); **3**. Dayanmak (*K.T.*); **4**. Dışısmak (*Bab.*); **5**. Döymek (*Der: Konya*); **6**. Dözmek (*Az.*); **7**. Güvmek (*Der: Sıvas, Konya, Seyhan*); **8**. Güymek (*Der: Konya, Mersin, Tirebolu, Kartal, Adana, İçel, Niğde, Ordu*); **9**. Katlanmak (*Ata.; P.d.C.; Ç.L.; Kam.; Süh.; Mün.*); **10**. Sarınmak (*D.L.T.*); **11**. Serinmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»; *Kur.A.; Müh.; Der: Kırşehir*); **12**. Sermek (*Kur.A.; D.L.T.*); **13**. Sırınmak (*Der: Nevşehir*); **14**. Tözmek (*Rad. III.* «*Çağ., Kır., Kom., Kaz., Kar.*»; *Tuh.; Bal.*).

—ı tükenmek, Gücü üzülmek (*Müt.*).

Sacit, 1. Tüngütüklü [?] (*Kur. İ.*); **2**. Yere kapanan (*K.T.*); **3**. Yüz süren (*K.T.*). [Bak: Secde]

Sada, 1. Car (*B.T.L.* «*Ad.; Çağ., Kaz.*»; *T.D.*); **2**. Çağu (*Enb.*); **3**. Çav (*P.d.C.; D.L,T.*); **4**. Din, tin (*Müt.*); **5**. Is (*B.T.L.* «*Osm.*»; *L O; Der: İnegöl, Bursa, Çankırı, Edremit*); **6**. Go, gö, gu, gü (*Hurş.*); **7**. Kü (*Rad. II.* «*Tel., Bar.*»); **8**. Küy (*Rad. II.* «*Bar., Kır,, Ad.*»); **9**. Ok (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **10**. Selen *Rad. IV.* «*Osm.*»); **11**. Ses (*T.D.; K.T.; L.O.; L.L.*); **12**. Tavuş (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Bal.; Türkistan*); **13**. Uy (*Ter*); **14**. Ün (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Uyg.* «*İnd., U. III.*»; *T.D.; Ma.; Gev.; Deş.; K.T.; Dede.; D. B.; Hal.; Kar.*); **15**. Yanırt [Aksisavt man.] (*Rad. III.* «*Alt.*»); **16**. Yanku [Aksisavt man.] (*Muk, Ed.; Ar. L.; Bab.; Fer.*). [Bak: Aksisada, savt]

—aksetmek, 1. Gülremek [Yk: Gürlemek] (*D.L.T.*); **2**. Yankulanmak (*Hurş.; Müt.*); **3**. Yankullanmak (*L.N.*).

—yı hatif, Geleci (*Enb.*).

Sadaka, 1. İstengi (*Der: Denizli*);

2. Savkada [Yk: Savgat = hediye (*P.d.C.*)] (*Der: Sıvas*); 3. Selbik (*Rad. IV. «K. Kır.»*); 4. Turtamak (*İd.*).

Sadakat, 1. Adaşlık (*D.L T.*); 2. Bağlılık [sadıkane irtibat man.] (*Müt.*); 3. Körüğ (*Rad.II.«Çağ.»*); 4. Oka (*Rad. I. «Çağ.»*); 5. Önen (*Rad. I. «Çağ.»; Ç.L.; P.d.C.*), [Bak: Vefa, merbutiyet]

—sız, 1. Ala [Mütelevvin man.] (*D.L.T.*); 2. Ökçesiz [Ökçesi yok, sebatsız man.] (*Der: Seyhan*).

—yemini, Çert (*Rad. III. «Tel., Leb., Tub.»*).

Sade, 1. Ancak [Yalnız man.] (*K.T.*); 2. Birkiye [Yegâne man.] (*Uyg. A.*); 3. Çıkla (*Der: Niğde, Avanos «Kırşehir», Konya, Develi, Afyon, Antep, Köşker, Elbistan, Seyhan, Dörtyol, Karaman, Ceyhan, İçel, Çankırı, Beyşehir*); 4. Düz (*K.T.*); 5. Karışıksız (*K.T.*); 6. Katıksız (*Ata.*); 7. Salt (*Ç.L.; P.d.C.; T.D.; Der: Kemalpaşa, Kütahya, Sıvas, Eskişehir, Diyarbekir, Söğüt, Erzincan, Ankara, Bursa, Kayseri, Narlıdere, İzmir, Edirne*); 8. Saltan (*Der: Kayseri*). 9. Sayaca (*İd. Haş.*); 10. Yalın [Katmerli zıddı] (*K.T.*); 11. Yalnız (*K.T.*). [Bak: Mahz, basit, adi, halis, safi, mücerret]

—ce, Tek (*D.L.T.; K.T.*).

—dil, 1. Bön (*Cal.; K.T.; Kam.*); 2. Böngü (*Der: Konya*); 3. Samsuk (*Ça. Ma.*); 4. Uğuz (*Muht.*); [Bak: Safderun, safdil]

—yağ, 1. Bısığ yağ (*Muk. Ed.*); 2. Sağ yağ (*Müt.*).

Sadık, 1. Ağar (*Or.*); 2. Bayık (*Vel.; D.L.T.*); 3. Bayrı (*Rad. IV. «Çağ.»*); 4. Cön (*Rad. IV. «Kır.»*); 5. Çın, çin (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»; Az.; Rab.*); 6. Doğru (*K.T.*); 7. Gerçek (*Rad.II. «Osm.»; Müt.*); 8. Girçek (*Kur.B.*); 9. Güni (*Muht.*); 10. Inak (*Rad.I.«K.,Kır., Kumd.»*); 11. Kirtü (*Uyg. «İnd., U., P.P.»*); 12. Köni (*Rad. II. «Çağ., Uyg., Or.»; Uyg. «İnd.»*); 13. Onğ (*B. T.L. «Çağ.»*); 14. Perinçek (*Rad. IV. «K.B.»*); 15. Sözünde duran, sözünü tutan [Sadıkulvait man.] (*K.T.*); 16. Toğrı (*P.d.C.; Ç.L.*); 17. Unan (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Sahih, sadakatli, vefakâr, muhlis]

Sâdır, Çıkan (*K.T.*).

—olmak, 1. Çıkmak (*K.T.*); 2. Gelmek (*K.T.*). [Bak: Sudur]

Sadme, 1. Berilgennik (*Rad. IV. «Kaz.»*); 2. Curum (*Rad.IV.«Kar.»*); 3. Çarpma (*T.D.;K.T.*); 4. Çatma (*Bürh; K.T.*); 5. Dokuş, tokuş (*Bian.*); 6. Dokuşma, tokuşma (*Bian.; Ah.*); 7. Patlama [İnfilâk sadmesi man.] (*K.T.*); 8. Sarsma, sarsıntı (*Der: İstanbul*); 9. Vurma (*K.T.*). [Bak: Darbe]

Sadr [Sadır. Göğüs man.], 1. Bağır (*Bat.*); 2. Bavur (*Der: Afyon, Ilgın «Konya», Tokat*); 3. Döş (*İd.; Der: Kırşehir, Ereğli «Konya», Zıvarık «Konya», Suşehri, C. A.*); 4. Göğüs (*K.T.*); 5. Kökrek (*Müt.*); 6. Ök (*B.T.L. «Osm.»; K.T.*); 7. Öp (*B. T. L. «Osm.»; L.O.*); 8. Öşün (*Bal.*); 9. Sabar (*Rad. IV. «Tel.»*); 10. Yürek (*K.T.*). [Bak: Sine]

—illeti, 1. Göğüs darlığı [Zıykısadır man.] (*Der: İstanbul*); 2. Solunganlık (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*).

—[Sedir man.], 1. Baş, baş yer [*Place d' honneur* man.] (*K.T.; Muht.*); 2. İleri, ileriki yer (*K.T.; Müt.*); 3. Ön, ön yer (*K.T.;Müt.*); 4. Öreçe (*Der: Çorlu*); 5. Seke

(*Der: Çanakkale, Bursa, Söğüt, Uluborlu*); **6**. Seki (*Rad.IV.«Osm., Kaz.»; Der: Isparta, İzmir, Ankara, Kırşehir, Kütahya, Kayseri, Konya, Erzurum, Malatya, Kars, Elbistan, Kocaeli, Uluborlu, Nevşehir, Bursa, Söğüt, Alayunt, Bozkır, Niğde, Diyarbekir, Hadım, Yalvaç, Mersin, Kilis, Antep, Denizli, Tosya*); **7**. Sekü (*Der: Boyabat, Gümüşane*); **8**. Söykenç (*Müt.*); **9**. Tar (*T.D.*); **10**. Tör (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»; Tuh.*); **11**. Tür (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»*); **12**. Tüver, tüvür (*İd.*).

Saf [Temiz man.], **1**. Arı (*Rad.I. «Osm., Kom. Kumd.»; P.d.C.; Gev.; Der: Antalya, Isparta, Kayseri, Kütahya, Söğüt, Ankara, Urfa, Eskişehir, Kırşehir, İçel, Bilecik, Afyon, Manisa, Kocaeli, Sinop*); **2**. Arığ (*Rad.I. «Şor., Leb., Sag., Koyb., Kaç., Kır.»; Uyg. «H.I., P.P., T.T., Usp.»; P.d.C.*); **3**. Arık (*Rad.I. «Uyg.»*); **4**. Arın, arun (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Arınık (*Der: Trabzon*); **6**. Arı sili (*Der: Adana, Diyarbekir*); **7**. Aru (*B.T.L. «Kaz.»*); **8**. Cık (*Müt.; Der: Konya*); **9**. Cıkla, Çıkla (*Der: Niğde, Avanos, Konya, Kırşehir, Develi, Afyon*); **10**. Cip, Çip (*Hurş.; Der: Elbistan*); **11**. Çamçık, çımçık (*Kur. A.; İd.Haş.*); **12**. Duru (*T.D.; Ça.Ma.; Kam.; Bab.; Ata.; Dede.; Kel.*); **13**. Duruk (*Der: İzmir*); **14**. İğrek (*Muk. Ed.*); **15**. Kadıksıs [Yk: Katıksız] (*Rad. II. «Uyg.»*); **16**. Kapşıgay (*Rad. II. «Uyg.»*); **17**. Karıksız (*Rad. II. «Uyg.»*); **18**. Katıksız (*Der: İstanbul, Bursa, Elbistan, Trabzon*); **19**. Müldür (*Rad. IV. «Kır.»*); **20**. Öyürtlenmiş (*Kur. A.*); **21**. Sağ [«Sağ gönül = saf kalp»] (*D.L.T.*); **22**. Saydam (*P.d.C.; Ç.L.*); **23**. Siliğ, silkü (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **24**. Süzük (*Rad.IV. «K.B.»; T.D.; Uyg. «U.»; D.L.T.*). **25**. Urundulanmış (*Kur. A.*) [Bak: Halis, temiz, pak, sırf, sade, mücerret, gayrimahlût, musaffa]

— derun, — dil, 1. Anara(*Rad.I. «Kaz.»*); **2**. Anarat (*Der: Sıvas, Çorum, Samsun, Bafra*); **3**. Bön (*Deş.*) **4**. Epesek (*Der: Bolvadin, Emirdağ «Afyon»*); **5**. Öğüz (*B.T.L. «Çağ»*). [Bak: Sadedil]

— hava, 1. Arı yil (*Hurş.*); **2**. Ayaz (*L.Ta.*).

— Kalpli, Kengil (*Rad.II.«Bar.»*).

— olmıyan, 1. Bulanık (*K.T.*); **2**. Karışık (*K.Ta.*).

— [Dizi man.], **1**. Cerik, çerik [Saffı harp man.] (*D.L.T.*); **2**. Çerge (*B.T.L. «Uyg.»; P.d.C.; (Ç.L.; L.Ş.*); **3**. Çığdamşık(*Der: Konya*); **4**. Dizek (*Muht.*); **5**. Dizi (*T.D.; K.T.; L.O.*); **6**. Dizik (*D.L.T.*); **7**. Dizim (*Bit.*); **8**. Katar* [Bunun arapça *kıtar* dan bozma olduğu zannedilmiş ise de türkçe *katmak* fiilinin bir üremesi olduğu besbellidir] (*Der: C.A.*); **9**. Kezik (*Uyg. «U.»*); **10**. Kırım (*Dede.*); **11**. Kor [Yapılarda taş, tuğla, kerpiç ve saire sırası man.] (*Ter.; Der: Birecik, Gazi Antep, Elbistan*); **12**. Koşun, kuşun (*Bat.*); **13**. Sıra* (*K.T.*); **14**. Tizkin (*Kur. A.*); **15**. Yasal (*T.D.; Tüz.; P.d. C.; Ç.L.*); **16**. Yasav (*M.M.; P.d. C.; Ç.L.*).

— saf, 1. Dizi dizi (*T.D.*); **2**. Katar katar (*Der: C.A.*); **3**. Sıra sıra (*K.T.*).

—şiken, Sökmen (*D.L.T.*). [Bak: Harp saffını yaran]

—tutmak, 1. Çerkeşmek (*D.L. T.*); 2. Dirkeşmek (*L.L.*); 3. Dizilmek (*Müt.*); 4. Düz durmak (*Kur.A.*); 5. Düzünmek (*Müt.*); 6. Koşun bağlamak (*Bat.*); 7. Tişikmek (*Tuh.*); 8. Tüzgelmek (*Kur.A.*); 9. Yasalmak, yasanmak (*Tuh.*).

Safa, 1. Eğlence, eğlenti (*Der: İstanbul*); 2. Kot (*Rad.II. «Tel.»*); 3. Mez (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Sevinç (*Der: İstanbul*). [Bak: Keyf, zevk, neşe]

Saffet [Safvet], 1. Arılık, arığlık, arıklık, arınlık (*Müt.*); 2. Duruluk (*Kel.*); 3. Esenlik (*L.O.; T.D.*); 4. Sililik, siliğlik (*Muht.*). [Bak: Hulûs, saf, halis, pak, temiz]

Safh, 1. Bağışlama (*Müt.*); 2. Bakmama (*K.T.*); 3. Yüz çevirme (*K.T.*). [Bak: Af]

Safha, Yüz (*K.T.*).

Safiha, 1. Faslak [?] (*Der: Konya*); 2. Kat (*Müt.*); 3. Yufka (*K.T.*); 4. Yüz [Yassı ve düz yüz man.] (*K.T.*).

Safil, 1. Alçak (*K.T.*); 2. Astın [«As» alt demektir. «Asra» ve «Aşağı» bundan üremiştir] (*P. d. C.*); 3. Aşağı (*K.T.*); 4. Aşağılık (*Der: İstanbul*); 5. Bayağı (*Der: A.*); 6. İst (*Kur. İ.*). [Bak: Dun, nadan, erzel, esfel]

Safîr, 1. Iskırma (*L.O.*); 2. Islık (*K.T.*).

Safra, Öt (*K.T.; D. L. T.; T.D.; Rad. I. «Bütün lehçeler»*).

—lı, 1. Başı dönen (*K.T.*); 2. Sarılığ (*D.L.T.*).

Safsata, 1. Çamsırtma (*Der: Kütahya*); 2. Saçma, saçma sapan (*Der: İstanbul*).

—cı, 1. Saçmacı (*Der: İstanbul*); 2. Saçmalıyan (*Der: İstanbul*); 3. Yamşırık (*Der: Buca «İzmir»*).

—ya düşmek, 1. Çamsırtmak (*Der: Nevşehir, Kütahya, Satılmış «Eskişehir»*); 2. Saçmalamak (*Der: İstanbul*).

Sagar*, 1. Bardak (*Rad.IV.«Osm., Krm.»; Der: A.*); 2. Bart [Yk: bardak] (*D.L.T.*); 3. Sağır [Bu söz gösteriyor ki «sagar» kelimesi türkçeden farsçaya geçmiştir. (*Sağrak, soğrak*) gibi kelimeler hep bu köktendir. (*Surahi*) kelimesi dahi (*Suğrak*) bozuntusu olsa gerektir. Hepsi de «Su» kökü ile ilişikli görünüyor.] (*D. L.T.*). 4. Soğrak (*Bürh.*). [Bak: Kadeh, piyale]

Sagîr, 1. Balaca (*Az.*); 2. Çocuk (*K.T.*); 3. Kiççik (*Az.*); 4. Kiçi (*Dede.*); 5. Kiçik (*Kur. A.*); 6. Küçük (*K.T.*); 7. Ufak (*K.T.*).

Saha, 1. Açıklık (*K.T.*); 2. Açık yer (*K.T.*); 3. Alan (*D.L.T.; Kam.; Der: Isparta, Bursa, Kastamonu, Samsun, Giresun, Çankırı, Sıvas, Seyhan, Trakya, Söğüt, Çanakkale, Aydın*); 4. Avlı [Arapça «havl» den değil, türkçe «ağıl» ve «avul» dandır.] (*K.T.*); 5. Durum (*T.D.*); 6. Düzlük (*Der: İstanbul*); 7. Elen (*D.L.T.*); 8. Manay (*Rad.IV. «Kır.»*); 9. Ortalık (*K.T.*). [Bak: Meydan, feza]

—i intişar, Yaylım (*Dede.*).

—i vasia, 1. Yaban [Ova man.] (*Rad.III. «Osm.», Or., Çağ., Krm.»*); 2. Yazı [Ova man.] (*Tef.; Der: A.*).

Sahabet, 1. İtilik [Sahiplik man. Yk: İti, izi, idi = sahip] (*B.T.L. «Uyg.»*); 2. Kayırma [Himaye man.] (*Der: İstanbul*); 3. Koruma

[Himaye man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Ütün (*B.T.L.* «*Çağ.; Uyg.*»). [Bak: Himaye, iltizam, iltimas, vikaye]

—etmek, 1. Benimsemek (*K.T.*); **2**. Caktamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Kayırmak (*Der: İstanbul*); **4**. Korumak (*Der: İstanbul*); **5**. Üstüne almak (*Der: İstanbul*).

Sahan, 1. Aş kabı [İçine yiyecek konan kap man.] (*Der: Erzurum*); **2**. Kap (*K.T.*); **3**. Tabak (*Der: İstanbul*); **4**. Tapsi (*Tuh.*); **5**. Tepsi (*Hurş.*).

Sahba, 1. Kızıl süci (*Ar.L.*); **2**. Sücü (*L.O.*). [Bak: Hamr, şarap, bade]

Sahî, 1. Ağı (*Hut.; Rad.I.* «*Uyg.*»); **2**. Ahı (*T.D.*); **3**. Akı (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *T.D.*); **4**. Eli açık (*K.T.*); **5**. Eli bol (*Der: Trakya*); **6**. Kocak, koçak [Daha çok babayiğit man.] (*Der: Muhacir köyü* «*Akseki*», *Ankara, Konya, Kargın, Mudurnu, Urfa, Mersin, C.A.*); **7**. Munğan (*Muk.Ed.*); **8**. Paydak (*Rad.IV.* «*Şor.*»); **9**. Selek (*Müt.; T.D.; Der: Eğirdir, Çanakkale, Burdur, İzmit, Konya, İzmir, Uluborlu, Isparta, Denizli, Bursa, Ayaş, Mahmudiye, Söğüt, Polatlı, Domaniç*); **10**. Vergili (*K.T.*). [Bak: Cömert, kerim]

Sahife, 1. Bet [Bir şeyin yüzü, üst sathı man.] (*Rad.IV.* «*Osm., Krm., Çağ.*»; *L.Ta.*); **2**. Bit [Yk: Bet] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3**. Sep (*Rad. IV.* «*Tar.*»); **4**. Yağrız [Levha, yazı levhası man. da] (*Tuh.*); **5**. Yüz (*T.D.*).

Sahi, 1. Bayık (*Kur.; A.; D.L.T.*); **2**. Cöp (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **3**. Çın, çin (*B.T.L.* «*Uyg., Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; Aş.; Hut.*); **4**. Doğru (*K.T.*); **5**. Esen [Sıhhati yerinde man.] (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Kon.; T.D.*); **6**. Gerçek (*Bürh.; Dede.; K.T.*); **7**. Girtten (*Der: Samsun*); **8**. Içın (*M.M.*); **9**. Iğsız (*Uyg.* «*U.*»); **10**. İsen [Yk: Esen] (*Ç.L.;P.d.C.*»); **11**. Kercek (*Rad.II.* «*Tob.*»); **12**. Kerti (*Rad. II.* «*Kom., Kar.*»;*Bal.*); **13**. Kertis (*Rad. II.* «*Koyb., Çağ.*); **14**. Kirti (*Der: Kırşehir*); **15**. Kirtü (*Uyg.* «*İnd.*»); **16**. Mağat (*Rad. IV.* «*Uyg., Çağ., Şor.*»); **17**. Onğ (*Dede.*); **18**. Puju (*Rad. IV.* «*Tel., Leb.*»). **19**. Sağ (*K.T.; Bürh.; Müt.; Der; Kayseri*); **20**. Sağlam (*K.T.*); **21**. Toğrı (*P.d.C.; Ç.L.*); **22**. Tüz (*Fel.; Or.; Az.*); **23**. Uşun (*M.M.*). [Bak: Rast, asl, hakikî, esaslı, salim, halis]

—an, Gerçekten (*Çul,*). [Bak: Hakikaten]

Sahil, 1. Aran (*Der: Kars, Ardahan*); **2**. Çet [Yk: Çit] (*Rad. III.* «*Çağ., Tar.*»); **3**. Kını (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Kırağ (*P.d.C.; Ç.L.; Ferh.; Der: Birecik, Develi, Kayseri, Kars, Sıvas*); **5**. Kırak (*P.d.C.; Ç.L.; Der: Afyon, Amasya, Diyarbekir, Ankara, Kilis, Nizip* «*Antep*»); **6**. Kıran *Ferh.; Müs.Kur. A.; Melh.; Cev.*); **7**. Kırığ (*Kur.A.*); **8**. Kırıy(*Kar.*); **9**. Kıy (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Kıyı (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *T.D.*; (*K.T.*); **11**. Kuduğ (*Uyg.* «*U.*»); **12**. Suvat (*Der: Konya*); **13**. Yaka (*Rad.III.* «*Alt.*»; *K.T.; Ba.; Tuh.*); **14**. Yalı (*T.D.; Kur. A.; K.T.; Ç.L.; P.d.C.; Der: Tirebolu*). [Bak: Taraf, kenar]

Sahip, 1. Buyruk [Âmir, hâkim man.] (*Ata.*); **2**. Eğe, eye (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *Rab.; Ba.; Der: Cihan-*

beyli, İstanbul, Diyarbekir, Çorum, Kayseri, Malatya, Gazi Antep, Eskişehir, Siirt, Antalya, Trabzon, Ahlat, Avşar, Sıvas, Ankara); **3.** Is (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*; *Dede.*; *Y.E.*; *D.B.*; *Ata.*; *Kur.A.*; *Tef.*; *L.O.*; *Der: İzmir, Kayseri, Kastamonu, İstanbul, Bursa, Edremit, Urfa*); **4.** Isı, ıssı (*K.T.*; *Kur.A.*; *Der: İzmir, Kastamonu, İstanbul, Bursa, Edremit, Eğirdir, Konya, Ankara, Karahisar, Mecitözü, Hadım, Adana, Seyhan*); **5.** İdi (*B. T.L.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*Usp.*»; *Or.*; *Müh.*; *P.d.C.*; *T.D.*); **6.** İğe (*L.O.*; *Ba.*; *Ç.L.*; *P.d.C.*; *T.D.*); **7.** İke (*B.T.L.* «*Uyg.*, *Çağ.*»; *P.d.C.*; *Ç.L.*); **8.** İye (*Rad. I.* «*Kır.*, *Bar.*, *Küer.*, *Kaç.*, *Koyb.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*, *Kaz.*»; *İrş.*; *Tuh.*; *Kum.*; *P.d.C.*; *Ç.L.*; *Dede.*; *Ata.*); **9.** Kavçun (*Rad. II.* «*Osm.*»); **10.** Oğun (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **11.** Yesi (*Rad. III.* «*Krm.*»; *Kar.*; *L.Ta.*); **12.** Yiğe (*T.D.*; *Az.*; *Der: Kars*). [Bak: Mevlâ, malik, mutasarrıf]

—çıkmak, 1. Benimsemek (*Der: İstanbul*); **2.** Kavzamak (*Der: İzmir, Kula, Samsun, Muğla*); **3.** Kayırmak (*Müt.*); **4.** Yan çıkmak (*Der: Edirne*).

—(b) i devlet, İdikut (*P.d.C.*).

—(b) i erazi, Çokay (*Der: Bursa*).

—(b) i fen, — san'at, Erdem iyesi (*Tuh.*).

Sahir [Sihreden man.], **1.** Arbağcı (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Arpakçı (*K.T.*); **3.** Arkışçı (*Uyg.* «*I.T.V.*»); **4.** Büğücü, büyücü (*K.T.*); **5.** Göz bağcı (*K.T.*); **6.** Kam [Şaman rahip ve kâhini man.] (*Müh.*); **7.** Kusnaçı (*Rad. II.* «*Kar.*»); **8.** Yatçı (*Uyg.* «*İnd.*, *U.II.*»). [Bak: Sihirbaz]

—[Uykusuz man.], **1.** Geceleri uyuyamıyan (*K.T.*); **2.** Uykusuz (*K.T.*); **3.** Uyumaz (*Müt.*).

Sahk [etmek], **1.** Döğmek [Havanda] (*K.T.*); **2.** Ezmek [Havanda] (*K.T.*) **3.** Gençmek, gençimek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4.** Kırmak (*K.T.*); **5.** Mücükmek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»).

Sahra, 1. Balun (*L.Ta.*); **2.** Çöl (*K.T.*); **3.** Dala (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *P.d.C.*; *Ç.L.*); **4.** Kongıray (*Rad. II.* «*Tel.*»); **5.** Kır (*K.T.*); **6.** Kıras (*L.O.*); **7.** Ova (*K.T.*); **8.** Taş yer [?] (*D.L.T.*); **9.** Yaban (*Rad. III.* «*Osm.*, *Çağ.*, *Or.*, *Krm.*, *Tob.*»; *K.T.*; *Mün.*; *T.D.*; *Bürh.*); **10.** Yaban yazı (*Müh.*); **11.** Yalanğ (*Rad. III.* «*Baş.*»); **12.** Yazı (*Rad. III.* «*Alt.*, *Tel.*, *Küer.*, *Kom.*, *Or.*, *Uyg.*»; *D.L.T.*; *Müh.*; *Fel.*; *Tuh.*; *Hut.*; *D.B.*; *Dede.*; *Çul.*); **13.** Yazılık (*Der: Taşköprü*); **14.** Yazı yer (*Çul.*). [Bak: Badiye, deşt]

Sahre, 1. Çöğ, çöv [?] (*Der: Keskin*); **2.** Kaya (*K.T.*); **3.** Kaya yığını (*Der: Keskin*); **4.** Taş, iri taş (*K.T.*).

Sahrınç (sarnıç), **1.** Büğet [Baraj man.] (*Der: Zanguldak*); **2.** Kuyu [Tevsi yolu ile] (*K.T.*); **3.** Salak (*T.D.*); **4.** Suluk (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *Der: C. A.*).

Saht, 1. Berk (*L.O.*); **2.** Çetin (*K.T.*); **3.** Güç (*K.T.*); **4.** Katağan (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **5.** Katı (*L.O.*; *K.T.*); **6.** Pek (*K.T.*); **7.** Sert (*L.O.*; *K.T.*); **8.** Yalt (*D.L.T.*).

Sahte, 1. Camılşa (*Rad. IV.* «*Kır.*»;); **2.** Düzme (*T.D.*; *K.T.*); **3.** Düzmece (*Müt.*); **4.** İğit (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Kaltağay (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *P.d. C.*; *Ç.L.*); **6.** Takma (*Der: İstanbul*); **7.** Uydurma (*K.T.*); **8.** Ya-

lancı [«Yalancı inci»] (*K.T.*); **9.** Yalancıktan (*Der: İstanbul*); **10.** Yalandan (*K.T.*); **11.** Yapma (*T.D.;K.T.*); **12.** Yapmacık [Sahte ve câli tavr ve hareket man.] (*Müt.*). [Bak: Kalp, muharref, mürettep]

—kâr, 1. Düzenci (*Der: Sıvas*); **2.** Düzmeci (*Rad.I. «Osm.»*); **3.** Uyduran (*K.T.*); **4.** Yalancı (*Der: İstanbul*).

—kârlık, Peke (*Rad.IV. «Leb.»*).

—tavur, 1. Yapınış (*K.T.*); **2.** Yapmacık (*K.T.*).

Sahtiyan, Gön (*Bian.; K.T.*).

Sahur, 1. Dünne (*Der: Ilgın, Osmaniye köyü «Konya»*); **2.** Erekmeği (*Der: Sultaniye*); **3.** Ericek (*Der: Amasya*); **4.** Erlik (*Der: Seyhan, Saimbeyli, Sultaniye, Yozgat*); **5.** Ertelik (*Der: Seyhan, Saiteli, Ermenak, Yozgat*); **6.** İğirik (*Der: Bolu*); **7.** İllik (*Der: Erzurum, Kayseri, İncesu, Hayrabolu, Turgutlu*); **8.** İrlik (*Der: Kayseri, Ürgüp, Ankara*).

Sahv [Sahıv], **1.** Ayıklık (*K.T.*); **2.** Ayılış, ayılma (*Müt.*); **3.** Serikme (*Rad. II. «Kaz.»*).

Sai [Postacı man.], **1.** Arkış [*Messager* man.] (*D.L.T.*); **2.** Çapar (*L.O.*); **3.** Çıdırlı (*Der: G. Antep*); **4.** Koymat (*Neh.*); **5.** Savçı [*Messager* man.] (*Ç.L.; P.d.C.*); **6.** Tatar [Asıl uruk adıdır. Bir zamanlar postacılığı tatar atlıları yaptıklarından bu manaya da kullanılmıştır.] (*T.D.*); **7.** Ulağ (*Tüz.*); **8.** Ulak (*T.D.; K.T.*); **9.** Yalavaçı (*Uyg. «İnd., U. II.»*); **10.** Yelici (*Mif.; Der: Elbistan*); **11.** Yolavuç (*P.d.C.; Ç.L.*); **12.** Yüğurgen (*D. L.T.*) [Bak: Peyk]

—[Sâyden man.], [Bak: Sây]

Saika, 1. Çağın, çakın (*Rad. III. «Tel.»*); **2.** Gök odu, gök otu (*Kur. İ.*); **3.** Yaşın (*T.D.*); **4.** Yıldırım (*K.T.*).

Sail, 1. Devşirici (*Der: Ankara, İçel, Kayseri*); **2.** Dilenci (*K.T.*); **3.** İstenci (*Der: Konya, Denizli*); **4.** Kolçı [Yk: Kolmak = rica etmek man.] (*Rad. II. «Çağ.»*); **5.** Koldacı (*D. L. T.*); **6.** Kolgucı (*Rad. II. «Uyg.»*); **7.** Kolgucu (*Kur. İ.*); **8.** Surançık (*Rad. IV. «Şor.»*); **9.** Umducu (*D.L.T.*); **10.** Umucu (*Der: Avşar*); **11.** Uruncu (*Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Geda]

Sair, 1. Başka (*K.T.*); **2.** Öbürü, öteki (*Der: İstanbul*); **3.** Özge (*Müt.*). [Bak: Diğer, gayri]

—filmenam, 1. Mendeğek (*Rad. IV. «Tar.»*); **2.** Ularçak (*Rad. I. «Tel.»*); **3.** Uykuda yürüyen(*K.T.*); **4.** Yarbıgu, yarbık, yarbıkçak (*Rad. III. «Tel.»*).

Sâit, 1. Ağan (*Müt.*); **2.** Yukarı çıkan (*K.T.*); **3.** Yükselen (*Der: İstanbul*). [Bak: Suut]

Sak, 1. Ağaç özdeği (*Mir.*); **2.** Bacak (*Müt.*); **3.** Baldır (*K. T.*); **4.** İncik (*K.T.; Fer.*); **5.** İncük (*Kur. B.*); **6.** Öz, özen (*İd.*); **7.** Özdek (*İd.; Haş.; L. O.; Kam.; K. T.; B. T. L. «Osm»*); **8.** Sap (*K.T.*); **9.** Sapak (*Rad.IV. «Çağ.»*).

Saka, 1. Çendavul, çindavul (*P.d. C.*); **2.** Sucu (*K. T.*); **3.** Sutakçı, sutukçu (*T. D.*).

Sakat, 1. Ağmanlı (*Der: Konya*); **2.** Bilenki (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Bozuk (*K. T.*); **4.** Codar, cudar (*G.D.*); **5.** Çalık (*Der: Kılis*); **6.** Çarkıt (*Der: Ankara, Mersin, Kırşehir, Sungurlu*); **7.** Çelpik (*B.T.L. «Çağ.»*); **8.** Düşük (*K.T.*); **9.** Kavuç (*Der: Kastamonu, Deverek, Sinop,*

Zonguldak, Ankara); **10** Kınçır (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Koruk (*Rad. II.* «*Bar.*»); **12**. Kötürüm (*K.T.*); **13**. Küküm (*Der: Tokat, Çorum, Ankara, Konya, Sıvas, Yozgat, Avanos*); **14**. Macat (*G.D.; Der: Antep*); **15** Mamır (*Rad. IV.*«*Kır.*»); **16**. Peçel (*Der: Denizli, Burdur*); **17**. Sağır (*L.O.*); **18**. Sökel (*Der: İskilip*); **19**. Sökül (*P.d C.; Ç.L.; L.Ş.*); **20**. Toğa (*Uyg.* «*P. P.*»); **21**. Yanuz (*Der: Trabzon*); **22**. Yatlı (*Ah.*). [Bak: İllet, alil, malûl, mariz, hasta]

—lamak, —etmek, 1. Bertmek (*Rab.*); **2**. Bozmak (*K. T.*); **3**. İmgetmek (*Rad. I.* «*Kaz.*»).

—lık, 1. Çört, çörtlük (*Der: İçel, Mersin*); **2**. İk, yik [Hastalık, illet man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»).

—olmak, İmgenmek (*Rad. I.* «*Kaz.*»).

Sakf, 1. Arastak (*Cev.; Caf.; Rad. I.* «*Osm.*»); **2**. Arıstak, arıştak (*T.D.; Der: Malatya, Elbistan*); **3**. Çatı (*K.T.*); **4**. Dam (*K. T.; Der: Edirne, Antalya, Kadın hanı* «*Konya*»); **5**. Ev tübesi (*İrş.*); **6**. Köke, küke (*Kur.A.; Müh.*); **7**. Örtme (*Der: Elbistan*); **8**. Örtmen (*D.L.T.*); **9**. Sivi, sivik (*Der: Kayseri, Elâziz, Amasya, Erzurum, Kemah, Çorum*); **10**. Şibak (*Rad. IV.* «*Çağ*»); **11**. Tarıs (*T.D.*); **12**. Tarus (*D.L.T.*).

Sakıt, 1. Düşen (*K.T.*); **2**. Düşmüş (*K.T.*); **3**. Düşük [Cenini sakıt man.] (*Der: A.*); **4**. Düşüt [Cenini sakıt man.] (*Müt.*). [Bak: Sukut, sıkt]

Saki, 1. Ayakçı (*Rad.I.*«*Uyg.,Çağ.*» *T.D.; Rab.*); **2**. Ayakşı (*Rad. I.* «*Kır.*»); **3**. İçki sunan (*Muht.*); **4**. Sağuçı (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **5**. Su dağıtan (*K.T.*); **6**. Su veren (*K.T.*); **7**. Sürücü, sürüğcü (*Müt.*); **8**. Üleştirmeç (*Bab.*).

Sakil, 1. Ağır (*D.L.T.; T.D.; K.T.*); **2**. Avur (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Batpan [Batman man.da] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Can sıkan (*K. T.*); **5**. Çirkin (*K.T.*); **6**. Erşin (*Der: Kars*); **7**. Kalın (*K.T.*); **8**. Kerenet (*Rad. II.* «*Tel.*»); **9**. Kobat, gobat, gubat [Kaba ve galiz man.] (*Der: Manisa, Malkara, Konya, Kütahya, Erzincan, Pazarcık* «*Balıkesir*», *Gümüşane*); **10**. Sıkıntılı (*K.T.*); **11**. Sınrak (*Rad.IV.*«*Tel.*»); **12**. Yoğun (*Der: Afyon, Dörtyol, Ayaş, Sıvas, Lâpseki, Kemah, İçel, Mut, Istanbul*). [Bak: Giran]

—olmak, 1. Ağır gelmek (*Müt.*); **2**. Ağırmak, avurmak (*Tuh.*). [Bak: Sıklet]

Sakim, Yanlış (*K.T.*).

Sakin, 1. Abınık (*Uyg.* «*Usp.*»; *Müh.*); **2**. Algur (*P.d.C.*); **3**. Amal (*Uyg.* «*Suv.*»); **4**. Amıl (*Uyg.* «*T.T.*»; *T.D.*); **5**. Amul (*Uyg.* «*Man.II.*»; *B.T.L.* «*Uyg.*»); **6**. Amrak (*D.L.T.*); **7**. Basık (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **8**. Basınçak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **9**. Basınkı (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **10**. Bayav (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **11**. Cım (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **12**. Cıvaş (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **13**. Dinç (*Süh.; Az.*); **14**. Diniz (*Müt.; Der: Avanos* «*Kırşehir*», *Konya, Niğde*); **15**. Dölek (*T.D.; D.L.T.; Müh.; Der: Malatya*); **16**. Duran, durgun (*K.T.*); **17**. Emül (*B.T.L.* «*Uyg.*»; (*D.L.T.*); **18**. İnç (*T.D.*); **19**. İnçgülük, inçkülüğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **20**. Oturak [Mütekait man. da] (*Müt.*); **21**. Oturan, oturur [Sük-

na edinmiş man.] (*K.T.*); **22.** Oynamaz [Gayrimüteharrik man.] (*K.T.*); **23.** Sılı (*Rad. IV.* «*Kom.*»); **24.** Suh (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **25.** Sük (*Uyg.* «*İnd., T.T., O.Q.*»); **26.** Tek (*Neh.; Sir.; Muk.Ed.; Der: İstanbul, A.*); **27.** Testiğ (*Rad. III.* «*Sag., Koyb.*»); **28.** Tıbık (*Rad. III.* «*Şor.*»); **29.** Tınç (*Bal.*); **30.** Tınıç, tınık (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **31.** Tınş (*Rad. III.* «*Kır.*»); **32.** Tik (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **33.** Tinç (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **34.** Tultak (*Az.*); **35.** Umul (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **36.** Uslu (*K.T.*); **37.** Yabaş (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **38.** Yavaş (*Rad. III.* «*Kom.*»). [Bak: Asude, hareketsiz, gayrimüteharrik, mukim, rakit, rahat, halim, sabit]

—olmak, 1. Amrılturmak (*Uyg.* «*T.T.V.*»); **2.** Dincelmek (*Der: Finike, Bursa, Kırşehir, Amasya, Artvin*); **3.** Dinmek (*Der: İstanbul*); **4.** Dölenmek (*Hurş.; Kur.A.; 24.*); **5.** Kösülmek (*Müt.; Der: Denizli, Bursa*); **6.** Oturmak (*K.T.*); **7.** Oturuşmak (*Si.D.; Sir.*); **8.** Seğnimek, seknimek [?] (*Bab.*); **9.** Sozalmak (*Der: Samsun*); **10.** Tek durmak (*Ata.; Muk.Ed.*); **11.** Tınmak (*Kum.*); **12.** Tohtamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **13.** Uçmak (*D.L.T.*); **14.** Uyunmak (*D.L.T.*); **15.** Yavaşımak (*Der: C.A.*).

Sakip, 1. Delen, delici (*Müt.*); **2.** Delip geçen (*K.T.*); **3.** Parlak (*K.T.*); **4.** Yaşnağlı (*Kur.A.*).

Sakit, 1. Efsem (*P.d.C.*); **2.** Epsem (*T.D.; Lûg.; Ar.; Ata.*); **3.** Epsim (*P.d.C.*); **4.** Ses çıkarmıyan (*K.T.*); **5.** Sessiz (*K.T.*); **6.** Susan (*K.T.*); **7.** Susmuş (*Ata.*).

—kalmak, 1. Dınmak (*Hurş.*); **2.** Susmak (*K.T.*); **3.** Tınmak (*Hurş.*). [Bak: Sükût]

Sâl, Yıl (*K.T.*). [Bak: Sene]

—dide, —hurde, 1. Ece (*Der: Konya*); **2.** Eprik (*P.d.C.*); **3.** Geçkin (*K.T.*); **4.** Kocamış, kocalmış (*Der: A.*); **5.** Yaşlı (*K.T.*). **6.** Yılcalmış (*Der: Çorum, İskilip*).

Salâbet, 1. Dayanık, dayanıklılık, dayanma (*K.T.; Müt.; Der: İstanbul*); **2.** Kadık (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **3.** Katılık (*K.T.*); **4.** Peklik (*K.T.*); **5.** Sağlamlık (*K.T.*). [Bak: Kuvvet, metanet, sebat, mukavemet]

—kespetmek, 1. Katmak (*D.L.T.*); **2.** Katılaşmak (*K.T.*); **3.** Korcamak (*D.L.T.*); **4.** Sağlamlaşmak (*Der: İstanbul*).

—li, 1. Dayanıklı [Mukavim, mütehammil man.] (*Müt.*); **2.** Katı [Sert, sulp man.] (*Müt.*); **3.** Koçak [Metîn, cesur man.] (*L.O.*).

Salâh, 1. Arıç, arınç (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2.** Ençlik (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3.** İriç, irinç, iris (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **4.** İyilik (*K.T.*); **5.** Ongur, onur [Şifa man. da] (*M.M.*).

—bulmak, 1. Dincelmek (*Müt.*); **2.** Dölenmek, döleşmek (*Der: Ankara, Kırşehir, Çankırı, C.A.*); **3.** İyileşmek (*K.T.*); **4.** Onulmak (*Ter.; D.L.T.*); **5.** Onmak (*Muk. Ed.*).

Salâhiyet, 1. Elinden gelirlik, elinden gelme [«Bu iş onun elinden gelir»] (*Der: İstanbul*); **2.** Karışabilmek, yapabilmek (*Der: İstanbul*); **3.** Söl (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4.** Yetkilik (*Kar.*).

Salât, 1. Yükünç [Rükû, sücut, hürmetle eğilme man.] (*D.L.T.*); **2.** Yüvünce (*T.D.*).

Salhane[Selhhane], **1.** Kanara(*Rad.*

II. «Osm.»; K.T.; Dede.); **2.** Soğım (*Rad. IV. «Tel.»*). [Bak: Mezbaha]

Sâlif, 1. Bayakı (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2.** Burungı (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Eski (*K.T.*); **4.** Geçen, geçmiş (*K.T.*); **5.** İlki (*Uyg. «İnd.»*); **6.** Önürdücü (*Mir.*). [Bak: Sabık, mezkûr]

Salih, 1. Eği (*Rad.I. «Kar. L.»*); **2.** Etkü (*Rad. I. «Uyg.»; Rab.*); **3.** Ey (*Rad. I. «Leb., Kom.»*); **4.** Eygi (*Rad. I. «Kar. L.»*); **5.** Eyi, iyi (*K.T.; Fer.; Rad. I. «Osm., Krm.»*); **6.** Ezgü (*Rad. I. «Çağ.»*); **7.** İzgi, izgü (*B.T.L.«Kaz.»; Rad.I. «Çağ.»*); **8.** Onat (*T.D.; Muht.*); **9.** Ögât (*K.T.*); **10.** Sınık [Sulehadan adam man.] (*Müt.*); **11.** Uz (*K.T.*); **12.** Yarar, yaraşır, yakışır (*T.D.;K.T.*); **13.** Yüğnük [Müttaki adam man.] (*T.D.*). [Bak: Muhsin, kabiliyetli, müttaki]

Salik, 1. Girmiş [«Ticarete girdi»] (*Der: İstanbul*); **2.** Pütçi [Yk: Bütmek = intisap etmek, taraftar olmak] (*Rad. IV. «K.B.»*); **3.** Sapmış (*Der: İstanbul*). [Bak: Sülûk]

Salim, 1. Bütev [Tam, tamam man.] (*Rad.IV. «Çağ.»*); **2.** Diniz [Selim, halim, sakin man.] (*Müt.*); **3.** Enç (*Or.*); **4.** Esen (*B.T.L. «Çağ.», Ata.; D.L.T.; B.T.L. «Uyg., Osm.» T.D.; K.T.; Y.E.; Kon.; Ma.; Der: Antep, Kars, Balıkesir, Gümüşane, Gölhisar, C.A.*); **5.** İgsiz (*Uyg. «İnd.»*); **6.** İsen (*Ç.L.; P.d. C.*); **7.** Kadık [Metîn, mukavim man.] (*Rad. II. «Soy.»*); **8.** Sağ (*Süh.; P.d.C.; Ç.L; K.T.; Der: A.*); **9.** Sağlam (*K.T.*). [Bak: Rahat, emin, azade, hatarsız, gayri mecruh]

Salon, 1. Baş oda (*K.T.*); **2.** Büyük oda (*Der: İstanbul*); **3.** Koğuş (*K.T.*); **4.** Odak (*Hurş.*).

Salp, Asma (*K.T.*).

—(b)etmek, 1. Asmak (*K.T.; D.L.T.; Neh.*); **2.** İpe çekmek (*K. T.*). [Bak: İdam]

Salsal, 1. Balçık (*K.T.*); **2.** Çamur, lüleci çamuru (*K.T.*); **3.** Garcın (*Der: Elâziz*).

Saltanat, 1. Erk [Kuvvet, kudret man.] (*D.L.T.; Der: Diyarbekir, Urfa, Bayburt, Konya*); **2.** Kanlık [Hanlık, hakanlık man.] (*Rad. II. «Kaz., Kom.»*). [Bak: Padişahlık, krallık, imparatorluk]

—sürmek, 1. Başkarmak (*Rad. II. «Çağ.»*); **2.** Bilemek (*Rad. II. «Kaz., Kır.»*); **3.** Erklenmek (*Kar.*); **4.** İlenmek (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Kannamak (*Rad. II. «Koyb.»*); **6.** Olarmak (*Or.*); **7.** Paşkarmak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*).

Salyane, 1. Algut (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Salgın (*Müt.*); **3.** Vergi (*Müt.*); **4.** Yıllık (*Der: C.A.*).

Salyangoz, 1. Elbiz, ilbiz [?] (*Der: Bayburt, Isparta*); **2.** Hilez (*Der: İstanbul, Kars*); **3.** Kabuklu böcek (*K.T.*); **4.** Koklan kırı (*Der: Karaağaç, Milas, Aydın, Isparta, Keçiborlu*); **5.** Sümüklü böcek (*K.T.*).

Sam [rüzgârı], **1.** Isı yel, isi yel (*Der: Tursunbey «Balıkesir»*); **2.** Sanğ (*Der: Uşak, Afyon, Eşme, Ankara, Çankırı*).

Sami, 1. Dinliyen, dinleyici (*K.T.*); **2.** İşiden, işidici (*K.T.*).

Samia, 1. Eşidüt (*Uyg. «İnd.»*); **2.** İşitme, işidiş (*Der: İstanbul*); **3.** İşitme duygusu (*K.T.*). [Bak: Kuvvei samia]

Samim, 1. Göbek (*K. T.*); **2.** İç (*K.T.*); **3.** Orta (*K.T.*).

—î, 1. Candan* (*Der: İstanbul*); **2.** Çikezinci (*Rad. III. «Tel.»*); **3.**

Dosdoğru(*K.T.*); **4**. Gerçekten(*K. T.*); **5**. Gönülden (*K.T.*); **6**. İçten (*K.T.*); **7**. Karacı [Samimî adam man.] (*P. d. C.; Ç.L.*); **8**. Kerti (*Rad. II. «Kom., Kar.»*); **9**. Kertiş (*Rad. II. «Koyb., Sag.»*); **10**. Kirtü (*Uyg. «Ind.»*); **11**. Köni (*Uyg. «İnd., U. II., P.P.»*); **12**. Yürekten, yüreğin içinden (*Bab.; K.T.*). [Bak: Halisane, ihlâs ile, hulûs ile]

Samit, 1. Sessiz, ses çıkarmaz (*K. T.*); **2**. Susan (*K. T.*); **3**. Şuk turuğlu (*Kur. İ.*). [Bak: Samut]

Samt, 1. Dilsizlik (*Müt.*); **2**. Epsemlik (*Lûg. Ar.*); **3**. Susma (*Müt.*). [Bak: Sâmit, samut]

Samur*, 1. İteğin (*Der: Uşak*); **2**. Kiş (*Tuh.; Or.*); **3**. Samur* [Farsça gösterilen bu sözün türkçe olduğu, «sam» kökünün «sansar» ve «samsun» sözlerindeki gibi «su» ile bağlı olmasından ve «mur» parçasının da «yağmur» ve «çamur» da görülen ek olmasından anlaşılıyor] (*Rad. IV. «Osm., Krm.»; K.T.*); **4**. Sansar, savsar (*T.D.*); **5**. Teyin (*Or.*).

Samut, 1. Az söyler (*K.T.*); **2**. Bilenğ (*Rad.IV. «Çağ.»*); **3**. Dilsiz (*Müt.*); **4**. Epsem (*Lûg. Ar.*); **5**. Sessiz (*K.T.*); **6**. Susmuş (*K.T.*). [Bak: Samit]

San'at, 1. Düzme (*Bab.*); **2**. Düzüm (*Kam.*); **3**. Epik (*B. T. L. «Uyg.»; T.D.; Der: Eskişehir, Edirne*); **4**. Erdem [Hirfet, san'at, meharet, liyakat, fazilet man.] (*Rad. I. «Uyg., Kom.»*); **5**. İş (*K.T.*); **6**. Oran (*T.D.;Ç.L.;P.d.C.*); **7**. Uran (*Ç.L.;P.d.C.*); **8**. Ustalık (*K.T.*). [Bak: Meharet, hüner, marifet]

—kâr, 1. Düzücü (*Rad. III. «Osm.»*); **2**. Epikli (*B.T.L.«Uyg.»*); **3**. Erdemli (*Der: C.A.*); **4**. Usta (*K. T.*); **5**. Uvarıcı (*Der: Erzurum*) **6**. Uz (*Or.*).

—eseri, 1. Erdeni (*Rad.I.«Uyg.»*); **2**. Erdini (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Uz iş (*Uyg. «P.P.»*).

Sandalye, 1. Köten (*Rad. II. «Çağ.»*); **2**. Kütmen (*Der: Samsun*); **3**. Otraç (*T.D.*); **4**. Oturcak (*Der: Bursa*); **5**. Oturgaç (*T.D.; L.Ta.*); **6**. Oturkaç (*İd*); **7**. Sece (*Rad. IV. «Osm»*); **8**. Seki (*Der: Çanakkale, Bursa, Söğüt, Uluborlu*); **9**. Sekmen (*Der: Giresun*); **10**. Sökü (*Der: Zonguldak, Zafranbolu, Kilimli*); **11**. Takçak (*Rad. III. «Şor.»*); **12**. Urunduk (*L.Ta.*). [Bak: İskemle]

Sandık, 1. Arca, erce [Çuval, torba, sandık man.] (*B. T. L. «Çağ.»; Rad.I. «Çağ.»*); **2**. Kabarcak (*Tuh.*); **3**. Kabarcık (*Müh.*); **4**. Kabırcak (*T.D.*); **5**. Kapsa (*Rad.II. «Kom.»*); **6**. Kayırçak (*Rad. II. «Tel., Alt., Kumd.»*);**7**.Komda (*Rad. II.«Leb.»*); **8**. Köbür (*İd.*); **9** Köbürcük(*Tuh.*); **10**. Köp, köpür (*İd.*); **11**. Tutma (*D.L.T.*); **12**. Ükek (*D.L.T.*).

Sandviç, 1. Düremeç, düremiç, dürüm (*Der: Nevşehir, Denizli, Çorum, Sıvas, İçel, Çeşme «İzmir», Konya, Kayseri, Niğde, Erzurum*); **2**. Dürmük (*Der:Urfa*).

Sanem, 1. Abak (*Kar.*); **2**. Balman, belmen (*Kur. İ.*); **3**. Burhan, burkan (*D. L. T.; Rad. IV. «Çağ., Kır.»*); **4**. Korçak, kurçak [Suret, nigâr, resim, endam, salip man.] (*Ç.L.; Rad. II. «Çağ.»*); **5**. Sın [Suret, heykel man.] (*L.Ta.; Tuh.; T.D.*); **6**. Tös [Ölmüş şamanların ruhunu temsil eden tılsım man.] (*Rad. III. «Tel.»*). [Bak : Büt, put]

Sani [Yaratan man.], **1**. İşliyen (*K.T.*); **2**. Yapan, yapıcı (*K.T.*); **3**. Yaradan, yaratan(*K.T.*). [Bak: Halik, mucit, mübdi]

—[İkinci man.], **1**. İkinci (*K.T.*); **2**. İkinçi (*Rad.I.* «*Çağ.*»); **3**. İkindi (*D.L.T.*).

—yen, İkinci olarak (*K.T.*).

Sania, 1. Düzen (*K.T.*); **2**. Uydurma (*K.T.*); **3**. Yalan (*Der: İstanbul*). [Bak: Desise, hile, hud'a, mekr]

Sanih, —a, 1. Doğaç, toğaç, toğaş (*T.D.*); **2**. Doğan, doğmuş(*K.T.*); **3**. Düşünmeden bulunan (*Der: İstanbul*); **4**. Yörenç (*Müt.*). [Bak: İlham]

—olmak, 1. Dammak (*Der: C.A.*); **2**. Doğmak, içe doğmak (*Bab.*); **3**. Tammak (*Müt.*); **4**. Yörenmek (*Müt.*).

Sâp, 1. Berk (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Çetin (*K.T.; T.D.*); **3**. Güç (*Der: A.*); **4**. Kadır (*D.L.T.*); **5**. Künç (*Aş.*); **6**. Paçarız [Yk: çaparız] (*Ter.*); **7**. Sarp (*Der: Trakya*); **8**. Zor* (*K.T.*). [Bak: Düşvar, müşkil, meni]

Sâr, 1. Öcüt (*D.L.T.*); **2**. Öç (*T.D.; D.L.T.; K.T.*). [Bak: İntikam, kin]

Sara, 1. Koyangu (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **2**. Şa (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **3**. Tuta (*Bab.*); **4**. Tutar (*Bab.; K.T.; T.D.; Der: Lâpseki, Antalya*); **5**. Tutarak (*K.T.; T.D.; Kur. A.; Der: Ordu, Kırşehir, Kocaeli, Lâpseki, Antalya*); **6**. Tutarga (*T.D.*); **7**. Tutarık (*Rad. III.* «*Osm.*»; *K.T.; T.D.; Bian.*); **8**. Tutarlık (*Cev.*); **9**. Tutkak (*Rab.*); **10**. Uçuk (*Bah.; Lûg. Ar.*); **11**. Yilbik [Yk: Yelpik=nefes darlığı, cin tutması] (*D.L.T.*). [Bak: Havale]

—lı, 1. Çalgın, çalık (*Der: Malatya, Kayseri, Kırşehir*); **2**. Çalkın (*Der: Adıyaman «Malatya»*); **3**. Tutaraklı (*Müt.*); **4**. Uçuklu (*Hurş.*). [Bak: Masru]

Saraç, Eğerci (*Çul.*).

Sarahat, Açıklık (*K.T.*).

—en, 1. Açık açık, açıkça (*K. T.*); **2**. Açıktan, açıktan açığa (*K. T.*).

Saray*, 1. Karşı (*Rad. II.* «*Uyg., Çağ.*»; *Uyg.* «*İnd.*»; *D.L.T.*); **2**. Köşk (*Der: A.*); **3**. Ordu (*Uyg.* «*İnd., U., II., P.P.*»); **4**. Saray* [Farsça sanılıyorsa da *sarmak* fiili köküne *ay* getirilerek yapılmış türkçe olduğu besbellidir.] (*Rad. IV.* «*Uyg., Osm., Çağ., Tar., Krm., Kaz., Kır., Küer., Tel.*»); **5**. Tirge (*Rad. III.* «*Tel.*»); **6**. Tohana (*Bal.*); **7**. Yacın (*T.D.*). [Bak: Kâşane, kasr]

—lı, Sayıt (*Rad. IV.* «*Şor.*»).

Sarf [etmek], **1**. Saygamak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **2**. Saypamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Sürmek (*Kab.*); **4**. Tüketmek (*K.T.*). [Bak: Harcetmek]

—ı nazar [etmek], **1**. Bıçımak (*Der: Amasya*); **2**. Boşlamak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **3**. Caymak (*T.D.; K.T.*); **4**. Dönmek (*K.T.*); **5**. El çekmek (*K.T.*); **6**. El üzmek (*B. T.L.* «*Ad.*»); **7**. Geçmek (*K.T.; Müt.*); **8**. Göz çevirmek (*K.T.*); **9**. Göz döndürmek (*K.T.*); **10**. Gözden uzaklaştırmak (*K.T.*); **11**. Göz savuşturmak (*Müt.*); **12**. Pulganmak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **13**. Uyalmak (*D.L.T.*); **14**. Yığılmak (*Muht.; Neh.*). [Bak: İnsıraf]

—ı zihnetmek, 1. Düşünmek (*K.T.*); **2**. Emenmek (*T.D.; Met.*).

—iyat, Saygalgu (*Rad. IV. «Çağ.»*). [Bak: Masraf]

Sari, 1. Bulaşan, bulaşıcı (*K.T.*); **2.** Bulaşık (*Müt.*); **3.** Geçen, geçici (*K.T.*); **4.** Kıran (*Der: İstanbul, Mecidiye, Menteşe, C.A.*); **5.** Kırgın (*Der: Kilis, Tokat*); **6.** Kiğen, kiken (*Uyg. «U.»*); **7.** Ölet (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; Der: Bursa, Seyhan, C.A.*); **8.** Ölüt (*Rad. I. «Alt., Tel., Osm.»*); **9.** Salgın (*Rad. IV. «Osm.»*); **10.** Tumu (*Rad. III. «Alt.»*); **11.** Ület (*B.T. L. «Kaz., Çağ.»*); **12.** Ülez (*B.T.L. «Ad.»*); **13.** Yal (*Uyg. «H. I.»*); **14.** Yuğuşlu (*Rad. III. «Tob.»*); **15.** Yukak (*Rab.; Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: İlleti sariye, sirayet]

Sarih, 1. Açık (*Müt.*); **2.** Aydın (*T.D.*); **3.** Bayık (*Cev.*). [Bak: Vazıh, aşikâr]

Sarik, 1. Arakçı (*Der: Çorum, Konya*); **2.** Çalan, çalıcı (*K.T.*); **3.** Eli çakır (*Der: Kütahya, Denizli, Birecik, G. Antep*); **4.** Eli uzun [mec.] (*K.T.*); **5.** Hırsız [?] (*K.T.; Rad. II. «Osm., Krm.»*); **6.** Karakçı (*Rad. II. «Tel., Uyg., Kaz.»*); **7.** Oğru (*K.T.; Rad. I. «Şor., Uyg., Çağ.»; Dert.; Der: Elbistan*); **8.** Oğur (*Rad. I. «Küer., Sag., Koyb,, Kaç,, Kom., Tar.»*); **9.** Uğru (*B. T. L. «Osm., Çağ., Ad., Kaz.»; Rad. I. «Osm.»; Dert.; Hurş; D.L.T.; K.T.; Muht.; Der: Kırşehir, Ezine, Isparta, Çeşme «İzmir», Polatlı «Ankara»*); **10.** Uru (*Rad. I. «Kır., Kaz.»*); **11.** Yeğe (*Der: Antep, Niğde, Konya, Seyhan, Adana*). [Bak: Düzd, eşkıya, harami, haydut, şaki]

Sârım, 1. Kesici (*Kur. A.*); **2.** Keskin (*K.T.*); **3.** Kesikli *Kur. İ.*).

Sarraf, Kırımcı (*Müt.*).

Sarsar, 1. Boran (*T.D.*); **2.** Boğanak (*Der: Seyhan, Isparta, C.A.*); **3.** Dağal (*Der: Isparta, Bor, Konya*); **4.** Hamaz (*Der: Zonguldak, Burdur, Vize, Muğla, Denizli, Eskişehir, Tavas, Balıkesir, Kalecik, Denizli, İzmir, Dörtyol, Alâiye, Elmalı*); **5.** Kamaz (*Der: Afyon, Silifke*). [Bak: Girdibat, fırtına]

Sât, 1. Kut, kutluluk (*K. T.*); **2.** Uğur (*Ç.L.*). [Bak: Mübarek, meymenetli]

Sath [Satıh], 1. Dış (*K.T.*); **2.** Döşeme (*Çul.*); **3.** Döşenti [?] (*T.D.*); **4.** Endek (*D. L. T.*); **5.** Keh [?] (*Der: Sungurlu, Antalya, Havza «Samsun», Yozgat*); **6.** Kırdış (*Rad. IV. «Uyg., Bar.»*); **7.** Kirtiş (*Rad. II. «Çağ.»*); **8.** Öcek (*T.D.; Muk.; Ed.; İrş.*); **9.** Örtmen (*D.L.T.*); **10.** Sürt [Yk: Sırt] (*Rad. IV. «Leb.»*); **11.** Ül (*T.D.; Der: Uşak*); **12.** Üst (*K.T.*); **13.** Üzer (*L O.*); **14.** Tam (*Tuh.*); **15.** Tam üstü (*Çul.*): **16.** Tara yer, tere yer (*B.T.L. «Uyg.»*); **17.** Yüz (*K.T.*).

—ı balâ, Kırtış (*Rad. II. «Alt., Tel.»*).

—ı mail, 1. Akaba (*Der: Adana, Antalya*); **2.** Aklam (*Der: Çanakkale, Yalova*); **3.** Aklan (*Müt.; Der: Konya*); **4.** Argaç (*Der: Ankara, Çankırı*); **5.** Azgaç (*Der: Konya*); **6.** Bayır (*K.T.; Dede.*); **7.** Kayak (*Der: Yozgat, Isparta, Konya, Ankara, Kırşehir Kastamonu, Bursa, Erzincan*); **8.** Kaykaç (*Der: Antep*); **9.** Kudu (*Or.*); **10.** Söyke (*Der: İzmir, Osmaniye, Kemalpaşa, Gördes, Boldan, Kula, Manisa, Kırşehir*); **11.** Yaltı (*Der: Edirne*); **12.** Yanal (*Der: Edirne*); **13.** Yelke (*Der: Malatya, Safranbolu, Zara*). [Bak: Mail]

—î, 1. Kovalak (*Rad.II.«Osm.»*); 2. Soya (*Der: Avanos*); 3. Soypudu (*G.D.*); 4. Üstünkörü (*K. T.*); 5. Yuka (*Der: Avanos«Kırşehir», Konya, Denizli, Ayaş, Yalvaç*); 6. Yüzlek (*Müt.*).

Satr [Satır], 1. Çizek (*Der: Ankara*); 2. Çizgi (*Der: Bucak*); 3. Çizit (*Der: Ankara*); 4. Dizek, dizi(*Bab.*); 5. Sıra[«Birkaç sıra yazı»] (*Bab.; Der: İstanbul*); 6. Yazı sırası (*K.T.*); 7. Yol (*L.Ta.*).

Satvet, 1. Atılış (*Müt.*); 2. Sıçrama (*K.T.*). [Bak: Savlet]

—[Göstermek], Eğelenmek (*Müt.*).

—li, 1. Böklü [?] (*Or.*); 2. Eğe (*Müt.*); 3. Erkliğ (*Or.*).

Savap, 1. Çın, çin (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»*); 2. Çınık, çınuk (*Müt.*); 3. Doğru, doğruluk (*K.T.*).

Savlet, 1. Atılış (*T.D.*); 2. Baskın (*K.T.*); 3. Çapın (*Der: Mardin*); 4. Ilgar (*L.O.*); 5. Kaçut (*D.L T.*); 6. Saldırış (*K.T.*); 7. Teğiş (*Or.*); 8. Yürüyüş (*K.T.*). [Bak: Hücum, muhaceme, hamle]

—etmek, 1. Atılmak, üstüne atılmak (*T.D.*); 2. Bökelmek (*Der: Görele «Giresun»*); 3. Çapmak (*L. O.*); 4. Çumburmak (*Uyg. «P.P.»*); 5. Ilgamak (*L O.*); 6. Ovlamak [?] (*B.T.L. «Osm.»*); 7. Saldırmak (*K.T.*); 8. Talbınmak, talpınmak (*B.T.L.«Çağ.»*); 9. Uvulamak [?] (*Der: Bergama, İzmir*); 10. Yürümek, üstüne yürümek (*K.T.*).

Savm, 1. Deksüz durmaklığ (*Kur. B.*); 2. Eme gül, eme gülü (*T.D.; Der: Kastamonu*); 3. Oruç[Farsça «ruze» den geldiği rivayeti zayıf görünmektedir] (*K.T.*).

Savt, 1. Çav (*T.D.*); 2. Selen (*Rad. IV. «Osm.»; Der: İzmir, C. A.*); 3. Ses (*K.T.; T.D.*); 4. Tavuş (*B.T.L. «Kaz.»; Bal.*); 5. Ün (*D.L.T.; Der: Ankara, Bozüyük, Bursa, Söğüt, A.*); 6. Yanguruş (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Avaz, sada, nida]

Sây, 1. Çaba (*Der: Bolu, Zile, Konya*); 2. Çabalayış (*K.T.*); 3. Çaldırına (*L.O.*); 4. Çalışma (*K. T.*); 5. Davranma (*Kur. A.*); 6. Depreşme (*Çul.*); 7. Dürüşme (*Çul.; Mif.; Hurş.; Der: Ürgüp «Niğde»*); 8. Dürüşüş (*Caf.*); 9. Emek (*Bit.; K.T.; T.D.*); 10. İmek, imkek (*P.d.C.; Ç.L.*); 11. İş, işgüç (*K.T.*); 12. Kınağu (*Rad.II. «Tel.»*); 13. Kınık (*Rad.II. «Şor., Tel.»*); 14. Tozama (*Kur.A.*); 15. Yüğürme (*Kur.B.; Kur.A.*). [Bak: Ceht, himmet, gayret, ikdam, içtihat]

—etmek, 1. Çabalamak (*K.T.*); 2. Çalışmak (*K.T.*); 3. Çapınmak (*Hurş.*); 4. Dürüşmek (*Hurş.; Der: Ürgüp «Niğde»*); 5. Emek vermek (*K.T.*); 6. İşlemek (*K.T.*); 7. İtişlemek (*B.T.L. «Çağ.»*); 8. Kanıkmak (*Rad. II. «Alt.,Tel.,Leb., Sag., Koyb.»*); 9. Kadıklanmak (*Rad.II. «Uyg.»*); 10. Katığlanmak (*Uyg. «U.»*); 11. Kazganmak (*Or.*); 12. Özenmek (*D.B.*); 13. Yügümek, yügürtmek (*Mün.*).

Saye, 1. Dalda, dulda, dulga (*Ma.; Der: Ankara, Sandıklı, Avşar, Kırşehir, Niğde, Van, Yozgat, Konya, Ayaş, Erzurum, Maraş, İzmir, Mersin, Manisa, Bolu C.A.*); 2. Gölge (*K.T.*); 3. Güzey, kuzey (*Der: Erzurum*); 4. Köleğe (*Rad. II. «Kom., Uyg., Kar.»*); 5. Kölge (*Rad. II. «Krm., Ad.»*); 6. Kölik (*D.L.T.*); 7. Kölike (*Uyg. «H.»*);

8. Kölönkö (*Rad. II. «Kır.»*); 9. Külege (*Rad. II. «Kaz., Tar.»*).

—ban, 1. Alacık, alacuk [Çadır man.] (*L.O.; P.d.C.; Der: Develi*); 2. Cavaç (*Rad. IV. «Çağ.»*); 3. Çağırga (*P.d.C.*); 4. Gölgelik (*K.T.*); 5. Şöğür (*Rad. IV. «Çağ.»*).

—lenmek, Güşünmek (*D.L.T.*).

Sayf, 1. Yay (*Fer.; Ata.*); 2. Yaz (*K.T.*).

—iye, 1. Yay evi (*Deş.*); 2. Yayla (*Der: A.*); 3. Yaylağ, yaylak (*Dede.; Şeh.*); 4. Yazılcan (*Der: Bolu*); 5. Yazlak (*Rad. III. «Osm., Çağ.»; Der: Kozan*); 6. Yazlık (*Bürh.; K.T.*).

—iyeye çıkmak, Yaylamak (*Rad.III. «Alt., Tel., K.Kır., Kom., Çağ.»; Aş.; Çul.*).

Sayha, 1. Anrama (*Tuh.*); 2. Bağırış, bağırma (*K.T.*); 3. Çağırgan (*Kur. İ.*); 4. Çığırma (*Der: Denizli*); 5. Çığlık (*Der: A.*); 6. Çuğı (*Kur. İ.*); 7. Haykır (*Rad. II. «Çağ.»*); 8. Haykırış (*Rad.II.«Osm.»*); 9. Küyi (*Hurş.*); 10. Ok (*Rad.I. «Uyg.»*); 11. Ün (*B. T. L. «Osm.»*); 12. Yaygara (*Der: A.*).

—etmek, 1. Bağırmak (*Rad.IV. «Osm., Krm., Ad., Tür., Tob.*); 2. Bakırmak (*Rad.IV.«Kaz.,Kır.»*); 3. Çağırmak, bağırıp çağırmak (*Der: İstanbul*); 4. Çığırmak (*Der: Denizli*); 5. Haykırmak (*Rad.III «Osm.»*); 6. Kükremek (*Dede.*); 7. Urılamak (*D. L. T.*); 8. Ünlemek, ünnemek (*Der: G.A.*).

Sayis [Seyis], 1. Aktaçı (*B. T. L. «Uyg.»*); 2. At oğlanı (*L.N.*).

Saykal, Kundığu (*D. L. T.*). [Bak: Mücellâ]

Sayruret, 1. Edilme, ediliş (*K.T.*); 2. Kılınma, kılınış (*K.T.*); 3. Olma, oluş (*K.T.*).

Sayt, 1. Av (*T. D.*); 2. Avlagu (*Uyg. «O.Q.»*); 3. Sunar (*Rad.IV. «Kır., Tüm.»*).

—(d) etmek, 1. Avlamak (*T.D.; K.T.*); 2. Avlanmak (*Der: İstanbul, Trakya, A.*).

—mahalli, 1. Avlak (*B. T. L. «Osm., Ad., Çağ.»; Ba.; Der: Elâziz*); 2. Kuşlak (*L.O.*); 3. Önezek (*Der: Kırklareli*).

—(d)ı mahî, Balık avı (*K.T.*).

Sayvan, 1. Çağırga (*P.d.C.*); 2. Gemirtik (*Der: Urfa*); 3. Saçak (*Der: Istanbul*).

Sayyat, 1. Avcı (*Der: A.*); 2. Avcıl (*İd. Haş.*).

—kulübesi, 1. Evsim, evsin (*Der: C.A.*); 2. Öneze [Avcıların tarassut yeri man.] (*Der: Kırklareli*). [Bak: Sayt]

Saz, 1. Bağlama (*Kara.*); 2. Cura (*Kara.; Der: O.A.*); 3. Çalgı, çalgı takımı (*K.T.*); 4. Çöğür (*Der: Sıvas, Ordu*); 5. Çökür (*P.d.C.; Ç.L.*); 6. Çövüt (*Der: Adana*); 7. Çükür (*Der: Adana, Antalya*); 8. Kopuz, kubuz (*Der: Uşak, Alucra*). [Bak: Rebap]

—şairi, 1. Bahşı (*B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.; P.d.C.; L.Ş.*); 2. Yırav (*P. d.C.; Ç.L.; M.M.*).

—ende, 1. Bahşı (*Ç.L.; P.d.C.; L.Ş.*); 2. Çalıcı (*Muht.*); 3. Çalgıcı (*K.T.*); 4. Yırağu (*D.L.T.*). [Bak: Mutrip]

Sebat, 1. Bolum (*Rad. IV. «Çağ.»; B. T. L.; «Çağ.»; P.d.C.; L.Ş.*); 2. Çıdam (*Rad. III. «Osm.»; K.T.*); 3. Dayanış [Mukavemet man.] (*Müt.*); 4. Duruş [İstikrar man.] (*Muht.*); 5. Sıdal (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); 6. Tayanık, dayanık (*T.

D.; K.T.); **7**. Toçılık (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **8**. Tözlik (*Rad.III.*«*Krm.*»); **9**. Turak (*Ç.L.*); **10**. Turuş (*Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Devam, karar, ikdam, mukavemet, tahammül, istikrar, sabr]

—etmek, 1. Çıdamak (*Kar.; P.d.C.; C.L.; L.Ş.*); **2**. Çökeliklenmek (*Bab.*); **3**. Dayanmak (*Müt.*); **4**. Direnmek, direşmek (*Der: Boyabat «Sinop»*); **5**. Durmak (*K.T.*); **6**. Duruşmak (*Şeh.*); **7**. Sermek, serinmek (*Rad.IV.*«*K.B.*»); **8**. Sözünde durmak, sözünü tutmak (*K.T.*); **9**. Tilgürmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **10**. Toktamak (*T.D.; Tuh.*); **11**. Tözmek (*Tuh.*); **12**. Uşremek (*Tuh.*); **13**. Yerinde durmak, yerinden oynamamak (*K.T.*).

—kâr, 1. Çıdamlı (*K.T.*); **2**. Dayanıklı (*K.T.*); **3**. Kıngır (*P.d. C.; Ç.L.*). [Bak: Paydar]

—kâr olmak, Kalşaymak (*Rad. II.* «*Kır.*»).

—sız, 1. Ağlak (*T.D.*); **2**. Çeltek (*Müt.*); **3**. Çıdamsız (*K.T.*); **4**. Dönek (*K.T.*); **5**. Erbem (*Rad. I.* «*Kır.*»); **6**. Kaypak (*Der: Bursa, Ankara, Karaman, Çivril, Sinop, Konya, Isparta, Hasankale, Eskişehir, Zonguldak, Ordu, Nazilli, Bolu, Kütahya*); **7**. Ornağsız (*Uyg.* «*İnd., Man.III.*»); **8**. Oynak (*K. T.*); **9**. Yelfirik (*Der: Erzincan*); **10**. Yelkoz (*Der: Gediz*); **11**. Yeltek (*K.T.; Der: İzmir*); **12**. Yersekçi (*Der: Daday*). [Bak: Kararsız]

Sebep, 1. Ep, ip, eyp (*K.T.; Fer.*); **2**. Sıltav (*Rad.IV.* «*Kaz.; Kır.*»); **3**. Sonduk (*Rad.I.* «*Kır.*»); **4**. Tıltağ (*Uyg.* «*T.T., İnd., U.I.*»); **5**. Törelik (*Ç.L.; P.d.C.*); **6**. Uç (*Müh.; T.D.; K.T.; Süh.*); **7**. Yol (*Fel.*); **8**. Yüz (*K.T.*). [Bak: Âmil, bâdi, bâis, illet, esbep, mâna, mucip, vesile, bahane, vasıta]

—(b)iyle, 1. Dolayı, ...den dolayı (*K.T.*); **2**. İçin (*Müt.*); **3**. Öçürlü (*Der: Malatya, Gözene*); **4**. Öçürü (*Der: G.A.*); **5**. Ötkeri (*Ç.L.*); **6**. Ötürü, ...den ötürü (*Dede.; K.T.; Der: A.*); **7**. Ucundan (*Gev.*); **8**. Üçün (*Uyg.* «*P.P.*»).

—siz, 1. Tosun (*Rad.III.*«*Kır.*»); **2**. Ucurlu (*Der: Keskin*).

Ne—ten, Niçin (*K.T.*).

Sebze, 1. Göğlük (*Mün.*); **2**. Göğeri (*Müt.*); **3**. Göveri (*Der: Gediz*); **4**. Göverti (*Der: Samsun, Amasya*); **5**. Göyeri (*Der: Tavşanlı «Kütahya», Erzurum*); **6**. Kavla (*Rad. II.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*Usp.*»); **7**. Yaş (*D.L.T.*); **8**. Yuş (*D.L.T.*); **9**. Yeşillik (*K.T.*).

Secde, 1. Baş koma (*T.D.*); **2**. Yüknü (*Kur.İ.*); **3**. YüKünç (*Uyg.* «*İnd., U.*»).

—etmek, 1. Alnı yere gelmek [«Alnı yere gelmez = secde etmez»] (*Der: İstanbul*); **2**. Baş urmak (*Hurş.*); **3**. Yere kapanmak (*K.T.*); **4**. Yükenmek (*Der: Bayburt*); **5**. Yükünç etmek (*24.*); **6**. Yükünmek (*D.L.T.; T.D.; Kur.İ.*); **7**. Yüz sürmek (*K.T.*).

—gâh, 1. Tapçan (*İd.*); **2**. Yüğnek (*T.D.*).

Seciye, 1. Ira [Yk: Ayırma, farika, hassa man.] (*Rad.I.*«*Tel.*»); **2**. Kılık (*Rad. II.* «*Kar.*»; *Uyg.* «*U.*»; (*Muk. Ed.*); **3**. Minez (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Örek, örük, ürek (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **5**. San [Vasf man.] (*K.T.*); **6**. Sir (*Rad. IV.* «*Tar.*»); **7**. Töz [Bir şeyin künhü, esası man.] (*Tuh.*). [Bak: Haslet,

karakter, hulk, tabiat, cibillet, hassa, farika, vasf.]

—li, Örikli, ürekli (*Rad.I.* «*Kaz.*»).

Seddade, 1. Capkıç, yapkıç (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Tepingi (*Der: Birecik*); 3. Tıkaç (*K.T.; Der: Birccik, Elbistan*).

Sedef, 1. İnci kabı (*Muk. Ed.*); 2. Kasatlık (*Tuh.*); 3. Kastalık (*İd.*).

Sedye*, 1. Geçkere (*Der: Çorum, Maraş, Samsun*); 2. Genne, geyne (*Ça. Ma.*); 3. Salaca (*Der: Çorum, Çanakkale, Urfa, Birecik, Elbistan*); 4. Teskere (*K.T.*).

Sefahet, 1. Şay (*Rad. IV.* «*Şor.*»); 2. Yeyinciklik (*Lûg. Ar.*). [Bak: Sefih]

—etmek, Şayarmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Sefalet, 1. Bölök(*Rad.IV.*«*Kaz.*»); 2. Bun (*Or.; Der: Konya*); 3. Bunak (*Rad.IV.* «*Or.*»); 4. Manlay karalığı [Manlay = Alın; alın kara yazısı man.](*Rad.IV.*«*Çağ.*»); 5. Sıkıntı (*K.T.*); 6. Yoksulluk (*Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Fakr, zaruret, sefil]

—çekmek, 1. Engek görmek (*Or.*); 2. Henezimek (*Der: Ilgın* «*Konya*»).

—çektirmek, To'gtamak (*Or.*).

Sefaret, 1. Biltürgü(*Uyg.*«*O.Q.*»); 2. Elçilik (*K.T.; T.D.*); 3. Salgun [Salgamak = Memuren göndermek;heyeti murahhasa man.](*Rad. IV.*«*Çağ.*»); 4. Yalavaçlık (*Rad.III.* «*Uyg.*»; *Kel.*); 5. Yalvaçlık(*Beh.; Kel.*); 6. Yumuş (*D.L.T.*). [Bak: Sefir]

Sefer, 1. Dönüm [Defa man.] (*Der: Birecik, Elbistan, Gaziantep*); 2. Gez, giz [Defa man.] (*Hurş.*); 3. Gidiş (*K.T.*); 4. Öğün, övün [Yemek nöbeti man.] (*Der: Bursa, Konya, Eceabat*); 5. Parım (*Rad. IV.*«*Tel.*»); 6. Savaş [Harp man.] (*K.T.*); 7. Yol (*D.L.T.; K.T.*); 8. Yolculuk (*K.T.*).

—ber, Gidergi (*Der: Tokat, Ahlat*).

—e çıkmak, —etmek, 1. Atlanmak [Ata binmek man.] (*Ba.*); 2. Gönmek (*D.L.T.*); 3. Ilgamak (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *Dede.*); 4. Sülemek [Asker sevketmek man. Sü= Asker] (*Or.; Der: İzmir*); 5. Yola çıkmak (*K.T.*).

—halinde, Yolcu (*K.T.*).

—tası, Tirkeme (*Der: Isparta*).

Sefih, 1. Çoy (*Rad.III.* «*Sag.*»); 2. Okuşsuz [Nadan man.] (*Kur.İ.*); 3. Poşlak (*Rad.IV.* «*K.B.*»); 4. Sırban (*Rad.IV.*«*Sag.*»); 5. Şakalak[Hoppa, haysiyetsiz man.] (*İd.*); 6. Şaklak (*Tuh.*); 7. Şay (*Rad.IV.* «*Şor.*»); 8. Uçak (*Der: Amasya*); 9. Uçarı (*Der:İstanbul*); 10. Utun [Haddini tecavüz eden man.] (*D. L.T.*); 11. Yoy (*Rad.III.* «*Tel.*»); 12. Yunkulusluğ (*Kur. İ.*). [Bak: Sefahet]

Sefil, 1. Alçak (*T.D.*); 2. Aşağı (*T.D.*); 3. Aşağılık (*Der: İstanbul*); 4. Cimil (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 5. Düşkün (*T.D.*). 6. Emgeklik (*Uyg.* «*P.P. T.T. III.*»); 7. Hillik, hillim (*Müt.; Der: Bursa*); 8. İmeke, imke (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 9. Sumray (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 10. Uçuz (*Or.*); 11. Yaba (*Az.*); 12. Yarlı (*Kar.*); [Bak: Erzel, rezil, esfel, safil, adî]

—düşmek, Utulmak (*Melh.*). [Bak: Sefalet]

Sefine, 1. Gemi (*K.T.*); 2. Kime (*Kur. İ.*); 3. Uçan [Eskiden gemiye konan bu söz şimdi tayya-

reye yaraşır] (*Tuh.; İd.*); **4.** Yelkenli (*Der: İstanbul*).

Sefir, 1. Elçi (*K. T.; Az.*); **2.** Körüğ, körük (*Or.*); **3.** Savcı (*D.L.T.*); **4.** Say (*Der: Ezine, Sinop, Maraş, Adana, Muğla, Mersin, Bozkır, Sıvas, Isparta, Alucra, Amasya, Kayseri, Yozgat, Konya*); **5.** Yalabaç (*Rad. III.«Alt.»; Or.*); **6.** Yalauç (*Rad. III. «Çağ.»*); **7.** Yalavaç (*Rad. III., «Uyg.»; Or.; Neh.; D.L.T.*); **8.** Yalavar(*D.L.T.: T.D.*); **9.** Yalçuk (*Ç.L.*); **10.** Yalvaçı (*Uyg. «U.»*). [Bak: Mebus, murahhas, peygamber, resul]

Sefit, 1. Ak (*Der: A.*); **2,** Sarsağ[?] (*Uyg. «U. II.»*). [Bak: Beyaz]

Sehap, 1. Bulut (*K.T.;T.D.;Rad.IV. «Osm., Kom., Krm., Kır., Kar., L. Kar. T., Çağ.., Sart., Tar., Tür.»*).

Seher, 1. Dünne (*Der: İzmir*); **2.** Erte (*Tuh.*); **3.** İr (*T.D.*); **4.** Tan (*Kur.; P.d.C.; Ç.L.*).

— vakti, 1. Tanla (*Mus. Es.;L.N.*); **2.** Tanlacak (*Kab.; Bab.*); **3.** Tanlacık (*Kab.*); **4.** Tanman (*Müt*).

Sehl, 1. Akkın [İbare ve ifade sühuleti man.] (*Müt.*); **2.** Ciğil [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **3.** Genez (*Lûg. Ar.; L.N.; Ac.; Faz.; Kam*); **4.** Kekez (*Tef.*); **5.** Kolay (*K.T.; T. D.*); **6.** Uçuz (*Or.*).

— ülhazım, 1. Sinici (*Bürh.*); **2.** Sinimli (*Müt.*). [Bak: Kabili hazm]

Sehm [Sehim], **1.** Ok [Tir man.] (*T.D.; Der: C.A.*); **2.** Pay [Hisse man.] (*T.D.;K.T.*); **3.** Üleş [Hisse man.] (*Cev.*); **4.** Ülü [Hisse man.] (*T.D.*); **5.** Ülük [Hisse man.] (*D. L.T.*); **6.** Ülüş [Hisse man.] (*Muk. Ed.*); **7.** Yuğ [?] (*L.O.*).

Sehpa, 1. Çüçek (*P.d.C.*); **2.** Dagan (*T.D.; P d.C ; Ç.L ; Der: Zara, Seyitgazi «Kütahya», Konya, Ordu, Tuzla*); **3.** Üç ağaç (*Ç. L.*); **4.** Üç ayaklı (*K.T.*).

Sehv [Sehiv], **1.** Çarkıt (*Der: Kozan, Seyhan, Niğde*); **2.** Sürçme (*K.T.*); **3.** Teltek, teltik, teltük [Hesapta kesir veya noksanlık man.] (*Der: Bergama, Bursa, Zile, Trabzon, Samsun, Burdur, Kırşehir, Ayancık, Simav, Konya, Kütahya, Ordu*); **4.** Yanılma (*K. T.*); **5.** Yanlık (*D.L.T.*); **6.** Yanlış (*K.T.*); **7.** Yanlışlık (*T.D.*). [Bak: Hata, lâğv, gayrimusip, galat]

— etmek, 1. Endenmek (*Rad. I. «Alt.»*); **2.** Yanılmak, yanlış yapmak (*K.T.*).

Sekerat [ülmevt], **1.** Can çekişme (*K.T.*); **2.** Devşinme (*Müt.*); **3.** Ölüm esrüklüğü (*Kur.İ.*); **4.** Ölüm katığı (*Muk Ed.*); **5.** Ölüm sarplığı (*Çul.*). [Bak: İhtizar, haleti nezi]

Sekînet, 1. Döleklik (*Muk. Ed.*); **2.** Dölenme (*Kur.B.; T.D.*); **3.** Gönül amrulma (*Kur.İ.*); **4.** İnçlik (*Kur. İ.*); **5.** Töleklik (*Muk. Ed.*). [Bak: Asayiş, huzur, sükûn]

Sekr [Sekir], **1.** Esirme (*Müt.; Der: Uşak*); **2.** Esrime (*Lûg. Ar.*). [Bak: Mest, serhoş]

— an, Esrük (*Kur.B.; T.D.*).

Seksiyon, Bölüntü (*Rad. IV. «Osm.»*).

Sekte, 1. Durgunluk (*K.T.*); **2.** Kesilme (*K.T.*); **3.** Uğunma (*Bab.*).

— i kalp, Damla (*K.T.*). [Bak: Kalp]

Selâm, 1. Eselik, eslik (*İd.*); **2.** Esenlik (*Kur. A.; T.D.; Bah.; Kam.*); **3.** Esenleme (*Deş.*); **4.** Mendi (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*);

5. Ulam (*B.T.L. «Uyg.»; Rad. I. «K.B.»*); 6. Yügünt (*Rad. III. «Kom.»*).

— vermek, 1. Başturmak (*Kar.*); 2. Esenlemek (*D.L.T.; Müh.; T. D.; Süh.*); 3. Esenlik vermek (*Fer.*); 4. Konukmak [Aşinalık etmek man.] (*Der: Fenike*); 5. Körünüş kılmak (*Ba.*); 6. Tapulamak (*Enb.*); 7. Yügünmek (*Der: İzmir*).

— laşmak, 1. Esenleşmek (*B.T. L. «Uyg.»; Der: Gölhisar, C.A.*); 2. Koldoşmak (*Rad. II. «Kır.»; Kar.*); 3. Kürişmek [Yk: Görüşmek] (*Rad. II. «Kaz.»*); 4. Tabıştasımak (*Rad. III. «Alt.»*). [Bak: Musafaha]

— lık, Körünüş (*M.M.*).

Selâmet, 1. Baysal(*Rad.IV.«Kır.»*); 2. Düzgünlük (*Müt.*); 3. Esenlik (*B.T.L. «Osm.»; Y.E.; Bit.; Tuh.; Ma.;Ç.L.; Der: Konya*); 4. İsenlik (*Ç.L.*); 5. İyi son (*K.T.*); 6. Kezik (*Rad.II. «Alt., Tel., Leb., Şor.»*); 7. Kurtuluş, kurtulma (*K.T.*). [Bak: Hüsnühal, halâs, necat, felâh]

— bulmak, Kurtulmak (*K.T.*).

— le, 1. Esenlikle (*Müt.*); 2. Sağlıkla, sağlıcakla (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); 3. Uğurlar olsun (*K.T.*).

— lemek, 1. Esenlemek (*Süh.; Y.E.*); 2. Uğurlamak (*K.T.; Der: İstanbul*).

— leşmek, Esenleşmek (*Y.E.*).

— te olan, Esen (*B.T.L. «Kaz.»; Dede.; Ata.; Y.E.; Der: Gölhisar, C.A.*).

Selâset, 1. Akkınlık (*Müt.*); 2. Aklam (*Müt.*); 3. Dil açıklığı (*Çul.*); 4. Dil genliği (*Müt.*); 5. Düzgünlük, söz düzgünlüğü(*Müt.*). [Bak: Selis]

Selb [etmek], 1. Almak, elinden almak, zorla almak (*K. T.*); 2. Çelmek (*K.T.*); 3. Çıkarmak (*K. T.*); 4. Kaldırmak, ortadan kaldırmak (*Der: İstanbul*); 5. Kapmak (*K.T.*); 6. Kunmak [Çalmak man.] (*D.L.T.*); 7. Soymak (*K.T.*).

Selef, 1. Aşnuğu [Akdem man.] (*Kel.*); 2. Eski [Kadîm man.] (*K.T.*); 3. Geçen, geçmiş [Sabık man.] (*K. T.*); 4. Giden [«Gelen gideni aratır»] (*Der: İstanbul*); 5. Gidikli (*Aybe.*); 6. Kitingi (*Aybe.*). [Bak: Eslâf, salif]

Selim, 1. Amal, amıl, amul (*Uyg. «U.»*); 2. Doğru (*K.T.*); 3. Sağlam (*K.T.*).

— ülkalp, Sun (*D.L.T.*).

Selis, 1. Akkın (*Müt.*); 2. Düzgün (*Der: İstanbul*); 3. İşlek (*P. d.C.; Ç.L.*); 4. Kepşil (*Rad. II. «Kır.»*). [Bak: Selâset]

Sem, 1. Ağı (*L.O.; Der: Bilecik, Denizli, Söğüt, Bozüyük*); 2. Ağu (*P. d. C.; Ç. L.; K.T.*); 3. Dalav (*P.d.C.; Ç.L.*); 4. Otalak (*Der: Çanakkale, Ezine, İzmir*). [Bak: Mesmum, zehir]

Sema, 1. Arastak [Tavan man.] (*Cev.*); 2. Gök (*T.D.; K.T.*); 3. Kalık [Cevvi hava man.] (*Rad.II. «Uyg.»*); 4. Tengri (*Uyg. «P.P.»; Or.*). [Bak: Asüman, eflâk, felek]

— vî, 1. Gökçe (*Der: Çanakkale*); 2. Tangriken (*Uyg. «İnd.»*).

— vî kudret, Tanrıkut (*Müt.*).

— vat âlemi, Bavağır (*Uyg. «İnd.»*).

Semek, Balık (*Der: A.*).

Semen, 1. Semizlik (*K.T.*); 2. Yağ, may (*Der: Denizli, Eskişehir*).

— peyda etmek, Semirmek (*K.T.*).

Semere, 1. Assı [Faide man.] (*Aş.*); 2. Eşelek (*Der: Ahlat, Tokat, Çorum, Bursa, Seyhan, İstanbul, Sungurlu, Safranbolu, Sinop*); 3. Töl (*Rad.III.* «*Alt., Tel.; Leb., Sag., Koyb., Kaç., Küer.*»); 4. Tusu (*Uyg.* «*İnd., P.P., T.T.*»); 5. Yemiş (*K.T.*). [Bak: Mahsul, meyva]

Semi, 1. Dinleme (*K.T.*); 2. Eşitgen (*T.D.*); 3. İşidiş, işitme (*K. T.*); 4. Kulak, kulak asma (*K.T.*).

—itibare almak, 1. Dinlemek (*K.T.*); 2. Eslemek (*Enb.; Der: Sıvas, C.A.*); 3. Kulak asmak (*K.T.*).

Semîn, 1. Apak (*Der: Maraş*); 2. Etli (*Müt.*); 3. Hınık (*Der: Sivrihisar*); 4. Semiz (*Dede.; K.T.*); 5. Şişman (*Der: İstanbul*); 6. Tavlı (*Bürh.*); 7. Yağlı (*K.T.*).

Sempati, 1. Albeni [«Onun albenisi var.»] (*Der: İstanbul*); 2. Sevgi tüyü (*Der: Gerede*); 3. Sevim (*Der: İstanbul*); 4. Söyköm (*Rad. IV.* «*Kaz.*»). [Bak: Cazibe]

Semt, 1. Bölün, bölünğ (*Rad. IV.* «*Or.*»; *Or.*); 2. Cün (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Geçe (*Der: Urfa, Develi, Ankara, Sıvas, Yozgat, Zonguldak, Niğde, Gazi Antep, Konya, Kayseri, Sinop*); 4. Kaptal (*Rad.II.* «*Çağ.*»); 5. Könü (*Muk. Ed.*); 6. Pulun (*Rad. IV.* «*Uyg., Tel., Sag., Or.*»); 7. Tarmak (*T. D.*); 8. Tiverek (*Met.*); 9. Yaka (*Bab.; Der: Polatlı, Mersin Kastamonu*); 10. Yıngak (*Uyg.* «*U.*»); 11. Yön (*Ata.*); 12. Yönet (*Bab.*); 13. Yö e (*T.D.*). [Bak: Cihet, taraf, canip]

—siz, Sapa (*K.T.*).

Sena, 1. Alkış (*Tuh.; Süh.; Ah.H.; D.L.T.*); 2. Öğdü (*T.D.; Müh.*); 3. Öğme, öğüş (*B.T.L.* «*Osm.*»; *T.D.*); 4. Öktü (*Rad.I.* «*Uyg.*»); 5. Ulam (*B.T.L.* «*Uyg.*»).

—etmek, 1. Alkamak (*Uyg.* «*T. T.*»; *D.L.T.*); 2. Alkımak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 3. Maktamak (*Rad. IV.* «*Çağ., Kom., Alt., Tel.*»); 4. Öğermek (*Der: Polatlı,* «*Ankara*»); 5. Öğmek, övmek (*K.T.*); 6. Öknek (*Rad. I.* «*Uyg.*»). [Bak: Methetmek, pesent etmek]

Sene, Yıl (*Uyg.* «*İnd., P.P.*»; *K.T.*). [Bak: Sâl]

—başı, 1. Yıl başı (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); 2. Yıl sırtı (*Der: Ordu, Ulubey, Şehlerköyü*).

—i atiye, 1. Arkın, arkun (*D. L.T.*); 2. Gelecek yıl (*K.T.*); 3. Gelesi yıl (*L.N.*).

—i maziye, 1. Bıltır, bıldır (*Tuh.*); 2. Geçen yıl (*K.T.*).

—lik, 1. Yıllaç (*Der: Sinop*); 2. Yıllık (*K.T.*).

Senet, 1. Belge (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Dayak (*Ar. L.; Fer.; T.D.*); 3. Dayanak [İstinatgâh man.] (*Müt.; Der: G.A.*); 4. Dayanılacak, dayanılan (*K. T.*); 5. Dayık (*Der: Konya*); 6. Dutak (*Enb.*); 7. Dutu (*Enb.*); 8. Mücilke, müçül (*P.d.C.; Ç.L.*); 9. Söyke (*Bab.*); 10. Tapu (*Ç. L.*); 11. Tayak (*Çul.*); 12. Tayanç (*T.D.*); 13. Tutamak (*Der: Birecik, Bursa, Elbistan, Konya*); 14. Tutnak (*Der: Kırşehir*); 15. Tutumluk (*Kur. A.*). [Bak: Delil, huccet, ilâm, ispat, vesika]

Senk, Taş (*K.T.*).

—(g)istan, 1. Çarsak, çarşak (*Der: Hatip* «*Konya*», *Afyon, Ankara, Adana*); 2. Ketir, kitir (*Der: İncesu, Antalya, Nevşehir, Karaveliler köyü* «*Konya*», *Erme-*

nak, Maraş); **3**. Sapka (*Der: Ankara*); **4**. Taşlık (*K.T.*).

Sep, 1. Cerp (*Der: Urfa, Sinop*); **2**. Soğü (*L.Ta.*); **3**. Söğünç (*Mir. T.D.*); **4**. Söğüş (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **5**. Söğme (*Müt.*). [Bak: Düşnam, şetm, küfr, tân]

—(bb)etmek, 1. Ağız bozmak (*K. T.*); **2**. İyenğlemek (*B. T. L. «Uyg.»*); **3**. Kakınçlamak (*Met.*); **4**. Sekitmek (*Cal.*); **5**. Söğmek (*K. T.*); **6**. Tilimek (*Tuh.*); **7**. Tirkemek (*B.T.L. «Kaz.»*).

Sepet, 1. Çeten (*Der: Bafra, Kalecik, Erzincan, Kırşehir, Çeşme, Niğde, Yozgat, Çorum, Samsun, Sinop, Erzurum*); **2**. Çit, çiten, çitenek (*Der: Çorum, Ezine, Malkara, Bolvadin, Karamürsel, Bursa, Deverek, Rize, Taşköprü, Çorlu, Tekirdağ, Samsun, Ayancık*); **3**. Ellice (*Der: Malatya, Harput*); **4**. Süken (*D.L.T.*).

Serap, 1. Algım, salgım (*B. T. L. «Osm.»; Cev.*); **2**. Ilgım (*T.D.;G.D.; Der: Seyhan*); **3**. Ilgım salgım (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; Kara.; Bürh.; Kam.; Deş.; L.O.; L.N.; Der: İçel, Çanakkale, Denizli*); **4**. Ilgın (*T. D.; Müt.*); **5**. Ilkım (*Der: Karaman, Kerkük, Konya*); **6**. Ilkım salkım (*L.N.; Mus. Es.; Enb.*); **7**. Munar (*Rad.IV.«Kır.»*); **8**. Pusarık (*K.T.*); **9**. Sağım, sağın (*Rad. IV. «Kır.»; L. Ta.; Der: Eskişehir*); **10**. Sakım (*Muk. Ed.*); **11**. Salgım, salkım (*Der: A.*); **12**. Salgın (*Türkmen.*); **13**. Yalgın (*P. d. C.; Ç.L.; Der: Edirne, Konya, Gümüşane, İzmir, Bayburt*); **14**. Yaykın (*Rad. III. «Çağ.»*).

Ser, 1. Baş (*K.T.*); **2**. Birinci (*K. T.*). [Aşağıdaki gibi bir çok sözlerin başına önek gibi gelir:]

—apa, 1. Baştan aşağı (*K. T.*); **2**. Baştan ayağa (*K.T.*); **3**. Baştan başa (*K.T.*); **4**. Boybaş (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Boydan boya (*Der: İstanbul*); **6**. Tepeden tırnağa (*K. T.*); **7**. Yukardan aşağıya (*K.T.*).

—aser, —taser, 1. Baştan başa (*K.T.*); **2**. Boybaş (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Bütün (*K.T.*).

—asime, 1. Dekelek (*Der: Giresun*); **2**. Sangı (*Der: Simav*); **3**. Sangu (*Der: Ordu*); **4**. Savak (*Der: Giresun, Balıkesir, Samsun, Antalya, Muğla*); **5**. Şaşkın (*Der: İstanbul*). [Bak: Sersem]

—asker, 1. Başbuğ (*Bürh.*); **2**. Su başı (*Süh.; Or.*). [Bak: Kumandan, serdar]

—azat, 1. Başı diniz (*Der: Konya*); **2**. Dolbak (*Der: Gazi Antep*); **3**. Saltabaş (*Der: Rize*). [Bak: Azade]

—best, 1. Bağsız (*Der:İstanbul*); **2**. Başına buyruk (*Müt.*); **3**. Boş [İşsiz ve mutallak man. da] (*Uyg. «İnd.»; D.L.T.*); **4**. Erkli [İrade sahibi, muhtar man.] (*Rad. I. «K.B.»*); **5**. İlişiksiz (*Der:İstanbul*); **6**. Kazak (*Rad.II. «Krm., K.Kır., Tel., Şor., Sag., Kaz., Çağ.»*); **7**. Sıkılmaz, sıkılmıyan (*K. T.*). [Bak: Azade, hür]

—best bırakmak, 1. Ağıtmak (*Rad.I. «Kır., Tel.»*); **2**. Boşarmak (*Rad.IV. «Çağ.»; D.L.T.*); **3**. Boşumak (*D.L.T.*); **4**. Kaybımak (*Rad. II. «Tar.»*); **5**. Kovaltmak (*Der: Eceabat*); **6**. Koyurtmak (*Der: Antakya*); **7**. Pozamak (*Rad.IV. «Çağ.Koyb.»*).

—besti, 1. Erk, irk [Kudret, iktidar man.] (*Müt.*); **2**. Erkeklik (*D.L.T.*); **3**. Erkinlik (*Bal.*). [Bak: Hürriyet, azadegi]

—best olmak, 1. Boşunmak

(*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Emrülmek (*B. T.L.*«*Uyg.*»); **3.** Ozgamak (*Uyg.* «*T.T.*»).

—best serbest, Seleserpe, sereserpe (*Der: Avşar, Karaağaç, İstanbul, Isparta, C.A.*).

—dar, **1.** Başbuğ (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.*); **2.** Başçı (*Ç.L*; *P.d.C.*); **3.** Başlığ (*P.d.C.*; *ÇL*; *L.Ş.*); **4.** Noyan, noyın (*P.d.C.*; *Ç.L.*). [Bak: Serasker, kumandan]

—füru [etmek], **1.** Baş eğmek (*K.T.*;*T.D.*); **2.** Baş indi me(*T.D.*); **3.** Büğelme (*İd.*); **4.** Boyun eğmek (*Der: A.*); **5.** Tünüşmek (*D. L.T.*); **6.** Yüğünmek (*T.D.*;*Hurş.*); **7.** Yükünmek (*D.L.T.*;*Uyg.*«*İnd.*»).

—füru etmiyen, Kayıtgan (*D. L.T.*).

—füru ettirmek, Angıttırmak (*Uyg.*«*T.T.*»).

—gerdan, **1.** Başı çevrinmiş (*Kur. A.*; *Ar. L.*); **2.** Başı dekzinmiş (*Çul.*); **3.** Başı dönük, başı dönmüş (*K.T.*); **4.** Başı tezginmiş (*Kur. İ.*); **5.** Sangı (*K.T.*). [Bak: Sergeşte]

—gerde, **1.** Baş (*K.T.*); **2.** Başçı (*Az.*); **3.** Başın (*Müt.*). [Bak: Serasker, serdar]

—geşte, **1.** Başı çevrünmüş (*Caf.*); **2.** Başı dönmüş (*Der: A.*); **3.** Çegzenmiş, çevzenmiş (*Bah.*). [Bak: Sergerdan]

—güzeşt, **1.** Baştan geçen [«Bize başından geçenleri anlattı.»] (*K. T.*); **2.** Görgü [Tecrübe man.] (*Der: Avanos «Kırşehir»*). [Bak: Macera]

—hat, **1.** Ağız (*Ter.*); **2.** Dolay (*Der: Edirne*); **3.** Kıdığ (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** Kıdık (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **5.** Sınır, sınur [?] (*Bian.*); **6.** Uç (*Muk. Ed.*); **7.** Uç il (*D.L.T.*).

—hat muhafızı, Uç Beyi (*L.N.*; *Deş.*).

—hoş, **1.** Ahsum, aksum (*B.T.L.* «*Uyg.*, *Çağ.*»; *P.d.C.*); **2.** Aksun (*T.D.*); **3.** Borcı [Bor: Şarap, hamr, içki man.] (*Aybe.*); **4.** Esirik (*Der: Sıvas, Ankara, Kilis, C.A.*); **5.** Esrek (*Deş.*) **6.** Esrik (*K.T.*; *Dede*; *Tuh.*; *Kur. A.*; *Bah.*; *T.D.*; *Y. E.*; *Der: Çorum, Sıvas, Ankara, Kilis, C.A.*); **7.** Esrük (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *B.T.L.*;«*Çağ.*»; *Uyg.* «*T.T.*, *İnd.*»; *Fel.*; *T.D*; *D.L.T.*; *Müh.*; *Der: Çorum*); **8.** İçkici (*Kab*); **9.** İçkili (*Ça. Ma.*); **10.** Ösrük (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Der: Çanakkale*); **11.** Sürük (*Der: Trabzon, Sıvas*); **12.** Üsrük (*Ç.L.*). [Bak: Mest, bedmest]

—hoş etmek, **1.** Esirtmek (*Kur. A.*); **2.** Esritmek (*B.T.L.* «*Osm.*»; *D.L.T.*).

—hoş olmak, **1.** Esiremek (*Der: Niğde, Konya*); **2.** Esirmek (*Rad. II.* «*Kom.*»; *Bal.*; *Müh.*; *Rab.*; *Ata.*; *Der: Ankara, Kilis, C.A.*); **3.** Esrimek (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Enb.*; *L.O.*; *Muht.*; *Der: Eskişehir, Bursa, Trabzon*); **4.** Kölçümek (*Rad. II.* «*Tel.*»); **5.** Süderemek (*L.O.*); **6.** Südremek (*K.T.*; *Der: İzmir*).

—keş, **1.** Bağırlığ (*D.L.T.*); **2.** Bardabaş (*Der: Giresun, Trabzon, Samsun, Gümüşane*); **3.** Baş kaldıran (*K.T.*); **4.** Bulgak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5.** Buynağu, boynağu (*Ç.L.*; *P.d.C.*); **6.** Çalık (*Mir.*); **7.** Çandır (*Der: Nevşehir, Niğde, Konya, Karaman, Adana*); **8.** Dik başlı (*Der: İstanbul*); **9.** Sılkım (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Dürüşt, inatçı]

—keşlik, [Bak: İnat]

—keşlik etmek, 1. Arkuklanmak (*D.L.T.*); 2. Baş kaldırmak (*K.T.*); 3. Çelermek (*Der: Çanakkale, Muğla, Uluborlu*) 4. Çeltermek (*Der: Kastamonu*); 5. Çemkirmek (*Der: Avanos, C.A.*); 6. Duncukmak (*Der: Denizli*); 7. Duncumak (*Der: Afyon*); 8. İğenmek (*D.L.T.*); 9. İkemek (*D.L.T.*); 10. Kalımak (*D.L.T.*); 11. Kaynamak (*D.L.T.*); 12. Mökümek (*Rad.IV. «Tel., Alt.»*); 13. Mönmek (*Rad.IV. «Tar.»*); 14. Sılandanmak (*Rad. IV. «Kır.»*); 15. Sılkındamak (*Rad. IV. «Kır.»*); 16. Sırçarmak (*Der: Burdur*); 17. Sırtarmak (*Der: Çankırı*); 18. Sücümek (*Fâz.*); 19. Toykurmak (*Der: Balıkesir*); 20. Üznemek (*Uyg. «U.»*).

—mest, Esrük (*Uyg.«T.T.,İnd.»*). [Bak: Serhoş]

—mest olmak, 1. Esirmek (*Der: Niğde, Konya*); 2. Esrimek (*Der: Konya*). [Bak: Serhoş olmak]

—nigûn, 1. Baş aşağı (*K.T.*); 2. Tepe aşağı (*Der: İstanbul*); 3. Tepesi üstü (*Der: İstanbul*); 4. Töben, tömen, tüben (*Ç. L.; P.d.C.*).

—nüvişt, 1. Alın yazısı (*K.T.*); 2. Başa yazılan (*K.T.*); 3. Yazım (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Tali, kader]

—puş, 1. Bağıltak (*Mev.*); 2. Başlık (*Der: İstanbul*); 3. Baş örtüsü (*Der: İstanbul*); 4. Boğdak (*Rad.IV. «Osm.»; Tuh.*); 5. Börk (*D. L. T.; Ata.; Müt.; Der: Kelkit, Bayazıt, Tekirdağ, Ankara, Antalya, İskilip, Van, Malatya, Dörtyol, Edirne, Tokat, Eğirdir, Sıvas, Kayseri, Konya, Çanakkale, Kırşehir, Samsun, Elâziz, Erzincan, Ahlat*); 6. Kavuk (*Der: Isparta, Maraş, Ankara, Çorum, Mucur, Sandıklı*); 7. Pörk (*Der: Erzincan, Ahlat, Elâziz*); 8. Pörük (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*).

—rişte, 1. İp ucu (*T.D.;K.T.*); 2. Ucar (*Der: Bünyan, Niğde*). [Bak: Emare, alâmet]

—rişte elde etmek, Ucukmak (*Der: Muğla*).

Sersem, 1. Afal(*T.D.*); 2. Alık(*K. T.*); 3. Alu (*Hurş.*); 4. Bön (*Müt.*); 5. Bunak [Matuh man.] (*Muht.*); 6. Çalık (*T.D.; Müh.*); 7. Epesek (*Der: Bolvadin, Emirdağ, «Konya»*); 8. Kangırı (*Rad.II. «Bar.»*); 9. Mank (*Kam.; Der: Seyhan*); 10. Mankafa (*Rad. IV. «Osm.»*); 11. Mılkav (*Rad. IV. «Kır.»*); 12. Mınav (*Rad. IV. «Kır.»*); 13. Osang (*İd. Haş.*); 14. Salak (*Der: Ereğli, Amasya, Söğüt, Bozöyük, Pazarcık*); 15. Samarak, samarık, samaruk, sampı (*Der: Kütahya, Tavşanlı, Niğde, Kastamonu, Çatalca, Bozöyük, Bayramiç, Ezine, Nallıhan*); 16. Sangama, sangılık, sangu, sankabak, sankıbak, santır, sanpul (*Der: Kemah, Simav, Biga, Çankırı, Çanakkale, Denizli, Muğla, Edirne, Kayseri, Ankara, Kütahya*); 17. Sangı (*Rad. IV. «Osm.»; T.D.; L.O.; L.N.; Der: Simav «Kütahya»*); 18. Sankı, sanku (*D.B.; P.d.C.; Ç.L.*); 19. Seme (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.; T.D.; L.O.; Der: Bilecik, Bozöyük, Bafra, Sıvas, Erzurum, Seyhan, Tarsus, Tekirdağ, Samsun, Çeşme «İzmir», Bayburt, Haymana, Bolu, Merzifon, Isparta, Tokat, Kütahya, Yozgat, Sivrihisar, Adana, İnönü, Niğde, Develi, İçel, Konya, Ayaş, İne-

bolu, Bursa, Çal, Çerkeş, Dinar, Zonguldak, Meydan, Söğüt); **20**. Unutkan (*K.T.*). [Bak: Aptal, ahmak, budala, mephut, hayran]

—semlemek, 1. Afallamak, afallaşmak (*T.D.*); **2**. Alıklaşmak (*K. T.*); **3**. Bonulmak (*Der: Kastamonu*); **4**. Bunaklamak (*Müt.*); **5**. Bunalmak (*Muht.*); **6**. Mankıymak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7**. Sanıtmak (*Der: Yozgat*); **8**. Semelemek (*Der: Ezine*); **9**. Sümülcemek [Aptal aptal sallanmak man.] (*İd.*).

—semlik, 1. Alıklık (*K.T.*); **2**. Bönlük (*Müt.*); **3**. Bun (*Der: Yozgat, C.A.*); **4**. Dangalaklık (*Der: İstanbul*); **5**. Kaytolok (*Rad. II.* «*Kaz.*»). [Bak: Hamakat, Belâhet]

—seri, 1. Alamak[Radloff bunun «Alaman» yerine yanlışlıkla alındığı zannındadır: Alaman = başıbozuk asker, eşkıya çetesi (*Rad. I.* «*Tür.*»)] (*P. d. C.*); **2**. Başıboş (*K.T.*); **3**. Beselek (*Der: Bodrum*); **4**. Boş gezen (*K.T.*); **5**. Bozakı (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **6**. Cörtük (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **7**. Dağal (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **8**. Dağıl (*P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Haylaz (*K.T.*); **10**. Haymana (*Der: Edremit*); **11**. Hayta (*Der: Edirne, Gelibolu, Tosya, Çorlu*); **12**. İpsiz (*Der: İstanbul*); **13**. Kazak (*Rad.II.* «*Çağ., Krm., Kaz.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **14**. Kezgen (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **15**. Salma(*L.O.*); **16**. Saltabaş (*Der: Ordu, Artvin*); **17**. Sayağ (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **18**. Sayak (*T.D.; Müt.*); **19**. Sürtük [Daha çok kadın hakkında] (*K.T.*); **20**. Teskin (*Rad. III.* «*Şor.*»); **21**. Yava (*Hurş.*); **22**. Yellüz [Daha çok kadın hakkında] (*Müt.*); **23**. Yöntök (*Rad. III.* «*Tel.*»); **24**. Zalış (*Rad.IV.* «*Kır.*»). [Bak: Avare, derbeder]

—seriyane dolaşmak, Kıdırmak (*Rad. II.* «*Kaz., Kır.*»).

Seri [Süratli man.], **1**. Ağtaru (*Uyg.* «*U.*»); **2**. Algır, algur (*B.T.L.* «*Kaz.*»);**3**.Bacım (*Rad.IV.*«*K.Kır.*»); **4**. Carı (*Der: Kırşehir,Kastamonu, Konya, İncesu, Kayseri, Ankara, Gerze, Sıvas, Çorum*); **5**. Cılam, cıldam (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); **6**. Cıtı (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7**. Çabuk* [Türkçe «çapmak» mastarı durup dururken bu sözün farsça «çâbük» ten geldiğini iddia etmek doğru olamaz] (*K.T.; Der: O.A.*); **8**. Çalan (*Der: Ş.A.*); **9**. Çevik (*K.T.; Caf*); **10**. Çıldam (*Rad.III.* «*Çağ.*»); **11**. Çulmıs (*Rad. III.* «*Alt.*»); **12**. Eveti (*Der: Trabzon, Sevik, Erzurum, Erzincan*); **13**. Ildam (*Rad.I.* «*Çağ.*»; *Ba.; P.d.C.; Ç.L.*); **14**. Ilgar (*Ba.*); **15**. İtik (*P. d.C.; Ç.L.*); **16**. İvgen (*B. T. L.* «*Osm.*»; *L.O.*); **17**. Kakşa (*Rad. II.* «*K.Kır.*»); **18**. Kalabas (*Rad. II.* «*Alt.*»); **19**. Kedük (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **20**. Ötkür (*Ç.L.*); **21**. Şeremet (*Der: Keskin, Çanakkale, Sıvas, Develi, Çorum, Ordu, Afyon, Tokat*); **22**. Şurgun (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **23**. Tavrağ (*Uyg.*«*H. II.*»); **24**. Tetik (*Der: Samsun, Söğüt, Göynük, Ankara, Haymana, Esk şehir, Kütahya*); **25**. Tez* (*K.T.*); **26**. Tizgir(*Rad.III.*«*Kaz.*»); **27**. Törk (*Uyg.*«*H.II.*»); **28**. Tüzgen (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **29**. Ütkün, ütkür (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **30**. Yarız (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **31**. Yeğin (*Hal.; Der: Kelkit, Bâlâ, Uşak, Erzurum, Çankırı, Kemah, Çorum, Erzincan,Şarkî Karahisar, Kütahya, Konya, Kayseri İncesu,*

Çeşme); **32**. Yelen (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **33**. Yelgin (*D. L. T.*); **34**. Yelkin (*Kara.*); **35**. Yelmen (*Rad. III.* «*Tür.*»); **36**. Yıldam (*Rab.*); **37**. Yiğni (*Der: İzmir, Bursa, Bolu, Boyabat, Konya*); **38**. Yilden (*Rab.*); **39**. Yüğrük, yüvrük, yürük (*Dede.; Der: Dörtyol, Konya, Tavas, Tavşanlı, Kütahya*). [Bak: Çâlâk, cevval, süratli]

—an, 1. Çabukça (*Der: Ankara*); **2**. Çaliğ (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Çapar (*Dede.*); **4**. Çarçabuk (*Der: İstanbul*); **5**. Şep, şip (*D. L. T.*); **6**. Terk (*D.L.T.*).

—konuşan, Şebili (*Der: Acıpayam «Denizli»*).

—ülinfial, 1. Alıngan (*K.T.*); **2**. Sosur (*Der: Adana*).

—ülinkisar, Kırılgan (*Bürh.*).

—ülintikal, Atik (*T.D.*).

—ütteessür, İçli (*K.T.*).

—üsseyr, Uçgur, uçkun (*Ç.L.; P.d.C.*).

—yürümek, 1. Çerkenmek (*B. T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Yilmek (*Der: Gazi Antep*).

—[Série], **1**. Dizi (*Der: İstanbul*); **2**. Kezik (*Uyg.* «*İnd., U.II.*»); **3**. Sıra* (*K.T.*); **4**. Takım (*K.T.*).

Serir, 1. Bacik (*Tuh.*); **2**. Şin (*D.L.T.*).

Serma, 1. Kış (*K.T.*); **2**. Soğuk (*K.T.*). [Bak: Şita]

Sermaye, 1. Ana (*Der: Kayseri, C.A*); **2**. Dömek [?] (*Der: Kütahya, Alayunt*); **3**. Enek [?] (*Der: Bolu, Zile, Sivrihisar, Niğde, Teke, Erzurum, Antep, Sıvas, Kırşehir, Kayseri, Avanos, Mersin, Adana, Büyükçekmece, Polatlı, Seyhan, Yozgat, Ankara, Eskişehir, C.A.*); **4**. Mun (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **5**. Urluk (*Der: Yalova, Kadıçiftliği «Çatalca»*); **6**. Ünek (*Süh.*).

—dar, Malgır [?] (*Rad IV.* «*Tel.; Alt.*»).

Servet, 1. Ağı (*Uyg.*«*P.P.,Usp.*»); **2**. Barım (*Rad.IV.* «*Or.*»; *Or.; Uyg.* «*P.P., U.*»); **3**. Barlık (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4**. Baruk (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **5**. Baylık (*Rad. IV.* «*Krm., Osm., Kaz.*»; *Çul.*); **6**. Bul (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **7**. Dömek (*Der: Kütahya, Zonguldak, Alayunt*); **8**. Et (*Uyg.* «*İnd.*»); **9**. Karu (*Rad.II.* «*Tel., Alt.*»); **10**. Kurum (*D.L.T.*); **11**. Özlük (*D. L.T.*); **12**. Sanğ (*Uyg.* «*U.*»); **13**. Varlık (*K.T.; Der: Avanos, C.A.*); **14**. Yön yöş (*Bürh.,Deş.*); **15**. Zenginlik (*K.T.*). [Bak: Mal, mülk, gına]

—kespetmek, 1. Bayırmak (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **2**. Bayumak (*B.T.L..*«*Uyg.*»*D.L.T.*).

—sahibi, 1. Bayağut (*Uyg.*«*U.*»); **2**. Etliğ (*Uyg.*«*T.T., Kaş.*»). [Bak: Sermayedar]

Serzeniş, 1. Başa kakma (*K.T.*); **2**. Çıkışma (*K.T.*); **3**. Dapku (*P. d. C.; Ç.L.*); **4**. Ekis (*Der: Şebin Karahisar, Sinop*); **5**. Giley (*Az.*); **6**. İlenç (*L.N.; D.L.T.*); **7**. Kakınç (*Dede.; Der: Ankara*); **8**. Kalış (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Tazir, tekdir, sitem, melâmet]

—etmek, 1. Başa kakmak (*K. T.; Kam.; Ter.*); **2**. Cemirmek (*Rad. IV.*«*Kır.*»); **3**. Çıkışmak (*K. T.*); **4**. Darılmak (*Der: İstanbul*).

Set, 1. Arg (*Bian.*); **2**. Bastırık (*Der: Ankara*); **3**. Böğet, bönet, bövet (*Der: Elbistan, Seyhan, Kütahya, Seydişehir, Sandıklı, Bolu, Ilgın «Konya», Aydınlı aşiret çadırları*);

4. Büğet (*Der: Niğde, Uşak, Seyhan*); **5**. Büket (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P. d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **6**. Bünet (*Der: Konya*); **7**. Büvet (*Der: Konya*); **8**. Çatma [Bahçeyi su basmasından kurtarmak için taştan, topraktan yapılan set man.] (*Der: Gümüşane, Eğirdir*); **9**. Çeper (*Der: Kayseri, Harput, Diyarbekir, Elâziz, keskin, Çıldır, Artvin, Kuruçay, Bolu*); **10**. Ket (*Der: Kütahya, Trabzon, Denizli, Bergama*); **11**. Ketene (*Der:Kayseri*); **12**. Pekenti (*Der: Menemen* «*İzmir*»); **13**. Puk (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **14**. Tabar (*Bian.*); **15**. Tam (*Kur.A.*); **16**. Tığa (*P.d.C.;Ç.L.*); **17**. Tuğ (*D.L.T.*). [Bak: Hail, mania, perde]

—(dd) edilmek, 1. Büğenmek (*Der: Araç*); **2**. Teyilmek (*İrş.*); **3**. Yapılmak (*Bat.; Muht.*). [Bak: İnsidat]

—(dd)etmek, 1. Bağlamak (*K. T.*); **2**. Beketmek (*Der: Kadınhanı* «*Konya*», *Saiteli, İstanbul, Bilecik, Konya, Bozüyük, Isparta, Cihanbeyli*); **3**. Beklemek (*Rad. IV.* «*Kar.*»; *D.L.T*); **4**. Betemek, bitemek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5**. Böketmek (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **6**. Büğemek (*Der: Kastamonu, Antalya, Çankırı, Seyhan*); **7**. Büvemek (*Der: Seyhan, Korkuteli, Mersin, Ankara, Tekirdağ*); **8**. Büvetlemek (*Der: Bursa, İstanbul*); **9**. Gölemek (*Der: Burdur*); **10**. Kapamak (*K.T.*); **11**. Kepetmek (*Müt. Der: Konya*); **12**. Örtmek (*K.T.*); **13**. Pekemek (*Der: Gölpazarı, Gediz, Bolu, Uluburlu*); **14**. Pektemek (*Rad. IV.* «*Alt., Leb.*»); **15**. Tıkamak (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **16**. Tıkıtmak (*Tuh.*); **17**. Tökremek, tükremek (*B.T.L.*«*Çağ.*»;*P.d.C.; Ç.L.*); **18**. Tuğlamak (*D.L.T.*).

—yapmak, 1. Böyemek (*Der: Isparta, Simav* «*Kütahya*»); **2**. Kırlamak (*D.L.T.*).

—(dd) i yıkmak, Büsmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Setr [etmek], **1**. Abımak (*D.L.T.*); **2**. Abıtmak (*D.L.T.*); **3**. Bitemek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Börkömek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5**. Bürkemek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6**. Bürlemek (*Der: Kastamonu, Araç*); **7**. Bürümek (*Çul.*); **8**. Gizlemek (*K.T.*); **9**. Kapamak (*K.T.*); **10**. Küşimek (*D.L.T.*); **11**. Örtmek (*K.T.*); **12**. Pürkemek (*Rad. IV.* «*Tel., Şor., Tar.*»); **13**. Saklamak (*K.T.*); **14**. Tolgamak (*D.L.T.*); **15**. Tökremek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **16**. Tunturmak (*D.L.T.*); **17**. Yapmak (*Tuh.; Bal.*); **18**. Yaşırmak (*Müt.*); **19**. Yaşmak (*Fel.*); **20**. Yeşirmek (*Tuh.*).

—olunmak, Aşulmak (*D.L.T.*).

Sevap, 1. Doğru iş, doğruluk (*Der: İstanbul*); **2**. İyi iş, iyilik (*Der: İstanbul*); **3**. Tanrı beğeneği (*Muht.*). [Bak: Hayr, mesubat]

Sevda, 1. Kurgu (*T.D.*); **2**. Kutur (*Tuh.*); **3**. Sevgi (*Der: İstanbul*). [Bak: Aşk]

—zede, 1. Vurgun (*K.T.*); **2**. Yanıklı (*Der: Malatya, Uşak, C. A.*).

Seviye, 1. Bitevi [?] (*Enb.*); **2**. Çırpı (*Bürh.*); **3**. Düzen (*Enb.*); **4**. Düzlük (*K.T.*); **5**. Sekmeç [?] (*Der: Kalecik* «*Ankara*», *Istanbul*).

Sevk, 1. Çapma (*L.O.*); **2**. Eltme (*Bal.*); **3**. Gönderme (*Der:A.*); **4**. Güdüm (*Müt.; Der: Eskişehir, Kocaeli, İstanbul, Antalya*); **5**.

Haylama (*Der: Kastamonu, Cide, İzmir, Muğla*); **6**. Pözüt (*Rad.IV. «Uyg.»*); **7**. Şapma (*Tuh.*); **8**. Yetme (*Bab.*).

—etmek, 1. Ağıtmak (*Or.*); **2**. Aydamak (*Rad.I. «Tel., Alt., Sag., Koyb., Kaç., Bar., Tub., Tob., Kır., K. Kır., Kaz., Krm., Çağ.»*); **3**. Başkarmak (*P. d. C.; Ç. L.*); **4**. Cayurmak (*B. T. L. «Çağ.»*); **5**. Cörtmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **6**. Çapmak (*L.O.*); **7**. Elemek (*Or.*); **8**. Göndermek (*K.T.*); **9**. Gütmek (*Der: İzmir, Konya*); **10**. İleri götürmek (*K.T.*); **11**. İleri sürmek (*K.T.*); **12**. İletmek (*Müt.*); **13**. İltmek (*Or.; Uyg. «İnd.»*); **14**. Paştandırmak (*Rad.IV.«Tel.»*); **15**. Sülemek [Ordu ve asker sevk-etmek man.] (*Or.*); **16**. Sürmek (*K.T.; Lûg. Ar.; D.L.T.*); **17**. Sütürmek (*Cev.*); **18**. Şılamak (*P.d. C.; Ç.L.*); **19**. Uduzmak (*Uyg. «P.P.»; Or.*); **20**. Yiltemek (*Fbş.*); **21**. Yolamak (*Uyg. «P.P.»*); **22**. Yollamak (*Müt.*); **23**. Yorıtmak (*Or.*). [Bak: idare, ihraç, irsal]

—olunmak, 1. Başlanmak (*D. L.T.*); **2**. Teğınmek (*Uyg. «İnd.»*).

—ülceyş, Süleme (*Or.*).

Seyahat, 1. Gezgü (*Müt.*); **2**. Gezi (*Muht.*); **3**. Yolculuk (*K.T.*); **4**. Yoruk(*Rad. III. «Bar., K.Kır.»*).

—a çıkmak, 1. Cönölmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Yönelmek (*Rad. III. «Uyg.»*).

—etmek, 1. Denzinmek (*Fbş.*); **2**. Dolaşmak (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Eşmek (*Der: İstanbul, Lâpseki, Gazi Antep*); **4**. Gezmek (*Müt.*) [Bak: Seyyah]

Seyelân, 1. Akıntı (*K.T.*); **2**. Akma (*K.T.;L.O.*); **3**. Öğme (*Der:Afyon*). [Bak: Seyyal]

—etmek, 1. Akmak (*K.T.*); **2**. Öğünmek (*Kom.*).

—ı bevl, Tamşıma (*T.D.*).

—ı ebyaz, Cara (*Der: Muğla*).

—ı muhatî, Belsoğukluğu (*K.T.*).

Seyf, 1. Kılıç (*Rad. II. «Tel., Alt., Kaz., Uyg., Osm., Ad., Or., Krm.»; Hurş.; K.T.*); **2**. Kılıs (*Rad. II. «Küer., Kom., Kar.»*); **3**. Kılış (*Rad. II. «Alt., Şor., Leb., Kumd., Kır.»*); **4**. Pala[Kılıca benzer yassı bir nevi silâh] (*Rad.I. «Osm.»*); **5**. Salur [?] (*Der: Bolu, Gerede*). [Bak: Şemşir, tig]

Seyl, 1. Akın (*Tuh.; D.L.T.*); **2**. Akın su (*Kur. İ.*); **3**. Çağlak (*Der: Saimbeyli «Adana»*); **4**. Çavun (*P.d.C.*); **5**. Kayan (*P.d. C.; Ç.L.; T.D.; Der: Tokat*); **6**. Sökün (*Der: Niğde, İncesu - Kayseri*); **7**. Taşık (*Rad. III. «Osm., Krm.»*); **8**. Taşkın (*Rad.III.«Osm., Tel., Şor., Leb., Alt., Kar.»; T.D.*).

Seyr, 1. Bakma [Temaşa man.] (*K.T.*); **2**. Gezinme, gezme (*K. T.*); **3**. Gitme [Sefer man.] (*K. T.*); **4**. Yolculuk (*K.T.*); **5**. Yürüme, yürüyüş (*K.T.*). [Bak: Temaşa, teferrüç, hareket, azimet, sefer]

—i seri, Yilme (*Ma.*).

Seyran, 1. Bakma (*K.T.*); **2**. Gezinme (*K.T.; T.D.*); **3**. Gezinti (*Der: Istanbul*); **4**. Kizek (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Teferrüç, tenezzüh]

—etmek, 1. Geciklenmek (*Kur. A.*); **2**. Gezinmek (*K. T.*); **3**. Gezmek, gezip dolaşmak (*Der: İstanbul*).

—gâh, Gezme yeri, gezinti yeri (*Der: İstanbul*).

Seyyah, 1. Barkın (*D. L. T.*); **2**. Çüskün (*Rad.III.«Sag.»*); **3**. Elkin (*D.L.T.*); **4**. Gezeğen (*İd. Haş.*);

5. Gezek (*Der: İzmir*); 6. Gezgiç (*Der: Konya, Denizli*); 7. Gezgüç (*Müt.; Der: Tokat*); 8. İlgezdi (*Ata.*); 9. Kezkiç (*Der: Denizli, Çivril*); 10. Ötek (*B. T.L.* «*Çağ.*»); 11. Saltı (*Müt.; Der: Çankırı*); 12. Yelkin (*D.L. T.*); 13. Yerçi (*Rad. III.* «*Tel.*»); 14. Yolcu (*K. T.*); 15. Yorıkçı (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 16. Yürüğen (*Muk. Ed.*). [Bak: Seyahat]

Seyyal, 1. Ağılkak (*Rad.I.* «*Tel.*»); 2. Agın (*Kar.*); 3. Akan (*K.T.*); 4. Akar (*K.T.*); 5. Akıcı (*K.T.; L.O.*); 6. Ikık (*B. T. L.* «*Çağ.*»). [Bak: Seyelân]

Seyyar, 1. Dolaşan (*K.T.*); 2. Gezen (*K.T.*); 3. Gezginci (*Der: İstanbul*); 4. Göçkünçü (*Muk. Ed.; Si. D.*); 5. Taşınabilir (*Der: İstanbul*); 6. Yer değiştiren (*K. T.*); 7. Yörüğlü (*Kur.İ.*).

Seyyibe [Seyyip], 1. Dul (*Der:İstanbul, Konya, Antalya*); 2. Er görmüş (*Kur. B.; T.D.*); 3. Kızlıksız (*Sıh.*).

Seyyie, 1. İsizlik, esizlik [Yk: ezsiz «*Uyg.*» = kötü, fena; ezgü zıddı] (*Kur.İ.*); 2. Kötü (*K.T.*); 3. Kötülük (*K.T.*); 4. Suç (*K.T.*); 5. Yavuz iş (*Kur.B.*); 6. Yavuzluk (*Kur.İ.*); 7. Yazuk (*Kur.B.*). [Bak: Mesavi]

Seyyit, 1. Ağa (*K.T.*); 2. Baş (*K. T.*); 3. Bey (*K.T.*); 4. Cabgu [Yk: Yabgu (*T.D.*); 5. Cavga (*T. D.*); 6. İleri gelen (*K.T.*). [Bak: Reis, mevlâ]

Sezavar, 1. Değer, değerli (*Der: İstanbul*); 2. Teğimliğ [Yk: değim, değimli] (*Uyg.* «*İnd.*»); 3. Yaraşır (*K.T.*). [Bak: Lâyık, münasip, şayan, şayeste]

Sıdk [Sıtk], 1. Cın, çın (*Rad. III.* «*Uyg., Osm., Alt., Tel., Leb., Kaz.*»; *D.L.T.*); 2. Çin (*Rad.III.* «*Çağ., Tar.*»); 3. Doğruluk (*T.D.*); 4. Gerçeklik (*K.T.*); 5. Yöb, yön (*Tu. Şa.*). [Bak: Sadık, sıhhat, hulûs]

Sıfat, San (*İd.Haş.; Der: Denizli*). [Bak: Vasf, tavsif, lâkap]

Sıfr [Sıfır], 1. Boş (*Fer.*); 2. Bucura (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Sıhhat, 1. Dinçlik [Afiyet, vücut kuvveti man.] (*Der: A.*) 2. Doğruluk [Hakikate tevafuk man.] (*K.T.*); 3. Es [Sağlamlık man.] (*K.T.*); 4. Esenlik [Afiyet man.] (*B.T.L.* «*Osm.*»; *T.D.; Ç.L. Der: Konya*); 5. Eyilik, iyilik (*K.T.*); 6. Gerçeklik [Doğruluk man.](*K.T.*); 7. Sağlık (*K.T.*); 8. Sağlıcak (*Der: İzmir*); 9. Sağlamlık (*K.T.*). [Bak: Kuvvet, afiyet, dürüstlük]

—bulmak, 1. İyileşmek (*Der: İstanbul, Trakya. A.*); 2. Onalmak (*Rad. I.* «*Çağ., Kır.,*»; *Ç.L.*); 3. Onmak (*K.T.*); 4. Onulmak (*Müt.*); 5. Unalmak(*Rad.I.*«*Kaz.*»).

—e yüz tutmak, Bütsemek (*D. L.T.*).

—li, 1. Asan [Yk: Esen] (*Uyg.* «*P.P.*»); 2. Çelem (*Der: Gazi Antep, Bursa, Sıvas, Malatya*); 3. Dinç (*Der:İstanbul*); 4. Esen (*B. T.L.* «*Osm.*»; *Fel.; Bah.; T.D.; K.T.*); 5. Eyi, iyi (*K.T.*); 6. Sağ (*P.d.C.; Ç.L.; D.L.T.*); 7. Sağlam (*K.T.*).

—siz, 1. Irakın (*Der: Tokat*); 2. Sağsız (*Gazi Antep*).

Sıhr, 1. Dünür, tünğür (*T.D.; Uyg.* «*Usp.*»; *Or.*); 2. Kayın (*T.D.*); 3. Kuda (*Rad. II.* «*Tel., Alt., Leb., Şor., Kaç., Koyb., Küer., Kır., K. Kır., Tar., Çağ.*»; *Ç.L.; M.M.*).

—iyet, 1. Dünürlük (*Kur. B.*); 2. Kudalık (*M.M.*).

Sıklet, 1. Ağırlık (*K. T.*); 2. Ağruk (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Kur. İ.*); 3. Salmak (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»; *M.M.*); 4. Sıkılcım (*L.N.*); 5. Sıkıntı (*K.T.*); 6. Teng (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Istırap]

—vermek [Mideye], Çerletmek (*D.L.T.*).

Sıkt [Sıkıt], 1. Algıt (*T.D.*); 2. Düşbük (*Bab.*); 3. Düşük (*Bürh.; Bab.*); 4. Düşüt (*L.N.; Bab.; T.D.; Kam.; Ar.L.*); 5. Yarımtık (*Rab.*). [Bak: Cenini sakıt]

Sıla, 1. Bitişme (*K.T.*); 2. Buluşma (*Müt.*); 3. Ulaşma (*K.T.*).

—ya gitmek istemek, Evsemek (*D.L.T.*).

Sınf [Sınıf], 1. Aşam, aşama (*P. d.C.*); 2. Barana [Kafile, cemaat man.] (*T.D.*); 3. Boy (*Bian.*); 4. Bölük (*T.D.; Lûg. Ar.; K.T.*); 5. Kur (*Kel.*); 6. Oymak (*Bian.*); 7. Satıç [İçtimaî sınıf man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); 8. Sıra (*K.T.*); 9. Takım (*T.D.*). [Bak: Derece, mertebe, tabaka, zümre, cins, nevi, cemaat, kafile]

Sır, 1. Ceşirik (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Gizli (*K.T.*); 3. Gizlü (*Kur.B.*); 4. İçin (*Melh.*); 5. İç öz (*Der: Ankara*); 6. Yaşırtın (*Bal.*); 7. Yaşrın (*L.Ta.*); 8. Yaşru (*T.D.; Kur.İ.*); 9. Yaşuru (*İrş.*); 10. Yazıt (*Rad. III.* «*Koyb.*»). [Bak: Esrar, mektum, pinhan, raz]

—daş, 1. İnaç (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. İnağ, inak (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Mahrem]

Sırat, Yol (*K.T.*). [Bak: Rah, tarik]

—ı müstakim, 1. Doğru yol (*Kur.İ.;K.T.*); 2. Gönü yol (*Rab.*); 3. Künü yol (*Kur.İ.*).

Sırf, 1. Ancak (*K.T.*); 2. Büsbütün (*K.T.*); 3. Bütün bütün (*Der: İstanbul*); 4. Cık (*Müt.*); 5. Cımcık (*İd. Haş.; Çul.*); 6. Çıkla (*Müt.*); 7. Çımçık (*Kam.; Ar. L.; İd. Haş.*); 8. Kingürü(*Uyg.*«*İnd.*»); 9. Salt (*Rad.IV.* «*Çağ.,Kır.,Osm.*» *K.T.; Der: Bursa, Erzincan*); 10. Yalnız (*K.T.*); 11. Yindek (*Kab.*). [Bak: Mahz]

Sıyanet, 1. Ayama (*Der: Konya*); 2. Koruma (*Bit.; K.T.*).

—etmek, 1. Abramak (*Der: Eskişehir, Bolu, Ayancık* «*Sinop*»); 2. Asramak (*B.T.L.* «*Çağ., Uyg.*»); 3. Ayamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *D.L.T.; Ç.L.; Der: Civanyayla* «*Mersin.*»); 4. Esirgemek, isirgemek (*T.D.; Kab.; P. d. C.; Ç. L.*); 5. Eyemek (*İd., Haş.*); 6. Korumak (*Bab.; D.L.T.: K.T.*); 7. Kümek (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Hıfz, himaye, muhafaza, müdafaa, vikaye]

Sıyt, 1. At [İsim man.] (*T.D.*); 2. Çav (*Süh.; T.D.; Fer.; Bab.; Hurş.; Ah. H.; Der: Isparta, Eğirdir, Afyon*); 3. Davu (*Muk. Ed.*); 4. Gü (*D.L.T.*); 5. Kü (*Or.*); 6. Ün (*Tuh.; Kara.; Dede.*). [Bak: İştihar, şöhret, marufiyet, şeref, nam]

Sia, 1. Barda (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Bayırma (*L.O.*); 3. Bolluk (*Lûg. Ar.; K.T.*); 4. Genişlik (*K.T.*); 5. Ginlik (*Lûg. Ar.*); 6. Oylum [Hacım, cirim man.] (*G. D.*). [Bak: cirm, hacm, vüsat]

Siayet, Kov, kovu (*Dede*). [Bak: Gamz, kadh]

—etmek, 1. Kovalamak, kovulamak (*K.T.*); 2. Kovmak (*K.T.*).

Sicil, 1. Çek (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); 2. Kötük (*Az.*); 3. Kütük (*K.T.; Der: İstanbul, A.*).

Sihan, 1. Cap (*K.T.*); **2**. Kalınlık (*K.T.*).

—lı, 1, Kalın (*K.T.*); **2**. Yoğun (*Ac.*).

Sihr [Sihir], **1**. Arbağ, arpağ (*P.d.C.; Ç.L.; Rad.I.* «*Çağ.*»); **2**. Arvış (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Bağı (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *L.O.*); **4**. Bağım (*Der: İzmir*); **5**. Büğü, büyü (*Bian.; K.T.; Müh.; T.D.*); **6**. Büğücülük, büyücülük (*K.T.*); **7**. Darnı (*Uyg.* «*İnd.*»); **8**. Gözbağcılık (*K.T.*); **9**. İlbi (*Rad. I.* «*Tel.*»); **10**. Kusnaçılık (*Rad. II.* «*Kar.*»); **11**. Tarba (*Rad. III.* «*Alt., Sag., Koyb.*»); **12**. Tarma (*Rad. III.* «*Tel.*»); **13**. Tarnı (*Uyg.* «*İnd.*»); **14**. Tevüp (*Rad. III.* «*Kır.*»); **15**. Uğrasa, urasa (*Der: Menteşe, C.A.*); **16**. Üvürme [Yk: Üfürme] (*Ah. H.*); **17**. Yada [Yada taşı = yağmur yağdırmada tılsım kuvvetini haiz sayılan taş] (*P.d.Ç.; Ç.L.;*); **18**. Yalvı (*D.L.T.*). [Bak: Efsun, füsun, manyatizma]

—baz, 1. Arbağcı (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **2**. Arpağçı (*K.T.*); **3**. Arvışçı (*Uyg.* «*T.T.*»); **4**. Bahşı, bakşı [Yk: bakıcı, sihirbaz, hekim, kâhin man.] (*Rad.IV.* «*Tar.*, «*Çağ.*»); **5**. Bilici (*Rad.IV.*«*Krm.*»); **6**. Büğücü, büyücü (*K.T.*); **7**. Cavruncu (*B.T.L.* «*Kır.*»; *Ç.L.; P.d.C.*); **8**. Gözbağcı (*Dek.; K.T.*); **9**. Kam [Şaman kâhini man.] (*İd. Haş.*); **10**. Kusnaçı (*Rad. II.* «*Kar.*»); **11**. Moğuç (*Uyg.* «*Usp.*»); **12**. Tarmaçı (*Rad. III.* «*Tel.*»); **13**. Yalvıcı (*D.L.T.*); **14**. Yayçı (*Rad.III.* «*Tob.*»).

—yapmak, 1. Arbalamak (*Uyg.* «*Usp.*»); **2**. Bağmak (*K.T.*); **3**. Baymak (*B.T.L.* «*Osm.*»); **4**. Büğülemek, büyülemek (*Kur. B.; K.T.*); **5**. Büğü yapmak, büyü yapmak (*K.T.*); **6**. Göz bağlamak (*K.T.*); **7**. İliklemek (*Kur. A.*).

Sikke, 1. Akça (*Müt.*); **2**. Armak [Para, altın man.] (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **3**. Damga, tamga (*K.T.; Müt.*); **4**. Yarmağ, yarmak (*P.d.C.; Ç.L.; L.O.; T.D.*). [Bak: Meskûkât, para, nakt]

Silâh, 1. Belik, bilik (*Ah.H.; İd.; Beh.*):

«Yaraklandı, beliklendi, tonondı»

2. Buladı (*Rad. IV.* «*Kom.*»); **3**. Cebe (*Ç.L.; P.d.C.; Der: Bolu*); **4**. Etme (*Rad. I.* «*K.Kır., Kır.*»); **5**. Karbiçi (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **6**. Karıpçın, karpçın (*Ba.*); **7**. Kural (*Rad. II.* «*Bar., Tüm.*»; *L.Ta.; Müt.*); **8**. Kuran (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Kündeyi [Tüfek man.] (*Rad. II.* «*Tel.*»); **10**. Opçin, öpçin, üpçin (*P.d.C.*); **11**. Posat (*Der: Iğdır*); **12**. Pusat [?] (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.; T.D.; Der: Ahlat, Van, C.A.*); **13**. Sağıt (*Rad. IV.* «*Kom., Krm.*»); **14**. Sağut (*Mün.*); **15**. Savut (*Kum.; Der: Kavaklı* «*Edirne*»); **16**. Tağay (*Rad. III.* «*Kur.*»); **17**. Talum (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **18**. Tiriğ (*Rad. III.* «*Sag.*»); **19**. Tolum (*Rad. III.* «*Çağ., Uyg.*»; *D.L.T.; Kur.İ.*); **20**. Tümeğ (*Rad. III.* «*Sag., Koyb.*»); **21**. Yabduk (*Rad. III.* «*Tar.*»); **22**. Yarağ (*Şeh.; D.L.T.; Dede.*); **23**. Yarak (*D.L.T.; Az.; Bian.; Tüz.; Or.; K.T.; Der: Trabzon, Mersin*); **24**. Yat yarak (*L.O.; Ferh.; Şeh.*). [Bak: Alet, edevat, levazım, mühimmat]

—arkadaşı, Südaş [Sü = asker (*Or.*)] (*Müh.*).

—lanmak, 1. Beliklenmek (*Ah. H.; Beh.; İd.*); **2**. Sağutlanmak

(*Mün.*); **3**. Tolumlanmak (*D.L.T.*); **4**. Yaraklanmak (*İd.; Bian*).

—lı, 1. Sazlığ [?] (*Muk. Ed.*); **2**. Tolumlu (*D.L.T.*).

—takımı, Pusat [?] (*Bian.*).

—tar, Torkak, turkak (*T.D.*).

Silindir, 1. Tapan (*Der: İstanbul, Afyon, Pazar «Çoruh», Manisa, Balya «Balıkesir», Elâziz, Mersin, Niğde, Kayseri, Konya*); **2**. Tarla tapanı (*L.O.*); **3**. Yer basan (*Der: Erzurum*); **4**. Yivgi (*Der: Gelibolu, Konya*); **5**. Yivi taşı (*Der: Gelibolu, Konya, Bâlâ, Ankara*); **6**. Yuvak (*Der: Amasya, Niğde, Afyon, Ereğli «Konya», İçel, İstanbul, Denizli, İzmit, Hendek, O.A., G.A.*); **7**. Yuvgu, yuvu (*Der: Niğde, Afyon, Ereğli «Konya», İçel, İstanbul, Kocaeli, Denizli, İzmit, Hendek, İzmir, Burdur*)

Silk, 1. Dizi (*K.T.*); **2**. Sıra (*K. T.*); **3**. Takım (*Çul.; K.T.*); **4**. Yol (*K.T.*). [Bak: Meslek, tarik, tertip]

Sille, 1. Buşak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Şamar (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K. T.*); **3**. Şaplak (*T.D.; K.T.*); **4**. Tokat (*K.T.*).

—vurmak, 1. Şamarlamak (*K. T.*); **2**. Tokatlamak (*K.T.*).

Silo, 1. Ora (*Rad.I.* «*Uyg., Çağ.*»; *Met.*); **2**. Oru (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Sarpun (*K.T.*). [Bak: Ambar]

Silsile, 1. Kezik (*Uyg.* «*İnd., U.*»); **2**. Sıra, sıravardı (*K.T.; Müt.*); **3**. Tezik (*Uyg.* «*İnd.*»).

—(i) cibal, 1. Balkan (*K.T.*); **2**. Dağ salı (*Der: Konya*); **3**. Seğir (*Der: Gemerek «Sıvas», Ayaş - Kayaş «Ankara»*); **4**. Sıradağlar (*K.T.*).

—teşkil etmek, Samsamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Silûet (silhouette), Karaltı, karartı (*Der: Çankırı, Gazi Antep, Cebelibereket, Amasya*).

Sim, 1. Gümüş (*K.T.*); **2**. Mönün (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»).

Sima, 1. Beniz (*K.T.; T.D.*); **2**. Bet (*Or.*); **3**. Çaray (*T.D.*); **4**. Çıray (*Rad. III.* «*Tel., Alt.; Leb., Kaz.; Kar. T., Çağ.*»); **5**. En (*T. D.*); **6**. Önlük (*Oğ.*); **7**. Sıray (*Rad. IV.* «*Sag., Koyb.*»); **8**. Tüs (*Müt.*); **9**. Yüz (*K. T.*). [Bak: Çehre]

Simetrik, Uyukas (*Rad. I.* «*Kır.*»). [Bak: Mütenazır]

Simsar, 1.Helekeci [?] (*Der:Sıvas*); **2**. Komsı [?] (*P.d.C.; Ç.L.*).

Sin, 1. Çağ (*Der: İstanbul*); **2**. Çer (*Kur. A.*); **3**. Yaş (*K.T.*).

Sine, 1. Bağır (*Der: İstanbul*); **2**. Büksük (*D.L.T.*); **3**. Döş (*Der: A.*); **4**. Göğüs (*K.T.*); **5**. Köğüz (*Uyg.* «*O.Q.*»); **6**. Kökrek (*Der: Tokat, Kadıçiftliği «Çatalca»*); **7**. Ök, öğ (*K.T.; L.O.; B. T. L.* «*Osm.*»); **8**. Töş (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Tuh.*). [Bak: Sadr]

—bent, Gömüldürük (*Muk. Ed.*).

Sipah, [Bak: Asker, leşker]

Sipariş, 1. Ismarıç, ısmarış (*Der: Gazi Antep, Niğde, Ankara, Maraş, Avanos, Kırşehir, Malatya*); **2**. Ismarlama (*K.T.; Hurş*); **3**. Söylenti (*Der: Milâs*); **4**. Tabış (*B.T.L.* «*Kaz.*»).

—etmek, 1. Ismarlamak (*K.T.*); **2**. Tapıştırmak (*L.O.*); **3**. Tapşurmak (*Ç.L.; Az.*).

Sipehtar, Barlas (*T.D.;L.O.*). [Bak: Serdar, serasker, kumandan]

Siper, 1. Barı (*T.D.*); **2**. Gerelti (*Der: İzmir, Denizli*); **3**. Kalkan

(*T.D.; D.L.T.*); **4**. Kamal (*Rad.II. «Kır.»*); **5**. Katağ (*Rad.II.«Çağ.»*); **6**. Or (*Rad.I. «Osm., Çağ.»*); **7**. Perk, berk (*Rad. IV. «Uyg.»*); **8**. Sek (*Rad. IV. «Tel.»*); **9**. Sencer (*Müt.*); **10**. Senger (*Der: Kars*); **11**. Senir (*İd.*); **12**. Siner (*Rad. IV. «Uyg.»*); **13**. Sinir (*Rad. IV. «Tob.»*); **14**. Tığa (*P.d.C.; Ç.L.*); **15**. Turkurka (*Rad. II. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*).

—lenmek, Kuytulanmak (*Müt.*).

—li yer, 1. Koyak (*Der: Karaağaç, Eskişehir, Isparta*); **2**. Koysuk (*Der: Mersin, Karaman, Afyon, Isparta, İçel, Ş. Karaağaç, Eğirdir*); **3**. Kuytak (*Der: Burdur, Antalya, Ceyhan, Ankara, Edirne*); **4**. Kuytan (*Der: Konya, Havza, Develi, Sıvas, Maraş*); **5**. Kuytu (*K.T.*).

Siraç, 1. Işık (*K.T.*); **2**. Yala (*T.D.*). [Bak: Kandil]

Sirayet, 1. Bulaşma (*K.T.; T.D.*); **2**. Calkan (*D.L.T.*); **3**. Geçme (*K.T.; T.D.*); **4**. Sıvaşma (*Der: Manisa*); **5**. Yoğuş (*L.Ta.; Müt.*); **6**. Yuğuv (*Kum.*). [Bak: İntikal, intişar, taammüm]

—etmek, 1. Bulaşmak (*K.T.*); **2**. Geçişmek (*Ah.*); **3**. Geçmek (*K.T.*); **4**. Kutuzmak (*Tuh.*); **5**. Kündelmek (*Der: Ordu*); **6**. Okmak (*Müt.*); **7**. Ötkermek, ötkürmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Ötmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **9**. Öymek (*Or.; Der: Uşak*); **10**. Sırıkmak (*Tuh.*); **11**. Sıvaşmak (*Der: Manisa*); **12**. Ulaşmak (*Bab.*); **13**. Yayılmak (*D.L.T.*); **14**. Yokmak, yukmak (*D.L.T.; Müt.; Rab.*).

Siret, 1. Gidiş (*Bab.*); **2**. Kılık (*Muk. Ed.; D.L T.*); **3**. Kılınç (*Rad. II. «K.B.»*); **4**. Kılk (*D.L.T.*); **5**. Konuş (*Ter.*); **6**. Oruk (*Kur.İ.*); **7**. Yorık (*D.L.T.*); **8**. Yoruk (*T.D.*).

Sirkat, 1. Hırsızlık [?] (*K.T.; Der: İstanbul,A.*); **2**. Karaklık (*Rad.II. «Kaz.»*); **3**. Uğruluk (*K.T.; Kur.B.*). [Bak: Sarik, mesruk, ihtilâs]

—etmek, 1. Aşırmak (*K.T.*); **2**. Bulduratmak (*Cal.*); **3**. Çalmak (*K.T.; T.D.*); **4**. Engezlemek (*Der: Nevşehir, Niğde*); **5**. Uğrulamak (*Dede.; K.T.; Kur.B.*); **6**. Urlamak (*B.T.L. «Kaz.»*); **7**. Yıvıtmak (*Der: Uşak*).

—ettirmek, Çörletmek (*D.L.T.*).

Sitare, Yıldız (*K.T.*). [Bak: Kevkep, necm]

Sitayiş, 1. Öğdü (*Aybe.*); **2**. Öğme (*B.T.L. «Osm.»*); **3**. Öğü (*Aybe.*); **4**. Öğüş (*B.T.L. «Osm.»; T.D.; L.N.*); **5**. Öktü (*Rad.I. «Uyg.»*). [Bak: Medh, sena]

—etmek, 1. Maktamak (*Rad.IV. «Çağ., Kom., Alt.,Tel.»; Muk.Ed.*); **2**. Öğmek (*K.T.*); **3**. Ökmek (*Rad.I. «Uyg.»*).

Sitem, 1. Çıkışma (*K.T.*); **2**. Kalış (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Kıcu (*Rad. II. «Kaz.»*); **4**. Tapa (*T.D.*); **5**. Yanı, yanu (*Rad. III. «Osm.»*). [Bak: Cevr, cefa, zulm, levm, tazir, tekdir, serzeniş]

—etmek, 1. Çıkışmak (*K.T.*); **2**. Gücemlemek (*Mün.*); **3**. Kadağalamak (*Rad.II. «Tel.»*); **4**. Kerçetmek (*Der: Kızılcahamam, Kalecik*); **5**. Yanı yanmak (*Rad.III. «Osm.»*).

—kâr, Kırı (*Tuh.*).

Siyah, Kara (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*).

—a mail, 1. Karamtak (*Mec.*); **2**. Karamtık (*Der: Konya*); **3**. Karastık (*L.O.*).

—latmak, Karartmak (*K.T.*).

Sim—, 1. Kapkara (*K.T.*); 2. Tüm kara (*Dede.*).

Siyak, 1. Geliş (*K.T.*); 2. Sırtığ (*D.L.T.*).

—ı kelâm, Sözün gelişi (*K.T.*).

Siyatik, 1. Kengi (*Der: Konya, İçel*); 2. Koyangu, koyank, kuyank (*P.d.C.; Ç.L.*).

Sofra, 1. Aşamlık (*L.Ta.*); 2. Aşyağlık (*Der:Kozan «Van», Ahlat*); 3. Dirgi (*D.L.T.*); 4. Tirki (*D.L. T.*). [Bak: Maide]

Sofu [Sofî], 1. Arzık, ırzık (*B.T. L.* «*Uyg.*»); 2. Kirtgünçlüğ (*Uyg.* «*U.*»); 3. Sakınç (*T. D.*); 4. Taprak (*T.D.*).

Sohbet, 1. Arkadaşlık (*K.T.*); 2. Birlikte oturma (*K.T.*); 3. Görüşme (*K.T.*); 4. Kef, kep, gep (*P.d.C.; Ç.L.*); 5. Keleci (*Bab.*); 6. Konuşma (*K.T.*); 7. Konuşum (*T.D.*); 8. Lakırdı etme (*K.T.*); 9. Söyleşme (*K.T.*); 10. Söz gelici (*Ah.H.*); 11. Söz sav (*Hurş.*); 12. Tanışık (*Ah.H.*).

—etmek, 1. Görüşmek (*K.T.*); 2. Konuşmak (*K.T.*); 3. Lakırdı etmek (*K.T.*); 4. Söyleşmek (*K.T.*).

Sokak*, 1. Dölme (*Az.*); 2. Giremiç (*Der: Halfeti* «*Urfa*»); 3. Oram (*Bal.; P.d.C.; Ç.L.; Kar.*); 4. Sapkı (*Der: İstanbul*); 5. Sokmak [*Rad.* bu sözü patika man. alıyor. Bu *sokmak* ve aşağıdaki *sokpak* sözlerine bakılırsa *sokak* ta türkçe görünür] (*T. D.*); 6. Sokpak [Dar yol man.] (*Rad. IV.*«*Kır.*»); 7. Yol (*K.T.*).

Step, 1. Bozkır (*Rad.II.* «*Tel.*»); 2. Konıray (*Rad.II.* «*Tel.*»).

Sû, Kötü (*K.T.*). [Aşağıki gibi birçok birleştirme sözlerin başında kullanılır.]

—ikast, 1. Kuturuk (*Rad. II.* «*Kaz.*»); 2. Öldürmeye kalkışma (*Der: İstanbul*); 3. Yağanç (*Müt.; Der: Uşak*); 4. Yağanma (*T.D.; Müt.; Der. Uşak*).

—imuamele, 1. Kötü davranma (*Der: İstanbul*); 2. Yınramak (*Muk. Ed.*).

—iniyet, 1. Kötülük isteme(*Der: İstanbul*); 2. Yavuz sanu (*Kel.*).

—işöhret, 1. Adı çıkma (*Der: İstanbul*); 2. Selinti (*Der: Gazi Antep, Adana, C.A.*).

—izan, 1. Kötü sanı (*Der: A.*); 2. Yavuz sanma (*Beh.*).

Subh, Tan (*D.L.T.; Tuh.*); 2. Tanla (*Kur.B.; Müş.*).

—ü kâzip, Ertelik, ertemle (*Der: Adana, Tokat*).

—ü sadık, 1. Çin tan (*Müt.*); 2. Tanlacak, tanlacik (*Kab.*). [Bak: Sabah, fecr, şafak]

Sudur [etmek], Çıkmak (*K. T.*). [Bak: Sâdır]

Suhf, Biti (*Kur.A.*). [Bak: Kitap]

Suhunet, 1. Isı (*L.O.*); 2. Isılık (*K.T.*); 3. Kızgınlık (*K.T.*); 4. Sıcaklık (*K.T.*). [Bak: Hararet]

Sukut, 1. Düşme (*K.T.*); 2. Düşüş (*K T.; Bian.*); 3. İniş (*K.T.*). [Bak: Hübut, nüzul, sıkt, iskat]

—etmek, 1. Düşmek (*K.T.*); 2. İnmek (*K.T.*); 3. Özelenmek [?] (*Kar.*); 4. Sepsimek [Yaprak dökülmek man.] (*Rad.IV.* «*Osm.*»); 5. Uçmak (*D.L.T.*).

Sulh, 1. Abır (*Rad.I.* «*Şor., Leb., Kır.*»); 2. Amır (*Rad. I.* «*Alt., Tel., Sag., Koyb., Küer.*»); 3. Anlaş (*T.D.*); 4. Arıç, arınç (*B. T.L.* «*Uyg.*»); 5. Barış (*B.T.L.* «*Osm.*»; *P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Fel.*); 6. Barışık, barışıklık (*K.T.; T.D.*); 7. Baysal (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 8. Baz (*İd.*); 9. El, il [El bolmak,

il bolmak = düşmanlar zümresinden çıkıp yakınlar sırasına geçmek, barışmak man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *T.D.; Tuh.; L.O.*); **10**. İllik (*Süh.; Kel.*); **11**. İl oturuşma (*Cal.*); **12**. Tatu [Rıza ve hoşnudi man.] (*Rad.III.* «*Çağ., K. Kır., Kır., Sag.*»); **13**. Tevs, tefs (*Der: İstanbul*); **14**. Uyuşma (*K.T.*); **15**. Uz, uzlaşma (*K.T.*); **16**. Yabaşlık (*Rad.III.* «*Uyg.*»); **17**. Yaraş (*T.D.; P.d.C.; Ç.L.*); **18**. Yaraşık (*Rad. III.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Hazar, huzur, sükûn, asayiş, rahat, terazi, müsalemet]

—an, Uyuşarak, uzlaşarak (*K.T.*).

—cu, —perver, 1. Amırak (*Rad. I.* «*Alt., Tel., Tar., Krm., Kom.*»); **2**. Baz (*Or.; Rad.IV.* «*Or., Krm.*»).

—etmek, 1. Anlaşmak (*Der: İstanbul*); **2**. Aralamak, arılamak (*D.L.T.*); **3**. Barışmak (*K.T.*); **4**. Baz kılmak (*Or.; Müt.*); **5**. Genizmek (*Met.*); **6**. İlleşmek (*Muk. Ed.*); **7**. Şuklamak (*Rad. IV.* «*Uyg.*»); **8**. Tatulanmak (*Rad. III.* «*Kır.*»); **9**. Tepsetmek (*Der: Sinop, Çal* «*Denizli*»); **10**. Tepsolmak (*Der: Adana*); **11**. Tevsetmek (*Der: Ahlat* «*Van*»); **12**. Tevsolmak (*Der: Ahlat* «*Van*»); **13**. Tüzelmek (*Or.*); **14**. Undurmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **15**. Uyuşmak (*K.T.*); **16**. Uzlaşmak (*K.T.*). [Bak: Musalâha]

Sulp [Katı man.], **1**. Bek (*B.T.L.* «*Osm.*»); **2**. Berk (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Uyg.*« *İnd.*»; *L.O.; K.T.; Der: Kars, Bergama, Adana, Kilis, Gazi Antep*); **3**. Katı (*K.T.; Tef; Lûg. Ar.; Der: Kilis*); **4**. Ket (*Uyg.* «*H.I.*»); **5**. Kurç [Salâbet ve metanet sahibi man.] (*D.L.T.*); **6**. Pek (*K.T.*); **7**. Perk (*Der: Amasya, Adana, İzmir, Seyhan*); **8**. Sert (*K.T.*); **9**. Tutuş (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **10**. Yalt (*D.L.T.*).

—[Nesil man.], **1**. Bel (*Hurş.; Lûg Ar.*); **2**. Bil (*Kur.B.*); **3**. Döl (*Müt.*); **4**. Göbek (*Der: İstanbul*); **5** Kuşak (*Der: İstanbul*); **6**. Sekirden (*Muk. Ed.; Çul.*); **7**. Soy (*Müt.*). [Bak: Nesl, zürriyet, sülâle]

—(b)î, Öz (*K.T.*).

Sulta, Başlık (*Rad. IV.* «*Osm., Krm., Ad.*»). [Bak: Hakimiyet, riyaset, nüfuz, kudret]

Sultan [Erkek için], **1**. Altan (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **2**. Erki türk, erk türk (*Kur. İ.*); **3**. Han (*Müt.*); **4**. Kaan (*Müt.*); **5**. Kağan (*Or.*); **6**. Kan (*Tuh.*). [Bak: Kıral, imparator, padişah, şah, hükümdar, prens]

Sultan [Kadın için], **1**. Bikim, bim (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **2**. Hanım (*Müt.*); **3**. Hatun, katun (*Or.*); **4**. Kanış (*Rad. II.* «*Bar.*»); **5**. Kunçuy (*Rad. II.* «*Or.*»). [Bak: Kıraliçe, imparatoriçe, melike, prenses]

Sun'î, 1. Düzme (*K.T.*); **2**. Kaltağay (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **3**. Takma (*K.T.*); **4**. Uydurma (*K.T.*); **5**. Yapma (*T.D.; K.T.*).

—tepe, Hüyük, üyük (*Der: A.*).

Sur [Düğün man.], **1**. Düğün (*K.T.*); **2**. Kurman, kurban (*Müh.*); **3**. Şenlik* (*K.T.*). [Bak: Âyin, velime]

—[Boru man.], **1**. Boru(*K.T.*); **2**. Buğ (*Rad.IV.* «*Osm., Çağ.*»); **3**. Burgu (*Neh.*); **4**. Burkaz (*Der: Büyük kale köyü* «*İzmir*»); **5**. Puğ (*Rad. IV.* «*Çağ.*»).

—[Hisar man.], **1**. Barı (*T.D.*); **2**. Baru* (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Muk. Ed.*); **3**. Ora (*K.T.*); **4**. Pahsa [?]

(*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Senger (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Tağam (*D.L.T.; Oğ.*). [Bak: Kale, hisar]

Suret, 1. Abak [Mücessem suret, sanem man.] (*Tuh.*); **2**. Biçim [Tarz, şekil man.] (*Der: İstanbul*); **3**. Cosuk [Tarz, hal man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Çalu [Şamanîlikte put, sanem man.] (*Tuh.*); **5**. Edisi [Tarz man.] (*Der: Ordu*); **6**. Gidiş [Mişvar man.] (*K.T.*); **7** Görünk [Şekil man.] (*P.d.C.: Ç.L.*); **8**. Görünüş [Şekli haricî man.] (*K. T.*); **9**. Kesim [Tarz, şekil man.] (*Kam.*); **10**. Kılık [Kıyafet, şekli haricî man.] (*Bab.; Bürh.; K.T.*); **11**. Sın [Şekil man.] (*Rad. IV. Uyg., Kaz., Kır., Alt.*»; *L. Ta.*); **12**. Som [Şekil, resim man.] (*Rad. IV. Alt., Tel., Sag.*»); **13**. Somı [Şekil man.] (*Rad. IV.* «*Koyb.*»); **14**. Sür [Put, tasvir, tarz, nevi man.] (*Rad.IV.* «*Tel., Alt.*»); **15**. Şalu [Şamanîlikte put ve sanem man.] (*Tuh.*); **16**. Tenğ [Tarz man.] (*Uyg.* «*İnd., U.*»); **17**. Tevil, tefir [Tarz man.] (*Der: Ilgın, Ereğli* «*Konya*»); **18**. Yusun [Usul, kaide man.] (*T.D.*); **19**. Yusunluk [Tarz man.] (*Ba.*); **20**. Yüz (*K.T.*). [Bak Çehre, sanem, put, şekl, kıyafet, tarz, tavr, mişvar, reviş, usul, veçh, hal, hayal, manzar]

—a, Görünüşte (*K.T.*).

—i muhayyele, Şalva (*Tuh.*).

—i münasibede, Sırasında, sırasıyle (*K.T.*).

—i zahire, Görünüş (*K.T.*).

Suûbet, 1. Boşar (*B.T.L* «*Çağ.*»); **2**. Çetinlik (*Der: A.*); **3**. Güçlük (*K.T.*); **4**. Zorluk (*K.T.*). [Bak: Müşkülât, zahmet]

—kesbetmek, 1. Çetinleşmek (*Der: A.*); **2**. Çeygellenmek (*Mün.*); **3**. Güçleşmek (*K.T.*). [Bak: Kespi suubet etmek]

—le, 1. Gücün (*Der: Konya*); **2**. Gücünen [«Güç ile» den] (*Der: İstanbul*)

Suût, 1. Ağım (*D.L.T.*); **2**. Ağınma (*Müh.*); **3**. Ağma (*Müh.;Lûg.;Ar.; Or.; Süh.; L.O.; T.D.; D.B.; Der: Adana, Denizli, Bolu, Burdur, Konya, Polatlı, İnebolu, Amasya*); **4**. Örleme (*Rab.*); **5**. Yiş (*D.L.T.*); **6**. Yukarı çıkma, yükseğe çıkma (*K.T.*); **7**. Yücelme (*L.O.*); **8**. Yükselme (*K.T.*). [Bak: İtilâ, tereffu, hareketi suudiye, tesaut]

—etmek, 1. Ağınmak (*Rad. I.* «*Bar., Kom.*»); **2**. Ağmak, aymak (*B.T.L.* «*Çağ., Osm.*»; *Bian.; Kon.; Müt.; Kur.İ.; D.L.T.; Ata.*); **3**. Çıkmak (*K.T.*); **4**. Örlemek, örlenmek (*Rad. I.* «*Sag., Şor., Uyg., Çağ.*»); **5**. Yarılmak (*Uyg.* «*H.I.*»); **6**. Yukarı çıkmak, yükseğe çıkmak (*K.T.*); **7**. Yücelmek (*L.O.*); **8**. Yükselmek (*K.T.*).

Suzan, Yakan, yakıcı (*K.T.*). [Bak: Muhrik]

Süal, 1. Sorav [Keyfiyet, mesele man.] (*Rad.IV.*«*Kaz. Müt.*»); **2**. Sorgu [İsticvap man.] (*T.D.*); **3**. Soru (*Rad.IV.*«*Osm., Tel.*»; *Müz.; K.T.; Bit.; T.D.; Müt.; Der: Kastamonu*); **4**. Soruğ (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; D.L.T.*); **5**. Soruk (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *K.T.; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.; D.L.T.*); **6**. Sorunca (*Bab.; Ah.H.; Cal.;T.D.*); **7**. Sorunç (*Süh.; T.D.*); **8**. Soruş (*K. T.*); **9**. Suruk (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **10**. Tanış, danış [Sadet, mevzuu bahs man.] (*Ata.*); **11**. Tirkek [İstifham, isticvap, istintak man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); **12**. Umdu [Matlap,

emel man.] (*D.L.T.*). [Bak: İstifham, istifsar, istizah, istihbar, isticvap, istintak]

—etmek, 1. Ayıtmak (*D. L. T.; Uyg.«P.P.»*); 2. Kolmak (*Rad.II. «Kom., Uyg., Kar., Çağ.»; Kur.İ.*); 3. Kolunmak (*D.L.T.*); 4. Soraklamak (*Mün.*); 5. Sormak (*K. T.*); 6. Soruşturmak (*Der: İstanbul*); 7. Tanışmak, danışmak (*Fer.*); 8. Tanmak,danmak (*Ata.*).

—olunmak, Aytılmak (*D.L.T.*).

—soran, Ayıtgan (*D.L.T.*)

—[Teseül man.], Dilencilik, dilenme (*K.T.*)

Sübhanallah!, 1. Arı Tanrı! (*Kam; Ar. L.; Çul*); 2. Obuy! [Taacüp man.] (*Der: Bursa*); 3. Şaştım kaldım! (*Der: İstanbul*).

Süflî, 1. Alçak (*K.T.*); 2. Alt (*Müt.*); 3. Aşağı (*K.T.*); 4. Bayağı (*K.T.*). [Bak: Safil, esfel, sefil, erzel]

Sühan, 1. Lâkırdı (*K.T.*); 2. Söz (*K.T.*). [Bak: Nutk, kelâm, hitabet]

—perdaz, 1. Çeçen [Beliğ man.] (*Rad.III. «Çağ., Alt., Tel., Krm.»*); 2. Düzgün söyler (*K.T.*); 3. Sözci [Hatip man.] (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*). [Bak: Hatip, natuk, natıkaperdaz]

Sühulet, 1. Genezlik (*Şeh.; 24.*); 2. Kolaylık (*K.T.*); 3. Küy (*Rad. II. «Kaz.»*).

—li, 1. Genez (*Bab.*); 2. Kolay (*K.T.*); 3. Keliştü [Yk: Gelişli (*Rad.II. «Tel.»*).

Sükûn, —et, 1. Amır (*Rad. IV. «Alt., Tel., Sag., Küer., Koyb.» B.T.L.«Uyg.»*); 2. Baysal (*Rad.IV. «Kır.»*); 3. Cılu (*Rad.IV. «Kır.»*); 4. Din (*Müt.*); 5. Dinçlik (*K.T.*); 6. Dinizlik (*Der: Avanos «Kırşehir»*); 7. Durgunluk (*K.T.*); 8. Enç [Huzur man.] (*Rad.I. «Uyg.»*); 9. Ençlik (*Rad.I. «Uyg.»; B.T.L.; «Uyg.»*); 10. Ençü [Huzur man.] (*Rad.I. «Tel., Kumd.»*); 11. Erinç (*Rad.I. «Uyg.»*); 12. Ençkü, inçkü (*Uyg. «O.Q., İnd.»*); 13. İnç (*B. T.L. «Uyg., İnd.»*); 14. Sılan (*Rad. IV. «Krm.»*); 15. Tepsime, tepsinme (*Der: Isparta, Bursa*); 16. Tes, tenş (*Rad. III. «Sag., Koyb.»*); 17. Tım (*Rad.III. «Tel., Kom.»*); 18. Tımma, tınma (*M. M.*); 19. Tınçlık (*Rad.III. «Çağ.»; Kar.; Der: Gazi Antep, Niğde, Ahlat«Van»*); 20. Tınıçlık(*Rad.III. «Kaz.»*); 21. Tışlık (*Der: Niğde, Gazi Antep,Kozan, Ahlat «Van»*); 22. Tızı(*Rad.III.«Koyb.Kaç.»*); 23. Tinik (*Rad.III. «Çağ.»*); 24. Toktaş (*Rad.III. «Çağ.»*). [Bak: Asayiş, itimat, huzur, karar, itminan, rahat, rakitlik]

—bulmak, 1. Amrılmak (*Uyg. «U.»*); 2. Balsamak (*Tuh.*); 3. Basılmak (*K. T.*); 4. Basırganmak (*Rad.IV. «Osm.»*); 5. Cıvanmak (*Rad.IV. «Kaz.»*); 6. Dinlenmek (*K.T.*); 7. Dinmek (*K.T.; Kam.*); 8. Dölenmek (*T.D.; Süh.; Enb.*); 9. Durmak (*K.T.*); 10. Dülcünmek (*İd.Haş.*); 11. Emilmek(*İd. Haş.*); 12. Emrülmek (*D.L.T.*); 13. Imılmak (*T.D.*); 14. Pazınmak [Yk: Basınmak] (*Rad.IV. «Uyg.»*); 15. Sarçımak (*Rad. IV. «Uyg.»*); 16. Sıngırakmak (*Rad. IV. «Sag.»*); 17. Tımmak (*M.M.*); 18. Tıncaymak (*Bal.*); 19. Tınmak (*Tuh.; Bal.*); 20. Toğşalmak (*Der: Bolu*); 21. Toktamak (*Az.*); 22. Tölenmek (*Kur.İ.*); 23. Tuktamak (*B.T.L. «Çağ.»*); 24. Yatışmak (*Müt.*); 25. Yılımak (*D.L.T.*); 26. Yumuşamak

(*K. T.*) [Bak: Kespi sükûnet etmek, karar kılmak, istirahat etmek, hiddeti zail olmak]
—etle, Akırtın (*Kar.*).
—etsiz, 1. Bulgak (*Uyg.«İnd.»*); 2. Tolgalık (*Melh.*).
—eti ihlâl etmek, Sobırmak (*Rad.IV. «Tel.»*).
Sükût, 1. Sessizlik (*Der: Ankara*); 2. Söylememe, söylemezlik (*K.T.; Muht*); 3. Susma, susmuşluk (*K. T.; Müt.*).
—e icbar etmek, 1. Susturmak (*Müt.*); 2. Tıyıltmak (*Rad.III. «Kar.»*).
—etmek, 1. Hösmek (*Kör.*); 2. Susmak (*K.T.*); 3. Tınmak (*Tuh.*); 4. Tıyılmak (*Rad. III. «Krm., Kar., Kaz., Kır.»*).
—î, 1. Ismık (*Der: Kula«Muğla»*); 2. Sessiz (*Der: İstanbul*); 3. Söylemez (*Müt.*); 4. Susmuş, susağan (*Muht.*); 5. Tomayı (*Rad.III. «Şor.»*); 6. Tumay (*Rad.III.«Sag., Koyb.»*).
Sülâle, 1. Arka [Âkap man.] (*Met.*); 2. Döl [Zürriyet man.] (*Der: Amasya, Muğla, İzmir, Osmaniye*); 3. Döldöş [Zürriyet, çoluk çocuk man.] (*Der:İstanbul,A.*); 4. Irk (*B.T.L.«Osm.»*); 5. Soy (*P.d.C.; Ç.L; L.Ş.: K.T.*); 6. Süyök (*Rad. IV. «Kır.»*); 7. Tire (*B.T.L.«Çağ.»*); 8. Uruğ (*P.d.C.; Ç.L.*); 9. Uruk(*L.O.; Süh.; Hurş.*). [Bak: Irk, nesl, nesep, zürriyet]
Sülâsî, Üçlü (*K.T.*).
Süllem, 1. Basamak (*K.T.*); 2. Bedil (*Der: Havza «Samsun»*); 3. İncek (*T.D.*); 4. İngeç (*T.D.*). [Bak: Merdiven]
Sülûk [etmek], 1. Girmek [Bir yola—] (*K.T.*); 2. Könilmek (*İd. Haş.*); 3. Pütmek (*Rad.III.«Uyg.»*); 4. Takılmak (*Çul.*); 5. Tutmak [Bir yol—] (*K.T.*). [Bak: Meslek]
Sümbüle, Başak, buğday başağı (*Rad. IV. «Uyg.»; K.T.; L.N.; T.D.: Müh.; Kur. İ.*).
Sünai, İkili (*K.T.*).
Sürahi*, 1. Ganık (*Der: Aydın*); 2. Kank (*Der: Konya*); 3. Künek (*Müt.*).
Sür'at, 1. Çabukluk (*T.D.; K.T.*); 2. Eşme (*Hurş.*); 3. Evme [Acele man.] (*Fer.*); 4. Hız (*K.T.*); 5. Ilgar (*Der: Çorum, Kars*); 6. İveklik [Acullük man.] (*L.O.*); 7. İvgenlik [Acullük man.] (*B.T.L. «Uyg., Osm.»*); 8. İvi [Acele man.] (*K. T.*); 9. İvme [Acele man.] (*Lûg. Ar.*); 10. Kadga (*P.d.C.*); 11. Kay (*Der:Şabanözü «Polatlı»*); 12. Seğirdim (*Süh.; Müt.; Der: İzmir*); 13. Taprak (*B.T.L.«Uyg.»*); 14. Tavrak (*Uyg. «T.T.»; D.L.T.*); 15. Tezlik (*Der: İstanbul*); 16. Uşma, üşme (*Çul.*); 17. Ütkünlük (*B.T.L. «Kaz.»*); 18. Yöğüme (*Kur. A.*). [Bak: Acele, şitap, istical]
—le, 1. Çabuk* [Çapmak mastarından] (*K.T.*); 2. Çaprak (*Az.; Der: A.*); 3. Hızlı (*K.T.*); 4. Kadan (*Rad. II. «Kır.»*); 5. Tayurak (*Uyg. «O.Q.»*); 6. Terk (*Bal.*); 7. Tez (*Der: İstanbul*); 8. Yarışarak (*Der: İstanbul*). [Bak: Serian]
—le hareket, 1. Celikmek (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Çapmak (*Dede.; Der: Ahlat*); 3. Dazmak (*B.T.L. «Ad.»*); 4. Dızıkmak (*B.T.L.«Ad.»*); 5. Koşmak (*Der: İstanbul*); 6. Tereklemek (*Müh.*); 7. Yelmek (*D. L. T.*); 8. Yilişmek (*Hurş.*); 9. Yopurmak (*Muht.*); 10. Yortmak (*Dede.*); 11. Yurtmak (*Kam.*); 12. Yüğürmek (*Tuh.; Ata.*).

—li, **1**. Babrak (*Der: Muğla*); **2**. Kayan (*Rad. II. «Osm.»*); **3**. Yeldan (*L. O.*); **4**. Yeleğen (*Der: Çankırı*); **5**. Yeler (*L.N.*); **6**. Yegin (*Kon.; T.D.; Der: Adana*); **7**. Yüğrük (*San.; Kon.*).

—li yürüyüş yaptırmak, Yeltürmek (*Or.*).

—i intikal, **1**. Çabuk anlama (*K.T.*); **2**. Saklık (*Kara.*); **3**. Sezek (*Der: Giresun*); **4**. Varış (*K. T.; L.O.*).

—li konuşmak, **1**. Bezeldemek, bezellemek (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Çabuk konuşmak (*Der: İstanbul*).

Süreyya, **1**. Örge, örgev (*B.T.L. «Ad.»*); **2**. Ülgür (*Ç.L.*); **3**. Ülker (*K.T.; T.D.*).

Sürur, **1**. Biyenç (*Rad. IV. «Kar.»*); **2**. Kanığ (*D.L.T.*); **3**. Kıvanç (*Der: Ankara, Kastamonu*); **4**. Konçı, kovançı (*Rad. II. «K. Kır.»*); **5**. Kuanç (*Rad. II. «Kom.»*); **6**. Kubanç (*Rad. II. «Uyg.»*); **7**. Kulgu (*Rad. II. «Şor.»*); **8**. Kuvanç (*Rad. II. «Kaz., Kar.»*); **9**. Kuvat (*Rad. II. «Kır.»*); **10**. Öğrünç (*Uyg. «İnd.»*); **11**. Sevinç (*K.T.*); **12**. Seviniş (*K.T.*); **13**. Sevinme (*K. T.*); **14**. Sevinti (*İd.*); **15**. Şalk [?] (*Kel.*). [Bak: Hamt, haz, iptihaç, memnuniyet, meserret, şadi]

—bulmak, **1**. Kıvanmak (*Rab.; Dede.*); **2**. Öğirmek (*Or.*); **3**. Sebinmek (*Or.*); **4**. Sevinmek (*K.T.*).

Sürut, **1**. Ayalgu (*B.T.L.«Çağ.»*); **2**. Ir, ırlama, ırlayış (*B.T.L. «Osm.»*).

Süst, **1**. Gevşek (*K.T.*); **2**. Sölpük (*K.T.*).

Sütun, **1**. Anlık (*Der: C.A.*); **2**. Bağam (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Bağana (*Rad. IV. «Kır., Kaz., Kar., Yak.»; Kar.*); **4**. Bakan (*Rad. IV. «Çağ., Sart., Kır., Kom.»*) **5**. Balar (*Ç.L.*); **6**. Dikeç, dikme (*Der: Bünyan, Çankırı, Sıvas, C.A.*); **7**. Dikki *Der: Adana*); **8**. Direk (*K. T.; (Der: Tire, Konya, Aydın*); **9**. Döver, düver (*Der: Tire, Konya, Aydın, Milâs, Daday, Boldan, Çanakkale, Söğüt, Afyon, Manisa*); **10**. Kazuk (*Rad. II. «Uyg., Çağ.»*); **11**. Öre (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Örek (*T.D.; Kur. İ.*); **13**. Sarak (*Rad. IV. «Osm.»*); **14**. Terkük (*Kur. İ.*); **15**. Tirgük (*Rad.III. «Uyg.»*). [Bak: Payanda (*payende*).

Süvari, **1**. Atlı (*İd.; K.T.*); **2**. Atlığ (*P.d.C.*); **3**. Binici (*Der: İstanbul*); **4**. Menekli [Yk: Binikli] (*Tüz.*). [Bak: Râkip]

—bölüğü, Ülüş (*Rad. I. «Çağ.»*).

—takibi, Bökevül (*Ba.*).

Ş

Şadan, **1**. Öğrünçülüğ (*Uyg.«İnd.»*); **2**. Sevingen (*Bah.*); **3**. Sevinçli, sevinen (*K.T.*). [Bak: Memnun, mesrur, mahzuz, mesut]

—olmak, **1**. Kıvanmak, kuvanmak (*Mün.*); **2**. Sevinmek (*K.T.*).

Şadi, **1**. Bayka (*B.T.L. «Kır.»*); **2**. Kıvanç, kuvanç (*Dede.*); **3**. Sevinç (*K.T.*). [Bak: Haz, sürur, meserret, memnuniyet]

—man, —kâm, [Bak: Şadan]

Şafak, 1. Aklık (*Kur.B.*); **2**. Alaca karanlık [Arapçada sabah gün doğmazdan önce olan kızıllık ve alaca karanlığa «fecr», akşam gün battıktan sonrakine «şafak» denir. Osmanlıcada «şafak» sözü de «fecr» yerine alınmıştır.] (*K.T.*); **3**. Erten (*Der: Saray*); **4**. Gün kızılı (*Kur.İ.*); **5**. *İngir* (*Rad.I.* «*Kar., Alt.*»; *Uyg.* «*İnd.*»); **6**. Kızıllık (*K.T.*); **7**. Pozam [Akşam kızıllığı man.] (*Rad.IV.* «*Şor.*»); **8**. Şaçkan (*P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Tan, tanğ (*P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Uyg.*«*P. P., T.T. II.*»; *Or.; T.D.*); **10**. Tanlak (*Muk.Ed.*). [Bak: Fecr, suphu sadık]

—sökmek, 1. Tan ağarmak (*Müt.*); **2**. Tanğlamak (*Uyg.* «*P. P.*»); **3**. Tan atmak [«Tan attı, gün doğdu.»] (*K.T.; Dede*). [Bak: İnficar

Şah [Ağaç dalı man.], **1**. Budak (*K.T.; Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Butak (*Rad.IV.* «*Kom., Kır., Krm.*»); **3**. Çotmuk (*Der: Seyhan*); **4**. Dal (*K.T.*); **5**. Pudak (*Rad.IV.* «*Tel., Alt., Leb., Küer.*»); **6**. Putak (*Rad.IV.* «*Tar.*»). [Bak: Gusn, ağsan]

—[Hükümdar man.], [Bak: Hükümdar, kıral, imparator, padişaah, sultan]

—damarı, 1. Özek (*D.L.T.*); **2**. Yürek ipi (*Cev.*).

Şahap, 1. Ağan (*T.D.*); **2**. Ağma, akma (*K.T.*); **3**. Alev* (*K.T.*); **4**. Ot yalını (*Kur. B.*); **5**. Ot yıldız (*Kur.A.*); **6**. Yaruk ot (*Kur.İ.*); **7**. Yıldız sağması, - siğmesi, - süğmesi (*Der: Çerkeş, Ankara, Samsun*).

Şahika, 1. Belek, belik (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Cindoruk, dindoruk (*Der: Kırşehir, Ilgın, Kütahya*); **3**. Çal (*Der: Bayazıt, Karacahisar, Taşköprü, Balıkesir, C.A.*); **4**. Dağ tepesi (*K.T.*); **5**. Dikmen (*Der: Bursa, Aksaray, Giresun, Fethiye, Mudurnu*); **6**. Dora (*Der: Edirne, Havza, Ordu, Giresun*); **7**. Doruk (*T.D.; Der: A.*); **8**. Ergene, erzene (*T.D.*); **9**. Örge (*B. T.L.* «*Çağ.*»); **10**. Töbü (*D.L.T.*). [Bak: Zirve]

Şahit, 1. Aygak (*Rad. I.* «*Kır., Çağ.*»); **2**. Danık (*Der: Kemah, Eğirdir, Ordu*); **3**. Kereci (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); **4**. Sala (*Rad. IV.* «*Tar.*»); **5**. Tanık (*Rad. III.* «*Osm.*»; *D.L.T.; T.D.; Şeh.; Bah.; Tef.; Dede.; Vel.; Tuh.; Aş.; Kar.; L.N.; Kur.B.; Müh.; L.L.; Rab.; Deş.; P.d.C.; Ç.L.; Der: Adana, İzmir, Ankara, Çorum, Denizli, Mersin, Lâpseki, Susığırlık, Bursa, Kızılcahamam*); **6**. Tanıkçı (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **7**. Tanuk (*Rad. III.* «*Çağ., Uyg.*»); **8**. Tınşı (*Rad. III.* «*Kır.*»).

—(d) i cerhetmek, Tayındırmak (*Bab.*).

Şahm [Şahım], **1**. Çöz (*Der: Konya*); **2**. İç yağı (*K.T.*); **3**. Yağ (*Müt.*).

Şahs [Şahıs], **1**. Bireği, bireğü [Fert, *individu* man.] (*Ata.*); **2**. Karaltı (*Lûg. Ar.; Ah.*); **3**. Karantı (*Bab.*); **4**. Kimerse (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Kimesne (*Müt.*); **6**. Kimse (*K.T.*); **7**. Kişi (*K.T.; Or.; Az.*); **8**. Öz (*D.L.T.*). [Bak: Fert, zat, nefs]

—en, [Bak: Binnefs, bizzat]

—î, 1. Kendi (*Müt.*); **2**. Kensi (*Rad.II.* «*Kam.*»); **3**. Özgü (*Rad.I.* «*Çağ.*»). [Bak: Hususî, zatî]

—iyet, 1. Özlük (*B.T.L.* «*Çağ.*»;

P.d.C.; Ç.L.; Müt.; Der: Kars); **2.** Öziş (*P.d.C.; B.T.L.; «Çağ.»*).

Şair, 1 Aykaç, ayukçu (Umumî olarak söyliyen man.] (*T.D.*); **2.** Bakşı (*T.D.*); **3.** Cırav [Yk: Ir, ırlama] (*M.M.*); **4.** Kenber (*Rad.II. «Ad.»*); **5.** Kolçır (*Rad.II. «Çağ.»*); **6.** Koşmacı, koşuğcı (*Kur. İ.*); **7.** Söz koşkucu (*Kur.İ.*); **8.** Ozan (*İd.; T.D.; Dede.; Deş.*).

Şak, 1. Çatlak (*K.T.*); **2.** Yarçık (*Kar.*); **3.** Yarık (*K.T.*); **4.** Yırtmaç (*Der: İstanbul*).

—(k) etmek, 1. Bıçmak, biçmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Burtarmak (*B.T.L. «Uyg.»*); **3.** Çatlatmak (*K.T.*); **4.** İkiye ayırmak, ikiye biçmek (*Der: İstanbul*); **5.** Kırmak (*K.T.*); **6.** Taktamak (*Tuh.*); **7.** Yarmak (*D.L.T.; K.T.*); **8.** Yermek (*D.L.T.*); **9.** Yırtmak (*K.T.*); **10.** Yirmek (*Der: A.*).

—(k) ı şefe etmek, Ağız açmak (*K.T.*).

Şaki, 1. Basımçı (*B.T.L. «Uyg.»*); **2.** Haydut* (*K.T.*); **3.** Karakçı (*Kar.*); **4.**Kazakçı (*Rad.II. «Çağ.»*); **5.** Oğru [Hırsız man.](*Uyg.«İnd.»*); **6.** Öletçi [Katil man.] (*Rad. IV. «K.B.»*); **7.** Pazımçı (*Rad. IV. «K.B.»*); **8.** Yol kesen (*Der: G.A.*). [Bak: Asi, eşkıya, haydut, kuttaı tarik]

Şakir, 1. İyilik bilir (*Der:İstanbul*); **2.** Utlılığ (*Uyg. «İnd., U.II.»*).

Şakirt, 1. Boşgut (*D.L.T.*); **2.** Boşgutluk [?] (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Öğrenen (*K.T.*); **4.** Öyrençik, öyrencük (*B.T.L. «Kaz.»*); **5.** Yamak [Usta yanında sanat öğrenen çırak man.] (*K.T.*). [Bak: Talebe]

Şakul, 1. Dik (*Müt.*); **2.** Dimik (*Der: Antalya, Afyon, Keçiborlu*); **3.** Seltik (*Der: Seyitgazi*). [Bak: Amut, kaim]

—î, Dikine (*Müt.*). [Bak: Amudî]

Şamata [Şematet], **1.** Coğı (*D.L.T.*); **2.** Davış, davıştı, davuş (*Der: Malkara, Kütahya, Simav, Denizli, İçel, Ilgın, Dörtyol, Konya, Biga, Çine*); **3.** Etiş (*Der: Giresun*); **4.** Gürültü (*K.T.*); **5.** Patırdı (*K.T.*); **6.** Şavkum (*Rad. IV. «Sart.»*); **7.** Tavış (*Uyg. «İnd.; U. II.»*); **8.** Ündereş (*Rad. I. «Uyg.»*); **9.** Yaygara (*K.T.*). [Bak: Gulgule, velvele]

—etmek, 1. Alcamak (*Kar.*); **2.** Bağırmak, bağrışmak, bağırıp çağırmak (*Der: İstanbul*); **3.** Çağrışmak (*K.T.*).

Şamdan [Şem'adan], **1.** Dikek (*İd. Haş.*); **2.** İlekmen (*Bian.; Caf.*); **3.** İlkimen (*Bah.*).

Şamil [olmak], **1.** Kabsamak (*Kur. İ.*); **2.** Kaplamak (*K.T.*). [Bak: Şümul]

Şampiyon, Böke, büke (*Rad. IV. «Çağ.»; Türkmen; Der: C.A.*). [Bak: Pehlivan]

Şan, 1. Adak (*Rad.I. «Uyg.»*); **2.** At [Nam ve şöhret man.] (*K.T.; T.D.; Rad.I. «Osm.; Tel.; Alt.»*); **3.** Atağ, atak (*Rad.I. «Çağ.,Tar., Kır., Tob.»*); **4.** Atav, atavu (*Rad. I. «Kaz.»*); **5.** Ayağ (*Uyg. «U. II., Suv., İnd.»*); **6.** Çalım (*K.T.*); **7.** Çap (*Or.*); **8.** Çav (*Ah. H.; Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **9.** Çavun (*Der: Antalya*); **10.** Gösteriş (*K.T.*); **11.** Kü (*Or.*); **12.** Merey (*Rad.IV. «Kır.»*); **13.** Şağban (*Rad. IV. «Kaç.»*); **14.** Ün (*Der: Çanakkale, Afyon, Ankara, Kayseri, Manisa, İçel, Kilis, Muğla, Giresun, Adana*).

—lı, 1. Adanır (*Melh.*); **2.** Angun

(*Der: Ordu*); **3**. Ataklı (*Der: Bursa*); **4**. Atlı, atlı sanlı (*K.T.;Müh.*); **5**. Ayağlığ (*Uyg. «T.T. III.»*); **6**. Çaplık (*Rad.III. «Uyg.»*); **7**. Küliğ (*Or.*); **8**. Sanlı (*K.T.; Der: A.*); **9**. Ünlü (*K.T.; Der: Yozgat*); **10**. Ünlü yönlü (*Ça. Ma.*). [Bak: Şeref, şöhret, kadr, nam, itibar]

Şans, 1. Irg [?] (*Der: Bolu*); **2**. Pirge (*Rad.IV. «K.B.»*); **3**. Suğur (*Der: Söğüt*); **4**. Sur (*Der: Dinar, Ermenak, Keskin, Emet, Emirdağ, Konya*); **5**. Uğur (*Der: A.*). [Bak: Baht, tali, kader]

Şap, 1. Açu [Yk: acı, asıl «hamız» man.] (*B. T. L. «Çağ.»*); **2**. Sağ, sey, zey (*T.D.; Der: Eğirdir, Samsun, Avanos, Çal, Beyşehir, Çankırı, Mersin, Kırşehir, Niğde, Ankara, Yozgat, Elbistan, İçel, Kayseri, Konya, Dinek «Keskin»*);

Şapâş, 1. Alkış (*Der: A.*); **2**. Alkışlama (*Der: Çanakkale, Ezine, Bayramiç*); **3**. Tapşık (*Der: Fethiye*); **4**. Tapşın, tapşınlama (*Der: Bursa, Cebelibereket*). [Bak: Tahsin, takdir]

Şarap, 1. Bor (*Hut.; Uyg. «Usp.»; D.L.T.; T.D.; Rad. IV. «Kom.»; B.T.L. «Uyg.»; Kur. İ.*); **2**. Çağır (*P.d.C.; Müh.; Rab.; D.L.T.; Vel.; Bal.; Der: Çanakkale, Lâpseki, Kadıçiftliği*); **3**. Çakır (*P.d.C.; B.T.L. «Ad.»; K.T.; Az.*); **4**. Dolu [mec. memlû man.] (*San.; Ha. Şi. Gev.*); **5**. İçesi nesne [Meşrubat man.] (*Kur.B.*); **6**. İçki [Meşrubat man.] (*Kur.İ.*); **7**. Sıkık [Asîr tercümesi] (*Müh.*); **8**. Surma (*Rad.IV. «Uyg.»*); **9**. Sücü, süci (*Cev.; Faz.; K.T.; Rad.IV. «Osm.»; L.N.; T.D.; Y. E.; Fer.; Dede.; Der: Çanakkale*); **10**. Sücik, sücük (*D.L.T.; L.O.; Uyg. «Usp.»*). [Bak: Hamr, mey, sahba, bade]

—çı, Borcı (*Aybe.*).

—hor, Borcu (*Rad. IV. «K.B.»*).

—içmiyen, Sulanç (*Bian.*).

—tar, Sağuçı, sucu (*Rad. IV. «Çağ.»; Tel.*). [Bak: Saki]

Şarbon [Hastalık man.], **1**. Kara kabarcık (*Der: Kütahya, İstanbul*); **2**. Kara yakmaca (*Der: Bayramiç*).

Şark, 1. Doğu (*T.D.; Der: A.*); **2**. Gün doğuşu (*D.B.; K.T.*); **3**. Güney [Gün doğusu, şark ve güneş gören, cenup man.] (*Rad. II. «Osm.»*); **4**. Gün toğar (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Kün çığışı (*Rad. IV. «Kır., Şor.»*); **6**. Kün doğışı (*Oğ.*); **7**. Kün toğusık (*Or.*); **8**. Kün toğusı (*Uyg. «O.Q.»*); **9**. Öng (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Haver, maşrık, matla]

—ı şimalî, Önre (*Or.*).

—lı, Güneri (*İd.*).

—rüzgârı, 1. Doğu yeli (*Müt.*); **2**. Gün yeli (*Der: Kütahya, Söğüt, Sivrihisar*); **3**. Tan yeli (*Der: Keşan*).

—ta, 1. İlgerü (*Or.*); **2**. Öngdüri (*Uyg. «İnd.»*).

Şarkı, 1. Cır [Yk: ır, yır] (*Rad. IV. «Kaz., Kır.»; B.T.L. «Kaz.»*); **2**. Deyiş [Umumî olarak her türlü neşide man.] (*Der: Kemaliye, Polatlı*); **3**. Ezgi (*Rad. I. «Osm.»; Der: A.*); **4**. Ir (*Müh.*); **5**. Sar, sarın (*Rad. IV. «Tel., Şor., Kır.»*); **6**. Şakı, şakım (*Müt.*); **7**. Tolgay (*Rad. III. «Kır.»*); **8**. Türkü (*K.T.*); **9**. Yır (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»; Der: Diyarbekir*).

—söylemek, 1. Eyitlemek (*Der: Bolu*); **2**. Irlamak (*Müh.*).

Şart, 1. Bağ [Kayt man.] (*K.T.*);

2. Baylav [Yk: Bağlağ, bağlağı] (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. İrselik (*B.T. L. «Uyg.»*); **4**. Pudak (*Rad. IV. «Tel.»*). [Bak: Kayt]

—laşmak, Könüşmek (*Rad. II. «Çağ.»*).

—iyle, Üzere (*K.T.*).

Şaşaa, 1. Balkız (*Der: Edirne*); **2**. Çoğ [Yanmış kömür, kor «*Çağ.*» man. da] (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Gösteriş (*K.T.*); **4**. Parıltı (*K.T.*); **5**. Parlaklık (*K.T.*); **6**. Sür (*Rad. IV. «Alt., Tel., Tar., Çağ.»*); **7**. Yağtu, yaktı, yaktu (*Rad. III. «Çağ., Kaz.»;P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: İnşia, şua, nur, zıya, tantana, debdebe]

—lanmak, 1. Balkımak (*Dede.; Der: İzmit, Adana*), **2**. Parlamak (*K.T.*), **3**. Yalabımak (*Der: Bayramiç, Muğla*).

—lı, 1. Parlak (*K.T.*); **2**. Yıldırak (*K.T.*); **3**. Yıldırar (*Lûg.Ar.; K.T.*); **4**. Yıldırgan (*K.T.*). [Bak: Muzi, zıyadar, münevver, müdebdep, mutantan]

Şât. 1. Gürgüvenç [Şadü handan man.] (*Ça.Ma.*); **2**. Öğrünç (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Sevinçli (*K.T.*). [Bak: Şadan, şadi]

—(d) etmek, Sevindirmek(*K.T.*).

—(d)olmak, 1. Kıvanmak(*Mün.*); **2**. Sevinmek (*K.T.*).

Şatır, 1. Butur (*Rad.IV.«Çağ.»*); **2**. Çevik (*K.T.*); **3**. Güler yüzlü (*Der: İstanbul*); **4**. Oskay (*Rad. I. «Şor.»*); **5**. Şen* (*K.T.*); **6**. Şayan (*Rad. IV.«Kaz.»*); **7**. Tığrak (*İd.; İd. Haş.; T.D.*). [Bak: Şetaret]

Şayan, 1. Değer (*Der: İstanbul*); **2**. Teğimliğ [Yk: değimli] (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Yakışır, yaraşır (*K.T.*); **4**. Yon[?] (*Der: Ahlat,Van*). [Bak: Lâyık, münasip, reva,seza,şayeste]

—ı hayret, 1. Kaykaç (*Rad.II. «Tar., Kır.»*); **2**. Şaşacak, şaşılacak (*Der: İstanbul*); **3**. Tanmalı (*Kıb.*); **4**. Tansuk (*Kab.*). [Bak: Hayret]

—ı hürmet, 1. Ayançanğ (*Uyg. «İnd.»*): **2**. Belli kişi [Muteber andan man.] (*L.N.*); **3**. Eli öpülecek (*Der: İstanbul*); **4**. Görkem (*L.N.*); **5**. Saygıdeğer (*Der:İstanbul, Ankara*) [Bak: Hürmet]

—ı itimat, 1. Güvenilecek, güvenilir (*Der: A.*); **2**. İnamlı (*Rad. I. «Kom., Kar.»*); **3**. İşançlı (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: İtimat]

—ı merhamet, 1. Acınacak (*K.T.*); **2**. Esirgenci (*Ter.; Fbş.; Müt.*). [Bak: Merhamet]

—ı taaccüp, 1. Şaşılacak (*Müt.*); **2**. Tanlamalu(*Fbş.*). [Bak:Taaccüp]

—ı takdir, 1. Beğenilen (*Müt.*); **2**. Buyan (*Uyg.«İnd.»*). [Bak: Takdir]

Şayeste, 1. Değer (*Der: İstanbul*); **2**. Imrağ, ımrak (*B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.; P.d.C.*) ; **3**. Teğimliğ [Yk: Değimli] (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Uyar, uygun (*K.T.*); **5**. Yakışır, yaraşır (*K.T.*); **6**. Yaraşık (*Der: A.*); **7**. Yon [?] (*Der: Ahlat, Van*). [Bak: Lâyık, münasip, reva, seza, şayan]

Şayet, 1. Abanğ, avang [«Abanğ tostun erze=şayet dostun olsa bile; abanğ etkü polza pu pekler = şayet bu beğler iyi olursa.»] (*Rad.I. «Uyg.»; B.T.L. «Uyg.»*); **2**. Buğay [Olmak gerek man.] (*B.T.L.«Kaz.»*); **3**. Ola ki, olur ki (*K.T.*); **4**. Tutalım, tutalım ki (*Der: A.*). [Bak: Eğer, ger]

Şayia, 1. Carı (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Çav (*Der: Eğirdir*); **3**. Çu (*Rad.III.«Tel.»*); **4**. İl dili [Halkın rivayeti man.] (*Rab.*); **5**. Kü [Nam ve şöhret man.] (*Or.*); **6**. Selinti

(*Der: Antep, Adana, C.A.*); **7**. Surı (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **8**. Taran (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **9**. Tiles (*Rad.III.* «*Kumd.*«); **10**. Tübür (*Dede.*); **11**. Yar (*Rad.III.* «*Alt.*»). [Bak: Haber, havadis, rivayet]

—çıkmak, 1. Burmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Carılanmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Çalkanmak (*Bat.*); **4**. Çıkmak (*K.T.*); **5**. Duyulmak (*K.T.*). [Bak: Şuyu, işaa, intişar]

Şeamet, 1. Kutsuzluk (*Beh.*); **2**. Sor, şor (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Uğursuzluk (*K.T.; Kam.*). Bak: Nuhuset]

—li, 1. Kutsuz (*Kam.*); **2**. Uğursuz (*K.T.*). [Bak: Meşum, menhus]

Şebab, —et, Gençlik (*K. T.*).

Şebeke, 1. Ağ (*K. T.*); **2**. Tor [Balık ve kuş avlamağa yarar ağ man.] (*Rad. III.* «*Osm., Uyg., Ad., Çağ., Tar., Kır.*»; *B.T.L.* «*Çağ., Ad.*»).

Şebih, 1. Bekdeş (*Kam.*); **2**. Bendeş (*Kur.B.*); **3**. Benzek (*Muht.*); **4**. Benzer (*K.T.; T.D.*); **5**. Benzeş (*Muht.*); **6**. Kip (*D.L.T.*); **7**. Okşaş (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz., Osm.*»); **8**. Tenğ (*Uyg. A.*); **9**. Uyar (*T.D.*). [Bak: Adîl, emsal, hemta, manent, mesil, misl, müşabih, mail, nazir]

Şebnem, 1. Besen, beseği (*Der: İncesu, Konya, Göksun*); **2**. Çık [Başka lehçelerde rutubet, rutubetli, Kırgız lehçesinde çorba, et suyu man.] (*Rad. III.* «*Kaz.Tuh.*»); **3**. Çiğ (*K.T.*); **4**. Çiskin (*K.T.*); **5**. Moldur (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **6**. Şiğüderin (*Rad. IV.* «*Uyg.*»). [Bak: Jale]

Şecaat, 1. Alplık (*B.T.L.* «*Uyg., Osm.*»; *Rad. I.* «*Uyg.*»); **2**. Batırlık (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Yiğitlik (*K.T.*); **4**. Yüreklilik (*K.T.*). [Bak: Besalet, cesaret, hamaset, kahramanlık, mertlik]

—göstermek, Bodonsumak (*Rad.IV.* «*K. Kır.*»).

—li [Şeci], **1**. Alp (*Rad.I.* «*Uyg., Çağ.*»; *B.T.L,*; «*Uyg., Çağ., Osm.*»; *L.O.; T.D.; Or.; P.d.C.; Müh.*); **2**. Badur (*Tuh.*); **3**. Batır (*Rad.IV.* «*Kaz,, Kır.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); **4**. Batur (*B.T.L.* «*Çağ., Kaz., Uyg.*»; (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Eren (*Uyg.* «*P.P., İnd.*»), **6**. Erez, irez (*Oğ.*); **7**. Gürbüz er (*Bat.*); **8**. Kavurt (*Neh.*); **9**. Keleş (*Kam.; Kon*); **10**. Kıyışkan (*Der: Bursa*); **11**. Kingir (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **12**. Korkmaz (*Der: İstanbul*); **13**. Kurç eren (*D.L.T.*); **14**. Mergavul (*P.d.C.; Ç.L.*); **15**. Tilev (*P.d.C.; Ç.L.*); **16**. Tongalığ (*Uyg.* «*U. II.*»); **17**. Topucar (*Rad. III.* «*Kır.*»); **18**. Yılmaz (*Müt.*); **19**. Yiğit (*K.T.*); **20**. Yürekli (*K.T.*). [Bak: Cesur, dilir, kahraman, bahadır]

Şecer, 1. Ağaç [Türlü lehçelerde «ağaş, ağas, yağaç, yığaç, ıkaç, anğas, yıvaş şekillerini alır.] (*K.T.; T.D.; Rad. I.* «*Osm., Ad., Tel., Alt., Leb., K. Kır., Kaz., Krm., Kar. T.*»); **2**. Kabaç [? - Kaba ağaç mı?] (*Der: Bergama, Bilecik*). [Bak: Diraht]

Şecere, 1. Ağaç [Bir tek ağaç man.] (*K.T.*); **2**. Döşeme [Aile şeceresi man.] (*Der: Yozgat*); **3**. Kütük [Aile şeceresi man.] (*Der: İstanbul*).

Şeci, [Bak: Şecaatli.]

Şedit, 1. Bayrav (*Rad.IV.* «*Tob.*»); **2**. Berk (*Tuh.*); **3**. Çavgın [Hava şedaidi man.] (*Der: Afyon, Ordu, Konya*); **4**. Çetin (*Der: İstanbul*); **5**. Geğin (*Kara.*); **6**. Gey (*Kur.B.*); **7**. İti (*L.O.; T.D.; Der: Bafra*);

8. Katı (*Kur.A.; K.T.*); 9. Katığ (*Uyg.«İnd.»*); 10. Kopkı (*Rad.II. «Uyg.»*); 11. Kürtül(*İd.*); 12.Ötkür (*Ç.L.*); 13. Pek (*K.T.*); 14. Sarp (*Uyg.«İnd.»; P.d.C.;Ç.L.;L.Ş.*); 15. Sert (*K.T.*); 16. Sıkı (*K.T.*); 17. Solağay(*Tuh.*); 18. Ton (*Rad.III. «Çağ.»*); 19. Yaman(*K.T.*); 20. Yavuz (*K.T.*); 21. Yeğin (*Der: Kırşehir*); 22. Yitit (*Kel.*). [Bak: Dürüşt, eşedd, metîn, şiddetli]

Şef, 1. Baş (*Müt.*); 2. Başbuğ [Askerî şef man.] (*Müt.*); 3. Belet (*Rad.IV.«Tür.»*); 4. Darga, daruga [Vali, zabit, gemi kaptanı man.] (*Rad.III. «Çağ.»*); 5. Pözütçü (*Rad.IV. «K.B.»*); 6. Uluğ (*Or.*). [Bak: Reis, kumandan]

Şefaat, 1. Atun (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); 2. Bağışlayu, bağışlayı (*Kur.İ.*); 3. Gömek (*Müt.*); 4. Ötün, ütün (*Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Uyg., Çağ.»*); 5. Ürcilik (*Kur.İ.*); 6. Yardım (*L.Ta.; T.D.; Bab.*). [Bak: Gufran, mağfiret, tavassut, iltimas]

—etmek, 1. Dilek etmek(*Ter.*); 2. Geçirtilmek (*Kur.İ.*); 3. Kollamak, kolmak (*Rad.II. «Çağ.»; Kam.; P.d.C.;Ç.L.; T.D.*).

—istemek, Ötünmek (*Rad.I. «Uyg., Çağ., Kır. Kom.».*

—çi, Ütükçü (*D.L.T.*).

Şeffaf, 1. Arınık (*Der: Trabzon*); 2. Ayas, ayaz (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Cite (*Rad.IV. «Kaz.»*); 4. Duru (*Gev.; Rad.III. «Osm.»*); 5. Ildırar (*Bab.*); 6. Saydam (*Rad. IV. «Çağ.»; T.D.*); 7. Silkü (*Rad.IV. «Çağ.»; Ç.L.*); 8. Süzük (*Rad.IV. «K.B., Tel., Alt.»*); 9. Turuk (*Rad.III. «Çağ.»*).

Şefkat, Sevgi [Acıyarak, esirgiyerek duyulan sevgi man.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Merhamet, refet, rikkat, rahm, mihribanlık]

—göstermek, 1. Acımak (*Der: İstanbul*); 2. Esirgemek (*Der: İstanbul*); 3. İrinçkemek (*Uyg. «İnd.»*); 4. Kavdunmak (*D.L.T.*); 5. Parsamak (*Rad.IV. «Sag., Koyb.»*); 6. Sevmek (*K.T.*); 7. Suyurkmak (*Uyg. «U.»*); 8. Tartınmak (*İd.Haş.; D.L.T.*); 9. Yarlıkamak (*Uyg.«P.P.»*).

—li, 1. Bağırsak (*D.L.T.*); 2. Bakırsak (*Rad. IV. «K.B.»*); 3. Pağırsak (*Rad.IV. «Uyg.»*); 4. Yarlıkançuçı (*Uyg.«İnd.»*).

—siz, 1. Izgar (*İd. Haş.*); 2. Pağırsız (*Rad.IV.«Uyg.»*).

Şehadet, 1. Kere, kerelti (*Rad.II. «Tel., Sag., Koyb., Kaç., Kır.»*); 2. Tanıklık (*Kur. B.; L.O.; D.L.T.; Ev.; Tef.; K.T.; Kur.İ.; Der: Mersin, Lâpseki, Susığırlık, Bursa, Kızılcahamam*). [Bak: Şahit, işhat, istişhat]

—etmek, 1. Aygaklamak (*Rad.I. «Kır., Uyg.»*); 2. Kerelemek (*Rad. II. «Tel., Leb., Şor.»*); 3. Tanıklık vermek (*Cev.; Kam.*); 4. Tanıklamak (*Tuh.; Cal.; Uyg. «İnd.»*); 5. Tanık olmak (*Kur. B.*).

—name, 1. Çek (*B.T.L. «Çağ.,»; P.d.C.;L.Ş.*); 2. Tanıklık (*Rad.III. «Kaz., Kom.»*).

—parmağı, 1. Ben parmağı (*İd. Haş.*); 2. Sok ernek (*D.L.T.*).

Şehamet, Batırlık (*Rad. IV. «Kır., H.»*). [Bak: Besalet, cesaret, şecaat, dilirlik, bahadırlık, kahramanlık]

Şehbal, 1. Kanat (*K.T.; L.O.; T. D.*); 2. Teleke (*Müt.*); 3. Yelki [«Yelkisiz kuş olmaz»] (*Der: İzmir*). [Bak: Per, bâl]

Şehka, 1. Bışan [?] (*Rad.IV.«Kır.»*); 2. Hıçkırık (*Der: İstanbul*).

—etmek 1. Burlamak [?] (*Tuh.*); **2**. Hıçkırmak (*Der: İstanbul*)

Şehlâ, [Arapçada *eşhel* müennesi olarak siyah, kızıl, lâcivert ve koyu mai renkler arasında bir renge boyanmış göz ve öyle göz sahibi manasınadır ki bu mana ile dilimizde de çakır, kıncır, kınır, kongur, konur sözleri vardır. Fakat osmanlıcada bu söz hüsnütabir olarak şaşı manasına kullanılmıştır.] **1**. Şaşı (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Yantır, yılık (*Der: Kemalpaşa, Sinop, Bolu, Bursa, Balıkesir, Mucur, Antalya*).

Şehlevent, 1. Baylan (*Der: Manisa*); **2**. Civelek (*Der: Cebelibereket, Üsküdar «İstanbul»*).

Şehnişin, 1. Bakıncak (*Muk. Ed.*); **2**. Çelki (*Der: Afyon*); **3**. Çıkartma (*Der: Konya, Bozkır*); **4**. Çıkma (*K.T.*); **5**. Kalıma (*D.L.T.*). [Bak: Balkon]

Şehr [Şehir], **1**. Balığ, Balık (*Rad. IV. «Uyg.»; P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.Uyg. «O.Q., P.P., T.T.I.»; Or.; D.L.T.; Oğ.*); **2**. Ken, kent (*Rad.II. «Ad., Kom., Uyg.»; Uyg. «İnd., U.III.»; Rab.; D.L.T.; Kav.*); **3**. Kermen, kirmen (*Rad. II. «Çağ., Kom.»; Hut.*); **4**. Şar [?] (*L.N.; Deş.; Ma.; Tuh.; Y. E.; Kara.*); **5**. Tor (*Der: Maraş*); **6**. Toy (*Uyg. «T.T. II., İnd.»*); **7**. Tura (*Rad. III. «Alt., Tel.»*). [Bak: Belde, kasaba, medine]

Şehrah, 1. Büyük yol (*K.T.*); **2**. Gin yol (*L. N.*); **3**. Ulu yol (*Kam.; Mif*). [Bak: Cadde, rah]

Şehrâyin, 1. Bayram (*K.T.*); **2**. Bezek (*Der: Urfa*); **3**. Bezeme (*Der: Diyarbekir*); **4**. Donanma (*T.D.; K.T.*); **5**. Şenlik* (*K.T.*).

Şehrî, 1. Ayda bir (*K.T.*); **2**. Aylık (*K.T.; T.D.*).

Şehvet, 1. Inkma (*Müh.*); **2**. Kıyanak (*Rad. II. «Tel.»*); **3**. Kızgınlık (*Der: İstanbul*); **4**. Köseklik, köseyü (*Kur.İ.*); **5**. Yüğrünç [«Gizli yüğüren açık doğurur»] (*Müt.*).

—lenmek, 1. Kızışmak (*Der: İstanbul*); **2**. Kösnümek (*İd. Haş.*); **3**. Kurzamak (*Der: Aydın*).

—li, 1. Kayır (*Uyg. «H.I.»*); **2**. Kösnük (*İd. Haş.*); **3**. Öğürsek (*Der: Çankırı*); **4**. Yüğürgen (*Der: Uşak*).

—perest, 1. Ersek [Kadın hakkında] (*Der: Akşehir, İçel, O.A.*); **2**. Gicimik (*Der: Konya*); **3**. Kıcımık (*Der: Tirebolu, Giresun*).

Şehzade, 1 Beğ [Bey man.] (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Beğer (*Uyg. «T.T.»*); **3**. Kan [Han man.] (*Uyg. «İnd.»*); **4**. İnal (*B.T.L. «Kır.»*); **5**. Tiğin (*Uyg. «İnd.»; Or.*); **6**. Tikit (*D.L.T.*); **7**. Töre (*Rad. III. «Uyg.»*); **8**. Üliç (*Müh.*). [Bak: Prens, padişah oğlu]

Şek, 1. Ikırcık (*Der: Söğüt*); **2**. İkircinlik (*Lûg. Ar.*); **3**. İkirçenlik (*Ter.*); **4**. İşkil (*Der: A.*); **5**. İyerçinlik (*B.T.L. «Osm.»*); **6**. Kedik (*Rad. II. «Kır.»*); **7**. Sanı [Hayal, vehm, güman man.] (*Der: Seyhan*); **8**. Siziğ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Şüphe, zan, güman, tereddüt]

Bilâ—, [Bak: Bilâşek]

Şekavet, 1. Alamancılık [Başıbozukluk, yağmacılık man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Çapulculuk [Gasıplık, yağmacılık man.] (*Muht.*); **3**. Haydutluk* (*K.T.*); **4**. Kaparozculuk (*Der: İstanbul*); **5**. Kapkapanlık (*Der: Trakya*); **6**. Kazaklık (*Rad. II. «Çağ.»*); **7**. Yolkesenlik (*Der: G.A.*). [Bak: Eşkıya, haydut, şaki]

Şekl [Şekil], **1**. Biçim (*K. T.*); **2**.

Çıray (*P. d. C.; Ç. L.; L. Ş.*); **3**. Dış [Haricî şekil man. «Dışı seni, içi beni yakar.»] (*Der: İstanbul*); **4**. Duruş [Şekil ve vaziyet man.] (*Müt.*); **5**. Görünüş [Haricî şekil man. «Görünüşe aldanmamalı.»] (*Der: İstanbul*); **6**. Kesim (*Kam.*); **7**. Kılık [Kıyafet man.] (*Bab.; Hurş.; K.T.; Der: Manisa, Kayseri, Tekirdağ*); **8**. Kurum [Teşekkül tarzı man.] (*Kam.; G. D.; T. D.*); **9**. Meniz, beniz [Yüz, yüzün rengi man.] (*Müt.*); **10**. Menzek (*Rad. IV. «K. B.»*); **11**. Miniz, biniz (*P.d.C.*); **12**. Mingiz, binkiz (*P.d. C.*); **13**. Paran (*Rad. IV. «Tel.»*); **14**. Püdüş (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **15**. Sın (*Rad. IV. «Uyg., Kaz., Kır., Kom.»; M. M.*); **16**. Terez [Şemail man] (*Rad. III. «Kır.»*); **17**. Tür, türsün (*Bab.; Rad. III. «Alt., Tel., Kır., Sag, Kar.»*); **18**. Uyuk (*Çul.*); **19**. Yordam (*T.D.*); **20**. Yüz (*K.T.*). [Bak: Suret, eşkâl, çehre, hayal, kıyafet, tarz]

Şekvâ, 1. Yanı, yanu (*Çal.*); **2**. Yanıp yakılma (*Der: İstanbul*). [Bak: Şikâyet, iştikâ]

—etmek, 1. Yanıkmak (*Der: Giresun, İçel, Ezine*); **2**. Yanmak [«Yanular yanmak» İstanbulda da «dert yanmak, derdine yanmak» şekilleri var.] (*Cal.*); **3**. Yanıp yakılmak, yanmak yakılmak (*Der: İstanbul*).

Şelâle, 1. Çağıldak (*Der: Kırşehir*); **2**. Çağlak (*Der: Ereğli «Konya», Seyhan*); **3**. Çağlan (*T.D.*); **4**. Çağlar (*K.T.*); **5**. Çağlayan (*K.T.*); **6**. Çavlan (*Der: Fatsa*); **7**. Çaylan (*Der: Ereğli «Konya», Muğla, Antalya, Bolvadin*); **8**. Güldürdek (*Der: Edirne*); **9**. Kayan (*Rad. II. «Osm.»*; **10**. Kuygun (*Rad. II. «Kaz.»*); **11**. Şaldırdak (*Der: Ezine*); **12**. Uçar su [mec.] (*Der: Muğla*).

Şemail, 1. Bunuğ, bunuk [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Terez (*Rad. III. «Kır.»*); **3**. Yüz (*Der: İstanbul.*). [Bak: Çehre, suret, şekl]

Şems [Şemis], **1**. Çoğaç, çoğaş, çovaş, çuvaş (*Der: Denizli, Manisa, Sıvas, Kayseri, Ödemiş, Bursa, Polatlı, Aydın, Bolu, Yozgat, Söğüt, Alucra, Fethiye, Ankara, Edirne, Muğla, Nazilli, Elâziz, İzmir*); **2**. Gün, güneş (*K.T.*); **3**. Koyaş (*B.T.L. «Kaz.»; D.L.T.*); **4**. Kuyaş (*Rad. II. «Şor., Leb., Kom., Çağ., Kar.»*); **5**. Kün (*Uyg., «İnd.»*). [Bak: Afitap, hurşit, mihr]

—âbat, 1. Çoğaçlık (*Bab.; L.N.*); **2**. Çoğluk (*Muk. Ed.*); **3**. Günek (*Der: Muğla*); **4**. Güneşlik (*K.T.*); **5**. Güney (*Der: Devrek, Tavşanlı, Ayaş, Bilecik, Eskişehir, Ilgın, Konya*).

—harareti, Çoğ (*D.L.T.*).

—iye, 1. Çağırga (*P.d.C.*); **2**. Güncek (*Der: Malatya, Elbistan*); **3**. Güneşlik (*Der: Denizli*); **4**. Günlük [?] (*Çul.; Der: Antep, Ankara, Konya, Merzifon, Bayazıt, Elbistan, Erciş, Çorum, Lâpseki, Kalecik, Trabzon, Seyhan, Bursa, Giresun*); **5**. Şöğür (*Rad. IV. «Çağ.»*).

Şemm [etmek], **1**. Eskemek (*Tuh.*); **2**. Koklamak (*K.T.*); **3**. Puramak (*Rad. IV. «Tar.»*).

Şenaat, 1. Alçaklık (*Der: İstanbul*); **2**. Aşağılık (*Der: İstanbul*); **3**. Bayağılık (*Der: İstanbul*); **4**. Kötülük (*K.T.*). [Bak: Denaet, habaset, redaet, rezalet]

Şenî, 1. Alçakça (*Der: İstanbul*); **2**. Bayağı (*Der: İstanbul*); **3**. Kötü (*K.T.*). [Bak: Şenaat]

Şep, 1. Gece(*K.T. L.O.; L.L. T.D.*); 2. Tün, dün (*B.T.L.* «*Osm.*»;*Uyg.* «*İnd.*»).[Bak: Leyl]
— hun, 1. Gece baskını (*K.T.*); 2. Tün baskını (*T.D.*).
—pere, 1. Aya yerskü (*D.L.T.*); 2. Carkanat, yarkanat (*Rad.III., IV.* «*Kaz.,Çağ.*»); 3. Gece kuşu(*K. T.*); 4. Kayışkanat (*Der: Kayseri*); 5. Yarasa, yarısa(*D.L.T.;K.T.*).
—tap, 1. Ateş* böceği (*K.T.*); 2. Işıl böceği (*Der: Konya*); 3. Şıllak böceği (*Der: Karacabey*).
Şer, 1. İsizlik (*D.L.T.*); 2. Kötülük(*K.T.*); 3. Şok (*Rad.IV.* «*Alt. Tel.*»); 4. Yağuzluk, yavuzluk [Eski şive] (*Muk. Ed.*); 5. Yaman [Eski Osmanlı şivesinde «Yahşi» zıddı olarak kullanılırdı](*Müt.*).
Şerait, 1. Alus [Hal ve keyfiyet man.] (*P.d.C.*); 2. Budaklar [«İşte civanmertliğin budakları bunlardır»] (*Kab.*); 3. Sıltu (*Rad.IV.* «*Tel.*»). [Bak: Şart]
Şerare, 1. Çakın (*P.d.C.*); 2. Çırım (*B.T.L.*«*Çağ.*»); 3. Kığılcım (*K.T.*); 4. Koğ (*Bah.*); 5. Ot kıymuğu [Ateş kırıntısı man.] (*Kur.B.*); 6. Ot koğı (*Caf.*); 7. Saçıntı (*Kam.*); 8. Sağık, sağın (*Rad.IV.* «*K.B., Koyb., Sag.*»); 9. Serek (*Rad.IV.* «*K.B.*»); 10. Sur (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 11. Uçgun, uçkun (*Rad. I.*«*Çağ., Kaz.*»; *B. T. L.* «*Çağ., Osm.*»; *İd.Haş,; P.d.C.: Ç.L.; Muk. Ed.; Kar.*); 12. Ürgen (*Rad.I.*«*Küer.*»).
Şeref, 1. Ayağ (*Uyg.*«*U.II., Suv., İnd.*»); 2. Değer [Kıymet man.] (*T.D.*); 3. Obut (*Or.*); 4. Öğünç, övünç [Mefharet man.] (*Müt.*); 5. Öğünme, övünme [İftihar man.] (*K.T.*); 6. Sıy (*Bal.; Kar.*); 7. Şaylığ, şaylık (*Süh.; Hurş.*); 8. Ululuk (*Çul.; K.T.*); 9. Ün (*Der: Çanakkale, Afyon, Ankara, Kayseri, Manisa, İçel, Kilis, Muğla, Giresun, Adana*); 10. Yücelik (*Müt.*); 11. Yükseklik (*K.T.*). [Bak: Haysiyet, itibar, izzet, sıyt, şan, şöhret, kıymet, mefharet, namus]
—ini ihlâl etmek, Satkamak (*Rad.IV.*«*K.B.*»).
—li, 1. Ağ alınlu (*Dede.*); 2. Arığ (*Or.*); 3. Ayağlığ (*Uyg.* «*T.III.*»); 4. Çavdur (*P.d.C.*); 5. Şavluğ (*Muk.Ed.*); 6. Tosluk, tusluk (*P.d.C.; Ç.L.*); 7. Yikrek (*Fel.*).
—siz, Basıncak (*L.Ta.*).
—vermek, 1. Ululamak (*Bian.*); 2. Yarıtmak (*Hurş.*).
Şerh, 1. Açma (*K.T.; Lûg.Ar.*); 2. Genitme (*Bab.*); 3. Yora (*Rad.III.*«*Kar.*»); 4. Yorum(*Ata.*). [Bak: İzah, tefsir]
—etmek, 1. Açık anlatmak (*K.T.*); 2. Genitmek (*Bab.*); 3. Kanıtmak (*Rad.II.*«*Ad.*»).
Şerha, 1. Cık (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Dilim (*K.T.*); 3. Tike (*T.D.*).
—şerha etmek, 1. Cırmak, yırmak, yarmak (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); 2. Ciktemek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 3. Dilmek, dilim dilim etmek (*Müt.*).
Şeriat, 1. İl tüzer (*Ç.L.*); 2. Nom (*İd. Haş; D.L.T.*); 3. Tura (*T.D.*). [Bak: Akide, kanun, nizam]
Şerif, 1. Turhan (*T.D.*); 2. Ulu (*Lûg. Ar.*); 3. Ulu soylu (*Çul.*). [Bak: Eşraf]
Şerik, 1. İksinük (*Muk. Ed.*); 2. Koldaş (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Ortak (*K.T.; D.L.T.*); 4. Ortakçı (*Der: Gazi Antep*); 5. Yarcı, yarşı

(*D.L.T.*); **6**. Yarıcı (*Der: Zonguldak, Edremit*). [Bak: Şirket]

Şerir, 1. Celgel er (*D.L.T.*); **2**. İsiz (*D.L.T.*); **3**. Kars (*Rad. II. «Alt., Tel.»*); **4**. Kötü (*K.T.*); **5**. Monus, mönüs (*Rad. II. «Alt., Tel., Şor.»*); **6**. Şokçı (*Rad.IV. «Şor.»*); **7**. Yablak (*Or.*); **8**. Yavuz (*Mus. Es.; Tuh.; Kur.B.*). [Bak: Fena]

—lik etmek, 1. Cımguklanmak (*D.L.T.*); **2**. Soklamak (*T.D.*).

Şerm, 1. Utanç, utanma (*K.T.*); **2**. Utangaçlık, utanganlık (*Der: A.*); **3**. Utanış (*Der: İstanbul*); **4**. Utluluk (*Müt.*). [Bak: Hayâ, hicap, mahcubiyet]

Şetaret, 1. Gönçlük (*Der: Maraş, Teke*); **2**. Şakraklık (*K.T.*); **3**. Şenlik (*K.T.*). [Bak: Neşe, sürur]

Şetm [Şetim], **1**. Komıdal (*Rad. II. «Tel., Alt.»*); **2**. Kulgur, kuluğur (*Rad. II. «Alt.»*); **3**. Söğme (*K.T.*); **4**. Söğü, söğünç (*Rad. IV. «Çağ., Kaz.»; T.D.*). [Bak: Küfr, tahkir]

—etmek, Söğmek, söğüp saymak (*K.T.*).

Şevk, 1. Çöğül (*Der: Niğde*); **2**. Delebe (*Rad. III. «Kır.»*); **3**. İstek (*K.T.*); **4**. Sıtkı (*Rad. IV. «Krm.»*); **5**. Suklanma (*Rad. IV. «Tob.».*). [Bak: Arzu, heves, meyl, neşe]

—efza, Komutgan (*D.L.T.*).

—a gelmek, 1. Celikmek, yelikmek (*Rad. IV. «Kır.»; Müt.*); **2**. Tızramak (*T. D.*).

—li, 1. Tığrak (*İd. Haş.*). **2**. Tilbilü (*Rad. III. «Tel.».*).

—siz, Kınansık (*Der: Balıkesir*).

—vermek, 1. Komutmak (*İd. Haş.*).

—ını teşdit etmek, Ölçermek, ölçerlemek (*Der: Mersin*).

—ı kırılmak, Yaynıkmak (*Der: Konya, Söğüt*).

Şevket, 1. Erkliğ (*Or.*); **2**. Kavut (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Kut (*Or.*).

—li, Böğü, böklü (*Or.*). [Bak: Kuvvet, kudret, iktidar]

Şey, 1. Buyum [Emtia, maslahat, hacet, zaruret man.] (*Rad. IV. «Sart.»*); **2**. Kündi (*D.L.T.*); **3**. Neme (*Rad. III. «Uyg., Alt., Tel., Bar.,Leb., Tar.»; Uyg. «O.Q.»; Tuh.*); **4**. Nemerse (*Fel.*); **5**. Neng (*D. L.T.*); **6**. Nerse [Mevzu, «objet» man.] (*Rad. III. «Çağ., Tar., Kar.»; Muk. Ed.; P.d.C.; Ç.L.; Kur. İ.*); **7**. Nese (*Kur. B.*); **8**. Nesne (*T.D.; K.T.; Tef.; P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Nime (*Ba.; Rad. III. «Çağ.»*). [Bak: Eşya, madde]

Şeyda, 1. Coşkun (*Der: İstanbul*); **2**. Çılgın (*Der: İstanbul*); **3**. Tilbe (*P.d.C.; Ç.L.; D.L.T.*). [Bak: Mecnun, meftun, divane]

Şeyh, 1. Abışka [Yaşlı, ihtiyar man.] (*Tuh.*); **2**. Ata [Baba man.] (*T.D.*); **3**. Avıçga [Yaşlı man.] (*D.L.T.*); **4**. Baba [Yaşlı ve tekke başı man.] (*Der: İstanbul*); **5**. Dede [Büyük baba, yaşlı, tarikat kocası man.] (*Der: İstanbul*); **6**. Karı [İhtiyarlamış man.] (*Tuh.*); **7**. Kart, kartay [Yaşlı man.] (*Tuh.*); **8**. Koca [İhtiyar ve büyük man.] (*K.T.*); **9**. Tayşı [Reis man.] (*T. D.*); **10**. Yaşlı [İhtiyar man.] (*K.T.*) [Bak: İhtiyar]

—uhat kespetmek, 1. Karımak (*D.L.T.*); **2**. Kocalmak (*Müt.*). [Bak: İhtiyarlamak]

—ülbelet, Kocabaşı (*Bian.*).

Şeytan, 1. Çitgez (*T.D.*); **2**. Çulmıs (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); **3**. İçkek (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Körmös (*Rad. II. «Tel., Alt.»*); **5**. Pırçuğan

(*Rad.IV.* «*Tel.*»); **6.** Şamnu (*Uyg.* «*İnd., T.T. III. Suv.*»); **7.** Taya (*T.D.*); **8.** Uzut, üzüt (*İd. Haş.; T.D.; Hut.*); **9.** Yan (*İd.Haş.;T.D.; Der: İzmir*); **10.** Yek, yik (*Rad.III.* «*Tel., Alt., Kom., Uyg., Çağ.*»; *Uyg.,* «*İnd.*»; *D.L.T.; T.D.; Kur.İ.; Tuh.*); **11.** Yıyık (*Müt.*). [Bak: İblis, ifrit]

Şık, **1.** Cartı, yartı (*Rad.IV.* «*Kır., Kaz.*»); **2.** Güzel, süslü (*K.T.*); **3.** Kas, kos (*Rad.II.* «*Leb., Tel., Sag., Koyb., Soy., Kaç.*»); **4.** Kip (*Der: Kırşehir*); **5.** Tayuk (*D.L.T.*); **6.** Tür (*Rad.III.*«*Tel.*»).

—laşmak, Tayuklaşmak (*D. L.T.*).

Şiar, **1.** Uran [Parula man.] (*P.d. C.; Ç.L.*); **2.** Uyak (*Müt.*).

Şiddet, **1.** Artukluk (*Müt.*); **2.** Berklik (*L.O.*); **3.** Çokluk (*Muht.*); **4.** Hız (*K.T.*); **5.** Kakınç (*T.D.; Enb.*); **6.** Katılık (*K.T.*); **7.** Kıstak (*Rad.II.*«*Osm.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **8.** Kızı (*Bab.*); **9.** Sertlik (*K.T.*); **10.** Sıkı(*K.T.*). [Bak: Hiddet, mübalâğa, ziyadelik]

—göstermek, **1.** Sarsıtmak (*D.L.T.*); **2.** Tığramak (*D.L.T.*).

—lenmek, **1.** Ağırlaşmak [Hastalık hakkında] (*K.T.*); **2.** Azgaşmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); **3.** Isrınmak (*D.L.T.*); **4.** Kızmak, kızışmak (*Bab.*); **5.** Sertleşmek (*K.T.*); **6.** Sıkılaşmak (*K.T.*); **7.** Tuymak (*Tuh.*); **8.** Yeğinlemek (*Kara.*); **9.** Yeyinnemek (*Der: Çankırı, Antep*). [Bak: İştidat]

—li, [Bak: Şedit, eşedd]

—li emir, Kadagan (*Rad.II.* «*Osm., Çağ.*»).

Şifa, **1.** Arılma (*K.T.*); **2.** Em, emleme [İlâç, ilâç verme, ilâçla şifa verme man.] (*Kur.İ.*); **3.** Esenlik (*L.O.*); **4.** İyileşme, iyi olma (*K.T.*); **5.** Onultma [Teşfiye man.] (*Kur.B.*); **6.** Onur (*Muk.Ed.*); **7.** Ot [İlâç man.] (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **8.** Savgu (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **9.** Süsü (*D.L.T.*). [Bak: Hastalıktan kurtulma, kuvvei şifaiye]

—bahş, Eyileştiren, iyilik veren (*K.T.*).

—bulmak, **1.** Arılmak (*K.T.; T.D; L.O.; Ç.L.*); **2.** Aslamak (*Tuh.*); **3.** Bınıkmak (*Uyg.* «*T.T.I. Suv., İnd.*»); **4.** Eyileşmek, iyileşmek (*K.T.*); **5.** Eyi olmak, iyi olmak (*K.T.*); **6.** Onalmak (*Muk. Ed.*); **7.** Onulmak (*Gev.*); **8.** Öngetmek (*Uyg.* «*İnd., T. T.*»); **9.** Sağalmak (*Kam.; T. D.*); **10.** Sağlamak (*San.*); **11.** Savmak (*Der: İstanbul*); **12.** Suvramak (*D.L.T.*); **13.** Savukmak (*Rad.IV.* «*Kır., Kaz.*»); **14.** Savuşturmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İadei afiyet]

—bulmaz, Onmadık, onmaz (*K.T.*).

—bulur, Onulur (*Bian.*).

—vermek, **1.** Bütürmek (*D. L. T.*); **2.** Eyileştirmek (*K. T.*); **3.** Onartmak (*K.T.*); **4.** Ondurmak (*K.T.*); **5.** Onuldurmak (*Cev.*); **6.** Onğaltmak (*Kar.*); **7.** Sağaltmak (*Dede.*).

Şiir, **1.** Ayduk [Yk: Ayıtmak, eyitmek = söylemek. Aydu = söz, kelâm (*Rad. I.* «*Alt., Tel.*»)] (*T.D.*); **2.** Cır [Yk: ır, yır=taganni. Daha çok şarkı, güfte man.] (*Rad.IV.* «*Kaz., Kır.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»; *Müt.*); **3.** Deyiş [Bir türlü halk şiiri man.] (*Rad.IV.* «*Kaz., Kır.*»; *Der: İzmir, Aydın, Polatlı*); **4.** Düzgü [Daha çok «nazm» man.] (*T.D.*); **5.** Kojuk, koşık, kojın, koşak [Yk: Koşmak = terfik etmek. İki ve

daha çok mısraı yan yana getirmek man.] (*Rad.II.«Uyg.»*); **6.** Koşuğ, koşuk (*Rad.II.«Çağ.»; D.L.T.; P.d.C.;Ç.L.*); **7.** Takmak [?] (*L. Ta.*); **8.** Tuyuk [Bir nazım şekli man.] (*Rad. III. «Çağ., Tel.»;T.D.*); **9.** Yakım (*Bab.; Der: Konya*).

—tanzim etmek, 1. Demek [«Eşar derdi ve nazireler söylerdi»](*Ev.*) **2.** Söylemek [«Söy söyledi, boy boyladı»] (*Dede.*); **3.** Yakım yakmak (*Bab.*).

—vezni [vezn]**,** Güğ, küğ(*D.L.T.*).

Şikâf, Yarık, yırtık, yırtmaç (*Der: İstanbul*) [Daha çok başına bir isim alarak «yaran, yırtan man. kullanılır: «dilşikâf = yürek yaran, muşikâf=kılı kırk yaran» gibi]

Şikak, 1. Ayrılık (*Müt.*); **2.** Bülük (*Rad.IV. «Kır.»*); **3.** Bozuşukluk (*Bian.*); **4.** Ekeğü (*Or.*); **5.** Tartışma (*Kür. B.*); **6.** Üleşik (*Or.*). [Bak: Nifak, ihtilâf, münaferet]

Şikâr, 1. Av (*T.D.*); **2.** Şılırga [Av hayvanı, avlanan hayvan man.] (*Rad. IV. «Çağ.»; P. d. C.; Ç.L.*).

—etmek, Avlamak (*Rad.I. «Kır. Krm., Tob., Bar., Kaz., Osm.»; K.T.*).

—gâh, Avlak(*B.T.L. «Ad., Çağ.»*).

Şikâyet, 1. Acındırma, acısını anlatma (*Der: İstanbul*); **2.** Ağlayıp sızlama (*Der: İstanbul*); **3.** Matyar (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Sorav (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5.** Sızlanma, sızıltı (*K.T.; T.D.*); **6.** Yanı (*Rad. III. «Osm.»*); **7.** Yarbık (*Rad. III. «Alt.»*). [Bak: Şekva]

—etmek, 1. Ağlamak, ağlayıp sızlamak (*K.T.; Ata.*); **2.** Sızlanmak (*K.T.; T.D.*); **3.** Sokramak (*Der: Avanos, Bursa*); **4.** Şakmak (*Tuh.*); **5.** Ulımak (*Uyg. «P.P., U. II.»*); **6.** Yabulamak (*Rad. III. «Kaz.»*); **7.** Yanı yanmak (*Cal.*); **8.** Yanmak (*Bab.*); **9.** Yanıkmak (*Der: Uşak, Kütahya, Gediz*); **10.** Yanıp yakılmak (*Der:İstanbul*). [Bak: İştikâ]

—i olmak, Komıdamak (*Rad.II. «Tel., Alt.»*).

Şikem, Karın (*K.T.*).

—perver, 1. Boğazına düşkün (*Der: İstanbul*); **2.** Bogazsak (*Der: Kütahya, Bolvadin, Akşehir*); **3.** Buzak (*Der: Denizli*); **4.** Obur (*Der: Denizli*).

Şikeste, 1. Bozuk, bozulmuş (*K. T.*); **2.** Kırık, kırılmış (*K.T.*); **3.** Sınık, sınıklı (*Ferh.; Tuh.; D.L.T.; L.O.; Müt.*).

—hatır olmak, 1. İncimek (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** İncinmek (*K.T.*).

Şimal, 1. Biri [Asıl beri yan man. «*Or.*» da cihatı erbaa = tört bölün; şark = ilgerü, kün toğsuk; garp = girü, korigaru] (*Or.*); **2.** Kuzey [Gölgede kalan yer man. «Güney» zıddı] (*Der: Uşak,Gediz*); **3.** Sol [Asıl arapça lûgat manası budur] (*K.T.*); **4.** Teski (*Rad.III. «Şor.»*); **5.** Töben yan (*Bal.*); **6.** Tüney (*Müt.*); **7.** Tün ortusı (*Or.*); **8.** Tün yak (*Müt.*); **9.** Tün yanak (*Uyg. «O.Q.»*); **10.** Tün yanağak (*Oğ.*).

—rüzgârı, 1. Kara yel (*Muht.*); **2.** Yağar yeli (*Der: Keşanoz*); **3.** Yıldız yeli (*Der: Antalya, Afyon, Konya*).

Şimendüfer, Demir yolu (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*).

Şir [Aslan man.]**,** Arslan, aslan (*Rad.I.«Osm.,Kaz.,Tob.,Ad.,Çağ.»; T.D.; K.T.*).

—i jiyan, Kağan aslan (*Süh.; Ah. H.; Dede.*).

—[Süt man.]**,** Süt (*K.T.; T.D.*).

—hâr, 1. Emlik (*Der: Malatya, Bünyan, Kayseri, Araç, Teke*); 2. Meme çocuğu, memede (*Der: İstanbul*); 3. Sütte, süt emen (*Der: İstanbul*).

Şira, 1. Sıka (*Müt.*); 2. Üzüm suyu (*K.T.*).

—hane, Sıkman (*Müh.*).

Şirâ, 1. Alım (*T.D.*); 2. Satın alma (*K.T.*). [Bak: Beyü şirâ, iştira]

Şîrayı Yemanî, Yaldırak (*T. D.*).

Şirin, 1. Sevimli (*K.T.*); 2. Tatlı (*K.T.*); 3. Yosma (*Der: Istanbul*). [Bak: Lâtif, cazip]

Şirket, 1. Kadaşlık (*Rad. II.«Uyg.»*); 2. Ortaklık (*Rad. I.«Osm.»; Lûg. Ar.; K.T.; T.D.; Der: Antep*); 3. Urtaklık (*Rad. I.«Kaz.»*). [Bak: Şerik]

—aktetmek, Ortak olmak (*K.T.*). [Bak: İştirak]

Şirpençe, 1. Kabırcık (*Der: Konya*); 2. Kasmar (*P.d.C.; Ç.L.*); 3. Kızıl yara (*Der: Bayazıt*).

Şiryan, 1. Büyük damar (*K.T.*); 2. Kızıl kan damarı (*K.T.*); 3. Vuran damar (*K.T.*); 4. Yürek damarı (*Lûg. Ar.*).

—ı epher, Düdüklük (*Der: Çorum, Erbaa*).

—ı şezen, 1. Gümürtlek (*Der: Kırşehir*); 2. Kimirtlek (*Der: Çorum*); 3. Poğuldurak (*Rad. IV. «Bar.»*).

Şişe*, 1. Sırça (*Müh.*); 2. Sırça kap (*K.T.*); 3. Sırıçka (*Uyg. «İnd.»*); 4. Şişe* [Bu söz farsça diye bellenmiş ve hatta «şişei çarh» gibi terkipler de yapılmış ise de türkçe «şiş» kökü ile yakınlığına bakılırsa türkçe olmalıdır. K.T. başka bir dil işareti vermiyor.] (*K.T.*).

Şitap, 1. Ağtaru (*Uyg. «U.II.»*); 2. Cırma (*L.O.*); 3. Çabukluk (*K.T.*); 4. İvedi, ivdik (*Der: Ankara*); 5. İvi (*B.T.L. «Osm.»*); 6. Sıtkı (*Rad. IV. «Krm.»*). [Bak: Acele, sür'at, müsaraat]

—etmek, 1. Aşıkmak (*K.T.*); 2. Aşunmak (*B.T.L. «Uyg.»*); 3. Atılmak (*Der: İstanbul*) 4. Çapmak (*K.T.*); 5. Çavmak (*Der: Urfa*); 6. Çöğürmek, yöğürmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); 7. İvmek (*B.T.L. «Çağ., Uyg.»*); 8. Katramak (*P.d.C.; Ç.L.*); 9. Koşmak (*K.T.*); 10. Seğirtmek (*Der: Uşak, Kütahya*); 11. Talbımak (*Hurş.*); 12. Tezmek (*Or.*); 13. Yelmek (*Kam.; Der: Bursa, Söğüt, Bayındır*); 14. Yüğürtmek (*Der: Kars, Merzifon, Çorum, Malatya, Çankırı, Tokat, Ankara, Taşköprü, Erzincan, Samsun, Kastamonu, Sinop, Bursa, Ayaş*).

Şive, 1. Ağız [Bir yerin konuşma şivesi man.]; 2. Bay, bayu [Naz ve eda man.] (*B.T.L. «Tür., Çağ.»*); 3. Erke (*B.T.L. «Çağ.»*); 4. Yoldam, yordam [Tarz, eda, üslûp man.] (*T.D.*). [Bak: Cilve, eda, lehçe, tarz, tavr, işve, naz]

—kâr, 1. Baylan (*Der: Manisa*); 2. Oynak (*Der: İstanbul*). [Bak: Cilvekâr, işvekâr, edalı, nazlı]

Şose, 1. Anayol (*Der: Manisa*); 2. Ulaç (*Der: Bursa*); 3. Ulu yol (*Muht.*). [Bak: Cadde, şehrah]

Şöhret, 1. Angı (*Der: Muğla, Manisa, Gördes, Soma*); 2. At (*Uyg. «P.P. İnd.»; T.D.; K.T.*); 3. Atak (*Rad. I. «Kır., Tob.»*); 4. Atav (*Rad. I. «Kaz.»*); 5. Çap (*B. T. L. «Kaz.»; Or.*); 6. Çav (*Rad. III. «Uyg.»; B.T.L. «Osm.»; Bab.; Fel.; Bah.; Fer. D.B.; Kel.; Ah. H.; Hurş.; T.D.; Deş.; D.L.T.; L.N.; Der: Konya, Antalya, Eğir-*

dir, Sivrihisar, Ezine, Afyon, Tekirdağ, Orhaneli, Saray, Çanakkale, Kütahya, Çankırı); **7**. Çavultu, çavuntu (*Dede.*); **8**. Çavun (*Der: Antalya*); **9**. Dan, dankı (*Rad. III. «Kır., K.Kır.»; B. T.L.; «Kaz.»*); **10**. Davun (*Muk. Ed.*); **11**. Gü, kü (*Uyg. «P.P.,T. T.»; Or.; D.L.T.*); **12**. San (*Rad. IV. «Çağ., Osm.»; Bat.; T.D.; K.T.; Der: Denizli, İzmir, İçel, Mut, Safranbolu, Gerede*); **13**. Sap (*Rad.IV. «Çağ., Koyb.»*); **14**. Ün (*K.T.; Tuh.; Der: A.*); **15**. Ünek (*Der: İzmir*). [Bak: İştihar, marufiyet, sıyt, şan, nam, namdarlık]

—almak, 1. Çavlamak (*D.L.T.*); **2**. Çavlanmak (*Süh.*); **3**. Çavmak (*B. T.L. «Çağ.»*).

—li, 1. Adanır (*Melh.*); **2**. Adıktı (*Der: Konya*); **3**. Adlığ (*Uyg. «U.II.»*); **4**. Atlı, atlı sanlı (*K.T.*); **5**. Angılı (*Der: Niğde, İzmir*); **6**. Caplık (*B.T.L. «Kaz.»*); **7**. Çavdur (*P.d.C.*); **8**. Çavlı (*Tef.*); **9**. Kaldı (*Rad. II. «K.Kır.»*); **10**. Küliğ (*Or.*); **11**. Sanlı (*Rad. IV. «Çağ., Osm.»; K.T.*); **12**. Uluğ atlı (*Uyg. «T.T. II.»*); **13**. Üge (*Uyg. «İnd.»*).

—i kâzibe, Kuru ün (*K.T.*).

Şua, 1. Bağdu (*Rad. IV. «Osm.»; T.D.*); **2**. Balkuv (*Rad.IV. «Kar.»; Kar.*); **3**. Coğ, çoğ (*D.L.T.*); **4**. Cuğ, çuğ, çus (*Rad. IV. «Şor., Sag.»*); **5**. Çakım, sağım, şakım (*Rad. IV. «Kır.»*); **6**. Çıvak, çuvak, şuvak (*M.M.*); **7**. Işık (*Der: İstanbul*); **8**. Işın (*L.O.*); **9**. Kündün (*Rad. II. «K.Kır.»*); **10**. Yağtu, yahtu, yaktu (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Yaşuk, yarık, yaruk (*Uyg. «O.Q.»; Tuh.*). [Bak: Nur, zıya, pertev, inşia]

Şubat, 1. Gücük, güçük (*Caf.; Der: Denizli, Sinop, Niğde, Merzifon, Giresun, Bâlâ, Bursa, Zile, Erzincan, Kırşehir, Kastamonu, Tirebolu, Trabzon, Kızılhisar, Konya, Erzurum, İncesu, Bolu, Artvin, Zonguldak, Alâiye, Edirne, Çankırı, Gümüşane, Kalecik, Seyhan*); **2**. Güdük ay (*Der: İstanbul*); **3**. Küçük ay (*Der: Trabzon*); **4**. Pulan ay (*Rad.IV.«Alt.»*).

Şube, 1. Ayru (*Rad. I. «Kaz.»*); **2**. Bağ [Kabile şubesi man.] (*Or.*); **3**. Bağana (*Tuh.; T.D.*); **4**. Belik (*Der: Konya*); **5**. Bölke (*Der: Kayseri, Silifke, Maraş*); **6**. Bölük (*T.D.*); **7**. Bölüntü (*Rad. IV. «Osm.»*); **8**. Budak (*Mün.; Cal.; Fer.*); **9**. Cakal (*Tuh.*); **10**. Dal (*K.T.*); **11**. Kezek (*Rad.II.«Kır.»*); **12**. Kıp (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Kır., Bar.»*); **13**. Kısım* [Türkçe «kısmak» tan, bir avuçluk man.] (*K.T.*); **14**. Oğulduk (*İd. Haş.*); **15**. Pölek (*Rad.IV. «Şor.»*); **16**. Pölgün (*Rad. IV. «Tel.»*); **17**. Saçak (*Bab.*); **18**. Sala (*Rad. IV. «Kır. Şor.»*); **19**. Takım (*K.T.*); **20**. Tarmak (*B.T.L. «Osm.»; T.D.; Der: Trabzon*); **21**. Uruk (*K.T.; T.D.*). [Bak: Kısm, daire, zümre, inşiap]

Şuh, 1. Atak (*L.O.*); **2**. Kıçığ (*Rad. II. «Çağ.»*); **3**. Koçak (*Der: Çal*); **4**. Oynak (*K.T.; T.D.; Az.*); **5**. Şen* (*K.T.*). [Bak: Nazlı, şiveli]

Şule, 1. Alav, alev* (*B.T.L. «Ad., Çağ.»; K.T.*); **2**. Cılt (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); **3**. Işık (*Der: İstanbul*); **4**. Uyguç, uzguç (*D.L.T.*); **5**. Yalaza (*Der: Seyhan*); **6**. Yalın (*T.D.; K.T.; P.d.C.; Ç.L.; Der: Kütahya, Tavşanlı, Polatlı, Eğir-*

dir, Safranbolu, Çankırı, Isparta, Malatya, İstanbul, Osmancık, Burdur, Bursa, Kemalpaşa, Kilis, Açıpayam, Ankara). [Bak: Nur, ziya]

—dar, 1. Alavlı, alevli (*K.T.*); 2. Işıklı (*Der: İstanbul*); 3. Tutuşmuş (*K.T.*); 4. Yallı (*K.T.*). [Bak: Muzi]

—feşan, Koylan (*Der: Seydişehir*).

—lenmek, 1. Alavlanmak, alevlenmek (*T.D.; K.T.*); 2. Ildırmak (*Der: Konya, Sandıklı, Afyon*); 3. Işınmak (*Müt.*); 4. Tutuşmak (*K.T.*); 5. Yalınlanmak (*Bian.*).

—si zaif, Körsek (*Der: Niğde*).

—verici, Yıldırayıcı (*Bian.*).

Şûm, 1. Irkıl (*Tuh.*); 2. Kutsuz (*Ata.*); 3. Uğursuz (*K.T.*). [Bak: Meş'um, menhus]

—luk, Erçellik [?] (*Muht.*). [Bak: Şeamet, nuhuset]

Şûra, 1. Cankı (*P.d.C.;Ç.L.*); 2. Danışık [Meşveret man.] (*T.D.*); 3. Kenkeşlik [Kenkeş=müşavere] (*Kur. İ.*); 4. Kingeş [Meşveret man.] (*P.d.C.;Ç.L.*); 5. Kurultay (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); 6. Tanışık [Meşveret man.] (*Kur. B.*). [Bak: Meclis]

Şûre, 1. Borak (*K.T.*); 2. Corak, çoraklık yer (*K.T.*); 3. Taz yer (*D.L.T.*).

Şuriş, 1. Altut (*B.T.L.«Çağ.»*); 2. Bulgağ, bulgak (*P.d.C.;Ç.L.;L.Ş.*); 3. Kargaş (*P.d.C.;Ç.L.*); 4. Kargaşa, kargaşalık (*K.T.*); 5. Karışıklık (*K.T.*); 6. Karkaşa (*L.N.*); 7. Karsambalık (*Müt.*); 8. Usluk (*Ç.L.*). [Bak: Fesat, fitne, iğtişaş, ihtilâl, kıyam, teşevvüş]

Şurû[etmek], Başlamak (*K.T.*). [Bak: Bed'etmek, mübaşeret, iptida, iptidar]

Şuur, 1. Anlama, anlayış [İdrak man.] (*K.T.*); 2. Bilgü (*Rad.IV. «Çağ.»*); 3. Biliğ (*Or.*); 4. Es (*Rad.I. «Çağ., Uyg.»*); 5. Öğ, ök (*Uyg.«İnd.,P.P.,U.II.»*); 6. Sağın (*Rad.IV. «Çağ.»*); 7. Sana[Tahayyül man.] (*Rad. IV. «Alt., Şor.»*); 8. Sezek (*Tuh.*); 9. Tanıma (*T. D.;Kam.*).

—lu, 1. Anlı (*Müt.*); 2. Bilge (*Or.*); 3. Oygur (*Rad.I.«Tel.»*).

—suz, 1. Bilgisiz (*Or.*); 2. Bön, möng (*Tuh.*). [Bak: Bişuur]

Şüceyre, 1. Ağaççık (*Der: A.*); 2. Fidan (*Der: İstanbul*); 3. Gecek (*P.d.C.; Ç.L.*); 4. İlki (*Muht.*); 5. Tüp (*P.d.C.*). [Bak: Şecer]

Şükr, 1. Bayırlama (*Kur. B.*); 2. Öğet, övet (*Kur.B.*). [Bak: Hamt, teşekkür]

—an, 1. Arasan [?] (*Müt.*); 2. Kulduk [Ubudiyet man.] (*Rad. II. «Tel., Kır.»*); 3. Utlı (*Uyg.«İnd.»*). [Bak: Minnet]

—ve minnet arzetmek, Öğmek (*Or.*).

Şükûfe, Çiçek (*K.T.*). [Bak: Zehre]

Şümul, 1. İçine alma (*K.T.*); 2. Kaplama (*K. T.*); 3. Kapsama (*Muk.Ed.*); 4. Sığgı, sığku [İstiap man.] (*Rad.IV.«Çağ.»*). [Bak: İhtiva]

Şüphe, 1. Benzeş (*Müt.*); 2. Çekingi [İhtiraz man.] (*Der: Aydın, Yenipazar*); 3. Çizinim (*Rad.III. «Tel.»*); 4. Eşkil (*Der: Seyhan, Çanakkale*); 5. İkircik (*Der: Sungurlu, Çorum*); 6. İkirçgü (*Uyg. «U.I.»*); 7. İşkil, içgil(*K.T.; Bian.; T.D.; Der: Zeytinli, Kütahya, Konya, Edirne, Alucra, Ilgın, Safranbolu, Söğüt, Ayaş, Seyhan, Çanakkale*); 8. İyerçinlik (*B.T.L.*

«*Osm.*»); **9**. Kedik (*Rad.II.*«*Kır.*»); **10**. Kurgu (*T. D.*); **11**. Kuşku (*Bit.*; *Der: Balıkesir*); **12**. Küşüm (*Der: Konya, Niğde, Kayseri, Köşker*); **13**. Sanu [Zan, hayal, vehm man.] (*Der: İzmir*); **14**. Sezik, sizik (*Rad.IV.* «*Çağ., Tel.*»; *Uyg.*«*Ind.*»); *Kur. İ.*; *D.L.T.*); **15**. Tan (*P.d.C.*; *Ç.L.*; *L.O.*); **16**. Uşuluk (*P.d. C.*; *Ç.L.*); **17**. Yala (*Uyg.* «*İnd.*, *T.T.I.*»). [Bak: Merak, meşkûkiyet, şek, tereddüt]

—etmek, 1. Aşlağmak (*P.d.C.*); **2**. Çerenmek (*Rad.IV.* «*Tel.*»); **3**. Çinzinmek(*Rad.III.*«*Kumd.,Leb.*»); **4**. İçkillenmek, işkillenmek (*K.T.*; *T.D.*; *Der :A.*); **5**. İlinmek(*Tuh.*); **6**. Kestirememek (*K.T.*); **7**. Küşünlenmek (*Der: C.A., O.A.*); **8**. Sançmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **9**. Sarlamak (*Rad. IV.* «*Kom.*»); **10**. Sillenmek (*Der: Bitlis*); **11**. Sizinmek (*Rad. IV.* «*Kaz., Sag., Koyb.*); **12**. Tişikmek (*Tuh.*). [Bak: İştibah, tereddüt]

—li, 1. Belirsiz (*Der: İstanbul*); **2**. Bellisiz (*Der: İstanbul*); **3**. Çilü (*Rad. III.* «*Tel.*»); **4**. İçgilli, işgilli [Şüphe eden man.] (*Der: Konya, Mesudiye, Nazilli, Keçiborlu*); **5**. İkirçgü [Şüphe eden man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); **6**. Mışırgı, mışırık (*Der: Haymana, Nevşehir, Kayseri, Avanos, Bolu, Afyon*); **7**. Örtülü [Hafi, meçhul, meşkûk man.] (*Mus. Es.*). [Bak: Gayrikat'î, meşkûk]

—siz, 1. Bayık (*Kur.A.*); **2**. Sağlam (*K.T.*); **3**. Siriksiz (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Bilâşüphe]

—uyandırmak, Yiretmek(*Rad. III.* «*Bar.*»).

Şüyu [bulmak], **1**. Dağılmak(*K.T.*); **2**. Duyulmak (*K.T.*); **3**. Yayılmak (*K.T.*). [Bak: İntişar, işaa]

T

Tâ, 1. - cak, - acak [Sonek olarak kullanılır: «Tabekıyamet = Kıyametecek»] (*Ter.*); **2**. dek, - edek, - değin, - edeğin [Gene sonek olarak kullanılır: «Tabesabah = sabahadek, sabahadeğin»] (*K.T.*); **3**. Diye [Daha çok «tâ ki» yerinde: «Açık yazdım, tâ ki herkes anlasın = Açık yazdım, herkes anlasın diye»] (*K.T.*).

Taabbüt, 1. Butma (*İd.Haş.*]; **2**. Kulluk etme (*K.T.*); **3**. Tapınma (*Müt.*). [Bak: İbadet]

Taaccüp, 1. Dan (*İd.Haş.*; *Der: Eğirdir*); **2**. Tan (*Rad. III.* «*Uyg.*, *Tar.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»; *K.T.*). [Bak: Hayret, istiğrap, tehayyür]

—etmek, 1. Bayanmak (*Tuh.*); **2**. Danlamak (*İd. Haş.*; *Der: Balıkesir, Denizli, Erzurum, Tosya, Isparta, Sıvas, Boldan, Gerede, Marmaris, Fethiye*); **3**. Dannamak (*Der: Çanakkale*); **4**. Dansamak (*Der: C.A.*); **5**. Kakkımak (*Rad.II.* «*Şor.*»); **6**. Kayganmak (*Rad. II.* «*Bar.*»); **7**. Sanıtmak (*Der: Eskişehir, İskilip, Alayunt, Kütahya*); **8**. Şaşakalmak (*K.T.*); **9**. Şaşırmak (*Der: Maraş*); **10**. Şaşmak (*K.T.*); **11**. Tanakalmak (*D.B.*;

Süh.); **12**. Tandamak (*Rad. III.* «*Alt.*, *Tel.*»); **13**. Tanırkamak (*Rad. III.* «*Tel.*, *Alt.*, *Kır.*, *Uyg.*»); **14**. Tanlamak (*Rad. III.* «*Uyg.*, *Çağ.*»; *K.T.*; *Aş.*; *Süh.*; *Müh.*; *Rab.*; *Ata.*; *D. L. T.*; *Müt.*; *Der: Muğla, Sıvas, Tokat, Konya, Kırşehir*); **15**. Tanlaşmak (*D.L.T.*); **16**. Tanmak (*T.D.*; *K.T.*); **17**. Turukmak (*Hurş.*).

—edilecek şey, Tansık, tansuk (*Fbş.*). [Bak: Şayanı taaccüp]

Taaddi, 1. Aşma, aşkınlık (*Müt.*); **2**. Öteye geçme (*K.T.*); **3**. Taşma, taşkınlık (*Der: İstanbul*); **4**. Uştulum (*P. d. C.*; *Ç.L.*). [Bak: Gadr, zulm, tecavüz, itisaf]

—etmek, Aşmak (*K.T.*).

Taaffün, 1. Ağdık [?] (*Der: Bursa*); **2**. Yidi (*Der: Sıvas*); **3**. Yiril (*Der: Niğde, Sivrihisar*).

—etmek, 1. Borsumak (*Ah.*); **2**. Çürümek, çürüyüp kokmak (*K. T.*); **3**. İğmek, iymek (*Der: Kayseri, O.A.*); **4**. İyliksimek (*Bab.*); **5**. Kakçımak (*Rad. II.* «*Kar.*, *Kır.*»); **6**. Kakırcımak (*Müt.*); **7**. Kaksımak (*Tuh.*); **8**. Kokmak, kokuşmak (*K.T.*); **9**. Pis kokmak (*Der: İstanbul*); **10**. Sasımak (*Rad. IV.* «*Osm.*, *Kaz.*»; *Tuh.*; *Kur. A.*; *M.M.*); **11**. Sırsınmak (*Bab.*); **12**. Tıncımak (*D.L.T.*); **13**. Yiğmek, yiymek (*Ah.*; *Bab.*; *Mir.*; *Ata.*; *Der: Niğde, Yozgat*); **14**. Yıyımak (*D.L.T.*).

—etmiş, 1. Kokuşuk (*Muht.*); **2**. Sası (*Dede.*); **3**. Yiğdin (*Müt.*).

Taahhüt, 1. Baylav [Yk: bağ] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Kesim [Mukataa man.] (*Der: Malatya, Afyon, Avşar*); **3**. Üzerine alma (*K.T.*); **4**. Verimcek [Köy bekçilerine ve hayrî cemiyetlere senelik vermeği taahhüt ettikleri para man.] (*Der: Tokat, Niksar*). [Bak: Aht, misak]

—etmek, 1. Bağlanmak (*K.T.*); **2**. Boynalmak, boyunalmak (*Met.*); **3**. Üstüne almak, üzerine almak (*T.D.*); **4**. Yüdmek (*D.L.T.*).

Taakkul [etmek], **1**. Anlamak (*T. D.*); **2**. Sananmak (*Rad. IV.* «*Alt.*, *Tel.*»); **3**. Ukamak (*Kur. İ.*); **4**. Ukmak (*Rad. II.* «*Alt.*, *Tel.*, *Leb.*, *Şor.*, *Sag.*, *Koyb.*, *Kaç.*, *K.Kır.*, *Kız.*, *Tar.*, *Çağ.*, *Uyg.*»; *D.L.T.*); **5**. Yasanlamak (*Der: Edirne, Izmir*). [Bak: İdrak]

Taallûk, 1. Asılı olma [Ası = fayda] (*K.T.*); **2**. Asılma (*K.T.*); **3**. Bağlanma (*Müt.*); **4**. İlinme (*T. D.*); **5**. İlişik (*K.T.*). [Bak: Alâka]

—at, 1. Ka (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Kadaş (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Uruk kayaş (*P.d.C.*; *Ç.L.*). [Bak: Akraba, ırk]

—etmek, 1. Asılmak (*D.L.T.*; *K.T.*); **2**. Asınmak (*Tuh.*); **3**. Bağlanmak (*Müt.*); **4**. Eslinmek (*D.L. T.*); **5**. Ilınmak (*D.L.T.*; *Tuh.*); **6**. Ilışmak (*D.L.T.*); **7**. İlinmek (*T.D.*); **8**. İlişiği olmak (*K.T.*); **9**. Süyenmek (*Tuh.*); **10**. Yapışmak (*D.L. T.*).

Taallül [etmek], **1**. Cılgırtmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Cıngımak (*Der: Ankara*); **3**. Kaçınmak (*K.T.*); **4**. Kızırganmak (*G.D.*); **5**. Kızırkanmak (*Der: G. Antep*); **6**. Küymenmek (*Rad. II.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*; *Ç.L.*); **7**. Saramak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **8**. Sürümek [Ayak sürümek] (*Der: İstanbul*).

Taam, 1. Aş (*B. T.L.* «*Osm.*, *Ad.*, *Çağ.*, *Kaz.*, *Uyg.*, *Kır.*, *Koyb.*»; *T.D.*; *L.O.*; *M.M.*; *Or.*; *Kur. İ.*; *Kara.*); **2**. Aşam (*T.D.*); **3**. Boğuz (*Rab.*); **4**. Kayna (*Rad. II.* «*K.*

Kır.»); **5**. Tatığ (*Uyg.* «*İnd., T.T., Suv.*»); **6**. Yemek (*K.T.*); **7**. Yeyecek, yiyecek (*Der: İstanbul*); **8**. Yeygi (*T.D.; Bab.*); **9**. Yeygü *Kur.İ.*); **10**. Yeysi (*L.N.; Kur. A.; Şeh.; T.D.*); **11**. Yiği (*Fer.*); **12**. Yim (*Uyg.* «*İnd.*»); **13**. Yiyesi (*Kab.; Kur. A.; Kur. B.*); **14**. Yiyim (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Aşamak (*T.D.; Der: Şile*); **2**. Tatmak (*Kur. B.*); **3**. Yemek (*K.T.*).

Taammüm [etmek], **1**. Çevermek [?] (*Der: Ankara*); **2**. Kapsamak (*İd. Haş.*) **3**. Yayılmak (*K.T.; Müt.*). [Bak: İntişar]

Taammüt, Bilerek yapma, isteyerek yapma (*K.T.*).

—(d) en, 1. Bile bile (*Der: A.*); **2**. Corta, coruy (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Tuyana (*Tuh.*). [Bak: Amden, kasten]

Taannüt [etmek], **1**. Başınmak (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **2**. Çirenmek (*Rad.III.*«*Tel.*»); **3**. Diremek (*Der: Trabzon, İçel, Ordu, Balıkesir, Eskişehir, Denizli, Malkara, Gölpazarı* «*Bilecik*», *Vize* «*Edirne*», *Lâpseki* «*Çanakkale*»); **4**. Direnmek (*K.T.; Der: Gümüşane*); **5**. Direşmek (*Der: Trabzon, İçel, Ordu,Balıkesir, Eskişehir, Denizli, Malkara, Gölpazarı* «*Bilecik*», *Vize* «*Edirne*», *Lâpseki* «*Çanakkale*»); **6**. Eğişmek (*Der: Tarsus*); **7**. Ekleşmek (*Der: Kırşehir*); **8**. Kirimek (*Der: Merzifon*); **9**. Kiritmek, kirtmek (*Der: Yozgat*); **10**. Öneşmek (*Ter.*); **11**. Öngüşmek (*K.T.; L.O.*); **12**. Önkümek (*Tuh.*); **13**. Şidenmek (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **14**. Yınlaşmak (*Der: Develi*). [Bak: Anut, aksi, inat]

Taap, 1. Armak (*Mün.; Fel.*);
[«Dinlenir bir lâhza, armağı gider.»]
2. Armaklık (*Mün.*); **3**. Arukluk (*D.L.T.*); **4**. Emek (*T.D.*); **5**. İmgek (*Muk. Ed.*); **6**. Yorgunluk (*K.T.*). [Bak: Metaip, it'ap, eziyet, meşakkat, zahmet]

—çekmek, 1. Çörüşmek (*Der: Afyon, Meydan, Mut*); **2**. Emenmek (*Der: Ankara, Burdur, Kayseri, Kütahya, Karaman, Afyon, Söğüt, Şarkışla, Isparta*); **3**. Emkenmek (*D.L.T.*); **4**. Kadamak (*Der: Ankara, Urfa, Ş.Karahisar, Amasya, Sıvas*); **5**. Talmak (*Tuh.*); **6**. Yorulmak (*K.T.*).

Taarruz, 1. Akın (*Müt.*); **2**. Baskın (*Muht.*); **3**. Saldırış (*Der: İstanbul*); **4**. Sataşma (*K. T.*); **5**. Takılma (*K.T.*); **6**. Teğis, teğiş (*Or.*); **7**. Üşüntü (*Ç.L.*). [Bak: Hücum, tecavüz]

—etmek, 1. Akın yapmak, akmak (*Hurş.*):
[«Fena iline akın saldı, aktı eşki revan»]
2. Arkulanmak (*Mün.*); **3**. Basımlamak, basın etmek (*Rad. IV.* «*Tob.*»); **4**. Baskın etmek (*Rad.IV.* «*Osm.*»); **5**. Basmak (*Or.*); **6**. Çatmak (*Enb.*); **7**. Ilgamak(*Rad.I.* «*Çağ.*»); **8**. Kapsamak (*Rad.II.* «*Tel.*»); **9**. Saldırmak (*Der: İstanbul*); **10**. Sataşmak (*K.T.; Enb.; Der: Kastamonu*); **11**. Söngüdmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **12**. Sürsalmak (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *Der: Konya, Afyon, Çankırı, Uşak*); **13**. Takılmak (*K.T.*); **14**. Teğmek (*Or.*); **15**. Tokunmak [Yk: Dokunmak] (*Ferh.*); **16**. Topulmak (*P.d.C.; Ç.L.*).

Taaşşuk [etmek], **1**. Gönül bağlamak, gönül vermek (*K.T.*); **2**. Ilıkmak [«Ben şu kıza ılıktım.»] (*Der: Ermenâk*); **3**. Sevmek (*K.T.*); **4**.

Vurulmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Aşk, âşık, meftun]

Taat, Tapuğ (*D.L.T.*). [Bak: İbadet, ubudiyet, takva]

Taayyün [etmek], **1.** Belirmek, bellenmek (*Müt.*) **2.** Benlenmek (*Bit.*); **3.** Ortaya çıkmak (*K.T.*); **4.** Tanılmak, tanınmak (*Muht.*).

Taayyüş [etmek], **1.** Geçinmek (*K.T.*); **2.** Yaşamak (*K.T.*) [Bak: Maişet, iaşe]

Taazzum [göstermek], **1.** Beldenmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Böbürlenmek (*K.T.*); **3.** Büyüklenmek (*Ah.*); **4.**Büyüklük satmak(*K.T.*); **5.** Kalkınmak (*Bab.*); **6.** Kukandamak (*Rad.II.* «*Kır.*»); **7.** Kubarmak (*Der: Çorum*); **8.** Pansımak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **9.** Sayırkamak (*Rad. IV.* «*Tel.*»). [Bak: Azamet satmak, gururlanmak, kibirlenmek, tekebbür]

Tabaat[tıbaat], **1.**Baskı,basım(*Müt.*); **2.** Basma (*K.T.*); **3.** Çap (*Az.*).

Tab'etmek, Basmak (*K.T.*; *T.D.*; *L.O.*).

Tababet, 1. Otacılık (*Müt.*); **2.** Otçuluk (*Fbş.*). [Bak: Tabip]

Tabahat, 1. Aşçılık (*K.T.*); **2.** Bavurçılık (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Ç.L.*); **3.** Kazançılık (*Rad.II.* «*Tel.*»); **4.** Pişirüçilik, pişkiçilik (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5.** Yemek pişirmek (*K.T.*).

Tabak* [Kap man.], **1.** Boş kap (*Rad.IV.* «*Ad.*»); **2.** Kap [Az derin ve yayvan kap man.«Bir kap yemek»] (*K.T.*); **3.** Şayın(*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **4.** Tabak* [Tabla, taban,tabur (daha eski şekli: tapkur), taplamak, taptamak, tepmek, tepsi... Kelimelerinde görülen «tab, tap» kökündendir. Radloff, arapça demiyor. Ş. Sami Bey de tereddüt gösterir gibidir.] (*Rad.III.* «*Osm., Kaz., Kır., Alt., Tel.,Leb., Şor.*»).

—[Debbag man.], **1.** İğtici(*Müt.*); **2.** Sepici (*Rad.IV.*«*Osm.*»).

—lamak, 1. Eylemek, iylemek (*Rad.I.* «*Kır., Bar., Tel., Kaz., Tob., Baş.*»; *Der: Çankırı*); **2.** Sepilemek (*K. T.*); **3.** Seylemek [Yk: Sey = Şap] (*Der:Eşme,Kula*). [Bak: Debagat]

Tabaka*, 1. Kat (*Uyg.* «*P P.*»; *P.d. C.*; *Ç.L.*; *K.T.*); **2.** Katman [?] (*Kara.*; *Müt.*); **3.** Katmer (*K.T.*); **4.** Kıp [«Bir kıp kâğıt»](*Rad.II.*«*Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Küer.*»); **5.** Kur [Saf, sıra man.] (*Rad. II.* «*Tar., Uyg.*»); **6.** Kutu [Sıgara ve tütün tabakası man.] (*K.T.*); **7.** Ötleş [Derece, mertebe man.] (*Ç.L.*); **8.** Satiç [İçtima, mertebe, sınıf, man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **9.** Sıra (*K.T.*); **10.** Töş [?] (*Müt.*); **11.** Yerge (*Kar.*); **12.** Yufka (*K.T.*). [Bak: Sınf, derece, mertebe, zümre, saf]

Tâban, Parlak (*K.T.*). [Bak: Rahşan, dirahşan]

Tab'an, 1. Doğuştan (*Der: İstanbul*); **2.** Kendiliğinden (*K.T.*); **3.** Toğuşlu (*Müt.*); **4.** Tuvuşlu (*Rad.III.* «*Kar. T.*»); **5.** Yaradılıştan (*Der: İstanbul*). [Bak: Tabı]

Tabasbus, 1. Aldağuçluk (*Bah.*); **2.** Asgançu (*Uyg.*«*T.T.*»); **3.** Calak [?] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4.** Dilgilenme [mec.] (*Çul.*); **5.** Kıbışlanma [?] (*Der: Amasya, Ezine*); **6.** Tağun (*Uyg.* «*İnd.*»); **7.** Talabıma (*Cal.*); **8.** Tilkilenme [mec.] (*Kur. A.*; *Ar. L.*); **9.** Yalınma (*Bab.*); **10.** Yalmanma (*Şeh.*); **11.** Yaltaklanma (*Deş.*; *K.T.*); **12.** Yaltaklık (*K.T.*); **13.** Yavıncıma (*G.D.*); **14.** Yarınma (*D.L.T.*); **15.** Yoraça [?] (*Der:

Konya); **16**. Yüze gülücülük (*Der: İstanbul*). [Bak: Riya, temellûk]

—eden, 1. Yaldakçı (*Der: Ankara*); **2**. Yalpak (*Der: Bursa*); **3**. Yaltak (*K.T.*).

—etmek, 1. Beütmek (*Rad. IV. «Tob.»*); **2**. Kopsamak (*Rad. II. «Çağ.»*); **3**. Tağunlamak (*Uyg. «Ind.»*); **4**. Yaldanmak (*Kel.*); **5**. Yalpaklanmak, yaltaklanmak (*Der: Ankara, Bursa*); **6**. Yaramsınmak (*D.L.T.*).

Tabı [Tabiat man.], **1**. Kılık [Kıyafet, hal, tabiat man.] (*İd. Haş.*); **2**. Yaradılış (*K.T.*); **3**. Yaratığ (*Muk. Ed.*); **4**. Tadı, tedü [Tabiatı beşeriye man.] (*T.D.*). [Bak: Cibillet, hilkat, fıtrat, huy, tabiat]

Tabi [Tebea man.], **1**. Birinin arkasından giden (*K.T.*); **2**. Koşuntu [Tevabi man.] (*T.D*); **3**. Pajık [Baş eğen, münkat, merbut man.] (*Rad. IV. «K.B.»*); **4**. Pütçi [Salik, mümin man.] (*Rad.IV. «K.B.»*); **5**. Toğa, toka [?] (*T.D.*); **6**. Uduğ (*Or.*); **7**. Uydu (*İd.*); **8**. Uyan, uyucu (*Müt.*); **9**. Uygan (*İd.; Bit.*); **10**. Uygucu (*Rad. I. «Çağ.»*); **11**. Uygur (*P.d.C.; Ç.L.*); **12**. Uyundu (*Ah.; Çul.*). [Bak: Merbut, münkat, muti]

—iyet, Körgü (*Or.*).

—kılmak, 1. Bağındırmak, bağundurmak (*B.T.L. «Kaz.»*); **2**. Bakındurmak (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Dirgemek (*Bab.*); **4**. Karatmak (*Rad. II.«Leb.»*); **5**. Köndürmek (*Rad.II. «Kom.; Kır.; Çağ.; Uyg.»*).

—olmak, 1. Bütmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **2**. İğermek, iyermek(*B.T.L. «Çağ.»;Rab.*); **3**. Kınmak (*Rad. II. «Bar., Tel., Şor.»*); **4**. Körmek (*Or.*); **5**. Pağılmak, pakmak (*Rad. IV. «Tel.»*); **6**. Uymak (*T.D.; D.L.T.; K.T.*); **7**. Üykünmek (*Der: Burdur*); **8**. Yidilmek (*Ah. H.*).

Tâbi [Tab'edici man.], **1**. Basan, basıcı, baskıcı, basmacı (*K.T.*); **2**. Basuçı (*Rad.IV. «Kaz.»*).

Tabiat, 1. Bar boldık, bar buldık (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Buyan (*Muk. Ed.*); **3**. Gılığ [Yk: Kılık] (*Hut.*); **4**. Kılık (*Rad.II. «Uyg., Tel.»; Uyg. «Ind.»; Muk. Ed.; Mün.; İd. Haş.; Rab.*); **5**. Kılınç (*Müh.*); **6**. Minez [Karakter, seciye man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **7**. Tadı, tedü (*T.D.*); **8**. Tadu (*D.L.T.*); **9** Toğa, toka (*T.D.*); **10**. Töz, tüz (*Tuh.; Bab.*); **11**. Tuğal [Yk: Doğ, toğ, hilkat, fıtrat, kanunu hilkat man.] (*T.D.*); **12**. Tutum (*Müt.*); **13**. Yaradılış (*Bab.; K.T.*); **14**. Yaratığ (*Muk. Ed.*); **15**. Yusun [Kaide, tarz, usul, üslûp man.] (*Ata.*). [Bak: Ahlâk, fıtrat, cibillet, haslet, hulk, keyfiyet, hassa, mahiyet, meşrep, seciye, karakter, mizaç]

—siz, 1. Damarsız (*K.T.*); **2**. Tensiz (*Der: Balıkesir, Kütahya*).

Tabiî, 1. Caralganduk [Yaradılıştan man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Genez [Genişlik, sühulet man.] (*Bab.*); **3**. Kolay [«Zira tenin hareketi kendi kolayından değildir; senin fermanınla hareket eder.»] (*Kab.*); **4**. Olağan [Mutat man.] (*Der: Bergama «İzmir»*); **5**. Teva [Hali tabiî man.] (*Rad. III. «Kar. T.»*). [Bak: Hali tabiîye avdet]

Tabip, 1. Atasağun (*D.L.T.*); **2**. Bahşı [Kâhin, rahip ve tabip man.] (*Rad. II. «Sart.»; Müh.*); **3**. Belger [Müneccim ve müdavi man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Dergir (*Rad. III. «Kır.»*); **5**. Emci (*Rad. I. «Alt., Tel., Ad.»; T.D.; Der: Osmaniye,*

Bursa, İstanbul, Adana, Gazi Antep, Mersin); **6**. Emçi (*B.T.L.* «*Kaz., Moğ.*»; *M.M.*); **7**. Emlekçi (*Müh.*); **8**.Emlükçi (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **9**. Emleyici (*Müh.*); **10**. İceği (*Tuh.*); **11**. İmeçi [«Başa kurşun döken ve bu gibi müdavatı bilen acuz, kârdide kadın» (*Ç.L.*)] (*P. d.C.*); **12**. Kam [Şaman kâhini man.] (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); **13**. Kamar (*T.D.*); **14**. Ongaltuçu [Müdavi man.] (*Kar.*); **15**. Otacı (*Müh.; T.D.; Kel.; Hut.; Der: Niğde, Edirne, Bolu*); **16**. Otaçı (*Uyg.* «*Usp.*»); **17**. Otçu [Daha çok eczacı, attar, ispençiyar man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *İd.; Tu. Şa.*); **18**. Saduk-turucu (*Kar.*); **19**. Tomçı (*Rad.III.* «*Kaç.*»). [Bak: Tababet, tıp, hekim]

Tabir, 1. Ayalgı [İfade tarzı man. «*Çağ.*» ve «*Tel.*» lehçelerinde musiki makamı demektir.] (*Rad. I.* «*Kır., Tel.*»); **2**. Düş yorma [Rüya tabiri man.] (*K.T.*); **3**. Enleme [Rüya tabiri man.] (*Der: Şabanözü* «*Polatlı*», *İshaklı* «*Afyon*»); **4**. Söz [İfade ve kelâm man.] (*K.T.*); **5**. Yora [Rüya tabiri man.] (*T.D.; İd.*); **6**. Yorma (*Kur. B.*); Yoruk (*D.L.T.; Rab.; Neh.; Der: Afyon*).

—ci, 1. Curavçı (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Sevögöy (*Rad. IV.*«*Kır., Moğ.*»); **3**. Yorgucu (*Rab.*).

—etmek, 1. Curamak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **2**. Cuvarmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3**. Yormak (*K.T..; P.d.C.; Ç.L.; Süh.; Dede.; Bit.; Y.E.; Der: Manisa, Konya Ereğlisi, Teke, Gazi Antep*); **4**. Yorumak (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Haml, tefsir]

Tabiye, 1. Katağ (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **2**. Or (*B.T.L.* «*Osm.*»); **3**. Ör (*K.T.*); **4**. Örgerim (*Rad. I.* «*Çağ.*»); **5**. Sencer (*L.O.*); **6**. Tığa (*P.d.C.; Ç.L.*).

—etmek, 1. Kayırmak (*Ar. L.*); **2**. Yaraklamak [Teslih, teçhiz man.] (*Kur.A.; Ar.L.*); **3**. Yasamak (*Kam.*).

—tülceyş, 1. Dizme (*L.O.*); **2**. Sıralama (*K.T.*); **3**. Yerleştirme (*Müt.*).

Tabl, 1. Davul* (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Dümrük (*Müh.*); **3**. Köbrüge (*Or.*).

Tabut, 1. Alabeşik (*Der: Adana, Mersin*); **2**. Apsa (*Tuh.; T.D.*); **3**. Aran (*Bah.*); **4**. Kabırcak (*D.L.T.*); **5**. Kaburcak (*Kur.İ.*); **6**. Ket (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **7**. Koğur (*Rad. II.* «*Küer.*»); **8**. Komda (*Rad. II.* «*Koyb.*»); **9**. Kömdö (*Rad. II.* «*Sag.*»); **10**. Sal (*Kon.; Der: Ankara, Muğla, Niğde, Manisa, Beyşehir* «*Konya*», *Elbistan, Kayseri, Urfa, Gerze*); **11**. Salaca (*L.N.; Müt.; Der: Ankara, Muğla, Elbistan, Kayseri, Urfa, Gerze, Bafra, Ermenâk*); **12**. Ükek (*D.L.T.*); **13**. Zambar (*Rad. IV.* «*Sart.*»).

Tacil [etmek], **1**. Aşıktırmak (*Mün.*); **2**. Baturmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. İvdirmek (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Bian.*); **4**. İve gitmek, ive almak (*Kur.B.*); **5**. İvdürsemek (*Kur.B.*); **6**. İvemek (*Bian.*); **7**. İvetlemek (*Der: Bayburt*); **8**. Katramak (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **9**. Terklemek (*D.L.T.*); **10**. Teziktirmek (*Kara.*); **11**. Tezlemek (*Lûg. Ar.*); **12**. Tığızlamak (*Rad. III.* «*Kaz.*»). [Bak: Acele, istical]

Tacin [etmek], Yoğurmak, yuğurmak (*K.T.*).

Tacir, 1. Argışçı (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *Ç.L.*); **2**. Sart (*Rad. IV.* «*Çağ., K.B.*»; *D.L.T.*); **3**. Satıcı (*Der: İs-*

tanbul); **4.** Satıkçı (*Der: Niğde*). [Bak: Ticaret]

—addetmek, Sartlamak (*D.L. T.*).

Taciz [etmek], **1.** Baş ağrıtmak (*K.T.*); **2.** Burçaldırmak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **3.** Burçumak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4.** Dörmek (*Der: Eğrigöz «Kütahya», G.A.*); **5.** İnçsiretmek (*Uyg.«İnd.»*); **6.** Yadatmak (*Kar.*). [Bak: Bihuzur etmek, musallat olmak]

—kâr, Basımcak (*Rad.IV.«Kaz.»*). [Bak: Muacciz]

Taç*, **1.** Albutu (*B.T.L.«Çağ.»; P. d.C.*); **2.** Bağıltak (*Mev.*); **3.** Cığa (*Ç.L.; M.M.*); **4.** Didim [Farsça denen *dihim* in türkçe aslı bu olsa gerek] (*Uyg. «T. T., İnd.»; D.L.T.*); **5.** Didin (*Der: Buca «İzmir»*); **6.** Didmin (*Uyg.«T.T.,İnd.»*); **7.** Otağa (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Efser, iklil]

Tadat, **1.** Sağış (*Tef., Mif.*); **2.** Sanma (*Or.*); **3.** Sayı, sayım (*K.T.*); **4.** Sayış, sayma (*K.T.*). [Bak: Adet, ihsa, hesap]

—etmek, **1.** Anumak (*D.L.T.*); **2.** Pökçemek (*Rad.IV. «Sag.»*); **3.** Samak (*D.L.T.*); **4.** Sanamak (*D. L.T.; Or.; Tuh.*); **5.** San görmek (*Rad.IV. «Çağ., Osm.»*); **6.** Saymak (*K.T.; Az.*).

—ettirmek, Saturmak (*D.L.T.*).

Tadil [etmek], **1.** Başkarlamak, başkartmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2.** Değiştirmek (*K.T.*); **3.** Doğrultmak (*K.T.*); **4.** Düzeltmek (*Müt.*); **5.** Ortasını bulmak (*K.T.*); **6.** Paşkartmak (*Rad.IV. «Bar.»*); **7.** Yatıştırmak (*K.T.*).

Tafahhus [etmek], **1.** Aramak, araştırmak (*K.T.*); **2.** Aynaşmak (*İd. Haş.*); **3.** Barlamak (*P. d. C.; Ç.L.*); **4.** Cıngarmak (*D.L.T.*); **5.** Eyertmek (*Bab.;T.D.;Cal.;İd.Haş.; Ah.*); **6.** İrdemek [«Her sözü irdelemeyiniz.»; «İrdenen iş sağlam olur.»] (*Cal.; Fbş.; Kel.; Der: Giresun*); **7.** İrişmek (*Mus. Es.*); **8.** İvdiklemek, ivdilemek, ivitlemek [«Sözün esasını anlamak için çok ivdikledim.»] (*Der: Ayaş, Avanos, Kırşehir, Çankırı, Kayseri*); **9.** İyertmek (*İd. Haş.*); **10.** Pedremek (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **11.** Saygarmak (*Rad. IV. «Şor.»*); **12.** Soruşturmak (*K.T.*); **13.** Soylamak (*Cal.*); **14.** Tübkermek (*D. L. T.*); **15.** Tüblemek (*D.L.T.*). [Bak: Tetkik, tahkik, taharri]

Tafdil [etmek], **1.** Artık eylemek, artuk eylemek, artuklu eylemek (*Kur. B.*); **2.** Artımlamak (*T.D.*); **3.** Artuklamak (*Cev.*); **4.** Ululamak (*Cev.*); **5.** Üst tutmak, üstün tutmak (*K.T.*).

Tafrafüruş, **1.** Atıp tutan (*K.T.*); **2.** Bolavurt (*Der: Erzincan*); **3.** Koska (*Der: Yozgat*); **4.** Kovalak (*Der: Bursa, Gelibolu, Kocaeli, Koyulhisar, Edirne, Tekirdağ*); **5.** Kumakçı (*P.d.C.; Ç.L.*).

—luk etmek, Atıp tutmak (*K.T.*); **2.** Çelermek (*Der: Konya*); **3.** Kol sallamak (*Der: İstanbul*).

Tagaddi [etmek], **1.** Azıklanmak (*K.T.*); **2.** Beslenmek (*K.T.*) [Bak: Gıda]

Tagallüp, **1.** Üstünlük (*L.O.*); **2.** Zorbalık (*Der: İstanbul*).

—etmek, **1.** Basırmak (*Rad. IV. «Tür., Osm.»*); **2.** Baskın gelmek (*K.T.*).

Taganni, **1.** Aydım, aytım (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Çağırma (*Bab.*); **3.** Ir (*B.T.L.« Osm.»; T.D.*); **4.** Irlama (*B.T.L. «Osm.»; K.T.; Bab.*);

5. Irlayış (*B.T.L. «Osm.»*); **6.** Koşok (*Rad.II. «K.Kır.»*); **7.** Ötme, Ötüş [Kuşlar hakkında] (*K.T.*); **8.** Sağu (*T.D.*); **9.** Sayrav (*Rad. IV. «Kaz.»*); **10.** Şakıma [kuşlar hakkında] (*Der: A.*); **11.** Yır (*Uyg., «İnd.», Der: Seyhan, Edirne, Elâziz, Burdur, Keskin, Urfa, Kars, Ahlat, Kilis, Bitlis, Ilgın, Trabzon*). [Bak: Gına, terennüm, lâhn]

— etmek, 1. Ayıtmak (*Der: Özbekköy «Çanakkale»*); **2.** Cırlamak (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); **3.** Çağırmak (*Bab.*); **4.** Çarkulamak (*B.T.L. «Uyg.»*); **5.** Eyitlemek (*Der: Bolu*); **6.** Eyitmek (*Dede.; Der: Özbekköyü «Çanakkale»*); **7.** Irlamak (*Rad.I. «Çağ.»; B.T.L. «Osm.»; Kar.; L.N.; D.B.; Mif.; Bian; Lûg. Ar.; T.D.; K.T.; Der: Havza «Samsun», Elâziz, Maraş, Ürküp, İzmir, Gazi Antep, Diyarbekir, Ahlat*); **8.** Irlanmak (*Der: Burdur, Erciş, Van*); **9.** Kopsamak (*Rad.II.«Kom., Çağ.»*); **10.** Küğlemek (*D.L.T.*); **11.** Küğlenmek, güklenmek (*D.L.T.*); **12.** Okumak (*K.T.*); **13.** Ötmek [Kuşlar hakkında] (*K. T.*); **14.** Sarnamak (*Kar.*); **15.** Sayramak [Kuşlar hakkında]. (*Rad. IV.«Uyg., Çağ.„Şor., Kır.,»; Mün.; P.d.C.; Ç.L.; Dede.*); **16.** Şakımak [Kuşlar hakkında] (*Ma.; Ha. Şi.; Kon.*); **17.** Türkü söylemek (*K.T.*); **18.** Yırlamak (*Tuh.; D.L.T.; K.T.; Uyg. «P.P.»; Hurş.; Der: Gazi Antep, Havza, Ahlat, Diyarbekir, Elâziz, İzmir, Trabzon, Kars, Bitlis, Kilis, Urfa, Maraş, Ürgüp, Edirne, Burdur, Keskin, Seyhan, Ilgın*).

Tagayyüp [etmek], **1.** Dunulmak (*Der: Ankara*); **2.** Gözden tolunmak (*Ter.*); **3.** Içğınmak (*Uyg. «İnd.,U.»*); **4.** Yokamak (*Rad.III. Tar., Osm., Çağ,»*); **5.** Yoktamak (*D.L.T.*). [Bak: Gaip]

Tagayyür [etmek], **1.** Ağmak (*D. L.T.*); **2.** Aynamak (*Neh.; İd.Haş.*); **3.** Ayruksımak (*T.D.; Hurş.*); **4.** Azmak (*Kur. B.*); **5.** Aznamak (*D.L.T.; Muk. Ed.*); **6.** Başkalaşmak (*K.T.*); **7.** Bozulmak (*L.O.; K.T.*); **8.** Buşmak (*Rad.IV.«Çağ.»; P.d.C.; Ç L.; L.Ş.*); **9.** Değişmek (*K.T.*); **10.** Değşürülmek (*Mün.*); **11.** Ilanmak (*İd.Haş.*); **12.** Kalcaymak (*Rad. II. «Kaz.»*); **13.** Onukmak [Rengi tagayyür etmek man.] (*D.L.T.*); **14.** Özgelenmek (*İrş.*); **15.** Özgerişmek, özgermek (*B.T.L. «Kaz.»; Müt.*); **16.** Yelinsimek (*Çul.*); **17.** Yoyulmak (*Ata.*).

Tağdiye [etmek], Beslemek (*K.T.*). [Bak: Gıda, tagaddi]

Tağî, Azgın (*Rad.I. «Osm., Ad., Kaz.»; T.D.*). [Bak: Tuğyan, asi]

Tağlit [etmek], **1.** Karıştırmak (*Müt.*); **2.** Şaşırtmak (*Muht.*); **3.** Yanıltmak (*Bab.; K. T.*). [Bak: İğfal, teşviş]

Tağliz [etmek], **1.** Kabalaştırmak (*K.T.*); **2.** Yoğunlamak, Yoğunlaştırmak (*Müt.*).

Tağşiş [etmek], **1.** Bulamak (*Der: Ankara*); **2.** Bulaklamak (*Der: Sandıklı*); **3.** Karıştırmak (*Der: A.*).

Tağyir, Özgerti (*L.Ta.*);

— etmek, 1. Aynaltmak, aynatmak (*T.D.*); **2.** Ayrıksı etmek (*Cev.*); **3.** Ayrıksıtmak (*Cal.*); **4.** Ayruksı eylemek (*Kur.B.*); **5.** Başkalaştırmak (*K.T.*); **6.** Bozmak (*K.T.*); **7.** Değiştirmek (*K.T.*); **8.** Özgertmek (*L.Ta.; Müt.*). [Bak: Tagayyür, kalbetmek]

Tahaccür [etmek], **1.** Taşalmak,

taşlaşmak (*Der: A.*); **2.** Taş olmak, taş kesilmek, taş gibi katılaşmak (*K.T.*).

Tahaddüp [etmek], **1.** Kamburlaşmak (*Der: İstanbul*); **2.** Kavzamak (*L.O.*); **3.** Tümselmek (*K.T.; L.O.*). [Bak: İnhidap, muhaddep]

Tahaddüs, 1. Sezgi (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2.** Sezik (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); **3.** Sezinti, seziş (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **4.** Yusanma (*L.O.*). [Bak: Hads]

Tahaffuz, 1. Ağsınma (*Der: Bâlâ* «*Ankara*»); **2.** Çoğurma (*Der: Sinop*); **3.** Korunma (*K.T.*); **4.** Sakınıkluk (*Kel.*); **5.** Sakınış (*K.T.*).

— etmek, 1. Ayanmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Der: Konya, Mut* «*İçel*», *Mersin, Niğde, Tirebolu* «*Giresun*»); **2.** Barınmak (*K.T.; T.D.; L.O.*); **3.** Daldaylanmak (*Az.*); **4.** Korunmak (*K.T.*); **5.** Sakınmak (*K.T.*); **6.** Saklanmak (*Kel.*); **7.** Yuvutmak (*İd.Haş.*).

Tahaffüf [etmek], **1.** Azalmak, yükü azalmak (*K.T.*); **2.** Kolaylaşmak (*K.T.*); **3.** Seknimek [?] (*Der: Saimbeyli* «*Seyhan*», *Konya*); **4.** Yavaşımak (*Der: C.A.*); **5.** Yeftinlemek (*Der: Ereğli* «*Zonguldak*»); **6.** Yeğnileşmek, yeynileşmek (*Der: A.*); **7.** Yüngülleşmek (*Az.*). [Bak: Hafif, tahfif]

Tahakkuk [etmek], **1.** Anlaşılmak (*Der: İstanbul*); **2.** Belli olmak (*Der: İstanbul*); **3.** Bütmek (*D.L.T.*); **4.** Cınıkmak (*D.L.T.*); **5.** Çıkmak, doğru çıkmak, gerçek çıkmak, ortaya çıkmak (*K.T.*); **6.** Gerçeklenmek (*K.T.; Ma.; Der: Lâpseki*); **7.** Gerçekleşmek (*Az.*). [Bak: Mütehakkık olmak, kat'îleşmek]

— ettirmek, Ucarmak (*Der: Kırşehir*).

Tahakküm, 1. Baskı (*Bit.*); **2.** Boyunduruk (*Az*); **3.** Zorbalık (*Der: İstanbul*).

— etmek, 1. Admak (*Or.*); **2.** Basırganmak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **3.** Basırmak (*Rad.IV.* «*Tür., Osm.*»); **4.** Boyunduruk altına almak (*K.T.*); **5.** Buyurmak (*L.O.*); **6.** Dikelemek (*Der: Gazi Antep*); **7.** Söz geçirmek (*Ter.*); **8.** Tepesine binmek (*Der: İstanbul*); **9.** Yensemek (*Der: Balıkesir*).

Tahallî, 1. Bezenme (*Fer.*); **2.** Donanma (*K.T.*); **3.** Süslenme (*Der: İstanbul*).

Tahallûk, Kılıklanma (*Muk. Ed.*). [Bak: Hulk]

Tahammuz [etmek], **1.** Acımak (*D.L.T.*); **2.** Bırşımak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Ekşimek (*K.T.*). [Bak: Hamız]

Tahammül, 1. Çıdam (*Rad. III.* «*Osm.*»; *Ç.L.; K.T.; B.T.L.* «*Kaz.*»); **2.** Dayanç (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **3.** Dayangı (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); **4.** Dayanık (*Muht.*); **5.** Döğümlük (*Der: Karacasu* «*Bolu*», *Aydın, Çal, Muğla, Ayaş, Isparta, Konya, Keçiborlu* «*Isparta*», *Samsun, Eskişehir*); **6.** Döz (*B.T.L.* «*Ad.*»); **7.** Dözümlük (*Der: Ahlat* «*Van*»); **8.** Götürüm (*Der: Gümüşane*); **9.** Tayanık (*L.O.*); **10.** Töz (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **11.** Tüzü (*B.T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: Sabr, sebat, mukavemet]

— etmek, 1. Baymak (*Der: Adıyaman* «*Malatya*», *Uşak*); **2.** Cıdamak (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Der: Konya*); **3.** Cınkımak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **4.** Çekmek (*K.T.*); **5.** Çıdamak (*P. d.C.; Ç.L.; L.Ş.; Rab.*); **6.** Dayanmak (*K.T.*); **7.** Döymek (*Bab.;*

Hurş.); **8.** Dözmek (*Az.*); **9.** Gatlaşmak (*Az.*); **10.** Götermek (*Rab.*); **11.** Götürmek (*Fbş.;K.T.*); **12.** Güvmek (*Der: Seyhan*); **13.** Güymek (*Der: Konya, Mersin, Tirebolu, Kartal, Adana, Niğde, Ordu*); **14.** Katlanmak (*P.d. C.; Ç.L.; K.T.; Süh.; Enb.; Ata.; Dede.; Kam.*); **15.** Küymek(*Bab.*); **16.** Sarınmak (*D.L.T.*); **17.** Serilmek, serinmek (*Rad.IV.«K.B.»*); **18.** Sinreşmek(*Der: Kayseri,İpsil, Trabzon*); **19.** Taplaşmak (*Rad. III. «Ad.»*); **20.** Tözmek (*Rad.III. «Çağ., Kır., Kom., Kar., Kar. T.» Bal.; Tuh.; Der: Burdur*); **21.** Tüzmek (*Rad. III. «Kaz.»; B.T.L. «Kaz.»*); **22.** Yüklenmek (*K.T.*).

—suz, Katrak (*Müt.*).

Tahammür [etmek], **1.** Acımak (*D.L.T.*); **2.** Ekşimek (*K.T.*); **3.** Fıkramak [?] (*G.D.; Der: Gazi Antep, Kırşehir,*); **4.** Fışınmak (*Rad. IV. «Osm.»*); **5.** Fışnamak (*Der: A.*); **6.** Fıtılmak [?] (*Der: İçel, Konya*); **7.** Imzıkmak [?] (*Der: Burdur*); **8.** Kıykırmak [?] (*Der: Amasya*); **9.** Korlanmak (*D.L.T.*); **10.** Pozoloşmak (*Rad. IV. «Tel. Kumd.»*).

Taharet, 1. Arığlık (*D.L.T.*); **2.** Arıklık (*B.T.L.«Çağ.»*); **3.** Arılık (*Lûg. Ar.*); **4.** Arıma (*Tef.*); **5.** Arınma (*L.O.*); **6.** Temizlik [?] (*K.T.*); **7.** Yıkanma (*K.T.*).

Taharri, 1. Araştırış, arayış (*K.T.*); **2.** Dalçınma [?] (*Der: Sıvas «Rumeli muhaciri ağzından»*); **3.** Eynel (*Der: Akayit köyü «Konya»*); **4.** İrdem (*Kel.*); **5.** Saykal (*Rad. IV. «Kır.»*); **6.** Sorağ, sorak (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Soruğ (*D.L.T.*); **8.** Tergav (*Kar.*); **9.** Tügel (*Rad.III. «Çağ.»*); **10.** Tükel (*P.d.C.;Ç.L.*); **11.** Türbün (*D.L.T.*). [Bak: Tetkik, tafahhus]

—edilmek, 1. Aranmak, aranılmak (*K.T.*); **2.** Ezlelmek (*D.L. T.*); **3.** İrtelmek (*D. L. T.*); **4.** Öşelmek (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Ahtarmak (*Az.; Der: Krs, Diyarbekir*); **2.** Aramak (*K.T.; Aybe.*); **3.** Araştırmak (*K.T.; T.D.*); **4.** Arkamak (*Aybe.*); **5.** Barlamak (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Boylamak «*Kel.*»); **7.** Busmak (*Rad.IV. «Ad.»*); **8.** Çaçutlamak [Yk: Çaşut, tecessüs man.] (*Aş.; Der: İzmir*); **9.** Çalaklamak (*Der: Bolu*); **10.** Çavullamak [?] (*Der: Şarkî Karahisar*); **11.** Divrinmek (*Der: Ankara*); **12.** Dükenlemek (*Cev.*); **13.** Gavşıktırmak (*Der: Kula*); **14.** Iskımak [?] (*Rad.I. «Tel.»*); **15.** İrdemek (*Der: Sıvas, Amasya, Giresun*); **16.** İzlemek (*P.d.C.; Ç.L.; Kar.*); **17.** Kanıklamak (*Der: Isparta*); **18.** Kıdırmak (*Der: Kastamonu, Konya*); **19.** Pedremek (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **20.** Saygarmak (*Rad.IV. «Şor.»*); **21.** Saylamak (*Muht.*); **22.** Soramak (*P.d.C.; Ç.L.*); **23.** Suğratmak (*D.L.T.*); **24.** Taramak (*K. T.*); **25.** Taraşlamak (*Der: Bursa, Salihli, Vize, Edirne, Hayrabolu*); **26.** Tergemek(*Kar.*); **27.** Tübünlemek (*D. L. T.*); **28.** Tükellemek (*P.d.C.; Ç.L.*); **29.** Yoklamak (*K.T.*).

—ettirmek, 1. Çalturmak (*D. L.T.*); **2.** Yindürmek (*D.L.T.*).

—memuru, Yarkan (*Uyg.«Usp.»*).

Taharrük [etmek], **1.** Devinmek (*Der: Konya*); **2.** Inıldamak (*Der: Sivrihisar*); **3.** Kımıldamak, kımıldanmak (*K.T.*); **4.** Oynamak,

yerinden oynamak (*K.T.*); **5.** Palınlamak, pelinlemek (*Rad. IV.* «*K.B.*» ; **6.** Şiremek (*Rad. IV.* «*Kır.*».). [Bak: Hareket]

Tahassul [etmek], **1.** Dürülmek (*Met.*); **2.** Dürümek (*Der: Alayunt «Kütahya», Bayındır«İzmir»*); **3.** Ele geçmek (*Der: İstanbul*); **4.** Türemek (*Müt.*). [Bak: Husul, hasıl olmak]

Tahassun [etmek], **1.** Abınmağ (*Uyg.*); **2.** Barımak [Bu mastarın varlığı «baru» nun aslı türkçe «barı» olduğunu teyit eder.] (*L.O.*); **3.** Beklenmek (*D.L.T.*); **4.** Berkinmek (*Kur. B.*); **5.** Kapanmak [Bir kale veya istihkâm içine girmek man.] (*K.T.*); **6.** Or kazmak (*L.O.*); **7.** Pusmak (*L.O.*); **8.** Sığınmak (*Der: İstanbul*); **9.** Yığlanmak (*Kur. A.; Ar. L.*).

Tahassür, 1. Göresime (*Der: Hasankale*); **2.** Göyünme [Hasretle yanma man.] (*L.Ta.*); **3.** Kunuma (*D.L.T.*); **4.** Korlanma [Tahassür ateşi duyma man.] (*T.D.*); **5.** Övseme (*Der: Afyon*); **6.** Özleme (*Müt.*); **7.** Öyleme (*Der: Uşak*); **8.** Serinme (*Rad. IV.* «*Tar.*»); **9.** Teleme (*Der: Hayrabolu*); **10.** Telmirme (*Kar.*); **11.** Yarsıma (*Çul.; Ar.L.; Kur.A.; Hurş.*); **12.** Yuğurlanma (*Bian.*). [Bak: Hasret].

—çemek, —duymak, 1. Annamak (*Tuh.*); **2.** Göreceği gelmek (*Der: Istanbul*); **3.** Göresi gelmek (*Der: Ş.A.*); **4.** Göresimek (*Der: Hasankale*); **5.** Korlanmak (*D. L. T.*); **6.** Özlemek (*Müt.*); **7.** Sağınmak (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır., Sag.*»); **8.** Sağışsınmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

Tahassüs, 1. Duygu, duygulanma (*Müt.*); **2.** Duyma, duyuş (*K.T.*); **3.** İçlilik, içlenme (*Der: İstanbul*). [Bak: His, hassasiyet, ihtisas]

Tahaşşüt [etmek], **1.** Birikmek (*K.T.*); **2.** Büklünmek(*D.L.T.*); **3.** Camramak [Koyunlar için söylenir.] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **4.** Derilmek (*Müt.*); **5.** İrkilmek, irkişmek (*D. L. T.*); **6.** Tirilmek (*Or.*); **7.** Toplanmak (*K. T.*); **8.** Yığılmak (*K.T.*).

—gâh, 1. Bulçak (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **2.** Yığanak (*Der: Kırşehir*).

Tahattur, 1. An (*B.T.L.* «*Osm.*»); **2.** Anma (*T.D.*); **3.** Anrama (*Müh.*); **4.** Ansıtma (*Der: Mersin, Kozan*); **5.** Epleme (*Der: A.*); **6.** İse alma (*Müt.*); **7.** Oylanma (*Der: Yeniköy «Seyitgazi»*); **8.** Sağınma (*Kar.*). [Bak: Hatıra, hafıza]

—edilmek, Anılmak (*K.T.;T.D.*).

—etmek, 1. Angdamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2.** Anmak (*K. T.*); **3.** Bışkarmak (*P.d.C.; Ç.L.; Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4.**Eskermek(*Rad.I.*«*Kır.*»); **5.** İplemek, eplemek (*B. T. L.* «*Osm.*»); **6.** İsgermek, iskermek *T.D.; Müt.*); **7.** İzenmek (*Rad. I.* «*Bar.*»); **8.**Könğlemek(*Uyg.*«*İnd.*»); **9.** Sanamak (*Rad. IV.* «*Çağ., Osm.*»); **10.** Tutuzmak (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **11.** Usgarmak (*D.L.T.*); **12.** Uylamak, uylanmak, uylaşmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Hatırlamak]

—etmeğe çalışmak, Kolunmak (*Uyg.* «*İnd.*»).

Tahavvül, 1. Alışınma (*Kar.*); **2.** Değişik, değişiklik (*Der: İstanbul*); **3.** Geçiş [Bir halden başka hale intikal man.] (*Der: İstanbul*); **4.** Kubulgak (*Rad.IV.* «*Tel., Leb.*»); **5.** Kulgat (*Rad. II.* «*Alt., Şor.*»); **6.** Kulgazın (*Rad. II.* «*Alt.*»); **7.**

Kurgu (*T.D.*); 8. Özgeriş (*D.L. T.*); 9. Özgerme (*Müt.*). [Bak: İnkılâp]

— etmek, 1. Alcaşmak (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Atınmak (*B. T. L. «Uyg.»*); 3. Aynamak (*B. T. L. «Çağ.»*); 4. Başkarlanmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); 5. Başkarmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); 6. Değişmek (*K.T.*); 7. Dönmek (*K.T.*); 8. Geçmek [İntikal man.] (*K.T.*); 9. Kubulmak (*Rad. II. «Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Küer. Kır., Uyg.»*); 10. Kulmak (*Rad. II. «Tel., Şor.»*); 11. Özgermek (*Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Kaz.»*); 12. Paşkarmak (*Rad. IV. «Bar.»*); 13. Teğşürmek (*Uyg. «İnd.»*); 14. Tetrülmek (*D. L.T.*); 15. Üngermek (*Rad. I. «Kaz.»*). [Bak: Mütehavvil olmak]

Tahayyül, 1. Çaylama (*B. T. L. «Çağ.»*); 2. Güdü, güdür [Zihinde güdülen şey man.] (*Müt.*); 3. Kuruntu (*Bit.;K.T.*); 4. Sağınç (*P.d. C.;Ç.L.*); 5. Sağınma (*Der: Giresun*); 6. Uy (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Hayal, hulya, muhayyile]

— etmek, 1. Gütmek [Zihinde bir emel gibi beslemek man.] (*Müt.*); 2. Ilarmak (*D.L.T.*); 3. Kolumak (*Uyg.«İnd.»*); 4. Köngğlemek (*Uyg. «İnd.»*); 5. Kurmak (*K.T.*); 6. Ömek (*Uyg. «İnd.»*); 7. Sakımak (*D.L.T.*).

Tahayyür, 1. Belinleme (*Şeh.*); 2. Enme (*D.L.T.*); 3. Gamanma (*Der: Erzurum*); 4. Içkınma(*Der: Denizli*); 5. Sanırtma (*Der: Kütahya*); 6. Şaşakalma(*K.T.*); 7. Şaşma (*Muht.*); 8. Tanırma (*Der: Edirne*); 9. Tanlama (*İd.*). [Bak: Hayret, istiğrap, taaccüp]

Tahayyüz [etmek], 1. Öne geçmek (*Der: İstanbul*) 2. Yer tutmak (*K.T.*).

Tahdiş [etmek], 1. Bulandırmak (*Der: İstanbul*); 2. Karıştırmak (*Der: İstanbul*); 3. Tırmalamak, tırnakla incitmek (*K.T.*), [Bak: Tahrik, tehyiç, teşviş]

Tahdit [etmek], 1. Daraltmak (*Der: İstanbul*); 2. Kezetmek (*Rad.II. «Tel.»*); 3. Kısaltmak, kısıltmak (*Or.*); 4. Kiğemek(*Rad.II.«Tob.»*); 5. Kijinmek (*Rad.II.«Kır.»*); 6. Örüklemek [Hayvanın otlama sahasını ip ve kazıkla tahdit etmek man.]. (*Der: Avanos «Kırşehir», Kayseri*); 7. Sınır kesmek (*Bian.*); 8. Tekitmek (*Der: Bursa, Hasköy«Hayrabolu», Keskin, Kırklareli*), 9. Tucurmak (*Kar.*); 10. Yanamak (*Az.*); 11. Yarmak (*D.L.T.*). [Bak: Kasr, tayin, tahsis]

— vasıtası, Örük (*Der: Avanos «Kırşehir», Merzifon, Bolu, Bursa, Muğla, Bozüyük*).

Tahfif [etmek], 1. Kolaylaştırmak (*K.T.*); 2. Yeyni etmek (*Lûg.Ar.; Kur.B.*); 3. Yeyniltmek, yiyniltmek, yiynitmek (*Kur.B.*); 4. Yeynitmek (*24*); 5. Yiniletmek(*Bian.*); 6. Yüngülleştirmek (*Az.*); 7. Yünkületme (*Kur.İ.*). [Bak: Hafif, tahaffüf].

Tâhir, 1. Arca (*Der: Diyarıbekir, Urfa, Gazi Antep*); 2. Arcak (*Der: Kastamonu*); 3. Arı (*B.T.L. «Osm., Çağ.»; T.D.*); 4. Arıca (*Der: Malatya, Ankara, Elâziz, Adana*); 5. Arığ, arık (*B.T.L. «Çağ., Mu. M.»*); 6. Arıncı (*T.D.*); 7. Aru (*B.T.L. «Çağ.»*); 8. Aruca (*Der: Keskin, Bolu, Kilis, Sıvas*); 9. Kirsiz (*Uyg. «U.»*); 10. Sili (*Rad. IV. «Kom.»*); 11. Silkü, silliğ (*Rad. IV. «Çağ.»*); 12. Temiz [?] (*K.T.*);

13. Yıkanmış (*Der: İstanbul*); **14**. Yunmuş (*Lûg.Ar.*). [Bak: Taharet, mutahhar, pak]

Tahiyye, 1. Alkış (*Kur.A.*); **2**. Esenleme (*T.D.*); **3**. Esenleşme (*Kur.B.*); **4**. Esenlik (*Ar.L.*). [Bak: Selâm]

Tahkik, —at, 1. Arama, araştırma (*K.T.*); **2**. Aynaşma (*İd.Haş.*); **3**. Doğrusunu arama (*K.T.*); **4**. Doğruyu ortaya çıkarma (*K.T.*); **5**. Gerçeğini arama (*Müt.*); **6**. Gerçeğini bulma, gerçeğini ortaya koyma (*Muht.*); **7**. Eyertme (*İd. Haş.*); **8**. İrdeme (*Cal.*); **9**. İyertme (*İd. Haş.*); **10**. Sorağ (*Rad. IV. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Sorak (*Rad. IV. «Osm.»; L.O.*); **12**. Soraltı (*Rad. IV. «Tel.»*); **13**. Sorav (*Rad. IV. «Kır.»*); **14**. Sorma, soruşturma (*K.T.*); **15**. Soylama (*Ah.H.; Cal.*). [Bak: Anket, taharri, tetkik, tafahhus]

—eden, Sorgucu (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Müstantik, müfettiş]

—etmek, 1. Anlamak (*K.T.*); **2**. Aramak, araştırmak, arayıp sormak, araştırıp soruşturmak (*K.T.; L.O.; L.L.; T.D.; Müt.*); **3**. Aykılmak (*Met.*); **4**. Bütünlemek [«*Tahkik*» in arabî manasına göre] (*D.L.T.*); **5**. Çınğarmak [Çınğ, çın = doğru] (*D.L.T.*); **6**. Çınlamak (*D.L.T.*); **7**. Eyertmek (*Bab.; Ah.*); **8**. Gerçeklemek (*Bian.; Muht.*); **9**. İrdemek (*Mey.*); **10**. Marttamak (*Rad. IV. «Tel., Kumd., Sag.»*); **11**. Öğrenmek (*K.T.*); **12**. Saylandırmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **13**. Soramak (*P.d.C.; Ç.L.*); **14**. Soruşturmak (*K.T.*); **15**. Tirkemek (*P.d.C.; Ç.L.*); **16**. Tüplemek [Tamik etmek man.] (*D.L.T.*); **17**. Yoklamak (*K.T.*).

Tahkim [etmek], **1**. Bağınmak, beğinmek (*B.T.L.«Çağ.»*); **2**. Bekimek (*D.L.T.*); **3**. Bekinmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Bekitmek (*Rad.IV.«Kır.»; M.M.; D.L.T.*); **5**. Bekürmek (*Uyg. «İnd.»*); **6**. Berkitmek (*B.T.L.«Ad.»; Az.; Kur.A.; Cev.; Çul.; Mün.; Süh.; Dede.; L.O.; Aş.; Kara.; D.L.T.; Ar. L.; Der: Ankara, Niğde, Sivrihisar, Nezip, Çiçekdağı«Kırşehir», C.A.*); **7**. Berklemek (*B.T.L.«Uyg.»*); **8**. Birkitmek (*Ba.*); **9**. Kadamak (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Sag., Koyb., Kır., K.Kır., Tar., Kaz., Kom.»; P. d. C.; Ç.L.*); **10**. Kadatmak (*Rad.II. «K.Kır.»*); **11**. Kalalamak (*Rad.II.«Bar.»*); **12**. Kiplemek (*Rad.II. «Kar.»; Kar.*); **13**. Küceytmek (*Kar.*); **14**. Madatmak (*Rad.IV. «K.Kır.»*); **15**. Pekiştirmek (*Der: Mudanya*); **16**. Pekitmek (*Der: O.A.*); **17**. Peklemek (*D.L.T.*); **18**. Perkitmek (*K.T.*); **19**. Pekmek, pökmek (*Rad.IV. «K.B.»*); **20**. Sağlamak (*Rad.IV. «Osm.»*); **21**. Sağlamlaştırmak, sağlamlatmak (*K.T.*); **22**. Senirlemek (*Rad.IV. «Çağ.»*); **23**. Tözemek (*Rad.III. «Şor.»*). [Bak: Takviye, tarsin]

Tahkir, 1. Çitlevü(*Rad.III.«Kaz.»*); **2**. Komıdal (*Rad.II. «Tel., Alt.*); **3**. Küyür (*Rad.II. «Alt., Şor.»*); **4**. Pazınç (*Rad. IV. «K.B.»*); **5**. Pazınğ (*Rad.IV.«Şor.»*); **6**. Tabar (*Müt.*); **7**. Tabgu (*Müt.*); **8**. Tanaz (*Cev.*); **9**. Tapa (*T.D.*); **10**. Yarbı (*Rad.III. «Tel.»*). [Bak: Hakaret, tezyif, istihfaf, istihkar]

—edilmek, —e uğramak, 1. Çamdalmak (*Rad.III. «Tel.*); **2**. Komıdamak (*Rad.II. «Tel., Alt.»*).

—etmek, 1. Alçaklamak (*K.*

T.); **2.** Aşağılamak (*Der: İstanbul*); **3.** Azırganmak (*Bab.*); **4.** Çırçaymak [İstihfaf man.] (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **5.** Çorkışmak (*Rad. III.*«*Ad.*»); **6.** İnitmek (*Cal.*); **7.** Kaldamak (*Rad.II.* «*K.Kır.*»); **8.** Kanıktırmak (*Rad.II.* «*Tel.*, *Şor.*»); **9.** Kargamak (*Bal.*); **10.** Kazranmak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **11.** Kertmek (*D.L.T.*); **12.** Kidiktemek (*Rad.II.* «*Şor.*»); **13.** Komıdatmak (*Rad.II.* «*Tel.*»); **14.** Küçüklemek (*K.T.*); **15.** Mundamak (*Rad.IV.* «*Tel.*,*Kır.*»); **16.** Satkamak (*Rad.IV.* «*K.B.*»); **17.** Sümmek (*T.D.*); **18.** Ucuzlamak (*D. L.T.*); **19.** Yensemek (*Müt.*; *Der: Kütahya, Balıkesir, Eskişehir*); **20.** Yünülletmek (*L.O.*).

—ettirmek, Yensetmek (*Der: Kütahya, Balıkesir*).

Tahlif [etmek], **1.** Andgarmak (*D.L.T.*); **2.** Ant vermek (*Müt.*). [Bak: Yemin ettirmek]

—olunmuş, **1.** Ant içmiş (*Der: A.*); **2.** Antlı (*T.D.*). [Bak: Muhallef, yeminli]

Tahlil [etmek], **1.** Ayırmak [Bir küllü cüzülerine bölmek man. «Su oksijenle idrojene ayrılır.»] (*K.T.*); **2.** Çözmek, çözümlemek (*Müt.*); **3.** Yasmak [Çözmek, açmak man.] (*D.L.T.*). [Bak: Halletmek, tahallül]

Tahlis [etmek], **1.** Kurtarmak (*T.D.*;*K.T.*); **2.** Kutgarmak(*Kur.İ.*); **3.** Kutkarmak (*Tuh.*; *Kur. İ.*); **4.** Ozgurmak (*Uyg.* «*H.II.*»). [Bak: Halâs]

—i giriban etmek, Yakayı kurtarmak (*K.T.*).

—iye simidi, Can kurtaran (*K.T.*).

Tahlit [etmek], **1.** Karıştırmak (*K.T.*); **2.** Karmak (*Ma.*); **3.** Katmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** Malaklamak (*Der: Kütahya, Uluborlu*); **5.** Ösüklemek (*Der: Konya*); **6.** Süyremek (*Tuh.*). [Bak: Tağşiş,teşviş]

Tahliye [etmek], **1.** Abarmak (*Tuh.*); **2.** Ayarmak (*Tuh.*); **3.** Bırakmak [Sebilini tahliye man. (*K.T.*); **4.** Boşaltmak (*K.T.*; *L.O.*); **5.** Boşatmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **6.** Boş bırakmak (*K. T.*); **7.** Buşatmak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **8.** Cibermek [Sebilini tahliye man.] (*Rad. III.* «*Kır.*; *Kaz.*»); **9.** Koyvermek [Sebilini tahliye man.] (*K.T.*); **10.** Önktarmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **11.** Sevritmek (*D.L.T.*).

Tahmil [etmek], **1.** Ardımak (*Bab.*); **2.** Artınmak (*D.L.T.*); **3.** Tabalamak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **4.** Töylemek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5.** Vurmak [Yükü sırtına vurmak man.] (*Cal.*); **6.** Yüklemek (*D.L.T.*; *Bab.*; *K.T.*); **7.** Yükletmek (*K.T.*; *24.*); **8.** Yükürmek (*D.L.T.*).

Tahmin, **1.** Bığrığ (*D.L.T.*); **2.** Çama (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **3.** Götürü [«Hanım elbiseyi götürüden biçmiyor. Örnek kâğıdı üstünden biçiyor.»](*Müt.*) **4.** Gözebe (*L. Ta.*); **5.** Göz ölçüsü (*K.T.*); **6.** Oran (*Fer.*; *Ferh.*; *Kam.*; *Enb.*; *K.T.*; *T.D.*); **7.** Ölçüm (*B.T.L.* «*Osm*»; *T.D.*; *K.T.*); **8.** Sağış (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **9.** Sanağ (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **10.** Sanı (*Ata*); **11.** Sezik (*Rad. IV.* «*Çağ*,, *Tel.*»). **12.** Tasım (*Der: İstanbul*); **13.** Uşıldık (*B.T.L.* «*Çağ.*»; **14.** Uşuluk (*P.d.C.*; *Ç.L.*).

—en, **1.** Aşağı yukarı (*K.T.*); **2.** Ginez (*Der: Keçiborlu, Fethiye, Acıpayam, Afyon*); **3.** Gözebede (*L.Ta.*) **4.** Körleme, körlemeden (*K.T.*); **5.** Oranlama (*K.T.*); **6.** Salımına (*Der: İzmir*); **7.** Sal-

lamaca (*Bab.*). [Bak: Alettahmin, takriben]

—etmek, 1. Bolcamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Cağlamak (*T.D.*); 3. Gözle ölçmek (*Der: İstanbul*); 4. Kesimlemek (*Der: Lâpseki*); 5. Oranlamak (*B.T.L.* «*Osm.; Ah.; Bab.; Deş.; K.T.; Lûg. Ar.; Süh.; Kam.; Hut.; Mir.; Ter.;Tuh.; Der: Bergama, Lâpseki, Koynya, Çankırı, Ermenak*); 6. Oratlamak (*Ç.L.; P.d.C.*); 7. Orunlamak (*Tuh.; Kel.*); 8. Ölçenmek (*T.D.*); 9. Ölçümlemek (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Kam.; K.T.*); 10. Öylemek (*Met.*). 11. Podomak (*Rad.IV.* «*Tel.*»); 12. Sakımak (*D.L.T.*); 13. Sanışmak (*Hurş.*); 14. Seziklemek (*Bab.*); 15. Sizmek (*Muk. Ed.*); 16. Taplamak (*Der: Mersin, Pınarbaşı* «*Kayseri*»); 17. Sasımlamak (*T.D.; Der: Ordu*); 18. Tinkmek (*P.d.C.; Ç.L.*); 19. Yasanlamak, yasanmak (*Der: Trabzon, Bolu, Karadeniz gazetesi*); 20. Yasannamak (*Der:: Seyhan*); 21. Yasunlamak (*Der: Edirne*).

—le iş görmek, Cosparlamak *Rad. IV.* «*Kır.*»).

Tahmis [etmek], Beşlemek (*K.T.*).

Tahn [etmek], 1. Öğümek (*Uyg.*; «*H.I.*»; *Neh.*); 2. Öğütmek (*K.T.*); 3. Yüğütmek (*Mün.*).

Tahnit[etmek], 1. Kurutmak (*K.T.*) 2. Tütsülemek (*K.T.*).

Tahrif [etmek], 1. Aynatmak [Yk: Oynatmak, yerinden oynatmak] (*T.D.*); 2. Bozmak (*K.T.*); 3. Buljutmak, bulcutmak (*Rad.IV.*«*Kır.*»); 4. Değiştirmek (*K.T.*); 5. Değşirmek (*Kur. İ.; T.D.*); 6. Döndürmek (*Kur. B.*); 7. Iznatmak [?] (*Kur. İ.*); 8. Kışturmak (*Kur. İ.*).

Tahrik [etmek], 1. Ağıtmak (*Or.*); 2. Ayaklandırmak [Kıyam ve ihtilâle tahrik man.] (*Der: İstanbul*); 3. Bışmak (*D.L.T.*); 4. Bişimek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 5. Bulamak [Kıyama tahrik man.] (*Ter.*); 6. Bulgamak [Şuriş uyandırmak man.] (*D.L.T.*); 7. Bulgandırmak [İhtilâle tahrik man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 8. Cörtmek [Yk: Yörtmek, yörütmek] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 9. Çakmak (*D.L.T.*); 10. Depretmek (*Hurş.; Mün.; Lûg. Ar.;Ata.*); 11. Eşirmek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 12. Iğrandırmak (*Fbş.*); 13. Iralamak (*Der: Finike, Elmalı*); 14. Irgalamak (*Kam.; Der: Gümüşane, Kemah, Yozgat, Samsun, Amasya, Izmit, Trabzon, Eskişehir, Tokat, İzmir, Denizli, Ankara, Karacaviran, Akhisar, Bursa*); 15. Irgamak (*Rab.*); 16. Irgatmak (*Mün.; P.d.C.; Ç.L.*); 17. Isalamak [« Sallamak » tan bozma olacak: « Şu ağacı ısaladım » (*Der: Haymana*); 18. İskirmek [« Herkes onu benim üzerime iskirdi.»] (*Müt.*); 19. İsletmek (*P.d.C.*); 20. İvermek (*L.O.*); 21. Kafcıtmak (*D.L.T.*); 22. Kamartmak [Yk: Kabartmak. Kavgaya tahrik man.] «Mehmet kavga edenleri kamartıyordu.»] (*Der: Hayrebolu*); 23. Kanıktırmak (*Rad. II.* «*Şor., Tel.*»); 24. Kapçıktırmak (*Rad. II.* «*Tel.*»); 25. Kazırlandırmak (*Rad. II.* «*Tel.*»); 26. Kıcıklamak [Yk: Gıcık, gıdık] (*Tuh.*); 27. Kıcık vermek (*Der: Urfa*); 28. Kımdurmak (*Bian.*); 29. Kımıldatmak (*Der: Ankara, Boyabat, Gümüşane, Yozgat, Samsun, Amasya, İzmit, Kemah, Trabzon, Eskişehir, İzmir, Denizli, Karacaviran, Bursa, Akhisar*); 30 Kındırmak (*Kur. A.; P.d.C.; Ç.L.; Bian.*); 31. Kışkırtmak (*K.T.*); 32.

Komutmak (*İd.Haş.*); **33**. Kozgamak (*Kar.*); **34**. Körüklemek (*Der: İstanbul*); **35**. Körüktürmek (*G.D.*); **36**. Oynatmak (*K. T.*); **37**. Ökrimek (*Tef.*); **38**. Ölçermek (*G.D.; Der: Mersin*); **39**. Öşkürmek (*D.L.T.*); **40**. Sabıtmak (*D.L.T.*); **41**. Sarsmak (*L.O.*); **42**. Silkmek, silkelemek (*Der: İstanbul*); **43**. Siltemek (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **44**. Sürketmek (*Rad.IV.* «*Krm.*»); **45**. Sürüşlemek (*Rad. IV.*«*Tob.*»); **46**. Şirmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **47**. Tebretmek (*İrş.; Tuh.; D.L.T.*); **48**. Üğrilmek [Beşik sallamak man.] (*D.L.T.*); **49**. Üğrülemek (*Kör.*):

«Küçücekken büyüttüğüm,
Üğrüleyip uyuttuğum»

50. Üğrümek (*D.L.T.*); **51**. Üğrütmek (*D.L.T.; Fbş.*); **52**. Ükrimek [«Uraǧut bişik ükridi = Kadın beşik salladı»] (*D. L. T.*); **53**. Yalkamak (*İd. Haş.*); **54**. Yaymak (*D.L.T.*); **55**. Yelbirdetmek, yelbirtmek (*Kel.*); **56**. Yeltemek (*Der: Kırşehir*); **57**. Yerinden kaldırmak, yerinden oynatmak (*Der: İstanbul*); **58**. Yıştırmak (*Cev.*); **59**. Yiltemek (*Bah.; İd. Haş. Muht.*); **60**. Yürütmek (*Der: İstanbul*).

— ettirmek, Irgatmak (*D.L.T.*).

Tahrip, **1**. Salak (*Rad.IV.* «*Tel., Kom.*»); **2**. Töndi(*Rad.III.*«*Uyg.*»); **3**. Yıkım (*Müt.*). [Bak: İmha]

— (b) at, **1**. Koğalan (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **2**. Koskolon (*Rad. II.* «*Tel., Alt.*»).

— etmek, **1**. Bertmek, birtmek (*Uyg.* «*İnd., T. T.*»); **2**. Bozmak (*D. L. T.; P.d.C.; Ç. L.; K. T.*); **3**. Caydurmak (*Rad. IV.* «*Kır., Çağ., Uyg.*»); **4**. Cemirmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5**. Kalatmak (*Rad. II.* «*Tel., Alt., Leb.*»); **6**. Sayamak (*Rad. IV.* «*Alt., Tel., Çağ.*»); **7**. Sımak (*Or.*); **8**. Tavusmak (*Rad. III.* «*Kar.*»); **9**. Yebirmek (*Rad. III.* «*Leb.*»); **10**. Yemirmek (*Rad. III.* «*Alt., Tel.*»); **11**. Yıkmak (*K.T.*); **12**. Yimirmek (*Rab.*); **13**. Yoymak (*Müt.*); **14**. Yümürmek (*P. d.C.; Ç. L.*).

— kâr, Puzukçu (*Rad.IV.*«*Uyg.*»).

Tahrir [etmek], **1**. Bitimek (*Rad. IV.* «*Or., K.B.*»; *B. T. L.* «*Uyg.*»; *Uyg.* «*İnd., Suv., U.*»); **2**. Yazmak (*K.T.*).

— at, **1**. Biti (*Bab.*); **2**. Bitiğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Yazı (*Hurş.*).

— en, Yazı ile (*K.T.*).

— i emlâk memuru, İl yazıcı (*Aş.*).

— i nüfus, Saylağı (*Der: İzmir*).

Tahriş [etmek], **1**. Tırmak [?] (*Muht.*); **2**. Tırmalamak (*Lûg.Ar.*); [Bak: Taharrüş]

Tahsil [İstifa man.], **1**. Alma, alış [Ahz man.] (*Müt.*); **2**. Derme, dirme [Toplama man.] (*Kur.B.*); **3**. Ele geçirme [İstihsal man.] (*K.T.*); **4**. Eliktirme (*K.T.*); **5**. Kazanma [İstihsal man.] (*K.T.*); **6**. Toplama (*K.T.*). [Bak: Ahz, cibayet, istifa, kabz]

— dar, **1**. Albancı (*Rad.I.* «*Tar. Çağ.*»); **2**. Alımcı (*Rad.I.* «*Tel.*»); **3**. Baççı [?] (*Der: Bayburt*); **4**. Baskak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Der: Çemişkezek*); **5**. Salgıncı (*Der: Isparta, Havza, Ankara, Konya, Amasya, Tokat, Zeytinli* «*Seyhan*», *Bozantı*); **6**. Salguncu (*Müt.;Der: Tokat*); **7**. Savgacı(*Rad.IV.*«*Sag., Kır.*»). [Bak: Rüsumat memuru].

— [Öğrenme man.] **1**. Bilgi edin-

me (*Müt.*); **2**. Okuyup öğrenme (*K.T.*).

—etmek, **1**. Boşgunmak, boşkunmak (*Uyg. «İnd.U.»*); **2**. Boşurmak (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Okumak (*K.T.*); **4**. Öğrenmek (*K.T.*).

—ettirmek, **1**. Okutmak(*K.T.*); **2**. Sumlamak (*Rad.IV. «Tob.»*).

—li,Kuluk [Faal, çevik, münevver, zeki man.]. (*Rad.II. «Şor.»*).

—siz, Yirik (*Rad.III. «Tar.»*).

Tahsin, 1. Alkış (*Cal.*); **2**. Şepik (*Der: Niğde*). [Bak: Medh, takdir, istihsan, şapaş].

—etmek, **1**. Algamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Alkışlamak (*K.T.*); **3**. Bayanmak (*Tuh.*); **4**. Beğenmek, beyenmek (*K.T.*); **5**. Caksılamak [Yk: yahşi] (*Rad. IV. «Kır.»*) **6**. Güzel bulmak (*K.T.*); **7**. Öğmek; övmek (*Der: İstanbul*).

Tahsis[etmek], **1**. Arnamak(*Rad.I. «Kır.»*); **2**. Ayırmak [Bir şeyi bir hususa ayırmak man.] (*K.T.*); **3**. Bağlamak [«Aylık bağlamak»] (*K.T.*); **4**. Belirtmek (*Kab.*); **5**. Çatmak (*Hurş.*); **6**. İnaklamak (*Ter.*); **7**. Möljemek, mölyemek (*Rad.IV. «Şor.»*); **8**. Örülemek (*L.O.*); **9**. Samdamak (*Rad.IV.«Tel.»*). [Bak: Hasr, tayin, tefrik]

—edilmek, Belgilenmek, bilgilenmek (*Müt.*).

—en, Ayrıca, ayrı olarak (*K.T.*). [Bak: Mahsus]

Tahşit [etmek], **1**. Biriktirmek (*K.T.*); **2**. Dökmek (*K.T.*); **3**. Toplamak (*K.T.*); **4**. Yığmak (*K.T.; Muk. Ed.*). [Bak: Tahaşşüt]

Taht [Serir man.], **1**. Bacık (*Tuh.*); **2**. Böt (*Or.*); **3**. Dülberçin (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Ket (*Rad.II. «Çağ.»*); **5**. Koltuk (*K.T.*); **6**. Ornag (*Uyg. «İnd.»*); **7**. Orunluk (*Uyg.«P.P.»*); **8**. Örgin (*Uyg. «İnd.»*); **9**. Söykence (*Bab.*); **10**. Tapçak (*Tuh.; T.D.*); **11**. Tapçan (*İd.*); **12**. Üçek (*P.d.C.*). [Bak: Serir, erike]

—[Zir man.], **1**. Alt (*K.T.*); **2**. Asra (*Or.; D.L.T.; Sir.*); **3**. Asra yanı (*Si.D.*); **4**. Ast (*B.T.L. «Çağ., Kaz., Uyg.»; T.D.; Kur.İ.*); **5**. Astın (*D.L.T.*); **6**. Aşağı (*K.T.*). [Bak: Zir]

—anî, Aşağıki (*K.T.*).

—elârz, Yeraltı (*K.T.*).

—elbatn, Şandır(*Rad.IV.«Kır.»*). [Bak: Batn]

—ı idaresinde tutmak, Kasmak (*Rad.II. «Sag., Koyb.»*). [Bak: İdare, hükm, hakimiyet]

—ı itaate alınan, Tınak (*Rad. III. «Tob.»*). [Bak: Muti, münkat]

—ı itaate almak, 1. Basırmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Çalgandırmak (*Rad.III. «Şor., Sag.»*). [Bak: İtaat]

—ı nüfuzuna almak, Kabanlamak (*G.D.*). [Bak: Nüfuz, tahakküm, tagallüp]

—ı tasarrufuna almak, İğelemek (*K.T.*). [Bak: Tasarruf]

—ı temine almak, Kavzamak (*Der: Manisa*). [Bak: Temin]

Tahta* **1**. Sere, sire (*Rad.IV. «K.Kır.»*); **2**. Tahta*, takta [Radloff bu kelimeyi türkçe olarak gösteriyor. İki şekliyle hemen bütün lehçelerde var.] (*Rad.III. «Çağ., Osm., Kar., L., Kar.T., Alt., Tel., Şor., Leb., Sag., Koyb., Kaç., Küer., Kır., K. Kır., Tar., Kaz., Kom.»*); **3**. Tıngıy (*Der: Ordu civarı*).

—pare, Gambak, talaş, yonga, (*Der: Ankara, Tekirdağ*).

—perde, **1**. Bölme (*K.T.*); **2**.

Daraba (*Der: Maraş, Zonguldak, Çeşme, İzmir, Samsun, Reşadiye, Antalya, İsparta, Safranbolu, Bolu, Bozüyük, Ordu*); **3**. Saçak, serpenek (*Der: Ankara, Kırşehir, Avanos, Sungurlu, Boğazlıyan*).

—poş, Yazla (*Der: Balıkesir, Gelibolu*).

Tahtie [etmek], **1**. Suçlu bulmak, suçlu çıkarmak (*Der: İstanbul*); **2**. Yanlışını çıkarmak (*K.T.*). [Bak: Hata]

Tahvif [etmek], **1**. Dızlatmak (*L.O.*); **2**. Korkutmak (*K.T.*); **3**. Şürlemek (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4**. Ürkütmek (*K.T.*). [Bak: İhafe]

Tahvil [etmek], **1**. Alcaşmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Başkarlamak, başkartmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Değiştirmek (*K.T.*); **4**. Özgermek, özgertmek (*Müt.*); **5**. Teğşirmek (*T.D.*). [Bak: Kalbetmek, tebdil etmek]

Tahzir [etmek], **1**. Çekindirmek (*Der: İstanbul*); **2**. Sakındırmak (*K.T.*). [Bak: Hazer, menetmek]

Taın, 1. İlenç (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. İlenge (*Kur.İ.*); **3**. Kakınç (*Dede.*); **4**. Söğme (*K.T.*). [Bak: Zem, kadh]

—etmek, 1. Atıştırmak (*T.D.*); **2**. Dillemek (*Bab.*); **3**. İlenmek (*B. T.L. «Osm.»; İd. Haş.*); **4**. İyenğlemek (*B.T.L. «Uyg.»*); **5**. Kağımak (*Rad.II. «Krm.»*); **6**. Kakınçlamak (*Met.*); **7**. Karalamak (*Rad. II. «Alt.»*); **8**. Kınamak (*San.; Der: Kilis, Tekirdağ, Kocaeli*); **9**. Söğmek, sövmek (*K.T.*).

Taife, 1. Aymak (*Rad. I. «Alt., Tel., Leb., Kır., K.Kır., Tar., Sag., Şor., Koyb., Kız., Küer., Bar., Çağ., Uyg.»*); **2**. Barana (*Der: O. A., C.A.*); **3**. Boy (*Bian.*); **4**. Bölük (*K.T.*); **5**. Bulay (*B.T.L. «Kaz.»*); **6**. Cerge (*B.T.L. «Ad.»*); **7**. Çerge (*B.T.L. «Osm.»*); **8**. Göç (*Kon.*); **9**. Oymak (*Bian.*); **10**. Öğür (*B.T.L. «Uyg.»; Kur.A.*); **11**. Ökür (*B.T.L. «Uyg.»; Kur. A.; Muk.Ed.; Kur.İ.*); **12**. Sanğ [Cemaat, *communauté* man.] (*Uyg. «İnd.»*); **13**. Sürek, sürük [Yk: sü = asker; sürü] (*Cal.; T. D.*); **14**. Takım (*K.T.*); **15**. Ulus (*Ç.L.*); **16**. Uruk (*T.D.; Met.*); **17**. Yartım (*D.L.T.*). [Bak: Cemaat, cemiyet, güruh, mâşer, kavm, kabîle]

Tâir, 1. Kuş (*K.T.*); **2**. Uçan, uçar, uçucu (*K.T.*); **3**. Uçuğlu (*Kur.İ.*). [Bak: Perran, tayyar]

Takabbuz [etmek], **1**. Buruşmak (*K.T.*); **2**. Büzülmek (*K.T.*); **3**. Çekilmek [«Bu kumaş ıslanınca çekilir»] (*K.T.*); **4**. Dürülmek (*Lûg. Ar.*); **5**. Pekişmek (*L.O.; Der: Ordu, Bolu, Göynük*); **6**. Toplanıp çekilme (*K.T.*); **7**. Yığrılmak (*İd. Haş.*).

Takaddüm, 1. Ozma (*Müh.; Or.*); **2**. Öncelik (*Kam.*); **3**. Önün (*L. O.*).

—etmek, 1. Aşunmak (*D.L.T.*); **2**. Burnamak (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Geçmek (*K.T.*); **4**. İleri geçmek, ileride bulunmak (*K.T.*); **5**. Ozmak (*Rad. I. «Çağ., Kır»; Bal.; Müh.; Müt.; Der: Tekirdağ*); **6**. Önde bulunmak (*K.T.*); **7**. Öne geçmek (*Ter.; Bab.*); **8**. Önelmek (*Bab.*); **9**. Önürtmek (*Fer.; Ter.*); **10**. Purnamak [Yk: Purun = Burun] (*Rad. IV. «Şor., Sag.»*).

Takallûs [etmek], **1**. Buruşmak (*D.L.T.*); **2**. Çekilmek, çekilip toplanmak (*K.T.*); **3**. Kısıklanmak (*Bian*); **4**. Pığılmak (*Rad. IV. «Tel.»*); **5**. Uçunmak (*Rad. I.*

«*Osm.*»); **6**. Yığrılmak (*İd. Haş.; D.L.T.*).

Takallüp, 1. Alt üst olma (*K.T.*); **2**. Başkalaşma (*K.T.*); **3**. Çevrilme (*K.T.*); **4**. Değişme (*K.T.*); **5**. Dönme (*K.T.*). [Bak: İnkılâp, tebeddül, tahavvül]

Takarrüp [etmek], **1**. Colamak [Yk: Yolamak, yolbulmak] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Kınalmak (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Şor., Sag., Koyb., Kır.*»); **3**. Yağumak (*D.L.T.*); **4**. Yakın gelmek (*K.T.*); **5**. Yakınlaşmak (*K.T.*); **6**. Yakışmak (*D.L.T.*); **7**. Yaklaşmak (*K.T.; Az.*); **8**. Yakmak (*D.L.T.; Hurş.*); **9**. Yanaşmak (*K.T.; Az.*); **10**. Yatguluk eylemek [Yk: Yatmak. Kadına takarrüp man.] (*Kur.B.*); **11**. Yavuşmak [Yk: Yavuk, yabuk (*Rab.*); **12**. Yörenmek [Yk: Yöre = etraf, civar] (*Cal.*); **13**. Yuvumak (*Kar.*).

Takarrür [etmek], **1**. Beğlenmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Belli olmak (*Der: İstanbul*); **3**. Kalmak (*Kam.*); **4**. Kestirilmek (*Der: İstanbul*).

—ettirmek, 1. Kestirmek, kesip atmak (*Der: İstanbul*); **2**. Örnetmek (*Bab.*). [Bak: Karar, istikrar]

Takas [etmek], **1**. Ödeşmek (*T.D.; K.T.; Mec.*); **2**. Satgamak, satkaşmak (*D.L.T.*); **3**. Sayışmak (*K.T.; Der: İçel,*). [Bak: Mahsup]

—edilmek, Satgalmak (*D.L.T.*).

—ettirmek, Seştürmek (*D.L.T.*).

Takaşşür [etmek], **1**. Kabuk bağlamak, kabuk tutmak (*Der: İstanbul*); **2**. Kabuklanmak (*Müt.*).

Takat, 1. Çekim (*Der: Aydın, Gümüşane, Zonguldak, Konya, Samsun, Ankara*); **2**. Dayanık [Mukavemet man.] (*K.T.*); **3**. Döğümlük (*Der: Karacasu* «*Bolu*», *Çal, Muğla, Ayaş, Isparta*); **4**. Döz (*B.T.L.* «*Ad.*»); **5**. Güç (*Lûg. Ar., K.T.*); **6**. Iskın (*Met.*); **7**. Küç (*Uyg.*«*İnd.*»); **8**. Küsin (*Uyg.*«*İnd.*»); **9**. Süre (*Der: Oyaca köyü* «*Haymana*», *Kırşehir, Urfa*); **10**. Şama (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **11**. Töz (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **12**. Tüzü (*B.T.L.*«*Kaz.*»). [Bak: İktidar, kudret, kuvvet, mecal, mukavemet]

—fersa, Dayanılmaz (*K.T.*).

—getirmek, 1. Çekmek (*Müt.*); **2**. Dayanmak (*K.T.*); **3**. Döymek (*İd. Haş.*); **4**. Katlanmak (*Enb.*).

—sız, 1. Gevşek (*K.T.*); **2**. Emeysiz (*Der: Avanos, Kozan*); **3**. İğez (*Der: Isparta*); **4**. Kökürn (*Müt.*); **5**. Tınmağur (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Biderman, bitap]

Takattur [etmek], **1**. Damlamak (*K.T.*); **2**. Dammak (*Bian.*); **3**. Purlukmak (*Rad. IV.* «*Şor., Sag.*»); **4**. Tammak (*Tuh.*). [Bak: Katra, taktir]

Takavvüs [etmek], **1**. Avılmak, avımak, avrılamak (*B.T.L.*«*Osm.*»); **2**. Eğrilmek (*K.T.*); **3**. Kıvrılmak (*Müt.*); **4**. Mayrılmak, meyrilmek (*Rad. IV.* «*Alt., Tel. Kır.*»). [Bak: Kavs]

Takayyüh [etmek], **1**. İrin bağlamak(*K.T.*); **2**. İrinlenmek (*K.T.*); **3**. Peyiremek (*Rad. IV.* «*Tel.*»).

Takayyüt [etmek], **1**. Bağlanmak (*K.T.*); **2**. Baykamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Çabalamak (*K.T.*); **4**. Çalışmak (*K.T.*); **5**. İş edinmek (*K.T.*); **6**. Sağlaşmak (*Cev.*); **7**. Uğraşmak (*K.T.*); **8**. Uvarmak (*Der: Kağızman*); **9**. Üründülmek (*Kam.*); **10**. Üstüne düşmek (*K.T.*). [Bak: Ehemmiyet vermek, mübalât göstermek]

—kâr, Bayık (*Rad.IV.* «*Kır.*»).

Takbih, 1. İlenç (*D.L.T.*); 2. Kalış (*Rad.II.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); 3. Kıcu (*Rad.II.* «*Kaz.*»); 4. Tapku (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Dahl, melâmet, tain, zem]

—etmek, 1. Beğenmemek (*K.T.*); 2. İlenmek (*D.L.T.*); 3. Kıcımak (*Rad. II.* «*Kaz.*»); 4. Kınamak (*K. T.*; *Der: Manisa*); 5. Kıskarmak (*Rad. II.* «*Sag.*»).

Takdim [etmek], 1. Aşundurmak, eşündürmek [Öne geçirmek man.] (*Kur.İ.*); 2. Bolamak [?] (*Rad.IV.* «*Çağ.*, *Tar.*»); 3. Görüştürmek [Tanıtmak man.] (*K.T.*); 4. Götürmek [Sunmak man.] (*K. T.*); 5. İleri sürmek [Öne geçirmek man.] (*K.T.*); 6. İleri tutmak [Öne geçirmek man.] (*Kur. B.*); 7. Koşmak [Terfik etmek, sunmak man.] (*Tuh.*); 8. Ödermek [?] (*T.D.*); 9. Öne geçirmek [İleri geçirmek man.] (*K.T.*); 10. Önürt eylemek [Öne geçirmek man.] (*Kur. A.*; *Ar. L.*; *Çul.*); 11. Sunmak [Vermek man.] (*Rad.I.* «*Kaz.*, *Osm.*»; *T. D.*; *Der: Bolu, Safranbolu, C.A.*); 12. Tanıtmak [Görüştürmek man.] (*Der: İstanbul*); 13. Tapşırmak [Huzura sunmak man.] (*Kam.*; *Met.*); 14. Tapşurmak [Tapşırmak man.] (*Hurş.*; *T.D.*); 15. Vermek [Sunmak man.] (*K.T.*); 16. Usunmak [Sunmak man.] (*Tuh.*). [Bak: İkram, tercih, tafdil, tavsiye]

Takdime, 1. Çekim [Çekmek = eski şivede takdim etmek man.] (*T.D.*; *Met.*); 2. Önelge (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 3. Ötüğ (*Or.*); 4. Sungu (*Der: Eskişehir, Söğüt, Beyşehir, Mut* «*İçel*»); 5. Tartık (*Tuh.*); 6. Tartuk (*B.T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: Hediye, bergüzar]

Takdir [Tahmin man.], 1. Oran (*Çul.*); 2. Oranlama, orannama (*Ter.*); 3. Ölçü (*K.T.*); 4. Ölçüm (*K.T.*; *T.D.*); 5. Ölçümleme (*Kam*). [Bak: Tahmin, İtibar, ihtimal, farz]

—etmek, 1. Değer biçmek (*K. T.*); 2. Denklemek (*Kur. İ.*); 3. Oranlamak (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Ter.*; *Der: Konya, Ermenak*); 4. Ölçemek (*T.D.*); 5. Ölçümlemek (*K. T.*; *Kam.*); 6. Yasamak (*Or.*).

O—de, Öyle ise, öyle olunca, öyle olursa (*K.T.*).

— [Tahsin man.], 1. Alkış (*Süh.*; *Cal.*; *D.L.T.*); 2. Beğeniş (*K.T.*); 3. Bığrık (*D.L.T.*). [Bak: Tahsin, şapaş, istihsan]

—etmek, 1. Abaylamak (*Kar.*); 2. Ağırlamak (*Uyg.* «*Usp.*»); 3. Alkamak (*B. T. L.* «*Çağ.*»; *Uyg.* «*T.T.*»); 4. Alkışlamak (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 5. Beğenmek (*K.T.*); 6. Caksılamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 7. Ilmak [?] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 8. Taplamak [?] (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 9. Tinğmek (*P.d C.*; *Ç.L.*).

—[Kader man.], 1. Alın yazısı (*T.D.*); 2. Bitik, bitilme, bitime (*Ata.*); 3. Bititme (*Hurş. İd. Haş.*); 4. Çatma (*Hurş.*); 5. Tanrı buyruğu (*Müt.*); 6. Tanrı ölçümü (*Kam.*); 7. Tuğal (*T.D.*); 8. Yazgı (*Müt.*); 9. Yazı, yazılan, yazma (*Ata.*); 10. Yazmış (*Rad.III.* «*Kaz.*»). [Bak: Kader, mukadderat, kısmet, talih]

Takdis, 1. Arılığla anma, aru dutma, aru eyleme (*Kur. B.*); 2. Ezgertme [?] (*Der: Bayburt*); 3. Kejik (*Rad. II.* «*Alt.*, *Tel.*, *Leb.*, *Şor.*»); 4. Uğur (*P.d.C.*); 5. Ulam (*B.T.L.* «*Osm.*»). [Bak: Tazim, hürmet, taziz]

—etmek, 1. Alkamak (*Uyg.* «*Usp.*»); 2. Alkınmak (*B .T. L.*

«*Uyg.*»); **3**. Alkış etmek (*Bal.*); **4**. Arılamak (*Ter.; 24.*); **5**. Kudatmak (*T. D.*); **6**. Kutlamak (*Rad. II. «Kar.»*); **7**. Malkımak (*Rad. IV. «Tel.»*); **8**. Ulatmak (*K.T.; T.D.*); **9**. Ululamak (*B.T.L. «Osm.»*).

Takip, 1. Kaçıt, kaçut [Kaçanı kovalama man.] (*D.L.T.*); **2**. Kavgı (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Kavgun (*Rad.II. «Çağ.»; P.d.C.;Ç.L.*); **4**. Kavşak (*Rad.II. «Çağ.»*); **5**. Kuğun (*Rad.II. «Krm.»*); **6**. Sorağ, sorak [Kanunî takibat ve isticvabat man.] (*Rad.IV. «Çağ., Osm.»*).

—(b)eden, 1. Kaçıracı (*Rad.II. «Tel.»*); **2**. Kavgunçı (*Ba.*); **3**. Kovalayan, kovan (*Der: A.*); **4**. Kovucu (*Kel.*); **5**. Sürcül, sürgeül [Takibe memur müfreze man.] (*Rad.IV. «Çağ.»*).

—etmek, 1. Ardına düşmek (*K.T.*); **2**. Ardınca gitmek, ardınca yürümek (*Ah.*); **3**. Ardından gitmek (*K.T.*); **4**. Arkasına düşmek (*K.T.*); **5**. Arkasında dolaşmak (*K.T.*); **6**. Arkasından gitmek (*K.T.*); **7**. Artlamak (*Müt.; Der: Sinop*); **8**. Busmak (*Rad. IV. «Ad.»*); **9**. Dakalamak (*Der: Kocaeli*); **10**. Edermek (*D.L.T.*); **11**. Erşirmek (*Uyg. «Usp.»*); **12**. Gütmek [Bir maksadı takip man.] (*Bit.; Cal.; Az.*); **13**. İrteklemek (*Der: Amasya*); **14**. İrtmek (*Or.*); **15**. İzlemek (*Dede.; K.T.; Bab.*); **16**. Kıbamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Kıpamak (*Rad.II. «Osm.»*); **18**. Koğuna çıkmak (*M.M.*); **19**. Koğmak (*Rad.II. «Koyb., Kaç., Leb., Çağ.»; Ata.*); **20**. Kovalamak, koğalamak (*K.T.*); **21**. Kovmak (*Rad.II. «Tub., Leb. Tel.»; Hurş.; Süh.; D.L.T.; T.D.*); **22**. Kuğlamak (*Rad.II.«Şor.»*); **23**. Kuvalamak (*Rad.II. «Kom., Kaz., Tob., Kır., Çağ., Sart.»*); **24**. Kuvzamak (*Kum.*); **25**. Önmek (*Der: Konya, Ankara, Burdur, C.A.*); **26**. Sondamak (*D.L.T.*); **27**. Sürmek (*San.; Der :Avanos «Kırşehir»*); **28**. Şubamak, şuburmak (*Rad.IV. «Kır.»*); **29**. Tallamak (*Der: Konya, Mersin*); **30**. Terkemek (*Der: Eğin*); **31**. Teylemek (*Der: Antalya*); **32**. Utmak (*Uyg. «İnd.»*); **33**. Uyulamak (*D. L. T.*); **34**. Üzüklendirmek (*Kur.İ.*).

Takit, 1. Bağdama, bağlama (*L.O.*); **2**. Düğüm bağlama, düğümleme (*K.T.*): **3**. Kapalı yazma, kapalı söyleme (*Müt.*). [Bak: İltibas, ipham]

Taklil [etmek], **1**. Azaltmak (*K.T.; Müt.*); **2**. İndirmek [Tenzil ve tenkis man.] (*K.T.*); **3**. Seklemek (*Der: Adana*); **4**. Seyrekleştirmek (*Der: Trakya*). [Bak: Kasr, tahdit, tenzil, tenkis]

Taklip [etmek], **1**. Aktarmak (*D. L.T.*); **2**. Alt üst etmek (*K.T.*); **3**. Başkarlamak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Başkartmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5**. Çevirmek (*K.T.*); **6**. Döndermek (*D.L.T.*); **7**. Döndürmek (*K. T.*); **8**. Evürmek (*D.L.T.*); **9**. Evirmek, evirip çevirmek (*Der: İstanbul*); **10**. Kozgamak (*Tuh.*); **11**. Üzlemek (*D.L.T.*). [Bak: Kalbetmek, tahvil, tebdil, tağyir]

Taklit, 1. Adan (*Rad. I. «Alt., Tel., Şor., Leb., Sag., Koyb.»*); **2**. Doram (*Rad. III. «Tar.»*); **3**. Düzme [Sahte man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Öykü (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**.

Öykünç (*Bab.*); **6.** Pelin [Mukallitlik man.] (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **7.** Sıkak [Temeshur man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **8.** Uydurma [Sahte man.] (*Der: İstanbul*); **9.** Yansu [Mukallitlik man.] (*Fer.*); **10.** Yapma, yapmacık (*T.D.*). [Bak: Mukallitlik, kalp, sahte, temeshur]

— etmek, 1. Ansalamak [Birinin taklidini yapmak man.] (*B.T.L. «Osm.»; L.O.*); **2.** Bağunmak (*B. T.L. «Kaz.»*); **3.** Benzetmek (*K.T.*); **4.** Doramak [Birinin taklidini yapmak man.] (*Rad. III. «Tar.»*); **5.** Düzmek [Benzerini uydurmak man.] (*Der: İstanbul*); **6.** Eğlenmek (*Der: İstanbul*); **7.** Öğkünmek (*Der: Narlıdere «İzmir»*); **8.** Öktenmek (*Rad.I. «Şor., Sag., Çağ.»*); **9.** Ökünmek (*G. D.; Der: Eskişehir, Kütahya, Malatya, Urfa, Develi, İncesu «Kayseri», C.A.*); **10.** Örkünmek (*Der: Ordu*); **11.** Örünmek (*Enb.*); **12.** Ötkenmek (*Ç.L.: B.T.L. «Çağ.»*); **13.** Ötkünmek (*D.L.T.*); **14.** Övkünmek (*Der: Sinop, Kayseri*); **15.** Öykenmek (*D.B.; Tür.; Kam.; Der: Samsun, Kavak*); **16.** Öykmek (*Der: İçel*); **17.** Öykünmek (*Bal.; Ter.; T.D.; Süh.; Ça. Ma.; P.d.C.; Ç.L.; Kel.; Ah.,Pş.; Müt.; Der: Beyobası, Keskin, Kayseri, Niğde, Seyhan, Kırşehir, Malatya, Kütahya, Burdur, C.A.*); **18.** Somnamak (*Rad.IV.«Sag.,Koyb.,Şor.»*); **19.** Temeşmek (*Rad. III. «Tel.»*); **20.** Urunmak (*Enb.*); **21.** Uydurmak [Sahtesini yapmak man.] (*Der: İstanbul*); **22.** Uykunmak (*Rad. I. «Çağ.»*); **23.** Yağsılamak (*Der: İstanbul, Kırşehir, Buca, Haymana, Konya Ereğlisi, Diyarbekir, Kütahya, Bolu, Bilecik, Afyon, Çanakkale*); **24.** Yansılamak (*Rad. III. «Çağ.»; K.T. P.d.C.; Ç.L.; Bian.; Der: İstanbul, Kırşehir, Buca, Haymana, Konya-Ereğlisi, Diyarbekir, Kütahya Bolu, Bilecik, Afyon, Canakkale*); **25.** Yansımak (*K.T.*); **26.** Yarsılamak (*Der: Ankara, Konya, Çorum*); **27.** Yavşalamak (*Der: Burdur*); **28.** Yozoktomak (*Rad. III. «Tel.»*).

Takrip [etmek], **1.** Yağutmak (*D.L.T.; Or.*); **2.** Yaklaştırmak (*K.T.*); **3.** Yanaştırmak (*K.T.*); **4.** Yavutmak (*Neh.*). [Bak: Tahmin, takarrüp]

— (b)en, 1. Aşağı yukarı (*K.T.*); **2.** Beren arın (*Der: İzmir*) **3.** Çinamlay (*Rad. III.«Çağ.»*). [Bak: Tahminen, hemen hemen]

Takrir, 1. Biti, bitik (*Müt.*); **2.** Yazgı, yazı (*Müt.*).

— etmek, Anlatmak (*K.T.; T.D.*).

Taksim, 1. Ayrıç (*Müt.*); **2.** Ayru (*Rad. I. «Kaz.»*); **3.** Bölgü (*Az.*); **4.** Bölme (*K.T.*); **5.** Bölük (*Der: İstanbul*); **6.** Bölüm (*Der: İstanbul*); **7.** Bölüntü (*Rad. IV. «Osm.»*); **8.** Bölüş (*Muht.*); **9.** Üleştiriş (*Bian.*); **10.** Ülüme (*Tuh.*); **11.** Ülüş (*D.L.T.*); **12.** Yarış (*D.L.T.*); **13.** Yavta (*Der: Uluborlu*). [Bak: Kısmet, ifraz, mukaseme, inkısam]

— etmek, 1. Ayırmak [Bölümlere tefrik man.] (*K.T.*); **2.** Böleklemek (*Rad.IV. «Çağ.»*); **3.** Bölmek (*K.T., Ter.*); **4.** Bölüşmek [Mukaseme man.].(*Der: Uluborlu*); **5.** Dağımlaşmak [İnkısam man.] (*Der: Edirne*); **6.** İslermek (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Paylaşmak [Mukaseme man.] (*K.T.*); **8.** Pelişmek (*Der: Kozan*); **9.** Ülemek (*Uyg. «İnd., T.T.»; D.L.

T.; B.T.L. «*Uyg.*»); **10**. Üleşmek [Mukaseme man.]. (*Bal.; Kur. B. Der: Adana, Tekirdağ, Balıkesir, Ankara, Vize*); **11**. Üleştirmek (*Ata.; Bian.; T.D.; Kur.B.; Bat.; Der: Bolu, Ayaş, Konya, Söğüt, Gölpazarı, Afyon,İstanbul, Silifke, Denizli*).

—i âmal, İş bölümü (*Müt.*).

—terazisi, — yeri [Su hakkında], **1**. Salarvan, saluvan (*Der: Balıkesir,*), **2**. Savak (*K.T.*); **3**. Üleşik (*Der: Denizli*). [Bak: Maksim)

Taksir, 1. Eksiklik [Kusur, noksan man.] (*Der: İstanbul*); **2**. Kısaltma (*K.T.*); **3**. Kısarma (*İd. Haş.*); **4**. Kısırma (*D.L.T.*); **5**. Suç [Kusur man.] (*K.T.*); **6**. Yazuk [Kusur man.]. (*Rad. III.* «*Or., Uyg., Çağ.*»). [Bak: Kusur, noksan, nakisa, tahdit]

Taksit, 1. Kerel (*Rad. II.* «*Ter.*»); **2**. Kesim (*Bab.*). [Bak: Ceste ceste]

Taktir [etmek], **1**. Damdırmak (*Ata.*); **2**. Damıtmak (*D.L.T.*); **3**. Damlatmak (*K.T.*); **4**. Damzımak (*D.L.T.*); **5**. Damzırmak (*Ata.*); **6**. Damzurmak (*Der: Balıkesir*); **7**. Tamdırmak (*D.L.T.*); **8**. Tamızmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Tanzurmak (*Der: Lâpseki*).

—hane, Sızak (*Rad. IV.* «*Osm.*»).

Takvim, 1. Günek (*Der: Isparta, Eğirdir*); **2**. Güngen (*Der: Muğla*).

Takviye [etmek], **1**. Bekürmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Berkitmek (*T. D.; L.O.; K.T.*); **3**. Kadatmak (*Rad. II.* «*K.Kır.*»); **4**. Kiplemek (*Kar.*); **5**. Pekiştirmek (*L.O.*); **6**. Pekitmek (*K.T.*); **7**. Pekmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **8**. Peklemek, pektemek (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **9**. Perkitmek (*K.T.*); **10**. Sağlamak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **11**. Sağlaştırmak, sağlamlaştırmak (*K.T.*); **12**. Tığratmak (*D.L.T.*); **13**. Yitilemek (*Hurş.*); **14**. Yüreklendirmek [Kalbini takviye etmek, cesaret vermek man.] (*Bian.*); **15**. Zağlamak (*Der: İnebolu*). [Bak: Kavileştirmek]

Talâkat, 1. Açıklık, açukluk (*D.L. T.*); **2**. Çeçenlik [Çeçen = natuk] (*Rad. III.* «*Çağ., Alt., Tel., Krm.*»); **3**. Dil açıklığı (*K.T.; Çul.*). [Bak: Hatip, natuk, beliğ]

Talebe, 1. Boşgutluğ [Boşgut = ders, talim, tedris] (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Öğrencek (*L.Ta.*); **3**. Öğrencik (*T.D.*); **4**. Örüncek (*L.Ta.*). [Bak: Şakirt]

Talep, 1. Dilek (*Ata.; Bab.*); **2**. İrim (*Met.*); **3**. İstek (*T. D.*); **4**. Kolgu (*Rab.*); **5**. Kün, küvün (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb.*»); **6**. Tilek (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Umdu (*D.L.T.*). [Bak: Arzu, emel, istida, memul, rica]

—etmek, 1. Alıksımak (*Rad. I.* «*Soy.*»); **2**. Aramak (*K.T.*); **3**. Dilemek (*Ata.; K.T.*); **4**. Gereklemek [Talep ve taharri etmek man.] (*D.L. T.*); **5**. İrdemek (*Met.; Kel.*); **6**. İrtemek (*D.L.T.*); **7**. İstemek (*K.T.*); **8**. İzdemek (*Met.*); **9**. İzlemek (*İrş.*); **10**. Karvınmak (*D.L.T.*); **11**. Kolamak, kolmak (*Uyg.* «*İnd.*»; *P.d.C.; Ç.L.; D.L.T.; Mu. M.; Rab.; Kur. İ.; Aybe.*); **12**. Kösemek (*Uyg.* «*İnd.*»; *D.L.T.*); **13**. Ummak (*Kur. İ.*); **14**. Üşemek (*D. L. T.*); **15**. Ver demek (*Rad. IV.* «*Osm.*»).

—ettirmek, Karvatmak (*D.L.T.*).

Tali [talih], **1**. Irg (*Der: Bolu*); **2**. Irık (*Der: Isparta*); **3**. Irk [«Irkın iyi gidiyordu, döndü.»] (*T. D.; Der:*

Kütahya, Afyon, Bolu, Karahisar, Karaağaç); **4.** Kıv (*Uyg. «İnd.»; Der: İncesu «Kayseri»*); **5.** Kut (*T.D.; Or.*); **6.** Kutluluk (*Bian*); **7.** Mut (*Rad. IV. «Osm.»*); **8.** Oğur (*Bian*); **9.** Pirge (*Rad. IV. «Uyg.»*); **10.** Suğur (*Der: Söğüt «Bilecik»*); **11.** Sur (*Kör.; Müt.; Der: Niğde, Konya, Ankara, Kütahya, Gazi Antep, Diyarbekir, Ermenak, Bozöyük, Keskin, Eskişehir, Dinar «Afyon»*); **12.** Süğür (*Müt.; Der: Niğde, Konya, Ankara, Kütahya, Gazi Antep*); **13.** Süyür (*Der: İzmir*); **14.** Uğur (*Dede.*) **15.** Uraz (*B.T.L. «Çağ.»); Der: Edirne*); **16.** Ülüğ (*Uyg. «İnd.»*); **17.** Yadık (*T.D.*); **18.** Yazı (*K.T.*); **19.** Yur (*Der: İncesu*). [Bak: Baht, kader, kısmet, şans]

—li, **1.** Kıvlığ (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Kutlu (*T.D.*); **3.** Kutluğ (*Or.*); **4.** Mutlu (*K.T.*); **5.** Olcay (*B.T.L. «Çağ.»*); **6.** Uğru açık (*K.T.*); **7.** Ülüğlü (*Uyg.«İnd.,P.P., U.,Suv.»*); **8.** Yazgılı (*Der: Kozan «Adana»*). [Bak: Bahtiyar, mesut]

—siz, **1.** Cığay [Fakir, yoksul man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Kutsuz (*D.L.T.; Ata.; Der: Sandıklı*). [Bak: Bedbaht, biçare]

—sizlik, **1.** Mun (*Rad.IV. «Tar.»*); **2.** Şor (*Rad. IV. «Alt., Tel., Tar.»*).

Talîa, **1.** İleri kol (*K.T.*); **2.** Karağcı (*Müh.*); **3.** Karavul (*Caf.; Mec.*); **4.** Şalış (*Tuh.*); **5.** Tulgak (*D.L.T.*); **6.** Yezek (*Muk. Ed.; D.L.T.*); **7.** Yizek (*D.L.T.*). [Bak: Piştar]

Talik [etmek], **1.** Asmak [«Avizeyi tavana asmalı.»] (*K.T.; D.L.T.; T.D.*); **2.** Bağdamak [Bağlamak, bağlı bulundurmak man.] (*Der: Bergama*); **3.** Bağlı göstermek, bağlı tutmak [«Borcunu ödemeyi para kazanmaya bağlı tutuyor.»] (*K.T.*); **4.** Elmek [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **5.** Geri bırakmak (*Der: İstanbul*); **6.** İrtelemek (*Der: Bornuva «İzmir»*); **7.** Sunkamak (*Mus. Es.*); **8.** Takmak [«İstiklâl madalyasını göğsüne taktıkları gün ne sevinmişti.] (*Der: İstanbul*). [Bak: İmhal, tavik, tehir, tecil, rapt, vazı]

—mahalli, Asnı (*T.D.*).

Talim, **1.** Alıştırış (*Der: İstanbul*); **2.** Belletiş (*Der: İstanbul*); **3.** Bildiriş (*Der: İstanbul*); **4.** Boşgut [Ders, tedris, *enseignement* man.] (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Okutuş (*Der: İstanbul*); **6.** Öğredik (*Uyg.«Usp.»*). [Bak: Tedris]

—at, **1.** Bellenti (*Der: Konya, Isparta*); **2.** Nom (*Uyg.«U.»*); **3.** Söylev (*Rad.IV. «Kaz.»*).

—atname, Bildirtkiç (*Rad.IV. «Kaz.»*).

—etmek, **1.** Alıştırmak (*K.T.; T.D.*); **2.** Ardaklamak [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **3.** Asramak [Talim ve terbiye man.] (*Müt.*); **4.** Baş öğretmek [At için] (*K.T.*); **5.** Belletmek (*K.T.*); **6.** Bışrunmak, boşgunmak (*Uyg. «İnd.»*); **7.** Buşgurtmak (*Or.*); **8.** İkitmek (*D.L.T.*); **9.** Kuldurmak (*Rad.II.«Kır.»*); **10.** Okutmak (*K. T.*); **11.** Öğretmek (*K.T.*); **12.** Yasanlamak (*T. D.*); **13.** Yavaştırmak (*K.T.*); **14.** Yetiştirmek (*Der: İstanbul*).

—li, **1.** Bavlı (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2.** Öğrenmiş (*Mir.*).

Talip, **1.** Dilekçi (*Bah.*); **2.** İstekli (*K.T.*); **3.** İsteyen (*K.T.*); **4.** Taşkıt (*T.D.*). [Bak: Mail, ragıp, hahişger]

—olmak, **1.** Dilemek (*Müt.*); **2.**

Edirmek (*T.D.*); **3**. İstemek (*K.T.*). [Bak: Talep]

Talk, 1. Evren pulu (*T.D.*); **2**. Yer yıldızı (*T.D.*).

Taltif [etmek], **1**. Gönül almak (*K.T.*); **2**. İyilik etmek (*K. T.*); **3**. Kayraldamak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **4**. Ohşamak (*D.L.T.; Dede.*); **5**. Okşamak (*T.D.; K.T.*); **6**. Yepelemek, yepellemek (*Der: Nallıhan, Karacaviran, Ankara, Çanakkale*). [Bak: Atıfet, in'am]

Tam, 1. Bitevi (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **2**. Bütün (*K.T.*); **3**. Cink (*İrş.*); **4**. Çak (*Ah.H.; Müz.*); **5**. Çin (*Der: Niğde*); **6**. Dökel (*D.L.T.; Der: Ankara, Niğde, Konya, Çorum, Adana, Mersin, Faraşlıköy* «*Kalecik*», *Keskin, Ereğli, Çivril, Oyacakköy* «*Haymana*», *Kelkit,* «*Gümüşane*», *Mut* «*İçel*», *Konya, İncesu* «*Kayseri*», *Boğazlıyan* «*Yozgat*», *Kangal* «*Sıvas*», *Niğde, Bünyan* «*Kayseri*», *Malatya, Avanos, Büyükafşar* «*Kalecik*», *Aydın, Eskişehir, Çıkrık* «*Mecitözü*», *Yozgat, Isparta, Mucur* «*Kırşehir*», *Erkilet* «*Kayseri*», *Sıvas, Erzurum, O.A.*); **7**. Düküz (*K.T.*); **8**. Eksiksiz (*K.T.*); **9**. Kip (*Der: Kayseri, Konya*); **10**. Püdün [Yk: Bütün] (*Rad. IV.* «*K.B., Alt.*»); **11**. Pütkül (*Rad.IV.*«*Şor.*»); **12**. Som (*T.D.*); **13**. Tuyağ(*Rad.III.*«*Leb.*»); **14**. Tüğen(*Rad.III.* «*Çağ., Leb.*»); **15**. Tükel (*Uyg.* «*P.P., U.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»; *Der: Ankara, Kırşehir*); **16**. Tüketi (*Or.*); **17**. Tüküs, tüküz (*P.d.C.; Ç.L.;K.T.*); **18**. Yetik, yetiz [Kâmil, mükemmel man.] (*Der: Niğde, Manisa*); **19**. Yonat, yonatça [Kemaliyle tevafuk eden man.] (*Der: Denizli*). [Bak: Kâmil, küllî, mükemmel, tamam]

Tama [Tamah], **1**. Açgözlülük (*K.T.*); **2**. Doymazlık (*K.T.*); **3**. Komsozluk (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **4**. Sok (*Rad. IV.* «*K.B.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Sokluk (*İd. Haş.*); **6**. Umdu (*D.L.T.*); **7**. Umtı (*B.T.L.* «*Ad.*»). [Bak: Haset, hırs, buhl, hisset]

—etmek, 1. Bazmak (*Tuh.*); **2**. Göz dikmek (*K.T.*); **3**. Soklamak, soklanmak (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **4**. Ummak (*D.L.T.*); **5**. Umsunmak (*Mün.*); **6**. Yarsımak (*İd. Haş.; Tuh.; Der: Kaleköyü* «*Çankırı*», *İzmir*).

—ettirmek, Yarsıtmak (*Der: Ankara, Çankırı*).

—kâr, 1. Açgözlü (*K.T.*); **2**. Cimri (*K.T.*); **3**. Çağmar (*P.d.C.*); **4**. Doymaz, gözü doymaz (*K.T.; Der: İstanbul*); **5**. Izgar (*Kur.A.*); **6**. Karçınak (*P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Kıvırkak (*Uyg.* «*İnd.*»); **8**. Pinti (*K.T.; L.O.*); **9**. Sakur (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Sıkı, eli sıkı, sıkı elli (*Der: İstanbul*); **11**. Sok (*D.L.T.*); **12**. Sokur (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **13**. Teşik (*D.L.T.*); **14**. Umducu (*Müh.*). **15**. Yalak (*T.D.*). [Bak: Haris, hasut, bahil, hasis]

—kârlık, 1. Açgözlülük (*K.T.*); **2**. Soğumsuzluk (*K.T.*).

Tamam, 1. Anuk [Hazır man.] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **2**. Bitmiş (*K.T.*); **3**. Bötön, Bötövü (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **4**. Bütük, Bitik [?] (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **5**. Bütün (*K.T.*); **6**. Dökel (*D.L.T.*); **7**. Dükeli (*Caf.*); **8**. Düz [?] (*B.T.L.* «*Ad.*»); **9**. Saylı (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **10**. Tas (*Met.*); **11**. Top (*Bit.*); **12**. Tükel (*Rab.; T.D.*); **13**. Tüm (*Der: Çankırı, Konya*); **14**. Uprak [?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **15**. Uygun (*K.T.*); **16**. Yetiz

[Kâmil, mükemmel man. «Kâğıtlar yetiz midir?»] (*Müt.; Der: Muğla, Kaş.*). [Bak: Tam, kâmil, mükemmel, hazır]

—lamak, —etmek, 1. Bitirmek (*K.T.*); **2.** Bütünlemek (*Rad.IV. «Osm.»; K. T.; Der: Vize*); **3.** Eksiğini doldurmak (*K.T.*); **4.** Epitmek (*B.T.L. «Uyg»*); **5.** Tüğenlemek (*Rad. III. «Kar. T.»*); **6.** Tükelemek (*Rad. III. Çağ.»*); **7.** Tümlemek (*Der: Çankırı, Konya*). [Bak: İtmam, ikmal]

—olmak, 1. Bitmek (*K.T.;Kam.; P.d.C.;Ç.L.*); **2.** Davusmak, tavusmak (*Mün.*); **3.** Saframak, savramak (*D.L.T.*); **4.** Tükelmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Tükemek (*D.L. T.*); **6.** Tükenmek (*Der: Uşak, Kırşehir, Konya, Ankara*); **7.** Tümmek (*Müh.*). [Bak: Hitam]

—en, —ıyle, 1. Basa (*B. T. L. «Uyg.»*); **2.** Bitevi (*Muht.*); **3.** Büsbütün (*K.T.*); **4.** Bütün bütün, bütün bütüne (*K.T.*); **5.** Bütünce (*Bian.*); **6.** Bütünley (*Müt.*); **7.** Bütünleyin (*L. Ta.*); **8.** Cıplayı, cıblayı, cibli, cible (*Der: Karaağaç, Isparta, Seydişehir, Malatya, Ankara, Sandıklı, C.A.*); **9.** Cilis (*Der: Köşker «Kırşehir», Adana, İbrahim köyü «Ürgüp»*); **10.** Cip (*Der: İçel, Malatya, Muğla, Niğde, Ankara, Sıvas, Antalya, Gümüşane, Kütahya, Samsun, Bafra, Manisa*); **11.** Çığla, çıkla, çıhla (*Der: Karaağaç, Isparta, Seydişehir, Malatya, Ankara, Sandıklı, C.A.*); **12.** Çum (*Rad.III. «Çağ.»*); **13.** Dibelik (*Hurş.*); **14.** Diblik (*Müz.*); **15.** Dökeli (*Süh.*); **16.** Döm (*Rad.III. «Kaz.»*); **17.** Dükel (*D.B.*); **18.** Düp (*Neh.*); **19.** Düpdüz (*Hurş.*); **20.** Esrü (*P.d.C.*); **21.** Eyiden eyi, iyiden iyi (*K.T.*); **22.** Gilen (*M. M.*); **23.** Kalısız (*Or.*); **24.** Kilen (*Rad. II. «Bar.»*); **25.** Parın (*Rad. IV. «K.B.»*); **26.** Pütrü (*Rad.IV. «K.B.»*); **27.** Salta (*Rad. IV. «Krm.»*); **28.** Sürk (*D.L.T.*); **29.** Tap (*T.D.*); **30.** Torı (*Rad. III. «Koyb., Sag.»*); **31.** Tözü (*Uyg. «P.P., İnd.»*); **32.** Tüğelçe (*Kar.*); **33.** Tüketi (*Or.; Uyg. «P. P., İnd.»*); **34.** Yendek (*Süh.*); **35.** Yetrü (*Rad.III.«Uyg.»*). [Bak: Kâmilen, külliyen]

—en ifa etmek, Yetirlemek, yetirmek (*Der: Fethiye, Bolu, Antalya*).

—ı tamamına, Başabaş (*K.T.*).

—iyet, 1. Bütünlük (*K. T.*); **2.** Tümlük (*Der: Konya, O.A.*) [Bak: Kemal]

Tamik [etmek], **1.** Derinleştirmek (*K.T.*); **2.** Derinletmek (*Bab.*); **3.** Deşiştirmek (*Der: Adıyaman «Malatya»*); **4.** Endelemek [«Bu işi de sen endeledikçe endeledin.»] (*Der: O.A.*); **5.** Eşelemek (*K.T.*); **6.** Indalamak (*Der: Bartın*); **7.** İrdelemek (*Der: Sinop, Erzurum*); **8.** İrdemek (*Der: Giresun*); **9.** İydelemek (*Der: Sinop*); **10.** Kurcalamak (*Der: O. A.*); **11.** Örcelemek (*Der:O.A.*); **12.** Üründülemek (*Der: Eğirdir, Konya*). [Bak: Tahkik, tetkik, tafahhus]

Tamir [etmek], **1.** Düzeltmek (*K. T.*); **2.** Gözemek (*Der: Bolu, İçel, Çanakkale, Ankara, Diyarbekir, Afyon, Kütahya, Domaniç, Kastamonu*); **3.** Kadamak (*Der: Ahlat, Sıvas, Amasya, Ş.Karahisar, Ankara, Urfa, Diyarıbekir, Erzincan*); **4.** Oltarmak (*T.D.; Der: Muğla*); **5.** Onaklamak (*Der: Aydın*); **6.** Onarmak (*Rad.I. «Kır.,*

Uyg., *Çağ.*,*Krm.*»; *T.D.*; *Kara.*; *Y. E.*; *Der: Afyon Karahisar,Burdur, Kütahya, Bilecik, Bahçe, Çorum, Ereğli* «*Konya*», *Mersin, Lâpseki, Bolu, Söğüt, Kemalpaşa, Safranbolu, İstanbul, İçel, Avanos* «*Kırşehir*», *Keskin, Zonguldak, Çeşme, Çal, Gerede, Ünye, Denizli, Vize, Samsun, Yalvaç, Amasya, Burdur, Aziziye, Sivrihisar, Demirci* «*Manisa*», *Diyarıbekir,Ankara, Edirne, Isparta, İncesu* «*Kayseri*», *İzmir*); **7**. Ovarmak (*Der: Trabzon, Gümüşane*); **8**. Öreklemek (*K.T.*); **9**. Örelemek [Kaba ve muvakkat tamir man.] (*K.T.*); **10**. Pütündömek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **11**. Selimek (*Rad.IV.* «*Alt.*, *Tel.*»); **12**. Siplemek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **13**. Tüzetmek (*P. d. C.*; *Ç.L.*); **14**. Ulnatmak (*D.L.T.*); **15**. Yamalamak (*K.T.*); **16**. Yapmak (*K.T.*); **17**. Yömömek (*Rad. III.* «*Tel.*»). [Bak: İmar, meremmet]

Tane, [Bak: Dane]

Tanin, **1**. Caran (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2**. Çınlama (*K.T.*); **3**. Çinerme (*Muht.*); **4**. Şınğ (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5**. Tınlama (*K.T.*); **6**. Tirink (*D. L.T.*).

— endaz olmak, **1**. Çınlamak (*K.T.*); **2**. Çinermek (*Fbş.*); **3**. Ötmek (*K.T.*); **4**. Şıngıramak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5**. Tınlamak (*K.T.*). [Bak: Tannan]

Tannan, Gür [Gür ses] (*K.T.*).[Bak: Tanin]

Tansif [etmek], **1**. Carımlamak, cartılamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2**. Yarılamak, yarıya bölmek (*K.T.*). [Bak: Nısf].

Tantana, **1**. Gösteriş (*Der: İstanbul*); 2. Olam, ulam[?] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3**. Süygün [?] (*Der: Serik, Boyabat*). [Bak: Alâyiş, debdebe, ihtişam, şaşaa]

Tanzif [etmek], **1**. Arılamak (*Der: Bolu*); **2**. Arıtmak (*Tuh. B.T.L.* «*Çağ.*»; *K.T.*); **3**. Arulamak(*Der: Kastamonu*); **4**. Temizlemek * (*K.T.*); **5**. Uvarmak (*Der: Kağızman* «*Kars*»). [Bak: Tathir]

Tanzim [etmek], **1**. Barlamak (*B. T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Dizmek (*K.T.*); **3**. Düzeltmek (*K.T.*); **4**. Düzen vermek (*Müh.*); **5**. Düzmek (*Dede.*; *Hurş.*); **6**. Genezlemek (*Ah.*); **7**. Koşmak (*D.L.T.*); **8**. Onarmak (*Ma.*); **9**. Ovarmak (*Der: Trabzon, Gümüşane*); **10**. Örelemek (*Rad.I.* «*Osm.*»; *K.T.*; *Der: Bergama*); **11**. Sıralamak, sıraya koymak (*K.T.*); **12**. Şeylemek (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **13**. Tirgeşmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **14**. Turalamak, türelemek (*L.O.*); **15** Tüzümek (*Kar.*); **16**. Uğarmak (*Der: Kırşehir*); **17**. Unarmak (*P. d. C.*; *Ç.L.*; *Der: İzmir*); **18**. Unaylamak (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **19**. Üreklemek (*T.D.*); **20**. Üremek (*B.T.L.* «*Osm.*»); **21**. Yasamak (*T.D.*; *L.O.*; *P.d.C.*; *Ç.L.*; *Süh.*; *Hurş.*); **22**. Yasanlamak (*T. D.*); **23**. Yerleştirmek, yerli yerine koymak (*K.T.*); **24**. Yoluna koymak (*K.T.*). [Bak: İdare, intizama koymak, nizam]

— at, **1**. Kurum [Teşkilât man.] (*Rad.II.* «*Osm.*»); **2**. Tüzük (*Rad. III.* «*Uyg.*, *Çağ.*»); **3**. Yasa (*K.T.*).

Tanzir, **1**. Benzerini yapma (*Der: İstanbul*); **2**. Benzetme (*K.T.*); **3**. Eşleme (*Müt.*); **4**. Karşılama (*Bab.*). [Bak: Nazire]

Tap [Kuvvet man.], **1**. Çekin (*Der: Ankara*); **2**. Güç [Gücü yeten = tabaver] (*K.T.*). [Bak: Takat, kuvvet, mecal]

—[Ziya man.], **1**. Işık (*Der: İstanbul*); **2**. Parıltı (*Der: İstanbul*); **3**. Parlıyan, parlatan [Âlemtap= acun parlatan; şeptap = gece parlıyan (*ateş böceği*)] (*K.T.*).[Bak: Revnak, nur, ziya]

Taph [etmek], Pişirmek (*K.T.*).

Tar [İplik man.], **1**. Ağ [«Tarı ankebut = örümcek ağı»] (*K.T.*); **2**. Arış, arş (*Bian.; K.T.*); **3**. Eriş (*Der: Uşak*); **4**. İplik (*K.T.*); **5**. Tel (*K.T.*).

—[Karanlık man.], **1**. Kara (*Müt.*); **2**. Karağu (*Muht.*); **3**. Karanlık (*K.T.*). [Bak: Muzlim]

Taraç,* **1**. Baranta (*Ç.L.; P.d.C.*); **2**. Bulgağ [Alelûmum kargaşalık man.] **3**. Çapul (*K.T.*); **4**. Talan* [«Alan talan etmek» şeklinde türkçeliği inkâr edilmiyen bu sözü lûgatler «tâlân» diye farsçadan gelmiş gibi gösterirlerse de «talmak, dalmak, almak» serisi de gösterir ki türkçedir] (*P.d.C.;Ç.L.*); **5**. Taraç* [Bu söz de farsçadan denilmekte ise de «tal, tar» kökü türkçe olduğuna ve «Taramak» tan «tarak, tarla» gibi türemelerin varlığına bakılınca bu sözün türkçeden farslaşmış olması ihtimali çok kuvvetli görünür] (*K.T.*); **6**. Yağma* [«Yağmager» e bakarak farsça sanılan bu sözün «Düşman» demek olan «Yağı» kökünden olduğu besbellidir.] (*K.T.*).

—etmek*, **1**. Almak (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **2**. Bulnamak, Bulunlamak (*İd.*); **3**. Dağıtmak, Darmadağın etmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Garet]

Taraça, [Bak: Balkon].

Taraf, **1**. Al (*Uyg.* «*İnd., Man.*»); **2**. Baş [«Dört başı mamur»] (*Bab.*); **3**. Bulun, bulunğ (*Rad. IV.* «*Or.*»; *Oğ.; Or.*); **4**. Can (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **5**. Cün [Yk: Yön] (*Rad. IV. Kaz.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); **6**. Düş (*İd. Haş.; Fbş.*); **7**. Eyeğü (*Kur. İ.*); **8**. Geçe (*Ma.; Der: Konya, Seyhan, Erzurum*); **9**. Kaptal (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **10**. Kat (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Kıran [«Gök iki kıranı»] (*Muk. Ed.; Kur.B.*); **12**. Kırı (*Tuh.*); **13**. Kırık (*İrş.*); **14**. Pulun (*Rad. IV.* «*Or., Uyg., Tel., Sag.*»); **15**. Sal (*Der: Devrek, Artova* «*Tokat*»); **16**. Salan (*Der: Karaisalı* «*Seyhan*»); **17**. Salı [«Dağ salısındaki ekinler iyidir.»] (*Der: Devrek, Konya*); **18**. Sarı (*P.d.C.; Ç.L.*); **19**. Saru (*Muht.*); **20**. Töş, tüş (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **21**. Tuş (*Fbş.*); **22**. Uç (*Dede.*); **23**. Yak (*Rad. III.* «*Bar., Tob., Kar.*»); **24**. Yaka (*Cal.; Bab.; Der: Polatlı, Mersin, Kastamonu, Denizli, Bilecik, İstanbul, Isparta, Konya, Çanakkale*); **25**. Yan (*Uyg.* «*O.Q.*»; *Ba.; T.D.; K.T.*); **26**. Yana (*Deş.*); **27**. Yanağ (*Uyg.* «*O. Q.*»); **28**. Yanak(*D.L.T.*); **29**. Yer (*K.T.*); **30**. Yön (*K.T.; Y.E.; Ata.; Der: İskilip* «*Çorum*»); **31**. Yöre (*Fel.*); **32**. Yüz (*Ba.*). [Bak: Canip, cihet, etraf, istikamet, kenar, sahil, semt]

—ı mukabil, **1**. Anarı (*Der: Cebel* «*Eğirdir*», *Çankırı, Kırşehir, Keskin, Sungurlu, Isparta, Konya, Burdur, Bayazıt*); **2**. Gik yaka, kik yaka (*Ev.*); **3**. Karşı yaka (*Ev.*).

—taraf, **1**. Bucak bucak (*K.T.*); **2**. Yer yer (*Der: A.*).

—tar, **1**. Dapa (*Neh.*); **2**. Tapa (*Or.*).

—tar bulmak, Uğuşlanmak (*D.L.T.*).

—tar olmak, Caktamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

—tarlık etmek, 1. Boluşmak (*D. L. T.*); **2.** Yan çıkmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Lehinde bulunmak, lehtarlık etmek]

Tarap, 1. Sevinç (*K.T.*); **2.** Sevinç coşkunluğu (*K. T.*); **3.** Şenlik (*K.T.*). [Bak: Ferah, neşe]

Tarassut, 1. Anduv (*Kar.*). **2.** Annak (*Müt.*); **3.** Dikiz (*Hurş.; Der: Bursa, Samsun*); **4.** Hekleme (*Der: Ordu*); **5.** Heyik (*Müt.*). [Bak: Taharri, intizar]

—eden, 1. Gözcü, gözliyen (*Der: İstanbul*); **2.** Körünç (*D. L. T.*). [Bak: Rasıt, müterassıt]

—etmek, 1. Anaklamak (*Der: Ezine, Amasya, Tirebolu, Silifke, Erbaa, Tokat, Manisa*); **2.** Andımak (*Kar.; Rad. I. «Çağ.»*); **3.** Anıtmak (*Müt.*); **4.** Anlaklamak [«Bir ses işittim, anlakladım amma kimseyi görmedim.»] (*Der: Ezine, Çanakale, Amasya*); **5.** Annaklamak (*Müt. Der: Ezine, Amasya, Tirebolu, Silifke, Erbaa, Tokat*); **6.** Beklemek (*D.L.T.; K.T.*); **7.** Değnemek (*Der: Amasya, Çankırı, Kangal, Kırşehir*); **8.** Denetlemek (*Müt.; Der: Sıvas*); **9.** Denetmek, denitmek (*Hurş.*); **10.** Denezlemek (*Müt.*); **11.** Gözetlemek (*Der: Tokat, Zile, Sıvas, Amasya, Şebin Karahisar*); **12.** Gözlemek, gözetmek (*K.T.*); **13.** Heyiklemek (*Der: Tokat, Zile, Sıvas, Amasya, Şebin-Karahisar*); **14.** Keptemek (*Rad. II. «Tel.»*); **15.** Körüsmek (*Rad. II. «Alt.»*); **16.** Küymek [Yanmak, narı intizar ile kavrulmak man.] (*Süh.*); **17.** Maralamak (*Rad. IV. «Sart.»*): **18.** Maramak (*Rad. IV. «Çağ., Tar.»*); **19.** Maranmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **20.** Önmek (*Bab.; Der: Ankara, Yanpar köyü «İçel» Burdur, C.A.*); **21.** Tehlemek [?] (*T.D.; Der: Seydişehir, İncesu «Kayseri»*); **22.** Uğrulayın bakmak (*L.N.*); **23.** Yiyiklemek (*Tuh.*).

—gâh, —mahalli, 1. Bek yeri (*Der: Cebelibereket*); **2.** Bekleme (*Der: İstanbul*); **3.** Beklenti (*Der: İstanbul*); **4.** Öneze (*Der: Ereğli «Konya», Burdur*); **5.** Önezi (*Der: Eğirdir*). [Bak: Mirsat]

Taravet, 1. Gençlik (*K.T.*); **2.** Körpelik (*K.T.*); **3.** Yenilik (*K.T.*). [Bak: Tazelik, letafet]

—li, Suluv (*P.d.C.; Ç.L.*).

—i gitmek, 1. Bayatlamak (*K.T.*); **2.** Eskimek (*K.T.*); **3.** Onukmak (*D.L.T.*); **4.** Örselenmek (*Kara.*).

—siz, 1. Ölgün (*K.T.*); **2.** Porsuk (*K.T.*); **3.** Pörsümüş (*Der: İstanbul*); **4.** Soluk (*K.T.*); **5.** Sölpük (*K.T.*).

Tarh, 1. Andal [Bahçe tarhı man.] (*Der: Çorum, Samsun*); **2.** Atış, atma [Hem tenzil, hem de temel vaz'ı man.] (*K.T.; Lûg. Ar.*); **3.** Bırakış, bırakma [Eldekini bırakmak, indirmek ve temel bırakmak man.] (*K.T.*); **4.** Çıkarış, çıkarma [Tenzil man.] (*Der: İstanbul*); **5.** İndiriş, indirme [Tenzil man.] (*Der: İstanbul*); **6.** Kimitü [Tenzil man.] (*Rad. II. «Kaz.»*); **7.** Kuruş, kuruluş [Tesis, tanzim, vaz'ı esas man.] (*K.T.*). [Bak: Tenzil, tanzim, tesis, vaz'ı esas, ifraz, tayin]

—etmek, 1. Aşağı varmak, aşağıya varmak [Tenzil man.] (*K.T.*); **2.** Atmak [Tenzil, temel atma, vaz'ı esas man.] (*K.T.; Lûg. Ar.*); **3.** Bırakmak [Tenzil ve vaz'ı esas man.] (*K.T.*); **4.** Çıkarmak [Tenzil man.] (*Der: İstanbul, Trakya A*); **5.** İndirmek [Tenzil man.] (*Der: İstanbul*); **6.** Koramak [Tenzil

man.] (*Ugg. «İnd.»*); **7**. Koymak [Vergi tarhı man.] (*K.T.*); **8**. Kurmak [Tanzim, tesis, vaz'ı esas man.] (*K.T.*); **9**. Salmak [Vergi tarhı man.] (*Rad. IV.«K.B.; Alt.»; Der: Kadıköy «Denizli»*); **10**. Yasamak [Tanzim ve vergi tarhı man.] (*Der: Kastamonu*).

Tarif, 1. Anlatış (*K.T.*); **2**. Belli etme (*Der: İstanbul*); **3**. Bildiriş (*K.T.*); **4**. Makta [Tayin, tavsif man.] (*P.d.C.*); **5**. Salı (*T.D.*); **6**. Salık (*Y.E.* (*Der: Zara, Sıvas*). [Bak: Tayin, tavsif, tasvir]

—etmek, 1. Anlatmak (*K.T.*); **2**. Bildirmek (*K.T.*); **3**. Maktamak (*P.d.C.*); **4**. Salıklamak (*Der: Urfa, Sıvas*); **5**. Satlamak (*Fel.*); **6**. Saylamak [Tavsif man.](*Muht.*).

Tarih, 1. Günlemeç [*Date* man.] (*Der: Denizli, Savur «Çeçenler arasında»*); **2**. Ötkünç [Hikâye, menkabe man.] (*Der: Eğin*); **3**. Ötük [Kıssa man. Ötkünmek=hikâyei hal etmek] (*D.L.T.*). [Bak: Efsane, hikâye, masal, menkabe]

—î şarkı, Koşak [Destan man.] (*Rad.II.«Tar., Kom.»*).

—î şarkılar mugannisi, Koşakçı (*Rad.II. «Tar.»*).

Tarik, 1. Ceget [?] (*Der: Malatya, Kastamonu, Sıvas*); **2**. Çığır (*K.T.*); **3**. Oruk (*Kur.İ.*); **4**. Sürek [Mezhep, tarikat man.] (*Der: GaziAntep*); **5**. Uğur (*K.T.*); **6**. Yol (*K.T.; Bab.; Ata.*); **7**. Yoldam (*T.D.*); **8**. Yolum (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Çare, sırat, silk, meslek, mezhep, rah, sebil, tarikat]

—i âm, Ulu yol (*Der: Kuruçay, Erzincan*). [Bak: Cadde]

—ı müstakim, 1. Ak yol (*L. Ta.*); **2**. Doğru yol (*Der: İstanbul*) **3**. Düz yol (*Der: Manisa*).

Tarikat, 1. Sürek (*Der: Lohanköyü«Gazi Antep», Akçadağ, Örenköyü «Malatya»*); **2**. Yol (*K.T.*).

Tariz, 1. Dokunak (*Müt.*); **2**. Dokunaklı söz (*K.T.*); **3**. Eğiz [?] (*Der: Sinop*); **4**. Tolaşma (*Bab.*) [Bak: Dahl, itiraz]

—etmek, 1. Dak tutmak (*Hurş.*); **2**. Dav çarpmak (*Der: Bilecik*); **3**. Denzirmek (*Der: Salihli*); **4**. Dokunmak, dokunaklı söz söylemek (*K.T.*); **5**. Gerşetmek (*Müt.*); **6**. Gizleyü edmek, gizleyü eyitmek (*Kur. B.*); **7**. İlmek (*Der: Kastamonu, Gümüşane, Bolu, Sinop, Aydın, Zonguldak, Fethiye*); **8**. Örtülü söylemek (*Çul.*); **9**. Taş atmak (*K.T.*); **10**. Yastamak (*D.L.T.*).

Tarsi, Bediz (*Or.*). [Bak: Murassa]

Tarsin [etmek], **1**. Bekiştirmek (*Der: Çorum, Konya, Ordu*); **2**. Bekitmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Bekürmek (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Berkitmek (*Aş.Pş.; D.L.T.*); **5**. Birkitmek (*Dede.*); **6**. Kadağlamak (*Oğ.*); **7**. Kadamak (*Rad. II. «Alt.»*); **8**. Pekiştirmek (*Der: Boldan, Denizli, Osmaniye, Bursa, Çorum, Konya, Ordu*); **9**. Pekitmek (*Der: Samsun, Piraziz «Giresun»*); **10**. Pekmek, pökmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **11**. Sağlamlaştırmak (*K.T.*); **12**. Sıkıştırmak (*Der: Çorum, Konya, Ordu*). [Bak: Tahkim, takviye, istihkâm]

Tart, 1. Çıkarma, çıkarılma [Memuriyetten ihraç man.] (*K.T.*); **2**. Koğma, kovma, koğulma, kovulma (*K.T.*). [Bak: Azl, ihraç, ret, tebit]

—(d) etmek, 1. Atmak (*Der:A.*); **2**. Göçürmek (*Bian.*); **3**. Iraklaştırmak (*Lûg. Ar.*); **4**. Kırnatmak (*Der: Kayseri*); **5**. Koğmak (*K.T.;*

T.D.); 6. Sürmek (*K.T.; Lug. Ar.; Muk. Ed.; İd.*).

Tartip [etmek], 1. Cibitmek (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Islatmak (*Rad. I.* «*Şor.*»; *K.T.*); 3. Palyıratmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 4. Yaşartmak (*Kam.*). [Bak: Râtıp].

Tarumar, 1. Allak bullak (*Fbş.*); 2. Dağınık (*K.T.*); 3. Darmadağın (*Der: İstanbul*); 4. Karmakarışık (*K.T.*). [Bak: Hercümerç, hurdehaş, perişan].

—etmek, 1. Baslamak (*Rad.IV.* «*Kar.*»); 2. Dağıtmak (*Müt.*); 3. Eşüşlemek (*Der: Sinop*); 4. Şaygalamak (*Tuh.*); 5. Yimirmek (*Müt.*).

Tarz, 1. Biçim (*K.T.*); 2. Cosuk (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 3. Cur (*B.T.L.* «*Ad.*»); 4. Cün (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 5. Çalım (*San.*):

"Seyrani her sözü koymaz kulağa
Bu çalımda geldi, bu çalımda gider"

6. Çığır (*K.T.*); 7. Edi (*Der: Ordu, Ulubey*); 8. Gidiş (*Der: İstanbul*); 9. Kesim (*San.; Müt.*); 10. Kılık (*Bab.; K.T.*); 11. Kısma (*Rad. II.* «*Tar.*»); 12. Küy (*Bal.*); 13. Osuğ (*Uyg.* «*U.*»); 14. Ölçüm (*B. T. L.* «*Osm.*»); 15. Salım (*Hurş.*); 16. Sayak (*T. D.; Az.*); 17. Teñğ (*Uyg.* «*İnd.; U.*»); 18. Tutum (*Müt; Der: Küçükyozgat, Avanos, Kangal*); 19. Türlük (*P.d.C.; Ç.L.*); 20. Yenk (*T.D.*); 21. Yenek (*Hurş*); 22. Yol (*Der: İstanbul*); 23. Yosun (*Uyg.* «*U.*»); 24. Yön (*Müt.*); 25. Yöntem (*T.D.*); 26. Yusun (*T.D.; P.d.C.; Ç.L.; Rab.*). [Bak: Eda, suret, şekl, reviş, şive, usul, üslûp, tertip, tavr]

—ı hareket, 1. Davranış (*Der: İstanbul*); 2. Gidiş (*Der: İstanbul*); 3. Evriş (*Uyg.* «*İnd.*»); 4. Yalım (*Müt.*). [Bak: Hareket]

—ı hayat, 1. Tutum (*Müt.*); 2. Yadış (*Rad. III.* «*Alt., Tel.*»); 3. Yaşayış (*K.T.*). [Bak: Hayat]

—ı icra, —ı muamele, 1. Evriş (*Uyg.* «*İnd.*»); 2. Kılınç (*Rad. II.* «*Uyg.*»); 3. Kılınuv (*Rad. II.* «*Tel.*»). [Bak: İcra, muamele]

Tasaddi [etmek], 1. Baslanmak (*Tuh.*); 2. Başlamak (*Der: İstanbul*); 3. El atmak, el vurmak, el uzatmak (*K. T.*); 4. Kalkmak, kalkışmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Teşebbüs, kıyam, iptidar, mübaşeret]

Tasallut [etmek], 1. Aynaşmak (*Der: Burdur*); 2. Çatmak (*Der: Tekirdağ, Hayrebolu*); 3. Ekleşmek (*Der: Bolu, Kastamonu, Konya, Zonguldak*); 4. Sataşmak (*K.T.*); 5. Takılmak (*Der: Edirne, Kırklareli*). [Bak: Musallat]

Tasallüp [etmek], 1. Berkişmek (*L.O.*); 2. Cığrumak (*D.L.T.*); 3. Katılaşmak (*K.T.*); 4. Katumak (*D.L.T.*); 5. Koşulmak (*D.B.*); 6. Pekeşmek (*Kam.*); 7. Pekişmek (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *Der: Göynük* «*Bolu*»). [Bak: Sulp]

—ettirmek, 1. Berkitmek (*K. T.*); 2. Katılaştırmak (*K. T.*); 3. Pekitmek (*K.T.*).

Tasaltun [etmek], 1. Basırmak [Tazyik, tahakküm man.] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Başkarmak (*Rad.IV.* «*Çağ.*»).

Tasannu, 1. Çeki düzen (*K.T.*); 2. Çirtinme [?] (*Der: Ankara*); 3. Yapma, yapmacık (*Der: A.*).

Tasarruf [Temellük man.], 1. El [mec.: «Mal bugün kimin elindedir?»] (*K.T.*); 2. Issılık [Sahiplik man.]

(*Müt.*); **3**. Korgav (*Rad.II.«Kır.»*); **4**. Kullanış, kullanma [«Bu evin kullanış hakkını sahibi birine devretti.»] (*Der: İstanbul*); **5**. Paşkaru [Hâkim ve mütesarrıf olma man.] (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*). [Bak: İdare, temellük, tesahup, istimal]

— etmek, 1. Bacarmak (*Rad.IV. «Ad.»*); **2**. Başkarmak (*Rad.IV. «Çağ.»; Tuh.*); **3**. Biylemek [Yk: Beylemek] (*Rad.IV. «Kaz., Kır.»*); **4**. El koymak [Vaz'ı yet man.] (*Müt.*); **5**. Issı çıkmak (*Müt.*); **6**. Kullanmak (*Der: İstanbul*); **7**. Mensiktemek [Yk: Benimsemek] (*Rad.IV. «Kır.»*); **8**. Paşkarmak (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*).

— [İktisat man.], 1. Biriktiriş, biriktirme (*Der: İstanbul*); **2**. İrik, iriklik (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. İrkinti [Tasarrufta biriktirilen şey man.] (*Der: Kütahya, Lâpseki*); **4**. Tutum (*Der: Gümüşane*). [Bak: İktisat, idare]

— kâr, 1. Tecemüklü (*Der: Çankırı*); **2**. Tutucu (*K.T.*); **3**. Tutumlu (*Müt.*). [Bak: Muktesit, mutasarrıf]

— etmek, 1. Arttırmak (*K.T.*); **2**. Biriktirmek (*Der: A.*); **3**. İrkmek, irkitmek (*Kab.; Der: Kütahya, Şile*); **4**. Kısmak [masrafı-] (*Der: İstanbul*); **5**. Tecemek (*Der: Ankara, Beypazarı, Avanos*); **6**. Tecimek (*Der: Çankırı*).

Tasavvur, 1. Düşünce, düşünüş (*K.T.*); **2**. Güdü, güdür [Bir fikri gütmek, tasmim man.] (*Müt.*); **3**. Kuruş, Kurgu [Tahayyül man.] (*Müt.*); **4**. Sanı (*Ata.; Der: Konya, Çankırı, Çerkeş*); **5**. Saygın (*Rad. IV. «Çağ.»*); **6**. Sayın (*L.Ş.*). [Bak: Kast, meram, niyet, tertip, maksat, tahayyül]

— etmek, 1. Cağlamak (*T.D.*); **2**. Çağlamak (*P.d.C.*); **3**. Çaylamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Çinemek (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Düşünmek (*K.T.*); **6**. Gütmek (*Müt.*); **7**. Kılıklamak, kılıklandırmak (*Bab.*); **8**. Kurmak (*K.T.*); **9**. Oranlamak (*Der: Çankırı, Konya*); **10**. Ölçümlemek (*Müt.*); **11**. Ömek (*Uyg. «İnd.»*); **12**. Sakımak (*D.L.T.*); **13**. Sanamak (*Rad. IV. «Çağ., Osm.»*); **14**. Tasarlamak (*K.T.; Der: Çorum*); **15**. Tasımlamak (*K.T.*); **16**. Tinkeşmek (*B.T.L. «Çağ.»*); **17**. Urpanlamak (*Rad.I. «Kaz.»*); **18**. Yarannamak (*Der: Balıkesir, Edremit*). [Bak: Derpiş etmek]

Tasdi [etmek], **1**. Baş ağrıtmak, baş ağrısı vermek (*K.T.; T.D.*); **2**. İnçsiretmek (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Bihuzur etmek]

Tasdik [etmek], **1**. Çın tutmak (*Kur.İ.*); **2**. Doğrulamak (*Muht.*); **3**. Gerçeklemek (*Bah.; Bian.; Cev.; Kam.; Hurş.; 24.; Der: Lâpseki*); **4**. Gerçeklendirmek, gerçek olduğunu söylemek (*K.T.*); **5**. Gerçek tutmak (*Kur.B.; 24.*); **6**. İnanmak (*K.T.*); **7**. Kirtgünmek (*D.L.T.*); **8**. Kirtilemek (*Müt.*); **9**. Kirtülemek (*D.L.T.; Kur.İ.*); **10**. Kirtü tutmak (*Kur.B.*); **11**. Onamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **12**. Tanımak (*K.T.*); **13**. Tanuklamak (*Uyg. «İnd.»*); **14**. Yakturmak (*P.d.C.; Ç.L.*).

— ettirmek, Çınlatmak (*D.L.T.*).

Tasfif [etmek], **1**. Dizmek (*K.T.*); **2**. Sıralamak (*K.T.*).

Tasfih [etmek], **1**. El çırpmak, el vurmak (*K.T.*); **2**. Yassılatmak (*K.T.*).

Tasfir [etmek], **1**. Islık çalmak (*K.

T.); **2**. Sarartmak, sarıya boyamak (*K.T.*).

Tasfiye, 1. Arıtma (*T.D.*); **2**. Süzme (*Der: A.*); **3**. Üyürme (*T.D.*); **4**. Üyürtme (*Der: A.*).

—âleti, Çulpu (*P.d.C.; Ç.L.*).

—eden, Arıtgan (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Arıtlamak (*İd.Haş.*); **2**. Arıtmak (*B.T.L.* «*Ad.*»; *D.L.T.*); **3**. Durultmak (*Bian.*); **4**. Erçimek (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **5**. Sermetmek (*D.L.T.*); **6**. Süzmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»; *D.L.T.*); **7**. Temizlemek* (*K.T.*); **8**. Urundulamak (*Cev.*); **9**. Üründülemek (*Ter.*); **10**. Yumak (*Bian.*).

—i nefis, 1. Öz duruma (*Kur.İ.*); **2**. Öz süzme (*Hurş.*).

—olunmak, Süzülmek (*D.L.T.*). [Bak: Istıfa]

Tasgir [etmek], **1**. Koratmak (*Rad.II.* «*Şor.*, *Sag.*, *Koyb.*»); **2**. Küçültmek (*K.T.*); **3**. Ufaltmak, ufatmak (*K.T.*).

Tashih [etmek], **1**. Doğrultmak (*K.T.*); **2**. Dölendirmek, döleştirmek (*Der: Niğde*); **3**. Düzeltmek (*K.T.*); **4**. Eyiletmek, iyileştirmek (*K.T.*); **5**. Onaklamak (*Der: Aydın*); **6**. Onartmak (*K. T.*); **7**. Uvatlamak (*Der: Giresun, Ordu*).

Tâsi, Dokuzuncu (*K.T.*).

Tas'ip [etmek], **1**. Güçleştirmek (*K.T.*); **2**. Güçsimek (*K.T.*); **3**. Güçsünmek (*Der: Lâpseki*). [Bak: İşkâl]

Tasir, 1. Cırgana [?- Pişmiş meyvayı sıkıştırmak suretile şırasını çıkartmak] (*Der: Çarşamba* «*Samsun*»); **2**. Sıkıp suyunu çıkarmak (*K.T.*); **3**. Sıkma (*Müt.*).

Taslit [etmek], **1**. Sataştırmak (*K.T.*); **2**. Üşürmek (*L.O.*). [Bak: Tasallüt]

Tasmim [etmek], **1**. Kurmak (*Der: A.*); **2**. Oğramak (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Oranlamak (*B. T. L.* «*Osm.*»; *L.O.*); **4**. Ölçümlemek (*L. O.*); **5**. Tasımlamak [«Tasımlamak» sözünün arapça «tasmim» den, «tasarlamak» sözünün de «tasavvur» dan bozma olduğunu iddia edenler, türkçede «tasa», «taslak» sözlerinde de görülen «tas» kökünün varlığını düşünmemişler] (*Fer.; L.O.; K. T.; B. T. L.* «*Osm.*»); **6**. Yasanlamak (*Der: Ordu, Ünye*). [Bak: Kast, niyet, tasavvur, karar]

Tasni [etmek], **1**. Düzmek, düzüp koşmak (*Bab.; Hurş.*); **2**. Uydurmak (*K.T.*); **3**. Yakıştırmak (*K. T.*); **4**. Yapmak (*K.T.*); **5**. Yaratmak (*D.L.T.*).

—edilmiş, 1. Düzme (*Bab.; Hurş.*): **2**. Uydurma (*K. T.*); **3**. Yapma (*K.T.*). [Bak: Sahte, kalp]

Tasnif [etmek], **1**. Ayırmak, bölük bölük ayırmak (*K.T.*); **2**. Dizmek (*Der: İstanbul*); **3**. Düzmek (*Dede.; Enb.*); **4**. Sıralamak (*K.T.*); **5**. Üyütlemek (*Der: Isparta*).

Tasrif [etmek], Çekmek [Gramerde «Şu fiilin hal sıygasını çekiniz bakalım.»] (*K.T.*).

Tasrih [etmek], **1**. Açıkça söylemek (*K.T.*); **2**. Açıklamak (*Kam.*); **3**. Bejemek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **4**. Yasılamak [«Ol sözü yasıladı=açıkça, sarihan söyledi»] (*D.L.T.*) [Bak: Sarahat]

Tastir [etmek], Yazmak (*K.T.*).

Tasvip [etmek], **1**. Beğenmek (*Der: İstanbul*); **2**. Doğru bulma (*K.T.*); **3**. Doğru bulmak (*K.T.*); **4**. Doğru buluş (*K.T.*); **5**. Gerçeklemek (*Cev.*); **6**. İrim (*Met.*); **7**. İyi bulmak (*Der: İstanbul*); **8**. Onamak (*Rad. I.* «*Osm.*»); **9**. Yahşılamak (*P.d.C.*); **10**. Yakturmak

(*Rad. III.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*; *Ç.L.*) [Bak: Kabul, tasdik, ihtiyar, tensip, muvafakat]

Tasvir, 1. Angu [Resim man. Anmağa vesile] (*Uyg.* «*O.Q.*»); **2.** Keber [Manzara ve nümune man.] (*Rad.II.*«*Şor.*»); **3.** Perni (*Rad.IV.* «*Tar.*»); **4.** Som (*Rad. IV.* «*Alt., Tel., Sag.*»); **5.** Somı (*Rad. IV.* «*Koyb.*»); **6.** Sünö (*Rad.IV.*«*Alt.*»); **7.** Sür (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **8.** Tursun (*Kar.*); **9.** Ukşaş [Yk: Okşaş = benzer] (*Kar.*). [Bak: Resm]

—etmek, 1. Anlatmak (*Der: İstanbul*); **2.** Benzetmek (*Der: İstanbul*); **3.** Bezemek (*Kur. İ.*); **4.** Bediz etmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Düzetmek [?] (*Kel.*) **6.** Göz önüne getirmek (*Der: İstanbul*).

Tatbik [etmek], **1.** Barlamak [Muayene etmek, yoklamak, tahkik etmek man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2.** Deneştirmek (*Lûg, Ar.*); **3.** Kapaklamak (*Kam.*); **4.** Karşılaştırmak (*K.T.*); **5.** Ödemek (*Rad. I.* «*Uyg.,Osm.*»); **6.** Uydurmak (*K.T.; T.D.*); **7.** Yakıştırmak (*K.T.*); **8.** Yürütmek (*Rab.*). [Bak: Kıyas, mukayese]

Tathir [etmek], **1.** Arılamak (*Ter.*); **2.** Arıtmak (*B.T.L.* «*Osm.*»; *Kam.; T.D.; Lûg. Ar.; L. O.; Ar. L.; Der: Suşehri*); **3.** Temizlemek* (*K.T.*); **4.** Tiniltmek (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **5.** Uvarmak (*Der: Kağızman* «*Kars*»); **6.** Yıkamak (*Der: İstanbul*); **7.** Yıykamak (*Hurş.*); **8.** Yumak, yuymak (*Hurş.*).

—edilmek, 1. Arınmak (*Müt.*); **2.** Arıtınmak (*Uyg.* «*U.*»); **3.** Temizlenmek (*K.T.*); **4.** Yıkanmak (*Der: İstanbul*).

Tatil, 1. Eğit [?] (*Der: Ankara*); **2.** İrkinlik (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **3.** İşsizlik (*K.T.*); **4.** Kesim (*K.T.*).

—etmek, 1. Bırakmak, işi bırakmak (*Der: Ankara*); **2.** Boşaltmak (*L.O.*); **3.** Durdurmak (*K.T.*); **4.** İrkinlemek (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **5.** İşsiz bırakmak (*K.T.*); **6.** İş taşlamak [Grev man.] (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **7.** Kesmek (*K.T.*); **8.** Savmak (*Müt.*).

—i faaliyet etmiş, 1. İşlemez (*K.T.*); **2.** Savuk (*Ça. Ma.*).

Tatlik [etmek], **1.** Bırakmak (*K.T.*); **2.** Boşamak (*K.T.; T.D.*); **3.** Çözmek (*Rad. III.* «*Osm., Krm.*»).

Tatmin [etmek], **1.** Carıtmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Hanturmak, kanturmak (*Uyg.* «*P.P.*»); **3.** Kandırmak (*Der: İstanbul*); **4.** Yerine getirmek [Bir dileği -] (*Müt.*).

—olunmak, Baymak (*Der: Kula* «*İzmir*», *Çorum, Konya, Sinop, Söğüt, Bilecik*).

Tatvil [etmek], **1.** Uzatmak (*K.T.; D.L.T.*); **2.** Uzun tutmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İtnap]

Tatyip [etmek], Gönül almak, gönül yapmak (*K.T.*).

Taun, 1. Kıran (*Rad. II.* «*Osm.*»); **2.** Kırlağan (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Miçikli [?] (*Bab.*); **4.** Ölet [Umumî olarak büyük salgın man.] (*Tuh.; T.D.*); **5.** Tünömö (*Rad. III.* «*Kır.*»); **6.** Yumurcak (*T.D.; Aş.; Lûg. Ar.; K.T.*). [Bak: Veba]

Tavaf [etmek], **1.** Aylanmak (*Rad. I.* «*Tel., Alt., Leb., Şor., Koyb., Sag., Kız., Kaç., Küer., K. Kır., Tob., Kar.*»); **2.** Aynalmak (*Müt.*); **3.** Çeğrenmek (*Ah.*); **4.** Çeğzinmek (*Muk. Ed.*); **5.** Çevrinmek (*Ter.*); **6.** Çizginmek (*B.T.L.* «*Ad.*»; *Der: Çankırı*); **7.** Değrinmek (*T. D.*); **8.** Değzinmek (*Kur.B.*); **9.**

Denrimek (*Kur. A.*); **10**. Denzinmek (*Fer.; Ar. L.; Kur. A.*); **11**. Dolaşmak (*K.T.*); **12**. Dolanmak (*Müt.*); **13**. Dönmek (*Ah.*); **14**. Tezkinmek (*Kur. İ.*); **15**. Yörenmek (*Süh.*).

Tav'an, 1. Dileğiyle (*Kur. B.*); **2**. Genen (*Kur. A.*); **3**. İstiyerek (*K. T.*); **4**. Kendiliğinden (*K.T.*).

— ve kerhen, 1. Genin gensüz (*Kur. B.*); **2**. İster istemez (*K.T.*).

Tavassut, 1. Aracılık (*Bit.*); **2**. Atun (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **3**. Göme (*Müt.*); **4**. Muyancılık [Bunun eskiliği bugün de kullanılan «*meyancılık, miyancılık*» sözünün zannedildiği gibi farsça olmadığını gösteriyor] (*D.L.T.*). [Bak: Müdahale]

— etmek, 1. Araya girmek (*K. T.*); **2**. Aralamak [Barıştırmak için tavassut man.] (*D.L.T.*).

Tavaşi, 1. Ak ağa (*T.D.*); **2**. Eneme (*Der: Isparta*); **3**. İnenmiş (*Bian*).

Tavattun [etmek], **1**. Cerlemek, cerlenmek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Eğleşmek [Bir yerde durup kalmak man.] (*Der: Konya*); **3**. Urnamak (*D.L.T.*); **4**. Yerlenmek (*Fbş.; Kel.*); **5**. Yerleşmek (*K. T.*); **6**. Yersimek (*D.L.T.*); **7**. Yıldızlanmak (*D.L.T.*); **8**. Yurtlanmak (*Tef.*); **9**. Yurt tutmak (*Der: Uşak*). [Bak: Vatan]

Tavik, 1. Asıntı (*K.T.*); **2**. Saykallanma (*Der: Afyon, Denizli*); **3**. Süme [?] (*İd.Haş.*); **4**. Sürünceme (*T.D.*); **5**. Yubayma (*Müh.*).

— a uğramak, Endelemek (*Der: Bolu*).

— edilmiş, Ergil (*İd.Haş.*).

— etmek, 1. Alıkomak, alıkoymak (*K.T.*); **2**. Asmak (*K.T.*); **3**. Bağdamak (*L.O.; Der: Bergama*); **4**. Ergillemek (*İd.Haş.*); **5**. Geciktirmek(*K.T.*); **6**. Geri bırakmak (*K.T.*); **7**. İrtelemek (*Bian.; Der: İzmir*); **8**. Savsaklamak (*K.T.*); **9**. Tılkatmak(*D.L.T.*); **10**. Tıymak (*Tuh.*). [Bak: İmhal, tehir, talik]

Tavil, 1. Boylu (*Der: İstanbul*); **2**. Çok sürer (*K.T.*); **3**. Daylak (*Der: Erzincan*); **4**. Daylan, taylan [Boyu uzun man.] (*Der: Uşak, Çankırı*); **5**. Örken [?] (*Der: Tokat*); **6**. Sürekli (*Der: İstanbul*); **7**. Uzun (*K.T.*). [Bak: Diraz]

Tavile, 1. Ahır, ahur* [Ş. Sami Bey de «aslı türkçe olup arapçaya da geçmiştir» diyor] (*K.T.*); **2**. Aran (*Rad.I.* «*Krm.,Çağ.*»;*D.L.T.*); **3**. Dam (*Der: Edirne*); **4**. Tavla* [Bu sözün arapça *tavile* den yahut lâtince *stabulon* dan geldiği zannedilmiş ise de, türkçe *tav* kökünün varlığı bu zanları tekzip eder] (*K.T.*).

Taviz, 1. Ödek [Ödemeye yarar şey man.] (*Müt.*); **2**. Karşılık (*Der: İstanbul*); **3**. Tölek (*Rad. III.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»; *P. d. C.; Ç.L.*); **4**. Tülek (*Rad.III.* «*Osm.*»). [Bak: İvaz, bedel]

— edilmek, Uğurlanmak(*D.L.T.*).

Tavk, 1. Ağdam(*Müh.*); **2**. Boynağ (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **3**. Boyunduruk [mec.] (*Müt.*); **4**. Kasnak (*Kam.*). **5**. Tasma (*K.T.*).

Tavr [Tavır, Tavur], **1**. Corüşlük [Tavru hareket man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Çalım [kurum man. «Artık bunun tavrından (*=çalımından)* geçilmiyor.»] (*K.T.*); **3**. Çelim(*K.T.*); **4**. Gidiş (*Der: İstanbul*); **5**. Gös-

teriş (*K.T.*); **6.** Kes (*Kon.*); **7.** Kesim [Biçim, şekil man.] (*San, Müt.*); **8.** Ölçüm[?] (*T.D.*); **9.** Selen [Ses, sada man.da] (*Der: Kütahya*); **10** Turak [Hal, heyet man. da.] (*Ç.L.*); **11.** Tutum (*Müt.*; *Der: Avanos*); **12.** Tür [Tarz, nevi, şık man.] (*T.D.*); **13.** Yoruk (*T.D.*); **14.** Yol [«Ulu yollu»] (*Hurş.*) [Bak: Eda, suret, reviş, şive, hareket, tarz, üslûp]

—ı şûhane, Tasrayma (*B.T.L.* «*Kaz.*»). [Bak: Şuh]

—ı tahakküm almak, Dadarmak (*Der: Suşehri*). [Bak: Tahakküm]

Tavsif, 1. Anlatma (*Der: İstanbul*); **2.** Niceliğini gösterme (*Müt.*); **3.** Salı (*T. D.*); **4.** Sayıp dökme (*Muht.*).

—etmek, 1. Soylamak [Yk: Söylemek] (*Muht.*); **2.** Yaktamak (*T.D.*). [Bak: Tarif, tasvir]

Tavsiye [etmek], **1.** Ismarlamak [Sipariş man.] (*Tuh.; P.d.C.; K.T.*); **2.** Salık vermek [İhbar ve tarif man.] (*Der: İstanbul*); **3.** Tanutmak (*D.L.T.*); **4.** Tatuzmak (*B.T.L.* «*Uyg*»); **5.** Tuturmak (*Müh.*); **6.** Yekimek (*Rad.III.* «*Tar.*»).

Tavus, Alakuş (*T.D.*);

Tavzif [etmek], **1.** Iş vermek (*K.T.*); **2.** Kargımak (*Rad.II.* «*Tüm.*»); **3.** Kullanmak (*K.T.*). [Bak: Tayin, vazife]

Tavzih [etmek], **1.** Açıklamak (*Müt.*); **2.** Açık söylemek (*K.T.*); **3.** Açmak (*K.T.*); **4.** Anıklamak (*Rad.I.* «*Kır., Krm.*»); **5.** Bejemek (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: İzah]

Tayaran, Uçuş (*K.T.*).

—etmek, 1. Ağmak (*B.T.L.* «*Çağ., Osm.*»); **2.** Pırlamak [?] (*Der: İçel, Sirkeli*); **3.** Uçmak (*K.T.; Der: Içel*). [Bak; Havalanmak]

Tayf, 1. Tüngür (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Tüzgünme (*Muk. Ed.*).

Tayin [etmek], **1.** Atağlamak (*P.d. C.*); **2.** Atamak (*P.d.C.*); **3.** Ayırmak (*K.T.*); **4.** Bağlamak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **5.** Belirtmek (*Kab.*); **6.** Bolcamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **7.** Göstermek (*K.T.*); **8.** Koymak (*Kam.*); **9.** Maktalamak [Tarif etmek man.] (*P.d.C.*); **10,** Mölyemek (*Rad. IV.*«*Şor.*»); **11.** Öğürtlemek (*B. T. L.* «*Osm*»; *K.T.*); **12.** Örülemek (*L.O.*); **13.** Öründelemek (*K.T.; L.O.*); **14.** Örünlemek (*Müt.*); **15.** Pelgilmek (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **16.** Urundulamak (*Ç.L.*); **17.** Yasamak (*Or.*); **18.** Yasanlamak (*Der: Ordu, Ünye, İçel, Mersin, Afyon Karahisar, Kırşehir*); **19.** Yerleştirmek (*K.T.*). [Bak: Tahsis, tefrik, nasp, tavzif, tarif, tespit]

Tayip, 1. İlenç (*D.L.T.*); **2.** Kakınç (*Dede.*); **3** Kıcu (*Rad. II.* «*Kaz.*»); Kınam (*Bit.*); **5.** Şirlin (*Rad. IV.* «*Kır*».). [Bak: Ayıp]

—eden, 1. Dancı (*Der: Erzurum*); **2.** Kınamsak (*Kıs.*).

—etmek, 1 Cemirmek (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2.** Dağnamak (*Der: Zonguldak, Ünye* «*Ordu*», *Fatsa, Kastamonu, Çarşamba* «*Samsun*», *Bayburt, Çaycuma* «*Devrek*», *Çerkeş*); **3** Danamak (*Der: Zonguldak*); **4.** Danlamak (*Der: Amasya*), **5.** Dansamak (*Der: Kayseri, Seyitgazi, Bursa*); **6.** Gınamak (*Der: Elâziz, Antalya, Bozöyük, Nallıhan; Kocaeli, Akhisar, Çankırı*); **7.** Hınamak (*Der: O.A.*); **8.** Irışkanlamak (*Mün.*); **9.** İyiklemek (*Tuh.*); **10.** Kağı-

mak (*Rad. II.«Kumd.»*); **11**. Kınamak (*Kon.; San.; Enb.; Kara.; Ma.; Der: Cebelibereket, Denizli Kütahya, Muğla, Kilis, Tekirdağ, Kocaeli, Ankara*). **12**. Sirlemek (*Rad.IV. «Kır.»*); **13**. Tanlamak (*L.O.; P.d.C.; Ç. L.*); **14**. Yermek (*Müz.; Muht.*); **15**. Yirmek (*Muht.*). [Bak: Lekelemek, takbih etmek]

Tayyar, 1. Uçan (*K.T.*); **2**. Uçar (*K.T.*); **3**. Uçgur (*Ç.L.*). [Bak: Tayr, Tayaran]

Tayyare, 1. Uçak (*Der: Menemen «İzmir»*); **2**. Uçkaç (*B.T.L.«Kaz.»*); **3**. Uçkan (*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Uçurtkaç (*B.T.L. «Kaz.»*).

Tayy etmek], **1**. Atlamak [Zaman veya mesafeyi aşıp geçmek man.] (*K. T.*); **2**. Coymak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çalmak (*Kam.*); **4**. Çıkarmak Tarh ve tenzil man.] (*K. T.*); **5**. Çizmek (*Der: İstanbul*); **6**. Dürmek [Aşmak, aşıp geçmek man.]. (*Kur. B.; D.L.T.; L. Ta.; Müt.*); **7**. Geçmek(*K.T.*); **8**. İndirmek (*Der: A.*); **9**. Kaldırmak (*K.T.*). [Bak: Hazf, tarh, tenzil, kat'etmek].

Tayyip, 1. Arı (*T.D.*); **2**. Arığ (*Kur. İ.*); **3**. Aru (*Kur. B.*); **4**. Arun (*P.d.C.*); **5**. Etkü (*Rad. I. «Uyg.»*); **6**. Ezgü (*Rad. I. «Çağ.»*); **7**. Eyi, iyi (*K.T.*); **8**. Yahşi (*Kur. İ.*).

Tazallüm, Sızıltı, sızlanış (*T.D.*). [Bak: Dât, şikâyet, iştikâ]

—etmek, 1. Ağlamak, ağlayıp sızlamak (*Ata.; K.T.*); **2**. Boynunu bükmek (*K.T.*); **3**. Okramak (*B. T.L. «Çağ.»; K.T.*); **4**. Sızlanmak (*K.T.*); **5**. Sinilemek (*Aş.*); **6**. Talabımak (*Cal.*); **7**. Yalvarmak (*Der: Malatya, Kırşehir*); **8**. Yanıkmak (*Müt.; Der: Malatya, Uşak, C.A.*); **9**. Yavıncamak, yavıncımak (*Der: Gazi Antep, Birecik, Kozan, Malatya, Kırşehir*)

Tazammun, 1. İçine almak (*Der: İstanbul*); **2**. Sarmak (*Müt.*); **3**. Sezdirmek, sezinti vermek (*Muht.*); **4**. Sığgu, sıkku İstiap, ihtiva, iştimal man.] (*Rad.IV. «Çağ.»*). [Bak: Şümul, ihata, ihtiva, istiap]

Tazarru, 1. Calınç (*Rad.IV.«Kaz.»*); **2**. Ötük (*Uyg. «İnd.»*); **3**. Sızıncı (*Bab.*); **4**. Yakarış (*Müt.*); **5**. Yalvarış (*Muht.*). [Bak: Münacat, niyaz]

—etmek, 1. Bülremek, bularmak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Calbarmak (*Uyg. «O.Q.»*); **3**. Pazırmak (*Rad. IV. «Çağ., Koyb.»*); **4**. Sırıncımak (*D.L.T.*); **5**. Sünzelmek (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **6**. Yakarmak (*T. D.; Neh.*); **7**. Yalvarmak (*Kur.İ.*); **8**. Yavıncımak (*Müt.*); **9**. Yavuncumak (*Der: Antakya, Alucra, Kırşehir*); **10**. Yavzağırmak (*Kur. B.; Ter.*); **11**. Yavzamak (*T.D.*); **12**. Yavzarmak (*Kur. B.*); **13**. Yirmürmek (*Neh.*).

Taze*, 1. Acar (*Müt.; Der: Kırşehir, İncesu «Kayseri»*); **2**. Bayatlamamış (*K.T.*); **3**. Buruşmamış (*K.T.*); **4**. Genç (*K.T.*); **5**. Göcek (*Der: Maraş*); **6**. Göy (*Der: Ankara*); **7**. Körpe (*Der: İstanbul, A.*); **8**. Körpi (*Hurş.*); **9**. Imırgı (*Der: Isparta*); **10**. Taza [Farsça «*taze*» nin türkçe aslı budur. Temiz, dokunulmamış, hal ve sıhhati yerinde man. Yk: Taz = parlak, töysüz. Mastarı «*tazarmak*»] (*Rad. III. «Tar., Çağ., Uyg., Kır., Kaz.»*); **11**. Yaş (*T.D.; K.T.; D.L.T.*); **12**. Yeni (*K.T.*); **13**. Yeşil (*K.T.*).

—lenmek, —olmak, 1. Tarar-

mak, tazarmak (*Rad. III. «Kır., Kaz.»*); **2.** Yangarmak (*Uyg.«İnd.»*); **3.** Yenilenmek (*Der: A.*); **4.** Yeşermek (*Der: A.*).

Taz'if [etmek], **1.** Arturmak (*Kur. B.*); **2.** İki kat etmek (*K.T.*); **3.** Koşlamak (*Der: Avanos «Kırşehir»*). [Bak: Muzaaf]

Tazim, 1. Kuttuk, kutluk (*Rad. II. «Kır.»*); **2.** Sanlav, sannav (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Saygı (*Der: İstanbul*); **4.** Sıy (*Rad. IV. «Kar.»*); **5.** Tap (*B.T.L. «Uyg.»*); **6.** Tapı, tapu (*T.D.*); **7.** Tapşın (*T.D.; Müt.*); **8.** Tapuk (*Rad. III. «Çağ.»*); **9.** Yükünç (*Uyg. «İnd.»*); **10.** Yüvünce (*T.D.*). [Bak: İbadet]

—etmek, 1. Ağırlamak (*Uyg. «Usp., T.T.»; Bab.; Mus. Es.; K. T.*); **2.** Ançulamak (*Uyg. «U., T. T., İnd.»*); **3.** Ayamak (*Uyg. «H. II.»*); **4.** Bayarlamak (*Müt.*); **5.** Büyüklemek (*Müt.*); **6.** Büyük saymak, büyük tutmak (*Der: İstanbul*); **7.** Büyütmek (*K.T.*); **8.** Olçamak (*Rad. I. «Çağ.»*); **9.** Ölçeşmek (*T.D.*); **10.** Saylamak (*Müt.*); **11.** Saymak (*Müt.*); **12.** Tapınmak, tapmak (*Uyg. «İnd., P.P., U.»*); **13.** Uğulcamak (*Ç.L.*); **14.** Ulatmak (*T.D.; K.T.*); **15.** Uluğlamak (*D.L.T.*); **16.** Ululamak (*Rad. I. «Kaz.»; B.T.L. «Osm.»; K.T.; Kam.; T.D.; Müt.*); **17.** Ulumsunmak (*T.D.*); **18.** Uru turmak (*Ah. H.*); **19.** Yükünmek (*Bah.*). [Bak: Hürmet, ihtiram, riayet, ikram, izaz]

Tazip [etmek], **1.** Burçaldırmak, burçumak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2.** Emgetmek (*Rad.I. «Uyg.»*); **3.** İrelemek (*Rad.I. «Çağ.»*); **4.** Kınamak (*Tuh.;Kur.I.;D.L. T.; P. d. C.; Ç.L.; Müt.*); **5.** Kıynamak (*P.d. C.; Ç.L.; Kar.*); **6.** Könmek, künmek (*P.d C.*); **7.** Munarmak (*Rad. IV. «K.B.»*); **8.** Sıkmak, sıkıntıya sokmak (*Der:İstanbul*); **9.** Sınıktırmak (*Rad.IV. «Kar.»*); **10.** Üzmek, üzüntüye sokmak (*Der: İstanbul*); **11.** Yadatmak (*Kar.*). [Bak: Azap]

Tazir [etmek], **1.** Abaylamak (*Met.*); **2.** Çıkışmak (*K.T.; Der: İzmir*); **3.** Darılmak (*Der: İstanbul*); **4.** Kakımak (*P.d.C.; Ç.L.; Bian.*); **5.** Kınamak (*Bian.; Ma.*); **6.** Paylamak (*Der: İstanbul*); **7.** Yazgırmak (*T.D.; Met.*). [Bak: Azar, itap, levm, melâmet, sitem, serzeniş, tevbih, tekdir]

Taziyane, 1. Kamçı (*K. T.*); **2.** Kırbaç (*K.T.*).

Taziye, 1. Baş sağlamak (*Müt.*); **2.** Ölgülük [«Ölgülüğe gitmek»] (*Der: Milâs*).

Taziz [etmek], **1.** Değer vermek, değerli tutmak (*Müt.*); **2.** Ezgertmek [Yk: Ezgü = iyi] (*Der: Bayburt*); **3.** Malkımak (*Rad. IV. «Tel.»*); **4.** Parsamak [Yk: Bağır, pağır] (*Rad.IV.«Sag., Koyb.»*); **5.** Üstüne titremek (*Der: İstanbul*); **6.** Yücelemek [Tazim man.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Aziz]

Tazmin, —at, 1. Ödek (*Bab; K.T.; T.D.; Rad.I. «Çağ.»; Kara.*); **2.** Ödeme (*K.T.*); **3.** Tölek (*B.T.L. «Çağ.»*); **4.** Tülük (*P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Yantut (*Uyg. «U.»*); **6.** Yavıt (*İd.*); **7.** Yoluğ, yoluk [Fidye man. (*Müh.*).

—etmek, 1. Ödemek (*K.T.*); **2.** Tölemek (*B. T. L. «Çağ.»; Der: Seyitgazi*). [Bak: Tediye]

Tazyi, [Bak: İzaa]

Tazyik, 1. Basıç (*Rad. IV. « Çağ.»*); **2.** Basıldıru (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.**

Basınç (*Rad. IV. «Uyg.»; Uyg. «Man., T. T.»; Süh.*); **4**. Baskı (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*); **5**. Basrık (*Rab.*); **6**. Basu (*Rad. IV. «Kaz.»*); **7**. Kısı (*Ferh.; Müt.*); **8**. Kısım (*Rad.II. «Kır.»*); **9**. Kıstak (*P.d.C.; Ç.L.*); **10**. Kısu (*Ferh.*); **11**. Küyür (*Rad.II. «Alt., Şor.»*); **12**. Pılçu (*Rad. IV. «Tel.»*); **13**. Sıkılcım (*Sıh.; Bab.; Ça. Ma.; Muht.*); **14**. Sıkırcım (*G.D.; Der: İzmir*); **15**. Tolkak (*Uyg. «U.»*). [Bak: İcbar, ikrah]

—aleti, 1. Bastırak (*Der: Nevşehir*); **2**. Bastırık (*Der: Avanos «Kırşehir»*); **3**. Kıskaç (*Der: İstanbul*); **4**. Sıkanak (*Der: İzmir*).

—edici, Kıstakçu (*Rad.II.«Kar.»*).

—etmek, 1. Basırganmak, basırmak (*Rad. IV. «Osm.»*); **2**. Basmak (*Uyg. «İnd.»; K.T.; L.O.*); **3**. Basurmak (*Uyg. «H.I.»*); **4**. Çorkışmak (*Rad. III. «Ad.»*); **5**. Darlaştırmak (*K.T.*); **6**. Darsıkmak (*Der: İçel*); **7**. Kadamak (*Der: Giresun, Bayburt*); **8**. Kamandırmak (*Der: Arapkir, Burusa*); **9**. Kavırmak (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Kavurmak (*D.L.T.*); **11**. Kısarlamak (*Mün.; Muk. Ed.*); **12**. Kıslamak (*Rad. II. «Kom.»*); **13**. Kısmak (*Rad. II. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kır., Kom., Kaz., Kırm., Uyg., Çağ., Osm.»; Or.; D.L.T.; Muht.*); **14**. Kıstamak (*Kar.*); **15**. Kıvıktırmak, kıbıktırmak (*Der: Gazi Antep*); **16**. Kıyıktamak (*Rad. II. «Şor.»*); **17**. Korgalatmak (*Rad.II. «Kır.»*); **18**. Küyüremek (*Rad. II. «Tel.»*); **19**. Pazıtmak (*Rad. IV. «K.B.»*); **20**. Pılçarmak (*Rad. IV. «Alt.»*); **21**. Sıkamak (*Rad.IV. «Tel.»*); **22**. Sıkarlamak (*Bab.; Fer.*); **23**. Sıkıntı vermek, sıkıntıya koymak, sıkıntıya sokmak (*K.T.*); **24**. Sıkıştırmak (*K.T.*); **25**. Sıkmak (*Uyg. «H. II.»*).

—görmek, 1. Basınmak (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Kısılmak (*D.L.T.*); **3**. Tarıkmak (*M.M.; Muht.*); **4**. Oyulmak (*D.L.T.*).

—ile ezmek, Yanımak (*Uyg. «H.I.»*).

Teabbus [etmek], **1**. Damuşmak (*Der: Sivrihisar*); **2**. Purtarmak (*Der: Afyon*); **3**. Yüz burtarmak (*Der: A.*); **4**. Yüz buruşturmak (*Der: İstanbul*); **5**. Yüz ekşitmek (*K.T.*). [Bak: Abus]

Teadül [etmek], **1**. Dengeşmek (*İd. Haş.*); **2**. Denkleşmek (*Bab.*); **3**. Tenkeşmek (*D.L.T.*). [Bak: Muadil]

Teahhur, 1. Sadam (*Rad.IV. «Tel., Sag.»*); **2**. Tutkar (*B.T.L. «Kaz.»*).

—etmek, 1. Atkarıkalmak (*Tuh.*); **2**. Badalmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Çitirlenmek (*İd.Haş.*); **4**. Dirgenmek (*Müt.*); **5**. Gecikmek (*Der: İstanbul A.*); **6**. Geç kalmak (*Der: İstanbul*); **7**. Geri kalmak (*K.T.*); **8**. Kadanmak (*Der: Diyarbekir, Urfa, Erzurum*); **9**. Kalamak (*Rad. II. «Çağ.»*); **10**. Sonraya kalmak (*K.T.*); **11**. Tıyınmak (*Tuh.*).

Teakkul, 1. Anlayış (*K.T.*); **2**. Düşünmek (*Der: İstanbul*); **3**. Önceden düşünmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Akıl]

Teakup [etmek], **1**. Birbiri ardınca gitmek, birbiri ardı sıra gitmek, birbiri arkasından gitmek (*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Koğalaşmak, kovalaşmak (*Der: İstanbul*); **3**. Sıravardı gitmek (*Der: A.*); **4**. Terkemek (*L.O.*); **5**. Terkimek, terkişmek (*K.T.*); **6**. Uylamak

(*Der: Konya, Kırşehir*). [Bak: Tevali]

Teali [etmek], **1**. Ağmak (*Ata., Der: Konya, Simav, Avanos, Polatlı, Kastamonu Ayaş*); **2**. Erkeymek (*Rad. I. «K. Kır.»*); **3**. Öktümek (*Rad. I. «Tel.»*); **4**. Önmek (*Uyg. «İnd.»*); **5**. Pedümek, pedünmek [Yk: Büyümek] (*Rad. IV. «K.B.»*); **6**. Üsmek (*Kav.*); **7**. Yücelmek (*Kur. B.*); **8**. Yükselmek (*K.T.*). [Bak: İrtika, itilâ]

Teallüm [etmek], **1**. Bellemek (*K. T.*); **2**. Öğrenmek (*K.T.*). [Bak: Talim, tederrüs]

Teami, Görmezlikten gelme, görmemezlikten gelme (*K.T.*).

Teamül, [Bak: Âdet, itiyat, kaide, örf, usul, muamele

Tearüf, 1. Bilirlenme (*Ter.*); **2**. Bilişme (*Müt.*); **3**. Tanışma (*K.T.*).

Teassür, Güçleşme, güç olma (*K.T.*).

Teati [etmek], **1**. Alıp vermek (*Der: A.*); **2**. Verişmek (*D.L.T.; Kur.A.; K.T. Ar. L.*).

—i efkâr, 1. Düşüncelerini kar şılaştırmak (*Der: İstanbul*); **2**. Görüşüp konuşmak (*Der: İstanbul* [Bak: Hasbıhal]

Teavün, 1. Banlaşma (*Rad. IV. «Tar.»*); **2**. Bulunuş (*Rad. IV. «Osm.»*); **3**. İmece, imeci, meci, (*Der: Bolu, Kırşehir, Trabzon*); **4**. Kubaşma (*Der: Ankara, Yozgat*); **5**. Yardım, yardımlaşma (*K.T.*) [Bak: Muaveneti mütekabile]

Tebaa, 1. Albattı (*Rad. I. «Alt., Tel., Sag.»*); **2**. Baytak (*M.M.*); **3**. Buyun (*D.L.T.*); **4**. Cirniki (*Rad. IV. «Kaz.»*); **5**. Karaşa (*Rad. II. «Kır.»*); **6**. Pütçi (*Rad. IV. «Uyg.»*); **7**. Uydu (*İd.*); **8**. Uygan (*İd.*); **9**. Uyundu (*Çul.; Ah.*); **10**. Uyuntu (*Kam.*); **11**. Yilü (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Ahali, halk, raiyet]

Tebahhur [etmek], **1**. Buğulanmak, buğu olmak (*K.T.*); **2**. Burmak (*D.L.T.*); **3**. Soğulmak, sovulmak (*Der: Sinop*); **4**. Suğalmak, suğulmak (*Dede.*); **5**. Suyulmak (*Uyg. «H.II.»*). [Bak: Buhar]

Tebaiyet, 1. Körgü (*Or.*); **2**. Kulluk (*Rad. II. «Kom., Krm., Kar., Uyg.»*); **3**. Tapu (*Aş.; K.T.*); **4**. Uyma (*Der: A.*). [Bak: İnkıyat, ittiba, itaat]

—etmek, 1. Ardınca varmak (*Muk. Ed.*); **2**. Bağınmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Baş eğmek (*Müt.*); **4**. Baş indirmek (*Dede.*); **5**. Udmak (*Or.*); **6**. Uymak (*K.T.*); **7**. Yazınmak (*Tuh.*).

—ettirmek, 1. Baş eğdirmek (*Müt.*); **2**. Paktırmak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **3**. Udızmak (*Or.*).

Tebarüz [etmek], **1**. Açılmak (*D. L.T.*); **2**. Belirmek (*Müh.*); **3**. Belürmek (*Kel.*); **4**. Görünmek (*Der: İstanbul*); **5**. Pelgürmek (*Rad. IV. «K. B.»*); **6**. Sıraymak (*Rad. IV. «Tel.»*). [Bak: Tezahür]

Tebaüt [etmek], **1**. Açraşmak (*B. T.L. «Çağ.»*); **2**. Iramak (*Kara.; Der: Burdur, Karaağaç, Edirne*); **3**. Iraklanmak, ıraklaşmak (*K.T.*); **4**. Süyremek (*Tuh.*); **5**. Taymak (*Tuh.*); **6**. Tizkinmek (*P.d.C.; Ç. L.*); **7**. Uzaklaşmak (*K.T.*); **8**. Uzanmak (*Aybe.; Hurş.*).

Tebcil, Alkış (*D.L.T.*).

—etmek, 1. Ağırlamak (*K.T.; Mus. Es.*); **2**. Büyütmek (*K.T.*). [Bak: Tazim]

Tebdil, 1. Değşirme (*Kur.B.; T.D.*); **2**. Denşürme (*Kur.B.*); **3**. Kubulgak (*Rad.II. «Tel., Leb.»*). [Bak:

İstibdal, mübadele, tahvil, taklip, tağyir]

—etmek, 1. Ayrıksı etmek (*Müt.*); 2. Başkalamak, başkarlamak|, başkartmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Değiştirmek (*K.T.*); 4. Değşürmek (*Sir.*); 5. Dekşürmek (*Tuh.*); 6. Dönmek (*Hurş.*); 7. Poymak (*Der: Çarşamba, Ordu*); 8. Sapmak (*K.T.*); 9. Selişttirmek (*Rad.IV.*«*Tel., Alt.*»); 10. Yavunmak (*Rad.III.*«*Çağ.*»); 11. Yipitmek (*Müt.*).

Tebeddül, 1. Değişiş (*Der: İstanbul*); 2. Özgeriş (*B. T.L.*«*Kaz.*»). [Bak: Takallüp, tagayyür, tahavvül

—etmek, 1. Aynamak (*Neh.*); 2. Aznamak (*Muk. Ed.; D. L. T.*); 3. Başkarlanmak, başkarmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 4. Değişmek (*K.T.*); 5. Değşilmek (*Uyg.* «*İnd.*»); 6. Değşürülmek (*Mün.*); 7. Kalcaymak (*Rad.II.* «*Kaz.*»); 8. Paşkarmak (*Rad.IV.* «*Bar.*»); 9. Selişmek (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); 10. Tekrülmek (*D.L.T.*).

Tebellür [etmek], 1. Belirmek (*Der: A.*); 2. Pelgürmek (*Rad. IV.* «*K. B.*»). [Bak: Tebarüz]

Tebenni [etmek], 1. Oğul edinmek (*Der: A.*); 2. Oğullanmak (*Der: A.*); 3. Oğulluğa almak (*K. T.*); 4. Oğulsanmak (*Az.*).

Teber*, 1. Balga, balka (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); 2. Balta (*K.T.*); 3. Teber* [*Radloff* bu sözü doğrudan doğruya türkçe gösteriyor] (*K.T.*).

Teberri[etmek], 1. Arınmak(*Müt.*); 2. Bazmak (*Tuh.*).

Teberru, 1. Bağışlama (*Der: Avanos, Uşak.*); 2. Savgat (*Ç.L.*); 3. Soğat (*Rad. IV.* «*Uyg.*»). [Bak: Bahş, hibe, hediye, ihsan]

Teberrüt [etmek], 1. Anamak (*Tuh.*); 2. Büymek (*Der: İstanbul*); 3. Donmak (*Der: İstanbul*); 4. Soğumak, soğulmak (*Uyg.* «*H.I.*»; *K.T.*); 5. Tomlımak (*Uyg.* «*H.II.*»). [Bak: İncimat]

Tebessüm [etmek], 1. Cımındamak, cımınlamak (*Rad.IV.*«*Kır.*»); 2. Cımıymak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 3. Diş ilgitmek (*Enb.*); 4. Gülecremek (*Kur. İ.*); 5. Gülümsemek (*K.T.*); 6. Külünmek (*Uyg.*«*İnd.*»). [Bak: Hande, iptisam]

Tebeşir, 1. Ağdaş (*B.T.L.*«*Ad.*»); 2. Akbur (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); 3. Bor (*Rad.IV.*«*Kır.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); 4. Göreke (*Der: Isparta*).

Tebevvül [etmek], 1. Cövdürmek (*Der: Sıvas*); 2. Çiş etmek(*K.T.*); 3. Çövdürmek (*Der:Afyon,Bursa, Çanakkale*); 4. Çöydürmek (*Der: Keskin, Ankara, Isparta, Konya, Amasya*); 5. İşemek (*K.T.*); 6. Kaşanmak [Hayvan için] (*Ac.; L. O.; Dede.*); 7. Su dökmek [mec.] (*K.T.*).

Tebeyyün [etmek], 1. Açığa çıkmak (*K.T.*); 2 Belgirmek, bilgirmek (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 3. Belirmek, belürmek (*24.*); 4. Görünüp anlaşılmak (*K. T.*); 5. Ortaya çıkmak (*Der: İstanbul*); 6. Pelgürmek (*Rad.IV.*«*K.B.*»). [Bak: Tezahür, taayyün, sübut]

Tebeyyüz [etmek], Ağarmak (*Kur. B.*).

Teb'it [etmek], 1. Cıtırmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Iraklaştırmak (*K.T.*); 3. Irımak (*Ah. H.; Der: Mersin, Sıvas Merzifon,Çorum,*); 4. Kıygamak (*D.L.T.*); 5. Kızgamak (*D.L.T.*); 6. Targarmak (*Uyg.*

«O Q.»); **7.** Tarkarmak, taşkarmak (*Uyg. «İnd.»*); **8.** Tintürmek, tüntürmek (*D.L.T.*); **9.** Ulaktırmak (*Rad. I. «Kaz.»*); **10.** Uzağa sürmek (*K.T.*); **11.** Uzaklaştırmak (*K.T.*); **12.** Yıratmak (*D.L.T.*). [Bak: İb'at, ihraç, tart]

Tebliğ, 1. Car (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Çav [?] (*B.T.L. «Çağ.»*); **3.** Olcar, olçar [Askeri silâh altına davet, haber, ihbar, tebliğ man.]. (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: İblâğ, ilân, ihbar, iş'ar, isal]

—at, Bildürgülük(*Rad.IV.«Kaz.»*);

—etmek, 1. Cayurmak (*P.d.C.*); **2.** Çakmak (*D.L.T.*); **3.** Çavalatmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **4.** Değirmek (*Ah.; D.L.T.; Bat.*); **5.** Değürmek (*Kur. I.*); **6.** Eriştirmek (*K.T.*); **7.** Götürmek (*K.T.*); **8.** İletmek (*Ah. H.*); **9.** İrgürmek (*Cev.*); **10.** Pilgürmek, pilgürtmek (*Rad.IV. «K.B.»*); **11.** Tikirmek (*Muk.Ed.*); **12.** Yetiştirmek (*K.T.*); **13.** Yetürmek (*Muht.*).

Tebrik [etmek], **1.** Kutlamak (*Der: Ankara, Karahisar*); **2.** Kutlulamak (*Rad. II. »Osm.»; Hurş.; Der; Ankara, Karahisar*). [Bak: Tes'it]

Tebrit [etmek], **1.** Sogıtmak (*Uyg. «İnd.»*); **2.** Soğutmak (*K.T.*); **3.** Soyıtmak (*Uyg. «H.I.O.Q.»*); **4.** Soyurmak (*Uyg. «O.Q.»*). [Bak: Teberrüt]

Tebriye [etmek], **1.** Aklamak (*T.D.*); **2.** Arıtmak (*B. T. L. «Osm.»*). [Bak: İbra]

—edilmek, 1. Aklanmak (*Rad.I. «Tob. Kumd.»*); **2.** Arınmak (*L.O.*). [Bak: Teberri]

Tebyin [etmek], **1.** Belü eylemek, bellü eylemek (*Kur.B.*); **2.** Ortaya koymak (*Der: İstanbul*). [Bak: Tebeyyün]

Tebyiz [etmek], **1.** Ağa çekmek (*B.T.L. «Ad.»*); **2.** Temize çekmek (*Der: İstanbul*). [Bak: İstinsah, kopye]

Tecahül [etmek], **1.** Açmaz komak (*Rad. I. «Osm.»*); **2.** Beğilemek (*Der: Çeşme «İzmir»*); **3.** Bilmezden gelmek, bilmezlikten gelmek, bilmemezlikten gelmek (*K.T.*); **4** Bilmezlenmek (*Kam.; Kıs.*); **5.** Bilmezliğe gelmek (*K.T.*); **6.** Bönlemek, bönnemek (*Der: Kütahya, Elbistan*); **7.** Samsulanmak [«Ne olmuş diye samsulanıveriyorsun.»] (*Ça. Ma.; Der: Ankara*).

Tecavüz, 1. Akın (*T.D.*); **2.** Çapaul (*Rad. III. «Çağ.»*); **3.** Saldırış (*Müt.*); **4.** Sarkıntılık (*Der: İstanbul*); **5.** Taşkınlık (*Der: İstanbul*). [Bak: Haddi tecavüz, haysiyetşikenlik, hücum, itisaf, taaddi, taarruz]

—etmek, 1. Arkılmak [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **2.** Aşmak (*T.D.; D.L.T.; K.T.*); **3.** Atlamak (*K.T.*); **4.** Daklaşmak (*Der: Ankara*); **5.** Duncumak(*Der: Afyon Karahisar*); **6.** Ekleşmek (*Der: Bolu, Kastamonu, Konya, Zonguldak*); **7.** El uzatmak (*Der: İstanbul*); **8.** Geçmek (*K.T.*); **9.** İleri gitmek, ileri varmak (*K.T.*); **10.** Ötesine geçmek (*K.T.*); **11.** Ötmek (*B.T.L. «Uyg.»*); **12.** Saldırmak (*Müt.*); **13.** Süyremek (*Tuh.*); **14.** Uzmak (*Aybe.; Müt.*); **15.** Yakmak (*Rad. II. «Çağ.»*).

Tecdit [etmek], **1.** Yangırtmak (*Kar.*); **2.** Yenilemek (*Kam.;K.T.*); **3.** Yeniletmek (*K.T.*); **4.** Yenileştirmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Teceddüt]

Tecebbür, Zorbalık (*Der: İstanbul*).

Teceddüt, 1. Yenilenme (*K.T.; Kam.*); 2. Yenileşme (*K.T.*); 3. Yeni olma (*K.T.*). [Bak: Tecdit]

Tecehhüz [etmek], 1. Anıklanmak (*Müt.*); 2. Donanmak (*Müt.*); 3. Saylanmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Sepinmek (*Der: Bayramiç, Ezine*); 5. Şaylanmak (*Rad. IV.* «*Bar.*»). [Bak: Teçhiz]

Tecelli, 1. Görünüş [Tezahür man.] (*Müt.*); 2. Kıv [Baht ve tali man.] (*Der: Ankara*); 3. Yülük [Tasavvufî man.] (*Rad. III.* «*Tel.*»). [Bak: Zuhur, tali, mazhariyet, ilham, kader]

—etmek, 1. Açılmak (*Rab.*); 2. Belirmek (*Müt.*); 3. Bilgirmek, belgirmek (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); 4. Görünmek (*K.T.;T.D.*); 5. Pelgürmek (*Rad.IV.* «*K.B.*»); 6. Salımak (*Rad. IV.* «*Soy.*»).

Tecellüt [göstermek], 1. Başınmak (*Rad.IV.* «*Osm.*»); 2. Batırlanmak, batırsımak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 3. Kabadayılık satmak (*Der: İstanbul*); 4. Kol sallamak [mec.] (*Der: İstanbul*); 5. Sılandanmak, sılkındamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 6. Tıgramak (*Müh.*). [Bak: Celâdet]

Tecemmü, 1. Dernek, dirnek, tirnek (*Müt.*); 2. İrkilti (*Der: Balıkesir*); 3. Toplanç (*Müt.*); 4. Toplantı (*Müt.*); 5. Topluluk (*Müt.*); 6. Üşüntü (*Müt.*); 7. Yığnak (*Dede.; P. d. C.; Ç. L.; Der: Bünyan, Gazi Antep*). [Bak: Cemaat, cemiyet, içtima, in'ikat]

—etmek, 1. Birikmek (*Tuh.; K.T.*); 2. Camramak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 3. Çokarmak, çokaşmak (*Der: Isparta, Silifke*); 4. Çokmak (*Mir.*); 5. Çokurmak, çokuşmak (*L.O.; San.; Der: Ereğli* «*Konya*», *Seyhan, Trakya*); 6. Çorallaşmak [«Sofranın etrafına hemen çorallaşıverdiler.»] (*Müt.*); 7. Derneşmek (*Cev.*); 8. Dirmenmek (*Der: Ankara*); 9. Dirneşmek (*Der: Kütahya*); 10. İlitmek (*D. L.T.*); 11. İrikmek (*Der: Konya*); 12. İrkilmek (*Der: Alâiye*); 13. İrkişmek (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 14. Öğmeşmek (*İd. Haş.*); 15. Toplanmak, toplaşmak (*K.T.*); 16. Umaklanmak (*Ba.*); 17. Üğmeleşmek (*Ça. Ma.*); 18. Üşmek (*K.T.*); 19. Yığılmak (*K.T.*); 20. Yığnak olmak (*Dede.*); 21. Yumuşmak (*Der: Bursa, Bilecik, Bozüyük, Burdur, Nallıhan, Kütahya, Avanos*).

—gâh, 1. Bulcar (*Bab.*); 2. Derim evi (*Der: Ereğli* «*Konya*»); 3. Eğrek, eyrik (*Der: Aziziye, Sandıklı, Karahisar, Kayseri, Pınarbaşı* «*Kayseri*»); 4. Könnek (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); 5. Sürek evi (*Der: Keskin*).

Tecemmülât, 1. Barık, baruk [Mülk ve meslek man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); 2. Bezek (*Müt.*); 3. Süs (*K.T.*). [Bak: Tezyinat, ziynet]

Tecennün [etmek], 1. Bozmak [mec.] (*Der: İstanbul*); 2. Cıvdırmak (*Rad.IV.*«*Osm.*»); 3. Çıldırmak (*K.T.*); 4. Deli olmak (*K. T.*); 5. Delirmek (*K.T.*); 6. Kaçırmak [mec.] (*Der: İstanbul*); 7. Kalyurtmak (*Rad. II.* «*Tel.*»); 8. Ökü yayumak (*Cal.*); 9. Sandıraklamak (*M.M.*). [Bak: Cinnet, mecnun]

Tecerrüt [etmek], 1. Çeşinmek [Elbiseden tecerrüt man.] (*Kar.*); 2. Çıblanmak [Çıplak kalmak man.] (*Der: A.*); 3. Çıplak olmak

(*K.T.*); **4.** El çekmek (*Der: İstanbul*); **5.** Evlenmemek (*K. T.*); **6.** Kazaklanmak (*Mün.*); **7.** Soyunmak (*K.T.*); **8.** Yalınmak (*D. L.T.*); **9.** Yalnız yaşamak (*K.T.*). [Bak: Mücerret, tecrit]

Tecessüm [etmek], **1.** Canlanmak* (*Der: İstanbul*); **2.** Görünmek (*K. T.*); **3.** Gözün önüne gelmek (*K. T.*); **4.** Közünmek (*Uyg.«P.P.»*). [Bak: Cism, tecsim, mücessem, teşahhus]

Tecessüs [etmek], **1.** Annaklamak (*Der: Erbaa, Silifke, Ezine, Tirebolu*); **2.** Araştırmak (*K.T.; T.D.*); **3.** Çaşıtlamak, çaşutlamak (*L.O.; Aş.; Der: İzmir*); **4.** Çindermek (*Muht.*); **5.** Eyertmek (*Fer.; Bah.*); **6.** Gözetlemek (*Der: A.*); **7.** İrdemek (*Kur.B.; Mey.*); **8.** İzlemek (*L.O.*); **9.** Kavanlamak [«Ben onu samimî bilirdim, meğer o beni kavanlarmış»] (*Der: Eskişehir*); **10.** Kolaçan etmek (*Der: İstanbul, O.A.*); **11.** Oğrulayın bakmak (*L.N.*); **12.** Yoklamak (*K.T.*). [Bak: Casus, merak, tarassut, tahkik, tetkik]

Tecezzi [etmek], **1.** Ayrılmak [Bölüklere ayrılmak man.] (*Müt.*); **2.** Bölünmek (*Der: İstanbul*); **3.** Doğranmak (*K.T.*); **4.** Ufalmak (*K. T.*); **5.** Ufanmak (*Der: A.*); **6.** Upranmak (*Kar.*). [Bak: İnkısam, mütecezzi, lâyetecezza]

Tecil [etmek], **1.** Geri bırakmak, geriye atmak (*Der: İstanbul*); **2.** Gün vermek (*Der: İstanbul*). [Bak: İmhal, talik, tehir]

Tecrim [etmek], **1.** Suçlamak (*Bab.*); **2.** Yazgırmak (*T.D.*); **3.** Yolsuz etmek (*Der: İstanbul*).

Tecirt [etmek], **1.** Ayırmak (*K.T.*); **2.** Soymak (*K.T.*); **3.** Usmak (*B. T.L. «Çağ.»*). [Bak: Tecerrüt].

—edilmiş, 1. Ayruk (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Yalınkat (*P.d.C.;Ç.L.*). [Bak: Mücerret]

Tecrübe, 1. Çenemel (*Rad.III.«Alt., Tel.,Leb.»*); **2.** Denek (*T.D.; Aybe.*); **3.** Deneme (*Bit.*); **4.** Görgü (*K.T.; Müt.; Der: Avanos*); **5.** Kimap [İmtihan man.] (*Rad. II. «Tar.»*); **6.** Sın (*Rad. IV. «Kır., K.B.»*); **7.** Sına (*Der: Kütahya, Çivril, Safranbolu*); **8.** Sınağ (*Kur. İ.*); **9.** Sınangı [«Sözlerini iyi dinle, bu hususta sınangısı var.»]; (*Der: Sancaklı aşireti «Manisa», O.A.*); **10.** Yoklama (*Der: İstanbul*). [Bak: İmtihan, muayene, taharri, tahkik, tetkik, meleke, mücerrep].

—etmek, 1. Barlamak [*essayer* man.]. (*Rad.IV. «Çağ., Kır.»; B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Çenemek (*Rad. III. «Alt., Tel.»*); **3.** Çımgımak (*Rad. IV.«Kom.»*); **4.** Denemek (*Aybe.; K.T.; Bab.*); **5.** Karamak [Bakmak man.] (*Rad.II. «Çağ., Kır., Kaz.»*); **6.** Karumak (*L.N.*); **7.** Sanamak (*Melh.*); **8.** Sınamak (*Süh.; T.D.; Bal.; Mif.; K.T.; Dede.; San.; Ata.; Kar.; Az.; D.L.T.; Der: Seyhan, Bilecik, Develi, İstanbul, Bursa, Kars, Devrek, Erzincan, Samsun, Afyon, Dörtyol, Çorum, Aydın, Sinop, Bayburt, Çal, Söğüt, Ankara, Kırşehir, Gölpazarı, Bolu, Gazi Antep, Kütahya, İzmir, Yozgat, Muğla, Amasya*); **9.** Sınaşmak (*Si. D.*); **10.** Tanımak (*Der: Denizli, Mersin*); **11.** Yoklamak (*K.T.*).

—li, 1. Eke (*Der: Ordu, Ankara, Çankırı, Kayseri, Kırşehir, Eğin, Niğde, Yozgat, Karahisar, Adana, Darende, Gümüşane, Zile*

İncesu, Giresun, Erzincan, Avanos, Bahçe, Sıvas); **2**. Minisker (*Rad. IV.«Kır.»*); **3**. Öğe (*D. L. T.*); **4**. Sınangılı (*Der: Manisa, Sıvas, İstanbul, Trabzon, Sinop, Erzincan, Zile, Avanos «Kırşehir»*); **5**. Sınıcı (*Rab.; Müh.*); **6**. Usluy (*Uyg. «O.Q.»*). [Bak: Mücerrip]

—siz, 1. Gorgüsüz (*Der: Danişment nahiyesi «Balıkesir»*); **2**. Gözü kapalı (*K.T.*); **3**. Samruk (*Der: Danişment nahiyesi «Balıkesir»*); **4**. Töngeme (*Der: Ankara*); **5**. Töngemen (*Der: Bolu, İstanbul* [Yabancı]). [Bak: Hadis]

—vasıtası, Sınağu (*Muk.Ed.*).

Tecvif [etmek], Oymak(*K.T.*).

Tecviz [etmek], **1**. Uyurmak(*T.D.*); **2**. Yapmağa bırakmak(*Der:İstanbul*). [Bak: Caiz]

Tecziye [etmek], **1**. Bellemek (*Rad.IV. «Tar.»*); **2**. Cazgırmak (*Rad.IV. «Kır.»*); **3**. Kınamak (*P. d.C.; Ç.L.; D.L.T.; Müh.*); **4**. Kıyaldamak (*Rad.II.«Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb.»*); **5**. Kıynamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Kızgırmak (*D. L.T.*); **7**. Yanut vermek (*Kur.B.*); **8**. Yolsuz etmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Ceza]

Teçhiz, 1. Dürgü [?] (*Der: Gazi Antep*).

—at, 1. Busat [?] (*Der: Kilis*); **2**. Pusat [?] (*Rad.IV. «Osm.»*); **3**. Yatyarak (*İd.Haş.*). [Bak: Hazırlık]

—atı askeriye, Yivek, yivik (*Uyg.«İnd.»*).

—edilmek, 1. Çuçuşmak (*Rad. IV. «Kar.»*); **2**. Donanmak (*Der: A.*); **3**. İtinmek [Yk: Edinmek] (*D.L.T.*); **4**. Yaraklanmak(*Tuh.*); **5**. Yaratınmak (*Or.*).

—etmek, 1. Anıtmak (*D.L.T.*); **2**. Donatmak (*Der: A.*); **3**. Kurallandırmak (*L.Ta.*); **4**. Sıydımak (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **5**. Yarak eylemek (*Kur.B.*); **6**. Yaratmak (*Uyg.«U.»*); **7**. Yasamak (*Kam.*).

Tedahül [etmek], **1**. Birbiri içine girmek (*K.T.*); **2**. Ödenmemiş kalmak (*K.T.*). [Bak: Mütedahil]

Tedarik [etmek], **1**. Abramak (*Der: Eskişehir, Bolu, Ayancık «Sinop», Trabzon*); **2**. Anıkmak, anıklamak (*Müt.*); **3**. Araştırıp bulmak (*K.T.*); **4**. Bulup buluşturmak (*K.T.*); **5**. Bulup buşurmak (*Der: Konya*); **6**. Dermek, derleyip toplamak (*Muht.*); **7**. Elde bulundurmak (*K.T.*); **8**. Kayırmak (*Der: Seyhan*); **9**. Sağlamak (*Der: Kayseri*). [Bak: Hazırlık yapmak]

Tedavi, Bakım (*Der: İstanbul*). [Bak: Mualece, müdavat]

—bişşems, Çovaşlama (*Der: Nallıhan, Gelekara nahiyesi «Ankara»*).

—etmek, 1. Bakmak, bakınmak (*K.T.; Der: İstanbul*); **2**. Em etmek (*Der: İstanbul*); **3**. Emlemek (*B.T.L «Çağ., Uyg.»; Uyg. «H.II.»; L.Ta.; Kara.; San.; D.L.T.; Der: Osmaniye, Burusa. İstanbul, Adana, Gazi Antep, Kemah, Cebelibereket*); **4**. Emlemek, semlemek (*D.L.T.; İd. Haş.*); **5**. Kartanmak, kartlamak (*D.L.T.*); **6**. Onarmak, oğarmak [Daha çok iyi etmek man.] (*Der: Bayburt*); **7**. Onuldurmak (*Cev.*); **8**. Otalamak (*Hut.; Kel.*); **9**. Otamak (*D.L.T.; Der: Maraş, Boyabat, C.A.*); **10**. Otlamak (*Mün.*); **11**. Sağaltmak (*Der: Çanakkale*); **12**. Sağıtmak (*Der: Ezine*); **13**. Sağlamak (*Rad. IV. «Osm.»*); **14**. Savukturmak (*Kar.*); **15**. Unarmak (*P.d.C.;Ç.L.*); **16**. Utamak (*T.D.*).

—ettirmek, Emletmek (*D.L.T.*).

Tedavül, Sürüm (*Rad. IV. «Osm.»*).

—etmek, 1. Denzinmek (*Mir.*); **2.** Dolaşmak (*K.T.*); **3.** Elden ele gezmek (*K.T.*); **4.** Geçmek (*Der: İstanbul*); **5.** Kullanılmak (*K.T.*). [Bak: Mütedavil]

Tedbir, 1. Çeviş (*Uyg. «P.P., U.»*); **2.** Düşünce (*Müt.*); **3.** Düzen (*Bian.*); **4.** Kenkeş (*D.L.T.;Tüz.*); **5.** Meke (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **6.** Sonunu düşünüş (*K.T.*); **7.** Yat (*Ferh.*); **8.** Yol(*K.T.*). [Bak: İhtiyat]

—ittihaz etmek, 1. Başarmak, başkarmak (*Tuh.*); **2.** İleri gidermek (*Kur.İ.*); **3.** Kinkemek (*D.L. T.*); **4.** Sonunu düşünmek (*K.T.*); **5.** Tenlenmek (*D.L.T.*); **6.** Yol aramak (*K.T.*).

—li, 1. Düşünceli (*K.T.*); **2.** Evirgen (*Der: Urfa*); **3.** Tüzün (*T.D.*).

Tedehhüş, 1. Dan (*İd. Haş.*); **2.** Korku (*Der: İstanbul*); **3.** Şaşkınlık (*K.T.*); **4.** Turluk (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **5.** Ürküntü (*K.T.*); **6.** Ürküntülük (*Şeh.*). [Bak: Havf, telâş, dehşet]

—etmek, 1. Abdaramak, abdıramak (*P.d.C.*); **2.** Belinlemek (*Rad. IV. «Osm.»; Süh.; Şeh.*); **3.** Benillemek (*Ça. Ma.*); **4.** Benirlemek (*Der: Bolu, Ankara*); **5.** Dümükmek (*Mir.*); **6.** Kışkırmak (*Tuh.*); **7.** Korkmak (*Der: A.*); **8.** Seskenmek (*Rad. IV. «Çağ., Kom., Kar., Krm.»*); **9.** Siskemek, sösrkenmek (*Kar.*); **10.** Sürdömek, sürlemek (*Rad. IV. «Alt., Bar.»*); **11.** Şaşırmak (*K.T.*); **12.** Şocımak (*Rad. IV. «Şor.»*); **13.** Şoşumak (*Rad. IV. «Kır.»*); **14.** Ürkmek (*Kur.İ.; K.T.*); **15.** Ürkündülemek (*Şeh.*); **16.** Yağlanmak (*D.L.T.*); **17.** Yayınmak (*Kam.*).

Tedenni [etmek], **1.** Aşağı inmek (*K.T.*); **2.** Aşağılamak (*K.T.*); **3.** Düşmek (*Der: İstanbul*); **4.** Enezimek [Sıhhat ve kuvvetten düşmek man.] (*T.D.; Der: Uşak*); **5.** Geri gitmek, gerilemek (*K.T.*); **6.** İnmek (*K.T.*); **7.** Köresimek, körezimek [Şiddetini kaybetmek man.] (*Der: Denizli*); **8.** Ölkezimek (*Der: Kütahya, Kırşehir, Kayseri*). [Bak: İnhitat]

Tederrün, 1. Barjıymak (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Urlanmak (*K.T.*).

Tederrüs [etmek], **1.** Okumak (*K. T.*); **2.** Öğrenmek (*K.T.*). [Bak: Ders, tedris]

Tedhin [etmek], **1.** Kokulamak, koku sürmek (*K.T.*); **2.** Yağlamak (*L.O.*).

Tedip [etmek], **1.** Darılmak (*Der: İstanbul*); **2.** Döğmek (*L.O.*); **3.** Öklemek (*B.T.L. «Çağ.»*); **4.** Uslandırmak (*Der: A.*); **5.** Yola getirmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Haddini bildirmek]

—eden, Kığırıcı (*Kur. A.*).

Tediye, 1. Birgin (*Uyg. «Usp., T.T.»*); **2.** İt (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Sakış (*Uyg. «İnd.»*); **4.** Tabış (*B.T.L. «Kaz.»*); **5.** Töl (*Rad. III. «Şor.»*); **6.** Tölev (*Rad.III.«Kar.»*); **7.** Tölök (*Rad. III.«Çağ.»*). [Bak: Eda, ifa]

—etmek, 1. Borcunu vermek, borcunu yerine getirmek (*K.T.; Müt.*); **2.** Değürmek (*Kur. B.*); **3.** Ödemek (*K.T.; T.D.; Kur. İ.*); **4.** Ötemek (*B.T.L. «Uyg.»; Uyg. «İnd.»*); **5.** Ötnemek (*B. T. L. «Uyg.»*); **6.** Tapşırmak (*Kam.*); **7.** Tölemek (*Rad. III. «Şor., Sag., Kaz., Koyb., Çağ., Kom., Kaç.»; B.T.L. «Çağ.»; Kar.*); **8.** Tülemek (*Bal.*); **9.** Vermek (*K.T.*).

Tedmir [etmek], **1**. Bitirmek (*Der: İstanbul*); **2**. Ezmek (*Der: İstanbul*); **3**. Ortadan kaldırmak (*Müt.*); **4**. Sımak (*T.D.*); **5**. Sındırmak (*Der: A.*); **6**. Yokatmak (*Kur. İ.*); **7**. Yokaturmak (*Kur. İ.*). [Bak: İmha, kahr, tahrip]

Tedricen, 1. Adım adım (*Der: İstanbul*); **2**. Akrın akrın (*Rad.I. «Kaz.»*); **3**. Azar azar (*K.T.*); **4**. Basamak basamak (*K.T.*); **5**. Ilgım ılgım (*Der: Tokat*); **6**. Imıl ımıl (*Der: Muğla, Nevşehir, Civril*); **7**. Ucur ucur (*Der: Diyarbekir*); **8**. Yavaş yavaş (*K.T.*); **9**. Yöp yöp (*Rad.III. «Kam.»*).

Tedris [etmek], **1**. Boşgurmak (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Kuldurmak (*Rad.III «Kır.»*); **3**. Okutmak (*K. T.*); **4**. Öğretmek (*L. O.; K. T.*). [Bak: Ders, tederrüs, talim]

Tedvir [etmek], **1**. Başarmak, başkarmak (*Tuh.*); **2**. Çevirmek (*K. T.*); **3**. Döndürmek (*K.T.*); **4**. Ebürmek (*Rad.I. «Uyg.»; B. T. L. «Uyg.»*); **5**. Evirmek (*L.O.*); **6**. Tezgindirmek [Yuvarlaklaştırmak man.] (*Muk., Ed.*); **7**. Tikürmek [Yuvarlaklaştırmak man.] (*L.O.*); **8**. Yuvarlaklaştırmak (*Der: İstanbul*); **9**. Yuvmak [Yuvarlaklaştırmak man.] (*D.L.T.*). [Bak: Devr, idare, daire]

Teeddüp [etmek], **1**. Çekinmek (*Der: İstanbul*); **2**. Sıkılmak (*Der: A.*); **3**. Utanmak (*K.T.; L.O.*); **4**. Utlanmak (*Der: Çankırı*). [Bak: Hayâ, hicap ihtiraz, içtinap]

Teehhül [etmek], evlenmek (*K.T.*). [Bak: İzdivaç]

Teellüm [etmek], **1**. Acınmak (*Tuh.*); **2**. Buhsamak, buhtamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **3**. İnçmek (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Oğunmak (*L.O.*) **5**. Uvrunmak (*Tuh.*); **6**. Uyvanmak (*Der: Polatlı, Bartın, Kütahya*); **7**. Yavıncamak, yavıncımak (*Der: Bilecik, Kozan, Gazi Antep*). [Bak: Elem, teessüf, telehhüf]

Teemmül [etmek], **1**. Düşünmek, düşünüp taşınmak (*K.T.*); **2**. Könğlemek (*Uyg. «U.»*); **3**. Okmak (*T.D.*); **4**. Oylamak, oylaşmak, oylanmak (*P.d.C.;Ç. L. B.T.L. «Çağ., Kaz.»*); **5**. Sağış etmek (*Bal.*); **6**. Sağışlınmak (*Rad. IV. «Şor.»*); **7**. Sanamak (*Rad. IV. «Çağ., Osm.»*); **8**. Sınlamak, sınnamak (*Rad. IV. «Koyb.»*); **9**. Uylamak, uylanmak (*B.T.L. «Çağ.; Kaz.»; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Hesap etmek, mülâhaza, mütalea, tetkik]

—süz, 1. Düşüncesiz (*Der: A.*); **2**. Efrikli (*Der: Beyşehir*); **3**. Öysek (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Süme, sumeyi [?] (*Müt.*).

—süzce, Düşünmeden, düşünmeksizin (*K.T.*). [Bak: Bilâteemmül, biteemmül]

Teenni, 1. Anıllık (*Süh.*); **2**. Arkun (*T.D.*); **3**. Dölek (*L.N.*); **4**. Yavaşlık (*K.T.*).

—etmek,—göstermek, 1. Ağır almak (*Der: C.A.*); **2**. Ağır davranmak (*Der: İstanbul*); **3**. Duraklamak, duralamak [Tevakkuf ve teenni man.] (*Muht.*); **4**. Dölenmek (*Tu. Şa.; Mün.*); **5**. Gecikmek (*K.T.*); **6**. Yavaş davranmak (*K.T.*); **7**. Yavaş gitmek (*K. T.*); **8**. Yavaşlamak (*K.T.*).

—ile, 1. Akrın (*Rab.*); **2**. Yavaşça (*K.T.*).

Teessüf [etmek], **1**. Acımak (*K.T.*); **2**. Annamak (*Tuh.*); **3**. Esirgemek, esirkenmek (*D.L.T.*); **4**. Kayırmak (*Bah.*); **5**. Kayurmak

(*Caf.*); **6.** Kırtamak (*Rad. II.* «*Şor.*»); **7.** Ökünmek [Nadim olmak, esef etmek man.] (*D.L.T.; Tuh.*); **8.** Özü göyünmek (*L.N.*); **9.** Sıkılmak (*Der: İstanbul*); **10.** Sınımmak (*Tuh.*); **11.** Tuhsunmak (*G.D.*); **12.** Üzülmek (*Der: İstanbul*); **13.** Yerinmek (*Ar. L.; K.T.; Çul.; Kur.A.*); **14.** Yirinmek (*Çul.*). [Bak: Esef, keder, teessür, teellüm, ıstırap]

Teessür, **1.** Acı, acık (*Müt.*); **2.** Duygu, duyma (*K.T.*); **3.** İç üzüntüsü (*Der :İstanbul*); **4.** Sızı (*Muht.*); **5.** Yangı (*Der: Gazi Antep, Gölpazarı «Bilecik»*). [Bak: Elem, hüzn, keder, infial, ıstırap, teellüm]

—göstermek, Yirinmek (*Der: Ankara, Eskişehir*). [Bak: İzharı teessür etmek]

—ünü ifade etmek, Yanıkmak [«Yanığa yanığa acısını bitirmedi.»] (*Der: Afyon, Giresun, İçel, Ezine*).

—ü içinde gizlemek, İçinlemek (*Der: Sıvas, Elâziz*).

Teessüs [etmek], **1.** Alkonmak [Şimdiki bizim kullanışımızda bu söz bir yerde kalmak demektir. Bir yere konup yerleşme manası kaybolmuş gibidir.] (*Rad.I.«Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Kurulmak [Teşekkül man.] (*Der: İstanbul*); **3.** Kökleşmek (*K.T.*); **4.** Yerleşmek (*K.T.*). [Bak: Teşekkül, tesis]

Teeyyüt [etmek], **1.** Cınıkmak, çınıkmak [«Haber cınıktı»] (*D. L. T.*); **2.** Doğru çıkmak (*Der: İstanbul*); **3.** Gerçekleşmek (*Müt.*); **4.** Sağlamlaşmak (*K.T.*). [Bak: Teyit]

Tef [def], **1.** Deblek (*Bab.; Der: Sıvas, Adana, Burdur, İsparta, Antalya*); **2.** Domru (*Tuh.*); **3.** Dumru (*Müh.*); **4.** Dümrü (*T.D.*); **5.** Tumru (*Müh.*).

Tefahhum [etmek], Kömür kesilmek, kömürleşmek (*K.T.*).

Tefahur [etmek], **1.** Ağız satmak (*K.T.*); **2.** Avurt çalmak [?] (*Mey.*); **3.** Böbürlenmek (*Der: İstanbul*); **4.** Büyüklük taslamak (*Der: İstanbul*); **5.** Keletmek, kılıtmak (*Aybe.*); **6.** Kendini ağır satmak (*Der: İstanbul*); **7.** Kıvanmak (*Bab.; Hurş.; L.O.; Ferh.*); **8.** Kotalmak (*Rad.II. «Çağ.»*); **9.** Köseşmek [Malla öğünmek man.] (*D.L.T.*); **10.** Kurulmak (*K. T.*); **11.** Kurum satmak (*Der: İstanbul*); **12.** Maktanmak (*Mün.; Rad.IV. «Kaz.»; Muht.*); **13.** Malkamak (*Rad. IV. «Alt.»*); **14.** Öğünmek (*K.T.*); **15.** Sayırkamak (*Rad.IV. «Alt.»*); **16.** Şişinmek (*Der: Sıvas, Edirne*). [Bak: Kibirlenmek, iftihar, tekebbur, taazzum]

Tefavüt, Ayırt (*Der: A.*).

Tefehhüm [etmek], **1.** Anlamak (*L.O.; Der: İstanbul, A.*); **2.** Eslemek (*T.D.*); **3.** İzenmek (*Rad. I. «Bar.»*); **4.** Kavramak (*Der: İstanbul*); **5.** Öklenmek (*Hurş.*); **6.** Tuymak [Yk: Duymak] (*D.L.T.*). [Bak: Fehm, ifham]

Tefekkür, **1.** Düşünüş (*K.T.*); **2.** Köngül (*Uyg. «İnd.»*); **3.** Sağınç (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Uy (*B.T.L. «Osm., Çağ., Kaz.»*); **5.** Uylaş (*B.T.L. «Kaz.»*). [Bak: Fikr, efkâr, müfekkir, mütefekkir]

—etmek, **1.** Çoğlamak (*P.d.C.*); **2.** Çirikmek (*B.T.L.«Çağ.»;P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Çirkmek (*Rad.III.«Osm.»*); **4.** Düşünmek (*K.T.*); **5.** Kafa yormak (*Der: İstanbul*); **6.** Köngğlemek, köngülkermek (*Uyg.«İnd.»*); **7.** Könyülmek (*Rad. II. «Alt.,*

Tel., Küer.»); **8**. Okmak (*T.D.*); **9**. Oylamak, oylanmak (*Ç.L.;P.d.C.; B. T. L.* «*Çağ.*»; *Der: Konya*); **10**. Oylaşmak (*Rad I.*«*Çağ.*»;*Ç.L.; P.d.C.*); **11**. Öklenmek (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **12**. Ömek (*Uyg.*«*İnd.*»); **13**. Sağınmak (*Rad. IV.* «*K. B., Kaz., Kır., Leb., Şor.*»); **14**. Sağış etmek (*Bal.*); **15**. Sağışlamak (*Rad. IV.* «*Kaz., Kom.*»); **16**. Sakınmak (*Rad. IV.*«*Kaz., Kır., Leb., Şor., K.B.*»; *Uyg.* «*İnd.*»; *Kur. İ.*); **17**. Sanamak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **18**. Sınnamak, sınlamak (*Rad.IV.* «*Koyb.*»); **19**. Utmak, utlamak, utunmak (*B. T. L.* «*Uyg.*»); **20**. Uylamak (*Rad. I.* «*Kaz.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»; *L.Ta.; Müt.*).

Teferruat, Dal budak, dallar budaklar (*K.T.*).

Teferruk [etmek], **1**. Ayrılmak (*K.T.*); **2**. Dağılmak (*K.T.*); **3**. Kertimek (*Tuh.*); **4**. Tarılmak (*Kur. İ.*). [Bak: İftirak]

Teferrüç, 1. Açılma (*K.T.*); **2**. Eğlence(*K. T.*); **3**. Eğlenme(*K.T.*); **4**. Gezinme (*K.T.*); **5**. Gezinti (*K. T.*); **6**. Gezme (*K.T.*). [Bak: Seyr, seyran, mesire, tenezzüh]

Teferrüs, 1. Anlayış (*K.T.*); **2**. Sezek (*T. D.*); **3**. Sezgi, seziş (*K.T.*); **4**. Sizinme (*Ter.*).

—eden, Sizkek (*P.d.C.; Ç.L.*).

—etmek, 1. Anlamak (*K.T.*); **2**. Sezinlemek (*Der: İstanbul*); **3**. Sezmek (*K.T.; Ter.*); **4**. Sizmek (*Ter.*)

Teferrüt [etmek], **1**. Ayrılmak (*K. T.*); **2**. Benzeri olmamak (*Der: İstanbul*); **3**. Seçilmek (*Müt.*); **4**. Supaytmak (*Rad.IV.* «*Krm.*»); **5**. Tek olmak (*K.T.*); **6**. Yalnız kalmak (*K.T.*).

Tefessuh, 1. Bozu (*Rad.IV.*«*Kaz.*»); **2**. Ulma (*Der: Kayseri, Erzincan, Dörtyol*); **3**. Yiti (*Der: Malatya, Osmancık, Giresun, Samsun, Ordu, Alucra, Sıvas*). [Bak: Fesat]

—a yüz tutmak, Yelinsimek [Hava alıp bozulmak man.](*Çul.*).

—etmek, 1. Ardımak (*Der: Edirne*); **2**. Artamak (*Aybe.*); **3**. Bılıkmak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **4**. Bozulmak (*Der: İstanbul*); **5**. Buşmak (*P.d.C.;Ç.L.; L.Ş.*); **6**. Çavmak (*Der: Kayseri, Niğde, Konya, Mersin, Seyhan*); **7**. Çürümek, çürüyüp dökülmek (*K.T.*); **8**. Duncukmak (*Der: Kastumonu, Bayındır*); **9**. Eprimek (*Der: Urfa, Bayburt*); **10**. Kokmak, kokuşmak (*Der: İstanbul*); **11**. Mayılmak (*D.L.T.*); **12**. Mılcımak (*Der: Avanos*); **13** Mıncımak (*Der: Isparta, Kütahya*); **14**. Sasımak (*Rad. IV.* «*Osm., Kaz.*»); **15**. Tancışmak, tıncımak (*D. L. T.*); **16**. Ulmak (*Kara.; Der: Söğüt, Mersin, Develi, İçel., Mut, Kayseri, Dörtyol, İncesu, Karaağaç, Tarsus, İstanbul, İzmir, Kütahya, Karaman, Afyon, Bozüyük, Avanos*); **17**. Yelsemek, yelsimek (*Der: Ipsala*); **18**. Yokamak (*Tuh.*).

—etmiş, 1. Bozuk (*K.T.*); **2**. Cılk (*Der: Kırşehir, Köşek*); **3**. Imsık, ımzık (*Der: Muğla. Isparta, Teke, Konya*); **4**. Kokmuş, kokuşmuş (*Der: İstanbul*). [Bak: Mütefessih]

Tefeül, 1. Erim, irim (*Rad. I.* «*Osm. Tar. Çağ.*»; *B. T. L.* «*Osm. Cağ.*»; *T.D.; L.O.*); **2**. Kürim (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **3**. Uğur tutma (*Kam.*); **4**. Yom (*Muht.*); **5**. Yorum (*K.T.; T.D.*). [Bak: Fal]

—eden, 1. Kuşanaç (*Rad. II.*

«*Çağ.*»); **2.** Sınakçı (*Rad. IV.* «*Uyg.*»).

—etmek, 1. Bolaşmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2** Irklamak (*İd. Haş.*); **3.** Mırçımak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **4.** Sınamak (*Rad. IV.* «*Uyg., Sag.*»); **5.** Uğur saymak (*K.T.*); **6.** Yumlamak (*İd.*); **7.** Yummak (*Ah.H.*):

«Didi Hatun ki nedür söyle halün,
Yumup kura nice açıldı falun»

Tefevvuk, 1. Artuk (*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Aşma (*T.D.*); **3.** Basım (*Rad. IY.* «*Kır.*»); **4.** Mör (*Rad.IV.*«*Tel.*»); **5.** Möröy (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **6.** Önürtme (*Ah.*); **7.** Uzma (*T. D.*); **8.** Üste çıkma (*K.T.*); **9.** Üstün gelme (*L.O.*); **10.** Üstün olma (*K.T.*). [Bak: Ruçhan, imtiyaz]

—etmek, 1. Bacarmak (*Rad. IV.* «*Ad.*»); **2.** Bastırmak (*T.D.; K.T.*); **3.** İzetlemek (*Rad. I.* «*Tara.*»); **4.** Ozunmak (*Rad. I.* «*Tel.*»); **5.** Üst çıkmak (*K.T.*); **6.** Üst gelmek (*K.T.*).

Tefevvüh, 1. Ağza alma (*K.T.*); **2.** Kayıpma (*İd. Haş.*); **3.** Sabıkma (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **4.** Söyleme (*K.T.*).

Tefeyyüz [etmek], **1.** İlerilemek, ilerlemek (*K.T.*); **2.** İleri gitmek (*Müt.*); **3.** Yücelmek (*Muht.*); **4.** Yükselmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Feyz]

Tefhim [etmek], **1.** Anlatmak (*K.T.; T.D.*); **2.** Bildirmek (*Der: İstanbul*); **3.** Ukturmak (*Rad. I.* «*Bar., Uyg., Çağ.*»; *T. D.*). [Bak: Tefehhüm, ilâm]

Tefrik, 1. Ayırt (*L.O.; Kur. B.*); **2.** Ayırtkı (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Pölgü (*Rad. IV.* «*Kaç.*»). [Bak: İfraz, taksim, fark, tahsis, temyiz]

—etmek, 1. Adırmak, adırtlamak (*Uyg.* «*T.T., Usp.*»); **2.** Ayırmak (*K.T.; T.D.; Fer.; Az.*); **3.** Ayırt etmek (*K.T.; T.D.*); **4.** Ayırtlamak (*T.D.; Kam.*); **5.** Ayrı komak, ayrı koymak (*K.T.*); **6.** Ayrı tutmak (*K.T.*); **7.** Başkarlamak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **8.** Bölmek (*K.T.*); **9.** İrtürmek (*Or.*); **10.** Öğürtlemek (*Der: C.A.*); **11.** Paylaştırmak, pay etmek (*K.T.*); **12.** Seçmek (*K.T.*); **13.** Ülemek (*D.L.T.*); **14.** Yarmak (*Kur. İ.*).

Tefrika, 1. Ayrılık (*K.T.; T.D.*); **2.** Ayrılma (*K.T.*); **3.** Ayrım (*Müt.*); **4.** Bölük, bülük (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5.** Üleşik (*Or.*).

—ya düşürmek, 1. Bozuşturmak (*Der: İstanbul*); **2.** Kırıştırmak (*Rad.II.* «*Tel.*»).

Tefriş [etmek], **1.** Döşemek, döşetmek (*K T.; Az.*); **2.** Salmak (*Fbş.*); **3.** Töşemek (*D.L.T.*); **4.** Yaymak (*K.T.*); **5.** Yazmak (*Ma.*). [Bak: Ferşetmek]

Tefrit, Eksik, eksiklik [İfrat ve tefrit = artık eksik] (*Müt.*).

—a düşmek, 1. Az eylemek (*Muht.*):

«Az eyleme inayetini ehli dertten»

2. Eksiltmek (*Müt.*).

Tefsir, 1. Cora [Yk: Yora] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Yordam [Yk: Yormak] (*İd. Haş.*); **3.** Yoruk (*İd. Haş.; D.L.T.; Der: Afyon Karahisar*); **4.** Yorum (*Ata.*). [Bak: Haml, izah, şerh, tabir, itikat, mana vermek]

—etmek, 1. Açmak (*Ter.*); **2.** Anlatmak (*Der: İstanbul*); **3.** Belirtmek (*Fer.*); **4.** Coralamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5.** Enlemek (*Der: Şabanözü* «*Çankırı*», *Ankara*); **6.** Yormak (*T.D.; Der: Manisa, Ereğli* «*Konya*», *Konya*); **7.** Yoylamak (*Der: Elbistan*).

Teftiş, 1. Araştırış, araştırma (*T. D.*); **2.** Dartma (*Enb.*); **3.** Dirgem (*Müt.*); **4.** Eyertme (*Mir.*); **5.** İrdeme (*İd. Haş.; Fbş.*); **6.** Sorağ (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **7.** Tintuv (*Kum.*); **8.** Tükel (*P.d.C.; Ç.L.*); **9.** Ucuğ (*Ç.L.*); **10.** Yoklama (*L. O.*). [Bak: Muayene, murakabe, nezaret, tahkik, tetkik, tafahhus]

—etmek, 1. Araştırmak (*K.T.; T.D.*); **2.** Bakmak (*Müt.*); **3.** Cindermek (*Caf.*); **4.** Çıngarmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **5.** Çindermek, çintermek (*Caf.; Mün.*); **6.** Dirgemek (*Müt.*); **7.** Dolaşmak (*K.T.*); **8.** Dükenletmek (*Cev.*); **9.** Eyertmek (*Muht.*); **10.** Gözden geçirmek (*K.T.*); **11.** İrdemek (*Mey.; İd. Haş.; Kel.*); **12.** İzdemek (*T.D.; Tuh.*); **13.** Paklamak (*Rad. IV.* «*Sag.*»); **14.** Paktılamak (*Rad. IV.* «*Koyb.*»); **15.** Papkalamak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **16.** Soraklamak (*Mün.*); **17.** Soruşturmak (*K.T.*); **18.** Taramak (*K.T.*); **19.** Tozdurmak (*Tuh.*); **20.** Tüblemek (*D.L. T.*); **21.** Tüğöndömek (*Rad. III.* «*Tel.*»); **22.** Uşamak (*Muk. Ed.*); **23.** Yoklamak (*K.T.*).

—ettirmek, 1. Eşitmek (*D.L.T.*); **2.** İrtetmek (*D.L.T.*); **3.** Yindürmek (*D.L.T.*).

—memuru, 1. Bakı, bakıcı (*Müt.*); **2.** Yoklamacı (*K.T.*). [Bak: Müfettiş]

Teftit, 1. Didikleme (*Der: A.*); **2.** Ditme (*L.O.*).

Tegafül, 1. Bilmezliğe gelme(*K.T.*); **2.** Bilmezlenme (*Müt.*); **3.** Oyukluk (*D.L.T.*); **4.** Yobanma (*T.D.*). [Bak: Tecahül]

Tehacüm, 1. Evme [Tacil man.] (*D.L.T.*); **2.** Saldırım (*Der: A.*); **3.** Seğirdim (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **4.** Üşüntü (*K.T.; Der: C.A.*) [Bak: Hücum, muhaceme]

—etmek, 1. Çokuşmak (*Der: Adana, Elbistan, Konya*); **2.** Koşuşmak (*K.T.*); **3.** Koyulmak (*Bit.; Dede.*); **4.** Saldırmak (*Der: Avanos*); **5.** Toplaşmak (*K.T.*); **6.** Üşmek (*Müh.*); **7.** Üşüşmek (*K.T.*); **8.** Yığılmak, yığılışmak (*Müt.*); **9.** Yumuşmak (*Der: Eskişehir*).

Tehalüf, 1. Alak (*İd.*); **2.** Ayrılık (*Der: A.*); **3.** Başkalık (*Der: İstanbul*); **4.** Değişiklik (*Müt.*); **5.** Uyuşmazlık, uyuşmamazlık (*Der: İstanbul*). [Bak: Tebayün, mübayenet, ihtilâf]

—etmek, 1. Ayrıksımak (*Hurş.*); **2.** Birbirine uymamak (*K.T.*); **3.** Uyuşmamak (*Der: İstanbul*).

Tehalük, 1. Atılganlık, atılış (*T. D.*); **2.** Evcek, ivcek (*Der: İstanbul, O.A.*); **3.** İstek (*Der: İstanbul*); **4.** İvgenlik (*B.T.L.* «*Osm.*»); **5.** Kayma (*Der: Konya, Ankara, Afyon Karahisar, Malatya, Alucra, Emirdağı, Ordu, Bolu, Çanakkale, Sıvas*); **6.** Seğirdim (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **7.** Şüşkürme (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **8.** Telesik (*B.T.L.*«*Ad.*») **9.** Yelme (*Dert.*); **10.** Yumulma (*Kur. A.*). [Bak: Arzu, heves, iştiyak, tehacüm]

—göstermek, 1. Aşunmak (*B.T. L.* «*Uyg.*»); **2.** Atılmak (*K.T.; T. D.*); **3.** Dalmak(*K.T.*); **4.** Evişmek (*Der: Muğla*); **5.** İtişmek(*K.T.*); **6.** Koşuşmak (*K.T.*); **7.** Seğirtmek, seyirtmek (*Müt.*); **8.** Sıpındamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **9.** Uçkunmak (*Der: Amasya*); **10.** Umtulmak (*Rad. I.* «*Kır.*»).

Tehaşi [etmek], **1.** Belinlemek [Hayretle tehaşi man.] (*Ah. H.*);

2. Çekinmek (*K.T.*); **3**. Geri durmak (*Der: İstanbul*); **4**. Gocunmak, kocunmak, kucunmak (*Der: A.*); **5**. İrkilmek (*Ter.*); **6**. Kaçınmak (*Der: İstanbul*); **7**. Kılçetmek (*Dede.*); **8**. Korkmak (*K.T*); **9**. Yaskanmak (*M.M.*). [Bak: Havf, hazer, içtinap, ihtiraz, mütehaşi olmak]

Tehcir [etmek], **1**. Göçürmek (*Bian.*); **2**. Ulaktırmak (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **3**. Yerinden yurdundan etmek (*Der: İstanbul*)

Tehdit, 1. Göz dağı (*Der: Ankara, İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Korkutuş (*K.T.*); **3**. Seksenme (*Der: Trabzon, Suşehri, Sıvas, Alucra*); **4**. Yanığ (*D.L.T.*); **5**. Yanıma (*Tuh.*); **6**. Yocundurma (*Der: Sinop*). [Bak: İhafe]

—amiz, Korkutucu (*K.T.*).

—etmek, 1. Caskamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2**. Keğemek (*Rad.II. Bar.*); **3**. Kıçanmak (*Rad. II.* «*Alt.*»); **4**. Korkutmak, korku vermek, gözünü korkutmak (*K.T.*); **5**. Seğsenmek (*İd.*); **6**. Sıraklamak, sıraltamak (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **7**. Üstüne varmak (*K.T.*); **8**. Yanamak (*Rad.III.*«*Kom.*»); **9**. Yan bakmak (*K. T.*); **10**. Yanımak (*Rab.; Tuh.*); **11**. Yanmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **12**. Yundurmak (*D.L.T.*).

Tehevvür, 1. Azgınlık, azgunluk (*Müt.*); **2**. İk [Asıl hastalık, mühlik maraz man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Kakım (*Rad.II.*«*Osm.*»); **4**. Kısa (*Rad.II.* «*Kır.*»); **5**. Kıyal (*Rad.II.* «*Tel.*»); **6**. Kızgınlık (*Muht.*). [Bak: Hiddet, gazap, şiddet]

—etmek, 1. Azgışmak (*Şeh.*); **2**. Borsanmak (*Rad.II.* «*Kır.*»); **3**. Boşlağlanmak (*D.L.T.*); **4**. Buşmak (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **5**. Çelermek (*Der: Uluborlu, Muğla, Çanakkale*); **6**. Kakımak (*Aş.; Der: Adana*); **7**. Karlanmak (*Rad. II.* «*Kır.*»); **8**. Kızmak (*Der: A.*); **9**. Köksemek (*Rad.II.*«*Sag., Koyb., Kaç.*»); **10**. Köpürmek (*Der: Istanbul*); **11**. Kudurmak (*K. T.*); **12**. Sörönmek (*Rad II.* «*Kaz.*»); **13**. Tarınmak (*Uyg.* «*U.*»).

Teheyyüç, 1. Coşkunluk (*Müt.*); **2**. Kızış (*Bab.*); **3**. Taşkınlık (*Der: İstanbul*); **4**. Toıluğ (*B.T.L.*«*Çağ.*»). [Bak: Cûş, huruş, heyecan, galeyan]

—etmek, 1. Busanmak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **2**. Buşarganmak (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **3**. Calanmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **4**. Coşmak *Lûğ Ar.; Müt.*); **5**. Kabarmak (*Der: İstanbul*); **6**. Kızışmak (*Bab.*); **7**. Sirkenmek (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **8**. Taşmak (*Der: İstanbul*); **9**. Yapsımak (*Rad.III.* «*Alt., Tel., Leb.*»).

Tehi, 1. Boş (*K.T.*); **2**. Kopuz [Yk: Kof] (*Kel.*); **3**. Issız [Sahipsiz, gayrimeskûn man.] (*K.T.*). [Bak: Hali]

Tehir [etmek], **1**. Arda atmak (*K. T.*); **2**. Arkaya bırakmak (*Der: İstanbul*); **3**. Atmak (*K.T.*); **4**. Aylandırmak (*Der: Edirne*); **5**. Bırakmak (*K.T.*); **6**. Boybamak (*D.L.T.*); **7**. Çonratmak (*Muk.Ed.*); **8**. Ergillemek (*İd. Haş.*); **9**. Eylemek (*Ça. Ma.*); **10**. Geciktirmek (*K.T.*); **11**. Geriye bırakmak (*K.T.*); **12**. Girü bırakmak, girü komak (*Kur. B.*); **13**. Iratmak (*Der: Isparta, Ankara*); **14**. İrtelemek (*Bian.; Der: İzmir*); **15**. Keşiktirmek (*Rad.II.* «*Kır.*»); **16**. Sallamak (*K.T.*); **17**. Savsaklamak (*Müt.*); **18**. Savsalamak (*Müt.; Der: İstanbul, Bursa*); **19**.

Sona komak (*Kur. B.*); **20**. Sonarmak (*Bab.*); **21**. Sonkamak (*Mus. Es.*); **22**. Sonramak (*D.L.T.*); **23**. Sonraya bırakmak (*K.T.*); **24**. Sonurmak (*Muk. Ed.*); **25**. Uzatmak (*K.T.*); **26**. Yolundan alıkomak (*K.T.*); **27**. Yubaymak (*Muk. Ed.*); **28**. Yulatmak (*Der: Trabzon*). [Bak: İmhal, tecil, talik, tavik]

Tehlike, 1. Ada (*Uyg. «İnd., H.II.»*); **2**. Çara (*Rad. III. «Krm.»*); **3**. Çartan (*Der: Sıvas*); **4**. Korku [«Bu işte muvaffak olamamak korkusu yoktur.»] (*Der: İstanbul, A.*); **5**. Süren (*Rad. IV. «Tel.»*); **6**. Tuda (*Uyg. «İnd.»*); **7**. Üceş [Kendini muhataraya atma man.] (*D.L.T.*). [Bak: Hatar, muhatara]

—li, 1. Adalığ (*Uyg. «P.P., T.T. III.»*); **2**. Çalık (*Rad. III. «Tel., Alt.»*); **3**. Korkunç (*Bit.; Der: A.*); **4**. Korkulu (*Der: A.*). [Bak: Mahuf, mehip]

—siz, 1. Adasız (*Uyg. «P.P.»*); **2**. Korkusuz (*Der: A.*); **3**. Tudasız (*Uyg. «P.P.»*).

—ye atılmak, Üceşmek [Bir maksat uğrunda kendini tehlikeye koyarak mücadele man.] (*D.L.T.*)

Tehlil, Ün getirme (*T.D.*).

Tehvin [etmek], **1**. Kolaylaştırmak (*K.T.*); **2**. Ucuzlatmak (*K.T.*) [Bak: Ehven]

Tehyiç [etmek], **1**. Belinletmek [Hayrete düşürmek, şaşırtmak man.] (*Ata.*); **2**. Bulgandırmak [Karıştırmak man.] (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Coşturmak (*Der: A.*); **4**. Kabartmak (*Der: İstanbul*); **5**. Kızıştırmak (*Bab.*); **6**. Komutmak, kumıtmak (*İd. Haş.*). [Bak: Tahdiş, tahrik, teheyyüç, heyecan]

Tehyie [etmek], **1**. Abunmak [?] (*Muk. Ed.*); **2**. Anuklamak (*Rad. I. «Uyg.»*); **3**. Karmanlamak (*L.O.*); **4**. Yetiştirmek (*K.T.*). [Bak: Hazırlamak, tedarik]

Tehzip [etmek], **1**. Düzeltmek (*K.T.*); **2**. İyileştirmek (*Der: İstanbul*); **3**. Süzmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **4**. Temizlemek (*K.T.*). [Bak: Islah, tasfiye]

Tehziz [etmek], **1**. Irgalamak (*Der: A.*); **2**. Irgatmak (*Mün.; Der: Konya, Tosya*); **3**. Kımratmak (*Hurş.*); **4**. Sarsmak (*Der: A.*); **5**. Titretmek (*K.T.*). [Bak: İhtizaz, lerze, raşe]

Tekabül [etmek], **1**. Karşı karşıya gelmek (*K.T.*); **2**. Karşılık olmak (*K.T.*); **3**. Karşılaşmak (*K.T.*); **4**. Yüz yüze gelmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Muvacehe]

Tekâlif, 1. Algut [Aynen alınan vergi man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Birim (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3**. Salgın (*Der: O.A.*); **4**. Savga (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Savgat (*Rad. IV. «Çağ.»*); **6**. Vergi (*K.T.; T.D.; L.O.; L.L.*); **7**. Virgü (*Kam.; L.N.*). [Bak: Rüsum, haraç]

—i harbiye, Sursat (*Rad. IV. «Osm.»*).

Tekâmül [etmek], **1**. Büyümek (*Der: İstanbul*); **2**. Gelişmek (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **3**. İlerilemek, ilerlemek, ileri gitmek (*K.T.*); **4**. Ösmek [Neşvü nema bulmak man.] (*Rad. I. «Alt., Leb., Şor. Tel., Küer., Kır., K.Kır., Tar., Çağ., Sart.»*); **5**. Yetişmek (*Der: İstanbul*); **6**. Yücelmek (*Müt.*); **7**. Yükselmek (*K.T.*). [Bak: Kemal, tekemmül, terakki, taali]

Tekâpu, 1. Dalkuvukluk (*K.T.*); **2**. Kavuk sallama (*K.T.*); **3**. Yalmanma (*Şeh.*); **4**. Yaltaklanma

(*Der: İstanbul,A*). [Bak: Tabasbus, temellûk]

Tekâsüf [etmek], **1**. Koyulaşmak (*K.T.*); **2**. Öküşleşmek (*Kur.İ.*); **3**. Sıklaşmak (*K.T.*); **4**. Toplanmak (*Der:İstanbul*); **5**. Yığılmak (*Der: İstanbul, A.*). [Bak: Kesafet]

Tekâsül [göstermek], **1**. Ağır davranmak (*K.T.*); **2**. Buyruksıtmak [Emre riayet etmeme man.] (*Çul.*); **3**. Erinmek (*D.L.T.; Der: Adana, Avanos, Bolu, Seyhan, Sıvas, Urfa*); **4**. Ermegürmek (*D.L.T.*); **5**. Gücürgenmek (*Der: Isparta*); **6**. Tembellik etmek [Tembel kelimesi türkçedir. K.T. «fariside de müstameldir» diyor.] (*Der: İstanbul*); **7**. Üşenmek (*K.T.; Çul.*); **8**. Yeretmek (*D.L.T.*). [Bak: İhmal, kaytsızlık terahi]

Tekatu [etmek], **1**. Biribirini kesmek (*K.T.*); **2**. Çapraşmak (*K.T.*). [Bak: Kat'etmek, makta, mütekatı]

—noktası, 1. Ağız (*K.T.*); **2**. Çatak (*Der: Trabzon, Çanakkale, Kırşehir,*); **3**. Çekik (*Der: Ankara*).

Tekatur [etmek] Damlamak, dammak (*Ata.*). [Bak Katra].

Tekaüt, 1. Çekilme, işten çekilme (*K.T.*); **2**. İşten kesilmiş (*K.T.*); **3**. Otrak, oturak (*K.T.; B.T.L. «Osm.»*). [Bak: Mütekait]

—maaşı, Oturaklık (*K.T.*).

Tekdir, 1. Çıkım (*L.O.*); **2**. Çıkış (*K.T.*); **3**. Çımkıma (*B.T.L. «Ad.»*); **4**. Dapku (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. İlenç (*D.L.T.*); **6**. Kakınç (*Dede.*); **7**. Kalış (*Rad. II. «Çağ.»*); **8**. Nön [Yk: Yön] (*Rad. III. «Tub.»*); **9**. Sıkırcım (*Der: Gâvurdağı «İzmir»*); **10**. Tapku (*Rad. III. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); **11**. Yeme (*Rad. III. «Tel.»*); **12**. Yon (*Rad. III. «Alt., Tel., Koyb., Kaç.»*); **13**. Yön (*Rad. III. «Bar.»*); **14**. Zılgıt (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*). [Bak: Azar, ihtar, itap, serzeniş, levm, sitem, tazir, tevbih]

—etmek, 1. Abaylamak (*Met.*); **2**. Acıklanmak (*Az.*); **3**. Danlamak (*Az.*); **4**. Darılmak (*K.T.*); **5**. Kakımak (*Bian.*); **6**. Kargamak (*Bal.*); **7**. Kektemek (*Rad. II. «Kır.»*); **8**. Kıçkarmak, kıskarmak (*Rad. II. «Sag.»*); **9**. Kınıraymak (*Rad. II. «Çağ.»*); **10**. Kırskılamak (*Rad. II. «Sag., Koyb., Kaç.»*); **11**. Kibiktemek (*Rad. II. «Şor.»*); **12**. Paylamak (*K.T.*); **13**. Paysımak (*Ça. Ma.*); **14**. Sersitmek, sarsıtmak (*Kur.İ.*); **15**. Sıntarmak, sırtarmak (*Der: Bodrum*); **16**. Siltemek (*Der: Muğla, Bodrum*); **17**. Sotmak (*Rad. IV. «K. B.»*); **18**. Tapaklamak (*Der: Bor, Samsun*); **19**. Tirgemek [?] (*B.T.L. «Kaz.»*); **20**. Yazgırmak (*Met.*).

Tekebbür, 1. Çalım (*Müt.*); **2**. Kuraf (*Der: Trakya*); **3**. Kurum (*K.T.*); **4**. Şişinme (*Der: Kilis, Kars, Urfa*); **5**. Teçkin, teciğin (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Taazzum, gurur, kibr]

—etmek, 1. Böbürlenmek (*Der: İstanbul*); **2**. Büyüklenmek (*Fer.; K.T.; Ah.*); **3**. Kokandamak (*Rad. II. «Kır.»*); **4**. Kurulmak (*Der: İstanbul*); **5**. Sayırkamak (*Rad. IV. «Alt. Tel.»*); **6**. Tecenmek (*P. d.C.; Ç.L.*); **7**. Uluksunmak (*Aybe.*); **8**. Ululanmak (*K.T.; Çul.; Rad. I. «Kaz.»*); **9**. Ulumsumak (*T.D.*). [Bak: Gururlanmak, kibirlenmek, mağrur olmak]

Tekeddür [etmek], **1**. Boynu bükülmek, boynunu bükmek (*Der: İstanbul*); **2**. İncinmek (*Der: İstanbul*); **3**. İnçmek (*P.d.C.; Ç.L.*);

4. Kaygulanmak (*K.T.*); 5. Sıkılmak (*Müt.*); 6. Üzülmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Keder, elem, teellüm, ıstırap]

Tekeffül [etmek], 1. Boynuna almak (*Muht.*); 2. Boyun olmak (*Bab.; Müt.*); 3. Üstüne almak, üzerine almak (*Der: İstanbul*). [Bak: Kefil olmak, mütekeffil olmak, kefalet]

Tekellüf, 1. Gösteriş (*K.T.*); 2. Özen, özeniş (*T.D.; K.T.*); 3. Yapıntı (*Der: Trakya*); 4. Yapmacık (*Der: İstanbul*).

Tekellüm [etmek], 1. Ağazmak, ağzamak (*Muk. Ed.*); 2. Ayıtmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); 3. Aymak (*Rad.I.* «*Uyg.*»); 4. Aytmak (*Rad.I.* «*Çağ., Osm., Tar., Krm., Kaç., Sag., Koyb., Tel., Kır., Leb.*»; *Tuh.*); 5. Ayumak (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 6. Eyitmek (*Hurş.*); 7. Konuşmak (*Der: İstanbul*); 8. Lakırdı etmek (*K.T.*); 9. Söylemek (*K.T.*). [Bak: Kelâm]

Tekemmül [etmek], 1. Büyümek (*Der:İstanbul*); 2. Ermek, erginleşmek (*Müt.*); 3. Gelişmek (*Der:A.*); 4. Olgunlaşmak (*Der:A.*); 5. Yetmek (*İd.*). [Bak: Tekâmül, kemal]

Tekessür [etmek], 1. Artmak (*Kar.*); 2. Çoğalmak (*K.T.; T.D.*); 3. Çoklaşmak (*Der: İstanbul*); 4. Çokmak (*Kam.*); 5. Çoknaşmak (*Hurş.*); 6. Kabarmak (*Or.*); 7. Keneymek (*Rad.II.* «*Tob.*»); 8. Öküşleşmek (*Kur.İ.*); 9. Ulalmak (*Fbş.*); 10. Ürcimek, ürcümek (*B. T. L.* «*Kaz.*»); 11. Üremek (*Si.D.; Melh.; Müt.; Der: Avşar, Maraş, Ankara, Muğla, Bornova, Isparta, İzmir*); 12. Yumluşmak (*Ter.*). [Bak: İzdiyat, tezayüt, kesret]

Tekevvün, 1. Doğum, doğma (*Der: İstanbul*); 2. Kılınma (*Rad. II.* «*Kaz., Osm., Or., Kar. T., Kar., L.*»; *Or.*); 3. Oluş, olma (*K.T.*); 4. Var olma (*K.T.*). [Bak: Kevn, vücut, halk, tekvin]

Tekit [etmek], 1. Berkitmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»; *T.D.; Kam.; Bab.; Çul.; Ar.L.*); 2. Pekmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); 3. Pergitmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); 4. Perkiştirmek (*Der: Osmaniye, Boldan* «*Denizli*», *Bursa*); 5. Sağlamlaştırmak (*K.T.*). [Bak: Teyit, takviye, tekrar, tahkim]

Teklif, 1. Dilek [Arzu man.] (*Müt.*); 2. Salgın [Vergi man.] (*Rad. IV.* «*Osm.*»); 3. Salgırt [Vergi man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Salgıt, salgun [Vergi man.] (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); 5. Salığ [Vergi man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Muk.Ed.*); 6. Salım [Vergi man.] (*Rad. IV.* «*Kaz.*»). [Bak: Resim, merasim, talep, arzu, tekâlif]

—etmek, 1. İleri sürmek (*K.T.*); 2. İş istemek (*K.T.*); 3. Teksermek (*Der: Maraş, İzmir*); 4. Yükletmek (*Kur. B.; 24.*); 5. Yüksürmek (*Der: Uşak*).

—siz, İçli dışlı (*K.T.*). [Bak: Lâübali]

Teklis [etmek], 1. Kirece çevirmek (*K.T.*); 2. Kireçleştirmek (*Der: İçel*).

Tekmil, 1. Arıtı (*Uyg.* «*T.T.*»); 2. Bar (*Kar.*); 3. Barça (*Uyg.* «*P.P., T.T.*»); 4. Birtemledi (*Uyg.* «*İnd., Usp.*»); 5. Bitemi (*Der: Mesudiye* «*Giresun*»); 6. Bütün (*K.T.*); 7. Cip [?] (*Der: Malatya, Samsun, Kütahya, Manisa, Sıvas, Antalya, Niğde, Muğla, Misis, Gümüşane, Bafra*); 8. Cum (*Rad.*

IV. «*Çağ.*, *Kır.*»; *P.d.C.*; *Ç.L.*; *L.Ş.*); **9**. Dükeli (*24*); **10**. Hep (*K.T*); **11**. Koduru (*Uyg.* «*İnd.*»); **12**. Mokum (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **13**. Tolp (*Uyg.* «*İnd.*, *T.T.*»); **14**. Tüken (*P.d.C.*; *Ç.L.*); **15**. Tüm (*Der: Ankara*); **16**. Ulayu (*Or.*). [Bak: Kâffe, mecmu, cümle, cemi]

— etmek, 1. Bitirmek (*K.T.*); **2**. Bütünlemek (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.*); **3**. Doldurmak (*K.T.*); **4**. Sonuna erdirmek (*Der: İstanbul*). [Bak: İkmal, itmam, istikmal]

Tekrar, 1. Bir daha (*K.T.*); **2**. Gene, gine [«*Yine*» nin konuşma dilinde aldığı şekil] (*Der: İstanbul*); **3**. Kabatlı (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **4**. Kadaan (*Rad. II.* «*Tel.*»); **5**. Kadar (*Rad. II.* «*Tel.*»); **6**. Katla (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **7**. Kayta (*Bab.*); **8**. Yana (*Or.*); **9**. Yanı (*Rad. III.* «*Kır.*»); **10**. Yene (*D.L.T.*); **11**. Yine (*Bab.*; *K.T.*; *İd.Haş.*). [Bak: Tekrir, tekerrür, mükerrer]

— etmek, 1. Bir daha yapmak (*K.T.*); **2**. Cattamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3**. Ekilemek (*Kar.*); **4**. Kabatlamak (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **5**. Kaldandamak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **6**. Kadarlamak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **7**. Kadarlandırmak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **8**. Kaytarmak (*Rad. II.* «*Krm.*»); **9**. Yine yapmak (*Der: İstanbul*).

— ettirmek, 1. Denzindirmek (*Kur.A.*); **2**. Kadandatmak (*Rad. II.* «*Tel.*»); **3**. Katnatmak (*D.L.T.*).

Tekrim [etmek], **1**. Ağırlamak (*Kur.İ*); **2**. Büyütmek (*K.T.*); **3**. Saymak (*Der: İstanbul,A.*); **4**. Ululamak (*B.T.L.* «*Osm.*»; *K.T.*); **5**. Ululatmak (*L.O.*); **6**. Yüceltmek (*Müt.*); **7**. Yükseltmek (*Der: İstanbul*). [Bak: İkram, tazim, taziz, hürmet, ihtiram]

Teksif [etmek], **1**. Koyulaştırmak (*K.T.*); **2**. Sıklaştırmak(*K.T.*); **3**. Sıkıştırmak [Tazyik man.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Tekâsüf]

Teksir [etmek], **1**. Artırmak, arttırmak (*Der: İstanbul*); **2**. Çoğaltmak (*K.T.*); **3**. Çokarmak (*Der: Denizli*); **4**. Çoklaştırmak (*Der: İstanbul*); **5**. Delimlemek (*Rad.III.*«*Çağ.*»); **6**. Kobaratmak (*Or.*); **7**. Oğlıtmak (*D.L.T.*); **8**. Üretmek (*K. T.*); **9**. Üzretmek (*D.L.T.*). [Bak: Tekessür]

Tekütaz [etmek], **1**. Çüğmek (*Der: Adana*); **2**. Koşmak, durmayıp koşmak (*K. T.*); **3**. Seğirtmek (*K.T.*); **4**. Tezikmek (*Ça. Ma.*); **5**. Yüğürmek (*D.L.T.*).

Tekvin, 1. Kılınma (*Or.*); **2**. Oldurma (*Kam.*); **3**. Var etme (*K.T.*); **4**. Yaratış (*K.T.*); **5**. Yaratma (*K.T.*). [Bak: Tekevvün]

Tekzip [etmek], **1**. Yalan çıkarmak, yalanını çıkarmak (*K.T.*); **2**. Yalanlamak (*Cev.*; *Bab.*; *Muht.*); **3**. Yalan tutmak, yalanını tutmak (*Kur.B.*).

Tel, 1. Çakat (*Der: Antep*); **2**. Ço (*Der: Yozgat, Siverek*); **3**. Döme (*Der: Boyabat* «*Sinop*», *Bursa*); **4**. Höyük (*Der: Van, Maraş, Niğde*); **5**. Kıran (*Der: Erzincan*); **6**. Or (*B.T.L.* «*Osm.*»); **7**. Öyük (*Rad. I.* «*Osm.*»); **8**. Tepe (*K.T.*); **9**. Töpe (*Rad. III.* «*Or.*, *Çağ.*, *Tar.*, *Krm.*»); **10**. Ur (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **11**. Ür (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **12**. Üyük (*Rad. I.* «*Osm.*, *Çağ.*»; *Der: Kadirli* «*Adana*»).

Telâffuz, 1. Ağız [Şive, eda man. «*Urfa ağzı*»] (*Der: İstanbul*); **2**. Aytış, eytiş [Söyleyiş man.] (*T.D.*; *Müt.*); **3**. Eytüş (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **4**. Okuyuş (*Der: İstanbul*); **5**. Söy-

leyiş (*Der: İstanbul*). [Bak: Lâfz, melfuz]

—etmek, 1. Ağzamak(*Türkmen.*); **2**. Söylemek (*K.T.*).

Telâfi, 1. Tölek (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Tülek (*Rad. III. «Osm.»*).

—etmek, 1. Ödemek [Eda, ifa, tediye, tazmin man. da] (*Der: A.*); **2**. Tapşırmak (*Cev.*); **3**. Tölemek (*B.T.L. «Çağ., Kaz.»*); **4**. Üğlenmek (*D.L.T.*); **5**. Yerine getirmek (*K.T.*). [Bak: Tazmin, tamir]

Telâhuk [etmek], **1**. Birbiri arkasından gelmek (*K.T.*); **2**. Birleşmek (*K.T.*); **3**. Buluşmak (*Müt.*); **4**. Calgasmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Katılmak, birbirine katılmak (*K.T.*); **6**. Yalgaşmak (*Rad. III. «Küer., Tob.»*). [Bak: İltihak]

Telâki [etmek], **1**. Birleşmek (*K.T.*); **2**. Buluşmak (*Der: İstanbul*); **3**. Colukmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Kabışmak (*Or.*); **5**. Kavuşmak (*K.T.*); **6**. Satgaşmak (*D.L.T.*); **7**. Tabışmak (*Tuh.*); **8**. Ulaşmak (*K.T.*).

—gâh, 1. Bolcaş, bulcaş (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Bulcar, mulcar (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **3**. Buluşağ (*Der: Saray «Tekirdağ»*); **4**. Çat (*Der: Bayramiç, Bursa, Isparta, Kelkit, Devrek, Konya, Eskişehir, Kütahya, Sinop, Kayseri, Sıvas*); **5**. Çatak (*Der: Isparta, Ankara, Ordu, Bolu, Babaeski*); **6**. Kavşak (*Der: Ezine, Bolu, Edirne, İncesu, Ordu*); **7**. Kavşıt, kavşut, kavuşak (*Ça. Ma.; Der: Mersin, Adana, Çankırı, Sinop, Gazi Antep, Çorum, Kırşehir, Sıvas, İncesu, Edirne, Seyhan, Ezine, Bolu, Ordu*); **8**. Kurgal (*Rad. II. «Osm.»*). [Bak: Mevidi mülâkat]

Telâkki [etmek], **1**. Almak [«Emrinizi telâkki ettim = buyruğunuzu aldım; iyi telâkki ettim=iyiye aldım.»] (*K.T.*); **2**. Bakmak [«Bu işe bitmiş gözüyle bakmalı.»] (*K.T.*); **3**. Görmek [«İşi kolay gibi gördü»] (*Der: İstanbul*); **4**. Saymak [«Ricanızı emir sayarım.»] (*Der: İstanbul*); **5**. Tutmak [«Bu işi bitmiş tutun.»] (*Der: İstanbul*). [Bak: Addetmek, farz, itibar, kabul]

Telâsuk [etmek], **1**. Bitişmek, birbirine bitişik olmak (*K.T.*); **2**. Calgasmak (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Ulaşmak (*K.T.*); **4**. Yapışmak (*K.T.*). [Bak: İltisak]

Telâş, 1. Alat [Acele man.] (*L.O.*); **2**. Çaba (*G.D.; Der: Zile, Konya, Bolu, C.A.*); **3**. Eftik (*Der: Konya, Niğde, Ereğli «Konya», Beyşehir, Kayseri, Karaman, Seydişehir*); **4**. Gürültü patırdı (*K.T.*); **5**. Patırdı gürültü (*K. T.*); **6**. Savsa (*Der: Ayaş, Nallıhan*); **7**. Taprak [?] (*B.T.L. «Uyg.»*); **8**. Temacamış (*Ç.L.; P.d.C.*); **9**. Tezki (*D. L.T.*); **10**. Ürküş (*T. D.*). [Bak: Havf, merak, tedehhüş, acele, istical]

—etmek, 1. Abdarmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Abdıramak (*M.M.; Rad.I. «Çağ., Krm.»*); **3**. Alatlamak (*L.O.*); **4**. Aldarmak (*B.T. L. «Çağ.»*); **5**. Aşukmak, aşuklanmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **6**. Çapınmak (*Ata.*); **7**. Eftiklenmek (*Der: Ereğli «Konya», Seydişehir, Kayseri, Karaman, Beyşehir*); **8**. Evişmek (*Der: Muğla*); **9**. Evzilmek (*Der: İzmit*); **10**. Evzinmek (*Der: Aydın*); **11**. İvmek (*B.T.L. «Çağ., Uyg.»*); **12**. Savrakmak (*Fbş.*); **13**. Yelmek (*K.T.*); **14**. Yepermek (*Der: İzmir, Elbistan*). [Bak: Sabırsızlanmak]

—lı, 1. Eveti (*Der: Gümüşane, Erzurum*); 2. Kavdır (*Rad. II.* «*Kaz.*»). [Bak: Sabırsız]

Telâtum, 1. Birbirine çarpma (*K. T.*); 2. Çalkantı [«Deniz çalkantısı»] (*K.T.*); 3. Dalgalanma (*K.T.*); 4. Delepme [?] (*Der: Gülpınarı «Çanakkale»*); 5. Külek (*P.d.C.;Ç.L.*); 6. Küley (*Az.*); 7. Ürkün (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Temevvüç]

Telebbüs [etmek], 1. Düzünüp koşunmak (*Kam.*); 2. Geyinmek, giyinmek (*K. T.*); 3. Urunmak [Takmak, koymak man.] (*Kör.*):

«Başına urunmuş incili tacı»

[Bak: Libas, lâbis, melbusat]

Telef, 1. Bitiş, bitme (*Der: İstanbul*); 2. Elden gitme (*Der: Istanbul*); 3. Kırgağ (*Rad.IV.* «*Şor.*»); 4. Ölüm (*Müt.*). [Bak: Helâk, mahv, harap, zayi]

—etmek, 1. Alkmak (*T.D.*); 2. Bozmak (*K.T.*); 3. Kırmak (*Müt.*); 4. Ortadan kaldırmak (*Der: İstanbul*); 5. Öldürmek (*K.T.*); 6. Üzmek [Yıpratıp telef etmek man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); 7. Vurmak (*K.T.*); 8. Yitirmek [Kaybetmek man.] (*K.T.*); 9. Yitlintürmek (*Uyg.* «*İnd.*»); 10. Yoğaltmak (*Bab.*); 11. Yok etmek (*K.T.*). [Bak: İmha, itlâf, tahrip]

—olmak, 1. Bitmek (*Der: İstanbul*); 2. Bozulmak (*K.T.*); 3. Kudmak (*Uyg.* «*İnd.*»); 4. Ölmek (*K. T.*); 5. Yitmek (*K.T.*); 6. Yok olmak (*Ter.*).

Telehhüf [etmek], 1. Acımak (*K. T.*); 2. Ağlamak (*Der: İstanbul*); 3. Döğünmek, dövünmek (*Der: İstanbul*); 4. Kurlanmak [?] (*T. D.*); 5. Ökünmek (*Or.*); 6. Yerinmek, yirinmek (*Çul.; Der: Burhaniye*). [Bak: Teessüf]

Telehhüp, 1. Alevlenme* (*K.T.*); 2. Kutuzma (*Tuh.*); 3. Parlama (*K.T.*); 4. Tutuşma (*K.T.*). [Bak: Lehip, iltihap]

Televvün, 1. Alacalık (*K.T.*); 2. Boyadan boyaya geçme (*K.T.*); 3. Boya değiştirme (*K.T.*); 4. Döneklik (*K.T.*); 5. Sözünde durmayış (*K.T.*).[Bak: Mütelevvin]

Teleyyün, 1. Sulanma (*Der: İstanbul*); 2. Yumuşanma (*Kur. B.*).

Telfik [etmek], 1. Birleştirmek, bir araya getirmek (*K.T.*); 2. Cıtmak (*Muk. Ed.*); 3. Toplamak (*Der: İstanbul*); 4. Urundulamak (*Mus. Es.*). [Bak: Cem, telif]

Telh, Acı (*K.T.*).

Telhis [etmek], 1. Derleyip toplamak (*Müt.*); 2. Kısaltmak (*Der: İstanbul*); 3. Özünü bildirmek (*Muht.*); 4. Üründülemek (*Kur. A.*); 5. Üyürtlemek (*Ter.*). [Bak: Hulâsa, ihtisar]

—en, Kısaca, sözün kısası (*Der: İstanbul*). [Bak: İcmalen, hulâsaten]

Telif [etmek], 1. Ara bulmak, aralarını bulmak [Telifi beyn man.] (*K.T.*); 2. Barıştırmak [Telifi beyn man.] (*K.T.*); 3. Bitimek [Tahrir man.] (*Rad. IV.* «*Or., K.B.*»); 4. Cıtmak [?] (*Muk. Ed.*); 5. Dirşürmek [Tanzim man.] (*Kur. B.*); 6. Divşirmek [Cem ve tertip man.] (*Ar.L.;Kur. A. 24.*); 7. Divşürmek [Cem ve tertip man.] (*Kur. B.*); 8. Düzetmek [Tanzim man.] (*Fel.*); 9. Düzmek [İcat ve tanzim man.] (*Dede.; Rab.*); 10. Toplamak [Cem ve tertip man.]. (*L.O.*); 11. Uyuşturmak [Telifi beyn man.] (*L.O.*); 12. Uzlaştırmak [Telifi beyn man.] (*K.T.*); 13. Yaraştırmak [Tevfik etmek man.] (*Kur.İ.*); 14. Yaz-

mak [Kitap telifi man.] (*K.T.*). [Bak: Tevfik, sulh, tanzim, tertip, tahrir, cem, tedvin]

Telin, 1. İlenç (*K.T.*); **2.** Kargış (*P.d.C.; Ç.L.; Der: Erzurum, Amasya, Susığırlık, Erzincan, Gümüşane, Alucra, Denizli*). [Bak: Lânet].

—etmek, 1. İlenmek (*K.T.*); **2.** Karağımak (*Cev.*); **3.** Kargamak (*P.d.C.; Ç.L.; Kar.; Dede.*); **4.** Kargış etmek, kargışlamak, kargış vermek, karkışlamak (*Der: Erzurum, Amasya, Susığırlık, Alucra, Erzincan, Gümüşane, Denizli*).

Telkih [etmek], **1.** Aşılamak (*K.T.; T.D.*); **2.** Aşı vurmak (*K.T.*); **3.** Yuğrülemek [Koçların koyunları telkih etmesi] (*Der: Kangal*); **4.** Yügürmek (*Der: Antalya, Kırşehir*).

Telkin [etmek], **1.** Anlatmak (*K.T.*); **2.** Belletmek (*Müt.*); **3.** Kafasına koymak, kafasına sokmak (*K.T.*); **4.** Öğretmek (*Der: İstanbul*).

Telkip [etmek], **1.** Atamak (*D.L.T.*); **2.** At koymak (*K.T.*); **3.** At takmak (*Bab.*); **4.** Ayamak (*Bab.; D.L.T.*). [Bak: Lâkap]

Tellâk, Oğucu (*K.T.*). [Bak Dellâk]

Tellâl, 1. Carcı (*Rad. IV. «Osm.»; Met.; Der: Bursa*); **2.** Çığırtmaç (*Der: Zile*); **3.** Ündücü (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Dellâl]

Telmih, 1. İrnek (*Der: Denizli*); **2.** Ospak (*Rad.I. «Kır.»*). [Bak: Kinaye, ima]

—etmek, 1. Alttan alta anlatmak (*Müt.*); **2.** Çamsıtmak (*Der: Çankırı*); **3.** İmle söylemek, imlemek (*Müt.*); **4.** Ospaklamak (*Rad.I. «Kır.»*).

Telvin [etmek], **1.** Boyamak (*K.T.*); **2.** Öykelemek, öykemek (*B.T.L. «Kaz.»*).

Telvis [etmek], **1.** Bılçıratmak (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2.** Bulamak (*K.T.*); **3.** Bulaştırmak (*K.T.*); **4.** Kirletmek (*K.T.*); **5.** Pıyarlamak (*Rad. IV. «Alt.»*); **6.** Pisletmek (*Der: İstanbul*); **7.** Şakşılandırmak (*Rad. IV. «Kaz.»*). [Bak: Levs, murdar]

Telyin [etmek], **1.** Cibitmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Mırcıtmak [?] (*Der: Ankara*); **3.** Yumuşatmak (*K.T.*).

Temadi [etmek], **1.** Sürmek (*K.T.*); **2.** Uylamak (*Der: Çorum, Konya*); **3.** Uzamak (*K.T.*). [Bak: Devam, baka]

Temas [etmek], **1.** Değmek (*K.T.; Çul.; Müt.*); **2.** Dokunmak (*K.T.*); **3.** Ellemek (*Der: Bilecik*); **4.** İğiçmek (*B. T. L. «Ad.»*); **5.** İlinmek (*Süh.*); **6.** İlmek (*Der: Uluborlu*); **7.** Karmak (*Tuh.*); **8.** Sığamak, sıvazlamak (*Müt.*); **9.** Sıkamak (*Kur. İ.*); **10.** Söykömek (*Rad.IV. «Kaz.»*); **11.** Teğmek (*Uyg.«İnd.»*); **12.** Tekişmek (*D.L.T.*); **13.** Yalamak (*K.T.*); **14.** Yapışmak (*K.T.*); **15.** Yokamak (*Tuh.*). [Bak: Lems]

—ettirmek, Karvatmak (*D.L.T.*).

—ta bulunmak, Teğinmek (*Rad. III. «Uyg.»*).

Temasül, 1. Benzeşme (*K.T.*); **2.** Benzeyiş (*K.T.*). [Bak: Müşabehet, mümaselet]

Temayül [etmek], **1.** Böğrülmek (*Tuh.*); **2.** Çarpılmak (*K.T.*); **3.** Eğilmek (*K.T.*); **4.** İrkinmek (*B. T. L. «Çağ.»; P. d.C.; Ç.L.*); **5.** Koyurgamak (*Rad.II. «Çağ.»*); **6.** Mayışmak (*Rad. IV. «Krm.»*); **7.** Yasanmak (*Ça. Ma.*); **8.** Yayılmak

(*D.L.T.*); **9**. Yeltenmek (*Der: Kars, Isparta, Malkara «Tekirdağ»*). [Bak: İncizap, meyl, meyelân, muhabbet, taraftarlık]

Temayüz [etmek], **1**. Belirmek, belürmek (*Müt.*); **2**. Görünmek (*Der: İstanbul*); **3**.Seçilmek (*K.T.*); **4**. Sıraymak (*Rad.IV. «Tel.»*); **5**. Sivrilmek (*Der: İstanbul*); **6**. Supaytmak (*Rad.IV. «Krm.»*); **7**. Tanılmak (*Müt.*). [Bak: Mümtaziyet, rüçhan]

—eden, 1. Yiğ [Yk: Yeğ = müreccah] (*Or.*); **2**. Yüze gelen (*Der: Denizli*). [Bak: Mümtaz, mütemayiz]

Tembel*, 1. Ağır, ağır davranan (*K.T.*); **2**. Aygak (*Rad. I. «Kır., Uyg.»*); **3**. Çaban (*M.M.*); **4**. Çaltı (*Rad.III.«Şor.»*); **5**. Çokmar (*Rad. III. «Osm.»*); **6**. Çuman (*Rad. III. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ., Kaz.»*); **7**. Düşük (*D.L.T.*); **8**. Ekdi (*Bah.*); **9**. Erincek (*Tuh.; Müt.; Der: Avanos «Kırşehir», Kayseri, Ankara, Antalya, Aksaray*); **10**. Erinçek, erinçik (*B.T.L. «Kaz.»*); **11**. Ermegü (*D.L.T.*); **12**. İrincek (*Ç.L.*); **13**. Kabran (*Kam.*); **14**. Kecü(*Rad.II.«Kom.»*); **15**. Tembel* [Bu söz farsça farzedilse, ilk cüz'ü olan «*ten*» in türkçeden farsçaya geçtiği sabit olmuştur, ikinci cüz'ü olan «*bel*»in de farsçada benzerleri yoktur. Ş. Sami Bey de yalnız «farisîde de müstameldir» diyor] (*K.T.*); **16**. Usal (*B.T.L. «Uyg.»*); **17**. Usan (*D.B.; P.d.C.*); **18**. Üşenç (*K.T.*); **19**. Üşenen (*K.T.*); **20**. Üşengen (*K.T.*); **21**. Yajağan (*Rad. III. «Tel.»*); **22**. Yajan (*Rad. III. «Küer.»*); **23**. Yalkav (*Rad. III. «Bar., Kaz.»; Tuh.*); **24**. Yalta (*Met.*); **25**. Yaltı(*Rad. III. «Leb.»*); **26**. Yatuk (*D.L.T.*); **27**. Yozuk (*Der:Kütahya*). [Bak: Âtıl, mütekâsil, bati]

—lik, 1. Usalık, usallık (*B.T.L. «Uyg.»*); **2**. Usanlık (*Müt.*); **3**. Üşençlik (*K.T.*); **4**. Üşengenlik (*K.T.*).

—leşmek, —lik etmek, —olmak, 1. Elikmek (*İd. Haş.*); **2**. Erincemek (*Der: Aksaray, Kayseri, Avanos «Kırşehir», Ankara*); **3**. Erinmek (*Uyg. «İnd., T.T.»; Az.; Kar.; İd. Haş.; Der: Sıvas, Erzurum, Manisa, Elâziz, Urfa, Cebelibereket, Eğirdir, Kayseri, Tosya, Artvin, Konya, Şebin Karahisar, Samsun, Amasya, Afyon, Bolu, Kırşehir, O,A.,C.A.*); **4**. İrinmek (*İd. Haş.*); **5**. Üşenmek (*K.T.; L.O.*).

Temcit, 1. Ağırlama (*K.T.*); **2**. Mutlu kılma (*Bian.*); **3**. Ululama (*K.T.*).

Temdit [etmek], **1**. Cüztürmek (*D.L.T.*); **2**. Esitmek (*D.L.T.*); **3**. Esmek (*D.L.T.*); **4**. Sürdürmek (*K.T.*); **5**. Uzatmak (*D.L.T.;K.T.*). [Bak: Met, tatvil]

Temeddüh, 1. Kasafan, kasavan (*Der: İçel*); **2**. Öğünç (*D.L.T.*). [Bak: Tefahur]

—etmek, 1. Kasalmak (*Der: Mersin, Beyşehir, Konya, Develi, Fethiye, Urfa, Çanakkale*); **2**. Kasılmak (*Der: Antalya*); **3**. Kofalmak (*Der: Niğde, Nevşehir*); **4**. Kovalmak (*Der: Ordu*); **5**. Maktanmak (*Mün.*); **6**. Öğünmek (*K.T.*).

Temekkün [etmek], **1**. Alkonmak (*Rad. I. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Anamak (*T.D.*); **3**. Duraklanmak (*Aş.*); **4**. Ornamak (*Tuh.*); **5**.

Yerleşmek, yer tutmak (*K.T.*); **6.** Yıldızlanmak [Yıldız = kök; kökleşmek man.] (*D.L.T.*). [Bak: Mekân, iskân]

Temel, 1. Asal (*B.T.L. «Kaz.»; Müt.*); **2.** Bağam [Direk, destek, sütun man.] (*Ç.L.*); **3.** Dırık (*Ça. Ma.; Müt.*); **4.** Him [?] (*Bit.; G.D.; Der: Zıle, Adana, Yozgat, Kırşehir, Sıvas, Diyarbekir, Kayseri, Tokat, Bünyan, Cebelibereket, Çorum, Erzincan, Giresun, Büyük Afşar köyü, Malatya, Erzurum, Kars, Ordu, Elbistan, Şebin Karahisar, Van, Ş.A.*); **5.** Koyuk (*K.T.*); **6.** Kök (*T.D.;Bit.*); **7.** Neğiz (*Rad.III. «Kır.»*); **8.** Niğiz (*Rad.III. «Kaz.»*); **9.** Oğur (*Uyg. «İnd.»*); **10.** Tiğ [Zemin man.] (*Rad.III. «Çağ.»*); **11.** Tös (*Rad. III. «Alt., Tel., Şor., Leb., Sag., Koyb., Kaç.»*); **12.** Tüp (*D.L.T.*); **13.** Ul (*D.L.T.; Müh.*). [Bak: Kaide, üs, esas]

—taşları, Kerdik (*Muk. Ed.*).

Temellûk, 1. Aşgançu (*Uyg.A.*); **2.** Dalkavukluk (*K.T.*); **3.** Yaltaklık (*K.T.*). [Bak: Tabasbus, müdahene]

—etmek, 1. Beyütmek (*Rad. IV. «Tob.»*); **2.** Dilgilenmek (*Çul.*); **3.** Kavuk sallamak (*Der: İstanbul*); **4.** Yaldanmak (*Kel.; Süh.*); **5.** Yalınmak (*Bab.*); **6.** Yaltaklanmak (*K.T.*); **7.** Yaramsınmak (*D.L.T.*); **8.** Yaramsuklanmak (*İd. Haş.*); **9.** Yarınmak (*D.L.T.*); **10.** Yumşaklanmak (*D.L.T.*).

Temellük [etmek], **1.** Bacarmak [İdare, tasarruf man.da] (*Rad.IV. «Ad.»*); **2.** Eline almak, eline geçirmek (*Der: İstanbul*); **3.** Enikmek (*Rad. I. «Alt., Tel.»*); **4.** Issılanmak [Sahip kesilmek man.] (*Müt.*); **5.** İriklenmek (*Muk. Ed.*); **6.** İrklenmek (*İd. Haş.*); **7.** İyelemek (*P.d.C.; Ç.L.*); **8.** Orındanmak (*Rad. I. «Tel.»*); **9.** Şarlanmak [?] (*Tuh.*). [Bak: Malik olmak, istimlâk, tasarruf]

Temenni, 1. Arman (*Ba.*); **2.** Dilek (*L. N.*); **3.** İstek (*K.T.*); **4.** Kösüş (*Uyg. «P.P., T.T.»*); **5.** Ötük (*B.T.L. «Uyg.»*); **6.** Tileğü (*Uyg. «O. Q.»*); **7.** Tilek (*P.d.C.; Ç.L.*); **8.** Umu (*Bab.*); **9.** Yaştak (*Der: Edirne*). [Bak: Arzu, talep, rica, niyaz, istida, ümit, memul]

—etmek, 1. Dilemek (*Der: A.*); **2.** İstemek (*K.T.*); **3.** Kolmak (*Uyg. «İnd.»; Aybe.*); **4.** Kolumak (*Aybe.*); **5.** Kösemek (*D. L. T.; Kur. İ.; Muht.*); **6.** Küseşmek (*D.L.T.*); **7.** Ötünmek (*Uyg.«İnd.»; B.T.L. «Kaz.»*); **8.** Özlemek (*İd. Haş.*); **9.** Tilmürmek (*B. T. L. «Çağ.»*); **10.** Umsunmak (*Mün.*); **11.** Üzülemek (*İd. Haş.*).

Temerküz [etmek], **1.** Bir yerde birleşmek (*Der: İstanbul*); **2.** Derilmek, dirilmek (*Müt.*); **3.** Kabanmak (*Rad.II. «Çağ.»*); **4.** Toplanmak (*K.T.*). [Bak: Merkez]

Temerrüt [etmek], **1.** Ayak diremek (*K.T.*); **2.** Dik gelmek(*K.T.*); **3.** Ekleşmek (*Der:Kırşehir*); **4.** Karşı durmak (*K.T.*); **5.** Örcelmek (*İd. Haş.*). [Bak: İnat, ısrar, serkeşlik]

Temeshur [etmek], **1.** Alay etmek (*Der: İstanbul*); **2.** Eğlenmek, eğlenceye almak (*Der: İstanbul*); **3.** Gülmek, gülünçleştirmek (*L. O.*); **4.** Ürtelemek, ürtemek (*B.T. L. «Kaz.»*); **5.** Yansılamak (*Müt.*). [Bak: Taklit, mukallitlik, istihza]

Temessük, Dutu, tutu [Senet, huccet, rehin man.] (*Der: Avşar,*

Maraş, C.A.).[Bak: Senet, huccet, ilâm]

— etmek, 1. Dayanmak (*Der: İstanbul*); 2. Güvenmek (*Der: İstanbul*); 3. Sarılmak (*K.T.*); 4. Tutunmak (*K.T.*); 5. Yapışınmak (*Muk. Ed.*); 6. Yapışmak (*K.T.; Çul.;Kur.B.*). [Bak: İstinat, itimat]

Temessül [etmek], 1. Benzemek, benzeşmek (*Der: İstanbul*); 2. Görünmek, gözükmek (*Müt.*); 3. Kılığına girmek, kılığını almak (*Muht.*); 4. Közünmek (*Uyg. «P. P.»*). [Bak: Temsil]

Temettü, 1. Ası (*L.O.; K.T.*); 2. Asığ (*Uyg. «Usp., Suv.»*); 3. Asığlık (*Kur.İ.*); 4. Çıkar [«Bu işte elbet bir çıkarı var.»] (*Der: Trakya*); 5. Giriş (*D.L.T.*); 6. Gönenme (*Kur. A.*); 7. İncirme (*Kur.İ.*); 8. Kastak (*Rad. II. «Şor.»*); 9. Kazanç [«Kazanç vergisi»] (*K.T.*). [Bak: İntifa, irat, istifade, kâr, ribh, varidat]

— etmek, 1. Asılanmak (*K.T.*); 2. Kazanmak (*K.T.*).

— hissesi, Kazanç payı (*K.T.*).

— vergisi, Şatal (*Rad.IV.«Çağ.»*).

Temevvüç [etmek], 1. Balınlamak [?] (*B.T.L.«Uyg.»*); 2. Calbandamak, calbanlamak, calpıldamak (*Rad.IV.«Kır.»*); 3. Celkildemek (*Rad.IV. «Kır.»*); 4. Cokraşmak (*D.L.T.*); 5. Çalkanmak (*K. T.*); 6. Dalgalanmak (*K.T.*); 7. Kummak (*D.L.T.*); 8. Sabılmak (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); 9. Talazlanmak (*K.T.*); 10. Tırbıldamak (*Tuh.*); 11. Ürgülenmek (*Der: Bayındır «İzmir», Denizli*); 12. Ürküclemek (*D.L.T.*); 13. Yelgildemek (*Rad.III.«Tel.»*). [Bak: Mevç, telâtum]

Temeyyü [etmek], 1. Gerensemek [Buzun erimesi man.] (*Der: Bolu*); 2. Sulanmak (*K.T.*); 3. Suyumak (*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); 4. Süyülmek (*Rad.IV.«Kır.»*); 5. Süyümek (*Rad.IV. «Kır., Çağ.»*); 6, Şinlemek (*Rad. IV. «Çağ.»*). [Bak: Mayi]

Temeyyüz [etmek], 1. Ayrılıp seçilmek (*Der: İstanbul*); 2. Başkalarına benzememek (*Müt.*); 3. Seçilmek (*K.T.*); 4. Sıraymak (*Rad.IV. «Tel.»*). [Bak: İmtiyaz, temayüz]

Temhit [etmek], 1. Düzeltmek (*K.T.*); 2. Döşemek, döşetmek (*K.T.*); 3. Yaymak (*K.T.*).

Temin [etmek], 1. Abramak, apramak (*Der: Bolu, Eskişehir, Sinop*); 2. Güven vermek, inan vermek (*Müt.*); 3. Inaklamak [Teminat vermek man.] (*Kab.*); 4. Kertindirmek (*Rad. II. «Sag.»*); 5. Pegütmek (*Rad. IV. «K. B.»*); 6. Sağlamak (*Rad.IV. «Osm.»; K.T.; Der: Kayseri*); 7. Sağlamlaştırmak (*K.T.*). [Bak: Tahtı temine almak]

— at, 1. Burun [Kefalet, terhin v. s. man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); 2. Dutak, tutak [Rehin man.] (*Enb.; Der: Ereğli «Konya», Develi*); 3. Dutu, tutu (*Rad. III. «Osm.»; Enb.*). [Bak: Garanti, kefalet, rehn]

Temiz,* 1. Akman (*T.D.*); 2. Amrak (*D.L.T.*); 3. Arca (*Der: Urfa, Balıkesir*); 4. Arcağ (*Der: Muş*); 5. Arcak (*Der: Harput*); 6. Arı (*Dede.; L.O.; Ev.; P.d.C.; Kara.; Hurş.; Der: Aksaray, Nevşehir, Kırşehir, Köşker, Ereğli, «Konya», Ürgüp, Birecik, Elbistan*); 7. Arıca (*Der: Balıkesir,*

Bolu); **8**. Arığ (*D.L.T.; Kur, İ.: P.d.C.*); **9**. Arık (*Bit.*); **10**. Aruca (*Der: Gümüşane, Kastamonu*); **11**. Çekçi (*Rad. III.* «*Tel.*»); **12**. Kirsiz (*Uyg.* «*İnd.*»); **13**. Sağ (*Müh.*); **14**. Silek (*Der: İzmir*); **15**. Sili (*Müh.; Müt.*); **16**. Silik (*Uyg.* «*İnd.*»; *Müh.; Or.; T. D.; Müt.*); **17**. Temiz* [Bu sözün arapça «temyiz» den geldiği kabul edilemez. Çünkü «temyiz» seçmek, ayırmak gibi manalara gelir. «Arı» fikri ile bir yakınlığı yoktur. Kuruluşuna bakılırsa «temiz» türkçe olmak lâzım gelir.] (*Rad. III.* «*Osm., Ad, Krm.*»). [Bak: Pak, saf, nezih]

—lemek, Arıtmak (*Rab.; Y. E.; Kara*).

—lenmek, **1**. Arımak (*L.O.;D.L.T.: Az.; Rab.; Müh.; Kara.;Y.E.*); **2**. Arınmak (*Uyg.* «*Ust.*»; *Ter.; Ça. Ma.; Müh.; T,D.; Kara*); **3**. Arıtınmak (*Uyg.* «*T.T., Suv.*»); **4**. Turulmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Üğrülmek (*D.L.T.*).

—leyici, Arıdıcı (*Fer.*).

—lik, **1**. Arılık (*T.D.*); **2**. Siliklik (*Müh.*). [Bak: Safvet]

Temkin, **1**. Ağırlık, ağır başlılık (*K.T.*); **2**. Durgunluk (*Müt.*); **3**. Düşüncelilik (*Der: İstanbul*); **4**. Urunluluk (*Muk. Ed.*). [Bak: Ciddiyet, vakar, mekânet, metanet]

—li, **1**. Ağır başlı (*K.T.*); **2**. Durgun (*Müt.*); **3**. Düşünceli (*Der: İstanbul*); **4**. Düzün (*Müh.*); **5**. İnçgülük, inçkülük (*Uyg.* «*İnd.*»); **6**. Konaklığ (*Rad. II.* «*Şor.*»); **7**. Onat (*K.T.*); **8**. Oturgan (*Der: Öteyüz köyü* «*Zonguldak*»); **9**. Oturmaklı (*Der: Isparta*); **10**. Saldamlı (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **11**. Tüzün (*Müh.; T.D.*).

—li olmak, Serinmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»).

— li söylemek, Birçinnemek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).

—siz olmak, Kurgurmak (*D.L.T.*).

Temlik [etmek], **1**. Eniktirmek (*Rad. I.* «*Alt, Tel.*»); **2**. Issı kılmak (*Müt.*); **3**. Vermek (*Der: İstanbul*). [Bak: Temellük]

Temlik senedi, Tapu (*K.T.*).

Temrin, **1**. Alıştırma (*K.T.*); **2**. Dürüşme (*Mir.*); **3**. Öğredik (*Uyg.* «*Usp.*»); **4**. Yumuşatma (*Çul.*); **5**. Yumuş [Vazife man.] (*Der: Malatya, Konya, Gazi Antep, Kayseri, Kırşehir*).

—yapmak, İşilmek (*D.L.T.*).

Temsil [etmek], **1**. Basmak [Tabı man.] (*K.T.*); **2**. Benzer getirmek [Misal irat etmek man.] (*Kam.*); **3**. Benzerini yapmak [Tersim man.] (*Müt.*); **4**. Benzetmek [Teşpih man.] (*K.T.*); **5**. Oynamak [Tiyatro oynamak man.] (*Der: İstanbul*); **6**. Örneğini çıkarmak [Kopya man.] (*K.T.*); **7**. Yerini tutmak [«Bu zat burada Vekil Beyin yerini tutuyor.»] (*Der: İstanbul*). [Bak: Kıyas, tabı, tersim, misal, rol, kopya, tiyatro]

Temyiz, **1**. Ayırt (*T.D.*); **2**. Ayırtgu (*Ç.L.; P.d.C.*); **3**. Seçi [«Aramızda ayrı seçi yok.»] (*Der: İstanbul*); **4**. Urundu(*B.T.L.*«*Çağ.*»). [Bak: Fark, fasl, tefrik, intihap]

—etmek, **1**. Arıtlamak (*Kel.*); **2**. Ayırmak (*K.T.;T.D.*); **3**. Ayırtlamak (*T.D.; 24.; Kur.B.*); **4**. Başkarlamak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **5**. Seçmek (*K.T.*); **6**. Tanlamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Urundulamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Üründülemek (*Der: Isparta*).

Ten*, **1**. Büksem (*L.Ta.*); **2**. Dene (*Rad.III.«Kır.»*); **3**. Deri [Bilhassa insan için] (*K.T.*); **4**. Et [«Ten rengi=et rengi»] (*K.T.*); **5**. Göğde, gövde (*K.T*); **6**. Sölmek (*T.D.*); **7**. Ten* [«*Tin*» ruh, «*ten*» cisim ve beden. Bu yakınlık, farsçada da kullanılan «*ten*» in türkçeliğini gösterir. Kırgızcasının «*Dene*» olması da bu sözün türkçeliğini teyit eder.] (*Rad.III.«Osm., Çağ., Ad., Kom., Uyg., Kar.L., Kar.T., Tob., Tar., Kaz.»*); **8**. Yin (*İd. Haş.*). [Bak: Beden, cism, vücut]

Tenafür, **1**. Geçimsizlik, geçinmemezlik [Münaferet man.] (*Der: İstanbul*); **2**. Kaçma, birbirinden kaçma (*K.T.*); **3**. Sevişmemek, sevişmemezlik (*Der: İstanbul*); **4**. Tezişme (*D.L.T.*); **5**. Uygunsuzluk, uyuşmamazlık (*L. O.*); **6**. Ürkme, birbirinden ürkme (*K.T.*). [Bak: Münaferet, nefret]

Tenakus [etmek], **1**. Azalmak (*K.T.*); **2**. Daralmak (*K.T.*); **3**. Düşmek [«Kuvvetten düştün, sıtmanın ateşi düştü.»] (*K.T.*); **4**. Eksilmek (*B.T.L. «Osm.»; K.T.*); **5**. Eksimek (*B.T.L.«Osm.»*); **6**. Eksümek (*D.L.T.*); **7**. Goranmak (*Uyg.«H.I.»*); **8**. İksümek (*B.T.L. «Kaz.»*); **9**, İsilmek (*D.L.T.*); **10**. Kakraşmak (*D.L.T.*); **11**. Sönmek (*Uyg. «H.I.»*). [Bak: Noksan, tenezzül, tahaffüf, nedret]

Tenasüh, Ton değiştirmk [Ton = don = renk, elbise] (*Müt.*). [Bak: İstihale]

Tenasül, **1**. Çocuk yetiştirme (*Der: İstanbul*); **2**. Döl döş yetiştirme (*K.T.*); **3**. Dörelme (*Met.*); **4**. Eşleştirme (*Müt.*); **5**. Ürçime, ürçüme (*B.T.L. «Kaz.»*); **6**, Üreme (*K.T.; L.O.; Si.D.; Der: Bornuva, Isparta, İzmir*). [Bak: Nesl, tevalüt]

Tenasüp, **1**. Biçim (*Der: A.*); **2**. Birbirini tutma (*K.T.*); **3**. Düz günlük (*Der: İstanbul*); **4**. Oran (*Aş.; P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Der: Gazi Antep*); **5**. Uran (*B.T.L. «Osm.»; Der. Edirne, Köşker, Kırşehir, G. Antep*); **6**. Uygunluk, uyuşma (*K.T.*); **7**. Yakışık, yakışma (*K.T.*). [Bak: Nispet, tevafuk]

— lü, **1**. Biçimli (*Der: A.*); **2**. Birbirini tutar, birbirine uyar (*K.T.*); **3**. Düzgün (*Der: İstanbul*); **4**. Eli ayağına uygun (*mec.*) (*Der: İstanbul*); **5**. Oranlı (*Rad. I. «Osm.»*); **6**. Yakışıklı (*Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Mevzun].

— süz, **1**. Biçimsiz (*Der: A.*); **2**. Oransız (*Bian.*); **3**. Şevşiri (*Der: Nevşehir «Niğde»*); **4**. Yakışıksız (*Der: A.*).

Tenavül [etmek], Yemek içmek (*K.T.*).

Tenazu, **1**. Çekişme (*K.T.*); **2**. Döğüşme [Mudarebe man.] (*K.T.*); **3**. Kavga* kavgalaşma (*Der: İstanbul*); **4**. Tutuşma (*K.T.*) [Bak: Cidal, mücadele, münazaa, niza].

Tenazur, **1**. Bakışma (*D.L.T.*); **2**. Bettesme (*Rad. IV. «Kır.»*); **3**. Birbirine bakma (*K;T.*); **4**. Birbirine karşı bulunma (*K.T.*); **5**. Karşılık (*Der: İstanbul*); **6**. Karşıkarşıya [Nazir, nazire man.] (*K.T.*).

Tenbih [etmek], **1**. Andırmak [İhtar man.] (*Lûg. Ar.*); **2**. Duydurmak, tuydurmak (*Çul.*); **3**. Ismarlamak (*Der: İstanbul*); **4**. Kisetmek (*Rad. II. «Kaz.»*); **5**. Tapşırmak (*Az.*); **6**. Tolkamak (*B.T.L. «Uyg.»*); **7**. Tutuzmak (*D. L. T.*); **8**. Uyandırmak (*K.T.*); **9**. Uyarmak (*T.D.*);

10. Uyatmak (*Tuh.*); **11**. Uykudan kaldırmak (*K.T.*) [Bak: İhtar, ikaz, emir, tehyiç, tahrik]

Tendürüst, 1. Boylu boslu (*Der: İstanbul*); **2**. Esen [Sıhhatte, salim man.] (*B.T.L. «Çağ., Osm.»: Bian.; T.D.; Ç.L.*); **3**. Gürbüz (*Der: A.*); **4**. İsen (*Ç.L.*); **5**. Kip [İyi, uyğun man.] (*Der: Kayseri*); **6**. Sağlam (*K.T.*) [Bak: sahih, salim]

Tenebbüt [etmek], **1**. Bitmek (*K. T.; Kon.; Der: İstanbul, Trakya, A*); **2**. Diğremek (*Der: Kayseri*); **3**. Göğermek [Yeşermek man.] (*Der: Şarkî Karahisar*); **4**. Gövermek [Yeşermek man.] (*Der: Cebelibereket, Sinop, Kayseri, Kütahya*); **5**. Yerden çıkmak (*K.T.*); **6**. Yeşermek (*Der: İstanbul*); **7**. Yetişmek (*Der: İstanbul*) [Bak: Nabit olmak, neşvü nema bulmak]

Teneffür [etmek], **1**. Çekinmek (*K.T.*); **2**. Çiğirmek (*Der: C.A.*); **3**. Çiğrimek (*Der: Elbistan*); **4**. İğrenmek (*K.T.*); **5**. İrikmek (*P. d.C.; Ç.L.*); **6**. Kaçınmak (*K.T.*); **7**. Pocumak (*Der: Sıvas*); **8**. Soğumak (*Der: İstanbul*); **9**. Tiksinmek (*K.T.*) [Bak: Nefret, ikrah, istikrah]

Teneffüs [etmek], **1**. Dinlenmek [İstirahat man.] (*Der: İstanbul*); **2**. Kustunmak (*Rad. II. «Kom.»*); **3** Soluk almak (*K.T.*); **4**. Solumak (*Der: A.*); **5**. Tınışmak, tınmak (*Tuh.*); **6**. Yorgunluk almak [İstirahat man.] (*K.T.*). [Bak: Hava almak, nefes almak]

Teneşir, 1. Aran (*Bah.*); **2**. Salaca (*Rad.IV. «Çağ., Osm.»*); **3**. Salacak, salacık (*T.D.; K.T.; P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Yunluk (*T.D.*); **5**. Yuvuşga (*P.d.C.; Ç.L.*).

Tenevvü [etmek], **1**. Çevermek [?] (*Der: Ankara*); **2**. Türemek (*Kam.*); **3**. Türlenmek, türleşmek (*Müt.*); **4**. Türlü türlü olmak (*K.T.*).

Tenevvür [etmek], **1**. Aydınlanmak (*Müt.*); **2**. Balkımak [Pırıldamak man.] (*B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Işıklanmak, ışık almak (*Müt.*). **4**. Parlamak, parıldamak, pırıldamak (*K.T.*); **5**. Süzülmek [Musaffa olmak man.] (*Uyg. «P.P.»*); **6**. Yarunmak [Parlamak, parıldamak man.] (*Muk. Ed.*). [Bak: Nur, tenvir, münevver]

Tenezzüh, 1. Gezinti (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Gezip dolaşma (*K.T.*); **3**. Gezme (*Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Teferrüç, seyran]

—yeri, Gezek (*Der: Tire«İzmir»*).

Tenezzül [etme], **1**. Alçalmak (*T.D.*); **2**. Aşağılamak (*K. T.*); **3**. Enezimek [Kuvvetten düşmek man.] (*Der: Uşak*); **4**. Enmek (*Müt.*); **5**. Gönül alçaklığı göstermek (*Müt.*); **6**. İnmek (*K.T.*); **7**. Kadıtmak (*Uyg. «H. II.»*); **8**. Keviksinmek (*Der: Kırşehir*); **9**. Kimsinmek (*Rad.II. «Kaz.»*); **10**. Yendiretmek (*Der: Çemişgezek «Elâziz», Erzurum*).

Tenfir [etmek], **1**. Çiğritmek (*Der: Erzurum*); **2**. İğrendirmek (*K.T.*); **3**. Soğutmak (*Der: İstanbul, A.*); **4**. Tiksindirmek (*Der: İstanbul, A.*). [Bak: Nefret]

Tenha, 1. Ağlak (*Rab.; Der: Fethiye*); **2**. Avlak (*Rad.I. «Kır., Kaz.»*); **3**. Boş (*Der: A.*); **4**. Calpı (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Eriğ (*Or.*); **6**. Issiz (*Ata.*); **7**. Tala (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Tek (*K.T.*); **9**. Uğu, oğu (*Der: Samsun, Giresun, Ordu*); **10**. Üz, üze [?] (*B.T.L. «Uyg.,*

Çağ.»); **11**. Yalnız (*T.D.; K.T.*). [Bak: Hâli, münferit]

—laşmek, 1. Avlaksımak (*Rad.I.* «*Tob.*»); **2**. Boşalmak, boş kalmak (*K.T.*); **3**. Yalnızlaşmak (*Der: A.*).

—lık, Yalnızlık (*K.T.*).

Tenk, Dar(*K.T.*)

—dil, 1. Sıkıntılı (*Der: A.*); **2**. Yanak (*Tuh.*); **3**. Yüreği dar (*K.T.*). [Bak: Muztarip]

—dil olmak, 1. Darakmak(*Der: Ankara, Çankırı*); **2**. Darıkmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); **3**. Sıkılmak, içi sıkılmak (*Der: İstanbul*).

Tenkih [etmek]**, 1**. Arıtmak (*B.T.L.* «*Osm.*»; *L.O.*); **2**. Ayıklamak (*T. D.*); **3**. Ayırtlamak (*T.D.*); **4**. Ayıtlamak [Ayıklama ve ayırtlamak sözlerinden bozma] (*Der: G.A.*); **5**. Azaltmak (*K.T.*); **6**. Çıkarmak (*K.T.*); **7**. İndirmek (*K.T.*). [Bak: Tensik, tenzil, tenkis, ihtisar]

Tenkil [etmek]**, 1**. Bastırmak (*Az.*); **2**. Basmak (*Dede.*); **3**. Ezmek (*Der: İstanbul*); **4**. Tepelemek (*Der: İstanbul, A.*); **5**. Uruğsıratmak (*Or.*); **6**. Uzaklaştırmak (*K. T.*); **7**. Yıldırmak (*Der: İstanbul, A.*). [Bak: Kahr, mahv, defi]

Tenkis [etmek]**, 1**. Azaltmak (*K. T.*); **2**. Azartmak (*Kar.*); **3**. Eksiltmek, eksitmek (*K.T.; Kar.*); **4**. İndirmek (*K.T.*); **5**. Kelteymek (*Rad. II.* «*Kır.*»); **6**. Kemitmek (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **7**. Kısmak (*D. L.T.*); **8**. Kıstırmak (*D.L.T.*); **9**. Kokratmak (*D.L.T.*); **10**. Seklemek, (*Der: Adana*). [Bak: Taklil, tenzil, noksan, tenakus]

Tenkit [Noktalama man.]**, 1**. Ayırma (*K.T.*); **2**. Benekleme (*Müt.*); **3**. İmleme (*Muht.*).

—]etmek. İntikat man.]**, 1**. Beğenmemek (*Der: İstanbul*); **2**. İrdelemek [Beğenmemezlik göstermek, inceden inceye kusur aramak man.] (*Der: Gümüşane*); **3**. Kınamak (*D. B.*); **4**. Kınamsımak (*Rad. II.* «*Osm.*»); **5**. Seçmek (*T.D.*); **6**. Sınamsımak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **7**. Üyürtlemek (*Bab.*); **8**. Yarmak (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **9**. Yermek (*Süh.*); **10**. Yirmek(*Hurş.*). [Bak: Dahl, hicv, intikat, melâmet, muaheze]

Tenmiye [etmek]**, 1**. Artırmak, arttırmak (*K.T.*); **2**. Büyütmek (*K.T.*); **3**. Çoğaltmak (*K.T.*); **4**. Oğlıtmak (*D.L.T.*); **5**. Uzatmak (*K.T.*); **6**. Ündürmek (*Rad. I.* «*Soy.*»); **7**. Üretmek (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **8**. Yetiştirmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Nemalandırmak]

Tensik [etmek]**, 1**. Düzeltmek (*K. T.*); **2**. Diziktirmek (*Ter.*); **3**. Sıralamak (*K.T.*); **4**. Tecemek (*Der: Köşker* «*Kırşehir*»); **5**. Yaratmak (*Or.*); **6**. Yasamak (*T.D.*). [Bak: Tanzim, tertip, tasnif, tenkih, ıslah]

Tensip [etmek]**, 1**. Beğenmek, beyenmek (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. İyi bulmak (*Der: İstanbul*); **3**. Ohşatmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Onamak (*Rad.I.* «*Osm.*»); **5**. Uygun bulmak (*Der: İstanbul*); **6**. Yerinde bulmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Tasvip, kabul, lâyık görmek, münasip görmek, muvafık görmek]

Tenşit [etmek]**, 1**. Sebitmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **2**. Sevindirmek (*Der: A.*); **3**. Şenlendirmek (*K.T.*).

Tenvim [etmek]**,** Uyutmak (*K.T.*).

Tenvir [etmek]**, 1**. Aydınlandırmak, aydınlatmak (*K.T.*); **2**. Çarıtmak

(*Rad. III.* «*Şor.*»); **3.** Çeretmek (*Hurş.*); **4.** Işıklandırmak (*Der: A.*); **5.** Işık vermek (*K.T.*); **6.** Işıtmak (*Der: Çankırı*); **7.** Yarıtmak (*Kar.; Hurş.*); **8.** Yarumak (*D.L.T.*); **9.** Yarutmak (*Rad. III.* «*Tar.*»; *Muk. Ed.*). [Bak: İrşat, izah, zıyalandırmak]

Tenzih [etmek], Arılamak (*Ter.*).

Tenzil [etmek], **1.** Aşağı düşürmek (*K.T.*); **2.** Aşağılamak (*K.T.*); **3.** Aşağı varmak [Tarh man.] (*K.T.*); **4.** Azartmak (*Kar.*); **5.** Çıkarmak [Tarh man.] (*Der: İstanbul*); **6.** Düşürmek (*Der: A.*); **7.** Eksimek (*Kam.*); **8.** İndirmek (*Kam.*); **9.** Kesmek (*K.T.*); **10.** Koramak [Tarh man.](*Uyg.*«*İnd.*»). [Bak: Taklil, tarh, tay]

Tep, 1. Bezgek, bizkek [Humma man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Sıtma (*K.T.*). [Bak: Humma]

Tephir [etmek], **1.** Buğu çıkartmak (*K.T.*); **2.** Buğulandırmak (*Der: Avanos, Uşak*); **3.** Burutmak (*D.L.T.*); **4.** Tütsülemek (*K.T.*); **5.** Tütüzmek (*Tuh.*). [Bak: Buhar, tebahhur]

Tepşir[etmek], **1.**Buştumak(*Kur.İ.*); **2.** Muştalamak (*Kur.B.*); **3.** Muştulamak (*Az.; Der: Ereğli* «*Konya*», *Haydarbeyli köyü* «*Yozgat*», *Tire, İzmir*); **4.** Muştuluk vermek (*Kur.A.; Ar.L.*); **5.** Sevinçlemek (*Rab.*). [Bak: Beşaret, müjde, mübeşşir, mübeşşer]

Ter, 1. Islak (*K.T.*); **2.** Körpe (*K.T.; L.O.; T.D.*); **3.** Yaş (*K.T.*); **4.** Yeni (*Der: A.*). [Bak: Taze, ratıp]

Terahhüm [etmek], **1.** Acımak (*K.T.; T.D.*); **2.** Esirgemek (*24.*); **3.** İsirgemek (*Uyg.* «*P. P.*»); **4.** Marsamak (*Rad. IV.* «*Şor.,Sag.*»); **5.** Muyrulmak (*Rad. IV.* «*Tob.*»); **6.** Özü göyünmek [İçi yanmak, yüreği yanmak man.] (*L.N.*); **7.** Yöreksimek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»). [Bak: Rahm, merhamet]

Terahi, 1. Ağırlaşma (*Der: İstanbul*); **2.** Ağır davranma (*Der: İstanbul*); **3.** Baykama (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4.** Bezerme (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **5.** Erinme (*Rad. I.*«*Osm.*»; *Der: C.A.*); **6.** Gevşeklik (*K.T.*); **7.** Gevşeme, gevşek olma (*K.T.*); **8.** Yavaşlık, yavaşlama (*Der: İstanbul*); **9.** Yürgüzme (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: İhmal, lâkaydi]

Terakki [etmek], **1.** Ağmak (*Bab.; Der: Konya, Polatlı, Ayaş, Kırşehir*); **2.** Artmak (*K.T.*); **3.** Çoğalmak (*T.D.*); **4.** İleri gitmek (*K.T.*); **5.** İlerilemek (*K.T.; Der: A.*); **6.** Önürmek (*Kel.*); **7.** Ösmek [Neşvü nema bulmak man.] (*Müt.*); **8.** Uzmak (*T.D.*); **9.** Üşermek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **10.** Yukarı çıkmak, yukarı kalkmak (*K.T.*); **11.** Yükselmek (*K.T.; Bab.*); **12.** Yürümek (*K.T.*). [Bak: İrtika, itilâ, taali, tekâmül]

Terakkup [etmek], **1.** Beklemek (*T.D.; K.T.*); **2.** Gözetmek (*K.T.*); **3.** Gözlemek (*T.D.*); **4.** Önmek [Tarassut man.] (*Bab.*); **5.** Ummak(*B.T.L.* «*Osm.*»). [Bak: İntizar]

Teraküm [etmek], **1.** Bengişmek, binişmek (*Kam.*); **2.** Birikmek (*K.T.*); **3.** Birkemek (*P.d.C.;Ç.L.*); **4.** Büngemek (*Der: Antalya*); **5.** İlkilmek, ilkmek (*Der: Bağyaka* «*Antalya*»); **6.** İrikmek (*Deş.*); **7.** İrkilmek (*Der: Kütahya, Kastamonu, Bursa*); **8.** İrkimek, irkmek (*B. T. L.*«*Osm.*»); **9.** Sıkışmak (*Kam.*); **10.** Toplanmak (*K.T.*); **11.** Üğmeleşmek (*Ça.*

Ma.); **12**. Üreleşmek (*Der Bolvadin*); **13**. Yığılmak(*K.T.*). [Bak: Cem, iktısat]

Terazi*, **1**. Batman [Asıl hububat ve mayiat için kullanılır bir ölçü man.] (*Kur. İ.*); **2**. Salavan, saluvan [Su terazisi man.] (*Der: Balıkesir*); **3**. Taras (*Rad. III. «Bar., Tar.»*); **4**. Tarav (*T.D.*); **5**. Tarazı (*Rad. III. «Kır.»*); **6**. Taraazu (*Rad. III. «Kom., Kar. T.»*); **7**. Targaç, tartgaç (*İd. Haş.*); **8**. Tartacak (*T.D.*); **9**. Tartı (*T.D.*); **10**. Terazi [Farsça *terazu* den deniyorsa da, farsçada kökü belli değil, türkçede ise *tartma* dan geldiği meydanda ve yukarıki şekiller de türkçeliğini müeyyit görünür.] (*Rad. III. «Osm.»*); **11**. Terezi (*Rad. III. «Tel.»*); **12**. Ülgü (*L.O.; P.d.C.; Ç.L.*).

Terbiye, 1. Besi (*T.D.*); **2**. Çekim [?] (*T.D.*); **3**. Töre, türe [Usul, âdap, kaide, nizam, intizam man.] (*T.D.; Müt.*); **4**. Yorak, yolak (*Müt.*); **5**. Yön (*Müt.*) [Bak: Talim, tehzip, tenis, tedip, edep, usul]

—edici, İktüleğen (*Kur. İ.*) [Bak: Mürebbi]

—edilmek, 1. Bavlımak (*Der C.A.*); **2**. İdilmek (*D.L.T.*); **3**. İğdilenmek (*Uyg. «U.»*); **4**. Usuhmak, usukmak (*Der: Ankara*)

—etmek, 1. Alıştırmak (*K.T.*); **2**. Ardaklamak (*B.T.L.«Kaz.»*); **3**. Asarmak [Beslemek man.] (*T.D.; Müt.; Der: Şile, Malatya*); **4**. Asramak (*Rad.I.«Kır.,Kaz.,Kom.»; Rab.; M.M.*); **5**. Beslemek (*K.T.*); **6**. Beyerlemek (*Neh.*); **7**. Buşgurtmak (*Or.*); **8**. Büyütmek (*K.T.*); **9**. Eğdiletmek (*Uyg. «Usp.»*); **10**. Eğitmek (*Rad. I. «Çağ.»*); **11**. Ektilemek (*T.D.*); **12**. Esermek, esertmek (*Müt.*); **13**. İğitmek (*T. D.; Uyg. «P.P., İnd., U.»*); **14**. İğtülemek (*Kur. İ.; Rab.*); **15**. İkitmek (*D.L.T.*); **16**. İkitlemek (*Muk. Ed.*); **17**. İkitmek (*B.T.L. «Uyg.»; D.L.T.; Müh.*); **18**. İkizmek (*D.L.T.*); **19**. İkselemek, iyselemek (*Muk. Ed.*); **20**. Kanıkmak (*Rad. II. «Osm.»; Der: İçel, Bolu, Çal*); **21**. Kuldurmak (*Rad. II. «Kır.»*); **22**. Öğretmek (*K.T.*); **23**. Öktülemek (*Rad. I. «Uyg., Çağ.»*); **24**. Tohtatmak (*Hurş.*); **25**. Yetiştirmek (*K.T.*).

—i nefsetmek, Asranmak (*Rad. I. «Kır., Kaz., Kom.»*).

—li, 1. Dölek [Ahlâklı man.] (*Der: Koçhisar, Develi, Ankara, Malatya, Eğirdir, Konya, Yozgat, Bursa*); **2**. Keske (*Rad. II. «K. Kır.»*); **3**. Kılıktı (*Rad. II. «Kır.»*); **4**. Uslu (*Der: İstanbul*) [Bak: Müeddep]

—siz, 1. Ciltik (*Der: Erzurum*); **2**. Elkin (*Der: Isparta, Ş. Karaağaç*); **3**. Korsuz (*Der: Muğla*); **4**. Sıyrık (*Müt.; Der: Adana, Tekirdağ, Konya, Çumra, Isparta, Antalya, Ilgın, Nazilli*); **5**. Tintek (*Rad. III.«Kaz.»*); **6**. Yırtlak, yırtlaz (*Der: Çankırı*); **7**. Yobaz (*Der: Karaman*); **8**. Yönsüz (*Mir.*).

—sizlenmek, Öneğülenmek (*Çal.*).

—sizlik etmek, 1. Çelermek (*Der: Çanakkale, Muğla, Uluborlu*); **2**. Çeltermek (*Der: Kastamonu*).

Tercih, 1. Artuk (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Erk, irk [İhtiyar, iktidar man.] (*Tuh.*); **3**. Seçme (*T. D.*); **4**. Unama (*L.O.*); **5**. Yendün (*Enb.*);

6. Yinleme (*Kel.*). [Bak: İhtiyar, kabul, takdim, tafdil, rüçhan]

— etmek, 1. Beğenmek(*K.T.*); 2. Kalamak (*Rad.II.* «*K.Kır.*, *Kır.*, *Çağ.*»); 3. Onamak(*Rad.I.*«*Osm.*»; (*B.T.L.* «*Uyg.*»;*T.D.*); 4. Otarmak (*Der: Bergama*); 5. Ündemek, ünemek (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 6. Üstün tutmak (*K.T.*); 7. Üyürmek (*D.L.T.*); 8. Üzermek (*Müt.*); 9. Yeymek (*T.D.*); 10. Yiğmek (*Der: Nevşehir «Niğde»*).

Tercüman, 1. Dilben (*Bat.*); 2. Dildem (*Müh.*); 3. Dilmaç (*Müh.*; (*K.T.*; *P.d.C.*; *Ç.L.*; *T.D.*; *L.O.*; *Der: Konya, Of «Trabzon», Denizli, Sıvas, Kars, Niğde, Kığı, Çanakkale*); 4. Dilmanç(*Az.*); 5. Köçürüçi [Çevirici, nakledici man.] (*Rad.II.* «*Tel.*»); 6. Tildem (*Müh.*); 7. Tilimçi (*Uyg.* «*U.II.*»); 8. Tilmaç (*Tuh.*); 9. Üğürcü [?] (*T. D.*). [Bak: Mütercim]

Tercüme [etmek], 1. Aktarmak (*Uyg.* «*Usp.*»); 2. Çevirmek (*K. T.*); 3. Döndürmek (*Kel.*); 4. Evirmek (*T.D.*; *Bit.*); 5. Eytmek (*Mus. Es.*); 6. Göçürmek (*L. Ta.*); 7. Tilbestemek (*Rad. III.* «*Sag.*, *Koyb.*»); 8. Üğürülemek (*T.D.*).

— i hal, 1. Başından geçen (*Der: İstanbul*); 2. Cöncosun [Yk: Yönyösun] (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Terdif [etmek], 1. Ardılmak [«Art» tan geldiği belli ise de şeklen meçhul veya mutavaat halinde] (*Bab.*); 2. Ardınca yürütmek, ardından yürütmek, ardı sıra yürütmek (*K.T.*); 3. Arkasına takmak, arkasından getirmek (*Müt.*); 4. Artıştırmak (*Ter.*); 5. Bingeştirmek, mingeştirmek (*Ter.*; *İd. Haş.*); 6. Koşmak [Terfik man.] (*T.D.*); 7. Yanına goşmak (*Az.*). [Bak: Takip, terfik]

Tereddi, 1. Bitkinlik (*Der: İstanbul*); 2. Bozgunluk, bozukluk (*Der: İstanbul*); 3. Çürüntü (*Der: İçel*); 4. Tükeniş (*Der: İstanbul*); 5. Yozlayış (*Der: İzmir*) [Bak: İnhitat]

— etmek, 1. Bitmek, bitkinleşmek, bitip tükenmek (*Der: İstanbul*); 2. Bozulmak (*Der: İstanbul*); 3. Çürümek (*Der: İçel.*); 4. Yozlamak (*Der: İzmir*); 5. Yozlaşmak (*Der: A.*); 6. Yozmak (*Der: Muğla, Denizli, Kütahya, Tarsus, Çorum, Amasya, İstanbul, Konya*); 7. Yozukmak (*Kara.*; (*Der: A.*).

— etmiş, 1. Bitik, bitkin, bitmiş (*Der: İstanbul*); 2. Bozuk, bozulmuş (*Der: İstanbul*); 3. Çürük, çürümüş (*Der: İstanbul*); 4. Yoygun, yozgun (*Der: Isparta*); 5. Yoz [Daha çok hayvan hakkında] (*Der: A.*).

Tereddüt, 1. Bayka (*Rad. IV.* («*Küer.*»); 2. Çekingi (*Der: Yempazarı «Aydın»*); 3. Duralayış, duraklayış (*Der: İstanbul*); 4. İkincirik (*Der: Edirne, Yıldızeli*); 5. İkircik (*Der: Kozan*); 6. İkircinlik (*Kel.*); 7. İkirçenlik (*Ter.*); 8. İşgil, içgil (*Der: Söğüt, Yozgat, Konya, Tavas*); 9. İşkil (*K.T.*); 10. İyerçinlik(*B.T.L.*«*Osm.*»); 11. Kalban (*Rad.II.* «*Alt.*»); 12. Kucun (*Der: Muğla,*); 13. Küşüm (*Der: Köşker «Kırşehir,», Çal, Avanos, C.A.*); 14. Yadağ (*P.d. C.*; *ÇL.*). [Bak: Endişe, havf, kararsızlık, meşkûkiyet, şek, şüphe]

— etmek, 1. Bükelemek (*Der: Edirne*); 2. Büktelemek (*Der: Bursa*); 3. Çemdelmek (*Der: Ba-*

lıkesir); **4**. Çilenmek (*Der: Ünye, «Ordu»*); **5**. Dalabızlamak (*Der: Çerkeş*); **6**. Dan kalmak (*Kur. B.*); **7**. Denezimek (*Der: Kütahya, Alayunt*); **8**. Durukmak (*Der:Maraş,*);**9**.Duruksamak(*L.O.*). **10**. Gıcınlamak (*Der: Alayunt*); **11**. İçgillenmek (*Der: Mut «İçel»*); **12**. İkircimlenmek (*Der: Uşak*); **13**. Kalbaydamak (*Rad. II. «Alt.»*); **14**. Kalbıramak (*Rad. II. «Kaz.»*); **15**. Kampıramak (*Rad. II. «Sag.»*); **16**. Kirinmek (*Der: Ezine, «Amasya»*); **17**. Köpköndömek (*Rad. II. «Tel.»*); **18**. Küşümlenmek (*Der: Kırşehir, Niğde, C.A.*). **19**. Sadalamak (*Der: Eskişehir, Afyon*); **20**. Sadılamak (*Der: Kütahya*); **21**. Saramak (*Rad. IV. «Tel.»*); **22**. Özdeklemek (*K.T.*); **23**. Yiremek (*Rad. III. «Koyb.»*); **24**. Yürgüzmek (*P.d.C.; Ç.L.*).

—lü, 1. İçkilli, işkilli (*Der: A.*); **2**. İkicikli, ikincilikli (*Der: Niğde, Gazi Antep*).

—süz, Kikrüsüz (*Kel.*). [Bak: Bilâtereddüt]

Tereffü [etmek], **1**. Ağmak (*Der: Çankırı, Amasya, Çorum, Bolu, Kırşehir, Antalya*); **2**. Çıkmak, yukarı çıkmak (*K.T.*); **3**. Soksoymak (*Rad. IV. «Alt.»*); **4**. Sorandamak, soraymak (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Soroymak (*Rad. IV. «Tel.»*); **6**. Uçukmak (*Hurş.*); **7**. Yücelmek (*Si.D.*); **8**. Yükselmek (*Der: İstanbul. A.*). [Bak: Suut, terakki, irtika, itilâ, taali]

Tereke, Soyha, soyka [Asıl ölünün üstünden alınan elbise v.s., *dépouille* man.] (*Der: Urfa, Bayramiç, Çorum, Silifke, Ordu, Avanos, Adana*).

Terennüm, 1. Ezgi [Lâhn man.] (*B.T.L. «Osm.»; T.D.*); **2**. Ir, Irlama, ırlayış (*B.T.L. «Osm.»*); **3**. Şakım (*Müt.*). [Bak: Gına, lâhn, taganni]

—etmek, 1. Cırlamak (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»*); **2**. Çerlemek (*Der: Adana*); **3**. Eyitmek, eytmek (*Dede.*); **4**. Güğlemek, güklemek (*D.L.T.*); **5**. Irlamak (*Bian.; Lûg. Ar.; Der: Lâdik «Samsun», Çerkeş, Lâpseki, Van*); **6**. Okumak [taganni man.] (*Der: İstanbul*); **7**. Ötmek (*K.T.*); **8**. Sayramak (*Rad. IV. «Çağ., K.B.»; Dede.; Mün.; L. Ta.*); **9**. Sayraşmak (*Mün.; D.L.T.*); **10**. Seyreşmek (*İd.Haş.*); **11**. Şakımak (*Rad. IV. «Osm., Krm.»; Ma.; Hal.; Kon.; Ha. Şi.; Der: A.*); **12**. Yırlamak (*Uyg. «N.»*).

Teressüp [etmek], **1**. Çökmek, dibe çökmek (*D.L.T.; K.T.*); **2**. Çökünmek (*K.T.*); **3**. Durulmak (*K.T.*); **4**. Oturmak (*K.T.*); **5**. Sölmek (*Rad.IV. «Kır., Sag.»*). [Bak: Rüsup]

Tereşşuh, —at, 1. Öğüntü (*Der: Konya*); **2**. Sezinti, sizindü (*Rad. IV. «Çağ.»*); **3**. Sızıntı (*Der: Çankırı*).

—etmek, 1. Avrımak (*L.O.*); **2**. Azımak (*D.L.T.*); **3**. Cözlenmek (*Der: Çorum*); **4**. Sırkmak (*İd. Haş.*); **5**. Sızalmak (*Tuh.*); **6**. Sızmak (*D.L.T.; K.T.*); **7**. Terlemek (*D.L.T.*).

—ettirmek, Özitmek (*D.L.T.*).

Terfi [etmek], **1**. Coğarlamak [Yk: Yokarı, yukarı] (*Rad. IV. «Kır.»*); **2**. Götermek [«Göterdüğün göğe yetüren görklü Tanrı»] (*Dede.*); **3**. İlerletmek, ileri götürmek (*Der: İstanbul*); **4**. Pedütmek [Yk: Büyütmek] (*Rad. IV.*

«*K.B.*»); **5**. Ulalmak (*Si. D.*); **6**. Yokarlamak (*Der: Uşak*); **7**. Yorımak, yorıtmak (*Or.*); **8**. Yukarı çıkarmak, yukarı kaldırmak (*K.T.*); **9**. Yüceltmek (*Müt.*); **10**. Yükseltmek (*K.T.*). [Bak: İlâ, tezyit, is'at, terakki]

Terfih [etmek], **1**. Bol yaşatmak (*K.T.*); **2**. Gönendirmek (*Der: Uşak*); **3**. İğitmek (*Or.*). [Bak: Refah]

Terfik [etmek], **1**. Arkadaş etmek, arkadaş vermek (*K.T.*); **2**. Eketlemek (*D.L.T.*); **3**. Katmak, yanına katmak (*K.T.*); **4**. Koldamak (*Rad. II.* «*Osm.*»); **5**. Koşmak(*T.D.; Cev.; Süh.; P.d.C.; Ç.L. Aş.*); **6**. Salgamak, salmak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **7**. Yanına vermek (*K.T.*) [Bak: Refik, refakat] **— edilmek,** Koşlunmak, koşulmak (*D.L.T.*).

Tergip [etmek], **1**. Ilıktırmak (*Ter.*); **2**. İstek vermek, İsteklendirmek (*Der: İstanbul*); **3**. Kındırmak (*Kur. A.; Ter.*); **4**. Şirbitmek (*G. D.*); **5**. Yeltelemek (*Sıh.*); **6**. Yilemek (*Çul.*). [Bak: Teşvik]

Terhin [etmek], **1**. Dutu komak (*Ter.*); **2**. Öç komak [*engager* man.] (*L. N.*); **3**. Tutu komak (*L. N.*); **4**. Tutuya koma (*Kur. A.*). [Bak: Rehn]

Terhis [etmek], **1**. Bırakmak (*Der: İstanbul*); **2**. Boşatmak, buşatmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Cibermek (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); **4**. Yasmak [«Bek süsin yastı = Bey askerini terhis etti.»] (*D.L.T.*).

Terk [etmek], **1**. Atmak (*Or.*); **2**. Bırakmak (*Kam.; K.T.*); **3**. Boşamak [Bilhassa tatlik man.](*Ata.*); **4**. Boşlamak (*Kam.; Bian.; Der: Niğde, C. A.*); **5**. Kalgalmak (*Rad.II.*«*Uyg.*»); **6**. Karaymak [İtiyadını terketmek man.] (*Rad.II.* «*Kır.*»); **7**. Kemişmek (*Kel. Kar.; Müh.; Mu.M.; Vel.; Tuh.*); **8**. Kodunmak (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **9**. Komak (*Kur. B.; Bab.; Kon.; Gev.*); **10**. Kormak (*Der: Şabanözü* «*Polatlı*»); **11**. Koymak (*Kur. B.*); **12**. Koyvermek (*K.T.*); **13**. Kozmak (*Kur. İ.*); **14**. Salıvermek, salvermek (*K.T.*); **15**. Sıltamak (*İd.Haş.*); **16**. Taşlamak (*P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Tutuzmak(*Uyg.*«*İnd.*»); **18**. Yüz çevirmek (*K.T.*).

Terkim [etmek], **1**. Bitimek (*Rad. IV.* «*Or., K.B.*»); **2**. Yazmak (*K. T.*). [Bak: Tahrir]

Terkin [etmek], **1**. Bozmak [Yazılı yazıyı bozmak man.] (*K.T.*); **2**. Çalmak [«Nice çalıkları tashih birle...»] «*Kam.*»); **3**. Çizmek (*K. T.*); **4**. Silmek (*K. T.*).

Terkip [etmek], **1**. Bingeştirmek (*Mün.*); **2**. Birleştirmek, bir araya getirmek (*K. T.*); **3**. Karımak (*Tuh.*); **4**. Karıştırmak (*K.T.*); **5**. Karmak (*Müt.*); **6**. Koşlamak(*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); **7**. Salıştırmak (*Rad.IV.*«*Alt., Tel.*»); **8**. Tokmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **9**. Yuğurmak (*Der: Çankırı*). [Bak: Mezç, imtizaç, terekküp, mürekkep]

Terkuva, **1**. Boyun sönüğü (*Kur. B.*); **2**. Bukav (*Türkmen.*); **3**. Köprücük kemiği (*K.T.*).

Tersane, Gemlik [Yk: Gemi, gemilik. Gemi yapılan yer man.] (*Müt.*).

Tersim [etmek], **1**. Bediz etmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **2**. Çizmek (*K.T.*); **3**. Simek (*Rad.IV.*«*Sag.*»); **4**. Somnamak [Kopya etmek, suretini çıkarmak, taklit, istinsah man[·

(*Rad.IV.«Sag., Koyb., Şor.»*). [Bak: Resm]

Tertip, 1. Bığ [Niyet, tasavvur man.] (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.*); 2. Dizgi, dizi [Bilhassa matbaada yazı tertibi man.] (*K.T.*); 3. Düşünce [Tasavvür man. «Bu eser kimin düşüncesi?»] (*Der: İstanbul*); 4. Düzen [İntizam man.] (*Bian.*); 5. Düzgün (*Kab.*); 6. Kıtra [?] (*Rad. II. «Tob.»*); 7. Kuruntu [Tasavvur ve tahayyül man.] (*K.T.*); 8. Sıra (*K.T.*); 9. Takım [Sınıf, zümre man.] (*K.T.*); 10. Taslak (*K.T.*); 11. Ürek [?] (*B.T.L. «Osm.»*); 12. Yasal (*T.D.*) [Bak: İntizam, nizam, tarz, usul, tanzim, tehyie, ihzar, silk, kast, niyet, tasavvur, sınf, zümre]

—(b)at, 1. Düzen (*Rad. III. «Osm.»*); 2. Kurum (*Rad.II.«Osm.»*)

—etmek, 1. Bolçamak, bolsamak (*Rad. IV. «Tob.»*); 2. Cünlemek (*Rad.IV. «Kaz.»*); 3. Dizmek (*K.T.*); 4. Düzenlemek, düzen vermek (*Müt.*); 5. Düzmek (*Hurş.*); 6. Düzüp koşmak (*Der: İstanbul*); 7. Sıralamak, sırasına koymak (*K.T.*); 8. Yasamak (*Ah. Pş.; Hurş.; Kam.; Tuh.; P. d. C.; Ç.L.; Müt.; Der: Avşar, Mucur, Kurugöl*); 9. Yasanlamak (*T.D.*); 10. Yerleştirmek (*K.T.*); 11. Yönetmek (*Der: Muğla, Balıkesir*); 12. Yünetmek (*Der: İzmir*)

—li, 1. Cıynaklı, cıynaktı (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Derilgen, terilgen (*D.L.T.*); 3. Dizili (*K.T.*); 4. Düzenli, düzgün (*Müt.*); 5. Kurulmuş (*Muht.*); 6. Sanağlığ (*P.d.C.*); 7. Sıralanmış, sırasına konmuş (*K.T.*) 8. Yerli yerinde (*Der: İstanbul*)

—siz, [Bak: İntizamsız, gayrimürettep]

Terviç [etmek], 1. Geçeğen kılmak (*Ter.*); 2. Geçirmek (*K.T.*); 3. Geçirtmek (*Bab.*); 4. Yalkamak [*Favoriser* man.] (*P.d.C.; Ç.L.*) [Bak: Revaç]

Terzi, 1. Biçkici [«Biçki evi, biçki yurdu = terzihane»] (*Der: İstanbul*); 2. Çatkıç (*T.D.*); 3. Dikici (*Müt.*); 4. Dikişçi (*K.T.*); 5. Şeber (*Rad. IV. «Kır.»*); 6. Tikçi, tikşi (*Kav.*); 7. Tikikçi (*Rad. III. «Tar.»*); 8. Yivci (*Muk. Ed.*); 9. Yuvcu (*T.D.*)

Terzil [etmek], 1. Ekeklemek [Kadına kötü sözler söylemek, söğüp saymak man.] (*D.L.T.*); 2. Kaldamak, kağaldamak (*Rad. II. «K. Kır.»*); 3. Utandırmak (*Der: İstanbul*); 4. Yensemek (*Müt.*); 5. Yüzüne vurmak (*Der: İstanbul*) [Bak: Hakaret, tahkir]

Tesadüf, 1. Buluşu (*Müt.*); 2. Duş (*Cal.*); 3. Duşar [Farsça «duçar»ın aslı mı?] (*Rad. III. «Kır.»*); 4. Düşkü (*T.D.*); 5. Töş, tüş (*B.T.L. «Kaz., Çağ., Uyg.»*); 6. Tuş (*T.D.*); 7. Tuştaş (*Rad. III. «Tel.»*); 8. Tutaş (*T.D.; Süh.*). [Bak: Rast]

—etmek, 1. Buluşmak (*Çul.*); 2. Colukmak (*Rad. IV. «Kır.»*); 3. Çerilmek (*Der: Konya*); 4. Darımak (*Dede.*); 5. Deh düşmek (*Müt.*); 6. Denk gelmek (*Der: Sivrihisar, Manisa, Denizli*); 7. Duş olmak (*Dede.; Gev.*); 8. Düş gelmek (*K.T.*); 9. Düşmek (*K.T.*); 10. Düş olmak (*Ça. Ma.*); 11. İlmek (*K.T.; Der: Gümuşane, Zonguldak, Bolu, Sinop, Kastamonu, Fethiye, Aydın*); 12. Kez gelmek (*Rad.II. «Kır.»*); 13. Sanaşmak (*Der: İzmir*); 14. Satgaşmak [Yk: Sataşmak] (*D.L.T.*); 15. Tapışmak (*T. D.*); 16. Turalasmak (*Rad. III. «Kır.»*); 17. Tustamak

(*Rad. III.* «*Sag.*»); **18**. Tuş gelmek (*Şeh.*) **19**. Tuşlanmak (*P.d. C.; Ç.L.*); **20**. Tuşmak (*İd. Haş.*); **21**. Tuş olmak (*Neh.*); **22**. Tuşuşmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **23**. Tutaş olmak (*Hurş.*); **24**. Uçramak (*B. T.L.* «*Çağ.*»; *Tuh.; Ç.L.; T.D.; Kar.*); **25**. Uçuramak (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **26**. Uşramak (*Tuh.*); **27**. Utrulamak (*Kar.*); **28**. Yolağurmak (*Fbş.*); **29**.Yolguşmak (*Kar.*); **30**. Yolıkmak, yolukmak(*Rad.III.* «*Alt., Tel., Leb.*»; *Kar.; Ba.; İrş.; T.D.*).

—î, 1. Değme (*T.D.*); **2**. Gelişi güzel (*Der: İstanbul*); **3**. Irıklı (*Der: Gerede, Nallıhan*); **4**. Olur olmaz (*K.T.*).

Tesadüm, 1. Çarpışma (*K.T.*); **2**. Dokuş, dokuşma (*Bian.; K.T.*). [Bak: Müsademe]

Tesahup [etmek], **1**. Benimsemek (*Der : İstaubul*); **2**. Eyemek (*İd. Haş.*); **3**. Issılanmak, ıssı çıkmak (*Müt.*); **4**. İrklenmek [Sahip çıkmak man.] (*İd. Haş.*); **5**. İyelenmek [Himaye, sıyanet man.] (*Met.*); **6**. Kavzamak (*Der: İzmir, Kula, Samsun, Muğla*). [Bak: Tasarruf, istimlâk, temellük]

Teselli, 1. Avıncı [Medarı teselli man.] (*D.L.T.*); **2**. Avunç (*Müt.*); **3**. Yovuk (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Leb.*»); **4**. Yuvanç (*Kar.*); **5**. Yuvanıç (*Rad. III.* «*Kaz.*»). [Bak: Tesliye]

—etmek, 1. Avutmak (*K.T.; Süh.*); **2**. Cuvatmak (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **3**. Çaskarmak (*Rad. III.* «*Sag.*»); **4**. Kottondırmak (*Rad. II.* «*Alt.*»); **5**. Umutmak (*Rad. I.* «*Çağ., Ad.*»); **6**. Yovuktumak (*Rad. III.* «*Alt., Tel.*»); **7**. Yütlemek (*Rad. III.* «*Kom.*»).

—bulmak, Avunmak (*T.D.*).

Teselsül [etmek], **1**. Birbiri ardınca gitmek (*Der: İstanbul*); **2**. Dizilip gitmek (*Der: İstanbul*); **3**. Koğalaşmak, kovalaşmak (*Müt.*); **4**. Sağışmak (*Cev.*); **5**. Sıravardı gitmek (*Der: İstanbul*); **6**. Songıştıramak(*Rad.IV.* «*Şor.*»); **7**. Sürüp gitmek (*K.T.*); **8**. Ulanmak (*K.T.; L.O.*); **9**. Ulaşıp gitmek (*K.T.*). [Bak: Silsile]

Tesemmüm [etmek], **1**. Ağılanmak (*K.T.*); **2**. Ağukmak (*D.L.T.*); **3**. Ağulanmak (*L.O.*); **4**. Çerelmek [Ot ile ağılanmak man.] (*Der: Kırşehir*). [Bak: Zehirlenmek]

Tesettür [etmek], **1**. Bürüklenmek (*Der: Urfa*); **2**. Bürünmek (*Der: Tekirdağ, Denizli, Çemişgezek, Elâziz, Kütahya*); **3**. Daldalanmak (*B. T. L.* «*Ad.*»); **4**. Duldalanmak (*Müt.*); **5**. Gizlenmek (*K.T.*); **6**. Kaçmak [Kadının erkeğe görünmemesi man. «Horozdan kaçan»] (*K.T.*); **7**. Kapanmak (*K.T.*); **8**. Örtünmek (*K.T.*); **9**. Pürkenmek (*Rad. IV.* «*Tar., Tel.*»); **10**. Saklanmak (*K.T.*); **11**. Yablınmak (*Tuh.*); **12**. Yaşınmak [Yk: yaşmak] (*Cal.*); **13**. Yaşırmak (*Tuh.*); **14**. Yaşmaklanmak (*Dede.*); **15**. Yaşurmak (*Süh.*); **16**. Yuvutmak (*İd. Haş.*). [Bak: Setr, istitar]

Teseül [etmek], Dilencilik etmek, Dilenmek (*K.T.*).

Teshil [etmek], **1**. Genez eylemek (*Kur. A.*); **2**. Genezlemek (*Ah.*); **3**. Genişlik vermek (*L.O.*); **4**. Kolaylaştırmak (*K.T.*). [Bak: Sühulet]

Teshin [etmek], **1**. Isıtmak (*K.T.*); **2**. Kızdırmak (*K.T.*); **3**. Yılıtmak [Yk: Ilık] (*Rad. III.* «*Alt., Leb.,*

Küer., Tel., Koyb., Kaç.»; Uyg. «*H.I.*»).

Teshir [etmek], **1**. Almak [Feth, zapt man.] (*Or.*); **2**. Bağmak [Yk: Bağlamak] (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *B.T.L.* «*Osm.*»); **3**. Basırmak [Mağlûp etmek man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **4**. Bayımak (*Rad. IV.* «*Osm.*»); **5**. Bükülemek [Sihir yapmak man.] (*Kur. B.*); **6**. Büyülemek (*L.O.*); **7**. Ele geçirmek [Feth man.] (*Der: İstanbul*); **8**. Soklondırmak ((*Rad. IV* «*Kaz.*); **9**. Tutmak (*Müt.*); **10**. Yakalamak (*Der: İstanbul*). [Bak: Feth, istilâ, zapt, sihr]

Tesir, 1. Dokunak (*K.T.*); **2**. Erk (*Der: Urfa*); **3**. Sinim (*Rad. IV.* «*K.B.*). [Bak: Dahl, intıba, hükm, kâr, kuvvet, nüfuz, hüzn, keder]

—etmek, 1. Alkamak (*Or.*); **2**. Çalmak (*Kam.*); **3**. Değmek(*K.T.*); **4**. Dokunmak (*K.T.*); **5**. İşlemek (*K.T.*); **6**. Koymak (*Hurş.; Ça. Ma. G.D.; Müt,; Der: Afyon, Bolvadin, Kütahya, Biga, Gazi Antep, İshaklı*); **7**. Ötkermek (*P.d.C.*); **8**. Ötmek (*B.T.L.* «*Osm., Kaz.*»; *Muk. Ed.*); **9**. Öymek (*Ça. Ma.*); **10**. Sığmak (*D.L.T.*); **11**. Sinmek (*Bab.*); **12**. Vurmak (*K.T.*); **13**. Yapmak (*K.T.*).

—ettirmek, Ötüzmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»).

—li, 1. Dokunaklı (*K.T.*); **2**. Koyak, koygun (*Ata.; Der: Kütahya, Ayaş, Edirne, Gelibolu, Keşan, Vize, Muğla, Biga, Isparta, Afyon*); **3**. Koyuk (*Der: Kütahya, Biga, Isparta, Sinop*); **4**. S nimliğ (*Rad. IV.* «*K.B.*»). [Bak: Müessir]

Tesis, 1. Kurgu (*Müt.*); **2**. Kurum (*T.D.*); **3**. Yapı (*K.T.*). [Bak: Müessis, müesses, müessese]

—etmek, 1. Açmak [«Bir mektep açtı.»] (*K.T.*); **2**. Casamak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Kandarmak (*Rad. II.* «*Kar.*»); **4**. Kurmak (*Hurş.; K.T.*); **5**. Örmek (*Kur.İ.*); **6**. Salmak (*P.d.C.; Ç.L.*:); **7**. Tiremek (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Tözemek (*Rad. III.* «*Şor.*»); **9**. Yapmak (*K.T.*). [Bak: Tarhetmek, teessüs]

Teskere* [Nakil vasıtası man.] **1**. Sal, salaca (*Der: Ankara, Muğla, Elbistan, Lâpseki, Çorum, Kayseri, Urfa, Gerze*); **2**. Targa (*Der: Tekirdağ, Bandırma, Balıkesir, Bilecik*); **3**. Teskere* (*Rad. III.* «*Osm.*»; *K.T.*).

—[Mektup man.], **1**. Biti, bitik (*Müt.; Muht.*); **2**. Pusla, pusula [Bu söz italyancadan değil, türkçe «pusu» kökünden gelmiş görünür] (*K.T.*).

Teskin [etmek], **1**. Amırtgurmak (*Uyg.*«*T.T., İnd.*»); **2**. Amırtmak (*D.L.T.*); **3**. Amurtmak (*Uyg.,* «*T.T. II., İnd.*»; *D.L.T.*); **4**. Avutmak (*K.T.*); **5**. Bastırmak (*T. D.*); **6**. Cıvatmak (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **7**. Çüçütmek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Dindirmek (*Dede.*); **9**. Durdurmak (*K.T.*); **10**. Elsitmek (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **11**. Emirtmek (*D.L. T.*); **12**. Kanturmak (*Uyg.* «*Usp.*); **13**. Künillendirmek (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **14**. Mokortmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **15**. Sekitmek (*Rad. IV.* «*Ad.*»); **16**. Sergitmek, sergiretmek (*Rad.IV.* «*Alt., Tel.*»); **17**. Söğündürmek (*Aş.; L.O.*); **18**. Tepsetmek [?] (*Bian.*); **19**. Tolandurmak, tölendürmek (*Muk. Ed.*); **20**. Ucurmak (*D.L.T.*); **21**. Yatıştırmak (*K.T.*); **22**. Yavaşıt-

mak (*Der: C.A,*); **23.** Yoğurmak (*Uyg. «P.P.»*); **24.** Yumuşatmak (*K.T.*); **25.** Yuvmak (*D. L.T.*). [Bak: Sükûn]

—i atşetmek, 1. Susunmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **2.** Susuzluğunu gidermek (*K.T.*)

Teslim, 1. Tavuşmuş(*P.d.C.;Ç.L.*); **2.** Tuduruv (*Rad.III. «Tel.»*); **3.** Vere, vire (*Rad. IV. «Osm.»; Ev.; T.D.*); **4.** Yelez (*T.D.*).

—etmek, 1. Değürmek(*Kur.B.*); **2.** Isparlamak (*Kur.İ.*); **3.** İslermek (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Tapıştırmak (*Fbş.*); **5.** Tapşırmak (*Fbş.; Rab.: Met.; Der: Tarsus, Kastamonu, Amasya*); **6.** Tapşurmak (*Ba.; Mün.; Y.E.; T.D.*); **7.** Titmek (*Uyg. «İnd.»*); **8.** Ulamak (*Or.*); **9.** Vermek (*K.T.*).

—olmak, 1. Ayınmak (*T.D.*); **2.** Baş eğmek (*Az.*); **3.** Birinmek (*Rad.IV. «Kaz.»*); **4.** Boyun uzatmak (*K.T.*); **5.** Boyun vermek (*Kur.İ.; Fer. Bab.*); **6.** İcikmek (*D.L.T.*); **7.** Perinmek (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **8.** Tapşırmak (*T.D.*); **9.** Tudurmak (*Rad.III. «Tel.; Alt.; Şor.; Küer.»*).

—iyet, Biringenlik, veringenlik (*Rad.IV. «Kaz.»*).

—iyet göstermek, 1. Bağınmak (*Rad.IV. «Kaz.»*); **2.** Boyun komak, boyun vermek (*Çul.*).

Tesliye [etmek], **1.** Avundurmak (*Der: İstanbul*); **2.** Avutmak (*K. T.*); **3.** Yubatmak (*Kar.*). [Bak: Teselli]

Tesmim [etmek], **1.** Ağulamak (*Bian.; L.O.*); **2.** Otarmak (*Bian.*). [Bak: Zehirlemek]

Tesmiye [etmek], **1.** Adamak (*Kur.; B. Tuh.; T.D.*); **2.** Adıkmak (*Caf.*); **3.** Atamak (*Kur.İ.; Uyg.. «Suv., Usp.»; D.L.T.; Müh.*); **4.** At koymak (*Bat.; K.T.*); **5.** At takmak (*Bab.*); **6.** At vermek (*T.D.; K.T.*); **7.** Okmak (*Rad.I. «Uyg.»*). [Bak: İsim vermek]

—olunmak, 1. Atanmak(*Rab.*); **2.** At verilmek (*T.D.*); **3.** Titmek (*Uyg.«İnd., T.T.»*).

—olunmuş, Atlığ (*Uyg.«P.P.»*).

Tespih, 1. Çevirgele (*Der: Orhaniye, Yenişehir*); **2.** Çevirtke (*T.D.*).

Tespit [etmek], **1.** Bekütmek (*Kur.İ.*); **2.** Belirtmek, belli etmek (*Müt.*); **3.** Berkitmek (*Cev.*); **4.** Bolcamak (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Dölendirmek (*Neh.; Mün.*); **6.** Dölendürmek (*Kur. B.*); **7.** Örüklemek (*Der: Avanos*); **8.** Peklemek, pergitmek, perklemek (*Rad. IV.«K.B.»*); **9.** Sadalamak (*Fel.*); **10.** Toktamak (*Tuh.*); **11.** Tolandurmak (*Kur.İ.*); **12.** Tulandırmak (*Muk.Ed.*); **13.** Yağşırmak(*Der: Bursa, Burdur, Ankara*). [Bak: Tayin]

Tesri [etmek], **1.** Baturmak (*B.T. L.«Çağ.»*); **2.** Çabuklatmak, çabuklaştırmak, çabuklandırmak (*Müt*); **3.** Çapturmak (*L.O.*); **4.** İvdirmek (*B.T.L. «Osm.»*); **5.** İvermek (*Der: Şabanözü «Polatlı»*); **6.** İvetlemek (*Der: Çoruh*); **7.** Katramak (*Rad.II.«Çağ.»; Ç.L.*). [Bak: Tacil]

—edici, Davrak(*D.L.T.*).

—ettirmek, Aşıktırmak (*Mün.*).

Tesrir [etmek], **1.** Cebemek (*Rad. IV.«Kır.»*); **2.** Gönendirmek (*Der: A.*); **3.** Kıvandırmak (*Dede.*); **4.** Sevindirmek (*K.T.*). [Bak: Sürur]

Tesvit [etmek], Karalamak (*K.T.*).

Tesviye [etmek], **1.** Başarmak (*K. T.*); **2.** Bitirmek (*K.T.*); **3.** Dol-

durmak [Çukur yerleri tesviye man.] (*K.T.*); **4**. Dölendirmek (*Der: Adana, Niğde*); **5**. Dölertmek [Toprağı tesviye man.] (*Der: İçel*); **6**. Döleştirmek (*Der: Niğde*); **7**. Düzeltmek, düzletmek (*K.T.*); **8**. Düzetmek (*Tuh.; Ter.*); **9**. Düzmek (*Kur.B.; D.L.T.*); **10**. Ödemek [Borcunu tesviye man.] (*K.T.*); **11**. Sağlamak [Hesabı tesviye man.] (*Der: Antep*); **12**. Şönörtmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **13**. Tapanlamak [Yeri, yolu, tarlayı, toprağı tesviye man.] (*Der: Yozgat, Eğin, Kartal*); **14**. Tüzetmek (*Tuh.; P.d.C.; Ç.L.*); **15**. Uydurmak (*K.T.*); **16**. Yaburmak, yaburtmak (*D.L.T.*). [Bak: Tanzim, tediye, imlâ]

— olunmak, Düzlenmek (*D.L.T.*).

Teşaşu, 1. Balkış (*İd.Haş.*); **2**. Işın (*K.T.*). [Bak: Şaşaa]

— etmek, 1. Balıkmak (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. Balkımak (*Der: A.*); **3**. Ildıramak (*Müt.*); **4**. Iltıramak (*B.T.L. «Çağ.»*); **5**. Parıldamak (*K.T.*); **6**. Yıldıramak (*Mif.*).

Teşaup [etmek], **1**. Ayrılmak (*K.T.*); **2**. Budaklanmak (*D.L.T.*); **3**. Çatallanmak, çatallaşmak (*K.T.*); **4**. Dallanmak (*K.T.*). **5**. Pudamak (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*). [Bak: İnkısam]

Teşci [etmek], **1**. Aykaylamak [Aykay = teşcie medar olan söz, teşciamiz hitabe man.] (*Rad. I. «Kır.»*); **2**. Davrandırmak (*K.T.*); **3**. Eriğlemek (*Uyg. «İnd.»*); **4**. Öktemek (*Rad. I. «Çağ.»*); **5**. Sırtartmak (*Rad. IV. «Osm.»*); **6**. Tığındırmak (*Rad. III. «Alt.. Tel.»*); **7**. Yüreklendirmek (*Kam.; K.T.*); **8**. Yürek vermek (*K.T.*). [Bak: Cesaret vermek]

Teşdit [etmek], **1**. Artırmak, arttırmak (*Müt.*); **2**. Azıştırmak (*K.T.*); **3**. Katırgamak (*Kur.B.*); **4**. Sağlamlaştırmak (*K.T.*); **5**. Sıkmak (*K.T.*). [Bak: Şiddet]

Teşebbüs [etmek], **1**. Anıtlamak (*Der: Egirdir, Isparta*); **2**. Davranmak (*K.T.*); **3**. Dürüşmek [Ceht ve gayret man.] (*Rad. III. «Osm.»*); **4**. El atmak, el koymak, el vurmak (*K.T.*); **5**. Girişmek (*K.T.*); **6**. Kalıkmak (*Hurş.*); **7**. Kalkmak, kalkışmak (*Der: İstanbul*); **8**. Keskenmek (*Der: Gazi Antep, Seyhan, Avanos, C.A.*); **9**. Kılınmak (*Uyg.«İnd.»*); **10**. Kıpınmak (*Der: Biga, Lâpseki*); **11**. Sarılmak (*K.T.*); **12**. Yapışmak (*K.T.; Ter.*). [Bak: Ceht, gayret, kıyam, mübaşeret, hareket, iptidar, kast, tasaddi]

Teşeddüt [etmek], **1**. Artmak (*Müt.*); **2**. Azmak, azışmak (*Muht.*); **3**. Cepreşmek (*L.O.*); **4**. Yeğinlemek (*Der: Denizli, Kırşehir, Kayseri*)

Teşekki [etmek], **1**. Sızlanmak (*K.T.*); **2**. Sokranmak (*Rad. IV. «Çağ., Osm.»*); **3**. Yanıkmak (*Der: Uşak*); **4**. Yanıp yakılmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İştikâ, şekva]

Teşekkül, 1. Kurluv (*Rad. II. «Kır.»*); **2**. Kuruluş (*Der: İstanbul*); **3**. Kurum (*Kam.; Der: C.A.*). [Bak: Teşkil, teessüs]

— etmek, 1. Dürümek (*Bab.*); **2**. Kurulmak (*Der: İstanbul*); **3**. Türemek (*Der: Avanos, Uşak*).

Teşekkür, 1. Alkış [Daha çok tahsin, takdir, hamt, sena man.] (*Cal.*); **2**. Kulduk (*Rad. II. «Tel., Kır.»*); **3**. Tav (*Rad. III. «Kaz.»*). [Bak: Minnet, şükran]

— etmek, Tabu etmek, tapuğ

etmek [Daha çok ubudiyet arzı man.] (*Kar.*). [Bak: Şükretmek, müteşekkir olmak]

Teşemmüs, 1. Çonç [?] (*Der: Konya*); 2. Gün çalması (*Der: Sinop*); 3. Güneş çarpması, güneş vurması (*Der: İstanbul*); 4. İssimen (*Bab.*).

—etmek, 1. Çelermek (*Hurş.*); 2. Güneş çarpmak (*Der: İstanbul*).

Teşennüç, Buruş (*Kam.*).

—etmek, 1. Burtarmak (*Kam.*); 2. Kurulmak (*D.L.T.*); 3. Sinir büzülmek (*Lûg. Ar.*); 4. Sinir çekilmek (*K.T.*); 5. Yindirkemek (*İd. Haş.*).

Teşettüt, 1. Bulgak (*Or.*); 2. Çatallaşma (*K.T.*); 3. Dağılma (*Der: İstanbul*); 4. Karışma (*Der: İstanbul*); 5. Sapırılış (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 6. Üleşik (*Or.*). [Bak: Müteşettit]

Teşeüm, 1. Erim [İyiye ve kötüye şamil olarak tefeül man.] (*Rad.I.* «*Tar.*»); 2. İrin [Alelûmum tefeül man.] (*B. T. L.* «*Çağ.*»).

—etmek, 1. Kötüye yormak (*Der: İstanbul*); 2. Uğursuz saymak, uğursuz tutmak (*K.T.*); 3. Yom etmek (*Der: C.A.*). [Bak: Meş'um]

Teşevvüş, 1. Altut (*P.d.C.*); 2. Alt üst (*Der: İstanbul*); 3. Kargaşa, kargaşalık (*Müt.*); 4. Karışıklık (*K.T.*). [Bak: İğtişaş, şuriş, teşettüt]

—husule gelmek, 1. Alt üst olmak (*Der: İstanbul*); 2. Burbalmak, burbaşmak (*D.L.T.*); 3. Karcaşmak, kargaşmak (*Müt.*); 4. Karışmak, karmakarışık olmak (*K.T.*); 5. Tövşemek (*D.L.T.*).

Teşfiye [etmek], 1. Cazmak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 2. Emlemek (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 3. İyi etmek (*K.T.*); 4. Onartmak (*Kur. İ.*); 5. Sağlamak (*Rad. IV.* «*Osm.*»). [Bak: Şifa, kuvvei şifaiye]

Teşhir [etmek], 1. Adını duyurmak [Meşhur etmek man.] (*Der: İstanbul*); 2. Belgürtmek [Meşhur etmek man.] (*Muk., Ed.*); 3. Çavlandırmak [Meşhur etmek man.] (*Neh.*); 4. Göstermek [Herkesin önüne çıkarmak man.] (*K.T.*); 5. Yaymak [Gizli bir şeyi herkese duyurmak man.] (*Der: İstanbul*).

—i silâh, Çekmek [Kılıç çekmek, tabanca çekmek... v.s.] (*K.T.*).

Teşhis [etmek], 1. Ayırmak, ayırt etmek (*K.T.*); 2. Seçmek (*K.T.*); 3. Tanımak (*K.T.*).

Teşkil, 1. Biçime koyma (*K.T.*); 2. Kılık verme (*Müt.*); 3. Kurman (*T.D.*); 4. Kurum (*Der: Eskişehir, Develi*).

—at, Yasa [Nizam, kanun, man. «teşkilâtı esasiye =başyasa»](*Bab.*).

—atlanmak, İtinmek (*Or.*).

—etmek, 1. Biçimlemek, biçime sokmak (*Müt.*); 2. İtmek, itimek (*Or.*); 3. Kılıklandırmak, kılık vermek (*Müt.*); 4. Kılmak (*Or.*); 5. Kurmak (*Der: İstanbul*); 6. Taslamak (*T.D.*); 7. Yaratmak (*Or.*); 8. Yasamak (*Müt.; P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Tesis, terkip, husule getirmek, vücuda getirmek]

Teşmir [etmek], 1. Çemremek (*T.D.: Der: Adana, Balıkesir, Kırşehir, Çorum, Urfa*); 2. Çımramak (*Der: Antalya*); 3. Sığamak, sıvamak (*K.T., Ata.*).

Teşne, 1. Dudağı kurumuş [Teşnelep man.] (*K.T.*); 2. İstekli [Mec.] (*K.T.*); 3. Susak (*T.D.; Müt.; Der; Konya, Silifke, An-*

kara, Niğde, Çarşamba, Bursa, Malatya, Sinop, Karacahisar, Giresun, Develi, Seyhan, Kastamonu); **4**. Susamış (*K.T.*); **5**. Susuz (*K.T.*). [Bak: Atşan, heveskâr, arzulu, meshuf]

—olmak, 1. Ankamak, ankımak (*M.M.*); **2**. Can* atmak [Mec.] (*Der: İstanbul*); **3**. İstemek [Mec.] (*K.T.*); **4**. Susamak (*K.T.*); **5**. Usukmak (*D.L.T.*).

Teşni [etmek], **1**. Çekiştirmek [Zem ve takbih man.] (*K.T.*); **2**. Darılmak [Tayip ve tekdir man.] (*K. T.*); **3**. İlenmek [Tel'in man.] (*B. T.L.* «*Osm.*»); **4**. İyenğlemek (*B. T.L.* «*Uyg.*»); **5**. Kötü söylemek (*Der: İstanbul*). [Bak: Levm, tân, tayip, takbih, tekdir, tel'in, zem]

Teşpih [etmek], **1**. Benzetmek (*K. T.*); **2**. Menzetmek (*Rad.IV.* «*K. B.*»); **3**. Oğşatmak (*Mün.*); **4**. Okşatmak (*Neh.*). [Bak: Kıyas, temsil]

Teşrif [etmek], **1**. Buyurmak(*L.O.*); **2**. Gelmek (*K.T.*); **3**. Gitmek (*K. T.*). [Bak: Şeref, teşerrüf]

—at, [Bak: Âdap, erkân, merasim, usul]

—atperest, 1. Alkışçı (*T.D.*); **2**. Bıruk(*D.L.T.*); **3**. Kelü (*Rad.II.* «*Bar.*»); **4**. Şıgavul [Yk: Şığ = şıy = zıyafet. Mihmandar man. da] (*Ç.L.*).

Teşrih [etmek], **1**. Açmak(*K. T.*); **2**. Anlatmak (*K. T.*); **3**. Ayırmak (*K.T.*); **4**. Dilmek [Yk: Dilim. Şerha şerha etmek man.] (*Bab.*); **5**. İçini açmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Şerh, izah]

—ameliyesi, Dilgi (*Bab.*).

Teşrik [etmek], Ortak etmek (*K. T.*). [Bak: İştirak, şirket, şerik]

—i mesai, 1. El birliği (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2**. Goralaşma (*Der: Konya*); **3**. İmece [*Coopération* man.] (*Der: O.A.*); **4**. Kubaşma (*Der: Yozgat*); **5**. Öbeleme (*Rad.I.*«*Şor.*»); **6**. Yardımlaşma (*Der: İstanbul*).

Teşrini evvel, 1. Bükrüm ayı (*Der: Emirdağı* «*Afyon*»); **2**. Koç ayı (*Der: Erzurum*); **3**. Orta güz (*Der: Seyhan*).

—i sani, 1. Esmek (*Der: Boğazviran, Zara, Sıvas*); **2**. Koş (*Der: Alucra*); **3**. Kus (*Rad.II.* «*Sart*»); **4**. Kurtuyak ay (*Rad.I.* «*Şor., Sag*»); **5**. Küskü ay (*Rad.I.* «*Küer.*»); **6**. Son güz (*Der:Havza, Merzifon, Karaisalı, Seyhan*); **7**. Ulu ürgön (*Rad.I.* «*Alt.*»).

Teşvik, 1. Gılav [?] (*Der: Eğirdir*): «Hasan bana bu işi Alinin gılavı ile yaptı.» **2**. İsteklendiriş, istek veriş, istek uyandırış (*Der: İstanbul*); **3**. Teme (*Rad. III.* «*Tel.*»); **4**. Turluk (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **5**. Yıvga (*Der: Eceabat* «*Çanakkale*»). [Bak: Tergip, tahrik, tehyiç]

—etmek, 1. Ayarmak (*Tuh.*); **2**. Ayartmak (*Rad. I.* «*Osm., Krm.*»); **3**. Buşgurmak (*Or.*); **4**. Davrandırmak (*K.T.*); **5**. Dehmerlemek (*Az.*); **6**. Dürtmek (*K.T.*); **7**. Gacartmak [« Kavgayı gacardıp durma.»] (*Der: Ulubey* «*Ordu*»); **8**. Ilıktırmak (*Ter.*); **9**. İskirmek (*Sıh.*); **10**. Kındırmak (*Kur. A.; Cev.; Müh.; Bab.; Kam.*); **11**. Kızındırmak (*Bab.*); **12**. Kızıştırmak (*Der: İstanbul*); **13**. Kişgirtmek, kışkırtmak (*Bab.*); **14**. Künillendirmek (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **15**. Öntermek (*Der: Tekirdağ*); **16**. Ön vermek (*Müt.*); **17**. Sanarlamak (*T.D.*); **18**. Sınarlamak (*İd.Haş.*); **19**. Soklandırmak (*Tuh.*); **20**. Şirbitmek

(*G.D.*); **21**. Şivşermek (*Der: Bursa*); **22**. Şivşirmek (*Der: Vize*); **23**. Yalkamak (*İd.Haş.*); **24**. Yedemek (*Der: Yalvaç, Isparta, Eğirdir*); **25**. Yeliklendirmek(*Müt.*); **26**. Yeltemek (*Rad. III. «Osm.»; T.D.; Ça.Ma; Y.E.; Müt.*); **27**. Yığturmak (*D.L.T.*); **28**. Yıştırmak (*Cev.*); **29**. Yilemek (*Çul.*); **30**. Yiltemek (*Kab.; Çul.; İd. Haş.*); **31**. Yol açmak (*Müt.*). [Bak: Arzulandırmak, heveslendirmek, şevke getirmek, gayretlendirmek]

Teşviş [etmek], **1**. Alt üst etmek (*Der: İstanbul*); **2**. Aykamak (*B. T.L. «Kaz.»; Rad. I. «Kaz.»*); **3**. Burbatmak (*D.L.T.*); **4**. Debertmek, depretmek (*Hurş.*); **5**. Karıştırmak, karmakarışık etmek (*K. T.*). [Bak: Tağlit, tahdiş]

Teşyi **1**. Gönder (*Der: Malatya*); **2**. Göndürü (*Der: Kırşehir*); **3**. Gündürü (*Der: Ankara*); **4**. Yalabı (*T.D.*).

—etmek, 1. Esenlemek [Selâmetlemek man.] (*Kam.*); **2**. Geçirmek (*K.T.*); **3**. Göndermek (*Müt.*); **4**. Gönetmek (*Der: İstanbul, Eskişehir*); **5**. Koldamak (*Rad. II. «Osm.»*); **6**. Ötkermek, ötkürmek (*B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.*); **7**. Ötürmek (*Az.*); **8**. Uğurlamak (*Der: İstanbul*); **9**. Uzatmak (*Kar.;Neh.*); **10**. Ütürmek (*B.T.L. «Ad.»*); **11**. Yola çıkarmak (*Der: Uşak*); **12**. Yolaklamak (*Der: Sıvas, Sinop, Kemah, Erzincan, Isparta*); **13**. Yola salmak (*Az.*); **14**. Yola vurmak (*Der: Kemah, Kemalpaşa, Sıvas, Isparta*).

Tetabu [etmek], **1**. Bağlaşmak (*Müt.*); **2**. Birbiri ardınca gelmek (*K.T.*); **3**. Dirgeşmek (*Bab.*); **4**. Sıralanmak (*Müt.*); **5**. Sıravardı gelmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Teselsül, temadi, teakup]

Tetabuk [etmek], **1**. Birbirine uymak (*K.T.*); **2**. Çakışmak (*P.d.C.*); **3**. Isırganmak (*P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Uygun gelmek (*K.T.*); **5**. Uymak (*K.T.*); **6**. Uyuşmak (*Muht.*). [Bak: İntıbak, mutabakat, mutabık gelmek]

Tetanos, 1. Dağca (*Der: Denizli*); **2**. Domucu (*Müt.*); **3**. Dongucu (*Der: Gazi Antep*); **4**. Donucu [«Yarasına dikkat olunmazsa donucuya çevirir.»] (*Müt.; Der: Kayseri, Gazi Antep*).

Tetebbü [etmek], **1**. Araştırmak (*K.T.*); **2**. Arkasına düşmek, arkasını bırakmamak(*K.T.*); **3**. Barlamak [Yk: varlamak] (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Eyertmek (*Ah.*); **5**. İrtelmek (*D.L.T.*); **6**. İzlemek (*Bab.*); **7**. Soygarmak (*Rad.IV. «Şor.»*); **8**. Tikşirmek [«Çınnav tikşirip karağınca = iş gereğince tetkik edilerek anlaşılıncaya kadar»] (*B.T.L. «Kaz.»; Rad. III. «Kaz.»*). [Bak: Tetkik, mütalea, istiknah].

Tetfin[etmek], **1**. Astramak(*Kar.*); **2**. Gömmek (*K. T.*). [Bak: Defnetmek, kabre koymak]

Tethiş [etmek], **1**. Algasatmak (*Kar.*); **2**. Belinlendirmek (*Rad. IV.«Osm.»*); **3**. Korkutmak (*K.T.*); **4**. Seskendirmek (*Rad.IV.«Kom., Kar.»*); **5**. Şaşırtmak (*K.T.*); **6**. Ürkütmek (*Der: A.*); **7**. Yıldırmak *K.T.*). [Bak: Dehşete düşürmek]

Tetimme, Tükellik(*Rad.III.«Çağ.»*).

Tetkik, 1. Bağu (*Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. İrteş (*D.L.T.*; **3**. Sın(*Rad.IV. «Kır., K.B.»*); **4**. Suraltı (*Rad.IV. «Tel.»*); **5**. Surav (*Rad. IV.«Kır.»*);

6. Tergek (*Rad. III.* «*Çağ.*»); 7. Tergev (*Rad. III.*«*Kar.T.*»); 8. Tikşirü (*Rad. III.* «*Kaz.*»); 9. Tökel (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Hesap, keşf, muhakeme, mütalea, taharri, tafahhus, tahkik, tamik, teessüs, tecrübe, teftiş]

—etmek, 1. Araştırmak, inceden inceye aramak (*K.T.*); 2. Oynaşmak (*İd. Haş.*); 3. Barlamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Çendelemek (*Der: Balıkesir*); 5. Çınlamak [Tahkik etmek man.] (*D.L.T.*); 6. Denlemek (*Enb.*); 7. Endelemek [«Evin her tarafını endeledim, küreği bulamadım.»] (*Der:Orhaneli*«*Bursa*»); 8. İlini dilini aramak (*Der: İstanbul*); 9. İrdelemek (*Der: Giresun*); 10. İrdemek (*Mey.*); 11. Pedremek (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); 12. Saygarmak (*Rad. IV.* «*Şor.*»); 13. Sormak, soruşturmak (*K. T.*); 14. Soylamak (*Ah. H.*); 15. Şinjilemek (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 16. Tanlamak (*Enb.*); 17. Tikşirmek (*Rad. III.* «*Kaz.*»); 18. Tüblemek (*D.L.T.*); 19. Yetizlemek (*Der: Fenike, Muğla*).

—ettirmek, 1. Eşitmek (*D.L.T.*); 2. İrtetmek (*D.L.T.*).

—siz, 1. Sümeye, sümeyeden [?] (*Der: Konya, C. A.*); 2. Sümiye, sümiyeden [?] (*G.D.*).

Tevafuk [etmek], 1. Kelismek (*Rad. II.* «*Kır., Sag., Koyb.*»); 2. Kelişmek (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor.,Küer.,Tar., Uyg.,Çağ.*»); 3. Pirikmek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); 4. Uygun gelmek (*K.T.*); 5. Uymak (*K.T.*); 6. Uyuşmak (*Der: İstanbul*). [Bak: İmtizaç, intıbak, mutabakat, tetabuk, tenasüp]

Tevafür, 1. Artma (*K.T.*); 2. Birikme (*K.T.*); 3. Çoğalma (*K.T.*); 4. Üreme (*Der: Ankara, Avşar, Maraş, Muğla*) [Bak: İzdiyat, tezayüt, tekessür]

Tevahhuş [etmek], 1. Begillemek (*Der: Kastamonu*); 2. Belinlemek (*Rad. IV.* «*Osm.*»); 3. Çekinmek (*Der: İstanbul*); 4. Dağıkmak (*D. L. T.*); 5. İrkmek (*D. L. T.; Muht.*); 6. Kaçınmak (*Der: İstanbul*); 7. Korkmak (*K.T.*); 8. Korukmak (*Ata.*); 9. Seskenmek (*Rad. IV.* «*Çağ., Kom.*»); 10. Siskenmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 11. Sürdömek (*Rad. IV.* «*Bar., Alt.*»); 12. Uçkunmak (*K.T.*); 13. Uçunmak (*K.T.; Bab.*); 14. Ürkmek (*K. T.; D. L. T.*); 15. Ürükmek (*Tuh.*); 16. Yalnızlıktan korkmak (*K.T.*); 17. Yalnızsamak (*Bab.*); 18. Yayınmak (*Kam.*).

Tevakki [etmek], 1. Çekinmek (*K.T.*); 2. Gocumak, gocunmak (*Der: Aatalya, Konya, Kütahya, Havza* «*Samsun*», *Bolu, Eskişehir, Kastamonu, Boldan, Bozöyük, Eğirdir*); 3. Kayrılmak (*Kar.*); 4. Korunmak (*Fer.*); 5. Sakınmak (*K.T.; Fer.*); 6. Saklanmak (*D.L. T.*). [Bak: İçtinap, ihtiraz, hazer]

Tevakkuf, 1. Bağlantı (*Müt.*); 2. Dingi (*T.D.*); 3. Durgu, duruş (*Muht.*); 4. Ezendi [?] (*Der: Tahtayazı köyü, Çubuk*); 5. Konış (*Rad. II.* «*Kom.*»); 6. Kunak (*Der: Sandıklı*); 7. Tutkar (*B. T. L.* «*Kaz.*»). [Bak: İkamet, âram, meks, karar]

—etmek, 1. Bağlı olmak [Merbut ve muallâk olmak man.] (*K. T.*); 2. Barın kıramak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 3. Durmak (*K.T.*); 4. Dursunmak (*Dede.*); 5. Durukmak (*İd. Haş.*); 6. Eğleşmek (*Der: Konya*); 7. Eğlenmek (*K.T.;*

Hal.; Dede.); **8**. Güymek (*Kel.*); **9**. Kidirmek (*Rad.II.* «*Kır.*»); **10**. Toktamak (*Kar.; Tuh.*); **11**. Tuhtamak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **12**. Turdukmak (*İd. Haş.*). [Bak: Berkarar olmak, hareketten kalmak, mütevakkıf olmak]

— mahalli, 1. Durak (*Der: İstanbul, Ankara*); **2**. Eğlek, eğrek, eğlik, eğrik (*Der: Afyon Karahisar Şarkî Karaağaç, Söğüt, Gelibolu, Büyük Anafarta, Kelkit, Tire, İçel, Aydın, Bafra, Kütahya, Amasya, Mersin, Seydişehir*).[Bak: Mevkıf]

Tevali [etmek], **1**. Arası kesilmemek (*K.T.*); **2**. Birbiri arkasından gelmek (*K.T.*); **3**. Koğalaşmak, kovalaşmak (*Müt.*); **4**. Sağışmak (*Cev.*); **5**. Sonğıştırmak (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **6**. Sürmek, sürüp gitmek (*Muht.*); **7**. Ulamak (*Süh.*); **8**. Uylamak (*Der: Konya, Çorum*). [Bak: Teakup, velyetmek, mütevali gelmek]

Alet—, 1. Arası kesilmeksizin(*K.T.*); **2**. Arka arkaya (*Der: İstanbul*); **3**. Birbiri ardınca (*K.T.*); **4**. Sıra vardı (*Müt.*); **5**. Sırtı sıraya (*Der: İstanbul*).

Tevatür, 1. Ağızda dolaşma (*Der: İstanbul*); **2**. Ulaşı (*T.D.*); **3**. Yaygaz (*Der: İzmir*); **4**. Yayılma (*K.T.*). [Bak Şayia]

Tevazu, 1. Alçak gönüllülük(*K.T.*); **2**. Koyuluk (*Rab.*); **3**. Tıynaklık (*Rad. III.* «*Kaz.*»); **4**. Tübençilik (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **5**. Tüleklik (*Rad. III.* «*Çağ.*»). [Bak: Huşû, huzû, mahviyet]

— göstermek, 1. Burlarmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. Tılanmak (*Tuh.*); **3**. Yingelenmek (*D.L.T.*). [Bak: Mütevazı olmak]

Tevbe, 1. Ant [Asıl yemin man. Bir şeyi yapmamağa ant içmek tevbedir] (*Müt.*); **2**. Dönü [Rücu man.] (*24.*) [Bak: İstiğfar]

— etmek, 1. Ant içmek [Bir daha yapmamağa-] (*Müt.*); **2**. Boşunmak (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Kayıtmak (*Kur.İ.*); **4**. Yanmak (*Kur.İ.*; *Neh.*).

Tevbih, 1. Dapku (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **2**. İlenç (*D.L.T.*); **3**. Kakınç (*Dede.*); **4**. Kalış (*P.d.C.*;*Ç.L.*); **5**. Tabar, tabgu (*Müt.*); **6**. Tapa (*T.D.*); **7**. Tapku (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **8**. Ulgıt [?] (*Der: Giresun*); **9**. Zılgıt [?] (*Der: İstanbul*); **10**. Zılgın [?] (*Der: Konya*). [Bak: Azar, ihtar, itap, tazir, tekdir]

— etmek, 1. Başa kakmak (*Bab.*); **2**. Çımkırmak (*B.T.L.* «*Ad.*»); **3**. Dağıldamak (*Der: Denizli, Zonguldak*); **4**. Darılmak (*Der: İstanbul*); **5**. Kınamak(*Bab.*); **6**. Sınramak (*Muk. Ed.*); **7**. Tirgemek (*Rad. III.* «*Kaz.*»; *P.d.C. Ç.L.*); **8**. Tirkemek (*B.T.L.*«*Kaz.*»).

Tevcih [etmek], **1**. Çevirmek (*K.T.*); **2**. Doğrultmak [«Silâhını üzerine doğrulttu.»] (*K.T.*); **3**. Döndürmek (*K. T.*); **4**. Yöneldirmek (*24.*) **5**. Yöneltmek (*24.*;*Hurş.*); **6**. Yönendirmek (*Neh.*; *24.*); **7**. Yönendürmek (*Kur.B.*); **8**. Yönlemek (*Hurş.*). [Bak: Hamletmek, hitap etmek, atfetmek, ihsan, tefsir, tevil]

Tevdi [etmek], **1**. Bırakmak(*K.T.*); **2**. Eline inanmak (*Müt.*); **3**. Ismarlamak (*K. T.*); **4**. Isparlamak (*Kur.İ.*); **5**. İslermek (*Ç.L.*;*P.d.C.*); **6**. Sımarlamak (*Süh.*); **7**. Tapşırmak (*Der: Kastamonu, Amasya, Tarsus, Eskişehir*); **8**. Tapşurmak (*Ç.L.*; *Mün.*); **9**. Tutuzmak (*Uyg.*«*İnd.*, *P.P.*»); **10**. Ulamak

(*Or.*); **11.** Yatırmak [«Parasını bankaya yatırmış.»] (*K.T.*).

Teveccüh [etmek], **1.** Arkurmak (*Neh.*); **2.** Çevrilmek, yüz çevirmek (*K.T.*); **3.** Doğrulmak (*K.T.*); **4.** Dönmek (*K.T.*); **5.** Düşlenmek (*İd.Haş.*); **6.** Gelmek (*K.T.*); **7.** Gönelmek (*Şeh.*); **8.** Gönülmek (*Ter.; Süh.; Y.E.; Fel.*); **9.** Kumurkmak (*P.d.C.;Ç.L.*); **10.** Otrunmak (*D.L.T.*); **11.** Tuşlanmak (*D.L.T.*); **12.** Yanaşmak (*K. T.*); **13.** Yazlınmak (*D. L. T.*); **14.** Yönelmek (*D.B.; Kara.; Şeh.; San.; Ma.; Dede.; K.T.; 24.; Der: Söğüt, Burdur, Karacasu «Aydın», Denizli, Muğla, Afyon Karahisar, Çankırı, Bolu, Ordu, Kalecik, Balıkesir, Tire*); **15.** Yönenmek (*24.: Kel.; Süh.; Der: Ankara, Devrek*); **16.** Yünelmek (*Der: Eskişehir, Çanakkale, Ankara, Sıvas*); **17.** Yüz dutmak (*Kur. B.*); **18.** Yüz tutmak [«Eyiliğe yüz tutmak»] (*K.T.*).

—celbetmek, 1. Alkış kazanmak (*Der: İzmir*); **2.** Yaranmak (*K.T.*).

—göstermek, Büsremek (*Rad. IV. «Kom.»*).

Teveggul [etmek], **1.** Mengermek (*Rad. IV. «Kır.»*); **2.** Uğraşmak (*K.T.*). [Bak: İştigal]

Tevehhüm [etmek], **1.** Eymenmek (*Ter.*); **2.** Kocunmak (*Der: Sinop*); **3.** Kurmak, kuruntulanmak, kuruntuya düşmek (*Der: İstanbul*); **4.** Kuşkulanmak (*T.D.*); **5.** Ürükmek (*Tuh.*). [Bak: Vehm]

Tevekkül [etmek], **1.** Gönül urmak (*Kur.İ.*); **2.** Işanmak (*T.D.*); **3.** Tanrıya sığınmak (*Müt.*).

Tevellüt, 1. Doğum (*T.D.*); **2.** Toğum (*Uyg. «İnd., U.»*).

—etmek, 1. Bütmek (*D.L.T.*); **2.** Doğmak (*D.L.T.*); **3.** Toğmak (*Uyg. «İnd., T.T.»*).

Tev'em, 1. Eş (*K.T.*); **2.** İkiz (*K.T.*); **3.** Kurdaş (*İd.*).

Tevessü [etmek], **1.** Bolalmak (*K. T.; Der: Bolu, Düzce*); **2.** Bollanmak (*K.T.*); **3.** Genişlemek, genişlenmek, geniş olmak (*K.T.*); **4.** Kinkümek (*D.L.T.*); **5.** Sıymak [?] (*Tuh.*); **6.** Sorunmak (*Tuh.*); **7.** Yayralmak (*Kar.*). [Bak: Vüsat]

Tevessül [etmek], Sarılmak (*K.T.*).

Tevettür, 1. Gerilme (*K.T.*); **2.** Kurulma [Yay hakkında] (*D.L.T.*).

Tevezzü, 1. Botrama (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2.** Dağıtılma (*K.T.*); **3.** Paylaşılma, pay edilme (*Der: İstanbul*). [Bak: Tevzi]

Tevfik [etmek], **1.** Uydurmak, uygun getirmek (*K.T.*); **2.** Yakıştırmak (*24.; Kur.B.*); **3.** Yaklaştırmak (*Müt.*); **4.** Yaraştırmak (*Hurş.*). [Bak: Telif, tatbik]

—an, 1. Göre (*K.T.*); **2.** Karay (*Rad. II. «Kır.»*); **3.** Uyarak (*Der: İstanbul*); **4.** Yarasa (*Ba.*). [Bak: İmtisalen]

Tevfir [etmek], **1.** Artırmak, arttırmak (*Der:İstanbul*); **2.** Çoğaltmak (*K.T.*). [Bak: Tevafür, vefret]

Tevhiş [etmek], **1.** Korkutmak (*Müt.*); **2.** Ürkütmek (*K. T.*). [Bak: Tevahhuş]

Tevhit [etmek], **1.** Biretmek (*K.T.*); **2.** Birlemek (*B.T.L. «Ad., Osm.»; Uyg«O.Q.»; Meç.; İrş.; T.D.*); **3.** Birleştirmek (*T.D.; K.T.*); **4.** Birletmek (*Rad. IV. «Çağ.»*); **5.** Bir tutmak (*K.T.*); **6.** Birliğine inanmak [Vahdaniyeti ilâhiyeye iman man.] (*K.T.*); **7.** Dirneştirmek (*Der: Çanakkale*); **8.** Koşmak (*D.L.T.*). [Bak: Cem, vahdet. vahdaniyet, muvahhit]

Tevil [etmek], **1**. Çevirmek [söz hakkında: «İlkin muhalefet etmişti, şimdi sözü çevirmek istiyor.»] (*Der: İstanbul*); **2**. Değiştirmek, değiştirmek istemek (*Der: İstanbul*); **3**. Döndürmek (*Kur.B.*); **4**. Yasnatmak [?] (*Der: Kaş «Antalya*); **5** Yormak [Tefsir, tabir man.] (*Ça. Ma.; Bit.; Hurş.; T.D.; Ata.*). [Bak: Mana, medlûl, tefsir, tabir]

Tevkif [etmek], **1**. Alıkomak, alıkoymak (*K.T.*); **2**. Bekletmek (*D.L.T.*); **3**. Durdurmak (*K. T.*); **4**. Eğlemek, eylemek (*K.T.; Ça.Ma.; Der: Seyhan*); **5**. Pekitmek [Takviye ve tahkim demektir. Muhkem tutup bırakmamak man.] (*Rad. IV. «Krm.,Osm.»*); **6**. Pergitmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **7**. Perklemek (*Rad. IV. «K.B.»*); **8**. Turgurmak (*Bab.; L. O.*); **9**. Turguzmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **10**. Tururmak (*Bab.*). [Bak: Haps, tehir, tavik]

—edilen, Bulun (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Mevkuf]

Tevkil [etmek], Yerine bırakmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Vekil]

Tevkir [etmek], **1**. Ağırlamak (*Bab.*); **2**. Saymak (*Der: İstanbul*); **3**. Ululamak (*T.D.; K.T.*). [Bak: Tazim, tebcil, izaz]

Tevlit [etmek], **1**. Butlamak [Deve için] (*B.T.L. «Osm.»*); **2**. Doğurmak, doğurtmak (*K.T.*); **3**. Gunnamak, kunnamak [At ve eşek için] (*Der: Çanakkale, Sıvas*); **4**. Kulunlamak [Kısrak ve sair hayvan için] (*L.O.*); **5**. Yenitmek (*D.L.T.*).

Tevriye, **1**. Alttan alta söyleme (*Der: İstanbul*); **2**. Gizleme (*K.T.*); **3**. Örtük (*Kam.*); **4**. Örtülü söz (*Der: İstanbul*); **5**. Üstü kapalı anlatma (*Der: İstanbul*). [Bak: Telmih, kinaye, zımnen]

Tevsi [etmek], **1**. Açmak [«Meydanı açmak»] (*K.T.*); **2**. Bolartmak (*Der: Bayburt*); **3**. Bollamak (*Rad. IV. «Osm.»*); **4**. Bollaştırmak (*K.T.*); **5**. Gendürmek (*Bian.*); **6**. Genişletmek (*K.T.; Çul.*); **7**. Genitmek (*D.L.T.; Neh.; Çul.*); **8**. Kinkürmek (*D.L.T.*); **9**. Ulgartmak (*Or.*); **10**. Yadmak [Yk: Yaymak] (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Vüsat, tevessü]

Tevsik[etmek], **1**. Berkitmek (*Süh.; 24.*); **2**. Peklemek (*D.L.T.*); **3**. Sağlamlaştırmak (*K. T.*). [Bak: Vesika]

Tevsim [etmek], **1**. At koymak [Bu mana osmanlıcanın uydurmasıdır. Arapçada *tevsim* bir mevsime ermek ve ten üzerine nişan yapmak demektir (*K.T.*)] (*L.O.*); **2**. Ayamak(*D.L.T.*). [Bak: Tesmiye]

Tevzi [etmek], **1**. Böleklemek (*Rad. IV. «Çağ.»*); **2**. Bölüştürmek (*Der: İstanbul*); **3**. Dağıtmak (*K.T.*); **4**. İslermek (*Ç.L.;P.d.C.*); **5**. Paylaştırmak, pay etmek (*Der: İstanbul*); **6**. Sabıştırmak (*Tuh.*); **7**. Ülemek (*D.L.T.*); **8**. Üleştirmek (*T.D.;Aş.; Bian.*); **9**. Ületmek (*D.L.T.*). [Bak: Taksim]

Tevzin [etmek], **1**. Denkleştirmek (*Der: C.A.*); **2**. Elbelemek (*Der: C.A.*); **3**. Taylamak (*Der: Kastamonu*).

Teyakkun, **1**. Biliş, bilme (*K.T.*); **2**. İnan getirme, inanç getürme, inanma (*Muht.*); **3**. iyi bilme (*K. T.*); **4**. Kökün bilü (*Müh.*); **5**. Öğrenme, iyi öğrenme (*K.T.*). [Bak: Fehm, ikan, vüsuk, yakîn]

Teyakkuz, **1**. Ayma (*Der: Samsun*); **2**. Saklık (*Rad.IV. «Uyg.»; Müz.;Der: Avanos «Kırşehir», Saimbeyli «Seyhan», Ankara, İzmit, Satılmış «Manisa», Eskişehir*); **3**.

Saknukluk (*Kel.*); **4**. Uyanıklık, uyanma(*K.T.*); **5**. Uykudan kalkma (*K.T.*); **6**. Uzuğluk (*D.L.T.*). [Bak: İntibah]

Teyessür, 1. Genez olmak (*Ar.L.*); **2**. Kolaylanma, kolaylaşma (*L.O.; K.T.*).

Teyit [etmek], **1**. Gerçeklemek (*Der: Lâpseki*); **2**. Güçlendirmek [Takviye man.] (*Kur.İ.*); **3**. Kollamak [Himaye ve takviye man.]. (*Hurş.*); **4**. Pekmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **5**. Pergitmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **6**. Perkiştirmek (*Der: Osmaniye*); **7**. Sağlamlaştırmak (*K.T.*). [Bak: Tekit, takviye, muhafaza, himaye, teeyyüt]

—ettirmek, Çınlatmak [Çın = hak, hakikat, tahakkuk ettirmek man.] (*D.L.T.*).

Tezahür [etmek], **1**. Açılmak (*D. L.T.*); **2**. Belirmek (*Si. D.*); **3**. Bilgirmek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4**. Görünmek (*K.T.*); **5**. Gözükmek (*Der: İstanbul*); **6**. Közünmek (*Uyg. «P. P.»*); **7**. Pelgürmek (*Rad. IV. «K.B.»*). [Bak: Zuhur, tecelli, tebarüz, tebeyyün]

Tezat, 1. Ayrılık (*Müt.*); **2**. Birbirini bozma, birbirine uymazlık (*Der: Trakya*); **3**. Karşılık, karşuluk, karşı karşıya gelme (*Muht.*); **4**. Karşıtlık, Karşutluk (*Müt.*); **5**. Terslik (*K.T.*); **6**. Uymazlık uyuşmazlık (*Der: İstanbul*). [Bak: Zıt, mütezat]

Tezauf, 1. İki anca olma (*Kur. B.*); **2**. İki kat olma (*K.T.*). [Bak: Zııf, muzaaf]

Tezayüt [etmek], **1**. Artmak (*K.T.*); **2**. Aşılmak (*Uyg. «P.P.»*); **3**. Çoğalmak (*K.T.*); **4**. Öklimek (*D. L.T.*); **5**. Tabramak (*Uyg.«H.II.»*); **6**. Üremek (*Rad. I. «Osm.»; Der: Avşar, Maraş, Ankara, Muğla*); **7**. Üzremek (*D.L.T.*); **8**. Yeğinlemek (*Der: Denizli, Kırşehir, Kayseri*). [Bak: Efzun olmak, izdiyat, tekessür, ziyadeleşmek]

Tezehhür, Çiğirdim (*Der: Sinop*).

—etmek, Çiçek açmak, çiçeklenmek (*K.T.*).

Tezekkür [etmek], **1**. Anmak [Tahattur man.] (*K.T.*); **2**. Düşünmek [Teemmül ve müzakere man.] (*K. T.; L.O.*); **3**. Konuşmak [Müzakere man.] (*Der: İstanbul*); **4**. Könğlemek [Yk: Gönül. Tahattur man.] (*Uyg. «U.»*); **5**. Lâkırdı etmek [Musahabe ve müzakere man.] (*K.T.*); **6**. Usgurmak, udgarmak (*D.L.T.*); **7**. Üşkürmek (*D.L.T.*). [Bak: Müzakere, teemmül]

Tezellül [etmek], **1**. Alçalmak (*Müt.*); **2**. Bularmak (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **3**. Büzdeklenmek (*L.O.*); **4**. Sinlemek (*Der: İzmir*); **5**. Yüz suyu dökmek (*Der: İstanbul*). [Bak: Zillet]

Tezelzül [etmek], **1**. Deprenmek (*Lûg.Ar.*); **2**. Kağşamak (*Şeh.*); **3**. Komaşmak (*Or.*); **4**. Kövelmek (*Enb.*); **5**. Sallanmak (*K.T.*); **6**. Sarsılmak (*K.T.*); **7**. Seygenmek (*Tuh.*); **8**. Sıltımak (*Rad. IV. «Kır.»*); **9**. Tebrenmek (*Kur. İ.*). [Bak: Zelzele]

Tezepzüp, 1. Bulgak [Kargaşa man.] (*Muht.*); **2**. Bulanıklık [mec.] (*Müt.*); **3**. Dağınıklık, darmadağınlık (*Der: A.*); **4**. İkirçenme (*Ter.*); **5**. Karcaşma (*Müt.*); **6**. Kargaşa, kargaşalık (*Muht.*); **7**. Karışıklık, karmakarış olma (*K.T.*). [Bak: Teşettüt, teşevvüş, tereddüt, kararsızlık, intizamsızlık, perişanlık]

Tezevvüç [etmek], **1**. Almak [Ka-

rı almak man. «Ahmet Ayşeyi aldı.»] (*Der: İstanbul*); **2**. Evlenmek (*T. D.; K.T.*); **3**. Karı almak, karı edinmek (*K.T.*). [Bak: İzdivaç, teehhül]

Tezeyyün [etmek], **1**. Bezenmek (*Rad. IV. «Osm., Ad.»; Süh.; Ar. L.; Dede.*); **2**. Düzenmek (*Der: Mersin, Tosya, Bursa*); **3**. Düzünmek (*Mir.; Ter.*); **4**. Giyinip kuşanmak (*Der: İstanbul*); **5**. Gönenmek (*Tuh.*); **6**. Kuzanmak (*D. L.T.*); **7**. Pezenmek (*Rad. IV. «K.B.»*); **8**. Süslenmek(*K.T.*). [Bak: Ziynet, müzeyyenat]

Tezgâh, [Bak: Atelye, destgâh]

Tezhip [etmek], **1**. Türtelemek (*D.L.T.*); **2**. Yaldızlamak (*K.T.*).

Tezkâr [etmek], **1**. Andamak (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Anmak (*K.T.*); **3**. Bışkarmak (*Rad. IV. «Çağ.»*). [Bak: Tahattur, yadetmek]

Tezkir, 1. Andırmak (*Der: İstanbul*); **2**. Ansıtmak (*Der: İçel*). [Bak: İhtar]

Tezkire, 1. Bitik (*Der: Karaağaç, Niğde, Antep*); **2**. Dilken (*Bab.*); **3**. Fitik (*Der: Kırşehir, Niğde, C.A.*); **4**. Okuluk, okuntu [Davetname, davet tezkeresi man.] (*Müt.*). [Bak: Teskere, mektup]

Tezkiye [etmek], **1**. Arıtlamak(*Kur. B.*); **2**. Arıtmak (*T.D.;Kur. B.*); **3**. A ulığamak(*Kur. B.*); **4**. Eyirtmek (*Kur. B.*).

—i nefsetmk, Arınmak (*Rad. I. «Osm.»*).

Tezlil[etmek], **1**. Alçaklamak (*Kam.; K.T.*); **2**. Alşaymak (*Tuh.*); **3**. Düşürmek, değerinden düşürmek, küçük düşürmek (*Der: İstanbul*); **4**. İndirmek, aşağı indirmek, değerini indirmek (*Der: İstanbul*); **5**. Küçüklemek (*K.T.*); **6**. Küçültmek (*K.T.*); **7**. Mundamak (*Rad. IV. «Tel., Kır.»*); **8**. Satkamak (*Rad. IV. «K.B.»*); **9**. Yensemek (*Müt.; Der: Balıkesir, Kütahya*). [Bak: Hakaret, hor görmek, istihkar, istisgar, tahkir, zillet, zelil]

—edilmiş, Ucuz (*D.L.T.*).

Tezviç [etmek], **1**. Evermek [«Oğlu olan evermiş, kızı olan göçürmüş»] (*K. T.; Dede.; Kam.; Ar.L.; Der: Gazi Antep*); **2**. Evlendirmek (*K.T.; Der: Antep, Beypazarı*); **3**. Göçürmek [«Oğlu olan evermis, kızı olan göçürmüş.» örneğine bakılınca, eskiden *evermek* erkeği evlendirmek, *göçürmek* kızı evlendirmek demek olduğu anlaşılıyor. Bu sözün *göç* kökünden gelmesi, kızın erkek evine göç etmesi âdetine dayanır.] (*Dede.*); **4**. Yadarmak [Yk: Yat = yabancı. Bu da *göçürmek* gibi daha çok kıza ait gibi görünür. Yabancıya vermek man.?] (*İd.*). [Bak: Teehhül, tezevvüç, izdivaç]

Tezvir, 1. Bezen (*Rad.IV.«Osm.»*); **2**. Cala (*Rad.IV.«Kır., Kaz.»*); **3**. Çaygak (*Rad. IV. «Bar.»*); **4**. Çıltaklık (*Der: Konya Ereğlisi*); **5**. Dolan [Yalanla birlik kullanılır] (*Müt.*); **6**. Dolandırıcılık (*K.T.*); **7**. Kovu (*Der: Iğdır «Bayazıt», Kaş «Antalya»*); **8**. Oşuk (*Der: Yozgat*); **9**. Tep (*Or.*); **10**. Yalan, yalan dolan (*K.T.*); **11**. Yalancılık (*K. T.*); **12**. Yalan karıştırma (*K.T.*). [Bak: Müzevvirlik]

Tezyif [etmek], **1**. Alaya almak, alay etmek (*Der: İstanbul*); **2**. Çürütmek, çürüğe çıkarmak (*K. T.*); **3**. Eğlenmek, eğlenceye almak (*K.T.*); **4**. Gülmek, gülünçleştirmek (*Der: İstanbul*). [Bak: İstihfaf, istihza, tahkir]

Tezyil [etmek], **1**. Eklemek (*K.T.*); **2**. Ulamak (*Der; Çankırı*). [Bak: Zeyl, ilhak, ilâve]

Tezyin,—at, 1. Beçek (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2**. Beder, bedir(*Rad.IV.* «*Kır.*»); **3**. Bediz (*T.D.*); **4**. Bezek (*P.d.C.; Ç.L.; Bürh.*); **5**. Çeki düzen (*Der: İstanbul*); **6**. Çekim (*T.D.*); **7**. İdiz (*Uyg.*«*U.II.*»); **8**. Kaspan (*Rad. II.* «*Kaç.*»); **9**. Kıya (*Rad. II.* «*Osm.*»); **10**. Örek (*B.T.L.* «*Osm.*»); **11**. Süs (*K.T.*). [Bak: Ziynet, tezeyyün, müzeyyenat, tecemmülât]

—etmek, 1. Bezemek (*Rad.IV.* «*Çağ., Osm.*»; *Dede.; D.L.T.; Ar. L.; Y.E.; K.T.; Mif.; T.D.; Der: Ürgüp, Taşköprü, C.A.*); **2**. Düzen vermek (*K.T.*); **3**. Düzüp koşmak (*Der: İstanbul*); **4**. Onaklamak (*Der: Tire*); **5**. Örelemek (*K.T.; B.T.L.* «*Osm.*»); **6**. pezütmek (*Rad.IV.*«*K.B.*»); **7**. Sırlamak (*D.L.T.*); **8**. Süslemek, süslendirmek (*K. T.*); **9**. Tükürlemek (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **10**. Yaşalamak [Yk: yaşmak] (*Der: Aziziye*).

Tezyit [etmek], **1**. Arttırmak(*K. T.*); **2**. Aşılmak (*Uyg.* «*P.P., T.T. II., U.II.*»); **3**. Çoğaltmak (*K.T.*); **4**. Öklitmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Üstemek (*Uyg.*«*İnd.*»). [Bak: Teksir, tevfir, terfi, tezayüt, ziyade]

Tıbaat, Basma, basımcılık (*Müt.*). [Bak: Tabı, matbaa]

Tıfl [Tıfıl], **1**. Bağana [Kuzu man.] (*Bian*); **2**. Cabar, cıbar, cıbara (*Der: Gördes, Denizli*); **3**. Cölepe (*Der: İçel*); **4**. Çağ, çağa, çaşka (*Der: Malatya, Elâziz, Samsun, Çorum, Ulukışla*); **5**. Çoçuk, küçük çocuk (*K.T.*); **6**, Çoğa [Hayvan yavrusu man.] (*Rad. III.* «*Osm.*»); **7**. Çova (*Der: Bursa*); **8**. Gızan (*Der: Bursa, Denizli*); **9**. Kızan (*Der: Trakya*); **10**. Oğul [Evlât man.] (*Müt.*); **11**. Uşak [Oğul man.] (*T.D.*); **12**. Yavru (*K.T.*). [Bak: Sabi, sagîr, velet, evlât].

—âne, Çocukça, çocukçasına (*K.T.*).

Tılâ [etmek], **1**. Sılamak (*Rad.IV.* «*Sag., Kom.*»); **2**. Sürmek [İlâç, merhem, altın yaldız sürmek man.] (*K.T.*); **3**. Yaldızlamak, yaldız sürmek (*K.T.*).

Tılsım [Tılısım], **1**. Arbağ, arpağ (*P.d.C.*); **2**. Büğü, büyü (*Müt.*); **3**. Uğrasa, urasa [Hurafe man.] (*Der: Mersin, Fethiye*]

—lamak, Irıklamak (*Der: Muğla*).

Tımar, 1. Bakım, bakıntı [Hizmet, tedavi, tebdili hava man.] (*K.T.; T.D.; Müt.*); **2**. Suyurgal [Eski usulde muhariplere ihsan edilen malikâne man.] (*T.D.*).

—etmek, 1. Asarmak, esermek [Bakmak, tedavi etmek man.] (*Der: Bolu, Sinop*); **2**. Bakmak [Tedavi ve hizmet man.] (*K.T.*); **3**. Ot eylemek [İlâç yapmak man.] (*Mün.*). [Bak: Tedavi]

Tınnet, 1. Çınlama, çınlayış (*K. T.*); **2**. Ses verme (*K.T.*); **3**. Sıyırdama (*Der: Sinop*); **4**. Tınlama, tınlayış [Ses taklidi olan sözler hemen her lisanda birleşir. «Tınlamak» ve «tınmak», «tanin» ve «tınnet» hep «tın» sesinden geliyor] (*K.T.*). [Bak: Tanin, tannan]

Tıpkı, 1. Benzer, çok benzer (*K. T.*); **2**. Çıkla (*Der: Çeşme, Elbistan, Karaağaç, Isparta, Seydişehir, Malatya, Ankara, Sandıklı*); **3**. Çımçık (*Der: Kemalpaşa, Bilecik*

Tire, Bursa); **4**. Kingürü (*Uyg.* «*İnd.*»); **5**. Kurdu (*Rad. II.*«*Kır.*»); **6**. Öylece (*K.T.*); **7**. Uyar (*K.T.*). [Bak: Aynı, biaynihi]

Tıraş, Yülü (*T.D.*).

—etmek, 1. Kazımak [Sakalını-] (*K.T.*); **2**. Yülemek (*Der: Konya, İzmir, Bursa, Manisa*); **3**. Yülimek (*Kur. B.; D.L.T.*); **4**. Yülümek (*Hurş.; Fer.; Mif.; L.O.; Lûg. Ar.; Aş.; Der: Kırşehir, Develi, Mudurnu, Bornova, Fethiye, Milâs, Amasya*).

—ettirmek, 1. Kazıtmak (*K.T.*). **2**. Yülütmek (*Fbş.; Der: Kırşehir, Develi*).

Tıyn, 1. Balçık (*K.T.*); **2**. Çamur (*K.T.*); **3**. Toprak(*K.T.*).

Tıynet, 1. Doğuş (*Der: Samsun*); **2**. Kılığ (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **3**. Yaradılış (*K.T.*). [Bak: Hilkat, cibillet, fıtrat, tabiat]

Ticaret, 1. Alım satım (*Mec.*); **2**. Alış veriş (*Az.*); **3**. Alver (*Az.; Müt.*); **4**. Argış [Ziraî mahsulâta ait] (*P.d.C.*); **5**. Baruk [Meşgale, zanaat ve ticaret man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6**. Işlak [Meşgale *occupation*, zanaat *métier* man. da gelir.] (*D.L.T.*); **7**. Kılış (*Rad. II.* «*Alt., Şor., Leb., Kumd., Kır.*»); **8**. Satığ (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *Kur.İ.*); **9**. Satığcılık (*Kur. İ.*); **10**. Satığ yuluğ (*Uyg.* «*P.P., U.*»); **11**. Satuğ, saluğ, satkun (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **12**. Savda (*Rad.IV.* «*Çağ., Kır., Ad.*»). [Bak: Kâr, temettü, ahzüita, bey'ü şirâ, muamele]

—eşyası, Tabar (*Rad. III.* «*Uyg., Alt., Tel., Leb., Tar.*»);

—etmek, Aslamlamak [Temettü, istifade man.] (*Tuh.*).

Tilâvet, Okumak (*K.T.*). [Bak: Kıraat, inşat]

Tilmiz, 1. Buşgut (*D.L.T.*); **2**. Taşgut, taşgıt, taşkıt (*T.D.*); **3**. Tılmaz [?] (*Çul.*). [Bak: Şakirt, talebe]

Timsah, Nak [Yılan man. da] (*D.L.T.*).

Timsal, 1. Kurçak [Âbide, heykel, put man. da] (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **2**. Oyuk (*Kam.; Ar.L.; T.D.*); **3**. Taşrısı [Sonundaki «sı» asıl kelimeden mi, yoksa muzaf eki mi?] (*Muk.Ed.*); **4**. Uyuk (*Muk. Ed.; Çul.; Mus.Es.*). [Bak: Model,resim, suret, tasvir]

Tiyatro, 1. Görmük [Manzara man. da] (*Müt.*); **2**. Körmük [*spectacle* man.] (*Rad. II.* «*Tel.*»); **3**. Oyun (*K.T.*). [Bak: Temaşa, temsil, sahne]

Tiz* [Çabuk man.], **1**. Bat (*L.O.*); **2**. Calt (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **3**. Cıldam (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»); **4**. Cirik [Çalâk man.] (*B.T.L.*«*Çağ.*»); **5**. Citiz (*B.T.L.*«*Kaz.*»); **6**. Çabuk* [«Çapmak»tan türkçedir.] (*K.T.*); **7**. Ildam (*P.d.C.; Ç.L.*); **8**. Ölik [?] (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **9**. Şep [«Şep gel = çabuk gel.»](*D.L.T.*); **10**. Terk (*D.L.T.; Mu.M.*); **11**. Tez* [Çabuk manasında «terk» le bir olarak türkçedir.] (*Rad.III.* «*Osm., Ad. Krm., Çağ., Tar., Kom., Kar. L.*»); **12**. Tüzgen (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Acul, çalâk, seri]

— [Keskin man.], **1**. Cura [Ses hakkında: «Cura ses = tiz sada»] (*Kara.*); **2**. İtik (*P.d.C.; Ç.L.*); **3**. Keskin (*K.T.*); **4**. Ötkür (*Ç. L.*). [Bak: Hât, katı, hadit]

—mizaç, Titiz (*K.T.*).

—reftar, 1. Çapkan (*Der: İstanbul, O.A.*); **2**. Çığğın(*Der:Zonguldak*).

Tohum* **1**. Atmaca (*Ev.*); **2**.

Bider [Yk: Biter] (*Der: Adana, Dörtyol, Develi, Isparta, Bünyan, Kayseri, Sıvas*); **3.** But (*T.D.*); **4.** Çekirdek (*K.T.*); **5.** Darı (*Aybe.*); **6.** Doğum [Yk: Tohum] (*Müt.*); **7.** Döl [İnsan ve hayvan tohumu olan nutfe man.] (*K.T.; Der: Amasya*); **8.** Ekenek (*Der: Niğde*); **9.** Evin (*Uyg.«İnd.»*); **10.** Özek, üzek (*B.T.L. «Çağ.»*); **11.** Pürdik (*Rad.IV.«K.B.»*); **12.** Taram (*T.D.*); **13.** Tarık(*Aybe.*); **14.** Tohum[Bir yandan «doğ-toğ» kökü ile «doğum» a yaklaşan, bir yandan da«tokun» kılığı dilde bulunan bu söz türkçe olsa gerek] (*K.T.*); **15.** Tokun (*T.D.; Tuh.*); **16.** Urluk (*B.T.L. «Kaz.»; Tuh.; Hut.; Müt.*); **17.** Uruğ (*B. T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.; Mu.M.*); **18.** Uruk (*Rad.I. «Tar., Kam., Çağ., Uyg.»; B.T.L. «Çağ.»; T.D.; Bal.*); **19.** Yumurta [Bazı böceklerin tohumu] (*K.T.*).

—luk, Uruğluk (*D.L.T.*).

Tomar*, 1. Bürüm(*Müt.*); **2.** Sargı, sarılı (*K.T.*); **3.** Tegzinç (*Uyg. «P.P.»*); **4.** Tomar*[Türkçede «tom-tüm» kökünün yumru ve yuvarlak şey demek olduğu (*K.T.*) de bile var. Yunanca «tomari» ve arapça «tomar» bu Türk kökünden olmuşa benzer. «Tomar» alelûmum üstüvanî şekildeki her şey yerinde de kullanılabilir (*K.T.*).

Totem, Ongun (*L.O.*). [Bak: Arma]

Töhmet, 1. Suç (*K.T.*); **2.** Yala [Şüphe, maznuniyet, şüphe üzerine veya iftiraya uğrayarak itham edilme man. «Yala yalaldı= yalan bir töhmetle itham edildi.»] (*T.D.; D.L.T.*). [Bak: İtham, iftira]

Trampa, 1. Değiş (*Bian.*); **2.** Değiş tokuş (*Der: İstanbul*). [Bak: Mübadele]

Tribün, Orun **1.** [Mevki man.] (*B.T.L. «Çağ.»*); **2.** Tömse [Mimber, kürsü, yüksek hitabet yeri man.] (*D.L.T.*). [Bak: Kürsi]

Tufan, Ürkün (*T.D.; Ç. L.;P.d.C.*). [Bak: Feyezan]

Tufeyli, 1. Asalak (*T.D.; Der: Sıvas*); **2.** Çanak yalayıcı [Kâselis man.] (*Der: İstanbul*); **3.** Dalkavuk (*K.T.*); **4.** Ekti (*T.D.; B.T.L. «Osm.»; K.T.; Bah.; Der: Marmaris, İzmir, Antalya, Bafra, Vize, Çatalca, Kütahya, Isparta, İçel, Avanos, Giresun, Bergama, Edirne*); **5.** Eydi (*Rad. I. «Osm.»*); **6.** Karaboğaz (*Der: Seyhan*); **7.** Umducu (*Müh.*); **8.** Uyuntu (*Mir.; Deş.; T.D.; Caf.; Bab.; Kam.*); **9.** Yelmeşik (*Der: Ordu, Söğüt, Bilecik, Muğla, Sapanca, Lâpseki, Avanos*). [Bak: Kâselis, parazit]

—nebat, Çekem (*Der: Yozgat*).

Tufuliyet, 1. Bağanalık [mec. *Bağana* sütun ve kuzu manalarında müşterektir] (*Bian.*); **2.** Çocukluk, çocukluk çağı (*K.T.*); **3.** Küçüklük (*K.T.*). [Bak: Sabavet, tıfl]

Tuğyan, 1. Azgınlık (*K.T.*); **2.** Basıldıru (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Basu (*Rad. IV. «Kaz.»*); **4.** Boynağuluk (*Kur.İ.*); **5.** Şay [Masiyet, zina, fuhş man.] (*Rad. IV. «Şor.»*); **6.** Taşkınlık (*K.T.*); **7.** Ürgün (*L. O.*); **8.** Ürkün (*B.T.L. «Çağ.»*). [Bak: Gulüv, isyan, feyezan, seylâp, tagîlik]

—etmek, 1. Azmak (*T.D.*); **2.** Boyun germek (*Kur. İ.*); **3.** Kaynamak (*D.L.T.*); **4.** Taşmak, taşkınlık etmek (*K.T.*).

—halinde, Kargın, kaygın (*Der:*

Bilecik, İzmir, Gelibolu, Balıkesir, Antep).

Tuhaf, 1. Bambaşka (*Der: İstanbul*); 2. Görülmedik, görülmemiş (*K.T.*); 3. Gülünç (*K.T.*); 4. Eğlenceli (*K.T.*); 5. Tanğlançığ (*Uyg. «İnd., U.»*); 6. Tan (*Bab.; Kur.İ.; Der: Mersin*); 7. Tanmalı (*Kab.*); 8. Tansık [Bediî, harikulâde man.] (*Bab.; T.D.*); 9. Tansuk [Harika, şaşırtıcı şey man.] (*D.L.T.*).

—ça, Ayrıksağı (*T.D.*).

—iyeci, Tansucu (*Müh.*).

Tuhfe, 1. Andaş [Hatıra man.] (*Der: Adana, Konya*); 2. Armağan (*K.T.*); 3. Savgat, sogat (*Dede.*). [Bak: Hibe, hediye, ithaf]

Tul, 1. Boy [En=arz, en boy=arz ve tul] (*K.T.*); 2. Çokluk [Tulü emel = istek çokluğu, bitmez tükenmez, ucu bucağı bulunmaz istek; tul müddet = çok zaman.] (*K.T.*); 3. Turk [«Yir ini turkı=yerin arz ve tulü»] (*D.L.T.*); 4. Urk (*Der: Polatlı, Bâlâ*); 5. Uzadı (*Kam.*); 6. Uzunluk (*Ba.; K.T.*). [Bak: Arz]

—âni, 1. Söbü (*Der: A.*); 2. Suba (*Rad. IV. «Çağ.»*).

—en, 1. Boyca (*K.T.*); 2. Boyuna (*K.T.*); 3. Uzunlamasına (*Der: İstanbul*); 4. Uzunlaydı (*Der: Konya*); 5. Uzununca (*Hul.*).

—ü emel, Uzak umunc (*Neh.*).

Tulû, 1. Çağma (*Der: Ordu, Giresun*); 2. Çavna(*Der: Alucra, Niğde, Amasya, Konya*); 3. Çoğma (*Der: Sıvas*); 4. Doğma (*K.T.*); 5. Şaşama (*Tuh.*).

—u şems, 1. Gün çalma (*Der: Erzincan, Bayburt, Devrek*); 2. Gün çavdı, gün çavma (*Der: Sinop, Çorum, Kırşehir, Kayseri, Konya, Ceyhan, Seyhan*) 3. Gün doğuşu, gün doğması (*K.T.*); 4. Tan (*K.T.; P.d.C.; Ç.L.*).

—zamanı, Ertan (*Der: Konya*).

Turfanda, 1. Alasulu (*Der: Ankara*); 2. Ası [?] (*Müt.; Der: İzmir, Ödemiş, Denizli, Fethiye, Antalya, Nazilli*); 3. Çülek [?] (*Der: Alâiye*); 4. Imağı [?] (*Der: Isparta*); 5. Yeni yetişen (*Der: İstanbul*).

Tuvalet, 1. Düzünüp koşunma (*Kam.*); 2. Kılavlanma (*Der: Dörtyol*); 3. Kuşantı (*Rad. II.«Osm.»*); 4. Süs, süslenme (*K.T.*). [Bak: Kostüm, tezeyyün, ziynet]

Tüccar, 1. Alıcı [Bayi man.] (*Müt.*); 2. Alım satımcı (*Muht.*); 3. Alverçi (*Az.*); 4. Sart (*Rad.IV. «K.B., Çağ.»; Uyg «T.T.»; Der: Sarayköyü «Çoruh, Samsun»*); 5. Satgan (*Der: İzmir*); 6. Satıcı (*Bal.*). [Bak: Tacir, ticaret]

Tülbent, 1. Bürümcek, bürüncek (*Der: Bursa*); 2. Bürümedi (*Der: Konya*); 3. Ceki (*Der: Ankara*); 4. Cuna (*Az.*); 5. Yaşmak [Başa veya yüze örtülen tülbent man.] (*Dede.*).

Türap, 1. Kav (*Der: Kars, Erzincan, Malatya, Giresun, Pınarbaşı «Kayseri», Erzurum, Kütahya*); 2. Kok (*Rad. II. «Bar., Alt., Şor., Leb., Tel., Krm.. Uyg.»*):

«Töretti eri sacu, yel, üğü. kok;
Anar perdi erdem, pilik, ök, uguk,»

[=Onu (adamı) ateşten, yelden, sudan, topraktan yarattı; ona maharet, ilim, akıl ve muhakeme verdi]

3. Toprak (*K.T.*); 4. Toz, toz topak [«Ayak türabı = ayağınızın tozu toprağı.»] (*K.T.*). [Bak: Hak]

Türbe, Bark [?] (*Or.*). [Bak: Lâht, metfen, mezar]

Türrehat, 1. Boş lâkırdı, boş söz (*Der: İstanbul*); 2. Saçma, saç-

ma sapan(*K.T.*); **3**. Sandırak (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»*). [Bak:Abes, bimana, herze, hezeyan, malâyani].

Türş, Ekşi (*K.T.*).

—ru, Ekşi yüzlü (*K.T.*).

Tüvan, Güç (*K.T.*). [Bak: Tâp, kudret, kuvvet, takat]

— â, 1. Dinç (*K.T.*); **2**. Güçlü (*K.T.*); **3**. İğe, yiğe (*Müh.*).

Tüveyç, 1. Bilbik (*G.D.*); **2**. Yapırgan (*Rad. III. «Çağ., «Osm.» Der: İzmir*).

U

Ubudiyet, 1. Bağınu [İbadet,perestiş man. da] (*Rad. IV. «Kaz.*); **2**. Kölelik (*K.T.*); **3**. Kulluk (*K.T.; T.D.*); **4**. Tapı, tapu (*T.D.*).[Bak: Hizmet, ibadet, intisap, perestiş, taat]

—kâr, Kulgur (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*).

Ubur [etmek], **1**. Aşmak (*K.T.*); **2**. Atlamak (*K.T.*); **3**. Geçmek [Suyun öte yakasına geçmek man.] (*K.T.*); **4**. Ötmek, ütmek [Yk: Öte] (*B.T.L. «Osm., Ad.»; Dede.*). [Bak: Mürur]

Ubuset, 1. Asıklık, yüz asıklığı (*Der: İstanbul*); **2**. Çatıklık (*K.T.*); **3**. Gülmezlik, yüzü gülmezlik, gülmez yüz (*K.T.*); **4**. Kık (*Rad. II. «Tar., Çağ., Sart.»*); **5**. Yüz ekşiliği (*K.T.*). [Bak: Abus]

—göstermek, 1. Asınmak, yüzünü asmak (*Der: İstanbul*); **2**. Burtarmak (*Fel; Kur.B.; Der: Suşehri*); **3**. Çatınmak (*K.T.*); **4**. Somurtmak (*K.T.; Rad.IV. «Osm., Çağ.»*); **5**. Sorutmak (*D.L.T.*); **6**. Yüz asmak, yüz çatmak, yüz ekşitmek, yüz gülmemek (*Der: İstanbul*). [Bak: Taabbüs]

Ucube, Tanglançığ (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Acîbe]

Udul [etmek], **1**. Avışmak (*B.T.L. «Kaz.»*); **2**. Büksülmek (*İd. Haş.*); **3**. Geri dönmek (*K.T.*); **4**. Sapmak (*K.T.*); **5**.Tırbıldamak (*Tuh.*); **6**. Vazgeçmek [?] (*K.T.*); **7**. Yoldan çıkmak (*K.T.*). [Bak: Nükûl, inhiraf]

Ufk [Ufuk], **1**. Aşıt yeri (*Müt.*); **2**. Bulut altı (*Hal.*); **3** Gök bitimi (*Müt.*); **4**. Görcek, görceğiz (*Müt.; Der:Konya,Alaçam*); **5**.Göz erimi, göz irimi, göz ilimi (*Der: Konya*); **6**.Gün kankı(*Muk.Ed.*);**7**. Ilgın(*Der:Tokat*); **8**. Kaş (*Ça.Ma.; Süh. Müt.*); **9**. Kavşıt, kavşut, kavuşak [Telâki noktası, mülteka man.] (*Der: Mersin, Çankırı, Sinop, Gazi Antep, Adana, Çorum, Kırşehir, İncesu, Sıvas, Edirne*); **10**. Keli (*Müt.*); **11**. Kıran (*Bab.*); **12**. Kıyı (*Bab.*); **13**. Şara (*Tuh.*); **14**. Yir gök kıranı (*Kur. B.*); **15**. Yıldam (*Der: Kastamonu, O.A.*). [Bak: Afak]

Uful [etmek], **1**. Batmak (*K.T.*); **2**. Bayımak, bayumak (*Rad. IV. «Osm.»; B.T.L. «Kaz.»*); **3**. Coyulmak (*Rad. IV. «Krm.»*); **4**. Dolunmak (*Kur. A.; Der: Sinop, Samsun, Kastamonu, Niğde, Ordu*); **5**. Dulunmak (*Cev., İd. Haş.*); **6**.

Dumulmak (*Der: Ankara*); **7**. Karmak (*Cev.*); **8**. Ornamak (*D. L.T.*); **9**. Sürilmek (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **10**. Tolunmak, tulunmak (*Ah.; Muht.*).

Ufunet, 1. Ağırlık, ağır koku (*K. T.*); **2**. Çürüklük (*K.T.*); **3**. Koku, kokuşukluk (*Müt.*); **4**. Könzüv (*Rad.II.*«*Tel.*»); **5**. Kötü koku, pis koku (*K.T.*); **6**. Külümçü (*Rad. II.* «*K. Kır.*»); **7**. Sasılık (*Rad. IV.* «*Osm., Kaz.*»).

—peyda etmek, 1. Ağırlaşmak [«Buranın havası ağırlaştı»] (*K.T.*); **2**. Çürümek (*K. T.*); **3**. Kokmak, kötü kokmak, pis kokmak (*K.T.*); **4**. Kokuşmak (*Der: İstanbul*); **5**. Sasımak (*Tuh.*); **6**. Şişmek (*K.T.*); **7**. Tanazmak (*İd.*); **8**. Yiymek (*Lûg. Ar.*). [Bak: Teaffün]

Uhde, 1. Boyun [mec. «boynumun borcu; vebali boynuna»] (*Der: İstanbul*); **2**. Sırt [mec. «iş benim sırtıma yüklendi»] (*Der: İstanbul*); **3**. Üst [mec.] (*K.T.*).

—sine almak, 1. Boynuna almak (*L. O.; Az.*); **2**. Söz vermek (*K. T.*); **3**. Üstüne almak (*K.T.*); **4**. Yüklenmek [mec.] (*Der: İstanbul*). [Bak: Deruhde etmek, taahhüt etmek]

—sinden gelmek, 1. Altında kalmamak (*K.T.*); **2**. Başarmak (*K.T.*); **3**. Becermek (*K.T.*); **4**. Küçülemek (*Der: Seyhan*); **5**. Üstesinden gelmek [?] (*Der: İstanbul*).

—sinde kalmak, Üstünde kalmak (*K.T.*).

Uhuvvet, Kardeşlik (*K.T.*).

Ukap, Karakuş, tavşancıl (*K.T.*).

Ukte, 1. Bez [?- Teşrihte] (*K.T.*); **2**. Boğum (*L.O.*); **3**. Böğüt (*Rad. IV.*«*Çağ.*»); **4**. Bunduk (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Düğüm (*K.T.*); **6**. İlmek (*K.T.; Der: Köşker, Ilgın* «*Manisa*»*, Bolu, Eşme, Zonguldak*); **7**. Tüğün, tükün (*Kur.İ.*); **8**. Tüyün (*Tuh.*); **9**. Yilim (*Tuh.*); **10**. Yumru (*K.T.*).

Ukubet, 1. Kın, kıyın (*Rad. II.* «*Çağ.*»*; Muk. Ed.*); **2**. Kınalık (*Müt.*). [Bak: Azap, cefa, ceza, eziyet]

Ulüv, 1. Büyüklük (*K.T.*); **2**. Uluğluk, ululuk (*Müt.*); **3**. Yücelik (*K.T.*); **4**. Yükseklik (*K.T.*).

Ulvî, 1. Büyük (*K.T.*); **2**. Pedük (*B. T. L.*«*K B.*»); **3**. Uluğ, uluk, ulu (*Müt.*); **4**. Yukarı, yukarılık (*Muht.*); **5**. Yuca, yüce (*Müt.*); **6**. Yüksek (*K.T.*). [Bak: Âli]

Ulviyet, 1. Büyüklük (*K. T.*); **2**. Ululuk (*Müt.*); **3**. Yücelik (*K.T.*); **4**. Yükseklik (*K.T.*). [Bak: Ulüv]

Umde, 1. Dayak [Döğülmekle iltibasından dolayı«dayanak» daha elverişli görünür] (*K.T.*); **2**. Dayanılacak (*K.T.*); **3**. Destek [?] (*K.T.*); **4**. Güvenilecek (*K.T.*); **5**. Üstek (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Esas, üs, mesnet, müttekâ]

Umk, Derinlik (*K.T.*).

—an, Derinlikçe, derinliğine (*K.T.*).

Umman, 1. Dalay (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Deniz, engin deniz (*K.T.*); **3**. Öl [Nem, rutubet, küçük göl man.] (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **4**. Taluğ, taluy (*Uyg.* «*U.*»). [Bak: Bahr, buhayre, lücce, derya]

Umran, 1. Baylık, bayındırlık (*Müt.*); **2**. Çeyinlik (*Muht.*). [Bak: Âbadan, mamur, imar, refah]

Umum, 1. Barı, barça [Yk: Varı, var. Hepsi man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. Bütün (*K. T.*); **3**. Hep, hepsi (*K.T.*); **4**. Kamu (*Kara.; Y.E.; P.d.C.; Ç.L.; Der: Bursa, Ankara*);

5. Kamuk (*P.d.C.; C.L.*); **6**. Tüm [Tamam, tekmil noksansız man.] (*Der: Ankara*); **7**. Yomku (*Uyg. «H.II.»*). [Bak: Cem, kül, mecmu]

—u, **1**. Dökeli (*Y.E.*); **2**. Hepsi (*K.T.*); **3**. Kamusu (*Müt.*); **4**. Tomarı, tumarı (*Der: Yozgat*); **5**. Topu (*Der:İstanbul*). [Bak: Cemii]

—en, **1**. Alayı(*Der: Gazi Antep, Niğde, Cebelibereket, Konya, Sıvas, Kozan, Samsun*); **2**. Bütün (*K.T.*); **3**. Dökeli (*Süh.*); **4**. Hep (*K.T.*); **5**. Toptan (*Der: İstanbul*); **6**. Tüketi (*Uyg. «U.»*).

—hane, **1**. Andız, anduz (*L.O.; T.D.; Der: Denizli, Ödemiş, Aksaray «Koçhisar»*); **2**. Andız evi (*Der: Kütahya*); **3**. Kemiklik [?] (*Der: Isparta*).

—î, **1**. Bütünlük [Yk: Budumluk *publique*] (*Müt.*); **2**. Cum [Müttefikan kabul edilen, müşterek man.] (*Rad.IV. «Kır.»*); **3**. Çemek (*Der: İzmir*); **4**. Ellik, illik [*pup-lique* man.] (*Der: İstanbul, Gâvurdağı «Cebelibereket», Kütahya, Sandıklı*); **5**. Kamuğluğ, kamukluk, kamuluk (*Muht.*); **6**. Yayık [Yk: Yaygın] (*Bit.*). [Bak: Küllî, şamil]

—î menfaat, Cumsulık (*Rad.IV. «Kır.»*).

—iyetle, **1**. Dükeli (*Kur.A.*); **2**. Hep birden (*Der: İstanbul*); **3**. Ülgül (*Rad.I.«Kır.»*).

Umur, İş, işler [Arapçada «emr»in cem'i olan «umur» dilimizde müfret gibi de kullanılıyor. Eski «omur» adı ve «umur yeri» gibi sözler, «umursamak» ve «umursanmak» gibi mastarlar ayrı bir tetkike değer.] (*K.T.*). [Bak: Muamelât, vazaif] [Bu sözle yapılan bazı mürekkep sıfatlarla terkipler aşağıdadır:].

—aşina, İşbilir (*K.T.*). [Bak: Vukuflu]

—dide, **1**. Görgülü, görmüş geçirmiş (*Der: İstanbul*); **2**. Işgörmüş (*K.T.*). [Bak: Tecrübeli]

—u hafiye, **1**. Gizli işler (*Der: İstanbul*); **2**. İç işler (*Muht.*); **3**. Örtük (*Müt.*); **4**. Örtülü işler, üstü örtülü işler (*Der: İstanbul*). [Bak: Hafi]

—u zahire, **1**. Dış işler (*Muht.*); **2**. Görünüş (*Müt.*). [Bak: Zâhir, zavahi]

Unf, **1**. Kabalık (*K.T.*); **2**. Kaba iş (*Çul.*); **3**. Sertlik (*K.T.*).

—ile muamele etmek, **1**. Dikelemek [Israr ve inat man.] (*Der: Antep*); **2**. Kaba davranmak (*Der: İstanbul*); **3**. Salçımak (*Rad. IV. «Sag., Koyb.»*); **4**. Sertelmek (*Der: İstanbul*); **5**. Terslemek (*Der: İstanbul*).

Unsur, **1**. Katut (*D.L.T.*); **2**. Öğe, üğe, öye, üye [Bir küllün cüzüleri, vücudun uzuv ve mafsal gibi kısımları man.] (*Rad.I. «Tar.»*); **3**. Öz [Aslî unsur, nüsg, asıl maddei mürekkibe man.] (*Müt.*). [Bak: Anasırı erbaa]

Unvan, **1**. At [isim man.] (*K.T.*); **2**. Ayağ, aya (*D.L.T.*); **3**. Ayma (*Der: Alucra*); **4**. Başlık (*Der: İstanbul, İzmir, Ankara, Edirne*); **5**. Ongun [Totem man.] (*Der: Urfa*); **6**. Sola (*Rad. IV. «Sag., Koyb., Şor.»*); **7**. Şola (*Rad. IV. «Şor., Kaç.»*).

—vermek, **1**. Ayamak (*Bab.*); **2**. Eyemek (*İd. Haş.*).

Uruç [etmek], **1**, Ağmak (*Rad. I. «Çağ.» B.T.L.; «Osm., Çağ.»; Rab.; D.L.T.; K.T.*); **2**. Aymak (*B.T.L.*

«*Osm.*».); **3.** Binmek (*K.T.*); **4.** Yukarı çıkmak (*K.T.*); **5.** Yükselmek (*K.T.*). [Bak: İrtika, itilâ, suut, miraç]

Usare, 1. Cağır (*D.L.T.*); **2.** Örden (*Der: Polatlı*); **3.** Soymuk (*Der: Devrek, Gerze, Kastamonu, Samsun, Tosya, Bolu, İnebolu*); **4.** Sıkındı [«*Sıkma*» dan alınmış ise de bu ve müteakıp iki sözün manaları mücerrtleşerek ıstırap mefhumuna kaymıştır.] (*Müh.; Bab.*); **5.** Sıkındu (*Caf.*); **6.** Sıkıntı (*T.D.; Bah.*); **7.** Su (*K.T.*); **8.** Sütsük (*Rad. IV.* «*Tob.*»).

—li, Balgın (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Usat, [Bak: Âsi]

Ustura, 1. Kesergi(*Kel.*); **2.** Ölgüç (*B.T.L.* «*Ad*»); **3.** Ülgüç (*K.T.; Ata.; Az.. B. T. L.* «*Osm.*»; *Der: Mengeser köyü* «*Bayaz t*»); **4.** Üzgü [Kunduracıların sahtiyan kestikleri bıçak man.] (*Müh.*); **5.** Yolgu (*Der: Divrik*); **6.** Yölgüç, yölüğen (*Ata.*); **7.** Yuluvuç(*Tuh.*); **8.** Yülküç (*T.D.*).

Usturlap, Yıldız eydiği (*Çul.*); **2.** Yıldız eydüğü (*Kam.; Ar. L.*).

Usul, 1. Cola [Yk: yol, yolak] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **2.** Cön [Yk; yön, veçhe, istikamet man.](*Rad. IV.* «*Kır.*»); **3.** Düzen (*T.D.*); **4.** Düzük [Musikide usul man.] (*T. D.*); **5.** Gidiş (*K T.; L.O.; L L.; Müt.*); **6.** Güğ, köğ [Musikide usul man.] (*D.L.T.*); **7.** İrdem (*Sir.*); **8.** Oran (*Ferh.; Ata.*); **9.** Osuğ (*Uyg.* «*İnd.*»); **10.** San (*İd.Haş.*); **11.** Sayak (*T.D.*); **12.** Toka, toku [Kaide, türe man.] (*Rad.III.*«*Çağ.*»*B.T.L.*«*Uyg.*»); **13.** Töre, türe (*Ata ; Rab.*); **14.** Tura (*İd.Haş.*); **15.** Tutum (*K.T.*); **16.** Urun (*Ferh.*); **17.** Yasa, yasak (*T. D.*); **18.** Yol (*Ata.; K.T.*); **19.** Yolak(*Müt.*); **20.** Yoldam (*T.D.; Der: Davas, Bolu, Muğla, Mucur, Afyon, Konya*); **21.** Yolum(*P.d.C.; Ç.L.*); **22.** Yorak (*Müt.*); **23.** Yordam (*T.D.; Der: Davas, Bolu, Muğla, Mucur, Afyon, Konya, Gazi Antep, Kilis, Dinar, Ankara, Sıvas, Alucra, Çorum, Ordu*); **24.** Yosun (*Uyg.*«*Usp.*»); **25.** Yöndem, yöntem(*T.D.; Der: Kütahya, Burdur, Karacasu, Söğüt, Silifke, İzmir*); **26.** Yönden [?] (*Der: Silifke, Çiçekdağı*«*Kırşehir*», *Söğüt, Beyçayırı,* «*Çanakkale*», *Ordu, Niğde, Avanos, Şarkîkarahisar*); **27.** Yördem (*Der: Uşak*); **28.** Yusun (*Rab.*). [Bak: Âdâp, erkân, intizam, nizam, kaide, kanun, suret, tarz, teamül, tertip, üslûp]

— süz, — e mugayir, 1. Bozuk (*Der: İstanbul*); **2.** Yiniz (*T.D.*); **3.** Yolsuz (*K.T.*).

—üne tevfikan, Yoluyle (*K.T.*).

Uvertür, Açım [Kızılbaş sureklerinde sazların ilk başlıyan peşrevi man. Teşmilen musiki ıstılahı olabilir]. (*Müt.*).

Uzv [Uzuv], **1.** Buvın (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2.** Buvun (*Kar.; Rad. IV.* «*Kar.*»); **3.** Marım (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** Muça, müçe [Aza man.] (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **5.** Müçö, müşö [Aza man.] (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **6.** Öğe [Ecza man.] (*Rad. I.* «*Tar.*»); **7.** Üye [Ecza man.] (*Rad. I.* «*Tel., Şor., Leb.*»). [Bak: Aza, ecza]

—u tenis [Nebatatta], Zilik (*Der: Eğin*).

—u tezkir [Nebatatta], **1.** Ürtmek (*Der: Maraş, Kilis*); **2.** Üzek (*T. D.*).

Ü

Übüvvet, 1. Atalık (*K.T.*); 2. Babalık (*K.T.*). [Bak: Ep, Peder]

Ücret, 1. Aktı [Götürü iş için verilen ücreti maktua man.] (*T.D.*); 2. Arılık [Doktora, avukata verilen ücret, *Honoraire* man.] (*Der: Mersin, Konya*); 3. Ayak teri (*K.T.*); 4. Aylık, yıllık, gündelik [Emeğe karşı muayyen zaman fasılalarıyle verilen akça man.] (*T. D.*); 5. Cal [Yk: Yal] (*Rad. IV.* «*Kır., Kaz.*»; *B.T.L.* «*Kaz.*»); 6. Emek [Hizmet, zahmet ve bunlara mukabil alınan ücret man. «Elinin emeğiyle geçinenin minneti olmaz.»] (*P.d.C.; Der: Isparta, İçel, Ankara*); 7. Kesenek [Ücreti maktua man.] (*Müt.*); 8. Mançu (*D.L. T.*); 9. Ter (*D.L.T.; Neh.; Müh.*); 10. Töleç (*Uyg.* «*Usp.*»); 11. Tölev (*Rad. III.* «*Kar.*»); 12. Ürün (*D.L.T.*); 13. Yal (*Rad. III.* «*Alt., Tel., Leb., Kaz.*», *M.M.; Kur.İ.; Muk. Ed.*); 14. Yala (*Mün.*); 15. Yanut (*Kur.B.*). [Bak: İcar, istihkak, maaş, mükâfat, hak, bedel]

—li amele, Yalçı (*Kar.*). [Bak: Ecîr]

—siz, [Bak: Bilâücret]

Üftade, Düşkün, düşmüş (*K.T.*). [Bak: Âşık, müptelâ]

Ülfet, 1. Alışkanlık, alışkınlık (*Der: İstanbul*); 2. Avınç (*D. L. T.; Müh.*); 3. Gidiş geliş [«Aralarında gidiş geliş hemen hergüne bindi.»] (*Der: İstanbul*); 4. Görüşüp konuşma (*Der: İstanbul*); 5. Sıkıfıkılık (*Müt.*); 6. Taçılık (*B.T.L.* «*Uyg.*»). [Bak: Muarefe, üns, ünsiyet, imtizaç, ihtilât, dostluk, vedat, muhabbet, âdet, itiyat]

—[etmek], 1. Alışmak (*K.T.*); 2. Avınmak (*D.L.T.*); 3. Çınkımak (*B.T.L.* «*Kaz.*»); 4. Düşüp kalkmak(*Kara.*); 5. Görüşmek (*K.T.*); 6. İnıkmak (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 7. İşirgenmek (*Muht.; Bab., Çul.*); 8. Konuşmak (*K.T.*); 9. Könmek (*D.L.T.*); 10. Könülmek (*P.d.C.; Ç.L.*); 11. Öğür olmak (*Der: Çorum, Avanos*); 12. Toçımak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 13. Uğranmak, üğrenmek (*Muk.Ed.*).

Ülûhiyet, 1. İdilik, izilik [Mevlâlık, sahiplik man.] (*Müt.*); 2. Tanrılık (*K.T.*). [Bak: Allah, hâlik, rap, rububiyet]

Üm, 1. Ana (*K.T.*); 2. Anne (*K. T.*); 3. Çiçe (*B.T.L.* «*Kır.*»); 4. Nine (*K.T.*); 5. Öğ (*Or.; Uyg.* «*İnd.*»); 6. Şeşe (*Rad.IV.*«*Kır.*»). [Bak: Valide, mâder]

Ümera, 1. Beğler (*Or.;* (*Rad.IV.* «*Or.; Çağ, Tar., Krm., Kom., Tür., H.*»); 2. Buyruk (*Or.*). [Bak: Emîr, âmir, emr, kumandan]

Ümit*, 1. Erim, irim [Batıl itikat, hulya man.] (*B.T.L.* «*Osm.*»); 2. Umu, umma (*K.T.*); 3. Umut [«*Ümit*» sözünü osmanlı yazarları farsçadan almışlar; fakat farsçaya bu sözün türkçeden geçtiğini hiç düşünmemişler. Halbuki kök olan «*um*» sözü ve «*ummak*» mastarı

türkçede durup duruyor.] (*Der: İstanbul, Trakya, A.*) [Bak: Emel, niyaz, rica, temenni]

Ümmet, 1. Budun (*Uyg.«İnd.,P.P.; T.T.»*); 2. Öğür(*Kur. İ.*); 3. Ulus (*B.T.L. «Çağ.»; K.T.; T.D.*) [Bak: Kavm, kabîle, millet]

Ümmî, 1. Okumamış (*K.T.*); 2. Yazı bilmez (*Fer.*); 3. Yazmaz, yazu bilmez (*Kur. B.*).

Ünsiyet [Arapça aslı *«üns»*], 1. Alışıklık (*K.T.*); 2. Alışma (*K.T.*); 3. Avınç (*D.L.T.*); 4. Avunma (*Muk. Ed.*); 5. Eşirgenme, işirgenme (*Kel.; Çul.*); 6. Öğrünme (*Hurş.*); 7. Öğürlük (*Deş.*) [Bak: Istinas, ülfet, itiyat]

—iyet edici, Öğür (*Süh.; T.D.*) [Bak: Melûf, menus]

—iyet etmek, 1. Alışmak (*K. T.*); 2. Avınmak (*Muk. Ed.*); 3. Görüşüp konuşmak (*Der: İstanbul*); 4. Korlaşmak (*Der: Erzincan*); 5. Öyür olmak (*Der: Çorum*); 6. Yakılmak (*Müt.*); 7. Yonukmak (*Der: Kars*)

—iyet peyda etmek, 1. Gınıkmak (*Der: Adana, Çorum*); 2. Öğürleşmek (*Der: Feruhfaki nahiyesi «Ayaş», İnegöl, Hocaköyü, «Bursa», Hamurcu «Kayseri», İncesu, Satılmış «Eskişehir»*); 3. Önür olmak (*Mey.*); 4. Sınaşmak (*Der: Edirne, Bursa, Bandırma*).

Ürcufe, 1. Ötzük, ötüzük (*Rad. I. «Kır., Çağ.»*); 2. Uydurma, uydurma söz (*Der: İstanbul*); 3. Yalan (*Der: İstanbul*)

Üryan, 1. Cavlak [*Cascavlak* şekli yaygındır.] (*Der: Eğirdir*); 2. Cıbıl (*Der: Uşak*); 3. Ciscibil (*Der: Çorum*); 4. Çık yalınca (*Çul.*); 5. Çıplak (*K.T.*); 6. Dal, tal [*«Dalkılıç»*] (*L.O.; Der: Muğla, Denizli*); 7. Daylak (*Der: Tokat*); 8. Dombak (*Der: Çorum*); 9. Kaba (*Ter.*); 10. Soymaç (*Der: Niğde*); 11. Terçek (*P.d.C.; Ç.L.*); 12. Yalanaç (*Ba.;Rad.III.«Kaz.»*); 13. Yalanğ (*Rad.III. «Bar.,Kom., Or., Tar., Çağ.»*); 14. Yalangaç (*Kar.*); 15. Yalbırdak (*Kara.*); 16. Yalın (*Ba; D.L.T.; Or.; Der: Çeşme, Manisa, Buca, Muğla, İstanbul, Denizli, Bozüyük, Antalya*); 17. Yalıncak (*Bat.; Süh.; Kel.; Tuh.; Dede.*); 18. Yalındak (*D.L.T.*); 19. Yapıldak (*İd.Haş.*). [Bak: Âri, bürehne]

Üslûp, 1. Cusun (*Der: Kayseri*); 2. Çığır (*T.D.*); 3. Düze (*Müs.*); 4. Edisi [Asıl söz «edi» mi? Edis = güreşte bir hile tarzı (*Rad. I. «Kır.»*)] (*Der: Ulubey «Ordu»*); 5. En, enek (*T.D.*); 6. Kılık (*Kam.*); 7. Salım (*Hurş.*); 8. Tura (*İd. Haş.*); 9. Türe (*T.D.; Muht.*); 10. Yazış (*Der: İstanbul*); 11. Yol (*K.T.*); 12. Yosun (*T.D.; Rad.III. «Tar.,Çağ.»; P.d.C.;Ç.L.*); 13. Yöndem, yöntem (*Der: Silifke, Söğüt, Ordu, Niğde, Beyşehir, Konya, Kırşehir*); 14. Yönden (*Der: Ankara*). [Bak: Tarz, tavr, Usul]

—(b) a muvafık, Yosunluğ (*P. d.C.; Ç.L.*).

Üstat*, 1. Öğredici (*K.T.*); 2. Önüt (*Bab.*); 3. Saylağ (*T.D.*); 4. Şeber (*Rad.IV. «Kır.»*); 5. Şilenger (*Rad. IV. «Kır.»*; 6. Tayşı (*T.D*); 7. Usta [Bu söz öz türkçedir. Farsça «üstat» bundan alınmıştır. Kökü «us - uz» bizim dilimizde olduğu gibi «ustarmak» diye mastarımız da vardır.] (*K.T.*); 8. Uz (*Muk.Ed.; Uyg. «U.»*). [Bak: Hoca, muallim, mürebbi, mahir]

—olmak, Ustarmak (*L. Ta.*).

Üsture, 1. Kuçın (*Rad.II.* «*Alt., Tel.*»); **2.** Yurum (*Muht.*). [Bak: Lejant, mit]

Üstübeç*, Kirşen (*Müh.; D.L.T.*).

Üstüvane, 1. Cumur (*Rad. IV.* «*Kır.*»): **2.** Söbü, sübü (*Rad. IV.* «*Osm.*»; *K.T.; L.O.; Der: Silifke, Seyhan, Samsun, Kırşehir, Aydın, Konya. Çorlu, Bursa, Tarsus, İstanbul*); **3.** Söpelek (*Der: Bolu, Kastamonu, Çorum*); **4.** Tapan (*Der: İstanbul, Alaşehir, Afyon, Mersin, Elâziz, Niğde, Koyseri, Konya*); **5.** Yuğa, yuggu, yuğu (*Der: Muğla, Isparta, O.A.*); **6.** Yurgu (*Der: Kütahya, Aydın, Çanakkale*); **7.** Yuvak, yuvgu (*Der: Denizli*); **8.** Yuvalak (*Bian*).

Üzlet, Yalnızlık (*K.T.*). [Bak: itikâf, inziva]

—gâh, Avlak (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Rad.I.* «*Kır., Bar, Kaz.*»).

—nişin, Arzı [Münzevi, rahip man.] *Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Mutekif, münzevi]

V

Vabeste, Bağlı (*K.T.*). [Bak: Merbut, mütevakkıf]

Vacip, Gerekli (*Süh.*). [Bak: Farz, lâzım, muktazı, zarurî]

—olmak, Anadımak (*Tuh.*). [Bak: İcap, iktıza]

Vade, 1. Bolcal, bolzal (*Bal.*); **2.** Gün [«Borcunuzun günü geldi; gününde ödemek lâzım.»] (*Der: İstanbul*); **3.** Mezgil [Muayyen vakıt man.] (*Rad.IV.* «*Kır*»); **4.** Öy [Zaman man.] (*Rad. I.* «*Tel, Uyg.*»); **5.** Sağış (*Kur.A.*). [Bak: Mîat]

—vermek, 1. Bolcamak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** İğdülemek (*Uyg.* «*İnd.*»).

Vadi, 1. Argadal, argadallık [Dağ geçidi man. da] (*P.d.C.*); **2.** Bulun (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3.** Çatak (*L.O.*); **4.** Dere (*T.D.; Muk. Ed.; K.T.*); **5.** Eneç, eniç (*Der: Balıkesir, Bursa, Kavaklı «Edirne», Tekirdağ, Çanakkale, Manisa*); **6.** Eniş (*Kar.*); **7.** Esik, eslenti, esnek (*Der: Mersin, Ermenak, Cıvanyayla «İçel», Seydişehir, Niğde, Kayseri, Kırşehir, Çorum*). **8.** İrim (*B.T.L.* «*Osm.*»); **9.** Kapıs, kapuz (*Der: Muğla, İçel, Manisa*); **10.** Kol (*Muk. Ed.*); **11.** Kovuz (*Der: Ordu, Devrek, Sinop*); **12.** Koyak (*Kör.; Der: Alanya, Ordu, Niğde, Ankara, Keskin, Karaağaç, Eğirdir, Nallıhan «Ankara», Akseki, İçel, Mersin, Beyköy «Şebin Karahisar», Çumra, Bozkır, Ahıcelâl «Akşehir», Avşarköy «Kayseri», Ermenak, Malatya, Çankırı, Sücüllüköy «Yalvaç», Kozluca «Burdur», Konya, Senirkent «Isparta», Bardakçı köyü «Eskişehir», İncesu, Mercallıköyü «Karaman», Dinep «Şebin Karahisar», Karaşar, Develi, Hafik «Sıvas», Lâdik, Çakaldere köyü «Ceyhan», Bursa, Kocaeli*); **13.** Or, ör (*Der: Amasya*); **14.** Oy (*Hut.*); **15.** Oybak (*Rad. I.* «*Sag.*».); **16.** O-

yum (*Rad. I.* «*Tel.*»); **17.** Öz (*Kur. İ.; Der: Bolu, Niğde, Çukurhisar, Burhaniye, Ankara, Afyon, Edirne, Yozgat, Konya, Kars, Tosya, Hafik, Kalecik, Yalvaç, Seydişehir, Avanos, Sivrihisar*); **18.** Özen (*Bal.; Der: Erdek, Tokat*); **19.** Sığra (*D.L.T.*); **20.** Uy, uysu (*B. T. L.* «*Çağ., Kaz.*»; *Rad.I.* «*Kaz.*»); **21.** Uydık [Küçük vadi man.] (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **22.** Uymur [Derin vadi man.] (*Rad.I.* «*Kaz.*»); **23.** Yatak (*K.T.*); **24.** Yol (*K.T.*). [Bak: Tarz, minval, zemin, mecra]

Vafi, 1. Elverir (*K.T.*); **2.** Pütkül (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **3.** Tükel(*T.D.*); **4.** Yetişir (*K.T.*). [Bak Kâfi]

Vafir, 1. Bol (*K.T.; T.D.*); **2.** Çok (*K.T.*); **3.** Erüş (*Uyg.* «*İnd., Usp., U., Man.*»); **4.** Öğüş (*B.T.L.*«*Çağ.*»; *Rad. I.* «*Çağ.*»); **5.** Öküş (*Rad. I.* «*K.B.*»; *Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Kesîr, mebzul]

Vaftiz [etmek], **1.** Çukındırmak (*Müt.*); **2.** Çumındırmak (*Rad. III.* «*Kaz.*»).

Vahamet, 1. Ağırlık (*K.T.*); **2.** Korku, korkululuk (*Der: İstanbul*). [Bak: Vahîm]

—kespetmek, Ağırlaşmak (*K. T.; T.D.*).

Vahayfa!, 1. Ele! (*Der: Konya, Akşehir*); **2.** Vah vah! (*K.T.*); **3.** Yazık! (*K.T.*); **4.** Yazıklar olsun! (*K.T.*). [Bak: Hayfa]

Vahdaniyet, Birlik, bir olma (*K. T.*). [Bak: Tevhit]

Vahdet, 1. Birlik (*K.T.; Bit.*); **2.** Biriki (*Or.*); **3.** Teklik, tek kalma (*K. T.*); **4.** Yalnızlık (*Kur. B.*). [Bak: İttihat, tevhit]

Vahi, 1. Boş (*K.T.*); **2.** Boşank (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Nafile]

Vahim, 1. Ağır (*K.T.*); **2.** Korkulu, korkulur (*Der: İstanbul*). [Bak: Vahamet]

Vahip, Bağışlayan, bağışlayıcı (*K. T.*).

Vâhit, 1. Bir (*K T.*); **2.** Tek (*K. T.*); **3.** Yalınız (*T.D.*).

Vahşet, 1. Issızlık (*K.T.*); **2.** Korku [Yüreğinde bir korku] (*K.T.*); **3.** Tosulluk (*Rad. III.* «*Tar.*»); **4.** Ürküntü, ürkme (*K.T.*); **5.** Yalnızlık (*K.T.*).

—zar, Calpı (*Rad. IV.* «*Kır.*»).

Vahşi, 1. Asav [Terbiye görmemiş at man.] (*Rad. I.* «*Kır.*»); **2.** Geyik, giyik (*Tuh.; D.L.T.*); **3.** Güre (*Bab.; Der: Salihli, Tire, Hamidiye köyü* «*İzmir*», *Afyon, Tapus köyü* «*Samsun*», *Burdur, Bolca köyü* «*Ankara*», *Alayunt* «*Kütahya*»); **4.** Kalju (*Rad. II.* «*Tel.*»); **5.** Kapağan (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **6.** Kedik (*Muk. Ed.*); **7.** Keyik (*Uyg.* «*İnd., T.T., U.*»); **8.** Kıyık (*Rad. II.* «*Sart.*»; *Der: Balıkesir*); **9.** Kiyik (*Kar.*); **10.** Kurt (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **11.** Tokşın (*Rad. III.* «*Alt., Şor.*»); **12.** Tosun (*Rad. III.* «*Tar., Kır.*»); **13.** Ürkek (*K.T.*); **14.** Ürküç (*T.D.*); **15.** Yoz (*San.; T. D.*); **16.** Yozan (*Müt.*).

—leşmek, 1. Dağıkmak (*D. L. T.*); **2** Kaljımak (*Rad. II.* «*Şor., Tel.*»).

Vahy [etmek], **1.** Belgirtmek (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **2.** Gönlüne bildirmek (*Müt.*).

Vaız, 1. Öğüt [Nasihat man.] (*Rad. I.* «*Osm., Çağ., Uyg.*»; *Fer.; Kara.; K.T.; T.D.*); **2.** Örnüklük (*Muk. Ed.*). [Bak: Nasihat, mev'iza]

—(a'z) etmek, Öğütlemek (*Kur. B.*).

Vâız, Öğütçü, öyütçü (*Rad. I.* «*Osm.*»; *Müt.*).

Vait, 1. Adak (*K.T.*); **2.** Atağ (*Rad.I.* «*Çağ.*»); **3.** Ayık (*D.L.T.*); **4.** Baylav[Mukavele, şart, taahhüt man.] (*Rad.IV.* «*Kır.*»); **5.** Bulcar (*Rab.*); **6.** Bulcaş (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Salı (*T.D.*); **8.** Söz (*K.T.*); **9.** Uy, uz, uzarma (*Kur.İ.*). [Bak: Aht, taahhüt, mev'ut]

—(d) etmek, 1. Adamak(*Rad.I.* «*Osm., Kır.*»; *Bat.; Bab.*); **2.** Bolcaşmak, bulcamak (*Mün.; Rab.*); **3.** Söz vermek (*K.T.; Az.; T.D.*); **4.** Terkinmek (*T.D.*); **5.** Üste almak, üstüne almak (*K.T.*).

—(d)ettirmek, Söz almak(*K.T.*).

—(d)inde durmayan, Kıyık (*D.L.T.*).

—(d)inde hulfetmek, 1. Aldatmak (*K.T.*); **2.** Kıyılmak (*D.L.T.*); **3.** Sözden dönmek (*K.T.*); **4.** Sözünde durmamak, sözünü tutmamak (*Der: İstanbul*).

—(d)ine sadık, 1. Sözüne duran, sözünde duran (*Müt.*); [«Şöyle bir sözüne duranlardanım.»] **2.** Sözünün eri (*K.T.*).

Vak'a, 1. Geçen(*K.T.*); **2.** Olan, olan biten (*K.T.*). [Bak: Hâdise, macera, vukuat]

Vakar, 1. Ağırlık, ağırbaşlılık (*K.T.*); **2.** Döleklik (*Ar.L.; Kur.A.; Bab.*); **3.** Töleklik (*Muk.Ed.*); **4.** Yalım (*Müt.; Der: Antalya, Kırşehir, Çankırı*). [Bak: İzzet,temkin]

—kespetmek, Ağırlaşmak(*K.T.*).

—lı, 1. Ağır, ağırbaşlı (*K.T.*); **2.** Dölek (*Muk. Ed.*); **3.** Dölük (*Rad.III.* «*Osm.*»).

Vakf [etmek], **1.** Möljemek(*Rad. IV.* «*Şor.*»); **2.** Samdamak (*Rad. IV.* «*Tel.*»); **3.** Turgurmak [Yk: Turgut = vakfedilmiş] (*Mir.*); **4.** Vermek [«Kendini bu işe vermiştir; hayatını bu hizmete verdi.»] (*Der: İstanbul*). [Bak: Hasr, tahsis, terk, feda]

Vakfe, 1. Diniş (*Müt.*); **2.** Dinki (*P.d.C.; Ç.L.*); **3.** Durak (*K.T.*).

Vâkıf, 1. Bilen, bilici (*K.T.*); **2.** Bilgili (*Der: İstanbul*); **3.** Gözü açık[Mec.] (*K.T.*); **4.** Yetik(*Der: Samsun, Bayburt, Kırşehir*); **5.** Yitik (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Âgâh, ârif, âlim, irfan sahibi, malûmatlı, vukuflu]

—olmak, 1. Bilmek (*K.T.*); **2.** Öğrenmek (*Der: İstanbul*); **3.** Tuymak (*Uyg.* «*İnd.*»).

Vaki, [Vikaye edici man.] **1.** Koruyan (*K.T.*); **2.** Önüne geçen (*Der:İstanbul*); **3.** Saklıyan(*K.T.*). [Bak: Vikaye, tevakki].

— [Vukubulan man.]. **1.** Düşen (*K.T.*); **2.** Geçen (*K.T.*); **3.** Gelgülük (*Kur.İ.*); **4.** Ola (*Ça. Ma.*); **5.** Olağan (*K.T.; Der: Bergama*). [Bak: Vuku, vukuat, vak'a, hadise, hudus, zuhur].

— olmak, 1. Geçmek (*K.T.*); **2.** Olmak (*K.T.*).

Fil — [Vakıa] [Bak: Filhakika, filvaki, gerçi].

Vakt [Vakit], **1.** Ayandalık (*T.D.*); **2.** Bil, bille, billi [Yk: birle. «Ekinler başak verdiği bilde.»; «İnan olmaz erteye. Fırsat bu bil, bu bildir.»]; (*Der: Isparta, İzmir, Muğla, Susığırlık Malatya, Gerede,Polatlı*); **3.** Çağ (*Uyg.* «*Usp.*»; *D.B.; Ma.; T.D.; Az.; Der: Sıvas, Çorum, Amasya, Diyarbekir, Malatya, Geyve, Ankara, Elaziz, Trabzon, İzmir, Kayseri, Bilecik; Ş.A.*); **4.** Çağ(*Der: Sıvas, Çorum, Amasya, Diyarbekir, Malatya, Geyve, Ankara, Elâziz, Trabzon, İzmir, Kayseri,*

Bilecik, Ş.A.); **5**. Çak (*Uyg.* «*O. Q.*»; *Mün.; Ba.*); **6**. Çala (*Der: Kayseri, Bursa, Artvin, Söğüt, Edirne, Diyarbekir, Osmaniye* «*Seyhan*»); **7**. Çer, çerik (*D.L.T.*); **8**. Darın (*Der: Ahırlıköyü*«*Ankara*», *Kütahya, Mut* «*İçel*»); **9**. Kur (*T.D.; Müt.*); **10**. Kurun [?] (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Oğur (*Uyg.* «*İnd., U.*»; *İd. Haş.*); **12**. Öğün, övün, öyün (*Müh.; Kam.; Der: Bursa, Konya, Eceabat* «*Çanakkale*»); **13**. Öt (*Rad. I.* «*Uyg.*»; *D.L.T.; T.D.; B.T.L.* «*Uyg.*»; *Müt.*); **14**. Öy (*T.D.; D.L.T.; Müh.; Rad. I.* «*Tel.*»); **15**. Say (*L. Ş.; T.D.*); **16**. Sö (*Uyg.* «*İnd.*»); **17**. Tuş (*Rad. III.* «*Tel.*»); **18**. Ucur, uçur (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **19**. Uğur (*D.L.T.*); **20**. Uy (*Müh.*); **21**. Üt (*Or*); **22**. Yendek. yindek (*Ferh.*). [Bak: Hengâm, karn, asr, an, dem, zaman, devr, mevsim]

—bulmak, El değmek [mec.] (*K.T.*).

—a ki, 1. Haçan (*Der: Trakya*); **2**. Kaçan (*Rab.*); **3**. Kaltı (*Uyg.* «*P.P., U.*»); **4**. O günki, o günkim (*Der: İstanbul*).

—iyle, 1. Bir gün, günlerde bir gün (*Der: İstanbul*); **2**. Eskiden (*K. T.*); **3**. Geçmişte (*Müt.*); **4**. Öngre (*Uyg.* «*P.P.,U.*»).

—i zeval, Kopanlık (*Rad. II.* «*Çağ.*»). [Bak: Zeval, zuhr]

—tayin etmek, Çaklamak (*Mün.*).

—vakit, 1. Ara sıra (*Der: İstanbul*); **2**. Kayçak (*Rad.II.* «*Kaz.*»).

Vakur, 1. Ağır (*Uyg.* «*Suv., İnd.*»; *K.T.*); **2**. Ağırbaşlı (*K.T.*); **3**. Artun (*Bah.*); **4**. Dölek (*T.D.; Mir.; Bah.; Kur. A.; Ar. L.; Muht.*); **5**. Tölek (*Muk. Ed.*). [Bak: Vakar]

Valâ, 1. Yüce (*K.T.*); **2**. Yüksek (*K.T.*). [Bak: Âli, bâlâ, bülent]

Vali, 1. Baskak [Muhtesip *gouverneur* man.] (*P.d.C.*); **2**. Daruga [Zabıta memuru man.] (*Tüz.*); **3**. İl başı (*D.L.T.*); **4**. Şat [Eyalet vali ve kumandanı man.] (*Or.*). [Bak: Eyalet kumandanı]

Valide, 1. Aça (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **2**. Ana (*K.T.; T. D.*); **3**. Anne (*K.T.*); **4**. Çiçe (*B.T.L.* «*Kır.*»); **5**. Ece, eçe (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **6**. İçe (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **7**. Mama [Çocuk dili olduğundan hemen her dilde müşterek bir söz] (*Rad. IV.* «*Kar.*»); **8**. Nine (*K.T.*); **9**. Öğ, öğe, ök (*Uyg.* «*İnd.*»; *Or.; Der: Davas, Kars, Deli İlyas* «*Şarkışla*», *Malatya, Ş.A.*). [Bak: Mader, üm]

Valih, 1. Alık (*Der: Konya*); **2**. Şaşakalmış (*K.T.*); **3**. Şaşırmış (*Der:İstanbul*); **4**. Şaşkın (*Müt.*). [Bak: Hayran, lâl, veleh]

Vampir, 1. Cadı [?] (*K.T.*); **2**. İçkek (*Uyg.*«*Usp.*»); **3**. Karakoncolos [?] (*K.T.*); **4**. Yarasa [Bir nevi Amerika yarasası man.] (*K.T.*).

Varak, 1. Kapçak, kapçık [Kâğıt man.] (*Der: Konya*); **2**. Kıp [Kâğıt man.] (*Rad.II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor. Sag., Küer., Bar.*»); **3**. Pur (*Rad.IV.*«*Tür.*»); **4**. Putal [Yaldız varağı man.] (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **5**. Yaburgak (*Kur.İ.*); **6**. Yaldızlık, yaldızlamalık (*Müt.*); **7**. Yaprak (*K.T.*); **8**. Yavışgu(*Uyg.*«*İnd.,U.*»).

—a, 1. Biti, bitiğ, bitik (*Müt.*); **2**. Yazı, yazgı (*Muht.*). [Bak: Evrak, mektup, teskere]

Vareste, Kurtulmuş (*K. T.*).

Varidat, 1. Düşelek [Düşen hisse, pay muhassesat man.] (*Rab.*); **2.** Gelim (*Az.*); **3.** Gelir (*K.T.*); **4.** Giriş (*Müh.*); **5.** Töşöm (*Rad.III.* «*Kaz.*»). [Bak: Irat, hasılat, mevrut]

Varis, 1. Yerine geçen (*Der: İstanbul*); **2.** Yeter, yiter [«Oğul atanın yeteridir = muakkibi, halefi, namını idame eden»] (*Dede.*); **3.** Yitmen [«Tanrı bize bir yitmen oğul vere»] (*Dede.*); **4.** Yusun (*M.M.*). [Bak: İrs, miras, tevarüs, veraset]

—olmak, İkelenmek (*Met.*).

Varit, Gelen (*K.T.*). [Bak: İrat, varidat, vürut]

Varta, 1. Burgaç (*Der: Adana*); **2.** Çartan (*Der: Sıvas*); **3.** Gömülgen (*24.*); **4.** Uçurum (*K.T.*).

Vasat, 1. Ara (*D.L.T.; K.T.*); **2.** Bel [Mec.] (*K. T.*); **3.** Göbek (*K.T.*); **4.** Orta (*K.T.; Lûg. Ar.*); **5.** Ortacaklı (*İrş.*); **6.** Ortancı (*24.*); **7.** Özek [Merkez, orta man.] (*L. Ta.*); **8.** Sinemce (*Rad. IV.* «*Sag.*»).

—î, 1. İkisi ortası (*K.T.*); **2.** Orta (*K.T.*); **3.** Orta çağlığ (*P.d.C.; Ç.L.*); **4.** Ortalama (*K.T.*); **5.** Ortamık (*Rad.I.* «*Bar.*»). [Bak: Haddi vasat, mütevassıt]

Vasf [Vasıf], **1.** Ayırt [Farika, hassai mümeyyize man.] (*Der: İstanbul*); **2.** Ira (*Rad. I.* «*Tel.*»); **3.** Ögüş, öğme [Medih ve tavsif man.] (*B.T.L.* «*Osm.*»). [Bak: Farika, hassa, sıfat, tavsif, seciye, medih, sena]

Vâsıl, 1. Eren [İrfan sahibi, evliya, man.] (*Der: İstanbul, Trakya, A.*); **2.** Erişen (*K.T.*); **3.** Kavuşan (*K. T.*); **4.** Ulaşan (*K.T.*); **5.** Varan (*Der: İstanbul*); **6.** Yetişen (*K.T.*). [Bak: Baliğ, arif, mevsul, mülâki, irfan sahibi]

—etmek, 1. Erdirmek, eriştirmek (*K. T.*); **2.** İrgürmek (*Gev.*); **3.** İrürmek (*Müt.*); **4.** Kavuşturmak (*K.T.*); **5.** Ulaştırmak (*K.T.*); **6.** Vardırmak (*Der: İstanbul*); **7.** Yetiştirmek [«Şükür yetiştirene»] (*K. T.*); **8.** Yetirmek (*Ata.*). [Bak: İsal, iblâğ]

—olmak, 1. Barmak (*B. T. L.* «*Uyg., Çağ., Ad., Osm.*»; *Der: Trabzon*); **2.** Değmek (*D.L.T.; T. D.*); **3.** Erişmek (*K.T.;Der: Diyarbekir, Erzincan, Gazi Antep, Konya, İstanbul*); **4.** Ermek (*K. T.*); **5.** İleşmek (*Der: Bor* «*Niğde*»); **6.** İrmek (*P.d.C.; Ç.L.; Ata.*); **7.** İyermek (*Rad.I.* «*Krm.*»); **8.** Kavuşmak (*K.T.*); **9.** Teğmek (*Or.*); **10.** Tikmek (*Muk. Ed.*); **11.** Ulakmak (*L. Ta.*); **12.** Ulaşmak (*K.T.; Y. E.; D. L. T.; Rab.; Kon.; Der: Cördes, Mersin, Tire, Bozkır, Beyşehir, Antalya*); **13.** Varmak (*Der: İstanbul*):

«Koşan elbet varır, düşen kalkar»

14. Yetişmek (*K.T.*); **15.** Yetmek (*Kon.; K.T.*); **16.** Yitmek (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Vusul]

Vasıta, 1. Al (*Uyg.* «*P.P., T.T.*»); **2.** Aracı [Mütevassıt man.] (*Rad. I.* «*Tel.*»); **3.** Araya giren [Meyancı man.] (*K.T.*); **4.** Çeviş (*Uyg.* «*P.P.,U.*»); **5.** El [«Bu iş ancak onun eliyle olur.»] (*K.T.; Der: İstanbul*); **6.** Enek (*Der: Mersin, Kayseri, Seydişehir, Akşehir*); **7.** Engez [Âlet man.] (*T.D.*); **8.** İrek (*Müh.*); **9.** Tutamak (*Der: Ordu*); **10.** Ulağ, ulak [«El ulağı»] (*Der: Ahlat, Muğla*). [Bak: Çare, âlet, mütevassıt, meyancı, sebep]

—i nakliye, Götürgü (*D.L.T.*).

Vâsi, 1. Aykın (*Rad. I. «Kır.»*); **2**. Baytak (*Rad. IV. «Kır., Kaz.»*); **3**. Bol (*K.T.*); **4**. Engin (*Der: İzmir, İstanbul, Trakya*); **5**. Enli (*K.T.*); **6**. Gen (*Fer.; Y.E.; Der: Çorum, Urfa, Ordu, Havza, Gazi Antep, Trabzon*); **7**. Geniş (*K.T.*); **8**. Ken (*Rad. II. «Tar., Alt., Tel., Küer., Uyg., Çağ., Sart.»; Bal.*); **9**. Kenrü (*Rad. II. «Tel.»*); **10**. Kin (*Rad. II. «Kaz.»; D.L.T.; Mif.*); **11**. Taran (*B.T.L. «Uyg.»*); **12**. Yaydak, yaytak (*Rad. III. «Tel.»*) [Bak: Fesîh, vüsatli]

Vasi, Atağ (*Rad. I. «Çağ.»*) [Bak: Vesayet]

Vasiyet, 1. Keres (*Rad. II. «Tel., K. Kır.»*); **2**. Kumarkıs (*Rad. II. «Şor.»*); **3**. Kumartku (*Rad. II. «Uyg.»*); **4**. Kumaru (*Rad. II. «Uyg.»*); **5**. Tutsu, tutsuğ, tutsuk (*T.D.; Kur. İ.; Der: Ankara*); **6**. Tutuğ (*D.L.T.*); **7**. Tutturma, tuturma (*Kur. İ.*).

—etmek, 1. Kerestemek (*Rad. II. «Tel.»*); **2**. Kumartkaıamak (*Rad. II. «Sag.»*); **3**. Tütsürmek (*Kur. İ.*).

—yetname, Tutruk (*D.L.T.*).

Vasl [etmek], **1**. Birleştirmek (*K.T.*); **2**. Bitiştirmek (*K.T.*); **3**. İlmek (*Tuh.*); **4**. Kavşırmak (*İd. Haş.*); **5**. Kavuşturmak (*K.T.*); **6**. Tokmak (*Rad. III. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **7**. Ulamak (*Rad. I. «Uyg., Osm.»; B.T.L. «Çağ., Osm.»; Kur. İ.; D.L.T.*); **8**. Ulaştırmak (*K.T.*).

Vatan, 1. El, il (*Or.*); **2**. Köken, kökün (*K.T.; Ç.L.; Rad. II. «Osm.»*); **3**. Turgu (*T.D.; Muk. Ed.*); **4**. Turut (*Çul.*); **5**. Yay, cay (*Rad. III. «Tar.»*); **6**. Yer (*K.T.; Or.*); **7**. Yir (*Or.*); **8**. Yurt (*K.T.; İd.; Fer.; P.d.C.; Ç.L.; Tuh.*); **9**. Yurtlak (*Rad. III. «Osm.»*).

—hasreti çekmek, 1. Yersimek (*Rad. III. «Osm.»*); **2**. Yerzemek (*Rad. III. «Bar.»*).

—ittihaz etmek, 1. Yerleşmek (*Der: İstanbul*); **2**. Yurtlanmak (*Rab.*). [Bak: Tavattun]

—dan iğtirap etmek, İlsıratmak [Vatanını, vatan istiklâlini kaybetmek man.] (*Or.*).

—daş, 1. İldeş (*Müt.*); **2**. Konu (*Müh.*); **3**. Sınar [Ayni kabileden olan man.] (*Rad. IV. «Osm.»*); **4**. Yerdeş (*D.L.T.*); **5**. Yurttaş (*Müt.*).

Vaveylâ, 1. Çığlık (*K.T.*); **2**. Yaygara (*K.T.*).

Vaz [geçmek], **1**. Caymak (*K.T.; T.D.*); **2**. El çekmek (*Az.*); **3**. Geri dönmek (*L.O.*). [Bak: Feragat, nükûl, terk]

Vaz' [etmek], **1**. Atmak [Vaz'ı esas = temel atma] (*K.T.*); **2**. Bırakmak (*K.T.*); **3**. Katmak (*Nch.*); **4**. Komak, koymak (*K.T.; T.D.; Lûg. Ar.; Rad. II. «Osm.»*); **5**. Kondurmak (*K.T.*); **6**. Kurmak (*Der: A.*); **7**. Ormak (*Uyg. «P.P.»*); **8**. Oturtmak (*K.T.*); **9**. Salmak (*Hurş.*); **10**. Takmak (*K.T.*); **11**. Urmak (*D.L.T.*); **12**. Yaratmak (*Or.*). [Bak: Nasp, tarh, tesis]

—'ı hamletmek, 1. Doğurmak (*K.T.*); **2**. Toğurmak (*Kur. B.*).

—'ı hamil ziyafeti, Doğda (*Der: Adıyaman*).

—ı yet etmek, 1. El komak (*K.T.*); **2**. Ustamak (*T.D.*).

Vâzı, 1. Koyan (*K.T.*); **2**. Kuran (*L.O.*); **3**. Yasayan (*Müt.*). [Bak: Vaz'etmek]

Vazıh, 1. Açık (*K.T.*); **2**. Aydın (*T. D.*); **3**. Ayrımaçık (*Rad. I. «Kaz.»*); **4**. Bayık (*Cev.*); **5**.

Belli (*Kam.*); **6**. İpin (*Rad.I.* «*Çağ.*»); **7**. Malgıl [Yk: Balkımak] (*Rad.IV.*«*Tel.*»); **8**. Pilgedik (*Rad. IV.*«*Şor.*»); **9**. Tik (*Rad.III.*«*Kır.*»); **10**. Yartın (*Rad.III.*«*Tel.,Kumd.*»). [Bak: Sarih, musarrah, muvazzah, vuzuh]

—an, 1. Açıkça (*K. T.*); **2**. Yavlak (*Fel.*).

Vazife, 1. Borç [Mec.] (*K.T.*); **2**. Caka (*Rad.III.* «*Tar.*»); **3**. Düşerge [Hisse, pay man.] (*Der: C.A.*); **4**. Gedik, gedük [Tahsisat, ücret man.] (*Bian.*); **5**. İş (*K.T.*); **6**. Ködüğ, kötüğ [Memuriyet man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); **7**. Orun [Mevki, makam man.] (*B.T. L.*«*Uyg.*»); **8**. Tapağ, tapığ, tapuğ [Memuriyet man.] (*Uyg.* «*İnd.*»); **9**. Tofur (*İd.Haş.*); **10**. Tutsuk (*D.L.T.*); **11**. Yal [Ücret man.] (*L. Ta.*); **12**. Yumuş (*Rad. III.* «*Bar., Uyg.*»; *Dede.; D.L.T.; Ata.; D.B.; Der: Malatya, Konya, Gazi Antep, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Ankara, Burdur, Kastamonu, Isparta, Bolu*). [Bak: Hizmet, makam, memuriyet, maaş, tahsisat, ücret]

—ye geçirmek, Ornaştırmak, urnaştırmak (*Rad.I.* «*Kaz.*»). [Bak: Tayin, tavzif, tevcih]

—ye geçmek, Ornaşmak, urnaşmak (*Rad.I.* «*Kaz.*»). [Bak: Muvazzaf]

Vaziyet, 1. Bar buldık (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Becir (*Bit.*); **3**. Biçim (*K.T.*); **4**. Boluş (*Bal.*); **5**. Çalım (*San.*); **6**. Derek (*Rad.III.*«*Çağ.*»); **7**. Durum (*T.D.; K.T.*); **8**. Duruş, turuş (*K.T.; T.D.*); **9**. Kılınış (*Müt.*); **10**. Kuram (*Der: Davas* «*Denizli*»), **11**. Kurum (*Kam.; T.D.*); **12**. Uğum (*Hurş.*); **13**. Yatım (*Der: Denizli, Gazi Antep*); **14**. Yöndem, yöntem (*Der: Burdur, Söğüt, Karacasu, Silifke, İzmir*). [Bak: Hal, karar, heyet, tarz, tavr, şekl]

—almak, Ölçümlenmek (*Kam.; G. D.*).

—i bozuk, Eğber (*Müt.*).

Ve, 1. Dahi (*K.T.; Kur. B.*); **2**. Dakı (*Kur. B.*); **3**. De (*K.T.*); **4**. Hem (*K.T.*); **5**. İle (*K.T.*); **6**. Takı (*Uyg.* «*O.Q.*»).

—saire, Ulayu (*Or.*).

Veba, 1. Geçeklü [Sarî illet man.] (*Lûg.Ar.*); **2**. Kıran [Ölüm saçan müstevli hastalık man.] (*Rad. II.* «*Osm.*»); **3**. Kırlağan [Veba çıbanı man.](*P.d.C.; Ç.L.; Rad.II.*«*Osm.*»); **4**. Kiğen, kiken (*Uyg.* «*İnd., U.*»); **5**. Miçikli (*Bab.*); **6**. Ölet [Müstevli, mühlik illet man.] (*T.D.; Muk. Ed.; Ç.L.; Rad. I.* «*Çağ.*»); **7**. Ület (*B.T.L.* «*Kaz.*»); **8**. Yumrucak, yumurcak (*K.T.; Der: Isparta*). [Bak: Taun]

—yı bakarî, 1. Çor [Umumiyetle sarî hastalık man.] (*Der: Kığı, Eskişehir, Artvin, Edirne*); **2**. Kırgın [Umumiyetle sarî mühlik hastalık man.] (*Der: Ordu, Nazilli, Tirebolu*); **3**. Yut (*Or.; Tuh.*).

Vebal, 1. Suç (*Müt.*); **2**. Yazuk (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Günah]

Veca, 1. Acı (*K.T.*); **2**. Ağrı (*K.T.; T.D.*); **3**. Ağrığ (*D.L.T.*); **4**. Buru (*Cev.; Der: Bursa, Taşköprü*); **5**. Buruntu (*Der: Akhisar, Silifke, İstanbul*); **6**. Sızı (*K.T.*); **7**. Sizgi [Yk: Sızı] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **8**. Tolgak (*Uyg.* «*H. I.*»; *Rad. III.*«*Kar., Kır.*»); **9**. Topalan [Bir nevi koyun hastalığı man.] (*İd.*); **10**. Yel [Bir nevi veca] (*K.T.*). [Bak: Azap, ıstırap, elem]

—çekmek, Kapınmak (*Der: Çakırı, Konya*).
—vermek, Ağrımak, ağrıtmak (*T.D.*).
Vecibe, 1. Borç (*K.T.*); **2.** Düşerge (*Der: C.A.*); **3.** Gerek, gerekli (*Müt.*). [Bak: Vacip, vazife, elzem, mecburî]
Vecize, 1. Kısa söz (*K.T.*); **2.** Ülger (*Rad.I.* «*Tel.*»).
Vect [Vecit], **1.** Azbuy [Halecan, telâş man. (*Ç.L.*)] (*B. T. L.* «*Çağ.*»); **2.** Bulgu (*L.O.*); **3.** Dalgınlık (*K.T.*); **4.** Kendini unutma, kendini verme (*Müt.*); **5.** Tiliğü (*Rad. III.* «*Tel.*»); **6.** Urunç (*B.T. L.* «*Uyg.*»; *Rad. I.* «*Uyg.*»); **7.** Yapsık (*Rad.III.* «*Alt.*»). [Bak: İstiğrak, hayranlık, meftuniyet]
—(d)e gelmek, 1. Esirmek (*T.D.*); **2.** Esrimek [Sermest olmak man.] (*Der: Konya, Niğde*); **3.** Tılmek (*Rad. III.* «*Şor.*»); **4.** Urunmak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **5.** Yapsımak (*Rad. III.* «*Alt.*»).
Veçh [vecih], **1.** Alın (*K.T.*); **2.** Anğ, enğ (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **3.** Beniz (*K.T.*); **4.** Bet (*Der: Bursa, Seyhan, Denizli*); **5.** Cün (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **6.** Çıray (*Kar.; Rad. III.* «*Tel., Alt., Leb., Kaz., Tar.*»; *B. T.L.* «*Kaz.*»); **7.** Ön (*K. T.*); **8.** Önğ (*Rad.I.* «*Tel., Kır., Çağ.*»); **9.** Üst (*K.T.*); **10.** Yön (*Dert.; San.; Neh.; Kur.B.*); **11.** Yönten (*T. D.*); **12.** Yön yöş (*Bab.*); **13.** Yüz (*K.T.*). [Bak: Çehre, sath, suret, cephe, üslûp, tarz, tarik, sebep, vesile, cihet, münasebet, vasıta]
—ile, 1. Ancılayın (*Muht.*); **2.** Ançulayu (*Uyg. A.*); **3.** Böyle, böylece (*K.T.*); **4.** Gibi (*Der: İstanbul*); **5.** Karay (*Rad.II.* «*Kır.*»); **6.** Körü (*Rad. II.* «*Uyg., Or.*»); **7.** Küre (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **8.** Şöylece (*K.T.*).
Veçhe, 1. Cön (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **2.** Yan (*K.T.*); **3.** Yön (*Muk. Ed.; T.D.; Kur. B.*); **4.** Yüz (*K.T.*) [Bak: Cihet, istikamet]
—vermek, Yöntemlemek (*Der: Kütahya*)
Veda, 1. Ayrılık, ayrılış (*K.T.*); **2.** Esen [Selâm man.] (*Dek.; Der: Çorum*); **3.** Esenlik (*Bian.; L.N.*); **4.** Tanrıya ısmarlama (*Müt.*).
—etmek, 1. Ayrılmak (*K.T.*); **2.** Esenlemek (*B.T.L.* «*Osm.*»;*Dek.; K.T.; Ah. H.; Bian.; T.D.; L.N.; L.O.*); **3.** Esenleşmek (*B. T. L.* «*Osm.*»; *K.T.; Bab., Bian.; L.O.; T.D.; Deş.*); **4.** Eslenmek (*P.d.C.*); **5.** Savlaşmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»).
Vedia, Oruncak (*Kur. İ.; D.L.T.*). [Bak: Emanet, iare]
Vefa, 1. Sözde durma (*T.D.*); **2.** Sözünde durma (*K.T.*); **3.** Yapa (*Müt.*). [Bak: Sadakat]
—lı, Sözünde duran (*K.T.*). [Bak: Sadık]
—sız, [Bak: Bivefa]
Vefat, Ölüm (*K.T.*). [Bak: İrtihal, rıhlet, memat, mevt]
—etmek, 1. Geçinmek [?] (*Der: Osmaniye, Bayburt, Çanakkale, Konya, Bursa, Cebelibereket, Burdur, Eskişehir, Elâziz*); **2.** Göçmek (*K.T.; T.D.*); **3.** Göçünmek (*K.T.*); **4.** Kergek bolmak (*Or.*); **5.** Kesermek (*Der: Ankara*); **6.** Ölmek (*K.T.*); **7.** Tınmak «*Kar.*»); **8.** Yol bolmak (*Or.*).
Vefret, 1. Bolluk (*K.T.*); **2.** Çokluk (*K.T.*). [Bak: Mebzuliyet, kesret, ziyadelik]
Vehham, 1. Alıngan (*T. D.*); **2.** İnerçin (*L.O.*); **3.** Kuruntulu (*K.*

T.); **4.** Kuşkulu (*Der: A.*). [Bak: Vehm]

Vehhap, Bağışlayıcı (*K.T.; Kur.B.*). [Bak: Hibe]

Vehleten, 1. Ansızın (*K. T.*); **2.** Birdenbire (*K.T.; T.D.*); **3.** İlkin, ilk bakışta (*Müt.*).

Vehm [Vehim], **1.** Alınganlık, alınma (*T.D.*); **2.** Boş düşünce (*Der: İstanbul*); **3.** İşkil (*K.T.*); **4.** Kikirt (*Hurş.*); **5.** Korku (*K. T.*); **6.** Kuruntu (*K. T.*); **7.** Kuşku (*Der: A.*); **8.** Ödürgü (*Der: Seyhan «Adana»*); **9.** Uşuluk (*Rad.I. «Çağ.»*). [Bak: Hayal, hulya, malihulya, evham, mevhum]

—nak, Sezekli (*Tuh.*).

Vekâlet, Yerini tutmak (*Der: İstanbul*). [Bak: Vekil]

—en, Başkasının adına, başkasının yerine (*K.T.*).

Vekil, 1. Atağ (*Rad.I.«Çağ.»*); **2.** Boluk, poluk (*Uyg. «Usp.»*); **3.** İnanç (*Uyg. «U.»*); **4.** İş sürücü (*T. D.; Müş.; Kur.B.*); **5.** Orunluğ [*remplaçant* man.] (*Rad. I. «Çağ.»*); **6.** Öğe (*Uyg.«U.»*); **7.** Yalçuk (*Ç.L.*); **8.** Yeke (*Der: Çıldır «Kars»*). [Bak: Kaimmakam, meb'us, murahhas, nazır, avukat, dava vekili]

—harç, 1. Idacı [Ordu masraf memuru man.] (*Ç. L.*); **2.** Otacı [*Intendant* man.] (*P.d.C.*).

Veleh, 1. Kangı (*Rad. II. «Tel.»*); **2.** Sanıtma (*Der: Kütahya, İncesu «Kayseri», Eskişehir*); **3.** Süre (*Rad. IV. «Sag.»*); **4.** Şaşkınlık, şaşakalma (*K. T.*). [Bak: Beht, hayret, taaccüp, valih]

Velet, 1. But (*T.D.*); **2.** Çağ (*Der: Sıvas, Çorum*); **3.** Çağa (*Der: Amasya, Diyarbekir, Malatya, Geyve, Ankara, Elâziz, Trabzon*); **4.** Çocuk (*T.D.*); **5.** Oğul [«Tapgaç kağanka beylik urı oğlun kul boltu, silik kız oğlun könğ boltu»] (*Or.*); **6.** Tun, tunguç, tungut [İlk çocuk man.] (*Rad.III. «Alt. Tel., Çağ., Kar., Kır.»*); **7.** Uşak (*Der: A.*). [Bak: Evlât]

—dizina, Piç (*K.T.;T.D.*).

Velev, 1. Bile (*K.T.*); **2.** Olsa da (*K.T.*); **3.** Tutalım (*Der: İstanbul*).

Velhasıl, 1. Söz öğüş (*Ah. H.*); **2.** Sözün kısası (*Der: İstanbul*). [Bak: Hasılı kelâm]

Veli, 1. Eğe [Karışan, hâkim man.] (*Der: Cihanbeyli «Seyhan», Trabzon, Malatya*); **2.** Eren, ermiş [Evliya man.] (*K.T.*); **3.** Erzi [Evliya man.] (*Rad.I. «Uyg.»*); **4.** İnel [Vasi, mutemet man.] (*Or.*); **5.** Is [Sahip man.] (*Kur. B.*); **6.** Karışan görüşen [«Benim karışanım görüşenim yok, kendi başıma dilediğimi yaparım.» (*Der: A.*). [Bak: Aziz, evliya, vasi]

Velime, 1. Düğün (*Dede.; K.T.*); **2.** Küden(*D.L.T.*); **3.** Toy (*Şeh.*). [Bak: Sûr, ziyafet]

Velût, 1. Anaç (*Der: Uluborlu*); **2.** Doğurgan (*Müt.*); **3.** Dölcek (*Müh.*); **4.** Dölçel(*Rad.III.«Osm.»*); **5.** Kuzlak [Koyun için] (*Der: Gâvurdağı «Cebelibereket»*).

Velvele, 1. Alcama (*Kar.*); **2.** Cığ, cığmığ (*B. T. L. «Ad.»*); **3.** Çığlık (*Muht.*), **4.** Gürültü(*K.T.; T.D.*); **5.** Patırdı (*K.T.*). **6.** Tasırtı .(*B.T.L. «Çağ.»*); **7.** Ürküş (*Rad. I. «Şor.»*). [Bak: Şamata]

—engiz, 1. Bakrak(*B.T.L.«Uyg.»*); **2.** Bakraku (*B.T.L. «Uyg.»*); **3.** Bakravuk (*Rad. IV. «Kır.»*).

—i harp, Süren [Avazei harp man. Yk: Uran.](*Rad. IV.«Çağ.»; Ba.*).

— ye vermek, 1. Cabırlamak (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Gürültü patırdı etmek (*Der: İstanbul*).

Vely [etmek], 1. Arka arkaya gelmek, art arda gelmek (*K.T.*); 2. Birbiri arkasından gelmek (*K.T.*); 3. Çözekmek [?] (*Der: Konya*); 4. Koğalaşmak, kovalaşmak, birbirini koğalamak (*Müt.*); 5. Ulamak (*Süh.*). [Bak: Tevali, taakup]

Vera, 1. Arka (*K.T.*); 2. Eğin [Sırt, omuz man.](*Der: Çarşamba, Samsun, Afyon, Çanakkale, Ankara*); 3. Geri (*K. T.*); 4. Göt (*Der: A.*); 5. Kıç (*K.T.*). [Bak: Mavera]

Veraset, Mura (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: İrs, miras, vâris]

Verem, [Bu sözün arapçada da asıl manası (şiş *tumeur*) dür. Karşılıklar daha çok bu manaya göredir.] 1. Barjık (*Rad.IV.*«*Kır.*»); 2. Bars, bers (*D.L.T.*); 3. Calkajak (*Rad. IV.* «*Kır.*»); 4. Çer (*B.T.L.* «*Ad.*»); 5. İnce ağrı [Akciğer veremi man.] (*Kam.; Mir.; T.D.; Der: Ilgın, Gazi Antep, Seyhan, Niğde, İncesu, Çorum, Sıvas, Isparta, Eğin, Kayseri, Urfa, Gâvurdağı* «*Cebelibereket*»); 6. Köksev (*Rad. II.* «*Bar., Kır.*»); 7. Örken (*Der: Sıvas*); 8. Öykeniği [?] (*Bab.*); 9. Şiş (*K.T.*); 10. Şişme (*K.T.; L.N.*).

Verit, Damar, tamar [Kara kan damarı man.] (*K.T.*).

Vernik, Sır (*K.T.*). [Bak: Cilâ]

Vesait, 1. Cüm (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Enek (*Der: Bolu, Zile, Sivrihisar, Niğde, Teke, Erzurum, Sıvas, Kırşehir, Kayseri, G.A., C.A.*). [Bak: Vasıta]

—i nakliye, 1. Gölük (*Dede.*); 2. Götürgü (*Müt.*); 3. Külüngü (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Nakl]

Vesatat, 1. Ara bulmak (*K.T.*); 2. Araya girmek (*K.T.*); 3. Orta bulmak (*Muk. Ed.*); 4. Urundu (*Muk. Ed.*). [Bak: tavassut, vasıta]

Vesayet, Atağlık (*Rad. I.* «*Çağ.*»). [Bak: Vasi]

Vesi, 1. Baytak (*Rad.IV.* «*Kaz., Kır.*»); 2. Bol (*K.T.*); 3. Geniş (*K.T.*); 4. Gen, gin (*Ac.*). [Bak: Vasi, fesîh, vüs'atli]

Vesika, 1. Belge (*Rad.IV.* «*Kır.*»); 2. Berkinmiş, berkitmelik (*24.*); 3. Çek (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Rad. III.* «*Çağ.*»); 4. Dayanak, dayangaç (*Müt.*); 5. Fitik [Yk: bitik=mektup] (*Der: Köşker* «*Kırşehir*», *Niğde, C. A.*); 6. Pelek (*Rad.IV.* «*Tel.*»); 7. Piçik(*Rad.IV.*«*Alt., Tel., Sag.*»); 8. Sıltama (*T.D.*); 9. Şarapijik (*Rad. IV.* «*Soy.*»); 10. Tanıklık (*Rad. IV.* «*Kaz., Kom.*»). [Bak: Bürhan, delil, huccet, ilâm, senet, tevsik]

Vesile, 1. İpucu [Emare man.] (*K.T.*); 2. Kaçamak (*K.T.*); 3. Kulp [Mec.] (*K.T.*); 4. Sıltav (*Rad. IV.* «*Kaz., Kır.*»; *Kar.*); 5. Sıltu (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 6. Teng (*D.L.T.*); 7. Tutarga (*Der: Urfa*); 8. Uç (*Süh.*); 9. Ulaşıklık [Yol man.] (*Kur. İ.*); 10. Yol (*Der: İstanbul*). [Bak: Bahane, imkân, fırsat, münasebet, sebep, vasıta]

—siyle, Ucundan (*Gev.*).

Vesvese, 1. İlinti (*Der: Afyon, Seydişehir*); 2. İşkil (*K.T.; T.D.*); 3. Kuruntu (*K.T.*); 4. Uşuluk (*Rad.I.* «*Çağ.*»). [Bak: Merak, şüphe, vehm]

—etmek, 1. Bulganmak [?] (*Kur. İ.*); 2. Coşamak[?] (*Kur.İ.*); 3. Çenikmek [?] (*Der: Bucak* «*Urfa*»); 4. Gıcıklanmak (*Kam.*);

5. İçi üzülmek (*Der: İstanbul*); 6. İşkillenmek (*K.T.*).

Veter, 1. Et kuyruğu [Teşrih ıstılahı olan veter man.] (*Der: Konya*); **2.** Kiriş (*Rad. II. «Alt., Tel., Kom., Bar., Çağ., Osm.»; D.L.T.; Müh; K.T.*); **3.** Tel (*K.T.*).

Vetet, 1. Kazık (*Rad. II. «Tel., Alt., Leb., Kır., K. Kır., Kaz., Osm., Uyg., Sag.»; K.T.*); **2.** Sığıl (*Rad. IV. «K.B.*); **3.** Söyen (*Der: Sinop, Polatlı*).

Vetire, Yol (*K.T.*).

Vezir, 1. Atabey [Aslında «ata = baba» ile «bey»den mürekkep olup bazı Türk beyliklerinde vezir ve bazılarında naibi hükûmet yerinde kullanılmıştır.] (*Müt.*); **2.** Atalık (*Rad.I. «Çağ.»*): **3.** Ayguçı (*Or.*); **4.** Yarıcı [Yk: Yardımcı] (*Kur. İ.*); **5.** Yafgu, yabgu [Kağandan iki derece aşağı olan mansıp sahibi man.] (*D.L.T.*); **6.** Yuğruş [Kağandan sonra en büyük makam sahibi man.] (*D.L.T.*).

Vezn [vezin], **1.** Ağırlık [Sıklet man.] (*K.T.*); **2.** Çeki (*K.T.*); **3.** Ölçev [Bu sözle onu takip eden ve hep «ölçü» ye yaklaşan iki karşılık, daha çok umumî olarak mikyas demeğe gelir.] (*L. Ta.*); **4.** Ölçüm (*B.T.L. «Osm.»*); **5.** Ölgü, ölkü (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Tartı (*T.D.; K.T.*).

—etmek, 1. Bosurmak (*Rad.IV. «Çağ.»*); **2.** Çekmek (*K.T.*); **3.** Tartmak (*K.T.; D.L.T.*); **4.** Ülkermek (*T.D.*).

Vicahen, Yüz yüze, yüzüne karşı (*K.T.*). [Bak: Bilmüvacehe]

Vicdan, 1. Bulgu [Bu ve «bul» kökünden gelen başka sözler, «vicdan» ın arapça manasını anlatır] (*B.T.L. «Osm.»; T.D,; L.O.*); **2.** Bulma (*K.T.*); **3.** Bulum (*Ç.L.*); **4.** Duygu (*K.T.*); **5.** İç duygu, iç sezgi (*Müt.*); **6.** Tapkı (*Kav.*).

Vida, 1. Burgu (*K.T.*); **2.** Burma (*Rad. IV. «Kaz.»; K. T.*); **3.** Cecik (*Der: Niğde, Eskişehir, Kayseri*); **4.** Çivi (*K.T.*); **5.** Purgu(*Rad.IV. «Alt., Tel.»*); **6.** Purma (*Rad. IV. «Tel.»*); **7.** Püskül(*Rad.IV.«Çağ.»*);

Vifak, 1. Anlaşma (*Der: İstanbul*); **2.** Barış, barışıklık (*K.T.*); **3.** Düzenlik (*T. D.*); **4.** Uygunluk, uyarlık (*K.T.*); **5.** Uzlaşma (*Der: İstanbul*). [Bak: İttifak, muhadenet, müsalemet, sulh]

Vikaye [etmek], **1.** Asramak (*B. T.L.«Çağ.Uyg.»*); **2.** Ayamak(*Der: Mersin*); **3.** Barumak (*B.T.L. «Osm.»*); **4.** Esirgemek (*K.T.; T.D.*); **5.** Gözetmek (*K.T.*); **6.** İsirgemek (*P.d.C.; Ç.L.*); **7.** Kaştarmak (*K.T.*); **8.** Kavzamak(*Der: Manisa*); **9.** Kayırmak (*K.T.*); **10.** Korumak (*Der: İstanbul, A.*); **11.** Önünü almak (*K.T.*); **12.** Saklamak (*K.T.*). [Bak: Hıfz, himaye, muhafaza, müdafaa, sahabet, sıyanet]

Vilâdî, 1. Doğmaca (*Der:A.*); **2.** Doğuştan (*Der: İstanbul*); **3.** Toğa, toka, tuğa (*T.D.*).

Vilâyet, 1. Arçın (*B.T.L.«Çağ.»*); **2.** İl (*Kam.; T.D.*); **3.** Orçın (*B. T.L. «Çağ,»; Rad.I. «Çağ.»*). [Bak: Eyalet]

Vinç, Bucurgat (*K.T.*).

Viraj, 1. Buramaç(*Der: Balıkesir* **2.** Burum (*Rad. IV. «Kaz.»*); **3.** Bük (*Der: Konya, Eskişehir, Tokat, Bozkır; Daday, Çorum, Söğüt, Afyon, Niğde, Kütahya, Bolu, Isparta, Nallıhan*); **4.** Bükemeç (*Der: Tire*); **5.** Bükmeç (*Der: Saimbeyli «Seyhan», Domaniç*); **6.**

Dolambaç (*Der: Kastumonu, Seyitgazi, Niğde, Samsun, Anamur*); **7**. Dönek [?] (*Der: Bursa, Söğüt, Emet «Kütahya», Bahçe«Seyhan», Bolu*); **8** Donembeç (*Der: Araç*); **9**. Dönemeç (*Der: Kastamonu, Seyitgazi, Niğde, Samsun, Anamur*); **10**. Eymeç (*Der: Beykoz*); **11**. Korcum [?] (*Der: Mersin*).

Viran, —e, 1. Bozuğ [Yk: bozuk] (*P. d. C.;Ç.L.*); **2**. Bulbat (*P.d.C.; Ç.L.: L.Ş.*); **3**. Cimrik (*B.T.L. «Kaz.»*); **4**. Kağşak, kavsak, kavşak (*Der: Denizli, Ankara, İçel, Ordu, Kastamonu, Edirne, İncesu*); **5**. Ören, örencek, örenç (*Kel., T.D.; B.T.L. «Osm.»; Der: Isparta, Çorum, Seyhan, Tokat*); **6**. Peğ (*Der: Maraş, Alucra, Trabzon, Elâziz, Niksar*); **7**. Yıkık, yıkkın (*K.T.*); **8**. Yömrülgü, yümrülgü (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Harap, harabe]

—olmak, 1. Bönmek (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2**. Çökmek (*Der: İstanbul*); **3**. Çürümek (*Der: İstanbul*); **4**. Kağşamak, kavşamak (*Der: İstanbul, Trakya, Ankara, İçel, Denizli, Kastamonu*); **5**. Yıkılmak (*Der: İstanbul*).

Vird [etmek], Sirmek [?] (*Rad. IV. «Çağ.»*).

—i zeban, Dillengeç (*Der: Gâvurdağı «Cebelibereket»*)

—i zeban etmek, Dile dolamak (*K.T.*).

Visal, 1. Buluşma (*T.D.*); **2**. Kavuşma (*K.T.; Kam.*). [Bak: Muvasale]

—e nail olmak, Pirikmek (*Rad. IV. «Şor.»*).

Vişne*, Çiye (*Rad. III. «Kaz.»; T. D.*); **2**. Şiye (*Rad. IV. «Kır.»*).

Volkan, Yanardağ (*K.T.*). [Bak: Bürkân]

Vuku, 1. Bolgu, bulgu (*Rad. IV. «Çağ.»; B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Kılınış (*Rad. II. «Osm.»*); **3**. Oluş (*Der: İstanbul*). [Bak: Hâdis, hudus, hasıl, husul]

—at, Olan biten, olan bitenler (*Der: İstanbul*).

—bulmak, 1. Gelip çatmak (*K.T.*); **2**. Geçmek (*K.T.*); **3**. Olmak, olup bitmek (*K.T.*).

—u mümkün, Olabilen, olağan (*K.T.*).

Vukuf, 1. Anlama, anlayış (*K.T.*); **2**. Bilgi (*K.T.*); **3**. Bilim (*B.T.L. «Kaz.»*); **4**. Bilme (*K.T.*); **5**. Duyu (*T.D.*); **6**. Pilik (*Rad. IV. «K. B.»*). [Bak: İlm, Ittıla, malûmat]

—hasıl etmek, 1. Anlamak (*K.T.*); Öğrenmek (*K.T.*); **3**. Tuyunmak (*Uyg. «İnd.»*).

Vuslat, 1. Erişme (*T.D.*); **2**. Kavuşma (*K.T.*). [Bak: Visal, muvasale]

—a nail olmak, Pirikmek (*Rad. IV. «Şor.»*).

—arzusu, Kürseme (*İd.*).

Vusta, 1. Orta (*K.T.*); **2**. Ortanca (*T.D.*). [Bak: Vasat, mütevassıt, evsat]

Vusul, 1. Eriş, erme (*K.T.*); **2**. Keliş (*Rad. II. «Tel., Uyg.»*); **3**. Varış (*K.T.*). [Bak: Hidayet, hulûl, muvasalat, vuslat, visal, vâsıl]

—bulmak, 1. Erişmek (*K.T.; T.D.*); **2**. Kavuşmak (*T.D.*); **3**. Tekişmek (*D.L.T.*); **4**. Varmak (*K.T.*); **5**. Yetişmek (*K.T.*).

Vuzuh, 1. Açıklık (*K.T.*); **2**. Belirlilik, bellilik [Bak: Sarahat]

—kespetmek, 1. Açık olmak (*K.T.*); **2**. Belli olmak (*L.O.*); **3**. Süzülmek [?] (*Uyg. «U.»*). [Bak: Tevazzuh]

—lu, 1. Açık, apaçık (*K.T.*); **2**. Belirli (*L.O.*); **3**. Belli, besbelli

(*K.T.*); **4.** Pilgedik (*Rad.IV.* «*Şor.*») [Bak: Vâzıh]

—suzluk, 1. Anlaşılmazlık, anlaşılmamazlık (*Der: İstanbul*); **2.** Belirsizlik (*L.O.*); **3.** İkincirik (*Der: Yıldızeli «Sıvas»*). [Bak: Müphemiyet, takit]

Vücuh, Başa [Yk: Paşa. Eşraf, rüesa, müteneffizan man.] (*L.O.; Der: Ankara, Uşak, Avanos*). [Bak: Âyan, eşraf, erkân, rüesa, müteneffizan, zinüfuz]

Vücup, **1.** Düşme [«Bu iş bize düşer.»] (*Fer.*); **2.** Gereklik, gereklilik (*Der: Ankara*). [Bak: Lüzum, icap, zaruret, vacip]

Vücut, **1.** Baz [Madde man.] (*Der: Polatlı*); **2.** Bolgu [Eski eserlerde «olmak» fiili «bolmak» şeklindedir.] (*Rad.IV.*«*Çağ.*»); **3.** Bulunuş (*Rad. IV.*«*Kaz.*»; **4.** Etöz, etüz [Madde, cevher, cisim, man.] (*Uyg.* «*P.P., İnd.*»); **5.** Eyin [Sırt, üst, omuz man.] (*Kam.*); **6.** Kılık (*Kam*); **7.** Oyru, oyur (*Der: Kılıçlı köyü «Sinop»*); **8.** Öz (*Uyg.* «*H.I.*»); **9.** Öziş, özüş (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P. d.C.*); **10.** Ten (*K.T.*); **11.** Uyrum (*Müt.*); **12.** Varlık (*T.D.; K.T.*); **13.** Yin [Cirim man.] (*İd. Haş.; Kam.*). [Bak: Beden, hesti, husul, mevcudiyet, ceset, mevcut, mevcudat, ten, ekvan, madde, cevher, cism, cirm]

—bulmak, **1.** Bolmak (*Or.*); **2.** Dörümek, dürümek (*Bab.*); **3.** Durulmak (*Met.*); **4.** Kılınmak (*Or.*); **5.** Olmak (*K.T.*); **6.** Töremek (*Rad.III.*«*Uyg., Çağ., Osm., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kom.*»; *P. d.C.; Ç.L.*); **7.** Törümek (*Or.*); **8.** Türemek (*K.T.;Rad.III.*«*Osm.*»). [Bak: Tekevvün]

Vüs'at, **1.** Bolluk (*T.D.; Lûg. Ar.; K.T.*); **2.** Çörü [Etraf, cevanip man.] (*Rad.III.* «*Tar.*»); **3.** Genişlik (*K.T.*); **4.** Genlik (*Kur. A.; Der: Trabzon*); **5.** Ginlik (*Kur. A.; Lûg. Ar.*); **6.** Kettelik (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **7.** Kinkü (*Kur. İ.*); **8.** Oruk (*Uyg.* «*İnd.*»); **9.** Örüm (*Der: Ankara*). [Bak: Füshat, sia, vâsi, tevsi, tevessü, ittisa]

—i hal kespetmek, **1.** Genişlemek (*K.T.*); **2.** Kinrünmek (*D. L.T.*). [Bak: Refah]

Vüsuk, **1.** Güvenç (*Müt.*); **2.** Güvenme (*K.T.*); **3.** İnan, inanç (*T.D.*); **4.** İnanma (*K.T.*). [Bak: İtminan, itimat, iman, yakîn, teyakkun, mevsuk, vesika]

Vüsü, **1.** Güç [Kudret man. «gücü yeten»] (*K.T.*); **2.** Ommışma (*Kur.İ.*); **3.** Yapabilme (*K.T.*). [Bak: Kudret, iktidar]

Y

Yabis, **1.** Kurgak (*Uyg.* «*İnd.*»); **2.** Kurgaz (*Der: Kilis, Balıkesir, Birecik «Urfa», Avanos «Kırşehir»*) **3.** Kuru (*K.T.; Der: İstanbul, Trakya, A.*). [Bak: Yubuset]

Yades [tutuşmak], **1.** Öceşmek (*Der: C. A.*); **2.** Öcüşmek (*K.T.*); **3.** Öç tutmak, öç tutuşmak (*K. T.*). [Bak: Bahs tutuşmak]

Yadigâr, **1.** Anacak (*Der: Bursa*

«Tuna muhaciri ağzından»); **2**. Andaç (*Müt*.); **3**. Andıracak(*Mif*.); **4**. Andırıç (*Deş*.); **5**. Andırıcı (*L. N.; Caf*.); **6**. Belik (*Ah. H*.); **7**. Dutu (*Der: Amasya*); **8**. Estelik (*Müt*.); **9**. Sağınmalık (*Rad. IV*. «*Kaz*.»); **10**. Tanşu, tanşuğ (*Der: Eyüp «İstanbul», Kastamonu*) [Bak: Hediye, hatıra, bergüzar, takdime]

Yahut, 1. Ya, ya da [«Ya öyle, ya böyle; ya siz gider, bu işi görürsünüz, ya da söylersiniz, ben giderim.»] **2**. Yayse, Yeyse [«Ya ise» nin birleşmiş ve kaynaşmış kılıkları] (*Müt*.).

Yakaza, 1. Saklık (*D.L.T*.); **2**. Uyanıklık (*K.T*.). [Bak: Teyakkuz, ikaz]

—n, 1. Sergek (*Rad. IV*. «*Kır*.»; *Ç.L*.); **2**. Uyanık (*T.D.; K.T*.). [Bak: Müteyakkız]

Yakin, 1. Apaçık biliş (*Der: İstanbul*); **2**. İnan (*B.T.L.* «*Osm*.»); **3**. İrim (*Müt*.); **4**. İyi biliş (*K.T*.); **5**. Kanış, kanma (*K.T*.); **6**. Sağlam biliş, sağlam inanış, sağlam kanış (*Der: İstanbul*). [Bak: Bedahet, cezm, ikan, itminan, teyakkun]

—en, 1. Açıktan açığa (*Der: İstanbul*); **2**. Apaçık (*Der: İstanbul*); **3**. Dipley (*L.Ta*.); **4**. İyice, iyiden iyiye (*K.T*.); **5**. Sağlam, sağlamca, sapasağlam (*Der: İstanbul*); **6**. Una (*Uyg*. «*İnd*.»); **7**. Yavlak (*Fel*.).

Yakut, 1. Baraz [?] (*Tuh*.).

Yani, 1. Demek (*K.T*.); **2**. Demek ki (*K.T*.); **3**. Süydeşi (*Rad. IV*. «*Kır*».).

Yâr*, 1. Arkadaş [Yâr ve ağyar = Arkadaş ve yabancı] (*Der: İstanbul, Trakya, A*.); **2**. Balım (*Der: Ankara, Silifke*); **3**. Bildik (*K.T*.); **4**. Cing (*B.T.L.* «*Çağ*.»); **5**. Cura (*B.T.L.* «*Çağ*.»); **6**. Cüre, çüre (*Ç.L*.); **7**. Eş (*Rad. I*. «*Osm., Çağ., Uyg., Kom., Kumd*.»); **8**. Inaç, ınağ, ınak (*P.d.C.; Ç.L*.); **9**. Sevgili (*K.T*.); **10**. Sevik, sevük (*Rad. IV*. «*K.B*.»); **11**. Tuş (*Uyg*. «*U*.»); **12**. Yardımcı (*K.T*.). [Bak: Dost, refik, maşuk, muhip, mahbup, habip, aşina, muin, medetkâr, şefik, vefakâr]

Yât, 1. An (*B. T. L.* «*Osm*.»; *T.D.; Hurş*.); **2**. Ep, eyp (*K.T*.); **3**. İp (*B.T.L.* «*Osm*.»).

—(d) etmek, 1. Anğdamak (*B.T.L.* «*Çağ*.»); **2**. Anmak (*Dede.; K.T*.); **3**. Engitmek(*B.T.L.* «*Çağ*.»); **4**. Eplemek, eyplemek, iplemek (*B.T.L.* «*Osm*.»; *K.T*.); **5**. Sağındurmak (*Rad.IV*. «*Kom*.»); **6**. Sağınmak (*Rad. IV*. «*Kaz., Kır., Sag*.»; *P.d.C.;Ç.L*.). [Bak: Hatırlamak, tahattur, tezkâr, zikr]

Yave*, 1. Bılşıl (*Rad. IV*. «*Kır*.»); **2**. Boş lakırdı, boş söz (*K.T*.); **3**. Kolmaş (*Mev.; Rad. II*. «*Çağ*.»); **4**. Saçma, saçma sapan (*K.T*.); **5**. Yitük [Zayi man.] (*Dek*.). [Bak: Abes, herze, hezeyan]

—gû, 1. Böltirevük (*Rad.IV*. «*Tob*.»); **2**. Saçmacı (*K.T*.); **3**. Yalacan(*Der: Isparta, Afyon, Kütahya, Manisa, Edirne, Ayaş, Polatlı*); **4**. Yalaka (*Der: Isparta, Bolu, Ankara, Sinop, Polatlı*); **5**. Yanşak, yanşık (*Tuh*.).

—gûluk etmek, 1. Bılşıldamak (*Rad. IV*. «*Kır*.»); **2**. Böltiremek (*Rad. IV*. «*Tob*.»); **3**. Kıtılmak (*P.d.C.; Ç.L*.); **4**. Saçmalamak (*K.T*.); **5**. Sekirmek (*Tuh*.); **6**. Yagşanmak (*Der: İzmir, Bayındır, Ankara, İnönü*); **7**. Yanşaklanmak (*Der: A*.).

Yaver, 1. Çora (*Rab.*); 2. Yardımcı (*K.T.*); 3. Yasavul (*Der: Trabzon, Sıvas, Çanakkale*).

Yazıhane, [Türkçe «yazı» ya farsça «hane» katarak yapılan bu söz osmanlıcanın uydurmalarındandır.] 1. Yazak (*Der: Sıvas, İzmir, Kayseri, Malatya*); 2. Yazı odası, yazı evi, yazı yeri (*K.T.*).

Yegâne, 1. Biricik (*K.T.*); 2. Bir kiye(*Uyg. «P.P.»*); 3. Tek (*K.T.*); 4. Tekçe (*Az.*). [Bak: Münferit, yekta]

Yegân yegân, 1. Birer birer(*K.T.*); 2. Tek tek (*Der: İstanbul*).

Yeis, 1. Acık (*B.T.L. «Osm.»*); 2. Boyoğu (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Karanğlık (*Rad. II. «Kır.»*); 4. Poran, poranlık (*B.T.L. «Ad.»*); 5. Pus (*Hurş.*); 6. Tongu (*T.D.*); 7. Umutsuzluk (*K.T.*). [Bak: Fütur]

—e düşmek, 1. Duncukmak (*Der: Tarsus*); 2. Gücemek (*Der: Samsun*); 3. Tuncukmak (*D.L.T.*); 4. Umut kesmek (*K.T.*). [Bak: Nevmit olmak]

—e düşürmek, Bosanturmak (*Uyg. «İnd.»*).

Yekçeşim, 1. Puçuk [Yk: buçuk. Bir gözü kör olan yarım adam sayılıyor.] (*Rad. IV. «Çağ.»; B.T. L. «Çağ.»*); 2. Sokur (*Rad. IV. «Kır.» ; Mün. ; Tuh. ; Der: Bolu, Çorlu, Malkara, Ezine, Çanakkale*); 3. Tek göz, tek gözlü(*K.T.*).

Yekdiğer, Birbiri (*K.T.*).

Yeknesak, 1. Bir düzene (*Caf.*); 2. Bir düzüye (*Der: A.*); 3. Bir türlü (*Müt.*); 4. Bir yolda (*Muht.*). [Bak: Nesak]

Yekpare, 1. Basguk (*Uyg. «U.»*); 2. Bitevi (*K.T.*); 3. Bütün (*K.T.*); 4. Som (*Dede.; D.B.; P.d.C.; Ç.L.; Rad. IV. «Çağ., Osm., Tel., Krm.»*).

Yekta, 1. Benzersiz [Bimisil man.] (*Der: İstanbul*); 2. Bir, biricik (*K. T.*); 3. Tek (*K.T.; Ç.L.; L.O.*); 4. Tekin [Cinlerden hâli man. da] (*K.T.*); 5. Yalnız (*K.T.*); 6. Yiğ (*Or.*). [Bak: Yegâne]

Yekûn, 1. Bulay, bulgay (*Tuh.*); 2. Bütün (*K.T.*); 3. Cıynak (*Rad. IV. «Kır.»*); 4. Öğül [Yk: Ökmek, yığmak] (*B.T.L. «Çağ.»*); 5. Hepsi (*K.T.*); 6. Top (*Der: Bolu*); 7. Tutar (*T.D.*). [Bak: Mecmu, cem]

Yem, [Bak: Bahr, derya, lücce, umman]

Yemin [Kasem man.], 1. Ant (*D. L.T.; Tuh.; T.D.; Rad.I. «Kır., Kaz., Krm., Kom., Çağ., Osm., Ad.»;T.D.; L.O.; Az.;Kur.İ.; K.T.*); 2. Karganu, karganış (*Rad.II. «Tel., Kaz.»*); 3. Kirti, kirtü [Yk: Gerçek, hakikat man. da] (*D.L.T.*). [Bak: Aht, kasem, peyman, taahhüt]

—etmek, 1. Andetmek (*L.O.*); 2. Ant içmek (*Az.*); 3. Andıkmak (*D.L.T.; Kur.İ.*); 4. Andıksamak (*Kur. İ.*); 5. El basmak [mec.] (*K.T.*); 6. Karganmak (*Rad. II. «Tel., Tür., Tob., Kaz.»*); 7. Kolulamak (*Uyg. «U.»*); 8. Silenmek (*Rad. IV. «Tel., Şor.»*).

—li, Antlı (*T.D.; K.T.*).

—vermek, 1. Andarmak (*T.D.*); 2. Andgarmak (*D.L.T.*); 3. Ant vermek (*K.T.*). [Bak: Tahlif]

—[Sağ taraf man.], 1. Burangar [Askerlikte sağ cenah man.] (*Rad. IV. «Çağ.»*); 2. Ong (*Rad I. «Alt., Tel., Kır., K.Kır., Tar., Sag., Koyb., Kaç., Kom., Krm., Uyg., Çağ.»*); 3. Ongkol(*Rad.IV.«Çağ.»*); 4. Ön (*B.T.L. «Osm.»*); 5. Sağ, sağ el, sağ yan (*K.T.*); 6. Sağ

kol [Askerlikte sağ cenah man.] (*K.T.; L.O.; T.D.*); **7**. Ung (*Rad. I.* «*Kaz., Leb.*»).

Yesar [Sol taraf man.], **1**. Cuvangar [Askerlikte sol cenah man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»): **2**. Sol, sol el, sol yan (*K.T.; Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Sol kol [Askerlikte sol cenah man.] (*K.T.*).

—[Servet man.], **1**. Bolluk (*L.O.*); **2**. Varlık (*K.T.*); **3**. Zenginlik (*K.T.*). [Bak: Servet, refah]

Yesir, 1. Az (*K.T.*); **2**. Kısa [Müddet hakkında] (*K.T.*); **3**. Kolay (*K.T.; T.D.*). [Bak: Kalil, sehl]

Yet, 1. El (*K.T.; L.O.; T.D.; L.L.*); **2**. Elik (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Rad. I.* «*Uyg,, Çağ.*»); **3**. İley (*Kur. B.*); **4**. İlik (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Dest]

—beyet, 1. Doğrudan (*K.T.*); **2**. Elden ele (*K.T.*).

Yetim, 1. Öğsüz (*D.L.T.*); **2**. Öksüz (*K.T.; L.O.: T.D.*).

Yevm, Gün (*K.T.*). [Bak: Ruz]

—i kıyamet, —i hesap, —i mizan, —üddin, 1. Biçgü günü (*Kur.İ.*); **2**. Ödek günü (*Müh.*); **3**. Yanut günü (*Kur.İ.*). [Bak: Kıyamet günü]

—i sabık, 1. Dün (*K.T.; T.D.; L.O.*); **2**. Türe (*Tuh.*).

—iye, Gündelik (*K.T.; Az.*).

—î, 1. Gündelik [«Gündelik elbise»] (*K.T.*); **2**. Günlük (*D.L.T.*); **3**. Köngö, küngü (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **4**. Küncek (*Tuh.*).

Yubuset, 1. Kuraklık (*K.T.*); **2**. Kuruluk (*K.T.*). [Bak: Yabis]

Yümn [Yümün], **1**. Bab[? - «Bab tutmak»] (*K.T.; L.O.; Der: Van*); **2**. Irık (*Der: Yalvaç, Isparta, Uşak*); **3**. Kut (*K.T.*); **4**. Mut (*K.T.*); **5**. Uğur (*T.D.; K.T.*); **6**. Yüm (*T.D.; İd. Haş.; Dede.*). [Bak: Kadem, meymenet, mubareklik]

—süz, 1. Kutsuz (*Kam.*); **2**. Övünsüz (*Der: Isparta*); **3**. Uğursuz (*K.T.*); **4**. Yaltu (*Şeh.*). [Bak: Meş'um]

Z

Zabıta, 1. Yasakçı [Zabıta memuru man.] (*L.O.*); **2**. Yasavul (*Rad.III.* «*Osm., Çağ.*»). [Bak: Emniyet, asayiş, inzıbat, polis]

Zabit, Buyruk [Askerî kumandan, âmir man.] (*Or.*).

Zaç, Karagu [Kör, yekçeşim, kara boya man. da. Brockelmann bu söze *vitriol* manasını da veriyor ki «zaç» demektir] (*D.L.T.*).

Zadegân, 1. Alpağut (*T.D.*); **2**. Alpavut (*Rad. I.* «*Kaz.*»); **3**. Manap [?] (*Rad. IV.* «*Çağ., K. Kır.*»; *P.d.C.; Ç.L.*); **4**. Sayıt (*Rad. IV.* «*Şor.*»); **5**. Uyur (*Uyg.* «*İnd.*»). [Bak: Âyan, asîl, asalet, necip]

Zâf, 1. Arıklık (*B.T.L.* «*Osm.*»; *T. D.*); **2**. Çözen (*Der: Maraş*); **3**. Güçsüzlük [«Güçsüz kuvvetsiz»] (*Der: İstanbul*). [Bak: Acz, zayıf]

—a uğramak, 1. Arılmak (*Or.*); **2**. Henezimek (*Der: Ilgın*); **3**. Öleletmek (*Enb.*).

—ı basar sahibi, Çerliğ, közü çerliğ (*D.L.T.*).

Zafer, **1.** Baskan (*B.T.L.* «*Çağ.*»): **2.** Cingü (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3.** İng, ying (*B.T.L.*«*Uyg.*»); **4.** Kazanç [«Bu işte asıl kazanç bizimdir.»] (*Der: İstanbul*); **5.** Mör, möröy (*Rad. IV.* «*Tel.Alt.*»); **6.** Neğiş (*Rad.III.* «*Şor.*»); **7.** Öngi, öngu [Yk: Yengi] (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **8.** Sav (*Uyg.* «*İnd.*»); **9.** Utma (*İd.*); **10.** Yan (*Rad.III.* «*Kaç.*»). [Bak: Galebe, muzafferiyet, muvaffakıyet]

—bulmak, **1.** Kazanmak(*K.T.*); **2.** Onalmak (*Ç.L.*); **3.** Utmak (*T. D.*); **4.** Yenmek (*K.T.*).

Zağ, **1.** Bidercik (*Der: Kozan,Seyhan*); **2.** Karga (*K.T.*); **3.** Kuzgun (*K.T.*). [Bak: Gurap]

Zahif, **1.** Sürüncü (*Der: A.*); **2.** Sürünücü (*Müt.*).

Zâhir, **1.** Açık (*K. T.*); **2.** Bel (*B.T.L.* «*Osm.*»; *L.O.*); **3.** Belli (*K. T.*); **4.** Belli belek (*Der: Balıkesir*); **5.** Besbelli (*K. T.*); **6.** Dış [«Dışı seni, içi beni yakar.»] (*Der: İstanbul*); **7.** Görnü (*Hurş.*); **8.** Görünen (*K.T.*); **9.** Görünür (*K. T.; Kur.B.*); **10.** Pelgülük (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **11.** Taş (*Tuh.*). [Bak: Aşikâr, ayân, bariz, bedihî, hüveyda, kat'î, müspet, nümayan]

—en, **1.** Dıştan (*K.T.*); **2.** Görünürü (*24.*); **3.** Görünüşte (*K.T.*).

—î, **1.** Bengiz [Yk: Beniz. Surî man.] (*Rad.IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C.*); **2.** Dışrağı (*Fel.*); **3.** Görken, görüken(*Der: Adana, Kayseri, Niğde, Ankara, Gazi Antep, C.A.*); **4.** Görünen, dıştan görünen (*K.T.*).

—olmak, **1.** Aylanmak (*Tuh.*); **2.** Baş vermek, baş göstermek (*K. T.*); **3.** Belgürmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **4.** Belirmek (*K.T.*); **5.** Çıkmak (*K.T.*); **6.** Görünmek (*K.T.*); **7.** Sızmak [Güneş hakkında](*D.L.T.*); **8.** Türemek [Husule gelmek man.] (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Zuhur, hudus, tecelli]

Zahîr [Yardımcı man.], **1.** Arka (*Ata.; D.L.T.*); **2.** Arka çıkan (*T. D.*); **3.** Basut (*D.L.T.*); **4.** Güvenç (*Ma.*); **5.** Kuldağuç (*P.d.C.; Ç.L.*); **6.** Söykeği (*Bab.*); **7.** Tayanç (*T. D.*); **8.** Yarı (*Muk. Ed.*); **9.** Yardımcı (*K.T.*). [Bak: Hâmi, istinatgâh, muin, muzahir]

Zahire, **1.** Ağırlık [«Ordu, ağırlıkları geride bırakarak yalnız iki günlük yiyecekle düşmana karşı yürüdü.»] (*Der : Konya*); **2.** Aşlık (*Rad. I.* «*Tob., Kaz., Krm., Kom., Uyg.*»; *Rab.*); **3.** Azık (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Bian.; Or.*); **4.** Azuk (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **5.** Gümse (*Müh.*); **6.** Koruğ [Mühimmat, esbabı müdafaa man.] (*Rad. II.* «*Çağ.*»); **7.** Tartın [Tedariki erzak ve zehair man.] (*D. L.T.*); **8.** Tülük [Erzak ve hayvan yemi man.] (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.*); **9.** Yeygi [Bu ve bundan sonra gelen *Yemek* kökünden karşılıklar hep mekûlât man.] (*Der: Bursa, Giresun, Sıvas, Afyon*); **10.** Yeyi (*T.D.*); **11.** Yeyinti (*Der: Adana*); **12.** Yivek (*Uyg.* «*İnd.*»); **13.** Yiyecek (*K.T.*); **14.** Yiyesi (*Müt.*). [Bak: Erzak, levazım, mekûlât, mühimmat]

—ambarı [silo], Ora, oru (*Rad. I.* «*Uyg., Çağ.*»).

Zahit, **1.** Arı dirlikli (*Kab.*); **2.** Arzı (*Uyg.* «*Suv. T.T.*»); **3.** Erzi (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **4.** Kirtgünçlüğ (*Uyg.* «*U.*»); **5.** Sakınç (*T.D.*); **6.** Tapsak (*T.D.*). [Bak: Âbit, derviş, müttaki]

Zahmet, **1.** Ayaksınma (*Der: Kas-*

tamonu); **2**. Bosuş (*Uyg. «İnd., U.»*); **3**. Cabdak (*Rad. IV. «Kır.»*); **4**. Emek (*T.D.; Süh.; K.T.; Or.; Az.*); **5**. Emgek (*Oğ.; Or.*); **6**. Emkek (*Kur. İ.*); **7**. Ezgi (*Der: Bolu, Kütahya, İçel, Gazi Antep, Boyabat, Haymana, Polatlı, Eskişehir, Kırklareli, Gerede*); **8**. İmek (*P.d.C.; Ç.L.; Hurş.*); **9**. İmgek (*Rad. I. «Kaz., Bar.»; Muk. Ed.*); **10**. İmkek (*P.d.C.; Ç.L.*); **11**. Kıyın (*Rad. II. «Sart., Uyg.»; Kum.; Müt.*); **12**. Kıyınlık (*M.M.; Müt.*); **13**. Kıynav (*Rad. II. «Kom.»*); **14**. Kiçemel (*Rad. II. «Tel.»*); **15**. Küçünçi (*Rad. II. «Alt.»*); **16**. Ömgek (*Kar.*); **17**. Sıkılcım (*Rad. IV. «Çağ.»*); **18**. Sıkıntı (*K.T.*); **19**. Sıkış (*İd. Haş.*); **20**. Şilkek (*Bah.*); **21**. Yorgunluk (*K.T.*); **22**. Yük (*K.T.*); **23**. Zorluk (*K.T.*). [Bak: Meşakkat, metaip, mezahim, mihnet, suubet, taap, eziyet, rahatsızlık, müşkülât, zaruret]

—çekmek, 1. Armak (*Tuh.*); **2**. Emek çekmek (*K.T.*); **3**. Emenmek (*Cal.; Kara.; Fbş.; Der: Kütahya, Burdur*); **4**. Emgenmek (*Rab.*); **5**. İmgeklemek (*Muk.Ed.*); **6**. Katlanmak (*Ba.*); **7**. Kıynalmak (*M.M.*); **8**. Munalmak (*Rad. IV. «K.B.»*); **9**. Sıkılmak (*K.T.*); **10**. Sıkıntı çekmek (*K.T.*); **11**. Yorgunluk çekmek (*K.T.*); **12**. Yorlamak (*Or.*); **13**. Yorulmak (*K.T.*); **14**. Zora gelmek, zorluk çekmek (*K.T.*).

—çektirmek, 1. Burçınturmak (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Emendürmek (*Fbş.*); **3**. Gücündürmek (*Bab.*); **4**. Güç üzmek (*Süh.*); **5**. Kıymamak (*Rad. II. «Tel., Alt., Şor., Koyb., Uyg., Kom., Kar., Kaz.»*); **6**. Küçlemek (*Rad. II. «Çağ.»*); **7**. Sıkmak (*K.T.*); **8**. Yormak (*K. T.*).

—keş, Emekçi (*Az.*).

—le, 1. Düşe kalka (*K.T.*); **2**. Güç ile, güçlükle (*Der:İstanbul*); **3**. Yobalu (*Or.*).

—li, 1. Ağır (*T.D.*); **2**. Sıkıntılı (*K.T.*); **3**. Şelek (*Der: Boyabat*); **4**. Yoran, yorucu (*K.T.*); **5**. Zor (*K.T.*).

—siz, Kolay **1**. (*K.T.*); **2**. Sıkıntısız (*K.T.*).

Zahr, 1. Arka (*Dede.; K.T.; Lûg. Ar.; Kara.; T.D.*); **2**. Art (*Dede.*); **3**. Çalka (*B.T.L. «Çağ.»*); **4**. Dal (*Az.*); **5**. Eğin (*B.T.L. «Osm.»; K.T.;San.; Fbş.;Der: Kastamonu*); **6**. Geri (*K.T.*); **7**. Sağrı (*Rad. IV. «Osm.., Kom., Çağ.»; Dede.*); **8**. Savrı (*Rad. IV. «Kır.»*); **9**. Sırt (*K.T.*); **10**. Ters (*K.T.*); **11**. Uca, uça (*B.T.L. «Çağ.»; Kur.İ.; D.L.T.; Rad. I., Alt., Tel., Şor., Sag., Krm., Çağ.»*); **12**. Yağnı (*Der: Ulubey, Şıhlar «Ordu»*); **13**. Yağrı (*Der: Ordu, Tokat,Gerede, Polatlı, Konya*); **14**. Yağrım (*Der: Afyon, Anamur, İçel*); **15**. Yağrın (*Lûg. Ar.*); **16**. Yun (*Dede.*).

Zaika, 1.Dadak (*Der: Tokat, Keçiburlu,Kayseri, Ürgüp,Kars,Çorum, Samsun, Polatlı «Ankara», Kula, Kurşunlu*); **2**. Tadım, tadış (*Müt.*). [Bak: Kuvvei zaika]

Zail [olmak], **1**. Alkınmak (*Uyg.T.D., «İnd.»*); **2**. Çıkmak [Boya, leke, v.s. hakkında] (*K.T.*); **3**. Emenmek (*Beh.*); **4**. Geçmek (*K.T.*); **5**. Gitmek (*K.T.*); **6**. Kıyılmak (*D.L.T.*); **7**. Savılmak (*Hurş.*); **8**. Savulmak (*Muht.*); **9**. Solmak [Renk, boya, v.s. hakkında] (*Rad. IV. «K.B.»;K.T.*); **10**. Targamak

[?] (*T.D.*); **11.** Uçkanmak (*Kel.*); **12.** Uçmak (*K.T.*); **13.** Yoyulmak (*Enb.*).

Zait, 1. Artan (*K.T.*); **2.** Artık (*Rad. I. «Osm., Kaz.»*); **3.** Artuk (*Rad. I. «Uyg., Çağ.»*); **4.** Çok (*K.T.*); **5.** Daha [Hesapta + işareti: «3 + 5 = 3,5 daha»] [Bak: Gayrı, fazla, munzam, lüzumsuz, ziyade]

Zalim, 1. Asız, aysız (*B.T.L.«Uyg.»*); **2.** Güç kılıcı (*Beh.*); **3.** Güçlü (*Çul.*); **4.** Kırı (*Tuh.*); **5.** Kıyan, kıyıcı (*K.T.*); **6.** Öngü (*B. T. L. «Çağ.»*); **7.** Tokşın (*Rad. III. «Alt., Şor.»*); **8.** Ton (*Rad. III. «Çağ.»*); **9.** Tonzal (*Rad. III. «Abak.»*); **10.** Tüzsiz (*Or.*) [Bak: Gaddar, hunriz, gayriâdil, merhametsiz]

Zam, 1. Artım, artış, artırış (*Müt.*); **2.** Carna [Zammı fiyat man.] (*Rad. IV. «Kır.»*); **3.** Çoğaltış (*Muht.*); **4.** Katım, katış (*T.D.*); **5.** Katıngı (*Kam.*); **6.** Kozak (*Rad. II. «Sag., Koyb., Kaç.»*); **7.** Marda [?] (*Rad. IV. «Osm.»*); **8.** Selbik (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **9.** Sep (*Rad. IV. «Kır.»*) [Bak: Cem, ilâve, ilhak, tezyit]

—(m)etmek, 1. Artırmak, arttırmak (*K.T.*); **2.** Calgamak (*Rad.IV. «Kır., Kaz.»*); **3.** Çoğaltmak (*Muht.*); **4.** Katmak (*K.T.; T.D.*); **5.** Kavıştırmak (*24.*); **6.** Koşmak (*Bian.; Tuh.; Bab.; D.L.T.*); **7.** Selbiştirmek (*Rad. IV. «Alt., Tel.»*); **8.** Sepmek (*Rad. IV. «Kır.»*); **9.** Telmek (*D. L. T.*); **10.** Ulamak (*Der: Tarsus, Seyhan*); **11.** Usmak (*İd. Haş.*); **12.** Üste vurmak (*K. T.*); **13.** Yanamak (*Muk.Ed.*); **14.** Yanaştırmak (*Bab.*); **15.** Yilimek (*Tuh.*).

—(m)olunmak, Koşulmak (*D. L.T.*).

Zaman [Vakit man.], **1.** Adak [Muayyen bir zaman man. (*Rad. I.*)] (*B. T. L. «Çağ.»*); **2.** Adar [Mevsim man.] (*Müt.*); **3.** Çağ (*Uyg. «Usp.»; Bürh.; Tuh.; Rab.; Ma.; K.T.; T.D.; D.B.; P.d.C.; Ç.L.; Der: Sıvas, Çorum, Amasya, Diyarbekir, Malatya, Geyve, Ankara, Elâziz, Trabzon, İzmir, Kayseri, Bilecik, C. A., Ş. A.*); **4.** Çağa (*Der: Sıvas, Çorum, Amasya, Diyarbekir, Malatya, Geyve, Ankara, Elâziz, Trabzon, İzmir, Kayseri, Bilecik, C.A., Ş.A.*); **5.** Çak (*P.d.C.; Ç.L.Kum.; Mün.: Tuh.*); **6.** Çala (*Der: Kayseri, Bursa, Artvin, Eskişehir, Söğüt, Edirne, Diyarbekir*); **7.** Çer (*D.L.T.*); **8.** Gez [Defa, kerre man.] (*Bian.*); **9.** Gün [Zamanın bir cüz'ü ise de bazen zaman yerini de tutar: «İş başına geldiği gün»] (*Der: İstanbul*); **10.** Kolu (*Uyg. «İnd.»*); **11.** Kur (*Müt.*); **12.** Kurun (*P.d.C.; Ç.L.*); **13.** Man (*M.M.*); **14.** Oğur (*Uyg. «İnd.»; İd. Haş.*); **15.** Ot (*B.T.L. «Uyg.»; T.D.*); **16.** Oy (*B.T.L. «Alt.»; Kur. İ.*); **17.** Oza [Yk: Uzamak. Müddet man.] (*D.L.T.*); **18.** Öt (*Mu. M.; D.L.T.*); **19.** Öy (*Rad. I. «Tel., Uyg.»; D.L.T.; Müh.*); **20.** Öylek, özlek (*D.L.T.: Der: Manisa*); **21.** Sö (*Uyg. «İnd.»*); **22.** Tep (*Rad. III. «Şor.»*); **23.** Tiyin, tizin (*D.L.T.*); **24.** Tuş (*Rad. III. «Uyg.»*); **25.** Ucur, uçur (*B.T.L. «Çağ.»; P.d.C.; Ç.L.*); **26.** Uz (*Kur. İ.*); **27.** Ür [Uzun zaman man. (*Uyg. «P.P., İnd.»*); **28.** Üt (*Or.*). [Bak: Hengâm, devr, aht, karn, vakt, mehl, mühlet, imhal, mevsim]

—zaman, 1. Ara sıra (*K.T.*); **2**. Öğün öğün (*Kara.; Der: Yozgat, Avşar, Türkmen, Adana, İzmir*); **3**. Övün övün (*G.D.*).

—sız, Ötsüz (*Uyg.«İnd.»*).

—ı cahililiyet, Bilmezlik çağı (*Çul.*).

Eski—, Öbük öt, öbük öy (*Rad. I. «Tel.»*).

Ne—, Kaçan (*Dede.*).

—[Kefalet man.], **1**. Ayandalık (*T.D.*); **2**. Ödek (*Caf.; Muht.*); **3**. Ödelek (*Der: Bursa, Bolu, Sivrihisar*); **4**. Sayış, seyiş (*D.L.T.*). [Bak: Kefalet, kefillik, teminat]

Zamime, 1. Artıklağı (*Müt.*); **2**. Carna [Hakikî fiyattan fazla verilen man.] (*Rad.IV. «Kır.»*). [Bak: İlâve, lâhika]

Zâmin, 1. Ödeyen (*Der: A.*); **2**. Tölevçi (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. III. «Tel.»*). [Bak: Kefil]

—olmak, Ödemek (*Müt.*). [Bak: Tazmin]

Zamir, 1. Gönül (*T.D.*); **2**. Iç (*T.D.; K.T.*); **3**. İç yüz (*K.T.*); **4**. Orunluğ [Bedel, ivaz man.] (*Rad. I. «Çağ.»*); **5**. Sinik [?] (*Bab.*); **6**. Yürek (*K.T.*).

Zamk, 1. Celim (*Rad. IV. «Kır.»*). **2**. Karba (*Rad.II. «Koyb.»*). **3**. Kasnı (*T.D.*); **4**. Kırba (*Rad.II. «Sag., Koyb., Şor.»*); **5**. Şilim (*P.d. C.; Ç.L.*); **6**. Tutkal(*K.T.*); **7**. Yelim (*D.L.T.; Rad. IV. «Alt., Tel., Tar., Leb., Küer., Çağ.»*); **8**. Yilem (*Hut.*); **9**. Yilim (*Müh.; Tuh.; Dede.*).

Zamme, 1. Ötrü (*K.T.; T.D.*); **2**. Otüre (*T.D.*).

Zan, 1. Eşkil (*Der: Ahmetçi «Çanakkale»*); **2**. İşgil (*Der: Safranbolu, Alucra, Konya, Söğüt, Ayaş, Ilgın, Erzurum, İçel*); **3**. İşkil (*T.D.*); **4**. Küşüm (*Müt.*); **5**. San (*Kara.*); **6**. Sanı (*L.O.; Kam.; K.T.; T.D.; Bah.; Müt.*); **7**. Sanu (*Cev.; K.T.; Kur.B.; Y.E.; Lûg. Ar.; Deş.; L.N.: Rav.; Aş.; Der: İzmir*); **8**. Sezgi, sezi (*Kam.*); **9**. Sezme (*Kur.İ.*); **10**. Sızma (*Muk. Ed.*); **11**. Uşuluk (*P.d.C.; Ç.L.*).

—(n)etmek, 1. Oranlamak[Tahmin man.]. (*İd., L.L.*); **2**. Öylemek (*Met.*); **3**. Sağanmak (*Tuh.*); **4**. Sağınmak (*Muht.*); **5**. Sakınmak (*İrş.*); **6**. Sanışmak [Karşılıklı zan man.] (*Şeh.*); **7**. Sanmak (*Mif.; Dede.; Beh.; K.T.*); **8**. Sizikmek, sizinmek (*D.L.T.*); **9**. Ummak [Zan ve ümit man.] (*K.T.*); **10**. Urunlamak [Yk: oran] (*Kel.*); **11**. Yalım [?] (*Der: Denizli, Vize, Manisa, Bursa, Edremit, Aydın, Selanik, Muğla, Kütahya, Çatalca, Antalya, Çanakkale, Eskişehir, Burdur, İzmir*).

—nıma göre, 1. Bana kalırsa (*Der: İstanbul*); **2**. Bencesi (*Der: İstanbul*); **3**. Genez (*Der: Kayseri, Isparta, Adana, Konya, Burdur*); **4**. Önsem (*Der: Edremit*); **5**. Yalım [?] (*Der: Denizli, Vize, Manisa, Bursa, Edremit, Aydın, Muğla, Kütahya, Çatalca, Antalya, Çanakkale, Eskişehir, Burdur, İzmir*).

Zani, 1. Çaygakçı (*Rad.III.«Tel.»*); **2**. Şay (*Rad. IV. «Şor.»*). [Bak: Zina]

Zanu, 1. Bağış [Rad.ta boğum, mafsal man.] (*B.T.L. «Çağ.»; Ç.L.*); **2**. Diz (*K.T.*).

—bezemin olmak, 1. Diz çökmek (*K.T.*); **2**. Yükünmek (*P.d.C.; Ç.L.*).

Zapt [Zabıt], **1**. Durtut [Asayiş, nizam, zaptü rapt man.] (*L.O.*);

2. Tudurgu [Zaptü rapt man.] (*L.L.*); 3. Turtut [Yk: Durtut] (*T.D.*); 4. Tuturgu [Yk: Tudurgu] (*T.D.*). [Bak: Asayiş, inzıbat, nizam]

—etmek, 1. Almak, eline almak, zorla almak (*K.T.*); 2. Ekirtmek (*Hurş.*); 3. Eliktirmek (*Hurş.*); 4. Eline geçirmek (*Der: İstanbul*); 5. Ilkermek (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *P.d.*, *C*; *Ç.L.*); 6. Kapmak [Hakkı olmıyan şeyi zorla almak man. «Zavallı yetimin malini kaparak benimsedi.»] (*Der: İstanbul*); 7. Perklemek (*Rad. IV.* «*K.B.*»); 8. Tutmak, sıkı tutmak, iyi tutmak (*K.T.*); 9. Ulcalamak (*T.D.*); 10. Yazmak [« Müzakeratı yazdım. »] (*K.T.*). [Bak: Derdest, gasp, tanzim, teshir, müsadere, tasarruf, temellük]

—ı nefsetmek, Pazınmak (*Rad. IV.* «*Alt.*, *Tel.*»).

—iye, [Bak: Jandarma]

Zâr, 1. Ağlıyan (*K.T.*); 2. İnliyen (*K.T.*). [Bak: Nalân, giryan]

Zarafet, 1. İncelik (*K.T.*); 2. Körk (*Kar.*); 3. Yaraşıklık (*D.B.*). [Bak: Zarif]

Zarar, 1. Artak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 2. Çigalta (*Rad. III.* «*Tel.*»); 3. Eksüklik (*Kur. B.*); 4. Kor (*Rad. II.* «*Tel.*, *Uyg.*, *İnd.*»; *Uyg.* «*H. II.*»; *Hut.*); 5. Korağ, koramja (*Rad. II.* «*Şor.*»); 6. Koran (*Rad. II.* «*Sag.*, *Koyb.*»); 7. Koromol (*Rad. II.* «*Tel.*»); 8. Onaysızlık (*Müt.*); 9. Puşman (*Rad. IV.* «*Tar.*»); 10. Urmat (*Rad. I.* «*Tel.*»); 11. Utunluk (*B. T. L.* «*Uyg.*»); 12. Yablak (*Or.*); 13. Yas (*D.L.T.*); 14. Yazık (*Bian; K.T.*). [Bak: Halel, hasar, ziyan, mazarrat]

—etmek, —görmek, 1. Koramak (*Rad. II.* «*Şor.*, *Sag.*, *Koyb.*»); 2. Mayımak (*Rad. IV.* «*K. Kır*»); 3. Sarsılmak (*K. T.*); 4. Utuzmak (*Der: Urfa, Ankara, Nevşehir, Erzincan*); 5. Üste vermek (*K. T.*); 6. Yanmak (*K.T.*). 7. Yutulmak (*K.T.*).

—lı, 1. Ayığ (*Or.*); 2. Karalı [?] (*Der: Kütahya*); 3. Kötü (*Der: İstanbul*). [Bak: Muzır]

—sız, 1. Eyice (*K. T.*); 2. Güzelce (*K. T.*); 3. Oldukça iyi (*K. T.*). [Bak: Lâbeis]

—vermek, 1. Artamak (*B.T.L.* «*Uyg.*»); 2. Kemketmek (*D.L.T.*); 3. Yakmak (*K.T.*). [Bak: İzrar]

—dide, Yanık, yangın (*K.T.*). [Bak: Mutazarrır]

Zarf, 1. Bürüm (*Rad. IV.* «*Osm.*»); 2. Idış (*B.T.L.* «*Çağ.*»); 3. Izış (*T.D.*); 4. Kap (*K.T.; D.L.T.*); 5. Peçek (*Rad. IV.* «*Sart.*»); 6. Savut (*T.D.; Rad. IV.* «*Kaz.*»); 7. Solgançak (*Rad. IV.* «*Sag.*»); 8. Şu (*Rad. IV.* «*Şor.*»).

—ında, İçinde (*K.T.*).

Zâri [Ziraat edici man.], 1. Ekinci, eken (*K.T.*); 2. Sürüçü (*Rad. IV.* «*Tel.*»); 3. Tarancı (*T.D.; Rad. III.* «*Çağ.*»; *Ç.L.*).

Zarif, 1. Cayınkı (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); 2. Çiçin [Zarifane konuşan man.] (*Der: İzmir, Elâziz, Çemişgezek*); 3. Gostak (*Der: Geyve, Develi* «*Kayseri*»); 4. Gökçek (*Fel.; Der: Bayburt, Ordu, Kozan, Kars, Konya, Ankara, Merzifon, Köşker*); 5. Gökçen (*Der: Aydın, Çankırı*); 6. İnce (*K.T.*); 7. İnçke (*Uyg.* «*H.I.*»); 8. Kaşan (*Rad. II.* «*Ad.*»); 9. Keleş (*Müt.*); 10. Kip (*Der: Avanos* «*Kırşehir*»); 11. Kös (*Rad. II.* «*Tel.*, *Leb.*, *Sag.*, *Koyb.*»); 12. Kuas (*Rad. II.* «*Bar.*, *Küer.*»); 13. Kupşi (*Rad. II.* «*Kaz.*»);

14. Selek[Cömert man da.] (*T.D.*); **15.** Selik (*İd.*); **16.** Silik (*D.L.T.*); **17.** Şolcun (*Rad. IV. «Kır.»*); **18.** Tayuk (*D.L.T.*); **19.** Uprak [?] (*B. T. L., «Uyg.»*); **20.** Yaraşık (*D.B.*). [Bak: Kiba', nazik, letafetli]

—lik, Kupşılık (*Rad. II. «Leb.»*). [Bak: Zarafet]

Zaruret, 1. Ayduk (*D.L.T.*); **2.** Bun, bunluk [Muzayaka, sıkıntı man.] (*Rad. IV. «Or.»; Fer.; Or.; Kel.; Ferh.; Muht.; Müt.; Der:Seyhan*); **3.** Buşar (*Rad. IV.«Çağ.»*); **4.** Buyun [İhtiyaç, iktıza, buhran man.] (*Rad. IV. «Sart.»*); **5.** Darlık [Muzayaka man.] (*Der: A.*); **6.** Dirlik tarlıgı [Zıykı maişet man.] (*Mir.*); **7.** Düşkünlük [Sefalet man.] (*K.T.*); **8.** Emsizlik [Naçarlık, ıstırar man.] (*Müt.*); **9.** Gereklik [İcap man.] [*Muht.*); **10.** Kereklik [Lüzum man.] (*P.d.C.;Rad. II. «Uyg., Çağ.»*); **11.** Keten (*Uyg. «İnd.»; D.L.T.*); **12.** Kısıklık (*Rad. II. «Kar.»*); **13.** Küğ (*Uyg. «İnd.»*); **14.** Mun, munluk (*Müt.*); **15.** Sıkıntı (*Der: İstanbul*); **16.** Tarlık (*Muht.*); **17.** Yokluk, yoksulluk (*K.T.*). [Bak: Istırar, icap, iktıza, mahrumiyet, muzayaka, lüzum, ihtiyaç, sefalet, vücup, naçarlık, mecburiyet, fakr]

—çekmek, 1. Bunalmak, munalmak (*Müt.*); **2.** Darda kalmak, darlık çekmek (*K.T.*); **3.** Kıstalmak (*Rad. II. «Kır., Kaz.»*); **4.** Sıkılmak (*Der: İstanbul*); **5.** Tarıkmak (*Müt.*); **6.** Tudamak (*Rad. III. «Tel.»*); **7.** Tulmak (*Rad. III. «Alt.»*).

—te olan, 1. Darda (*K.T.*); **2.** Düşkün (*K.T.*); **3.** Kısıda, kısuda (*Müt.*); **4.** Sıkkın (*Rad.IV.«Osm.»*); **5.** Yoksul (*K.T.*).

Zarurî, 1. Diler dilemez (*Bat.*); **2.** Gerekli (*Bürh.*); **3.** İster istemez (*K.T.*); **4.** Keksiz (*Kab.*); **5.** Kerekli (*Rad. II. «Çağ., Kar.»*); **6.** Mensüz (*İd. Haş.*). [Bak: Hasbellüzum, hasbezzarure, kat'î, lâzım, muhakkak, mecburî, naçar, vacip]

Zat, 1. Issı [Sahip, malik man.] (*Gev.*); **2.** Kendi [Şahsı, özü man.] (*K.T.; Çul.*); **3.** Kendisi [Bizzat, bizatihi man.] (*Müt.*); **4.** Kendüzü (*Tef.*); **5.** Kim, kimse, kimesne (*Müt.*); **6.** Kip [Tam, mutabık man.] (*Müt.*); **7.** Öz (*K.T.; Or.*). [Bak: Ayn, cevher, nefs, asl, şahs, esas, mahiyet, sahip, malik, mutasarrıf]

Bir—, 1. Bireği, bireğü (*Ata.*); **2.** Birev (*Ç.L.*); **3.** Birisi (*Ata.*).

—î, 1. Doğuştan [Fıtrî, cibillî man.] (*K.T.*); **2.** Kendiliğinden (*K.T.*); **3.** Kendimelik, kendinelik (*Der: Çankırı*); **4.** Özlik (*Or.*); **5.** Üzlük (*D.L.T.*). [Bak: Şahsî, hususî, fıtrî, cibillî, aslî]

Zât [Zahire man.], **1.** Azığ (*Kur. B.*); **2.** Azık (*K.T.; Fer.; Rad. I. «Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Kır., K.Kır., Bar., Tob., Kaz., Kom., Osm., Krm.»*); **3.** Yiyecek (*K.T.*). [Bak: Erzak, zahire, levazım, mühimmat]

Zatülcenp, 1. Eğe ağrısı, eğe altı ağrısı (*Müt.*); **2.** Eği ağrısı (*Lûg. Ar.*); **3.** Yan zarı yangısı (*Muht.*).

Zatülkürsi, Enek yıldızı (*Der: İpsala «Edirne»*).

Zatürrie, 1. Dombalak (*Der: Kozan*); **2.** Öygen ağrısı (*Lûg. Ar.*); **3.** Öyken ağrısı (*Mir.*).

Zavahir, 1. Görünür (*K.T.*); **2.** Görünüş, görünüşler (*K.T.*). [Bak:

Manzar, manzara, suret, şekli haricî, umuru zâhire]

Zavallı, **1**. Acınacak (*Müt.*); **2**. Çorlu (*Cal.*); **3**. Sorlu (*Rad. IV.* «*Kır.*»). [Bak: Biçare, bedbaht, âciz]

Zaviye, **1**. Aça (*Rad. I.* «*Kır.*»); **2**. Bucak (*Rad. IV.* «*Osm.*»;*P.d.C.; Ç.L.; K.T.; Tuh.; Bian.; T.D.; Mif.; Der: Antep, Afyon, Ankara, Bayazıt, İçel, İzmir, Konya, Yozgat, Bolu, Amasya, Bursa*); **3**. Buç (*Der: Anamur, İzmir*); **4**. Buçak (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Buçkak (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **6**. Buçmak (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **7**. Bulun, bulunğ (*D.L.T.*); **8**. Burç (*B.T.L.* «*Çağ.*»); **9**. Buruş (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **10**. Bük (*D.L.T.; Der: Karaman*); **11**. Büküntü (*Der: Bünyan*); **12**. Büküş (*Der: Sıvas, Avanos, Çanakkale, O.A.*); **13**. Büvek (*Der: Çarşamba* «*Samsun*»); **14** Çap (*Der: Çorlu, Çardak, Tevfikiye, Kalecik* «*Ankara*»); **15**. Çat (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *Der: Dursunbey* «*Balıkesir*»); **16**. Ezi [Zaviyenin resi man. da] (*Müt.; Der: Çanakkale, Manisa, Balıkesir*); **17**. Göpçük (*Der: Eğret* «*Afyon Karahisar*», *Akşehir, Isparta*); **18**. Kuncuk [Dar zaviye, zaviyei hadde man.] (*Der: Ahlat*); **19**. Müğüs (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **20**. Müğüş (*Rad. IV.* «*Tob.*»; *Muk. Ed.*); **21**. Müngüş (*Muk. Ed.*); **22**. Münüş (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *Beh.*); **23**. Müyüş (*Rad. IV.* «*Sart.*»); **24**. Puçmak (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Rad. IV.* «*Kaz.*»); **25**. Sala (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **26**. Senir (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **27**. Tar (*B.T.L.* «*Çağ.*»). [Bak: Köşe, manastır, peygule]

Zayıf, **1**. Algın, alkın (*Der: Ankara, Avanos, Kırşehir*); **2**. Alız (*Der: Çal, Burdur, Ceyhan, Isparta, Akşehir*); **3**. Alu (*Ferh.*); **4**. Arığ (*Az.; P.d.C.; D.B.*); **5**. Arık (*B.T.L.* «*Kaz., Osm.*»; *Mif.; T.D.; Dede.; Bit; K.T.; Neh.; D.L.T.; Der: Akyar* «*Osmaniye*», *Samsun, Manisa, Ortaköy* «*Niğde*», *Eğirdir, Aksaray, Ürgüp, Adana, Kars, İzmir, Denizli, Kırşehir, Aydın, Malatya, Kemalpaşa* «*Bursa*», *Akhisar, Avanos, Çorum, Balıkesir, Bozöyük, Sıvas, Zonguldak, Keskin, Ankara, Afyon, Çanakkale, Tavşanlı, Kütahya, Polatlı, Uluborlu, İncesu, Konya, Amasya, Bolu, Burdur, Malkara, Bâlâ*); **6**. Basank (*P.d.C.;Ç.L.*); **7** Casık (*Rad.IV.* «*Kır.*»; *B.T.L.* «*Kır.*»); **8**. Caynaz, caynuz, cayvaz (*Der: Konya, Kırşehir, Bolu*); **9**. Cıbıl, cıbır (*Der: Bayazıt, Kütahya, Konya, Antalya, Alucra, Afyon, Erzurum, Çal, Bursa, Samsun, Bor, Balıkesir, Avanos, Edirne, Çorum, Çanakkale, Bafra, Ankara, Develi, Zile, Kastamonu*); **10**. Cılız (*K.T.*); **11**. Coruk (*Der: Tokat, Ordu, Yozgat, Çankırı, Giresun*); **12**. Cura (*T.D.; Der: Yozgat, Hemşin, Çorum, Fethiye, Samsun*); **13**. Çandır, çandur (*Der: Kırşehir*); **14**. Çudan (*Rad. III.* «*Şor.*»); **15**. Çürük (*T.D.; Der: Bolu, Mengen*); **16**. Durgın (*Bab.*); **17**. Ehlez, ehnez, enez, eneze, enize, eze (*Der: Burdur, İpsala* «*Edirne*», *Ordu, İçel, Boyabat, Kayadibi* «*Sıvas*», *Denizli, Adana, Eğin, Balıkesir, Çerkeş, Finike* «*Antalya*»); **18**. Etsiz (*K.T.*); **19**. Gede (*Der: Denizli, Uluborlu, Fethiye, Burdur, Konya, Ankara, Bilecik, Manisa*); **20**. Gevşek (*K.T.*); **21**. Güğenilmiyecek (*K.T.*); **22**. Hıra (*Kara.;*

Der: Kayseri, Erzurum, Gazi Antep, Develi, Denizli,Muğla, İzmir, Konya, Manisa, Trabzon, Urfa); **23**. Ilız (*B.T.L.«Çağ.»*); **24**. Irgın (*Bab.; Der: Kırklareli, Edirne, Seyhan, Isparta, Polatlı, Bursa*); **25**. Irkın (*Müt.*); **26**. Kadıksıç (*Rad.II. «Uyg.»*); **27**. Kavuç (*Der: Kastamonu, Devrek, Sinop, Ankara, Zonguldak*); **28**. Kurga (*T.D.*); **29**. Kurgaz (*L.O.; T.D.; Der: Kırşehir, Gemlik, Manisa*); **30**. Möğüs (*Rad.IV. «Sag.»*); **31**. Mönüs (*Rad.IV. «Şor.»*); **32**. Tınmagur (*P.d.C.; Ç.L.*); **33**. Tırık (*Rad. III.«Kır.»; Der: Adana, Tokat*); **34**. Toruk (*Uyg.«İnd., U.»; D.L.T.*); **35**. Turlak (*D.L.T.*); **36**. Turuk (*Uyg. «H.I.»; Or.*); **37**. Usal (*M.M.*); **38**. Yabı (*Rad. III. «Alt.Tel.»*); **39**. Yabık (*Rad.III. «Kaz., Bar., K. Kır.»; Der: Kozan*); **40**. Yacık (*Rad.III. «Alt. Tel., Leb.»*); **41**. Yanlıç (*T.D.*); **42**. Yaşık (*Rad.III. «Çağ.»*); **43**. Yıprak (*Der: Kara ağaç köyü« Balıkesir»*). [Bak: Fena, kuvvetsiz, lâğar, mukavemetsiz, nahif, mecalsiz, natüvan]

—lamak, 1. Alandamak (*Uyg. «İnd.»*); **2**. Argımak, arığmak (*B.T.L. «Osm.»*); **3**. Arıklamak (*Az.; D.B.; Kam.; K.T.; Ac.; Der: Kilis, Trabzon*); **4**. Arıklanmak (*Bian.*); **5**. Arık olmak (*Mif.*); **6**. Arkmak, arkumak(*B.T.L. «Osm.»*); **7**. Armak, azmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **8**. Bozulmak (*K.T.*); **9**. Cöncümek (*Rad. IV. «Kaz.»*); **10**. Çalınmak (*D.L.T.*); **11**. Çönkelmek (*Bah.*); **12**. Düşmek (*K.T.*); **13**. Egnezimek, ehnezimek, enezimek (*Müt.*); **14**. Kavşalmak (*Kum.*); **15**. Kelezimek (*Der: Afyon, Kastamonu, Havza, Eskişehir*); **16**. Kevilmek (*D.L.T.*); **17**. Küçsiremek (*Uyg. «H.I.»*); **18**. Poramak (*Rad. IV. «Şor.»*); **19**. Telesimek (*L.O.*); **20**. Turunmak (*D.L.T.*); **21**. Yaprımak, yavrımak (*Müh.*).

—latmak, 1. Arıklatmak (*B.T.L. «Osm.»; Bian.*); **2**. Yavrıtmak (*D. L.T.*).

—lık, 1. Arıklık (*Bian.; D.B.*); **2**. Tırıklık (*Der: Konya*); **3**. Turukluk (*D.L.T.*). [Bak: Zâf]

—ülbünye, Aydaş, aydaşık (*Der: Antalya, Kemer «Muğla», Şarköy, Balıkesir, Maraş, Develi, Eceabat, Konya, Manisa, Silifke*).

Zayi, 1. Harış, harş (*P.d.C.; Ç.L.*); **2**. İtgi, itki, itkü, itkin, itik (*B.T.L. «Osm., Çağ., Ad.»; (P.d.C.; Ç.L.; Der: Rize, Konya, Urfa*); **3**. Yav, yava (*Ç.L.*); **4**. Yavı (*K.T.; T.D.*); **5**. Yitki, yitkin, yitik (*Müt.*). [Bak: Gaip, telef, hasar, zarar, ziyan]

—etmek, 1. Elden kaçırmak (*Der: İstanbul*); **2**. İtirmek (*B.T.L. «Çağ., Osm., Ad.»; Der: Urfa*); **3**. İtürmek (*Ç.L.*); **4**. Yavu kılmak (*Tuh.; Şa.; Beh.; Süh.*); **5**. Yazmak (*Uyg. «İnd.»*); **6**. Yitirmek (*B.T.L. «Ad., Osm., Çağ.»; Tuh.; K.T.*). [Bak: İmha, izale, izaa]

—olmak, 1. Cuğalmak [Yk: yoğ, yok] (*B.T.L. «Kaz.»*); **2**. İtmek (*B.T.L. «Çağ., Osm., Ad.»; Ç.L.*); **3**. Tas bulmak (*Tuh.*); **4**. Yitmek (*Tuh.; K.T.*); **5**. Yoyulmak (*Müt.*). [Bak: Fevtolmak, mahvolmak]

Zebani [ler], Tamuğ erklikleri (*Kur.İ.*). [Bak: İfrit]

Zebun, 1. Argın (*T.D.*); **2**. Arık (*B.T.L. «Osm.»*); **3**. Arkın (*Or.*); **4**. Bitik, bitkin (*Der: İstanbul*); **5**. Caynaz, cayvaz (*Der: Kayseri,*

Konya); **6**. Düşkün (*Der: İstanbul*); **7**. Elkit [Garip, kimsesiz, mehcur man.] (*Der: İçel, Konya*); **8**. Emsiz (*Der: Karaman*); **9**. Karudak (*Rad. II.* «*Kumd.*»); **10**. Tavuş (*Rad. III.* «*Çağ.*»); **11**. Üzgün (*K.T.*); **12**. Yorgun (*K.T.*). [Bak: Âciz, natüvan, zayıf]

—etmek, 1. Alangurmak (*Uyg.* «*Suv., T.T.*»); **2**. Alkazımak (*Der: İçel*); **3**. Arıklatmak (*Bian.*); **4**. Bitirmek (*Der: İstanbul*); **5**. Ezmek (*Der: İstanbul*).

—olmak, 1. Asıkmak (*B.T.L.* «*Osm.*»); **2**. Bitmek (*Der: İstanbul*); **3**. Düşmek (*Der: İstanbul*); **4**. Elikmek (*T.D.*); **5**. Ezilmek (*Der: İstanbul*); **6**. Kudmak (*Uyg. İnd.*»); **7**. Samsılmak, samzılmak (*Rad. IV.* «*Tel.*»).

—zecr [etmek], **1**. İndelemek(*İd. Haş.*); **2**. Tıdmak, tıtmak (*D.L.T.; Rad. III.* «*Uyg.*»); **3**. Tıymak (*Rad. III.* «*Kır., Kaz., Kar., Tel., Kumd., Çağ.*); **4**. Tıymek (*Rad. III.* «*Tel., Kumd., Çağ.*»; *B.T.L.* «*Çağ.*»); **5**. Zorlamak (*K.T.*). [Bak: Cebr, cevr, eziyet, icbar, tazyik]

Zede [lemek], **1**. Avkamak (*Rad. I.* «*Osm.*»); **2**. Berelemek (*K.T.*); **3**. Çürütmek (*K.T.*); **4**. Örselemek (*K.T.*); **5**. Urmak, vurmak (*K.T.*).

—lenmek, Ürbelenmek (*Der: Kabaglu köyü* «*Zonguldak*»).

Zehap, 1. Barığ (*Uyg.* «*P.P.*»; *D.L.T.*); **2**. Gidiş, gitme (*K.T.*); **3**. Görüş, (*Der: İstanbul*); **4**. Sanı, sanu (*Müt.*); **5**. Tutum (*Der: İstanbul*). [Bak: Zan, itikat, reviş]

—(b) ı batıl, Çürük sanı (*Bab.*). [Bak: İtikadatı batıla]

Zehhar, 1. Coşkun (*K.T.*); **2**. Dalgalı (*K.T.*); **3**. Kükreyen, kükreyici (*Bürh.*); **4**. Taşkın (*K.T.*).

Zehi!, Ne güzel!, ne mutlu! (*K.T.*).

Zehr [Zehir], **1**. Ağı (*Az.; T.D.; Kara.; Der: Balıkesir, Kütahya*); **2**. Ağu (*Rad. I.*«*Osm., Ad., Kaz., Krm., Çag., Uyg.*»; *Uyg. P.P., T. T., H. II.*»; *K.T.; T.D.; P.d.C.; Der: Trabzon*); **3**. Avu (*Rad. I.* «*Osm., Ad., Kaz., Krm., Çağ., Uyg.*»; *Der: Çorum, Aşağı Dana köyü* «*Zonguldak*»); **4**. Koran (*Rad.II.* «*Tub., Kumd.*»); **5**. Küçüle [Yk: Küsele = zehirli bir kök «*Kır.*»] (*Der: Konya, Kangal*); **6**. Ot (*P.d.C.; D.L.T.*); **7**. Otalak (*Der: Tire, Muğla*); **8**. Öt (*B.T.L.* «*Osm.*»). [Bak: Sem]

—lemek, 1. Ağuklamak (*Uyg.* «*T.T., Suv., Usp.*»); **2**. Ağulamak (*Bian.; Der: A.*); **3**. Dinremek [?] (*İd. Haş.*); **4**. Otalamak (*Der:* (*Trakya*). [Bak: Tesmim]

—lenmek, 1. Ağulanmak (*Rad. I.* «*Osm., Ad.*»; *Bian.*); **2**. Otalanmak (*Der: Edirne, Manisa, Ordu, Bursa, Samsun, Bilecik*); **3**. Otarılmak (*Bian.*). [Bak: Tesemmüm]

—li, 1. Ağulu (*Rab.; K.T.*); **2**. Ağuluğ (*Uyg.* «*P.P.*»); **3**. Akuluğ (*Uyg.* «*T.T.*»).

—lenmiş, [Bak: Mesmum]

Zehre, Çiçek(*K.T.*). [Bak: Şükûfe]

Zekâ, 1. An [Zihin man. da] (*Rad. I.* «*Ad.,Kaz., Çağ.*»; *B.T.L.*«*Osm.*»; *L. Ta.; T.D.; P.d.C.*); **2**. Anlak *Rad. I.* «*Çağ.*»); **3**. Anlayış(*Rad. I.* «*Osm., Krm.*»; *K.T.*); **4**. Bögüş (*Uyg.* «*U.*»); **5**. Es, is [Akıl, şuur, zihin, hatıra, hafıza man.da]. (*Or.; K.T.; L.O.; P.d.C.; Ç.L.; Rad. I.* «*Tel., Alt., Leb., Küer., Krm., Kom., Çağ., Uyg., Kar.*»);

6. Eyrek (*Enb.*); **7**. Keskinlik [Zihin için] (*K.T.*); **8**. Könül (*D. L.T.*); **9**. Körüm (*Uyg.* «*İnd.*»); **10**. Ok, ök (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **11**. Ög (*Uyg.* «*İnd., P.P., U.*»; *B.T. L.* «*Osm.*»); **12**. Sağ (*D.L.T.; P. d.C.; Ç.L.*); **13**. Ugış (*Or.*); **14**. Uk (*Rad. I.* «*Uyg.*»); **15**. Ukuş (*D.L.T.*); **16**. Us (*B.T.L.* «*Uyg., Çağ., Osm,*»; *T.D.; K.T.; P.d.C.; Ç.L.*); **17**. Ütkünlük (*B.T.L.* «*Kaz.*»; *Rad. I.* «*Kaz*»); **18**. Zerey (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **19**. Zeyreklik [Yk: Çuyrak = Akıllı (*Rad. III.* «*K.Kır.*»] (*T.D.; Kam.; Kab.*). [Bak: Akıl, dirayet, fatanet, huş, idrak, iz'an, kiyaset, sürati intikal, şuur, zihn]

Zekât, Turtanak (*T.D.; İd.*). [Bak: Sadaka]

Zeki, 1. Anlağan (*B.T.L.*«*Çağ.*»; *L. N.*); **2**. Anlı (*Rad. I.* «*Kaz.*»; *Tuh.*); **3**. Anyığ (*Or.*); **4**. Aru [Temiz man.] (*Kur. B.*); **5**. Ayığ (*Or.*); **6**. Ayık (*Melh.*); **7**. Bellekçi (*Der: Zile*); **8**. Buldıklı, bulduklu (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **9**. Çeçen [Cerbezeli, natuk, talâkatli man.] (*P.d.C.; Ç.L.; T.D.; Müh.; Der: İzmir*); **10**. Çıyrak [Akıllı man.] (*Rad. III.* «*K. Kır.*»); **11**. Çoktu (*Rad. III.* «*Alt., Tel., K. Kır.*»); **12**. Kerse (*Rad. II.* «*Sag., Koyb.*»); **13**. Kersü (*Rad.II.* «*Alt., Tel.*»); **14**. Keskin (*K.T.*); **15**. Ket (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **16**. Könüllük (*D.L.T.*); **17**. Öğe (*D. L.T.*); **18**. Öğlü (*Müh.*); **19**. Öklük (*B.T.L.* «*Uyg.*»; *Rad. I.* «*Uyg.*»); **20**. Pilgir (*Rad. IV.* «*Alt., Tel.*»); **21**. Sağ (*P.d.C.; Ç.L.*); **22**. Sak (*T.D.*); **23**. Saknuk (*Kel.*); **24**. Sezgek, sizgek (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **25**. Sezgin (*Müt.*); **26**. Sirek [Yk: Zeyrek] (*Rad. IV.* «*Bar.*»); **27**. Tapkır, tapkur (*Rad. III.* «*Tel., Bar., Kız., Kaz.*»); **28**. Tedik (*Rad. III.* «*Uyg.*»); **29**. Tedü (*Rad. III.* «*Tel.*»); **30**. Tetik (*Rad. III.* «*Çağ.*»; *Müh.; Hut; T.D.*); **31**. Tığrak (*T.D.*); **32**. Ukuşluğ (*D. L.T.*); **33**. Varışlı (*Rad.IV.*«*Osm.*»); **34**. Yelmebilik (*Mus. Es.*); **35**. Zeren (*Rad. IV.* «*Kır.*»); **36**. Zeyrek (*K.T.*); **37**. Zirek (*Der: Köşker, Bayburt, Burdur*). [Bak: Âkıl, dâhi, fatîn, fehîm, huşyar, idrakli, müdrik, iz'anlı, şuurlu, süratı intikal sahibi]

Zelil, 1. Alçak (*K.T.*); **2**. Aşağı (*T.D.*); **3**. Aşağılık (*Der: İstanbul*); **4**. Basık (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **5**. Düşkün (*Müt.*); **6**. Payık, pazum (*Rad. IV.*«*K.B.*»); **7**. Satkak (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **8**. Sürsükmüş (*Kur. İ.*); **9**. Yirdik (*Ata.*). [Bak: Muhakkar, hakîr, deni, rezil, fürumaye, mütezellil, sefil]

Zelzele, 1. Deprem (*Der: Karahisar*); **2**. Deprenme (*Ah.; Kur. B.*); **3**. Irlantı (*Der: Seyhan, Denizli*); **4**. Sarsıntı (*Müt.*); **5**. Yer deprenmesi (*Kam.; Ar. L.*); **6**. Yer depreşmesi (*Der: Sarı oğlan* «*Kayseri*»); **7**. Yer ırgalanması (*Der: Çamili köy* «*Antalya*», *Trabzon*); **8**. Yer oynaması (*Der: Hakâri, Bayazıt, Elâziz, İzmit*); **9**. Yer sarsılması (*Der: İstanbul*). [Bak: Hareketi arz, recfe, tezelzül, mütezelzil]

Zem, 1. Çekiştirme (*K.T.*); **2**. Kalış (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **3**. Karama (*Der: Kırşehir*); **4**. Kov (*Der: Bursa, Kilis*); **5**. Kovu (*Der: Kaş* «*Antalya*», *Bayazıt, Eğirdir*); **6**. Kötülüğünü söyleme (*K.T.*); **7**. Yerme (*Lûg. Ar.; K.T.*); **8**. Yirçme (*T.D.*);

9. Yirme (*T.D.; Der: Balıkesir*). [Bak: Dahl, fasl, hicv, kadh, mezemmet, tân, takbih, teşni]

—metmek, 1. Camandamak (*Rad. IV. «Kır.»*); 2. Camguklanmak (*D.L.T.*); 3. Çekiştirmek (*K.T.*); 4. Gınamak (*Der: Nallıhan, Kocaeli*); 5. Karamak (*Kam.; Der: Zile, Mucur, Konya Ereğlisi, Avşar, C.A.*); 6. Kınamak (*L.O.*); 7. Koğulamak (*Der: Sıvas, Adana*); 8. Kötülüğünü söylemek (*K.T.*); 9. Şağıçımak (*P.d.C.; Ç.L.*) 10. Yamanlamak (*Muk. Ed.* (*Der: Çankırı*); 11. Yermek (*Y.E.; K.T.; Hurş.; Lûg. Ar.; Muht.; Der: Çanakkale, Bolu, Korkudeli, Kütahya, Lâpseki, Denizli, İzmir, Maraş, Mucur, Dinar*); 12. Yirçmek (*Hurş.; Bab.*); 13. Yirmek (*Hurş.; Muht; Der: Malkara, Ereğli*).

Zemberek, 1. Çıtlak (*Der: İzmir*); 2. Şıkkırık (*Der: Tarsus «İçel»*); 3. Yay (*K.T.*).

Zemherir, 1. Akpan (*Rad. I. «Kır.»*); 2. Çatırık (*Der: Uşak*); 3. Çatırım (*Der: Taşköprü «Kastamonu»*); 4. Kadır kış (*D.L.T.*); 5. Kara kış (*Der: Bolvadin, Alucra, Erzincan, Osmancık, Avanos, Samsun, Kars, Yozgat, Tirebolu, Kırşehir, Ayaş, Trabzon, Sıvas, Ordu*); 6. Tumlığ (*Kur.İ.*).

Zemin, 1. Cir [Yk: Yer] (*B.T.L. «Kaz.»*); 2. Dik, tik [Esas, temel, *fond* man.] (*Rad.III. «Çağ.» B.T.L. «Çağ.»*); 3. Koyak, koyuk (*Der: Kayseri, Gazi Antep, Trabzon, Konya, Malatya, Avanos*); 4. Tömen(*Rad.III. «Çağ.»*); 5. Tüp [Yk: Dip, *fond*] (*Uyg. «İnd.»*); 6. Yer (*K.T.*). [Bak: Vadi, arz, eda, tarz, meal, mefhum]

—katı, Girge (*Der: Ankara, Tokat, Afyon*).

Sathı—, Yer yüzü (*K.T.*).

Ziri—, Yer altı (*K.T.*).

Zemmam, 1.Alağız (*Der: İstanbul*); 2. Çekiştirici (*K.T.*); 3. Kınamsık (*Der: Ordu*); 4. Kolçar (*P.d.C.; Ç.L.*); 5. Kovocu (*Dede.*). [Bak: Fassal]

Zen, 1. Bike [Hanım man.] (*Der: Eskişehir*); 2. Biyke [Hanım man.] (*Der: Misis «Seyhan»*); 3. Hanım [Pek eski bir müenneslik eki olan «im» ile «bey» den «beküm, beyüm» yapıldığı gibi «han» dan da «hanım» yapılmıştır.] (*K.T.*); 4. Kadın (*K.T.*); 5. Karı (*K.T.*).

Zenbur, 1. Arı (*T.D.*); 2. Eşek arısı (*K.T.*).

Zengin*, 1. Bay (*Tuh.; Tef.; Or.*); 2. Zengin* (*K.T.*).

—lik, 1. Baylık (*M.M.*); 2. Zenginlik (*K.T.*).

—olmak, 1. Bayımak (*Dede.*); 2. Bayırmak, bayumak, bayurmak (*Kur. A.*); 3. Tumanmak (*Rad. III. «Çağ.»*); 4. Zenginleşmek (*K.T.*).

Zeph [Zebih], Soğım (*Rad.IV.«Tel.»*)

—etmek, 1. Boğazlamak (*Rad. IV. «Osm., Çağ.»; K.T.; Dede.*); 2. Kesmek (*K.T.*).

Zer, Altın (*K.T.; T.D.*).

Zer [etmek], 1. Ekmek (*K.T.*); 2. Epelemek (*Der: Konya, Akseki, Karaağaç*); 3. Taramak (*B.T.L. «Çağ.»*); 4. Tarımak (*Aybe.; Uyg. «P.P.»*).

—iyat, 1. Ekim (*K.T.*); 2. Saçu (*Rad. IV. «Kaz.»*); 3. Tarığ (*Uyg. «İnd., P.P.»*); 4. Tarık (*Aybe.*). [Bak: Mezruat, ziraat]

Zerre, 1. Az, azıcık, pek az (*Der: İstanbul*); 2. Bürtük (*Der: Davas*);

3. Cengi (*Der: Konya*); 4. Çimge (*Der: Ilgın, Konya, Niğde*); 5. Çimke (*Der: Sabanca, Yalvaç*); 6. Çinke (*Der: Şarkışla, Adana, Avşar*); 7. Çinkem (*Der: Kırşehir*); 8. Çintem (*Der: Yozgat, Isparta*); 9. Çintik (*Der: Teke*); 10. Kıdık (*Der: Ahlat*); 11. Meştek (*Rad. IV. «Tob.»*); 12. Pus (*Tuh.*); 13. Toz, tozak (*Kam.*); 14. Tozan (*Bab.*). [Bak: Cüzü, rize]

Zeval, 1. Bitü (*Rad. IV. «Kaz.»*); 2. Bozu, buzu (*Rad.IV.«Kaz.»*); 3. Buzulgu (*Rad. IV. «Çağ.»*); 4. Düşkünlük (*Der:İstanbul*); 5. Kırgın (*Dede.*); 6. Puskalan (*Rad. IV.«Alt., Tel.»*); 7. Yokluk (*Der: İstanbul*). [Bak: Helâk,mahv, telef]

—bulmak, 1. Alkınmak (*Or.*); 2. Arılmak (*Or.*); 3. Aşağılamak (*K.T.*); 4. Bitmek (*Der: İstanbul*); 5. Bülünmek (*Rad.IV.«Kır.»*); 6. Certilmek (*D.L.T.*); 7. Coyulmak (*Rad.IV. «Krm.»*); 8. Düşmek (*Der: İstanbul*); 9. Ezilmek (*Der: İstanbul*); 10. Irılmak (*Y.E.; Kur.B.*); 11. Kıyılmak (*D.L.T.*); 12. Pülmek(*Rad.IV.«Bar.»*); 13. Solmak (*Rad.IV.«K.B.»*); 14. Yitmek (*Or.*); 15. Yoyulmak (*Der: Ereğli «Konya», Isparta,Karaman*). [Bak: İnidam, zail olmak]

—i şems, 1. Kışma (*D. L. T.*); 2. Savulma (*D.L.T.*).

—vakti, 1. Gün dönümü (*Der: C.A.*); 2. Gün ortası (*Der: Aksaray, Bursa, Trabzon, Diyarbekir, Kars, Bayazıt*); 3. Öğle irişi (*Mus. Es.*); 4. Özek (*Muk. Ed.*). [Bak: Vakti zeval]

Zevce, 1. Aça, eçe (*B.T.L.«Çağ.»*); 2. Ayım (*Rad.I.«K.Kır.»*); 3. Başdaş (*Bah.*); 4. Bige [Hanım man.] (*Rad.IV. «Tob.»*); 5. Bike [Hanım man.] (*Der: Eskişehir*); 6. Ebçi [Yk: Evci] (*Uyg. «Usp.»; Müh.*); 7. Evci (*Müh.*); 8. Evdeş (*Müt.; T.D.;Hut.*); 9. Evlik (*Rab.*); 10. Hanım (*Der: İstanbul*); 11. Karı (*K.T.*); 12. Köş (*Rad. II. «Alt.»*). [Bak: Refika, hemser]

Zevç, 1. Abuşka, avuşka (*B.T.L. «Çağ.»;P.d.C.; T.D.*); 2. Ağa (*Der: Çankırı*); 3. Bek (*D.L.T.*); 4. Bey (*Der: İstanbul*); 5. Er (*Az.; Der: Adana, Kırşehir*); 6. Erkek (*Der: A.*); 7. Eş (*K.T.*); 8. Gişi, kişi (*Der: Haymana, Gazi Antep, Gâvurdağ, Şarkî Karahisar, Kayseri, Kırşehir*); 9. Koca (*K.T.*); 10. Koş (*D.L.T.*); 11. Sınarlı (*Rad. IV. «Kaz.»*); 12. Uşka (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Hemser]

Zeveban [etmek], 1. Erimek (*K.T.*); 2. Ergürmek (*Uyg. «H.I.»*). [Bak: İzabe]

Zevk, 1. Çırgalanğ, çırganış [Zevku safa man.] (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Duyuş, tat duyuş [Zaika ve hüsnütabiat man.]; 3. Eğlence[Zevku safa man.] (*K.T.; Çul.*); 4. Köt[?](*Rad. II. «Tel.»*); 5. Mez [?] (*Rad. IV. «Kır.»*); 6. Tadık (*Rad. III. «Uyg.»*); 7. Tat (*K.T.*); 8. Tatım (*L.Ta.*). [Bak: Hande, haz, keyf, lezzet, safa, tarap, kuvvei zaika, zaika]

—aver, Sücik, sücük (*Rad. IV. «Or., K.B., Çağ.»*).

—lenmek, 1. Alay etmek (*K.T.*); 2. Eğlenmek(*K.T.*). [Bak: İstihza).

—perest, Sıltu(*Rad.IV.«Kumd.»*).

—etmek, 1. Çırcaymak (*B.T.L. «Çağ.»*); 2. Eğlenmek, gülüp eğlenmek (*K. T.*).

Zevrak, 1. Çektiri (*Der: Sıvas*); 2. Çırnık (*Der: Çanakkale*); 3.

Kayık (*K.T.*); **4**. Teymil (*B.T.L.* «*Tür.*»; *Rad. IV.* «*Tür.*»).

Zeybak, 1. Könesü (*Rad. II.* «*Kom.*»); **2**. Könüksü (*Rad. II.* «*Uyg.*»); **3**. Sindik (*T.D.; Der: Çorum, Kayseri, Giresun*).

Zeyl, 1. Dilik (*T.D.; D.L.T.; Der: Ankara*); **2**. Etek (*D.L.T.; K.T.; Müt.*); **3**. Pöcük, püçük (*Der: Kırşehir, Malatya, Gâvurdağ «Cebelibereket»*); **4**. Sıyığ (*D.L.T.*); **5**. Siy (*Der: Çorum*); **6**. Sonlama (*Der: Küre «Bilecik»*); **7**. Ulama (*Ah.*). [Bak: İlâve, lâhika, tezyil]

Zıddiyet, 1. Dığaz (*Der: Polatlı*); **2**. Diklik (*Der: A.*); **3**. Egişme (*Der: Mersin*); **4**. Karşılık (*K.T.*); **5**. Karşıtlık (*Der: O.A.*); **6**. Terslik (*K.T.*); **7**. Uymazlık, uyuşmazlık (*Der: İstanbul*). [Bak: Tezat, zıt, muhalefet]

Zıf, 1. İki anca (*Kur.A.*); **2**. İki kat (*K.T.*). [Bak: Muzaaf, tazif]

Zıl, 1. Göletge (*Kur.İ.*); **2**. Gölge (*K.T.*); **3**. Kölige, kölik (*D.L.T.*). [Bak: Hayal]

Zımnen, 1. Alttan alta (*K.T.*); **2**. Dolayısıyle (*K.T.*). [Bak: İma, telmih, tevriye]

Zırh, 1. Bekter (*B.T.L.*«*Çağ.*»;*Rad.IV.* «*Çağ.*»); **2**. Cebe (*Rad.IV.* «*Osm.*»; *Ata.*); **3**. Cibe (*Rad. IV.* «*Çağ.*»; *P.d.C;Ç.L.*); **4**. Çokal (*Mif.; Ferh.; Süh.; Tef.; K.T.;Y.E.*); **5**. Giyim (*Bab.*); **6**. Katlav (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **7**. Kecim (*Rad. II.* «*Osm.*»); **8**. Keçim (*Kam.*); **9**. Kedim (*Or.*); **10**. Kiçim (*Ba.*); **11**. Kuyak (*Rad. II.* «*Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koyb., Kaç., Küer., Kır., Bar., Tar., Uyg., Çağ.*»); **12**. Kübe (*Rad.II.* «*Kom., Tob., Tar., Çağ., Kar.*»; *İd., M.M., Hut., Tuh.*); **13**. Olpak (*Rad. I.* «*Tar.*»); **14**. Öpçin (*Rad. I.* «*Çağ.*»; *P.d.C.; Ç.L. Der: İzmir*); **15**. Savut (*M.M.*); **16**. Sayyarık (*D.L.T.*); **17**. Toğa (*Tuh.*); **18**. Tuma (*İd.*); **19**. Yarığ (*Hut.*); **20**. Yarık (*Uyg.* «*İnd.*»; *İd.; D.L.T.; Muk. Ed.; Or.*).

—çı, Yarığcı (*Hut.*).

—lanmak, Kuyaklanmak (*Rad. II.* «*Bar.*»).

Zıt, 1. Arkuru (*Kam.*); **2**. Ayrıksı (*Fel.*); **3**. Benzeşmez (*Kur. İ.*); **4**. Kaçalan (*Rad II.* «*Tel.*»); **5**. Karşı (*K.T.; D.L.T.*); **6**. Karşıt (*D.L.T.; T.D.*); **7**. Kerç (*Der: Zile, Sıvas*); **8**. Öneğü (*Bian.*); **9**. Ters (*K.T.*); **10**. Yanaz (*Der: Osmaniye, Seyhan, Niğde, İçel, Lâpseki, Yozgat, Ankara, Kırşehir, İncesu «Kayseri», Polatlı, Aksaray, Aziziye «Kayseri», Eskişehir, Denizli, Dörtyol, Aydın, Amasya*). [Bak: Aksi, muhalif, mütezat, tezat, zıddiyet]

—(dd)ına, 1. Dikine (*K.T.*); **2**. İncip (*Uyg.* «*İnd.*»); **3**. Kerçine [Rağmen man.] (*Der: Zile, Sıvas*); **4**. Tersine (*K.T.*).

—gitmek, 1. İğeşmek (*Der: Bozöyük, Maraş*); **2**. Sürkelinmek (*Rad. IV.* «*Kar., Krm.*»).

Zıya [a uğratmak], **1**. İçginü ıdmak (*Or.*); **2**. Yitürü ıdmak (*Or.*). [Bak: Zayi]

Zıyk, 1. Darlık (*K.T.; T.D.*); **2**. Kısığ (*D.L.T.*); **3**. Sıkıntı (*K.T.*).

—ı nefes, —ı sadır, 1. Buma (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **2**. Göğüs darlığı (*K.T.*); **3**. Hışlama (*Cal.*); **4**. Övkenlik (*Der: Sıvas*); **5**. Soluğanlık, solunganlık (*P.d,C; Ç.L.; L.Ş.*); **6**. Yelpik (*K.T.; Bürh.; Der: İstanbul, Çal, Bahçe, Mecitözü, Kırşehir, Polatlı*). [Bak: Nezlei sadriye]

Zi, 1. Issı, izi [Sahip, malik man.] (*Müt.*); 2. — li [«Zişan=şanlı»] (*K.T.*).
[Aşağıdaki mürekkep sözlerin ilk cüzüdür:]
—ecniha, Kanatlı (*Rab.*).
—hayat, 1. Amıdun (*P.d.C.*); 2. Amıttan (*Rad. I. «Alt., Tel.»*); 3. Canlı (*K.T.*); 4. Diri (*K.T.*); 5. Özlüğ (*Uyg. «İnd.»*); 6. Tinli (*T.D.*); 7. Tiriğ (*Rad. III. «Leb., Alt., Şor., Sag., Koyb.»; Uyg. «İnd.»*); 8. Yaşar, yaşıyan (*Der: İstanbul, A.*). [Bak: Berhayat, hayvan]
—kıymet, 1. Ağır (*P.d.C.*); 2. Değerli (*Der: A.*); 3. Ediz (*Uyg. «Usp.»*). [Bak: Kıymettar]
—kıymet taş, 1. Carav (*Ç.L.; P.d.C.*); 2. Titink (*Ç.L.; P.d.C.*). [Bak: Cevahir, mücevherat]
—kudret, 1. Şay (*P.d.C.; Ç.L.*); 2. Türk, türük (*Uyg. «İnd.»*). [Bak: Kadir, kuvvetli, muktedir]
— ruh, 1. Canlı (*K.T.*); 2. Deprenik (*Müt.*); 3. Diri (*K.T.*); 4. Özlüğ (*Uyg. «İnd.»*); 5. Tinli (*T.D.*).
Ziba, 1. Bezekli, bezenmiş (*K.T.*); 2. Güzel (*K.T.*); 3. Kıykımlı (*Der: Bayramiç*); 4. Süslü (*K.T.*); 5. Yakışıklı (*Der: İstanbul, A.*). [Bak: Lâtif, müzeyyen]
Zifaf, 1. Gerdek [?] (*L.O.; Mir.; L.N.*); 2. Kertek [?] (*Tuh.*).[Bak: Hacle]
Zift, 1. Diyit yağı (*Muk. Ed.*); 2. Karağay (*Rad. II. «Tel.»*); 3. Karasakız (*Der: Gümüşane, Kırşehir*).
Zihn[Zihin], 1. An (*K.T.; T.D.; P.d.C.; Rad. I. «Kaz., Sart.»; L.O.; Müt.; Der: Kocaeli, Derince, İstanbul*); 2. Düşünce (*Müt.*); 3. Ep, eyp (*K.T.; L.O.*); 4. Es (*P.d.C.; Ç.L.; Rad.I. «Tel., Alt., Leb., Küer., Krm., Kom., Çağ., Uyg., Kar.»*); 5. İs (*Rad.I. «Kaz., Bar., Tob.»*); 6. Öğ (*B.T.L. «Osm.»; Hurş.; Uyg. «U.»; Ah. H.*); 7. Sağıs (*Rad. IV. «Kar., Sag.»*); 8. Sağış (*Rad. IV. «Koyb., Tel.»*); 9. Sana (*Rad. IV. «Alt., Tel., Şor.»*); 10. Sanrı (*Der: Beyşehir*); 11. Üğ (*Fel.*).
Zikr [etmek], 1. Ağza almak (*K.T.*); 2. Anmak (*K.T.; Bab.*); 3. Eskermek (*Rad. I. «Çağ.»*); 4. İskermek (*Rad. I. «Kaz.»*); 5. Ötürmek (*D.L.T.*); 6. Sağınmak (*P.d.C.;Ç.L.*); 7. Söylemek(*K.T.*). [Bak: Yât, tezkâr, tahattur]
Zil, 1. Çan (*K.T.*); 2. Çıngırak (*Der: İstanbul*); 3. Tongurdak (*Der: Bodrum, Domaniç*).
Zillet, 1. Alçaklık (*K.T.*); 2. Çıbıl (*Rad. III. «Alt, Tel., Leb.»*); 3. Yüz suyu dökme (*Der: İstanbul*). [Bak: Mezellet, tezellül, tezlil, denaet, fürumayelik]
Zimmet, 1. Açık [«Fılanın şu kadar açığı çıktı.»] (*Der: İstanbul*); 2. Borç (*K.T.*).
Zina, 1. Aranak iş (*Kur. İ.*); 2. Çaygak (*Rad.III. «Alt. Tel., Leb.»*); 3. İrincü (*Kur. İ.*); 4. Şaygak (*Rad. IV. «Şor.»*).
Veledi—, Piç (*K.T.*).
Zincir, 1. Bağ (*K.T.*); 2. Çulan (*Rad.III.«Çağ.»*); 3. Kangal(*T.D.*); 4. Kijen (*Rad.IV.«K.B.»*); 5 Kişen (*P.d.C.; Ç.L.*); 6. Köstek (*Dede.*); 7. Zolan, zolun (*Rad.IV. «Çağ.»*);
—lemek, 1. Bağlamak, birbirine bağlamak (*K.T.*); 2. Sıralamak, sıraya koymak (*Der:İstanbul*); 3. Ulamak (*K.T.*).
Zindan*, 1. Dam (*K. T.*); 2.

Erzem (*Der: Kayseri*); **3**. Tünek (*D.L.T.; T.D.*). [Bak: Mahpes]

Zinde, 1. Canlı (*K.T.*); **2**. Çevik (*K.T.*); **3**. Dinç (*K.T.*); **4**. Diri (*K.T.*); **5**. Kortun (*Rad.II.«Alt., Tel.»*). [Bak: Zihayat]

—gi, 1. Canlılık (*K.T.*); **2**. Dirilik (*K.T.*); **3**. Dirim (*Der: Balıkesir, Bandırma*).

—olmak, 1. Canlanmak (*K.T.*); **2**. Dirçelmek (*B.T.L. «Ad.»*).

—gâni, 1. Geçim (*Der:İstanbul*); **2**. Yaşayış (*K.T.*).

Zinhar, Sakın (*K.T.*).

Zîp, 1. Bezek (*K.T.*); **2**. Süs(*K.T.*). [Bak: Ziynet]

—(b)aver, 1. Bezeyen (*Der:A.*); **2**. Güzelleştiren, güzelleştirir (*K. T.*); **3**. Süslendiren, süslendirir (*K. T.*); **4**. Süsleyen (*Der: A.*).

Ziip, 1. Böcü(*Der: İçel*); **2**. Böri (*Rad.IV. «Çağ., Tür., Tar.,Or.»*); **3**. Börü(*Rad.IV.«Kom.,Tar.,Kır.»*); **4**. Büri, bürü (*B.T.L. «Osm.»*); **5**. Kurt (*K.T.*).

Zir, 1. Al (*Uyg.«İnd.»*); **2**. Alı(*B. T.L. «Uyg.»*); **3**. Alt (*K.T.*); **4**. Asra (*D.L.T.; Or.*); **5**. Ast (*B.T. L. «Çağ., Uyg., Kaz.» T.D.*); **6**. Aşağı (*K.T.; T.D.*); **7**. Isra (*D.L. T.*); **8**. Kodu (*Or.*). [Bak: Taht]

—i zemin, Yer altı (*K.T.*).

—ü zeber, 1. Alt üst (*K.T.*); **2**. Karma karışık (*K.T.*).

—ü zeber etmek, 1. Aktarmak (*Dede.*); **2**. Alt üst etmek (*Der: A.*); **3**. Dağıtmak, darmadağın etmek (*Der: İstanbul*).

—ü zeber olmak, 1. Alakmak (*B.T.L. «Çağ.»*); **2**. Alt üst olmak (*K.T.*); **3**. Dağılmak (*Der: İstanbul*); **4**. Karışmak, karcaşmak (*Müt.*).

Zirâ, 1. Arış [Yk: Karış] (*Kam.*); **2**. Arşın (*T.D.; Der: Trabzon*); **3**. Karı [Kol man.] (*D.L.T.*).

Ziraat, 1. Ekenek (*Müt.*); **2**. Ekim (*Muht.*); **3**. Ekin (*Ba.; Der: A.*); **4**. Ekincilik (*K.T.; T.D.*). [Bak: Haraset, zeriyat, mezruat]

—çı, 1. Ekinci (*Rad. I. «Osm., Ad.»*); **2**. Tarançı (*Rad.III. «Çağ., Tar.»*). [Bak: Zürra]

—e münasip, Tarılgu (*Rad. III. «Çağ.»*).

—etmek, 1. Ekmek (*Der: A.*); **2**. Tarımak (*Uyg. «U.»*). [Bak: Zeretmek]

—makinesi, Kolçak [El makinesi man.] (*Rad. II. «Çağ.»*).

Zirve, 1. Baş (*K.T.*); **2**. Belen (*Der: Kırşehir, Aydın, Silifke, İzmit, Konya, Bolu, Antalya*); **3**. Çal (*Der: Bayazıt, Yazıcıköy «Bolu», Konya, Karacahisar, Taşköprü, Balıkesir, O.A.*); **4**. Dağ doruğu (*Der: Bartın, Eğirdir*); **5**. Dikmen (*Der: Bursa, Aksaray*); **6**. Dindoru (*Der: Kırşehir, Kütahya, Ilgın*); **7**. Dinge (*Der: Erbaa, Kars, Diyarbekir, Erzincan*); **8**. Divrik (*Der: Seyhan*); **9**. Doru (*Der: Polatlı, Bursa, Pazarcık, Havza, Kızılcahamam, Bolu, Ankara, İçel, Kütahya, Çorum, Konya, Aydın, Kırklareli, Tosya*); **10**. Doruk, toruk (*T.D.; Kara.; L.O.; L.L. Der: A.*); **11**. Elpe (*Der: Seyhan*); **12**. Gözelek (*Der: Isparta*); **13**. Kanra (*Muk. Ed.*); **14**. Keriş (*D.L.T.*); **15**. Tepe [Dağın en yüksek yeri man.] (*K.T.*); **16**. Tonga (*Der: Gelibolu, İnegöl*); **17**. Töpe [Yk: Tepe] (*Or.*). [Bak: Şahika]

Ziya, 1. Aydın (*Bürh.*); **2**. Aydınlık (*K.T.*); **3**. Balkuv (*Rad. IV. «Kar.»*); **4**. Gün (*K.T.*); **5**. Işık

(*K.T.; T.D.*); **6**. Parıltı, parlaklık (*L.O.*); **7**. Yağtu, yahtu (*P.d.C.; Ç.L.; Kel.; Muht.*); **8**. Yaktı, yaktu (*Rad. III. «Çağ., Kaz.»; Hurş.; Beh.;P.d.C.; Ç.L.; Muht.*); **9**. Yaltrık (*Uyg. «İnd.»*); **10**. Yarık, yaruk (*Rad. III. «Alt., Tel.»; Tuh.; M.M.; Bab.; Kur. İ.*); **11**. Yarkın (*Tuh.*); **12**. Yarukluk (*D.L.T.*); **13**. Yarutgan (*Kur. İ.*); **14**. Yerge (*Rad. III. «Kar. L.»*). [Bak: Nur, şaşaa, şua, şûle, tâp]

—dar, 1. Aydın (*K.T.; Ç.L.; T.D.*); **2**. Aydınlık (*K.T.*); **3**. Aydınrak (*Mus.Es.*); **4**. Carık (*Rad. IV. «Kır.»*); **5**. Ildıravık (*Der: Konya*); **6**. Işınlık (*Der: Konya*); **7**. Işmar (*Rad. I. «Çağ.»*); **8**. Parlak (*K.T.*); **9**. Yaktılı (*Kur.A.*); **10**. Yarkın (*M.M.*); **11**. Yaruk (*Muk. Ed.; D.L.T.*); **12**. Yaşnağan (*Kur. İ.*). [Bak: Dirahşan, muzi, münevver, şaşaalı]

—yı şems, Işın (*T.D.*).

—lanmak, —almak, 1. Aydınlanmak (*K.T.*); **2**. Kazırmak (*Rad. II. «Sag.»*); **3**. Yarumak (*Muk.Ed.*). [Bak: Tenevvür]

—vermek, 1. Balkımak (*Beh.*); **2**. Çuğlamak (*Beh.*); **3**. Yaldıramak (*Mus.Es.*); **4**. Yarımak (*Kar.*); **5**. Yarutmak (*Muk. Ed.*).

Hafif—, Işılık (*Rad. I. «Osm.»*).

Ziyade, 1. Artağan (*G.D.*); **2**. Artan (*K.T.*); **3**. Artık (*D.L.T.; T.D.; K.T.*); **4**. Artuğ (*Şeh.*); **5**. Asru (*B.T.L. «Uyg., Çağ.»*); **6**. Aşa, aşırı (*T.D.*); **7**. Çoğalan (*K.T.*); **8**. Çoğalgın (*Der: Konya*); **9**. Çok (*K.T.*); **10**. Öküş (*B.T.L. «Osm., Uyg.»; Rad. I. «Çağ., Uyg.»*); **11**. Üküs (*B.T.L. «Uyg.»; Rad. I. «Çağ., Uyg.»*); **12**. Yeğin (*Der: Niksar, Adana, Mersin, Kayseri, Ankara, Niğde, Sıvas, Malatya, Erzincan, Maraş, Bâlâ, Karaman, Konya*). [Bak: Efzun, fazla, bakı, küsur, haddinden fazla, kesîr, tezyit, vefir, vafir, zait]

—ce, 1. Artıcak (*T.D.*); **2**. Çokça (*K.T.*); **3**. Epice (*Der: İstanbul*).

—leşmek, 1. Artmak (*K.T.; Az.*); **2**. Aşmak (*T.D.*); **3**. Çoğalmak (*K.T.; T.D.*); **4**. Üstelmek (*D.L.T.*). [Bak: Tezayüt, tekessür]

—siyle, [Bak: Maaziyadetin]

Ziyafet, 1. Doy (*Rad. III. «Osm.»*); **2**. Kestem (*D.L.T.*); **3**. Konkat (*Müz.*); **4**. Konuklama (*Bürh.; D.L.T.; Kur.B.*); **5**. Konukluk (*Aş.; Mir.; Si. D.; Bab.; Der: Divrigi, Kars*); **6**. Kündü (*Rad. II. «Alt., Leb., Küer.»*); **7**. Savun (*Rad. IV. «Çağ.»*); **8**. Suğdıç [Münavebe ile verilen ziyafet man.] (*D.L.T.*); **9**. Süyrüge (*T.D.*); **10**. Şilen (*Rad. IV. «Çağ.»; Tüz.*); **11**. Şölen (*Rab.; Dede.; Der: Bolu, Maraş, Bayazıt, Bursa*); **12**. Tor (*Rad. III. «Çağ.»*); **13**. Toy (*B.T.L. «Çağ.»; Uyg. «Usp., O.Q.»; T.D.; Tuh.; Tüz.; Fbş.; Oğ.; Dede.; Hurş.*); **14**. Yemek (*K.T.*); **15**. Yemekleme (*L.O.*); **16**. Yentek (*Rad. III. «K. Kır.»*); **17**. Yırgal (*Rad. III. «Alt. Leb., Küer.»*). [Bak: İkram, velime, davet]

—çekmek, 1. Sıylamak (*Tuh.; Rad. IV. «Kaz.»*); **2**. Toylamak (*Süh.; Y.E.*); **3**. Yemeklemek (*L.O.*).

Ziyan, 1. Ardak (*Rad. I. «Uyg.»*); **2**. Artak (*B.T.L. «Uyg.»*); **3**. Çığalta (*Rad. III. «Tel.»*); **4**. İtkü (*P.d.C.; Ç.L.*); **5**. Kor (*Rad. II. «Tel.»; Uyg., «İnd.»; T.D.*); **6**. Korağ (*Rad. II. «Şor.»*); **7**. Koran

(*Rad. II. «Sag., Koyb.»*); **8.** Koramja (*Rad. II. «Şor.»*); **9.** Koromol (*Rad. II. «Tel.»*); **10.** Puşman (*Rad. IV. «Tar.»*); **11.** Şığın (*Rad. IV. «Kır.»*); **12.** Yazık (*Bian.*); **13.** Yıkım (*K.T.*). [Bak: Hasar, husran, zarar]

—etmek, 1. Buşmak **1.** (*P.d.C.; Ç.L.; L.Ş.*); **2.** Koramak (*Rad. II. «Şor., Çağ., Koyb.»*); **3.** Mayımak (*Rad. IV. «K. Kır.»*); **4.** Yasıkılmak (*Kur. İ.*). [Bak: Gaip etmek]

—kâr, Yeğe, yeye, yiye (*Der: Ordu, Manisa, Kars, Çanakkale, Zonguldak, Kütahya, Fethiye, Samsun, Bafra*).

—vermek, Artamak (*B.T.L. «Uyg.»*).

Ziyaret [etmek], **1.** Çavmak (*Der: Seydişehir*); **2.** Geze gelmek (*İd. Haş.*); **3.** Göre varmak (*Bab.*); **4.** Görmeğe gitmek, görüşmeğe gitmek (*K.T.*); **5.** Görmeğe varmak (*Mec.*); **6.** Katına varmak, katnamak (*Der: Antalya*).

Ziynet, 1. Albutu (*Rad. I. «Çağ.»; P.d.C.*); **2.** Ayma [Serpuşa mahsus bir süs man.] (*Rad. I. «Kır.»*); **3.** Beçek (*Rad. IV. «Çağ.»*); **4.** Beder (*Rad. IV. «Kır.»*); **5.** Bediz (*Aybe.; Müt.*); **6.** Bezek (*Rad. IV. «Osm.»; B.T.L. «Osm., Ad.»; Deş.; Cev.; Bian.; K.T.; Mir.; Kur. İ.; P.d.C.; Ç.L.; T.D.; Bürh.; Kur. B.; L.N.; Ar.L.; Az.; Kam.; Der: Diyarbekir*); **7.** Bezen (*Rad. IV. «Osm.»; K.T.*); **8.** Bezeyiş, bezeniş (*T.D.*); **9.** Biçek (*Rad.IV. «Krm., Çağ.»*); **10.** Çazağ (*Rad. III. «Sag.»*); **11.** Çazam (*Rad.III. «Şor., Sag.»*); **12.** Kuyum (*Der: Lâpseki*); **13.** Örek (*L.O.*); **14.** Pediz (*Rad. IV. «K. B.»*); **15.** Pezek, pezük (*Rad. IV. «K.B.»*); **16.** Süs (*K.T.*); **17.** Tağıl (*Rad. III. «Tob.»*); **18.** Yazal (*Rad. III. «Alt., Leb.»*); **19.** Yazu (*Rad. III. «Leb.»*).[Bak: Kostüm, tuvalet, piraye, tecemmülât, tezyinat]

—eşyası, Asım takım (*Der: Karacabey, Kemalpaşa «Bursa»*). [Bak: Huliyat]

—lemek, 1. Bezemek (*K.T.; Az.*); **2.** Süslemek (*K.T.*).

Zor*, [Bu söz osmanlıcanın üç dilinde de var: Arapçada «tezvir» in kökü olarak «yalan» man.: «şahidi zor = yalancı şahit»; farsçada «kuvvet» man.: «zoraver = kuvvetli», türkçedeki «güç» manasının farsçadan alındığı pek şüphelidir: «zorba, zorlu, zorluk, zorlama, zoruna, zar zor» gibi kullanışlar, yabancı bir söze, yapılmışa hiç benzemiyor.] **1.** Ağır (*Uyg. «U.»; T.D.*); **2.** Güç [Hem kuvvet, hem de müşkül man.] (*K.T.*); **3.** Güçlük (*K.T.*); **4.** Sarp (*Uyg. «İnd.»*); **5.** Yalan (*K.T.*). [Bak: Vahîm, müşkil, zahmetli, suubetli, kuvvet, tezvir]

—la, 1. Ancak (*K.T.*); **2.** Dar darına, dara dar, darı darına (*K.T.; Der:İstanbul*); **3.** Gücin (*Süh.*); **4.** Gücinü (*Kur.İ.*); **5.** Gücün (*Y.E.; Der: Bor «Niğde»*); **6.** Güçlükle (*Der: İstanbul*).

— lamak, 1. Gücemek (*Kur.İ.*); **2.** Kapsamak (*Rad. II. «Tel.»*); **3.** Küçlemek (*Rad. II. «Çağ.»*).

—lu, 1. Büke (*B.T.L. «Çağ.»; Rad. IV. «Çağ., Tar.»*); **2.** Güçlü (*K.T.*); **3.** Katığ (*Uyg. «İnd.»*).

— luk, 1. Boşar(*B. T. L. «Çağ.»*); **2.** Güçlük (*K.T.*); **3.** Kıyın (*Rad. II. «Kır.»*).

Zucret, 1. Darlık (*K.T.*); **2.** Sıkalma (*Rad. IV. «Osm.»*); **3.** Sıkıl-

cım (*Rad. IV.* «*Çağ.*»); **4**. Sıkıntı (*K.T.*); **5**. Turluk (*P.d.C.; Ç.L.*); **6**. Yadama (*T.D.*). [Bak: Zahmet, zaruret]

Zuhr [Zuhur], **1**. Öğle, öğlen, öğleyin (*K.T.*); **2**. Gün ortası(*Kur.İ.*); **3**. Gündüzün ortası (*K.T.*). [Bak: Vakti zeval, zeval]

Badez —, Öğleden sonra (*K.T.*).

Kablez —, Öğleden önce (*K.T.*).

Zuhur [etmek], **1**. Baş göstermek (*K.T.*); **2**. Belgirmek, bilgirmek (*Rad.IV.* «*Kaz.*»); **3**. Belgürmek (*Uyg.* «*İnd.*»); **4**. Belirmek (*T.D.*); **5**. Bitmek (*Si.D.; Sir.*); **6**. Bulunmak [Keşfedilmek, ortaya konmak man.] (*K.T.*); **7**. Çıkmak, çıkıvermek (*K.T.*); **8**. Dürümek (*Bab.*); **9**. Görünmek (*K.T.*); **10**. Gözükmek (*K. T.*); **11**. Ilgarmak (*Der: İçel, Ermenak*); **12**. Kopmak (*Bat.; Ata.; Bah.; Tef.; Aş.; Bab ; Dede.; Süh.*); **13**. Önmek (*Uyg.*«*H.II.*»; *Or.; Muk. Ed.*); **14**. Sivelmek (*Ata.*); **15**. Törçimek (*Uyg.*«*İnd.*»); **16**. Töremek (*Az.*); **17**. Törümek (*Uyg.* «*H.II.*», *Or.*); **18**. Yolukmak (*Fbş.*). [Bak: Hâdis olmak, hudus, husul, tecelli, tezahür, vuku]

Zulm [Zulum], **1**. Alba (*Rad.I.* «*Alt.*»); **2**. Basınç, güç basınç (*Süh.*); **3**. Güç (*Sir., Bab.; L.N.; D.B.; Ah.; D.L.T.; Cev.; Bit.*); **4**. Güçme (*Fer.*); **5**. Kınalık (*Müt.*); **6**. Küç (*D.L.T.; Muk.Ed.; Rad. IV.* «*K.B.*»); **7**. Pazıncak (*Rad. IV.* «*K.B.*»); **8**. Pazınç (*Rad.IV.* «*K. B.*»); **9**. Tangağ(*Uyg.* «*İnd.*»); **10**. Uştulum (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Cevr, cefa, eziyet, gadr, itisaf, sitem, taaddi]

—en, Gücenü (*Kur.İ.*).

—etmek, 1. Gücemlemek(*Mün.*); **2**. Güç etmek (*L.N.*); **3**. Güç kılmak (*Kur.İ.; Rab.*); **4**. Küçemek (*D.L.T.*).

Zulmet, 1. Dik, diki (*Der: Kırşehir, Amasya*); **2**. Karaçkı(*Rad.II.* «*Tel.*»); **3**. Karan (*Rad.II.*«*Osm.*»); **4**. Karanga (*Rad.II.* «*Leb.*»); **5**. Karangılık (*Rad. II.* «*Kaz.*»); **6**. Karanguluk (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **7**. Karangu (*Uyg.* «*İnd., O.Q.*»); **8**. Karanguluk (*Dede.*); **9**. Karanguy (*Rad. II.* «*Alt., Tel.*»); **10**. Karanlık (*K.T.; Rad. II.* «*Osm.*»); **11**. Karartı (*Der: Amasya*); **12**. Karaskı (*Rad.II.*«*Sag.Koyb.*»); **13**. Karaşkı (*Rad.II.*«*Şor.*»); **14**. Tumlık (*B.T.L.* «*Uyg.*»); **15**. Tünerik (*Rad.III.* «*Uyg.; Tel.*»).

Zuruf, [Bak: Ahval]

Zücaç, Sırça (*Fer.; K.T.*).

Zühre, 1. Çoban yıldızı (*K.T.*); **2**. Çolpan(*Müh.*); **3**. Çulpan (*Der: Çorlu, Bursa, Edirne*); **4**. İrte yıldızı (*Der: Gazi Antep*); **5**. Sakık (*Rad.IV.*«*Çağ.*»; *Ç.L.*); **6**. Sarı yıldız(*Der: Yozgat, Ayaş*«*Ankara*», *Kayseri, Yıldızeli* «*Sıvas*», *İzmir*); **7**. Sebit (*Rad..IV.*«*K.B.*»); **8**. Sekendiz (*T. D.*); **9**. Sepit (*T. D.*); **10**. Sekendür (*Ç.L.*). [Bak: Nahit, necmi seher]

Zühul, 1. Atlama (*T.D.*); **2**. Unutma (*K.T.*); **3**. Yanılma (*K.T.*).

Zükâm, 1. Duma (*Der: Aydın, Bolu, Kütahya, Eskişehir, Söğüt, Kocaeli, Ankara, İpsala* «*Edirne*», *Çatalca, Samsun, Çanakkale, Bozöyük, Kastamonu, Antalya, Konya*); **2**. Dumağı (*T.D.; Der: Edirne, Kırklareli*); **3**. Engi (*Der: Çamlık köyü* «*Tokat*»); **4**. Salım (*Der: Kırşehir, Urfa*); **5**. Uçguk (*D.L.T.*). [Bak: Nezle]

Zülâlî, Ağnak [?] (*Der: Mersin*).

Zülf [Zülüf], **1**. Birçek (*B. T. L.* «*Ad.*»); **2**. Börcek, börcök (*Rad. IV.* «*Kaz.*»); **3**. Bürçük (*Dede.*); **4**. Kalyak (*Rad.II.* «*Çağ.*»); **5**. Kırpma (*Der: Polatlı*); **6**. Kikiç (*Müh.*); **7**. Pelik (*Der: Bursa, Çarşamba, İzmir, Muradiye «Edirne», Biga, Saray, Tekirdağ, Bergama, Çorlu, Trabzon, Konya*); **8**. Saç, şakak saçı (*K.T.*).

Zümre, 1. Bolak (*Kar.*); **2**. Bölük (*Bab.*); **3**. Koşum (*Kum.*); **4**. Kuralma (*Rad. II.* «*Kır.*»); **5**. Oymak (*Der: Eskişehir*); **6**. Öğür, ökür [Maşer man.] (*B.T.L.*«*Uyg.*»; *Muk. Ed.; Kur. İ*); **7**. Sürü (*Müt.*); **8**. Takım (*K.T.*); **9**. Ulam (*B.T.L.* «*Osm.*»); **10**. Uruğ, uruk (*Or.; Met.*). [Bak: Fasîle, fırka, grup, hizp, sınıf, şube, tabaka, tertip, cins, nevi, kısım, cemaat]

Züpte, 1. Kaymak (*Fer.; Lûg.Ar.*); **2**. Öz (*K.T.*). [Bak: Hulâsa, netice]

Zürra, 1. Ekinci, ekinciler (*K.T.; T.D.*); **2**. Ekinçi (*Az.*); **3**. Kıraçı (*Rad. II.* «*Tel.*»); **4**. Sabançılar (*Rad.IV.* «*Krm., Kaz.*»); **5**. Tarancı (*B.T.L.* «*Çağ.*»; *T.D.; Der: Tokat, Ş.A.*); **6**. Tarançı (*P.d.C.; Ç.L.*). [Bak: Ziraat]

Zürriyet, 1. Bağrak (*Bab.*); **2**. Döl (*T.D., Kur B.; D.B.; 24,; Der: Avşar, Muğla, Amasya; C.A.*); **3**. Oğuş (*Rab.*); **4**. Soy, soy sop (*K.T.*); **5**. Soy kökü (*Bian.*); **6**. Uruğ (*Rab.*). [Bak: Sulp, sülâle, nesl]

SON

Derginin Türkçeden Osmanlıcaya indeksi ile doğru yanlış cetveli gelecek fasiküllerde çıkacaktır.